

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**İNGİLTERE'NİN İSTANBUL ELÇİSİ THOMAS ROE'NUN
DİPLOMATİK YAZIŞMALARI (1621-1628)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET BÜYÜKAKSOY

İSTANBUL 2012

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**İNGİLTERE’NİN İSTANBUL ELÇİSİ THOMAS ROE’NUN
DİPLOMATİK YAZIŞMALARI (1621-1628)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET BÜYÜKAKSOY

TEZ DANIŞMANI:

DOÇ. DR. ERHAN AFYONCU

İSTANBUL 2012

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

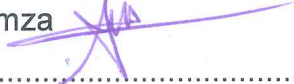
Yüksek lisans öğrencisi Ahmet Büyükaksoy'un "İngiltere'nin İstanbul Elçisi Thomas Roe'nun Diplomatik Yazışmaları (1621 - 1628)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

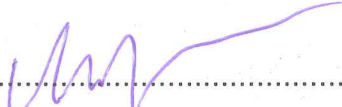
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Erhan Afyoncu
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

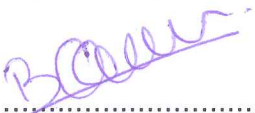
Üye : Prof. Dr. Muzaffer Doğan
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Bilgin Aydın
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

İmza

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 22 / 06 / 2012 tarih ve 2012/13-3 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
BİBLİYOGRAFYA.....	IX
GİRİŞ.....	XI
a-Osmanlı Devleti ve İngiltere Arasındaki Siyasî ve Ticarî İlişkinin Başlangıcı.....	XI
b-Thomas Roe'nun Hayatı.....	XIV
METNİN KAYNAK DEĞERİ VE DİĞER ÇALIŞMALARA OLAN TESİRİ	XXVII
SONUÇ	XXXV
METİNDEKİ MEKTUPLARIN ÖZETLERİ	XXXVI
METİN.....	1
ÖZGEÇMİŞ	1287

ÖNSÖZ

Zinkeisen başta olmak üzere pek çok Avrupalı tarihçinin istifade ettiği, Samuel Richardson'un Thomas Roe'nun elçilik dönemindeki mektuplarının bir kısmını derlemesiyle oluşan, *The Negotiations of Sir Thomas Roe in His Embassy to the Ottoman Porte From The Year 1621 to 1628: inclusive: containing a great variety of curious and important matters, relating not only to the affairs of Turkish Empire, but also to the those of the other states of Europe in that period; his correspondences with most illustrious persons... and many useful and instructive particulars* veya kısaca *Müzakereleri (Negotiations)*, yalnızca Osmanlı tarihi için değil, aynı zamanda, tarihçiler tarafından Otuz Yıl Savaşları olarak adlandırılan bir devirde Avrupa'daki hadiseleri de anlattığı için hem Osmanlı hem de Avrupa tarihi açısından ziyadesiyle önemli bir çalışmadır. Thomas Roe, Osmanlı Devleti içerisinde, Sultan II. Osman'ın tahttan indirilmesi, Abaza Paşa'nın isyanı, Sultan IV. Murad'ın cülusu, Bağdat'ın kaybedilmesi, Osmanlı-İran Savaşı'nın (1623-1639) başlaması, Cennetoğlu İsyanı Gürcü Mehmed Paşa'nın katli, yeniçeri ve sipahi isyanları gibi pek çok olayın yaşandığı bir dönemde elçilik yapmış; bu ve bunun gibi büyük veya küçük bütün hadiselerin hepsinin içine kendi yorumunu, gözlemlerini, beklentilerini veyahut isteklerini de katarak mektuplarıyla gerek merkeze, gerek de Avrupa'daki diğer İngiliz elçilerine bildirmiştir.

Belirtildiği gibi eser Avrupa tarihiyle ilgili de pek çok önemli bilgi ihtiva etmektedir. Özellikle Otuz Yıl Savaşları'ndaki Katolik ve Protestan kuvvetleri arasındaki savaşlar, krallar, kumandanlar, prensler, elçiler ve bazı din adamlarının savaş boyunca önemli faaliyetlerden bahsedilmektedir. Heidelberg'in Katolik kuvvetlerince ele geçirilmesinden, Mantova Veraset Harpleri'nin başlamasına kadar olan 7 yıl boyunca Avrupa'da ve Avrupa devletlerinin deniz aşırı kolonilerinde olan çeşitli hadiseler de metinde ihtiva edilir. Bunun yanı sıra eser dönemin İngiltere siyasî hayatına da ışık tutmaktadır.

Gerek Türk, gerek Avrupalı, dönemin bütün önemli siyasî ve dinî şahsiyetlerin adı bu metinde geçmiştir. Metin içerisinde Osmanlı Devleti'nden, Sultan II. Osman, Sultan I. Mustafa, Sultan IV. Murad, Dilaver Paşa, Damad Halil Paşa, Gürcü Mehmed Paşa, Abaza Mehmed Paşa, Mere Hüseyin Paşa, Kemankeş Ali Paşa, Topal Recep Paşa,

Çerkez Mehmed Paşa, Hafız Ahmed Paşa, Bekir Subaşı, Rumeli Kazaskeri Hüseyin Efendi, dönemin Fener Rum Patriği Cyrill Lucaris gibi önemli isimlerin şahsiyetleri aktarılırken, Avrupa tarafında ise, İngiltere Kralı I. James, I. Charles, Papa VIII. Urban, Savoy dükü, Prens Savoylu Filibert, Oranj prensi Maurice ve kardeşi Frederick, Kardinal Barberini, Kardinal Bandini, Buckingham Dükü George Villiers, Kont Mansfelt, Dük Brunswick’li Christian, Bohemya kraliçesi, Don Gonsalvo de Cardova, Kont Tilly, Markiz Ambrogio Spinola, General Horace Veré, Kont Henry Vandenberg, Kardinal Rişelyö, Torne kontu gibi önemli lider ve komutanların kişilikleri aktarılır.

Metindeki şahsiyetlerden biri, daha özel bir önemi hak etmektedir. O dönemde Osmanlı Devleti’ne bağlı olan Erdel Voyvodalığı’nın hükümdarı olan Bethlen Gabor’un bu çalışmada oldukça büyük bir rolü vardır. Metni oluşturan mektupların çoğunda ismi anılacak olan Gabor, Thomas Roe’nun en önemli meşguliyeti olacak, İstanbul’daki zamanın büyük bir bölümünü onu “*ortak amaca*” kazandırmaya çalışarak geçirecektir. Thomas Roe’nun bu meşguliyeti hasebiyle, Bethlen Gabor’un hareketleri, evliliği, savaşları, barışı, şahsiyeti, Bâbîâli’deki ve Avrupa’daki faaliyetleri hakkında bu tezde pek çok bilgi bulunmaktadır.

Çalışma sırasında ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu ve İngiltere arasındaki ilişkilerin ortaya çıkışı ve gelişimi incelenmiştir. Daha sonra Thomas Roe’nun hayatı ve kariyeri anlatılmıştır. Diğer kısımda ise metnin eserlere ve çalışmalara olan tesiri incelenmiştir. Daha sonra mektupların özetleri ve mektuplar Türkçe’ye çevrilmiştir.

Eser yapı olarak Thomas Roe’nun elçilik döneminde yaptığı yazışmaların bir bölümünün birleştirilip kitap haline getirilmesinden oluşmaktadır. Tezin yapılış şekli ise metindeki İngilizce mektupların Türkçe’ye çevrilip, değerlendirilmesidir. Metinde İngilizce olmayan Latince, İtalyanca ve Fransızca mektupların özetleri ise eserin giriş kısmındaki mektup özetleri bölümünde bulunabilir.

Belirtilmesi gereken önemli bir husus ise metindeki bazı mektuplarda şifre kullanılmış olmasıdır. Hangi mektupların şifreli oldukları dipnotlarda belirtilmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında bana yardımcı olan ve yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Erhan AFYONCU başta olmak üzere, yardımları ve verdiği destek ile bana çok yardımcı dokunan Dr. Uğur DEMİR’e ve bana ayrıca yardım eden değerli

arkadaşlarım Eray AKÇAY'a ve Ebubekir AL'a teşekkürü bir borç bilirim. Bunun dışında benden hem maddî hem de manevî hiçbir desteği esirgemeyen, başta değerli annem Tülay BÜYÜKAKSOY olmak üzere bütün aileme de teşekkür ederim.

Ahmet BÜYÜKAKSOY

ÖZET

İngiltere'nin 1621-1628 yılları arasında Osmanlı Devleti nezdinde elçiliğini yapmış olan Thomas Roe'nun mektupları 1740 yılında Samuel Richardson tarafından derlenmiş ve *The negotiations of Sir Thomas Roe in his embassy to the Ottoman Porte, from year 1621 to 1628 inclusive: containing a great variety of curious and important matters, relating not only to the affairs of Turkish Empire, but also to the those of the other states of Europe in that period; his correspondences with most illustrious persons... and many useful and instructive particulars* adlı eser oluşturulmuştur. Bu çalışma dönemin gerek Osmanlı gerek de Avrupa tarihi hakkında çok önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Çalışmamızın konusu bu eserin İngilizce mektuplarının Türkçeye çevrilmesi ve değerlendirilmesidir. Baskıcının yaptığı derleme sırasında bazı mektuplardaki şifreler çözülmemiş, bu çalışmaya da yansımıştır.

ABSTRACT

The letters of Thomas Roe, who was the ambassador of England to the Ottoman Empire, was collected by Samuel Richardson in 1740 and thereby the work of *The negotiations of Sir Thomas Roe in his embassy to the Ottoman Porte, from year 1621 to 1628 inclusive: containing a great variety of curious and important matters, relating not only to the affairs of Turkish Empire, but also to the those of the other states of Europe in that period; his correspondences with most illustrious persons... and many useful and instructive particulars* was created. This work contains many important information for both Ottoman and the other European states. The subject of our work is the translation and examination of the letters that were written in English. During the collection made by the publisher some cyphers were not decyphered which reflected to our work.

KISALTMALAR

&	Vesaire
A.g.e	Adı Geen Eser
A.g.t	Geen Tez
B. Gabor	Bethlen Gabor
Bk.	Bakınız
c.	Cilt
.	eviren
D. Carleton	Dudley Carleton
Dr.	Doktor
No.	Numara
P.P.	Paul Pindar
s.	Sayfa

BİBLİYOGRAFYA

AFYONCU, Erhan, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2009.

BRANDON, Beck, *The English Image of the Ottoman Empire 1580-1710*, The University of Rochester p.h.d 1977.

BROWNS, J. Micheal, *Itinerant Ambassador, The Life of Sir Thomas Roe*, Lexington, 1970

DERELİ, Hamit, *Kraliçe Elizabeth Devrinde Türkler ve İngilizler*, İstanbul 1951

GARDİNİER, Samuel, *Letters Relating to the Mission of Sir Thomas Roe to Gustavus Adolphus 1629-1630*, Westminster 1775.

İNALCIK, Halil, *Osmanlı imparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, I, çev. Halil Berktaş, İstanbul 2004.

KNOLLES, Richard, RYCAUT, Paul, *The Turkish History, Comprehending The Origin of That Nation, And The Growth of the Othoman Empire with the Lives and Conquests of their several Kings and Emperors*, Londra 1701.

KURAT, Akdes, Nimet, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişimi (1553-1610)*, Ankara 1953.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Osmanlı-İngiliz İktisadî Münasebetleri I. (1580-1838)*, Ankara 1974.

MCGARRY, S, Patrick *Ambassador Abroad: The career and Correspondence of Sir Thomas Roe at the Courts of Moghul and Ottoman Empires 1614-1628: A Chapter In Jacobean Diplomacy*, University of Columbia p.h.d thesis, 1963.

MITCHELL, Colin, Paul, *Sir Thomas Roe and The Mughal Empire*, Karachi, 2001

RİCHARDSON, Samuel, *The negotiations of Sir Thomas Roe in his embassy to the Ottoman Porte, from year 1621 to 1628 inclusive: containing a great variety of curious and important matters, relating not only to the affairs of Turkish Empire, but also to the those of the other states of Europe in that period; his correspondences with most illustrious persons... and many useful and instructive particulars*, Londra 1740.

SKILITTER, S. A, *William Harborne and the Trade with Turkey 1578-1582 A Documentary Study of the First Ottoman- Anglo Relations* Londra, 1977.

STRACHAN, Micheal, *Sir Thomas Roe 1581-1644 A Life*, Salisbury 1991.

ŞİMŞİRGİL, Ahmet, *Slovakya'da Osmanlılar (Türk Uyvar) 1663-1683*, İstanbul, 2010.

UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi III. c, 2. kısım XVI.yüzyıl Ortalarından XVII.yüzyıl Sonlarına Kadar*, Ankara, 1977.

WOOD, Alfred A *History of the Levant Company*, London 1964.

GİRİŞ

Bu bölüm içerisinde Osmanlı Devleti ve İngiltere arasındaki resmî münasebetlerin başlangıcı, gelişimi ve 1628'e kadar İngiliz elçilerinin Bâbıâli içerisindeki faaliyetleri aktarılacaktır. Bunun yanı sıra Thomas Roe'nun hayatı ve kariyerinden bahsedilecektir.

a- Osmanlı Devleti ve İngiltere Arasındaki Siyasî ve Ticarî İlişkinin Başlangıcı

Osmanlı imparatorluğu'ndan önce Türkler ve İngilizler arasında siyasî veya ticarî bir ilişki kurulmamıştı¹. Osmanlı Devleti'nden önce Türkler ve İngilizler arasındaki ilk münasebet Haçlı seferleri ile başlamıştı. Bu dönem arasında bazı İngiliz yazarlar, Doğu coğrafyasında yaşayan insanları tarif etmek için "Türk", "Sarazen" ve "Müslim" olarak nitelendiriyorsa da İngilizlerin genel olarak Türkler hakkında çok fazla bir bilgiye sahip olmadıklarını söylemek doğru olacaktır². Osmanlı Devleti de genel olarak Batı Avrupa milletlerini sadece "*Frenk*" olarak nitelendirdiği gibi İngiltere'yi Fransa'dan ayrı bir millet olarak görmüyordu. Zira 16. yüzyıla gelinceye kadar kroniklerde İngiltere veya İngilizlere ait bir bilgiden söz edilmemektedir³.

Osmanlı Devleti ile İngiltere Krallığı ilk defa 1396 yılında Niğbolu Savaşında karşı karşıya gelmiştir. Bu tarihten 16. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında ortaya çıkmış olan resmî münasebet yoktur. Zira bu dönemde, İngiltere, Yüzyıl Savaşları sebebiyle Fransa ile mücadele ettiği için Osmanlı Devleti ile ilişki kuramayacak kadar meşgul bir durumdaydı⁴. Sonuç olarak mevcut bilgiler ışığında İngiltere, Osmanlı Devleti ve onun selefi olan Türk devletleri arasında 16.yüzyıla kadar hiçbir ticarî ve diplomatik bir ilişki olmadığı söylenebilir⁵.

On beşinci yüzyıl başlarında İngiltere'de üretilen yünlu eşyalar, Akdeniz, Antwerp, Lviv ve Osmanlı toprakları aracılığıyla Levant bölgesine ulaşmaktaydı⁶. Osmanlı coğrafyasında üretilen ürünlerin, İngiltere'ye götürülmesi ise 1580'li yıllara

¹ Hamit Dereli, *Kraliçe Elizabeth Devrinde Türkler ve İngilizler*, İstanbul, Anıl Matbaası, 1951, s. 1

² Beck, Brandon H, *The English Image of the Ottoman Empire 1580-1710*, The University of Rochester ph.d 1977, s. 96.

³ Akdes Nimet Kurat, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlaması ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953, s. 7.

⁴ Kurat, .a.g.e. s.7

⁵ Alfred Wood, *A History of the Levant Company*, Frank Cass, London 1964, s. 1.

⁶ Halil İnalçık, *Osmanlı imparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*, : ç.: Halil Bertkay, İstanbul, Eren Yayıncılık, 2004, s. 424.

kadar Venedik ve Cenevizlilerin elindeydi. İngilizlerin bu bölgeden aldıkları ürünler arasında şarap ve kuşüzümü vardı. Sattıkları ürünler ise kurşun, kalay ve karziyalardı⁷.

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki resmî ilişkilerin başlamasından önce 1553 yılında Anthony Jenkinson adlı bir İngiliz tüccara Türk topraklarında ticaret yapması için, ticaret müsaadesi verilmiştir. Bu müsaadeye göre Jenkinson, hiçbir vergi ödemedi Osmanlı limanlarında ticaret yapabilecektir. Fakat bu antlaşma diğer İngiliz tüccarlarını kapsamamaktaydı. Nitekim Jenkinson da bu hakkından istifade etmedi⁸.

Resmî ilişkilerin başlaması Richard Staper ve Edward Osborne adlı iki tüccarın teşebbüsleri ile olmuştu. Fas ve diğer Magrip ülkelerle ticaret yapan Staper ve Osborne Osmanlı Devleti ile ticaret yapmak için önce Joseph Cemet ve John Wight isimli iki kişiyi tetkik için daha sonra da temsilcileri olarak Willam Harborne'u 1578 yılında İstanbul'a yolladılar⁹. William Harborne'un yolculuk esnasında tanıştığı Divân-ı Hûmâyun tercümanı Mustafa Çavuş ile de yakınlık kurması Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin başlamasına yardımcı olmuştur¹⁰. Kısa süre içerisinde Harborne, Sokollu Mehmed Paşa, Salomon ve Hoca Sadeddin Efendi gibi önemli devlet adamları ile ilişkiler kurmayı başarmıştır. Bu bağlantıları sayesinde Harborne, padişahın efendileri için ahidnâme alabilmiştir¹¹. 1580 yılında Harborne bütün İngiltere için bir ticaret müsaadesi aldı ve İngiltere de daha önce Fransa'ya verilen kapitülasyonlardan yararlanmaya başladı¹². Bu ticaret işlemlerinin kontrol edilebilmesi için önce Türkiye, daha sonra da Levant Kumpanyası tesis edildi. Bundan sonra bu şirketin başında bulunan kişiler aynı zamanda büyük elçilik görevini de yapmaya başladılar¹³.

1601 yılında yapılan yeni ahidnâmede, İngilizlerin Osmanlı Devleti içerisinde en çok sevilen devlet olduğu belirtildi ve bu şekilde İngilizler, bir zamanlar Fransızların

⁷ İnalçık, *a.g.e.*, s. 424.

⁸ Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri:1580-1838*, Türk Kültürünü Araştırma Yayınları, Ankara, 1974, s. 9.

⁹ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 11.

¹⁰ S. A. Skilliter, *William Harborne and the Trade with Turkey 1578-1582 A Documentary Study of the First Ottoman Anglo Relations*, London, The British Academy by Oxford University Press, 1977, s. 24.

¹¹ Mübahat Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 12.

¹² Ahidname maddeleri ve şartları için bk.: Kurat, *a.g.e.*, s. 182-184.

¹³ Osmanlı Devleti'nde İngiliz elçiliği yapacak bir kimse maaşın Levant Kumpanyasından almaktadır ve asıl görevi, şirketin çıkarlarını korumaktır. Fakat elçinin siyasi görevleri de vardır. Elçilerin maaşlarını şirketten almaları onların meslektaşları tarafından küçümsenmesine yol açmıştır. Detaylı bilgi için bk, Patrick S. McGarry, *Ambassador Abroad: The career and Correspondence of Sir Thomas Roe at the Courts of Moghul and Ottoman Empires 1614-1628: A Chapter In Jacobean Diplomacy*, University of Columbia p.h.d thesis, 1963, s. 7

sahip olduğu iltiması kazanmışlardı¹⁴. Fakat bu durum daha sonra İngilizlerin hareketleri ve Fransızların itirazı üzerine değişti.

1605 yılındaki Levant Kumpanyasının yeniden düzenlenmesinden, 1621'e kadar şirket Akdeniz ticaretinde pek çok zorluklar yaşamıştır. Fransızlarla ve Hollandalılarla süre gelen rekabet ve Osmanlı Devleti içerisinde o dönem yaşanan istikararsızlıklar şirketin ticaretine zarar vermekteydi¹⁵. Aynı zamanda Garp Ocakları tarafından yürütölen korsanlık faaliyetleri İngilizlerin Akdeniz'deki ticaretine büyük zarar vermekteydi. İngilizler bu duruma Sir Robert Mansell tarafından yönetilen bir donanma ile cevap vermek isteseler de bu konuda başarılı olamadılar¹⁶.

Thomas Roe Osmanlı Devleti'ne gelinceye kadar, William Harborne, Edward Barton, Henry Lello, Sir Thomas Glover, Sir Paul Pindar ve Sir John Eyre gibi kişiler elçilik yaptı. Thomas Roe haleflerinin çok da başarılı olmadığını ve genel olarak Hristiyan hükümdarların şöhretini Bâbüâli nezdinde düşük olduğundan bahseder¹⁷.

Osmanlı-İngiliz ilişkilerini başlatan William Harborne, Kraliçe Elizabeth'in isteği olan Osmanlı İmparatorluğu'nun İspanya kralına savaş açması için uğraşmış olsa da bu konuda başarılı olamamıştır. Harborne'dan sonra elçi olan kâtibi, Edward Barton da Osmanlı Devleti ile İspanya arasında bir savaş köruklemek istemiş olsa da bu konuda başarılı olamamıştır. Buna rağmen Barton, Osmanlı İmparatorluğu ile İspanya arasında bir barış antlaşması yapılmasını engellemeyi başarabilmiştir¹⁸.

Barton'dan sonra elçilik makamına getirilen sekreteri, Henry Lello ise ticarî başarılar elde etmiş olup 1601 yılında almış olduğu ahidnâmede Fransız, Venedik gemileri olduğu gibi Hollanda gemileri de İngiliz bayrağı ile sefer yapabileceki¹⁹. Lello'dan sonra yerine Sir Thomas Glover geçmiştir.

Glover'dan sonra, Thomas Roe'nun da Hindistan'da elçiyken mektuplaştığı Sir Paul Pindar Osmanlı Devleti'ne elçi olarak gitmiştir. Paul Pindar'dan sonra İngiliz tüccarlar ile yaşadığı sorunlar üzerine elçiliği kısa süre Sir John Eyre geçmiştir. Eyre,

¹⁴ Kurat, *a.g.e.*, s. 90.

¹⁵ P.S. McGarry, *a.g.t.*, s. 184

¹⁶ P.S. McGarry, *a.g.t.*, s. 185,

¹⁷ Metin, s. 14

¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi III. Cilt, 2. kısım XVI.yüzyıl Ortalarından XVII. yüzyıl Sonlarına Kadar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, 1977, s. 226-227

¹⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 227

İngiltere Kralı I. James'ten almış olduğu mektup üzerine Sultan II. Osman'ı Lehistan seferinden vazgeçirmeye çalışsa da bu konuda başarılı olamamıştır²⁰.

John Eyre'in Levant Kumpanyası'yla yaşadığı sorunlar ve Garp Ocaklarıyla yaşanan sıkıntılar İngiltere'nin Akdeniz ticaretini neredeyse bitme noktasına getirecekti. Levant Kumpanyası ve Kral bu kötü durumun düzelmesi için çok daha muteber birisi olan Thomas Roe'yı Bâbiâli'ye elçi olarak gönderdi.

Roe'nun elçiliği sırasında Osmanlı imparatorluğu ile İngiltere ilişkileri önemli bir gelişme gösterdi. Öncelikle Roe, kısa süre içerisinde ülkesinin değerini Osmanlı imparatorluğu nezdinde yükseltmeye başladı. Resmî ilişkilerin başlangıcından bile süre gelen Garp Ocakları sorununu çözmeyi başardı ve o bölgelerde esir olan pek çok İngiliz'in serbest bırakılmasını sağladı.

Roe'nun oynamış olduğu siyasî role gelirse, ilk olarak İngiltere kralı adına, Osmanlı-Lehistan barışının sağlanmasında hakemlik ve arabuluculuk yaptı ve bu şekilde iki ülkenin de devlet adamlarının saygısını kazandı. Elçiliğinin ilk yıllarında olası bir Habsburg-Osmanlı Harbi'ni engellemek için görevlendirilmişti. Bu noktada Osmanlı devlet adamlarıyla yapmış olduğu müzakereler başarılı oldu. Fakat bu durum, İngiltere ve Habsburg imparatorluğu arasındaki ilişkinin bozulmasından dolayı değişmiş, Roe İstanbul'da Habsburg aleyhine bir siyaset izlemişti.

Roe'nun elçilik yapmış olduğu dönemde Osmanlı Devleti'yle İngilizlerin yaşamış olduğu en önemli sorun Hint Okyanusu'ndaki bazı gemilerin, Hollanda gemileriyle birlikte Osmanlı gemilerine saldırmış olmasıydı. Bu nedenden dolayı IV. Murad, İngiltere Kralı I. Charles'a bir şikâyet mektubu yazdı²¹.

b- Thomas Roe'nun Hayatı

Thomas Roe²² 1581²³ yılında Essex'teki Low-Layton'da Robert Roe'nun ve Eleanor Jermy'nin tek oğlu olarak doğdu²⁴. Babası zengin bir tuhafiyeci ve toprak

²⁰ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.* s.228

²¹Metin, s. 603 Roe, bu gemilerin İngiltere bayrağı takmış olan Hollanda gemileri olduğunu ve İngilizlerle bir alâkalarının olmadığını söylemiştir.

²² Roe ismi, ayrıca "Rowe" ve "Row" isimleri ile de anılmaktadır. Fakat ailenin büyük bir kısmı tarafından "Rowe" olarak telaffuz edilirdi. Bkz.: Patrick S. McGarry, *Ambassador Abroad: The career and Correspondence of Sir Thomas Roe at the Courts of Moghul and Ottoman Empires 1614-1628: A Chapter In Jacobean Diplomacy*, Columbia Üniversitesi Doktora Tezi, 1963, s. 7; Ayrıca bkz.: Micheal J. Brown, *Itinerant Ambassador, The Life of Sir Thomas Roe*, The University Press of Kentucky, Lexington, 1970.

sahibi, annesi ise Norfolk, Antighamlı bir beyefendinin kızıydı. Baba tarafının kökleri görünüşe göre Kent şehrine dayanmakta olup, daha sonra 16. yüzyılın başlarında Thomas Roe'nun atası Reynard²⁵ Roe Londra'ya göç etmiştir. Kendisinin ne kadar başarılı olduğu bilinmese de oğlu Robert Roe çok başarılı olup tam bir Londra vatandaşı ve etkili bir şirket olan *Merchant Tailors'un* bir üyesi olmuştur. 1568 yılında ise Robert Roe'nun oğlu Thomas Roe, Londra Belediye Başkanı seçilmiştir²⁶. Kendisi gibi zamanında Londra Belediye Başkanlığı yapmış olan Sir John Gresham²⁷,ın kızı Mary ile evlenmiştir ve on bir çocukları olmuştur. Bu çocuklardan altı tanesi sağ kalabilmiş olup dört tanesi erkektir. John, Henry, William ve Robert...²⁸ Micheal J. Brown'a göre ilk üç evlat aileye itibar getirecek faaliyetlerde bulunurken dördüncü evlat Robert Roe erken²⁹ öldüğü (1587)³⁰ için bu konuda bir herhangi bir katkı sağlayamamıştır³¹. Kendisi Low Leyton'da bir eve Kent'te de bir miktar toprağa sahipti. Robert Jeremy'nin kızı Eleanor³² ile olan evliliklerinden Mary (1579-1664) isimli bir kızları ve aile servetinin tesis edilmesini sağlayan büyükbabası Thomas'ın onuruna onun ismi verilen Thomas Roe isimli oğulları oldu.

Roe çocukluk yıllarını doğduğu yer olan Low Leyton'da geçirmiştir. Burada İspanyol Armadası'nın gelişine kadar güvenli bir hayat sürmüştür. Bu yıllarda İspanya ismine karşı belirsiz bir korku, Katoliklere karşı büyük bir güvensizlik, Sir Francis Drake'e çocukça bir hayranlık ile yetişmiş olmalıdır.³³ Aynı zamanda büyüklerinin devamlı gemilerden, ticaretten ve şehirden bahsetmeleri ile bu konulara karşı erken gelişmiş bir aşinalık elde etmiş olabilir³⁴.

²³ Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 8 Mart 1581'de vaftiz edildiği bilinmektedir. Thomas Roe'nun ataları ve ailesi için bkz.: Micheal Strachan, *Sir Thomas Roe 1581-1644 A life*, Micheal Russel (Publishing), Salisbury, 1991, s. 1.

²⁴ M. Strachan, *a.g.e.*, s. X.

²⁵ Micheal Strachan Reynard ismi yerine Reginald ismini kullanmıştır. Thomas Roe'nun ailesiyle ilgili daha detaylı bilgi için bkz.: M. Strachan *a.g.e.*, s. X.

²⁶ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 2.

²⁷ Roe ailesi ile Gresham ailesi yerel siyaset alanında aldıkları görevlerdeki gibi Londra ticaret şirketlerinde de benzer görevler almışlardır. Mesela Thomas Roe'nun (1581-1644) amcası Sir Henry Roe Mercers Şirketinin aktif bir üyesiyken Sir John Gresham Rusya Şirketinin kurucusuydu. P. S. McGarry, *a.g.t.*, s. 7.

²⁸ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 5.

²⁹ Micheal Strachan'a göre otuzlu yaşlarının ortasında ölmüştür. Bkz.: M. Strachan, *a.g.e.*, s. 1

³⁰ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 1.

³¹ Vasiyetinde Londra'lı bir vatandaş ve tuhafiyeci olarak tanımlanmıştı. Bkz.: M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 5.

³² Eleonor Jermy,

³³ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 5; Bu durumun nedeninde Thomas Roe'nun gençliğinin 1585-1604 İngiliz-İspanyol savaşına denk gelmesi olasıdır. Zira Thomas Roe kariyerinin daha sonraki dönemlerinde de İspanyol karşıtı tutumunu sürdürecektir.

³⁴ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 5.

Robert Roe öldükten kısa süre sonra annesi Eleanor Jermy Lord Berkley ailesinden Rendcomblu Sir Richard Berkley ile evlenmiştir³⁵. Bunun üzerine Thomas Roe daha sonra Sir Berkley'in Rendcomb'daki malikânesine taşınmıştır. 1593 yılında Oxford'daki Magdellan Kolejine başlamıştır³⁶. Büyük oranda derslerin Latince³⁷ olduğu Magdellan Kolejinde dört sene geçirdikten sonra herhangi bir diploma almadan bu okuldan ayrılmış³⁸ ve Middle Temple'da öğrenci olmuştur. Sarayın okullarında da bir süre okuduktan sonra hükümdarlığının son yıllarına doğru Kraliçe Elizabeth'in mabeyincilerinden³⁹ biri olarak atanmıştır.⁴⁰ Nereye giderse gitsin kraliçeyle beraber gitmiş, kendisinin muhafızı olarak hizmet etmiş ve genel olarak Lord Mabeyinci ve yardımcısına yardım etmiştir. Bu şekilde Greenwich, Whitehall, Richmond, Hampton Sarayı Oatlands gibi bütün sarayları öğrenmiştir⁴¹. Bu süre zarfında Londra'da önemli bağlantılar ve dostluklar kurmuştur.

Kraliçe Elizabeth'in ölümünden sonra İskoçya Kralı IV. James, I. James olarak İngiliz tahtına geçmiştir. Kral James, selefinin aksine İspanya ile dostça bir ilişki sürdürmek istemiştir. Bu arada Thomas Roe sarayla olan bağlantısını devam ettirerek yeni kraliyet ailesi ile iyi ilişkiler kurmuş, 23 Mart 1605 yılında da şövalye ilân edilmiştir⁴².

Kral James, İspanya ile yapacağı barışın onaylanmasına şahit olması için iki tane elçi göndermeye karar vermiştir. Bunların bir tanesi Nottingham kontu diğer de Lord Effingham'lı Howard'dır. Sir Thomas Roe bu kişilere eşlik edecek olan şövalyelerden

³⁵ Thomas Roe, *The Negotiations of Sir Thomas Roe in his Embassy to the Ottoman Porte from the year 1621- 1628*, Samuel Richardson Londra, 1740, s. viii, Micheal Strachan *a.g.e.*, s. 1; M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 5.

³⁶ Strachan'a göre Magdellan Kolejine girdiğinde on iki yaşında olması eşsiz bir durum olmasa da ortalama kabul yaşından önce okula kabul edilmesi onun derslerinde başarılı olduğunu ve hazır bir öğrenci olduğunu göstermektedir. Bkz.: M. Strachan *a.g.e.*, s. 1.

³⁷ Zira bu dönemde Latince, Batı Dünyasında *Lingua franca* olup sadece din adamları ve hukukçular tarafından değil, diplomatlar, tüccarlar, hekimler ve yolcular tarafından da konuşulmaktaydı. Thomas Roe'nun Magdellan Kolejinde öğrenci olduğu dönemde Pazartesi ve Perşembe günleri Latince dilbilgisi verilirdi. İkinci yıl da ise ardından Latince tartışmaların geleceği metafizik dersleri haftada iki defa yapılırdı. Tarih dersi ise klasik yazarların çalışmaları dışında genel olarak ihmal edilirdi. Öğrenciler kozmografi derslerinde ise Platon'un, Pomponius'un, Pliny'nin ve Strabo'nun çalışmalarını okudular. Bkz.: M. Strachan *a.g.e.*, s. 2; Strachan'a göre Roe'nun daha sonra yön bulma bilimine kattığı matematiksel hissiyatını ilk defa Oxford'da kazanması mümkündür.; M. Strachan, *a.g.e.*, s. 2.

³⁸ Strachan'a göre bu tür bir davranış kilise dışında bir kariyer düşünenler için oldukça normaldi; M. Strachan *a.g.e.*, s. 2.

³⁹ Esquire of her body.

⁴⁰ Bu dönemlerde Roe'nun ailesi Londra'da önemli ailelerden biri haline gelmiş ve Thomas Roe'nun üvey babası Richard Berkley de Kraliçe Elizabeth tarafından saygı duyulan bir insan olmasından dolayı Thomas Roe gibi büyük soylu bir aileden gelmeyen birisinin bu kadar önemli bir makamı işgal etmesi şaşırtıcı değildir. Bunun yanı sıra Thomas Roe yirmi yaşındayken Kent'te babasından kalan Bettenham Malikânesinin büyük topraklarının üçte birini almıştır. Bkz.: M. Strachan *a.g.e.*, s. 5.

⁴¹ M. Strachan *a.g.e.*, s. 4-5.

⁴² M. J. Brown *a.g.e.*, s. 7, P. S. McGarry *a.g.t.*, s. 8.

ve lordlardan biri olarak seçilmiş olup elçilik kariyeri bir nevi bu şekilde başlamıştır. Üç ay vakit geçirdiği İspanya'dan dönüşü sonrasında yabancı bir ülke ve yabancı saray deneyimi yaşamış, Nottingham kontunun ve diğer Avrupalı elçilerin hareketlerini izlemiştir. Nottingham kontunun nasıl sabırla rahatsızlıklara, ertelemelere ve plan değişikliklerine efendisine bütün gücüyle hizmet etmek adına katlandığını görmüştür. İspanyol karşıtı tutumu tarihe *Barut Komplosu* olarak geçen hadiseden sonra daha da perçinlenmiştir⁴³. Avrupa'dan döndükten sonra Roe keşiflere dair olan ilgisini genişletip bu şekilde Virjinya Kraliyet Konseyine üye olarak atanmıştır⁴⁴.

Sarayda Prens Henry ve daha sonra Bohemya kraliçesi olacak olan Prenses Elizabeth ile dostluklar kurmuştur⁴⁵. Prens Henry'in babasının aksine İspanya karşıtı bir siyaset taraftarıydı. Bu durum mezkûr İngiliz-İspanyol savaşını kahramanlarından biri olan, Kral James'in tahta geçişinden beridir hapiste tutulan ve Thomas Roe'nun üye olarak seçildiği Virjinya Kraliyet Konseyi'nin tesis edilmesine neden olan Virjinya Kolonisini kuran Sir Walter Raleigh'in dikkatini çekmiş olup ve Sir Raleigh prensi kurtuluşu olarak görmüştür. Prens Henry ve mahkûm Sir Walter Raleigh arasında tesis edilen ilişki genç prensi derinden etkilemiştir⁴⁶. Walter Raleigh 1590'ların sonunda Guyana'dan döndüğünde altından yapılan El-Dorado gibi şehirlerin orada olduğunu söyleyip sarayı heyecanlandırmıştır. Aynı zamanda İngiliz sarayındaki İspanyol karşıtı topluluk ise Guyana'nın işgalinin Güney Amerika'da İspanya'ya büyük bir zarar vereceklerini düşünmektedir. Raleigh tarafından öne sürülen pek çok argüman İspanyol gücünü yıkmaya yöneliktir. Roe'nun da tıpkı Walter Raleigh ve Prens Henry İspanyol

⁴³ M. Strachan *a.g.e.*, s. 9-10.

⁴⁴ Colin Paul Mitchell, *Sir Thomas Roe and The Mughal Empire*, University of Karachi, Area Study Centre for Eurote, Karachi, 2000, s. 93.

⁴⁵ Prens Henry, Prenses Elizabeth (vaftiz annesi, Kraliçe I. Elizabeth'in ismi kendisine verilmiştir) ve Thomas Roe arasında bu şekilde oluşan üçünün de hayatı boyunca sürmüştür. Thomas Roe'nun Prens Henry'le olan dostluğu Prens'in 1612 yılında ölmesiyle bitmiş olsa da daha sonra Bohemya Kraliçesi olacak olan Prenses Elizabeth ile hayatının sonuna kadar iletişim içinde kalmayı sürdürmüştür. Bohemya Kraliçesi ile Thomas Roe arasındaki mektuplaşmalar için bkz.: Metin.

⁴⁶ Prens Henry, Sir Walter Raleigh için "*Babamdan başka kim böyle bir kuşu kafeste tutar*" diyerek feryat etmiştir; M. Strachan *a.g.e.* s. 24.; Sir Walter Raleigh, 1616 yılına kadar Londra Kulesinde hapis kalmış ve daha sonra da salıverilip Güney Amerika'ya sefere çıkmıştır. 1618 yılında mezkûr İspanyollarla yaşadığı sorunlar yüzünden İngiltere'ye dönüşü sırasında İspanya'nın İngiltere büyükelçisi Gondomar'ın talebi (Gondomar ilk önce Raleigh'in yargılanmak üzere İspanya'ya gönderilmesini istemiş, fakat I. James'in elçiyi İngiltere'de idam etme isteğine razı olmuştur) üzerine idam edilmiştir. Bkz.: Sir Rennell Rodd, *Sir Walter Raleigh*, Macmillan and Co., Limited New York: The Macmillan Company, Londra, 1904, s. 272.

karşıtı bir kimse olması bu seferi büyük bir gönüllülükle onaylamış olduğu ihtimalini güçlendirmektedir⁴⁷.

Kralı ve danışmanlarını ikna etmek için eğer Guyana'ya yapılacak bir İngiliz seferinde altın bulunursa İngiliz hazinesinin vahim durumu düşünüldüğünde James'in barış isteğinden vazgeçeceği ve oraya hâkim olabilmek için savaş riskini alacağına çok olası olacağı düşünülüyordu. Nitekim maliyenin sabit bir durumda olmaması bu seferin gerçekleşmesini sağlayacaktı⁴⁸.

Bu sefer Kral James'in İspanya'yla olan siyasetini riske atmışa da kralın yeni zenginlik kaynakları bulmak konusunda ne kadar istekli olduğunu gösteriyordu. Bu durum İspanya'yla bir savaş riski yaratabilirdi. Bu yüzden İngiltere'deki İspanyol temsilcilerine bu seferin Virjinya'ya yapılacağı söylenmişti⁴⁹.

Roe sefer hazırlıkları sırasında her ne kadar Prens Henry tarafından kollanmış olup, Sir Thomas'a rütbesi izin verseydi bir prensin de onunla birlikte geleceğini söylediyse de sefere para yatıracak insan bulmak konusunda biraz zorluk yaşadı. Bir kişiyle birlikte 1100 £ ödedi. Sir Walter Raleigh 600 £ para yatırırken Southampton kontu da hatırı sayılır bir miktar para yatırmaktan geri kalmadı⁵⁰. Nihayetinde Thomas Roe, 13 Şubat 1610⁵¹ yılında Londra'dan ayrılıp yolculuğuna başladı.

Thomas Roe komutasındaki İngiliz ordusu iki ay sonra Amazon Nehri'nin ağzına ulaştı. Bir süreden sonra Raleigh tarafından kendisine söylenen efsanevi altın şehirlerinin gerçek olmadığını, Hind-i Garbî'nin bazılarınının zannettiği kadar altınla dolu olmadığını anladı. Buna rağmen görevi sayesinde ülkesinin en güçlü düşmanlarını olduğunu düşündüğü İspanyollara karşı vatandaşlarını yüreklendirmiş oldu ve Güney Amerika'da İspanyol planlarına karşı gelebilmelerine faydalı olabilecek bilgiler ile geri dönülmesini sağladı. Ayrıca bu yolculuk sayesinde onları zayıflıkları ve iki yüzlükleri yüzünden küçümsemeye başlamıştı. Haziran 1611'de İngiltere'ye geri döndü⁵². Thomas

⁴⁷ Yaygın görüşe göre Thomas Roe'nun gerek I. James, gerekse I. Charles zamanlarında daha yüksek makamlara gelememesinin sebebi her zaman Stuart'ların uzlaşmacı siyasetinin karşısında olmasıdır.

⁴⁸ M. J. Brown *a.g.e.*, s. 9-11.; C. P. Mitchell, *a.g.e.*, s. 97.

⁴⁹ M. J. Brown *a.g.e.*, s. 13.

⁵⁰ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 13.

⁵¹ M. J. Brown, bu tarihi 24 Şubat 1610 olarak verirken M. Strachan ise bu 13 Şubat 1610 olarak vermektedir. Bk.: M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 15.; M. Strachan, *a.g.e.*, s. 19.

⁵² M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 14-15.

Roe daha sonra Hind-i Garbî'ye iki tane daha sefer yaptıysa da bunların ikisi de hayal kırıklığıyla sonuçlanıp, Roe'nun servetinin büyük bir kısmına mâl olacaktır⁵³.

Daha sonra Thomas Roe, Palatinate Elektörü Frederick ile evlenen Prenses Elizabeth'i Heidelberg'e götürecektir olan gruba seçildi. Avrupa'da bulunduğu sırada Hollanda Flushing'deki dinî tartışmalara katıldı.⁵⁴ Avrupa'ya döndükten sonra Tamworth'ten parlamento üyesi seçildi. Parlamento⁵⁵ üyeliği süresince Thomas Roe çeşitli komisyonlara seçildi⁵⁶. Parlamantonun dağıldığı 1614 Haziran'ında Hindistan'dan gelen Kaptan Best, Sûrat'ta kendisine saldıran Portekiz donanmasını bertaraf ettiğini ve yerel otoritelerle bir ticaret merkezi veya fabrika açabilmek için ayrıcalık sağladığı haberini getirmiştir. Yaptığı antlaşmanın şartlarına göre Babür sarayında da bir tane İngiliz elçisi ikamet edecekti.⁵⁷ Kral I. James ve İngiliz Doğu Hindistan şirketinin yöneticisi Sir Thomas Symthe bu görev için Thomas Roe'yu aday gösterdiler⁵⁸. Yöneticinin tekliflerine karşı her ne kadar Sir John Brooke ve Bay Bailie gibi iki aday daha öne sürülse de Roe'nun destekçileri onun medenî, iyi terbiye görmüş, bir kişiliğe sahip ve şirketin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir beyefendi olduğunu söylemişlerdi⁵⁹.

Colin Paul Mitchell'a göre Thomas Roe'nun Babür sarayında elçi olarak seçilmesinin nedeni, hâlihazırda 1603 yılında şövalye olması ve Kral James'in sarayında tesis ettiği bağlantılar ile pek çok makamı garantilemiş olmasıdır. Ayrıca Virjinya Kolonisi için Kraliyet Konseyindeki danışmanlığının onun şirket yönetecek bir seviyede olduğunu göstermesi ve 1610'daki Guyana seferinin onu Avrupa dışı coğrafyalarda malî risk konusundaki detaylar ve lojistikler konusunda bilgilendirmiş olmasının da önemli olduğunu söylemektedir⁶⁰.

⁵³ P. S McGarry, *a.g.t.*, s. 8-9.

⁵⁴ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 9.

⁵⁵ Thomas Roe'nun seçildiği bu parlamento İngiliz tarihinde *The Addled Parliament (Bozulmuş Parlamento)* olarak anılır.

⁵⁶ Seçildiği komisyonlar arasında Cambridge Üniversitesi adına iki üyeden bir kişi gelen Sir Francis Bacon'un *Attorney General* makamı yüzünden parlamentoda atanması için örnekleri araştırmak için tesis edilen otuz kişilik bir komisyon da vardı. Aynı gün Ayrıcalıklar ve Statüler için genel komiteye atandı. Daha detaylı bilgi için bkz.: M. Strachan *a.g.e.*, s. 48.

⁵⁷ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 55.

⁵⁸ C. P Mitchell, *a.g.e.*, s. 133.: Thomas Roe'yu ilk defa aday gösteren Sir Thomas Smythe'dir. Thomas Symthe bu görev için fevkalade desteğe ve saygıya sahip bir elçinin gönderilmesi gerektiğini, Thomas Roe'nun da anlayışı geniş, iyi konuşulan, eğitilmiş, çalışkan ve zarif bir kişiliğe sahip bir beyefendi olup bu talepleri karşılayacağını söylemiştir.

⁵⁹ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 33.

⁶⁰ C. P Mitchell *a.g.e.*, 133-134.

Hindistan'a gitmeden yedi hafta önce Sir Thomas Roe, 15 Aralık 1614'de Sir Thomas Cave'in kızı leydi Eleanor Dave ile evlenmiştir⁶¹. Hindistan'a giderken Leydi Roe'ya kendi adına bir maaş açacağından dolayı eşinin bakımı için malî bir tedbir almaya lüzum görmemiş ve onu amcası Viskont Grandison'a emanet etmiştir⁶².

2 Şubat 1615⁶³ Perşembe sabahında Thomas Roe ilk büyük elçilik deneyimi Babür İmparatorluğu'na doğru olan yolculuğu başladı⁶⁴. 20 Eylül 1615'de Sûrat Valisi Şehzade Hürrem Han'a geldiğini bildiren bir mektup yazdığından bu tarihlerde Hindistan'a geldiği anlaşılmaktadır⁶⁵. Roe, gemiden indiği zaman bir elçiye verilmesi gereken olağan muamele olan karşılamayı beklemişti. Fakat Sûrat'taki Babür liman görevlileri limana gelen bütün İngiliz kaptanlarının ve finansörlerinin İngiltere kralı adına hareket ettiğini söyleyerek Roe'nun elçilik görevinin gerçek olmadığı düşündüler. Böylece Roe ilk olarak görevinin diğer gelen İngilizlerden farklı olduğunu kabul ettirmekle uğraştı⁶⁶.

Roe, Sûrat'a vardığında ilk iş olarak bölge valisi olan Şah Cihangir'in İngiliz karşıtı oğlu olan bölge valisi Şehzade Hürrem'den fermân almaya çalışmışsa da Hürrem'in vekili Thomas Roe'dan bazı hediyeler, rüşvetler ve yeni gelen gemilerin ürünlerinden vergi istemişti. Her ne kadar Roe bu fermânın gecikmesini İngilizlerin çıkarılacağına dair bir ima olarak yorumlasa da valilik saldırı ve haraç siyaseti benimsemeyi tercih etmiştir⁶⁷. Daha sonra Roe, Şah Cihangir'in bulunduğu Ajmer'e doğru yola çıkmıştı. Burada Babür imparatoruna Kral James'in nâmesini ve

⁶¹ Eleanor Cave Sir Thomas Roe'dan evvel 1610'da bir parlamento üyesi olan Sir George Beeston ile evlenmişti. Fakat 1611 yılında Sir George'un ölümü üzerine bu evlik uzun ömürlü olmadı. Bkz.: M. Strachan, *a.g.e.*, s. 58.; Thomas Roe ile Eleanor Cave'in bu evlilikten çocukları olmasa da Jane Rupa isimli bir kızı evlat edinmişlerdir. Bkz.: M. Strachan, *a.g.e.*, s. X.

⁶² M. Strachan, *a.g.e.*, s. 58.

⁶³ Thomas Roe'nun Babür imparatorluğundaki elçiliği için en önemli kaynaklardan biri elçiliği sırasında yazılmış olan mektuplardan ve günlüklerden yapılan bir derlemedir, bk., *The Embassy of Sir Thomas Roe to The Court of the Great Mogul 1615- 1619*'dur. Bkz.: *The Embassy of Sir Thomas Roe to The Court of the Great Mogul 1615- 1619 As Narrated In His Journals And Correspondence*: Yayına Haz: William Foster, Hakluyt Society, Londra, 1926

⁶⁴ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 59.

⁶⁵ C. P Mitchell *a.g.e.*, s. 144.

⁶⁶ C.P. Mitchell *a.g.e.*, s. 144.

⁶⁷ Beş hafta sonra gelecek olan fermânda Şehzade Hürrem, İngilizlerin sadece bir gemi boşaltabileceğini ve bir aylığına ticaret yapabileceklerini söylüyordu. 30 Ekim 1615'de Şah Cihangir tarafından gelen fermân bütün eyalet ve şehir valilerinin elçiyi yeterli derecede korumasını ve mülküne dokunmamasını emrediyordu. Bkz.: M. Strachan, *a.g.e.*, s. 75.

mühürlenmiş görevini sunmuştu. Mektup Cihangir tarafından kabul edildikten sonra Roe imparatora hediyelerini teslim etmiştir⁶⁸.

Elçiliğinin ilk yıllarında Roe ticarî antlaşma sağlamak için çalışmıştı. Bunun yanı sıra kendisinden Doğu Hindistan Şirketi'nin finansör sisteminin getirdiği noksanlıklara bir çözüm getirmesini istenmiştir⁶⁹. İlk olarak etkili bir kişinin onların ticaretteki şartlarını geliştirebilecek ve onlara pek çok imtiyaz sağlayacağını düşünmüş olsalar da Roe o bölgede uzun yıllar yaşamış olan finansörlerle bir otorite savaşına girmişti. Bu finansörler Roe'yu acemi olarak karşılayarak onun otorite sahibi olmasını bağımsızlıklarına karşı bir tehdit olarak görmüşlerdir⁷⁰. Buna rağmen Roe onlara toplanmamış borçların ödenmesini sağlamak ve bazı küçük huzursuzluklar konusunda Babür imparatorluğu'ndan fermânlar elde ederek pek çok hizmette bulunmuştur. Buna rağmen finansörler tarafından tenkit edilmiştir⁷¹.

1619 yılına kadar elçilik yaptığı Babür Devletinde İngiltere ve Kral James'i olduğu gibi şirketin çıkarlarını da temsil etmiştir. Babür İmparatorluğu'ndan ayrılırken İngiltere'nin gelecek zamanlarda Hindistan'da genişlemesi için bir yol açmış olduğu gibi Doğu Hindistan Şirketi'nin Hint coğrafyasında güçlenmesi için şöhret ve refah getirecek olan ticarî fırsatların da temelini kurmuştur⁷². Thomas Roe'nun bu bölgede yaptıkları kendisinden sonra gelecekler tarafından takdir edilecektir.

Bu dönemde Roe, Portekizliler gibi Hollandalılar ile de ticaret konusunda mücadele etmek durumundaydı. Ona göre burada barış ve kârlı bir şekilde Portekiz veya Hollandalıların aksine askerî kıyı garnizonları kurmak yerine ticarete yönelmek daha kârlıydı. Bu durumun ilerde Babürlüleri korkutabileceğinden bahsedip gitmeden önce şirkete ticaretten başka bütün düşünceleri silmelerini söylemiştir. Doğu Hindistan şirketi de onun tavsiyelerini dinleyecektir⁷³.

⁶⁸ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 79.

⁶⁹ Roe'nun Hindistan'a gittiği zamanda Babür imparatorluğu içerisinde dört tane İngiliz finansörlüğü vardı. Bunlardan bir tanesi Sûrat'ta, bir tanesi Burhanpur'da, bir tanesi Ajmere'de ve sonuncusu da Ahmadabad'daydı, bk.: M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 77.

⁷⁰ Zira Roe'ya verilen talimatları pek çok finansörün çok kârlı bulduğu şahsî ticaret sistemine son vermesi gerektiğini bildiriyordu. Fakat Thomas Roe bu konuda Sûrat'tak finansörlere Doğu Hindistan Şirketinin çıkarlarıyla çatışmadığı ve bir yönetim ile yapıldığı sürece ticaretlerine tahammül edileceğini söyleyerek meseleyi çözdü bk. M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 77.

⁷¹ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 9.

⁷² M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 9.

⁷³ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 105-106.

25 Eylül'de Kral James ile görüşmesini yapıp, kendisine Babür İmparatorundan hediye olarak, iki antilop, güzel ve garip bir kırmızı geyik, güzel bir çadır, nadir halılar, bazı şemsiyeler ve benzer eşyaları sunmuştur. Doğu Hindistan Şirketi kendisini muhterem bir beyefendi olarak değerlendirip hizmetlerinin mukabili için 1500 £ ve Temmuz 1619'a kadar da 200 £ verdi⁷⁴.

Roe, İngiltere'ye döndüğünde çok daha farklı bir ülke buldu. Malî, siyasî ve dinî huzursuzluklar ülke çapına yayılmış, Otuz Yıl Savaşları adı verilen savaşlar silsilesi başlamıştı. Thomas Roe'nun dostu olan Prenses Elizabeth'in eşi Palatinate Elektörü Prens Friedrich Bohemyalı Protestan asiler tarafından Bohemya kralı olarak seçilmişti. Kral Friedrich lehine Bethlen Gabor ve Kont Torne tarafından yönetilen Bohemya ve Erdel'den gelen birleşik Protestan orduları Habsburg imparatorluğu'nun merkezi olan Viyana'ya doğru ilerledikleri zaman 1620 yılında Beyaz Dağ'da imparatorluk kuvvetlerine mağlup oldular. Bunun üzerine Kral Friedrich eşi Kraliçe Elizabeth ile birlikte Bohemya'ya kaçmıştı.⁷⁵ İngiltere'de bu çifte karşı bir sempati vardı ve Kralın konseyindeki kuvvetli İspanyol karşıtı tarafı savaş isteğinde bulundu. Kral James'in tek oğlu ve o dönemde sarayda önemli bir yer edinmiş olan Buckingham Markizi George Villiers de kralın müdahale etmesi için baskı yaptılar. Ayrıca İngiliz nüfusunun da büyük bir kısmı Kral Friedrich'i Protestan kahramanları olarak görüyordu⁷⁶. Fakat daha önceden de belirtildiği gibi İngiltere Kralı I. James İspanya ile olan barış siyasetini korumaya meyilli olup Prens Henry'nin ölümünden sonra veliaht prens olan Charles'ı İspanyol Prensesi Maria Anna ile evlendirmek için müzakereler yapmaktaydı⁷⁷. Ayrıca Kral James, Osmanlı imparatorluğu'nu Habsburglara karşı yapılacak olan olası bir saldırıyı engelleyerek bunun karşılığında Palatinat'ın damadı Friedrich'e verilmesini umacaktı⁷⁸. Kral en sonunda antlaşmalarla bir yere varamayıp Palatinat'ı savaşla almaya karar verinceye kadar İspanya ve Kutsal Roma-Germen imparatorluğuna karşı olan bu barış siyasetini sürdürdü.

Thomas Roe bu sırada tekrar Virjinya Kumpanyası için çalışmaya başladı ve tütün ticaretine girişti. 29 Aralık 1620'de Roe Cirencester'dan parlamento üyesi olarak

⁷⁴ P. S. McGarry *a.g.t.*, s. 167.

⁷⁵ Ahmet Şimşirgil, *Slovakya'da Osmanlılar (Türk Uyvar) 1663-1685*, İstanbul, Ktb Yayınları, 2010, s. 30; M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 114.

⁷⁶ M. J. Brown, s. 114.

⁷⁷ P. S. McGarry, *a.g.t.*, s. 165; M. J. Brown, s. 114.

⁷⁸ Metin, s. 244

seçildi. Parlamentoda görev aldığı sürece Şubat ayından Haziran ayına kadar pek çok oturuma katıldı ve seksenin üzerinde konuşma yaparak ve pek çok komitede yer alarak parlamentonun faal üyelerinden biri oldu. İlgilendiği konular sivil özgürlükler, yabancı meseleler ve tekellerdi. Ayrıca Virjinya ve Bermuda Kumpanyaları tarafından eleştirilen tütün tekeli de savundu. Fakat esas ilgisi İspanya'ya karşı muhalefet ve kıta çapında güç ve liderlik ile ilgiliydi⁷⁹. Parlamento süresinde Katolik ve İspanyol karşıtı tutumunu devam ettirdi. Fakat İspanyol karşıtı siyaseti destekleyen önemli parlamento üyeleri tutuklanmıştı ve Micheal Strachan'a göre Roe'nun da aynı kaderi paylaşmaması şarttıydı⁸⁰.

Tütün ticareti Thomas Roe'nun beklediği gibi gelişmiyordu. Thomas Roe, bu süre zarfında başka görevler beklemiş olsa da Doğu Hindistan Şirketinden gelecek olan Uzakdoğu'da başka büyük elçilik görevleri teklifi dışında hiçbir teklif gelmemişti.⁸¹ Fakat kendisini Osmanlı İmparatorluğu içerisinde İngiltere elçisi ve Levant Kumpanyası'nın temsilcisi olması için ikna eden dostu Leate'in çabalarına yenik düştü⁸².

Levant Kumpanyası'na bağlı tüccarlar için de Roe çok makbul bir isimdi. Zira kendisi hem Doğu devletleri hakkında büyük bir deneyime sahipti hem de Hindistan'daki müzakereleri ile Ortadoğu ticareti hakkında ilk elden bilgi edinmişti⁸³. Uzun süren müzakerelerin sonunda Thomas Roe Levant Kumpanyasının elçisi olarak seçilmiş ve yıllık 500 £ ile dört yıllığına antlaşma yapmıştı⁸⁴. Aynı zamanda İngiltere'nin Bâbıalî içerisindeki diplomatik faaliyetleri de Roe'nun sorumluluğu altındaydı. Böylece Roe tütün ticaretini ve parlamentodaki koltuğunu bırakarak tekrar yola çıktı⁸⁵. 6 Eylül 1621 tarihli Kral James'in Osmanlı Padişahı Sultan II. Osman'a yazdığı nâmede Thomas Roe resmen İngiltere'nin Osmanlı imparatorluğu nezdindeki elçisi olarak atanmıştı⁸⁶.

⁷⁹ P. S. McGarry, *a.g.t.*, s. 179-180.

⁸⁰ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 132.

⁸¹ Roe bu teklifleri bir kere daha ailesini, evini ve dostlarını bırakmak istemediği için reddetmiştir. Bkz.: M. J. Brown, *a.g.e.*.

⁸² M. J. Browns, *a.g.e.*, s. 119.

⁸³ M. J. Browns, *a.g.e.*, s. 121.

⁸⁴ P.S. McGarry, *a.g.t.*, s. 191.

⁸⁵ P.S. McGarry, *a.g.t.*, s. 185.

⁸⁶ Metin, s. 1.

Bu sefer eşi Eleanor Roe da ikinci elçilik dönemi sırasında ona eşlik edecekti. Thomas Roe 28 Aralık 1621'de İstanbul'a, Lehistan seferinden dönen II. Osman'dan iki gün önce vardı. Selefî Sir John Eyre kralın emrine itaat etmiş ve görevini Thomas Roe'ya teslim etmişti⁸⁷.

Bu sırada Osmanlı imparatorluğu'na tâbi olan Garp Ocakları Akdeniz'e gelen Levant Kumpanyasına bağlı İngiliz gemilerine saldırmakta ve İngiltere bunlardan büyük bir zarar görmekteydi⁸⁸. Thomas Roe'nun görevleri arasında bu saldırıları engellemek ve kral adına şikâyette bulunmak da bulunuyordu.

Thomas Roe, Babür imparatorluğu'nda olduğu gibi Osmanlı imparatorluğu'nda da içerisinde de beklediği karşılamaı bulamadı. Daha sonra bunun karşılığı olarak kabulü sırasında olağanüstü bir cömertlik ile karşılanmıştır. Burada Sultan Osman'a Kral James'in mektuplarını teslim etti ve talimatlarını okudu. Buna mukabil Osmanlı İmparatorluğu özellikle de İngilizlerin Akdeniz'de Garp Ocaklarının korsanlık faaliyetlerinde tazminat alacaklarını ve bunun için mektup ve hükümlerin yazılacağını belirtti⁸⁹.

Thomas Roe Osmanlı İmparatorluğu nezdinde 1621-1628 yılları arasında elçilik yaptı. Bu dönem içerisinde İngiliz esirleri kurtarmak, Garp Ocaklarıyla barış yapmak, Bâbiâli nezdinde İngiliz saygınlığını diğer Hristiyan devletlerden daha yukarıya çıkarmak gibi önemli hizmetlerde bulundu.

Roe İstanbul'a geldiği zaman Osmanlı İmparatorluğu büyük bir karmaşa içerisindeydi. Yeniçeri isyanı üzerine öldürülen II. Osman'dan sonra devlet büyük bir karışıklık içine girmişti. Bu karmaşalardan dolayı elçiliğinin ilk on beş ayında üç padişah, yedi veziriazam, altı Mısır beylerbeyi, beş yeniçeri ağası, iki kaptan paşa ve buna ek olarak her eyalette de pek çok beylerbeyi değişikliği olmuştu⁹⁰. Elçilik yaptığı dönem içerisinde Sadaret Kaymakamı Gürcü Mehmed Paşa, Rumeli Kazaskeri Hüseyin Efendi ve Fener Rum Patriği Cyrill Lucaris ile iyi ilişkiler tesis etmişken I. Mustafa

⁸⁷ Sir John Eyre 1619-1621 yılları arasında İngiltere'nin Osmanlı imparatorluğu nezdindeki elçisi olmuştur. John Eyre burada tüccarlarla yaşadığı sorun üzerine geri çağılmış, İngiltere'de yargılanmış fakat bütün suçlamalardan aklanmıştır.

⁸⁸ P.S McGarry, *a.g.t.*, s. 165.; Metin s. 1

⁸⁹ Metin, s. 26

⁹⁰ Metin s. 179

döneminde iki defa veziriazamlık yapmış olan Mere Hüseyin Paşa ile ilişkileri iyi olmayıp Thomas Roe onun için “*Benim eski düşmanım*” ifadesini kullanmıştır.

Roe'nun elçiliği sırasında İngiltere Prensi Charles ve İspanyol Prensesi Maria Anna arasındaki evlilik müzakereleri Kral James'in istediği gibi sonuçlanmamıştı. Aynı zamanda Brüksel'de Palatinat'ın geri alınması için yapılan antlaşma da başarısız olunca Kral James daha önceden belirtildiği gibi damadının hakkını savaş ile almaya karar vermiş olacaktı. Bunun için Kral James, Kutsal Roma-Germen imparatorluğu'na karşı, Danimarka, Hollanda ve İngiltere'den mürekkep bir ittifak oluşturmak istedi⁹¹. Kralın Sekreteri Sir George Calvert, Thomas Roe'ya yazdığı 18 Mayıs 1624 tarihli mektupta Erdel prensi Bethlen Gabor'u Avusturya'ya karşı bir saldırı yapmak için teşvik etmeye çalışmasının Kral James tarafından uygun görüldüğünü yazmıştır⁹². 1625 yılında Kral James ölünce yerine oğlu Kral I. Charles geçince de bu durum devam etti⁹³. Thomas Roe, Osmanlı imparatorluğu'ndan ayrılacağı 1628 yılına kadar bu mesele için büyük bir çaba göstermiş olsa da, Gabor'un birliğe kabul edilmesini sağlamasına rağmen hiçbir zaman Gabor'un sabit bir şekilde Kutsal Roma-Germen imparatorluğu'na karşı savaşmasını sağlayamamıştır.

Bu yıllar arasında Thomas Roe gerek Rumeli'den gerekse de Anadolu'dan İngiltere'deki bazı önemli kişilere, değerli heykeller, yazıtlar, madalyon ve paralar yollamıştır. Canterbury Başpiskoposuna, dostluğunu kazandığı Fener Rum Patriği Cyrill Lucaris'in aracılığıyla pek çok eski yazma göndermiştir. Eski döneme ait paraları ve madalyonları Bedford kontesine, eski heykelleri ve antika eserleri ise Arundell kontuna ve Buckingham düküne gönderiyordu.

Roe Osmanlı İmparatorluğu nezdindeki elçiliği sırasında hem devlete hem de Levant Kumpanyası'na bağlı tüccarlara büyük hizmetler yapmış olsa da bu görevi bir sürgün olarak görmüş ve elçilik süresini sözleşmesinden fazla uzatmak istememiştir. Her ne kadar görev süresi 1625 yılında dolacak olsa da Levant tüccarları yeterliliği ve eğer geri çağırılırsa ticaretleri tehlikeye düşeceğinden Roe'nun görevde kalmasını isteyip bunun için parlamentoya ve krala başvurmuşlardır. Kral Charles bu görevi Sir Thomas Philips isimli bir kişiye layık görmüş olsa da bu şahsın beklenmedik

⁹¹ Metin s. 129,532

⁹² Metin s. 244

⁹³ Bohemya Kraliçesi Thomas Roe'ya yazdığı mektupta ağabeyinin, babasının, çocuklarının haklarını koruma siyasetini devam ettireceğini yazmıştır. Bk.: Metin s. 397

ölümünden dolayı kral, Thomas Roe'yu bir süre daha Osmanlı imparatorluğu'nda tutmaya karar vermiştir⁹⁴.

1628'de Thomas Roe görevini Sir Peter Wyche'e devredip eşiyile birlikte 4 Temmuz 1628 tarihinde İstanbul'dan ayrıldı. Aralık 1628'de Den Haag'a vararak Kraliçe Elizabeth'i ziyaret etti ve Oranj prensine Hollanda ve İngiltere devletleri için öneri niteliğinde bir rapor sundu.⁹⁵

İngiltere'ye döndükten sonra Roe başka bir elçilik görevi ile görevlendirildi. Bu sefer İsveç'e gidip Lehistan ve İsveç arasında arabulucu olarak görev yapacaktı.⁹⁶ Tighenhof Antlaşması'nın, imzalanmasına yardım etmesi ile İsveç kralı Gustav Adolf'un Otuz Yıl Savaşları'na müdahil olmasını sağladı.⁹⁷ Bu hizmetinin karşılığı olarak Kral ona *sternuum consultorem* unvanını layık gördü ve 2,500 £ değerinde hediye verdi⁹⁸.

21 Mayıs 1638'de yine Palatinat meselesi için Danimarka'ya elçi olarak gitmek üzere İngiltere'den ayrıldı⁹⁹. Hamburg dönüşünden sonra kralın özel konseyine atandı. Bir yıl bu görevde kaldıktan sonra Ratisbon'daki diyete elçi olarak atandı. Daha sonra Kutsal Roma- Germen İmparatoruna olağanüstü elçi olarak gitti. 1642'de Londra'ya vardığında İngiltere'de kral ve parlamento arasında iç savaş çıktı¹⁰⁰. Bu savaş sırasında Roe iki taraf arasında kalmıştı. Kendisi bir saray mensubuydu ve krala ve kraliyet ailesine büyük bir sevgi besleyip hayatının büyük bir bölümünü tacın hizmetin de harcamıştı. Diğer yandan da kralın siyasetini parlamentoda açıkça tenkit etmişti¹⁰¹. Roe bunun üzerine tarafsız kalmayı seçmişti. Bunun nedeni korkak olması değil artık yaşlı ve deneyimli bir adam olarak ülkesinin yaralarını iyileştirmeyi ve birliği geri getirmek için hizmetinin değerli olacağını düşünmesiydi ancak iki tarafı da müzakere etmeye ikna edemeyince bu umudu kısa süre içerisinde söndü. 1643 yılında kral tarafından Almanya meseleleriyle ilgili kraliyet mektuplaşmalarıyla alâkadar olmak ve Palatinat ile

⁹⁴ P. S. McGarry, *a.g.t.*, s. 204, Metin.

⁹⁵ M. J. Brown *a.g.e.*, s. 166-167. Ayrıca bk.: Samuel R. Gardinier, *Letters Relating to the Mission of Sir Thomas Roe to Gustavus Adolphus 1629-1630*, Camden Society Westminster, 1775, s. 2-4.

⁹⁶ Bu görev hakkında daha detaylı bilgi için bkz.: Samuel R. Gardinier, *a.g.e*

⁹⁷ Zira bu antlaşma ile İsveç kralı Almanya seferi için büyük miktarda para kazanmıştı. Bkz.: M. J. Brown *a.g.e.*, s. 178.

⁹⁸ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 179.

⁹⁹ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 216.; M. Strachan, *a.g.e.*, s. 232.

¹⁰⁰ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 265.

¹⁰¹ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 260.

alâkalı müzakereleri sürdürmekle görevlendirildi ¹⁰². Fakat bu mesele de Thomas Roe için hayal kırıklığı ile bitti.

1644 yılında uzun süredir muzdarip olduğu gut hastalığı kronik safhaya ulaşmıştı ve hastalık onu uzun süre boyunca yatakta tuttu. Bohemya Kraliçesi Elizabeth ünlü Leh doktorunu görmesi için Thomas Roe'yu ikna etmeye çalıştıysa da Roe artık kendisinin yolculuk etmek için çok hasta olduğunu ve yolculuk yapamayacağını söylüyordu.¹⁰³ 6 Kasım 1644'de öldü ve iki gün sonra Woodford'ta gömüldü¹⁰⁴. Eşi Eleanor Roe kendisinden sonra yirmi yıl daha yaşadı.

Thomas Roe'nun biyografisini yazan M. J. Brown'un ve Micheal Strachan'ın ortak görüşü Thomas Roe'nun hayal kırıklığı yaşamış bir adam olarak öldüğüdür. Zira kendisi daima İspanyol-Habsburg karşıtı olmasına rağmen öldüğü sırada, İngiltere bölünmüş, Avrupa savaş halinde, Protestan ittifakı gerçekleşmemiş, Bohemya Kraliçesi Elizabeth makamına geri dönmemiş ve hayatı boyunca hiçbir siyasî arzusu gerçekleşmemiştir¹⁰⁵.

Kişilik olarak Roe son derece dirayetli bir insan olup, altındaki insanlara karşı çok iyi ve âdildi. Hiçbir zaman Hindistan ve Osmanlı imparatorluğu'ndaki görevleri sırasında kendi cebini dolduracak pek çok fırsatı varken buna tenezzül etmedi. Yardım sever, kibar, âlicenap ve cesur bir adamdı. Şahsî hayatında ise Leydi Roe ile mutlu bir yaşam sürmüştü.

METNİN KAYNAK DEĞERİ VE DİĞER ÇALIŞMALARA OLAN TESİRİ

Thomas Roe'nun müzakereleri başta Zinkeisen olmak üzere, Hammer ve Iorga gibi önemli Osmanlı tarihçilerine kaynak olmuştur. Pek çok Avrupalı tarihçi Thomas Roe'yu kaynak olarak kullanmıştır. Müzakereleri kaynak olarak kullananlardan birisi de Paul Rycout'dur. Rycout, Richard Knolles'in kaleme almış olduğu *A General Historie of the Turkes* adlı esere¹⁰⁶ ekleme yapmış olup bu çalışmasında Thomas Roe'nun müzakerelerini II. Osman'ın son dönemlerini anlatmak için birincil kaynağı yapmıştır.

¹⁰² M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 261-263.

¹⁰³ M. J. Brown, *a.g.e.*, s. 271.

¹⁰⁴ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 280.

¹⁰⁵ M. Strachan, *a.g.e.*, s. 280.; M. J Brown, *a.g.e.*, 272.

¹⁰⁶ Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2009,

Görüleceği üzere Rycout, Thomas Roe'nun mektuplarını daha yayımlanmadan görmüş ve eserinde kullanmıştır:

NEGOTIATIONS

Hotin Kuşatması

...Her ne kadar 600.000 olarak rapor edilmiş olsa da padişah yaya ve atlılardan oluşan 300.000 kişilik ordusunu toplamış ve Lehistan sınırına varmıştı. İlk olarak Moldova eyaletine ait olan ve yakın zamanda Gasparo Gratiani tarafından Lehlere verilmiş olan Hotin kalesini dövdüler. Orası güçlü durumdaydı ve savunma için iyi donanımlıydı. Türkler birkaç içinde burayı taşımayı zor buldular ve orayı kuşatılmış olarak bıraktılar ve Boristine nehrini geçerken Lehistan Şansölyesinin sınırlar üzerindeki güçlü ve iyi avantaj sağlayan bir yerde 40.000 Leh, Kazak ve imparator tarafından Lehistan kralının yardımına gönderilmiş 8000 Yüksek Hollandalı ile siper almış vaziyette buldular.

Savaşın Sonucu

...padişah bu şartlardan tatmin olup derhal elçisini Lehistan'a gönderdi ve

TURKISH HISTORY

Hotin Kuşatması

...bazıları 600.000 kişilik bir ordu toplamış olduğunu söylese de 300.000 kişilik orduyla birlikte Ali Paşa'nın komutası altında, Sultan'la birlikte İstanbul'dan ayrılmışlar v 29 Nisan'da Lehistan sınırlarına varmış olup ilk olarak Moldova eyaletine bağlı olan Hotin kalesine saldırmıştır. Oranın birkaç gün içinde alınamayacak kadar zor olduğunu görüp, orayı kuşatılmış olarak bıraktılar ve Boristine'yi geçerken Lehistan Şansölyesi'ni sınırlara iyi bir şekilde 40.000 Leh ve Kazak ve imparator tarafından Lehistan kralına yardım etmek için gönderilmiş olan 8000 Yüksek Hollandalı ile siper almış durumda buldu.¹⁰⁷

Savaşın Sonucu

... Sultan kampını kaldırdı ve Edirne'ye geri döndü. Bu da bütün ordusuna

¹⁰⁷ Richard Knolles, Sir Paul Rycout, *The Turkish History, Comprehending The Origin of That Nation, And The Growth of the Othoman Empire with the Lives and Conquests of their several Kings and Emperors*, (Bundan Sonra The Turkish History olarak belirtilecektir) Chancery Lane, Londra 1701, s. 62

aniden kampını topladı ve Edirne'ye döndü. Bu da bütün ordusuna büyük bir memnuniyet verdi.

Bu savaşta olan çeşitli kişilerden gelen raporlara göre Türk kampında, kılıç, kıtlık, hastalık ve soğuktan dolayı 80.000 adam ve 100.000 at ölmüştür. Ve geri dönerken o kadar çıplak, zavallı ve hasta bir şekilde görülmüşlerki bu yaşadıkları büyük kaybın ve sefaletin kesin bir delili olmuştur. Ve Lehler de siperlerinde yaşadıkları uzun kuşatma sırasında maruz kaldıkları kıtlık yüzünden 20.000'in üzerinde kayıp yaşamışlardır

Sultan II. Osman'ın, Avusturya İmparatoruna Savaş İlanı

...Padişah Almanya imparatorunun Lehistan kralına yardım olarak gönderdiği 8000 Hollandalıdan haberdar oldu ve kendisinin bu harekette çok az ilerlemiş olmasına öfkelenerek, imparatorun barışı bozduğunu iddia ederek, öfkeleni. Şu an Leh sınırlarından kalkması üzerine, divanının tavsiyesine ters olarak kampında gelecek bahar için Almanya'ya savaş ilân etti. Bu büyük

büyük bir memnuniyet verdi. Bu seferde kılıç, kıtlık ve hastalıktan dolayı [Türk tarafında] seksen binin üzerinde kişinin ve aynı zamanda yüz bin atın öldürüldüğü bildirildi. Diğer tarafın da kayıpları çok büyüktür¹⁰⁸.

Sultan II. Osman'ın Avusturya İmparatoruna Savaş İlanı

...Padişah, İmparatorun Lehistan kralına yardım gönderdiğinden haberdar olmuş olup kötü sonucunun neticesinden öfkeli olarak bütün bakanlarının tavsiyesine rağmen ona karşı savaş ilân etmiştir.

¹⁰⁸ Richard Knolles, Sir Paul Rycout, a.g.e. s. 62

suç üzerine bütün askerlerinin ve kölelerinin o işgal için hazır olmasını emretti.

Yeniçerilerin Sultan Osman'a Ayaklanması

Padişah Sultan Osman Lehistan'da yaşadığı utançtan beri memnuniyetsizdi. İstanbul'a gelmez, isyan ettiği ve silahlandığı rapor edilen, başka sebepler için silahlanmış Sayda emirine karşı bir sefere çıkacağını iddia etti. Fakat vezirleri'nin büyük ricaları üzerine bundan vazgeçti. Fakat bunun gizli planlarına çok iyi hizmet etmeyeceğini biliyordu. Kendisinin orduyu her zaman harekette tutması gerektiği için, Mekke'ye sahte peygamberinin mezarını ziyaret edeceğini söyledi. Bu yolculuğu güvence altına almak için dezavantaj ve onursuzluk pahasına da olsa Lehlerle her türlü antlaşma yapmaya râzıymış gibi göründü. Macaristan'daki mülklerini çeşitli askerler güçlendirdi ve her ne kadar Alman imparatoru ile Bethlen Gabor arasındaki ittifaktan rahatsız olsa da, Erdelliği gücendirmemek için bunu görmezden geldi. Bunun yerine ona yeni yardımlar göndermeyi ve

Yeniçerilerin Sultan Osman'a Ayaklanması

...Padişah Lehistan'da yaşadığı utançtan beri memnuniyetsizdi. Bütün divanın,, büyük memurların ve haklının itirazına rağmen bundan vazgeçmedi. Fakat yeniçeriler ve sipahiler onun kafasında bir plan olduğundan şüphelenerek verilen bir söz üzerine Hipodrom'da buluştular ve oradan da Sultan'ı çağırarak Saray'a kargaşa içerisinde saraya koştular. Sultan da "Bu küstah tavırlarıyla ne demek isterler?" diye sordu. Onlar da ilk olarak onun Mekke'ye veya Asya'ya gitmemesini istediklerini belirttiler. Sonra da veziriazam Dilaver Paşa'nın, hocanın, kızlarağasının, defredarın ve kazaskerin onlara verilmesini istediler. İlkini küçük bir tartışmadan sonra Sultan onlara verdi. İkincisine ise sultan için hizmetkârlarını vermesinin utanç verici olduğunu fakat Cumartesi günü Divan'a kadar beklemelerini ve o zaman eğer suçlu bulunurlarsa cezalandıracaklarına dair ikna etti¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Richard Knolles, Sir Paul Rycout, a.g.e. s. 64

haracına müsamaha göstermeyi teklif etti. Kazak akınları meselesini ise Lehlerle yaptığı antlaşma ile kendini güven altına almayı ummuştu ve bir ihlal durumunda onlara karşılık vermek için Tatarlar hazırды. İki tarafta ticaretlerini yağma ve soygun üzerinde yaşayarak icra etmekteydi. Daha fazla güvenlik için, 20 kadırgayı Karadeniz'i korumaları için atadı. Sıradan insanlar ve rahatı çok seven ve planı bilemeyen vezirler bu yolculuktan çok rahatsız olup, Bethlen Gabor'un Alman imparatoru tarafından yeni affedildiği, Lehlerle uzlaşma sağladığı ve bu yüzden kendisinin güvenilmez olduğu bir dönemde imparatorluğunun koltuğunu bir vekilin güvenine bırakmanın uygunsuzluğu ve tehlikesi hakkında pek çok şikâyetlerde bulundular. Ona çeşitli nedenler sunuldu, din adamları, hukukçular ve bütün tabakalardan ona bir sürü arz teslim edildi. Fakat intikam melankolisi onu tamamen ele geçirmişti, bu yüzden hiçbir şekilde kendisi vazgeçmeye ikna edilemezdi. Askeriye açıkça tehdit edecek ve onu takip etmeyeceğini ve onun yokluğunda onların arasında kalacak başka bir kral getireceklerini iddia edecek kadar ileri gittiler. Bu da onlara karşı olan nefretini

arttırmaktan başka hiçbir etki yaratmadı. Sonuç olarak kendi kaderi tarafından yok oluşa gönderilmiş oldu. Mayıs'ın 7'sinde (ilk önce bütün gemilerin Levant'a gönderilmesini emretti ve bu şekilde bütün askerlerini göndermiş olacaktı) hazinenin büyük miktarıyla beraber çadırlarını ve otağını Asya'ya geçirmeye başladı. Yeniçeriler ve sipahiler (kralın hacca gitmek yerine onlara ihanet edeceğine dair, sözleri ve hareketlerini onun üzerindeki gizli istihbaratları sayesinde öğrendiler. Zira bütün mücevherlerini ve hazinesini taşıma hazırlıkları yapıyordu. Sarayındakileri bile söküyor ve camilerden ve dolabından külçeye dönüştürülecek ne varsa alıyordu) birden verilen bir söz üzerine şehrin içindeki hipodromda buluştular ve silahlar olmadan karmaşa içinde saraya koştular. Ve orada barbarca isyanlarına göre kralı çağırdılar. (ilk olarak deniz üzerindeki herhangi bir şeyin geçişini durdurmak için emir vererek) kral onların karşısına çıktı ve "Bu küstahlık ne anlama gelmektedir" ve "Ne yapmaktadırlar" diye sordu. Onlarda hep bir ağızdan (zira onların canavarınki dışında başka bir başları yoktu) kendisinin Mekke'ye veya Asya'ya gitme amacına devam

etmemesi onun yerine şehirde kalmasını talep ettiler. İkinci olarak, veziriazam Dilaver Paşa'nın hocanın, lızlarağasının, defterdarın ve kazaskerin ve başka diğer kişilerin bu devlet düşmanı ve imparatorluğu yok edeceğini iddia ettikleri bu yolculuğa razı olanların kendilerinin öfkelerine teslim edilmesini istediler. İlkin küçük bir tartışmadan sonra kral, yolculuğundan vazgeçmeye söz vererek onlara verdi.[46] Fakat onlar bundan memnun olmayıp yazıyla istediler. İkincisine ise hizmetkârlarına adalet düzeni olmadan bu şekilde davranmanın kendisi için onursuzluk olduğunu söyledi. Fakat onları gelecek divanın olacağı Cumartesi günü divana kadar beklemeleri için sabretmeye ikna etti.

Sultan I. Mustafa'nın Tahta Geçişi

Kral bu karmaşanın ilk gününde Mustafa'yı ekmek veya içecek olmadan iki zenci kadınla bir mahzene kapamıştı. Bu yeni elektörler onu bu durumda neredeyse çıplak ve yarı tükenmiş bir şekilde buldular. Kendisi ilk görüşte onların ölümünün habercisi olduklarını düşünmüştür. Fakat o korku geçmişti, onlara bir bardak su için yalvarmıştır. Onu

Sultan I. Mustafa'nın Tahta Geçişi

Sultan bu karmaşanın ilk gününde Mustafa'yı bir ekmek veya içecek olmadan iki zenci kadınla bir mahzene kapatmıştı. Bu yeni elektörler onu bu durumda neredeyse çıplak ve yarı tükenmiş bir şekilde buldular. Kendisi ilk görüşte onların ölümünün habercisi olduğunu düşünmüştür. Fakat o korku geçince onlardan bir bardak su istemiştir. Onlar da onu aldılar ve

almışlar ve derhal imparatorları
olarak ilan etmişlerdir. Kendisi bunu
uti pudebat auitci nominis kabul
etmeye gönülsüzdü. En büyük
Orenslerin durumları ne kadar
istikrarsızdır! Quem dies videt
venienes incentem buno dies videt
fugiens regnantem. Kendisi ölümün
çenesinde, çıplak, aç ve susuzluktan
ölürken şimdi imparator olmuştu ve
altın veya insanların kanını içebilirdi.

derhal onu imparator ilân ettiler.
Kendisi de bunu kabul etmeye
gönülsüzdü. En büyük prenslerin
durumu ne kadar istikrarsızdır. Kendisi
ölümün çenesinde, çıplak aç ve
susuzluktan ölürken şimdi büyük bir
hükümdar olmuştu ve altın veya masum
kanı içebilirdi¹¹⁰.

¹¹⁰ Richard Knolles, Sir Paul Rycout, a.g.e. s. 64

SONUÇ

İngiltere'nin 1621-1628 yıllarında elçilik yapan Thomas Roe'nun diplomatik yazışmalarının tercüme edilmesi bu tezin konusu olmuştur. 1740 tarihinde Samuel Richardson'un derlemesiyle oluşup ilk önce krala sunulan bu çalışma 1620'li yılların Osmanlı ve Avrupası'nın siyasî iklimi hakkında oldukça önemli bilgiler vermektedir.

Bu eserde Osmanlı imparatorluğu hakkında, II. Osman'ın Lehistan seferinden dönüşünden, Erzurum'un kuşatılmasına kadar önemli bir süreç anlatılmaktadır. Bunlar içerisinde en önemli olaylardan biri şüphesiz II. Osman'ın tahttan indirilip öldürülmesidir. Roe bu olayın görgü şahidi olup bu hadiseyi büyük bir şaşkınlıkla karşılayarak İngiltere'ye bildirmiştir. Bu ve o dönemin ikliminin getirdiği pek çok benzer hadiseyi aktarmasıyla kendisinden sonra gelecek tarihçiler için önemli bir ışık olmuştur.

Roe'nun anlattıkları, Osmanlı kaynaklarıyla da büyük ölçüde paralellik göstermektedir. Fakat arada farkların olması da kaçınılmazdır. Öncelikle Roe, genel olarak gördüklerinden çok duyduklarını aktarmıştır. Ayrıca Roe, mektuplarında dinî ve kültürel nedenler ve Osmanlı imparatorluğu'nun o dönemki buhranlı halinden dolayı mektuplarında genel olarak subjektif bir tavır takınmıştır. Fakat buna rağmen Thomas Roe'nun diplomatik yazışmaları önemli bir kaynaktır.

Thomas Roe'ya gelen mektuplarda da benzer bir durum söz konusudur. Birkaç istisna dışında Avrupa'daki diğer İngiliz elçilerinden gelen bu mektuplar da genellikle İngilizleri öven ifadeler kullanılmıştır. Bununla beraber bu mektuplar da Otuz Yıl Savaşları'ndaki savaş, kuşatma teknikleri, kullanılan silahlar, savaş planları hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca Avrupa'da olan siyasî hadiselerden de bahsedilir.

Sonuç olarak Thomas Roe'nun Müzakereleri, hem Osmanlı hem de Avrupa tarihi için önemli bir kaynaktır. Zira bu eser, Zinkeisen, Hammer ve Iorga gibi önemli Avrupalı tarihçiler için önemli bir kaynak olmuştur.

METİNDEKİ MEKTUPLARIN ÖZETLERİ¹¹¹

Mektup No: 1

Kral I. James'in, Sultan II. Osman'a Sir John Eyre'nin azledildiğini ve yerine Sir Thomas Roe'nun atandığı belirtilir. Sir Thomas, gelinceye kadar sekreter John Chapman'ın maslahatgüzar olarak Osmanlı Devleti içerisinde kalacağı aktarılır. Kral bunların yanı sıra Garp Ocaklarının faaliyetlerinden şikâyet eder.

Mektup No: 2

Majestelerinin (K. James) Thomas Roe'nun yetenekleri hakkındaki iyi deneyimini ve görüşünü bildirir. Ona sultanı savaş planlarını takip etmesinden saptırmak için bütün çabasını kullanmasını emreder. Bu amaç için kendisi dobra bir şekilde kralının onunla aynı Hristiyan inancını paylaşan Hristiyan hükümdarlara yardım etme zorunluluğu olduğunu belirtecek, fakat bunu bir savaş veya düşmanlık yorumu taşıyacak şekilde yapmayacaktır. Bu kadarı, böyle durumlar olduğu sürece onun sağduyusuna bırakılmıştır. Fakat kendisine yapabildiği sürece imparatora hizmet etme ve bununla ilgili olarak zaman zaman hesap verecektir. Eğer Lehistan kralı, o prensin, Osmanlılara karşı yardım olarak kullanılması için 10.000 pound gelmesi durumunda nasıl davranacağı söylenmiştir. İstanbul'da esir olan bazı Leh soyluları ve diğerleri onların kurtarılması veya en azından daha iyi muamele için ona emanet edilmişlerdir. Aynı zamanda Levant tüccarlarının durumu da ona emanet edilmiştir. Onu daha fazla talimat için Levant Kumpanyasına havale etmektedirler. Aynı şekilde, Bâbîâli'ye sık sık şikâyet edilmiş ve etkili olamamış Cezayir ve Tunus korsanlarının bastırılması meselesi de ona havale edilmiştir.

Mektup No: 3

Cezayir ve Tunus korsanlarına karşı sıcak tanıklıklar ihtiva eder. Levant'ta ticaret yapan İngiliz tüccarlarının Berberi korsanları hakkındaki şikâyet etmelerini ve büyük rahatsızlıklarını belirtir. Sir Thomas'ın onlara karşı başarılı olabilmek için en olası görüşlerini anlatır.

¹¹¹ Bu mektuplar metindeki mektupların çevirileridir. Birinci mektup metinde bulunmadığından dolayı özet tarafımızdan yapılmıştır.

Mektup No: 4

Önceki mektubundaki Cezayir korsanlarıyla ilgili konuyu güçlendirir. Ona Sicilya Krallığının Kral naibi, Prens Savoylu Filibert tarafından yapılan büyük kibarlıkları ve saygıları anlatır. On üç İngiliz esirinin özgürlüğünü sağladığını ve onları kendi masrafından İngiltere'ye gönderdiğini, Prens Filibert'le olan konuşmasının detaylarını anlatır.

Mektup No: 5

Bay Sekreter Calvert'e gönderdiği iki eski mektubunun özet olarak yeniden hesaplamasını yapar. Türklerin yenilgisi hakkında haber verir.

Mektup No: 6

Sir Thomas'ın Savoylu Filibert'e vedasını anlatır. Prens tarafından soylu bir şekilde muamele görmüştür. Evine dönerken saygı dolu bir şekilde on üç esirin evine gönderildiğini belirtir.

Mektup No: 7

Sekretere İngiliz parlamentosundaki paranın düşüşüyle ilgi şikâyetleri hatırlatır. Bu şikâyetler için Zenta (Zantikos) ve Kefalonya'daki iki küçük adadaki fazla kuş üzümü ticareti vermektedir. Bunun bir *communibus annis* olduğunu krallıktan 50.000 miktar aldığını söylemektedir. Bu ticaretin önceden İngiliz imalleriyle taşındığını, fakat şimdi ise sadece hazır parayla taşındığını söylenmektedir. Kendisinin çöp dutu olarak adlandırdığı bu ithalatın miktarı çok büyük ve diğer bütün Avrupa ülkelerinin ithal ettiğinden sayıca fazladır ki, bu durum adalıkların bizim o olmadan yaşayamayacağımızı düşünmelerine neden olurken diğerlerinin de domuzlarımızı onlarla beslemek mecburiyetinde olduğumuza inanmak zorunda olduğunu söylemişlerdir. Bu fazla ve kâr getirmeyen ticaret dalına bir sınırlama önermektedir. Güvertesinde 600 adam olan ve zengin bir şekilde yükleniş büyük bir İspanyol gemisinin korsanlar tarafından alınmış olduğunu söylemektedir. Bu korsanların Büyük Efendi (Padişah) tarafından korunduğuna inanması için bir sebep vermiştir. Marsilya'da İngiliz tüccarlar üzerine yapılan haraçlardan bahsetmiştir. Türk meseleleriyle ilgili haberler vermiştir.

Mektup No:8

Türkler ve Lehler arasındaki savaşın başarısıyla ilgili haber verir. Sultan Osman'ı Lehlerle ateşkes yapmaya zorlayan sebepleri anlatır. Sultan'ın imparatora savaş ilan ettiğini bildirir. Buna karşı olarak Lehistan kralının ona yapmış olduğu

beyanatı aktarır. Erdel prensi, Bethlen Gabor'un imparatora karşı olan hareketlerini bildirir. Padişaha övgüde bulunmak için sahte bir haberle gönderilen İran elçisinden bahsetmektedir. Suriye'de, Sayda emiri tarafından çıkarılan yeni sorunlardan bahsetmektedir.

Mektup No: 9

Tüccarların amaçları çok sıcak bir şekilde tavsiye edilmiştir. Osmanlı meselelerinin kötü durumundan bahsetmiştir. Sultanın aniden imparatora karşı savaş kararından pişman olmasından bahsetmektedir. Sir Thomas'ın selefi olan, utanç içinde geri çağırılmış Sir John Eyre'in davranışıyla ilgili biraz hesap verir. Sir Thomas'ın o konudaki açık sözlülüğünü ihtiva eder. Kendisi şikâyetlerden sakınmayı ummadığını fakat pasif bir şerefi de hedeflemediğini söylemektedir.

Mektup No:10

Levant ve Akdeniz'de İngiliz tüccarlarının yaşadığı tehlikelerle alakalı olarak daha fazla bilgi verir. Sultan'ın Lehistan seferinden, şehre utanç içinde girişini anlatır. Sir Thomas, şimdiye kadar onun varışı hakkında hiçbir bilgi almayan Türk sarayından öğrenmiştir. Bu konuda kendisinden bakanlara sert bir haber yollanmıştır. Bethlen Gabor'la alakalı olarak bilgiler verilmiştir. Sir Thomas ona ve temsilcilerine nasıl davranacağı konusunda talimatlar istemektedir. Kraliyet efendisi Osmanlı ve Hristiyan prensleri arasındaki ihtilafları için hakem olma onurunu sağlamaya çalışmaktadır. Kendisine özgürlüklerini veya daha iyi muamele görmeleri için gönderilen talimat içindeki Leh esirleri hakkında hiçbir şey duymamakta olduğunu söylemiştir. Prens Filibert'ten bir haberciyi kabul etmiştir ve ekselansları tarafından talep edilen iletişim hususunda nasıl davranacağını öğrenmek için talimatlar istemektedir. Elçiliğini bir sürgün olarak nitelendirmektedir. Selefi Sir John Eyre'la ilgili olarak sonradan yazılmış bir haber iletmektedir.

Mektup No: 11

Sir Thomas'ın ona çemberin başka bir ucunda olan görevinde antikalara bakarak ona yardımcı olma[leads him] niyetinden bahseder. Sanat ve bilimin, Türkler tarafından yok edilmekten ziyade, ihmal edildiğini ve küçümsendiğini söylemektedir. Onların sanata ve öğrenmeye olan yanlış görüşlerinin bilinçlerini güçsüzleştirdiğini ve yozlaştırdığına dair görüşleri olduklarını, tam ters olarak, uygarlık ve bilginin iyi ve doğru ruhlarla uyduğunu söylemektedir. Türk gücünün bazılarının kavradığı kadar korkunç olmadığını söylemektedir. Eğer uygun ölçüler alınmış olsaydı, bu kadar

silahsız ve kolay yok edilecek bir imparatorluk hiçbir zaman olmamıştı. O zamanın bu amaç için en uygun zaman olduğunu söylemektedir. Lordunun, antika heykellerle alakalı olan emirlerini tamamlamak için alakasını kullanacağına dair söz vermektedir. İyi ve eski yazarları aramanın tamamen boş olduğunu söylemektedir. Padişahın kulları olan herhangi bir ülkede eski bilgilere dair çok fazla bir adım kalmadığını söylemektedir. Son toplamaları da Fransız elçisinin yaptığını söylemektedir. Buna rağmen MS içindeki bir Chrystostome parçasının kopyalanabileceğini, fakat aslının alamayacağını söylemektedir. Antika heykellerin nerede bulunabileceğini, paralara nerede rastlanabileceğinden bahsetmektedir. Lorduna iki tane eski para örneği gönderir. Aynı zamanda, Truva'daki Kral Priam'ın sarayına ait olan bir taşta gönderir. Aynı şekilde lordunun çeşmeleri için ender beyaz mercan parçaları gönderir.

Mektup: 12

Berberi korsanlarının bastırılması yine çok kuvvetli olarak tavsiye edilmiştir. Onların Türklere olan hizmetlerinin çok fazla artmasının Hristiyan hükümdarlar tarafından ihmal edildiğini söylemektedir. Padişah tarafından Sayda emirine büyük hazırlıklar yapıldığından bahsetmektedir. Kendisinin o asiye şahsen gitmekten vazgeçtiğini söylemektedir. Türklerin, Cezayirlilerin deniz yardımına olan güvenlerinden bahsetmektedir. Leh elçisinin kendisi olmadan hiçbir şey yapmamaya söz verdiğinden bahsetmektedir. İstanbul'da Hristiyan prenslerin elçilerine çok az saygı duyulduğunu söylemektedir. Sir Thomas'ın bu konuda bir değişiklik yapmaya kararlı olduğundan bahsetmektedir. Onun bu konudaki kararlarının hâlihazırda bazı iyi etkiler getirdiğini söylemektedir. Türk hükümetinin gururu ve zayıflığından bahsetmektedir.

Mektup No: 13

Padişahın Sayda emirine karşı olan hazırlıkları ve düşüncelerinden daha geniş detaylar taşımaktadır. İranlıların hareketlerinden bahsetmektedir. Lehistan'daki mecliste Lehler ve Türkler arasında yapılan barış maddelerinden bahsetmektedir. Sir Thomas bu iki güç arasındaki meselelerin durumu kralının onuru için doğru bir şekilde kullanmaya kararlıdır. Bethlen Gabor'un imparatorla barışı tamamladığından bahsetmektedir. Padişahın sadece güzelliğinden dolayı bir hanımla evlendiği için bütün dostlarının ondan rahatsız olduğunu söylemektedir. Bu durumun ve onun aşırı hırsının, bütün askeriyenin ondan nefret etmesine sebep olduğunu söylemektedir. Ve kendisinin diğer daha önce yapılmamış bayağılıklara inmesinin onun aynı zamanda şehirde bile küçümsenmesine yol açtığını söylemektedir.

Mektup No: 14

Mektuplarını almakta ve göndermekte yaşadığı büyük zorluklardan ve balyosun Hollanda elçisinin lehine olan taraflılığından şikâyet etmektedir. Ona Leh ve Türk meseleleriyle ilgili hesap vermektedir. Sayda emirinin padişaha haraç göndermeyi uygun bulduğunu ve onun da bunu kabul ettiğini söylemektedir. Türk meselelerinin kötü durumundan bahsetmektedir. Orada İngiltere ve Almanya'yla alakalı olarak garip raporların yayılmakta olduğunu söylemektedir. Sir Henry ile mektuplaşma talep etmektedir.

Mektup No: 15

Umumî görüşmesi ve karşılanmasıyla ilgili hesap vermektedir. Almanya imparatorunun şiddetli ölümüyle ilgili dedikodulardan bahsetmektedir. Türklerin bunun üzerin olan davranışlarından, Avusturya Hanedanına karşı olan nefretlerinden bahsetmektedirler. Sir Thomas buna şaşırılmaktadır, çünkü kendisi onların dünyada hiçbir dostları olmadığını söylemektedir. Fırtınanın düşeceği Almanya meselelerinde talimat beklemekte olduğunu söylemektedir. Türklerin İspanya topraklarını işgal etme konusunda tehditlerde bulduklarını, bu konuda Prens Filibert'i bilgilendirdiğini söylemektedir. Kendisinin İstanbul'daki kredisi, onu hem Türkler hem de Lehler tarafından başvurulabilir kılacaktır. Kendisi majestelerinin hatırlamasında korunmayı umduğunu, bu şekilde mezarında, "bu adamın hayatındaki en iyi şey sürgünlerdir" yazılmamasını ummaktadır.

Mektup No: 16

Özet olarak tekrar majestelerinin bakanlarına gönderdiği eski mektuplarını hesaplar majestelerinin etkisinin, Bâbîâli'de büyük etkiler yapabileceğini söyler. Kendisinin majestelerinin talimatlarına ne hususlarda uyduğunu ve nasıl durumların değişiminde onlardan çıkmak zorunda olduğunu söylemiştir. Eğer onlar majestelerinin onlarla eğer reddettikleri takdirde savaş yapacağına ikna edilirlerse, kulları için gücünde adalet çekebileceğini söylemektedir. Eğer dostluğun devamı veya bir savaş durumunda kendisinin yapılabilecekleri düşündüğünün onun ihtiyatına bırakıldığını söylemektedir. Kendi güvenliğini riske atabilecek böyle bir gücü nasıl kullanacağı konusunda çok dikkatli olması gerektiğini söylemektedir. Fakat o bölgelerdeki ticaretin ne genel ne de

özel karının, bir İngiliz hükümdarının onuruyla karşılaştırılmaya değer olmayacağını söylemektedir.

Mektup No: 17

Sir Thomas'ın Berberi korsanları ile yaptığı sert beyan ve majesteleri tarafından verilen beş talebi anlatmaktadır. Vezirin bu talepleri yazıyla istediğini söylemektedir. Kendisi de onlara bir maddeyle cevap vermekte olduğunu söylemektedir. Sir Thomas'ın hatırlatmalarını, cevapları ve gözlemlerini de bulundurmaktadır. Kendisi eğer Türkler onun güce sahip olduğunu düşünselerdi harikalar yaratabileceğinden emin olduğunu söylemektedir.

Mektup No: 18

Güzellik olarak Hindistan'da bütün gördüklerini geçen paha biçilemez değere sahip bir mücevherden bahseder. Kendisi bunun kral tarafından satın alınmasını tavsiye etmektedir. Talep edilen fiyat olarak 40.000 pound ile alınabilirdi. Kendisi aynı zamanda başka değerli mücevherlerden bahsetmektedir ve bu haberlerin sadece majesteleri tarafından bilinmesini istemektedir. Lorduna bu eşyaları ve mücevherleri alabilmesi için büyük bir fırsat sağlamasını istemektedir.

Mektup No: 19

Daha önce korsanlarla yaptığı mektuplar ulaşamadıysa diye son yazdıklarının özü hakkında bir hesap vermektedir. Türk amiralinin, o haydutların yardımı olmadan imparatorluğun denizde tutunamayacağını beyan ettiğini söylemektedir. Lorduna bu eşyaları ve mücevherleri alabilmesi için büyük bir fırsat sağlamasını istemektedir.

Mektup No: 20

Malaga, Messina, Zenta ve İstanbul'dan yazdığı mektupların tariflerini yazmaktadır. Güvenli varışı için onu tebrik etmektedir. Talimat almak istediği konularda majestelerinin isteğini kendisine bildirir. Kendi güvenliği için Sir Thomas'a Sir Filibert'e dikkat etmesini söyler. Sir Thomas'ın Berberî korsanlarından doğan sorunların çok doğru ve bilge bir şekilde olduğunu ve en emin çözümü sunduğunu kabul eder. Fakat diğer meselelerin yoğunluğu ve hazinenin aşağı durumu şu an öyle bir tedaviyi kabul etmemektedir. Tüccarların, Hollandalıların olduğu gibi Cezayirliyle antlaşma yapmak isteyen en ciddi talepçileri olduğunu söylemektedirler. Fakat majestelerinin böyle bir adımın ona onursuzluk getireceğini söylemektedir. Sir Thomas gittiğinden beri İngiltere'de olan önemli olaylar ile tamamlar.

Mektup No: 21

Öncekinin bir suretidir. Ayrıca bazı yeni İngiliz haberleri de vardır.

Mektup No: 22

Sir Thomas herşeyin umutlarının ve inancının bile ötesinde mutlu bir sonuca getirdiğini belirtir. Padişahın mektubunun özünü anlatır. Padişah Mekke'ye gitmek konusunda kararlı olup Sir Thomas da bunun başka planları örtmek için kullanılan bir hareket olduğunu düşünmektedir. Önceden pek çok yılda edilemeyenden fazlasını birkaç günde elde ettiğini belirtir. Sultandan, tamamen majestelerinin onuruyla bağdaşacak şekilde tüccarların Berberî korsanlarından korunacağı konusunda söz verdiğini belirtir. Kendisini padişahın Muhammed'in mezarını ziyaret etmekten alıkoymaya çalışarak hem Leh hem de Türk vekillerine makbul göstermiştir. Kendisi uygun konsolosların seçilmesini ve resmî olarak limanlara gönderilmesini istemektedir. Tüccarların rızası olmadan onların üzerine masraf yüklemeye gönülsüz olup masrafı kendi üzerine aldığından dolayı majestelerinin onun daha fazla acı çekmesine izin vermemesini istemektedir. Acılarını taşıyamayacağı Türkiye'de esir tutulan çeşitli mutsuz İngilizlerin özgürlüğü için naçiz bir ricacı olur. Kendi cebinden yapabileceğinden daha fazlasını yapmıştır ve Londra ve Middlesex'te onların kurtuluşu için bir bağış yapılmasını amaçlamaktadır. Bütün diğer ülkelerin bu iyi amaç için bir fonu olduğunu ima etmiştir.

Mektup No: 23

Ekselanslarına elçiliğindeki hareketleri ve Türkiye'deki haberler hakkında, yukarıdaki haberleriyle uyumlu özet bir hesap vermektedir. Onu, büyüklüğünü Hristiyan prensler arasındaki bölünmelere borçlu olan Türk İmparatorluğu'nun çöküşü hakkında bilgilendirir. Ekselanslarının onların çöküşünü görecektir ve buna katkıda bulunacak kadar yaşayacağını ummaktadır. Osmanlı soyu neredeyse tükenmiştir. Sultan da kendisini çok ucuz ve küçümsenen birisi yapmıştır ve Muhammed'in mezarını ziyaret etme fikrinde o kadar inatçıdır ki ani bir isyan veya değişim beklenmektedir.

Mektup No: 24

Selefî Sir John Eyre'nin suçlayıcısı olma görevini reddetmektedir. Bâbîâli'deki müzakereleri ve hareketleri hakkında daha detaylı bir hesap verir. Lordlardan Türkiye ve Güney tüccarlarının mallarını her zaman olduğu gibi göndermelerini ve kralın da devletin ticarî bölümünün bu bölgelerde yönetilmesi için konsoloslar göndermesini istemektedir.

Mektup No: 25

Sir Thomas Cezayirliler ile olan antlaşma hakkında bir hesap vermektedir. Lord Keeper'dan İngiliz tarafının daha hızlı olmasını ve Türkiye'deki İngiliz esirleri için toplanacak parada onun yardımını istemektedir. Kendisi her zaman fakirlere kendi servetinin onda birini verdiğini ve onlardan on dört tanesini kendi masrafından kurtardığını fakat bunun tek başına kaldıracabileceği bir masraf olmadığını söylemektedir. Türk meselelerine ve o imparatorluğun gözle görülür çöküşünden bahsetmektedir. Rum Kilisesi Patriğinin eğitilmiş ve zeki bir adam olduğunu ve dinen her ne kadar açıkça söylemeye cesaret etmese de saf bir Kalvinist olduğunu, herhangi bir değişim üzerine kiliseyi doğru yola koymanın kolay olduğunu söylemektedir.

Mektup No: 26

Venedik elçisinin Bâbîâli ile sorunlar yaşadığını ve veziriazamdan küstahlıklar ve tehditler aldığını anlatmaktadır. Sir Thomas, eğer ona karşı bir şiddet uygulanırsa ona yardım etmek zorunda olduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 27

Samimiyet ve dostluk mektubudur. İstanbul'a olan yolcuğunda gözlemlediklerini, başkentlerinin hayranlık uyandıran konumundan, Polybius'un da gelecek hakkındaki kehanetinden bahseder. Her ne kadar orası en avantajlı yer olsa da kâhin tarafından Kadıköy'ün seçildiğini, orasının da sakinlerinin hatası ve kötü yönetim yüzünden bir ahlâksızlık yuvası olacağı kehanetinden bahsetmektedir. Padişahın sarayı ile Babür imparatorunun sarayını karşılaştırmaktadır. Babür imparatorunun nasıl büyük oranda diğerine göre her değerli hususta tercih edilebilir olduğunu söylemektedir. Önceden çok harap bir durumda olan Levant'taki İngiliz ticaretinin ilerlemesi ve güvenliğiyle alâkalı kendi kafasından yapmaya karar verdiği çabaları anlatmaktadır. Lorda yaptığı hareketlerin dürtülülerini söylemektedir ve özet olarak onları savunmaktadır. Kendisi Osmanlı Devleti'nin yıkılışını öngörmekte ve diğerinin de gücünün ve ihtişamının zirvesini geçtiğini söylemektedir. Kâfirlerle birlikte olmaktan usandığı fakat kendisini bu resmî sürgünden nasıl kurtaracağını bilmediği ve bir Hristiyan gibi gömülmeden başka hiçbir isteğinin olmadığıyla tamamlamaktadır.

Mektup No: 28

Bohemya kralı ve Kont Mansfelt'in General Tilly'le olan başarılı savaşları hakkında bir haber vermektedir. Aynı kişiden gelen bir sonraki mektupta ise Tilly ve Mansfelt arasındaki savaşlar hakkında daha detaylı bilgiler vermektedir. Lademburgh

şehrinin Bohemya kralı tarafından alındığını belirtmektedir. Baden markizi 12.000 yaya ve 2.000 atlıyla birlikte Don Gonsalvo ve Tilly tarafından mağlup edilmiştir. Yenilginin durumu ve olay hakkında bir haber ihtiva etmektedir. Brüksel’de bazı tekliflerin yapıldığı anlatılmıştır. Bavyera dükünün elektörlüğü ailesine geçirme ısrarından vazgeçilmesine çalışıldığı anlatılmıştır.

Mektup No: 29

Türkiye’de yaşanan büyük ihtilal ve Sultan Osman’ın tahttan indirilmesiyle ilgili bir hesapla birlikte bu hadise yaşandıktan üç gün sonra Sir Thomas tarafından yazılmış bu büyük olayla alâkalı pek çok detayı ihtiva etmektedir.

Mektup No: 30

İhtilaldan dokuz gün sonra yazılan bu mektup Sultan Osman’ın tahttan indirilmesi, kendisinin hareketleri, şahsiyeti ve kendisinin ve baş vezirinin planlarının kısa bir anlatımını ihtiva etmektedir. Bu ihtilaldan önce çok mutlu bir şekilde ilerleyen elçilik işlerinin bununla zarar görmeyeceğini belirtmektedir.

Mektup No: 31

Padişahın azli, eşinin ve cesur veziriazamın ve diğer sevilenlerin katlini ve bunun sebepleriyle ilgili gizemli ve çok detaylı bir hesap ihtiva etmektedir. Yeni sultanın zayıf karakterini, kendisinin geldiği sefil durumdan nasıl dünyanın en büyük hükümdarlarından biri olduğunu, yükselişini nasıl karşıladığını, Osman’ın da bu sıkıntı içerisinde nasıl davrandığını ihtiva etmektedir. Yeniçeri ağası zamansız bir şekilde onu savunmuş ve neredeyse yatışmış olan isyancıları sert bir şekilde azarlarken efendisinin ve kendi mahvoluşuna sebep olmuştur. Bir sipahinin azledilmiş prence olan küstah davranışını anlatır. Yeni vezir Davud Paşa, Osman’ın boğdurulmasından emin olmak için şahsen hapishaneye gitmiştir. Osman da biraz direniş göstermiş fakat sefil bir şekilde baltayla bayılmış ve sonra da boğulmuştur. Ölümünden hemen sonra halk ölümüne çok üzülmüştür. Sir Thomas çalışmaların, uygulamaların, sırların ve düşüncelerin tarihin ruhu olduğunu ve olmuşların ise sadece boş bir ceset olduğunu söylemektedir. Bu yüzden bu hükümdarın üzerine bu ölümcül darbeyi çeken gizli ve büyük düşünceleri hakkında hesap vermektedir. Onunla birlikte ölen veziriazamın şahsiyeti ve yeniçerileri ortadan kaldırmak konusundaki büyük planlarından da bahsetmektedir. Sayda emirinin ihanetinin sadece bu prensin ve vekilinin planlarını gizlemek için yapılan bir numara olduğunu, Mekke’ye olan yolculuğunun da aynı şekilde bir numara olduğunu, yeniçerilerin hasedini ilk olarak neyin yükselttiğini

belirtmektedir. Sir Thomas bu büyük plan başarılı olsaydı nelerin olabileceği hakkındaki varsayımlarından bahsetmektedir. İsyân ve sebepleri hakkındaki gözetler ve bu büyük ihtilalın bazı önemli yollarından bahseder. Felaketten bir süre önce Sir Thomas'ın veziriazama verdiği dostça tavsiyeden ve onun davranışı ve olumsuz cevabı hakkında bilgi vermektedir. Bundan bir sonra gelen mektup, Osman'ın kardeşlerini boğdurmak için bir planın keşfedildiğini ve engellendiğini anlatır. Yeni padişahın annesinin (ikinci Livia) ve yeni veziriazamın bu planın arkasında olduğundan şüphelenildiğinden ve veziriazamın görevden alındığından ve Hüseyin Paşa'nın onun makamına getirildiğinden bahseder. Onun karakteri hakkındaki görüşlerini belirtir.

Mektup No: 32

Sir Thomas'tan (henüz o konudaki mektuplarını almamış olarak) Berberî Korsanları tarafından esir alınıp, Cezayir, Tunus ve Tetuan'da tutulan 1.000'in üzerinde İngiliz mahkûm için padişaha majestelerinin adına şikâyette bulunmasını, onların özgür bırakılması konusunda ısrar etmesini ve gelecekte böyle bir durumun yaşanmamasını veya kralın Sir Thomas'ı geri çağırılacağı ve Türkler üzerinde de aynı şeyi yapacaklarını belirtmesi istenmiştir.

Mektup No: 33

Sir Thomas'ın Türkiye'deki karışık zamanlar nedeniyle mektupları konusundaki dikkatini ve gayretini ihtiva etmektedir. Kraldan yeni sultana bir tebrik mektubu ve yeni vezire de isim olmadan bir mektup yazılmasını tavsiye etmektedir. Korsanlar konusunda yeni imparator adına herşeyi yenilediğini ve emirleri buna göre Tunus ve Cezayir'e gönderdiğini söylemektedir. Çok kötü şartlarda eşinin *Court of Wards*'tan aldığı maaşın durdurulduğundan yakınmaktadır. Kendi hizmetlerinden ve gördüğü sert muameleden bahsetmektedir. Kendisinin gidişinden beri bir telafi umudu olmaksızın 500 pounddan fazla para harcadığını söylemektedir. Eğer majestelerinin iyi adamlarının bu görevi ile kendisinin iyi para kazandığını düşünüyorlarsa onlara sorunlar ve devamlı tehlikeler ile 3 yıllık bir hizmetin karşılığı olarak 1.000 pound ile anlaşacağını, onu bununla suçlayanların uyurken bile daha fazla para kazandığından şikâyet etmektedir.

Mektup No: 34

Son sultanın trajik sonuyla ilgili bir hesap vermektedir. Buckingham'ın bunu Tanrının dünyevî aklı karıştırması olarak bulacağını söylemektedir. Bu kadar üzücü bir meselede krala mektup yazmaktan sakındığını söylemektedir. Önceki mektuplarda

bahsettiği mücevherden bahsetmektedir. Buckingham'a yurttta hizmet etme isteğinden bahseder.

Mektup No: 35

İstanbul'da barbarlığın felsefe, isyanın da adalet olduğunu, Türk imparatorluğunu savunan duvarların da Hristiyan prensler arasındaki ihtilaflar olduğunu söylemektedir. Devletin iki sütunu olan yeniçeriler ve kadırgalar hakkında hiçbir zaman birisinin bu kadar çürümüş ve diğerinin de o kadar bozulmuş ki artık ne asker ne de kul olduğunu söylemektedir.

Mektup No: 36

Son veziriazamın Lehistan meselesiyle alâkalı hareketlerinin dürtülerinden ve o konudaki başka müzakerelerinden bahseder. Lehistan ve Leh esirleri konusundaki meselelerin Osman'ın ölümüyle nasıl durduğundan meselelerin nasıl değiştiğinden bahseder. Sir Thomas kendisini bu konularda yeni vezir için çok gerekli yapmaktadır. Saraydaki meselelerin durumunun çok düzensiz olduğundan ve durumlarının da çok kötü olduğundan bahsetmektedir. Sir Francis Nethersole'a ve Türkiye ve Bohemya kralının imparatorun kuvvetlerini saptırmasını bekleyebileceği Bethlen Gabor hakkında bir hesap vererek rahatsızlık vermediğini umduğunu söylemektedir. Sekretere Prens Filibert tarafından istenen mektuplaşma ile verdiği haberle ilgili teşekkür etmekte ve bu konuda tedbirli olacağına dair söz vermektedir. Kendisini Türk sarayında korsanlara karşı yaptığı adımlar ve İngiltere'deki bazı itirazlara karşı savunmaktadır. İyi sonucun kendisi için bir savunma olacağına ve talimatlarının da onun için bir garanti olacağı sözünü vermektedir. Bohemya kralının topraklarına yerleştirilmesi umudunun olmasından dolayı çok mutlu olduğunu, fakat bunun sadece antlaşmayla yapılamayacağından korktuğunu söylemektedir. Talimatlarında bildirilen Tatarlar tarafından esir alınan İskoç William Fourbes'in özgür bırakılmasını sağladığından bahsetmektedir. Yasaklanması niyetlenen grogen ticaretiyle ilgili görüşleri belirtir. Kızıldeniz'de başarısız olan İngiltere'nin Hindistan filosu ile ilgili bir uyarıda bulunur. Dipnot ile özgürlüğü söz verilen Leh esirlerden biri olan Prens Corresky'nin barbarca boğdurulmasından bahsetmektedir. Bunun da bütün Hristiyan elçilere rahatsızlık verdiğiinden bahsetmektedir. Fransız elçisi tarafından iddia edilen elçilik meselesi konusunda bir emir istemektedir.

Mektup No: 37

Sultan Osman'ın trajik sonundan bahsidilir. Sir Thomas. kraliçenin kraliyet evinin çıkarlarının onun için ne kadar değerli ve yakın olduğundan, Bohemya kralının da kendi halkının başı olmasından mutlu olduğunu söyler. Söylediği üzere kullar kendi efendilerinin görüntüsünden, çiçeklerin ve bitkilerin güneşten ve yokluluğunda kıştan aldıkları etki gibi cesaret aldığını söylemektedir. En büyük ve bilge prenslerin zamana yol verdiklerini ve majestelerinin kendi soyunu başa getirmek için onursuz bir şekilde çalışan Bavyera dükünün cezasını görece kadar yaşayacağını umduğunu söylemektedir. Papa'nın ateşi yaktığını ve Cizvitlerin de körüklediğini söylemektedir. İstanbul'dan majestelerinin kraliyet kocası için hiçbir şey umulamayacağını söylemektedir. Türk imparatorluğunun sefil durumundan bahsetmektedir. Gabor'un da kendi çıkarları ile yönetildiğinden bahsetmektedir. Yeni sultanın saflığı hakkında örnekler vermektedir. Boş zamanı olacağı zaman onun hayatı hakkında bir hesap göndereceği sözü vermektedir. Oranj prensi için hizmet etme isteğinden bahsetmektedir. Majestelerine kraliyet ellerinden birkaç cümle yazarak bir günlüğüne barbar ülkeyi medenileştirmesi için yalvarmakta bunu da onur patenti olarak göreceğini söylemektedir.

Mektup No: 38

Kralın ve konseyin büyük bir şekilde Sir Thomas'ın hareketlerini ve müzakerelerini takdir ettiğini aktarılmaktadır. Söylediğine göre Sir Thomas kralın ve ülkenin onurunu geri getirmiştir. İngiliz sarayındaki Fransız elçisinin Sir Thomas'ın İstanbul'daki önceliğe boyun eğmesi için harekete geçtiği belirtilmiştir. Sekreterin bu iddiaya çok üzüldüğünü söylemektedir. Talimat olmadan bunu yapmış olduğu için Sir Paul Pindar'ı suçlamaktadır. kralın daha fazla boyun eğmemeye kararlı olduğunu ve Bu yüzden Sir Thomas Roe'ya bu konuda önceki emre bakmasını söylemektedir. Palatinat ve İngiliz meseleleriyle ilgili haberler ihtiva etmektedir.

Mektup No: 39

Tatarların tekrar Lehistan'ı ve Kazakların da Karadeniz'i işgal ettiklerini söylemektedirler. Türklerin mühimmat konusunda çok umutsuz olarak Sir Thomas'tan iki fiçı barut hediye almaya zorladıklarını belirtmektedir. Sir Thomas'ın Prens Corresky'nin ölümünün Lehisana'la bir bağlantısının olduğundan şüphelenmektedir. Esir olan diğer Leh soyluları için de daha iyi bir muamele sağlayabilmeyi ummaktadır. Diğer Hristiyan elçiler tarafından kötü desteklendiğini söylenmektedir.

Mektup No: 40

Sir Thomas Roe tarafından sıcak bir şekilde karşı gelinen İstanbul'dan gönderilecek olan ipeğe bir vergi konduğunu, kendisinin de vezir tarafından adı bir muamele gördüğünü ve sekreterinin ve tercümanının eğer onun lehine konuşurlarsa asılmakla tehdit edildiğini belirtmektedir. Sir Thomas'ın bunun üzerine olan davranışını anlatır. Yeniçerilerin vezire karşı isyan ettikleri ve onun kaçmasına yol açtıkları isyanın sebepleri anlatılır. Yeni bir vezirin seçildiği ve onun karakteri anlatılır. Sultan Mustafa ve Osman'ın kardeşi Murad arasında bir fraksiyon olduğu belirtilmiştir. Sir Thomas Roe son vezir'den aldığı darbeyi iyi kullanabilmeyi ummaktadır. Türkler ve Lehler arasındaki meselelerin durumu, Türklerin zayıflığı hakkında bilgi verir. Gabor'a olağandışı bir şekilde nezaket gösterdikleri söylenmektedir.

Mektup No: 41

Sir Thomas'ın Türkiye'deki kargaşa üzerine verdiği hesaplar üzerine onun güvenliği hakkında endişelendiğini belirtir. İngiltere Kralının Hristiyanlığın barışını sağlamak konusunda savaş dışında yapılmamış hiçbir şey bırakmadığını fakat şimdi kılıçla elde edilemeyen antlaşmayla elde edilmeyeceği söylenmeye başlanmıştır. Sir Richard Weston, Brüksel'de, elçiler Madrid'de, Lord Doncaster da Fransa'daki müzakerelerinde başarısız olmuştur. Fransız kralının, Fransa'daki Protestanlara olan zulmünden ve iç meselelerden bahseder.

Mektup No: 42

İstanbul'daki bölünmelerden, Peygamberlerinin yasasına karşı genel bir ihmal olduğundan bahsetmektedir. Ramazanın bitmesiyle birlikte yeni olayların olmasının olası olduğunu söylemiştir. Kendisinin İngiliz tüccarlarına konulan vergi konusunda açık bir divanda başarılı olduğunu söylemiştir. Buna neden olan Yahudi'yi astırmayı amaçladığını söylemektedir. Bütün Hristiyanların ve Türkler arasındaki en iyi kişilerin ona cesaretinden dolayı teşekkür ettiğinden bahsetmekte olup onların gelecek sefer onunla ihtilaf yaşayacağı zaman tedbirli olmalarını umduğunu söylemektedir. İngilizlerin yardımıyla İranlıların Hürmüz karşısındaki hareketlerinden bahsetmektedir. Lehistan'ın bir saldırı savaşına uygun olmadığından ve bu yüzden barış yapmak zorunda olduğundan bahsetmektedir.

Mektup No: 43

Almanya, Fransa, Türkiye, Lehistan gibi ülkelerin umumî, dinî ve resmî meselelerin ciddi yansımaları hakkında bilgi verir. Türk imparatorluğunun en iyi iki eyaleti olan Rumeli ve Anadolu'nun kötü yönetimi ve nüfusun azalmasından bahseder.

Mektup No: 44

Türk imparatorluğunun bozulmasına dair başka örnekler verir. Prens Corresky'nin şiddetli ölümü, onun vebadan öldüğünü iddia eden vezir tarafından ciddi bir şekilde reddedilmiştir. Gabor Türklere bağlandığını iddia etmektedir. Fakat Sir Thomas hâlâ Türk meselelerinin, Gabor'un onların lehine hareket etmeye alâka göstermeyecek kadar kötü bir durumda olduğu görüşündedir. Lehler ve Türkler arasındaki son kavgalar üzerine gözetimini söyler.

Mektup No: 45

Lordların Tunus ve Cezayir konusundaki mektuplara cevap niteliği taşır. Gücü dâhilinde olan herşeyi yaptığını ve yapmaya da devam edeceğini söylemektedir. Fakat Türk bakanlarının küçük gücünün o kadar uzağa kadar uzanmayacağını düşünmekte olduğunu söylemektedir. Yeni değişikliklerin beklendiğini, Leh esirlerine majestelerinin arbulucuğu üzerine daha iyi muamele sağlandığı ve özgürlüklerine dair söz verildiği söylenmektedir.

Mektup No: 46

Sir Dudley Carleton, Bohemya kralı ve kraliçesinin meselelerinin talihinin değişimiyle ilgili üzücü bir değişiklikten bahseder. Prenslerin, Sir Thomas Roe'ya gönderilmek üzere kendisinin ve kraliyet eşinin resminin gönderilmesi emrini verdiğini belirtir. Oranj prensinin İstanbul elçisi Mösyö Haga'nın oradan iyi haberler vererek memnuniyet verdiğini fakat bunların Sir Thomas'ın gönderdiklerine eşit olamayacağı söylenmektedir. Palatinat meselelerinin kötü durumundan bahseder. Fransa kralının pek çok karışıklık ve İngiltere'de antlaşmalarla meşgul olurken İspanyolların Hollandalılara çok baskı yaptığından bahsetmektedir. Hollandalıların hareketleri hakkında ve Bergen op Zoom kuşatması hakkında detaylı bir hesap verir. Albay Hinderson'un ve pek çok İngiliz ve İskoç'un orada öldürüldüğünden bahseder. İngiliz sarayındaki antlaşmaların kötü gittiğinden, Lord Chicheser'in Palatinat'ta yaptığı antlaşmalarının da tam bir *brutum fulmon* olduğundan bahseder. İç meselelerden bahseder. Rahiplerin ve Cizvitlerin hareketlerinden kötü olarak bahsedilir. Leydi Roe Sir Thomas'a bu kadar uzun bir yolculukta eşlik ettiği için onurlandırılır.

Mektup No: 47

Bohemya kralının Palatinat'taki talihsiz hareketleri, Baden markizinin amacını terketmesi, Brunswick dükünün hezimetini, Kont Manselt'e katılması hakkında hesap verir. İki tarafın hareketleriyle ilgili hesap verilir. Bohemya kralının Lord Chischester'in bilmediği sebepler üzerine Sedan'a çekildiğini, Palatinat'ın sefil durumdan bahsedilir.

Mektup No: 48

Majestelerinin, Sir Thomas'ın onun çıkarlarına gösterdiği eğilimden emin olduğunu kibar bir şekilde temin eder. Sir Thomas'ın görevinin onun hizmetine daha yakın bir yerde olmasını dilediğini söyler. Fakat her kim onun dostu olduysa kötü talihe yakalandığıyla tamamlar. Kraliyet eşinin ordusunu çekildiğinden bahseder. Bunun ve Sedan'a çekilmesinin nedenlerinden bahseder. Kendisi için savaşa giren Dük Brunswickli Christian'a ne olacağını merak etmektedir. Sir Thomas'ı onun hakkındaki iyi görüşünün değişmez olduğu konusunda temin eder. Sir Thomas'ın eşine selâmlar söyler ve komik bir dipnot ile tamamlar.

Mektup No: 49

Berberî Korsanlarıyla alâkalı hareketlerinden bahseder. Bağdat'ta isyanlar ve cinayetler olduğunu ve Bethlen Gabor'dan bir elçi geldiğinden bahseder. Bir Bohemya soylusu, Bohemya kralının son generali olan Torne kontu onunla birlikte gelmiş olup Sir Thomas'a gelişini bildirmiştir. İkisinin de Gabor'dan aldıkları talimatı Sir Thomas'a bildirme emirleri olduğu belirtilmiştir. Onlar Avusturya Hanedanını tehdit etmişler ve Gabor'un imparatorla yaptığı barışı korumaya asla niyetli olmadığını söylemişlerdir.

Mektup No: 50

Gabor'un imparatorla yaptığı barışla ilgili bir özür ihtiva eder. Venediklilerin Gabor'a işbirliği teklif ettiği söylenmiştir. Gabor Osmanlı sarayını o imparatorluğun çıkarlarını yükseltme konusundaki samimi isteğiyle ilgili teminat vermektedir. Torne kontunun yedi vilayetteki Protestanların vekili olarak Bâbîâli'ye karşı olan iyi eğilimleri hakkında teminat verdiği ve onların adına yapılan eski ittifakı yeniledikleri belirtilmiştir.

Mektup No: 51

Gabor'dan gelen bir mektubun suretini gönderir. prence Bâbîâli'deki çıkarlarından bir şey umması için hiçbir cesaret vermediğini belirtir. Talimatları içinde kalmaya kararlı olduğunu, bu şekilde imparator ve Türkler arasındaki barışın

bozulmasını engelleyeceğini belirtmektedir. Bohemya kralının Torne kontunun veya Gabor'un çalışmalarından bilgi almadığını bahane olarak göstermektedir.

Mektup No: 52

Torne kontu ve Bethlen Gabor'un temsilcisiyle yapılan antlaşmanın haberini vermektedir. Mektuplarının ele geçirilmesine karşı dikkat gösterdiğini belirtmiştir. Kendisinin Bethlen Gabor'a hiçbir cesaret vermediğini, kendisinin iyi bir hizmet yaptığını ve daha geniş talimatları olsaydı daha fazlasını da yapabilmiş olacağını söylemektedir. Daha önce verdiği görüşü olan Gabor'un Türklerin lehine imparatorla barışı bozmayacağı fikrini vermişken şimdi Gabor'u değiştirmeye iten nedenleri anlatmaktadır. Kendisine mektup gönderilmesinin ihmal edilmesinden şikâyet etmektedir.

Mektup No: 53

Gabor'un elçisinin ve Torne kontunun gelişi, teklifleri ve meseleleriyle ilgili olmuş olan herşeyin geniş bir konuşmasını ihtiva etmektedir. Sir Thomas ve onlar arasındaki bir konuşmanın özünü, Sir Thomas'ın onlara verdiği iyi tavsiyeyi bulundurur. Türk veziri, nişancı ve Sir Thomas arasındaki bir konuşmadan bahseder. Onlar imparatorla savaş konusunda açıkça onlarla konuşmalarını söyler. Nasihatı için ona teşekkür ederler ve tekrar onu gizli bir şekilde çağıracaklarını söylerler. Sir Thomas ve önemli Türk bakanları arasına aynı konuyla ilgili başka bir konuşmadan daha vardır. Veziriazamın, nişancının, müftünün bir savaşa niyetli olduğunu ve bunun nedenlerini söylerler. Sir Thomas'ta buna karşı olan niyetlerini belirtir. Onlara büyük bir memnuniyet verir. İmparator ve Gabor arasındaki meselede nasıl davranmaları gerektiğine dair tavsiye istedikleri ve bunu izleyecek gibi oldukları ve ona bunun için minnettarlıklarını belirtecekleri sözü verilmiştir.

Mektup No: 54

Erdel elçisi, Sir Thomas'tan utanmıştır. Kont Torne, Türkleri Almanya'ya getirmeye çalışma planını reddetmektedir. Gabor'un elçisi Bâbîâli'yi imparatorla barışı bozmaya teşvik etmeye devam etmektedir ve Hollanda elçisi tarafından da destek görmektedir. Veziriazam'ın azledildiği, yenisinin şahsiyeti ve yetenekleri, Avusturya Hanedanının düşmanı ve Gabor'un dostu olduğu belirtilmiştir. Lehistan kralı ve Gabor'un birbirlerine karşı olan gizli çalışmalarını belirtilmiştir. Hollanda elçisinin Gabor'la olan hareketlerinden dolayı tenkit edilebilir olduğunu, onu buna teşvik edenleri belirtmiştir. Sir Thomas'ın Gabor'un tahrikleri ve yeni vezirin niyetlerine rağmen neden Bâbîâli'nin

imparatorla barışı bozmaması gerektiğinin nedenleri belirtilmiştir. Gabor'un korkuklarının ve Türklerle olan şimdiki hareketlerinin gerçek zeminini belirlemektedir. İmparator'dan bir temsilcinin, İran'dan ise elçinin İstanbul'a geldiği haberini vermektedir.

Mektup No: 55

General Tilly korkaklık nedeniyle Heydelberg'i aldığından ve Sir Garret Herbert'in büyük cesareti ve ölümünden bahsedilmiştir

Mktup No: 56

İngiltere için zor zamanların gelmiş olduğu söylenmiştir. Bohemya kralı ve Kraliçesinin umutsuz durumundan, Lord Doncaster'ın Fransa kralıyla Fransa'daki Protestanların lehine yaptığı müzakerelerinin başarısız olduğu, o kralın Montpellier, Montauban ve Rochell'e karşı olan hareketleri ve Valtelina'nın İspanyollar tarafından baskı görmesi ve Grisonların da bundan büyük rahatsız olmaları anlatılmıştır. İspanyol evliliğinden¹¹² bahsedilmiştir. İç meselelerden bahsedilmiştir. Saxe Weymar dükünün öldürüldüğü, Dük Brunswickli Christian'ın ise kolunu kaybettiği belirtilmiştir. Bergen op zoom Kuşatması, Oranj prensi ve Mansfelt tarafından kaldırılmıştır.

Mektup No: 57

Berghen op zoom Kuşatmasının kaldırılması ve İspanyolların o durum üzerine yaşadığı kayıptan, orasının savunulması ile İngiliz ve İskoçların kazandığı büyük bir deniz hareketinden bahsedilir. Bir Ostender ve dört Hollanda kalyonu arasında olan büyük bir deniz hareketinden bahsedilir. Bohemya kralının Hague'ye geldiği belirtilir. Palatinat'ın geri verilmesi için Sir Richard Weston'un Brüksel'de yaptığı müzakereler Sir Thomas'ın öngördüğü gibi başarısız olmuştur. Bohemya kralı v Kraliçelerinin resimlerinin majestelerinin emri üzerine Sir Thomas'a gönderildiği belirtilir. Sir Horace Veré'nin Manheim'da Tilly tarafından kuşatıldığı İspanyolların da prenses ile yapılacak olan evlilikte iki yüzlülük yaptığı anlatılır.

Mektup No: 58

Önceki sessizliği için Sir Henry Wotton özür diler. Bohemya kralının Almanya'daki durumu anlatılır. Bergen op Zoom ve Heydelberg'in alınışı hakkında daha fazla hesap verilir. Sir Horace Veré'nin bulunduğu tehlike ve büyük saygısı anlatılır. İmparatorun Bohemya kralı adına Brüksel'de yapılan antlaşmada İngiltere kralına karşı oynadığı kötü oyun anlatılır. Kral James'in buna rağmen müzakereye

¹¹² İngiltere Prensi, Charles ile İspanyol Prenesi Maria Anna'yı evlendirme projesi

devam ettiği söylenmiştir. Lord Digby'nin İspanya'daki müzakeresinin iki nedenden dolayı yavaşlatıldığı belirtilmiştir. Papa'nın garip fermanı ve iç meseleler hakkında haber ihtiva eder.

Mektup No: 59

Sir Francis Nethersole'un Frankfurt'taki meselelerin durumunu temsil etmek üzere İngiltere'ye gittiği belirtilmiştir. Kralın Lord Chichester'ı Avusturya kuvvetlerinin düşüncesiz hareketleri üzerine büyük bir memnuniyetsizlik ile Ratisbon'dan geri çağırıldığı haberi verilmiştir. Kralın barışa yönelik eğilimini istismar eden İspanyol sarayı ve vekillerinin samimiyetsizliğinden bahseder. Antlaşma sürerken sadece Heydelberg ele geçirilip yağlanmakla kalınmamış, kale dışında Manheim da alınmış ve yağmalanmıştır.

Mektup No: 60

Manheim kalesinin teslim olduğu, General Veré'nin Hollanda'ya gittiği belirtilmiştir. Bohemya kralının ellerinde kalan tek yer olan Frankendal'ın kuşatıldığı haberi gelmiştir. Lord Digby'nin Viyana'dan çağırıldığı ve Prens Palatinat'ın mülkünün geri verilmesi veya kraliyet ordusu için yol için izin istemek için İspanya'ya gönderilmiştir.

Mektup No: 61

Sir Thomas'a işbu mektubun taşıyıcısı olan, Patrik tarafından Canterbury Başpiskoposuna birkaç yıl önce İstanbul Patriği Cyrill Lucaris tarafından gönderilmiş olan Critophlius Metrophanesi emanet etmektedir. Canterbury'nin Patrik hakkındaki iyi görüşü, İngiltere'de kibarca karşılanmış ve tercih edilen bir adam olan Spalato Piskoposunun adi riyakârlığı ve basitliği anlatılmaktadır. Kendisinin onu Tanrı'nın nefret ettiği bir adam yaptıktan sonra onu tamamen terkeden Gondomar tarafından daha büyük tercih ve ödül umutlarıyla kandırıldığını belirtmektedir. Onun adî şahsiyeti ve hareketleri anlatılmıştır. Kendisinin krallıkta yasaklandığı gururu ve kibrinin bu düşünce sebep olduğu belirtilmiştir. Başpiskopos Sir Thomas'ın esirler hakkındaki görüşünü takdir etmiştir. Fakat bunun için ricada bulunacak olan kişilerin eksikliğinden bahsetmektedir. Bütün krallığın Palatinat meseleleriyle tükendiği belirtilmiştir. Başpiskopos bu amaç için her ne kadar çok fazla gerci olmasa da yıllık 1.000 pound ödeyecektir. Palatinat meseleleri anlatılmıştır. Türkiye'deki ihtilal üzerine olan gözlemlerinden bahsetmekte ve onların avantajını engelleyen Hristiyan prensler arasındaki bölünmeden yakınmaktadır. İspanyolların bütün komşularına şiddet

uyguladığı bilgisini aldığını söylemektedir. Fransa kralının önceki şartlar üzerine Protestan kullar ile barışa zorlandığı belirtilmiştir. Fransa kralının silahlarını tekrar hain bir şekilde bir antlaşma ortasında baskına uğrayan Grison'ların yardımına umduğunu söylemiştir.

Mektup No: 62

Sir Thomas'ın Bâbiâli'deki hareketleri övülmüştür. Bu yüzden kral ona kendi elinden bir kanıt göndermiş ve onu duruma göre korumasını sunacağı hakkında temin etmiştir.

Mektup No: 63

Sir Thomas'ın Türkiye'de yaptığı tedbirli müzakerelerin büyük bir tatmin verdiğini, Hristiyanlık üzerine düşmeye hazır olan bir fırtınayı saptırarak daha makbul bir hizmet yapamayacağı söylenmiştir. Her ne kadar imparatorun bunu çok az hak ettiği söylenmiş olsa da... Kralın damadını makamına geri getirmek için Brüksel'de yapılan müzakere hakkında detaylı bir hesap verilmiştir. Hangi nedenler ve iddialar ile teslimin etkisiz olduğu belirtilmiş. Kayınpederinin tavsiyesi üzerine ordusunu terkederek Prens Palatin'in kötü başarısından bahsedilmiştir. Kon Mansfelt'in hareketleri ve Hollanda'ya cesur bir şekilde çekilmesinden, Heydelbergh, Manheim ve Frankendal'a yapılan saldırılardan bahsedilmiştir. Brüksel'deki antlaşmanın beklenmedik bir şekilde bozulmasından, İspanyolların, kendilerine kralın geri getirilmesini ve tatminin sağlamak konusundaki verdikleri umut ve sözlerden bahsedilmiştir. Majestelerinin prenses ile evliliğin başarısı umudundan dolayı İspanyollara karşı hâlâ sabırlı olduğu ve güvendiği belirtilmiştir. Cezayir ve Tunus'la alâkalı olarak yakın zamanda tüccarlardan bir şikâyet gelmediği için herşeyin Sir Thomas aracılığıyla iyi bir şekilde düzenlendiğinden şüphelenmemektedir.

Mektup No: 64

Şiddetli bir hastalığa yakalandığından ve dokuz hafta boyunca yatağa hapsediğinden dolayı elini veya ayağını kullanamadığını söylemektedir. Şifreyle daha önce belirtilen elmas hakkında konuşmaktadır. Bâbiâli'deki değişimler sırasında en güzel şeylerin zımmete geçirildiğini ve karanlıkta çok ucuza satıldığını söylemektedir. Bu mücevheri Krala sunma konusunda Sir Paul Pindar'ı inciticeği için üzgün olduğunu

söylemektedir. Sir John Eyre'nın aklanması ve Türkiye tüccarları lehine olan düşüncelerinden bahsetmektedir. Türkiye'de yönetimin hâlâ düzene girmediğinden bahsetmektedir. Gabor'un elçisisinin şimdiye kadar başarısız olduğundan, Torne Konutu'nun mezkûr elçiyi terkettiğinden bahsetmektedir. Lehistan elçisi Barasky dükünün 1200 kişiyle birlikte geldiğini fakat söz veremediğini veya beklentinin sağlanamadığını belirtmektedir. Sir Thomas'ın kavga etmeleri üzerine iki defa onu ve veziri uzlaştırmıştır. Lehistan kralı el.isine bütün hareketlerinde Sir Thomas'ın tavsiyelerini alması için emir vermiştir. Rus Çarı'ndan bir elçi geldiği ve onun işleri anlatılmaktadır.

Mektup No: 65-66

Palatinat ve Hollanda meselelerinin durumu hakkında hesap verir. 22 Ostenderlının zalimce asılmasından dolayı Dunkirk ve Newport'ta zavallı Hollanda balıkçılarına karşı uygulanan zulümlerden bahsedilmektedir. Oranj prensinin gizli bir girişiminin fırtınalar ve soğuktan dolayı başarısız olduğu belirtilmiştir. İspanyollar tarafından verilen Palatinat'ın geri teslim edilmesi sözü üzerine bu silahlar olmadan halledilinceye kadar kadar Sir Dudley Carleton maruz kaldığı taştan işkencecilerden kurtulmayı dilemektedir.

Mektup No: 67

Şiddetli rahatsızlığı hakkında hesap vermektedir. Tunus'taki mâhkumların serbest bırakıldığını ve Padişahın emirlerine tamamen uyulacağı sözü verilmiştir. Sir Thomas ve kendisini İngiltere'ye şikâyet eden Bâbîâli'deki Fransız elçisi arasındaki tartışma hakkında bir hesap vermektedir. O elçinin şahsiyeti ve İstanbul'daki kötü yönetimi hakkında bir hesap vermektedir. Sir Thomas Roe İngiliz elçileriyle olan iletişiminin eksikliğinden yakınmaktadır. Majestelerinin çocuklarının mülklerinin geri verilmesi, Tanrı'nın küçük sürüsünün güvenliği ve Almanya barışı için dua etmektedir. Eğer elleri bağlı olmasaydı Palatinat Hanedanın büyük düşmanı olan imparatora karşı neler yapabileceğine dair imada bulunmaktadır. Bâbîâli'deki karanlık yürüyüşünü aydınlatacak talimatlar için yalvarmaktadır.

Mektup No: 68

İstanbul'daki askerlerin cezasız kalmasıyla birlikte oluşan küstahlıklar, cinayetler ve soygunlardan ve yeniçeriler tarafından İzmir'deki Hristiyan konsoloslara yapılan şiddetten bahsedilmektedir. Asya'da üç açık isyan olduğundan bahsedilmiştir. Türk bakanlarının bu desteklenemez kötülöklere karşı olan gizli toplantılar

aktarılmaktadır. Türklerin dışarıya gurur gösterdikleri ve içeride de korktuklarından bahsedilmektedir. Onların kötü durumu söylenmiştir. Şifreyle Türkler, Lehler, Tatarlar, Erdelliler ve Ruslar arasındaki olayların detayları belirtilmiştir. Kont Torne'nin İstanbul'daki hareketlerinden ve iyi şahsiyetinden bahsedilmiş ve kendisinin zekâsı ve ruhu tehlikeli olduğu kadar meçhul olan Gabor tarafından kandırıldığını söylemiştir. Zor ve mutsuz durumundan bahsetmektedir.

Mektup No: 69

Korsanlar konusundaki müzakerelerinin başarısı hakkında bir hesap vermektedir. Tunusluların padişahın emirlerine uydukları söylenmiştir. Oradaki vebanın felaketleri anlatılmıştır. Esirlerin, bırakıldığı, bazılarının da özgürlüklerinin verilmediğinden, kendisinin de bunun için çabalayacağından bahsedilmiştir. Tunusluların deniz gücü anlatılmıştır. Padişahın emirlerinin Cezayir'de değiştirildiği belirtilmiştir. Onların on önemli kişiyi bu emirlere karşı İstanbul'da görevlendirdikleri belirtilmiştir. Cezayir'deki esirlerin sayısı, vebanın oradaki tesirlerinden bahsedilmiştir. Onların padişahın emirlerine itaat etmemesinden avantaj elde etmeyi ve onları daha sert zincirlerle bağlamayı umduğu yazılmıştır. Onlara ilk görüşmesinde sert bir uyarı hazırladığı belirtilmiştir. Fakat onların varlıklarını sürdürme yolları yağma ve talan olduğundan ve İstanbul'dan uzak olmalarından dolayı bu onları bağlayacağı emre ne kadar itaat edeceklerine cevap verememektedir. Bu yüzden onlarla ilgilenmenin en emin yolunun ateş ve kılıç olduğunu söylemekte, bunun da masraf ve mesafeden dolayı çok zor olmayacağını söylemektedir. İngiliz denizcileri tarafından soygunculara avantaj verilmemesine dikkat edilmesi gerektiği belirtmiştir. Bunun için sebepler öne sürülmüştür. İlk defa Cezayirlilerin şahsen Bâbîâli'ye bir cevap verdiğini söyler. İstanbul'daki müzakerelerin Hristiyanlığın meseleleri üzerine büyük bir tesirinin olduğunu söyler. Zorluklardan ve harcadığı masraflardan şikâyet etmektedir. Bu konuda yeniden para almak için yalvarmaktadır. Aksi halde başkalarını beslemek için çalışırken kendisinin ekmeğe ihtiyacı olacağını söylemiştir.

Mektup No: 70

Eğer Brüksel antlaşmasının bozulduğu dedikoduları doğruysa ne kadar büyük bir saptırma yapabilmeye muktedir olduğunu söylemektedir. Fırsatın tamamen kaybolmadığından ve tehlike ve skandaldan sakınılacak şekilde yönetebileceğinden bahsedilmektedir. Türk bakanları ve Leh elçisi arasındaki kavgalardan

bahsedilmektedir. Sir Thomas iki tarafla da arabuluculuk yapmaktadır. İki taraf arasında bir arabuluculuğun majestelerine büyük bir onur getireceğini belirtmektedir. Herşeyin tekrar sipahilerin küstah talepleri üzerine bozulduğunu belirtmektedir. Sir Thomas'a Türkler tarafından Elektör Palatine'i koruması için teklif sunulmuştur. Onun için imparatora karşı bir ordu göndermeye hazır olduklarını söylemektedirler. Sir Thomas'ın bu durumu yönetişi anlatılmıştır. İmparatorun habercisi tarafından Bâbîâli'ye getirilmiş olan mektupların özü anlatılmıştır. Fransız elçisinin tekrar Sir Thomas üzerine öncelik konusunda kazanç sağlamak için hamle yaptığı belirtilmiştir. Hollandalının donanmalarının İspanyollara karşı Cezayirlilere katılmayı kabul ettiğini, antlaşmalarının şartlarının ne olduğu anlatılmaktadır.

Mektup No: 71

Sir Thomas'ın majestelerinin yurt dışındaki herhangi bir vekilden aldığı ilk mektup olan Sir Dudley Carleton'un mektuplarından her ne kadar onunla düzenli bir mektuplaşma tesis etmek küçük bir risk olmayacak olsa da aldığı zevk ve ışığı belirtmektedir. Bâbîâli'deki bütün müzakereleri ve Brüksel'deki antlaşmasının karşılığında imparatora karşı garip bir saptırma vermenin nasıl gücü dâhilinde olduğunun özetini vermektedir fakat detaylarda çok dikkatli olmaktadır. Türklerin her ne kadar bunu büyük bir şekilde reddetmiş olsalar da Gabor'un yardımıyla onlara çok fazla iş yaptırabileceğini ve tehdit ettirebileceğini söylemektedir. Torne kontunun ve Bethlen Gabor'un şahsiyeti ve hareketleri hakkında bilgi verir. Türkler tarafından gizli bir şekilde imparatora karşı bir savaş yaratmak için çeşitli saraylara vekiller gönderildiği belirtilmiştir. Bavyera dükünden kötü bir şekilde bahsedilmiştir. Elçiliğini öğrenerek bırakma aşamasında olan Leh elçisinin hareketlerinden bahsedilmektedir. İstanbul ve Asya'daki Türk meselelerinin karışık durumundan bahsedilir. Sultan Mustafa'nın ve Osman'ın kardeşi Murad'ın annelerinin şahsiyetleri ve hırslı görüşlerinden bahsedilir. Sipahilerin, Osman'ı katleden veziriazam Davud Paşa'ya karşı adalet talep etmek için ayaklandıkları, sultanın ve annesinin onu terketmeye zorlandıkları, fakat kendisinin ölme noktasında yeniçeriler tarafından kurtarıldığı belirtilmektedir. Yeniçeriler ve sipahiler arasındaki rekabetten bahsedilir. Sipahilerin mücadeleyi kazandıkları, Davud Paşa'nın Osman'ı hapse gönderdiği arabaya konulduğu, iki üç defa kederle efendisinin içmek istediği çeşmelerden su içmek yalvardığı çeşmelerden su içmiş olduğundan, Osman'ı boğdurduğu odaya taşındığı ve cellatların Osman'ı boğdurduğu noktada onu boğduklarını belirtmiş ve bu kötü hadiseyi anlatmak istemiştir. Bu garip hareketlerin

Ben Johnson için uygun bir çalışma olduğundan bahsetmektedir. Bu canavarların cemaatlerinden diye yazarak imparatorluğun mahvoluşundan ve bunu daha uzak bir mesafeden görebilmeyi istemektedir. Bohemya kralı ve Kraliçesinin resimlerinin ona gönderilmesinden dolayı çok mutlu olduğunu ifade etmektedir. Hollanda elçisi Mösyö Haga ve şahsiyeti hakkında özet bir hesap verir. Aynı zamanda Fransız ve Venedik elçilerinin de şahsiyetlerine dokunur. Kendisini Oranj prensi ve Prens Henry'e sunar. Aynı zamanda Sir Horace Veré'ye ve Palatinate savaşındaki diğer soylu dostlarına sunar. Onların kendilerinin başkalarına ihtiyaçları olmayacak kadar onurlandırdıklarını ifade eder. İspanyolların sahtekârlığından bahseder.

Mektup No: 72

Palatinat ve Hollanda'dan haberler ihtiva eder.

Mektup No: 73

Veziri azlettiren ve Sir Thomas'ın eski düşmanım dediği Hüseyin Paşa'yı tekrar makamına getiren askerlerin başka bir isyanından ve bunun olası sebeplerinden, yeni vezirin eskisinin planlarına tam ters bir şekilde hareket ettiğinden ve Sir Thomas tarafından sunulan maddeler üzerine Lehistan'la barışı tamamladığından bahseder. Majestelerinin talebi üzerine Leh esirlerinin özgür bırakıldığını söylemektedir. Türk at sülüklerinin yapışmasıyla sıkışmış olan elçi ve yanındakilerin İstanbul'dan çıkabilmeleri için para vermeye zorlanacağından bahsetmektedir. Şifreyle imparatorluk habercisinin, Gabor'un temsilcilerinin ve bir Floransa papazının hareketlerinden bahsetmektedir. Gabor'un İmpartorun topraklarını işgal etmek için izin alacağına inandığını söylemektedir. Cezayir meselesinin hâlâ sallantıda olduğunu, bu yüzden tamamlanuncaya kadar bir hesap vermeyi ertelediğini söylemektedir.

Mektup No: 74

Riswick'te Oranj prensi'ne suikast düzenlemek için tertip edilen bir komplonun açığa çıktığından bahseder. Bunun durumları, Barnevelt'in iki oğlunun buna çekildiğini anlatır. Bazı komplocuların esir alındığından ve diğerlerinin de tutuklanması için emir verildiğinden bahsedilir. İngiltere ve Hollanda arasındaki Doğu Hindistan ticaretinin her ne kadar tüccarlara tatmin vermemiş olsa da çözüldüğünden bahsedilmektedir.

Mektup No: 75

Oranj prensi'ne karşı yapılan komplo ve bunun üzerine yapılan idamlar hakkında bilgi verilir. Barnevelt'in en büyük oğlunun masumiyetini savunduğu söylenir. Onun üzerine üç maddenin konulduğu belirtilir. Kont Mansfelt'in ordusunun kötü

durumundan, Kont'un ve Brunswick Dükü'nün hareketlerinden bahsedilir. Danimarka kralının ikinci oğlunu Bremen Piskoposluğuna yerleştirmek için yolculuğa çıktığından bahsedilmektedir. Goré'da Hind-i Garbî için olduğu düşünülen gizli bir donanma hazırlığı olduğu söylenmektedir.

Mektup No: 76

Osmanlı imparatorluğu'nun karışık durumundan, Leh antlaşmasının sonuçlandırılmasından ve Erdel temsilcilerinin hareketlerinden bahsedilir. Elleri bağlanmış olmasaydı Brüksel antlaşmasının bozulmasına nasıl karşılık verebileceğinden bahsetmektedir. Türklerin imparatorla barışı bozmaya olmasa bile Gabor'a yardım etmeye karar verdiklerinden bahsetmektedir. Floransalı papazın gelişi üzerine olan şüphelerini, onun iddia ettiği işten bahsetmektedir. Cizvitlerin, azletmek için komplo kurdukları İstanbul Patriğine karşı olan saldırılarını anlatmaktadır. Patriğin Sir Thomas'a danıştığını ve Cizvitler tarafından onun yerini alması için çalışılan piskoposu aforoz ettiğini anlatır. Berberî esareti altındaki Hristiyan köleleri kurtarmayı umduğundan bahseder.

Mektup No: 77

Majestelerinin meselelerinin kötü haberleri ve buradan verdiği haberlerin onun hizmetine yaramamasından dolayı afalladığından ve kederlendiğinden bahseder. Kralın hayal edilemez zekâsı ve planlarından dolayı tatmin olmuş olduğunu söyler. Naçiz bir şekilde majestelerinden kendi kraliçesi ve sonsuz bir şekilde şerefli Kraliçe Elizabeth'in sözünü hatırlamasını ister. Kont Torne hakkında bir veya iki söz söyler. Kendisi için bilmesinin uygun olmadığı bazı şeyler olduğunu ve çok fazla bilgide uygunsuzluk olduğu gibi bilgisizlikte de tedbirin olduğunu söyler. Gabor'un onun amacına hizmet etme iddialarını aktarır. Torne kontunun talihini planlanan savaşta denemeye kararlı olduğunu söyler. Daha fazlasını söylemeye cesaret edemediğini belirtir. Fakat eğer majesteleri kızmasa daha çok şey yapılabileceğini söyler. Bunun nedenin kralın Hristiyan kalbi olduğunu ve akreplerle iyileşmeyecek olan onuru olduğunu söyler. Sultanın şahsiyetinin saygı duyulamayacak kadar aşağıya düştüğünü söyler. En sıcak terimlerle majestelerinin ve kraliyet eşinin resimlerini alma onurunu ifade eder. Onların evini bir saray ve odasını da bir huzura kabul yaptığını söyler. Yeni evlenen Hollanda elçisinin leydisinin gösterişli girişi hakkında komik bir hesap verir. O vekilin saçma kibrinden bahseder. Cennetin ateşlerinin, majestelerinin düşmanlarını yakmasına dair şiddetli bir duayla ve eşinin majesteleri için olan alâkasıyla birlikte mektubunu bitirir.

Mektup No: 78

Mansfelt'in hareketleri bahsedilir. İmparatorun Palatinat Hanedanına ait olan elektörlük itibarını Bavyera düküne verdiğini belirtir. Saksonya ve Brandenburgh Elektörlüklerinin buna gücendiklerini iddia ettiklerini fakat sadece *inter pocula* yaptıklarını söylemektedirler. Danimarka kralı gibi uzak olanlar dışında hiçbir umut olmadığı söylenir. Kont Mansfelt'in Eastfrizeland prensine verdiği haberdan bahseder. Hollanda, Valteline, Fransa gibi ülkelerin meseleleri hakkında haberler ihtiva eder. Oranj prensine karşı suikast düzenleme çalışan daha fazla komplocunun ele geçirildiği belirtilmiştir.

Mektup No: 79

Yaşlı Barnevelt'in Oranj prensine karşı komplodan idam edildiği belirtilir. Onun bu durum üzerine olan tavrından bahsedilir. Diğer komplocuların da idamı anlatılır.

Mektup No: 80

Cezayir vekilleri ve Sir Thomas arasındaki tartışmanın sonucu anlatılır. Majestelerine onur ve tüccarlara da kâr getirecek şekilde o meseleyi bitirdiğini umar. İngiltere'de bu durum üzerine oluşması muhtemel iki rahatsızlığa cevap verir. Bir konsolos ve geminin gönderilmesini tavsiye eder. Onun varışı üzerine, her ne kadar Berberîlerin gemilerinin ana kaynağı olsalar da 800 İngiliz'in özgür bırakılacağı belirtilmiştir. Onlardan da karşılık olarak istenen kişi 40'ın üzerinde olmadığını söylemekte olup bunları bulmaları ve kendilerine düşenlerin yaptıklarının belirtilmesi gerektiğini söylemektedir. Acılarını övmeyeceğini, fakat sonucun umduğundan da iyi gittiğinden bahsetmektedir. Detaylıca anlattığı masraflarının karşılanmasını istemektedir.

Mektup No: 81

Vezirin Gabor'un bir dostu olduğundan ve onun komplolarına izin verdiği bahsetmektedir. Sir Thomas majestelerinin Bohemya kralı konusundaki niyetin ne olduğunu öğrenmek istemektedir. Düşmanı olan vezirdenn sert bir muamele gördüğünü, eskiden olan güvenin olmadığını söylemektedir. Bu vezirin de uzun süre görevinde kalamayacağını ve bir sonrakinin herşeyi iptal edebileceğinden bahsetmektedir. Barasky dükünün Türkiye'den gitmekten ziyade kaçtığından bahsetmektedir. Kapitülasyonlarını Eflâk'taki Tergovista'ya kadar açmadığını ve orada kendisinin tamamen Türkler tarafından kandırılmış olarak bulunduğunu ifade etmektedir. Tatarların onun arabasını aldıklarını, hizmetkârlarını öldürdüklerini ve onu beklediklerini söylemiştir. Buna karşılık olarak da Kazak'ların Türklere düşmanca davrandıklarından bahsetmiştir.

Mektup No: 82

Zamanın âkil adamların tedbirli olmasını gerektirdiğini ve uzak yerlere yazılan mektupların yollarda pek çok tehlike yaşadığı, bu yüzden sadece kaba haberler yazılabildiği söylenmiştir. İngiltere'deki hadiselerden bahsedilmektedir. Frankendale'in (cesur bir şekilde Yüzbaşı Borroughs tarafından savunulmuştur)kralınricası üzerine arşidüke teslim edilidğinden bahsedilmiştir. Fransa haberleri anlatılmıştır. Valteline'nın bir süreliğine Papa'ya verildiği belirtilmiştir. Almanya'dan haberler anlatılmıştır. Prensın İspanya'ya olan gizli yolculuğunun detayları aktarılmaktadır. Başka İngiliz hadiselerinden bahsedilmiştir.

Mektup No: 83

Bohemya kraliçesinin her ne kadar üzölmek için yeteri kadar sebebi olsa da kötü talihine rağmen neşeli olmaya karar verdiği yazılmaktadır. Kendisinin onu daha çok üzenler dışında daha fazla haberlerinin olmadığı ve kendisinin de buna daha fazla ihtiyacı olmadığı belirtilmiştir. Herşeyin git gide daha kötüye gitmesinden bahsetmektedir. Kardeşinin onu sevdiğinden fakat babasının her ne kadar hepsini kaybetmiş olsa da antlaşma yapmaktan asla vazgeçmeyeceğinden bahsetmektedir. Şimdi babasının zavallı Frankandele'i İspanyollara verdiğini ve düşmana ölkelerine yerleşecek zaman verecek şekilde 15 aylık barış yaptığından bahsetmektedir. Brunswick Dükü ve Kont Mansfelt hakkındaki görüşlerinden bahsetmektedir. Sir Thomas'ın resimleri beğenmesinden mutlu olduğunu söylemektedir. Kraliyet eşinin onun sevgisinden emin olması için Sir Thomas'a ricada bulunduğunu söylemektedir. Türklerin imparatoru ciddi bir şekilde yenmesini istemektedir.

Mektup No: 84

İstanbul Patriğine karşı yapılan Cizvit komplosunun başarılığı olduğunu, vezirin 40.000 dolar rüşvet sözü ile Patriği azlettiğini ve mahkum ettiğini ettiğini ve onun yerine adî bir şekilde iftira atılan Patriğin aforoz ettiğı Piskoposu yerleştirdiğini anlatır. Roma rahiplerinin ve Cizvitlerin tehlikeli planlarından bahseder. Vezirin değışimi üzerine onu makamına getirmeyi umduğunu söyler.

Mektup No: 85

Padişahın prens elektöre onu Bohemya'ya Mansfelt'in ordusuyla girmek üzere cesaretlendirmek için yazılmış olan iki mektubun başlıklarını açıklar. Kendisi ve

Fransız elçisi arasında öncelik konusunda çok sıcak bir yarışma olduğunu, ortak Hristiyan amacının buradan zarar gördüğünü anlatır. Sarayında diğer Hristiyan elçiler tarafından da tenkit edilen tahammül edilmez küstahlığından dolayı elçiye karşı bir şikâyet yapılmasını ister. Ona talimatlar yollanmasını ister. Zira buluştukları zaman kötü olayların arkadan gelmesinin mümkün olduğunu, kendisinin bundan mümkünse sakınacağını, fakat kendisini bir Fransız ordusu için mahkum yapmayacağını söylemektedir.

Mektup No: 86

Türklerin Barasky dükünün üzerine oynanan oyun ve Tatarların hakareti üzerine Lehlere telafi ve tatmin sözü verdiklerinden bahseder. Türk askerinin küstahlığının devam ettiğini ve Asya'daki isyanların devam ettiğini belirtir. Türklerin elektör Palatin'i Bohemya'ya geri getirmek konusunda Gabor'a yardım etme iddiasında olduklarını Torne kontunun da aynı planı takip ettiğini söyler. Gabor'un olası iddialarından bahsedilir. Sir Thomas, imparatora karşı olan ateşin dumana dönüşeceğini düşümdüğünü söyler.

Mektup No: 87

Naçiz bir şekilde majestelerine cömert takdir mektubu için teşekkür eder ve İstanbul'da, Leh, Tatarlar, Kazaklar, Bethlen Gabor, imparator, Palatinate konusundaki Türk teklifleri ve Torne kontu hakkındaki teklifleri hakkında haber verir ve hem Türklerin hem de Gabor'un Macaristan girişimlerinin gerçek amacı hakkındaki görüşünü teslim eder. Cezayir ve Tunus korsanları hakkındaki müzakerelerinin iyi sonucundan bahseder. Osmanlı İmparatorluğu'nun genel durumundan ve sultanın şahsiyetinden bahsedeler. Sallanan duvarlarını itmek için sadece güçlü bir el gerektiğini söylemektedir.

Mektup No: 88

Antik heykeller, paralar, mermerler hakkında haberlerden bahsetmektedir. Her saat antik bir aslan beklediğinden bahsetmektedir.

Mektup No: 89

Hristiyanlık meselelerinin haberlerini vermektedir. Hollanda donanmasının gizli bir sefer için hazırlandığından bahsetmektedir. Savoy, Venedik, Fransa ve Mansfelt arasındaki antlaşmadan bahseder. Mansfelt'in Eastfrizeland prensiyle olan kavgalarından bahseder. Dük Brunswickli Christian'ın imparator tarafından sunulan aftan güvendiğini ve Bohemya kralı ve Kraliçesi lehine verdiği kahramanca cevaptan

bahseder. Hollanda, Prens Palatine'in sarayı, Galler prensinin evliliğiyle ilgili diğer haberleri belirtir.

Mektup No: 90

Garip savaş dedikodularının ve her taraftaki kargaşanın, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı hakkındaki kehanetini değiştirmek zorunda bıraktığını ve bütün evrenin şeklinin yıkılmaya hazır olduğuna inanmaya başladığını söylemektedir. İstanbul'da vicdan azabının ve suçluluğunun kendisini ayakta tuttuğu bir vezirin altında yaşadıklarını söylemektedir. Sir Thomas'ın mektuplarına şehirde el konulduğundan ve satıldığından bahsetmektedir. Her ne kadar İngilizce orada yabancı bir dil olsa da Sir Dudley Carleton'a daha kötüsünden korktuğundan dolayı bir şifre gönderir. Gabor'un girişimleri ve planlarından bahseder. İmparatora karşı gösterilen bu düşmanlık emarelerinin hiçbir şeye gelmediği söylenmiştir. Kırım hanının beklentilere aykırı olarak azledilmeye râzı olduğu belirtilmiştir. Türklerin Lehistan'la savaştan korktukları anlatılmıştır. Birkaç yerde Türk askerinin yaptığı küstahlıklar belirtilmiştir. Asya'daki isyanların devam ettiğinden ve arttığından bahsedilmiştir. Sipahilerin yeniçeri ağasına karşı isyan ettiklerinden bahsedilmiştir. Vezirin buna tek suçu büyük mülkü ve veziriazam tarafından nefret edilmek olan deftedarı buna kurban ettiğini anlatmaktadır. Sipahilerin çağırısı üzerine kadıların vezire olan isyanı anlatır. Vezirin bağışlarla yeniçerilerin korumasını elde ettiği belirtilmiştir.

Mektup No: 91

Majestelerinin Sir Thomas'ın hareketlerini takdir ettiği belirtilmiştir. Masraflarının karşılanması için emir verildiği belirtilmiştir. Sir Thomas'ın mektuplarına Venedik'te olan kötü muamaleden bahsedilmektedir. İspanyol evliliğiyle ilgili mutlu sonuç beklentilerinden ve Southampton'da prensesi karşılamak için yapılmış olan hazırlıklardan bahsedilmektedir. Kralın Frankendale'ı arşidüke teslim etmesinin ve Almanya meselelerini çözmek için yeni müzakereler yapmasının nedenleri aktarılmıştır. İç meselelerden de bahsedilmiştir.

Mektup No:92

Bohemya kralının babasının onun için yaptığı antlaşmayı imzalakta zorluk çıkardığını anlatmaktadır. İmparatorun kralın ateşkes antlaşmasını, Saksonya ve Brandenburgh Elektörlerinin Palatinat amacına katılmalarını engellemek için büyük bir avantaj elde ettiğini belirtmiştir. Mansfelt'in Fransa, Savoy ve Venedik'le Valteline birliğine girmeyi kabul ettiği aktarılmış. Dük Brunswickli Christian ve imparator

arasında bir hareket beklentisi olduğu belirtilmiştir. Hollanda meseleleriyle alâkalı diğer haberlerden bahsedilmektedir. Flushing şehri genç Cezayir olarak çağırılmıştır.

Mektup No: 93

Sir Thomas'ın Thames'in garip med cezirleri hakkındaki gözlemlerini ihtiva etmektedir. Sir Thomas, Galler prensinin şahsen gittiği İspanya yolculuğundaki güvenlik endişelerinden bahsetmektedir. Brüksel'deki güçlerin hareketlerine karşı bulunduğu yerde ne yapabileceğinden bahsetmektedir. Gabor'un tekrar imparatorla antlaşma yaptığını söylemiştir. Asi Erzurum Paşası'nın hareketleri ve iddiaları hakkında bilgi vermektedir. Yeni karmaşaların beklendiğinden bahsetmektedir.

Mektup No: 94

Erdel Devleti'nin imparatorla ve Lehistan kralıyla savaşa girmeyi ve ikincisinin kızıyla evlenmeyi reddettiğinden bahsetmektedir. Onun ikili oyunları anlatılmaktadır. Sir Thomas Bâbiâli'deki Hollanda elçisi tarafından verilen haberler hakkında bir uyarı verir. Lehistan'dan, Leh elçisinin üzerine konulan hatayı temizlenmesi ve Tatarların dizginlenmesiyle barışın onaylandığını bildirmek için bir elçi gelmiştir. Gabor'un yeni teşviklerine olan hasedinin sebebini vermiştir.

Mektup No: 95

Bâbiâli'nin düşüncelerinde büyük bir belirsizlik olduğu anlatılmıştır. İmparatora karşı savaş ilan ettikleri ve hem sonra da barışı korumak için o prensten gelen elçi geldiği haberlerini büyük bir sevinçle karşıladığını belirtmektedir.

Mektup No: 96

İstanbul'daki genel görüşün imparatora karşı savaş yapılmayacağı olduğunu belirtir. Vezirin son savaş ilânı konusundaki özrünü aktarır. Büyük meselelerin orada düşünceyle değil şansla yönetildiğini söylemektedir. Küstah askerlerden dolayı kendisinin ve diğer Hristiyan elçilerin tehlikeli bir durumda olduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 97

Kuzenini kibar yolculuğundan vazgeçirir. Elçilik döneminin yarısının hâlihazırda geçtiğini ve hiçbir düşüncenin de onu gençliğinin ve kibrinin cezası olarak almış olduğunu düşündüğü bu sürgünde diğer yarısından daha fazla tutamayacağını söylemektedir. Orada hiçbir eğitimin olmadığını veya kullanılmadığını ve en azı ise dinin olmadığından bahsetmektedir. Onu bakanlığa girmesi için ikna etmektedir ve kafasındaki sorulara cevap vermektedir. Ona her konuda hizmet edeceğini belirtmektedir. Sir Thomas *“Kanun ve Fizik, benim kendi doğamla reddediyorsunuz.*

Fiziği yozlaşmışlıkları temizlemek dışında almam. Fakat kanunu kendiminkini korumak için kullanırım. Fakat bunu başkalarına karşı yapmam benim mideme karşıdır” demiştir. Sahip olduğu mesleklerin onurlu olduğunu söylemektedir. Fakat sağ ve sol elde günaha teşvik edici şeyler olduğunu söylemektedir. Yolculuğun devlet adamlığına giriş olduğunu söylemektedir. Bunun ise en kötüsü olduğunu söylemiştir. O yolda başarılı ve dürüst bir adam olmanın çok zor olduğunu söyler. O zaman her ne kadar gereçleri çok büyük olmasa da cennetin damlası üzerinde başarılı olan ve pek çok kişiye de bunu sağlamış olan babasının örneğini takip etmesi için yalvarır. Ondan sonra evlenmesini ve Tring’de yaşamasını tavsiye etmektedir. Refahın yeterlilikten başka hiçbir ölçüsü olmadığını söylemiştir. Eğer düşünceleri daha yüksekse iyi kanatlarından ve iyi bir amaçtan emin olmasını söyler.

Mektup No: 98

Dük Brunswickli Christian’ın hareketlerini anlatır. Onun Hollanda’ya geri çekilmek zorunda kaldığından bahseder. Hollanda deniz girişimi ve Lehistan ve İsveç Krallarının Danzig’teki girişimleri hakkında bilgi verir.

Mektup No: 99

İstanbul’daki askeriye’nin Asya’ya giderken gösterdiği yeni küstahlıklardan bahseder. Erzurum paşasının gücünü arttırdığından, Silistre paşasının Bâbiâli’ye itaat etmeyi reddettiğinden ve oradaki başka karışıklıklardan bahseder. İmparatorla barış mı yoksa savaş mı yapılacağı’nın hâlâ belirsiz olduğunu söyler. Gabor’un iddialarıyla birlikte değişken görüşlerinden bahseder. Bâbiâli’de Fransız kralının, birkaç Protestan Alman prensinin Savoy ve Venedik’in yardımıyla imparatorluk tahtına geçirilmeye çalışıldığını konuşulduğunu söylemektedir. Sir Thomas bütün bu belirsizlikleri ve olası olmayan şeyleri sekreterin hükmüne sevkeder.

Mektup No: 100

Türk meselelerinin ve Gabor’un hamlelerinin yansımalarıyla birlikte, imparator ve İspanya’nın hareketlerini ve Fransa, Savoy, Venedik ve Hollandalılar arasında onlara karşı yapılan işbirliğinden bahseder. Prens’in İspanya’da müzakereye(önceliği olmayan bir girişim) devam etmesinin İngilizlerin ellerini bağladığını belirtmektedir. Değerli Patrik için olan endişesini ve iyi dileklerini belirtir. Onu, Oxford’da beş yıl koruduğu Rum Critophilus Meptrohanes’in basitliği hakkında bilgilendirir. Onun aptallığı, adîliği, nankörlüğü ve başpiskoposun kibarlığını ve yardımını istismar etmesinden bahseder.

Mektup No: 101

Kont Tilly'nin Dük Brunswickli Christian tarafından bertaraf edildikten sonraki hareketleri anlatılmaktadır. Kont Mansfelt'in hareketlerinden bahseder. Danimarka kralının Embdes'le ilgili planından bahsedilir.

Mektup No: 102

Gabor'un Fransız kralının imparatorluk tacına olan planıyla ilgili raporlarından, bu kadar güçlü bir komşuya alâka göstermeyen Türklerle olan ilgisini düşürdüğünden bahsedilmektedir. Şimdi o hükümdarın kardeşini tahta geçirmeyi planladığı rapor edilmektedir. Vezir Hüzeyin Paşa'nın son iki selefi olan Gürcü ve Mustafa'nın boğdurulma emrini verdiğini ve sipahilerin ona karşı ayaklandığını ve her ne kadar yeniçeriler tarafından korunmuş olsa da kendisinin azledildiğinden ve yerine Ali Paşa'nın geçtiğinden bahsetmektedir. Bu olay üzerine çok mutlu olduğunu ifade etmektedir. Hüseyin Paşa'nın adliğinden, zalimliğinden ve kendisinden yeniçeriler tarafından desteklendiğinden bahsetmektedir. Ona karşı yapılan suçlamalardan anlatılmaktadır. Ne değişikliklerin olabileceğini söylemektedir. Gabor'un raporlarının yeni veziri etkilediğini söylemektedir. İmparatorla savaş dedikodularından bir şey çıkmayacağına inandığını belirtmektedir. Gabor'un görüşlerine ve planlarına kolaylıkla sızılmadığını söylemektedir.

Mektup No: 103

Paketlerinin tüccarlarınkinden daha çok beklediğini belirtmektedir. Majestlerinin Sbarass dükününün ve majestelerinin arabuluculuğu ile özgürlükleri elde edilen Leh soylularının majestelerine gönderdikleri mektuplar konusunda hiçbir şey duymarak bazı mektuplarının ele geçirildiğini anlamıştır. Gabor tarafından Sir Thomas'a, prensin bazı şartlar üzerine imparatorla barış yapacağı haberini veren güvenilir bir haberci gönderilmiştir. Sir Thomas majesteleri için uygun olacak şekilde sahneyi hem savaş hem de barış lehine çevirebileceğini söylemektedir. Her ne kadar onurunun ona imparatorun şiddetli hareketleri, Palatinat'ın ve Almanya devletlerinin durumundan bahsetmiş olsa da ima ettiği konularda bir talimat alamayarak bu konuya hiçbir şekilde karışmaması gerektiğini var saydığını ve bu yüzden hak etmediğini düşündüğü Avusturyalılar için hizmete devam edeceğini söylemiştir. Biraz mutluluk veya rahatlık içinde yaşayabilmek için başkalarının ne yaptığından ziyade ne yapması gerektiğine dair bir talimat istemekte, o zamanlarda ihtiyatına çok muhalif olduğundan bahsetmektedir.

Mektup No: 104

Erzurum paşasının ve diğer bölgelerdeki isyanların paşayı ve İstanbul'daki askerleri çok endişelendirmiş olup bu yüzden Sultan Mustafa'yı sarayın kapısında sorgulamaya karar verdiklerini belirtmektedir. Onun da gelmeyi reddettiklerini ve istekleri üzerine tahtından feragat ettiklerini söylemektedir. Kendisinin bunu sevinçle karşıladığını ve Osman'ın kardeşi Murad'ı Sultan olarak ilan ettiklerini ve vezirin ricası üzerine askerlerin ulufelerinden vazgeçtiklerini anlatmaktadır. Zayıflığının şahsî güvenliği olacağı azledilmiş sultana maaş bağlandığı belirtilmiştir. Yeni imparatorun şahsiyeti anlatılmıştır. Türklerin bu değişimden ne umdukları ve Sir Thomas'ın bu konudaki görüşleri aktarılmıştır.

Mektup No: 105

Sultan Mustafa'nın haliyle ve 14 yaşındaki Sultan Murad'ın tahta geçişiyle ilgili olarak diğer detayları anlatır. 6 gün önce Macaristan'da bütün düşmanca hareketlerin durdurulması için emir verildiğini aktarmaktadır. Ve kendisinin orada olan pek çok konuda gerçek bir kâhin olduğunu söylemiştir.

Mektup No: 106

Majestelerinin Cezayir ve Tunus barışını onaylamak konusunda zorluk çıkardığını ve bazılarının da bunun kararının İspanya'ya bırakıldığını söylediğini duymaktadır. Bunlardan skandal verilmediğini alındığını söylemektedir. Hareketlerini savunmakta ve İspanya'nın on konseyinin bile onların üzerine bir leke koyamayacak kadar tedbirli olduğunu söylemiştir. Şöhretine ve sadakatine düşkün olduğunu terfi umudu olmayıp dürüstlüğe sevgisinin olduğunu söylemektedir. Burada imparatorların Oxford'daki bir papazdan daha az gürültü yaptığını söylemektedir.

Mektup No: 107

Bâbîâli'deki son değişimlerin detaylarını Bay Brantwait'e gönderdiğinden bahsetmektedir. İmparatorun elçisinin Belgrad'a vardığından bahsetmiştir.

Mektup No: 108

Yukarıdaki iki mektupla ilgili bir konuşma ihtiva eder. Daha önceki mektuplarda bahsettiğinden daha geniş ve detaylı bir şekilde Sultan Mustafa'nın azledilmesini anlatır. On beş ay içerisinde 3 imparator, 7 veziriazam, 2 kaptan paşa, 5 yeniçeri ağası, 3 defterdar 6 Mısır beylerbeyi ve her vezirin kendi zamanında kendine hizmet edecekleri getirip, seleflerini cezalandırmak için yaptıkları bir sürü değişiklik gördüğünü söyler. Son vezir Hüseyin Paşa'nın adî hareketlerinden, şahsiyetinden ve

düşüşünden bahşeder. Bunun Mustafa'nın azledilmesini hızlandırdığını, azledilmenin şeklini anlatır. Yeniçerilerin ulufeden vazgeçmelerinden pişman olduklarını belirtir. Yeni imparatorun şahsiyetinden bahşeder. Bunların Asya isyanlarına olan yansımalarından ve Avrupa meselelerine olan tesirlerinden bahşeder. İmparatorluk destekçisi olan Budin paşasına Türklerin Almanya meselelerinde çok güvendiği belirtilir. Lehistan ve Türkiye arasındaki meselelerini uzlaştırdığını söyler. Yeniçerilerin ulufeleri üzerinde ısrar ettiklerini, Bâbîâli'nin de para bulmak için zorunlulukları Türkler kadar büyük olan Hristiyan elçilerden para alacak kadar büyük olduğunu söylemektedir. Gabor'un kurnazlığından bahşeder. Erzurum Paşası Abaza'nın hâlâ muzaffer olduğunu belirtir.

Mektup No: 109

Ulufenin askeriye ödediğini belirtir. Bahardaki para akışı olan ticareti, paranın azalmasının kestiğini belirtir. Son Mısır paşasının Budin paşası olarak atandığını ve veziriazamlık makamı için 100.000 Venedik Altını teklif ettiğini belirtir. Bu teklifin de sözde kabul görüldüğünü ve paranın bir kısmının ödendiğini ve kendisinin de yeni makamını almak için saraya davet edildiğinde onun yerine cellâtlarla karşılaştığı ve mülküne el konulduğunu anlatmaktadır. İsyan eden Silistre paşasonon makamının geri verildiği bunun da Lehlere büyük bir rahatsızlık verdiğinden bahşeder. Erzurum paşasının büyük başarılarından sonra değişiklik haberleri üzerine kendi valiliğine çekildiğinden bahşeder. Onun hareketleri hakkında varsayımlarda bulunur. İmparatorun elçisinin Sofya'da iyi bir şekilde kabul edildiğinden bahşeder. Gabor'un Macaristan'da ilerlediğini, fakat imparatorun onun planları hakkında rahat olduğunu belirtir.

Mektup No: 110

İmparator'dan gelen bir vekilin, onu durdurmaya niyetlenen Hollanda'nın görüşüne karşı olarak Hague'ye geldiğinden bahşedilir. Fakat onun güven mektupları tarz eksikliğinden dolayı reddedildiğinden onun tekliflerini ve işini bir Hollanda kâtibine bıraktığından bahşeder. Bunun detayları anlatılır. Oranj prensi'nin Goch üzerine olan planında hayal kırıklığına uğradığından bahşeder. Don Gonsalvo de Cordova ve Mansfelt'in durumu ve hareketlerinden, bahşedilir. Galler prensinin evliliği tamamlamadan İspanya'dan ayrıldığı fakat Sir Dudley Carleton'un söylediği üzere uzunluğa çekilecek olan antlaşmanın devam edeceği belirtilmektedir.

Mektup No: 111

Sir Thomas'ın, Tilly tarafından hezimete uğratılan Brunswick dükünün kötü haberlerine üzüldüğünden bahsedilir. İstanbul Patriği Cyril'in geri getirilmesinden ve bunun üzerine neler olduğundan bahsedilir. Fransız'ın Cyril'e karşı olmasına dair dürtüleri anlatır ve Hollanda elçisinin de ona yardım edenlerden biri olmasını tenkit eder. Bu tartışmanın gelecekteki Patrikler için kötü bir sonuç doğuracak şekilde bir sırı ifşa ettiğinden bahsedilir.

Mektup No: 112

Abaza Paşa'nın Erzurum valiliğine çekilirken aniden Asya'nın darphanesi olan Tokat kalesine saldırdığını ve orayı aldığını belirtmektedir. İstanbul'daki askeriye'nin bunun üzerine ona karşı gitmek istediğini ve bakanların da onlarla bağdaşmasını isterken aniden savaşa gitmekten sakınacak iddialarda bulduklarını belirtmiştir. Gabor'un vekillerinin Brunswick dükünün yenilgisi imparatorluk elçisi tarafından bir avantaj haline getirirken efendilerinin Macaristan'daki süreci hakkında övündüklerinden bahsetmektedirler. Gabor'un siyasetinin imparator ve Türkler arasındaki müzakereyi kendi ellerine çekmek olduğunu belirtir. Sir Thomas'ın Palatinat çıkarları için gücünde olanı yapmaya cesaret edemediğinden dolayı üzgün olduğunu belirtir.

Mektup No: 113

İmparatorun elçisinin İstanbul'a vardığı belirtilir. İsmi ve şahsiyeti, Gabor'un siyaseti ve görüşleri anlatılır. Abaza Paşa'nın Asya'daki hareketlerinden bahsedilir. Karşılaştığı bütün yeniçerileri maktul efendisi Osman'ın ruhuna kurban ettiğini söyler. Bu arada zavallı yabancıların her türlü zararı ve haracı çektiğini ve hiçbir kapitülasyonun gözetilmediğinden bahseder. Fransız'ın öncelik iddiasından dolayı elçiler arasında bir birlik olmadığından bahsetmektedir. Kendisinin her ne kadar 8 ay önce bu konuda nasıl davranması gerektiğine dair talimat istemiş olsa da cevap alamadığından yakınmaktadır.

Mektup No: 114

Galler prensinin İspanya'dan İngiltere'ye vardığı belirtilmektedir. Papa'nın Venedik Cumhuriyeti ile sürgün edilen Cizvitlerin lehine, savaş destekçisi komutanları sapkın olarak ilân etmeleri, Hollanda'yla olan antlaşmalarını iptal etmeleri ve Trent Konsilinin hazırlayıcısı olan Peder Paul di Servis'in heykelinin yapılmasına devam etmemeleri için antlaşma yaptığından bahsetmektedir. Venediklilerin eskilerin Tanrılarına yaptıkları gibi kendilerine zarar vermeyecek olanları kurban etmelerinin çok fazla değerli olmadığını söylemektedir.

Mektup No: 115

Sir Thomas'ın Türk sarayında karşılaştığı pek çok fırtınada gösterdiği sabitliği alkışlamaktadır. Leh Lordlarından özgürlükleri için teşekkür mektuplarının majesteleri tarafından alındığını belirtir. kralın uzun süredir elçilerinin Sir Thomas'a İstanbul'daki davranışlarıyla ilgili hesap beklediklerini fakat vekillerinin bu adil olmayan iddiada ısrar etmesi dışında hiçbir talimat almadığına inandıklarını belirtmektedir. Sir Thomas'ın bu konudaki sağduyulu davranışını alkışlamakta, bunu devam ettirmesini istemektedir. Zira her ne kadar bazı uygunsuzluklar olabilecek olsa da Fransız'ın bundan kendisi kadar zarar göreceğini söylemektedir. Sir Thomas'ı prensin İspanya'dan dönüşü hakkında bilgilendirmekte ve hâlâ evlilik konusunda umutların olduğunu, Palatinate meselesinin de buna dayandığını bu yüzden İstanbul'da aksi bir emir alınca kadar Avusturya Hanedanına karşı şimdiye kadarki davranmanın en güvenli yol olduğunu söylemektedir. İki İspanyol elçisinin komplimanlarla gelişinden bahseder.

Mektup No: 116

Sultan'ın Abaza Paşa'ya gönderdiği haber ve onurlar ile düştüğünden bahseder. Yeniçerilerin umutsuz bir kararda olduklarından, onların tahammül edilmez küstahlıklarından bahsedilir. Sir Thomas'a çok soğuk davranan imparatorluk elçisinin hareketleri ve meselesinden bahseder. Gabor'un başarısı hakkında İstanbul'da büyük dedikodular olduğundan bahseder. Konuştuğu farklı güçlere farklı ifadeler ve iddialarda bulunduğunu belirtir. Onun siyasî görüşlerinden bahseder. Sir Thomas'ın onunla alâkalı meselelerin durumu üzerine gözlemlerini ihtiva eder. Sir Thomas'ın eğer yapabilirse bütün müzakereyi kendi ellerine çekip, Prens Palatine'in geri getirilmesini bir şart olarak öne süreceğini umduğunu anlatmaktadır. Sir Thomas'ın bu adımı, Hristiyanlığın barışın sağlama konusundaki talimatları ile bağdaştırdığını belirtmektedir. Fakat hiçbir şeyi saklamayacağından, efendisinden bir şey saklamaktan ziyade hata yapmayı ve yanmayı tercih ettiğini belirtmektedir.

Mektup No: 117

Hollanda ve Almanya'dan gelen haberleri ihtiva eder. Embdenerlilar ve Mansfelt arandaki çatışmalardan bahseder. İmparatorun Prens Elektör'e mülkünün geri verilmesi hakkındaki kötü görüşü yüzünden Palatinate'ın uzaklaştığından bahseder. Bethlen Gabor'un Macaristan'daki büyük hareketlerinden bahseder. Hollanda'ya ittifak teklifinde olduğundan, onların da cevabından bahseder. Hollanda'da yeni Hind-i

Garbî şirketinin tesis edilmesindeki büyük süreci anlatır. Hollanda'yla alâkalı diğer hadiseleri ve imparatorun gizli elçisini anlatır. Türkiye'den gelen haberlerin, Sir Thomas olabilecekleri tahmin etmeseydi, bir masal gibi gözükecek kadar garip olduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 118

Fransa'daki Katolikler ve Protestanlar arasındaki kavgalardan, Valteline Birliğinden, Bethlen Gabor'dan, Mansfelt'ten, Brunswick dükünden, Hollanda'dan bahseder.

Mektup No: 119

Sir Thomas'ın talimatlarına göre imparatorluk elçisine olan davranışlarını düzenlediğini aktarır. Abaza Paşa'nın hareketlerinden ve muzaffer tavırlarından bahseder.

Mektup No: 120

İmparatorluk elçisinin Bâbîâli ve İspanya arasında bir antlaşma öne sürdüğünden, vezirin de buna karşı olan kısa cevabından bahseder. Gabor'un Sir Thomas'ın inandığı gibi imparator ve Bâbîâli arasındaki barış antlaşmasını ele geçirdiğinden bahseder. Gabor'un niyetleriyle ilgili çeşitli görüşler ihtiva eder. Sir Thomas'ın bir barışın olacağına inandığı söylenmektedir. Gabor'un Prens Palatine'in yerine yerleştirilmesi dışında hiçbir barışı yapmayacağını iddia ettiği belirtilmektedir. İmparatorun Bâbîâli'deki vekilinin Budin'deki Gabor'a ve orasının Paşası'na gönderildiği belirtilmiştir. Lehler tarafından bir Erdel işgali yapılacağı anlaşılmıştır.

Mektup No: 121

Mansfelt'in şartlı olarak Eastfrizeland'dan çıkmaya kararlı görüldüğü belirtilmektedir. Gabor'un hareketleri, imparatorun zorlukları ve Hollanda meseleleri hakkında haberler ihtiva edilmektedir. Bohemya Kraliçesi'nin İngiltere'den mülklerine geri teslim edileceklerini ve daha fazla ertelemenin olmayacağı konusunda temin edildikleri söylenmiştir.

Mektup No: 122

Zamanın devlet meseleleri hakkında özgür bir iletişime izin vermeyeceğini, bu yüzden de bunu iki tarafında bunu azaltması gerektiğini belirtmektedir. Sir Thomas'ın Türk meseleleri hakkındaki hesaplarının yeterlilik ve derleme olarak şimdiye kadar

gördüklerinin en iyisi olduğunu belirtmektedir. Aralarında prensin İngiltere'ye güvenli bir şekilde varışının mutluluğu ve ekselanslarının şahsiyetinin de bulunduğu İngiliz meseleleri anlatılmaktadır.

Mektup No: 123

Gabor'un planlarının Venedikliler tarafından yükseltildiğini, imparatorun da onun yüzünden zor duruma düşürüldüğünden bahseder. Prens Palatine için eğer diğer bölgelerden de savaş eşit bir şekilde yapılabilseydi umuda yer olmuş olacağından bahsedilmektedir.

Mektup No: 124

İmparatorun elçisinin ona bir devlet numarası oynadığından bahsetmektedir. Elçinin majestelerinin, efendisiyle olan antlaşmaları övdüğünden, mevcut elçiliğinin talimatlarıyla ilgili bilgilendirdiğinden ve Türklerin ona Gabor'la alâkalı olarak ne beyan ettiğinden bahseder Sir Thomas'ın imparatorundan ona hizmet etmesi için emir aldığını ve bunu söylediğini bilerek kendisine yardımcı olmasını ister. Elçinin yürekten bir şekilde Hollanda elçisine karşı Prens Elektör'ü kabul ettikleri ve elçilerini Gabor'u hareketlendirmek için tuttukları konusunda şikâyette bulunur. Sir Thomas'ın Gabor'un antlaşmayı Budin'deki barışa çekeceği ve kendisini de unutmayacağı belirtilmektedir. Gabor'un emperyalistlere karşı başarısından bahsedilir. Türk imparatorluğunun hâlâ karışıklık içinde olduğundan ve Abaza Paşa'nın planlarından bahsedilir. Yeniçeriler ve sipahilerin rekabet içinde olduklarından, Sayda emiri Maanoğlu'nun Şam'ı ve diğer şehirleri ele geçirdiğini ve kendi adına aldığı haberini vermektedir. Sir Thomas ve Fransız elçisi arasındaki mutsuz öncelik meselesinden bahsedilir. Sir John Eyre zamanında Fransız'a iki önceliğin verildiğinden bahsedilir. Sir Thomas onların yakılmasını sağlamıştır. Sir Thomas'ın Sir Dudley Carleton'un bahsettiği imparatorluk elçisi hakkındaki görüşleri anlatılır. Onun sadece bir planlayıcı çıkacağı söylenmiştir.

Mektup No: 125

İngiliz meseleleriyle birlikte Hague ve Fransa'dan olanları ve Fransa kralının Protestan kullarıyla yaptığı barışı anlatır.

Mektup No: 126

Bethlen Gabor, planları ve hareketleri hakkında haberler ve varsayımlar anlatılmaktadır.

Mektup No: 127

Sayda emirinin hareketi, şahsiyeti ve özet olarak tarihi anlatılmaktadır. Türklerin bu hadise üzerine olan rehavetini ihtiva eder. Abaza Paşa'nın hareketlerinin onun, umulduğu gibi Bâbîâli'yle barışa veya sadakate uymayacağını göstermektedir. Türk hizmetindeki Frenk birliği ve albayından bahsetmektedir. Neden Türklerin işgal yaptıkları zaman korkunç olduklarının nedenlerini ve işgale uğrasalar ve savaş kendi bağırsaklarına gelse neden tam tersi olacağını söylemektedir. Komşularının ihtilafları dışında hiçbir şeyin onları korumadığını söylemektedir. İsyan etmiş olan Bağdat paşasının İran Şahı Abbas'tan yardım istediği aktarılmıştır. Bu da onu kuşatan Türk generalinin padişahın adına onu affetmesine ve onu o şehrin ve vilayetin valisi olarak bırakmasına yol açtığını söylenmiştir. İranlıların Bağdat ve Ahıska'yı istedikleri söylenmiştir. Gabor'un Macaristan'ın büyük bölümünü aldığı belirtilmiştir. Tornova'da büyük bir savunmacı birliğin ona teslim olmasına neden olduğu ve sonra da şehri aldığı belirtilmiştir. İmparatorluk ordusunun çevresini sarıp kuşattığı ve büyük bir şekilde rahatsız ettiği belirtilmiştir. İmparatorluk mensuplarının, Türklerin Aziz Demetrius gününden sonra Gabor'dan ayrılmaları dışında hiçbir umutları kalmadığı aktarılmıştır. Gabor'da bundan haberdar olup hayal kırıklığına uğramıştır. Ve bütün orduyu ona teslim olma eşiğine getirdiği zaman on aylık ateşkesi kabul ettiği belirtilmiştir. Sir Thomas onu bu yola iten sebepleri saymıştır. Siyasetinin Türk bakanlarını adımını onaylayacak duruma getirdiğinden bahseder. Kendi kumandanlarından tatmin olmamasının sebeplerini söylenir. Temsilcisinin Türk bakanlarından ateşkesin onaylanmasını elde ettiği belirtilir. Buna imparatora karşı üç zor şart eklenmiştir.

- 1- Macaristan'ın Bethlen Gabor'a bırakılması
- 2- Prens Elektör'ün ve Bâbîâli'yle işbirliği yapan bütün herkesin topraklarının iade edilmesi
- 3- Avusturya için 40.000 dolar haraç ödenmesi

Fakat bütün barış gücünün ve şartlar Türkler tarafından uzun süredir istediği gibi Gabor'a bırakıldığı belirtilmiştir. Bu haberlerin o prensin ve şimdiye kadar kendisi dışında herkes için büyük bir gizem olan beyanları ve görüşlerinin yargılanması konusunda bir anahtar olacağını söylemiştir.

Mektup No: 128

Papa'nın Venedikliler'den taleplerinden bahsedilmektedir. Hepsi Roma'da bir sapkın olarak ilan edildikten sonra yakılan Peder Paul ile ilgilidir. Kutsiyetlerinin, onun cesedinin alınmasını ve köpeklere atılmasında ısrar ettiği ve Venediklileri onun

heykelini yapmamaları konusunda tehdit ettiği anlatılır. Roma'daki İspanyol vekilinin Hollandalılar ve Mansfelt gibi sapkınları efendisine karşı desteklediği için Fransa'yı şikâyet ettiği belirtilir. Papa'nın da Katolik kralın Mantaubon ve Rochelle Protestanlarına Fransa kralın'a karşı direnmeleri gerektiğini ve yardım sözlere ihtiva eden mektubunu gösterince onu susturduğunu anlatır. Roma'dan İspanyol evliliğiyle ilgili gelen mektuptaki garip bir maddeden bahsedilir.

Mektup No: 129

Hollanda'da büyük seller olduğundan, Mansfelt'in başarısız hareketlerinden bahsedilir. Bunların, Gabor'un ateşkesinin ve Fransa'nın onu oyalamasının, onun Eastfrizeland'dan çıkmasına ve ordusunu terhis etmeye karar vermesine yol açacak kadar yüreksizleştirdiğini söyler. İngiliz meselelerinden bahsedilir.

Mektup No: 130

İstanbul'dan haberler anlatır. Gabor'un ateşkes yaptığı için Hollanda'ya gösterdiği bahaneler belirtilir. Sir Thomas, onun sadece kendi çıkarlarını takip ettiği ve ateşkesin bir barış ile biteceği görüşündedir. Sir Thomas prensin silahlandığı zaman, Prens Palatine ile ilgili verdiği sözlere anlatır. Majestelerinden sekiz aydır haber alamayarak, Bohemya kraliçesinin kendisinden memnun olmadığını anladığını belirtir. Mektuplarının kötü haberler getirerek, hoş karşılanmadığından şüphelenir. Onun hizmeti için olan gayretinden bahseder.

Mektup No: 131

Gabor'un imparatorla yaptığı ateşkesin vezire gönderilen maddeleri anlatılır. Sir Thomas henüz bilinmeyen başka maddeler daha olduğundan şüphelenir. İstanbul'da Abaza Paşa'ya karşı verilmiş olan karar anlatılır. İranlıların savaşa karşı hazırlandıkları anlatılır. On beş ay içinde tayin edilen yedinci Mısır paşasının bölge halkı tarafından reddedildiğini, üç yılda bir tane paşa kabul etmek konusunda ısrarcı oldukları belirtilmiştir. Lehlerin ricası üzerine azledilen Boğdan prensinin para için makamına tekrar yerleştirildiğinden bahsedilir. Son divan veziri olan son Mısır paşasının, kötülüğünden dolayı sorgulandığı, kaçtığı ve herşeyi arkasında bıraktığı ve padişaha “Çıplak olarak geldim, çıplak olarak giderim, eğer bu tür valilerin altında çok fazla sürmeyecek olan devletini korumaya yardım edecekse elimdekileri al” yazan kısa bir yazı bıraktığını anlatmıştır. Sayda emirinin boyun eğdiğini ve kılıç ve hil'at ile onurlandırıldığından bahsedilir. Türk Devleti'nin kendisini yaşlı bir saray mensubu gibi

yaraları taşıyarak ve teşekkürler vererek varlığını sürdürdüğünden bahseder. Emirnin bunun üzerine cesurlaştığından bahseder.

Mektup No: 132

Patriğin Metrophanes'in nankörlüğü ve adiliğini nasıl karşıladığı anlatılır. İyi ve yaşlı adamın o şahsa verdiği değerden bahseder. Cizvitlerin, Fransa elçisinin yardımıyla uygulamaya koymak için fırsat bekledikleri, ona karşı kötülüklerinden bahseder. Romanistlerin orada otorite elde etmesini engellemenin çok önemli olduğundan bahseder.

Mektup No: 133

Boğdan prensinin teklifte geçildiğini ve tekrardan azledildiği belirtilmektedir. Önceki haberlerde bahsi geçen Divan vezir'nin para ve müftü aracılığıyla geri getirildiğinden, Türklerin, Bağdat civarındaki vilayetleri işgal eden İran kralına karşı ilerlemeye karar verdiklerinden bahsedilmektedir. Bu savaş ilânındaki olağanüstü konuşmalardan bahsetmektedir. Abaza Paşa'yla alâkalı olarak bakanların ve yeniçerilerin tartışmalarından bahsedilir. Müftünün Abaza Paşa'yı asi olarak kabul etmeyi reddettiği anlatılır. Yeniçerilerin ağalarını azlettikleri belirtilir. Eğer Türkler Hristiyan tarafındaki dostlarını susturmazsa durumlarının umutsuz olduğundan bahsedilir. Erdel prensinin hâlâ Avusturya Hanedanından bir evlilik umduğundan bahsedilir. Bethlen'in Prens Elektör lehine ısrarda bulunabileceğinden bahsedilir. Sir Thomas imparatorun meselelerinin eğer anlayışının ötesinde bir gizem yoksa kendilerine karşı beslenmesinin çok saçma olduğunu düşünmektedir. Sir Thomas, Gabor'un her ne kadar esas olarak kendi çıkarlarını gözetmekte olsa da Palatinat'ın teslim edilmeden barış yapmayacağına dair ifadelerde bulunduğunu, bu noktada, Türklerin iki tarafla da oynadığını keşfetmelerini istemeyeceği için biraz katı olabileceğinden bahsetmektedir. İmparatoru kendilerine karşı antlaşmada daha inatçı olabilmesini sağlamalarını anlamadığını söyler. Bohemya kraliçesine ve ailesine hizmet etmekte olan gayretinden bahseder. Budin'de niyetlenen antlaşmada, imparatorun kendileriyle yapacak antlaşmada sertleşmesine yol açabileceğini söylemeye devam etmektedir. Gabor'un Prens Elektör için kendi ağına takılacak ve sözünü tutacak kadar büyük beyanlarda bulunduğu söylenmiştir. Venediklilerin Gabor'un yanında ikamet etmesi için bir sekreter gönderdiği, deneme fırsatını kaybetmeyecekleri belirtilmiştir. Sir Thomas'ın majestelerinden hizmetinden ve yakın zamanda söndürülecek olan ateşleri yakmaktan başka bir amacı olmadığı söylenmiştir.

Mektup No: 134

İngiltere'den bir parlamentonun toplandığı haberleriyle memnun olduğunu belirtir. Daha özgür bir şekilde yazabilmek için şifre istenir. *The Golden Phoenix* isimli bir İngiliz gemisinin gittiği limandan uzağa atıldığından bahsedilir. Hak iddia eden taraflarca ellerine verilen Valtelina'nın teslimi meselesinden Papa'nın usandığı belirtilir.

Mektup No: 135

Sir Thomas'ı İngiltere'deki parlamentoya ilgili bilgilendirir. Sir Edward Cooke'un, Sir Edward Sanders'ı ve Sir Wiliam James'in parlamentoda saraya itiraz edememeleri için İrlanda'ya gönderildiğinden bahseder. Buna rağmen onların yerlerine iyi vatanseverlerin geleceğini umduğunu söylemektedir. Fransa'ya, Danimarka'ya ve Hollanda'ya elçiler ve Venedik'e de Sir Isaac Wake'in gönderilmesinin, Majestlerinin damadını makamına yerleştireceği konusunda dayanak oluşturacağını ve İspanya'yla daha fazla antlaşma yapmayacağını umduğunu söylemektedir.

Mektup No: 136

Bavyera dükünün asla ünvanını Palatinatlara bırakmayacağı kararından bahsedilmektedir. Papa'nın, İngiltere'deki Papacıları koruma amacıyla İngiltere ve Fransa arasında bir evlilik oluşması için çalıştığından bahsedilmektedir. Fransa kralının büyük savaş hazırlıkları yaptığından, Protestan kulların da bunun üzerine endişeli olduğundan bahsedilmektedir.

Mektup No: 137

Düşmanın sert buzun avantajından yararlanarak Hollanda'ya yaptığı iki kış saldırısından bahsedilir. Bohemya kraliçesinin Sir Thomas'ın mektuplarını her zaman doğru bir şekilde yorumladığından bahsedilir. Kont de la Tour'un Gabor'un temsilcisi olarak Macaristan'dan Hague'ya geldiği belirtilir.

Mektup No: 138

Her ne kadar önemli bilgiler vermiş olsa da İngiltere'de ihmal edildiğinden şikâyet etmektedir. İran ve Asya isyancılara karşı ciddi hazırlıklar yapılmakta olduğundan bahsedilmektedir. Yeniçerilerin Abaza Paşa'yla asla uzlaşamayacakları belirtilmiştir. Sir Thomas şimdi doğrulanmış olan Gabor'un hareketleri hakkındaki görüşünü savunmaktadır ve onun hakkındaki şüphelerinin nedenlerini vermiştir. Prens Elektörle ilgili verdiği sözlerin sahteliğini anladığını belirtir. Eğer emiri olsaydı onun yanaklarını kızartacak kadar ateşli bir deneme yapabilmiş olacağını söylemektedir. İkili hareketleri ve siyasetinden bahseder. Onun büyük rollerin prensi olarak ya umumî

kötülük ya da umumî iyilik için doğduğunu ve hâlâ kullanılabileceğini söyler. Sıcaklığı için özür diler. Fakat iyi kenarlı kılıçların ateşleri gösterilirken kaybolduğu örs üzerinde kaybolduğunu görmekten üzüldüğünü söyler. Colen ve Budin’de yapılan antlaşmalarla ilgili iyi bir istihbarat olmasını diler. Böylece ikisinin de bir ruhtan yönetilmesini diler.

Mektup No: 139

Bütün mektupları için teşekkür eder ve Sir Dudley Carleton’a yazdığı bütün mektuplara baktığını söyler. Sevgili kardeşinin İngiltere’ye döndüğünden beri İspanyol meselelerinin değiştiğinden bahseder. Buckingham’ın onun için soylu ve güvenilir birisi olduğundan bahseder. Değerli Southampton kontunu över. Kraliçe’nin söylediği üzere iyi Richmond dükünün ölümünden bahseder. Sevgili müteveffa kardeşinin doğum gününde başladığı için bu parlamentodan büyük umudu olduğunu belirtir. Yaşlı Kont de Tour’un Sir Thomas’ı övmekten bıkmadığını söyler. Hem Sir Thomas’a hem de eşine olan sevgisinden her zaman emin olmasını ister.

Mektup No: 140

Parlamentonun buluşması, kralın konuşması, Richmond dükünün ani ölümü ve şahsiyeti, Kont de la Tour, Mansfelt, Brunswick Dükü’nden bahsedilir.

Mektup No: 141

Devlet hâlâ kararsız bir şekilde İstanbul’da kalırken, İran şahının büyük fetihler yaptığından bahsedilir. Türklerin İran şahının kullarının ticaretini Akdeniz’e açmak için Halep’e saldıracağı konusunda endişelendiklerinden bahseder. Lehlerin taze Tatar tehditlerinden şikâyet ettiğini belirtir. İmparatorluk elçisinin, efendisinin Gabor’la ateşkesi sürdürmeyeceği övgüsünü anlatır. Budin antlaşmasının devam ettiğinden bahseder. Sir Thomas imparatorun Gabor’un karışık Türkiye’den başka umudu olmadığından dolayı orada çok yüksek şartlarda antlaşma yapacağından korkmaktadır. Padişahın bile limanlarına saldıran Berberî korsanlarının küstahlığından bahsedilir. Sir Thomas bu korsan hareketlerinden, onlara karşı Bâbîâli’de hareket edebilmek için avantaj elde edebilmeyi ummaktadır. Hollanda tüccarlarının ticaretten vazgeçmeye kararlı olduklarını, Fransızların da Cezayir ve Tunus korsanlarına karşı şikâyetlerde bulunduğu bahsedilmiştir. Bu korsanlara karşı Fransa’da yapılan taze ve soylu bir intikam planından bahsedilmiştir. Hristiyan elçiler arasında ayrılığa yol açan Fransız elçisinin öncelik iddiasından bahsedilir. Sir Thomas’ın bu konuda hâlâ bir emri yoktur.

Mektup No: 142

İngiltere'den, Hollanda'dan, Fransa'dan, Venedik'ten ve Roma'dan haberler ihtiva eder.

Mektup No: 143

Savoy dükünün elçisinin Venedikliler tarafından gördüğü muameleyi anlatır. Venedik'te bir deprem olduğundan bahsedilir. Roma'da, *Congregatio de probaganda fide* isimli bir cemaatin kurulduğundan, Cizvitlerin de buna karşı geldiğinden bahsedilir. Bohemya kralının üzerine *pasquinata* satanların Roma'da Venedik elçisinin şikâyeti üzerine cezalandırıldıklarından bahseder.

Mektup No: 144

Fransız elçisinin Cezayir ve Tunus korsanlarına olan sert beyanından bahseder. Vezirin ılımlı cevabını aktarır. Elçi gider gitmez, vezirin Cezayirli ve Tunusluları övdüğünden bahseder. Sir Thomas'ın bunun üzerine olan çıkarımı ve görüşlerinden bahsedilir. Korsanlara karşı kendi yolundan gideceğini söylemektedir. Aldığı yoldan ne umduğunu belirtmektedir. İmparator ve Gabor arasındaki meselelerin çok hassas bir durumda olduğunu söyler. İmparator bir ateşkesle durmayı reddetmektedir. İranlıların fetihlerinden bahsedilmektedir. Abaza Paşa'nın hâlâ direndiğinden bahsedilmektedir.

Mektup No: 145

Her ne kadar haberleri sinek gibi vızıldayarak toz kaldırdıklarını zannedenlerinki kadar memnun edici olmasa da gerçeği yazdığını bahsetmektedir. Cezayir'deki Hollanda konsolosunun İngiliz'lere karşı orada çok yanlış davrandığından bahsetmektedir. İsteddiği gibi onu İngiltere'ye şikâyet etmek konusunda gönülsüz olduğunu ve bu yüzden Sir Dudley Carleton'dan Hague'ya Hollandalılar, İspanya'ya karşı İngiltere'nin yardımını ararken o sarayda onlara zarar vermenin ne kadar zamansız olduğunu bilerek, bu konuda bilgi vermesini istemektedir.

Mektup No: 146

Sir Thomas Fransız elçisi tarafından yapılan öncelik iddiasıyla ilgili olarak verdiği tavsiye üzerine Sir George Calvert'e teşekkür etmektedir. O vekilin tedbirsizliğinin ve borçlarının ona pek çok aşırılık getirdiğinden bahsetmektedir. Gabor ve imparator arasındaki meselelerin durumundan bahseder. Gabor'un kötü muamale ile yorulmuş olmasının majestelerinin işine yarayabileceğini söyler.

Mektup No: 147

Veziriazam Ali Paşa'nın azledildiğini ve öldürüldüğünü belirtir. Onun düşüşünün nedenlerini aktarır. Onun yerine Çerkez Mehmed Paşa'nın geçtiğinden

bahseder. Onun şahsiyetinden, bu makam için çok iyi olduğundan bahseder. Abaza Paşa'nın gizli bir şekilde Sayda emirinden destek gördüğü ve hâlâ hareket halinde olduğu belirtilmiştir. İran şahının fetihlerinden bahsedilir. Evvelki veziriazam Gürcü Mehmed Paşa'nın veziriazam savaşa gittiğinde kaymakam ilan edildiğinden bahsedilir. Kendisinin Gabor'un büyük bir dostu olduğundan bahsedilir. İmparatorun Goding'de Gabor'la yaptığı barışı reddettiği ve Macaristan'da ondan alınan yerleri geri istediği haberi verilir. Bunun üzerine de Gabor'un Türklerden yardım istediği belirtilmiştir. Sir Thomas'ın Türklerin onu neden destekleyecekleri konusundaki görüşü belirtilmiştir. Gabor'un kendisini aldatırken aldatılmış olarak bulmuş olacağından dolayı kolaylıkla cesaretlendirilebileceğini söyler.

Mektup No: 148

Gabor'un karakterinden, Peder Paul'un heykelinden, şimdi Papa tarafından hak iddia edilen Urbino Düklüğü'nden ve Toskona dükünden ve İngiliz parlamentosundan bahseder.

Mektup No: 149

İranlıların ilerlemesi söylenir. Abaza Paşa'nın hâlâ isyan halinde olduğundan, yeniçerilerin onu affetmeyeceğinden sipahilerin de onunla savaşmayacağından bahsedilir. Böylece onun kimin dostu veya kimin düşmanı olduğunun bilinmediği belirtilir. Macaristan'da çok az barış umudu olduğundan bahsedilir. Gabor'un Türk ve Tatar yardımlarını talep ettiğinden bahsedilir. İmparatorun ise Macaristan'a sahip olmak konusunda ısrar ettiğinden ve Bâbîâli'den kendisi ve Gabor hakkında tarafsızlık talep ettiğini belirtilir. Kazakların, Tatar akınlarının intikamını almak için Türk topraklarına düşmeye hazırlandıkları belirtilir. Sert bir savaşın kopmasının olası olduğundan ve Gabor'un da bu durumda Almanya'dan iyi bir desteği olursa iyi bir dönüş yapabileceğinden bahsedilir.

Mektup No: 150

Hollanda'daki orduların hareketlerinden ve hamlelerinden bahsedilir. Cesur bir deniz savaşı aktarılır. Manselt'in İngiltere'ye gittiği bildirilir. Newburgh, Brandenburgh Dükleri, Danimarka, İsveç ve Lehistan Krallarının meseleleri aktarılır. Sir Robert Anstruther'in Danimarka kralına elçi olarak gönderilmesine karar verildiği bunun da İngiliz sarayındaki kararsızlık üzerine ertelendiğinden bahsedilir. Hollanda'da Bohemya kraliçesinin hizmetindeki İngiliz filosuna yirmi geminin katılması için teklif yapıldığı Hollanda'nın da buna olumlu cevap verdiği belirtilmiştir. İngiltere'de herşeye rağmen

iyi umutlar olduğu belirtilmiştir. İspanya'nın müzakereleri Viyana'dan Madrid'e çekmeye çalıştığı görülmüştür. Sir Dudley Carleton, eğer bunu başarabilirlerse, Sir Thomas'ın boş bir kancayı kemiren İngilizleri yakalamak için nasıl bir yem olacağına dair hüküm verebileceğini ve bu olduğu zaman Palatinat antlaşmalarının Valtelina gibi olacağını söylemektedir. Sir Dudley Carleton, Sir Thomas'ı Bohemya Kraliçesi'nin ona duyduğu sevgi ve değer hakkında temin eder, Gabor'un şahsî çıkarkar üzerine hareket ettiğini kabul eder. Fakat kendisinin umumî meselelerde büyük bir rolü olduğundan ve kendisinin Sir Thomas'ın yaptığı gibi onun kullanılabilmesi için sık sık mektuplar yazdığını söylemektedir. Fakat haber ihmalini kararsızlığa bağlamaktadır.

Mektup No: 151

İrânının hâlâ bir engel olmadan ilerlediğinden, Kazakların da hâlâ Bâbîâli'yi korku içinde bıraktıklarından, imparatorun elçisinin orada olağanüstü bir şekilde alâka gördüğünden ve övüldüğünden bahsedilir. Onu terketmekten ziyade bütün Asya'yı tehlikeye atmayı tercih edecek olan Türklerin imparatorun Gabor'la olan ateşkesini koruması konusunda ısrar ettiklerini belirtir. Osmanlı meselelerinin kötü durumundan bahsedilir.

Mektup No: 152

Venedik, meselelerinden, Urbino hakkındaki tartışmadan bahsedilir. Spalato Başpiskoposu'nun Roma'da Papa'ya karşı olan yazısını geri çektiğini fakat bunu Aziz Angelo Kalesi'nde hapsedilecek kadar bilinçsiz bir şekilde yaptığını bahsedilir. Gençken bir dinden, orta yaşta başka bir dinden ve ölmeden önce de hiçbir dinden olmayacak olan bu adam hakkındaki görüşler bildirilir. Valteline ve Kont Mansfelt'ten bahsedilir.

Mektup No: 153

Papa'nın Cizvitler tarafından Fransa kralına Galler prensi ve Fransa prensesi arasında bir evlilik olursa şayet, İngiltere'deki Roma Katoliklerine yardım sağlaması için mektup yazması sağlanmıştır. Her ne kadar kutsiyetleri bunun evliliği yavaşlatmak için yapılmış olan bir İspanyol siyaseti olduğuna inansa da...

Mketup No: 154

Sir Thomas hâlâ majestelerinin kendisi hakkındaki olumlu görüşünü muhafaza ettiğinden dolayı memnun olmaktadır. Gabor'un nasıl kullanışlı olacağı hakkında tavsiyeler vermektedir. Onun şahsiyetinden bahsetmektedir. Meselelerin zorunluluklarının ve iki büyük güç arasında olmanın onu iki boyundurluk altından

kurtulmak istemek konusunda istekli yaptığını söylemiştir. Bu durum üzerine detaylar vermiştir. Parlatentonun iyi başlangıcına dair haberlerden çok mutlu olduğunu söylemiştir. Kont de la Tour'un değerinden bahseder. Majestelerine olan hizmeti ve düşkünlüğünü ifade eder. Efendisinin onunla birlikte olmak konusunda en ilgili kişiler olan Protestan prenslerin ihmalinden şikâyet ettiğini bildiren Gabor'un elçisi tarafından ziyaret edildiğini belirtir. Eğer düzgün bir şekilde onlar tarafından cesaretlendirilmiş olsaydı samimiyetini dünyaya göstereceğini fakat diğer yandan zorunluluğa boyun eğmek zorunda kaldığını belirtir. Sir Thomas'ın bu konudaki çıkarımlarından bahsedilir.

Mektup No: 155

Eğer Bethlen Gabor üzerine inşa edilirse bunun ismini söylemeye cesaret edemediği bir taraftan gelmek zorunda olduğunu belirtir. Malî durumunun kötü olduğundan bahseder. Kont de la Tour'un Gabor tarafından Hague'ye gönderilmesinin emperyalistlerin o soylunun Gabor'la birlikte olmasından şikâyet edilmesi üzerine olduğunu söylemektedir. Onun da bu yüzden imparatora iyi bir gösteri yapmak zorunda kalmak için Kont'u bu onurlu elçiliğe göndermeye zorlandığını belirtir.

Mektup No: 156

Abaza Paşa'nın rapor edildiği üzere sadakat içinde Doğu'ya doğru çekildiği belirtilmiştir. Bunun da Türk imparatorluğu için talihli ve zamanlı bir eylem olduğundan bahsedilir. Eğer yeniçerileri İstanbul'dan çekebilirse onları yok edeceğine dair varsayımlarda bulunulur. Türklerin şimdi ciddi bir şekilde İranla savaş girdikleri belirtilir. Aynı zamanda Kazaklara karşı da hazırlıkların yapıldığı belirtilmiştir. Azlettikleri Kırım hanını geri getirme ve şimdikini azletme kararının alındığı belirtilmiştir. Bütün Türk bakanlarının Gabor'a çok soğuk davrandığını ve imparatorun elçisini iyi bir şekilde tatmin olmuş olarak gönderdikleri belirtilir. Türklerin Gabor'dan çok yüksek bir şekilde Erdel vilayetinin beş yıllık haracını istedikleri belirtilmiştir. Erdel prensinin elçisinin Viyana'da kötü bir antlaşma yaptığının ve bütün taleplerinin küçümsemeyle reddedildiğinden bahsedilmiştir. Beş Türk ordusunun hazırlandığından bahsedilmektedir. Cezayir ve Tunus korsanlarının Türk imparatorluğuna olan sadakatlerini attıklarından bahsedilmekte. Rodos, İskenderiye ve Kıbrıs'tan örnekler verilmektedir. Bir Venedik ve iki Flenk gemisinin korkaklığı ve adiliğinin örneği verilmiştir. İskenderun'un o korsanlar tarafından yağmalandığı ve yakıldığı haberi verilmiştir.

Mektup No: 157

Majestelerinin İstanbul'daki Fransız elçisi tarafından iddia edilen önceliğe boyun eğmemeye kararlı olduğu belirtilmiştir. Sir Thomas, padişaha ilk defa gönderildiği zaman, talimatlarında, Bâbîâli'de imparator için yapabileceği en iyi çalışmaları yapmasının, o prens tarafından Krala ve çocuklarına aynı çalışmaların yapılarak karşılık verilmesinin umulduğu belirtilmişti. Fakat kralın karşılaştığı nankörlük ve imparatorun ve bütün müttefiklerinin antlaşma sırasında majestelerinin torunlarının bütün mirasını gaspetmesi ve ekselanslarının İspanya'da bulduğu ertelemeler, parlamentoyu iki konuda da antlaşmaları bozacak ve kaybedilmiş mirası Tanrı'nın vereceği yollarla geri almaya kararlı olacak kadar gücendirdiğini belirtmiştir. Bu yüzden Sir Thomas'a Gabor'u yüreklendirmesi ve dostlarını, kendisiyle savaş olması muhtemel olan imparatorun birliğine karşı hareketlendirmesi gerektiği bildirilmektedir. Parlatonun bu amaç için verdiği devlet yardımları belirtilmiştir. Middlesex kontu olan Lord Haznedar'ın azledildiği ve 50.000 pound ceza aldığı belirtilmiştir. Sir Thomas'ın da Cezayirliiler konusunda talimat alacağı belirtilmiştir.

Mektup No: 158

Abaza Paşa'dan hâlâ Sayda emirinden şüphelenildiği gibi şüphelenilmektedir. Mevcut Han'ın direnişi üzerine onu azletmeye gönderilen Kırım hanı geri çağırılmıştır. Gabor'un elçisinin, eski hareketleri ve gelecek planlarına dair Sir Thomas'la olan konuşmaları, bahaneleri ve iddiaları belirtilir.

Mektup No: 159

Papa'nın lehine Venediklileri Avusturya Hanedanı'nın topraklarından aldıkları tuz ticaretinden almak için bir projeden bahsedilir.

Mektup No: 160

Valteline, Spalato Başpiskoposu ve Fransız evliliğiyle ilgili bilgiler ihtiva etmektedir.

Mektup No: 161

Yarışmacı Hanlar arasında Kırım'da yeni sorunlar olduğundan bahsedilir. Lehistan kralının Sir Thomas'a çok medenî bir mektup yazdığından fakat kendisinin geri ödeme sözü üzerine esirlerin kurtarılması için ödediği paranın geri ödenmesi istediği belirtilmektedir. O prensin, Prens Palatine lehine olan ifadeleri hakkında kayıtsız bir görüş bildirir. Gabor'un imparatorla olan müzakeresiyle ilgili çeşitli raporlar geldiğini bildirmektedir. Majestelerinden, padişaha gelmiş olan mektubun büyük saygı işaretleriyle birlikte alındığını ve tüccarlara büyük bir hizmeti olacağı belirtilmiştir.

Padişah da Sir Thomas ve onlar için kendi elinden bir emir vermiştir. Majestelerinin orada büyük bir otoriteye sahip olduğu belirtilmiştir.

Mektup No: 162

Mehmed Giray'ın azledilmeyi reddettiğinden dolayı padişahın sorunlardan kurtulmak için o kararın ertelendiğine dair haber yolladığı belirtilmiştir. Fakat o emirlerin onun yerine getirilmesi planlanan Canıbek Giray'a ulaşmamasından dolayı ikisinin de aşırılıklara gelmesi için zaman olduğu belirtilmiştir. Bunun da padişahın otoritesini tutmak için Canıbek'i desteklemesine yol açtığı belirtilmiştir. Sir Thomas, Asya için planlanmış olan Türk ordusunun yiğitliğiyle ilgili çok umut olduğundan bahseder. Zira şimdiden generalleri ve kendi aralarında savaşımaya başladıklarından bahsedilir. Abaza Paşa'nın hâlâ onları şüphe içinde tuttuğu belirtilmiştir. Yeniçerilerin de ondan özel bir şekilde endişeli olduğu... Gabor'un başarısı ve imparatorla olan anlaşması hakkında yeni farklı dedikodular olduğu belirtilmiştir. Eğer onun zamanında başka bir zamanı olmuş olsaydı savaşa her zamankinden daha fazla meyilli olacağı belirtilmiştir. Korsanların tecavüzlerine dair daha fazla bilgi verilir. Lehistan kralının Türkiye'yle anlaşmayı yenilemek için elçi gönderdiği belirtilir.

Mektup No: 163

Parlamentonun ilerleyişi, İngiliz sarayı ve krallığı hakkında ilginç bir hesap verilir. İspanya kralının, kral, prens ve Buckingham arasına atmak istediği kötülük tohumlarının kendisine utanç verici bir şekilde bittiği belirtilir. İspanyollar ve Hollandalılar arasındaki deniz savaşları hakkında daha fazla detay verilir. Bristol kontundan haberler verilir. Fransa'yla evlilik için oraya elçi gönderildiğinden bahsedilir. Almanya meselelerinden bahsedilir. İngiltere'deki terfiler aktarılır. Ekselansları prensin şahsiyetinden bahsedilir. Altı bin İngiliz'in Hollandalılar'a yardıma gönderildiği bildirilir. Diğer iç meseleler aktarılır.

Mektup No: 164

Parlamentonun iyi gidişatı hakkında hesap verilir. Prensın İspanya'da gördüğü muameleden, bunun da iyi sonuçlar yarattığından bahsedilir. Hollanda'yla ittifak yapıldığı ve diğer cesurca planların hazırlandığından bahsedilir. Tekeller ve temyizlere karşı çok iyi yasaların geçirildiğini ve rahiplere ve Cizvitlere karşı ilânlar yapıldığı belirtilir. Canterbury Baspiskoposu'nun Bethlen Gabor hakkındaki gözlemleri aktarılmıştır. Nankör Rum Metrophanes hakkında daha fazla hesap verilir.

Mektup No: 165

Sir Thomas Roe'nun levha halinde ihraç edilen ve İstanbul, Halep ve İzmir'e taşınan kalay istismarına dikkat etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mektup No: 166

Sir Thomas antlaşmada aceleci olmamalarını tavsiye ettiği Gabor'un elçisiyle olan konuşmasından bahsetmektedir. Onların samimiyeti ve açıklığını aktarır. Onların efendilerini kralın Palatinat'ı silahlarla geri alma kararından ne bekleyebileceklerini duyuncaya kadar antlaşmalarla zaman geçirdiklerini belirttiklerini söylemiştir. Fakat şayet oradan veya Almanya'dan yardım alamazlarsa, barışı tamamlamak zorunda olduklarını belirttiklerini aktarmıştır. Sir Thomas bunun üzerine eğer çok geç değilse ve prens çok fazla ihmal edilmezse kendisinin majestelerinin hizmeti ve Almanya'nın umumî barışı için asil bir araç olabileceğini söylemiştir.

Mektup No: 167

Kırım Hanı Mehmed Giray'ın Canıbek Giray'ı püskürttüğü ve kendisini çok güçlü yaptığı belirtilmiştir. Gabor'un elçilerinin Bâbîâli'ye veda ettikleri söylenmiştir. Cezayir ve Tunus korsanlarının Akdeniz'e yığıldıkları ve padişahın limanlarını o bölgelerdeki ticarete hiçbir güvenlik kalmayacak şekilde kapattıklarını belirtilmiştir.

Mektup No: 168

Hollanda'yla yapılan yeni ittifakların ve İngiltere, Fransa ve Venedik'ten alacakları yardımların Hollandalılara büyük bir cesaret verdiği belirtilmiştir. Sir Robert Anstruther'e Danimarka, Saksonya ve Brandenburg ve Sir John Spens'e de İsveç görevi verildiği belirtilmiştir. Oranj prensi'nin Sir Thomas'ın kötü davranışı üzerine geri çağırılan ve İngilizlerin de orada kendi konsolosluklarını kurlmalarına yol açan Cezayir'deki Hollanda konsolosunu şikâyet etmediği için memnun olduğu belirtilmiştir.

Mektup No: 169

İran şahının Erzurum eyaletinde güçlü bir kaleyi kuşattığı belirtilmiştir. Vezir ve rahatlama ilerleyen Abaza Paşa arasında bir barış yapıldığı, paşanın da kendi şartlarını elde edip büyük onurlar ve Erzurum'daki valiliğini kazandığı belirtilmiştir. Fakat o ve vezir arasında hâlâ bazı hasetlerin kaldığı belirtilmiştir. Mehmed Han'ın hâlâ Canıbek Giray'a karşı muzaffer olduğu aktarılmıştır. Türklerin genç ve sevilen bir prensi azledip yerine, kendilerinin azlettikleri yaşlı bir prensi getirme siyasetlerinin kötü olduğundan bahsedilmiştir. Tatarların şimdiye kadar hiçbir zaman olmayan şekillerde onlara hakaret ettiğinden bahsedilmektedir. Sir Thomas'ın görüşüne göre Türkler Mehmed'i azletme emirlerini utanç verici bir şekilde geri çekeceklerdir. Malta ve

Messina kadirgalarının Berberî korsanlara karşı hatrı sayılır bir avantaj elde ettikleri belirtilmiştir. Kazakların 70-80 kadar şaykayla birlikte boğaza girdikleri ve pek çok Türk köyünü yakıp, yıkıp, talan ettiklerini ve İstanbul'dan dört mil uzaklığındaki yerlere bile saldırdıklarından bahsedilmektedir. Türklerin bunun üzerine yaşadığı büyük şaşkınlık anlatılır. Sir Thomas'ın bu olağanüstü hareket üzerine olan görüşleri aktarılır.

Mektup No:170

Önceki haberlerde bahsedildiği gibi Malta ve Sicilya korsanları arasındaki deniz savaşından bahsedilir. Ve Perasto Korsanlarının Venedik'e ait olan Dalmaçya'ya başarılı bir iniş yapıp zalimce talanlarda bulduklarından bahsedilir.

Mektup No: 171

Venedik ve Roma'dan gelen haberleri ihtiva eder. Papacıların şimdi İngiltere'deki meselelerin dönüşünden beri önceden oldukları kadar küstah olmadıkları belirtilir. Zira daha önce hiçbir adamın onlardan bir selâm olmadan barışını sağlayamadığını fakat şimdi özgürce yazmayave konuşmaya başladıklarını belirtmektedir.

Mektup No: 172

Spalato Piskoposu'nun Venedik'teki bir akrabasına yazdığı mektubu ihtiva eder.

Mektup No: 173

Sir Thomas majestelerine padişahın majestelerinin tebrik mektubuna cevap olarak, kapitülasyonları tasdik eden ve bütün İngiliz kullarına yardım, onların korunması ve özgür ticaretleri hakkında söz veren bir mektup gönderir. Aynı zamanda aynı amaç için kaymakam Gürcü Mehmed Paşa'dan da bir tane gönderir. Bunun tüccarlara olan iyi tesirinden bahsedilir. Sadece kafalarına göre para cezası kesen Paşaların cezalandırılması dışında gerekli olan tatminin alındığını belirtir. Kendisinin ise hayatını idame ettirmek dışında parasının olmadığını belirtir.

Mektup No: 174

Padişahın majestelerine yukarıda bahsedilen mektubunun bir sureti olup tercüme edilmiştir.

Mektup No: 175

Kaymakamın majestelerine olan mektubun bir sureti olup, tercüme edilmiştir.

Mektup No: 176

Bay Sekreter'den beklediği Macaristan'da ve yurttaki değişiklikler üzerine talimatlar mektubun bir şekilde kaybolması ve ellerine gelemediğini belirtmiştir.

Mektubunun bazı bölümlerine şifre karıştırmaya zorlandığını belirtmiştir. Bazı mektuplarına el konulmuş ve bütün şehir Kazakların son hakaretlerinden dolayı endişe içerisindeyken umumî divanda açılmakla tehdit edildiğini söylemiştir. Gabor'un Avusturya Hanedanından bir prenses ile evlendirilme umudu ile imparatora gidip sonunda kendisine bekleyen bir hanım efendi sunulacağından korktuğunu belirtmiştir. Sir Thomas'ın neden Gabor'un bu kadar ihmal edildiğini bilecek kadar bilge olmadığını belirtmektedir. Onun emperyalistlere katıldığı takdirde dost olduğundan daha kötü bir düşman olacağından ve bütün imparatorun gücünün onun hizmetinde olacağı belirtilmiştir. Eğer uygun olduğu düşünülürse onu geri kazanmanın imkânsız olmadığını belirtilmiştir. Bulduğu tehlikeyi yazmıştır.

Mektup No: 177

Azledilip geçen yıl kaçan zalim veziriazam Hüseyin Paşa'nın şimdi esir alındığını, zenginliğinin keşfedilmesi üzerine verilen sözlere rağmen sarayda boğdurulduğu bildirilmiştir. Türklerin Sir Thomas'ın ön gördüğü gibi Canıbek Giray Han'ı geri çağırmak ve Mehmed Han'ı onaylamaya zorlandıkları belirtilmiştir. Kantemir Mirza'nın Lehistan'a akınlar yaptığı bildirilmiştir. Kazakların boğaza başka bir akınlar yaptığı ve İstanbul'da büyük bir şaşkınlık yarattıktan sonra büyük bir ganimetle geri çekildikleri aktarılmıştır. Haydutlardan bazılarının esir alınıp, Mehmed Han'ın padişahın onu azletmeye çalışmasının intikamını almak için onlarla ittifak yaptığını itiraf ettiklerini bildirilmiştir. Bethlen Gabor'un korktuğu gibi imparatorla barış yaptığından, maddelerinse burada sır olarak tutulduğundan bahsetmiştir. Fakat İstanbul'daki imparatorluk elçisi tarafından çok övüldükleri belirtilmiştir. Kaymakamın bundan tatmin olmamasını ve Sir Thomas Roe'dan Gabor'un umduğu imparatorluk ailesine damat olma durumu hakkında bilgi aldığı anlatılmıştır. Sir Thomas buna cevap vermektedir. İki kere dönmeden Gabor'a bir kere tükürülürse onun üç defa değiştireceği söylenmiştir. Fakat dinî hususlar dışında onun Avusturya Hanedanına olan neferinin onu istediği zaman geri getirecek kadar iyi bildiğini belirtmektedir. İmparatorun Türklerle barışı yenilediğinden ve ellerinin daha kötü bir görev için serbest olduğundan bahsedilmektedir. Bu arada Gabor'un da sallanan bir taş gibi hareket ederken harekete geçirmenin şimdi dinlenirken bunu yapmaktan daha kolay olacağını bildirmektedir. Bütün sarayı yöneten kızlarağasının şahsiyetinden bahsedilmektedir. Onun müftü ve kaymakamdan gizli bir şekilde yürütülen İspanya'yla bir barış antlaşması yürüttüğü belirtilmiştir. Bunun başlangıcının ve devam edişinin gizli şeklini anlatmaktadır. Sir

Thomas'ın bu adım ile her ne kadar Türklere hizmet olsa da başka türlü kendileri için kullanışsız olacak olan İspanyolların diğer Hristiyan kuvvetlerine karşı olan niyetlerine dair hasedinden bahsedilir.

Mektup No: 178

Gabor'un imparatorla yaptığı barışın kötü haberlerinin onun majestelerine olan yaklaşımını her zamankinden daha gönülsüz yaptığını söyler. Onu geri kazanmak için sadece bir düşüncenin kaldığını, bunun da onun Avusturyalıların onu küçümsemelerinin ve o hanedandan bir kız vermeyecekleri planlarının farkına varmasını sağlamak olduğunu belirtmektedir. Bu zamanların özgür bir şekilde yazmak için uygun olmadığını fakat majestelerinin izin verirse Gabor'la ilgili hem korku hem de utanç dolu haberler verebileceğini söylemektedir. Majestelerinin hizmetine olan gayretinin ve yapabildiği çok az iyiliğin onun hakkındaki iyi görüşün kaybedildiği konusunda kendisini endişelendirdiğini, kalbinde onun için dökmeyeceği bir kan olmadığını söylemektedir.

Mektup No: 179

Bohemya kraliçesinin hareketlerini yanlış yorumlamak konusundaki korkularını ortadan kaldırdığı için Sir Thomas, Sir Dudley Carleton'a teşekkür etmektedir. İstanbul'daki Hollanda elçisinin bazı sözler ile o endişeye mahal verdiğini söylemektedir. O elçisinin İstanbul da eşliğinde oturan kâhin olduğunu söylemektedir. Yeni teklif edilen İspanya antlaşması hakkındaki düşüncelerini belirtmektedir. Gabor'un barışından ve vezirin onu geri kazanabilecekleri konusundaki görüşünde aldatıldığını düşündüğünü söylemektedir. Belki de majestelerinin otoritesinin bunu yapabileceğini söylemektedir. Fakat prensle ilgili hiçbir haberine cevap verilmediğinden ve tamamen ihmal edildiğinden dolayı bu konuda baskı yapmaya cesaret edemediğinden bahsetmektedir.

Mektup No: 180

Türklerin Gabor'un barışından tatmin olmadıklarından bahsedilmekte olup bunun imparatora büyük bir avantaj getiren bazı maddeleri sunulmuştur. Bu yüzden de bir imparatorluk destekçisi olan Budin paşasının suçlandığı belirtilmiştir. Türklere karşı silahlanmaya devam eden Tatarlarla ilgili hâlâ büyük endişeler olduğundan

bahsedilmektedir. İmparatorun elçisi tarafından İspanya'yla barış için bir teklif sunulup, bunun reddedildiği söylenmektedir.

Mektup No: 181

Venedik ve İtalya'nın diğer bölgelerinden haber ihtiva eder. Valteline meselesini anlatır.

Mektup No: 182

Öncelik, korsanlar, İngiltere'deki ve Macaristan'daki değişimler konusunda kaybolduğunu düşündüğü sekreterin mektubunu aldığını belirtmektedir. İstanbul'daki elçilerin ortak amacını korumaya çalışması ve yine de majestelerinin onurunun bu konuda, bu konuda kaybetmekten ziyade dayanak kazanan Fransız elçisinin yarışmaya açıldığını bildirmektedir. O elçinin alışık olunmayan medenî tavırlarından bahsedilir. Meselelerin sahnesinin imparatorla barışı nedeniyle tamamen Gabor'a göre değiştiğinden bahsedilmektedir. İki defa avantajın kaybedildiğinden ve bu nedenden Türklerin emperyalistlerle antlaşmalarını yenilemek zorunda kaldıklarından bahsedilir. Sir Thomas, Gabor'u tekrar yüreklendirmek için elinden geleni yapacağını ve her fırsatı gözleyeceğini belirtmektedir. Fakat, mektup yazmak, göndermek veya antlaşma yapmak konusunda ne kadar ileri gidebileceğine dair daha detaylı bir emir istemektedir. Zira her ne kadar söz veremese de bahardan önce eğer etkili bir şekilde destek alır ve ittifaka alınır ve majesteleri de gerçekten harekete geçerse onun yönlendirilebileceği konusunda şüphesinin olmadığını bildirmektedir. Korsanlar konusunda her zamankinden daha fazla umudu olduğunu ve konseyin lordlarına hızlı bir hesap vereceğini bildirmektedir.

Mektup No: 183

Sir Thomas, Sir Edward Conway'den, ona diğer sekreter Sir George Calvert'e yazdığı kadar sık mektup yazmadığı için özür dilemektedir. Ondan Gabor konusunda daha detaylı bir emir sağlamasını istemektedir. Gabor'un imparatorla barış yapma iddialarının çok makul olduğundan bahsetmektedir. Görüşünü değiştirmek için ona nasıl davranılması gerektiğini ve neyin onu harekete geçireceğini bildirmektedir. Türklerin imparatorun elçisi tarafından iki imparatorluk arasındaki barışın yenilenmesi konusunda geride kalmaktan memnun olmadıklarını fakat İran ve Tatarlar ile olan savaşlarından dolayı bunu gizlemek zorunda kaldıklarını söylemektedir. Eğer umduğu talimatları alırsa söz verdiği kadar fazlasını başaracağını söylemektedir. Ona denizde bir kutup yıldızının hizmet edeceği gibi bir talimatın verilmesini istemektedir.

Mektup No: 184

Kaptan paşanın Canıbek Giray'ı yerleştirme hamlesinde yaşadığı hezimetin detaylarını ve Mehmed Han'ın makamında onaylandığını belirtir. Veziriazam ve Abaza Paşa arasında barış için emir verildiği belirtir. Padişah, Gabor ve imparator arasındaki meselelerin durumu aktarılır. Gabor'un kısa süre içerisinde imparatorun kızını onunla evlendirmeyeceğini anlayarak hatasını göreceğinden ve ondan sonra da eğer herhangi bir prensin Palatinate için harekete geçtiğini görürse bunun onun üzerinde doğru bir tesiri olacağını söylemektedir.

Mektup No: 185

Hollanda ve İspanyolların Breda'yı kuşattıkları haberi verilmektedir. Fransızların Almanya'daki özgürlüklerin lehine konuştukları aktarılmaktadır. Hollanda Hind-i Garbî Kumpanyası tarafından Brezilya ve Güney Denizi'ne gönderilen donanmanın yığıtlıkları anlatılır.

Mektup No: 186

Cezayir paşasının geri çağırılmasına ve kellesi söz konusu olmak üzere İngilizlere karşı en katı kısıtlamalarla yeni paşanın gönderilmesini sağlayan Sir Thomas'ın korsanlara karşı olan çabalarının ve majestelerinin mektubunun iyi tesirlerinden bahsedilir. Sir Thomas Gabor ve imparator arasında yapılan barışın maddelerin bir kaba taslağını gönderir. Barışın Gabor'un çok ihmal edilmesiyle önceden engellenebileceğini söylese de eğer düzgün yollar alınırsa geri alabileceğini belirtmektedir. Gabor'un yapacağı savaşın şeklinin bir saptırma için çok avantajlı olsa da Hristiyanlığın herhangi bir bölgesini Türklere riske etmeyeceğini söylemektedir. Osmanlı imparatorluğu'nun genel kötü durumundan bahseder.

Mektup No: 187

Sir Thomas, Kral ve Sir Edward Coneway'e mektuplarının başlıklarını, Gabor'un barışını maddelerini ve Gabor'u tekrar harekete geçirmek ve samimiyetini güvence altına almak için ne yapılması gerektiği konusundaki görüşünü bildirmektedir. Kazakların boğaz üzerine olan başka bir akınından bahseder. Cenovalılar aracılığıyla İspanyolların İngiliz gemilerini alarak donanmasını güçlendirdiğinden bahseder.

Mektup No: 188

Sir Thomas lordlara Berberî korsanlarıyla alâkalı daha ilginç ve detaylı bir hesap verir ve onlardan iyi bir sonuç elde etmesinin olası olduğunu belirtir. Cezayir paşalarının ganimetlerden yılda aldıkları 1.000 dolarlık hisse ile barışı bozmaya eğilimli

olabileceklerinden bu yüzden her yılın sonunda o paşalara şikâyet sebebi vermeyeceği kadar hediye verilmesi gerektiğini önermektedir. Meselenin çok büyük olmadığını ve kolaylıkla paranın bulunabileceğini ve kendisinden özgür bir hediye olarak İngiltere'ye onursuzluk getirmeyeceğini belirtmektedir. Bunun bütün çabaların hayatı ve kökü olacağını söylemektedir. Lordalara Levant Kumpanyasına bununla ilgili haber göndermelerini ve barış korunmadığı takdirde vermeyeceği bu miktardan alınmasını teklif etmelerini öne sürmektedir. Böylece ne kadar paranın devlete her yıl kazanılacağını göstermektedir. Bunu tüccarlara teklif ettiğini söylemektedir.

Mektup No: 189

Sir Thomas majestelerini, şimdi ona hizmet etmek konusunda daha özgür olduğundan dolayı mektuplarıyla daha fazla rahatsız etme cesaretini göstereceğini söylemektedir. Her ne kadar en iyi fırsat kaybedilmiş olsa da yol doğru bir şekilde alınrsa, işin o kadar umutsuz olmadığını belirtmektedir. Gabor'un imparatorla olan anlaşmasındaki bazı garip şartlardan ve onu etkili bir şekilde harekete geçirecek olan metodlardan bahsetmektedir. Erdellilerin savaştan yorgun olduğunu fakat asıl güvenilecek olan Macarların Avusturya boyundurluğundan kurtulmak istediğini ve Gabor'un o taca olan umudunun hırsına hayat verdiğini belirtmektedir. Onun sadakatinden emin olduğunu söylediği Kont Torne'ye majestelerini sevkeder. Majestelerinin Hırsiyanlığın şerefinde görece kadar yaşamayı umduğunu belirtir.

Mektup No: 190

Sicilya Kral Naibi Prens Savoylu Filibert'in ölümünden bahsedilir. Bazı sinsi yollardan dolayı ölümün geldiğinden şüphelenildiği belirtilir. Fransa Ana Kraliçesi'nin Papa'ya yazdığı mektupta kendisinin Fransız askerlerinin İtalya'ya girişini engelleyeceği yazıldığı belirtilir.

Mektup No: 191

Bohemya Kraliçesi'nden Sir Thomas'a bir mektup ve Hollanda'dan haberleri ihtiva eder.

Mektup No: 192

Sir Thomas, Sbarass düküne İstanbul'la yaptığı mektuplaşmanın tehlikelerinden bahseder. Valteline ve Gabor'un anlaşmasının iki suretini gönderme ayrıcalığında bulunduğu için ona teşekkür eder. Gabor'un mektubu konusunda daha detaylı olmasını ister. İmparatorun ve İspanya'nın Aşağı Almanya ve Hollanda'ya karşı yaptığı hazırlıkları bildirdiği için teşekkür eder. Fakat onların anlaşmalarından, kılıçlarından

daha çok korktuğunu belirtir. Dükü dikkat etmesi konusunda uyardığı ve ülkesine ihanet ettiğini söylediği Leh temsilcisi ve tercümanından bahsetmektedir. Onun şöhretini başkalarına çamur atarak inşa eden bir adam olup sinirlenmeye değmeyecek bir adam olduğundan bahseder. Her ne kadar sorulmamış ve önceden zayıflatılmış olsa da Kazak işgali sırasındaki Leh habercisine olan hizmetini anlatır. Direnen Kırım hanını onaylamak konusundaki Bâbiâli'nin kararını belirtir. Ona Tatarların Lehlere ve Kazakların da Türkler üzerine yaptığı akınlar hakkında bilgi verir. Abaza Paşa'nın kendi barışını güven altına almak için en iyi üç takipçisinin kellesini buraya yolladığından bahseder. Dükün Almanya'daki Acon'daki hamamlara gideceğini anladığını, fakat orasının savaş merkezi olarak oraya yolculuğun tehlikeli olduğunu ve İngiliz hamamlarının daha büyük, tanınmış olduğunu, sessiz, güvenli olduğunu ve dükün de orada onurlandırılacağını söylemektedir.

Mektup No: 193

Oranj prensi'nin girişimlerinden, Hollanda donanmasının, Hind-i Garbî'deki faaliyetlerinden bahsedilir. Hague'deki Fransız elçisinden Cezayir ve Doğu Hindistan ticaretiyle ilgili üç teklifin yapıldığı söylenmektedir. Fransız evliliğinin tamamlanmakta olduğu söylenmektedir.

Mektup No: 194

İtalya, Fransa, Savoy Hollanda haberleri verilmektedir. Spalato Başpiskoposunun Aziz Angelo Kalesi'ndeki ölümünün onun daha fazla utanç yaşamasını engellediği belirtilmiştir. Cesedinin nasıl ortadan kaldırıldığı anlatılmıştır. Sir Thomas'ın korumasına, Türkiye gelmekte olan Lord Arundell'e hizmet eden Petty isimli rahibin geldiğinden bahsedilir.

Mektup No: 195

Gabor'u Palatinat'ın geri kazanılması için Gabor'u yardım etmeye teşvik etme ve bu yardımın doğası ve tesiri hakkında uzun ve ilginç bir hesap ihtiva eder.

Mektup No: 196

Sir Thomas, prence daha önceden daha geniş yazmaya zorlandığını belirtir ve bunun için özür diler. Bundan sonraki haberlere gelir. İspanyolların Cenevizliler aracılığıyla, İngiltere'den İspanya donanmasına gemi katma yolu hakkındaki haberleri aydınlatır. Bu çalışmanın yeni ve kullanılmamış olmadığını fakat daha önce engellendiğini belirtir.

Mektup No: 197

Sir Thomas, Abaza Paşa'nın hareketleri ve bir sonraki haberlerde daha detaylı bir şekilde bahsedilecek olan Kırım hanının düşmanlıklarından bahseder. Müslümanlar arasında onları en tehlikeli iç düşmanlıklardan koruyan bir kanun, bir sevgi yasası olduğu, bunun Hristiyanlar arasında da olmasını dilediğini söyler. Bethlen Gabor'u etkilemek ve çekmek için krala, Ppenslere ve vekaletе vermiş olduğu neyin yapılması gerektiğine dair olan tekliflerinden bahseder. Halep'deki Hollanda konsolosluğunu, İngiltere için aldığı bunun da Fransız'a büyük bir rahatsızlık getirdiğinden bahseder. O ülkeden onun bu hareketi hakkında şikâyetlerde bulunulabileceğini anladığını söylemiştir. Fransız elçisinin Bâbiâli'de kendi kullarına karşı olan kötü davranışlarından bahsetmektedir.

Mektup No: 198

Yeniçerilerin hain bir şekilde Abaza Paşa'ya saldırmalarına izin vermediği için iki defa vezire hakaret ettikleri ve bir kere de onu sopalarla yaraladıkları belirtilir. Vezirin onların küstahlıklarına karşı sipahilerin korumasına girdiği, onların yeniçerilere olan rahatsızlığından dolayı Abaza Paşa'yla barış yapabildiği söylenmektedir. Aralarında barış maddelerine iki tarafın da ciddi bir şekilde yemin ettiği aktarılmıştır. Abaza Paşa'nın baş takipçilerinden biri bundan rahatsız olarak, ona ihanet etmeye çalıştığı, fakat başarısız olarak Abaza tarafından öldürüldüğü anlatılmıştır. Abaza'nın İranlıya karşı Bağdat'a gitmeyi reddettiği belirtilmiştir. Abaza'nın bazı takipçilerinin vezirin isteğine aykırı olarak katledildiği, vezirin de her ne kadar savaşı başlatanlar olsa da yeniçerilerin yanında yer aldığı aktarılmıştır. Abaza Paşa'nın geri çekildiği ve vezirin emri üzerine takip edildiği belirtilmiştir. Bunun üzerine Abaza Paşa'sının büyük tehditlerle Erzurum'a gittiği yeniçerilerin de sipahilerden ona karşı olan tavırlarından dolayı yüksek derecede tiksindiklerinden bahsedilmiştir. Tatarların Lehistan'a girdikleri belirtilmiştir. Kırım hanının İstanbul'a giden Moskova elçilerinin ve onlara eşlik eden padişahın iki çavuşunun barbarca kafasını kestiği, sonra her ne kadar padişahın kulu olsa da Boğdan'ı yağmaladığı ve Tergovista kalesinde oğlunu kuşattığı, kaptan paşanın son hareketinde aldığı topları geri vermek yerine, Kefe'ye girdiği ve oradaki bütün top ve mühimmatı başkenti Bahçesaray'a götürdüğü belirtilmiştir. Sir Thomas, bunların çok kötü itaat işaretleri olduğunu söylemiş olsa da, patlama noktasına geldikleri zaman ortak Müslüman isminin ve bir kanun bir sevgi sözünün onları kolaylıkla uzlaştırdığını söylemektedir.

Mektup No: 199

Sir George Calvert, bir hafta sonra suretini de gönderdiği 18 Mayıs tarihli mektubunun ulaşamamasına şaşırıldığını ve endişelendiğini belirtmektedir. Gabor'un imparatora gittiğine dair olan bütün haberlerin Sir Thomas tarafından gönderilenlerle bağdaştığından, fakat onu geri getirmenin büyük bir hizmet olacağından bahsetmektedir. Sonra şifreyle sarayın Türkiye ve İspanya arasındaki gizli barış antlaşmasıyla ilgili bilgilendirdiğini, majestelerinin de bunun engellenmesi için gereken ne varsa yapması için emir verdiğini belirtir. İngiltere'deki Venedik elçisi eğer çok geç değilse, bu gizli mesele için görevlendirilmiş olan Yahudi'nin ve talimatlarının topraklarından geçerken yakalanabilmesi için haber verdiğini bildirir.

Mektup No: 200

Gabor'dan İstanbul'a bir elçinin veya temsilcinin geldiği bildirilir. O prensin barışının hareketlerinin ve gelecek planlarının hâlâ şüpheli olduğu bildirilir. Hristiyanlık tarafından tesir görmesi gerektiği bildirilir.

Mektup No: 201

Gabor'un yeni temsilcisinin işleri aktarılır. Bunlar Erdel için haracının iptal edilmesini sağlamak ve antlaşmayla ilgili hesap vermek ve onay talep etmektir. Onun gerçekten örümcek ağları arasında olduğu ve Hristiyanlıktan temin edilemezse hiçbir şekilde yerleşemeyeceğini bildirilir. Sir Thomas onun oradaki güvenini sağlayacağını, fakat onu düzgün bir şekilde kullanamayacağını, aksi halde onun iki yüzlülüğünün kendi üzerine düşeceğini söylemektedir.

Mektup No: 202

Abaza Paşa'yla ilgili başka haberler, Kazakların boğazın yanında yaptıkları başka bir akınlarıyla birlikte onların ve Tatarların hareketleri bildirilir.

Mektup No: 203

İki önceki mektup ve haberlerin başlığı hakkında daha fazla ve daha dolu detaylar verilmektedir. Sir Thomas majestelerinin, Gabor'un kendisinin izin verdiğinden fazlasını gizlemeyeceği, çünkü bütün sırları bildiğini bildirerek onu temin eder. Eğer kendisinin tamamen kaybedildiğini görürse, onun planlarına her yerde karşı çıkacağını söylemektedir. Her ne kadar kendisine alâka gösterilirse güvenini korumak için çalışacağını söylemiş olsa da... Majestelerinin daha fazlasını beklemesi konusunda söz vermesinin uygun olduğunu belirtir. Zira eğer kendisi ihmal edilmediği takdirde açık olan pek çok yolun olduğunu, bunun da uzun süredir söylediği ve bastırıldığı Hristiyanlıktan başladığını söylemektedir. Bohemya kralının ve birliğin diğer

prenslerinin Gabor hakkındaki görüşlerini, onun hakkındaki umutlarını nereye yönlendireceklerini öğrenmeyi istemektedir. Bu arada Gabor'un Türklerden kolaylıkla barışı için rıza alamayacağını ve o olmadan da kendisinin barışı koruyamayacağını veya imparatorun da buna güvenmeyeceğini söylemektedir. Kendisinin kâğıda yazılması uygun olmayan birkaç şey yazdığını ve bu mektubun yakılmasını istediğini söylemektedir.

Mektup No: 204

Oranj prensinin Markiz Spinola'yı Breda'dan çekme umuduyla yaptığı hareketler anlatılmaktadır. Hollandalıların denizde, İspanyollara karşı kazandığı başarılarından bahsedilmektedir. Hollanda meseleleriyle ilgili başka detaylardan bahsedilir.

Mektup No: 205

Oranj prensinin Antwerp Kalesine baskın yapma girişiminin başarısız olduğu, Bohemya kraliçesinin güvenli bir şekilde altıncı erkek evladı ve sekizinci çocuğunu doğurduğu, Mansfelt'in İngiltere'den yardım aldığı, Fankendale'in geri verildiği fakat buradan hiçbir avantaj elde edilemediği belirtilmektedir. Sir Dudley Carleton "*Tanrı bizi hem müzakerelerimizde hem de hareketlerimizde daha talihli kılsın*" demiştir.

Mektup No: 206

İspanyollar ve Hollandalılar arasında Downs'ta yaşanan deniz faaliyetlerinden, Breda Kuşatmasından, Hollandalıların Hind-i Garbî'deki fetihlerinden, Fransız evliliğinden, Galler prensinin avlanırken tehlikeli bir şekilde düşmesinden ve pek çok iç meseleden bahsedilmektedir.

Mektup No: 207

Gabor'un Türklerle ikili oynamasından ve onların da büyük güveni ve kendi meseleleri konusundaki bilgisizliğinden bahsedilir. Sir Thomas veziri doğru bir şekilde bilgilendirdiğini ve emperyalistler ve eski dostları Budin paşası arasındaki kavgadan bir şeylerin gelebileceğini söylemektedir. Pek çok hesabın olduğu bu işte çok fazla söz veremeyeceğini, tedbirli bir şekilde hareket etmesi gerektiğini belirtmektedir. Fakat Hollanda elçisinin bu meselede düzgün bir düşünceye girdiğini ve daha özgür olduğunu belirtip, majestelerini, onun Hollanda'ya yazdığı hepsine güven vereceği mektuplara sevketmektedir. Onun için daha fazlasını söylemenin uygun olmadığını, Bohemya kralının bunu desteklemek zorunda olduğunu ve Gabor'un da Hristiyanlıktan bir teminat alması gerektiğini söylemektedir. Hristiyanlıktan gelecek olan bir elçinin,

Türkiye'den gelecek olan 20 hükümden daha etkili olacağını söylemektedir. Gabor'un imparatora olan bağlılığını bırakmasına yol açacak olan Lehistan hakkındaki büyük görüşlerinden bahsedilmektedir.

Mektup No: 208

Gabor'un iki yüzlülüğü hakkında daha fazla hesap verilir. Emperyalistler ve Budin paşası arasında yaşanan bir sorundan bahsedilir. O durumda alınması gereken düzgün metoddan bahsedilir.

Mektup No: 209

Sir Thomas Gabor'un hareketleri hakkında daha fazla detay verir ve onu geri almak için teklifler öne sürer. Sir Thomas'ın bu konuda Gabor'un barışını reddetmek ve Budin'de Türklerin katılımı ile yapılacak yeni bir barış konusunda ısrar etme fikrini takip edeceğine söz veren vezirle olan konuşmasını aktarır. Bu başlangıçtan doğan umutlarını ve çıkarımlarından bahseder. Gabor'un aniden değişmeyeceğine emin olduğunu fakat Macaristan tacını unutamayacağını ve küçümsenecek ve onu pişman edecek bir eş ile evleneceğini düşündüğünü belirtmektedir. Onu yönlendirmenin en emin yolunun Almanya'da bir ittifak olduğunu, Brandenburgh Elektörü'nün kız kardeşleri ve diğer prenslerin de kızlarının olduğunu söyler. Altın olarak zengin olduğunu ve soyuna onurlu bir evlilik koymaktan başka hiçbir şey istemediğini belirtir. Ruhunun veya talihinin de mahkum edilemeyeceğini söyler.

Mektup No: 210

Sir Thomas, imparator ve Gabor arasındaki barışın neden Osmanlı imparatorluğu için ne güvenli ne de kârlı olmadığını sebeplerini göstermektedir.

Mektup No: 211

Gabor'un temsilcisinin Sir Thomas'a veda etmeden İstanbul'dan ayrıldığı, Sir Thomas'ın da bunun nedenini, temsilcinin utancına bağladı belirtilir. Temsilcinin yanında padişahın Gabor'a (Sir Thomas'ın müzakerelerinin sonucu olarak) Budin'de toplanmalarını ve kuvvetleriyle eğer ilk Budin'de hazırlanan antlaşma ilerlemezse kuvvetleriyle hazır olması emrini verdiği Beylerbeylerinin rızası olmadan antlaşmaya daha fazla devam etmemesi veya eskisini de uygulamaması emrini ve buraya danışılmadan yapıldığı için eskisinin tamamen reddedildiğini ihtiva eden bir mektup

taşıdığını belirtmiştir. Sir Thomas arkadan ne geleceğini bilmediğini, fakat işin şimdi doğru bir yolda olduğunu ve bir adımlık Hristiyan toprağının bile tehlikede olmadığını söylemiştir. Yaptıkları herşeyin diğerleri yaralamaya çalışırken bir boğayı kovalamak gibi olduğunu söylemiştir. İngilizler başladığı zaman pek çok takipçinin olacağını söylemiştir. Daha geniş talimatlar alacağı zaman görevini yapacağını söylemiştir. Meselelerin her ne kadar Gabor'dan emin olsalar da emperyalistlerin beklediği kadar kolay gitmeyeceğini söylemişlerdir.

Mektup No: 212

Venedik Cumhuriyetiyle alâkalı bilgiler verilir.

Mektup No: 213

Breda Kuşatması'nın hesabıyla birlikte, Mansfelt için yeni ordu toplanması, Brangenburgh Generalinin Avusturyalılara karşı hareketi, Sir Robert Anstruther'in Danimarka ve Aşağı Saksonya'daki müzakereleri, Mansfelt'in Hollandalı Kaptanın bilgisizliği üzerine İngiltere'den Hollanda'ya geçerken yaşadığı tehlike, Oranj prensi'nin Antwerp Kalesine yaptığı başka bir hamlenin başarısızlığı anlatılmaktadır.

Mektup No: 214

Sir Edward Conway, Sir Thomas Roe'ya mektup yazmadığı için özür diler, bunun da nedenlerini verir, gelecek için de sabit bir iletişim sözü verir. Her ne kadar kendisi mektup yazmamış olsa da her zaman sekreterlik görevinin fırsatını kucakladığını ve kralın şahsının yakınında olduğunda başkalarına yolladıkları mektup ve haberleri majestelerine koruyucu bir ışık ve hak ettiği hüküm ve nezaket ile bildirdiğini söylemektedir. Özellikle de Cezayir meselesini kazandırdığını, savunduğunu ve bütün gücüyle yükselttiğini belirtmektedir ve hiçbir zaman onun ve hareketlerinin makbul olması fırsatını kaçırmayacağını belirtmektedir. Ve şimdi mektupları ondan alacağından dolayı ona verebileceği en iyi hesabı vereceğini ve bu kadar değerli, yetenekli, ilgisinin çok olduğu ve görevinin yeteneğinin ve yeterliliğinin hak ettiği esas alâkadan uzak olan bu insanı tanıyamamış olmasının kendisinin büyük bir talihsizlik olduğunu belirtmektedir. Sonra, Sir Thomas'ın, her ne kadar hâlâ gölgelerde oturuyor olsalar da majestelerinin şerefli çocukları için yaptığı çalışmalarının makbul karşılandığını söylemektedir. Bunların devam etmesi Sir Thomas'ı cesaretlendirmektedir. Gelecek mektupta bir şifre gönderme sözü vermektedir ve bu arada ondan da bir şifre rica eder. İmparator, Bavyera dükü, Newbourg dükü, Menttz ve Trier piskoposları, İspanya ve diğerleri arasında bölündüğünü söylediği Palatinat

konusunda artık hiçbir antlaşmanın yapılmayacağını bildirmektedir. İngilizlerin Hollanda'ya gönderdiği yardımlardan bahseder. Breda Kuşatması'ndan, Madrid'teki mülteci İrlandalıların çalışmalarından ve krallığın savunulması için kullanılan yollardan, Galler prensinin şahsiyetinin kısa özetiyle birlikte Fransa evliliği, majesteleri, Fransa kralı, Venedik ve Savoy arasında yapılan ittifaktan, Kont Mansfelt'in topladığı askerlerden ve sanki Prens Palatine'e verilen ve İspanya arasındaki barışı bozmamak suretiyle verilen paradan bahsetmektedir. Sir Thomas Roe'nun eşine olan sevgisi ve görevi ve kendisine olan samimi saygısının ifadesiyle bitirir.

Mektup No: 215

Sir Thomas lordlara kalay ihracatı konusunda cevap verir. Bu meselede daha önce nasıl davrandığına, şimdi ne yapacağına dair bir hesap verir. Bu kuralı ihlal edenlere daha önce gösterdiği samimiyetin ve kibarlığın nasıl soruna bir çözüm olduğundan bahseder ve İngiltere'de yapılacak herşeyin ellerini bu konuda güçlendirmesini ve benzer şekilde olabilecek kötü şeylerin de engellenmesini ister. Zira gizli ticaretle ilgilenen insanların sert ve İngiltere'deki en iyi denizciler olduğunu gözlemlediğini ve aşırılık anında bunun nasıl işe yarayacağını bilmediğini söylemiştir.

Mektup No: 216

Sir Thomas, majestelerinin iltimasından emin olduğu için çok mutlu olduğunu ifade eder. Kafasındaki şüpheler için özür diler ve kendisini tenkit eder. Her ne kadar Gabor meseleleri henüz doğru yolda olmasa da iyi yolda olduğunu, imparatorla olan barışının Türkler tarafından kabul edilmediğini ve imparatorluk elçisinin, niyetlenen antlaşma başlayıncaya kadar Budin'de rehin tutulduğunu söylemektedir. Bu konuda antlaşmanın başarılı olmasını şüpheli kılacak olan pek çok zorluk beklediğini söylemektedir. Türklerin Tatarlar ve Asya asileriyle anlaşmış olarak küstahlıklarının başarılarıyla birlikte geri döndüğünü söylemektedir. Bu arada Gabor'un eğer düzgün bir şekilde ona fırsat verilirse herhangi bir fırsatı tutmaya hazır olduğunu iddia ettiğini söylemektedir. İmparator konusundaki hayal kırıklıklarının onu sertleştireceğini, Almanya meslelerinde başarılı olabilecek Gabor kadar uygun ve yetenekli bir adam daha olmadığını söylemektedir. Mevcut talihinin ve gelecek beklentilerinin görmemek için çok düşünülebilir yapmış olduğunu söylemektedir. Sir Dudley Carleton'a ve İngiltere'ye Gabor'un Lehistan hakkındaki görüşlerini ve uygun bir şekilde cesaretlenmesi konusunda ikna edebilirse nasıl hizmet edebileceğini gönderdiğini söylemektedir. Mektuplarının sadece ateş ve orada bitecek olan gelecek inşaatlar için

uygun olacağını umduğunu söylemektedir. Her ne kadar sadece üzüm toplamak olsa da majestelerinin emirlerinden ne kadar mutlu olduğunu söylemektedir. Fakat majestelerinin para ödeme sözü verdiği zaman, onu küçültmüş ve onu aşağı değerde tutmuş olduğunu söyledi. Majestelerine birkaç bezar gibi Hindistan'ın bütün güzelliğini sunabilmeyi dilemiş olduğunu söyledi. Onların Türkiye'de az bulunduğundan, İranla barış ve ticaret zamanında elde edildiğini söyledi. Fakat kendisinin dünyadaki en güzelleri olduğunu iddia ettiği ve mücevher olarak görülebileceğini söylediği birkaç tanesine sahip olduğunu söyledi. Onların Doğu Hindistan malı olduğunu ve güvenli bir şekilde majestelerine yollayabilinceye kadar, majestelerinin birkaç tanesini alması için İngiltere'ye haber verdiğini söylemektedir. Sir Thomas Smith'te onlardan bol miktarda bulunduğunu, bunun yine de onun gutunu tedavi etmediğini söylemektedir. Ona en seçkin birkaç tanesini göndermesi için mektup yazdığını ve kraliçenin onları kötü yeni yıl hediyesi olarak kabul etmesi istemektedir. Majestelerinin, son en şerefli Kraliçe Elizabeth ismine daha itibar verecek şekilde yaşaması için dua ettiğini söylemektedir.

Mektup No: 217

Sir Thomas, Lehistan prensinin, Leh sarayında rahatsız olduğunu ve kayınvalidesi Kraliçenin kendi oğlu lehine teşvikleri üzerine Lehistan'ı terkettiğini söyler. Bethlen Gabor'un bu muhalefetlerden avantaj elde ettiğini ve o krallık içerisinde güçlü bir parti kurduğunu anlatmaktadır. O taca geçişi için olan hareketleri ve siyasetini anlatmaktadır. İddialarının ve umutlarının neden tamamen saçma olmadığını ve bu şekilde Lehlerin, özellikle de Leh büyükleri tarafından düşünülen Prens Filibert'in ölümünden sonra onu desteklemekte çıkar bulduklarını söylemektedir. İmparatorun Osmanlıları ona karşı tahrik etmek ve onun onlara karşı bir asi olduğunu uyararak için oynadığı ikili oyunlardan bahseder. Tatarlarla yüksek şartlarla da olsa uzlaşıldığını ve boyun eğdiklerinden bahsedilmektir. O Han'ın kardeşi Şahin Girayın Leh generali Korrepolsky ile başlangıç yaptığını ve Kazakların ve Tatarların Moskova'ya saldırıyı kabul ettiğini söyler. Kuddüs'teki Fransız konsolosuna karşı yapılan sert muameleden ve bunun nedenlerinden bahseder. Abaza Paşa'nın itaat işareti olarak Erzurum'a 1.000 yeniçeriyi garnizon olarak kabul ettiğini belirtmektedir. Fakat orayı teslim etmeyerek bütün ordusuyla o bölgeyi İranlıya karşı korumak için gittiğini iddia ettiğini söylemiştir. İran şahının Urfa'yı kuşattığını, veziriazamın ordusundan da sadece 10.000 kişi kaldığını, fakat gidenlerin baharda geri dönme sözü verdiklerini söylemektedir. Kaymakamın Türk parasını kötü durumdan kurtarmak için vermiş olduğu cesur

karardan bahseder. Bunun cesur bir şekilde uygulamaya konduğunu ve beklentilerin aksine askeriye tarafından kabul edildiğini ve halka ve imparatorluğa büyük bir tatmin getirildiğinden bahseder. Bu adımla devletin, eğer İranlı tarafından sarsılmazsa, kendini kurtarmasının olası olduğunu söylemiştir.

Mektup No: 218

Sir Thomas, Dudley Carleton'un Brezilya'nın Hollandalılar tarafından İspanyollar'dan alındığı haberini, kaybedenler hususundan dolayı çok makbul karşıladığını söylemektedir. Fakat galipler için iyi bir şey olup İngilizlerin bundan iyi bir şey beklememesi gerektiğini söylemektedir. Onların Doğu Hindistan'daki barbarca hareketlerine şahit olduğunu, hepsinin şeytan veya onun barajı gibi olduğunu söylemektedir. Onlara sinirlenmeyeceğini belirtmektedir. Sir Dudley'in Hollandalılar arasında yaşayan birisi olduğunu ve onların en iyi tarafını gördüğünü söylemektedir. Fakat onlarla hem Doğuda hem de Batıda karşılaştığını söyleyerek onların hayvanlıklarını ve nankörlüklerini en iyi bilen kişi olduğunu anlatmaktadır. Fransa elçisi tarafından Hollanda'ya yapılan teklifi düşündüğünü söylemektedir.

- 1- Fransızların ve Hollandalıların Cezayirle savaş veya barış için birleşmelerinden
- 2- Fransız gemilerine Flander limanlarında özgür olabilmeleri için pasaport vermelerinden
- 3- Fransızların Doğu Hindistan'da ticaret yapmasının serbest olmasından bahsetmektedir.

Ve bunlar üzerine çok ilginç gözlemler yapmaktadır. İngilizler'de Fransız'a av bırakmak için çok az ilginin olduğundan bahseder. Karabataklar ve kurtlar yemek yemek zorundadır aksi halde herşeye saldırırlar demektedir. Zira insanların hiçbir zaman herkesle bir anda dost olamayacağını söylemektedir. Doğu Hindistan'daki ticaretin onlara ne verilebileceğini söyler. Hindistan'daki orada yaşayan bir insan kadar iyi bildiğini söylemektedir. Danimarka kralının da aynı planı olduğundan fakat bütün bu ülkelerin ticareti koymak için İngiltere'nin Doğu Hindistan Şirketi üzerine düşükleri hatasından bahsetmektedir. Hindistan'ın kazancının stok olarak çok az olduğunu, devlet nedenleri nedeniyle bu ticarete girmenin Hollanda için çok uygun olduğunu fakat İngiltere içinse ticaretin sadece oradaki tüccarlar için olduğunu söylemektedir. Fransızların istedikleri gibi ticaret yapmalarına izin vermelerini eklemektedir. Onların Ümit değil, Ümitsizlik burnundan ülkelerine döneceklerini belirtmektedir. Gabor'un

bazı insanların düşündüğünden daha çok düşünceye layık olduğunu söylemektedir. Kendisinin ölünceye kadar sessiz olamayacağını ve Almanya'daki İngiltere çıkarlarına onun kadar hizmet edebilecek bir adam daha olmadığını söylemektedir. Yapmakta olduğu Leh planının onu tamamen imparatorudan kopartacağını, Türklerin ona yardım edeceklerinden bahsetmektedir. Türklerin Asya asileri ve Tatarlarla barış yapmalarının onlara ruh vermiş olup imparatorundan istedikleri haracın ödenmesini istemektedirler. Gabor'un barışının onaylanmadığından, bir şeylerin çalışmakta olduğundan sadece, bunun için en haklı ve büyük sebebi olan İngilizler'den bir beyana ihtiyaç olduğu söylenmiştir.

Mektup No: 219

Carlile ve Hollanda Kontları'nın Fransız evliliği konsundaki müzakereleri hakkında bir hesap verilmektedir. Sir Robert Anstruther'in Almanya'daki faaliyetleri, Kont Mansfelt'in yeni bir orduyla savaş alanına çıkma eğilimleri, Southamton kontu ve oğlu Lord Wriothesly'nin Hollanda'daki ölümlerinin haberleri, Oranj prensi'nin Antwerp'e ikinci kez bir saldırıda bulunduğu, rahatsızlığı, Breda kuşatması, Torne kontunun faaliyetleri gibi haberler anlatılır.

Mektup No: 220

İtalya, Valteline, dojun ölümü gibi haberleri ihtiva eder.

Mektup No: 221

Türk meselelerinin durumu, Gabor'un Lehistan'daki faaliyetleri, Palatinat'ın geri kazanılması için bir birlik kurulmasında onun önemi anlatılır. Patriğin Metrophanes'e olan kör sevgisinden bahsedilir. Sir Thomas gezgin Rumlar arasından bir tane mühtedi Yahudi'ye, Patriğin ricası üzerine Pasaport verdiğini belirtir. Lord Arundell tarafından eski kitapları ve antikaları aramak için gönderilen Bay Petty'e yardım edeceğine dair söz verir.

Mektup No: 222

Sir Thomas, döneminin bitmesinin yaklaşması üzerine elçiliğinden çıkma ve İngiltere'ye dönme isteğinden bahseder. Felsefesinin dünyaya çok dikkatli gezmek veya takip etmemek olduğunu söylemektedir. Değerli bir halef için olan alâkasından bahseder. Onun sahip olması gerek nitelikleri belirtir. Bu makamın İngiltere'de görüldüğünden daha önemli olduğunu, İngiltere tüccarları için de ayrıca ehemmiyet taşıdığını ve onların da düşünülmei ne kadar çok hak ettiklerinden bahseder. Lord Grandison'a Türk meselelerinin durumu hakkında bir hesap verir ve her ne kadar orada

hava bir süre için açık olsa da rüzgârla büyük bulutların geldiğinden ve yağmur yağmak zorunda olduğunu söyler. Gabor'un önemini gösterir ve çıkarlarına hizmet edebilecek olanların Gabor'a ne kadar az ilgi gösterdiklerinden şikâyet eder. Geri dönme teklifinin Kral tarafından nasıl karşılanacağını ve majesteleri ve düke İngiltere'ye varışı üzerine nasıl hizmet edeceğini bilmek istemektedir.

Mektup No: 223

Sir Robet Anstruther'in Saxe ve Danimarka prenslerinin saraylarında olan müzakeresiyle ilgili bir hesap verir. İngiliz sarayının mevcut ilericiliğinin, Palatinat'ın geri kazanılacak ölçülere gelmesinin, bu prenslerin Almanya'nın özgürlüğü için katılımında bulunacaklarını söylemektedir.

Mektup No: 224

Viyana'daki Türk elçisine Türkler ve Almanlar arasındaki antlaşmanın Bethlen Gabor'a sevk edilmesi emri verilmesinin, imparatora büyük bir haset verdiğiinden bahseder. Breda'nın alınmasını hızlandırmak için yollar bulunduğundan bahsedilir. Viyana Sarayı'nın ve müttefiklerinin İsveç kralına haset duyduklarından bahsedilir. Tirol devletlerinin valileri olarak Arşidük Leopold'dan memnun olmadıkları belirtilmiştir.

Mektup No: 225

Mansfelt'e karşı hazırlıkları bildirmektedir. Emperyalistlerin Gabor'a ve ifadelerine güvenmemeleri için başka sebepler aktarılır. Emperyalistlerin Saksonya ve Brandenburgh elektörlerinin planlarından endişeli oldukları belirtilir.

Mektup No: 226

Sir Thomas, Gabor'la alâkalı son talimatlarıyla uyumlu olan hareketleri ve tekliflerinden bahseder. Sadece majestelerinin ismini o prene karşı kullanmak için açık bir otoriteye ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Eğer majesteleri buna inmeyi kabul etmezse Bohemya kralı bunu yapabileceğini belirtir. Eğer izni olsaydı Gabor'un İngiltere'ye kendisinden teklifler sunabilecek şekilde gönderebilmiş olacağından şüphesi olmadığını söylemektedir. Sekreterin yakalanmasını istediği Türkler ve İspanyollar arasında antlaşma hazırlayan Yahudi hakkında haberler verir.

Mektup No: 227

Bohemya Kraliçesi, Mansfelt tarafından toplanan 13.000 kişinin her ne kadar onların hizmetlerine olduğu söylese de onlarla ne yapılacağı konusunda merak içinde olduğunu söylemektedir. Bohemya kralının mektubuyla görebileceği gibi onun amacı

için Sir Thomas'ın gösterdiği çaba için ona teşekkür ettiğini söylemektedir. Majestelerinin, Sir Thomas hakkında olduğu gibi Gabor ve barışı hakkındaki görüşlerinden ve onu cesaretlendirmek için ne yapılabileceğinden bahsetmektedir. Fakat Sir Thomas tarafından öne sürülen onu evlendirme teşviğinin onlardan değil, Gabor'dan gelmesi gerektiğini söylemektedir. Aşağı Saksonya'nın bütün küçük prenseslerinin buna meyilli olduğunu, İsveç kralının da istenecek olan herşeyi yaptığını söylemektedir. Amcasının da aynı şeyi yapmış olmasını dilediğini söylemektedir. Saksonya Elektörü'nden umut olmadığını belirtir. Southampton kontu ve oğlunun ölümünden doğan üzüntülerini aktarır. Bunlara en küçük ama en güzel oğlu olan Louis isimli oğlunun kaybının eklendiğini ve onun kaybettiği ilk çocuğu olduğunu söylemektedir. Kendisinin son Edward'ı vaftiz ettiğini söyler.

Mektup No: 228

Sir Isaac Wake, Venedik'e gelişini, yeni Doj'un seçimini, Valteline'de Fransızlar tarafından yapılan başarılı hamleyi aktarır. Papa'nın, Savoy dükü ve Venediklileri, kâfirleri İtalya'ya getirdikleri için uyardığından bahseder. Papa'nın, onlardan, kendi ellerine teslim edilen Valteline'e saldırmaktan vazgeçmelerini ister ve eğer istekleri gözetilmezse kuvvetlerinin Avusturya Hanedanına katılacağı konusunda tehditlerde bulunur. Venediklilerin ve Savoy dükünün kararlı cevabından ve Valteline'le alâkalı ittifak kuvvetlerinin hareketlerinden bahseder.

Mektup No: 229

Berda Kuşatması'nın haberlerinden, Hollandalıların Brezilya'da ele geçirdiklerini korumak için yaptığı silahlanmalardan, Hollanda'ya gönderilen İngiliz birliklerinin kötü durumundan, Fransa'yla olan evlilikten, Fransızların Grisonların ve Valteline'in lehine olan hareketlerinden, Kont Mansfelt'in hatırı sayılır ordusunun ve hareketlerinin Avusturyalıları endişelendirdiğinden, genç Brunswick Dükü'nün St. James'te şövalye yapıldığından, İngiltere'nin deniz hazırlıklarından, ölümlerden, terfilerden ve diğer iç meselelerden bahsedilir.

Mektup No: 230

Brada Kuşatmasıyla ilgili daha fazla hesap verilir, kralın Kont Mansfelt'e saptırma umutlarını çok azaltacak şekilde İspanya topraklarına dokunmama emri verdiği, İspanyolların majestelerinin bu düşüncesini ne kadar az hak ettikleri, Kont de la Tour'un yabancıların generali olarak o Venedik'e hizmet etmek için gittiği, İspanyolların ve Hollandalıların deniz faaliyetleri hakkında bilgi verilir.

Mektup No: 231

Breda Kuşatmasıyla ilgili daha fazla hesap verilir, Hollanda'nın orasının kurtarılması için çok istekli olduğundan, Cleveland'da önemli bir şehir olan Goch'un Nimeguen'deki Hollanda valisi tarafından alındığından, Güney Denizi'ndeki Hollanda faaliyetlerinden, Sir Thomas'ın dönüşünde Bohemya sarayında çok cömert bir karşılama bulacağından, Kont Tour'un İngiltere'den ayrılarak Venedik hizmetine girdiğinden bahsedilir.

Mektup No: 232

Sir Isaac Wake, umumî girişi ve yeni doj ve senatoyla olan görüşmesinden bahseder. Fransızların ve İspanyolların Valteline'deki hareketlerinden bahseder. Benediklilerin cömert bir şekilde savaşa devam ettiğini belirtir. Türkiye'den gelecek küçük bir yardımın çok iyi olacağını söyler.

Mektup No :233

Sir Thomas Roe, kont tarafından gönderilen Bay Petty hakkındaki üç mektubun alındığını belirtmektedir. Bay Petty'nin barbarlığın bütün değerli antika kalıntılarını yok ettiği bu bölgelerde acılarına değecek çok şey bulacağını söylemektedir. Birkaç tane madalya veya parayı nadiren bulabileceğini, fakat kitapların Ducklane'in Rum kilisesinden daha iyi donanımlı olacak kadar çok ziyaret edildiğini söyler. Taş heykeller, sütunlar ve antik eserler konusunda Bay Marsham'ın yardımı ile ülkenin altını üstüne getirdiğini söylemektedir. Yakın zamanda İskenderiye Patriğinden paha biçilemez bir kara mermerden heykel beklediğini söylemektedir. Mezkûr Patriğin bunu ona majesteleri için teslim etme sözüyle verdiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Aziz Paul zamanında yaşamış Yunanların ilk şehidi olan Tecla'nın elinden bir İncil sözü vermektedir. Türk topraklarındaki antikaların araştırılması hakkındaki diğer meseleler ve hiçbir vezirin o zamanda onlara kazıya izin veremediğinden ve bunun nedeninden bahsetmektedir. İran, Tatarlar, Gabor hakkındaki kısa devlet meselelerinden bahseder.

Mektup No: 234

Sir Thomas, Gabor ve imparatorla olan antlaşmayla alâkalı olarak Türk bakanlarına yaptığı temsilin ve verdiği tavsiyelerin büyük başarısı ve eğer doğru kullanılırsa arkadan gelecek mutlu tesirlerle ilgili bilgi vermektedir. Sultan'dan ona hareketlerinde sabit olması ve çıkarlarının Bâbiâli'deki vezir değişimlerinden etkilenmeyeceğini bildirmektedir. Hollanda elçisinin bu meseleyi aydınlatacağından şüphesinin olmadığını söylemektedir. Venedik elçisinin de onunla bu konuda

bağdaştığını ve beklenen herşeyi yaptığını söylemektedir. Fakat Fansız elçisinin, bu işi tamamen Sir Thomas Roe yönlendirdiğinden ve ayarlanmasından dolayı gücendiğini söylemektedir. Cezayir'deki Hollanda konsolosunun Sir Thomas'ın o insanlarla olan çabalarına engel olmasına rağmen mükemmel bir iş yaptığını, orada barışın ilân edildiğini söylemektedir. Sir Thomas tarafından sunulan maddelerin, paşa, divan, müftü, kadılar ve o şehrin kaptanları tarafından kabul edildiğini söylemektedir. Araçların mühürlendiğini ve majestelerine gönderildiğini, büyük oranda İngiliz'in serbest bırakıldığını söylemektedir. Hollanda konsolosuna derhal bir tenkit gönderilmesi için yalvarmaktadır.

Mektup No: 235

Sir Thomas her ne kadar özgürlüğünün ne kadar olduğunu veya ne kadar sınırlandırıldığını bilmeseydi ve karanlıkta talimat eksiliği ile kör bir adamın dar bir köprüde yürüdüğü ile aynı korkuyla yürüdüğünü söyleseydi de birkaç şeyin tedbirine bırakıldığına hükmederek, Gabor konusunda onu imparatorun veya onun merhametinden çekmenin uygun olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Sonra hareketlerinin sebepleri ve başarısı hakkında hesap vermektedir. Bununla birlikte kendisi ve kaymakam arasında, Gabor ve imparatorun meseleleri ile ilgili olan konuşmadan bahseder. Orada kendisine esas olarak danışıldığından ve tavsiyesinin takip edildiğinden bahseder. Bunun yanı sıra, önceden Sir Dudley Carleton'a gönderdiği mektupta bahsettiği detayları belirtir. Hareketlerinden çıkabilecek olan tek rahatsızlığa cevap verir: Türk yardımını kullanma ve Gabor'un Macaristan tacını gaspetmesini sağlama... Gabor'un yapabilecekleri ve yapamayacakları hakkında bir hesap verir. Bâbîâli ve İspanya arasındaki barış antlaşmasını bozmak ve karıştırmak için fırsat bulduğundan bahseder.

Mektup No: 236

Sir Thomas'ın, Türklerin Gabor'u imparatora karşı cesaretlendirmek için kullandığı birkaç maddeden bahsedilir. Yetenekli bir şekilde Sir Thomas'ın kendi karanlık ve sınırlı talimatlarına bağlı kaldığı belirtilmiştir. Fransız elçisinin, Sir Thomas'ın hareketlerine tenkit getirmek için yapmış olduğu kötü ve haset dolu davranışlarının kendisine utanç getirdiğinden bahsedilir.

Mektup No: 237

Sir Thomas'ın önceki mektuplarda, istekleri üzere, Gabor ve imparatorla alâkalı Türklere verdiği tavsiyenin ve kuralın nedenleri anlatılır. Fransız elçisinin Sir Thomas'a

suç atmak için bunun bir suretini elde ettiği fakat, belirtildiği üzere kendisine utanç getirdiği belirtilmiştir.

Mektup No: 238

Sir Thomas, kendisine, taştan antikalara, kitaplar, paralar ve madalyonların elde edilmesi için mektup yazan Buckingham Dükü'ne mezkûr eserler hakkında hesap verir. Kadim Yunanlılar tarafından gömü yeri olarak kullanılan, yasak sıkıntısının yaşanmayacağı küçük, ıssız bir Ege adasında pek çok büyük nadidenin bulunabileceğini söylemiştir. İskenderiye'de Romalıların eserlerinin ve evlerinin Levant'taki herhangi bir yerden daha fazla olduğunu söylemiştir. Ünlü kara mermerden bir siyah heykelden bahsetmiştir. İskenderiye Patriğinin dünyadaki en güzel figürlerden ve taşlardan birisi olan eserin ve alınabilecek ne varsa elde edilebilmesi için mektup yazdığını söylemektedir. Ünlü Rum Ms'sinin Krala hediye olarak sunulduğunu söylemiştir. Kendisine Gabor ve imparator hakkında hızlı bir talimat gönderilmesini istemektedir.

Mektup No: 239

Fransızların Valteline'deki girişimleri ve başarısı aktarılır. Fransızların, Mösyö Soubize komutası altındaki Fransız Protestanlarının, kralın birliklerini İtalya ve Valteline'in birlikleri için görevlendirdiği zamanı savaş yapma fırsatı olarak aldıklarına dair büyük abartılarla yakındıklarından bahsedilir. Sir Isaac Wake'in bunun üzerine Protestanların reform dinine verilen zamansız skandaldan dolayı onlara alındığı belirtilir. Torne kontunun Venediklilere hizmet edeceği şart aktarılmıştır.

Mektup No: 240

Sir Thomas, Berberî Korsanlarıyla ilgili olan meselenin sonucundan, mahkûmların salıverilmesini sağladığından bahsetmektedir. Barışın onlar tarafından tamamlanacağına inandığını, çünkü onların Fransızlarla barış yapmayı reddettiğinden, İngilizlerin adına yapılırsa korunacağını söylemiştir. Her ne kadar Gabor'un samimiyetine nasıl güvenileceğinin şüpheli olduğunu söylese de şimdi Viyana'dan Avusturyalıların ve oradaki diğer kişilerin Gabor'a duyduğu hasetler hakkında bilgi sahibi olduğunu, oradaki müzakerenin sonuçlarını açabileceğini söylemektedir. Majestelerinin emirlerinin genişletilmesini beklediğini söylemiştir.

Mektup No: 241

Sir Thomas, veziriazamın dışarıda ordusuyla birlikte ölmüş olmasının, Gabor'a imparatorla olan anlaşması konusunda gönderilecek olan mektupların ve emirlerin ertelenmesine yol açtığını söylemektedir. Bu mektupların en sonunda kendisine

geldiğini, fakat onların imparatorla olan barışı bozmak konusunda geriye dönük olduklarını ve Gabor'u da bu hususta sınırlayan, beklemediği değişiklikler olduğunu söylemiştir. Fakat yine de bütün olarak, temsilcinin iddia ettiği üzere Gabor'un ihtiyacı olan gücün verildiğini söylemektedir. Onları değiştirmeye çalışacağından dolayı bu mektupları göndermeye gönülsüz olduğunu söylemektedir. Fakat bunu yapamazsa da iyi dayanağın kazanıldığını ve imparatorla yapılacak olan antlaşmanın ertelendiğini söylemektedir. Bu gücün şimdi tamamen Gabor üzerine kaldığını, en iyi gücün onu Hristiyanlık üzerinden temin etmek ve birliğe kabul etmek olduğunu söylemiştir. İmparator ve İspanya'nın onu ittifaka çekmek istedikleri düşünüldüğünde bu konuda bir vicdan azabı olamayacağını söylemektedir. Viyana Sarayı ve Gabor arasında ekilen haset tohumları için Viyana'dan aldığı haberleri göstermektedir. Venediklilerin, Avusturyalılar Carinthia veya Fruili'deki bölgelerine saldırdıkları takdirde Türkler'den yardım sözü aldığını belirtilmiştir. Eğer majesteleri bu başlangıçları kullanırsa, birkaç hafta içerisinde imparatorun kendi banliyölerini korumak için 150.000 adam çekmeye zorlanacağını bildirmek zorunda kalacağını söylemektedir.

Mektup No: 242

Sir Thomas, önceki mektupta Sir George Calvert'e gönderdiği haberin daha detaylısını ve gözlem bakımından daha serbestini bu mektupta Sir Dudley Carleton'a göndermektedir.

Mektup No: 243

Kont Mansfelt'in yeni ordusu hakkında bilgi verilir. Bütün kuvvetlerini Aşağı Almanya'ya çeken Katolik kuvvetlerin büyük hazırlıklarından bahsedilir. Oranj prensi'nin kötü sağlık durumuna rağmen onlara karşı ve Brada'yı kurtarma planları anlatılır. Sir Dudley Carleton, Sir Thomas'a çalışmalarından topladığı çalışmalarıyla bağdaşan Doğu Hindistan hükümleri için teşekkür eder. Torne kontunun Papacı olduğunu belirtir. Fransızların denizde Hollandalılardan yardımı istediklerini belirtir.

Mektup No: 244

Sir Thomas Roe, Bethlen Gabor'a, Hristiyan elçilerinin yardımıyla birlikte Türk Sarayında, imparatorluk Sarayının Ekselanslarına karşı olan planlarına karşı gelmek için yaptığı hareketlerin haberlerini verir. Bu konuda Kaymakamın ne söz verdiğinden bahseder. Türk bakanlarının o konulardaki değişikliklerinin nedeninin, el altından yapılmış olan çalışmalar olduğundan şüphelendiğini ve orada dolarların mantıktan daha ağırlığı olduğunu belirtir. Ekselanslarını kadim işbirliği ve ittifakına bağlı olan aynı

dinden prenslerin hazırlıkları ve kararlarıyla cesaretlendirir. Planının ekselanslarını savaşa sokmak olmadığını, onun yerine mevcut fırsatta katılarak, onun daha büyük güvenliği için yol açmak olduğunu belirtmektedir. Ekselanslarının vekilleri aracılığıyla birliğin prenslerine başvurarak akıllılık edeceğini söylemiştir. Emperyalistlerin ekselanslarına haset duyduğunu ve el altından Türkleri onunla antlaşma yaptığı zaman kışkırttığını ve hatta Bâbîâli'de onların kârı için yapılan antlaşmayı bile savunmak zorunda kaldığını belirtmektedir. Viyana'da yapılanların haberlerinin Bâbîâli'ye geldiğini bildirmektedir. Ekselanslarının imparatorla hareketinin, ona Türklerin nezdinde zarar vermek için yapıldığını söylemektedir. Ekselanslarının elinden kararları hakkında hızlı ve kesin bir hesap almayı bu şekilde Hristiyan elçilerin hareketlerini buna göre belirleyebilmelerini sağlamasını istemektedir.

Mektup No: 245

Sir Thomas, majestelerine hizmet etmek istediğinden, kandırmak istemediğini söyler. Gabor'un temsilcisinin sadakatinden şüphe ettiğini bu yüzden de başka bir yol aldığını ve Gabor'a kendisinin mektup yazdığını ve kırk gün içerisinde bir karar almayı umduğunu belirtmektedir. Eğer herşey sahtekârlık ile yapılmadıysa, mutlu bir sonucun hâlâ beklenebileceğini söyler. İyi Southampton kontunun ve evladının ölümünden üzüldüğünü belirtir. İyi adamların bazen, kötülüklerinin engellenmesi için merhamet ile alındıklarını söyler. Bu durum üzerine ayetler yazar. Eşinin majestelerine birkaç bezar gönderdiğini belirtir. Onların, İran'daki Horasan geçisinden geldiği için doğal olarak daha iyi olmadığını belirtmektedir. Orada herşeyin kış olduğundan dolayı majestelerine bir haremağası tarafından yönetilen bilge devlet hakkında bir hesap veremeyeceği kadar ölü ve boş olduğunu söyler.

Mektup No:246

Sir Thomas, Osmanlıların, imparatorla ilgili düşüncelerindeki son değişimini Gabor'a mı yoksa temsilcisine mi koyacağını bilmediğini belirtmektedir. Temsilcinin belki de onu satın aldığından şüphelendiği imparatorun temsilcisi ile iletişim sürdürdüğünden emin olduğunu söylemektedir. O prensle ilgili olarak şüphelerinden ve dikkatinden bahseder. Fakat meseleyi kayanın öyle veya böyle düşeceğinden emin olacağı kadar kayayı ittiğini söylemektedir. Kendisinin hiçbir yardımı, talimatı olmadığını, dünyanın dışında yaşayıp, haber parçaları ve kırıntılarıyla beslendiğini bu yüzden kendi düşünceleri üzerine hareket etmeye zorlandığını belirtmiştir. Yeni sorun dedikodularından bahsetmiştir. Tatarlar ve Lehlerin birleştiğinden şüphelenildiğini

belirtmiştir. Fakat eğer bunu yapmasalar bile uzun süre anlaşılamayacaklarından emin olduğunu söylemektedir. Sayda emirinin cezalandırmadan, Trablus'u boşalttığını anlatmıştır. İran savaşının yenileceğini söylemiştir. Asya'daki her adamın cesur olduğunu bunun da Bâbîâli'yi imparatorla barışı bozmak konusunda gönülsüz kıldığını ve Gabor'u cesaretlendirdiğini ve eğer Hristiyanlıktan bir teklif gelmezse meselelerin öbür yöne gideceğini belirtmektedir. Southampton kontu hakkındaki üzüntüsünden bahsetmektedir. Onun Bohemya kraliçesinin ilk şehidi olduğunu söylemektedir. Zira onun amacı için olan eğiliminin onu bu ölüm yoluna soktuğunu söylemektedir.

Mektup No: 247

Yukarıda bahsedilen, hareketlerin detayıyla ilgili detaylar aktarılır. Sir Thomas, Bethlen Gabor'u cesaretlendirme onurunun, iyi kabulden şüphelenmediği zaman çok soğuk ve genel olduğundan bahsetmektedir. Onun hareketlerinin en büyük tesirleri ürettiği zaman çok değerli olacağını söylemektedir. Bunu dikkatli, devlet dili olduğunu gözetlemiştir ve dürüst bir adamın umumî hizmet için çalışabileceği bir yerde emirlerinin ve kurallarının yalın ve doğrudan olması gerektiğini, yanıltıcı ve değişik anlamlara çekilemeyecek halde olmaları gerektiğini belirtmiştir. Ilık eğilimlerin güvende olabileceğini fakat her zaman bulunamayacağını söylemiştir. Önceki mektupta olduğu gibi Türkiye meseleleriyle birlikte tamamlar.

Mektup No: 248

Savoy, Fransa ve Venedik ittifakı arasında Valteline ve İtalya'nın diğer bölgelerinde Avusturyalılara karşı olan savaşların gidişatı ve başarısı hakkında bilgi verilir.

Mektup No: 249

Valteline ve İtalya'nın diğer bölgelerinde yapılan savaşlar hakkında daha fazla bilgi verilir ve Cenevizlilere karşı yapılan savaş hakkında bilgi verilir. Papa'nın hareketleri ve düşünceleri hakkında bilgi verilir. Lehistan kralının İsveç veya Livonia'yı geri almak için savaş yapmak ve Avusturya Hanedanı ile kalıcı, savaş ve barış ittifakı yapma teklifi bulunduğu ve bunun da mezkûr Handan tarafından reddedildiğini belirtir.

Mektup No: 250

Bethlen Gabor, Budin Antlaşması, Tatatarlar ve Kazaklar ve Abza Paşa hakkında haberler bildirir.

Mektup No: 251

Breda Kuşatması'nın kaldırılması, Mansfelt'in ordusunun Hollanda'ya geçerken yaşadığı ızdırab, Fransız'ların Mösyö Soubize hakkında Hollanda'ya yaptığı teklifler anlatılmaktadır.

Mektup No: 252

İtalya'daki savaşın devamı hakkında ilginç bir hesap verilir. Papa'nın İspanya ve Fransa'yı uzlaştırmak için yaptığı hareketlerden bahsedilir. Ve birkaç yıldır sapkınların evrensel bir şekilde ortadan kaldırılması için Katolik kuvvetler arasında bir işbirliği müzakeresi yapan ünlü Fransiskan Rahibi, Peder Giacinto Natta'nın hareketleri anlatılır. Savoy dükünün, Memur d'Esdiguières ve Venediklilerin cesur hareketleri ve planları anlatılır. İsviçre'deki Protestan kantonların silahlanmaya ve Avusturyalılara ve Katolik kantonlara karşı direnmeye karar verdikleri belirtilir. Savoy dükü ve İspanyol elçisi arasındaki akıl dolu konuşma aktarılır. Mantua dükünün iki taraf arasında kaldığı zor durumdan bahsedilir. Lehistan prensinin kılık değiştirmiş olarak Venedik'e vardığından, oradaki kabulü ve davranışlarından bahsedilir. Chiavenne Kalesi'nin müttefiklere teslim olmasından bahsedilir.

Mektup No: 253

İngiliz parlamenotusunun uzamasından bahsedilir. Mansfelt'in ordusunda büyük bir hastalık olduğu belirtilir. Breda kuşatması ve kaldırılması için yapılan hazırlıklar anlatılır. Oranj prensinin sağlığının bozulmasına rağmen ordusunun başında olduğu haberi verilir. Emperyalistlerin Spinola'yı desteklemek için o harekette yaptıkları büyük hareketlerden bahsedilir. Güney Denizi'ndeki Hollanda başarısından bahsedilir. Mösyö Soubize ve kardeşi Rohan dükünün Fransa kralı tarafından affedildiği belirtilmiştir. Almanya'da Avusturyalılara karşı büyük bir hazırlık yapıldığından bahsedilmiştir. Prens vekili olarak Fransa'ya prenses ile evlenmek için gönderilen Buckingham Dükü'nün muhteşem elçiliğinden bahsedilir. Dover Kalesinin onun, kralın ve prensin karşılanması için tamir edildiğinden bahsedilir. İngiltere'de büyük bir deniz silahlanması olduğu aktarılır. Holladalıların otuz veya 40 kalyon ile katılmaya hazırlandıkları anlatılır. Sir George Calvert'in Baltimore Baron'u ve Sir Albert Moreton'un da onun yerine sekreter yapıldığı belirtilmiştir. Diğer iç meseleler anlatılır. Kralın dokuz nöbet geçirdiği ve Theobalds'ta çok zayıf bir halde olduğu belirtilmiştir.

Mektup No: 254

Fransız evliliğinin tamamlandığından bahsedilir. O kralın ve prensin dinden olanlara karşı rapor edilenden daha dikkatli olacağına umulduğu belirtilmektedir.

Buckingham Dükü'nün elçiliğinin ülkeye büyük bir masraf verdiğiinden bahsedilmektedir. Breda Kuşatmasından, Kont Mansfelt'ten, İngiltere'deki büyük deniz silahlanmasından, Valtelina'nın özgür bırakılmasından, Lehistan'daki İngiliz temsilcisinin Gabor'u imparatora karşı çekmek ve Leh'in imparatorluk majestelerine karşı Kazakları göndermesini engellemek için geldiği belirtilmiştir. Sir Robert Anstruther'in Danimarka kralına ve Saxe prenslerine yaptığı hizmetler anlatılmıştır. İsveç kralının lehte olduğu anlatılmıştır. Buckingham Dükü ve Bristol kontu arasındaki bir kavgadan bahsedilmiştir. Bay Sekreter Calvert'in İspanyol meseleleriyle çok ilgili olduğu düşünülerek makamından alınmış, bundan rahatsız olarak da bir Papacı olmuştur. Başpiskopos onun üçüncü kez bu yanlış yola düştüğün belirtmektedir. Halefinden 3.000 pound aldığını ve kralın onu Baltimore Lordu yaptığını ve kendisinin de Hind-i Garbî'deki kolonisine gittiğini söylemektedir. Fransa kralının Rochel'e karşı olan hareketlerinden, Souibize'in hareketlerinin Fransız Protestanları tarafından kabul edilmediğinden bahseder. Niyetlenilen Cenova kuşatmasından bahseder. Rum Metrophanes hakkındaki görüşünü belirtir. Majestelerinin üç akrabasının ölümünü anlatır: Richmond Dükü, Lenox Dükü ve Hamilton Markizi... Aynı zamanda Nottingham, Dorser, Thomond ve Lord Chischester'ın da ölümlerinden bahsedilir. Başpiskopos buraya kadar yazdığı zaman kralın Theobalds'ta hasta olduğunu öğrendiğini ve ona gittiğini belirtmiştir. Majestelerinin orada hayata 27 Mart 1625 tarihinde veda ettiğini belirtmiştir. Hristiyanlara yakışır bir çıkış yaptığundan, Kral Charles'ın kral ilân edildiğini bildirmiştir.

Mektup No: 255

İmparator ve Gabor arasındaki antlaşmanın bozulduğunu belirtmektedir. İmparatorluk temsilcisinin bunun üzerine kayıtsız kalması Sir Thomas'ı şüphe içinde bırakmıştır. Böylece prens hakkındaki planlarını ve hükmünü ertelediğini belirtmiştir. Torne kontunun Gabor'u imparatora karşı etkilemeye çalıştığını söylemektedir. Kendisi ve yeni Venedik elçisi arasındaki iyi anlayıştan ve Sir Thomas'a verdiği önceliğin Fransız elçisinin midelerini bulandırdığını yazmıştır.

Mektup No: 256

Gabor ve imparator arasındaki antlaşmanın bozulmasının detayları aktarılmıştır. Gabor'un neden birliğin prensleri tarafından cesaretlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir ve Sir Thomas onun hizmetine bağlı olabileceklerin ona gösterdiği ilgisizliğe şaşırıldığını belirtmektedir. Almanya'da bir hanedanla yapacağı ittifakın yapabileceği büyük hizmet

karşılığında büyük bir bedel olmadığını belirtmektedir. Onun kendisini Avusturya Hanedanı'nın kartallarından birine göz dikecek kadar yükseklerde uçmaya cesaret ettiğini fakat onların avı oluncaya kadar oyalandığını belirtmiştir. İmparatorun eğer yakınsa bile bu şekilde onu mahvedeceğinden emin olacağı zaman bir akrabasını sunacağına ikna olduğunu söylemektedir. Onun kendisini bir ne kurnazlıklarla birkaç aslın sorgulamaya katlanacağı bir ğrens olduğunu söylemektedir. Torne kontunun böyle bir teklif yapmak için çok uygun olduğunu söylemektedir. Prensın Brandenburgh ile ittifaka dair iyi bir niyetinin olduğunu ilân etmiş ve onların toprakları da daha katı bir bağı davet ettiğini söylemektedir. O meseleye daha fazla karışmaya cesaret edemediğini, fakat Sir Isaac Wake'in bazı cümleleri ve hiçbir prensın Almanya meselelerinin yapısında Gabor'dan daha fazla kullanışlı olmadığını anlamasını istemektedir. Fransız Protestanlarının aceleciliği ve kafadan hasta hareketlerine üzüldüğünü belirtmektedir ve bunun suçunu İspanyol altınına atmaktadır ve Protestan laiklerinin Roma sapkınlığın başından daha çok o puta tapmalarından utanç verici hiçbir şeyin olamayacağını söylemektedir ve bunun da onun tesellesisi olduğunu söylemektedir.

Mektup No: 257

Sir Thomas Berberî Korsanları hakkındaki çabalarının iyi meyvelerini belirtmektedir. Lordlara gösterdikleri destekle Cezayir paşasını valiliğinde tutabilmek için para elde etme sözü aldığını bildirmektedir. Fransız ve Hollanda elçilerinin haset dolu olduklarını ve o paşanın İngilizlere çok bağlandığından dolayı düşürülmesini sağlamaya çalıştıkları ve kendi yaratıklarından birini geçirmeyi umdukları belirtilmiştir. Fakat, eğer İngilizler bütün gerekli yolları sağlarsa onu tutabileceğinden şüphesi olmadığını belirtmektedir. Lordların onu vazifesinde daha uzun tutmayı istemeleri durumunda hem Hindistan'da hem de orada kâfirler arasında hâlihazırda on bir yıl geçirdiğini ve hasadını övemediğini belirtmiştir. Başka bir şey için iyi olduğunu var saydığını belirtmiştir. Eğer değilse aniden onu sarmış olan beyaz saçların onu geri çekilme zamanın geldiği konusunda uyardığını belirtmektedir. Levant Kumpanyası'nın işlerini tam bir düzene soktuğunu, ayrıcalıklarını genişlettiğini ve herşey de savunduğunu belirtir ve son olarak hiç kimsenin pazarlıkla veya borçla, onun süresi boyunca kayıp yaşadığından şikâyet edemeyeceğini ve yolun herhangi birisinin takip edebileceği kadar düz olduğunu, onların onu mutsuz bir hayat ile ödüllendirmeyeceğini umduğunu belirtmektedir. Bunları orada ilerletmeye çalışırken her gün utancı

engellemek içinde tetikte yaşadığını ve düştükleri zaman onlar için olan tedavilerin adı ve usta bir doğaya aykırı olduklarını söyler. Kanunun olmadığı veya sadakatin çok az olduğu bir yerde adaletin olmadığını belirtmektedir. Dört yıllık antlaşmasını sekiz ay içerisinde dolacağını ve her ne kadar birkaç aylığına şirketi bağlamayacak olsa da majestelerine ve lordlarına şirketin en iyi nakliyatı ile dönebilmesi için naçiz isteğini belirtir.

Mektup No: 258

Gabor'un şüpheli hareketleri ve cevaplarından bahsedilir. Büyük tedbiri ve şüphesinden bahsedilir. Şartlar üzerine silahlanmaya hazır olmasının tamamen mantıksız olmadığını bildirmektedir. Sir Thomas prensi teklif yapacak ve neredeyse kapanmış olan kapıyı açacak noktaya getirdiğini belirtir. Fakat imparatorun onunla yeniden buluşmak için görevliler atadığını bildirir. Onunla bir sonuca varmak için otoritesi veya talimatı olmadığından, onu kurnazlıklar ve ertelemelerle tutmak zorunda kaldığından dolayı üzgün olduğunu bildirmektedir. Eğer şimdi fırsat alınmazsa, onun tamamen kaybedilmiş olacağına dair bir gözlem verir.

Mektup No: 259

Bethlen Gabor'un emriyle Hollanda elçisine, Sir Thomas'ın mektubuna, ona göstermek için emirle birlikte doğrudan cevap olarak yazılmıştır. Prensın şahsî bir cevap vermeye isteksiz olduğunu belirtir. Eğer imparatorla barışı bozacaksa, ısrar ettiği bazı şartları da ihtiva etmektedir.

Mektup No: 260

Gabor'un hareketlerinin Sir Thomas'ın yazdığı herşeyi doğruladığı belirtilmiştir. Kendisinin birliğin prensleriyle harekete geçirilebilmesinin mümkün olduğu fakat bunun onların tarafından gelecek tesirlerle olacağı sözlerle olmayacağı belirtilmiştir. Şimdi onun kazanılma veya sonsuza kadar kaybedilme zamanının olduğu söylenmiştir. Eğer numara yapıyorsa, Sir Thomas onun maskesini İstanbul'da çıkarmaya kararlı olduğunu bildirmiştir.

Mektup No: 261

Sir Dudley Carleton kralın ölümünden önce İngiltere'ye bir geri dönüş beklediğini bildirmiştir. Fakat şimdi Sir Thomas ile alışlagelmiş olan mektuplaşma görevine geri döndüğünü bildirmiştir. Oranj prensi'nin ölümünün deneyci bir Yahudi ile hızlandırıldığını bildirir. O prensin son anlarındaki davranışları aktarır. Hollanda'nın iki tane sütunu olduğunu söylediğini bildirir. Uzun süredir ondan farklı eğilimleri olduğuna

dair şüphelenilen kardeşinin onun yerine geçtiği bildirilmiştir. Kont Mansfelt'in ordusundaki İngiliz askerlerinin sefil durumu ve görüntüsünden bahsedilmektedir. Danimarka ve İsveç Krallarıyla yapılan antlaşmanın başarılı olduğunu belirtmektedir. Sir Thomas Roe'nun şikâyet ettiği Cezayir konsolosundan bahsedilmektedir ve onun diğer hususlarda da işgüzâr bir haydut olduğu, diğer hareketlerinin reddedildiği ve onun yerine başkasının gönderildiğini bildirilmiştir.

Mektup No: 262

Valtoline, Ceneviz ve İtalya'da İspanyollara ait olan diğer yerlere karşı yapılan savaşlar hakkında çok detaylı bir hesap verilmektedir. Savoy, Fransız ve Venedik müttefiklerinin büyük başarısından bahsedilir. İlginç yorumlar ve çıkarımlar araya konmuştur.

Mektup No: 263

Sir Thomas, kendisinin ve Lord Arundell'in temsilcisi Bay Petty tarafından yapılan antikaların araştırılması hakkında bir hesap verir. Porta Aurea'daki bazı ender parçalar hakkında hesap verir ve onları elde etme planından bahseder. Bay Petty'yle elde edilen herşeyin, İngiltere'ye vardığında Dük ve Arundell kontu arasında paylaşılacak üzere bir stokta toplanması konusunda anlaşmalarını bildirir. İskenderiye'deki kara heykeli ve diğerlerini tek başına elde etmeyi umduğunu ve dükün de bunları kabul edeceğini umduğunu belirtir. Geri dönüşü için baskı yapar ve tüccarlar için makbul birisinin gönderilmesini ister.

Mektup No: 264

Gabor'un elçisinin gelişi, prensin planlarını ve niyetlerini görünmez yapmak için yaptığı karanlık ve karışık yollardan bahsedilir.

Mektup No: 265

İtalya'daki müttefik orduların başarıları hakkında daha fazla bilgi verilmektedir. Cenevizlilerin barış ve İspanya'yla dostluklarını reddetme ve onlara karşı olan ordunun tüm masraflarını ödeme tekliflerinden bahsedilmektedir. Bay Sekreter Conway'in bir lord yapıldığı bildirilmektedir.

Mektup No: 266

Gabor'un elçisinin Bâbîâli'deki ve daimi elçilerle olan hareketleri hakkında bilgi verilir. İzmir yakınında yeni bir asinin türediği bildirilir.

Mektup No: 267

Gabor'un hem elçisinin hem de kendisinin belirsiz tedbiri ve kurnazlığı gösterilmektedir. Sir Thomas'ın Gabor'un samimiyetiyle ilgili şüpheleri ve bunun dayanaklarını bildirir. Bâbîâli'nin bu durum üzerine hareketleri bildirilir. İmparatorun temsilcisinin orada kesesini özgür bir şekilde kullandığı bildirilir. İmparator ve Gabor arasındaki konuşmaların yenilendiği bildirilir. Gabor'un iki taraftan da daha iyi avantaj elde edebilmek için erteleme aradığı bildirilmiştir. Antlaşmaya rağmen kendisine, Arşidük Charles'ın ölümü üzerine Silezya'daki Opolia ve Ratibor Düklüklerini alan imparator tarafından tekrar midesi bulandırılmıştır.

Mektup No: 268

Bethlen Gabor'un elçisinin teklifleri ve bir önceki hesaptaki teklifleriyle ilgili bir konuşma ihtiva eder. Sir Thomas ekselansları ve Fransa kralı arasında bir konuşma başlamış olduğundan, onu çeşme olan İngiltere ve Fransa krallarıyla iletişim kurmaya ikna eder. Oradan ekselanslarının, majestelerinin büyüklüğü ve zekâsına ve kendisinin daha iyi teminat alacağını bildirir. Bu arada majestelerine, ekselanslarının samimiyeti hakkında gerçek ve sert bir haber hazırlayacağını bildirmektedir. Ekselanslarından taleplerini eşitliğe ve olasılığa göre ayarlamasını istemektedir. Fakat onların ayarlanmasını onun hikmetine ve daha önceden Almanya'nın ögürlüğü ve orada baskı gören Protestan dinin özgürlüğü eğilime bırakır.

Mektup No: 269

Bohemya kraliçesi babasının ve Oranj prensinin ölümleri için duyduğu üzüntüyü aktarır. Kraliyet kardeşinin ona karşı olan kibar ifadelerinden bahseder. Danimarka ve İsveç'ten olan umutlarından bahseder. Sir Thomas'ın çok sık istediği bir konuşma olan Brandenburgh Ailesi'nden bir eş sağlanmasından bahseder. Breda şehri hakkındaki korkularından bahseder. Yeni Oranj prensinin majestelerinin kadınlarından biri olan Solma Kontesi'yle evlendiğini bildirir. Mektubu ile Sir Thomas'ın eşine bezarlar için ve kendisine de Sir Thomas Smith'ten aldıkları için teşekkür eder. Sir Thomas'ın tercihi hakkındaki iyi dileklerinden bahseder. Onun için kardeşine en iyi çalışmalarını yapacağını bildirmektedir. Southampton kontunun ölümü üzerine Sir Thomas'ın yolladığı aletlere teşekkür eder. Breda yakınındaki Terheyden'deki bir hareketten bahseder. Orada İngilizlerin General Veré ve Oxford kontu kumandası altında büyük onur kazandıklarını bildirir. Orada öldürülen İngiliz subaylarından bahseder.

Mektup No: 270

İtalya'daki savaşın haberlerini bildirir.

Mektup No: 271

Breda'nın kurtarılması için yapılan hamlelerden bahsedilir. Breda'nın kurtarılması için Terheyden'de yapılan hareketin detayları aktarılır. Bir Hollanda kalyonunun Dunkirk'lüleri tarafından alındığından bahsedilir. Sir Dudley Carleton, gelecek mektubunun Breda'nın kaybını bildireceğinden korktuğunu belirtir.

Mektup No: 272

Gabor'un elçisinin Bâbiâli'deki hareketlerinin devamı, Sir Thomas'a ondan şüphelenmesi için verdiği sebepler aktarılır. Sir Thomas onun hareketleriyle ilgili tatmin edici bir hesap vermeyi uygun gördüğünü belirtir. Gabor'un, Fransa kralına yazılan mektuptan, birliğin prenslerinden istediği talepler aktarılır. Sir Thomas tarafından, Gabor'un planlarına sızmak ve samimiyetini kanıtlamak için kullandığı metodlar anlatılır. Eski Erdel temsilcisinin yenisine doğrudan aykırı müzakerelerde bulunduğunu ve yeni temsilcisinin Bâbiâli'deki hareketlerinin başarısını azalttığını belirtmektedir. Sir Thomas, Gabor'un hareketleri hakkındaki yorumlarını ve gözlemlerini aktarır. Gabor'un en sonuna eğer Hristiyanlıktan uygun bir şekilde cesaretlendirilirse birliğe hizmet etmeyi seçeceğini bildirmektedir. İmparatorluk ve Türk görevlilerinin barış maddeleri üzerine anlaştıklarını, Gabor'un da onları reddettiği ve İstanbul'a mektupları gönderilen çavuşun ertelemek için rüşvet aldığını belirterek, onların bir suretini Bâbiâli'ye gönderdiğini bildirir. Yorumlar üzerine yorum yapar. padişahın onları onuruna ve çıkarlarına aykırı olarak reddettireceğini bildirmektedir. Sir Thomas imparatorun kendisini o nazik durumda bu kadar yüksek hareket ettirmesine şaşırıldığını belirtmektedir ve eğer Gabor'un da Hristiyanlıktan emin olursa, bu maddeler konusunda imparatora doğrudan karşı çıkmış olarak kendisinin kazanılabileceğini belirtmektedir ve kendisinin hâlihazırda kuvvetlerini bir araya çektiğini belirtmektedir.

Mektup No: 273

Hollanda'daki hareketler, İngiliz donanmasının denize açılmasıyla ilgili hazırlıklar aktarılır.

Mektup No: 274

Müttefik prenslerin Cenova'ya karşı olan başarıları ve İtalya'daki diğer hareketler aktarılır.

Mektup No: 275

Breda'nın Markiz Spinola tarafından alındığı aktarılmaktadır. Oxford kontunun ölümü belirtilmiştir. O bölgelerdeki orduların hareketleri bildirilir.

Mektup No: 276

Sir Thomas, Lehistan'dan aynı etkiye güzel bir teklifin reddedilmesinden sonra Gabor hakkındaki hareketlerinin nasıl yorumlandığı konusunda büyük şüpheleri olmasından dolayı yaşadığı rahatsızlıktan bahseder. Teminatından tatmin olduğunu bildirir ve Gabor'un kullanımını konusunda vicdan azabı yaratabilecek olan herşeye tam ve ikna edici bir tavırla cevap verir. İmparatorla barış yapmak için görevlendirilen Türk görevlilerinin o prens tarafından zorbalık gördüğünü aktarır ve her ne kadar vezir maddelerden rahatsız olsa da Türk imparatorluğu'nun eski atasözüne göre, "*İranla ne zaman savaş yapsalar, Hristiyanlık ile olan gedikleri kapatmaya râzı olurlar, çünkü onu istedikleri zaman yeniden açabilirler*" diyebileceğini belirtmiştir. Buna rağmen, eğer samimi değilse iki yüzlülüğünün denizden de daha derin olan Gabor'dan umudu olduğunu bildirmektedir. Sir Thomas o prensi bu sefer görmezlikten gelmenin zararlarını aktarır. Onun birliğin bir dostu olmak yerine tehlikeli bir düşman olacağını ve imparatorun da Aşağı Almanya'daki planlarını uygulamakta özgür olacağını bildirmektedir. Başpiskopos daha fazla tatmin olması için sekretere ve havale etmektedir.

Mektup No: 277

İran savaşı için olan eğilimlerden bahseder. Abaza Paşa'nın İranlılara karşı yaptığı kurnazlık anlatılır. Onlardan 1.000 kişinin kellesini İstanbul'a gönderdiğini aktarır. Buna rağmen yolunun şüpheli olduğunu belirtir. Tatarların, Lehlerle barış yaptığından bahseder. Kazakların akınları ve talanları anlatılır. Türklere karşı Tatarların ve Kazakların ittifak yaptıklarından bahsedilir. Türklerin onları izlemek için Akdeniz savunmasını bırakmak zorunda kaldığı, bu sırada onları kızdıracabilecek olan İspanya, Napoli ve Sicilya donanmalarının, kurban için Fransız topunu çeken Cenova'nın put altınını korumakla meşgul olduğu belirtilir. İzmir'deki yeni asi Cennetoğlu'na göz yumulduğundan bahsedilir. Onun amaçlarını uyguladıktan sonra geri çekildiği bildirilir.

Mektup No: 278

Piedmont prensinin Savona'ya karşı yaptığı plandan bahsedilir. Cenova üzerine yapılan girişimin ertelendiğinden bahsedilir. Valteline haberleri aktarılır. Sir Isaac, Venedik'i, Torne kontu yoluyla, Sir Thomas'ı Gabor müzakerelerinde desteklemesini sağladığını belirtir.

Mektup No: 279

Sir Thomas kralın ölümü hakkındaki üzüntüsünü aktarır. Bu haberin İstanbul'daki Hristiyan elçiler tarafından nasıl karşılandığını bildirir. Onlara kendi masrafından, siyah kıyafetler aldığını bildirir. Şimdiye kadar hiçbir zaman Türkler tarafından yapılmayan komplimanların kendisine gönderildiğinden bahseder. Türkler ve imparatorluk görevlileri arasında tamamlanana barış maddelerini bildirir. Gabor'un onlara karşı çıkmasını ve onlara karşı olan itiazını aktarır. Vezirin emirlerini yanlış anladığı için Budin paşasını suçladığını bildirir. İmparatorluk sınırındaki paşalara kuvvetlerini bir araya çekmeleri ve Gabor'a da imparatorla olan bütün istihbaratı reddetmesi ve dostlarına ve umumî yardıma yardım etmek için her fırsatı kullanması gerektiğini bildirmektedir. Sir Thomas'ın bu gizemli hareketleri üzerine yaptığı yorumlar ve Gabor'un hâlâ imparatorun ayrılabilceğini umduğu belirtilmektedir ve Bâbiâli'deki tedbirlerinin neden emperyalistlere, doğrudan onlara karşı beyanda bulunmasından daha çok öfke verdiğini aktarır. Gabor'un bu durumdaki öneminden bahsedilir.

Mektup No: 280

Sir Thomas İstanbul'daki vebanın, onun Patrik tarafından kiralanan bir manastıra çekilmesine yol açtığını belirtir. Başpiskopos'tan Patriğe onun tarafından yapılan iyiliklerin ve Sir Thomas'a gösterdiği pek çok yardım ve cömertlik için mektup yazması için yalvarır. Bunun ona kaybolmuş olan Rum yazarların toplanmasında büyük bir avantaj vereceğini bildirir. Buna Patriğin zengin bir şekilde katkıda bulunabileceğini belirtir. İlk yedi konsilden eski bir yazmasından bahseder. Bunun Patrik tarafından, Arapça suretinden alınan Bynius'un kiyle karşılaştırması için verdiğini belirtir. Sir Thomas'ın Patriğe eski kitaplarının onları hiçbir zaman kullanamayacak veya anlayamayacak olan cahil Rumlar arasında çürüdüğünü ve eskidiğini söylediğini belirtmektedir. Onların, onları basacak ve din adamları için değil şampiyonlar için uygun silahlar yapacak olan Tanrı'nın kilisesine ait olduğunu bildirmektedir. Ve onu onların karşılığı olarak Rum kilisesinin sahip olmadığı, ona ve haleflerine faydalı olabilecek olan bütün klasik yazarlar ve vücutlar ile donatma sözü verdiğini belirtir. Bu zengin trafik için umutlu olduğunu belirtir ve başpiskopostan ona majestelerinden uygun bir cesaretlendirme veya uygun gereçler sağlamasını istemektedir ve iyi bir geri dönüş yapacağından şüphesi olmadığını söylemektedir. Dr. Goade'ın onun pek çok aylık araştırmasına iki saatte katkıda bulunabileceğini bildiğini söylemektedir.

Mektup No: 281

İspanyollar tarafından Türklerle barış yapmak için yeni hareketlerde bulunduğu aktarılır. Bu amaç için Sir Thomas'ın korktuğu güç olan altınla dolu bir temsilcinin beklendiğinden belirtilir. Eğer bu noktada başarılı olurlarsa İspanyolların alacağı kârdan bahseder. Majestelerini bir yıl önce bu niyetle ilgili olarak bilgilendirdiğini, fakat gerçek önleme metodunun o zaman atlandığını söyler. Eşinin maaş hakkının devam ettirilmesi için talepte bulunur. Bu elçilikte ve önceki hizmetlerinde masrafından yüksek 1.000 poundun üzerinde para harcadığını ve Majestelerinin kesesinden bir peni bile alamadığını belirtir. Majestelerine orada onurla hizmet ettiğini ve eğer emir alırsa kendisinin de kâr edeceğinden şüphesinin olmadığını söylemiştir. Bu yüzden telafî yerine elinde kalan az şeyi de kaybetmeyeceğini umduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 282

İspanya dostlarının ve imparatorun İtalya'da cesaretle devam ettiğini anlatılır. İhmalkârlığın Fransa memuruna yansımısından bahsedilir. Kendisinin kılıpayı bir saldırıdan kaçtığı belirtilir. O bölgelerden başka haberler aktarılır.

Mektup No: 283

İstanbul'a gelmiş olan İspanyol temsilcisiyle ilgili detaylar aktarılır. Şöhretindeki düşüşler belirtilir. İmparatorun temsilcisinin, ona bir görüşme vermesi için vezire yaptığı baskılar aktarılır. Türkler ve İspanyolların bir kuralda birleştiklerinden bahseder. *İnançlarını, kârlarına göre düzenlerler*. Sir Thomas bu temsilciyi izlemesini zorunlu kılan şüpheli durumlardan bahseder. Majestelerinin herhangi bir vekilinden dokuz aydır mektup alamadığı için ihmalden şikâyet etmektedir. Majestelerine hizmet etmek için gayretle yazdığı mektupların değer görememesinden duyduğu üzüntüyü ve bu mevkinin onların dikkatinden çok uzakta olduğunu söyler.

Mektup No: 284

Anadolu asisi, Cennetoğlu'nun tekrar silahlandığı belirtilmektedir. Yeniçeriler ve Türk askerleri arasında düşük bir birlik olan cebeciler arasında sert bir hareket olduğundan bahseder. Kaptan paşa cebecileri yatıştırmaya çalışırken yeniçerileri rahatsız etmiştir. Asya'dan Abaza Paşa'dan haberler verilir. İstanbul'un vebalar, depremler, fırtınalar, şimşekler ve yıldırımlara maruz kaldığı belirtilmiştir. Hastalığın

Türklerin umumî şekilde dua edecek kadar yükseğe çıktığını ve 1.000 kişi öldüğünde duaların olağan olduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 285

Sir Thomas, Hollanda elçisine, Gabor tarafından dört elçiye gönderilmiş olan cevabın bildirilmesine cevap verir. Bu taslağa göre dört elçinin, onun Bâbiâli'den Hristiyan prenslerle imparatora karşı birleşmesinden dolayı izin alması için efendilerinin isimlerini imzalamaları bildirmektedir. Sir Thomas, Gabor tarafından yollanan taslakta iki kusur bulur. Biri fazlalık, diğeri de eksiklidir. Bunun detaylarını aktarmakta ve herkesin kendisinin yazması için sebepler vermektedir. Fakat onların hükmüne boyun eğeceğini belirtmektedir.

Mektup No: 286

Sir Thomas, İspanyol temsilcisinin işini ve talimatlarını tarif etmektedir. Gabor'un vezirin isteği üzere Türklerin Budin'deki yeni antlaşmayı onaylamalarına karşı sebeplerden bahsedilmiştir. Prens tavisyesinin Osmanlıların, emperyalistler konusundaki hareketleriyle uyumlu oldukları belirtilmiştir. Prens Palatinat ailesine ve birliğin prenslerine hizmet etme tekliflerinden bahseder. Sir Thomas'ın gözlemleri ve Gabor'un teklifleri lehine olan konuşması aktarılır. Sir Thomas Gabor'un Palatinat'ın geri alınmasını bir zarar veya skandal olmadan kısaltacağını bildirmektedir.

Mektup No: 287

Viyana'daki otorite üzerine basılan Budin'deki barış antlaşmasının maddelerini ihtiva eder.

Mektup No: 288

Gürcistan prensinin İranlıları terkettiği ve Türklerin korumasına girdiği belirtilir. Bunun nedenleri ve o ülke ve prensleri hakkında hesap verilir. Kanunlarına aykırı olarak bir kadını hükümdarları olarak seçtiklerinden bahsedilir. Kazaklar tarafından Türk donanmasının bir kısmına verilen büyük darbeden bahsedilir. Kaptan paşanın, donanmasının geri kalanıyla birlikte saldırdığını ve Kazakların tehlikesinde olduğu belirtilir. Türklerin hâlâ Tatarlardan endişeli olduğu belirtilir. İstanbul'daki vebanın korkunç kıyımları aktarılır. Büyük bir kurbanın şehrin her kapısında veba ve savaş için yapıldığından bahsedilir.

Mektup No: 289

İtalya'daki İspanyol meselelerinin daha lehte bir hale geldiğinden bahsedilir. Fransız memurunun ve Savoy dükünün geri çekilmesinin sebepleri aktarılır. Venedik'e

Fransız elçisi, leydisi ve yeğenine karşı yapılan küstahlıklardan bahsedilir. Senatonun bu durum üzerine yaptığı hareketlerden bahsedilir. Sir Isaac Wake'in de hırsızlarla karşılaşmış olup, düzgün bir şekilde tatmin edildiği aktarılır.

Mektup No: 290

Müttefik ordusunun hastalıktan dolayı yaşadığı aktarılır. Huseden Valisi'nin başına gelen üzücü hadise anlatılır. Rochellier'e karşı Fransa kralının yardımına gönderilen Hollanda donanmasının Mösyö Soubize tarafından mağlup edildiği aktarılır. İngiltere'nin düşmanları meyvelerini yerken, dostlarının dinden olanlara karşı onlara yardım etmesinin kötü durumundan bahsedilir. Mansfelt'in ordusunun sefil bir şekilde azaldığı belirtilir. Danimarka kralının savaş alanında olduğu, İsveç kralının da hazırlandığı bildirilir.

Mektup No: 291

İngiltere'den şimdi tekrar kaybedilmesi çok olası olan Gabor'la ilgili olarak bir cevap veya talimat alamadığından dolayı, Sir Thomas üzüldüğünü bildirmektedir. Onun tekrar Avusturyalı bir eş umuduyla kandırılacağını ve eğer böyle olursa kesin olarak imparatorla olan antlaşmasını bozacağını ve ona karşı ilerleyeceğini bildirmiştir. Bâbîâli'deki İspanyol antlaşmasının, İspanya adına verilen büyük sözler ve hareketler üzerine ilerletildiğinden bahseder. İspanyollar Türkiye'yi, bütün Frenk milletlerinden daha ucuz miktarda Avrupa ürünleriyle donatmayı teklif ettiğini ve gümrük olarak 75.000 dolar yıllık ödeyeceklerini ve eğer Mekke, Cidde, Musur ve Kızıldeniz limanlarına kabul edilirlerse, bütün Doğu Hindistan ürünlerini tedarik etmeyi ve o limanlarla Doğu ticaretini geri döndürmelerinin Türkiye'ye büyük avantaj getireceğini söylediklerini bildirmiştir. Her ne kadar bunların hiçbirini yapamayacak olsalar da Doğu Hindistan ve Levant tüccarları için bir şeyler yapılması gerektiğini bildirmiştir.

Mektup No: 292

Anadolu asisi Cennetoğlu'nun İzmir tarafından gönderilen askerleri bertaraf ettiğini ve padişah tarafından otoritesi olduğunu iddia ederek o şehre doğru ilerlediğini bildirilmektedir. Abaza Paşa'nın, şu ana kadar savaş olsa da iki tarafın da rahatsız etmediği, İran'dan gelen zengin bir kervana saldırdığı haberi aktarılmaktadır. Bunun Bâbîâli'nin suç ortaklığıyla birlikte yapıldığına dair varsayım sunulmuştur. İspanyolların İstanbul'daki çalışmaları tekrar edilir. Günde üç bin kişinin vebadan ölmeye devam ettiği bildirilmiştir. Mısırlı büyük kızlarağasının büyük zenginliklerinin İstanbul'a getirildiğinden bahsedilir.

Mektup No: 293

Bay Wilkinson, Sir Isaac Wake'in İsviçre'ye olan yolculuğundan ve İngiltere'yle olan iletişimi tesis görevinin kendisine bırakıldığını belirtilmektedir. Birliğin meselelerinin hâlâ İtalya'da düşüş halinde olduğundan ve bunun nedenlerinden bahsedilir. Diğer İtalyan meselelerinden bahsedilir.

Mektup No: 294

Savoylular ve İspanyollar arasındaki bir çarpışmadan bahsedilir. Fransızların İtalya'da beklenenden daha az cesur davrandıkları aktarılır. Papa'nın İspanya tarafında olduğundan bahsedilir. Toskona ve Parma Dükleri'nin İspanyollar tarafından, zengin Napoli varisesiyle evlendirme umuduyla tutulduğundan bahsedilir. Papa'nın da mezkûr variseyi yeğeni için düşündüğünden bahsedilir.

Mektup No: 295

Önceden bahsedilen kara heykelin Sir Thomas'a büyük utanç ve öfke getirecek şekilde 18 ay önce Fransız konsolosuna 30 dolara satıldığı, fakat Buckingham Dükü'nün onu o kadar masraf olmadan alabilmesini umduğunu belirtmektedir. Diğer antik parçaları elde etme konusundaki umudundan bahseder. Altın Kapı'dakileri alamayacağını veya çalamayacağını, fakat onları kurnazlıkla düşürmeyi ve sonra da gizli bir şekilde almayı umduğunu belirtmiştir. Bay Petty'nin antikaları araştırma konusundaki hareketlerinden bahseder. O beyefendinin elde ettiklerini övmeyen ketum ve kurnaz bir gümrükçü olduğunu, fakat onu bir yarışma durumunda geçmeyeceğini bildirmektedir. Orada herhangi bir cevap veya talimat veya kendi gayreti ve hata yapmayacağı umuduyla, Mısır karanlığında yürüdüğünü bildirmektedir. Talimat için yalvarmaktadır.

Metkup No: 296

Elçilerin yardımıyla, prensin temsilcisi tarafından verilen padişahın Gabor'a imparatora karşı Hristiyan prenslerle birleşmesi için izin verdiğinin özeti aktarılır. Bu meselenin çok büyük bir çabayla getirildiğinden ve imparatoru en azından afallatmaktan başka hiçbir çabaya hizmet etmeyeceğinden bahsedilmektedir. Fakat eğer majesteleri böyle bir yardımı kullanmak isterse iyi bir yolun açıldığı anlatılmaktadır.

Mektup No: 297

Danimarka kralının ve ordusunun hareketleri aktarılır. Hollanda filosunun İngilizlere katıldığından, Kont Mansfelt'in hareketlerinden bahsedilir.

Mektup No: 298

İspanyolların, önemli bir şehir olan Verrue'ye karşı olan planlarından bahsedilmektedir.

Mektup No: 299

Sir Thomas padişahın, kelimesi kelimesine tercüme edilmiş Gabor'un Hristiyan prenslerle birleşme iznini veren mektubunu göndermektedir. Gabor'un bu hareketle kendisini imparatorun öfkesine maruz bıraktığını belirtmiştir. Fakat eğer İngiltere ve Fransa Kralları'ndan destek almazsa onunla barışı hâlâ bozmayacağından bahsetmektedir. Ağustos'un ilk gününden üçüncü gününe kadar İstanbul'da vebadan 8900 insanın öldüğünü söylemiştir. Haziran'dan 15 Eylül'e kadar pek çok insanın kaçtığı boğaz kasabaları dışında 140.000 kişinin öldüğünü söylemiştir. Bunun da hiçbir zaman görmediği bir fırtına ile takip edildiğini söylemiştir. Cennetoğlu'nun yenildiğini söyler.

Mektup No: 300

Verrue kuşatmasından bahsedilir. Fransız elçisinin Papa'nın İspanya'nın lehine olmasına güvendiğinden ve bunun da Papa'yı daha tedbirli yaptığından bahsedilir.

Mektup No: 301

Gabor'un temsilcisinin Sir Thomas'a padişahın efendisine yazdığı izin mektubunun bir parçası aktarılır. Bu hizmetin parayla Sir Thomas tarafından yapıldığını açıkladığı bildirilmiştir. Sir Thomas da majestelerinin bu parayı ona ödeyeceğini umduğunu belirtilmiştir. Kaptan paşanın Kazaklar üzerine kazandığı avantaj üzerine muzaffer bir şekilde girişinden bahsetmektedir. Kendisinin bütün Türk donanmasını yok etmiş gibi olduğunu söyler. İstanbul'a Cennetoğlu'nun 1.000'in üzerinde takipçisinin kafası getirildiğini ve kendisinin de esir alındığı rapor edilmiştir. Veziriazamın Bağdat'ı kuşatmak için ilerlediği, deftedarın sarayda boğdurulduğundan bahseder. Hastalığın, İspanya antlaşmasını gözetmesi için evine dönmesini düşünmesine yol açacak kadar azaldığını söyler. Eğer bu antlaşma gerçekleşirse bütün Güney ve Doğu ticaretini yok edeceğini belirtir.

Mektup No: 302

Verrue kuşatması ve savunulmasının detaylarıyla birlikte diğer İtalyan meseleleri aktarılır.

Mektup No: 303

İspanyollar ve Savoylular arasındaki savaşın devamıyla birlikte İtalya'nın diğer meseleleri aktarılır.

Mektup No: 304

İngiltere ve Hollanda arasında, Hollanda'nın savunulması ve Palatinat'ın geri alınması için 15 yıllığına saldırı ve savunma antlaşması yapıldığı belirtilmiştir. Mansfelt'in ordusunun Danimarka kralına katılmak üzere gemiye bindiğinden bahsedilir. Tilly ve Wallestein'in hareketlerinden bahsedilir. Rochellilerin hem kara da hem de denizde Hollandalıların yardımı ile yenildiğinden bahsedilir. La Baya'nın da tekrar Breda gibi kaybedildiğinden bahsedilmektedir. Sir Dudley Carleton, dostlarına karşı hem masraf hem de cesaret harcarken düşmanlarına karşı bu kadar zayıf ve katkısız olduklarını tenkit etmektedir. Sir Robert Killigrew'in Hague'de Sir Dudley Carleton'un yerini alması için aday gösterildiğinden ve eğer seçim Bohemya kraliçesine kalsaydı, Sir Thomas'ın seçilmiş olacağını söylemektedir. Yerine John Cooke'un geçtiği Bay Sekreter Morton'un ölümünden bahsedilir.

Mektup No: 305

Peder Paul'un Trent Konsili'ndeki hikâyesi anlatılır. Sir Thomas o performans için iyi bir övgü verir. Bunun Kral I. James için avantajlı olduğunu söyler. Bu kitabın büyük bir değere sahip olduğunu belirtmektedir. Patrikten şimdi sandıklarda sakladığı paha biçilemez çalışmalara ışık vermesi gerektiğini, bunları Tanrı'nın kilisesine yardımcı olacağını ve pek çok çelişkili noktayı temizleyeceğini söyleyeceğini bildirmiştir.

Mektup No: 306

İtalya'daki savaşın devamı bildirilir.

Mektup No: 307

Sir Thomas, İstanbul'dan vebadan dolayı çekilmek zorunda olduğunu belirtmektedir. Antikaları araştırmak için gönderilen Bay Petty'nin hareketleri hakkında hesap verilir. Elde edebilecekleri ürünleri bölmek konusunda anlaşıldıktan sonra, Bay Petty'nin yapmış olduğu adil olmayan çalışmalardan bahseder. Kendisinin Bay Petty'ye nasıl hizmet ettiğini ve kendisiyle Arundell kontu ve Buckingham Dükü hakkında antlaşma yaptıklarından bahsetmektedir. Porta Aurea'daki eserlerin sökülmesi konusundaki çabalarından bahsetmektedir. Onların sökülmesinin neredeyse imkânsız olduğunu söyler. Fakat bunu kendisi yapamazsa hiçbir elçinin veya kimsenin bunu yapamayacağını belirtir. Bay Petty'nin bütün bunlardan sonra Sir Thomas tarafından sağlanan mektuplarını ve derlemelerini bir gemi enkazından kaybettiğini belirtmektedir. Sir Thomas'a onun için Bâbîâli'den yeni emirler sağlaması için mektup yazdığını aksi

halde daha fazla devam edemeyeceğini söyler. Her ne kadar bir yıldan biraz daha fazla bir süre içerisinde Türklere haset getirecek şekilde üçüncü kez hükmü yenilemiş olsa da bunu rüşvetin gücüyle yine yenilediğini ve onun nerede olduğunu duyar duymaz yeniden göndereceğini belirtmektedir. Bay Petty’i evine gelmesi ve kışı evinde geçirmesi için çağırdığını belirtir. Arundell kontuna ona nasıl güzel bir şekilde hizmet etmeye niyetli olduğunu belirtmek için bir ayağıyla o araştırmalarda bir şeyler yapacağını söylemektedir. Levant Kumpanya’sına bir Venedik Konsolosu tarafından verilen büyük bir zarardan bahseder. Bunu majestelerinin ve konseye şikâyet ettiğinden ve Arundell’den bu konudaki alâkasını talep ettiğini bildirir.

Mektup No: 308

Sir Thomas Levant Kumpanyası’na, Halep’teki Venedik Konsolosu tarafından yapılmış olan umumî zarar hakkında bir başvuruda bulunur. Sir Thomas Roe’nun itiraz etmeden önce telafi için yapmış olduğu adımlar aktarılır. Onun için kendi paralarından telafiyi ödemenin kolay olduğunu, fakat akıllı nedenler vererek neden bundan sakındığını belirtmektedir. Majestelerinden Sir Isaac Wake aracılığıyla kullarının lehine bir karar vermesini ve eğer Venedikliler adaleti sağlamayı reddederlerse, bu konuyu İstanbul’da onların karşısına getirmek için ve onlara Hristiyan hususları için kullanmaktan sakındığı silahların ihtimallerini bildirmek için izin istediğini söylemektedir. Bu istismarın gelecek için engellenmesi için çözüm ve bunun için nedenler öne sürmektedir. Bunun çok kurnazca ve önceden çalışılmış bir hasar olarak lordların bu konuda daha sert olmaları için yalvarmaktadır. Cenevizlilerin, İspanyolların Thames’ten gemileri almak konusunda yaptıkları çalışmalardan, bu konuda bir yıl önce Lord Baltimore ve Conway’e başvurduğundan bahseder ve şimdi bunu tekrarlar. Majestelerinin kullarının bu şekilde başka prenslerin bayraklarını kullanmasının Levant’taki bütün İngiliz ticaretini yok edeceğini bildirmektedir.

Mektup No: 309

Önceki mektupla ilgili majestelerinin Konseyine, Halep’te yapılan sözleşme ve konsolaj talep etme hakkında bir hesap göndemektedir. Bunun daha fazla kanıt için Venedik’e gönderilmesini sağladığını bildirmektedir. Gümrük ve konsolaj hakkının kanıtlarından, neden eşitlik ilkesi gereği konsolaj ödenmesinin gerektiğinden, neden İngilizlerin, özellikle de majestelerinin vekillerinin onları korumak için tutulduğu yerlerde başka ülkenin bayraklarını taşımamasının nedenlerini, bu kuralları ihlal eden geminin efendisi Nathaniel Goodlade’in cezalandırılması için nedenleri aktarmaktadır.

Mektup No: 310

İspanyol temsilcisinin saray içinde ve dışında pek çok güçlü dost elde ettiğini fakat Kaymakamın ona görüşme vermeyeceği bildirilmektedir. Sir Thomas, müftünün ve diğer büyük bakanların İspanyolların teklifine cevap olarak yazdığı bir cevapla gözlerini açtığını belirtmektedir. Temsilcinin aniden bu noktada bir kazanım olmadan ve Sir Thomas'a karşı tehditlerle ve garezle dolu bir şekilde kaybolduğunu söylemektedir. Kibrinin ve küstahlığının, gelmiş olduğu amaçların yok edilmesinde çok yardımcı olduğunu söylemiştir. Kendisinin İstanbul'da Bâbîâli'yle İspanya için antlaşma yaparken, Türklerin Akdeniz'e çıkmalarını engellemek, bu şekilde İspanyol donanmasının diğer Hristiyan prenslere karşı olan planlarını sürdürebilmelerini sağlamak için Kazakları tehlikeli bir şekilde teşvik ettiğini söylemiştir. Her ne kadar bu araç umutsuzluk içinde gitmiş olsa da şimdi bu meseleyi Bâbîâli'ye getirmekte daha çok çıkarı olan imparatorun temsilcisine kaldığından dolayı başarı konusunda daha çok tehlikenin olduğunu söylemektedir. Eğer majesteleri bu antlaşmaya karşı çıkıyorsa kendisinin başka talimatları ve emrinin olması gerektiğini söyledi. Bu Macaristan meseleleri hakkında kırk mektup yazdığını ve iki yıldır boşluk içerisinde talimatlarını beklediğini söylemiştir. Pek çok hamlede çok fazla para harcadığını ki bunu tenkit etmediğini fakat bu küçük yolla, özellikle Gabor'un Aşağı Saksonya'nın prenslerinden beklenen uzun ve yavaş saptırmadan çok işe yarayacağını bildirmektedir. Gabor'un imparator tarafından her ne kadar askerleriyle birlikte ilerlemesinin emperyalistlere büyük endişe vermekte olsa da büyük bir cömertlik gördüğünü belirtmektedir. Macaristan'ın en önemli Baron'u olan Petrus Zechius'un Gabor'la konuşmak için giderken suikasta uğradığını aktarmıştır. Bunun imparator tarafından lordun grubuna katılmış bir casus aracılığıyla yapıldığını düşündüğünü söylemektedir. İmparatorun dinî hususlardan dolayı kızını Gabor'a vermeyi reddettiğini ve onu Brandneburgh Elektörü'nün kızıyla evlenmekten, Fransa'daki Nivers Dükü'yle bir evlilik öne sürerek saptırmaya çalıştığını belirtmektedir. Gabor'un İstanbul'daki temsilcisine kendisinden o dükün mülkü ve kalitesi hakkında soruşturma yapmasını istediğini belirtmektedir. O da bunun Avusturyalıların onu kandırmak ve şaşırtmak ve aynı zamanda Türkler nezdindeki görüşe zarar vermek için oynanan bir oyun olduğunu söylemektedir.

Mektup No: 311

Sir Thomas'ın kaymakama verilmiş olan İspanyol antlaşması hakkındaki görüşlerini ihtiva eder. Sir Thomas çok ilginç bir tavırla İspanyolların iddialarının ve planlarının uygulanamaz ve aldatıcı olan planlarından bahsetmektedir. Bunlar,

- 1- Bütün Türk kölelerini serbest bırakmak
- 2- Denizde padişahın kullarına yapılacak olan herhangi bir hasarı engellemek ve bu durum gerçekleşmesi durumunda hasarı ödemektir.
- 3- Türklere Kızıldeniz veya Hürmüz'de Hindistan'ın ürünleriyle diğerlerinden daha ucuza hizmet etmek ve vergiler için büyük paralar ödemek.
- 4- Padişaha büyük gümrük vergileri ödemek ve Avrupa pazarından, Fransa, İngiltere ve Venediklilerden daha ucuza ve daha fazla mal sağlamak
- 5- Lehistan kralının Kazakları dizginlemesini sağlamak

Sir Thomas ikna edici bir şekilde bu tekliflerin absürtlüğünü belirtmekte ve onların sadece zaman geçirmek ve kandırmak için olduğunu ve Hristiyanlık boyunca padişahın onlardan barış dilenmek için elçi yolladığını eklemiştir. Eğer bu antlaşma devam ederse Avusturyalıların bütün kuvvetlerini Alman prenslerine baskı yapmak için kullanacağını, İtalya'daki yolları ele geçireceğini ve Gabor'u Macaristan'dan ve Erdel'den süreceğini ve sonra da padişah için amaçladıkları dostluğun ne olduğunu göstereceklerini ve dahası Almanya prenslerini elde edebilecekleri en iyi şartlarla İspanya'yla barışa zorlayacaklarını gösterdiğini aktarmıştır.

Mektup No: 312

Lehistan kralının Türkleri memnun etmek için bir ordu gönderdiği, fakat bunun diğerlerini rahatsız ettiği belirtilir. Türklerin İranlılar'a karşı avantaj elde ettikleri belirtilir. İran kralının hasta olduğu ama bunun da onun bir planı olduğu zaman kullandığı olağan siyaset olduğu da aktarılmıştır.

Mektup No: 313

Sir Thomas, çabalarının İngiltere'de karşılaştığı ağır ihmalden şikâyet eder. Saat vurduğu zaman her ne kadar bir hikâyeyi her yirmi dört saatte tekrar ettiğini görmüş olsa da birisinin bunu anlatmaya tenezzül ettiğini söylemektedir. Fakat kendisinin duyulup duyulmadığını bilmemektedir. Majestelerinin ona bir cevap sağlayabileceğinden veya devletin sessizliği ve ihmali daha iyi bir hizmet olarak alıp almamasını öğrenmesini istemektedir. Sonra da Gabor'un tekrar silahlandığını ve imparatorun ona bir eş verme teklifinin tam ve derin bir hileden oluştuğunu söylemektedir. Bohemya kralının karşı bir çalışma yapmasını ve Brandenburgh

elektörünün kız kardeşini evlendirmeye çalışmaya hazırlamasını söylemektedir. Türk adaletsizliği ve baskılarından usandığını fakat kurtuluş zamanının yaklaşmakta olduğunu umduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 314

İtalya meselelerini ihtiva eder.

Mektup No: 315

Londra'daki büyük vebayla ilgili hesap verilir. Parlametonun onlara memnuniyet vermeyecek bir şekilde Oxford'a ertelendiğinden bahsedilir. Bunun Buckingham Dükü üzerine düştüğü ve kötü kanla dağıtıldığı bahsedilir. Hollanda'yla savunma ve saldırı amaçlı yapılan işbirliğinden bahsedilir. İspanya gemilerinden alınan 200.000 pound değerindeki ganimetler aktarılır. Mansfelt'in yeniden destek verildiği söylenir. Danimarka kralının Tilly'e karşı büyük bir avantaj elde ettiği belirtilir. Sir Thomas'ın Gabor'la alâkalı olarak talimat alamamasına şaşırması gerektiği söylenir. Fransız sarayında İspanya lehine pek çok vekil olduğunu ve onların Savoy dükünü terkedeceklerinden korkulduğunu belirtilir. O bölgelerden az bir yardım umudu olduğu aktarılır. Bunu da Danimarka kralının önceden gördüğü, reform dininden başka hiç kimseden yardım istemediği anlatılır. Fransızların, ülkelerindeki Protestanlara baskı yapmaktan sakındırmak konusunda, İngilizlerin başarılı olamadıkları belirtilir. Şimdi bunun bütün dikkatleri çektiği söylenir. Canterbury Başpiskoposu, İspanyolların Osmanlılarla barış antlaşması yapmak için çalışmalarına şaşırdığını, onların kendi amaçlarını elde etmek için hiçbir konuda vicdan azabı duymayacağını söyler. Onların İngilizler'den tamamen nefret ettiklerini ve Kral James'in güveni yüzünden Almanya'da İngilizler'e karşı çok şey kazandığını söyler. Tanrı'ya onlara karşı ciddi düşünce vermesi için dua eder. Şimdi Sir Thomas'ın istediği gibi Patriğe bir mektup yazdığını ve onunla Yunanca suretler konusundaki alışverişini takdir ettiğini söylemektedir. Kralı bu konuyla rahatsız etmenin uygun olmadığını fakat başka bir yol için çalışacağını söylemektedir ve onlardan nasıl bir tatminin beklenebileceğini sormaktadır. Soylu dostu Lord Carew'in bir hastalığa yakalandığını ve bu yüzden Bath'a gittiğini fakat Tanrı'ya şükürler olsun ki bir sorun olmadan geri döndüğünü belirtir. Buckingham Dükü'nün Hollanda'ya gittiğini, Mansfelt'in ve Brunswick Dükü'nün Danimarkalılara katıldığı ve Sir Thomas Philips'in Türkiye elçiliğinde Sir Thomas'ın halefi olmak için baskı yaptığını, önceden Sir John Eyre'yı gönderen büyük bir adamın da bunu yapacağını söylemektedir.

Mektup No: 316

Lord Conway, kralın Palatinat'ın geri alınması konusunda sabit olduğunu belirtir. Mansfelt'e verilen 30.000 dolarlık yardımın yanı sıra bir donanmanın hazırlandığını ve Hollanda'yla İspanya'ya karşı savunma ve saldırı bazlı bir ittifak yapıldığını, majestelerinin şimdi Buckingham Dükü'nü ve Hollanda kontunu, Fransız, Danimarka, İsveç ve Brandenburgh elçileriyle bir birlik ve Almanya'nın özgürlüğünün yeniden tesisi için savaş ve barış bazlı bir ittifak kurmak için gönderdiğini belirtmektedir. Bu genelliklerden Bethlen Gabor'u korumak ve harekete niyetlendirmek konusunda kendisini ne kadar iyi ve kullanışlı bir şekilde görevlendireceğini söylemektedir. Bu konuda yolladığı birkaç mektupla çok kesin ve bilge bir hesap verdiğini bildirmektedir. Onu majestelerinin bütün müzakerelerine karşı olan cömert kabulü ve onayından değil, aynı zamanda, onun o meseleyi ustaca ve tedbirli bir şekilde yöneten, bu şekilde onun en büyük görevler için uygunluğu ve büyük kabiliyeti hakkında bilgi alan majestelerinin iyi görüşü ve iltimasını da aldığı konusunda temin etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bethlen Gabor tarafından yapılacak olan saptırmayı teşvik etmek konusunda emin bir şekilde ilerleyebileceğinden ve bütün fırsatları alabileceğini söylemektedir. Gabor'un kendi çıkarları ve hırsları, Fransa'dan temsilcisinin dönüşüyle almış olduğu iyi tatmin ve hem denizde hem de karada Avusturyalılar üzerine yapılan kuvvetli hamleler ile onun kavgaya girmek konusunda kolaylıkla ikna edileceğine inandığını ve çok fazla davet veya denizlerdeki ve karadaki orduların masrafından dolayı para yardımı beklememesini ama kendisine büyük avantajlar sunulacağı ve düşmanlarına karşı güven altına alınacağı söylenmiştir. Sekreter ondan sonra şifreyle, İstanbul'daki İspanya antlaşmasının ve bunun öneminin iyi ölçüldüğünü ve majestelerinin bu konuda Sir Thomas'ın karşı gelmek için bütün kurnazlıkları ve çabayı göstermesini beklediğini söylemiştir. Böylece oradaki bütün elçilerin, özellikle de efendilerinin ilgilerinin en yakın ve büyük olduğu Venedik elçisinin onunla bağdaşacağından şüphesi olmadığını belirtmektedir. Sonra Sir Thomas'a İngiltere ve yurt dışındaki meseleler, donanma, İspanya'nın İngiltere ve İrlanda sahillerine karşı yapacakları hamlelere dair endişeleri, Hollanda gemilerine iki milyon filorin değerinde zarar veren Dunkirk'li den bahseder. Papacı rahiplere ve Cizvitlere karşı yayımlanmış olan ferman hakkında Sir Thomas'ı bilgilendirir. Kiliseye gitmeyi reddedenlerin silahsızlaştırılması ve diğer herkesin umumî savunma için şartlarına göre kendilerini silahlandırılmalarına dair emir verildiğini söylemiştir.

Oxford'daki parlamentonun gerekli desteği vermeden dağıldığını söylemiştir. Bu yüzden majestelerinin borçlar ve özel mühürle para almak zorunda kaldığını belirtmiştir. Kralın, Fransa kralına önceki yaz Rochellilere karşı kullanılması niyetinde verilmeyen gemisinin ve yedi tüccar gemisinin geri verilmesi için çalıştığını söylemektedir. Sir Thomas'ı Danimarka kralının Tilly'ye karşı olan başarısından ve o bölgelerdeki diğer prenslerin hareketlerinden bahseder. Ve sonra da Sir Thomas'ın özel meselesi ve leydisinin emriyle majestelerinin maaş konusunda yönlendirdiğini, onun da cömert ve neşeli bir şekilde her ne kadar durumları para göndermesini durdurması için baskı yapıyor olsa da o paranın ödeneceğini belirttiğini söylemiştir. Bu teminat üzerine kendisini, ona tatmin verilmesi konusundaki iyi iradesi ve hazırlığı konusunda temin eden lord haznedarla konuştuğunu söylemiştir. Aynı şekilde Sir Thomas'ın, kraliyet babasının ölümü üzerine İstanbul'daki elçilere siyah kıyafetleri gönderdiğini krala bildirdiğini söylemiştir. Majestelerinin o düşünce için özel mühürden 200 pound göndermek istediği belirtilmiştir. Hiçbir elçinin 150 pounddan daha fazla almadığını da belirtmiştir.

Mektup No: 317

Majestelerinin Buckingham Dükü ve Hollanda kontuna, Avusturya Hanedanına karşı diğer elçilerin prensleriyle birlikte bir işbirliği tesis edecekleri kongrenin yapılacağı Hague'da nasıl davranmalarına dair talimatlarını ihtiva etmektedir.

Mektup No: 318

Hague'da İngiltere, Danimarka ve Hollanda arasında yapılan antlaşmalarının maddelerini ihtiva eder.

Mektup No: 319

Mezkûr üç kuvvetin onaylarını ihtiva eder.

Mektup No: 320

Antlaşmanın gizli maddelerini ihtiva eder.

Mektup No: 321

Kardinal Bandini tarafından, Sinyor Canacchio Rossi'ye verilen talimatları ihtiva eder. Uzun süredir Roma kilisesinin Doğu Kilisesi ile birleşmek istediğini mevcut Patriğin azizlere, azizlerin görüntülerine ve eşyalarına dua etmeyi, gerçek huzura, tapmayı reddettiğini, konsillerin otoritelerini ve geleneklerini ve babaları reddettiğini, aynı zamanda kişisel günah çıkarmayı reddedip, onun yerine umumî ve açık bir günah sistemi getirdiği, İngiltere ve Almanya'daki üniversitelere gençleri gönderdiğini ve

orada onların Levant'ta propaganda yapabilmek için doktrini öğrendiklerini söylemektedir. Bu amaç için kendi inancına aykırı piskoposları rahatsız ettiği belirtilmiştir. Sık sık iletişim içinde olduğu Huguenot elçilerin ricası üzerine kilise meclisini kaldırdığını ve aş-a-i rabbanîye saygı göstermediğini belirtmektedir. Kardinal bu suçlamanın asılsız olduğunu dilediğini belirtmektedir. Fakat eğer bunun bir temeli yoksa kendisi Fransız veya imparatorluk elçisinin karşısında temizlemesi ve onların aracılığıyla Roma'ya inancını itiraf etmesi gerektiği ve eğer selefleri gibi Floransa Konsilini ve konseyin getirdiklerini onaylıyorsa Kalvinistlerin ve Luteryanların da hatasını onaylaması gerektiğini belirtti. Bu durumda İstanbul kilisesini yeniden tesis etmek için ellerinden herşeyi yapacaklarını ve geri kalanın onun üzerine kaldığını belirtmektedir.

Mektup No: 322

Hollanda elçisinin görüşünün, Papacılar tarafından konulan tuzaktan kurtulmanın en iyi yolun, Patriğin Venedik Elçisi'nden Rum kilisesine olan bağlılığına dair bir mektup elde etmek olduğu belirtilmiştir. Sir Thomas'ın bu konudaki görüşü ve tavsiyesi aktarılır. Sir Thomas ona ondan Fransız ve imparatorluk vekilleri karşısında yapması istenen itirafın onu büyük ölçüde mahvedeceğini söyler. Romalıların, başarısız oldukları zaman kendi taleplerini reddetmekten hiçbir zaman vicdan azabı buymayacaklarını belirtir. Kardinalin mektubunun Patriğe değil, üçüncü bir kişiye gönderildiğini, bu yüzden de Patriğin yapabileceği herhangi bir cevabın da yetersiz olarak görüleceğini söylemiştir. Ne yapıldıktan ziyade neyin yapılmadığını söylemenin daha kolay olduğunu belirtmiştir. Canacchio Rossi'nin görevinin ya korkunacağını ya da tamamen reddedileceğini söylemektedir. Danışılması gerekenin kendi inancı ve Rum veya Roma kilisesi olduğunu ve böylece kendisinin de başının derde gireceğini söylemektedir. Hristiyan prenslerin bu komplodan haberdar olması gerektiğini söylemiştir. Zira Papa ve İspanya'nın çıkarlarını yücelten her elçinin, efendisine ve müttefiklerine görev yapmakta geri kaldığını söylemektedir. Majestelerinden onun lehine bir cevap alacağını ve Patriğe olan sevgisini gösterecek hiçbir şeyi atlamayacağını söylemektedir.

Mektup No: 323

Yeni Erdel elçisi ve Sir Thomas arasındaki konuşma aktarılır. Majestelerinin birliğin prenslerinin hizmetine olan teklifi konusunda biraz bilginin olduğu bildirilir. Sir Thomas mümkün olduğu kadar iyi bir tavırla Gabor'un o meselelerin kararı hakkında

çeşmeye baş vurmasını önererek özür diler. Elçinin onu Gabor'un hazırlığı hakkında bilgilendirdiğini söyler. Gabor'un Brandenburgh prensesi'le olan evliliğinin tamamlandığından ve Almanya'daki diğer meselelerden bahseder. Sir Thomas ortak amaca kâr getirecek olan teklifler konusunda hiçbir talimat almadığına şaşırıldığını belirtir ve talimat alacak kadar güveninin olmasını ve bir cevap verebilmeyi ister. Sadece bu konuda battığını ve efendilerinin onları hizmete layık gördüğü ve emirlerinin rahatlığını veren diğer elçilerden daha az değer gördüğünü söylemektedir.

Mektup No: 324

Bethlen Gabor'la ilgili haberler verilir. Verrue kuşatması, İngiliz bayrağı altında Venediklilerin hizmetine giren Nathaniel Goodlade'den bahsedilir.

Mektup No: 325

Emperyalistler tarafından yayılan, imparatorun oğlunun Macaristan tacına yerleştirildiği dedikodusu olduğu söylenir. Sir Thomas Gabor'la ilgili olan belirsizlikten ve İngiliz sarayına olan hizmetlerinde karşılaştığı ihmalden bahseder. Gabor'un temsilcisinin efendisine ihanet ettiğinden ve sırlarını imparatorluk Sarayı'na taşıdığına dair büyük bir şüphesi olduğunu belirtir.

Mektup No: 326

Nathaniel Goodlade ile alâkalı olan haberler, Verrua kuşatması, Savoy dükü ve Valteline'deki birlik ordusunun hareketleriyle ilgili bilgiler verir.

Mektup No: 327

Venediklilerin, İtalya'daki savaşı sürdürmek için hem denizde hem de karada yaptığı hazırlıklardan bahsedilir.

Mektup No: 328

İmparatorun huzurunda yapılan, Macaristan Sopsonium'daki diyetle olanlardan bahsedilir. Gabor'un o durum üzerine olan davranışından, Sir Thomas'ın o prensle alâkalı kendi çabaları ve hareketlerinden, Gabor'un evliliği için yapılan hazırlıklardan bahsedilir. Sir Thomas tamamen kendi kafasına göre davranmak zorunda kaldığından ve attığı adımların kabul edilip edilmediğinden üzüntü duyduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 329

Sir Thomas, Bethlen Gabor'un tekliflerine cevap vermesindeki ertelemelerden özür diler. Onu doğrudan İngiltere sarayına başvurmak konusunda cesaretlendirir.

Büyük bir nezaketle birlikte temsilcisinin ihanet ettiğini düşündüğünden bahseder. Bir Protestan prensesle yapmaya niyetlendiği evliliği için de onu tebrik eder.

Mektup No: 330

Gabor'un imparatorun Branbenburgh prensesinin ona olan yolunu engellemeye çalışacağı hasedi üzerine onu kuvvetlerini arttırdığından bahsedilir. Fransız elçisinin sarayından Gabor'un yaptığı teklifler hakkında talimat aldığından bahsedilir. Sir Thomas da sarayından o konudan hiçbir talimat almamış olup o elçinin emirlerini ona ve Venedik Balyosuna göstermekten sakınması konusunda rahatsız olduğu yalanını söylediğini belirtmektedir. Her ne kadar o elçinin emirlerini bildirmek için talimat almış olduğunu biliyor olsa da... Sir Thomas kendi sarayından aldığı ihmal ile kendisinin bu görev için uygun araç olmadığı ve Lord Conway'ı bu meseleyle emir veya cesaret alıncaya kadar rahatsız etmeyeceği sonucuna varır.

Mektup No: 331

Türklerin Bağdat'ı kuşattığı, İranlıların onların büyük bir bölümünü katlettiği, padişaha kul olan Arap prenslerinin sonucu görünceye kadar yardımlarını erteledikleri ve bütün kervanları soymaya ve yağmaladıkları belirtilmiştir. Lehistan kralının Türk bölgelerini işgal eden Kazakları cezalandırma gösterisi yaptığı belirtilmiştir.

Mektup No: 332

İmparatorluk temsilcisinin, arşidükün Macaristan Kralı seçildiğine dair övünmelerde bulunduğu, eğer bu haber doğruysa ve efendileri göz yumduysa birliğin prenslerinden gelen yardım eksikliğine attıkları belirtilmiştir. Sir Thomas majestelerinin her ne kadar kendisi bilmeye layık olmasa da uzun bir süre önce karar verdiğiinden şüphesi olmadığını söylemiştir.

Mektup No: 333

İngiltere ve Venedik konsoloslarının Kaptan Goodlade konusundaki tartışmalarıyla ilgili gelişmelerle birlikte İtalya'daki savaş meseleleri bildirilir.

Mektup No: 334

Sir Thomas. Goodlade, İngiliz ve Venedik konsoloslarıyla alâkalı meseleden bahseder ve eğer adalet elde edemezse onlara İstanbul'da adil olmayan ve zarar verici hareketlerine karşılık vereceğini belirtmiştir.

Mektup No: 335

Goodlade'in hareketi hakkında daha fazla hesap verilir. Saldırıyı yapan Venediklilerin tam ters bir şekilde zarar görenler sanki onlarmış gibi majestelerine

şikâyet ettiklerinden bu şekilde işlerin yoğunluğu sırasında meselenin unutulmasını sağlamasını umduklarından ve bu yüzden Sir Thomas'a onlara İstanbul'da karşılık verilmesinin en iyi olduğu düşünüldüğü söylenmektedir. Sir Isaac Wake, Venedikte Goodlade'le alâkalı hiçbir adalet uygulanacağını beklemediğini fakat İngiltere'ye varacağı zaman adaletle karşılaşacağını umduğunu belirtmektedir. Sir Thomas'ın Gabor'la ilgili olan haberlerinin çok önemli olduğunu ve Venediklilerin onun yapabileceği bir saptırmaya çok dayandığını bildirir.

Mektup No: 336

Roma ve İtalya'nın diğer bölgelerinden haberler ihtiva etmektedir.

Mektup No: 337

Gabor'dan gelen bir temsilcinin Venedik'e vardığı bildirilir. İtalya haberleri ve Goodlade meselesinden bahsedilmektedir.

Mektup No: 338

Sir Thomas, krala Gabor'la başarılı bir şekilde müzakere ettiğini ve Bâbîâli'deki İspanyol hareketlerine karşı geldiğini belirtmekte, bunların majestelerine hizmet edeceğini umduğunu belirtmektedir. Fakat kendisinin majestelerinin emirlerine layık olmadığını ve görevlendirilmekten ziyade kâr getirmeyen bir hizmetkâr olarak yurda çağırılmak istediğini söylemektedir. Fakat majestelerine hizmet için başladığı herşeyi bitireceğini ve onun kraliyet isteği ne olursa, sadakatini besleyeceğini ve memnuniyeti olacağını belirtmektedir.

Mektup No: 339

Fransız elçisinin kendi çıkarlarına hizmet için yaptığı bir aylık ertelemeden sonra en sonunda Sir Thomas'tan Gabor'un teklifleri hakkında bir talimat alıp almadığını sorduğunu ve Sir Thomas'ın da hayır cevabını vermesi ve elçinin de buna şaşırması anlatılmıştır. Elçinin daha sonra ona sarayının Gabor'un tekliflerini onayladığını ve onu antlaşmayı Fransa adına tamamlamak konusunda güçlendirdiğini ve para ödeme konusunda söz verme yetkisi verdiğini söylediği, fakat eğer Sir Thomas'ın İngiltere'den benzer bir otoritesi yoksa devam edemeyeceğini ve aynı zamanda Bâbîâli'deki İspanyol antlaşmasına karşı çıkmak için de Sir Thomas'la birleşmek konusunda talimat aldığı, Sir Thomas'ın da bu konuda bir talimat almadığı, majestelerinin daha yakın bir yol üzerine karar vereceğine ve onu bu kadar büyük meseleler için değersiz gördüğüne inandığını söylediği belirtilmiştir. Fakat yasaklanıncaya kadar o ve Balyos ile efendisinin hizmetini ilerleteceğini düşündüğü

meselerle bağdaşacağını belirtmiştir. Sekretere Fransız elçisinin efendisinden güven almasının ve bu müzakereyle onurlandırılmasının ne mutlu olduğunu söylemektedir. Her ne kadar üzüm tarlasına on birinci saat gelmiş olsa da... Onun kendi utancına daha duyarlı olduğunu, çünkü kendi değersizliğinden geldiğini söylemektedir. Fakat her ne kadar başkaları onuru alsa da eğer müzakeresi başarılı olursa çabasından mutlu olacağını bildirmektedir. Türk bakanlarının İngiltere'den iki millet arasındaki dostluğun yenilenmesi için yeni bir mektup gelmediği için huzursuz olduklarını bildirmiştir. Fakat kendisi tarafından geri getirilen ve düzene getirilen ticaret meselelerinin sonucuyla kompliman almaktan onur duyduğunu belirtmiştir. Şüphenin en kötü şart olduğunu ve aynı zamanda o devlette tüccarlar tarafından tutulduğunu bildirmiştir. Sonra o bölgelerdeki umumî hadiselerden bahseder. Bağdat kuşatmasından, İstanbul'daki askeriyenin küstahlığından, Cezayirli ve Tunuslar arasındaki kavgadan, Tatarların, tekrar Lehistan'a akınlar yaptığından, Lehistan majestelerinin düşmanları Tatarların hatırı için dostu Kazakları cezalandırarak yaptığı kötü hareketten, Kazakların bunun üzerine hanın Karadeniz'de Türklere karşı olan hareketlerine katılmalarını sağlamak için Lehistan'a karşı Tatarlara katıldığından, bunun da kaptan paşayı meşgul edeceğinden ve Akdeniz'de İspanyollara istediklerini yapma özgürlüğünü vereceğinden, Boğdan Prensi Radula'nın ölümünden, onun yerine olağan kanun ve uygulamaya aykırı olarak hanedana ve kana yabancı birinin getirildiğinden bunun da sorunlar yaratabileceğinden bahseder.

Mektup No: 340

Sir Thomas Canterbury Başpiskopos'nua Romalıların İstanbul Patriğine karşı yaptığı planlar ve Patrik hakkındaki düşünceleri ve onunla birlikte hareketleri hakkında bir hesap verir. Sinyor Canacchio Rossi'nin Patriği mahvetmek yaptığı kurnaz ve adı plandan bahseder. Patriğin bunun üzerine yaşadığı tehlikeden bahsetmiştir. Sir Thomas veziriazamı onun lehine araya soktuğunu ve Romalıların bu hareketteki derin ve tehlikeli hareketlerinden bahseder. Şu an Patriğe karşı olan hareketleri bozduğunu ve para yardımıyla onu geri getirdiğini siyöelemktedir. Başpiskopos ve Sir Thomas arasındaki mektuplarda bahsedilen Metrophanes hakkında hesap verir. Rum milletinin uzun kölelikle tamamen bozulduğunu söyler

Mektup No: 341

İtalya'dan haberlerle birlikte İspanyolların Papa'nın kendi taraflarında olmasından emin olmak için yaptığı hareketler ve İngiliz donanmasının yenilgisi hakkında verdiği raporlardan bahsedilir.

Mektup No: 342

İngiliz ve Venedik konsolosları arasındaki tartışma hakkında bilgi verilir.

Mektup No: 343

Gabor'un evliliği hakkında bilgi verilir. Prens'in yokluğunda Tatarları Erdellilere getirmek için yapılan faaliyetlerden bahsedilir. İmparatorun temsilcisi tarafından Bâbiâli'deki İspanyol antlaşmasını canlandırmak için yapılan çabalardan bahsedilir. Berberî Korsanlarının duyulmamış küstahlıkları ve Fransız ve Hollandalılar üzerine yaptıkları saldırılar anlatılır. Bâbiâli'nin onları cezalandırmaya veya kendi bölgelerinde onlar tarafından ihlal edilen otoritelerini savunmaya korktukları söylenir.

Mektup No: 344

İstanbul'daki meskûn elçilerin Sir Thomas Roe'yu Bâbiâli'deki İspanya antlaşması için yapılacak olan yeni hareketlere karşı gelme meselesini yönetmek için seçtiği söylenmektedir. Sir Thomas her ne kadar kendisinin böyle bir muhalefet için talimatı veya o durumda para vermek için emirleri olmadığından dolayı en donanımsız kişi olduğunu söylese de... Metodunun İspanyolların hareketlerini çok etkili bir şekilde hayal kırıklığına uğratacağını ve onlara Bâbiâli'deki din ve hukuk adamlarıyla karşı geleceğini belirtmektedir. İngiltere'den beş aydır, kraldan da bir yıldır haber almadığını, böylece kendisinin tamamen hareketsiz olduğunu ve güzel bir hasadı kaybetmekten korktuğunu söylemektedir. Ege ve Levant'taki Berberî Korsanlarının küstahlıklarıyla ilgili başka örnekler de verir. Bağdat'ı kuşatan veziriazamın kendisinin kuşatılmış olduğunu söyler. Litvanya'daki İsveçlilerin hareketleri, Kazakların ve Tatarların Lehistan kralı tarafından İsveçlilere karşı gelmek için çağırıldığını belirtmektedir.

Mektup No: 345

Lord Conway, Sir Thomas'ın hareketlerinin İngiltere'de tatmin gördüğü tekrar edilmektedir. Gabor'un ana talebinin para olduğu ve kralın da Mansfelt'e, Danimarka kralına ve bir donanma çıkarmak konusunda büyük masraf içinde olduğu ve majestelerinin Bâbiâli'yi böyle bir müzakere için Sir Thomas'ın bilge bir şekilde gözlemlediği gibi uygun bir yer görmemesi dışında, Gabor'dan Fransa'ya gönderdiği gibi bir haberci göndermesini beklediğini söylemiştir. Fakat majestelerinin hiçbir zaman Sir Thomas'ın bu veya başka bir meselenin yönetimindeki gayretini ve yeteneklerini

uygun zamanda küçümsemediğini belirtmektedir. Gabor'un diğer prenslerin elçileriyle buluşması için Hague'ye bir elçi göndermek konusunda davet aldığı belirtilmiştir. İngiltere donanmasının kötü başarısına rağmen majestelerinin İspanya ve Avusturya Hanedanı'na karşı savunma ve saldırı konusundaki kararında ısrarcı olduğu belirtilmiştir. Majestelerinin parlamentodan liberal yardımlar beklediği belirtilmiştir. Sir Thomas'ın Gabor'u hazır tutmasının ve İspanya'nın Bâbîâli'yle yapacağı antlaşmayı bozmak için yapacağı her hareketin kralın niyetlerine, kısa süre sonra karadan alacağı cevapta göreceği gibi cevap vereceğini bildirmektedir. Sir Thomas'ın Bâbîâli'den geri çağırılması veya devam etmesi konusunda çok tartışma olduğu belirtilmiştir. Eğer Sir Thomas'ın devam etme isteği olsaydı majestelerinin onu devam ettireceğini fakat tam tersini görerek, kralın Buckingham Dükü'nün ricası üzerine Sir Thomas Philips'in, onun halefi olması için belirlediğini söyler. Eğer hastalıktan dolayı altı haftadığı yatağına hapsolmuş olmasaydı daha erken mektup azmış olacağını söylemiştir.

Mektup No: 346

İtalya'dan haberler aktarılır.

Mektup No: 347

Kırım hanının büyük bir ganimetle Lehistan'dan çekilirken, ordusunun bir kısmını kaybettiği belirtilir. Sir Thomas'ın önceden gördüğü gibi Osmanlı adayına karşı olan Boğdan meselesinden dolayı Türklerin endişe duyduğundan, Bâbîâli'deki İspanyol hareketlerinin meyvelerinden bahsedilir.

Mektup No: 348

Türkler ve Venedikliler arasındaki yeni bir kavga sebebinden bahsedilir. Bunun sebebinin Ege'den tahıl almak için giden iki İngiliz gemisinin Zenta Valisi tarafından alınmasına ve o gemilerle Türkler üzerine hakaret etmelerine bağlar. Sir Thomas'ın büyük hasarı engellediğinden bahsedilir. Venediklilerin sadece İngiliz gemilerini zorlamak için değil, İngiliz milletini Türklerle savaştıracak olan kanunsuz hareketlerinde kullanmak için de olağanüstü bir şekilde kullandıklarından bahsedilir. İngiliz gemilerinde İngilizlerin hakkını gaspetmek için Aziz Mark bayrağı kullanıldığı, fakat düzensizlik yapmak için asker olarak taşımanın daha uygun olduklarını düşündükleri Aziz George bayrağı kullandıklarından bahsedilir.

Mektup No: 349

Sir Thomas Bay Petty'nin antikaları araması ve kendi hareketleri hakkında bir hesap verir. Sir Thomas'ın aynı aramada yaşadığı zorluklar aktarılır. Pora Aurea'daki

antikalar hakkında daha fazla detay verilir. Eğer Arundell kontu ve Buckingham Dükü arasında bir birlik olsaydı hiçbir şeyin onun için zor olmayacağını belirtir. Türkiye hakkında özet bir hesap verir.

Mektup No: 350

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'in Goodlade meselesindeki onurlu görüşünden bahseder. Her ne kadar onun şahsını tanımasa da, onun hareketlerini ve hayatını bildiğini ve yalakalık olmadan onurlandırdığını söylemektedir. Venedik Senatosundan onun ve yeğeni Bay Wilkinson'un mektuplarında bulunduğundan daha fazla adalet beklemediğini belirtti. Onlara İstanbul'da karşılık verebileceğinden fakat bir İngiliz ve birisini sırtından vurmaya gönülsüz olarak bunu yapmayacağını söylemektedir. Kendisinin Gabor veya İspanyol antlaşmasının Sir Isaac'in belirttiği kadar iyi kabul bulup bulmadığını bilmediğini söyledi. Her ne kadar bir cevap gelene kadar yazmayı bırakacağını söylemiş olsa da belki de sonuçlar itibariyle doğrulanacak olan hizmetini atlamayacağını bildirmektedir. İmparatorun mümkün olduğu zaman Gabor'u son antlaşmayla elde ettiği Macaristan'ın bir kısmından çıkarmaya kararlı olduğunu bildirmektedir ve bu yüzden Gabor'un da bunu bilerek onunla birlikte olacağını söylemektedir.

Mektup No: 351

Sir Thomas yanlış anlaşılardan kurtulmak için geri dönüş isteğini belirtmekte ve açıklamaktadır. Halefi ve bu konuda tamamen kendisini düke teslim ettiğini bildirir. Porta Aurea'daki heykelleri ona söz verdiğini belirtir. Rumeli'de antikaları araştırmak için üç tane hizmetkârı olduğunu söyler. Asya'ya hizmetkâr göndermek için padişahın surlarının yöneticisinden hüküm aldığını bildirmektedir. Patriğin yardımı ile Atina'ya ve Thebes'e bir papaz gönderdiğini ve Halep, İzmir ve Mora'daki konsoloslara aynı durum üzerine emir verdiğini belirtir. Zor bir şeyi keşfettiğini belirtir. Bay Petty'nin adalardan pek çok elde ettiğini fakat onların ne olduğunu bilmediğini söylemektedir. Gabor ve İspanya antlaşmalarıyla ilgili olarak hiçbir emir almayarak, hizmetinin İngiltere'de kabul görmediğini anladığını ve dükü bir daha rahatsız etmeyeceğini bildirmektedir. Türk imparatorluğu'nun yönetiminin pek çok sorun içinde olduğunu bildirir. Yeniçerilerin yönetilmeyen küstahça taleplerinden bahsetmektedir. Onlara boyun eğmeye zorlanan padişahın emirlerine karşı geldiklerini ve her ne kadar sultana göre hareket etmiş olsa da bostancıbaşıyı azletmeye zorlanmış olduğunu bildirmiştir.

Mektup No: 352

Sir Thomas, diğer elçilerin, kendisinin Gabor'la alâkalı olarak bir emir almasını beklemelerinin o prensle alâkalı bütün müzakerelerin tamamen durduğunu belirtmektedir. Gabor'un imparatorun oğlunun Macaristan tacına geçişine verdiği garip tepkiden bahseder. Güçlü iddialarından geri çekilmiş olduğunu belirtir. İmparatorun onu ilk fırsatta, son antlaşmayla elde ettiği Macaristan topraklarından çıkarma kararı hakkında bilgilendirir. Silahlı 20.000 adamı olduğunu ve dedikodulara göre hareketle onun hakkındaki bütün haberleri engelleyeceğini söylemektedir. Fakat bu dedikoduların, onlara güvenilmeyecek kadar sık sahte çıktığını ve prensin Hristiyanlık'tan destek alarak ve yaralarla canlandırılınca kadar onlara güvenmeyeceğini bildirmektedir. Ve eğer arka kapı ihmal edilirse bunun onarılamaz bir ihmal olacağını söyler. İspanyol tarafının antlaşmalarını takip ettirdiğini ve aktif kısmın diğer elçiler tarafından kendisine bırakıldığını söylemektedir. Onları izleyeceğini söylemektedir. Uzun süre önce majestelerine kralın onun hakkındaki görüşünü öğrenmek için yalvardığını ve majestelerinin de Buckingham Dükü Hague'deyken bu fırsatı aldığından şüphesi olmadığını belirtir. İyiliği için olduğunu umduğu Sir Dudley Carleton'un azlinden memnun olduğunu ve majestelerinin mesmeseleleriyle onun değerli halefinin, onun amacı için olan gayreti ve yetenekleriyle zarar görmeyeceğini umduğunu söylemektedir.

Mektup No: 353

Sir Thomas, Canterbury başpiskoposuna kendisine yazdığı ve mümkün olduğu zaman teslim edeceği Patriğe yazmış olduğu mektup için teşekkür eder. Kitapların masrafının 300 poundu geçmeyeceğini söyler. Çünkü büyük bir sayıyı ön görmediğini belirtir. Pek çok önemli yazarın değerinden bilgisiz olmalarıyla böyle hüküm verdiklerinden ve bazen de en iyilerinin o nedenden dolayı kolaylıkla alınabildiğinden bahseder. Diğerleri için kârsız olduğunu görerek bütün gücünü ve zekâsını bu işte harcayacağını bildirmektedir. Fakat Patriğin kütüphanesinin mücevherini hâlihazırda aldığını düşündüğünü söylemektedir. Eskiden İskenderiye Patrikliği'ne ait olan ve Cyril tarafından getirilmiş olan eski büyük, Arapça Cyril'i aldığını fakat henüz ele geçirmediğini belirtmiştir. Bunun ekselanslarına olan yardımı ve Afrika'ya özellikle edeceği yardım anlatılmıştır. O kitapta Hristiyan dünyasının dört patrikliğe bölen açık bir kanun olduğunu, kiliselerin özgür ve Roma Piskoposu'na eşit olduklarını belirtmiştir. O kitabı ele geçirmeyi ve sonra da Başpiskopos'a zengin bir maden olarak gömülmesi için İngiltere'ye göndereceğini söylemektedir.

Mektup No: 354

Sir Thomas, Patriğin iyi bir kitap toplayıcısı olduğunu fakat hızlı geldiğini söyler. Önceki mektuptaki eski kanunları ihtiva eden Ms'nin Doğu Kilisesi'nin mücevheri olduğunu söyler. Bay Petty'nin onun aracılığıyla Rumeli'deki en iyi kütüphaneye alındığını ve Sir Thomas'ın hizmetkârlarının yardımıyla değerli olduğunu düşündüğü 22 tanesini götürdüğünü söylemektedir. Sir Thomas kendi hissesini umduğunu söyler. Fakat Bay Petty'nin kendisini düşündüğünü belirtir. Sir Thomas o kütüphaneye bir kere daha bakmak istediğini, fakat Bay Petty'nin onun güveni altında orasının iki anahtarla kitlenecek kadar büyük bir darbe verdiğini söylemiştir. Bu yüzden kütüphaneye giremeyeceğini söylemektedir. Her ne kadar onun ellerindeki kitapların aynı kullanım için güvende olduğunu düşünse de Bay Petty'nin kitaplarının başlıklarından bahseder. Şimdi majesteleriyle birlikte İngiltere'de olan Sansy Baronu'nun güçlü bir kese ve büyük bir çabayla, bütün Rumeli'yi soyduğunu ve Patriğin çok değer verdiği ve kaybına çok üzüldüğü ödünç verilen iki kitabı götürdüğünü belirtir. Bay Petty'dekiler arasında 22 tane olup onların Ephrahim ve Mannesef, iki Yunan babası Phocion, Eusebius'un da aralarında bulunduğunu söyler. Kendisinin ise, Bay Petty'nin Patriğin söylediği kadar eski olduğunu düşünmese de notlarla birlikte Tecla'nın incili olduğu söylemektedir. Ve sonra da elde ettiği kitaplar hakkında başka bir liste verir. O konuda daha büyük hedefleri olduğunu ve yukarıda bahsedilen konsillerin bir kütüphaneye layık olduğunu belirtmektedir. Doktor tarafından emanet edilmiş olan Cyrsippus'u arayacağını ve eğer ondan daha fazla talimat alırsa en iyisini yapacağını, fakat almazsa cehaletten dolayı pek çok hata yapacağını söylemiştir.

Mektup No: 355

Lord Conway, Sir Thomas'a yakın zamanda iyileşmesi üzerine mektup yazdığını ve şimdi de Sir Thomas'ın tatmin olmadığını gördüğü iki nokta üzerine mektup yazdığını belirtir. İlk olarak Sir Thomas'ın müzakerelerini majestelerinin nasıl kabul ettiği ikinci olarak da neden, nasıl devam edeceğine dair hızlı bir talimat alamadığıdır. İlki için onu majestelerinin her zaman Sir Thomas'ın müzakerelerine ve haberlerine değer verdiğini, bütün hareketlerinin sebeplerini gözlemlediğini, bilinçli ve katı bir hüküm gördüğünü belirtir. Bunu Sir Thomas'ın Gabor'u umumî amaç için uzun süredir hazır tutmak konusundaki zekâsı ve hükmüne bağlar. Eğer majestelerinin şimdi ne kadar neşeli bir şekilde maaşını devam ettirdiğini, siyah elbiseler için verdiği fazladan parayı ve Sir Thomas eğer isterse onu elçiliğe devam ettirmeye ne kadar istekli

olduğunu düşünürse, majestelerinin iltimasına ve ona hizmet etme kabiliyetlerine değer verdiğine ikna olacağını söylemiştir. İkinci nokta hususunda, ön görülmeyen bazı hadiselerden ve acil durumlardan, bunların da ertelemeye neden olduğunu söyler. Lord Conway neden majestelerinin Sir Thomas'ın beklediği gibi o noktada bir cevap alamadığını belirtir. Sir Thomas'ın sadece kendisini değil, diğerlerinin de bu nedeni görebilemesi için nedenler sunar. Zira majestelerinin her zaman Gabor tarafından yapılacak olan bir saptırmanın kullanışlı olduğuna haklı değeri verdiğini ve Hague kongresiyle durum isteklerine uygun olduğu zaman bunun düşünüldüğünü ve Sir Thomas'a prensi antlaşmaya sokması için ima verildiğini söyledi. Ve kralın, Fransa kralının ve müttefikleri Savoy ve Venediklilerin onun tekliflerine ne kadar itimat ettiklerini bilmeyerek başka bir şey yapmasının mümkün olmadığını söylemektedir. Sonra da Sir Thomas'ı Gabor'un Danimarka'dan Hague'ye gönderdiği habercisinin hareketleriyle birlikte majesteleri, Danimarka ve Hollanda arasında yapılan antlaşmanın sonuçlandırılmasından, Fransız elçisinin görevi olmadığından dolayı çekilmesinden ve İsveç elçisinin de antlaşmadan önce ölmesinden ve Gabor'un da birliğe kabul edildiğinden bahseder. Şifreyle Bohemya kralının geri getirilmesinin belirlendiğinin ve Gabor'a bir saptırma yapması için 400.000 rixdaler verildiğinden bahseder. Bu kararlarla birlikte habercinin Gabor'a geri döndüğünü belirtir. Böylece Sir Thomas'ın meselenin nerede ve kimlerle halledildiğini görebileceğini söylemiştir. Eğer kendi hastalığı onu tamamen işlerden alıkoymuş olmasaydı onu daha önceden bilgilendireceğini bildirmektedir. Sonra da şifreyle Gabor'un attığı adımları ve ne yapacağı belirtilmektedir. Her ne kadar Gabor'un yeni tekliflerine dair karar alınmış olmasa da onu tatmin etmek için bütün gerekli alâkanın ve süratin gösterileceğini belirtir. Danimarka kralının da prensle birlikte savaş alanına gitmeye istekli olduğunu belirtir. Şimdi sadece Sir Thomas'ı majestelerinin, onun Gabor'uu hareketlendirmek konusunda attığı adımları iyi takdir ettiğini bildirmek kaldığını böylece ona umumî iyinin elde edilebileceği yer olan İstanbul'daki bütün çıkarlarını ve sabit tutması ve hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. Sadece eğer Türkleri, Hristiyanlığı işgale çekme skandalından sakınması gerektiği belirtilmiştir. Şifreyle Bâbiâli'deki İspanya antlaşmasını yok etmek ve oradaki elçilerin etkili bir şekilde ona katılmasını sağlamak için gereken herşeyi yapması gerektiğini söylenmiştir ve eğer bunun için para gerekiyorsa ve miktar büyük değilse, müteşekkir bir şekilde ona tekrar para verileceğini söylemektedir. Sir Thomas'ın geri çağırılması ve kalmasıyla ilgili mesele hakkında

sorunlar olduğunu belirtmiştir. Tüccarların Sir Thomas'ın kalmasını ciddi bir şekilde istediklerini ve bu konuda Krala ve konseye dilekçeler yazdıklarını ve son olarak da parlamentoya Sir Thomas Philips'in gönderilmesine karşı çıktıklarını belirtmiştir. Fakat kralın söz vermiş olarak o elçinin adaylığını koruyacağını belirtmiştir. Onun görevini ve güvenini aldığını fakat ne zaman gideceğini bilmediğini söylemektedir. Mektubunun suretine yazdığı dipnotunda ise Sir Thomas'a majestelerinin müttefikleri ve Gabor'la olan antlaşmayı takip edeceğini belirtmiştir ve Fransa kralının ayrı olarak herşeyi yapacağını duymaktan memnun olacağını söylemektedir. Onu bütün ölçülerininve aynı yoldaki sabitliğinin takdir aldığı konuda onu tekrar temin eder. İngiltere'deki meselelerin biraz karışık olduğunu fakat iyi bir sonucu umduğunu belirtir. Kendi kötü sağlığının ve büyük işlerin, onu olması gerekenden daha az detaylı yaptığını söylemektedir. Fakat kısa süre içerisinde daha iyi bir yüz vermeyi umduğunu söyler. Sir Thomas'ın planlanan halefi Sir Thomas Philip'in öldüğünden bahsedilir. Bunun üzerine alınacak olan kararı bilmediğini, fakat onun hizmeti ve tatmini için herşeyi yapmaya hazır olduğunu belirtir. Sir Thomas'ın Court of Wards'daki maaşının ödenmesi için özel mührün kral tarafından imzalandığını belirtir.

Mektup No: 356

Roma ve İtalya haberlerinden bahsedilir. İtalya'da bir barış antlaşmasının tamamlandığı söylenir. Papa'nın İspanya'dan tatmin olmadığı belirtilir.

Mektup No: 357

Danimarka kralının, Kont Mansfelt'in ve Brunswickli Dük Christian'ın faaliyetleri aktarılır. Parlamentonun henüz krala Danimarka kralına verilmek üzere aylık 30.000 poundluk yardımı vermediğini ve Fransa kralının da Danimarka kralının kendisi ve Aşağı Saksonya Birliği'nin ayrı şartları kabul etmeye neden olacağı şekilde sözlerinden geri kaldığı belirtilir.

Mektup No: 358

İtalya'daki yeni barış için düzelmemiş olan durumdan bahsedilir. Papa'nın İspanyollarla sert bir düşmanlık içinde olduğu belirtilir.

Mektup No: 359

Dubrovnik'e gelen bir İspanyol temsilcisinin, İspanya ve Bâbîâli arasındaki antlaşmayı ilerletmek için İstanbul yolunda olduğundan bahsedilir. Kont Olivarez'in gelen bir cevabın İspanyolların bu adımı takip edeceklerini ve şayet bu antlaşma gerçekleşirse olacak olan kötü durumdan bahsedilir. Dört elçi arasında onunla burada

savaşılmasından ziyade gelmesini engellemenin kararlaştırıldığı, Sir Thomas'ın da buna göre temsilcinin sahte mektuplarını ele geçirmek ve onu Türk topraklarından çıkarmak için bir emir ve para elde ettiği ve bir tane de Dubrovnik'e, bundan sonra hiçbir İspanyol vekiline yol vermemeleri için hüküm gönderildiğinden bahsedilir. Böylece Sir Thomas bu projenin sonsuza kadar olmasa bile bir süreliğine sona erdini umduğunu belirtir. Lehler ve Türkler arasında Kırım hanının Lehistan'a son girişinden sonra bir savaş olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu, Lehlerin de intikam olarak Kazakları cesaretlendirdiğinden bahseder. Onların boğaz üzerine yapacakları hazırlıkların Osmanlılar üzerinde genel bir panik yarattığı belirtilir. Bağdat'ı kuşatan Türk ordusunun İranlılar tarafından kuşatıldığını ve büyük bir tehlike ve sıkıntı içinde olduklarını belirtir.

Mektup No: 360

Daha önce müzakeresini gizli tutan Fransız elçisinin Sir Thomas'ı Gabor'la ilgili bilgilendirdiği, Gabor'un da beyanları ve diğer hareketlerinden bahsedilir. Eğer mevcut miktarlar aktarılırsa savaşı başlatmaya râzı olduğundan bahsedilir. Gabor'un, kendisini Silezya'da beklediği Kont Mansfelt ve o bölgedeki pek çok önemli lord ile iletişim içinde olduklarını ve Danimarka kralından başladığı zaman o durum üzerine daha fazla yardım alacağı konusunda teminat aldığını belirtilir. Fakat şu an için 100.000 doların verilmesini istediğinden bahsedilir. Sir Thomas'ın neden Gabor'un samimi olması gerektiği konusundaki nedenleri, yapabileceği saptırmanın önemi ve sonucu aktarılır. Sir Thomas, eğer majesteleri aylık 30.000 poundu Danimarka kralına ve Mansfelt'e harcıyor, düşmanın arkasında 25.000 kişilik büyük bir orduyla belirecek olan kuvvetli ve cesaretli bir prene ayda 2.000 pound harcamanın ne olduğunu ekler. İspanya'dan Gabor'a evliliği üzerine hediyeler ve komplimanlar getiren bir haberci gönderildiği belirtir.

Mektup No: 361

Sir Thomas antikaları araştırmak konusundaki hareketlerinden ne elde ettiği konusunda verdiği hesapta bahseder. Farklı yerlerdeki büyük çabasından bahseder. Portoa Aureda'dakileri elde etmeye çalışmaktan vazgeçmek zorunda kaldığını belirtir. Her ne kadar Bâbıâli'deki defterdar'a onları elde etmek için 500 dolar vermiş olduğunu belirtse de... Hamlelerin rahatsızlık yükseltmemesi için iyi ölçülmesi gerektiğini belirtmektedir.

Mektup No: 362

Sir Thomas Sir Isaac Wake'e umumî iyilik için bir istekte bulunur. Değerli bir insanı Sakız Piskoposluğu için onun Savoy dükünden bir destek almasını ister. Bu kişinin İzmir'de bir kilisesi olmayan Roma Katolik Başpiskoposu olduğunu ve Sir Thomas'ın ve İngiliz milletinin büyük bir dostu olduğunu belirtir. O din adamının o çalışma için olan niteliklerinden bahseder.

Mektup No: 363

Aynı konudan bahsedilir. İngiliz dostu olan İzmir piskoposunun Sir Thomas elçiliğini terkettiği zaman İngilizlere yardım edeceğinden bahsedilir. Sir Thomas bu rahibin, Buckingham dükü için antikalara elde etmekte yardımcı olduğunu belirtir.

Mektup No: 364

Kont Mansfelt'in kötü başarısından, Dük Brunswickli Christian'ın faaliyetlerinden ve diğer Alman meselelerinden bahsedilir.

Mektup No: 365

Sir Thomas, Lord Conway'ın iki mektubunun ele geçirildiğinden bahseder. Kendisine bir uyarı yapılmadan halefinin gelmekte olduğundan bahseder. İspanya'dan gelen temsilcinin durdurulması için ne yaptığından bahseder. Onun attan düşerek üç kemiğini kırdığı ve Ragusa'ya taşınmış olduğu belirtilir. Gabor'un temsilcisi tarafından, eğer Sir Thomas'ın antlaşmayı tamamlama gücü varsa, onunla umumî amaç için konuşma teklifi yapıldığından bahsedilir. Bu konuda hiçbir emri almayarak, Prens'in umutlarını canlı tutmak için kendisini dışladığını belirtir. Kralın adına Bâbîâli ve Lehler arasındaki meselelerin düzenlenmesi için Sbarass dükünden bir mektup aldığını belirtmektedir. Türklerin de aynı durum üzerine kendisine başvurduklarından bahseder. Bu konudaki nedenleri ve aldığı tedbirli kararlardan bahseder. İstanbul'a gelmekte olan Bay Hayes'in Venedik'e vardığından bahsedilir. Sir Thomas'ın onun ipek ticareti için İran'a gideceğini ve Türkler ile İranlılar arasında arabuluculuk yapacağını düşündüğü belirtilir. Geri dönüşü için gerekli erzak ve tehlikeli bir yol ve yolcuğun zor olacağından yakınır. İspanyol temsilcisiyle ve Gabor'la ilgili meseleler hakkında daha fazla hesap verir.

Mektup No: 366

İngiltere'den Gabor'la olan müzakerelerinin ihmal edildiğinden ve küçük görüldüğünden, Sir Thomas şikâyet eder. O Prens'in, daha az hizmet için ödenenlerle mukayese edildiğinde ne kadar mutevazı bir para istediğinden bahseder. Prens'in eğer bir teminatı olursa Viyana'ya doğru ilerlemeye hazır olduğunu belirtir. Fakat Sir

Thomas'ın emri olmayarak artık yeterli olmayan geciktirici cevaplar vermek zorunda kaldığını belirtmektedir. Uzun, güvenilir ve tehlikeli hizmetlerinin yerine büyük zorluklar ve cesaretini kırıcı şeylerle karşılaştığından bahseder.

Mektup No: 367

Sir Thomas, beklentileri ve onu hazır tutmak için Erdel prensine bir mektup yazmıştır. Onu geri dönüşü ve ekselanslarına İngiltere'de İstanbul'da olduğundan daha kullanışlı olmayı umduğunu belirtir.

Mektup No: 368

Lord Conway, majestelerinin, Sir Thomas'ın Gabor ve İspanyol antlaşması ve ona diğer hizmet eden konularda gösterdiği büyük zekâ, vefa ve hükümden aldığı büyük tatmini belirtme sözünü genişletir. Majestelerinin, bununla birlikte güvenilir ve yetenekli bir vekili olarak gördüğü kişinin hiçbir zaman üzerine bir utanç veya yansıma atmaya düşünmeyerek, onun değerini, çabalarını kabul ettiğini ve onun en ağır meseleleri başlatmak ve bitirmek konusundaki yeteğinden ve şahsî onurundan bahsettiğini bildirmiştir. Planlanan halefinin ölmesiyle majestelerinin, ona olan saygısını göstermek ve tüccarları tatmin etmek için, müzakerelerin ve tüccar meselelerinin durumuna bakarak, Sir Thomas'ı bir yıl daha orada tutmaya karar verdiğini ve ondan kendisini ve meselelerini buna göre ayarlamasını istemekte olduğunu bildirmiştir. Sonra da Sir Thomas'a, majestelerinin gemilerinin eğer zorunluluk durumunda gemilerin para karşılığında Cezayir ve Tunus limanlarına yanaşabilmesi konusunda emir verdiğini belirtmektedir. Şifreyle majestelerinin Gabor'un teklifleri hakkındaki isteğini bildirir. Bunun başka bir yolda olup değiştirmenin uygun olmadığını ve Fransa kralının bu konuda majestelerine veya onun vekillerine her ne kadar Bâbîâli'de Gabor'un temsilcilerine karşı çok ileri göstergeler de bir teklif yapmadığını bildirmiştir. Buna rağmen Gabor'un umumî iyi için kullanılabilmesinden memnun olacağını belirler. Eğer Sir Thomas, Gabor'un bir vekili ile Fransa elçisinin mezkûru temsil etmesini sağlarsa bunun başarılı olacağını tahmin etmektedir. Majestelerinin Sir Thomas'ı İspanya antlaşması ve diğer elçiler tarafından meselenin yönetimi için seçilmesinden memnun olduğunu belirtmektedir. Ve masraf konusunda, majestelerinin onun tedbirine ve yönetimine güvenerek diğerleriyle bağdaşması gerektiğini bildirmiştir. Parlamantonun destekler konusunda yavaş emirler

vermesinin, majestelerinin planlarını yavaşlattığını bildirmektedir. Danimarka kralının ve Kont Mansfelt'in ordularının durumunu ve Mansfelt'in yaşadığı hadiseyi anlatır

Mektup No: 369

Sir Thomas Lehler ve Türkler arasındaki uzlaşma mektubuna cevap verir. Kaymakamla olan konuşması aktarılır. Tatarların Lehistan'ı işgal etmesinden kendini temizlemek için kaymakamın olağanüstü gayreti aktarılır. Sir Thomas'ın düke Türklerin bu konudaki eğilimi ve hem Kazakların hem de Tatarların dizginlenmesi konusundaki gayretleri aktarılır.

Mektup No: 370

Fransa ve İspanya arasındaki ayrı barışın tamamlanmasından bahsedilir. Fransa'nın büyük bir tenkide maruz kaldığından bahsedilir. Sir Dudley Carleton'a yazılan mektubun yerine ulaşmadığından ve Sir Robert Killigrew'in onun yerine elçi olarak atandığından bahsedilir.

Mektup No: 371

İtalya'dan haberler aktarılır.

Mektup No: 372

Fransa'nın yaptığı barışa rağmen İtalya meselerinin hâlâ belirsiz bir durumda olduğu belirtilir. Papa'nın mezkûr barışı hafif bir şekilde kullandığını ve Venedik ve Savoy'un tamamen ihmal edildiğinden bahsedilir.

Mektup No: 373

İngiltere'den bir emir almadığından dolayı Sir Thomas Gabor'dan gelen yeni haberler ve teklifler hakkındaki rahatsızlığından bahseder. Gabor onu majestelerinin, Gabor'un vekili ile Bâbîâli'den birliğin üyeleriyle birleşmesi için izin almak konusunda görevlendirdiğini bildirirken, İngiltere'den hiçbir talimatının olmadığını belirtir. Bu belirsizlik içerisinde ne yapması gerektiğini, gerçeği biliyorsa diye Balyos'a sorduğunu belirtir. Bu başlıktaki üzüntüsü ve şikâyetlerinden bahseder. Bu tarihe kadar gönderdiği mektupların tarihini verir. Bunlara da hiçbir cevap lütfu alamadığını belirtir.

Mektup No: 374

Yaşlı kaymakamın sipahiler tarafından azledildiğini ve padişahı çok üzecek şekilde gayri insanî boğdurulduğunu bildirilir. Onun büyük yaşı, değeri ve hizmetlerinden, ona karşı yapılan iddialardan bahsedilir. Sir Thomas buraya geldiğinden beri tek dostu ve sığınağı olduğundan dolayı onun kaybına üzüldüğünü bildirmektedir.

Kendisinin Erdel prensinin baş desteği ve Avusturyalıların da sabit bir düşmanı olduğunu bildirir. Ani ölümünün bazı olumsuz değişikliklere yol açabileceğinden bahseder. Yeni Kaymakamın İspanyol antlaşmasını desteklediğini belirtir. Fakat buna karşı o antlaşmanın o yıl geri kazanılamayacak kadar çok şey yapıldığını umduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 375

İtalya haberleri aktarılır. Cizvitlerin Roma'daki, İngiltere'de zalimce muameleye tabi tutulduklarına dair sahte raporlar üzerine ayaklandıklarını belirtir.

Mektup No: 376

Sir Thomas, majestelerinin Bâbiâli'deki bütün müzakereleri ve çabaları onayladığını belirten Lord Conway'in mektuplarını aldığını, kendisinin mutluluk ve minnete boğulduğunu belirtmekte ve şimdi gayretinden emin olmuş olarak majestelerinin iki konuda da tesirleri ve meyveleri göreceğini bildirmektedir. Lord Conway'e orada yapılanlar ve orada tecrübe ettiği başka hadiseler hakkında ve o meselenin bilgisi hakkında bilgi verir ve onların majestelerinin planlarına ışık olacağı konusunda onu temin eder.

Mektup No: 377

Sir Thomas, eski şüpheleri ve umutsuzluğu hakkında bilgi verir ve kendisini Bâbiâli'deki hareketlerinin onaylandığı konusunda temin eden Lord Conway'in mektuplarının zamanında gelişi için mevcut neşesini ve minnettarlığı hakkında bilgi verir. Gabor'la olan müzakeresi ve o prensi Fransız elçisinin ona ilgi göstermeden önce, müteveffa majestelerinin Türklere bağlı olan ve onların bayrağı altında hareket eden bir prene katılmak konusundaki kararına rağmen onu yürekli tuttuğunu bildirmektedir. Kendisinin, onun Brandenburgh prensesiyle olan evliliğini ilk ortaya çıkaran kişi olduğunu, onun da bu şekilde Protestan dini için çalıştığından daha fazla temin olduğunu belirtir. Lord Conway'in neden Gabor'un daha önceden düşünceye alınmadığı konusuna çok ikna edici cevaplar verir ve prensi majestelerine neden Fransa kralına başvurduğu gibi başvurmadığı konusunda savunur. Kendisinin İngilizler tarafından cesaretsizleştirdiğini ve Fransızlardan bir davetiye aldığını bildirmektedir. Sir Thomas, majestelerinin pek çok meselede tedarik etmek için majestelerinin para bulmak konusundaki zorluğunu iyi düşündüğünü bildirmektedir. Fakat o prens tarafından istenen paranın majestelerinin Danimarka kralı ve Mansfelt'e on dört günde ödenenin

bir yılına eşit olduğunu ve Gabor tarafından yapılacak hizmet düşünüldüğünde bu paradan sakınmanın kötü bir yönetim olduğunu belirtmektedir. Sir Thomas bu parayı kendi kredisinden harcayabileceğini ve eğer bu küçük miktar reddedilirse Gabor'un daha büyük sözlere çok az güveni olacağı bildirmiştir. Sonra da Gabor tarafından yapılacak olan saptırmanın önemi hakkında bilgi vermekte ve eğer Danimarka kralı eğer daha önce imparatorun ülkesinde bulunsaydı Gabor'un uzun süre önce ona katılmış olacağını ve bütün prensleri bir karara getireceğini bildirmiştir. Fakat imparatorun savaşı zavallı tarafsız prenslerin ülkesinde, kendi kapısında olduğu gibi hissetmediğini belirtmiştir. Açıkça imparatoru tahrik etmemek konusundaki serin ve tedbirli hareketlerin eğer Avusturyalılar başarılı olursa, maskeyi bir kere çektikleri zaman onların intikam alacağını ve Aşil gibi topuğundan değil, kafasından öldürülecek olan kartalın pençelerinden kurtulmak için başka bir yol olmadığını belirtmektedir. Sonra da meseleler hakkında bir hesap vermektedir. Gabor'un Budin paşasını imparatorluk çıkarlarından çektiğini ve ikisinin de samimi olduğuna inanmak için sebepleri olduğunu belirtmektedir. Lord Conway'ın şifreyle belirttiği Gabor'un teklifleri hakkındaki gözlemlerini bildirir. İstenildiği üzere onları uygulanabilir bir hale sokmak için nasıl bir değişiklik yaptığını söyler. Mansfelt'in Silezya'ya girebileceğini, o vilayetin de onu kabul etmeye hazır olduğunu ve mezkûr ödemenin işin ruhu ve hayatı olduğunu ve Gabor'un büyük şeyler yapabilecek hale getireceğini belirtmektedir. Yaşlı kaymakamın ölmesinin meseleleri yavaşlattığını belirtir. Fakat yenisine yaptığı cesur konuşmalarla ile Gabor'a birliğin prensleriyle işbirliği yapması için izin alacağını ve Budin paşasına, diğerleriyle birlikte sınırların güvenliğini zizlemek için kamp yapma emrini vereceğini bildirmektedir. paşaların izin olmadan bile hazır olmasından iyi bir kullanım yapılabileceğini bildirmektedir. Herşey tamamlanıncaya kadar imparatorun temsilcisine gönderilecek olan paketlerin gönderilmesini ertelediğini belirtmiştir. İspanya antlaşmasının yaralandığını umduğunu belirtmektedir. Gabor'a temin olması ve cesaretlendirilmesi için mektup yazmaya niyetlendiğini bildirmektedir.

Mektup No: 378

Önceki mektuplarla ilgili olarak daha fazla hesap verilir. Sir Thomas, majestelerinin hizmetine olan düşkünlüğü ve yapabileceğinin şimdi ellerine konulmasıyla kendisini majestelerinin korumasına sevkeder.

Mektup No: 379

Sipahilerin isyanı ve eski kaymakamın ölümü ve azli hakkında daha fazla detay verilir. Onun şahsiyeti, yaşı ve hizmetleriyle ilgili bilgi verilir. Ölümü sırasında nasıl davrandığından bahsedilir. Yeniçerilerin, onun ölümüne üzüldükleri ve bunun üzerine Sultan'ı ve şehri endişeyle dolduracak bir tavırla tatmin beklediklerini söyler. Sultan'ın onlara vermeye zorlandığı garip görüşme ve küstah sipahilerin ve son karışıklığın liderlerine karşı ondan aldıkları adalet ve uygulama izninden bahsedilmektedir. Bu durum üzerine, padişahın çok işine yarayacak şekilde idamlar ve el koymalar yapıldığı belirtilir. Bağdat karşıındaki Türk ordusunun kötü durumu aktarılır.

Mektup No: 380

Buckingham Dükü, Sir Thomas'ın İstanbul'daki görevi hakkındaki iyi görüşünün ve yetenekleri ve o bölgeler hakkındaki bilgisinin, onun bir yıl daha orada kalmasının gerekli olduğunu bildirdiğini söylemektedir. Bu arada onun için bir şeyler düşüneceğine dair söz vermektedir. Antikalar konusundaki acılarına layık olmaya çalışacağını bildirmektedir. Sadece ona eşsiz olanlar dışında kaba figürleri takip etmemesi konusunda uyarır. Sir Thomas'ın doğru bir şekilde gözlemlediği gibi kendisinin kötü şekilli antikalara düşkün olmadığını fakat güzellik ve antikanın bir heykelle bulunduğu zaman herhangi bir masraftan kaçınmayacağını bildirmektedir. Porta Aurea'dakileri zorluk ve tehlike olmadan elde edemediğinden dolayı çabasından tatmin olduğunu ve başka ender eserlerin daha az sorunla alınabileceğini umduğunu bildirir.

Mektup No: 381

Papa ve İspanyollar arasındaki Valteline konusundaki sıcak tartışmadan bahsedilir.

Mektup No: 382

Sir Thomas, Bethlen Gabor'u, yaşlı kaymakamın ölümüne rağmen cesaretlendirir, yenisiyle attığı adımları bilgilendirir ve çok sabit ve Sultan'ın kesin olarak güvendiği bir adam olarak ekselanslarının bütün meselelerinin korunmasında kendisini gönüllü bir şekilde sunan Rumeli Kazaskeri Hüseyin Efendi'den alabileceği umutlardan bahsetmektedir. Kendisinin tam emirler ve hükümler almış olarak hizmeti için onların başarısı hakkında iyi bir hesap vereceğini bildirmektedir.

Mektup No: 383

Bağdat'tan gelen kötü haberler üzerine Türklerin bütün birliklerden kişilerin çağırıldığı 1.000 kişilik bir toplantı yapıldığı bildirilir. Bu toplantıda yeni kaymakamın cahilce veya kötü bir şekilde Gabor'un bütün meselelerini umumî bilgiye teşhir ederek tehlikeye attığını ve Lehlerin ve emperyalistlerin muhalefet ettiğini bildirilir. Sir Thomas kaymakamın bu sert hatasından şikâyet eder ve birliğin prensleriyle birleşmesi için Gabor'a ve eğer saldırılırsa prensin topraklarını savunması ve imparatorun yeni bir barış müzakere etmek için göndereceği herhangi bir vekili bekletmesi için Budin paşasına hükümler ve mektuplar yazıldığını bildirmiştir. Bu mektupların suretini aldığı zaman onları tamamen reddeceği ve her ne kadar istediği kadar dolu ve kesin olmasa da yenisi isteyeceği kadar soğuk ve belirsiz bulduğunu bildirmiştir. Buna rağmen prene yapacağı konuşmalarla onları güçlendireceğini bildirmektedir. Dubrovnik'teki İspanyol temsilcisinden bahsedilir. Sir Thomas, mahestelerinden kendisini bu kuru ve kısır görevden kurtarmasını ve halefinin de gelecek yılın başlangıcında yola çıkması için yalvarır ve Lord Conway'den de bu meseleyle ilgilenmesini ister.

Mektup No: 384

Efendisinin İspanya'yla olan barışını aktarmak için gelen Fransız elçisinin varışından bahsedilir. Papa'nın, İspanyolları hayal kırıklığına uğratmak için Valteline'i Venediklilerin ve Grisonlara bırakmaya istekli olduğu belirtilir.

Mektup No: 385

Sir Thomas, Bethlen Gabor'a İngiltere'den ekselansları konusunda aldığı talimatlar ve emirler hakkında bilgi verir. Danimarka kralıyla, Hollanda'yla Palatinat'ın geri verilmesi ve Avusturyalıların zayıflatılması ve istenen amaçları elde etmek için atılan başka adımlardan bahseder. Bethlen Gabor'u tekliflerinin karşılanması hakkında, onu ekselanslarının Hague'deki temsilcisi Yüzbaşı Quad'a sevkeder. İngiliz Sarayı'ndaki ertelemeler için özür diler. Ekselanslarına ve Budin paşasına henüz gönderilen Bâbîâli emirleri hakkında hesap verir. Ve güçlü konuşmalarla istenilen güç ve kuvvet eksikliğini giderir. Bunun talimatlarda ve mektuplarda daha detaylı bir şekilde aktarılmasını ister ve prensin hâlihazırda Rubicon'u geçtiğini duyarak Sezar'ın kararını anarak tamamlar ve ona başarısı için *us veniat, videat, vincat* diler.

Mektup No: 386

Lord Grandison, Sir Thomas'ı Buckingham dükünün ona yazdığı mektup hakkında bilgilendirilir. Kralın haklı bir şekilde devlet içinde Kraliçe'nin koruması altında bir devlet kuran katılımcıların küstahlığına kızdığını, onların 3 veya 4'ü dışında

onlara büyük bir üzüntü getirecek şekilde 400'ün üzerinde kişiyi kovduğunu bildirir. Bunun Fransa'da kötü alınacağından şüphelendiğini bildirir. İsveç kralının Lehistan kralıyla olan düşmanlığından bahseder. Onu ve yeğenini uzun süredir göremediği için üzgün olduğunu belirtir.

Mektup No: 387

Sir Thomas, Gabor'a ve Budin paşasına gönderilen mektupların ve talimatların özünü bildirir. O prenze yazılan mektubun ve o meseleyle alâkalı diğer bütün mektupları ve emirlerin suretlerini ekler. Bu müzakerelerin sonucu hakkındaki görüşlerini ve Gabor'un Macaristan'daki hareketlerinin önemini belirtir. Eğer ona herhangi bir güç katılır ve anlaşılabilir desteği alırsa... Prens adımlarının hâlihazırda atıldığını, fakat eğer kendisini desteklenmemiş olarak bulursa güvenli bir geri çekilişin ötesine gitmeyeceğini bildirir. Türkler hakkındaki kurnazca görüşlerinden bahseder. Beş paşanın kamp yapması için görevlendirildiğini ve bazılarının da ganimet umuduyla gittiğini, eğer sınır üzerine geldikleri zaman hırsızları çalmaktan alıkoymanın çok zor olacağını ve ülkenin tedbire bırakılacağını bildirmektedir. Bu fırtınanın korkusunun imparatorun İstanbul'a iki yol önce olması gereken, barışın onaylanması için gelecek olan elçinin gönderilmesini hızlandıracığını bildirmektedir. Fakat bu şekilde bir elçi gönderilmediğinde veya istenen hediyeler olmadığında, Sir Thomas onları etkisiz kılacağını bildirmektedir.

Mektup No: 388

Venedik'teki Fransız elçisinin hareketleriyle birlikte İtalya ve Valteline ile alâkalı haberler bildirilir.

Mektup No: 389

Sir Thomas, majestelerinin cömertliği ve Lord Conway'in yardımları için teşekkür eder. Yılın sonunda geri dönmek için baskı yapar. Halefinin seçiminden bahseder ve bu elçiliğin öneminden bahseder. Akıllı olan William Roe'yu bu görev için önerir. Gabor'la henüz anlaşmış olan Budin paşasının ölümünden bahseder. Halefinin şahsiyetinin ve zekâsının daha iyi bir değişiklik yapabileceğini umduğunu bildirir. Fakat Sir Thomas, Gabor'a destek parasının ödenmesinin elzem olduğunu belirtir. İmparatorun barış onaylamasının ertelenmesini başardığını bildirir.

Mektup No: 390

Fransız elçisinin Venedik'ten ayrılırken tekliflerine aldığı cevap ve işleri aktarılır.

Mektup No: 391

Fransız elçisinin bir dayanak olmadan müzakeresinin başarılı olduğunu söylediği belirtilir. Venediklilerin yirmi maddeden üç tanesine cevap verdiğini ve bunların onu tatmin etmediğini bildirilmiştir.

Mektup No: 392

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'e İzmir Başpiskoposunun Sakız Piskoposluğuna atamnasını sağlaması konusunda teşekkür etmektedir. Bu isteğinin nedenlerini ve bunun İngiliz milletine olan iyi sonuçlarından bahseder. Cizvitlerin Rum kilisesine karşı olan aktif ve kötü gayretlerinden bahseder.

Mektup No:393

Sir Thomas, Lord Conway'e İstanbul'da bir yılın sonundan daha fazla kalmak için emir almamak için yalvarır. Zira eğer yeni bir yıla başlarsa, küçük bir zaman için ağa takılacağını söylemektedir. Görevinin doğasına, ömnemine ve elçisinin seçimine dokunur. Venedik Senatosu'nun onu Zenta'dan götürme tekliflerinden dolayı aldığı onurun, İngiltere'deki Venedik elçisine sunulmasını ister. Lord Conway'in Berberî Korsanları konusundaki talimatına uyduğunu bildirir. Cezayir halkının paşalarına ayaklandıklarını ve bir devlet kurduklarını ve Bâbîâli'den gönderilen valileri reddettiklerinin rapor edildiği belirtilir. Türklerin de bu hareketleri gizlemeye zorlandıklarını bildirmiştir. Eğer majestelerinin donanmasını o denizlere getirme gibi bir planı varsa, bunun tüccarlar için büyük bir rahatlık olacağını bildirmiştir. Fransız elçisinin hem kendisi hem de Gabor konusundaki soğukluğundan bahseder. İspanya'yla yaptıkları ayrı barışın ve bu hareketin bir kökten yükseldiğini bildirmektedir. Fakat eğer Almanya ve Danimarka tarafında bir hezimet olmazsa ve Gabor'a da yardım gönderilirse, Fransızların bu düşüşünün Gabor'u etkilemeyeceğine inandığını bildirmektedir. İspanya antlaşmasıyla ilgili bilgiler verir. Gabor'un Bâbîâli'yi, Mansfelt'in Breslav'a kadar Silezya'ya sızdığını bildirir. Prensin Bâbîâli'ye ölümü halinde prensesinin, Erdel Prensiği'ne geçirilmesini istediğini ve padişahın onay istediğini ve bunun neden ona izin verilmesi için nedenler vermektedir. Aynı zamanda Bâbîâli'den çok sert bir şekilde imparatora karşı olan hareketlerine karşı açık bir otorite istemektedir. Macaristan'ı fethederek onu sonsuza kadar Almanya'ya hapsedildiğini bildirmektedir. Temsilcisinin makul bir cevap aldığını fakat istediğinden soğuk

olduğunu bildirmektedir ve iki noktanın ısıtılması gerektiğini bildirmektedir. Fakat aynı zamanda Bağdat karşısındaki Türklerin yaşadığı hezimetle yeni savaşlara, onların girecek durumda olmadıklarını bildirmiştir. Sir Thomas'ın bunun üzerine temsilciye mektubu almasını ve bunun da şu an için en iyi durum olduğunu söylenmiştir. Sir Thomas bunun, Türklerin ruhlarını geri kazandıkları zaman herşeyi tatmin edici bir hale getireceğinden şüphesi olmadığını bildirmiştir. Bu kötü durumda Türklerin ne yapacağına dair verdiği hükmü anlatır. Yılın sonunda geri çağırılmak için bir baskı yaparak mektubunu tamamlar.

Mektup No: 394

Baden markizine Almanya'da gerekli miktarda para verilmek suretiyle bir saptırma yapmasını sağlamak için, Lord Conway'in, Sir Isaac Wake'e verdiği talimatı ihtiva eder. Paranın İngiltere, Savoy ve Venedik tarafından eşit şartlarda karşılanacağını bildirir. Tamamlatacağı veya reddedeceği şartlar bildirilir. Majestelerinin Sir Isaac Wake'in hizmetlerinden memnun olduğunu ve ona Protestan İsviçrelilerin İspanya ve Fransa arasında yapılan barışa katılmamaları ve ortak özgürlüğün ilerletilmesine katılmaları için teşvik etmesi gerektiğini söylemiştir.

Mektup No: 395

Lord Conway, Sir Thomas'a son gelen iki mektupta gördüğü üzüntüsünün ve belirsizliğinin artması üzerine mektuplarının gelememesine dair büyük bir endişeye düştüğünü belirtmektedir. Eğer kalbinin Sir Thomas'a olan sevgisinin ve saygısının şahidi olamadıysa ve eğer onu tamamen tatmin etmesi gereken mektuplarının kendi kusurlarından utanması gerektiğini bildirmektedir. şifreyle, önceden yazdığı Bâbiâli'deki İspanyol antlaşması ve masraflarının ödenmesi ve Gabor'la olan hareketlerinin tamamen majestelerinin niyetlerine uyduğunu bildirmiştir. Lord Conway ona Danimarka kralı tarafından Gabor'a para vermek için atılan adımlardan bahseder. Kont Mansfelt'in hareketlerini aktarır. Erdel prensini majesteleri adına nasıl temin edebileceğini bildirir. Erdel prensine majestelerinin bu umumî noktada aldığı masrafın büyüklüğünü bildirmesi gerektiği bildirilmiştir. Lord Conway bu noktaları bildirmektedir. Hem yurttta hem de yurtdışında majestelerinin işgal edilmekle tehdit edilen topraklarını savunmak için gösterdiği çabayı ve donanmalarının her ne kadar başarılı olmasa da İspanya'da büyük bir saptırma yarattığını ve savunmak için durmak zorunda kaldıklarını bildirmektedir. Bunun dışında majestelerinin Elbe nehrinde de donanma tutmak zorunda kaldığından bahseder. Kırk geminin İspanya'ya savaş

malzemesini götürmesinin engellendiğini bildirir. Lord Conway Sir Thomas'a kraliçenin hizmetkârlarının gönderildiğine dair bir hesap verir. Bunun da Fransızlar tarafından kötü alınmış olarak, Sir Dudley Carleton'un bunun nedenlerini bildirmek için Fransa'ya elçi olarak gönderildiğini bildirir. Lord Carleton'ın Paris'te hem saray hem de halk tarafından kötü muamele gördüğünü bildirir.

Mektup No: 396

Kraliçenin Fransız hizmetkârlarının gönderilmesinin nedenleri aktarılır. Majestelerinin onlara giderken gösterdiği nezaketten bahsedilir.

Mektup No: 397

Sir Thomas, Bethlen Gabor'u majestelerinden her olağan posta ile ekselanslarıyla hareket etmesi ve hizmet etmesi için emir aldığını bildirmektedir ve onu kralın Almanya'daki savaşı devam ettirmek konusundaki sabit kararından bahseder. Majestelerinin yakın zamanda Danimarka ordusuna ve Mansfelt'e yardım için para gönderdiğinden bahseder. Bâbiâli'deki, Asya'dan aldıkları kötü haber üzerine, ekselanslarının iki mektubunun istediği güç ve cesaret dolu olmadığını bildirmiştir. Onu Avusturyalıların Bâbiâli'deki en iyi dostları İmrahorbaşı'nın ölümüyle ilgili bilgilendirir ve majestelerinin bütün otoritesinin ve kendi çabalarının ona hizmet etmek için kullanılacağını ve kendisi bir kere harekete geçtiği zaman ordularının başarısının, ekselanslarına rahatsızlık vermeye cesaret edemeyecek olan Türkleri de çekeceğini söylemiştir.

Mektup No: 398

Danimarka kralının Kont Tilly tarafından mağlup edildiği haberi verilir. İspanyolların Roma'da ve İtalya'nın diğer bölgelerinde bunun üzerine ne kadar çok sevindiklerinden bahsedilir.

Mektup No: 399

Lord Conway, Sir Isaac Wake'i Danimarka kralının yaşadığı felaket ve majestelerinin onu desteklemek konusunda aldığı cesaret dolu ölçülerden bahsedilir. Majestelerinin her kontlukta bazı seçilmiş insanlardan para toplamak için görev verdiğini bildirir. Bunların her insanı, devlet yardımı defterlerine göre belirlenen oranlara göre para vermek için ikna edecek ve zorlayacakları bildirilir. Lord Carleton'un üzüntüyle Fransa'dan geri çağırıldığı bildirilir ve bunun nedenleri aktarılır. Majesteleri ticaret yapan kulları için söz verilen adaleti elde edinceye kadar iki krallığın ticaret yapmasının yasaklandığını bildirmiştir.

Mektup No: 400

Sir Thomas, Bohemya kraliçesine, Bâbiâli'de Gabor için, onun temsilcisinin sağlayamadığı ve bu yüzden onun harekete girmesini ertelediği tatmini sağladığını bildirmektedir. Erdel Prenslığı'ne prensesinin atanmasına dair söz aldığını bildirmektedir. Türk sınır ordusuna, Gabor'un bölgelerini korumaları ve imparatora korku salmaları ve fırsatı kullanmaları konusunda emir verildiğini bildirmektedir. Eğer imparator yeni bir antlaşmadan emin olmak için elçi göndermek veya barış yapmak isterse, elçinin İstanbul'a girmesine izin vermeyeceği, haberini bütün gücün teslim edildiği Gabor ve Budin paşasına bildireceğini söylemektedir. Ve prensin veya müttefiklerinin rızası ve Sir Thomas ve diğer elçilerin onayı olmadan hiçbir barışın tamamlanmayacağını bildirmektedir. Erdel prensinin seçiminin ortak amaç ve Avusturyalıların o prenslik hakkındaki hareketlerini ve görüşlerini mağlup etmek için ne kadar önemli olduğunu söylemektedir. Gabor'un hareketlerinden, majestelerinin onuru ve hizmeti ve onun kahramanca sabrı için ödülü için iyi tesirler getireceğini umduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 401

Sir Thomas, Bohemya kraliçesine yazdığı mektupla ilgili daha geniş ve ilginç bir mektup verir. Gabor tarafından, Bâbiâli'nin rızası için teklif edilen sekiz madde hakkında Hollanda ve Venedik elçileriyle yaptığı konuşmayı aktarır. Sir Thomas, onlardan kabul ve reddettiklerini ve nedenlerini aktarır. Kaymakamla birleşik olarak alınan kararlar hakkındaki konuşmasını aktarır. O konuşmada başarılı olduğunu ve majestelerinden Türkleri Hristiyanlığa getirmeyeceği konusunda talimat aldığını da bildirir. Her ne kadar Papa'nın, Aragon kralının, Fransız kralının ve bütün Katoliklerin İngilizler'e Tanrı'nın bir düşmanını, öbürüne karşı kullanmanın ölümcül bir günah olmadıklarını öğrettiklerini söylemiştir. Gabor'un büyük tekliflerinde başarılı olmasını ve prensesinin atanmasını majestelerinin otoritesine bağlayabileceğini söylemektedir. Onlar olmadan Sir Thomas'ın bir şey yapamayacağını söylemektedir. Mantıklı bir şekilde hem onu hem de prensesin kardeşi Brandenburgh Elektörü'nü değiştirebileceğini bildirmektedir. Majestelerinin tebrik mektubunu padişaha vezirin ellerinden verdiğini bildirmektedir. Ona Berberî Korsanları hakkında isteyebileceği veya bekleyebileceği konularda tatmin edici teminatlar verildiğini söylemektedir. Cezayirlilerin belirsiz sadakatlarından bahseder. Elçiliğiyle ilgili bütün meseleleri

bitirdiğini, majestelerinin onu cömert bir şekilde kurtaracağını umduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 402

Gabor tarafından padişaha sunulan sekiz madde ve Sir Thomas Roe'nun bazılarını reddettiği ve bazılarını da desteklediği bildirilmiştir.

Mektup No: 403

İtalya ve Valteline hakkındaki son barışın belirsiz durumundan bahsedilir. Papa'nın yeğenini İspanya'daki elçiliğinden, kutsiyetlerinin, İspanyollara bütün planlarında karşı çıkacağı kadar kötü geçtiğini bildirmektedir. Venedik ve İtalya'nın diğer bölgeleri hakkında haberler verilmektedir.

Mektup No: 404

Mansfelt'in Kont Weymar'la birlikte Silezya'ya varışının tasdik edildiğinin ve Gabor'un da onlara katılmak için ayaklandığından ve Yeni Budin paşasının Gabor'la buluşmak için ayaklandığından bahsedilir. İmparatorun temsilcisinin zayıf kaymakamda tesir bırakacak şekilde iftiralar attığı ve atama konusundaki mektupların ve o prensin diğer müzakerelerinin ertelenmesine yol açtığı bildirilmiştir. Fakat Sir Thomas'ın meseleleri doğru yola koyacak şekilde hareket ettiği ve bu izin için kısa süre içerisinde bir habercinin yollanacağından emin olduğu bildirir. İmparatorluk temsilcisi tarafından elde edilen Budin paşasına karşı imparatorla barışı bozmamaya dikkat etme mektuplarının çok geç geleceği bildirilmiştir. Lehistan'dan, iki güç arasındaki meseleleri düzeltmek için bir haberci geldiği ve Sir Thomas'a Kral ve o tacın bir generali tarafından yazılan bir mektup ile emanet edildiğinden bahsedilir. Fakat meselelerin yüzünün şimdi değiştiğinden ve Leh'in imparatoru desteklediğinden ve Gabor'a ve majestelerinin dostu İsveç kralına karşı olduğundan dolayı Sir Thomas'ın yola biraz zorluk koymasının ve dengeyi olduğu gibi tutmasının, fakat savaş başlatmamanın veya onları Tatar korkularından özgür kırmamanın uygun olduğunu düşündüğünden ve Fransız elçisinin ikili hareketlerinden bahsedilir.

Mektup No: 405

Sir Thomas, ekselanslarını, düşmanların gizli kurnazlıklarına veya açık çbalarına rağmen bütün taleplerinin Bâbîâli'yle bağdaşacağı teminatıyla birlikte kararlarını koruması konusunda cesaretlendirir. Bunun başarısının majestelerinin otoritesine

bağladığını ve temsilcisinin de bunu İngiltere’de açıklayacağını umduğunu bildirir. Budin paşasına gönderilen mektupları bildiğini, hiçbir imparatorluk elçisinin İstanbul’a gelemeyip, ekselanslarına ve o paşaya emanet edileceğini bildirmektedir. İmparatorluk elçisinin maddelere göre Türkler tarafından Viyana’ya bir elçi gönderme talebi tamamen reddedilmiştir. Sir Thomas’ın görevinin meyvesiz olacağını düşündüğü, Lehistan’dan bir elçi geldiğini bildirir. Eğer meselesi antlaşmaya devam ederse, temsilcisiyle birlikte, kabul ettikleri şekilde ekselanslarının güvenliği için güvenli bir madde koyacaklarını bildirir. Ekselansları için Peder Paul’un, İtalyanca, Trent Konsili’nin Tarihi adlı eserini yollar.

Mektup No: 406

Roma, Venedik ve İtalya’nın diğer bölgelerindeki haberler aktarılır.

Mektup No: 407

Emperyalistler ve Gabor arasındaki bir hareketin hesabı verilir. Kont Mansfelt’in Silezya’daki hareketleri aktarılır. Türklerin Sir Thomas’ın önceden gördüğü gibi, savaşa girmiş ve Gabor’un da onların kendisiyle birlikte, gelenekleri olan Aziz Demetrius gününde çekilmeyip kışlaması için emir almış olduklarını bildirmiştir. Budin Paşası Murtaza’nın bencil ve siyasî görüşlerden dolayı savaşa girmeye eğilimli olduğunu söyler. Şimdi herşeyin başladığını ve müzakerelerin söz verebileceğinin ötesine dayandığını bildirir. Eğer majestelerinin altından gayretinin onaylanmasına dair birkaç söz yazarsa bunun sonsuz bir lütuf olduğunu söylemiştir. Sultanın Gabor’un leydisinin atanmasını onaylaması konusundaki eforları ve hareketlerinden bahsetmektedir. Preense karşılaştığı ertelemelerden şüphelenmemesi için mektup yazdığını belirtir. Leh elçisinin taleplerinden ve karşılanmasından bahsedilir. Onunla nasıl hareket etmeye niyetli olduğunu söyler. Eğer padişahın Karadeniz’i Kazakların akınlarına karşı korumakla görevlendirilmiş donanmasının özgürlüğünü sağlayıp onların Akdeniz’e girmelerine yol açarsa, Tatarların Lehistan’ı işgal etmesinden, İspanyollar için daha iyi bir saptırma yapılacağını belirtir. Sayda emirinin üçüncü kez Bâbîâli’ye karşı ayaklandığını belirtir.

Mektup No: 408

Lord Conway, Bethlen Gabor’un temsilcisi Yüzbaşı Quad’ın İngiltere’ye geldiği, Kralla görüşme yaptığı ve onunla antlaşmak için görevliler atandığı konusunda bilgi verir. Majestelerinin Danimarka kralını son yenilgisinden sonra askerlerle desteklemek konusundaki çabalarından bahsedilir. Majestelerin borç adı altında beş

devlet yardımı aldığından bahsetmektedir. Krallın toprakları, satılarak, kiralari iki katına çıkararak 400.000 pound toplandığını bildirir. Majestelerinin Baden markizinin tekliflerini kabul ettiğini, Venedik ve Savoyla birlikte Almanya'nın kurtuluğu için 20.000 yaya ve 4000 yaya göndermeyi kabul ettiğini bildirir. Sir Thomas'ın mektuplarının ve ona gönderilen mektupların majestelerine sunulduğunu bildirir ve majestelerinin sadece Sir Thomas'ın çabalarını cömert bir şekilde tenezzül etmekle kalmayıp, onları zevkle ve keyifle okuduğundan bahseder.

Mektup No: 409

Sir Thomas, Leh majestelerinin isteği üzerine hizmetini ve müzakerelerini ileri sürer. Her ne kadar Türklerin Leh elçisine güzel sözler ve barış sözü vermiş olsalar da Kırım hanının onlara itaat etmediğinden ve bu yüzden en iyisinin Osmanlı sözlerinden ziyade kendilerini korumaları gerektiği söylenmiştir. Lehistan majestelerinden ve lordlarından İngiltere'ye dönüşünde Lehistan'dan geçiş davetiyesi için teşekkür etmekte fakat Bâbîâli'de onu temsil etmesi için atanan halefinin aniden ölümü üzerine beklentilerinin ötesinde bir şekilde bekleyeceğinden bahseder ve majesteleri ve lordu beklediği sürece Lehistan ve İngiltere kralları arasındaki dostluğa ve kendi adına iyi bir Hristiyan olarak gerekli hizmetleri yapacağını bildirmektedir.

Mektup No: 410

Valteline'le alâkalı olarak Fransız elçisinin İsviçre'deki müzakereleri anlatılır. Grisonların ve İsviçrelilerin haklarını korumaya kararlı olduğu, Matova Dükü'nün ölümü ve diğer İtalyan meseleleri anlatılır.

Mektup No: 411

Sir Thomas, Buckingham düküne Lord Grandison'un onu bilgilendirmiş olduğu, sonradan almış olduğu mektubun zamanında ulaşamamış olmasına üzüldüğünü bildirir. Şimdi bütün müzakereleri mutlu bir sonuca getirdiğini bildirmektedir. Bunun detaylarını vermektedir ve geri çağırılması için yalvarmaktadır. Heykeller konusunda yaşadığı zoruklardan ve Bay Petty'nin hareketlerinden bahseder. Düke o bu araştırma sırasında gösterdiği gayret ve çaba hakkında hesap verir.

Mektup No: 412

Gabor ve Mansfelt'in buluşması ve başarılı süreçleri aktarılır. Lehistan elçisinin, her ne kadar, Sir Thomas'ın vazgeçmesi üzerine Fransız elçisi tarafından desteklenmiş olsa da taleplerinde çok az tatmin almış olarak yurduna gönderildiğinden bahsedilir. Lehlerin kuvvetlerini Türk sınırında tutmak zorunda kalacaklarından ve niyetlendikleri

gibi İsveç kralına karşı hiçbir şey yapamayacaklarından bahsetmektedir. Bâbiâli'den eğer Gabor'un bölgelerine bir hamle yapılırsa, bunu Bâbiâli'yle yapılan barışın bozulması olarak göreceklelerinden bahsedilmiştir. İsveç kralının Hague'deki elçisi Lugovicus Camertius'un, Sir Thomas ile iletişim kurmak istediğinden bahsedilmektedir. Sir Thomas'da buna cesaret edememiş olarak, majestelerinin ne kadar konuşabileceği konusunda talimat almak istemektedir. Türklerin, Bağdat karşısında yaşadığı kayıptan bahsetmektedir. Geri çağırılma isteğini yenilemektedir. Tanrı'nın, bütün müzakerelerini başarıyla kutsadığını bildirir.

Mektup No: 413

Gabor ve Kont Mansfelt tarafından, Wallenstein'ın altındaki emperyalistlere karşı alınan büyük avantajdan bahsedilir. Bâbiâli'den Gabor'a büyük cesaretlendirmelerle birlikte Budin paşasına da üç tane hil'at gönderildiği bildirilmiştir. Bir tanesinin Gabor, bir tanesinin Murtaza Paşa, diğerinin de geri çekilirken Wallenstein'i takip eden Eğri Paşa'sı Mehmed Paşa'ya verildiğini berlitmiştir.

Mektup No: 414

Bay Leat ile Levant Kumpanyası arasında, Cezayirliler ve Tunuslularla yapılan barışın korunması ve müzakeresinin masrafı hakkında çıkan bir ihtilaf olduğu bildirir. İki tarafın da Sir Thomas'tan lordları bu konuda bilgilendirilmesinin istendiğini söyler. Özet olarak Mağriplerle olan müzakeresinin başlangıcından ve elçiliğinin başlangıcından bu zamana kadar olan hareketlerinden bahseder ve Berberî limanlarıyla yapılan barışın, İngilizlere yeni avantajlar getirecek şekilde yenilenmesinin gerektiğini belirtir. Her ne kadar kendi yeteneğinin üzerinde işler yapmış ve dünyevî takdirin veya susuzluktan daha az yoluyla pek çok adamı serbest bırakmış olsa da kendi durumunu atlayacağını ve Bay Leat'i onun da diğerlerinin umumî hizmet için kendilerini mahvedecek bir örnek olmamasını için onun destekçisi olacağını bildirmektedir. İngiliz ticareti ve barışıyla alâkalı hem kârı hem de olası gösterdiğinde çağırılmasını ve geri dönüşünü umduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 415

Sir Isaac Wake, Venedik'e geri dönmüş olarak, Sir Thomas'a kaleminin ilk meyvelerini gönderdiğini belirtir. Ona Baden markizi, Venedik ve Savoy arasında müzakere edilen işbirliği hakkındaki özet imalarından bahseder. Bunların Venedik ve Savoy'un daha iyi uzlaşmasıyla düzeldiği zaman daha detaylı olacağını söylemektedir.

Sir Thomas tarafından emanet edilen İzmir Başpiskoposu hakkında Savoy Kardinali'nin güçlü bir şekilde ilgilenmeye söz verdiğini belirtir.

Mektup No: 416

Sir Thomas, Asya savaşındın dönen küstah ve korkak askerlerle İstanbul'da yaşanan taze sorunları aktarır. Bir sipahi tarafından veziriazama verilen küstah cevaptan bahseder.

Mektup No: 417

Sir Isaac Wake, doj ve Venedik Senatosu ile olan görüşmesini aktarır ve onları Grisonların adına yönlendirdiğini belirtir ve onları İspanyolların o insanlarla olan tehlikeli hareket hakkında bilgilendirdiğini söyler. Onlara majestelerinin ortak amaç için olan gayretli çabalarını ilettiğini ve majesteleriyle ve kendisiyle Gabor konusunda birlikte hareket etmeleri ve Baden markizi için antlaşma yapmaları konusunda baskı yaptığını bildirmiştir. Onların bunlara olumlu cevap verdiğinden bahseder ve gözlemlemeyi planladığını belirtir. Kendisinin bu beyanlarını iyi bir şekilde kullanmaya niyetli olduğunu belirtmektedir. İtalya'daki barış antlaşmasının onların onayı veya katılımı olmadan, Fransızların her yerde söylediğine aykırı olarak tamamlandığını belirtir.

Mektup No: 418

Sir Isaac, Sir Thomas'a birçak mektubun suretini gönderir. Onların arasında bir tane de yukarıdakinin kopyası vardır. Sabit bir şekilde, Sir Thomas'ın, umumî hizmette kullanabilmesi için Venedik'teki bütün haberleri göndereceğini bildirmektedir. Her ne kadar Gabor'un iyi başarısı hakkında haberler almış olsalar da Viyana'dan onun planlarının şüpheli olduğunu belirten haberlerin geldiğini söylemektedir. O prence Sir Thomas'tan Gabor'un hareketleri hakkında alacağı haberlere göre hizmet etmek istediğini belirtmektedir. Danimarka kralının Tilly'i oyalarak, talihsizliğini iyi kullandığını ve baharda ondan daha iyi haberler alacağını umduğunu belirtmektedir. Piedmont'taki belirsiz meselelerden bahseder. Fransa'nın da aynı durumda olduğu onlardan iyi bir şey beklenemeyeceğini söylemiştir. Fakat onların doğal istikrarsızlığından bir umut olduğunu söylemiştir. Fakat eğer tedbirli olurlarsa bunun daha iyi olacağını söylemektedir. Yakın zamanda yaptıklarından daha kötüsünü yapmalarının imkânsız olduğunu söyler.

Mektup No: 419

İstanbul'a bir elde su, diğesinde de ateş getiren bir kuryenin geldiği bildirilir. İlk olarak Bethlen Gabor ve Kont Mansfelt tarafından emperyalisteler karşı zafer kazanıldığı belirtilir. Diğeri ise Gabor'un ateşkes yaptığı ve iki görevlisini ateşkes yapmak için göndermiş olduğudur. Sir Thomas'ın bu haberlerin üzerine prensin temsilcilerine yaptığı şikâyetten ve yakınmadan ve onların da efendilerinin hareketi hakkındaki bahanelerinden bahsedilir. Sir Thomas bu özürlerin, verdiği sebepler nedeniyle samimi olduğuna inanmaktadır. Fakat diğeryandan Türklerin Budin paşasının bu savaştaki ileriliğini, Asya'daki meselelerinin umutsuzluğu yüzünden kabul etmeyeceklerinden ve bu yüzden de Gabor'un eğer Hristiyanlıktan bir cevap almadığı takdirde cesaretini yitireceğini bildirmektedir. Kont Mansfelt'in onunla iletişim kurmak için talimat almasını dilediğini bildirmektedir. Zira şimdi Gabor ve temsilcilerinin, kendi amaçları için uygun gördüklerinden başka hiçbir şeyi bildirmediklerini söylemektedir. Gabor'a da böylece fırsat olursa Bâbîâli'de çalışabileceğini söylemektedir. İyi yorumlanacağını umduğu bu şüpheli durumda nasıl hareket etmeye niyetli olduğunu söyler.

Mektup No: 420

Lord Conway, Sir Thomas'a, Bethlen Gabor'un majestelerine gönderdiği temsilcisi Yüzbaşı Quad ve yaptıkları antlaşma hakkında bilgi verir. Orada tamamlananların şüphe duyulmadığı gibi o prense tam bir tatmin verdiğinden bahseder. Sir Thomas'ın istediği gibi Venediklilerin Sir Thomas'ın dönüşü sırasındaki medenî tavırlarından dolayı onlara teşekkür edildiğini söyler. Halefi olarak şirket tarafından üç kişinin seçildiğini ve majestelerine sunulduğunu, onun da onlardan birini seçeceğini bildirmektedir. Seçimin İspanya'da bir temsilci olarak planlanan Bay Wyche'e düşeceğini söyler. Ona dönüşü için iyi bir fırsatı kaybetmeyecek şekilde alâka gösterileceğini söyler.

Mektup No: 421

Sir Thomas, Bedford Kontesi'ne, çok kibar ve nazik bir kırıştan sonra söylediği üzere haccı sırasında topladığı eski madalyonlar ve paralar hakkında bir katalog gönderir. Onların arasında, 120.000 tane toplamış olan Paris kabinelerinin bile onlarla eşleşemeyecek kadar ender şeyler olduğunu belirtir. Güzel bir şekilde bu çalışmanın zevki ve işe yararlılığı hakkında bilgi verir. Madalyonlarda dört şeyin gerekli olduğunu aktarır: Gerçeklik, antiklik, güzellik, şiir veya hikâye. Zira metalin en iyi kanıtlardan biri olduğunu bronzun da nadiren sahte olduğunu söyler. Bu tür de antikalar da nasıl

ayırt edilmesi gerektiğini ve neyin en çok ve en az değer gördüğünü aktarır. Kendisinininkilerin gerçekten madalyon olduğunu ve orijinal olduklarını belirtir. Romalıların pirinçten yaptıkları paraları tarif eder. Gümüşün dövüldüğü zamanı ve ne zaman altınının, madalyonların ve konsül paraların basıldığını söyler. Tribünlerin ve müfettişlerin de paralara basıldığını belirtir. Fakat bu üçünün bir düzen içinde olduğunu hesaplar fakat yukarıdaki dört kaliteden üçüne sahip olarak onlara değer veremediğini söyler. Açık paralardan bahseder. Bunlar arasında pek çoğunun para olmayıp, birkaç örnekle verdiği gibi saf madalyon olduğunu söyler. Hükümlerinin doğrulayacağından daha yaşlı isimlerin ve hareketlerin yazılmış olanların hepsinin sahte olduğunu veya onların o zamanlar da ve o adamlarda yapıldığı konusunda kesin bir görüşe varmamak konusunda dikkatli olunması gerektiğini söylemektedir. Onların atlarının görkemini yaşatmak ve kendilerinininkini canlandırmak için konulduğunu veya basıldığını söylemektedir. Bu türde birkaç örnek vermektedir. Madalyaların gerekli ve kullanışı ne zaman olduğundan ve hangi metalden olduğunu söyler. Konulan onurun ne zaman adileşmeye başladığından bahseder. Çok nadir olan daha modern imparatorluklara ait kendi elinde bulunan bir eserden bahseder. Barbarlığın ve cehaletin zafer kazanmış olduğu zaman bütün baskıların kaba olduğunu söyler. Fakat Batı'da görünmeyenleri elde etmeye çalışacağını söyler. Sonra da Yunan madalyonlarından bahseder ve onlar arasındaki bazı ender parçalardan bahseder ve geri döndüğü zaman leydinin ona yardım olmadan bulabildiğinden daha fazlasını öğreteceğinden şüphesi olmadığını söyler.

Mektup No: 422

İstanbul'da Gabor'un ateşkes yaptığını ve bir antlaşmanın, imparatora Bâbîâli'deki meselelerine büyük bir avantaj getirecek şekilde başladığı bildirilmektedir. Gabor'un vekillerinin en azından görünüşte ters sonuçlardan bahsettiği belirtilir. Sir Thomas da iki tarafında çok az dayanağı olduğunu belirterek, kime güveneceğini bilmemektedir. Kont Mansfelt ile iletişim içinde olsaydı bunun Bâbîâli'de Gabor'u dizginlemek için büyük bir hizmet olmuş olacağını söylemektedir. Majestelerinin o generalden bu değişim hakkında bir hesap aldığı konusunda şüphesinin olmadığını söylemektedir. Hollanda elçisinin, bu müzakereyi yöneten ve kaldıran kişi olarak kendisini utandıracak şekilde Gabor'a ödenmek üzere 30.000 dolar teslim edildiğini ve bütün onur ve lütufun da başkaları üzerine kaldığını bildirmektedir. Böylece Sir Thomas vekillerle hareketsiz kaldığını ve düştüğünü söylemektedir. Kendisinin ne krediye ne de eğilim eksikliği olduğunu ama başkalarıyla efendisine daha iyi hizmet etmek için *pari*

grada bilmek ve iletirmek dışında hiçbir isteğinin olmadığını bildirmiştir. Osmanlı Devleti içerisindeki eski asker terbiyesine sahip tek kişi olan Halil Paşa'nın veziriazam yapıldığı ve onunla birlikte yeni yeniçeri ağası ve savaş görevlileri atandığı ve geleneğe aykırı olarak kendilerine Asya'ya on gün içinde büyük kısa rağmen gitmelerine dair emir verildiğini söylemiştir. Majestelerinin uzun süre önce İngiltere'deki herhangi bir hapisanede suçsuz olarak kalabileceğinden daha mutsuz bir şekilde yaşadığı hapisaneden kurtardığını umduğunu söylemiştir.

Mektup No: 423

Sir Isaac Wake, Baden markizinin Venedik'teki temsilcisinin henüz Cumhuriyet'in majesteleri ve Savoy düküyle efendisinin teklifleri hususunda bağdaşmasını sağlayamadığını belirtmektedir. Kont Mansfelt'in Macaristan'dan Venedik'e giderken vefat ettiğinden bahseder. Onun cesaretine ve diğer kalitelerine Venediklerin, Baden markiziyle anlaşmanın gereksiz olduğunu düşünecek ve temsilcisini Mansfelt'in gelişene kadar bekletecek kadar güvendiklerinden bahseder. Dr. Joachim Kratz'ın Danimarka kralından Mansfelt'in ölümü zamanında geldiğini, bunun da Venediklileri tasdik etmesini umduğunu söylemektedir. Valteline ve Fransa hakkında haberler vermektedir.

Mektup No: 424

Lord Conway, İngiltere'deki Venedik elçisinin, Sir Thomas'a yeni Tunus paşasına karşı ciddi bir şekilde itiraz etmesi için emir verilmesi konusunda majestelerini yönlendirildiğinden bahseder ve bunun da mezkûr paşanın korsan hareketlerini ve şahsiyetini ve korsanlara vereceği muhtemel korumadan dolayı bütün elçiler tarafından alınmış ortak bir karar olduğunu belirtir. Fakat majestelerinin Sir Thomas'tan böyle muhalefet veya gereklilik duymayarak, şikâyeti ondan haber alınca kadar ertelediğini belirtmektedir. Elçinin Sir Thomas hakkında sadece elçi olarak kalitesinden değil, şahsî nitelikleriyle de efendilerinin saygısını kazanmış olduğunu belirtir. Lord Conway'ın Sir Thomas'ın hareketlerini, majestelerinin görmesi için fırsat ve sebep yaratıp, Sir Thomas'ın göreviyle majestelerinin aldığı onuru ve ve hizmeti görebilmesi için ilk fırsatta bunu ona söyleceğini bildirmektedir. Onurla birlikte, Sir Thomas'a çok saygı gören ve aralarında iyi ve gerekli bir iletişimden şüphesinin olmadığı Sir Isaac Wake'ten bahseder. Baden markizinin tekliflerinin, hâlâ Fransızların son hatalarını görüp, geri döneceklerini uman ve bu durumda markize ihtiyaçları olmayacak olan Venediklilerin katılmayı reddetmesi ile meyvesiz çıkacağından korktuğunu

söylemektedir. Aynı zamanda Mansfelt'in Styria ve Carinthia'da eğer yapılabilirse onlar için çok önemli olacak olan saptırmasından medet umduklarını belirtmiştir. Fakat buna rağmen eğer geri kalanıyla bağdaşırlarsa majesteleri markizin teklifinin ihmal edilmeyeceğini belirtmektedir. Sir Thomas'ın kısa süre sonra geri dönüşü için emir alacağına ve Sir Peter Wyche'in de onun yerini almak için seçildiğinden bahsetmiştir. Fakat açıkça ona majestelerinin hizmetinin onun orada bir yol daha devam etmesin gerektiğini fakat bu konuda Sir Thomas'ın ve eşinin geri dönmek konusundaki ciddi isteği üzerine çok fazla bilgi vermeyeceğini bildirmektedir. Gabor'un tekliflerinin bazılarının reddedilmesinin ve diğerlerinin değişiminin, Lehistan konusundaki Sir Thomas'ın kararıyla majestelerinin niyetiyle bağdaştığını bildirmektedir. Sir Thomas'ın hareketlerini tenkit ettiği Bâbîâli'deki Fransız elçisinin ne emirler aldığını bilmediğini söylemektedir. Fakat İngiltere'yle olan hareketlerinin dostluğa ve antlaşmaya aykırı olduğunu bildirmektedir. Fransız gemilerindeki İspanyol mallarının alınması ve el konulması dışında hiçbir iddia olmadığını bunun da bütün ülkeler tarafından uygulanan bir uygulama olduğunu söylemektedir. Onların da Fransa'daki bütün tüccarları ve İngiliz mallarını işbu antlaşmaya göre tutukladıklarını söylemiştir. Tüccarların isteği üzerine, karşılık olarak Fransız gemilerinin tutuklanması için emirler verildiğini belirtmiştir. Bunların da eğer başka hiçbir tatmin alamazlarsa tüccarların kayıplarını karşılamak için satılacağını söylemektedir. Sekreter eğer adaleti zamanında sağlayamaması durumunda kullarının savunmasını ihmal etmeyeceğini söylemektedir. Fakat yine de uzlaşma umudu olduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 425

Sir Thomas, Lord Conway'e bir tane Gabor'a, bir tane de Kont Mansfelt'e gönderdiği mektubun eklerini koymaktadır. İmparatorun temsilcisinin büyük bir utanç yaşadığını belirtir. Fakat Fransız elçisinin, meselelerden ziyade dışarıya onur göstermeye daha düşkün olduğundan, zamansız bir şekilde bunu tamir ettiğini söylemektedir. Gabor'un hareketleri hakkındaki gözlemlerini aktarmaktadır ve şimdi korkularının râzı olmasına kolaylıkla izin vermeyeceği Türklerin yardımının devam etmesini konusunda ısrar ettiğini belirtmektedir. Kont Mansfelt tarafından daha iyi aydınlanmayı umduğunu bildirmektedir. Fakat şimdi mevcut meselelerde daha iyi aydınlatılmış olup, majestelerinin niyetlerine aykırı bir şey yapmak istemediğini belirtmektedir.

Mektup No: 426

Sir Thomas, Bethlen Gabor'un başarısını tebrik etmektedir. Majestelerinin onu ihmal etmesi konusundaki şikâyetlerinden şimdiye kadar tatmin olduğundan şüphesinin olmadığını bildirmektedir. Bunlardan bir tanesine Kont Mansfelt'in ekselanslarına katılımı ve diğerinin de majestelerinin çok ilgili olduğu Danimarka kralı tarafından ödenmiş olan para yardımı olduğunu söyler. Teslim dışında hiçbir zorluk olmayacağını ve kendisinin de emir alır almaz parayı göndereceğini belirtmektedir. Majestelerinin ve müttefiklerinin istikrarı konusunda onu temin etmek suretiyle cesaretlendirir. İmparatorluk temsilcisinin ekselansları tarafından hazırlanan ateşkes ve antlaşma dedikoduları ile büyük bir avantaj elde ettiğini ve müttefiklerine haset verdiğini belirtir. Birliğin şimdi onun ısrar etmekte olduğu Türk yardımlarına dayanmadığını bildirir. Ona o imparatorluğun durumu hakkında bilgi verir ve bütün korkularının tedavisinin onun gücünde olduğunu söyler. Neden Budin Paşası Murtaza'nın ona savaşı bırakmasına dair bir mektup gönderilmesine rağmen amacı takip etmek zorunda olduğunun nedenlerini verir. Yeni veziriazamın terfisinden sonra Asya'ya gitmek zorunda kalması ile açık bir savaşı desteklememesinin doğru olduğunu söyler. Kaymakamın bu konudaki korkularının ve cimriliğinden dolayı onlara dikkat edilmeyeceği ve bunun nedeni aktarılır. En iyi ve en âkil ve terfi etmesi en olası isimlerin lehte olduğunu söyler. Ekselanslarının Bâbiâli'ye bu konuda tavsiye vermesini ima eder. Gücünde olan herşeyi yapacağına dair söz verir ve tartışma noktasına geldiği zaman, imparatorla olan barışın kabul edilmeyeceğine dair de söz verir.

Mektup No: 427

Sir Thomas, Kont Mansfelt'in onunla birlikte olan mektuplaşma teklifinin onu teklif etmekten alıkoyduğunu belirtir. Ekselanslarının padişahın, onun toprakları boyunca elindeki kuvvetlerle Dalmaçya'ya inme isteğinin Bâbiâli'de kolay kolay sindirilmeyeceğini söylemektedir. Bunun için her ne kadar bazı Hristiyanlardan diğerlerinden daha fazla nefret etseler de hepsine haset duyduklarını söyler. Buna rağmen ilk olarak Türklere, imparatorla olan barışın reddedilmesi ve savaşa yardım etme kararı vermese de antlaşmalarının elde edilen şekilde kalmalarını sağlayacağını söylemektedir. Şu an bunun müzakeresinin ana hedefi olduğunu söylemektedir. Bu amaç için Prens Gabor'a bir davet yazdığını ve ona Osmanlı Devleti'nin gerçek durumunu açtığını ve onları hareket halinde tutmanın yollarını gösterdiğini belirtir. Bunun da sınırdan gelmek zorunda olduğunu belirtir. Hiçbir argümanın, onların cehaletine, korkularına ve aynı anda iki savaşı kucaklamama kurallarına karşı

gelemeyeceğini belirtir. Bu yüzden Gabor ve Budin Paşası Murtaza'dan bir şeylerin gelmesi gerektiğini söylemektedir. Zira bir tanesi gerçekten bir kuldur ve diğerine de kendilerine ait olarak bakmakta olduklarını belirtmişlerdir. Gabor'un şimdi yaptığı, Türkleri savaş açmaya çekmek konusundaki ısrar etmenin doğrucağı kötü sonuçtaki endişelerinden bahseder. Özellikle de şimdi onun bir ateşkes yapmasından ve ekselanslarının ordusundan ayrılmasından duyduğu endişelerden imparatorun temsilcisinin bunun burada avantajını kullandığından bahseder. Sonuç olarak Türklerin savaş veya barış yapmasının, onları iki yolda da kandırabilecek ve rehberlik edebilecek olan Gabor'a kaldığını bildirmektedir. Bu yüzden ekselanslarından Gabor'un amaçlarını iyi gözletmesini bu şekilde de müzakarelerini ona göre bağdaştırmasını sağlamasını istemektedir. Bu konuda ekselanslarına herhangi birisinden daha iyi hizmet yapabileceğini söylemektedir.

Mektup No: 428

Kont Tilly'nin Danimarka kralına karşı yaptığı hareketler anlatılır. Ona Hollanda'dan gönderilecek yardımların ertelendiğinden bahsedilir. Fransa'ya giden bir Hollanda elçisinin ele geçirildiğinden bahsedilir. Sir Francis Nethersole, mektuplarından yapılacak keşiflerinden endişelendiğini aktarır. Gabor'un temsilcisi olan Mösyö Quad'un İngiltere'den tatmin olmuş olarak geri döndüğü bahsedilir. Hollanda'daki diğer hadiseler anlatılır. Bir Hollanda gemisinin, İspanya garnizonlarına ödenmesi için gönderilen maaşları ele geçirdiğinden bahsedilir.

Mektup No: 429

Kont Mansfelt'in ölümünden sonra onunla birlikte olanların Venedik'e geldiğinden ve Sir Isaac Wake'e o generalin niyetlerini ve planlarını en iyi bilen kişi olarak başvurmalarından bahsedilir. Gabor'un para ve şehir kuşatabilecek ve alabilecek 10.000 yaya istediği söylenmiştir. Askerlerinin esas olarak süvari olduğu aktarılmıştır. Sir Isaac Wake eğer paralar zamanında ödenirse, hiçbir zaman umumî rıza olmadan barış yapmayacağını söylemektedir. Mansfelt'in ordusunun Gabor'un ellerine kaldığını bildirmiştir. Weymar dükünün birliklerinin de Gabor'un koruması altında Macaristan'da kışladıklarını bildirmiştir. Sir Isaac, Gabor'un sadece zaman kazanmak için ateşkes yaptığını iddia etmiştir. Venedik'e gizlice bir habercisinin geldiğini, onun savaş veya barış kararını vermesine yol açacak kararları taşıyacağını bildirmektedir. İngiliz, Danimarka ve Hollanda elçilerinin onu tatmin etmek için birleşeceğini, fakat emri

olmadığını söyleyen Fransız elçisinin geri kalacağını bildirmektedir. Sir Isaac bu haberciyi, Majestlerinin umumî iyi konusunda temin ettiğinden bahseder. Baden markizinin tekliflerinin Venedik'te reddedildiğini belirtir. Gabor'un sert bir şekilde, onu düşmanlıklarda bulunması için teşvik ettikten ve Kralından para verilmesi için söz verdikten sonra kendini yabancılaştıran İstanbul'daki Fransız elçisinden şikâyet ettiğini belirtir. Sir Isaac nasıl o ve Venedik ve Hollanda elçilerinin o prence nasıl davrandığını ve onu parayla desteklemek için emirleri olup olmadığını öğrenmek ister.

Mektup No: 430

Sir Thomas, Gabor'un planlarından duyduğu büyük şüpheleri aktarır. Gabor'un temsilcisinin söyledikleri dışında onların ne olduğunu bilmeyip, majestelerini ellerine gelen herşey hakkında bilgilendirmenin ve hükmü onun hikmetine bırakmanın görevi olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Gabor'un imparatorla barışı bozduğu için Viyana'da özür dilediğinden ve o sarayın cevabından ve ondan istedikleri ısrardan bahseder. Onun hareketlerini ve Sir Thomas'ın onlar üzerindeki gözlemleri ve meselelerin ve Türklerin onlarla olan niyetleri ve görüşleri aktarılır. Çok şiddetli bir şekilde yardımların uygulanmamasından şikâyet ettiğini belirtir. Kont Mansfelt'in Venedik'ten yaya askerleri almak konusundaki görüşlerini belirtir.

Mektup No: 431

Gabor tarafından Viyana sarayına aktarılan maddelerden bahsedilir. İmparatorluk ordusunun hareketlerinden, Silezya meselelerinden Gabor'un o maddelere olan cevabı ve reddinden bahsedilir.

Mektup No: 432

Mansfelt'in ölümü haberlerinin, 14 gündür ateşle hasta olup, felç geçiren ve ölen Weymar Dükü'nün haberiyle birlikte geldiğini bildirir. Onun ve Kont Mansfelt'in ordusunun o durum üzerine yaşadığı rahatsızlıklar aktarılır. Erdel temsilcisinin, efendisinin ateşkes konusundaki özrü ve Sir Thomas'ın bu konudaki şikâyetleri aktarılır. Temsilcinin buna cevap olarak bu hareketin, Kont Mansfelt, Weymar Dükü ve Danimarka kralının rızasıyla yapıldığını bildirir ve gelecek yaz prensin tekrar savaş alanında olacağını ve doğrudan Avusturya'ya yürüyeceğini, orada Danimarka'nın ordularını birleştirmek için onunla buluşacağını ve Hristiyanlığın sefaletlerine son vereceklerini söylediği aktarılır. Prens bir mektupta Bâbîâli'yi ve kendisiyle birlikte olanları tatmin etmek için Sir Thomas'ı Budin Paşası Murtaza'nın geri çağırması için yönlendirdiği ve Türklerin Gabor'a olan yardımlarını devam ettirmesi için yardım

etmesini istediği söylenir. Sir Thomas'ın cevabı olarak, ilk olarak prensin Türk yardımlarını istemesinin tamamen yeni bir mesele olduğunu ve bunu yapmanın imkânsız olduğunu ve sadece bunun kendisi tarafından yapılacağını söyledi ve prensin Hristiyan prensleriyle *sui juris* olarak ve o yardımları şimdi düşündüğü kadar gerekli görmeden girdiğini söylediği belirtilir. Onun ve pek çok kişinin görüşüne göre Türkler'den gelecek bir yardımın imparatora bütün prensleri birleştirerek ve Türklere karşı yapılacak olan bir savaşa karşı ona destek verilmesini sağlayarak daha büyük bir hizmet olacağını söylediği aktarılmıştır. Sir Thomas, Murtaza Paşa'nın geri çağırılmasına ise Türklerin barışı bozma korkusundan ve onun savaş hareketlerini reddetmek gibi algılanacağından onu kesinlikle yok edeceğinden, kendisinin aktif ve imparatorun düşmanı olarak, onun makamında tutulması gerektiğini söylemektedir. Temsilci de Murtaza'nın geri çağırılması konusunda ikna olduğu görüşünü söylemekte ve bu amaç için çalışmayı ertetelediğini söylemektedir. Fakat Türk yardımlarının gerekli olacağını ve bu yüzden Sir Thomas'ın da Gabor'un ve müttefikleri için en azından istenen amacı elde edecek en azından bir ışık olacak bir araç olduğunu söyler. padişahın imparatorla olan bütün anlaşmasını ertelemesini ve savaşta tarafsızlığı gözeteceğini belirtmesini sağlamasını ister. Bu projedeki iyi kullanımları söyler. İmparatorun Türkiye'yle barışı bilindiği gibi korumaya istekli olmadığını ve bu yüzden de mevcut durumlarında savaşa girerse daha çok avantajı olacağını söylemektedir. Wallenstein'in, Türk topraklarını işgal etmediği için geri çağırıldığı ve utanç yaşadığı belirtilmiştir.

Mektup No: 433

Sir Thomas, Gabor'un Türk bakanlarıyla olan hareketlerinden bahseder. Bunların Sir Thomas'ın düşündüğü gibi savaşı devam ettirmek konusundaki Gabor'un samimiyetini gösterdiğini belirtir. Onların da Gabor'u cesaretlendirdiklerini ve Murtaza'nın da Budin Paşalığına devam edeceğini belirtmektedir. Sir Thomas'ın umutlarının ötesinde bir şekilde etkilemiş olduğu vezir ile olan konuşmasından ve hedeflenmiş olan tarafsızlığa getirmesinden ve ona İngiltere Sarayı'na padişahın lehte olan cevaplarını yazması gücünü verdiğini yazmaktadır. Sir Thomas'ın Mansfelt'in Venedik'ten getirecek olan yeni kuvvetler için Bâbîâli'den gerekli izinleri alma projesindeki umudu cesaretlendirdiği aktarılır. Bunu Gabor'u güçlendirmek için yapacağını söyler. Bütün bu hareketlerden dolayı Gabor'un birlik tarafından desteklenmesi gerektiğini belirtir. O prensin Kont Mansfelt'in yerine geçmek için soylu

biri istediğinden bahseder. Sir Thomas bu konuda yaşlı Torne kontunu önerir. Çabalarının başarısını ve Osmanlı düşüncelerinin umutlarının üzerinde bir şekilde değiştiğini görerek bu lehte olan dönüşün nedenlerini aktarmaktadır ve buna göre neden sebeplerin sonra da Türklerin durumunun, görüşlerinin ve siyasetinin değiştiğini belirtir. Pek çok şeyin majestelerinin planlarının lehine olduğunu belirtir. Fakat Bâbîâli'nin üzerine hiçbir güven inşa edemeyeceğinden dolayı herşeyi majestelerinin hikmetine bıraktığını bildirir. Erdel elçisi ve Fransız elçisi konusunda onun efendilerinin meselelerindeki eski şiddeti ve mevcut soğukluğu hakkında bir hesap verir. Krala majestelerinin tahta geçişini tebrik eden ve Türk gümrük evleri tarafından yapılan haraçlar konusunda İngiliz tüccarlara telafi sözü veren ve İngiliz Kapitülasyonlarının korunacağına dair bir yazdığı mektuptan bahseder. Padişahın da Kızıldeniz'de kulları üzerine yapılanlara karşı ettiği bir şikâyetten bahsedilir. Sir Thomas bu şikâyetin nedenini ve sebeplerini belirtir ve bunu İngiliz bayrağı altında tüccarlarına yapılan adaletsizliklerden dolayı intikam almak isteyen Hollanda tüccarlarının yaptığını belirtir. Sir Thomas daha büyük kötülüklerin engellenmesi ve masumun acı çekmemesi için nelerin yapıldığını ve İngiliz ticaretinin tekrar düzene oturmasının gerekliliğinden bahseder. Bu durumda Levant Kumpanyası'na mektup yazdığını bildirir.

Mektup No: 434

Sultanın majestelerine yazdığı tebrik, dostluğun teminatı, Berberî devletleriyle olan barış ve ticaret meselesi, İngilizlerin Türk gümrük memurlarına karşı olan şikâyetlerinden, ve Cezayir'deki son valinin İngilizlere olan davranışından ve verdiği telafi sözünden ve Kızıldeniz'de kullarının İngilizler'den gördüğü zarar için telafi istediğini bi belirten mektubunu ihtiva eder.

Mektup No: 435

Gabor'un ortak amacı terketmesine bahane vermemek için alınan ölçülerden bahsedilir. Sir Isaac Wake, Hollanda ve Venedik elçilerinin o prensle ilgili aldığı ölçüler aktarılır. Venedikliler tarafından reddedilen Baden markizi antlaşmasının tekrar hayata getirilmesinin olası olduğundan bahsedilir. Prens Venedikliler yerine başka bir güçten destek alma isteği belirtilir.

Mektup No: 436

Sir Isaac Wake'in Venedik ve Hollanda vekilleri adına o prensi ve Hristiyanlığın meselelerini gerçeğin ışığının taşıyacağı kadar cesaretlendirmek için yazdığı mektubu ihtiva eder. Bu mektup Latince yazılmıştır ve böylece yazarın kalitesini belli eder.

Mektup No: 437

Sir Thomas, Sir Isaac'ten aldığı mektuplardan ve konuşmalardan çok memnun olup bunun onlara dünyanın öteki yarın küresinden bir güneşin yükselmesi gibi tesir yarattığını ve altı aydan daha fazla bir süredir Kimerya karanlığında yaşadığını bildirmektedir. Baden markiziyle yeni bir işbirliği yapılmasından duyduğu memnuniyeti aktarır. Sir Thomas, Sir Isaac'e, Gabor'un ve ona Mansfelt'in mektupları ve cevaplarını ve Lord Conway'e ateşkesten beri verdiği raporları ihtiva eden mektupları gönderdiğini belirtir. Bunların hepsinden onun kadar haber alacağını ve daha iyi bir şekilde düzenleyeceğini bildirmektedir. Sonra da Mansfelt'in projesi olan Gabor'a Türk bölgelerinden asker sağlama projesinden bahseder. Bunu başarabileceğini düşündüğünü söyler. Şahsiyetini belirttiği Torne kontunun Mansfelt'in yeri almak konusundaki uygunluğundan bahseder. Venediklilerin Gabor'a para verme konusunda geri çekilmelerinin ve elçilerinin Bâbiâli'deki hareketleri ve konuşmaları üzerine bir konuşma yapar. Gabor'dan gelen şikâyetler ve eğer onu istikrarlı tutmak isteniyorsa harcanması gereken paradan bahseder. Lord Conway'den, prensin para konusundaki beklentilerini ertelemek konusunda emir aldığından buna da üzüldüğünden bahseder. Eğer koruyabileceğinden emin olsaydı kendi kredisinden bunu yapabilmiş olacağını ve daha da fazlasını yapabileceğini söylemektedir. Gabor'la eğer daha etkili bir şekilde ilgilenilmezse hiçbir şey için yapacağından daha kolay savaş yapacağını belirtir. Fransız elçisinin Bâbiâli'deki hareketlerinden bahsedilir. Sir Thomas, Sir Isaac'e hayatını kendi ülkesinde sessiz bir şekilde bitirebilecek ve İngilizlere hizmet edebilecek olan İzmir Başpiskoposu'na yapılan iyilik için teşekkür eder.

Mektup No: 438

Sir Thomas, Sir Isaac'e Venedik elçisiyle birlikte Venediklilerin Sir Isaac'in bildirdiği gibi gizli bir şekilde Gabor'a yardım edip etmemek konusunda yaptığı konuşmayı aktarır. Sir Thomas mezkûr elçinin Gabor'un o elçi aracılığıyla yapılacak bir arabuluculuk ile yardımın elde edilmesinin olası olup olmadığını sorguladığını bildirir. Onu majesteleri tarafından yapılan büyük çalışmalarla bilgilendirdiğini belirtir. Elçinin ustaca cevaplar vererek senatonun yeni masraflara girmek konusunda isteksiz olduğunu anladığını bildirir. Sir Thomas onları bir saptırmanın ortak amaç için olduğu kadar onlar için de ne kadar gerekli olduğunu, Sir Isaac'in bildirmesini istemektedir.

Mektup No :439

Sir Thomas, Türklerin imparatora karşı savaş konusundaki gizli eğilimlerinden bahseder. Lord Conway'e yazdığı mektuba benzer bir tonda ona mektup yazar. Buradan ekselanslarının onun imparatora karşı olan düşmanca hareketlerinin Bâbîâli'de desteklendiğini görebileceğini belirtir. Majestelerinin destek konusunda ne yaptığını ve neye kararlı olduğunu belirtir. Venedik'teki elçisinin ciddi bir şekilde ekselanslarına yardım etmek için görevlendirildiğini ve cesaretlendirici bir cevap aldığını belirtir. Ekselanslarına, majestelerinin orduları, donanmaları ve müttefiklerine verdiği destekler ile ortak amaca vermiş olduğu çaba ve gayretinden bahseder. Aynı amaç için Almanya prensleri arasında yeni iş birliklerinin kurulduğunu bildirir. Valteline antlaşmasının bozulmakta olduğunu ve Grisonların da Fransa ve İspanyollar arasındaki yapılan antlaşmayı kabul etmemek için İsviçreliler, Venedikliler ve Savoy düküyle birleştiğinden bahseder. Eğer gerekliyse Türklerden destek için geçiş yolu elde edebileceğinden şüphesi olmadığını bildirmektedir. Bütün bunlardan Prensi önce mutlu bir sonuç hakkında cesaretlendirir ve sonra da sözlerini uygulamayı teklif eder.

Mektup No: 440

Sir Thomas, padişahın mektubunun tarzı üzerindeki gözlemlerini aktarır. Sultan tarafından İngilizlerin lehine verilen kısımların uygulandığını söyler ve ciddi bir şekilde, Türklerin şikâyetleri noktasında, kötü sonuçlara dair olan korkularından dolayı bunların iyi bir şekilde gözetilmesini istediğini belirtmektedir. Dubrovnik'e İspanya tarafından gönderildiği şüphelenilen bir temsilciden bahseder. Fakat kendisinin imparator tarafından gönderildiğini iddia ettiğini bildirir. Onun hakkında, daha önceki İspanyol temsilcisine yapıldığı gibi orada durdurulmaması için görüşlerini bildiren elçilerle olan görüşmesini aktarır. Fransız elçisinin bu durum üzerine yapmış olduğu hareketlerden bahseder. Sir Thomas kaymakamı bu adamın gelişiyi ilgili olarak bilgilendirdiğini belirtir. O bakanın da eğer onu gönderen İspanyolsa kendisinin duyulmayacağını, eğer bir imparatorluk temsilcisiyse Napoli ve Dubrovnik gibi yanlış ve şüpheli bir kapı kullandığını belirteceğini söyleyerek her halükârda gönderileceğini belirtmektedir. Kendisi muhafaza edilmiş ve tutuklanmıştır. Barışa dair güçlü dedikodular olduğunu bahseder. Sir Thomas'ın Gabor'un temsilcisine olan ciddi şikâyetlerinden ve kaymakama olan şikâyetleri aktarılır. Kaymakamın ona gerçeği teslim edeceğine dair etmiş olduğu yeminden bahseder ve ona bir anda iki savaşa birden karşı olan müftü ve diğerlerini susturmak için bu dedikoduların yayıldığını ve ona Bâbîâli'nin bu konudaki planın ve siyasetinin sadece zaman kazanmak için olduğunu söylediğini belirtir. Ve bu

sır ile sarayını eski teminatlara ve bu beyan üzerine temin edebileceğini söyler. Her ne kadar bir bahane için Murtaza'nın Gabor'la dört madde üzerine antlaşma emrini almış olduğunu bilirse de buna izin verilmeyeceğini bildiğini belirtmektedir. Kaymakamın onu aynı zamanda Gabor'un barış amacı olmadığı konusunda temin eder ve Murtaza'nın görevinin de yakında biteceğini belirtir. Sir Thomas kendisinin onları tatmin olması için okuduğunu bildirir. Sir Thomas inancın olmadığı bir yerde neye inanacağını bilmediğini söyler. Fakat verdiği sebeplerden dolayı kaymakama ve Gabor'un temsilcisine inanmaya niyetli olduğunu bildirir. İkna olmuş olsa da herşeyin Gabor'a kaldığını ve onu istikrarı ve korunması için hükmün majestelerine kaldığını belirtir. Sözde İspanyol temsilcisine vezirin verdiği sözle uygun muamele gösterildiği belirtilir. Türk bakanlarının onunla ne yapma kararı belirtilir ve onu Budin Paşası Murtaza'ya verecekleri bildirilir. Bunun Kaymakamın sözlerinin doğruluğu hakkında işaret olduğunu belirtir.

M

ektup No: 441

Sir Thomas, Patriğin, Rum kilisesinin en büyük antıkası olarak gördüğü eski bir İncil'i Krala göndermek üzere Sir Thomas'a verdiğinden bahseder. Onun ve yazarı olduğu düşünülen Aziz Tecla hakkında hesap verir. Konsillerin henüz elinde olduğunu ve onları tutmayı umduğunu, onların tek başına bir kütüphane edeceğini belirtir. Patriğin Sir Thomas'a gitmeden önce elinde olanları göreceği ve özgürce seçim yapacağı sözünü verdiğini belirtilmektedir. Sir Thomas, Patrik tarafından ona onun için şifresiz bahsetmeye cesaret edemeyeceği başka bir meselenin daha emanet edildiğini belirtir. Bunun da majestelerinin korumasına bir hazine değerinde kitaplar getirebileceğini ve bundan Canterbury Başpiskoposu'na bahsetmek için uygun bir yol bulacağını belirtir. Diğer ülkelerin bu kitapları boş yere aradığını belirtir.

Mektup No: 442

Sir Thomas, Buckingham dükünün kaybolduğundan korktuğu mektubunu almaktan ve geri dönüşü hakkındaki beklentiden memnun olduğunu belirtir. Antikaları araştırmak konusundaki gayreti hakkında daha fazla hesap verir. Kendisinin bir hüküm, kaptan paşanın mektubu, Patriğin tavsiyesi ve yeterli kredi ile yetenekli bir hizmetkârını donattığını ve onun yeteneği ve çabasının iyi meyvelerini beklediğini bildirir. Adalardaki eski bir tapınaktan aldığı iki güzel mermer kapı hakkında hesap verir.

Mektup No: 443

Venedik, yeni antlaşma ve Valteline hakkında haberler verir. Papa'nın birliklerinin Venediklerin göz yumması ile Valteline'e girdiğinden bahsedilir. Zavallı Grisonların gücenmelerinden ve itirazlarından bahsedilir. Sir Isaac bu durum üzerine Venediklileri tenkit eder. Protestan Kantonların bunun üzerine yaşadığı memnuniyetsizliklerden bahsedilir.

Mektup No: 444

Kral, Sir Thomas'ın bütün müzakerelerindeki zekâsını, gayretini ve başarısını takdir ettiğini belirtir. Aynı zamanda diğer elçilerlerden ve müzakere ettiği diğer kimselerden de saygı aldığını belirtir. Onun hizmetlerinin özel bir şekilde hatırlanacağına dair söz vermiş olarak majesteleri, rahatlığı ve cesaretlendirilmesi için ona kendi kraliyet elinden bu teminatı ve kanıtı olarak bu mektubu vermeyi uygun gördüğünü belirtir. Her ne kadar onun orada daha uzun süre hizmet etmesinin uygun olduğunu düşündüğünü belirse de geri çağırılması için olan isteğinden dolayı bunua izin vereceğini belirtir. Geri kalanı için onu Lord Conway'e sevkettiğini belirtir.

Mektup No: 445

Lord Conway şifreyle onu, ateşkesine rağmen Gabor'un samimiyeti hakkındaki umutları hakkında bilgilendirir. Amacın ona ihtiyacı olduğunu ve Mansfelt'in ve Weymar'ın ölümünün onu endişeli bırakmış olarak, Sir Thomas'ın onu cesaretlendirerek ve rahatlatarak iyi yaptığını bildirmektedir. Sir Isaac Wake'in ve Venedik'teki diğer elçilerin de aynısını yaptığını bildirmektedir. Sir Isaac Wake'in onu mektuplarıyla Venedik'te olanlar hakkında bilgilendirdiğinden şüphesi olmadığını bildirmektedir. Geri kalanın, majestelerinin hizmetine neyin uygun olduğuna dair Sir Thomas'ın hikmetine bırakıldığını belirtrir. Türkiye ve Lehistan arasındaki meselelerden bahseder. Eğer Türklerin korkusundan serbestse Lehistan kralının, İsveç kralı tarafından, imparatora yardım gönderilmesinin özgür olacağı belirtilmektedir ve Sir Thomas tarafından ima edilen padişahın kadırgalarının Akdeniz'e açılması konusunda majestelerinin onun hükmünü ve takdirini onayladığını belirtilmektedir ve hem İsveç kralının hem de Gabor'un bu şekilde cesaretlendirileceğini ve istikrarlarının sağlanacağını bildirmektedir. Ve Hague'deki İsviçre kralının elçisi Dr. Camerarius ile iletişim içinde olmasının ve İsveç kralına ve umuma hizmet edebilecek umumî meselelere her konuda kendisini ona aşmasını istemektedir. Danimarka kralı için hazırlanan destek kuvvetlerden bahsetmektedir. Sir Thomas'ın halefi Sir Peter Wyche'in yolculuğu için hazırlandığından bahsedilmektedir.

Mektup No: 446

Valteline meseleleri, Venediklilerin, İspanyolların ve Grisonların hareketleri ve diğer İtalyan meseleleri aktarılır.

Mektup No: 447

Yeni İspanyol temsilcisi hakkında hesap verilir. Temsilcinin talimatlarının şifresini söylemeye zorlandığı belirtilir. Onların içerikleri aktarılır. Sir Thomas, Gabor'un hareketleri üzerine büyük bir belirsizlik içinde olduğunu belirtir. Lord Conway'in onun planları hakkında daha kısa ve daha kesin bir hesabı olduğundan şüphesi olmadığını bildirir. Onun hakkında kendisi ve vekilleri dışında hiçbir yerden haber alamadığını ve eğer kötü niyetleri varsa kendisini suçlamayacağını bildirir. O ve görüşleri hakkında daha iyi bir hüküm verilebilmesi için bütün bildiklerini aktaracağını bildirir.

Mektup No: 448

Papa'nın hareketleri ve Valteline meseleleri bildirilir.

Mektup No: 449

Sir Thomas tekrar Halep'teki İngiliz ve Venedik konsolosları arasındaki konsolaj vergileri hakkındaki şikâyetlerini belirtir. Bu ihtilafın Levant Kumpanyası için olan öneminden, eğer bir telafi olmazsa onların ve ülkenin ticaretine çok kâr getiren ve önemli bir ticaretin mahvolacağını belirtir. Venedik Senatosu'nun, meselelerini sevkettikleri İngiliz sarayının ihmalden ve ertelemelerini kullandığını bildirir. Bu ticaretin doğası, Venediklerin bu başlıktaki çalışmaları, İngilizlerin bundan gördükleri zarar ve o cumhuriyet'in planları ve görüşlerinden baseder. Kuşüzümü ticareti hakkındaki gözlemlerini aktarır. Kötülüğe karşı gelinmesi konusunda tavsiye verir.

Mektup No: 450

Sir Thomas, Sir Isaac'in, Bâbîâli'deki Fransa, Hollanda ve Venedik elçilerinin Gabor hakkında istediği hesabı verir. Sir Thomas, hepsinin şahsiyeti ve davranışlarından bahseder. Gabor'un sonsuz masraf ve tehlikeye karşı sadece 30.000 dolar armasından duyduğu rahatsızlığı bildirir. Bunun üzerine vezire ve Gabor'un temsilcisine ettiği itirazdan bahseder. Temsilcinin bunu kesin olarak reddetmediği, fakat bunu Türk ve Fransız vekillerine attığını, fakat efendisinin sadece zaman kazanmak ve avantaj kurnazlıklarını kullandığını bildirmektedir. Sir Thomas da bunun üzerine kafasının karıştığını ve prenze mektup yazmayı ve yapabileceği herşeyi yapmaya karar verdiğini bildirmektedir. İstanbul'a yeni bir balyosun gelmiş olduğundan bahseder.

Mektup No: 451

Sir Thomas, Lord Conway'ın Gabor'u tasdik etmek için ona mektup yazma talimatlarını anladığını bildirir. O zamandan beri düşüncelerin değişimi veya dedikoduların belirsizliği üzerine kafasının karıştığından, düşmanın raporlarına, bilgisiz Türkler'e veya kurnazca ilk olarak kandırılmış olabilecek olan Gabor'un temsilcilerine inanmak zorunda olduğunu bildirmektedir. Fakat her ne kadar Lord Conway'ın daha yakın bir yol bilebileceğini söylese de bazı durumların kullanılabileceğini, ne utancı ne de kederi saklamayacağını belirtmektedir. Sonra da Gabor'un yaptığı yeni barış ve maddeleri hakkında duyduğu detayları aktarmaktadır. Bunların onlara güvenemeyeceği kadar uygulanamaz ve Gabor'a utanç verici olduğunu bildirmektedir. Gabor'un hareketlerini temsilcisine bildirdiğini söylemektedir. Her ne kadar temsilci bu konuda veya yayımlanan maddeler hakkında bir şey bildiğini reddetse de, eğer bir barış tamamlarsa, bunun leydisinin atanmasının ertelenmesi ve Türklerin diğer yanlılarıyla birlikte imparatorun ve Danimarka kralının rızası ile Almanya'da barış antlaşması yapıldığı haberleri olduğunu bildirmiştir. Sir Thomas bu konuşma üzerine ittifakın prenslerini ve Gabor'un ayrı bir adım atmasını bekleyemeyecek majestelerini savunmak suretiyle yaptığı sıcak şikâyetlerden bahseder. Sir Thomas önemli meseleler hakkındaki nedenleri ve kendi görüşünü aktarır. Gabor'dan ve kuvvetlerinden ne beklediğini aktarır. Onların resmi bir savaştan ziyade düşmanın ülkesini yağmalayarak daha büyük hizmet yapabileceğini belirtir. Eğer Gabor bir barış tamamlarsa alacağı yolu bahseder. Bu durumda Türklere haset yaymanın ortak amaca hizmet edeceğinden bahseder. Prens Hristiyan prensleri tarafından ihmal ve terkedildiği şikâyetlerini ve büyük masrafı ve tehlikeleri için sadece 30.000 dolar almasından ve bütün suçu Fransa'ya atmasından bahseder. Sir Thomas, gücünde olan hiçbir şeyi atlamayacağını bildirir. Fakat eğer Gabor'la daha fazla bir şey yapılmazsa, kendisi silahlayken tüketmiş olduğu Wallenstein'in ordusunu Macaristan'da tutmuş olarak amacın onun tarafından kaybedilmediğini bildirir. O ordunun Danimarka kralının felâketi sırasında özgür olması durumunda ölümcül bir sonuç olabileceğini belirtir.

Mektup No: 452

İmparator ve Erdel prensi arasında yapılan barış antlaşmasının maddeleri aktarılır. Prens asla imparatora veya haleflerine karşı silahlanmayacağı, düşmanlarına yardım etmeyeceği, Macaristan'a karşı komplo kurmayacağı, Türkleri, Tatarları veya krallığın başka bir işgalcisini cesaretlendirmeyeceği, derhal imparatorun topraklarından

çıkacağı ve imparatorluk majestelerine veya kullarına olan herşeyi geri vereceği, Mansfelt'i ve ona bağlı olan herkesi reddeceği bildirilmektedir. Prensın diyette toplanan kullarının, prensın rızasıyla maddelerin gözetimi ve imparatora bağlılık için yemin edeceklerdir. Prens, son savaştan beri Türkler tarafından alınan her yerin geri verilmesini ve Türkiye'deki esirlerin özgürlüğünü sağlayacaklardır. 1619'dan beri esir tutulan imparatorun kulları derhal serbest bırakılacaktır.

Mektup No: 453

Sir Thomas, Gabor ve imparator arasında yapılan barışla ilgili olarak Türk bakanlarına haset aşıladığını bildirmektedir. Onların barışı reddetdiklerini ve prensın de ihanet veya isyan olmadan onları onaylamayacağını belirttiklerini söylemektedirler. Leydisinin atanmasının ve Murtaza Paşa'ya sınırlarının güvenliği için yeni hükümler ve Gabor'a da acelesi tenkit eden ve antlaşmasının bazı maddelerini reddeden bir mektup yazıldığını bildirmektedir. Bunlardan ne olacağını bilmediğini fakat eğer sahte çıkarsa Sir Thomas asla utancını saklamayacağını ve suları bulandıracığından ve Gabor'un güvenlik içinde uyutmayacağından şüphesi olmadığını bildirmektedir. Düşmanın barışının, dünyayı inandırdıkları kadar güvenli olmayacağını belirtmektedir. Gabor'un bundan daha iyi olursa Lord Conway'in *non arma fine stipendiis*'i ve Haizran'ın ilk gününü hatırlamasını istediğini, ki böylece daha fazla delikle karşılaşmamasını istediğini bildirmektedir.

Mektup No: 454

Sir Isaac Wake, Fransız Sarayı üzerine yapılan sert tenkidini aktarır. Venediklilerin Gabor'la ilgili hareketleri ve onu destek ile cesaretlendirme kararlarından bahseder. İngiltere'de kendisinin ihmal edilildiğini belirtir. İngiltere'nin onun için Çin'le paralel olduğunu belirtir. Oradan üç yılda iki mektup geliyorsa, kendilerine liberal davrandıklarını belirtmiştir. Majestelerinden Cumhuriyet'e Torne kontunun bir süreliğine kiralanmasını için emir istediğini belirtmiştir. Fakat cevap almamış ve Danimarka kralı tarafından bu amaç için emir almış olarak, onu teminat olmadan senatodan istemeye karar verdiğini beklemektedir. Zira şimdi bir emir için beklerse mevsimin geçeceğini ve ölümden sonra bir fizik olacağını bildirmektedir. Gizli bir şekilde Venedik'in terhis olmuş ordusundaki en yetenekli adamlardan birisinin ona eşlik etmesini sağladığını bildirir. Sir Thomas'ı, şimdi gönderdiği Almanya'yla ilgili kâğıtlarına sevkeder. Onu ve leydisini, yurda dönerken evine davet eder.

Mektup No: 455

Sir Isaac, Bethlen Gabor'a olan kotalarını ödememeye ikna etmek için Venedik Senatosu'yla olan müzakeresinin ve argümanlarının detaylarını aktarır. Onların seremonileri uzattıkları kadar özü kısa tuttuklarından ve taleplerine karşı gösterdiği niyetin azlığından bahseder. Dojun İngiltere ve Fransa arasındaki ihtilafların düzeltilmesini istediği, Sir Isaac'in de buna karşı vermiş olduğu cevap aktarılır.

Mektup No: 456

Danimarka kralının, Brandenburgh Elektörü'nün ve diğer Alman prenslerinin savaşa yönelik hareketleri hakkında bilgi verilir.

Mektup No: 457

Sir Isaac, senatodan, İngiltere, Danimarka ve Bohemya kralları adına Torne kontunu bir süreliğine hizmetlerine almayı tapel ettiğinden bahseder. Baden markizinin şahsen Danimarka kralına katılmaya gittiğinden bahseder.

Mektup No: 458

Sir Thomas, tartışılan konsolaj hakkından bahseder. Altı yıllık hizmetten sonra Levant Kumpanyası'nın ayrıcalıklarını kaybetmeye gönülsüz olduğunu belirtir. Yediği ekmeğin ve tuzun, eğer bu meseleye göz yumar ve dikkat etmezse bozulacağını belirtir. Fakat bütün hususların üzerinde, İngiliz milletinin onurunun, kendisini, majestelerine verecekleri bilginin sadece onları şimdiye kadar korunan ticaretteki eşitliğe geri gelecek olan lordları rahatsız etmeye zorladığını belirtir. Sonra da durum hakkında bilgi verir. Bu tartışmanın nasıl kötü sonuçlar doğurduğunu ve kötülüğün nasıl büyüdüğünü gösterir. En azından majestelerinin isteğini bilinceye kadar bu işte ne yaptığını belirtir. Venediklilerin herhangi bir kvalifikasyona gelmeyi reddetmeye kararlı olduklarını belirtir. Herşeyin kötüye gitmesinin olası olduğunu bildirir. Herşeyin Venediklilerin ettiği şikâyetlere karşı olarak karşı bir beyanat yayılmak zorunda kaldığından bahseder. Bunu, majestelerinin ticaret yapan kulların Levant Kumpanyasının haklarına zarar verecek herhangi bir antlaşmaya imza atmamalarına dikkat etmesi için Sir Isaac Wake gönderdiğinden ve konsolaj hakkının yasal ve onlar bu iddiayı reddetmeye başlayınca kadar tüm ülkeler tarafından ödenen bir ilke olduğunu bildirir. Onların kendi kârları ve güvenlikleri için kullandıkları gemilerinin sahiplerine, kendi gemileri kâr getirmediği zaman, onlara zarar vermek için yaptıklarını belirtir. Sonra da bu adımın lordların otoritesi tarafından doğrulanması ve majestelerinin de bunu kabul etmesini istediğini

belirtir. Majestelerinin iyi müttefikleri olan Venediklilerle bir tartışma olmasına gerek olmadığını veya sadece İngiliz kullarına haklarının ödenmesinden başka bir hariciyet olmadığını belirtir. Bunun ne kadar kolay bir şekilde yapılabileceğini belirtir. Konsolajdan gelen kârdan ve onunla ne kadar gerekli harcamaların karşılandığından ve bunu verene de sağlanan kârdan bahseder. Sorunların bunun bırakılmasına yol açacağını bildirir.

Mektup No: 459

Sir Thomas, padişahın topraklarındaki herhangi bir limana götürülmek veya getirilmek üzere İngiliz gemilerine yüklenmiş olan yabancıların malları üzerine konsolaj parası almanın hakkıyla ilgili bir beyanat yayımlar. Dipnot yoluyla da Levant Kumpanyasına telafi için nasıl devam etmeleri için bu beyanın bir suretini yollar.

Mektup No: 460

Sir Thomas, Lord Conway'ın mektubunda belirttiği, İngiltere'deki Venedik elçisi tarafından yapılan, Sir Thomas'ın, korsanların destekçisi olduğu bilinen yeni Tunus paşasına karşı katılması hususundaki teklifine ve majestelerinin de Sir Thomas'tan duyuncaya kadar bir şey yapmama durumuna cevap verir. Bu durum üzerine Sir Thomas, meseleyle ilgili olarak, zekâsının ve ön görüşünün şöhretinin örneğini veren çok geniş ve çok ilginç bir haber verir. Diğer üç elçiye önceden ne olacağını kesinlikle söylediğini, bu paşanın, padişahın ve saraydaki diğer önemli bakanların güvenini kazandığını belirtir ve böyle bir teklifin diğer üçüne onursuzluk getireceğini bildirir. Onlara buna rağmen, ılımlılığı ve onlarla birleşme isteği konusundaki örnek verdiğini belirtir. Fakat uzun süredir, öncelik iddiasıyla yarışarak onun üzerine avantaj kazanmaya çalışan Fransız elçisinin kurnazlıkları üzerine dışarıda bırakıldığını bildirir. Sir Thomas, kendi yolunu takip ederek Türk bakanlarının lehte bıraktığı eğilimlerinin, İngiliz ticareti için nasıl bir fayda getirdiğini bildirir. Venedik elçisinin İngiltere'deki başvurusunun, aldıkları onur kırıcı ve üzücü cevabın yaralarını sarmak için yapıldığını bildirir. Lord Conway'e Venedik Senatosu tarafından verilen imalara karşı bir cevap verir. Onlara ve vekillerine karşı müteşekkir olduğunu, onların şahsî nezaketlerle dol olduğunu fakat gerçekte majestelerine ve umuma hizmet etmelerini istediğini belirtir. Onların bencilliklerine üzüldüğünü belirtir ve Gabor'la ilgili hareketlere çok dikkat göstermediklerini bildirir. Onlardan hiçbir umut elde edemediklerini bildirir. Buna rağmen şimdi Valteline meselesinde rahatlamış olarak olarak onların özel bir miktara çekilebileceklerini düşündüğünü ve bu konuya iyi eğilimi olan

eski balyosun onları geri dönüşünde etkileyeceğine inandığını bildirir. Bu konuda, kendi kârı için sabit ve geniş bir mektuplaşma sürdürdüğü Sir Isaac Wake'i bildireceğini belirtir. Sir Thomas daha sonra Gabor ve barışı hakkındaki meselelere girer ve eğer barışı tamamladıysa bunu Bâbîâli'den ve kendi temsilcisinden gizlediğini, fakat imparator ve Türkler arasındaki bir antlaşmaya yardım ettiğinin kesin olduğunu bildiğini söylemektedir. Fakat bunun amacının bozmak mı yoksa ilerletmek mi olduğunu bilemediğini söylemektedir. Zira ikisi için de zorlayıcı nedenler olduğunu söylemektedir. Türklerin mevcut durumlarına göre barışa eğilimli olduklarının kesin olduğunu, fakat herşeyin Gabor'un gücü dâhilinde olduğunu ve istediği gibi çevirebileceğini belirtir. Eğer majesteleri ona Haziran'da para dağıtmak için emir verirse, onu deneyeceğini ve iyi dayanaklar dışında parayı ödemeyeceğini bildirmektedir. Zira her na kadar hareketleri düşmanlarına olduğu gibi dostlarına da haset verse de eğer kendisi dürüstse ve güvenilirse kendisinin anlaşılabilir fiyata layık olduğunu bildirir. Sözde İspanyol temsilcisinin, Murtaza Paşa'nın ricası üzerine Budin'e gönderildiğinden ve tekliflerinin o valiye ve Gabor'a teslim edildiğinden bahseder. Bir Arap Ayman'ının İran kralının teşviki üzerine isyan ettiğini ve Türklerin Mekke ve Medine olarak kast ettiği kutsal ülkeyi tehlikeye attığını belirtmiştir. Asya Türk ordusunun kötü durumundan ve o imparatorluğun meselelerinden bahsedilmiştir. Sir Thomas, Lord Conway'a geri dönüşüne izin verdiği için teşekkür ettiğini bildirir. Majestelerinin hizmetine daha fazla ihtiyacı olmadığını bildirir. Zira diğer büyük ve takdir edilmiş değere sahip olanların arasından seçilen halefinin yeterliliğini düşünmek zorunda olduğunu bildirir.

Mektup No: 461

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'e Valteline meselesinin durumu hakkındaki düşüncelerini söyler. Yeni balyosla olan görüşmesini ve onun şahsiyetini aktarır. Tekrar, İzmir Başpiskoposu hakkındaki meselelere değinir. O rahibin geçişi sırasında bazı sorunlar yaşamış olup umutsuzluğa düştüğünden bahseder. Gabor, hakkında, Lord Conway'e verdiği gibi bir hesap verdikten sonra, Venedik Senatosu'nun Valteline meselesinde rahatladıktan sonra, güvenilir çıktığı takdirde Gabor'a destek vereceklerini umduğunu bildirir. Bu konuda Gabor'un yapabileceği saptırmaya çok düşkün olan iki balyosla da etkili bir şekilde müzakere ettiğini ve Sir Isaac'in de özgür bir şekilde, geri dönüşü üzerine, o düşünceyi ilerletmek için herşeyi yapacağı sözünü veren eskisini açıklama yapmaya çağırabileceğini belirtir. Onun görüşlerinde sert ve sabit bir adam

olduğunu, fakat hükümlerinin çok katı olduğunu ve onunla çok dostça bir ilişki yaşadığını, Sir Isaac Wake'in de bunu bildirmesini istediğini belirtir ve kendisinin de ona ve senatoya karşı yaptığı hizmetleri itiraf edeceğinden şüphesinin olmadığını söyler. Sonra da, konseye sunmuş olduğu konsolaj meselesine girer ve ona o mektupların ve kendi beyanının bir suretini gönderir ve Venedik'te düzgün olduğunu düşündüğü yardımları etmesini istediğini bildirir.

Mektup No: 462

Sir Isaac, Torne kontunun kurtulması konusunda senatoyla yaşadığı zorlukları aktarır. Baden markizinin Danimarka kralı katıldığını bildirir. Brandenburg prensesi, Magdebourg'un yöneticisinin Danimarka kralı tarafından, müteveffa Weymmar Dükü yerine Silezya'daki ordunun başına atandığını bildirir. Danimarka ordusunun durumundan ve İngiliz ve İskoç destek birliklerinin durumundan bahseder. Sir Isaac, Danimarka kralından Venedik'teki elçisi olarak güven mektubu aldığını bildirir. Fransa'yla bir savaşın kaçınılmaz olduğunu söyler.

Mektup No: 463

Sir Thomas, Lord Conway'e Gabor'un dostlarına, temsilcisine ve Bâbiâli'ye olan sessizliğine düşmanların raporlarından daha çok güvensizlik duyduğunu bildirmektedir. Bu konuda, Kardinaller ve Papa'nın düşünceleriyle yönetilen Papa'nın bir elçisi gibi davranan Fransız elçisinden şüphelendiğini bildirir. Bunun da mevcut hareketlerini Gabor üzerine yönlendiren Gabor'a memnuniyetsizlik verdiğini bildirir. Sir Thomas, o elçinin Rum kilisesine baskı yapmak ve zarar vermek için talimat aldığını keşfettiğini bildirir.

Mektup No: 464

Sir Thomas, majestelerinin mektubunu alması üzerine olan müteşekkir duygularını aktarır. Gabor'un temsilcisinin, efendisine, onurunun, İstanbul'da nasıl sorgulandığını yazdığını bildirmiştir. Sir Thomas Roe'nun onun hakkındaki duyguları ve Bâbiâli'ye onun hareketleri hakkında bildiği herşeyi yayma niyetinden bahseder. Ve ona Türk bakanlarının ondan bir asi gibi şikâyet ettiklerini söylediğini ve paranın Haziran'ın başında İngiltere Kralından beklenmesi gerektiğini söylediğini bildirmektedir. Şimdi ona para getirecek olanlar dışındaki ölümlerin ve argümanların Gabor için ne kadar etkisiz olduğunu söylemektedir. Sonra da Venediklilerin ve vekillerinin zekâsından ve hareketlerinden bahseder ve onların para durumundaki beklmelerinden bahseder ve İngiltere'deki Venedik elçisine majestelerinin ağzından

çıkacak bir sözün ve ciddi bir beyanın onları uyandıracağını söylemektedir ve en kötüsünü bilmenin ertelemekten daha iyi olacağını söylemektedir. Prensın onuru hakkındaki uyarılarını yineler.

Mektup No: 465

Sir Thomas, Buckingham düküne heykeller ve antikalar hakkında, hizmetkârının alâkası ile hizmet etmeyi umduğunu belirtir. Hizmetkârının eski Corinth, Atina, Zea, Lacedemonn, Spatra, Andos, Bursa ve Sinop ve pek çok diğer yerdeki hamlelerinden bahseder. Ne aldığı veya alma umudu konusundakiler hakkında hasap verir. Eski Hristiyanların Türk korkusundan dolayı antikaları gömdüğünü ve yukarıda kalan herşeyin de Venedikliler tarafından götürüldüğünü bildirir. Fakat zamanın ve gayretin saklananları ortaya çıkaracağını söyler. Kafasındaki diğer eğilimlerden bahseder ve yeteneklerini ve acılarını övdüğü hizmetkârını dükün korumasına havale ettiğini bildirir. Onu hak ettiği bir şekilde ödüllendiremediği için bunun büyük bir iltimas olacağını ve sonra da kendisinin bir adamın yapabileceği iyiliği yaptığını bildirmektedir. Araştırmanın zaman ve sabır çalışması olduğunu, bunu da efendisinin istediği gibi şimdi doğru yola koymuş olduğu araştırmasını iyi bir yola bırakacağını bildirmektedir.

Mektup No: 466

Sir Thomas, Sir Maurice Berkeley’i saraya karşı gelmemesi konusunda ikna etmeye çalışır. Düşüncelerinin parlamentoya verilmiş olan haklar ve krallığın eski yasalarına dürüst bir şekilde dayandığını bildiğini söyler. Fakat bunun yerine bir ihtilaf ruhunu ortaya çıkarmaktan ziyade bunu dizginlemesi gerektiğini bildirir. Kendilerinin doğal olarak özgür olmaya meyilli olduklarını ve her öneriden şüphelenileceğini bildirir. Yeni yolların alınmaması konusunda onunla bağdaştığını söyler. Fakat habis akıl ve düşmanlar tarafından ekilen burçaklar görüldüğü zaman onların gerekli ve istenen sonuçlar olamadığını bildirir. Bahsettiği konudan örnekler verir ve kendisinin de saray sebepleri yüzünden sadece sevgi olarak bunları söylediğinin teminatını verir.

Mektup No: 467

Eskiden barışı reddettiği görülen vezirin şimdiki bahaneler gösterdiğinden bahsedilir. Bunun üzerine, Sir Thomas onunla yapmış olduğu konuşmayı ve kafasındaki argümanları aktarır. Gabor’un ona ve temsilcisine yaptığı açıklamaların ona umut verdiğini belirtir. Fakat Sir Thomas onun samimiyetinden şüpheli olduğunu söyler. İmparator tarafından şimdi girşi daha kolay olan başka bir habercinin mektuplarla birlikte yola çıktığını bildirir. O kişinin işinin Gabor’a ve Murtaza Paşa’ya karşı

olduğundan bahseder. İnancının hükmünden güçlü olmadığını, ondan umutsuzluğa düşmesi gerektiğini belirtir. Fransız elçisinin sahte hareketleri ve Venediklilerin tedbirli soğukluğunun onun cesaretini kırtığını bildirir. Karadeniz'deki Bâbîâli'nin faaliyetlerinden, Lehistan ve İsveç meselelerinden bahsedilir.

Mektup No: 468

Sir Isaac Wake, Sir Thomas'a konsolaj konusunda onunla bağdaştığını ve bu konuda teminat talep etmek için Lord Conway'e mektup yazdığını bildirmektedir. İzmir Başpiskopos meselesini takip edeceğini bildirir. Hâlâ Gabor konusunda iyi görüşü olduğunu bildirir. Danimarka kralının kendisini onun sabitliği konusunda temin ettiğini ve Silezya ve Moravya'daki ordunun zemin kazanmaya başladığını bildirir. Bunun Gabor'un yardımı olmadan yapılamayacağını düşündüğünü söyler. Buna rağmen Gabor konusunda, Sir Thomas'ın muhalif olduğunu ve Viyana'dan gelen onun ateşkes yaptığını göstermesiyle, onun için hiçbir söz vermeyeceğini söyler. Gabor dürüst veya sahtekar da olsa Sir Isaac, Venediklilerin Fransızların sahtekârlığından ve kendilerini Papa'nın ve Avusturyahıların kollarına atmasından sonra onu cesaretlendirecek hiçbir şey yapmayacaklarından emin olduğunu söyler. Sir Thomas'ın Fransız elçisi hakkında yazdıklarının ona yabancı görmediğini, Kardinal Rişelyö'nün kendisini, efendisinin efendisi yaptığını, bütün meseleleri ilgilendirdiğini her yerde Fransız elçilerinin, Papa'nın elçileri gibi davrandıklarından bahseder. Sinyor Justinani'nin Bâbîâli'den dönüşünün, bu devletin geride durma isteğiyle çok az tesir yaratacağını bildirmektedir. Sir Isaac Wake mektubunu, Buckingham Dükü'nün Fransızlara karşı denize açılmasıyla birlikte tamamlar.

Mektup No: 469

Sir Thomas, Gabor, barışı ve Türklerin davranışları hakkında tam ve temiz bir ışık açacak olan bir mektup yazar. Gabor'un antlaşmayı bozmak için destek parasını talep ettiğini bildirmektedir. Barışı da bu yüzden yazdığını bildirir. Sir Thomas'ın, Gabor'un temsilcisi tarafından söylenen herşeye verdiği herşeye verdiği cevap ve tenkitler aktarılır. Türklerin ikili oynamaları ve Sir Thomas'ın da bu durum üzerine olan hareketlerinden ve onlarla dobra bir şekilde konuşması aktarılır. Onların verdiği belirsiz cevap, Sir Thomas'ın da cevap verilemeyecek olan cevabı aktarılır. Fakat onlardan hiçbir umudu olmadığını ve antlaşmanın başladığını ve her türlü şart üzerine tamamlanması için emir gönderildiğini bildirir. O prensin mevcut hareketlerine karşı kullandığı cevap verilemez argümanlarının özünü aktarır. Ve onların da sonuç olarak

Gabor'un 15.000 adamı antlaşmaya Silezya'ya gönderdiği takdirde Sir Thomas'ın ödemeye yapmaya hazır olup olmadıklarını, kesin olarak 40.000 doların verilmesi için emri olup olmadıklarını sorduklarını belirtir. Sir Thomas'ın da bu konudaki becerikli yönetimi ve paranın da 15.000 asker bir aylık hizmet ettikleri zaman parayı alacağını söylediği belirtilmiştir. Eğer bundan şüphe ederlerse parayı Venedik Balyosu'nun ellerine teslim edeceğini ve gelecek miktar için majestelerinden Danimarka kralının kotası için ricacı olarak cevap vereceğini belirtir. Hollanda elçisinin efendileri adına böyle bir girişimde bulunup bulunulmayacağını öğrenmek için isteğine aykırı olarak çağırıldığını belirtir. Buna göre temsilcinin efendisinin hareketleri hakkında iyi umutlar verdiğini belirtmiştir. Fakat Sir Thomas onun hâlâ bir para görüntüsü için herşeyi yapacak olan bir Didyumus olduğunu söylemektedir ve Gabor'u ve vekillerini bu son harekette ilk olarak hatayı başkalarına atan ve sonra da kendilerini bahanelerle kurtaran ve mahşer gününü bile erteleyecek şeyler söyleyebilecek olan günahkarlar olduğunu belirtir. Eğer imparatorla olan antlaşmasını bozan Gabor olmasaydı, umut olamayacağını ve onu harekete geçirmenin mümkün olacağını söyler. Eğer olmazsa bile onu denemenin mantıklı olduğunu ve durumu içeriye çevirmenin de iyi olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Eğer az şey yapmış olsaydı herşeyin umutsuz olmuş olacağını bildirmektedir. Kendisinin zamanı olduğunu ve para istenmeden önce üç ayı olduğunu bildiğini söylemektedir. Eğer bunu uygularlarsa buna layık olacaklarını eğer uygulamazlarsa da kredi vererek ve böylece yukarı zeminde tutulmuş olarak hiçbir kayıp olmayacağını bildirmektedir. Umutlarının çok zayıf olduğunu fakat imparatorun elçisinin Gabor'un temsilcisinin Sir Thomas'la olan konuşmasından rahatsız olduğunu ve Gabor'un antlaşmalarına umduğu kadar fazla güvenemediğini bildirmektedir. İngilizlerin ona parayla desteklemekte başarısız olacağını düşündüklerini bildirmektedir. Sonra da talimat olmadan bu kadar hareket ettiği için özür dilemektedir. Magdebourg'un yöneticisinin, Kont Mansfelt tarafından yönetilen ordunun kumandasına getirilmesiyle biraz umutlar kaldığını bildirmektedir. Zira Gabor'un o generalin ölümünden sonra terkedilme korkusu yaşadığından bahsetmektedir. Gabor'un elçisi Quad'ın İngiltere'de para konusunda büyük zorluklar gördüğünü ve Gabor'un onu istismar etmesine rağmen İngilizlerin de onu ihmal ettiğinden korktuğunu söyler. Katı bir istihbaratının olduğu bir Türk'ün haberlerini bildirir. Kendisi mezkûr Türk'ün Sir Thomas'ın inandığı gibi konuştuğunu ve içinde doğru olan çok şey olduğunu bildirmektedir. Fakat altı yıldır aksine çalıştı barış ile tahrik edilmiş olarak gayreti için

biraz izin istemektedir. Prens in onu iyi yolda kandırabileceğini ve o orduyu harekete geçirme zorunluluğunun son denemeyi gerektirdiğini söyler. Zira ne Gabor'un imparatora olan nefretinin ne de hırsının tükenmeyeceğini belirtir. Gabor'un temsilcisinin, Fransız temsilcisine mektuplar yazdığını bildirir. Fakat bunu Sir Thomas'a göre vereceği için henüz teslim etmediğini belirtir. Sir Thomas da önce verilmesi yönünde tavsiye verdiğini, fakat onlara Fransız elçisinin bir emperyalist ve genel amaca dair kötü eğilimler taşıyan birisi olarak bu mektubun teslim edilmemesi gerektiğini söylediğini bildirmektedir.

Mektup No: 470

Sert terimlerle Gabor'un aç gözlülüğü ve Gabor'un paralı askervari hareketleriyle ilgili hakkında bahsedilir.

Mektup No: 471

Sir Thomas, Gabor'un elçisi Yüzbaşı Quad'a Gabor'un son barışı konusundaki bahanelerine cevap verir ve o prens in birliğin prensleriyle bağımsız bir prens olarak antlaşma yaptığını bu yüzden de Türklerin izni bahanesine dikkat edilmeyeceğini bildirir. Onun tarafına sözleşmelerin önceden uygulandığını bildirir. Kendisinin majestelerinin adına anlaşılan para konusundaki maddeleri uygulamaya muktedir olduğunu bildirir. Yüzbaşıya, majesteleri ve onuruyla müzakere etmiş bir elçi olarak bu ihlalle kendisinin ve efendisinin onurunun zarar göreceğini bildirir. Prese Silezya'daki orduya katılması için bir grup Macarla birlikte generalini ve kendisinde sınırları izlemek için Kosice'ye gitmesi için baskı yapar ve Bâbîâli'nin onu destekleyeceğinden ve prenslerin de kendi adlarına olan müttefiklik şartlarını uygulayacağını bildirir. Fakat eğer bir yıl erteleme ve bahaneyle müttefiklerin savaşı tek başına devam ettirmek gibi bir durumları olursa, o zaman sert olacaklarını ve efendisinin gelecekteki tekliflerine çok az güven verileceğini belirtir.

Mektup No: 472

Sir Thomas, Gabor'un imparatoru kandıracağı ve ittifakını da her ne kadar şahsı olmasa da generalini göndererek ittifakını koruyacağı konusunda çok dikkatli olmak suretiyle umut verir. Erdel prensesi'nin amcası olan Magdebourg'un yöneticisinin onun üzerinde tesiri olabileceği görüşünde olduğunu belirtmektedir. Vezirin hiçbir zaman Gabor'un antlaşmasına râzı olmayacaklarını bildirdiklerini söylemektedir. Fakat Bâbîâli'de imparatorluk tarafının lehine güçlü bir fraksiyon olduğundan dolayı imparatorla müzakereye girmeye cesaret edemediklerinden bahseder. Fakat antlaşmanın

kesinlikle dostları olan prensler'in çıkarlarını koruyacak şekilde yapılacağını ve Sir Thomas ve Venedik ve Hollanda elçilerinin rızası olmadan hiçbir şeyin yapılmayacağını belirtir. Ertelemelerle o yıl boyunca hiçbir şeyin yapılmayacağını ve bu arada Gabor'n da eğer fırsatı kavrarsa, istediğini yapmakta özgür olduğunu beyan ettiklerini aktarmaktadır. O imparatorluğun en bilge adamları tarafından onun hareketlerini yumuşatmak kendisine gizlilikle verilen bazı durumlardan bahseder. Kendisinin eğer Gabor ihanet etmezse söz verdiği parayla donatılması için yalvarır. Bu karmaşık mesele hakkındaki görüşü ve nedenlerinden bahseder.

Mektup No: 473

Sir Isaac, Danimarka kralının hâlâ ona güveniyor olması üzerine Gabor hakkında olumlu görüş taşıdığından ve Magdebourg'un yöneticisinin ona tesir edecek gücü olduğunu bildirir. Aynı zamanda o kendisini düşmanlarına satmaya izin vermeyeceğini düşündüğünü bildirir. Onu endişelenen Gabor'un bilge bir adam olarak nadiren küçük hatalar yapması ve ne zaman böyle insanlar hatalar yapsa kendisini zayıf insanlardan daha tehlikeli bir şekilde düşüncesiz olduklarını belirtir. Onun bir yüzünü Türkiye'ye, diğerini de Hristiyanlığa doğru çevirmiş olan bir Janus olduğunu ve kendisinin de şüphesiz büyük planları olup, Lehistan meselesi hakkındaki görüşlerinin bu ertelemeye neden olduğunu bildirir. Sir Thomas'ı İngiltere ve Fransa arasındaki ihtilafın arttığı ve savaş dışında bir uzlaşma olamayacağı konusunda bilgilendirir. Almanya meseleleri ve Danimarka kralının girişimlerinin başarılı olduğunu bildirir. Sir Thomas'ı geri dönüşünde görme umuduyla çok rahatladığını bildirir. Ona dünya da bu kadar gerçek ve samimi bir şekilde hizmet edecek bir dost ve hizmetkârı olmadığını, Sir Thomas'ın kabiliyetlerinin, değerinin ve faziletlerinin, ona Tanrı'nın görkemine ve devletin iyiliğine eşlik edip onu esir aldığını söyler.

Mektup No: 474

Sir Thomas, Gabor hakkında yeni umutlar ve şüpheler verir. Zira onunla eşit oranda umutlu ve umutsuz olduğunu belirtir. Prens'in Bâbîâli'ye barışıyla ilgili bir mektup yazdığından ve suçu Türklere attığını belirtir. Bâbîâli'in dostlarına adalet ve Almanya'nın özgürlüğü güven altına alınmadan hiçbir barışın yapılmaması konusunda Budin'e emirler gönderildiğini bildirmektedir. Bunun ne tesirler yapacağını bilmediğini söylemektedir, fakat kaybedildiğini düşündüğü Gabor'un mektuplarından geldiğini, kendisini kullanmayacağı özgürlüğü elde etmekten başka istismar edemeyeceğini bildirmektedir. Gabor'un olağan sözünden bahseder. *"Eğer gömleğimin düşüncelerimi*

bildiğini düşünürsem onu yırtarım” Bir Venediklinin Galata’daki kilise önündeki utanç verici idamından bahsedilir

Mektup No: 475

Sir Thomas, Dr. Goad’a yazmış olduğu mektubunun, beklediği gibi cevap alamadığından dolayı ulaşamadığını düşündüğünü bildirir. Böylece şimdi önceki ve diğer mektuplarının birer suretini gönderir. Gidişinden önce ona, hediye olarak vereceği kitaplar hakkında söz veren Patriği kısa süre sonra deneyeceğinden bahseder. Onun şahsiyetinden bahseder. İstanbul’a baskı makineleriyle birlikte iki Hollandalı ve bir papazın gelişinden bahseder. Bunun, tek istediği kitaplarının basılabilmesini isteyen Patriğin amaçlarına zarar verebileceğinden korktuğunu bildirir. O zamanda o zanaate Türkiye’de izin verilmediğini bildirir. Pasaport vermiş olduğu dönek Yahudi’nin İngiltere’de istismarlarda bulunduğunu duyduğunu bildirir. Bunun verdiği tek pasaport olduğunu ve Patriğin ricası üzerine verdiğini bildirir ve bunu da Sir Walter Raleigh’in *Buck* teminatları gibi hiçbir zaman reddedilmeyen ve işe yaramayanlar gibi olduğunu ve kendisinin de yüzlerce kişiyi reddettiğini bildirir.

Mektup No: 476

Sir Isaac, Magdebourg’un yöneticisinin gizli bir şekilde Silezya’ya giderken uğradığı Venedik’te evine vardığını bildirir. Sir Isaac, Sir Thomas’ın beyanının Venedik tüccarları ve bir İngiliz kaptanı arasındaki sözleşmeyi engellemek için koyduğunu bildirir.

Mektup No: 477

Sir Thomas, Gabor’un kayınbiraderi Brandenburgh Elektörüne vermek durumunda olduğu yardım ile Bâbîâli’ye imparatorla yapılan antlaşmanın bozulması veya uzatılması için mektup yazdığını bildirmektedir. Sir Thomas’a da 40.000 doların verilmesini veya eğer bu parayı alamadıysa ondan efendilerine Gabor için yapılan antlaşmalara uyulmadığı konusunda bir mektup yazması için bir mektup yazdığını bildirmiştir. Kendisinin becerikli yönetimi ve makul argümanları aktarılır. Sir Thomas, paranın İngiltere’nin Venedik elçisine kadar geldiğini fakat Gabor’un bu hareketleri üzerine İngiltere’den gelen ikinci bir emre kadar durdurulduğunu söylediğini bildirir. Sir Thomas’ın kendi adlarına ödeme şartlarının uygulanacağı konusunda umut verdiğini bildirir ve bu cevap ve Bâbîâli’den ortak amaç için lehte bir talimat olarak habercinin Gabor’a gönderildiğini bildirir. Kendisinin bu meselelerin sonucu hakkında tahmin yapmayacağını bildirmektedir. Fakat verdiği birkaç sebep üzerine prensin eğer para

hazır olursa tekrar savaşa başlayacağını söylemektedir. Kredisinin bu durum üzerine korunması için yalvarmaktadır ve eğer Gabor bir aylığına da olsa silahlanmaya teşvik edilirse bunun Almanya meseleleri için faydalı olacağını düşündüğünü bildirir.

Mektup No: 478

Sir Thomas, bir Türk sipahisi tarafından esir alınmış ve baskı görmüş ve Sir Isaac tarafından telafi için ona havale edilen Bay Hyde hakkında bilgi verir. Bu konuda onun hakkında ne kadar neşeli bir şekilde hareket edeceğini ve bu meselede hâlihazırda ne yaptığını bildirmektedir. Türk hükümetinin bilindik adaletsizliği ve baskılarından ve yeniçerilere ve sipahilere karşı adalet elde etmek konusunda ne kadar az umut olduğundan bahseder. Fakat bu konudaki çabalarını yenileyeceğini bildirir. Gabor'un yeni hareketleriyle ilgili olarak Lord Conway'e gönderdiği mektubun bir suretini gönderir ve ona daha fazla karışamayacağını bildirir. Kendisinin anlaşılmasız olduğunu fakat Bâbiâli'deki pek çok adamın müzakereleri konusunda onun yeni amaçları olduğuna inandığını söylemektedir. *“Eğer param olsaydı, onu şimdi alırdım. Şimdi Tanrı'ya kendimin alınmaması için dua ediyorum”* demiştir. İngiltere'de unutulmaktan korktuğunu söylemektedir. Ve Sir Isaac'in ismini Gabor'un temsilcilerine kullanmak gibi dürüst bir davranışta bulunduğu için özür diler. Bunu sadece bir tahmin olarak söylediğini, neye inanacağını bilmediğini söylemektedir.

Mektup No: 479

Erdel prensi, İstanbul'daki elçisine neden Silezya orduna ve Mansfelt'ten kalanlara katılmadığının nedenin İngiltere'den söz verilen para alamadığını ve eğer Bâbiâli, imparatorla barışı bozmasa ve ona yardımları için ilerlemesine izin vermezlerse planlarında başarısız olacaklarını söylediğini bildirmektedir.

Mektup No: 480

Sir Isaac, Sir Thomas'ın isteği üzerine Gabor'un vekillerinin onunla olan hareketleri ve Sir Thomas tarafından söz verilen 40.000 dolar hakkındaki hareketleri ve Gabor'a karşı istihbarat veren bir Türk'ün mektubu hakkında hesap verir ve prensin belirsizliğiyle tutulmasından ve böylece güvenilecekleriyle olan sözleşmesinin engellenmesinden ziyade o paranın kaybedilmesini daha iyi olduğunu düşündüğünü bildirir. Magdebourg'un yöneticisinin ordusunun başına gittiği ve bunun da Gabor'u daha cesur kararlar almak konusunda etkileyeceğini söyler.

Mektup No: 481

Sir Thomas, İngilizler ve Venedikliler arasındaki konsolaj meselesi ve Venediklilerin İngiltere'nin ticareti üzerine koydu vergilerden bahseder. Yeni balyosun iyi şahsiyetinden bahsedilir. İngilizlerin o ticarete bağlandıkları sert kurallardan bahseder ve Sir Thomas'ın konudaki kararlarından bahsedilir. İzmir Başpiskoposu'nun Fransız elçisi tarafından zulüm gördüğünü bildirir. Onun, Cizvitleri ve Fransızların umutlarını yıkmak için İzmir makamına geçmesinin öneminden bahseder. Gabor'un hâlâ Sir Thomas için bir paradoks olduğunu belirtir.

Mektup No: 482

Gabor'un hareketsizliğiyle ilgili varsayımlardan bahsedilir. Sir Thomas Haziran'da 10.000 poundun verilmesinden ve Sir Thomas'ın verdiği özün ödenmemesinden veya gücüne konmadığından şikâyet ettiğini bildirir. Para dışında hiçbir şeyin o prensle başarılı olmamayacağını söylemektedir. Fransız'ın geri dönüşü sırasındaki Venedik yolunu saptırmaya çalıştığı bildirilir. Sir Isaac'ın davetiyesi için ona teşekkür eder.

Mektup No: 483

Lord Carleton, uzun süreli sessizliği için özür diler. Kendisinin uzun bir süredir rüyada olduğunu, meselelerin ve işlerin büyük değişikliğinden sonra tekrar eski durağına geldiğini bildirir. Fakat bir tarafta majestelerinin Fransa ve Hollanda'nın eteklerindeki ordularının başarısıyla ve diğer tarafta da Tilly'nin Elbe'yi geçerken Danimarka kralı tarafından aldığı darbeye uyandırıldığını bildirmektedir. Tilly'nin ölümcül bir darbe aldığını söyler. Onu Sir Isaac Wake'e gönderdiği haberlere sevkettiğini bildirir. Gabor'un harekete geçme umudu olduğu sürece, Sir Thomas'ın hareket etmesini istemediğini fakat o başarısız olduğu ve tüccarların meselelerinde halledilmeyen hiçbir şey kalmadığı zaman onunla yurttan buluşmaktan memnun olacağını söylemektedir. Gayretinin ve tedbirli çabalarının hem majesteleri hem de Hague'deki Kraliyet kız kardeşi tarafından kabulü hak ettiğini bildirir. İç meselelerle ilgili hesap verir.

Mektup No: 484

Hollanda'yla ilgili hareketler, Hollanda Hind-i Garbî şirketinin başarısı, Amboyna'daki kanlı hareket, Danimarkalıların, Hollandalıların ve Venediklilerin İngiltere ve Fransa'yı barıştırmak konsundaki hareketlerinden bahsedilir.

Mektup No: 485

Sir Thomas, Gabor'un el altından Silezya ordusuna yardım ettiğini ve kendisine söz verdiği para için baskı yaptığını söylemektedir. Sir Thomas onun planları hakkındaki görüşlerini aktarır. Türklerin ve emperyalistlerin antlaşma yeri olan Komoran'daki ihtilaflarından bahseder. Budin Paşası Murtaza'nın emperyalistler tarafından rüşvet almış olarak, Gabor'un planlarını keşfetmeye çalıştığı ve ona Bâbiâli'de karşı çıktığını bildirmektedir. Sir Thomas bunu engellemeye çalıştığını bildirmektedir. İngiltere'ye para olmadan Gabor'dan hiçbir şey beklememeleri konusunda İngiltere'ye mektup yazdığını söylemektedir. Bunun çok fazla istek ve dikkatin kaybolduğu meselelerden biri olduğunu söylemektedir. Kendisinin Gabor'u bile ödeme sözü verdiği zaman kandırmak istemediğini bildirmektedir. Çünkü kendisinin Ağustos'tan önce Haziran için bir şeyler yapacağına inandığını bildirmektedir. Fakat umutlarının antlaşmazlıklar üzerine silindiğini bildirmektedir. Veziriazamın yaşı ve sağlığından şüpheli olarak Mustafa Paşa'yı halefi olarak belirlediğini ve onu padişaha gönderdiğini bildirir.

Mektup No: 486

Sir Isaac, Venedik'te Sir Thomas ve Hollanda elçisinin mektuplarını yayımlanmasının sebeplerini sunar. Viyana ve Prag'dan Gabor'un ve Türklerin Macaristan'a akınlar yaptığını duyduğunu bildirmektedir. Magdebourg'un yöneticisinin Gabor'u savaş alanında bulacağına emin olduğunu söylemektedir. Sir Thomas'ın bu meseleyi takdir edilebilir bir gayret, zekâ ve beceriyle yönettiği için ölümsüz bir onur kazanacağını bildirmektedir. Ona Oranj prensi tarafından Groll'un alınması hakkındaki haberleri verir. Danzig'in de İsveçliler tarafından alındığını bildirir ve ona da yakın zamanda Venedik Senatosu tarafından İngiltere ve Fransa arasındaki yanlış anlaşılmalarda konusunda verdiği teklifi bildirir.

Mektup No: 487

Sir Isaac, Venedik Senatosu'na Fransa'nın dolaylı ve vefasız hareketleri hakkında bilgi verir. İki ülke arasındaki savaş dayanakları ve durumu hakkında bilgi verir.

Mektup No: 488

Senato, Sir Isaac'ten ciddi bir şekilde İngiltere ve Fransa arasındaki ihtilafların çözülmesini istemekte ve bunun için iyi çalışmalarını bildirmektedirler.

Mektup No: 489

Sir Thomas, beş aydır İngiltere'den haber alamadığını bildirir. Padişahın İngilizler tarafından İran körfezinde kullarına yapılan düşmanlıklar hakkında şikâyet ettiğinden bahseder. Bunun olası sonuçlarından baheder.

Mektup No: 490

Sir Thomas, Murtaza Paşa hakkında verilen suçlamanın, aslında bu yüzden azledilmiş olan Bosna Paşası tarafından yapıldığını bildirir. Bu yüzden Komoran'daki antlaşmanın bozulması için umudu olduğunu bildirir. Venediklilerin konsolaj meselesi hakkındaki zarar verici hareketleri hakkında hesap verilir. Türklerin ve İranlıların Asya'daki hareketlerinden bahsedilir.

Mektup No: 491

Lord Conway neden Sir Thomas'a mektup yazmayı ertelediğinin nedenlerini bildirir. Majestelerinin onun bütün hareketlerini takdir ettiğini, fakat hareketlerinden ve belirsizliğinden dolayı Gabor'ya para göndermeyi düşünmek için artık çok olduğuna hüküm verdiğini söyler. Özellikle de para İngiltere'de bu kadar azken... Sir Thomas'ın mantığına eğer herhangi bir umut gözükürse, bunun kaybedilmesine izin vermeyeceği konusunda güvenildiğini söyler. Son fırsatta buna yeterli kanıtı verdiğini söyler. Fakat eğer Sir Thomas'ın Gabor'u harekete geçirme planı işe yaraysaydı ve gerçek bir hareket olmuş olsaydı majestelerinin onun tamamen tatmin edilmesi için emir vermiş olacağını belirtmektedir. Buckingham Dükü'nün Rhé Adası üzerine yaptığı hareketten ve majestelerinin bunun üzerine olan nedenlerinden bahseder. Sir Thomas'ın halefinin şimdi yola çıktığını, bütün yaz boyunca uygun gemi için beklediğini söylemektedir. Majestelerinin Hague'deki elçi Camerius'a kızmak için haklı bir sebebi olduğunu ve onunla iletişim kurma izni olan Sir Thomas'ın da artık bundan sakınması gerektiğini belirtmektedir.

Mektup No: 492

Sir Isaac Wake, Sir Thomas'a Bay Hyde'ye karşı gösterdiği koruma için teşekkür eder. Gabor konusunda tamamen umutsuzluğa uğramadığını belirtir. O prensin de Brandenburgh'un işgalinden başka imparatorla savaşmak için başka bir sebebinin olamayacağını bildirir. Elektörün emperyalistleri ülkesine çağırdığını ve tamamen kendisini imparatora teslim ettiğini bildirmektedir. Sir Thomas'tan paranın denemesi için verilmesini istediğini bunun Gabor'u canlandıracak bir tedavi olduğuna ikna olduğunu söylemektedir. Sir Isaac Wake'in kısa süre içerisinde Gabor'dan haber duymayı beklediğini ve Sir Thomas'la aynı dili konuşacağını ve ona 40.000 doların

Venedik'e vardığını fakat onun döneklığı ve imparatorla yaptığı anlaşmanın maddelerinin görüntüsü üzerine geri gönderildiğinden ve böylece bir ay boyunca savaş alanında olacağı zaman o paranın ödenmek üzere Lord Conway'e gönderileceğini söylediğini bildirmektedir. Lord Conway'in Viskont Klliultagh yapıldığı bildirilmiştir.

Mektup No: 493

Magdebourg'un yöneticisi Silezya'daki müttefiklerin ordusunun kumandasını almak üzere, Erdel prensinden o ordunun dağıtımı konusunda bir haber aldığını, atlıların Danimarka kralına gittiğini, yayaların da düşmanın gücü altında azaldığını söylemektedir. Büyük bir endişeyle mezkûr prensin imparatorla kalıcı bir barış yaptığını ve bu adım için bahanelerini duyduğunu bildirmektedir. Sir Thomas'a büyük tehlikeler, riskler ve uygunsuzluklardan sonra kendisini bulmuş olduğu durumdan ve Danimarka kralına çekilmekten başka hiçbir yolun kalmadığını, fakat amaç için hizmeti olacaksa kendisini feda etmeye hazır olduğunu bildirir. Sir Thomas'dan Bâbîâli'deki bütün ilgisini imparatorla yapılacak olan barışa karşı çıkmak için kullanmasını ve böylece de Almanları o taraf da tutmasını sağlamasını istediğini aksi halde Danimarka kralını üçüncü bir orduyla dağıtacaklarını bildirdiklerini söylemektedir. Aynı zamanda aynı amaç için İran ve Türkler arasında, Türklerin Macaristan'daki planlarını takip etmeleri için serbest olabilmeleri için bir ateşkes sağlamasını istediğini belirtmektedir. Aynı zamanda Büyük Britanya Kralının Baden markizine ödediği para gibi İstanbul'daki paranın da yeni bir saptırma için kullanılması gerektiğini bildirmektedir. Geri kalanı için Sir Thomas'ı Sir Isaac'in mektuplarına sevkeder ve Sir Thomas'tan neye dayanabileceğini duymayı umduğunu bildirir.

Mektup No: 494

İmparatorun temsilciinin imparator ve Padişah arasında yirmi beş yıllığına bir barışın tamamlandığını doğruladığı belirtilir. Sir Thomas, Bâbîâli'deki vekillerin mutluluğunu gözetleyerek bunun doğru olduğuna inandığını söylemektedir ve Asya'daki kötü başarıları ile bağdaştığını bildirmektedir.

Mektup No: 495

Veziriazamın Abaza Paşa'nın Erzurum'dan dönmesini sağlamak için İran'a girmeye kararlı olduğunu bildirir. İranlıların Erzurum yanındaki çok önemli şehir olan Ahıska'yı kuşattığını bildirmektedir. Vezirin Abaza Paşa'dan ona katılmasını istediği ve 3.000 yeniçeri gönderdiğini bildirmektedir. Abaza Paşa, vezire itaat edebilinceye kadar onlara kamp yapması için emir verdiğini, daha sonra da onlara geceleyin saldırıp pek

çoğunu parçalara ayırdığını ve Yüzbaşılarını da canlı olarak İranlı'ya gönderdiğini aktarılır. Vezirin bu ihanete öfkelenmiş olarak İran'a karşı olan planını bir kenara bıraktığı ve Abaza'yı cezalandırmaya veya hayatını kaybetmeye kararlı olarak doğrudan Erzurum'a gittiği söylenmektedir.

Mektup No: 496

Bethlen Gabor hareketleri üzerine geniş ve detaylı bir savunma verir. Kaba sözler ile Sir Thomas tarafından ondan alınan özgürlüğü tenkit eder ve şimdiye kadar tenkit edilmemiş olan onurunun sorgulanmasına kızar.

Mektup No: 497

Sir Isaac, Erdel prensinin hareketleri hakkında hesap verir. Sir Thomas'ın ona ve temsilcilerine istediği para hakkındaki davranışlarını onayladığını bildirir. Gabor'un Sir Thomas'a olan emri tarafından bazı hataların ve yanlışlıkların teslim edildiğini bildirir. Silezya ordusunun dağılmasından ve Brandenburgh elektörünün de Gabor'un örneği ve teşviği hakkında yaptığı kötü hareketten bahseder. Buna rağmen Magdebourg'un idarecesinden haber alınca kadar onun hakkında umutsuz olmayacağını bildirmektedir. Ve eğer kendisi sahtekârlık yaparsa ona nasıl kendisini pişman edeceğini gösterebileceğini söylemektedir.

Mektup No: 498

Sir Isaac, Sir Thomas'ın kendisinin İngiliz ve Venedikliler arasındaki ihtilaflarındaki talimatlarda bağdaştığını ifade etmesi üzerine kibar kabulünü belirtir. Onu ikinci bir beyanatıyla cesaretlendirdiğini ve ona umumî ve şahsî hizmet için ne emir alırsa onunla hizmet edeceğini bildirmektedir. Ondandır her ne kadar onun tarafından tanınma onuruna nail olamamış olsa da, dünya da onun bilinen değerini ve faziletlerini bu kadar daha iyi onurlandıran bir dostu daha olmadığını bildirir. Tanrı'ya dönüşünde acılarının, gayretinin ve alâkasının hak ettiği hizmeti bulabilmesi için dua ettiğini bildirmektedir. Sir Isaac, şu an aynı türde biz zorluğa yakalandığından bahseder. Majestelerinden, İngiltere'nin tüccarlarıyla ilgili olarak her ne kadar onların ateşte pek çok demiri olsa da tüccarların ayrıcalıklarının veya haklarının zarar görmesinde hiçbir şekilde göz yumamayacağını veya cesaret eksikliği göstermeyeceği konusunda talimat aldığını bildirmektedir. Sir Thomas'a kafasındaki özel bir mesele hakkında bir soru sormaktadır. Villa Franca ve Nizza arasında Leghorn'a zarar verecek bir ticaret yolu açma projesi hakkında bilgi verir. Bunu nedenlerini ve attığı adımları aktarır. Eğer Venedikliler majestelerini Zenta veya Kefalonya'daki kuşuzümü ticaretini yasaklatacak

şekilde tatmin vermiyorlarsa bunun ÷lkeye veya gelirlere zarar vermeden güvenli bir şekilde yapılabileceğini söylemektedir. Bu konuda Sir Thomas tarafından aydınlatılmayı ve yönlendirmeyi istediğini, onun talimatlarını takip etmekte başarısız olmayacağını söylemektedir.

Mektup No: 499

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'e Gabor'un temsilcileri ve para meselesi hakkındaki görüşlerinden bahseder ve bu konuda Gabor'a cevap veremediği için üzgün olduğunu bildirir. Eğer belirttiği gibi dürüst olsaydı iyi bir kanıtla gelinceye kadar bundan ayrılmayacağını bildirdi. İngiliz sarayındaki bu hareket hakkındaki varsayımlarının nedenlerini katarır. Kendisinin onu mahvedecek olan kendi kredisinden harcamaktan kurtulduğu için memnun olduğunu fakat gayreti bu aptallığa geldiği zaman miktarının acınmak yerine küçümseneceğini bildirmektedir. Tekrar, Hollanda elçisine, kendisini küçültecek şekilde para verme emrinin verilmesinden üzgün olduğunu bildirir ve hizmetlerini ve Gabor'un vekillerinin onu küçümsediğini bildirir. Her ne kadar onun güvenini azaltmaya gönülsüz olsa da Gabor'a geçen sekiz aydır güveninin olmadığını bildirmişti ve temsilcisinin de efendisi için bahane bulmak adına para almamayı umduğunu bildirmektedir. Türk istihbaratının çok haklı olduğunu bildirmektedir ve şimdi Gabor'un Murtaza'yı ilk olarak terkettiğinin ve ona bırakılan barış hakkında Türkler antlaşmaya girmeden önce Gabor'un barışa çalıştığının ve en sonunda da kendi örneği ve Asya'daki talihsizlikler ile Bâbîâli'nin de barışı tamamlamaktan memnun olduklarını söylemiştir. Her ne kadar Sir Thomas bunların hepsini biliyorsa da Gabor'un suları yeni teklifler, itirazlar ve müzakerelerle bulandırmaya çalışıyor olsa da kendisinin Gabor olduğundan başka bir sebep olmadığı için ondan umudu olduğunu söylemektedir. Kendisinin onun hakkında ne söyleyeceğini veya Hollanda elçisinin parasıyla ne yapacağını bilmediğini söylemektedir. Gerçek olarak Gabor'un yardımıyla yirmi beş yıllığına iki imparatorluk arasındaki barışın kesinlikle tamamlandığını bildirmiştir. Zira bir imparatorluk elçisinin büyük hediyeler ve elli kişiyle birlikte İstanbul'a geldiğini bildirmektedir. Gabor'un olağanüstü bir temsilcisi tarafından geçildiğini bildirmiştir. Bu kişinin ceplerinin Gondomar gibi ceplerinin görevle dolu olduğunu, eşit derecede sahtekâr olduğunu ve sadece kullanmak için zekâ konusunda ayrıldığını bildirmiştir. Şimdi sadece pasif davranacağını, herşeyi duyacağını ve hiçbir şeye cevap vermeyeceğini bildirmektedir. Zira para olmadan söz vermeyeceğini veya olsa da onlara güvenemeyeceğini söylemektedir. Bu iki kırık kalmış arasında güvene

gerek olmaması için bir barışı umduğunu bildirmektedir. Sonra da amacı terkedenlerin güvenliği söz konusu olacağı ve savaştan kurtulduğu zaman imparatorun onlara yapacağı hamlenin zamanı geldiğinde kötü hareketlerini daha iyi anlayacaklarını söylemektedir. Kaptan paşanın Lehler ve Kazaklarla barış yapmak zorunda kaldığı bunun da müttefik kuvvetler veya dostları İsveçliler için iyi olmayacağını belirtmektedir. Tatarların hareketlerinden diğer Türk meselelerinden bahsedilir.

Mektup No: 500

Lord Grandison, Sir Peter Wyche'in onu kurtarmak için yola çıktığını fakat Sir Thomas'ın meseleler bitinceye kadar orada olağanüstü elçi olarak kalacağını bildirmektedir. Kendisinin, majestelerinin iyi görüşüne haiz olduğunu ve dönüşünde terfi edilmesine dair bir eğilimin olduğunu söylemektedir. Rhe meselesi ve Fransızlar'ın üzerine denizde kazanılan avantajlardan bahsedilir.

Mektup No: 501

Sir Thomas, Bethlen Gabor'a ekselanslarının kendisinden hiçbir şey duymamış veya savaş veya barış yönündeki kararı hakkında hiçbir şey bilmediğinden dolayı ne yazacağı ve ne yazmayacağı konusunda büyük bir karmaşa içinde olduğunu bildirmiştir. Kaymakam'ın sultanın adına verdiği söz ve ekselanslarının majesteleriyle yaptığı sözleşmesinden sonra majestelerinin adına hiçbir konuda geri kalınmadığını bildirmiştir. Müttefiklerinin, istedikleri zaman barış yapmasının savaşı değiştirebileceğini ve sonra da tembel bir şekilde zırhlarını çıkararak kendi masrafından devam etmek zorunda kalacaklarını bildirir. Ekselanslarına her ne kadar özel hareketlerin isteğe göre yükseltilip alçaltılmasına rağmen imparatorluk için mücadele edenler için zirve ve uçurum dışında bir araç olmadığını zamanında düşünmesini ister. Emperyalistlerin sık sık utanç ve korkuyla ekselanslarının ordularını hissettiğini ve çok büyük olduğu düşünüldüğünde hiçbir gücün bu kadar güvenilir olmadığını bildirmektedir. Ve fırsatları olduğu zaman çok güçlü olanların da onları kızdıranları cezalandırmasının bir kural olduğunu bildirmiştir. Kendisine şeref getirecek bir şekilde uzun bir hayat sürmesini istediği bir prensin mertliği, tedbiri ve büyük bilgisi hakkında daha fazla yazmanın gereği olmadığını belirtmiştir.

Mektup No: 502

Sir Isaac Wake, birkaç sebepten dolayı Gabor'dan umutsuz olmaya başladığını bildirir. Fakat onun hakkında daha fazla şey görmeden ve duymadan kesin bir karar

vermeyeceğini bildirmiştir. Ondan Sir Isaac Wake'e bir şahsın geldiğini ve kendisinin belki biraz ışık vereceğini aktarır.

Mektup No: 503

Kralın Hollanda'ya yazdığı mektubu aktarır. Majesteleri Fransa'yla olan savaşı hakkındaki hareketlerini doğrular. Bundan zarar gören Hollandalılar ve düşmanı bütün milletlerin başkalarıyla savaştayken yasakladığı kaçak mallar taşıyanlar dışında herkese adil olmaya kararlı olduğunu bildirir. Majesteleri onların Fransa ve kendisi arasındaki arabuluculuk teklifine ise Fransa'nın saldıran taraf olarak majestelerinin ilk uzlaşma teklifini veremeyeceğini, fakat Fransız Kralı o amaç için iyi sebebini bildirdiği takdirde her zaman umumî iyilik ve Almanya'nın güvenliği için olan gayretini belirtmeye ve onlara saygısının ve onların üzerinde olan tesirin işaretlerini bildirmeye hazır olduğunu söyler.

Mektup No: 504

Lord Carleton, Fransa'yla olan savaş konusunda majestelerinin yolunu savunur ve İngiliz milletinin, önceden çalışılmış olan Fransız şiddetleri konusunda aldığı zararların detaylarını bildirir. Fransa ve Hollanda arasında, o krala gemileriyle yardım etmek ve Rochell'e ve reform dinine karşı olanlara daha önce yaptıkları gibi planlarını uygulamalarından bahseder. Onlardan bu adımın sonuçlarını iyi ölçmelerini ister ve iki defa aynı kayaya tükürenin yanlış bir şekilde Neptün'ü sorguladığını belirtir. Aynı zamanda güçlü bir şekilde limanlarında Fransa'nın masrafından yapılan büyük deniz deniz hazırlıklarına karşı şikâyetlerde bulunur ve majesteleri Hollanda açıkken ve onları demir toplarla ve diğer malzemelerle donatırken onların kendisine karşı dönmesinin, krala karşı yapılan çok haksız bir karşılık olduğunu bildirir ve Rochell'in reform dinini koruyan birisi olarak Cumhuriyet'ten, kötü bir üvey anneden daha fazlasını hak ettiğini belirtir. Majestelerinin Fransa'nın İspanya'yla ittifaka girdiğinden emin olduğunu ve bu şekilde onların da İspanyol gemilerini İngiltere denizlerine getireceği belirtmektedir. Onları İngiltere'yle yaptığı ittifaka göre kemilerini ortak kötüyeye karşı savaşmak için görevlendirmeye çağırılmaktadır.

Mektup No: 505

Sir Thomas heykelleri aramak konusu hakkındaki başarısının detaylarını bildirir. Halefinin efendisine hizmet edeceği bir yol koyduğunu bildirir. Kendisini efendisinin korumasına havale ettiğini bildirir.

Mektup No: 506

Sir Thomas'ın, Gabor'un elçisinin en sonunda barışın tamamlandığını belirtir. Prensten haberleri hakkında büyük bir hesap beklediğini belirtir. Danimarka kralının geri çekildiğini ve savunmaya döndüğünü söyler. Almanya'nın, Avusturya boyundurluğuna getirildiğini söyler. Silezya ordusunun dağıldığını ve bozulduğunu söyler. Kendisinin de reddetmekten başka bir şey yapamayacağını ve onu da etkisiz bir şekilde yapabileceğini söylemektedir. Tek umudunun İspanyolları antlaşmanın dışında tutmak olduğunu bildirir. Erdelli beyefendinin ricası üzerine Gabor'a mektup yazdığını ve ondan da birkaç cümle almdan gitmeyeceğini belirtmektedir. Erdel temsilcisinin korktuğu gibi neyin onu memnun edip etmeyeceğini belirlediğini ve ona göre göndermek için mektuplarını açtığını söyler ve prensi de bununla bilgilendirdiğini ve ona mektuplarının bir kataloluğunu gönderdiğini belirtir. Burada prensin üç tane temsilcisinin olduğunu belirtir. Biri Papacı, diğeri Kalvinist ve bir tane de Aryan... Üçünün de sahtekâr olduğunu söyler.

Mektup No: 507

Sir Isaac Wake, Lord Conway'e yolladığı mektuptan bahseder. Orada Gabor tarafından gönderilen bir süvari Yüzbaşısını gönderdiğini bildirir. Şimdi Gabor'un amacı terkettiğinden korktuğunu fakat Magdebourg'un yöneticisinden alıncaya kardar korkularını gizlediğini bildirir.

Mektup No: 508

Sir Isaac Wake, kendisi ve Yüzbaşı Corintz arasındaki konuşmayı aktarır. Sir Isaac Gabor'un neden umumî ve şahsî amacını terkettiğini merak ettiğini, Sir Thomas tarafından söz verilenin birkaç ay boyunca ellerinde olduğunu fakat şimdiye kadar hiçbir talep gelmediği ve prensin de istikrarı hakkında hiçbir teminat vermedi için parayı tekrar İngiltere'ye geri göndermek zorunda kaldığını bildirmişti. Yüzbaşının bu hileye yakalanmış olarak efendisinin ondan gerçeği saklayan vekilleri tarafından istismar edildiğini, barışın tamamlanmadığını ve efendisinin de o krala hizmet etmeye kararlı olduğunu bildirir ve Sir Isaac'e efendisinden tatmin edici kısa sürede haber alacağı için parayı geri döndermesini istediğini belirtir. Sir Isaac de bu yemin yutulduğunu görerek, kısa süre içerisinde gelecek olan emirlere kadar paranın ellerinde tutacağını, efendisinin hareketlerinin ödmeden önce silmesi gereken şüpheler vermiş olduğunu belirtmektedir. Sir Isaac Lord Conway'in eğer Gabor'dan Corintz'ın planlandığını söylediği gibi bir elçi gelirse ne beyan ettiğini kabul etmesi için yalvarmaktadır. Bunu sadece çok yetenekli bir şekilde Gabor'un para için bastıran

vekillerini temin etmek için belirten Thomas Roe için yaptığını söylemiştir. Eğer Gabor samimi davranırşa bu kirayı hak edeceğini fakat hile yaparsa eğilimini köğrenmek için zaman kazanılacağını kendisinin de ihanetini müttetikleri üzerine atamayacağını bildirir. Lord Conway'ın Bay Montegue tarafından İsviçre'nin Protestan Kantonları için para istememesi konusunda temin etmektedir. Dr. Mayerne'in majestelerini o insanlar hakkında İngiltere'deki herhangi birisinden daha iyi temin edebileceğini söyler. Bay Mantogue'nin Cenova'daki şahsının fantezilerine inanılmaması gerektiğini belirtir.

Mektup No: 509

Sir Thomas, Gabor'un vefasızlığından bahseder ve şimdi de bütün hilelerinin üzerine bakarak öyle bir Proteus'a nasıl inandığına şaşırıldığını belirtir. Onun hareketlerinin zaman içerisinde büyüklüklerini adı temeller üzerine yapacak olanların dikkat etmelerine yol açabileceğini bildirir. Sir Thomas'ın İstanbul'a gelen olağanüstü elçiden bahseder. Sir Thomas'a küçümseme ve utanç getirecek şekilde Hollandalıyı övdüğünü belirtmektedir. 27.000 dolar alma umutları olduğunu bildirmektedirler. Ödemenin de başka bir emir alıncaya kadar da Sir Thomas ertelendiğini belirtmektedir. Elçinin yanında Sir Thomas'a da mektuplar taşıyan bir Alman beyefendisi olduğunu bildirir. Öğrenebildiği tek şeyin, Magdebourg'un Yöneticisi'nin meyvelerinin meyvesiz olduğuydu. Gabor'un temsilcisinin Sir Thomas'la olan konuşmasındaki hilesinden baseder. Onun umudunun para almak olduğu ve talimatlarının büyük bir bölümünü gizlediğini bildirir. Onların da kendi ve efendisinin bahaneleri olduğunu bildirir. Sir Thomas'ın ricası üzerine Gabor'a mektup yazdığı Erdelli beyefendinin Gabor'un temsilcisinin tahriki üzerine İran casusu olarak barbarca katledildiğini bildirir. Vezirin evinde vebadan 80'in üzerinde kişinin öldüğünü bildirir. Buna rağmen barışa karşı protestolarda bulunmaya ve imparatorluk grubunun altında gelen bir İspanyol temsilcisinin olduğu antlaşmaya da karşı çıkacağını bildirmektedir. Sonra da Sir Thomas, Sir Isaac'ın tüccarları cesaretlendirmek konusundaki kararından bahseder. Sir Thomas devlet bir vücutsa onların kan sağlayan ciğerler olduğunu bildirmektedir. Sir Isaac'i bu konuda ve Villa Franca ve Nizza'taki özgür limanlara geçip Leghorn'un masrafından kurtulma teklifini onayladığını bildirir. Çok ilginç bir tavırla ticaretin kârı ve doğasına dokunur. Fakat ülkenin en güzel projelerden bile zarar gördüğünden ve eski ticaret kanalının değiştirilmesindeki kurallardan ve gözetilmesi gereken dikkatlardan bahseder. Bunları itiraz olarak değil fakat iyi bir planın başarısını ilerletecek bir görüş olarak bildirdiğini söyler ve eğer Isaac Wake'ten karadan güvenli geri dönüşüyle ilgili

bir yol bulabileceğini duyarsa, dostlarını eğer mümkünse bu yeni limanlardan birine götürmeyeceğini bildirmektedir. Vezirin Erzurum'u kuşattığı ve orayı da dalgalanmaya başlayan Abaza'nın hizmetkârları yozlaştırarak almayı planladığını söylemiştir.

Mektup No: 510

Sir Thomas, Magdebourg'un yöneticisine cevap olarak yazdığı mektupta Alman beyefendisinin mektuplarından sonra almaya zorlandığı adımlardan bahseder. Düşündüğü üzerine onun planının imparatorun ve Gabor'un temsilcisinin Türklerle herşeyi tamamlayana kadar elçileri oyalamayı planladığını bildirmiştir. Kendisini Gabor'un majestelerinin kotası vermek konusunda Başarısız olduğu konusundaki suçlamalardan suçlamak için onun temsilcisiyle olan müzakereleri ve konuşmalarını ve kendisini nasıl gelecek yardımların ödenmesi için bağladığından bahseder ve bu konuda onu Sir Isaac Wake'e ve Yüzbaşı Quad'a ve prene yazdığı mektuplara sevkeder. Kendisinin her ne kadar küçük bir umutla da olsa sahte barışa itiraz edeceğini ve Türk şiddetinin tehlikesine rağmen her taşı oynatacağını bildirmektedir. Henüz Bâbîâli'nin ona onun rızası olmadan barışı tamamlayacakları konusunda umumî güven verdiğini bildirmiştir. Her ne kadar Pön inancına çok az güvenileceğini söylemiş olsa da... O konudaki bütün engelleri aşamayacağını bildirmektedir. Bunun başarısını Sir Isaac Wake'e göndereceğini bildirmiştir. Gabor'un temsilcilerinin verdiği farklı raporları göstererek onların hilelelerini ve iddialarını ifşa eder. Neşeli bir şekilde efendisinin majestelerine yardımların devamı için başvuracağını söylemektedir. Sir Isaac Wake'e Danimarka kralına ve ekselanslarına, yazacağı mektubun bir suretini göndermesi için rica edeceğini bildirir. Bu konuda ekselanslarının tam bir güven vermesini istediğini belirtmektedir.

Mektup No: 511

Sir Thomas yukarıdaki mektubun ve müzakerelerin bir suretini gönderir. Gabor'un bütün suçu yöneticinin bildirdiği gibi Sir Thomas'a attığını bildirmektedir. Sir Thomas da kendisini savunabileceği kadar değil, yeterli olduğunu düşündüğü kadar savunduğunu bildirir. Vezirin Gabor'un Bâbîâli'deki müzakereleri konusunda barışı engellemek için Sir Thomas'la bağdaştığını bildirir. Fakat Sir Thomas onlara güvenmediğini ve onların sadece resmî ve onun ikili oyununu gizlemek için yapıldığını söylemektedir. Gabor'a özgürce mektup yazacağını ve onun aklına ona ateş ettiği zaman geniş bir hedef aldığını yine de vekillerini sabırla dinlediğini ve eğer iyi bir şey umulabilirse onu kucaklayacağını ve bağdaşacağını ve zehirden ilacı çekeceğini

bildirmektedir. Ondan bu mektubu uygun olduğunu düşündükleriyle birlikte Latinceye çevirmesini ve Danmiarka Kralı ve Magdebourg'un yönetcisine göndermesini istediğini belirtmiştir.

Mektup No: 512

Sir Thomas ve Hollanda elçisinin padişahın, Bâbîâli'nin dostlarını ve Almanya'nın özgürlüğü kapsanmadan barış yapmayacağı sözüne bastırdıklarından bahsedilmektedir. O bakanın cevabı ve Sir Thomas'ın karşılığı aktarılır. Barışın, Sir Thomas'ın engellemeyeceğine inanacağı kadar iki ülke tarafından da istendiğini belirtir. O yola engeller ve ertelemeler koymayı amaçladığını fakat bunların işe yaramayacağından korktuğunu söyler. Erdel elçisiyle olan görüşmesinden bahseder. Elçinin ona barış meselelerinin Sir Thomas'ın anladığı kadar olgun ve ilerlemiş olmadığını ve iki gün içerisinde ona gelmeye ve tatmin vermeye söz verdiğini belirtmektedir. Vezirin Sir Thomas'a Gabor'ın Sir Thomas'ın imparatora güvenmeme teklifleriyle uyuştüğunu bildirir.

Mektup No: 513

Sir Isaac, Magdebourg'un yöneticisinden Gabor'un, karşılıklı yemin ettiği prenlere dikkat etmeden barış yaptığını anladığını belirtir. Onun bilinçsiz ve adî bir şekilde söz verilen paranın eksikliği üzerine bahane gösterdiğini ve sahte ve kurnazca bir şekilde antlaşmanın istediği zaman dönebileceği boşluklar ve deliklerle dolu olduğunu belirtmiştir. Düzgün bir durum üzerine tekrar barışı bozmaya kararlı olduğunu ve ortak amaç için harikalar yapmaya söz verdiğinden bahseder. Bu arada Budin'de imparator ve Bâbîâli arasında yapılan antlaşmanın engellenmesi için bir beyefendi gönderdiğini söyler. Sir Isaac eğer o prene hâlâ inanlar varsa onların aldatılmayı hak edeceğini belirtmektedir. Fakat kendi adına ona olan bütün güvenini kaybettiğini belirtir. Fransız elçisinin onu yolan çıkarmaya yardım ettiğini belirtir. Bu hareketin de o krallığın ortak amaç için yaptığı yardım listesine eklenebileceğini belirtir. Prens yöneticinin de kalması için hiçbir sebep olmayıp gittiğinden bahseder.

Mektup No: 514

Lord Carleton'un Hollanda'ya güçlü bir şekilde Hollanda'nın Fransa'ya kullandığı gemileri ve limanları ve Rocehlililere karşı olan hamlelerine yardım etmeleri ve bu şekilde İspanyol hareketlerine yardım etmeleri ve İngilizlere karşı

çıkmaları hakkında hakkında en güçlü şekilde cevap vermeyi ertelemeleri konusundaki şikâyetlerini ihtiva eder.

Mektup No: 515

Hollandalıların majestelerinin Doğu Hindistan Şirketi gemilerini tutuklamaları konusundaki şikâyetinden ve tekliflerinin baş noktalarını cesur bir şekilde zorlamasından bahsedilir.

Mektup No: 516

Sir Thomas, olağanüstü Erdel elçisinin kendisine efendisinin mektubunu teslim ettiğini belirtir. Sir Thomas, onu tenkit eden başlıklarına dokunur. Kendisi onun şerefini kanıtlayacak olan Gabor'un şikâyetlerinden utanmadığını ve ona da kalitesine yakışır bir şekilde cevap vereceğini, böylece kendisinin herhangi bir ihtilafın basılmasına gönülsüz olacağını ve sonra ikisini de majestelerine göndereceğini belirtmektedir. Yüzbaşı Quad'ın ona mektubuna cevap vermeye cesaret edemediğini belirten özel bir özür gönderdiğini, orada Hague'deki birlik hakkındaki bütün bilgisinden bahsettiğini ve şimdi de on üç aydır o Yüzbaşı tarafından neyin aktarıldığını bilmediklerini söylediklerini belirtmişlerdir. Mezkur Yüzbaşının daha sonra ölmüş olduğundan bahsedilir. Barışın sonuçlandırılmasının engellenemeyeceğini, genel kabul mektuplarının baharda gönderileceğini ve onayın ciddileştirilmesinin de bahara kadar erteleneceğini ve sonra da karşılıklı elçilerin geliş, gidişiyle bunun tamamlanacağını söylemektedir. Eğer Asya'dan iyi haberler gelirse tarafların yeniden değişeceğini belirtir. Almanya'dan kötü haberlerin emperyalistler tarafından yayıldığını, bunların doğru olmadığını umduğunu belirtir. Lord Conway'e majestelerine bütün mektuplarını göstermesi için yalvarır. Şidmi Gabor'un yanlış işler yapmış olarak savunmaya ihtiyacı olacağını fakat majestelerinin cömertliğinde güvende olduğunu bildiğini söylemektedir.

Mektup No: 517

Sir Thomas, kendisini suçlayan ve prensin kendisini savunduğu mektup hakkında bilgi verir. Elçinin efendisi adına özür dilediğini ve Sir Thomas'ın da kendini koruduğu belirtilmiştir. Sonra elçinin efendisinin umumî amaca hizmet konusunda hâlâ iyi eğilim taşıdığına emin olduğunu ve imparator ve Bâbiâli arasındaki antlaşmanın ertelenmesi için yollar arayarak iyi bir yola girdiğini, bu konuda Sir Thomas'ın itiraz bulabileceği barış maddelerini istediği belirtilir. Elçinin eski ve yeni Erdel elçilerine danıştığını ve Sir Thomas'ın onaylamayı yavaşlatmak konusundaki tekliflerini kabul ettiğini ve antlaşmanın bir suretini ertesi gün sağlamaya söz verdiğini belirtir. Sir

Thomas iki temsilcisinin para konusundaki hareketi konusunda adalet göstermeleri ve onu doğrularını istemektedir. İki gün antlaşmanın maddelerini beklediğini ve tatsız ve çelişkili bir bahane bulduğunu, Gabor'un da suyun canlı bir adamı boğması ve öldüğünde yüzmeyi öğretip yardım etmesi gibi bir gelecek sözü verdiğini belirtir.

Mektup No: 518

Sir Thomas, kendisinin Erdelliler konusunda aldatılmış olarak vezir'le üç saatlik sabırlı bir görüşme yaptığını ve şüpheleri bildirmesini söyleyen bakanı etkileyecek bir görüşme yaptığını belirtir. Sir Thomas eğer barışın maddeleri görürse daha detaylı olabileceğini belirtir. Fakat onları elde edememiş olarak birkaç itirazlar yaptığını belirtir. Bunun üzerine vezirin nişancıyı çağırdığını ve imparatorun padişaha yazdığı mektubu getirdiğini ve gösterdiğini belirtir. Sir Thomas o mektubun özünü gösterir ve o bakanlara onunla ilgili olarak çok bazı gözlemlerini gösterir ve onlara imparatorluk elçisine ne tür sorular sorduklarını sorduğunu belirtir. Vezirin aldatıldıklarını itiraf ettikleri ve hem kendisinin hem de Nişancının kendisine teşekkür ettiklerini ve gerçek dost gibi konuştuğunu bildirir. Tavsiyelerini düşünecekleri ve derhal uygulamaya koyacakları konusunda söz verdiklerini belirtti. O bakanların kafasını karıştırdığını fakat o esintinin bir kayayı itmeyeceğini bildirir. Maddelerin bir suretini almak için çalışacağını, onların Erdelliler, Türkler ve emperyalistler tarafından onları bozabilmek çok geç oluncaya kadar gizlendiğini bildirir. Sonra da Hollanda elçisi, Rumeli Kazaskeriyle aynı konudaki müzakeresinin özünden bahseder. Kazaskerin ona antlaşmanın kabulünde çok hızlı hareket edilmemesini sağlayacağını belirtir.

Mektup No: 519

Sir Isaac Wake, Lord Conway'e olan mektubunun ve Venedik Senatosu'na olan tekliflerinin birer suretini yolladığından bahseder.

Mektup No: 520

Sir Isaac Wake Gabor tarafından sunulan yeni tekliflerden bahseder. İlk olarak güçlü bir şekilde Türkler ve imparator arasında yapılan barışın onaylanmasını engellemesi gerektiğini bildirir. İlk olarak Lehistan kralıyla İsveç kralının barış yapmasını sağlaması ve İsveç'in Almanya meselelerine katılacak rahatlığa erişmesinin sağlanmasını istemektedir. Gabor bütün bunlar olduğunda Silezya'daki İsveç kralına katılmaya ve kendi masrafindan savaş girmeye söz vermektedir. Sir Isaac'in bu durum üzerine gözlemleri aktarılır. İlkinin yapılabileceğini söylemektedir. Bunun için Sir Thomas Roe'nun ona inanması gerektiği belirtilir. İkincinin de makul bulunduğunu

bildirir. Fakat imparatorun müttefiklerin İsveç kralından alacağı dostluğu, Lehistan kralından alabileceğini bildirir.

Mektup No: 521

Majestelerinin Hristiyan Kralla olan ilişkisini tutmaya çok istekli olduğunu fakat Fransız bakanlarından böyle bir eğilim almadığını bildirir. Kardinal Rişelyö'nün, Katoliklerin Protestanları yenmesi konusunda iddiaları olduğunu, Fransa ve İspanya tacı arasında umumî huzur için tehlikeli bir ittifak tesis edildiğini bildirir. İspanyolların kendilerini Valteline'in efendilerini yaptığını ve Cumhuriyetin de böyle bir ittifakın Avrupa için ne kadar önemli olduğunu düşünmelerini ister. Sonra Fransa sarayının Almanya, Türkiye ve diğer bölgelerdeki ve Erdel prensi ile olan hareketlerinden ve Valteline, Rhetia, Savoy'da yaptıkları kötülükler ve İsviçrelilere ve Grisonlara olan baskılarından ve kralın aşağıdakilerin etkisi altında olduğunu kesin olduğunu bildirir:

- 1- İlk olarak Avusturyalıların çıkarlarına taraf olan Ana Kraliçenin,
- 2- Sadece kendi yükselişine düşkün olan Kardinal Rişelyönün,
- 3- İspanya'dan doğmuş olup, o ülkenin çıkarları hakkında hiçbir şey düşünmeyen Cizvitlerin.

Mektup No: 520

Mulhusen'de Almanya'nın meselelerini düzenlemek için antlaşmanın başlamış olduğundan, emperyalistlerin Stode, Glukstat, Grem ve Wolfembuttle kuşatmalarından büyük başarılarından bahsedilir.

Mektup No: 521

Sir Thomas, Bethlen Gabor'un tenkit edici mektubuna cevap verir ve kendi hareketlerini savunur. Sir Thomas, hızlı bir cevabın gazabı çevirdiğini fakat kötü sözlerin öfkeyi attırdığını belirtir. Bu yüzden ekselanslarını çok sert mektubuna cevap vererek onu hareket ettirmeyeceğini fakat gerçeği savunmasının elzem olduğunu belirtmektedir. Kendisinin Avrupa'nın en uzak ülkelerinde ekselanslarının cesaretini kutladığını belirtir. Anibal'a, nasıl fethedildiğini bildiği fakat zaferini kullanmayı ihmal ettiğinin küçümsemek için söylenmediğini belirtir. Kendisinin ekselanslarının şöhretine çamur atmadığını veya vekilinin taleplerine gerçeğe ve adalete göre cevap verdiğinde istekli mutevazılığın sınırlarını aşmadığını belirtir. Ekselanslarına o hareketlerin düşmanlığın temelleri olduğunu söylemiştir. Kendisinin hiçbir zaman ekselanslarını kızdırmayacağını veya ekselansları gibi özgür bir prens olan saygı sınırlarını aşmayacağını belirtmektedir. Bu yüzden, ekselanslarının Sir Thomas'ın kapasitesini

yanlış anladığından, bunun gizli değil, umumî olduğunu ve ona bu sebebin ve hakkın efendisi tarafından verildiğini belirtmektedir. Eğer ekselansları Sir Thomas'ı özel bir adam gibi değerlendirdiyse, bir prens tarafından bir yargılanmasına neyin neden olduğunu sormaktadır. İncanın gözetimine göre tedbiri veya umumî hareketleri tenkit etmesinin efendisi olan kral dışında serbest olduğunu söylemektedir. Herkes kendi efendisi için durur veya düşer kuralına göre bir hesap verme zorunluluğu olmadığını belirtmiştir. Gabor'un cevabına üç noktada cevap verir. İlk olarak prens herhangi bir kanıt olmaksızın sözleşmesini terketmiş ve imparatorla prenslerin bilgisi olmadan barış yaptığını bildirmiştir. Sir Thomas bunu birliğin kendisinin yargılamasını ve kendisinin de sessiz olacağını, kendisinin sık sık majestelerinin kotasını ödemeyi teklif ettiğini bildirmiştir. Kendisinin parayı tutmak ve ödemeyi reddetmek konusundaki iftirayı reddetmek için bunu söylediğini belirtmiştir. Yüzbaşı Quad'ın geri dönmesi engellenmiş olsa bile onun sık sık hesap vermesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Quad'ın geri dönüşünden beri Ekselanslarının birliğin şartlarını onaylamış olmaktadır. Kendisinin Dük Weymar'ın ve Kont Mansfelt'in ordusunun ekselanslarına hangi şartlarda geldiğini bildiğini fakat ilk ve ikinci maddelerine göre her ne kadar onların tamamının ekselanslarına katılması gerekirken sadece yarısının ona katıldığını fakat diğerlerinin de Silezya'da saptırma yaptığını bildirmektedir. Ekselanslarının savaşı ayrı veya müttefik kuvvetlerle taşırsa müttefiklerin de aynı özgürlüğü yaşayabileceğini söylemektedir. Ekselanslarının kendisinin ordularını ve birliğini övdüğünü belirtmektedir. Ve onların düşmanın topraklarına olan şerefli ilerlemelerini izlemekte ve aynı zamanda bundan sonra büyük bir şekilde alkışlanacak olan lejyonları küçümsüyordu. İkinci nokta da ise ekselanslarının para konusunda adil bir talep yapmadığını söylemesine prensin alınmasına ise, eğer ekselansları Sir Thomas'ın sözlerini doğru anladiysa başkalarının hizmetkârından ve önemli bir şart öne sürmeden birliği terkeden birisine para gönderilemeyeceğini belirtildiği beklemiştir. Prens şikâyet ettiği üçüncü nokta olan ekselanslarının ittifakının şartları ve Bâbiâli'nin fermanına, savaşı devam ettirmek için bağlı olduğu konusunda, Sir Thomas, Kaymakamın bu kondaki itirazlarını tekrarlamadan ekselanslarının, Yüzbaşı Quad ile ve padişahın ona yazmış olduğu, şimdi tekrar etmeyeceği mektupları ile onun özgür olduğunu ve eğer vezirler buna aykırı bir şey yazdıysa, ekselanslarının onları iyi bildiğini ve onların karar değiştirmelerinin ekselanslarının hiç kimsenin iradesinin kulu olmayan bağımsız birisi olarak ittifak yaptığı birlik tarafından kabul edilmeyeceğini

belirtmiştir. Dahası ekselanslarının Bâbîâli'ye danışmadan savaş yapma ve bitirme ayrıcalığını kullandığının ve bunun keyfini çıkardığının bilindiğini söylemektedir. Ekselanslarının bu sebepleri dürüst bir şekilde kabul etmesi ve onu da her zaman hizmet etmeye ve onurlandırmaya hazır olduğunu düşünmesi için yalvarmaktadır. Her ne kadar Magdebourg'un yöneticisi, Sir Thomas'a elçinin Sir Thomas'a iki nokta üzerine danışma emirleri olduğunu söylese detaylı bir şekilde hareket eden ekselanslarının elçinin Bâbîâli'de barışı tamamlamak için tam talimatlar aldığını bildirir. Böylece imkânsızlığı veya başka bir gizli engeli gördüğünü söylerek tamamlamaya zorlandığını bildirmektedir. Şu ana kadar gerekli olarak neyin iptal edilebileceğini göstermektedir. Ve düşmanın inanmaya çok hazır olduğu bir yerde ihanetin her zaman şüphelenildiğinden bahseder ve ekselanslarının emperyalistlerin eski hareketleri hiçbir zaman unutmayacağını bildirir. Tanrı'ya, Polyphemerus'un Oddysieus'a olan planları gibi, Gabor'un da benzer bir sonla karşılaşmaması için yalvardığını söylemektedir. Güvenilir bir şekilde ekselanslarının ortak amaç için olan eğiliminin ifadesini majestelerinin önüne koyacağını bildirmektedir. Majestelerinin ona bir dost olarak değer gösterdiğini ve onun bağımsız bir prens gibi davranmasını ve uzun süredir istediği şerefine yeni ünvanlar eklemesini istediğini belirtmektedir. Ekselanslarına olan hizmetlerinin sert tenkitler dışında başka ödülleri hak ettiğini düşünmekte olduğunu buna rağmen gönülsüzlük olmadan buna itaat edeceğini belirtmektedir.

Mektup No: 522

Sir Thomas, Gabor'un yeni elçisinin bir Janus olduğunu bildirmektedir. Türklerin bazı maddelerinin değişimi üzerine barışa râzı olduklarını fakat, elçinin ısrarı ve Gabor'un iki temsilcisinin ve elçisinin Danimarka kralının yaşadığı kesin hezimetini ve herşeyin imparatorun merhametine kaldığını vezire bildirmeleri üzerine, kabul ederek elçiyi gönderdiklerini bildirmişlerdir. Eğer en kötüsünü konuşması gerekiyorsa, Gabor'un kötü olduğu kadar sahtekar olduğunu söylemektedir. Elçisinin ertesi gün Sir Thomas'a Danimarka kralının yenilgisinden bahsettiğini söylemektedir. Onun sahtekârlığı ve iki yüzlülüğünden bahseder. Dürüst ve mütevazi olmaya çalıştığını söylediği, Gabor'a yazdığı mektubu gönderir.

Mektup No: 523

Sir Isaac, Magdebourg'un yöneticisinin Erdel'den dönerken sadece Silezya'daki ordunun dağıldığını bildirdiğini söylemektedir. O ordunun Gabor tarafından ihanet edildiğini ve imparatora satıldığını ve o prensin döneklüğünden bahsettiğini söyler. Sir

Thomas'ın para ödemededen ondan kurtulduğundan memnun olduğunu söyler. Fransızların, Buckingham Dükü'nün Rhé adasından kayıpla geri çekildiğini rapor ettiklerini söyler. Almanya'da ise imparatorun her yerde muzaffer olduğunu belirtir. Müttefiklerin dostlarının düştüğünü, tarafsızların da ona meyilli olduğunu bildirir. Mulhausen'deki meclisin dağıldığını belirtir.

Mektup No: 524

Sir Isaac, Venedik Senatosu'nun kendisine vermiş olduğu cevabı aktarır. Cumhuriyetin şu an kendilerini her taraftan esen fırtınanın görüntüsünde kendilerini güven altına alamadan, uzun süredir altında oldukları büyük masraflarla üzücü bir şekilde zarar gördüğünden bahsederler. Ve Sir Isaac Wake'in şartlarını majestelerine mevcut kötü durumlarını bildireceklerine ikna olduklarını belirtirler.

Mektup No: 525

Venedik Senatosu, İngiltere ve Fransa arasındaki ihtilaftan derin bir endişe duyduklarını söylerler. O yarışan güçlerin ordularının başarısı ne olursa olsun en sonunda, Almanya meselelerinde ve başka bir yerdeki meseleleri zayıflatacağını söylediklerini ve Cumhuriyetin de o mutsuz ihtilafların çözümünden başka hiçbir şeyi istemedikleri belirtilir.

Mektup No: 526

Lord Conway, Sir Isaac'e İngiltere'de Gabor hakkında sahip oldukları görüş hakkındaki kötü görüşlerini aktarır. Ondaki gelecek elçilerden hiçbir şey duymadıklarını bahseder. Fakat Sir Isaac'in öyle bir elçinin gelişi veya başka bir durum üzerine Sir Thomas'ın ve kendisinin para konusunda yaptıkları herşeyi doğrulayabileceklerini söylemiştir. Şu ana kadar o meselelerin büyük bir hüküm, güçlü eğilimler ve iyi dikkat ile yönetildiğinden bahsetmişlerdir. Bay Montague ve Sir Isaac Wake'in İsviçre'nin Protestan kantonlarından gelecek olan yardım hakkındaki meselelerden ve Sir Isaac'in bahsettiği gibi Dr. Mayern'in tavsiyelerinin takip edileceğini belirtir. Sir Isaac'in uyanık ve adil bir vekil gibi çalıştığını bildirir. Daha sonra da Rhé Adasındaki hamlenin kötü sonucundan ve Buckingham Dükü'nün yiğitliğinden bahseder.

Mektup No: 527

Sir Isaac, Lord Conway'e yazdığı mektubun ve Sir Robert Nastruther'in Almanya'dan getirdiği haberlerin bir suretini gönderir. Sir Thomas'ın Gabor'a yazdığı mektubu hem tarz hem de mesele olarak över ve hem ona hem de Lord Conway'e

yazdığı mektubun suretlerini gönderir. Lord Conway'ın ona teşekkür edeceğini ve becerisi için Sir Thomas'ı alkışlayacağından emin olduğunu bildirir.

Mektup No: 528

Sir Robert Anstruther, Sir Isaac Wake'e emperyalistlerin başarılarından bahseder. Bohemya Devletlerinin imparatora olan şikâyetlerinden, Danimarka kralının ve kuvvetlerinin ve İngiliz destek birliklerinin durumundan bahseder.

Mektup No: 529

Sir Isaac, Sir Thomas Roe'nun Gabor'a yazdığı mektupla ilgili yorumlar yapar. Prens'in kötülüğü ve adiliğinden bahseder. Eğer izin verilirse, Sir Thomas ve kendisinin onu imparator ve Türklerin gözünde mahvedebileceklerini ve en azından intikamın kârını alabileceklerini söyler. Gabor'un, aynı zamanda Magdebourgh'un yöneticisini, Danimarka kralından koparıp imparatora hizmet etmeye çalıştığından bahseder. Ve kendisinin, Danimarka kralına ihanet ettiği gibi, İsveç kralına da ihanet etmek istediğinden bahseder.

Mektup No: 530

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'in Bohemya kraliçesine yaptığı hizmetteki hayreti överken, Gabor'la olan müzakerelerin kötü sonucundan üzüldüğünü belirtmektedir. O prensin kötü hareketlerini düzgün renkerle çeker. Eğer elçi gönderirse, Hague'deki elçisinin nasıl bir yol izleyeceğini bildirir. Her gün halefini beklediğini ve majestelerine geri dönmeyi ve sıradan bir mektup ile bilgilendiremeyeceği meseleleri bilgilendirmeyi umduğunu bildirir. Majestelerinin onu çağırılmasının ona daha iyi bir hizmet yapabilmesini sağlayacağını bildirmektedir. Her ne kadar mevcut hasat bozulmuş olsa da tohumun kalbinde bozulamayacağını ve naçiz adaklarının meyvelerini göstermek için yaşayacağını söylemektedir.

Mektup No: 531

Sir Thomas, Gabor'un kötülüğüyle ilgili daha çok kanıt sunar. Türk meselelerinin kötü durumunun büyük bir ihtimalle onu imparatora yaklaştırdığını söylemektedir. Veziriazamın Erzurum'daki kuşatmayı kaldırmaya ve Halep'e çekilmeye zorlandığı ve adamlarının istedikleri yerde kışlamak için ayrıldıklarından bahsetmektedir. Emperyalistlerin o prensi azletmek ve tacı imparatorun ikinci oğluna vermek gibi projeleri olduğundan bahseder. İngiltere'deki ihmaller ve küçük

görölmekten Şikâyet eder. Eğer ileilmeye layık bir Şey yazıyorsa, Isaac Wake'in sayesinde kabul edildiğini ve daha fazla güven aldığını belirtmektedir. Ruhunun ve kesesinin ve altı yılının harcandığını belirtir. Tek tesellisinin cennete daha yakın olduğunu söylemektedir. Her ne kadar Gabor'a olan mektubunda onun kadar açık ve dobra olmuş olsa da onun öne sürdükleri suçlamayı düşününce çok evcil ve ılımlı olduğunu söylemektedir. Majestelerine Gabor'un ona karşı olan Şikâyetleri konusunda hiçbir Şey yazmayacağını çünkü kötü engel değişimini kullanmayacağını bildirmektedir. Sir Isaac Wake'in samimi değeri ve onuruyla ilgili ifadelerde bulunur.

Mektup No: 532

Sir Thomas Gabor'un Bâbiâli'ye gönderdiği olağanüstü elçi ve adî hareketleri hakkında sert tenkitlerde bulunur. Veziriazam ve Gabor'un temsilcisinden elde ettiği gizli istihbaratlara göre o prensin sahtekârlıkları ve hileleri ile ilgili daha fazla Şey öğrendiğini bildirmiştir. Sir Thomas da bunun üzerine onun geçmişte yaptığı bütün hareketlerini ve Şimdi de imparator ve İspanya'yla yaptığı hareketleri açtığını bildirmiştir. Türklerin de onun bir isyana niyetlendiğinden Şüphelendiklerini aktarmışlardır. Vezire önceden gelmiş ve kendi temsilcisi tarafından ihanete uğraşmış olan bir beyefendinin ölümünden Şikâyet eden bir mektubun yazıldığını bildirmektedir. Budin Paşası Murtaza'dan da aynı Şekilde Şüphelenildiğinden ve kendisinin İstanbul'a çağırıldığını söylemiştir. Fransız elçisinin ve Gabor'un kötü Şartlarda olduğunu belirtmiştir. O elçinin Bâbiâli'deki güvenin çok kötü durumda olduğunu ve her ne kadar Sir Thomas bundan gerçek bir yardım bulamamış olsa da Türklerin eğiliminin İngilizlere doğru olduğunu ve majestelerinin düşmanlarına da, Fransızların büyük bir pay alacak Şekilde karşı olduğunu belirtmiştir. Kendisinin Lord Conway'den Gabor önceki müzakereleri ve onu terketmek hakkında bir onay aldığını belirtmektedir.

Mektup No: 533

Sir Isaac, Sir Thomas'a aldığı pek çok kâğıt için teşekkür etmektedir ve kendisinin onun acı dolu ve bilge becerisine tanık olduğunu böylevce de onun değerinin ve saygısının her yerde kredi alacağını belirtmektedir. Venediklilerin, Akdeniz ticaretinde İngilizlere karşı yaptıkları tacizlerden bahseder. Ekteki mektubunda Villa Franca'yı özgür bir liman yapma projesinden bahseder ve Savoy düküne o Sir Thomas'ın o limanı onurlandırma ve koruma konusundaki kararını bildireceğini söyler. Sir Thomas'a Lord Conway'e olan son mektubuyla birlikte İngiltere'den en son aldıklarını gönderir.

Mektup No: 534

Sir Thomas, majestelerinin Gabor ile olan hareketlerini kabul ettiği için teşekkür eder. O prensin kötülükleri konusunda temiz ve akıllı bir muhasabe yapar. Onun sadece müttefikleri tarafından kaybedildiğini değil, düşman tarafından da kazanıldığını belirtir. Bâbîâli'yi zorlamak konusundaki hareketleri ve iki yüzlülüğünün bir yanda, imparator ve İspanyayla dostluk kazanma yollarının diğer yanda olduğunu bildirir. Sir Isaac Wake'e Bâbîâli'de zamanı geldiğinde kullanılması için onu Avusturyalılarla olan planlarıyla ilgili bilgilendirdiğini belirtir. Lehistan kralı ve Kırım hanının kardeşiyle olan çalışmalarının, onun bir fırtınadan başka içinde olmaktan başka hiçbir pozisyonda kalamayacağını bildirir. Elçisinin İstanbul'dan ayrılırken Sir Thomas'a yaptığı beyandan ve Sir Thomas'ın kısa cevabından bahsedilir. Cizvitlerin ve Fransız elçisinin Rum kilisesine karşı yaptıkları çalışmalardan, Rum kitaplarının baskı yapılması için getirilen baskı makinesinin, onların Türkleri kışkırtması üzerine yok edildiğinden bahsedilir. Bunu getirenin bütün mallarının ve makinesinin yok edildiğinden ve yağmaladığından bahseder. Bu kişiye sığınmak verdiğini ve herşeyin Cizvitlere ve Fransızlara utanç verici bir şekilde bittiğinden ve böylece Patriği de büyük tehlikeden kurtardığını söyler. Fakat bu isyanla yatışmayıp balyos ile birlikte Cizvitleri Türk topraklarından kovacaklarını ve majestelerini tatmin etmek için hem gerekli hem de kârlı hizmeti yapacağını bildirir. Majestelerinin, padişahın kullarına karşı, Kızıldeniz'de yapılan saldırılar hakkındaki mektubuna yazdığı cevabı aldığını belirtmektedir. Bunun da Bâbîâli'de çok makbul karşılandığını belirtmektedir. Sir Thomas kendisine gönderilmiş olan hiçbir suret olmadan onları açtığını ve tercüme etmesi için ona verdiğini, kendisinin de bunun üzerine İzmir'deki İngiliz konsolosuna yapılan zarar için adalet istediğini belirtmektedir. Bu konuda naçiz bir şekilde majestelerinin affını istediğini belirtmektedir. Bu şekilde tüccarların onlardan alınan 4000 doları en ufak bir dezavantaj olmadan geri aldığını belirtmektedir. Veziriazamın Erzurum'dan geri çekilirken Abaza Paşa tarafından saldırıya uğradığını, onun da büyük arka birliğini kestiğini, hazinesini, topunu ve ordu yükünü aldığını söylemektedir. Ordunun da bunun üzerine isyan ettiğini ve veziri taşlamak istediğini bildirmektedir. Carmerarius konusunda Lord Conway'in tavsiyesini izleyeceğini aktarmaktadır.

Mektup No: 535

Sir Isaac Wake, Sir Thomas'a beş parçalık mektup yollar. Kendi mektubunda Sir Thomas'a Villa-Franca konusundaki alâkası için teşekkür eder ve orada özgür bir

ticaretin başladığını bildirir. Torino'ya talimatlarına ve direktiflerini uygulaması için sekreterini gönderdiğini bildirir. Sir Peter Wyche'in İstanbul'a gelmek üzere gemiye bindiğini ve Sir Thomas'a majestelerinden emir gelinceye kadar olağanüstü bir elçi olarak kalması için emir verdiğini bildirir.

Mektup No: 536

General Morgan tarafından, Kont Tilly'e karşı savunulan Stode ve Kuzey'deki diğer hadiseler hakkında hesap verilir. İngilizlerin Hans şehirlerini lehlerine kullanması konusunda bir uyarı ihtiva etmektedir.

Mektup No: 537

Sir Robert Anstruther, Danimarka bakanlarıyla, majestelerinden alınan borçlar ve Hague'deki antlaşmaya dayanan masrafları için talep edilen para hakkında konuşmaları ve tartışmalarından bahseder. Sir Robert'in bu konudaki yeteneği ve becerisi aktarılır. Neden majestelerinin Danimarka tarafından talep edilen parayı çdememesinin nedenleri aktarılır. İngilizlerin, Danimarka üzerinden taleplerinin, onların Hague'deki antlaşma üzerine temellenmiş olan iddiaları kadar iyi bir figür yapacağını söylemektedir. Sir Robert antlaşmanın sözlerinin vücutlar ve resimler olduğunu, uygulama ve kullanımın onlara hayat veren ruhlar olduğunu bildirir. Lehistan, İsveç ve Kuzey meseleleri aktarılır. İmparatorun İsveçlileri ve Lehistanlıları uzlaştırmaya çalıştığından bahsedilir.

Mektup No: 538

Sir Isaac Wake, Venedik Senatosu'na majestelerinin ricası üzerine İngilizlere adalet uygulamalarını söyler. Sir Thomas Roe'nın İngiliz gemi kumandanlarına yapmış olduğu beyanatı uygulamaya koyar ve konsolaj hakkını zorlar. Senatonun bir yıl sonra herhangi bir yabancı gemiye yükleme yapmasının yasaklamasının tartışmayı bitireceğini söyler. Venedikliler tarafından kaçak ticaret yüzünden 500 duka ile cezalandırılan Bay William Garroway'in durumundan bahseder. Sir Isaac kendisinin aldığı emre uyacağını, fakat majesteleri için bu kadar küçük bir cezaya karşı çıkmanın ne kadar onurlu olacağını bilmediğini söylemektedir. Kendi sorunlarından şikâyet etmekte çok gayretli olan fakat zaman zaman onların lehine yapılanlardan ve onlar için elde edilen telafiden en ufak bir bilgi almayan tüccarların nankörlüğünden yakınıdır. Müteşekkir bir açıklama yerine, Kalay Kumpanyasından çok nankörce ve alçakça bir açıklama aldığını bunu da Lord Conway'in alâkasına havale ettiğini ve hak ettiği kadar abartacağını bildirmektedir.

Mektup No: 539

Sir Isaac, Venedik meselelerinden, Fransızların Nivers Dükü'nün Mantova Düklüğüne geçmesi için kışkırttığını aktarır. İspanyolların zorla onu rahatsız edeceğinin düşünüldüğünü belirtir. İmparatorun, imparatorluğun bir vassalı olaak onun iddiasını kabul etmesinin olası olduğunu belirtmektedir. Şikâyetlerle gelen yeni Fransız elçisinin kendisinden daha az saygı gördüğünü belirtmektedir. Sinyor Zen'e yapılan suikastın Doj'un oğlu tarafından yapıldığının öğrenildiğini bildirir. Onun da Napoli'ye kaçtığını bildirir.

Mektup No: 540

Sir Isaac, Venediklilerin, Nivers dükünün Mantova Düklüğüne geçtiğini kabul ettiklerini, fakat eğer İspanya tarafından saldırıya uğrarsa ona yardım teminatı veremediğini belirtir. Senatonun en iyi dostlarını terkettiği ve İspanyollar'a herhangi bir hamlede bulunabilmeleri için ruh verdiğinden dolayı Fransız elçisine karşı yaptığı sert beyandan bahseder. İngiltere'yle uzlaşma ve Savoy düküne tatmin verilmesini beklediklerini belirtmektedir. Elçinin dükün İspanya tarafına geçtiğini söylediği ve bunun için sebepler verdiğini söylemektedir.

Mektup No: 541

Sir Isaac, Lord Conway'e gönderdiği başka bir mektubun ve Sir Robert Anstruther'den aldığı birer suretini Sir Thomas'a gönderdiğini bildirir.

Mektup No: 542

Sir Isaac, Nivers dükünün Mantova Düklüğüne ele geçirdiğini bildirir. Fransız elçisinin, Papa'nın elçisinin teşvikiyle Venediklileri onun lehine çevirdiğini bildirir. İspanyolların ve imparatorun hâlâ o Dükük konusunda birbirlerine ters düşündüğünü söyler. Venediklilerin, onlara hizmet eden yedek birlikleri kızdırarak yaptıkları kötü hareketlerinden bahseder. Fransa ve İspanya kralları arasında, her ne kadar Valteline'deki vekilleri ihtilaf içinde olsa da yakın bir birlik olduğuna dair örnekler verir. İspanyolların, İtalya'da değişiklikler planladığına inandığını belirtir. İngiltere'ye karşı değişik limanlarda bir silahlanma planı olduğunu belirtir.

Mektup No: 543

Danimarka kralının tekrar yüreklendiğinden, imparatorun İsveç kralını kendi ilgilerine çekmeye çalışmasının başarısız olduğundan, Hamburgların emperyalistlere güvenmemeye başlamasından, Stode'deki General Morgan'ın iyi durumundan, o limanlar ve Almanya konusundaki diğer meselelerden, Avusturyalıların gururundan,

Hamburluların ısrarlarının, İngiliz elçisinin şehri terketmesine yol açtığından, Sir Isaac'ın, Gabor'un şifresini çözmesinin doğru olduğundan fakat Türkler ve imparator arasındaki barışaveİsveç ve Lehistan arasındaki barışlara zorluk atılmasının ihmal edilmemesi gerektiğinden bahsedilir.

Mektup No: 544

Sir Thomas, İngilizlerin Rhé adasındaki kötü başarısından sonra İstanbul'da umumî zafer kutlamaları yaptığından, kendisinin de bu küstahlıklardan şikâyet ettiğinden ve vezire de bunun Fransızlar ve onların olduğu gibi İngilizlerin de düşmanı olan İspanyollar tarafından tesis edilmiş olan dostluğun kutlaması olduğunu belirtir. Gemilerin sahiplerinin ve topçularının zincire vurulduğundan ve Fransız elçisinin şahsen özür dilemeye zorlandığından bahseder. Onun da bunun üzerine sert bir uyarı ve kibri için küçümseme aldığından bahseder. Sir Thomas, orada olduğu süre boyunca onu aşağıda tutmaya kararlı olduğundan bahseder. Sir Thomas, Cizvitler hakkındaki sözünü tuttuğundan bahseder. O pederlerin tutuklandığını ve hapse götürüldüğünü belirtir. Onların elinde devlet için tehlikeli kitapların bulunduğundan bahseder. Fransız elçisinin büyük çabalarına ve cesurluğuna rağmen onların sonsuza kadar sürgün edilmelerine dair ceza verildiği ve İstanbul'dakilerin de Sakız'a gönderileceği ve ilk Fransız gemisiyle de hiçbir zaman dönmek üzere Fransa'ya gönderileceklerini belirtmektedir. Bütün imparatorluk içindeki Cizvitlerin de aynı şekilde gönderilmesine dair hükümlerin gönderildiğini belirtir. Yakın zamanda majestelerine, bunun için olan büyük sebeplerini belirteceğini söylemiştir. Onların Patriği öldürtmeye ve Rum kilisesini yıkmaya çalıştığını ve orayı da Roma'da yetişmiş olan kendi rahiplerinden biriyle doldurmaya çalıştıklarını söylemiştir. Sir Thomas'ın baskı görmüş kiliseye olan yardımlarıyla planda başarılı olmayacaklarını anladıkları zaman onu indirmeye ve baskı makinesinin İngiltere'den geldiğini söylemişlerdir. Fakat Bâbîâli'deki kredisi çok yüksek olmasaydı, küstah askeriyenin tehlikeli işler yapabileceğini belirtmiştir. Bu meselenin sonuçlarından, barışın onaylanmasını engelleyecek şekilde emperyalistler ve Türkler arasında sorun çıkarabileceğini belirtmektedir. Bâbîâli'nin Gabor'a onu emperyalistler ve İspanyollardan çekmek için sert mektuplar gönderdiğini belirtmiştir. Sir Thomas, her ne kadar ondan iyi bir şey beklemiyor olsa da halefinin onunla çalışabilmesi o prenze İngiltere'ye döndüğünde ona hizmet edeceğini söylemiştir. Kendisine Hollanda elçisi tarafından garip bir teklif sunulduğunu bunu da Sir Isaac Wake'e bildirdiğini onun

tavsiyesine uyacağını bildirmektedir. Roma Katoliklerinin faaliyetlerinden genel olarak bahseder.

Mektup No: 545

Hollanda elçisi tarafından yapılan garip tekliflerden bahseder. Daha önce Magdebourg'un yöneticisinin ve diğerlerinin yaptığı gibi Türkler ve İranlılar arasında bir arabuluculuk teklifinde bulunduğunu ve sonra da eğer müttefikler Gabor'a verecekleri katkıyı vermezlerse padişahı imparatora karşı savaş teşvik etmeyi önermiş olduğunu bildirmektedir. Buna Hollanda elçisinin derhal bir cevap ve Sir Thomas'ın yardımını istediğini bildirmektedir. Sir Thomas da bunun üzerine o o vekile sorular sorar ve cevaplar aldığını belirtir. Meselesi Sir Isaac Wake'e sevkettiğini belirtir ve meselenin bencil ve alçakça bir düşünce olduğunu belirtip, bu şekilde Hollanda elçisini de etkilediğini düşündüğünü belirtmiştir. Sir Isaac Wake'in böyle kötü bir çözüme gerekli olduğunu düşünürse şayet daha olası bir hamlede bulunacağını belirtmektedir. Bunu bir kenara koymaktadır ve Sir Isaac Wake'ten meseleyi ve kendi hükmünü İngiltere'ye ve Lord Carleton'a bildirmesini istediğini belirtmektedir. Torino'daki Savoy dükünün ve Roma'daki elçisinin, Fransız başarısının haberleri üzerine Fransız zaferini kutladıklarını belirtmektedir. Hollanda elçisinin tedbirsizliği üzerine de örnek verir. Isaac Wake'e Sakız'a yerleştirmek istediği piskoposunu hatırlatır. Sık sık bahsettiği üzere bunun İngilizler'e büyük bir hizmet olacağını belirtmektedir.

Mektup No: 546

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'e Hollanda elçisinin projesinden bahseder. O da Bâbiâli'nin imparatorla barışı aceleye getirmesinin nedenlerini aktarır ve imparatorun başarıları üzerine gururlu olmasının ve diğer hadiselerin o ve Sir Thomas'ın bu konuda daha fazla konuşmalarına neden olacak bir durum yaratabileceğini söylemiştir ve Gabor'a gönderdiği haberciden o prensin ve Erdellilerin şimdi ertelenmiş olan meselelere ışık getirecek olan niyetlerini öğrenmek için geri dönüşünü beklediklerini belirtmektedir. Fakat Sir Thomas'ın görüşüne göre zorlanmadıkları sürece Asya'daki meseleleri dururken diğer tarafta barışı bozmayacaklardır. *Ab oriente*'deki hiçbir şeye de inancı olmadıklarını söylemektedir. Cizvitlerin çıkmaya direndiklerini fakat bundan sonra onların çalışmaları ile baskı makineleri ve Patriğin hayatı ve Sir Thomas'ın onuruna karşı yapılan saldırıların yanı sıra harcamaları ve borçları 120.000 dolar olan Rum Kilisesi'ne zarar veremeyeceklerini belirtmektedir.

Mektup No: 547

Sir Thomas, yine Hollanda elçisinin teklifini, Sir Isaac Wake'e bıraktığını belirtir. Cizvitlerin gönderildiğinden fakat bir memurun kurnazlığın eseri üzerine tekrar hapse geri döndüklerini belirtir. Fransız elçisinin onlar adına şiddetli bir şekilde mücadele ettiğinden ve Sir Thomas'ın düşüncesine göre efendisinin ismini fazla telaffuz etmektedir. Eğer hükmü geri aldırılmazsa gitme tehdidinde bulunduğu bahsetmektedir. Bunun üzerine de Türk bakanlarının vermiş olduğu sert cevaptan bahseder. Bu meselede hem kendi hem de efendisinin onurunu tehlikeye atacak kadar öfkeli bir şekilde hareket ettiğinden bahseder. Sir Thomas bu konuda, Lord Conway'ı majestelerine yazdığı mektuba sevkeder. Hollanda elçisini Bâbüâli'deki adı ve bencil siyaseti hakkında başka bir örnek daha verir.

Mektup No: 548

Sir Isaac Wake sekiz parçalık mektup yolladığından bahseder.

Mektup No: 549

Sir Isaac Wake, Lord Conway'e gönderdiği mektupta, Mantua'da tahta geçişin Guastalla Markizi tarafından engellendiğinden bahseder. Savoy dükünün Nivers Dükü'nün tahta geçişine karşı çıktığını, büyük bir olasılıkla yeni dükün Savoy'un kızıyla evleneceğini bildirir. Papa'nın Senator Zen'in katili Sinyor Carnaro konusundaki ikili oyunundan bahseder. Aquieia Patriğinin ölümünün Mantua verasetinde büyük bir rahatsızlık getirmesinin olası olduğunu belirtmektedir.

Mektup No: 550

Sir Isaac Wake, Lord Conway'e gönderdiği mektupta, İtalya meselelerinin hâlâ belirsiz olduğunu belirtmektedir. Venediklilerin bu kadar acele bir şekilde silahlılaşma konusunda yaptığı hatayı gördüğünü belirtmektedir. Aquielia Patriğinin ölümü ve onun arkasından gelmesi muhtemel sonuçlar hakkında daha fazla bilgi verir. Papa'nın o Patriklik konusundaki hileli oyununu belirtilir. O Patrikliğe Roma Sarayı'na dayanacak birisinin getirilmesinin istediğini, Venediklilerin bu durum üzerine sürüklenmiş olduğu ikilemi, İtalya'daki diğer meseleleri, imparatorun o Patriklik konusundaki iddialarından bahseder.

Mektup No: 551

Savoy Sarayı'nın meselelerinden ve dükün Mantua üzerine olan ilgilerinden ve iddialarından, Fransa üzerine olan kızgınlığından ve Mantua'yu ele geçirmiş olan Nivers Dükü'nü rahatsız etmeye çalışmasından bahseder. O saray ve İtalya meseleleriyle alakalı diğer detaylar aktarılır.

Mektup No: 552

Hollanda'daki Fransız elçisinin teklifinin kötü algılandığından ve Hollanda'daki diğer haberler aktarılır.

Mektup No: 553

Fransız elçisinin, Paris'deki elçileri Mösyö Languerac tarafından yapılan Fransa'yla barış antlaşmalarının onaylanması için Hague'de sert bir baskı yaptığından bahsedilir. Lord Carleton, bunu reddetmeye niyetli olduklarından bahseder. Aynı zamanda elçi o krallıkla ilgili diğer şikâyetlerin de tatmin edilmesini istemektedir.

Mektup No: 554

Languerac'ın antlaşması ve yukarıdaki tekliften ve Hollanda'nın cevabından bahsedilir. Lord Carleton'un Fransızların Hollanda gemileri ile donatılmasına karşı olan güçlü şikâyetinden ve onların da verdiği cevap aktarılır. Hollandalıların, Stode'daki İngiliz garnizonunu desteklemek konusundaki ricaları ve onun cevabı aktarılır. Fransız temsilcilerinin, Hollanda'dan gemi sağlamak için yaptığı hareketlerden ve vaizlerin Hollanda'nın İngiltere'yle olan kadim ittifakın terkedilmesine dair verdikleri vaazlardan bahsedilir.

Mektup No: 555

Hollanda ve Danimarka haberlerinden bahsedilir.

Mektup No: 556

Lord Carleton, Sir Thomas'tan uzun süreli sessizliği için özür diler. Sir Thomas Roe'nun faaliyetlerinin İngiltere'de ve Bohemya kraliçesi nezdinde bulunduğu takdirden bahsedilir. Bohemya kraliçesinin eğer isterse ve Sir Robert Killigrew bırakırsa Sir Thomas'ın Hague'deki elçi yapılmasını istediğinden bahsedilir. Yaşlı Baden markizinin oğullarından biriyle Hague'de olduğunu bildirir. Aynı zamanda Yaşlı Kont Torne'nin de Danimarka kralından çok fazla memnuniyet almadığını veya vermediğini bildirmektedir. O krallıktaki herşeyin en düşük seviye odluklarını fakat İsveç kralının prensçe dostluğu ile yükselmeye başladığını bildirir.

Mektup No: 557

Lord Carleton, Fransızlar'ın planlarına karşı, Hague'de yaptığı diğer müzakereleri aktarır. Aynı zamanda, Hollanda tarafından zarar verilen İngiltere'nin Doğu Hindistan Şirketi adına da müzakerelerde bulunduğunu bildirir. Hollandalıların

İngiltere ve Fransa arasında bir uzlaşma sağlamak için ikisine de ikişer elçi gönderdiğini bildirir. Onların da ters rüzgârlar ve garip bir olay üzerine alıkonulduğunu belirtir.

Mektup No: 558

Hollanda'dan, Fransa'dan, Almanya'dan ve Danimarka'dan haberler aktarılır.

Mektup No: 559

Fransa'daki umumî ve özel meselelerin durumu aktarılır.

Mektup No: 560

Sir Thomas, Bâbiâli'de Cizvitlere karşı olan hareketleri aktarır. Gabor'un yeni çalışmalarından bahseder. Türklerin meselelerinin Asya'daki kötü durumları üzerine o bölgelerden hiçbir şey beklenemeyecek kadar aşağı bir seviyeye düştüğünü belirtir ve majestelerinden o konuda kendisine hizmet edilmesine dair olan bütün düşüncelerini geriye çekmesini ister.

Mektup No: 561

Majestelerine gönderilen mektupla birlikte gönderilen bu mektup Roma sarayının Rum kilisesine karşı altı yılda yaptığı çalışmalar ve Sir Thomas'ın onların ve Fransız elçisinin planlarını bertaraf eden ve başkaları üzerine yaptığı kötülükleri Cizvitlere çeviren hareketleri aktarılır. Bununla birlikte Patriği baskı makinesini Türkiye getirmek ve Sir Thomas'ı da o planı korumak için suçlama komplolarından da bahseder.

Mektup No: 562

Sir Thomas, Cizvitler hakkındaki hareketlerinin yanlış yorumlanmasından, Buckingham dükünün aracılığıyla korunmasını ister. Kendisi amacın sebebinden dolayı değil, düşmanların fraksiyonundan dolayı bundan korktuğunu söylemektedir. Dükü heykelleri araştırmak için görevlendirdiği, bu işi de başarıyla yürüten hizmetkârının talihsiz ölümüyle ve ilgili bilgilendirir ve topladıklarının kurtarılmasının yeni bir çalışma olacağını söylemektedir. Efendisine en iyi tatmini vermek için bu talihsizlikte en iyi çabasını göstereceğini söylemektedir.

Mektup No: 563

Sir Thomas, balyosun da kendi adına zarar gördüğü ve karşılık verdiği Cizvitlerin hikâyesinden, Gabor'un gelecekteki hareketlerinden bahseder. Padişahın sipahilerden rahatsız olduğunu ve yeniçerileri cesaretlendirdiğini bunun da aralarında bir bölünme yarattığını ve şehirde kargaşa olmasının olası olduğunu bildirdi. Veziriazamı

kışladığı yer olan Tokat'ta kuşatma tehdidinde bulunan Abaza Paşa'nın başarılı faaliyetlerinden bahsetmektedir. Ne sipahilerin ne de yeniçerilerin ona veya İranlılara karşı ilerlemeyeceğinin anlaşıldığı belirtilmektedir. Türk imparatorluğu'nun düşmüş olduğu kötü durumu anlatır. Ciddi bir şekilde geri dönmeyi ister.

Mektup No: 564

Sir Thomas, Sir Isaac'e Cizvitlerin tarihiyle birlikte Fransız elçisinin bunun üzerine olan hareketlerini aktaran iki önceki mektubunun suretini aktarır. Aziz Chrysostom'un bir sureti olduğunu anladığı, bunun da Avrupa'da ne basılmış ne de bir suretinin olduğu bir mücevher olduğunu bildirmiştir. Onu tarif eder ve diğer detayları aktarır. Diğer bölümünü de ele geçirmeye çalışacağını ve onu Oxford'a getirmeyi umduğunu belirtir. Sir Isaac Wake'in, majestelerinin tüccarları korumak için olan kararını belirten mektubuna ve Venedikliler tarafından yabancı gemiler üzerine ticareti yasaklayan fermana cevap verir. Çok ilginç bir şekilde bu meseleden bahseder ve Sir Isaac'e bu meselenin sadece Venediklilerin bu adımı İngiltere'de olabileceğini belirtir. İki cumhuriyetin dostları olduğunu fakat farklı yönlerde olduklarını bildirir. Venediklilerin İngilizler için iyi dileklerde bulunacaklarına ve el altından düşmanlarına yardım etmeyeceklerine ikna olduğunu diğer yanda da ise Hollandalıların da onlarla açıkça müttefik olduklarını fakat gizli olarak birkaç düka kazanmak için düşmanları kadar çok şey yapacaklarını belirtir. Hollandalıların Cenevizlilerle tahıl ticareti yaptığını bildirir. Bunu daha önce Venediklilerin, İngilizler hakkında şikâyet ettiği bir konu olduğunu fakat şimdi Hollandalılar tarafından daha açık bir şekilde yapıldığını ve Sir Isaac'in hem senatoya hem de İngiltere'ye müdahil olmalarını istemesine degeceğini bildirmektedir. Bu meseleye daha önce de dokunduğunu, fakat İstanbul'dan gelen bir şeyin devlet meselesi olmadığını, nadiren cevap aldığını, asla telafi olmadığını bu yüzden de Sir Isaac'ten ortak iyi için desteğini vermesini istediğini belirtmektedir. Her gün halefini beklediğini söylemektedir ve eğer tüccarların yükleyecek malı olursa Villa Franca'yı ziyaret edeceğini bildirmektedir. Fakat orada olduğu zaman Sir Isaac Wake'e her yerde düşman olduğu zaman karadan nasıl gideceğini sormayı unuttuğunu bildirmektedir.

Mektup No: 565

Sir Isaac Wake, Sir Thomas'ı Gabor konusundaki müzakerelerinin hak ettiği gibi İngiltere'de takdir edildiğini bildirir. Magdebourgh'un idarecisinin şahsiyeti ve Gabor hakkındaki görüşlerinden bahseder. Sir Thomas'a o Piedmont Prensinin Türkiye ile

istediği ticaret hakkında bilgi almasını ister. Ciddi bir Şekilde geri d6nüşünde Venedik yolunu alma itseğini ve yolculuğunu güvenli kılacağını yenilemektedir. Sonsuz bir Şekilde ona hizmet etme onuruna sahip olmayı istemekte ve belki de aralarındaki bir iletişimin c6mert efendilerine avantaj getirebileceğini s6yler. Sir Isaac, Sir Thomas'a birkaç mektup daha g6nderir.

Mektup No: 566

Sir Isaac, Lord Conway'e Venedik'teki Hollanda elçisinin senatodan, savunma ittifakları hasebinde iki yıllık borç ve gelecek için de d6zenli bir ödeme istediklerini bildirmektedir. Senatonun cevabının, bir tesir olmaksızın iyi s6zlerle dolu olduğunu bildirir. Mantova veraset meselesinin durumundan ve Fransızların o meselede aldıkları rolden bahseder. Savoy d6künü Fransızların, İspanyollara gitmekle suçladığını belirtir. Toskana B6yü D6k6'n6n Roma ve Loretta yolculuğuna dair olan spekulasyonlardan bahseder.

Mektup No: 567

Avusturyalılara veya başka d6Őmanlara karşı İsviçre'nin Protestan Kantonlarının cesur hareketlerinden bahsedilir. Genel bir diyet çağırđıklarından ve b6t6n kantonları Baden'da toplanmaya çalıştığını bildirmektedir. B6ylece Ő6phelendikleri Katolik kantonlardan ne bekleyebileceklerini g6rebileceklerdir.

Mektup No: 568

Olağan geleneğe aykırı olarak, Baden'daki diyetin Papacı kantonların ertelemeleri 6zerine sekiz g6nl6đ6ne ertelendiğini belirtilmektedir. Protestan Kantonların ihtiyaçı oldukları takdirde cesur bir savunma için onların yardımını istedikleri belirtilmektedir.

Mektup No: 569

Venedik Senatosu'na Hollanda elçisi tarafından teklifini, Avrupa'nın 6zg6rl6klerini Avusturya Hanedanı'nın hırsları ve baŐarisından ve İngiltere ve Fransa Kralları arasındaki ihtilaflardan korunmasının gerektiğini ve efendilerinin birine karşı çıkmak ve diğerleriyle uzlaşmak için ne yaptığını aktarılır. Senatonun kendilerine tehlike getirecek Şekilde hareket ettiğinden Şikâyet etmektedir ve çok ciddi bir Şekilde antlaşmayla efendilerinin borçlarını 6demelerini ve gelecekteki kota için de d6zenli 6deme emri vermelerini istemektedir.

Mektup No: 570

Sir Thomas, Proteus olarak çağırıldığı Gabor'un imparatorundan koparabilmesi için hâlâ bir umut olabileceğini, bunun nedeninin ise son Erdel prensinin kardeşinin Lehler tarafından ona karşı hazırlanmasıdır. Oradan bir şeylerin çıkabileceğini, bunu da izleyeceğini bildirmektedir. Bâbîâli'ye yeni bir Lehistan elçisinin vardığını, onun da efendisi olan kralın emaneti üzerine dört yıldır olduğu gibi evinde kaldığını ve bu şekilde de ilk postayla bildireceği, sırlarını öğreneceğini bildirmektedir. Sir Isaac Wake'in bildirdiği üzerine Hollanda elçisine, İspanya'da büsküvi yapılacak olan Cenevizlilere Ege'den tahıl taşımalarının engellenmesi için mektup yazdığını bildirmektedir. Majestelerinin, kendisinin Türk sarayında kalması konusundaki emrini aldığını buna itaat edeceğini ve onun bir şeyler yapabilecek seviyede görmesinin sonsuz bir lütuf olduğunu söylemektedir. Fakat kendisini kandıracağına ve efendisine hizmet edemeyeceğini söylemektedir. Bulduğu imparatorluğun dağılmanın eşiğinde olduğunu ve Gabor'un da kırık bir cam gibi tehlike veya zarar olmadan dokunulmayacak olduğunu söylemektedir. Ateşi öpüp onun içinde atlayacağını fakat temelin kum ve binanın da bir çalı kadar hafif olacağı bir yerden neyn beklenebileceğini düşünülmesi için yalvarmaktadır. O bölgelerden çok iyi bir saptırmanın gelebilmesinin şüphesiz olduğunu fakat ihmal edildiğini buna rağmen herşeyi deneyeceğini ve Gabor'u teşvik edeceğini belirtmektedir. Fakat herşeyi yaptığı zaman sonuçtan ziyade gayretiyle yargılanmak istediğini belirtmektedir. Majestelerine, Sir Isaac Wake'e gönderdiği Levant Kumpanyasına gönderdiği emir için teşekkür ettiğini ve o değerli beyefenin alâkasını ve şahidi olduğu üzere onun başarılı acılarına teşekkür etmeyği unutmayacaklarını umduğunu bildirmiştir.

Mektup No: 571

Sir Isaac, Bâbîâli'deki Fransız elçisi kendi icatlarını ve yayımladığı zaman onun kafasını karıştırabilsin diye Sir Thomas'a Fransız meseleleriyle ilgili bir hesap yollamaktadır. Fransız kralının Rochelle üzerine yaptığı hamlenin aktarıldığını bildirir. Sir Peter Wyche'in kendisine onunla mektuplaşma tesis etmesi için Leghorn'dan mektup yazdığını ve bunu da yerleştiğinde yapacağını bildirmektedir. Tekrar Sir Thomas'ın Venedik yoluyla gelmesi için ricada bulunmaktadır ve ona güvenli bir yol sağlayacağını bildirmektedir. Sir Isaac'e Venediklilerin, imparatorun onları 30.000 adama ziyaret etme niyetiyle ilgili bilgilendirdiği için teşekkür ettiğini bildirir. Bunun da daha sonradan diğer haberlerle doğrulandığını söyler. Ona fırsat oldukça benzer bir güven ve iletişim ile karşılık vereceklerini söylediklerini belirtmektedir.

Mektup No: 572

Mantova veraset meselesinden dolayı İtalya'da yeni sorunların olmasının olası olduğunu bildirilmiştir. Milan'ın sefil durumundan bahsedilir. Venediklilerin, Fransızlardan asker toplaması için Candales dükünü gizli bir antlaşma yaptığı bildirilir. Savoy dükünün İspanyollara gittiğinden şüphelenilmekte olduğu, Kardinal Rişelyö'nün, Venediklileri, Mantova'da Nivers dükünü destekleme projesinin işe yaramayacağı bildirilmektedir.

Mektup No: 573

İstanbul Patriği, Bohemya Meseleleri, Aquileia Patrikliği ve Venedik Devleti hakkındaki meseleler aktarılır.

Mektup No: 574

Memmingen ve Almanya'dan gelen bölgelerle ilgili haberler aktarılır.

Mektup No: 575

İsviçre'nin Protestan kantonlarının hazırlıkları ve kuvvetleri hakkında hesap edilir.

Mektup No: 576

Lord Carleton, Aquileia ve Mantus Patriklikleri hakkındaki görüşünü aktarır. Son yaptığı teklife, Hollanda tarafından verilmiş olan tatmin etmeyici cevabı, İngiltere'ye göndermeden geri göndermek zorunda kaldığını bildirmiştir. Hollanda elçisinin İngiltere'ye vardığını, majestelerinin savaşın devamı için cesur bir uygulama içinde olduğunu bildirmektedir. Fransızların İngiltere'yle veya Protestan kullarıyla uzlaşmaya niyetli olmadıklarını bildirir.

Mektup No: 577

İmparatorun ve hanedanının Danimarka Krallığı'na karşı olan projelerinden bahsedilir. Danimarka ve İsveç Krallıklarının Wallenstein ve Kont Schlick arasında böldüklerini iddia etmektedirler. Bu arada gizli bir şekilde, İngiltere, Danimarka ve İsveç krallarını ve Hollanda Devleti gibi Venedik ve İsviçrelilerin de Fransız Kralının emperyalistlerle olan antlaşmasını onayladığı zaman düşman ilân edileceğini bildirilmektedir. İmparator ve Arşidük Leopod'un birbirleriyle farklı görüşte oldukları bildirilmektedir. Lehistan kralının, son Erdel prensinin kardeşi Adian Bathory'i

Gabor'u azletmek ve ortadan kaldırmak ve Avusturyalıları o tarafta güven altına almak için kullanılacağı bildirilmektedir.

Mektup No: 578

Sir Thomas, Cizvitler karşı verilen sürgün hükmünün uygulamaya konulduğundan bahseder. Fransız elçisinin bunun üzerine gösterdiği tavır aktarılır. Cizvitlerin Kudüs'teki planlarının sekteye uğratıldığını ve o düzene ait olan herkesin sürgün edildiğini belirtir. Bunun halefi için hem umumî işte hem de evrensel bir elçi olarak Bâbîâli'deki bütün Hristiyanlar üzerine bir monarşi elde etmeye çalışan halefi için büyük bir avantaj olacağını belirtmektedir. Gabor'un İstanbul'daki meselelerinin durumu aktarılır. Türk bakanlarının ona şüpheyle baktığından ve gazez duyduğundan bahseder. Sir Thomas, onun azledilmesine veyahut emperyalistlerin ona karşı olan hareketlerini ilerletecek kadar bunun çok ileri gitmesine izin vermediğini belirtir. Böyle bir durumun ortak amaç için olduğu gibi din hususunda da pek çok sorun çıkartacağını söylemektedir. kaymakamla bu konu üzerine yaptığı müzakereleri aktarır ve ona Gabor'un Türk imparatorluğu'na olan güvenini tasdik etmesi için mektup yazmasını ve ona verilen şüphelerin temizlenmesini tavsiye ettiğini söylemektedir. Bu teklifin o bakan nezdinde çok makbul karşılandığını bildirmiştir. İki tarafta da iyi bir tesir olmasının olası olduğunu belirtmiştir. Sir Thomas hâlâ sonuçtan ve Gabor'un güveninden şüpheli olsa da bu adım hakkındaki görüşü ve bundan çıkabilecekler hakkında bir hesap vermektedir. Hollandalıların düşman, İspanyollara olan tahıl taşımaları hakkında daha fazla hesap verir ve bu konuda attığı adımları aktarır. Venedik balyosunun da İngilizler tarafından bir gemilerinin bir Fransız ile karıştırılmak suretiyle alındığını bildirmiştir. Sir Thomas da gücünde olduğu kadar telafi ve teminat gücü verdiğini bildirmiştir. Türklerin Asya savaşı için yaptığı hazırlıklardan bahsedilir. Abaza Paşa'nın Lehler ve Kazaklarla olan hareketlerinden bahsedilir. Dipnot yoluyla onunla daha önce bir iletişim kurmamış olan Erdel temsilcisinin efendisine karşı yapılan planlar için bilgi verdiği için teşekkür ettiğini belirtir. O temsilcinin iyi şaysiyetinden bahseder. Vekiller olarak değil özel insanlar olarak aralarında özgür bir konuşma geçtiğinden bahseder. Temsilcinin efendisinin Bâbîâli'deki iyi görüşünün geri gelmesi için Sir Thomas'ın yardımını istediğini bildirir.

Mektup No: 579

Sir Thomas, Türklerin Asya'daki ve Abaza Paşa'ya karşı olan savaşı devam ettirmeye karar verdikleri belirtir. Son yeniçeri ağasının veziriazam olarak seçildiğini

fakat masraftan kurtulmak ve eskisi Halil Paşa'yı küstürmemek için bunun ilân edilmediğinden bahsedilir. İki tane donanmanın hazırlandığından bahsedilir. Birinin Karadeniz diğzerinin de Akdeniz için olduğunu söylemektedir. Tatarların Lehistan'ı işgal ettiğinden, Kazakların da Türklerden intikam planları aldığından bahsedilir. Hollandalıların, İspanyolları destekleyecek şekilde tahıl ticaretine devam ettiğinden bununsa majesteleri tarafından Hague'de karşı çıkılacağını umduğunu belirtmektedir. Leh elçisinin gittiğinden ve onun işlerinden bahsedilir. Sir Thomas'ın kaymakam ile Bâbiâli'yle barıştırma girişiminden bahsedilir. O bakanın hem Gabor'a hem de imparatora karşı olan hasedinden bahsedilir. Kaymakam, Sir Thomas'tan Gabor'un temsilcisiyle konuşmasını ve samimiyetini öğrenmesini istemektedir. İmparatorluk temsilcisinin evinde bir İspanyol casusunun bulunduğu belirtilmiştir.

Mektup No: 580

Sir Isaac Wake, 1627 yılındaki bütün olayların bir muhasebesini yapar. Baden markizinden, Bethlen Gabor'dan, Kont de la Tour'dan, İngiltere ve Fransa arasındaki ihtilaftan, Levant'taki İngiliz tüccarlarından, Milano'daki İspanyol faaliyetlerinden, Savoy dükünden, Cenova Cumhuriyeti'nden, Bay Montagu'nun meyve getirmeyen müzakerelerinden Fredinand Ganzago'nun ölümü üzerine Mantova meselelerinden, Medici Hanedanından prenseslere çeşitli prensler tarafından edilen evlenme tekliflerinden Papa'nın hareketlerinden, Aquileia Patrikliğinden, Ferdinand'ın yerine geçen Dük Vincenzo'nun Mantova verasetindeki ihtilaftan bahseder.

Mektup No: 581

Sir Isaac, Sir Thomas'ın daha önceden de bahsettiği ve hakkında fikrini istediği Hollanda elçisinin, Türklerin imparatorla barışı bozmasını sağlamak için para verme teklifiyle ilgili konuşur. Sir Isaac bu konuyla ilgili bahsettiklerini söyler ve bu meselenin kendi yönetimi ve anlayışının ötesinde olduğunu belirtir. Sir Thomas'a Danimarka kralından onun emri üzerine gönderilen bir mektup gibi bir tane de Danimarka kralının Gabor'a ödenecek parayla ilgili olan görüşlerini aktaran Mösyö Scultetus'un mektubunu da bildirir. Gabor'un Macaristan'daki Protestan kulları ordusuyla koruduğu raporlarının geldiğini bildirir. Fakat her ne kadar bu haber iyi yerlerden gelse de o presten iyi bir şey geldiğine inanmanın imkânsız olduğunu bildirir. Sir Isaac, Sir Thomas'ı imparatorun Venediklileri Türklere karşı yönlendirdikleri fakat onların bunu reddettiklerini belirtir. Sir Thomas tarafından tavsiye edilen İzmir Başpiskoposu hakkında daha fazla bir şey yapamayacağını ve

bunun nedenlerini aktarır. Emperyalistlerin hareketlerinden ve randevu yerlerinin onların İtalya'ya, İsviçre'ye, Metz'e Hollanda'ya veya Türklere karşı saldırabilecek kadar avantajlı olduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 582

Danimarka kralı, Sir Isaac'e Gabor için planlanan paranın, barışın engellenmesi veya Türk kuvvetlerinin Avusturya ve Macaristan sınırlarına doğru ilerlemesini sağlamak için gönderilmesi için kullanılmasını teklif etmektedir. Bu planın Gabor'dan saklanması istemektedir.

Mektup No: 583

Sir Isaac Wake, Danimarka kralına yazdığı mektupta İtalya'daki meselelerin durumunun değişimiyle ilgili pek çok durum olduğunu belirtir. Her ne kadar savaşı Almanya'nın sınırlarının dışına taşımak avantajlı olsa da majestelerinin dedikodulara güvenmeyerek ve sadece ordusunu toplayarak ve Baltık'ı koruyarak ve majestelerinin umumî özgürlük için olan gayretinin başarılı olacağını ummasını istemektedir. Bu amaç için düşmanın bütün hareketlerini öğrenmek için bir tane Ulm'a bir tane de Viyana'ya haberciler gönderdiklerini ve onların da gayretli bir şekilde majestelerini bilgisi için gerekli meselelerle bilgilendireceğini söylemiştir.

Mektup No: 584

Mösyö Scultetus'un mektubu Danimarka kralının meselelerindeki bazı hayal kırıklıklarıyla ilgili detaylar ihtiva edilmektedir. Büyük suçlar işleyip idam edilmiş olan Mösyö Joachim Mirllaff'ın mutsuz durumuyla tamamlar.

Mektup No: 585

Sir Isaac, Sir Thomas'a aşağıdaki mektupları yolladığını bildirir.

Mektup No: 586

Lord Carleton, Hollanda'daki savaş meselelerinden bahseder. Sir William Balfour lehine Hollanda ile yaptığı müzakerelerden ve İngiltere'ye ve Rochellilere karşı kullanılmak üzere limanlarında hazırlanan donanmaya karşı olan müzakerelerinden bahseder. Fransız elçisi tarafından onlara karşı yapılan küstah bir tekliften haber aldığını ve Oranj prensi'nin buna çok kızdığını ve onun sarayında bundan şikâyet edeceğini bildirir. Fransız elçisinin ve Oranj prensi'nin muhafızları arasında bir kavga yaşandığını bildirir.

Mektup No: 587

İtalya meselelerinden, İspanyolların ve Savoyluların Mantova'yı ele geçiren Nivers Dükü'nü rahatsız etmek için yaptığı hareketlerden bahsedilir. Bu amaç için İspanya ve Savoy arasında bir işbirliği yapıldığından bahsedilir. Venediklilerin bu durum üzerine olan kurnaz hareketlerinden bahsedilir. Sir Isaac neden bu fırtınaların patlayacağı konusundaki görüşlerini belirtir. Mantova temsilcisinin efendisinin Fransa'ya olan yardımını vurguladığını bildirir. Onların da onun güvenini Venedik ve Savoylular ve ile nasıl istismar ettiğini ve Başbakanları Kardinel Rişelöyö'nün Mösyö de Nivers için Mantova Düklüğünü elde etmektense Brittany'de bir limanı elde etmenin daha önemli bildirmektedir. Sir Isaac majestelerinin, İtalya'daki hiçbir saptırmaya güvenmemesini, onun yerine Baltık Denizi'ni güven altına almaya dikkat etmesinin daha önemli olduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 588

Lord Carleton Fransız elçisinin Hague'daki hareketlerini Hollanda'da yaptığı küstah teklifliyle birlikte aktarır. Bunun üzerine Hollanda'nın da Fransa'daki elçilerine şikâyetle bulunma emri verdiklerini belirtir. Lord Carleton Fransız elçisinin istikrarsızlığını tenkit etmektedir ve Hollandalıların da tahmin edilmez ve onlarla müzakere edilerek onur kazanılmayacak insanlar olduklarını söyler. Majestelerinin ona geri çağırma mektubuyla onurlandırdığını belirtir. İngiltere'ye geri döndüğünde Sir Isaac Wake'in değerine göre adalet yapacağını bildirir.

Mektup No: 589

Fransız elçisinin tekiflerinin çok ve adil kızma sebepleri verdiğiinden bahsedilir. O vekilin katledilen askerle alâkalı durumundan bahsedilir.

Mektup No: 590

Fransız'ın şikâyet ettiklerinin gerçek sebebi belirtilir.

Mektup No: 591

Arşidük Leopod'un İsviçre Lordlarına cevap verir. Sınırları üzerine pek çok sayıda asker bulunmasının kadim antlaşmalarına ve yardımlara doğrudan aykırı olmasının sebepleri olduğunu bildirir. Onları o birliklerin kendisinin değil imparatorun olduğunu ve onları oradan kaldırmanın tamamen onların gücü ötesinde olduğunu bildirir. Fakat lordlara olan saygısından ve ailesiyle olan ittifakları ile imparatorluk majestelerinden o birliklerin çekilmesi için en sıcak ricalarda bulunacağını bildirmektedir.

Mektup no: 592

Ulm ve Vangen arasında 7.000 yayanın dışında 24.000 atının kışladığını ve Uml'da da büyük bir atlı birliğin beklediğini belirtmektedir. Almanya'nın diğer bölgelerinin askerler tarafından işgal edildiğini bunun da büyük ölümlere ve düzensizliklere neden olduğunu bildirmiştir. Çeşitli yerlerde diyetlerin çağırıldığı belirtmiştir. Landt-Obder-Ens'in Protestanlarının bir yıl önce mallarını satmaları ve geri çekilmelerine izin verilmiştir.

Mektup No: 593

Hans şehirlerinin, imparatorun gemilerini komşularına karşı kullanmalarına izin verilmediği belirtilmektedir. İmparatorluk ordusunun hareketleri aktarılır. Arşidük Leopold'un hareketlerinin ve görüşlerinin belirsiz olduğundan bahsedilir.

Mektup No: 594

İspanyolların Valteline'i ele geçirdikleri bahsedilir. İmparatorluk kuvvetlerinin Swabia ve Franconia birliklerinde neden oldukları sefalet aktarılır. Arşidük Leopold, Wittembergh Dükü ve imparatorluk Generali arasında o bölgelerdeki imparatorluk ordusunun planlarıyla ilgili konuşma aktarılır. Mantova Dükü'nün, Fransız sarayından, Savoy ve İspanya sarayına karşı yapılan planlardan bahsedilir.

Mektup No: 595

Kardinal Rişelyö'den, Rochelle Kuşatması'ndan ve diğer Fransız meselelerinden bahseder.

MektupNo: 596

Sir Isaac Wake, Sir Thomas'a Cizvitler, Rumlar, Gabor ve Türk imparatorluğunun meseleleri hakkındaki mektubuna verdiği cevapları aktarır. İtalya'da sıcak bir yılın olacağını ve Nivers Dükü'nün de kendisini kurtarmak için çok şey yapacağını bildirmektedir. Zira Fransızın, onun için bir şey yapmayacağını, Venediklilerin de tarafsızlık sınırlarını geçmeyeceğini ve Papa'nın da âlemin babası olarak davranacağını söylemektedir. Kendisinin iyi bir elden, Balyos'un imparatorla Türkler arasındaki barışı bozmak için elinden gelen herşeyi yapması için emir aldığını bildirilmektedir. Bu konuyu gerçeği bilecek ve bunu en iyi kullanacak olan Sir Thomas'a sevkettiğini bildirmektedir. Başpiskopos için daha fazla bir şey yapamayacağını tekrar etmektedir. O rahip için aracı olarak kullandığı Savoy Hanedanının, Roma sarayı ile *Contumucia* içinde olduğunu bildirmektedir. Çok büyük

bir bağıllıkla beklediği Sir Thomas'ın geri dönüşü için en uygun yolun Venedik olduğunu tekrar etmektedir.

Mektup No: 597

Sir Isaac, Sir Thomas'a aşağıdaki parçaları göndermektedir.

Mektup No: 598

Savoy dükü tarafından Monferratlılara karşı başlatılan düşmanlıkların haberleri belirtilir. Onun Alba, Viano ve diğer şehirleri aldığını ve Trino'ya saldırmayı hedeflediğini bildirmektedir. İspanyolların Casal'ı aldığını, Savoy dükünün Fransızlara karşı olan kararlı tavrından bahsedilir. O bölgelerle ilgili diğer meseleler aktarılır.

Mektup No: 599

Sir Isaac, İtalya'daki savaşın başlamış olduğunu bildirir. Başarısı hakkında Lord Conway'e bir hesap verir. Aynı zamanda savaşan tarafların iddiası, görüşleri ve siyasetleri hakkında da bir hesap verir. Avusturya Hanedanı'nın hırslı projelerinden bahseder.

Mektup No: 600

Savoy dükünün Montferrat'taki ve Rohan Dükü'nün de Fransa'daki hareketlerinden bahsedilir. Savoy'daki Fransız elçisinin Dük tarafından kovulduğunu ve evrensel tehditlerle takip edildiğini bildirmektedir.

Mektup No: 601

Floransa Dükü'nün Venedik'teki karşılaması ve muamelesi aktarılır.

Mektup No: 602

Sir Thomas, Buckingham düküne müteşekkir bir şekilde Sir Peter Wyche aracılığıyla aldığı mektuptan bahsetmektedir. Hizmetkârının ölümünün bir tarafta ve İngiliz gemilerinin o yola gitmelerinin diğer yanda bir zorluk olup, heykelleri toplamak konusundaki gayretini azaltacağını bildirmektedir. Halefine hem araştırması hem de umumî meseleler hakkında iyi bir yol bırakacağını bildirmektedir. Kendisini efendisinin korumasına havale ettiğini belirtir.

Mektup No: 603

Sir Thomas, Sir Isaac Wake'e, prensle Türkler arasındaki iyi ilişkileri canlandırmak için Gabor'dan bir elçi geldiğini bildirmektedir. Sir Thomas, Gabor'a itimatının olmadığını söylemektedir. İspanyol casusuyla ilgili daha fazla hesap verilir. Abaza Paşa'nın padişaha karşı olan cesur kararından bahsedilir. Sir Thomas, İstanbul'da olağanüstü elçili olarak davranması için görevini görmediğini bildirmektedir. Halefinin

bundan hoşlanmadığını ve Sir Thomas'ın da onun üzerinde bir onur kazanmasını istemediğini belirtmektedir. Eğer hizmet etmesi için bir durum olsaydı, majestelerinin doğrudan ona haber vermiş olacağını söylemektedir. Halefi ona İngiliz Sarayı'nda bir onurun gölgesini kazandığını bildirmektedir. Aynı zamanda da Sir Thomas'ta bunu kullanmaya gönülsüz olduğunu ve boş veya dumanlı ünvanlara ihtiyacı olmadığını bildirmektedir. Sıcak bir şekilde majestelerinin hizmeti için olan hayretinden bahsetmektedir. Fakat İngiltere'den aldığı muamele karşılığında tatmin olmadığını bunun onu bilgisiz ve hareketsiz kıldığını bildirmiştir. Geri dönüş yolu için geminin Livorno'ya gitmesi gerektiğini düşünmektedir. Sir Isaac Wake'i görmenin onun için şehirlerin ve kasabaların genç adamlarını görmekten daha büyük bir özlem olduğunu söylemiştir. Eğer Tanrı başka türlü isterse, koruyucusu olarak bulmak istediği İngiltere'de ona samimi bir şekilde hizmet etmeyi umduğunu bildirir. Onunla kurduğu dostluğun Türkiye yolculuğundaki en iyi kazanç olduğunu bildirmekte ve “*çıplak olarak geldim ve çıplak olarak giderim*” diyerek tamamlar.

Mektup No: 604

Her ne kadar onu çok zayıf bırakan bir hastalığa yakalanmış olsa da Sir Thomas, Lord Conway'e Gabor'dan gönderilen mektupları yollamayı atlamayacağını bildirmektedir. İnanmak için kalbinden önce kulaklarını hazırlayacağını bildirir. Gabor'un İsviçre Kralı ve diğerleriyle bir hazırlık içinde olduğunu fakat bunun ne amaç için olduğunu bilmediğini söylemektedir. Kendisinin, hiçbir otoritesi veya talimatı veya maaşı olmadan nasıl davranacağı hakkında bir bilgisi olmayarak Sir Peter Wyche'in bilgisi ve talimatı dahilinde hareket edeceğini söylemektedir. Sadece majestelerinin bu konuda hizmetini beklediğinde ruhunun vazgeçmemesini sağladığını belirtir. Her ne kadar kendisi bir kurban olmuş olsa da...

MektupNo: 605

Sir Thomas, Gabor'un yeni elçisiyle Sir Peter Wyche'in ve Hollanda elçisinin huzurunda yaptığı teklifi aktarır. Elçinin efendisinden getirdiği teklifleri aktarır. Sir Thomas da gördüğünü meseleleri aktarır. Fakat bütün olarak iddianın savaşın yenilenmesi olduğunu ve hava ve duman olarak biteceğini ve Gabor'a hiçbir şekilde güvenilemeyeceğini bildirmektedir. Buna rağmen prensin mevcut eğilimleri ve teklifleri ile avantaj elde edilebileceğini düşünen Hollanda elçisinin güveninin gücüyle denemeye karar verdiğini ve buna göre Türk bakanlarını Avusturyalıların artan gücü ve tehlikeli görüşleri hakkında bilgilendirdiğini ve barışa engeller attığını bildirmektedir. Onların

verdiği cevabı aktarır. Gabor'un teklifleri ve Bâbîâli'ye gönderdiği elçilik ve bakanların onun hakkındaki kötü görüşlerinden bahseder. Kırım hanının asi olarak ilân edildiğini ve kardeşinin de Kantemir Mirza tarafından mağlup edildiğini bildirir. Canıbek Giray'ı sürgünden çağırmak ve onu diğerinin üzerine yerleştirmek için bir kararın verildiğini bildirir.

Mektup No: 606

Sir Thomas, Sir Isaac'ten Bohemya kraliçesi ve Lord Conway'e yukarıda Lord Conway'e yazdığı mektubun bir suretini göndermesini rica eder. Gabor'un vezire yazdığı uzun mektubun özünden ve Bâbîâli'deki elçiliğin amacından bahseder. O prensin kendi kullarına güvenemediğini ve istikrarsızlığı ile bütün itibarını gömeceğini bildirmiştir. Prens Piedmont'un isteğine dokunmakta ve meseleyi uygun bir ışığa koyduğunu bildirmektedir. Geri dönüşü hakkında hâlâ kafasının karışık ve belirsiz olduğunu bildirir. Fakat mümkünse Sir Isaac'i görebilmek için iki gün Venedik'te kalacağını bildirmektedir.

Mektup No: 607

Sir Thomas, Sir Isaac'e Hollanda elçisinin Türkleri para karşılığında imparatora saldırmak konusundaki teklifine ve Danimarka kralının ve Sinyor Scultetus'un da mektubuna cevap verir. Burada Türklerin imparatorla yaptıkları son barışın onaylanmasının veya onaylanma beklerken sınıra ordu getirmelerini sağlamanın imkânsız olduğunu belirtir. Hollanda elçisinin Gabor'a bir kısım para gönderdiğini ve geri kalanını da geri dönderdiğini ve böylece o parayı Danimarka kralının istediği gibi kullanamayacağını söylemektedir veya aksi halde de bakanların para için majestelerinin isteklerini yerine getireceği Bâbîâli'ye güvenli bir şekilde güvenilemeyeceğini bildirir. Fakat onlarla daha ucuz bir miktarda ittifakın beklentisine uygun ölçüler alınabileceğini belirtmiştir. İmparatorun beklenen onaylamadan biraz vicdan azabı yaşadığını bildirmiştir ve Gabor'un da, altı farklı yerde 150.000 kişiye oluşan orduları olan imparatorun bu ordularının birinin kendisi ve Bâbîâli üzerine geleceğinden şüphelenmekte olup Türkleri, onların ve kendi tehlikeleri hakkında uyararak için bir elçi gönderdiğinden bahseder. Bu durumun başkası için değilse de onları kendileri için bir hamle yapmalarına yol açabileceğini söyler. Vezirin Gabor'un vekiline, Sir Thomas Roe'nun kendisine bu tehlikeden bahsettiğinden onların da emperyalistlerin planlarına karşı çıkacak şekilde hazırlanmaya niyetlendiklerinden bahsetmektedir. Sir Thomas, bu fırtınada neyin patlayabileceğinden veya gelebileceğinden bahseder. Ve meselenin bir

hile olabileceğini ve eğer hileyse de Gabor'un Türkleri korkutmak için yapmış olduğu bir hile olduğunu söyler. Bu arada Gabor'un umutlarını beslemeyi umduğunu ve meseleyi değiştirmek konusunda şüphesi olmadığını söylemektedir. Kırım hanının ve kardeşinin, Kantemir Mirza tarafından canlı alınmaları tehlikesi olduğunu bildirmektedir.

Mektup No: 608

Sir Thomas, Gabor'a padişah tarafından mektubuna verilmiş olan cevaptan bahseder. Prensi Budin'e doğru bir Türk ordusunun gönderildiği fakat düşmanca davranmak için bir emri olmadığından bahseder. Gabor'un durumunun ikisinin de ona güvenmeye cesaret edemediği iki güç arasında sıkışmış bir halde olduğunu bildirmektedir. Padişahın, imparatora göndermemesi için Gabor'a çok geniş emirler yazmadığından bahseder. Sir Thomas Gabor hakkında neye karar vereceğini bilmediğini söyler. Fakat geçmişi unutmamanın en iyisi olduğunu ve halefi için daha iyi bir yol açmak için en iyi ummaya karar vermiştir. Kaptan paşa ve donanmanın Canibek Giray'ı Kırım hanı yapmak için denize açıldığını belirtir.

Mektup No: 609

Sir Thomas, majestelerine geri çağırıldığı için teşekkür eder. Müzakeresinde ne yaptığından özet olarak bahseder. Gabor'u umumî çıkar için kalbindekileri yapamadığından üzgün olduğunu söyler. Halefine bütün gücünü verdiğini ve ona en iyi gözlemlerinin birer suretini verdiğini ve eğer prens alışkanlıktan ziyade düşünceyle hareket ederse, kendisinin biçemediği meyveleri majestelerinin ondan bekleyebileceğini söylemektedir. Zira bütün hareketlerinin harflere kesildiğini ve kimsenin onları şifresi olmadan okuyamacağını bildirir. Sonra da Gabor'un tekrar silahlandığı ve Türklerin de imparatorun barışı onaylamasından umutsuz olup sınıra tekrar ilerlediklerinden bahseder. Prensın temsilcisinin Sir Thomas'ı kısa süre içerisinde efendisinden, kendisinin belirtmeye gücü olduğundan ve Sir Thomas'ın inanabileceğinden çok daha fazlasını yapacağını duyacağı konusunda temin ettiğini söylemektedir. Sir Thomas, her ne kadar Gabor'un gelecek hareketleri hakkında duymanın astroloji olduğunu söylese de, bu konu üzerine kendi görüşünü söyleyeceğini ve bunun nedenlerini de vereceğini belirtmektedir. Eğer kendisi geri kazanılabilirse, düzenli bir ordudan daha az masrafta, daha büyük hizmetler yapacağını belirtmektedir. Çünkü onun hareketlerinin Jehu'nunki gibi şiddetli olduğunu ve ani fırtına gibi olduğunu ve kendisiyle birlikte Türk korkusunu da çekeceğini belirtmektedir. Onu tutmaya nerede başlanacağını en büyük zorluk

olacağını belirtir. Sir Thomas, barışın tamamlanmasına karşı hırslı bir şekilde çalıştığını fakat erteleme onun muhalefetinden daha etkili olduğunu belirtmektedir. Ve majestelerinin elinden hiçbir şey veya başka bir talimat almayarak, azline itaatten başka hiçbir şeyin ondan beklenmediğini belirtmektedir.

Mektup No: 610

Sir Thomas, Buckingham düküne müzakerelerinin sonucu ve Gabor'un dalgalı hareketleri hakkında mektup yazmaya cesaret ettiğini bildirir. Bunun bir adama güven vermemek konusunda yeterli bir konu olduğunu belirtir. Fakat o prensin değişmeden durmadığını belirtmektedir. Her ne kadar majestelerinin ona güvenerek daha iyi hazırlıkları engellemesi gerekmesede Gabor'u her sınırdaki tutmanın ve onu kendi yollarıyla beslemenin en iyi yol olduğunu belirtmektedir. Düke şimdi onun için aldığı heykelleri topladığı ve yüklediğiyle ilgili bilgilendirmektedir.

Mektup No: 611

Sir Thomas müzakerelerinin sonucundan bahseder ve tekrar Gabor'dan dikkate değer bir konu olarak bahsettiği için özür diler. Fakat onun değişimlerinin doğal olmadığını o Prens aktif küresinin şiddeti ile taşındığını görerek her değişimi gözlemlemekle yükümlü olan kendisinin fikirlerin değişmesi için suçlanamayacağını belirtmektedir. Kendisini krala ve düke yazdığı mektuplardaki gibi açıklamaktadır ve İzmir'e varışıyla ilgili bilgilendirir.

Mektup No: 612

Sir Thomas, Sir Peter Wyche'e Gabor ve imparator ve padişah arasındaki barış hakkında yazdığı ilginç bir mektubu ihtiva eder.

Mektup No: 613

Sir Thomas, Bay Stringer'ı Sir Kenelm Digby'i İskenderun yolundaki düşmanca hareketi hakkında takdir eder ve bu yolda neyin yapılmasının uygun olduğunu söyler. Kraliçe Elizabeth'in zamanında Papacılara güven mektubuyla güvenilmediğini bildirir. Kendisinin de İzmir'de Cizvitleri avlarken, onların Galata'da özgür bıraktığını duyduğunu belirtir. O cemiyetin babalarının ondan kaçtıklarını söyler. İstanbul'daki Fransız elçisi üzerine yapılan şikâyetlerden bahseder.

Mektup o: 614

Sir Peter Wyche, Sir Thomas'a İzmir'den göndermiş olduğu mektupların Bâbiâli'deki müzakeresi boyunca onun çok işine yarayacağı hakkında bilgi vermektedir. Yeni Kırım hanının Türkler tarafından yerleştirildiğinden bahseder. Osmanlıların

imparatora karşı olan savaş hazırlıklarından bahseder. Padişahın imparatora barışın onaylanmasını aksi halde barışın bozulacağını belirten mektubundan bahseder. Budin paşasına da bu mektubu gerektiği zaman kullanılması için gönderildiğinden bahseder. Hollanda elçisinin Sir Peter'ı, bazı Türk bakanlarına, imparatorla barışı bozmaya onları teşvik etmek için büyük teklifler yapmakta ona katılmasını önerdiğini belirtir. Sir Peter, Sir Thomas'ın ona bu yoldan sakınmasını belirttiği için bunu reddettiğini belirtir. Sir Thomas'a bu konuda İngiltere'de nasıl davranmasını uygun görüyorsa öyle davranması gerektiğini belirtir. Bu meselenin, özellikle de İran'dan gelen iyi haberler üzerine kendi kendisini halledeceğini umduğunu bildirmektedir. Sir Thomas'a Kaymakamın bir mektubunu gönderir. Padişahla olan görüşmesinin hesabını verir. Galata'daki vebanın çok sıcak olduğunu belirtir. Cizvitlerin kovulması hakkında gidişinden beri hiçbir tane göremediğini belirterek Sir Thomas'ın iyi iş yaptığını bildirmektedir. İki tanesinin de İstanbul'da yaşamak için izin aldıklarını ve eski meclislerinde görevlerini yaptıklarını bahseder. Sir Kenelm Digby'nin İskenderun'daki talihsiz hamlesinden bahseder.

Mektup No :615

Osmanlıların imparatora karşı güvenmelerinden bahsedilir. Kaymakam, ekselanslarına emperyalistlerin faaliyetlerini takip etmesi için uyarıda bulunur. Türklerin İran'daki büyük başarılarından bahsedilir. İranlının barış istediğinden bahsedilir. Padişahın imparatora elçisini geri göndermesi için yazdığı mektuptan bahsedilir. Tanrı'nın herhangi bir doğal neden olmadan kendi kardeşlerini kesen o Almanları, Osmanlıların keskin kılıcıyla cezalandırmayı daha fazla ertelemeyeceğini belimiştir.

Mektup No: 616

Sir Thomas, Bay Bundocke'a Sinyor Cosmo Orlando'nun gemisi aldığı ve bunun arkasından gelebilecekler hakkında bir mektup yazar. Livorno'da kendisi, o şehrin valisi ve Floransa sekreteri arasında olan hadiseleri aktarır.

Mektup No: 617

Sir Thomas, Lord Viskont Grandeson'a, Livorno'ya güvenli varışı ve orada büyük dükün emriyle gördüğü iyi karşılamayı aktarır. Monferrat'taki savaş hakkında ve Savoy dükünün başarısı hakkında hesap verir. Grandeson'a yolculuk sırasında Malta gemileriyle yaşadığı karşılaşmadan, leydisinin bu olay üzerine gösterdiği doğal olmayan cesareten bahseder. Herkesi avlayan İngiliz gemilerini tenkit eder. Bu durumun İngilizler için Levant'ta ne ticaret ne de liman bırakacağını belirtmiştir. İskenderun'daki

Sir Kenelm Digby'nin hadisesi ve Kaptan Bundoche'un olayı hakkında hesap verir. Eğer bu deniz atlarının ağızları dizginlenmezse majestelerinin onurunun tehlikeye gireceğini ve bütün ticaretin bozulacağını belirtmiştir.

Mektup No: 618

Sinyor Haga, Sir Thomas'ı Livorno'ya güvenli bir şekilde vardığı ve daha özel olarak da Malta kadırgalarından kaçtığı için tebrik eder. Türklerin Asya'da çok başarılı olduğu hakkında onu bilgilendirir. On beş gündür Erzurum şehrini bombaladıklarını ve Abaza Paşa'nın af ve yeniçerilerin onunla uzlaşması şartıyla veziriazama teslim olduğunu belirtmiştir. Bu ve Türklerin Kırım'a yeni bir han yerleştirmek konusundaki başarılarının Osmanlı sarayını büyük bir şekilde canlandırdığını belirtmiştir. Böylece imparatorluk elçisi geleceği zaman Türk bakanlarını oldukları gibi bulmayacaklarını söylemiştir. Özellikle de İranlı tahammül edilebilir şartlarda barış yaparsa... Bunun da çok olası olduğunu çünkü kendisinin Özbek Tatarları ve Babürlüler tarafından büyük saldırıya uğradığını bildirmiştir. Bethlen Gabor'un imparatorluk ordusundan güvende olduğuna inanarak şu an sessiz bir şekilde yaşamayı ve müttefiklerini Tanrı'nın korumasına havale ettiğini bildirmiştir.

METİN

[1]Sir Thomas Roe'nun, Padişaha Güven Mektubu

Padişaha

Tanrı'nın lütfu ile Büyük Britanya'nın, İrlanda ve Fransa'nın kralı, Hristiyan inancını İsa'nın ismini yanlış kullananlara karşı korumakla yükümlü James olarak, Osmanlı krallığının ve doğu imparatorluğunun, büyük lordu, kumandanı, en yüksek ve kudretli baş Sultan Osman Han'a sağlık diliyor ve selamlarımı gönderiyorum. Size gönderdiğimiz mektupları kulunuz John Chapman tarafından aldığınızdan şüphemiz yoktur. Bu şekilde size elçimiz Sir John Eyre'ı sarayınızda olan bütün görevinden ve ikametgâhından azlettiğimizi ve geri çağırın kraliyet isteğimizi belirtmiştik. Sizden prence yakışır iltimasınızda özel hizmetimiz için azletmesi ve mezkûr mektuplarımızı taşıyan kişiyi, topraklarınızda ticaret yapan ve kalan kullarımızın korunması ve uzun süredir sizin ve bizim seleflerimiz arasında tesis edilen karşılıklı ticaret ve dostluğun korunması ve ilerletilmesi için hizmetkârımız Sir Thomas Roe gelinceye kadar, temsilci olarak korumanızda kalmasını istiyoruz. Bizim elçi olarak bu kişiyi seçmemiz size umumî barış için çeşitli gerekli unsurları öne süreceği gibi, bizim özel hizmetimiz için sarayınızda kalacak olmasıdır. Buna rağmen mezkûr mektuplarımızın güven içinde sizin kraliyet ellerinize ulaşmaması halinde, biz tekrardan sabık elçimiz Sir John Eyre'ı geri çağırma amacımızı ve sizden onu hükümetinizden azletmenizi ve onun makamına bizim güvenilir ve çok sevgili hizmetkârımız, sarayımızın ve özel odamızın ana beyefendilerinden birisi olan Sir Thomas Roe'yu kabul etmeniz konusundaki isteğimizi bildirmeyi uygun gördük. Şimdi kendisini derhal gönderiyoruz ve kendisine hükümetinizde ikamet eden elçimiz olarak İngiltere'nin büyük mührü altında otorite ve bizim ve krallıklarınız altında kalan kullarımız adına müzakere yapma yetkisi veriyoruz. Kendisinin büyük ihtiyat ve vefaya sahip olduğundan emin olduğumuz[2] için size davranışları ve müzakereleriyle iyi bir şekilde memnun edeceğimizden şüphe etmiyoruz. Aynı zamanda sizin aklınıza, ülkelerin kanunlarının düşmanları ve krallar ve prenslerin onlar aracılığıyla dostluklarını korudukları sessiz ve barışçıl tüccarların yağmacıları olan denizler üzerindeki korsanları da aklınıza koymanın uygun olduğunu düşündük. Bu şekilde siz de onları onurunza ihanet eden ve kutsal ve umumî barışa tecavüz edenler olarak büyük ve kudretli gücünüzü onları cezalandırmak ve yok etmek için kullanmak isteyeceksiniz. Kraliyet atalarınızın bizim çok meşhur atalarımıza duyduğu büyük saygıyı genişleteceğinizden tamamen eminiz. Bu şekilde krallıklarımız

arasında olan kadim işbirliği ve ticaret ihlal olmaksızın korunabilir ki biz kendi adımıza buna tecavüz etmeye veya bozmaya çok gönülsüz olacağız. Bu mektuplarımız ile mezkur güvenilir elçimizi ve hizmetkârımızı, sarayınızda ikamet etmesi, bizim adımıza sizinle topraklarımızı umumî refahı ve hem bizim hem de müttefiklerimiz ve dostlarımız adına genel barış için, antlaşma yapması için size emanet ediyoruz. Aynı zamanda kendisine, sizin mülklerin ve ülkelerinizde yaşayan bütün kullarımıza yardım etmeyi ve destekte bulunmayı, onların meselelerini de onun iyi tedbirine teslim ediyoruz ve onun çabası ve arabuluculuğu ile halkımızın, uzun zamandır kraliyet atalarımız arasında tesis edilmiş olan karşılıklı ticaretin korunmasını ve teminatını tamamlayacak olan adil ve mantıklı taleplerinde rahatlayabileceklerini idrak etmekteyiz. Ve bizim önceki elçilerimizin ve diğer bütün kullarımızın ve sizin kraliyet ellerinizden aldığımız pek çok iltimas için minnet dolu teşekkürlerimizi beyan etmek için büyük bir sebebimiz vardır. Böylece biz de prenslere yakışır sevgimiz içerisinde, sizden, bizimle olan dostluğunuzun teminatı altında yaşayan mezkûr kullarımızın şahıslarına ve mallarına yapılan yanlışlar ve çeşitli baskılardan haberdar olmanızı ve telafi için emir vermenizi rica etmekteyim. Biz daha önceden hükümetinizdeki bazı meskûnlarımıza bu konuyu bildirmiştik. Fakat biz bütün yabancıların adil şikâyetlerinin her zaman açık olan kulaklarınıza hiçbir zaman gelmediğine gerçekten inanmaktayız. Bu konuda hizmetkârımız ve elçimize şimdi sizi daha geniş bir şekilde bilgilendirmesi için talimat vermekteyiz. Sizden kendisine, bütün durumlarda bizim kullarımızın eskiden sizin ve kraliyet atalarımızın cömertliği ile yararlandığı özgürlük ve ayrıcalıkların genişletilmesi, onaylanması ve tesis edilebilmesi için öne süreceği veya yönlendireceği herşeyde ve bizden aldığı veya alacağı emirler gibi bütün diğer olay ve durumlarda, sanki kendimiz size iletmişiz gibi koruma ve güven vermenizi talep ediyoruz. Bunun imparatorluklarımız arasındaki büyük menfaate ve onuru arttıracığından şüphemiz yoktur. Ve böylece biz de size sağlık ve gerçek saadet dilemekteyiz. Kraliyet şehrimiz Londra'da, milattan sonra 1621 tarihinde, Eylül'ün 6. gününde ve bizim Büyük Britanya, Fransa ve İrlanda'yı yönetişimizin 19. yılında yazılmıştır.

James I

Güvenilir ve kıymetli hizmetkârımız, Şövalye ve Padişaha gönderdiğimiz elçimiz

Sir Thomas Roe'ya talimatlar

James R.

Hâlihazırda İstanbul'daki daimi elçimiz Sir John Eyre'in geri çağırılması için emir vermiştik. Bununla beraber onun makamını, tüccarlarımızı ve padişahın toprakları içerisindeki ticaretlerini ilgilendiren meseleler için geçici ve olarak John Chapman'ı temsilcimiz olarak koyarak doldurmayı uygun gördük. Oraya başka bir elçi gönderinceye kadar ona o ünvanı ve görevi verdik. Bizim sizin, şu ana kadar iyi bir deneyim ile gördüğümüz hizmetimize olan düşkünlüğünüz ve vefanız ve yetenekleriniz hakkındaki cömert görüşümüzün sizi o görev için seçtiğini anlayacaksınız. Bunun ana bölümü belki de bundan sonra sizin o bölgelerde ticaret yapan kullarımızın iyiliği müzakere ve dikkatli çabalarınızla bağdaşabilir. O bölgelerdeki ticaret yapan kullarımız, bizim tacımızın şimdiye kadar o devletle iletişim sağlamamız için ilk ve tek temeldi. Fakat şimdi Hristiyanlığın durumu ve Hristiyan prensler arasındaki sefil ihtilaflar ve muhalefetler düşünüldüğünde, görünüşe göre padişah avantajını almış ve umut içinde halihazırda aceleyle uzağa kadar ilerlemiştir. Kendisinin ya iyi kardeşimiz Lehistan kralına veya Macaristan'daki bir bölgeye ilerlemesi bize şu an için hizmetlerinizden daha fazla istifade etme ve şu an yaptığımız gibi bizim ismimizi ve en mümkün bulacağınız bütün çabalarınızı kullanarak[3] onu şiddetli ve sert amaçları takip etmekten saptırmanız için kraliyet emrimizi verme fırsatını vermektedir. Bu[şiddetli ve sert amaçları], şahsen Hristiyanlığa onlarla birlikte geldiği büyük ordusuyla yapmak istediği görünmektedir. Ve on iki ay kadar önce kendisinin Lehistan'a karşı olan bu büyük hazırlığın ilk dedikodusunu duymamız üzerine bundan dolayı şimdiye kadar, oradaki meskûnumuza kendisine şikâyette bulunmak ve kendisini bizim ve diğer Hristiyan prenslerin böyle bir hamlede duyacakları hasetten ve her ne kadar gönülsüz de olsa bizi komşu prensleri ve müttefikleri korumak için ona karşı silahlanmak zorunda bırakacağı konusunda bilgilendirmek için görevlendirmiştik. Siz de şimdi tekrar bunu hatırlatmak ve hiçbir dostluk hususunun bizim için, bizimle aynı Hristiyan inancını taşıyan prenslerin ve devletleri koruma yükümlülüğü kadar değerli olmadığını bildireceksiniz. Ve bu yüzden, onu dost olarak ciddi bir şekilde vazgeçmesini ve (her ne kadar onun girişimi hiçbir zaman bu kadar umutlu gözükme de) Tanrının ona direnmek için, bu sorumluluğu üzerimize aldığımız zaman Tanrının bizim ve diğer dostlara ve müttefiklerin ellerine koyduğu gereçleri küçümsememesi konusunda uyarırız. Onunla

ilk başlangıcımızda bu uyarıyı, onurumuza yakışır ve sizin gerekli bulacağınız güven ve cesaretle başlamanızı uygun gördük. Böylece sizin sözleriniz doğrudan bir beyana veya savaş veya düşmanlık ilanına aşmayacaktır. Bu durum bu zamanlarda bizim kuvvetlerimizin ne kadar hazırlıksız olduğunu ve onların bizim uzaklığımızdan dolayı, genel amaca olan desteklerini bilmediğimiz prenslerin yardımı ve desteği olmadan işe yaramayacağı için kuvvetlerimizin çok azı kullanılabilir olacak ve eğer padişah bu hareketi devam ettirmek isterse, onun toprakları içinde ticaret yapan kullarımız ve servetleri için tehlikeli olacaktır. Ve bu yüzden, eğer bizim bu açık uyarımızın başarılı olamadığını görürseniz, derhal bu durumu bize tasdik edecek ve müzakereleriniz hakkında bize hesap vereceksiniz ki biz de bunun üzerine ne yapılması gerektiğini düşünebilelim. Özet olarak, orası üzerinde, size burada talimat verebileceğimizden daha iyi bir şekilde özel olarak ne yapılması gerektiğine dair daha iyi karar verebileceğinizden, bu genel zeminde karşınızda duran pek çok şeyi sizin kendi tedbirinize hâlâve etmek zorundayız. Göreviniz ve bize olan bağlılığınız üzerine sizi imparatora veya Lehistan kralına, edilecek ne hizmet varsa gözlemlene görevini veriyoruz. Bu işgal onlardan birisine veya ikisini de tehdit etmektedir, siz de bütün gücünüzü kullanma ve bize fırsat olacağı şekilde bilgilendirme görevini vermekteyiz. Ve eğer Tanrı isterse, ya padişaha bizim adımıza Hristiyanlığa karşı olan hareketlerini ve hamlelerini bekletmesine dair vereceğiniz haber ya da imparatorundan veya Lehistan kralından gelen başka bir teklif şu ana kadar onun hükmü ve eğilimlerinde, barışı duyacak kadar etkili olmuş ve iki tarafında vekillerinin ve görevlilerinin barışı tartışacakları bir buluşma yeri belirlenecektir. Size, eğer tedbirinizde şahsî yardımınızın ve otoritenizin meselede bir yardımı olacağını görürseniz kendisi oraya taşıma ve bizim adımıza barışta müzakerede bulunmanız için tam güç ve otorite veriyoruz. Ve bildiğiniz gibi bizim burada, Leh elçisine verdiğimiz küçük miktar hazine belki de padişah tarafından öğrenilmiş ve kendisine karşı o krala gerçek bir yardım olarak görülmüş olabilir. Eğer yardım kayda değer olsaydı biz bunu dünyaya ilan etmek konusunda çok titiz olmazdık. Böylece diğer yandan bu on bin pound olup çok küçük bir miktardır ve başka bir amaç olacaktır. Sizi bu hasedi ortadan kaldırmak için kullanacağız ve kendisine sadece elçiye bir hediye olduğunu bildireceksiniz.

Ayrıca, size özel olarak, yakın zamanda Eflak'ta Türkler tarafından esir alınan ve şimdi İstanbul'da esir olan bazı Leh soylularının ve diğer kişilerin durumunu emanet etmek zorundayız. Onların özgürlükleri ve derhal yayılmalarını sağlamak için mümkün

olan her şekilde bizim adımıza arabuluculuk yapacaksınız. Ve eğer bu arada, derhal bir yayılma elde edemezseniz, daha iyi muamele ve davranış elde edin. Onların arasından size özel olarak Wollmar Farensback isimli bir Lehistan soylusunu emanet ediyoruz. Aynı şekilde mezkûr yerde bir Tatar kaptanı olan Muhammed Çelebi tarafından esir alınmış İskoç bir adamın oğlu olan William Fourbes'i de size özel olarak emanet ediyoruz.

[4]Tüccarlarımızı ve Levant'taki ticaretleriyle alâkalı bütün meseleler için onların şahısları ve mallarının iyiliği ile alâkalı olabilecek herşeye alâka göstereceğinizden şüphemiz yoktur. Bütün özel bilgiler ve talimatlar için, sizi Levant Kumpanya'sına havale ediyoruz. Onlar size mektup yazacaklar, fırsat buldukça ya bu zaman ya da bundan sonraki size özel bilgileri ve talimatları vereceklerdir. Biz size sadece bu zamana kadar Bâbîâli'ye çok sık şikâyet ettiğimiz fakat telafi bulamadığımız Cezayir ve Tunus korsanları tarafından kullarımız ve malları üzerlerine yapılan o küstahlıkların bastırılmasının, şüphesiz ticaretlerinin iyiliğini çok ilgilendirdiğini ve bize onur konusunda çok az dokunmadığını hatırlatmak zorundayız. Siz de bu yüzden padişahı bizim nasıl gerekliliklerden dolayı, hareketlerini adaleti içerisinde kabul etmeyeceğini bildiğimiz o adi tayfalara karşı Akdeniz'deki tüccarlarımızın güvenliği için kraliyet filomuzu yakın zamanda harekete geçirmek zorunda kaldığımızı bilgilendiriniz. Fakat biz onun dostluğuna çok güvenmekteyiz. Biz kendi adımıza bunu korumak için her zaman dikkatli olmuşuzdur ki kendisi de bu ortak düşmanları ve onları toprakları içerisinde kabul eden ve koruyanların kesilmesi için derhal bir emir verecektir. Bu şekilde kullarımız arasındaki ticaret eskiden olduğu gibi güvenli ve özgür olacaktır ki bu da aramızdaki dostluğu devam ettirmemizin tek sebebidir. Bu noktada tedbirinizle buluşacağı görüldüğü kadar çok etkili ve açık bir şekilde ilgileneceksiniz. Wydfore'da 9 Eylül 1621

Geo Calvert

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Tanrının yardımı ile Granada'daki Malaga'ya güven içerisinde varmış bulunmaktayım. Burada denize alışık olmayan dostlarımı dinlendirmeye istekli olduğum gibi, Cezayir korsanlarının planları ve durumuyla alâkalı kendimi bilgilendirmek istiyordum. Ve bu yüzden karaya çıktım ve iki gün dinlendim. Bunu gizli bir şekilde yapmayı amaçlamıştım. Fakat yargıç Don Francisco de Trexo beni

ihmal etmedi, onun yerine bir haberci ile durumdan haberdar oldu ve eşimi karşılamak ve ağırlamak için kendi eşini ve birkaç hanım gönderdi. Bunu müteşekkire olabileceğim bir cömertlik ve saygı ile yaptı. Daha sonra kendisi beni ziyaret etti ve bana büyük bir özgürlük görüntüsüyle beraber, evini ve yönetiminin bütün diğer rahatlıklarını ve kolaylıklarını sunmaktan geri kalmadı. Bunu gemiye binmeden önce, gereçlerimin ve zamanımın yapabileceği ölçüde geri ödemeye kararlıyım. Fakat ben onurunuzla bu dış hususları bildirmenin uygun olduğunu düşündüm ki (naçiz bir şekilde diliyorum ki) bunlar kralım ve efendime yapılan onur olarak Condomar Kont'una açıklanabilir. Bütün yolu şikâyet ve feryatlarla dolu olarak buldum ve sizin de nasıl bu haydutların donanmamızın Levant'tan gittiğinden beri bu sahilleri nasıl hedef aldığını bildiğinizden şüphem yoktur. Majestelerinin kullarından 40'a yakın gemi almışlardır. Aralarında mal olanları götürmüşlerdir. Diğerlerine ise darbelerle ve benim bahsetmeye isteksiz olduğum ve utandığım bir şekilde barbarca ve utanç verici muamelelerde bulunmuşlardır. Burada yolda olan on dört kadar İngiliz esir alınmış, kurşunlanmış ve direniş gösteremediği için atılmışlardır. Ve onlardan 4 veya 5 tanesi tekrar onlardan İspanyol kalyonları tarafından kurtarılmışlardır ve şimdi onlar için iyi bir ganimet olmuşlardır. Savaşanlara ise ateş etmişler ve adamları ve herşeyi yakmışlar, kimseye merhamet göstermemişlerdir. Öyle bir zevkle bunu yapmışlar ki genç Londralı gibi efendi, onlardan sefalet içerisinde "*Direnmeye cesaret ettiler*" diye şikâyet etmektedir. Sonuç olarak zavallı tüccarın durumu çok kötüdür ve ben de bizim son mutsuz ve tamamlanmamış hamlemizden beri durumun çok daha kötü olduğunu söyleme cesaretinde bulunacağım. Zira onlar öfkeli köpeklerdir ve ülkemiz üzerinden kanlı bir intikam alacaklarını söylemektedirler. Şimdi 70 yelkenin üzerinde denizde bir orduları vardır. Sicilya'dan Kuzey Burnu kadar yukarıya kadar hiçbir yer onlardan özgür değildir. Onurunuzu kendi korkularıyla değil sadece gerçekle bilgilendireceğim. Her ne kadar sizi, yaşayacağım tehlikenin yapabileceğimden çok daha fazla olduğu konusunda temin etsem de... Ve eğer bizimle karşılaşılırsa ve bir hamle yaparlarsa, majestelerine gelecek olan onursuzluğu şefkatli bir şekilde düşüneceğinizi biliyorum. Biz burada onların, filolarıyla dışarıda olup olmadığından veya adalara gidip gitmediklerinden veya Hristiyan sahilleri üzerine dağılıp dağılmadıklarından emin değiliz. Onlardan o kadar fazla vardır ve korkular o kadar evrenseldir ki onların yolları konusunda şimdi ne kesin bir bilgi verebilirim, ne de bu şimdi gereklidir.

[5]Fakat ben onurunuzu buradaki tüccarların ve insanların Őik yetleri hakkında bilgilendirmeyi ve onlar adına itirazlarda bulunmayı görevim olarak görmekteyim ki eğer burun kuzeyinden boğaza kadar ve oradan da Levant'a olan ticaretin majestelerine veya İngiltere Devleti'ne herhangi bir Şekilde faydası olacaksa, bu soyguncuların bastırılması, en azından kralların orduları için denizde çok fazla g lenmemeleri için hızlı bir yol alınmak zaruridir. Zira tüccarların en büyük gücü diptedir, ticaretleri de onları güven altına almayacaktır. Yurda sadece büyük mallarla gelmek zorundadırlar ve batının k k adamları ve balıkçıları onların karşısında sadece birer yavru balıktır. Böylece büyük kayıplardan ve majestelerin kullarının pek çoğunun mahvoluşundan sonra sonuç bütün bu ticaretlerin yok oluşu olacaktır. Onurunuz, yazdıklarımı öfkeyle değil, emin olduğum zeminler üzerine ne olacağını gördüğümü yazdığımı inanmanız için yalvarıyorum. Ve sizin garip olarak g reeğiniz fakat çok gerçek olan bir örnekte onların büyümesini ve sayılarının artmasını görebileceksiniz. Cezayir'de Şehrin karşısındaki ve civarındaki rıhtımda 1.000 parça İngiliz demir topı vardır. Bunu da henüz kullanamamaktadırlar. Böyle bir hazineyi koruyamıyorsak ve savunamıyorsak, biz ne kadar sefil durumdayız? Hindistan madenlerinin üzerinde bir hazine!

Majestelerinin büyük masraf içinde olduğunu ve geçen yıl başarılı olmayan bir Şeyler yapabilmek için onurunu harekete geçirdiğini biliyorum. Amaca bakmak veya her raporla sizi rahatsız etme cesaretini göstermeyeceğim. Fakat zannedersem onurunuzu, o planın iyi bir zemine oturtulmadığı ve kötü bir Şekilde desteklendiği konusunda tatmin edebileceğimi düşünüyorum. Bu konuda general, kendisini erzak ve bu sahilin karŐılamadıęı malzemelerin eksikliğinden ve belki de burada beklenen yardımların eksikliği üzerine iyi bir Şekilde affettirebilir. Fakat eğer majesteleri, acıma ve al ka ile zavallı insanların yaşadığı rahatsızlıklara bakmak ister ve bir kere daha onların güvenliklerini sağlamayı amalarsa, bana, majestelerinin hikmetine bütün m tevazililiğimle sunduğum zavallı tavsiyelerimi sunmam için izin vereceksiniz. Buna giriyorum. Bu Şehrin yargııcı büyük bir ciddiyet ile majestelerinin bu plana devam edip etmeyeceğini sordu ve bana Madrid'deki elimize ve o saraydaki diğer vekillere bu konuyu iletmeniz ve daha ileriye götürmemiz konusunda mektup yazmam için baskı yaptı. Ben de bu konuda bir rolüm olmadığı için özür diledim. Ve her ne kadar buradakilerin kendi ticaret çıkarlarını savunduklarını bilsem de eğer bu ticaretlere devam edeceksek, bizim zorunluluğumuz da daha az değildir. Ve bu yüzden bu bilgiyi size verecek ve sizi buradaki valinin kendi adlarına büyük tekliflerde bulunduğunu

bildirmeye söz verecek kadar bu meseleye karıştım. Kendisine, kendi görüşüme göre majestelerinin kuvvetlerinin geri çekilmesinin en büyük nedenlerin, baş veya ayak olmadan Sardunya'dan yapılan şikâyetlerin dışında, ilk olarak, gerekli olan yardımlar için İspanya adına sözleşmenin tutulmadığı, ikinci bizim gemilerimizin altı ayın üzerinde erzak ve mühimmat taşıyamayacağı ve bu sahilinde insanlarımızın ihtiyaç duyacağı yemek yardımını birden tedarik edememesinin, bu yüzden böyle bir hamlenin, önceden İspanya'nın uygun bir limanında mühimmat ve bizim donanmalarımızın limanda işe yaramayan zaman harcamamaları, kıyıda aylık olarak tedarik edebileceği bütün destekleri alabileceği malzemeleri almadığı ve İspanya majestelerinin uzlaşmış olan kuvvetlerle katılmadığı sürece bu kadar büyük bir masrafta desteklenmesinin boş olduğunu söyleme cesaretini gösterdim. Bu konuşmaları istekli bir şekilde kavramış gibi göründü ve kendisi bütün konularda uzlaşma sağlamak için öne sürme teklifi yaptı ve saraya yazacaktı. Ben de bu konu sınırlarım dışında olduğu için onu cesaretlendiremedim. Fakat kendisi devlete bir teklif yapmak ve İngiltere'deki meskun elçilerine bazı teklifler göndereceğini söyledi.

Fakat eğer majestelerinin herhangi bir onurlu veya cömert amacı varsa bana kendi fikrimi söyleme iznini verin. İlk olarak, bir şeylerin yapılması elzemdir. Ve bunun iletilmesi için fikirlerimi tüccarlara yazdım. Fakat çok büyük bir çalışma veya majestelerinin onurunun veya kraliyet donanmasının harekete geçmesi gerekli değildir. Kendi adımıza yeterli on gemimizle birlikte pek çok İspanya gemisi yeterlidir. Bu gemilerin pek çoğu Thames'ten donatılacak ve çok fazla geminin masrafı iyi hazırlığa ve tayfa alımının ikiye katlanması ve gönderileceklere iyi para ödenmesine çevrilecektir. Ben bu hırsızların iki tane majestelerinin desteklenmiş ve amacı olan gemisine karşı bir hamlede bulunmaya cesaret edebilecek bir güçlerini bilmiyorum. Ve eğer onlar tutulur ve havalara izin verildiğinde şehrin karşısına gelme ve denize uzak kalmaları ve her fırsatta geri dönmelerine dair bir görev alınırsa, ateş ve zamanın sunacağı diğer fırsatların dışında iki yıl içerisinde silinecekler ve dağılacaklardır.

[6] Bu gemilerin kaptanları Levant'a alışkın olan en usta denizcilerden seçilmelidir. Ve şüphem yok ki bu masrafa bu şartlar üzerine İngiltere'nin tüccarları istekli ve geniş bir miktarda katkıda bulunacaklardır.

Bu sahil üzerindeki en büyük ihtiyaçlardan biri olan erzakın tedarik edilmesi konusunda; Şarap içkiyi bira kadar ucuz yapacak bir şekilde çoktur. Bu yüzden çok yer tutan şarabın daha az alınması burada onun yerine alınabilecek diğer şeylere yol

açılmasını sağlayacaktır. Burada veya Sicilya'da ekmek eksikliği olmaz. Fakat öne sürdüğüm gibi uygun bir limana bir depo dikilmeli ve donanmayı aylık olarak desteklemek için sadece iki gemi o hizmete ayrılmalıdır.

Bu soyguncuları zayıflatmak için başka bir yol daha öne sürme cesaretinde bulunacağım. Alıcıların hırsızları ürettiği doğru bir sözdür. Ve eğer onlarla Hristiyan sahillerinden ticaret yapan bu kadar fazla tacir olmasaydı, mühimmat eksikliğinden ve daha çok satacak eksikliğinden dolayı hareketsiz kalacaklardır. Onlar İtalya'daki Ligorno'dan özgürce desteklenmektedirler ve alışverişleri vardır. Ve Provence'taki, Martequ, Marsilya, La Cioutat, Tolon St. Tropez, Canas, Antiquas'tan esas olarak fakat genel olarak, küçük limanların birinden destek görmektedirler. Evet, Provence'taki bu limanlardan bazıları onlarla bizim Newfoundland adamlarımızdan aldıkları balıkları almak (başka türlü çok az şekilde kullanabilirler) ve 8 rial kental vermek konusunda sözleşmişlerdir. Bu şekilde onlar bu ganimeti elde etmek için daha fazla cesaretlendirilmişler ve hareketlendirilmişlerdir, reddebilecekleri bu şey bize bize büyük hasar vermektedir.

Bu yüzden majesteleri vekillerine emir vermek veya acil mektuplarla bu yollara karşı şiddetli şikâyetlerde bulunmak ve eğer Fransa kralının ve büyük dükün kullarının Tunus ve Cezayir ile ticaret yapan kullarına bir yasaklama getirmeye dair katı bir emir vermezlerse, denizlerde her kim ile karşılaşırsa karşılaşsınlar o bölgelerin sakinleri üzerinden ganimet olarak alınan bütün gemilerin ve malları kötü bir şekilde almamalarını beyan etmek isteyebilir. En azından bu ortak düşmanların sayılarının artmasını engellemekten daha önemli bir şey yoktur.

Son olarak onların hepsini, bu konudan memnun olan ve onların korku verici büyümesini kullanan padişahın örtülü desteğinden aciz kılmak için majesteleri bana eğer kendisinin bu düşmanları yok etmek konusundaki otoritesini kullanmayacaksa, onun yerine buna göz yumacaksa, ne İstanbul ne de aşağıdaki ticaretin sağlanamayacağını söylemem veya eğer majestelerinin de eğer aynı politikayı kullanmasından ve Kızıldeniz'de kulları üzerine yağma yapanlara göz yummasından dolayı Türk'ün kötü bir şey algılamamasını ima etme görevi vermek isteyebilir. Bu şekilde sadece padişahı iyi şartlara getirmekle kalmayıp aynı zamanda kendisiyle dostluğu korumak istemeyeceği zaman majestelerinin kesesinin de doldurulacağını iyi biliyorum. Ve her ne kadar bizim Levant ve Türkiye kumpanyalarımız onların ticaretlerine zarar verebilecek bu konudan hoşlanmama durumları olsa da, bu kâfirlerle

bizim Şu an ki Şartlarda sũrdũrdũgũmũzden ziyade hiĭbir Şekilde dostluğun sũrmemesinin daha iyi olduğunu biliyorum. Ve her ne kadar bunu itiraf etmeye gũnũlsũz olsalar da bunu yapacaklar ve izin vereceklerdir.

Bugũn yargıĭ Don Francisco de Trexe, gũclũ donanmasının gũvenli bir Şekilde vardığını ve onları korumaya giden kralın donanmasının korsanlara karşı hazır bulunmak iĭin Cebelitarık'a geri dũndũęũnũ ve gelirken onların filosuyla karŐılaŐtıklarını ve 7 yelkenliyi ele geĭirdiklerini bildirmiştir.

Onurunuzu geniş bir konuşmayla rahatsız ettim. Bu konuda daha kolayca veya daha zamanında yazamayacağımı gũrerek beni affedeceksiniz ve onları yakacak olan ateşi arttıracak olan bir dal ekleyebilirim ne mutlu olacağım bir Şeyler planlanabilir. Sizden beni majestelerinin hatırasında tutmanız iĭin yalvarıyorum ve siz de aracı olarak duracaksınız, bŕylece benim hayatımı onun hizmeti ve onuru iĭin hizmet edeceğim ve bũtũn Tũrklere, kâfirlere ve Yahudiler olarak kendimi iyi bir Hristiyan olarak takdir edeceğime dair bu dũŐũncem hakkında onu temin edeceksiniz. Bu konuda majestelerine gerĕek ve sadık itaatın Őehadetini vereceğim. Bũyũk insanlara olan Őzũrlerin suĭlamalar olduğunu biliyorum. Lordum Amirale bu hesabı borĭluyum. Fakat uyuyacak zamanım yoktur. Beni sadece suĭlardan değil aynı zamanda kŕtũ dũŐũncelerden de nasıl kurtaracağı konusunda kendimi onun ellerine teslim ediyorum.[7] Ve bŕylece onurunuzun ĕok yorgun olduğunu tahmin ederek size bu beyanın mũhrũnũ bırakıyorum. Malaga 18 Kasım 1621

Onurunuzun naĭiz hizmetkârı

Bay Sekreter Calvert'e

Dũrũst Onurlu,

Bu ekteiler, benim Malaga'da yazdığım son mektubumun bir suretidir. Orada bũyũk bir gayret ile onurunuzun dũŐũncesine, bu denizlerdeki tũccarların yaşadıkları tehlikeyi sunmuŐtum. Orası ve (Tanrı'nın yardımıyla bu ayın 3'ũnde vardığım) Sicilya'daki Messina arasındaki pek ĕok deniz de beni onlar iĭin yaptığım Şikâyetler konusunda daha az ciddi ve ısrarcı yapacak bir gũvenli yol bulamadım. Fakat ben sizin bu konuda majestelerini tamamen bilgilendirmek isteyecek ve korsanları bastırarak kadar Şerefli ve gerekli bir ĕalıŐmaya yardım edecek kadar iyi bir etki aldığınızı umuyorum. Burada da aynı Şikâyet ve majestelerinin kendi kullarının ĕok fazla alâkalı olduğu genel amacı ertelemeyeceğine dair aynı umut vardır. Burada malların boŐaltılmasından dolayı birkaç gũn kalma durumum oldu ve gelişimle ilgili bir ses

çıkarmadım. Fakat inmeden önce benim geleceğime dair bilgi alınmıştı. İspanya, Napoli ve Sicilya'nın üç generaliyle birlikte Don Savoylu Filibert, kadırga filosuyla birlikte şehirde ve Messine limanındaydı. Prens krallık, içerisinde, İspanya'dan bir emir beklemeden bütün görevleri dağıtma gücünün eklenmesiyle birlikte kral naibinden çok daha fazla olan *Vicatio* yapılmıştı. Son kral naibi Taurisano Dükü hâlâ Palermo'dadır ve her gün buraya gelip istifa etmesi ve bu şekilde de gitmesi beklenmektedir. Onun buraya gelişiyle birlikte prens açıkça yönetimi alacaktır. Limana gelir gelmez, İspanya kadırgalarının generali Don Pedro de Leua beni karşılamak ve karaya davet etmek için güverteye geldi. Evinde kalmamı bana teklif etti. Fakat ben dürüst bir İngiliz'in evini aldım. Birkaç saat sonra beni ziyaret etmesi ve karşılamak için bir süvari gönderdi. Öğleden sonra atlıların efendisi, çeşitli beyefendilerle birlikte, yeni seremoniler ve pek çok cömertlik ile bana şehrin bütün mallarını önerdiler. Ve böylece de bana benim saklayamayacağım ve hafifletemeyeceğim kadar çok saygı göstermiş oldular. Burada efendimi onurlandırma isteklerine şahit olduğumdan dolayı, benden bu konuda gelecek bir sessizlikler azaltıcı olmaktaydı. Eşim de bu nezaketlerden payına düşeni aldı. Önemli kontesler ve hanımların her gün onu ziyaret etmek, eğlendirmek ve dışarıya götürmek ile görevlendirilmişlerdi. Ertesi gün prensin yardımcısı Markiz de Sta Cruce ve Sicilya kadırgalarının generali Don Diego de Piementell ve sırayla bu küçük sarayın bütün soyluları ve bu şehrin bütün yöneticileri beni ziyaret etmeye geldiler. Onurunuzun bu konudan dolayı Gondomar kontuna veya İspanya'daki majestelerinin meskûnuna teşekkür edileceğini sağlayacağınızı umuyorum.

Ben onlara şefkat göstermek için geçerken kadırgalarda bana feryatlarda bulunan 15 İngiliz esir buldum ve nerede olursa olsun müşkil durumda bulunduğum majestelerinin kullarına iyilik yapmanın görevim olduğunu düşündüm. Ve böylece kendimi onların mahkûmiyeti hakkında bilgilendirirken onların 13 tanesinin Türkler tarafından esir alınıp hizmet etmeye zorlandığını ve sonra tekrar onları köleleri yapan İspanyollar tarafından esir alındıklarını öğrendim. Diğer iki tanesi ise haindi. Ve onlara özgürlüklerini vermek prensin gücündeydi. Buradaki tüccarlar tarafından onu ziyaret etmem rica edilmişti ve o zavallı adamların feryatları ile baskı görmüştüm. Ve böylece prensin sekreterine buradan gizli bir şekilde geçmeyi umduğumu, fakat ekselanslarının benim varlığımdan haberdar olmak istediğini ve bana çok fazla onur yaptığını görerek majesteleri ve İspanya kralı arasındaki dostluk ve samimi dostluğu olduğu gibi efendimin babası Savoy düküne olan iyi eğilimi hususundan dolayı medeni bir şekilde

ayrılmayacağımı ve onu ziyaret etmeyi isteyemeyeceğime dair haber gönderdikten sonra davet edildim. Kendisi bunu iyi olarak aldı ve ertesi sabah beni görmeyi planladı. Ertesi sabah beni götürmek için pek çok süvari ve arabasıyla birlikte yardımcısını göndermişti. Generaller benimle ilk basamakta buluştular ve prene büyük odasının kapısında benimle buluştu. Oturmuş olarak bana majestelerinin sağlığı, prens ve benzer pek çok konuda soru sordu. Ve benim padişahla olan görevlendirilmem, Lehistan ve Fransa haberleri hakkında sorular sordu ve son olarak beni [8]Türkiye’de olan olaylar için kendisiyle bir iletişim kurmam için yönlendirdi. Ben de majestelerinin bana Hristiyanlığın prensleri ve genel durumu adına bütün iyi çalışmaları yapmam için emir verdiğini fakat özellikle de İspanya kralının kulları konusunda bana emredeceği bütün hizmetleri yapmaya çok hazır olacağımı ve İspanya kralının ilgilendiren bütün konularda ekselanslarına mektup yazacağım ve ona padişahın çalışmaları ve planları hakkında bilgi vereceğimi söyleyerek cevap verdim. Bunu reddedemeyeceğimi düşündüm. Onurunuzdan bana ilk mektubunuzda bu sözü nereye kadar uygulayabileceğimi bildirmenizi diliyorum ki bu şekilde iyi yapma isteğimle sınırları yaşamayayım. Ve ya buraya ya da başka bir yabancı vekil veya devlete göndereceğim bütün mektupların suretlerini zamanında size göndereceğim. Bunun üzerine onu kadırgalarda olan inançlarını terketmemiş pek çok İngiliz’in özgürlüğü için yönlendirme fırsatını kullandım. Majestelerinin bu hareketi onun iyi eğiliminin bir kanıtı olarak kabul edeceğini ve İngiltere ve İspanya majesteleri arasındaki birliğe uygun olacağını biliyordum. Kendisi ilk teklifte buna izin verdi ve onların isimlerini yazılı olarak istedi. Ben de buradaki herşeyi yönlendiren kralın sekreteri Don Antonia Navarra’ye bu isimleri gönderdim. Kendisi prensin sözü hakkında bazı zorluklar ve yorumlar çıkarmıştır. Fakat benim onların kurtuluşunu sağlayabileceğime dair şüphem yoktur. Bu konuda bu mektubun sonu sizi bilgilendirecektir. Pek çok cömert konuşmalar ve prenen gelen prenslerden sonra veda ettim ve kendisi beni üç küçük odadan geçirerek en dış odaya getirdi. Bunu majestelerine karşı büyük bir saygı olarak aldım ve onuruza bunun kendi tarafından bilinebilmesi için yalvarıyorum.

Bu sabah kralın sekreteri Don Antonia de Navarre’dan kadırgalardaki bütün İngilizlerin salıverilmesi emriyle birlikte bir mektup geldi. Onları her ne kadar benim masrafıma gelecek olsa da yapabildiğim kadar göndereceğim. Ve bunun için efendimin iyi kabulünden başka bir ödülüm olmayacaktır. Bu yüzden onuruza bu konuyu sadece majestelerine bildirmekle kalmamanızı aynı zamanda ondan bir açıklama yapmasını

sağlamanızı diliyorum ki böylece ekselansları da benim nankör olduğumu düşünmesin ve başka bir durumda da benzer bir [çalışma] yapsın. Zira biz sayılar ve hızlı gönderilmeleri düşünüldüğünde bu durumu majestelerine karşı olan eğilimin büyük bir kanıtı olduğunu düşünüyoruz. Size sunmaya uygun başka bir meselem yoktur. Sadece bir kere daha majestelerinin yurt dışındaki hiçbir vekilinin bu kadar nezaket ve onur aldığını düşünmediğimi söylemek zorundayım. Messinalı Prens de Roca Fiorida tarafından yeni ziyaret edildim ve eşim de prenses tarafından ziyaret edilmiştir. Hepsi majestelerine hizmet etme isteklerinden çok bahsetmektedirler. Bundan majestelerine bahsetmek isteyeceğinizi umuyorum. Zira benimkisi sadece bir gölge olduğunu bilen benim bir kibirim değildir. Yarın buradan ayrılmayı ve böylece Tanrı'nın bana Hristiyanlığın genel iyiliği ve majestelerinin onuru için iyi çalışmalar yapabileceğim şekilde iyi başarı göndermesi ona yalvardığım kendi küreme doğru devam etmeyi umuyorum. Ve eğer burada herhangi bir konuda aşırıya kaçmış veya ihlal ettiysem, benim için majestelerinin en azından benim iyi yapacağımı düşüneceği şekilde en iyi yorumu yapacağınızı umuyorum. Buna rağmen ona olan görevimle ve onuruza bütün özel hizmetleri yapmak konusunda iyi bir hesap vereceğim. Messina Sicilya 7/17 Aralık 1621

Lordum Amiral'e (Buckingham Markizi)

Lordum,

Lorduma gidişimden beri olan olaylar hakkında büyük hesaplar veremem. Bay Sekreter Calvert'e Malaga'dan eğer bu ve kuzey burnunun güneyindeki diğer ticaretlerin majestelerinin krallıklarına herhangi bir faydası olacaksa, majestelerinin onların [korsanların] yok edilişi hakkındaki onurlu ve gerekli hamleleri konusunda daha ileri amacı varsa kendi düşüncelerimle birlikte onların bu denizlerdeki büyük artışının ve tüccarlara yaşattıkları tehlikeler konusunda yazma cesaretinde bulundum. Eğer bunların artmasına tahammül edilirse, onlar birkaç yıl içerisinde kralların ordularına dahi denizlerde karşı gelme cesaretini gösterecekler ve hattâ dehşetle sahillere ve kıyılara hamleler yapacaklardır. Ve bu adamlar sadece hırsız isimlerini taşıdığı için henüz küçük görülmede veya ihmal edilmektedirler. Fakat filolarla birlikte soygunlar yapacakları zaman tehlikeli düşmanlar olmaya başlayacaklar ve ancak bu şekilde zaman içinde düşünölmeye başlanacaktır. İspanyollar şimdi antlaşmayı devam ettirmek için büyük teklifler yapmaktadırlar. Her ne kadar uygulamaları yavaş ve ilk olarak kendi durumlarıyla ilgilenseler de, tüccarın mahvoluşu ve tehlikesinin dışında bu

kadırgalardan başka hiçbir gücü olmayan ortak düşman padişaha sadakat içinde olan bu ordunun artmasının da [9] düşünülmesi gerekmektedir. Lordumun daha fazla baskı olmadan bunu yeterli derecede toplayacağını biliyorum. İspanya, Napoli ve Sicilya'nın donanmaları Ege'de olmuşlardır. Türk kuvvetleri Karadeniz'deydi. Fakat onlar birkaç Karamürsel ve köle dışında önemli hiçbir şey yapmamışlardır ve İspanya'yı beklemeden bütün görevleri belirlemek konusunda kesin kuvveti olan Sicilya'nın *Vicario*'su yapılan General Don Savoylu Filibert'in olduğu bu şehre gelmişlerdir. Bu Kral Naibliğinden daha fazlasıdır. Kendisi majestelerinin onuru için bana büyük bir saygı ile muamele gösterdi. Bu konuda Bay Sekreter'i detaylı bir şekilde bilgilendirmiştim. Pek çok cömertliğin arasında kadırgalardaki 13 İngiliz esiri buldum. Onlara yardım etmenin vazifem olduğunu düşündüm. Ekselansları ilk defada efendime olan iyi eğilimini belirtmek için hepsini bana özgür olarak verdi. Bunun iyi ve sıradan olmayan bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Lorduma majestelerinin bu konuda İspanya'yı prensin onuru için bilgilendirmek isteyebilmesi için yalvarıyorum ki benzer bir durumda kendisinin ihmal edildiğini düşünmesin. Türk'ün yaşadığı hezimetle ilgili olarak İstanbul'dan gelen haber doğrulanmıştır. Bildiğim kadar olan detaylar hakkında bir özet gönderdim. Tanrı bunun doğru olmasına izin versin. Ve padişahın gururu yatışmamıştır, kendisi baharda yeni bir hamle bulunma tehdidinde bulunmaktadır.

Şimdiye kadar yaptıklarımın majestelerine onursuzluk getirmediğini umuyorum. Hizmetlerimi de övemem. Fakat lordumun korumasında olarak, iyi bir yorum umacağım. Lorduma bu benim naçiz talihimin beni koruduğu bu büyük mesafelerde unutulmam için ismini majestelerine sunmanız için size yalvarıyorum. Ve gözlemediğim kadarıyla lordum erdem ve onur iddiasında bulunanların Amparo'su olacaksınız ve kendilerini uzaklaştırmaya kadar onları terketmeyeceksiniz. Böylece beni, sizi lekeleyemez olan o şartlara almanız ve bana lordumun güvenilir ve dürüst hizmetkârından başka bir şey olursam da beni bırakmanız için size yalvarıyorum. Messina 7/17 Aralık 1621

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Bugün prene veda etmeye gittim ve bana ve ana olarak benim vatandaşlarımın kurtuluşu için yaptığı hizmetler için teşekkür ettim. Kendisi bana majestelerinin korsanlara olan plana yardım edip etmeyeceği konusunda bana soru sordu ve onların artışı konusunda baskı yapan pek çok sebepler öne sürdü. Ben de majestelerinin amacı

hakkında hiçbir şey bilmediğini, sadece İspanya'dan verilen sözlerin uygulanmadığını ve bu sahillerin erzak sağlamak konusundaki çoraklığına dair ortak bir ses olduğunu söyledim. Fakat büyük zorunluluğa tanık olmuş olarak pek çok hususta onurunuzla tamamen görüşümü yazdım. Kendisi daha sonra evliliğin nasıl devam ettiğini bilmek istedi. Ben de buna kralların kararlarının Tanrı'nın ellerinde olduğunu ve onların sırlarının bizden saklandığını fakat duyduğum kadarıyla genel şartlarda anlaşıldığını ve biraz Roma'ya dayandığını duyduğumu söyledim. Kendi adıma majestelerinin, eğer bütün diğer şartlar uygun olsaydı majestelerinin çok istekli olacağını ve İngiltere'nin bütün kullarının majestelerinin hikmetine o kadar çok güvendiğini ki kendisinin onuru ve Hristiyanlığın genel barışı için neyin uygun olduğunu düşünürse büyük bir mutluluk ve memnuniyet içerisinde kabul edileceğini söyledim. Kendisi bana ilk olarak çok saygıyla davrandı ve beni en dış küçük odaya kadar götürdü. Eve dönerken bana, en çok görebileceğimiz kadar olan prensesler ve konteslerin eşlik ettiği karımın da davetli olduğu Real'in güvertesinde bir ziyafet hazırlattı. Kadırganın dışı zengin bir şekilde yapılmıştı. İçte kış tarafında herşey üstte ve altta gümüşle işlenmişti. Aşağıda çok ilginç bir şekilde döşenmiş 6 oda daha vardır. Kışın üzerindeki tente altın kumaşındandı. Bütün kadırğa baştan aşağıya Şam kırmızısı ve sarıyla kaplanmıştı. Bir tarafta 30 set vardı. Kırmızı ceketler içerisinde bir sette 7 tane köle vardı. Gemi bizim için hazırlanmış ve süslenmişti. Böylece onurunuz prensin majestelerine bütün büyük saygıyı yapmak için çalıştığına dair hüküm verecektir. Eve gelir gelmez 12 İngiliz ve bir İskoç benim bedelsiz olarak verdiğimin dışında bir ücret olmadan İspanya'da alışılmış olmayan soylu bir şekilde evime gönderilmişti.[10] Size bunun açıklanmasını sağlamanız için yalvarıyorum veya ben rezil olacağım. Ben gurbete gidiyorum ve duyduğum kadarıyla herşey de bitirilmemiştir. Fakat onurunuzun benim seremonilerimden sıkılmış olduğunu biliyorum ve lordumun & olduğumu söyleyerek tamamlıyorum. Messina 10/20 Aralık 1621

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuz tarafından bilinmeyen hiçbir şeyin kalmaması için sizi yeniden rahatsız etmeyi uygun gördüm. Gurbete gitmeye hazır olduğum zaman ekselansları bana istenen mektuplaşma konusunda bir raporla birlikte sekreterini gönderdi. Bu rapor Türk meseleleri hakkındaki genel haberlerden daha fazlasını ihtiva etmiyordu. Detaylı olarak Lehistan işgalinin ne kadar başarılı olduğunu, kaç kişinin öldüğünü, *cuisusmodi*,

padişahın baharda planına devam edip etmeyeceğini, ne kuvvetler hazırladığını, donanmalarının Karadeniz’de tutulup tutulmayacağını, yoksa Ege’ye mi gönderileceği, kaç gemi ve kadırgaları olduğunu ve onların amaçları hakkında ne hüküm verdiğimi yazmamı istemektedirler. Bütün bunlarda majestelerinin Hristiyanlığın umumî amacına yardımcı olmak konusundaki genel emri hususunda güvenli bir şekilde ne yapabileceğim dışında bir şey bulamadım. Ve burada talimatlarımı ihlal etmediğimi umuyorum. Fakat onurunuz majestelerini bilgilendirmeniz için yalvarıyorum ki ben de herşeyi kurullarla yapayım. Zira ben İspanya devletinin Türk üzerinde çok az istihbaratı olduğunu ve benden daha fazlasının istenebileceğini gördüm ve daha fazlasını yapabileceğimi düşünüyorum.

Ekselansları bana hediye olarak 6 sığır, 6 dana, 30 besili horoz, 30 hindi, 4 düzine tavuk, 12 kutu tatlı et, 2 büyük sepette meyveler bir taze peynir ve iki parça şarapla diğer meşrubattan gönderdi. . Majestelerinin onuru için ödül konusunda gerekini yaptım. Ve bütün bunların majestelerine karşı olan büyük bir iyi sevginin kanıtı olduğunu söyleyerek bitirmek zorundayım. Kendisinin de bunları öğrenmekten mutlu olacağını umuyorum. Ve böylece majestelerinin sağlığı için dua edeceğim ve onurunuzun hizmetinde kalacağım. Messina 10/20 Aralık 1621

İspanyollara veya dostlarına yazacağım herhangi bir haber konusunda Türkiye’de bazı tehlikeler olabileceğini biliyorum. Fakat bunu engellemeyi umduğum bir ihtiyat içinde yapacağım.

Bay Sekreterim Calvert’e

Benim sizi çok fazla cümle ve çok küçük meselelerle rahatsız eden bir Chaucers avukatından daha meşgul olduğumu düşünebilerseniz. Vuruş bloktan daha rahatsız ediciydi. Fakat onurunuz sessizlikten ziyade bu hatayı affedecektir. Tanrı’nın yardımıyla bu ayın 15’inde geldiğim Zenta limanına gelişim bu mektubu yazmam için fırsat oluşturdu. Bunu atlayamam çünkü size, krallığımızın genel iyiliği için hizmet edebilir. Onurunuz Parlamentodaki paranın düşüşüyle ilgili olan sert şikâyetleri, ne kadar çok araştırma yapıldığını, onurunuzun masasını bile ne kadar meşgul ettiğini ve gücendirdiğini hatırlayacaktır. Pek çok kişi üzerine suçlamalar düşmüştü ve şüphem yok ki onların miktarları doğrudu. Ben de her şekilde kendimi İngiltere’nin ticaretleri konusunda bilgilendirmek konusunda hareketsiz kalamazdım. Ve ben de pek çok yolda külçelerin ihraç edildiği ve el konulduğu bilmekteyim. Fakat bazıları ya tekrar ithâlâta bulunmaktadır veya kendi ürünlerimiz veya gerekli değilse iyi bir iddia üzerine

satmaktadırlar. Fakat bir veya iki adadan oluşan bu küçük çorak ada bizden daha fazla para tüketmekte, karşılığında bize çöp meyvesi dışında hiçbir şey vermemekte, bizim yerli ürünlerimizden hiçbir şey almamakta ve sonuç olarak bize gülmektedirler. Onurunuz bu miktarı vereceğim. Kefalonya ve Zenta yıllık yedi milyon kuş üzümü üretmektedir. Bunların üçte ikisi majestelerinin topraklarına gitmektedirler. Ben buradaki ortamı gördüm ve burada bizden yıllık olarak 2400 ton kadar alınmaktadır. Bunun her 1800 İngiliz ağırlığı(bir tondan daha azdır) bize açık bir şekilde bütün masraflarla birlikte *cummunibus annis* 8'den 80 riyal olacaktır. Burada riyal 6 şilin etmektedir. Böylece bu deliklerde bütün 213,353 riyal kacaktır. Bu da 5s ise 53, 338 sterlin yapmaktadır. 5 s. büyük ve gereksiz bir tüketimdir. Önceki zamanlarda onlar mal, kiraz veya herhangi bir ürün almaktan memnun olurlardı. [11] Şimdi hazır para olmadan bir poundluk bir şey bile alınmamaktadır. Ve deneyimlerim ile bunun bizim İspanyol ticaretlerimizden donatıldığını gördüm. Bu İngiltere'ye dönmeliydi veya riyallerle alınmalı ve ihraç edilmeliydi. Bunun için birkaç geminin bakımından başka hiçbir bahane gösterilemez. Fakat eğer korsanlar hükmederlerse, mülkler, adamlar ve gemiciliği tüketeceklerdir. Onurunuz bir çözüm teklif etmeme gerek yoktur. Sadece size buradaki insanların bizim onlar olmadan yaşayamadığımızı düşündüklerini ve bu yüzden onlara altın değeri verdiklerini söyleyeceğim. Diğerleri de bizim de domuzları beslediğimizi düşünmektedir. Böylece bütün Avrupa'nın üzerinde olan bir miktar oluşmuştur. . Majestelerinin hikmetinde, bu fazlalıklara bir sınır ve had koyacağımı umuyorum. Ve onun gümrüklerinin de gerçek ticaretlerle artacağından şüphem yoktur. En azından mantiken majestelerinin en emin hazineleri olan krallıkları zenginleşeceklerdir. Burada bazı Cezayirlilerin, İspanya'nın sadece ateşe maruz kaldığını itiraf edecekleri Hindistan'dan dönen bir karrakı aldıklarını, ateş ettiklerini ve yaktıklarının kesin olduğunu duydum. Geminin güvertesinde 600 adam vardı. Onlardan 40 tanesi Koçili ve o bölgelerden gelenlerden oluşmaktaydı. Gemide 16.000 pound değerinde mücevher vardı. Yükleri arasında biber, karanfil ve Hindistan kumaşı vardı. Koçilileri ve diğer bütün iyi değerli hediyeleri ondan aldıkları korumanın şahadeti olarak padişaha göndermeyi planlamışlardı. Ve bizi de karraklar gibi bildiğimiz kadar güçlü ve desteklenmiş bir gemiye hamle yapma cesaretleri onların gücünü göstermekte ve bizi sayılarının artması konusunda uyarmaktadır. Tunuslular 24 yelkene ulaşmışlar ve 24 Ekim tarihinde limanlarından ayrılmışlardır. Fakat duyduğumuz kadarıyla yurtlarına doğru gitmektedirler. Ve ben de bizim bu zaman için onlardan tamamen uzak

olduğumuzu umuyorum ki bu da Tanrı'nın büyük bir lütfudur. Zira biz onların yollarını varsaydığımız zaman onları ucu ucuna kaçırdık. Deniz korkuyla doludur ve hiç kimse birbirine güvenme cesaretini gösterememektedir. Marsilya'da Guize Dükü doğuya doğru gitmek üzere 6 gemilik kalyon hazırlattı. Bunun için şehirde ticaret yapan bütün yabancılardan olduğu gibi tarafsızlardan da yarım miktar para topladı. İngilizler de bunu şimdi gönülsüz bir şekilde ödemiş oldular ve ben de bunun adil olmayan bir haraç olduğunu düşünüyorum. İstanbul'dan 2 Kasım tarihli, ülkemize büyük bir memnuniyet getirecek şekilde temsilcimizin vardığını ve Sir John Eyre'yi azlettiğinden bahseden mektupları görmüşüzdür. O mektuplar Türk ordusunun kaçışını doğrulamaktadır ve Lehistan ile barışın yapıldığını ve ani ve çok ihtimali olmayan padişahın her gün Bâbiâli'de beklendiği haberleri de eklemektedir. Onurunuzu bu parçalarla rahatsız etmekten gönüllü bir şekilde imtina edebilirdim fakat Messina'dan yazdığım son mektubumun suretini korumak istedim. Bu şekilde sizin İngiltere'den yolladıklarınızla aynı tarihle en az ihtimalde karşılaşılırdı. Ve o zaman size sizin gezgin komşunuz ve hizmetkârınızın kaba sevgisini sunacak ve o amaca hizmet edecektir. Zantikos 16/26 Aralık 1621

Eşim Messina'dan leydinize gözlemlerini yazmıştı. Ve şimdi benimle birlikte sevgisini ve hizmetini göndermektedir.

Lordum Amiral'e Ocak 9/19 1621

Lehistan Savaşının Başarısıyla İlgili Haberler

Her ne kadar 600.000 olarak rapor edilmiş olsa da padişah yaya ve atlılardan oluşan 300.000 kişilik ordusunu toplamış ve Lehistan sınırına varmıştı. İlk olarak Moldovya eyaletine ait olan ve yakın zamanda Gasparo Gratiani tarafından Lehlere verilmiş olan Hotin kalesini dövdüler. Orası güçlü durumdaydı ve savunma için iyi donanımlıydı. Türkler birkaç gün içinde bunu sürdürmeyi zor buldular ve orayı kuşatılmış olarak bıraktılar ve Boristine nehrini geçerken Lehistan şansölyesinin sınırlar üzerindeki güçlü ve iyi avantaj sağlayan bir yerde 40.000 Leh, Kazak ve imparator tarafından Lehistan kralının yardımına gönderilmiş 8.000 Yüksek Hollandalı ile siper almış vaziyette buldular. Prens Caminitza'da kamp kurmuştu ve 60.000 askerle birlikte güçlü bir şekilde yerleşmişti. Kral soylular ve sarayıyla birlikte Krakov'daydı. Padişah ordusunun büyük bir kısmıyla onları sarmış ve bütün yolları kapatmış olarak Boristine üzerinde siperlerle yüzleşti. Derhal Kırım Hanı Canıbek Giray Han'ı 30.000 Tatar'la birlikte Lehistan'ın kalbine akınlar yapması için gönderdi. Kendisi de büyük bir yağma

yaptı ve her türden 25.000 kişiyi esir aldılar. Bu hasar o prensin isteğiyle değil [12] onun bir yüzbaşısı olan şimdi imparatorun çok sevdiği Kantemir Mirza isimli bir Tatar soylusu tarafından yapılmaktadır. Zira Lehistan kralı ve Kırım hanı arasında para etkisi ile gizli bir istihbarat olduğu düşünülmektedir. Padişah bundan şüphelenmiştir. Fırsat olacağı zaman onu sadece mülkünden sökmekle kalmayıp ona daha kötü bir konak hazırlayacağından şüphelenilmektedir. 34 günlük boşluk sırasında padişah bu siperleri kuşattı, her gün onlara korkunç saldırılarda bulundu fakat her zaman kayıplarla geri çekilmeye zorlandı. Lehler cesurca bazı dışarıya doğru saldırılar ve çarpışmalarda bulunup güçlerini geri kazanmaktan memnun oldular. Sadece bir kere akşamleyin Yeniçerilerin kışlasına attıkları ateşlerle birlikte çok fazla ilerleyip büyük bir kıyım yaptılar ve neredeyse bütün kampta kargaşa oluşmasına yol açtılar. Ve Türklerin kendilerinin de itiraf ettiği gibi eğer bu akın akşamleyin gerçekleşseydi bütün orduda bir karmaşa yaratma riski olurdu. Bunların hepsi padişah tarafından görülmüştü ve çeşitli sebeplerden dolayı daha fazla ilerleme konusunda çok az umudu kalmıştı. Şansölye ile ateşkes için antlaşma yapmaya zorlandı. Bu sebeplerden ilki herhangi bir avantaj olmaksızın çok fazla zaman geçirmişti ve kışta yaklaşmaktaydı. Bu yüzden ordusu çeşitli çadırları, atları ve diğer hayvanları götüren ve toplarının bir kısmını batıran yağmurlardan dolayı ordusu büyük bir soğğun getirdiği aşırılıklara maruz kalmıştı. İkinci olarak at yemi erzağı o kadar azalmaya başlamıştı ki, çeşitli kişiler onları beslemeyecek gereçlerin eksikliğinden dolayı atlarını terketmek zorunda kaldı. Bunun yanı sıra dizanteri, ateş ve soğuktan dolayı pek çok adamı ölmüştü ve Asya'nın atları da böyle bir havaya alışık değillerdi ki 10 veya 12 atla gelen pek çok kaliteli kimse yaya olarak dönmeye zorlandı. Üçüncü olarak ise ordu ya yorgunluk veya imparatorun atalarının benzer girişimlerdeki örneklerinin aksine askere gösterdiği cimrilik ve tamahkârlıktan dolayı imparatorun kendisinden aldıkları memnuniyetsizlikten dolayı sadece savaşmayı reddetmekle kalmayıp isyan etmekten çok az bir durumdaydılar. Dördüncü olarak bu hareket başlangıçtan beri genel olarak bir barış isteyen bütün vezirlerinin nasihatlerine karşı olarak sadece padişahın inadından dolayı devam etmekteydi. Vezirlerin ricası ve Eflak Prensi Radula'nın arabuluculuğu ile iki tarafta kolaylıkla barışa çekildi. Ve Şansölyenin padişaha bir sekreter (kendisi şimdi Bâbiâli'dedir) göndermesi kararlaştırılmıştır. Orada aşağıdakiler kabul edilmiştir. İlk olarak imparator ordusunu toplayacak ve Lehistan sınırlarından çekileceklerdir. Ve bu savaşın sebebi olarak Kazaklar müteakip bir akına karşı burada bir rehine olarak

kalması için bir Mirza göndereceklerdi. şansölye, Lehistan kralı adına Lehistan kralından Tatarlara olan eski iddiayı olan yıllık 40.00 florin ödeyerek Tatar prensinin sarayında başkasını tutma sözü verdi. İleriki barışı daha iyi güven altına almak için Osmanlı Sarayının kapısında bir meskun tutma ve o tür bir elçi her geldiğinde diğer Hristiyan prenslerinin hesap defterleriyle uyumlu olan hediyeler gönderme sözü verdi. Ve Tatarlar da, Lehler üzerine yapacakları bütün akınlardan imtina etmeye mecbur tutulacaklar, bu şekilde kendileri de padişahın toprakları üzerinde hiçbir soygun yapmayacak Kazaklar adına da söz verecekti. Ve Leh tüccarlarının özgür gidiş geliş ayrıcalığı için 100.000 gümüş sequn ve Bulgar derileri hediyesi verme antlaşması yaptılar. Her zaman bu antlaşmanın, padişahın Lehistan kralına bu tekliflerle bir çavuş gönderip bu şekilde kendisinin de Parlamentosunu toplaması ve Bâbîâli ile nihai barışı antlaşmak ve tamamlamak için geniş bir yetkili bir elçi göndermeye karar verme zamanı oluncaya kadar, bağlayıcı veya etkili olmayacağına dair olan bu ön koşula niyetlenmişti. Bunun üzerine padişah bu şartlardan tatmin olup derhal elçisini Lehistan'a gönderdi ve aniden kampını topladı ve Edirne'ye döndü. Bu da bütün ordusuna büyük bir memnuniyet verdi.

Bu savaşta olan çeşitli kişilerden gelen raporlara göre Türk kampında, kılıç, kıtlık, hastalık ve soğuktan dolayı 80.000 adam ve 100.000 at ölmüştür. Ve geri dönerken o kadar çıplak, zavallı ve hasta bir şekilde görülmüşlerdir ki bu yaşadıkları büyük kaybın ve sefaletin kesin bir delili olmuştur. Ve Lehler de siperlerinde yaşadıkları uzun kuşatma sırasında maruz kaldıkları kıtlık yüzünden 20.000'in üzerinde kayıp yaşamışlardır. Ve eğer kışın ve diğer eksikliklerin padişahı onur bahanesi üzerine gitmeye zorlamasaydı ve birkaç gün de bekleseydi, [Lehlerin] ya teslim olmaya ya da yok olmaya zorlanacakları düşünülmektedir. Kendilerinin de her ne kadar henüz hiçbir şey tamamen bitirilmese de herhangi bir antlaşmayı kabul etmekten memnun ve hazır oldukları aşikârdır.

Padişahın Lehistan ile olan Savaştan Geri Dönmesinden Beri Süregelen Bazı Değişik Olaylar ile Alâkalı Haberler

Padişah Almanya imparatorunun Lehistan kralının yardım olarak gönderdiği 8.000 Hollandalıdan haberdar oldu ve kendisinin bu harekette çok az ilerlemiş olmasına öfkelenerek, imparatorun barışı bozduğunu iddia ederek, öfkelenildi. Şu an Leh sınırlarından kalkması üzerine, Divanının tavsiyesine ters olarak gelecek baharda kampında Almanya'ya savaş ilan etti. Bu büyük suç üzerine bütün askerlerinin ve

kölelerinin o işgal için hazır olmasını emretti. Bu da bütün orduya onların kendisini ne takip edebileceklerini ne de edeceklerini neredeyse açıkça söyleyebilecek kadar büyük bir memnuniyetsizlik vermiştir. Ve bu sert kararıyla bağlantılı olarak, şu anda Silistire Paşası olan Tatar Yüzbaşısı Kantemir Mirza'ya 20.000 askeri ile birlikte Macaristan sınırlarında kışlamasını ve imparatorun ülkesinde yağmalar yapmasını ve zarar vermesini emretmişti. Bunun üzerine derhal imparatorun son elçisi olan Sezar Gallo Buda'da da bekletilmişti. Padişah mezkûr Sezar Gallo'nun imparatorun Lehistan kralına hayatı üzerine yardım etmeyeceğine dair söz verdiğini iddia etmişti. Kendisinin geçen yaz barışa aykırı olarak Bethlen Gabor'la suç ortaklığı yaparak bir imparatorluk şehri olan Vatz'a baskın yaptığını ve pek çok askerinin imparatora karşı gönüllüler olarak Erdel prensine yardım etmesine izin verdiğini düşünmüyordu.

Lehistan'dan gelen yeni haberlere göre, padişahın imparatora karşı olan tavrını duyan Leh Kralı, antlaşma yapması için gönderilen Çavuş'u karşısına çağırarak, ona eğer padişah, imparatora savaş açması gibi bir durumu olursa, barış antlaşmanı tamamlamayacaklarını, kardeşi ve müttefiki olan imparatorun yanında yer almak zorunda olduğunu söyledi. Bu haberi Çavuş, imparatoru korkutmak veya Lehistan'la olan barışı hızlandırmak için kışladığı Edirne'de iken padişaha gönderdi. Bütün şüphelerden sakınmak için, vezirlerin ve müftünün iknaları ile ani kararını değiştirdi ve İstanbul'a doğru yola çıktı. Oraya Aralık'ın son günü girdi. Bunun üzerine gelen yeni haberlere göre Leh elçisi bu saraya gelmek için derhal yola çıkacaktır ve efendisi gibi imparatorun adına da müzakere yapacaktır. Onbeş gün önce Bethlen Gabor'dan padişaha ve onun buradaki avukatı olan Hollanda elçisine mektuplar getiren bir haberci geldi. Kendisinin verdiği raporlara göre efendisi çok güçlüdür ve her gün imparatora karşı başarılı olmaktadır. Fakat Bethlen'in padişaha verdiği büyük sözler ve boyun eğmelerden dolayı büyük bir değer gördüğü çok doğrudur. Özellikle de imparatorun hocası nezdinde... Fakat bu meselenin sırrını henüz keşfedemedim.

Aralık'ın 10'u civarında buraya İran'dan padişahın savaşlarda meşgu olduğunu gördüğünü ve kraliyet makamından efendisi kralın elçisini ve son antlaşmaya göre Gürcistan için ipeği göndermeyi ertelediğini belirten bir haberci geldi. Ve her ne kadar mezkûr elçinin kısa süre içerisinde gönderileceğini söylese de, kendisinin sadece İranlının hareketlerini buna göre belirleyeceği son savaşların başarısını ve padişahın mevcut gücünü keşfetmek için gönderildiği bir casus olduğundan şüphelenilmektedir.

Daha önce Floransa düküne kaçan Sayda emirinin Suriye’de yeni sorunlar çıkardığı rapor edilmektedir ve eğer başarılı olursa padişahı saptıracaktır.

Lordum Amiral’e

Lordum,

Son mektubum ile hiçbir şeyden ziyade az mesele olduğu için özür dilemeyi seçtim. Eğer o mektuplarım vardıysa en azından beni lorduma yönettiğiniz denizlerde ticaret yapan tüccarların sefaletlerini hatırlatabilmesini umuyorum. Ve ben de umumî ticaretin ortak düşmanlarını ve soyguncularını yok etmeye sebep olmanızdan başka hiçbir şeyin size daha fazla onur eklemeyeceğini söyleme cesaretini göstereceğim.[14] Beni onların görüntüsünden uzak tutmayı ve bu limana 28 Aralık’ta varacağım şekilde hızlandırmayı Tanrı istemişti. Bu kısa süre içerisinde ne bir görüşme de umumî bir konuşma yapamadım. Benden olağandışı bir şey beklememek isteyeceksiniz. Fakat size Leh işgalinin başarısı ve o zamandan beri olan az olaylar hakkında yaptığım derlemeleri gönderdim. Yapılanlar, doğru olarak rapor edilmiştir ve niyet halinde olanlara da burada inanılmaktadır. Bunların pek çoğunun lordumun ellerine daha hazır yoldan geleceğini bilsem de derlemelerimi, isteğimin teminatı olarak kabul edeceksiniz ve bana bu zaman için bazı hükümlerde bulunma iznini vereceksiniz. Padişah, Ocak ayının ilk gününde, sıradan bir asker gibi giyinmiş olarak, yanında çok fazla kişi olmadan ve az ihtişamla bu şehre girdi. Bu savaşta kayıpları büyük bir şekilde artmaktaydı. Özellikle de atlar konusunda. Bu hareket ilk olarak vezirlerin isteğine karşı alınan bir sorumluluktur. Yeniçeriler sayı olarak zayıflamış ve disiplinleri bozulmuş olup isyan etmeye hazırdırlar. İranlı kurnazca ipek haracını ertelemiş ve imparatoru savaş sırasında seremonilerle rahatsız etmeyeceğini söyleyerek özür dilemiştir. Fakat haberci savaşın başarısını öğrenmek üzerine gönderilmiş bir casustur. Buna göre kral ne yapıp yapmayacağını belirleyecektir. Ve bu da devlete o tarafta tehlike olduğuna dair büyük bir şüphe vermektedir. Buradaki raporlara göre Gabor imparatorla barışı tamamlamış veya tamamlayacaktır. Ve Trabluslu Sayda emiri de Suriye’de yeni sorunlar çıkarmıştır. Böylece imparatorun onu susturmak için kuvvetlerinin iyi bir bölümüne ihtiyacı olacaktır. Bütün bu düşüncelerden dolayı hem elçisi beklenen Lehistan kralı hem de imparator arasında makul bir barış tamamlamanın çok kolay olacağına eminim. Ve Bâbiâli majestelerinin arabuluculuğu fırsatından ve onurundan çok memnun olacaktır. Ve her ne kadar Lehistan savaşından dönerken padişah aceleyle imparatora bazı Hollandalıları Lehistan’ın yardımına göndererek barışı ihlal ettiği için savaş ilan etse de

bundan gerçekten pişman olmuş ve sadece o bölgelerdeki şüpheleri temizlemek için Edirne'den ayrılmıştır. Ve eğer kendisinin aceleciliği hiçbir düşünce tarafından zaptedilmemiş olsaydı benim görüşüme göre gereklilikler onu bir veya iki yıl tutacaktı. Fakat lordum size burada gönderdiklerimin oluşturacağı aynı zemin üzerine hüküm verecek, görecek ve kendi hikmetinde sonuca varacaktır. Lordumun benden Sir John Eyre ile ilgili hesap beklediğini varsayıyorum ve bende onun hakkında gönderildiğini duyduğum pek çok şikâyete ekleme yapmaya istekli değilim. Majestelerinin şikâyetleri, iki tarafında eşit olarak dinleneceği ve adalet alacağı konseyindeki lordlara teslim ettiğini görerek onun hakkında bir ön hüküm vermek de benim görevim değildir. Bu yüzden sadece şirketten bir yük verdim ve onun cevaplarını alıp, onlara gönderdim. Onun önceki hareketlerinin ise onlar arasındaki para ve hesaplardan dolayı çıktığını söylemektedir. Fakat majestelerinin mektuplarının tariflerinden sonra bir gerçeğe tanık olmak zorundayım. Kendisi mektuba tamamen ve ölçülü bir şekilde itaat etmiştir. Böylece onun görevden alınışı, itaati ve benim tarifim için onu suçlamak için hiçbir sebepim yoktur. Lordum beni korumasına almıştır. Ben de şikâyetlerden sakınabileceğimi umuyorum. Fakat benim hedeflediğim pasif bir ihtişam değildir. Eğer burada majestelerine umumî bir hizmet yapamazsam utanç içinde olacağım. Bu yüzden naçiz bir şekilde benim isteklerimin bilinmesi ve bana bazı durumlarda yardım etmeniz için size yalvarıyorum. Böylece ben de sizin iltimasınızda olduğumu var sayarken ve lordumun dürüst ve naçiz hizmetkârı ünvanını alma cesaretini gösterirken size onurum için bağlanabileyim.

İstanbul 9/19 Ocak 1621

Bak Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuzla yazdığım son mektup, gidişimden beri size verdiğim üçüncü rahatsızlık olan Zantikos'tandı. Ve ikinci mektubumda ilk mektubumun bir suretini gönderdiğimden dolayı onların bazılarının doğru yol bulduğunu umuyorum. Böylece en azından vicdanımı, onurunuzu tüccarların bu denizlerde yaşadığı sefalet ve tehlike konusunda bilgilendirdiğim için rahatlatmış bulunuyorum. Roma'nın daha önce yaptığı gibi zaman aynı şeye gelmek üzere olduğu zaman sadece yer değişti. Ve bizim de her fırsatta *Memento Carthaginem* diye bağırmanız gerekmektedir Zira ya onlar bastırılacaklardır ya da bu ticaretler terkedileceklerdir. Bizi onların görüşünden güvenli bir şekilde götürmeyi Tanrı istemiştir. Bunu da ben özel bir lütuf olarak açıklıyorum ve

bütün onların yollarını bilenlerin beklentilerinin ötesindeydi ve ben de bunu omuzlarım üzerine bağlayacağım.[15] Buraya bütün sağlığımla birlikte 28 Aralıkta geldim. Padişah o zaman şehre girmemişti. Şehrin birkaç saatlik mil yakınında durmuştu. İki gün sonra büyük bir ihtişam olmadan şehre girişini yaptı. Savaşta kayıplarla ve onursuzlukla geri dönmüştü. Ordusu neredeyse isyan edecek vaziyetteydi. Bu yüzden ben de kendisinin bir veya iki yıl dinleneceğine inanıyorum. Fakat ben de şu an o kadar hamım ve o kadar az bilgim vardır ki onuruza olağanüstü bir bilgi veremem. Topladıklarımı ordum amirale göndermiştim. Kendisinin topladıklarımı size bildereceğinden şüphe yoktu. Henüz görüşme yapamadım veya varışla ilgili herhangi bir bilgi de alınmadı. Bu da bana biraz tatsızlık verdi. Ve ben de majestelerinin onuru için eski geleneğe kadar karşılamalarını diğer seremonilerle birlikte gönderinceye kadar kıpırdamamaya karar verdim. Ve bu amaç için ben de eğer padişahın majestelerinin dostluğundan ve vekillerinden sıkıldıysa kolaylıkla gidebileceğimi belirten bir haber yolladım. Bunun da onları hızlandıracağını düşünüyorum. Zira onlar şu zamanda herhangi bir kimseyle ihlalde bulunmak istemeyeceklerdir.

Bethlen Gabor yakın zamanda bu sarayın korumasından (düşünüldüğü kadarıyla) emin olmak için bir haberci göndermiştir. Fakat kendisinin görevini bilmiyorum. Sadece kendisinin burada büyük bir saygı gördüğünü ve sadece imparatorun hocası ile iş yaptığını ve gizli bir şekilde anlaşmış olduğunu biliyorum. Hollanda elçisi onun temsilcisi ve koruyucusudur. Onun hakkında, kendisinin barış için Almanya imparatoru ile antlaşma yapmakta olduğunu ve Türklerin yardımını reddettiğini bildiren pek çok rapor vardır. Ragusa'dan gelen haberlere göre, padişahın ülkelerini yağmalamak için Macaristan sınırlarına gönderdiği Tatarlara maruz kaldığı için Erdelliler onu bu şekilde davranmaya zorlamışlardır. Kendi adıma ben onun Hristiyanlığa zarar verecek şekilde kendi işini yapacağına ikna oldum. Çünkü burada ondan çok şey beklendiğini ve Türk'ün iyi bir kulu olarak değer gördüğünü gördüm. Onuruza majestelerinin ona karşı olan niyetinin ne olduğu konusunda beni bilgilendirmeniz için yalvarıyorum ki ben de onun vekillerine ve meselelerine burada öğreneceğime göre majestelerinin iradesiyle uyumlu olabileyim ki sadakatin en iyi hizmetim olduğunu bilerek tek isteğim budur. Görüşme yapabileceğim zaman benim talimatlarımın değişmesine rağmen padişaha majestelerinin adına henüz tamamlanmamış barış için tavsiye vermeyi ve görevimden hiçbir şeyi eksiltmemeyi amaçlıyorum. Bu şekilde majestelerinin hakem olma onuruna erişmesini umuyorum.

Çünkü onların da böyle bir kraliyet arabulucusundan memnun olacaklarını biliyorum. Leh elçisi tarafından emanet edilen esirler için onlar hakkında hâlâ bir şey duyamayacağım kadar kapalıdırlar. Ve Correskiy'nin durumu ise son kaçma teşebbüsünden dolayı umutsuzdur. Eğer bunu bir kere daha denerse ve ben de onun için sadece bir kere harekete geçerse, son Fransız elçisinin durumuna düşme riskine maruz kalabilirim. Fakat herşey için çabalayacağım ve her mektupta onunuza bir hesap vereceğim. Bana varışından sonraki iki gün içerisinde bir adam gönderen Prens Filibert'e bir mektup yazdım. Bu bana çok garip gözüktüyse de ondan aldığım pek çok nezaket için onu reddedemedim. Ona Lehistan'ın başarısı hakkındaki genel haberleri ve diğer olağan haberlerle birlikte padişahın kayıpları hakkında bilgi verdim ve majestelerinin emrini almadan daha fazla devam etme cesaretini gösteremedim. Bunun için onunuza iki mektupta ricada bulunmuştum. Ben de büyük özlemlerle talimatlarınızı bekliyorum. Bu konuda sizin beni bereketli bir şekilde karşılayacağınızı umuyorum. Çünkü bana iyi yapacağıma dair sözünüzü verdiniz ve bu yüzden bana yardım etmek zorundasınız. Beni bu sürgün içinde, majestelerinin bir yeteneğinden değil ona hizmet etmek konusundaki samimi bir isteğimden dolayı oluşan iyi görüşlerini bilmekten daha fazla rahatlatacak bir şey yoktur. Onunuza bu konuda hizmetkârınız ve naçiz dostunuz olarak benim adıma tanık olmanız için yalvarıyorum. İstanbul 10/20 Ocak 1621

Sir John Eyre hakkında bir söz söylemeyi unuttum ve söyleyeceğim de sadece budur. Kendisi majestelerine tamamen itaat etmiş ve medeni bir şekilde beni kabul etmişti. Geri kalanı için, onun hâkimi olmadığından dolayı onu suçlayacak kişi de olmayacağım. O görev için hazırlanmış yeterli sayıda kişi vardır. Kendisi zorla para almıştır ve bunun hakkı olduğunu iddia etmiştir. Bunun içinde başka yolu yoktur.

[16]Lordum Arundell'e

Lordum,

Lordumun mektubunu Downes'te aldım. Ve her ne kadar benim görevim yeni şeylere katılmak için dünyanın başka bir ucunda olsa da benim kendi eğilimim, zamanın zerresinden ziyade kaybolmuş ve bozulmuş eski eşyalar ve bilgileri aramak konusundaki niyetim için yeterlidir. Ben onların zamanın zerresinden ziyade *ex industria* olduğunu düşünüyorum. Bu görüşü burada bölgelerde yaptığım küçük soruşturma doğrulamaktadır. Kibar sanat ve bilimlerin burada kullanılmaktan ziyade küçümsendiğini ve ihmal edildiğini gördüm. Sanki onlar, amaçları ve girişimleri savaş,

kan ve fetih olan kişilerin doğasını yumuşatmak ve medenileştirmek gibi bir niyetleri vardır. Fakat bu şekilde eğer bu tür değerli eşyaları bulabilirsem onları elde etmekte hiçbir zorlukla karşılaşmayacağım. Zira burada Barbar Gothların kaidesini takip ettiklerini düşünüyorum. Yok etmeyip onları yozlaşmamış için bırakma ve teslim etme ve bu şekilde bizi düşünceden ve silah kullanımından saptırma kaidesini... Fakat absürtçe yanılmaktadırlar. Zira medeniyet ve bilgi, iyi ve doğru ruhları doğrulamakta ve yumuşaklaştırmamaktadır. Bu yüzden ben de detaylarını hiçbir zaman sorgulamayıp hiçbir zaman doğru karar vermedikleri evrensel bir rapor dışında hiçbir şey bilmeyen bütün Hristiyanlığa karşı bu aşırı büyümüş devletin ne kadar korkunç olduğuna dair başka bir düşünceye kolaylıkla düşebilirdim. Fakat bu durum buna izin vermemiştir. Ve ben de en iyi ihtimalle onların kaybolmuş bir çaba olmasından korkuyorum. Her halükârda az deneyimim olsa da eğer biz onlarla nasıl hareket etmemiz gerektiğini bilirsek öyle bir korkunun olmadığını söyleme cesaretini gösterebilirim. Ve bu kadar silahsız ve bu kadar yok edilmesi kolay bir büyük imparatorluk hiçbir zaman olmadığı gibi hiçbir zamanda şimdiki kadar uygun değildir. Ve eğer istenirse konuda kanıtlar gösterme sorumluluğunu üzerime alma cesaretini gösteriyorum. Fakat şimdi sadece lorduma, emirlerinize gösterdiğim alâka ile ilgili bir hesap vermek istiyorum. Hazır bulduğum Sakız'daki konsolosumuz olan Richard Milward'ı harekete geçirdim. Kendisiyle henüz özel bir emir olmadan elde edemediği "İzmir Bakiresi" hakkında konuştuk. Messina'dan yanımda iyi eğitilmiş ve bu bölgelerde büyük bir deneyimi olan Andre Piskoposunu getirdim. Kendisi bana eski ve iyi yazarları araştırmanın, ne Rumeli'de ne de padişahın hâkimiyetinde olan başka bir bölgede eski bilginin adımları veya enkazı olabilecek kadar çok bir şey kalmadığını söyleyerek, boş olduğunu söyledi. Son Fransız elçisi son toplamaları yapmıştı. Sadece eski bir Tertullyen ve aslı elde edilemeyip, sureti alınabilecek bir tanede el yazması şeklinde *Chrisostome* gibi birkaç tanesi hakkında bilgi verdi. Kendisi benim için soruşturma yapma sorumluluğunu üzerine aldı. Ve çabamın meyvelerine lordum özgür bir şekilde katılacaktır. Mermerden yapılmış antikalarla alâkalı olarak, onlar çeşitli bölgelerde, fakat özellikle de Delphos'ta çok miktarda bulunmakta olup burada değer görmemektedirler. Ve onların bilinçli bir şekilde ele alınması gereken kazı ve getirme masrafından dolayı kolaylıkla elde edileceğinden şüphem yoktur. Türklerin hasetinden korunması için pek çok heykelin gömüldüğü düşünülmektedir. Ve eğer izin alınırsa, ışığa çıkacaktır. Buraya ısınır ısınmaz bunu yapmayı amaçlıyorum. Paralar Yahudilerden alınacaktır. Fakat

soruşturulduğu zaman onların çok pahalı oldukları görülmüştür. İki tanesi bana lorduma hediye olarak Dominico tarafından verilmiştir. Onları *Gökkuşağının* kaptanı olan Antony Wood'a teslim ettim. Bir tanesi İskender'in altınıdır. Diğeri de pirinçten yapılmıştır ve çok eski olup Servia Kraliçesine aittir. Üzerinde şimdi bilmediğim hiyeroglifler vardır. Aynı zamanda Truva'daki Priam'ın eski sarayından alınmış boynuzlu bir şekilde kesilmiş bir taşta sahibim. Fakat ne olduğunu söylemediğim ve o yıkılmış ve ünlü binadan bir parça olduğu gerçekliği ve antika değeri dışında başka hiçbir güzelliği olmadığı için size gönderme cesaretinde bulunmayacağım. Fakat onu da aynı haberciye teslim ettim ki lordumda onu görebilir ve dışarı atabilir. Sakız'da beyaz mercan şeklinde bazı ender parçaları konsolosumuzun ellerinde buldum. Bunlar ölü bir İngiliz'in topladıklarıydı. Onların çeşmeler için sizi iyi bir şekilde heyecanlandıracağını düşündüğümünden (lordumun merakı sınırsızdır) onları size göndermesini bildirdim. Onları bu gemilerin gidişiyle alacağınızı düşünüyorum. Lordum için yapacağım diğer hizmetlerde kesin olmayan sözlerle başarısız olmayacağım, onun yerine size daha iyi bir kanıt vermeye çalışacağım sonra da beni lordumun hizmetkârı yapan o değerlerin bir sevgilisi olduğumu beyan edeceğim. İstanbul 27 Ocak 1621

[17]Bay Sekreter Calvert'e

Doğru ve Onurlu

Onurunuzu pek çok mektupla rahatsız ettim. Hepsinde Cezayir ve Tunus'tan belirtebileceğim kadar nefretle bahsetmiştim. Ve her ne kadar burada ülkemin yükünü taşıırken onların yaptığı her iyi ve kötü hareket şimdi beni ve genel olarak da onların başarısı veya yok oluşu İngiltere'nin amme menfaatini ilgilendirdiği için onları hiçbir zaman unutmamam gerekse de şimdi, son mektubumda belirttiğim, onların artışının padişaha Levant denizlerindeki herhangi bir girişiminde yardım edeceği ve onların kuvvetinin onu çıkmak için cesaretlendireceği konusunu hatırlama durumum vardır. Bu geçen yıllarda, özellikle de Ossuna dükü zamanında kadırgaları nadiren dışarıya çıkabiliyorlardı. Onurunuz son haberime bakmak isteyebilecektir. Orada Suriye'de, Sayda emirinin isyanından belirtmiştim. Onun üzerinde padişah şahsen gitmeye karar verdi. Fakat Lehistan meselesinin belirsizliği ve imparatorluk şehrini Kazaklara bırakacak olması ve ekteki pek çok diğer sebep yüzünden amacını değiştirdi ve karada bir ordu ve denizde de Levant Denizi için şimdi hazırlıkta olan 100 kadırgalık bir donanmanın hazırlanmasını emretti. Bu donanmanın bahanesi Hristiyanlıktan gönderilecek herhangi bir yardımın engellenmesidir. Fakat dışarıdayken ve korsanların

gücü ve deneyimiyle cesaretlendirildikleri zaman ne yapacaklarını önceden göremiyorum. Sadece onurunuzu niyet ile bilgilendirmeyi ve hükmü majestelerine bırakmayı uygun gördüm. İlk karar denizlerin Amirali Halil Paşa'ya gönderildiği zaman 100 kadırgalık gücün zayıf olduğunu gösterdi ve Messina'daki Prens Filibert'in ordusu ve gücü hakkında bilgi verdi. Ve şimdi deneyim ile kadırgalarının, gemi ve kalyonlar ile eşit olmayan karşılaşmasını bulduklarını söyledi. O kadar ki bu karar karşısında engel olarak durdular. Fakat en sonunda Tunus ve Cezayir'e yardım olarak gönderilmek ve onlara katılmak ve karışmak üzere 20 kalyonun gönderilmesine karar verildi. Eğer hazırlanabilirlerse Prens Filibert'in hem kalyon hem de kadırgalardan güçlü bir donanması vardır. Yapabildiğim zaman ona tavsiye verme cesaretini göstereceğim. Onurunuz böylece, güçlerinin hiçbir zaman şimdiki kadar zayıf ve cesaretsiz olan Türkleri dışarıya bakmaya cesaretlendirdiklerini ve temin ettikleri zaman bu haydutların oluşturdukları tehlikeyi toplayacaktır.

Onunuza Lehistan meseleleriyle alâkalı bir hesap verdim. Ve korkarım majestelerinin benden, emirlerinden biraz daha kesinlik bekleyecektir. Fakat ben de burada emin olarak herşeyi öğrenmenin yolunu bulmadan onun karşısına paçavra ve parçalarla çıkmak konusunda da korku doluyum. Ve henüz her gün beklediğim padişahla görüşmeyi de henüz yapamadığımdan dolayı, onunuza benim naçiz özrümü yapmanızı ve majestelerini, görevimi icra etmemin bir parçası olarak size yazdıklarım ile bilgilendirmeniz konusunda yalvarıyorum. Onurunuz son haberimde ordular arasındaki yerde yapılan şartlarda Lehistan ğarlametosunun onay ve nihai sonuç için karar vermesine dair bir ön hüküm olduğunu hatırlayacaktır. Parlamento toplanmış olup bir peni bile para ödeme ve Kazaklar için söz verme şartlarını tamamen reddetmişler ve kendileri için çok onurlu yeni maddeler sunmuşlar ve savaştan korkmadıklarını beyan etmişlerdir. Bunun detayları gönderdiğim ektedir. Şimdilik sizi sadece ne yaptığım ile ilgili olarak bilgilendireceğim. Lehistan kralından gelen bir temsilci beni ziyaret etti ve majestelerinin savaşta veya antlaşma da yardım etme amacı hakkında bilgi aldı. Birincisi zannedersen bitmektedir. Ve bu yüzden bunu büyük şekilde reddetmediğim gibi açıkça da onaylamadım. Sadece onu majestelerinin bana padişaha başlayan işgal hakkındaki memnuniyetsizliğini ve herhangi gibi özel bir husus için Hristiyanlığın ortak amacını bırakmayacağını belirtme emri verdiğini söyledim. Konuşmamızın sonucu, eğer burada efendimin otoritesine veya benim yardımına ihtiyaç duyarlarsa, amaçları ve meselelerinin mevcut durumunu bana bildirdikleri takdirde onların adına mevcut

durum ve onların isteğine göre burada onların adına padişahla müzakere yapacak olmamdı. Mevcut durumda, efendimin talimatlarını aldığımdan beri çok fazla değişmiş olmalıydı ve ben de onlara her konuda yardım etme konusundaki genel emrine itaat etmek zorundayım. [18] Bunu da iyi olarak almıştı ve bensiz olmadan hiçbir şey yapmayacağına dair söz vererek [konuşmayı] bitirdik. Bunun üzerine ben de vezire bulunacağım taleplerde, kral için hazırlanması ve Lehistan için barış ve esirlerin bulunmasını uygun gördüm. Bunu her ne kadar kabul edeceklerini bilsem de, bunlar kalıcı değildir. Antlaşma içinde oldukları süre içerisinde majestelerinin adına Lehistan isteklerinin tamamlanmasını ve kolaylaştırılmasını sağlayacaktır. Türkler de onları zorunluluk ile boyun eğme utancından aldığı için onun onurunda yapılan [arabuluculuğu] majestelerinin üzerine memnuniyetle atacaktırlar. Ve bunu majestelerine mektup yazarak alenen beyan edeceklerinden şüphem yoktur. Burada Hristiyan prensin kaliteli elçisine az saygı gösterildiğini gördüm. Buradaki meskûnlarla bazı konuşmalar yaptım. Ve komşuluğu ile Venediklinin herşeyi taşıma ilgisini ve Fransız'ın düştüğü hataları ve seleflerimin ızdıraplarının azar azar onları küçümseme noktasına getirdiklerini gördüm. Bir değişikliğe başlama sorumluluğunu üzerime alıyorum. Ve tek başıma hareket edemeyeceğim ve tek kalamayacağım için benimle birlikte duracak olan herkesten makaleler istedim. Buna da söz verdiler. Bu arada burada majestelerine göre onuru yeniden tesis etmek konusunda kendi yolumu da aldım. Ve ilk gelişimde olağan karşılama ve diğer nezaketler konusunda ihmal edildiğimden dolayı, majestelerinin önceki vekillerine yapılan saygısızlıklardan haberdar edildiğini ve bana beklenen saygıya göre bu durumu geri getirmem ve geri kazanmam ve hiçbir hakaret veya zarara tahammül etmemem gerektiğini aksi takdirde, başka bir emrini alıncaya kadar evimde durmam konusunda emir verdiğini yazdım. Şimdiye kadar bu konuda başarısız oldum ve bu hatalar kabul edildi ve karşılamam bana gönderildi. Nişancı ve diğer başka kişiler bana gönderildi. Vezir her konuda tatmin sözü verdi. Ben de bunu bekleyeceğim. Onunuza bunu yazdım çünkü eğer herşey iyi gitmezse veya başka bir sorun bunun üzerine gelirse suçlanacak kişi ben olabilirdim. Fakat eğer değişikliğin nasıl gerekli olduğunu ve burada Hristiyan prenslerin onurlarının nasıl ayaklar altına alındığını görseydiniz, burada benim avukatım olmaya tenezzül ederiniz. Ve bunun yanı sıra iyi bir zamanaldım ve onları rahatsızlık vermek konusunda çok gönülsüz buldum. Ve siz de bütün şartlardan dolayı, her ne kadar itiraf etmek istemeselerde gururları içeriye doğru azaldığını göreceksiniz. Majesteleriyle bir kırılma

cesaretini gösteremeyeceklerinden eminim. Her ne kadar nezaket iddiasında bulunsalarda, onları evrensel bir korku sarmıştır. Ve şimdi kralın gençliği ve aceleciliği, askerinin memnuniyetsizliği ve zayıflığı büyük ve değerli bir harekete davetiye çıkarmaktadır. Fakat Tanrı bu zamanda bunu görmek için gözleri açmamıştır. Ziyaretlerle ve hazırlıklarla o kadar rahatsız oldum ki onurunuz benim karışık yazımı affedecek ve eki kabul etmek ve lordum amirale bildirmek isteyeceksiniz. Zamanla yetişmişlerdir. Ve her ne kadar burada kendimi suçlayabilsem de benim özürümü hazırlamanız için size yalvarıyorum. Çünkü ona bu kadar düzensiz ve tamamlanmamış malzeme sunmayacaktım. Onurunuz onun için beni onurunuzun düşkün hizmetkârı olarak iyi bir şekilde alacaktır.

Aynı Tarihte İstanbul'dan Haberler

Son haberimden beri imparator şahsen, Trablus şehrini ve kalesini ele geçirdiği söylenen Suriye'deki Sayda emirine karşı şahsen gitme amacını devam ettirmekte olup, arabaların ve otağının hazırlanması için 60.000 Venedik altını vermiştir ve Halep'te saray tesis edilmesi için emir vermiştir. O yoldan geçip İranlıyı şaşırtmayı ve şüphesini yükseltmeye karardır ve aynı şekilde Asya'daki orduya Nisan ayının sonunda hazır olması için emir ve erzak, mühimmat ve diğer levazımlar için de görev vermiştir. Müftü, hoca ve diğer vezirler bu fikirden rahatsız olup, bunun devletlerine karşı çok tehlikeli olacağına dair nedenler gösterip ve ricalarda bulunup onu vazgeçirmişlerdir. İlk olarak majesteleri şahsen giderek bütün Rumeli'yi boş bırakacak ve imparatorluk tahtının yönetimini ve alâkasını zavallı bir kaymakama bırakacaktır. Sayda emirinin şahsen, kraliyet ordusunun gücüne karşı gelebilecek şekilde durabilmesi de olası değildir. Onun yerine kaçacak ve Hristiyanlığın bir bölgesine çekilecektir. Ve karadan bir generalin ve denizin amirali kaptan paş'nın kadirga filosu onu cezalandırmak ve yok etmek için yeterli olacaktır. Bunun yanı sıra eğer majesteleri bu yolcuğa şahsen çıksaydı, bütün askerlerinin de ona katılması gerekli olacaktır. Bu da gereksiz bir masraftı ve girişimin üzerindeydi ve [19] son Lehistan işgalinde çok fazla yorulan ve sıkıntı içinde olan [askerler](gitmeyeceklerine dair açıkça homurtularda bile bulunmaktadırlar) için de neredeyse imkânsızdı. Bu sebeplerden dolayı kral kararını değiştirdi ve Asya'ya bir general atamaya razı oldu. Bu göreve Mısır beylerbeyi getirildi. Ertesi gün padişahın dökümhaneye gelişinden sonra vezir paşayı amirali ve defterdarı karşısına çağırdı. Orada en azından 100 kadirganın hazırlanması tamamlandı. Hazırlık için 60.000 Venedik altını teslim edildi. Vezir bütün masrafın geri kalanını aceleyle kendi cebinden

dolduracağını ve kralın saptamalarına göre meşgul olacağına dair söz verdi. Bunun üzerine padişah büyük bir memnuniyetle iltimas sembolü olarak onlara yelek giydirdi ve amirale hazır olması ve Nisan'ın ortasında yola çıkması için görev verdi. Ve daha güçlü olması için Tunus ve Cezayir'e yardım gönderilmesine dair emir gönderdi. Bunun gerekli olduğu düşünülmüştü. Çünkü Prens Filibert'in Messina'da hazır vaziyette 60 kadırgası ve 6 kalyonu vardı. Bu kuvvetin Sayda emirine yardım vermesi için görevlendirilmesinden veya hamlenin ve son Manfredonia yağmasının intikamını almak için kullanılmasından şüpheleniliyordu. Böylece şimdi bunlar bütün aceleyle donanımda bulunmaktadır ve tersanede bir armada hazırlamaktadırlar. Ve en kötüsünün engellenmesi ve en kötüsüne karşı hazırlık için 12 küçük kadırgayı ve fırkatlardan oluşan düzenli orduyu Karadeniz'i Kazakların akınlarından korumak için görevlendirdiler. Ve her ne kadar bu ordunun sadece emire karşı hazırlandığı söylenmiş olsa da bu imparatorluğun sırlarını bilen pek çok kişi bu gücün çok fazla bilerek, Asya'da homurdanılan ve orada olacağı şüphelenilen genel bir isyanı engellemek için gönderileceğine inanmaktadır.

İrân'ın elçisinin son antlaşmaya göre ipekle birlikte gelmesine dair günlük bir beklenti vardır. Fakat şimdi bunu göndermeyeceği düşünülmektedir ve daha ziyade sınırlar üzerine bir hamle yapacağından şüphelenilmektedir. Bu şüphe üzerine bu geçen hafta 16 tane Yeniçeri yüzbaşısı, birlikleriyle birlikte sınır üzerinde garnizon yapmaları için gönderildi.

Lehistan'dan yazılanlara göre parlamento Bâbîâli elçiliği için Barasky dükü, Lord Samowsky ve Lord Zalkowsky'yi seçmiştir. Bu isimler arasından kral seçimini yapacaktır. Bununla birlikte bir para bile göndermeyeceklerini veya masraf tazminatı veya bir hediye göndermeyecekleri de yazılmıştır. Ve Şansölye ve o zamandan sonra ölen ordu mareşalinin sözleri ise otorite olmadan ve izne dair ön koşulla verilmiştir, bu yüzden de bu hüküm uygulanmayacaktır. Ve geri kalanı içinse barışın tamamlanması olarak bu dört maddenin tamamlanmasını istediler. İlk olarak Lehistan kralı eski antlaşmalardaki kadim ayrıcalığı ile Eflak ve Boğdan prenslerini seçecek ve olağan haracıyla birlikte geri kalanının onaylanması padişaha kalacaktır. Zira Lehlerin, eğer bu prenslerin Lehistan tacı üzerine bir bağlılığı olmazsa her zaman yeni sorunların çıkması durumları olacağını ve padişahla yapılacak olan barışın hiçbir zaman kesin olamayacağını iddia etmişlerdir. İkinci olarak Tatarlar Lehistan'a olan akınlarından imtina ettiği sürece, kendileri de Kazaklar için söz vereceklerdir ve daha fazlası yoktur.

Üçüncü olarak bu son savaşlarda [esir] alınan bütün Leh soyluları özgür bırakılacaktır. Dördüncü olarak bütün barış şartlarının Sultan Süleyman döneminde kabul edilen kapitülasyonlara bir referansı olacak ve yeniden tesis edilecekler. Bu parlamentonun kararı olup, elçiye Caminitza'dan daha ileriye gitmeme, bu maddelerle birlikte sadece bir sekreter gönderme emri verilmiştir. Ve eğer padişah bunları kabul ederse, o zaman kendisine barışın tamamen sonuçlanmasını yapma ve mühürlemesi için ilerleme ve buraya gelme emrini alacaktır. Bu detayları (her ne kadar bu sekreter henüz varmamış olsa da) veziriazam tarafından öğrenilmiş olup, kendisi burada meskun olan Lehistan temsilcisini çağırdı ve ona öncüller hakkında bilgi alarak ondan efendisine elçiyi göndermesi için mektup yazmasını ve bir aykırılık olmadan padişahın şartları kabul edeceğine dair sorumluluğu üzerine alacağını söyledi. Temsilci de bunlara, kendisinin mektup yazacağını fakat hiçbir konuda söz verme otoritesinin olmadığını söyleyerek cevap verdi. Böylece padişah, Asya planını takip edebilmesi için herhangi bir barış sonucuna çok istekli olduğu aşikârdır. Ve her ne kadar ilk başta eğer Leh elçisi burada olsaydı bu şartların kabul edileceğine inanmasam da vezir onu buraya daha fazla zaman kazanmak için getirecek ve yer avantajıyla onun üzerine galip gelmeyi umacaktı. Bu arada benim yolunu daha kolay yapacağını ve son uzlaşma onurunu majestelerine vereceğinden şüphem yoktur.

[20]On gün önce Kanijye Paşa'sı Diac Muhammed Paşa'ya ve Tatar Celut Mirza'ya, Almanya imparatoruna karşı Bethlen Gabor'la birleşmelerine dair gizli bir emir verildi. Fakat Budin beylerbeyi iki defa Gabor'un imparatorla barışı tamamladığını fakat şartların bilinmediğini haberini vermiştir. Bu haberler burada büyük bir memnuniyetsizlik oluşturdu.

On iki gün önce bütün devlet ricalinin bütün nasihatlerine rağmen bir sultanın torunu olan Pertev Paşa'nın kızını, hiçbir tören olmadan sadece güzelliğinden dolayı eş olarak almıştır. Bu olay burada kötü yorumlanmıştır, son yıllarda, ataları kendilerine eş almamışlardır. Özellikle de soya saygı için Türk ırkından kimseyle... Bu ve diğer uygunsuzluklarla birlikte aşırı hırsı onun askerlerle arasını çok kötü yapmıştır. Bazen kılık değiştirerek, her gün yaya olarak bir veya iki içoğlanla birlikte sokaklarda onları avlıyor, sıradan bir subay gibi evleri ve meyhaneleri basıp, şehirde bile memnuniyetsizliğini arttırıyor.

Sir Henry Wotton'a

Lordum

Buraya olan yolcuğum sırasında dinlenmek için, kaldığım Messina'dan lordumu, benimle birlikte menfaatsiz mektuplaşma trafiğine davet etmişim ve bu şimdi mektuplarınız bana kimsesizlikte sıcak bir ilkbaharda yıkanmak gibi gelmektedir. Yazdıklarımın ellerinize ulaştığını umuyorum (Benim yaşadığımdan ve Hristiyanlık hakkında konuşmaktan başka hiçbir işe yaramayacak olsa da) Çünkü o yolda bir bekleme veya kötü bir oyundan şüphelenmiyorum. Fakat şimdi burada o kadar boş haldeyiz ki varışımın beri bu limana üç posta geldi ve bizim için hiçbir mektup yoktur. Bu yüzden ya unutulduğumuzdan ya da mektuplarımıza el konulduğundan şüpheleniyorum. Lorduma bu konuyu biraz düşüncenize almanız ve eğer güvendiklerimizi aşırı zeki yapan herhangi bir yanlış haset bulursanız sizde aynı yolu uygulayacaksınız ki bizim mektuplarımız da diğer ülkelerinki gibi hızlı ve güvenli bir şekilde gelebilirler. Hollanda elçisinin Venedikle o kadar iyi bir iletişimi vardır ki kendisi her zaman toktur ve biz de açızdır. Aralıklı olarak balyos ile konuştum ve onunla iyi bir kaynak korumak için yapabildiğim her yakışık hareketi yaptım ve kendimi bütün umumî durumlarımda ona sundum. Bu konuda efendim güvenin ona çok yardımcı olacağını biliyordum ve kendisi de bana bütün diğer dışarıya yansıyan nezaketlerle geri döndü. Fakat belki de bu konuda kendimiz çok kolay güvene attığımızdan korkuyorum. Zira bizim bütün mektuplarımızı başka bir devletin nezaketi ile almamız çok gariptir ve yolun dışındadır. Şüphem için şimdi bir yıldan fazla olan ülke üzerine olan eksiklikten başka bir zemin yoktur. Bu yüzden lordum benim tedbirimi avantajımıza kullanacak ve eğer bir illet varsa keşfedecek ve bizim için çözecektir. Zira her halükârda bu görevlendirme kullanılmış olup, burada büyük miktarda mesele ve majestelerini bilgilendirmek için önemli sonuçlar gördüm. Ve içeride olduğum zaman kendisine sık sık yazacağım. Bu benim ilk mektubumdur ve benim haberimin cevabını vermektedir. Lorduma hızlı bir yol vermeniz için dua ediyorum. Lehistan'ı ilgilendiren hiçbir şey, barışın tamamlanması konusunda çok ciddi olan imparatorun geri dönmesinden sonra Parlamantonun sınır üzerinde yapılan bütün sonuçları onaylamaması dışında sizin için yeni değildir. Büyük elçilerinden haber yoktur veya o durumdan sonra yeni bir mesaj veya mektupta yoktur. Bu da savaş için uygun olmayan ve barış aramaya utanan bunları çok rahatsız etmiştir. Lehlerin bahaneleri Tatarların yeni bir akınla antlaşmayı bozmuş olmalarıdır. Ve onlarda

Tanrı'nın lütfuyla onların şiddetinden kaçmışlardır ve Türklerin çok zayıf olduğunu ve barış isteklerini bilerek çok yavaş ve belki de çok sert hareket etmekte ve bu şekilde genç ve bilgisiz prensin öfkesini üzerlerine çekebilirler. Fakat hâlâ elçilerinin gelmekte olduğunu iddia ettiklerinden dolayı burada bir hareket yoktur ve bizde parlamentonun sonuçlarıyla birlikte önce bir haberci veya sekreter beklemekteyiz. Eğer padişah bu sonuçları reddederse elçi sınırda bekleyecektir. Şartlar o taraf için çok onurludur. Haraç ödemeyecekler veya hediye olarak kabul edecek kadar para da göndermeyecektir. Kazaklar için emin olmayacaklar fakat sırasıyla eğer padişah aynı şeyi Tatarlar için yaparlarsa onlar da yapacaklardır. Sadece Hotin'i Boğdan prensine teslim etmişler ve karşılık olarak onun seçimini, yerleştirilmesi ve azledilmesi ve sadece onayın bu saraya kalmasını talep etmişlerdir. Bütün esirlerin teslimi ile diğer bütün diğer küçük meseleleri ve bunları, eğer burada az bir düzenle sunulursa bu devletin kabul edeceğini düşünüyorum. Ve eğer bir zorluk nüksedirse majesteleri [21]hakem olacaktır. Donanma konusunda eğer sayı olarak çok fazlaya ulaşabilirlerse iyi ve kötü tamamen 80 civarında kadirga Levant için hazırlanmalıdır. Tunus'a yardımlar göndermişlerdir. İlk bahaneleri isyan etmekten daha az durumda olmayan, imparatorun şahsen ona gitmeye kararlı olduğu Suriye'deki Sayda emirine yardım verilmemesi için denizin tutulmasıdır. Fakat sonra kendisi haracını göndermiştir ve haraçta kabul edilmiştir. Böylece her yerde memnuniyetten memnun olmuşlardır. Ve şimdi ben de bu donanmanın eğer cesaret edebilirlerse Sicilya ve Napoli sahillerini ziyaret edeceğini düşünüyorum. Zira böyle söylemektedirler. İran'da bir değişim olmasından korkmaktadırlar ve özet olarak her tarafta sorunları vardır. Orduları bozulmuştur. Yeniçerileri zayıf ve azalmıştır ve bütün yönetim ve disiplin bozulmuştur. Bu yüzden onlardan isimleri dışında korkmak için bir sebep yoktur. Bu başlıkta daha geniş olabilirdim. Fakat Tanrı, buna uygun bir zaman koymamış veya alâka göstermemiştir. Burada ikinci ellerden İngiltere'de onlardan çıkardığım şüphe olmadığım şüphe olmadan okuyamayacağım garip değişiklik haberleri almaktayız. Ve şimdi Almanya'dan, Bethlen Gabor'la barış yapıldıktan sonra Jaquendorph markiznin imparatorun gafleti üzerine düşmüş ve onu Leopold ve oğullarından biri, kızı ve çeşitli baronlarla birlikte öldürüldüğünü duyduk. Burada bunlara Gabor'a fırsat beklemesi için Gabor'u hareketlendirecek emir verilecek ve ona büyük yardımlar atanacak kadar inanılmıştır. Bunları biliyorum ve lordum da gerçekleri bilmektedir. Size üzerine çalıştıklarım dışında haberler yazmıyorum. Zira onlar *mirabilia in oculis nostris*'tir ve Tanrı'nın kendisi kendi çalışmalarını bitirecektir.

Lordumun merhameti, nice yardımı için dua ediyorum. Olaylar olmasa da konuşmalarınızı paylaşabilelim. Zira bu şekilde bana birkaç gün mutlu edecek ve ben de lordumun dostu ve hizmetkârı eğilimim ile karşılık vereceğim. İstanbul 7/17 Mart 1621

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

En sonunda bu sarayda görüşmemi yaptım ve olağanüstü bir nezaket ile kabul edildim. Majestelerinin mektubunu, benim haberimin özeti ve yazı halindeki diğer iltifatlar ile teslim ettim ve aldığım bazı cevapların bir suretini majestelerine gönderme cesaretini gösterdim. Belki majesteleri benim çok resmî ve onu bu kadar detayla birlikte rahatsız edeceğim için münasebetsiz olduğumu düşünecektir. Fakat kendi meselemiz konusunda onları o kadar düzensizlik içinde buldum. Bizim kapitülasyonlarımız ve ayrıcalıklarımız o kadar karışmışlardır ki majestelerinin bizim durduğumuz şartları bilmesinin yanlış olmadığını düşündüm. Ve eğer burada bir elçinin tutulması uygunsaydı, kendisinin, daha önce hiçbir zaman yapılmadığını düşündüğüm, her meseleler hakkında önce bir hesap vermesi de o kadar uygundur. Ve Lehistan meselesi konusunda her ne kadar padişahı geri dönmüş olarak bulsam da hiçbir barış tamamlanmamıştır ve eğer kendisi vezirlerinin şiddetli iknaları tarafından dizginlenmeseydi, kral her hangi bir düşüncesiz adamın olabileceği gibi yeni bir hamleye eğilimliydi. Bu da bana onlara yardım etmek ve buradaki Leh temsilcisinin rızası ile yaptığım efendimi sonucun onuruna alan kraliyet kararını beyan ederek kendisini onurlandırmam için iyi bir fırsat vermiştir. Eğer bu kadar geniş olarak bir hata yaptıysam bundan sonra kolaylıkla telafi edeceğim ve majesteleri onurunuzla onu rahatlatacak kâğıtlar vermek isteyebilir. Sizin de benim hatalarımı çıkaracağınızdan ve benim için mantıklı bir özür yapacağınızı umuyorum. Bu saraya değişiklik getirmeyen bir hafta yoktur. İmparator o kadar çok ateşle doludur ki kendisinin savaştan başka bir eğilimi yoktur. Onu sadece zorunluluk dizginlemektedir ve bu yüzden kendisinin aşağı da tutulması çok uygundur. Almanya imparatorunun ölümünün talihsiz haberi gelmiştir. Bu haber burada büyük bir avantaj haberi olarak algılanmış ve Bethlen Gabor'la uzlaşmak ve geriye çekmek için acil bir emir verilmiştir. Ve Macaristan ve Rumeli'nin bütün paşalarına ve beylerbeylerine bütün kuvvetleriyle birlikte, eğer Avusturya Hanedanının bölgelerine bir hamlede bulunursa ona bütün güçleriyle yardım etmeleri için hüküm verilmiştir. Avusturya Hanedanına karşı sadece köklü bir nefret buldum ve buna şaşırımdım. Zira eğer bunu iyi düşünürlerse dünyada hiçbir dostları yoktur. Onurunuz böyle söyleyeceğim için beni

affedecektir. Onların Türk'e sorun yaratma ve taciz etme durumlarını ve gereçlerini ve fırsatlarını ölçtüm ve diğer taraftan da onların diğer yollardaki saptırmalarının büyüklüğe ve Hristiyanlık üzerine ilerlemeye fırsat verdiğini gördüm. Almanya meselelerinde kendimi nasıl yöneteceğim konusunda majestelerinden naçiz bir şekilde bana emir vermesini talep ettim. Zira o yoldan bütün fırtınaların bu huzursuz sahile düşeceğini görüyorum. Zira ben [22] emir alıncaya kadar hareket etmeyeceğim. Çünkü her ne kadar İngiltere'den mektup almasam da buradaki elçiler bana yurttan garip değişikliklerin olduğu haberlerini anlatacaklardır. Bazı korsanlara katılması için bütün aceleyle kadırgalardan oluşan bir filo hazırlanmaktadır. Ve yardım ve destek eksikliğinden dolayı, temsilcisinin ve haracının da buraya geldiğiyle görüldüğü gibi Sayda emirinin itaati ile Asya'daki sorunlar yatışırsa, İspanya kralının sahillerini rahatsız edecekler. Bu konuda Messina'yı bilgilendirdim ve böylece yükümlülüğümden kurtuldum. Majestelerinden veya onurunuzdan emir alıncaya kadar bütün yabancı işlere ara vereceğim. Bu emirleri benim için sağlamanızı istiyorum. Zira benim buradaki küçük güvenim hakkında bazı görüşler vardır, ben de iki taraftan da aranacağım. Onurunuzu bütün detaylar için majestelerine gönderdiğim kâğıtların altındaki Lordum Buchingam'a olan eklere sevketme cesaretini göstereceğim. Çünkü onların düzgün ve kendileri tarafından görüntünüze düşecektir. Ve ben de sık sık dilediğim beni en azından majestelerinin iyi hatırasında korumanız bu şekilde benim mezarımda "Bu adamın hayatındaki en iyi şey sürgündü" yazmamasını isteğim ile bitiriyorum. *Consut el Exul eram*: Bütün talihlerde her zaman onurunuzun hizmetkârı ve naçiz dostu olarak kalacağım. İstanbul 8/18 Mart 1821

Majestelerine

Majestelerini Memnun Etsin,

Lordum amirale ve majestelerinin sekreteri Sir George Calvert'e hem yolda hem de Bâbîâli'ye vardığımdan bilgime ve düşüncelerime düşen herşey hakkında dikkatli bir hesap verdim ki majestelerimin görevimi yapmam için sizi her fırsatta mektuplarımla rahatsız etme cesaretini gösteremediğim için bunları kabul etmeye tenezzül ettiğini umuyorum. Onların içerisinde naçiz bir şekilde majestelerinin sizin değersiz hizmetkârınıza, Prens Savoylu Filibert'in Messina'da gösterdiği muamelede sizin adınıza teslim ettiği onuru ve orada şimdi yine söylemekten başka hiçbir şey yapamayacağım. Majestelerinin bütün esir kullarının salıverilmesini bilmenizi istemiştim. Ve majestelerin bana Hristiyanlığın genel durumuna alâka göstererek size

hizmet etme konusunda sert ve ağır bir emir verdiğiniz için naçiz bir şekilde orayı (Türklerin hamleleri ve akınları için en kolay ve açık bir bölge olarak) burada onlara karşı olduğu şüphelenilen çalışmalar ve onlar için önemli olabilecek o tür değişiklikler hakkında bilgilendirme izni istemiştim. Bu konuda zamanında bir cevap alamadığım ve burada bir donanma hazırlandığı ve Hristiyan sahillerini rahatsız edecek gibi gösterildiği için hem sayı, hem güç hem de iddia hakkında bildiğim kadar onlara bilgi verme cesaretini gösterdim. Bu acele için(ihanet veya nankörlük tenkidi olmadan ertelenemezdi) kendimi majestelerinin ayağına atıyorum ve bütün görevimle sizin nasıl devam etmem veya benzer bir mektuplaşmadan vazgeçmem konusundaki başka isteklerinizi almayı rica ediyorum. Majestelerinin bilgisine geldiğini varsaydığım bütün haberlerde korsanların artışına karşı çok sert oldum. Onların teklükelerini hırsız olarak değil, silahlı ve güçlü düşmanlar olarak İngiltere mesafesinden düşünemediğimden daha iyi anladım. Ve benim görüşüme göre Hristiyan dünyası için onların büyümesinden başka düşünülebilecek bir şey daha yoktur. Zira durum Papalığın düşüşünde Roma'nın tiranlığının yakın olan yıkılışını kurtarmak için Cizvitler'in yeni mühendisler ve danışmanlar olarak çıkması gibidir. Böylece ben de bu son çekirgelerin, gücü o kadar zayıflamış ve disiplini o kadar bozulmuş ki, şimdi, sadece kalabalıklar ve geniş topraklardan değil, eğitilmiş askerler ve politik yönetimi olan gerçek ve doğru büyüklüğünden ziyade sadece görüş ve namı ile devam eden Türk İmparatorluğu'nun düşen durumunu korumak ve bir siper olmak için artıklarını görüyorum. [Türk imparatorluğu] Şimdi genç ve güçlüyken kalan pek çok kusur ile çıldıran yaşlı bir vücut gibi olmuştur. Onların şimdi çok korkulan kuvvetleri o kadar azalmıştır ki, bu imparatorluk şimdi on iyi gemi üzerine birlikte bakmaya cesaret edemeyecek savaş için uygun 100 kadirga yapmamakta veya zavallı tüccarın kayıpları altında türemiş ve zamanında onları bastırmak için oturmuş olan prenslerin ihmalkarlığı sonucunda teşvik edilmiş olan o düşmanların rehberliği altında olmak dışında denizde gözükmemektedir. Fakat önceki konuşmalarımda bu konu üzerinde geniş olarak durdum ve majestelerinin hikmetinin yüceliğini de biliyorum ve bu yüzden umumî iyiye olan gayretimi veya bu değersiz düşmanlara[23] karşı olan nefretimi tutamadığım için özür diliyorum.

Şu ana kadar onların bastırılması için olan emirleriniz ve Bâbîâli'ye yazdığımız mektupla ilgili hesap vermekte olduğum için majestelerini onlarla rahatsız ettim. Majesteleri kendi güvensizliklerine ve zayıflıklarına ihanet edecek bir sahtelik bulacaktır. Zira burada onlara karşı anlık memnuniyet vermek için emir yazacaklar,

memur gönderecekler herşeyi yapacak ve söyleyecek olup onları reddediyor gibi gözükmektedirler. Böylece onlara zarar verecek hiçbir etki yapmayacaklar. Ve aynı zamanda onlara değer vermektedirler. Evet, onların yardımını kabul edecek kadar onurlandırmaktadırlar. Böylece ne cevap verirlerse versinler onların en büyük politikasının onları korumak olduğu gibi deniz üzerindeki Hristiyanlara da zarar vermek olduğu aşıkardır. Fakat şu ana kadar majestelerinin adına onları denemek için elimden gelen bütün çabayı kullandım fakat küstahlık ve sahtekârlık her zaman dosttur ve her ne kadar onların gafletlerini görülür yapsam da bunu görmeyeceklerdir ve böylece bizi kör tutmayı ummaktadırlar.

Majestelerine bu saraya varışından beri geri kalan emirleriniz ile hesap vereceğim. Sir John Eyre'ın istifa ettiğini ve kraliyet emrinize itaat etmiş olarak buldum. Kendisi ve tüccarlar arasındaki ihtilafta benim yapacak bir şeyim yoktur. Onu tamamen suçlamışlardır ve kendisi de cevap vermek için geri dönmüştür. Buradaki Hristiyan prenslerinin şöhretlerinin, Fransızın son yıllardaki şanssızlığı, Venediklinin çıkarları ve majestelerinin işleri ve çalışmalarının eksikliği yüzünden neredeyse küçümseme seviyesine düşmüş olduğunu buldum. Onları itibarlarını geri kazandırmalarını için çalıştım ve bunun için onları cesaretlendim ve bazı tartışmalar ve zorluklarla, olağandan iyi veya daha iyi saygıyla görüşmemi yaptım. Majestelerinin mektubunu teslim ettim ve majestelerinin emir ve talep ettiği burada yaşanan pek çok yanlışın telafisinin güveniyle, umumî amaç konusunda hiçbir hususu terketmeme kararınızı bildirdim. Fakat Lehistan meselelerinin şartlarının talimatlarımı aldıktan sonra değiştiğini ve padişahın işgalden başarı olmadan döndüğünü görünce, her ne kadar barış tamamen sonuçlandırılmış olmasa da tavrı değiştirmeye zorlandım. Majestelerinin onurunu azaltmadığımı umuyorum. Kraliyet mektuplarınıza gelecek postalarda cevap verileceği sözü verilmiştir ve bu konuda emir verilmiştir. Fakat sadece sahte bir uzatma yolu olan genel terimlerden bahsedeceklerinden korkuyorum. Aldığım cevabı, majesteleri ekteki haber vasıtasıyla öğrenmek isteyecektir. Onlar her ne kadar tam olmasa da en azından ihmalkârlık ile suçlanmaması için ertelemek konusunda korkuluydum. Onları daha iyi şartlara zorlayabileceğime ve onlardan daha iyi şartlar alacağıma dair şüphem yoktur. Çünkü onlar majestelerinin onları kapılarında ziyaret etmeye muktedir olduğunu biliyorlar. Fakat eğer majestelerin eğer size adalet uygulamayı reddederlerse onlarla olan barışı bozacağınızı bilselerdi, eminim ki imparator vekilinizi azletmektense on veziri boğdurmayı tercih ederdi. Fakat o kadar

övgüye ve yalâkalığa o kadar fazla alışmışlardır ki bizden, kendilerinden daha eminlerdir ve bu yüzden yapılmış ve eskiyen, tamiri çok zor olan pek çok zarar vermeye cesaret edebilmektedirler. Fakat (majestelerinin benim içimde tek bir hırs olmayan bu varsayımım hakkında affedeceğini umuyorum) eğer majesteleri hizmetkârına barışı bozma söyleyeceği zaman bunu onun tedbirine bırakmayı ve bu ticareti eşit bir dengeyi koymayı ve kendisinin asla şahsi çıkarı ve güvenliği için değil fakat erteleme kabul etmeyecek durumlarda kapitülasyonlardan vazgeçme gücünü verirseniz eminim ki onları kabul etmezler, onun yerine en azından doğru yapmak için küçümseyici koltuklarında kambur bir vaziyet alacaktır. Ve yakın zamanda krallıklarınız onların ulaşamayacağı yerde olduğu fakat majestelerinin gemilerinin onların limanlarına uçacak kanatları olduğu için majestelerine herhangi bir prensten daha fazla saygı duyacaklardır. Ve her kadar çağırılıncaya kadar ticaretlerin sınırlarını öğrenmek bana yakışmasa da o itirazı da alacağım. Bunun genel veya özel kârı majestelerinin onurunun bir ünvanına bile değmemektedir.

Eğer zayıflık hatası görmeyecek kadar cömert bir efendim olduğunu bilmeseydim, çok fazla haddimi aştığımı biliyor olurdum. Ve her ne kadar benim majestelerinin hizmetindeki en iyi şansım iki dürüst sürgün olsa da o kiliselerde olduğu kadar majesteleri için yürekten dua edeceğim. Tanrı'ya sizin saadetli ve şanlı yönetmeniz için uzun yaşamanıza dua ediyorum. İstanbul 9/19 Mart 1621

Majestelerinin en naçiz hizmetkârı

[24]Majestelerine Gönderilecek Haberler ve Hesap, İstanbul 9/19 Mart 1621

İlk olarak vezir paşayı yazılı beş talebin özüyle bilgilendirdim ve onları zorlayabildiğim kadar zorladım. Majestelerinin adına korsanların soygunları ve bu sarayın bakanlarının küstahlıkları ve adaletsizlikleri nedeniyle bu denizlerde herhangi bir ticaretin devam ettirilmesinin ve korunmasının imkansız olduğunu söyleyerek itiraz ettim. Kendisinden akıllıca efendisinin majesteleriyle olan dostluğu hakkında bir hesap yapıp yapmadığını ve krallıklarınız arasındaki kadim işbirliğinin korunup korunmamasının onu ilgilendirip ilgilendirmediğini düşünmesini ve ölçmesini istedim. Şimdi bizim sözlerle ve kelimelerle daha fazla kandırılmayacağımız kadar işler aşırılığa gelmişti, majestelerinin de ya kendi kullarına karşı yapılan yanlışlar için adalet beklemesi veya onları kraliyet korumasına geri çağırması ve çekmesi ve yaşadıkları kölelikten kurtarmasından başka çaresi kalmadığını belirttim. Ve soygunculara alâkalı olarak majestelerinin ya onları savunacak, rahatsız edici komşular olabilecek bir ordu

göndermek zorunda olduğunu aksi takdirde onları kabul eden ve koruyan bütün şehirleri yıkmak ve vurmak zorunda veya son olarak onların dostu ve düşmanlıklarının suç ortağı olanları üzerine kendilerini düzeltbilmeleri için majestelerinin baskı gören kullarına *Mart* mektubu vermek zorunda kalacağını söyledim. Bu yüzden ondan bizim telafimizi ciddiye almasını istedim. Zira majesteleri eğer kendi tatminini almaya zorlanacaksa dostluk yolunu aramış ve reddedilmiş olarak Tanrı'nın ve dünyanın gözünde suçsuz olacaktı.

vezir, ciddi, bilge ve mutedil bir adam olup, majestelerinin dostluğunun bu saray içinde çok kadim ve kutsal olduğunu ve diğer prenslerinki gibi çıkara değil sadece özgür sevginize dayandığını bildiklerini söyleyerek cevap verdi. Bu yüzden ben majestelerinin dostluğu ve işbirliğine ve bu sarayın adaletine uygun bir tatmin verileceğinden şüphe duymamalıydım. Ve bu yüzden ben de onları ağız sözüyle söylememi istedi. Çünkü ağız sözleri daha az etkili olmaktadır ve bizim mütercimlerimiz de konuşmaktan korkuyorlardı. Fakat onları yazıyla sunacaktım ve kendisi de mantıklı ve adil bir cevap verilmesi sorumluluğunu üzerine alacaktı.

İlk görüşmemde ağızdan seremoninin ön sözünü, sonra da majestelerinin mektubunu teslim ettim. Son olarak tercümanımın bu talepleri beyan edilen şartlarda okumasını sağladım ve sonra da onları yazıyla padişahın ellerine teslim ettim.

Birkaç gün sonra vezire bana bir cevap vermeye hazır olup olmadığını bilmek ve eğer bir zorluk varsa onu tatmin etmek için gelebileceğimi söylemek için [haber] gönderdim.

Kendisi herşey düzenlenene kadar şahsen gelmememi söyledi. Çünkü bu kadar büyük bir majestelerinin elçisinin rica edeceği bir şeyi reddetmenin ona utanç getireceğini ve reddin bizim arasında bir tatsızlık yaratacağını söyledi ki kendisi de bundan sakınacaktı. Fakat ilk olarak kendisi ayrı noktalarda tartışacaktı ve bütün şartlarda uzlaşıldığı zaman özgürce gelebilecektim. Ve benim hizmetkârım yazıyla bilgilendirilmişti, devam etti:

İlkine imparatorun kendisine kapitülasyonları yenileme ve gerekli olacak yasalarına uygun ve kadim işbirliği ile uyumlu olacak gerekli eklemeleri yapması için emir verdiğini söylemişti ve burada bir zorluk bulmayacaktım. Zira majestelerini onurlandırmışlar ve size gerçek dostluğu koruyacakları konusunda teminat vermeye karar vermişlerdi. Ve bu yüzden benim kapitülasyonları yazmamı ve hazırlamamı ve ona ve nişancıya göndermemi istedi. Nişancı onları düşünecek ve izin vermeye uygun

şekilde olarak ben de hızlı bir emir alacaktım. Bu emri dikkatli okumuş olarak onları karmaşık ve bir form ve öz olmadan derlenmiş olarak gördüm. Fakat şimdi onları uygun eklemelerle onları yeniden derledim ve onları eğer herhangi bir endişe ortaya çıkarsa onları sunmaya ve korumaya hazırım. Ve eğer sonra kendi kendilerini koruyabilirlerse onları elde edebileceğimden şüphem yoktur.

İkincisine ise vezir büyük bir kurnazlık ile cevap verdi. İlk önce savaşın sebebini haklılaştırdı ve suçu Lehler tarafından korunan, İstanbul limanını bile soyan Kazakların üzerine attı. Bu yüzden imparatorun onurlu olarak onları ıslah etmek ve yok etmekten başka yapabileceği bir şey yoktu. İlk olarak haberle onlara karşı adalet istemişti. Ve şimdi efendisi de büyük bir yüke girmişti ve onurlu olarak onu kandıranlar ile barış yapamayacağını söylemiş savaştan başka hiçbir niyetlerinin olmadığını iddia etmişti(bunun gerçekten çok uzak olduğunu biliyorum. Çünkü sınır üzerinde Lehler (majestelerine gönderdiğim) çeşitli şartlar üzerine ateşkes [25] elde etmişlerdi. Orada bir hediye ve diğer seremonilerle birlikte bir elçi sözü verecekti ve padişah Edirne'ye varır varmaz bu elçi varmış olacaktı. Bunun üzerine kampını toplamış ve ordusunu dağıtmıştı. Şimdi onu aşağılamışlar ve sözlerini tutmamışlardır. Geri dönüşlerinden beri hiçbir elçi, haberci veya bir mektup gönderilmemiştir. Bu yüzden bir arabuluculuğu duymayacaklardı ve majesteleri'nin de bu teklifte padişahın onuru için değerli olmadığını söylendi. Bu da benden ciddiyet çekmek veya benim Lehistan kralı adına mı bir teklif yaptığımı görmek için söylenmişti. Bu konuda buradaki temsilciyi bilgilendirmiş ve şu an durdukları yerin onurlu olmadığını bilerek bu cevabı vermekten başkasını yapamazdım. [Cevabımda] majestelerin bir dost olarak hareket ettiğini ve padişahı üzerine çok fazla düşman çekmemesi zira hiçbir hususun majestelerini Hristiyanlığın genel amacını terkedecek kadar güçlü olmadığını, büyükbabasının da Kraliçe Elizabeth'ten iyi bir başarıyla benzer bir teklifi anladığı konusunda uyarmak için hareket ettiğini söyledim. Ve majestelerinin padişahın kraliyet seleflerinizin onun atalarından gördüğü kadar saygıyı hak ettiği konusunda şüphe duymadım. Fakat eğer majestelerine hiçbir barışı duymayacaklarına dair bir cevapla dönersem, onların kendi amaçlarında bu kadar kör olmalarından dolayı çok üzgün olurum. Buna cevap verdi ve sonuç olarak benim Lehistan'a mektup yazmamı ve imparatorun onurunun teselli edilmesi için soyluluğun gücüne sahip bir elçinin gelişini sağlamam için aracı olmam gerektiğiydi. Sonra eğer antlaşmada herhangi bir zorluk çıkarsa majesteleri hakem olacaktı ve sizin değersiz hizmetkârınız olan ben de karar verecek ve uzlaşma

sağlayacaktım. Ve böylece majestelerinin adına ve dostluğuna nasıl bir saygı taşıdıklarını göstereceklerdi.

Majesteleri eğer son haberlerime bakmaya tenezzül ederlerse sınır üzerinde yapılan şartların sıralı ve ön hükümlü olduğunu öğrenebilir. Parlamento sonra haraç gibi yorumlanmaması için herhangi bir hediye veya bağış göndermeyi reddetmiştir. Sadece Hotin'in Boğdan prensine teslim edilmesini onaylamışlardır. Lehistan tacına bağı birisi olarak prensi seçmeyi, yerleştirmeyi ve azletme gücünü ve sadece eski haracı ve onaylamayı padişaha bırakmayı talep etmişlerdir. Bütün esirleri istemişlerdir. Bundan sonra padişah Tatarlar için Kazaklar için taahhüt vermeyeceklerini söylemişlerdir. Bir meskûn olsun veya olmasın isteklerine göre özgürce ticaret yapabileceklerdi. Ve bu şartlarda elçi beklenmişti. Fakat sonra Tatarların son akını üzerine elçi bekletilmiştir. Eğer padişah o birliğin kaptanını cezalandırmazsa antlaşmaya devam etmeyeceğine dair itiraz etmişlerdir. Ve bu konuda sorun yaşamaktadırlar ve savaş için uygunsuz oldukları ve barış istemeğe de utandıkları için herhangi bir şart üzerine buraya bir elçi çekmek istemektedirler. Padişahın bahanesi Leh'in sınır üzerindeki orduyu dağıtmadığı için Tatar'ı cezalandıramayacak olmasıdır. Kendisi bunu talep etmektedir ve diğeri de herşey tamamlanana kadar bunu yapmayacaktır. Türkler aynı zamanda Moskova dükünün Lehistan'ının bir tarafını işgal etmesinden heyecanlanmış ve ganimeti bölüşme sözü vermişlerdir. Fakat bu da onurlu mektuplarla Moskova dükü tarafından reddedilmiştir. Mektuplarda barışın 14 yıl için yapıldığını ve adil bir sebep olmadan başkalarının amacı için bozmayacağını söylemiştir.

Böylece bu saray Lehlerle utançtan daha iyi bir sonuç elde etmek için her tarafta umutsuz duruma düşmüş ve bu yüzden her ne kadar tersini iddia etseler de majestelerinin teklifinden çok memnun olmuştur. Buradaki pek çok kişinin Lehlerin çok sert olduğunu ve eğer barış devam etmezse hatanın onlar üzerine düşeceğini düşündüğünü itiraf etmek zorundayım. Ve her ne kadar Tanrı onları ilk şiddetten kurtarmış ve kutsamış olsa da onlara hâlâ saldıracak güce ve gereçlere eksik olmayan genç ve dik başlı prensin umutsuz öfkelerini üzerlerine çekerek ve kendilerini yücelterek iyi yapmayacaklardır. Bu yüzden majestelerinin onayını umarak Lehistan'a mektup yazma cesaretini göstermeliyim. Fakat oradan bir sekreterin geniş talimatlarla birlikte yolda olduğuna dair kesin bir haber aldım ve eğer Padişah bu şartları kabul ederse elçi de devam edecektir. Onun varışı üzerine majestelerinin onuru ve otoritesi üzerine bütün ihtilaflarda uzlaşma sağlayacağıma dair şüphem yoktur. Buradaki temsilci sadece

majestelerinin korumasını kabul etti ve diğer bütün meskun elçilerin benzer korumasını da reddetti. Fransız elçisi de henüz teslim edilmemiş bir mektuptan aynı emri almıştı. Ve kendisi de sıcaklıkta hiçbir şey yapmadığı için kendisinin sonuca çağırılacağını düşünmüyorum.

Üçüncüsüne ise vezir esirler olan talebin umumî antlaşmayı ve barışın yapılmasını takip etmesi için zamansız olduğunu söyledi. [26] Eğer [barış] bitirilirse majesteleri sizin için bana Olensky kontu tarafından verilen raporda bahsedilen isimlerden, pek çok sorun çıkarıcı ve önceden de hapisten kaçmış olan Prens Corresky dışında hepsinin özgür bırakılacağını görecektir. Fakat şimdi kendisi genel amaca alınmıştır ve Lehler de onun özgürlüğü olmadan barış yapmayacaklardır. Daha sonra ben onun için daha iyi muamele ve daha iyi bir mahkûmiyet talep ettim. Onu geceleyin zincirlemekte ve gündüz de gözlerini bağlamaktaydılar. Bunu [daha iyi muamele ve mahkumiyet] elde edebileceğimden şüphem yoktur. Fakat Fransız elçisinin durumunu hatırlayarak onlar için söz verme cesaretinde bulunamıyorum. William Fourbes'in oğlu olan İskoç adam içinse kendisi Tatarlar tarafından esir alınmış ve onların topraklarına düşmüştür. Ve bizim bu yerdeki gücümüz sadece parayla sağlanmaktadır. Fakat majestelerine onun için özel bir emanet için sonsuz teşekkürlerini gönderen Wolmarus Formzback bana o ve onun altında hizmet edenler için emir verdiğini belirtti. Ve kendisi de özel bir alâka ile majestelerine olan minnettarlığını gösterecektir.

Dördüncüsüne ise, vezir padişahın adına onları reddederek cevap verdi. Bana herhangi bir İngiliz'le birlikteyken hangi emirleri alacağımı, hangi emirleri isteyeceğimi sundu. Fakat onlara ne itaat edileceğini ne de bunu gerçekten yapacaklarını bildiğim için, kapitülasyonlarımıza eğer ilk emrimizin tarifinden sonra majestelerinin kulları üzerine bir yağma yapılırsa padişah onuru üzerine [Cezayir ve Tunusluların] herhangi bir limanına girmesine izin vermeyeceği veya onlarla ne deniz de ne de topraklarındaki herhangi bir ticaret yapmayacağı, destek vermeyeceği, demir atmasına izin verilmemesine dair bir madde eklenmesini istedim. [onun yerine] Onlar majestelerinin onları bastırabilmesi için denizde gösterileceklerdir. Ve ondan sonra imparatorun majesteleriyle samimi bir şekilde antlaşma yaptığı kesin olacaktır. Aksi takdirde hâlâ onların bütün hareketlerinin sahtekârlığın maskeleri olduğuna inanacağız ve majesteleri de kendi adaletini yapmaya zorlanacaktır. Bunu elde edebilir miyim veya bunun nasıl korunacağı konusunu ise bilemiyorum. Bu arada elde edebildiğim en iyi hükmü padişahın isteğinin geniş beyanıyla birlikte alabilmeyi ve onu hem Tunus'a hem de

Cezayir'e göndermeyi umuyorum. Orada eğer majesteleri için onurlu olduğunu veya dürüstçe gözetebileceğini düşünseydim orayla barış yapabile şüphem olmazdı. Fakat bu nokta da hiçbir inancım yoktur ve naçizce majestelerinin emrini beklemekteyim.

Beşincisine ise vezir onun eski bir mesele olduğunu ve üç eski vezirin zamanında benim haleflerimin ferahlık elde edemediği konusunda ona baskı yaparak onu incittiğimi söyledi. Bu yüzden kendisi de başka adamların hareketlerine bakmayacak veya ölümlerin kemiklerini aramayacaktı. Fakat kendisi benden yönetimde bulunma onuruna sahip olduğu sürece bize hiçbir yanlıştın yapılmayacağı sözünü vereceği ve bütün şikâyetlerimizi duyacağı böylece hiç kimsenin hareketleri üzerine bakmasına gerek duymayacağına dair verdiği cevapla tatmin olmamı istedi. Buna sert bir cevap gönderdim. Fakat ne sonuç getireceğini bilmiyorum. Majesteleri Halep'te yakın zamanda benzer kalite de yapılanlarla birlikte çok büyük ve desteklenemez olduğunu bilmek isteyecektir. Şimdi bu konuyla mücadele etmekteyim. Fakat eğer iyi bir seçim yaptıysanız vekilinize güvenmeye tenezzül etmenizden başka bir çözüm daha bilmiyorum. Zira eğer gücüm olduğunu düşünürlerse harikalar yaratabileceğimden eminim.

Majestelerinin mektubundaki son verilen emire gelirsek, görevimi yapmak için bütün bunların detaylı bir şekilde cevaplandırılmasını istedim ve o [istediği cevap] veya etkili başka bir cevap olmadan genellikleri ve kelimeleri kabul etmekte gönülsüz olacağım. Sert bir sorgulama olmadan majestelerinin kabul etmesini naçiz bir şekilde istediğim, şu ana kadar bütün yaptıklarımın özü budur.

Buraya bu sarayı çok kızdıran Bethlen Gabor ile imparator arasında barış yapıldığına dair çeşitli haberler gelmiştir. Bunun üzerine Gabor'un vekilleri maaşlarından azledilmişler ve Gabor'dan haracın geri kalanın ödenmesinin talep edilmesi emir verilmiştir. Fakat daha yakın zamanda 18 gün içerisinde Budin ve Kanijye'den imparatorun, kardeşinin ve bir oğlunun çeşitli lordlarla birlikte Inspurgh yolunda öldürüldüğüne dair garip ve acı haberler gelmektedir. Buna Gabor'u fırsat beklemesi ve eline geçirebildiği herşeyi ele geçirmesi için harekete geçirilmesi ve bütün Macaristan ve Rumeli paşalarına ona yardım etmesi için emir gönderilecek kadar inanılmıştır. Padişahın Asya'da Sayda emirine karşı olacak savaştan özgür olacağını düşünüyorum. Kendisi haracını ve özrünü hediyelerle barış yapmak için göndermiştir. Bunların da kabul edileceğini düşünüyorum. Ve sonra da kendisinin sessiz olamayacağını bilerek kendisinin bütün öfkesini Macaristan ve [27] Avusturya

Hanedanını topraklarına çevireceğine dair hüküm veriyorum. Kendimi bu tür durumlarda nasıl yönlendireceğimi bilmem için bana doğrudan bir emir vermeniz için majestelerine naçiz bir şekilde yalvarıyorum.

Lordum Amiral'e İki Mektup

Lordum,

Bu teklifimle uzun süredir majesteleri'ne dayanan Sir Paul Pindar'ı incitmeyecektim. Ve lordumdan ona zarar vermeden meselesini halletmeyi istemekteyim. Fakat majestelerinin elmasına olan ilgisini ve pek çok kişinin büyük bir prens için uygun olan kusursuz ender bir taş olarak değer verdiğini duyarak, şimdi gücümde olan dünyada bir eşi olmadığını düşündüğüm bir mücevheri almayı majestelerine teklif etmekten başka bir şey yapamazdım. Hindistanda pek çok [mücevher] gördüm ve bir veya iki tanesi bundan daha büyüktü, fakat bununla karşılaştırılabilecek hiçbir şey daha görmedim. Taş ağırlık olarak 70 veya 71 karat etmektedir bu da Sir Paul Pindar'ın ağırlığının iki katıdır. Şekil olarak neredeyse mükemmel bir karedir, geniş ve düz bir taşıttır ve orantılı bir ağırlığa sahiptir, bütün köşeleri mükemmeldir ve su içinde eşsiz bir güzelliği vardır. Onun ötesinde en büyük kusursuzluğa sahiptir. Lordum herhangi bir prensin elinde bunun gibi başka bir tane daha olduğu bilinmemektedir. Gördüğüm sadece bir modeldi. Taşı bu sarayın en büyük sırrı olduğu için göremedim. Fakat verdiğim övgülerden eminim. Benim mücevhercilerim onu görmek için görevlendirildiler. Fiyat çok büyük olmayacaktır. Fakat gerçek değeriyle 40.000 pound ile kazanılabilir. Şu ana kadar duyduğum en büyük olan 97 karatlık mükemmel bir inci kolye vardır. Aşağıya doğru 30 karattan aşağıya doğru mükemmel elmaslar vardır. Eğer bunlar memnun ederse hızlı bir cevap ve gizli bir talep ediyorum. Eğer etmezlerse bana kendi avantajımı yapmama izin verin. Pet Valnlere bu taşı bilmektedir fakat kendisi benim bildiğimi öğrenirse o taş ya kaybolacak ya da 20.000 pounddan daha pahalı olacaktır. Lordum bana sözünüzü verebilirsiniz. Bu sadece *sans pareil*dir. Lordum hizmetkârlarınıza iyi veya kötü teklifte bulunduğu gibi bu konuyu majesteleri dışında hiç kimseye bildirmeyecektir.

Thomas Roe

Lordum,

Girişimden beri kendimi lorduma iki mektupla birlikte sunma cesaretini gösterdim. Eğer onlar vardıysa beni sizi rahatsız etmeye degecek bir meseleden başka bütün başarısızlıklardan affettirecektir. Onların içinde lorduma tehlike ile ilgili görüşüm

ve Şu an denizlerde Türk donanmalarının muhafızları olan, onlar olmadan Hristiyan sahilleri üzerinde görünme cesaretini gösteremedikleri korsanların artışıyla ilgili korku ve tehlike hakkındaki görüşümü verdiğim gibi Şu an hazırlanan bu seferin de Levant için olduğu aŐikardır. Padişah onlardan on tanesini göndermiştir. Ve Amirali de bu imparatorluğun bütün deniz gücüyle birlikte güvenli bir Şekilde onların yardımı olmadan başkaları üzerine hamleler yapamayacağını sadece denizler üzerine geçebileceklerini ve koruyabileceklerini söylemiş olduğunu söylüyorum. Bu devletin deniz üzerindeki gücünü gözlemledim ve düşündüm ve onların iyi ve kötü 100 kadırğa yapamadıklarını gördüm. Ve onlardan bazıları eski bazıları da çok küçüktür. Mhimmatları az, erzakları az ve disiplinleri de dŐmŐtr. Bu yüzden lordum deneyim ile sadece alıŐkan tüccar üzerine yağma yapmadıklarını, aynı zamanda daha büyük bir düşmanı avantaj aramak konusunda cesaretlendirdiklerini ve onları sağlama aldıklarını gördüğüm zaman bu hırsızlara olan hiddetimi baĐıŐlayacaktır. Fakat bu konu hakkında sık sık ve geniş olarak Bay Sekreter Calvert'e bahsettiğimden, her ne kadar onları sessizce geiremesem de lordumu daha fazla [onlarla] rahatsız etmeyeceğim. Burada kendimizi savunmak için yapacaklarım abalarımın en iyisi olacaktır. Aynı zamanda lorduma benim buradaki yeniliğimin ve az deneyiminin öğrenebildiği kadar, özellikle de Leh savaşının başarısı ve ondan sonraki antlaşmayı anlatan bu saraydaki bütün olayları ve değişiklikleri gönderdim. Sizin yardımınız ile majestelerinin bunlardan bilgi aldığını ve ben emirlerinin birazını uygulayabilene kadar ve kendimi bu kötü yerdeki en iyi bilgilerle donatana kadar onun karşısına doğrudan parçalarla çıkmaya korktuğumdan dolayı grevimdeki ciddiyetim olarak kabul ettiğini umuyorum. Ve Şimdi görüŐmemizi yapmış oldum. GrŐmemde majestelerinin haberini tamamen teslim ettim ve pek çok telafi talep ettim ve vezirlerle küçük bir tartışma ve müzakere sürdürdüm. Majestelerine bana verilen cevaplarla birlikte bu dolandırıcı ülkenin güzel sözlerinin tesiri ve başarısı hakkındaki görüşümü de sunma cesaretini gösterdim. Bunları lordumun elleri ile sunma cesaretini gösterdiğim gibi eğer sizin iyi sözlerinizden biri ile onurlandırılma iltimasını elde edebilirlerse [28] onların en azından himayeniz ile kabul edileceğinden Şüphem yoktur ve ben de bu güzel sürgün içinde efendimin benim hakkındaki görüşünün azalmadığını görerek biraz huzur ve saadete sahip olabilirim. Lorduma burada bana majestelerini memnun edebilecek bir Şeyler yapma teklifi yapılmış olması ve çok iyi değerli bir teklif olması konusunda lordumun onu bununla bilgilendirmeniz konusunda rica etmenin uygun olduğunu düşünmem konusunda yapabileceğim başka özel bir

hizmet yoktur. Ve bu [teklifin] eğer el konulursa keşfedilme riski ve tehlikesi olduğu için şifreli olarak eke koydum. Şifrenin anahtarını Bay Sekreter Calvert'ten almayı isteyebilirsiniz. Lordumdan bu konuyu majesteleri dışında hiç kimseye iletmemenizi ve bana bütün ivedilikle, aynı gizlilikle onun veya sizin isteğiniz ile ilgili bir cevap göndermenizi istiyorum. Eğer bu türde lordum garip şeyler isterse bu görüşün benim üzerime atıldığı gibi aynı fırsata sahip başka bir adam da bilmiyorum. Ve ben de bütün diğer şeyler de olduğu gibi Thomas Roe'nun hiçbir zaman silinmeyeceği hizmetkârlarınız üzerine attığınız cömert yardımlara layık olarak takdir edilmeye çabalayacağım. İstanbul 9/19 Mart 1621

Bay Sekreter Calvert'ten

Lordum

Gidişinizden beri sizden Malaga'dan, Messina'dan, Zenta'dan ve İstanbul'dan dört değişik mektup aldım. Bunlardan sonuncusu eski takvime göre 10 Ocak tarihliydi ve oraya vardıktan sonraki ilk mektubunuzdu. Bunlara cevap vermeden evvel, size şahsımın, eşimin ve bütün ailemin mutluluğunun siz ve hanımefendinin o limana güven içinde varmasından dolayı çoğaldığını söylemeden edemem. Son zamanlarda pek çok işim olmuştu ve bunların hâlâ benim ellerim üzerinde olması beni zaman darlığına sürüklemiştir. Kurye bu mektubu alacak olan kişiye gitmeye hazırdır. Bu yüzden lordum beni mektuplarında çok detaylı bir şekilde anlattığı büyük acılara tekrar aynı genişlikte cevap veremediysem beni affetsin. Majesteleri zaman zaman ellerime geldiği sürece bütün mektuplarınızın başlıkları ile bilgilendiriyorum ve İstanbul'dan gelen son mektubun tamamını bana karşısında okuttu. Bu da hafızamda şimdi en taze olan olduğu için lorduma bana size daha fazla talimat istediğiniz noktalar için ne cevap vermemi emrettiğini anlatacağım.

Majesteleri padişahın Hristiyanlığa yaptığı savaşların iyi başarısının bütün avantajlarını bir kenara bırakacak kadar iyi bir Hristiyandır. Bu zamanda majesteleri pek çok yükümlülük ile iyi dilekler dilemek zorunda olduğu tarafın sağlanmasını gözetiyor gibi görünse de Tanrının, onun ordularının bir zamanlar olduğu gibi korku nedeni olacak kadar muzaffer olmamasına izin vermediği için ondan daha mutlu bir prensin veya özel bir insanın olmadığını söyleme cesaretini gösterebilirim. Ve bu yüzden hem bizim daha önce bu kadar detaylı olmasa da biraz duyduğumuz son yenilgisi hem de kendisinin şu an benzer bir hareket eğiliminde olmamasına dair gönderdiğiniz haberler majesteleri için çok makbuldü. Eğer orada imparator veya Leh ile bir barış antlaşmasına

gelmek gibi bir niyet bulursanız majesteleri sizin bütün yollarla majestelerinin ismini ve kendi ikna gücünün otoritesini kullanmanıza, o prenslerin vekillerinin sizin müdahil olmanıza razı olacak kadar izin vermektedir. Böylece siz de meselelerin ve kavgalara yabancı olup size talimat veya otorite veremeyeceğimiz yerlerde majestelerinin sözünü ve otoritesini herhangi bir detayın uygulanmasında kullanmayacaksa ve onların dostu ve müttefiki olan bir Hristiyan prens olarak arabuluculuktan başka bir isteği yoktur.

Bethlen Gabor meselesine gelirsek eğer, ona verdiğiniz karakter majestelerinin her zamanki görüşüyle uyumludur. Majesteleri şimdiye kadar onunla hiçbir şey yapmayacaktır ve onunla ilgili, ona alâka gösterme sorumluluğunu alanlara bırakmaktan ve meseleleriyle ilgili hiçbir bilgi almayacaktır.

Sizin Messina'da Prens Filibert ve Malaga'da yargıç tarafından gördüğünüz asil muamele için majesteleri tarafından hak ettikleri gibi buradaki elçiye şükran dolu bir şekilde söylenmiştir. Zira ona, orada şahsınıza yaptıklarından daha fazla bir onur veremezlerdi. Aynı zamanda şahsen elçiye bana majestelerinin de bundan haberdar olması için verdiğiniz ciddi taleple birlikte ne kadar geniş bir şekilde [gördüğü muameleyi] bildirdiğinizi söyledim. Ve ben de bu hafta İspanya'ya yazdığım iki mektupla da aynısını yapacağım. Prens Filibert'in sizinle İstanbul'da tesis etmek istediği mektuplaşmadan majesteleri iyi derecede memnun olmuştur ki olağan hadiseleri bildirmekten, ona memnuniyet vermek için sakınmayacaksınız.[29] Fakat lordumu dostunuz ve sizin de benim dostum ve komşum olduğunu hatırlayan birisi olarak mektuplarınızda sıradan meselelerde bile çok tedbirli olmaya dikkat etmeniz konusunda tavsiye vermeme izin verin. Zira Barbar devletler bir kere haset muamelelerine başladıkları zaman bu hasetler bir neden olmadan kolaylıkla silinemez. Ve itiraf etmem gerekir ki Prens Filibert tarafından belki de gayretli ve eğer padişah ile hükümdarımız kral arasındaki barışı bozacak bir şey yapmanızın İspanya kralına kötü bir hizmet olmayacağını bilerek bu nasihatimizi tutma amacı olmadan, varışınızdan sonraki iki gün içerisinde bir adam göndermesinden çok rahatsız oldum. Benim size ve güvenliğinize olan alâkam bir sebep olmadan bu girişimden şüphelenmeme yol açmaktadır. Fakat eminim ki şahsınız ve Türk topraklarında olan kullarımız böyle bir konuda çok düşüncelidir. Aksi takdirde, eğer ticareti şimdikinden daha iyi yapmak için güvenli bir yol alınmazsa, majesteleri dostluğu ile şimdi maruz kaldığı onursuzluk ve dezavantajlara tahammül etmektense onunla barışı bozmayı tercih eder.

Bu son yılda Levant denizinde mahvolan zavallı insanların şikâyetleri her gün majestelerinin kulağına gelmektedir. Ve her gün rapor edilen bir felaket ya da başka şeylerden sefil hikâyeler duymak üzücüdür. Lordum, Malaga'dan yazdığı mektupta çok doğru ve akıllı bir şekilde hem hasar hem de sebebini belirtmiş hem de en kesin çözümü öne sürmüştür. Fakat burada gecelerimizi ve günlerimizi kesintisiz ara olmaksızın alan diğer meselelerinin yoğunluğuyla o kadar dikkatimizi başka yönlere vermişizdir ki her ne kadar bu meselenin herhangi bir mesele kadar büyük önemi olsa da onun için bir boş saat bile göremiyorum. Bunun yanı sıra bizi hangi şartlarda bıraktığımızı iyi bildiğiniz için size deniz de büyük bir hareket yapma gereçleri konusunda açıkça konuşmak için lorduma majestelerinin haznedarının bu kadar büyük bir girişim için önemli bir miktar para sağlayamayacağını söylemem lâzım. Diğer taraftan Cezayirlilerle barış yapmanın en ciddi takipçileri ise tüccarlardır. Fakat (her ne kadar Hollandalılar bunu yakın zamanda yapmış olsalar da) majesteleri bu tür bir hareketin, özellikle de şimdi Robert Manfell üç yıllığına filosuyla denize açıldığı zaman yaptığı sözleşme henüz bitmediği için onursuzluk getireceğinden dolayı böyle bir barışı duymayacaktır. Her halükârda erzağın zamanında sağlanması ve yeni gemilerin taze desteği için, donanma o madde bitmeden önce yurda dönmeye zorlanacaktır. Buna rağmen majestelerinin alâkasının ve tasarrufunun o denizlerdeki insanların güvenliği için bir alâka düşünecek kadar alâka göstereceğini umuyorum. Bunun için makamımı ve görevimi ilgilendirdiği kadar güvenilir hatırlatıcı olacağım.

Lordumu ilk olarak amaçladığımdan ve zamanım olduğunu düşündüğümünden daha fazla alıkoydum. Bu bölgelerde olanları lorduma birkaç kelimeyle bilmenize degecek kadar anlatacağım.

İmparator, Prens Palatine ile ateşkes yapmayı kabul etti ve şartlar Brüksel de anlaşılacaktır. Prens antlaşmayı tamamlamak için imparatorun tam güç ve görev almıştır. Antlaşmaya yardım etmek için Sir Richard Weston gelecek hafta oraya gitmektedir. Barış antlaşması ondan hemen sonra gelmektedir. Fakat nerede ve hangi araçlar ile yapılacağı konusunda henüz bir mutabakata varılmamıştır. Bu arada yürekten sevgisini temin ettirmek ve Hristiyanlığın barışını yeniden tesis etme isteğini bildirmek ve majesteleriyle bütün kardeşçe sevgiyi ve dostluğu devam ettirmek için imparator Swatzenberg kontunu majestelerine elçi olarak buraya göndermiştir. Kendisi Danimarka evinde konaklamıştır ve Westminster'daki yukarı parlamento konağında ilk umumî görüşmesini yapmıştır ve her yolda çok soylu bir şekilde muamele görmüştür. Bir

sonraki hafta veda edecektir. Geçen ayın 20'sinde Lordum Digby buradan İspanya'ya doğru gönderildi fakat gemisine ait olan gerekliliklerin eksikliğinden dolayı uzun süre Plymouth'ta bekledi. Fakat bu zamanda onun gittiğini umuyorum. Her saat bunu duymayı beklemekteyim. Gondomar kontu da aynı zamanda efendisinden birkaç aylığına, [İngiltere'ye] geri dönme amacıyla İspanya'daki dostlarını ziyaret edebilmesi için izin aldı. Onun yokluğunda Şimdi Cambay valisi olan Carlos de Coloma buraya olağanüstü elçi olarak ikamet etmeye geldi. Palatine elektörü gizlice kılık değiştirerek üç veya dört kişiyle birlikte Palatinate'a gitmiştir. Ve majestelerinin kraliyet kızı Haghe'de her saat yeni çocuğunun doğmasını beklemektedirler. Tanrı'ya onlara hem mutlu hem de güvenli bir yolculuk göndermesi için dua ediyorum. Ve [30] lorduma ve hizmetimi sunmanızı istediğim leydim Roe'ya sizin güvenilir dostunuz ve size hizmet eden vekiliniz olmamı dilediğim gibi bütün sağlık ve saadeti diliyorum. St. Mart'inslane , 11 Nisan 1622

Bay Sekreter Calvert'ten

Lordum

Size yazdığım son mektup bu ayın 11'nde idi ve size Şimdi burada bir suretini gönderiyorum. O tarihten beri yeniden yazmaya değecek herhangi bir olay gerçekleşmedi. Sadece lordumun, majestelerinin kraliyet kızının arşamba günü Nisan'ın 17'nde Haghe'de (Tanrı'ya Şükürler olsun) bir kız çocuğu daha doğurduğunu ve Prens Palatinat'ın ülkesine güven içinde vardığını duymaktan memnun olacağınızı bildiğimden bu konuyu size bildirmek istedim. Sir Richard Weston ise Şu an Flander'dadır. Ve kendisinden barış ve evlilik gibi iki büyük meselede ne bekleyebileceğimizi kısa sürede duyacağız. Sizden sık sık ailemde hatırlanan ve dua edildiği konusunda temin edeceğim leydim Roe'ya hizmetimi sunmanızı istiyorum. Size hizmet eden güvenilir dostunuz olarak ikinize de bütün sağlık ve mutlulukları dilerim. Whitehall 25 Nisan1622

George Calvert

Mektuplarınızın hepsi ellerime geldikleri zaman yönlendirildikleri yere göre güvenli olarak teslim edilmektedirler. Ve bu yüzden onları kuzenim Branthwait'e değil hl bana olan zarflara koymanızı rica ediyorum. Zira eğer kendisi yola çıkarsa her ne kadar onun zarfı altında benim ellerimde olacak olsalar da onun geri dönüşüne kadar kendi mektuplarını ile gelemem

Majestelerine

Majestelerini Memnun Etsin,

İlk mektubum ile majestelerine yapabildiğim herhangi bir şeyden ziyade amaçlarım ile ilgili bir hesap gönderme cesaretinde bulunmuştum. Fakat şimdi benim umutlarıma ve inançlarıma karşı olan herşeyi tekliften bazı sonuçlara getirdiğimden dolayı naçiz bir şekilde majestelerini rahatsızlıklarım ile rahatsız etmek için izin istiyorum.

Padişah majestelerinin kraliyet mektubuna bir cevap göndermiştir. Bu mektuptaki, bu sarayın eski küstah tarzı olan bazı cümlelerdeki kibri görmemek isterseniz, öz olarak majestelerine, hem majestelerinin hem de kraliyet emriniz ile benim tarafımdan yapılan tekliflerdeki herşeye özel bir cevap taşıdığı için memnuniyet vereceğini umuyorum. Ve genel olarak majestelerine hiçbir eşitlik düşünmeyenlerden bir prense daha önce gönderilmediği kadar saygı ve gözetimle dolu olduğunu zannediyorum. Ve onların majestelerine tatmin vermek için gösterdikleri bu alâkanın durumunu da ekleyebilirim. Bana onur seremonileriyle birlikte [Padişahın cevabı] teslim edildi ve benim derhal göndermem talep edildi. Bu amaç için bir güvenli geçiş emri verildi. Bu da benim adıma majestelerinin ellerini öpebilmesi için naçizce yalvardığım bu beyefendinin gönderilmesine yol açtı. Ve tercüme için bizim dilimizin onların retoriği ile uyuşacağı kadar hiçbir ekleme veya değişiklik olmadan doğru ve kesin olduğuna dair bu teminatı verebilirim.

O cevapta majesteleri Lehistan kralı barışının tamamlanması için bir söz alacaktır. Bu söz her ne kadar yüksek şartlarda verilmiş olsa da anlam olarak eğer oradan bir elçi gelirse ve kendi gerekliliklerinden dolayı kabul etmeye hazır oldukları bir barış teklif ederse ve eğer antlaşmada bir zorluk çıkarsa majesteleri hakem olarak onlara kanun vereceğini ve majestelerinin ricasına göre, barışın sonucu üzerine bütün esirlerin serbest bırakılacağını ihtiva etmektedir. Ve ben de eğer bu imparatorun inatçılığı Lehlerin sözünden dönmesine yol açmazsa ki şimdi bundan şüphelenmeye başladık herşeyin doğru bir şekilde uygulanacağından şüphem yoktur. Eğer majesteleri son haberime bakmaya tenezzül ederse burada parlamento tarafından tamamlanan maddeler ile birlikte bir sekreter beklendiğini görecektir. Ve Barasky¹¹³ dükü onu sınıra kadar izleyecek ve orada maddelerin kabulünü bekleyecek ve ona göre devam edecek

¹¹³ Bu isim, daha sonraki mektuplarda Zbarawsky ve Sbarass olarak anılacaktır. Bu üç isim de aynı şahsiyete aittir.

veya geri dönecektir. O zamandan beri Lehistan kralının bu imparatorun istikrarsızlığı hakkında istihbarat sahibi olmuş olup [31] daha büyük bir aceleye karar vermiş ve padişahın çavuşunu vezire kesinlikle barış yapmayı ve büyük elçisini göndermeyi söz veren mektupla göndermiştir. (O mektubun bir suretini majesteleri bununla birlikte alacaktır.) Ve böylece biz de o meseledeki herşeyin yerine oturduğunu umduk. Fakat imparator, her ne kadar başka niyetleri olduğundan inatçı bir şekilde Muhammed'in mezarını ziyaret etme konusundaki iddia edilen bağlılığını sürdürmekte ısrar etti ve ne vezirleri, ne din adamları ne de dostları tarafından ikna edilemez ne de askerlerinin başka bir kral koyacaklarına dair olan tehditleri ile alıkonulmayacak durumdaydı. Biz de burada insanların bu tür cesaret ve küstahlığa düştüğünü görerek burada bir karmaşa ve değişim olacağına dair haklı bir korku yaşamaktayız. Bu yüzden Barasky dükünün belirsiz bir kovalamayı takip etmek için ilerlemeyeceği veya basit bir kaymakam ile antlaşma yapmayacağından şüphelenilmektedir. Ve buradaki temsilci bana bu kadarını bildirmişti ve bu şekilde iki tarafın da dikkati başka yöne çevrilmiş durumdaydı. Bunun yanı sıra padişahın dükün Türk topraklarına ilerleyinceye kadar beklemeye söz vereceğine dair şüphelerim vardır. Ve o zaman [elçi] bağlanmış ve onların gücünde olmuş olacak, imparator ya onu kendisiyle birlikte gelmeye veya Lehlerin hiçbir zaman razı olmayacağı şekilde kaymakamıyla antlaşma yapmaya zorlayacaktır. Bu yüzden bir görüşme talep ettim ve Leh temsilcisinin talebi üzerine eğer Barasky düküne imparatorun onun gelişine kadar burada bekleyeceğine dair bir talimat gelmezse ne tür şüphelerin ve değişikliklerin arkadan gelebileceğini beyan etmeye karar verdim. Ve bu şekilde hem bir sonuç isteyen Lehlere hem de şiddetli bir şekilde imparatorun beklemesi için çalışan vezirlere yardım etmiş oldum. Bu konuda majestelerinin adına ricada bulunmaları kendilerinininkinden daha güvenli olacaktır. Eğer padişahın yokluğu ile herhangi bir değişiklik olursa hatanın sadece inadından dolayı olacağını iddia etmektedirler. Ve onlar için arabuluculuk yapan majesteleri ve Lehler tamamen bunun dışındadırlar. Ve şimdilik o meselenin durumu bu şekildedirler. Bu konuda hâlâ majestelerinin onuruna layık iyi bir sonucu olacağını umuyorum.

Uygun eklemelerin yapıldığı kapitülasyonlarınız kabul edilmiştir ve mühürleme için hazırlardır. Böylece ben de majestelerinin kullarının daha önce birkaç yılda aldıklarından daha fazlasını birkaç günde aldıklarını söyleme cesaretini gösterebilirim. Bunun meyvesini bulacaklarını ve bunun için de majestelerine teşekkür edeceklerini umuyorum. Geri kalanının arasında imparatorun kendisini Tunus ve Cezayir'dekiler

için kendisini majestelerine bağlamasını sağladım. Fakat son mektubumda hem buradaki niyet hem de oranın gözetimi yüzünden o meseledeki umutlar konusunda çok değişik şeyler yazdığım için eğer avantajımızdan vazgeçirdiysem majesteleri beni affedecektir. Şimdi bu kafirlerin inancından emin değilim ama kendi görüşüme karşı savaşıyor beklediğimden daha fazlasını elde ettim ve bazı durumlar da bana onların burada gerçek olduğuna dair inanç vermektedir. Ve majestelerinin o konuda bir şeyler yapma emri ve Levant Kumpanyasından tedbirime bırakılan talimatlar ve son olarak da onların soygunları ile ticaretlerimizin maruz kaldığı büyük hasarı önceden görerek, işi en kötüsüne bırakmaktansa deneme yapmayı seçtim. Ve bu yüzden padişahın alınabilecek en etkili kapitülasyon ve hükümleri ve vezirden ve kaptan-ı deryadan mektuplar elde ettim onları bir İngilizle birlikte gidecek bu sarayın bir hizmetkârı ve habercisiyle birlikte oraya, padişahın adına barış ve tazminat şartlarını öne sürmek için göndermeye karar verdim. Ve her ne kadar bunları oradan niyetlenen bir antlaşmaya yardım etmek için İngiltere'ye göndermemeye dair bir ima alsam da bunun majestelerinin onuruyla bağdaşmayacağını ve bu kadar adi şartlardaki konularla eşitlik şartlarında görüşme yapmayı reddedeceğinizi düşündüğüm. Fakat bunun yerine buradaki bir otoriteden buna bir zemin oluşturmayı ve daha kısa süre ve daha az masrafla göndermenin daha uygun olduğunu düşündüm. Bunu majestelerinin sadece kabul etmesini ve beni doğrulaması için değil, aynı zamanda eğer buna başlarsam bana kraliyet yardımınızı vermeye tenezzül etmeniz için size yalvarıyorum. Ve bunu sonuca getirmek için majestelerinin konseyindeki lordlara emir vermek isteyeceksiniz. Ve ben de onlara geniş bir mektup yazacağım ve hepsinin suretlerini göndereceğim ki lordlarda olasılıklar tüccarlarını karşılarına çağırmak, benim için o bölgelerde uygun konsololar göndermeleri ve eskiden olduğu gibi mallarını oraya gönderme olasılıklarına dair hüküm verebilirler. (zira bu konu barışın teminatı ile uyuşacaktır) ve ben de herşeyin huzurlu olacağına ve bu imparatorluğun herhangi bir bölgesinde iyi kâr getirecek ticarete başlanacağına dair büyük bir şüphe yapmıyorum. Bunu kafamdaki bu yol ile yaptım. Ve rızaları olmadan tüccarların keseleri üzerine cesur olma cesareti gösteremediğim için en büyük masrafı kendi zavallı servetimden yaptım. Fakat majestelerinin [32] benim bir umumî hizmetteki çabam için kaybolmayacağım bir takdirde bulunacaktır. Genel olarak tüccarlara binlere mal olmuş ve bütün güney ticaretleri bundan etkilenmiştir ki benim teşebbüs edebileceğim masraf çok az olup sadece bin olacaktır. Bu miktarla bitirmeyi umuyorum. Eğer olmazsa bu denemeden

sonra burada bir otoriteye veya ateş, kılıç ve kandan başka herhangi bir şeyden medet umulamayacağı öğrenilmiş olunacaktır.

Bütün tevazumla birlikte majestelerinden bir lütuf için naçiz bir istekte bulunma cesaretini göstereceğim. Burada padişaha ve başka adamlara parayla kurtarılabilecek olan esaret halinde majestelerinin kulları olan çeşitli zavallı adamlar vardır. Ben zaten kendi gücümün üzerinde olanı yaptım ve hâlâ da yapmaya istekli olup kendi masrafımdan bazılarını kurtarabildim. Fakat bu masraf benim için çok büyüktür ve buna rağmen kendime karşı bir acıma olmaksızın onları sefalet içinde göremiyorum. İngiltere’de majestelerinin verdiği lütuf izinleriyle kiliselerde belli bazı insanlar için pek çok para toplamaları yapıldığını gözettim. Bunların da istismar edildiğinden korkuyorum. Bu yüzden eğer majesteleri lordum Keeper ile hiçbir özel mektup patentlerine izin verilmemesine dair konuşma yapabilir. Onun yerine majesteleri ona büyük mührün teminatı altında İspanya ve Türkiye kumpanyalarının bazı dürüst ve seçilmiş adamlarına, zavallı esirler için haznedarlar olarak Londra ve Middlesex kiliselerinde aylık para toplama, merhametli ve iyi eğilimli adamlardan yardım alma, bir stok yapma teminatı verebilir. Bu da o sefalete düşmüş kötü durumdakileri kurtarmak için onların çağırısında çalışan vekilinin güvenine teslim edebilir. Bütün diğer ülkelerin de aynı amaç için bir hazinesi vardır. Bu cömert çalışmanız ve iyiliğiniz ile İsa’nın hacını reddetme umutsuzluğunda olan pek çok zavallı ruh kurtarılabilir. Ve pek çoğu da geri dönebilir, majestelerine hizmet edebilir ve sizin sonsuz saadetiniz için dua edebilir. Majesteleri benim bu küstah rahatsızlığımı affetmeyecek isteyecektir ve her ne kadar benim hizmetimin küçük etkisi olsa da majestelerinin en sadık kulu ve hizmetkârı olarak benim, ihtişamlı ve uzun hükmünüz için olan dualarım çok ateşli olacaktır. İstanbul 28 Nisan 1622

THO. ROE

Prese

Ekselanslarını Memnun Etsin,

Ekselanslarına Lehistan’a karşı yapılan işgalin başarısı ile ilgili en son hesabı vereceğim. Türk ordusunun geri dönüşüyle ilgili haberleri ve barışın da bunu takip edeceğine dair olan haberleri aldınız. Fakat size daha detaylı ve daha kesin haberler verebileceğimi düşünebileceğimden ekselansları her ne kadar size bazı vadesi geçmiş meseleler getirsem de beni affedecektir. Bizi konuştuğumuz büyük ve muazzam ordunun yarısı bile buraya varamamıştır. Ordu yükleri de eklendiğinde her türden

300.000 sayısı geçmiyordu. Fakat bu uygulandığından daha fazlasını yapmak için büyük yeterli sayıydı. Fakat bu aşırı büyük kalabalıklar *et pereunt mole sua* her zaman kendilerini yok eder ve yerler. Boğdan'daki, savaşın başlamasında rolü olan, padişahın koruması altında olan o bölgenin prensi tarafından Lehlere verilmek üzereyken kendini savunmuş küçük bir kale olan Hotin onlarda kalmıştır. Böylece Türk Boristin'i geçerken orayı arkada onu kuvvetsiz arkasında bırakmak zorunda kalmış ve güç bir şekilde sınırda ordusuyla birlikte sınırda kamp kurmuştur. Ve daha sonra bir Tatar prensini akınlar yapması ve dış ülkede yağmalar yapması için göndermiştir. Lehler siperlere girmiş ve şansölye tarafından yönetilen 60.000 kişiyle padişahın ordusuyla yüzleştiler. Kral Krakov'da kalmıştı. Ve prens de Leh soylularının gücüyle birlikte Caminitza'daydı. İki tarafta karşılıklı küçük akınlar yaptılar. Fakat 34 günden sonra Lehler geceleyin Yeniçerilerin bölgesine saldırdılar ve aniden büyük bir karmaşa ve korku yarattılar ve katliamlarda bulundular. Ve çok yağmur yağıyordu. İki ordunun erzak ihtiyacı vardı. Özellikle de atlar için. Veziriazam ve bazı diğer akıllı adamlar imparatoru [33] geri çekilmeye zorlamak ve şansölye tarafından sunulan şartları kabul etmeye ikna etmek için kullandılar. Ve bu kadar ani bir şekilde ordu dağıldı. Padişah kılıç, kıtlık, hastalık ve soğuktan 80.000 kadar adam ve 100.000 at kaybetti. Geri kalanı yıpranmış, bozulmuş ve neredeyse isyan edece haldeydi. Geçen Kasım'da Edirne'ye geri göndü. şartlar Hotin'in Boğdan prensine teslim edilmesi, Tatarların Lehler, Kazakların da Türkler üzerine akın yapmayacak olması ve bunu güven altına olmak için Tatarların bir Mirza'yı rehine olarak Lehistan'a gönderecek olması ve Lehlerin de hediyelerle birlikte İstanbul'a bir meskûn gönderecek olmaları, Lehlerin eskiden olduğu gibi Tatar prensine yıllık bağış yapacak olmasıydı. Ve böylece eski antlaşmalara olan referanslarla birlikte iki ordu da dağılacaktı ve şansölye'nin Lehistan kralı ve Parlamentosu adına koyduğu ön hükümlerle birlikte iki tarafta barışı tamamlamak için elçi göndereceklerdi. Parlamento daha sonra toplanıp çok büyük olmayan değişiklikler yoktu. Sadece hediye göndermeyeceklerdi, onun yerine özgürce antlaşması için bir elçi göndereceklerdi. Bunu Türklerin bir haraç veya savaş tazminatı olarak algılamaması için yapacaklardı. Böylece bu mesele o zamandan beri hiçbir sonuca dayanmamıştı. Lehler imparatorun aniden geri çekilişini avantajları üzerine kullanmışlar ve beklenenden henüz çok azını uygulamışlar (sadece Hotin'i teslim etmişlerdir) bu da bu saraya büyük bir memnuniyetsizlik getirmiştir. Fakat yakın zamanda kral büyükelçisini buraya herşeyi halletmek için göndermeye söz veren bir mektup (bir suretini

majestelerine gönderdim) göndermiştir. Fakat imparator bütün vezir danışmanlarının isteğine ters olarak Muhammed'in mezarını ziyaret etmek için şehirden ayrılmaya hazırdı. Biz de yeniden (Lehistan'da seçilen) Barasky dükünün gelmeyeceğinden, onu takip etmeyeceğinden veya burada bırakılan memur ile müzakere etmeyeceğinden şüphelenmeye başladık. Ve böylece herşey bu şekilde şüpheli şartlar üzerine kalacak gibi [görünmektedir] ve sonra da Kazakların veya Tatarların huzursuz eğilimleri kolaylıkla yeni ateşler yakacaktır. Majestelerinin adına bu barış için arabuluculuk yaptım ve imparatorun majestelerine gönderdiği mektupta Ekselanslarının göreceği gibi onun değersiz vekili olan benim tarafımdan bütün ihtilafların majestelerine atfedileceği ve daha iyi bir mahkumiyet elde edebildiğim buradaki soylu esirlerin barış tamamlandıktan sonra onun hususundan dolayı serbest bırakılacağına dair onurlu bir cevap aldım.

Padişahın otoritesi ile Tunus ve Cezayir Beyleri ile bir barış tesis etmeye çalıştım ve bu amaç için oraya çeşitli hüküm ve mektuplar gönderdim. Ve her ne kadar onların kendi küllerine gömülmüş olarak görmeyi tercih etsem de eşit olarak bu konuyla alakalı olan diğer kişilerin başarısızlığı ile çok fazla ihtişam umudu göremeyerek, majestelerinin ve Ekselanslarının, en azından zavallı tüccarlarımızın huzuru ve onların güvenliği için yaptığım hamleyi iyi olarak kabul edeceğinizi umuyorum. Bunun kamu yararına büyük bir kâr etkisi yapacağından şüphem yoktur.

Bu yıl düzenli olarak sahilleri korumak için 19 kadırgadan başka hazırlanan başka bir ordu yoktur. Ve şimdi kaptan paşa komutası altında 30 tane daha fazla olan çok zayıf, eski, çürümüş ve adam olmadığı başka bir donanma da Levant'a gitmeye hazırdır. Ve ben de eğer onlar Prens Filibert'le karşılaşılırsa, Lehistan ordusundan daha kötü durumda geri döneceklerine inanıyorum. Fakat zannedersen birbirlerinden uzak duracaklardır. Ekselanslarınız bu korkulan imparatorluğun hem gücünün hem de disiplinin o kadar az bir seviyede olduğunu ki eğer Hristiyan prenslerin buna ya inanmaları veya bilmeleri halinde bunun onları, bu monarşinin büyüklüğünün ve yükselmesinin tek nedenin tersi olduğu düzen ve birliği davet edeceğini bilmek isteyecektir. Ve bu başlıkta daha geniş olabilirdim. Fakat ekselanslarının diğer bütün dünyevî hırsların üzerinde olan bunu görece kadar yaşaması ve bir parçası olmanızı umuyorum. Osmanlıların soyu neredeyse tükenmiştir. Sadece bir tane çılgın bir amca ve bir tane de kardeş vardır. Ve bu imparatorunda ataların bütün devleti ve geleneğini değiştirerek, bir dilenci aziz gibi giyinmekte ve her evi izlemekte kendisini ucuz ve

küçük yapmaktadır. Ve son olarak peygamberinin kurallarının bozulduğunu gösteren rüyalar ve fantastik görümler ile rehberlik edilen bu yolculukta inat ederek kendisi sadece sevgiyi kaybetmekle kalmamış bu büyük mülkte uzun süre koruduğu ihtişam ve korkuyu da kaybetmiştir. Ve bir isyandan veya başka bir ani değişiklikten daha fazla bir şey beklenmemektedir. Tanrının merhameti onun ihtişamı için güç kullanabilecek olanların gözlerini açsın. Ekselansları benim karışıklığımı affedecek ve ekselanslarının en naçiz hizmetkârının ateşli dualarını ve bağlılığını daha iyi bir hizmet yerine kabul etmeye tenezzül edecektir. İstanbul 28 Nisan

[34]Majestelerinin Konseyinin Lordlarına

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

Onurlarınıza yazdığım son mektuplarım Levant Kumpanya'sının Sir John Eyre ile alâkalı olarak bir tasdikname talebi üzerine oluşmuştu ve bir suçlayıcı olmaya muktedir ve uygun olmayan birisi olarak lorduma o zamanlar size boş kâğıt göndermemem için bu sarayda olan hareketler ile rahatsız etme cesaretini göstermişim. O zamandan beri lordlarıma sadece iyi bir hesap vermeye uygun olmakla kalmayan, aynı zamanda yardımınızı, izninizi ve iyi yorumunuz için de yalvardığım bir miktar işler yaptım. Fakat kendi meselelerimi sunmadan önce umumî meselelerin şu an nasıl durduyuyla ilgili bir özeti kabul etmek isteyeceksiniz. Lehistan meselesi hâlâ (seçilmiş elçi) Barasky dükünün gelişinin beklentisine dair aynı şartlar üzerine dayanmaktadır. Onun uzun bekleyişi bu sarayı özellikle de ateşkesi sağlayan veziri rahatsız etmiştir. Fakat kral tarafından gönderilen bir mektup umutlarını uzatmışlardır. Fakat bütün vezirlerinin ve kaptanlarının ricası ve nasihatlerine ve hatta genel bir isyan tehlikesine rağmen imparator sert bir şekilde Mekke'yi ziyaret etme(son utanç verici geri çekilişinin bir kefareti olduğunu düşünüyorum) amacıyla ısrar etmektedir. Şimdi dükün onu gelişigüzel takip etmeyeceğinden veya burada bırakılan vekilleriyle müzakere etmeyeceğinden korkulmaktadır. Ve her ne kadar pek çok kişi onlar için söz vermesine rağmen Lehlerin barışı uygulamakta ve teminat altına almakta çok yavaş hareket etmektedirler(iyi başarılarının biraz fazla ihtişamıdır) ve soylular da krala kesin olarak emir verebileceği bir şekilde de sadık değillerdir. Bu hem buradaki temsilcilerini rahatsız etmekte hem de Türkleri memnuniyetsiz yapmaktadır. Ve ya Kazaklardan ya da Tatarlardan gelecek küçük bir hareket (ikisinin de yaşam tarzı yağmadır) kolaylıkla yeni ateşler yakacaktır. Ben bu antlaşmayı sonuca çekmek için bütün gücümü kullanmaktayım ve bunlarda da herhangi bir geriye dönüş [emaresi] göremiyorum.

Fakat eğer Leh elçisi zamanında gelirse (ertelenmesi burada bir küçümseme olarak yorumlanmıştır) bütün ihtilaflarda uzlaşılacağı ve majestelerine teslim edileceği konusunda teminat aldım. Ve böylece ben de görevimde her ne varsa elde edebileceğime dair şüphe duymuyorum. Bunun hakkında majestelerine geniş bir hesap gönderdim.

Padişah bu hafta 37 yeniçeri, 10 tane de sipahi birliğini Budin ve Kanijye sınırlarını güçlendirmek ve Bethlen Gabor'u imparatorla yaptığı işbirliğinden çekilmek için talimat vermek için gönderildi.

Karadeniz için hazırlanan filo aceleyle, dışarıda olan ve bazı yağmalar yapan Moskova Kazaklarına karşı orada muhafızlık yapmak için gönderildi.

Levant için hazırlanan donanma gitmeye hazırdır. Fakat subayların bütün gayretiyle bu limanda sayı olarak 25 kadirgayı geçememişlerdir. Ve Rodos'tan ve Ege adalarından 8 veya 10 tanesinin de onlarla buluşması beklenmektedir. Kötü, zayıf ve mürettebatsız olan bu filo, önemli bir hamlede bulunmaktan ziyade geleneği korumak için gönderilmiştir.

Bizim kendi meselemizle alâkalı olarak, isteklerimin hepsini veya pek çoğunu elde ettim ve kapitülasyonlarımızı yeniledim, düzelttim ve büyüttüm. Ve hem majestelerine hem de onurlarınıza yazdığım son mektuplarda ve Bay Sekreter Calvert'e yazdığım çeşitli mektuplarda haklı ve şiddetli bir şekilde korsanların büyümesine dair şikâyetlere bulunmuştum. Fakat komşuluk ve durumları ile bu onlarla en alâkalı olan prenslerin ya konuya dikkat vermediği ya da uygulamada bulunmadığı için onların kuvvet ile bastırılmasını görme umutları olmadan ve kötü deneyimle bizim her gün kayıp verdiğimiz ve bu ticaret yollarının bir kere bozulduğu zaman çok zor tamir edildiğini görerek, onlarla barış yapmaya çaba gösterme riskine girdim. Bu konuda çok ilerledim ve majestelerine onur getirecek şartlarda, padişahın kapitülasyon ve hükümler, vezir, amiral ve bu sarayın bütün büyük memurlardan öne sürebileceğim kadar etkili talimat ve mektuplar elde ettim. Bunların suretlerini lordlarıma gönderdim. Böylece siz de mükemmel bir çalışma yapabileceğime dair bir güvenim olmasına dair bir nedenim olup olmadığına dair hüküm verebilirsiniz. Veziriazam ve amiral, bunları bir İngilizle birlikte taşınması için kaliteli bir adamı seçti ve bu meselenin işleyişinde açıkça ciddi tavsiyeler verdi ve onları taşımak amacıyla bir kadirga gönderdi. Bunun büyük bir iltimas ve samimiyetin kanıtı olduğunu düşünüyorum. Eğer bundan sonra maddeler bırakılırsa padişahın onları bütün limanlardan kovacağını ve beylerbeylerinin

de bundan sonra soygunları askerler üzerine atma bahanelerinin olmayacağı, onun yerine onların ve diğer görevlilerin itibarları ve hayatları ile hesap vereceğini öne sürdü. [35] Böylece ben de buna inanmak zorundayım ki hiçbir şey burada daha yürekte ifade edilemez. Fakat lordlarım Tunus ve Cezayirlilerin kesin bir itaat içinde olmadığını çok iyi bilmektedirler. Bu yüzden başarı konusunda bir teminat veremem. Fakat onların bazı bağlılıkları ve [saraydan] korkuları vardır ki bu sarayın ciddi niyetini gördükleri zaman tamamen inatçı olamayacaktır. Fakat [barışın] tamamlanması kısmen benim de çabalayacağım antlaşmanın iyi çalışmasına ve kısmen de İngiltere'den gelecek uygulamaya dayanmaktadır. Ve bu yüzden onurlarınız da bizim eskiden olduğu gibi bu bölgelerde dostluk içinde ticaret yapabileceğimiz ve konaklayabileceğimiz ve majestelerinin de barışın teminatı olacak ülkemizin konsolosları belirleyeceği sözü üzerine dayandırdığımı düşünmek isteyeceklerdir. Ve majestelerinin kuvvetlerini gören pek çok kişi zengin olmuş ve şimdi güvenlik içinde yaşamak istemektedir. Bu yüzden lordlarıma naçiz bir şekilde sadece ticaretlerimizin gerekliliği düşünüldüğünde yaptığımıza izin vermekle kalmayıp Türkiye Kumpanyası tüccarları ve paylaşacakları kârların masrafın bir bölümüne katkıda bulunacağı İspanya ve Güney tacirleri için mal göndermenizi ve o bölgelerin kârlarını çok iyi bilenleri macera için heyecanlandırmanızı istiyorum. Buna ben kendi kafamdan başladım. Tek başına[barış meselesinin masraflarını] Levant Kumpanyasının hesabına koyma cesaretini gösteremedim. Fakat majestelerine ve onurlarınıza güvenerek bunu hâlâ kendi riskim üzerine taşımaktayım. Lordlarım da bunu umumî hizmetim için kaybetmemin uygun olmayacaklarını da bileceklerdir. Lordlarım da aynı zamanda, eğer ben bu barışı tamamlarsam, maddelerin iki şehrinde beylerbeyleri, beyleri, ve memurları tarafından imzalanacağını ve yükümlülükleri olarak padişaha geri göndereceklerini bilmek isteyeceklerdir. Onun bir suretini istedim. İvedilikle Cezayir'den bir ulak ile başarı haberiyle birlikte gönderilecektir. Onurlarınızın bu yolun İngiltere'den bu kadar adi şartlardaki insanlarla yapılacak bir antlaşmadan daha acele ve majesteleri için daha onurlu olduğunu (daha az masraflı olacağından eminim) düşüneceğinizi umuyorum. Ve bu yüzden bir kere de lordlarıma benim bu girişime izin vermenizi ve iletmeniz için yalvarıyorum. Bunun İngiltere'nin trafiği için büyük bir çalışma olacağını umuyorum. Ve böylece lordlarım da ülkesi ve lordlarının hizmeti için her daim feda etmeye hazır olan kişiyi cesaretlendireceksiniz. İstanbul 29 Nisan 1622

Onurlarınızın her daim gözetiminde

Lordum Keeper'a

Dürüst Onurlu,

Önceden verdiğim genel hesap ve bu fırsatta majestelerinin konseyindeki lordlara verdiğim hesap beni aynı konulardaki gereksiz tekrarları yapmaktan azade kılacaktır. Onların hiçbiri tek başlarına bir değere veya öneme sahip değildir ama bana görevimi icra etmemde yardım ettiği gibi lordumu da onlarla rahatsız etmem gerekmektedir. Fakat giderken kendimi onuruza itmişim ve dürüst yollarımda sizin korumanızı ve yardımınızı istemişim. Bunu yapmadım fakat onurlu eğiliminizin, büyüklüğünüzün ve iyiliğinizin bir yolda genişlemeye hazır olduğunu düşündüm. Böylece şimdi ikisini de kullanma fırsatına sahip olarak lordumu naçiz isteğim ile rahatsız etme cesaretini gösteriyorum. Lordumun, Cezayir ve Tunus korsanları yüzünden ticaretlerimizin [yaşadığı] sefaletini ve zorunlulukları ve benim anlayışıma göre onları gücümüz ile bastırmak konusunda umut olmadığını ve eğer hiçbir şey yapılmazsa çok kötü kayıpların veya [ticaretin] ortadan kalkacak olmasını tamamen anladığınız zaman hem ülkem için barış yapma hamleme izin vereceksiniz ve sadece güven ve sonuç olarak da ticaret ile beyan edilecek bir kabul ile İngiltere'den desteklemek isteyeceğinden şüphem yoktur. Buna onur noktası dışında hiçbir itiraz yapılamaz. Buna da kolaylıkla cevap verebilir. İlk olarak istisna olmaksızın herşeyi belirleyen gereklilik meselesi vardır. İkinci olarak antlaşma padişahla ve bu sarayın otoritesiyle yapılmıştır. Ve onlarla özgür adamlar olarak yapılmamıştır. Son olarak Fransızlar bir kere bunu yapmıştı ve Hollanda devletleri de bunu yaptı. Fakat onların hiçbiri bu kadar iyi etki veya benim şimdi başladığım ve mükemmelleştirmeyi umduğum iyi ve mümkün yollardan değildi. Ve bunların ikisi de burada bu örneği takip etmeye başlamışlar ve bana katılacaklar ve [antlaşmalarını] benim dayanaklarım üzerine inşa edeceklerdir. Böylece lordumun da trafiği ilerletmek ve zavallı batılı balıkçıları rahatlatmanın genel bir iyilik olarak algılayacağımı ve destek ve yardım vermeye tenezzül edeceğinizi umuyorum. Aynı zamanda majestelerine özel ve bireysel olarak lordumdan yardım gerektiren bir yardım ve lütuf çalışması için cesur bir istekte bulundum. Ve sizden dilenecek kadar değil onuruza iyiliğinizi ve saadetinizi gösterme fırsatı olarak sunacak kadar alacağım. [36] Burada sefil bir esarete düşmüş adamlar vardır. Ve her gün daha fazla dürüst meslekleriyle ticaret eden majestelerinin kulu olan çeşitli zavallı adam aynı tehlikeyi yaşamaktadır. Bazıları 10 ve 20 yıldır kadırgalarda kalmaktadır. Onlar küçük miktarlarla kurtarılabilirler ve Tanrı'ya ve

ülkelerine hizmet etmek için yurda gönderilebilirler. Önceki zamanlarda alınan ve satılan bazı özel adamlar için majesteleri tarafından yazılan lütuf mektupları ile pek çok bağış toplandığını gözettim. Fakat iddia edilen insanlara bunlardan çok az yardım gelmiştir. Bu yüzden eğer lordum o yolu durdurmak ve Levant ve İspanya kumpanyalarındaki bazı seçilmiş adamlara Londra, banliyöler ve Middlesex'te aylık [bağış] toplamaları yapmaları ve yurt dışındaki zavallı esirlerin haznedarları olarak, düşkün adamlara yapılan bağışları almak için, majestelerinin buradaki meskûn vekiline kendi tedbirinde onların kurtuluşu için kullanması amacıyla gönderilmesi için patent mektupları vermesi için majestelerini yönlendirirse, bunun kolay ve istekli bir şekilde yapılacağından ve iyi bir amaca hizmet edeceğinden şüphem yoktur. Bu da hem Tanrı'nın makbul karşılayacağı bir hem de lorduma onur getirecek bir harekettir. Bu şekilde umutsuzluk içinde ve ihtiyaç dolayısıyla İsa'nın haçını reddeden pek çok sefil insanı daha büyük bir bedelde kurtaracaksınız ve onlarda sizin sonsuz saadetiniz için dualarını döneceklerdir. Bunun kilisemizin büyük rahibi ve krallığımızın en büyük memurları tarafından iyi karşılanacağını umuyorum. Burada onurunuz en onurlu işlevlerinin hepsi kullanabilir ve ben de bunun içinde en güvenilir bir şekilde görevimi yapacağım, kötü bir araç olmayı bir lütuf olarak hesaplayacağım. Onurunuz bir övgü olmadan her zaman servetimi fakirlerle paylaştığımı ve [servetimin] onda birini onlara verdim. Fakat bu yükü tek başıma taşıyamayacağım. Fakat gidişimden beri yardımım ve kesem ile on dört tanesini serbest bıraktırtım ve yurda gönderdim. Onlardan iki tanesi zorla ve zayıflıkla Türk olmuşlardı. Ve ben de pek çok yıldır seleflerimin beni geçemediğini düşünüyorum. Ve bu amaç için umumî bir stoku olmayan başka bir ülke yoktur ve İtalyanlar, Sicilyalılar, Fransızlar ve Maltalılar için de burada bir haznedar vardır. Bu da bizi aynı zamanda onları Tanrının kutsamasında önde olacak bağışta onları taklit etmemiz için yönlendirebilir. Bunu çok naçiz bir şekilde lordumun himmetine ve düşüncesine teslim ediyorum.

Buradaki mesele eğer bu imparatorluğun düşüşü ve bozulması hakkındaki pek çok işareti düşünmeyecekseniz sizi rahatsız etmeye degecek durumda değildir. Mevcut padişah rüyaları ve görüleri takip etmekte ve burada uğursuz olduğunu söyledikleri fantastik planlara sahiptir. Her türden isyan mutsuzdur, hatta isyana eğilimlidir. Ve Osmanlı soyu çok zayıftır. Sadece bir deli ve bir de çocuk kalmıştır.

Buradaki Rum kilisesinin Patriği o makamı pek çok yıldır işgal edenden çok daha eğitilmiş ve akıllı bir kimsedir ve din olarak da doğrudan bir Kalvinisttir. Fakat

kendisi bunu göstermeye cesaret edememektedir. Fakat buradaki herhangi bir değişim üzerine o kiliseyi doğru yola koymak kolay bir çalışma olacaktır. Herşeye gücü yetenin yolları muhteşem ve gizlidir. Kendisi hiçbir ruhun bilmediği bir yolda yürür. Orası akbabanın gözünün görmediği, aslan yavrusunun yürümediği yerdir. Bu yüzden dilediğim gibi tahminde bulunabilirim, fakat hüküm veremem. Fakat kesinlikle bu insanların hüküm günleri çok uzakta değildir ve Tanrı kendisini düzeltecektir. Lordum konudan gereksiz yere ayrıldığım yerler için beni affedecek ve lorduma hizmet etme konusunda hırslı olanlardan birisi olarak kabul edecektir. İstanbul 29 Mart 1622

Giderken lordumdan olan naçiz isteğim, bu sürgünün benim için resmî bir ölüm olmaması için benim ismimi bazen majestelerine hatırlatmanızdı.

**Aşağıdaki 28 Nisan Tarihli Sekreter Calvert'e Yazılmış Mektuptan Bir Parçadır.
Konunun Geri Kalanı Müteakip Mektuplarda da Kapsandığı İçin Atlanmıştır**

Venedikliler 3 kadar [Osmanlı] kadırgası onların körfezlerinde alındığı için bir takım sorunlara düşmüşlerdir. Her ne kadar kapitülasyonlara göre eğer o gemiler kalyon ise bunu yapma yetkileri olmasa da adaletin olmadığı burada o gemilerin tüccar olduğu ağır bastırılacak ve bu şekilde üste çıkılacak gibi görünmektedir. Vezir meskûn elçiye efendilerini kızdıracak hareketler yapma konusunda dikkatli yapmak için birkaç kelle almak (onunki olmalı) zorunda oldukları [gibi] tahammül edilemez ve sert sözler söyledi. Onu diğer şerefsizlik emareleriyle birlikte hain ve bir casus olduğunu söyledi. [37] Ve ben de eğer umumî bir insana şiddet gösterirlerse ona yardım etmemem için bir sebep göremiyorum.

Lordum Carew'e

Lordum

Elimi lorduma yazmaktan alıkoyamazdım. Fakat sizi rahatsız etmeye değecek veya uygun bir mesele ile donanmayı istedim. Ve lordum da bu yerin bana herhangi bir yabancı ülkede görevlendirmenin diğerlerine yaptığına inandığım gibi çok az boş zaman vermektedir. Halledilecek pek çok umumî mesele vardır ve buradaki ticaretlerimizin durumunu neredeyse mahvolmuş olarak buldum. Böylece çabamdan ziyade zamanın beni başarısızlığa uğratacağı kadar yapacak çok şeyim ve verilecek pek çok cevabım vardır. Ve her ne kadar İngiltere'den cevap verecek bir mektup almasam da lordumdan bir tane 1615 tarihli beni Bantam'daki Babür toprağında ve zannedersen Çin'de arayan bir mektubunuz beni yakaladı ve beni burada buldu. Mühürlerin tamamı ve üstteki yazı bile beni çok fazla onurlanacağım eldem almışım gibi memnun etti. Ve beni daha fazla

erteleme yapmamaya, onun yerine lorduma elimde olan malzemeyi göndermeye karar verdim. Lordumun kabulüyle iyi bilgilendirilmişimdir ve bu yüzden bir özür dilemiyorum onun yerine sizden sevgim ve hizmetimin samimiyeti olarak bir özeti kabul etmenizi diliyorum.

Yolculuğumda, Sicilya üzerindeki Etna'nın ve küçük bir ada olan Stombolo'nun ateşi dışında lordum için yeni olacak veya garip olduğunu düşündüğüm bir şey görmedim. Ve Benim *Scilla* ve *Charybdis*'i veya Messina'nın ünlü ve cesur yolcunun tarifini yapmama gerek yoktur. Burada şimdi Sicilya'nın *vicario*'su (şimdi İspanya'yı beklemeden bütün görevleri dağıtma ve yönetme gücünün eklenmesiyle kral naibinden daha fazladır) olan Prens Savoylu Filibert tarafından büyük nezaket ve onur ile kabul edildim. O kadar ki kendi soyluluğunun yanı sıra onun beni kullanabilmeyi düşündüğünden şüphelenmeye başladım. Bu arada ben de İspanya, Napoli ve Sicilya kadirgalarında köle olan bütün vatandaşlarımı kurtaracak kadar onun insanlığını iyi derecede kullandım. Onların sayısı 13'tü. Bütün filo Ege'den yeni dönmüştü. Orada bizim Argier'de yaptığımız kadar çok iş yapmışlardı. Ve bunu büyük ve olağandışı bir iltimas olarak aldım ve onların hepsini kendi gemilerimiz üzerine majestelerine hizmet etmeleri için yurda gönderdim. 3 gece Zenta'da demirledim ve Odiseus ile ünlü olan Kefalonya'yı gördüm. İnebahtı, Mora'yı da gördüm. Ve böylece adalardan geçtim. Delos, Bozcaada, Truva, Sakız ve eski Yunanlıların bütün kasabalarını geçerek iki ay içerisinde İstanbul'a vardım. Malaga, Messina, Zenta ve Sakız adalarında toplam 16 gün kaldım ve her ne kadar onların orada sık sık günde birçok erken veya çok geç olmalarına rağmen düşmanla karşılaşmadım. Bu da gemi taşımacılığında yapılmış en mutlu yolculuklardan biridir ve karım ve ailem hususunda Tanrı'nın büyük bir lütfudur. Bu da elim üzerindeki bir simge ve gözlerim arasındaki alın gibi olacak. Şimdi lordum, eğer bu yerin durumundan konuşursam bunu hayranlık için yapamam. Fakat zamanın en akil adamlarından Polibus'un bundan yüzlerce yıl önce kehanet etti veya ön gördüğü, "Dünyanın efendisi başı ve efendisi olmalı, çünkü çok fazla suyu ve dolayısıyla çok fazla ticareti kontrol edecek yere oturtulmuştu". Veya onun karşısına Kadıköy'ü diken adamları ve o yer neredeyse mukayese edilemezden bir fark görmeyen o adamları kâhinin kör olarak çağırmasının yeterli olduğunu söyleyebilirim. Özet olarak dünyada o muhteşemlik ve güzelliğe sahip bir yer daha yoktur. Fakat ona sahip olan insanları ve içindeki kötü düzeni ve yönetimi düşünürsek orası bir insan ve ahlaksızlık çukurudur. Eğer lordum bu imparatorluğun büyüklüğüyle, Hindistan'dakini karşılaştırmamı isterse

detaylı olarak farklarını göstermek geniş bir konuşma gerektirecektir. Fakat ben bazı genelliklere dokunacağım. Herhangi bir kişi kadar çok seremoni ve ihtişamla kabul edildim ve bunu talep ettim ve Babür'ün sarayındakinden daha fazla kişiyle kabul edildim. Fakat burada dilsiz bir görüntü ile konuştum ve orada cömert ve nazik bir prensle samimiyet ile çalışmışım. Herşeyde büyük bir düzen gözlemledim. Özellikle de sarayda bir ölü sessizliği vardı ve her adam düzenliydi. Fakat ağa ve o zaman 4000 olan yeniçeri muhafızları dışında kimse de büyüklük veya bir ihtişam yoktu. Fakat diğerinde her zaman sonsuz zenginlikler ve büyüklükler ile eşlik edilen özgür ve asil bir neşelilik görmüştüm. Özet olarak Moğol gelirlerde, sarayın cesurluğunda, katılımcıların çokluğunda, dışarıdaki durumda, zenginliklerde [38] fillerde, sporlarında ve en onurlusu olan konuşmasında en büyüktür. İnsanlarla insanca yaşayan bir insan çok daha fazla tercih edilir. Ve böylece bazı meselelere yaklaşmak için tariflerimi bırakıyorum.

Lordum belki de hem yolculuğum hem de buraya ilk gelişimde Cezayir ve Tunus korsanlarına karşı ne kadar şiddetli yazılar yazdığımı ve kılıç ve ateş dışında başka hiçbir şeyi nasıl önermediğimi duyacaktır. Ve şimdi de kendi kafamdan onlarla barış yapmayı amaçladığımı göreceksiniz. Bu büyük bir ciddiyetsizlik olarak görülebilir. Fakat savaştan konuştuğum zaman bu kadar onurlu bir şekilde bastırıldığımı ummaktan ziyade bunu dilediğimi bilmek isteyeceksiniz. Eğer onların şu an 100 güçlü yelkenliden oluşan, iki kat topla donatılmış olarak iskelelerinde duran gemilerinden oluşan [filolarının] büyümeleri durdurulmazsa, bazı özel kişilerin büyük kayıplarından sonra bu ticaretler tamamen terkedilmek zorunda kalınmakla birlikte balıkçılarımızın yurt dışına bakamayacağı ve denizde bir ganimet yokken onların bizim kıyılarımızı ve sahil şehirlerimizi ziyaret edeceklerine dair gerçeği bildirdim. Aynı zamanda padişahın Hristiyanlık üzerine olan planları için korkunç bir yardım olduğunu da ima ettim. Ve şimdi onun kadırgaları azalmış olup, emrinde bizim kayıplarımız üzerine büyüttüğü daha iyi bir donanma vardır. Fakat bütün bunları ve daha fazlasını yazdığım zaman bir ordu hareket ettirebileceğime inandım mı? Hayır lordum. Aynı zamanda kendimizi korumak için bir şeylerin yapılması gerektiğini düşündüm. Geçen donanmanın çıkışında ne zorlukların olduğunu ve ne etkiler yaptığını, o civarda bulunmalarından dolayı ilgilerinin daha büyük olması gereken İspanya'dan ne tür destek ve uygulama geldiğini hatırladım. Hem Malaga'da hem de Messina'da prensin, generallerin ve valilerin kendi sahillerini bizim masrafımızla güvende tutmaya çok istekli olduklarını ve bizim Levant'taki donanmamızı, Hindistan'dakinden daha fazla kullanmaya ve tüketmeye

arzulu olduklarını gördüm. Fakat onlardan gerçekten yardım edeceklerine dair bir teminat çekemedim veya İngiliz midelerin aç ihtiyaçlarını nasıl besleyebilecekleri konusunda bir olasılık da göremedim. Bu yüzden burada hem bu bölgelerdeki ticareti ve barışı tesis edeceğinden şüphe duymadığım (majestelerine onur getirmekle beraber) kadar etkili imparatorun bir haberci ve kadırga ile gönderilen mektuplar, hükümler ve kapitülasyonlar ile beklenmedik bir etki yaratan burada o güvenle şikâyet etmeye karar verdim. Eğer bizim korsanlarla antlaşma yaptığımızı dair bir herhangi bir itiraz gelirse ben de sadece padişah ile antlaşma yaptığımı dair cevap veririm. Onlar onun kullarıdır ve kendisi de onlar için teminat olmuştur. Bunun yanı sıra İngiltere'den daha utanç verici bir teklif gönderildiğini duydum. Ve bizim gibi bir donanma sürebilecek kadar çok şey yapanların şikâyet etmesine izin verin. Ona hiç yardım etmediler ve desteklemediler. Ve son olarak en iyi yolda umut olmadığı zaman tüccarlarımızı bir şekilde desteklemek onların bir ihtiyacıydı. Lordum, konseyin lordlarına yazdığım mektupta benim dayanaklarımı ve isteklerimi ve nasıl ilerlediğimi, hepsinin suretleriyle birlikte göreceksiniz. Onları okumak isteyebilirsiniz, zira onlar çok nadir örneklerdir. Ve ben de sizin her ne kadar kesin bir emir olmadan yapılmış olsa da İngiltere'deki trafiğin artışı ve güvenliği için (eğer Tanrı takdis ederse) büyük bir avantaj sağlayabilecek bir çalışmayı hem takdir edeceksiniz hem de bana hak vereceksiniz.

Lehistan meselesinin nasıl geçtiği ve nasıl durduğunu lordum bu ekte bulacaktır. Ve padişahın mektubunun suretiyle o barışın sonucu onurunu almayı umduğumu göreceksiniz. Fakat şimdi ben Barasky dükünün (Lehistan için seçilmiştir) bu başı dönmüş kralın Mekke'ye gideceğini duyunca ilerlemeyeceğinden korkuyorum. Bunu genel mektubumda bahsetmiş olarak tekrar yapmamı bağışlayacaksınız. Sadece onun kalmasına yardım etmek için onların adına bir protestoda bulundum. Fakat kendisini *homo natus ad imperij ruinam* olarak yok edecek olan kaderine karşı henüz hiçbir üstün gelememektedir. Eğer benim kehanette bulunmam meşru olursa bu kudretli imparatorluğun öğleni geçtiğini ve eğer dağılmasına çok yakın değilse de hızla zayıfladığını söyleme cesaretini gösteririm. Osmanlıların sülalesinden neredeyse deli bir amca ve bir tane de çocuk kardeş kalmıştır. Ve bu kral da herkes tarafından nefret edilen bir adamdır. Askeriye tarafından küçümsenmekte, vezirler tarafından nefret edilmekte ve korkulmakta, din adamları tarafından lanetlenmektedir, hem kanunları hem de gelenekleri değiştirmekte ve ortadan kaldırmakta, fantastik rüyalar ve görümler tarafından yönetilmekte, devrimler yaparak, atalarının bütün devletini reddetmekte ve gece

yürüyüşleri ve kılık değiştirme alışkanlıklarıyla meyhanelere, özel yerlere gitmekte ve orada bir memurun görevini uygulayarak kendisini ucuz ve kaba göstermektedir. Kuvvetin ve büyüklüğün bir sütunu olan kadırgaların, hepsi çürümüş ve bir tamir alâkası olmaksızın çürümüştür. O kadar ki bu yıl kaptan paşa gelenek olarak denize kadarken 40 kadırgayı aşamamıştır ve hepsinin çok kötü mürettebat konmuştur ve [39] mühimmat bakımından çok kötü bir şekilde donatılmışlardır. Ve [devletin gücünün diğer sütunu olan] yeniçeriler sadece disiplin olarak değil kurum olarak da o kadar bozulmuşlardır ki, eskiden hepsi haraç çocuğu olup, imparatorun başka baba bilmez ve kendilerini onun manevî oğulları olarak kabul ederek bu şekilde onurlarını devam ettirirken artık Türklerin oğullarından oluşmaktadırlar ve o kardeşliğe para için kabul edilmektedirler. Bu da *magnum arcanum imreij*. Onlar şimdi ne yetişmiş askerlerdir ne de hâlâ ona karşı bir korku duymakta veya bir saygı beslememekte olup, onun yerine hepsi isyana ve dağılmaya meyillidirler. Onlar için bu noktaya “*Tanrım bizim zamanımızda huzur ver*” ve sonra da “*isteğiniz olacaktır*” diyecek kadar dua edeceğim.

Lordumu bozuk malzemeler ile rahatsız ettim. Fakat eğer kralın mektubuna ve bütün gönderdiklerimin suretlerine bakmak isterseniz lordum onların toplamında biraz iş yaptığımı görecektir. Ve ben de bunların nasıl yorumlanacağını veya kendimi bu resmi sürgünden nasıl kurtaracağımı bilmiyorum. Cehennemdenmiş gibi olan kâfirlerle birlikte olmaktan yoruldum ve şimdi Hristiyan cenazesi ve dostlarım tarafından dürüst bir adam ve lordum tarafından da naçiz ve müşfik bir hizmetkâr olarak itibar edilmekten başka bir tutkum yoktur. İstanbul 3 Mayıs 1622

Eşim lorduma ve leydime olan hizmetini hatırlamakta ve kendisinin denizdeyken hiçbir zaman hastalanmadığını, kederlenmediğini veya korkmadığını bilmenizi istemektedir.

Bohemya Kralının ve Kont Mansfelt’in Tilly’le Olan Karşılaşmalarıyla İlgili Bir Haber, 1622

Bohemya kralı Freidrich ve Kont Mansfelt, Nisan’ın 16/26’sı üzerine onunla buluşuncaya kadar hiçbir şeyi riske atmamakta kararlı olarak Baden markizine doğru ordularıyla birlikte ilerlerken, akşama doğru kendilerini askerleriyle eğer yapabilirse savaşma amacıyla buluşmak için Wisselock yakınında Mösyö Tilly’nin saldırısına uğradılar. Tilly, savaşmak için oradaki bütün avantaj sağlayacak yerleri almıştı ve bir tepe görüşüne dört parça top yerleştirdi. Onlarla birlikte kralın ordusuna saldırdı fakat az zarar verebildi. Bunun üzerine Kont Mansfelt ve Kral o gece birkaç

saat mesafe uzaklıkta olan Minglesheim adlı bir köyde konakladılar. Ertesi sabah yukarıda belirtildiği gibi hiçbir savaş niyeti olmaksızın ilerlemeyi amaçladılar. Ve bu amaç için ordularının artçı birliğini Obertrait atlıları birliğine ve Weymar Dükü'ne ve Sir Andrew Gray'ın yaya birliğinde ve ordudaki en iyiler olarak nam salmış kişilere verdi. Bunlar, evde düşman saldırısına uğramış olsa da biraz düzensizlik içinde olsa da onlardan kurtulmuşlar ve yarısı köyden yarısı da düz bir yolun üzerinden geçmişlerdir. Orada çalılar ve diğer engeller yüzünden sadece bir tane düz yol vardı. Kont Mansfelt bir durumu gözlemliyordu ve bu geri çekilmenin ordusuna vuracağından korkarak, derhal köyün yakılmasını emretti. Böylece hem düşmanın gelişini yavaşlattı ve adamlarını savaş düzenine sokmak ve kral için de onları cesaretlendirecek zaman kazandı. Majesteleri de bunu neşeli ve cesurca yapmış oldu. Bu sırada Mösyö Tilly'de, arkasında durdukları duman yüzünden düşmanlarının ne yaptığının farkına varamıyordu ve görünüşe göre artçı birliklerin geri çekilmesi üzerine onların kaçmakta olduğunu varsayarak, cesur bir şekilde adamlarını dar yola doğru ilerletti. Köy yangın dolayısıyla geçilemez durumdaydı. Kont Mansfelt, Tilly'nin de beraber olduğu iki atlı, iki veya üç yaya ve dört parça top geçinceye kadar adamlara beklemelerini emretti. Daha sonra şimdi öncü kuvvetleri yaptığı artçı kuvvetlerine emir verdi. Onlar da bu emri o kadar iyi uyguladılar ve düşmanda onlardan o kadar az şey beklemişti ki, [saldırıya uğrayan taraf] direniş göstermeden dağıldılar ve onlardan 2400 tanesi orada öldürüldü. Çeşitli kişiler esir alındı. Onların arasında, Tilly'nin uşaklarından biri, efendisinin de bir esir olduğuna inanmıştı. Fakat o kaçmıştı. Kaçarken düşmanları takip eden bazı kişiler vardı. Fakat Kont Mansfelt, eğer adamlarının da aynı tehlikeye düşebileceklerini akıllıca görerek geri çekilmenin duyurulmasını emretti. Düşman bütün bunlar olurken, Kont Mansfelt'in düşman onları ayırana kadar iki taraftan da güven içinde olarak yaptığı gibi ana savaş gücünü sabit bir şekilde tutmaktaydı.

[40]Sir Francis Nethersole'dan

Lordum,

Buradan yazdığım 22 Nisan Tarihli ilk ve son mektubumda lorduma Mösyö Tilly ile karşılaşmış olan Bohemya kralı ve Kont Mansfelt'in yaşadığı ilk gün hakkında özet olarak bir hesap vermiştim. Her ne kadar biraz geç olsa da şimdi size, hem buradaki, o mesleğin insanların hükümlerini duyduğuma göre bu işin çok askervari bir şekilde yapıldığı hem de iyi haberlerim olduğu sürece sizi memnun etmek etmeye istekli olduğum için o konudaki detayları gönderiyorum. Ben de bu iyi haberlerin bizi

sadece bu bölgelerde karşıladığı ve bizim onları iyi kullanmak konusundaki yetenek veya gereç eksikliklerimizden dolayı gittiklerine dair korkmaya başlıyorum. Zira Bohemya kralı ve Kont Mansfelt zaferlerini takip etmek yerine Baden markizine katılmaya gittiler. Mösyö Tilly kuvvetlerini Wimphen'e çekti. Orada Neckar üzerindeki köprüyü aldı ve orada kuvvetlerini o kadar iyi bir şekilde yerleştirdi ki kral ve markiz ([Tilly'i]rahatlıkla takip etmişti ve Neckar'ın o tarafında Mösyö Tilly tarafından alınan bütün küçük kasabaları geçerken yeniden almıştı) ona karşı daha fazla bir şey yapamayacaklarını gördüler. Zira kendisi Bavyera'dan ona gönderilen dokuz yaya birliği ve yirmi bir atlı birlikten oluşan atlı birlikler ve zannedersen son mektubumda bahsettiğim gibi, Ladenburg'da Neckar'ı yeniden geçen ve oradan da Bavyeralılara katılmak için Wimphen'e doğru ilerleyip ona yardım için çok geç gelen Don Gonsalvo de Gordova'nın yardımları ile güçlenmeden daha fazla dışarı çıkmaya tahrik edilmeyecektir. [Don Gonsalvo'nun istihbarat] Bu haber üzerine kral ve markiz erzak ve diğer özel ihtiyaçlardan dolayı oralarda daha fazla birlikte kalamayacak durumda olup ordularını tekrar ayırmışlardır. Markiz, Mösyö Tilly'i oyalamak için orada kalmaktadır. Ve kral da Heydelberg'e doğru ilerlemektedir. Orada Neckar'ı geçmiş ve sonra da Ladenburg karşısında oturmuştur. O yerin düşman için olan önemi hem köprü hem de oradaki buğday ambarı ve biriktirilen şarap nedeniyle kullanılabilir olduğu gibi, aynı zamanda diğerler önemlerinin yanında bu şehir ve Heydelberg arasındaki serbest ticareti engelleyerek bizi taciz etmeleridir. Bu, Gonsalvo'nun yokluğunda bundan sonra diğer İspanyol garnizonlarına ne hamleler yapılabileceği düşüncesiyle birlikte bu haberler üzerine onun geri döneceğine dair bir varsayımda bulunmak için mantıklı bir sebep verdi. Bu sebepten dolayı kuşatma o kadar aceleyle yapıldı ki Ladenburg ikinci gün saldırıyla alındı. Valiler ve kumandanlar esir alındı ve sıradan askerler ise kaçmaya zorlanmıştır. Fakat bu şaraba su katmak için, aynı gün ve saatte Baden markizinin iyi teçhizatlı ve her şekilde iyi donanmış 12.000 yaya ve 2.000 atlıdan oluşan ordusu, beklentilerin tersine göre birlikte kalmış olan Don Gonsalvo ve Tilly tarafından tamamen mağlup edilmiştir. Bu talihsizliğin oluşu markizin kampını iyi eski Roma disipliniyle siperlerle çevrelemekten ziyade o amaç için vagonlardan bir barikat yapmayı isteme icadıdır. Düşman, kendisinin onlara güvendiğini gözlemlemiş ve toplarını çekmişler ve onunla o kadar sıcak bir şekilde oynamışlardır ki, kendisini saldırıdan kurtarmak için süvarilerini göndermeye mecbur kaldı. Onlar da o kadar iyi davrandılar ki, toplarını korumak için düşmanın koyduğu iki yaya birliğini kırdılar ve

topu aldılar. Fakat onunla birlikte gidemediler. Zira aynı zamanda düşman bunu engellemek için bütün süvarilerini gönderdi. Kısa süre içerisinde ve çok kolaylıkla markizin süvarilerini topu ve savaş alanı terketmelerine sebep oldular. Askerlerin, onları yayalarıyla desteklemedi için hatanın Markiz'e ait olduğunu ve onun yaptığı gibi onları kötü bir şekilde iki tehlike de kaybetmektense geri kalanını bir kere cesurca saldırmayı tercih ettiklerini söylediklerini duydum. Zira yayaları şimdi yalnız kalmış olup ertesi gün kolaylıkla aynı sebeplerden dolayı vagonlarından çıkmaya ve savaşmaya zorlandılar. Bunu da yeni adamlar için çok iyi yaptılar. Fakat hayal edilebileceği gibi düşman atlıları tarafından kırıldılar ve kaçmaya zorlandılar. Orada ölenler 2.000'in üzerinde değildi. Fakat markiz'in topları, ordu yükleri ve talihsiz vagonları kaybedilmişti. Kaliteli insanlar arasından sadece Wirttemberg Markizi Magnus kaybedilmişti. Yaşlı Markiz kaçmak için yön değiştirdi ve Wirttemberg Dükü'ne ulaşmak Stuttgart'a gitti. Onun aracılığını istedi ve kendisi için barış elde etmeyi umdu. Buna ikna etmek için, kendisinin geride kalan günlerini özel bir adam olarak yaşamaya niyetli olduğunu, silahlanması üzerine mülkünü en büyük oğlu üzerine yaptığını ve daha fazla savaşlara karışmayacağını beyan etti. [41] Buna rağmen onun Gulstein isimli bir albayı onun adamlarından 6.000 yaya ve 1.500 atlı toplamıştı. Ve böylece biz de o dikenler ateşiyle bitirdik.

Kral ve Kont Mansfelt bu haberler üzerine nasıl bir yol alacaklarına dair ciddi ve sert bir tartışmadan sonra Manheim'da Ren'i geçmeye karar verdiler. Ve ondan sonra da, Oppenheim'daki köprüde bulunan İspanyolları kırma hamlesinde bulunmak için Wormes'a kadar aşağıya doğru ilerlediler. Fakat Don Gonsalvo'nun Berggrasse'ye ve Tilly'nin de kralı hâlâ Ren'in bu tarafında bulabilme umuduyla onunla birlikte geri çekilmesi üzerine bu plandan vazgeçmeye zorlandılar ve böylece sahadaki çalışmalarını bitirdiler. Bu arada Arşidük Leopold Hagenaw'ı kuşattı. Ve bu haber üzerine Kral ve lordumun anlayacağı gibi bu konuya özel ilgili olan Kont Mansfelt orayı kurtarmak için oraya gitmeye karar verdiler. Bunu kolaylıkla yapacaklarına dair küçük bir şüphe vardır ve biz de her dakika haberleri beklemekteyiz. Gonsalvo ve Tilly bunu öğrendikten sonra bir süre daha Bergstrasse'de kalmışlardır. Daha sonra Tilly'nin geriye Wimpem'e doğru ilerlediği haberini aldık. Fakat bütün askerleriyle mi yoksa onların bir kısmıyla mı yürüdüğünü henüz bilmiyoruz. Gonsalvo Oppenheim ve Gernsheim'de Ren'in üzerinden geçmiştir ve biz de ikisinin de hangi yolu alacaklarına dair acı içindeyiz. Çünkü onların Bohemya kralı için tehlikeli yollar olacağını söyleyebiliriz. Bu konuda

Tanrı'ya bu mektubu kapamadan önce bir şey ekleme durumum olmaması için Tanrı'ya dua ediyorum.

Savaş bu kadar erken ve bu kadar şiddetli bir şekilde devam ederken biz de silahların bırakılmasını veya durdurulmasına ve barışın gelmesine dair, sadece lordumun şimdi orada bir şeyler yapıldığını veya yapılmakta olduğuna dair olan Brüksel'den değil, aynı zamanda buradan da bir beklentisi olmasına şaşırдық. Zira dinî prensler savaşın yükünden yorulduklarını ve şimdi keselerinin hafiflediğini göstermektedirler ve kendileri ya endişeyle ya da bilinçli bir şekilde herşeyi yaptıkları için bunun onlar üzerine kaldıklarını hissetmektedirler. Onlar bu yüzden Darmstat prensini Bavyera dükünü, ilk geri çekilerek imparatorluğun umumî huzuru için elektörlük peşindeki özel hırsını bırakması için ikna etmek konusunda görevlendirdiler. Ve dük, Wirtemberg Dükü'ne belirttiği gibi o makama Bavyera şansölyesi tarafından atandığını iddia ederek ona aynı amaçta ve ona hızlı bir ateşkesin elde edilmesi için o konuda ilerlemenin sağlanması ricasında bulunmak amacıyla bir elçi göndermiştir. Wirtemberg Dükü bunun üzerine Bohemya kralına onun bu konudaki niyetini bildirmek için bir beyefendi göndermiş ve majesteleri de ona bu cevapla geri dönmüştür. Her ne kadar onun son yıllardaki deneyimleri onu bu yıl başka bir ateşkes duymak konusunda cesaretsizleştirmiş olsa da, barışa doğru hizmet eden bütün teklifleri duymak konusundaki arzusunu göstermek için majesteleri, Brüksel antlaşmasının sonucu görününceye kadar bir aylık ateşkesi duymaya razı olacaktır. Ve bu antlaşmayı iletirmek için aynı zamanda hem majesteleri hem de Kont Mansfelt benim aracılığımın Sir R. Weston'dan prenesten tarifteki insanlar için güvenli geçiş belgesi almamı rica etmişlerdir. Derhal lordumu hem buradaki meseleleri hem de bir ateşkes üzerine ısrar edilmesi için gerekli olan şartlar hakkında bilgilendirmek üzere onay için mektup göndermeye niyetlenmişlerdir.

Don Gonsalvo hâlâ Wormes ve Oppenheim arasında durmaktadır. Tilly Heydelberg'in iki mil yukarısında olan Hirsheme'dedir. Ne planla orada olduğunu bilmiyoruz. Fakat sanki ciddi olarak bir ateşkes veya barışa niyetlilermiş gibi gözükmektedirler. Eğer bizden önce veya bizim kadar yakın bir zamanda duyacağınız, Bethlen Gabor'un yeniden geldiğini duyarsanız lordum bunun doğru olacağı sonucuna varabilir.

Sir John Eyre yakın zamanda İngiltere'ye gitmek için buradan geçmiştir. Kendisi aracılığıyla lordumun iyi bir şekilde İstanbul'a vardığına dair ilk kesin haberi aldım. Bunun için sizi yürekten bir şekilde tebrik ederim.

Ve böylece naçiz bir şekilde veda ederim. Manheim 10/20 Mayıs 1622

Lordumun en düşkün ve naçiz hizmetkârı,

FRA. NETHERSALE

[42] Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Bu tarihten on gün kadar önce bir akrabamı, Padişah Sultan Osman tarafından yazılan mektuplarla birlikte majestelerine kurye ve onurunuza haber vermesi ve lordlara umumî olaylar hakkında olduğu gibi diğer meselelerdeki kendi başarımlarım hakkında bilgi vermesi için göndermişim. Onlar varınca onurunuz bana hem majesteleri hem de kumpanya tarafından verilen görevdeki herşeyi hallettiğimi ve yeni ve geniş ayrıcalıklar elde ettiğimi, her ne kadar henüz ödenmemiş olsa da gasp edilen parayı talimat ile geri aldığımı, Tunus ve Cezayir için, ivedilikle imparator tarafından gönderilmiş mektuplar ve hükümler elde ettiğimi görecek. Ben de size hâlihazırda gönderilen suretler ile göreceğiniz gibi başarılı bir çalışma hakkında övünebilirim. Ve onurunuz, engelleyemeyeceğini önceden gördüğüm, şimdi üzerimize gelmekte olan bu şeyler hakkında kehanette bulunduğumu görecektir.

Geçen Çarşamba günü bu ayın 7'sinde Sultan, inatçı amacına göre otağını gönderirken, askeriye ayaklandı. Hem yeniçeriler hem de sipahiler ilk olarak çadırları beklettiler ve sonra da sonsuz bir karmaşa içinde Sarayın avlularına saldırdılar. İmparatorun devam etmemesini ve veziriazam Dilaver Paşa'nın ve hocanın, kızlarağasının ve defterdarın ve imparatorluğu yok edecek olan(iddia ettikleri üzere) bu yolculuğa razı ve ortak olan bazı kişilerin de kendilerine teslim edilmesini istediler. Kral bunu yapmaya söz verdi. Fakat bunu erteledi ve onları ve hazinenin bir kısmını Asya'ya taşımaya çalıştı. Fakat onu engellediler ve bütün gün boyunca muhafaza halinde bulundular. Sadece hocanın evini yağmaladılar. Bu arada kral biraz sarayını koruma gösterisi yaptı. Ertesi sabah şiddet artıyordu. Bu görevlileri istediler aksi takdirde kendi adaletlerini yapacaklardı. Böylece o an için kendisini saklamaya zorlandı. Ve sonra kralın evini yağmalamamak için kendileri arasında yemin ettiler. İçeri girdiler ve tehditlerle derhal parçalara ayırdıkları veziri ve kızlar ağasını buldular. Ve böylece imparatoru aradılar. Onu bulamadılar, herhangi birisini de kendisini nereye taşıdığını

söylemeye zorlayamadılar. Bir kralları olmalı diyerek bağırdılar ve daha sonra da o tarafından tahttan indirilmiş, yumuşak ruhlu bir adam olan ve (ılımlı olarak konuşmak gerekirse) çok zeki olmayan bir adam olan, Osman'ın amcası Sultan Mustafa'yı istediler. Kendisi de bir mahzen kral isyanının başlangıcından beri onu oraya koymuştu) yarı açlıktan ölmüş bir vaziyette buldular. Onu aldılar ve tahtta oturtular ve onu imparator olarak ilan ettiler. Onu o saraydan aldılar ve diğerine taşıdılar. Osman bu haberlere şaşırılmış olarak ilk olarak onu taşıyan kadınlara onu öldürtmeye çalıştı ve burada gece yeni bir isyan çıktı. Askerler onu kurtardılar ve kışlarına yarı ölü bir şekilde gördüler. Bu şekilde hakir görülen, çıplak, çukurdan alınan, ilk önce sadece su için yalvaran bir adam bir dakikada dünyanın en büyük hükümdarlarından biri yapıldı. Tahttan indirilen henüz umutsuz durumda olmayıp aynı gece yeniçeri ağası ve Lehistan savaşlarında bir vezir olan Hüseyin Paşa ile ona yardım etmeleri için anlaştı. Askerlere büyük bir iyilik sözü veriyordu. Ona bu aşırılık içerisinde isyankâr askerlere çıkıp onlara büyüklüğünü sunmasını ve onları insafa getirip getiremeyeceğini görmesini nasihat ettiler. Kendisi de bunu onlarla ve birkaç diğer kişiyle yaptılar. Kendisi bu kadar beklenmedik bir zamanda gelince, amacını savunurken onu tuttular. Yeniçeri ağası ve Hüseyin Paşa sadece onun için onları ikna etmeye çalışırken derhal parçalara ayrılacak şekilde öldürüldüler. Sonra zavallı Osman bir elbise giydi ve yüzü kapatıldı. Ölümü bekliyordu. Fakat onu bir at üzerine bindirdiler ve iki koruma altında onu Yedikule'ye gönderildi. Ve o zamandan beri kötü bakan olarak gördüklerinin evini yağmalamakla meşgul oldular ve başka hiçbir şeye dokunmadılar. Ve şu an da yeni veziriazam Davud Paşa'nın, yeni imparatorun emriyle sadece 4 saat önce hapse gönderilen Osman'ı boğdurttuğu haberini aldım. Üzerine şiddetli eller koydukları ilk imparatorudur. Onların düşüşünün ölümcül bir işareti olduğunu düşünüyorum.

Şu an Venedik balyosu tarafından yazmam için sadece bir saat verildiği ve herşey henüz yatışmadığı için daha fazla konuşamam. Fakat majestelerinin bunu başka elden almasına izin veremem. Bu yüzden bu karmaşa içerisinde bu olmuş olan hadiseleri sunmak ve kabul etmek isteyeceksiniz. Bu meselenin bütün dayanağı ve [43] şimdi öldürülmüş olan veziriazamın bu imparatorluğun bütün yönetim şeklini değiştirmek konusundaki çalışmaları hakkında bilgiye sahibim. Eğer etkili olsaydı cesur ve akıllıca bir plandı. Bu onu ya dünyanın hâkimi yapacaktı ya da tamamen silecek ve dağıtacaktır. Fakat Tanrı'nın bu şeylerdeki gücü ve eli bizim ulaşabileceğimizin üzerindedir. Ve onuruza bunun hikâyesini göndereceğim. Sizde bunların içindeki öne

sürülen ve şimdi kafa karıştıran garip şeyleri göreceksiniz. Ve bugün, bu sorunlar başladığından beri üçüncü gündür ve son gün olacağını umuyorum. Her ne kadar bunun arkasından bir savaş geleceğinden şüphelenmesem de... Bununla ilgili olarak zaman içinde onurunuzu bilgilendireceğim. İstanbul 10 Mayıs 1622

Aynı Kişiyeye

Dürüst Onurlu,

Önceki mektubum aceleyle yazılmış ve biz huzursuz ve korkudan bağımsız değilken geçen hafta size gönderdiğim bir mektubumun bir sureti olup, öz olarak tamamen doğru olup, sadece benim şimdi daha sonradan rapordan almak zorunda olduğum zaman eksikliğinden dolayı bazı farklar vardır. Fakat birkaç gün sonra sizi, hem plan hem de karmaşa olarak hem de arkasından gelen büyük değişiklikler ve daha büyüklerine yollar açmasından dolayı bu çağın ve pek çok eski çağın ürettikleri arasındaki en nadir ve garip hikâyelerinden biri olduğunu düşündüğüm tam ve geniş bir konuşmayla rahatsız edeceğim. Bu arada onunuza daha fazlasını beklemek için bir özlem vermek için bu sefer projeye ve onun üzerindeki birkaç gözleme dokunacağım ve sonra da kendi meselemlerini tamamlayacağım. İlk olarak onunuz, bu son imparatorun büyük ve mağrur ruha sahip bir genç olup, çok cesur, Hristiyanlardan ölümüne nefret eden atalarının ihtişamına gıpta eden, büyük şeyler planlamış ve ismini onların herhangi birisinden daha yukarıya taşımaya hırslı birisi olduğunu bilmelidir. İlk girişimi Lehistan'dı. Bu girişimi, hem vezirlerinin hem de bir askerlerinin isteğine karşı olarak kendi kafasından yapmıştır. Onlar zenginliklere ve yükseğe erişmiş ve rahatlık ve zenginlik ile eski disiplinin kaybetmiş bir monarşi içinde büyümüştür ve belki de *longa dominatore inertes* her zaman yozlaşmış ve tembeldir. Kendisi bu hareketin fethinin o kadar kolay olacağını düşünüyordu ki kendisi fethi hakkında tasarrufta bulunmuş ve canlı aslanın derisini bölmüştü. Sınırlarda, daha kötü bir orduyla karşılaştı. İlk olarak Hotin'de yenildi. Böylece orayı mecburen almadan bırakmak zorunda kaldı. Sonra kendisi düz ülkeye ilerlemek için zorladığında şansölyenin siperleriyle karşılaştığı zaman her ne kadar bir veya iki defa kalitesi hususunun ötesinde şahsen savaşmış olsa da hiçbir zaman yeniçerilerinin savaşmasını sağlayamadı. Ve sonuç olarak utanç verici bir şekilde geri çekilmeye ve kolay şartlar üzerine antlaşma yapmaya zorlandı. Ve onurunu kurtarmak için, benim gelişimle derinlerde sakladığı düşüncelerini uygulayınca kadar barış yapma (hâlâ dayanmaktadır) iddiasından çok memnun oldu. Bu utanç için, kendisi yeniçerilere karşı olan öfkesi o kadar çok kök saldı ve çok haklı

bir şekilde kendisinin, üzerlerine hazinelerini harcadığı ve kendilerinin ne savaşta savaşmışları ne de sınırları aşmadan barışta memnun olan kölelerinin küstahlıklarına maruz kalan bir kral olmadığından şikâyet ediyordu. Çok zeki ve cesur bir adam olan ve bu hareket için Doğu bölgelerinden çağırılmış, bütün yüzbaşılarının üzerinde cesur ve askervari bir arabanın içinde gelen Dilaver Paşa aniden veziriazam yapıldı. Önceki de her ne kadar hatası olmasa da askerlerle aynı utancı yaşamıştı. Bu adam hiçbir zaman burada terbiye görmemiş, fakat pek çok yıl hareketin içinde yaşamış ve bu şekilde kendisinden başka sarayda hiçbir fraksiyonu veya dayanağı yoktu. Ve şimdi beklenmedik şekilde bu yüksek şerefe ilerlemiş olarak, kralın memnuniyetsizliğini işledi ve besledi ve sonuç olarak ona kendisinin yeniçerilerin yakın zamanda gaspettikleri güce sahip olduğu sürece kendisinin imparator olmadığını veya olamayacağını doğru olduğunu söyledi. Onlar eski müessese hallerinden bozulmuşlardı ve tembel korkaklar olup ekmeğe layık değillerdi. Fakat eğer kendisi onun tavsiyesini dinlerse ona Şam civarından ve her zaman sınır savaşında büyümüş ve büyük cesarete sahip Kürtlerden askerler sağlayabilir ve sonra da kendisi onlardan sadece ona dayanacak, 40.000 ödemeye memnun olup her zaman onun koruması olacak yeni bir milis kuvvet yaratacaktı. Her beylerbeyi yönetimdeki sakinlerin bir kısmını eğitecekti. Her fırsatta büyük bir ordu yaratma durumlarında hazır olacaklar ve bu şekilde kendisi harcanan sonsuz hazineyi koruyacak ve mülkünü yenmekten ve yaban arılarının tehlikesinden kurtaracak ve bu yeni ruhlu adamlarla birlikte atalarının herhangi birinden daha büyük işler yapabilecekti. Kral bu nasihatân memnun olarak hepsini vezirin idaresine verdi. Kendisi gerçek bir asker ve [44] çok akıllı bir adam olup, Asya'daki kredisiyle bunu ve daha fazlasını yapmaya muktedirdi. Zira kendisi o bölgelerde çok sevilen, çok zengin bir kişiydi ve son isyanda Şam'ı tek başına savunmuştu. Onların arasındaki bu sonuç üzerine dostlarına mektup gönderdi ve oralardan 10.000 ve Kürtlerden de 10.000 adam topladı. Hepsi İran'ı işgal iddiasıyla toplanmıştı. Ve Sayda emirinin 20.000 askerle ayaklanmasını sağladı. Bu hareket bir isyan olarak adlandırılmıştı fakat aslında gizli bir şekilde Mekke'ye gidiyormuş gibi kralın amaçlarına bir yardımdı. Fakat kendisinin amacı o askerlerle buluşmak ve yeni ordusunu düzene sokana kadar bir yıl Şam'da kalmak ve sonradan da İstanbul'a dönmek ,bütün yeniçeri odalarının kökünü kazımak ve ortadan kaldırmak,sipahileri ve tımarlıları atmak ve ülkesini yiyen bütün hepsinin kaptanlarını ortadan kaldırmaktı. Ve buradaki herşeyi hallettikten sonra yeni askerleriyle birlikte Hristiyanlıktaki onurunu

geri kazanmak için hamle yapmaya kararlıydı. Bu arada oradaki bütün bölgelerle iyi dostluk ve iletişim tutacaktı. Kesinlikle bu cesurca ve iyi düşünülmüş bir plandı ve eğer Tanrı yok etmeseydi bu bozulmuş imparatorluğu yenilenmesi için büyük önem taşımaktaydı. Zira şimdi Türk imparatorunun sadece yeniçerilerin haznedarı olduğu doğrudu. Eğer bu proje gerçekleşmiş olsaydı, bir iç savaş tarafından üretilen olayların ne olacağını Tanrı bilirdi. Zira şüphesiz buradaki askerler yeni bir kral ilan edecekler ve onu koruyabildikleri kadar koruyacaktı ve bu Avrupa kısmı bölünme ile kopacaktı. Bunun yanı sıra Dilaver Paşa'nın kralı elinde tutacak hazinesi ve otoritesi çok büyüktü ve onun *velle imperare* niyeti bir kere keşfedildiği zaman kendisinin bu büyük mülkün bir kısmını paylaşacağı düşünülebilir. Eğer diğer yandan kral başarılı vezir de güvenilir olmuş olsaydı, ben onların bir reform yapacaklarına ve bütün Hristiyanlığı rahatsız edecek yeni bir savaş ve hazine düzeni kuracaklarına ikna oldum. Fakat, *ubi disquistor saculi buinus? Nonne infatuavit Deus sapientiam mundi huius? Perdan sapientiam sapientum, et vanam reddam intelligentiam intelligentium*. Bu düşüncelerin başarılı olup olmaması hakkında ne dilemiş olmam gerektiğini bilemiyorum. Şimdi bizim zavallı ve akılsız bir adam tarafından yönetildiğimize veya birkaç saatte kölelerin en büyük hükümdarı değiştirebildiği ve adaletsizliklerinin ödülü olarak ulufe almadan açık bir divan veya toplantının olmayacak kadar küstah oldukları yerde bir yönetimin olmadığından eminim. Onurunuz bana kısa gözlemler yapmam için izin verecektir. İlk olarak dört yıldaki üç değişiklik (imparatorluk içindeki her yeniçeri, sipahilerin ve diğer birliklerin dışında olsa veya olmasa da 25 Venedik altını alır) ve son savaştan dolayı çok tükenmiştir ve bu adamların hepsi yaşarken sütü almışlar ve şimdi de kazançlı isyanlara alışmış olup tahammül edilemeyecek veya güvenli bir şekilde alınamayacak kadar kelle almışlardır. Ve ben de her ne kadar öyle gibi gözüксе de herşeyin sessiz olacağını düşünmüyorum. Asya'da, şehit olan krallarının ölümü için intikam almaya çalışma hazırlıkları yapanlardan haber duyacağız. *Et bine ruine*. İkinci olarak isyanın seviyelerinde, ilk olarak askerlerin imparatorlarını tahttan indirmek veya incitmek gibi bir niyetleri olmayıp sadece onun gitmemesini sağlamak ve yolculuğunun danışmanlarını öldürmekti. Ertesi günü onu öldürüp ve gömmüş olup onu acele bir şekilde özürle olanla değiştirmek zorunda kaldıklarını bilerek acı bir şekilde yas tuttular. Üçüncü olarak, düzen olarak bu isyancıların bir başı veya bir yönü olmayarak, kralın bahçesinde öfke içerisindeyken verdikleri imparatorluk tahtını yağmalamayacakları veya talan etmeyeceklerine dair olan kurallarını kendi

onursuzlukları olarak korudular veya şehirde herhangi bir küstahlık veya şiddete yeltenmediler. Ve ben de tarafsızlara veya önceki kavgalar için kötü görülenlere 1.000 Venedik altını değerinde hasar verilmemesinin garip olduğunu düşündüm. Ve onlardan altı tanesi, benim 100 poundumun fakir bir adamın ellerinde gördüler. İlk olarak o parayı aldılar. Fakat kendisi o paranın benim olduğunu söyleyince geri verdiler. Böylece ben de bu kadar düzensizlik içerisinde böyle bir düzen olmasına şaşırıyorum. Bu plan bütün hazinesini ortadan kaldırması, evinin zenginliklerini indirmesi, mobilya ve yüklerini ve külçeye çevirecek ne varsa eritmesi, kraldan düşen küçültme sözleri ile askerler tarafından öğrenilmişti. Böylece onurunuzun, zamanın genişleteceği sorunlar ve benim düşüncelerim hakkında bir modeli oldu. Bizim meselemize gelince Lehistan için öne süreceğim herşeyi yapacaklardır. Oraya teklifler göndermişlerdir ve İngiltere'ye de göndereceklerdir. Faka iyi yapılmış olanların şimdi herhangi bir barışa yardım edip etmeyeceğini bilmiyorum. Fakat talimatlarımı takip edeceğim. Bu olaydan sonraki dört gün içerisinde [45] bu imparatorun adına Tunus ve Cezayir için olan bütün hükümlerimi ve mektuplarımı yenilettirdim ve onları kuzenim Robert Roe ile onuruza gönderdiğim haberlere göre gönderdim. Böylece ben de o planı zayıflatmaktan ziyade güçlendirebileceğimi düşünüyorum. Son imparator tarafından majestelerine yazılan mektup tasdik edilecektir ve biz de *pristino statu* de haklıyız. Onuruza mektubumun bu kısmını okumanız ve benim için onu daha iyi bir forma sokana kadar beni temize çıkarması için arabuluculuk yapmanız için yalvarıyorum. Sizin okuyabiles diye bunu yazmak için çok zamanım vardı. *Et ab incendiarijs libera nos, Domine.* İstanbul 16 Mayıs 1622.

Onurunuzun en düşkün hizmetkârı

Sultan Osman'ın Ölümüyle İlgili Haberler

Padişah Sultan Osman Lehistan'da yaşadığı utançtan beri memnuniyetsizdi. İstanbul'a gelir gelmez, isyan ettiği ve silahlandığı rapor edilen, başka sebepler için silahlanmış Sayda emirine karşı bir sefere çıkacağını iddia etti. Fakat vezirlerinin büyük ricaları üzerine bundan vazgeçti. Fakat bunun gizli planlarına çok iyi hizmet etmeyeceğini biliyordu. Kendisinin orduyu her zaman harekette tutması gerektiği için, Mekke'ye sahte peygamberinin mezarını ziyaret edeceğini söyledi. Bu yolculuğu güvence altına almak için dezavantaj ve onursuzluk pahasına da olsa Lehlerle her türlü antlaşma yapmaya razıymış gibi göründü. Macaristan'daki mülklerini çeşitli askerler güçlendirdi ve her ne kadar Alman imparatoru ile Bethlen Gabor arasındaki ittifaktan

rahatsız olmasa da, Erdelliği gücendirmemek için bunu görmezden geldi. Bunun yerine ona yeni yardımlar göndermeyi ve haracına müsamaha göstermeyi teklif etti. Kazak akınları meselesini ise Lehlerle yaptığı antlaşma ile kendini güven altına almayı ummuştu ve bir ihlal durumunda onlara karşılık vermek için Tatarlar hazırды. İki tarafta ticaretlerini yağma ve soygun üzerinde yaşayarak icra etmekteydi. Daha fazla güvenlik için, 20 kadırgayı Karadeniz'i korumalar için atadı. Sıradan insanlar ve rahatı çok seven ve planı bilemeyen vezirler bu yolculuktan çok rahatsız olup, Bethlen Gabor'un Alman imparatoru tarafından yeni affedildiği, Lehlerle uzlaşma sağladığı ve bu yüzden kendisinin güvenilmez olduğu bir dönemde imparatorluğunun koltuğunu bir vekilin güvenine bırakmanın uygunsuzluğu ve tehlikesi hakkında pek çok şikâyetlerde bulundular. Ona çeşitli nedenler sunuldu, din adamları, hukukçular ve bütün tabakalardan ona bir sürü arz teslim edildi. Fakat intikam melankolisi onu tamamen ele geçirmişti, bu yüzden hiçbir şekilde kendisi vazgeçmeye ikna edilemezdi. Askeriye açıkça tehdit edecek ve onu takip etmeyeceğini ve onun yokluğunda onların arasında kalacak başka bir kral getireceklerini iddia edecek kadar ileri gittiler. Bu da onlara karşı olan nefretini arttırmaktan başka hiçbir etki yaratmadı. Sonuç olarak kendi kaderi tarafından yok oluşa göndermiş oldu. Mayıs'ın 7'sinde (ilk önce bütün gemilerin Levant'a gönderilmesini emretti ve bu şekilde bütün askerlerini göndermiş olacaktı) hazinenin büyük miktarıyla beraber çadırlarını ve otağını Asya'ya geçirmeye başladı. Yeniçeriler ve sipahiler(kralın hacca gitmek yerine onlara ihanet edeceğine dair, sözleri ve hareketlerini onun üzerindeki gizli istihbaratları sayesinde öğrendiler. Zira bütün mücevherlerini ve hazinesini taşıma hazırlıkları yapıyordu. Sarayındakileri bile söküyor ve camilerden ve dolabından külçeye dönüştürülecek ne varsa alıyordu) birden verilen bir söz üzerine şehrin içindeki hipodromda buluştular ve silahlar olmadan karmaşa içinde saraya koştular. Ve orada barbarca isyanlarına göre kralı çağırdılar. (ilk olarak deniz üzerindeki herhangi bir şeyin geçişini durdurmak için emir vererek) kral onların karşısına çıktı ve *"Bu küstahlık ne anlama gelmektedir"* ve *"Ne yapmaktadırlar"* diye sordu. Onlarda hep bir ağızdan (zira onların canavarınki dışında başka bir başları yoktu) kendisinin Mekke'ye veya Asya'ya gitme amacına devam etmemesi onun yerine şehirde kalmasını talep ettiler. İkinci olarak, veziriazam Dilaver Paşa'nın, hocanın, kızlarağasının, defterdarın, kazaskerin ve başka diğer kişilerin bu devlet düşmanı ve imparatorluğu yok edeceğini iddia ettikleri bu yolculuğa razı olanların kendilerinin öfkelerine teslim edilmesini istediler. İlkini küçük bir tartışmadan sonra kral,

yolculuğundan vazgeçmeye söz vererek onlara verdi. [46] Fakat onlar bundan memnun olmayıp yazıyla istediler. İkincisine ise hizmetkârlarına adalet düzeni olmadan bu şekilde davranmanın kendisi için onursuzluk olduğunu söyledi. Fakat onları gelecek divanın olacağı Cumartesi günü divana kadar beklemeleri için sabretmeye ikna etti. Orada herşey görülecek ve eğer suçlu görülürse cezalandırılacaklardı. Bunların herhangi birini uygulamak gibi bir niyeti yoktu, onun yerine sadece zaman kazanmak ve onları yatıştırmaktı niyeti. Bu adamlar bu ılımlı cevaptan tatmin olmayıp onların suçlu olduklarını bilmeyi üzerlerine aldıklarını ve bu yüzden başka bir tanığa, mahkemeye veya kendilerinden başka bir hâkime gerek yoktu ve büyük bir gürültüyle onların kendilerine teslim edilmesini istediler. Fakat kral onlara başka bir tatmin vermeyi reddetti ve onlar da zorlama için hazırlıksız olduklarından dolayı herkesin korku içinde olduğu bütün evlerin ve dükkânların genel bir yağma bekleyerek kapatıldığı şehre döndüler. Fakat onlar kendi nefretlerinin yolunu izlediler ve ilk olarak kırdıkları ve yağmaladıkları hocanın evine gittiler. Fakat onu bulamayıp biraz savunma yapabilen veziriazamın evine gittiler ve onlarda silahsız oldukları için onları savuşturdu. Ve böylece onlar ayrıldılar. Şimdi akşam olmuştu. Fakat şehrin bazı yerlerinde birer muhafız tuttular. Bu gece kral Asya tarafına göndermek için bir hamle yaptı fakat engellendi. Ve sarayını güçlendirmek ve tahkim etmek için bir hamle yaptı. Sarayının çevresi güçlü duvarlarla çevriliydi ve her zaman içinde 3.000 kadar ev hizmetkarı vardı. Fakat görünüşe göre hiç kimse onun için silahlanacak gibi görünmüyordu. Zira ertesi sabah isyancılar yine toplandı ve silahlarını alarak ilk olarak müftüye gittiler ve onu ve çeşitli diğer kişileri onlarla birlikte saraya gelmeleri için zorladılar. Orada yeniden bu adamları daha fazla istek ve şiddetle talep ettiler. Bu arada hoca, kazasker ve defterdar kaçtılar ve onlardan haber alınmadı. Vezir krala çekildi ve onu ciddi bir şekilde kendi kayıklarından (bahçesinden bunu kolaylıkla yapabilirdi) biriyle şahsen Asya'ya gitmeye ve orada bir ata binmeyi ve orada onu bütün tehlikeden koruyacağına ikna etmeye çalıştı. Fakat kral hareket etmeyecekti. Ona bu asileri cezalandıracağından emin olması ve güvenmesini emretti. Akıllı yaşlı adam bu sabitliği veya inatçılığı gördü ve kendisinin yer değiştirmesi için izin istedi. Bunu ya aldı ya da elde etti ve böylece onların arasında bilinen bir azizin kulübesine kaçtı. O da (kendisi gibi) onu yeniçerilerin yüzbaşlarından birine ifşa etti. Fakat onu kalabalığa teslim etmeyerek, onun yerine kralın evine geri taşıyarak iyilik yaptı. Bütün bu zaman içinde sarayda bu memurların teslimi tartışılmaktaydı. Asiler öfkelenmekte ve tehdit etmekteydiler. O kadar ki kendisi

de onların içeriye gireceklerinden ve öfke içerisinde henüz iddia ettiklerinden daha fazlasını yapacaklarından korkmaya başladı. Bunun üzerine ya kralın emriyle veya kendi rızasıyla onlara barış önermek için vezir onların karşısına çıktı ve kendinden iyi bir şekilde emin olarak onlardan ne istediğini ve nerede onları kızdırdığını sordu. Fakat onlar, ona kılıçlarıyla cevap verdiler ve aniden onu parçalara ayırdılar. İmparatorun onların öfkelerinin bu kadar çok olduğunu görerek şimdi şüphelenmesi ve geri çekilmesi için daha fazla sebebi vardı. Cesur danışmanını kaybettiği zaman Asya'ya kaçmak için çok geçti ve Bostancıbaşı tarafından hazırlanan gizli yere gitmekten daha fazlasını yapamazlardı. Asiler öfkelerinde bir azalma devam ettiler ve kral ve daha fazla kurban istediler. Fakat hizmetkârlar onun nerede olduğunu bilmediklerini iddia ediyorlardı. Onlarda bir kralları olması gerektiğini söylediler ve eğer kendisi gözükmeyecekse başka bir tane yapacaklardı. Ve bir süre bekledikten sonra saraya girmeye karar verdiler (fakat ilk önce evleri ve onurları olarak adlandırdıkları imparatorluk tahtını yağmalamamak için genel bir yemin ettiler) ve orada kralı aradılar. Onu bulamayıp kızlarağasını itiraf ettirmeye zorladılar ve onu öldürdüler. Ve sonra da daha önce kendisi tarafından azledilen, akıllıdan ziyade (o delidir) kutsal olarak görülen ve aslında asadan ziyade bir kafes için daha uygun olan, Osman'ın amcası Mustafa'yı talep ettiler. Kral bu karmaşanın ilk gününde Mustafa'yı ekmek veya içecek olmadan iki zenci kadınla bir mahzene kapamıştı. Bu yeni elektörler onu bu durumda neredeyse çıplak ve yarı tükenmiş bir şekilde buldular. Kendisi ilk görüşte onların ölümünün habercisi olduklarını düşünmüştür. Fakat o korku geçmişti onlara bir bardak su için yalvarmıştır. Onu almışlar ve derhal imparatorları olarak ilan etmişlerdir. Kendisi bunu *uti pudebat auitci nominis* kabul etmeye gönülsüzdü. En büyük prenslerin durumları ne kadar istikrarsızdır! *Quem dies videt venienes incentem buno dies videt fugiens regnantem*. Kendisi ölümün çenesinde, çıplak, aç ve susuzluktan ölürken şimdi imparator olmuştu ve altın veya insanların kanını içebilirdi. Onlar henüz Osman'a ne olduğunu bilmiyorlardı [47] ve Mustafa'ya da saray içinde güvenmeye gönülsüz olarak onu muzaffer bir şekilde eski saraya taşıdılar ve orada bırakıp, vezirin evini yağmalamaya gittiler. Ve böylece akşamleyin buluştular. Orada şehri yangınlardan ve diğer küstahlıklardan hem iyi bir şekilde korudular hem de şehir içinde iyi bir düzen sağladılar. Sultan Osman bu haberlere şaşırarak, onlar sarayı terkettikleri zaman dışarı çıktı ve geceleyin ikisinin de ona sadık olduğu Lehistan savaşındaki son vezir olan Hüseyin Paşa'yı hem de yeniçeri ağasını toplantıya çağırdı ve tavsiyelerini talep etti. İlk

olarak saraya oradaki kadınların Mustafa'yı boğmasını sağlamak için [haber] gönderdi. Fakat bazıları onun tarafını alıp, o cinsiyetten olanlar arasında evde yeni bir kargaşa çıktı. Ve gözcülük yapan askerlerde alarmı aldıktan sonra içeri girdiler ve onu kurtardılar ve oradan onu yeniçerilerin odalarına götürdüler. Orada onu geceleyin kötü bir konakta korudular. Bütün bu zamanda Osman hangi yolun alınması gerektiğini düşünüyordu. Bu iki dostu ve bazı diğerleri ona durumun umutsuz olduğunu ve bir umutsuz ilaç dışında tedavi edilemeyeceğini söylediler. Ve bu yüzden ağanın müftüyle birlikte çıkması ve onları ikna etmesi ve kralın da sabahleyin aniden askerlere kendi kapılarında görünmesinin ve kendi varlığı ile boyun eğdiğini ve iyilik sözü vermesinin onları sadakate veya merhamete çekebileceğine dair mutabakata vardılar. Bu fikri ertesi sabah uygulamaya koydular. Kral, müftü, (her ne kadar vezire karşı askerleri desteklemiş olsa da onun tahttan indirilmesine hiçbir zaman razı olmamıştı) Hüseyin Paşa ve on iki kadar atlıyla birlikte doğrudan Mustafa'nın tutulduğu yeniçeri kışlasına doğru gittiler. Ve orada gözyaşları büyük telafiler öne süren, hayatlarından tövbe eden bir konuşma yaptırdı ve son olarak babasının ve bütün atalarının hatırı ile gerçek efendilerine biraz acımaları için onlara yalvardı. Kalabalık, *tam prona in misericordiam qoam immodica savitia fuerat*, şimdi ne yapacaklarını bilmiyordu. Onların arasında sessiz bir homurtu oluştu ve onların yarısı ikna olmuştu. Fakat yeniçeri ağası kralın değerini düşündü ve zamansız olarak bazı azarlayıcı sert sözlerle onu savunmaya başladı. *Ut natura maris omni statu venti turbida* yeniden onların öfkelerini harekete geçirdi. Böylece onlar da "İhanet" diye bağırıldılar ve ona ve Hüseyin Paşa'ya saldırdılar ve onları parçalara ayırdılar. Her adam intikam duygularını tatmin etmek için onların etlerinden bir parça alıyordu. Şimdi müftü konuşacaktı fakat makamına duyulan saygıdan dolayı geri çektirildi ve zorlukla götürüldü. Şimdi zavallı Osman dostlarının öldürüldüğünü görüyor ve kendisini kurtaracak hiçbir yol bilmiyordu. Fakat gözlerini bir bez ile bağladılar. Onların şiddetlerinin son hareketi olarak ölümü bekliyordu. Fakat onu Mustafa'nın karşısına taşıdılar ve onu imparatorluğun huzurunu rahatsız etmekle suçladılar ve ona karşı hüküm verilmesini istediler. *More vulgi, suum, quisque flagitium alihs objectantes*. Terkedilmiş prens hayatı için savunma yaptı ve yeni kral da kafa sallamak ve öne sürülen herşeyi kabul etmekten başka bir hüküm vermeyi bilmiyordu. Ve en sonunda kendi aralarında düşündüler ve onu bir ata bindirdiler (küstah bir sipahi onunla sarıklarını değiştirmişti) ve iyi muhafaza altında onu Yedikule'ye hapis olarak gönderdiler ve daha sonra da yeni efendilerine geri döndüler ve onu saraya ve

imparatorluk tahtına yerleştirdiler. Orada çürümüş vücudunu eski haline getirmek için iyi beslenme ve et suyuna ihtiyaç duymuştu. Askerler herşeyin bittiğini düşünüyorlardı ve (sadece Hüseyin Paşa'nın ve bazı gizli düşmanlarının evlerini yağmaladılar) sükûnetle çeşitli konaklarına döndüler ve daha fazla kötülük yaptılar. Fakat Mustafa tarafından yeni vezir yapılan Davud Paşa eğer Osman yaşarsa bu fırtınanın geçebileceğini ve kendisinin kolaylıkla düştüğü gibi aynı şekilde ve kolaylıkla makamına geri dönebileceğini çok iyi biliyordu. *Vulgus, ut mos est cuiusque novi motus cupidum*, bu yüzden Mustafa'nın tercihinden çıkarı olan ve bu şekilde Osman'dan tiksinen birkaç kişiyle birlikte kraliyet kanından kaç kişinin kaldığını araştırmayı danıştı. Ve eğer iki tane kaldıysa Osman'ın hayatına son vermeye karar verdiler. Bir tane on iki, diğeri de yedi yaşında iki kardeş bulundu. Ve bunun üzerine birkaç cellâtle birlikte şahsen hapisaneye gitti ve iki gecedir dinlenmemiş ve kendisinin bir mevsim için güvende olduğunu düşünüp yeni uykuya dalmış olan talihsiz prensin boğdurulması için emir verdi. Fakat kendisi bu habercilerin varışı üzerine uyanmıştı. “Ne haberler?” diye sordu. Onların bu ani girişinden hoşlanmadığını söyledi. İlk olarak afalladılar ve kral da kendini savunabileceğini gösterdi. Fakat güçlü bir haydut bir savaş baltasıyla vurdu ve geri kalanı da onun üzerine atlayarak, onu büyük bir gürültü ile boğdular.

[48]Böylece dünyanın en büyük hükümdarlarından biri ilk olarak isyankâr askerleri tarafından hakarete uğramıştı. Kendi köleleri neredeyse silahsızdı ve sayıları da çok azdı. Hiç kimse onu korumak için bir kılıç almıyordu ve bu çılgınlığı başlatanların onu incitmek gibi bir niyeti olmayıp, sınır tanımayan öfkelerinin artması ile kendi amaçlarına göre onu tahttan indirmişler ve isteklerine karşı olarak, onun hayatını eşit olarak nefret ettikleri diğeri adamların tedbirlerine atmışlardır. Ve şimdi mantıksız bir şekilde öfkelenedikleri gibi yeni olarak ölü kralları için yas tutmaktadırlar. İhanet ettikleri ilk imparator olduğu ve onun yerine özürlü birisini getirmek zorunda kaldıkları için onurlarına leke sürdüklerini biliyorlardı. *Non unquam tulit documenta sors maiora quam fragili loco starent superbi*.

Bu Sultan Osman'ın hayatının son sahnesiydi. Fakat onun üzerine bu ölümcül darbeyi çeken niyetlerinin ve büyük planlarının bildirilmek için değersiz olmayacağını zannediyorum. Bütün hareketlerinin düşünceleri, sırları, nedenleri çalışmalarını tarihin ruhudur ve olmuş olanlar ise sadece kuru cesetti. Ve ben de pek çok çağın bu kadar garip bir insani büyüklüğün belirsizliğine bu kadar garip bir örneğini üretmediğine ikna oldum. Böylece bu olayın hazırlanışı ve buna giden yollarda, dünyevî aklın

düşüncelerini karıştıran Tanrı'nın muhteşem takdiri açıkça görülmektedir. O yeni bir büyüklük için bir temel koyarak, bu şekilde evrensel monarşiyi istemiştir. Trayan'ın onuruyla istiyordu. Onun zamanında çökmüş imparatorlukta *primum movere lecartos, et senectutem imperij uqasi reddita iuventute revirescere* deniyordu. Ve son olarak dünya bu monarşinin ilk yapıldığındaki temellerinin ne kadar zayıf olduğunu, nasıl şimdi sallandığını ve bozulduğunu, nasıl krallarının birkaç kölenin öfkesine maruz kaldığını, nasıl anarşinin hamle yapabilecek uygun bir el için kolay bir av hazırladığını görebilir. Lehistan işgalinden beri bütün bu değişiklikler başlamıştı. Sultan Osman tahta, gençken çıkmış, ateş ve kanla dolu, büyük ve mağrur bir ruha sahip, çok cesur, güçlü bir vücuda sahip, Hristiyanlardan ölümüne nefret eden ve atalarının zaferlerine gıpta eden ismini onların herhangi birisinin üzerine yükseltmeye hırslı, sınırdaki Avrupa sınırındaki kalan yerleri fethetmeyi planlamış birisiydi. Fakat bu kadar büyük planların bütün zafere ulaşma umuduna direnen bir tane zaafı vardı. O da aşırı aç gözlü olmasıydı ve sonraki zamanlara ve zamanı geçmiş bir döneme düşmüş olmasıydı. *Ubi vires luxu corrumpebantur contr veterem disciplinam et instituta maiorum, apud quos virtute quam pecunia, res militaris melius stet it.* İlk girişimi, Kazak akınları ile yönlendirildiği Lehistan idi. Kendisi bu hareketi, zenginlik ve rahatlık içindeki monarşide büyümüş ve belki de *longa dominatore inertes* her zaman yozlaşan ve tembelleşen vezirlerinin nasihatleri ve şimdi de tamamen kurumlarına ters olarak evlenmiş ve aile babası olan, ticarete giren, hiçbir şey kabul etmeyen, savaşta barıştakinden daha çok *prater perciula et labores* bacalarından kolaylıkla çekilemeyen askerlerinin isteğine karşı olarak yapmıştır. Kendisi bu fethin o kadar kolay olduğunu düşünmüştür ki bu fethin dağıtımını kendisi yapmış ve canlı aslanın derisini bölmüştü. Fakat sınırlarda mukayeseyle zayıf bir kötü bir orduyla buluştu. İlk olarak arkasında alınmadan bırakmaya mecbur kaldığı küçük bir kale olan Hotin'de durduruldu. Ve sonra da Lehistan şansölyesinin ona karşı olan siperlerini zorlayarak düz ülkeye gitmeye çalıştı. Her ne kadar bir veya iki defa kendi kalitesinin ötesinde şahsen savaşmış olsa da hiçbir zaman yeniçerilerinin savaşmasını sağlayamadı. Ve kendi askerleri ona karşı isyan etmeye veya onu terketmeye hazırlardı. Kendisi de en sonunda utanç verici bir şekilde kampını kaldırmaya ve onurlu görünüşünü kurtaracak herhangi bir antlaşmayı kabul etmeye zorlandı. Bu harekette yem eksikliğinden dolayı 100.000'in üzerinde at ve savaş eksikliğinden dolayı 80.000 adam kaybetmiştir. Zira onlar düşmanla yüzleşmektense kaçarak, yağmalayarak veya yiyerek ölmeyi tercih etmişlerdir. Bu utançtan dolayı

yeniçerilere karşı çok içten ve kökleşmiş bir nefret yüklemiştir ve çok haklı bir şekilde kendisinin büyük hazineler harcadığı kölelerinin küstahlıklarına maruz kalacak bir kral olmadığından yakınmış ve figan etmişti. Ve onlar hâlâ ne savaşta savaşacak ne de yeni ödüller ve ayrıcalıklar istemeden barışta itaat edeceklerdi. Çok zeki ve cesur bir adam olan Dilaver Paşa uzun süre onurlu bir şekilde yönettiği Doğu bölgelerinden bu harekete çağırılmıştı. Kendisi her ne kadar geç olsa da bütün diğer kaptanlarının üzerinde çok cesur ve savaşçı arabasıyla gelerek, aniden vezir yapıldı. Önceki vezir Hüseyin Paşa, her ne kadar aynı hata içinde olmasa da askerle aynı utanç içindeydi. Bu adam hiçbir zaman bu saray içinde terbiye görmemiş[49] fakat pek çok yıl hareketin içinde yaşamıştı ve bu şekilde burada kendisi ve kendi değeri dışında hiçbir fraksiyonu veya dayanağı yoktu. Ve şimdi beklenmedik bir şekilde bu yüksek göreve terfi ettirilmiş olarak kralın memnuniyetsizliklerini işledi ve bunları besledi ve sonuç olarak ona yeniçerilerin yakın zamanda gaspettikleri güç onlarda olduğu sürece kendisinin bir imparator olmadığı veya güvenli bir şekilde yaşayamayacağı ona işledi. Onlar, eski müesseselerden bozulmuş ve rahatlığa ve şehvete teslim olmuş olan tembel korkaklardı. *En animo per libidines corrupto nihil honestum inerat.* Fakat eğer majesteleri ruhunu toplasaydı ve onun tavsiyesini dinleseydi, kendisi ona Şam civarından ve her zaman sınır ve savaş zorluğunda büyümüş, büyük deneyim ve cesaret sahibi Kürtlerden yeni bir askeriye sağlayacaktı. Ve onlardan da tamamen kendisine dayanacak milis bir güç yaratacak ve onları sadece 40.000 ödeyerek memnun edecekti. Onlar her zaman onun muhafızları olacaktı. Ve her eyalete dağılımı sağlamak için beylerbeyleri her zaman hazır olacak, o bölgenin sakinlerinin bir kısmını eğitmesini sağlayacaktı. Ve bu şekilde ülkesini yiyen bu yaban arılarına sonsuz hazineler harcamayacak ve yeni ruhlu ve umutlu adamlarla atalarının herhangi birisinden daha büyük işler yapabilecek duruma gelecekti. Fakat bununla beraber kendisi kraldan bu fikri hiç kimseye söylememesini veya hayatı için başkalarının gizliliğine güvenmemesini istedi. Dilaver Paşa bunu, onun huyunu öven bu plandan çok memnun olan ve herşeyi, vezirin talimatına teslim eden kral dışında hiç kimseye açıklamadı. Vezir gerçek bir askerdi ve çok akıllı bir adamdı. Asya'daki kredisi ile üzerine aldığı herşeyi yapabiliirdi. Zira kendisi o bölgelerde çok sevilen, çok da zengin bir kişiydi ve son isyanda tek başına valisi olduğu Şam'ı korumuştur. Onların arasındaki bu sonuca göre kral, plana yardım etmek için gerçekten silahlanmaya yönlendirilmiş Sayda emirine karşı şahsen gidiyormuş gibi yapacaktı. Fakat bunu imparatorun gidişine bir

bahane olarak kullanacaklardı. Fakat bu iyi ölçüldüğü zaman yeniçeri ordusunun da onlarla birlikte gelmesi gerektiği için bunun onların planlarıyla uyuşmadığı görüldü. Bunun üzerine kralın kutsal hac göğlesiyle, küçük bir grupla gidebileceği ve ondan şüphelenenleri dağıtacağı Mekke yolculuğu ortaya çıkarıldı. Ve bunun için bütün metalleri, mobilyalarını, yüklerini cami lambalarını, mücevherler ve hazinesiyle birlikte kolaylıkla ne varsa onları eriterek biraz büyük hazırlıklar yapıldı. Bu ilk şüpheyi verdi. Bu da kraldan düşen bazı, yeniçerilerin korkaklığına ve yakında onları kırbaçlayacak askerler bulacağına dair küçümseyici düşüncesiz sözler bu şüpheyi tasdik etti. Dilaver Paşa kendi sırrını korumuştur. Ve bu arada, Sayda emirinin ve o bölgelerde bir değişiklik istihbaratı üzerine İran sınırı korumak üzere toplanmış, hazır olanlarının dışında Asya'daki dostları ile Şam civarında 10.000 kişi ve on bin de Kürtlerden asker toplattı. Ve bütün bunların kral ile Şam'da buluşmasını emretti. Orada derhal muhafızlarını imha edecek ve yeni ordusunu ve disiplinlerini düzene sokacak ve sonra da muzaffer olarak İstanbul'a dönecek ve yeniçeri, sipahi ve tımarlı birliklerinin tamamen kökünü kurutacak ve hepsinin kaptanlarını ve subaylarını idam ettirerek yeni bir yönetim kuracak ve şehrin adını değiştirecekti. Ve bütün bu şeyler başarılı olsaydı, o zaman kendisi bu yeni askerleri ile Hristiyanlık üzerindeki onurunu geri kazanmaya çalışacaktı. Bu arada bütün o bölgelerle üstü kapalı bir dostluk sürdürecekti. Kesinlikle bu iyi dayanağı olan ve eğer Tanrı yok etmeseydi, tembel kölelerin küstahlıkları arasında çürüten bu bozulmuş imparatorluğun yenilenmesi için büyük önem taşıyan bir plandı. Türk imparatorunun savaşta veya barışta, yaşamda veya ölümdede kendi askerlerine bağlı olduğu ve sonuç olarak yeniçerileri için bir haznedar veya bir vekilharçtan başka hiçbir şey olmadığı çok doğrudur. Eğer bu proje etkili olsaydı, bir iç savaş ile ne tür olayların olacağına dair hüküm vermek kolay değildi. Zira şüphesiz buradaki askerler başka bir kral koyacaklardı ve onu koruyabildikleri kadar koruyacaklardı. Ve bu Avrupa tarafının bölünme ile kopma tehlikesi oluşacaktı. Bunun yanı sıra Dilaver Paşa krala ve hazineye sahip olmuş ve kendisini büyütmüş ve kendisinin *velle imperare* eğilimi bir kere keşfedildiği zaman kendisinin bu kudretli mülkten kendi payını almak gibi bir niyeti olduğu düşünülebilir. [50] Eğer diğer yandan vezir dürüst ve güvenilir olmuş olsaydı, reform ve yeni savaş disiplinin tesis edilişi gerçekleşecek ve eski askerlerin terhisine müteakip hazine artacaktı. Buda bütün Hristiyanlığın korkacağı bir hareket olacaktı. Fakat *ubi est sapiens? Ubi disquistor saeculi huins? Perdam sapientiam sapientum, et vanam reddam intelligentiam intelligentium?* Bu düşüncelerin başarılı olup olmamasını

dilemek büyük bir sorudur. Zira bölünme veya devrilme veya yeni büyüklük ve topraklarının genişlemesi gerekli olarak arkadan gelecekti. Bu olay üzerine yapılacak bazı gözlemler olayların kendisi gibi bu hazırlığın ve kullanımı bilmek isteyenler için çok yersiz olmayacaktır. İlk olarak askerinin amacı hiçbir zaman krala saldırmak veya incitmek değil, onu tahttan indirmek veya öldürmek hiç değildi. Sadece bu projede yardımcıları olduğunu düşündükleri kişileri almaktı. Fakat şiddet bir kere başladığı zaman mantıksız adımlar ile öfkenin en tepesine, her ne kadar diğer yandan iğrensel de bu meselede pek çok masuma ve kendi imparatorlarının hayatına ve tahtına karşı, gittiler. *Ubi furor ingruat innocentes ac noxios inuxta cadere*. İkincisi, eğer kendisi her zaman majesteleri üzerine yapılan haşmeti ve saygıyı, sokaklardan ve meyhanelerden, pek çok askeri, bir memur gibi küçük hatalardan dolayı toplayarak, sadece biraz *supra humanitatem* olarak görülmeye ve korkulmaya alışıldığı şahsını ucuz, sıradan ve onların arasında küçümsenir hale getirmeseydi kral derece olarak bu kadar aşağıya düşmemiş olurdu. Ve kendisi de aynı zamanda savaşta onu terkedenleri küçümsüyor ve nefret ediyordu. Ve son olarak, şimdi son hamlesinde, eğer kendi inadı onu yıkıma getirmeyip onları zaman için zamanlı bir şekilde boyun eğerek yumuşatmış olsaydı sadece zaman ile zafer kazanmış olacaktı. Üçüncüsü, düzen olarak bu isyancıların bir başı veya yönü olmayarak, kralın bahçesinde sıcak kanda öfkeleri içerisinde ettikleri imparatorluk tahtını yağmalamama, zarar vermeme veya onursuzlaştırmamaya dair yeminlerini tuttular. Şehirde de tarafsızlara karşı herhangi bir şiddet veya küstahlık yapmadılar, onun yerine barışı ve adaleti korudular. Dördüncüsü sonuç olarak üçüncü günün sonunda sanki hiç böyle bir şey olmamış gibi herşey sakindi ve insanlarda işlerine döndüler. Sadece yeniçeriler günahlarının mükâfâtı olarak ulufe alıncaya kadar divana veya toplantıya izin vermediler. Bu konuda aynı zamanda sonsuz bir hazine yığını da düşünölmeye değerdir. Hazine 4 yıldaki 3 değışiklik ve son İran ve Lehistan savaşlarının gereklilikleri ile artarak tükenmiştir. Zira imparatorlukda sayıları 40.000 kadar olan her yeni çeri bütün değışimde, sipahilerin ve acemioğlanların dışında olsun veya olmasın 25 Venedik altını alır. Bu da toplamda iki milyona yakındır. Ve şimdi bu yaşayan adamların hepsi kazançlı isyanların tadına bakmıştır. *Haud ignari suma scelera incipi cum pericula peragi cum praemio*, Onlar kolaylıkla katlanılmayacak veya güvenli bir şekilde çıkarılmayacak bir baş almışlardır. Beşincisi önceden görölen kehanetlerdir. Bana, krala yakın olan bir kadının ağzından, isyandan bir ay önce Osman'ın geceleyin rüyasında bir deveyi sürdüğünü ve onun üzerinde olup, onu kamçı zoruyla veya güzel

yollarla yürütemediğini ve sonra kendisinin öfkeyle indiğini, hayvanın vücudunun kaybolduğu ve kafasının elinde kaldığını gördüğünü söylemişti. Kendisi bu fanteziden rahatsız olarak yorum için onu tanıyan eğitimli bir adama göndermiştir. Kendisi o mesele hususunda bir görüş vermek konusunda uygun olmadığını söyleyerek özür diledi. Fakat Osman'ı müftüye göndermesi için ikna etti. Aynı zamanda özür diledi, fakat bununla beraber, bunu kralın amcası ve şimdi imparator, açık sözcüklerle aptal ve deli bir adam arasında olan, görüler ve meleksel speklülasyonlar gören kutsal bir adam olarak görülen Mustafa'dan başka yorumlayacak kişi olmadığını söyledi. Kral da Mustafa'ya gitti. O da ona özet olarak devenin imparatorluğunu, onu sürmesinin yönetimindeki istismarı, deveden inişinin tahttan indirilişini, vücudunun kaybolmasının, kullarının isyanını temsil ettiğini ve elinde kalan kafanında sadece kuru bir ünvan olduğunu söyledi. Ve kendisinin de birkaç içinde kesin olarak öleceğini ve krallığını kaybedeceğini ve boş imparator isminin onun mezarına eşlik edeceğini söyledi. Daha az önemli olan başka bir [ön görü] bu isyandan 6 gün önce ziyaret ederek kendisinden özel bir dostluk aldığı Dilaver Paşa'da vardı. Ve onu kralı bu niyetlenen hacca gitmesini bekletmesi için ikna etmekten başka hiçbir işim olmayarak, ona bunun için, onların kendi meselelerinin mevcut durumu ile ilgili pek çok neden verdim. Özellikle de Lehistan'la yapılan antlaşma konusunda... Buna çok ciddi bir şekilde cevap verdi. [51] Sonra şehirde yayılan ahlaksız konuşmalardan isyan korkusu toplandığını ileri sürdü. Onunla açıkça, samimice ve dostça, eğer böyle bir şey olursa, kalitesinin ve gençliğinin mazeret olacağı kralı ikna etme otoritesine sahip olarak, hatanın onun üzerine atılacağını, bütün şiddetin en büyük bakan üzerine boşaltılacağını, en azından benim muhabbetimi iyi olarak alması için bu olayı düşünmesini isteme cesaretini gösterdim. Yaşlı tilki bir süre cevap vermeyi bekletti. En sonunda, kendi düşüncesine karşı onu ikna eden bana karşı gülümseyerek bana son bir cevap verdi. Bir çözüm yoktu. Kralın kararına karşı gelme cesaretini gösterip kendisini riske atmayacaktı. Fakat beni bu yolculuğun beklendiği kadar uzağa gitmeyecek kadar bu meseleyi düzenleyeceği konusunda temin etti. Ben de o zaman beni, dostu olarak kaymakam veya vekile özel bir tavsiye bırakmasını isteyerek tamamladım. Buna aniden "*Endişelenme veya korkma, hiçbir zaman çok uzağa gitmeyeceğim. Ayaklarımdan birini bu şehirde sana hizmet etmek için bırakacağım*" diyerek cevap verdi. Zavallı adam bu sözü tuttu. Zira öldürüldükten birkaç gün sonra bacaklarından biri, tamamı şehirdeki en açık yer olan Hipodrom'da asıldı. Sonuncusu olacak ve şüphelenme olasılığı olan şeylerle ilgilidir.

Umutlarını kaybeden Asya'daki askerler, bu hakaretle oturmayacaklar, şehirleri olan kralın ölümleri için intikam almaya çalışacaklardır. Veya bu saraydan uzaklaştırılan bazı büyük Paşalar bu fırsatı ihanet ile tahta geçmiş bir gaspçıya itaat etmemek ve bu bahaneyi kendi hırslarının üzerini örtmek için kullanacaklardır. Veya her yer yanmaya ve iç savaşa düşecektir. Zira ben Tanrı'nın, Hristiyan prenslerin, bu kudretli monarşi onları uyuma ve kendini bir av olarak sunmuş olarak bölünmeye davet ederken, kendi medeniyetsiz kavgalarının küçüklüğünü görmesi için açmasını umma cesaretini gösteremiyorum.

Cumartesi akşamı, Haziran'ın ilk gün, kapıağası veya sarayın uşağı, Osman'ın kardeşlerini konaklarından almak ve geceleyin boğmak için gizli bir emir aldım. Kendisine prensleri taşıması için yardım eden birkaç cellâtle beraber bu emri uygularken, [şehzadeler] bağırdılar. İçoğlanlar sese doğru koşular ve bundan daha önce şüphelenmiş olan kızlarağası tarafından cesaretlendirerek, daha fazla sorgulama yapmaksızın kapı ağasını öldürdüler. Şimdi neredeyse her birlik kendi başlarına karşı ayaklanmıştı. Onlar da gizlice yeniçerilere ve sipahilere bunların ne yaptığını bildirdiler ve sabah erken onun[kapıağasının] vücudunu görünsün diye hipodroma astılar. Askerler, iç oğlanların yardımıyla, şiddetle saraya döndüler ve sadece, dünyanın günahkâr insanlarıyla birlikte olmayacak veya etrafında herhangi bir kadına tahammül etmeyecek kadar kutsal bir aziz olan bu Mustafa'yı canlı bırakıp, Osmanlı neslini bitirecek bu adi emre razı olanlara karşı adalet istediler. Masum kral, bu amaçla ilgili hiçbir şey bilmediğini iddia etti ve eğer emri elde edilseydi, bunun da hileyle alındığını söyledi ve kendisine kolaylıkla inanıldı. Fakat başka bir Livia olan annesinden ve kızı [padişahın] eşi olan yeni vezir Davud Paşa'dan şiddetli bir şekilde şüphelenildi. Divan ve toplantı günüydü. Fakat bu askerler bu ihanet hakkında bir hesap alana kadar hiçbir şeyin yapılmasına izin vermediler. Vezir herşeyi reddetti. Anne bir kadındı ve evinde saklanmıştı. Fakat ikisinin de otoritelerini korumak ve tutmak için suçlu olmaları çok olasıdır. Vezirin büyük prens makamına kendi ve ona çok benzeyen oğlunu geçireceği ve böylece Mustafa'yı bir süre için idare edeceği ve onun tahttan indirilişi ile sonsuza kadar kendisini ve soyunu yerleştireceğine dair dedikodu vardır. Fakat şimdi insanları yatıştırmak için bir şeyler yapılmak zorundaydı. Bu yüzden Davud Paşa makamından düşürüldü ve onun yerine Mısır valiliğinden yeni gelen bir Hüseyin Paşa, daha fazla sorgulama yapacağına dair söz vererek onun makamına geldi. Sonra şiddet bittiği zaman hiçbir büyük araştırma veya keşif yapılmadı. Zannedersem Valide Sultan'ın Venedik

altınları bu meseleyi susturmuştur. Bu yeni vezir burada hiçbir dostu olmasa da çok zengin, inatçı ve dik başlı bir doğaya sahip, yollarında adil fakat otoriter ve kararlı olduğu rapor edilmiştir. *Audax, ferox, et prout, animum intedit, pravus aout industrius eadem vi*, Herkesin çok fazla iyi veya kötü şey bekleyebileceği adamlardan biridir. Yönetimine sert başlamıştır. Erkenden küstahlıkları cezalandırma sorumluluğunu üzerine almış ve bir değişiklik veya bir kurban yapılacağını öne sürmüştür. Bu tür umutsuz zamanlar için uygun bir adamdır. Zira en kötüsünde onların şiddetlerine dayanmak zorundadır. Bu arada biraz korku oluşmasını sağlamış ve adaletin yüzünü geri getirmiştir. Fakat ben bunun uzun sürmeyeceğine ikna oldum. Osman'ın ruhu [52] ona *parentalia* yapıncaya kadar dinlenmeyecektir. Bu vezirin doğası desteklenemezdir. Fakat eğer başarılı olursa ve kendisini yerleştirirse, kendisi yeniden kralı değiştirecek ve Osman'ın kardeşleri üzerine bir yükümlülük koyacaktır. Zira kendisi hiçbir zaman *dominandi avida* küstah bir kadın tarafından yönetilen bir adam olarak kendisinin güvende olduğunu düşünemeyecektir ve kendisi de o prensten nasıl bir teminat alabilir ki *cui non iudicium, non odium est, disi indita et ussa?* Ve her ne kadar detayları ve hastalığın nerede patlak vereceğini ön göremesem de bütün vücudun hasta olduğundan eminim. Ve Hristiyanlığın prensleri de, mevcut krallarının *mentis inops*, beklentideki bir sonrakinin de hareket için uygun olmayan bir çocuk ve bütün büyük adamların ve askerlerin bozulduğu, isyankârlaştığı ve yozlaştığı bu devletten korkmak için bir sebebi olmasından önce üç yıl nefes alacaklardır.

Konseyn Lordlarından

Lordumuza yaptığımız çok yürekten gelen övgülerimizden sonra: Cezayir'in Türk korsanları tarafından bu krallığa nasıl büyük kayıp ve zarar yaşandığı ve onlar tarafından majestelerinin kulları üzerine nasıl bir yağma ve soygunlar yapıldığı sizin tarafınızdan bilinmiyor değildir. Bunların hepsini bize gösterilen mektuplarınızda çok iyi ifade ettiniz. Ve şimdi bu zararlar ve hasarlar ticaretin tamamen ortadan kalkması dışında tahammül edilemeyecek bir aşırılığa ve zirveye geldiği majestelerinin şimdi Cezayir, Tunus ve Tituana'da bin kadar esir kulu vardır ve bu krallığın batı limanları cesaretlerini o kadar yitirmişlerdir ki onlar o bölgelerle ticareti şu an bekletmektedirler ve bütün diğer ticaretleri de bırakmaya hazırdırlar. Majesteleri de bu kötü ve barbarca hasarlara onur ve adalet içinde güvenmekten başkasını yapamadığından dolayı bize sizden, onun adına mezkûr konuda padişaha ve oradaki devlete canlı bir temsil yapmanızı ve her gün Bâbîâli ile olan iletişimi ile insanlar üzerine her gün düşen

dezavantaj hakkında bir şikâyetle bulunmanızı talep etmemiz için emir vermiştir. Zira özgür ticaretle ilgili kapitülasyon antlaşması düşünüldüğünde, majesteleri adil bir prensten beklenebileceği kadar orada sizi elçisi olarak tutabilmek için çok büyük bir masrafa girmiştir. Fakat buna rağmen mezkûr kapitülasyonları tamamen ihlal edecek şekilde onun tüccarları padişahın kulları tarafından her gün soyulmakta ve talan edilmektedir. Ve bu yüzden, majestelerinin kulları olan bütün esirlerin derhal, ülkelerine geri dönmelerine dair özgür izinle salıverilmeleri ve özellikle de Cezayir ve Tunusluların, hiçbir bahane veya mazeret üzerine majestelerinin kulları üzerine daha fazla yağma ve talan yapmaktan sakınmalarına dair özel ve hızlı bir emir verilmesini talep edeceksiniz. Aksi takdirde majesteleri(bunu da oradaki devlete belirteceksiniz) sizi ve kullarının geri kalanı padişahın topraklarından çağırmaya ve Levant'ta olduğu gibi Kızıldeniz'de de o devletin kulları üzerine tatmin aramaya karardır. Burada olabilecek kadar dikkatli olmanızı ve oradaki hareketleriniz ile ve alacağınız cevabı mümkün olduğu kadar acele bir şekilde bizi bilgilendirmeniz için dua ediyoruz. Ve böylece lordumuza çok yürekten bir hoşçakal diyoruz. Whitehall'dan 22 Mayıs 1622 tarihinde gelmiştir.

Lordumuzu çok seven dostları

İstanbul'daki Çok sevgili dostumuz, majestelerinin padişaha elçisi şövalye Thomas Roe'ya yazılmıştır.

Jo. Lincoln C.s

L. Cranfeilde

W. Mandeveile

E. Worchester

Lenox

Hamilton

Arundell ve Surrey

Pembroke

T. Edmondess

Geo. Calvert

Jul. Caesar

[53] Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuzu şimdi gönderdiğim üç mektubun birer kopyasıyla rahatsız ediyorum çünkü bu zamanlarda yollar çok tehlikelidir ve mektuplarımızın gittiği yoldan her zaman şüphelenilmektedir. Her değişiklikte, bütün bölgelerdeki ilk bilgilerle kendi bakanlarını onurlandırmak için, mektupları bekletmek Venediklilerin kötü bir düşüncesidir.

Sultan Osman'ın mektubunun bir kopyasını da aynı zamanda bir kere daha majestelerine gönderiyorum. Eğer orijinal mektup gelmediyse kendimi de bu şekilde rahatlatmış olacağım. Yeni vezir bütün noktaların onaylanacağını sözünü verdi ve bu yüzden o mektup devletin veya iki kralın da mektubu olmuş oldu. Onlar geleneğe göre, majestelerine, Fransa kralına ve Hollanda devletlerine Sultan Mustafa'nın tahta geçtiğini bildiren bir mektup göndermeyi teklif ettiler. Fakat ben mektupların, geri dönüşlerinde hiçbir zaman iyi çalışmalar yapmayan nankör bir kuryeyi ödüllendirme masrafından kurtarmak için bana teslim edilmesini istedim.

Meseleler burada çok şüpheli şartlarda dururken majestelerinin de bir tebrik mektubu yazması ve bir tane de isim olmadan benim şimdi veya zorunlu olarak gelmesi gereken yeni değişikliklerde kullanabilmem için vezire yazmasının yanlış olmayacağını düşünüyorum. Zira biz dinlenmekten ziyade küçük bir rahatlık içindeyiz. Tanrının bizi koruyacağı umuyorum. Çünkü sadece ondan bunu umabiliriz. Fakat benim tarafımdan gönderilen bu mektuplar [bu] ortam içerisinde bana büyük bir memnuniyet yapabilir veya eğer herşey yerli yerine oturursa tüccarların iyiliği için yeni bir işe adım atmama izin verebilir. Herşeyi yeniden bu imparatorun adına yeniledim ve bu sarayın gücünün bana verebileceği kadar çok umutla birlikte Cezayir ve Tunus'a gönderdim. Bundan daha fazla bahsetmeyecek veya majesteleri için makbul olacağından şüphe duymayacağım.

Sultan Osman'ın trajedisi geniş bir şekilde Bay Brantwaith'a gönderdim. Eğer okunmaya layıkta onurunuz emredebilir. Bunun pek çok çağın ürettiği kadar garip bir hikaye olduğunu düşünüyorum. Fakat değişikliklerle dolu bir konu olarak daha fazla genişletmeyi amaçlıyorum. Paketimin dolmasından dolayı birkaç kopya gönderemedim. Fakat ona lordların pek çoğuna ve bazı özel arkadaşlara dağıtması için emir verdim ki bunu kabul etmeniz için size yalvarıyorum. Az kalsın kendimi unutuyordum. Muhafızlar Mahkemesinde[court of wards]geçimimin en iyisi olan majestelerinden kötü

bir maaşım vardı. Majesteleri bütün cömertlikleri arasında bana hiçbir zaman bir şey vermedi. Buna evlilik ile geldim. Eşim, Salisbury Lordumun yardımı ile eşime gelirin karşılığı ile bunu kazanmış bulunuyorum. Gidişimden beri maaşım durduruldu veya ödenmesi reddedildi. Majestelerine uzun zaman, yurttta ve yurt dışında hizmet ettim. Şimdi yokluğum sırasında ekmeğimi almak zordur. Kime şikâyet edeceğimi bilmiyorum. Fakat sizden sadece majestelerini şikâyetim ile ilgili bilgilendirmenizi ve benim için başka iyi olacağını düşündüğünüz ne varsa yapmanızı istiyorum. Majestelerinin benim olduğunu düşündüğümünden ziyade beni bir ödüle layık olduğumu düşündüğüne ikna oldum. İngiltere'den gidişimden beri sadece majestelerine onur yapmak için ve onun zavallı kulları üzerine harcama yapmışımdır. Bunun için bana kurtarabileceğim 500 poundun üzerinde ödeyenlerden hiçbir ödül alamayacağım ve benim bu küçük yemek sopam eğer benden alınırsa, eğer benim dilim sessiz olursa, midem bağırır. Belki de majestelerinin bazı iyi efendileri benim bu görev ile büyük bir kazanca sahip olduğumu düşünebilir. Tanrının karşısında buna itiraz ederim. Eğer diğer yıllarda bu şekilde olursa 100 kron ile nasıl daha zengin geri dönebileceğimi göremiyorum. Onlar için, sürekli sorunlar ve tehlikeler içerisinde üç yıllık hizmetin 1.000 pound olması gerçek bir hesap olacaktır. Ve beni bundan esirgeyenler her kimse, onların uydukları zaman benden daha fazla kazandıklarından şüphem yoktur. Düşmanımın kim olduğuna dair özel bir şüphem yoktur. Fakat benim dostum olacak o kişiyi bulmakla yükümlü olacağım. Onurunuz beni bu öfke için affetsin ve birkaç cümle ile rahatlatın. Sizi her zaman güvendiğim birisi olarak sevecek ve onurlandıracağım, çünkü onurunuzun naçiz ve düşkün dostu ve hizmetkârı olarak, bana bunu yapacağınıza dair teminat verdiniz. İstanbul 22 Mayıs 1622

[54] Lordum Amirale

Lordum

Lordumu rahatsız eden son mektuplarım, sonradan kendi kulları tarafından boğdurulan Padişah Sultan Osman'dan majestelerine yazılmış olan mektubu sunmak içindi. Buna rağmen görevimi yapmak için o mektubun bir suretini gönderdim. Sonra mevcut imparator, bu yeni vezir ile o mektupta ihtiva eden herşeyin onaylanmasına dair söz verdi. Böylece şimdi sonuç olarak o ikisinden de gelmiş olan bir mektuptur. Ve şimdi yeniden, majestelerine, Fransa'ya ve Hollanda'ya, Sultan Mustafa'nın tahtta geçtiğinin haberlerini getirmek ve iş birliklerinin devamı ve yenilenmesini istemek için bir konuşma vardır. Fakat ben, her zaman buraya geri dönüşlerinde iyi çalışmalarından

ziyade kötü işler yapan hırsızları memnun edecek masraftan sakınmak için, mektuplarının sadece buradaki vekillere teslim edilmesi için ikna etmenin uygun olduğunu düşündüm. Ben de eğer insanları o kadar yaşayacak kadar izin verirse, kısa süre içerisinde mektup yazacağını düşünüyorum. Zira burada, yönetim, adalet yoktur. Askerler, kral, yargıç ve cellâtlardır. Lordum, kendi sadakatlerini bozan bu kâfirler arasında zor bir görevim olduğunu ve bizim de eğer kalabalıkların başlarından herhangi bir düşünce alınırsa, umumî güven üzerine çok az güven umabileceğimizi düşünebilir. Fakat benim payım budur. İstedğin olsun [*Fiat voluntas tua*]. Size bununla birlikte lordumun değişik meseleler bulacağı ve dünyevi aklın araçlarını bozan herşeye gücü yeten Tanrı'nın takdirini ve büyüklüğü üzerine düşünmek için sebebinizin olacağı son imparatorun trajedisini gönderiyorum.

Involit humile partier, calsum et caput

Æquatque summis infima

Eğer lordum, üzerime majestelerini bu kadar büyük değişikliklerle bilgilendirmediğim (mektubumu bu kadar üzücü bir meseleyle doldurmak istemediğim için bilerek bunu yazmaktan sakındım) için bir ihmal suçlaması üzerime atılmaması için bunu onu majestelerine sunarak bana iyilik yaparsanız, iki yolda da lordumun arabuluculuğu ile affedilmiş olacağım. Lordum istediği kısmı kesebilir veya azaltabilir. Akrabam ile gönderdiğim son mektubumda, lorduma şifrede bahsettiğimin bir modelini göndermiştim ve cevabınızı istemiştim. Majestelerini hâlihazırda onun gücünde olan amacında hayal kırıklığına uğratmayı istemem ve bu sorunlardan beri hiç kimse kendini beyan edememektedir. Ona yeniden geleceğime dair şüphem yoktur ve ilk teklif için hazır olmalıdır. Lordum ilk karşılaşmanın devam etmesine izin vererek ve bunu zaman içinde ilerletmek için kullanarak çok iyi yapabilirsiniz. 20.000 pound kâr edecektir. Aynı şifre içerisinde lordumdan cevap istiyorum ve eğer karar vererseniz, bazı tüccarlar üzerinde emrinizi de göndermenizi istiyorum. Ve sizden bana son saatte verdiğiniz sözü unutmamanız için yalvarıyorum. Her ne kadar bu yolun dışında olsa da bu tamamen geriye dönük olmayacaktır. Herhangi bir istikrarsızlıktan utanmaktayım. Ve bu yüzden yanlış yorumlanabilecek şekilde, yakın harekete geçmeyecektir. Fakat lordumun onurlandırılardan biri olarak her zaman yurttan hizmet etmeye hazır ve istekli olduğumu bilebilmeniz için zaman ile konuşacağım. İstanbul 31 Mayıs 1622

Doncaster Lordum'a

Lordum,

Lordumun, benden sessizliğimizin beni sizi eşit olarak sizi sevmeye bağlayan yardımlarınızı ve faziletlerinizi unuttuğumu düşünmeniz için sebep vermesinden ziyade benden meyvesiz ve boş mektup aldığımı söylemesini tercih ederdim. Eğer dikenlerden üzüm toplamayı beklemiyorsanız, barbarlığın felsefe, isyanın da adalet olduğu buradan fazla bir şey beklemeyeceksiniz. Bu şehrin mevkisini övmeme ihtiyaç yoktur. Zira burası kurulmadan önce kâhin, diğer koloniyi oraya sığındıkları için kör olarak çağırmişti ve Polbius'ta pek çok denize hükmettiği için burasının dünyanın efendisi olacağını ve bu kadar görkem ve kâra sahip başka bir yer görülemeyeceğini fakat sakinlerin orayı bir ahlaksızlık çukuru yapacaklarını ön görmüştü. Yönetimi övemem. Çünkü lordum size göndereceğim hikâye ile herşeyin karmaşa içinde olacağını görecektir. Bunu pek çok suret ile paketimi doldurmak istemediğim için, size yollamasını emrettiğim Bay Brantwayt'ten gelecek olanı kabul etmenizi rica ediyorum. Lordum bu kudretli monarşiyi, Hristiyan prenslerin, medenî olmayan geçimsizliklerinden başka koruyacak bir duvarın olmadığını görecektir. Hiçbir zaman sadece iki sütundan başka gücü yoktu. [55] Yeniçeriler ve kadırgalar. Bunlar çürümüş ve bozulmuştur ve geri de kalanlar da hizmet için uygun durumda değildir. Ve birkaç tane uygun olanın da mühimmatı ve içlerinde hizmet edebilecek adamı yoktur. Diğerleri de eski disiplinlerinden ve kurumlarındaki hallerinden bozulmuş vaziyettedirler ve imparatorlarına duydukları saygıyı(kendilerininkini bilmeyerek, onu ortak babaları olarak kabul etmişlerdir) bırakmışlardır. Bu da *magnum arcanum imperij*. Ve şimdi onlar ne askerlerdir ne de kuldurlar. Güvenli bir şekilde tahammül edilemez veya kolaylıkla dizginlenemezler. Bu konuda, dünyanın daha adi bir kalabalık tarafından yönetilen, şimdi daha fazla canavar olan, bu canavar hakkında nasıl kandırıldığı konusunda hem sert hem de tutkulu olabilirim. Fakat *cui bono?* Bunu kullanabilecek kim var? Tanrı sonra onların kendi bağırsaklarında bölünme yarası koyacaktır. Çünkü günahkâr insanlar bu kadar şerefli bir çalışmaya yardım etmeye layuk değildir. *Veniat regnum, fiat voluntas rua*. Bende ateşin onları yakması için yakacak olma rolünden memnun olabilirdim. Fakat tek başıma yanabileceğimi görerek, bazen lorduma güven içinde uyuyabileceğim Essexhouse'da katılabilmeyi diliyorum. Zira her ne kadar bize hiçbir zarar vermeseler de çılgınlık ve şiddet köpürdüğü zaman kim güvendedir? Geri kalanı için lordumu, Osman'ın trajedisi üzerindeki düşüncelerinize teslim ediyorum.

Sizi en bilgilendirecek olan kendi hükmünüzdür. Ve orada resimlerde yetenekli olan birisi gibi, size anlatamayacağım bazı gizemler bulacaksınız ve bu da sadece beni lorduma hatırlatmaya, bu dürüst sürgünün sizin böyle bir naçiz hizmetkârınız olduğunu unutmamanıza hizmet edecektir.

Ben bu mektubu bitirdiğim şu an da bile yeniçeriler yine ateş içindedirler ve intikamlarını tatmin etmek için daha fazla kelle alacaklardır. *Ab isano populo Liberos Dominie.*

İstanbul 1 Haziran 1622

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst ve Onurlu,

Dört tane mektubumun geldiğini bildiren Nisan tarihli ilk mektubunuz ile büyük bir rahatlık yaşadım. O zamandan beri çeşitli suretlerle ve Bâbîâli içindeki çeşitli meseleler ve değişikliklerle birlikte altı tane mektup gönderdim. Onların hepsinin suretlerinin de ellerinize geldiğinden şüphem yoktur. Ve bu yüzden geçmişte olan bazı şeylerden bahsetmeyi atlayacağım ve bunu onurunuzdan alınan bir cevap olarak belirteceğim. Ben ve leydim size bizim güvenli varışımız hakkında beyan ettiğiniz sevgili dolu his için naçiz bir şekilde teşekkür ederim. Buradaki zamanımda ve yurda döndüğümde çok çorak bir zemine bu kadar değerli bir tohumu atmadığınızın kesin olduğunu göstermeyi umuyorum. Aynı zamanda onurunuzun, kötü haberlerimin iletişimi ile benim ismimi majestelerine sunmanızdan ve benim de başlangıçlarım ile bir hoşnutsuzluk duymamadan dolayı bana yaptığı iyiliğe teşekkür ederim.

Majesteleri her zaman Hristiyan ulusunun barışı için ilk yönlendirici ve destekleyici olma şerefine sahip olmuştur ve bu yüzden Tanrı da ona kendisinin ki içerisinde barış vererek kutsamıştır. Fakat kendisi benim önceki haberlerimi, son İmparator Osman'ın ya ilk hamlesinde veya komşularından intikam alma düşüncesinde olabilecekleri başarılı olsaydı son imparator Osman'ın planlarını düşünürse majesteleri daha fazla memnun olacaktır. Çünkü bu Lehistan hareketi sadece kendisinin önceden düşündüğü sorunların başlangıcıydı. Fakat şimdi Tanrı onu tozun içine koymuştur ve bu imparatorluğu o kadar sarsmıştır ki pek çok yıl için herhangi bir hareket korkusu yoktur. Şu an sahip oldukları dostlarını korumaktan memnun olacaklar veya korkabilecekleri yeni dostlar arayacaklardır. Ve majestelerinin onurunuz aracılığıyla bu Lehistan, Almanya ve Erdel antlaşmalarındaki niyetlerini anlamış olarak, zamanında ve düzenli

olarak kendimi onlarla bağdaştıracağım. Çünkü hepsinde bazı değişiklikler vardır. Sizi derlediklerimle rahatsız edeceğim.

Lehistan ile alâkalı olarak onurunuz ile bitirdiğim kısma bakmak zorundayım. Padişahı niyetlendiği yolculuğu bekletmesini sağlamak için çabalamaya karar vermiştim. Bu sorumluluğu iki sebepten dolayı üzerime aldım. İlk olarak, Lehistan elçisinin ilerlemeyeceğini, iki taraftan da gelecek akınların devam etmek zorunda olduğunu bunun da bir savaş getireceğini önceden görmüştüm. İkinci olarak, özel alâkayla ilgiliydi. Biz de ya kralı takip etme ya da adalet bekleyemeyeceğimiz bir vekilin altında dedikodularla dolu bir yerde bırakılmamış ihtimal dahilindeydi.. Ve kralın gidişi tüccarlarımızın bu şehirdeki ticaretlerini mahvedecekti. Bu amaç için isyandan altı gün önce kralın amacının sırrını veya danışmanın vezir olduğunu bilmeyerek cesur ve bilge vezir Dilaver Paşa ile anlaştım. Fakat ona iyi bir iş, onların ricası üzerine bu sorumluluğu üzerime aldığım Lehlere daha iyi ve en iyisini de kendime yapmayı düşündüm. Ona pek çok sebep verdim. Özellikle de padişahın majestelerine barışı tamamlayan mektup ile söz vermiş olduğunu, imparatorun gidişi üzerine, dedikoduların bazı sorunlar olduğuna dair şüphelenmek için büyük bir sebep verdiğini söyledim. Kendi gizli planları olan bu kişiyi hareket ettirecek hiçbir şey bulamadım. Fakat kendisi kralı beklenenden daha önce geri getirmeye kararlı olduğunu söyleyerek sakinleştirdi. Ve Lehlerin eğer beklerse, bu kadar uzun süre erteledikleri, kandırdıkları ve verilen çeşitli sözlerde başarısız olarak bir elçi gönderecekleri veya barış yapacakları konusunda hiç kimsenin ona teminat veremeyeceğini veya buna cesaret edemeyeceğini ona neşesin harcaması için izin vermenin uygundu.

Benim onlar için söz verip veremeyeceğimi talep ettim. Bunu hem majestelerinden bu tür bir talimat hem de Lehistan'dan bir teminat almamış olarak yapamazdım. Onların gerçekten zaferlerinin izin verdiği genişlikten daha katı bir şekilde avantajları üzerlerinde durduklarını gördüm. Daha sonra kendisi elçinin varışını sağlamamı ve hızlandırmamı talep etti. Onun karşılanmasının iyi düzen içinde olacağı ve mektubunun burada kabul edeceği ve daha fazla sorun olmadan padişahın onurlu bir cevap alacağı ve ivedilikle gönderileceği konusunda teminat verdi. Bunu bir söz vermeden belirtme sorumluluğunu üzerime aldım. Bu genel hadiseden Lehistan soylularının burada tutulduğu sert mahkûmiyete indim. Barışı çekmek için bir araç olarak onların ya özgür bırakılmasını ya da en azından daha iyi bir muamele görmelerini istedim. Bu amaç için Lehistan kralından, benden başka bir meseleden bahsetmeden

majestelerinin adına onlara yardım etmemi istiyordu.¹¹⁴ Kendisi de buna, bir hizmetkâr elde edemediği o ülke için bir şey yapmak için çok az nedeni olduğu cevabını verdi. Ve bu adamların özgürlüklerinin herşeyi yumuşatacak emin rehineler olduğunu ve esaretlerinin çok fazla istenen sonucu hızlandıracağını söyledi. Fakat benim ricam üzerine onların güvenli nezaretleriyle bağdaşacağı kadar iyi muamele için emir vereceğini ve Lehistan elçisi vardığında majestelerinin onlar için olan talebinin onurlandırılacağını söyledi. Bunu dürüstçe ertesi gün uyguladı ve onlarda değişik mektupları ile çok minnettar bir şekilde majestelerine teşekkür ettiler. Böylece bu mesele sorunlarımızın başlangıcında kaldı. Sonra evde yangın olduğundan dolayı yabancı meselelere karışmak için zaman yoktu. Şimdi dedikodular biraz susturuldu. Ben de tekrar, zincirlere ve karanlığa geri döndürülen onlar için antlaşma yapmaya çalıştım. Fakat memurların yeniliği, onların bilgisizliği ve benim kendi durumlarım henüz buna izin vermeyecektir. Bu arada Barasky dükü sınırın yakınına gelmiştir ve bu değişikliklerden bilgisiz olarak, antlaşma yaptıkları ölü vezire bir mektupla birlikte bir hizmetkâr göndermiştir. Başlıklar, Lehistan kralının onu, vezir ve Lehistan görevlileri arasında anlaşılan ve iki tarafın da imzaladığı şartlar üzerine barışı tamamlamak için göndermiş olmasıdır. Fakat padişahın onların bazılarını değiştirdiği rapor edilmiş olup kendisinin yeniden bir antlaşma yapmak gibi başka bir talimatı yoktur. Fakat bir değişiklik olmayacağına dair söz verirse, kendisi de ilerlemeye hazırdı. Bu mektup, yakın zamanda Kahire'den gelmiş, Rum olan yeni vezir tarafından alındı ve ne maddeyi ne de işin bir parçasını anlamamıştı. Bu iş Dilaver Paşa tarafından taşındı ki, Sultan Osman ve kendisi ölmüş olup burada hiç kimsenin elinde antlaşmanın bir sureti yoktu veya antlaşmanın özünü bilmiyordu. Böylece bu vezir kendi bilgisizliğini itiraf etmekten utanarak iyi sözler verip herşeyi söz verdi. Fakat detaylı bir cevap olarak ne yazacağını bilmemesi bir bekleme sebebidir. Haberci ısrarla bir mektup istemektedir ve elçinin iyi bir avantaj sağlayabileceği genel şartlarda almak zorundadır. Nişancı veziri, benim sonuncu ile gizli bir şekilde konuştuğumu ve pek çok detayı bildiğimi söyledi. Kendisi de Barasky geleceği zaman sonuca çağırılacağım cevabını verdi. Böylece mesele yeni bir antlaşma üzerine dayanmaktadır veya Lehler ne ısrar ederlerse kabul etmek zorundadırlar. Sonunda, Barasky devam edecek ve birbirlerinden korkmuş olarak, vezir de herşeyi kabul edecektir. Her ne kadar bu imparatorun veya vezirin o zamana kadar mevkilerini koruyamayacağını düşünsem ve herhangi bir değişiklikte

¹¹⁴ Bunu Dilaver Paşa'ya söylemiştir.

onların şartlarını iyileştiremeyecek bir çocuk gelmek zorunda olsa da majesteleri onur alacaktır. Bizim iki ay içerisinde beklediğimiz elçi geleceği zaman ona bütün uygun olan seremoni ile muamele ve onu memnun edeceğiz. Fakat antlaşma içinde [57] kendimi çağırılacağımdan veya onun tarafından alacağım ricadan daha öteye koymayacağım. Ve böylece majestelerine itaat etmiş olacağımı umuyorum.

İki tarafın da samimi olduğunu düşündüğü, Bethlen Gabor'la yapılan antlaşmadan beri Almanya'dan gelecek olan birisini duymadık. İmparator, Türk'ü ihmal etmektedir ve Erdelli'den de memnun değildir. Bu yüzden bu devletin ihtilafları ve yoksulluğu ve mevcut krallarının özürüllüğü ve ondan sonra gelecek olanın çocukluğu ile güvende olan onların meselelerine bir karışma ihtiyacı olacağını düşünmüyorum. Eğer beklenen bir değişim arkadan gelirse, şimdiki bu kavgalar kendilerini düzene sokacaktır.

Sir Francis Netherfall'dan bir davetiye aldım. Kendisine bu bölgenin gerçek durumu ile ilgili haberler vermemin efendimi mutsuz etmeyeceğimi ummaktayım. Bu şekilde yanlış şeyleri okuyarak aldatılmamış olurlar. Zira benim gördüğüm kadarıyla buradan yardım alabilene kadar Gabor'un nefes almak için imparatorla barış yaptığını düşünmektedirler. Onun içinden neler düşündüğünü bilemiyorum. Fakat eminim ki buradaki devlet onun kesinlikle gittiğine inanmaktadırlar ve onun vekillerinden borç olarak birikmiş olan haracın gönderilmesini isteyecek kadar yardım göndermekten uzaklar. Ve böyle bir niyetleri varsa şayet onlarında büyük bir harekete hazırlanmadan önce kendilerinin 2, 3 yıl nefes almaları gerekmektedir. Onu bu işbirliğinden çekeilmekten memnun olacaklarına dair şüphem yoktur. Fakat kendisi onları daha iyi durumdayken bırakmış olup, onlar daha kötü durumdayken yardım için geri dönmeyecektir. Kendisinin zayıf ve isyan etmiş olandan daha büyük dostlar ile daha çok avantaj bulacağını düşünüyorum. Ve bu şekilde kendi amaçlarını izlemektedir. Fakat ben, burada ne çalıştığına dikkat etmekten öte ilgilendiren herhangi bir şeye karışmayacağım.

Benden istenen ve şimdi majesteleri tarafından izin verilen mektuplaşma o kadar çok ısrar edilmiştir ki benim için hem yorucu hem de güven ve iyi anlam hususunda değil, fakat ulaşamama tehlikesi konusunda şüpheli yapmıştır. Prens Savoylu Filibert'ten¹¹⁵ beş tane mektup aldım ve iki tanesine cevap verdim. O kadar ki ondan dahası beni hem majestelerine hem de umuma hizmet etmek konusunda aciz kılmaması

¹¹⁵ Bu isim şifreyle verildiye de özetten Prens Filibert olduğu çıkarılmıştır.

için daha tutumlu ve idareli olmasını istemeye zorlandım. Onunuza sevgi dolu ve özgür tavsiyeniz için naçiz bir şekilde teşekkür ederim. Kendi yollarımda tedbirli oldum ve kimler arasında yaşadığımı düşündüm. Hem onu hem de kendimi uygun ve güvenli ve iyi durumlarda dizginleyeceğim ya da tamamen mektuplaşmayı bitireceğim ve özür dileyeceğim. Kendisinin cesur ve soylu bir doğası vardır ve ona çok minnettarım. Fakat nezaketten başka hiçbir yükümlülüğe bağlı değilim.

Onunuza kayıplarımız ile ilgili yaptığım şikâyetlerin ve korsanların artışıyla ilgili olan korkumun kendimi tehlikeye atmayıp onların yok oluşu olmayacağı gibi herhangi bir şüpheden kurtaracağını umuyorum. Fakat bilgilendirdiğim gibi şu anki umut dâhilinde bir çözüm görmeyerek, onlarla bu imparatorlukla olan kapitülasyonlarımız altında barış yapmayı amaçladım. Onurunuz, majestelerinin İspanya ile yapılan sözleşmenin dolmadığından dolayı majestelerinin hiçbir barışı kucaklamayacağını ima ediyor gibi gözükmektedir. Ben yine de benim aldığım sorumluluğun makbul olacağını ve hiçbir şekilde aniden uygulamaya koyulamayacağını ön gördüğüm o yükümlülük ile çelişmeyeceğini umuyorum. Fakat biz her gün zarar görmekteyiz ve bizi de mahvolmaktan korumak için bir şeyler yapılmak zorundadır. İyi niyetim için özüre ihtiyacım olmadığını düşündüm ve hâlâ benim talimatlarım çerçevesindeki herşeyi yapma isteğimin, beni ihtiyacım olduğundan daha özenli yapmaktadır. Fakat onurunuzun buna dokunduğunu görerek, bazı yanlış anlaşılmalari engelleme ve nedenlerimi sunma cesaretini göstereceğim. İlk olarak Sir Robert Mansell'in kendisi antlaşma yaptı ve anladığım kadarıyla kendisinin bir barışı tamamlama gücü vardı ve sadece kendisini gönderdiğim, şehirlerin valileri üzerine savaş yapmadı. İspanyol sözleşilen malzeme gönderme konusunda sözünü tutmadı. Levant Kumpanyasındaki bazı kişilerden İngiltere'de antlaşma yapılacağını duydum. Bu meselede belirttiğim gibi bunun onursuzca olduğunu düşündüm. Son olarak, majestelerinin bana olan emri onları padişaha şikâyet etme, telafi arama ve majestelerinin kullarının bu bölgelerdeki ticaretini güven altına almaktı. Takip etmek zorunda olduğum şirketin emirleri de aynı konuda bastırıyordu. Burada padişaktan telafi için emir sağlamak ve gelecek zaman için barış ve özgür gidiş geliş sağlamaktan daha başka ne yapabilirdim? Ve şimdi eğer onlar Bâbîâli'nin emrine itaat ederlerse, bizim de kendimizi bu imparatorluğu kulları ile bağdaştıracağımıza dair söz vermeseydim nasıl bunu elde edebilirdim? Kendimi bu sınır içinde tuttum. Bu saraydan kapitülasyonları gönderdim. Sadece bu imparator ile antlaşma yaptım ve işbirliği altında onlara adalet

konusunda meydan okudum [58]. Ve benim talimatlarım o şehrin ve limanların memurlarının, kendi imparatorlarına sadakatlerin sözünü imzalayacakları ve habercinin hizmetkârı olduğu ve bu İspanya devletine karşı olarak beklenemezdi. Çünkü eğer onlar padişahın kullarıysalar eğer kabul ederlerse majestelerinin önceki işbirliğinde kapsanacaklardır. Eğer değilse sadece onları, ona karşı asi ve bizim düşmanlarımız olarak ilan ettiririm. Onurunuzun beni doğrulayacağını umuyorum. Ve ben de iyi başarımın beni savunacağından ve talimatlarımı yaptığım için bir teminat olacağından ve zaman içinde teşekkürler alacağımdan eminim.

Majestelerinin kraliyet oğlunun mirasına geri dönmesi için iyi bir telafi umudu olabilmesine dair bir herhangi bir olasılığı duymaktan çok memnun olurum. Hiçbir zaman basit bir antlaşmanın bu kadar çok şeye mâl olan [mülkü] geri fethedeceğine inanmayarak kendi hatamdan çok memnun olacağım. Ve ben prenslerin ellerinde olanı veya en azından hükmedecek olanın, bir kere herhangi bir şekilde eline aldığı zaman gitmesine izin verecek birkaç örnek gördüm. Bu yapıldığı zaman, Grisonları eski yerlerine getirmek konusundaki aynı vicdanı görmeyi dilerim ve o zaman kötü inancım için özür dilerim. Bu arada özgürlüğüm için onurunuzun bu isteğini yapacağım. Uzun süredir majestelerine sadık olan kalbimi korkuyla kaplayan bu meselenin üstünü örtemem.

Onurunuzdan naçiz bir şekilde Wolmarus Farensback aracılığıyla Lehistan'dan cevap aldığımı majestelerine bildirmenizi istiyorum. Kendisinin benim alâkama emanet ettiği William Forbes, Tatarlardan kurtarılmıştır. Kendisi de majestelerine olan minnettarlığını göstermiştir.

Tüccarlar beni, incirlerin yasaklamasına dair bir duyuru yapılmaya niyetlenildiği konusunda bilgilendirmişlerdir. Bu eğer bizim kendi ürünlerimizi ilerletirse, iyi bir politika hareketi olacaktır. Fakat ben bu limanla olan ticaretin yarısını keseceğini bildirmek zorundayım. Ve onlar yeni yurda gönderildikleri ve o zamandan beri o üründen 60.000 pound kadar aldıkları için onlara biraz zaman vermek için büyük bir sebep vardır. Aynı zamanda Hindistan filomuzun Kızıldeniz'e gönderildiğine dair bilgilendirildim. Eğer Türklerin mallarına dokunurlarsa, burada cevap vermesi gereken biz oluruz. Bizim çıkarlarımıza uygun bir alâka ile devam edeceklerini umuyorum. Kadirga filosu Messina'da hazırlanmaktadır ve bu ayın 10'unda yola çıkmaya hazırdır. Ege üzerine bazı planları vardır. Bir adayı alacaklar ve güçlendirmeyi düşünmektedirler.

Bu eğer etkili olursa Çanakkale Boğazını kapatacaktır. Ve eğer bütün düşünceleri o yöne çevirmiş olsaydı büyük bir saadet olacaktı.

Onurunuzu zamanınızın sınırlarının üzerinde rahatsız ettim. Fakat kabulünüz ile beni bu hataya ve sizi majestelerini ona güvenilir bir şekilde hizmet etme isteğim konusunda bilgilendirme yardımınıza devam etmek için ısrar etmeye siz cesaretlendirdiniz ve her zaman onurunuzun naçiz ve dürüst hizmetkârı olarak göğsünüzdeki o inancı besleyeceksiniz.

Bu mektup yeni ve garip bir barbarlık hareketi ile tamamlanmadan doldurulamayacaktır. Bu sabah son savaşta esir alınan Lehistan lordlarından biri [ve] majesteleri tarafından bana emanet edilmiş olan, daha önce bu esaretten kaçmış olan Prens Corresky iki yıllık mahkûmiyetin sonunda boğdurulmuştur. Bu da hepimizin burada homurdanmasına yol açmıştır ve bunu kaba bir öfkeyle yapmalarından başka bir neden veya politika düşünemiyorum. Burada barış istiyorlar ve buna rağmen şimdi de tamamen bozacak bir şey yapıyorlar. Onların özgürlüğü kabul edilen ve söz verilen şartlardan biriydi. Geri kalanların korkusundan dolayı bunun sonucu hızlandıracağını mı düşünüyorlar, yoksa onun herhangi bir çalışmasından mı şüphelendiler veya kendisinin tahrik edici doğasının barışın uzun sürmeyeceğine yol açacağına dair bir ima ile yurdundan mı ihanete uğradı tahmin edemiyorum. Hiçbir zaman daha barbarca bir hareketin yapılmadığı veya kendi amaçları için, eğer Tanrı onları bu fırsatı savaşa gitmeyecek ve (eğer giderlerse de) uygunsuz olan isyankâr askerleri ile savaş arayacak ve ihtilafları içerisinde bir düşmanı üzerlerine çekecek kadar kör yapmadıysa, daha aptalca bir hareket olmamıştır. Tahmin edemiyorum ve bu yeni bir şeydir. Haberci veda etmek üzere veziriazama gitmiştir ve ben de Barasky dükünün asla hareket etmeyeceğini biliyorum. Ve ben de bunun arkasından derhal bir intikamın geleceğini biliyorum. Zira (Lehler barış konusunda çok geriye dönük bir haldedirler) bu bütün antlaşmayı tamamen bozacaktır. Hiçbir zaman fırsat bu zamanki kadar iyi değildi. Buradaki bütün elçiler, özellikle de Fransız bunu çok kötü olarak almıştır. Kendisi burada kalmayacağını söylemiştir ve ben de [59] burada güvende olan herhangi bir kalitedeki birisi bilemiyorum. Onurunuz zor durumumuzu düşünebilir. Ve sizden aynı zamanda onun için arabuluculuk yapmış ve bir söz almış olarak zarar görmüş majestelerini de bu konuda bilgilendirmenizi istiyorum. Fakat bunlar hiçbir güveni düşünmemektedirler. Ve her ne kadar herkesten korksalar da, Hristiyanlığın savaşlarının onları koruyacaklarından emindirler. Eğer sakınılamayacak olan savaş gelirse, biz de

aynı zamanda her felakette onların öfkelerine maruz kalacağız. Tanrı hizmetkârınızı nereye gönderirse göndersin, kendi yurdunda kendisinin bir soğuk su havuzunda olmasını dileyen bir tane daha Hristiyan yoktur. İstanbul 17/27 Haziran 1622

Bizim umumî meselelerimize gelirsek. Birleştiğimiz zaman her zaman Fransız ve benim aramdaki öncelik meselesinden dolayı engelleniyoruz. Bu burada daha önce Salisbury Lordum'un talimatı ile Sir Paul Pindar'ın zamanında verilmişti. Onurunuzdan bana emir vermenizi diliyorum.

Bohemya Kraliçesine

Madam,

Majestelerinin bulacağı gibi, şimdi size gönderme cesaretinde bulunduğum trajedi ile bu dürüst sürgünüme pek çok memnuniyetsizlik, sorun ve melankoli eşlik etmektedir. Fakat çocukluğunuzdan beri bağlı olduğum ve bu kadar hak edilmeyen yardım alıp, sadece kalbimi bilmekle kalmayıp biraz meyve de almanız gereken etkisiz hizmetler yaptığım, bu majestelerinkinden daha yakın hiç kimse daha yoktur. Oh! eğer sizi memnun edici bir başlık ekleyebilseydim veya bir düşünce getirebilseydim ne kadar mutlu olurdu. Fakat majestelerinin iyiliği ile herşeyin ödülünü alıyorum. Zira bu kadar sorun ve dedikodu arasında hiçbir adamın kendisini ve kendisine ait olanları feda etmeye benden daha fazla hazır olmadığına inandığınızdan eminim. Şimdi aldığım bazı küçük haberler, Bohemya kralının ülkesindeki iyi ve başarılı başlangıcıyla alâkalı olup bana eğlenme ve mutluluk dolu bir gün verdi. O haberin doğru olduğundan eminim. Çünkü ruhum bana onun mutluluğunun henüz gelmekte olduğunu söylemektedirler. Şimdi majesteleri desteğini ve varlığını kendi meselelerine vererek doğru yoldadır. Kullar kendi lordlarının görüntüsünden cesaret alırlar. Bitkilerin ve çiçeklerin güneşin etkisinden ve kışın onun yokluğunda aldığı etki gibi. Benim kendi ruhum için olduğu gibi kesintisiz ve harareti olan, majestelerinin refahı için olan dualarımı ve adaklarımı cennete göndermekten daha fazlasını yapamam. Herhangi biri gibi bilgi vermeye cesaret edemem. Şimdi sınırlandırılmış ve dizginlenmiş bir durumdayım ve hizmetkârınız özgürlüğüne sahip değilim. Fakat İngiltere'den haber aldığımı görerek, majestelerinin eski varisi olduğu bölgelere, hükümdarım olan kralın otoritesi ile yapılan bir antlaşma ile geri dönmeniz için büyük bir olasılık olduğunu gördüm. Naçiz bir şekilde diğer bütün daha büyük düşüncelerin ifade edilebilmesini ve sizin de pek çok değişikliği kapsayan zamana yol vermenizi diliyorum. Dünyanın en âkil ve büyük prensleri böyle yapar ve majesteleri de ihanet etmiş ve kendi kanının başına onursuzluk getirmiş bu

doğal olmayan Bavyera dükünün, şiddet eliyle elinizdekileri alma hamlelerinin ve düşüncelerinin intikamı olarak Tanrı'nın eliyle mirasını bırakabileceğini görecektir kadar yaşayacaksınız. İtiraf etmeliyim ki ben, zavallı adam, ona çok az bir garez taşıyorum ve ona keder getirecek herhangi bir şeyden memnun olacağım. Fakat Kendisi bu hırsın nereden geldiğini ve kimin beslediğini görebilir mi? Roma'nın kutsal babası ateşi yakmıştır ve Cizvitler de tutuşturmuştur. Benim yaşadığım bu bölgelerde nerede kutsallığın gayreti gösterilmiştir? Burada hem onun bağlılığı hem de onun hırsı için yeterli kul vardır. Fakat Tanrı onların gözlerini ve kulaklarını kapamıştır. Ve ben de Tanrı'nın bütün dünyanın efendisi olsa da İsrail'in çocuklarına Ammorite'nin topraklarını vermediği, onun yerine onların üzerine, yol ve suyu ve doğa yasaları ile ortak ve doğru olanları reddederek insanların gözünde bile haklı bir ünvan koyduğuna inanıyorum. Bu şekilde onların yok oluşuna haklı bir yol açmak için bir kaçını kıpırdatmıştır. Kehanette bulunamıyorum. Fakat eminim ki her ne kadar bir süre sonra cezalandırılacak olsa da Tanrı kilisesinin ayaklar altına alınmasına izin vermeyecektir. Sir Francis Nethersale'den mektuplaşma ve Bâbiâli'nin meseleleri hakkında bilgi isteyen bir mektup aldım. Bunu çok istekli bir şekilde tedarik edeceğim. Fakat korkarım ki bir aziz, peygamber veya deli tarafından yönetilen bu imparatorluğun zayıflığını öğrenmek dışında majestelerinin hiçbir işine yaramayacaktır. Ve eğer kendisi azledilirse onun yerine bir çocuk [60] gelecektir ve bunların ikisi de anneleri ve onların kendi tutkuları tarafından yönetilmektedir. Askeriye isyankâr ve bozulmuş olup herşey karmaşa içindedir. Bu yüzden ben bir, iki veya üç için buradan bir şey beklenemeyeceğine inanıyorum. Şimdi onlar komşularını taciz etmekten ziyade bir av olmak için daha uygun durumdadırlar. Ben de Bethlen Gabor'un imparatorla olan barışının, bu devletten yardım alana kadar sadece zaman kazanmak için yaptığını dair bir düşüncenin kaldığını görüyorum. Buna inanmıyorum çünkü kendisi bunu yürekten avantajı için yapmıştır ve eminim ki buradaki vezirler de benimle aynı görüştedir. Bu yüzden şimdi kendisinin, onlara sorunları ve ona yardım etmeleri imkânsız olduğu zaman geri dönecek kadar yardım sever olacağına inanmıyorum. Ve ben kendisinin başka bir dostluk gayreti olmaksızın sadece iki taraf üzerinden kendi işini yaptığını ikna oldum. Buna rağmen buradaki devlet hesap defterleri başka türlü düşünmektedir. Fakat majestelerinin meselelerini ilerletecek ne toplayabilirsem, her zaman size bildireceğim. Eğer majesteleri Mösyö Vendom'un hayatını veya Gaulard'ın hikâyelerini okursa, onun araba atlarının yol üzerinde nala ihtiyacı olduğu zaman durduklarını ve arabacıya

arabayı tek başına sürmeyi emrettiklerini [görecektir]. Zira atlar kısa sürede arabayı ele geçirmişlerdir. Yakın zamanda denize giden ve çok cömert bir şekilde balıklara para atan bu imparatorun hareketlerini ve yaptıklarını okuduktan sonra bunu düşünün. Ve saltanat kayığına giderken atı ve herşeyini de getirecekti. Fakat atının içeri giremeyeceği söylendiği zaman, saltanat kayığının kıyıya getirilmesini ve bahçesinde kürek sürmesini istedi. Majestelerine pek çok komik hikâye anlatabilirim. Fakat başka meselelerim olmadığı zaman size onun bütün hayatını göndereceğim. Bu paketi genişletmem. Bu yüzden, bu üzücü hikayemizi okumaya tenezzül ettiğimiz zaman krala sunulması için sekreterinize göndermeniz, bu şekilde kendisinin de majestelerinin gözlemine layık bir şeyler bulabilmesi, içi naçizce ricada bulunuyorum.

Ekselansları Oranj prensi'ni herhangi bir düşüncem ile rahatsız etme cesaretini gösteremedim. Kendisinin burada ona hizmet etmeye daha muktedir bir kişi olduğunu bilsem de kendisinin hâlâ [benden] daha çok hazır olan olmadığına inanmasını istiyorum. Ve eğer majesteleri bir gün bu barbar ülkeyi medenileştirmek ister ve bana kraliyet elinizden birkaç cümle gönderirse onları onur patenti olarak kabul edeceğim ve herhangi bir mesafeye veya sürgüne rağmen majestelerinin naçiz ve güvenilir hizmetkârı olarak yaşayacak ve öleceğim. İstanbul 17 Haziran 1622

Bay Sekreter Calvert'ten

Lordum,

8 Mart tarihli mektubunuz güvenli şekilde buraya gelmiştir. Orada ilk görüşmeniz, öne sürdükleriniz ve onlara verilen cevaplarla ilgili bir hesap vermişsiniz. Mektubunuzu majestelerine teslim eden Lordum Amiral'in size ne yazdığını bilmiyorum Fakat bana gönderilen mektuplarınızın pek çoğunu teslim ettiğim lordlardan ve kraldan, hareketleriniz hakkında genel bir takdir bulmaktayım. Ve sizin orada, şimdiye kadar majestelerinin dostları ve müttefiklerini ilgilendiren meseleler olduğu kadar onun kullarının ticaretinin güvenliğini ilgilendiren meseleler hakkında yaptığınız müzakerelerde gösterdiğiniz ihtiyatlı taşıma, tekrar kralımızın ve ülkemizin onurunu geri getirecek şekilde olmuştur. Ve bu yüzden size şimdilik verilebilecek en iyi talimat *Perge facere ut facis*.

Sizin korsanlarla bir barış yapılması olasılığına dair verdiğiniz bilgi hakkında size henüz majestelerinden böyle bir talimat veremem. Ben de lordumun majestelerine teslim ettiğim raporunuzda sizin böyle bir düşünceye meyilli olmadığını gördüm. Buradaki meskûn Fransız elçisi, yakın zamanda, o kralın İstanbul'daki vekilinden, ona

ve Hristiyan elçilerin geri kalanına mührü imzalamayı reddetmeniz gönderilen bilgi üzerine majestelerini size çok açık bir meselede ve orada diğer Fransa'ya diğer bütün kralların elçilerinin boyun eğdiği düşünerek bu konuda daha vicdan azabı çekmemeniz için talimat vermesi konusunda yönlendirdi. Son yıllarda bazı İngiliz elçilerinin buna boyun eğdiği çok doğrudur. Buna tanık olarak ben de çok üzülmüştüm. Hangi talimatla yapıldığını bilmiyorum. Fakat araştırma üzerine Sir Paul Pindar'ın orada bir talimat olmadan yaptığını buldum(onu suçlamak için daha fazla sebep). Fakat majesteleri daha fazla boyun eğmemeye karardır ve bu yüzden [61] size sorun yaratacak bütün meselelerden sakınmanızı emretmektedir.

Sir Richard Weston hâlâ Brüksel'de olup Palatinate için bir ateşkes sağlamaya çalışmaktadır. Bunun sonucunu kısa süre içerisinde beklemeliyiz. Bu arada karşı taraf hâlâ daha iyidir ve korkarım savaş alanının efendisidir.

Yurtta olan olaylar için size, öğleden sonra Viskont Grandison'un ve Sir Edward Conway'in danışman olarak yemin ettiğini söyleyebilirim.

Buradaki bütün dostlarınız Tanrı'ya şükürler olsun ki iyilerdir. Geri kalanlar arasında, eşim hizmetini size ve Leydim Roe'ya göndermektedir. Böylece sizi tanrının kutsal korumasına teslim ederek, lordumun hizmetindeki güvenilir dostu olarak kalırım. St.Mart'ins lane, 24 Haziran 1622

GEO. CALVERT

Hielderberge'te Sir Francis Nethersale'e Yazılan Mektubun Bir Bölümü. 1

Haziran 1622'de kaydedilmiştir.¹¹⁶

Tatarlar yine Lehistan'ı istila etmişler ve Karadeniz'de Kazaklar bir sürü Türk gemisini ele geçirmişlerdir. Kefe'yi tehdit etmektedirler[tehlikeye sokmuşlar] ve burada birkaç gündür alarm vermişlerdir. Silahsız bir yağmacı sürüsünden korkan bu yerin cesareti o zaman nedir? Şimdi onlara karşı birkaç fırkat göndermeye hazırlanmaktadırlar. Fakat bunu o kadar zorlukla yapmaktadırlar ve onlar o kadar kötü donatılmışlardır ki zorlukla bir gösteri yapmaya hizmet edecek kadar vardır. Depolarında mühimmat yoktur. Fakat benim iki barut fiçisi göndermem için zorladılar ki ben de onu reddettim ve onlarda bu uygunsuz hediye vermeye zorlanana kadar başka bahaneler üzerine bir gemimizi beklettiler. Barasky'nin hizmetkârı, güvenli geçiş belgesi almak ve kararı öğrenmek için gönderilmiş olup mektubunu alamamıştır. Büyük bir zorluk vardır. Lehler, bu sarayın otoritesi ile Tatarların geri çağırılmasını veya

¹¹⁶ Baskıcının notu: Diğer konular diğer mektuplarda ele alındığı için atlanmıştır

reddedilmesini istemişlerdir. Türkler ikisini de yapmaya cesaret edememektedirler. Onları geri çağırarak için onların şimdi itaat etmeyeceğinden ve böylece onların da bir zayıflıklarını keşfedeceklerinden korkmaktadırlar. Üzerlerine tehlikeli bir düşmanı çekme korkusundan dolayı onları hiçbir zaman reddetmeyeceklerdir. Bunlardan biri olmadan, Lehler güvenli bir barış yapamaz. Buna rağmen ben iki tarafında zorunluluklarının bütün diğer ihtilafların üstesinden geleceğini düşünüyorum. Ve ben vezirin Corresky'nin ölümü üzerine olan küçük tahmini ve reddetmesi üzerine bu hareketin Lehistan'dan gelen bir ihanet üzerine yapıldığından daha fazla şüpheleniyorum. Ve kendisi de iyi şekilde hiçbir engel olmayacağını bilmektedir. Fakat diğer taraftan eğer bu keşfedilirse burada iç ihtilaf üretebilir. Bunun arkasından ne geleceği konusunda henüz bir hüküm yapmayacağım. Buradaki diğer üç asil esir için genişleme elde edebileceğime dair bazı iyi umutlarım vardır. Eğer Hristiyan elçilerimizden herhangi biri yardım etseydi çok daha fazlasını yapabilecek olacağımdan eminim. Fakat onlar ya kendi özel çıkarları için Türkler'lerden tiksiniyorlar veya herhangi bir iyi ve umumî çalışabilecek ne cesaretleri ne de yürekleri vardır.

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Buradan, size her gün yeni kargaşalar yaratan bu insanların çılgınlığını getirmek zorunda olmayan bir mektubum yoktu. Yakın zamanda yönetim eksikliğinin üzerine, gönderildikten sonra ipeğimiz üzerine bir vergi koyuldu. Buna direndim ve yapabileceğim ne varsa yaptım. Bizim amacımızın adil olduğunu kanıtladım fakat hepsi boşunaydı. Yaşamış en büyük düşman olan vezir bize karşı yer aldı ve bana büyük bir küçümseme ile muamele gösterdi, eğer amacım için konuşurlarsa sekreterimi ve tercümanımı asacağı tehdidinde bulundu. Bunun üzerine ona kapitülasyonlarımı attım ve o da elinde hiçbir şey taşımıyordu ve ipeğimi indirttim ve onların bekletilmesine karar verdim. Bu amaç için buradaki bütün elçilerin birleşmesini sağladım ve vatandaşlarla birlikte saraya gitmeye ve onun kellesini almaya veya büyük tehlikede olan vatandaşlarımızı ve mülklerini buradan çekmek için izin istemeye gittik. Bu şekilde bu zamanda küstahlığa herhangi bir karşılık gösteren ilk kişi olarak onur kazandım. Bu esas olarak tüccarlarımızı ilgilendiren bir mesele olup onları geniş bir şekilde bilgilendirdim ve onurunuzdan onlardan haber almasını isteyeceğim. Fakat Tanrı [62] kavgamı ele aldı ve ben de sokakta evime dönmem için bir mektup aldım. Zira bütün askerler sarayda silahlanmışlar ve bana bu hakareti yapan vezire karşı

ayaklanmışlardı. Durum, kendisinin geceleyin ağalarını göndermesi ve onu azletmesi ve gizli bir şekilde boğdurulması için adalara gönderilmesi ve bazı diğer paşaları ve memurların öldürülmesi için emir vermesi ve sonra da Kral Mustafa'ı tahttan indirip pek çok kişinin tarafında olduğu, Sultan Osman'ın kardeşi ve çocuk Murad'ı geçirecek olmasıydı. Fakat ilk olarak Yeniçeri ağasına karışmış olması alarm vermişti. Bu şekilde ayaklandılar, kaptanlarını ve geri kalan kişileri kurtardılar ve onun kellesini istediler. Kendisi de kaçtı ve onun bulunduğu ilk yerde öldürülmesine dair emir verildi. Askerler aynı zamanda Murad'ın annesi olan Sultan'ın ve çeşitli diğer kişilerin de kellesini istediler fakat hiçbir şey yapılmadı. Zannedersem korkudan dolayı komployu araştırmaya cesaret edememektedirler. Sadece benim düşmanım indirilmiş ve kaçmıştır. Evi yağmalanmış olup, sonsuz bir hazine alınmıştır ve onlar, hiçbir adamı kızdıracak bir adalet yapmaya cesaret edemeyecek yumuşak ruhlu birisini yeni vezir yaparak bir veya iki gün susturulmuşlardır. En kötüsü veya en iyisi, artık Mustafa ve Murad arasında bir fraksiyon vardır ve her saat, iki taraftan birisinin düşmesi gerektiğinden büyük bir kıyım ve şehirde katliam beklemekteyiz. Bu imparatorluğun ayakta durabilmesi mümkün değildir. Bu tür bir karmaşa bilmiyorum veya okuyamıyorum veya herşeyin dağıldığı dışında nasıl tarif edeceğimi bilmiyorum. Bunu kendim için iyi kullanmayı umuyorum ve bütün elçileri büyük bir gürültüyle bir amaç için birleştirdim. Ve onları tek başıma durma ve onları utandırma kararımın beyanı ile kazandım. Kapitülasyonlarımın teslimi için bir çözüm yoktu. Zira vezir onları kabul etmeyecekti ve sonra ben de kâğıtla ne yapmalıydım? Hepsini ülkemizin genel rızası ile yaptım ve eğer bu devlet düzelse bu hasarı iyi kullanacağım. Zira bütün meskûnlar burada adalet talep etmek için toplanacaklardır ve ben de tekrar benimkini onları güçlendirmek dışında kabul etmeyeceğim. İhtiyaç olursa diye başka bir suretim vardır. Fakat onun yerine vezirin benim ayağına attığım kapitülasyonlarımı teslim etmeye zorlayarak veya kabul ederek işbirliğini bozduğunu iddia ettim. Ve eğer Tanrı beni engellememiş olsaydı en azından bir veziriazamı azletme onuruna sahip olmayı umacaktım. Ve bu sorunlu zamanlarda bu da küçük bir sorumluluk değildi.

Fakat eğer işler şu an yaptıkları gibi giderse ve iç savaş ile herşeyin ayrılmasından başka bir olasılık olmazsa ve imparatorluk bölünürse veya tamamen yağmalanırsa veya Tatarlar avantaj üzerine gelirlerse, onunuza majestelerini ve konseyinin lordlarını, tüccarların aniden karşılıklarına çağırılabilmesi ve benim de bir aşırılık durumunda ne yapmam konusunda bir emir almam için bilgilendirmeniz

konusunda yalvarıyorum. Burada korkmadığımı gösterdim. Bütün Hristiyanlar, bütün milletler benim için buna tanık olacaklardır. Ve ben de sadece kendi ayaklarım üzerinde durdum ve diğerlerine yürek koydum. Ayağımı ilk hareket ettirecek olan da ben olmayacağım, et cedere stationi. Fakat kalabalığın öfkesinden kim güvende olabilir ki? Ve kendimizi kurtarmak için izin istemek için geç olacaktır. Taşranın insanları mallarını saklamakta ve şehre kaçmaktadırlar. Bu yüzden ülkemin rızasıyla yapılacak olan yapacağım herşeyin kabul edilmesi için benim için bir emir sağlamanız veya hazırlamanız için size yalvarıyorum. Kendimi güven altına alabileceğimi umuyorum. Çok tutkulu olacak olan dostlarım ve onurunuzun komşuları da korkuya kapılmasın. Zira kendimi koruyabileceğimden şüphe etmiyorum. Fakat zorlukla sakındığımı arkamda bırakmam için teminat veremeyeceğim.

Dış durumlar için: Prens Corresky’i katleden son vezir, Lehistan temsilcilerine onun aniden öldüğünü iddia ederek yemin etti. Ve ben de bu hareketin oradan gelebilecek bir ihanet ile yapıldığına dair büyük bir şüphe duymaktayım. Çünkü Türkler, eğer bir dayanakları olmasaydı, asla emin olamayacakları barıştan emindirler. Barasky dükünün hizmetkârı güvenli geçiş belgesi mektubuyla birlikte gönderilmiştir ve bunlar da onun hızlanacağını beklemektedirler. Fakat Corresky’nin onun akrabası olmasından ve onun ölümünün ya burada ya da yurttan barışı bozacağından dolayı buna inanmıyorum. Türkler en sonunda Tatarları geri çağırmaya boyun eğmişlerdir ve Lehleri memnun etmek için Kantemir Mirza’yı Silistre Paşalığı ünvanından almışlardır. Fakat bunların hiçbirinin huzur sağlayacağını düşünmüyorum. Zira Tatarlar yeniden Lehistan’ı ve Kazaklar da Karadeniz’i istila etmişlerdir ve iki taraf üzerine de büyük yağmalar yapmışlardır. O zaman zorluk buradadır. Türkler ve Lehler herhangi bir şart üzerine barış yaparlardı. Fakat hiç kimseden korkmayan bu soyguncular için nasıl yapacaklarını bilmemektedirler. Bu yüzden Lehler [63] ya padişahın otoritesini kullanarak Tatarları barışa zorlamasını ya da onları reddetmesini ve antlaşmadan hariç tutmasını talep ettiler. Türkler de onlara emir verecek güçleri olmadığını göstermekten korkmaktadırlar. Ve onların daha kötü düşman olmamaları için bırakmaya da cesaret edememektedirler. Fakat gereklilik onları bir deneme yapmaya zorlamıştır ve imparator da yazmıştır. Eğer itaat ederlerse ve Corresky’nin ölümü bastırılırsa ondan sonra bir barış gelebilir. Eğer olmazsa Lehlerin cesur bir avantajı vardır. İmparator, zannedersen onun aracılığıyla Macaristan’da bir savaş yapma isteği ve umudundan ziyade, sınırını güven altına almak ve onu tarafsız tutmak için Bethlen Gabor’a nezaket göstermektedir.

Buradaki temsilcileri çok soğuklardır ve yeni talimat beklediklerini iddia etmektedirler. Kral ona samurlarla çizilmiş zengin bir yelek, cesur donanımlı bir at ve onun çevresindeki çeşitli önemli adamlara da on iki yelek göndermiştir. Bu padişahların yapmaya alışık olmadıkları bir şeydir ve onurunuz da bu şekilde kendilerinden şüphe duyduklarını toplayabilir. Erdellinin onları daha iyi yerleşmiş olarak görünceye kadar onların dostluğuna dönmekten ziyade buradaki ihtilafları kullanacağını düşünüyorum.

Onurunuzdan beni majestelerine mazur göstermeniz için yalvarıyorum. Kendisini karmaşalarımızla ve onun hizmeti için daha iyi amaca hizmet edebileceğimiz, hizmeti için terkedilen insanlara alâka göstermesi için nasıl rahatsız edeceğimi bilemiyorum. Her halükârda onuruza hizmet etmeye her zaman en hazır olan olacağım. İstanbul 1 Temmuz 1622

Bay Rowland Woodward'tan

Dürüst Onurlu,

Lordumun, kendi kullarının ihaneti ile öldürülen padişahın ölümünü duyuncaya kadar devamlı olarak korkutulduğumuz bu bölgelerdeki sorunlarımızın gürültüsünden çok uzak olan görevlendirmenizde mutlu olduğunuzu düşünmüştüm. Bu haber buraya Napoli'den İspanyol elçisine gelmiştir. Eğer doğruyu taşıyorsa, efendim, oradaki şahsınızın ve sizinle olan değerli kişilerin güvenliğinden çok korkacağım. Bu beklenmedik hareket, eğer prensler bundan kâr elde ederse Hristiyanlık için çok iyidir. Benim içinse tamamen o kadar mutluluk verici değildir. Eğer lordum burada dostlarınız arasında olsaydı ve yönetim değişimine meyilli bir devletin risklerini yaşamak zorunda kalmayacağınız bir yerde olmasaydı ben de aynı şekilde mutlu olurum. Fakat umuyorum ki sizi oraya, denizlerin ve korsanların tehlikeleri ve engellerinden geçiren Cennetin Tanrısı, sizi o yalpalayan imparatorluğun çöküşünde, bugün Almanya, Fransa, İtalya ve Hollanda'da pek çok yılın birkaç kişinin yaptığı perişanlığı tamir etmenin yeterli olmayacağı kadar zalim ve kanlı bir çılgınlığın acısını çekmekte olan İsa'nın ismini telaffuz edenlerin tarafına biraz avantajlı çalışmalar yapabilmeniz için koruyacaktır. Hükümdarımız kral, insan zekâsının(silahları almak dışında) Hristiyanlık içindeki barış için çalışacak icat edebileceği, yapılmamış hiçbir şey bırakmamıştır. Fakat şimdi biz kılıç ile kaybedilenin antlaşma ile hiçbir zaman kazanılamayacağını bulmaya başladık.

Bruksel'den Sir Richard Westen, çok taze olan mektubunda bu sözleri kullanmıştır. Onun için hâlâ kumun ipini yapmak olduğu gibi, talimatlarına göre

majestelerine hizmet etmesi mümkündür. Palatinat'ta Bohemya kralı ve Mansfelt Brüksel'deki antlaşmaya boyun eğerek majestelerinin isteğine itaat etmişlerdir. Kısa süre sonra (geçen ayın 10'u üzerine) Tilly ve Cordova Francfort yakınında, Maine'i geçerken Brunswick Dükü üzerine baskın yapmışlardır. Orada rapor üzerine 4.000 adam kaybetmiştir ve Manheim'da Mansfelt'e katılmıştır. Kral ve Mansfelt Palatinat'ı terketmişlerdir ve Bavyera'ya doğru gitmişlerdir. Onlar da diğer yandan ise bir saptırmadan ziyade bir kaçış durumundadırlar. Bundan onların hareketlerinin dürüstlüğüne dair hüküm verebilirsiniz. Brüksel'den Leopold'a ve Cordova'ya ateşkes için mektuplar gitmiştir. Lordum Chischester uygulama talep etmek için onlara gönderilmişlerdir. Onlar bu tür varlıkların tarifini itiraf etmişler. Fakat Tilly kendisinin dâhil edilmediği ve bu yüzden itaat etmeyeceği cevabını vermiştir. Ondan sonra derhal Brunswick ile buluşmaya gittiler ve ona zalim bir darbe verdiler.

İspanya'dan geçen ayın son gününde mektuplar gelmiştir. O mektuplar da kralın çok tatsız olduğu söylenmiştir. Ben burada yolun dışındayım ve bu yüzden henüz ne olabileceğini öğrenemedim. Bazıları Gondomar'ın [64] görevinin ötesinde evliliği ilerletmekle suçlanarak manastıra çekildiğini söylemektedir. Aynı şekilde Venedik elçisi de (şimdi geri dönmektedir) majestelerini, devletten prensesin genç Floransa dükü ile evlenmesi gerektiği konusunda temin etmiştir. Fransa'da, Doncaster lordum, Sir Richard Weston'un Brüksel'dekinden daha iyi bir başarı sağlayamadı. Kral büyük bir zulüm kullandığı küçük şehirleri almaya devam etmektedir. Rochel ve Monauban'ı utanç verici hareketlerinin taç giyme töreni için saklamaktadır. Orada belki de din ve gerekliliklerin birliklerine zayıflığa zorlayacağı adamlar üzerine şimdiye kadar kazandığı bütün onuru gömebilir.

Yurtta ise aynı olayları veya benzerini tekrar yapmaktayız. Yakın zamanda yeni danışmanlıklar ve evlilikler yapılmıştır. Markiz Hamilton'un oğlu Lordum Fielding'in en büyük kızıyla evlenmiştir. Lordum Digby'nin en büyük oğlu Markiz Hamilton'un kızıyla evlenmiştir. Lord Maxwell'in bir buçuk yaşındaki oğlu, Bay John Murray'nin yedi yaşındaki kızıyla evlenmiştir. Bay John Murray'nin en büyük oğlu, Lordum Fielding'in en küçük kızıyla evlenmiştir. Lordum Fielding'in en büyük oğlu (bazılarının söylediğine göre) Southampton lordumun, diğerlerinin söylediğine göre de Arundell lordumun kızıyla evlenmiştir. Lordum Hume, Faulkland Lordumun kızıyla evlenmiştir. Lordum Bruse, Sir Robert Chischester'ın en büyük kızıyla evlenmiştir. Aynı şekilde 4 kontluk yaratılmıştır. Cransield, Fielding, Concaster Lordları, Bay John Murray &

Sonuç olarak lorduma hepsinden önce önem vereceğiniz, burada bildiğim bütün dostlarınızın sağlığını vereceğim. Sir Jo. Brooke, Mücevherhane'nin ustasıyla birlikte dün burada Wimbelton Parkında avlanıyordu. Orada ıslak at sürüşü ve kuru spor yaptılar. Ve şimdi lorduma her ne kadar bu tür meselelerde sizin soylu eğiliminizin, bir hatırlatıcıya ihtiyacı olmasa da lordumdan bir arzuda bulunacağım. O bölgelere, deniz ile benim çok iyi bir dostumun dostu gelmektedir. İsmi Bay Ashley'dir. Benim için ona sizin alışlagelmiş iltimasınızın bazı ışınlarının düşmesine izin vermeniz için lorduma yalvarıyorum. Ve aynı şekilde lordumun gerçek seveni ve hizmetkârı olarak kendi rolümü kaybetmemek için emirleriniz ile benim de anlamama izin vermeniz için... Wymbleton, Temmuz'un 3'ü 1622

ROW. WOODWARD

Kötü hizmetlerimin soylu ve faziletli leydiniz ve dürüst Bay Robert Roe'ya hatırlatılabilmesini isterim.

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Yeni bir vezirin istikrarı ile 14 gündür bir rahatlık içindeyiz. Fakat engelin vuran kadar çok zararlı vereceğinden korkmaktayım. Bu yönetimin nasıl yerleşeceği ve bölünmeden nasıl kurtulacağına dair pek çok toplantı yapılmaktadır. Bu bölgedeki askerler her zaman emirlerinde tuttuklarından dolayı Mustafa'nın tarafını almaktadırlar. Ulema ve hukukçular ise şimdi hem devlet hem de dinleri içerisinde bir rehavet görek Murad için çalışmaya başlamışlardır. Bu son sessizliğin sebebini neye koyacağımı bilemiyorum. Ya onların Ramazan'ı veya paskalyaları olduğu için ya da bu ayın 15'inde eğer herhangi bir hareket olursa sokakların kana bulanması gerektiğine dair dışarıya kehanetler yayanların politikalarıdır. Fakat gözlemlediğime göre bu zamanda sudanmış gibi çok olan, bütün içkilerden kaçınmaya dair olan emir o kadar kötü gözetilmektedir ki, her yerde ve her zaman askerler sarhoştur, hukuku küçümsemektedir ve zannedersem hukuku veren de onlardır. Aynı zamanda bir kılıç çekmemek için yemin etmişlerdir. Fakat korkarım hâlâ bazılarını dizginleyen oruçlarının ve kutsal zamanlarının sonunda tekrar çılgınlığa düşeceğiz. Vezirin çok fazla dayanabilme olasılığı yoktur. Onları şimdi bizim kavunları seçtiğimiz gibi seçtiklerini düşünüyorum. Bir tane iyi bulana kadar tadıyoruz ve atıyoruz. Bu imparatorluğun en âkil adamları üzerlerine, hırsın bütün hizmetkârları tarafından aranmaya alışık olan bu kadar büyük bir yükü almayı tamamen reddetmektedirler.

Eyaletler şimdi duyduğumuza göre, sessizden ziyade hepsi şaşkındır. Oradaki askerler de aynı zamanda zenginleşmiştir ve kıpırdamaya cesaret edememektedir. Valiler daha fazlasını duymayı beklemektedirler ve kendilerini duruma göre yöneteceklerdir. Sadece zengin, Selanik'te bazı meseleler olmuştur. [65] Komşu olan Türk ve Hristiyanlar birleşmişler ve yağmadan sonra şehri 3 gün tutmuşlar ve tek amaçları olan ganimeti elde ettikten sonra dağılmışlardır.

Üzerimize konulan vergide başarılı oldum ve açık bir divanda bir hüküm elde ettim ve aynı zamanda majesteleri ve bu devlet arasındaki dostluk arasında bir gedik oluşturma sebebi vermeye cesaret eden Yahudiyi de astırmayı umuyorum. Zira bu sefer o kadar bastırdım ki, onların zayıflıklarından emin oldum. Bunu zafer olduğunu söyleyebileceğim bir zaman içinde elde ettim. Bunun bize çok huzur getireceğini ve buradakileri de benimle ihtilafa düşmek konusunda en iyi olarak tedbirli yapacaklarını umuyorum. Bütün Hristiyanların burada bana teşekkür ettiğinden eminim.

Bethlen Gabor'u bu imparatorluğa bağlamaya düşürmek ve Almanya'nın dostluğundan çıkarmak için araştırılmamış bir yol yoktur. Kendisinin ne yapabilecek olduğunu vekilleri ile öğrenemedim. Sadece genel hüküm ile kendisi ilk olarak bu devletin kendisine ne yapacağını görecektir.

İran kralı,1 diğer yandan Candayr'i Babür'den kurtarmaya ve körfezde Portekiz ile savaşa girmiştir. Kendisi bizim gemilerimizin yardımı ile Kismee kalesini almış, Hürmüz şehrini yağmalamış ve kaleyi kuşatmıştır. İngilizler toplarını indirmiş ve batarya yapmışlardır. Onların deniz görevlerini aştıklarından şüpheleniyorum.

Her gün Barasky düküne gönderilen mektubun cevabını duymayı beklemekteyiz. Burada bir barıştan eminler ve bende kendi şartları üzerine barışı elde edebileceklerine dair şüphe içindeyim. Zira gereklilik onlara her yerde yardım etmektedir, onları kırbaçlama fırsatını alacak hiçbir uygun adam yoktur. Lehler bazı zorluklar çıkaracaklardır, fakat onlar da barış yapmak zorundadırlar. O krallık bir saldırgan bir savaş için yaratılmamıştır. Zorluk sadece, Tatarları ve geçen hafta Çanakkale Boğazının ağzında olan Kazakları dizginlemeye kalacaktır. Biz de majestelerinin bir aşırılık durumunda ne yapmam gerektiğine dair emrini almaktan memnun olmayacağım kadar huzurumuzdan çok emin değiliz. Naçiz bir onuruza son ve bütün mektuplarınız için teşekkür ediyorum. Onlar sıcak bir günde bir damla gibi olup beni hem tazeleyecek hem de zenginleştireceklerdir. Budin'den bazı dedikodular duyduk. Fakat onlar o kadar olasılık dışıdır ki onlardan bahsetmeyeceğim. Onurunuz, buraya gelebilmeden önce

gerçeği duyacaktır. Her mektubumun, beni majestelerinin hafızasında ve kendi görüşünüzde onurunuzun düşkün hizmetkârı olarak korumak isteyeceğinizi belirtecek bir sonucu olmalıdır. İstanbul 14 Temmuz 1622

Sir Thomas Finnet'e

Efendim,

İki mektubunuzdan çok memnun oldum. İkisi de bana çok memnuniyet verdi çünkü onlar sizden geldi. Meselenin, yazıcının sevgisi kadar memnun etmediğinden eminim. O kadar uzakta yaşıyorum. O kadar uzakta yaşıyorum ve beni memnun edecek o kadar az şey duyuyorum ki her ne kadar hayatımızın hatası olan, haber için can atmaktan kendimi arındıramasam da bazen dünyaya alâkalı olmamış olmayı veya huzur dolu bir cehaletin keyfini çıkarabilmiş olmalı diliyorum. İtiraf etmeliyim ki bazı genel amaçlar için tutkulu bir adamım ve onlar beni çocukların diğer adamlara yaptığı gibi mutlu ve keder dolu alâkalarla rahatsız etmektedirler. Fakat herşeyi belirleyen iyi bir Tanrı vardır. Ve ben de bir kâfirin nasihatini aldım. *Quamvis causam tante dispositionis ignores, tamen, quoniam bonus mundum rector temperat, recte fieri cuncta ne dubites.* Aynı zamanda özel adamlara karışacak kadar da cesur olabilirim. Spalata Piskoposuna çok şaşırdım ve itiraf etmeliyim ki şimdi veya hiçbir zaman hırsın gücünü kavramayı bilmedim. Mümkün mü? Mezarın tercih hissi var mıdır? Psalmist inançta bunun içinde bir kâr yoktur ve teşekkür edecek kadar çok fazlasını yapamaz. Onun gidişinin nedenlerini detaylıca duymak isterim. Bu arada, sert kayalardan bize su veren ve en kötü adamı onu yücelten yapan Tanrımı hâlâ seveceğim. Zira onun çalışmaları yaşayacaktır ve cehennemdeki bütün papalar asla onlarla anlaşamayacaklardır. Kendisinin Tanrı'nın üzerini örtmekten başka bir şey yapamaz. Kendisi asla göğsünde yakılan ışığı sürdüremez. Oh! Korkarım belki de dayanacak hiçbir yeri olmayacağından korkmuş ve her ne kadar kendisini bu şekilde sonsuza kadar bir köle yapmış olsa da Gibeonite'i sahte zamanlı bir barış yapmak için savunmuştur. Oxford Lordumun suçu hakkında biraz daha fazla şey duymak istiyorum istiyorum. Kendisinin sadece yanlış anlama ve hatadan dolayı düşmediğini umuyorum.

Heydelberg'ten uygun bir iletişimim vardır. Oradan çok memnun edici hiçbir şey duymadım. Baden markizinin kaybı en iyi başlangıçları soğuttu. Korkarım en azından o ülkelerin kullanımına sahip olan o prenslerin doğası [66] onları antlaşma ile o kadar kolay ayırmayacaklardır. Eminim ki o vicdandan bir örnek almayacaklardır. Bırakın Milano, Napoli, Sicilya, Navarre ve şimdi de Valtoline planlarını konuşsun.

Eğer şimdi yaparlarsa, papazlarını değiştirdiklerine inanacağım ve kendi hatamdan memnun olacağım. Ben açık bir adamım ve bu konudaki düşüncelerimi devlete yazmaktan kendimi alıkoymam ve hiçbir yanlış anlaşılardan da korkmam. Çünkü benim, dine, majestelerine ve onun meselesine karşı dürüst bir kalbim vardır. Dine karşı; Tanrı'nın gerçeği değil midir? Tanrının kilisesi böyle bir zulme sahip midir? Nerede şimdi huzurludur? Sapkınlar cezalandırmaktadır, fakat hiçbir zaman, barış ve mutluluk ve ölümden istikrar gibi pek çok değer eşlik ettiği şehitlik tacının keyfini sürememektedirler.

Ah, zavallı Fransa! Guisardların ruhu hiçbir zaman barış içinde olamayacak mı? Neredeyse o şöhretli krallığı neredeyse yok etmiş olan son sorunların bahanesi din değil de nedir? O zaman Protestan bir krala sahip olmaktan korkuyorlardı. Fakat şimdi neden korkuyorlar? O Tanrı, insanların çilelerine bak. Dünyanın prensleri sana karşı birleşmişlerdir. Eğer tarihe bakarsanız, İspanya'nın, Fransa'ya ihtilaf tohumları ekmekten başka herhangi bir büyük planı olmadığını görürsünüz. 88 yılında Paris'in barikatlarındaydılar. Size doğal sonuç örneği gösterebilirim. Fakat onları kendi gözlemleriniz ile daha iyi düşünürsünüz.

Burası hakkında çok fazla konuşmak sizi çok memnun edemez ve ben de bu imparatorluğu yok etmek zorunda olan hastalığım hâlâ içeriden çalıştığından daha fazlasını söyleyemem. Her gün daha fazla değişiklik ve kan dökülmesi beklemekteyiz. Fakat en âkil adamlar kontrole oturmayı reddediyorlar ve aptallar da yakın zamanda kendilerini aday yapacaklar ve diğerleri de kayalar üzerinde olacaklardır. Eğer herhangi muktedir bir avantajı almaya hazır olsaydı, dünyada bu kadar kolay bir av daha yoktu. Eğer herhangi muktedir bir el avantajı almaya hazır olsaydı, dünyada bu kadar kolay bir av daha yoktu. Size hayret edilecek bir şey anlatacağım. 16 yıl kadar önce padişahın topraklarında meskûn köylere bakıldı ve liste 553.000 ve küsürdü. Ve şimdi geçen yıl, Lehistan savaşından önce başka bir tane daha yapıldı ve hepsinin 75.000'e düştüğünü gördüler. Bu garip bir nüfus azalmasıdır. Harap evler pek çok yerde durmaktadır. Fakat yöneticilerin adaletsizliği ve zulmü bütün insanların onları terketmelerine yol açmıştır. Ve siz de en iyi eyaletler olan Rumeli ve Anadolu'da üç gün at sürüp ve yiyecek bir yumurta veya size su çekecek bir adam bulamazsınız. Hepsi bu değildir. Onların mahvoluşunun başka bir mutlak belirtisini daha söyleyeceğim. Tanrı olarak saygı duydukları krallarına olan küçümsemenin yanı sıra, hukuklarında o kadar ihlaller yapmışlardır ki Muhammed kesinlikle onlara kızacaktır ve ben de başka bir koruyucu

bilmiyorum. Başka türlü olamaz. *Actum est Imperio* ve burada bir şans kaçıracağı. Fakat Tanrı ona güvenen bizleri koruyacaktır. Güvenli bir şekilde bu illeti düşünme veya enfeksiyon da taşınma korkusunu duyma zevkini idrak edemezsiniz. Son olarak, gelirler bu şekilde o kadar çok düşmüştür ki askerlerin eski kurumlarına ödeyecek yeterli miktar para yoktur. Ve sizin de konuşmadan görebileceğiniz üzere, onlar ödmeden ayrı tutulamaz veya eğer hepsinin onlara yetmediği söylenirse memnun olamazlar. Size burada düşüncelerimin bir suretini ve son trajedilerin hikâyelerini gönderdim. Onlardan kendi hükümlerinizi benim yapabileceğimden daha iyi şekilde yapacaksınız. Sizden bana hizmetimi Dorsett Lorduma hatırlatma nezaketini yapmanızı isteyeceğim. Ve eğer ona kendim gönderemediğim için beni affederse, okumasını ve benim ona gerçek hizmet yapmayı söylemekten ziyade daha hazır olduğumu inanmasını isteyin. Fakat bu görevi gelecek fırsatta icra edeceğim.

Bay Sekreter Nanton'a herhangi bir özür göndermeye utanıyorum. Fakat eğer onunla herhangi bir konuşmanız olursa bu görevi benim için yapın ki kendisi benim dünyaya beraber onu unuttuğumu düşünmesin. Acı çeken kendisidir ve bu yeterlidir. Eğer aynı zamanda o kâğıdı okursanız, ona melankolik bir saat yaşatacaktır.

Dış meselelerle alâkalı olarak size hiçbir şey anlatamam. Fakat hiçbir şeyin Lehistan barışını engelleyemeyeceğine inanıyorum. İkisinde de herhangi bir iyi niyet olduğundan değil, fakat nefessiz kalan köpekler gibi ayrılmak zorundalar. Tatarlar ve Kazaklar akınlarını sürdürmektedir ve yağma üzerine yaşan onları susturmak zorluk olacaktır. Bütün diğer ihtilaflar kendi kendilerini uzlaştıracaktır. O krallığın bir işgal için uygun olmadığını biliyorsunuz. Soylular çok büyüktür ve çok bölünmüşlerdir ve kral da sadece bir monarşi hususunda Venedik dojudur.

Bethlen Gabor'un, Almanya'yla işbirliğini bırakması ve buraya tamamen geri dönmesi için bu devlet tarafından nezaket görmektedir. Fakat ben sadece kendi amaçlarına değer veren birisi olarak, onun, onları kendilerine yardım edebilir bir şekilde görünceye kadar bunları kurtarmak için yardıma geleceğine inanmıyorum. [67] Eşim zannedersem size kendi selamını yollamaktadır. Ve ben de benimkini leydime sunmanızı ve benim düşkün dostunuz olarak sabit bir şekilde yaşayacağım ve öleceğime inanmanızı isteyeceğim.

İstanbul 14 Temmuz 1622

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Son 14 gün bizim aramıza hiçbir değişiklik getirmedir. Onların kutsal zamanları esen küstahlığı birazcık olsun dizginledi. Sadece, askerlerin yapacağı herhangi bir şeye karşı gelebilecek herhangi bir otoritenin hâlâ olmadığını gösteren kendi aralarında yaptıkları birkaç şey vardır. Bunu, kendi kulları üzerinde hiçbir gücü olmayanların, yabancılara hiçbir korku veremeyeceğini söyleyerek tamamlamalıyım.

Bu mevcut imparator: her ne kadar onun saflığının, herşeyi korku olmadan yapacak olanların çıkarlarına iyi hizmet etse de, bu devletin korunmasının ve yönetiminin ve kendisinin birlikte anlaşamadığına ikna oldum. Bu yüzden şimdi yaklaşmakta olan bu orucun sonunda ani bir değişiklik beklemekteyiz. Ve en katı zamanlarda, üç günlüğüne halk büyük bir özgürlüğe tahammül etti. Biz de bunun bütün ölçülerin ötesinde genişleyeceğinden korkuyoruz. Özellikle de şarap içmeleri dizginlenmemektedir. Son mektubumda, umutsuz ve hasta durumun belirtileri olan onların hukukunda ihlali ve dinlerine olan küçümsemelerine dair verdiğim gözlemdeki gibi. Böylece onların resmî yönetimlerinde bir mutlak zemini sunacağım. Bu imparatorluğun, her ne kadar hiçbir yabancıнын yıkımlarını ilerletmek için bir parmağı olmasa da varlığını sürdürmesi imkânsızdır. Sultan Osman'ın askeriye değiştirme ve daha iyi ve ucuzunu koyma amacıyla alâkalı olarak, her ne kadar bu kendisinin onlara karşı olan öfkesi ile hızlandırılmış olsa da doğru bir dayanağı vardı. kralın gelirleri artık onlara para ödemeyecek durumdaydı. Çünkü onların sayıları çok artmıştı ve hazinede de o kadar azalmıştı. Biz onların maaşlarından azledilemeyeceğini, onun yerine efendilerini öldürerek isyanların en kötüsüne düşeceklerini gördük. Aynı amaç hâlâ ve kalmaktadır ve onların içinde de aynı karar vardır. Padişahın toprakları adalet eksikliğinden veya şiddetli baskılardan dolayı boşalmıştır. O kadar ki Rumeli ve Anadolu'nun en iyi bölgelerinde bir adam 3, 4 bazen de 6 gün at sürebilir ve kendisini ve atını besleyebilecek bir köy bulamayabilir. Bu şekilde gelirler o kadar azalmıştır ki askere ödeyecek ve sarayı koruyacak yeterli miktarda gelir yoktur. Bir süre hazine dışından ve harpyleri tatmin etmek için tüccar ve çalışan adam üzerine ağır gelen haraçlar yağmanabilir. Fakat uzun süremeyecek olan bu yollar başarısız olduğu zaman ya askeriye parasını azaltmak zorundadır ya da sayı azaltılacaktır. Bunların hiç birine tahammül etmeyeceklerdir. Ve her kim iki çözüm için hamle yaparsa, mezarına, Osman'ı izleyecektir. Bu kadar çok korkulan büyüklüğün gerçek durumu budur ve ülkedeki en akil adamlar bunu önceden görmektedirler ve hiçbir acelenin tehlikelerini

engelleyemeyeceğinden korkarak, olabildikleri kadar hızlı bir şekilde mülklerine geri çekilmektedirler.

Corresky'nin ölümü hadisesi üzerine vezirlere şikâyetinde bulunma fırsatım oldu. Çünkü geri kalanıyla birlikte onun özgürlüğü hakkında majestelerine söz verilmişti. Ve ben de bizim onların barbarca hareketlerini görmekten ve öğrenmekten korkmadığımızı bilmelerini istedim. Kendisinin şimdi sığınakları olan, veba ile öldüğüne dair büyük yeminlerle ölümün reddedilmesinden başka bir cevap alamadım. Ve bu kadar cesur olmak için düşmanlarından bazı imalar almış olduklarına inanıyorum. Yoksa eğer bu meselenin çok sorgulanmayacağına dair bir teminatları yoksa onların bu şekilde bastırmayı umabileceklerini düşünmüyorum. Bu şekilde geri kalanı için daha iyi bir mahkûmiyet sağladım ve Barasky dükünün gelişi üzerine onların genişletilmeleri sözünü yeniledim. Ve majestelerinin ricası üzerine her ne kadar sözler ve konuşmalar ile onlardan bahsedilmiş olsalar da, yazılı maddelerde kapsanmamışlardır. Bu öyle bir gizlilikle yapıldı ki buradaki hiçbir elçinin böyle bir şeyi hiçbir zaman elde edemeyeceğinden eminim. Ve bunun nedeninin iki tarafın da böyle küçük bir şeyden utanabilecek olmalarıydı. Onurunuz kolaylıkla iki tarafın da nasıl herhangi bir şeyi açıkça beyan etmekten korktuğunu gözlemleyecektir. Onun yerine herşeyi *antichi patti*'nin genel sözlerine bırakmaktadırlar. Bu elçinin gelişi üzerine yenilenecektir. Ve iki tarafta bu şekilde avantaj sağlamaya çalışacaklardır orduları hazırken isim vermeye cesaret edememektedir. Bu şekilde herhangi bir şart üzerine ayrılmayı istememişlerdir. Erdel prensinin onaylanması maddesinde olduğu gibi... [68] Lehler bu maddeyi belirleyecekleri ve padişahın sadece onaylayacağı şeklinde yorumlamışlardır. Çünkü eskiden öyleydi. Aynı zamanda barışın bunlara değil, eski antlaşmalara ve Almanya imparatorunun kapsanmadan saldırma ve savunma işbirliğine göre yapılacağını göreceksiniz. Ben bunu iyi bir şekilde almayacağını düşünüyorum. Sonuç olarak bunların hepsi hiçbir şeydir ve bu kadar büyük bir ses hiçbir zaman bu kadar az meselesi ile sakinleştirilmemiştir.

Her gün büyük elçinin gelişini beklemekteyiz. Ondan sonra ne olacağını önceden söyleyemem. Herhangi bir şart üzerine dost olacaklarından eminim. Lehler Moskova'ya savaş ilan etmişlerdir ve İsveç kralına karşı da hazırlanmaktadır. Yakın zamanda Bethlen Gabor'dan buradaki vezire yazılmış Haziran tarihli mektuplar gördüm. Onun mührünü ve imzasını gözlemledim. Kendisi hâlâ Macaristan Kralı ünvanını bırakmamıştır. Eşinin ölümü üzerine hiçbir şey yapmadığına dair imparatora

kendini mazur göstermiştir. Almanya'da sorunlara sorunları yenileyebilecek büyük bir ordusunun olduğunu söylemiştir. Ve yapılan barış içinse, imparatorun barışı pek çok iyi yerin bedeli karşılığında aldığını söylemiştir. Onun tamamen Hristiyanlığa gittiğini düşündüğümü, ne görüşe sahip olmak için bunu yaptığını ima ettim. Vezir bunu duymaya tahammül etmedi. Onun bir vassal olduğunu ve padişaha yemin ettiğini ve hâlâ savaş alanına onun sancağı altında gittiğini öne sürdü. Burada her gün ondan haberciler beklenmektedir. Onurunuzu o zaman onun neye niyetlendiği konusunda daha iyi bilgilendireceğim. Zira burada onunla ilgili pek çok umutları vardır. Fakat ben hâlâ düşmanı övmeyeceğine dair olan inancımda kalmaktayım.

Onunuza, majestelerini ve prensi, bu iki düşmanı ayırmak için büyük bir yardıma ihtiyaç görmemeleri için bu maddelerle bilgilendirmeniz için yalvarıyorum. Onların kavgaları neredeyse koyun derileri için kavga eden Burgondiya ve Switzersr dükünün kavgaları kadar küçüktür. Fakat onlar ondan daha ucuz dostturlar. Hiçbiri pazarlık ile bir koyun derisi alamayacaktır.

Onurunuzu rahatsız etmeye degecek başka bir şey kalmamıştır. Ve bunun içinde fazlalık varsa, sadece onunuza hizmet etme eğilimimde hata yapmış olarak özür dilerim. Şu an rahatlıkta ve mesele seçiminden ziyade gelenekten dolayı yazdığım için hiçbir şey atlamayacağım. Sizde bunu onurunuzun güvenilir hizmetkârı ve naçiz dostu olanın hatırı için kabul edeceksiniz. İstanbul 25 Temmuz 1622

Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

Lordumun değişik tarihlerdeki iki mektubunu bir kerede aldım. İkincisi, birincisinin bir sureti olup orada majestelerinin Levant Denizlerinde ticaret eden kullarının, Cezayir ve Tunus korsanları tarafından maruz kaldığı çeşitli ve tahammül edilemez kayıplardan bilgi almak istemişsiniz ve imparatora ve bu devlete, majestelerinin bu kadar büyük bir saygısızlığa ve güvensiz bir iletişimin hasarına tahammül etmeme kararına dair hızlı ve canlı bir şikâyet yaparak, hem telafi için esarete olan pek adamın özgürlüğünü telafi için ve gelecek benzer soygunların engellenmesi için telafi almaya çalışmam için majestelerinin kraliyet alâkasını ve emrini ve lordlarımın hükmünü belirtmişsiniz.

Onurlarınızın uzun zaman önce, yeteneğime göre onların artışı ilgili sahip olduğum his hakkında iyi bir şekilde bilgilendirildiğini umuyorum. Ve pek çok mektubumda en azından benim kendi nefretim belirlemiştir. Bu benim içimde o kadar

işlendi ki, derhal silahlanmaktan başka bir yol görmeyerek ve her gün acı çekenlerin ıztıraplarını duyarak, genel talimatlarım üzerine, lordlarımın şimdi bana görevde verdiği kadarını uygulayacak kadar riske girdim. Her ne kadar hiçbir zaman majestelerinin ve lordlarımın benim dürüst ve iyi niyetim hakkındaki koruyucu yorumlarınızdan şüphe etmesem de bunu yaptığıma dair bir teminat olarak almaktan çok memnun oldum. Bununla alâkalı birkaç önce hem majestelerine hem de onurlarınıza genel ve detaylı olarak, suretlerle desteklenmiş olarak bir ulak tarafından gönderilmiş geniş bir hesap vermiştim. Onların hepsinde beni şu an engelleyen için özür dilemiştim. O haber ile onurlarınıza, kapitülasyonlara benim tarafımdan eklenen, Padişah Sultan Osman'ın emriyle yazılan çeşit hükümlere, veziriazam, kaptan paşa ve bu sarayın diğer bütün ana memurları tarafından yardım eden mektuplardan oluşan maddeleri göndermiştim. O kadar etkilidir ki buradan [69] daha kuvvetli bir şey yapılamaz veya beklenemez. Bunların taşınması için bir İngilizin beraberliğinde padişah'tan gönderilen kaliteli bir adamla birlikte bir kadırğa elde ettim. İngilizle başarı ile lordlarıma hesap göndermesini emrettim ve bütün bunların hepsi mevcut imparator ile yenilendi. Bunların ne etkiler yapacağını önceden göremem. Fakat oraya gönderilen vekil o kadar fazla sorumluluk aldı ki bir süre için onurlarınızın beklentilerini tatmin edebilecek ve tüccarlara biraz rahatlık verebilecek bir sonucu ummam için büyük bir sebebim vardır. Çünkü daha zorunlulukların onları acizleştireceği şekilde veba o şehirleri yemiş ve nüfuslarını azaltmıştır.

Bunun ne kadar süreceği hakkında söz verme cesaretini gösteremem. Çünkü (her ne kadar bu saray majesteleriyle bozulmaya gönülsüz olarak samimi gözükse de) bu devletin daha yakında olan kullar üzerinde çok az kredisi ve gücü vardır ve daha fazla emir altında olmak onlara güven koymamak için yeterli sebep vermektedir. Ve kendi varlıklarını devam ettirmekten başka bir amacı olmayan toplanmış bir grup düşmanın dürüst olmayan kazanç isteklerinin uzun süre dizginlenemeyeceğinden korkmaktayım.

Lordlarım size isyanlar, başkaldırı ve bu başşehirde bütün hukuk ve adaletin küçümsendiğine dair gönderdiğim sonraki çeşitli haberler ile onların otoritesinden ne kadar az beklenebileceğini anlayacaktır. Kendilerini huzur ve saygı içinde tutmak için hayatları için bile çalışmaktadırlar. Böylece onların diğer insanların şikâyetlerini düşünecek boş vakitleri yoktur. Fakat bizim haklı acılarımızın temsilini yenilemeyi ve ona ekleyebileceğim ne varsa ekleme konusunda başarısız olmayacağım.

Burada gün yeni değişiklikler olacağı şüphesinde beklemekteyiz. Askeriye her ne kadar biraz yatışmış olsa da bütün meseleleri, azletme ve yerleştirme sorumluluklarını üzerlerine almaktadırlar. Böylece, yönetilmeyen ve kuralsız bir kalabalık üzerine dayanan hiçbir şey kesin değildir. Ve ben de yıkılmadan başka bir şey öngöremiyorum. Burada herşey bütün umudun ötesinde olacak şekilde yerli yerine oturmazsa, riske değmeyecek bir ticaret için bir servet kaçırabiliriz. Eğer bu hastalığın paylaşımcıları olma korkusuna sahip olmasaydık, çok uzakta olduğunu düşünmek büyük bir mutluluk olurdu.

Eyaletler henüz hareket etmemişlerdir, fakat bazıları örneği takip etmektedirler. Askeriye paşaları ve bütün memurları katletmekte, yakın zamanda Bağdat'ta yaptıkları gibi kendi seçtiklerini o makamlara getirmektedirler.

Bay sekretere Lehistan'la yapılan ateşkes antlaşmasının iki suretini gönderdim. İtiraf etmeye gönülsüz oldukları zayıflıklarını bilerek, bunun tamamlanmasını istekli adilik ile peşindedirler. Barasky dükünün bir ay içinde barışı tamamlamak için gelmesi beklenmektedir. Lehistan'ın bugün gönderilen bir habercisi, kraliyet yardımı ve arabuluculuğu için, kral, cumhuriyet ve soylular adına majestelerine teşekkür etmek için beni ziyaret etti. Onun varışında bütün ihtilaflar onuru, majestelerine atfedilecektir.

Antlaşma da kapsanmayan burada esir olan Lehistan lordları içinse majestelerinin ricasıyla (sefil bir şekilde katledilen Prens Corresky'nin dışında) dükün varışı üzerine özgürlüklerine dair kesin bir söz elde ettim. Bu arada onları ağır zincirlerden kurtardım ve ışık rahatlığı elde ettim. Bunun için, bana gönderdikleri çeşitli mektuplar ile majestelerine teşekkürler gönderdiler ve salıverilemeleri üzerine bunu açıklayacaklardır.

Lordlarımın mektubu, başka bir devletin nezaketinde olup bize rahatlık vermeyen postamızın gönderilme anında gelmiştir. Bu yüzden eğer gerekli bir meseleyi atlamış olduysam onurlarınız beni affedecek ve hem benim çabalarım hakkında majestelerine koruyucu bir haber vermeye hem de lordlarımın hizmetini yapma konusundaki naçiz isteklerime onurlu korumanızı vermeye tenezzül edeceksiniz. İstanbul 10 Ağustos 1622,

Lord Chisester'ın Ekiyle Birlikte, Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lordumu aramızda bir mektuplaşmaya davet etmek(umumî görevimiz olduğu kadar özel dostluk için de) uzun süredir düşüncelerimdeydi ve sık sık bunun için kâğıdı

kaleme hazırlıyordum.(fakat diğer olaylar yüzünden alıkonuldum) Lordum benim ellerime bu ayın 12/22'sinde gelen, 17/27 Haziran tarihli ile engellenmiş oldu. Ve onların arasında bir tane de en iyi kraliçelerden ve (zannedersen) [70] kadınlardan birine vardı. Onunla beraber [kraliçenin] onun ve kocası kralinkinden, her ne kadar onların ki çok büyük ve gelecek zamanların merak edeceği kadar büyük olsa da, ikamet ettiğiniz saraydaki daha büyük bir talih değişikliğinin haberi vardı. Fakat onların ikisi de (Tanrı'ya şükürler olsun ki) her ne kadar zor şart içinde olsa da, pek çok zorluk ve tehlikeden geçmiş ve düşmanlarının öfkesine rağmen varlıklarını sürdürerek, düşüşlerinden kurtulmuşlardır. Böylece onlar zamanın genel olarak getirdiği devrimi yaşayacak ve bekleyecek kadar gençtirler ve ikisinin de en büyük ıztıraplarında gösterdikleri fazilet ve akıl gücü çok değerlidir. Bu mektupla beraber lordum bir tane de kraliçeden bulacaktır ve kendisi bana sizin için ikisinin de resimlerini tedarik etme görevini verdi. Bizim ünlü ressamımız (Delphli Michel) hâlihazırda bunun için çalışmaktadır ve ben de şimdi sunulan, Mösyö Haga'ya bir eş göndererek (Delph'te Michel'in komşularından biridir.) onları göndermek için uygun ve güvenli bir yol beklemekteydim. Kendisi yolculuğuna, Dortlu Mösyö Berck'in eşiyile birlikte Venedik(orada elçi olarak alarak kalacaktır) gitmesine kadar hazır olacaktır . Bu da bundan bir ay sonradır. O zamana kadar resimlerinizin de aynı şekilde hazır olacağını umuyorum. Mösyö Haga (Oranj prensine olduğu gibi devletlere de yazmak konusunda gayretli olmaktadır ve iyi memnuniyet vermektedir, diğer yandan lorduma, burada yaşadığımız son değişiklik ile bazı hırslı olan vatandaşları tarafından görevden alınabileceğini söyleyeceğim) zaman zaman o sarayda olan kargaşalı trajedileri anlatmıştır. Fakat lordum onların hepsini, bizim yakın zamanda kendi meseleler ile o kadar meşgûl ki, eğer düşüncelerimiz o kadar uzağa gidememiş olsaydı hiçbir şaşkınlığın olmayacağı anlayışımıza yardımcı olması için gerekli olan araçlarla onların görüntüye canlı bir temsilini yapmıştır. Ve şimdi Tanrı'dan, Hristiyan prensler yapılan karmaşaları, onlar sonuç olarak isimlerinin, kendi aralarında müşfik bir antlaşma ile ve ortak düşmana karşı bu kadar iyi bir fırsatın onlardan kaçmasına razı olmamaları için, Hristiyan olduğunu göstererek, doğru kullanım yapmalarını sağlamasını istiyorum. Fakat hırsları dünya tarafından çok iyi bilinen ve şimdiye kadar ilk olarak Türk korkusu ile dizginlenenlerin, o tarafta birkaç yıllığına güvende olduğunu görerek, yakın zamanda artarak onların lehine olan ve şimdi her zamankinden daha büyük olan o şansı takip

etmek için zaman kaybetmeyeceklerini görerak tam tersi bir olaydan çok daha fazla endişe ediyorum.

Her ne kadar çok uzakta olsanız da lordumun bu anın bütün meseleleriyle ilgili en azından genel bir bilgiye sahip olduğunuz konusunda kendimi temin ederek bizim en başta alâkamızın olduğu bölgelerde neler olduğu için çok geriye bakmama gerek yoktur. Fakat Palatinat ile ilgili olarak, Lordum Chishester'dan bir süre önce aldığım mektubun bir suretini bununla birlikte göndererek onun içinde bazı detaylar bulacaksınız. O zamandan beri (Bohemya kralı ordusunu tatmin edememiştir ve o durum olduğu kadar kendisi oradayken olan düzensizliklerini Sir Richard Weston'un şimdi Brüksel'de yaptığı antlaşmaya engel olmaması için Sedan'a çekilmiştir) Kont Mansfelt ve Brunswick Dükü birliklerini, Verdun Piskoposluğu yakınındaki Fransa sınırlarına çekmişlerdir. Oradan Kont ilk olarak bu devlete, üç aylığına kendi ve bütün ordusunun üç aylığına hizmetini sunmuştur. Bu arada Brüksel'de imparatorla uzlaşmak için prensesle bazı antlaşmalar yapmakta ve o taca hizmet etmek içinde Fransa kralı ile antlaşmalar yapmaktadır. O mesele bu durumda belirsizliklerle dolu kalmaktadır. Bu sırada, kendi ordusunun bir kısmı isyan etmiş, geri kalanı da büyük bir karmaşa içindedir ve Lüksemburg ve Şampanya gibi iki tarafında ona karşı olduğu ülkededir. En azından (değişken olduğu gibi) beklenmedik bir karar almalıdır. Bu arada emperyalistler Neustat ve Germersheim'ı almış ve kendilerini bütün ülkenin efendileri yapmış olarak Palatinat fetihlerine devam etmektedirler. Buna rağmen Lordum Chishester, Heydelbergh, Manheim ve Franckendale'in sadece beklendiğini söylemektedir. O üç şehirde efendimiz kralın General Veré altında garnizonu vardır. Fakat onların üçü de sonuç olarak kapatılmıştır.

Bu devletle alâkalı olarak (din, komşuluk ve eski ittifaktan dolayı ikinci olarak alâkamızın olduğu) Fransa kralı sorunlarla ve bizimki de antlaşmalarla meşgul iken (iki taç bu bölgelerin destekçisi olmaya alıştı) Fransa onlara dört yerden birden saldırma fırsatını almıştır. İki daha uzaktır. (Hollanda'nın Bon ve Collen arasında yeni ayağı olan Fralder 'daki Sluce ve Papenmutsz gibi) [71] Onların ikisi de kendi durumlarının acı çekeceği kadar yakın bir şekilde kapatılmıştır. Ve diğer ikisi de şimdi Markiz Spinola tarafından kuşatılan Berghenopzoom ve Kont Henry Vandenberg tarafından kumanda edilen bir *camp volant* tarafından saldırılan yukarı ülkeler gibi devletin tam kalbidir. [Henry Vandenberg'in kampı] Bu bazen kendisini köprü'nün yardımı ile bazen Ren'in bir tarafında bazen de diğer yanında. İlk olarak Berck'te olup şimdi de

Wesell kadar aşağıya hareket etmiştir. Buradaki ana planın Isell yolu olduğu düşünülmektedir ve şimdiye kadar yapılan herşey sadece bir oyalamadır ve Hollanda içine bir yol açarak (her ne kadar Berghen'in kaybı, Hollanda'yı Zellanda'dan ayırarak ve keserek biraz daha azını göstermiş olsa da) bu devlete en büyük zarar olmuştur. Ekselansları ordusunun ana bölümüyle birlikte ana olarak o hizmete niyetlenmektedir. Orada şimdilik hiçbir şey düşürülmemiştir. Sadece ekselanslarının at kampına geçen ayın 27'sinde bir saldırı yapılmıştır. Orada iki atlı yüzbaşısı (Atlıların başı Saxe Weymar Dükü ve Sir William Balfour) o gece hazırlıksız olarak, atlarından düştükten sonra aynı tür şanssızlıkla esir olarak alındılar. Düşmanın Villy isimli atlı yüzbaşılardan biri o kadar ileri gitti ki, aynı şekilde kendi adamlarımız tarafından esir alındı ve iki taraftan da 20 kadar kişi öldü ve esir alındı. İntikam olarak, ekselansları sonraki iki gün içinde ordusunun yarısıyla şahsıyla beraber, Bodue'ya bir baskına gitti. Bunun için herşey iyi hazırlanmıştı ve girişim onun alışlagelmiş alâkası ile yönetildi. Fakat en büyük tedbirin onları etkilemek için çok az yeterli olacağı ve en küçük atlamanın onları hezimete uğratmak için yeterli olacağı, bu doğadaki yiğitliklere ortak olarak düşen oldu. Böylece zamanlama durumunda başarısız olarak hiçbir şeye gelmedi. Daha önce Kont Henry'nin Küçük Brabant'a olan ilerleyişinde Herental'da olduğu gibi... Lordum bunu duymuştur.

Berghen kuşatması iki taraf içinde çok kanlı olmuştur ve görünüşe göre, şehrin gücü, şu ana kadar Parma prensini püskürterek aldığı şöhrete cevap veremiyor gibidir. Hem kuzey hem de güney tarafında düşman için arkada konaklaması için zemin avantajı ile gözetilmektedir. Her ne kadar doğu ve batı, iki kalenin şehrin girişini açık tuttuğu Scheld ve diğer yandan Zoom ile korunmuş olsa da. Oradaki akıntı durdurulmuş olup, o tarafı yaklaşılmaz yapan bir ıslak zeminin oluşmasına sebep olunmuştur. Kuzey taraf şehrin kaybı için en büyük tehlikedir. Çünkü düşman kampından sığınak üzerindeki kuzey hisarına yapılabilir. Fakat düşman hamlelerine en yakın yer Güney tarafıdır. Orası onların kampına çok yakın olmakta olup, oradan büyük bir yardımla bütün saldırılar üzerine her yerden ordularına destek alabilmektedirler. O tarafta, hem saldırı hem de şehrin savunulması için İngiliz ve İskoçlar vardır. Ve şimdiye kadar üç tane çarpışma olmuştur. İlkinde büyük bir savaşta Seton öldürülmüş ve Catch ve Courtney gibi iki diğer Yüzbaşı da yaralanmıştır. Kendisi *coup de hasard* ile ikinci defada vurulmuştur. Benzer bir şekilde bir Fransız Albayı öldürülmüştür. Kısa süre sonra bir İngiliz teğmeni ve bayraktarı diğer olaylarda öldürülmüştür. Ve bu ayın 6'sında

geceleyin, bir gece önce diktikleri, zayıf bir savunmaya konmuş bir hisara sert bir saldırı düzenlenmiştir. Orası birkaç defa kazanıldı ve kaybedildi ve en sonunda iki taraftan da ölü cesetler dışına hiçbir şey kalmadı. Düşman şu an siperlerini çektikleri oraya yayalarını yerleştirmektedir. O yer üzerindeki hizmette 100 kadar adamla birlikte bir İngiliz teğmeni öldürülmüştür. Albay Hinderson (Hem İngiliz hem de İskoç milletlerinin kumandanı) mızrakla düşmanı hisardan iten o adamlara liderlik etme onuruna sahip oldu. Korkuluğun üzerinde cesurca savaşırken dalağına misket aldı. Onunla düştü ve atış ve düşüş kemiği kırdı. Bundan dolayı geçen Salı gecesi sabit ve dini bir şekilde öldü ve çok üzüldü. Sir Micheal Euerard, Yüzbaşı Carey ve Yüzbaşı Killebrew aynı şekilde o hizmette vuruldular ve yaralandılar fakat onların ölüm tehlikeleri yoktur. Bu ayın 10'undaki Cumartesi gecesinde, düşman o siperden çok uzak olmayan bir yarım aya saldırdılar. O hamlede 15 adamla birlikte bir İngiliz bayraktarı öldürdüler. İngiliz Lovelace ve o birliğin kumandasında Seton'un yerine geçen İskoç Caddel'la birlikte isimli iki yüzbaşığı yaraladılar fakat geri püskürtüldüler. O hizmetlerin ikisinde de o tarafta ne kayıplar yaşandığı hakkında kesin bir şey söylemem. Fakat kaçaklar (onların raporları üzerine çok az teminat inşa edilebilir) [72] ilkinde 500 ikincisinde de 300 kişinin öldürüldüğünü bildirmektedir. Bütün bunların hepsi düşman topla çok fazla oynamadığı zaman olmuştur. Onlar şehre daha yaklaşıncaya kadar topları saklamaktadırlar ve daha sonra da bütün bölgelerden açık olan o taraftaki dış hisarlara, bataryalarının yardımı ile yanaşmalarını çok fazla ilerleteceklerdir. Ve şehir, askerlerin anlayışının hükmünde, herhangi bir beklenmedik teslim olmaksızın, savunma için her ne kadar gerekli olan ne varsa tedarik edilmekte ve Albay Hinderson'un yerine kumanda etmesi için gönderilen Sir Charles Morgan'la oraya gönderilen yeni 21 birlikten oluşan desteğe rağmen kıştan önce kaybedilecektir.

Lordumun ilk olarak bizim antlaşmalarımızın başarısında sonrasına kulak vereceğini biliyorum. Lordum Chischester'ın Palatinat'taki hiçbir şeye gelmemektedir. Onun itirazları papanın uyarıları gibi *brutum fulmen*.

Sir Richard Weston Brüksel'de daha şimdi [antlaşmaya] başlayabilmiştir. Kendisi bütün bu süre boyunca başlıklar ve görevi ile ilgili diğer konularla meşgûl edilmiştir. Sonunda da bunlar (ondan aldığım son mektuplardan anladığım kadarıyla) kabul edilmiş ve gelecek mektup ile kendisiyle ilgili daha fazla haber sözü vermiştir. Lordum Digby Gondomar'ın Madrid'e varışını beklemiştir. Bu arada hem kendisi hem de Sir W. Ashton Palatinat'ın geri verilmesinde olduğu gibi evlilik için de iyi umut

dışında başka hiçbir şey söylememektedir. İngiltere'deki Hollanda elçileri çalışmalarında yavaşça ilerlemektedirler ve geride kalmalarının üzerini kapatmak için dünyayı bizim Doğu Hindistan Cemiyetimizin, Lordum Digby'nin İspanya'daki meselelerinin sonucuna göre ayakta kalacağını veya düşeceğine inandırmaya çalışmaktadırlar. Lordumun yurttaki işlerin nasıl gittiğine dair detaylıca bilgilendirileceğini biliyorum. Orada bu ayın 5'inde, Oxford Lordumdan aşağıya doğru genel bir hapse teslim vardır. (zira kendisi onunla birlikte oruç tutmaktadır.) Sadece Parlamento mahkûmları için kule değil, aynı zamanda bütün İngiltere boyunca rahipler, Cizvitler ve diğer kiliselere gitmeyi reddedenler içindir. Bu bazı huysuz rahiplerin kürsüde bunu konuşmalarına sebep olmuştur. Bu da onları başkalarının makamlarına koymuştur.

Böylece lorduma bütün mutlulukları diler ve leydinizin ellerinden öperim (kendisini her ne kadar kendisi tarafından tanınmasam da size o uzun seyahatte eşlik ettiği için onurlandırırım), her zaman hizmetinizi yapan en düşkününüz olarak kalırım.
Hague 19/29 Ağustos 1622

DUDLEY CARLETON

Lordum Chischester'dan Sir Dudley Carleton'a

Bu bölgelere geldiğim zaman Bohemya kralını, Baden markizi ve Kont Mansfelt'in kuvvetlerinden oluşan başkumandanın Mansflet olduğu bir orduda buldum. Onlar Darmstat Lordunun topraklarında olup oraya, Mayne Nehri boyunca aşağı inme niyetiyle çekilmişlerdi. Orada Brunswick Dükü nehri geçmek ve onların kuvvetlerine katılmak amacıyla bekliyordu ve o nehir üzerine bir köprü hazırlıyordu. Adamları onlar tarafından sürülmemiş ve ganimetle dolu bir ülkeye gelmiş olup, yağmaya düştüler ve düke doğru yaklaşabilecekleri bir gecede kârsız bir yağmada zaman geçirerek ve düşmana onlar ve nehir arasına düşmeleri için fırsat vererek planlarının başarısını engellemişlerdi. Ve Don Gonzalo'nun ve Baron Tilly'nin kuvvetleri Bohemya'dan ve diğer bölgelerden aldıkları taze malzeme güçlendirilmiş ve bir vücutta birleşmiş olup, onların dağılmış askerleri üzerine düştüler ve onlardan pek çoğunu ve onların yorgun ve hasta adamlarını kestiler ve atlılarıyla orduya doğru ilerleyip, iki tarafında adam kaybettiği bir savaşa düştüler. Fakat yukarıda söylendiği gibi *stragler*lerin öldürülmeleri ve esir alınmasından dolayı bizim tarafımızın aldığı darbe onlarınkinden daha büyüktü. Fakat Kral ve ordusu kaçarak veya korkmayarak makul iyi bir düzende kaldılar. Fakat ben düşman yayalarının, kralın kuvvetlerini bıraktıkları ve Brunswick Dükü'ne doğru

yürüdükleri Manheim yakınına gelmeden düşman yayalarının onlara yeterli zamanda saldırmaya gelmediklerinin onlar için iyi olduğunu söyleyebilirim. Kont Mansfelt ordusunu Manheim köprüsü ile Neckar ve Ren üzerinden geçirmiştir ve onları 30 Mayıs'tan 13 Haziran'a kadar garnizonda konaklatmıştır. O zaman içinde Baden markizi memnuniyetsizlik veya en iyi kendisinin bileceği başka bir sebepten dolayı kralı veya oradaki başka bir adamı bilgilendirmeksizin, Manheim'dan gizli bir şekilde yayalarının ve atlılarının büyük bir bölümünü bırakarak 10 Haziranda ayrıldı. Bu şekilde [73] onun geri dönme niyetinde olduğu anlaşıldı ve yakın süre sonra onlar için [haber] göndermesi ile kendisinin ona en çok ihtiyaç duyduğu zamanda prens elektörün hizmetinden tamamen çıktığı anlaşılmıştır. İmparatorluk ordusu Franckford yakınında Main'i geçmiştir ve mezûr 10 Haziran'da Hueghst yakınında toplarıyla birlikte Brunswick Dükü'ne saldırmışlardır. Orada kendisi köprüsünü yapmış olup, onun üzerinden ordu yükünü ve bütün ordusunu eğer ona verilen istihbaratı ve tavsiyeyi kullansaydı geçirebilmiş olurdu. Fakat kendisi şüphesiz eğer bir gün ve gece önce meseleler onun beklentisine göre gitseydi onlara bir savaş vermeye niyetlenmişti. Ve öğleden öncesini boşa kullanmış olup, kuvvetlerine köprüyü geçmeleri için emir verdi. Bunu karışık ve düzensiz bir şekilde yaptılar. Atlılar, yayalar ve ordu üçü birbirine karıştı. Bu yüzden pek çoğu nehre düştü ve at üstünde ve yaya olarak suda yürüyerek ve yüzerek geçmeye çalışanlar boğuldular. Bu onun yaşadığı en büyük zorluktu. Zira her ne kadar kuvvetleri bütün gün yolu korusalar ve savaşta söylendiği gibi düşman onun kadar adam kaybetse de onun tarafından birkaç kişi öldürülmüştü. Zira onu asla nehir üzerinden takip etmediler veya onun Manheim'a olan yolunda bir hamle yapmadılar. Orada köprüyü geçti ve o ayın 12'sinde Kont Mansfelt'in kuvvetlerine katıldı. Ordusunun köprüyü geçerken öldürüldüğü raporunda yaya veya atlı olan adamının kaçtığı doğrudur. Ve birlikte konaklamaya geldikleri zaman onları bulamayarak onların boğulduğunu veya öldürüldüğünü düşünmüşlerdir. Fakat pek çoğu o zamandan beri ona gelmişlerdir ve iki orduda birleşmiş olup düşmanlarına bir savaş vermeye ve (Tanrının yardımıyla) onları ciddi bir şekilde yermeye muktedir güçlü bir vücut oluşturmuşlardır.

Manheim'da düşmanlarının onu ve yardımcı kuvvetlerini düşmanca takip etmeye ısrarcı olduğunu gören Bohemya Kralı ile Brüksel'deki teklifleri konuştular. Barış için majesteleri ve komutanları buna boyun eğmesine rağmen (efendim kralın talep ettiği gibi) onların ordularını birleştirmesini uygun gördüler. Kont Mansfelt generaldi ve Dük de atlıların generaliydi ve ayın 13'ünde oradan Hagenaw'a doğru yola

çıktılar. Benim onun ricalarımın ve iknalarımın onu Palatinat'ta beklemesi yardımcı olmayarak kayın babası olan kralın onun yapacağını beklediği gibi Bohemya kralı da onlarla birlikte gitti.

O ayın 22'si civarında imparatorluk ordusu o an kendilerini savaş alanının efendileri olarak alarak, Neckar'ın ileri tarafında, Manheim ve Heyledlberg arasında bir şehir olan Ladenburg'a geldiler ve adamlarını yağmalanmış ve harap olmuş köylere yerleştirerek Heidelberg'i kuşatacaklarını gösterdiler ve Neckar'ın üzerinden geçmeleri için bir köprü yapma çalışmasına başladılar ki bunu birkaç gün sonra bitirdiler. Bu arada bir metris üzerine hamle yaptılar ve orayı aldılar. Oradan şehre atış yaptılar ve bazı adamları öldürdüler. Fakat kısa süre sonra [öldürdüklerinden] daha fazla adamları katlederek oradan atıldılar. Bu şekilde onların eğer hazırlıklı olsalardı (anladığım kadarıyla değillerdi) orayı kuşatmaya niyetli olduklarından emin oldum. Fakat bunun üzerine onlara kimin adına kumandanlarının efendim kralın kesesinden ödenen garnizonlarına bu şekilde ilerlediklerini öğrenmeyi talep eden mektuplarımla birlikte bir beyefendi gönderdim. Buna öz olmayan resmi bir cevap verdiler. Ve Baron Tilly kuvvetlerinin pek çoğuyla köprüden geçiyordu. Toplarını dikmeden, saldırılar yapmadan veya karşısında oturmadan şehirden geçti ve Baden ülkesinin iki Hollanda fersahı ötesini gitti. Hâlâ orada kalmaktadır. Fakat adamları erzak ve yağma için yukarıya ve aşağıya doğru gezmektedir. Orada bunu çok kolay ve en az tehlikeyle bulabilirler.

Don Gonzalo de Cardova, büyük çoğunluğunun İspanyol, İtalyan ve Valonlardan oluşan kuvvetleriyle birlikte bu ayın 4'üne kadar Ladenburg'ta beklemiştir. O tarihte oradan Oppenheim'a çekilmeye başlamış ve şimdi Ren üzerinde Worms'ten çok uzak olmayan bir yerde durmaktadır. Tilly, köprünün savunulması için bir birliği geriye göndermiştir ve mevcut planlarının ne olduğu veya ne yapacakları hâlâ bizim için meçhuldür. Bunun üzerine pek çok tahmin ve konuşma vardır. Kısa bir süre bunu ilân edecek ve belirgin yapacaktır.

Kont Mansfelt'in ordusundan bu ayın 4'ünden beri hiçbir ciddi haber almadık. O zaman Bohemya kralının, en iyi kendisinin bildiği bazı sebeplerden dolayı gizlice Sedan'a doğru gittiği ve Kont'unda zengin Lüksemburg ülkesine çekilmeye ve orada Brüksel'deki antlaşmasının sonucunu beklemeyi niyetlendiği belirtilmiştir. [74] Fakat ben kendisi Strasburg'ta kalırken kendisinin ona direnemeyecek olan küçük şehirlerden toplama yolu ile 2 ve 300 dolar arası para topladı. Bu şekilde ordusuna biraz rahatlık ve

memnuniyet verdi. Fakat Prens Elektör savaş adamlarının bu tahammül edilemez kötü davranışları ve küstah çapulculuklarından öyle bir tatsızlık aldı ki ekselansları bundan bana yazdıkları mektupta şikâyet etti ve buna sabırla katlanamayacak olması orduyu yaptığı gibi terketmesinin nedenlerden biriydi. Bu bölgelere geldiğimden beri nelerin olduğu ve eğer isteği olursa Tanrının barışçıl ve hızlı bir son vereceği meselelerin mevcut durumunun özü budur. Zira daha fazla ıztırap bir halkın üzerine daha fazla konulamaz veya bir ülke düşmanları gibi kendi orduları tarafından bundan daha fazla yok edilemez. Francendal 12 Temmuz 1622 stlo vet

Majesteleri Bohemya Kraliçesinden

Lordum,

Size mektubunuz ve bana Türk'ün trajik sonucuyla ilgili gönderdiğiniz haberler için çok teşekkür ederim. Sizin sevginizden o kadar eminim ki sizin bana iyilik yapmak için daha yakın bir yerde olmayı dilediğinizi biliyorum. Sizi temin ederim ki ben de aynısını istiyorum. Fakat bugünlerde benim dostum olmanın iyi olmadığını görüyorum. Zira onlar her zaman en kötü talihe sahiptirler. Fakat bunun sizi değiştirmeyeceğini biliyorum. Kralın Palatinat'taki başarısız uzun sürmedi. Zira kendisi, maaş eksikliğinden dolayı isyan etmeye hazır olan ordusunu terketmeye ve hiç kimseden yardım alamadan Sedan'a çekilmeye zorlandı. Oraya babam kralın emriyle hayatı tehlike ile gitti. Ve orada olduğu zaman herhangi bir yardım olmadan ordusunu tutmak için çok fazla bir şey yapmadı. Fakat onu başka hiçbir niyeti olmayarak ordusunun başında olduğu için azarladı. Burada Kont Mansfelt'in dinden olanlara karşı Fransa kralına hizmet edeceğine dair bir konuşma vardır. Eğer bunu yaparsa onun acıları için asılabilmesini isterim. Fakat itiraf etmeliyim ki ona olanları durduğunuz değerli kuzenim Dük Brunswickli Christian'a ne olacağı konusunda biraz rahatsızım. Kendisi sadece benim için bizim kavgamıza girmiştir. Ve eğer Mansfelt, Fransa kralına giderse onu takip etmeyeceği biliyorum. Bu da kendisini buraya çekerek onun tehlikede olacağına dair korkmama yol açmaktadır. Her saat ondan ve Sedan'da bir kuşatma korkusundan dolayı uzun süre beklemeyecek Kraldan haber bekliyorum. Dürüst Tom, senden her zaman en emin dostun olan bana gelebilecek iyi veya kötü hiçbir şeyin senin hakkındaki iyi düşüncemi hiçbir zaman değiştirmeyeceği konusunda temin olmanı istiyorum.

ELIZABETH

Eşine selâmlarımı iletmeni ve elinde olan haberler ve yeni imparatorunuzun akıllı hareketleri hakkında bana yazmaya devam etmenizi istiyorum. Eski hizmetkârın Jacke her zaman olduğu gibi muzip bir şekilde karşımda oturmaktadır. Burada imparatorunuza zekâları için hizmet edecek pek çok gönüllü vardır. Özellikle de İngiliz ve Fransız... Böylece hiçbir zaman gülmek için bir soytarı konusunda muhtaç olmadım. Biri gider, diğeri gelir...

Büyük Britanya majestelerinin İstanbul'daki Elçisi Sir Thomas Roe'ya yazılmıştır.

[75] Bay Sekreter Calvert'e Haberlerle Birlikte

Dürüst Onurlu,

Majestelerinin özel konseyinin lordlarının değişik tarihli iki mektubunu aldım. Fakat bir tanesinde, Bâbîâli'nin otoritesi ile deniz üzerinde yapılan korsanlıklar için bir telâfi yolunu aramamı emreden başlıklar vardı. Buna majestelerini ve onurlarını tatmin edecek iki değişik mektup ile zaten cevap verdim. Öz olarak uzun zaman önce benden şimdi isteneni yapmış olmam ve lordlara, geçen Mayıs ayında Bâbîâli'nin kadırgası [vasıtasıyla] bir İngilizle birlikte padişahın bir ulak hizmetkârı ile gönderilen bütün hükümlerin ve mektupların suretlerini göndermiştim. Onlar o kadar etkili ve tamdırlar ki, eğer onlar başarılı olmazsa, zaten buradan ya iki yüzlülük ya da Tunus ve Cezayir'deki sadakat eksikliğinden dolayı bir şey beklenemeyeceğini söylemiştim. İngiliz'e lordlara görevinin başarısını belirtme emri verdim ki bu şekilde onlar da kısa süre içerisinde kararı bilebilsin ve kendi hikmetlerine göre karar verebilsinler. Ve her ne kadar gerekli olan herşeyi yaptığıma dair iyi cevap verebilsem de majestelerinin emri gözetiminde şimdi aynı şikâyeti yapma ve aynı cevabı alma fırsatını aldım ve tam zamanında Tunus için yeni bir paşanın gitmeye hazır olduğunu buldum. Onunla buluştum ve ona majestelerinin kararı olan, kullarını benim dikkatime teslim ettiği kararını belirttim ve katlanılmaz yollarının sonuçlarını tamamen anlamasını sağladım. Ona bilgisizlik özründen almak için önceden gönderilen bütün hükümlerin ve mektupların suretlerini verdim ve son olarak aynı mânâda onun ellerine teslim etmek için bir tane da Bâbîâli'de veziriazamdan aldım. Kendisi bana bunun uygulanacağına ve bizim onun zamanı boyunca şikâyet etmemize gerek duymayacağımız bir düzen alacağına dair söz verdi. Onurunuz görevimin icrası için majestelerini ve lordları bu ek ile bilgilendirmenizi isteyip, naçiz bir şekilde onların benim çabamı kabul etmesini diliyorum. Onurunuz ne yönetimin ne de adaletin olmadığı bir yerde çok büyük etki getirecek kadar fazla bir şey yapmamı beklemeyecektir. Ve kral, vezirler ve bütün

memurlar hayatlarını ve mevkilerini, isyanın tadına bakmış ve bütün korkuyu ve saygıyı atmış ve şimdi kan ve herşeyi riske atmadan kolay bir şekilde düzene indirilemeyecek olan, isyankâr askerin nezaketine göre tuttukları zaman yabancılar kapitülasyonlardan ve kâğıt sözleşmelerden ne sığınak arayabilir ki? Bu yüzden âkil adam görev ve mevkiden çekilmekte ve yetersizlik onların her gün değişimlerine ve yıkılmalarına sebep olmaktadır. Asker kendi yarattığı bu krala bağlanmaktadır ve kendisi de gerçekten onların yaratığıdır, zira onu yöneten onlardır. Fakat hukukçular ve din adamları gizli toplantılar yapmakta ve büyük değişiklik için çalışmaktadırlar. Onlar açıkça bu devletin temelini bozulduğunu, kralın hukuka uygun olmadığını, ona bağlı olan herkesin dalalet içinde olduğu ve Muhammed'in talimatlarını hakir gördüğünü açıkça söylemekten korkmamaktadırlar. Henüz harekete geçmeye cesaret edemiyorlar fakat akıllı adamlar gibi toplantılarla çalışıp, kendi ceketlerinde olanlarla geniş mektuplaşmalar tesis etmekte ve konfederasyonlarını imparatorluğun bütün bölgelerine yaymaktadırlar. Bir fraksiyon yaratacakları ve isyankâr askerin *bavinous* ışıklarından daha büyük bir ateş yakacakları şüphesizdir. Bağdat'ta yeniçerilerin yüzbaşı ayaklanmış ve paşayı öldürmüş, müftüyü ve bütün akrabasını yakmıştır. Ve raporlara göre kızını, bir sınır bölgesinin eski varisi olduğunu iddia eden bir Aslan Bey'e vermiştir ve o bölgeyi böleceklerdir. Bütün Asya kime itaat edeceği şüphesinde durmaktadır. Kahire baskıyla yenilmiştir. Ve en tehlikeli olanı hâlâ onların sarayda bu hastalıklar hakkında herhangi bir hissi olduğunu idrak edemiyorum ve bunu gizleyecek kadar çok zekiler.

Buraya, yaşlı Torne kontuyla birlikte Bethlen Gabor'dan yeni bir elçi gelmiştir. Dün girdiler ve görüşme olmadı. Onlar gelmeden önce tercüman ve Bethlen Gabor'un bir temsilcisi olan bir Türk'ten aldığım bilgiyi ektedir. Bu yüzden açık alfabe güvenme cesaretini gösteremedim. Genel olarak haberin doğru olduğundan eminim. Bazı şartlarda hata olabilir. Torne kontu gelişinden önce beni gelişi ile bilgilendirmek için bir hizmetkâr gönderdi. Böylece ben de bu konuda bilgi almaya zorlandım. Hollanda elçisi onları almak için gönderildi. Bugün Torne kontuna karşılama gönderdim[76] diğerleri de benzerini yapmıştı. Kendisi ayrı olarak konakladı. Sadece ben ona seremoni yaptım ve onu çok açık olarak buldum. Buraya büyük bir çalışma için gelmişlerdir. Kendisi bana hem kendisinin hem de Erdel elçisinin Hollanda elçisini ve beni bilgilendirme emri olduğu sözünü gönderdi. Kendisi Bohemya kralından hiçbir görevi olmadığını söyledi. Fakat bu zaman ile kendisi onun gelişini ve meseleyi biliyordu. Açık bir şekilde Bethlen Gabor'u korumak gibi bir amacı olmaksızın

imparatorla barış yaptığını ve imparatorun da bu kadarını bildiğini itiraf etti. Kendisi Hristiyanlığa zarar verecek hiçbir şey yapmayacaklardı fakat Avusturya Hanedanının, kendilerinin herşeyi umdukları kadar hafif ve kolay taşıyamayacaklarını bildireceklerdi. Kendisi çok zavallı gözüke de emin konuşmaktadır. Bethlen Gabor'un elçisiyle görüşmedim veya onu ziyaret etme veya ona karışma gibi niyetim yoktur. Fakat eğer ikisi de bana gelirlerse onları reddedemem veya Türklere dezavantajı göstermeme veya buradaki güvenimi kaybetmemem için onlara karşı kapılarımı kapatamam. Fakat majestelerinin ve onurunuzun, kurallarım içinde kalacağım ve hem majestelerine hem de umuma iyi hizmet yapacağım ve majestelerinin iyi kullanabileceği pek çok şey keşfedebileceğim konusunda emin olmasını istiyorum.

Bu kısa sürede gönderebileceğim hepsi bunlardır. Bunları majestelerine ve Lordum Buckingham'a bildirmenizi istiyorum. Onlara yazamıyorum. Çünkü bir şifre olmaksızın, keşfedilecekse bana zarar verebilecek ve buradaki Bâbîâli'nin dosları olduğumuz görüşü kaybettirecek bu konuşmalara güvenme cesaretini gösteremiyorum. Ve eğer majesteleri benim hizmetimi başka bir şekilde daha kullanacaksa, derhal talimat alabilirim.

Ben hâlâ Bethlen Gabor'un ikiyüzlü davrandığı ve kendisinin güçlüye ve kendisine en çok avantaj getirecek olana bağlanacağını düşündüğüm görüşümü teslim etme cesaretini göstereceğim. Kendisi planlarını ilerletmek için büyük bir haber alması olasılık dışında olup buraya kötü bir zamanda [elçi] göndermektedir. Fakat eğer yakın zamanda hüküm verebileceğimiz sonuçta alabilirse kendisinin bunlar tarafından ihya edileceğinden emin oldum ve bunlar da onun aracılığıyla kendilerine hizmet etmek için yapabilecekleri herşeyi yapacaklardır. Bir sonraki mektup ile onurunuzu daha geniş bir şekilde bilgilendireceğim. Naçiz bir şekilde majestelerini emirlerini ihlal etmeyeceğim veya ona zarar getirmeyeceğim konusundaki teminini tasdik etmenizi istiyorum. Onurunuzun düşkün hizmetkârı için sözünüzü vermenizi diliyorum. 23 Ağustos 1623
Bu mektuptaki Erdel elçisiyle ilgili mesele şifre ile yazılmıştır.

Bay Sekreter Calvert'e Şifre İçersinde Gönderilen Haberler 24 Ağustos 1622
Bu Haberin Nedeni 22 Ağustos 1622'de İstanbul'a Varan Bethlen Gabor'un İçisi ve
Torne Kontunun Talimatları ile İlgilidir

Bu haber bana Erdel Prensinin bir tür temsilcisi ve tercümanı Zülfikar Çavuş
tarafından bana onların yaklaşmasını haber vermek için varmalarından 4 gün evvel
verilmiştir

İlk olarak Gabor'un elçisinin efendisini mazur gösterme ve niye Bâbiâli'nin rızası ve bilgisi olmadan imparatorla barış yaptığının nedenlerini beyan etme vardı. Bunlar; Macaristan'da 3 yıldır devam eden savaş ülkeyi o kadar mahvetmiştir ve ıssızlaştırmıştır ki onun için savaş alanında daha fazla durması ve bir ordu tutması imkânsızdı. Herşeyde büyük bir noksanlık ve kıtlık vardı. Bunu da askerler çekmiş ve hiçbir yerden tedarik görememişlerdir. Böylece eğer sunulan barışı kabul etmiş olmasaydı gereklilik için ülkeyi terketmeye zorlanacak ve onun görünüşteki kaçışıyla düşmanı muzaffer bırakacaktı. Bu yüzden zaman kazanmaya ve savaşçıları tazelemek ve onları güçlendirmek için Erdel'e dönmeye zorlanmıştı. Aynı zamanda acil meseleleri de onu geri çağırıyordu. Yokluğunda yerine vali olarak bıraktığı kardeşi ona Lehistan kralının, imparatorun tahriki üzerine Erdel'in bazı ana lordları ile istihbarat kurarak bir isyana çalıştığı ve tamamen imparatorluğa ve Lehistan'a dayanacak yeni bir prence yardım sözü verdiklerini bildirmiştir. [77] En azından bu şekilde onu Macaristan'dan çekilmeye zorlayacak ve Erdel'e yapılacak bir hamleden savunmak için padişahı Lehistan işgâlinde saptırmış olacaktı. Son olarak padişahın aniden Lehler ile bir barış tamamladığını görerek, savaşın yüküne tek başına bırakılacağından korkmuştur. Öyle bir durumda Lehistan kralı imparatora yardım edebilirdi ki kendisi de buna dayanamazdı. Bu yüzden kendisi imparatorun ricası üzerine bunu kabul etme fırsatını yapmaya razı olmuştu. Kendisi bunu yapmaya gereklilik ile zorlanmıştı.

Buna rağmen efendisinin, sadece Erdel'i ziyaret etmek ve oradaki çıkarlarını güven altına almak ve pekiştirmek ve ordusunu tazelemek için para ve diğer gerekli gereçleri alma avantajı için yapmış olduğu barışı korumak gibi bir niyeti olmadığını ileri sürme emri vardı. Kendisi şimdi bunu yapmıştı ve birlikleri de sınırlardaydı. 20 gün içinde Kosice'ye gitmeye kararlıdır. Orada her fırsatı almaya hazır olacaktır. Kendisini hepsinin emrini, isteğini, görüşünü ve emrini en düşkün ve en sadık olduğu ve bu şekilde kalacağı, bütün hadiselerinde gerekli yardım ve desteği alacağı Bâbiâli'ye atfetmiştir.

İkinci olarak bu devlete Lehistan'ın çeşitli önemli lordlarının ve Protestan tarafındaki diğer kişilerin gizli bir şekilde efendisine, eğer onlara inanç, kabul ve yardım teminatı verirse, bazı yollar ile krallarının ölümünü sağlayacakları ve sonra da kendi fraksiyonlarının otoritesi ve kredisi ile onun seçimini sağlayacaklarına dair teklifte bulduklarını belirtecektir. Çünkü onlar mevcut hüküm ile asla huzur içinde yaşamayacaklarını veya her zaman padişaha karşı hareket etmeye ve yardım etmeye hazır olan imparator ile bu kral arasındaki işbirliği ve yakınlık ve onun el altından Kazakları Karadeniz'den akınlar yapmaya teşvik etmesi, bu şekilde kendi üzerlerine en sonunda kendi üzerlerine başka tehlikeli bir savaşı çekecekleri ve bütün mülklerini tehlikeye atacaklarından dolayı Osmanlı hükümeti ile asla iyi ve sabit bir barış yapmayacaklarını görmüşlerdir. Bunu engellemek istemektedirler ve Padişah ve bütün Osmanlı sarayının, efendisi Erdel prensine taşıdığı büyük sevgiyi düşünerek, onun seçimi ile kendilerini güvenlik ve emin bir barış içine yaşayacakları ve bütün durumlarında Türkler tarafından baskı görecekları yerde onlar tarafından yardım alacakları konusunda emin olmuşlardır. Kazakların sadece bütün hamlelerden vazgeçmesi için değil, aynı zamanda Padişaha sadakat ve bağlılık içinde yaşayacaklarına dair teminat vereceklerdir. Bu şekilde çarın sınırları ve gidiş gelişler güven altına alınacaktır. Ve bu teklifte kendisi aynı zamanda bu sarayın tavsiyesini, görüşünü ve nasihatini ve eğer bu sorumluluğu üzerine alırsa nasıl yardım alacağını öğrenmek istemiştir.

Üçüncü olarak, Venedik devletinin yakın zamanda ve gizlice efendisi Bethlen Gabor'a [elçi] gönderdiği ve Birleşik Vilayetler mülkleri ile yaptıkları aynı şartlar üzerine bir işbirliğine ve konfederasyona girme teklifinde bulduklarını belirtecektir. Bu habere kendisi oraya gönderdiği başka bir hizmetkârı ile tekliflerini kucaklamaya ve işbirliğine girmeye çok istekli olduğunu fakat Osmanlı sarayını bilgilendirmeden hiçbir şey tamamlayamayacağı cevabını vermiştir. Bu yüzden kendisi bunu bildirecek ve izin isteyecek ve Bâbüâli'nin nasihatını alacaktır. Bu teklifin reddedilmemesi için kendi görüşünü beyan edecektir.

Son olarak padişahı efendisinin, Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselmesi ve hizmeti için samimi görüşü ve iyi eğimli ile temin edecektir.

Torne kontuyla alâkalı olarak: Kendisi Bethlen Gabor'a çekilmiş olup onun elçisine eşlik edilmesi ve ona antlaşmada yardım etmesi istenmiştir. Ve kendisine Yedi Vilayetteki Protestan tarafından bir vekil olarak, onların adına bundan iki yıl önce

elçileri tarafından belirtilen ilk arzuları ve isteklerinde sabit ve istikrarlı oldukları teminatını verme ve bu sarayda onların ıztıraplarının hafızasını yenileme ve onlardan merhamet sağlama ve onların adına yapılan işbirliği ve konfederasyonu yenileme ve tasdik etme ve Bâbîâli'ye olan bağlılıklarını ve eğilimlerini beyan etme ve çeşitli nedenler ve konuşmalar ile imparatorun zayıflığını ve Osmanlı Devletine olan nefretini ve ona karşı olacak herhangi bir girişimin ne kadar kolay olacağını bildirme emri vardır. Sonuç olarak her yolla onların yardımını ve desteğini elde etmektir. Her zaman Erdel elçisi ile bir amaç için antlaşması ve birlikte antlaşması sağlanmıştır.

[77] Krala

Majestelerini Memnun Etsin,

Son mektup ile Bay Sekreter Calvert'e Erdel prensinin olağanüstü elçisi ile birlikte Bâbîâli'ye gelen Torne kontunun varışı haberini göndermişim. Onların meselelerinin önemli bir sonucu olduğundan şüphelenmem için bazı sebeplerim vardı. Bu yüzden onların talimatları hakkında bilgi almaya niyetlendim. Sonra da elde ettiklerimin hepsini gönderdim.

Bana prensten bir mektup getirdikleri için çok fazla gizemli bulmama gerek kalmamıştı. Onun bir suretini majestelerine gönderdim ve mektubun tarzı bana o tahmin edilen teminat hakkında sebep verdiğim için şüphe atabilir. Onların yaptıkları gibi, herşeyi bana bildirme talimatları vardı. Majesteleri bunu yapmadığımı ve bana onları reddetmeme sebep verecek kadar açıldıklarını göreceklerdir. İlk olarak onlarla bir konuşma yaparak hata yapmış olarak görünebilir. Fakat majestelerinin ölümcül gereklilikle ve kendi rızam olmadan buna nasıl bağlandığımı anlayacağını umuyorum. Ve majestelerinin, genel barış için bütün durumlarda bana imparatora gerçek hizmet yapma konusunda katı bir emir verdiğimi görerek bunun için daha uygun bir fırsat olmamış olduğunu düşünüyorum ve ben de, eğer bu bir hataysa bu şekilde hata yapmam gerektiğinin Tanrı'nın bir takdiri olduğuna inanabilirim. Zira kendimi Hristiyanlığın umumî huzuruna çok tehlikeli olacak bir çalışmayı durdurmuş ve engellemiş ve bu şekilde sonu olarak majestelerinin emirlerine uymuş olarak addedebilirim. Yapmış olduklarımda, eğer yanlış bir şey varsa, majestelerine, Bay Sekreter aracılığıyla geniş ve gerçek bir hesap vererek, naçiz bir şekilde cömert ve koruyucu yorumunuzu istiyorum. Majestelerinin sadakat ve görev niyetiyle çekilmiş olduğum çalışmanın karşı geleceğim kadar garip bulacağından şüphem yoktur. Majestelerine duyduğum bağlılık üzerine iyi veya kötü hiçbir şeyi gölgelemediğimi öne sürerim ve majestelerini mütevazilik ile her

ne kadar uzun olsa da kendimi bütün hasetlerden koruyacak ve zorlandığım bütün bölgeleri ve yolları açacak olan konuşmanın kendisine sevkederim. Majestelerinden, kendi, majestelerine onur ve hizmet yapma niyetimden başka hiçbir amacım veya kendimi meşgûl etme isteğim olmadığına inanması için yalvarırım ve sonucun bana majestelerinin kabulünü sağlayacağını umarım.

Ve ekselansları prens elektörün ismi bu müzakerede bazen kullanılmış olduğu için onun onuru adına, hem Torne kontunun itirazları hem de diğer bütün durumlar ile ismini burada temizlemiş olduğum kendisinin bu çalışmalara dair ne bilgisi ne de rızası vardır. Majesteleri özürden ve majestelerinin en naçiz hizmetkârı ve kulu olmaya dair iyi durumdan başka rahatsız etmeye cesaret edemiyorum. İstanbul 7 Eylül 1622

THO. ROE

**B. Gabor'un Temsilcisi Kont Torne'la Yapılan Antlaşmanın Haberleriyle Birlikte
Bay Sekreter Calvert'e¹¹⁷**

Dürüst, Onurlu

Son mektup ile size şifreyle, buradaki meseleler hakkında o zaman bildiğim bilgileri göndermiştim. Onun bir suretini tedbir için burada da alacaksınız. Onurunuz ona eşlik eden geniş konuşmayı gördüğü zaman benim çok bunaltıcı olduğumu görecek ve belki de çeşitli eller tarafından ayrı ayrı teslim edilmesini garip bulacaksınız. Zira bir tanesinde, majestelerinden 102'nin [imparator]'n meselelerine ve genel barışa yardım etmek ve onurunuzdan da 119 [Bethlen Gabor] ve onun vekillerine dikkat etmemem konusunda emir almış ve ikisini de yapma gerekliliği ile zorlanmış olduğumu görerek ve tedbir ile çağırıldığımı söyleyerek(zira aksi takdirde en azından 50 [Prens Elektörün] ismine iftira edilmesin diye) majestelerine her olay için detaylı bir hesap vermenin görevim olduğunu düşündüm. Diğerinde, 179[Venedik elçisinin]'un haset dolu gözü çok üzerimizdedir (ve kendisi 152 [Bethlen Gabor'un elçisi veya Torne kontu] gizli bir görüşme yaptığımı bilmektedir) ve büyük bir meseleyi bildikleri veya şüphelendikleri zaman ya mektuplarımızı açmak veya herşeyi öğrenecekleri zamana kadar bekletmek onların geleneğidir. Bunu engellemek için benimkini böldüm, [79] eğer merakı tutarsa kendisinin ve 205'in boş bir şifrenin içinde yeterli bir çalışma bulacakları sahte bir paket yaptım. Eğer o onuruza gelirse beni affedeceksiniz ve o paketi yakacaksınız. Bu elçilerin burada ne antlaşmalar yaptıklarını konuşma ile bulacaksınız. Benim kendimi

¹¹⁷ Bu metinde şifreleme vardır. 50 ve 119 Numaralı kişilerin kim olduğundan emin olsakta diğer sayılar muallaktır.

temizlemekten başka yapacak bir şeyim yoktu. Zira Bethlen Gabor'un mektubu benim üzerime o veya vekilleri ile istihbaratım olduğuna dair yeterli şüphe atacaktır. Ve her ne kadar imza içindekiyle aynı karakterde olmasa da ve onun buraya eklendiğini iddia edebilsem de ve bu şekilde herhangi birisi için uygun bir mektup olacak olsa da prens elektörün bir hizmetkârının karakter verdiği ve onların amaçlarında bir araç olabilmemi umduğumu inandığımı itiraf etmeliyim. Fakat Tanrı'ya taşıdığım inanç üzerine bu düşünce için hiçbir dayanak vermediğimi öne sürerim. Bethlen Gabor'la veya onun herhangi bir hizmetkârından tamamlayıcı kadar çok iletişim veya bir istihbarat veya herhangi gibi bir istihbaratım olmamıştır.

Fakat görünüşe göre benim hakkında, [elçilerine] herşeyi bana bildirmelerine dair talimat vermeyecek kadar emin olmasına rağmen gösterdiğim dikkat ve beni kıskanan 180'in[Fransa, Venedik veya Hollanda elçisi]'nin uyarısı onların bana söylediklerinin yarısını söylemelerine sebep oldu. Bana, o krallığın barışı için müzakere ettiğimden ve özel bir alâka gösterdiğimden dolayı 135'e[Lehistan] a karşı herhangi çalışmayla bir söz söylemediler. Ne de 205 ile bir istihbarattan bahsettiler. Onlar o kadar tedbirliydi ki ziyaretlerle herhangi bir istihbaratları olduğunu göstermekten sakındılar. Cumhuriyetin bu müzakerelerden öne sürüldüğü gibi 102'nin kökünü kazımak ve 151 için 101'in o bölgelerini feth etmek için kesinlikle savaş yapacak kadar ortak olduğunu söylemeyeceğim. Fakat özel bir iletişimleri olduğunu ve prens ile en azından savunma amaçlı bir ittifak ve konfederasyon yaptıklarını biliyorum. Onurunuz, benim için onların antlaşmaları hakkında bilgi almanın ne kadar gerekli olduğu anlayacaklardır. Ve onlar da kendi kendilerine 152'nin benim hakkındaki umutlarıyla bilgilendirmiş olarak ve benim rızamı almaksızın veya herhangi bir şeyi bana iletmeksizin ona benim kendi taraflarında olduğumu söyleyerek ki sonra bu çok büyük bir yalan olarak reddetmişimdir, beni buna bağladılar ve bir beni majestelerine sadakatsizlik olacak ve Hristiyanlığın huzuruna ihanet olacak, pek çok beklenmedik gelişmeye yol verecek toplantıya çağırdılar. Onlara karşı kapımı kapamamdan başka bir hata yoktur ki bu da kabaca olurdu. Fakat majestelerinin bunların hiçbirini benim üzerime atmayacağını umuyorum. Zira emirlerine tamamen itaat ettim ve umuma iyi bir hizmet yaptığım için övünebilirim Zira hiçbir adam bu haberi vermeye çağırılma onuruna sahip olamazdı. Bu yüzden eğer güçlü bir şekilde direnmiş olmasaydım, barışı bozmak ve 101'in meselelerini rahatsız edecek kadar fazlasını elde edeceklerinden eminim. Bâbîâli'nin kararının ne olacağını onurunuz sonuç ile anlayacaktır. Onlar ben

olmadan hiçbir şey yapmayacaklarına dair söz vermişlerdi. 102 ve 119 arasındaki meseleleri şu an süren barışı korumak için eşit bir dengeye sürdüm. Bundan sonra ne kadar büyük meselelerin geleceğine dair hüküm veremem veya Brüksel'deki antlaşmanın sonucunu önceden göremem. Fakat eğer majesteleri buradaki hizmetimi kullansaydı 102'yi memnun edeceğimden ve onu iyi şartlara getireceğimden emindim. Hiçbir zaman 151'in ordularının kullanılmasına rıza vermeyecektim. Zira yönlendirdiğim ve hareket ettirdiğim o şeylerin dizginlerimi elimde tutabilirim. Fakat iznim veya talimatım olmadığı için sadece sadakat yolunda yürüdüm ve yürüyeceğim. İlk ziyaretten sonra bu elçiler bir daha hiçbir zaman bana [haber] göndermediler veya benden bilgi almadılar. Bunun nedeni benim açık davranışım mı yoksa onların planlarının bir kısmına karşı geldiğimi bulmuş olmaları mıydı bilmiyorum. Yaptığım o kadar gizliydi ki onların sonuçlar ile şüpheleneceklerini fakat beni suçlamayacaklarını düşünüyorum Zira 152 asla benden nasihat aldığını onlara itiraf etmeyecektir. Fakat karşı bir fraksiyon hareket etmektedir. 180 herkesi ziyaret etmekte diğer vezirlere ve müftüye, itiraz, teşvik ve 88'i onlara yardım edebilmesi için 102'yi en azından rahatsız edecek bir şeyi harekete geçirmek için ne varsa yapmaktadır. Kendisinin uğraşımın dayanağı budur ve kendi kurallarını takip etmektedir.

Sir Francis Nethersall'ı bu müzakerenin özü ve eğer kendisinden şüphelenilirse veya kendisi suçlanabilirse onurunu savunmaya hazırlanabilmesi için 50'nin isminin ne kadar kullanıldığı konusunda bilgilendirdim. Bunu temizlemek için Torne kontunun itirazlarının yanı sıra bütün şartlar ile ekselanslarının bundan hiçbir bilgisi olmadığını tasdik etme cesaretini gösterebilirim. Bunu onunla birlikte ızdırıp çeken ve belki de umutsuz durumlarında ele geçirdikleri böğürtlenleri tutmaya zorlanan hizmetkârları için söylemeyeceğim.

[80]Bethlen Gabor'un amaçları ve bu elçilikteki umutlarının ne olduğuna dair bir hesap vermek içinse sık sık önceki mektuplarımda kendisinin ihtilaf içindeki bu saraya bakmayacağını, kendisine avantaj getirecek olan imparatorla yaptığı barışın tadını çıkartacağını düşündüğümü söylemişim. Buradaki temsilcilerinin soğukluğu ve onların daha soğuk muameleleri ve mantığın kendisi bana o hükmü verdirtmişti. Fakat bu sonuç ile tersini görerek onurunuz bana bunun sonuçları için düşünme izni yapmama izin verecektir.

Kendisi umutsuz bir duruma düşmüştür ve (her ne kadar aksini iddia etse de) 102 ile 101 barış yaparsa [102'nin] ona büyük sorunlar yaratan olarak bütün intikamını

kendisine çevireceğinden korkmaktadır. Bu yüzden kendisini ve bölgelerini daha güvende keyfini çıkarabilmesi için 102'nin kafasına şüphe atmak ve onu şaşırtmak suretiyle Bâbiâli'ye şimdi büyük dostluk ve hizmet gösterileri yapmaktadır. Yoksa Bâbiâli'ye danışmadan barış tamamlamış olup, şimdi onları aşırı büyük tekliflerle ve kabul edilmesinin imkânsız ve fakat onun başarısızlığını ve ihmaline telafi olacak tekliflerle şımartıyor gibi gözükmektedir. Kendisinin, bu devletin barış niyetini ve savaş için uygun olmadığını gördüğü zaman[bu elçileri] öne sürdüğü amaçları elde etmeye dair umudu olmadığı bir zamanda gönderdiğinden eminim. Eğer bunun aksiyse ve gerçekten bunları amaçladıysa, iki tarafı da gerçekten kötü bir şekilde bilgilendirilmiş ve cahil olarak bulduğum gibi, kendisinin burasıyla ilgili çok kötü bir istihbaratı vardır. Buna rağmen kendisinin emin iddiaları ve yaptığı büyük teklifler neredeyse bu devleti ona inandırmak zorunda bırakacak ve evlerinden çok uzakta bir yangın başlatarak kendi huzurlarını sağlayacaklardı. Bu ateşte de, şüphesiz eğer ben bu sırta ortak olmasaydım ve şikâyet ve gerekçe ile bu danışmanların gözlerini açmasaydım yakılmış olacaktı.

Savaşa eğilimli olanlar tarafından şu ana kadar yapılabilecek ne varsa (bu tarafa öfke ve korku ile taşınmış bazı vezirler vardır) bu hafta onlar işleme geçirileceklerini biliyorum. Fakat benim bilgim olmaksızın hiçbir şeye karar verilmeyeceğinden eminim ve her ne kadar hiçbir şey yapamasam da herşeyi talimat alana kadar mevcut durumlarında tutmayı amaçlayacağım. Bethlen Gabor'un terkedilmesine dair iknada bulunmanın da uygun olmadığını düşünüyorum. Zira o bir haraçgüzarıdır ve onun var oluşu kârsız olmayacaktır. Eğer vekilleri bir ihlal ve Hristiyanlığın işgali tehlikesi getirecek olan bu birleşme tavsiyelerini sürdürmeye devam ederlerse, şu ana kadar gizlice yaptığım itirazlarımı açıkça yapmak konusunda başarısız olmayacağım.

Mesele onurunuzun bunları (kendisine özet olarak yazdığım) majestelerine koruyucu yorumunuzla birlikte sunmak istemeniz ve ilk olarak, saygı da kusur etmeyeceğim Buckingham Lorduma bildirmenizdir. Fakat mektubumu bu şekilde bölmeye zorlanmış olarak onunuza olduğu gibi uygun bir şekilde gönderemeyeceğim. Aynı zamanda onurunuzdan prensi şu an olduğum sıkıntı ile bilgilendirmeniz için yalvarırım, kendimi naçiz bir şekilde alâkanıza teslim ederim. [Alâkanızda] Orada beni bütün suçlardan koruyacak ve gerekli olduğunu düşündüğünüz kadar bilgilendireceksiniz.

Burada çok nadiren bilgilendirilerek yaşamaktayım. Dostlarım tamamen beni unutmaktadır. Diğer elçilerin yaptığı gibi Venedik ve Hague'yı mektuplaşmamıza

uygun meseleler hakkında sık sık bilgilendirdim fakat onlardan bir cümle dahi alamadım. Eğer bizim meselelerimizden memnun olmuyorlarsa, bu çabadan kolayca sakınılabılır. Bay Branthwait beni ihmal etmektedir ve kime şikâyet edeceğimi bilmiyorum. Onurunuzdan bir sekreterlerinizi benim Hristiyan muhabbeti içinde yaşayabileceğimi düşünebileceğim kadar çok uzağa atmanız için yalvarıyorum. Majestelerine hizmet etmeye istekli olarak hükümde yanılabilirim. Fakat hiçbir zaman sizin temin olacağınızı umacağım arzumdan ve onurunuzun naçiz hizmetkârı olma gayretimde başarısız olmayacağım

İstanbul 7 Eylül 1622

24 Ağustos'ta Torne kontundan, kendisinin Bâbîâli'ye sürgün bir adam olarak, bir Erdel elçisiyle beraber gelmekte olduğuna dair bir haber aldım. Ve majestelerine karşı taşıdığı onur ve Bohemya kralına karşı olan hizmeti için beni selamlamaktan daha azını yapamadı. Onun gelişinde Hristiyanlığın genel barışını rahatsız edebilecek bir plan olmadığını umduğuma, böyle bir durumda özgün olacağıma fakat şahsına her türlü nezaketi göstermeye hazır olduğuma dair bir ön bilgiyle birlikte onu karşılaması için bir hizmetkâr gönderdim. Buna geniş ve açık bir konuşma ile cevap verdi. Fakat hiçbir detay beyan etmedi. Sadece kendisinin Bohemya kralından veya onun adına hiçbir müzakere yetkisi veya otoritesi olmadığını itiraf etti.

[81] 29 Ağustos'ta kendisinden hiçbir bilgi almadığım Bethlen Gabor'un elçisi beni eğer efendisine herhangi bir şey yazarsam o gün bir mektup ile göndereceğini söylemek ve beni ziyaret etmek istediğini bildirmek için kötü bir insan gönderdi. Kendisi, benim onu mührü aldığımdan beri onu hiç ziyaret etmediğim veya onun hakkında bilgi almadığımdan şikâyet eden vezir ile görüşme yaptığını söyledi. Bu şekilde kendisinin vezire benden onun bu meselesinde dost olarak bahsettiğini anladım.

Ben de o teklifle ilgili neye niyetlendiğini bilmeyerek efendisi prence ne yazma durumum olduğunu ne de buna dair bir referansım olduğuna dair cevap verdim. Ziyareti içinse bu kadar saygıya layık olmadığımı fakat onu elimden geldiği kadar kabul edeceğimi, fakat bununla beraber işi hakkında bilgilendirilmediğimi görüp başkalarının hasedini üzerime atmamasını istedim. Fakat eğer Fransız elçisini ve Bâbîâli'deki diğerlerini de ziyaret etmek isterse, kendisi benim tarafımdan da hoş karşılanacaktı. İkisini de hiç görmemiş birisi olarak neden vezir ile onun arasında bir mesele olduğunu merak ettim. Fakat ertesi gün veziri ziyaret edecektim ve bu yüzden kendisi de benim karşımda diğerlerine kullandığı zamanı kullanmak isteyebilirdi.

Ertesi sabah beni efendisinin ve Erdel elçisinin öğleden sonra bana geleceklerini bildirmek için Torne kontunun dragomanı geldi.

Ben de ne zaman gelirler ise gelsin onları reddedemeyeceğim fakat beni o gün özel bir iş için bağışlamaları cevabını verdim. Ve ona da konta saygılarımı sunmasını ve eğer bana bir iyilik yapacaksa veya benim nasihatimi alacaksa, eğer anlayacak umumî meseleleri varsa diğer bütün elçileri ziyaret etmesi gerektiğini aksi takdirde onlara umumî kalitede muamele göstererek şüphe oluşma durumuna hizmet edeceğimi söyledim.

Ayın 31'inde sabah saat yedide ikisi de bana evime geldiler ve bana başka bir uyarı gelmeksizin evi aydınlattılar. Ben de şaşırılmıştım ve hizmetkârlarımı benim adıma, gelişleri ile ilgili bir haberim olmadığını ve onları kabul etmek için hazır ve uygun olmadığım özrünü bildirmeleri için gönderdim. Onlar da çok fazla seremoniyi atlamanın kendi hataları olduğu cevaplarını verdiler. Kendileri Hollanda elçisine gidecekler, onu ziyaret edecekler ve geri döneceklerdi. Saat 10'da geldiler ve ben de onları nazik bir şekilde kabul ettim. Oturur oturmaz elçi Torne kontuna, kendisi de bana Macaristan'ın seçilmiş kralı ve Erdel prensi adına beni selamlayan bir mektup teslim etti. O zamana kadar böyle bir mektupla ilgili hiçbir şey duymamıştım. Okudum ve başlıkları da kendilerini beyan ettiler.

Torne kontu, seçilmiş kralın, majesteleri ve kendi arasındaki iyi iletişim ve kendisinin hizmeti ve ilerleyişi için hayatını ve servetlerini harcayacağı Bohemya kralı taşıdığı sevgi ve istek için, Bâbîâli'deki ikametinden ve benim umumî amaca karşı olan iyi eğilimimden(zira kendisi bu şekilde belirledi) dolayı bu imparatorluğa yapmış olarak, bunları bana bildirmeyi atlayamayacaklarını ve bu yüzden [Bethlen Gabor'un] o güven mektubunu yazdığını ve elçisine bütün müzakeresini bana bildirme ve nasihatımı alma ve benim bu konudaki yardımımı isteme görevi verdiğini ve bu yüzden, eğer beni rahatsız ettilerse affedilmek istediklerini, zira kendilerinin mektubu teslim etmek ve talimatlarını uygulamak ile yükümlü olduklarını söyleyerek başladı.

Torne kontu sağ eli aldı. Elçi olduğunu inkâr edip her zaman ötekini sinyor elçi olarak çağırıyordu. Fakat Bethlen Gabor'un mektubu elçinin ismi olmaksızın sadece Torne kontunun, Osmanlı hükümetine *pro certis ac arduis negotijs* gönderildiğini belirtiyordu.

Ona uyarı vermeye istekli olarak devam etmesini engelledim. Erdel prensine iltiması ve bana beyan ettiği sevgi için teşekkür ettim. Fakat mektubunun tarzını ve

hangi dayanak üzerine bana bu kadar büyük umutlar duyduğunu merak ettim. Kendisinin, Hristiyanlığın genel barışını sağlamaya ve korumaya istekli olduğunu ve bu amaç için özellikle beni buraya gönderdiğini ve tutan bütün umumî hareketleriyle, efendim majestelerinin eğilimini bildiği konusunda çok iyi temin edilmişim. Ona majestelerinin bana sadece imparator, Lehistan kralı ve bütün diğer Hristiyan prensler ve devlet ile Bâbîâli arasındaki barışı korumamı değil, aynı zamanda onlarla bütün ihlal kararlarını ve durumlarını engellememi ve saptırmamı (Bana düştüğü kadar) talimatlarımda şiddetli bir şekilde tekrarladığını ve özel bir tembih verdiğini (ve bu yüzden onlardan onları inkâr etme durumu verecek hiçbir şey teklif etmemelerin istedim) [82] ve bu yüzden bu devlete majesteleri için Hristiyanlık içindeki barışa dair umumî ilgisinin, onun için herhangi bir özel husustan daha değerli olduğunu bildireceğimi öne sürdüm. Kendim içinse, eğilimlerim ne olursa olsun şimdi başka bir kalite içinde hizmet etmişim ve benim hareketlerimin efendim majestelerinin emirleri olarak yorumlanması gerektiğini söyledim. Diğer elçilerin, özellikle de imparatorun vekillerinin gözlerinin benim üzerime açılmış olup beni gözlemlediklerini ve bana dair olan ön görüşleri ve ön yargılarından dolayı hâbis bir göze diğer bir adamdan daha çok maruz kaldığımı söyledim. Majesteleri de bundan haberdar olmuştu ve bu yüzden onlardan beni ve benim durumumu düşünmelerini ve benden efendimin talimatlarının hükmü olmadan bir şey beklememelerini veya herhangi bir müzakere gösterisi ile rahatsız etmemelerini istedim. Bu onlara hiçbir avantaj sağlamayacak fakat beni hasete maruz bırakacak ve belki de onlara karşı bir beyanda bulunmaya zorlayacaktı.

Torne kontu, ağzına görevinde olanları tam olarak teslim etmesini dizginleyen bir dizgin koymamdan üzgün olduğunu, bunun duyulmasının hiç kimseye zarar vermeyeceğini, bu konuda benim nasihatimi almaya çok istekli olduklarını, fakat benim onları bu şekilde sınırladığımı görerek kendisi prensin emirlerini uygulamak ve kötü şüpheden sakınmak için, beni (eğer istersem) Bâbîâli'ye gelişlerinin genel sebebi ve buradaki hedefleri ve iddiaları hakkında bilgilendireceğini söyleyerek cevap verdi.

Bunu duymaya arzulu olduğumu ve herşeyi bilmeye yetecek kadar meraklı olduğumu itiraf ederim. Çünkü onların verdiği bilgilerle önceden aldığım bilgileri karşılaştıracaktım ve bu şekilde onların Türklerle ve Hollanda elçisiyle olan hareketleri ve konuşmalarını toplayacaktım. Bu yüzden ona kulaklarımı hiçbir şeye kapamayacağıma dair cevap verdim. Kalbime gelmeden önce bunu durdurabilirdim. Ve bu yüzden bana ne iletmenin uygun olduğunu düşündüyse ona en iyi ve en güvenilir

tavsiyemi verecektim. Bu teklif ile kendisi benimle birlikte olmaktan ayırdı ve bana aşağıdakini teslim etti. Önceki konuşmada bahsedilen Lehistan çalışması ve Venedik ile konfederasyon antlaşması gibi talimatlarındaki iki tekliften ve sonradan keşfettiğim Türk'e yaptıkları teklifin gerçeği hakkında beni bilgilendirmekten alıkoymuştu.

Kendisi o zaman, kendisinin asla Türk'ü Hristiyanlığın herhangi bir bölgesine zarar vermeye çekecek araç olmayacağını, fakat buraya sadece hayatta kalmak ve kendilerini baskıya karşı savunmak için geldiklerine dair büyük bir protestoyla başladı. Bu yüzden kendilerinin Bethlen Gabor'un imparatorla yaptıkları barış için Bâbîâli'den, bunun tamamen gereklilikten dolayı yapıldığına dair özür dileme emri vardı. Macaristan ülkesi 3 yıldır savaşın sefaletine katlanmış olup, daha fazla orduları besleyebilecek durumda değildi. Bu yüzden bütün asiller barış istediklerine dair yakarışlarda bulunmuşlardı ve askerinin kendisi de yorgundu. Bu şekilde seçilmiş kral, Protestanların ve onunla birlikte olmuş olan ve mallarını ve mülklerini geri alınması için dostlarının güvenliği ve rahatlığını elde edebileceği şartları almaya zorlanmıştı. Fakat her zaman padişahın bu konudaki onayı alınması ön hükmü vardı. Aksi takdirde bu sadece bir ateşkes olarak anlaşılacaktı. Macaristan'daki savaş sırasında hem Lehler Erdel'e akınlar yapmış ve ülkeyi yağmalamışlar hem de padişah aniden barış yaparak ve her ne kadar vezir Erdel'in Lehistan'la yapılan antlaşma maddelerinde kapsandığını söylese de prensin gereklilik ile zorlanacağına zaman içinde hazırlanmak ve korkmak için sebebi vardır. Fakat sonuçtan sonra imparator antlaşmanın hiçbir maddesini tutmamış, aksine bütün Protestanlara baskı uygulamış ve geri vermeyi reddederek pek çok mülke el koymuş ve antlaşma ile yapmaya bağlı olduğu pek çok şeyi yapmamıştır. Çok şiddetli bir şekilde kötüleştirerek Avusturya Hanedanının hareketlerinin bayağı dinlerine karşı olanların kökünü ateş ve kılıçla kazımak ve bu şekilde Almanya'yı monarşileştirmekti. Bunun üzerine seçilmiş kral Şansöylesini imparatorun Macaristan'daki görevlilerinden bir sebep talep etmek için göndermiştir. Onlar da ricayı küçümsemişler ve o maddelerin sadece *pro forma* olarak konulduğu ve barış için gerekli olmadığını söylemişti. Şansölye de buna efendisinin özellikle de o önemdeki bir meselede alaya alınmayı beklemediği cevabını verdi. Bu yüzden onlardan, imparatoru eğer o bölümleri bozarsa prensin hepsini bozacağını ve kılıç ile adalet arayacağını ve kendisinin de üzerinde ilkinden daha tehlikeli olacak ikinci bir savaşa çekmeye dikkat etmesini bildirmelerini istedi. Deneyim ile hem Macaristan'daki hem de vilayetlerdeki Protestanların umutsuzluğa düşürüldüğünü, imparatorun sözlerinde güvenlik bulmadığını görmüştü.

Buna rağmen imparator hiçbir şey uygulamama kararına devam etmişti.[83] Bunun üzerine vilayetlerin hepsi tekrar isyan etmeye hazırды ve Torne kontunun oğlu Silezya'daydı ve Glotz'u almıştı. Halk Moravya'da ayaklanmıştı ve son olarak Macaristan'da barış için baskı yapanlar ile şimdi, köleliğe katlanmaktan ziyade savaşta ölmeyi tercih etmektedirler. Ve bu yüzden seçilmiş kral onların rızalarıyla buraya yardım ve destek talep etmek için [elçi] göndermiştir.

Ben de buna imparatorun barışı bozduğu takdirde, Erdel prensinin kendi savaşını yapmakta özgür olduğunu veya şimdi imparatorluğun bir prensi yapılmış olarak bir diyet isteyebileceğini, fakat buradan Türk'e Almanya'ya girmelerine yol açmadan ve fırsat vermeden nasıl bir yardım talep edebileceğini, bu yüzden genel olarak, neye niyetlendiklerini açıkça ilân etmedikleri sürece teklifi onaylamadığım cevabını verdim.

Ondan sonra Torne kontu ilk olarak imparatorun çok zayıf ve kendi mirasını savunamayacak durumda olduğunu ve bu yüzden şimdi baskı altında olanın kafalarını kaldırma zamanı olduğu ve bu yüzden de Bethlen Gabor'un da 30.000 silahlı askeri hazır durumda olup, padişahın ilk olarak onlara imparatora yazılmış bir mektup vermeye yönlendirmek konusunda görevleri olduğunu, bu şekilde onun haraçgüzarı olan Erdel prensinin hem kendisi hem de iki yıl önce onun korumasına kendilerini sokmak için Bâbiâli'ye elçi gönderen ve buna göre Bâbiâli ile işbirliği içinde ve bu şekilde devam etmeye istekli olan prenslerin barış ve güvenlik içinde yaşayabileceği ve onuru için korumaya bağlı olduğu toprakları, malları ve vicdanlar ile yaşayabilecekleri şartlarda barış yaptığı cevabını vermişti. Fakat hem mezkûr barışın sonucuna hem de imparatorun Bâbiâli'nin sancağı altındaki herkese göstermek zorunda olduğu dostluk şartlarına, göre kendisinin sadece padişahın imparatorun kendi adına samimi olarak tuttuğu sürece takdir ettiği antlaşma maddelerinin hepsini bozmakla kalmadığını, aynı zamanda Kral Friedrich toprakları olan Bohemya'yı işgal ettiğini ve onun kullarını ona karşı isyan etmesi için kışkırttığını ve bir savaşın avantajını kullanarak, onu krallığından sürgün ettiğini ve onun hizmetkârı ve kulu olan çeşitli soyluları kovduğunu ve Bâbiâli ile işbirliği içinde olan vilayetlerin sakinliğine büyük bir zulüm gösterdiğini söyledi. Bu yüzden kendisinin [Padişah], Macaristan tacını Bethlen Gabor'a teslim ederek ve Kral Friedrich'i Bohemya'ya ve ona bağlı vilayetlere yerleştirerek onu uyarmasının onun onuruyla bağdaştığını, aksi takdirde kendisinin onların haklarını geri almak için onlara yardım etmeye zorlanacağını ve sadece onu bütün topraklarından değil, kendi

mirasından da atacağını, bunu görünür yapabildiklerini, şimdi de yapmanın çok kolay olduğunu söyledi.

Burada onu böldüm ve ilk olarak Türk'ü Hristiyanlığa çekmeyeceklerini söylediklerini hatırlayarak, bir mektup ile imparatorun iki krallıktan ve bu kadar çok iyi mülkten vazgeçeceğini düşünüp düşünmedikleri konusunda kararlı olabilmek istedim. Eğer böyle değilse o zaman ne umuyorlardı?

Kendisi imparatorun oraları sözler üzerine bırakacağını beklemediklerini, fakat aynı zamanda Bethlen Gabor ve Budin paşası (her zaman Macaristan ve Bosna'da hazır durumda 30.000 askeri vardır) Bâbîâli'den daha fazla emir beklemeden savaşın nerede ve ne şekilde başlayacağına karar vermek ve danışmak için bir *plene potentia* görevi verilmesini sağlamak olduğunu ve Budin paşasının ikisinin uygun bulacağı bir yerde olacak bir orduyla ona şahsen yardım edeceğini, çünkü bu sarayın kararlarının uzun olduğunu ve uygulamadan önce keşfedileceği cevabını verdi (bu talep ile eğer Lehistan ile herhangi bir talep varsa onun bu görev içinde gizlendiğini gözlemledim). Eğer bu elde edebilirlerse ilk fırsatı almaya hazır olacaklarını ve Lehlere karşı korunmak için Kosice'de 6.000 adam bırakmaya kararlı olduğunu ve her zaman karşı tarafta olan bir Macaristan Baronu'nu meşgul etmek içinde 4.000 bırakacaklarını, fırsat olduğu zamanda da Silezya, Moravya veya Bohemya'ya gireceklerini ve bütün o ülkeleri geri alacaklarını ve onları özgürce Kral Frederick'e vereceklerini, Bethlen Gabor'un da Macaristan'la memnun olacağını söyledi.

Ben de o zaman bunun Türk'ü Almanya'ya getirip getirmemek olduğunu sordum. Kendisi de gereklilikten dolayı onların ordularını kullanmak zorunda olduğunu, fakat bunun her zaman savaş alanının ve bütün şehirlerin ve kalelerin efendileri olacakları kadar bir miktarda olacağını söyledi.

Ben de o zaman bütün iddia ettiklerinin bu mu olduğunu sordum. Buna da bunun özü olduklarını söylediler.

O zaman Torne kontunundan cevabımı iyi gözlememesini ve kimin hizmetkârı olduğumu düşünmesini istedim. Her zaman bütün müttefikleri ile özellikle de onlar ve Türkler arasındaki olaylarda samimi bir şekilde davranarak onurunu korumuş olan bir kralın.[84] Benim talimatlarımın genel olarak onların tekliflerinin vücuduna aykırı olduğunu barışı beslemek ve imparator ve Hristiyan ğrensler için her türlü iyi çalışmaları yapmak ve asla onlar üzerine yapılacak bir işgale razı olmam konusunda emir aldığımı söyledim. Erdel prensi için, kendisi kendi kavgalarını sürdürmekte

özgürdü. Fakat Palatine elektörü, Bohemya kralı için, onun adına kendisinin teklif edilen hediye kabul etmeye dair bir niyeti olduğuna veya bu teklife razı olacağına dair onun adına inkârda bulunmak zoruna olduğumu söyledim. Çünkü onun sekreterinden yakın zamanda böyle bir elçilikten bahsedilmediği, onun yerine ekselanslarının imparatorla barışa razı olduğunu söyleyen bir mektup aldığımı söyledim. Efendim olan majestelerinin, onun otoritesi ile, iki tarafın da görevlilerinin müzakere içinde olduğu Brüksel’de bir toplantı yaptığını bildiğimi ve iyi bir sonuçtan ve elektörün onurunun ve mirasının geri verileceğinden emin olduğumu söyledim. Prens kendisini onun için meşgul olan majestelerine teslim ettiğini ve bu yüzden de kendisinin asla şöhretine ve inancına ters olarak Türklerin aracılığıyla, el altından yapılan savaşa razı olmadığına emin olduğumu söyledim. Bu şekilde kendisinin imparatora bütün antlaşmayı bozmak için haklı, majestelerine de vazgeçmek ve onu kendi talihinin istikrarsızlığına bırakması için haklı bir sebep verdiğini söyledim. Ve eğer Bethlen Gabor onun ismini rızası olmadan kullandıysa, onun yanlış yaptığını düşündüğümü ve imparatorun vekillerinin bu şekilde onun onuruna karşı bir avantaja çevireceklerini söyledi.

Kendisi Kral Friedrich’in bu tekliften ne haberi ne de bir ilgisinin olduğunu, Fakat Bethlen Gabor’un her ne kadar, kendisini tamamen majestelerinin iradesine teslim etmiş olsa da imparatorun asla o ülkeleri geri vermeyeceğine ikna olduğunu ve bu konuda ele geçirilen mektuplar ve diğer anlamlı kanıtlar ile tam bilgiye sahip olduklarına dair itirazda bulunarak cevap verdi. Kral Frederick’in aynı zamanda bu şekilde ikna edildiğini ve her ne kadar kendisinin İngiltere Kralını tatmin etmek için o yolu denemeye razı olsa da kendisinin Birleşik Vilayetler Devletleri ve şimdi iyi bir orduya sahip olan ve savaş alanında başarılı olmuş olup, asla bu yola razı olmayacak olan Bethlen Gabor’un rızası olmadan imparatorla herhangi bir barış tamamlayamayacağını söyledi. Bu şekilde burada Bethlen Gabor’un zamanında bir hazırlık ile dengeleyeceği zaman ve avantajın kaybedildiğinden emin olduğunu söyledi.

Ben de kendi adıma, bana gelen haberlere inanmak ve kendi talimatlarımı izlemek zorunda olduğum cevabını verdim. Bohemya kralının onurlu şartlar üzerine, elde etmek konusunda büyük umutlar taşıyarak barış antlaşmasını kabul ettiğinden emimin olduğumu söyledim. Bunun da şimdi olmakta olduğunu, kendisinin de efendisine bağladığını, eğer bu barışı yapmak istemediyse, en iyi dostunu istismar ettiğini, eğer gerçekten buna niyetlendiyse ve bunu elde edebilirse, Erdel prensinin onun için gösterdiği alâkanın boş olduğunu söyledim. Hollanda’nın geri verilme için

antlaşmaya razı olduklarını söyledim. Onların Prens Palatin'in, daha kötüsünü elde edecek şekilde belirsiz bir savaşa riske girmektense, Ren üzerinde antlaşma ile komşuları olmasını tercih edecek kadar akıllı olduklarını söyledim. Onlar veya herhangi bir başkası görüşlerini değiştirirlerse, her halükârda, elektörün bu antlaşmada bir tarafı olma niyetini inkâr etmeye kararlı olduğumu, her ne kadar Brüksel'deki antlaşmanın hiçbir etki etmeyeceğini ön görmüş olmam hem de başka türlü yapamayacağımı, çünkü eğer imparatorun onların iddia ettiği gibi barışı tamamlama gibi bir niyeti yoksa belki de kendisi, beni ve benim ile majestelerini kötü oyunla suçlamaktan başka kaçacak bir gedik bulamayacağını söyledim. Onla orada onun kraliyet sözü ile barış antlaşması yaparken, İstanbul'daki vekilinin el altından ve adil olmayan bir savaşı harekete geçirdiğini [kötü oyununu oynayabileceklerini] söyledim. Bu yüzden eğer buna itiraz ettiysem beni affetmelerini istedim.

Bu karar üzerine ikisi de çok şaşırılmış olup, şiddetli bir şekilde kendi taraflarının gerekliliği ve imparatorun diğer taraf üzerine yaptığı hileden bahsettiler.

Bunun üzerine onlara kendi kararımı anlattığımı, bu şekilde onların gözlerini açacağımı söyledim ve iddialarının imkânsızlıklarını ve aykırılıklarını anlamalarını sağladım. İlk olarak bunu bir kural olarak almalıydı. Bu da eğer Türk onlara yardım ederse, kendisi hiçbir şey için hiçbir şey yapmamış olacak ve onların yardımı ile fethedileni güçlü tarafın meyveleri alacağını, bunun de hem onların itirazları ve onurlarına karşı olduğunu söyledim.

İkinci olarak, şüphesiz padişahın Macaristan'daki meseleleri ya yardımı ya da belki de onlar arasında bir savaşı besleyerek dengelemek için onlara bir mektup vereceğini fakat kendisinin imparatorla barışı bozacak herhangi bir hareketin inanılmaz olduğunu söyledim. Mektupları ve görevleri, bunları fırsata göre kullanacak olan kendi hizmetkârlarının elinde hareketsiz olarak kalacağını söyledim.[85] Friedrich Bohemya'ya ve Gabriel de Macarisan'a hâkimken ne yardımı verdiler? Elçilerini nasıl sözlerle oyalayıp, umutlar vererek savaşı beslemek ve kimin kuvvetli olacağını beklemek dışında ne yaptılar? Fakat o zaman ki kralın genç, savaşa meyilli, güçlü ve kafasında büyük planlar olduğunu söyledim. Bu zamanda hepsi kendi aralarında bozulmuş ve birbirlerinden korkarken bunlardan nasıl bir şey beklenebilirdi?

Onlardan ne kaide ile Türklerin Lehistan'la barış yaptığını, bir kere olsun her zaman iddia ettikleri, Erdel veya başka bir müttefikin kapsanmadığını gözlemlerini, fakat askerinin, kralı, iyi ölçtüğü zaman, iki tarafta da korku yaratan şartlarda yapmaya

zorladığını ve onların nefessiz kalmış hayvanlar gibi söyledim. Onlardan Lehistan'dan çekilirken son sert imparator Sultan Osman'ın bazı Alman askerlerini Leh ordusunda görerek ve onları imparatorundan gönderilmiş yardım kuvvetleri olduğunu tahmin ederek Edirne'ye döner dönmez, o yardımlar yüzünden işbirliğini bozmuş olarak gelecek baharda ona karşı savaş ilan ettiğini, fakat askerin derhal ayaklandığını ve barışı bozmayacaklarını ileri sürdüklerini, eğer kendisi savaşa gidersen, yalnız gideceğini söylediklerin düşünmelerini istedim. Bu tarafın barışı bozacağını veya askerin bu yumuşak kral için hareket edeceğini düşündürecek şimdi ne dayanak vardı.

Onlardan hiçbir zaman elde edemeyecekleri veya onursuzluktan başka herhangi bir meyve biçemeyecekleri konuda kendilerini beyan etmeden önce, bu devletin mevcut durumunu iyi ölçmelerini, kralın bir barış adamı olduğunu, vezirlerden hiçbirisinin silah terbiyesi görmediğini veya bağımlı olmadığını, askeriye'nin savaşta barıştan daha fazla para kazanmayarak, kırbaç olmadan hareket ettirilmeyeceği konusunda iyi bilgilendirilmelerini istedim. Evet, savaş onlar için son krallarını, sadece onları bacalarından ve evlerinden çıkardığı için, tahttan indirilmesine ve ölümüne dayanak olacak iğrenç gördükleri bir şeydi. Bu yüzden onlara dalaklarını boş yere göstermeyecekler ve onları reddetmiş olarak Türkleri onurlandıracaklardı. Zira burada, kendi aralarında ateş yakacak bir rüzgârdan daha fazlasını elde edemezlerdi. Fakat benim nasihatim Bâbîâli'den barışı tamamlandığı gibi korumak için yardım istemekten daha fazlasını yapmamak ve imparatoru bu bölgelerden sorun korkusu ile şaşırtarak daha iyi yapmaktı. Kendim için de buna karışamazdım. Fakat eğer bu şekilde devam ederlerse, imparator üzerine savaş yapma nasihatini veya Prens Palatin'in böyle bir isteği veya niyetini tamamen reddedecektim.

Onlardan benim üzerime haset şüphesi atmamaları veya benim ismimi kullanmamalarını istedim. Fakat eğer Torne kontunun herhangi bir özel amacı varsa veya Bâbîâli'nin arabuluculuğu ile imparatorun lütufuna yeniden gelmek istiyorsa, ona bir elçi olarak değil, Bohemya kralıyla birlikte acı çekmiş ve ona bağlı olanlara her zaman yardım etmeye istekli birisi olarak gizlice yardım edecektim. Ve bu şekilde dostça ayrıldık.

Eylül'ün ilk gününde kendi durumumuz üzerine veziri ziyaret ettim. Bu da nişancı elinde Bethlen Gabor'un mektubuyla “*Bu şimdi gelen elçiler neydi?*” ve “*Ne iddia ettiler?*” diye sorunca bitirilmiş oldu.

Ben de onların meselelerinin en iyi onun tarafından bilindiği cevabını verdim. Erdel elçisinin ve bütün niyetlerinin bana yabancı olduğunu söyledim. Torne kontunu ise şimdi servetini kaybetmiş sürgün bir adam olan, krallığın imparatora karşı olan kuvvetlerinde general olmuş ve Bohemya’da iyi saygı gören cesur bir beyefendi ve büyük bir asker namıyla bildiğimi söyledim. Kendisinin, burada sığınmak aramak için geldiğini düşündüğümü, eğer padişah buna arabuluculuk ile izin vermek isterse kendisinin bütün iyi saygıyla buna layık olacağından şüphem olmadığını ve bunun da büyük bir prensin onuruna layık bir çalışma olduğumu söyledi.

[Nişancı] Kendisi vezir varken benim sakladığımı, benim meseleleri ile bilgilendirildiğimi ve Bâbîâlî’nin bir dostu ve imparatorun dinin karşısındaki bir kralın elçisi olarak görüşümü açıkça ve doğru bir şekilde belirtmem gerektiğini söyledi. Bu ve diğer şartlar ile elçinin umut duyduğu birisi olarak benden ve efendisinin bana mektup yazdığını ve meselelerini kime ilettiklerinden bahsettiğini anladım. Bu yüzden onların benimle birlikte olduğu ve bana ve imparator üzerine savaş yapmaya dair pek çok teklif yaptıkları [86] (Bethlen Gabor ile tamamlanan barışın imparator tarafından bozulduğuna dayanmış olan) bu amaç için Macaristan’da ve Almanya’da büyük taraf hazırladıklarını iddia ettiklerini ve Bâbîâlî’den buna yardım etmek için güç toplama izni istedikleri ve bununda bana söylediklerinin özü olduğu gerçeğini itiraf ettim.

Vezir “*Sen onların dostusun ve onların dinindensin, sen ne düşünürsün? Onların talebine izin vermek uygun mudur?*” diyerek cevap verdi.

Ben de onlar için ne yapılmasının uygun olduğuna hüküm vermenin benim için uygun olmadığını, fakat bir savaş için adil bir dayanak veya onu yapabilecek gereçler göremediğimi ve Bethlen Gabor’un kendi mülkünden korktuğunu ve bu yüzden de kendi kavgalarına başkalarını sokmaya çalıştığına dair cevap verdim. Eğer imparator onunla antlaşmayı bozduysa, onun Almanya’da adalet yolunu arayabileceğini söyledim. Fakat prenslerden herhangi birisinin yeni sorunlar canlandıracağına inanmadığımı, padişahın da emin bir barışı, belirsiz bir savaşa değişmesinin de uygun olmadığını düşündüğümü söyledim.

Nişancı aniden “*Açık konuş! imparatorla barışı bozmalı mıyız yoksa bozmamalı mıyız? Zira barış bu şekilde durmaktadır. İmparatorla olan antlaşmamızda eğer kendi aralarında bir kavga düşerse bitirmelerine izin vermektir. Fakat eğer imparator, İspanyollar gibi yabancıları Erdel’i fethetmek veya vilayetleri rahatsız etmek için getirmeye çalışırsa, o zaman barış onun adına bozulmuş olur ve padişah da*

müttefiklerini korumak zorundadır. Fakat bu durum üzerine bizim için barışı bozmak uygun mudur değil midir? Zira biz elçilerin Padişahın güvenmediği veya adil olmayan bir şekilde hareket eden Hristiyanlığa yazmasına izin vermeyeceğiz” diyerek cevap verdi.

Ben de savaş için adil bir dayanak olmadığını veya yapmak için de bir neden olmadığını cevabını verdim.

Vezir de *“Bir dost gibi mi konuşursun? Buradaki elçiler bizi, imparatorun gelecek baharda padişahın Macaristan’daki bölgesini işgal etme niyetiyle çeşitli krallar ve prensler ile birleştiğini ve bir işbirliği yaptığı konusunda bilgilendirdi ve sen de bunu biliyorsun. Ve eğer biz onu engellemezsek ve kendisi ilk olarak Almanya’daki savaşlarında başarılı olursa, bizimle barışı bozacaktır. Kendisi şimdi zayıftır ve çeşitli bölgelerde sorun yaşamaktadır. Eğer kendisi nefes alırsa, nefreti, bütün savaşı padişah ve haraçgüzarlarına çevirecektir. Fakat şimdi Bethlen Gabor bize onunla birlikte başlama fırsatı teklif etmektedir ve eğer biz onu bir yandan kuvvetleriyle desteklersek kendisi kuvvetleriyle birlikte diğer yandan işgal edecektir ve Kral Frederick’te Almanya’da güçlü olup Bohemya’ya geri dönecektir. Ve bu şekilde ikisi de kolaylıkla haklarına yeniden sahip olabilirler ve Avusturya ülkeleri onlar arasında bölünür ve imparator ve hanedanı tamamen yok edilir ve padişahın sınırları ve bölgeleri güven altına alınır. Bu yüzden şimdi ne yapılmasının uygun olduğunu düşünüyorsun”* diyerek cevap verdi.

Elçilerin bu kadar uzağa gittiğini gördüğüm zaman, umutsuzluğun veya hâbisliğin, beyan etmek için gerçekten ve mantıktan çok uzak şeyler taşıdığını görmekten üzgün olduğunu söyledim. Majestelerinin beni buraya Hristiyanlık devletleri ve Bâbîâli arasındaki barışı korumak için gönderdiğini söyledim. Böyle bir korku için, padişahın barışı bozmak için herhangi bir sebebi olduğunun, tamamen yanlış olduğunu söyledim. Bu esnada imparator ve elektör Palatine’in anlaştıklarını ve efendimin otoritesi ile bunun etkili olmasının çok olası olduğunu söyledim. Ekselanslarının güvenini bozmak veya onun için harekete geçmiş olarak duran kayınpederinin onurunu lekelemek gibi bir niyeti olmadığını veya bu tekliften bir haberi olmadığını veya bu teklifi kabul etmeyi veya içinde bir rol almayı kabul etmeyeceğini söyledim. Bethlen Gabor’un onun ismini kendi planları için kullanabileceğini fakat benim buna bir zarar olarak itiraz ettiğimi söyledim. İmparatorun bu devleti işgal etmek için yaptığı herhangi bir birleşme hakkında hiç kimsenin sırrını bilmediğimi, fakat bütün mantık ve olasılık

dâhilinde bunun tamamen sahte olduğunu söyledim. Zira benim, eğer bu kadar büyük bir savaş yapma durumunda olursa, elektörün topraklarını geri vermek için kendisiyle bu şekilde bir antlaşma yapılamayacağını söyledim. Eğer elçilerin iddia ettiği gibi kendisinin çok zayıf ve kötü durumda olduğu doğruysa (şüphesiz bu son savaşlar hem onun hazinelerini hem de ülkelerini tüketmiştir) bunun armasından, bu kadar büyük bir monarşiye bir işgal için hazır olamayacağını geleceğini söyledim. Bütün Almanya'nın yorgun olduğunu ve her ne kadar kuvvetleri birleştiği zaman kendisini savunmak için çok büyük olsalar da şimdi fetih düşüncelerinin olmadığını, onun yerine kendi yaralarını tedavi etmek istediklerini ve bu yüzden padişahın sahte alarmları nasıl alması hakkında iyi bilgilendirilmesi gerektiğini söyledim. Kendi mülkü iç ihtilaf ile sarsılmış ve huzursuzdu. İmparatorla ve Lehistan ile iyi bir barışları vardı ve bunu yapabilmekten memnun olmuşlardı. Şimdi eğer bu kadar belirsiz ve sahte bir dayanak üzerine bunu bozarlarsa, üzerlerine, güvenli bir şekilde çekemeyecekleri bir sorun çekebilecek olduklarını, [87] kavgaların küçük meseleler ve kötü adamlar tarafından başlatıldıklarını fakat en iyi ve en büyüğün kefaret ödediğini söyledim.

Gerçek bir dost ve iyi bir adam gibi konuştuğumu söyleyerek ikisi de bana çok teşekkür ettiler. Başka bir toplantı çağıracaklar ve kararı değiştireceklerdi. Fakat benden, Bethlen Gabor'u vazgeçirmek için ne cevap ve ne karar vermeleri hakkında görüşümü söylememi istediler. Ve onu umutsuzluğa sokmak uygun değildi.

Ben de onun adına mektup yazabileceklerini ve onu ve otoriteleri ile barışı korumayı beyan edebilirlerdi ve bu şekilde ona beklediği kadar çok iyilik yapabilirlerdi. Zira ben kendisinin, imparatorun Almanya'dan vazgeçip, eski düşmanı olarak onunla kavga edeceğinden korktuğuna inanmıştım. Bu yüzden kendininkini kurtarmak için başka adamların evini yakmaya çalışmıştı. Fakat eğer onu kanatları altında güvende tutarlarsa, kendisi de barış içinde yaşamaktan yeteri kadar memnun olacaktı.

Onlar da yeniden toplanacaklarını, onun tekliflerini ve nedenlerini iyi okuyup düşüneceklerini ve birkaç gün içinde gizlice benim için [haber] göndereceklerini ve benim onayım ve sır ortaklığım olmadan hiçbir şeyi tamamlamayacakları cevabını verdiler.

Üç gün sonra veziriazam benimle ve nişancıyla derhal, evimden çok uzak olmayan, orada konuşabileceğimiz ve son antlaşmaya karar verebileceğimiz Tophane'de buluşmamızı isteyen haber gönderdi.

Hepsi varmıştı. Yeniçeri ağası ve defterdar vezire eşlik ediyorlardı. Kendisi[vezir] nişancıyla birlikte beni tek başıma yukarı bir odaya taşıdılar. Orada Nişancı başladı: “Sizin konuşmanızı ve bize önceki gün verdiğiniz nasihati düşündük. Ve iyi mantık üzerine dayanmış olarak bulduğumuzdan ve bize samimi ve güvenilir olarak görüldüğünden dolayı vezir sizinle benzer yolu almaya kararlı olup, sizi Bethlen Gabor tarafından yapılan teklifler ile tamamen ve doğru bir şekilde bilgilendirmeye ve sizden padişahın bir dostunun vekili olarak aklınızdakini özgürce söylemenizi ve bizi gerçek ile bilgilendirmenizi istemeye karar verdik. Burada sizin nasihatınızı izlemeye, en azından sizsiz hiçbir şey yapmamaya söz veriyoruz.” Parantez yolu ile elçiler, bu arada *plene potentiae* görevi hakkında o kadar çok bastırmışlar ve Gürcü Mehmed Paşa’yı ve müftüyü korkuyla o kadar doldurmuşlardır ki onlar savaş için söz vermişler ve bunu sağlamak için söz vermişler ve vezir ve nişancı da tekrar rahatsız olmuştur. Bu yüzden Nişancı bana “4 yapraktan oluşan kendi mektubu ile Bethlen Gabor’un ne yazdığını, ne beyan ettiğini, ne talep ettiğini ve ne söz verdiğini öğreneceksiniz” dedi. Başlıklar, imparatorla bir barış yapmaya zorlanmış olduğunu, şu an onu tamamen kendi tarafına çekmek ve padişaha olan bağlılığından koparmak için çalıştığını, bu amaç için onu, kendisi [imparator], İspanya kralı ve Lehistan kralı ve Almanya’daki bazı diğer prensler ile 150.000 adamdan oluşacak gelecek yıl Macaristan’ı, Bosna’yı ve Rumeli’yi işgal etmek ve bu şekilde İstanbul’a kadar savaş yapmak ve Türklerin Avrupa’daki sahip olduğu bütün toprakları fethetmek için hazır olacak bir ordu için işbirliği yaptığını dair bilgilendirmişti. Eğer buna girecek olursa ve kendini bağlarsa, kendisi ordunun generali olacak ve kendi adına Erdel Bosna’yı ona ve varislerine bir krallık olarak verecekti. Avusturya hanedanının Türk imparatorluğuna karşı olan nefreti şiddetlenerek artıyordu. Fakat kendisi tamamen Osmanlı yardımı ile yetişmiş ve sadık bir kul olarak, bu konfederasyonu, ölüme kadar hizmet etmeye kararlı olduğu padişaha bildirmekten başkasını yapamazdı. Ve bu işgale tam olarak karar verildi ki, imparator Almanya’da barışı tamamlamadan ve gücünü geri kazanmadan fırsatı almaktan başka fırtınayı engellemenin bir yolu yoktu. Şimdi kendisi sınırlarda zayıf olup, kuvvetleri aşağı bölgelere çekilmiş ve ayrılmıştı. Ülkeleri heba olmuş, Macaristan, Bohemya ve bütün eyaletler isyan etmeye hazırdı. Bu yüzden şimdi zaman bu kadim düşmandan korunma zamanıydı. Ve kendisi, o mülklerden olduğu gibi çeşitli diğerlerinden de kavgada rol alacaklarına dair teminat almıştı. Eğer bu yüzden padişah Rumeli, Bosna ve Budin’de bir ordu toplar ve Kanijye yolu ile Avusturya’ya girme görevi verirse, kendisi Silezya

ve Bohemya'yı işgal edecek ve fetih çok kolay olacaktı. Özet olarak kendisi imparatoru padişahın ellerine verecek ve onun bütün ülkelerini ve mülklerini alacak ve onu[Padişahı] Almanya'daki bütün o yerlerin lordu yapacaktı. Bunu yapabilmek için eğer fırsat kaçırılırsa büyük bir tehlike olacağından ve eğer kullanılır ve alınırsa etkileme kolaylığından bahsetmişti.

[88] Bu şekilde en azından Lehleri düzen içinde tutacak ve belki de ülkelerine bir yol açacaklardı. Ve son olarak, eğer padişah bu tarafı reddederse, planının keşfedildiğini görerek o zaman her türlü aşırılığa sürüklenmiş olacaktı. Zira imparator onu işbirliğinden olmaya zorlamak ve bu şekilde onunla başlamak için kavgayı başlatacaktı. Eğer o zaman kendisi için karar değiştirmeye zorlanırsa, kendisi masumdu. Bu yüzden padişahın Budin paşasına ve kendisine Bâbîâli'den başka bir emir beklemeksizin tedbirlerine göre savaş yapabilmeleri için görev vermesi dışında iki tarafın da güvenli olması için başka bir yol yoktu. Bunun, Bethlen Gabor'un mektubunun özeti olduğunu söylediler. Bu elçinin bana iddia ettiğinden çok fazlaydı. Eğer bunlar doğruysa, zararı zararla engellemek dışında bir çözüm olmadığını söylediler. Teklif çok büyüktü yol ise kolaydı. İmparatorun zayıf olduğunu biliyorlardı ve fırsat iyiydi ve vezirlerin pek çoğu bunun kaçırılmaması görüşündeydi. Bu yüzden gerçeği konuşmam ve nasihatimi vermem için beni çağırılmışlardı.

Neredeyse şaşırtılmıştım ve biraz öfkeyle, bu kurgunun, doğru olmayanlara kredi vermek için bazı gerçekler ile karıştırıldığını merak ettiğimi söyledim. Doğru şekilde konuşacağımı itiraf ettim. Lehlerin, İspanyolların ve Almanların genel olarak Türk imparatorluğunun düşmanı olduğundan şüphe etmediğimi ve bunu reddetmenin aptallık olacağını ve eğer kendi durumları hizmet etseydi, Türk'ün onlara yapacağından emin olduğum kadar, onların hepsini fethedebilecek kadar yeterli olabilecekleri sözünü vermekten başka bir şey yapamayacağımı itiraf ettim. Fakat böyle bir zamanda bu imkânsızdı. Lehler ile başlarsak yeni barışa girmiş olup bir savaş için yorgun durumdaydılar. O krallığın temeli savunma için kudretli olup, işgal için uygun değildi. Onların elleri İsveç kralıyla doluydu, Moskova'ya haset duymaktaydılar ve onlara katılacak kadar da İspanyollar ile dost değillerdi. İspanya kralının oradaki bütün işlerini tamamlamak için Hristiyanlık için de bitirilecek büyük bir çalışması vardı. Hollanda bir, Valtelina'da başka bir düşmana karşı çalışmaktaydı, Hindistan'daki[Hind-i Garbî] toprakları tehlikeye düşecek gibi görünmektedir ve kendisinin bu kadar büyük bir çalışmada olamayacak kadar çok demirde ateşi vardır. En müsait yerde duran imparator

ise yakın zamanda savaşın sefaletini yaşamış olup bütün Almanya şimdi onun içinde aşırı derecede acı çekmektedir ve şimdi barış umudundan çok memnundu. Onun için prensleri evlerinden bu kadar uzağa çekmek zordu. Kendilerininkini korumak için onlar hazırды, fakat Rumeli'ye yürümek aniden yapılabilmekten daha büyük bir hazırlık gerektirir. Bu yüzden hepsinin belalı sularda balık avlamak için kendi amacına hizmet edecek sahte şeyler olduğunu söyleyerek tamamladım.

Onlar da “Eğer herşey böyleyse ve böyle bir birleşmeye dair bir korku yoksa onların nefes almalarına ve iyileşmelerine izin verirsek o zaman ne bekleriz? Şimdi kendimizi sonsuza kadar güven altına almak için fırsatın iyi olduğundan eminiz. Elçiler sizin söylediğiniz gibi imparatorun Friedrich ile barış antlaşması yaptığını, fakat sadece bize savaş yapabilecek durumda için bunu yaptıklarını itiraf etmektedirler” diyerek cevap verdiler.

Cevap verdim “Eğer böyle bir amaç olursa yeteri kadar uyarı alacaksınız. 150.000 adam bir ayda toplanamaz ve silahlandırılmaz. Ülkeler yağmalanmış ve savaş yorgunu olup, aniden fetihlere niyetlenecek neşeliliğe gelecek kadar düzelmeyeceklerdir. Bu kadar büyük bir hareket için pek çok şartın bağdaşması gerekmektedir. Gözlerinizi açacaksınız ve en azından bir yıl önce böyle bir fırtınayı önceden göreceksiniz. İmparatorun zayıflığı içinse hiçbir gösterinin sizi kandırmasına izin vermeyin. Bohemya ve Macaristan'ı zorladığı orduları yorgundur fakat yenmemiştir. Kendisinin ve bu şekilde Almanya prenslerinin barış içinde yaşayacakları doğrudur. Fakat uzaktaki bir savaş korkusu için derhal olacak kesin bir savaşı çekmemeniz için dikkat edin. Zira işgale başladığınız zaman bütün küçük kavgaları uzlaştıracığınızdan emin olun ve sadece Almanya'daki bütün prensler değil, İspanya kralı ve diğer bütün Hristiyanlar da size karşı ortak düşman olarak size döneceklerdir. Eğer Lehistan'ın harekete geçmeye dair bir isteği varsa kuvvetleriniz Almanya'dayken zaman olacaktır. Kadırgalarınız size yardım ve erzak getirmek için Karadeniz'deyken İspanyollar Ege'deki sahillerinizi ve adalarınızı ziyaret edecek ve bu şekilde üzerinize, Bethlen Gabor'un sizi nasıl kurtaracağını bilmeyeceği tehlikeli bir savaşı kesin olarak çekmiş olacaksınız. Bunun yanı sıra mevcut durumunuzu düşünün. Hristiyanlığın gözleri delip geçmektedir ve sizin yurdunuz da daha düzenli bir halde olmadan dünyayı rahatsız edecek durumda olmadığını biliyoruz. Bu yüzden eğer benim tavsiyemi alacaksınız, bu teklifin, sizi bir savaşa yönlendirmekten başka bir amacı olmadığına inanın. Kendi isteklerinize göre imparator ve Lehistan ile barışa sahipsiniz. Bunu bir

ihlal ile tehlikeye atacaksınız, fakat bela ve belirsizlik dışında hiçbir şey kazanmayacaksınız.”

[89] Onlara büyük bir tatmin verdiğime dair cevap verdiler. Fakat ne yapmalılardı? Bethlen Gabor’u bırakmak onu umutsuz yapmak olacaktı ve şüphesiz imparator onu işgal edecekti. Eğer olay arkadan gelirse, onlar, onun tekliflerini reddettikleri için haklı bir şekilde suçlanacaklardı. Bu yüzden benden bir çare istediler.

Ben de ona imparatora bir mektup yazarak ve onun korunduğunu öne sürerek, ikisini de sessiz tutmak için onlar arasındaki meseleleri eşit olarak dengelemelerini, imparatorun bu kadar hafif bir durum için Bâbîâli ile barışı bozacağına inanmadığımı söyledim.

“Fakat buradaki pek çok insan bu bilgiye inanyor ve ne cevap verebiliriz” diye sordular

[Thomas Roe] *“Elçiden diğer prenslerin ve devletlerin(kendisinin bu karşı işbirliğinde olmak için pek çok iddiada bulunduğunu görerek)kendilerini göstermek için ne yaptıklarını talep edebilirsiniz? Onların güvenlerinin mektupları veya teminatları nerededir? Bir adamın sözü üzerine bir barışı bozmak sizin için mantıklı mıdır?”*

Onlar *“Fakat eğer öyleyse, imparator, eğer barışı bozma amacı varsa, biz mektuplarımıza güvenirken kendisi aniden Bethlen Gabor’a baskın yapabilir ve belki de Gabor kendisi sadece o koruma üzerine güvende olduğunu düşünmeyecektir”* dediler. Bunun üzerine imparatorla bir ihlal yapmayı veya onun bölgelerini işgal etmek için bir emir vermeyi tamamen reddetmeye, sadece Bethlen Gabor’u kendisine ait olanlar içinde korumaya ve barışı olduğu şekilde korumaya ve bu amaç için hâlihazırda yapılan sonucu takdir etmek ve Erdel prensini kendi müttefikleri olarak beyan etmek için imparatora dostça bir mektup yazmaya ve onu[Bethlen Gabor’u] daha umutsuz duruma düşürmemeye daha fazla dikkat etmek için Budin paşasına ve Bethlen Gabor’a sınırlara dikkat etme ve dikkatli bir şekilde izleme görevi verme kararı vermişlerdir. Eğer imparator barışı sürdürürse, onlar da barışı koruyacaklardı. Fakat eğer Erdel prensinin bölgelerini işgal etmek veya taciz etmeye çalışır veya bunu sunarsa, o zaman Budin paşasının buradan daha fazla bir emir beklemeden ona yardım etme otoritesi olacaktır. Bu şekilde hâlâ antlaşma sürmektedir ve nşancıya, müftüyü ve Gürcü Mehmed Paşa’yı kararlar ilgili bilgilendirme emri verildi.

Bana çok teşekkür ettiler ve bana iyi bir yemek ve zannedersen hiç kimseye yapılmamış kadar çok onur yaptılar. Bütün durumlarda hem benim nasihatimi takip

edeceklerine ve her durumda karşılık vereceklerini öne sürdüler. Ve ben de imparatora iyi bir hizmet yaptığıma ve eğer ben razı olsaydım veya herhangi bir şekilde verilen haberi kabul etseydim veya güçlü bir şekilde direnmeseydim çok ilerlemiş ve pek çok dostu olacak olan bir savaşı saptırttığıma ikna oldum ve bu konuda övünebilirim. Başka hiçbir elçi çağırılmadan veya sorgulanmadan, tek başıma padişahın konseyinde bu meseleyi tamamlama ve yönetme onuruna sahip oldum.

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Son mektubumun sureti ile meselemizin nerede kaldığını anlayacaksınız. O zamandan beri ya ona karşı kullandığım özgürlükten ya da belki de bu konudaki bazı elçileri bulduğundan beri benimle herhangi bir iletişim kurmaktan kendini çeken Erdel elçisinden haber almadım. Fakat Torne kontu ya onuru düşünmekten ya da amaçlarını elde etmek konusunda umutsuzluğa düşmüş olup, kendisinin hiçbir zaman Türk'ü Almanya'ya getirmeye veya ona Hristiyanlıktan bir adım vermeye razı olmadığı veya bunu düşünmediği, bunun yerine her türlü sürgünü ve sefaleti tercih edeceğine dair en derin protestolarla birlikte kendisi için geniş bir özür yaptı. O zaman da onu bana yaptığı kendi teklifleri ve Bethlen Gabor'un mektubu ve onun içinde sunulan tekliflerle dobra bir şekilde suçladım. Buna, kendisinin başlıkları bilmediğini, hiçbir zaman keşfedemediği böyle bir amacı olduğuna inanmadığına ve eğer bu kadarını bilseydi böyle bir antlaşmaya gitmektense ölümüne gitmeyi tercih edeceğine dair derin lanetlemelerle birlikte doğrudan bir red dışında hiçbir özür hizmet edemezdi. Fakat bu şekilde şimdi müzakeresini, sadece bütün ani durumlarla direnebilmek ve savaşı kendi kapılarından çevirebilmek için bir güç arama olarak yorumlamaktadır. Bunun da sadece eğer imparator Protestanlara baskı yaparsa veya Gabor ile yaptığı barışı bozarsa diye savunma amaçlı bir güç olduğunu [söyledi] ve kendi adına da şimdi bastırılmışlardan birisi olarak, eğer Erdel bu şekilde güven altına alınırsa kendisinin prensten 1.000 atlı elde edebilip, onu oğlunun ve oradaki dostlarına katılabilmesi için Moravya'ya koyacağı ve kendi talihini denemeyi ummaktadır. Fakat eğer burada da Bethlen'in durumunu [90] umutsuz ve kendisine terkedilmiş durumda bulursa o zaman Bohemya kralına veya Savoy düküne çekilecek ve geriye kalan günlerini zorunlu bir sürgünde yaşayacaktır. Kendisi ciddi bir şekilde benden onun adına şahitlik vermemi istedi. Ben de bunu iyi bir bedel olarak almaya razı oldum. Çünkü zavallı adamın boş ve sahte umutlar ile kandırıldığını ve aşırılığı içinde dikenleri ve böğürtlenleri kolaylıkla tutmaya

ikna edildiğini düşünüyordum ve kendisi de herşeyi olan onurunu bu sahne üzerine riske attığından dolayı pişman olmuştur. Eğer kendisi bu sözde geri çekiliş ile beni kandırmayı umuyorsa da aynı şekilde yanıliyordur. Zira ona ne yardım edeceğim ne de kendisi benim bilmediğim herhangi bir büyük mesele elde edemez. Erdel elçisinin bu özüre ihtiyacı yoktu. Ve her ne kadar kendisine, efendisinin bu tür tekliflerle ve bu konudaki terimler ile anlaştığını bilmediğini anlamış olsam da, her şekilde ve bütün ciddiyetle talimatlarını takip etmektedir. Hollanda elçisi ona bütün desteğini vermekte ve her köşedeki lahanalara zarar veriyordu. Ve onun umutları son mektubumdan beri ilerlemiştir. Zira konuşma yaptığım vezir sipahilerin hoşnutsuzluğu üzerine azledilmiş ve onun yerine hırsından ziyade isteğine karşı olarak Gürcü Mehmed Paşa [bu görevi] kabul etmiştir. Kendisi bu imparatorluk üzerindeki en kadim danışmandır ve divanda 40 yıldır oturmuş bu devleti ve yönetimin kanunlarının hepsini bilen çok bilge bir adamdır ve her zaman iyi bir istihbarat tuttuğu Hristiyanlığın meseleleri konusunda da bilgisiz değildir. Eğer bu bozulmuş ve hastalanmış monarşiyi tedavi edebilecek bir şifa varsa onu bulabilecek ve kullanabilecek olan bir adamdır. Fakat bu meselenin amacına Almanya Devleti'nin ve Lehistan'ın, özellikle de Avusturya Hanedanı'nın kadim bir düşmanı ve Bethlen Gabor'un en büyük dostu ve koruyucusu olarak bakan bir adamdır. Bunun üzerine onlar ve bütün dostları kıpırdamaktadır. Fakat ben sadece Erdel'in korunmasını beyan eden karardan daha fazlasını elde edemeyeceklerine ikna oldum. Kendisini, bir önceki kadar özgürce bana açmayan, fakat yine de benim görüşümü bilmek isteyen bu yeni vezir ile konuştum. Kendisinin bunu önceden yeteri kadar iyi bildiğini gördüğümünden dolayı vermeyi reddettim. Sonuç olarak ilk [görüşüm olan] padişahın imparatorla olan barışı bozması ve imparatorun topraklarını işgal etmesi için bir sebep göremediğimde durmaya zorlandım. Ve onların Erdel prensini terketmeyecek ve bırakmayacaklarından emindim. Burada daha fazla ve yeni bir çalışma keşfettim. Vezir, hem Lehistan kralının Gabor'un terkedilmesini ve yok edilmesini talep ettiğini ve kendisinin de hem burada hem de Lehistan'da kralı devirmek ve kendisini yerleştirmek istediği çalışmasını itiraf etmiştir. Kendisi her ne kadar bazı paylaşımcılar bulabilecek olsa da, o soylulukla uğraşmak gibi zor bir mesele bulacaktır. Lehistan'da yakın zamanda bazı sorunlar vardı ve askerler aylık maaşlarını almadan terhis olayı reddederek krala isyan etmişlerdi. Bu önce yatıştırılmıştı. Fakat şimdi biz yeni dedikodular duymaktayız. Eğer bu doğruysa, onun şifreyle gönderdiği talimatlarında bahsettiğim Bethlen'in Lehistan'daki çalışmasını hatırlayarak, *per fas et nefas* olarak

hüküm sürmeyi umduğu, hırsının hiçbir sınırı olmadığı çok şüphelidir. Her halükârda, burada iki taraf üzerine de pek çok garip çalışmalar olduğundan ve Türklerin ikisini de beslediğinden ve kendi kıyafetlerinden güldüklerine eminim. Bunların hepsinde Flander elçisi en çok suçlanacak kişidir. Kendisi imparatorun ayağına bir diken koymak için her taşı sallamaktadır ve eğer bir suçlu olacaksa en suçlu olan odur. Bethlen Gabor, eğer krallığını elde edebilirse ona Macaristan'da ünvan ve kontluk sözü vermiştir ve kendisi de herhangi bir yerde ilerleme alacak kadar buna eğilimlidir. Her şekilde nasıl devam edeceğini bileceğim ve majestelerine ve genel iyiye olan hizmetin beni çağırdığından daha fazla karışmayacağım. Fakat şimdi, eğer bu devletin mevcut meselelerinin gerekliliğine ve vezirin 80 yaşında bir adam olup savaşa uygun olmadığına ve eğer barışın bozulmasına razı olursa başkasının onun makamına geleceğinden emin olduğuna daha fazla güvenmemiş olsaydım, onun imparatora karşı duyduğu antipatinin onlara daha fazla güç sağlayacağından şüphelenirdim. Fakat hem onun konuşmasından hem de zamanın şartlarından, onların barışı bozmayacak durumda olduklarından, onların da korku içindeki prensi rahatlatmak ve desteklemek için iyi teminat alabileceklerinden eminim. Gerçek olanlarla birlikte şimdiki şartlar ile daha yakın bir varsayım yapabilirim. Kendisi Erdel'inden korkmamaktadır. Çünkü o vilayet Türk'ün haraçgüzarı olup, kendisi hem yardımdan hem de imparatorun Bâbiâli ile barışı bozmamak için hareketlerinde ne kadar tedbirli olacağından emindir. Eğer işgal ederse bu şekilde yapacaktır. Fakat son antlaşma ile Macaristan'ın iyi bir bölümü ona bırakılmıştır ve kendisi de eğer imparator Almanya'da barışı sağlarsa, o ünvanı verecek daha iyi kişiler olduğundan dolayı ona devam edebileceğinden ve o tarafların geri alınması için Türkler ile barışı bozmayacağından, çünkü bunun kendi aralarındaki barış maddelerinde kapsamadığından dolayı korkmaktadır. [91] Bu yüzden kendisi imparatoru engelleyecek ve hasedini genişleterek bu devleti bir pay almaya çekecek ve bu amaç için yirmi yıldır o görevde olan ve sınırları çok iyi bilen Budin paşası ile birlikte geniş bir *plene potentia* görevi elde etmeyi umarak onları Osmanlı İmparatorluğu'nu işgal etmek için yapılmış bir ittifakla ilgili olarak bilgilendirmiş ve ondan sonra da ilk fırsatta bunu ya imparatoru taciz etmek ya da şimdi çok düşündüğü herhangi bir değişiklikte kendisini Lehistan'da ilerletmek için kullanacaktı. Bunun elçinin amacı olduğuna ikna oldum. Kendisinin ne söylediğini veya ne teklif ettiğini umursamadığını elde etmek...

Buraya, bunların antlaşmasına dikkat etmek ve efendisi için onlara cevap vermek ve onlara karşı[cevap] elde etmek için imparatorun bir temsilci gelmiştir.

Kendisi henüz hiç kimseyi ziyaret etmemiştir. Bu yüzden onun burada ikamet edeceğinden başka onun hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Ve de hâlâ, her ne kadar iki tarafta beni çekmeye çalışsa da bir gözcü gibi oturacağım. Bu yüzden daha dik olacağım ve majestelerinin emirlerinden başka bir rehberim veya onun hizmetinden başka bir amacım olmayacak. Onurunuzun bunun için benim tanığım olmasını isterim.

Buraya yakın zamanda uzun zamandır ertelenen haraç veya hediyeyle birlikte İran'dan bir elçi geldi. Fakat kral yakın zamanda Babür tarafından büyük bir hezimete uğratılmış olup, buradaki barışını korumaktan memnun olmuştur.

Majestelerine, buradaki meselelerimizin bilgisi için onunuza bir referans yaparak mektup yazdım. Bunun için kendimi güvende olarak görüyorum. Çünkü beni, onurunuzun naçiz dostu ve hizmetkârı olarak göreceğini umuyorum.

İstanbul 20/30 Eylül 1622

Frankfurt'tan Haberler

Ağustos'un 18'inde Çarşamba günü Albay Heyldelbergli Merven, Lord General Veré'ye düşmanın şehrin önünde uzun bir süre durduğunu ve metrislerimizden birini alacak kadar çok fazla şey kazanmadığını yazdı ve Lordu şehirlilerin askerler gibi görevlerini yapmaya çok iyi derecede hazır olduğu konusunda temin etti. Sir Garret Harbert'ten değerli bir şekilde bahsetti ve kendisinin de orayı en büyük aşırılığa karşı tutmaya kararlı olduğunu söyledi . Perşembe ve Cuma, Eylül'ün 5'i ve 6'sında düşman toplarıyla sert bir şekilde onların en önemli metrisleri ve şehir üzerine ateş ettiler. Bunlar ile onların üzerlerine cesur bir hareket yapmaya niyetli olduklarını tahmin ettiler. Pazar günü, akşama doğru General Tilly adamlarını hazırladı ve onları genel bir saldırı için tanzim etti ve onların daha cesur ve kararlı bir düşmana karşı iyi bir şekilde savunabilecek olan en güçlü metrisleri olan Trofskeiser ve Trosheiern'e saldırttı. Fakat onlar siperlere adım atmadan, kumandanlar ve askerler ya kendilerini sığınak isteyerek düşmana teslim ettiler veya çok korkak ve adi bir şekilde tamamen yerlerini terk ettiler. Silahlarını attılar ve şehre kaçtılar. Vali şehrin kapılarını onlara karşı kapadı. Bu şekilde pek çoğu kapıda katledildi. Düşman valiyle görüşmekten ve oraya yardım için kaçan, soyluların, askerler ve şehirliler için koruma teklifi yapmaya razı olmuştu. Fakat şehrin anahtarlarını bulmak uzun sürdüğünden, düşman kapıyı patlattı. Bu şekilde ve merdivenlerden tırmanarak şehre girdiler ve şehirliler ve köylüler üzerine olduğu gibi askerlere karşı da zalimce cinayetler ve küstahlıklar yaptılar.

O metrisleri yöneten Albay Landshase, darbe almadan veya vermeden esir alındı. Diğer yüzbaşılar ve subayların bazıları öldürülmüş bazıları da daha önce söylendiği gibi kendilerini düşmana teslim etmişlerdi ve şimdi onların maaşına girmişlerdi. Sir Garret Herbet, Prens Elektör'ün evinin ve kalesinin başkumandanı olarak, kendisi ve Sir John Wentworth'ün adamlarıyla birlikte kalenin arkasındaki şiddetle saldırılan metrisi savundular. İki ve üç saldırıya karşı katlandı ve kendisine büyük onur getirecek şekilde hayranlık verici bir yiğitlik ile düşmanı püskürttü. Fakat hâlâ üzerine saldıran taze adam desteğiyle bastırılmış olup, yardım ve destek için gönderdikleri genel olarak kaçmaktaydı ve şaşkınlık verici bir şekilde ihmal etmişti. Ve kendi elleriyle düşman üzerine 4 mızrak kırmış olup, kafasından bir misket ile vuruldu ve [92] orada öldü. Teğmeni de kolundan vurulmuştu. Bu kötü hadise üzerine surları Sir Garret Harbert'in altında yöneten Teğmen Wentworth vali kendisini çağırana kadar orada İngilizlerle birlikte kaldı. Ve arkadaşlarının ölü vücutları ve toplarla birlikte kaleye çekildiler. Orada mallarının pek çoğunu oraya güvenli bir şekilde getirmiş olan valiyle beraber pek çok yüzbaşı, subay, asker, şehirli, köylü ve kadını karşılarında buldular. Onlar da geri kalan küçük İngilizlere karşı o kadar üstün oldular ki, onların bir parça rahatlamalarını veya orayı savunmaya niyetlendiklerine dair bir beyan yapmalarına izin vermeyeceklerdi. Bunun üzerine General Tilly şehri yağmalayarak ve talan ederek onları kaleyi teslim etmeye çağırdı. Vali bu konudaki tavsiyesini ve talimatını öğrenmek için Lord General'e haber göndermek için kısa bir süre istedi. Buna izin verilmiş olup, valileri bir Fransız adam olan Yüzbaşı Villers'i gönderdi. Kendisi bu beklenmedik hadiseyi ve şeklini beyan etmiş olup, diğer felaketlerini ekledi. Ve kendisi de ona, onu oraya baş vali ve garnizonun ve şehrin kumandanı olarak yerleştirdiğini ve geçmiş zaman için dikkatli ve anlayışlı bir beyefendi olarak bulduğunu ve şimdi o yer üzerinde, onuru ve geri kalanın güvenliği için ne yapması gerektiğini en iyi kendisinin bileceği cevabına, Hristiyanlığın bu bölgesinin gözlerinin bu kuşatmanın üzerinde olduğunu düşünmesi ve insanların onu ve hareketlerini, bu talihsiz felaketten sonra yapacağı makul sonuca göre yargılayacağı ekiyle birlikte geri döndü. Yüzbaşı bu cevapla birlikte geri döndü. Kendisi ve onun birliğinde olanlar için geniş şartlar öne süre, diğer şeylerin arasında Manheim ve Frankendale'e ilerlemek için izin istedi. General Tilly Manheim'in zaten kuşatılmış olduğunu söyleyip, bu istekleri kesinlikle reddedildi. Vali bazı yüzbaşılar ve subaylar buraya(söylediklerine göre) 500 adamlı birlikte gelmişlerdir. Bu şehrin yanındadırlar. 120 tanesi İngiliz'dir. Güvenli geçiş

belgeleri, onların güvenlikleri için bu şehirden daha ilerisi için teminat oluşturmayacaktır. Buradan onları Hollanda'ya taşımak için para istemektedirler. Mösyö Burlimaochi (kendisi iyi şans ile buradadır) bana, onların hesapları üzerine onlara uygun [paranın] bulunacağını söylemiştir. Onu Hollanda'ya gidecek olanların her birine oradaki masraflarının ödenmesi için iki dolar ödemeleri konusunda baskı yapması ve düşmana gitme niyeti olanlara hiçbir şey vermemesi tavsiyesinde bulundum. Bu yola bütün Almanların niyetli olduğunu anladım. Baron Tilly'nin bir komiseri onları memnun etmek için buraya gelmiştir. Bu talihsiz olayın buraya gelen vali, yüzbaşı ve subaylarla olan konuşmalardan ve bana gelen mektuplardan topladığım gerçek haberi budur.

Lord Carew'den

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun 29 Mayıs tarihli mektubunu, müteakip 22 Eylül'e kadar almadım. Bunun lordlara ve diğerlerine yazdığımız diğer mektuplardan sonra gelme sebebi (anladığım kadarıyla) bütün bu yazı harcadığım ülkede olmayışımıdır. Lordumun uzun sessizliğinin, çok önem verdiğim, iltimasınızın bir kısmını kaybettiğim korkusunun beni az gücendirmedini itiraf etmeliyim. Fakat elinizi gördüğüm zaman bu haset kayboldu, benim düşüncelerim de düzeldi ve size, lordumdan af ve bağışlanma talep ettiğim o yanlışlığı yaptım için kendime sinirlendim. Bizim barışçıl durumumuz çok az haber ve değişiklik getirmektedir. Tanrı merhametinde bu şekilde bize devam ettirsin. Fakat Hristiyanlığın meselelerini şimdi durduğu şekilde düşündüğüm zaman bu yaşadığımız güneş ışığının, kısa süre içerisinde bulutlanacağından korkuyorum. Zira majestelerinin barışçıl niyetleri kendisinin müteakip istekleri ile (alev içinde olan komşularımızı pasifize etmek) geçirmeye çalıştığı etkiyi göstermemektedir. Heydelberg Kont Tilly tarafından alınmıştır ve şimdi kendisinin Manheim kuşatmasında olduğu düşünülmektedir. Orası erzak eksikliğinden dolayı çok fazla dayanamaz. Frankendale da benzer bir durumdadır. Ve onlar kaybedildiği zaman, bütün Palatinat'ta Bohemya kralına bir adımlık toprak kalmayacaktır. Spire ve Wormes şehirleri de aynı zamanda şu an düşmanın hâkimiyeti altındadır. Viskont Doncaster'ın Fransa'daki müzakeresi (Protestanlar için bazı iyi şartlar sağlamaya çalışmak için) tamamen meyvesiz olmuştur. Kral hâlâ [93] kulları üzerine merhametsiz olmaya devam etmektedir fakat herhangi bir başarılı sonuçtan övünemez. Zira bütün hamlelerinde kayıp onun tarafına düşmüştür. Languedoc'taki Montpellier kuşatması onu bütün yaz çalışmada tutmuş ve kendisi ilk

gün orasının karşısına oturduğu gün kadar galibiyetten uzaktır. Üç değişik saldırı da kuşatılan taraf muzaffer oldu. O sırada [üç ayrı saldırı zarfında] sıradan askerlerin yanı sıra, inanılmaz sayıda soyluyla beraber pek çok dük, prens, markiz, kont öldürüldü. Kral kuşatmadan yorulmuş olup Lyon'a gitmiştir ve Katolikliğe dönmüş yeni kumandanı Mösyö de Desdigueres'i kuşatmayı sürdürmesi için bırakmıştır. O ve Coundy prensi arasında (söylendiğine göre) bir ihtilâf çıkmıştır. Prens, kumandanın başkumandan olarak bırakılmasını reddetmiştir. Montaban karşısında, Vemdosine Dükü yeterli bir orduyla bırakılmıştır. Rochell karşısında Kont Soysson bir orduyla durmaktadır. Şehir cesur ve adam, erzak ve mühimmatla dolu olup tehlike dışındadır. Ve dost olarak deniz varmış gibi limanlarını, Fransız kralının donanmasına rağmen açık tutmaktadırlar ve onların donanmasının kralinkinden daha güçlü olduğu anlaşılmıştır. Onların içinde bulunduğu en büyük tehlike, Mösyö Soubize ve cesur, yiğit ve deneyimli bir beyefendi olan Mösyö de Favas arasındaki yarışmadan oluşan kendi aralarındaki ihtilaflardır. İkisi de diğeri tarafından yönetilmeyi reddetmektedir. Bunun arkasından ne gibi bir zararın gelebileceğinden korkulmaktadır. Fakat umuyorum ki Tanrı, iyi adamlarım arabuluculuğu ile o adamları bir uyuma sokacaktır. Boillon Dükü Sedan'a yakın durmaktadır. Kendisini şu anda muhafaza etmektedir ve hareketten uzak tutmaktadır. Şu an Bohemya kralı onunla beraberdir. Bugün Londra'ya, Rohan Dükü'nün kendisiyle birlikte iyi kaliteye sahip insanlarla birlikte Lyon'da Kralı ziyaret etmeye gelen Papa'nın elçisini esir aldığına dair bir rapor geldi. Fakat bunun daha iyi tasdik edildiğini duyuncaya kadar bunu belirsiz olarak bırakıyorum. Valtaline tamamen İspanyol tarafından alınmıştır. Zavallı Grisonlar ya öldürülmüş ya da sürgün edilmiştir. Böylece İspanya kralı Milan ve Tyrrol arasında askerlerinin geçebilmesi güvenli ve iyi bir yol elde etmiştir. Bununla ilgili, o bölgelerde her gün Venedik'ten, İngiltere'den gelebileceğinden daha iyi istihbarat geldiği için daha fazla konuşmama gerek yoktur. Yurtta olanların, oradan sık sık yazan Türkiye tüccarlarımız tarafından size bol miktarda geldiğini anladığımdan dolayı bu yaz ne olduğundan daha geriye bakmayacağım.

Haziran'da Lord Say ülkedeki çeyrek oturumlarda [quarter sessions] bazı yaptığı ihmalkârlıklar yüzünden donanmaya teslim edildi. Mösyö Soubize Rochell şehrinin kurtarılması için ricada bulunmak için majestelerine geldi. Kendisi iyi bir şekilde tatmin olmuş olarak gitti ve şimdi Plimouth'da olup, Fransa'ya dönmek için bir rüzgâr beklemektedir. Viskont Gradisson ve Sir Edward Conwaye'e danışman olarak yemin ettirildi. Bay Christopher Villers, yatakodasının bir beyefendisi olarak yemin etmiştir.

Temmuzda Sir Tho Collhortonlu Tho. Beamount İrlanda'daki Swords'un Viskont Beamount'u yapıldı. Sir George Hay, yakın zamanda vefat eden Dunfermling kontunun yerine İskoçya'nın Şansölyesi yapıldı. Virjinya'dan gelen haberlere göre 300'ün üzerinde İngiliz muhtelif yerlerde, vahşiler tarafından öldürülmüştür. Lord Knevitt ve leydisi ölmüştür. Lord Morley ölmüştür. Viskont Doncaster Fransa'daki meyvsesiz çıkan müzakeresinden dönmüştür. Zira Kral (hâlâ yaptığı gibi) Protestanlara karşı inatçı olmayı sürdürmektedir.

Ağustos'ta yatakodasının beyefendisi Bay John Murrey, mezkûrun[yatakodası] beyefendisi olarak yemin etti ve İskoçya'da Annan Viskontu yapıldı. Sir Edward Cooke, Sir Robert Phillipps ve Bay Mallery kuleden salıverilmişlerdir. Viskond Falkland Londra'dan İrlanda'ya doğru gitmiştir. Şimdi kendisi oraya ayak basmış ve kılıç almıştır.

Eylül ayında Viskont Doncaster, Carlile kontu, Viskont Fielding, Deinbigh kontu, Lord Digby(hâlâ İspanya'dadır) Bristol kontu ve Lord Cranfield da Middlesex kontu yapılmıştır. Oxford kontunun kuleye gönderildiğini duyduğunuzda eminim. Orada hâlâ ketum esir olarak kalmaktadır. Olanları bir yorum olmadan en güvenli yazı şekliyle almaktan memnun olmak zorundasınız. Fakat eğer daha iyi bir istihbaratım olsaydı *ne forte* parmağımı yakabileceğim o kılıçığa dokunmaktan imtina ederdim. Fakat umuyorum ki Kasım geçmeden evvel o mesele bir noktaya dönüşecektir. Tanrı buna izin verecek, zira ertelemeler devletimize zarar vermektedir. Hollandalılar Hind-i Garbi'ye cesur bir filo göndermektedirler. Tanrı onlara iyi başarı versin. [94] Güçlü düşmanlarını zayıflatmanın tek yolu budur. Mansfelt'in Hollanda'ya yardım etmek için Aşağı Ülkelere inişi, Weymarlı Saxe Dükü'nün öldürüldüğü ve cesur genç Brunswick Dükü'nün sol kolunu kaybettiği, iki taraftan da büyük kıyımların olduğu, Mansfelt'in üstün olduğu, Branant kenarında, Gemblours yakınında Gonzales de Cardova ile yapılan savaş hakkında önceden bilgilendirildiğinizden eminim. O zamandan beri Markiz Spinola (Mansfelt'in katıldığı Oranj prensinin yaklaşmasından korkarak) Bergen up zoom kuşatmasını kaldırmıştır. O kuşatma, Ostende'de olandan daha şiddetli bir şekilde yapıldı ve orası kadar cesurca savunuldu ki düşman savunmacılar üzerine bir adım yer bile hiçbir zaman kazanamadı ve (şehirden yapılan pek çok saldırıda) 10.000'in üzerinde adam gönderdiler. Argile kontu ve Lord Vaux komutasında olan İngiliz birlikleri, kaçaklar, hastalık ve kılıç ile tamamen kırılmıştır ki onlar sadece ünvan

olarak albaydırlar. Southampton kontu bu yaz majesteleriyle beraberdi ve bütün memnuniyetsizin iyi bir şekilde giderildiğini umuyorum.

Burada sahilimiz üzerinde, Eylül'ün 25'inci gününde tuz ile yüklenmiş küçük bir Plymouth gemisi Hollandalıları aramak için 100 gündür denizde olan fakat hiçbirini bulamamış olan İspanyolların 25 yelkenlisine rastlamıştır. Ve onlara şimdi ne olduğunu bilmiyoruz. Onlar Cebelitarık'tan gelmişlerdir. Orada denize konulmaya hazır 30 yelken daha vardır.

Şimdi bütçemi, sizin duymanıza layık daha fazla bir şey olmadığı için boşaltmış olup, hem size hem de leydinize en iyi ve güvenilir sevgilerim ile tamamlar, lordumun sabit, gerçek ve güvenilir dostunuzu görevlendirmek istediğiniz herhangi bir şeyde hizmetimin başarısız olmayacağından emin olmanızı isterim. Savoy 5 Ekim 1622

G.CAREW

Dürüst unurlu, benim çok iyi Lordum, majesteleri için İstanbul'da elçi, şövalye Sir Thomas Roe'ya yazılmıştır.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim Çok iyi Lordum

Ağustosun 19/29'unda yazdığım mektuplarda lorduma 17/27 Temmuzda olanlara dair bir hesap vermişim ve onunla birlikte Bohemya kraliçesinin, lordumun o zaman majestelerine yazdığı mektubun cevabını da göndermişim. Ondan sonraki birkaç haftada lordumun bana olan mektuplarınızın ikizi ile beraber majestelerine benzer bir konuda paket aldım. Ve şimdi lorduma, burada üzerime yüklenen iş yoğunluğundan ve yerleşmiş olan mektuplaşmalarımın bazen isteğime karşı olarak kesilmesinden dolayı oluşan uzun süredir teşekkürlerimi ertelediğim için beni affetmeniz için size yalvarmak zorundayım.

Benim o zaman bildirdiğim beklentilerin ve korkularının bir kısmının sonucunun ne olduğunu lordumun diğer yollardan duyacağına emin olduğumdan dolayı, eski mektuplarımda bitirdiğim o bölümler kadar geriye bakmayacağım. Fakat daha yeni tarihe gerek, lorduma, Kont Mansfelt'in prensesin ülkesi içerisinde yolunu zorlaması ve ordusuyla birlikte Hollanda'nın hizmetine girmek için vardıktan sonra, bir süre dinlenmek ve adamlarını Breda ve Gertruydenberg civarındaki köylerde silahlandırmak ile harcadı. Oranj prensi, kışlasından Schenckschans'a gitti. Orada uzun bir süre kaldı. Kont Henry Vandenberg'i Cleveland'da oyalaması için Nimeghen Valisi Mösyö Lambert Charles'ı yeterli güce sahip bir orduyla bıraktı ve 20/30 Eylül'de Breda'dan

kendisine ait 120 yaya ve 25 atlı birliği ve Kont Manfelt'in de 27 yaya ve 57 atlı birliğiyle birlikte Bergen op zoom'un kurtarılması için ilerledi. Orada kuşatma 11 haftadır Markiz Spinola tarafından sürdürölmektedir. İki tarafta çok fazla adam kaybetmiştir fakat bir [95] adımlık yer bile şehrin metrislerinden dolayı alınamamıştır. Oranj prensi 22 Eylül/2 Ekim'de Markiz Spinola'nın, Steenberg'e doğru iki fersahlık mesafe içinde açık bir köy olan Rosendale'a geldi. Markiz aynı akşam şehrin diğer yanında olan Don Gonzales de Cordova'nın kampına gitti. Öğleden sonra kuşatmasını kaldırma niyetini gizlemek için baskın yapmak suretiyle Oranj prensine 800 atlı göndermişti. Ertesi gün aynı şekilde şehrin diğer tarafından da ayrıldılar. Bunu o kadar aceleyle yaptılar ki, hastaları ve yaralılarıyla beraber 2.000'den fazla asker, kampı tüketen alevlerin merhametine terkedildi. Düşmanın gidiş, o kadar ani ve beklenmedik bir şekilde oldu ve kesin haberler Oranj prensine o kadar geç geldi ki, ilk olarak, eğer onlara bir savaş sunulması durumunda kendileri için çok avantajlı bir yere çekilmişlerdi ve Kont Henry Vandenberg'in (söylediklerine göre) neredeyse iki gün sürebilecek bir savaşta bile kendilerini iyi koruyabilecekleri kadar büyük orduyla gelmesi ile destek kuvvet almışlardı. Fakat Oranj prensi, kendisini, düşmanı daha fazla takip etmeksizin, şehri kurtarma onuruyla memnun olmuştu. Ve birkaç gün sonra, kuzeni Kont Ernest'i birliklerin bir kısmı ve Bergen-op-zoom garnizonunun yarısı ile Steenberg'i düşmanların elinden kurtarılması için gönderdi. Orası kuşatma boyunca kampları için erzak yeri yapılmıştı ve 300 kişilik bir garnizon tarafından korunmaktaydı. Onlar da bataryaların duvarlara karşı dikilmesinden sonra, kısa süre sonra kendileri için birleştiler ve kuşatmacıların, büyük miktarda yemek, yer altı mısırı, yulaf ve bira taşıyan erzaklarını kuşatılanların ellerine, düşman tarafından oraya getirilen 4 parça topla birlikte teslim ettiler.

Bergen-op-zoom'un savunmasında İngiliz ve İskoç milletin kazandığı onur, bu kısa sürenin lorduma bu kısa yazmama izin verdiğinden daha geniş bir haberi hak etmektedir. Düşman saldırılarına onların kışlasından başlamıştır ve onlara vedalarını da geçen ayın 19/29'unda yaptıkları son bir saldırdır. O saldırdı (her zaman olduğu gibi) kendi adamlarından 250'in üzerinde adamın kaybıyla püskürtölmüşlerdir. Onların arasında orada kalan yüzbaşı vardı ve bu taraftan da 20'in üzerinde ölen olmadı.

O kuşatmanın toplanmasından sonra, sadece iki tarafında esirlerinin yakalanmasından sonra zaman hareket olmadan harcanmıştır. Esirler fidye olmaksızın tutulmaktadırlar. Saxe Weymar Dükü'nün Kont Henry Vandenberg tarafından tevkif

edilme durumu üzerine yeni bir bağıslama antlaşması çizildi. Bu da iki general hariç olarak tamamlanmıştır. Daha önce tuğ-albaylardan daha yukarıya gitmemiştir. Bu şekilde burada devam ettiği sürece çok adil savaşlar yapacağım. Şimdi iki orduda terhis edilmiştir ve garnizonlara gönderilmiş olup kötü havadan dolayı oluşan hastalık ve kötü yönetim ile çok zayıflamıştır. Markiz Spinola kışlasını Brecht'te kurmuştur ve birliklerini bu ayın 10/20'si olan geçen Perşembe günü göndermeye başlamıştır. Ve onun çok arkasında olmayan Oranj prensi de ani bir karar almış ve ertesi gün Rosendale'dan kalkmış olup, 8 günden fazla gün önce oradan uzak olmayan bir yerde yayalarını değişik garnizonlara taşınması için gemilerini hazır tutmuştu. Atlılar, Crevecocur'da Mase'yi geçmeleri için bir köprü yapmış olup karadan geçtiler ve Kont Mansfelt'in yayalarıyla aynı şekilde Schenckshans'a gitmişlerdir. Fakat mevsim harcanmış olduğundan bu yıl savaş alanında daha fazla görev bulabilecek bir hamle olasılığı yoktur.

Yakın zamanda denizde 4 Hollanda kalyonu ile üç Ostend gemisi arasında sert bir savaş olmuştur. Orada Ostend Amirali, iki dostu tarafından terkedilmiş olarak, cesurca savaşmış, bir kalyon batırmıştır ve ondan sonra da Hollanda amirali ile yanaştırıldı ve başka bir Enchuysen gemisi, kendisini o kadar aşırılık durumuna düşmüş buldu ki, daha fazla direnemeyecek olup, barutu ateşe verdi ve gemiyi patlattı. Orada 30 parça top ve kendilerini kurtarmak için Hollanda amiraline atlayan 27'si dışında hepsi ölen 150 adam vardı. Onların Rotterdam'a getirilmiş olup ip ile öldürüldüler. Bu adamlara verilmeye alışık olunan merhametin hepsi buydu.

Geçen hafta burada Kont Mansfelt Hollanda'ya onunla olan şartların genişletilmesine çalışıyordu. Adamları bu şartları çok yalın buluyorlardı [96] her ne kadar eğer Almanya'da düşmanın ülkesinde olduğu gibi yağma ve talan etme gereçlerine ve özgürlüklerine sahip olmasalardı bu devlet tarafından maaş ödenen herhangi birisine verilen kadar genişti. Fakat kendisi hem şahsının hem de ordunun hizmetini aynı hesap üzerine teklif etmeye devam etti. Ve Hollanda Devletleri (bu doğadaki meseleler baş olarak o vilayet üzerine dayanır) bugün olağanüstü bir şekilde bu konuda, bu devlet iyiliği ve kontun tatmini için en uygun olacak kararı almak için toplandılar.

Bohemya kralı beklenmedik bir şekilde bu ayın 9/19'u olan geçen Çarşamba buraya vardı. Kendisi Kont Mansfelt'in ordusunu Calais'e yolladığından beri Sedan'daydı. Calais'ten Mansfelt bir Hollanda savaş gemisi ile Flushing'e taşınmıştı.

Kendisi Kont Mansfelt'i burada gelirken buldu ve ondan hemen sonra aynı gün, bu bölgelere dönüşünden beri, Fluery savaşında ateşten dolayı kaybettiği sol kolunun yarası(Lordum bunu duyacaktır) için tedavi olduğu Breda'da kalan Dük Brunswickli Christian tarafından takip edilmişti. Kendisi her ne kadar sağlığı ve gücü iyi durumda olsa da tamamen iyileşmemiştir.

İngiltere'deki Hollanda elçisi İngiltere sahilleri üzerindeki bir İspanya filosunun buraya geldiğine dair büyük bir alarm vermiştir. Burada da, diğer tarafta o elçilerin, majestelerinin, İspanyol elçisi tarafından (mektuplarında söylediklerine göre) o filoya limanlarının özgürlüğünü vermeyi reddetmesine dair verdikleri haber ile çok rahatladıkları gibi, başka hiçbir şeyden daha fazla korkmamaktadırlar. Bununla beraber Sir Richard Weston'un Brüksel'den tatmin olmadan dönüşünden sonra majestelerinin, damadı prensin kavgasında, imparatorla barışı bozacağına dair kesin kararı olduğunu bildirmişlerdir.

İspanyol filosunun, bu bölgelerde büyük donanmaları almaya müsait tek liman olan Embden üzerine bir planı olduğuna dair pek çok olasılık üzerine dayanan bir kaygı ile Hollanda amiralı Mösyö Opdam Texel'den o bölgelere yolda bulunan adalardaki fenerleri ve deniz işaretlerini ortadan kaldırmak için gönderilmiştir ve bütün Amiralliklere kendilerini bir hazırlığa koymaları yazılmıştır.

Lordumun üç hafta kadar önce Hollanda elçisi Van Aga'nın eşinin buradan Mösyö Berck ile birlikte Marsilya yolundan İstanbul'a gittiğini, Mösyö Brecki'in orada ondan ayrıldığını, birini Venedik'e diğerini de size doğru taşıyacak olan gemilerle bulduğunu, kendisinin Bohemya kralının ve Kraliçesinin resimlerini size teslim etme sorumluluğunu üzerine aldığı, Van Aga'nın eski bir hizmetkârının güvenine özellikle teslim edildiğini anlamanızı sağlamam dışında ekleyecek hiçbir şeyim yoktur. Kendisinin bununla ilgili olarak görevini ne kadar iyi yaptığını duymaktan memnun olacağım ve lorduma en düşkün şekilde hizmet edenlerden biri olarak her zaman lordumun saadetini ve mutluluğunu duymaktan memnun olacağım.

Hagh Ekim'in 14/24'ü 1622

DUDLEY CARLETON

Lordum, Manheim Sir Horace Veré'nin yetenekli adamlarla birlikte nasıl, topların yardımıyla Heydelberg'i topların yardımıyla alan ve Palatinat'ın şehirlilerini işlerini yapmaya zorlayan Kont de Tilly tarafından kuşatıldığını anlayacaksınız. Fakat oradan gelen son mektuplarımız orasının iyi dayandığını söylemektedir. Lordum elçi

Chischester geri çağırılmıştır ve Bay Hazine Bakanı İngiltere'ye varmıştır. Onun raporu hakkında oradan lordum bilgilendirilecektir. İspanya'daki iki elçimiz *placebos* dışında hiçbir şey yazmazken onların ikisi de İspanyolların ve emperyalistlerin hareketleri ile cesaretlerini yitirmişlerdir. Burada İngiltere'deki İspanyol elçisinden şimdi İspanya'da olan Kont de Gondomar'a yazılan, ele geçirilmiş mektuplar gördüm. Bu da bize karşı olan İspanyol dostluğunun iki yüzlülük ve şüphe ile dolu olduğunu göstermektedir. Ve sonuçlarının bizim İspanyol elçilerimizin umutlarından çok, Hollanda elçilerimizin korkularına uyum sağlayacağından şüpheleniyorum. Daha fazlasını eklemek için bir şifre istiyorum. Lordumun meselelerimizin haberlerine özlem duyduğunu bilerek bu kadarından imtina edemedim.

[97] Sir H. Wotton'dan

Lordum

Lordumun, mektuplarınızdan birinde, beni azarlamanız ve hepsinde sessizliğimi merak etmeniz için sebebiniz vardı. Ve bu yüzden kendimi, her ne kadar bir dosttan o iki sevgi arasındaki seçim sefil olsa da öfkenizden, merhametinize getirebilmem için kendi kötülüklerimin tarifiyle başlamam gerekmektedir.

Son baharın ateşlerinden sonra(beni ve neredeyse bütün ailemi birlikte alıkoymuştur. Tanrı sonsuz dinlenmesine üç defa en yakın muamele gösterdi) Bir süre sonra iştihamı(her zaman benim en emin dostlarımdan biri olmuştur), kafamdan süzülen garip bir tatlı huy şekilde çöktüm. Bunu hekimlerim (her ne kadar mineral adamlar olmasalar da) benim acı ruhumu doğruladılar. Şimdi bunun kadar da kötü bir etki bırakıp bırakmadığını bilmiyorum. Fakat çok zaman geçmeden, beni pek çok özel konuda ve sık sık umumî görevlerimden bile alıkoyan bir karın yanmasına düşmem beni geçen kışın başlangıcından şu ana kadar durdurmuştur. Bunun için sık sık fizik eziyetin dışında, kanım beş defadan az akmamıştı ve en sonunda güçlüden ziyade tanıdık çözümler ile daha rahatladım.

Benim iç zayıflığının, Hristiyan dünyasının dış sorunlarına ve kargaşalarına benzemesini yürekten diliyorum bu şekilde benim tedavimi taklif edebilsinler ve daha sert kararlardan ziyade naçiz tedavileri kabul etsinler. Fakat majestelerinin şimdiye kadar bu kadar kutsanmış bir ruh ile tamir etmeye çalıştığı o bozum meselelerin bu şekilde bir sonuç çıkacağına dair çok az umut duyabilirim. Bunun için Lorduma şu an nasıl durduğumuzu anlatmama izin verin. Bohemya kralı ve Elektör Palatin(şimdi ona ünvanlarını vermeme izin verin, zira elinde Frankendale ve Manheim'dan başka bir şey

kalmamıştır) kılık değiştirmiş bir şekilde çok tehlikeli bir yoldan sonra Haghe'den, Fransa aracılığıyla Aşağı Palatinat'a yolculuk yaptıktan sonra, yakın zamanda, Kont Mansfelt'e ve cesur genç Brunswick Dükü'ne kendi düşüncelerine ve talihlerine resmi bir izin bıraktıktan sonra Sedan'a çekildi. Onların ikisi de[Mansfelt ve Brunswick] İspanyol eyaletleri içinden geçmişler ve size şimdi en doğru tarifi gönderdiğim Brüksel'den altı fersah uzaklıkta olan Don Gonzales de Cordoa(onları takip etmek için Palatinat'ı terketmiştir) ile yapılan bir savaştan sonra, onların ikisini de Antwerp ve Spinola'nın Bergen-up-zome karşısındaki erzak konvoylarını ele geçirmesi için Breda Garnizonunda görevlendiren Oranj prensi'yle birleştiler. Bu hareket şimdi bütün gözleri onun üzerine çekmişti. Prens kuşatmayı kaldırmaya ve Markiz'de kalkmamaya kararlıydı. Bu şekilde şimdi iki büyük liderin itibarları tehlikededir. Lorduma, Yukarı Almanya'ya dönmeden önce, Argile ve Vaux Lordlarının altındaki iki İngiliz birliğinin mezku kuşatmada olduğunu bildirmek zorundayım. Fakat sizin onlara kendi ülke kanınızın karşıtlarına çok fazla acımamanız için (dışarıdaki bir iç savaşı andıracaktır) size onların adamlarının pek çoğunun kaçtığını söylememe izin verin. İçeride en az 9.000 savunmacı vardı, fakat onlardan duvarları koruyan 100'ün üzerinde yoktu. Geri kalanı metristelerdi. 150 tanesi şehir kenarındaydı ve her kenar 12 adımdı. Şimdiye kadar orada pek çok sıcak kavgalar ve savaşlar oldu. Çeşitli İngiliz ve İskoç Yüzbaşları yaralandı. Albay Hinderson, kalçasının kırılmasından dolayı öldü ve oraya onun makamına Sir Charles Morgan gönderildi. İspanyol tarafında bu ilk hamlelerde yüzlercesi öldürüldü. Bir tanesinin Oranj prensi, diğerinin de şimdi Markiz'le rolleri değişmiş gibi görünen Kont Henry Van den Burg altında olan ordu dış fırsatları beklemektedir. Zira Juliers kuşatmasında Kont Henry kuşatmacıydı ve Markiz gezgindi. Böylece o hareket eğer engeller bozmaksa bir kış savaşı olacak gibi görünmektedir. Şimdi, bu esnada Bavyera ordusu (vaftiz edilmiş emperyal) Heydelberg'i almış, en güzel parçası olan banliyöleri yakmış ve evleri yağmalamış ve Hollandalıların (tavırlarında olduğu gibi) tek başına savaşmaya bırakmaya razı oldukları bütün İngilizleri öldürmüşlerdir. Ve orada soylu Sir Gerard Herbert'i düşman üzerine 4 mızrak kırıdıktan sonra kaybettik. Onun kaybı da kale gibi ertesi gün gerçekleşti. Ondan sonra onların baş şehir ve elektörlük koltuğu ile tatmin olup olmayacaklarını veya kalan yerlere bir hamle yapıp yapmayacaklarının [98] sorudan çok beklenti meselesi olduğunu düşünüyorum. Zira eğer son kuryemiz bizi kandırmadıysa Manheim'i kuşatmışlardır.

Tanrı Sir Horace Vere'yi kutsasın. O bölgeleri tekrar geri almak için, vilayetlerin ürettiğinden daha muktedir bir insandır.

Şimdi lorduma ses getirecek meseleleri üstünkörü bir şekilde boşalttım. Resmî ve sessiz kısım hâlâ kalmaktadır. Lordum iki antlaşma yapmakta olduğumuzu bilmektedir. Biri şimdi Bristowe kontu olan Lord Digby tarafından Madrid'te diğeri de Sir Richard Weston tarafından Brüksel'de yapılmaktadır. Onları hangi mesafede olursa olsun mükemmel akrabalar *qua se ponnut tolluntq* veya ne kadar uzaklaştırmış olurlarsa olsun, her zaman aynı anda iyi ve kötü olan kadim ikizler olarak düşünebiliriz. Zira biz burada mezkûr antlaşmaların *pari passu* veya başka bir dilde, majestelerinin kraliyet niyetinin oğlu prensi evlendirmek ve *tout a un coup* ile damadığını yeniden yerleştirmek için sürdürüldüğünü anlıyoruz. Fakat Brüksel'de Sir Richard Weston'un resmîyet noktası konusunda alınan bazı anlamsız hariciyetlere karşı görevini yenilemek için birkaç hafta harcadıktan sonra, meseleye geldiğini zaman (form şimdi düzenlemişti) imparator ne yaptı? Meseleyi, majestelerine ciddi (soylu bir şekilde anlaşmış ve zengin bir şekilde muamele hediye göstermiştir) bir elçi ile verdiği kesin söze ters olarak oradan Regensburg'taki diyete çekmiştir. O elçi bize efendisinin antlaşmayı bitereceği üç şehir seçeneği getirmiştir. Colen, Frankfurt veya Brüksel. Bu kötü oyundan, acil olarak gönderilen bir kurye ve kralın şimdiye kadar yazmış olduğu en sert mektup ile şikâyet edilmiştir. (gerçek olarak sebep tabel edilmişti) imparatora aradaki muhtelif şikâyetlerle süslenmiş olarak Palatine'in bir ateşkes istendiğinden sonra silahları koruduğu, şampiyonu mansfelt ile Alsatiayı yağmaladığı kendisine genç Brunswick Dükü çok büyük yağmalar yapmaya çektiğini, konun misafirperverlik yardımı ile iyi Prens Hassialı Ludovicus'un şahsını ele geçirdiğiyle birlikte bu tür retorik meselelerden bahseden cevabıyla geri dönmüştür. Hepsini bir düğüme ve majestelerinin damadını efendisi lorda doğru olan sadakate çekeceğine dair önceden verdiği sözün ihlâli üzerine oturan dolaylı bir sonuca bağladı. Bunların yeni bir saldırı sebebi olmasına rağmen yeniden kralı Ekim ayında Regensburg'taki elektörel diyete elçi göndermeye çağırılmaktadır. Orada *per quad publice constare poffit, quantum serenitatis vestre, humitati et amiciate merito tribuanus* hiçbir şeyi ihmâl etmeyeceğini belirtmektedir (zira majestelerinin üzerine kendisinden başka hiçbir kral atmamaktadır). Bunlar kâğıtta var olan kendi sözleridir. Biz havaya sade bir komplimandan biraz daha fazlasızının teslim edildiğini düşünüyoruz. Bunun üzerine majestelerinin talimatlarını değil, aracını değiştirmeye razı oldu ve Sir Richard Weston'un yerine(kendisi yakındadır ve yurttan

daha gereklidir) mezkûr diyette Belfast Lordum vekâlet edecektir. Kendisi şu an, Mongutia ve Saksonya'da, o yerin Bavyera'nın dışlarında durmasından dolayı kısmen seçilmesinden dolayı alınan hoşnutsuzluklar üzerine önceden belirlenen gelişini erteleyen(başka özürler ile gölgelenmiştir) imparatorun belirlenen yere yaklaşması daha kesinleşinceye kadar Frankfurt'ta dolaşmaktadır. [Bavyera] Kendi düklüğünün sınırlarının yanı sıra Yukarı Avusturya ve Palatinat'ta da eğer ikna edemezse kabule zorlayabilecek kadar yeterli garnizonları vardı. Fakat görünüşe göre imparator onları bu hususta yenmiştir. Zira Viyana'dan gelen son mektup bana onun bu ayın 17'sinde (her ne kadar biraz dolaşarakta olsa) ilerlemeye başlayamaya niyetlendiğini söylemektedir. Ve şu an bu şekilde durmaktayız. Daha önce söylediğim gibi bu arada Heildelberg'i kaybettik. Bunun nasıl olduğu lorduma en iyi taze bir mektup ile teslim edilecektir. Buna başladıktan sonra bu mektubu Belfast Lordumdan aldım. Sadece *super tota materia* Romalılara Aziz Paules sorusunu sormama izin verin: "*Permenebimus igitur, in peccato, ut gratia abundet? Absit*" demiştir. Onlar kötü kutsallıktı ve zannedersen, tekrar ona şehirleri verirken daha fazla kibarlık gösterebilecekleri şehirleri almanın garip politika olduğunu düşünüyorum. Fakat Lordum Digby (kendisi bütün umutlarımızın çeşmesinde durmaktadır ve o sarayın bağırsaklarını bilmektedir) çok emin bir şekilde hem majestelerine hem de onun bakanlarına İspanyol kralının samimi niyetlerine dokunan mektup yazdı. Fakat oradaki antlaşma (onun hastalığının dışında) üç sebep yüzünden (anladığım kadarıyla) geri kalmıştır. 1. Papa yakın zamana kadar rızasını geçirmemiş ve bunu da altıdan az olmayan dini toplantıdan sonra yapmıştır. 2. Lordum Brüksel'deki diğer antlaşmanın adımlarına göre hareket edecektir. Orası ve Madrid arasındaki istihbarat alışverişi bir zaman kayıydı. 3. Kont de Gondomar, lordumun başlayabilmesinden¹¹⁸[99] önce orada beklenmiştir. Onun adımları onun zekâsından daha yavaştır. Onun varışından sonra Lordum Digby'le son bir sonuca gelmek için derhal atandılar. Ve mektupları, sonuca veya en azından iyi niyetten emin olarak(daha önce söylediğim gibi) bu kadarı bildirmektedir. Fakat o zaman Alman hareketleri konusunda bilgisizdi. Ve şimdi lordum size dışarıda duran mevcut durumumuz ile anlatabileceğim kadarını almıştır. Bundan sonra benim daha munasip konum olan İtalya'yla ilgili birkaç şey söylememe izin verin. Ve gerçek olarak(Lordum) anlatacağım büyük bir gürültünün garipliğidir. Papa geçen hafta, bir ferman yayımladı. Orada İtalyan prenslerinin şehirlerine ve devletlerine Roma'dan başka dine sahip

¹¹⁸ Derkenar: Lorduma bütün mektubu gönderdim, fakat şu anki ellerimde değildir.

olanları kabul etmelerini yasakladı ve İtalyanların tüccarlar dahi hariç tutulmaksızın, Katolik doktrinin uygulanmadığı bir ülkede ikamet etmelerini yasakladı. Böylece mezkûr ferman (anladığımız kadarıyla) resmî başlangıcı kısıtlamaktadır. Bunun başka yerde ne etki yaratacağını söyleyemem. Fakat bu devletin(en çok burayı işaret etmektedir) buna ilk gülme onuruna sahip olacağını düşünüyorum. Zira kendi adıma, Kentli bir adam gibi açık konuşmam gerekirse, sadece bunun devam etmeyeceğinden korkuyorum. Zira bu Papa'nın oraya (hâlâ kimin nasihatleri ile olduğunu bilmiyorum) kendisinden şiddetli bir değişime taşınmıştır. Şimdiye kadar hiç daha rahat veya benim söylediğim gibi, kendisinden başka hiçbir vicdanı sorgulamayan birisiydi. Bu henüz o kadar yenidir ki bunun iç motivasyonları hakkında lordumu bilgilendiremem ama dışarıdan bir din savaşının başlangıcı olarak gözükmektedir. Bu durumda kendi adıma sadece kutsal kurtarıcımızın sözlerini tekrar etmeme izin verin. *vende tunicam, et eme gladium*. Grisonlar hakkında bir sonraki mektubumda konuşacağım. Zira lordumu zaten yorduğumdan ve uzun sessizliğimin beni o *hortus silvescit*'in bu şekilde arkasına attığından korkmaktayım. Müttefikleri temizlemek için yabancı otları birden daha fazla kesmek gerekmektedir. Bundan sonra her hafta lordum benim zavallı konuşmam ile rahatsız edilecektir. Gelecek zamanlar bana daha geniş konu umudu vermektedir. Fakat şu an, lordumun ellerinden, çok değerli leydinize olan istekli hizmetim hakkında naçiz bir sunum yapmadan şu mektubu bitiremem. Eğer bu batı dünyası, Levant'ta eksik kalan, onun ihtiyacı veya zevki için bir şey taşıyorsa, onun ismine olan uzun bağlılığım ve Lordumun Krala Paules'te katıldığı gün beni onurlanmak istediği soylu nezaket ile bu teklife bağlıyım.

Ve böylece ikinize de bütün ailenizle birlikte Tanrının sevgili korumasına emanet ediyorum, Lordumun sevgisinde ve emrinde (eminimdir) kalacağım. Venedik 15 Ekim 1622

HENRY WOTTON

Scitbtur in tergo nee dum finitus Orestes. Bu parçayı yurt haberleri için sakladım. Viskont Falkland İrlanda'ya gitmiştir. Sir John Sucklin onun makamını kontrol etmektedir. Sir George Clavert ve Sir Thomas Wentworthe(ikisi de son Parlamentoda Yorkşir şövalyesiydi) ikisi de bir süredir duldur. İlkinin acısı ve bazı emeklilik ile ikinci bir sekretere dair güçlü bir konuşma vardır. Sir Richard Weston uzun süredir, Sir Edward Conway daha yeni ve son olarak Sir Clement Edmundes'un o yolda olduğuna dair sesler vardır. Parlamento mahkûmları evlerine gitme sınırlandırılmasıyla birlikte

kuleden çıkarılmışlardır. Oxford Lordumun orada tamamen özgürlük umuduyla birlikte kapalı hapishaneden oraya götürülmüştür. Southampton Lordum kralın yüzünü ve iltimasını uzun ve neşeli bir konuşma ile geri getirmiştir. Dört Kontluk, *proxima potentia*'dır, Bristowlu Digby, Denbighli Fielding, Carlileli Duncaster, Middlesex'in Lord Haznedarı... Kiliseye gitmeyi reddeden daha fakir insanlar(kralın masrafı ile korunmaktadırlar) Leh ve Floransa elçilerinin ricası üzerine kefalet altında özgür bırakılmışlardır. Kraliyet emriyle bazı talimatlar, Başpiskopos tarafından genç ateşli rahiplere/kâhinlere dağıtılmıştır. Son olarak Sir John Eyre, kralın huzurunda, konsey meclisinde ünlü bir hüküm ile aklandı. Bunun hakkında lordum şimdi sureti alacaktır.

Yukarıda, Lorduma göndermeyi gelecek Cumartesiye kadar ertelemek zorunda olduğum Belfast Lordumdan bir mektup bahsettim. Bunu kapatırken, nasıl olduğunu bilmediğim bir şekilde biraz kaybolmuştur.

Bütün mektuplarınızı, Türk görevinize o kadar çok Hristiyanca ve çok onurluca başladığınız Messina'dan ilk iltimasınızı dahi aldım. [100] Fakat o sizin boğazlar içinde oluşunuzu ilk duyduğum zaman değildi. Zira Sir Walter Ashton, sizin Malaga'da biraz dinlendiğinizi bana söylemiştir. Ellerime emanet edilen İngiltere için gönderilen paketlerinizin hepsi adreslerine gitmiştir ve ortak bütçenin yağmalandığı bir haftada gönderilmiş olup hâlâ şüpheli bir talihte olan bir tanesi dışında hepsi alınmış olduğunu biliyorum. İkincisi de tehlikede idi. Fakat bundan sonra lordum tarihler ile zamanında bir hesap alacaktır. Sizden bu hafta Bay Simms'e gelen mektubunuzda gelen bir tane Bohemya kraliçesine yazılmış mektubu dün faziletlerinin talihinden parladığı o mukayesesi olmayan leydinin hâlâ kaldığı Haghe'ye gönderdim. Diğer de majestelerinin Fransa'daki elçisineydi. Kendisi orada oluncaya kadar o mektubu tutuyorum. Kral Cizvit alevleri dışında hiçbir şey teneffüs etmezken, o yer şimdi boşaltılmıştır. Gelecek kurye ile lorduma daha güvenli bir şekilde düşüncelerimizi değiş tokuş yapabilmemiz dürüst özgürlüğümüzü icra edebilmemiz için bir şifre göndereceğim. Benim iyi lordum, benim yürekten, değerli ve kadim dostum Sir John Chapman'a hatırlatılmamı sağlayın. Ve böylece lordumu kendi soylu ruhuna bırakıyorum.

Şu anda Madrid'teki Sir Walter Ashton'dan 19 Eylül Tarihli bir mektup aldım. Şu şekilde bitmektedir. "*Bristol Lordumun bu sarayda yaptığı antlaşma iyi gitmektedir ve beklenenden daha hızlı bir uzlaşmaya geleceğine inanıyorum.*"

[102] Canterbury Lordumdan

Benim çok iyi Lordum

Buradan gidişinizden sonra sizden çeşitli mektuplar haberler ve Bâbîâli'ye ve o civarlara düşen muhtelif olayların detaylarının suretlerini aldım. Onların hepsi için size çok yürekten teşekkürler ederim. Ve şimdi size birkaç şeyle geri dönmek için uygun bir fırsata sahip olarak, size ilk olarak, Byrraera'da doğmuş bir Rum olan ve o zaman İskenderiye şimdi de İstanbul Patrik'i olan Cyrill tarafından gönderilen Critophilus Metrophanes'i emanet ediyorum. Kendisi bütün zamanında Oxford'da kalmıştır. Orada kendisinin iyi ve yeterli bir şekilde bakılmasına dikkat ettim ve bu şekilde diğer yandan çalışmalarını ihmal etmeden İngiliz diliyle ilgili olarak uygun bir bilgi kazanmıştır. Kendisi eğitilmiş bir adamdır ve üniversitede iyi bir rapor ile yaşamıştır. Bunun hakkında kendisi, umuyorum ki, gönderildiği o saygın adamdan iyi memnuniyete şahitlik eden mektuplar gösterebilecektir.

Patrik'in kendisi içinde onun din hakkındaki görüşünün bizim ona dediğimiz ve bu bölgelerdeki Cizvitlerin onu adlandırdığı gibi saf bir Kalvinist olduğundan şüphe etmiyorum. Şimdiye kadar ondan eski Yunanca yazılmış çeşitli mektuplar aldım. Onlar ile kendisinin bir tarafta dindarlık ve bağlılık ile dolu, diğer yanda da ihtiyat ve tedbirle dolu bir ruh alarak nefes aldığı idrak ediyorum. Onun mektuplarını dünyaya yayımlardım fakat bu risk onun yaşadığınız yere dokunan özgür ama gerçek konuşmalardan dolayı suçlanmasına sebep olabilir. Şimdi ona mektup yazmaktayım ve sizin aracılığınızla onun ve benim aramdaki bütün iyi iletişimin devam ettirilebilmesini istemekteyim.

Spalato Başpiskoposu, İngiltere'ye ilk gelişine uzun süre evimde kaldı ve benim ve Patrik arasındaki ilişkiyi duyarak ona yazmayı istedi ve ona Papa'ya karşı olan kitaplarından birisini gönderdi. Siz İngiltere'yi terkettiğiniz zaman bu adam ciddiden başka hiçbir şekilde görünmemekteydi. Fakat ondan sonra kendisini öyle bir hayvan olarak gösterdi ki size onunla ilgili detaylı olarak bir hesap vermemin uygun olduğunu düşündüm. Kendisi kral tarafından her yıl verilen 200 mark değerindeki tabağın yanı sıra biri papazlık ve diğeri de bağışçı olan Savoy Efendiliği, Windsor Dekanlığına sahip olarak onurlu bir şekilde donatılmış ve biz de ruhban olarak ona bir yıllık 200 pound vermiştik. Ben kendi adıma geçen Noel'e kadar devam ettim. Fakat bir çift İtalyan ile İspanyol elçisi onu çekmek için gizli bir şekilde onunla çalışmıştı. Ona yıllık 12.000 kron maaş veya Roma Piskoposu'ndan kabul ve o makamdan gidişine bağış

sözünün yanı sıra Napoli Krallığında Salerno Piskoposluğunu teklif etti. Ve buna göre, Roma'daki meskun İspanyol elçisi ile de bu şeyler için bir gidiş görüntüsü vardı. Bu yemler bu Tanrısız adamı rızasının gitmesine izin verecek kadar çok yakaladı ve geçen 16 Ocak üzerine o zaman Newmarket'te olan kralımıza reform ve Roma Kiliseleri arasında uzlaşma arama bahanesi altında gitmesi için izin istedi.

Kral buna şaşırıldı ve iyi tavsiye üzerine muhtelif zamanlarda, kendisinin tamamen vicdanı veya dini olmayan tamamen dünyevî bir adam olduğunu ilan edecek cevapları yazılı olarak çekmek için ona sorular sordurttu. İspanyol elçisi onun üzerine bunu kazanmış ve onu hem Tanrı hem de İnsanlar, Protestanlar ve Papacılar için iğrenç bir insan yapmış olarak açık bir şekilde Kral burada onu assa bile ilgilenmediğini söyledi. Ben kendisine birisi tarafından kralın çok fazla saygı duyduğu birisinin kötü yola düşürüldüğünü ve saptırıldığından dolayı bunu ellerine kötü olarak almak için büyük bir sebebi olduğu söylendiği zaman, Gondomar'ın cevabı, kendisinin, onu bu kadar adi ve Tanrısız bir şahıstan kurtardığı ve temizlediği için kralın ellerinden teşekkür beklemediğiydi. Bu şeyler muhtelif yollarla Spalato'ya bildirilmiş olup, onu o kadar çok değiştirdi ki kendisi birkaç defa Winchester dekanına ve Dr. Goade bu ülkede kalmaktan memnun olacağını beyan etti. Fakat biz burada bu tür bir dönekle devam etmenin uygun olmadığını düşündük. Ve bu yüzden on iki danışman, piskopos ve diğer eğitilmiş adamlarla ülkeyi terk bir gün terketmesi ve dönüşünün felaketi olacağı şekilde atıldı.

[103] Onun üzerine işleyen en büyük nedenlerden biri onun gururuydu. Kendisini büyütmiş ve diğer tüm adamlara saygısız olmuş olarak İngiltere'deki dinî meselelerdeki en büyük otoritenin ona teslim edilmesini bekliyordu. Evet, kendi değerinin ve zekâsının en azından burada özel danışmanlığa layık olduğunu düşünüyordu. Onu taşıyan başka bir şeyse onun bir İtalya'nın derecesinin ötesine olan tahmin edilemez aç gözlülüğü onu alâka görmediğini düşünmesi ve herhangi bir kaliteli adam için utanç verici bir şekilde adi ve sefil bir şekilde yaşamış olmasıydı. Bunun yanı sıra doğası ve [üzerinde olan] çalışma ile ne Krala, ne bana ne de İngiltere'deki herhangi bir adama teşekkürlerle veya başka iyi bir sözle onun üzerine yapılan bütün iyilikler için geri dönmeyecek kadar nankör bir adamdı. Bunlar kesin olarak onun içindeydi. Fakat kendisinin kesinlikle gizlediği başka bir sır daha vardı. İspanya ile evlilik ile Roma'dan daha çok olağanüstü referans alacaktık. Kendisi kendi vekilliğinin önemli olabileceğini düşünmüş bu yüzden derhal kendisini onlar ve o makam arasında

bir arabulucu olarak yapmaya başlatacağı. Fakat Tanrı onun isteğini bozdu ve ben de her zaman bunu yapacağına güveniyorum.

Lorduma Cezayir Korsanları ile ilgili gösterdiği alâkayı övmekten başka bir şey yapamam. Fakat size yaptığınız tekliflerin burada nasıl bir tat bıraktığı konusunda bir hesap veremeyeceğim. Esirlerin kurtuluşu için bir yol tesis etme teklifinizi çok sevdim fakat bunun için çalışacak birisine ihtiyaç vardır. Ve bütün krallığın Palatinate meselelerinden dolayı yorgun düştüğü doğrudur. Bu yok tek başına geçen birkaç yıldır benim servetimden yıllık para olarak çok büyük olmayan 1.000 poundun üzerinde para çekmiştir ve biteceğini sadece Tanrı bilir. İmparator, Bavyera dükünün kuvvetleri ile Heidelberg'i aldı ve belki de şimdilerde aynı zamanda Manheim'ında efendisi olmuştur. Orada Sir Horace Vere şehri yakmak ve kaleye çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece sadece Frakendale özgürdür ve ne kadar o şekilde kalacağına dair her insan hüküm verebilir. İspanya'ya bütün Palatinate'mın geri verilmesini istemek için hızlı bir ulak gönderildi. Fakat şimdiye kadar Brüksel'deki antlaşmada istismar edilmekten başka hiçbir şey görmediğinden dolayı meselenin sonucunun ne olacağını hiç kimse söyleyemez. Korkarım Tanrının hazırlıksız olduğumuzu bildiği savaştan başka hiçbir şey beklememeliyiz. Ve fakat eğer barışı bozarsak, Almanya'daki pek çok ve oraya sınırı olan pek çok prensin bize iyi yardım vereceklerine dair iyi bir görüntü vardır. Çünkü Avusturya Hanedanı ile imparatorluğun özgürlüğünün tamamen bastırıldığını ve resmî meseleler bahanesi altında reform dininden olanları yok etmeye niyetlendiğini görmüşlerdir.

Burada esirler için yalvaran Rumların, karşıtlarından daha iyi olmadığını biliyorum ve bu yüzden benden çok az yardım almaktadırlar.

Hem sizden hem de diğer yollardan ikamet ettiğiniz o imparatorluk içinde büyük değişiklik olduğunu anladım ve bizim Hristiyan prenslerimizin kendi niyetleri ve kararları ile ortak düşmanı işgal etmek ve onun komşularından kopardığını çekmek için birleşmeyecek kadar meşgul olduğundan çok yakınılmaktadır. O krallığın bu zamanda sadece zayıf bir temel üzerinde kaldığı, Osmanlı ailesinden çok az kişi kalmıştır ve o monarşinin gücü olan yeniçerilerin disiplinleri o kadar bozulmuş ve o kadar küstahlaşmışlardır ki, padişah ne onlarla ne de onlarsız olabilir. Tanrı zamanında çalışmasını tamamlayacaktır.

Bu bölgelerde İspanyol şiddetle komşuları olan herkesi ezmeye veya zayıflatmaya çalışmaya devam etmektedir. Kendisi bu yıl Hollandalılara karşı, ilk

olarak Kont Nasaulu Henry'nin Brabant'a saldırıp, büyük ganimet ve pek çok esir götürmesi ve neredeyse Brüksel'in kapılarını yakması, ikinci olarakta Kont Mansfelt'in ve Dük Brunswickli Christian'ın kuvvetleriyle birlikte Aşağı Ülkelerdeki, İspanya kralının topraklarının büyük bir bölümünden geçmeleri ve Gonsalvo de Cordua üzerine sert bir savaş kazanmaları, üçüncü olarak, Frizeland'a gönderilen büyük birliklerin Hollanda tarafından mağlup edilmesi ve dördüncü olarak, Spinola'nın Bergen up Zoome'a karşı diktiği uzun kuşatmayı geceleyin kaldırmaya ve utançla terketmeye zorlanması ile zor bir yıl geçirmişti. Fransa kralı, pek çok soylusunu ve en iyi kaptanlarını ve kalyonlarını kaybettikten sonra, Protestanlarla bir barış tamamlamaya ve onlara önceden sahip oldukları şartları vermeye zorlandı. Kendisinin hâlâ İspanyolun ellerinde kalan Voltelina'nın ve bu şekilde [104] Grisonların ülkesinin en büyük bölümünün kurtarılması için silahlarına döneceği umulmaktadır. O halk kendi bölünmeleri ile incinmiş fakat İspanyolların bir antlaşma ortasındaki hileleri ile çok daha fazla şaşırılmışlardır. Yurtta bizi bıraktığınız anki durumda kalmaktayız. Hristiyanlığın bu batı kısmının özü budur. Böylece bu mektupta size şimdiye kadar mektup yazmadığım için özür diler, size ve leydinize olan en iyi sevgimin hatırlatılması ile birlikte lordumun güvenilir sevgili dostu olarak kalırım.

Lambetyh Kasım 20 1622

G. CANT

Kraldan

JAMES R.

Güvenilir ve çok sevilen, seni iyi bir şekilde selamlıyoruz. Sekreterimiz Sir George Calvert'e yakın zamanda yazdığınız, oraya Torne kontu ve Bethlen Gabor'un elçisinin gelişi üzerine yapmış olduğunuz hareketler konusunda bilgilendirildik ve sizin o meseleyi ihtiyatlı taşıyışınızı ve Türkleri Almanya işgali ile savaşa girmekten saptırmaya dair gösterdiğiniz alâkayı takdir ediyoruz ve o konuda talimatımızı kusursuz gözettiğiniz için size kendi elimizden iyi kabulümüzün bu kanıtını vermeyi ve sizi sizin iyiliğiniz için fırsat sunulduğu sürece her yolda bunun hakkında düşünceli olduğumuz konusunda temin etmeyi uygun gördük.

Sekreterimizden, damadımızın meselelerinin mevcut durumunu öğreneceksiniz. Böylece size yürekten veda ediyoruz.

Newmarkett'ten Kasımın XIII'ü günü 1622

İstanbul'daki güvenilir ve çok sevgili şövalye ve elçimiz SİR THOMAS ROE'ya yazılmıştır

Bay Sekreter Calvert'ten¹¹⁹

Lordum

Bu mektupta size, sizden Şu ana kadar aldığım bütun mektuplar ilgili bir hesap vereceğim. Bununla birlikte kendimle ilgili, eğer bana gönderdiğiniz bütun mektuplara zamanında cevap veremediysem, bu sorunlu zamanda üzerimde çoğalan ve yakın zamanda, kendi özelimde de(Tanrı bilmektedir) beni özürsüz bırakmayan yeteri kadar bir rahatsızlık yaşamış olmamın beni özürsüz bırakmayacağına dair kendimle ilgili bu hesabı da vereceğim. Bir sekreter için bütun elçilerle eşit mektuplaşma yapabilmesi mümkün değildir. Fakat bununla birlikte özel dostlarından sıradan olayları beklemektedirler. Bunun için, sizi ihmal etmiş olarak sizin dostunuz ve kuzenim Branthwait'i açıklamaya çağırdım. Fakat kendisi buna karşı itiraz etmektedir ve bana en azından her iki veya üç haftada bir mektuplarını yolladığını söylemektedir.

Bir seferde bana çok gelen 24 Ağustos ve 7 Eylül tarihli mektuplarınızı alır almaz onları, size yazmış olduğu cömert mektubundan anlayabileceğiniz gibi ona sonsuz bir memnuniyet vereceğini bilerek, derhal Newmarket'taki majestelerine gönderdim. Lordum o fırtınayı Hristiyanlıktan saptırarak daha makbul bir hizmet yapamazdı. Bu şekilde majestelerine ve onun vekili olarak kendinize çok onur kazandınız. Bu konuyu en çok ilgilendiren imparator içinse kendisinin bu zamanda majestelerine saygısızlık yapmış olup çok azını hak ettiği doğrudur. Fakat [105] özel bir amaç üzerine bakmaksızın majesteleri genel olarak Hristiyanlığın genelini ilgilendiren bu kadar iyi bir çalışmadan zevk almıştır ve bu yüzden Lordum bütun gayretlerini başladığı o tedbir yoluna çevirmelidir. O zaman onun cömert kabulünden eksik kalmazsınız.

Nacrnstru nucrnetreauenunus nuuanecanerre 136 majesteleri çok rahatsız olmuştur ve siz de bunu keşfetmekten çok mutlu olmuştunuzdur. Majestelerinin kesin bir emri ile Şu an İspanya'da olan Bristol Lordumu, o kralın majestelerinin vekillerinin efendilerinin emirleri ve hükümleri ile nasıl samimi ve yürekten bir şekilde Hristiyan dünyasının evrensel huzuru ve Avusturya Hanedanı ve en yakın müttefiklerinin özel iyiliği için çalıştıklarını görebilmesi için bütun mesele ile ilgili bilgilendirdim. Bunun hakkında Lorduma daha fazla bir şey söylememe gerek yoktur. Şimdi imparatorun bunu Şimdiye kadar nasıl hak ettiğini anlayacaksınız.

¹¹⁹ Bu mektupta Şifre kullanılmıştır.

Bay Hazine Bakanı, prenses ve görevliler ile ateşkes müzakeresi yapmak için Brüksel'e gönderildi. Ona imparator tarafından verilen gücün fazileti ile müzakereyi hızlı bir şekilde sonlandırmak ve sonra da imparatorun ilkinin sonucundan sonra geleceğine söz verdiği bir barış antlaşması ile genel bir uzlaşmaya gelme umudu vardı. Majestelerine bir güç ve prensese o yer ve zaman üzerine kabul etme gücünü bırakmıştı. Fakat Prens Palatine aynı zamanda Haghe'den ayrıldı ve Palatinate'a doğru inerek, kendisini Alsatitiaa'da Leopold ve imparatorun diğer müttefikleriyle birlikte Spier Piskoposuna yağmalar yapan Mansfelt'in ordusunun başına geçirdi. Brunswick dükü diğer taraftan Cullen elektörü, Wirtzburg Piskoposu ve diğer dini kişilerle birlikte meselenin tekrar karışacağı şekilde düşmanca hareket etti. Prens Palatine bazen iyi bazen iyi başarı ve onunla birlikte olan, majestelerinin bulunduğu yol olan kesin bir arış olmadan bir ateşkes sağlama kötü bir kötü düşünenlerin aracılığıyla cesaretlendirildi. Böylece her olayda toplantıların bölünmesi ve bu arada iki tarafında huyunun sertleşmesi üzerine Bay Bakan müzakeresinde, lorduma şimdi tekrar etmesi çok uzun olan, pürüz ve zorluklarla karşılaştı. Fakat sonuç hiçbir ateşkese dair sonucun olmamasıydı. Zira imparatorun tarafında görevlerin resmiyeti ve güçleri ile uzun bir süre tartışılırken ve sonra da majestelerinin, yapamayacağı damadı için olduğu gibi Mansfelt ve Brunswick için de sorumluluk almayı baskısı görürken, Prens Palatin'in ordusu, Palatinat'a aç bırakarak rahatsızlığa düşmüştü. Kendisi (gerçeği söylemek gerekirse) onların küstahlıklarından tiksinerken ve babasının tavsiyesine itaat ederek onları terketti ve kendisini Sedan'a çekti. Mansfelt ve Brunswick ordularıyla birlikte, Fransa'nın Sedan'a yakınında sınırları olduğu Alsasya ve Loraine'e yürüdüler. Ve orada bir süre gezdiler ve bazen Fransa kralından bazen de dinden olanlar tarafından memnun edildikleri dedikodularını yayarak dünyayı nerede konacakları konusunda bir beklentiyle şaşırtarak, Henault'tan Brabant'a Jehu ordusu gibi saldırdılar. Orada onları Palatinat'tan beri takip eden Don Gonzales de Cordova karşıladı. İki tarafında çok kayıp yaşadığı kızgın bir savaş oldu. Fakat Mansfelt buna rağmen yolunu özgürleştirdi ve 4 veya 5.000 atlıyla birlikte Breda'ya gitti. Bu Hollanda için tam zamanında olmuştu. O yardımlar yaptıkları gibi Spinola'nın bütün bu yaz boyunca güçlü bir şekilde kuşattığı Bergen op Zoom'u kurtarmanın tek yoluordu. Don Gonzales ile savaşta Brunswick Dükü sol kolundan vuruldu. Kolun dirsekten yukarısı kesildi ve kendisi tamamen iyileşmiştir.

Mansfelt'in Brabant'a olan şiddetli ilerlemesi hadisesi, prensesin Brüksel'deki bütün antlaşmamızı bozacak kadar korku ve dehşete kapılmasına sebep olmuştur. O

zaman Prens Palatinat üzerine atılacak kadar yeterli suç vardı. Onun ilgilerini hiçbir şekilde diğerlerininkinden ayırmayacaklardı, onun yerine onları ve Sedan'da dururken Bullion Dükü'yle bir iletişim tutmalarındır. Kendisi de bu hamlede bir suç ortağı olmakla suçlanmıştır ve bunun üzerine giden antlaşmada çok soğukluk gerçekleşmiştir. Bu arada Baron Dilly ve Leopold Palatinat'te istediklerini yapabilmektedirler. Onlara direnebilecek orada hiçbir ordu yoktur. Onlar, kralın garnizonlarını kuşattılar ve Heidelberg'i bir saldırı ile aldılar ve orada çok fazla zulüm yaptılar. Manheim Sir Horace Veré tarafından yapılan teklif üzerine Tilly'nin ellerine geçtiğimiz 25 Ekim'de teslim edildi. [106] Her ne kadar şartlar çok iyi olsa da majestelerine görünen şehrin daha uzun bir süre dayanabilecek olmasıydı. Fakat kendisi o kadar cesur bir beyefendi ve kralına o kadar sadık bir hizmetkârdır ki, kendim, majestelerinin kendisini beklediği zaman (zira kendisi henüz gelmemiştir) hareketleriyle ilgili iyi bir hesap vereceğine ikna oldum.

Bu haberin materyal bir parçasını atlamamam gerekmektedir. Bay bakan Heidelberg'in kuşatılmış olduğunu öğrenir öğrenmez, majestelerinin, müzakerelerin konusu olan o şehirler onlar burada ateşkes umuduyla meşgul edilirken koparılsa daha fazla antlaşma yapmayı reddederek oradan ayrıldı. Böylece gırensese veda etti ve geçen Aziz Mikail gününde majestelerine geri döndü. Prensesin ona sunduğu hediyeği reddetmişti, bu şekilde efendisinin ona olan hareketlerinin hissini ilân etmişti.

Lorduma bu meselenin bütün detaylarını anlatmak uzun bir hikâye olacaktı. Prenses ve o saraydaki bütün İspanya vekilleri bunlar için dünyadaki en büyük isteklerinin majestelerine memnuniyet vermek olduğunu, bazı önemli olanlarından derin yeminler ve itirazlar ile kendilerinin her halükârda imparatorun ve Bavyera'nın bu hareketlerini engellemeyeceklerini veya durduramayacaklarını, fakat şüphesiz olarak en sonunda majestelerine tatmin verebilecek veya sağlayacak tek kişinin İspanya kralı olduğunu dile getirmişlerdir. Burada Bay Bakanın Brükselden gelişinden ve Manheim'in kaybindan önce İspanyol elçisi tarafından Manheim ve Frankendale kalelerinin imparator ve efendimiz kral anlaşsın antlaşmasın antlaşmanın sonucunda tekrar teslim edilmelerine iyi bir teminat verilmesi karşılığında prensese verilmesini teklif ettiler. Fakat *dum Romae consulitur, Saguntum expugnatur* Manheim bu arada kaybedilmişti ve Frankendale'da şimdi kuşatılmış olup benzer bir tehlikedeydi ve her ne kadar orasının kumandanı Yüzbaşı Burroughs çok yiğit kararlı bir beyefendi olsa ve orayı mümkün olduğu kadar uzun tutacak olsa da, şüphelenildiği gibi o yerin erzak ve

mühimmat noksanlığından çok fazla direnebilmesi mümkün değildir. Benim düşünceme göre bu zaman ile lordum şimdiye kadar neden size İspanya kralının bütün bu hadise ile ilgili ne dediğini söylemediğini merak edecektir. Bu yüzden İspanya ve bu bölümlerin oynandığı sahnelerin arasındaki mesafelerin büyük olduğunu, haberlerin yavaş, talimatların da daha yavaş geldiğini anlayacaksınız. Bunun gereklilikten mi yoksa gayretle mi olduğuna dair hüküm vermeyeceğim. Fakat henüz gönderilenlerden çok az meyve bulabildik. Zira onlar ya prensesin ertesi gün Tilly'e gönderdiği, İspanya talimatının faziletiyle Manheim'dan ve Frankendale'den uzak durması için Manheim'ın teslim edildiğinden sonra teslim edilmiş çok geç gelen emirlerdir ya da Tilly bağlılığının imparator ve Bavyera düküne ve onların emirlerine olduğunu iddia ederek onlara itaat etmek için bir sebep bulmuyordur. Ve şimdi majestelerinin anladığı kadarıyla Tilly, Mansfelt'in tekrar Cullen Piskoposu'nun ülkelerine girerek, Almanya'ya saldırmasını bahane göstermiştir. Orada birkaç gün önce (söylediklerine göre) iki şehri almıştır. Böylece o elektör Bavyera dükünün kardeşi olmuştur ve Mansfelt'in de Prens Palatinat'ın kavgasında ilk kanadı almasından ve (bu biraz şüphe vermiştir) ve Prens Elektör'ün şu an ikamet ettiği Haghe'den gelmesinden dolayı eski skor ve yapılan bütün hasar ekselanslarının omuzları üzerine atılmıştır. Buna rağmen majesteleri, bir süre daha Bristol Lordumun bu olaylar üzerine majestelerinden İspanya kralına teslim ettiğinden cevap beklemeyi önceden olduğu gibi sabır ve istikrar ile beklemektedir. Bu cevap o Kraldan majestelerine ve damadına ona ait olan veya ondan alınacak herşeyin tamamen geri verilmesini sağlayarak doğrudan ve ciddi bir teminat almaktı. Veya kralın kendisini bu konuya bağlamayı uygun görmemesi halinde majesteleri onuruyla birlikte duracak başka bir yolu derhal bulacaktır. Bu arada lorduma, Heildelberg'in kaybı üzerine İspanya kralının hem Bristol Lorduma hem de Sir Walter Ashton'a majestelerinin bu amacı güzel bir şekilde taşıyarak çok olağanüstü bir şekilde değer kazandığını, ona tam tatmin vermeden asla bu yolu terketmeyeceğini söylemiştir. Ve majestelerinin ondan emin olmasını isteyerek, eğer bunu başka gereçlerle elde edemezse bunu silahla yapacağını söylemiştir. Zira kendisi onu kandıramayacaktır. [107] Eğer hepsi bu olsaydı her ne kadar belki yeterli olmasa da çok olacaktı. Fakat bu henüz majestelerini, prens ve prenses arasındaki evliliğinin hızlı bir sonuca getirilmesinin olası olması majestelerini hâlâ emin yapmaktadır. Pürüzler bütün bu yaz Roma'dan itiraz edilen bazı zorluklar ile gelmiştir. Bu da bir şekilde açıklamalar

ile silinmiştir. O kadar ki uzun olmasından önce majesteleri o meselenin öyle veya böyle bitmesini beklemektedir.

Bizim şu anki meselelerimizin durumunu hakkında her ne kadar pek çoğu size bildirilse de bazıları anlatılmamış olsa da olabildiğim kadar detaylı oldum. Sizin Levant tüccarlarımızın korsanlardan korunması için Cezayir ve Tunus ile ilgili herşeyi iyi bir şekilde halettiğinize inanmaktan başka bir şey yapamam. Zira onlardan günlerdir içeride bir şikâyet duymadım. Böylece herşeyin iyi olduğuna inanılmaktadır. Korkarım sizi uzun kötü birleştirilmiş bir anlatım ile yordum ve bu yüzden sizi Tanrı'ya sizi bütün meselelerinizde başarılı kılması ve size ve size ait olanlara çok sağlık ve saadet göndermesi için yalvarmak dışında daha fazla tutmayacağım. & olarak kalırım. St. Martins Lane 29 Kasım 1622

Bu geçen hafta gönderdiğim mektubumun bir suretidir. Bu hafta bize Frankendale'in kapatıldığını ve hâlihazırda pek mezalim tehditleri ile boyun eğmeye çağırıldıkları dışında yeni bir şey getirmemiştir. Majestelerinin İspanya'ya gönderdiği, her gün beklediğimiz habercisi geri gelinceye kadar o konuda bir haber beklemiyoruz. Henüz Sir Horace Veré'nin Hollanda'ya gelişinden bir haber yoktu. Tanrı lordumu ve size ait olanları korusun. St. Mart'ins Lane 6 Aralık 1622

Lorduma hizmet eden düşkün dostu

Lordum Amiral'e¹²⁰

Lordum,

Lordumun 14 Haziran tarihli mektubunu, büyük ve şiddetli bir hastalığın arasında, beni bu mesafede hatırlamak istediğiniz için bir ilaç ve bir merhem olarak (zira ikisine de ihtiyacım vardı) aldım. Şimdiye kadar size (ve şimdi büyük bir acıyla) kendi elimden herhangi bir cevap veremedim. Bir ay dizanteri ile durdurulmuş olarak başkasını kullanmaya isteksizdir. Ve bu bekleyiş üzerine aynı huy yemek yemek için elimi kaldıramayacağım veya gitmek için adım atamayacağım şekilde bütün eklemlerime düştü. Dokuz hafta boyunca kendime yardım edemeyerek yatağımdaydım.

Lordumun [elmas] * hakkında istediği modeli uzun bir süre önce akrabam ile göndermişim. Orada sizin tekliften tatmin olduğunuzdan şüphem yoktur. *, *'ya hazırlıklı olduğumuzu bilmeden önce yenilemezler. *'un *'su altında üçte ikisi olacağı kadarından eminim ve tahmin ile 30.000 * ile alınacağından eminim. * değildir. Ve bir * orada *'in değerli olduğunu düşünmüyorum. * için yapılabilecek ne umut ne de iyilik

¹²⁰ “*” şifreli sözcüklerdir

vardır. Buraya çok ve artan büyüklükte düşmektedirler. Her gün * dışında hiçbir şey alınamaz veya eğer onu söndürmek için başka gereçler varsa benim korumak için gücüm vardır. Hâlâ güvendedir ve dışarıya gelmemektedir. Dışarıya geleceği zaman eğer kredi ile donatılmazsam, sonsuza kadar kaybedebilecektir. *'tan * gibi ürünler büyük bir sır ve onların gereklilikleri içindedir. Bu yüzden eğer majesteleri veya lordum bunu veya başkasını * kararı varsa beni krediyle donatmalı ve benim hükmüme ve tedbirime güvenmek zorundasınız. Bu sanatta tamamen cahil değilim ve çok uygun olmadan hiçbir şey yapmayacağım.

* İçinse burada 100 *'den bir tane iyi şekilde vardır ve zannedersen dünyadaki en büyüktür. İyidir. Fakat *'un *'su çok daha altında veya eşit olarak görülmektedir. Fakat eğer lordumun bunlardan bir isteği olursa size çok iyi miktarlarda ya * ya da * 6'dan 30 kadar mükemmel * tedarik edebilirim. Fakat bunlar aynı zamanda [108] aniden aynı şekilde sunulmuşlardır ve satıcı istediği zaman onları almak için donatılmak zorundayım. Eğer yapabilseydim lordum için bir * macerasına girerdim Bu bir * * * olup Sir P.P'nin ki kadar büyüktür fakat büyük gösteri ve mükemmelliğe sahip olan * 16 * kadardır. 5 veya 6.000 pound para* belki daha kolay görülür. Eğer lordum herhangi bir karar alırsa naçiz bir şekilde hızlı bir cevap ve emir isterim. Zira sunulan fırsatı tutmalıyım veya bırakayım

Bu şeyler belirsizdir. Cevabın çok uzun ertelemesine dayanmakta olup bir saatte gidebilirler. Buna rağmen her üç ay yeni bir tane üretmektedir. En iyi şeyler zimmette geçirilmişlerdir ve karanlıklarda iyi ucuza satılmaktadırlar. Eğer bu tekliflerim herhangi bir şekilde uzun süredir majestelerine dayanan Sir Paul Pindar'ı engellerse sonsuz bir şekilde üzüleceğim. Her ne kadar aynı amaçta ve kendi niyetimin dışında olsa da kötü işler yapmak istemem. Bilgilendirdiğim kadarıyla(ve hiçbir şey için majestelerine yalan yazmayacağım, zira onun servisinden başka hiçbir ilgim yoktur) buradaki ilk peni değiş tokuşlarla birlikte ona 14.000 pound olarak tutmuş ve şimdi üç yıl faiz olarak ona çok pahalıya mal olmuştur. Lorduma, benim onun mahvoluşa karşı olan isteğime karşı bir araç yapmamanız için yalvarırım.

Sir John Eyre'nın suçlanması ile alâkalı olarak, onun majesteleri hakkında konuştuğu sözler için ihanet değil fakat sadece saygısızlık ve küstahlıktan bahseden sertifika üzerine baktım. Haset dolu bir suçlayıcı olmaya gönülsüz olarak burada açıklayıcıdan başka hiçbir şey olmayacağım. Lordumu bu yüzden tatmin etmek için, soruşturma yaptım ve çok önemli olarak benden önce gönderilen John Chapman onu

azletmeden ve benim gelişimi belirten majestelerinin mektubunu getirdiği zaman, kendisinin bazılarına buna inanmamalarını, başka bir istihbaratı olduğunu iddia ettiğini fakat elçilerden birisiyle(zannedersen Hollanda) olan konuşmasında majestelerinin mektubunun sahte bir alarm getiremeyeceği söylendiğinde (söylediği üzere) onun * * *, tüccarların onu * * * yaptığını söylediğini öğrendim. Diğer şeyler sadece o ve majesteleri arasında, tüccarlara dikkat etmesi, zira onların şeytan olduğuna dair tanıdık ve majesteleriyle sanki büyük bir özeli varmış gibi kibirlerle ve güvenilmezliklerle dolu olan konuşmalardı. Bunların hepsi öz olarak sizi rahatsız etmeye değmez. Lordları ilgilendirenin ise eğer bunu bilselerdi, bu meseleyi bu kadar kibarca tenkit etmemiş olacaklarını düşünüyorum. Fakat lordumun çıkarını düşündüm ve pek çok şeyde barışımı korudum. Ve her ne kadar onun utanç olmadan veya çok fazla iade olmadan kaçabilmesini dileyebilecek olsaydım da eğer bizim duyduğumuz gibi tüccarlar suçlandıysa, kendisi olağanüstü yorum almıştır ve lordum bana, gerçeği bildiğimden ve gerçeği bilgilendirebileceğimden dolayı şirketin pek çok yoldan bastırıldığını ve onların ticaretlerinin ne bunu, ne de beni dışarıda tutmak için yeterli olmayacağını söylemek istedim. Özellikle de krallığın trafiğini koruyanlar için genel bir amaç bazı yardımlar bulmalıdır. Lorduma burada yazdığım hiçbir şeyin soylu göğsünüzden öteye gitmemesi veya iki tarafa da zarar vermemesini sağlamanız için yalvarırım. Böyle bir niyetim yoktur ve ne yaptıysam, içinde güvende olduğum sizin gözetiminiz ve size olan sadakat içinde yapmışımdır.

Buradaki meselelerimiz için lordumun majestelerini bilgilendireceğini varsayıyorum. (zira acıdan dolayı Bay Sekreter Calvert'e yazamıyorum veya bu mektupta geniş olamıyorum) Ondan bu özeti kabul etmesi için yalvarıyorum. Buradaki yönetim hâlâ o kadar oturmamış durumdadır ki askerler sokaklarda herkesten istediklerini alıyorlar ve red üzerine bir ceza olmadan öldürüyorlar. Hiç kimse şikâyet etmeye cesaret edememektedir veya cesaret etseler kime şikâyet edeceklerini bilememektedirler. Yönetimin saygısının olmadığı burada hepimiz tehlike içinde yaşıyoruz. Asya'da bu sarayın bilgi almaya cesaret edemediği bazı isyanlar vardır.

Erdel elçisi haberini bütün ciddiyetle ve yollarla takip etmiştir (bununla ilgili olarak majestelerini bilgilendirmiştim) fakat henüz büyük bir sonuç alamamıştır. Torne kontu, özellikle de Lehistan meseleleri için, kendi üzerindeki genel hasedi ağır bularak (bununla ilgili olarak onu daha bir şekilde bilgilendirmiştim) kendisinin böyle kötü antlaşmalarla bir alâkası olduğu şüphesinden temizlemek için kendisini hem işte hem de

konuşmada diğ erinden çekmiştir. Burada kendisine çok doğru yapmıştır ve haklı bir şekilde kızdırılan ben ve diğ erleri için daha makbul yapmıştır. Kendisini onur yolunda tutacağını ve durumu hâlâ umutsuz oldu ğ u gibi ismini de Hristiyan prenslerin iğ renerek karşılayacakları bir hâle getirmeyeceğini umuyorum. Kendisi diğ er yandan herşeyde [109] cesur ve soylu bir beyefendidir. Ş imdi sadece Prens Elektör Palatinat'a çekileceğini iddia etmektedir. Kendisinin onu canlandırarak durumda olabilmesi için Tanrı'ya dua edeceğ im. Zbarawsky dükü 5 hafta önce Lehistan'a barış tamamlamak için varmıştır. Kendisi ters ve pek çok zorluğ un oldu ğ u bir zamanı bulmuştur. Talimatlarına ters olarak, bir hediye vermeye zorlanarak iki gün öncesine kadar görüşmeden alıkoyulmuştur. Kendisi de henüz antlaşmaya girmeyi elde edememiştir. Burada sahtekârlık ve belirsizlikten başka bir şey olmayıp, hiçbir söz veya vaat tutulmamış, hiçbir esir teslim edilmemiş, hiçbir şey uygulanmamıştır. Ş imdi ona burada sahip olup, kendi amaçlarını elde etmeye ve kendisiyle birlikte 1200 kişi olan bu kişiyi yormayı ummaktadırlar. Bazen onu burada tutmak ve savaş ilân etme tehdidinde bulunmaktadırlar. Bunu yapmaya cesaret edebilirler. Kendisi yeteri kadar kararlıdır ve belki de sadece kızdıracak şekilde çok cesurdur. Haber ile arabuluculuk yaptım ve iki defa onu ve veziri birleştirdim, fakat onlar yine bozuldular. Eğer Tanrı bana sağlık vermiş olsaydı majestelerine onur yapmış olurum. Kendi hareketlerimden bahsetmeyeceğim. Kendisinin elçisini, talimatlarını bildirmek ve bütün hareketlerinde benim tavsiyemi almak için bana sevk etme lütufunu yaptığını görerek Lehistan kralının onları majestelerine açıklayacağından eminim. Kendisi şimdi bana biz buluncaya kadar teslim etmediğ i üçüncü bir mektup yazmıştır. Hepsinin suretlerini barışın maddeleri (eğer olursa) ve diğ er cümlelerle birlikte oturtur oturtmaz ve onlar herhangi bir olgunluğ a ve sonuca ulaşır ulaşmaz majestelerine göndereceğim. Bu arada Hristiyanlığın genel barışı ve majestelerinin onuru için onun kraliyet emrine göre, her ne kadar 20 haftadır Almanya'daki meselelerden ve değ iş ikliklerden veya majestelerinin benim tarafımdan sık sık mektuplaşmaya dışarıdaki vekillerinden hiç bir haber alamasam, bu da beni bu büyük meselelerde biraz hafiflik verse de, hiçbir şeyi atlamayacağ im. Her hâlükârda imparatoru ve Lehistan kralını Bâbîâli'nin sert kararlarını bekleterek majestelerine borçlu yaptım. Lehistan antlaşmasına Bethlen Gabor'un elçisi hiçbir iyi çalış ma yapmadı, onun yerine piş man olacağından korktuğ um onuruna layık olmayan teklifler yaptı. Aynı zamanda bu antlaş ma için çok zamansız olan başka bir Moskova elçisi de buraya geldi. Onun efendisi son Sultan Osman

tarafından savaşı yedi yıl sürdüreceği ve onlar kapsanmadan barış yapmayacağı sözü üzerine Lehleri harekete geçirmiş olsa da Hotin'deki antlaşmada onlardan bahsedilmeyerek tek başına bir savaşa sokulmuş olup (barışa rağmen) kötü isteklerini ve eğer Türkler zafer kazansaydı ganimeti paylaşmaya hazır olduğunu göstermişlerdir. Bunun için şimdi intikamdan korkarak Büyük dük bu devleti savaşa devam etmek için ikna etmek, Lehistan'a bir orduyla girmek ve ülkeyi bölmek için teklif yapmak için bu elçiyi gönderdi. Fakat bu imparatorluğu, her ne kadar güçlerine olan büyük rehine avantajı ve onlara yapılan zamansız ve Hristiyanca olmayan teklifler ile büyük bir gösteri yapsalar da yeni sorunlara girmeye niyetli bulmamışlardır. Kendisinin, eğer savaş umudu göremezse barış içinde kapsanmayı sağlamaya dair daha fazla emiri vardır. Fakat Türkler sadece kendi amaçlarına hizmet etmeye alâka göstermektedirler ve Zbarawsky dükünün böyle bir antlaşma yapma görevi yoktur, fakat cevabı Lehistan devletine sevketmiştir. O zamandan beri Moskovalıların kendilerininkini (barışı) yaptığını duyduk. Eğer bu doğruysa buradaki sonucu hızlandıracak ve şimdi Hristiyanlar'ın kötü teklifleri ve kendi kuvvetlerinden ziyade öykümler ile daha gururlu olan Türkleri daha iyi şartlara çekecektir.

Tamamen belirsizlik olan bütün durumumuzun özeti budur. Sadece Osman'ın ölümünden önce yolda olan İran elçisi buraya büyük hediyesi veya haracı ile varmıştır. Aksi takdirde kendisinin buraya, her ne kadar Şah kendi sahilinde büyük bir kayıp yaşadığı Babür ve Özbek Tatarı ile savaşta olsa da karmaşayı övmek için gelmemiştir.

Lorduma zayıf bir elden gelen bu parçaları kabul etmeniz ve benim uzun süren acılarımın benim için majestelerine bir özür olmasını sağlamanız için yalvarırım. Bana hızlı cevabınızın rahatlığını tenezzül eden ve lordumun naçiz hizmetkârı olarak bana korumanızı ve yardımınızı devam ettirin.

İstanbul 30 Kasım 1622

[110] Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Bergen op Zoom kuşatılmasının kaldırılmasından ve bunu kısa süre sonra takip iki ordunun da savaş alanından geri çekilmesinden sonra bu bölgelerde siz lorduma yazmaya layık hiçbir şey olmamıştır. Ve şimdi bu geçen hafta eski sessizliğimi telafi edeceğim yeterli bir mesele üreterek görüşümde kandırıldım. Zira Oranj prensi geçen ayın 20'sinde Çarşamba günü atlılarının onunla karadan daha ileride buluşmaya gitmişken, yaya birliklerinin büyük bir bölümüyle buradan Dort'a gittiği ertesi gün

akşam oradan bütün donanması ile ayrılmış olup orası ve Willamstat adasındaki yerde çok büyük bir fırtına ve kara yakalandı. Kendisi çok büyük bir tehlikeye düştü ve donanması o kadar dağıldı ki birkaç gün birbirlerinden çok nadir haber alabildiler. Ve fakat 12 *barques*'ten başka büyük bir kayıp yoktu. Fakat onların içindeki adamların hepsi kurtulmuştu. Karmaşayı getiren ana şey kardı. O kadar ani oldu ki fırtına suyu ambarlara, yelkenlere ve diğer halatlara kadar getirdi. Bu şekilde gemiciler tamamen görevlerini yapamaz hale geldiler. Prens kendisi bazı kişilerle birlikte Williamstad'a sürülmüştü ve diğerleri de diğer taraflara sürüldü. Fakat girişim bu rahatsızlık ve bu şekilde oluşan erteleme ile başarısız oldu. Böylece ekselansları buraya, birlikler de garnizonlara geri döndü. Hiçbir zaman bu kadar tam bir teçhizat ile bir yiğitliğe gitmemişti. Kendisiyle birlikte 9.000 adam ve donanma, tırmanma merdivenleri ve sürpriz için kestanefişiği olduğu gibi sürpriz bir direniş olmadan başarılı olmaması durumunda batarya için topların da olduğu bir levazımı vardı. Ve planı her neyse, gitmelerinden önce çok iyi saklanmıştı. Böylece onların yurda dönüşlerinden beri daha fazla bir bilgi yoktur. Böylece başka bir zaman başkalarına karşı çok iyi kullanılabilir. Fakat şimdi buz nehirlerimizi kapatıncaya kadar ve buzu geçiş için sert yapıncaya kadar (her gün bunu bekliyoruz) iki taraftan da korkulacak büyük bir tehlike yoktur.

Kont Mansfelt kış konaklamasını Eastfrizeland kontunun ülkesinde yapmıştır. Bunun için buraya o zavallı prensten büyük şikâyet ve yakınma geldi. Fakat Mansfelt düşman tarafından her ne kadar bu arada dostlarımız çok zarar görse de, kendisi için güvenli olan o bölgelere çekilmeye zorlandığı özrünü göstermiştir. Ve her ne kadar bulunduğu yerde çok az düşman tehlikesi olsa da, kendisi çok iyi değildir. Adamları para eksikliğinden dolayı, ondan askerleriyle birlikte Munsterland'da konaklamış olan ve Mansflet'ten ödeme konusunda daha iyi durumda olmayan Anolt Baronuna kaçırmaktadırlar. Onun adamları da o eksiklikten dolayı daha hızlı olarak Mansfelt'e kaçırmaktadırlar. Don Gonzales de Cordova Berck ve Marcklan'da konaklamıştır ve Kont Henry Vandenberg'in birlikleri, Ren'in aynı tarafındaki alışlagelmiş garnizonlarındadır. Fakat şahsı Markiz Spinola ve Don Lewis de Velasco ile Ruremond'dadır. Orada, Bon ve Collen arasındaki Papenmutz kalesinin alınması haberlerini beklemeleri söylenmiştir. Bununla birlikte Brüksel sarayında gözükeceklerdir. Fakat Oranj prensinin dışarıya gittiği alarmı, anladığımız kadarıyla onları biraz kıpırdamalarına ve Brabant'ta Diest'e kadar bazı kuvvetleri göndermelerine sebep oldu.

Hollanda kalyonlar ve Dunkirk ve Ostend gemileri arasında yapılan son deniz savaşında (size daha önceden bildirmiştim) alınan esirlerin (onlara hiçbir zaman merhamet verilmemektedir) 22'sinin Rotterdam'da ve altısının da Enchuysen'de yapılan bir idamdan dolayı, diğer taraftakiler intikamlarını bu ülke balıkçılarından aynı sayıda kişiyi asarak intikam almışlardır. 22'si Dunkirk'te 6'sı da Newport'ta. Sadece yaşamları için çalışan, şimdiye kadar ya tamamen bağışlanan ya da adil bir şekilde bizim yaptığımız gibi fidye alınan o zavallı adamlara daha önce hiçbir zaman gösterilmemiş bir aşırılıktı. Ve bu hareketin şeklinin daha kanlı sonuçlar getirebileceğini anlıyorum. Hâlihazırda kalyonlarında Flander'da olduğu gibi İspanya sahillerinden de alabildiği kadar çok balıkçı almaları ve getirmeleri için emir vermişlerdir. Orada görünüşe göre yeterli sayı bulmaları olası olup, kalyonlarının alışlagelmiş iyi kullanımından daha başka bir şey beklemiyorlardır. Aynı zamanda diğer taraftaki bütün güvenli geçiş belgelerini kesmeyi düşünmektedirler aynı şekilde [111] bu bölgeye gelen Cizvitleri ve rahipleri de hariç tutmayacaktır. Onlar insanların çok fazla balıkçısı olmakta ve buradakiler de o balıkçıların asılmasına karşı büyük bir deneme yapmışlardır. Sonra haklı bir şekilde onları özgür denizciler yapmaktan başka hiçbir düşüncesi olmayanlara karşı olabilirler.

Hollanda, yavaşlayan hâlâ ilerleyen Batı Hindistan Şirketinin, Doğu Hindistan Şirketinden olanlarla olan ihtilafları konusunda ilerlemesi için yeni bir ferman çıkardı. Bu da birbirleri üzerine maceraya girişen adamların cesaretlenirini soğutmuştur.

Lordumu bizim olaylarımız işe meşgul edeceğim. Bu prenseslerle ilgili olarak bilginize degecek daha iyi bir konum olmasını dilerdim. Zor talihi olanların devrimlerini bütün diğer *gens de bien*lerle daha sonra ciddi olarak dinleyeceğinizi biliyorum. Fakat *nudum advenit tempus*, her ne kadar çok yavaş getirseler de *unda cad ant* değildir ve her ne kadar özel insanlar için kötü bir tane olsa (Tanrı bilir), prensler için çok daha fazlası olsa da onların bütün rahatlığı budur.

General Veré'nin ona burada benim ellerimde, kendisini ve Manheim'dan getirdiği İngiliz askerlerini bu bölgelerde daha fazla kalmadan derhal İngiltere'ye taşımak için emri vardır Bu şekilde İspanya kralına en ufak bir haset konusu bile verilmeyecektir. Onun efendimiz Krala olan eğilimi ile İspanya'daki elçilerimizin Palatinatlara hem mülklerinin hem de onurlarının geri verilmesi için bir yol açılacağına dair yurttan sabit bir inanç vardır. Tanrı beni, neredeyse geçen hafta kollar olmadan

etkileninceye kadar, geçen hafta öldüğünü düşündüğüm taştan kurtarsın ve lorduma her zaman leydinizle birlikte sağlık ve bütün mutlulukları göndersin. Haghe 2 Aralık 1622

Lordumun en düşkün hizmetkârı

DUDLEY CARLETON

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Önceki mektuplarım ile lordumu, Bergen op zoom'un kuşatmasının kaldırılmasıyla biten bu son yaz savaşlarının sonucu ile bilgilendirmek konusunda başarısız olmadım. O zamandan beri bu bölgelere yazmaya değer hiçbir şey varmadı. Her ne kadar şimdi, Oranj prensinin hem yaya hem de atlı gücünün en büyük bir bölümü ile dışarıya gitmesi ile bir beklenti içinde kalmış olsak da... Kendisi bundan sonra, eğer planlarını tamamen bozmadıysa, çok engel çıkarabileceğinden şüphelendiğimiz (bir sürpriz olarak tahmin edilmiştir) şiddetli bir kar ile takip edilmiştir.

Lordumun Sir Francis Nethersole'a bazı mektupları Calandrini'nin paketinde Franckford'daki Mösyö Burlamachi'ye gönderilmiş olup (kendisi Francis Nethersole'dan o bölgelerden girişinde onun için gelecek mektupları alma ve açma görevi aldı) onun tarafından, Bohemya kraliçesine gelen eki görebilmem için onun tarafından o durumda bana gönderildi. Size şimdi ekselanslarının cevabı ile geri dönüyorum.

Sir Francis Nethersole birkaç haftadır İngiltere'dir. Orası kendisi, Heidelberg'in kaybı üzerine majesteleri tarafından o krala gönderilen mektuplarla birlikte İspanya'ya gönderilen Bay Porter'ın İspanya'dan dönüşünü bekleyecek gibi görünmektedir. Bu yazışma nezaketi sırasında Lordum Emperyalistlerin şimdi nasıl Manheim'ı aldıklarını ve şimdi de eğer hâlâ direniyorsa Bohemya kralının elinde kalan tek şehir olan Frankendal karşısında olduklarını duyacaktır. Her ne kadar oranın valisi önceki bir kuşatmada iyi bir şansa sahip olsa da şimdi eğer düşük ve zayıf askerleri ve az erzakları ile savunmak için burada tahmin edilenlerden daha uzun bir süre direnemezlerse bunun şimdi ne kadar iyi olacağı muallâktır. Zira orayı alacak olan Bavyeralılar ve İspanyollar arasında ciddi bir rekabet olduğu zaman mezkûrdan sakınmanın hiçbir anlamı yoktur.

Lordum General Veré birkaç haftadır Frankford'tan biri İngiliz diğeri de Hollandalılardan oluşan iki birliği ile bu bölgelere doğru gelmek için ilerlemektedir. Fakat Franckford'dan uzak değilken Hollandalılar isyan ettiler ve terhis oldular.

İngilizler lordumun dostluğunu Bremen yolu ile taşıdılar. Ve her gün onların ilk varacağı yer olan, Hollanda ile görüşmem ile onları majesteleri başka bir şekilde kullanıncaya kadar kalmaları için o sınırlara garnizon atanan Groning ve Friseland'dan haber bekliyorum.[112] Bununla ilgili olarak İngiltere'ye mektup yazdım ve her gün majestelerinin isteğini öğrenmeyi bekliyorum.

Bohemya kraliçesi, size olan mektubunu kapattıktan sonra Kont de la Tour'a yazmak için zaman buldu ve bununla birlikte bir tane de dul Leydi Leviston'dan bir mektup ile gönderdi. Buraya yeni varmış olan oğlu Glat'sın teslim edilmesinden sonra (Manheim'in teslim edildiği gün bırakılmıştı) kontun ve askerlerinin, Baron d'Anholt'un Katolik liginden olanlarla birlikte Munsterland'da onun yakınında oldukları Doğu Friseland'a Kont Mansfelt'e gitmiştir. İki orduda ödeme eksikliğinden dolayı kötü durumda olup, ordularını, birinden diğerine kaçırlar ve ikisinin de arasındaki zavallı köylüleri yiyerek meşgul etmektedirler.

Böylece lorduma leydinizle birlikte bütün mutlulukları diler, lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 5 Aralık 1622

DUDLEY CARLETON

Bay Sekreter Calvert'e; Haberlerle Birlikte

Dürüst Onurlu,

Onurunuzun makbul ve koruyucu 24 Haziran tarihli mektubunu bundan iki ay kadar önce almıştım. Sir John Finnet'ten bahanemin bilgisini ve cevabımın uzun süre ertelenmesinin, ağır ve korkunç bir hastalık ile alıkoyulma olduğunu duyduğunuzdan şüphem yoktur. Bundan kurtulduğumu zannederken huy çok erken bekleyerek bütün eklemlerime düştü. Bu da hem benim korkumu hem de sefaletimi arttırdı. Zira dokuz aydır kendime yardım edemedim. Her ne kadar bir el ve ayak hâlâ beni hayal kırıklığına uğratsa da (Tanrı'ya şükürler olsun) oturacak ve yazabilecek kadar iyi iyileştim. Bu tek başına eğer zamansızlık acımı arttırmamış olsaydı özellikle de niyetime çok daha az zarar verirdi. Çünkü bana uzun süre çalıştığım ve majestelerine iyi bir hizmet yaptığımı inandığım müzakerelerin krizi içinde düştü. Fakat bu bana hiçbir şey yapmayacak kadar baskı yapmadı veya aklımı kederlendirmede. Biraz topladıklarımı onuruza ayrı bir hesap olarak veriyorum ve bu mektup ise sadece sizden aldığıma bir cevap olacaktır. Size ilk olarak, başlangıçlarımı iyi kabulünüz ve yorumunuzdan dolayı gelen iltimasınıza ve bana verdiğiniz cesarete naçiz bir şekilde teşekkür etmek zorundayım.

Bunu sadece onurunuzdan aldım bu şekilde hiçbir zaman geriye gitmemeyi veya size beni yalanlama sebebi vermeyeceğimi umacağım.

Korsanlarla barış yapma meselesinde, hiçbir zaman majestelerinden bir antlaşma veya haber imasında bulunmadım. Fakat tam ters olarak İspanya ile yapılan sözleşme ve onur hususu olduğu gibi, onlara güvenerek yaşanacak kayıp ve küçük görülme şüphesi vardır. Ve ben de hâlâ onların yok edilmesinden başka sabit hiçbir güvenliğin olmadığı görüşündeyim. Fakat zavallı tüccarın gerekliliğini ve devamlı gördüğu hasarı görerek, majesteleri tam bir karar alıncaya bir şeyler yapıp zaman kazanmaya istekliydim. Ve buradaki vezirlerin görünüşte imparatorlarının ve kendi otoritelerini genişletmeye hazır olduklarını görerek, o yolu alma cesaretinde bulundum ve bu şekilde onların kul ve bizim de Bâbiâli'nin dostları olarak bizim denizdeki huzurlu ticaretimiz ve geçişimiz için kuvvetli emirler elde ettim. Bunun iyi bir sonuç aldığını umuyorum Halep'ten Tunus'taki bütün esirlerin salıverildiği ve Cezayir'de de aynısının beklendiğini ve tamamen sadakat sözü verdiklerini duydum. Her ne kadar buna majestelerinin padişaha yazdığı şikâyet mektupları üzerine ve benim genel talimatlarıma dayanarak, özel bir talimattan önce başlamamış olsam ve bunun için Lordlardan gelen bir mektup ile emir alsam da majestelerinin bunu iyi bir hizmet olarak kabul edeceğinden şüphem yoktur. Bununla ilgili olarak Lordumu uzun zaman önce bilgilendirdiğimden dolayı, aceleciliğim için özür diliyorum. Bu da korkunun benden çektiğinden ziyade tavır yönündedir.

Fransız elçisi bütün hareketlerinde olduğu gibi benim hakkımda da şikâyet etmekte çok aceleliydi ve her ne kadar can sıkıcı olsa da onurunuzun onu tanıyabilmesi için bazı olay ve durumları bildirmeme izin verin. Kendisi bana Türkçe olarak, Fransız, İngiliz, Venedik ve Hollanda elçileri adına yazılmış ve onların üçü tarafından hâlihazırda imzalanmış(buradaki kantarı ilgilendiren hiçbir şey değildi) [113] ve benim de imzamı talep eden, benimkinin onun altında bir yerde olacağını planladığı, Mısır beylerbeyine karşı bir şikâyet (İngilizler için işe yaramazdı) göndermeden önce bu konuda sıcak değildim. Onun okunmasını sağladım ve kendisinin bir öncelik çaldığını görerek affedilmeyi istedim ve bir sorun çıkarmaya isteksiz olarak nedenimi beyan etmekten sakınmak için yeni geldiğimi ve sarayın tarzı ve yöntemleri ile ilgili bilgisiz olduğum cevabını verdim. Fakat daha fazla bastırılmış olarak, Kahire'de ülkemizden hiçbir şey olmadığı veya orada ticaretimizin olmamış olmasından dolayı bana yanlış yapmamış bir adama karşı şikâyete imza atamayacağımı söyledim. Bu onu tatmin

etmeyecekti. Kendisi Hollanda elçisinden Sir John Eyre tarafından yazılmış ayısının bir suretini üretti ve bu yüzden onun örneğinin benim talimatım olduğundan yapmamı istedi. Eğer reddedersem özel durumlarda benzer bir ölçüyü bulacağım ile tehdit etti. İtiraf etmeliyim ki kendimin birleştirdiği birliği bozmak konusunda gönülsüzdüm ve bu yüzden onları genel amaçta terketmeyeceğimi fakat büyük kralların ve devletlerin vekillerinin bir arzda birleşmesinin uygun olmadığını gördüğümü, onun yerine herkesin ayrı olarak yazıp imzalaması gerektiğini ve onlarla birlikte sekreterlerimizi göndermenin daha çok otoriter olacağını düşündüğümü söyledim. Bu cevabı aldığı zaman reddimin gerçek sebebini idrak etti. Benim iyi tavırlarımdan dolayı onun içindeki zekâ bastırılmıştı. Fakat sonra kendisi büyük olağandışı hareketlere başladı ve benimle amacı konuşmak için Hollanda elçisini gönderdi. Kendisi benden örnekler ve nedenler ile ricada bulundu. Ben de ona majestelerinin hakkını ermemeye kararlı olarak geri döndüm. Bu neredeyse ona, onunla barış içinde yaşamak istediğimi ve kendisinin hiçbir zaman elde edemeyeceğini tahmin edecek kadar küstah olduğum için özür dilediğim sözünü gönderinceye kadar genel bir gedik çıkaracaktı. Meselelerin sakınılması gerektiği bir yer olan düşmanların arasında yaşıyorduk. Ben de kendi adıma majestelerinin emrettiği gibi [sorun çıkarmamaya] kararlıyım. Ona eğer bütün önceliği benim üzerimden alırsa onun üzerine hiçbir şey iddia etmemeyi teklif ettim. Bu şekilde ikimizde, efendilerimizi kızdırmayarak tedbir ile yönlendirebilir ve kendi aramızda sevgi dolu bir şekilde yaşayabiliriz. Bu çekişme görüntüsünü iyileştirdi. Fakat sık sık aptalca ve kibirli bir şekilde beyan elde edebilmek için çalışmış ve her zaman kaybetmiş olarak kalbi hiçbir zaman pes etmemiştir. Bu ve kendisinin bize büyük bir borcu olduğundan dolayı bana haset beslemektedir. Fakat ona sorunlarında yardım ettim ve kendisini sefil bir şekilde bulaştırdığı dikenlerden çıkardım. Fakat hiçbir adam onu mahvoluştan kurtaramaz. Kendisinin burada Türklere ve Hristiyanlara 200.000 dolara yakın borcu vardır. Ülkemize ise iki mahvolan tüccara batan yelkenlisinden dolayı 50.000 borcu vardır. Bırakalım bize olan paramızı ödesin ve o zaman da onunla eşit şartlar üzerine tartışalım. Özet olarak kendisinin her gün bana ihtiyacı olacaktır (evinden atılmaktan korkmaktadır) fakat benim hiçbir zaman ona ihtiyacım olmayacaktır. Zira kendisinin ne sarayda ne de şehirde efendisi için utanç ve onursuzluktan başka hiçbir güveni veya şöhreti yoktur. Benim hakkımda (her ne kadar bir meseleden sakınacak olsam da) eğer onu desteklememe yardım etmeye sebep verebilecek olan ağırbaşlılığı öğrenirse asla avantaj veya öncelik alamayacaktır.

Brüksel'deki antlaşmanın sonucu ile ilgili olarak ne benim ne de buradaki ya bizimkini tutan ya da hiçbir istihbaratı olmayan Venedik elçisi dışında hiçbir elçinin duyduğu bir söz yoktur. Zira bu on haftadır hiçbir mektup almadık. Bun için de isyanımız hiçbir amaca olur. Tanrı'ya majestelerinin çocuklarına onurlarını ve mülklerinin geri verilmesini, Tanrı'nın küçük sürüsünün güvenliğini ve Almanya'daki barışı sağlaması için dua ediyorum. Ellerin burada doludur. Fakat eğer bir amaç olsaydı en büyük düşmanı rahatsız etme fırsatım olurdu. Daha fazlasını söylemeye cesaret edemiyorum. Geçmiş ve gelecekteki haberlerimden onurunuz Bâbîâli'nin antlaşmalarının ve onlara dayananların, onlarla ilgilenmeyeceğimiz kadar ihmal edilmeyeceği toplayacaktır. Onurunuzun onları bilgilendireceğini ve beni savunacağını var sayarak majestelerine veya prene mektup yazamayacağım. Umumî meselemin bildirilmesi için başka hiçbir yol kalmadı. İtiraf etmeliyim ki, sizin şifrenizi Lordum amirale kullanarak gerekliliğin getirdiği kötü bir tavırda bulunmuş oldum. Bunu şimdi yeniden ödünç almak zorundayım. Fakat onurunuz onuruza eğer bu şifrenin sadece özel değerli bir sırrı örtmek için kullanıldığını belirtmezsem, içeride sırlar yazdığımı tahmin ederek bundan imtina etmenizden bu şekilde de kendime dezavantaj getirmekten korkuyorum ve sizi de diğeri için lorduma sevk etme cesaretini göstereceğim. Bazen onurunuzun talimatları ile bu karanlık yürüyüşte aydınlatılmaktan çok memnun olacağım ve her zaman küstah bir şekilde hata yapmaktansa itaat etmeyi tercih ederim. Eğer burada karıştığım bütün işlerde bir hata yaptıysam beni bilgilendirmeniz için ve bu şekilde özre sürüklemeniz için yalvarıyorum. Sizi sebepsiz yere rahatsız etme cesaretinden daha fazlasını keşfedeceğim.

[114] Eşim onuruza ve leydime sevgi dolu anmanız için naçiz bir şekilde teşekkür etmektedir. Kendisi sizin ailenizin arttığını duymayı ummakta ve onunla dedikodu yapmaktan memnun olacaktır. Kendisi bunu yapamayacağını görerek, onunla konuşmayı hiçbir mesafenin engelleyemeyeceği dualarında buluşacaktır. Ona her ne kadar başka bir hizmet yapamasam da en azından âmin diyeceğim. İstanbul 12 Aralık 1622

Onurunuz, bütün naçiz sevgi içinde

Bay Sekreter Calvert'e Gönderilen Haberler

İsyankâr asker imparatorluğun başı olan bu şehirde bile küstahlıklarını, bu saraydaki askerlerden bütün kazanç çalışmalarını yapmalarını, çok büyük olan camii gelirlerinin memurları olmaları ve gümrüklerden vergi almaları isteyecek ve tahammül

edilemez hakaretleri yapacak kadar küstahlığın zirvesine gelmiştir. Vezirler onların hiçbir şeyini reddetmeye cesaret edememektedir. Bir yasak olmaksızın, yasalarına aykırı olarak sokaklarda içmekte ve açık günde birlikler halinde durmaktalar ve şaraplarını ödemeleri için bütün Hristiyanlardan haraç para almaktalar ve reddedildikleri zamanda herhangi bir ceza olmaksızın bıçaklayıp öldürmektedirler. Bizim finansörlerimiz ile şimdi gümrük evinde görevli olan bir sipahi arasında, tercümanım ona kendisinin mallar üzerine, miktarın üzerinde on şilin talep ettiği bir kefalet koymamasını gösteren imparatorluk hükmünü gösterdiği ve bunu hangi otoriteyle yaptığını sorduğu zaman kendisi “*Ben bir asker değil miyim*” diyerek hançerini çekti ve hükmünün bu olduğunu söyledi ve zorladı. Hiç kimse şikâyet etmeye cesaret edememektedir veya etse bile bu hiçbir amaca hizmet etmez. Vezir kendisinin onlara karışamayacağı, onların kendi krallarını ve bütün paşaları öldürdüklerini söylemekte ve bizim sabırlı olmamızı ve umum ile bir taraf taşımamızı istemektedir.

Venedikliler tarafından verilen küçük bir fırsat üzerine (kaptan paşa İzmir karşısına gitmektedir) kadırgalardaki yeniçeriler, bütün Hristiyan konsolosların evlerine saldırmışlardır. Bizimkisi, hayatlarını kurtarmak için çıplak bir şekilde İngilizlerle birlikte Amiral kadırgaya kaçmıştır. Evin aşağı kısmını yağmalamışlar. Kayıp 2.000 dolardır. Fransızınki daha fazladır ve Venediklilerin kaybı en azından 10.000’dir ve bir tanesini parçalara ayırmışlardır. General onları tehditlerle ve iknalarla yatıştırmak veya herkesin canını kurtarmak için büyük bir gürültü yapmıştır. O kadar ki, kendisi onların çılgınlıklarına razı olmadığı için ona sövdüler ve tehdit ettiler. Sonuç olarak kendisi kadırgalarını denize açacak kadar bilinçliydi. Aksi takdirde o yerdeki ticareti bitirmiş olmalarından korkarız.

Asya’da üç tane açık isyan vardır. Bir tanesi Bağdat’ta, diğeri Tauris’in oradaki İran sınırı olan Erzurum’da ve üçüncüsü de Mezapotamya’dadır. Buradaki vezirler bunun üzerini örtmektedir ve bilgi almaya, ateşi yakma ve herşeyi tutuşturma korkusundan dolayı bir hüküm gönderemeyecek kadar cesaret edememektedirler. Yakın zamanda gizli bir toplantı yapmışlar ve kendi aralarında uzlaşıp, bu umutsuz durumu iyileştirmek için antlaşma yapma sözü vermişler ve en iyi asker olan ve en çok sevilen Halil Paşa’yı veziriazam yapmışlardır. Onun makamına Davud Paşa’yı kaptan paşa yapmışlardır. Ve mevcut vezir İstanbul kaymakamı olmuştur. Ve baharın ilk günü vezir şahsen bütün kuvvetleriyle birlikte Asya’ya gidecektir. Bu amaç için, burada daha fazla sorun korkusundan dolayı buluşmaya cesaret edemeyerek Rumeli’ye bütün askeriyenin

Edirne’de hazır olması uyarısı için haber gönderdiler. Ve şehrin uzağındaki Çanakkale boğazından onları geçirerek eğer yapabilirlerse bu isyanları bastırabilecekler ve bu şekilde isyancıları bu harekete çekecek ve onları sadakate düşürecekler. Şimdi bu imparatorluğu tehdit etmeyen hiçbir belirti veya yıkılma tahmini olmasa da hiçbir zaman bu kadar gururlu veya her ne kadar içlerinden korkuyla sarsılsalar da kendilerine bu kadar güvenir görünmemişlerdi. Onların tek güvenliği, kendileri dışında hiçbir düşmanı tükenmiştir.

Hazine şu ana kadar tükenmiştir. Gelirler yönetimindeki her paşanın baskısı ile azalmıştır. Askerin hem maaşı ve hem de sayısı artmıştır ve erteleme konusunda o kadar sabırsızlardır ki, her kışlada gümrük vergilerini önceden almasının yanı sıra, para kazanmak için tahammül desteklenemez veya iki aşırılık arasında uzun süre dayanamayıp bulunamayacak olan para toplamak için çok fazla tahammül edilmez haraç faaliyeti vardır ve yeniçerilerde dizginlenmeyecek veya maaşlarının alınmasının ertelenmesine tahammül etmeyeceklerdir. Onların genel durumu budur.

[115] Buradaki özel olaylar içinse en büyük meseleleri, Erdel prensi, imparator, Lehistan, Tatarlar ve Moskova’yladır. Hepsinden umutları ve korkuları vardır. Bethlen Gabor daha önce belirtildiği gibi bir işgal tehlikesini saptırmak için bir zorunluluk olduğunu iddia ederek 116 içinde bir savaşa yönelmiştir. Elçisi yer yolu deneyerek bunun için çalışmış ve bunu takip etmiştir fakat eğer barışı yoksa hareket etmeye cesaret edemeyeceği Lehistan ile barışın tamamlanmasına kadar bir karar elde edememiştir. Fakat eğer buradaki arabuluculuk ile elde ederse kendisi, eğer herhangi bir yardım alabilirse, o krallığın geri kazanılma riskine girebilir. Kendisi zaten silahlanmış ve 102’yle son barışını yaptığı zaman, 50’nin hizmetkârın karşısında onu asla terketmeyeceğine sadece ona hizmet edebilmek için zaman kazandığına dair yemin etti.

Kendisi aynı zamanda 135 ile meşgul olmuştur. Fakat bunun şimdi hiçbir amaca hizmet etmediğini görmüştür. Ve zannedersem bu tür umutları ciddi olmaktan ziyade burada kendisine güven kazandırmak ve planlarını ilerletmek için kullanmıştır. Fakat bu onu 182 ile büyük bir şüpheye ve tatsızlığa atmıştır.

Buradaki antlaşma içinse, henüz işinde çok az ilerlemiş olan Barasky dükünün varışından beri ve Moskova’dan gelen bazı diğer teklifler, vezire büyük bir gösteri yapma ve bir sonucu erteleme fırsatı vermiştir. Her ne kadar ilk gelişinde en az 1200 kişiden oluşan, aralarında yanlış ellere bir rehine olarak koymak için fazla iyi olan pek çok lordun ve kaliteli adamın olduğu büyük (belki de çok fazla) bir kabile ile gelmiş olsa

da kabaca kabul edildi. Kendisi de aynı zamanda mektubuna dezavantaj getirecek şekilde çok sert başladı. Aksi bir yaşlı tilki olan vezir, ikinci ziyarette onunla kavga etti ve ona kaba sözler söyledi. Kendisi de bunları çok kötü olarak aldı ve bir süre için buluşmayıp savaş açma tehdidinde bulundular. Dük kabul edildiği zaman müftü aracılığıyla uzun sürmeyecek yeni bir uzlaşma yaptılar. Zira iş konuşmasının başlangıcında vezir kesinlikle Boğdan prensini veya Kantemir Mirza'yı görevlerinden azletmeyi reddetti ve o talebi küçültmek için söz verildiği gibi kürkten 300.000 dolarlık bir hediyeye kadar bir haraç istedi. Dük bunun Hotin'deki maddelerde kapsamadığını ileri sürerek reddetti. Bütün suretler Dilâver Paşa'nın ve Osman'ın ölümüyle birlikte ölmüşü ve Türkler de bunu üretemezlerdi. Sonuç olarak kendisinin görüşmesini yapmasından önce kendisi o prenslerin azledilmesini talep etmeyi bir kenara bırakmaya ve maddelerini ve talimatlarını göstermeye ve 60.000 dolarlık bir hediye vermeye zorlandı. Ve bu şekilde görüşmesini yaptı ve mektuplarını onurla teslim etti. Fakat bir kelime konuşma rahatlığı olmadı. İmparator kendi rolünü oynamaya başlamış olup vezirler ondan çekilmesini istediler. Bu şekilde kendisi bugüne kadar her gün maddelerin yazılacağı, esirleri ve mektubunu alacağı sözleriyle kaldı fakat hiçbir şey uygulanmadı. Onlar için kendisinin para ödemek zorunda olduğunu düşünüyorum. Diğerleri içinse 135'i kızdımış olarak kendisini bulup, şimdi barışta kapsanmak isteyen Bethlen Gabor'dan bir cevap gelinceye kadar ertelenecektir. Fakat [Bethlen Gabor'un isteği] kabul edilmeyecektir. Vezir onu bir vassalı ve valisi olarak öne sürecektir zira kendisine (burada her ne kadar aynı şartlarda hiçbir zaman beyan edilmese de bir suç ortaklığı vardır) Boğdan ve Eflâk prensleri kadar değer göstermektedir. İmparator hiçbir zaman onun tarafından hakarete razı olmayacak, 182'ye ona hakaret etmekten memnun edilmiştir, fakat diğerinin tavsiyesini talep ederek bütün hak onun ve Hristiyanlığın durumunun önceliklerine sahip olan 102'ye zarar verecek bir prens ve eyalete maruz kalmaktan vazgeçirilmiştir. Kendisinin bu umumî hareketi 151 ünvanı ile güçlendirilmiştir. Fakat Bethlen Gabor'un buna razı olup olmadığı bilinmiyordu. Diğer yandan eğer bir kere o şartlarda teklif edilseydi 181 Bâbîâli'yi rahatsız etme korkusundan dolayı bunu reddetmeye cesaret edemezdi. Bu yüzden bu meseleden tamamen sakınılacaktır. Bu amaç için kendisinin efendisine, onu bırakılması ve kesin bir itaat veya memnuniyetsizlik aşırılıklarına düşmektense kendi barışını yapmaya ikna etmesi için bir kurye gönderdi. Bu dükün mektubunu geciktirmekte olup, ona büyük memnuniyetsizlik getirmektedir. Bethlen Gabor'un neye karar vereceğini ön

göremiyorum. Eğer şartları kabul ederse, kendisinin bundan sonra nasıl * olarak değer vereceğini veya herhangi birisinin onunla o şartta anlaşacağını bilemiyorum.

Lehistan ile barışın sonucu meselesinde ise iki tarafın da savaşa uygun olmadığına dair şüphe yoktur. Fakat aynı zamanda Moskova'da yeni gelen elçisi ile bazı rahatsızlıklar vermişti ve padişaha, Osman'ın yedi yıllık savaş yapma, Lehistan'a bir orduyla girme ve bölme sözüne göre savaşı devam ettirmesi için baskı yaparak Hristiyan olmayan bir kalbi açığa çıkarmıştır. 14 yıllığına barış yapılmasına rağmen, Moskovalı Türklerin büyük işgalini görünce [116] yeteri kadar kötü isteklerini ve ganimeti paylaşmaya hazır olduklarını göstermişlerdir. Fakat şimdi değişiklikleri görerek, Grand Dük, onlara sunduğu avantajı hatırlayacağından korkarak elçiyi buraya barıştan vazgeçirmek veya antlaşmada kapsanmak için göndermişlerdir. Bu Bethlen Gabor, Moskova ve Tatarlar tarafından Lehistan'ı yutmakla tehdit edilen Türkleri yükseltmiştir.

Moskova, Osman'ın işgalinden önce Lehistan'la 14 yıllığına barış yapmıştır ve kendisi tarafından antlaşmayı bozmaya ve kendisinin savaşı yedi yıl devam ettireceği ve onlar kapsanmadan hiçbir antlaşma yapmayacağı sözü üzerine ülkeyi işgal etmeye etmiştir. Bu konuda aynı zamanda İstanbul Patriği tarafından heyecanlandırılmış ve bağışlanmıştır(zavallı adam, Padişah tarafından istenmiş olarak bunu vermemeye cesaret edememiştir.) İlk olarak kendisi onun sadece genç bir adamın patirtisi olduğunu görerek barışı bozamayacağını söylemiştir. Fakat Türkleri Lehistan sahasında ve sınırında görünce avantaj elde edebileceğini ummaya başlamıştı ve bu yüzden mezkûr şartlar üzerine Osman'a savaşa girme sözü verdi ve bu amaç için Lehistan'a üç şey talep eden bir elçi göndermişti. Bunların ilki Lehistan prensi seçilmiş Moskova Dükü'nün ünvanını tanıyacaktı. İkincisi son savaşlarda alınan Litvanya'daki bir bölgeyi geri vereceklerdi. Sonuncusu ise barışın daimi olacak olmasıydı. Eğer bu şartları reddederlerse, kendisinin bir orduyla ülkeye gireceğini ve alabileceği ne varsa alacağı tehdidinde bulundu. Elçi sınırlara vardığında, Lehlerin Türk'ü Hotin'de püskürttüğünü duyduğu zaman geri çekildi ve bir barış antlaşması yapıldı. Bunun üzerine hasta olduğu numarasını yaptı ve onu bu haber ve eski talimatlarına dair bir posta ile geri gönderdi. Bu değişiklik ile yeni bir eski talimatlarını geri gönderdi. Kalmış olduğu şehrin valisi biraz şüphelenerek, haberciyi, mektupları ve paketi ele geçirdi ve onları krala gönderdi. Bu adam efendisine soyulmuş olarak geri döndü ve ikinci kez gönderildi ve bu sefer başka bir tarz, tebrik mektupları, memnuniyet ve bütün yardımlar ve barışın devamı ile

[Lehistan] tekrar geri gönderdi. Bunlarla birlikte elçi saraya gitti ve görüşmesini yaptı. Kral da eğer haberi samimiyse çok makbul olduğu cevabını verdi. Fakat bunun dalgalanmış bir ihanet olduğunu bildiğini ve Moskova'dan niyetlenilene güveni olmadığını söyledi ve bu yüzden ona gitmesini emretti. Elçi itiraz etti ve Şansölye kendi mektubunu ve efendisinin talimatlarını getirinceye kadar haberinin itibarını temin etmek için yemin etti ve her yolu kullandı. Ve böyle utanç verici bir şekilde azledildi. Bunun üzerine Bâbîâli'ye gönderilen bu diğer posta da barışı engellemek ve bir işgal için bütün yardımlarını önermek içindi. Bu sırada Moskova kendini güven altına almak için hiçbir yolu ihmal etmemişti. Fakat iki elçiyi yenileyerek, şimdi yenilen tasdik edilen Lehistan'la bir barış elde etmişti. Lehler onun [Moskova'nın] diğer teklifinin bu sarayda ne etki yaratabileceğini bilmeyerek kabul etmeye daha istekliydi. Bu şekilde şimdi Moskova elçisi hâlâ beklemekte hayat suyundan içmekte ve gitmek için havayı beklemekte ve kabul edilen önceki teklifinin üzerini örtmektedir. Böylece herkes yasal olduğu gibi *regnandi causa* kendi çıkarını takip etmektedir ve herkes Türklere antlaşmalarında yardım etmek için anlaşmıştır.

Torne kontu Türklerin kullandığı 182'nin 116 Kralı olmasını Bethlen Gabor'a 135'in kralı olacağı şartıyla Bethlen Gabor tarafından yapılan antlaşmaların ve tekliflerin bir parçası olmasından dolayı üzerindeki hasedi ağır bulmuştur. Her ne kadar büyük varsayımlar olsa da Bethlen Gabor'un böyle bir teklifte bulunduğunu düşünmüyorum. Fakat vezir 182 yi azaltmak için yaptıklarından daha fazlasını yapınca, elçisiyle birlikte kendisi bütün müzakerelerden çekildi ve Barasky dükü ile tekrar uzlaşmak ve kendini o rezillikten temizlemek için herşeyi yaptı. Kendi adıma Bethlen Gabor'un o tür bir işte çok ketum olmasından dolayı o krallığa karşı herhangi bir çalışma hakkında masum olduğuna inanıyorum. 102'ye karşı bir düşmanın yapacağı bütün çalışmaları yapacağını reddetmektedir. Fakat eğer Bethlen Gabor'un şimdi şüphelenildiği kadar çok ileri gittiyse bu konuda bilgisiz olduğunu ileri sürmüş ve bu yüzden Hristiyan prensler nazarında şöhretini kaybetmemek için açıkça bütün antlaşmayla hiçbir ilgisinin olmadığını ilân etmiştir. Fakat özgür bir adam olarak Lehistan tarafından Almanya'ya gitmek istemektedir ve zannedersen 182'den bir güvenli geçiş belgesi sözü alacaktır. Kendisi cesur bir beyefendidir ve ben de kendisinin zekâsı ve ruhunun biliniği kadar tehlikeli olan Bethlen Gabor tarafından kandırıldığına inanıyorum. Eğer Prens Elektör antlaşmasında onu kapsamazsa hiçbir umudu yoktur.[117] Ve bu amaç için benim majestelerine ricacı olmam için baskı yaptım.

Fakat ben de onu majestelerinin, şu anki arabuluculuk şartlarında onu alamayacağına dair açık bir cevap verdim. Kendisinin İngiltere'ye gelmek için açık bir arzusu vardı. Kendisinin bu konuda da görüşünü değiştirttim. Ve eğer ilk mektuplar üzerine kendisini tamamen unutulmuş bulursa, umutsuzluğun onu Bethlen Gabor'a çekeceğini düşünüyorum. Orada son günleri çok sıkıldığı sürgün için de geçirebilir.

Son mektubumda belirttim, 135 tarafından Bethlen Gabor'a yapılan teklif savaştan sonra isyankâr asker tarafından gelmiş ve her ne kadar bu şekilde Bâbiâli'de avantajlı hâle getirmekten memnun olsa da 102'ye karşı yardım elde etme umuduyla reddedilmiştir. Şimdi sadece onlarla barış içinde olmayı hedeflemektedir. 182'nin sözlü olarak vereceği, fakat yazılı olarak vermeye zorlandığı talimatlarının suretini gönderdim.

Henüz tamamlanmayan barış maddeleri başka bir mesele olacaktır. Majestelerinin emrine göre ona pek çok iyi hizmet yaptım. 136'nın ve kendisinin de bunu majestelerine söyleyeceğinden şüphe etmiyorum. Kendisinin bütün müzakerelerini bana bildirme ve benim tavsiyemi alma emri vardı. Kendisi de bunu uygulamıştır. Ve o ve Hristiyan prenslerin diğer vekilleri arasında sadece barışa ikna ettim ve onları uzlaştırmaya çalıştım. Çünkü bir üçüncünün ikisine de karşı avantaj sağlayabileceğini gördüm.

Hastalığım dolayısıyla onu henüz ziyaret edemedim. Fakat bunu ertelememeye kararlıyım. Çünkü kraldan bir mektubu vardı ve söylediği üzere mesaj ile yapamayacağı bana bildirmesi gereken başka şeyler de vardır.

İmparatorun bir habercisi veya küçük elçisi yoldadır ve daha büyüğü de harekete hazırdır. Bu toplantı Türk'ü Asya'daki planını takip etmesi için yüreklendirecek ve güven altına alacaktır. Tanrı herşeyi onun zaferine yönlendirsın. İstanbul 14 Aralık 1622

Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

4 ay kadar önce onurlarınızdan iki tane mektup aldım. Onların içinde, majestelerinin Levant ve İspanyol denizlerinde ticaret yapan kullarının, Cezayir ve Tunus korsanları tarafından her gün maruz kaldığı sefil kayıplara dair alâkanızı belirtip, bana Ekselanslarının adına, hem orada esarete tutulan mahkûmların teslimi ve zamanla oraya gelecek tüccarların güvenliği için acil ve hızlı bir yol almamı emretmiştiniz. Ve hâlihazırda, sizin tarifinizden önce, acil ve mevcut gerekliliği görerek majestelerinin ve onurlarınızın iznine güvenerek geldiğini umduğum, onurlarınıza ne yaptığımı

belirttiğimden dolayı o konuda görevlendirilenlerin geri dönüşüne kadar size doğrudan bir cevap veremeyecek olup sizi boş konuşmalarla rahatsız etmekten imtina ettim. Fakat onurlarınız o amaçla ilgili olarak hesap alacaktır. Onurlarınız son mektubumda maktul ve bu imparatorundan, Bâbîâli'nin bütün vezirleri ve büyük memurları tarafından desteklenen, size de çift suretlerini gönderdiğim, o hırsızların dizginlenmesi ve onları padişahın vasalları olarak majestelerine yapılan kapitülasyonlara sadık tutmak için kuvvetli emirler elde ettiğimi bildirdiğimi hatırlamak isteyeceklerdir. Onları bu sarayın bir hizmetkârı olan, bir İngiliz'in de eşlik ettiği yeterli ve yetenekli bir Türk ile bir kadırgayla gönderdim. Bu şekilde [İngiliz] diğerlerinin hareketlerinin samimiyetini görebilir ve sonuçla ilgili olarak doğru haberi verecektir. İlk olarak Tunus'a vardılar ve orada valiye, paşaya ve diğer memurlara gönderilmiş ferman ve mektupları teslim ettiler. Bir toplantı düzenlendi ve padişahın isteği belirtildi. Bu da biraz tartışma ve itirazdan sonra yayımlandı ve bütün sadakatle birlikte kabul edildi ve onlar tarafından bizim ülkemizden hiçbir geminin onlarla savaşmayacağı veya düşmanlarına mal taşımayacakları şartıyla birlikte İngilizlerle denizlerde iyi ve sabit bir barış tesis etmeye ve sürdürmeye söz veren resmî bir yazı yazıldı ve imzalandı. Bu madde benim bilgim olmaksızın eklenmiş olarak burada tekrar sorgulanacak ve onların gürültülü anlayışlarının mantığa ehliyetli olduğu ölçüde halledilecektir.[118] Her zaman kârlı soygunlarını devam ettirmek ve desteklemek için bir fırsat bulmaya isteklidirler. Vali istekli bir şekilde hizmet edenler ve onların olanlar dışında o yönetimde birkaç tane olan köleleri salıvermeyi amaçlamıştır. Sadece on dört tanesi bırakılmıştır. Onların pek çoğu valiye ait olup, topçu ve iyi hizmete uygun adamlardan oluşmaktaydılar. Onlar bir Venedik gemisine bindirilmişlerdir ve onların majesteleri için dua etmek için geri döndüklerini umuyorum. Elde edemediği bazı özel adamlar için onları parayla aldıklarını iddia etmişlerdir. Bizim de aksine dair bir kanıtımız yoktur. Buna rağmen onlardan bir tanesini ve diğerini de benim tarafımdan kendi adımıza bir taahhüt olarak orada tesis edilen konsolosa teslim etmeye söz verdiler. Ve bilgilendirildiğim kadarıyla, özgürlükleri için bütün gayretimle çabalayacağım 20 gönüllünün üzerinde o şehirde başka kişi kalmamıştır. Onların içindeki iyi niyetin bir işareti olarak (her ne kadar haydutlar için emin olamasam da) temsilcilerimin validen Bay Leat'in malları için 1500 Venedik altını aldıklarını bildirmeyi atlayamam. Kendisi eğer samimi bir şekilde itaat edecek ve barışı sürdürecektir olmasaydı bunları tutabilirdi. Bu şehirde ve bağlı köylerde son hastalıklardan dolayı 200.000'in üzerinde insan ölmüştür. Bu da aynı zamanda bazı

İngilizlerin, kaptanları Ward ile sefaletlerinden (belki de daha kötüsünden) kurtulmalarına yardım etmiştir. Ve bu da belki şu an orada bu kadar az bulunabilmelerinin sebebidir. Ve geri kalanı da, denizi hâlâ igneden iplik geçireceği kadar zorlukla gitmeye devam eden kalyonlardadır. Bu limana ait 20 ve 36 parça arası bir miktarda top, tam sayıda adam ve her türden mühimmat taşıyan iyi donanımlı 23 gemi vardır. Oradan Cezayir'e devam ettiler ve benzer bir tavırla kendileriyle birlikte getirdikleri otoriteyi yayımladılar. Fakat bir divan toplanınca benzer bir sonuç çıkmadı. Zira oradaki meskûnlar ilk olarak hükümlerin sahte olduğunu veya en azından buradaki değişiklikler ve sorunlar esnasında para ile elde edildiğini iddia ettiler. İmparatorlarının onları duymadan düşmanlarına herhangi bir alâka göstereceklerine inanmadılar. Ve böylece ne sadakat sözü verdiler ne de bir adamı serbest bıraktılar. Fakat karşılıklı suçlama ile özellikle de majestelerinin, ölümcül düşmanlarına katılan son filosu tarafından yapılan pek çok kayıp ve zarar ve (söylediklerine göre) şehre ateş ettiklerinden dolayı bizi suçladı. Türk buradan onları ciddi bir şekilde, padişahın kulları olarak itaat edip etmeyeceklerine doğrudan bir cevap vermelerini istediler. Bu zorlukta mevcut bir barışı kabul edemeyecekleri gibi, bağlılıklarını da reddetmeye cesaret edemiyorlardı. Fakat buraya kendi zararlarını bildirmek için görevliler göndermeye ve imparatorun isteğini kendi ağzından duymaya karar verdiler. Bu görev için görevlendirilen on müftü, 7 memur ve iki tane de önemli Magrıp, benim vekillerimle birlikte geldiler. Bu şehirde esaret içinde olan 800 kadar zavallı adam vardı ve 400'e yakını her türden 60.000 kişiyi öldüren hastalıktan dolayı yeni ölmüştür. Gemiler hakkında ise en azından iyi donanımlı, 70 yelkenli vardır. En azı 20 parça top taşımakta ve 50'ye kadar çıkmaktadır. Bunların yanı sıra depolarında işe yaramaz bir şekilde doğanlardan iyi şahinlere kadar 500 iyi demir topumuza sahiptirler. Onurlarınız o zaman onların artmasının bu düşmanların hâlihazırda kuvvetlerinin kendilerini deniz üzerinde değerli olarak gören bazı prenslerin kuvvelerinde eşit olacağı zaman onların ticaretimiz ve gemiciliğimizin düşüşü için ne kadar büyük bir tehlike yaratacaklarını düşünecektir. Bu amacın Cezayir'de yapılamadığı için üzgünüm. Zira burada onları daha sert şartlara ve kendi kötü niyetlerinden daha hızlı zincirlere bağlayacağımdan şüphe etmiyorum. Henüz karşılaşmadık. Fakat ben onların karşılanmalarını hazırladım ve ilk görüşmelerinde sert bir uyarı almalarını sağladım. Vezir istikrarlı olacağını iddia etmekte ve herşeyi güvenli bir şekilde halledeceğine dair söz vermektedir. Onların samimi bir şekilde mesele ile ilgileneceklerine inanıyorum. Zira majestelerinin

donanmalarını, İspanya ile birleştirmeye zorlamaya ve onları o denizlerde görmeye istekli değillerdir. Fakat bunun ne kadar süreceği konusunda sorumluluk alma cesaretini gösteremiyorum. Zira her ne kadar Bâbîâli'nin bütün otoritesini omuzları üzerine yükleyeceğimden emin olsam da onlar da bu imparatorluğun eteğine bir şekilde dayanmaktadır ve tamamen sadakat içinde değildirlir. Ve son olarak hırsızlık içinde beslenen bu tembel haydutların başka nasıl bir meslek ile yaşayabileceklerini bilmiyorum. Bu yüzden benim sonucum en emin yolun ateş ve kılıç olduğudur. Bunun da masraf ve mesafe dışında başka bir zorluğu olduğunu düşünmüyorum. Fakat kendimin bu kadar onurlu ve güvenli bir çözümden umutsuz olduğumu görerek, onurlarınızın emriyle başlattığım bu hareketi, eğer en iyi tedavi olmasa da en azından nefes almak için en iyi kullanıma getireceğim.

Henüz onların ne şartlar öne süreceklerini bilmiyorum. Fakat onlara *sui juris* olarak hiçbir değer vermeyeceğim. Bunun için Bâbîâli'yi onların adına kabul edeceğim. Onurlarınızın, daha fazla emrinizi ve onayınızı alana kadar benim tedbirimi kabul edeceğimi umuyorum. [119] En büyük zorluk bizim azim gemilerimizden herhangi birisi ile karşılaştıkları zaman rüzgârı almak ve birlikte konuşmakta olacaktırlar. Zira bunlar kalyonlar olup şartlar üzerine dayanacaktırlar. Dürüst adamlar, iyi bir kavgadan iyi bir şekilde temin edilmiş olup buna katlanmayacaktırlar. Fakat onların geleneği olduğu gibi kendilerininkini tutmayacaklar ve hiçbir adamın sığınağın altına gelmeyip ateş edecekler ve ilk olarak başlayacaktırlar. Bu da yeni bir kavga ve ihlal getirecek ki bu adamlar da her zaman güzel bir bahane arayacaklardır. Fakat biz kendimizi hem adiliğin hem de inadın aşırılıkları arasında bir ılımlık ile tamamlayacağım. Böylece onurlarınız da teslis haneye iyi bir barışa dair bir olasılıktan haberi olabilecekleri şekilde derhal belirtebilirsiniz ve bu şekilde de onlara fırsat vermeden önce sert efendilerimizin sabrı olabilir. Ve bundan sonra şartları göndereceğim zaman, benim çabalarımın kendi dik başlılığımızdan dolayı meyvesiz olmaması için olanlar basılabilir ve itaat edilebilir.

Bundan bahsettim çünkü Tunus barışı kabul edildikten ve imzalandıktan sonra kadirganın geri dönüşünde, Fansızlar tarafından alınmış ve onların ve biraz da bizim malımızı taşıyan Provance'taki Tolon'dan bir gemi bir kalyon tarafından takip edilmekte ve rüzgâr beklemekteyken, onların dost mu düşman mı olup olmadığını bilmeden 40 parça ateş ettiler. Türkler de bu fırsatı onu 4 saatlik savaştan sonra almak için kullandılar. Aksi halde bunu yapmayacaklarını iddia ettiler. Ertesi gün bu kadirgayla ve benim vekillerimle denizde karşılaştılar. Onlar da uzakta olmayan bir

yerde filosuyla demir atmış olan Amiral Sampson'a şikâyetinde bulundular. Kendisi barışı itiraf etti, fakat şimdi yeniden bozduğumuzu öne sürdü. Böylece ilk olarak tanık taşıyıp özgürlüklerine dair söz verdikleri 5 İngiliz ve 5 Hollandalı dışında herkesi serbest bıraktıksalar da bütün malları aldılar. Sadece gemi ve toplar küçük bir rüşvet karşılığında geri verildi. Onurlarınız bu örnek ile onların bir kavgayı ne kadar kolay kabul edeceklerini anlayacaktır. Bu yüzden eğer barış istiyorsak, barışı bir cesaret için kaybetmemeliyiz. Diğer bütün şartlara, dezavantaj getirmeyecek şekilde en iyi tedbirim ile bakacağım. Ertesi hafta iş hakkında toplanacağız ve gelecek posta ile lordlarıma antlaşma ve majestelerine onur ve memnuniyet getirecek bir sonuç göndereceğimden şüphem yoktur.

Lordlarımin hem majestelerine benim için koruyucu bir haber vereceğinizi hem de çabalarımı kabul edeceğini varsayıyorum. İlk defa bu adamların şahsen Bâbîâli'de hesap vermelerini elde edecek kadar çok dayanak elde ettik ve orada sadakatleri için kendilerini bağlayacaklardır. Ve eğer bu ip de onları tutmayacaksa, onları hak ettikleri bir şekilde kendi kafalarına çektikleri yıkımın felaketinden başka hiçbir şey bağlamayacaktır.

Bu konuşmanın beklenmedik bir genişliğe ulaştığını görerek ve olağan mektubumu doldurmak için sakladığım meselelerden dolayı tekrarlardan sakınmam için onurlarınız, beni eğer sizi buradaki büyük olaylarımız ve antlaşmaların haberi için, devamlı geniş bir hesap verdiğim Bay Sekreter'e gönderdiğim diğer mektuba sevkedersem beni affedeceklerdir. Lordlarımin orada burasının müzakerelerinin Hristiyanlık içerisindeki daha önemli hareketler ve değişiklikler üzerinde büyük bir etkisi olduğunu ve tamamen ihmal edilmemesi gerektiğini bulacaktır. Onurlarınızın bütün düşüncelerinin ve planlarının başarılı olması için dualarımin ve hizmetimin naçiz bir temsili ile veda ederim. İstanbul 25 Ocak 1622 Yeni takvim

Onurlarınızın bütün gözetiminde ve görevinde

Korsanlar meselesinde kendimi unuttum. Onurlarınıza yazdığım son mektupta, Levant Kumpanyasından bir emrim olmayarak veya bunun tek başlarına kendi işleri olduklarını düşünmediklerini aynı zamanda İspanya en büyük zararı taşıyan, onlarla ortak olan İspanyol tüccarları ve balıkçılara ve batı limanlarına olduğu için masrafıma ödenek yapmadıklarından dolayı bu masrafı kendim üzerime aldığımı bildirmiştim. Onlar yükü üzerlerine almayı ertelemektedirler. Onurlarınızın, daha çok bir ödül bekleyen benim bu masrafı taşımamın uygun olmayacağını düşüneceğinden eminim.

Geçmiş masraflar 600 pounddu. Ve eğer iyi bir son yaparsam sonuç olarak 3 veya 400 daha olabilir. Bunun için tülkenin çıkarında % 18 ile oturuyorum ve bu görevle sadece yemek yiyebilen ve içebilen beni mahvedecektir. Bana majesteleri tarafından emredilen diğer umumî işler için olan masrafımdan [120] her ne kadar hissetsem de bahsetmekten kaçınıyorum. Ve majestelerin iyiliğine ve onurlarınızın yardımına güvenmekten başka tüccarlardan bir rahatlama yoktur. Fakat taşıyamayacağım bu miktar için naçiz bir şekilde lordlarıma İspanyol tüccarlarına ve diğer ilgililere göndermeniz için yalvarır ve mantıklarınızda beni rahatlatacak ve masrafı alacak bir yol belirlemesi isterim. Aksi hâlde başkalarını beslemek için gezerken, kendi ekmeğimden olacağım.

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuz yazdığım 14/24 Aralık tarihli son mektuplarım (umuyorum ki) beni o tarihe kadar affettirmiştir. O tarihten beri sizi (acil bir mesele ile baskı görmemiş olarak) sizin kederiniz için çok haklı sebebinizi bölmekten imtina ettim. Onurunuz beni, bizimkinden daha büyük bir taşıdığınız düşündüğümüz sizin dışındaki her evi kıskandığımız itirafını onun hatırasına borçlu olduğumuzu görerek beni affedecektir. Fakat şimdi sizin kendi hikmetiniz sizin en iyi rahatlatıcınız olacaktır.

Uzun zamandır, burada Brüksel'deki antlaşmaların sonucu ile ilgili değişiklik dedikoduları üzerine majestelerinden yeni bir emir bekledim. Onurunuzun benim hakkımda kötü yorumda bulunmayacağını, Bâbîâli'deki çalışmalarımı ve tekliflerimi de gizlememe gerek olmadığını biliyorum. Hristiyan toprağında atılan her adıma, herhangi bir dürüst adam kadar haset duyacak kadar iyi ve vaftiz edilmiş bir kalbim olduğunu umuyorum. Fakat bana, açık bir haber yapabilmem için izin vereceksiniz ve beni savunacaksınız. Bunlardan benim için, eğer majesteleri adil bir savaşın sahteliği ile zorlanırsa, nasıl büyük bir saptırma hazırlamanın ne kadar kolay olduğunu görecektir. Her ne kadar Lehler ile bir ihlal arkadan gelecek gibi olsa da fırsat tamamen kaybedilmemiştir.

Onurunuz son mektubumda Zbarawsky dükünü onu şimdi birlikte Bâbîâli'ye gelmekte olan bu imparatorluğun o sınırını en iyi anlayan bir adam olan Kanijye paşasının Bethlen Gabor'un başka bir elçisiyle birlikte varışı beklentisi üzerine ertelemiş olan vezir ile biraz sorun ve memnuniyetsizlik içerisinde bıraktığını hatırlamak isteyecektir. Bu ertelemenin sebeplerine bakmayacağım, fakat mevcut şart üzerine ısrar edeceğim. Vezir 10 gün kadar önce bu paşayı dük ile antlaşması için vezir

tayin etti. Fakat Şu ana kadar onu ve onun beraberinde olanları iyi bir rehine olmasının güveninde olan Türklerin inadı yüzünden antlaşmadan çok uzaktırlar. [Türkler] tamamen Hotin’de yapılan maddeleri reddetmektedirler ve küstah taleplerle yeniden baŐlayacaklardı. Dükü’de sadece temel üzerine inşa etmekten başka otoriteye sahip olmadığından dolayı kesinlikle bunları reddetti ve onların arasındaki bütün antlaşma bozuldu ve hiçbir barış umudu yoktu. O kadar ki kendisi elçiliğini reddetmeye ve gitmeye karar verdi. Bu aŐırlık içerisinde, Türk’n düşündüğü başka bir plan vardı. Erdel prensine Macaristan’ın geri alınması için yardım ederken arkalarında bu kadar tehlikeli bir düşman olmasına gnlszlerdi ve barışın hem güvenliklerini güven altına alacaklarını hem de sonuçta Gabor’u da kapsayacakları için diğer amaçlarını da ilerleteceklerini görerek paşa bana haber gönderdi ve antlaşmayı yenilemek ve ihtilafları uzlaştırmak için fırsat verdi. Pek çok konuşmadan sonra onların arasında arabuluculuk yapmamı kabul etti. Yolu hazırlamak için kendi aramızda pek çok Şeyde uzlaŐtık. Ve bu konuda vezire de haber yapacağına ve iyi bir sonuca getirmek için çalıŐacađına dair söz verdi. Ertesi gün gittim ve dk ile paşanın(o günden sonra onu görmedim) evinde buluşmayı istedim. Ve orada veziriazamın ve divanın kararı, onun hatırı için antlaşmanın devam edeceği majestelerine çok saygılı pek çok kompliman ve bütün ihtilaflar da tamamlayıcı sesin benim olacağım kararıyla birlikte yayınlandı. Orada pek çok ihtilaflarını tartıŐıŐ olarak onları birkaç başlığa çektik. nemli olanları, bir tarafın Tatarlar için, diğer tarafın da Kazaklar için söz vereceği aynı talimat karşılıklı olarak verildi. İkincisini kelimeler ile açıklamak gerekirse “*Dosta dost ve düşmana düşman*” Türklerin açıkladığına göre iki tarafında aŐlatacađı bir savaşta karşılıklı ve gerçek bir yardımdı. Fakat bunu, iki tarafın da diğerinin düşmanlarına yardım etmeyeceği Şeklinde ılımlı hale getirdi. Bunu yine paşa, İspanya kralını, imparatoru, & hariç tutarak genişletecekti. Fakat biz de onlara bunun [121] Lehistan Krallığını Hristiyanlık topluluğundan ayıracağını ve hasetlere ve tenkitlere, belki de padişahın da aynı maddeden dolayı bağlı olacağı bir savaşa maruz bırakılabileceğini gösterdik ve böyle bir skandalda olmayı veya rıza göstermeyi tamamen reddettim. Ondan sonra sakinleŐtik ve detaylardan bahsetmeden bu noktayı sözlerin genelliği ile tamamladık. Bu da Türkleri sadece Erdel prensinin güvenliği için Lehleri prensi taciz etmekten veya imparatora yardım etme niyetine iyi bir Şekilde katkı sağlamıştır. nc olarak hediyeler ve barışın temini için Bbali’de daimi bir elçi konusunu da(dkn söz verme gücü yoktu)kolaylaŐtırıldıđ ve iki taraf adına da kralların temininden daha onurlu bir

bağlayıcılık olamayacağına karar verdik. Sonuç olarak herşeyin uzlaştırıldığını düşündük ve ertesi gün, yapılanın teminatı ile birlikte bana teşekkürlerini gönderdi. Ve ertesi gün Sultan Süleyman'ın Camii'nde krallığın bütün büyük memurları toplanıp orada maddeler yazılacak ve onların önüne majestelerinin onuruna barışın yapıldığı eklenecek ve orada yayınlanacaktı. Bu meclise aynı zamanda askerlerin başları da geleceklerdi. (onlar olmadan hiçbir şey yapılamaz) Ve sonuç sırasında bir sipahi yüzbaşısı, araya girdi ve o kardeşliğin adına, Zbarawsky dükünün bir çavuş gönderilinceye ve Lehistan'dan kralın ve cumhuriyetin onayı ile geri dönüncüye kadar rehine olarak tutulmasını talep etti. Bu herşeyi bozdu ve buna itaat edilmek zorundaydı ve bu şekilde meclis dağıldı. Bir kalabalığın danışıldığı bir yerden ne kesinliği beklenebilir ki? Bu haber elçiye gönderilmiş olup onu umutsuzluğa soktu. Onun mektuplarını istediler. Kendisi de bunu vermeyi reddederek, geniş otoriteye sahip olduğunu öne sürdü. Talimatlarını göstermeyi ve eğer ona güvenmiyorlarsa elçiliğini reddetmeyi ve gitmeyi teklif etmiştir. Kendisi bugüne kadar iki defa bana haber göndermiştir ve kendisini vazgeçme ve herşeyi tehlikeye atma kararından vazgeçiremedim. Bu şekilde birkaç saat içerisinde bir mesanenin patlaması ile bütün çabalarımız hiçbir işe yaramadı ve korkarım onları tekrar bağdaştırmak çok zor olacaktır. Buna rağmen her ne kadar eğer bu gerçekten askerden geldiyse nereden başlayacağımı bilmesem de iyi bir çalışmadan vazgeçmeyeceğim. Fakat Lehistan'ın düşmanı olan yaşlı vezirin bu ihlali planladığından ve suçu iyi veya kötü sonucu en iyi taşıyabilecek olan onların üzerine attıklarından biraz şüpheleniyorum. Bu karmaşıklıklar arasında ne haber vereceğimi bilmiyorum. Kendilerine iç yaralarını tedavi etmek için rahatlık vermemesi için Tanrı'nın bu insanların akıllarını çeldiklerini düşünüyorum ve korkarım herşey parçalara ayrılacak ve Kazaklar da bu gürültü üzerine Karadeniz'e girecekler ve sonra iki tarafta uygun olmadığı bir savaşa girecektir.

Eğer bu antlaşma başarılı olsaydı veya iyi sonuçla yenilenseydi Bethlen Gabor iyi yardımları elde etmiş olacaktı. Paşa, bana kendisinin Macaristan'daki iddiasından vazgeçmeyeceğini söylemiştir. Zira bunun için kendisinin hazırda 30 bin adamı vardır ve eğer bu olay onu rahatsız etmezse Nisan'da hamle yapacaktır ve bütün o bölgeleri tutuşturacaktır. Vekilleri şimdi o planın (ki pek çok destekleyicisi vardır) engellenmesinden korkarak hızlı bir şekilde kıpırdamaktadırlar ve onu yöneltile suçlamadan arındırmak için, kendinin bu imparatorluğun büyüklüğünü ilerleteceğine dair bir özür yayınlamışlardır. Bunu gördüm fakat henüz bir suretini elde etmedim bu

antlaşmadaki bazı şartlar ile kendisinin sadece bu devletin kulaklarını övgüler ve kibirler ile doldurduğuna inanıyorum. Ve eğer kendisi herhangi bir başka dost tarafından temin edilirse ilk olarak bunlar üzerine dönecek ve sonra da onlara ihanet edecektir. Lehistan'da bir evlilik antlaşması yapmaktadır ve onu koruyabilecek herhangi bir ittifaka eğilimlidir. Bunun sonucunun ne olacağı konusunda onurunuz fikrimi söylemem için bana izin verecektir. Eğer majesteleri herhangi bir savaşa zorlanırsa kendisi Almanya'daki herhangi bir prens kadar çok saygı duyulacak bir kimsedir. Zira kendisi en büyük düşmanı rahatsız etmek için gereçler bulacaktır. Türkler onu koruyacaktır, çünkü onun imparatora isyan edeceğinden korkacaktır ve kendisi de bir tanesinin düşman, diğerinin de onu ihmal eden iki taraf arasında durduğundan dolayı herhangi bir sığınağı arayacaktır. Fakat eğer majesteleri dokunursa kendisi temin edilebilir. Bana pek çok teklif yapıldığını itiraf etmem gerekmektedir. Özellikle de son konuşma da paşa tarafından. Kendisi bana majestelerine Prens Elektörün iddialarını muhafaza etmesini, bunun için bir ordu göndereceklerini yazmamı söyledi. Bu eğer reddedilirse kabul edecek başka bir Frederick bulacaklarını söyledi. Bu amaç için bir Bekir Çavuş'u Hollanda'ya göndermişlerdi. Kendisi Venedik'ten geçerken o devleti davet etmeyi de ihmal etmemişti. Bunlara ne bir alâka ne de rıza verdim. Kendimi daha iyi bir talimata[122] veya ilk talimatlarıma sakladım. Fakat hiçbir zaman (görünüşe göre) hak etmeyenlere iyi çalışmalar yapmadım.

İmparatorun Bâbîâli'ye gönderdiği haberci dört gün önce, onun adına işbirliğini bozmak gibi bir niyetin olmadığını ileri süren mektuplarla gelmiştir. Padişahın sorunlu sularda balık tutmayı seven düşmanlara kolay kulak vermemesini, tebrik etmek için gönderilmesi planlanan ve dostluğu tasdik etme gücüne sahip, Paskalya ile burada olmasına dair söz verilen elçi gelinceye kadar bütün şüpheleri ve aceleci düşünceleri ertelemesini istedi. Kendisi henüz bir cevap alamadı. Fakat Lehistan ile olan sorunlar bunu tatlılaştıracaktır.

Paşa ile buluşmamızdan iki gün sonra Zbarawsk Dükü'nü ziyaret ettim. Kendisi ilk görüşme için benimle yarışan, bunu da benim hastalığımda kolaylıkla yapabileceği Fransız elçisinin karşı koymasına rağmen buna karşı geldi. Fakat benden önceki dışında hiçbir zaman ona hizmet etmeyecekti. Bu şekilde öncelik göstergesini çalmayı umuyordu. Dike gönderdiği haberler de kendisine uygun bir şekilde buna girişti. Fakat ilk olarak beni kabul ederek beni onurlandırmak onu memnun etmişti. Bu şekilde henüz

Fransız ve kendisi karşılaşmamışlardı. Diğer bütün durumlarda majestelerine bir minnettarlık göstermek için çabalamıştır.

Onunuza Erdel prensinin mektubundan bir parça gönderiyorum. Bu şekilde onun planlarının ve umutlarının bir kısmını görebilirsiniz. Orada bahsedilen Petendus, onun Hollanda'daki elçiliğinden Prens Elektör'e yeni geri dönmüş bir hizmetkârdır. Her ne kadar en iyi payı Macaristan alacaksa da bütün girişimlerinin Prens Elektör için olduğunu iddia etmektedir. Fakat bu konuşmayı genişletmeyeceğim. Çünkü gelecek posta ile bir karar görmeyi umuyorum ve onunuza bütün müzakere hakkında kendi hükmünüzü verebileceğiniz gerçek bir haber göndermeye kararlıyım.

Majestelerin konseyindeki lordlara Tunus ve Cezayir'e gönderdiğim habercilerimin sonucu ile detaylı bir hesap verdim. Bu yüzden onları tekrar etmeme gerek yoktur. Fakat Hollandalının onlarla olan anlaşması hakkında sessiz kaldım, çünkü onların raporundan başka hiçbir kesinliğim yoktur. Onların iki gemisi Cezayir limanındadır ve oraya Hollanda ve ekselansları adına, mektuplarının açık bir şekilde okunduğu ekselanslarının adına gönderilen bir tür elçi getirmiştir. Ve bunların bildirdiğine göre filolarını her yıl İspanya veya İtalya sahilleri veya o tacın kulu olan Levant'taki diğer adalara bir hamle yapmak için birleştirmek konusunda anlaşmışlardır. Köleler ve ganimetin yarısı Magrıpların payına olacaktır. Diğer yarısı bölgelerle birlikte, Eğer Hollandalılar orayı tutabilmeyi uygun görürlerse onlarda kalacaktır.

Onurunuz bu karışıklık için affedecektir. Bütün bu haftayı hareket içinde harcadım ve yazacak zamanımı kaybettim. Kendimi, majestelerine onun hizmetine neyin fayda sağlayacağını düşündüğünüzü bildirmeniz ve geri kalanı da burasının dumanları olarak yumuşatmanız için ellerinize bırakıyorum. Her zaman onurunuzun naçiz hizmetkârı olarak kalacak birisi olarak sadece beni herhangi bir yanlış yorumlamadan değil, aynı zamanda beni bu karanlık içinde yönlendirecek hızlı bir cevaba tenezzül etmeniz için size yalvarıyorum.

İstanbul 25 Ocak 1622

Sir Dudley Carleton'a

Lordum

Sizden aldığım 19/29 Ağustos, 14/24 Ekim tarihli mektuplarla birlikte aldığım mektuplarla birlikte beni yaşadığım bu karanlık içerisinde bana bir doyuruculuk ve iştah vermek için gelen fakat aç bir karını dolduracak hiçbir şey getirmeyen kâğıt yağmırlarından daha bilgilendirici ve aydınlatıcı diğer haberlerinizi alınca çok memnun

oldum. Çok yolculuk ettim. Fakat hiçbir zaman buradaki kadar güneşin parlamadığı bir yer görmedim. Zira her ne kadar dünya da olsam da sanki dünyaya alâkalı değilmiş veya bu yerin düşünölmeye değmeyecekmiş gibi yaşamaktayım. Bu büyük değışikliklerde çok az haber veya talimat almaktayım. Sizinkiler, majestelerinin dışarıdaki bir vekilinden gelen ilkiydiler. Lordum da müteakip konuşmalar ile bende hata veya yetenek eksikliği yoksa ortak bir düşmanı getirmemek, onun yerine çok şüphelenilen birisini saptırdığımı ve bir tarafta çok hafif olacak şekilde antlaşmaları dengelemek için rolü herhangi birisi kadar iyi oynayabileceğimi görecektir.

[123] Lorduma yazdığım son mektup hatırladığım kadarıyla buradaki değışikliklerin haberi ve kısa bir süre sonra buraya Torne kontuyla birlikte Erdel prensinin bir elçisinin varmasıyla alâkalıydı. Oradan geriye bakmak zorundayım. İlk gelişlerinde ikisinin de bütün talimatlarını ve meselelerini bana bildirme emirleri vardı ve bu amaç için bir güven mektubu getirmiş olup, benim onlara katılacağıma ve bütün bilgilerini ve taleplerini destekleyeceğime dair büyük bir umuda sahiptiler. Fakat ilk yüz o kadar kötüydü ve majestelerinin, umumî barışa olan Hristiyan eğilimi beni o kadar sınırlamıştı ki, benim kulaklarım duymayı bıraktı. Ve her ne kadar veziriazam beni çağırmış ve bana bir beyanda bulunmam için baskı yapmış olsa da ne elçinin iddia ettiği şeyleri bilmediğimi söyleyebilirdim ne de majestelerinin iyi umutla Brüksel’de bir antlaşma yaptığını duyarken Almanya’daki barışı bozacak tekliflere göz yumabilirdim. Her zaman niyetleri sahtekârlık olan bunların yükü taşıyamayacaklar olarak, beni suçlamaktan daha iyi bir kapı bulmalarını engellemek için. Böylece herşeyi reddettim ve Bâbiâli’nin kararlarını geriye çektim. Her ne kadar, onun mahvoluşuna yol açmak için bir emirim olmaması veya onun düşmanlarını bu şekilde ilerletmenin uygun olmadığını düşünerek bununla birlikte Bethlen Gabor’u kendi mülkünde korumaya çalışmış olsam da... Böylece şimdiye kadar doğrudan emirlerimi takip ettim ve inine minnettarlık umuduyla girmeye cesaret edemeyeceğim aslanın ayağından bir dikenini çektim ve majestelerinin hizmetimdeki bu samimiyeti iletişime layık oldu. Fakat şimdi meseleler ve umutlar değışmiş olup, hiçbir şey tedbire bırakılmadığından dolayı ne yapacağımı veya neyi yapılmamış olarak bırakacağımı bilmiyorum ve kartalın yuvasını, karganın ki kadar ateşe vermek için iyi bir fırsatı kaybedebilirim. İkisi de yuvalarını yanabilir maddelerden yapmaktadırlar. Zaman yeterli olsa da ellerim ve dilim bağlıdır. Aksi takdirde (lordum) inanın ki vaftiz edilmiş kalbimin izin vermeyeceği ölçüde Hristiyan toprağının bir parçasını dahi riske atmadan ilginç bir saptırma çalışabilirdim. İlk olarak

kendimin bir itirazını almam gerekmektedir. Türkler bu ihtilaflarla onların savaşa uygun olmayacağı hükmünü verebileceğim kadar zayıflamış ve fakirleşmişlerdir. Alışık oldukları bir savaş için uygun olsalar bile şereflerinde düşmanlarını bununla tehdit edebildikleri doğrudur. Fakat en çok korktukları düşmanlarının yükselişini düşürebilecek yardımlar gönderebilecek olup o kadar düşük değillerdir. Ve şimdi fetihten ziyade kendilerinininkileri dengeleyerek güvenliklerine daha düşkünlerdir. Bunun yanı sıra hasta vücutlarda küçük bir delikle olduğu gibi bu isyanın bile dışarı çıkmak için küçük bir boşluğa ihtiyacı olacak ve bu şekilde yönetemediklerini buradan çekeceklerdir.

Torne kontuyla başlayacağım. Her ne kadar kendisi Gabor'un haberlerine iştirak etmekle şüpheli ve suçlanabilir dursa da, çok kısa sürede, onurunun zarar gördüğünü hissettiği zaman, hiçbir zaman Hristiyanlığa zarar verecek olan onlarla bir ilgisinin olmadığını veya onları öyle anlamadığını belirtmiştir. Böylece kendisi temizlemek için umumî müzakereden çekilmiş ve şimdi en sonunda ikinci bir elçinin varışı üzerine onlarla birlikte saraya gitmemiş olsa da kendisini, onu pislige zorlayanların düşmanı olduğunu söyleyecek kadar da zarif değildir. Ve bu şekilde kendisinin onlar üzerine savaş yapacak herhangi bir prens veya devlete hizmet etmeye kararlı olacağını düşünüyorum. Eğer ya ilk olarak vefasının bağlı olduğunu söylediği Bohemya kralının geri getirilmesi veya eğer Lyon veya Marsilya'daki görüşmeler bir şey üretirse, Venedikliler ile temiz bir yol bulursa onu seçeceğine ikna oldum. Eğer bunların hiçbiri olmazsa, o zaman kendisini ilk kabul eden prensi bırakmayıp, kendi mülkünü ilerletmek için hiçbir yardımdan dolayı vicdan azabı duymayacak olanın talihini takip edecektir. Özet olarak kendisi cesur ve nazik bir beyefendidir ve ne yazık ki *veré bellicosus*. Bu beni biraz onun hakkında düşünmeye yönlendirmektedir. Her zaman bu saraydaki bütün yollarını gayretli bir şekilde takip ettiğim Bethlen Gabor'dan bahsediyorum. Ve itiraf etmeliyim ki bir hüküm veremiyorum. Sadece kendisinin zekâsı ve cesareti bilinmeyen bir adam olduğunu söylerim. Bâbiâli'ye olan ilk elçiliği kendisinin imparatorla barışı sürdürmeyeceğine dair açık bir protesto yapmıştı ve bunun üzerine her ne kadar teklif edilse de reddettiğini belirterek garip bir işbirliği imasında bulunarak büyük hizmet iddiası açtı. [Bu ima ettiği teklifler] Kendi ülkesinin ve fetihten sonra Bosna'nın da onun mirasına bağlanacağı ve bunların da bir krallığa dönüştürüleceğiydi: Lehistan ondan kaçmamıştı. Özet olarak Macaristan'ın geri kazanılması için buradan yardım çekmek konusunda bütün sevgi ve gözetim gösterisini yaptı ve sonradan (şüphe

etmeyeceğiniz) mucizeler sözü verdi. Bütün bu teklifleri bu devlete bir vassal olarak yaptı. Kalbinin ne olduğunu ise *scrutator cordium* olduğunu biliyordu. Fakat hüküm verebildiğim kadarıyla kendisinin onlar hakkındaki görüşü çok iyi olmayıp, kendi amaçlarını ilerletmek için [124] onları şımartmakta ve kulaklarını kibirle doldurmaktadır. Kendisinin diğer özürlerini alâkalı olanlara bırakıyorum ve size kendisinin ne yaptığını açıkça anlatacağım.

İlk isteği kendi tedbirlerine göre Macaristan ve Avusturya'da savaş yapabilmek için onun güvenilir dostları olan Budin ve Kanijye paşalar'yla birleşmek için *plena potentia* görevini almaktı. Bu kararı(rızam ve tavsiyem talep edilmişti) geri çektirdim. Böylece vezirler ilk olarak sınırdakilere danışacak ve Lehistan ile yapılan barışın sunucuna kadar bekleyeceklerdi. (Zbarawsky dükü varmamıştı ve o mesele de belirsizdir) Sonra vekilleri efendisinin amacını bilerek o antlaşmada kapsanmaya çalıştılar ve hepsini elde edemediklerini görerek ve Lehlerin rahatsızlıklarının planlarını engelleyebileceğinden korkarak, bir başkasının derhal hediye ve olağan haraç ile gönderilmesini sağladılar. Bu kişi de şimdi Kanijye paşası ile birlikte varmıştı ve onun uzun bekleyişi ona büyük sorun yaratacak şekilde dükün gelişini engellemişti. Şimdi Bâbiâli'de ayrı olarak antlaşmaktalar. Bethlen bütün talimatlarını birisine vermeye güvenememektedir veya bunlardan hiçbirine en büyük sırrını verememiş olup şimdi odasından bir beyefendiyi *plena confidentia* ile göndermiştir. Kendisi yeniden bu görevi takip etmiş ve paşa tarafından desteklenmiştir. Şu an hiçbir şeye karar verilmemiştir. Fakat benim görüşüme göre kendisi yardım alacak ve Nisan'da Macaristan'a girecektir. Orada bütün garnizonlar o ülkededir ve Almanlar da gönderilmiş olup kendisinin bütün orayı kendi sadakatine kısa süre içinde çekmesi çok olasıdır. Bâbiâli onu bu kavgada korumaya ve onun bütün mülkiyetinin takibini bıraktırmayıp onun seçimini doğrulamaya kararlıdır. Bunun için yeniden çağırıldım ve Bohemya kralının adına bana teklifler yapıldı. Evet, eğer majestelerinin adına onun geri getirtirilmesine razı olmayacağını ve yardım etmeyeceğini beyan ederlersem onların teklif edilen tacı kabul edecek başkalarını bulacaklarını söyleyecekleri kadar baskı gördüm. Bu amaç için uzun süre önce size varması gereken bir Bekir Çavuş'u Hollanda'ya ve diğerlerini de eğer bu mektup yanlış ellere geçerse hasede düşmemeleri için isimlerini şifresiz belirtemeyeceğim yerlere gidemem size de yazacağımı da yazamam. Fakat bu küçük pırlıtlar ile lordum cesaret edemediğim ve talimatım olsaydı daha fazlasını da yapabileceğim bir şeyleri görecektir. Eğer evlerinin yanında iyi bir ateş yakılısalar,di,

şimdi dışarıda yakanları yangını söndürmek için geri çekeceklerdi. Fakat barışı umacağım ve her ne kadar bir emir olmadan bekleyecek olsam da yapabileceğim kadar çok olmasa da hizmet etmek için biraz güç tutacağım. Fırsat bir kere kaçmıştır. Ön göremesem de İspanya kralının bu kadar çok düşman alma riskine gireceğini düşünmüyorum. Zira Macaristan ve Avusturya onun yardımlarını isteyecek ve Voltaline de büyük bir sorun olabilir. Hollanda bu yaz hiçbir şey kaybetmemiştir. Ve eğer majesteleri Palatinate'e doğru yolunu zorlamak zorunda kalırsa Flander de sorun içinde olabilir ve bir Bavyera dükü için olan bütün bunların hepsi sonuçsuz olabilir. Zira yardımını bir kere satmış olarak, Tanrı'nın adaletini düşündüğüm zaman kendisinin en suçlu olduğunu düşünüyorum. Kendisinin hırstan ve kendi kanına karşı hırstan başka hiçbir ilgisi yoktur. Hem imparatorun hem de İspanya kralının ikisine de kâr getirmeyecek bir kavgayı sürdürmekten çekileceklerini düşünebilir. Ve iyi dük de hâlihazırda elindekileri ödemiştir. Şartlar uygulanmıştır ve bırakın tutabildiği kadar tutsun. Bunlar düşüncelerdir. Fakat umumî huzur için kendisini feda edecekten başka bir şey düşünmeme izin vermeyecek olandır. *Expedi ut unus moriatur pro populo*; Eğer değilse cüppemi satacağım ve bir kılıç olacağım.

Zbarawsky dükü 13 haftadır buradalar ve çok istekli bir şekilde başlamış olup veziri rahatsız etmiştir bu da onun gidişini engellemiştir. Böylece henüz ne mektup alabilmiş ne de yakın zamana kadar antlaşmaya herhangi bir giriş yapabilmiştir. Bu Türklerin orada bir savaş istediklerinden değil, fakat kısmen ters bir kararsızlıktan kısmen de buradaki ilk teklifleri ve orada yaptıkları bazı çalışmalar ile haklı bir şekilde Lehistanı kızdırdıklarını bilen Gabor'un vekillerinin bu yüzden sonuçta efendilerinin Macaristan'daki planlarını daha iyi devam ettirebilmesi için daha güvenli olacak şekilde kapsanmasını istedikleri amaç için de şimdi varmış olan son elçisinin beklenmesi, kısmen de dükün Davud Paşa'ya ve lordumun en sonunda duyacağı gibi onun ani ölümüne neden olan gizli emellerine fakat özellikle de iyi bir arabulucu ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu zamanın çoğunluğunda yatağımda hastaydım (bu lordumla olan iletişimimi kesti ve benim bahanem olmalıdır) ve her ne kadar pek çok iyi çalışma yapabildiysem de en iyisini neredeyse herşey parçalanmış oluncaya kadar sallayamadım ve dük de umutsuzluk içerisinde [125] elçiliğini reddetmeye hazırdır. Lehistan kralı beni mektubuyla onurlandırmıştır ve pek çok şeyi benim yönlendirmeme bırakmıştır. Böylece ayağa kalkabilir duruma gelir gelmez, işi ele aldım ve şimdi altı gün içinde bütün vezirler benim hakem olmama rıza gösterdiler. Ben de maddeleri yazarak

antlaşmayı tamamladım ve yarın yayınlanacaktır ve ben de onun Pazar günü istediği gidişi alacağını umuyorum. Bunun için de hem Bâbüâlî'yle, hem Gabor'un vekilleriyle hem de antlaşmayı engellemek için zamansız bir şekilde elçi gönderen ve Lehistan'la barış antlaşması yaparlarken pek çok değersiz teklif sunan Moskovalılar ile pek çok zorluk yaşadım. Böylece sizde daha alık insanların *Alla Bruxella*'yı anlaşabileceğini gördünüz. Fakat Tanrı burada benim çabamı kutsadı ve ben de bunu, onun emri olarak iyi alacağını umuyorum ve maddeler içinde onun ismi sağlayıcı ve sebep olarak, iki taraftan da açıklanmış olarak önde durmaktadır. Böylece sadece onları bağlamakla kalmadım, aynı zamanda eğer bir savaş durumu olursa o ülkenin majestelerine kötü bir hizmet yapmaması konusunda bir şekilde mecbur bıraktım. Bethlen Gabor'u majestelerinin dostları olanlara hiçbir zarar getirmeyecek, düşmanlarına ise çok getirecek bir şekilde yeniden uzlaştırdım. Daha fazlasını söyleme cesaretinde bulunamıyorum. Bu kadarını, lordumun o meselelerin nasıl durduğunu öğrenmeniz ve kullanılacak hale getirebilmeniz için bildirmeyi uygun gördüm.

Lordumu biraz Türk durumumuzla ilgili olarak rahatsız edeceğim. Buradaki Hollanda elçisinin çalışmalarından sorunlarımızın devam ettiğini bildiğinizden şüphem yoktur. İsyan etmiş asker hâlâ hükmetmeye devam etmekte ve küstahlıklarını o kadar arttırmışlardır ki bütün kâr yerlerini gaspetmekte, isminin daha önceden onlar için iğrenç olduğu şarap parası için sokaklarda haraç toplamakta ve reddedildikleri zaman ceza olmaksızın bıçaklamakta ve öldürmektedirler. Yönetim bir bilgi almaya hiçbir adam da şikâyet etmeye cesaret edememektedirler. Kendilerinden başka kimin kral ve vezir olduğunu sormaktadırlar.

Asya'da üç tane isyan vardır. Biri Bağdat'ta, diğeri Erzurum'da, sonuncusu ise Şam'dadır. İlk ikisi yozlaşmış pretoryian birliklerini öldürmüş ve göndermişlerdir. Bunların hepsinin, gerçek krallarını öldürerek hain olduğunu iddia etmişlerdir. Ben onların güvenlerinin İran'dan gelen bir yardıma dayandığına ikna oldum. Aksi halde bunlar da askerlerin buradaki bacalarından ilerlemeyeceğinden emindirler. Eğer bu dış gedikler durdurulabilirse (Bununla ilgili bir olasılık göremiyorum. Zira buradakiler daha da körleşmekte ve Kadıköylüleri kâhinin jestinden kurtarmışlar ve arttırmamak için tehlikeyi görememekte veya cesaret edememektedirler) bile ateş samanda yanmıştır ve yayılacaktır. Her ne kadar bu iki yarışmacı olan imparator ve bir çocuk arasında büyük bir seçim olmasa da, hem kurnaz, hem hırslı hem de *regnandi avide* olan bu iki kadın hem dost kazanmak hem de taraf yaratmak için devlete ve umumî stokun pahasına

efendilik için çabalarken yıkımdan başka ne beklenebilir? Valide Sultan'ın dibe düşürdüğü hazine tükendiğinde *ubi pessimum remanet*, sıradan gelirler askerin maaşı için yeterli olmadığında, onların ne dizginlenemeyeceği ne de azaltılamayacağı zaman *ect actum erit de imperio* kendileri için paylaşmaya düştüklerini göreceğiz. Lorduma genel bir tat fakat ölümcül günün yaklaşmakta olduğunu bildiren bir tat verdim. Eğer büyük meselelerde aynı yol olursa, herşey (aynı Tanrı olduğu gibi) atalarımızın bize düşünmemiz için bıraktığı bir ön görüdür. Ve şimdi her ne yeteri kadar yorgun olsanız da lordumu çok umumî kullanımı kullanılacak bir mesele olmasa da Tanrı'nın adaletini düşünmek bu şekilde kendi düşüncelerini tamamlayacağını görmek için mükemmel bir gözlük veren son trajedimizi anlatacağım. Bu imparatorun kayınbiraderi ve Valide Sultan'ın sevgili oğlu, değişimden sonraki ilk vezir(Lordumu bilgilendirdiğim gibi) Davud Paşa Osman'ın ölümünün hem aracı hem de danışmanıydı. Mevcut vezir, her ne kadar azledilmiş olsa da onun içerideki otoritesini kıskanıyordu. Kendisinin hükmü sırasında yönetimi alma sorumluluğu olmasını küçümsüyordu. Özellikle de muhalefet olarak Zbarawsky dükünün desteklemesini küçümseyerek onun ölümü için çalıştı. Fakat bunu kendi otoritesi ile yapmaya cesaret edemedi ve saraydan da bir otorite almanın boş olduğundan dolayı sihapileri son krallarının ölümü için onun hakkında adalet talep etmeleri için teşvik etti. Bu ilk kabulden daha ileriye baktı. Asker kısa süre içinde ayaklandı, sarayda isyan etti ve onu talep ettiler. Davud kaçmıştır. Şimdi hareket halindedir. Eğer o bulunamazsa, vezirin kendisi tehlikede olacaktı. Fakat zavallı adam yakalandı ve Divan'a getirildi. Orada, eğer umumî adaleti çağırıcıkça, kendisini daha büyük birisi üzerinden mazur göstermeliydi. Burada imparator ve annesi yeni bir tehlikeye düştüler. Bu yüzden ikisi de onu terketti ve [126] mahkeme olmadan askerlerin karşısına getirildi. Soyulup, sarığı alındı ve dizleri üzerinde ölüm darbesini almaya hazırды. Aniden yeniçeriler onu kurtarmaya geldiler ve onu kendi odalarına taşıdılar. Bunu başlatan sipahiler bunu kötü olarak aldı ve onu öldüreceklerine dair büyük bağırışlarla takip ettiler. Diğerleri de onun umumî adalette yargılanmasını istediler. Böylece bu isyankâr iki taraf patlamaya hazırды. Fakat bu henüz olgunlaşmadı. Tanrı'nın bu olayı biraz daha hatırlanabilir yapacaktı. Davud Paşa şimdi yaşama umudunda olup yeniçerilere rüşvet vermiş ve o gün 40.000 Venedik altını dağıtmıştır ve onlar da onu koruyacaklarına dair söz vermişlerdir. Kim şimdi kendisinin güvenlikle götürüldüğünü düşünmez ki? Fakat sipahiler ilk kararlarını takip ettiler ve bu ihtilafın korkusunu yatıştırmak için kendisinin ölmesi kabul edildi. Onu kurtarmak isteyenler

onu daha büyük bir adalet örneği için korumaktan başka bir şey yapamadı. Şimdi kafasını sarayda kaybetmeyecekti. O ölüm prensinin katili olan birisi için çok onurluydu. Tanrı onu aşağıya çekti ve onunla sahte umutlarla dalga geçti. Böylece aynı yeniçeriler onu gizlice Osman'ı gönderttiği yolculuğa koydular. Yolda iki defa kederle kurumuş olarak, mütevaffa efendisinin içmek için yalvardığı aynı su yolundan içti ve bu şekilde onu boğduğu aynı odaya taşındı. Cellâtlar şimdi onu bağlamaya başlamışlardı. Kendisi de o kötü hareketi uyguladığı köşede durmakta ve eğer mümkünse kefareтини ödeyebilmeyi istiyordu. Ve böylece en sonunda sefil bir şekilde boğduruldu. Bu şekilde ödülünü aldı ve Tanrı adillere de adildir. Bazıları da aynı amaç için her ne kadar adalet yolu ile olmasa da haklı olarak zarar görmüştü. Zira aptal askerler ilk ve en zorlayıcı yol olan sadece onların getirdiği fırsat ve güç ile adileşenlere karşı öfkelenerek kendilerini haklı çıkaracaklarını düşünmektedirler. Arkadan ne geleceğini ilahi takdire bırakıyoruz. Her ne kadar bu şekilde herşey susturulmuş olsa da şehir her rüzgârla hareket eden denize yakinken ve benzerken kesin bir hava beklemiyorum.

Böylece lordum sönük bir gözlükten bizim hareketlerimizin Ben Johnson için uygun bir mesele olduğunu görebilir. Ve eğer kehanete bulunma cesaretinde bulunursam, her gün katledilen bu yaratıkların tesirinden bu şimdi, iyileşemeyecek şekilde hasta olduğunu düşündüğüm büyük monarşinin derhal yıkılacağını söyledim. Bunu daha güvenli olarak oturmak ve izlemek ve hastalık korkusundan uzak olmak için uzakta olmayı dilerdim. Fakat Tanrı beni bu şekilde kullandı ve dindar bir niyetle çalışacağım, *dijs itaris frui*.

Lordumun yardımı ile majestelerinden bir mektup aldım ve her gün uzun bir süredir ricada bulunduğum mektubunu beklemekteyim ve Katolik hariciyetle birlikte ona tapacağım. Evim de böyle iki süs ve mücevher için bu kadar değerli hiçbir yer yoktur, fakat onlar ile her biri değerlendirilecektir. Buradaki elçimiz Mösyö de Haga beklentilerle yanmaktadır. Ve ben de kendisinin daha kötüsünden kurtulmak için böyle bir eşe sahip olabilmekten çok memnun oldum. Kendisi sanki Prenses Dulcibellalar bilinmeyen bir yerin imparatorunun oğluna getirilecek gibi onun için hazırlık yapmaktadır. Sanki o evini bir malikâne ve türbe yapacak ve hiç gitme korkusu yokmuş gibi ücretle evini aldı, düzeltti, süsledi ve boyadı.

Çok iyi anlaşıyoruz ve kendisi de başka hiçbir yere bu kadar uygun değildir. Çünkü burayı sevmektedir ve buradaki bütün adetler ve tavırlar onun için çok makbuldür ve eğer başka bir ticaret ile izni olmasaydı geçebilirdi. Haberlerinin sık

olduğunu ve onun kendi isteklerine ve huyuna göre düzenlediğini, bazen de güven üzerine alındığını biliyorum.

Fransız büyük noktalar üzerinde durmaktadır ve benimle birlikte bunu kaybetmiştir. Balyos tedbirli bir beyefendidir ve gerçek bir Venediklidir. Mutfağına ve kilerine dahi yakındır.

Böylece lordumun hikâyesi karşılığında bizim meselelerimiz hakkında bir görüşe sahip olacak. Ve eğer bildireceğim başka bir şey olsaydı lordumun bahsettiği aynı ihtiyaç olan şifreye ihtiyacım olurdu. Bunu tedarik edebilirsiniz. Çünkü daha çok tehlikeye ve yanlış yoruma açık olarak yaşamaktayım. Lordum, diğer eksiklerin tazmini için teşekkürlerimi kabul edecektir ve bu görevimin majestelerine teslimi ile ikisini de onların hizmetlerine ve henüz bilgisiz olduğum majestelerinin amaçlarına neyin uygun olacağını düşündüğünüz ile bilgilendirmek isteyeceksiniz.

Ve eğer kötü tavırlı bulmazsanız, cesaretlendirmenizi aldığım zaman, böyle bir hizmetkârları olduklarını unutmamaları için mektup yazacağım ekselanslarına ve Prens Henry'e naçiz bağlılıklarımı sunmanız için yalvarırım. Aşırı derecede soylu Brunswick Dükü'nü onurlandırır ve[127] başka bir Eumenes gibi bu kadar büyüklerin bölünmesinde ve mahvolmasında koruyabilen Kont Mansfelt'i de takdir ederim. Ve ben de her ne kadar Plutrach kendisi için bir paralel bulamasa da onun hikâyesini onun kadar ünlü yapmak için yaşamaya ve notlar toplamaya devam edebilirim.

Umuyorum ki Sir Horace Veré uzun süre önce size varmıştır. Eğer hastalığım beni gerekli mektuplarımın arkasına atmış olmasaydı kendi elimden kendisine hizmetimi sunardım ve lordum da şimdi benim işlerle meşgul olduğumu anlayacaktır. Ve nezakete bir gedik yaptığımdan dolayı soylu dostlarım, Sir John Bulace, Sir John Banwugh, Kaptan Courtney, Kaptan Ashley, Kaptan Carey, Kaptan Killigrew, Kaptan Roe ve başkasına ihtiyaç duymayacak kadar kendilerini onurlandıran herkese selamlarımı göndermeniz için yalvaracağım.

İspanya'nın ve İspanya'yla olan meselelere karışmayacağım. Onlar Terra del Fuoge gibi olup, bilinmedikleri kadar tehlikelidirler. Kendilerinin yaptığı dünya haritaları *ex industria* olup sahtedirler. Sadece, iyi bir Hristiyan gibi yapacağım, onlara bir karşılık verme özgürlüğüne sahip olma dileğimle tamamlayacağım.

Eşim lorduma selamınız için teşekkür etmekte ve aynı sevgiyi size ve leydinize göndermek istemektedir. Ve sizin, aynı düşkün dostunuz ve hizmetkârınız olduğum

konusunda lordumu temin edin. Sonuç dışında bunlardan sıkıldığımızdan eminim.
İstanbul 22 Ocak 1622

Buraya imparatorundan bir haberci geldi. Kendisi Gabor'un Bâbiâli'deki çalışmasında bilgi almış olup ateşli bir şekilde barışın devamını isteyen çok ciddi bir mektup yazdı. Düşmanlarının vekilleri tarafından bu devlete ne teslim edildiyse, bu devlete karşı yapılan işbirliği veya konfederasyonun tamamen sahte olduğunu ileri sürüyordu. Kendisi son antlaşmada yapılan maddeleri korumak ve padişaha hiçbir kızma sebebi vermemeye kararlı olduğunu bildiriyordu. Ve daha fazla tasdik etmek için Paskalya civarında tebrik ve Bâbiâli'yle dostluğu yenilemek için ciddi bir elçi göndereceği sözünü verip, bütün iddia edilen ihtilaflarda *plenam potentiam*'ı olacak olan elçisi gelinceye kadar bu taraftan bir ihlal kararının veya buna fırsat verecek herhangi bir hamlenin ertelenmesini istiyordu. Kendisi yeni gelmiştir. Mektupları sadece vezir tarafından görülmüş olup hiçbir cevap verilmemiştir. Bunun için bir toplantı yapılacaktır. Fakat Gabor'un vekillerinin ve onların kendi şehirlerini yönetmek konusundaki isteklerinin onların önüne geçeceğini düşünüyorum. Tartıyı iki tarafa da çevirmenin benim gücümde olduğuna eminim.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Yılın bu ölümü mevsimi, lorduma olan alışlagelmiş saygımda bir başarısızlık şüphesi tehlikesinden kolaylıkla sakınamayacağım kadar az bilgi konusu getirdi. Fakat lordumu bilmeyi hak edecek hiçbir şeyin kalemimden kaçamadığı konusunda dürüst bir şekilde temin edebilirim. Ve yine de şu an için bu bölgeler o lorduma o doğaya ait çok az söz verebileceğim kadar az şey getirmektedir.

Cenova'dan Antwerp'e iki buçuk milyon dükânın yardım için gittiğinin haberini aldık. Bu Şubat ayında başlamıştır ve İspanya ordusu içindir. Ve Markiz Spinola hâlihazırda 12 yeni atlı birliği için görevler vermiştir. Bu tarafta ise yeni bir asker toplama görüntüsü yoktur. Buradaki bütün toplantılar hâlâ eski askerleri memnun etmek için nasıl para bulacağımızla alâkalıdır. Yeterli miktar bulunacaktır. Ve eğer ya yurttan yeni vergiler koyarak veya dışarıda diğer prenslerden para ricasında bulunup ona bir şey iletirilirse, Kont Mansfelt ordusunun bakımı için kendi rolünü alacaktır.

Burada şu an Baron Grosbiek, Liege'dekiler tarafından Bergen op zoom'a gelmek için o zamanlar Baron Anholt'un emri altındaki Collens Elektörünün bazı askerleri tarafından konulan 50 rızdale para cezasından kurtarması için Hollanda'ya

gitmekle görevlendirildi. [128] Elektör özür dilemeye çalışmıştı ki sadece onları Kont Mansfelt'in ordusundan biraz uzağa taşımıştı. Fakat hiçbir özür bu kadar etkili olmazdı. Fakat Hollanda majestelerinin araya girmesine kadar ülkelerinde düzenleme yapmak için onların süvarilerini göndermeyi amaçlamıştı. Bu prenses ile sıkıştıkları sırada olacaktı ve Hollanda'nın meselenin muallakta tutulması konusundaki kararının sertliğinin yumuşamasına yol açtı. Diğer taraftan o insanları müşkil duruma düşürmeyeceklerdi ve diğer yandan da onları hâlâ bu ülkenin yakınındaki Munsterland'da konaklayan ve herhangi bir harekette düşmana katılmaya hazır olan Baron Anholt'un askerleri görünene kadar onları korku içinde koruyacaklardı.(bu savaş için). Kendilerini Brabant'ta gösterdiler ve bu devlette bu mesele, herhangi bir olay Hollanda'yı sabırsızlığa sürmediği takdirde kalacak gibi gözükmetedir.

Şimdiye kadar Kont Mansfelt o çeşitli askerlerin katılımıyla artmış olan büyük ordusu ile birlikte Eastfrizeland ülkesinde kışlamıştır ve onlarla beraber Cloppenburg'la birlikte, Westfalya'daki bazı diğer küçük yerleri de alırken Brunswick Dükü diğer askerlerle birlikte Minden'e doğru gitmişlerdir. İki de Weser nehrini yönetebilmek için onlar durduğu sürece kendilerini güvence altına alabileceklerdi. İki de oradaki çeşitli yollar üzerinde zaten otoritelerini kurmuştur.

Lordum General Veré, kendisi bu ayın ilk gününde İngiltere'ye gitmek için Brill'den gemiye bindi. Ve buraya tam vaktinde, iki veya üç gün önce varan Mösyö Burlamachy onunla birlikte gitmiştir. İki de hâlâ tamamen kapatılan Frankendale'in mevcut durumu ile ilgili haberler taşımaktadır. Fakat orası hâlâ iki ay daha dayanacak durumdadır.

Palatinat'tan Lordum General Veré ile birlikte gelen askerler, majestelerinin acil emrini onaylayarak İngiltere'ye gitmek için Firizeland'dan gemiye bindirildiler. Fakat denize çıktıkları zaman ters bir rüzgâr yüzünden geri döndüler ve onları bu bölgede majestelerinden yeni bir emir gelene kadar uzun bir süre meşgul etti. Emir onların denizin bu tarafında lisanslı olduğunu yazıyordu. Haberler askerlere tam olarak rüzgârın iyiye döndüğü bir zamanda geldi. Gemi güvertesinde geçirdikleri uzun zaman onları sabırsızlığa ve sonuç olarak ta düzensizliğe sürüklemişti. Bazıları İngiltere'ye gidecekleri yolu zorlayacaklardı ve ilk önce buna niyetlendiler. Fakat sonunda hepsi çalışmalar sonucunda sakinleşti. Her ne kadar Lordum General bu mesele ilk kez dikkatini çektiği zaman endişelenmiş olduğu için Medenblick'e (askerleri orada kalıyordu) mümkün olan bütün gayretiyle birlikte gitti. Fakat oraya gittiği zaman

askerlerinin düzenli bir şekilde emirlerine uyarak orayı terkettiğini gördü. Bu olay Harlem’de geçen ayın 29’unda gerçekleşti her subay ve askere evlerine dönmelerine yetecek kadar oranda para teslim edilmekteydi. Fakat onlardan uzakta duran iki gemi ve daha sonra geri kalanı majestelerinin emri gelmeden rüzgâr şansını kullanabildi ve İngiltere’ye gittiler. Hepsini topladığımız zaman 500 sayısını geçmezler. Bu bölgelerde lisanslı olanların sayısı ise 300 veya 400 arasındadır ve pek çoğu Hollanda hizmetindeki İngiliz kumandanlarının altında vakit geçirmektedir.

Oranj prensi iyi bir yer almak için geç kalmıştır. Kendisi uzun ve bezdirici bir hastalığın kapısında sıkışmıştır. Fakat şimdi iyileşmiştir ve yine yurt dışına gidecektir.

Siz lordumdan İstanbul’a varışınızdan beri hiçbir şey duyamadım fakat size sık sık yazdım ve duruma göre buna devam edeceğim. Kendimi sizin mektuplarınız buraya derhal göndereceğiniz konusunda temin ediyorum ve onların da yolda olduğunu düşünüyorum. Böylece son olarak siz lordumun bütün mutluluklarının gerçekleşmesini diler lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Haghe Ocağın 6’sı; 1622 Yeni tarzda

[129] Bay Sekreter Calvert’e

Dürüst Onurlu,

Öncekinin bir suret olduğu son mektubumun aslı, tam mühürlerken buradaki başka bir değişim ve sorunun haberini getirdi. Askerler vezire isyan ettiler ve onun değişimini sağladılar ve onun makamına benim eski düşmanım Hüseyin Paşa’yı getirdiler. O zaman benim Sbarawsky Dükü ile olan son konuşmam, vezirin onu sürmesi ve onu yormayı umması ile umutsuzluk içinde kaldı. Fakat bu kararı umumî bir şekilde daha fazla takip edemeyecek olup, benim arabuluculuğuma razı oldu ve böylece, üstü kapalı bir şekilde, onurunuzun hatırlayacağı gibi bir sipahiyle olan kendi komplosu ile tekrar bozmak suretiyle tamamladı. Şimdi her ne kadar askerler araç olsa da belki de o yüzden azledilmişti. Bu yeni vezir sadece ona eziyet etmekle ve yemekle kalmayıp, tam tersini yapmaktan başka hiçbir mantık yokmuş gibi onun bütün planlarının tersine gitmektedir. Böylece Lehistan meselesi şimdi çağırılmıştır ve on gün içerisinde kabul edilen son maddelere göre tamamlanacaktır ve yarın (eğer bir değişiklik bölmezse) dük veda edecek ve kendilerini esaretten kurtaracak olan elçi ve onunla birlikte olanlara büyük bir memnuniyet verecek şekilde imparatorun barışın onayı için mührünü alacaktır. Üç büyük ve soylu mahkûm serbest bırakılacaktır ve elçilerin ve onların iyi başarılarının en büyük bölümünü bağladıkları majestelerinin yardımı için umumî bir

açıklama yapacaklardır. Ve ben de şimdi mütevazî bir şekilde sadece o meseleyi bitirdiğimi değil, aynı zamanda Lehistan devletini majestelerinin hizmetine bağladığımı var sayabilirim. Geri dönüşlerinde ciddi bir şekilde yapacakları açıklamalarını kendilerine bırakıyorum. Bu at keneleri onları o kadar emmiştir ki benim cömertliğimin bitmeyeceğinden korkuyorum. Fakat onları ve dükü parayla desteklemek zorundaydım. Eğer bunu reddetseydim onları aşırılık içinde ve başka bir değişim korkusu içerisinde bırakmış olurdu. Zira gelecek vezir, onlar kendi kuvvetlerindeyken herşeyi geri çekebilir. Fakat ben güven içinde bunu yapacağımı ummayacağım ve benim doğamda onları müşkil durumda görmeme izin vermeyeceklerdir. Zira yeterince acı çekmişlerdir.

Son mektubumda 102'den bir * geldiğini bildirmiştim. Onunla birlikte bir * ve bir * * olacağı gibi benzer bir * görevlendirilmiştir. Kendisini ceketinin dışında olanlar dışında * olarak tutmakta. Buraya * ve * * 202'nin annesinin adına * getirmiştir ve biraz gizli bir şekilde antlaşma emri almıştır. Kendisi o devlet ve Bâbîâli arasında bir ticaret antlaşması yapacağını iddia etmektedir. Fakat biz temelin *'un *'sinden geldiğini biliyoruz. Bunu kabul edemezler. Bu yüzden biz de bunun bir hile olduğundan emin olduk. 179 ve 180 onların 88 için barış antlaşmasından büyük haset duymaktadır. Vezir bana gizli bir teklif yapıldığını fakat araçların belirlenmediğini söylemektedir. Eminim ki bu konuda herhangi birisi kadar çok şey biliyorum ve henüz bunun dışında hiçbir şeyden de emin olamıyorum. Kendisinin işi antlaşmaktadır ve hiçbir amaca hizmet etmeyecek * getirmemektedir. Benim görüşüme göre kendisi * tarafından gönderilmiş ve 210 tarafından geçilmiş ve 183 ile yolda karşılaşmıştır. Eğer daha ileri gitmezse müzakeresi 102 içindir ve 88'inde burada bir işi vardır. Eğer 151 ile iletişimin üzerine bütün engelleri koyanlar şimdi gizli bir şekilde daha kötü meseleler için çalışıyorlarsa onlara gösterdiğimiz yardımımız ve alâkamız için yeterince yardım gördük. Her ne kadar büyük bir şüphem olsa da hiçbir şeyi tasdik etmeyeceğim. Fakat eğer onun yollarını bu şekilde beklersek, onun hakkında bir şey öğrenir öğrenmez, majestelerini derhal bilgilendireceğim, böylece fırsatım varken ona burada karşılık vereceğim.

Son mektubumda bahsettiğim Bethlen Gabor'un hizmetkârı ve onun tarafından 213'e görevlendirilmiş ve oradan 50'nin cevabı ile varmış olan Petendus aceleyle buraya varmış ve bana benden yardım isteyen efendisinden bir mektup getirmiştir. 50'nin ona gönderdiği mektupların suretini ve majestelerinin savaşa girebileceğinin teminatını görmüştüm. Fakat emir alıncaya kadar hareketle de, yazıyla da herhangi bir

cevap vermeyi reddettim. Bu sırada burada, izin alabileceğinden emin olacağım kadar çok temsilcisi vardır. Şimdi tek istedikleri 116'yı rahatsız etmektir.

Tunus ve Cezayir meselesi bu hafta bütün zamanımı almıştır ve onların bütün şikâyet dolu itirazlarına cevap vermeye zorlanmışım. Son mektupta lordlara o zaman ne kadar çok yapıldığını göndertmişim. Şimdi de onun bir suretini gönderiyorum. Fakat hâlâ bir galeyan içinde olduğumuz için bundan bahsetmekten imtina ediyorum. Sadece onurunuzdan majestelerini ve lordları tüccarları denizlerde onlardan koruyacak ve iki yerdeki esirleri de serbest bıraktıracak dayanaklar üzerine onurlu ve güvenli bir son yapacağımı umuyorum. Buraya kadar geldik. Fakat yazı henüz mühürlenmemiştir ve görevliler tarafından teslim edilmemiştir. Her ne kadar [130] antlaşma yapılmış olsa da her günün değişiklik getirdiği bir yerde hiçbir şeyden emin olamam ve biz de bu imparatorluk için her saat olabilecek en büyük şeyin ne olduğunu beklemekteyiz. Burada onurunuzdan benim için majestelerine ve onun konseyine benim masrafımın ödenmesi için hızlı bir emrin alınması için takipçi olmanızı diliyorum. Masrafım sonunda en sonunda 1.000 pound'a yakın olacaktır. Bunu ya bütün şirketlerden bir destek ya bu ve güney ticareti ve balıkçılığı ile ilgili tüccarlardan ya da bu durum için toplayıcılardan bir *per centum* ikramiye ile yapılabilir. Onurunuzun ve tüccarları memnun edecek bir şekilde bitirebileceğimden eminim. Fakat eğer masrafı benim üzerime bırakırlarsa % 18'lik para dağıtıldığında beni mahvedecektir. Böylece Sbarawsky Dükü'nün gitmesine iki gün kaldığını görür görmek majestelerine ve onunuza bütün bunlar hakkında daha geniş bir neden vereceğim. Onurunuzdan beni mazur göstermeniz ve majestelerinin sadık kulu ve onurunuzun naçiz hizmetkârı olarak kendi hesabımı verinceye kadar hiçbir iftiranın veya çamurun etkili olmaması için benim koruyucum olmaya devam etmeniz için yalvarıyorum. İstanbul 10/20 Şubat 1622

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum

Geçen Pazartesi olağan mektuplaşma sırasında lordumu bu bölgelerde bilginize değen herşeyle ilgili olarak bilgilendirmiştim. Tam o gün Oranj prensinin şahsına yapılan, kayda değer bir ihanet bu şekilden sonra mutlu bir şekilde açığa çıktı. Prens o zaman (atlarının yetişmesini görmek için alışlagelmiş rahatlama yeriydi) iki tane kötü adam veya burada topçu olarak çağırdıkları iki tane denizci onunla konuşmak istedi. Kendisi de orada rahatsız edilmeye istekli olmadığından dolayı bunu reddetti. Onlar da buna rağmen arabasına binene kadar onu beklediler ve o zaman rahatsız edici bir şekilde

ileri atılıp, ona o ikisinin ve iki dostlarının burada Haga'daki konaklarından ayrılıp, ülkenin iyiliğine bir parça iyi hizmet yapmak için altın olarak iyi miktarda para ödenerek kiralandıklarını yazan yazıyı teslim ettiler. Ve eğer bu hizmet ekselanslarına bildirilirse onun emrini almayı istediler. Eğer bilinmiyorsa ondan şüphe etmişlerdi ve bu yüzden ekselanslarını bilgilendirmeyi uygun gördüler. Bunun üzerine biri cebinden bilgilerini tasdik ettirmek için bir avuç altın çıkardı. Ekselansları derhal buraya geri döndü ve bu iki adamın ve hanlarında bulunan iki arkadaşlarının üzerine muhafız koydurdu ve onlar da memurla birlikte muhafızlarını paralarının teslim edildiği başka bir hana götürdüler. Orada (Rotterdamlı bir marangoz) hepsi denizci olan üç kişiyle birlikte tutuklandı ve orada dört tanesinin daha bulunduğu sandıklarda tabancalar ve uzun hançerler vardı ve bu adamların yattıkları yatak samanının altında bazı kamalar bulundu. Bu onlara gösterildi ve onlara bu silahların ne olduğu soruldu. Hepsi, iki Arminyan rahip Popius ve Born'un kaldığı Harlem'deki bir hapisaneyeye baskın yapmayı ve onları özgür bırakmak konusunda bir planları olduğuna dair ortak bir hikâyede mutabık oldular. Hepsi, Son Blaswick sekreteri olan bir Berkle tarafından ikna edildiklerini iddia ettiler. Kendisi oradan son genel değişimde azledilmişti ve o zamandan beri Rotterdam'da yaşamaktaydı. Memur girdiği zaman bu Berkle ile hanın dışında buluşulacaktı. Memur onunla konuşmuştu. Kendisi onun tanıdığıydı fakat onun tutuklanmadan gitmesine izin verdi ve kendisi sonra da kaçtı. Bu yüzden memur çok suçlandı. Bu adamların tutuklanmasından sonra daha sert bir şekilde suçlandılar ve onların başı işkencede Arminyan rahiplerinin, eğer komploları keşfedilirse onların arasında hepsinin anlaştığı bir yalan olduğunu gösterdi. Komploları Oranj prensine saldırmak ve burası ve Risewick arasındaki olağan yürüyüşünde onu arabasında katletmekti. Bunun yanında adam başı 300 florin ödenen bu paranın dışında hareketi gerçekleştirenlerin eşlerinin ve çocuklarının korunacağı teminatı ile daha büyük miktarlar söz verilmiş. Bu harekette bu sekizinin alınması ile bozulmuştur (onlardan sadece dördü bütün meseleyi biliyordu) Sekreter Berkle kaçmış ve Leiden'den sekiz tane daha fazla adam vardı. Bu ihanetin baş planlayıcısı [131] ve diğeri arabasını bekletirken ve onun etrafındakilere saldırırken ekselanslarına darbeyi vurma sorumluluğuna alan sürgün edilmiş bir Arminyan rahibi olup o zamandan beri Rotterdam'da yaşayan ve Barnevelt'in iki oğlu Grondevil ve Craningpolder(ikisi de bu keşiften sonra kaçmıştır) ve Barnevelt'in damadı olup Beverwickik'ten(orada yakalanmış olup Alkmar ve Harlem arasında bir yerdir) buraya getirilen Vandermile'i

de çeken bir Slatius'tur. Kendisi yakın zamanda Amsterdam'dan gelirken Beverwick'te birlikte olduğu Slatius tarafından bu işe bulaştırılmıştır. Slatius'un, Gesteranus ve Velsius(aynı şekilde iki Arminyan rahibi) ile birlikte komplodan suçlanarak tutuklanması ilân edildi ve başka bir Adrian Vandyke ismiyle giden Berkle'in başına 4000 florin konmuştur. Sekiz Leidenliden veya diğer suç ortaklarından herhangi birisini bulana söz verilmiştir ve gönüllü bir şekilde ortaya çıkana da cezadan muaf olma sözü verilmiştir. Bir hukuk doktoru ve Leiden'in son profesörü olan bir Siluius, paraların bir kısmı onun elinden dağıtıldığı için mahkûm edilmiştir. Amaçları bu kötü hareketi yaptıktan sonra soğuşun yardımı ile buz üzerinden ıslak zeminlere, Tergow'a doğru kaçıyordu. Bu da hem uygulama (ekselansları arabasında olan ve bir tane atlı uşağı dışında her zaman tek başına gider) hem de ıslak yerlerin doğası olan çok gizli bir şekilde buzun üzerinden kayma suretiyle kaçış için zor bir mesele olmayacaktı. Para bu adamlara *pretium sanguinis* olarak hepsine 5.000 florin şeklinde verilmiştir ve bu yılın mevsiminin buz suretiyle işgal için çok uygun olması düşmanın bu ihanette bir eli olduğuna dair bir şüphe yaratsa da henüz sadece kuşkudan fazla delil yoktur. Her halükârda onlar şüphesiz bir şekilde Tanrı'nın koruduğu bu değerli prensin ölümünün meyvelerini biçeceklerdi. Kendisi bu birkaç günde iki tehlikeden kaçmıştır. Biri bu ihanet diğeri de herşeye rağmen çok muzdarip olduğu hastalıktır.

Bu devletle olan Doğu Hindistan ihtilaflarımızla alâkalı olan İngiltere'deki antlaşmamış on üç aylık tartışmadan sonra iki tarafında görevlilerine karşılıklı memnuniyet getirecek şekilde bitirilmiştir. Her ne kadar bütün pazarlıkta kaybedenler olarak tüccarlarımız şikâyet etse de... Bu akşam Hollanda elçilerinin geri dönüşü beklenmektedir ve ben de lordumun hizmetindeki en düşkün olarak kalırım.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum

Lordumun ihanetleri ve farkedilmeleri hakkında, size geçen ayın 13'ünde geniş bir şekilde bilgilendirdiğim Oranj prensine karşı komplo kuranlarla yapılanları öğrenmek konusunda istekli olacağımızı idrak ediyorum ve bu yüzden lordumu o konuda burada her ne kadar yazmaya değer çok az şey olsa da bilgilendirmek konusunda başarısız olmayacağım.

Yeni takvim geçen ayın 20'sinde (Barnevelt'in en büyük oğlu) Scheueling'ten (buradan bir mil uzaklıkta bir köy olup orada ikamet ettiği keşfedilmiştir) ayın 18'inde gece geç saatte deniz tarafından, kendisini Bremen'e taşımak için gemiye binmeden

birkaç saat önce Texel'deki adalardan birinde alınmaya kadar takip edilen Grondeville bu şehre esir olarak getirildi. Bu yüzden bir gemi hazırlanmıştı ve sadece rüzgârı bekliyorlardı. Sonra başka bir belirlenen adam olan Berkel'in sekreteri olan David Coorenwinder Delph ve Rotterdam arasındaki Overshee'de birkaç gün boyunca kapalı olarak kaldığı bir soylunun evinde yakalandı ve ikisi de ortak bir hapisanede mahkûm olarak kaldı. Henüz bilinenden daha fazlasını ifşa edecek olan suçlulara verilecek ceza muafî sözü üzerine Arminyan fraksiyonundan pek çok kişi gizli bir şekilde kendisini sundu ve onların aracılığıyla bu iki yıl boyunca Hamburg yakınlarında çekildiği bir köyde ölü olduğu düşünülmüş olan Vorstius'un bütün geçen yaz Utrecht'te olduğu öğrenildi ve [132] benzer bir raporda 3 ay önce Utenbogard'un Roven'de öldüğüne dair rapor verilmiştir. Buradaki bilgi kendisinin bu şehirde o zamanda görülmüş olduğudur. Böylece şimdi bu iki adamdan genel olarak şüphelenilmektedir. Fakat bu komplonun baş araçları olacak kadar nasıl suçlanacaklarını bilmiyorum.

Burada hâlihazırda bazı komplocuların idamlarına başlanmıştır. 4 tanesinin kafası kesilmiştir ve onlardan biri geçen Pazartesi burada umumî idam yerine affedildi. Bu kişi Slatius'un kayınbiraderi Rotterdam'ın marangozuydu ve onunla birlikte ekselanslarına bu meseleyi bildiren ilk dördünün keşfiyle üç denizci bu şehre onunla birlikte getirildi. Onların hepsi kuvvetli ve bu tür bir hizmet için uygun kişilerdi bu amaç için önceden hazırlanan kılıçları ve hançerleri onların yüzlerinin karşısında kırıldı ve orada sıradan idamlara katılan sıradan muhafızlardan başka daha fazlası olmamasına rağmen halkın telaşı olmadan sessizce ve gürültülü bir şekilde öldüler. İdamlarından sonraki bir saat içerisinde iki tane de belirlenmiş adam daha (Sürgünden sonra Utenbogard tarafından yazıyla emirlerin gönderildiği içlerinden biri vaiz olan Leiden'in Blancertları) ve onlarla birlikte kaçan bir Pertye getirildi ve hepsi onlara karşı beyan orada yayımlandığı zaman yardım suçları açığa çıkınca Embden üzerinde alındılar. Geçen Cuma günü iki sekreter olan Vandycke ve Coorenwinder'in ölmüş olacağı düşünüldü (bir tanesi özgürce diğeri de işkenceyle bütün meseleyi itiraf etti) Fakat onların idamları masumiyeti üzerinde duran fakat (her ne kadar kendisi hareket sırasında mevcut olmasa da veya küçük kardeşi kadar suçlanacak olmasa da) üç noktada suçlanan Grondeville ile onları karşılaştırmak için ertelendi. 1. Bu suikastçıların kiralayan paranın büyük çoğunluğu onun kredisinden alınmıştı. 2. Kendisi ve kardeşi bu şehirde görevden alındıkları için rahatsız olduklarını bildikleri bazı önemli kişilere darbe verildiğinde halkı telâşa sokmaya hazır olmaları konusunda konuşmuşlardı. 3.

Kendisi kardeşiyle birlikte Venes'teki balıkçıları ve şehirlileri ayaklandırarak (orası buraya bağlı olan ıslak topraklardır) her taraftan açık olan bu şehre girmeye ve bu devlette yeni bir değişiklik için girişimlerinde yardım etmeye karar vermişlerdi. Vendermye hâlâ tutukludur fakat Slatius'la Beverwick'teki konuşmasından fazla ona isnat edilebilecek başka bir suç olmadığı için umumî hapisyanede değildir. Kendisi de bunu özgür bir şekilde itiraf etmiş, fakat bunun vaizlerin amaçlarına ve servetlerine verilen darbeden dolayı genel terimlerdeki memnuniyetsizliğini ifade etmekten başka bir amacı olmadığını da belirtmişti. Görünüşe göre idam edilen dördün hükümleri ile Slatius Rotterdamlı sekiz kişinin çalışmasının baş aracıdır. Cezadan muaf olma sözü üzerine bir suç ortaklarını açıklamak suretiyle Leidenli 8 kişinin tamamı alınmıştır.

Embden'den gelen son mektuplar Mansfelt'in ordusunun genel bir isyandan biraz daha iyi durumda olduğunu, askerlerin ona itaat etmeyi reddettiğini (kendisini Stichuyesen'de kapalı tutmaktadır) ve o şehrin yanında şimdiye kadar sakınılan bütün Embdenner topraklarını yağmalamakta olduğunu söylemektedir. Böylece şimdi o şehirliler hâlâ Ezes'teki Mansfelt'in adamlarının korudukları Eazstfrizeland kontundan daha çok şikâyet etmekte ve yakınmaktadırlar. Fakat burada Mansfelt'in kendisini orada babasıyla birlikte olan kontun kızlarından biriyle evlendirmeye dair bir fikri olduğu hakkında konuşmalar vardır ve Embdennerlilere karşı olan hareketlerden dolayı da buna inanılmaktadır. Bu arada Brunswick Dükü Weser üzerindeki yolları ele geçirmiş, Schomburgh ülkesindeki Rentelen isimli bir şehri almış olup bu da ona Heyldisheym Piskoposluğuna özgür giriş vermiş ve adamlarını Collen Piskoposuna ait olan yerlere yerleştirmiştir. Kardeşi düke ait olanlardan sakınmıştır. Rentelen'in alınışında bir Rhyingrave kontu yaralanmıştır. Aynı şekilde Albay Knyphausen'de... Fakat ikisinin de hayatî tehlikesi yoktur.

Hamburg'tan buraya kralının Kralının ikinci oğlunu piskoposluğa yerleştirmek için oradan Bremen'e küçük bir grup ile gideceği haberi geldi. Bu geçişe mevcut piskopos o piskoposluğun çevrelendiği bütün orduların korkusundan dolayı razı olması hızlanmıştır.

Hollanda Devletleri ilk olarak malî konularda yeni bir toplantı yapmışlardır. Doğu Hindistan Şirketi'nin 17 yöneticisi şimdi bu şehirde [133] geçen antlaşmada adamlarımızla beraber kararlaştırılan şartların tamamlanması hakkında toplanmışlardır.

Geçen yıl denize açılması için hazırlanan ve bu kış için bir kenara konulan 9 gemilik filo şimdi tekrar İspanyol armadasının alarmı üzerine mallarını boşalttıkları

Goré'da hazırlanmaktadır. Önceki amirallerine ve aynı teçhizata sahiptirler. Fakat planları hâlâ gizli olarak tutulmaktadır. Sadece erzaklarının miktarı ve denizci seçimleri ile onların Hind-i Garbî üzerine gidecekleri açıkça görülmektedir.

Lordumdan o göreve geldiğinden beri herhangi bir şey duyma mutluluğuna henüz erişemedim. Fakat yazı silsilesine başlayacağımız zaman lordumun da benim her fırsatta yaptığım gibi mektup yazmaktan ve devam ettirmekten geri kalmayacağı konusunda şüphe duymuyorum. Böylece lordumu Tanrı'nın kutsal korumasına havale ederim. Hagh 6 Mart 1623

Lordumun en düşkün hizmetkârı

Canterbury Başpiskoposuna

Efendimi Memnun Etsin

Size geçen Eylül'de yazdığım son mektuplardan sonra uzun ve korkunç bir hastalık beni isteksiz bir sessizliğe zorladı. Özrüm o kadar acılı ve adil olmuştur ki efendimin başka türlüünü beklemeyeceğini umuyorum. Bu tarihler arasında, bu zamanı dolduracak olan o kadar çok olay ve değişiklik yaşandı ki sınırsız bir belirsizlik manzarası dışında bu kadar büyük bir mesafeden geri bakamıyorum. Efendimin genel hadiselere dair bir görüşü olabilmesi için bazı çok önemli şeyleri hatırlayacağım ve sizin hikmetiz o baş cümleler ile benim anlatabileceğimden çok daha fazlasını idrak edecektir.

Bu imparatorluğun durumu hâlâ isyanın hastalığı altında çalışmaya devam etmekte olup askerler bütün memurları azletmekte ve istedikleri herşeyi hapsedmektedirler. Yakın zamanda ilk gelişlerinde Scylla ve Marius'un fraksiyonlarında olduğu gibi bütün düşmanlarına sert ve katı olan iki tane vezir yaptılar ve onuru koruyabilmek için yeni bağışlar yapmaları gerektiğinden dostlarından bile haraç aldılar. Dokuz ay içerisinde 6 tane gördüm ve mevcut olan düşmeye müsait olduğundan da her gün yeni bir tanesini beklemekteyim. Kral içinde aynı şeyi konuşmaktadırlar ve kendisi devleti yönetemediği için onun yönetimi sürdüreceğini umamayız. Böylece bu devlette bir reform macerasından daha başka insanların ilgili olduğu başka bir şey daha yoktur.

Asya'da 3 açık isyan vardır. Bir tanesi Erzurum'da, diğeri Mezopotamya'da ve sonuncusu ve en tehlikeli olanı ise Bağdat'tadır. Çünkü emir veya prens gibi davranan kişi Paşayı ve askerlerini tahkir ve kanla azletmiştir. Burada onunla ilgili konuşmaya cesaret edemiyorlar çünkü bunu nasıl düzeltebileceklerini bilmiyorlar. Ordu göndermek konusunda ise, şehirde isyan etmiş askerlerin savaş alanında onlara itaat edeceklerinden

emin değiller. *gnari, civilbus bellis plus militibus quam ducibus licere*. Orada ateşi daha çok körükleyecek bir cezalandırma yolunu seçmektense, görmemezlikten gelmeyi tercih etmeyi iyi yollardan orayla uzlaşmayı deneyeceklerdir ki ben buna inanmıyorum çünkü *imperium eupientibus, nihil medium, inter suma out preacipita*

Lehistan ile barış en sonunda tamamlanmıştır ve Zbarawasky Dükü bir esaretten kurtulmuş kadar mutlu bir şekilde gitmiştir. Zira 12 haftadır burada sahtekârlıkla alıkonulmaktaydı. Fakat bu meselenin çeşitli yönleri ile ilgili geniş bir konuşma yapmak istediğimden efendimi yeni vezirin her durumda eskisine zıt olarak aceleye getirmesi ile gerçekleşen sonuçtan başka hiçbir mesele ile rahatsız etmeyeceğim. Genel olarak dosta dost ve düşmana düşman genelliği dışında önemli bir madde yoktur. Bu şekilde Türkler Bethlen Gabor'u herhangi bir rahatsızlıktan korumayı ve imparatorun o krallıktan yardım almasını engellemeyi ummuşlardır. Bu barışın arabuluculuğu bana atfedildi ve ben de onurun majestelerine açıklanacağını umuyorum.

İlkinden sonra Erdel'den başka elçiler de gelmeye başladı ve onlardan sonra da bir ulak geldi. Hepsi yardım, en azından Macaristan'ın geri alınması için izin istemekteydi. Prens iddialarından vazgeçmeyecek ve Türkler de imparatorla açık bir şekilde barışı bozmayacak olmalarına rağmen onu *alla Espagniola* kavgasında koruyacaklardır. Bohemya kralının geri döneceğini ve bütün o bölgelerin isyan edeceklerini iddia etmektedirler. Bu devletin kulaklarını Avusturya Hanedanını o kadar Avusturya Hanedanını meşgul edeceklerini ve onlardan bir şeyler geri alacakları konusunda kulaklarını o kadar çok [134] doldurmuşlardır ki Bohemya kralına cesaretlendirilmesi için ve Hollanda elçisinin rızasıyla da o devlete bir mektup yazılmasını sağladılar. Başlıklarını henüz bilmiyorum fakat birkaç gün içinde bir suretini elde edeceğim. Benim fikrime göre bu onlardan sadece buradan daha kolay yardım alabilecekleri yardım ve işbirliği iması almışlardır. Fakat onlara yardım gönderirler mi gönderemezler mi o konuda hâlâ şüpheliyim. Bu konuda majestelerinin adına bir şeyler söylemem için çağırıldım fakat buna cesaret edemedim, fakat (korktuğum gibi) hak etmeyecek olanlara iyi hizmet ettim. Eğer Brüksel antlaşmasına benzer bir şekilde cevap verebilmem yasal olsaydı tartıyı çevirirdim. Fakat altı aydır hiçbir haber alamadığımı görerek kendimi sıkı bir şekilde emirlerim sınırında tuttum. Burada eğer majesteleri isterse onursuzluk getirmeden cesur bir saptırma yapılabilir. Bu elçiler şimdiye kadar Gabor'a yardım etmek için 20.000 Türk ile birlikte bir general atanması ve Bosna paşasının baş olup onun altında Budin, Kanijye ve Tımeşvar

paşalarının duruma göre kuvvetleriyle sınırda hazır olacak olmalarıyla birlikte en sonunda muzaffer olmuşlardır. Vezir bana onların imparatorun varis olduğu topraklara girmeyeceklerini söyledi. Fakat ben her ne kadar bu Erdel vekilleri bütün Hristiyan özürleri ve itirazları yapsalar da iddia ettiklerinden daha fazlasını yapmak için fırsat gözlediklerinden korkuyorum ve ben de bu hareketten bir adım toprağı düşmanın tehlikesine atmadan iyi bir kullanım elde edilebileceğinden şüphe duymuyorum. Her ne kadar bu yardımın emri onlardan önce gidecek olsa da henüz şahsî mektuplarını almamışlardır. Daha iyisini bulamadığından dolayı Torne kontu o talihi yaşayacaktır. Aksi hâlde kendisi müzakereye karışmaktan çekildiği sürece kendisinin sadece bir Tatar savaşı yapacağı ve hiçbir servet elde edemeyeceği o hizmetten bunaldığını düşünüyorum. Majestelerine yazabilecek zamanım ve daha kesin şeyler olacağı gelecek postada daha geniş olacağım.

imparator mektuplarla birlikte aksi bir çalışma yapmak için bir ve Paskalya civarındaki varışına kadar bütün kararın ertelenmesini isteyen bir elçi sözü veren sözü veren bir kurye göndermiştir. Eğer kendisinin zaman kazanmak için olan eski komplolarını ummuyorsa onun daha çok acele etmesi gerektiğini düşünüyorum. Buraya Floransa Ana Düşesinden hediyeler taşıyan bir keşiş gizlice varmıştır. Kendisi kölelerin serbest bırakılmasını ve devlet için ticaret yapmayı iddia etmektedir. Fakat o incir yaprağının korumasıdır. Biz, Napoli'den gelen gibi daha kötü bir antlaşmanın başlamasından korkmaktayız. Henüz şüphelerde çok cesur olmaya cesaret edemiyorum ama tedbirli bir şekilde bekleyeceğim.

Efendimi bu uzunluğa çekmeyi düşünmemiştir. Fakat mesele o kadar büyüktür ki benim kafamı karıştırmıştır. Amacım sadece size yaşadıkları yer neresi olursun kendileri gibi (zira hiçbir vücut bu kadar meşgul ve kurnaz değildir) yıkım için çalışan Cizvit sabitliği hakkında bilgi vermektir.

Mevcut Patrik, bilinçli eğitimli, barışçıl bir adam olup onların veya efendilerinin tanışıklığını aramamıştır ve onun ters olan dinin beyanında onların büyüklüğünü o kadar çok kızdırmışlardır ki Fransız elçisi tarafından desteklenen bir Rum Piskoposuyla birlikte yedi tanesi onu makamından azlettirmek ve Roma doktrini yavaş yavaş ekecek ve gizli bir şekilde Papa'nın evrenselliğini imzalayacak ve zaman içerisinde Doğu Kilisesini tamamen kutsiyetlerine teslim edecek bir papazı getirme komplosu yaptılar. Bu farkedilmiş olup Patrik bana yardım ve nasihat için geldi ben de onu reddedemedim. Bu adaletsiz hamlenin yanı sıra, o fraksiyonun bir Patrik ile güçlenmesine tahammül

etmenin ve genel olarak her ne kadar burası uzak olsa da o dinin daha fazla havari mürit almasının tehlikeli olduğunu önceden gördüm. Kendisine onun kökünü kazımak isteyenlerin kökünü kazımanın ne kadar kolay olduğunu gösterdim. Zira eğer vezir onların özgürlüğü altında o kilisede bir değişiklik yapmak istedikleri ve bu kadar çok kulu çalıp Papa'nın hükümranlılığına ekleme konusunda bilgilendirilirse onların daha önce kovulmalarının uzun olmadığı gibi şimdi tamamen sürüleceklerinden emindim. Fakat Hristiyan isme ve onlardan birisine olan saygı için yolu uyarıdan önce ilerletmeye istekli değildim. Rahip iyi bir adam olup o zaman bütün ılımlılıkla Paskalya'nın ilk Pazar gününde umumî bir vaaz vermeyi ve kilisesinin en iyi adamlarını ve ruhban sınıfını çağırmayı ve orada yetki alanında olmayan Cizvitleri isimlendirmeden, Piskoposu aforoz ederek ve küçülterek bu dürüst komployu açmaya karar verdi. Kendisi bunu geçen Pazar günü Piskoposluk tacı ve kıyafetleri içerisinde 5 Başpiskopos ve bütün rahipleri tarafından yardım edilerek çok ciddi bir şekilde yaptı. [135]Vaazında mütevazi uyarılar ve aforoz hareketinin gelişinden bahsettim ona karşı olanları ve bazı diğer araçları ve organları reddederek ve onlarla iletişim kuracak veya işbirliği içinde olacakları aforoz edeceğini belirtti. Böylece herşey şimdilik susturuldu. Fakat ateşli efendilerimin bu cesur ve gizli darbeyi nasıl alacaklarını bilmiyorum. Eğer devam ederlerse onlara karşı umumî bir şekilde itiraz edecek ve onların çalışmalarını ve doktrinlerini ortaya çıkaracak ve belki de açık terimlerde onları aforoz edecektir. Bu da bazı meseleler üretebilir. Eğer bu ruhanî silahlar başarılı olmazsa, onun üzerine başarılı olamayacaklarına kararlıyız.

Efendime bütün bu konularla ilgili nasihatınızı tenezzül etmeniz konusunda yalvarıyorum. Kendi tedbirim dışında herhangi bir kural olmaksızın körlük içinde yürümekteyim. Çok fazla gayret içerisinde *errore amoris* hatası yapabilirim.

Efendimin, lordlara yazdığım genel mektuplardan, Bâbîâli'nin kulları olarak Cezayir ve Tunus ile barış yapmayı amaçladığımı duyduğundan şüphem yoktur. Gelecek posta ile eğer burada karşılık olarak verilebilecek bir onur varsa, onurlu şartlar üzerine tamamlayacağımdan eminim. Zorunluluk şimdi en iyi savunmadır. Bu barış ile 800 köleyi özgürlüğüne kavuşturacağım. Fakat bizim tarafımızdan satılan birkaç Türk'ün özgürlüğü ile. Bu hayırlı işi, eğer önceden sunma cesaretini göstermemiş olsa da bir şekilde ilerleteceğinizi biliyorum ve şimdi mükemmel bir şekilde kullanılabilir. Bu konuda her gün efendimin yardımını ve görüşünü bekliyorum ve sonuç olarak,

efendimin sadık, naçiz hizmetkârı olarak bana olan alışlagelmiş iltimasınızı sürdüreceksiniz. İstanbul 8/18 Mart 1622

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin

Majestelerinin beni koyduğu antlaşmaların umutları ve korkuları ve iyi haberlerin uzun beklentisi konusunda, 25 Ocak tarihli olan son mektubumun sizi bilgilendirdiğini umuyorum. Buradan hiçbir kullanım yapılamadığını görerek, buradan yapılabilecek bir şeyden bahsetmeye gönülsüzüm ve şimdi majestelerinin Aralık tarihli mektubunu alarak, hem şaşkınlık hem de keder ile eşit bir şekilde afalladım. Yapabileceğim tek şey, en kötü durumdayken majesteleri için, insan kollarından yapabileceğinden daha fazlasını yapacak olan merhametli Tanrı'ya dua etmektir. O zaman, devir onun kendini bir Tanrı'ya gösterme ve Gedeons 30.000'i reddetme ve kendi düşüncelerini sonlandırmak için üç yüzünü de reddetme devridir. Benim bu inanç altında majestelerine hem bir baba hem de kralların en bilgisi olarak tam bir itimadım vardır. Kendisinin amaca değil, zamana yol verdiğiğine ikna oldum. Onun yapacağı az şey vardır. Biz de her ne kadar onun düşüncesini önceden bilmeye layık olmasak da biz düşük yaratıklar bundan memnun olabilir ve takdir edebiliriz.

En mükemmel leydi, kendi kraliçeniz olun. Bütün umutsuzlukları ve korkuları kovun. Yaşadığınız amacın yok olmayacağından emin olun. Eğer onu diken Tanrı olmasaydı, uzun bir süre önce kökü kazınırdı. Müteveffa sonsuz bir şekilde itibarlı Elizabeth'imizin lafını hatırlamaya tenezzül edin. Bu Tanrı'nın yaptığıdır ve bizim gözlerimizde muhteşemdir. Bütün prenslerin değerinin üzerinde olan onurlara dönüş gününüz de öyle olacaktır.

Antlaşmaların sonucunu her ne kadar çok geç olsa da duydum ve hâlâ o umutların yenilendiğini duymaktayım. Her ne kadar eğer çok cesurca değilse geniş bir şekilde yazsam da buradan sağlanabilecek avantajlarda daha fazla özgürlüğüm yoktur.

Bir ağaç kadar yorgun olan Torne kontu hâlâ buradadır. Onun hakkında majestelerinin en detaylı bilgiye sahip olacağını ve bazı şeyleri bilmemin benim için uygunsuz olduğunu görerek, Erdel prensinin vekillerinin müzakeresinin sonucu hakkında size bir şeyler yazmama gerek yoktur. Çok çalışılmış bir bilgi olduğu gibi tedbirli de bir cehalet vardır. Bu kadarı ise sadece umumî bilgilerdir: Eğer sizi rahatlatacaksa, Bethlen Gabor'un iddiasını terketmeyeceği ve majestelerinin zaferlerini

kutlamayacaklarını bildirmeyi atlamayacağım. Kendisi bunu sadece sizin için yaptığını, aksi hâlde barış içinde yaşayabileceğini iddia etmektedir. Kendisi (imparator)la barış için değil Bâbîâli'yle işbirliğinde kendi tıynetlerinde onlara geri ödeme yapmak için Macaristan'a yardım etme bahanesinde yardım almıştır. Torne kontu bu savaşın riskine girmeye karardır. Daha fazlasını söylemeye cesaret edemem. Fakat eğer majesteleri kızdırılmayacaksa, çok daha fazlası yapılabilirdi. [136] Fakat bu kadar Hristiyan bir kalbin samimiyeti ve kraliyet onuruna olan alâkası ile iyileşmek için akrepleri kullanmayacaktır. Herşeyi gücü yeten Tanrı'ya onun düşüncelerini, olgunlaştırmasını ve ona şeref ve acı çektiği zaman bütün dürüst adamların işkence gördüğü majestelerinin yararına olacak şekilde yönlendirecek şekilde yönlendirmesi için yalvarırım. Bu hamlenin ne kadar yakında başlatılacağını söyleyemem. Zira bu saray yönetimsizlik yüzünden hastadır ve hiçbir şey bu 9 ay içerisinde 6 tane gördüğüm ve bu seferkinin de en kötüsü olduğu vezirlerin huyuna göre olması veya para dışında yapılamaz. Zira her ne kadar hareketten memnun olsa da, mektubu ertelemektedir ve elçilere de kaba davranmaktadır.

Bu sahneyi bırakacak ve daha neşeli bir tanesi getirecek kadar bilinçli olacağım ve majestelerinin hâlâ imparatorumuzun *golartisme*'imini düşünebilmenizden çok memnun oldum. Şimdi kendisi o kadar aşağıya düşmüştür ki, onunla ilgili vereceğim bütün haberler kokacaktır. Onun mantığıyla ilgili hiçbir umut olmayıp, şimdi onu temiz bir şekilde tutmak yeterlidir. Fakat mektuplarımin majestelerini melankoli içinde bırakmaması için, buraya gönderilen bir Hollanda Leydisinin hikâyesini duyacaksınız.

Fakat bunlardan bahsetmeden önce majestelerine naçiz bir şekilde, taşıdığım en büyük mücevher ve onur olan sizin ve majestelerinin resmi için teşekkürlerinizi kabul etmeniz için yalvarıyorum. Bütün milletlerden görmek için buraya gelenler vardır. Diğerleri arasında imparatorun temsilcisi de benimle birlikte olup, gözümün onun üzerinde olmasına yol açtı. Bana o resimlerin kimlere ait olduğunu sordu. Ben de "Bohemya kralı ve kraliçesi ve bunlar bir krallığa layık değiller mi" diye sordum. Kendisi de bana "Par qu nom" diye cevap vererek ayağa kalktı ve sanki bir dişini kırmış gibi gitti. Majestelerine dalkavukluk yapmayacağım. Resminiz burada kalpleri fethetmiştir ve ben de hiçbir düşmanın hâlâ üzerimizde olan o gülümsemeleri kovacak kadar güce sahip olmadığından sonsuz bir şekilde tatmin olmuş durumdayım. Her gün onları onurlandırıyoruz. Beni evimi bir saray ve odamı da bir taht odası yapmaktadırlar.

Hikâyemize geri dönersek: Hâlâ paskalya olduğundan dolayı geldiğinde insan eti yiyebilecek olan Hollanda elçisinin leydisi, bu şehrin iki mil içindeki sınırlar gelmiş olup, elçi onun tedbirinin istediği üzere gizli bir şekilde gelmesine tahammül etmeyecekti. Fakat ilk olarak onu sık sık sıcak tutan 16 yaşında iki tane genç kız olan köle göndermiştir. İyi hanım ilk hediyesini almaktan üzülmüştü. Ertesi gün bütün barbar müziğiyle birlikte bir Türk kadırgası sağlamıştı ve böylece onu Persopolis boyunca zafer dolu gibi değil, bütün şehrin yüzü ile bazı Frenkler ve 1.000 Rum'un, gerçekten de neşeli Rum ile oradan 4 mil uzağa gönderdi. Kapısına kâğıtlardan ve bronzdan bir tak yapmıştır. Merdivenleri de bu şekilde süslemiştir. Koridoru altın rengiyle kaplatmış, evi bir törensel geçit alanı gibi çelenlerle süslemiştir. Özet olarak büyük leydim, *spittleda* hiçbir zaman böyle bir gösteri yapmamıştır. Her üye için mücevher tedarik etmişti. Pibble gibi elmaslar, Aziz Mart'ın'ın giydiği inciler gibi. Evlilik papaz eksikliğinden dolayı henüz ciddileşmemiştir. Benimkisi bu konuda destekte bulunma onuruna erişebilir. Böylece bir evin daha Hero ve Leander'ı vardır. Onları bölen tek büyük boşluk denizdir. Leydi duyduğum kadarıyla lordun kibirli olduğu kadar kibirlidir. Elçi Türklerin lanetlemeleri ve Hristiyanların onun hangi prensesin kızı olduğuna dair bir soruşturma aldığına ve hiç kimsenin söyleyemeyeceği bir dedikodu yaratmıştır. Burada iyi dostuz ve her ne kadar majestelerinin evinin neşesini paylaşısam da bunu burada beklediğimiz hiçbir şeyi engellemeyecek şekilde kullanacaksınız. Onların arasındaki sevginin Amadis'teki gibi olduğunu söyleyerek tamamlarım. Sonunda bir Gall olmamasını dilerim. Şimdi tekrar majesteleri için dua etme rahatlığına sahibim. Ne yazık ki çok azını yapabilirim. Fakat bunu o kadar şiddetli bir şekilde yapmaktayım ki cennetten gelecek ateş düşmanlarınızı tüketecektir. Majestelerine en naçiz bir şekilde bağlı olan böyle dua etti.

20 Mart 1622

Zavallı eşim majestelerinin mektubu için üzülmekte ve gözyaşlarının silah olarak işleyeceğini öne sürmektedir. Eğer ikimiz de majestelerinin avantajı için ölebilseydik bu mezkûrun sonsuz bir yaşamı olurdu.

[137] Sir Dudley Carleton'dan: İstanbul'daki Sir Thomas'a Hristiyanlıktaki Genel Olaylar Hakkında Hesap Vermektedir.

Benim çok iyi Lordum,

Bu mektuba, lordumun bu olayların bazılarını başka bir elden zaten öğrendiğinizi anladığımı söyleyerek başlayacağım. Fakat lordumu, herhangi bir konuda habersiz bırakmaktansa o rahatsızlığı vermeyi tercih ederim.

Fransa'dan, Kont Mansfelt'le antlaşmak için uzun süredir beklenen elçiler bu ayın 12'sinde gelmiştir ve ertesi gün Konta gitmişlerdir. Bir tanesi geçen yaz Dük tarafından, Mansfelt ordusuyla Fransa sınırındaki Mousson'da dururken onunla antlaşmak için görevlendirilmiş olan Nevers Dükü'nün *cornet*'i Montero'ydu. Diğeri Mansfelt'in önceden tanıdığı, prensin de çok fazla güvendiği bir adam olan de Beausse, Savoy düküne ait olan bir centilmendir. Onlara kendisine Mansfelt tarafından, Fransa'ya yeni bir mektup götürmesi için görevlendirilen Tournon eşlik etmektedir ve onların(burada verildiği üzere) görevi birleşik bir şekilde Mansfelt'le onu ve ordusunu Valtoline'in kurtarılması için birliğin hizmetine almaktır. Fakat bunun ne şartlar olacağını yazılarda anlamamışlardır ve her ne kadar Mansfelt'le antlaşmayı tamamlamak için kesin güçleri olduklarını iddia etseler de, benim onların sadece birliğin savaşı sürdürüp sürdürmeyeceğini görünceye kadar bağlılıkta tutmak için gittiklerine inanmak için sebebim vardır. Zira eminim ki ona iki taraf üzerinde tek sözleşme olan para taşımamışlardır ve ordusu da maaş eksikliğinden dolayı memnuniyetsiz olup, güzel sözlerle memnun edilemeyecektir.

Embdennerlilar, barajlarını çektiler ve bu şekilde Aureck kadar yüksek yerlerin de dâhil olduğu bütün East Frizeland ülkesini sular altında bıraktılar. Bu şekilde şehirleri ve Griet arasındaki yüksek topraklarda büyük bir kısmının durduğu topraklarını yeni otlaklar bulmak zorunda kalacak olan Mansfelt'in süvarilerini sürecekle ve düşmanın da bütün Munsterland'ın hâkimi olmasına çok az bir zaman kalmasından dolayı, dost ülkeler dışında geri çekilecek hiçbir şey kalmamıştır. Bu ülkelerin de hepsi ortak düşman olarak ona karşı olacaktır. Aşağı Saxe prensleri tetikte olma niyetlerini beyan etti ve Brandenburgh elektörü de Dresden'den yeni dönmüş olup, Silezya'ya yol alacağını anladığı o ordunun geçişine direnmek için bütün ülkesini silahlandırmıştır.

Rarisbone'dan anladığımız kadarıyla imparator Palatinat elektörlüğünün naklini ertelemek için geçici elektörlerin elçilerinin doğrudan muhalefetine ve dinî kişilerin iknalarına rağmen, o işe 15/25 Şubat'ta ciddi bir şekilde gitmiş ve çok ciddi bir şekilde

o itibarı Bavyera dükü üzerine vermiştir. Bu da Dresden’de beraberken iki elektör Saxe ve Brandenburgh tarafından görülmüş olup, *inter pocula*’yı beyan edip, büyük memnuniyetsizlikle, o naklin elektör meclisinde geçişinden sonra yardım etmemeye kararlı olduklarını beyan etmişler ve bazen Mansfelt’e katılma tehdidinde bulunmuşlar fakat sonuç veya bir karar olmamıştır. Böylece Dilly şimdi Westfalya’ya ilerlemektedir (Franckford’dan gelen son mektuplar, topları için orada at tedarik ettiğini ve Hessen Landgrave’inden de onun ülkesinden geçmek için yol talep ettiğini söylemektedir) ve imparator da ordusunun sayısını arttırmak için her taraftan asker toplamaktadır. Her ne kadar bundan sonra şimdi Hamburg civarında oğlunu Bremen Piskoposluğuna yerleştirmek için gezen Danimarka kralı ortak tehlikeyi görüp, kendisini bir tarafın başı yapmadığı sürece meselelerinin zorunluluklarından dolayı kendilerini daha iyi düşünecek olsalar da onlar için bir kaynak olmayacak olsa da... Bu da her ne kadar son günlerde cömert bir şekilde Mansfelt’e mektuplar yazan ve gönderen ve ona güzel bir elmas mücevherler sunan ve Dük Brunswickli Christian ile birliklerinin büyük kardeşinin masrafına ve ödemesine geçişi için bir antlaşmanın tamamlanmasını iletmeye yardım etmiş olsa da hareketlerinde çok dikkatli bir prensten beklenmeyecektir. Bunlar elinde olan bazı meselelerin argümanlarıdır.

Mansfelt, kendisini ve ülkesini Danimarka kralına koymasını dilediği babanın düşüncesi yüzünden Eastfrizeland kontunun kızı ile sevgili olma fikrini değiştirmiştir. O kralın hareketlerine ise Hollanda, Mansfelt’in bağlılığını ona çektiğinde inandıklarından dolayı Hollanda’nın haset duyduğunu görüyorum.[138] Kendisi herhangi bir umumî amaç olmadan şahsî iddialarını takip etmektedir ve ona ve ona ait olanlara dokunmadıkları sürece Avusturya Hanedanının herhangi bir planına yol verecektir.

Davullar, Hollanda’nın her yerinde olduğu gibi burada da çalmaktadır. Amaçları size daha önce de belirttiğim gibi Goré’ye gidecek olan donanma için adam toplamaktır.

Yakın zamanda yapılan Hind-i Garbî’den tuz getirmek için son yıllarda olduğu gibi Porto del Rey’e gönderilen 60 bu ülke yelkenlisinin yolculuğunun başarısızlığıyla ilgili hoş olmayan haberler vardır. Onların pek çoğu, İspanyollar tarafından dikilen kaleler ve onların yükleme ve indirme yerlerine koydukları toplar yüzünden boş dönmüşlerdir. Fakat hiçbirinin içinde top olmadığı 35 yelkenli (geri kalanı Norhollandlı Anabaptists’e ait olup silahsızdı) o denizlerde yolculuklarının telafisi için kaldılar.

Burada İspanyollar ve Hollanda arasındaki ateşkesin yenilenmesi hakkında gizli bir antlaşma olduğuna dair bir fısıltı vardır. Bunun Collen Piskoposunun meseleleri için

yakın zamanda burada olmuş olan ve Liege'e geri dönüp oradan da derhal, Collen temsilcisine buraya geri dönmeden orada uzun kalmayacağını yazdığı Brüksel'e giden Groisbeck Baron'u tarafından yönetileceği söylenmektedir. Fakat İspanya'nın memnuniyeti için bir takım değişiklikler yapılmadan alışlagelmiş şartlar üzerine ateşkesin yenilenebileceğine dair hiçbir görüntünün olmadığını da eklemektedir. Fakat şu an görünürde üç tane iş vardır: Palatinat'ın ve Valtoline'in geri teslim edilmesi ve bu ülkelerle olan ateşkes. Avusturya Hanedanı avantaj üzerine oynamakta olup savaş ve barış yapmak onun ellerindedir ve sonuç (elektörlüğün gerçekten değiştirilmesinden gördüğümüz gibi) en zayıf olanın duvara gitmek zorunda kalacağı ve en iyi silahlı olanın da en az zarar göreceği şeklinde olacak gibidir. Bu adamlar bu yüzden başarıdan şüphe duyup orduları için para toplamak için bütün para toplama yollarını kullanmaktadırlar. Bu para da hiçbir zaman bu kadar ki kadar kötü ödenmemiştir. Görüşe göre eğer Valtolina meselesi de(hâlihazırda Papa'nın ellerine *in deposito* verilmek üzere olduğunu duymuşlardır) Palatinat'tan daha iyi korunamazsa bu yaz bitmeden evvel İspanya kralının, imparator ve Katolik birliğinin bütün kuvvetini arkalarında bulacaklardır.

Elçileri Langrac aracılığıyla Fransa'dan bu Fransız birliklerinin memnun edilmesi için borçlar yoluyla 400 bin kronluk bir yardım umuduna sahip olmuşlardır. Fakat bununla birlikte memurun o kralla birlikte olan güvenini ve otoritesini kaybettiğini bildirmiştir. Burada oraya bir olağanüstü elçilik gönderme konuşması vardır. Fakat Arminyanları görevlendirmeyeceklerinden şahıslar hakkında mutabakat sağlayamamaktalar ve muhalifleri o sarayda onlardan tiksinimektedir.

Elçileri Langrac'ın aracılığıyla, Fransa'dan bu Fransız askerlerinin meşgul tutulması için yapılan ödeme şekli gibi 400 bin taç alma umudu vardır. Fakat bunun, memurların en çok güvendikleri krallarının otoritesini ve güvenini kaybetmemesi konusunda uyardı. Burada oraya olağandışı bir elçilik gönderme konuşmaları vardır. Fakat bu kişinin kim olacağı henüz belli değildir, zira Arminyanları bu göreve getirmeyeceklerdir. Ve onların karşıtları da o saray tarafından hoş karşılanmamaktadır.

Oranj prensine yapılan komplonun baş tasarlایıcılarından biri olan Arminyan vaizi Slatius, Overissel'in en uzak sınırlarından biri olan Coevoreden yakınındaki küçük bir köyde yakalanıp buraya bu ayın 12'sinde esir olarak getirildi. Orada sıradan bir handa, fakir bir gemici kılığındaydı ve yanında rehber olarak kiraladığı küçük bir çocuk vardı. Küçük bir Hollandalı asker grubu olağan bir halde aynı yere girdi. Bunun üzerine

o da korktu ve ateşin yanındaki içkiyle dolu bardağını bırakarak hızla oradan ayrıldı. Hepsi Hollandalı askerler onu gördüler ve hemen şüphelendiler. Eğer kafasında fevkalade bir şey yoksa hiç kimse içkisini bu kadar önemsiz bir şekilde bırakmazdı ve bu yüzde onu düşman casusuymuş gibi takip ettiler ve onu Coevoerden'e getirdiler. Orada karısına ve henüz idam edilen Rotterdam doğramacısının dudu olan kız kardeşine mektup yazmıştı. Kendisi orada keşfedildi ve buraya getirildi. Fakat hapishanede tanıdık kişilerle karşılaşmadan adını durumunu itiraf etmedi. Ayın 16'sında Barnvelt'in küçük oğlunun hizmetkârı getirildi. Kendisi Skinetconce yakınındaki Cleveside'a giden bir bota binmişti. Orada efendisinin dostu olan Rotherdam'ı Vanderdussen'in ile karşılaştı ve ikisi de düşmanın bir garnizonu olan Cleveland'daki Goch'a kaçacaklardı. Fakat Sckinckconce'nin askerleri tarafından aranmaları üzerine büyük bir riske girdiler. Yel değirmeninin altındaki küçük bir evde iken değirmene çıktılar ve rehberleri olan değirmenci onları akşamleyin Goch'a götürene kadar bütün gün orada kaldılar. O ikisi sadece bekleniyordu. Hâlihazırda idam edilenlerle birlikte bu komploda bir rolleri oldukları düşünülüyordu ve onların hiçbiri [139] her ne kadar işkenceye getirilene kadar birkaçı sessiz kalsa da itiraflarında sakınmadılar. Fakat temiz delile sahip olmak için idamları bu işe ait olan herkes yakalanabilinceye kadar ertelendi. Bu konuda her ne kadar kendilerini suçlamak konusunda özgür olsalar da diğerlerini suçlamak konusunda çok ketumdular. Bu da bu ülkenin muamelesine göre işkence ile onlardan yanlış gelemezdi.

Pek çok mektubuma ne olduğunu henüz göremeyerek lordumla kör bir adam gibi gitmekteyim ve onların ellerinize iyi bir şekilde geleceğini ve buraya yazacağınız zaman bunu sabit bir şekilde devam ettireceğinizi ummaktayım. Prensimizin küçük bir birlikle birlikte İspanya'ya olan yolculuğu hakkında, lordumun bütün meseleleri çeşmeden öğrendiğini bilerek hiçbir şey söylemeyeceğim. Böylece en iyi dileklerle birlikte lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım.

DUDLEY CARLETON

Sir Dudley Carleton'dan: Hollanda'daki, Oranj prensine Karşı Kompl

Düzenleyenlerin İdamıyla İlgili

Benim çok iyi Lordum,

Geçen Çarşamba, umumî adalet yerinde Oranj prensine karşı komplolar düzenleyen üç kişi daha idam edildi. Bunlardan ilki meticolofus olarak bilinerek dünyayı çok kandıran, Barneveltlerin büyük oğlu Van Grondevelt'ti. Cezasının ilan

edildiğini duydu ve ölümünü intikam isteği ve kötü düşüncenin onu sonuna getirdiğini söyleyerek ölümünü iyi bir teminat ile aldı. Söylediği bütün sözler bunlardı. Kafasının ve vücudunun Fransız kilisesine ve babasıyla aynı mezara gömülme iltimasını aldı. Diğer ikisi olan sekreterler Berkle ve Bleyswik de aynı şekilde cesurca öldüler ve daha fazla konuşular. İkisinin de konuşması aynı şeyi etkilemek istiyordu. İnsanlardan eğer girişimlerinin başarılı olsaydı yaratacakları yıkım için af diliyorlardı ve ikisi de ölmeyi hak ettiklerini itiraf ettiler. İkisinin de önceki gibi kafaları kesildi ve sonra dört parçaya böldüler. Kafaları ve sağ elleri burası ve Risewick arasındaki darağaçlarına asıldı ve geri kalan uzuvları da bu şehirin üç baş caddesine... Bu idam, bütün bölgelerden gelecek olan seyircilerin kalabalığından dolayı öncekinden iki tane daha fazla birlik ile muhafaza edildi. Gelecek hafta büyük olasılıkla Slatius, iki Leiden Blancert'i ve Pertye'de aynı şekilde iki sekreter gibi bu komplodaki ve uygulamadaki baş insanlar olarak idam edilecektir. Bu da lorduma selam vermem için bana yeni bir konu verecektir. Bu esnada lordumun düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Haghe Nisan'ın 3'ü 1624 Yeni tarz

DUDLEY CARLETON

Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Doğru ve Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

Lordlarımın emri üzerine elde edilmiş olan Tunus ve Cezayir'e gönderdiğim emirlerin sonuçlarını 25 Ocak tarihli son mektubumda tamamen bildirilmiştir. Lordlarım o zaman Cezayir'den on görevli iki tane de Tunuslu yardımcının kendi amaçları için Bâbiâli'de tartışmak ve beyanda bulunmak için atanmış olup buraya geldiklerini hatırlamak isteyeceklerdir. Yazmak için uygun olmayan pek çok toplantı ve ihtilaf yaşadık. Onların özlerini lordlarım eklerden toplayabilirsiniz. O işi bitirdiğimi ve eğer majesteleri kabul etmeye tenezzül ederse ve lordlarım da yardımınızı ve desteğinizi bu iyi niyetler soğumadan ve kendi adımıza bir ertelemenin onları şimdi bağlayan emirlerden sakınmamalarına yol açmamak için verirseniz o bölgelerde tüccarlar için hem uygun bir ticaret hem de denizlerde barış tesis edilecektir. Lordlarım da kendi iltimaslarınızda kendilerine eşitlik olmaksızın değer veren nasıl insanlarla anlaştığımı düşünmek isteyecekler ve yine de umuyorum ki majestelerine onursuzluk getirecek bir şart yapmadığımı veya yeni bir şey getirmeyip [140] kendi adımıza eski kapitülasyonlarımıza atıfta bulunduğumuzu, veya onlarla özgür insanlar olarak değil, padişah tarafından atanan bu devletin görevlileri olarak anlaştığımı veya onlarla bu

imparatorluğun kulları olarak barış içinde yaşamaya söz vermek dışında hiçbir şey imzalamadığımı göreceğinizi umuyorum. Açıklanıncaya kadar sadece iki şeyden vicdan azabı yükselebilir. İlki burada kendi adımıza imzalanmayan fakat bunu yapma ayrıcalığımızın olabileceği, yapmadan da asla sözlerini tutmayıp sanki onları tutmaya değilmışiz gibi ihlali bize atacakları oraya konsolos ve ticaret yerleştirme konusuydu. O ticaret o sorumluluğu alacaklar için çok kârlı olacak, bütün para geri dönecek, ürünlerimizi iyi miktarda satacak ve hakkımızı ve mallarımızı padişahın ve bakanlarının güvenine teslim ettiğimiz zaman adalet talep edecek iyi dayanağımız olacağından barışın tek mührü ve teminatı olacaktır. Bu yüzden Bâbiâli'den emir istediğim zaman, bizim bu imparatorluğun diğer vassallarıyla da karşılıklı ilişki ve ticaret kararımızı göstermekten sakınamadım. Konsolosun ve İngiltere'den bir geminin gelişi üzerine bunu elde edeceğiz ve kendisi de bizim şu an kölelik vaziyetinde olan 800 zavallı vatandaşımızı ve gemilerinin gücünü kurtaracaktır. Bizim adımıza olan şart ise konsolosun bizim gemilerimiz tarafından alınanların bir listesini alıp majestelerine gönderip, onun otoritesi ile onların da özgürlüklerinin elde edilmesi idi. Onların sayısı 40'ı geçemez. Onlar alındıklarını kanıtlamalı ve nerede oldukları bulunmalı ve sonra da onları majestelerinin mektupları veya büyük bir kısmı ellerinden geldiği üzerine onlardan para almak için talimat verilmesi gereken konsolos tarafından esir olanların dostlarından toplanan para ile elde edilebilir ve eğer sadece sayılar düşünülecekse şu an denizde hükmeden filonun zayıflamasının dışında 40 kişi için 800 kişinin alınması büyük bir avantajdır. Eğer herhangi bir cesaret veya otorite almış olsaydım, buradan gönderirdim. Fakat şimdi naçiz bir şekilde bunu lordlarımın talimatlarına ve emirlerine teslim etmek zorunda olup sizden bu başlangıcın yok olmasına izin vermemeniz için yalvarırım. Bu umuyorum ki zavallı balıkçılara ve tüccara büyük bir rahatlık ve devlete genel bir iyilik kazandırır. İkinci nokta ise bizim düşmanlarına silah ve mal yüklememiz veya onları korumamızdı. Lordlarım iltimaslarında geçen yıl donanmamızın onların iddialarına yardım ettiği düşünülduğünde bunu kabul edilecek şartlar getirmek için ne tür bir zorluk yaşadığımı ölçecektir. Fakat sadece eğer herhangi birisi böyle bir mal taşırsa bir kesin bir yasak veya barış ihlali olmadan bu onun kendi felâketi olacaktı ve bu bir özel durum olacak ve düşman mallarının meşru ganimet olduğu bütün antlaşmalara dahil edilmiştir. Eğer onlarla majesteleriyle barış yapmış bir prensin kulları olarak yaşayacağımız sözünü vermeseydim ne onları dizginlemek için talepte bulunabilirdim ne de haklı olan bir şeyi reddedebilirdim. Bu beklenebilecek kadar olup,

kesin bir sözleşme yapmaktan sakındım ve bu riski kendi çıkarları için riske atabilecek olanlara teslim ettim ve imparatorlarının emrine itaat eden kullar iseler şayet bizi onlardan daha bağlayan eski kapitülasyonlarımıza göre ve onlara dayanmak dışında hiçbir teminat vermedim. Ve eğer majesteleri ve Lordlarım bunları Levant denizinde tutmanın uygun olduğunu düşünüyorsanız onlarla barış ve belki de ticaret yapmak gereklidir ve onlara savaş yapmak ise eğer kendilerini emirle bağdaştırırlarsa herşeyin tamamen ihlali ve bozulmasıdır.

Kullarının ve yolcularının satılması için yaptıkları itiraz her ne kadar abartsalar da tamamen reddedilemezdi. Fakat hepsine cevap verdim ve burada majestelerine ve lordlarıma iyi kabulünüz umuduyla sunduğum sonucu işledim ve siz de bu korsanlığın büyük bir etkisinin olduğu ticaretin düşüşüyle ilgili bütün tartışmaları görerek yerleştirmek isteyeceksiniz ve benim görüşüme göre de şu an için bir antlaşmadan başka bir çözüm daha yoktur ve hiçbir antlaşmanın da bundan daha az onursuzluk getirici ve daha eşit olamayacağını varsayıyorum.

Acılarımı övmeyeceğim ama lordlarımın yardımıyla Tanrı'nın yönlendirdiği sonucun kendi umutlarının ötesine gittiğini söyleme cesaretinde bulunacağım. Ve her ne kadar emin olma cesaretini gösteremesem de en azından eğer lordlarım İngiltere'den bir onay emri verirlerse kendi zamanım için korunacağından eminim. Tesis için verebileceğim talimatları lordlarımın rahatlığı için onurlarınızın kararında araç olması gereken Levant Kumpanyasına göndereceğim.

[141] Şimdi masrafımı tekrardan dağıtabilmem için lordlarımdan kendim için naçiz bir istekçi olmam gerekmektedir. Levant Kumpanyasından bir peni dahi alamadım veya bunu batı limanlarının ve bütün ticaretin kârı ortak olarak bunu tek başına yapacak gibi de gözükmemektedirler. Buradaki finansörler tarafından yapılan hesap bana 1.000 pounda mâl olmuştur ve masraf umumî rıza ile ödenmiştir. Bunu hesaplamalar veya sahte makbuzlar ile alamayacağım. Fakat eğer lordlarım on hizmetkâr ve bir İngiliz'le birlikte Bâbîâli'nin bir mektubumu dokuz aylık bir yolculukla, bir kadırgayla gönderdiğimi, çeşitli gemicilik ustalarını ve 20 kişiyi özgür bıraktırttığımı, en azından 12 hüküm ve 20 mektup elde etmeye zorlandığımı ve onların tarzının kısa olmadığını, son olarak da kadırganın kaptanına ve bu işi nankör olamayacağım kadar büyük bir sevgi ile almış olan deniz generaline hediye aldığımı düşünürlerse benim müsrif olmadığımı düşüneneğinizi veya yükü yoksulluğum üzerine bırakmayacağınızı umuyorum. Korsan parasından çıkış, bunun için kolay bir yol olduğunu görerek bu

yükten kurtulabilirler. Bunu majestelerinin ve lordlarımın iltimasına ön koşul ve dayanak ile öne sürerim. Bunun bu görevlendirmenin bana vereceğinden daha fazla para olduğunu ve bunun için yüksek bir ilgide sürdüğümü söylerim. Kendimi lordlarımın korumasına sevkeder, bütün nezaketimle daima lordlarımın emrinde kalırım.

Bay Sekreter Calvert'e

Doğru ve Onurlu

Onurunuzdan, 29 Kasım tarihli mektubunuzun çift suretiyle birlikte majestelerinden gelen nezaketi ve benim 7 Eylül tarihli mektubumun varışına dair ilişikteki notu aldım. Onunuza ve bana teşekkür etmem gerekmektedir ve benimle ilgili yaptığımız haberlerle, hizmetlerimin majesteleri tarafından kabulü ve gördüğüm bu iltimas değerimin üzerindedir. Bunu size borçlu olup minnettar bir kalp dışında geri ödeme umudum yoktur Bu hafta, majestelerine naçiz teşekkürlerimi yazmak konusunda engellendim. Venedik balyosu bizi olağan posta gününden iki gün önce devlete gönderilen özel bir mektup üzerine onların sekreterinin haberinin verdiği haberi üzerine ertelendi ve onun sekreteri talebi üzerine esir alındı ve Kara Kulede mahkûm edildi. Suçu kendisini Eflâk prensi yapmak ve bazı sırları açığa çıkarmak ve efendisine hakaret etmektir. Kendisinin bu yüzden öleceğini düşünüyorum. Orada ya bir sır vardır ya da eğer onu yurduna gönderirlerse adalet ona ülkesinde yapılacaktır. Bu acele ve Tunus ve Cezayir ile ilgili pek çok tercüme ve suret onurunuzdan bahanemi göstermeniz için yalvarmama ve gelecek postaya kadar meselelerimizin bu mevcut durumunu sunmaya zorlamıştır.

Gönderdiğiniz liste ile o tarihe kadar olan bütün mektuplarımın güvenle geldiğini anladım. O tarihten sonra onunuza gönderdiklerim burada ilişikte onurunuzdan ve majestelerinin konseyinden aldığım diğer mektuplar ile de bellidir. Bu geniş haber ve tavsiye için karşılık verebilecek bir şeyim yoktur. Fakat onurunuz burasının verdiği bu haberleri kabul edecektir.

Daha önce bahsettiğim komployla alâkalı olarak Bethlen Gabor'un elçileri Zbarawasky Dükü'ne tatmin vermiş olup o da bunu reddetti ve bu sadece o isyan eden askerlerden türemiştir. Onurunuz onların silahları bırakmayı reddettiklerini ve Lehistan'ın doğru yerlerini yağmaladıklarını duymuştur.

Son vezirin değişiminden sonra bu şimdi Bethlen Gabor'un dostu olup vekilleri Macaristan'ı kurtarma bahanesi altında yardım elde etmekte başarılı olmuşlardır. Rapor çeşitliliğinden dolayı gizli niyetlerinin ne olduğunu anlamıyorum ve bunu benden

gizlemeye çalışmaktadırlar. Fakat majestelerinin kararı bilebilmesi için Bohemya kralı generali *'lı *'ya yolladığı talimatının suretini gönderdim ve ne gösteriyorsa göstereceğin gücü 20.000'i geçmez. Ne top ne de yaya haberi aldım. Böylece ben de bunun sadece bir yağma savaşı olacağına inanıyorum. Bethlen Gabor'un seçimini yerleştirmek isteyenler ve sonra eğer padişahı memnun ederse geri kalan herşeyin geri alınması için yardım edecektir ve her ne kadar burada Bohemya kralının mülklerini ilerletmekten başka bir amacı olmadığını söyleseler de bazı şehirlerin söz verildiğinden şüphelenilmektedir.[142] Bethlen Gabor'un bu vekilleri yemin etmekte ve bütün Hristiyan beyanları yapmaktadırlar. Fakat böyle bir yardımın sevgi için verilmemiş olması çok şüphelidir. Bethlen Gabor bu ayın sonu civarında onunla buluşması beklenen yardımların gelişini bekleyen 3.000 adamının hazır olduğu Kosice'ye çekilmiştir. 181 mektuplarını almıştır ve 151'e veda etmişlerdir. Fakat 152 hâlâ onları alıkoymakta ve izinlerini ertelemektedir. 8 gün kadar önce Bethlen Gabor'un meselelerini bana havale etmiş olan majestelerinin niyetlerini öğrenmeyi talep eden vezirin bana haberci göndermesini sağladılar. Bana majestelerine mektup yazmamı ve onu 50'ye karşı yardım etmesi için katılmasını sağlamamı teklif ediyordu. Çok büyük meseleleri sert ve çok baskıcı sözlerle söylüyorlardı. Ben de sadece buna genel olarak efendimin 102 ve 88 ile barış yaptığını ve benim bu meseleye karışmak veya herhangi bir söz vermek gibi bir görevim olmadığını fakat bütün Hristiyanlığın ve dostlarının huzurunu korumak için beni buraya göndermiş olan majestelerinin kızacağından emin olduğumu söyledim. Onunuza taşımak zorunda olduğumuz cevabı yazmayacağım. Fakat kendisi Bethlen Gabor'u ve padişahla işbirliği yapmış vilayetleri en büyük düşmanlarına karşı koruyacaklarını söyledi. Kendi meselelerimi riske atmamak için çok fazla beyanda bulunmaya cesaret edemeyip, onun yerine doğrudan majestelerinin adına bunu reddettim. İtiraf etmeliyim ki son mektubunuzun tarafı üzerine üç aylığına tarafsız kaldım ve Lehistan'la barış yapılmıyaya kadar ne çağırılmamış olduğum ne de bu mesele bir sorun olduğundan hiçbir şey yapamadım. Bunun yanı sıra tedbirli olarak majestelerinin iyiliğini ve samimiyetini bu kadar çok istismar edenlere karşı bu kadar alâka göstermekte bir sebep göremedim. Fakat şimdi Tanrı'nın beni günaha sokmaktan sakınacak şekilde yönlendirdiğini idrak ediyorum. Majestelerinin kararının sabitliğine aykırı hiçbir şey yapmadım. Aynı zamanda bu vezir sabit fikirli ve görüşünde tek kişi olup, bu sorumluluğu kendi bağırsaklarında herşey yanarken bir düşmanı tahrik edecek durumda olmadıklarını bilen bu imparatorluğun en bilge adamlarının hükmüne aykırı

olarak ele almış veziriazam benim düşmanım olduğundan eski zamanlardaki gibi direnip muzaffer olabilecek kredim yoktu. Asya'daki Bağdat'ta ve Erzurum'da bulunan isyanlar artmakta ve devam etmektedir böylece o taraftaki bütün ordu büyük bir umut olmadan gönderilecektir. Bu kararın sabitliği konusunda da bir kesinlik yoktur. Zira bir sonraki vezir (ve bununki uzun süremez) herşeyi geri alabilir ve alacak gibidir. Bu yönetim ve onun üzerine dayanan herşey bu kadar belirsizdir. Bu bildiklerimin tamamının özetidir ve 151'den 50'ye ve 214'e vekillerinin başlıklarını benden sakladıkları mektuplar gönderildiği için benim bilgimden bir miktar şeyin saklandığına inanıyorum. Fakat majestelerinin onlardan haber alacağından eminim ve eğer bunlar gitmiş olsalardı suretlerini elde edebilirdim. Gelecek mektup ile onuruza Leh antlaşmasının tam haberini yollama sözümü yerine getireceğim ve henüz bitiremediğim bununla karıştıracağım. Bu arada size Zbarawsky dükünün gidişinden sonra vezire yazdığı son mektubun bir suretini gönderdim. Onuruz aklınıza son mektubumda barışın bu vezirin ilk yirmi gününde aceleye getirildiğini aklınıza getirecektir. Maddeler anlaşılmadan önce sorgulanmadan kabul edilmiş ve mühürlenme sözü verilmiştir. Dük de özgür olmakta acele ederek önceden arabalarını ve yüklerini göndermiş ve kendisi de bu şehirden on mil uzakta tamamlanan ve söz verilen kapitülasyonlarının tarifi için beklediği bir yerde dinlenmişti. Onlar gelir gelmez atına bindi ve herhangi bir adam onları okuyup tercüme etmeden veya çok zaman kaybetmeye gönülsüz olup geri çekilmekten ziyade bir kaçış gibi acele etti. Görünüşe göre onların kendisini aldatıldığını anladığı ve vezirin ona, mektubundan anlayabileceğiniz gibi antlaşmaya aykırı ve açık genişlikler olan şeyler gönderdiğini anladığı Eflâk'taki Tergovista'ya gelene kadar hiçbir zaman açmamıştı. Bunların da suretini elde ettim ama henüz onları tercüme ettirmedim. Bu konuda onun için tartıştım ama hiçbir çözüm niyeti göremiyorum ve Lehistan kralının ve devletinin onları kabul etmeyeceğine veya düke bu güveni ve acelesi için teşekkür etmeyeceklerine inanıyorum. Tergovista'da Tatarların onun arabalarını aldığını ve hizmetkârlarını öldürdüklerini ve onu beklediklerini duydu. Bunun üzerine yolunu değiştirdi ve benzer bir aceleyle Erdel'deki Kronstatt'a ulaştı. O zamandan beri kendisinden haber duymadık. Fakat Tatar'ın bu küstahlığı bilgilendirildiğim kadarıyla son vezir tarafından tahrik edilmiştir. Kendisi¹²¹ olaydan sonra bu sebepten ötürü değil, bu vezirin ondan öğrendiği için sürgün edilmiş ve geri dönüşü de olasıdır. *Opes, omissi gesttigue honores pro crimine*. Bunun intikamı olarak

¹²¹ Gürcü Mehmed Paşa

Kazaklar Karadeniz'e girdiler [143] ve ganimetler aldılar ve bir şehre saldırdılar ve başka işgalleri önlemek için asker gönderilmesi konusunda bugün öfke ve aceleyle bir toplantı yapıldı ve haklı bir şekilde barışın tamamen bozulacağından veya eğer iki tarafta açık bir savaş için şu an oldukları gibi uygun değilse iki serseri vassallarını birbirlerini yağmalamaları için teşvik edeceklerinden korkabilirim. Bu da zaman içerisinde ikisine de daha fazla sorun getirecektir.

Onurunuz o zaman bizim nasıl bir belirsizlik ve tehlike içinde yaşadığımıza hükmedecektir. Zira kendi adıma Bethlen Gabor'un vekillerinden çekilerek güvenimi kısmen kaybettim ve vezir tarafından da bir casus ve 102'nin bir destekçisi olarak alındım. Eğer herhangi bir değişiklik olursa rüzgârı kendi tarafıma çekeceğim.

Size bu özetleri majestelerine iletmeniz için yalvarırım. Gelecek hafta tam bir borç ödeyeceğim ve benim adıma onun emirlerine itaatten başka hiçbir anlayışımın veya isteğimin olmadığı teminatını ve naçiz teşekkürlerimi veriniz. Ve böylece sizin sürekli korumanızdan emin olarak onurunuzu Kutsal majestelerinin korumasına teslim ediyorum. İstanbul 5 Nisan 1623

Onurunuzun naçiz ve güvenilir hizmetkârı ve dostu

Tunus ve Cezayir meselesiyle ilgili olarak Lordlara genel olarak yazdığımndan dolayı onurunuzu sizin tarafınıza sevk etme cesaretini göstereceğim. Size sadece şimdi neredeyse tamamlanmış olan bu kadar iyi bir işim şikâyet eden ve hiçbir şey yapmayan bizim adımıza tüccarlara(yavaşlıklarını bildiğim) *ben çaldım ama sen dans etmedin* demem için bir eksiklikten dolayı bozulmasına izin vermeyin.

Lordum Carew'den

Lordum,

Size büyük sessizliğin bazı hatalarını açıklamak zorundayım. Fakat bu mektup elinize geldiği zaman içerisinde sizden gelenlerin hepsine cevap verebildim ki hepsi tamamen sadece iki tanedir. İlk mektubumu, Bay Braintwaite aracılığıyla, aldığınızı anladım. Son mektubunuz 10/20 Şubat tarihini taşıyor olup benim elime müteakip Nisan'ın 16'sında geldi.

Lordum benden kaba haberler dışında başka bir şey beklemeyebilir. Zira (uzak yerlere giden) mektuplar yolda pek çok tehlike ile karşılaşmaktadır ve önemli meselelerin eski zamanlara göre daha gizli taşındığı böyle zamanlarda bilge adamlar ihtiyatlı olmalıdır. Size yazdığım son mektuptan beri, Sir John Bennet, parlamentonun

son toplantısında pek çok rüşvet suçlamasına maruz kaldı ve ¹²² Kasım'da *starchamber* da cezalandı ve hapse gönderildi. Kendisi orada kalmaktadır ve herhangi bir görevi bundan sonra taşıyamamak ile cezalandırılmıştır. Bir sonraki ay Abergeny Lordu ölmüştür. Ocağın 19'unda Sir Edward Conway, Sir Robert Nanton'un yerine sekreter olarak yemin etmiştir. Bir sonraki ayda ise Excester kontu ölmüş olup büyük mülkü onun genç oğulları ve dulu arasında pek çok parçaya bölünmüş ve yeni kontu mülkünü *per annum* 4000 pound ile ilerlememiştir. Onun ölümünden sonraki iki gün içerisinde Hamilton Markizi birliğin şövalyesi olarak seçildi. Bundan kısa bir süre önce eşinizin amcası, Viskont Gradnesson ve Lord Chischester danışman olarak yemin ettiler. Sir Horace Veré Palatinat'tan geri döndü ve bir bulutun üzerinde oturmaktadır. Frankendale şehri (majestelerinin emri ile) *in deposito* olarak Arşidüke teslim edilmiştir. Oranın müdafaasında, Yüzbaşı Burroughe, orayı bütün umutların ötesinde savunarak haklı bir şekilde olağanüstü bir namı hak etmiştir. Arşidük fzorayı bir buçuk yıl kadar tutacak ve *in flatu quo prius* olarak teslim edecektir eğer hükümdarımız ve imparator Bohemya kralının bölgelerinin ve elektörlüğünü teslim edilmesi konusunda anlaşamazlarsa... Bu esnada hem kendisi hem de kraliçe Haghe'da kalmaktadırlar. Bouillon Dükü ölmüştür. Fransa sessizdir ve hiçbir savaş dedikodusu yoktur. Fakat bu kutsanmış barışın, eğer Fransa kralı, Savoy dükü ve Venedik Devleti arasındaki işbirliği Grisonların eski özgürlerinin teslim edilmesi konusundaki antlaşma maddelerine göre devam etmese, sürmeyeceğinden çok korulmaktadır. Ancak o zaman Fransa'nın Protestanları güvenli bir şekilde uyabilir.. Diğer yandan, bu aktif kralın Cizvitlerin kışkırtlamaları üzerine, **[144]** hâkimiyet alanındaki reform dininin kökünü kazımaya devam etmesinden korkulmaktadır. Venedik'ten bu ilişikteki kâğıdı aldım. Orada başka bir tedbir alınıncaya kadar kadar, İspanya ve Fransa monarşilerinin, Valtellina'nın Papa'nın ellerine *in deposito* olarak verilmesinde anlaştıkları görüşmektedir. O zamandan beri söylenenlere göre, bu antlaşma korunmayacak ve işbirliği devam edecektir. Buna zamanda bırakmaktan başka bir verilecek hüküm bilemiyorum. Fakat eminim ki Fransa kralı, Hollanda ile mutlak bir dostluk yapmıştır. Hizmetinde(babasının söylediğine göre) 4000 Fransız bulundurmaktadır ve yakın zamanda onlara 4 veya 500.0000 kron göndermiştir.

Danimarka ve İsveç Kralları, Saxe ve Brandenbourg elektörleri ve aşağı Saxe'nin Pranslerinin büyük bir kısmı, muthetlif imparatorluk şehirleriyle birlikte Ren

¹²² Derkenar:20.000 pound

elektörlüğünün Bavyera düküne verildiği Regesberg'teki diyete karşı büyük kuvvetler çıkararak karşı geldiler. Bu büyük asker toplamalarının nasıl meseleler getireceğini, birkaç ay içerisinde açığa çıkacaktır. Mansfelt'in ordusunun, hiçbir zaman şimdikinden daha güçlü olmadığı söylenmektedir ve bununla beraber gelen rapora göre, Embden kontunun varisi ve kızıyla evlenecektir ve aynı şekilde Hollana'nın da bu yaz ödeme yaparak onu memnun edeceği düşünülmektedir. Brunswick'in genç dükü de aynı şekilde hem atlı hem de yaya olarak çok güçlüdür ve onun mezkûr Alman kralları ve prensleri tarafından görevlendirileceği rapor edilmiştir. Böylece Almanya durumunun nasıl olduğunu görüyorsunuz. O hastalıklı devletin üzerine daha fazla musibet gelmesi tehdidi vardır. Fakat bu zamanlarda olan böyle değişiklikler yüzünden onların harekete geçtiklerini görmeden, hiçbir şey konusunda emin değilim.

Avusturya meselesi ile ilgili olarak, Bohemya ve vilayetleri veya imparatorun sahip olduğu Macaristan'ın küçük kısmı ilhak edilmiştir. Burada okuduklarınızın sizin başınızı belaya sokmasından imtina ederim. Lordum Bâbiâli'de Londra'nın verebileceğinden daha iyi bilgi alabilirsiniz.

Şimdi eğer tamamı konuşulabilirse büyük bir haber taşıyacak olan İspanya meselesine gelmekteyiz. Fakat lordumu sadece *rebus gestis* ile bilgilendireceğim. Lordum prensimiz ve şu anki İspanya kralının kardeşi Prenses Maria arasında uzun yıllar önce yapılan evlilik antlaşması konusunda bilgisiz değildir. Bu büyük mesele her zaman çok dikkatli ve kapalı bir şekilde taşınmış olup sadece birkaç kişi veya hiç kimse bu konudaki hareketlerden haberdardır ve en sonunda majesteleri tarafından prensin İspanya'ya gidişi tamamlanmıştır. (bu konuda prens ve Buckingham markizi dışında başka birisinin kaniya sahip olduğunu bilmiyorum. Dover'da prens ve markiz kılık değiştirmiş olup 19 Şubatta gemiye bindiler ve aynı gün Bollogne'ye vardılar. Şimdi Sir Francis Cottingon, şövalye ve baron ve prensin sekreteri olan Bay Francis Cottington onlarla birlikte gitti. Prens John Smith ve markiz de kardeşi Thomas Smith ismiyle gitti. Endimion Porter prence ve Bay Creame'de mMarkize eşlik etti. Hepsi toplam beş kişiden oluşuyorlardı. Paris'te kralı, kraliçeyi ve prensesi o sarayda bir baloda gördüler. Oraya geldiler ve meçhul bir şekilde gittiler. İki gün sonra Paris'i terkettiler. Kral onların geçtiklerini öğrendi bu da onu çok şaşırttı ve onların gidişleri o kadar hızlı oldu ki İspanya'ya gelişlerinde ilk haberleri kendileri getirdiler. 7 Mart üzerine Madrid'e vardılar. kralın elçisi Bristol kontu (siz onu Lord Digby ismiyle bilirsiniz) ve elçi Sir Walter Ashton böyle bir şeyi hayal etmeyerek o kral veya herhangi bir İspanyol'a göre

çok daha az şüphelendiler. Lordumun prensin karşılanmasındaki bütün tavrı bilebilmesi için burada size majestelerinin emriyle yazılmış, buraya da Bristol kontunun bir hizmetkârı Bay Greisley tarafından getirilmiş bir haberi gönderiyorum. Prens gidişinden üç veya dört gün sonra onu takip etmesi için ilk gönderilen buradan mezkûr ayın 22'sinde gönderilen Carlile kontuydu. O zamandan sonra Fransa toprağını muhtelif kişilerden sonra Rochford ve Andever Viskontları geçti. Onlardan sonra 140 kişiyle birlikte Lord Cary ve Lord Vaghan gemiyle gönderildiler. Onların güvenli varışlarına dair haber aldık. Son gönderilenler (Prens için gönderiler) yakın zamanda Kensington Barını yapılan Sir Henry Riche ve Sir George Goringe olup İspanya sarayına henüz varabilmişlerdir. İspanya'dan bir mektup geldikten sonra iki gün geçti ve prensin sağlığına dair rahatlatıcı haberler getirdi ve Tanrı'ya şükürler olsun ki onunla beraber olanlardan da aynı haberi ve kendisinin çok kısa sürede döneceğine dair haberleri aldık. Bu konuda iyi bir görüntü vardır. [145] Zira büyük atlarının, zırhlarının, çadırlarının ve zaferi için diğer hazırlıkların bekletilmesine dair emir vermiş ve majestelerinin Kraliyet donanmasından 10 büyük geminin (onu yurda getirmek için hazırlanmaktadırlar) İspanya'ya gelmek için acele etmesin rica etmiştir ve onlar da bu ayın sonunda hazır olacaklardır. Rutland kontu donanmanın amirali olarak gitmektir. Lord Windesor yardımcı amiraldir ve genç Lord Morley'de arka amiralhi. Gitmeden önce ne değişikliklerin olacağını bilmiyorum. Kaptanların isimlerini de duymadım. Yeni takvim Paskalya haftasındaki Pazartesi günü üzerine prens, İspanya kralı ve prenses uzun bir konuşma yapmış olup ilk defa kendisi ve hanımı bir konuşmada bulunmuştu. Aynı şekilde Peter Killigrew aracılığıyla Papa tarafından da muafiyetin verildiğini ve her gün İspanya'da beklendiğini duyduk. Prensın hızlı geri dönüşüyle ilgili daha fazla onay için merdivenlerin altındaki bütün ev hizmetkârlarının derhal İngiltere'ye dönmesini emretmiştir. (görünüşe göre) orada onlara ihtiyacı kalmamıştır.

Oxford kontu kuleden salıverilmesi her gün beklenmektedir ve şimdi Excester kontunun kızı olan Leydi Diana Cecill ile evlenmesi beklenmektedir. Çeyiz kabul edilmiştir ve çok büyük miktarda toprak ve para vardır. Markizin en küçük kardeşi olan Bay Cristopher Villers, yakın zamanda Anglesey kontu yapıldı. Bazen prence sekreterlik yapan ve son Eaton belediye başkanı olan Thomas Murrey mesanesindeki taş için bir şifa ararken ameliyat oldu ve cerrahların elleri altında öldü. Pek çok kişi onun halefi olmak için başvurmuştu. Fakat bu görevin Buckingham Markizi gelene kadar kimseye verilmeyeceği düşünülmektedir. Size İspanya'daki prence eşlik eden bütün

kaliteli adamlar hakkında bir liste gönderemeyeceğim. Fakat size bir parça tatmin etmeniz için burada ünvanlıların isimleri eklenmiştir. Tanrı'ya majestelerinin sağlığının çok iyi olduğu için şükürler olsun ve şimdi Windesor'dadır ve orada Aziz George festivali düzenlemektedir.

Virjinya Kumpanyasının üzerine son zamanlarda büyük bir ihtilaf düşmüştür ve konsey kendi içinde bölünecek şekilde bundan etkilenmiştir. Southampton Kont'u olan Valiye, Warwicke kontu muhalefet etmiştir ve pek çok kişi ona katılmıştır. İhtilafların kralın önünde tartışılmıştır ve Konsey meclisine sevk edilmiştir. İki tarafın da şikâyetleri geniş bir şekilde duyulmuştur. Lordlar, daha iyi bilgi edinmek için bazı görevlilerle (büyük mührün altında otoritelerini almışlardır) tarlalar meselesinin nasıl yapıldığını soruşturmak için konuşmuşlardır. Ne kadar miktar para topladıklarını ve ne kadar dağıttıklarını sormuşlardır ve bu hesap ilk Sir Thomas Smith'in valiliğinden şimdiye kadar bakmaktadır. Bazılarında büyük hatalar olmalıdır ve aynı şekilde isyanın gelmekte olduğundan ve bütün sömürgeyi devirecek seviyeye gelmesinden korkulmaktadır.

Mektubuma bu kadar uzağa gittiğim ve zarflamaya hazır olduğu zaman Palatinat'tan gelen haberler, Yüzbaşı Borough'nun talimatlarına göre Frankendale'i teslim etmiş olduğudur. General Tilly(arşidükün adına) orayı almış ve askerlerinden bir kısmını oraya yerleştirmiştir.

Pakedim şimdi boşalmış olup benim için size ve leydinize düşkün sevgimi ve hizmetimi hatırlatmanız dışında sunacak başka bir şeyim kalmamıştır. Bu konuda beni lordumun en düşkün, dürüst ve naçiz hizmetkârı olarak kullanma fırsatınızın olacağı zaman açık ve geniş bir kanıt yapacağım. Savoy 22 Nisan 1623

G. CAREW

Eğer lordum daha sık yazmak isterse acınızın kaybı olmayacaktır. Zira şu ana kadar benim mektuplarımın ellerinize geldiğini duydum. Sessiz olmayı olmayı amaçlarım, fakat hiçbir zaman alacaklarıma cevap vermek konusunda başarısız olmayacağım. Küçük güzel bir Türkiye köpeği lorduma ve leydime olan hizmetini ve sevgisini hatırlayan eşim için makbul bir hediye olacaktır.

Sonradan yazılmış. Mektubum tamamen bitmiş olup, Hollanda'daki Batı Hindistan Kumpanyasının her gün ilerlediğini ve maceracıların(alтта söyleneceği gibi) maceralarına büyük heves getirmektedirler.

[146] Başka bir donanma daha hazırlanmaktadır ve yelkenleri açmaya hazır vaziyettedir. Bu yolculuğun nereye olduğu hâlâ meçhuldür.

Kont Mansfelt'in ordusu hâlâ Doğu Frizeland'dadır ve Brunswick Dükününki de Halberstatt Piskoposluğundadır.

Bohemya Kraliçesinden

Lordum,

Bu birkaç cümlemin buradaki elçiden aldığım çeşitli mektuplarınız için teşekkür vermesine izin verin. Hepsine özel bir cevabınız olacağından eminim. Siz son mektubunuz Dulcinea del Tobosa'nın varışıyla geldi. Onun buradaki karşılanışı eşsizdi. Onun güzeliğinin sadece bir söylenti olduğunu duydum. Başlangıç olduğundan şüphelenilen evliliğini bitirmeme izin vermesi için dua edeceğim. Zira her ne kadar üzölmek için yeterince sebebim olsa da kadere inat, olabildiğim kadar neşeli olabilmek için hâlâ çılgın huyumdayım. Size sizi üzecek olanlar dışında hiçbir haber gönderemem ve buna da lüzum görmemekteyim. Herşey, dürüst Sir Dudley Carleton'dan öğrendiğınızı bildiğim üzere kötüye ve daha kötüye gitmektedir. Kardeşim hâlâ İspanya'dadır. Muafiyet gelmiştir fakat ne şartlar üzerine olduğunu henüz bilmiyorum. Kardeşim beni hâlâ sevmektedir. Diğerlerinin de aynı iyi mizaca sahip olmasını isterdim. Kendisi çok kibar bir mektup ve haberle birlikte beni görmesi için İspanya'dan Will Crofts'u göndermiştir. Fakat babam her ne kadar onunla herşeyi kaybetmiş olsa da antlaşma yapmayı bırakmayacaktır. Zira zavallı Frankendal'ı İspanyol'a teslim etmiş ve barış yapılıncaya kadar, düşmanlarımıza kendilerini ölkemize yerleştirmeleri için zaman vermek için 15 aylık ateşkes yapmıştır. Genç kuzenim Brunswick hâlâ sabit durmaktadır. Kendisinin yirmi bin adamdan oluşan çok iyi bir ordusu vardır. Kötü muamelesi yüzünden Mansfelt'i terketmeye zorlanmıştır. Mansfelt cesur bir adamdır ama tamamen parlayan bir altın değildir. Resimlerimizi beğenmenizden memnun oldum. Kral size kafanızdakilerin hepsinin gerçekleşmesini dilediğini ve sizden onun sevgisinden temin olmanızı söylemektedir. Tour kontuna selâm söylemeniz için dua ederim. İlk fırsatta onun mektuplarına cevap vereceğim. Türklerin imparatora ciddi bir şekilde bunu ödetmelerini isterim. Zira daha kötü bir şeytan zor bir seçimdir. Sizden yapabileceğiniz bütün iyi şeyleri yapmanızı istemiyorum. Zira bunu yapabileceğinizi görüyorum. Bu da beni her zaman sabit bir şekilde sizin güvenilir dostunuz yapacaktır. Hagh Mayıs'ın 10/20'si

ELİZABETH

Eşine sevgimi iletmen için dua ediyorum: Hoşça kal dürüst Thom.

Majestelerinin İstanbul'daki elçisi Sir Thomas Roe'ya yazılmıştır.

Canterbury Başpiskoposuna Yazılan Mektuptan Bir Parça¹²³

Şimdi bu başlıkları geçip saygı değer Paptriğimize yapılan son mektupta bahsettiğim Cizvit komplosuna geri döneceğim. Efendim onun ılımlılığım ilk olarak ruhanî aforoz silahını aldığımı bildirdiğimi aklına getirecektir. Fakat bunlar kurtların dişine ve İgnatius'un alevlerine karşı gelecek silahlar değildi. Aynı aforoz edilmiş kişi, araçlarının yardımı ile 40.000 dolarlık kuvvetle aniden iyi adamı şaşırttı ve onu bir kilise mahkemesi olmaksızın mahkûm ve azlettirdi. Bunu hiç kimsenin ağzını açmaya cesaret edemediği vezirin otoritesi ile yaptı. Ona bahsedilmeyecek suçlarla iftira attılar. Fakat onun iyi hayatı onlara yalanı verdiğinde kendisinin Egede'ki bir adayı Floransa'ya verdiği yalanını icat ettiler. Herkes bu suçlamaların yanlışlığını biliyordu, fakat onlar vezirin yozlaşmışlığını gizlemeye hizmet ediyordu. Kendisi zorlukla kaçmıştır fakat henüz kendisi bir muhafızın korumasında kalmaktadır. Rum kilisesi bu aforoz edilmiş Machievell'i korkudan kabul etmiş en azından reddetmeye cesaret edememiştir. Onun iyi yapıldığını veya o makam için uygun olmadığını da söyleyememektedirler. Zira eğer kilisenin herhangi bir gücü olsaydı kendisini bir üye olamazdı, sonra da baş olamazdı ve ben de bir Türk'ün onu bağışlatamayacağından eminim. Umudumuz kendisinin söz verilen parayı tesis edemeyecek olmasıdır. Eğer bunu yaparsa bu Roma'dan gelir. Zira buradaki araçları Cizvitler, efendisi de [147] Cizvitleşmiş bir adam olan Fransız elçisi olmuştur. Papa'nın Roma'da bir Rum kilisesi beslediğini, onların da Cizvitlerin Avrupa'da olduğu gibi bu bölgelerde onun elçileri olduğunu biliyoruz ve bunu avantajımıza kullanabiliriz. Bu adam boyun eğme veya en azından iyi iletişim sözü vermiştir ve bütün komplo onun aracılığıyla bütün metropolitan makamları Roma fraksiyonundan olanlarla doldurmak ve fermanlarla doktrini kiliseye ekmek ve en sonunda nihai sadakati elde etmektir. Efendim şimdi o araçların evrensel çalışmalarını görebilir. Onlarıki dışında hiçbir kilise güvende değildir. Yakın zamanda bunu Almanya, Fransa ve Bohemya'da gördük. Rumeli şimdi proje dâhilindedir ve Tanrı İngiltere'deki küçük sürünüzü korusun. Bu madencilerin farkına varamayacak kadar kör olan kim vardır? Burada benim mutluluğum onlara bir telafi olabilir. Zira eğer herhangi bir değişiklikte ve bu vezir uzun zaman görevini sürdüremezse bunlardan çok daha az [masraflı] olarak onu geri getirebileceğimden

¹²³ Baskıcının notu: Buradan önce gelenler Sir G. Calvert'e yazılan haberlerde belirtildiği için atlanmıştır.

eminim ve o zaman onların iftiralarının gerçeğini söylemeye cesaret edebilirim. Efendimin Oxford'da yetiştirdiği Rum için bu zamanda gelmemesi iyi bir şeydir. Fakat her ne kadar kilisesinin ve yönetimin alınıp satıldığını görünce üzücü bir misafir olacak olsa da onu kabul ederdim. Efendimden majestelerini bu hikâyeye ile bilgilendirip bu şekilde onun genel çalışmayı görebilmesini sağlaması için yalvarırım. Anti-İsa'nın hedefi olan bir krallık değil, bütün evrensel monarşidir. Haberiniz için daha düzgün olarak bundan mektubumda bahsetmedim. Bu genel zulüm kilise için iyi fizik olabilir. Bunun için âkil bir kâdir *Bengitati deum gratiam refendam ne ritus carorum inter ambigua culti prospera obliterarentur* şükranlarını verir. Fakat ben de Siyon'un barışı ve saadeti için dua etme iznine sahip olabilirim. Çünkü *Tranquilli sint amantes tui*. Bu mazlum iyi adamlarla konuşma elde edebileceğim zaman kendisini efendimin iyi dilekleriyle teskin edeceğim ve kendisinin de kendi hikâyesini en iyi yazacağından şüphem yoktur.

Efendimi bunlardan başka rahatsız edecek uygun bir şey veya efendimin naçiz hizmetkârının eğilimlerini ve adaklarınızın ayrıcalıklı kabulünü dilemekten başka değerli bir mesele düşünemem.

Efendimi bununla birlikte rahatsız edecek veya efendimin naçiz hizmetkârının beyanlarına ve eğilimlerine dair yardımsever kabulünüz dışında değerli bir şey iseteme cesaretinde bulunamam.

Sir George Calvert'e, Haberlerle Birlikte

Dürüst Onurlu,

Bu sarayda yaşadığımız mesleleeri majestelerine biraz geniş bir şekilde yazma cesaretini gösterdim. Bunları alışlagelmiş korumanız ile sunmanız konusunda size yalvarıyorum ve eğer herhangi bir detayda eksikim varsa ekten tedarik etmekten memnun olacaksınız. Ve o mektupta padişah tarafından Prens Elektör'e yazılmış iki mektuptan bahsettiğim için eğer majesteleri başlıklarını merak ederse sizi bilgilendirmediği ve kendimi de o konuda söylediğim konusunda bilgilendirmeyi atlamayacağım. Majestelerinin suretleri görebileceğini umuyorum. Onlardan bir tanesini Kont Torne'den tercüme ettirdim. Kendisi ikisiyle de ikgili olarak majestelerini bilgilendireceğine dair söz veren prensi engellememesi göndermeme şartıyla vermişti. Bunun majestelerine olan saygısını ve bağlılığını göstermekle birlikte kendisinin umumî barışa karşı onu suçlayacak hiçbir şey içermediğini göstermenin çok gerekli olduğunu düşündüm. Mektubun başlıkları onu Mansfelt ve müttefiklerinin ordularıyla birlikte

Bohemya'ya gelmeye cesaretlendirmek ve ikna etmek ve ona burada Hollanda'dan yardımlar verileceğiydi. Bunların padişahı Gabor'un yardımına çekmek için gösteriler olduğunu düşünüyorum. Fakat ekselanslarının herhangi bir hareket yaptığını dair herhangi bir ima veya derleme yapılmamıştır. Fakat bu mektuplar Erdel vekilleri tarafından tahrik etmek veya en azından prensin kendi planlarını desteklemek için yapılmıştır. İki tarafın da özrünü yazmayacağım onun yerine olmuş olanları bildireceğim. Bunu engelleyemez veya ihtiyatlı bir şekilde karışamazdım. Onurunuzu bu ve bütün hadiselerimizle ilgili olarak eke sevkedeceğim ve bu mektubu sadece ben ve Fransız elçisi arasındaki bir meseleye yönlendireceğim. Onurunuzdan majestelerini bilgilendirmenizi ve yırt dışındaki elçi meselelerinin müfettişi veya sekreteri olan Mösyö Bizicuze'a burada bizim kendimize utanç getirek kötü şartlara veya hareketlere düşmememiz için bir kural verilmesi için mektup yazılmasını isterim. Mesele budur. Bu konuda size gerçeği geniş bir şekilde yazmıştır. Mösyö Bizicuze'ye herhangi bir öncelik itirafından sakınmam için onunla bir arz mühürlemeyi [148] reddetmemeye dair yaptığı şikâyet etmesi üzerine görünüşe göre yarışma ve fırsat arama emri almıştır. Zira bu iddia üzerine Mösyö Bizicuze'nin bana majestelerinden hiçbir yenilik getirmeyip kendimi majestelerinin elçilerinin öncelik meselesinin kabul edildiği diğer prenslerin sarayındaki örneklerle bağdaştırmam gerektiğine dair emir verildiği ve burada böyle bir kullanıma sahip olduğu cevabını verdiğini söylemiştir. Şimdiye kadar bütün sorun çıkaracak durumlardan sakındım. Fakat görünüşe göre kendisi Zbarawsky dükünün ziyaretinde ağa yakalandı ve ona boyun eğme emrim olduğuna dair inancı üzerine meselelerimizi rahatsız etti ve karıştırdı. Bütün milletlerin sarar ve baskıya maruz kaldığı bu zamanlarda küçük bir siper olan birleşmemizden başka hiçbir sığınamız yoktur. Fakat bunu iki durumdada önceliği olacağı yazı imzlayarak veya birlikte giderek yapamıyoruz. Fakat benden öncelik alamaz. Yakın zamanda bu ihtilafı yenileyen bir olay daha oldu. Bir Kıbrıs paşası Venedik ve Hollandalılardan haksız ve kapitülasyonlarını tamamen ihlal edecek bir şekilde 50.000 dolar almış olup birşelik bir şekilde Bâbiâli'de o adamı vezire şikâyet ettiler. Vezir de onlara hak vermek konusunda çok geniş davranmış olup aynı adama en büyük ticaretimizin olduğu Halep paşalığını verdi ve sadece cezalandırmayarak değil, daha fazla adaletsizlik sözleri ile yüzlerinin karşısında ona Halep'te bizim üzerimizden 100.000 daha yediği zaman önceki hesabını ödeyeceği söylenerek orada da daha fazlasını yapması için cesaretlendirdi. Balyos ve Hollanda elçisi bu cevap üzerine düşünceye düştüler ve bu adamın bıraktığı yerden

başlayacağından korkarak bana geldiler ve bana ortak çıkarı gösterdiler. Eğer bu adamın böyle bir cesaretlendirme ile Halep'e gitmesine izin verilirse hepimizin üzerine baskı koyacağı ve bir kere parayı aldığı zaman telafi umudu olmayacağı çok şüpheliydi. Durumumuz her valinin bir kurt gibi fakir gittiğini ve bize yapılan talan ile şişman bir şekilde geri döndüğünü bildiğimizden dolayı durumumuz çok umutsuzdu ve bu yüzden benden en azından ona karşı olan protestolarında onlara ve Fransız'a katılmamı istediler. Bunu reddedemedim ama onlardan bunu zararsız bir yoldan yapabileceğim bir yol düşünmelerini istedim. Fransız elçisinin evinde buluşmaya ve yolumuzu düşünmeye karar verdik. Eğer kendisi itiraz etmez ve öncelik meselesini ortaya çıkarmazsa iki tarafa da dezavantaj getirmeyecek bir yol bulacaktım ve eğer kendisini aynı tevazu içinde tutsaydı onun üzerine herhangi bir fırsat aramayacaktım. Meseleyi reddetmek için bu sorunlu zamanın bir saldırı nedeni oluşturabileceğini ve onun kalitesinde bir adamın 4 elçi tarafından ziyaret edilecek kadar fazla bir onura sahip olmadığını gösterip, itirazı yazıyla yazmaya ve yeniçerilerimiz ile göndermeye yönlendirdim. Bu konuda mutabakata vardık ve yazıda bütün vicdan azabından sakınacağım için yazmayı teklif ettim. Buna da razı olundu. Bunu yaptım. Çünkü isimleri birbirlerinin öncesine yazmayacaktım ve bu yüzden önsöze Venedik ve Hollandalıya yapılan hasarı tekrar edip, onların adına Bâbîâli'deki meskûn en güçlü Hristiyan kralların elçilerinin onlara katıldığını, dördümüzün de bu kadar büyük hasarlara tahammül etmemeye kararlı olduğumuzu ve bu yüzden de o protestoyu yaptığımızı ekledim. Bu şekilde ılımlı hiçbir adam hariciyet tadı alamazdı. Mühürlerken Fransızın kendininkini istediği yere yerleştirmesine razı oldum. Onu kızdırmayacak veya kendime yanlış olmayacak bir yer bulabildim. Diğer ikisi bunu görmekten memnun oldu ve herşeyin böylece geçeceğini umdular ve iznini almak için sureti Fransız'a gönderdiler. İlk önce onu çok beğendi ve razı oldu. Fakat temize çekmeden önce Fransız huyu onu ele geçirdi ve efendisinin isminin ilk olarak yazılması ve mührünün ilk yerde açıklanmasında ısrar ederek antlaşmasını geri aldı. Venedik balyosu benim kararımı bilerek ve daha fazla mantık sunamayacağımı itiraf ederek ona gitti ve benim herhangi bir öncelik meselesinden sakındığımı görerek da neden ortak iyi için İngiltere kralının onunkine eşit olarak katılmasına razı olmadığını öğrenmek için baskı yaparak meseleyi tartıştı. Cevabı kararlı olup efendisinin ismini kapitülasyonlarında kullandıkları Fransa imparatoru olarak sokmak istediği şekildeydi. Balyos ise buna ne benim ne de kendisinin böyle bir tarzı kabul edemeyeceği veya imzalamayacağı ve her

ne kadar Türkler bu ünvanı cahilce vermiş olsalar da Hristiyanlar içerisinde sadece bir tane imparator bildiğimiz cevabını verdi. Benim efendim o büyüklüğü de pek çok tacın kralı olarak iddia edebilirdi ve onu Fransa'nın imparatoru olarak ve aynı cümlede majestelerini Fransa [149] ilân etmek absürd olurdu. Bunu da yapmamı yasaklayamazdı. Bunu ve pek çok diğer sebepleri öne sürdü fakat hiçbiri başarılı olamadı veya bu meseleyi imparator ünvanının ve ilan edilmiş öncelikten başka bir şeyin çözemeyeceğini söyleyip reddetti. Böylece bu tür bir imzayı reddetmeye zorlandı. Ertesi gün balyos bana bize uygulanan ortak baskıyı engellemek için ne yapabileceğimizi danışmak için ve eğer mümkünse işimizi yapmak için bir teklif yapmamı için haber gönderdi. Ben de üzgün olduğumu fakat efendime zarar gelmesine razı olamayacağım cevabını verdim. Fakat ondan Fransız'a emrimin meseleden sakınmak olduğunu söylemesini istedim. Bu da yeterli tavidir. Bu karar verilecek uygun bir sahne olmayıp ihtilafı daha uygun bir yerde efendilerimize bırakmaya istekliydim. Ve bu yüzden umumî ihlale bir neden olmayacağımdan dolayı aynı yazının tek bir sonuç için ayrı ayrı olarak bir tek kendi isimlerimizle yazılmasını ve 4 hizmetkâr tarafından birlikte gönderilmesini yönlendirdim. Böylece bir saldırı olmadan efendisinin fantezisini kurduğu ünvanları koyabilirdi. Eğer onu Florida ve Brezilya lordu olarak çağırsa bile beni ilgilendirmezdi. Balyos tekrar bana bu ılımlılık ile geri döndü fakat bu da reddedildi. Çünkü ayrı yazmak bir icat olup (açıkça tersti, zira birleşik imzalama üç yıllık bile değildi, önceki zamanlarda bunu gerektirecek bir durum olmamıştı) bunu getirmeme kendisinin de buna izin vermemeye dair emrinin olduğunu iddia etti. Sonuç olarak en sonunda boyun eğme emrimin olduğunda ısrar etti ve kendisi de ilk yolunu düşürmeyecekti. Zira onun adına yapılan her beyan onun ünvanını zayıflatabilirdi. Kendisi bu önceliğe aslında Sir Paul Pindar'ın boyun eğdiğini ve Fransa kralının isminin ilk olarak konulduğu ve Sir John Eyre'nin mührünün de ikinci yere konulması suretiyle Sir John Eyre tarafından da kabul edildiğini savundu. Bunun hakkının bir kanıtı olarak üretmiş ve bunu kabul etmeyecek veya tarzı değiştirmeyecekti. Böylece işimiz büyük bir memnuniyetsizlikle bozuldu. Onurunuz bu şekilde bölünmüş olarak burada yaşamayacağımızı bilmek isteyecektir. İki tarafın da elçileri(diğerini suçlamaktadırlar) benim ılımlılığımıza şahittir. Fransız ve ben alanlarda veya sokaklarda Fransızın bir orduyla yapamayacağı veya kazanamadığı sürece bir ünvana boyun eğdirtiremeyeceği şekilde bir mahkûm yapmam dışında karşılaşmaktan sakınamam. Eğer buluşursak, eğer ararsa sakınamayacağım bir uygunsuzluk çıkacaktır. Eğer bu

şekilde devam edersek, her ne kadar hiç buluşmasak da meselelerimiz bundan zarar görecektir ve sizden bu yüzden naçiz bir şekilde majestelerini kendisinden benden şikâyet ettiği gibi sizin de onun için aynı şeyi yapacağınız gibi yönlendirmenizi istiyorum ve benim içindeki adillğin gerçeği ilân edilmiş olup onu tedbirli adamlar gibi yaşayabileceğimiz bir iletişim ile kendisini bağdaştırabilmesi için bir emir gönderilebilir ve Mösyö Bizcuze de Laconic hükmünü hiçbirşeyin icat edilmediği şekilde yorumlayacak ve neye niyetlendiğini açıkça ve doğrudan ilân edecek ve buna göre de onurunuz bana nasıl davranmam gerektiğine dair talimat verecektir. Eğer bu konuda bir yol alınmazsa kendimize utanç getirecek şekilde kavga etmiş oluruz. Bu arada buluşmamak için elimizden geleni yapacağız ve işimizin zarar görmesine izin vereceğiz. Bu kavga bir mektup miktarını doldurmuş olup beni onurunun düşkün ve naçiz dostları ve hizmetkârlarından biri olarak iyi görüşünüz ve korumanızda devam ettirmeyi istemeniz yükü ile tamamlayacağım. İstanbul 2/12 Mayıs 1623

Bay Sekretere Gönderilen Haberler, 3/13 Mayıs 1623 İstanbul

Önceden bildirdiğim gibi, kapitülasyonların değiştirilmesi konusunda Sbarawsky Dükü'nün yaptığı şikâyetler ve Kazakların Karadeniz'e girmeleri üzerine vezir ve bu devlet(arka kapıyı kapamaktan başka hiçbir alâka göstermediler. Böylece çok fazla kayıp ve onursuzluk yaşadılar ve gezgin bir halk üzerinden intikam alamazlar. Bu da onların deniz ordularını bölüp, bir kısım kadırgayı denizi ticareti korumak için göndermeye zorlanmışlardır. Bu şehrin en iyi malları o sahillerden gekmekedir Asya'daki ve Macaristan'daki meselelerine daha güvenli bir şekilde bakabilmeleri için Lehlere memnuniyet vermeye ve barışı temin etmeye karar vermişlerdir. Bu hareket mevcut vezir tarafından şiddetle desteklenmiştir. Bu amaç için Lehistan'a güven sözleri ve Tatarlar tarafından yapılan hasarlar hakkında telafi sözü veren ve yanlış yazmayı nişancı üzerine atan bir mektup yazmıştır. Her ne kadar bunu telafi edemedeler de açıklayabilir ve yorumlayabilirler. Ve barış için kendi atlarına daha iyi [150] güvenlik ve tesis etmek için Kırım Hanı Canıbek Giray'ı azletmeye ve onun toprağını onun kuzeni ve kanından gelen ilk kişi olan Rodos'ta yakın zamanda esir olan Mehmed Giray'a verdiler. Kendisi halkını susturma ve dizginleme sorumluluğunu almıştı. Kendisi 8 gün önce 13 kadırgayla birlikte buradan ayrıldı. Kaptan paşa benden Lehistana bu değişimin sadece kendi adlarına antlaşmanın tesisi için olduğunu belirtmemi (bu amaçlar arasında olabilir fakat vezirin başka bir sırrı daha vardır) ve barışın tam güvenliği için Kazaklar için yapılması için rica ve nasihat vermeme rica etti.

Eğer bu yeni yapılan prens sessiz bir şekilde kabul edilirse herşeyin o tarafta yerli yerine oturacağı kesindir. Fakat o makamı uzun süredir işgâl eden ve bir asker olan Canıbek'in o kadar küçük bir güce veya kendi şehrini yönetecek gücü olmadığını bildiklerinin tehditlerine karşı bir teslim olacağı ve makamını teslim edeceği büyük bir sorudur. Eğer direnirse etkileri İstanbul'un kapılarına ulaşabilecek bir iç savaşa yol açabilir. Zira antlaşma ile Osmanlı hanedanından sonra Tatarlar bu imparatorlukta başa geleceklerdir ve kısa süre önce bu sert vezirin şimdi azletmeye çalıştığı aynı prensin mevcut imparator bir deli ve yeğenleri de çocuk olduğu için kendisi için hak iddia edileceğinden korkulmaktaydı ve şimdi bunun için bir fırsat doğmuştu.

Askerin küstahlıkları devam etmektedir. Bugün saray içerisinde bostancılar kendi kapılarına karşı ayaklandılar ve onu azlettiler. Asya'daki isyanlar büyümektedir. Vezir otoritesini yeniçerilere devamlı bağışlarda sürdürmektedir ve onlara bu 14 gün içerisinde, tahammül edilemez el koymalar ve baskılar ile topladığı paralarla iki defa ödeme yapmıştır.

10 gün kadar önce denizlerin kaptanı, iyi ve dürüst bir Türk olan Halil Paşa'yı azletmiş ve para için onun makamına Recep Paşa'yı koymuştur. Kendisi de aynı zamanda donanmayı Levant Denizleri için hazır yapmak için 50.000 dolar vermiştir. Limanda 30 kadar kadirga olacaktır, adalardan ve yakındaki dış limanlardan çok daha fazla gelecektir. Yeni kaptan paşa o haydutların ona katılmasını sağlamak için Cezayir'e bir hizmetkâr gönderdi ve ben de kendisinin Hristiyan sahilleri üzerine bir hamle yapacağına ikna oldum. İlk trajedisi ona devlet ve askeriye karşısında şöhret kazandıracaktır.

En çok sevilen ve en yaşlı vezir Halil Paşa'nın azli ile sipahiler iki defa şehirde isyan ettiler fakar para ve makam sözleri ile susturdular. Şimdi tacın ve camilerin bütün gelirlerini işleme sorumluluğunu ele almaktadır ve onları memnun edecek kadar para bulunamamıştır.

Valide Sultan, bu vezirle birlikte olağan maaş sırasında gelecek ödemenin sağlanmasının imkânsız olduğunu görüp, darphaneyi değiştirmeye ve saraya taşımaya karar vermişlerdir. Şimdi bütün eğerleri, dizginleri, teşvikleri, zincierleri bulunabilecek bütün altın ve gümüşleri para yapabilmek için oraya vermektedirler. Böylece umumu veya geleceğe herhangi bir alâka göstermeden şimdiki huzurlarını kurtarmaya çalışmaktadırlar.

Bethlen Gabor'un elçileri istediklerini elde etmiş olarak geri dönmüşlerdir. Bu da Eğri paşasına general olarak sınırda isim olarak 20.000 gerçekte ise üçte biri kadar ordunun generali olarak sınıra Erdel prensine yardım etmeye ve itaat etmek için orduyu sınıra getirilme görevi verilmesidir.

vezirin bana majestelerine prens elektörün Bohemya'ya yerleştirilmesi sorumluluğunu alması için mektup yazmam için baskı yapmasını sağladılar. Kendisi bu konuda şu şekilde konuşmuş olup Macaristan ve o krallık ve bağlı eyaletler ile Avusturya Hanedanına karşı bir işbirliği tesis etme kararını beyan etmiştir. Bu amaç için padişah Kont Palatine'e ve Hollanda Devletlerine mektuplar yazmıştır. Zira ondan yardım bekleyebilirler. Burada herhangi bir büyük dayanak olmadan Macaristan'a bütün garnizonların isyan edeceği ve kapılarını açıp onu kabul edecekleri ve Kont Mansfelt'in de Silezya'ya hamle yapacağı teminatı üzerine giren Gabor'un planını desteklemeye söz vermişlerdir. Eğer kendisi Macaristan'da başarılı olursa orada kalmayıp, ordularını aynı zamanda baskı gören dinden olanlarla istihbaratı olup ona yardım etmeye hazır bir taraf bulunduğu Bohemya'ya ilerletecektir ve bunun Prens Elektör'ün geri yerleştirilmesi için olduğunu iddia etmektedir.

Torne kontu onlarla birlikte kavgada ölme veya mirasını geri alma kararı ile ölmüştür. Moravyalıların onu kabul edeceğine ve varlığının pek çok kişinin düşüşüne yol açacağına dair büyük bir güveni vardır.[151] Ben de eğer onun herhangi bir onurlu sığınak bulabilseydi kabul etmiş olacağına ikna oldum. Bu amaç için ona iyi sözler ve biraz umut veren Venediklilerle antlaşma yapmıştı. Fakat Valtoline Birliği soğumuş ve Roma da kararlaştıracak gibiydi. Bu yüzden *omnia ultima tentare* kararı verdi.

Gabor'un bu girişiminde Bâbîâli'deki Hristiyan prenslerin bütün vekillerine Türklere bir adım yer bile vermeyeceği, şerefi ile yaşayacağına dair şerefi hakkında tatmin vermeye çalıştı ve hırsın çılgınlıktan başka sonucu yoktu. Fakat onu bu itibara getiren Tanrı'ya müteşekkir olarak gücünü işbirliği yaptığı bölgelerin dininin ve özgürlüğün geri getirilmesi ve müttefiki olarak Kont Palatinate'a hizmet dışında kullanamazdı. Fransız ve Venedikliyi ziyaret etmişti ve orada bunu öne sürmüşlerdi.

Padişah, Gabor'a verilen yardımlara karşı imparatora karşı savaş ilan etmemekte, fakat o krallığın koruyucusu olarak özgür seçimin ayrıcalığını korumaya yükümlü olduğunu beyan etmiştir. Fakat sonuç her ne kadar gizli de olsa aslında onları işgal edenleri ne dost olarak güvenen ne de tarafsız olarak saygı duyacak olan Viyana'dan gelecek olan elçiden duyduğumuzdan daha azı olmayacaktır.

Benim görüşüme göre bu ateş dumana dönüşecektir. Zira topla veya pek çok yayala ilerleyemezler. Çok fazla yağma yapabilirler, fakat hiçbir şeyi tutamazlar. Çok beklenen bütün vilayetlerde genel bir isyan getirmeleri dışında...

Krala

Majestelerini Memnun Etsin,

Yaşadığım bu düzensizlikler ve sorunlar okyanusunda hem rahatsızlıklara hem de memnuniyetsizliklere karşı ilacınızı ve panzehirinizi aldım. Her zaman majestelerine sadık ve güvenilir olduğumu belirttim ve siz de daha önce yükselttiğiniz ve ödüllendirdiğiniz kraliyet kabulünüzle değersiz çabalarımı taçlandırdınız. Sir George Calvert'e herşeyin o kadar belirsiz ve düzensiz ki, benden ziyade bir âkil adamın hüküm yapmak için tedbirini riske atacağı bu saraydaki değişimleri bildirmiştim. Majestelerini, geniş haberleri majestelerinin hizmeti için en uygun olanları seçecek ve ayırarak olan Bay Sekretere sevk ederek rahatsız etme cesaretinde bulunmayacağım. Eğer onları öğrenmeye tenezül ederseniz majesteleri bazı genellikleri durumlar geri kalanını tanıttığı sürece kabul edecektir. Birkaç ay önce majestelerini antlaşmanın sonucu ve Lehistan'la yapılan barış hakkında bilgilendirmiştim. Bu pek çok zorluktan sonra yorgun ve savaş için uygun olmayan iki tarafı da memnun edecek şekilde kraliyet isminizin otoritesinin yardımı ile bitirildi. Bunu Zbarawsky dükü mektupları ile majestelerine açıkladı ve bu devlette bütün ihtilaflarında hakem ve arabulucu olarak bunu yapmaya söz vermiştir. Barış sonucu üzerine mahkûmlar serbest bırakılmışlardır. Onların teşekkürlerinin uzun süre önce majestelerine sunulduğunu umuyorum. Maddeleri kabul edildiği ölçüde son mektupla yolladım. O zamandan sonra tercüme edilmesi için bana gönderilen buradaki bakanların antlaşmaya aykırı ve Lehistan devletine zarar verecek şekilde pek çok maddeyi değiştirdiğini ve yeni maddeler eklediklerinden şikâyet vezire gönderilmiş bir mektup gördüm. Bu da benim onların suretlerine bakmama yol açtı ve onları araştırınca ve karşılayınca bunun doğru olduğunu gördüm. Dük buradayken çok kararlı ve katıydı ve hiçbir onursuzluğa veya dezavantaja boyun eğmeyecekti ama anlaşır antlaşmaz bu yönetimsiz devletin korkularından ve tehlikelerinden kaçmaktan memnun olarak vezirin yazısına ve imzasına güvenerek çok acele etti. Bu şehirden on mil uzaklıkta onların kendisine teslimini bekliyordu. Üç gün sonra onları mühürlü olarak aldı ve daha fazla bir soruşturma yapmadan ata bindi ve Eflâktaki Tergovista'ya varıncaya kadar durmadı. Orada hatasını göreceğ boş zamanı vardı ve oradan telafi için mektup yazdı. Suçu nişancı üzerine atan vezir ile konuştum

ve her ne kadar onların bir değişiklik yapmayıp o maddeleri izah edeceklerini anlamış olsam da barışı zorunluluk için tutacaklarına inanıyorum. Tatarlar antlaşma sırasında ve sonrasında Lehistan'a bazı akınlar yapmışlardır ve şimdi de Kazaklar da Karadeniz'de buna karşılık vermişlerdir. İki taraf da bunu karşılıklı olarak engellemeye çalışmaktadır ve bu amaçla vezir Tatar prensini, o ülkeyi dizginleme sözü üzerine değiştirmek için 13 kadirga göndermiştir ve bana [152] Kazakların da dizginlenmesi için benzer bir tedbirin alınmasını desteklemem için ricada bulundu ve mektup yazdı. Bu da sonuçlandırılmış olup daha fazla kavga konusu yoktur. Türkler bu arka kapıyı kapayıp Asya'ya ve Macaristan'a güvenle bakmaktan başka hiçbir şey daha istememektedirler. Şimdi iki ülke de yağma ve soygun ile yaşarken hangi tarafın otoritesinin yeterli olacağı şüphesi kalmaktadır. Ve sabık prensin şimdi *longo dominatione obstrimatus*'a sahip olup makamını yurttan isyan edenler ve kendi askeriyesini kontrol edemeyenlere teslim olmayacağı ve boyun eğmeyeceği düşünülmektedir. Eğer o bölgelerde bir iç savaş çıkarsa bu hareket, Lehleri güven altına alacak ve herhangi bir ateş almaya uygun olanları bozacaktır ve Kırım hanının müteveffa Sultan Osman'ın katlinden dolayı bu imparatorluk üzerinde iddiası vardır.

İlk elçilerinden sonra ve iki vezirin değişimi üzerine Bethlen Gabor Bâbiâli i'ye iki deva başka vekiller gönderdi. Onlar da Hollanda devletlerinden bazı dedikodular ve teklifler getirdiler ve bu konuda o kadar başarılı oldular ki bu mevsimde bir düşmanı tahrik etmek istemeyen divanın en yaşlı ve bilgelerinin bütün tavsiyelerine ters olarak Macaristan'ı kurtarma bahanesi altında yardım elde ettiler. Majestelerinin kararı görevilmesi için Eğri paşasına gönderilen hükmün suretini son posta ile gönderim. Bu vekiller on gün önce o krallığın ilk alarm üzerine imparatora isyan edeceği ve o birlikte birleşmiş olan bütün vilayetlerin de örneği takip edeceği umuduyla buradan ayrıldılar. Bu hareketin dürtüleri Almanya'daki Avusturya Hanedanı'nın, son Bohemya Savaşları'nda padişahın koruması altına alınmış ülkeleri tehlikeye atmış olmasıydı. Kont Palatine'in mahvoluşu ve Hollanda devletlerinin tahrikleri ve onların tarafından bazı sözlerin uygulanamaması sadece bu ateşi yakmıştı. Bu karar ve düşünce için çağırıldım ve majestelerine elektör tarafından kaybedilen o toprakların geri alınmasında bir rol oynamanız için mektup yazmam veya almam istendi. Bu konuda yazmaya cesaret edemeyecek kadar baskı gördüm. Son olarak tekliflerini kabul edecek başka bir Frederick bulacaklarını söyleyerek tamamladılar. Bütün bu hareketleri çevirecek gücüm olmasa da benden düşmanlarının bir destekçisi olarak şüphelenen bu vezirin ve devletin

güvenini kaybedecek şekilde majestelerinin adına tamamen reddettilim ve kabul etmedim. Gabor'un vekilleri o bölgelerde bastırılan özgürlük ve din hürriyeti dışında hiçbir amaçları olmayarak efendilerinin bir adımlık Hristiyan toprağını ortak düşmana teslim etmeyeceğini söylemesiyle benimle uzlaşmaya çalıştılar. Fakat hendi hükmüm üzerine itaatsizlik yapamaz veya dayanamazdım. Her ne kadar nedenleri zorlayıcı ve mantıklı olsa da... Ve antlaşmalarınızda majestelerinin sabrının ve iyiliğinin istismar edebilmesi beni şimdi tasdik eden majestelerinin başka bir emrini alıncaya kadar tahrik edebilirdi. Tanrı kraliyet başınızın üzerine ödül koyacaktır. Sizin en Hristiyan sabitliğiniz, kârının keyfini çıkarıp buna çok az layık olanlardan çok daha layıktır. Majestelerinin size olan hizmetimdeki bu hayretimde beni affedeceğini umuyorum. Fakat ismi başkalarının planlarına yardım olarak getirilmiştir. Fakat padişahın ona bir istek veya ondan bir teklif almaktan ziyade Bohemya'ya geri dönmesi için tahrik eden iki mektup yollanmıştır. Torne kontu buradaki elçileriyle anlaştığı Venediklilerden, o devletin ertelemeleri üzerine bir şeyler yapma fırsatını kaybetmeye gönülsüz olarak Erdel'e geri dönmüştür. Planların ortağı olarak sözylediği efendisi olan prensin üzerine kolaylıkla atılabilecek bir hasetten veya suçlama konusundan sakınmasına ikna ettim. Bunun için majestelerine gönderilecek olan bu mektupların bir suretini elde ettim. Kendisi de buna nasihat verdi ve majestelerinin de onları alacağından şüphem yoktur. Öz olarak sadece onu yeniden Bohemya'ya yerleştirmek için cesaretlendirme ve yardım sözleridir. Eğer aynı şekilde mektuplar yazdığı Kont Mansfelt'in ve Hollanda'nın iddia eden kevvetleriyle ilerlerse... Yaptığının özeti budur. Majesteleri bana bu girişimin gerçek amacı hakkındaki görüşümü verme iznini verecektir. Bethlen Gabor imparatorun büyüklüğünün ve başarısının kendi durumuna zarar vereceğinden korkmaktadır ve bu yüzden zamanında yardım almaya ve onu rahatsız etmesi için düşman kaldırmaya kararlıdır. Kendi tarafı lehine Macaristan'da olabilecek bir isyandan emindir. Padişah [153] şimdi Avusturya ailesinde neredeyse yerleşmiş olan hanedan zincirini kırabilmesi için onun seçimini desteklemekten memnun olmaktadır. Bu amaç için elektörü dostları ve müttefikleriyle birlikte geri getirmekten memnun olacaklardı. Fakat eğer kendisi ortaya çıkmazsa şanlarını tek başlarına deneyeceklerdi ve eğer Gabor, Macaristan'da başarılı olursa kendisi Bohemya'ya ve her zamanki gibi zorla üzerlerine konulan boyundurluğu kaldırmaya hazır olan bağlı vilayetlere ilerleyecektir ve ben de Torne kontunun her ne kadar gizli olsa da bundan iki yıl önce görevlileri arasında yapılan işbirliğine göre Türkleri onları kurtarması için hareket eden vekil olduğuna ikna oldum.

Bethlen'in bu devlete ortak özgürlüğe zarar verecek hiçbir şey söz vermediği konusunda söz vermeye cesaret edemiyorum. Fakat kendisinin tam tersini beyan ettiğini biliyorum. O kadar ki onun inancından değil, zorunluluğundan şüphe edeceğim kadar... Türklerin yardımı her ne kadar kendi ihmalleri dışında onların bir yeri alabilmeleri gibi tehlike olmasa da onun içine çok yarayacaktır. Zira topla veya çok fazla yayayla ilerleme emirleri yoktur. Böylece kendilerini kabul etmeye razı olmayacak yerleri zorlamayacaklardır. Bethlen bütün yolların kendisine ve ona itaat etme emri olan Türklere kapatılacağını ummaktadır ve onlar da onun yerleşmesinden ve ödemesi gerektiği haraçtan başka hiçbir şeyi istemiyor gibi gözükmektedir. Bütün bunların hepsi burada müttefiklerini koruma olarak imparatorla barışı bozmayı ilân etmeden yapılmıştır. Fakat bu hareket de Viyana'dan beklenen elçiler üzerine bekletilmiştir. Böylece ben de gerçekten onları kızdıranları dost veya tarafsız olarak görmeyeceklerine hüküm veriyorum. Arkadan ne geleceğini elleri prenslerin kalbi olan Tanrı'ya ve Hristiyan kararlarınıza en iyi şekilde uydurabilmeniz için kullanımı da majestelerine sevkediyorum.

Majestelerinin konseyinin lordlarının mektupları aracılığıyla aldığım majestelerinin emrine göre uzun zaman önce Cezayir ve Tunus'un korsanlarının Bâbiâli'nin vassalları olarak bu denizlerde kullarınıza karşı yaptıkları soygunları dizginlemeyi amaçlamıştım ve bu amaç için suretlerini majestelerine gönderdiğim ve zaman zaman sonucu hakkında bilgilendirdiğim emirler ve mektuplar elde etmiştim. Bunlar şimdi bir sonuca getirilmiş olup naçiz bir şekilde kaptan-ı derya Halil Paşa tarafından bir mektup ve padişahın bu meseledeki görevlisi olarak imzalanmış kapitülasyonları naçiz bir şekilde majestelerine sunuyorum. Asılları *Royal Exchange* tarafından gönderilmiştir. Tercümeler ve suretler son ve bu mektuptadır. Majestelerini tekrarlamalarla rahatsız etmeyeceğim. Sadece majestelerine tüccarlarınızın ve balıkçılarınızın ortak rahatı için bu barışın bizim adımıza onaylanmasını tasdik ettiren acil bir emir vermeniz konusunda size yalvarma cesaretini gösteririm. Eğer bu gerçekten ve zamanında maceraya istekli olanlar tarafından yapılırsa ben trafiğimizde büyük bir ilerleme oluşturulacağına ikna oldum. Ve kendim içinse kârı alacaklardan veya majestelerinin hikmetinin bana vereceği başka bir şekilde kendi masrafımı ödeyebilmem için emir istemekteyim. Şahsî servetim umumî yükü taşımak için çok zayıftır.

Bu imparatorluğun genel durumu herhangi bir tamir umudundan ziyade tamamen yıkılışa doğru gitmektedir. Asya'daki isyanlar birleşmekte ve büyümektedir. Asker hâlâ isyan vaziyetindedir ve her gün büyük görevleri değiştirmektedir. Gelirleri istedikleri gibi paylaştırmaktadırlar. Bu da onlara ödeme konusunda yeterli olmayıp (ve dizginlenemezler de) genel bir yağmayı engellemek için gerekli ilaçlar haraçlar ve devletleştirmelerdir. Umuma dair hiçbir alâka yoktur. İmparator bir akli ermez birisidir ve daha kötüsü yeğenler de çocuktur. Vezirler yeniçerilere bağlı olup kendilerini günlük başışlarla koruyabilmektedirler. Buna tekrar maruz kalmışlardır. Böylece bu çatırdayan duvarı itmek için güçlü bir elden başka hiçbir şeye ihtiyaç yoktur. Tanrı kendi ihtişamı için toprak için savaşan Hristiyan prenslerinin hırsların gözlerini çevirsin. Bu büyük monarşi ile karşılaştırıldığında bu şekilde akacak ve maddenin yeterli olduğu yer açığa çıkacak ve kolay olacaktır.

Kendi usandırıcılığımıza baktığım zaman majestelerinden özür isteyecek cesareti bulamıyorum. Fakat bu bilinçli bir hata değildir ve bu yüzden de majesteleri alışlagelmiş cömertliğinde bunu affedecektir. Herşeye muktedir olan Tanrı'ya majestelerini ve kendisine ihtişam getirecek şekilde bütün amaçlarınızı ve sonsuz şöhratinizi kutsaması için yalvarıyorum. İstanbul 20 Mayıs 1623

Majestelerinin en naçiz ve güvenilir hizmetkârı

[154] Lordum Ardundell'e Yazılmış Mektuptan Bir Parça İstanbul 1/10 Mayıs

1623

Lordum,

Bana hizmet emrinde bulunmak istediğiniz lordumdan iki tane mektup aldım ve her ne kadar bu kargaşalı zamanlar benim tam bir performansta bulunmamı ve lorduma hazırlığım konusunda tam bir teminat verebilmemi engellese de yapabildiklerimi kabul edeceğinizden ve mantığınızda buradaki rahatsızlıkların korkular ve gereksiz hasetler ürettiğini ve günlük memur değişimlerinin bize bazı dostlar, düşmanlar verdiğini, herşeyin sorunla dolu olup lorduma veya umuma hizmet edebilme gücümün çok az olup zorlukla güvende yaşadığımı düşüneceğinizden şüphem yoktur. Mora'ya gönderilmek üzere Rumeli için talep ettiğiniz hüküm konusunda iki vezirden de ricada buldum ve ikisi de beni reddetti ve şimdi böyle ayrıcalıklar vermenin zamanı olmadığına dair cevap verdiler. Eğer onları elde edebilseydim de itaate ve krala saygının olmadığı, fakat her küçük memurun makamını para almak ve haraç toplamak için kullandığı bir zamanda işe haramazlardı. Bana verilen nedenler böyle bir emrin deniz sahiline bakmak için

kullanılabileceği ve keşif ile avantaj elde edilebileceğine dair gereksiz bir şüphe üzerineydi. Ve ben de onların bu bölgelerdeki isyanlardan veya en azından İspanyollardan gelebilecek bir girişimden çok korktuklarını idrak ettim. Böylece daha fazla küstahlık olmadan teklif alındı.

Bâbîâli 'nin civarıyla ilgili olarak büyük bir şüpheleri yoktu ve bu yüzden yetki alanı bütün adalar ve deniz limanlarını kapsayan kaptan paşadan bir mektup ile Bay Markham'ı göndererek başka bir emirde başarılı oldum. O mektubun suretini her ne kadar bana gönderilen o mezkûr kopya kadar geniş olmasa da yeterli olduğunu görebilmeniz için size gönderiyorum. Fakat kendisinin bu ülke içinde iyi deneyimi olup bunu nasıl kullanacağını bilmektedir ve kendisi tarafından istenen bazı şeyler onların yasalarına ve geleneklerine aykırı olan bazı şeyler istemiştir. Lordumun bunları iyi olarak alması ve bu kadarını bile elde etmenin çok zor olduğuna inanması için yalvarırım ve sonuçlarının sizi memnun edeceğini umuyorum.

Eski Yunan'ın İskender'den aşağıya ve pek çok daha eski Roma altın ve gümüş burada toplanmayı beklemektedir. Fakat son Fransız elçisi büyük bir araştırma yaptığından ve bazı İtalyanların da satın almaya hazır olmalarından dolayı çok pahalı olup lordumun onlara o değeri verip vermeyeceğini bilmiyorum. Altın karışımları veya eğer güzelse eski paralar ve yazılı defterler iki ve üç kat daha değerdedir. Bazılarını meraktan, Mısır, Ermeni ve Arap olduğunu iddia edilenler ile birlikte meraktan aldım. Fakat yeteneğim çok büyük olmayıp sadece gözüm ile yargılamaktayım. Eğer isterseniz bunlar lorduma hizmet edecektir.

Aynı zamanda gizlilik ile bazı değerli mermer parçalar elde edebildim. Şu an bana büyük, saf beyaz, pençelerinde bir boğa kafası tutan bir aslan teklifinde bulunuldu. Fakat burnu ve ağzı bozulmuş olup geri kalanı çok güzeldi ve antika olduğunu söylüyorlardı. Henüz onu göremedim fakat eğer gemi karşılaşmazsa her saat beklemekteyim. Anadolu'daki Lampsakos'tan alınmıştır. Asya civarında ise Truva, Zizicum ve Halep'e olan bütün yolda sayılamayacak kadar çok sütun, heykel, Yunanca yazılmış mermer mezar taşları vardır. Onlar masrafla ve gizli bir şekilde edilebilir. Fakat izin isteyerek elde edilemezler. Bu yüzden Bay Markham güçten ziyade tedbir kullanacak ve Türkler de kâr için onları getireceklerdir

Şimdi konsolosumuz olan Bay Markham'ın değerini o kadar iyi biliyorum ki eğer herşeyi onun vazifesine vermeseydim kendime yanlış yapmış olurum. Fakat lordumun hatırı için bana havale edilmiş olanlardan birisi olarak dostluğun bütün özel

çalışmalarımı yapmak benim vazifemdir ve kendisinin de zaman içinde buna şahit olacağını umuyorum.

**[155]Sir Dudley Carleton'dan: İstanbul'daki Sir Thomas Roe'ya Hristiyanlık
içinde Olan Haberlerin Devamı**

Benim Çok iyi Lordum

Haghe Mayıs'ın 26'sı 1623 Yeni Tarz

Frankendale'in teslimi ve Palatinat için ateşkes için İngiltere'de antlaşma yapılırken meselelerimiz burada kesilmiştir ve biz de bu boş zamanın bir kısmını iki mutlu yolculuk ile tamamladık. Biri Brill adasının diğer yanındaki Gorreys Gatt'ta denize açılmaya hazır bir filoyu görmek için, diğeri de Oranj prensinin baş sinyorunu Brabant'taki Breda'da ziyaret etmek içindi. Kendisinin kalesinde Bohemya kralı ve kraliçesi, kendileriyle olan herkesle birlikte konakladılar ve beş gün boyunca ekselansları tarafından ağırlandılar. Bu zamanı yeni tahkimatları ve şehir içi ve şehir dışındaki mutluluk yerlerini ziyaret etmek için harcadılar. Bunlar için yakın zamanda büyük bir masraf yapılmıştı. Bu şekilde burası Avrupa'daki en güçlü ve en güzel savaş şehirlerinden biri yapılmıştı.

Kralın ve kraliçenin aynı şekilde götürüldüğü ve onları bir gece Brill'de konaklatan ekselansları tarafından misafir edildikleri yer olan filo ise lordumu geçen sene Texel'den çıkması için hazırlandığı konusunda lordumu uzun süre önce bildiğim hali ile aynı vaziyettedir. Fakat mevsimin kaybı, uygun erzak ihtiyacı ile Helfordslıca'deki yeni limanda kışlamış ve techizatta pek çok değişiklikten sonra en sonunda denize açılmış ve bu zaman da ise İspanya sahillerinde olduklarını düşünüyoruz. Yedi kalyon, üç erzak gemisi ve bir tane de *pinasseden* oluşmaktadırlar. Hepsin de iki hizmet için de uygun denizci ve asker 1500 adam vardır. Askerler deniz ve denizciler de kara hizmeti için de uygundur ve böylece 30 aylık erzağa sahip olup duruma göre hizmet edeceklerdir. Planları henüz ortaya çıkmamıştır ve Amiral l'Hermite ve yardımcı amiral Doğu Hindistan konusunda öncelikli olarak uzman oldukları için ortak görüşe göre yolculukları o tarafa doğru olsa hem karada hem de denizde avantajlarını aramak için Hind-i Garbî'ye gittiklerine inanmak için pek çok sebebim vardır ve eğer la Mers yoluyla eğer batı üzerinde yerleşecek hiçbir yer bulamazlarsa Doğu Hindistan'a geri dönebilir ve yükleme yapabilirler. Oradan lorduma burada gönderdiğim notla gözükeceği gibi aşırı zengin bir şekilde yükleme yapılmamış iki gemi varmıştır. Bu gemilerin getirdiklerinin haberi şu an için büyük değildir. Sadece beş küçük Hollanda firkatının Malacca civarında alındığı ve yakıldığı ve içinde 75 adamın olduğu ve

43'ünün boğulduğu Banda ve Amboyna arasında büyük bir geminin kaybolduğu haberini aldık. Bizim İngiliz şirketimiz de Java sahilleri üzerinde *Triall* isimli İngiltere'den tam olarak yükleme yapılmış ve içinde 97 adamın bulunduğu güzel bir gemiyi kaybetmişlerdir. Bunun karşılığı olarak bu iki Hollandalıyla birlikte gelen biber, Hindistancevizi ve yemişle yüklü bir gemiyi almışlardır. Bu Hollanda şirketi yakın zamanda İngiltere ile yaptıkları antlaşmaya göre uygulama yapmaya başlayıp, Amsterdam'daki İngiliz finansörüne adamlarımızın kaybı için kabul edilen miktarın bir kısmı olarak 200 bin gilder ödemiştir. Geri kalanı da hızla arkadan gelecektir.

Düşman birkaç gün önce Zellanda'daki nehirlerimize içlerinde denizci ve askerin bulunduğu 300 adamın bulunduğu 14 şilep ile bir işgalde bulundu. Onlar Blackenburgh'dan ayrılmış olup Walkeren adasının dışına bir saldırı olmadan geçtiler ve Sericksea'dan Sheld'e oradan da Antwerp'e döndüler. Bu yolculuk sırasında çeşitli balıkçıları ve yolcu botlarını aldılar ve hepsinden toplam 36 esir aldılar.

Burada düşmanın kıpırdaması üzerine alarm almaya başladık. Buraya onların Berec civarında Ren'e köprü kurmak için hazırlık yaptıkları haberi gelmiştir. Fakat para eksikliği Hollanda'yı garnizonları kaldırmak konusunda yavaşlatmaktadır. Bu savaş alanına gitmelerinin ilk adımıdır. Her ne kadar uzun süredir asker toplamış olsalar ve bu yıl 2.000 normalin üzerine kadar çıkmış olsalar da... Buna rağmen Fransa'dan yardım gelmektedir. Oradan Hollanda elçisi Mösyö Langrac buraya 400 bin florini şimdi o kral tarafından donatılacak 200 bir kronun bir kısmı olarak göndermiştir ve Philip Calandrini de bu bölgelere İtalya'dan Paris'e vardıktan sonra gelmiş olup 200 bir kronun geri kalan kısmını karşılama sorumluluğunu ele almıştır. Böylece gelecek Temmuz'un sonu civarında bütün miktar Hollanda'ya ödenmiş olacaktır.

[156] Buraya geçen hafta Fransa'dan Savoy dükünün temsilcisi de Beausse ve Kont Mansfelt'in tüccarı Dolbier gelmiştir. Dolbier buradaki Venedik elçisi Soiran ile birlikte ilk olarak Fransız elçisi du Maurier'e gittiler ve sonra da birlikte Oranj prensine ve devletlere Kont Mansfelt'i ordusuyla birlikte *pro rata* üç müttefik tarafından sağlanacak aylık 60 bin kronluk maaşla birliklerine alma emri olduklarını söylediler. Bunun için iki aylık ödeme emirleri vardı ve 20 Florin de 4000 yayanın toplanması için Fransa'da verilecekti. O birlikler bu zamanda Bullen'de olacaktı. Ve Hollanda ile yaptıkları sonuç taşıma için gemi talep etmekte. Hollanda bunu vermeyi reddedip para karşılığı kiralamayı özgür bıraktı. De Beausse Kont Mansfelt'le görüşüp bazı şartları onu sununcaya kadar bu parayı vermişlerdi. Mansfelt de onlar daha fazla ileri

gidmeden önce kabul edecektir. Ve her ne kadar mesele para almak ve para hazır olduğunda kendisi herhangi bir şartı reddedemeyecek bir adam da olsa bu kadar uzak bir yerde ve zaman farkında ve o meselelerde elleri olan insanların değişiminde kendisinin çok fazla karışıklık olmadan gidebileceklerini göremiyorum.

Kont Mansfelt bu arada veda etmek için 500 bin ödeme florin talep ettiği Eastfrizeland'dan ayrılmak için hazırlanmaktadır. Aksi halde kendi mülkü olarak *au plus offrant* oraya saldırmakla tehdit etmektedir. Hâlihazırda Eastfrizeland kontu ve ülkesi tarafından reddedildiğinde Danimarka kralına aynı miktar için yakınlaşmıştır. East Frizeland kontu ona kendilerine bir düşman gibi davranan birisine para vermeyeceğini öfkeyle söyledi. Mansfelt de bunun üzerine onun düşmanı olacağını söyledi ve buna göre onun hizmetkârlarını esir aldı ve Norden'den destek olarak gönderdiği vagonlarına el koydu. Eastfrizeland kontu oraya çekildi ve Hollanda garnizonun komutasına girdi. Fakat Eastfrizeland kontundan Kont Mansfelt'e Hollanda görevlileri arasında taşınan, sadece kendi kayıpları üzerine, Kont Mansfelt'in şahsına karşı olmayan bir sevgisizlik üzerine hareket ettiğini resmî bir haber üzerine hizmetkârları tekrar serbest bıraktı ve ona hizmetkârı olduğu sözünü gönderdi. Ve şimdi Hollanda Eastfrizeland kontuna yardım etme talimatıyla birlikte Mansfelt'in ayrılışı sırasında orada olmak için oraya bir görevli göndermiştir. Fakat esas olarak görevlinin vazifesi o ülkede olması muhtemel olan kargaşalardan düşmanın avantaj almamasını gözetlemektir. Kont Mansfelt'in Eastfrizeland kontu ile ani savaşı ve barışından sonra ülkesindeki bir hendekten geçerken de Oldenburgh kontuyla bir ihlal yaşamıştır. Bu tartışmada Kont Mansfelt'in 17 adamı öldürülmüştür. Bunun üzerine intikamını alması için 1.000 atlı ve biraz yaya göndermiştir.

Dük Brunswickli Christian'ı imparatorun sadakatine çekmek için çok çaba harcanmıştır. Onun için Danimarka kralı imparatorundan af elde etmeyi başarmış ve bunu da bir haberci ile, dükün derhal silahsızlanması ve ordusunu terhis etmesi şartıyla birlikte Wolfenbuttle'a gönderdi ve imparatorun kendi elinden eğer bu şartları kabul etmeye hazır olmazsa bir daha asla böyle bir şeyi vermeyeceğini eklenmişti. Haberci korkudan dolayı, affi kendisi sunamadı fakat onu dükün kardeşine ve annesine teslim etti. Onlar da bu ayın ilk gününde bunları düke gönderdiler. Kendisi de onları parçaladı ve pisliğin içine attı. İlk olarak savaşa girmesine neden olan Bohemya kralının ve Kraliçesi'nin mülklerine geri getirildiğini görmeden önce her türlü aşırılığa katlanacağını ve ondan sonra ancak onların affını almaya razı olacağını söyledi.

Brusnwick dükü ve düşes, şimdi Holstein'da olan Danimarka kralına gittiler. Orada onları Dük Christian'la birlikte yazacaklardı. Fakat Danimarka kralından baskı görmeyeceğini bahane gösterdi.

Hollanda gemileri, Ostender'in çıkışını engellemek için İskoçya'daki Lyth'in karşısında durmaktadırlar. Ona saldırdılar ve Ostender'a ateş ettiler. O da denize açılmak için yeni bir yol denemek için karaya çıktı. Bu da o kadar kötü bir şekilde yapıldı ki, majestelerinin bundan kızacağından eminim ve tatmin almak için hazırlık yapmak suretiyle, Hollandalıları bu tehditler hakkında bilgilendirdim. Bu konuda onların bu hareketi yapmış ve Aberdeen'e çekilmiş gemilerinin kaptanlarını hapse attırmak için yeterli bir şekilde izin almıştım.

[157] Şimdi lordumun bilmesine degecek olan bildiğim bütün meseleleri aktardım. Lordumun mektuplarına teşekkürlerime başlamam gerekmektedir. (onların sonuncuları 22 Mart ve 2 Nisan'dı) Bu da benim o uzak bölgelere olan söz verilmiş olan macerama geri dönmem konusunda tereddütümü ortadan kaldırdı ve lordum da bu bölgelerin sağlayacağı bilgileri devamlı olarak almayı bekleyebilir. Zira çok iyi bir iletişim tesis ettik. Burada lorduma, geçen olağan posta için yazılmış fakat ellerime çok geç gelmiş olan Bohemya kraliçesinden bir mektup yazacağım. Hero ve Leander'in hikâyesi ondan çekilebilir. Onun devamı çok daha sonra gelmektedir ve ben de umuyorum ki sizinkini de bir dahakinde alacaksınız. Lordumun, Oranj prensi'ne ve Kont Henry'e göndermiş olduğunuz selamlar onlar tarafından kibarca kabul edilmiş ve önceki mektuplarda diğer dostlarınız da o kadar mesafeden onları hatırlamanızdan memnun olmuşlardır. Onun aşık eşi Courtney bu şehirde yaşamaktadır. Borrows Frankendale'i onurla tutmuştur ve sadakat içinde teslim etmiştir. İngiliz birlikleriyle birlikte İngiltere'ye dönmüştür. Harwood, Lordum Lises'in birliğinde albay olacaktır. Cooke, yakın zamanda hastalıktan dolayı vefat etmiştir. Geçen hafta Bohemya kralının başdanışmanı ve Palatinat'ın büyük efendisi olan yaşlı Solms kontunu gömdük. Onun güzel kızı Kont Henry'nin metresidir ve her ne kadar hanımefendinin kendisinden başka hiçbir şeyi olmasa da onların evlenileceklerine inanılmaktadır. Zira Kont Henry onların ikisine de yeter. Yakın zamanda, prens tarafından, İspanya'dan Bohemya kraliçesi'ni görmek üzere Sir William Crofts gönderilmiştir. Bu da ona az bir rahatlık getirmemiştir. Kendisi İngiltere'ye geri dönmüştür ve tekrar prensi İspanya'da bulacak gibidir. Prens meselesi istenenden daha uzun sürmektedir. Yolculuğunun baş amacı (ekselanslarının bana yazdığı gibi) evliliğindeki ertelemeleri ortadan kaldırmaktı. Tanrı onun

yolculuğunu başarılı kıldı. Prenslerin sağlığı (Tanrı'ya şükürler olsun ki iyidir) ve diğer yandan da mülklerinin zarar gölebileceği kadar da zor bir durumdadır. Lordumun çok dolu ifade ettiği sevgisi kaybolmamıştır. Zira onların iltimaslarında sizden daha fazla birisini bilmiyorum. Böylece leydinizin ellerinden öper ve ikinize de bütün saadetle birlikte sağlık dilerim.

Lordumun en düşkün hizmetkârı

D.

CARLETON

Sir Dudley Carleton'a İstanbul 30 Mayıs 1623

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun bana yazdığı 6 Şubat'tan, 3 Nisan'a kadar yazdıkları mektuplarınızın tariflerini kendimi çok büyük bir tembellikle suçlamadan itiraf edemem. Zira bu şehir her gün canavarlar ve daha fazla düşünme konusu verirken, mesele ihtiyacına dair bir ihmal suçunu üzerine yıkamam. Sizin mektuplarınız beni sizin ve yakınınızdakiler hakkında bilgiyle doldurdu. Komplolar, ihanetler, dostlar, düşmanlar birisinin bir tanesi şımartmasıveya tehdit etmesi gibi... Bu yüzden bu bölgeleri ve çürümüş mensuplarını düşündüğüm zaman, bu devletin yıkılışı ile ilgili olan kehanetimi değiştirmeye, bu evrensel sahnenin bütün bedeninin yıkılmaya hazır olduğuna inanmaya zorlanıyorum. Bu yüzden size hastalıklar, tiranlıklar, ihanetler, savaş dedikoduları ve kuraklık dışında hiçbir şeyle geri dönemeyeceğim. Fakat ilk olarak kendimi, lordumun alt yazılarının benim üzerime koyduğu suçlamalar olan benden herhangi bir mektup almadığınıza ve telafi umuduyla hâlâ çorak topraklara tohum ektiğiniz suçlamasından kurtarmam lâzım. Lordumun benimle kalite kaybedeceğini ve nadiren ektiğinizi biçeceğinizi söylerim. Fakat bu toprağın sağladıklarından hem ot hem de ekin konusunda sakınmadım. Bu sefer sizin beni affedeceğinizden eminim. Zira lorduma kenarda yazan tarihlerle ilgili mektuplar yazdım ve her zaman güvenlik için daha fazla mektup gönderdim. Son mektubumdan beri büyük değişiklikler yaşadık ve size olanları zorlukla anlatacağım ve herhangi bir tenkidi ve yorumu atlayacağım. Çünkü vicdanı ve suçluluğu onu uyanık tutan bir vezirin altında yaşıyoruz. Böylece bütün yollar üzerinde şaşı bir gözü vardır ve Mayıs tarihli mektuplarımıza el kondu ve şehirde sarılı kâğıtlar halinde satıldı. Bu da her ne kadar İngilizcenin iyi bir karakteri olsa da bizi daha çok tedbirli yaptı. Fakat diğer hareketlerde olduğu gibi düşüncelerimi iletme özgürlüğümü kaybetmemek ve bazıları da bildirmek tehlikeli getirebilecek olsa da karanlıkta yazma fırsatım olduğu

zaman bir manzara olarak kullanmanız için size bir tane gönderdim. O zaman [158] bu sarayı 20 Nisan civarında bu vezirin yardımı ile müzakerelerinden tam bir memnuniyet alan Erdel prensinin elçilerinin gönderilmelerine bakmak zorundayım. Prens Kosiea'de olup Türk yardımı sınırda toplanmaktadır. Fakat atlar çimen yiyene ve işaretlendikten sonra 20 gün sonraya kadar savaş alanına gitmeyeceklerdir. Bu da Haziran'da bitecektir.

Birleşmiş olan kuvvetlerinin her ne kadar çeşitli olarak raporlar gelse de çok büyük olacağını veya ilk olarak herhangi bir yeri kuşatmak için topla ilerleyeceklerini duymadım. Fakat Bethlen'in umudu bu iki ip üzerine dayanmaktadır: Genel bir isyanın ve bu şekilde bütün garnizonların ona açılmasını beklediği Macaristan'daki istihbaratı ve Bohemya kralının veya en azından Kont Mansfelt'in aynı zamanda iletişim olduğu Silezya'ya geri dönmesidir ve bir ordunun görünmesi ile Torne kontunun dostlarının yardımıyla Moravya'nın da örneği izlemesi umutsuz değildir. Bu onun gerçek planıdır ve eğer Macaristan'da başarılı olursa dostlarımıza yardım edebilir. Fakat eğer reddederlerse kendisinin ilk avantajı kendisi için kullanıp Prag'a kadar gideceğine ikna oldum. Torne kontu talihini denemeye ve kavgada ölmeye kararlı olup geri dönmüştür (Zira Voltaline antlaşması dedikoduyu soğutur soğutmaz umutsuz hâle gelmiştir) ve ben de onun güveninden bütün eyaletlerin mevcut boyundurluklarını atacaklarına dair büyük bir teminatı olduğunu topladım. Bu amaç için oadişaktan Bohemya kralına ve Hollanda Devletleri'ne çeşitli mektuplar elde ettiler ve Türklerin Avusturya Hanedanı tarafından bastırılan Protestan prenslerin ve dinin kurtarılması ve korunması için bu yardımları vermesi çok gariptir. Türkler bizim kavgamızda yer alacaktır! Onların başka amaçları olduğunu biliyorum. Fakat kimsenin ön görebilen Tanrı'nın amacı nedir? Fakat bu girişimin pek çok zayıf temeli vardır. Zira eğer herkes tarafından nefret edilen bu vezir değiştirirse o yardımlar geri çağırılacaktır. Eğer bir isyan umutları veya beklenen Hristiyan yardımları başarısız olursa memnuniyetsiz ve yorgun olacaklardır. Son olarak eğer imparator savaş alanında iyi bir gösteri yaparsa, şimdi tereddüt edenler beyan etmekten korkacaklardır. Bu arada sınırda gezen ve bu zalim idareyi tutarken gelmeye cesaret edemeyen Sezar Gallo'nun acil gelişi hakkında daha fazla bir şey duymadık. Fakat buradaki ilk değişimde ivdedilikle reddedilmeyecek barış teklifleri ile gelecektir.

Zbarawsky dükü Eflâk'taki Tergovista'ya varında ona verilen barış maddelerini okumaya fırsatı oldu. Zira kendisi antlaşmaya güvenmişti ve onları mühürlü olarak almıştı. Orada onların pek çok noktayı değiştirdiğini ve Lehistan'ın onuruna ve mülküne zarar veren yeni noktalar koyduklarını gördü. Bunun hakkında mektup ile

şikâyette bulunmuştur fakat henüz hiçbir tatmin olamamıştır ve efendisi kralın veya parlamentonun onları oldukları şekilde kabul edip etmeyecekleri de henüz şüphelidir. Kazaklar Karadeniz'e girmişlerdir ve bu şehre pek çok alarm vermişlerdir. Bunun üzerine bu yıl en iyi yorumları yapacaklarına dair mektuplar göndereceklerdir. Fakat eğer onları bastırma ve tutmak için antlaşmaya göre daha iyi bir düzen alınmazsa bunu gerçek bir ihlal olarak alacaklarını belirtmişlerdir. Ve kendi adlarına hem örnek hem de teminat vermek için padişah Muhammed Giray'ı Kırım hanı olarak yerleştirmek ve uzun süredir oraya hakim olan Canıbek Giray'ı azletmek için on iki kadırğa göndermiştir. Pek çok kişi kendisinin mülkünü bir mektup için veya bu kadar küçük bir güce veya yurttan isyan edenlerin korkusundan teslim etmeyeceklerini bunun da İstanbul'un kapılarına yayılacak bir savaşa neden olacağını düşünmektedir. Zira Kırım hanlaro antlaşma ile mevcut imparatorun bir () ve çocukların hasta veya genç ve yönetim için muktedir olmayan durumda olduğu Osmanlı hanedanını geçeceklerdir ve kısa süre önce burada onun azledilmiş olduğundan ve gerçek Prens Osman'ın katlinden dolayı hakkın ona geçtiğini iddia ederek derhal hak iddia edeceğinden korkulmuştur. Fakat bu karmaşalar arasında garip olarak bu adam itaat etmiş ve maaş altında yaşamaya buraya gelmiştir. Bu değişikliği o amaçsız ülkenin akınlarını dizginleyerek Lehistan ile antlaşmayı güven altına almak için yaptıklarını iddia etmektedirler ve benden bu durumu bildirmem ve aynı alâkanın Kazaklar için de verilme nasihatını vermem için rica ettiler. Bu devleti gerçekten (her hâlükarda hile yapan) arka kapıları Karadeniz'i güven altına almak için barışı sürdürmekten başka hiçbir niyeti olmadığını gördüm. Bu onlara [159] daha büyük bir düşmandan daha fazla korku vermektedir. Zira bu şekilde şehrin erzaklarla kurtarılması çok rahatsız edilmiştir ve onların kadırğa kuvvetleri bölünmüştür ve düşmanda ne onur ne de kâr biçebilecekleri bir mültecidir. Böylece Lehler eğer fırsat vermezlerse o taraftaki barıştan emin olabilirler. Her taraftan gönderilen kadırgalar 45 civarında kötü donanımlı olup, hiçbir emre itaat etmeyen askerlerle bir şey yapma umudundan ziyade geleneği sürdürmek için gitmişlerdir. Zira gidişlerinden 14 gün önce o kadar çok küstahlık yapmışlardır ki ne şehirde ne de banliyölerde hiçbir dükkan açık değildi. Sokakları yağmaladılar, açık evlere girdiler, yargıdan bile haraç aldılar ve hiç kimse genel bir yağma korkusundan dolayı onlara karşı gelmeye cesaret edememektedir. Rumeli'de Çanakkale Boğazındaki bir şehir olan Gelibolu'ya varmış olup orada da benzer küstahlıklara devam etmeyi düşünmüşlerdir. Fakat meskûnlar onlara karşı ayaklanmış, direnmiş ve onları atmışlardır ve 10 veya 12

kişilik kayıpla yeniçerilerden 60'ını katletmişlerdir. Bu şekilde Levant'a devam etmektedirler. Lordum herhangi bir hareket için olasılığın ne olduğuna dair hüküm verecektir.

Asya'daki isyanlar devam etmektedir ve Bâbîâli'den gönderilen paşayı reddeden ve Halep'e giden ipek kervanını ele geçirdikleri İran sınırındaki Van'da yeni bir tane daha başlamıştır. Onları zorlamaktan ziyade antlaşmak için bir ordu toplandığını duyduk. Fakat henüz hiçbir sonuç yoktur.

12 gün kadar önce sipahiler sarayda, kendi birliklerinden birisine karşı adalet uyguladığı için yeniçeri ağasına karşı isyan etmişlerdir. Kendisi de divana veya toplantı odasına kaçmaya zorladı. Orada defterdardan nefret eden vezir suçu başlatan kişi olarak onun üzerine atıp hapse attırdı, büyük mülküne el koydu ve bütün hata onun oldu ve bu para ile askerleri susturdu. Sonra söylediklerine göre zavallı adamı sürgüne gönderdi. Fakat biz bir balığa gönderdiğini düşünüyoruz.

Dört gün önce vezir sert bir şekilde bir kadıyı, bütün din adamlarına ait olan bir ayrıcalık olan ayaklarına vurduğu için onun düzeninden olan herkes ayaklandı ve memnuniyetsiz sipahilerle birlikte birleşerek camilere koşular ve meşrû vaazlarda, Muhammed'e yalvarmak ve kanuna ihanet eden ve bir zalim olarak vezirin hayatını talep etmek için kaldırdılar. Bu isyan hepimizi korkuya soktu. İki gün sürdü ve iki taraftan da en az 20.000 kişi patlamaya hazırды. Din adamları peygamberlerinin sancaklarını aldılar ve bütün iyi Müslümanların onları takip etmelerini söylediler. Vezir kendisini yeniçerilerin korumasına attı ve hareketinin imparator tarafından desteklenmesini sağlayıp, kendisini onların birliklerinin bir kardeşi yaptı(onların desteklerini masumlardan aldığı günlük bağışlarla sağlamıştır) ve geceyin isyancılar üzerine saldırtmış ve onların 12'sinin katledilmesiyle birlikte onları dağıtmıştır. Ertesi sabah yeniden toplandılar ve bu ihtilafın daha fazla kan olmadan karara bağlamanın imkânsız olduğu düşünüldü. Fakat arabulucular başarılı oldu. Barış yapıldı ve vezir yeni düzene oturdu ve cesur hamlelerde sertleşti. O zamandan beri pek çok din adamını yakaladı ve onları Harran'a gönderdi ve geri kalanını o kadar şiddetli bir şekilde takip etmektedir ki kadıların pek çoğu şehirden kaçmıştır ve sipahiler başlarını asmışlardır. Bugün en az 200 tanesi akıllarında intikam düşüncesi ile Asya'ya kaçmışlardır ve ben de onları tekrar gittiklerinden daha fazla gürültüyle duyduğımıza ikna oldum. Vezir muhafızı olarak yeniçerilerin sayısını arttırmayı ve diğerini bastırmayı amaçlamaktadır. Fakat gelirler hâlihazırda olağan maaşı ödemeyecektir. Hazine tükenmiştir ve hiçbir

adam bir gün için maaşından imtina etmeyecektir. Fakat haraçlar ve el koymalar, genel yağmayı engellemek için gerekli kötülükler ve çözümler olarak neredeyse gelenek ile haklı hâle getirecektir.

Lordum durumumuz budur. Hastalık içeride büyümekte olup bu ağacı yemek zorundadır ve onlar da kendilerine kârsız hırsları onlara nefes almak için zaman veren en büyük düşmanlarının en iyi dostları olduklarını söylemektedirler. Bir sefalet yığını yapmak gerekirse genel olarak mısır ve hayvan yeminde yoksunluğumuz yoktur. Burada kendi rolümü alacağım.

[160] Sir George Calvert'ten

Lordum,

Mektuplarımız ellerime geçtiği sırada her zaman çabalarınızı iyi bir şekilde takdir eden majesteleri onlarla bilgilendirilmektedir ve ben de lordumu eğer diğer işlerin yoğunluğu olmasaydı sizi onların tarifleri ve burada olan olarlara ile bilgilendirdim. Fakat ne o rahatlığa ve ne de o fırsata sahip olmayarak sizden sessizliğim için beni affetmeniz için ricada bulunmak zorundayım ve daha ziyade burada olan herşeyi diğer dostların ellerinden aldığınızı zannediyorum. Bu konuda kuzenim Branthwait'inn lordumu sık ve bol olarak donatmaktan geri kalmadığını ummaktayım. Bu yüzden benim için haber konusunda söyleyecek çok az şey kalmaktadır ve eğer buradan bir fırsat gelmezse iş için de söyleyecek az şey vardır. İkisi için de size bu sefer çok fazla rahatsızlık vermeyeceğim.

Çok fazla şikâyetin olduğu, tüccarlarımıza yakın zamanda Cezayir ve Tunus korsanları tarafından verilen büyük kayıplar, padişahın aracılığı ve gücü ile tüccarlarımızı gelecek tehlikeden ve o adi insanların yağmalarından kurtarma ve majestelerinin onlara esir düşmüş olan çeşitli kullarını kurtarma amacınız ile hizmetiniz majesteleri ve özel Konseyinin lordları için daha makbul yapmıştır. Bunun uygulanmasında sizin bazı paralar dağıttığınızı anladığım kadar Levant Tüccarlarına ve Güney Denizlerinde ticaret yapan İngiliz tâcirlerine taleplerinizi tatmin edecek kadar çok para toplamaları için talimat veren Lordları bilgilendirdim ve bu konu için eksik olan ne güç varsa lordlar onu tedarik edecekler. Ben de bunun uygulandığını görmek için dikkatli olacağım.

Sizden devlete ve buradaki tüccarlara yollanan bütün mektuplar Venedik'te sadece uzun zaman beklemekte kalmayıp aynı zamanda orada kesilip ve utanç verici bir şekilde paketlerin içi delinip orada açılmakta ve içlerindeki mühürlenmemiş kâğıtlar

kolaylıkla alınmakta ve okunmaktadır. Bu kötü muamelenin Venedik devletine ne gibi bir getiri veya avantaj sağlayacağını bilmiyorum. Fakat bunun büyük bir küstahlık ve gayrimedeni bir hareket olduğundan, majestelerinin o sinyorluğa taşıdığı dostluk ve iyi saygıya yakışmadığından eminim. Bu konuda yakın zamanda onun adına buradaki meskûn Venedik elçisine ve Sir Henry Wotton'a bu konuda majestelerinin ne kadar duyarlı olduğunu ve hızlı bir değişim istediğini söyleyerek şikâyette bulundum. Buradaki elçi bana bundan sonra bunu bulacağımı böylece şikâyet etmek için daha fazla bir nedenim olmayacağını söylemektedir.

prens lord amiralle birlikte İspanya'ya olan yolculuğu ve güvenli varışı ile ilgili bilgiyi, ekselanslarıyla birlikte İspanya kralından aldıkları büyük muameleyi daha önce duymuşsunuzdur. Hâlâ Madrid'te olup evliliğin sonuçlandırılmasını müzakere etmektedirler. Bununla ilgili olarak (anladığım kadarıyla) kendisinden ondan sonra Denbigh kontunun tamamlanma ve ondan sonra da Lord Viskont Andover'ın İspanya'dan İngiltere'ye geldikleri sözünü getireceği gibi Lord Viskont Rochford evliliklerinin kutlamalarının haberini getirmek için atanmış olup onun gelişi ile her saat haber beklemekteyiz. Böylece prensin güvenli bir şekilde oradan güzel prensesi ile birlikte en erken gelecek Temmuz'da geleceği umulmaktadır ve bu amaç için majestelerinin en iyi on gemisi (bir tanesi *prens royaldır*) hazırlanmıştır ve şimdi Downes'te Rutland kontunun komutası altında rüzgârın yardımını bekleyip ekselanslarını bütün yanındakilerle birlikte Southampton'a götürmeye hazırdır. Zira oraya incekleri beklenmektedir. Majesteleri oraya üç gün içerisinde lord haznedar, lord vekiltarç, Lord Markiz Hamilton, lord mareşal, lord mağbeynci, Carlisel kontu, Evin bay Haznedarı gibi çeşitli lordları prensin karşılanması için orası gibi Londra'ya olan bütün yolların hazırlanmasına düzen vermeleri için göndermiştir.

Almanya meselelerine gelirsek onlar şu şekilde durmaktadırlar. Majesteleri, imparatorun Ratisbone'daki son diyetle elektörel itibarı Bavyera düküne vermesi ile onun şiddetli hareketlerini anlayarak ve [161] her taraftan kapatılmış olan Franquendal'ın kurtarışı için hiçbir yolun kalmadığını görerek, iki ay önce kendisi ve prenses tarafından atanan görevliler arasında o şehrin on sekiz aylığına Ppensesin ellerine teslim ve tecrit edilmesi sonra da tekrar majestelerine teslim edilmesi için antlaşma yapmayı uygun görmüştür. Bu yapılmış olup aynı görevliler kısa süre önce on beş ay daha sürmesi kabul edilen Almanya'da ateşkes için yeni bir antlaşma yapmışlar ve Collen şehri de iki taraftan gelecek Ağustos ayının dördünde Palatinat elektörünü

ilgilendiren Almanya'daki bütün talihsiz ihtilafları çözmek için buluşacakları yer olarak seçilmiştir. Sonucunun majestelerinin adil ve barışçıl niyetlerine cevap vermesi için yürekten dua edeceğim.

Onbeş gün önce majestelerinin Newcastle kontluğu ve Richmemond düklüğü onurlarının lord vekilharca ve Coventery Kontluğunun ve Buckingham dükü onurluklarının lordum amirale vermesinden başka lorduma bildireceğim başka bir şey yoktur. Ve böylece lorduma çok fazla sağlık ve mutluluk dileyip sizi Tanrı'nın korumasına havale eder ve lordumun hizmetindeki güvenilir dostu olarak kalırım. St. Mart'ins Lane. 6 Temmuz 1623

GEO. CALVERT.

Yaşadığı sürece her zaman kendisinin ve onun fazilet ve değerinin hizmetkârı olacağım ve onu eminim ki her zaman seveceğim leydimin ellerini öpmeyi unutamam gerekmektedir.

Lordumun 5 Nisan tarihli mektubunuzu geçen gece aldım. Venedik tarafından kötü bir şekilde kullanılmış ve koruması yırtılarak açılmış ve mektuplar açılmıştır. Bundan dolayı Venedik elçisine taze bir şikâyette bulundum, o da bunun büyük bir ziyan olduğunu söyledi, fakat suçu *juncta*'nın iç görevlilerine attı ve değişiklik için ciddi bir şekilde mektup yazacaktır.

Gelecek haftanın başlangıcında ve daha erken olmayan bir tarihte Lordlarım toplanacaktır. O zaman onları ve aynı zamanda majestelerini de siz lordumun Cezayir ve Tunus meselesindeki dikkatli çalışmalarınız konusunda haberdar edeceğim.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Son zamanlarda prens elektör ile majesteleri ve prenses arasında yapılan ve ikisi tarafından onaylanan silahların 15 aylığına bırakılması konusunda imza atması ve Hollanda'nın İskoçya'daki Leeth'te Ostend gemisini yakması ve onunla ilgili çok işlerim vardı. Denizlerdeki diğer aksi meselelerle birlikte, benim alışagelmış mektuplaşmalarımız arasında yeni bir ihlal yapmama sebep oldu. Bu yüzden lordumdan beni affetmesi için yalvarıyorum. Bu olayların hepsinde, hem ekselansları hem de Hollanda yaptıkları hareketlerde bana çok az tatmin verip kendilerini mektuplarıyla doğrudan majestelerine yönlendirdiler. Bir tanesi, antlaşmanın bazı noktaları ile ilgili yorum gerektiriyordu ki bunun kendisine, dostlarına ve umumî amaca zarar vereceğini düşünüyordu. Ve iyi bir düşünme üzerine majestelerinin onu imzaya zorlamayacağını

umuyordu. Diğeri ise Leeth'teki olayı ve diğerkazaları reddediyor onların kendilerinin bir emri olmadan yapıldığını söyleyip tevazu göstermeden özür rica ediyordu. Bu işlerin hiçbirinin böyle biteceğini düşünmüyorum.

İmparator hâlihazırda Saxe elektörüne hâlihazırda Prens Palatin tarafından yapılmış bir şey olarak Saxe elektörüne haber verip böylece Brandenburg'u ve onu silahlara girmekten alıkoymuş olarak ateşkesin avantahını kullandı. Ve şüphe yoktur ki yeniden ayaklanmasını engellemek için Bethlen Gabor'la da aynı yolu alacaktır. Son barışı prens elektörün kendisini Bohemya'daki ilgisinden vazgeçtiğini majestelerine bildirmesinin haberleri ile uzatabilir. Aynı zamanda [bunun için] Saxe elektörünün antlaşmaya görevli göndermesine ihtiyacı vardır ki bu ateşkes sırasında durdurulmuştur. Fakat elektör ne tür noktalarla anlaşacaklarını, kimlerin elçilerinin ve görevlilerinin orada bulunacaklarını, hangi prenslerle anlaşacağını bilmeden antlaşmaya boyun eğmeği reddedecektir.

Bavyera dükü imparator çok ciddi mektuplarla, kendilerini Kont Mansfelt gibi belalı bir düşmandan onu affetmek suretiyle kurtarması için baskı yaptı. Bunun üzerine imparator, Danimarka kralına ve [162]Oldenburgh kontuna, derhal silahsızlanması karşılığında bir af sunacağına dair mektup yazdı. Kendisi de Fransa kralı ve Valtoline savaşı için diğerküttetikler tarafından öne sürülen şartları kabul etmiş olup bundan hiçbir zaman daha iyi değildi. Fransa kralı ve Valtoline müttetiklerinin şartlarına göre aylık 60 bin kronluk miktarda 20 bin yayaya 4 veya 5.000 atlı tutmalıydı. Bu paranın 30 bini Fransa kralı, 20 bini Venedikliler ve 10 bini de Savoy dükü tarafından sağlanacaklardır. Bunun için iki aylık ödemeler burada yapılmış olup, ödeme ilerlemeye başladığı günden başlamıştır. Paranın ilk iki aydan sonra Basil'de alınması kararlaştırıldı. Burgondiya Düklüğü kendisini teslim etmesi için atanan yer olarak seçilip yol onun kendi seçimine bırakıldı. Bunun için Oranj prensine en iyi yürüme yolları konusunda danışmak için iki veya bir gün içinde buraya gelmektedir. Şimdi birkaç birlik içerisinde sayıları 4.000 olan Fransız birlikleri bu bölgelere gelmiş ve hâlihazırda Eastfrizeland'a doğru gitmeye başlamışlardır. Fakat o kadar düzensiz bir haldedirler ki, onların yarısı Bullen ve Dort arasında erzak eksikliği yüzünden açlıktan ölmüştür. O yolda sadece bir erzak türüyle dört gün harcamışlardır ve askerlerle dolu iki gemi duyduğumuz kadarıyla Encusen yakınındaki bu son fırtınalar ile uçurulmuştur. Diğerkleri de Harlinghen yakınında karaya çıkmaktadırlar. Bu da yabancılara karşı kaba bir karşılamadır ve şüphesiz onların cesaretini büyük ölçüde kıracaktır. Böylece

herşeyin sonuç olarak tüketildiği Eastfrizeland'da onları az oranda yemek karşılayacaktır. Pek çok azının buna katlanacağı düşünülmektedir.

Dük Brunswickli Christian Tilly'den Anholt ve Cordova'ya giden mektupları ele geçirmiştir. Orada onları majesteleri ve prenses arasında ateşkes konusundaki antlaşma hakkında bilgilendirmişti. Fakat Dük Christian'ın buna bağlı olmayacağından şüphelenip onlara ona bir savaş verebilmek için birleşebilmeleri için kendisine doğru gelmelerini tavsiye etmekteydi. Bunun için 20 bin yayası ve 5.000 atlısı ve bir miktar topuyla birlikte bu devlet tarafından maaş alan topçuları olan Dük hazırlıksız olmayacaktı. Böylece o ordular arasında kısa süre içerisinde bir karşılaşma beklemekteyiz. Kardeşinin yemininde ve maaşında olan Dük Christian'ın zaman bu ayın ilk gününde doğmuştur ve özgürdür. Kendi doğası fırsat aramaya ve Tilly'nin ki de onu reddetmemeye müsaittir.

Burada henüz orduların hareketlenmesi konusunda hiçbir şey yoktur. İki orduda para eksikliği yüzünden durmaktadır. Fakat şimdi Antwerp'ten Doğu Hindistan şirketinin dokuz milyonla geldiğini duyduk. Böylece o tarafta para eksikliği kısa süre içerisinde giderilecektir. Bununla birlikte İspanya'dan o donanmanın vardığını bildiren kurye aynı zamanda prensese bu devletle antlaşma ve ateşkesi yenilemeyi tamamlama gücü getirmiştir. Bu haberler birbirleriyle çelişiyor gibi gözükebilir. Çünkü bu tür düşmanlar arasında barış zorunluluk dışında nadiren veya hiçbir zaman süre gelmez. Fakat İspanyolun ateşte bir kerede çok fazla demiri vardır ve en çok parmaklarını yakarı, bir süre için sakinleştirmekten memnun olacaktır.

Burada en sonunda Hind-i Garbî şirketiyle alâkalı bütün ihtilaflar ortadan kalkmıştır. Bewinhebber ve katılımcılar arasında şartlar burada kabul edilmiş ve Hollanda generali tarafından bu ayın 11/21'inde onaylanmıştır. Böylece eğer bir ateşkes engellemezse o yolculuk için derhal ekipman arayacaklardır. O meselede şimdiye kadar antlaşma yapıldığı gibi... Fakat şimdiye kadar asla tamamlanmamışlardır. İspanyolların kendisi Kuzey Hollandalıların tuz toplamaya alışkın oldukları Porto del Re'yi tahkim ederek bu sonuca çok katkıda bulunmuşlardır ve hiçbir zaman bu ticaret sürdüğü sürece bu şirkete rızalarını vermeye zorlanamayacaklardır. Şimdi İspanyolların şimdiye kadar olan ticaretini aynı şekilde yasakladıkları sürece, çeşitli adamların Hind-i Garbî'ye gitmelerini durdurup, onları ilk olarak Doğu'ya göndermektedirler.

Cezayir ve Tunus korsanlarıyla olan son barış antlaşmalarını bastılar. Bu da bu devlete çok bir şöhret getirmiştir. Zira toplum için çok büyük bir kepezaliktir ve

ticaretleri için de çok kârlı değildir. Çünkü İtalyan gemilerinin araştırılması bahanesi altında bütün Levant gemileri yağmaya maruzdur ve yeni müttefikleri Venedikliler de onlar ve diğer İtalyan arasında hiçbir ayırım yapılmamasını şüphesiz kötü algılayacaktır.

[163]Lordumdan aldığım son mektup 22 Mart tarihli mektuplarınızın suretine ek olarak 3/13 Nisan tarihli mektubunuzdu. Lordumun bilgisine sadece ekselansları tarafından görevlendirilmiş bir Fransız yağmacının dostlarıyla birlikte bir Hind-i Garbî tüccar gemi filosundan ayrılmış bir gemiye saldırması dışında degecek bir şey yoktur. Filodan ayrılmasının sebebi kırık dümendi ve onu Vlushing'e kadar getirmişti. O şehir küçük Cezayir ünvanına sahipti çünkü oradan pek çok gemi maceraya çıkardı. Fakat savaşlardan beri bunun onun ilk büyük ganimeti olduğunu düşünüyorum. Fakat altın ve gümüşün bulunamadığını sadece şeker ve geyik derisi bulunduğunu duydum ki bunlarda iyi mallardır.

Kral ve kraliçe (Tanrı'ya şükürler olsun ki) çocuklarıyla birlikte iyiler. Şimdi ekselanslarının Leiden'deki evine gideceklerdir. (orası Mösyö du Plessen ve leydisinin hükmü altındadır). Bunun nedeni iki ay içerisinde dünyaya yeni bir tane daha gelecek olana yer açmaktır. Tanrı ekselanslarına güvenli bir teslim göndersin. Tanrı ekselanslarını güvenli bir şekilde getirsin. Lordumu ve size ait olan herşeyi onun kutsal korumasına havale eder, her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Haghue 16/26 Temmuz 1623

DUDLEY CARLETON

Sir John Fynett'e

Efendim,

Nisan'ın 9'u tarihli mektubunuzu aldım ve onun önsözünde beni her türlü mektubun ulaşamaması ve belki de benim hareketsizliğim üzerine kavgaya girmeye hazır olduğunuzu gördüm. Bunu bir sevgi gayreti olarak yorumlar ve özürlerimin bir kısmını karşılık olarak değil sizi sakinleştirip hâlâ iyi dost olarak kalabilmemiz gerektiğini söyleyerek tamamlarım.

Önceki mektuplarda belirtilen bana verdiğiniz ahır kabul edilmiştir ve en iyi kalbimle size müteşekkirim. Eğer hemr size hem de Sir Henry Roe'ya yazdığım mektuplar ulaşamadıysa, bu yapabileceğim kadar otantik olup (zira burada bir avukat kullanımım yoktur) oazarlığı tasdik edip bunun üzerine senedinizi alacaksınız ve ben de teşekkürlerle, teşekkürlerle, teşekkürlerle, bir süre için kiracınızım. Crosby Place için mahallemi kaybetmeyeceğim. Bunun sadece beşinci mektubum olduğunu itiraf etmem

gerekmektedir. Size borçlu olduğum zaman bana daha çok ilginiz oluyor. Eğer parayı topraklarla ödeyenler gibi nakit olarak ödeyemezsem üç katını ödeyeceğim.

Nasihatınızı takip ettim ve dalkavukluğuma tanık olacağınız için sizden bunun Sir Edward Conway'e teslimi konusunra rahatsız ettim ki siz de bana olan sevginizin yöneteceği gibi görevime başlatabilesiniz. Kendisine yazacağım şimdi ve gelecekte bağlılık olmadan ve parçalar olarak gözükecektir. Eğer devamlı hesap verdiğim ve devam edeceğim Bay Sekereter Calvert'e yazdığım bütün eski cümleleri öğrenmezse... Zira kendisi bana karşı yardımsever ve adildir. Bunlar da bu uzun antlaşma ve Bâbiâli'nin ve Gabor'un sallanması gibi bir ileriye bir geriye göstermektedirler.

Thames'in güçlü bir şekilde çekilmesi ve taşması eğer bir mucize değilse bile bir uyarıdır. Zira doğanın pek çok böyle çalışması vardır. Güvenlik belki onu gözlemleyemez. Kokrularımız ender şeyleri daha hatırlanabilir yapmaktadır. *Plura alin rubidus saecylis, etiam in pace observata, qye nune tantium in meta auditantur.* Ve bizim de elmasımız, tek değerli elmasımız tehlikelere açıkken korkmak için büyük bir sebebimiz yok mudur? Tanrı'dan onun yolculuğunun ve yurt dışındaki haberlerinin iyi gelmesini isterim. Bana aynı zamanda belediye başkanı tarafınan nasıl Black Heat le karşılandığını ve eve gelmesi için şehri altınlarla zincirlendiği söylendi. Bu benim için daha iyi bir haberdir, zira İspanyol nezaketinden ve *march pane'lerinden* hoşlanmam. Şüphem yok ki ona gitmesini veren tavsiye, insanî olaylar ve nedenlerin verebileceği kadar teminat ile verilmiştir. Fakat ben mahkemelerin çok büyük olduğunu düşünüyorum. Biliyoruz elmas en sert taştır ve dünyadaki en sert şeydir. Örsün altına getirmek pek çok şeyi kanıtlar. Oh benim dostum! Ona dayanan pek çok şey vardır. Bir hata, pek çok hata... Tanrı'nın kilisesinin mülkü. Eğer itiraf ettiğim için günah işliyorsam da umrumda değil. Eminim ki içinde bir coşku ve sevgi bolluğunun getirdiği bir hatası vardı. Hem şahsına, hem krallığımızı hem de dine. Fakat susmam gerekmektedir. *Fac domina in sapientia tua.* Frankendale diğer düşmandan bizim için kurtardılar ve bizde onlara karşı en güçlü kalemizi vermiş olduk. Hâlâ Jacob'un ordusunun Machinahijma taraflarında olduğunu umuyorum.

[164] Araştırmam üzerine verdiğiniz haberi aldım. Fakat böylece her ne kadar genel olarak *a verbo scribto* herhangi bir parça tedbir üzerine gezinmeme kuralını alsam da bu konuda tatmin olmadım. Benim izah ettiğim şey Türkler ve Lehistan arasındaki antlaşmanın nasıl hareket ettiğim değildi. Zira bu konuda yeterli teminatım vardı. Fakat Brüksel'deki antlaşmalarımızın başarısız olduğunu görüyorum ve benim zavallı aklım

dışarıdan gelen haberlerin yanı sıra adil bir savaştan başka bir sığınak görememektedir. O zaman benim talebim eğer Gabor'u alsaydım ve onu iki taraftan da güçlendirseydim bu antlaşmanın nasıl alınmış olacağıydı. Kendisi o zamanlar buna meyilliydi ve bir saptırma yapmayı teklif etmişti. Bu konuda talimatım yoktu ve ben de herhangi bir onuru tehlikeye atmadan hizmet yapmak konusunda iyi bir fırsatı kaybedebileceğimden korktum. Fakat şimdi her ne kadar ona iyi çalışmalar yapmış olsam da artık çok geç olduğundan şüpheleniyorum ve kendisinin o bölgelerde yeni ateşler yakacağına inanmıştım ve bunların hepsinin Bohemya kralı için olduğunu iddia ediyordu. Fakat ben her zaman onun sadece aldatici bahaneler üzerine kendisine yüz veren bir adam olduğundan şüphelendim ve şimdi onu böyle bulacağım. Zira ya kendisi imparator korkusunu dengelemek için buradan şimdi yardım ettiği yardımlar için ilk kez kıpırdadığında hiçbir zaman bir savaş kastetmemişti ya da Alman prenslerinin ateşkesleri ve yavaşlıkları onun kararlarını değiştirtti, buna hüküm veremiyorum. Fakat şimdi görevlileri aracılığıyla imparatorla tekrar antlaşmalar yaptığından eminim ve imparator da onunla birlikte ve mülkleri de Alba Julia'da kabul edilen Viyana Piskoposu tarafından toplanmıştır ve bu arada başka bir elçiyi de yardım almak için göndermektedir. Bu şekilde sınırda onu cezalandırmak için bir orduyu hazır tutan diğer taraftan daha iyi olarak Türkleri kandırabilecek durumda olup barış yapacağı sonucuna vardım ve Türkler de hareket etmeye ve bir savaş başlatmaya çok gönülsüzdür. Fakat eğer zaman içinde emrim olsaydı, muzaffer olarak bize gülümseyenlerin başarısını değiştirebilirdim.

Dünyanın bu bölümünden birkaç şey olmadan tamamlamam gerekmektedir. Bu imparatorluğun çöküşünü uzun süredir söylediğimi ve öngördüğümü hatırlayacaksınız. Belki de bu başlamaktadır. Sık sık kendisinden bahsettiğim Erzurumpaşası çeşitli kişilerin katılımı ve büyük bir orduyla birlikte Ankara'ya doğru ilerlemektedir (bu şehre doğrudan gelen bir yoldur. Bağdat isyan halindedir) İddiası değişiklidir. İmparatorun hazinesi dışında hiçbir şeyi zorla almamaktadır. Kendisinin bir asi olmadığını mahvolmuş Osmanlı imparatorluğu'nun savunulması için hareket edip isyanı sürdürdüğünü telaffuz etmekte olup, müftünün, kadıların, paşaların ve kadim beylerin son kralın katli ile bilgi almasını ve hainleri cezalandırmasını ve hukukî şekilde yönetebilecek birisini yerleştirmeyi, şehirdeki isyankâr askeri sadakata çekmeyi ve kralın da civarına şimdi krize dönen hastalıkları yönetebilecek ve tedavi uygulayabilecek devlet tarafından yerleştirmek istemektedir. Her üç veya dört ayda

vezir değişimleri ile eyaletlerin yok olduğundan Şikâyet etmektedir. Zira fraksiyonlara göre valileri değiştirmekte ve her gün ters hüküm ve emirler gönderilmektedir. O kadar ki hiç kimse kimin kral veya vezir olduğunu veya kime itaat edeceklerini bilmemektedir. İddiaları bunlardır. Eğer mevcut yönetim bu meclise razı olmazsa kendisi buraya gelmeye ve herşeyi *ad libitum* kılıç ile yerleştirmeye kararlıydı.

Burada imparator ve yönetime sahip olanlar bir asker tarafından hesaba çağırılmaya gnlszlerdir ve bu yüzden en kötü karar olan savaş yapma kararını vermişlerdir. Bir general olarak Cigala Paşa görevlendirilmiş fakat kendisi de görevi aynı iddia üzerine reddetmiştir. Yokluğunda değişimler o kadar sık olacaktı ki iyi veya kötü yaptığı Şey belirsiz ve yoruma göre olacaktı. Bu yüzden kendisinin diktatrvari *pro tempore* veziriazama eşit kesin bir gücü olacaktı aksi halde hareket etmeyecekti. Bu ona verildi ve para ve derhal suyu geçme emri verildi. Ordusu için 15.000 yeniçeri ve 30.000 sipahi aldı. Fakat Şimdi bunlar bunun kendi kardeşlerine karşı bir savaş yapmayı reddetmektedirler ve savaştan ziyade bahane aramaktadırlar. Fakat sır şudur. şu an onların kutsal paskalyaları olan Ramazan olup sonunda (8 gün içerisinde) maaş alacaklar ve bu yüzden sessizlerdir veya bunun üstünü örtmektedirler. Fakat ilerlediklerinden sonraki ertesı gün kendilerini göstereceklerine inanyoruz. Zira pek çok toplantı yapmaktadırlar ve imparator veya veziriazam [165] şahsen gitmeden hareket etmeyeceklerdir. İki yolda da sorunlar yaşamamız ve imparatorluğun da tehlikeye düşmesi söz konusudur. an Şimdi kedinin boynuna bağlanmıştır.

Dn Lehistan'dan Tatarların dizginlenmesi, aksi halde Kazaklar konusunda garanti veremeyecekleri Şartıyla o krallığın adına barışın geldiğini belirten mektuplarla birlikte başka bir haberci daha gelmiştir.

Daha fazlasını tehlike olmadan yapamam veya yurttta çok daha alâkalar varken bunlardan zevk almanızı düşünemem. Onlar zerine, başka hiçbir hizmet yapamadığı görerek dualarımı yönelteceğim. *Concilium inierunt animis parbius, contra te faedus pepigerunt. Fac ut Mdianitis, ut Siserae: qui dicunt, heredittorio jure possideamus nobis habitacula Dei, Deus mi pone eos velut rotam ut stipulam coram vento. Ve böylece bütün dürüst sevgimle güvenilir dostunuz ve hizmetkârınız olarak tamamlıyorum. İstanbul 12/22 Temmuz 1623*

Eşim saygılarıyla birlikte soylu leydinize ve dürüst Sir John'a selâm vermektedir.

Sir Thomas Roe'dan, Sir Dudley Carleton'a, İstanbul, 12/22 Temmuz

Benim çok iyi Lordum,

30 Mayıs tarihli son mektuplarımın suretleriyle birlikte beni hem akladığını hem de lordumu o güne kadar olan meseleler ile bilgilendirildiğini umuyorum. O zamandan beri büyük bir değişiklik yaşamadık. Beklentilerimiz Erdel prensinin hareketlerine ve ona verilecek yardımlara bağlıdır. İyi güvenilen bir yerden mülklerini Alba Julia'da topladıklarını, savaşa girmeyi reddetdiklerini ve bunun üzerine onlara geniş barışı tamamlama yetkileri ile donatılmış Strigonium Başpiskoposuyla karşılık veren imparatorla antlaşmak için görevliler göndermişlerdir. Prens onunla ve Lehistan kralıyla asla bir işbirliğine girmeyecek gibi davranmakta ve kendisini güçlendirmek için ilkinin yeğeni olan ikincinin kızıyla evlenme ricasında bulunmuş olup böylece onları temin edeceğini ve bu tarafı terkedip tamamen diğer tarafa geçecektir. Kardeşi yakın zamanda imparatorluğun bir kontu yapılmıştır. Bu haberler ve Almanya'daki ateşkesin ve bazı meselelerin şartları pek çok kişinin onun hiçbir zaman savaş amaçlamayıp Bâbîâli'nin desteği ile kendi korkularını dengelemeye ve diğer amaçlarını ilerletmeye çalıştığını düşünmesine yol açmaktadır. Biz bu şeyleri konuşurken genel olarak bazı şartların değişimiyle birlikte yardımların hızlandırılması için gelen başka bir elçi daha gelmiştir ve buna ona gönderilen teslim ve efendisinden gelen emir üzerine Hollanda elçisi tarafından inanılmıştır. Fakat benim içimde bir şüphe oluşmuştur. İlk olarak her ne kadar Türklerin hareket etmek için gönülsüz olsalar da kesinlikle önce zaman kazanmak için elde edilmiş bir hükmü yenilemek gereksizdi. Bunun yanı sıra ayrı ve gizli bir şekilde antlaşmaktadır ve talimatlarını gördüğünü söyleyen birisi tarafından aldığım bilgiye göre emri görevleri elde etmek, yardımları geri çağırmak ve en azından istediğinden daha fazla hareket etmemeleri için onları bekletecek gücü elde etmektir ve kendisi barışı ihlale değil, kendi avantajı için iki taraf üzerine de çalışmaya niyetlenmektedir. Bu kadarını Hollanda elçisine bildirdim. İlk olarak bundan çok ürkütü ve antlaşmayı da reddedemedi. Fakat onun imparatoru kandırmak istediğinden ve her ne kadar aynı zamanda bir saptırma ile veraset alamazsa başka adamlara masraf veya risk getirecek şekilde kendini kurtaracağından korkmuş olsa da kararını devam ettireceğinden başka bir şeye inanamazdı. Lorduma vereceğim hüküm benim kafamı çok karıştırmaktadır. Daha çok kesin şeyle bilgilendirileceğin gelecek postaya kadar hiçbir şey öne sürmeyeceğim. Fakat barış yapacağına ve Türk kuvvetlerini sadece kendi sonuçlarına getirmek için getireceğine inanmaya niyetliyim. Lordumu bazen

deneyiminin görüşü ile kandırılan ve dostlarımızı kandırmayacak doğal garip kanıtının dostlarımızı kandırmaması için Mösyö Van Haghnen'in güveni hakkındaki ön tedbiri bildirmenin uygun olduğunu düşündüm. Benim de bu haberim destekleninceye kadar herhangi bir ilân edilmiş haset yaratmayacaktır. Fakat siz de bunu kendi istihbaratlarınız ile görüşmek isteyecek ve o zaman hizmetine uyacak şekilde Bohemya kralını bilgilendirmek isteyeceksiniz.

Buradayken prensin şiddetli bir düşmanı olan Sbarass¹²⁴ dükünü atlayamam. Kendisini [166] bu konuda yumuşatabildiğim kadar yumuşattım ve onları iyi bir anlayışa getirdim. Gidişinden sonra ve ülkesine doğru geçerken Gabor onu karşılamak için büyük bir hazırlık yapmıştır. Fakat kendisi görüşme yapmadan gizli bir şekilde aceleyle gitmiş olup bu hareket kötü olarak algılanmıştır. Sonra Dük bana eğer herhangi bir istihbarat değişimi olmasaydı doğasına aykırı olduğunu bildiren ciddi bir özür yazdı.

Buraya Lehistan'dan barışın ve antlaşmanın tamamlandığının kabulünü ve onayını getiren mektuplarla birlikte bir haberci gelmiştir. Sadece ilk antlaşmadan sonra hileyle değiştirilen o maddeleride bir düzenleme talep etmekte ve Tatarlar için acil bir emir verilmesini istemektedir. Bu da yapılmış olup kral ve devlet karşılıklı olarak barışın korunması için Kazaklar için söz vermişlerdir.

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Bu ayın 11'inde gönderdiğim son mektubumda onurunuzu o güne kadar olan hadiselerle ilgili bilgilendirmiştım. Onun bir suretini gelecek sıradan mektubumda tecil etmek zorunda kaldım. Bunun nedeni Venedik balyosu tarafından verilen yeni haberlerle ilgili bilgilerle şaşırılmış olmamdı. Sabah, akşamın ne getireceğini bilmemektedir hiç kimse de anlık bir olay dışında bir şey hakkında kesin bir şey söyleyemez. Son mektubumda onuruza Bethlen Gabor'un yeni elçisinin gelmesiyle ilgili düşüncelerimden bahsedememiştım. Onun vekili 3 önce onu mutlu edecek şekilde gitmişti. Kendi sınırdaki bütün Türk kuvvetlerinin kumandasını ve generalleri olan Bosna paşasının katılımıyla birlikte Budin yakınlarındaki Peşte'ye gideceğini iddia etmiştir. Gabor'un kurnazlığı veya sınırdan gelen yanlış bir alarm üzerine vezir her zamanki gibi aceleliğine uyumlu bir şekilde elçinin gidişinden iki gün önce şehirde bu şekilde bir ilânda bulundu. Asya için planlanan bütün askerler genarellerini bayramdan

¹²⁴ Zbrawasky dükü, Sbarawsky, Barasky ve Sbrass şeklinde yazılmıştır. Bunların hepsi Lehistan elçisini nitelemektedir.

sonraki üç gün içerisinde takip edeceklerdi ve Rumeli ve Macaristan'daki bütün hepsi hızlı bir şekilde randevularına buluşmak için gidecekler ve genallerinin kumandasına katılacaktı. Çünkü düşman silahlanmıştı ve bir istilaya hazırdı. Bazılarının söylediğine göre imparator bu emri vermişti, fakat pek çoğu tersini söylemektedir. Her halükârda bu ona karşı bir savaş ilanıydı. Ertesi günü bir çavuş, Lehistan'a kralı, padişahın imparatora savaş ilan etmeye karar verdiğini, kendisinin yeni imzalanan kapitülasyonları, düşmanlarına yardım etmemek ve dostlarına yardım etmesi şeklinde gözlemesi için gönderildi. Bu da beni çok şaşırttı. Çünkü bir antlaşma olduğunu biliyordum ve imparator tarafından gönderilen Niria Piskoposu(ismi konusunda daha önce yanılmışım) prensle konuşmuştu ve iki gün önce haber yollamıştı. Bunun yanı sıra, buraya yeni varmış olan Lehistan elçisi beni her zaman kendileri arasında katı bir işbirliğinin yapıldığını ve Lehistan'ında bunda kapsandığı konusunda bilgilendirmiştir. Ve şimdi Gabor ya Türkleri ya da bir sürü Hristiyan prensi istismar etmek zorundadır. Fakat Hollanda elçisinin güveni ve bana yaptığı açıklamalar benim kendi mantığıma karşı güvensizlik oluşturmama neden oldu. Ve son mektubumda yanılmam konusuna. Fakat bu sabah Budin'den mektuplarla birlikte bir haber geldi. İmparator elçisi 250 katılımcı ile birlikte Komoran'a gelmektedir. Kendisi ilk önce imzalaması için paşaya göndermiş o da [bu mektupları] Bâbîâli'ye göndermiştir ve ulağa iyi haber getirdiği için burada hil'at giydirildi ve çifte maaşla ödüllendirildi. Vezir ve bu devlet barışı kucaklama fırsatını yakaladığı için çok mutlu olup onların onları kandırmasından mutlu olacaklarını zannetmiyorum ki bundan daha fazlasını yapamazdı. Bu haberler üzerine Hollanda elçisi tarzını değiştirdi herkesin haberi efendilerine verme zamanı gelmişti. Bu ani değişim bu mevcut haberin nedeniydi. Pek çok varsayım da bulunacağım. Her ne kadar bu fikrimde yalnız dursam da... Hepsiyle uzlaşılacak ve imparator bir süre için özgürlük tanıyacaktır. Kendi amaçlarını süren Erdel prensi en iyi pazarlığı da yapacaktır.

Eğer bir hata yaparsam veya savaş devam ederse, hatam için her zaman, birisinin kör bir hedefe çarpmasından daha iyi sebep verebilirim.

[167] Onurunuz bunları majestelerine bildirmekten isteyecek olup eğer bunlardan herhangi birisi ona hizmet etmek konusunda yardımcı olursa, ben de görevimi yapmış olacağım. Bu meseleyle bağdaşan pek çok durum olup bana mektubumu genişletmek için boş zaman vermemektedir. Oradaki dostlarımızın

kandırılmaması için Hollanda'ya, majestelerinin defterine özet olarak haber verdim ve şimdi onurunuz olarak tamamlamaya çağırıldım. 10/20 Temmuz 1623

Onurunuz

Sir Dudley Carleton'a

Lordum,

Eski mektubumun tarihinden beri bir değişiklik olmamıştır. Fakat herkes imparatorla bir savaşın olmayacağını söylemektedir. Şimdi vezir, büyük hazırlıklara dair raporlar üzerine sadece savunma amaçlı bir açıklamada bulduklarını bahane olarak gösterdi. Eğer Erdel prensinin kendi bir davası varsa bunu takip edebilirdi. Fakat biz umumî bir barışın buradaki bütün dedikoduları bitireceğine inanıyoruz. İmparatorun elçisinin gelişi haberi de bunu desteklemiştir. Fakat dürüst olmak gerekirse, hiçbir konuda kesinlik yoktur.

Lordum o zaman burası hakkındaki meselelerimi, Roma devletinin büyümesindeki kahramanca hareketleri veya değerli zamanları yazmayan en iyi tarihçinin yaptığıyla karşılaştırabilirsiniz.. *Nobis arcto inglotius lavor morse urbis res.* Kuralın olmadığı ve en büyük meselelerin bile şansla ve düşünce ile yapılmadığı yerde hiç kimse hesap veremez veya düşünceden zevk alamaz ve lordum da durumumuzu böyle bilecektir. Bunun yanı sıra askerler büyük bir küstahlıkla askerler bize ceza kesmeyi bütün sporları ve ziyafetleri yapmışlardır ve sokaklarda zorla paramızı almaktadırlar. Bugün bize [derkenar, bütün elçiler] evlerimizde kalmamız için emir geldi. Hava alacak kadar bile özgürlük yoktur ve bunu da tehdit edici cümlelerle yapmaktadırlar. Fakat bu hiçbir şeydir. Hapishaneleri açmışlardır ve hiçbir kadı onları cezalandırmaya cesaret edemiyordu. O zaman lordumdan lordumun & kurtuluşu için dua etmeniz konusunda yalvarıyorum.

İstanbul 26 Temmuz eski tarz

Kuzenim Tho. Roe'ya 26 Temmuz 1623

Kuzen,

Kibar mektubunuzu ve dostlarınızı rahatlatmak için olan daha kibar uzun yolculuk teklifinizi aldım ve eğer sizin çok zararınıza olacak bir şekilde kabul etseydim bu kadar büyük bir sevgiye çok kötü bir şekilde karşılık vermiş olurum. Eğer sizin iyiliğinizle bağdaşsaydı sizinle birlikte olmaktan başka benim için daha büyük bir rahatlık olamazdı. Fakat açık bir şekilde konuşmak zorundayım. Şu ana kadar herşey garip şekillerdedir, en azından kendilerinden değildir. Benim zamanım da hızla

dolmakta olup yarısı zaten dolmuştur ve siz de buraya varmadan önce hazırlanmış olacağım ve geri dönme özgürlüğüne sahip olacağım. O zaman kendinizi hiçbir düşüncenin beni bir sürgünde tutamayacağı konusunda kendinizi temin edin. Zira bazıları bu görevin bana onur ve kâr getirdiğini söylemektedir. Onlar bunu bilmemektedir ve dünya sık sık iyi ve kötü şeyleri de yanlış çağırır. Sizi temin ederim ki ben bu görevi gençliğimdeki kibrimin, savurganlığımın, şimdi bunları devamlı memnuniyetsizlikler, sorunlar ve korkular ile kendimi tamir ettiğim bir cezası olarak görüyorum. Bu yüzden eğer kalacak daha fazla kalacak zamanım olsaydı burada, Gravesend'e gitmek için acılarınızın değmesinden başka düşünecek veya öne sürecek başka bir amacım olmazdı. Eğitim burada hiç yoktur. Eğitimin kullanımı daha azdır. Hepsinden de azı çok azdır. Fakat Mısır veya Amsterdam'ın hiçbir zaman olmadığı kadar da çok din vardır. O zaman burada ne yapacaksınız? Düşüncelerinizi mi harcayacaksınız? Zira kendisinizi satmak ve rahatlatmak için daha uygun bir adam bulamayacaksınız. Buna rağmen size küçük bir nasihatla birlikte sevginize karşılık vermekten geri kalmayacağım. Eğer sizi vekilliğe ikna etseydim ve siz de bunun en iyi yol olduğunu itiraf etseydiniz bunu takip etmeyi reddedebilir miydiniz? *Video meliora, proboque, deteriora sequar* hüküm, değil iyilik eksikliğidir. Şimdi mahkeme gününde durabilecek kadar o işleve sahip çok dürüst adam sağlamak için en uygun zamandır. Tercih o yolda iyi adam arayacaktır ve ben de bu kadar iyi bir tercihe sahip olan başka birisini bilmiyorum. Fakat sizi vazgeçirmek için çeşitli nedenleriniz olacaktır. Onlara inanmayın. Onlar gölgedir ve sahte nedenler göstermektedirler. Jobların acı danışman olduklarından başka bir yerden daha iyi bir argüman gözükmüyor mü? Fakat onların hepsi tenkit edilmiştir. Musa ve Jeremiah da böyle bahaneler de bulunmuştur. Fakat onların türünde hangi peygamberler onlardan üstün olmuştur? Sadece bunu deneyin. Kendinizi tam bir amaç ile Tanrı'ya verin. Dizlerinizin üzerine çökün. Ondan sizi kabul etmesini isteyin (bu doğru bir davettir) ve şüphesiz içinizde bir ses duyacaksınız. O zaman **[168]** deyin ki "*Tanrım, buradayım*" O zaman hiçbir şey hissetmezseniz bunu üç kere daha deneyin. Hâlâ bir cevap alamazsanız o zaman Tanrı'nın sizin için başka bir amacı vardır ve kendinizi ona teslim edin. Ona ilk teklifi verdiğiniz zaman sizi reddederse de sizi reddetmiş olmayacak, size ne yapacağını gösterecek olup siz de pek çok yardımdan esirgenmeyeceksiniz. Ve sizin benim olacak kadar göğsüme koyduğunu görerek size tavsiye verme ve yardım etmeye alâka göstereceğim. Uzaktayım ama hangi yöne döneceğinizi bana bildirin ve o zaman dostlarımın size olan ilgilerinin yönlenmesini

göreceksiniz. Yasa ve fiziği benim kendi doğam ile reddedeceksiniz. Fiziği yozlaşmışlıkları temizlemek dışında almayacağım ve yasaları da kendiminkini korumak için kullanacağım. Başkalarının için bunu yapmayı hazmedemem. Beyanların onurlu olduğunu biliyorum, fakat sağ ve sol elde teşvik edici şeyler vardır. O zaman ne? Ben sizin devlet adamlığının girişi olan yolculuğa eğilimli olduğunuzu düşünüyorum. En kötüsü gerçekten de en büyük tercihlere gelirler. Fakat onlar çok azdır ve çok daha azı ayakta durabilmektedir. Size bir paradoks anlatacağım. O yolda başarılı olmak ve dürüst bir adam olmak çok zordur ve her ne kadar ikisini de yapan pek çok adam tanısam da on kişiden biri başarısız olmaktadır. O zaman size bir örnek göstereceğim ve önüne geçilemez bir argüman sunacağım. Çok uzağa bakmanız gerekmeyecektir. Babanızın adımlarını takip edin. Gereçleriniz onun kadar az değildir. Kendisi başarılı olmuştur ve cennetin tezeliği ile sizin için pek çok şey sağlamıştır. Ondan sonra evlenin ve Tring'de yaşayın. İyi dikilen bir ekinin nasıl çoğalacağını bilmiyorsunuz. *Ad manum est quad sufficit*; Refahın yeterlilikten başka bir ölçüsü yoktur. Bu nasihatı sevmeyeceğinizi biliyorum fakat iyi bir amacı vardır. Bunun emin ve iyi bir nasihat olduğundan eminim. Eğer düşünceleriniz daha yükseğe uçarsa iyi kanatlardan ve iyi bir amaçtan emin olun. Tanrı sizi nereye gönderirse, burada kaba sevgimle yaptığım gibi bütün yardımımı söz vereceğim.

Sizi gerçekten seven akrabanız

Eşim size ve dürüst Will'e ve eşine ve bütün kardeşlerinize selamlarını göndermektedir. Robin'le iki ay içerisinde onun 4 mektubuna karşı iki defa mektup yazdığımın bilinmesini isterim. Büyük ihmal edildiğini düşünülüğünü biliyorum. Fakat onun benim hakkımda yanlış bir hüküm vermesine izin vermeyin. Ona zaman ayıracağım, gerçek sevgime ayırdığım gibi...

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

İspanya kralının ve Hollanda orduları, o ülkelerin içerisinde, garnizonlarında, kendilerini memnun edecek para eksikliğinden dolayı sessiz bir şekilde durmaktadırlar. Bununla birlikte Cordova ve Anholt, bir tarafta ve Mansfelt'de diğer tarafta, kışlalarındaki almaktadırlar. Anholt Munsterland'da ve kendisi de Eastfrizeland'dadır. Bu meselelerle ilgili büyük bir değişiklik olmuştur. Aynı zamanda Almanya'da ve bu bölgelerde olduğu gibi. Bunun nedeni de Aşağı Saxe Creys prenslerinin son zaman olarak sadece Dük Brunswickli Christian'ın hareketleri ilgili izinleri onaylamaması

değil, gerçekten ve *de facto* onu sert yasaklamalarla ondan geri çekilmelidir ve diğer yandan sadece onun adamlarını değil aynı şekilde ordusunun dayanması için gerekli olan bütün gereçleri de çekmişlerdir. Mezkûr dük, zorunlulukla bu kadar büyük bir ordu toplanması beklentisinin ortasında Almanya'yı terketmeye ve Hollanda'dan destek ve yardım aramak için bu bölgelere çekilmesine sebep olmuştur. Bu konuda ilk haberi efendisi tarafından büyük bir gayret ile gönderilmiş Dük Christian'ın bir beyefendisi ve sonra da yaşlı Saxe-Weymar Dükünün şahsen gelmesiyle öğrendik.

Bu geri çekilmenin zorunluluğu Tilly'nin ordusuyla(Dük Christian'ınkilerin gücünün altındadır) Brunswick ve Hesse sınırı olan bir ülke olan Eischfelt'te çok avanrajlı bir yerde konaklamış olmasıdır. Arkasında, yardımlarını getirebileceği kadar açık ve büyük bir ülke vardır ve karşısında da dağların koruması ve güçlü siperler olupDük Christian tarafından verilen çeşitli saldırı ve akınlar ile (bir tanesinde Dük Saxe Lawenbourg dükünün bütün bir atlı birliğini bertaraf etmişti) kendisini ve ordusunu savaş riskine atmayacaktı. Ve Dük Christian'ın ona erzak konusunda yardım edecek bir dostu kalmamış olup dışında onu kurtaracak kimseyi bulamamıştı. [169] Kendisinin yapılan hesaba göre bu ayın 1/11'inde Reés'te olması beklenmektedir. Ren'in iki tarafından da baskına açık olduğu için orada ordusunu daha iyi yönetebilmesi için ona bir köprü gönderdiler. Aşağıya 4.000'i atlı olan 18 bin kişilik bir kuvvetle geldi. Kendisini Eischfelt'te bırakan askerlerin sayısı çok fazla olmayıp onlara maaş veren Aşağı Saxe Creys prenslerine çekildiler ve kuvvetlerinden hiçbirini terhis etmeyerek hâlâ güçlü durmaktalar . Fakat savunma için çok kişilerdir.

Dük Christian'ın güçlü ordusunun bu bölgelere gelişi, iki taraf için de beklenmedik bir olduğu gibi bu hoş karşılanmamış anlamına gelmemektedir. Ve savaş alanına daha çok orduların ve diğer planların çekileceği çok olasıdır. Sonra ihtimaller burada planlanacaktır. Şimdi Dük Christian'ın onu terketmesiyle birlikte Tilly'nin ne yapacağını, çok az bir zaman gösterecektir.

Lordumu şimdiye kadar bu ülkenin korsanları tarafından iyi yüklü Brezilya filosundan alınan 4 geminin getirildiğini bildirdiğimi zannediyorum. O zamanda mezkûr filodan iki tanesi de korsanlar tarafından götürülmüştü. Şimdi buraya geçen Nisan ayında denize açılan Hollanda filosu amirali Hermite'in Berberî sahilleri üzerinde Brezilya filosundan aynı şekilde şeker yüklü dört gemi aldığını öğrendik. İki tanesini 1200 kutu şeker ve ve (ortak rapora göre) 300 bin florinlik diğer ürünlerini bir Hollanda kalyonu ile birlikte buraya göndermektedir. O gemileri zor bir durumda bulmuştu.

Kaptan isyan halindeki tayfalar tarafından hapsedilmişti. Hermite onların şefi olan 4'ünü astı ve 4 tanesini de ödeme yapmadan yolculuklarında hizmet etmesi için aldı. Bunun üzerine 25 Haziran'da Saphia'dan yelkenin kötülüğünden ve hizmet edemeyecek durumda olmasından dolayı *pinnace*'nin yerine hizmet etmesi için aldığı iki İspanyol gemisiyle birlikte ileri gitti. Filonun geri kalanı iyi durumdaydı.

Danzick'te Lehistan kralı ile İsveç arasında büyük bir mesele olduğunu duymaktayız. Önceki, o şehirde büyük bir törenle prens koruyucu olarak karşılanırken diğeride karşılarında 23 kalyon koymuştu. Filonun 19'unu orada bıraktı ve kendisi diğer dördüyle birlikte geri döndü. O filoyu güçlendirmek için iki İngiliz gemisinin İsveçliler tarafından durdurulduğunu duydum. Bu da Lehistan kralının yapabileceği donanmayı, denizde görünemeyeceği kadar aşmaktadır. Böylece eğer o prensler arasında bir barış veya ateşkes yapımlaşa önemli bir ticaret şehri olan Danzick şehir yakın zamanda mahvolacaktır.

Lorduma şimdi bir şifreyle birlikte geniş mektup için kısa teşekkürler gönderiyorum. Bu konuda tarihi suçlayamam çünkü şu an kendisiyle birlikte iyi misafirleri olan Bohemya kraliçesinin ellerindedir. Leydi Hatton ve kızı Leydi Purbee onu gelmek için gelmişlerdir. Leydim Arundell de aynı amaç için İtalya'dan geldiği yolda Gant'a kadar gelmiştir. Fakat orada en büyük oğlu Lord Martrevers'in çiçek hastalığından ölmesiyle şaşırmıştır ve kendisinin de sağlık durumu kötü olup bu zamanda lordum eşinin ona gelmesiyle rahatlamıştır. Bu hadisenin yolculuğunun yönünü değiştireceğini ve onu doğrudan evine taşıyacağına inanıyorum. Böylece lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh Ağustos'un 7'si 1623

DUDLEY CARLETON

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Geçen ayın 11'i, 20'si ve 27'sinde yazdığım son 3 mektupta borcumu temizlemiştim. O zamandan beri büyük bir değişiklik yaşamadık. Asya'daki savaş için genel olarak ordunun bir kısmı denizi geçmiştir. Fakat büyük bir kısmı hâlâ şehre ve banliyölere işkence etmektedir. 20 gündür hiçbir dükkân açık değildir. Çok nadiren pazarlar korunur. Neredeyse herşeyi yağmalamışlardır hiç kimse fidye veya onlara para ödmeden dışarı çıkamamaktadır. Cinayetler ve tecavüzler sokaklarda artık sıradan hale gelmiştir, evlere girilmekte ve hiçbir hâkim bir neden sormaya cesaret edememektedir.

Erzurum paşası güçlenmektedir ve şimdi onun İran'la ilgili bir istihbaratı olduğundan şüphelenilmektedir. [170] Bir Tatar prensinin kanından olan, Silistre paşası, bir emir üzerine görevinden alınmıştır. Bunun nedeni antlaşmaya aykırı olarak Lehistan'a akınlar yapmasıdır. İtaat etmeyi reddetmiştir ve makamını kılıcını tutacağını öne sürmüştür. Vezir, o cephede barışı güven altına alabilmesi için Kazakların onun güçle kazınmasına razı olmaya kadar zorlanmıştır. Bu amaç için Boğdan Prensi Stephen Thomasha, azledildi ve onun makamına Eflaklı Radula getirildi ve onun oğlu da sonra babasının yerine getirildi. Ana yerlerde bu memnuniyetsizlik büyümektedir ve şehrin yanındaki başa ve kalbe daha yakın olduğundan bütün Asya isyanlarından daha tehlikelidir. Buna rağmen Macaristan'da bir savaşı başlatmak için gerçek bir iptal emri verilmemiştir. Biz de bu şartların getirdiği tersliğe bir hüküm verememekteyiz. Vezir bir çavuşla bir hizmetkârı Budin'e imparatorun elçisini alma emriyle birlikte gönderdi. Bu barış isteğini göstermektedir. Elçinin de ilk olarak ordular dağılmadan veyahut en azından geri çekilmeden bir piyon olarak rahatlaması olası değildir. Diğer yanda ise Gabor'un temsilcisine eğer haraç getirilmezse burada soğuk bir muamele bulacağı söylenmiştir. Haraç şimdi Macaristan için istenmektedir ve Bohemya ve Bâbiâli'yle ittifak içinde oldukları zaman hediye gönderip, bunun her zaman (bunu yanlış algılamışlardır) göndereceklerinin iddia edildiği vilayetler için de ima edilmiştir. Böyle bir avantaj vermek çok tehlikelidir ve bu yüzden Lehlerin o konudaki katılıkları iyi yere dayanmaktadır ve sürdürülmektedir.

Bir kere daha Erdel elçisi benim tarafımdan efendisinin bu savaş ile ilgili amacı, ne kadar skandal olacağı ve Saxe ve Brandenburgh elektörlerinin (iddia ettiği üzere) desteklemelerinin ne kadar imkânsız olacağı konusunda baskı görmüştür. Bu sefer ondan imparatorun efendisine kızının bir resmini (ve kendisi de görmüştür) evlenmek için teklif ettiğini, fakat kendisinin onu reddettiğini ve şimdi Lehistan'da bir ittifak çalışmasında olduğuna dair bir itiraf çektim ve bana eğer iyi bir barış elde edilebilirse efendisinin Hristiyanlığa zarar verecek hiçbir şey yapmayacağından şüphe etmem gerektiğini söyledim. Bunları yakın zamanda Szbarass Dükü'nden vezire bu sorunların yaratıcının onu kandırmaması ve onu söz vermiş bırakmamasına dikkat etmesine dair yazdığı mektupla kıyaslandığından bunun çok kötü olduğunu görerek (bu cümleyi başkalarıyla birlikte aslından geçirdim) Gabor'un Türkleri istismar edeceğine karar verdim ve her ne kadar onları henüz kızdırmaya cesaret edemediğinden tam tersini gösterdiğinden dolayı eğer kolay bir şekilde barış elde edebilecek olan imparatorun

elçisinin gelişine izin verirse yeteri kadar ortaya çıkabilir ve o zaman tek başına savaş yapamaz. Böylece Macaristan'daki kendi amaçlarına yönelecek ve imparatorun orada yapılacak barış için ona bakmasını sağlayacak ve kendisini bu koca kafaların şüphesinden kurtaracak. Bu konuşmalarımızın biridir. Fakat diğer kısmının da tenkit edilmek için sebepleri vardır. Vezir elçinin girişini dikkatli bir şekilde izlemekte ve haraçtan konuşmaktadır. Savaş veya antlaşma için onu rehine olarak tutmak konusunda onu kabul etmekten memnun olacağına dair hiçbir şüphe yoktur. Fakat aynı zamanda ordu da buluşmaya gitmektedir ve onlar burada uzlaşmadan evvel savaş başlatacak bir hareket yapılabilir. Veson olarak temsilci sabit bir şekilde efendisinin tayin edilen yerde Brunswick Dükü Christian ile buluşmak için söz verdiğini söylemektedir. Onurunuz şüphesiz Gabor'un kararını gösterecek ve kendi kararınızı yapacağınız Almanya istihbaratınıza bakabilir.

Sizi buraya hem Venedik'ten hem de Erdel prensinden gelen bir dedikodu hakkında bilgilendirmeyi atlayamam. Fransa kralı gerçek olarak, kendisini imparator yapmak için Saxe ve Brandenburgh elektörleri ve Almanya'nın diğer devletleri ve prensleri ile işbirliği yapmıştır. Bu amaç için o prensler ordu toplamış ve kendisi de Mansfelt'e ve askerlerine para ödeme sorumluluğunu üzerine almıştır. Bunun için Valtolina ismi verilmiştir, fakat sonuç bir yandan Almanya'ya ve diğer yandan da Milano'ya düşecek, Savoy dükü ve Venedik devleti de müttefiklerdir ve kendi payını alacaklardır. Bu her hâlükarda imkânsız olup vezire prens tarafından temsil edilmiş ve rızası ve yardımı talep edilmiştir. Kendisi de bu kadar güçlü bir taraf ile desteklenmiş güçlü kralın komşuları olmasını istemeyerek soğuk bir şekilde cevap vermiştir.

Onurunuzun bu acıların bir kısmının yetersiz olduğunu düşüneneğini biliyorum. Fakat birkaç ot olmayan bir mısır yoktur. Siz onları ayırmaktan ve onurunuzun & işçiyi suçlamamaktan memnun olabilirsiniz. İstanbul 9 Ağustos 1623

[171] Lordum Canterbury Başpiskoposundan

Benim çok iyi Lordum,

Sizin Mayıs'ın 2 tarihli mektuplarınız, aynısının suretleriyle birlikte iki farklı yoldan ellerime gelmiştir ve bu şekilde sizin şimdi sendelenen bir hâlde duran o imparatorluğun sallanması hakkındaki görüşlerinizi idrak ettim. Krallıkları hazırlamak ve yok etmek Tanrı'nın kendine alacağı bir ünvandır ve en büyük imparatorluklara

başlangıçları ve dönemleri eren odur. Herşeye dair kendi muhteşemliğine göre karar verenin iradesi gerçekleşecektir.

Görünüşe göre Bethlen Gabor, Macaristan ve Bohemya için büyük meseleye niyetlenmektedir ve bununla ilgili çeşitli dedikodular bize geldi. Fransa kralının 5 veya 6 bin iyi asker gönderdiği genç Brunwsick dükü ve Mansfelt kontu ve Tilly, tarafından yanlış tekliflerin bulunduğu Aşağı Saksonya birliği, Bavyera dükünün Generali ve Hassia Lantgrave'i ile birlikte neredeyse bütün Protestan prensler imparatora karşı pek çok ordu çıkartılmış olup kendisinin Almanya'nın bu tarafından büyük bir yardım alması çok olasıdır. İmparator Kont Palatine' birkaç söz dışında hiçbir şey vermemiştir ve İspanyollar da aynı yolda yürümekte olup bu şekilde hâlâ aldatılmış ve kandırılmış durumdayız. Bu imparatorluk içerisinde büyük bir hiddet oluşmasına ve Almanya'nın özgürlüğüne karşı baskı olmasına yol açmış olup eğer Avusturya Hanedanına ve Bavyera düküne karşı güçlü bir birlik olursa ne olacağı merak edilmeyecektir. Biz de bunun kısa süre içerisinde ortaya çıkacağı konusunda herşeye gücü yeten Tanrı'ya güveniyoruz. Ve Avusturyalılar iki veya üç sene içerisinde tüylerini çok yaymış ve Fransa'nın yerindeki denizcilikleri ile öyle bir denge tesis etmişlerdir ki kral bu şekilde iyi tavsiye üzerine uyandı ve kendi kullarını katletmekten vazgeçti ve kendisini Venedik, Savoy dükü ve Hollandalılar ile düz bir işbirliğine soktu. Sadece biz sizin bıraktığınız yerde durmaktayız. Fakat şimdi prensin İspanya'daki işlerinin devamı nedeniyle önceden olduğumuzdan daha az hareket etmekteyiz. Kendisini güvenle geri getirmesi için herşeye gücü yeten Tanrı'ya yalvarıyoruz zira böyle bir şey dünyada asla olmamıştı.

Majestelerini Patriğie karşı şiddet ve baskı uygulanan şiddet ve baskı ve Cizvitlerin o meselede nasıl provakatörlük yaptığı konusunda bilgilendirdim. Majesteleri de beni, sizin o konuda kendisine gücünüzün yettiği kadar yardım etmeniz konusunda mektup yazmamı istedi ve ben d eğer hayatı korunursa her ne kadar bu o veziri mahvedecek ve Cizvitlerin peşlerinde olduğu namplarını azaltacak olsada başka bir sonuç olabileceğini umacağım. Eğer Patriği görürseniz ona sevgilerimi iletin ve onun onun acıları için ne kadar üzgün ve samimi olduğumu bilmesini sağlayın. Bütün kalbimle onu rahatlatmak ve iyileştirmek için herşeyi yapabilmeyi diliyorum.

Rum, Critopylus Metrophanes, oralardan karadan İstanbul'a gideceğini öne sürerek çok yakın zamanda Fransa'ya veya Hollanda'ya gitti. Onu diyetten iyi bir maaş elbiseler, kitaplar, oda ve diğer gereklilikler ile Oxford'da tam beş yıl yetiştirdim.

Böylece İngiltere'ye gelişinden beri yaptığı masraflar neredeyse üç yüz pound tutmaktadır. Üniversitedeyken kendisini iyi taşıdı ve geçen Aziz Micheal festivalinde onu Lambeth'e gönderdim onu o limana götürecek olan çok iyi gemiyle alâkadar oldum ve bunun yanı sıra diğer herşeylede uğraştım. Fakat birisinden aldığı kötü bir düşünce ile gidişinden önce kralı görmek için Newmarkett sarayına gitmek istemişti. Majesteleri ona iyi muamele gösterdi.. Fakat orada kendisini, ona Patriğe taşınması için bazı kitaplar almasına dair bir düşünceye düştü. Sonra bildirdiği niyetler sizin inanamayacağınız ölçüdedir. İlk önce Patriğin hatırı için şövalye yapılmasını ve sonra da onunla projektörlük paylaşılabilmesi için bir baranluk ondan da sonra kral ona papazlık vermeye niyetlenecekti [172]. Bu sahte bir papazın onun için almaya söz verdikleriydi. Rahiplerimi onu bu şeylerden vazgeçirmesi için görevlendirdim ve bu tür yolların akılsızca, uygunsuz ve değersiz olduğunu söyleyerek kendi tenkidimi de araya koydum. Fakat onun isteğini tatmin etmek için ona dükkândan pek çok Yunan yazarının kitaplarını aldım ve aralarında Crysostomes'in sekiz cildide vardı. Aynı zamanda onu diğer değerli İngilizce ve Latince kitaplarla da donattım. Bu yüzden cesurca söyleyebilirim ki bu benim için İstanbul Patriğine gönderilecek uygun bir hediyedir. Bu arada geçen Aziz Micheal festivalinden gibi onu kendi evimde konuk ettim ve onu masamda oturttum, giydirdim ve ona uygun olan herşeyi sağladım. Fakat kendisi toplamalar konusunda çok fazla sıkıntı yaşadığımız bazı Rumların dostluğuna düştü ve diğer yandan onların sahtekâr ve aylak kişiler olduğunu bilmeme rağmen (çeşitli zamanlarda bana yazdığınız üzere) adamımı kapımda tutamadım kendisi de şu an konun zamanın ve masrafına harcama getirecek şekilde şu an onlarla birlikte yurt dışında onlarla beraberdir. Özet olarak bana herhangi bir gemiyle eve gitmektense kitaplarını kaybedeceğini, mahkûm olacağını ve hayatını kaybetmeyi tercih edeceği türde bir mektup yazdı. Onun yerine Hristiyanlığın bölgelerini görecektir ve o yolda daha iyi tecrübe kazanacaktı. On beş gün kadar önce Croydon'a çekilirken onun bir haydut veya dilenciye ve söyleyemeyeceğim pek çok şeye döndüğünü gördüğümünden onun çantasına on pound koydum ve onu Sir Paul Pindar'ın alâkasına teslim ederek azlettim. O ülkenin adiliğini ve köleliğini daha evvelden duymuştum. Fakat burada böyle bir eğitim ve öğrenim alıp, pek çok yıl geçirdikten sonra insan şeklindeki bir yaratığın müteşekkiri bir saygı ve marifetten bu kadar uzak olabileceğine asla inanmamıştım. Fakat kendi şansını almak zorundadır ve ben de onun aracılığıyla onun gibilere yalvarmamayı öğrendim. Sadece böylece bu adamın değersiz hareketleri ile ilgili olarak sizi geniş bir şekilde

bilgilendirdim. Bu her ne kadar onun için ahlaksızca olsa da, Patriğin hatırı için ona kin duymayacağım. Fakat Patriğin hatırı için ona kin duymadım. Sizi, sağlık ve kalbinizin isteğini dileğinin gerçekleşmesini diler, lordumu çok seven dost olarak kalırım. Croyden Ağustos 12 1623

Onurlu ve iyi dostum, Şövalye, Büyük Britanya'nın majestelerinin İstanbul'daki Lord Elçisi Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır

G. CANT

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Brunwsick Dükünün son hezimetinden sonra Oranj prensi Arnhem'de ve Devletler de burada ilk olarak o ordunun kalıntılarını toplamak 3.000 atlı ve 2500 atlıdan oluşan geri kalanları korumak için hazırlık yapmakla meşgullerdi ve Hollanda hizmetine iki buçuk aylık alınanların hizmeti bu ayın 10/20'sinde başlıyordu. Bunun için aylık olarak 22.000 florin verecekler ve Düke'de onu yüreklendirmek ve tekrar savaş alanında görünmesini sağlamak için hazineden verilecek para adı altında 50.000 florin vereceklerdir. Bununla ilgili olduğu destek küçük bir istek değildir. Sahip olduğu bütün ruh olan dostları ve takipçileri tarafından terkedilmiş ve tamamen cesaretini yitirmiştir. . Tilly, Eastfrizeland'a gitmek için Ren'in Ems tarafında kadar ilerlemiştir. Orada bu beklenmedik zafer üzerine Viyana, Brüksel veya Bavyera'dan emir beklemektedir ve buralara mektup göndermiştir. Kont Colalto tarafından Munsterland'da getirilen Kazaklar ile güçlenmiştir.

Bunun üzerine Mansfelt şüpheli kararlarla dolu olup diğer tarafla alışlagelmiş antlaşma korumasına girmeye düşmüştür ve bunun için gelenek olduğu üzere adamlarını onların ihtiyaçlarına göre işkence yapmıştır. Hollanda'dan Frizland ve Groning bölgelerinde süvarileri için kışla talep etmiştir ki bu da ödeme yapılmayan, disiplinsiz veya planı olmayan bir adam için uygun görülmemiyip reddedilmiştir(Valtoline birliği için kendisine daha azla para verilmemiştir). Ve Kont Ernest, o bölgelere ya Mansfelt'in adamları ya da imparatorluk tarafından yapılacak olan bir işgali önlemek için gönderilmiştir.

O bölgelerde az önemli olmayan başka bir hadise dahavardır. Onbeş gün önce Danimarka kralı, onun bütün elçileriyle Emden şehrinde onları kendi korumasına almak için antlaşma yaptı.[173] Aralarındaki pazarlık o kadar uzun sürmüştür ki artık sonuç noktası üzerindedir ve buraya Emdenliler tarafından Hollanda'ya kendi mevcut

zorunlulukları tarafından bastırılan bu yolu onaylamasını için buraya bir teklif yaptı ve bununla beraber oraya, Danimarka kralından gelecek olanlar ile Mansfelt'in ordusunun oradan çekilmesi gibi o şehrin ve eyaletin refahını ilgilendiren diğer şeyleri de tartışılması için de teklif yaptılar. Buna Eastfrizeland kontu da aynı şekilde razı oldu fakat bunu imparatorluğun prensi olarak imparatora bağlılık sıfatıyla yaptı. Bu o kralın büyüklüğünün artmasını ve onların üzerlerine yaklaşmasını çok iyi kavrayan Hollanda için sindirmesi zor bir şey olup, kendisi Sondt hakkındaki tartışmalarından sonra Hamburg üzerindeki koruyuculuğu ile Elbe'nin ve oğlu için Bremen Piskoposluğuna olan ortaklığı ile Weser'in de yönetimini almıştı ve şimdi aynı şekilde Ems'i de düşünüyor gibidir. Orası Almanya'daki bütün denizden giriş ve ticaret yollarıdır. Fakat bu adamlar her zamanki gibi tartışacak durumda değildirler ve bu yüzden o kralın hareketlerine yol verecek gibiler. Bu da eğer majestelerinin o kralla ittifakı için olmasaydı bu bölgelerden krallıkları hususunda daha az düşünülmez olamazdı.

Hollanda'nın da elçilerinin olduğu Brunswick meclisinden henüz bir şey duymadık. Şüphesiz kendilerini mevcut olaylar ile bağdaştıracaklar ve imparatorla ilgili olarak ülkelerini işgalden kurtarmaları için şikâyetle bulunacak olan prenslerden de bir şey beklenmemelidir. Bununla ilgili olarak Tilly'nin Almanya'ya döneceği zaman daha çok endişelenecekler. Kendisi bu devlete [Tilly] İssel'deki Velu yoluna girerek bu devlete hizmet etme fırsatını kaçırmıştır. Orada diz derinliğinde geçilebilecek pek çok yer vardır o bölgelerin yanında Brunswick'i hezimete uğratmıştır. Fakat şimdi yağmurlar yağmaya başlamıştır kış gelmektedir. Bu da bölgede savunmak için iyi bir mevsimdir.

Markiz Spinola'nın hareketlerinden Brunswick'in Almanya'dan bu bölgelere indiğini duyduğu zaman Brüksel'den bir gün uzaklıktaki Maestricht'e gittiği ve sonra da yenilgisini duyduğu zaman geri döndüğü dışında hiçbir şey duymadık. Corova Ren'i geçmiştir ve 10 veya 12.000 adamla birlikte Wesel'in karşısındaki Bruick civarında durmaktadır. Kont Henry Emmerick'te konaklamış olup birbirlerini beklemektedirler. Bu bölgelerden Oranj prensi bile ayrılan bütün birlikler Arnhem ve Nimmegen'de buluşmuş ve o şehirlerde ve oralarda çoğunlukla konaklamış olup sadece savunma amaçlı olan diğer hizmet fırsatlarını beklemektedirler. Böylece daha fazla seremoni olmadan lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh Ağustos 14/24 1623

DUDLEY CARLETON

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu

Yazdığım son mektubun sureti ilişikte olup bitirdiğim yerle başlayacağım. Onurunuz eğer size hepsini yazarsam beni suçlamayacaktır. Benim görevim *explorator non index*. Erdel prensi Fransa kralının Almanya'daki pek çok prensle ittifak halinde olup imparatora karşı savaş açacağı haberini desteklemiştir. Şimdi kardeşinin seçimine niyetlendiği söylenmektedir. Fakat hepsinin o komşuluktan rahatsız ve planlarının düştüğü için Bethlen Gabor'a sövmüş olan veziri memnun etmek umuduyla yapıldığı söylenmektedir.

Asya ordusu generalleri ile birlikte buradan ayrıları 7 gün olmuş olup, küstahlıkların en kötüsünü yapmışlardır. 20 gün boyunca bütün ticareti ve neredeyse herkesin konuşmaları durdurulmuşlardır. Şimdi huzur görünür görünmez ve sivil ticaret açılır açılmaz vezir Hüseyin Paşa gizli bir şekilde son Kaptan-ı Derya Halil Paşa ve son iki vezir olan Gürcü ve Mustafa'nın boğdurulması için birisini göndermiştir. Ya bu durum fırsat vermişti ya da adiliği intikam için uygun düşmüştü (Böyle bir tiran için hiçbir çağın veya krallığın ağıt yakacağını düşünmüyorum.) Şehirdeki sipahiler isyan ettiler ve silahlarını aldılar.[174] vezir ise güvenilir korumaları olan yeniçerilere çekildi ve kılıçların kullanılması çok olasıydı. Fakat sipahiler sayı olarak daha az olup sadece birkaç atlı birliği tutmakta olduklarından dolayı kararlarını gönderdiler (şeytanın melun amaçlar için barış yapması gibi). Burada başarılı oldular. Yeni bir vezirleri var. Eğer yeniçeriler bunu inatçı bir şekilde savunsalardı onu Rumeli ve İstanbul'da tutacaklar, diğerleri de gidecekler ve Asya'yı ele geçireceklerdi. Onurunuz bu cesaretin yükseleceğini aşağıda göreceksiniz. Zavallı imparator bunu kabul etmeye zorlandı ve mührü tamamen dürüst olarak bilinen, fakat denenmemiş olan ve bu yüzden bu kadar büyük bir görev için kabiliyetinden şüphe edilip bu devletin bütün yaşlı ve deneyimli memurlarının reddettiği bir Ali Paşa'ya verdi. Son vezire karşı yapılan suçlamalar (sayısız kişisel şikâyet atlanmıştır), kendi fraksyonunu korumak için hazineyi harcaması kendisi tarafından yapılan Macaristan'daki savaşlar ve Asya'daki sorunlardır. Bunun üzerine gönderdiği ordu geri çağırılacaktır ve Erzurum paşası eğer kabul ederse affedilecektir. Kendisi henüz mahkemeye getirilmemiştir. Bu üçüncü gün olup kendisi henüz mahkemeye getirilmemiştir. Bazıları onun yeni prensi bir icada hareketlendirmek için Kırım'a kaçtığını söylemektedir. Diğerleri ise kendisinin şehirse gizli bir şekilde dolaştığını ve avantaj gözlediğini söylemektedir. Yeniçeriler ciddi bir şekilde onu

terketmekten ziyade yerine politika yüzünden terketmişlerdir ve şimdi sessizlerdir. Buna rağmen eğer canlı bir şekilde kaçarsa yeni ateşler yakacaktır. Yeniçerilerin böyle bir kurda olan düşkünlüklerinin nedeni onların şahsî çıkarları ile ilgili olup imparatorluğun bütün gelirlerini onlara vermesi ve onları memnun edecek bulmak için en azından üçte bir altın ve gümüş temelli para bastırması fakat onlara o kadar düşük değer de ödemiştir ki bunu çok daha büyüttüler ve hiç kimse almamayı reddedememektedir. Fakat genel olarak Rumeli ve bütün şehirleri hiçbir zaman özgürlüklerinin Flaminius tarafından geri getirilmesi kadar memnun olmamışlardır. Her türlü adamın bu kan emici hırsızdan kurtulmak için yapacağı gibi ve biz elçiler de pek çok küstah kabalığa maruz kaldığımız bir esareten kendimizi kurtulmuş olarak görüyoruz.

Şimdi tekrar nefes alabiliyoruz fakat umutlarımızı ne kadar koruyabileceğiz, köpek burcunun baskın olduğu bir yerde hiçbir astrolog buna garanti veremez. Silistre paşası hâlâ isyankâr vaziyettedir ve Asya'da tutuşmaktadır. İmparator yönetememektedir ve yaşlı paşalarda korkmaktadırlar asker de kaba otoritesini korumaya karardır ve Kırım hanı da haset içindedir, eğer özel üye hastadır veya öfkelenmeye hazırdır.

Bu değişiklik büyük olasılıkla Macaristan'da savaş çıkarma meselelerini ve kararını ilk değiştirecek şeydir. Orada henüz ne Bethlen Gabor bir şey yapmıştır ne de Türkler aklanmıştır ve onun savaştan ziyade başka bir amacı olduğundan eminim. Fakat geçen hafta oradan gelen bir habere göre Silezya'nın soyluları savaş alanındadırlar ve imparatorun askerleriyle karşılaşmışlar ve onun topraklarını almışlardır. Bu zannederseniz ilk başta cahil olan yeni vezirin kulaklarını dolduracak ve o prensi hizmetine almak ve kullanabilmek konusunda etkileyecektir. Gerçeği bilemiyorum. Fakat eminim ki son vezir, müftüye danışarak imparatorun elçisine güvenli geçiş emri vermiştir ve biz de kendisinin gelişini her hafta beklemekteyiz ve bütün bu dedikoduların havaya karışacağını ve Gabor'un kurnazlığı ile Bâbîâli'ye zarar verecek bir barışın tamamlanacağına inanıyoruz. Aksi halde burayı zamansız bir şekilde ona karşılık vermek için onun hilesini buraya bildirmiş olan Lehleri kandırmıştır. Fakat pek çok kişi hâlâ kendisinin savaşacağından emindir ve niyetleri de beyanları ile samimidir. Eğer öyle olursa buradan yardımların çekilmesi onu geri çekecektir. Yılın bu mevsimi kısa süre içerisinde bizi aydınlatacaktır ve gelecek posta ile onurunuzu kesin bir şekilde ne yapıldığı hakkında bilgilendireceğim. Bunun hakkında burada çok değişik görüşlerimiz vardır.

Benim sonucum *utra, detestanda cota, inter duos, quorum belle solum id deires deterioorem fore qui vicisset*. Onurunuz bunları onun hizmetiyle bağlantılı olacak şekilde majestelerine, benim özürümle birlikte sunarak ve beni onurunuzun hizmetkârı yapmanı devam ettirerek bana iyilik yapacaktır.

Ağustos 23

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Önceki mektubumu mühürlerken 6 Haziran tarihli mektubunuzu aldum, onunla ilgili sadece buradan gönderdiğim mektubumun nezaketsiz kullanımını değil fakat onları bağlamak konusundaki kararlılıklarını da idrak etmiş bulunuyorum. Zira bütün paketlerim iki posta ile tüccarlarınkinden yolda daha fazladır ve bu da [175] beni onların bazılarını seçtikleri konusunda şüpheye düşmeme neden olmaktadır. Çünkü majestelerinin Sbarass dükünün ve diğer mahkûm lordların majestelerinin yardımı ve desteği ile barışın sonuçlanması ile özgürlüğünü kazanan sayıları dört olan kişinin majestelerine yazdığı mektupları aldığına dair bir kelime dahi duymadım. Ve kredimi ve acılarımı kaybetmeyeceğim gibi onların bazılarının da eğer o krallıkla ilgili bir haberi varsa majestelerinin kullanımına yarayabilir. Zira dük parlamento ve halk nezdinde güçlü birisidir ve Conespolsky de ordunun generali ve kralın lütfu içerisinde ilk kişi yapılmıştır. Bu yüzden o mektuplar yerine ulaşamadıysa onurunuzdan en azından gönderildikleri konusunda majestelerini bilgilendirmeniz için yalvarıyorum. Onların hâlâ suretlerini tutuyorum.

Bugün çok güvenilir bir adam (Her ne kadar bir Türk olsa da) Erdel prensinden, burada kalan temsilciden ayrı olarak bazı gizli talimatlar getirdi. Kendisi benimle buluştu ve biraz iki yüzlülükten sonra, prensin barış yapma niyetini belli etti. Fakat şartlardan birinin imparatorun Palatinat'ın geri verilmesini isteyecek olmasıdır. Geri kalanlar ise Macaristan, Bohemya ve bağlı vilayetlerde vicdan özgürlüğüdür. Sonuncusu ise şimdi elinde olan bütün yerler için huzur ve kral ünvanına sahipken İmpartor tarafından verilmiş bütün ayrıcalıkların, ödüllerin ve onurların tasdiğiyle beraber son antlaşma ile izin verilen herşey ve bunların bir evlilik ile mühürlenmesidir. Fakat görünüşe göre imparator bunların hepsini getirmemiştir ve prens şimdi 20 gün kadar önce Macaristan'a yürümüştür. O zaman Türk birliklerinin hiçbiri hareket etmemiştir. Fakat bu zamandan önce hareket ettiklerinden şüphe ettik. Buna rağmen pasifizasyon için yollar bulunacağı görüşündeyim. Herhangi bir yola

çevirebileceğimden eminim. Hollanda elçisi sahte avantajlarla savaş için baskı yapmış ve hiç kimse de buna karşı gelememiştir. Onurunuzun Almanya meselelerinde bahsettiklerinden, her ne kadar onun kullanımının getireceği faydağı sık sık teşvik ettiysem de Gabor'un amaçları hakkında herhangi bir tedbir veya ima almayarak, imparatorun şiddetli hareketlerini, o sessizlikten de bu meseleye herhangi bir şekilde karışmam gerektiğini idrak ettim. Bunu da çağırıldığım zaman dışında takip edeceğim ve o zamana kadar da çok az hak edenlere nankör hizmete yapmaya devam edeceğim. Fakat majestelerinin en Hristiyan yüreğinin genel niyeti zaman içinde onları mahkûm edecektir. Naçiz bir şekilde onurunuzun bütün tavsiyelerine teşekkür ediyorum ve eğer içinde çok az memnuniyet ve rahatlık olan başkalarının yaptıklarından ziyade ne yapmam konusunda beni bilgilendirseydiniz bunu çok büyük bir iltimas olarak alırdım. Ve ben de tedbirime bu zamanlarda çok muhalifim ve bu yüzden yapabildiğim kadar sessiz oturmaya kararlıyım. Onunuza majestelerinin lütfu ve iyi bir sonuç alacağını umduğum Cezayir ve Tunus'taki masrafım ve onurunuzun naçiz hizmetkârı eğilimini göstermek için daha iyi yollar buluncaya kadar minnettar bir yürekle biriktireceğim diğer ayrıcalıklarınız için teşekkür ederim. İstanbul 24 Ağustos 1623

Eşim onunuza nazik selamınız için teşekkür etmekte ve size samimi sevgilerini söylememi istemektedir ve her zaman ikiniz için sizi ve size ait olan herkesi sevecektir.

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Bu ayın 23'ünde yazdığım son mektuplarım yeterince genişti. Daha büyük bir olay beni bu mektubu yazmaya çağırdı fakat buna çok az zaman ayırabildim. Eğer onurunuz geriye bakacak olursa, bugüne etki eden olayların nedenlerini ve hareketleri görebilir. Bununla ilgili ben de bir tür kâhin oldum. Asya'daki olaylar aşırılıklardaydı ve Erzurum paşası şiddetli bir şekilde isyanına devam ediyordu. Bunu prensip olarak, gerçek prensi olan Osman'ın ölümünün intikamını almak gibi iyi bir isimin altında yapıyordu. Kendisi gücüne düşen bütün yeniçerileri, bu olayın tek yazarları olarak genel olarak öldürtmüştür. Böylece diğer bölgelerde de benzer hamlelerde bulunma cesareti vermiştir. Böylece hepsi isyan halindeydi. Bu hem buradaki paşaları ve askerleri imparatorluklarının görülebilir yıkımına bir kanıt olarak uyandırdı. Bunun üzerinde dün divan toplantısı yaptılar ve orada İmparator Sultan Mustafa'yı sarayın kapısına getirme ve ondan açıkça bazı sorular sorulacaktı ve vereceği cevaplara göre devam edecekti.

[176]. Bu sabah hepsi sarayda toplandılar ve her taraftan gelen sonsuz bir izdiham *et togae et armonum* ile imparatorun çıkması için haber gönderdiler. Fakat kendisi (bunu yapamayacağını bilerek) reddetti. Onlardan tahtını almalarını ve yok etmesini istediler. Sonra tahtı gönüllü bir şekilde reddedip etmediğini öğrenmek için başka vekiller gönderdiler. Kendisi söylediklerine göre bunu büyük bir memnuniyet ile yaptı ve ben kendisinin bundan daha büyük bir memnuniyet alamayacağına inanıyorum. Dönüşleri üzerine vezir askeriyenin iki birliğinin de bazı başlarını karşısına çağırdı ve büyük bir gönüllülikle kabul edecekleri Murad'ı imparator olarak kabul edip etmeyeceklerini sordu. Sonra onlara imparatorluğun ve devletin düştüğü sıkıntıyı gösterdi. Bütün hazinenin tükendiğini dışarıda fazla düşman olduğunu... Ve böylece onlardan her değişim de olağan olan ve 25 Venedik altını ve günlük bir akçe arttırılan maaşlarının geri teslim etmelerini konusunda onları ikna etti. İkisi de genel rıza ile bundan vazgeçti ve huzur sözü verdiler. Bunun üzerine Sultan Murad bugün padişah ilân edildi ve genel olarak kabul edilerek tahta oturdu. Kendisi Ahmed'in oğlu, maktul Osman'ın kardeşi, azledilen masrafı ve sessiz bir yaşam için 1.000 dolar verdikleri Mustafa'nın da yeğenidir. Kendisi bir () olarak ondan korkmamaktadırlar veya bir aziz olarak saygı duydukları onun hayatını da almayacaklardır.

Bu yeni imparator 14 yaşında olup yeterli bir yapıya endama sahiptir. Bazıları onun sara hastalığına maruz kalıp her zaman korkuyla büyüdüğünü söylemektedir. Bu yüzden henüz onun ne olacağına dair kesin bir şey yoktur. Şimdiki umutları bu şekilde Erzurum Paşası Abaza'yı ve Asya'daki diğerlerini yatıştırmaktır ve onlar da iddia ettikleri sevgili efendilerinin kardeşleri olarak bu prence itaat edeceklerdir. Hazineyi geri almak için evrensel bir barışı korumaya kararlıdırlar. Ne geleceğini kralların onun aracılığıyla hüküm verdiği Tanrı'ya bırakıyorum. Fakat benim görüşüme göre bu durum bir süre için şımartıcı bir huzur getirebilir. Fakat ben pek çok büyük gediğin deneyimsiz bir genç ve yönetimi eşit bir şekilde destekelenez bir durumda olup Ahmed'in zamanında deneyimini yaşadıkları bir anne ile tamir edilemez. Onurunuzdan bu bilgiyi hızlı bir şekilde majestelerine iletmesini diliyorum. Her ne kadar ilk yazılan mektuplarımın Venedik'te bekleyeceğinden şüphelensem de... İstanbul Ağustos'un son günü 1623

Sir Dudley Carleton'a Yazılan Mektuptan Bir Parça¹²⁵

Ahmed'in oğlu, Maktul Osman'ın yeğeni ve azledilen Mustafa'nın yeğeni olan Sultan Murad bugün padişah ilan edildi ve tahta oturdu. Bu değişiklik ile (ki son sığınaklarıdır) Asya'daki isyanları bastırmayı ve Osman'a olan sevgileri için isyan edenlerin bu prense gerçek varis olarak itaat edeceklerini ummaktadırlar. Kendisi 14 yaşında olup sara hastalığına maruz kalmış olarak her zaman korku içinde büyümüştür. Bu yüzden henüz yeteneğini gösterememiştir. Fakat ruh ve zekâ adamı olan babasını yöneten annesi tarafından yönetilecektir ve bu da haklı bir memnuniyetsizlik sebebi verecektir. Gelecek için bütün hükmü prenslerin kalbinde oturan ve bir at arabası gibi amaçlarını dışarıya taşıması için yönlendiren Tanrı'ya bırakıyorum. Fakat bu kadar deneyimsiz bir gencin büyük ve deniz gibi olan bu kadar gediği kapatabilmesi bana mantıklı gelmemektedir. Kral tam bir adam oluncaya kadar hazineyi geri kazanmak için evrensel bir barışa karar vermişlerdir. Bu çalışırken altı gün önce Erdel prensine verilen bütün yardımların bekletilip imparatorluğun topraklarına birisinin ilerlemesine izin verilmemesi için hüküm gönderilmiştir. Bunların pek çoğunda bir kâhin oldum ve zamanım olsaydı bu hasta devletin çalışmaları ve çabalarıyla ilgili geniş bir şekilde konuşurdum ve bu da kârsız olmazdı. Fakat bu kıtlık bana lorduma *res gestas*ları bildirebileceğim kadardı. Son mektubum ile majestelerine mektup yazdım ve gelecek mektup ile bunu yenileceğim. Ve her zaman sizin dürüst düşkün hizmetkârınız olarak kalacağım. İstanbul 31 Ağustos 1623

[177]Lordum Grandison'a

Lordum,

Geçen 27 Mart tarihli ikinci mektubunuzda aldığım onur için lorduma uzun bir süredir borçluydum. O mektup her ne kadar uzun bir yolculuk yapmış olsa da kurumuş vadilere tazeliyici bir yağmur gibi bana gelip düşmanlarımın bana kullandırabileceği iltimasınız hakkında pek çok talimat getirdi. Her ne kadar *conscia mens recti* nadiren herhangi bir suçlamadan korkar olsa da...

İlk olarak Lorduma Levant Kumpanyamızın bazı mektuplarından aldığım majestelerinin Cezayir ve Tunus adına Bâbiâli ile barış yapmakta yaşadığı zorluğu ve sanki ismi hiçbir maddede geçmemiş olan İspanya devletine zarar veriyormuş gibi bazı sözlerden sinsî yorumlar yapılan sanki ben sınırlarımı aşmış veya onlarsız devam

¹²⁵ Baskıcının notu: Bu mektubun başlangıcı, Sir George Calvert'e yazılan bir sonreki mektupta ihtiva edilmiştir. Bu yüzden atlanmıştır.

etmişim gibi bazı kişilerin uğultularını aldığımı anlatacağım. Eğer yazılanın ötesinde bir anlam çıkarılırsa bu verilen değil alınan bir skandaldır. Kendi savunmamı ve majestelerine ve devlete yazacağım fakat onların beyan ettiklerinden hiçbir memnuniyetsizlik görmeyerek kendimi suçlamayacağım. Böylece ortadan kaldırmaktan ziyade engellenmesi daha kolay olan herhangi bir kötü imanın yerleşmesine gönülsüzüm.

Lordumu uzun bahanelerle rahatsız etmeyeceğim. Yaptığım üçlü bir emir üzerinedir ve genel itiraza bu genel cevabı vereceğim. Lordumdan eğer bir durum olursa bunu benim için vermeniz için yalvarıyorum. Bir bulutu önceden görerek majestelerinin onayına referansta bulunmadan hiçbir şeyi tamamlama konusunda tedbirli oldum ve İspanya'yla üç yıllığına yapılan son sözleşme dolmadan yaptım. Yaptığım şey yeni bir şey değildir. Kraliçe Elizabeth'in kutsanmış hükmü sırasında üç defa ve majestelerinin sırasında dört defa yapılan kapitülasyonlarımıza alâkalı olmayan yeni bir antlaşma yapmadım. Sadece ihtiyacımız olan yerlerde gerekli ilaçları verdim. Bâbiâli'nin düşmanlarına yardım edecek hiçbir madde koymadım (bu hariciyettir) bu da bütün antlaşmalara özgüdür. Sadece yapıcakları herşeyin umumî barışın ihlali olmadan kendi felâketlerine yapalacaklarını beyan ettim. Ve kim bu tür konuların en iyi işbirliklerinde onların talihine olduğunu bilmiyordur ki? Ve bunu kötü olarak alan İspanyollar ise bunu Türklere yardım eden veya onlara mühimmat taşıyan majestelerin kulları üzerine yapabilirler ve bu konuda zavallı tüccarlar deneyim yaşamışlardı. Eğer benim daha fazla bir şey varsa kendimi bu haberi bana veren tüccar Bay Leat'e geniş bir şekilde bildirdim ve lordum da o mektubu veya o kısmın suretini gönderecek Bay Brantwait'ten bir mektup alabilir veya Lorduma daha fazla rahatlık vermek için majestelerine ona hareketlerim ve majestelerinin herhangi bir müttefikine İspanya'daki on konseyinin majestelerine çok fazla hizmet yapmamdan başka bir leke atamayacakları şekilde bir skandal veya kızgınlık vermemek konusunda tedbirli olacağımı bildirebilirsiniz. Belki de bunların hiçbirine gerek yoktur. Fakat şöhretim ve majestelerine olan sadakatime tercih umudu için değil, fakat dürüstlüğün sevgisi olarak düşünüm ki en ufak bir lekenin bile (eğer övebilirim) iyi hizmetim için atılmasına izin vermeyeceğim.

Lorduma olan son mektuplarım 26 Temmuz tarihli olup o zamanki meselelerimizin haberleri ile rahatsızlık vermişti. Sonra o zaman bahsettiğim Asya'ya gönderilen askeriyeden pek çok küstahlığa maruz kaldık. Bu isyanın başarısı ve onları

sadakate zorlayabilecek olan çok az gereç daha büyük değişikliklere yol açtı. Bu konuda hem elimi hem de kafamı rahatlatmak istediğim için lorduma ve bazı diğer dostlara konuşma yoluyla gönderdiğimi lordumun kabul etmesini itiyorum. Orada durumumuzu ve bütün şartları olduğu gibi oturduğunu göreceksiniz. Lordumun burada yapılan imparatorların Oxford'daki bir din adamından daha az gürültüyle yapıldığına şaşıracaksınız. Bunu onurunuz ve kendimi de lordumun en düşkün hizmetkârı ve yeğeni olarak korumanıza ve iltimasınıza sevk etme cesaretinde bulunacağım. İstanbul 20/30 Eylül

[178] Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu

Yazdığım son iki mektup Bâbîâlî'de olan büyük değişiklikleri bildirmiş olup, o zamandan beri yeni meseleye rastlamadım. Buradaki bütün hareketler ve düşünceler, paranın geri alınmıþ hiçbir zaman memnun edilemeyecek olan askerin tatmin edilmesi ile alâkalıdır. Majestelerine mektup yazma haddini kendimde göremedim, çünkü anlatacaklarımın bu değişikliklerin ve sebep ve nedenleri hakkında verilecek geniş bir haber bir mektup ölçüsünü aşacaktır. Fakat eğer onurunuz kendisini boş haberleren daha fazlası ile rahatsız etmenin uygun olduğunu düşünürse, onurunuz ve birkaç dosta, takip etmek ve hazırlamak isteyeceğiniz konuşma yoluyla keşfedebildiğim bütün durumları ve öz hareketleri Bay Branthwait'e gönderdim. Bu gelecek zamanlar ile ilgili ne olacağına dair hüküm verememekteyim. Büyük bir sükûnet ortamı olmasına rağmen, ana güçler olan para ve ordu çökmüştür. Biri o kadar çok değer kaybetmiştir ki bütün yabancı ticaret uzaklaştıracaktır. Diğeri de o kadar yozlaşmış ve kurtarılamaz bir sadakatsizlik içerisine düşmüştür ki resmî idare bütün haşmetini ve otoritesini kaybetmiştir. Erzurum paşası zafer kazanmaya devam etmektedir. Fakat yeni imparatorun yüceliğine boyun eğip eğmeyeceği ve bunun sonucu olarak hareketinin devletine mi yoksa iddia ettiği gibi geçmiş hükümetine mi olduğu sorudur. Eğer devam ederse Asya'nın büyük bir çoğunluğu ona biat edecektir. Mücadelesi yüzünden at ve yaya güçleri Yeniçeriler ve Sipahiler arasında hizipleşmeler ortaya çıkmıştır. İki tarafta birbirlerini suçlamaktadırlar ve bu durum neredeyse ölümcül bir kan davası olacak kadar düşmüştür. Ben ise genel olarak devletin barışa niyetli olduğuna, ikna olmuş durumdayım. O konuda ikna olmamın sebebi ise uzun süredir sınırda gezen imparatorun elçisinin Belgrad'a gelmiş olmasıdır. Kendisinin konağı burada tesis edilmiştir ve kendisinin aceleyle varışı beklenmektedir. Gabor'dan ise bir haber yoktur. Kendisi yeni

ortaya çıkan bir yıldız gibidir. O yanana kadar hiçbir astrolog onun hakkında bir yorumda bulunamaz. Onurunuzu mezkur konuşmaya ve kendimide korumanıza sevkette cesaretini göstereceğim. Sizden hiçbir dayanağı olmayan, bana karşı genel olarak kötü niyetler taşıyıp, majestelerinin nazarında bana zarar verecek hiçbir sinsi yoruma tahammül etmemenizi diliyorum. Bay Branthwait'in nerede acı gördüğümü bildiğinden daha fazlasını söyleyemeceğim. Eğer bütün hareketlerime bir neden veremediysem ve rehberlik edilen kuralımı gösteremediysem, korumalarına daha fazla talep etmek için dostlarımı görmekten utanacağım. majestelerinin sadık, itaatkâr kulu ve onurunuzun naçiz ve düşkün hizmetkârım olduğuna dair binlerce kanıtım vardır. İstanbul 20/30 Eylül 1623

İmparator Mustafa'nın Değiştirilmesi Hakkındaki Yazılar: Murad'ın yerleştirilmesi: Hüseyin Paşa'nın azledilmesi: Asya'daki sorunlar: Bazı olaylarla birlikte.

İstanbul'dan 20-30 Eylül 1623'te yollanmıştır.

Bu şehirden diğer bölgelere geçen haberlerimiz, Venediklilerin cömertliğinden geçmekte olup, çoğunlukla o kadar ağır yollar bulmaktadırlar ki (ilk olarak kendi bakanlarını ilk haberlerle bilgilendirme onurunu elde etmek konusunda hırslıdırlar) nadiren haber yazmayı umuyorum. Bu yüzden, Ahmed'in kardeşi iki kere imparator olmuş Sultan Mustafa'nın Ağustos'un son gününde azledildiği ve Ahmed'in oğlu, geçen yıl katledilen Osman'ın kardeşi Sultan Murad'ın atalarının tahtına yerleştirildiğinin, hareketin ruhu ve öz kısmı olan bu bütün değişikliklerin nedenlerini ve sebeplerini bildiren konuşmayı bildirmenin zamansız veya kârsız olmayacağını tahmin ediyorum.

Bu devlet, Osman'ın ölümünden beri 15 aydır bir değişiklik sürecinde olmuştur. Askeriye bütün yönetimi gaspetmekte, *more vulgi* koruma veya memnuniyetsizlik rüzgârı onları yönlendirdiği sürece yerleştirmekte ve azletmektedirler. Bu zaman içerisinde üç imparator, yedi veziriazam, iki kaptan paşa, 3 defterdar, 6 Mısır beylerbeyi ve buna orantılı olarak bütün eyaletlerde pek çok vali değişimi gördüm. Her yeni vezir, kendi zamanını hâkimiyette olanları azletmekte ve onların ayrıcalıklarını başkasına satmakta kullanmaktadır. Böylece bütün imparatorluk bir şekilde 4 veya 5 defa satılmıştır. Bu tür bir yeme hareketi yönetimdeki her paşa için hoş karşılanmaktadır.[179] Son vezir Hüseyin Paşa (herkes tarafından nefret edilen bir zalimdir) yeniçerilerle olan fraksiyonunu korumak için umumî hazineyi o kadar hızlı tüketmiş ve özel adamlardan o kadar şiddetli bir şekilde parayı haraç olarak almışlardır

ki, parayı alanlar dahi korkmakta ve tedbirli olmaktadır ve onların en akıllıları genel tüketim ile kendi mahvoluşlarını görmektedir. Kendisine karşı bir hoşnutsuzluk olduğu zaman, onları derhal ya hediyelerle ya da kanla susturuyordu. Kendisi, devlet sevgisinden ziyade kendisinin muhalifi olan sipahileri göndererek kendisini korku yükünden kurtarmak için General Cigala Paşa'yı, (o ordunun denizi geçmelerden 30 gün önce burada yaptıkları küstahlıklar adaletin yüzünde bile anlatılması imkânsız olacak kadar büyüktür) Asya'daki büyük isyanın bastırılması için bir orduyla gönderir göndermez) şimdi bütün muadillerini ortadan kaldırmayı umarak son vezirler Halil, Gürcü ve Mustafa paşaları boğması için gizlice adam göndermiştir. Ya bunun verdiği fırsat ya da onun günahının intikam için olgun olmasından dolayı, Sipahiler aniden toplandılar ve yaşlı kurt da güvenilir muhafızları olan yeniçerilere kaçtılar. Şehir neredeyse bölünmüştü. Fakat, sayıca daha zayıf olan sipahiler, kardeşleriyle savaşmak istemediklerini, fakat eğer yeniçeriler onu korursa, onu İstanbul ve Rumeli'de tutmalarını fakat kendilerinin gidecekleri ve Asya'ya yerleşeceklerine dair kararlarını gönderdi. Bu cesur, fakat asi kuvvetleri onların toplumu olduğu için kolay bir ifadeydi. En akıllı olanlar tehlikeyi gördüler ve hepsi onu değiştirmeyi uygun gördüler ve vezir dürüst fakat melankolik namıyla anılan ve bu kadar büyük bir görev için denenmemiş bir adam olan Ali Paşa'ya verildi. Herkes bu dışa dönük hareketin çarklarını gördü, fakat onları yönlendiren içerideki bahar o kadar kısa sürede keşfedilmeyecekti. Asya için bahsedilen ordu, bu şehirden beş günlük yolculuk mesafesinde olan İzmir'e varmış olup, çok az sadakat göstermiş pek çoğu ordudan ayrılmış ve geri kalanı da hem dini ve belki de hem de huyu aynı olanlarla savaşmaya isteği yoktur. İş habercileri gibi her gün, asilerin başı Abaza Paşa tarafından alınan kaleler, o bölgelerdeki diğer yangınlar ve ihanetler ve bütün bu kavganın yeniçerilere ve Osman'ın kanından suçlu olarak gücüne düşen herkesi öldüren mevcut yönetime olduğunu bildiren haberler geliyordu. Bu da gizli bir şekilde bu değişimi onaylayanların projesini olgunlaştırdı ve uyandırdı. Bunun üzerine yeni vezir, müftünün ve iki birliğin askerlerinin bazı yüzbaşıyla birlikte, temellerini koydular. Bunu silahla engellemenin veya direnmenin çok zor ve tehlikeli olduğunu gösterdiler. Yeniçeriler hasedin hedefi olarak bütün yükü tek başına taşımak zorunda olduklarını gördüler ve bu yüzden hepsi sorunlarını yatıştırmanın en kolay ve güvenli yolunun mevcut imparator gerçek varisi geri getirmek olduğuna karar verdiler. Onun kardeşine olan sevgi ve onun intikamı için ayaklandığını iddia eden herkesin bu prence itaat edeceklerini ve kendilerini susturacaklarını umdular. Bu karar üzerine çok

fazla gürültü olmadan sarayda toplandılar ve Sultan Mustafa'nın çıkmasını ve askerlerle konuşmasını ve bazı sorulara cevap vermesi istediler. Kendisi de bunu reddedince (gerçekte bunu yapacak durumda değildir) Sultan Murad'ı çıkardılar ve onu evrensel bir mutluluk ve alkış ile kral ilan ettiler. O kadar ki (dün muhalifi olan) yeniçeriler hazine eksikliğinden ve devlet gerekliliğinden dolayı her değişimde olağan olan ulufelerini ve maaş artışlarını teslim etmeye razı oldular (bu mucize 9 gün sürmemiştir; zira pek çoğu pişman olmuş ve yeni talep etmiştir). Mevcut imparatoru şehre ciddi girişinin ertesi gününde gördüm: 14 yaşında bir genç olup şişman ve canlı bir yüze ve iyi bir endama sahip olup, bu tür bir halk için çok iyi umutların prensidir. Ondan sonraki hareketleri her ne kadar yönetim altında olsa da kendisinin yakında bilecek ve hareketli bir doğaya sahip olacaktır. Bazı Kazak esirlerini canlı ve bazı ölümlerin kafalarını getiren, Karadeniz'den gelen kadırgaların dönüşünde, olağan olmayan bir gelenek olarak hepsini karşısına getirilmiş olarak görecekti. Bu ve verdiği bazı cevaplar bize onu aktif olarak hüküm vermemize yol açmaktadır. Şu an için herşey huzurlu ve sessiz gözükmektedir. Eğilimler de bile eğer gizlenmediyse bu kadar büyük bir değişim hiçbir zaman gözükmemiştir. En düzensiz olanlar (daha önce bu şehirden kovulduğunu düşündüklerim) sadakat yüzü taslamakta ve yıkım tehdidinde bulunmaktan ziyade kanunlara itaat etmeyi seçmektedir. Sessizlik fırtına kadar şiddetlidir. İlk hareketler barış göstermektedir. Fakat böylece savaş zorunluluğu için hazırlanmaktadırlar. Aramakta ve her gün azinenin, gümüşlerin ve mücevherlerin Hüseyin tarafından verildiğini ve götürüldüğünü her gün bulmaktadırlar. Hazine de hızla geri dönmüş ve pek çoğu da gönüllü bir şekilde müşfik davranmıştır. Üç ay önce kâhya veya teğmen olan ve şimdi de Mısır paşası olan son yeniçeri ağası, kendi adına makamını ve barışı almak için 800.000 dolar almış ve geri vermiştir.[180] Her gün yeni keşifler ortaya çıkmaktadır. Sadece yazar olan o tilki kaçırılmıştır. Onun başına bir ödül konulmuştur. Fakat kendisi henüz alınamamıştır. Onun ele geçirilişi pek çok kişiyi suçlatacak ve büyük bir hazineyi geri getirecekti.

Bu para arayışında ve buradaki meselelerin yeni yerleşiminde Asya şimdi tamamen unutulmuştur. Bu değişimlerden beri onlardan hiçbir haber almadık. Ordunun hareketi bekletilmiş ve ben de onların bu imparatora sadakat umutlarına dayandıklarını umuyorum. Fakat benim görüşüme göre onlar güvenli bir geri çekilmeye güvenmek için çok fazla ilerlemişlerdir ve her ne kadar bu imparatorun yükselmesinin dolaylı nedeni olsalar da bu yol monarşi hükmünde garanti edilebilir bir yol değil veya belki de niyette

samimi de değildir. Krallar nadiren hain olabilenleri affeder ve sadece bir isteği gösterir: *Nam qui deliberant, desciverunt*, ve çok fazla olan o güçte hiçbir zaman güven de değildir. Bazen hainlerin güçlerini kullanırlar. *Munimentum in prasens, in posterum, ultionem*. Ve bu atasözünü, son büyük Asya ihanetinde Halil Paşa, bütün gizlilikle Ahmed'in gözüne girip, Budin Paşa'sı yapıp ve 4 ay içerisinde onur yeleşği konulma bahanesi ile boğdurularak hayatıyla ödemiştir. Bu yüzden makul bir şekilde bu kadar yüksek düşünceleri keşfedenlerin ve yeniçerilerden şikâyet edenlerin sadece bu şekilde güvenli olabilecekleri silahlarını kolaylıkla bırakmayacağından şüpheleniyorum ve onların İran ile istihbaratı olduğundan korkulmaktadır. Geriye sadece bir büyük zorluk olan ayaklar altında çiğnenmiş görkem haşmetini getirmek kalmaktadır. Ve bir halk deniz gibi kadim saygınlıkta bir gedik yaptığı ve başarı olduğu zaman bu büyük bir zorluk olup, adiliğin tadı o kadar kolay kaybolmaz. Bu değişikliklerin Hristiyanlığın ilgili kısımlarında nasıl bir etki yapacağı, henüz beyan edilmediği için belirsizdir. Fakat genel olarak, onların parayı ve sadakat alışkanlığını ve resmî yönetimi geri kazanmak için evrensel bir barışa niyetli olduklarını düşünüyorum. Ve şu ana kadar bütün yapılan, Budin paşası imparatora karşı hareketlenme konusunda kendi tedbirini izleyip, sınırda deneyimli bir adam olarak sınırda devletin güvenliği ve kârı için ne gerekiyorsa onu yapmasıydı. Sonuç kendisinin görüşüne dayanacaktır ve kendisi de Ferdinand'ın bir destekçisi ve koruyucusudur. Fakat pek çok kişi her ne kadar ordusuyla ilerleyip, eve o zaman beklenen başka bir fetih getirecek olsa da Erdel prensinden başka bir arabulucuya gerek olmayacağına inanmakta ve bu da olasılık dışında değildir. Leh temsilcisi antlaşmasının maddelerini yenilemiş ve düzeltmiştir. O tarafta, iki tarafta sabit bir barışa eğilimli olup hiçbir şey bulutlu veya sorunlu gözükmemektedir. Fakat antlaşmalarına bağlı olmayan, Tatarların, Hristiyanlığa zarar vermek için Bethlen'e yardım etmeye gitmelerine tahammül etmeyeceklerini beyan etmişlerdir.

Bu sözde sessizliğin ortasında, ulufelerini ve maaş artışlarını geri vermeye razı olduklarını bazılarının reddettiği, bazılarının da pişman olduğu yeniçeriler, değişiklik tehditleriyle birlikte yeniden sert bir şekilde talep etmişlerdir, böylece de onları memnun etmeye zorlanmışlardır. Fakat bu da para konusunda büyük bir noksanlığı açığa çıkarmıştır. Seyfiyeden olmayan diğer her adam ve memur hazineye destek vermeye zorlandı. Vezir ciddi bir şekilde, Bâbîâli'nin dostları ve müttefikleri olarak, güvenli bir şekilde sırlarını açmaya güvendikleri dört meskûn elçiden 30.000 Venedik altını ödünç istemişlerdir. Pek çok yaşlı, deneyimli memur, bu talebi onursuz ve olasılık dışında

olarak görmüştür ve bizim zorunluluklarımız da kendi miktarımızda onlar kadar büyük olup, paranın çok küçülmesi ve ticaretimizin bizim cebimizi doldurmayacak kadar küçük olması bizi bir rdede zorlamıştır. Yeni imparator para yapmak için en iyi aleti olarak 400.000 gram altın vermiştir. Biz de bunun düşük bir para olarak gümüş kabul etmeyen askerin küstahlığını karşılamayacağından korkmaktayız ve ben de mahzun ve değişikliklere sürülmüş bir devlet içinde bütün yabancı ticareti yok edecek olan darphanenin değişiminde hiçbir umut göremiyorum. Böylece bu deniz sessizleşmemiş, fakat dinlenmekten ziyade nefes alıyoruz.

Bugün imparatorun elçisinden buradaki kuryesine bir kurye geldi. Şimdi Belgrad'ta olan efendisinin acelesi ile ilgili haber getiriyordu. Kendisinin gelişini biz burada her gün beklemekteyiz ve kabulü ile bizi Budin paşasının barışa niyetli olduğu konusunda temin etmektedir ve Bethlen Gabor da ters yönde değildir. Fakat kıyafetlerinin içini açığa çıkarmaması için bu teklif ondan çıkmamalıdır. Savaşı kendisi başlatmış ve [181] kendi planlarını takip etmek için barış yapacaktır ve benim görüşüme göre bu devletin bunu görmesinin zamanı değildir.

Asya'dan Abaza Paşa'nın muzaffer bir şekilde devam ettiğini fakat bunu yeniçeriler dışında hiç kimseye kullanmadığı haberini yeni duyduk. Kendisinin yeni imparatoru duyduğundan emin değiliz, fakat onun sadece isimle susturulmayacağına inanıyoruz. Eğer devam ederse, bütün Asya'yı tehlikeye atacaktır. 3 Ekim 1623

Son haberimden beri, askerlere ulufe, büyük çoğunlukla altın olarak 4th veya 5th dolar olarak ödenmiştir. Daha fazlası için gümüş veya ülkedeki sıradan paradan almayacaklardı. Sadece yeniçeriler, sipahiler ve diğer birliklerin dışında bir milyon Venedik altını kadar hediye aldılar. Bu hediye 15 ay içinde iki defa alınmıştı, geçen iki yıl içinde iki defa daha alınmıştı. Hazine uzun süre önce tükenmişti ve zorla tedarik ediliyordu. Şu an için altın üçte bire düşmüştür. Her ne kadar şu an ki duruma hizmet etse de hoşnutsuzluğa sebep olmuştur ve bahardaki para akışı olan ticareti kesecektir. Zira yabancı tüccar bu devam ederse bu bölgeleri terketmek zorunda kalacaktır, para kalite olarak o kadar düşmüştür ve yine de üçün üzerinde bir değere yükselmiştir ki ürünün eski fiyatı için sadece üçte birini alacaktır.

Fakat para aramanın dışında devlet ve şehir sessiz gözükmektedir. Her ne kadar iki gün önce Osman'ın bostancıbaşı, yeni Budin Paşası yapılan son Mısır beylerbeyi veziriazam itibarını 100.000 Venedik altını ile almaya çalışsa da... Teklifi görünüşte kabul edilip, paranın bir kısmı ödendi ve kendisi de mührü almak için gizli bir şekilde

saraya gitti. Fakat imparatorun en iyi düşüncesi bu tür icatlara yol vermenin ne kadar tehlikeli olduğunu gördü. (Özel kinin dışında, bu adam Osman, Leh savaşına gittiği zaman valide sultanın en büyük oğlunun asılmasının aracı olmuştu). Orada terfi yerine bir cellât onun kafasını almaya hazırdı ve evi ve malları da (eğer bulunursa sonsuz bir şekilde zengindir) el konuldu. Sınırdaki Mehmed Paşa'nın değişimine gönülsüz olan İmparator Ferdinand onun ölümünden üzülmeyecektir.

Asya'ya general olarak gönderilen Cigala Paşa'nın ordusunun büyük bir kısmı onu terketmiştir ve Abaza Paşa hızla ona doğru ilerlemekte olup, kendisi Anadolu'daki Ankara'yı sığınağı ve kış garnizonu olarak almış ve Bâbiâli'ye destek için haber yollanmıştır. Bunun üzerine bütün yaşlılar bir toplantı yapıp, derhal yeniçeri ağasının gönderilmesine ve bahara karşı daha fazla hazırlık yapılmasına karar verildi. Zira aynı şekilde son vezirin azletmeye çalıştığı ve Tatar prensine onu zorla görevden alması için görev verdikleri, Silistire Paşası Kantemir Mirza da sadakatsizlik içindedir. Onu daha fazla atmanın ve böylece onu tehlikeli bir düşman yapmanın uygun olmadığı düşünülmüş bu yüzden onun yönetiminin onaylanması için bütün onurla kılıç ve yelek gönderilmiştir. Bu da onların ölümcül düşmanı ve son antlaşmada onların ricası üzerine çekilen Lehler tarafından kötü olarak alınacaktır. Bu da o tarafta yeni sorunlara yol açabilir. Toplantının geri kalanı para arama konusunda sona erdi.

Sonra yeniçeri ağasının gönderilmesini bekleten, Abaza Paşa'nın kendi yönetimi olan Erzurum'a çekildiği haberi geldi. Fakat kendisinin tamamen itaat edip etmeyeceği henüz belirsizdir. Benim görüşüme göre kendisi çok ileri gitmiştir. *Esse privatis cogitationibus regressum prout velint plus minusve, sumi ex fortunâ: imperium cupientibus, nihil medium inter suma aut pracipitia*. Ve onun kendisi için bir fetihe ve Trabzon'un kraliyet makamı [olarak almaya]meyilliği olduğu düşünülmüştür. Eğer güvenmeye cesaret ederse kendisinin affını alacağından şüphe yoktur. Fakat *Facilius universos impelli, quam singulos vitari*. Bu kış ondan daha fazla haber almayı beklemiyoruz.

İmparatorun Sofya'ya varan elçisi her gün beklenmektedir. Onun tarafından vezire gönderilen bir beyefendi temsilciyle birlikte görüşme yaptı ve ikisi de iyi kabul edildi ve yelek giydirildi. Bu da beni her ne kadar Erdel prensi Macaristan'a ilerlemiş ve bir kalenin alınması veya kurtarılması hakkında bazı saldırılar olsa da beni barış görüşü hakkında tasdik etmektedir. İmparatorun sanki onun kendisini kızdırmak gibi bir

niyeti olmadığından eminmiş gibi ona direnmek için bir hazırlık içinde olduğunu duymadık.

[182] Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum

Son zamanlarında aramıza umumî bir vekil geldi. Kendisini ve onun buraya gelmek konusundaki niyetini Colen'de (oraya imparatorun elçisi adıyla gitmişti) duymuştum. Oradan Hollanda'nın onun daha fazla gitmeden bekletmeye razı olabileceği Wesel'e geldi ve vazifesine olan düşkünlüğünden veya etrafa yayılan barışa veya ateşkes yapmak için(bu buradan alabildikleri yardımları yavaşlatabilir ve dostlarından daha fazla beklemelerine yol açabilir) girişinde onu bekletmek ve görevini almak ve cevapla geri dönmek için kampta vekillerini gönderdiler ve aynı şekilde kendisi kampta gelmezse buradan yeni bir emir gelinceye kadar ilk bulunduğu yerde tutulması için yolunda olan şehirlere yazıldı. Bu onun nehirden aşağıya inişini engelleyemedi. Kendisi Dort'a varıncaya kadar herhangi bir yere inmeden o yoldak geldi. İmparatorlukla olan ticaretin herhangi bir yerden fazla olduğundan dolayı kendisi durdurulmayıp onun bu ayın 19/29'unda 13 kişilik ekibini taşıyan kendi arabası ve bir Hollanda vagonuyla birlikte ilerlemesine izin verdiler. Kendisi Rotterdam ve Felft'i geçti (kendisine Peckius'un selamlarının korkusundan dolayı Dort'ta nasihat verilmiş gibi) ve buraya ayın 19/29'unda saat 10 ve 11 arasında varıp kendisi ertesi gün görüşme talep edinceye kadar bilgisi devlet tarafından alınmadan kör bir handa kaldı. Bunun üzerine Hollanda meclislerinden iki kişiyi görevi hakkında bilgi alması için görevlendirdi ve onun güven mektuplarının *fidelibus dilectis nostris* olarak imzalandığını bulup bunun sadece imparatorluğun kulları tarafından kullanarak kendilerine karşı hariciyet olarak aldılar ve ona meclislerindeki kâtiplerden biri olan Valkenburgh'un haberi aracılığıyla kendisi imparator tarafından güven mektubu elde edinceye kadar ona görüşme vermeyeceklerini veya onunla iletişim kurmayacaklarını bildirdiler. Böylece imparatorun bu bölgeler üzerinde hiçbir hükümlük iddiası olmadığı görülebilirdi. Bunu cevap olarak kabul etti ve eski takvime göre bu ayın 23'ünde Hamburg'a doğru gidip Hollanda'dan gidiş dönüş için pasaport elde etmişti ve gidişinden önceki gece müzakeresiyle alâkalı bazı noktaları beş başlığa küçülterek Valkenburgh'un ellerine koydu 1. *Quad reductionem feudorum* 2. *Quad negotiatinam civitatum Hansiaticarum* 3. *Quad redemptionem captivarum*, 4. *Quad primarias preces*. 5. *Quad curinam Aquensem*. Valkenburgh'tan bu yazıları Hamburg'tan geri

dönüşününe karşı onunla anlaşabilmek için daha iyi hazırlıklı olabilmeleri(kendisi bunun üç hafta içinde olacağını söyledi) için yazılanları Hollanda'ya bildirmesini istedi ve bu arada imparatorun güven mektubunu hariciyet konusu olarak almama sorumluluğunu alacaktı. Çünkü onlara Venedik devleti gibi hitap edilecekti. Bu şimdi getirdiğini imparatorun İsviçre'deki kantonlara olağan yazısıymış gibi yazan sekreterin hatası olarak bahane gösterdi.

Bütün konuşma bu parçaları arkada bırakmıştır. Böyle bir önyargıyı silmekle ilgili çalışmaları onun müzakeresini engelleyebilir. İlk noktada düşmanlıklara dokunmuştur. Amacı ve görevinin bu devlet içindeki aslen imparatorluğa dayanan bazı özel kavgaları şehirlere veya eyaletlere dokunmadan özel düşmanlıkları soruşturmaktan başka bir şey olmadığı konusunda Hollanda'yı temin etmektir. İkincisi ticaret şehirlerini ilgilienmektedir ve kendisinin bu bölgelerin ticaretine zarar verme gibi bir niyeti olmayıp onun yerine burası ve Almanya arasında evvelden savaş nedeniyle duran ticareti hem kara hem de deniz yönünden özgürleştirmektir. Üçüncü Türklerin ellerindeki esirlerle ilgili olup bu ülkelerin ülkeleri olanların dışındakilerin kurtuluşundan başka bir şekilde o parayı kullanmayacaktır.. Bununla ilgili olarak Alemp kontu tarafından kurulan yeni *Militia Sacra*'ya girenler kabul edilebilir. Çünkü hiçbir Hristiyan hariç tutulmayacaktır. 4. madde Hollanda tarafından çok iyi anlanmamıştır. Fakat Rysnburgh (eski Ren üzerindeki o yeri gören zengin bir manastır) ve Utrech içerisinde bu imparatorluğa bağlanmış olan bazı dini yaşamlara bağış olarak algılandı.[183]imparatorun kendisiyle, dinin değiştirilmesi üzerine hükümetin de değişeceği konusunda kendisiyle uzlaştığını ve sadece hakkının açıklamasına ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Ayın 5'inde Aquisgrane' dokunarak sadece bugüne kadar adalet sarayı olarak gittiği yerler için itiraz etme hakkından bahsetmektedir. Nimmegen(burada çok orasıyla ilgili çok istekte bulunmuştur) ve Guelderland'daki diğer şehirler gibi...

Bütün bu noktalarda bu devletten imparatorun ve İspanya kralının ve prensesin yönetimleri altında olan 17 vilayet için bu devletten başka bir şey istemediğini iddia etmektedir ve bütün konuşmasını imparatorun barışa dönük ifadeleri ve savaş ile gelen pek çok acıdan sonra Yukarı Almanya'da olduğu gibi Aşağı Almanya'da da ortak iyilik için isteğinden bahsetmektedir. Onları imparatorluk kartalının *sub umbram alarumun* burada keyfini çıkarabilecekleri şekilde ikna edecekti ve görevinin tarzı bu olup (görevinin bu detaylarıyla birlikte) aynı şekilde Valkenburgh'un ellerine bırakmış ve orada *Johannes Baptista Grammey, juris utrisq: doctor protonotarius vicarius*

apostolicus, primatus Armensis consiliarius, et elemosinarius imperatoris in Imperium Belgium expeditus olarak görülmüştür.

Bu görevlendirmenin bütün meselesinden kendisini Janus gibi bir yüzü savaşa bakan ve imparatorun ve Katolik birliğinin ordularının bu bölgelerdeki İspanyollarla birleşip bu devlete karşı kayda değer bir etki yapmaları suretiyle yukarıda belirtilen dayanaklara göre bir saldırı yapmaya hazır olan ve diğer yüzü de her zamandan daha fazla bu devleti çevrelemiş olan pek çok ordunun kaçması durumunda ateşkese veya barışa meyilli olup bu devleti son ateşkesin sonunda Peckius tarafından sunulan ve küçümsenerek reddedilen şartlar üzerine kabul etmeye zorlayacak olandır ve bu olayların ikisi de majestelerinin hizmetini çok ilgilendirdiğinden dolayı bu konuda herhangi bir şeyi atlamayarak kendimi genişletmenin gerekli olduğunu düşündü. Bu konuda bundan sonra çok fazla haber konusu geleceğini ön görüyorum.

Bu arada Tilly'nin bilge bir kaptan gibi ve talihli olduğu kadar da tedbirli olarak şüpheli girişimler üzerine kötü bir ülkeye saldırmayarak muzaffer ordusunu riske atmayacağı gözükmektedir. Zira biz bir Virry'den gelen (Ravensberg ülkesindeki Sparenburgh'da Hollanda birliklerini yönetmektedir) bu ayın 18/28'inde gelen mektuplardan anladığımız kadarıyla Tilly'nin Oldenburgh ülkesinden çıktığını ve bütün ordusunu Almanya'ya 14 gün boyunca beklemeyi umduğu Weser üzerindeki Minden'e kadar götürdüğünü öğrendik. Bu ilerleme sırasında adamlarının yol üzerinde tartışma yaptıkları Aşağı Saxe prenslerine ait olan iki atlı birliğini parçalara ayırdıkları ve oradan kışlamak için ya Halberstat'a ya da Hessen'egideceği haberini aldık. Virry hangisi olduğundan şüphelenmekte fakat bir tanesini daha olası olarak göstermektedir. Bu şekilde imparatorun otoritesini Almanya'da tesis edecek ve eğer geri dönüş durumu olursa bu bölgelerden de uzakta olmayacak.

Tilly'nin geri çekilişi üzerine kendisinin Bethlen Gabor tarafından Macaristan'da verilen bir alarm üzerine imparator tarafından geri çağırıldığına dair genel bir konuşma yükselmiştir. Buna daha çok güvenilmektedir çünkü Colalto'da birlikleriyle birlikte onu takip etmektedir. Fakat eğer bu doğruysa, kendisinin Minden de niyetlendiği konaklamasının bu kadar uzun olması için bir sebep göremiyorum ve bu yüzden Virry'nin amacıyla ilgili raporuna daha çok güveniyorum.

Lipstat (bu ay kuşatılmıştır) umulduğundan daha iyi bir şekilde durmaktadır. Bu ayın 15/25'inde oradan Vali Hatzfeld tarafından yazılan mektuplara göre alçak zemindeki su sebebiyle düşman siperlerinden çılmıştır. Şehirde olanlar ise

değirmenlerden suyu havuzlara çekerek sonra da akıtıp bu şekilde düşmanın yaklaşmasını engelleyerek yeni bir icatta bulunmuşlardır. Düşman bu uygunsuzluğu ağzı durdurarak ve suyu diğer yöne çevirmekle uğraşmaktadırlar. Bunun için Munserland, Paderborne ve Colen soylularını görevlendirmişlerdir. Bunun üzerine Hollanda Colen piskoposuna ve o ülkelere o yolculuğa son vermeleri veya buraya büyük bir ceza ödemek için hesap yapmalarını yazmışlardır. Bu da onlardan tarafsızlığı ihlal etmeleri üzerine zorla alınacaktır.

Oranj prensi bu ayın 18'inde Cleveland'da Goch'a yapılan baskın üzerine, kendisine katılan Kont Henry'nin ordusu dışında 3.000 adamla birlikte dışarıya çıkmıştır. Fakat girişiminde başarısız olarak ertesi gün [184] Arnhem'e geri dönmüştür. Oradan (ilk olarak kendi birliklerini evvelden konakladıkları Guelderland'daki sınır şehirlerine ve Kont Henry de her zamanki kışlarına göndermişti.) Zutphen, Deventer ve Issel üzerindeki diğer şehirleri ziyaret etmeye gitti. Bunun üzerine Mareşal Chastillion, Fransız gönüllülerin büyük bir kısmıyla birlikte bu yaz herhangi bir hareket yapmak konusunda umutsuz olup bu yoldan Fransa'ya döndü. Chastillion'un altında bulunan o ülkedeki kaliteli önemli kişilerin örneği ile, İngiliz Lordlarımız da General Veré'nin altında Goch'a ilerlerken mızrakları taşıdılar.

Don Gonzales de Cordova kampını Issel'in ötesindeki başka bir kışlaya taşımıştır. Orada siperler kazma ve başka erzaklarla yaptığı hazırlıklar sanki orada kışlayacağını veya en azından mevsimin büyük bir kısmını orada harcayacağını göstermektedir.

Kont Mansfelt her konuda eksiklik yaşamaktır ve yayalarının önde gelenleri olan Fransızlarının büyük kısmı tarafından terkedilmiş olup, Valtolina Birliğinin kotasına göre ordusuna gelen yarım aylık 30.000 kronluk yeni bir rahatlama almıştır. Diğer yarısı ise Venedik ve Savoylular tarafından verilecektir. Ve kendisine ayrıca paranın, geçen Salı günü Hollanda genel meclisinde görüşme yapıp Hollanda'dan erzak yolu ile Mansfelt'in ordusundaki gereklilikleri donatmaya devam etmelerini isteyen buradaki Fransız ve Venedik elçileri tarafından devam ettirileceğine söz verilmiştir.

Lordumun 26 Temmuz tarihli mektuplarını bütün önce gelenlerin bir kısmının suretleriyle birlikte aldım. Burada Gabor'un Macaristan'da savaş içinde olduğuna dair dedikodularla doldurulduk. Fakat o beklendi için büyük ve lordumun ilgili pek çok şeyi bildiği diğer şeyler hakkında şaşkınım.

Henüz prensimizin İngiltere'ye varışı hakkında, her ne kadar evliliğini tamamlamadan İspanya sarayından ayrıldığından emin olsak da hiçbir şey duymadık. Fakat antlaşma görünüşe göre devam etmiş ve uzatılacaktır. Bu da *pessimum malorum*'dur. Tanrı kutsal korumasında yakın zamandan gördüğümüzden daha fazla rahatlığı bize ve size ait olan herşeyle birlikte size göndersin. Hagh 29 Eylül 1623

Lordumun en düşkün hizmetkârı

DUDLEY CARLETON

Sir Dudley Carleton'a

Lordum,

Lordumun kötü haberlerle kanatlanmış olan 7 Ağustos tarihli mektubu olağandan daha hızlı geldi. Kahraman Brunswick Dükü hakkında bildirdiklerinizin en kötüsü olduğunu umuyorum. Bu konuda her ne kadar sonsuz üzüntüm olsa da, Mösyö de Tilly'nin onu Ren üzerinde takip ederken bütün ordusunu dağıttığını, aralarında yiğit babasına öldürücü bir darbe olacak genç Torne kontunun bulunduğu pek çok soyluyla birlikte öldürülmesiyle birlikte topu ve mühimmatını aldığı haberini aldık. Fakat sizin beni bilgilendirdiğinizi görerek kendisi hesaplama ile 3 veya 4 gün içerisinde Rees'te beklenmekteydi ve hiçbir tehlike veya bu kadar yakında bir düşman olmadığını görerek her gün girişi beklenen imparatorun elçisinin antlaşmasına zarar verecek ve dostları soğutacak ve tarafsızları da düşman yapacak olan bu dedikoduya içeride ve dışarıda direneceğim. Zira Brunswick ismi cesaret ve eşit denge umudu ifade ediyordu. Zira bilmesi çok üzüntü getirecek olan bu şeye inanmayacağım. Lorduma Hristiyan meseleleri ile verdiği bilgiler için teşekkür ederim ve eğer doğanın özgürlüğünü bazen bahsedilecek konuşmalar için harcamanızı ve bana ne olacağını görebilmem için arkamda olduğu gibi önümde de bir mum yakmanızı büyük bir iyilik olarak alacağım.

Bu mektup size sadece hiçbir mektubu atlamadığımı ve sizin de son katologtan beri kenarda yazan tarihlerle¹²⁶ ilgili mektuplarımı almış olmanızı anlatmaya hizmet edecektir. Onlar geldikten sonra John Hall'ın günlüğündeki gibi bir hikâye oluşturacaktır. Fakat özel bir mektup için uygun olan meselelerim vardır. Saygın Patriğimiz Cyrillus'un utancını ve azlını hatırlayabilirsiniz. Kendisi sonra son vezirin eşsiz kötülüğünden dolayı düştüğü pek çok tehlikenin üstesinden gelmiştir. Fakat Tanrı onu [185] Rodos'taki hapisanesinde dostlar arasına koyduğundan dolayı hiçbir ihanet onun hayatı üzerine muvaffak olamazdı. Şimdi bu yeni zamanlar ve değişiklikler ile

¹²⁶ Derkenar. Mayıs 30, Haziran 12, 20,27, Ağustos 24,31

kendisi hem özgür bırakıldı hem de makamına tekrar oturdu. Yeni bir vezirimiz olur olmaz Hollanda elçisi paranın gücüyle (ve biraz daha değerli başka bir şey ile) gizli bir şekilde onun özgürlüğünü sağladı. Gizli derken, karşıtlarından demek istiyorum. Kendisinin aniden buraya gelişinin sesi Edirne'deki şehir makamını bırakmış olan(zira ilki Roma piskoposunu aforoz etmiş, arabası düşürülmüş ve hapsedilmiştir) yeni Patriğin ve kendisine bağlı olan birkaç kişinin afallamasına yol açıp, herhangi bir kilise hükmü, tenzil-i rütbe veya kendisine karşı kanıtlanmış bir suç olmadan veya gönüllü bir istifa olmadan adil olmayan bir şekilde atılmış olan Cyrillus'un tekrar göreve gelmeye çalışacağından korkuyordu. Bahsedilen durumlar olmadan, kendi kilisesinin kuralları üzerine *tanquam fur et latro* olmadan kimsenin o makama gelemeyeceğini biliyordu ve bu yüzden gönüllü bir teslim için *in pretium reconciliationis*'e çalıştı. Fransız elçisi bunu duyarak evine bir *Anthemo* gönderdi ve ona korumasını teklif etti ve onu Patriklik makamına geri gönderecek ve şehirde ilan edilecek kadar onunla birlikte başarılı oldu ve ona itaat etmeyecek olan herkesi tehdit etti. Cyrillus Hollandalının evine çekildi ve bana gönderildi. Ona verdiğim tavsiyeyi o bilmektedir. Fakat laikler ve din adamı kaliteli Rumların hepsi kalabalıklar haline eski çobanlarını istiyorlardı ve böyle bir kararlar *Anathome* tekrar kararlaştırıldı ve kendisinin bu yarışmaya girecek şekilde tövbe etmesine yol açtı ve aniden (kendisinin çok zayıf olduğunu söyleyen ve kendinin de gerçekten yaşlı bir adam olmasıyla birlikte) efendisi Fransız elçisine danışmadan Patrik, geldi, boyun eğdi, atasını söyledi ve makamını Cyrillus'a teslim etti ve kendisi de vezire sunulan genel bir mutabakat ile her zamankinden daha fazla lütuf ile tekrar makamına getirildi. Fakat *hinc illae lachrimae* bu iki elçi arasında bir gedik oluşturdu ve bıraktı. Fransız kendisinin altı tarafından hakarete uğradığını söylemektedir (aslında kendisi bir iddia ile çok fazla söz verdiğini iddia etmiştir) ve sinirli bir sekreter ile diğer elçiye de kanını son damlasına kadar Cyrillus'a eziyet edeceği sözünü göndermiştir. Bir Hristiyan elçinin tarzından çok uzak bir mesajdır. Hollandalı kendisini özel zorunluluktan dolayı bunu yaptığı şeklinde savunmaktadır. Zira bu fraksiyonun ona mülkünün en iyi bölümünü borçlu olmuş olup bu umumî muhalefet ile üçlü çıkar ile zavallı kiliseyi yemektedir. Fakat bu ihtilafın kötü sonucunun tamamı bu değildir. Dost olabilirler. Fakat bir tanesi Hristiyan kilisesinin diğeri de borç verildiği Venedik altınlarının koruyucusu olarak muhalefetin şiddetti, bu aç gözlü zalimlerin girmesi ve sunaktaki ekmeği yemesi için bir kapı açmıştır. Zira kilise evvelden de fakir olarak görülürdü ve olağan bir ceza öderlerdi. Fakat şimdi bir sır ortaya çıkmıştır. Bir Patriğin kabulü için

60.000 dolar verebilirler. Korkarım her vezirin bunu kullanabileceğinden ve yeni bir ceza verebileceğinden korkuyorum. Böylece Cyrillus'un bütün sorunların bitmemiş olduğundan şüpheleniyorum. Zavallı kilise için daha iyi olacaklarına eminim. Hem onlar hem de efendilerini hırslarını ve çıkarlarını umumî barış için feda etmişlerdir. Ve Hollanda elçisi burada en kötü araç olmuştur ve bununla yaşamaktadır. Lordum bana bitirmem için izin verecek. Oyuncular gibi bana kısa içerisinde yeni bir mesele vereceğinizden eminim. Lordumu Tanrı'nın korumasına ve kutsamasına bırakıyorum. İstanbul 4/14 Ekim

Lordumun hizmetindeki en düşkün

Sir Dudley Carleton'a

Bu eki ve öncekini bozuk suretler olarak ateşe atabileceğinizi umuyorum. Son mektubumu yeni bir mesele sözüyle bitirmiştım. Bir giriş veya ön söz olmadan tamamlayacağım. Kendimize onun hakkında barış sözü verdiğimiz Abaza Paşa Osman'ın kardeşlerine karşı ayaklanmaktan daha başka niyetleri olduğunu göstermiştir. Sadık olarak davranırken aniden Asya'nın darphanesi olan Tokat kalesine saldırdı ve aldı. Yedi beylerbeyi ve 16 sancak ona katıldı. Asya'nın her yeri ona itaat etmektedir. Zira kendisi hiç kimseye baskı yapmamakta, sadece öfkesini yeniçerilerden çıkarmaktadır. O birliğe bağlı bir yüzbaşı tarafından gelen bu haber burada çok fazla dedikodunun oluşmasına yol açmıştır. Askerler sarayda ayaklanmışlar ve savaşa gitmeyi ve Asya'dakilerin asi olarak ilân edilmesini talep etmişlerdir. Bu amaç için bir Divan yapılmış olup, [186] o kadar soğuk bir cevap verdiler ki (sebepleri benim için bir sırdır) Halil ve Gürcü Paşaları onlarla iletişim içinde oldukları şeklinde suçlayacak kadar büyük bir öfkeye düştüler ve görünüşe göre bütün devletin bu harekete bütün yönetimi bozmakta olan yozlaşmış birliğin kökünü kazımak olan Osman'ın ilk planını takip etmek için bu hareketin suç ortağı olduklarından şüphelenmektedirler. O kadar ki eğer gerçek müslümansak ve imparatorun kölesiysek onun ve kendimizin düşmanlarına gidelim ve savaşalım, eğer değilsek ve onları bize karşı korumaya kararlıysanız, birlikte ölmeye ve parçalara ayrılmaya kararlıyız demektedirler. Bu şüphe için dayanak olması çok olasıdır. Fakat Abaza Paşa çok ileri gitmiştir. Bu yüzden askeri tatmin etmek için sancak ve yeniçeri ağası sarayın kapısına getirilmiş ve savaş ilan edilmiştir. Bu imparatorluğun bütün gücü 4 gün içerisinde yola çıkmaya hazır olacaklardır. Büyüklerin iki yüzlülük yaptıkları veyahut *en bon ceant* yapıp yapmadıklarını bilmiyorum. Büyüklerin bu kararını gördükleri zaman yeniçeriler ve sipahiler bir toplantı yaptılar ve

değiştirdiler. Kışın yaklaştığını, hiçbir hazırlığın yapılmadığını ve ilerlemeyeceklerini söylediler. Vezirler rahatlamalarından memnun oldular ve istekli bir şekilde kabul ettiler. Ve böylece bütün Asya asinin cömertliğine bağlıdır ve benim görüşüme çok zor bir şekilde geri alınacaktır. Zira Bağdat kuşatılmış olup, diğer taraftan tutulmaktadır ve kış da diğer dostlara karar vermeleri için zaman verecektir. İrânlıdan bu konuda çok şüphelenilmektedir. Erdel vekilleri prenslerinden, Macaristan'da yirminin üzerinde surlu yer aldığını bildiren mektupları göstermektedir. Bunlar zannedersen onlara karşı isyan edenlerdir. Hiçbir düşman görzükmemiş olup herşey onların tarafında iyi gitmektedir. Ordusuna 20.000 Türk almış ve orada ittifakı için çok rahatsızlık ve hoşnutsuzluk yaratacak olan onlarla birlikte orada kışlayacaktır. Zira onların otoritesi sadece yağma için gelmiş olanları dizginleyemez. Torne kontu prens tarafından oradaki kartları yeniden dağıtmak için 8.000 Macarla birlikte Moravya'ya gitmiştir. Bunun ne kadarına inanılacağını bilmiyorum. Fakat burada yapılanı tahmin edebiliyorum. İmparatorun elçisi Dük Christian'ın hezimetinden emin olduğundan beri (tahmin ettiğimiz gibi) yeni talimatlar için şehrin etrafında gezinmektedir ve büyük taleplerle gelecektir. Burada bu biraz abartılabilir. Zira Erdel prensi barış elde edeceğinden emin olup, kendi zaferlerini ve amaçlarını en büyüye koymuştur. Fakat Bâbîâli'inin barışı ne kendisi ne de sınırdaki paşalar kadar bilmediğini, özellikle de bunları *novi homines* deneyimsiz olduğunu görerek, bu elçinin ertelemelerle oyalanmasını ve bütün taleplerinin Budin paşasının(bir imparatorluk destekçisi) yardımı ile tamamlanması için tam bir otoriteyle birlikte gönderilmesini istemektedir. Eğer antlaşma orada yapılırsa sadece kendi amaçlarını göz önünde bulunacaklarını, onu bir kul olarak kapsayarak tatmin edeceklerini bilmektedir. Fakat eğer şartları yapma gücünü elde edebilirse kendisini unutmayacaktır ve bunun bütün Türkler için çok zor bir akıl silahı olarak yapılmasının çok zor olduğunu düşünüyorum ve kendisini iki yolda da temin edecektir.

Diğer taraf imparatora başarı getirecek ve o cesur prensin son talihsizliğine sahip çıkmak konusunda hiçbir şeyi atlamamaktadır. Bu Erdellilerin şiddeti olarak abartılabilir ve Türkleri herhangi bir barış şartını çok acele kucaklamaktan korumak için çok gürültü yapılacaktır. Bense hareketsiz durmak zorundayım. Fakat onları dostlarımızı hatırlama şartı dışında barış yapmak konusunda çok aceleci kararlar vermelerini engellemek dışında biraz tavsiye verebilirim. Daha fazlasını yapmadığım ve cesaret edemediğim için özür dilerim. Majesteleri bu posta da beni affetsin. Gelecek

postada biraz daha kesin şeyöer söyleyeceğim. Çünkü imparatorun elçisinin gelmiş olmasını bekliyoruz. En azından onu üzmeyecek bir şeyim olmadan ona yazamam.

Lorduma yakın zamana kadar her postada mektup yazmayı atlamadım ve onların nasıl geçtiğini bilmekten memnun olacağım. Siz sıkılıncaya kadar buna devam edeceğim. Ve böylece lordumu Tanrı'nın cömert korumasına halave ederim.
İstanbul 18/28 Ekim 1623

Lordumun hizmetindeki düşkün dostu

Hizmetimi Sir Hor. Veré, Sir Edw. Cecill, Sir John Borrows, ve bütün değerli dostlarıma hatırlatmama izin verin.

[187] Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

20 Eylül tarihli son mektuplarım 30 Ekim'de bu şehre uygun bir grup ile giren, buradaki bütün meskûn elçilerin hizmetkârları tarafından onu karşılamak için karşılanan (evinde bekleyen benimkisi dışında) imparatorun elçisini Belgrat'ta bırakmışdı. Ben bunu bu tür umumî buluşma ortamlarının üretebileceği, Fransızla bir ihtilaftan yaşamaktan sakınmak için yapayım. Kendisi bir Silezya Baronu'dur. Adı Courcy'dir. Görünüş olarak tedbirli ve yetenekli bir beyefendidir. Arkasında nöbetli bir humma getirmiştir. Böylece henüz ne antlaşmaya başlayabilmiş ne de görüşme talep edebilmiştir. Kendisine majestelerinin emrine göre umumî barış ve imparator için bütün durumlarında yardım ve hizmetimi sundum ve tekrar genel şartlarda güzel ve nazik bir cevap aldım. Fakat aramızda iç bir iletişim oluşabileceğini zannetmiyorum. Fransız onu aramakta hırslı olmuştur ve hâlihazırda birbirlerine cömertlik yapmaktadırlar. Kendimi zorla sokmayacağım gibi eğer o veya durumları beni gerektirirse majestelerin olan görevimde de başarısız olmayacağım. Müzakeresi henüz bilinmemektedir. Fakat biz kendisinin bir teklif yapmak veya daha ziyade eski barışı tasdik ettirmek ve diğerleri Tilly'nin Almanya'daki zaferlerini ilerletirken, vekillerinden Macaristan'daki zaferlerini ilerlettiğini duyduğumuz Gabor'un hareketlerinden şikâyet etmek olduğunu zannediyoruz. Kendisinin 34 surlu şehir aldığını ve 5 yer dışında bütün krallığın ona teslim olduğunu söylemektedirler. Biz yaptığına biraz inanıyoruz. Çünkü imparatorun direnecek bir ordusu yoktur. Torne kontu 8.000 Macarla birlikte, orada değişiklikler yapmak için Moravya'ya gitmiştir. Fakat bizim bunların pek çoğunun bunlardan yapıldığına inanıyoruz. Bu cesurluğun sıcaklığında çünkü, burada barış antlaşmasına yardım etmek için bir elçi gelmektedir. Buna ters olmayacağını ifade etmekte, fakat

sonucu ve kararı kendisine çekmeye çalışmaktadır. Bu amaç için temsilcisi imparatorun elçisinin, taleplerini ve tekliflerini, buradaki bakanların tamamen bilgisiz olduğu sınır üzerinde olan ve o bölgelerde daha kişiler olarak Budin paşasıyla (bir imparatorluk destekçisi) düşünebilmesi için kendisine gönderilmesini istemiştir. Böylece bu beyefendiyi antlaşmayı uzatmak için bir rehine olarak tutmayı, böylece de avantaj elde etmeyi veya imparatoru efendisinin hedeflediği şartlara çekip bu şekilde barışın onun gücünde olabildiğini ve onun hediyesi olmasını ummuşlardır. Bunu şüphesiz kendi avantajına yapacaktır ve kendisini ikisine de pahalıya mâl olacak şekilde bu iki imparatorluk arasında güvence altına alacaktır. Hollanda elçisi benzer bir tavır içerisinde onların üzerine çalışmakta, antlaşmayı ve barışı engellemek için pek çok öne sürüp bu şekilde imparatorun şampiyonu Bavyera dükünükülerle kuvvetlerini sınırını korumak için çekmeye zorlanmasını ve efendilerini şimdi onları tehdit eden korkudan kurtarmaya çalışmaktadır. Fakat bu devlet savaş yapacak durumda değildir.(Buna rağmen hiçbir zaman da bu kadar küstah değildir) ve ben de herşeyin halledileceğine ve Bethlen Gabor'un da iki tarafı da anladığına ikna oldum. Birkaç gün onların niyetlerini gösterecektir. Her ne kadar kışın antlaşmayı bitirmeyeceğini düşünsem de... Asya'daki Abaza Paşa Asya'nın darphanesi olan Tokat'ı almıştır ve Ankara şehrinin karşısına varmıştır. Onlar da kapılarını açtılar. Herkes ona boyun eğdi. Kendisini büyük Tanrı aracılığıyla dünyayı değiştirmekle görevli olan zavallı Muhammed olarak çağırdığını, insanlara umut verdiği ve onlara kendisinin mevcut imparatorun gerçek bir kölesi olduğunu fakat gece akşam ona görünen ve bu şekilde büyük peygamberi inmiş gibi cesaretlenen ve ona silahları almasını emreden Sultan Osman'ın kanının intikamını alma görevini devam ettireceğini söylemiştir. Kendisi hiç kimseye zarar vermemekte onun tarafını almak isteyenleri davet edip diğerlerine de barış içinde gitmesine izin vermektedir. Sadece eğer herhangi bir yeniçeri alırsa onu efendisinin ruhuna kurban etmektedir. Ordusu çok büyüktür. Astrologlar açıkça onun başarısını büyütmektedir. Herkes ondan bu durumlarda olduğu gibi korkudan ziyade onun hakkında masallarla konuşmaktadır. Kendisinin Rumeli'ye geçmeden önce Osmanlıların başkenti olan Bursa'ya ilerlediğini söylemektedir. Diğerleri de kendisinin doğrudan bu şehrin karşısındaki Üsküdar'a ilerlediğini söylemektedir. 6 veya 8 günlük mesafe uzaklığındadır ve bazılarının düşündüğü gibi başka bir sonuçtan ziyade onları bölmek için gönderilen birkaç yeniçeri dışında ona karşı gelmek için hiçbir hazırlık yapılmamıştır. Niyeti bilinmemektedir ve çeşitli konuşmalar yapılmaktadır. Pek çok kişi

[188] dışarıya onun doğrudan İstanbul karşısına geleceğini ve o ve yeniçeriler arasındaki kavgaya hukukun karar vermesini talep edeceğini söylemektedir. Eğer kendisi bir asi olarak ilan edilecekse kafasını teslim edecektir. Fakat eğer onlar prenslerini öldürdükleri için suçlu bulunursa intikamını alacaktır. Genel olarak imparatorun soğukluğunu ve vezirler tarafından ona karşı yapılan yavaş hazırlığı görerek kendisinin gizli bir şekilde devlet tarafından korunduğu ve Osman'ın planı olan gaspedilmiş yönetimi isyankâr askerinin ellerinden kurtarma ve o birliğin kökünü kazıma planını sürdürdüğü düşünülmektedir. Kesinlikle bütün hukuk adamları (Camiî'nin adamları) gülümsemekte ve korkmaktan ziyade mutlu olmaktadır. Ve bu görüş pek çok durum tarafından tasdik edilmiştir. İlk olarak büyük bir dedikodu üretmesi olası olan yeniçerilerin ricası üzerine müftünün onu bir asi olarak ilân etmemesiydi. Bazı vezirleri ele geçirilen mektuplar ile onunla iletişim kurmakla suçladılar ve bu kişiler şiddet bitinceye kadar dövüldüler ve sonra da özgür bırakıldılar. Pek çok defa devlet veziriazamı ve yeniçeri ağasını onlara bir savaş verme gösterisinde bulundu. Fakat sanki onun yaklaşıp onları kendi kölelerinin küstahlığından kurtarmasını istiyorlarmış gibi hâlâ bu ertelenmiştir. Fakat her ne kadar ben neye inanacağımı bilmesem de Beylerbeyi atayacak kadar ileriye gitmiştir ve güven çok büyüktür. Bunun yanı sıra şüphesiz düşman olduğu Sultan Mustafa zamanında silahlanmış ve kendisinin bu imparator tahta çıkışında geri çekileceği ve itaat edeceği umulmuştur. Fakat hangi gizemden dolayıysa kendisi eğer ciddiye ve kendisi için hak iddiasında bulunursa bu imparatorluğu bölecek ve daha iyi yarısını alacak kadar ilerlemiştir. Eğer iddia ettiği gibi reform için gelirse bu bir hepsini riske atacak *bellum servile* olabilir. Zira yeniçeriler boyunlarını taşa koymacaklardır. Bu arada biz zavallı yabancılar her türlü zarara ve baskıya maruz kalmaktayız. Hiçbir kapitülasyon gözetilmemektedir. Çift ve yeni vergiler para elde etmek için alınmaktadır ve kendiminkini savunduğum zaman adi bir gümrükçü onları benden aldı ve onların sahte olduğunu söyledi. Vezir onları iyi sözlerle teslim etti, fakat hiçbir onur telafisi, para veya adalet tazminatı yoktu. Sadece imparatorun istediği cevaplandı. Tüccarları eğer her zaman bu yükleri taşırlarsa, en sonunda bütün mülklerini riske atabileceklerini söyledim. Direnme görevimi yapacağım ve onurunuzu gerçek ile bilgilendireceğim. Sizden bunun naçiz bir şekilde bilgilendirmenizi ve benim de kendimi nasıl aptal bir sabır ile yönetibilmemi bilmek istiyorum. Eğer birlik olsaydık bunların pek çoğunu değiştirebilirdik. Birkaç gün önce elçiler bir görüşme yaptı. Her adamın şikâyetlerini yazmasını ve onları ilk olarak vezire

yazmasını ve adalet eksikliğinde ise krala yazmamız konusunda mutabakata vardık. O zaman Fransız elçisi alışlagelmiş talebi olan birlikte gidip bu şekilde benden öncelik konusunda boyun eğmeye çekmeye çalıştı. Bir birlik olarak görünmenin kesin bir gereklilik olduğunu söyledi. Kendisi çizgi veya çember hâlinde ortada veya sonda olmayı anlayamazdı. Tek başına gitmek efendisinin ona yasakladığı bir icattı. Aksi hâlde hareket etmeyecekti. Ona burasının kurallarını yanlış öğrendiğini söylemeye zorlandım ve bir tartışma çıkarabilecek her konudan sakınmaya çalıştım. Sonra kendisi tarihlerden, öncekilerden alıntı yaptı, bütün dünyadaki elçilerin boyun eğdiğini benim de boyun eğme emrimin olduğunu iddia etti ve böylece bütün iyi iletimi kopardık ve kendimizi Türklerin zararlarına ve küçümsemelerine maruz bıraktık. Onurunuzdan 8 ay önce bizi yönetmeniz ve en sonunda kötü bir sonuç yaratacak bu meselede bizi düzenleyecek bir karar vermenizi istemiştim. Fakat hiçbir cevap alamadım.

Onurunuzu meselelerimizle daha fazla rahatsız etmeyip sizden majestelerini ve lordları görevimi icra edecek kadar bilgilendirmek isteminizi dileyip onurunuzu Herşeye gücü yetenin korumasına teslim ederim. İstanbul Kasım19 1623

Onurunuzun naçiz ve düşkün hizmetkârı

THO.

ROE

[189] Venedik'teki Temsilci Bay Brantwaite'ten

Dürüst Onurlu,

En iyi gücümle hizmet ettiğim majestelerinin elçisi beni umumî hizmete lordum veya bir başkası dönene kadar bırakalı tam bir ay geçmiştir. Bu şekilde siz lorduma bu yerin bana sağladığı olayların düşünceleri ile yeni bir hizmet borcuna bağlı buldum. Bunun içinde size çok az tatmin getirecek bir değişiklik konusu vardır. Her halükârda ya buradan ya da lordumun kullanabileceği başka bir yerden en iyi toplamayı yapma cesaretini göstereceğim ve bu yüzden bu seferlik ilk olarak en uygun sayılacak konudan başlayacağım. Prensimiz (Tanrı onu kutsasın) hem oradan(burada çok ani olmuştur ve çok dilenmiştir) hem de hanımefendiden tiksinişmiş olarak ayrılarak güvenli bir şekilde İngiltere'ye vardı. Varışıyla ilgili haberleri geçen Perşembe günü Brüksel'deki Bay Trumball'dan başka bir durum olmadan aldım. Onunla ilgili olarak lorduma yazacağım diğer mektupta sizi tatmin edeceğimi umuyorum. Bizim büyük dinimizin kurucusu zannedersem bundan çok memnun olmuştur. Fakat evliliğin yeniden gündeme getirilebileceği kadar çok hayat antlaşmada birkılmış olup umut çatlamış olarak

sürmektedir. Herşeye gücü yetene herşeyi o ülke tarafından çok hedeflendiği gibi zavallı adamız için iyi çıkarmasını için dua ediyorum.

Aşağı ülkelerden ise lordum ne yapıldığını Sir Dudley Carleton'dan gelen ve bana geçen Perşembe günü gelen bitişik mektuptan öğrenebilirsiniz.

Yeni Papa hâlihazırda bu Cumhuriyet ile, Cizvitlere karşı yaptıkları girişim için antlaşmaya başlamış olup kendisi de şimdi bu ülkeden sürgün edilmelerine sebep olan adaleti ve adaletsizliği görecektir ve (söylediklerine göre) en azından hiçbir şey değilse de kendilerine ait olanların teslim edilmesi için onların takipçisi olacaktır.

Sapkın olan bütün savaş kumandanlarından ayrılmalarını isteyecektir. Fakat özellikle onlara maaş veren Kont Mansfelt'i belitmiştir.

Aşağı ülkelerinin devleri içinse onları bütün birliğin dağılması, elçilerini geri çekmek ve bütün iyi iletişimi kesmekle tehdit etmişlerdir.

Bu devlet içindeki en eğitilmiş ve hak eden adam olan ve şimdi Trente Konsili'nin kâtabi olarak bilinen Peder Paolo di Serui'nin neredeyse bitmiş olan heykelini yapmaya devam etmeyeceklerdir. *Iniquum petat, ut aequum ferat* olabilir. Her hâlükârda bunların onun herhangi bir teklifini dinlemeyeceklerini, fakat sabit ve kesin bir şekilde eski yollarında gitmeye devam edeceklerini ve kutsiyetlerine sadece eskilerin Tanrılarına yaptıkları gibi iyilikleri için değil zarar vermemesi için kurban vereceklerini duyarım. Her halükârda kendisi başka bir Paulus Quintus olabilir. Ve bunların hepsi şu an için lordumun zamanı için bulabildiklerimdir. Böylece en iyi hizmetimi hatırlatarak naçiz bir şekilde veda eder, lordumun ellerinden öper ve lordumun emrinde olarak kalırım.

MIC. BRANTHWAITE

Bay Sekreter Calvert'ten

Lordum

Lorduma son mektubumdan sonra aldığım mektuplarınız hakkında bir hesap veremem. Çünkü ellerime geldiği zaman onları majestelerinin takibi için saraya gönderiyorum ve onlar da her zaman bana geri dönmüyorlar. Lordumdan aldığım son mektup birkaç gün önceydi ve İmparator Mustafa'nın azlini ve genç Prens Murad'ın tahta geçişini bildiriyordu. Belki de o imparatorluk tekrar doğru bir veraset çizgisine oturmuş olup her ne kadar genç olsa da şahsına olan saygı o yönetimi yerleştirecek ve sabitliğinizin değerli olduğu orada pek çok fırtınadan sonra tekrar bir rahatlık yaşayacaksınız.

[190] Leh lordlarının özgürlükleri için yazdıkları teşekkür mektupları kendisine teslim edilmiştir ve majesteleri yardımının ve arabulucuğunun iyi bir şekilde yerine geldiğini düşünmüştür. Uzun süredir Fransa'dan İstanbul'da kalan elçileriyle ve onun lorduma olan davranışı ile ilgili sizinle aranızdaki öncelik meselesini bitirecek tatmin edici bir cevap bekledim ve bu amaç için Sir Edward Herbert'e tam olarak talimat verdim ve lordumun o meseledeki çok sağ duyulu ve iki kralın da onurunu incitmeden sürdürdüğü çalışmaları ile bilgilendirdim. Fakat Mösyö d Puisieux ve şansölye tarafından verilen erteleyici cevaplar ile adil olmayan iddialarındaki ilk zamanki kadar kesin olmalarından başka bir talimat vermeyeceklerini idrak ediyorum. Bu hususta lordum olabildiği kadar bütün yarışma durumlardan sakınmanız ve her ne kadar diğer yolda uygunsuzluk olsa da majestelerinin onurunu koruyarak iyi yapmış olacaktır. Burada görünüşe göre onlarda kendi rollerini alacaklardır.

Bu krallıkta evrensel bir mutluluk vardır. Prens Tanrı'ya şükürler olsun ki İspanya'dan güvenli bir şekilde dönmüştür ve sağlığı mükemmeldir. Kötü bir hava olmasa da Aziz Anderas'tan gelen ters rüzgârlar nedeniyle uzun zamandır denizdir ve geçen Ekim ayının 5'inde Portsmouth'a inmiştir. *Despositios* veya antlaşma onun İspanya'dan ayrılışından önce yapılmamıştır. Fakat ekselanslarının İspanya kralı ile Don Carlos'u onun için Roma'dan her gün gelmiş olması beklenen *per verba de prasenti*'yi tamamlaması için vekil yapmıştır. Bu sonuç üzerine evlilik tamamen Palatinat ile alâkalı antlaşmalara ve toplantılara dayanmaktadır ve henüz ne olacağına dair bir karar alınmamıştır. Böylece Lorduma majestelerinden o meseleler hakkında o sarayda imparatorluk veya Avusturya Hanedanı ile alâkalı nasıl davranmanız gerektiğine dair özel bir talimat veremem. Majesteleri şu andan bu mevsimde son yıllarda olağan olduğu gibi ayağından acı çekmektedir. Diğer yandan (Tanrı'ya şükürler olsun) sağlığı yerindedir ve bugün Roiston'dan iki İspanyol elçisi ile görüşeceği Theobalds'a gitmeyi beklemektedir. Bir tanesinin adı Diego de Mendoça'dır ve prensle birlikte İspanya'dan gelmiştir ve majestelerine efendisinden ekselanslarını sarayına göndererek onun için yaptığı onur için teşekkür etmekten başka bir görevi yoktur. Diğeri ise Don Diego de Mexia'dır ve Brüksel'deki prenses tarafından pek çoğunu Flander'in ve o bölgelerin ana soylularının oluşturduğu 130 kişinin katılımıyla ekselanslarının İngiltere'ye güvenli geri dönüşünü tebrik etmek için gelmiştir. Buradaki bütün diğer olaylar içinse siz lordumun onları diğer dostlarınızdan haftalık olarak anladığınızı varsayıyorum. Ve bu yüzden benim hizmetimi Leydime hatırlatmakla

beraber, onun sağlığı ve mutluluğu için her zaman dua etmekteyim ve özellikle merhum eğime duyduğuşevgi ve düşkünlük için borçluyum ve sizi rahatsız etmeyi keser ve lordumun hizmetindeki güvenilir dostu olarak kalırım. St. Mart'ıns-Lane Kasım'ın 7'si 1623

GEO. CALVERT

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuz bu mektubu almadan önce Asya'daki Abaza Paşa'nın faaliyetleri ve imparatorun elçisinin bu saraydaki müzakereleri ve Macaristan'da Erdel prensinin hareketleri ilgili bilgilenmek isteyebilirsiniz ki son mektuplarımda sizde beklenti yaratmıştım ve şimdi size bir hesap vermeye hazırım.

İlkinin bastırılması için silahlarla zafer kazanmak ya şüpheli bir yoldur veya bu devletin mevcut durumu için uygun değildir ve bütün amaç kibar bir mesajla dönüştürüldü. İmparator tarafından kendisine kardeşinin kanına olan bağlılığı ve sadakati gösterdiği teşekkürlerle birlikte bir kılıç, hil'at ve mektup gönderilmiştir. Fakan bundan sonra onun intikamını almayı bırakmasını ve barış içerisinde başka bir hizmet fırsatı olana kadar Erzurum'daki hkmetine geri dönmesi istenmiştir. Bu tevazu bize çok yabancıdır. Durum o kadar aşağı değildir. (eğer prensin kendi klesiyle *precario* barış aramasını gerektirecek bilinmeyen bir sır yoksa) bu yolun ve kibarlığın ne getireceği hakkında zamanın zorunlu kıldığı mevcut hareketleri hakkında konuşmaktan başka bir hüküm veremeyiz. [191] Buraya doğrudan gelememektedir ve beklendiği gibi kenardadır. Kendisi arkasında olan bütün güçlü yerleri güven altına almak ve ele geçirmek için geri dönmüştür. Bu da onun niyetinin kötü bir göstergesidir. Yine de yeniçerileri kesmekten ve bunun onun tek hedefi ve kararı olduğunu söylemekten vazgeçmemektedir. Kendisine bağlı yerlere Beylerbeyleri atamaktadır ve gelen raporlara göre Halep'e de bir tane gönderecektir. Eğer bu doğruysa bir monarşiye eğilimli olduğunu daha fazla gizleyemez. Bu arada şehirde çeşitli düşünce değişiklikleri olmuştur. Savaşa gitmeye karar verdikleri zaman (eğer sahte bir karar değilse) yeniçeriler, sipahiler tarafından ihanet edilecekleri korkusu üzerine (bu iki birlik şimdi fraksiyonlara düşmüştür) hareket etmeyi reddetmektedirler. Fakat birbirleri arasında bir istihbarat tutup, sanki son şanslarını burada denemek istiyorlarmış gibi bu şehirde hiç görülmemiş şekilde kalabalıklar halinde buraya gelmişlerdir. Bu birliklerin yarısını kendi kışlarında silahlı ve tetikte tutmaktadırlar. Onlar meslektaş veya din kardeşi

olduklarından her türden adamın haklı bir şekilde düşmanları olduklarını bilerek baskına uğramaya karşı dikkatlidirler. Umumî bir şekilde kendilerini kısa süre içerisinde göstereceklerini ve postlarını çok pahalıya satacaklarını söylemektedirler. Ellerini sadece şüphe yüzünden son gerçek krallarının kanına bulaştırmaları bir hataydı. Fakat şimdi bunu tutmak zorundaydı. O zaman düşman ilan ettiklerine karşı ne yapmazlardı ki? Bu yüzden ilk önce ölümle tehdit ettikleri, ona bağlı ve destekçisi olanları görmek için Abaza Paşa'nın gelmesini beklemektedirler. Özellikle de en büyük karşıtları olan hukuk ve din adamlarını tehdit etmektedirler ve böylece şehirde oturmakta olup dışarı çıkacaklarını ve özgürlükleri için savaşıacaklarını söylemektedirler. Bu cesur karar benim görüşüme göre (imparator ve bütün şehir kuvvetleri içindedir) eğer bu sarayda bir istihbaratı varsa Abaza Paşa'yı, gelişi yeniçerileri umutsuzluğa düşürmemesi için bir süreliğine saptırmak suretiyle haberin değiştirilmesinin sebebi budur ve bu yüzden belki de kral ona kaçabilinceye kadar bu gizlenmektedir. Fakat diğer yandan kendi büyüklüğüyle ilgili amaçlarının olduğu ve bu devletin kendiini bölecek veya yıkacak bir savaşa gitmekte olduğu çok olasıdır. Eğer bunların hiçbiri veya kendisi mektubuna itaat etmezse yeniçerilerin küstahlığı öyle bir seviyedir ki taşlardan oluşan bir ordu onlara karşı ayaklanacaktır ve onlar gücü elinde bulundurmayı sürdürdüğü sürece burası adaletin veya yönetimin olmadığı bir yer olarak bir imparatorluk olmadığını hâlihazırda söylenebilir. Zira bu aşırılık halinde bile Bursa'ya garnizon yapmak için gönderilenler birkaç kişi meskûnlara o kadar baskı yapmışlardır ki onlar buraya kaçmış ve savunucuları yerine asinin olmasını istemişlerdir. Her büyük görevli her türlü adaletsizlikle sanki kaçacak bir günü kalmış veya hastaymış gibi para toplamak için çok acele etmektedir. Bütün bu korkuların arasında birkaç kişi makul gözükmektedir. Fakat onlar da daha ziyade sanki zulümden kurtulma umutları varmış gibi daha kötüsü olamazken gülümsemekte, fısıldamakta ve mutlu olmaktadır ve sefaletin değişiminde de biraz tazelenme vardır.

İmparatorun elçisi veziriazamla ilk görüşmesini yapmış ve mektubunu teslim etmiştir. Buluşmaları olağandan daha gizliydi ve konuşmaları da daha kısaydı ve cevap da öne sürüldüğü kadar soğuktu. Haberi genel olarak (zira en hiçbir detayı bana iletmeyeceğini düşünüyorum) kadim birliğin kaşılıklı olarak onaylanmasını teklif ve talep etmek ve Bethlen Gabor'un hareketlerinden şikâyet etmek ve kendisinin geri çağırılmasını veya reddedilmesini sağlamak aksi halde imparatorun Bâbîâli ile savaş niyeti olmadan onun üzerine savaş ilân edeceğini belirtmekti.

Erdel prensinin vekilleri diğerk yandan efendilerinin garnizonlar tarafından dizginlenen birkaç yer dışında bütün Macaristan'ı hâkimiyeti altına aldığını söylemektedirler. Bu hafta oradan öncü birliklerinin ilerlemeye niyetlendiğı Moravya'dan 4 gün uzaklıkta olan Nachsonbach isimli bir şehri aldığını, oraya giden kendilerini daha sonra siperler altına alan bir imparatorluk garnizonunu engellediklerini, sonra onların 700'ünü öldüren ve mühimmatlarıyla birlikte 2.000'ini esir alan prens bütün ordusuyla gelinceye kadar onları akınlarla oyaladıklarını, bunun üzerine şehrin kapılarını açtıklarını ve onu kralları olarak kabul ettiklerini, kendisinin o civarlarda kışlamaya niyetlendiğini ve eğer ona gönderilecek yardımlar bu kadar ertelenmeseydi, uzun süre önce onları gelecek baharda almayı niyetlendiğı Prag'da kışlatmış olacağını, fakat eğer padişah barışa niyetliyse onun emirlerine uyacağını belirten bir posta ve mektuplar gelmişlerdir. [192] Bu yüzden kendisinin sadece Bâbîâli'nin hizmeti için silahlandığını ve şimdi de kendisine, imparatorun kızıyla evlenme teklifi suretiyle büyük avantajlar getirecek şartlarda barışını tek başına yapabileceğini görerek, geleceğın teminatı için genel bir cevapla birlikte bu imparatorluk elçisinin derhal, sınır durumu konusunda deneyimli görevlilerin buluşabileceğı Budin'e gönderilmesini ve kendisinin de kendi tedbirlerine göre barış yapabilmeleri ve tamamlayabilmeleri için Budin paşasıyla birlikte (bir imparatorluk destekçisi olup bütün silsileyi şüpheli yapmaktadır) *plenam potentiam* alabilmeyi istemiştir kendi değerinden pek çok nedenler ve bu konularda bilgisiz olan devletin mevcut bakanları alacak ve kesecek şekilde kendisine çekmek istemiştir. Bu teklifi güçlendirmek ve yeni imparatora hediye getirmek için şimdi beklenen geniş talimatlarla birlikte buraya bir elçi göndermiştir. Son mektuplarının ve buradaki temsilcilerinin çabasının özü budur ki ben de bunu elde edeceklerine ve elçinin buradan derhal gönderileceğine ve bu iki yılda o kadar kurnazca davranmış ki en yakın hizmetkârları bile onu bilmedikleri prensin içini keşfedebileceğimiz yer olan Budin'de uzun bir süre kalacağına inanıyorum. Gerçek budur: Kendisi imparator üzerine büyük bir avantaj elde etmiş olup bunu eğer başka bir şeyi kullanmazsa onuruna ve dostlarının kârına kullanabilir. Barışı kabul edecek bir gösteri yapmayacak onun yerine büyük sözler verdiği bu saraya dalkavukçuluk yapacaktır. Fakat bunu sözünü bastıramayacağını bildiğı bir durum içinde bulunmaktadır. Bunlara, efendisi Osmanlıların ilerlemesi dışında hiçbir iddiası olmadığını, bize ise Macaristan ve Bohemya Krallıklarının üzerlerin konulan hanedan ünvanından kurtarmaya çalıştığını söylemektedir. Aynı zamanda imparatoru da hareket

halinde olan ordusuyla barış antlaşması ve evlilik ile meşgul etmektedir. Lehlere ise bütün ihtilafları çizeceğini ve sınıra huzur ve güvenlik getireceğini ve sonra da kendisini iyi bir Hristiyan olarak göstereceğini söylemektedir. Şimdi kendisi bir sınava tâbî tutulmuştur ve maskesi çıkacaktır. Zira ben sonucun ona bırakılacağına ikna oldum. Orada eğer müttefikleriyle bir kandırma yaptıysa, ellerine bu kadar güç getirme kurnazlığında başarısız olmuştur. Böylece sadece imparatoru kendisine bağlamak ve o ittifakı yapmak ve kendisi bu ikisi arasında güven altına almayı amaçlamıyorsa korkma ve engellenme bahanesi yoktur. Fakat kendisini bunun tam tersini ifade etmiştir ve kendisi onuruna uygun olanın dışında barış yapmayacak olup, vekillerinin zihnine kendi adıma göre, Prens Palatine'i ve onunla birlikte yeminini ve Hristiyanlık içerisindeki şöhretini hatırlaması gerektiğini söyledim. En azından bu şekilde onun bölgelerinin geri verilmesi onun ifade ettiği sabitliği ile kolaylaştırılabilir. Bunu her ne kadar emir olmadan yapmış olsam da majestelerinin bunu kötü olarak almayacağını umuyorum. Çünkü bu Hristiyanlığın umumî barışını engellemeyecek olup bu antlaşmada baskısı düşünülmeli ve desteklenmelidir. Zira savaş veya barış kararı verseler de amacı onların kararlarının dengesini bozmayacaktır ve majestelerinin Almanya'da, padişah ve Erdel prensinin de katı bir şekilde istediği geri verilme konusunda barış yapma umudu varsa ilerleme olabilir. Fakat daha ileri gidecekler ve eğer barış yapmaya zorlanırsa efendisinin ismini söyleyeceyip, o krallıkların özgürlüğü, seçilmiş kral ünvanını ona verilmesi ve kılıcıyla elde ettiği ve ona itaat etmeye istekli olan bütün yerleri geri alıncaya ve Prens Palatine'in mülküne en azından geri getirilmesi dışında hiçbir şartı duymayacaktır. Bunun dışında tesirden ziyade şikâyet olduğunu düşündüğüm başka şartlar olduğunu düşünüyorum ve efendimden herhangi bir şey gizlemektense hata yapmayı ve yanmayı tercih ederdim ve onurunuzda da onu meselelerin bu durumu ile bilgilendirmeniz için yalvarırım ve eğer bir değişiklik olursa gelecek mektubum ile bildireceğim ve her zaman onurunuzun naçiz, düşkün hizmetkârınız olarak kalırım.

[193] Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Bu taraftaki zararsız savaşlarımız bu yıl için sona ermiştir. Kont Henry ve bütün askerleri aynı şekilde Oranj prensi tarafından sınırda bırakılanlarla birlikte buraya geri dönüp her zamanki garnizonlarına geri döndüler.

Düşman tarafındaki 400 yaya ve 20 atlıdan oluşan uzun süre önce Cleveland'da Hollanda tarafından desteklenen ve şimdi de Reés'e karşı Ren'in diğer kalelerinde olan

isyancı çetesi kampını kaldırmadan önce Kont Henry tarafından ayrılmışlardır. Elektörle birlikte hepsinin eski asker olduğu 90 İtalyan, 4 İrlandalı ve 6 Valon olup burada birlik olarak muamele görmek istemektedirler. Kont Henry Vandenberg de aynı şekilde Goch'taki isyancı Hollandalılardan küçük bir grup kurmuştur ve Spinola da Mouers tarafsızlığını bir yıllığına yenilemiştir.

Cordova'nın kampını kaldırdığını hâlâ duymadık. Emnden Ritberg kontu, Lipstat'ı aldığından beri küçük bir kale olan Brandenburgh Elektörüne Ravensburgh ülkesinde kalan tek yer olan Sparenburgh'ta oturmuştur. Orada 120 kişilik bir taburla Virry Hollanda için kumandanlık yapmaktadır ve öyle adamlarla Kont iyi işler yapabilir. Her ne orası erzak ihtiyacından çok fazla duramayacak olsa da...

Kont Mansfelt'in işleri ise tamamen karışıklık içinde olup buraya bir hafta önce Oranj prensine gönderilmek üzere bir mektup yazmış olup kendisinin bu dört aydır Eastfrizland'ı sallayamadığını ve kendisinin şartlı olarak o ülkenin sakinleri tarafından söz verilen 300.000'e istediğini böylece gitmesinin karşılığı olarak orada geçirdiği zamanki bakımını alacağını belirtmektedir. Bu Embedennerliler tarafından onların kendi kapaklarını açacak kadar umutsuz oldukları şeklinde anlaşılmış ve ülkenin büyük bir kısmı onların onlarla birlikte boğulmuştur ve 5 veya 6 gemiyle birlikte Delfize ve Grietzile arasındaki bütün erzak taşınmasını engellemek için Ems'in girişinde durmaktadırlar ve 1200 adam almış olup onlarla Mansfelt'in birlikleriyle karada savaş yaparken onların şehirlilerin arasına karışmışlardır. Bu da o bölgelerdeki kamplara ve şehirlere büyük bir yokluk getirmiştir olup hem askerlerin hem de oranın sakinlerinin pek çoğunun kıtlıktan öldüğünü çok duymaktayız. Şimdi haznedarı Dalbier aracılığıyla Mansfelt'ten Oranj prensine ve Fransız ve Venedik elçilerine gönderilmiş başka mektuplar da gelmektedir ve orada kendisinin Brunswick Dükü'nün askerleriyle birlikte ona katılmasından sonra ilerlemeye hazır olduğunu ve bu amaç için bu elçilerin Embdenner'in söz verilmiş 300.000 gilderine ve askerlerine iki aylık ödeme yapmalarını belirtmiştir. Embenner'in parası hazır olacaktır. Hollanda memurlarını şartlara uyacak şekilde onu donatacak ve kendisi de ülkeden çıkacak ve paraları karşılanana kadar onun tuttuğu yerleri ona bırakacaklardır. Fakat elçilerin ikisi de bundan ürkmüştür. Fransız ülkesinin kötü kullanımını üzerine kralının onu geri çağırmasını sğladı ve Venedikli de Fransız'ın örneğini takip etti.

Bu esnada Kont Mansfelt, alışıl gelmiş hilelerini kullanarak Fransız albaylarını birbirine düşürdü. Böylece Monteru(onların başı) elçiyle anlaşmış gibi geri çekildive

başka bir tanesi de buraya adım atmaya hazırdır ve Mansfelt onu Fransa'ya geri gönderek şımarık bir şekilde bu elçiye itaat etmeyi reddetmiştir. Buna o askerlerin birliğin parası ile topladığı kendi askerler olduğunu, Fransız Kralının, elçisinin de çok daha az olmak suretiyle hizmetinde olmadığı ordunu üzerinde hiçbir otoritesi olmadığını söylemiştir. Ve askerler açlıktan telef olup olmayacaklarını bilmeyerek bu karmaşa üzerine kalmışlardır. Bu da sadece ordunun *genus demoinrium* aksi halde *jejunio* olarak çıkarılmayacak olan zavallı Eastfrizeland ülkesi için kârlıydı. Fakat eğer hayatta kalabilir ve kalkabilirlerse Westfalya veya Oldenburgh ülkesine felaketin düşüp düşmeyeceği eşit bir şekilde şüphelidir. Oldenburgh Danimarka kralının ve ülkenin birlikleri ile her yoldan korunmaktadır ve Westfalya da ise Tilly'nin Brunswick Dükü'nün atlılarını 40 yaya birliğiyle kesmek isteyen fakat çok geç gelen albaylarından biri olan Lentelo komutası altında olan iyi bir ordusu vardır.

[194] Hollanda, Amsterdam'daki gemilerin derhal yolları tutan Embdenliler'i sürmesi için emir vermişir ve Embden'deki görevlilerine Kont Mansfelt'in toplarının ve ordu yüklerinin(Ebdennerliler hâlâ onları tutmaktadırlar) geri vermesini sağlamaya ve ona mümkün olduğu şekilde ilerlemesine yardım etmek veya en azından yok olmaktan kurtarmalarına dair görev vermiştir.

Tilly ordusunun önemli kısmıyla birlikte hâlâ Hessen'de konaklamaktadır. O ülkeyi öyle yemiştir ki orada çok az adam veya at kalmıştır. Holstein, Lawenburgh, Colalto, Shawenburgh ve de Tour tarafından yönetilen altı birliği, ilerlemelerinden önce yaşanan bazı ödeme tartışmalarından sonra imparator tarafından ödeme almışlardır ve (Frankfurt'tan bu ayın 7/17'sinde gelen mektuplardan anladığım kadarıyla) sonunda imparatorun yardımına gitmişlerdir. Onların yerine Wirtenburgh Dükü'ne ülkesinde kışlamak için dışarıya gönderdiklerini geri çağırmıştır. Böylece o yarayı rahatlatmış oldu.

Palatinat'tan öğrendiğimiz kadarıyla Ments elektörü, Brüksel'den dönüşünden beri Bergstrate'deki bütün mülklerini geri almıştır. Oranın sakinleri, İspanya kralının bakanlarından gelen vekilleri ile onun egemenliğini kabul etmişlerdir. Bu uzaklaştırma ateşkesi Brüksel'de ilk olarak müzaekere edilirken, prens elektörün sıkıntısı belirtilirken olmuştu. İspanyollar, bir geri verme niyeti olmadan onları elde tuttuklarını koruma kavgasına sokması avın bir parçasıydı. Duyduğumuz başka şeylere göre Crtuzenah ve Oppenheim civarlarındaki İspanyol bakanları, daha önceden 10, 12 ve 15 yıldır Prens Elektör'ün çalışmalarıyla gübrelenen yerleri kiralamaktadırlar. Bu hareketlerine, Prens

Elektör'ün, bu zengin topraklarına, yeni lordlarının kullarının egemenliğinde yeni bir prens ekleyeceklerdir. Bu gerçektir ve bütün Dünya'ya gözükebilir ve Bavyera dükü, İspanyollar gibi, geri verilme konusunda sadece konuşmaya razı olurlar (zira burada kendisinin bunu yaptığına dair haberler alıyoruz) fakat sadece bunu iddia ederler ve hayalidir.

Bethlen Gabor'un yukarı ülkelerde yaptığı süreç meselelerin yüzünü değiştirebilir. Yeni takvime göre bu ayın birinde Viyana'dan gelen mektuplara göre kendinin Terna'yı aldığını ve Bosna paşasının şahsen ona katılmaya gelmesiyle birlikte ordusunun sayısını 40.000 adama yükseltip Pressburgh'a ilerleyip, sanki Tuna'yı geçecekmiş gibi bir gösteri yapacağı yapmıştır. Fakat şu an Moravya ve Macaristan sınırında olan Skalitz'e geri çekilmiştir. Orada Kont Montenegro imparatorun ordusuyla birlikte sayıca az olan emperyalistleri savaşa zorlama veya o kamplarını kuşatmak ve erzaklarını kesmeye zorlamaktadır. Yardımlar gelmeden ordunun kaybı tehlikesinden dolayı bu Viyana'da büyük bir korku yaratmıştır. Colalto'dan ve Tilly'den gelecek olan birliklerin yolu uzundur ve bu bölgeler için planlanan fakat (söylendiğine göre) saptırılan İtalyan askerlerinin imparatora yardım etmek için zamanında gelmesi imkânsızdır. Böylece Türklerin Macarların aksine geleneğe göre geri çekilmelerinden başka bir umut kalmamıştır. Biri kışta hizmet etmekten kaçınırken diğeri buna eğilimlidir.

Daha önce buraya Venedik aracılığıyla gelen Bethlen Gabor'un mektuplarını (eğer çok fazla hata yapmadıysam) bildirmiştim. Orada Hollanda'ya imparatorla ayrılma niyetinin bilgisini vermektedir. Benim bilgime gelmesinden sonra, bu devletin düşüncesine ihtiyaç duymuştur. Bununla ilgili olarak Hollanda'da yarı resmî bir cevap verdi. Yaptığı saptırma ile kendisinin zaten meyveleri biçtiğini ve buna katı bir düşünce ile devam etmesini söylediler. Bunu Hollanda'yı karada ve denizde nasıl meşgul ettikleri ve Mansfelt ve Brunswick tarafından Almanya'da yapılan Katolik ligası ordusundan bahsederek genişlettiler fakat ondan başka bir cevap veremediler.

Hollanda'nın vekilleri Amsterdam'da uzun süredir, Bewinthebberlar ve Doğu Hindistan Şirketi'nin temsilcileri arasında hakemlik yapması için görevlendirilmiş olup Kumpanya'nın 1618 yılındaki ilk kuruluşundan beri getirdiği hesaplara bakmaktadırlar. Fakat şimdi durmaktadırlar. Bunun nedeni de Doğu Hindistan'dan gelen yeni bir kargko tartışmasıdır ki Bewinthebberlar buna cevap vermeyi reddetmektedirler sadece kendilerini techizatlarıyla ve buraya getirdikleri ile yargılanmayı kabul etmektedirler.

[195] Bunun üzerine hepsi buraya Hollanda otoritesi tarafından kararı almak için geldiler. Bu arada yeni Hind-i Garbî Kumpanyası açıkça hazırlıklarını iletmektedirler. Bu konuda gizli kişiler tarafından 80 fiçı altınlık sigortalar yapıldığını öğrendim ve bu onların umumî ihtiyaçlarını da düşününce neredeyse inanılmazdır. Fakat biz burada Hagh'da çok yakın zamanda bir gün için 132.000 florinlik sigortalar yapıldığını gördük. İlk yolculuk bu kış, buzullardan önce hazırlanmaktadır. 32 gemi olacaktır ve bunlardan 12'si (hepsinde 600 ve 800 fiçı arasındadır) tamamen şirkete aittir ve 20 tanesi de (300 ve 500 arası) da 10 aylığına, 40 denizcinin erzağının her zaman karşılanması ve 50 askerinde dört aylığına karşılanması şartıyla kiralanmıştır. Oraya Albay Dort(Guelderlandlı bir beyefendidir ve o vilayet tarafından daha önce memur olarak atanmıştır. Hem Hollanda generali hem de devlet danışmanı tarafından atanmış olup, Almanya'da hem yaya hem de atlı birliği yönetmiştir. İlk olarak Hans şehirlerinde ve sonra Brunswick dükü ve Kont Mansfelt'in altında... İyi cesaretli ve yetenekli bir adamdır.)'un kumandası altında 1600 kara adamı gitmektedir ve gemileri ise Amsterdamlı eski bir denizci olan bir John Wilkis yönetecektir ki kendisi iki defa Doğu Hindistan kumandanlığı yapmış fakat amiral olarak büyük bir ismi veya namı yoktur.

Burada, Horne'den 400 fiçılık bir gemi Hind-i Garbî'den eni dönmüştür ve tuzla yüklüdür. Onları Pordo del Rey'in bu tarafından 12 mil uzaklıktaki bir adada bulmuştur. Oraya İspanyollar güçlendirmişler ve Hollandalıları her zamanki ticarî yollarından sürmüşlerdi. Orası daha önce tuz kumla kaplandığı için bilinmiyordu.

İmparatorluk görevlisi Grammey 4 hafta önce Amsterdam'da olup (Hamburgh'dan dönmüş veya buradan gidişinde sonra orada saklanmıştır, bilinmemektedir) buraya, Hollanda baş kâtibi Valkenburgh'a bir Afrika Piskoposu olarak kendisinin Türkiye'de mahkumlarla ilgili olarak Hollanda generaliyle antlaşmaya kabul edilmeyeceğini yazmıştır. Hollanda da eğer imparatorun yeni güven mektupları yoksa bunu reddetmiştir. Oranj prensini Risewick'e gelebilmesi ve orada dinlenmesini sağlayacak şekilde yönlendirmiştir ve orada ekselanslarıyla ile özel bir konuşma yapmıştır. Ekselanslarını Hollanda'ya bu konuşmanın sebebinin bütün olasılıklarla buradan yükseltileceği nedeniyle o yola izin vermemelerini istedi. Fakat kendisinin gizli bir şekilde Risewick'e burası ve Delft arasındaki geldiğini ve üç gün bekledikten sonra geleceyin karanlıkta at arabasına bindiğini ve bütün kişilerle gittiğini ve oradan da

doğrudan ekselansları veya başka birisi ile konuşmadan doğrudan Antwerp'e gittiğini anladım.

Herkesin gözleri ve kulakları bu adam üzerine açılmış olup lorduma onunla ilgili daha detaylı bir hesap vereceğim.

Lordumun 24 ve 31 Ağustos tarihli mektuplarınızı suretleriyle birlikte aldım. Onlar buraya orada olan ilk değişikliklerin haberlerini getirmiş oldu. O kadar yoğun gelmiştir ki bir tanesi diğerinin boyundadır ve ayrıca çok garip ve beklenenlerin ötesindedirler(lordumun mektuplarının anlattığı son vezirin şiddetli hareketleri dışında) ki masallardan başka bir şey değil gibi gözükmektedirler.

Bohemya kraliçesi sıkça yazdığınız mektuplardan dolayı teşekkür etmektedir ve leydim size kibar hatırlatmalarını göndermektedir.

Bethlen Gabor'la alâkalı olarak büyük değişikliklerinize rağmen siyasi meselelerin doğal hareketlere aykırı bir yolda olduğu durumlarda gözetlediğimden daha fazlasını söylemem. Bir atasözü (*cessante causa cessat effectus*) her zaman diğerini tutmaz. Zira ordular harekete geçtiği zaman (Son vezirinizin Gabor'a verdiği cesaretle olduğu gibi) hareketleri ilk dürtülerinin kesilmeleri ile kesilmez.

Gelecek mektubumda lorduma her ne kadar bu olaylar önem olarak bizi daha çok ilgilendirse de bizimle ilgili olarak daha fazla şey göndermeyi umuyorum. Zira şimdi Colen antlaşması devam etmektedir. O da imparatorun meselelerinin başarısı ile bir kenara bırakılmıştır ve İspanyollar da bizim evliliğimize karşı konuşan herkesi istemektedirler. Böylece antlaşmak zorunda olduklarımız ile *ex fortuna pedet fides*. Lorduma leydinizle birlikte bütün saadeti diler ve her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh Kasım'ın 7/17'si 1623

DUDLEY

CARLETON

[196]Sir Edward Herbet'ten

Benim Çok iyi Lordum,

Her ne kadar lordumla iletişim tesis etmenin uygunsuzlukları size henüz bulabildiğim bilinen ve tanıdık bir yoldan kulağınıza hâlihazırda gelecekleri yazmaktan ziyade kendimi hiç yazmadığım için affedeileceğim kadar çok olsa da lorduma burada tarihlerinden altı ay sonra aldığım 2 mektubunuz için teşekkürler verebileceğim gibi bu ülkenin mevcut şekli ve durumu hakkında da bir hesap verebileceğimden dolayı lorduma Montpellier antlaşmasının din hakkındaki savaşların getirdiği sefil karmaşalara

bir son verdiğini, bu devletin de o zamandan beri sabit bir barıştan memnun olduğunu söylemeyi uygun gördüm. Fakat şimdi uzun bir dinlenme ve sessizlikten sabırsızlaşmış olup *font les malcontent* prensler küçük durumlar üzerine fraksiyonlara düşmüş olup mevcut yönetimden ve maaşlarının ödenmemesinden şikâyet etmektedirler. Halk Lyon, Roven ve çeşitli yerlerde isyanlar ve sıkıntılar yaratan *en ne peuvent plus* yeni fermanlar ve vergiler altında inlemektedir. Her ne kadar en tahrikçilerin idamlarıyla bu isyanlar şimdilik yatıştırılmış olsa da onların tohumları ve amaçları hâlâ kalmaktadır ve zaman içinde çok tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Dinden olanlar ise barış fermanına yapılan açık tezatlar ve uygulamalardan ve özellikle de Montpellier'deki garnizonun devamından (bu şekilde zavallı meskûnlar o akadar baskı görmektedirler ki kraldan onları garnizondan kurtarmaları için ricada bulunmuşlardır) bunun yanında (yıkma yerine) Rochelle karşısındaki Pompé Targon kalesinin tahkim edilmesi ve diğer taraflarındaki Marans'ta yeni bir tane yapmasından şikâyet etmektedirler. Bunlara onları mahvetmek için gizlice çeşitli gizli niyetler olduğunu eklemiştir ve onlar arasındaki bazı özel kişilere yapılan iyilikler bile sadece liderlerini onlardan kazanmak için yapılmıştır. Onlar o kadar bölünmüşlerdir ki daha kolay bir şekilde yerlerinden edilebilirler. Buna rağmen ben kendi adıma şansölye ve oğlu kralın onlara olan güvenlerini devam ettirmeyi başardıkları sürece dinden olanların güven içinde yaşayabileceklerine inanıyorum. Her ne kadar diğer yandan hayal edebilecekleri gibi lütuftan ve görevlendirmeden uzak olacak olsalar da... Baharda Kont Mansfelt'e gönderilen Fransız birlikleri şimdi tekrar yurda çağırılmışlardır. Fakat Fransız, Venedikli ve Savoylu arasındaki dağılma noktasında olan işbirliği şimdi yeniden yapılmış ve Papa'nın ellerine teslim edilmiş olup meselenin kararının tamamen ona teslim edildiği Valtolina'nın ve diğer Grison Birliğine ait diğer bölgelerin geri verilmesine kadar yeniden yapılmıştır ve Mansfelt onun generali yapılmıştır.

Burada Bethlen Gabor'un mutlu gidişatından başka hiçbir şeyi daha fazla konuşmamaktayız ve Almanya'nın bir ucunda olan kendi kuvvetleri ve diğer ucunda da şimdi yeniden birleşmiş olan Mansfelt'in ve Dük Brunswickli Christian'inkiler arasında imparatorun yapacak yeterli kadar çok şey olduğuna inanıyoruz. Özellikle de yeni padişahınız buraya istekli bir şekilde makamından istifa ettiği veya zorlandığına dair henüz neye inanacağımı bilmediğim çeşitli raporlar gelen, amcası Mustafa'nın planlarını devam ettirirse...

Her ne kadar savaşların ilk başlangıcından beri hiç bu kadar büyük kuvvetler olmamış olsa da Aşağı Ülkelerde bu yıl çok şey yapılmıştır. Orada İspanyol tarafındaki birkaç orduda 70 binin üzerinde (onların arasında 200 atlı birliği hesaplanmıştır) adamın üzerinde bir sayı hesaplanmıştır. Sadece geniş bir çember içinde olan fakat kötü bir şekilde tahkim edilen Westfalya'da bir şehir olan Lipstat, iki aydır İspanyollar ve emperyalistler tarafından kuşatılmış olup en sonunda antlaşma üzerine teslim edilmiştir.

Mösyö le Chancellier ve de Puisieux ile Fransız elçisinin Bay Loe'ye ve diğer İngiliz tüccarlara olan borcu hakkında konuştum ve bana başka bir mektup sözü verildi ve onun bir suretini alacağım. Onu alır almaz lorduma göndermek konusunda başarısız olmayacağım ve böylece lordumun kadim dostu ve hizmetkârı olarak kalırım

EDW. HERBERT

[197] Davranışınızı Tunus elçisi ile tartıştım ve her ne kadar burada kendi amaçlarına hizmetke etmekten başka bir şey yapmasalar da onların gizli bir şekilde elçilerine şimdiye kadar oldukları kadar sert ve bezdirici olmayacakları konusunda emir vereceklerini umuyorum. Eğer memnun olursanız, soylu leydinize de hizmetim...

İvedilikle. Paris, Kasımın 27'si 1623 Siz lordumun eski mektuplarının kopyalarını aldığım zaman Büyük Britanya majestelerinin İstanbul'daki elçisi Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Bay Sekreter Calvert'e: Haberlerle Birlikte

Dürüst Onurlu,

İmparatorun elçisinin mektubu ve cevabı neredeyse tamamlanmış olup bunu majestelerine yazmaya çok istekliydim. Fakat meselenin hususu bir şifre güvenliği gerektirdiğinden benim özümlü göstermeniz ve benim için özü sunmanız için naçiz bir şekilde yalvarıyorum. Bildirdiğimden daha fazla müdahil olmayıp umumî barış için hizmetimi imparatora sundum. Fakat Türklerin onun elçisi üzerinde o kadar haset dolu bir gözü vardır ki meskûnlardan hiçbiri onu henüz ziyaret edememiş veya ilk olarak ona bir kompliman göndermek için en ufak bir izin dahi alamamışlardır. Majestelerinin, Prens Elektör'ün hizmeti için silahlanıp sonuç elde etmeden oturmayacak olan Erdel prensinin beyan ettiği sabitliğini kullanıp kullanmayacağını kendisinin kraliyet hikmetine bırakıyorum. Gerçeği bilgime aktarmaktan başka hiçbir şeyi garanti altına alamadım ve ben barışın yapılacağını düşündüğümden eğer umut kaldıysa, Palatinat'ın geri verilmesi için bir antlaşmanın ilerletileceğini düşünüyorum. Zira savaşın başlangıcında Gabor'un hazırlık ve yardım hususunda büyük avantajı vardır.

Türk meselelerimiz hakkında hiçbir şey burada bir sır olmadığından dolayı riske gireceğim. Abaza Paşa kışı geçirmek için kendisini bu şehirden 120 mil uzaklıkta olan Ankara'ya yerleştirdi. Orada sanki insanların vücutlarından ziyade kalplerini fethetmek istiyormuş gibi adalet uyguladı. Şehre girişinde askerleri bir takım yağmalarda bulunmuş olup, kendisi müzdaripileri karşısına çağırdı ve her adamı memnun edecek şekilde kendi cebinden 12.000 dolar değerinde telafi uyguladı. Ondan aldığımız son haberler kendisinin geri çekilişini kışın uygunsuzlukları olarak mazur göstermiş olup bahara kadar barış içinde yaşama ve ondan sonra yönetimine dönme sözü vermektedir. Buna çok az kişi inanmakta olsa da o veya planları müttefikleri için bazı engeller ortadan kaldırılıp bu şekilde şehri ve dostlarını buradaki herşeyin onların tedbirlerine göre yönetildiği yeniçerilerin ani öfkесinin tehlikesine atmamak için bazı engeller ortadan kalkmadan veya daha iyi bir fırsat olmadan, doğrudan ilerlemesinin uygun olmadığı düşünülmektedir. Kendisi bütün takipçilerini şehre ve sınırlara yerleştirmiş olup onların aldıkları herşeyi ödemektedir. Fakat bu tür misafirlerin sorunu yüzünden orası sessizdir ve orayı aldığından daha güvenli bir şekilde özgür bir trafik vardır.

Buraya yeni gelen temsilcisi ile İran şahının, asiden kurtarılıp, yardım için ona kaçan asiden kurtarılan Bağdat'taki eski ünvanıyla ilgili sert taleplerde bulunduğu rapor edilmiştir ve dün Trablus Emiri'nin Şam'ı ele geçirdiği haberi verilmiştir. Böylece her gün bize Tanrı'nın yakın zamanda beni kurtarmasını dilediğim daha çok zorun dedikodusu getirmektedir. Onurunuzun naçiz hizmetkârı olarak bana karşı olan alışlagelmiş korumanızı ve sevginizi sürdürmek isteyeceksiniz.

İstanbul 29 Kasım 1623

İmparatorun elçisi ikinci görüşmesinde Bâbîâli ile İspanya arasında bir barış teklifinde bulundu. Bunun ilerlemesi için İspanya kadirgalarındaki 2.000 Muhammedî kölenin özgür bırakılmasını teklif etti. [198] Kendisi Avusturya hanedanının birbirleriyle olan yakın ilişkilerini ve onların amaçlarının ayrılmaz olduğunu bu yüzden onlarla yapılacak ortak bir barışın en kârlı ve en güvenli olacağını söyledi. O kralın büyüklüğünü ve gücünü ileriye sürdü. Bu teklif onların eski tekliflerine o kadar aykırıydı ki pek çok kişinin İspanyolların bir planı olduğunu düşünmesine yol açtı. Orada *pro terrore Turquesco*'yu korumak için zorlandıkları parayı ve kuvvetleri kurtarmayı umuyordu. Zira padişahla yapacakları bir barış onları denizde 60 kadirga, 10.000 asker ve 18.000 köle ve Napoli, Sicilya, Sardunya, Korsika ve savunma için şimdi tutmakta oldukları orada bağlı oldukları adalarda en azından 20.000 kişilik

garnizon masrafından kurtaracaktır. Şimdi oralar da yaşayanlar ne iyilik ne de zarar yapabilmekte olup bir sonuç getirmeden bu denizlerde yılda bir kere bir güç gösterisi yapmakta, ona karşılık olarak da padişah bunlardan çok daha fazlasını tutmaya zorlanmakta, böylece birbirlerini iyi bir şekilde dengelemektedirler. Fakat veziriazam kısa süre içerisinde o teklifi kapatarak, ondan ilk olarak efendisinin işini bitirmesini ve sonra başka adamlara alâka göstermesini sitedi ve onun sonra bu konuda daha fazla baskı yaptığını duymadım. İmparator, padişah ve Bethlen Gabor arasında olan antlaşmada ise, Erdel prensinin vekilleri, o kadar iyi çalışmışlardır ki barış yapmak veya savaşa devam etmek konusundaki bütün gücün kendi tedbirlerine göre ona ve Budin paşasına verilmesini sağlamışlar ve şartlarda tamamen onlara atfedilmiştir. Prens burada dayanak kazanmıştır ve imparator da kaybetmemiştir. Zira eğer burada anlaşmış olsalardı elçilerinin çok dezavantajı olacaktı. Bir tanesinin özgürlüğü neredeyse kısıtlanacak ve korku içinde olacak, diğeri de bir hizmetkâr olarak duracaktır. Şimdi eşit şartlar üzerine tartışabilirler ve ben de Gabor'un sonda kendisini unutmayacağına ikna oldum. Bu amaç için Alman elçisi hızlı bir şekilde gönderilecek ve tam bir sonuç için genel bir cevap Budin'e gönderilecektir. Buradan nasıl bir hüküm verileceği benim için belirsizdir. Bazılarının görüşüne göre Erdelli, imparatoru kandırmak için zaman kazanmak için bu gücü kazanmıştır ve savaşa devam etmeye kararlıdır. Diğerleri de onun Bâbüâli i'yi kandırmak ve kendi şartlarını almak için bunu yaptığını söylemektedir. Her ne kadar Gabor'un temsilcileri sabit bir şekilde görevlerinde prens elektöre en azından kendi toprakları teslim edilinceye kadar hiçbir barış yapmama cümlesi olduğunu söyleseler de imparatora verilen cevap "*eğer barış istiyorsanız görevlilerini, seçilmiş Macaristan Kralının ve Paşanın antlaşma yapmak ve tamamlamak için tam gücü olacağı Budin'e gönderin*" idi. Bethlen'in Erdel'de vali olarak bırakılan kardeşi buraya kendisinin onları saptırmak için Lehlerin işgalinden korktuğunu belirten bir haber ile gelmiştir. Bunun engellenmesi için o saraya hızla bir mektup yazılmasını istemiştir. Kendisi prensin muzaffer olduğunu ve Moldavyalıların da ona ayakladığını söylemektedir.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi lordum,

Kont Mansfelt'in ordusuyla birlikte Eastfrizeland'dan çıkışıyla ilgili pek çok değişim ve pürüzden sonra en sonunda kararlı bir şekilde ilerleyeceğini yazmıştır. Böylece kendisi Hollanda'nın sorumlu olduğu o ülkenin sakinleri tarafından ona teslim

edilmek üzere 300.000 florini alabilir ve Embdennerlılar tarafından alınan top ve mühimmat gibi ordu yüklerini geri alabilirler. Para hazırdır ve amaçtan daha fazlasına hizmet edecektir. Frizeland Devletleri bu kadar kötü komşulardan kurtulma isteği ile o kullanım için görevlendirilecek olan destek borçlarının bu sefer buraya gönderilecek olan 50 bin florinlik ödemeyi bekletmişlerdir ve Kont Ernes de Nassau da Delfizle bekleyen Hollanda vekilleriyle Mansfelt'in çıkışı durumu üzerine beklemiş olup Embdennerlılarla Mansfelt'in topu ve mallarının teslim edilmesi konusunda etkili bir şekilde ilgilenme emri almıştır. En son oradan işin bu kadar ilerlediğini duyduk. Fakat ordunun nereden ilerleyeceğini veya nereye yerleşeceğini bilmediğimiz için, Gabor tarafından yaratılan aşırılık imparatorun ordusunun geri kalanıyla birlikte Tilly'i Macaristan'a doğru çekmesine yol açmazsa hareket edip etmeyeceğini söylemek zordur. Bu durumda alacağımız ilk haber Mansfelt'in Almanya'ya girmek için Weser'i geçmiş olacak olmasıdır. Orada yakın süre içerisinde *vires undo* toplayacak ve imparatorluğun bu tarafında Gabor'un diğer tarafta olacağından daha az korkunç olmayacaktır.

[199] Burada ve Brüksel'de Gabor'un geri çekildiği güvenilir bir şekilde rapor edilmiştir ve gerçek ise kendisinin ordusuyla birlikte Emperyalistleri sanki Marcj nehrini gelecek ve Macaristan devletlerini toplayacağı yer olan Tyrna'ya geri dönecekmiş gibi Geding'e gitmiş olduğudur. Fakat sonrasında ne olduğu kesin olarak bilinmiyordur. Her ne kadar her yerden gelen ortak rapor Emperyalistlerin tamamen yenildiğini bildirse de... Bu bölgelerden gelen son haberlere göre bu çok olsadır ve eğer bu şekilde olduysa şüphesiz Almanya meselelerinin yüzünü değiştirecektir.

İmparator bütün bölgelerden yardım çağırmaktadır fakat hesabında çok yanılacaktır. Zira onun kuvvetlerinin bir listesini gördüm. İtalyan askerler son olarak Milan devletinin dışındaki dağları geçmiş olup şimdi onların bu vilayetlerde ve (son duyduğumuzda) Namur'da kışlamış olması hesaplanmıştır. Tilly'nin önceden Macaristan'a gönderilen üç birliği, ödeme ihtiyaçları için tartışmışlar ve yavaş ilerleyeceklerdir. Saxe Dxxkü, imparatorun aldığı talebin yenine hâlâ bekledikleri ve imparator hâlâ Viyana kapılarında bir düşmandan çok korkarken Hessen'i yağmaladıkları ve talan ettikleri için Tilly'nin ordusuna karşı memnuniyetsizlik ilan etmesi üzerine adamlarının pek çoğunu terhis etmiştir.

Bu bölgelerden ise Cordova'nın ordusunu en sonunda dağıttığı ve Burcklo, Deuticum, Lockum ve Deventer ve Supthen üzerine sınır olan diğer şehirlere sanki Issel donduğu zaman Velurye'ye gitmek için bir fırsat bekliyormuş gibi dağıtmıştır.

Hind-i Garbî için 32 yelkenlik bir donanma hazırlanmaktadır ve bu hafta veya on gün içerisinde tamamen hazır olacaktır. Onun için geçen hafta Texell'den kara adamları toplanmıştır.

Breda'da bu geçen hafta başını İngilizlerin çektiği garnizonda düzensizlik yaşanmıştır. Onlar burada Hagh'da ordu savaş halindeyken yeni bir ferman yayınlanmadığı ve şehirde ve başka yerlerde yayımlanmadığı sürece toplanmayı reddetmişler, fakat ordunun içinde bastırılmışlar ve birliklere getireceği pek çok uygunsuzluklar yüzünden o yukarı sınırlar Oranj prensinin yokluğunda çok iyi düşünülmemiştir. Ve şimdi Hollanda devleti tarafından, öncekilerden daha iyi ödemeler yapılabilinceye kadar eski fermanların kullanılmasına karar verilmiştir. Bu da o bu düzensizliğin sebebi garnizona açıkça bildirilmemiştir ve daha fazla talihsizliğin arkadan gelmemesi için üç Hollanda iki tane de İngiliz subayı ve bir tane de malî görevli oraya işi araştırmak ve baş isyancıları cezalandırmak için görevlendirilmiştir ve burada olağan her ülkelerden olağandan fazla olan yüzbaşılara, kötü ödeme şikâyetlerini bu yeni ferman ile dengelemeleri söylenmiştir. Hollanda Devletleri kötü ödemeler konusunda (burada toplanmışlardır ve herhangi bir vilayetten daha çok hata vardır) bir çözüm bulmakla meşgullerdir.

Lordumun 4/14 Ekim tarihlerini o yerdeki son değişikliklerin bütün detaylarının eklendiği haberle birlikte aldım. Bunun için Bohemya kraliçesinin teşekkürlerine sahipsiniz ve ben de size çok minnettaram. Size yılın bu ölü zamanında burada iki taraftan da sokulmuş çok fazla olmadığından dolayı kendimi aklamak için az gereçlerim vardır ve kılıçlar bu bölgede yerine sokulduğu zaman kalemlerin ateşkesi çok iyi olabilir. Zira lordumla *de futuris contingentibus* (benden istediğiniz) konuşmaya girmek benim devamlı meşguliyetlerimin izin vereceğinden daha fazla rahatlık getirecek bir çalışmadır ve sonra da size sadece ne kadar meselelerimizin uzun süredir maruz kaldığı gibi belirsizlik üzerine yerleşik bir hüküm veremediğimi göstermem gerekmektedir. Şimdi burada Bohemya kraliçesine, yurttaki şeflerimizden lordum Buckingham'ın kendisi ve Lordum Richmond'un da davetli olduğu onun genç evladının vaftizinde olamadığı için özür dilemek için gönderilen Sir George Göring ile rahatlık almıştır. Fakat bunun yanı sıra Palatinat meselesinin evliliğe katılması, ikisini de ya da hiçbirini de ve hızlı alması dışında hiçbir ertelemeyi kabul etmeyeceğimiz konusunda onu temin etmesi için gönderilmiştir. Böylece şimdilik lordumu, size ait olan herşey ile birlikte Tanrı'nın korumasına havale ediyorum. Hagh Aralığı'nın 2/12'si 1623

Lordumun lordumun en düşkün hizmetkârı

[200]Lordum Carew'den

Lorduma yazdığım son mektup 20 Kasım tarihini taşıyordu. O zamandan beri sizden geçen 20 Eylül tarihli bir mektup ile Bay Brantwait'in talimatınıza göre getirdiği bir mektup aldım. Hayatımda yeterli ve derleme açısından gördüklerimin en iyisi olarak size pek çok teşekkür ile geri dönerim. Bundan sonra eğer bana benzer bir iltimas sağlamak isterseniz, o bölgelerin haberlerini bir mektubun vücuduna yerleştirilmesinden ziyade ayrı olarak alarak çok daha memnun olacağım. Son mektubumun kaybolabilmiş olmasından korkarak, şimdi tekrar sizi o mektubun taşıdığı en önemli meseleler ile bilgilendirmeyi düşündüm. Lordum son mektuplarınızdan birinde (mektupların kaybolmasını engellemek için) aramızda bir şifre kullanılmasını istediğinizi hatırlayacaktır. Bu teklife karşı aksi yönde pek çok neden verdim. Bunun özeti eğer mektuplarımızdan herhangi birisi ele geçirilir ve teklif edilen karakter ile yazılmış olursa, içeriğin önemi olmamasına rağmen üzerimize haset ve şüphe çekebilir ve dahağası aynı mektupta lordumdan görüşünüze degecek herhangi bir mesele yazmadığım için lordumun beni affetmesi için dua etmiştim. Zira kem gözlerin kaynadığı bu zamanlarda devlet meselelerinden konuşmak bir *noli me tangered* ve bu yüzden lordumdan bana Charin-crosse'ta düzeltilebilecekler dışında bana bir şey yazmamasını dilemiştim. Bu yolun taşınmasının gözetilmesinin en iyisi olduğunu idrak ediyorum. Her ne kadar Londra tüccarlarından pek çok kaba haber aldığımızı bilsem de bunlar ellerinize boş gelmemesi için iki ay kadar geriye bakacağım. O zaman içerisinde prens, onuruna ateşlerin yakıldığı ve her türden insan tarafından ifade edilen mutlulukla Londra'ya gelmiştir. Bütün bunların hayatım boyunca bir eşini daha görmemişimdir. Sadece Londra'da değil, bütün krallık boyunca ve gerçekten de büyük bir sebep yok değildir. Zira her ne kadar (bildiğiniz üzere) beşikte olduğu süreden beri büyük umutların teminatları olsa da pek çok defa pek çok insan olgunluk yıllarında beklentiyi karşılamamıştır. Fakat bu büyük prenste bunun tam tersidir. Zira övgü olmaksızın (kendisine göre verilmektedir) kendisinin, cömert yapısı ve kraliyet ruhunun dışında hükümde olduğu gibi yiğitlikte de bütün önce gelen Plantagenetları aşacağına inanıyorum. İspanya meselesi hakkında tenkit verme cesaretinde bulunamıyorum. Fakat sonucun isteklerimize cevap vereceğini umuyorum.

26 Ekim Pazar günü, Fransız elçisinin Blackfryes'taki evinde Papacılar (majestelerinin onlara karşı yaptığı son şikâyet üzerine olduğunu zannediyorum)

mezkûr evin üst katında bir Cizvit olan bir Drury tarafından yapılan umumî bir vaaz verme cesaretinde bulundular. Ev insanlarla aşırı yüklenmiş olup atlarındaki zemin çökmüştür. Düşüşle birlikte yüzden fazla insan telef olmuştur. Aralarında bazı iyi kaliteli insanlar da vardır. Kayde değer en önemli insanlardan biri Leydi Stirton ve Morley'in kardeşi olan Leydi Webb'dir. Aynı ayın sonuna doğru 15 tane adalet çavuşu çağırılmıştır. Ünlü Bay Cambden (çalışmaları asla ölmeyecektir) yakın zamanda ölmüştür ve (doğru şekilde söyleyebilsem) onurlu bir şekilde Westminster'a gömülmüştür. Ona yakın zamanda da şövalye ve Londra belediye meclisi üyesi olan Sir William Cokaine'in evi (hizmetkârlarının ihmali üzerine) yanmıştır. Kayıplar büyüktü. Dört veya beş komşusu da aynı talihi yaşamıştır ve daha fazla felaketi engellemek için bazı uzak evler de yıkılmıştır. Onların arasında Leydi Raleigh'in de evi vardı. Fakat taşınabilirlerdeki kaybı çok büyük değildir. 24 Kasım'da İngiltere'nin Kont Mareşali Arundell ve Surrey kontu *camera depicta* Westminster'da (sizin iyi bildiğiniz bir yerdir, oraya Starchamber'dakine benzer büyük bir saray yapılmıştır) ilk devrini yapmıştır ve ilk amaç orada yargılanacaktır ve hesabın, tenzili için majestelerinin o konudaki talimatlarına göre o onura sahip olamadığı için baron Sir Shropsheireli Thomas Harris'e karşı konulmasını beklemektedir. Sonucun ne olacağını zaman gösterecektir. Fakat bunun kibarlık ve yaşam mülkleri eksikliklerinden dolayı Harris'inki gibi tehlike yaşayan diğer baronluklar içinde bir lider kastı yaratacaktır. İyi ve faziletli genç bir bayan olan Warwick Kontesi (kontun eşi) yakın zamanda ölmüştür. Oxford kontu kuleden çıkarılmıştır. (uzun süredir beklenmekteydi). [201] Kendisi salıverileceği zaman, şimdi Excester kontunun kızı olan leydi Diana Cecill ile evlenecektir. Daha fazla kaba bir haber yoktur. Devletin daha önemli konulardaki hareketlerini ise (kararıma dayanarak) bilinçli bir şekilde atlardım ve lordumdan da aynısını rica edeceğim. *Zira nimis altum sapere* pek çok tehlikeli olay üretebilir. Ve böylece benim asil lordum, hem size hem de değerli leydinize, en iyi sevgilerimi ve hizmetlerimi hatırlatarak ve sizin yaşadığınız Muhammedi havasından güvenli ve hızlı bir şekilde geri dönmeniz konusunda Tanrı'ya ettiğim dualarla birlikte sizi herşeye gücü yetenin korumasına teslim ediyorum. Savoy Aralığı'nın 8'i 1623

Lordumun en sevgili dostu ve hizmetkârı

G. CAREW

Büyük Britanya majestelerinin, İstanbul'daki padişaha gönderdiği Şövalye, Lord Elçi, Dürüst Onurlu SİR THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Bay Branthwaite'ten

Dürüst Onurlu,

Lorduma şimdi Bay Quester tarafımdan benim alâkama gönderilmiş olan bir pakedti gönderiyorum ve kendimden de onuruza ekleyecek hiçbir şey olmadığı için de çok üzgünüm. Zira lordumun gidişinden beri lordumdan veya onunla birlikte olan herhangi birisinden hiçbir cümle, veya Bay Questor'unkiler dışında İngiltere'den herhangi bir mektup alamamış olup bu da beni orası hakkında hiçbir şey ve herhangi bir başka yer hakkında da çok az şey söylemeye yol açmaktadır. Fakat (Bethlen Gabor tarafından görevlendirilmiş) iki Macar'ın bu Cumhuriyet ile şimdi Macaristan'da yapılan savaş için yardım ve destek için antlaşmak için gelip bu hafta gittiklerini öğrenmek isteyebilirsiniz. Buna iyi bir kulak verdikleri düşünülmüştür ve onlarla birlikte bir süre ikâmet etmeleri için bir sekreter gönderilmiştir.

Viyana'dan buraya, Bethlen Gabor'un, imparatoru Macaristan'dan getirilen erzakları engelleyerek zor duruma soktuğunu, iki sterlinden biraz daha fazla olan bir *staro* buğdayın orada 100 florine satıldığı ve kendisinin de bütün bu kış boyunca savaş alanında olmaya niyetlendiği yazılmıştır. Böylece eğer bu savaş düşündüğüm gibi diğer bölgelerden de beslenirse, özellikle bu devlet içerisinde olup, imparator, Büyük Britanya majestelerinin olduğu işlerde seleflerinin saygısında biraz daha iyi şartlara getirilebilir.

Roma'dan bu hafta, Papa'nın oradaki garnizonları tutmanın getirdiği büyük masraf nedeniyle hâlihazırda Valtolina'danın tesliminden sıkıldığını ve kendisinin kısa süre içerisinde o işi kendisini mezkûrdan kurtaracak bir sonuca süreceği haberini duyduk. Tanrı'dan bunun oradaki zavallı itilen ve sürülen meskûnlar için iyi olacağını diliyorum. İspanya'ya olan evliliğin nasıl gittiği hakkında henüz hiçbir şey duymadım. Fakat bu eklenenlerle birlikte lordum kesin olarak geniş bir şekilde daha çok haber alacaktır. Böylece sizi bütün başarınızda koruması için herşeye gücü yetene dualarımla birlikte bitirir ve onurunuzun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 2 Aralık 1623

MIC. BRANTHWAITE.

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Son mektubumda sonra burada büyük bir resmiyet içerisinde tuttuğu üzerime bir devlet numarası koymayı teklif eden imparatorun elçisi tarafından ziyaret edildim. Fakat ben iyi bir koruma koydum ve böylece eşirt şartlarda buluştuk. Bana çok nazik bir

şekilde muamele gösterdi ve bana efendisiyle olan bütün hareketleriyle ilgili majestelerinin adaletiyle ve Hristiyanlığın evrensel niyetini elde etmeyle alâkalı uzun konuşmalar yaptırttı.[202] Özel ve mevcut müzakeresinde, o imparatorluklar arasında yapılan son antlaşma maddelerini değiştirmek, genişletmek veya sınırlamak gibi bir görevinin olmadığını sadece lordunun henüz süresi dolmamış olan o maddeleri ikisine de özgürlük verecek şekilde on iki yıl daha tutmaya kararlı olduğunu ve kapitülasyonlara göre Erdel prensinin ve sınırdaki diğer küçük ihlaller hakkında şikâyet etmek ve telafi talep etmek olduğunu belirtti. Buna göre ya Bethlen Gabor ve ona gönderilen yardımlar geri çağırılacak ya da kendisi *Dosta dost, düşmana düşman* cümlesine göre kavgasında yalnız bırakılacaktı. Eğer padişah buna izin vermez veya antlaşmayı korumazsa imparator Tanrı'nın ve insanların karşısında yemininden azadeydi. Bu talebe ise padişahın barışı bozmak gibi bir niyeti olmadığı ve Gabor'a verilen yardımların da şimdi devletin düşmanı olarak ilân edilen Hüseyin Paşa tarafından verildiğini fakat bunun nedeninin de o zamanlarda Bâbîâli'ye imparatorun kötü eğilimleri ve yapılan birçok küstahlık olduğunu ve buna göre bir o meseleleri tanıma ve soruşturmanın uygun olduğundan, Budin paşasına imparatorun gelecek olan herhangi bir vekili kabul etmesi ve antlaşmaları için tam güç verdiklerini, orada iki taraf için de gerçeğin daha aşikâr olacağı sınır üzerinde eşitlik ve onurla bağdaşacak şekilde müzakere etme ve antlaşma yapılabileceğini (bir kere bile itiraz ettiği gibi Erdel prensinden bahsetmemişti) ve bu arada bütün düşmanca hareketlerden sakınmak için Macaristan'a girmiş olan bütün Türklerin garnizonlarına geri çağırıldığı, bu amaç için mektuplar yazıldığı belirtildi. Elçiye onları görme sözü ve mektubu ve Budin'e gönderilmesi için umut verildi ve kendisi bundan fazlasına karışamayacağını veya anlayamayacağını söyledi. Eğer kandırıldıysa elçiliğini bitirmiş olup daha fazlasını yapamazdı. İmparatorun eski hizmetlerime dair bir teşekkürle birlikte majestelerinden bu yönde bir emrim olduğundan temin olarak ona yardım etmeye devam etmemi istedi. Onu başarı konusunda çok emin bulmasam da Bethlen Gabor'a karşı küçümseyici olarak buldum. Benim cevaplarım onu çekmek için olup, prensi eğer adil şartlar elde ederse barıştan çok uzak olmayacağına ikna olduğumuzu söyledim. Bir antlaşma ve evlilik teklifi duyduğumuzu söyledim. Kendisi de bunları aramayı Gabor'a atabileceğinden dolayı bunları reddetmedi. Fakat ilki zorlanamazdı ve diğeri de eşitlikten çok uzak olduğundan dolayı reddedilmişti. Elçiye, eğer imparatorun Gabor'u, hizmetini bu kadar etkili bir şekilde beyan etmiş olarak Bâbîâli'nin koruması ve

yardımlarından ayırmanın zor olacağını fakat eğer barış amaçlıyorsa prene ve dostlarına huzur içinde yaşamak için biraz tatmin ve teminat vermeleri gerektiğini düşündüğümü söyledim. Buna eğer Erdel bölgesi onu memnun ederse buna niyetlendiğini fakat başka bir şeyi hedefliyorsa savaştan başka hiçbir çözüm veya karar olamayacağını söyledi.

Böylece konuşmalarımızı bitirdik ve ben de onu efendisinin başlangıçla dezavantaja düşüp sonucun zorlaşacağı şüphesi içinde durdum. Fakat herşeyin Budin’de halledilmesine dair burada verilen sözün teminatı üzerine ısrar etti.

Bana Bohemya kralından hiç bahsetmedi fakat o ve Hollanda elçisi arasında olanları atlayamam. Kendisi prens elektörü ülkelerine aldıkları ve elçilerine de Bethlen Gabor’u bu yeni hamlelere teşvik etmek ve Türkleri de Macaristan’ı yağmalamaya çekmek için araç olduğu için ekselanslarına da bazı sitem kelimeleriyle şikâyetle bulundu. Hollanda elçisi de buna kısmen karşılıklı suçlama kısmen de redle cevap verdi.

İmparatora yardımın geri çağırılacağı ve herşeyin (onun destekçisi olan) Budin pašasına sevk edilmesi hakkında veya Bethlen’e Türklerin Macaristan’da kışlamak için emir alacakları ve kendisinin de tamamlayıcı bir sesi olacağı konusunda verdiği söz hakkında iki tarafında burada kendilerine bağlı olanlar sayesinde eşit güveni vardır ve zannedersen ikisine de göz verilmiştir ve bunların uygulanıp uygulanamayacağına hüküm veremiyorum. Fakat gerçeğin onlar arasında bölündüğüne inanıyorum. Bu Gabor, komisyonun başında olacaklar ve Türkler de onların soğuk havada dışarıda duramayacaklarını ve kurallarının Ekim’in 26’sı olan Aziz Demetrius gününden sonra savaş alanında olmama olduğunu bildiğimizden ve sınır askerleri ve sayıları on bin olan sınır askerleri ve Tatarlar dışında [203] Rumeli’deki askerlerin hâlihazırda geri çekildiğini duyduğumuzdan onların garnizonlarına geri çekilme emri alacaklarını biliyoruz. Kalan birlikler emir alınca kadar prensle birlikte bekleyeceklerdir. Fakat imparatorun elçisinin kesin bir karar için iyi dostlar ve hızlı bir gönderilme umudu bulacağı Budin’e gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

Macaristan’dan, Moravya yakınındaki, o dilde Nachsonbach olarak çağırılan Tornavya’ya gönderilen bir birliğin yaşadığı hezimet haberi imparatorun elçisi tarafından doğrulanmış ve itiraf edilmiştir. Şehir teslim olmuş ve pek çoğu onun tarafına geçmiştir. Sonra da Gabor’un vekilleri prensin imparatorluk kampını kuşattığı ve onları kaçamayacak şekilde kuşattığını ve birkaç birlikle gelen General Markiz de Monte Negro’nun henüz ordusunu kuramayarak diğer kaliteli kimselerle birlikte aynı zamanda

küçük bir kaleye kapatılmış ve teslim olma şartları üzerindedir. Kesinlikle prens kendisinin imparatorluk mensuplarının bir eş olduğunu söylediği şartları zorlamak veya dostlarına verdiği sözü tutmakta ciddi olduğu kesindir. Bunu zamana bırakıyorum. Eğer avantajını takip ederse Aşağı Almanya'ya barış verecektir. Fakat bunlardan Türkler ve Tatarlar arasında pay edilen ve rapor edildiği üzere her cinsiyetten ve yaştan 20000'in üzerinde kişiyi Budin, Agria ve Kanijye'ye ve bu sınıra esir olarak gönderdikleri için pek çok şikâyet edeceği sebep vardır. Kampta o kadar çok esir vardır ki bir çocuğun fiyatı sadece iki veya üç dolardır. *Hinc illae lachryme*. Bu Hristiyan ismine daha çok alâka gösteren yazar için kötü bir yardım ve skandal getirmekte ve kötü bir son tehdidinde bulunmaktadır. Burada ondan pek çok kişi beklenmektedir. Özellikle de sayıları 300 olan bazı Leh beyefendileri Bâbîâli'ye esir ve sadakat gösterisi olarak gönderilmiştir. *In arcanum ejus ne ingreditor anima mea*. Bunun *tributum abhorrendum* olmasından korkuyorum ve *faetare etiam apud incolas hujus regionis* olabileceği söylenebilir. Onun hükmünü dünyayı yargılayacak olana bırakıyorum.

Bu devlet henüz yerine oturmamıştır. Her ne kadar yakın zamanda bir kargaşa yaşamış olmasak da... Fakat Ankara'da sessiz bir şekilde yaşamasına ve baharda geri çekilme sözü vermesine rağmen yeniçeriler padişahdan daha çok Abaza Paşa'ya karşı savaş yapmaya kararlıdırlar ve onlar şimdi sipahilere haset duyduklarından dolayı kendi atlarını kendileri sağlamaktadırlar ve büyük bir şiddet içerisinde gitmeye hazırdırlar. Onların Abaza Paşa'nın barışı gizlediğinden ve bu yüzden de bu şehirde ve yönetimde büyük değişiklikler yaratacak olan bir deneme yapmaya zorlanacaklarına inanıyorum. Bu genel harabeye ekleme yapmak gerekirse 26 gün önce, Sultan Ahmed zamanında İtalya'ya kaçan ve Toskana Dükü tarafından kabul edilen ve barışını yaparak geri gönderilen Sayda emiri Maanoğlu'nun Şam'ı aldığını, kalenin o zaman direndiğini, Paşa'nın ona ve bütün civar bölgelerle isyan ettiğini ve kendisinin 5 veya 6 şehri daha ele geçirdiğini haberini getiren Şam'dan kaçan birkaç asker gelmiştir ve biz de orayı kendisi için kullanacağından eminiz. Bu haberler ağır bir şekilde alınmıştır ve onları Hristiyanlık sınırında kolay şartlar almaya zorlayacaktır. Benim hükmüme göre bu imparatorluğun bir savaşla denenmesi veya tüketimden ölmesi dışında görünür bir tedavi kalmamıştır.

Uzun süredir onuruzdan bütün buradaki hareketlerimizi mahveden, Fransız ve benim aramdaki ihtilafı alâkalı olarak cevap beklemiştim. Onun temellerinden biri öncelik meseledir. Kendisi iddiasını selefim tarafımdan imzalanan iki arza

dayandırmaktadır ve güvenmektedir. Onları elime geçiremediğim için Hollanda elçisi tarafından yakılmasını sağladım. Çünkü o Fransız'a karşı onları reddetmiştir. Ekselanslarının güvenli bir şekilde İngiltere'ye geri döndüğünü duyduğumdan dolayı onuruzun şimdi daha rahat olacağını umuyorum. Onun yokluğu eminim ki bütün iyi yürekleri rahatsızlık ve korkuyla doldurmuştur. Ekselanslarına naçiz bir şekilde tebriğimi yazdım. Eğer bu yerin meselelerini bilmek isterse biraz gölge olmadan bu haset dolu zamanların riskine mektubumu atma cesaretini gösteremediğimden dolayı onu onurunuzla sevk etme cesaretinde bulunacağım. Bana alışlagelmiş sevginizi ve yardımınızı göstereceğinizden eminim, zira ben gerçekten onurunuzun naçiz hizmetkârıyım.

Sonuç

Onurunuzun Ren'e gelmiş olan sözde elçi hakkındaki geniş haberinizi aldım. Benim düşünceme göre ünvanı ve durumu ile kendisi bir planlayıcı olmalıdır ve müzakeresi umumî bir amaç değil şahsî bir kazancı hedeflemektedir. Eğer öyle olursa onun nerede iyi bir şekilde arınacağını biliyorum. Size bütün diğer bol ve meyve getiren haberleriniz için teşekkür ederim. Her ne kadar bunu geri ödeyemesem de *libenter devere*. Ve böylece lordumu Tanrımızın lütfuna ve merhametine sevk ederim.

Lord Carew'den

Aralık'ın 9'unda bunun tarihlendirilmesinden bir önce lordumdan bahsedilen tarihi taşıyan bir mektubunu ve onunla birlikte Bay Braintwaite'den Ekim'in üçünde İstanbul'dan bana göndermiş olduğunuz haberlere bir ek aldım. Onun tarifi üzerine mektubumu açtım ve işbu eklemeyi yaptım. O tarihten beri Sussex Kontesi ölmüştür ve ertesi günde eşi olan Kont, kadim ve samimi bir dost olan Lady Cornewallis'in kızkardeşi Bayan Mewtis ile evlenmiştir. Oxford kontu (yukarıda söylendiği üzere) hâlâ kulede mahkumdur. Özgürlüğü onun isteğine kalmıştır. Zira eğer naçiz bir itaati imzalar ve majestelerinin ona kızmak konusunda haklı sebepleri olduğunu söylerse kule kapıları açılacaktır. Daha fazla esir olarak kalmaktansa bunu yapacağını zannediyorum. Southampton kontu tekrar majestelerinin iltimasını kazanmıştır ve her gün onun konsey masasına gelmesini beklemekteyiz. Şu an bir parlamento beklenmektedir. Fakat ne çağırısı ne de toplantı günü belirlenmemiştir. Bu şekilde eğer bir parlamento çağırılırsa İspanya meselesinin ne olacağını tahmin edebiliyorsunuz. Bu arada Papacılar aşığıya düşmektedirler. Bu hafta 30'dan fazla kalyondan oluşan bir Hollanda filosu dar denizlerden geçmiştir. Bir geminin en azından 300 ton ağırlığı vardır. Yükleri sadece

adam, mühimmat ve erzaktır ve rapor edildiğine göre Hind-i Garbî'ye gitmektedirler. Fakat neresi veya nereler olduğu henüz bilinmemektedir. Suffolk kontunun küçük oğlu Sir Edward Howard Sir John Buttlers'ın kızı ve Buckingham dükünün yeğeniyle evlenmiştir. Evlilik töreni York Evinde yapılmıştır. Prens ve dük de orada yemek yemiştir. Yirmi gün önce Sir George Göring, Bohemya kralı ve kraliçesi tarafından gönderilmiş olsa da hâlâ Hollanda'daki Hage'de kalmaktadır ve şimdi muhafızların lideri Kensington Lordu Fransa kralına gitmektedir. Müzakerelerinin ne olacağı hakkında tamamen bilgisizim. Fakat eğer doğru anladıysam önceden belirtilen sebeplere bağlayıp bağlamam konusunda şüpheliyim. Fransa'da sabit bir barış ile herşey dışarıdan güzel gözükmemektedir. Fakat Protestanlar yeni fırtınalardan korkmaktadırlar. Zira kral Rochell ve Montpellier'in karşısına yeni tahkimatlar yapmaya devam etmekte olup onları her gün güçlendirmektedir. Onların barış ile kaldırılması gerekiyordu. Protestanlar her gün bunlardan şikâyet etmekte fakat hepsi boşa gitmektedir. Sir Robert Sherly İngiltere'ye gelmiştir fakat henüz saraya çıkmamıştır. Onun geri dönüşüne dair olan dürtüler onun göğüsünde kalmaktadır. Savoy 25 Aralık 1623

G. CAREW

Majeste'ye

Majestelerini Memnun Etsin,

Erdel prensinin hareketlerinin amacının ne olduğu konusunda biraz kesinlik keşfetme ve bu devletin sorunlarının ne olacağını görmenin uzun bekleyişi benim, majestelerinin karşısına kötü varsayımlarımı çıkarmamı engelledi. Majesteleri tenkidi ve hükmü beni haklı bir şekilde neredeyse şüphelenme veya fikir değişikliği durumu olmadan bir haftanın geçmediği zamanda araya girmemi ve riske atılmamı erteleyebilirdi.

Fakat hem prensin vekillerinden hem de diğer yollardan aldığım raporlara göre kendisi ateşkese karar vermiştir. Kendisi savaş ile büyük bir avantaj elde edebilecekken, bunu yapmıştır. Majestelerinin mantığı hem onun amaçlarını ve ondan beklenecekler konusunda hüküm verebilir. Onun hareketleri ile öğrendiklerim ve imparatorluğun mevcut durumu ile ilgili olarak Sir George Calvert'e geniş bir haber yapma cesaretinde bulundum. Siz onlar hakkında bir emir vermekten memnun olmadan majestelerine sunmaya cesaret edemedim.

[205]Fikirlerimde ve belki bazı yazılarımda kolaylıkla hatalar yapmış olabilirim. Fakat bana çeşitli yollardan sunulan gerçeği yazdım ve hepsinde samimi bir şekilde majestelerinin, Hristiyanlığın umumî huzuruna hizmet etme emrinize itaat ettim. Bethlen Gabor'u, genel beklentinin ve kendi başlangıçlarının aksine bu ani ve büyük değişikliği neden yaptığına dair hüküm veremiyorum. Bazıları bunu Brunswick Dükü'nün hezimetine bağlamaktadır. Bu şekilde kendisi yalnız ve yardım konusunda umutsuz bırakılmıştır veya onun ordusu yapılacak olan bir saptırma, onu, onun zaferlerini takip ettirecek kadar cesaretlendirecekti. Bazıları da bu hareketini onu korumakta olan bu devletin belirsizliğine bağlamaktadır. Diğerleri (Buna inanmaya daha çok niyetliyim. Her ne kadar kendisini ve bütün müttefikleri ve hizmetkârları ile o kadar gizli ve kurnazca taşısa ve hiç kimse onun düşüncesini bilmese de...) onun hiçbir zaman sabit bir savaş amaçlamayıp buraya olan güvenilirliğini göstermek ve büyük yardımlar dedikodusu aracılığıyla, kendi mülkünü genişletme ve güven altına alma ve onurunu Avusturya Hanedanıyla evlenerek arttırma niyetinde olduğu görüşündedir. Gelen raporlara göre buna çok düşkündür ve henüz bunu elde etme konusunda umutsuz değildir. Bunlardan hangisinin gerçeğe yakın olduğunu belirlemeyi majestelerinin derin hikmetine bırakıyorum. Majestelerinin bütün eksiklerimi affedecek ve majestelerinin sonsuz saadeti için şiddetli dualar ile tedarik edilen zayıf hizmetlerimi kabul edeceğiniz lütuf ve nezaketinizden eminim. Naçiz bir şekilde veda ederim. İstanbul 27 Aralık 1623

Majestelerinin en sadık kulu ve değersiz hizmetkârı

Sir George Calvert'e ve Sir Dudley Carleton'a

İstanbul'dan Haberler 27 Aralık 1623

Sayda emirinin Şam'ı ele geçirdiği, kalenin de 6 gün daha dayanamayacağı haberi o şehirden gelen haberlerle tasdik edilmiştir. Baskın yaptığı bazı başka yerler ve kaleler ile birlikte şu an Kudüs'ü tehdit etmektedir ve Halep Paşa'sından da malzemeler veya en azından tarafsızlık talep etmektedir. Bu çok önemli bir ihanettir. Çünkü kendisi bir soydan gelen bir prensdir ve Ahmed zamanında Floransa ve Roma'ya çekilen, istihbaratı olduğu düşünüldüğü İtalyan yardımlarına izin veren 4 veya 5 limanı olan o ülkeler üzerinde hak iddia eden bir prensdir ve ordusunda 30.000 asker ve onları korumak için iyi bir temeli ve kendi mülkü olarak kendi varlığını sürdürebilecek bir seviyededir ve henüz onun hareketlerinden burada sadece şikâyet edilmekte ve şimdi bu muhtelif sorunlara verilen olağan çözüm olan bazı mektuplar ve sözler dışında onu

durdurmak ve düşürmek için hiçbir emir verilmemiştir. Bu devletin rehabetinin sebebinin ne olduğu konusunda hüküm veremiyorum. Kendisini tüketen bu iç hastalıklara karşı hiçbir hissiyatı yoktur veya göstermemektedir. Ya hazine kurduğundan dolayı para eksikliğinden ya her gün savaşmaktan ziyade isyana eğilimli kendi askerlerine olan güvensizlikten ya da Abaza Paşa'nın komşuluğu onları şaşırtmakta ve kafalarını karıştırmaktadır. Kesin karar veremiyorum. Bu şekilde karmaşa belirtileri olarak birbirleriyle çakışan çok fazla şart vardır. Herşeyden eşit şekilde korkulmakta ve hiçbir sorumluluk alınmamaktadır. Fakat yakınlarında olan Abaza Paşa'ya karşı daha duyarlıdılar. Onun takipçileri yakın zamanda bu şehirden 4 günden daha az mesafedeki bir köprüyü ve yolu aldılar. Sanki ordusunun ilerlemesi için o yolu kendisi için tutmak veya bu taraftan aniden bir saldırı olmaması için orayı tutmak istiyormuş gibi. Fakat buna rağmen kendisi sakin değildir ve söz verdiği itaat etmeye karar vermiştir. Bu sarayda yeni hamleler çok sıcak bir şekilde alınmış olup vezirin çadırları aceleyle geçirilmiş, pek çok toplantı yapılmıştır. Fakat buradaki pek çok şey gibi bu sıcaklık iki veya üç günde aşama aşama soğumuştur. Böylece sadece birkaç tane daha yeniçeri garnizon yapmak ve yolları savunmak için gönderilmiştir. Onlarla birlikte sahte bir Frenk birliği ve onların albayları gönderilmiş olup harcayabilecekleri tek güç budur. Hiçbir sipahi sanki açıkça parçalara ayrılmaya açık edileceklermiş gibi kavgaya girmemektedirler. Pek çok kişi de hareketlerin bilinçsizliği ve ayrı yapıları ile buna inanmaktadır. Aksi halde üzerlerindeki en büyük tehlikeyi bilerek kendileri için çıkacaklar ve imparator ve divanı da hâlâ o Paşa'nın hareketlerine göz yummaktadır. [206] Fakat şimdi ters görüşten eminim ve şimdi hem onların şu an daha fazla şey yapamayacaklarından hem de teklifler ve iknalar ile bahardan önce onunla uzlaşmak için zaman kazanmayı umduklarından eminim ve onun hareketleri de kendisi veya daha büyük değişiklikler içindir. Fakat kendisinin önemli kaliteli birisiyle hem istihbaratı olduğundan hem de desteklendiğinden şüphem yoktur. Fakat neden imparatorun ve bu devletin hareketleri her ne kadar hiçbir Hristiyan prensin onlara saldırmayacak derecede kendi kuvvetlerinin eski şöhretinden veya komşularının muhalefetinden emin olsalar da hareketleri bu kadar onursuzluk ve umumî huzursuzluk getiren herhangi bir kula güvenmesi için herhangi bir sebep göremiyorum. Onların bu görüşü yerleşmiş olup bunu tecrübe dışında hiçbir şey ortadan kaldıramaz. Fakat gereçlerini, kuvvetlerini ve savaş yapma tavırlarını göz önüne aldığım zaman, onların saadetlerini kendi değerlerine veya Tanrı'nın altında başka bir amaca değil onların her zaman işgalci ve fetih yapımcılar

olduklarına atabilirim. Bu onların kendi cesaretlerini yükselmiş ve sadece savunma yapanları korkutmuştur. Zira hareketin farkı bazı yetenek üstünlüklerini önceden göstermiştir ve bu şekilde düşmanlarının ülkesinde onun masrafından ateş ve yağmayla savaş yaparlar ve kendilerininkini güven altına alırlar. Bunun yanı sıra Türk askeri işgale sadece eğilimli değil aynı zamanda isteklidirler. Çünkü herşey birer avdır ve her tür izin de onlara verilmiştir ve umudu da fetihten ziyade yağma ve esir üzerinedir. Her oğlan veya kız köle burada en iyi maldır ve 100 dolar etmektedir. Böylece her köy onlar için bir depodur ve zengin geri dönmektedirler. Fakat *versa vicé* eğer işgal edilenler onlar olsaydı ve savaş onların evlerine getirilseydi, saadet ve Scipio'nun düşüncesi tekrar doğrulanırdı ve dünyadaki en zayıf, hazırlıksız disiplinsiz düşman bulunacaktı ve 30.000 asker savaşmadan İstanbul'un kapılarına kadar gidecekti.

Bağdat'ta isyan eden ve bütün geçen yaz boyunca kaleyi impartora karşı tutan Bekir Sûbaşı Hafız Ahmed Paşa tarafından sert bir şekilde kuşatılmıştır ve tehlike anında oğlunu yardım için İran Şahı Abbas'a göndermeye zorlanmıştır ve bize oradan gelen son haberlere göre bazı İran atlıları keşfedilmiş olup Paşa kendisinin kuşatmayı kaldırmaya zorlanacağından korkmuş ve bu yüzden iki yüzlülüğe başvurmuştur ve sanki padişahın bir otoritesi varmış gibi teklif yapmış ve sadece Bekir'i ve bütün geçmiş küstahlıklarını değil aynı zamanda o şehrin ve eyaletin yönetimini de paşa olarak ona vermiş ve böylece ordusunu geri çekmiştir. Bu haberler henüz tasdik edilmemiştir fakat genel olarak inanılmıştır ve eğer doğruysa o ülkenin tamamen kaybedilmiş olduğu şüphesizdi ve her ne kadar Bekir kendisi bir antlaşmayla mevcut zorunluluktan kurtarmaktan memnun olmuş olsa da gerçekte o bölgeyi İranlı ve onun avantajı için kullanacaktır. İranlının buradaki temsilcisi hem orayı hem de Ahıska'yı atalarının eski mülkü olarak istemiştir.

Macaristan'dan

Bethlen Gabor, büyük bir sefer ile Macaristan'a doğru yürüdü ve Pressburgh, Rab Komana ve bazı birkaç kale dışında büyük bir kısmını kendi hâkimiyeti altına aldı. Ordusunda 33.000 Erdelli, Macar ve bir o kadar da onu yağma için gönüllü bir şekilde takip eden Türk ve Tatar vardı. Moravya sınırından 4 gün yürüyüş mesafesindeki Tornavya'ya yaklaşıncaya kadar hiçbir direniş gösterisi ile karşılaşmadı. Oraya şehri çağırmaları için sayıları 4.000 olan atlı birliklerini gönderdi. Onlar orada garnizon yapmakta olan 2300 yaya ve 200 atlıdan oluşan imparatorluk askerlerine rastladılar ve yarım İngiliz mili içerisinde vardılar. Onlar ve şehir arasında birbirlerine

girdiler. Bu askerler kendilerinin engellendiklerini düşünerek ve prensin bütün ordusunun ne kadar uzaklıkta olduğunu bilmeyerek küçük bir köye çekildiler ve kendilerini bir kilisenin içinde hazırladılar ve kilisenin etrafı duvarlıydı. Macarların kumandanları, bu haberi bir kurye ile Gabor'a kendisine aceleyle yaya askerler göndermesini, nasıl bir garnizonu sardığını da ekleyerek anlattı. Bu esnada onları çağırdı ve onlara efendisi için Tornavya'nın hâkimiyetini aldığını söyledi. Ve aynı zamanda şehir halkını çağırdı ve onlara gelecek yardımların kendisine geldiğini. Hepsiyile istihbaratı tuttuğunu ve bir şey yapamayacaklarını söyledi. [207]. Ertesi gün prens öncü birlikleriyle birlikte görüldü ve sonra da bu albay duvarın çok yakınındaki kapılardan birini korumak için bazı birlikler gönderdi. Bu Almanlar kilise bahçesine hapsedilmiş olup şehrin kumandası altında düşman atlılarını ve onlara hiçbir atış yapılmadığını görerek o yerin teslim edildiğinin doğru olduğuna inandılar. Böylece yayalar onları zorlamaya gelmeden önce kendilerini teslim ettiler ve prensin maaşını aldılar. 36 önemli kişi dışında hepsine gitmeleri için izin verildi. Bunlar şimdi kazanılmış olup, ertesi gün vatandaşlar kapılarını açtılar ve Bethlen'i efendileri olarak aldılar. Böylece bunlar herhangi bir darbe olmadan alındı. Buradan doğrudan Moravya'ya doğru yürüdü ve kendinden bir önce bir günlük mesafedeki bir yere keşif ve yağma için 8.000 atlı gönderdi. İmparator bu başlangıçların acil olduğunu görerek Lichestewin prensinin kardeşine Bohemya ve Moravya garnizonlarını sınıra çekmesini ve Monte Negro Markizini, Collalto, Don Balthaser de Marades, Kont Slicke, Volstein, Tiffenbah, Papa'nın akrabası Kont Torqueto, Sampah ve bütün ana yüzbaşılıkların onlarla buluşması için haber göndermesini ve savunma için bir ordu kurmasını emretti. Ordu yükünün dışında 15.000 kişi topladıkları rapor edilmiştir. Onlar Moravya sınırındaki bir tepenin eteğinde konaklamıştır ve askerlerinin pek çoğu üzüm toplamak için dağılmış olup Gabor'un bu öncülerini tarafından keşfedilmiş ve aniden baskına uğramışlardır. Onlar 700 kişiyi esir almış ve öldürmüşlerdir. Bazıları kaçmış ve alarm vermişti. Aksi halde bütün imparatorluk kampı bir gözcü veya muhafız olmadan baskına uğrayacak olup başkentteki kazlar kadar hizmet vermiş olacaktı. Macarlar tepenin zirvesini aldılar ve aşağıda çok yakında Bohemya ve Alman ordusunu biraz karmaşa içinde görerek ne kadar hazırlıklı olduklarını denemeye karar verdiler ve bir saldırıda bulundular. Fakat onları kendilerini almak konusunda daha iyi düzen içinde bularak geri çekildiler. Sadece çok yakına giden bir Yüzbaşı esir düştü ve imparatorluk kışlasına götürülüp sorgulandı. Onlara prensin kudretli bir orduyla gelecek baharda gözükeceğini

söyledi ve onlara bu yüzden güvenlikleri için hazırlanmalarını tavsiye etti. Zira kendisi savaş kararıyla gelmişti ve onları sayıca geçmiş olup onlar için ölüm veya esaretten başka hiçbir olasılık olmadığını söyledi. İmparatorluk mensupları bu tehditlere inanmaktan ziyade bunları küçümsediler. Fakat yüzbaşı onları bu zamanın kendi ve onların hayatı için şaka yapma zamanı olmadığı konusunda temin edip, ertesi sabah oradan ayrıldılar ve Macaristan'ı Moravya'dan ayıran Moraw nehri üzerinde Hodoline veya Ghoding isimli küçük bir siper ve içinde savunma için bir kalenin de bulunduğu bir yere geldiler. Gabor'un atlıları onların o yere doğru ilerlediğini görerek dört nala giderek oraya onlardan önce gittiler ve herşey tamamen telef oluncaya kadar bütün gün ve gece yanan evleri ateşe verdiler. Bu arada Bethlen ordusuyla gelmişti ve imparatorluk mensupları da talihlerini beklemek için taburda duruyorlardı. Fakat yangın sönmüş olup onlara harabelere ve küllere girmesi ve zorunluluktan dolayı ellerinden gelenin en iyisini yapmaları için fırsat vermişti. Hiçbir erzak deposu olmayıp kendilerini tahkim ettiler. Bu durumda 13 gün kadar kapalı kaldılar. Bir mahkum tarafından büyük bir noksanlık içinde oldukları ve askerlerin isyana başladıkları, yüzbaşılarının ya onları savaşa götürmesini ve erkekçe ölmelerini ya da onlar için mevcut durumlarının kabul edeceği bir toplantı yapmalarını talep ettikleri keşfedildi. Bütün atlıların generali olarak Don Balthasar bütün kumandanların adına orduyu topladı ve onlara ilk olarak onurları için tehlikeli saldırılara ve kıtlığa dayanarak büyük bir cesaret gösterdiklerini söyledi ve durumlarının generallerinin hepsinin bir olduğunu söyledi, izin meselesinde ise onlardan kendilerini umut ve sabitlik ile güçlendirmeleri konusunda ricada bulundu ve onlara yaklaşmakta olan Ekim sonuna kadar sabırla katlanmalarını evrensel bir sözleşme talep etti. Eğer o zamana kadar ne Tanrı ne de imparator onlara yardım göndermezse her ne kadar Gabor'u bir düşman olsa da bir Hristiyan ve asker olarak bulacağından şüphe etmeyerek onlar için bir teklifte bulunacaktı. Elde edilen bu kısa sürenin nedeni imparatorun gelecek bir destek düşüncesi değil, gelenek ve görüş üzerine Türklerin kış olumsuzlukları yüzünden hiçbir zaman savaş alanında o kadar uzun süre durmayarak o ayın 26'sı Aziz Demetrius gününde kamplarından ayrılacakları düşüncesi idi ve şimdi onlar gönüllü olarak hizmet etmiş ve avlarını almıştır. Onları bu gidişten hiçbir şeyin alıkoymayacak olması çok olasıdır. Fakat eğer bu umut onları hayal kırıklığına uğrattırsa, askerlere kendileri için merhamet isteme iznini vereceklerdi. Generaller ve Kumandanlar önemli sayıda askerlerle birlikte kaleye çekilmeyi amaçlıyorlardı. [208] Eğer destekliyor veya malzemeler düşmanı kaldırmaya zorlamazsa orayı

tutamayacaklarından şüphelenilmektedir. Erdel prensi aynı şekilde o zamanda yardımlarını bekletmek için yeterli sorunları olduğunu biliyordu ve eğer bekleselerdi onların kötü kış misafirleri olacaklarından ve onları da aynı şekilde yağmalayıp Macarların güvenini kaybetmesine yol açacağından korkarak, onları ya o günden önce zorlama veya onları politika ile kazanma düşüncesini aldı. Fakat ikincisi daha güvenli bir yol olarak görünüyordu ve görünüşe göre de kendisinin pek çok insanı antlaşma ile esirleri esir olarak kalacak pek çok kaliteli insanı Türklerin gücüne koymak gibi bir isteği yoktu ve imparatorluğun umuduna dair istihbaratı olup, Türkler'e Aziz Demetrius gününden sonraki on beş gün daha onunla birlikte kalmaları için söz almak karşı çalışma yapmaktadır. Bu zamanda bir kalenin ve hepsinin ellerine verileceğini iddia etmiştir. Görünüşe göre Almanların o günden önce bir teklif yapacağını tahmin ediyordu. Bunu avantajına çekebilir ve kendi amaçlarını elde edebilir ve onlar da onun Türk ordusunda olan güvenini ve gücünü takdir eder ve korkarlardı. Zira şüphesiz eğer isteseydi onları zorlardı. Fakat ondan sonra durumunu imparatorla herhangi bir antlaşma için umutsuz yapardı ve Türklerin sabitliğinden emin olmadan savaşa devam etmeye karar vermek zorunda olurdu. Onların bir kere geri çekildiği zaman savaş alanına yeniden çekilmelerinin çok geç olacağından temin olmuştu ve belki de çeşitli savaş sonuçlarından ve bu devletin herşeyin belirsiz olduğu Asya'daki yerleşiminden şüphelenmiş ve biraz da Hristiyanlıktaki şöhreti konusunda dikkatli olmuştu. Kendisi bu hareket içerisinde çok fazla ilerlediğini biliyordu. Zira 20.000'in üzerinde zavallı insan özgürlüğünü kaybetti ve onların inançlarını tehlikeye attı. Bu yüzden zamanını ve kafasını kullanmaktadır. Ve eğer imparatorluk kendisini kampın dağılması konusunda kandırılmış olarak bularak şimdi ihtiyaçlarına daha fazla dayanamamış olup imparator adına antlaşma yapmak için ona görevliler göndermişti. 15 günün hızla geçtiğini ve Türklerin gitmeye başladığını görerek teklifi kabul etti ve o gün Bâbiâli'ye tatmin vermek için odasından bir kişiyi veziri (istismar edilmesi çok zor olmayan bir adam) Türkleri Macaristan'da kışlamak için bütün çabasını kullandığını fakat onları daha fazla birlikte tutamayarak antlaşmaya gelmeye zorlandığı konusunda bilgilendirmek için yolladı. Zira siperlere saldırıda bulunma macerasına girişmek tehlikelerle doluydu. Bir sonuç olmadan ortadan kalmak orayı terketmek ve düşmanı onurlandırmak ve kendi namını zayıflatmak olurdu. Yardımlarının gidişinden sonra kuşatmaya devam etmek ordusunun isyan etmesi riskini oluştururdu. Bu yüzden padişahın imparatorun elçisini kabul ettiğini görerek antlaşma ve nihai sonuç için zaman verilmesi için 8 aylık ateşkes

yapmaya karar vermiştir. O ateşkesi henüz tamamen kabul etmemiş fakat ona sadece vezirlerin resmî önkoşulu ile yapılması ile kararlaştırıldığını, bu olmadan barışın yapılmamış olarak kalacağını söyleme görevini haberciye verdi. Kendisi Bâbîâli'nin, padişahın sabit bir şekilde devam edip onu savaşta tutup tutmayacağı konusundaki nihai kararı talep edecekti. Eğer savaş kararı verdilerse o zaman haberci mevsim içerisinde mühimmat, para, asker ve bütün gereklilikleri ve bu zaman içerisinde imkânsız olan şeyleri isteyecekti. Eğer barış istiyorlarsa istedikleri şartların bir taslağını verecekler bununla birlikte onları yatıştırmak ve kendi tedbirine göre bu imparatorluğun kârı için meselelerin ve zamanın gerektirdiği ölçüde diğerini yapmak için kesin güç istemişti. Prens bu görevlilerin ilk gelişinde takipçilerinin bazısında haset ve memnuniyetsizlik keşfetmişti. Bunun üzerine kumandanlarının büyük bir bölümünü çağırdı ve onlardan ona güvensizlik göstermemelerini isteyip, neden ateşkes yapmaya zorlanabileceğini gösteren nedenleri gösterip, eğer kendisi de silahsızlanmadığı ve Almanya'yı huzurlu bırakmadığı sürece imparatorla asla silahları bırakmayacağını veya imparatorla nihai bir barış yapmayacağını söyledi. Zira onun için bir kurt veya bir köpek tarafından ısırılmak zor bir seçim olsa da bir tanesine güvenmenin daya iyi olduğunu görerek bir tanesi diğerini durdurmak için kullanacaktı. Bu tam tatmin vermedi. Fakat prensin acil ödeme sözü damga taşıdığı için tatmin verdi. Zira ne istediği ve anlaştığı değil kendi göğsünden başka hiçbir şeye güvenmemiş olmasıydı. Haberci burada rolünü çok gizli ve usta bir şekilde oynarak neredeyse inanmaya hazır olan bu devlete iyi bir tatmin verdi ve şimdi yapıldığı tahmin edilen barış için bir onaylama aldı ve niyetlenen antlaşma için üç madde ve bir görevden oluşan talimatlar aldı. İlk olarak, imparator Macaristan'daki bütün ünvanlarından ve haklarından vazgeçecek ve insanları özgür bırakacak ve Gabor onları yönetecektir [209]. İkinci olarak Prens Elektör ve bütün vilayetler elçilerini ve hediyelerini Bâbîâli'ye göndermiş ve işbirliği yapılmış, imparatorluk koruması alınmış ve onların evvelki özgürlükleri ve malları geri verilecek. Üçüncü olarak imparator Avusturya için Sultan Selim dönemine dayandığı iddia edilen 40.000 dolar vergi ödeyecek. Fakat görev çalışmanın anahtarıdır. Böylece prens Budin paşasının nasihatıyla birlikte *plenam potentiam* kendi ihtiyatına elde etmiştir. Eğer barışı uygun bulursa, yapacak ve sonuçlandıracaktır. Bu son olayın Gabor'un isteklerinin amacının sonu olduğunu düşünüyoruz. Diğerleri ise Türkleri kendisinin onların hizmeti konusunda çok dikkatli olduğuna ve imparatoru da kendisinin çok kuvvetli olduğuna ve burada çok alâka görüldüğüne inandırmaktır. Biz bunun bu

savaşlara bir son vereceğini düşünüyorum ve ben de bu görüşteyim. Çünkü kendisi bu ateşkesle imparatora ve kumandanlara bağlanmayı, onları anlaşılamaz düşmanlar yapmaktan ziyade özgürlüklerinin bir kârı ve bütün orduları ile seçmiştir. Ve kendi beyanı olan Türklerin yardımlarını çekmeye ihtiyacı olmadığı veya onlara bir fayda getirmeye niyetli olmadığı fakat imparatora bu sarayda olan güveniyle ilgili büyük bir gösteri yapma olarak göstermekle bağdaşmaktadır. Bu şekilde onun amaçlarını kolaylaştıracaktır. Bir gizem olarak bu amaçların ne olduğunu sadece zaman gösterecektir.

Bu ateşkesteki ne maddeler ve öneriler olacağını Haziran veya Eylül 1624'te yapılacağı dışında bilmemekteyiz. Ve benimde bu konuyla ilgili daha çok gerekli gözükebilecek daha geniş bilgilerim olacak. Fakat ben cümlelerden, bölümlerden ve onun hareketlerinin yollarından, onurunuzun *judicare virum* isterim ve ondan bundan sonra ne bekleneceğine dair bir varsayımda bulunmanızı isterim.

İmparatorun elçisine bu ateşkesle ilgili ilk haberi verdim. Kendisi de çok sevindi. Kendisi de Grand Sinuor'un efendisine karşı bir ihlalde bulunmayacağını sabit bir şekilde söylemektedir. Bu sevgiden ziyade bir ihtiyaçtan dolaydır.

27 Aralıkta yazılanın bir kopyası olarak 10 Ocak 1623'te gönderilmiştir

Venedik'teki Temsilci Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Geçen hafta Kutsiyetlerinin son elçileri olan Soranzo ve meslektaş Renier Zen, meclise (en az 200 *purpurati* tarafından eşlik ediliyorlardı.) elçilikleri ile ilgili olarak bir hesap vermek için gittiler. Bununla alakalı henüz kutsiyetlerine uzun zaman önce aforoz edilen ve kısa süre önce Roma'da sapkın olarak yakılan Fra Paolo dışında bütün tekliflerinde tatmin verdiklerinden başka umumî bilgiye hiçbir şey ulaşmamıştır. Kutsiyetleri onun vücudunu aldırması ve köpeklere attırması (bu sefer onların çok az yiyeceğini düşünüyorum) ve korku dolu tehditlerin altında Roma kilisesinin bir düşmanı olarak herhangi bir anıt yapmamalarını istedi. Özellikle de o konseye veya benim anti Trent konsili dediğime yazarak... Böylece şimdi kendisi ölümünden sonra yazar ilan edilmiştir. Ve şu an için bu yer hakkında lorduma söyleyebileceklerim bunlardır.

Roma'dan bu geçen hafta öğrendiğime göre, oradaki olağan İspanya elçisinin, Papa'ya son kez veda edeceği zaman (uzun komplimanlardan sonra) efendisi adına Fransa kralından şikâyet etmeye başlamıştı. (onu şu ana kadar bütün Fransa'daki hareketleri ile biliyordu) onun kâfirlerin büyük bir yardımcısı olduğunu, İspanya

kralının ve Roma kilisesinin düşmanı olduğunu yani, Hollandalıları Kont Mansfelt'e ve onun gibilere para ödemeye teşvik ettiğini söylemektedir. Bu şikâyetten sonra Papa buna iyi kulak verdi ve tahtından kalkıp bir masaya gitti. Orada bazı mektuplar yazdı ve bu cevabı verdi. *“Bu iki mektubu al ve onları oku. Sana şikâyetinle ilgili cevabı verecektir”* dedi. Bu mektuplar İspanya kralı tarafından Rotchell ve Montabban'a o sorunlar zamanında yazılmıştı kendileri tek başlarına krala teslim edilmemişti, zira kendilerinden o zaman için yardım istemiyorlardı. Bu elçinin ağzını durdurdu. Kimin efendisi kâfirleri bastırmak için bu kadar çok şey yapmıştı. Tanrı'dan bizi (ki daha iyi kimse eşlik edemez) bizi bu ikiyüzlü ellerin dışında tutması için kutsamasını için dua ediyorum.

[210] Roma'dan iki hafta önce bir mektup daha aldım (bizim evlilik antlaşmamızla ilgiliydi) Size bana yazılanı aynı sözlerle birlikte size sunuyorum.

Ve burası için hepsi bu kadardır. Diğer yerlerdence şu an için çok as ses vardır. Bu yüzden bu haberin sizin onurunuzla bütün kaba meselelerimiz konusunda sizi karşılayacaktır. Ben şu an için sizi daha fazla rahatsız etmeyi kesmekte olup sizin sağlığınız ve mutluluğunuz için dua eder ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik Aralık'ın 20/10'u 1623

MIC. BRANTHWAITE

Bu mektuplar ellerime dün o kadar geç geldi ki onurunuzla görülmemiş bir acele ile yazmaya zorlandım. Bu konuda özür diliyorum.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Burada çok az haberlerimiz vardır. Sadece buz adalarının neden olduğu seller ile toprağın büyük kayıplar yaşaması dışında. [Sel] nehirleri durdurdu ve bunun gibi bir şey burada bu 130 yıl içerisinde olmamıştı. Fakat şimdi çözülme ile ki Tanrı bunu bütün Hollanda ülkesini kurtarmak için tam zamanında göndermiştir ve büyük çabalarla sular her zamanki yollarına girmiştir. Ve yılın bu mevsimi ilerlerken bizi düşmanın bu kış donmuş nehirleri kullanabilmesi korkusundan çıkarmıştır. Bununla ilgili olarak yaptıkları hazırlıklarda, Maestrich'te ve Maze'nin aşağı taraflarında 14 veya 15.000 kişiyle toplanmışlardı.

Kont Mansfelt, Fransızlarının geri çekilmesi üzerine, düşmanın uyuduğunu veya güven içinde olduğunu düşünmektedir. Onun zayıflığını küçümseyerek, 1.000 yayayı, Musterland'a bir yol olan Friesochten'de şaşırtmak için gönderdi. Onun garnizondaki

adamlarından bir kaçı Collens Piskoposunun adamlarıydı. Kendilerini Anholt Baron'un askerleri gelene kadar savundular. Orada kışla yaptılar ve 2.000 yaya ve 1.000 süvari sayısına ulaştılar ve Mansfeltlilerin üzerine o kadar beklenmedik bir şekilde geldiler ki, yarısını parçalara ayırdılar ve geri kalanını kilise bahçesinde esir aldılar. İmparatora hizmet etme şartı üzerine oraya çekilmişlerdi.

Bu aksi olaya, Fransızların geri çekilmesinin eklenmesi ve Bethlen Gabor'un ateşkesinin kötü haberleri, Kont Mansfelt'in cesareti olduğu kadar gücünü de o kadar düşürdü ki, sonunda ordusunu terhis karar verdi. Ve bunun için buraya Eastfrizland'ın sakinleri tarafından söz verilen 300.000 florin (bu para Hollanda tarafından ödenecekti) ödenmesini istedi. Böylece adamlarına lisanslanmaları sırasında biraz memnuniyet verebilirdi. Ve Hollanda Kont Ernest ve onun memurlarına(parayı Delfzile'de hazır tutmaktalardı) ödemeleri için emir verdiler. Böylece Eastfrizeland'ın sakinleri, geri veriş için onlara senetlerini vereceklerdi. Burada yeni bir zorluk ortaya çıkmıştır. Çünkü o sakinler, gerekliliklerin o orduyu terhis olmaya zorlanacağını düşündüler. Bu yüzden para için senetlerini vermeyi reddettiler.

Bu arada Mansfelt, Stichuyfen'i iyi bir şekilde koruyamamıştı. (o yer üzerinde Friesochten'da iyi şansa yakın oldukları için imparatorluğun gözü vardı). Hollana ellerini koysa da Kont Ernest zaten bir garnizon göndermişti. Fakat Mansfelt'e geri verilme sözü ile. Eğer para pazarlığı önceden gelmezse... Ve sakinlerin senetleri olmadan Hollanda hiçbir para ödemeyecektir. Böylece o mesele için hiçbir son göremiyorum.

Bu ayın 3'ünde Londra'dan gelen mektuplara göre, gelecek ayın 13'ünde yapılacak olan parlamento için bildirimlerin aynı gün gönderildiği haberini aldım. Ve Oxford lordum 20 aylık mahkûmiyetten sonra kuleden çıkarılmış ve Kensington lordum tarafından Exeters kontuna götürülmüştür, orada konaklamıştır. Ve yeni yıl günü onun kızı Leydi Diana Cecill ile 30.000 poundluk çeyiz ile evlenmiştir. [211] *Viis modis*. Konuşulan diğer değişiklik meseleleri hakkındaki gerçekliği görmek için zaman geçmesi gerekmektedir. Böylece şu an için lordumu Tanrı'ya havale ederim.

Şu an yazarken Eastfriseland'da pek çok tartışma ve zorluktan sonra zorunluluktan dolayı teslim oldukları ülkenin Hollanda'ya tabi olmayı imzaladıkları haberi germiştir. Hollanda Mansfelt'e para vermiştir ve Mansfelt de birliklerini dağıtmış olup *alla filata* Oldenburgh ülkesinden geçmişlerdir. Lordumun ve leydimin ellerinden

öper her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh Ocak'ın 12/22'si
1623

DUDLEY CARLETON

Sir Dudley Carleton'a

Lordum,

Zannedersem benim 27 Aralık'ta yazdığım ve kopyalarını bazı eklemelerle 9 Ocak'ta gönderdiğim mektubum sizin kaldığınız yere çok memnun edici haberler getirmemiştir. Fakat en kötüsünü bilmek aldatılmaktan iyidir. İlişikteki haberde de bulacağınız gibi şimdi bu prensin kendisi tarafından tasdik edilmiştir. Bunların hepsini (buradan haber verebileceğin kadarıyla) lorduma anlatacağım. Sadece önceden görevlendirilen, Sinyor Petendi'nin tekrar Hollanda'ya efendisinin özürlerini ihtiva eden mektuplar yazdığını duydum. Mektup kısmen burada Hollanda elçisi tarafından hiçbir zaman gelmeyen Bohemya kralına verilecek büyük kuvvetler ve destek sözlerinin tutulmaması üzerine dayanmaktadır. Fakat bahaneler bunlardır. Kendisi savaş başlatmış ve kendisi için ateşkes yapmıştır ve ben de bunun nihai bir barış ile takip edileceğine ikna oldum. Fakat vekilleri sabit bir şekilde imparator Palatinate'i geri vermediği ve Almanya'yı huzurlu bırakmadığı süre asla barışı tamamlamayacağını veya silahları bırakmayacağını söylemektedir. Bu amaç için onun aklına silahlanmak konusundaki beyanlarını doğrulamanın onun onurunu ne kadar ilgilendirdiğini koydum. Her ne kadar onları asla cesaretlenmeye veya ona iki yoldan da güven vermeye cesaret edememiş olsam da...

Mayıs'tan beri ne Bohemya kraliçesinden ne de 29 Eylül'den beri lordumdan, size her 14 günde bir ve majestelerine sık sık yazsamda hiçbir şey duyamadım.

Ona yazdığım mektuplar kötü haberler getirdiği için iyi karşılanmadığından korkmaktayım. Fakat ben her zaman vicdanımı boşalttım ve gerçeği benim hükmümün götürebileceği kadar bildirdim ve o konuda kendisine kötü bir hizmet yapmadım. Yapabileceğim başka şeyler hakkında övünmeyeceğim. Fakat yaptıklarımın eğer olabilseydi bütün dünya ile karşılaştırılmasını dilerdim ve ben de ölmeden önce bunun hakkında majestelerine teminat verebileceğimden şüphem yotur. Eğer majestelerinin herhangi bir yanlış yorumu olursa lordum bunu ve bunun nereden geldiğini sadece beni savunabilmesi için masumiyetimi yapabilmem için bana bildirmek isteyeceksiniz ve böylece sizden benim adıma onun ellerini öpmeniz için yalvarırım. İstanbul 24 Ocak
1623

İstanbul'dan Haberler. 24 Ocak 1623

Erdel prensi ile imparatorluk majestelerinin generali Markiz Monte Negro arasındaki ateşkes Moravya sınırlarındaki, Almanların kuşatılmış olduğu Ghoding şehrinin karşısında oldu. [Ateşkes] Kasım'ın 10'u tarihli prenze Sadrazam'dan gelen bir ulak ve mektuplar tarafından onaylanmış oldu.

Taraflar arasındaki arabulucu ise Palatine Stanislaus Tarzow isimli bir Macar'dı. Maddeler vezire açıklanan veya benim öğrenebildiğim kadarıyla dört tanedir. Her ne kadar buraya gönderilmesi uygun olmayan başka ve daha fazla maddelerin olduğundan şüphelensem de...

1- İki tarafta silahları 10 ay boyunca bırakacak(Eylül'ün 6'sı 1624'te bitmektedir) ve bütün düşmanlık hareketleri bırakacaktır.[212] İki taraftanda bir hamle yapılmayacak. Ne güçle ne de hileyle, herhangi bir kale, hisar, şehir veya savunma yeri bu ateşkes süresince alınmayacaktır ve bu hem Almanları, hem Macarlar hem de Türkleri aynı şekilde kapsamaktadır.

2- Eğer imparator, padişah ile nihai barış yapmaya istekli olursa, Bethlen Gabor'u arabulucu olarak kullanacak ve onun bilgisi olmadan o konuda hiçbir şey yapmayacaktır.

3- Bu son sefer sırasında Gabor tarafından alınan bütün yerler ve kaleler süre bitinceye kadar onda kalacak ve iki tarafın da şu ana kadar sahip olduğu yerler değişiklik olmadan kalacaktır.

4- Bütün yollar tüccarların serbest geçişi ve güvenli geçişleri ve iki tarafında kulları ve dostları için açık tutulacaktır.

Öğrenebildiklerim bu kadardır ve bu kadarı da vezire teslim edilmiştir. Fakat Bethlen'in temsilcisinden gelen özel bir bilgiye göre başka maddeler de vardır. Bunlar tamamen prensi ilgilendirmekteydi ve bildirilmeleri gereksizdi. Saquendorfe Markizine ve Torne kontunun mülkleri geri verilecekti. Fakat bu özel madde tamamlandı mı veya ileri sürüldü mü veya Budin'de planlanan son antlaşma üzerine söz verildi mi, öğrenemedim.

Prens, Bisterse-Bania veya Macaristan'ın darphanesi olan, Tyrnavia'dan çok uzak olmayan Septem Acres'te kışlamaya karar vermiştir. Sanki Moravya'da antlaşmanın bitimine kadar bulut gibi dolanmak istiyormuş gibi...

Prens, Türkler tarafından alınan zavallı eserlerin hepsini Türk ordusunu oyaladığı su yolu üzerinde onunla buluşmayı başaramadığı, fakat onların gelmemeleri üzerine Türklerin geceleyin ayaklanmaları ve 20.000'in üzerinde kişiyi götürmelerine neden oldukları için suçu attığı ,imparatorluk mensuplarının da yardımı ile kendi masrafından kurtarmıştır.

Prens Türklerin düzen içinde olmaları ve geri çekilirken dağılmamaları ve herhangi bir küstahlık ve yağma yapmamaları konusunda uyardı. Bütün ülke silahlıydı ve zaten öfkeliydi. Fakat görünüşe göre, onun tavsiyesini dinlemediler. Onların üzerine bölünmek suretiyle 2.000 Macar atlısı gönderildi ve 5 veya 600 tanesi öldürdüp bazı esirleri kurtardılar. Bunun üzerine Türkler de birleştiler ve geri döndüler ve pek çok Macarı öldürdüler. Bir tane kaliteli adamı ve pek çok kişiyi esir aldılar.

Bu haberler üzerine Türkler gelecek yaz savaşa devam etmeye istekliymiş gibi bir gösteri yaptılar. Bu yağma tavrı içerisinde rahatlıkla bunu yapabilirler ve kar edebilirler. Fakat ben prensin onlarla birlikte olmaktan sıkıldığını ve onların yardımının ülkeyi yağmalayıp, zayıflatıp ve yok etmekten başka hiçbir şey yapmadığını bildiği konusunda iyi bir şekilde bilgilendirildim. Bu yüzden geçmiş avantajımı kullanacak ve barış yapacaktır.

İmparatorun elçisi mektubunun yollar yolculuğa açık olduğu zaman hazır olacağını ummaktadır. Kendisi barış konusundan emindir. Antlaşma için hâlâ Budin'e atıfta bulunmak zorundadır.

Abaza Paşa'nın askerleri ve onun yakınındaki garnizonlar arasında dışarıda iki tarafın da bazen kayıplar yaşadığı akınlar ve çarpışmalar olmuştur. Fakat şimdi tamamen veziriazamın tam bir orduyla birlikte baharın ilk gününde Asya'ya gitmesine ve onu mümkünse zorla bastırmasını ve onun altında cesaret alan çeşitli yerdeki diğer isyanları da susturması ve oradan Bağdat'a ve yeni ve en büyük korkuların yükseldiği İran sınırına gitmesi kararlaştırılmıştır ve ben de bunun tutulacağını düşünüyorum. Zira kesin hükümdara çok büyük onursuzluk getirecek şekilde Bekir Sûbaşı zorla kendini hayatı boyunca Bağdat Paşa'sı yaptırmasından sınıra (onun isyanı hakkında önceki haberler bilgi verecektir) taze olarak kendisinin daha iyi güvenliği için kaleye bir İran garnizonunu aldığı ve orayı o kral için tutmak istediği haberi gelmiştir. Fakat bu haber her ne kadar genel olarak korkulmakta olsa da henüz desteklenmemiştir. Fakat İranlının kısmen ona, kısmen de padişaha bağlı olan sınır bölgesi Karabağlar'da büyük bir ordu hazırlığı yaptığı kesindir. Bu da bu imparatorun 6 gün önce buradaki İran temsilcisini,

önemli bir çavuşla birlikte bu hareketin nedeninden şikâyet etmek ve oraya kuvvetlerini göndereceğini bildirmek ve onu barışı korumaya ikna etmek için göndermiştir. Fakat ben bu meselenin bir haberci ile kararlaştırılmayacağına ikna oldum [213] ve o ve Abaza Paşa arasındaki istihbarat en azından birbirlerine avantaj verecek olup ikisini de kararlı ve inatçı yapacaktır.

Bâbiâli tarafından Kahire'ye gönderilen son paşa halk tarafından reddedilmiş ve geri göndermiştir. Fakat bu reddetme padişaha itaatsizlik olarak değil, ülkenin bu kadar çok vali değişimini ve onlar üzerine yapılan haracı taşıyamayacağına dair şikâyetle geri gönderilmiştir. Söylediklerine göre eyalet bu şekilde mahvolmuştur. Bu 15 ay içerisinde giden yedinci paşadır. Padişaha haracını ödeyeceklerine, şu an orada olana itaat edeceklerine ve daha erken olmayıp her üçüncü yılda yeni birine razı olma sözü vermişlerdir.

4 ay kadar önce Leh elçisinin ricası üzerine valiliğinden azledilen son Boğdan Prensi Stephano Tomsha, barışın tamamlanması üzerine söz verdiği üzere Asya seferini donatmak için büyük para karşılığında tekrar prensliğine getirilmiştir. Bu Lehistan'da çok kötü ve orası için yakın zamanda 300.000 dolar ödeyen Prens Radula tarafından da daha kötü karşılanacaktır.

Şehirde ise paranın hazırlanması dışında hiçbir hareket yoktur. Bunu sağlamak için pek çok ödenmemiş paralar çağırılmıştır ve iki gün önce bir tane divan veziri(son Kahire Paşası) sorguya çağırıldı. Düşünülenlere göre kötülük dışında bunun hiçbir nedeni yoktur. Bunun üzerine o da evini ve bütün mallarını bırakarak sadece iki hizmetkârını ve biraz para alarak ve padişaha kısa fakat amaçlı bir mektup bırakarak gitti. *“Çıplak geldim ve çıplak dönerim. Eğer bu tür valilerin altında dayanamayacak olan devletini korumana yardım edecekse sahip olduklarımı al”*

Şam'dan gelen haberlere Sayda emiri şehri tutmayarak geri girmiştir ve bazılarının onun hiç şehre girmediğini söylemektedir. Buraya özrünü ve bir hediye gönderdi. Yaptığının padişaha bir isyan olmadığı, esir aldığı o yerin bir paşasına karşı şahsî bir kavga olduğunu söyledi. Her ne kadar padişahın hakimiyetine girmesi ve bir komutanını güçle alma küstahlığı çok fahiş olsa da görünüşe göre bunu görme zamanı değildi. Fakat bu özür kabul edildi ve ona sanki büyük bir hizmet yapmış gibi, iyiliğin işareti olan kılıç ve hil'at gönderildi. Böylece bu devlet kendisini yaralar taşıyan ve şükranlar veren yaşlı bir nedim gibi varlığını sürdürmektedir. Fakat bu konular uzun bir süre gözardı edilemez. Özellikle de şimdi daha cesur olan Emir konusu...

Savaşa bu büyük zorunluluk zamanlarında gitmek için veziriazamın ve kaptan paşanın değiştirilmesi hakkında dedikodular vardır. Daha iyi birine sahip olabilmemiz için dualarımız yardımcı olmaktadır. *Nigro smillima cygno*

Canterbury Baspiskoposuna Yazılandan Alınmıştır İstanbul 24 Ocak 1623¹²⁷

Efendimi Memnun Etsin,

Efendimin 12 Ağustos tarihli mektubunu aldığımda ne kadar büyük bir mutluluk hissettim. Orada bana rahatlık getirecek şekilde (ve bu sürgünde buna biraz ihtiyacım vardı) kendimi sizin alışlagelmiş iltimasınızda temin edilmiş olarak buldum. Her ne kadar benim değerimin üzerinde olacak olsa da bunu devam ettirmeniz için size hâlâ yalvaracağım. Emrinize göre iyi Patriği majestelerinin lütfu ve efendimin ona karşı olan merhametli sevginiz ile bilgilendirdim. Bu da onun yüreğini çok canlandırdı ve bütün minnettarlıkla bunu gelecek mektupta ikisine de açıklayacaktır. Vardığını umduğum 13 Ekim ve 15 Kasım tarihli mektuplarım ile efendime onun göre geri getirilişi hakkında büyük bir bilgi vermiştim ve onlarla birlikte diğer eklerle birlikte ondan Metrophanes'e gitmiş başka bir mektup daha gönderdim. Aynı zamanda o adam tarafından sizin cömertliğiniz ve ona gösterdiğiniz alâkanızdan aldığı şeytanî yol ve gidişi hakkındaki bütün şartları bildirdim. İlk olarak ona biraz şaşırıldı. Fakat ona olan sevgisi onun özrünü yapmak konusunda başarılı oldu. İlk olarak ona kitap alma görevi vermişti. Bu da onun para kazanmak için çarpık davranmasına yardımcı olabilirdi. İkinci olarak kendisi onun yakın zamanda serseri tanıdıklarından kurtulacağı ve doğrudan buraya döneceğine inanmaktan başka bir şey yapamazdı. Efendimin ona göndermeye niyetli olduğu kitaplar için Metrophanes'in onları alıp olmadı ve onlarla ne yaptığı hakkında ciddi bir soruşturma yapmıştı. Onlar hakkında onların ona bir hediye olarak alındığı konusunda başka bir hesap yapamazdım. Onların kaybına [214] kitaplarla donatılmak konusunda izin verilenler ve İtalya'da satılanlar dışında çok az yolunun olduğunu söyledi. Böylece onun Metrophanes'in hatasının onu efendimin iltimasından düşürmemesini istediğini idrak ettim. Hollanda'ya, Fransa'ya ve çeşitli bölgelere sonsuz bir sevgi beslediği o başıboş koyunun geri çağırılması için mektup yazılması emri vermiştir ve eğer buraya gelirse onun sebeplerin yargılanmasında bir piskopos yardımcısı yapmaya ve verebildiği bütün makamı onun üzerine vermeye niyetlenmektedir. Rum kilisesine büyük memnuniyet getirecek şekilde makamına geri getirilmiştir. Her ne kadar sorunları ile

¹²⁷ Baskıcının notu: Aynı amaçla ilgili olaylar önceki mektuplarda bahsedilmiştir. Bu yüzden burada atlıyoruz.

120.000 dolar borç yapmış olsa da... Her gün emilen ve baskı görenler için büyük bir miktardır. Cizvitler ve işbirlikçileri her ne kadar ona bir süre yol verseler ve başka bir fırsat bekleseler de ona eziyet etmeyi bırakmayacaklardır ve benim de gizli bir şekilde aldığım bilgiye göre Fransız elçisinin koruması altında burada gizlice gezen, Roma'dan gelmiş, oradan Patriğe başka bir saldırı yapmak için 20.000 dolar toplanmış para bekleyen Archemandrity isimli bir rahip gelmiş olup, rica için ve Fransız ve Cizvitlerin bilgisi üzerine o görevi almış olan Doğu Kilisesinin Kardinal Koruyucusu tarafından korunmaktadır. Bu konuda Patriğe çok gizli bir uyarı gönderdim. Kendisinin bu konuda önceden de küçük bir ışığı vardı fakat görünüşe göre her ne kadar yakın zamanda onlara dayanmak için gerekli deneyimi yaşamış olsa da halkın sevgisine çok güvenmektedir ve onların da hepsi eğer veziriazam yozlaştırılırsa koyun gibi olacaktır. Buna rağmen tedbirli olacak ve ben de ona majestelerinin ve efendimin takdirinden çok memnun olarak bütün gerekli yardımı vermek konusunda başarısız olmayacağım. Zira kendisinin iyi bir adam olmasının yanı sıra Romanistlerin burada her yerde bize çok zalimce kullandıkları kesin otoriteye sahip olmalarını engellemek çok önemlidir.

Bay Sekreter Calvert'e: Sir D. Carleton ve Sir Edward Conway'e Eklerle Birlikte Dürüst Onurlu,

Eke yapabileceğim birkaç eklemenin tek başlarına, bu devletin sürekli rahatsızlığını ve hastalığını belirtmekten başka onurunuzun hiçbir işine yaramayacaklardır.

Son haberlerimde tekrar makamına yerleştirildiğinden ve büyük bir miktar parayla tekrar Boğdan Prensi olarak ilân edildiğinden bahsettiğin Stephano Tompsa, mevcut Voyvoda Radula'nın temsilcileri tarafından teklifi geçildiği için tekrar azledilmiş ve bunun da valiliği onaylanmıştır.

Defterdarın baskısı üzerine şehirden kaçtığı düşünülen vezir, müftünün ricası ve 50.000 dolarla tekrar divana alınmış ve kalitesine oturmuştur. Fakat tam olarak memnun değildir.

Veziriazamın ve yeniçeri ağasının çadırlarının ve bu imparatorluğun boğazın bu yakasındaki bütün kuvvetlerinin bu ayın 9'unda denizi geçmeleri emredilmiştir. Bunun nedeni Bağdat eyaletinin generali Hafız Paşa'dan İran şahının büyük bir orduyla girdiğini ve eğer 30 gün içinde yardımlar gelmezse hem şehrin hem de o ülkenin kaybedileceğini söylemiştir ki bu zamanda dolmuştur ve kendisinin hâlihazırda orayı aldığına inanılmaktadır. Bu şehirde ona karşı hiçbir zaman evvelden duyulmayan

terimlerde savaş ilan edilmiştir. Söylemek gerekirse, padişahın asker olarak maaş alan kim varsa, eğer silahlarıyla birlikte atanan randevuya gelmezse bir asi olarak görülüp tutuklanacağı, karısının ve çocuklarının köle olarak satılacağı söylenmiştir. Bu Rumeli, Anadolu, Trabzon ve devletin sınırlarına gönderilmiştir. Bu hazırlığın ilk kimin üzerine düşeceği bu sarayda çok sorulmuştur ve yeniçerilerle çok fazla tartışma yaratmıştır. İmparator, vezir, müftü ve bilinçli danışmanların çoğu asi Abaza Paşa'ya kuvvetlerini İranlı üzerine çevirmesi ve orduya katılması veya önceden aniden yürüyüp düşmanın başarısına engel olması karşılığında af ve bütün taleplerinin onaylandığını bildiren mektup göndermeyi öne sürmüş ve istemişlerdir. Fakat, kavgasının sadece onlar üzerine olduğu yeniçeriler onu henüz kabul etmeye veya uzlaşmaya razı olmayacaklardır. [215] Fakat ilk olarak sadece bir lokma olarak gördükleri ona karşı gitmek ve sonra da ortak düşmana karşı gitmek istemektedir. Ve ağaları bu görüşte onlarla bağdaşmadığından dolayı geçen hafta ona karşı ayaklandılar ve kendisi de bilge bir şekilde fırtınaya yol verdi ve makamını teslim etti. Bu makam sarayın üçüncü iç oğlanına verildi. Böylece savaşa gitmeye karar verdiler. Fakat hâlâ nereden başlayacakları konusunda kararsızdılar. Çünkü müftü yaptıklarını ilhâm üzerine ve değişiklik için yaptığını iddia eden Abaza'yı asi olarak ilân etmemiştir ve eğer böyle yapsaydı ve ilk olarak onunla başlasalardı savaşta büyük bir risk olurdu. Fakat onun İranlıya geri çekilmeye zorlamakta daha fazla risk vardı. Bu yüzden yeniçerilerin yatıştırılacağına ve Abaza Paşa'nın İran'a o taraftan akınlar yapmak için yönetimine gönderileceğine ve bu şekilde o tarafta bir saptırma elde edeceklerine ve bütün ordunun da kendi aralarındaki bölünmeler ve hâlihazırda bölünmüş olan kumandanlara çok az sadakat gösterilmesinin yanı sıra düşmanla yeterince çalışma bulacakları Bağdat'a doğrudan ilerleyeceklerine ikna oldum

İmparatorun elçisi mektubunu almak için çalışmaktadır ve gelecek hafta genel bir antlaşmanın planlandığı Budin'e sevkedilmek suretiyle veda etmeyi ummaktadır..

Erdel prensinin orada şahsen bulunacağı ve Avusturya hanedanı ile hâlâ bir ittifak umduğu ve bu nedenle de Ghoding'te Monte Negro Markizi ile bir takım konuşmalar yapacağı düşünülmektedir.

Kendisine gizlice ikâmet etmesi için bir sekreter gönderen Venedik devletinden yardım ve işbirliği elde etmek için çalışmaktadır. Fakat şimdi onlar onun niyetleri hakkında güvenilmeyecek olarak konuşmaktadırlar. Fakat bu antlaşmada bir gözlerinin olacağı ve müdâhil olabildikleri kadar olacaklarından şüphem yoktur. Orada Bethlen

Gabor'un büyük beyanlarından ve Türkler tarafından keşfedilmeye gönülsüz olacağından dolayı biraz katı olacağını görüyorum ve bu da onu ona saygı duymanın tek yoludur. Her zaman varsayımlarını sunacağım fakat onları onurunuz tarafından iptal edilmek ve hükümlendirilmeye açacağım. Her ne kadar (korumanız altında) imparatorun meselelerinin eğer anlayışım ötesinde bir gizemi yoksa bize karşı beslenmesinin çok uyumsuz olduğunu düşünsem de... Ve böylece onurunuzun düşkün hizmetkârı olarak tamamlama cesaretini göstereceğim.

İstanbul 7/17 Şubat 1623

Sir Dudley Carleton'a Ek

Lorduma her 14 günde bir yazsam ve size sevkedeceğim meselelerimizle ilgili geniş haberler göndersem de lordumdan 3 aydır bir şey duyamadım. Budin Antlaşması benim görüşüme göre ihmal edilmemelidir. Zira henüz Bethlen Gabor'un kendisi üzerine yansıyacak olandan başka bir kararı olduğu dışında bir görüntü olmasa da Palatinat geri verilmeden barış yapmayacağına dair protestoya devam etmiştir, bu yüzden otorite verilirse ikisiyle de oynadığı Türkler ve Hristiyanlar tarafından keşfedilmeye gönülsüz olacağından dolayı biraz katı olabilir. Venedikliler ona ne talimatlara sahip olduğu konusunda bilgisiz olduğum bir sekreteri ikâmet etmesi için gönderdiler. Fakat deneme eksikliğinden dolayı avantaj kaybetmeyeceklerdir ve ona karşı neden bir denemenin yapılamayacağı, bizimle antlaşmakta daha inatçı olabilecek imparatoru beslememiz benim anlayışımı geçmiştir. Fakat kendisinin orada konuştuğu herşeyin duman olarak düşünülecek kadar az bir güvene sahip olduğundan korkuyorum. Lordumun, uzun sessizliği beni bazı yanlış yorumlardan korkutan majesteleri ile yapacağı arabuluculuğuna dayanacağım. Fakat her zaman onun güvenli hizmetkârıydım ve öyle de öleceğim. Mektuplarımın ona memnun edici meseleler getirmediğini itiraf ederim. Fakat eğer herhangi bir şekilde yalan söyleseydim veyahut onun hizmetinden başka bir amacım olsaydı o zaman ben de bir Türk olayım ve bu da dürüst bir protestodur. Ve böylece lordumu kutsal Tanrımın korumasına havale ederim. İstanbul 7/17 Şubat 1623

[216] Sir Edward Conway'e Ek

Onurunuz bana benim önceki haberlerim üzerine dayanan bu parçaları eklememe izin verecektir. Bu bölgelerde imparatorun barış elde edip onu bizimle yapacağı (eğer niyetlenilirse) herhangi bir başka antlaşmada sertleştirecek bir barış elde edebileceği Budin'deki niyetlenen antlaşma dışında hiçbir şey yoktur. Bu yüzden

Gabor her ne kadar hareketleri öyle bir samimiyeti olduğunu göstermese de, kendi ağında olunabilecek olup hâlâ Palatinat geri verilmeden silahları bırakmayacağını söylemektedir. Zira iki taraflada oynadığının, Türkleri kullandığının ve diğer müttefiklerini istismar ettiğinin keşfedilmesine gönülsüz olacaktır.

Venedik devleti onunla birlikte kalması için bir sekreter göndermiştir. Ne amaçla olduğunu onurunuz kolaylıkla tahmin edecektir. Deneme eksikliğinden dolayı herhangi bir fırsatı kaybetmeyeceklerdir.

Bu mesele ile çok meşgûl olduğum konusunda tenkit edileceğimden şüphe edebilirim. Fakat majestelerine hizmet etmekten ve sadece yakın zamanda sönecek olan küçük ateşler yakmaktan başka amacım yoktur. Onurunuz onlardan en iyi yorumu yapmaktan ve beni onurunuzun düşkün hizmetkârı olarak nitelendirmek isteyecektir.
İstanbul 7/17 Şubat 1623

Bay Brantwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Benim görevlendirilmemem (olaylar meselesinde) beni bu bezgin Cumhuriyet'te bir tür mahkûm etmiş olmasına rağmen ellerimi (çünkü bundan büyük zevk alıyorum) Lorduma İngiltere'de evlilikten çok, Parlamento konuşmalarının olduğunu söylemekten alıkoyamıyorum. Bunun İspanyol fraksiyonundan olanları teste sokacağından ve eğer lordumun bir şifresi olduğunu bilseydim, altında daha cesur cümleler yazabilecek olup şimdi konuyla alâkalı söylemem gereken ve cesaret edebileceğim bu kadardır. Burasıyla ilgili olarak çok az haber vardır ve bunlar da en iyisi değildir. Zira geçen Çarşamba Senato öğleyin saat 12 civarında, bizim hesabımızdan sonra, *Golden Phoenix* isimli bir İngiliz gemisi, iki kablo uzunluğundaki Malammacco *barresini* atmıştır. Orası onun istenen limanıydı. Ağırlık 350 ton civarındaydı. Yükü de rapora göre 30.000 sterlin değerinde olup çok azı kurtarılabilir ve 30 adamdan sadece 3 ü boğulmuştur. Sahipleri olan Garrwais ve birkaç ortaktır. Geminin efendisi lordumu İstanbul'a taşıyan bir *Newe*'dir. Fakat bu aynı gemi değildir. Böylece onuruza bu trajik nokta ile hizmet etmeyi isteyebilirim. Hâlâ Papa'nın ellerine teslim edilmiş olan Valtolina meselesinde ise kendisinin ona İtalya'nın iyiliği ve huzuru için nasıl bir yol izleyeceği hakkında herhangi bir yol sunabilecek olan herkese görüşme vermektense sıkılmadığını duyduk. Her hâlükarda kendisini mezkûrun devamlı masrafından kurtaracağı düşünülebilir. Bazılarının görüşüne göre orayı Grisonlara verecektir. Onlar dini odadan çıkan paraları ödemek için güvenlik içine girmektedirler. Diğerleri de kendisinin orada ve

Chavenna'da dördüncü bir lig yapacağını düşünüyorum. Fakat bunlar varsayım olup, rast gele atılan oklardır. Herhalükârda kesinlik kısa süre sonra gözükecektir. Geçen Salı günü ellerime gelen bütün mektupları onunuza gönderiyorum. Bunlar (adamızla olan diğer haberlerle ilgili olarak) lorduma daha çok tatmin verebilir. Böylece hizmetimi onunuza en naçiz hatırlatmamla birlikte, sizi Tanrı'nın kutsanmış korumasına havale eder ve her zaman lordumun emrinde olarak kalırım. Venedik 10 Şubat 1624

MIC. BRANTHWAITE

Aynı Kişiden Bir Başka

Dürüst Onurlu,

Şu an olan olayları düşünürsek, ilk olarak yurttakilerle başlayacağım. Çünkü bu hafta lordumun ne taraftan bilgi almak isteyebileceğini bilmiyorum. Bu yüzden onurunuz bütün anlayışların ilkinde bu ayın [217] üçü üzerine insanların yüksek mahkemeye çağırıldığını duyabilir. Bu sıralar (eğer hiçbir İspanyol çalışması engellemezse) toplanmış olduklarını ummaktayım. Sir Edward Sandes ve Willam Joanes'in İrlanda'ya görevli olarak gönderilmelerinden uzun süre geçmemesi dışında bu işten daha kesin olduğunu düşündüğüm bir şey yoktur. Şimdi orada (bu kadar uzaktan söyleyebilirim, *ragion di stato*, olarak görevlendirme ile o adamları sürgün edeceklerdir. Buna rağmen umuyorum o vücutların içerisinde, onları seçtikleri zaman ki onlar iyi vatanseverlerdir, şüphe yoktur ki krallığımızın refahı için en iyi nefesi alacaklardır ve onunuza bu noktayla ilgili olarak bu kadar şey söyleme cesaretini gösterebildim. Benzer şekilde, majestelerinin Fransa'ya, Danimarka'ya ve Aşağı ülkelere elçiler göndermekte olduğunu duydum. Ve bu Cumhuriyete'de şu an yolcuğa çıkmaya hazır olan Sir Isaac Wake'i göndermiştir. Bu benim fikrimi onaylamaktadır. İspanya ile daha fazla antlaşmayacağız. Ve majesteleri kararlı bir damadının eski hakkını koruyacaktır. Tanrı'ya onun bu fikri koruması konusunda dua ediyorum.

Şimdi lorduma yurttan meseleleri anlatmayı bitirdiğime göre Aşağı Ükelere geçebilmem için izin vermenizi istiyorum. Oradan Kont Mansfelt'in (Fransızları maaş eksikliğinden dolayı onu terketmişlerdir) 100 atlı ve birkaç yaya dışında ordusunun geri kalanını terhis etmiş olup, (Bethlen Gabor imparatorla bir barışı tamamlamıştır) imparatorun bu cesaret kırılmaları arasında avantaj almaması için kendisini Hollanda hizmetine sokmuştur. Bu Cumhuriyet içerisinden onurunuzun bilgisine padişahattan gelen bir çavuşun görüşmesini yapması ve mecliste olağan bir şekilde karşılanmasından başka layık bir şey bulamıyorum. Onun haberinin ne etki yaratacağını henüz bilmiyorum,

fakat öğrenmek için birkaç günüm daha vardır. Böylece Tanrı'ya sağlığını ve saadetiniz için yürekten dualarımla birlikte onurumu rahatsız etmeyi keser ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 14/24 Şubat

MIC. BRANTHWAITE

Sonradan yazılma. Buradaki son elçi olan Bay Henrie Wotton'un büyük ihtimalle Eaton Belediye Başkanlığını yapacağını duydum.

Venedik'teki Temsilci Bay Mic. Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Lordumu dün gregoryan takviminde 16 Şubat'ta geçen 13 Aralık tarihini almamı bildirmem memnun etsin. Geçen süre zarfında (görevimdeki acemilikten) bunu çok iyi yapamadığımı farz ederek Lordumu gelecek zaman için bu bölgelerde ne olduysa bilgilendirmek konusunda başarısız olmayacağım.

[218] Aynı şekilde Roma'dan da (İspanya ile yapılacak evlilik bozulmak üzeredir) bizim krallığımız içerisindeki sevgili sürüsünün iyiliği için pek çok müzakereler yapıldığını duydum ve Papacıların tamamen umutlarını kaybetmemesi için Fransa'yla evlilik antlaşmasını gerçekleştirebilmek için bütün yolları denemektedir. Prens'in vazgeçtiğini ve onun asla Katoliklerden birisiyle evlenmeyeceğini duymuşlardır. Cennetin büyük Tanrısı bile ya bunu onun aklına koymuş ya da kendisi zaten öyle düşünüyorsa onu devam ettirmiştir.

Fransa kralının büyük bir ordu kurmakta olduğunu duydum. Fakat ne amaç için olduğunu kimse bilmemektedir. Fakat reform dininden olanlar onlara karşı başka bir gövde gösterisi yapılacağından çok korkmaktadırlar. Fakat eğer (*pro forma tantum*) Fransa ile bir evlilik antlaşması olursa, bunu elinden bırakabilir.

Onurunuzun Bay Tromball'a söylemek istedikleriniz konusunda sessiz kalmayacağım. Buna rağmen onun İngiltere'ye gitmiş olabileceğine hakkında küçük bir şüphem vardır. Kendisinden veya onun hakkında son zamanlarda bir şeyler duymadım.

Böylece(onurunuzun iyi dilekeleriniz için naçiz teşekkürlerimle birlikte size karşılık olarak sağlığını ve saadetiniz için Tanrı'ya dua edeceğim) lordumun ellerinden öper ve onurunuzun emrindeki hizmetkâr olarak kalırım. Venedik, Şubat'ın 17'si Stilo Gregor 1624

MIC. BRANTHWAITE

Sir Dudley Carleton'dan, Hagh, 22 Şubat 1623

Benim çok iyi Lordum,

Kötü şeylerin çok nadir tek başlarına geldiklerini söyler ve görünüşe göre bu bölgelerdeki sellerden(bu konuda son mektubum lordumu bilgilendirmiştir) sonra gelen soğuklar ve düşmana askerlerini toplaması ve buz üzerinden iki farklı kışlaya işgal yapma avantajını vermesiyle bu gözükmektedir. Bir tanesi Issel üzerindeki Dewsbouogh yanındaki Veluwe'e diğeri de Burtaign çayılarındaki Groningland'a... İki yer de çok hıslı ve sert bir şekilde donmuş olup top taşımak için uygun bir vaziyettedir.

İlki Kont Henry Vandenberg tarafından yönetildi. Nehre 35 süvari askeri, 7.000 yaya ve 6 parça topla geçen ayın 17'sinde yaklaştı ve orayı bir zorluk olmadan geçmeyi başardı. Adamlarının büyük bir kosmono Dieren'de geçidin iki tarafında bıraktı ve 2.000 süvari ve 2.000 yaya ve 2 parça topla, ertesi gün Arnhem'e meydan okudu ve o gece Wagening yakınında bir köy olan Eede'e konaklamak amacıyla gitti. Fakat Oranj prensi aynı gün oradan bu iç garnizonları (şüphesiz ki Kont Henry Vandenberg'in bundan haberi vardır) çekmeye hazır olan askerlerle birlikte şahsen Utrech'e gitti, geceleyin düştüler ve ülkenin bazı soyluları da Eede'den çok uzakta olmayan bir ormana çekildiler. Ve aralarındaki bir trompetli, bir amacı olmadan trompetini seslendirdi. Bunun üzerine Kont Henry ani bir alarmla şaşkınlık içerisinde ordusunun büyük bir kısmını sabahtan önce Dieren'e çekti. Fakat kendisinin izlenmediğini öğrenerek, orada ayın 23'üne kadar orada kaldı. Buzların çözüldüğünü görerek, geceleyin Keppel'e çekildi. Sonra da Ren'in ilerisindeki her zamanki garnizonuna.

Bu kötü hareketin en büyük zararı, Veluwe'un İssel tarafıyla birleşen köyler gibi, Spankren, Diaren, Middachen ve Rheede gördü. Bütün buralar prensesin koruması ve onun desteği altındaydı. Oraların sakinleri buna güvenerek ne mallarını, ne de mülklerini kaldırmayıp tamamen yağma ve talana maruz kaldılar. Veluwe'un diğer köyleri, surlu kasabalarda mallarını kurtarabildiler. Fakat, evlerini yanmaktan kurtarmak için yıllarca bağış yapmayı kabul etmeye zorlandılar. Bunu Kont Henry aylarca ödemeye taşımıştı. Fakat geri kalanı için Hollanda antlaşmayı kabul etmemiştir. Ve ülkenin 6 soylusu, ki bunu yapmakla görevliydi, buraya esir olarak getirildiler.

[219]Groningland üzerine yapılan diğer girişim, Linghen Valisinin liderliğinde yönetilmişti. Oldensel garnizonunun yardımı ve Baron Anholt'un askerlerinin bir kısmıyla (bu hizmet için imparatora olan yeminlerini İspanya kralına değiştirdiler) birlikte, yaktılar, yağmaladılar ve *Dam* kadar yüksek esirler aldılar. Fakat Zutphen

ülkesinden Hollanda süvarilerinden görevli General Stackenburgh'un kumandası altında 12 atlı birliğinin geldiğini duyunca, aniden pek çok soyluyu esir alarak geri çekildi. Fakat bütün malları ve diğer ganimetleri geride bıraktı.

Bu iki girişimin haberlerinin Brüksel'e gelmesi üzerine 17 atlı ve 7.000 kadar yaya askeri birlikte Kont Salazar'ın komutası altında Leete'in yakınındaki Brabant köylerine çekildi. Bu hareket burada başka türlü anlaşılmadı. Bu hareket burada sonradan da anlaşıldığı gibi saptırma yolu üle o adamların tekrar garnizona dönmesi şeklinde algılanmadı. Fakat daha fazla emin olmak için Dort'tan en çok adamın ihtiyaç olduğu Breda'ya bir takım yaya birlikleri gönderildi ve ülke her taraftan açık ve girilebilir durumda kalırken ülke içinde olduğu gibi sınırdaki kuvvetli yerleri de güven altına almak için oraları garizonlarla güçlendirmek Oranj prensinin elinden geldiği kadardı. Bu şekilde saval alanı için gerekli olan gücü düşürdü ve bu yüzden 12 süvari askeriyle birlikte Utrecht'te bekledi. Ve sadece 20 yaya birliği durumlara katıldı ve Uiana'dan Utrecht'e oradan da Amsterdam'a kadar uzanan buzların kırılmasına neden oldular. Bu şekilde Hollanda'nın bu vilayetini güven altına aldılar. Fakat eğer Kont Henry yol üzerinde kalsaydı (söylenenlere göre Eede'den çekildikten sonra durmuştur) ve orayı tahkim eyseydi ensesinde, kendisini nehrin iki tarafında da savunmaya koymadan veya buz gitmeden yapamayacağı şekilde oraya bir köprü koymadan önce ensesinde hissederdi ve nehirler düşman için geçilebilir durumda daha fazla olmayıp bu devletin garnizonlarının büyük bölümü tehlike olmadan savaş alanına çekilebilirdi.

Oranj prensi, Kont Henry'nin geri çekilişi üzerine, derhal buraya geri döndü. Çok fazla güven içinde olmayıp şu ana kadar da sakinleri tarafından ihmal edilen Arnhem Waneging, Rhenen, Amesfort ve Veluwe'un diğer kapalı şehirlerin surların ve burçların tamir edilmesine dair emir verdi ve bu da bizim kış savaşımızın sonudur. Bu da olağandışı olup dünyayı (şüphe etmiyorum ki) çok gürültüyle dolduracaktır.

Lorduma yazdığınız sık ve gayretli mektuplar için çok müteşekkir olmakla birlikte pek çok teşekkür gönderiyorum. O mektupların sonuncusu 29 Kasım tarihliydi. Kendisine gönderilenlerin yanı sıra Bohemya kraliçesi lordumdan aldığım mektupları almakta ve yorumlamaktadır ve onun hizmetine yazılanları memnuniyetle takip etmektedir ve kendisinden çok fazla bir şey söylemediği zaman lordumun bu konuda bana güvenmesini isterim. İmparatorun, elçilerinin padişah ile yaptığı müzakerelerden sonra İspanya kralı Levant görevinden ve meselelerinden azletme haberleri, dünyanın bu bölgesinde çok önemli bir haber olarak görülmüştür. Her halükârda, o iki ana karşıttın

aralarında bir barış olması durum olarak imkânsızdır. Fakat o hükümetin şaşkın durumunu düşünersek o tür antlaşmalarla bir ya da iki yaz kazanılabilir. Ve ben İspanyolların onun bu bölgelerdeki amaçlarını etkilemek için zamana ihtiyaçları olduklarını düşünmüyorum. Ve zaman kaybetmemek için zaten İtalya'dan asker çekmeye başlamıştır. 7.000 kadar adamın hepsi kışın başlangıcındaki Juliers'te varmıştır. Ve orada ve Luke-land'ta konaklamışlar ve gelecek bahara karşı emir almışlardır. Ve duyduğumuz kadarıyla on bin adam daha o bölgelerden çıkmaya hazırlanmaktadır. Bu amaç için Sicilya ve Napoli'nin paraları tesis edilmiştir. Şu ana kadar İspanya paraları o krallıkların hizmetine gitmiştir.

Hollanda meclislerinden iki kişiyi bu geçtiğimiz hafta İngiltere'ye göndermiştir ve aynı şekilde Fransa'ya da göndermeye hazırlanmaktadırlar. Nedeni yardım talep etmektir.

Fransa'da ise hükümetteki insanlar değişmişlerdir ve İngiltere'de ise bize gelen son haberlere göre les voloutez'dir. Bu da Hollanda elçilerine elçilikleri için cesaret vermektedir. Tanrı onlara iyi olaylar versin. Zira (lordumun da göreceği gibi) bu devletin yaşaması buna dayanmaktadır.

Şimdi geriye sadece lorduma Kont de la Tour'un bu devlete Bethlen Gabor tarafından gönderilmiş birisiyle birlikte şimdiye kadar imparatorla olan hareketleri ve eğer ona verilen sözler tutulmazsa onunla yeniden barışı bozmayı amaçladığını bildiren haberle birlikte Macaristan'dan buraya geldiği haberi vardır. [220] Her ne kadar bunların pek çoğu o prensin dengesizlikleri üzerine yapılmış olsa da şu an durduğumuz yerde bu durumun şartları ihmal edilemez. Gelişinden sonra Kont de la Tour'la konuşma fırsatı buldum ve her ne kadar onun değeri hakkında aldığım iyi rapora ve Bohemya kraliçesinin ona duyduğu özel sevgiye göre ona saygı duymak için yeteri kadar sebebim olsa da lordumu temin ederim ki lordum ve leydiniz hakkında sizinle beraberken gördüğü ayrıcalıklı muameleye gösterdiği müteşekkir açıklama onunla ilgili olarak herşeyden daha fazla hüküm vermeme yol açmıştır. Zira ülkesindeki insanlar arasında ender kaliteye sahip bir insandır. Günlük olarak İngiltere'den lordumu meşgul edebilecek bir haber beklemekteyim. (şimdi bizim parlamentomuz atamaya göre başlamış olması gerekmektedir) Böylece şu an için leydinizin ellerinden öper ve lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım.

DUDLEY CARLETON

Sir Dudley Carleton'a

Benim çok iyi Lordum,

Bugün lordumun Kasım'ın 17'si tarihli mektubunu aldım. Orada sadece benim, Ağustos'un son günü gönderdiğim mektubumdan bahsedilmekteydi. O tarihten beri o kadar çok 14 gün geçmiştir ki lordumun benden pek çok mektup almış olması gerekmektedir. Zira bugüne kadar hiçbir postayı atlamadım ve hâlâ ne bu sizden ne de İngiltere'den 4 ay içerisinde bir mektup almadım. Yaşadığım yerde çok hakir görülyorum. Her ne kadar görüşüme göre Almanya'nın savaş ve barış sonuçlarının mevcut olacağı Köln antlaşmasıyla ilgili bir cevap elde edebilecek kadar çok fazla fırsat vermiş olsam da...

Lordumun yolladığı pek çok mektup için teşekkür ederim. Karşılık olarak şimdi meselelerimden ziyade hiçbir şey yazmamak konusunda iyi bir bahane gösterebilirim. Yeni ayın bize hiçbir büyük değişiklik getirmemesi bize çok garip gelmiştir. Lordumu vezirlerin çadırlarının Asya tarafına geçtiği ve savaşlar, daha önce bir örneği olmayan acayip ilânların ve hazırlıkların yapıldığı konusunda sizi bilgilendirdiğimi zannediyorum. Söylemek gerekirse, padişaktan, asker olarak para alan kim varsa, veziri izlemeye hazır olacak aksi halde asi olarak ilan edilecek, mallarına, el konulacak ve karısı ve çocukları köle olarak satılacaktı. Bu olağandışı olay, Bağdat eyaletinin generali olan Hafız Paşa'nın bir mektubu üzerine gerçekleşti. Mektubunda İran kralının o şehri kuşattığı ve 30 gün içinde hiçbir yardım gelmezse (ki o zaman uzun süre önce dolmuştu) o şehrin dayanabilmesi konusunda hiçbir umudun olmadığı ve sonuç olarakta ülkenin kaybedileceği yazılmaktaydı. Ve (her ne kadar sır olarak tutulsa da) İranlıların zaten şehri aldıkları düşünölmekteydi. Buradaki muhalif hareketlerden ve Asya'daki isyanların avantajlarından faydalanarak, bu imparatorluklar arasındaki eski kan davasının intikamını almıştır. Abaza mücadelesini devam ettirmektedir ve (raporlara göre) kışladığı Ankara şehrini fidyeye koymuş olup kaleyi zorlayacak durumda değildir ve oradan 3 gün mesafe uzaklıktaki başka bir önemli yere ilerlemiştir. Böylece ben de her ne kadar hafifletmek için orada pek çok teklif olsa da savaşın devam etmek zorunda olduğuna ikna oldum. Padişah ve paşaların en akıllıları Abaza Paşa'yı satın almaya ve ona genel bir af gönderip ve onun ordusunu ortak düşmana doğru yöneltmesi şartıyla bütün taleplerini kabul etmeye niyetlilerdi. Umutsuz bir adamla şüpheli bir savaştan veya onun geri çekilip orada iyi araç olarak kabul edileceği İran'a katılmasından korkuyorlardı. Ve devletin mevcut durumunun durduğu yerde düşünce iyidir. Fakat

yeniçeriler onların açıkça düşmanı olan kişinin affedilmesine razı olmayacak ve duymayacaklardır. Onun yerine ilk önce Abaza Paşa'ya doğru ilerleyip ve ondan sonra savaşa gitmeyi istemektedirler. Ve onların kendi ağaları (imparatorun kayın biraderidir) onlarla aynı fikirde olmadıkları için ona isyan etmişler. O da akıllı bir şekilde fırtınaya yol vermiş ve görevini teslim etmiştir. Onun yerine sarayın iç oğlanlarından biri getirilmiştir. Burası her yere şaşkınlık getirmektedir. Ve nereden başlanacağına dair fikir ihtilafları vardır. Ben amaç için daha fazla acele edilmeyeceğini düşünüyorum. Fakat şimdi hazırlıklar, teçhizatlanmalar ve diğer hazırlıklar, görevdeki kişilere teslim edilmektedir. Bu oyunun en neşeli bölümünü kraliçeye yazmışım . [221] Hafif bir mesele olsa da oradan bile bu zamanların *Lachete*'i farkedilebilir. Lordumun Bethlen Gabor hakkındaki buradaki hiçbir değişikliğin onu değiştiremeyeceği görüşünü algılıyorum ve sonuç olarak her zaman doğru olan başka bir kehanette bulunduğumdan dolayı lorduma bana o şüpheyi veren nedenlerin bir kısmını teslim edeceğim. Lordumun siyasî hareketlerin, doğanın kanunlarıyla bağlantılı olmadığı düşünceniz eğer Gabor son vezirin tahriki ile hareket etmiş olsaydı daha doğru olurdu. (her ne kadar savaş yapma gereçleri, amaç ile alınmış olup sonucu zayıflatacak olsa da) Fakat öyle olmadı. Kendisi sadece vezir tarafından değil ondan önceki tarafından da tahrik edilmiş ve kışkırtılmıştır ve hepsi ona yardım vermiş olup o da bunları kendi amaçları için kullanmış ve istediği zaman diğerini bırakacağını bilmiştir. Şimdi eğer onları elde etmek gibi bir umudu varsa kendisi ilk yönlendiren olup kendi isteğine göre çekilme gücünü elde etmiştir ve böylece, her ne kadar daha kesin ve ikna edici bir argüman sunamasam da, onun buradaki bütün davranışlarının ters amaçlara sürüldüğünü ve onun iki yüzü olduğunu gözlemledim ve baştan beri kenisinin tek aşına büyük olmayıp, fakat pek çok şeyi birleştirdiğinde benim bir hüküm vermeme yetecek miktar olan kendisinin kendisinden başka hiç kimsenin talihine önem vermediğinden emin oldum. Bunun dışında savaşı devam ettirmesi için hiçbir sebep göremiyorum. Bu dikkati başka çekilmiş olan devletten ne alabileceğini bilmektedir. O zaman "*bana neden fikrimde daha kararlı değildin?*" diye sorarsanız grçeği söyleyeceğim. Bu haberlerin bulunduğunuz yer için memnun edici olmadığını biliyorum ve ona güvensizlik duyuracak bir şey yapmayacağım ve maskesini çıkarması için bir neden vermiş olacağım. Kendisini daha iyi yapabilir. Hüküm olarak kesin olmak için o sonuçtaki meselelerde bu güvenli değildir. Şimdi ne yaptığımı göreceksiniz ve size güzel özürler göndereceğim. Fakat lordumu kendisini imparatorluk ordusu onun gücündeyken bir ateşkes yaptığı ve kendisi

ve onlar için Türkler'den zaman kazandığı konusunda size 27 Aralık'ta gönderilen mektuptan da anlayabilirsiniz. Fakat en sonunda (memnun olabileceğim bir hata) kendisi onu aldığımdan daha samimi çıktı ve bu ateşkese zorlandı. Bu antlaşmada görünmesine izin verin. Orada dinimiz ve dostlarımız için silahlanmasını koruma ve şerefleendirme konusunda kararlı durmasına izin verip. O zaman Palatinat'ı talep etmesine ve bazı iyi sonuçlar olmadan nihai barış yapmamasına izin verin ve ben de en azından kendi kalbimde geri eçilmeyip ona bir heykel yapacağım. Fakat en kötüsünden korkuyorum. Kendisinin buradan çok az şey bekleyebileceğini biliyorum ve kendi bilgisinde talep ettiği şey imkânsızdır. Bu yüzden onları gerçekten tamamlamaktan ziyade kendisi için bir sığınak olarak aldım. Ateşkes için hâlâ altı ay vardır. Antlaşma başlamamıştır fakat yeteri kadar zaman vardır ve eğer bir emrim olsaydı onu ateşli bir şekilde deneyip yanaklarını yakardım. Fakat her hâlükarda kendisi bazı konularda bahane bulabilir. Kendisi onurunu beyanlarını doğrulamak için onurunu çok ilgilendiren konular aklına konulmadığında bahane bulamaz.

Torne kontundan son zamanlarda bir şey duymadım. Fakat onun kalbinde (eğer kendi iyi yaradılışı onu kör etmediyse) onun dikkat etmesinden daha fazlasına şüphelendiğine ikna oldum. Lordumun, Gabor tarafından o devlete bir teklif yapıldığından bahsettiğinizi hatırlamıyorum. Fakat sizi, gösteriş ve büyük meselelere dair bir inanç oluşturmak için olduğunu düşündüğüm, hem Hollanda'ya hem de başkalarına olmak üzere padişahın mektupları yollattığı konusunda bilgilendirdiğimi iyi hatırlıyorum. Fakat saçma sapan şeyler olarak onların gönderileceğine hiçbir zaman inanmadım ve uzun zaman sonra, Sinyor Petendi şimdi tekrar, Haghe'ye yollanmıştır. (Silahların susturulması sebebiyle birlikte)onları barışın ihlali kararı ve yardımlarını elde etmek için görevlendirilmişti. Benzerini Venedik'e de yaptı ve onlardan onunla birlikte kalması için bir sekreter aldı. Bu ateşkesi almadan çok hafta önce değildi. Ve düşünüyorum, onun bu karardan sonra *Qid inde? Tiberius, nullam aeuqe ex viritibus suis quam dissmulationem diligebat?* Kendisinin kurnaz bir konuşmadan önce, sahte bir kılığa ihtiyacı yok muydu? Onun daha iyi bir kullanımda bulunacağını söyleyerek bitirmem lâzım. Fakat kendisi eğer kâr için değilse en azından varlığını devam ettirebilmesi için, büyük rollerin bir prensi, yerinde duramaz veya umumî kötülük veya iyilik için doğmuş bir prens olarak umudu ya hissedilmelidir ya da almalıdır. Beni affedin lordum bu hatadan... Bu meseleye biraz öfke ve ateş olmadan düşemezdim.

Bütün metallerinin gösterildiği iyi uçlu kılıçların bir örs üzerinde kaybedildiğini görmekten üzgünüm.

[222]Lordumun bana söz verdiği, Almanya'daki antlaşmalardan iyi sonuç bekleyeceğim burası o Budin arasında Trent ve Roma'daki meclis kadar iyi iletişim olmasını dilerim. Sonra tek ruhla hareket ederiz onların adına iyi bir sonuç çıkacağından şüphe duymam.

Lordum şimdi bana eki majestelerinin elerine sunma iyiliğini yapacaktır. Her ne kadar beni ifade edemese de benim adıma konuşacaktır.

Lordumdan iki kez Lordum General Veré'nin birliğinde olan yeğnim için istekte bulunmuştum. Kendim için bir hadsizlikte bulunmayacağım. Fakat kendisinin eğer ona bir yardımda bulunmaya tenezzül ederseniz lorduma müteşekkir kalacak pek çok dostu vardır ve her ne kadar yolun dışında olduğum buradan hizmetimi sunma cesaretini göstersem de lordumun hizmetindeki en düşkün olarak size bütün düşkünlüğümün gerçek kanıtını verecek kadar istekli ve yürekliyim. İstanbul 22 Şubat 1623

Eşim, siz lorduma teşekkürleriyle geri döner ve iyi dileklerinizi iki katıyla geri yollar. Beimle birlikte leydinize, naçiz hizmetlerinin sunulması ister.

Bohemya Kraliçesinden

Lordum,

Size yazacak çok iyi haberlere sahip olarak devam etmeniz için dua ettim bütün mektuplarınız için size şahsen teşekkür etmek zorundayım. Son mektubunuz 13 Aralık tarihliydi. Sir Dudley Carleton'a yazdığınız bütün mektupları görmekteyim. Sevgili kardeşimin İngiltere'ye dönüşünden beri İspanyol olan herşey değişmiştir. Sizi temin ederim ki Buckingham çok soylu ve güvenilir bir şekilde benim tarafımdadır. Değerli Southamton da çok fazla lehtedir ve onların hiçbiri artık İspanyol değildir. Parlamento geçen ayın 16'sında yapılacaktı. Fakat yatağında o sabah ölü olarak bulunan iyi Richomendes dükünün ölümü nedeniyle... Onu ne kadar çok sevdiğimi bilirsiniz ve bu yüzden kolaylıkla onun ölümünden az üzgün olmadığımı kolaylıkla tahmin edebilirsiniz. Parlamento geçen ayın 19'unda başladı. Size zarar vermeyeceğini bildiğim kralın konuşmasının bir suretini yolladım. Detayları Sir Dudley Carleton'un mektuplarına bırakıyorum. Size sadece bu parlamentoda bana çok umut veren bir şeyi söyleyeceğim. Benim sevgili müteveffa kardeşimin doğum günü üzerine başladı. Size ayrıca kardeşimin bana her konuda size ne kadar memnun olduğumu belirtemeyeceğim

kadar çok sevgi gösterdiğini söylemem gerekmektedir. Büyülediğinizi düşündüğüm iyi yaşlı Tour kontu buradadır. Zira kendisi size bunun için çok teşekkür ettiğim ona olan kibarlığınızdan konuşmayı bırakmamaktadır. Kendisi lordum elçinin mektuplarından göreceğiniz gibi Bethlen Gabor'a çok fazla güvenmektedir. Dürüst Tom, her zaman senin ve selamımı söylemeni istediğim eşinin benim sevgimden emin olmanızı ve her zaman senin çok düşkün dostu olduğuma inanman için dua ederim.

ELIZABETH

Majestelerinin İstanbul'daki elçisi Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum

Lordumu geçen haftaki rutin mektuplarımda bu eyaletlerde olan bütün olaylarımızla ilgili bilgilendirdim. O zamandan beri burada bir değişiklik yoktur. Fakat İngiltere'den Parliamentonun başladığı haberlerini almaktayız ve kralın konuşmasının iyi bir sureti hızlıca alınmıştır. Bohemya kraliçesi onu size göndermemi, onunla birlikte bu zarfla birlikte mektubunuzuda göndermemi emretti. Onunla (farzediyorum) sizin majestelerine verdiğiniz mektupların aldığı mektuplardan bilgi almaktır. Onlar bana kapalıdır. *Solsit brumal* ile tarihlenmişlerdir. Bunun için siz lorduma çok teşekkür gönderdim.

[223] Kralın konuşmasında lordum onun meselelerin değişimi konusundaki iyi niyetini görecektir. Zira majesteleri, geçmiş zamanlar ve gelecek için, bundan önce, şimdi ve bundan sonra asla dinî kurallarımızda değişiklik yapmayacağını söyledi ve böyle bir değişiklik olmadan Katolik kral, şüphesiz biz sapkınlar ile hiçbir şey yapmayacaktır. Parlamento toplanmadan iki gün önce aniden felç geçirerek ölen Richmond dükünün büyük kaybını yaşadık ve iyi bir vatansever ve kralın yüksek derecede beğendiği birisi olarak çok ölümüne çok üzünüldü. Bunlar bir saray mensubunda çok ender bulunan meziyetlerdi. Fakat şimdi onlar diğerlerinde de vardır. Zira Buckingham dükü ikisine de sahiptir ve bazı kötü adamların (diğerleri uyurken) o ve Lordum mabeynci arasında ektiği burçaklar, Southampton Lordumun çabası ile temizlenmiştir. Böylece yukarı kamara bütün görünüşe göre doğru gitmektedir. Aşağıdakinde ise Sir Thomas Crew konuşmacıdır ve şövalyeler ve şehirlilerin iyi seçildiği söylenmiştir. Fakat toplantılarının ilk gününde işleri ters gitmiştir. Fakat İrlanda'daki görevlendirilmesi bekletilen Sir Ed. Coke tarafından düzeltilmiştir.

Kensington Lordum Paris'e varmıştır ve orada uzun bir süre kalmı olup şimdi de (gelen raporlara göre) Madrid'e ilerlemektedir. Fakat Bristol Lordum'un dönüşüne (bu ay İngiltere'de beklenmektedir) ve kendisi için söylediklerini ve geldiği saraydan getirdiği meseleleri duyuncaya kadar hiçbir şey inşa edemem.

Bütün görüşlerimizde aramızda gözüktüğü kötü durumundan daha iyisini hak eden Kont de la Tour ve ben lordumun ve leydinizin sağlığı için birlikte içtik. Mansfelt bugün Fransa'ya doğru gitmiştir. Brunswick dükü burada görevlendirilme beklemektedir. Her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalacağım. Hagh, Mart'ın 3/13'ü 1624

DUDLEY CARLETON

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Burada, Küçük Asya'yı yağmalamaya veya fidyeye koyan Abaza Paşa'yla nasıl devam edilmesi konusunda kararsız olunduğu ve kendisinin Yeniçeriler yüzünden affedilemeyeceği veya Yeniçerilerin aralarında kötü bir istihbarat ve yarışma olduğu sipahiler içinde güvenli bir hamle yapılamadığı sırada İran şahı, Bağdat şehrini ve eyaletini fethetmiş olup savunma savaşının generali Hafız Ahmed Paşa'nın kaçmasına neden olmuş ve tanınan eski bir asker olan Chur. Hüseyin Paşa'yı esir almış ve kendisine karşı gelen herkesi parçalara ayırmıştır ve sonra da (taze gelen rapora göre) Musul'u ele geçirmiş ve ordusunu bölüp imparatorluğun doğu kısmını paylaşmayı ummak ve planlamak gibi bir kısmını Van'a ve Diyarbakır'a¹²⁸ ve diğerini de Mekke'ye doğru göndermiştir. Aynı zamanda Halep'te onun tarafından tehdit edilmektedir ve onlar da üzerlerinde gözü olduğundan korkmaktadırlar. (eğer aniden engellenmezse) Akdeniz'e kendi gücüyle çıkıp ipeklerini en iyi avantajla satmak konusunda çok hırslıdır. Vezirlerin çadırları hâlâ boş durmaktadır ve her ne kadar günlük hazırlıklar yapılsa da, ileriye gitmek için bir acele göremiyoruz. Bu büyük kayıplar konusunda aptal gurur yüzünden de en ufak bir hissiyat göremiyoruz.

Buraya, Lehistan kralından kötü bir barışın gölgesi altında açık bir düşmandan daha fazla yağmalar yapan Tatarların yaptığı pek çok akından dolayı şikâyetle gelen bir beyefendi geldi. Buraya, artık güvenilmez sözlere daha fazla güvenmeyeceklerini, bu küstahlıkların intikamlarını silahla alacaklarını söyleyen açık bir protesto getirdi. Bunun üzerine yeni ve daha katı emirler, Kırım hanına, halkını sınırlarında tutması için

¹²⁸ Derkenar, Mezapotamya

gönderildi. Fakat onların çok geç varacağını veya onlara uyulup uyulmayacağı konusunda ben hüküm veremem.

Bethlen Gabor'un vekilleri ne burada daha fazla ses çıkarmamaktadırlar ne de daha fazla yardım istemektedirler ve imparatorun elçisi efendisinin Aşağı Almanya'dan gelen birlikler ile güçlendirilmiş olup ateşkes şartlarını reddettiğini söylese de ben bunun sadece bir övgü olduğuna inanıyorum. Çünkü Erdel, temsilcilerinin sessizliğinden efendilerinin güvende olduğunu, ordusunun büyük bir bölümünü de terhis ettiğini topladım. Buna rağmen Budin'de planlanan antlaşma (benim zavallı fikrime göre) devam edecek gibi olup majestelerinin Köln'de yaptığı antlaşma ile iyi bir iletişim tesis etmesi ve bir ruh ve düşünce tarafından rehberlik edilmeleri uygunsuz değildir. [224] Aksi hâlde onun yüksek şartlarda antlaşma yapacağından korkmaktayım. Neredeyse bu taraftaki sessizliğinden Gabor'un bu rahatsız devletten alabileceğinden başka hiçbir desteği olmadığından emin olarak...

Korsanlar çok meşgullerdir ve padişaha çok az sadakatleri vardır ki şimdi onun kendi limanı bile durdurabilip Ege'yi doldurmakta, onun limanlarından gemiler almakta ve şehirlerindeki zavallı adamları aramaktadırlar. Onlar da güvenlikleri için kaçmaktadırlar ve o şehrin görevlilerini onların kendilerine teslim edilmeleri için zorlamaktadırlar. Son zamanlarda, buraya yüküyle gelen bir Hollanda gemisine barışlarına rağmen ve bir Rochelli ve 2 veya 3 tane bu limandan giden başka Fransız ve Venedik gemilerine baskın yapmışlardır ve daha önce hiç saldırılmamış olan bu şehre yiyecek getirecek olan zavallı Kandiyelilere baskınlar yapmaya başlamışlardır. Sanki bu imparatorluğa isyan etmiş gibi bir haldeler ve bir kerede bütün dünyaya savaş ilân edecek gibiler ve burada bununla ilgilenmemekte, onun yerine, bizim değersiz ticaret ve barış adı altında, hırsızlık ile zayıflatılmamızdan ve bununla uğraşmamızdan memnun olmaktadır. Ve her ne kadar bu yerin yakınında ülkemizin son zamanlarda yaşadığı bir herhangi bir kayıp duymasam da, onlar hakkındaki şikâyetlerimi yenilemek ve yeni bir teklif yapabilmem için iyi bir fırsat oluştu. Daha fazla güven mektubu ve kâğıdın verilmemesine karar verdik. Bunlar sahte bir şekilde veya güven ve otorite olmadan verilmektedir. Majestelerinin veya konseyindeki Lordların bu konuda beni suçlamayacağını umuyorum. Emir almamın üzerinden uzun zaman geçti ve bütün tehlikelerimiz acil ve yakındır. Eğer sonuç olarak hizmet edebildiysem acelem için azarlanmaktan memnun olurum. Bunların için de birazcık sağduyuya değinilmesini umuyorum ve bu meselenin tamamen tüccarları ilgilendirdiğinden dolayı sizi en son ne

yaptığım ve ne yapmaya niyetlendiğim (biraz umutla) hakkında Bay Leath'e sevketme cesaretini göstereceğim.

Hollanda tüccarları bu ticaretten vazgeçmeye karar vermişlerdir. Buna rağmen devlet işleri için elçileri kalacaktır.

Fransa kralı buraya mektuplarla birlikte bir temsilci gönderdi. Kendisi yeni vardı ve henüz görüşme yapamadı. Bilgilendirildiğim kadarıyla Cezayir ve Tunus şehirlerine karşı açık bir protesto ve efendisinin bir telafi olmadan bu kadar sık şikâyet ettiğini ve padişaha saygıdan dolayı intikamdan sakındığını görerek şimdi onların tek lordu olan Türklerin onları vasallar olarak kaybettiğini görüp o denizlerde silahlanmaya ve onların hâkimiyetini almaya karar verdiklerini belirten bir beyan getirmiştir. Guise dükünün general olarak şahsen 40 kalyon ve Nivers dükü ve bu birlik için başka pek kişinin kadırgalarıyla birlikte ve kralın pek çok kadırgasının Marsilya'da hazır olduğunu ve Mayıs'ın ilk gününde yola çıkacaklarını, doğrudan kalelere gireceklerini ve padişahın adaletini talep edeceklerini ve reddedilirse denizde katliamlar yapıp karşılaştıkları bütün Türkleri ganimet olarak alacaklarını ve son olarak da Cezayir veya Tunus'a ineceklerini ve orayı almak veya yakmak için çabalayacakları söylenmiştir. Bu cesurca söylenmiştir. Eğer yarısı bile yapılırsa yeterli olur ve mevsim tehditte daha fazlasını yapmak için uygundur. Onurunuzun Fransa'dan her türlü haberi aldığından eminim. Fakat bu bir deniz girişimi olduğundan ve en uzak köşede başladığından öğrendiğimi bildirmeye çalışmaktan sakınmayacağım. Marsilya'da hepsi Fransa kadırgası olan 20'nin üzerinde kalyonun olduğuna dair kesin bir haberim vardır. Nivers dükünün gemileri ve askerleri korsanlara karşı denize açılma kararıyla birlikte her gün beklenmektedir. Guise dükü ve Retz kardinalinin yeğeni kadırgaların generali arasında kumanda konusunda bir tartışma dışında başka bir engel yoktur. Dükün iddiası Proevanzall Denizlerinin amirali olmasıdır. Diğerinin savunması ile kraldan gelen ayrı bir görev olan Levant'taki kadırgaların generali olmasıdır. Fakat majestelerinin otoritesinin bu kadar şerefli bir çalışmayı engellemekten ziyade bağdaştırmak için bir yol bulacağı umulmaktadır. Ve eğer bu sadece bir yıllık bir yolculuk olsaydı sonuçlar hakkında büyük bir görüşüm olmazdı. Fakat projenin pek çok soylunun ve Fransa'nın şehirlerinin büyük kısmının bu donanmayı ve kuvveti pek çok yıl korumak için tesis ettikleri şirketin yardımıyla birlikte son memur Mösyö des Deguires tarafından hazırlandığını söylemektedirler. Fransa kralına Levant ticareti ile 12 yılda 44.000.000 Frank veya Livre ve 2.000'in üzerinde korsanlar tarafından alınan gemi ve yelkenli kaybettiği gösterilmiştir. Bunların

içinde tüccarlar arasında büyük riskler alan pek çok kaliteli adam vardı. Bunlar krala bazı ayrıcalıklar için dilekçe yazıp 40 kalyon ve 30 kadırgayı majestelerinin onlara masrafları 3 yardım ve lütuf verme şartıyla yapmayı teklif etmişlerdir. Birincisi: [225] O krallık içerisindeki her surlu şehrin veya kalenin kral gelirlerinden octroi adı verilen duvarları, siperleri ve hendekleri tamir etmek için kullanılan bazı kraliyet gelirleri vardır. Kralın her 7 kraliyet yardımına bir tane daha eklemesini istemişlerdir. Söylemek gerekirse, bir kasabada eskiden 7 tane varken 8 olmalıdır ve 14, 16 olanlar ve diğerleri de ona göre ayarlanmalıdır.. İkinci olarak, majesteleri her manastırın yılın ilk yarısında getirdiği kârı ve diğer dinî kurumların veya hediyesinin kârını bu birliğe verecekti. Hepsini o şart karşılığında onlara verdikleri hediyesi olarak görecektir. Bu da alıcı için çok büyük bir mesele değildir. Son olarak kral tarafından izin tesis edilen bütün hancılar ve yaşadıkları şehirlerde 6.000 kronu geçen gelirlere sahip olanlar nadiren değerinde değer görüp o miktarın üzerinde bir vergiden serbest olacaklardır. Bu rica ilk önce Kont Soffions'a verildi ve genişlik yüzünden geri çağırıldı. Bir komisyona düşünülmesi için atıfta bulunuldu ve verdikleri rapora göre buna onay verilmiş ve kral tarafından onaylanmıştır. Bir konsey, stokların yönetilmesi ve yönlendirilmesi için seçilmiştir. Crequy markizi, kayınpederinin adına ve diğer pek çok prens ve lordlar ve Fransa'nın bütün şehirleri, Akdeniz denizinde bu otoritenin sağlanabilmesi için büyük miktarda parayı bankaya koydular. Eğer iyi kullanılır ve yönlendirilirse, çok iyi bir örnek olur.

Diğerleri *precario*'yu dava ederken bu Fransız'ı buradaki talepleri konusunda çok kararlı ve cesur yapmaktadır. Fakat onların bazı sözler ile kandırılacağından korkmaktayım. Fakat bu imparatorluğun şimdiki durumu ile, bu görevler ve aşırılıklar olmadan korsanlara karşı bir çözüm elde edemeyiz. Eğer burada kendi içimizde dağılmazsak, onurlu iddialarda bulunabiliriz. Bu sadece bizim buradaki bütün otoritemizi ve güvenimizi zayıflatmaktadır. Ben sık sık bazı düzenlemeler için ricada buldum ve majestelerinden emir sağlamaya çalıştım. Fakat hiçbir cevap alamadığımı ve bu yüzden majestelerimizin isteği ile bütün zararlara tahammül etmemizi ve kendi aramızda haset ile yaşamamız gerektiğini görerek, zamanımı sabır ile geçirmeye razıyım. Eğer Tanrı'yı memnun ederse bunu güvenle yapabilirim.

Onurunuz, majestelerinin, kendisine hizmet etmeyi amaçlayan hizmetkârının istekleri konusunda majestelerini bilgilendirmek eğer herşey benim çabama ve dileklerime göre gitmezse, benim ve suçlama arasında durmak isteyecektir ve siz de

bana sekretenizden gelecek bir mektup ile üç ayda bir mektup yazmaya tenezzül edebilirsiniz ve eğer size bütün yazdıklarım ve bilgilendirdiklerim bir cevap için değilse bile benim yardımım ve onurunuzun hizmetkârlarından ve dostlarından birisi olarak size beslediğim düşkünlük için bir cevaba değecektir. İstanbul 6 Mart 1623

Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

İngiltere'den bu hafta mektup almadım. Bu da en çok söylemek istediğim ülkeden az şeyler söylememe sebep olmuştur. Hristiyanlığın bütün meselelerinin buradaki işlerin başarısı üzerine dayandığını söyleyebilirim. Tüccarlar kendilerine ait olanı alacaklarını söylemektedirler, parlamento iyi bir şekilde gitmekte olup bu da krallıkla ilgili bütün iyi dilekleri rahatlatmaktadır. Zira umuyorum ki Truva Atı'ndan uzak duracağız.

Aşağı ülkelerden duyduğum kadarıyla Birleşik Vilayetler Devletleri (Hollanda) aceleyle majestelerine, bizim hükümdarımıza yardım talep etmek için iki tane elçi göndermiştir. (Şimdi Kont Mansfelt ordusunu terhis etmiştir ve onların pek çoğu imparatorun ve İspanya kralının hizmetine girmiştir, böylece o savaş için her taraftan olağandışı bir hazırlık yapmaktadırlar.) Onların aniden yutulacaklarından korkmaktadırlar. Özellikle de sizin tarafınızdan onları saptıracak başka bir savaş olmazsa...

Henüz Fransa kralının reform dininden olanları sallamakla ilgili ilgisi hakkında bir şey duymadım. Tanrı'ya onun bu fikri koruması için dua ediyorum. Fakat, diğer insanların mülklerine çok az girmem gerekir. Şimdi gerçek görevimle ilgili yere gelmekteyim.

Papa'nın buradaki elçisi, bu geçen iki Cuma'daki konseydeki olağan görüşmesine gelmedi. Bu da beni en azından onun buradaki engizisyon konusunda [226] olumlu bir cevap aldığı düşünmeme yol açtı. (eski mektuplarımda biraz bahsetmiştim.) veya kendisi efendisinden, aynı şekilde nasıl devam etmesine dair taze bir emir almadı.

Kardinal Orsino (kendisi 5 gündür *consciutio sconosciuto*'dur) dün Almanya'daki bazı dinî arpalıklarına için Almanya'ya, umumî makamdan herhangi bir insanı ziyaret etmeden gitti. Fakat büyüklüğünü göstermek için elçiye gitmiştir. Ona danışmak için üçüncü bir yer olan Aziz Giovanni et Paolo kilisesinde buluştular. Orada üstün körü bir toplantı yaptılar. Ve buradan söyleyebileceklerimin tamamı budur.

Roma'dan ise Papa'nın Tuğ General'i Frederico Savelli'yi o görevden almış ve mezkûr makama soylu bir Romalı olan Sinyor Tarquino geçmiştir. Kendisi Ancona'da kalacak ve Savelli'nin sahip olduğu mutlak güce ve hükme sahip olacaktır. Bu değişikliğin sebebinin bunlar olduğu söylenmektedir. Savelli bir Avusturyalıdır, Kardinal Savelli'nin ve imparatorun şu an Roma'da kalan elçisinin kardeşidir. Hepsî İspanyol fraksiyonuna bağlıdır. Bu Papa'ya (bu şartlara dayanarak, bütün Avusturya Hanedanı ile birlikte yapmıştır) emri altındaki kuvvetlere de kalelere de güvenmemesine sebep olmuştur. Ve daha fazlası, Kardinal Suinge (imparatorun İspanya kralına olan arabulucuğu ile) Napoli Krallığı içerisindeki Salerno Piskoposluğunu almıştır. O makam, Kardinal Sanseverino'nun ölümü üzerine boşaltılmış olup bu da büyük bir şüphenin oluşmasına sebep olmuştur. Bunun üzerine Savelli Flander'e gitme ve İspanya kralının hizmetine girmek için izin talep etmiştir. Ben de bu durumda buna kolaylıkla izin verileceğini düşünüyorum. Her ne kadar kendisi de genel olarak kahraman ve bilge birisi olarak görülse de. Her hâlükarda eğer bütün kardinal değerlere sahip olsaydı onu o makamda tutmuş olacaklarını zannediyorum. Ve böylece hizmetimi onuruza naçiz bir şekilde hatırlatarak sizih şeye gücü yetenin korumasına havale eder ve her zaman onurunuzun emrinde olarak kalırım. Venedik Mart'ın 16'sı 1624 kötü düzeltilmiş stil.

MIC. BRANTWAITE

Sir Isaac Wake'in Savoy dükü, İsviçre ve Grisonlar için olağanüstü elçi ve burası için de olağan elçi olarak seçildiğini duydum.. Fakat bu haberlerin ne kadar kesin olduğunu söyleyemem. Son elçi Sir Henry Wotton'dan, İngiltere'ye varışından beri bir söz dahi duymadım. Bu da beni biraz şaşırtmaktadır.

Aynı Kişiden Bir Tane Daha

Dürüst Onurlu,

Savoy dükünün bu devlete (ev için gönderilmiştir) gönderdiği olağanüstü elçi olan Markiz de Lance, geçen Çarşamba Senatosunda meclise gitmiştir ve duyduğum kadarıyla prensin nezaketi için bir miktar para için tutulan bir esirin salıverilmesini istemişlerdir. Onun ricası oylama bile yapılmadan reddedildi. Bu bu tür durumlarda olağan bir şeydi. Bu da onun şüphesiz (kendisi efendisi ve kendisi için çok kredi almıştı) biraz tiksiniyerek gitmesine yol açacaktı. Ve duyduğum kadarıyla (bu talep nedeniyle) Pregadi konseyinden sonra, bu tür olağan veya olağanüstü bir elçinin memnun edilmemesine karar verildi. Bu iletişim içerisinde oldukları bütün prensler için bir örnek olurdu ve aynısını yapabilirlerdi.

Geçen Salı günkü senatoda, iki saat ve gece yarım saat, bir çeyrek saat boşluğunda süren çok korkutucu depremler yaşadık ve benim soğuk bir şekilde gözlemlediğime göre, doğuda başlayan hareket, bütün zamanların yönettiklerinin tam tersine doğru gitmektedir. Bunun ne kadar tek başına genişleyeceği veya nasıl bir zararlar yapacağını çok az burada sadece *plus terroris quam pericili*. Zira birkaç bacanın ineceğini ve başka bir zararın olmayacağını düşünüyorum. Ferrara'nın uzak olmayan, Papa'nın şehrinde bazı evler yıkılmıştır ve 36 insan ölmüştür. Bu şekilde oluşan diğer zararlar kısa süre sonra görünecektir. Ve Venedik'ten söyleyebileceklerim bu kadardır.

[227] Roma'dan duyduğum kadarıyla yeni seküler rahiplerden oluşan bir düzen seçilmiştir ve *Congregatio de probaganda fide* olarak çağırılmaktadır. (Papa ve ruhban sınıfından toplanan parayla) yurt dışına mezkûru toplamak için gönderilecektir. Doktrinlerine göre, Protestanları veya diğer tarikatları apostalik makama sadık yapamazlar. Şimdi büyüyecek olan Cizvitler bütün krediyi ve saygıyı kendilerine alacaklar ve bu plana ters olarak gidecektir. Her halükârda bu kararlar ilerleyecektir. Hepsinin (her zaman yüceliği küçümsemektedir) ona o türde bir hesap vermeyeceğini söylemektedir. Tanrı'ya bunlar ve İngiltere arasında güçlü bir duvar oluşturması için dua ediyorum ki böylece biz bu insanlarla daha fazla rahatsız edilmeyelim.

Oradan son zamanlarda aynı şekilde oradaki ordak *piazaların* Pasquinata'ya satıldığını ve Bohemya kralının utancına hizmet eden mührün kâğıda basıldığını veya çizildiğini duydum. Bu oradaki Venedik elçisi tarafından gözlenmiştir ve bunu acı içerisinde Papa'ya böyle bir istismara maruz kaldığı için şikâyette bulunmuştur. Bunun üzerine satıcı derhal hapse atılmış ve imparatorun, İspanyolların ve Bavyeralıların elçilerinin yardımı onu çamurdan çekme yardımı olmadan onun serveti zincir ve kürek içinde olacaktır.

Lordum İngiltere'den ve Aşağı ülkelerden benim alâkama gönderilen mektupları almaktan memnun olabilirsiniz. Bunların size o bölgelerde olanlarla ilgili bir bilgi vereceğini düşünürüz. Böylece size bütün cesaretimle gitmek için naçizce izin istiyor, benim devamlı hizmetimin hatırlanması ile siz lordumun ellerinden öper her zaman onurunuzun hizmetinde kalırım. Venedik 20/30 Mart 1624

MIC. BRANTHWAITE

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Son mektubumun ardından (sureti ektedir): O kraldan gönderilen bir beyefendiyle birlikte Fransız elçisi veziriazam ve müftü ile bir günde bir görüşme yapmış ve mektuplarını teslim etmişlerdir. Onların özü, yakın zamanda limanında bir Fransız gemisine el koyan ve bazı adamları sahte bir iddia üzerine asan Trablus Emiri'nin ve Berberîlerin yaşattığı hasarı, bir erteleme veya red durumuna karşı olarak açık bir itirazla, telep etmekte. Beyefendi, derhal bir cevap isteyerek haberini ço kadar çok şiddet ve dobralıkla teslim etti ki, ne bu zamanda ne bu meselede ne de başka bir meselede böyle bir cevap vermeye hazır değillerdi. Sadece *“Fransa kralı padişaha savaş mı ilân etti”* diye sordular. Buna ise kendisi *“Hayır; Fakat eğer adaleti sağlamaz veya bu denizlerin koruyucusu olmazsa kendisine yanlış yapan herkese cevabını verecektir”* dedi. O gün için sonuç telafî için ve gelecekteki huzur ve barış için emir vereceklerdi ve padişaha danışmak ve bilgilendirmek için birkaç gün istediler ve bu çok ılımlılıkla ve bu adamların veya Bâbiâli'nin eski tarzında olmayacak şekilde daha fazla düşman elde etmeye veya tahrik etmeye gönülsüz olduklarını gösterecek şekilde yapılmıştı. Fakat vezir onun yanındakilere, Cezayirlilerin ve Tunusluların bu son zamanlarda peygamberleri tarafından, Osmanlı Devleti'ni korumak için yükseltildiğini, onların bu sorunlu zamanlarında baş şehirlerine ve imparatorluklarına gelecek olan kâfirlere karşı ölümcül savaş yapan gerçek Müslümanlar olduğunu bu yüzden her ne kadar şu an için bir şey yapılması gerekse de, onların yok edilmesine izin vermeyeceklerini bildirmeden önce nadiren dışarıdaydı. Onurunuz buradan bu bakanların samimiyetini toplayabilir. Fakat itiraf etmeleyim ki bu görüş genel değil, sadece bütün Hristiyanlardan nefret eden birkaç zehirli kalbin gazezidir. Korsanların yaptığı yıkım ve perişanlığı ve bütün paraların geldiği ticaretin mahvolmasıyla ve intikam tehlikesiyle bu devlete getireceklerinin ne olduğunu gören pek çok kişi vardır. Bu yüzden onları bir süre için bir ölçüde dizginlemek için bir şeyler yapılacağına ikna oldum. Fakat bu zavallı tüccarların güvende olabilecekleri kadar tesirli değildir. Belki de sadece onlar (eğer itaat ederlerse) onların Sicilya'nın bu tarafındaki herhangi bir şeye kendileri için karışmamalarını sağlayabilir ve hepsini [228] bizim için daha tehlikeli olacakları Hristiyanlığın sahillerine getirebilirler. Fransızlar bu yıl denizlerde dönmekten başka hiçbir büyük hamle yapamayacaklardır. Fakat gelecek bahar için sabit bir şekilde tehditten ziyade zarar vereceklerini söylemektedirler. Bu onların Krallarının

cümlesidir. Bu arada ben de diğeri kadar ciddi şikâyetler ve büyük sözler kullanarak kendi yoluma devam edeceğim. Fakat kaptan paşanın bu yıl Berberî Sahillerini ziyaret edip esirleri kurtarması ve adaleti tesis etmesi için emir alması konusundaki teklifimi takip edeceğim. Bu konuda umudum vardır. Çünkü yapacağı el koymalarla kendisi için bir zenginlik madeni açacağını ve bunun da bize tatmin verme isteklerini göstereceğini bilmektedir. İspanyollarla karşılaşma korkusu dışında hiçbir engel bana gözükmemektedir. Onların da onlardan sakınmaya uzlaştıklarını düşünüyorum. Bu konuda onurunuzla haber vermesi emriyle birlikte Bay Leate'e daha geniş bir şekilde yazdım ve her ne kadar bu kadar büyük bir hastalık için bu şımartıcı bir ilaç olsa da bir süre için hizmet edecek ve kendi aralarında bir kavga ortaya çıkarabilecektir. Zira ben o şehirlerin itaat etmeyeceklerine ikna oldum.

Bethlen Gabor'dan, başlıklarının gizli tutulduğu mektuplar gelmektedir. Kosice ve Viyana arasında her gün antlaşmalar yapıldığını fakat hiçbir sonucun olmadığını söylemişlerdir. Fakat duyduğumuz durumlara göre kendisi imparatorun ateşkesi reddetmesinden sonra yeni yardımlar elde etmek için haber göndermiştir. Bunun üzerine vezir imparatorun elçisine, efendisinin padişahla barış yapıp yapmadığını sormuş ve kendisinin Bethlen Gabor'u bütün ihtilaflar planlanan antlaşmada kararlaştırılmadan ne Erdel'de ne de hâkimiyeti altında olan Macaristan bölgelerinde rahatsız etmemesini istemiş ve bu da alışıl gelmiş tehdit etme şeklinde değil, kibarca ve dostluk yoluyla yapılmıştır. Buna imparatorun Bâbiâli'yle barışı bozmak gibi bir amacı olmadığı fakat Gabor tarafından yapılan pek çok zarar ve işgalin hesabını sormak için yapıldığı cevabı verilmiştir. Bu amaç için imparatorun hazır olduğunu ve kuvvetlerini de sınıra çektiği, kendisinin büyük bir ordu masrafını almayacağı veya onları Eylül'e kadar hareketsiz tutacak kadar zaman kaybetmeyeceğini, bunun nedeninin de dost ve düşman olacaklarının belirsiz olacağını ve bu yüzden de öyle veya böyle erkenden bir karar vereceği söylenmiştir. Eğer prensin meseleleri bu şekilde değişirse kendisine ikili oynamak suretiyle avantajını kaybettiği için iyi bir şekilde karşılık görülebilir. Zira, bütün kuvvetlere Asya'daki savunma için ihtiyaç olduğu buradan fazla destek alması olası değildir. Fakat dışarıya bakabilinceye kadar ciddi şekilde soruşturulan bu mektupları veya onlara verilen cevapları tasdik etmeye cesaret edemiyorum. Fakat gelecek posta zamanında daha emin olacağım. Bazen buradaki herşeyin barış niyetlerini daha iyi renklendirmek için yapılmış olduğuna haset duyuyorum. Kaba gürültüye göre kendisi korku içindedir ve geçen yıl onunla birlikte olan Türklere tiksiniyor.

Tatarların yardımını istemiştir. Onurunuz majestelerini ve prensi bunlarla ilgili bilgilendirmekten memnun olacak ve bu mesele yeni olduğu için onlara gelecek postaya kadar yazma cesaretini gösteremeyeceğim. O zaman vezirlerin savaşa gitme kararını göreceğiz ve bunun sırrını ve Macaristan'daki savaş veya barıştan ne bekleneceğini görebileceğiz. Bunun başarısı, benim kötü hükmüme göre majestelerinin hizmet için çok önemlidir. Bağdat'ın kaybına, İran Denizi'nin yanında olan Balsara ve Lesha eyaletleri de eklenmiştir ve Van'dan korkulmaktadır. Abaza Paşa itaat etmeyip, savaş alanında olacağını sözünü göndermektedir. Fakat ben bir acele değil, yeniçerilerin buradan kıpırdamamaları dışında benim için çok derin olan bir gizem olan onların her gün erteleme yaptıklarını görüyorum. Ön gördüklerimi belirtmek güvenli değildir. Fakat Türk ticaretinin kaybolacağını görüyorum. Bu şekilde parşeller içinde kaybolmaktayız ve hepsini kaybetme tehlikesine gireceğiz. Tanrı bizi bundan korusun. Ve böylece onuruza cennetin korumasına havale ediyorum. İstanbul 20/30 Mart 1623

[229]Sir Dudley Carleton'a

Benim çok iyi Lordum,

Kışın sert geçmesi üzerine mektuplarımızın gönderilmesi ertelenmişti. Lordumun 4 Ekim tarihli mektubunun vardığını ifade eden Aralık ve Ocak ayındaki iki mektubunu aldım. O zamandan beri bir postayı bile atlamadım ve size 10 mektup gönderdim. O çaba bütün hizmetlerin üzerinde olan lordumun gerçekte ilgili bilgilendirmek konusundaki gayretimi gösterecektir ve ben de bu şekilde *obsequium amicos*'u öğrendim. Bu konudan lorduma bahsetmeyeceğim. Fakat Haghe'ye bildirdiğim konu benim gürültü yapmamı isteyenleri memnun edecek bir türde değildir ve belki de vızıldamalarıyla toz kaldıran bir sinek gibi buna inanmaya başlamışlar veya en azından başkalarının böyle inanmasını istemişlerdir.

Lordum yeni meseleler konusunda umutlarımı ve canlandıran pek çok detayı bana getirmiştir. Fakat sizin bana talimat verecek bir şeyi vermeyeceğinizi ve özrünüz ile bana yeteneksizliğimi bildirmeyi öğreteceksiniz ve ben de sizden herhangi bir şey öğrenmekten memnunum.

Bu ekte lorduma olan veya burada tamamlanmakta olan şeylerin bir haberini gönderiyorum ve hiçbir şeyin beni sakındıramayacağını anladığımı açıkça yazmak konusundaki eski yolumu koruyacağım ve eğer bunların üzerinde herhangi bir haber olursa bunu inanca borçlu olmak isteyebilirsiniz. Fakat bu konuda majestelerinin hizmetine çok iyi bir şekilde kullanabilir.

Majestelerini (kendisine aracılığınızla bu mektubu sunmam için izin verin) meselelerimizin mevcut durumu için lordumun haberlerine sevkette cesaretinde bulundum. Lordum belki de şayet korsanlar tutacaksa, Cezayir şehri ile tarafımdan yapılan barış ve majestelerinin oraya mektuplarını ve henüz tam bir sonuç yapmayan ikamet etmesi için bir konsolos gönderdiği hakkında bilgilendirilmiştir. Fakat benim tarafımdan oraya gitmesi için görevlendirilen haberci Hollanda konsolosunun sadece buna muhalif tavır takındığını ve işi çok fazla mahvettiğini söylemektedir ve her ne kadar gerisini anlatmak beni ilgilendirmese de kendisinin o düşmanlara Hristiyanlığın ticaretine umumî zarar verecek şekilde başka talimatlar verdiği rapor edilmiştir. Ve benden de onu majestelerine şikâyet etmem talep edilmiştir. Bazı hususlardan dolayı bundan imtina edip lordumu bilgilendirmeyi yeterli gördüm ve sizden ona daha iyi davranması için bir uyarı göndermenizi talep ediyorum. Zira şu an İngiltere'deki bir Hollanda vekiline yapılacak bir şikâyet zamansız olacaktır. Özellikle de bu kadar skandal niteliğinde bir konuda ve bu yüzden bu meseleyi lordumun ihtiyatına sevk ediyorum. Ve böylece lordumu cömert tanrımızın kutsal korumasına sevk ediyorum. İstanbul 3 Nisan 1624.

Sir George Calvert'e: Haberlerle Birlikte

Dürüst Onurlu.

Onurunuzun Kasım'ın 7'si tarihli mektubu ellerime 24 Mart'ta geldi. Sert kış iddia edildiği en sonunda 6 postanın birlikte gelmesi için yol verdi. Eğer benimkiler de onuruza aynı kötü yollardan geldiyse siz de onları okumaktan yorulabilirsiniz zira onlar çok fazladır. Size bana öncelik meselesini şansöyle ve Bay Bizeuse'e şikâyet ettiğini ve Fransız cevapları "*bütün övgülerle*" aldığını bana yazan Sir Ed. Herbert'e verdiğiniz talimat için naçizane teşekkürlerimi sunarım. Fakat o noktada bizi burada hiçbir şey rahatlatmadı ve şimdi onurunuzun ikinci tavsiyesini alarak ona bir daha fazla cevap vermeden itaat edeceğim ve dikkatli olacağım. Bizim ve Fransız elçisinin arasında son zamanlarda eskisinden daha ziyade nezaket gösterisi geçmişti. Belki kendisine biraz uyarılmıştı. Fakat bu tartışmayla rahatsız olmamız uzun sürmeyebilir. Levant'taki bütün Fransız ticareti yasaklanmıştır ve onun borçları, ona pek çok aşırılığa sokmuştur. Kendisi ve efendisinin onuru adına onun daha büyük utançlara düşmemesinden korkuyorum. Bizim tüccarlarımıza büyük sözlerinden bir peny bile ödememiştir. Buna Halep'teki Marsilyalılar mani olmuştur. Onların ne burada ne de tartıda hiçbir malı yoktur.

[230] Ekte Bâbîâli içerisindeki meselelerimizin durumundan bahsettim. Hem yakın zamanda olanları hem de şu an tamamlanmakta olanları... Orada onurumuz Erdel prensinin nasıl yeni yardımlar aramaya zorlandığını görecektir. Hannibal'ın bir hatası olarak *Victoria, quouti potuit, frui maluit* söylenir. Fakat şimdi soru işareti olan imparatorun büyük bir hazırlık yaptığı ve eğer İsveç savaşı saptırmazsa Lehistan'dan da yardım alacağı Macaristan'da ele geçirdiklerinin keyfini çıkarıp çıkarmayacağıdır. Diğer tarafta Bethlen bu devletten hamle yapacak kadar büyük yardımlar bekleyemez. Böylece kendisi terkedilmeyecek, fakat ya sert bir antlaşmayla veya silahla iyi şartlar üzerine amacını tartışabilir. Acil bir talimat olmadan Avusturya Hanedanına karşı kötü çalışmalar yapmaya başlamak konusundaki yolumu değiştirmeyeceğim. Fakat hem kârını kaybettiği hem de atmış olarak Gabor'un tüketildiği bu yeni tekliflerin eğer iki tarafın da şu ana kadar ne kadar büyük konuştukları memnun olacakları nihai bir barış yapmaya sürülmeden önce eğer cesaret alırsa majestelerinin hizmetine kullanabileceğini imasında bulunmama onurunuz izin verecektir ve eğer bir savaş olacaksa ki bu imparatorun güçlü olması ve bu devletin durumu bilmesinden dolayı çok olasılık dışı değildir, daha sert olacak ve geçen yılın akınları gibi kolaylıkla bastırılmayacaktır. Benim için majestelerinin hükümlerini alacağım zaman bütün çabamı ve sadakatimi sunmaktan başka daha fazlasını söylemek uygun değildir. Kendisine görevimin icrası için şimdi yazdıklarımı ve gönderdiklerimi sunmanız için yalvarırım. Henüz eğer majesteleri sadece hatırlarsa benim için yeterli olacağı ismimi sokmam için yeterli cesaretin olacağı kadar yeterli meseleyle tedarik edilmedim. Ve böylece onurunuzu cömert Tanrı'mızın kutsiyetine sevkederim. İstanbul 3 Nisan 1624

Onurunuzun en düşkün hizmetkârı

İstanbul'dan Haberler, 3 Nisan 1624

Geçen ayın 24'ünde veziriazam Ali Paşa saraya gönderildi. Orada genç imparator tarafından İran işgali hakkında sorgulandı. Orada derhal kafasının kesilmesiyle cezalandırıldı ve idamı orada infaz edildi ve vücudu çıplak bir şekilde sokaklara atıldı. Onun ani ölümü padişaha Bağdat'ın kaybı üzerine yaptığı ikiyüzlülüğe bağlanmıştı. Ya korkudan ya da tembellikten dolayı savaş yükünü şehirde ona itaat etmeyecek askerler ile almaktan dolayı böyle bir haberin olmadığını söylemiş ve sahte haber olduğunu söylemişti ve sadece beşte bir gümüş olan adi para bastırıp askeriye bütün parayı böyle verip en iyi dolarları kendi kesesine koymuştu. Fakat gerçek sebep ise kendi sefil aç gözlülüğüdür. Kendisi altı ay içerisinde bütün adlalet ve resmî

makamları satarak sonsuz bir hazine toplamış bu da ona dayanak getirmiş ve Asya'da niyetlenen mevcut savaşların pek çoğnu tedarik edecektir.

Onun makamına yaşlı bir vezir olan ve samimi ve dürüst bir yapıya sahip olan Çerkez Mehmed Paşa getirilmiştir. Fakat biz kendisinin o makam ve zaman için çok iyi olduğundan korkuyoruz. Zira kendisinin sipahilerin imkânsız kâr taleplerinden doğan küstahlıklarını tedarik veya memnun etmek konusunda yapacak bir şeyi olmayarak görevini teslim etmeye çalıştığını duyduk.

Asya'daki savaş hazırlıkları ilerletilmektedir. Fakat şu ana kadar ilerleme kararı öne sürülmeyip kısmen yeni bakanların otoritesiyle Abaza'nın sadakata çekileceği ve büyük korkunun ve engelin ortadan kalkacağına dair bir umut olduğundan (Bunu amaçlamışlardır. Fakat kendisi Ankara kalesini kuşatmaya devam ettiğinden bunu yapmanın çok zor olacağına inanıyorum ve şimdi de dışarıda kışlamak için dağılmış olan ordusunun her yerden ona geri döndüğünü duyduk. Böylece kendisinin bir affa güvenmeyeceğinden ve sadece bu yazın fırsatını beklemek için kışın zamanını harcayıp daha büyük planları olduğuna dair şüpheler vardır ve henüz şüpheden azade olmayan Sayda emirinin askerleri tarafından yardım edilerek Antakya'da bazı yağmalar yaptığı rapor edilmiştir) kısmen de gelir gelmez ilerlemeye başlayacaklarına ikna olduğum savaş alanına gitmek için ot eksikliğinden dolayı ertelenmektedir. Bu arada İran kralı Bağdat, Musul, Balsara, Lechsa, İran denizi üzerindeki bütün beylerbeyliklerini veya eyaletleri almışlardır. Bu bütün Bosna ve Rumeli'yi kapsayan bu şehirden Budin'e kadar giden bir yoldur. Van direnecek durumda olmadığından ve ordusu oraya ilerlediğinden dolayı büyük tehlikededir. Mekke tehdit edilmektedir ve eğer bu yeni memurlar tarafından başarısının durdurulması hızlı bir çözüm bulunmazsa [231] Asya'nın büyük bir bölümü bu imparatorluktan ayrılacaktı ve onlar da bu yıl çok geç ilerleyeceklerdir ki düşmana karşı gelemeyip eğer Bağdat için kararlılarsa, Halep'te kışlayacaklar. Eğer İran'da bir saptırmak içinse Erzurum'da gelecek bahar yakın ve hazır olacaklardır.

veziriazam savaşa gideceği zaman Gürcü Mehmed Paşa'yı kaymakam ilan edilmiştir. Kendisi bilge bir adamdır ve bu imparatorluğun durumunu en iyi bilen ve nasıl uygun çözümler yapılmasını gerektiğini en iyi bilen kişidir. Utançtan yeni çıkartılmıştır. Onun ilerlemesi Erdel prensi için fırsat olarak yorumlanmıştır. Kendisi onun tek ve katim dostu ve koruyucusudur ve öyle olacaktır. Ondan daha iyi günler beklemekteyiz.

İmparator Macaristan için büyük bir hazırlık yapmıştır. Raporlara göre bir Ragevile altında elli bin adamın varmıştır ve on beş bin de Leh ve Kazağın da geldiği söylenmektedir.. Buradaki elçisi padişahla olan barışı ihlal etmeyeceklerini iddia etmektedir. Fakat Goding'teki ateşkesi açıkça reddetmiştir ve efendisinin Bethlen Gabor üzerine, Macaristan'da ele geçirdiği yerleri geri vermediği sürece savaş ilan edeceğini söyledi. Bâbîâlî'den kadim antlaşmaya göre sadece tarafsızlık talep ediyorlardı.

Bu fırtınayı ön gören Erdel prensi buradan yardımlar istedi. Özellikle mevcut Kırım hanının kardeşi Şahin Giray'la birlikte o ülkeden on iki bin kişi istedi. Bu prens kardeşinin utancı üzerine uzun süre önce İran'a çekilmişti. Kardeşi şimdi kendisi hakkına ilerlemişti ve İran'dan ülkesine dönüş izni almıştı. Fakat gelen raporlara göre İranlı onun hâkimiyeti altındaki topraklar içinde çok fazla entrika yapmasından korkarak onun yolda öldürülmesine sebep oldu. Onun o ırkın en iyi askeri olduğunu biliyordu. Böylece oradan ne yardımların geleceği hâlâ kesin değildir. Eğer yaşarsa İran'a bir istilada bulunarak padişaha çok gerekli bir şekilde hizmet edilecektir ve burada da Leh sınırını silahsız bırakmaya ve açıkça imparatorluk ile bir ihlal yapmaya gönülsüzdür. Bunu yapmak için uygun durumda da değillerdir. Fakat Gabor'a bir hamle yapılırsa onu terketmeyecektir. Hem devlet nedeniyle ve onun dostlarının tekrar güvenilir olduğu için... Ve bu yüzen kendisine hem Tatarlar'dan yardım sözü verilmiştir. Hem'de Bosna, Budin, Kanijye, Angria ve Timeşvar Paşalarına da bütün sınır garnizonlarına imparatorun ona karşı yapacağı bir harekette, onu savunmaya ve yardım etmeye yazır olmaları yoksa hareket etmemeleri konusunda emir verdiler. Bu yardım hamle için büyük bir önem değildi. Çünkü Rumeli'nin askerlerinin geneli Asya savaşına çağırılmıştı. Fakat bu ona kendisi ve dostları için iyi bir barış yapmasına yetecek yardımı verecekti. Eğer kendisi savaş yapmak zorunda kalırsa onu kuvvetli bir düşman olarak güçlendireceklerdir. Onların yardımlara aynı zamanda yakın zamanda burada esir olan Lord Farensback yanında 5.000 Leh ve Kazak'la birlikte gidecektir. Böylece iyi silahlanmış bir şekilde davranabilir.

Bu sırada Kosice ve Viyana arasındaki görevliler gitmektedirler ve pek çok antlaşmada prens kendisini çok naçiz götürmektedir. Fakat henüz tamamlanan hiçbir şey yoktur. Şimdi imparatorun seçimine kalacaktır. Gabor fırsatını kaybetmiştir. Fakat benim fikrim kendisinin savaşa gideceğine inanmaya niyetlidir. Çünkü imparator Erdel prensi ayrılmaya ve Türklerin o tarafta herhangi bir gücün arttığını görmeye gönülsüz

olacağı pek çok şeyi teslim etmediği sürece silahlanacaktır ve Gabor'da kolaylıkla cesaretlendirebilir. Çünkü kendisini aldatırken aldatılmış bulacaktır.

Venedik'teki Temsilci Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Lordum 3/13 Nisan'da 7/17 Şubat tarihli mektubunuzun onurlu cümleleri aldığımı bilmekten memnun olabilir. Orada benim mektuplarımın daha erken gelmediğine dair yardımcı tenkidinizi buldum. Kışın bunu evrensel olarak zorlaştırdığı çok doğrudur. Fakat yılın bu mevsimi kendisini şimdi iletmekte olup daha hızlı bir konuşma umabiliriz. Bu bölgelerden gelen mektuplarımı (yazacak veya genişletecek zamanım olduğunda) derhal Bay Symes'e gönderiyorum. Çünkü onların bir gün bile sarayda beklemesine tahammül etmiyorum. Beklemek o yer için belirsiz bir mektup durumudur ve aynı şekilde [232] tüccarlar herşeyi en emin yoldan ve şüphe olmaksızın geçirmektedirler. Bu yolu her yer için alıyorum.

Onurunuz bana Erdel prensinin karakterini vermiştir. Zira eğer hareketleri pek çok adamın beklentisine cevap verseydi (Prag'taki savaş düşük bir işaret üzerideydi), rahatlıkla imparatoru Viyana'da dizlerinin üzerine çöktürebilirdi. İmparator ve onun arasında yapılan barışın şartlarıyla alâkalı olarak kesin bir şey bilmiyorum. Fakat aynı zamanda İngiltere'ye yazdığım mektuplarda bu noktaya çok sert bastırdım ki bunun unutulmayacağını düşünüyorum. Ve lordum da bu devletin bu tür bir fırsatın kaçırmayacağından iyi bir şekilde emin olabilir. Kendilerini her zaman güç gibi politikayla desteklemektedirler.

Bu (benim eski cümlelerimde bahsettiğim) Cumhuriyet'in dikilmesi için emir verdiği müteveffa Fra Paolo'nun anısına yapılan anıt heykeli (ben göz tanığı oldum) tamamlandı. Fakat şimdi son zamanlarda yeni bir gözden geçirilme üzerine tamamen durdurulduğunu gördüm. Böylece buraya Roma'dan bazı yeni tehditler geldiğini idrak ettim. Veya onlar onun anısının kendisiyle birlikte ölmesine razıdırlar. Bunun olmasının zor olduğunu düşünüyorum. Onun arkasındaki anıtlar *aere perenniora* olarak bırakılmıştır ve herşeyin yiyicisi olan zaman bile onu kolayca yok edemeyecektir.

Urbins cükünün malıyla ilgili olarak (ondan da aynı şekilde bahsetmiştim) Papa ve Toskana dükünün bir daha bu antlaşmaya geldiklerini duydum. (mezkûru o süklerin hayatı boyunca alacak ve satacaktır) 90.000 düka karşılığında Toskona cükü mezkûrun herhangi bir parseli veya parçası üzerindeki iddiasını bırakacaktır. Para ödeninceye kadar kendisi bazı ana kalelerin dikkat için hazırlanmasını sağladı. Fakat Papa

apololistik çemberden başka bir güvenliğe girmeye gönülsüz olduğu için bu sözleşme bozuldu ve ikisi de savunmaya geçtiler. Şimdi diğer komşu prensler, bu mülkün diğerlerine eklenmesini görmekten rahatsız olmuşlardır (bölünme yolu ile). Onların bu kadar büyük bir büyüklüğe yükselip Papa'nın yeğeni ve müteveffa prensin dulu ile bir evlilik ikna etmeye çalışmasını istememektedirler. Bu durumda bu ayrılığa karar verilmesi çok olasıdır ve eğer bu alev yangına dönüşmezse İtalya'nın silahları paslanabilir..

Onurunuz bununla birlikte İngiltere'den iki haftadır gelen mektupları almaktan memnun olabilir. Hepsi benim ellerime geçen Perşembe günü geldiler. Oradan, onlara Cennetin büyük Tanrı'sının lütfu onlara rehberlik etti! Ve orada herşey iyi gitmektedir ve şimdi renkleri daha iyi ayırt edebiliriz. Böylece umuyorum ki bizi onların ustaca hareketleri ile yutmaya çalışanlar, sonunda kendi utançlarından başka bir şey yutmayacaklardır. Lordum Aşağı Ülkelerden gelebilecek başka bir mektup daha alabilir. Fakat benim ellerime herhangi bir tavsiye olmadan bir ulak tarafından getirildi. Böylece lorduma daha fazla rahatsızlık getirmeden lordumun yardımcıları için naçiz teşekkürlerimle, onurunuzun emrindeki hizmetkârı olarak kalmaktan başka söyleyebilecek hiçbir şeyim yoktur. Venedik Mart'ın 4/14'ü 1624

MIC. BRANTHWAITE

Sir Isaac Wake'in birkaç hafta önce İngiltere'den buraya gelmek üzere ayrıldığını duydum.

Bay Sekreter Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Bugün ordu yükleri ve Asya ordusu için gerekli olan erzaklar suyu geçtiler. Veziriazam onların on gün içinde eçmesini emretti ve on gün daha sonra da ilerleyişine başlaması için süre verilmiştir.. Bu ertelemeye büyürken, fethetmekten ziyade çalan İranlı tarafından çalınan ot eksikliğinden olduğu söylenmiştir. Diyarbakır eyaleti, Eski Mezapotamya, oradaki baş şehir ve Hamit savunma için hazırlık yapmaktadır. Orası cesur bir paşanın komutası altındadır. Fakat bir sonraki haberlerin teslimi getireceğinden korkulmaktadır. Geri kalanı zaten teslim olmuştur. Çok önemli yerler olan Nusaybin ve Mardin. Gelen raporlara göre insanları başka yerlere nakletmektedir. [233] Ve onun hırsının sınırının nerede olduğunu bilmiyoruz. Kendisi bu yaz, padişahın ordusu onunla karşılaşabilmeden önce rahattır. Kendi yoluyla, ilk önce Arapları ve sonrada İran Deniz'inin bütün doğusunu bu imparatorluktan ayırmayı amaçlıyor gibi

gözükmektedir. Zira Bağdat ve Basra'dan başlayarak, Derbent'ten Hazar Denize doğru gitmiş ve pek çok yılda yönettiğinden daha fazla ülkeye sahip olacaktır. Bundan bahsetmeye cesaret edemiyorum.

Birkaç gün içerisinde Abaza Paşa'nın nasıl planlar yaptığı konusunda emin olacağız. Kendisi hâlâ isyanını devam ettirmektedir ve her ne kadar onu affetmek için yeni niyetlere rağmen, onun bunlara güvenmeyeceği düşünülmektedir. Ordusu her gün büyümektedir. Görünüşte kışı kafasında Ankara'dan daha büyük düşüncelerle geçirmiştir. Fakat bu benim için çok derin bir gizemdir. Kendisi padişahın ordusunun önünde durmaktadır. Yeniçeriler onun affedilmesine razı değildirler. Sipahiler de onunla savaşmaya... Kimin düşman kimin dost olduğunu bilmiyoruz. Fakat şimdi bu denenecektir. Eğer kendisi veziriazamın gelişine katlanırsa, garip bir stratejiyle veya zalim bir savaşla muvaffak olacaktır. Onunla yapılacak olan sonuca, bu imparatorluğun güvenliğinin çoğu dayanmaktadır.

Bugün Erdel prensinden mektuplar geldi. Ve içinde onun 4. elçisi de beklenmektedir. Raporlarına göre, antlaşma ile yapılacak barış konusunda çok az umut vardır. İmparator güçlüdür ve bütün Macaristan'ın geri verilmesini talep etmektedir. Buna ne padişah asla razı olur ne de Gabor istekli bir şekilde teslim olur. Bütün sınır garnizonlarına emir verdiler. Dışarıya 5 Beylerbeyi altında 15 ve 20.000 arasında asker gönderebilirler ve 15.000 Tatar söz verdiler. Bir işgal durumunda en çok bu yardımlar üzerine dayanmaktadır. Fakat onun bu konuda hayal kırıklığına uğrayabileceği de düşünülmektedir. Zira kesin olarak hazır bulunan 40.000 Kazak bir yere düşebilir ve onların onlara karşı yapılan akınların intikamını almaları çok olasıdır. Fakat padişah onları yatıştırmak için bütün otoritesini ortaya koyacaktır ve Tatarları dizginleyerek Lehistan'la barışı korumaları konusunda emir verecektir. Eğer mektupları çok geç gitmezse Bethlen'i harcayabilecekleri bütün güçle korumaya kararlıdır. Ve bu yüzden kendisi çok ileri derecede cesaretlenmiştir ki yerini o kadar kolay bırakmayacaktır. İki tarafın da barıştan şimdi memnun olacağını biliyorum. Eğer onların ihtilafları çok büyük olmasa ve birbirlerini affetmeleri neredeyse imkânsız olmasaydı. Biri kayıplarıyla çok öfkelenmiştir. Diğeri de hakir ve hor görülmeyle... Ve ben Gabor'un bazı bakanlarının pasifizasyon için Fransız'a tekliflerde bulunduğunu duydum. Fakat herkesin büyük ilgisi olduğu iki tarafı da ve bu devleti de razı etmek çok zor olacaktır. Ve şimdi burada imparatorun elçisinin burada rehine olarak tutulacağına dair bir gürültü vardır. Bu kötü bir işarettir ve onların iyi bir niyeti olmadan yaptıkları bir uygulamadır.

Fakat bir işgal yapabilmek konusunda tamamen bunu yapamayacak durumdadır. Bu mesele şimdi imparatorun üzerine dayanmaktadır. Kendisi padişahın sadece tarafsızlık istemektedir, bu da kabul edilmeyecektir. Ve keskin bir savaşın çıkması çok olasıdır. Orada özellikle eğer Gabor'un Almanya'dan başka bir yardımı varsa, kendisi iyi bir dönüş yapacaktır.

Sizi bu başlıklarla yorduğuma dair şüphem yoktur. Fakat bizim bu çok olan konular dışında başka bir çeşitliliğimiz yoktur. Ekselanslarına yazma cesaretinde bulunduğum son mektupta, eğer bu mektupta, eğer evvelkine eklemeye değer bir şey görürseniz, onurunuz bunu majestelerine ve ekselanslarına bildirme yardımında bulanacaktır. Zira onlara her zaman hizmet edemesem de dua edeceğim. Ve böylece onurunuzu en cömert Tanrımızın kutsal korumasına teslim ediyorum. İstanbul 18/ 28 Nisan

Onurunuzun en naçiz ve düşkün hizmetkârı

Onurunuzu Sir Edward Herbert'in bana Fransız kralından bir mektup gönderdiği konusunda bilgilendirmeyi unuttum. Ciddi bir şekilde elçisine ülkemize borcunu ödemesini emretmektedir ki bunu onun için açıklamayı atlayamam.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Her ne kadar bedelini zavallı köylüler ağır bir şekilde ödemiş olsa da çok az kanın döküldüğü son kış savaşından beri bu bölgelerde ölü bir zaman geçirmekteyiz. Şimdi meselelerimiz mevsimle birlikte artmakta olup düşman kuvvetlerini Cleveland ve Wesel'deki Goch'a çekmektedir. [234] Yiyecek ve her türlü erzak oradan botlara getirilmekte ve iki köprü üzerinde botlar hazırlanmaktadır. Bir tanesinin Rhees'in üzerinden Ren'i geçeceği ve diğer aşağıda olanın da Griet ve Dornik arasından geçeceği ve bu geçen yazlarda ekselanslarının genel olarak kamp yaptığı yerlerde kamp yapacağı düşünülmektedir. Böylece tam zamanında Rhees'e ulaşacaklar ve mevsim uygunken orayı kuşatacaklardır. Ve her ne kadar bu o açık olan ve *ptimo occupanti* için çok avantajlı olan o yerin önemini kavrayan ekselansları tarafından ön görülmüş olsa da kendisinin adamlarını korumak için gösterdiği alışlagelmiş yol (Ordusunun eğer bu zamanda savaş alanına giderse onlara en çok ihtiyacı olacağı zamandan önce hastalık ile tüketileceğiden korkmaktadır) olan adamlarını koruma yolu onun arzulu bir şekilde düşmanın engelleme fırsatını bırakmasına yol açmaktadır. Fakat kendisi *wackgelder*

veya garnizon liderlerini (şu an onları o şekilde çağırılmaktadır) toplamak konusunda her zamankinden daha isteklidir. Şimdi 6.000 tane toplanması için görevler verilmektedir.

Düşmanın ilk yiğitliğinin Goch'taki baş buluşmaları nedeniyle ya Rhees'de ya da Genep'te olacağı düşünülmektedir. Onların birinde 2.000 adam diğerinde de 900 adam vardır ve iki yer de iyi bir şekilde hazırlanmış ve tahkim edilmiştir. Sadece Rhees son seller nedeniyle biraz zarar görmüştür.

Bu ayın yedisinde Wesel yakınında o ülkeden bir yüzbaşı tarafından yönetilen 52 İspanyollardan oluşan bir konvoy ile Rhees ve Emmericklilerin birleşmesinden oluşan 58 kişilik konvoy arasında bir karşılaşma oldu. Orada yüzbaşı(kendisini Lip'e kaçarak kurtarmıştı) ve üç asker dışında bütün İspanyollar öldürülmüştü ve o üç asker arasında bir tanesi Alseres ve iki tane reformist vardı. Bu tarafta ise sadece 7 kişi öldürüldü. (onların arasında geri kalanını yöneten bir çavuş vardı) ve 10 veya 12 kişi de yaralandı. Her ne kadar onları takip eden üç Wesel atlı birliği ve 200 yaya olsa da hepsi iyi bir şekilde geitildiler.

Buraya Hollanda'nın bu eyaletinin bir kaptanı (yardımcı amiral olarak Ubdam'ın yerine geçmiştir) her ne kadar on gün önce Fransız sahilinde Rochell civarında 5 Ostenderli ve Dunkirkli tarafından saldırıya uğramış ve borda edilmiş olsalar da sadece 4 kayıp ve 13 ve 15 kişinin yaralanmasıyla hem gemi ve hem de adam olarak iyi bir durumda geldi. Oradan onu şansını denemek için savaşa bırakan 30 yelkenlik şarap tüccarlarına eşlik ediyordu ve onlardan bir tanesi diğerlerine smirallik yapan zengin Amsterdam gemisi Dorp kendini kurtardıktan sonra alınmış ve Biscay'a taşınmıştır. Bu Dorp Kont Mansfelt'i İngiltere'ye taşımıştır. (geri dönüşünde Bullen'e dokunmuştur) Mansfelt bir kalyon kayığından Dover'a indiği zaman atına binene ve yolculuğuna başlayıncaya kadar topla selamlanmak istemediğini belirtti. Fakat takipçileri küçük bir gemiyle ondan sonra geldikten sonra kendisine onur yapılmasına razı oldu. Limanda durdurulmayı Fransa'da karşılaştığı muamele gibi algıladığını gösterdi.

Collen elektöründen olağanüstü elçi olarak Groisbeck kontu Liegeland'ın tarafsızlığının daha iyi gözetilmesi için gelmiştir. Kendisi kaliteli bir adam ve müzakere konusunda çok deneyimli birisi olup burada (ve Brüksel'den Peckius'un yakın zamanda onunla birlikte Lovain'de olduğu ve ona ateşkesin yenilenmesi için teklif yapma görevini verdiği bildirilmiştir) görevinde daha önemli bir antlaşma olduğuna inanılmaktadır. Fakat şu ana kadar böyle bir mesele göstermemiştir. Zira Hollanda'ya olan tekliflerini ve kâğıtlarını görmüş olup onlardan bu amaca yönelik bir şey

çıkaramadım. Fakat özel konuşmada daha şüpheli bir şekilde hareket etmiştir. Bu da Hollanda tarafından bilinmektedir ve desteklerin ve yardımların yavaşlaması ile talihsizlik hem yurttan hem de yurt dışında arkadan gelebilecek olup, her ne kadar bütün isteklerine olmasa da iddia ettiği işine mantıklı bir memnuniyet verip gitmesini hızlandırmışlardır.

Buraya Brüksel'den o tarafta faal bir adam olan, bir Peltz en sonunda prenses ve Hollanda arasında antlaşmaya varılan esirlerin değişimi için görevlendirilmiştir. Bu tarafta prenses tarafından yapılan listeye göre 25 veya 26 kişi olup Antwerp rahibi Uphoven ve sorguya atılan iki Cizvit dışında hepsi savaş esiriydi. Diğer tarafta da Dunkirk ve Fladner'in diğer limanlarının gemileri ile 130 kişi alınmıştı ve her ne kadar sayı eşit olmasa da burada değişimle çok geride kaldıklarını düşünmeye başlamışlardır. Çünkü prensesin listesindeki pek çok mahkûm *don* ünvanına sahipti ve Flander'da esir olanların ise hepsi değilse bile pek çoğu gemici ve balıkçıydı. Fakat benim düşünceme göre burada şikâyet etmek için hiçbir sebepleri yoktur çünkü balıkçılar ve gemiciler bu ülkenin *donlarıdır* ve ben de bu şekilde yaşlı Antwerp rahibinin de özgürlüğüne kavuşmasından memnun oldum. [235] Kendisi şu ana kadar majestelerinden aldığı hüküm ile hayatı için majestelerine olan minnettarlığını açıklayabilir.

Nuburgh sükü Juliers, Cleves, Berck ve Markland ülkelerinin devletlerini topladı ve meyvesiz bir şekilde onları bu devlete karşı bir savunma savaşına sokmaya çalıştığı yer olan Dusseldorf'da uzun bir süredir kalmakta olup şimdi Brandenburg'u bölmek veya antlaşmak ve o ülkelerden bütün yabancıları çıkarmakla uğraşmaktadır. Bunun için burada Brandenburg'un baş danışmanı Swartzenburgh kontunun bu civarlar da (bir suretini gösterdi) onlar arasında antlaşma ve herşeyi tamamlama konusunda geniş bir görevle birlikte Dusseldorf'ta olduğunun bilinmesini sağlamıştır. Fakat elde edilebilmesi kolay olmayan hem İspanyol tarafının hem de bu tarafın rızası olmadan bunu misafirleri olmadan yapacaklarını düşünüyorlar.

Lehistan kralı, yakın zamanda Varşova'da yaptığı bir İsveç kralı ile bir yıllık bir ateşkesin tamamlanmasıyla parlamentoda kullarıyla çok fazla tartışmalar yaptı ve böylece İsveç ve Danimarka arasında olabilecek bir ihtilafın engellenmesi çok olasıdır. Zira Danimarka'nın Lehistan'ı İsveç üzerine bir plandan saptırması düşünülmektedir. Bunun için (son haberlerimizin taşıdığı üzere) 3.000 yaya ve 1.000 asker hazırdır. Fakat şimdi daha kolaylıkla barışa ikna edilebilir ve kuvvetlerini daha iyi bir amaç için görevlendirebilir.

İngiltere'deki bir amaç için Sir Robert Anstrudder Danimarka kralına ve o bölgelerdeki prenslere gönderildiğini lordum duyacaktır. Kendisinin mektuplarının ertelenmesi de hem majesteleri hem de Parlamento tarafından yapılan beyanlarla uzlaşmaktan çok daha fazla kararsızlık üretmektedir. Bu konuda (her ne kadar lordumun onları başka ellerden alacağından emin olsam da) size suretleri gönderiyorum.

Bu ayın 11'i olan İngiltere'den gelen son mektuplarımın tarihinde onlarla antlaşmak için Hollanda elçileri atanmamıştı. Fakat majestelerinin 12 gemisinin hazırlanması hızlandırılmış olup onlara sayıyı 50 yapacak kadar çok tüccarın katılması emri verilmiştir ve buraya el atından Hollanda'ya Bohemya kraliçesinin hizmeti için donanmamıza 20 gemiyle katılmaya razı olup olmayacakları sorusu gelmiştir. Buna iyi bir cevap verilmiştir ve herhangi bir iyi harekti istemektedirler. Fakat bizim hâlâ başka umutlar ile yönlendirilme tehlikesinde olduğumuzu görmekteyim. Zira İspanyol Palatinat meselesinin Viyana'dan Madrid'e çekilmesi konusunda hazırlık yapmaktadır ve eğer bu bir kere elde ederse bütün bu zaman boyunca boş bir kancayı kemiren bizi yakalamak için nasıl bir yem olacağına lordum hüküm verecektir. Ve bunların hepsi yapıldığı zaman Madrid'te Valtolina için yapılanlardan daha fazla Palatinat için söz verülemez. Orasının geri verilmesine yılar önce kesinlikle söz verilmişti fakat şu an ilk günkü gibi eğer yeni ve sert şartlar üzerine olmadığı sürece sözler tutulmaktan uzaktır. Fakat olayları beklemek zorundayız.

Şimdi lorduma pek çok mektubunuz için yürekten teşekkür ederim. Onların sonuncusu 21 Şubatta gelmiştir. Bohemya kraliçesi onların hepsini takip etmektedir ve her ne kadar *cave putes* sizi veya onları ihmal etmemektedir ve herhangi bir kem gözü memnun etmemektedir. Zira lordumu temin ederim ki sevgisi ve yeteneğinden emin olduğu veya ondan daha fazla iltimas alan sizde başka bir kimse yoktur. Ellerimize yönetmek veya bildirmek konusunda gelen meselelerin değişimi ve varyasyonu için kendimizi kibirle rahatsız etmemize gerek yoktur. Ve bu yüzden siz veya ben Gabor hakkındaki hükümlerimizde aşarısız olursak onun amaçlarını hedeflemeyi bırakmayırım. Onun umumî iddialarına rağmen herşeyin şahsî çıkarı ile yönlendirildiği konusunda sizinle bağdaşmaktayım ve İngiltere'ye o fırsatı en iyi kullanmak için sizinle yaptığınızı anladığım aynı sonuç için birden fazla kez mektup yazdım. Fakat bu konudaki ihmali, benzer şekildeki pek çok diğer mesele gibi daha fazla süremeyecek olan kararsızlığa attım. Böylece leydinizin ellerinden öper ve ikinizi de Tanrı'nın kutsal korumasına havale ederim.

[236]İstanbul'da Haberler, 1/11 Mayıs 1624

Vezirin ve ordunun Asya'ya gönderilmesi hâlâ ertelenmiştir ve ne zaman gideceklerine dair çok az konuşma vardır. Bu arada İranlı herhangi bir önemli direniş olmadan muzaffer olmaktadır. Bu iş yavaşlığın sebeplerini her ne kadar kısa süre içerisinde bir kısmının kendi kendini çıkaracaklarından emin olsam da keşfedemedim. Dışarıya dönük herşey bir şüphe ve Karadeniz'den gelen şikâyetleri göstermektedir. Kefe şehri padişahı dışarıda 400 Kazak botunun olduğunu, Kırım ve bu imparatorluğun sahillerinde büyük yağmalar yaptıklarını ve Bâbîâli için erzak yüklü olan pek çok gemiyi aldıklarını ve karadan da başka bir hamle yapmak için 40.000 silahlının ve atının da hazır olduğu konusunda bilgilendirmek için göndermişti. Bu da bütün o bölgeleri büyük bir korkuya sokmuş olup savunmaları için derhal alâka ve hazırlık yapılmasını ve gönderilmesini istediler. Bunun üzerine yeni bir Divan yaptılar ve İbrahim Paşa daha fazla yardım gönderilebilinceye kadar muhafızlık yapmak için 13 kadırgayla birlikte gönderildi. Ve şimdi Kaptan Paşa'nın ve bütün donanmanın onları takip etmesi düşünülmektedir. Bu şekilde Akdeniz ve adalar tehlikeye açık olacaktır. Fakat ben herhangi bir düşmandan ziyade burada İspanyollardan daha güvenli olduklarını düşünüyorum. Ve karadan gelecek akınların engellenmesi için aynı zamanda padişahın kayınbiraderi olan Bayram Paşa'nın Tuna üzerindeki Eflak sınır beylerinin generali olarak gönderilmesi ve Rasgratta veya Ozu'da ikâmet etmesi emredilmiştir. Altı gün içinde kendisi yola çıkacaktır. Fakat duyduğum kadarıyla herhangi bir yeniçeri veya bu birliklerden başkalarını yanına almayı reddetmiştir. Faka seymen veya paralı askerleri yanına alacaktır ve bu kişilerin sayısı 3.000'in üzerinde değildir. Kendisi aynı zamanda bütün garnizonların kumandasını ve ülkeyi herhangi bir durumda kaldırma emrini de almıştır. Fakat bunun yanı sıra eğer yapabilirlerse bütün o hareketleri susturmak için Kırım ve Lehistan'a hükümler ve mektuplar yazmışlardır. Bu amaç için Tatar Han'ın gizli ve ani değişimine ve geçen yıl azledilen Canıbek Giray'ı geri döndermeye dair dedikodu vardır.

İmparatorun elçisi veda etme hakkına elde etmiş ve veda etmiş olsa da henüz gitmemiştir. Kendisine neredeyse şımartacak ölçüde olağanüstü onurla ziyafet vermişler ve hil'at giydirmişlerdir. O kadar ki şekil olarak bu saraya bu kadar aykırı bir tutum bir işgal korkusundan özgür olmadıkları o bölgede barış ve tatmin isteklerine dair büyük bir istekleri olduğunu toplamamıza yol açmaktadır. Sınırdan gelen haberlere göre imparatorun hareket halinde 40.000 askeri vardır ve bütün Rumeli beyleri de kendi

askerlerinin Asya'ya dönderilmeyip ülkenin savunulması için bırakılmasına dair arz yazdılar. Bu da başka alâka ve hazırlık sözüyle birlikte reddedilmiştir.

Erdel prensinden beklenen elçiler beş gün önce varmış olsalar da henüz vezirle görüşmemişlerdir. Haberlerinin de ne olduğunu bilemesek de pek çok şart ile talimatlarının ilk olarak son ateşkes için özür dileme, Viyana'da ve Newheüsel'de şu an yapılmakta olan antlaşma hakkında hesap verme talimatların olduğunu tahmin ediyoruz. Orada görünüşe göre imparatorun taleplerinin herşeyin derhal geri verilmesi olduğundan çok az umutları olup ana görevleri yardımlar için hızlı emir talep etmektir. Bu konuda bütün tatminleri alacaklardır. Hükümler barışlarından önce Macaristan'daki 5 beye ve garnizona Tatar sözüyle birlikte verilmiştir. Fakat ben (çok iyi dayanak üzerine) bu devletin imparatorla barışı bozmayacağına sadace savunma durumunda kalacağına ikna oldum ve hem onlar hem de Gabor Tatar yardımlarının, mevcut Kazak hazırlanmasından dolayı ne kadar şüpheli olduğunu ve yeni düşmanlar tahrik etmenin ne kadar uygunsuz olduğunu görerek zamansız bir savaşın riskine girmektense herhangi bir mantıklı barış şartını alacaklardır. Orada kararlarını öğrenmeye çalışmış olup, imparatorla işbirliği ve ateşkes üzerine ısrar ettiklerini ve vekillerine de Bethlen'in savunulması ile bir ihlale zorlanmamaları söylediklerini öğrendim ve bu tür konularda büyük iki yüzlü değillerdir. Fakat eğer imparator Macaristan'da veya Erdel'de silahlar ile bir hamle yaparsa o zaman bütün Asya'yı en büyük tehlikeye bırakacaklar ve hem alâkalarını hem de kuvvetlerini onun ve Hristiyanlık içindeki topraklarının korunması için çevireceklerdir. Bu belirsizlikler ve rahatsızlıklar İranlıya karşı bir ordu gönderilmesinin ertelenmesinin sebeplerinden biridir. Açık düşmanlar, hasetler ve şüpheli dostlardan kuşatılmış bir haldedirler.

[237]Venedik'teki Temsilci Bay Brantwaite'tan

Dürüst Onlurlu,

Bu prens ve sinyorlar geçen hafta şu an herhangi bir şeyi çekmekten ziyade herhangi bir büyük ihtiyaçtan ziyade daha çok (zannedersen)*pro forma* tershanelerine bakmaya geldiler. En ağır düşmanların kılıçlarının ucu başka bir yöne dönmüştür.

Yakın zamanda bazı Türkler Dalmaçya tarafı üzerinde bazı saldırılar üzerine(iddia ettikleri üzerine) Zara civarında bu devletin kulları tarafından yardım edilerek mezkûrun topraklarına girip orada istedikleri gibi (intikam için yağma ve talana başladılar. Şimdi potesta veya bu devletin memuru bunu duyarak onları püsküren on tanesini öldüren ve geri kalanların pek çoğunu yaralayan silahlı İtalyanları onların

üzerine göndermiştim. Bu düşüncesiz yolu şimdi düzensizlik ve çöküş içinde olan Osmanlı İmparatorluğu'nu görmeselerdi alamazlardı. Şimdiye kadar böyle durumlarda Bâbîâli'ye şikâyet ederlerdi.

Burada güvenilir bir şekilde Papa ve Toskana sükü arasındaki Urbine mülkü hakkındaki meselenin hâlihazırda tamamlandığı rapor edilmiştir. Dük en sonunda Papa'nın parası almaktan ve mezkûr üzerine bütün iddiayı bırakmaya razı olmuştur. Şimdi pazarlığı tasdik etmek için araçlar dışında hiçbir eksik kalmamıştır. Bu da hâlihazırda İtalya'nın o tarafında yakılan yangını söndürecektir.

Spalato Başpiskopos'unun İngiltere'den Roma'ya dönüşü ve onun İspanyol ile yaptığı barışından sonra kendisinin Papa ve engizisyon tarafından, ilk isyanı sırasında Roma kilisesine karşı bir af dileme kitabı yazması ve bastırması emri aldığını duydum. Fakat özellikle de Papa'ya verdiği büyük yara için... Onu mezkûrun canavar başı olarak çağırmıştır. Bu tekzipe razı olmuştur ve bilerek dikaktsizce yazmış olup bu da yeni bir güvensizliğe gebe bir durum yaratmıştır. O kadar ki Papa ve engizisyon Kardinal Clesel'e (onun kadim dostu ve tanıdığıdır) ona bilinçsizliği için keskin bir şekilde uyarması konusunda haber vermiştir. kardinal bunu yapmıştır fakat öyle bir tavırla yapmıştır ki piskopos ona (onun bir kontrol otoritesinden ziyade tavsiye vermeye gelen bir dost olduğunu düşünmüştür) kendisinin onların adına ne bir şey yapacağını ne de yapabileceğini söylemiştir. Buna orası için ne niyetininne de saygı aradığını başka memnuniyetsizlik durumları ile eklemiştir. Bu cevabı kardinal(dostunun öfkesini hafifletmektense katı müzakerici kredisini kazanmak için çalışara) piskoposa dezavantaj getirecek şekilde bildirmiş olup, iki hafta sonraki Perşembe günü üzerine Papa ve Engizisyon'a çağırıldı ve birkaç saatlik sorgudan sonra Aziz Angelo kalesinde mahkum edildi. Hayatının geri kalan günlerini orada çok sefalet içinde geçileceği veya büyük utanç içinde gurbette ölüme konulacağı düşünülmektedir. Her hâlükarda meselenin çok büyük olmayacağını düşünüyorum. Zira kendisi gençliğinde bir dindendi ve orta yaşlarında başka bir dindendi, ölmeden öncede hiçbirinden olmayacak

Valtalina ile alâkalı olarak şu ana kadar hiçbir şey yapılmamıştır. Sadece o meselenin baş *collegati'si* olan Fransa kralı bir tane Savoy düküne bir tane de buraya birer beyefendi göndemiştir. Buna rağmen henüz buraya gelmemişlerdir. Şu an Fransa'da olan Kont Mansfelt'in nasıl yerleştirileceğini ve buraya o işbirliği için nasıl general olarak çekileceğini öğreneceklerdir.

Lordum kardeşimin benim alâkama gönderdiği mektupları almaktan memnun olabilirsiniz. Ve böylece benim onuruza yaptığım naçiz hizmetleri hatırlarak ellerinizten öper ve her zaman lordumun emrinde olarak kalırım. Venedik Mayıs'ın 6'sı 1623

MIC. BRANTHWAITE

[238] Aynı Elden Bir Tane Daha

Dürüst Onurlu,

Son mektubumdan sonra buradan onurunuzun bilgisine layık hiçbir şey bulamadım. Bu yüzden lordum Roma'dan nasıl *de probaganda fide* cemaatinin başı ve oradaki Cizvit meclisinin başı olan Kardinal Bandino'nun (her gün Papa'ya İngiltere meseleleri ile duyduklarını aktarmakla görevlidir) son görüşmelerinde kutsiyetlerine Fransa kralına, Büyük Britanya majesteleri ile ekselansları prens ve o kralın kızkardeşi arasında antlaşma şartlarına geldiği zaman İngiltere'deki Roma Katoliklerinin özgürlükleri için avantajlı olacak maddeler yapmaya çalışması için baskıcı bir mektup yazması için baskı yaptığını öğrenmekten memnun olacaktır. Bu mektubu Papa'nın ellerinde elde etmiş olsalar da bu tenkit onların üzerlerine konmuştur. Buna göre bu antlaşmada bir saptırma yapmak Katolikler için iyi bir niyet taşımaktan ziyade bir İspanyol çalışmasına hizmet etmektedir. Zira ikisi de tamamen o tarafa bağlanmaktadır. Ve böylece o krallığın iyi doğası üzerine çalışmak için ne komplolar yaptıklarını görüyorsunuz. Ve bu yüzden herşeye gücü yetene özgürlüğü ve mutluluğu koruması ve lorduma da sıhaat ve saadet vermesi için günlük dualarımla birlikte şimdi ve her zaman lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım.

Lordum son mektuplarla aldığım son iki haftanın mektuplarını almaktan memnun olabilirsiniz.

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun etsin,

Majestelerinin iyiliğini kıtlıktan ve ölümden kurtarılan bir insan dışında nasıl ifade ederim bilemiyorum. Eğer majesteleri son mektuplarım ile benim içimde korku ve dehşet bulursa, kendimi sizin cömert görüşünüz içerisinde korumam için gösterdiğim alâka ve gayreti de görecektir ve bu yüzden de sonsuz bağlılığın tesirlerini affetmek isteyeceksiniz. Şimdi sadece mutlu değil, gururluyum da ve beni incitemeyeceğini görerek bana karşı yapılan herhangi bir kötülüğü affedebilirim. Bunlara sizin iyiliğiniz ile direnilmiş olduğundan bunları küçümseyebilirim de...

Bu niyetle gönderilip esas olarak hizmetiniz için devam ettirilen, lordum elçiye yazmış olduğum bütün mektuplarımı okuduğunuzun bilgisini alarak şimdi majestelerini ona yazılan bir eke sevketme cesaretini göstereceğim. Majestelerini en çok ilgilendiren Erdel prensinin umutları meselesinde varsayımın getirebileceği kadar gerçeğe yakını yazdım. Majesteleri her detayı sorgulamayıp, onlardan genel bir sonuç çıkarmak zorundadır. Bu da imparatorun yüksek şartlarda antlaşma yaptığı ve Gabor'un da harcandığından dolayı hâlâ bir savaş olabileceğidir. Fakat savaşın başlaması veya sürdürülmesinin teminatı sadece bu devletten gelecek yardımlara dayanmamak zorundadır. Eğer istekleri olurlarsa, çok fazla şey yapmayacak durumda olup fırsata yol vermek durumundadırlar. Bu yüzden, majesteleri için bu taraftan gelecek bir saptırmadan başka hiçbir şeyin şimdi daha avantajlı olmadığını bildiğimden dolayı, sık sık majestelerine ve İngiltere'ye eğer buna dayanacaksınız, bunu körüklemek için bir şeyler yapmanız gerektiğini ima etmiştim. Hristiyan prenslerden gelecek olan küçük bir cesaretlendirmenin onu temin edeceğine ikna oldum. Ve eğer majesteleri daha önce neyi harekete geçirdiğimi hatırlamak isteyebilir. Bu kendisinin Almanya'daki bir Protestan birliğe alınmasıdır. Onu pek çok muhteşem rol için onurlandırırım. Fakat onun hareketlerinin ve eğilimlerinin esas olarak kendi ilerlemesi veya güvenliği için olduğunu söyleyecek kadar hüküm verme cesaretini göstereceğim. Kendisi iki karşı büyük devlet oturmaktadır ve zannedersen de kendisi bundan usanmıştır. Kendisinin zorunluluk sığınağı olarak nasıl istemediği şartlara dayandığını görüyorum. Diğerine dayanması ise onun için güvenli değildir ve Almanya için tehlikeli olur. Bu yüzden ikisi de engellenmelidir. Bütün yollarının [239] güvenecek birisini aramak olduğunun aşikâr olduğunu görerek, onunla uzlaşmak ve onu dininden olanların arasına almak iyi bir düşünceydi? Kendisi yakın zamanda Avusturya Hanedanından bir eş aramamış mıydı? O şekilde kendisini ittifak içinde güvende hissedecekti. Bu da reddedildiğinde kendisi Macaristan Krallığı ile evlenmeye çalışıp ve böylece kendisini padişahın kanatları altına almaya çalışmadı mı? Fakat kendisi bir taçtan ziyade bir boyundurluk buldu. O zaman, kendisine açılmadığından dolayı hiçbir zaman kullanılmamış olan üçüncü bir yol kalmıştır. Bunu yönlendirmek benim için uygun değildir. Bohemya majesteleri bunu düşünmek zorundadır. Onu iyi düşünce ile incitebilirim. Eğer ateşi yaktıysam daha fazla talimatı ve yeteneği olan başka bir kimse de ışığı yakmak durumundadır.

Parlamentonun mutlu birliğinden çok memnun oldum ve majestelerine de Kralın konuşması için çok teşekkür ederim. Benim düşünceme göre Elisha'nın hizmetkârının

duası ile gösterilen gizli orduları keşfetmiş bulunmaktayım. Herşeye gücü yeten Tanrı onları bir sona yönlendirsın ve onların yüreklerini başları olan majestelerine dayanacak bir sabır ve uyumla doldursun ki kendisi de köşelerde çalışılan hilelere açıkça karşılık verebilsin. Ekselansları prensin onurunu geri kazanılsın, majestelerinin mülklerini geri alınsın ve onlar genişletilsin ve ikiz zalimler tarafından çığnenen gerçek din de korunsun.

Soylu Torne kontunun güvenli bir şekilde varmasından dolayı çok memnun oldum. Onun tek isteği majestelerine bir kere daha hizmet etmektir. Ona beni hatırlamaya devam ederek gösterdiği iltimas için teşekkür ettim. Ona burada yapabileceklerim ya onun değeri ya da benim sevgim için kısadır. Bunu kabul etmek telafiden fazla olacaktır. Majestelerinin hizmeti için ne gerekiyorsa benim efendimdir. Majestelerine o kadar bağlıyım ki, eğer bana bir iyilik ifade etmek isterseniz bana emir vermeye tenezzül etmeniz gerekmektedir. Doğal bir ihmal kullanışsızlığı getirmektedir. Eğer Bohemya kralı veya majesteleri benim herhangi bir iltimasa layık olduğumu düşünürse sadakatimin istekli meyvelerinden başka hiçbir güven istemeyeceğim. Majestelerinin koruması altında Kralın ellerini öpme cesaretini ve sizin çok daha yeteneklileri olsa da &'den başka daha güvenilir bir () olmadığımı söyleme cesaretini gösteririm.

Majestelerini Memnun etsin,

Bu kâğıdı mühürlemeden önce (bu yüzden majesteleri bu parçalar ve düzensiz yazılar için affedecektir) Erdel prensinden yeni elçiler beni ziyarete geldiler. Ben kendimi onların meseleleri ve efendilerin kararı hakkında tamamen bilgilendirmeyi amaçlamıştım o amaç için biraz bizim İngiltere'deki konuşmalarımızdan bahsettim. Onların cevaplarının çok bilinçli ve ihtiyatlı olduğunu buldum. Fakat eski zamanlarda olduğu kadar sıcak değillerdi. Kendilerinin bu devletin imparatorla açık bir ihlal yapılma ve bu kadar tehlikeli yardımlara güvenmediklerini ve istemediklerini itiraf ettiler. Prag'taki felaketten sonra efendilerinin savaşın ağırlığını tek başına taşıdığından şikâyet ettiler ve Hollanda'dan ve pek çok bölgeden verilen sözler ve umutlar ve geçen seneki Brunswick dükünün yardımı beklentisi üzerine düşmana karşı kendisinin tek başına direndiğini söyledi. Kendisi ortak amaca olan bağlılığı için yeterli kanıt vermişti. Fakat müttefiklerinden bir yardım, bir elçi bir mektup dahi almadığını belirttiler. Bu yüzden kendisi ateşkes yaparak zaman kazanmaya zorlandığını veriyordu. İmparator da şimdi bunu azaltıyor ve izin vermiyordu. Budin'de yapılacak olan barış için hâlâ yeterli

zaman vardı. Bütün müttefiklerine samimiyetini göstermek için hepsine elçi göndermişti. Eğer herhangi birisi ona yardım vermek için aktif bir yardım görseydi ve onunla bir şanslarını deneseydi, kendisini dünyaya gösterir ve onlarsız asla bir barış yapmazdı. Fakat eğer kendisi yalnız bırakıldıysa, kendisi gerekliliğe yol vermeliydi. Böylece majesteleri o prensin bütün umutlarının Hristiyanlık üzerine dayandığını ve prenslerin birlik kararını sadece duydu ve kendi isteğine göre gideceği sonucuna varacaktır. Ve bunlar üzerine bu Bâbiâlî özür dileyecek ve eski yemininden kolay bir şekilde geri çekilecektir.

Benim onlara sınırlarım içinde yapabileceğim hizmetten (onlar daha genişletilmemiştir) siz majesteleri şüphe duymayacaktır, zira onlar sizin güçlü isminizi kullanmaktadırlar. Ve daha fazla bir şey yapamayarak, siz majestelerinin sonsuz saadeti için dua edeceğim. İstanbul 15/25 Mayıs 1624

[240]Sir Dudley Carleton'a: Haberlerle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun iki mektubu bir kere de gelmiştir. Önceki tarih taşıyor olup son 1/11 Mart'tan çok daha eskidir. Bana yeni bir yürek getirmiştir. Onlar ile sadece majestelerinin benim hakkımda doğru bir yorum yapmak konusundaki adaletinin teminatını değil aynı zamanda kendi elinden ayrıcalığını da almış bulunmaktayım. Onu o kadar uzun beklemek bana şiddetli bir şekilde işkence yapmıştır ve ben de onun iyi görüşünü kaybetmek gibi benim için çok önemli olan bir konua hasedimi gizleyemedim ve aynı zamanda başka amaçlar için buradan benimkinden ve ve gerçekten bu kadar zıt haberler verdiğini bilerek bunun için bir sebebim vardı. Bu doğruluğu lordumun sevgisine ve burada benim yollarımı ve onun hizmeti hakkındaki düşüncelerimi bilen ve samimiyet ile övgüyü ayırabilecek olan iyi Torne kontuna bağlamaktayım. Şimdi sadece tatmin olmakla kalmayıp çok mutlu oldum ve bu şekilde ekte pek çok durumu kanıtlarıyla alâkalandırarak geniş bir şekilde yaptığım eski ve doğru olan açıkça görüşümü yazma yoluma devam edeceğim. Ve lordumun mektubundan Torne kontun görevinden ve ne olduğunu bilmediğim öüzakeresinden Erdel prensine dair umudunuz olduğunu görüyorum. İyi biliyorum ki burada bir savaşa girmek gibi bir istek veya niyet yoktur. Bethlen Gabor'un başka ne gibi yollara ve cesaretlendirmelere sahip olabileceği benim ulaşabileceğimin ötesindedir ve onun üzerine bir şey inşa ederseniz kendisini kararlarında temin etmek için o (hangisi olduğunu söylemeye cesaret edemediğim)tarafdan destek almalıdır. Zannedersenem kendisi kendisi öfkeden daha az

niyetlerle savaşa niyetlidirler ve zaman içerisinde küçük meseleler onu tasdik edecektir. Macaristan'ın ona sadık olan kısmı harcanmıştır ve ona çok az yardım verebilir. Hazinesi tükenmiştir ve para için ülkenin altını üstüne getirmek üzere Erdel'e gitmektedir. Böylece en azından silahlı ve savaş alanında anlaşabilir. Size gönderdiğim konuşmamdaki her detayı onaylasam da pek çok şey de genel doğrudan çok uzakta değilim. Benim için onun majestelerine hizmet edebilmesinden ne kadar memnun olduğumu itiraf etmek güvende değildir. Fakat istikrarsız şeyler üzerine güvenmek daha az güvenlidir. Çift kalbin iki yüzlülüğünü bilmeyen Torne kontunun samimiyeti için ona (benden daha fazla) inandığından ve umudu olduğundan şüphem yoktur. Fakat onunla alâkalı bir sırrı lordumdan saklamanın uygun olduğunu düşündüm. Sizden bunu onun iyiliği için kullanabileceğiniz zaman gelinceye kadar saklamanızı veya ona onu saptırabilecek bir şey yazmamanız için yalvarıyorum. Zira bu belki de doğru değildir. İyi ve tarafsız bir elden, diğer taraftan ziyade prens için iyi dilekleri olan bir kimseden, kendisinin Ghoding'de Marki de Monte Negro'yla antlaşma yaptığı ve imparatorla antlaşmak ve ona hizmet etmek konusunda pek çok beyanda bulunduğu böylece kendi çıkarlarını korumak suretiyle onun lütfuna kabul edilebilmesini sağlamayı düşündüğünde markinin tam tersini gösteren pek çok kötü işaretin arasında bir tanesinin efendinin zihnine çok saplandığı cevabını vermiştir. Bu da Torne kontunu neden bu kadar akınında tutmasıdır. Onun da söylediğine göre Bohemya kralının ve Almanya'nın sefaletlerinden dolayıdır. Bu yüzden imparatorun onun büyük meselelerdeki smözlerine inanmasını istiyorsa onu azlederek bu küçük kanıtı vermeliydi. Yazarımın söylediğine göre Gabor buna söz vermişti ve böylece kendisi onurlu Hollanda'daki görevlendirme veya Bohemya kralını ziyaret etmeyi kontu kızdırmak veya üzme için değil bir süre ve antlaşma boyunca tatmin vermek için yapmıştır. Eğer bu temiz bir şekilde ortaya çıksaydı kötü yapılmış bir hareket olmazdı. Eğer bilmesi lordumun hükmüne göre ona fayda sağlarsa bunu ona söyleyebilir veya gizleyebilirsiniz L orduma parlamentodan verdiğiniz iyi haberler için teşekkür ederim. Onların soylu kararı olan *super totam materiam* duydum. Majestelerinin de *super unicam materiam*'ı ilan etmesinden de daha memnun olurum. Tanrı'ya, gölgeler ve görüntüler yüzünden özleri ve gerçek özgürlükleri kaybetmemeleri, Tanrı'nın kilisesinin savunulabilmesi, majesteleri ve çocuklarının onurlarını geri kazanmalarını ve efendimiz olan majestelerini çok korkulan gerçek olarak sevdiği sahte dostlarından korunması için onlar arasındaki ruhu ve ılımlığı devam etmesi için yalvarırım. Ve bu amaç için *fiat fiat*. Amin. İstanbul 15 Mayıs 1624

Lordumun hizmetindeki düşkün dostu

[241] İstanbul'dan Haberler, 15 Mayıs 1624

Asya'nın sözde asisi Abaza Paşa ordusunu toplayarak aniden Ankara'dan kalkmış ve Doğuya doğru gitmiştir. Hiçbir şehre veya meskûna yağma yapmayıp, arkasında Bâbîâlî tarafından gönderilen herhangi bir validen daha iyi bir şöhret bırakmıştır. Bu sarayda söylenenlere göre kendisi padişahın affını kabul etmiş ve onun emrine itaat olarak, o ülkenin savunulabilmesi için İranlı'ya karşı biraz baş gösterebilmiş olan Hafız Ahmed Paşa ile birleştirmek için yürümüştür. Fakat onun yolu hâlâ belirsizdir ve vefasından pek çok kişi şüphelenmektedir. Kararı ne olursa olsun gidişi bu devlete büyük bir hizmet olup, bu şekilde birbirlerinden şüphelenen ve İranlı'dan ziyade ondan korkan yeniçeriler ve sipahiler anlaşmışlar ve savaşa gitmek için cesaretlenmişlerdir. Bazı spekülatif adamlar hâlâ onun yaptığı herşeyin bu devlet tarafından yeniçerilere karşı çıkmak için emir alarak yaptığını görüşünü devam ettirmektedir. Fakat şimdi onun ellerinde ihanete uğramak için suyu geçmeyeceklerini veya kendisinin de hepsinin geri çekildiği şehre ilerlemeyeceğini ve ortak düşmanın da bu durumdan kazançlı çıktığını görerek padişah onun amacını hem gizlemeye hem değiştirmeye hem de onun hizmetini kullanmaya zorlandı. Bu onun hareketlerinin mütevazililiği ile çok uyumludur. Fakat ben her ne kadar kendisinin ilk olarak emirle ve Sultan Osman'ın planı için ayaklanmamış olsa da erteleme yüzünden yerine ulaşamamış başka planları olduğuna ikna oldum ve kendisi sadakat gösterisi için, eğer İranlıya karşı değilse bile en azından kendi valiliği olan Erzurum'a doğru yola çıkmıştır. Orayı tutacak ve belki de izleyici olacak ve bu büyük hazırlığın ve savaşın sonucunu bekleyecektir. Eğer daha fazla bir şey yapmazsa bu devlet için iyi bir talihdir ve umutlarını canlandıracaktır. Zira eğer yolda dursaydı ya asker hiçbir zaman gitmeyecekti veya ihtilafları yüzünden her gün isyanlar ve muhalefetler olacaktı. Fakat şimdi, veziriazam, defterdar, yeniçeri ağası, bütün memurlar ve ordu Üsküdar'a geçti ve bu ayın onunda toplanmış olup 20'sinde ilerlemek için emir aldılar. Her ne kadar bilinçli bir şekilde davranışlar ve reform ve yasalara uyma gösterisi yapsalar da bunu büyük bir hasretle bekliyorduk. 30.000 yeniçeri ve 40.000 sipahiden bahsetmektedirler. Fakat ben bunun yarısına yakının gerçek olduğunu düşünüyorum. Pek çoğu daha önce gitmiştir ve bütün ordunun Bursa civarında buluşması için emir verilmiştir.

İranlıdan daha fazla haber yoktur. Fakat öldüğüne dair bir rapor iki defa tasdik edilmiştir. Eğer bu doğruysa, neredeyse nefessiz ve umutsuz kalmış olan bu devlete

tekrar saadet yansıması geri dönecektir. Fakat böyle bir dedikodu bu şekilde ona karşı yapılan aceleyi yavaşlatmayı uman o kralın olağan siyaseti olup burada hiç güvenilmemiş, daha ziyade onları hızlandırmıştır. Zira sık sık onun öldüğünü söylemekte fakat hâlâ daha büyük bir kötülük ile canlanmaktadır. Vezirin düşmanla savaşmak veya kendilerininkini kurtarmaktan ziyade Toros yolundan doğrudan İran'a ilerleyeceği düşünülmektedir. Buna rağmen eğer diğeri gürültü üzerine geri çekilmezse bu yıl çok fazla şey yapamaz. 4.000 askerle birlikte Bayram Paşa, Lehistan ve Boğdan sınırının generali olarak gitmiş ve kendisine bütün beylerin ve garnizonları birleştirme ve yönetme ve o bölgerlden sınırda 40.000 olan ve herkesi rahatsız eden Kazaklardan korkulan bir hamlenin engellenmesi için o bölgelerden yeni asker toplaması emredilmiştir.

Karadeniz'e muhafaza gönderilen 13 kadırgaya 10 tane daha eklenmiştir. İlki geçen yıl o makama getirilen Mehmed'i azledip, tekrar Canıbek Giray'ı yerleştirmek için gitmiştir. Bu karar çok gizli alınmıştır ve her ne kadar biraz fısıltı olsa da padişahın eteğini öpünceye, kadırgasına bininceye ve gidinceye kadar ilân edilmemiştir. Bu ani değişikliğin sebeninin Mehmed'in Lehler tarafından barışı bozmakla suçlanması ve bu yüzden Kazakları daha iyi umutlar üzerine pasifize edecek olmalarıdır. Fakat gerçeğin ise Asya savaşına yardım göndermesi konusunda talep geldiğinde Kazakların ülkesine gireceği korkusu üzerine af dilemesi ve daha ziyade 12 yıl önce Sultan Ahmed zamanında utanç yaşamış olup İran'a kaçan Şahin Giray'ın Kırım'a [242] sanki aralarında gizli bir ittifak varmış gibi İranlı bu toprakları işgal etmeye başladığı zaman dönmüş olmasıydı ve bu iki kardeşce cesur askerlerdir ve bu yüzden bu bölgelerde tehlikeli bir isyanın kopmasından korkulmaktadır. Zira eğer Mehmed aniden baskına uğramazsa kendisini ve mülkünü savunacağı düşünülmektedir. Bu kadırgalar yeni prence hizmetlerini bitirecekleri zaman diğerlerine katılmaları ve İbrahim Paşa'yı azledip yerine şimdi getirilen Hüseyin Paşa'yı getirmektir. Bayram Paşa'nın da aynı şekilde Tatarlara dikkat etmek gibi Lehlere de dikkat etme emri vardı. İlk kadırgaların gidişinde Karadeniz'e gittikleri zaman arkalarında 40 Kazak botunun olduğunu, yeniçerilerin isyan ettiğini ve generali kanala çekilmeye ve daha fazla güç talep etmeye zorladığını rapor eden küçük bir Karamürsel ile karşılaştılar. General kontrol edildi ve ona daha fazla adam ile desteklendi ve böylece devam etti.

Kaptan paşa, Bâbîâli'den birkaç kadırgayla Akdeniz için hazırlanmaktadır. Adalardan tedarik alacaktır ve eğer dışarıya bakabilirse çok fazla gidemeyecek ve

hareketten ziyade gelenek için gidecektir. Bundan da şüphe edilmektedir, çünkü leventler ve güreççiler her yıl Asya'dan tedarik edilmekte olup henüz gözükmemektedirler.

Erdel prensinin vekilleri büyük bir gürültü yapmamışlardır. Eğer mantıklı şartlar elde edebilebilirse, padişahın kendisi ve Gabor için imparatorla barış yapmaya devam edeceği ve tamamlayacağı düşünülmektedir. Bu konuda her taraftaki gerçeği keşfetmeyi ve hareketlerini sözleriyle ve ikisini de Macaristan ve Viyana'dan aldığım çok az şey ile karşılaştırmaya çalıştım. Bethlen'in buradaki efendisi ve gizli amaçlarını bilen(eğer bilen varsa) yeni kaymakam Gürcü Mehmed Paşa eğer bir savaşa niyetlendilerse bunu bana itiraf etmekten vicdan azabı duymayacak olup bu devletin hâlâ kararsız olduğunu öne sürdü ve yemin etti. İmparatorla barışları vardı ve ihlale başlamayacaklardı. Karar imparatora ve hareketleri üzerine dayanıyordu. Bu imparatorluğa bağlı birisi olarak prensi bütün haklarında korumayı reddedemezlerdi. Fakat başka bir kavgada koruyamazlardı. Bu dil Avusturya hanedanının ilân edilmiş bir düşmanı olan ve şimdiye kadar her zaman Macaristan'da eşit iddialarda bulunan ve Avusturya'dan haraç isteyen o adam için yeni ve garip bir dildir.

İmparatorun elçisi gittiği ve umumî divanda vezirlerle birlikte yemek yediği zaman konuşmasına bilinçli bir şekilde başlamıştı ve onlara padişahın Gabor'a yeni yardımlar vereceği hakkındaki dedikoduların nasıl hâlâ sürdüğünü söyledi. Bunlara hepsi bir ağızsın, yasaları ve sultanlarının hayatı adona bunların yalan olduğuna, efendisiyle dostluk ve barışa kararlı olduklarını, Bethlen'in geçen yılki hareketlerini reddediklerini, ona Erdel'e çekilmesi ve kendisini sınırları içinde tutması ve skandal veya bu imparatorluklar arasındaki kadim işbirliğine ihlal getirecek hiçbir şey yapmamak konusunda emir verdiklerini, eğer itaat etmezse onu terkedebileceklerine dair yemin ettiler. Müftü de aynı dili ve biraz daha sert, hatta tehditlerle konuştu ve şimdi kendisi tam bir tatmin içinde ayrılmaya hazırlanmaktadır ve Gabor'un Macaristan'da tuttuğu herşeyi teslim etmek zorunda olduğundan emindir. Fakat bunun nasıl ve ne şekilde olacağı Budin'deki antlaşmaya bırakılmıştır. Orada Baron Altheim onunla imparatorun adına buluşacak ve bir imparatorluk destekçisi olan Mehmed Paşa en büyük otoriteye sahip olacaktır.

Buradaki defterdar herhangi bir yardıma razı olmaktan ziyade, prensin yakın zamanda gelen elçilerden sert bir şekilde 5 yıllık vergiyi talep etmiştir. Onlar da efendilerini bu devlete yaptığı pek çok iyi hizmeti ve savaştaki büyük masrafını

savununca sadece bu cevabı aldı. *“Ne hizmeti, ne kârı, Bize ne köy verdin? Padişahın hazinesini kendi kavganda harcadın ve şimdi geri ödemelisin.”* Buraya gerişinden beri pek çok bu tür şeylere maruz kaldılar bu da onları eski zamanlarda olduğu gibi taze ve ileriye dönük yapmamıştır.

Viyana’dan gelen rapora göre prensin elçileri imparatorla görüşme konusunda hiçbir şey ilerletemeyip veya elde edemeyip görevlilere sevk edilmişlerdir. Teklifler ve talepler o kadar uzaktadır ki Gabor boyun eğmediği sürece çok uzlaşma umudu vardır. Hayatı boyunca vali olarak Macaristan’da aldıklarını ele tutmak, seçilmiş kral ünvanını elde tutmak ve imparatorun bir kızını alma onurunu elde etmek istemektedir. Bu şart üzerine kartalın korumasının ve sadakatinin altına gireceğini söylemektedir. [243] Bunların hepsi küçümseme ile redd edilmiştir ve hiçbir şey redd edilmiştir. O baronluklar kendisinin tamamen Erdel’e çekilmesi dışında verilmeyecekti. Böylece burada büyük ihtilaf vardır. Eğer bunun arkasından bir savaş gelirse bu noktadan gelmek zorundadır. Zira prens itibara doğmuştur ve eğer kendisini herhangi bir şekilde amacında tutmayı başarır yer vermeyecektir. O zaman kendisini canlandırabilecek nereden yardım bekleyebileceği düşünülme zorundadır. Türkiye’den işgal edecek hiçbir şey bulamayacaktır. Fakat ben her ne kadar güzel şartlar üzerine barışı kolaylaştırmak için imparatorun elçisine bunların hepsi güzel sözler verseler de (barışa düşkün olduklarını biliyorum) eğer imparator herşeyi zorlarsa sınırdaki garnizonlarına onun savunulması için emir vereceklerdir. 15.000 adam olabilir. Ve bunun yanı sıra bu devlet içerisinde barışın tamamlanmasına dair bir korku görüyorum ve bu yüzden Asya savaşına gitmek için tayin edilen Rumeli askerlerinin pek çoğunu geri dönüp her durumda hazır olmaları için terhis etmişlerdir ve imparatora çok fazla avantaj ve kazanç getirecek şekilde prensin delinmesine tahammül etmeyeceklerdir. O zaman kendisinin Aşağı Almanya’daki bir saptırma ile başka bir yardımdan emin olup olmayacağı veya başka bir prensten bir cesaretlendirme alıp almayacağı benim hükmümün ve bölgemin ötesindedir. Bu onun için çok önemlidir ve onu en çok temin eden şey olacaktır.

Görünüşe göre bu imparator pek çok düşmanla çevrilidir ve daha çok da düşmanla çevrilidir. Nadiren veya hiçbir zaman istekli bir şekilde bir seferde iki büyük harekete girmezler. Fakat bu aşırılık içerisinde 3 ordu göndermişlerdir. Biri Lehistan ve Tatar sınırına dikkat için Bayram Paşa’nın altındadır. Diğeri de Karadeniz’e Kazak işgaline muhafızlık yapmak için gönderilmiştir. Üçüncü ve en büyüğü de İranlıya karşı gelmek içindir ve şimdi geçen sene Cigala’yla gönderilenlerin ve biri İranlıyı, diğeri de

Abaza'yı izleyen Diyarbakır'daki Hafız Paşa'nın ve Anadolu'daki İlyas Paşa'nın ordularının dışında bir tane eğer baskı görürse diye Gabor için, diğeri Akdeniz için olmak üzere iki tane daha ordu hazırlanmaktadır ve sanki şehir üç yıllık veba yaşamış gibi boş gözükmektedir.

Cezayir ve Tunus'un korsanları sadece efendileri olduğu deniz üzerinde değil karada ve padişahın en iyi limanlarında bile pek çok küstahlık yaparak bu imparatorluğa olan bütün sadakati atmışlardır. Buna Rodos'ta başlamışlardır. Kale de onlara ateş etmiştir. Ondan sonra 6 Tunus korsanından oluşan bir filo İskenderiye'de yüklenmiş Moone isimli bir Flemenk gemisiyle karşılaşmış onlarla barışlarına rağmen savaştılar ve ateş edip, köle yaptıkları birkaç adam dışında hiçbir şey bırakmadılar ve Kıbrıs'taki Salines limanına geldikleri zaman bu tür iki filoya savaşılabilecek iki Flement iki tane de Venedik gemisi buldular. Yola geldikleri zaman Flemenklerle barışları olduğunu iddia ettiler. Eğer düşmanlarına yardım ettilerse ihlalin onlar adına yapıldığını söylediler. Onlar da bunun üzerine değersiz bir şekilde tarafsızlık sözü verdiler. O zaman Venediklilerin üzerine gittiler. Kaptanlar padişahın limanındaki kaleden koruma istemek için karaya çıktılar. Bunun için Bey de 50.000 dolar istedi aksi halde talihlerini yaşayacaklardı. Böylece kendi savunmalarına bırakıldılar. Korsanlar da iyi bir direniş gösteren küçük bir gemiyle başladılar. Fakat hiçbir yardımı olmadığından üç defa ateş yedi ve en sonunda suda yandı. Daha büyük gemi olan *Dolphin'in* kaptanı bir ateş bile yapmadan adamlarıyla karaya çıktı ve gemiyi yaktı. 800 tonnuk bir gemiydi ve 48 parça top ile silahlı olup 300.000 dolarlık yükü vardı. Bu haydutlar hiçbirini bırakmadı ve bu korkakların böyle bir kaleyi koruyamadıklarını görerek bu kötülük olara bir lütuf olmuştur. Oradan başka bir Flemenk ve bir Polacra buldukları İskenderun'a gittiler. İkisine de baskın yaptılar ve sonra da karaya inmek için hazırlandılar. Tartının ağası ve bütün meskûnlar kaçtılar ve şehri yağmaladılar ve depoların hepsini soydular. Bununla da memnun olmayıp hepsini atışe verdiler. Böylece yanmayan taş duvarlar dışında hiçbir şey kalmamıştır. Hen büyük zarar yabancılar İngiliz ve Hollandalıların üzerine düşmüştür. Bizim zararımız 10.000 iken onlarınki 30.000'dir ve böylece 8 gün limana hükmettiler ve gittiler. Eğer bu devletin herhangi bir onur veya kâr hissiyatı varsa bu tahammül edilmez bir küstahlıktır. Zira padişahın hiçbir tartısı güvende değildir ve eğer tam bir telafi için acil bir yol alınmazsa bütün ticaret bırakılmak zorundadır.

[244]Bay Sekreter Calvert'ten

Lordum

Size geçen VIII Kasım'da yazmış olduğum mektupta istediğimize göre majestelerinden Fransa'daki elçisi Sir Edward Herbert'e sizin ve o saraydaki Fransız elçisi arasındaki ihtilaflar konusunda efendilerinizin önceliğine dokunmak suretiyle bir uzlaşma için müzakerelerde bulunması hakkında direktifler göndermesini sağladığımı belirtmiştir. Bu konuda Fransa'dan bilgilendirilen her neyse majesteleri veya bu saraydaki bakanlarının, majestelerine bu makamda hizmet etmeye geldiğimden beri bir ünvana boyun eğmedik veya sizin için böyle bir amaçta talimatlar gönderilmesi konusunda bir ima verilmedi. (Benim o zaman bilgilendirildiğime göre) Sir Edward Herbert'in Fransa'daki gayreti ile orada bir karar alamadığı veya lordumun, iki ülkenin prenslerine zarar vermeden iki ülkenin de selâmeti için öne sürdüğü güzel yollarla kendini bağdaştırması veya meseleye karar verilmesi konusunda İstanbul'daki elçilerine bir emir gönderilmesini de sağlayamamıştır. Ve bu yüzden majesteleri bu konuda bilgilendirmiş olup lorduma Kasım mektubumda mümkün olduğunca onunla bütün yarışma durumlarından kaçınarak ve diğer yandan uygunsuzluklar olmasına rağmen majestelerinin onurunu koruyarak iyi yapacağınızı yazmıştım. Sizin olduğu gibi onların da kendi rolleri vardır. Ve bunu tekrar belirtme ihtiyacı duyuyorum çünkü sizden aldığım mektuplarda Kasım mektubumun gelmediğinden şüpheleniyorum. Gelecek mektubunuzda bunu daha detaylı olarak anlamayı umuyorum.

Lordumun buradaki ilk görevlendirilmeniz buradan gittiğiniz zaman, majestelerinden aldığınız diğer talimatlar arasında, majestelerinin adına imparator ve Avusturya Hanedanına da yapabileceğiniz hizmetleri yapmanız gerektiğini iyi hatırlıyorum. O zaman majesteleri bunun onun çocuklarına karşı benzer iyi çalışmalarla karşılık verileceğini ummuştu. Fakat şimdi sahne ilkinden temiz bir şekilde değiştirilmiştir. Ve ekselanslarının İspanya'da yaşadığı ertelemeler ve imparator tarafından alınan adil olmayan avantajlar ve onun grubunun geri kalanın son antlaşmalar rengi altında, majestelerinin torunlarının bütün mülkünü ele geçirmeye çalışması keskin bir dargınlığın oluşmasına sebep oldu. Parlamentonun verdiği tavsiye üzerine majesteleri hem İspanya ile yapılacak olan evlilik hem de Palatinat için yapılmış olan bütün antlaşmaları iptal etmiştir. Ve kaybedilmiş mirası Tanrı'nın ona sağlayacağı diğer imkânlarla geri almaya karar vermiştir. Bunun için siz lordumdan, majestelerinin sizden yapabildiğiniz sürece Bethlen Gabor'u, o sarayda bulabileceğiniz güç kadar yürekte

tutmaya ve onun dostlarını ona yardım etmeleri için hareketlendirmeye çalışacaksınız. Zira bu imparatorun grubunu, büyük bir ihtimalle savaşıcağı kişiyi zayıflatmak majestelerinin hizmetini çok ilgilendirmektedir.

Parlamentoda bu savaşa doğru gitmektedir Ve majestelerinin krallıklarının savunulması için ona bu oturumda üç devlet yardımı ve üç on beşin bir yıl içinde ödemek suretiyle vermiştir. Ve şimdi bizde gidişimizden birkaç gün uzaktayız. Yol için pek çok iyi fatura hazırdır. Ve diğer iyi bir adalet örneği de örnekte lordum haznedar Middlesex kontu üzerine yapılmıştır. Kendisi baskı, rüşvet ve haraçlar için hem haznedar hem de şato efendiliği makamlarından alınmış ve kuleye hapsedilmiştir. Elli bin pound cezaya çarptırılmıştır. Bir daha devlet içinde görev yapması mümkün değildir ve bu sarayın kenarları içine bir daha gelemeyecek şekilde sürgün edilmiştir. Asası ve mührü dün ondan alınmıştır ve henüz [birisine] verilmemiştir. Bu yerden olan bütün diğer olaylar için siz lorduma diğer dostlara yönlendirmek zorundayım. Onlardan her hafta mektup aldığınızı tahmin ediyorum.

Dün Lordlarımı Mecliste siz lordumun Mart'ın VI'si tarihli mektubunuz ve aynı şekilde sizin tüccarlara yazmış olduğunuz Cezayir ve Tunus şehirleri hakkındaki protestolarınızı da bildirdim. Lordlarım tüccarların onlara dikkat etmesini beklemektedirler ve sonra da vereceğiniz talimatları daha fazla dikkate alacaklardır. Bu arada sizi Tanrı'nın kutsal korumasına teslim eder ve lordumun hizmetindeki güvenilir dostu olarak kalırım. S. Mart'ins-lane 18 Mayıs.

GEO. CALVERT

[245]Sir George Calvert'e Gönderilen Mektuptan Bir Parça, İstanbul 31 Mayıs¹²⁹
Dürüst Onurlu,

Majestelerinden bu ayın 10'unda padişaha gönderilen bir mektup aldım. Mektubun başlıkları benim yönelişimim nasıl olduğuna dairdi. Bu mektubu henüz teslim edemedim. Çünkü ordunun gönderilisinde ricada bulunmam cevabı erteletecek ve soğutacaktı. Bu yüzden size onu tatmin edecek şekilde hızlı yapacağımı umduğum hizmetim hakkında bir hesap verinceye kadar ona yazamadığım konusunda benim majestelerine mazur göstermeniz için size yalvarıyorum.

Son mektupta onuruza mevcut olaylarla alâkalı haberleri göndermiştir. Bunlara bugün, uzun bir beklentiden sonra veziriazam ve ordusunun Asya'ya ilerlemeye başlamasından başka hiçbir ekleme yapamam. Abaza Paşa, yolda pek çok kez durmak

¹²⁹ Baskıcının onu. Bu mektubun geri kalanı, Bohemya Kraliçesine yazılanla aynı olduğu için atlanmıştır.

zorunda kaldı. O kadar ki yeniçeriler onun kendisini beklediklerinden şüphelendiler ve en iyisi ihtimal olarak sadece Erzurum'a dönmesinden ve orayı tutmasından korktular. İranlının ölümüyle ilgili olarak daha fazla konuşulmamaktadır. Onun aniden Halep yakınında canlı bulunacağından şüphelenilmektedir. Sayda emiri bir kere daha Şam ve Kuddüs'ü tehdit etmektedir. Son mektubumda zikrettiğim, görünüşe göre diğerinin gelişiyile ilgili istihbaratı olup direniş gösterisi yapan Mehmed Giray'ı azletmek için gönderilen yeni Kırım hanı bir kere daha geri çağırılmıştır ve bu devlet de onu açık bir isyana göndermeyecektir. Kardeşi aracılığıyla İranlı ile istihbaratı olduğundan korkmaktadırlar. Bu da olasılık dışı değildir. Birinin işgali ve diğerinin özgürlüğü ve geri dönüşü bağdaşmaktadır.

Her ne kadar Erdel prensinin meseleleri ile verdiğim haberlerin ya çok geç geldiğini veya İngiltere'de değer görmediğini düşünsem de bu konudaki bilgilendirme görevimi ihmal etmeyip, onurunuzun bu konuyu majesteleri ve prene bildirmesi için dua edeceğim.

Nasıl ateşkes yaptığını ve nasıl Macaristan'da barış antlaşmasına başladığını ve aynı zamanda buradan yardım almaya çalıştığını ve ne elde etmesinin olası olduğu önceki mektuplarımda zikredilmiştir. Yeni elçilerinin varışından sonra onlar beni ziyaret ettiler ve bana efendilerinden bir mektup teslim ettiler. Bu olağan meselelerinin şartlarının teslimi olarak değil, tamamen cömertlik ve vekillerine güven şeklindeydi. Onları, başka bir emrim olmayarak eski tarzımı korudum. Fakat bununla birlikte müzakerelerinin ve prenslerinin kararının gerçeğini öğrenmeği amaçladım. Lisanlarının değiştiğini ve burada bana vezir tarafından verilenle uyum içinde olduğunu gördüm. Verdikleri bilgiye göre imparator onun üzerine savaş yapmaya çalışıyor ve Macaristan'dan çekilmesi ve kendisini Tibiscus nehri sınırları içine hapsetmesi dışında hiçbir şartı kabul etmiyordu. Bu şekilde Kosice'yi ve neredeyse o krallık içerisindeki bütün hâkimiyetlerini kaybetmek zorundaydı. Bunu yapmaya gönülsüzdü ve bu imparatorluk da buna râzı olmaya daha gönülsüzdü. Fakat ona büyük bir yardım veremeyip, Budin'deki antlaşma ile en iyi düzenlemeyi umacaklardır. Hollanda elçisi tarafından verilen pek çok sözün başarısız olması ve Silezya'da beklenen Brunswick dükünün hezimetini üzerine Ghoding'teki ateşkesini mazur görmüşlerdir. Pragh hezimetinden beri kendisinin bütün savaş yükünü taşıdığını Almanya'nın huzurunun sorumluluğunu tek başına üzerine aldığını, müttefiklerinin sadece yardımlarını vermemekle kalmayıp aynı zamanda ona bir mektup veyahut bir haberci dahi

göndermediklerini, bu yüzden onun kendini güven altına almasının onun için mantıklı olduğunu söylemektedirler. Bu bahaneler burada zamana uygun olduğu için iyi geçmiş ve sadece dışarıya dönük şeylerin bilindiği diğer bölgelerde de çok mantıklı görülmüştür. Fakat bununla birlikte bu devlete prensin savunması için rica edeceği yardımlar isteyeceğini söylemektedirler ve eğer bir uzlaşma olmazsa sınırdan harcanabilecek herşeyi alacaktır. Ve diğer yerlere ondan yardım bekleyen müttefiklerinin gerçekten kendilerini beyan etmeleri ve onunla birlikte yolda koşmaları şartı üzerine bütün Almanya'ya verinceye kadar asla nihai barışı yapmayacağı savaşa devam ettirmeyi teklif etmektedir. Ve benim görüşüme göre her ne kadar bahane arayışı biraz değişiklik olabileceğini gösterse de eğer niyetleri bağdaşırsa küçümseme ile öfkeden deliye dönmüş olup savaşa her zamankinden daha niyetlidir.

[246] Bay Branthwaite'ten

Dürüst Onurlu,

Son zamanlarda duyduğum kadarıyla birbirleriyle bağlantılı olan imparator, İspanyollarla birlikte (bu devletle antlaşma amacı üzerine) Papa'yla, Stiria, Carinthia, Tirol, Dalmaçya'nın bir bölümü ve Slavonya'ya tuz vermek konusunda anlaşmışlardır. Bu tuz onun hâkim olduğu topraklarda mevcuttur. Ona onun *ex jure*, Adriyatikten mezkûr ürün için hiçbir gümrük veya *tole* almayacağını söylemiştir ve bu ona *per annum* 60.000 scudi getirecektir. Bu Cumhuriyet'in mezkûrun kesin lordları olmasına rağmen Papa bu projeye karar verdi ve ilerletti. Bunun üzerine onlar arasında geçici ruhanî bir memnuniyetsizlik çıkması çok olasıdır. Her halükârda bu devlet bu sadece onların ayrıcalıklarına değil, kârlarına da dokunduğundan (aynı ürünle o bölgeleri genel olarak beslemektedir) şüphesiz ki hakları için önceden de yaptıkları gibi kutsiyetleri ile tartışacaklar. Hattâ ruhanî yargılama konusunda bile... Fakat şu ana kadar hiçbir şey uygulamaya konulmadı. Her ne kadar kısa bir zaman içerisinde zaman herşeyi açıklayacak olsa da. Ve şimdilik size buradan söyleyebileceklerim bunlardır. Buradaki harika olaylar çözü için bütün hareket Alplerin öteki tarafına çekilmektedir.

Lorduma da gönderdiğim İngiltere'den gelen son mektuplarıma göre, burası için [tayin edilen] Lord Elçi Sir Isaac Wake majestelerine veda etmiştir ve yolculuğuna başlamaya hazırdır. Böylece onun buraya gelmesi ve benim oraya olan yolculuğumuz başlaması uzun sürmez. Ve böylece hizmetimi onunuza naçiz hatırlatışımla birlikte, sizi herşeye gücü yetenin rehberliğine teslim ediyor ve her daim onurunuzun emrinde olarak kalırım. Venedik 1 Haziran 1624

Aynı Elden Başka Bir Tane***Dürüst Onurlu,***

Bu cumhuriyetteki daimi Fransız elçisi geçen hafta, kendisinin söylediğine göre özel bir bağlılık için Roma'ya gitmiştir. Fakat dünya kendisinin Fransa'dan oraya Valtelina meselesi hakkında baskı yapmak için Fransa kralı tarafından oraya geçici olarak gönderilen Mösyö Betunes'e yardıma gittiğine ikna olmuştur. İspanya kralını Roma'da kendisini o konu hususunda o kadar kuvvetli yapmıştır ki o yolu (hâlâ Katolik amacının savunması için kullanacağını iddia etmektedir) bu yaz İtalya'dan toplayabileceği kuvvetlerle kendini diğer tarafta rahatlatacağı düşünülmektedir. Meclisi ona büyük bir *broglia* yaptığı söylenmektedir ve antlaşma ile yapamadıklarını (çünkü bu tür hareketlerde altını muzaffer olur) kılıçla yapacakları düşünülmektedir.

Önceden Roma'daki engizisyon komiseri olan Kardinal Scaglia yakın zamanda mahkûm edilen Spalato Başpiskoposunun kâğıtlarını araştırma ve soruşturma otoritesine sahip olup kendisinin hâlâ Roma kilisesinin otoritesine karşı yazdığı (isyanında) kitaplar için bir reddiye yazdırmaya çalışan Papa'nın baskısından kurtulmak için kendisini Rumeli'ye taşımaya çalıştığını bulmuştur ve kendisinin bu komplo olmasıydı bundan önce özgür olacağı düşünülüyordu. Her halükârda bu süre boyunca o kilisede yaptığı büyük gediği tamir etmesi için ondan bir şey çekinceye kadar ona iyi şartlarda muamele göstermektedirler. Kendisinin henüz daha fazla bir şey yazmaya razı olduğunu öğrenmedim. Böylece (bütün beklentiye ters olarak) kendisi son olarak bir şehit olacaktır.

Ultramontane olaylar için bunlar sizi tamamen veya büyük kısmı tedarik edecektir. Sadece onurunuz şu an İngiltere ve Fransa arasındaki evliliğin tamamlandığını söylemeye izin verin. Fakat gelecek fırsatta size daha fazla şey söyleyebileceğimi umuyorum. Ve böylece onurunuz olan hizmetimi hatırlatmakla birlikte naçiz bir şekilde veda eder ve onurlu lordumun her zaman emrindeki olarak kalırım.

[247]Bay Sekreter Calvert'e: Haberlerle Birlikte***Dürüst Onurlu,***

Ek olan son mektubumdan beri bütün yaşadığımız değişikliklikleri ihtiva etmektedir. Fakat bugün, Kırım'da yaşın sorunların nasıl bu devleti etkilediği göxtermiştir. Zira padişah otoritesini korumaya ve oraya yeri prensi yerleştirmeye

kararlıdır. Tuna üzerindeki bütün beylere ve Basarebya ve Eflâk prenslerine, bütün kuvvetlerini ona yardım etmek kaldırmaları için emirler ve mektuplar göndermiştir. Kendisi henüz zayıftır ve bir şekilde kuşatılmıştır. Kaptan paşa'a iki gün içinde Karadeniz'e onu oradan desteklemesi için emir verilmiştir. Böylece Akdeniz açık bırakılacaktır. Bu avantaj üzerine, buradaki son esirlerden biri olan ve şimdi Lehlerin generali olan Kopispolsky'nin Kırım'a girdiği söylenmektedir. Bu kavgayı bölmekten ve onları antlaşmaya getirmekten başka hiçbir işe yaramayacaktır.

Buraya yeni gelen elçisinden Lehistan kralının onun iyi sözleriyle dolu bir mektup aldım. Fakat onun sözü buradaki yüzbaşılara borç verdiğim paralarımı almayı tercih ederdim. Fakat onların hanki ülkeden olduğunu biliyorum. Bu beyefendinin raporuna göre efendisi majestelerine buradaki iyi çalışmalar için, Palatinat meselesinde arabuluculuk yaparak karşılık verecektir. Fakat *a Nazareth, Potest, aliquid boni esse?* majestelerinin onuru ve benim sadakatim için ona iyi hizmet etmeye devam edeceğim.

Bethlen Gabor için söyleyeceklerim konusunda duruyorum. Sınır için bütün savunma yardımlarını elde eden elçileri gönderilmelerini istemektedir. Oradan getirdikleri son haber vekillerinin müzakerelerinde bir meyve alamadan Viyana'yı terkettiğidir. Fakat Sbaras dükü, daha taze olarak bana güvenilir bir şekilde Lehistan'dan antlaşmanın yenilendiğini ve Temmuz sonuna kadar devam edeceğini yazmıştır. Prens adına, nihai barış için büyük umutlarla birlikte. Bu imparatora çok fazla özgürlük verecek ve korkarım bunu engellemek için artık çok geçtir.

Majestelerinin mektubunu, kaymakamın ellerinden padişaha teslim ettim ve tam ve saygı dolu bir cevabın yazılmasına dair emir aldı. Bunu onu gönderene kadar majestelerine bahsetmeyeceğim ki benim bir sonraki postam ona olacak. Fakat bunun ne kadar kabul gördüğünü veya beni rahatlatmak ve tüccarlara büyük bir iyilik yapacak kadar zamanlı geldiğini gizleyemedim. Padişah kendi eli altından keskin emir vermiştir ki ne onlar ne de ben daha fazla, küçük düşmeyeceğiz, bezmeyeceğiz ve zarar görmeyeceğim. Gerçeği söylüyorum, majestelerinin isminin burada büyük bir otoritesi vardır ve özellikle bu zamanlarda her bakan bizi memnun etme isteğini göstermektedir.

Onurunuz bu fırsatı benim yazmamdan daha iyi toplayacaktır. Bu genel olaylar konusunda majestelerini bilgilendirmekten memnun olabilecekseniz. Bir dahakinde kendi hesabımı onurunuzun yardımı sayesinde göndereceğim. Onurunuzu rahatsız edecek sizin alışlagelmiş korumanız ve alâkanıza güvenerek naçiz bir şekilde veda etmekten başka bir şeyim yoktur. İstanbul 13/23 Haziran 1624

İstanbul, 12 Temmuz 1624

Birkaç gün önce geçen yıl Kırım hanı yapılan Mehmed Giray'ın, İran'da sürgünden yeni gelen Şahin tarafından cesaretlendirerek, padişahın emrine boyun eğmeyeceği ve son zamanlarda gönderilen ve prens yapılan kuzeni Canıbek Giray'a da prensliğini bırakmayacağından korkulmaktaydı. Ve bu yüzden kendisi o ülkeyi soruna sokmaktan korkularak geri çağırıldı. Fakat görünüşe göre bu emir onu emir alman kendisi karaya ayak bastı ve Mehmed Giray büyük bir orduyla ona direnmeye geldi. Ve Karadeniz'deki kadırgaların generali, hem yeniçerileri hem de topları onun savunması için indirmek zorunda kaldı. Ve böyle bir güçlkle sayıları 4.000'i geçmeyerek, kendilerini toplarının yardımı altında siperlere aldılar. Orada üç akındanda da sert çarpışmalar geçti ve iki taraftan da 2.000 kadar kişi öldü. Ve General bir gemiyi buraya haber ve acil yardımlar için gönderdi. Bunun üzerine bu ayın 11'inde padişahın kesin bir emir geldi. Şimdi onurunun söz konusu olduğunu görünerek Canıbek'i[248] koruyacaktı ve ona derhal yardım verecekti. Bu amaç için aynı gün bir divan toplandı ve malzeme gönderme kararı alındı. Bunun ya neredeyse Akdeniz için hazır olan kaptan paşayı görevlendirmekle mi veyahut Boğdan ve Eflak prenslerine emir vermek suretiyle mi olacağı henüz kesin değildir. Şu an oraya sahip olan iki kardeş geri çekilmemişler ve sadakatsizliklerini kılıç ile korumak zorundadırlar.

veziriazamın ordusu İzmit'te dinlenmektedir. Ve (eğer yaparlarsa) bugün ilerleyecekler. Onların cesareti hakkında çok umut vardır. Zira onların generalleri ve kendileri arasında savaşa zaten başlamışlardır. İranlı, Diyarbakır'ın yakınına kadar gelmiştir. Abaza Paşa geri dönmüştür ve Kayseri'de kamp kurmuştur. Kendisi bir şekilde kuşatılmış vaziyettedir, vezirin gelişine katılmak istemektedir. Fakat bunun ne niyette olduğunu kimse bilmiyordur. Süvari konusunda çok güçlüdür. Ve yeniçeriler, onun orada onlara ihanet etmek için beklediğinden çok korkmaktadırlar. Zorlukla ileriye çekileceklerdir. Onun sadakati de her zaman olduğu gibi şüphelidir.

İmparatorun elçisi, ya barıştan ya da efendisinin avantaja sahip olacağından emin olarak gitmiştir. Aldığım habere göre, Bethlen Gabor'un görevlileri, Viyana'dan hiçbir şey yapmayarak geri dönmüştür ve iki tarafta savaş için hazırlanmaktadır. Fakat Mayıs'ın ilk gününden sonra, çok kaliteli ve önemli bir insandan aldığım mektuplara göre, ateşkes ve antlaşma Haziran'ın sonuna kadar nihai barış için umutlarla dolu bir şekilde devam edecektir. Fakat benim görüşüme göre, eğer prens zamanında

Almanya'dan bir yardım alırsa, şu an zor şartlara çekilmiş olup savaşa her zamankinden daha istekli olacaktır.

Kırım'daki bu fraksiyon onun cesaretini biraz kırmıştır. Fakat onun buradaki bakanları, eğer imparator barış yapmazsa, mümkün olan bütün yardımların verileceği konusunda temin edilmişlerdir.

Tunus Korsanları, Kıbrıs Civarında başka bir Flemenk'i almışlardır. Venedik ve Cenevizlilerin hesabına göre 15.0.000 dolarlık bir yükü yüklenmiştir.

Lehistan kralı, buraya kapitülasyonlar, tebrikler ve işbirliği ve antlaşmaların onaylanması için bir elçi göndermiştir. Onların Tatarlar üzerindeki avantajı görüp görmeyeceği şüphelidir.

Lordum Carew'den

Benim asil Lord Elçim,

Benim lorduma yazdığım son mektup, 8 Aralık 1623 tarihini taşımaktadır. O tarihten beri sizden 6 Mart tarihli bir mektubunuzu aldım. Bana onu müteakip 12 Mayıs 1624 tarihinde Bay Branthwaite tarafından teslim edildiler. Ve içinde Bethlen Gabor gibi doğu bölgelerden gelen haberleri ihtiva eden üç geniş haber daha vardı. Onların hepsi ve sizin eski iltimasınız için size pek çok teşekkürle birlikte, lorduma taşıdığım sabit sevginin garantisıyla geri dönüp, hizmetimi ispatlamaya hazırım.

19 Şubat'ta parlamentomuz başlamıştır. İlk heyecan, Avam kamarasından getirildi. Majestelerine, onun İspanya ile bütün antlaşmaları bozmak istemesiyle birlikte, niyetlenen evliliğin bozulması, Palatinat'ın geri verilmesine dair naçiz bir arz sundular. Hepsine bahane olarak majestelerinin istismar edildiğini öne sürdüler ve eğer kendisi onların naçiz isteklerine izin vermek isterse (eğer arkasından savaş gelirse) ona ellerinden geldiği kadar yardımlarını vereceklerini söylediler. Kral, nazik bir şekilde bu açık teklifi kabul edip eski antlaşmaları kaldırıldığını ilan etti ve yayınladı ve kendi mantığına göre, bunun arkasından tehlikeli bir savaş geleceğini görüp, onun talebi (zira onun üzerine büyük bir görev düşmüştü) altı büyük devlet yardımı ve on tane iki onbeşi. Avam kamarası, böyle büyük bir yükün insanlar için çok büyük olacağından korkarak, bu teklifi (Her ne kadar kalpleri ona razı olsa da) çıkarmaya cesaret edemediler. Fakat şu an için üç büyük devlet yardımına ve üç onbeşi verdiler. Bu yıl içinde verilecektir. Böylece kral paranın sadece gelecek olan savaş ve daha özellikle İngiltere'nin korunması, İrlanda'nın güven altına alınması Birleşik Vilayetlerdeki Devletlere ve majestelerinin diğer dostlarına ve müttetiklerine yardım etmek ve onun

kraliyet donanmasını ilerletmek için harcanacaktır. Ve dahası naçiz bir şekilde [249] majestelerinden bu devlet yardımları toplandığı zaman onların hazinelerinin de gözetim altına alınmasını istediler. Bu talep onların haznedarları için yapılan fermada kabul edildi. Sir Thomas Middleton, Sir Edward Barkham, Londra'nın meclis üyeleri Sir Paul Bammuge Baronluğu, Sir Richard Ghrubham şövalye, James Cambell, George Whitemore ve Raph Freeman, Londra'nın meclis üyeleri. Ve Londra'nın tuafiyecisi Mart'ın Bond. Ve bu haznedarlar herhangi bir para basmamışlardır, fakat savaş konseyinin isteği üzerine majesteleri tarafından aday gösterilmişlerdir ve o harekete yerleştirilmişlerdir. Sayıları ondur. İsim olarak Georhe lord Carew, Foulk Lord Brooke, Oliver viskont Grandission, Arthur Lord Chischester, Sir Edward Cecill şövalye, Sir Edward Conway, şövalye, Sir Horace Vere Şövalye, Sir Robert Mansfield, şövalye, Sir John Ogle şövalye ve Sir Thomas Button şövalye... Onları yerleştirdim ve fermana göre rütbelendirdim. Diğer yandan siz hangi baronların Viskontları geçtiği konusunda şaşırabilirdiniz. Bu konunun sizin bilmenize bir neden olması, Viskont Grandission bu ülkenin bir soylusu değildir. Ve Cecill, doğumu hususunda Sekreter Conway'den önceye yerleştirildi. Kamarada bazı tartışmalar oldu fakat yukarıda söylendiği gibi tamamlandı.

Daha iyi anlamanız için size burada bu hareketle ilgili bir özet göndermekteyim. Bu haznedarların ve savaş görevlilerinin yerlerini ihtiva etmektedir. Siz lordum bunları hem dikkatli ve yalın şekilde idrak edeceksiniz ki, böylece tehlikeye açık olan zavallı dostlarınıza acımak için bir nedeniniz olacak. Aramızdan hiçbiri bu işin doğasına girmek hırsından dolayı suçlu değiliz. Fakat bu bize dayanılmaz otoriteler tarafından dayatılmaktadır.

Bu parlamento içerisinde prens ve Buckingham dükü (muhtelif zamanlarda iki kamarasında komitesindedir) kendileri İspanya'dayken, evlilik ile ilgili olan hadiselerle ilgili açık haberler verdiler. Orada görünüşe göre İspanya tarafında hile ve düzenbazlıktan başka hiçbir şey yoktu. Yukarıda belirtilen antlaşmaların hepsinde, İspanya kralının hiçbir zaman bir ilerleme göstermeye niyetlenmemiştir.

Daha hiçbir parlamentoda umum için bu seferki kadar iyi tasarı geçirilmemiştir. 29 Mayıs'ta karar verilmiştir ve gelecek 2 Kasım'a kadar tatil edilmiştir. O tarihte bütün kamaralar tekrar toplanacaktır.

Büyük bir adama yapılan ilk büyük şikâyet Lord Keeper'a karşı kapılmıştır. Bilgi o kadar kötüydü ki, adalet onu herhangi bir umumî makamda hizmet etmekten adil

bir şekilde imkânsız kılabilirdi. Fakat Morley isminde bir odun satıcısı olan davacı skandal iddiaları kanıtlamak konusunda başarısız oldu. Lordlar tarafından Cheapside ve Westminster'daki yağmalara durmakla tenkit edildi ve 1.000 l. Krala, kralın divanına olan kızgınlığını belirtmek ve Lord Keeper'dan Yıldızoda'da özür dilemek ile cezalandırıldı.

Bir sonraki büyük adam Lord Haznedardı. Ona karşı pek çok rüşvet, haraç, baskı, krala hizmeti ihmal etme gibi pek çok suçlama vardı. Onun cezası bütün makamlarını, haznedar ve şatonun efendisi ismini kaybetmek ve bundan sonra kralın adına hiçbir makamda bulunamamaktı. 50.000 pound cezaya çarptırıldı ve kralın isteği boyunca kulede hapis kalacaktır. Aynı zamanda majestelerinin sarayının kenarının dışında kalma içine girememeye ile cezalandırıldı. Fakat majesteleri zaten onun mahkûmiyetini genişletti. Bundan sonra onun hakkındaki nezaketini ne kadar genişleteceği henüz bilinmemektedir.

Parlamento boyunca majesteleri, Papa rahiplerinin, Cizvitlerin ve papazların sürülmesi için bir ilan yayınlattı. Onların gidişi için bir gün belirledi. Yoksa yılan yubasına karşı yapılmış olan yasaların sertliğine katlanacaklardı.

İspanya kralının buradaki olağanüstü elçisi Markiz Hinojosa evlilik ve Palatinat için yapılacak olan diğer antlaşmaların bozulduğunu ve yukarıda söylenenlerin her şehirde bildirildiğini görerek, kralı Buckingham dükünün parlamentoda onun partisinde olanlarla birlikte majestelerini bölmek ve prens üzerine bir yönetim getireceğini bildirerek, baba ve oğul arasına hizip sokmaya çalışmıştır. Ve dahası prens ve Buckingham dükü arasına bir kemik ve uyumsuzluk atmak için Bohemya kralının en büyük oğlu ve dükün iki yaşında olan kızı arasında bir evlilik antlaşması yapıldığını yaymıştır. [250] Majesteleri (çünkü genel şartlara göre, konseyin bazı lordlarının bu çalışmalar konusunda bilgilendirildiği konusunda bilgi verilmiştir) onların pek çoğunun sarayda majestelerinin huzurunda gerçeği söylemeleri konusunda çağırdı. Hepsi bu niyetleri daha önce duymadıklarını öne sürdüler. Bu da krala daha önceden hiç şüphelenmediği konuda tam bir tatmin verdi. Fakat kısa süre sonra kralı görmeden veya geleneğe uygun olarak gümüş ve mücevherlerle donatılmadan giden elçiden rahatsız olmuştu. Cizvit Peder Mastro'nun (Gondomar'ın zamanında buradaydı ve yakın zamanda geri dönmüştür) bütün bu skandalların sebebi olduğu tahmin edilmektedir.

Dover karşısında 5 Dunkirkli 8 Hollanda savaş gemisiyle savaştı. Dunkirk Amiral'i savaşta battı. Diğer 4'ü Downes'a kralın gemilerinin koruması altına

çekildiler. Oradaki saygıya hürmeten (onları takip eden) Hollandalılar şiddet göstermediler. Fakat onlar Dunkirk için demir alana kadar onları beklemeye niyetlidirler. Şimdi onların Downes'a gelişinden beri üç haftanın üzerinde zaman geçmiştir.

Lord Vaux, arşidükün hizmetindeki birliğine gitmek üzeredir. Bristol kontu uzun süre önce geri dönmüş olup Londra'ya geri dönüşünde derhal hâlâ orada kaldığı ve bu saate kadar sorgulanmadığı evine gönderildi. Onun tutuklanmasının sebebi, İspanya sarayında evlilik ile ilgili müzakerelerine karşı olan tatsızlıklardır. Buckingham dükü uzun zamandır hastadır ve hâlâ çok zayıftır fakat tehlikeyi atlatmıştır. Onun yurt dışından gelişinde Bristol kontuyla ilgili meselenin halledileceği düşünülmektedir. Kensington Lordu, birkaç ay önce, Fransa kralına gönderilmiştir ve ondan sonra da Carlise kontu oraya, Fransa majesteleri o kralın kız kardeşiyle yapılacak olan evlilik için (olması gereken) antlaşmada elçilere katılmak göreviyle gitmiştir. Onlardan daha önce hiçbir zaman elçiler daha krallara yakışır şekilde kabul edilmemişlerdi.

Doğu Hindistan Şirketi, son zamanlarda Hollanda'nın Hindistan'daki şirketinde on İngiliz'e yapılan adalet yüzünden şikâyette bulunmuştur. Onlar (Hollandalıların söylediğine göre) Amboyna adasının Hintlileriyle birleşerek, onların bir kalelerine baskın yapmışlardır ve Bay Londralı Towerson'ın bir kardeşi, o kişilerden biridir. Majesteleri bu şikâyete kızmıştır. Fakat Mösyö Arsens ve onun meslektaşları (buradaki Hollanda elçileridir) o bilginin yanlış olduğundan eminlerdir. Zamanla bu ortaya çıkacaktır. Fakat burada biz haberin Amsterdam'a gelen bir Hollanda *Pinnace*'dan taşındığından eminiz. Onlarla birlikte bizim Londra tüccarlarımıza bazı mektuplar da getirmişlerdir. Eğer bu doğruysa, kralın çok kızmak konusunda iyi bir nedeni vardır. Zira bizim ve onlar arasındaki maddelerde, bu muamele ile alâkalı bir madde vardır ve eğer bizim adamlarımızdan herhangi birisi, Hollandalılara cezalandırmaya veya ölüme değer bir saldırıda bulunursa, o İngiltere'ye gönderilecek ve onlar tarafından yargılanacaktır ve aynı şekilde eğer onlardan birisi bir saldırıda bulunursa, onlar da kendi ülkeleri tarafından yargılanacaklardır. At üstünde dövüşle yapılması gelenek olan taç giyme töreni bu yıl yapılmadı. Görünüşte çok sıkıcı geçti. Oxford kontu, çalışırken (atından düşmek suretiyle kolunu kırdı ve Mansfield Viskountu Candishe'in atı onun altında ölüp düşünce o kadar kötü ölümden kaçması imkânsızdı.

Sir Henry Wotton, Eaton belediye başkanıdır. Sir Northumnerlaneli Willam Gary geçen Şubatta, Warke baronu yapıldı. Lord St. John, Winchester Markizinin oğlu,

bir ferman ile parlamentoya çağırıldı ve aynı ayın 16'sında Richmond dükü aniden felç yüzünden ölmüştür ve onun cenaze türeni bir kul için benim gördüğüm en büyük törendi ve onun majestelerinin evinin kâhyalık görevi Markiz Hamilton'a verilmiştir.

Geçen Mart ayında Dorsett kontu ölmüştür ve onun kardeşi onun yerine Kontluğa geçmiştir. Nisanda Clanricadre kontu, Tunbrige kontu ve Kent'teki Sommerhill Baronu yapıldı. John Murrey, Annan Viskontu, İskoçya'daki Annadale kontu yapıldı ve aynı ayın 15'inde Kont Mansfelt Londra'ya geldi, kral ve orensten büyük bir memnuniyet ile ayın 22'sini müteakip, Fransa'ya gitmek için ayrıldı. Majesteleri, bu oturumun son gününde parlamentoa yaptığı konuşmada, ruhanî lordlara, hâkimlere ve barışın görevlilerine, bundan sonra gelenek olacağı şekilde, kiliseye gitmeyi reddedenler ve uygulama konusunda inatçı papacılara karşı kurallar koymalarına dair açık görev verdi.

[251] Prens hakkında ise hiçbir şey söylemedim. Benim nedenim onun dualarının değerinde bir şey söyleyemeyecek olmam. Zira lorduma hayatımda hiçbir zaman bu kadar mükemmel yetenekli genç bir prens görmediğimi ve bilmediğimi öne sürerim. Hem vücut hem de akıl olarak... Bunların hepsiyle süslemiştir ve bana inanın ki (sıza boş yere övgü yapmıyorum) onu şu an yaşayan prenslerin bir aynası olarak görüyorum ve bu yüzden şüphem yok ki babadan mutlu olduğumuz gibi mutluluğumuz oğulda da devam edecektir.

İspanya ve Hollanda arasında durduğumuz tarafsızlık bizim tüccarlarımıza zarar vermektedir. Zira iki taraftan da gemilerimiz ve eğer onların içlerinde mühimmat, erzak veya diğer ürünlerden savaş için kullanışlı ne varsa alınmaktadır. Fakat en büyük zararı Dunkirk'li vermekte ve daha büyük hakaretlerde bulunmaktadır. Zira şimdi konsey masasına, Kuzey'de kıyıya yakın bir liman girişinde(adını unuttum) iki İngiliz tüccarının onlar tarafından alındığı ve Thames'in ağzındaki iki tanesinden biri Quinborough kadar yüksekte diğeri de Revlulver kadar aşağıda alındığı şikâyeti gelmiştir. Majesteleri ve lordlar bu konuda çok duyarlılardır ve buna göre hareket edeceklerinden şüphem yoktur. Lordumu buraya kadar haber parçalarıyla rahatsız ettim. Bay Branthwaite bana İstanbul'dan 17 Nisan tarihli mektubunuzu Haziran'ın onunda getirdi. O ve önceki yardımlarınız için size pek çok teşekkür ile geri dönerim. 18 ay kadar önce 13 Hollanda kalyonun(adam, silah ve tahkimat için malezmemerle dolu) amirali bir Mösyö Le Hermite denize açılmış olup yolculuklarını "Bilinmeyen Yolculuk" olarak adlandırmışlardır ve iyi bir şekilde öyle adlandırılabilir. Fakat onların

Peru ve Macellan Boğazı arasında olduğunu bildiğiniz Şili Sahilleri üzerinden Güney Denizine gidecekleri tahmin edilmektedir. Geçen mektubumda size 36 yelkenlik bir Hollanda kalyon filosundan bahsetmiştim. Onlar geçen Aralık'ta yola çıktılar. Onların girişimleri hakkında şimdiye kadar hiçbir istihbaratımız yoktur. Bu mektupta Amoyna'da adamlarımıza karşı hareket eden Hollandalılara dokundum. Bu ilişkide Hollanda valisine gönderilen İngilizlerin başkanın mektubunun bir suretini gönderiyorum. Böylece o meselenin durumuyla ilgili bilgilenebilirsiniz.

Kral, yargıçların dolaşmalarına gitmeleri üzerine, onlara Cizvitlere, vaaz veren Rahiplere ve kiliseye gitmeye reddedenlere karşı olan yasaya göre (eskiden olduğu gibi) sert talimatlar verdi. Hollanda'ya verilecek yardım için kral oraya 6.000 İngiliz göndermek istemiştir. Onları 4 birliğe bölünmüştür. Oxford, Southampton, Essex, ve Lord Willouby kontları albay olacaktır. Fakat yüzbaşılardan listesi henüz bilinmemektedir. Fakat 2.000 kişilik bir ordu için yeterlidir. İskoçya'daki Carr, ailesinden Lawden kontu son günlerde kendi boğazını kesmiştir. Arkasında sadece bir kız ve varis bırakmıştır. O da Farinhurstlu Sir Robert Carr'ın oğlu ile evlenecektir. Sir Robert, prensin yatak odasının beyefendisidir, kral da Lawden kontluğunu Sir Robert'sin mezkûr oğluna vermekten memnun olacaktır.

Lordum (umuyorum ki) hiçbir metodun gözlemlediği bu tutarsuz yazı tarzımdan beni affedecektir. Fakat hafızama gelen haberler bunlar olup bunlar lordumun hizmetindeki en düşkün dostu tarafından anlatılmıştır. Savoy 17 Haziran 1624,

G. CAREW

Lorduma hizmetimi asil leydinize sunmanız için dua ediyorum. Tanrı ikinizi de kısa ve güvenli bir şekilde İngiltere'ye geri göndersin.

Canterbury Başpiskoposundan

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma bu zamandan önce hem teşekkürler hem de birkaç defa sizden aldığım mektuplar için cevap verebilseydim terbiyeli olurdu. Fakat benimde küçük bir rolüm olduğu Parlamentomuzun uzunluğu ve ondan sonra da gut krizi bana dostlama, [252] yapmam gerektiği gibi selamlamama izin vermedi. Fakat şimdi sizin Tanrı'nın merhametinin üzerimizde olduğunu bildireceğim. Görünüşe göre dünyanın bu son çağında en kederli tesadüf bizim üzerimize düşmüştür. Söylemek gerekirse, prensimizin gizlice İspanya'ya gidişi bize herşeyden daha yararlı ve karlıydı. Prens orada o ülkenin adiliğini ve sefaletini, İspanya kralının aşırı isteklerini, bizim dinimize olan affedilmez

nefretlerini, bizi kandıran hilelerini ve iddia edilen evliliği herhangi bir tamamlama veya mükemmeleştirme niyeti olmadan 8 yıla uzatma niyetini gördü. Ekselansları orada ona anlatılan açık maddeleri gördü ki İngiltere’de yapılan bütün antlaşma sadece sözden ibaretti ve gerçek değildi. Papa’nın engellerini ve baştan çıkarılıklarını buldu, onların din adamlarından her türlü tahrikle karşılaştı. İngiliz mültecilerinin onun üzerine yapabileceği bütün numaraları, İngiltere’deki papacıları özgürlüklerine kavuşturmak için her türlü tahmin edilmez çalışmalar, böylece onlara tolerasyon sağlama ve onlara buradaki kral, onun konseyi, ve bütün görevli adamlarını onlardan *othes* talep etmekten bakşa bir şey değildi. Onlara karşı hiçbir şey söylenemeyecekti. prense ilk başta biraz onur gösterildi ve o ülkenin verebileceği en iyi muamaleye maruz kaldı. Fakat ona eşlik edenler çok incileterek onun dönüşünde önce onlara iyi davranılmamıştır. prensin İspanya’da olduğu yeni ay içerisinde ne kral ne onun kardeşlerinden biri onu yemeğe veya içmeye çağırmamıştır. Ve onun nedimi olan Washington öldüğü zaman bütün kredisıyla birlikte ona bir Hristiyan gömülmesi yapılmasını sağlayamamıştır.

Ekselansları burada pek çok büyük mızrak dövüşü yapmıştır. Fakat gelecek meselelerin gösterdiği hilekârlıklar, onu yurda prenses olmadan gelmeye zorlamıştır. Kral, İspanyol’a güvenmiştir. Şimdi kendisini garip bir şekilde kandırılmış olarak görmüştür ve bunun üzerine tamamen kafası karışmıştır. Fakat en sonunda, oğlu ve Buckingham dükü tarafından yapılan açık bir ilan üzerine bu terbiyesizliklere o kadar çok gücenmiştir ki parlamentosunu çağırmayı uygun görmüştür. Orada, İspanya’da olan ikisi tarafından, majesteleri iki kamarının da özel yanlışlıklar ve o kralın ona yaptığı değersiz kullanımı bilmelerini sağladı. Ve bunun üzerine parlamentodan hem tavsiye hem de yardım istedi. Onlar eğer hem İspanya kralı ve imparatorla barışı bozarsa da hem vücutları hem de mallarıyla onunla birlikte durma sorumluluğunu aldılar. Biz naçiz bir şekilde majestelerinden onun, evlilik ve Palatinat için olan antlaşmanın bitirilmesini istedi. Ve eğer bunun üzerine savaş gelirse ki beklenmesi için sebep vardır ona mezkûrun sağlanması için özgür bir yardım vereceğiz. Bunun için şu an bir yıl içerisindeki boşlukta ödenecek olan üç devlet yardımı, ve aynı zamanda üç onbeş verdik. Ve ruhban sınıfı, dört devlet yardımı vermiştir, iki tanesi bir yıl kapsamında ödenecektir. Ve diğer ikisi de iki yıl sonra. Böylece hem İngiltere’de hem de İspanya’da antlaşmaların iptal edileceği ilan edilmiştir. Ve bizim de bazı patlamalar yapmamız gerektiği anlaşıldığından (her ne kadar savaşın bir reddi yoktur) Kral bir savaş konseyi atamıştır ve parlamento Paranın korunması için haznedarlar atamıştır. Bu Palatinat

üzerine harcanacak ve krallığı ve müttefiklerimizi güçlendirmek için kullanılacak ve böylece aramızdaki din ve güvenlik korunacaktır.

Bu çalışma büyüktür ve bizde tedbirli gitmekteyiz. Fakat şu an için 6 bin adam derhal Hollandalılara yardım için pek çok soylu Albay altında gönderilmektedirler. Southampton kontu, Oxford kontu, Essex kontu ve Lord Willoughby... İki yıl için ve sonra fırsat olduğu sürece kralımız tarafından ödenecektir. Hollandalılar ile savunma amaçlı bir işbirliğine girilmiştir. Fakat bu yıl için Palatinate için hiçbir türlü hamle yapılmayacaktır. Sadece Mansfelt, imparatoru Aslatia'da rahatsız etmek için kiralanmıştır. Bunu çeşitli prenslerden ve devletlerden görev alarak topladığı askerlerle yapacaktır. Fakat kendimizi diğer yıl canlandırabilmek için Sir Robert Amstrower Danimarka kralına ve Aşağı Saksonya cemiyetine gönderilmiştir. Ve bir tanesi de İsveç kralına gitmiştir. Saksonya dükü ve diğer prenslerin Almanya'yı bu Avusturya ve İspanyol boyundurluğundan kurtarmak için çekmek ve eski özgürlüğüne getirmek konusunda umutsuzluk yoktur. Sir Isaac Wake aynı zamanda Venedik Devleti, Savoy dükü ve Protestan İsviçreliler için de görevlendirilmiştir ki onlarda Grisonların yardımı ve Voltellina'nın kurtarılması için katılabilirler. Tanrı amaçlarımızı kutsasın. Ve bizde iyi yapalım. Prens kendisini cesur genç bir beyefendi ve kendisini babasının iyi sevgisiyle birlikte bütün bu antlaşmalara sokmaktadır. [253] Carlile kontu Fransa'da evlilik konusuna müzakere etmektedir. Böylece o kralı ortak düşmana ve Hristiyanlığı yiyene karşı katılmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bohemya kralı ve Kraliçesi adına mektuplar yazma aşamasındayız fakat şimdilik bunu beklettik. İspanyol tarafından çok uzun süredir beklenen bir hazine filosunun yurtlarına geldiğini duyduk. Fakat 17 milyon pezo getirdiklerini söylemelerine rağmen bize şimdi gelen bilgilere göre tamamı sadece 8'dir. Bu her ne kadar iyi bir miktar olsa da o kralın borcuna ulaşmamakta veya övgü ve böhürdenme geleneklerine göre söyledikleri bahardaki büyük yiğitleri yapacak kadar para vermemektedir.

Bu sefer parlamentoda iki kamara arasında da iyi bir mutabakat olmuştur ve pek çok iyi yasa çıkarılmıştır. Bunlar tekelleşmelere, gizlemeler, insanların *certioraries*, ile üzülmeye karşı ve o türde pek çok iyi yasadır. Böylece devlet bu oturumdan çok fazla fayda toplayacaktır ve Kasım'ın başlangıcında(Tanrı isterse) tekrar toplanacağız. Böylece böylece bizim dünyamızın nasıl gittiği konusunda sizi bilgilendirmeye arzulu olduğumu görüyorsunuz. Buna rahiplerin ve Cizvitlerin de beyanname ile sürgün

edildikleri ve bizim kendi kiliseye gitmeyi reddedenlerimize de aynı şekilde ılımlatıcı bir tavırla yasalar getirileceğini ekleyebilirsiniz.

Bethlen Gabor hakkında kendisinin akıllı biri olduğu ve kendisi için en iyi şartları yapması dışında çok az şey öğrendik. Kendisi uzaktadır ve bizde onun durumunun kesinliğini bilemiyoruz ve Türkleri ve Tatarları kullanmak suretiyle hareketlerine biraz kusur getirmiştir. Bu da Hristiyan prenslerin ona katılması konusunda korkmalarına sebep olmuştur. Fakat kesinlikle, eğer Haghe'ta kalmaya zorlanan Bohemya kralı, kendisini veya dostlarını onunla el birliği yaparsa, imparatoru herhangi bir adamın hayal edebileceğinden çok daha fazla kızdırabilir.

Partiğe benim adıma selam vermeniz gerekmektedir. Bu sefer kendisine yazmadım, fakat una Metrophanes hakkında bu hesabı vermeyi uygun gördüm. Geçen Temmuz'da ona karadan İstanbul'a taşınması için *viaticum* vermiştim ve onun hakkında bir şey duymamdan beri uzun zaman geçti ve onu da görmedim. Sadece geçen Şubat veya Mart'ta, kendisi bana geldi ve bana onun deniz yoluyla eve gitmek istediğini ve ona nasıl bir hizmet emredeceğimi söyledi. Ben de ona onun benim tarafımdan 7 veya 8 aydır bilinmediğini ve şimdi de onu bilmeyeceğimi söyledim. Kendisi istediğini yapabilir ve istediği yere gidebilirdi. Onun gittiğini düşündüm. Fakat şimdi, 2 gün önce Londra'da arabamdayken karşımdan geçtiğini gördüm. Fakat kendisinin neye niyetlendiği ve Patriğe iletmesi için verdiğim kitaplar konusunda ne yaptığı hakkında bir hesap vermedim.

Böylece bu uzun mektup için özür diler ve sizin herşeye gücü yeten Tanrı'nın korumasına teslim eder ve lordumun çok güvenilir dostu olarak kalırım. Lambeth 23 Haziran 1624

G. CANT

Konseyn Lordlarından,

Yürekten gelen takdirlerimizden sonra: Ekselansları prence ve bu meclise kalayın ön alım hakkına sahip olan kimseler tarafından majestelerinin gümrüklerinde büyük bir zarar yaşadığı ve kalın şekilli ve demirli bir gemi olan *slabbların* içinde gizli bir ihracat ile çok fazla engellendiklerini söylemektedirler. Bunun büyük bir bölümü (bilgilendirildiğimiz kadarıyla) İstanbul, Halep ve İzmir limanlarına gelmektedir. Her ne kadar bu istismarı engellemek için burada en iyi yolu aldıysak da o gemilerin geldiğinde alıcıların izni olmaksızın getirilmiş bu tür bir kalay için araştırma yapmanız için özel bir alâka göstermenizi ve eğer bulunursa mezkûra el koymanızı, denizcileri de bir şekilde

tatmin etmenizi istemenin ve talep etmenin iyi olduğunu düşündük. Fakat bu bundan sonra böyle bir hileyi kullanmak için cesaretlenecekleri şekilde yapılmayacaktır. Bu ve sizin görevinize verilmiş diğer pek [254] çok konuda kendimizi sizin takdir edilmiş hikmetinize ve tedbirinize bırakıyoruz. Ve böylece size yürekten bir hoşça kal diliyoruz.

Whitehall 26 Haziran 1624

Sizi seven dostlarınız,

E. WORCESTER.

ARUNDELL ve

SURREY

PEMBROKE

G. CAREW

F. BROOKE

ARTHUR

CHISCHESTER

GEO. CALVERT

EDW. CONWAY

JUL. CAESAR

Çok sevgili dostumuz, şövalye, majestelerinin, İstanbul'daki padişaha elçisi Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Bohemya Kraliçesine, Haberlerle Birlikte

Majestelerini Memnun Etsin,

Buradan majestelerinin hizmet edebilecek veya makbul karşılanabilecek bir şey yazabilecek bir mesele bulmaya çalıştığım zaman ilk başladığımdan çok uzakta oluyorum ve sessizlik içerisinde geçen bu kadar zamanın geçmesine izin vermek majestelerine iltimasınızdan başka hiçbir şeye hırslı olmayanı suçlamanız için bir fırsat verebilir. Bu yüzden elimde olan malzemeleri özet bir haber halinde lordum elçiğe ve majestelerine, majestelerinin hizmetiyle en alâkalı şey olarak Erdel prensinin hareketlerinden aldıklarımı veya toplayabildiğim bilgileri yollama cesaretinde bulundum. Elçileri bana veda ettiler ve ben de onları elimde olanlarla bilgilendirmekten ve efendilerine antlaşmalarında çok aceleci olmamalarına dair bir uyarıda bulunmaktan sakınmadım. Onlardan Hristiyanlığa ne bildirmem konusunda bana karşı özgür ve samimi olmalarını istedim ve zannedersenem bunu yaptılar. Çünkü cevapları hem mantıklıydı hem de kendi bilgim ve gözlemlerim ile bağdaşıyordu. Akıllı bir şekilde

prensın Şansölyesinin tekrardan Viyana'daki antlaşmayı devam ettirmeye gittiğini fakat kendileri geri dönünceye kadar kesin bir tamamlama gücü olmadığını itiraf etti. Efendileri disiplinsiz Türklerin yardımından sıkılmıştı. Fakat onlara genel olarak sınır beylerinden savunma için yardım isteme emri verildi. Prens ona son barış ile verilen Macaristan'ın herhangi bir parçasını kaybetmeye razı olmayacaktı. O zaman ben de onlara efendilerinin Türkler olmadan savaşı sürdürecektik istekleri ve niyetleri olup olmadığını sordum. Buna cevap olarak yeterli isteği olduğunu ve her zamankinden daha fazla olduğunu ve kendisini savunma niyeti olduğunu söylediler. Fakat kararı Torne kontundan ve müzakeresinin meyvesinden ve majestelerinin Palatinat'ı kılıçla geri alma kararına dair olan dedikoduların sonucundan haber alınca kadar antlaşma ile zaman geçirmektir. Bu durumda eğer kendisi Almanya'dan herhangi bir rahatlık elde ederse bütün dostları ve müttefikleri kendisiyle birlikte avantajlı oluncaya kadar asla barış yapmayacaktı. Fakat eğer hiçbir yardım almasa onun gücündeki en iyi antlaşma yolları ile kendisini güven altına alacağını düşünüyorlardı.

Bütün konuşmalarımızın özü bu olup majesteleri onun nasıl işe yarayacağını ona ne kadar güvenileceğini ve her zaman sizi ne kadar yakın gerçek ile bilgilendirdiğimi görecektir. Eğer çok geç değilse ve prens çok fazla ihmal edilmediyse, kendisinin sz majestelerine hizmet ve Almanya'nın genel barışı için asil bir araç olacağını söyleyerek tamamlıyorum. Böylece majesteleri bunları Sir Dudley Carleton ile konuşmaktan memnun olabilirsiniz. Kendisine de son mektuptan şaşarak geniş bir şekilde yazacak rahatlık bulamadım. Ve eğer majestelerine hizmet edecek başka bir şeyim kalmadıkça, siz majestelerinin onuru ve zenginliği için cennete bir dua ordusu gönderiyorum. Herşeye gücü yeten Tanrı'ya, sizi kutsaması ve koruması için yalvarıyorum. İstanbul 26 Temmuz 1624

Majestelerinin en güvenilir, naçiz, zavallı hizmetkârı

Veziriazam Çerkez Mehmed Paşa Diyarbakır'a doğru ilerlemektedir. Oradan uçan haberlere veya yayılan dedikodulara göre, Araplar padişahın kuvvetlerinin bazılarını katılarak İranlılara bir saldırıda bulunup [255] hâlâ Kayseri civarında bekleyen ve hangi tarafı alacağı ciddi şekilde beklenen Abaza Paşa ve askerlerinin korkusundan kurtulamamış askerlerini cesaretlendirmişlerdir. Sıcak mevsimde İranlı ilerleyememiş, sadece ülkeyi yağmalamıştır.

Kaptan paşa 16 kadirgayla birlikte şimdi Kırım hanı yapıлып gelen raporlara göre Mehmed Giray'ın onu karada yendiği ve onu getiren padişahın gemilerinden birine

sıgınmaya zorladığı Canıbek Giray'a yardım etmek için Karadeniz'e gönderilmiştir. Bu devlet hâlâ o halka bir prens vererek imparatorun otoritesini korumaya kararlı olup onu zorla yerleştirmek için bütün sınır yardımlarına onlarla buluşmaları için emir vermiştir. Bu da o ülkeyi bilenlerin görüşüne göre çok zor bir meseledir. Zira bütün Tatarlar Mehmed ile taraf olmuşlardır. Kendisinin 70.000 atlısı vardır. Bu şekilde eğer bir düşman olursa Akdeniz İspanyol'un bir hamlesine açık ve silahsız olarak kalacaktır.

Başka bir Tatar prensi olan Kantemir Mirza, Lehistan sınırını korumak için bırakıldı ve Lehlerin generali Konespolsky, ordusuyla birlikte bir gün yürüyüş mesafesindedir ve onlardan bir karşılaşma beklentisi vardır.

Erdel prensinin elçileri mektuplarını aldılar ve gittiler. [mektubun] özü Eğer imparator o krallığa ordularla birlikte girse, Macaristan beyleri yardım edecek olduğudur. Prens Şansölye'si tekrar Viyana'ya gitmiştir ve onlar sabit bir şekilde kendisinin 3 yıl önce yapılan son antlaşmadan hiçbir şey vermeyeceğini söylemektedirler. Böylece antlaşmalarla, Almanya prenslerinden veya şu an çok dedikodu yapılan diğer savaşlardan bir karar veya sonuç görünceye karar bütün nihai barış kararını erteleyecektir.

Cezayir ve Tunus'un korsanları bütün bu denizlerde dolup taşmaktadırlar ve yakın zamanda İskenderun'da 6 gemiyle birlikte yolda olan 2 Fransız ve bir Sicilya gemisini almışlardır. Karaya ayakbastılar ve orayı soydular ve padişahın bütün limanlarını ve dibe kadar kapattılar. Sadece 3 aylık boşluk içerisinde 9 gemi ve Hristiyanlardan 600.000 dolar değer almışlardır ve bu ticaretlerde daha fazla güvenlik yoktur.

Sir Dudley Carleton'dan,

Benim çok iyi Lordum,

Son günlere konu meselelerin belirsizliği beni şimdi lordumu bu yaz burada neye güvenebileceğimiz hakkında iyi dayanak üzerine bilgi verebilecek bir hâlâ gelinceye kadar beni birkaç olağan mektup gününü geçmeme yol açtı. Bu yaz saldırgan olan düşmanın tarafında hâlâ şüphe dolaşmakta olup bazı emperyalistlerin bu devlete karşı İspanyollara karşı katıldığı gözükmektedir (Kont Mansfelt'in Eastfrizeland ve Deventer, Zuphen ve eskiden imparatorluğa bağlı olan Issel üzerindeki bazı şehirlerde Hollanda'nın ellerine kavga meselesi koymuş olması üzerine) fakat belirtilen bir teminat yoktur. Bizim şu ana kadar hâlâ savunmaya yönelik durduğumuz bu tarafta ise iki yeni ittifak ile güçlendik. Bunlarla ilgili olarak Hollanda elçileri bu üç gün içerisinde hem

İngiltere'den hem de Fransa'dan dönmüş olup efendilerine iyi haberler getirdiler. İlki efendimiz majestelerindeydi. Bu bölgelere dört cesur albay altında (Oxford, Southampton, Essex kontları ve Lord Willoughby) 6.000 asker verilecek ve bu (üç yaz olarak hesaplanacak) ve kesin olarak iki buçuk yıl sürecek ve eğer majesteleri son altı ayın başlangıcında yardımları keseceğine dair uyarı vermezse bu şekilde devam edecektir. İkincisi buraya üç yıllık malî yardım getiren bir destektir. İlk yıl için 12.000 florun (elçiler ilk altı ay için emir getirmişler) ve her iki yıl için de 1.000 florin vereceklerdir. Venedikliler aylık 50.000 florin ile zamanında bir ödemeyi devam ettirmektedirler. Böylece 65.000 yaya ve 4400 atlı tutulacak ve bütün cepheler iyi tahkim edilmiş ve desteklenmiş olup Tanrı'nın yardımıyla herhangi bir adamın bize yapacağından korkmamıza gerek olmayacaktır.

Burada hâlâ iki taraftan da hareket etme düşüncesi yoktur. Sadece İspanyollar duyduğumuz kadarıyla vagonlarını toplamışlar ve Brabant'ta rehirlere geçmek için taşınabilir bazı botlar hazırlamışlardır ve imparatorun elçileri, [256] Nether Saxe ve Hanstownes birliğinin prensleri, ile efendilerinin mezkur mücadelelere düştükleri zaman ordusu için yol ve erzak talep etmeleri elçilerin teklifinde belirtilmiştir. Bu Palatinat'ın kurtarılması için o bölgelerden yardım toplama maddesine aykırıdır.

Sir Rober Arnstrudder, buraya, Danimarka kralına, Saxe ve Brandenbur elektörlerine ve Nether Saxe birliğine olağandışı elçi sıfatıyla gelmiştir. Palatinat'ın kurtarılması konusunda o prenslerle antlaşma yapmak için iyi şekilde talimat almış ve kendisine otorite verilmiştir. Bu amaç için Sir James Spens, İngiltere'den İsveç'e gitmekteir ve eğer Danimarka ve İsveç arasında bir ihtilaf bu işi engellemezse (bu konuda açık bir savaşa gidecekleri söylenmektedir fakat bu konuda emin değiliz) iyi işler yapılabilir. Şimdi majestelerinin kararı, Şimdi majestelerinin daha fazla antlaşmalar ile istismar edilmeye tahammül etmeyeceği çok iyi bir şekilde bilinmektedir ve denizin bu kısmında henüz mağlup olmamış olanları korumaya olan ilgisi iyi sonuçlar ile görülmüştür. İyi etkilerle onları görülür yapmaktadır. Ve *Serio* kısmen *serio* 'yu affedecektir.

Sir Robert Anstrudder burada anlaşacağı prenslerin daha iyi cesaret alması, Majestelerinin bu devlet tarafından nasıl destekleneceği konusunda emin olmak için burada bir süre bekletildi. Kendisi bunu almış ve tam bir memnuniyet verecektir.

Şimdi lorduma pek çok mektubunuz ve onların çift suretleri için teşekkürlerimi göndermek zorundayım. Onların sonuncusu 18/28 Nisan tarihli tarihli olup sonraki

yazısında 1/11 Mayıs'ın şifresi vardı. Onu şifrenizle ne bir bölüm ne de tamamında bulamadım. Ve bu yüzden sizin birbirimiz arasında kullandığımız yerine başka bir şifre kullandığımızı düşündüm.

Lorduma, General Veré'nin birliğinde olan yeğeniniz ile ilgili hiçbir hizmette bulunamadım. Onun yokluğu sırasında onun Tuğ albayı, Sir Ed. Vere ile de görüşemedim. Fakat şimdi kendisi buraya gelmiştir ve ondan onun hakkında bilgi vermesini istedim. Ona onun ona yapacağı bir iyilik için minnet duyacağımı söyledim. Ve o da bana söz verdi.

Bohemya kraliçesi bana her zaman kendisini size hatırlatmam için emir verdi. Tekrar prenslerinin sayısını arttırmak konusundaki iyi yola girmiştir. Burada bütün heyeti Leiden'dedir. Prens Charles, Brandenburgh'tan gelse de...

Lorduma olan mektubumu tamamlamak için Oranj prensinin, İngiltere'yi Cezayir'deki Hollanda konsolosu ile bilgilendirmekten imtina etmenizden çok tatmin olduğunu söylemem gerekmektedir.. Kendisi onun kötü davranışları için görevden alınacak ve yerine bir başkası gönderilecektir. Majesteleri ve bu devlet arasında şu an o kadar iyi bir iletişim vardır ki, lordumu temin ederim ki onlar bizim Cezayirliiler konusundaki isteğimizi kendileri kadar istemektedirler ve bana bunu majestelerine bildirmem için baskı yaptılar. Böylece leydinizin ellerinden öper ve lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh, Temmuz'un 8'i 1624 Yeni tarz

D.C

İstanbul'dan Haberler, 10/20 Temmuz 1624,

İran kralı, Abaza Paşa'nın eski valiliği içerisinde olan Erzurum bölgesindeki güçlü bir kaleyi kuşattı. Ya bu durum fırsat verdi, ya da vezir diğerinden korkarak Abaza Paşa ile barış yaptı ve o bölgenin valiliği hayat boyu ona verildi. Kendisi de orasının savunması için doğrudan oraya doğru ilerledi. Aflar ve onurlar Bâbîâli tarafından ona ve kendilerini asi olarak ilan eden herkes için tasdik edildi ve bu onursuzca antlaşmaya rağmen bu devlet bu durumdan büyük bir zafer olarak değerlendirerek memnun olmuştur ve İranlılara karşı şimdi iyi başarı umutlarını yükselmişlerdir. Fakat bazı şüpheler sürmektedir. Çünkü iki taraf da birbirine katılacak kadar güvenmemektedir. Fakat birkaç yol almışlardır. Vezir Bağdat'a doğru gidecektir, Abaza'da Erzurum'a. Oradan bu yıl çok az haber beklenmektedir. Ve birkaç kişi de İranlı'nın bütün kazançlarını bu orduların gürültüsünde ve ilk görüntülerine satacağına inanmaktadır.

Karadeniz'den pek çok haber gelmektedir. Buradan gönderilen Kırım hanı, karada yenilmiştir ve kaptan paşa onu bir kere daha karaya çıkarabilmek için yollar aramaktadır.[257] Büyük bir başarısızlık ve kayıp yaşamıştır. Orada prens de öldürülmediyse de yaralnmıştı. Duyduğumuz özel konulardan emin olamıyoruz. Fakat buradan gönderilen bir grubun utanç yaşadığı ve Tatarların, *arcanum ipmerij, posse principem, alibi quam Roma fieri*'yi keşfettikleri şüphesizdir. Onlar (hepsi hükümetteki bir kafa karışıklığı olmasına rağmen) bundan büyük bir hata yapmamışlardır. Bunu eninde sonunda Lehistan'la olan barış sallandığı, bütün güçleri Asya'ya çekildiği zaman genç ve halkı tarafından sevilen bir prensi azledip yerine yaşlı, gutlu, geçen kendileri tarafından yetersiz olduğu için azledilen yalancı bir zavallıyı getirmekten pişman olacaktır. Ve şimdi savaş gelmiştir ve onlarda nasıl geri çekileceklerini bilmemektedirler. Bu imparatorluk böylece, en büyük onur ve ayrıcalıklardan biri olan ğadişahın istediğine göre prens vermeyi kaybetmiş veya tehlikeye atmıştır. Onlar şimdi bunu reddetmekle kalmayıp, bu saraya orduyla karşı gelme cesaretinde bulunmaktadırlar. Ve küstah mektuplar göndermektedirler. Bu İstanbul'u yönetenler için yeterlidir. Eğer sessiz durmayıp oraya hakim olan prensi taciz etmeye devam ederlerse, kendilerini Osmanlı ailesi kadar kadim ve özgür görecektirler. Sonuç olarak benim görüşüme göre, utanç içinde de olsa, emirlerini geri çağıracaklar ve mevcut prensi onaylayacaklar, ve yanlış bilgi üzerine özür dileyebilecekleri görüşündeyim. Sessizlik içinde o da resmî bir şekilde kabul edecektir.

Elçilerinin gidişinden beri Bethlen Gabor ve onun planlarını ihtiva eden bir söz bile yoktu. Orada, herşeyin diğer bastırılan Hristiyan ülkelerinden uygun olmasından daha sessiz olduğuna inanılmaktadır.

Dokuz Messina ve 4 Malta kadirğası Tunus Limanına girmekte olan 5 Berberî gemisiyle karşılaşmıştır. Ve rüzgârın olmamasının yardımıyla savaştan iki tanesini batırmış ve onların 3'yle birlikte 600 adam da almıştır. Onlar Palermo'ya götürüldüler. Raporlara göre Sampson kumandandı ve esir düşeceğini görerek, elindek üç yarayla kendi zavallı hayatını bitirdi. Bu 13 kadirğa büyük düklerden gelen 6 tanesinde katılımıyla birlikte, iki gün içerisinde tekrar gittiler ve 7 korsanın daha anlayışına. Şimdi onların eğer cesaretleri olursa herşeyi yapabilme fırsatına sahiptirler. Zira Akdeniz'in hiçbir limanında onları engelleyecek kadar kadirğa yoktur. Bu 5 korsanın Kıbrıs ve İskenderun'dakilerle aynı kişiler olduğu düşünülmektedir.

Bu ayın 9'unda 70 ila 80 arasında Kazak botu 50 parça adam, korsan ve askerle birlikte, Kaptan paşanın Tataristan'a girme fırsatını gözeterek, gün bitiminde boğaza girdiler. Orada kendilerini böldüler ve nehrin iki tarafına da isteklerine göre, kalelere kadar şehrin 4 mil içerisindeki evleri, köyleri yağmaladılar ve yaktılar. Ana yerler, Rumeli'de Büyükdere ve Yeniköy'dü ve Asya tarafında İstinye... Orada büyük ve zengin yağmalar yaptılar ve öğleden önce saat 9'a kadar orada kaldılar. Ve sonra bütün bu şehir ve banliyöleri alarm verdi. Padişah su tarafına geldi ve kaymakam da su kapısına. Halil Paşa bu kargaşa içerisinde general yapmıştı ve savunma için bir kadırgayı bile hazır tıtmadı. Bütün gemi botları ve silahları mavnalar ve diğer küçük neknelerle 4 veya 500 kişiyle silahlanmışlardı. Böyle insanlarla ya kürek alabilirler ya da savaşmayı umabilirler. Ve şehirdeki bütün yayalara ve süvarilere ki sayılar 10.000 sahilin başka bir yağmadan korunması için emir vermiştir. Hiçbir zaman bu kadar büyük bir korku ve kafa karışıklığı olmamıştır. Şimdi bu zavallı hırsızların geri çekildiğini bekledik. Fakat onlar Türk botlarının onların peşinden geldiklerini görerek, kendilerini birlikte kanalın ortasına doğru çektiler. Orası bu kalelerden uzak değildi, ve sabit bir şekilde küreklerini taburlarda tuttular. Bir hilal şeklini aldılar. Saldırı bekliyorlardı. Rüzgar ve cereyan onlara karşıydı. Halil Paşa uzağa ateş edilmesini emretti. Onlarda bir misket ile cevap verdiler. Saatlerce bir geri çekilme durumu olmaksızın birbirlerine ateş ettiler. Bunun üzerine general, onların formlarını ve kararlarını görerek, onların olduğu botlarla oraya gitmenin uygun olmadığına karar verdi. Onları başka bir hamleden alıkoymanın yeterince mantıklı olduğunu düşündü. Onların eğer bu bot filolarını bozarsa, ki bunu kolaylıkla yapıyorlardı, onların İstanbul'a kadar gidebileceklerinden korkmaktaydı ki orası şu an savunma için boştu. Ve böylece bu birkaç bot, ilk başta büyük yağma yaptı ve güneş batana kadar yağma yaptılar ve dünyanın büyük ve korkulan şehrine ve onun yapabileceği bütün güce karşı cesaret gösterdiler. Ve ganimetleriyle gittiler. Renklerini yayıp, savaşılmadan veya neredeyse hiçbir direniş görmeden...

[258]Bu küçük hareket veya bu kadar büyük bir imparatorluğa yapılan bu cesur küçük düşürme hareketi, garip bir şeyin açığa çıkmasına yol açtı. Bu devletinin şu an bilinen korku ve kuvvetinin altında olduğu, onların ne kadar zayıf ve hazırlıksız olduğunu! Fakat kâhinin onlara kör adamın karşısına ilk olarak emretmeleri gibi bugün kör düşmanları olması onların şansınadır. Bu kadar küçük kuvvetlerle doğu imparatorluğunu küçük düşürmeyi eğer Xenophon'un takdire şayan geri çekilişi ve

Ageliaulus'un hızlı akını ile Asyalıların efemineliklerini ve zayıf cesaretini keşfedemeseydi Makedonyalı Filip asla tasarlamaz veya oğlu İskender bu riske asla girmezdi. Büyük ordularının onların küçük sayılarının karşısına çıkmaya cesaret edememektedir. *Saepe maxima a parvis principijs oriuntur*. Bu hareketin Lehler tarafından nasıl karşılanacağı muallaktır. Zira böylece barış antlaşması kesinlikle bozulacaktır.

Bay Micheal Branthwaite'tan, Venedik'teki Temsilci

Dürüst Onurlu,

Sekiz günlük süre içerisinde bu devlete Tunus ve Cezayir'in Türk korsanları tarafından yapılan iki kayda değer hasarın haberi geldi..

Bir tanesi Kıbrıs yakınındaydı. Orada sekiz kalyon Venedikli tüccarlarla savaşmış ve en sonunda ikisini batırmış ve en büyük ve yük olarak en zengin olan üçüncüsünü de ele geçirmişlerdir. Fakat şans eseri kısa süre sonra onları karşılayan Sicilya ve Malta gemileri ile karşılaşmışlardır. Onlar Venediklileri alıp onların üç tanesini yakmış ve diğerlerinin de kaçmasına yol açmışlardır. Onlar 24 saattin üzerinde Türklerin hâkimiyetinde olup Malta ve Sicilyalılar onları kendi yasal ganimetleri olarak tutmuşlardır.

Diğeride Dalmaçya kıyısı üzerinde olan Perasto üzerindeydi. Oranın sakinleri her ne kadar kendi yasaları altında yaşasalarda bu devlete biraz bağlılık göndermişlerdi. Geceleyin o korsanlardan 14 silahlı kadirge gizlice Cataro körfezi üzerine geldi. Ve aniden karaya indiler ve Perasto'dakileri şaşırttılar. Yaşlıları kılıçtan geçirdiler ve gençlere merhamet gösterdiler. Fakat iki cinsten de orta yaşlı olan herkesi esir olarak götürdüler. Gelen raporlara göre bu sayı 1400 kişi veya daha fazlasıydı. Aynı zamanda geldikleri yere ateş ettiler ve o an alabilecekleri bütün yağmayı aldılar. Silahlar ve mühimmatla birlikte aynı şekilde bunların dışında bulabilecekleri bütün hazineleri de aldılar. Bu cumhuriyet (her ne kadar *clypeum pst vulnera summut*) bazı kadirgalar ve diğer küçük *bark*'ları (zira ben büyüklerinden çok az kaldığını düşünüyorum) körfezi daha büyük bir tehlikeden korumak için ileri sürmeye hazırlamaktadırlar. Prens neredeyse üç haftadır ateşten dolayı hastadır ve çok umutsuz bir duruma gelmiştir. Fakat bu sabah ateşinin düştüğünü duydum böylece daha fazla dolanmadan bu sefer kaçacak gibidir.

Ve böylece sizin değerli gözlemlerinize için şu an başka bir yoktur, Naçiz bir sekide veda eder, onurunuzun ellerinden öper ve bitiririm. Venedik 12 Temmuz 1624
Yeni tarz

Onurunuzun her zaman emrinde olan hizmetkârı

Burası için [atanan] Lord elçi Sir Isaac Wake Torino'ya gelmiştir. Duyduğum kadarıyla orada birkaç hafta kalacaktır. Fakat hangi iş için orada kalacak, bilmiyorum. Fakat gelecek mektubumda onunuza daha iyi bir hesap verebilirim.

Bay Branthwaite'tan, Spalato Başpiskoposunun ekiyle

Dürüst Onurlu,

Evvelki mektubumda sağlığındaki rahatsızlığından bahsettiğim bu prens Tanrı'ya şükürler olsun ki iyi bir şekilde iyileşmiştir. Fakat zayıflık ve yorgunluktan dolayı henüz herhangi bir umumî işi yapmak için dışarıya çıkamamaktadır ve şu an için burası hakkında söyleyebileceklerim bu kadardır.

Roma'dan duyduğum kadarıyla Fransız elçisi Papa'yla Valtelina hakkında pek çok ve uzun görüşmeler yapmıştır. Fakat şu ana kadar hiçbir şey tamamlanmamıştır. Böylece bu sinyorluktaki o antlaşmaya yardım etmek için gönderilen olağan elçi Mösyö Viller [259] tekrar buraya dönmek üzeredir. Kendisi romdan ve kötü bir doktordan dolayı o yolculukta bir gözünü kaybetmiştir.

Spalato Başpiskoposu hâlâ sık sık sorgulandığı ve Papa ve Kardinaller tarafından reddiye yazması için çok kez tehdit edilen Aziz Angelo kilisesinde mahkûm olarak kalmaktadır. Her ne kadar (bu şehirde yazdığı bir avukattan görüleceği üzere, bir suretini onunuza bununla birlikte gönderiyorum) meselenin başka türlü olduğunu söylese de...

Yurtta olan meselelerimize gelince majesteleriyle ve parlamento arasındaki iyi uzlaşma onları o kadar iyi bir düzene soktu ki artıp Papacıların küstahlıklarından korkmamız için hiçbir sebep yoktur. Onlar önceden hiçbir adamın bir yorum olmadan kafasını sallayamacağı bir şekilde geçerlerdi. Fakat şimdi Tanrı'ya şükürler olsun ki insanlar tekrar özgürce yazabilmekte ve konuşabilmektedirler.

Ve böylece (onurunuzdan bu küçük mektubu kabul etmenizi isteyerek) hatırlanmak için naçiz görevimle birlikte lordumun ellerinden öper ve onurunuzun hizmetindeki hizmetkâr olarak kalırım

Geçen hafta Torino'da olan yeni elçimiz Sir Isaac Wake'ten bir mektup aldım. Kendisi o dükle henüz umumî görüşmesini yapamaması sebebinden dolayı, buraya

gelişi ile ilgili herhangi bir kesin tarih verememiştir. Fakat ben onu bu ayın sonuna doğru bekleyebileceğimizi düşünüyorum.¹³⁰

**[260]Krala Bir Mektup, Padişahın ve Veziriazamın Majestelerine Mektuplarıyla
Birlikte**

Majestelerini Memnun Etsin,

Eğer bu saraydan majestelerinin düşüncesine bildirmeye değerli bir şey varsa onu bu naçiz mektubumda beklememek isteyeceksiniz. Bu majestelerine sunulabilmeden önce eski bir tarihi taşıyacak kadar uzaklara gidecektir. Ve her ne kadar majestelerini her hangi bir zamanda rahatsız etmenin, bu boş ve saygısız cümlelerle daha da fazla rahatsız etmenin büyük bir küstahlık olduğunu bilsem de en büyük prenslerin sarayında daha önemli şeyleri göstermek için bu tür törensel memurlar gereklidir. Bu yüzden sizin son tebrik mektubunuza ve majestelerinin tebrik ve majestelerinin buradaki kullarına yapılan pek çok küstahlık için adalet taleplerini (sizin yüksek yardımınız için, majestelerine bütün naçiz teşekkürlerimizi gönderiyoruz) yazdığınız son mektuba padişahın cevap aldım ve bana bütün iyi hizmetleri yapmış kişi olarak majesteleri tarafından bilinmek isteyen mevcut veziriazam Gürcü Mehmed Paşa majestelerine sunulmak üzere başka bir mektup daha vermiştir. Onların ikisini de o hizmet için geri gönmüş olan bu beyefendiye götürmesi için teslim ediyorum. Onların biçimi olağan gibi geneldir ve onların cümleleride tür olarak size biraz zevk verebilir. Majesteleri bunları onların kendi ifadesi olarak kabul etmekten memnun olabilir. Mütercim için biraz saçma yazmak yeni bir tane yazmaktan daha az hatalı olacaktır. Majesteleri nerdeyse onları kelimesi kelimesine alacaktır, güvenle teslim edilmiştir. Ve eğer onların kibirlerini affetmeye tenezzül ederseniz ki bu başka bir meseledir size tam bir tatmin verecektir. Burada bazı resmi telafiler aldım ve sonra da benim işim daha çok rahatlamıştır ve huzura kavuşmuştur ve bunun için majestelerinin korumasının devam etmesini umut ediyorum. Onun adının (övgü olmaksızın) burada herhangi bir Avrupa'daki herhangi bir prensten daha çok otoritesi vardır. Cezayir ve Tunus konusunda ihtiyacım olan herşeyi alabildim. Sadece paşaların cezalanadırılması dışında. Onların kendi kafaları için paraları vardır ve benim kendiminkini korumak dışında hiç yoktur. Şimdi o meseleyi de halledebileceğim fikrindeyim ki böylece majestelerinin

¹³⁰ Roma'daki Aziz Angelo Kalesinde mahkûm olan Spalato Başpiskoposundan Venedik'teki akrabasına bir Mektup. 18 Mayıs 1624 Bu mektup İtalyanca olduğu için atlanmış olup özeti giriş metindeki mektupların özeti kısmında bulunabilir.

kulları daha az harcama ve eğer bütün imparatorluğun düşüşüyle birlikte düşmezse daha güvenli bir şekilde bu ticarete devam etsinler. Bu da benim görüşüme göre, büyük bir yıkılma tehlikesindedir. Zira başta hükümet ve adalet ve üyelerinde de sadakat eksikliği vardır.[261] Bu meseleler üzerine majestelerine toprak üzerinden daha geniş bir biçimde yazma cesaretini göstereceğim. O da bu ellerinize geçtikten çok daha önce ellerinize geçecektir. Burada, bunların sunulması ve bu denizlerde ticaret yapan bütün tüccarlarımızın adına majestelerinin alâkasının ve yardımlarının onlara karşı genişlediğini söylemekten başka yapacak bir şey kalmamıştır. Böylece onlarda umutlarının ve büyük maceralarının meyveleriyle memnun olabilirler. Aynı zamanda onların majestelerinin karşısına geleceklerini ve vazifeli olarak, size hiçbir şey getiremeyeceklerse, teşekkürlerini sizin devamlı ve sonsuz mutluluğunuz için dua edeceklerini varsayıyorum. Bütün diğer eksiklikleri için cömert affınızı umacağım. İstanbul 24 Temmuz 1624

Majestelerinin en naçiz ve sadık kulu ve hizmetkârı

Padişahın Mayıs 1624 Tarihinde Aldığı majestelerinin Mektubuna Cevap

Mektubunun Bir Sureti, Temmuz 1624

Her Zaman Mutlu, Murad Han

İsa'nın inancının prenslerinin majesteleri arasında kudretli ve şöhretli, Mesihin takipçilerinin büyük hükümdarlarının itaat ettikleri, Nazhara ülkesinin önemli meselelerinin tek yöneticisi, onur ve güç sınırlarının hükümdarı, Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın Kralı, Tanrı'nın onun son günlerini saadetle doldursun James'e. Bu bizim bu imparatorluk mektubumuz vardıği zaman size, anlatacaktır ki

Cennetin ve yeryüzünün Tanrısının yardımı ve izniyle ve onun ana habercisinin, Peygamberlerin sonuncusu ve mührünün kutsal ruhunun (onun üzerine olan selamlar çoğalsın) şefaatiyle şimdi geldik ve prenslerin ve Dünya'daki hükümdarların sığınağı olan imparatorluğun sahibi olduk. Majestelerinin samimiyetle dolu, bizim tahta geçişimizin tebriği ve aramızdaki eski sevgi ve dostluk antlaşmaları koruma maddelerini gözlemleyen gönderdiğiniz mektup, bize sizin güvenilir ve sarayımızda kalmayı iyi şekilde hak eden elçiniz, İsa'nın inancı arasında seçilmiş lordlardan Sir Thomas Roe tarafından teslim edilmiştir. Ve tercüme edilmekten sonra başbakanımız, veziriazam tarafından bize verilmiştir ve bizim kraliyet ve şerefli huzurumuza gelmiştir. Ve baştan sona kadar okunmuş olup bizim için çok makbul olmuştur. Girişinde bütün asil tarz ve stille gösterdiğiniz gibi, bize taşıdığımız iyi niyet ve düşünceler ve bizim

sevgi ve muhabbetimizin iletişimi ve barışımız ve dostluğumuzun güçlendirilmesinden bahsetmişsiniz. Ve orada bizi, bizim yüksek ve şanlı Osmanlı tahtına iyi ve büyük geçişimizin(bu diğer prenslere de parıltı vermektedir) haberlerini alır almaz, ifadesiz bir mutluluk ve memnuniyet aldığımız konusunda bizi bildirdiniz. Ve kadim geleneğe göre, bu tebrik görevi için, asil ve eğitilmiş bir insanı elçi olarak atamayı planladınız. Fakat bu yıl o taraflarda kış çok keskin geçmesinden ve deniz ve kara yollarının kapanmasından dolayı, siz isteğinize karşı olarak bu erteleme için özür dilemek zorunda kaldınız. Ve pek çok onurlu sözle birlikte bize bütün samimiyet üzerine kurulan kadim dostluğumuzu korumak için takdirlerinizi ilan ettiniz. Bu yüzden sizin dürüstlüğünüzün ve gerçekliğiniz ve bizim (her zaman inançlı) hanedanımıza duyduğunuz iyi görüşleriniz ve sevginizden konusunda tam bilgi almışızdır. Bu bizim görüşümüz için büyük bir memnuniyet ve kalbimiz için büyük bir mutluluk olmuştur. Bizi bildirdiğiniz bütün özel meselelerin tamamlanması ve (kadim zamandan bu zamana kadar gelen geleneklere uygun olarak) barışın ve işbirliğinin korunması için, derhal acil ve (bütün dünyanın itaat edeceği) emr-i humâyûnumuzu verdik. Ve aynı zamanda, kapitülasyonlarımızda(neyseler öyle kalacaklar) yazan ve sözleşilen bütün maddelerin ve ayrıcalıkların onaylanması ve tasdik edilmesi vazife verdik. Ve (kadim geleneğe göre) onlar gözlenecekler ve bütün kişilere saygı gösterilecektir. Ve geleneklerimizin dışında hiçbir şey veya başka memurlar, eski kullanımlara veya gelenekleşmiş yorumlara yeni bir şey getirecek bir şey yapmayacaklardır. Onlar ne sizin tüccarlarınıza zarar verecek ne de adalete ve bizim yasalarımıza. Onlar bu yeni cezalar ile onlara hiçbir zarar veremeyecekler. Onun yerine mutlu günlerimiz eskisinden daha çok olacak. Onların huzurlu kalpleri olacak ve mutlu bir görüşleriyle, işlerini ve gidişlerini takip edeceklerdir.[262] Bunun onaylanması için emr-i hümâyûnumuzu bütün bölgere hâkimiyetimiz altında olan bütün bakanlara gönderdik. Özellikle'de Tunus ve Cezayir beylerbeylerimiz ve askerlerimize bütün sertlikle ve itirazlarımızla, en etkili ve ciddî emirlerimizi ve hükümlerimizi gönderdik ki onların hepsi, bizim aramızda yapılan ve sözleşilen, dostluk, işbirliği ve barışı korumak gözetmek konusundaki en iyi gayretlerini göstereceklerdir. Ve bizim tarafımızdan çıkarılan ve eski imparatorluk kapitülasyonlarımızın antlaşmalarına ve maddelerine ters bir şey yapmamak veya böyle bir şey yapmak gibi bir şey yapmamaya devam edeceklerdir. Ve (eski tavır ve geleneğe göre) tüccarlarınız imparatorluğumuz içerisindeki her yere ve bölgeye girebilirler. Ve onların bütün tezatlardan veya mutsuzluklardan geçilecekleri zaman gelecektir ve onlar

da bizim dostluğumuz ve barışımıza zarar getirecek herhangi bir şeyden ellerini çekeceklerdir. Şimdi biz bütün özellikleri söylemiş olup, bizim soylu gayretimizi, niyetimizi ve iyi görüşümüzü ve bizim iletişimimizin ve dostluğumuzun ilerletilmesi için, şu ana kadar gerekli olan kraliyet isteğimizi ve arzumuzu göstermiş olduk. Ve bizim bu mevcut imparatorluk mektubumuz(sevgiyle doludur) bunları siz majestelerine bildiriyoruz. Bu mektup geldikten sonra siz majestelerinin uzun süredir her zaman, bu saraya ve atalarımızın taşıdığı samimi ve güvenilir görüşüdür ki siz aramızdaki dostluğu ve barışı korumak için istikrarlı, metin, sabit ve adil ve ciddî derecede alâka ve işbirliğimizin bütün şartlarının mükemmelleştirilmesini kararlık ve denge ile göstermektedir. Ve her zaman sizin değerli ve ünlü elçilerinizle sevgi ve dostluk temellerini doğrulayabilir ve samimi ve saf sonuçların süslerini yeniden giydirmeyi atlamayabilirsiniz. Bunu Büyük Tanrı'nın lütufu ile yönetimdeki mutlu süremiz içerisinde gördük. Şu ana kadar onayladığımız ve tasdik ettiğimiz herşey ve bizim imparatorluk majestelerimiz tarafından kabul edilen bütün ayrıcalık ve maddeler korunacak ve gözetilecektir. Ve majestelerinin de, biz de onların değişim veya değiştirilmesi ve bizim işbirliğimize zarar verecek ve başarısızlığa uğratacak olan bütün durumlar konusunda dikkatli ve tedbirli olacağımızdan emin olsun ve güvenir olsun. Bu hususta bizim mutlu sarayımızdaki mezbur elçiniz bütün gayretini icra edecek, kendisini bütün olaylarda ihtiyatın uygun sınırları içerisinde tutacaktır. Kendisi, bizni kraliyet mektubunuzda bildirğiniz bütün meselelerin dışında bizi yüksek tahtımızın ayağında geniş bir şekilde diğer dostça haberleriniz ve niyetleriniz konusunda bilgilendirmiştir. Tamamlamak için bizim kapımız (saadetin kaynağı) bütün dostlarımıza açıktır ve bizim prensçe görüşümüz her zaman onların iyiliği için ilan edilmeye ve genişlemeye hazırdır. Aynı zamanda majestelerinin de aynı tavırdaki bütün dostluk maddelerini gözeticeğini ve mükemmel bir tavırla, antlaşmaları ve oradaki maddeleri koruyacağını umuyoruz.

Divan Veziri ve İstanbul Kaymakamı Gürcü Mehmed Paşa'dan Majestelerine

İsa'nın inancının prenslerinin majesteleri arasında kudretli ve şöhretli, Mesih'in takipçilerinin büyük hükümdarlarının itaat ettikleri, Nazhara ülkesinin önemli meselelerinin ek yöneticisi, onur ve güç sınırlarının hükümdarı, Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın Kralı James'e onun son günlerini Tanrı saadet ile doldursun. Bu bizim bu imparatorluk mektubumuz vardıği zaman size anlatacaktır ki¹³¹

¹³¹ Baskıcının notu. Kosmografideki teklüklerini göstermek için orjinalinde de böyledir.

Onun kraliyet huzuruna, selamları gönderdikten(bütün iyi sevginin ve iyi uyumunun özünü güçlendirmek ve samimi dostluğun temellerini güçlendirmek ve düzenlemek için) ve haberler sunulmaktan sonra ki onlarda iyi niyet vardır ve sizi görevimin getirdiği saygılarla selamladıktan, majesteleri ile Tanrı'nın gölgesi imparatorumuz, arasındaki saf dostluğa degecek, ve benim sizin inançlı insanlarla olan iyi iletişiminiz ve müzakereniz için borçlu olan minnettarlığımı ve kendimi sizin iyiliğiniz ve durumunuz için bütün saygılı maddelerle kendi size önerdikten sonra (hepsi siz majestelerinin iyiliğine gerçek bir etki yapar) bizim dostani ilânımız budur.

[263] İsmi herşeyin üzerinde olan, herşey kadir olan, yoktan var eden ve dünyayı ve Cenneti yaratan Tanrı'nın kutsal majesteleri halkının rehafi için, dünyanın yüzü üzerindeki prenslerini ve krallarını seçmektedir. Bu hizmetkârları kendisi istediği gibi seçer ve onların daha iyi antlaşmaları ve ilişki kurmalarını iyi dostluk ve iletişim ile yapar. Takdiri ve gücü ile diğerlerinin üzerinden birine fark, ve daha iyi mülk, derece ve kalite verebilir. Bunu atar ve izin verir ki küçük veya büyük her insan iyi bir şekilde yaşasın ve kâr edebileceği şekilde ticaret yapsın.

Şimdi, kudretli ve mükemmel yaratıcı, bu dünyanın ışıklarının ve geleceklerin efendisi, kesin iradesi ve onun evrensel takdiri, bizim en mutlu ve büyük imparatorumuz, Denizin ve yeryüzünün imparatoru, Büyük Sezarların ve kudretli şahların¹³² sığınağı, bütün insanların tek umudu, dünyanın prenslerinin başı ve lideri olarak kılmış ve atamıştır. Evrenin hükümdarlarının taçları veren ve dağıtan kişi, bu çağın İskender'i en asil burçların atlında doğmuştur. Müşerref Mekke ve Medine'nin hizmetkârıdır, bütün kötülüğün ve adaletsizliklerin temellerinin yok edicisi ve düşmanıdır. Majesteleri imparatorluk tahta tebriği sözlerinin gözetimi ve kadim dostluğunuzun ve sevginizi belirtmek için Dünya'yı yöneten yüksek kapımıza yazdığınız mektubunuzda (samimi etkilerle doludur) bizim kutsanmış arayımızda kalan elçileriniz ve İsa'nın lordları arasından seçilmiş her zaman sonu mutlu olsun Sir Thomas Roe'ya teslim edilmiş ve muzaffer kralların kralına gönderilmiş ve sunulmuştur. Ve böylece sizin kadim ve samimi dostluğunuzu anlamış olup derhal yüksek ve imparatorluk emirini çok sevgili mektubunuzda belirttiğiniz konular ve cümlelerinin tamamlanması ve uygulanması ve bu zamana kadar devam eden, kadim geleneklere uygun olan barış ve dostluğun devam etmesi için vermiştir. Bütün insanlar bunu gözetecek ve saygı duyacaktır. Ve şu ana kadar sözleşilen ve bugüne kadar

¹³² Baskıcığın notu. İran krallarına verilen ünvan

korunan kapitülasyonlar ve bütün maddeler ve ayrıcalıklar ve diğer izinler (oldukları gibi olacaklardır) onaylanacak ve tasdik edilecektir. Ve kadim zamanların kuralına göre herkes onları kabul edecek saygı duyacak ve onaylayacaktır. Ve hiçbir gümrük memuru, subay veya diğer *fermor* majestelerinin kullarına veya tüccarlarına herhangi bir yanlış veya tacizde bulunmayacaklardır. Kadim geleneğe ve gözetilen kurala aykırı bir şey yapmayacaklardır. Ne de adalete veya kanunlara aykırı bir şek ki bunu yeni cezalar üzerine yapmayacaklardır. Fakat majesteleri mutlu hükümdarlığında eski zamanlardan daha çok kullarına sakin bir kalp ve mutlu bir görüş ile her hangibi bir kimseye ve kapitülasyonlara ters bir şekilde buradaki işlerini ve ticaretlerini takip edilebilirler.

Bu yüzden majestelerine (bütün samimiyetin gerçek özü) kralların kralından, imparatorluk ve kutsanmış mektubu yazılmış ve gönderilmiştir. Bana benimde sevgiyle dolu mektubumu yazıp ve göndermemden benim için gerekli ve vazife olarak görüldü. Size vardığı zaman lütfunuz içerisinde, bütün samimi dostluğu göstermenizi ve bu zamana kadar gösterdiğiniz bu imparatorluk ve yüksek kapıyla ilgili saf düşüncelerinizi devam ettirmenizi ki böylece her zaman sabit ve istikrarlı dostluk yollarınızı ve sabit ve kararlı samimiyet yollarında olasınız. Ve böylece siz de gelecek zaman içerisinde sizin iyi kararınız ve düşüncenize işbirliğinin ve iletişimin mükemmelleştirilmesi ve barışın ve antlaşmanın temellerini güçlendirerek iyi bir şekilde tanık olacaksınız. Ve eski alışılmış iletiminizi, zaman zaman, cesur ve saygın elçilerinizi göndererek kadim iletişimi yenilemekten çekilmeyecektir. Majestelerine büyük Tanrı'nın lütfuyla söz veririm ki imparatorluk majestelerinin iyi zamanlarında herşey hızlı bir şekilde yenilenecek ve yağlanacaktır ve bütün o maddeler ayrıcalıklar ve antlaşmalar onun imparatorluk lütfu ile onaylanacak ve tasdik edilecektir. Bunların kesinliği ve gerçekliği hiçbir zaman değiştirilmeyecek veya bunlara aykırı bir hareket yapılmayacaktır. Sizin bu kutsanmış sarayımızda kalan mezbur elçiniz görevine katılacak ve her şekilde saygı doğrultusunda kendini ihtiyat çemberi içinde tutacaktır. [264] Kendisi sizin asil mektubunuzun haberlerinin dışında bizi ona emredilen özel meseleler konusunda da geniş bir şekilde, dostluğuna yakışır şekilde bilgilendirdi. Ve ben de onun Tanrı'ya olan ona selamlar dileyerek bitiriyorum. İstanbul 19 Temmuz, 1624

Zavallı Mehmed

1033 yılında Şevval ayının Ortasında yazılmış ve iyi korunan İstanbul şehrinde verilmiştir.

Sir George Calvert'e, Haberlerle Birlikte,

Dürüst Onurlu,

Son mektubum ile onunuza sadece burada yaşadığımız olayların özetini ek olarak Bay Branthwait'e yazılan ek ile gönderdim. Kendisinden daha sonra onurunuzun yazdığı bir mektubun haberini aldım ve hem yurttaki hem de Macaristan'daki değersiz hizmetimi nasıl görevlendirebilmem için talimat alabilmem konusunda uzun bir süre bekledim. Fakat her ne kadar sık sık paket ve sonra da iki paket alsam da o mektup bir şekilde bana ulaşamadı.

Majestlerine ve ekselanslarına olan görevimi atladığımı biliyorum ve orada yazmayarak onların hizmetinden ziyade kendimi daha çok ihmal ettim. Fakat benim meselemin onları rahatsız etmek için çok hafif olduğundan korkmaktayım ve eğer onların bilgisine uygun herhangi bir şey varsa, onların onurunuzun aracılığıyla daha iyi bir şekilde sunulacağı kanısındayım. Siz de o zaman benim özrüm için bu eki onlara iletme ve sadece majestelerine hizmet olan amaçlarımı kaybetmeyeceğim bir yorum elde etmek isteyeceksiniz. (eğer çok fazla gayret ile hata yaptıysam) Mektubun bazı taraflarına şifre koymak zorunda kaldım. Çünkü son kargaşa anında sıradan paketlerimiz gelirken işgüzâr bir görevinin hasedi ile baskına uğradılar ve kaymakama taşındılar. Onların bazılarının Kazaklarla ilgili bazı istihbaratlar getireceğine dair dışarıya sahte bir şüphe atılmıştı ve zamanın küstah şiddeti onların hepsinin umumî divanda açılması için bastırdı. Buna da dedikoduyu yatıştırmak için söz verildi. Fakat birkaç gün içerisinde vezirin hikmetiyle onlar güvenli bir şekilde bize teslim edildi. Masumiyetimizin ortaya çıkması için onların görünmüş omlarından memnun oldum. Fakat örneğin sonucu için değil. Bu beni biraz daha tedbirli olmaya zorladı ve her ne kadar bunlara bana karşı avantaj verecek hiçbir şey yazmasam da rahatsızlık verici bir şeyler yazmaya ihtiyacım vardır ve bu yüzden bundan bütün durumlarda sakınabildiğim kadar sakınmaya çalışacağım. Padişahın majestelerine cevap olan mektubunu, bana iltimas verdiğini iddia eden ve bunu gerçekten gösteren vezirin gönderilmesini istediği mektupla birlikte gönderdim. Bunun için eğer bir cevap uygunsuz olmazsa beni burada onun görüşünde daha çok tasdik edecektir. Adam boş bir adamdır ve kolaylıkla yemler de alınabilir ve bizim de dostlara ve koruyuculara ihtiyacımız vardır. Gelecek posta ile onunuza suretleri vereceğim ve majestelerine korsanlar meselesiyle ilgili hesap vereceğim. O konuda yapılabilecek olan herşey yapılmış olup, yeni bir paşa ve itaat edileceğinden ve bundan sonra onlardan kormadan ticaret yapabileceğimizden emin

olduğum kadar şiddetli hükümlerle birlikte gönderilmiştir. Gönderilmiş olan o mektuplar varacağı zaman gemiciliğimiz üzerine daha fazla güvenmiş için bizi burada cümlelerin kibri ve yazarların küstah tavrı ve gururu ve tercümanlar konusunda affetmek isteyeceksiniz. Onurunuz onların ünvanlarının rüzgârla birlikte nasıl uçtuğunu bilmektedir ve ben de onları göndermeye gönülsüzüm. Fakat onlar rahatsız olmaktan ziyade gülünecek şeylerdir. Özü zorunluluklarının getirdiği üzere herhangi birisine verilenden daha fazla nezaket dolu olarak affedilmiştir ve ben de tatmin vereceğini umuyorum. Zira sözler büyüktür ve ben de bu insanların yavaş hızına göre biraz gerçeklik bulmaktayım.

Bethlen Gabor hakkında haberlerimden daha fazla bir hüküm veremem. Vezirlerin ona verdiği güvende yanıldıklarından ve kendisinin gerçekten diğer tarafa geçtiğinden ve onu eğer görürse bir prenses umuduyla oyalanacağını ve sonuç olarak bekleyen bir hanımefendi sunulacağını görmesinden başka geri getirme umudu kalmadığından korkuyorum. Bunun onu bir küçümseme tarzı olduğunu biliyorum. Her ne kadar imparatorun temsilcisi bu tür bir amacı eşit olmayarak soğuk bir şekilde reddetse de bizim korkmamız ve Türklerin de rahatsız olması için bu görüşü sürdürmeye niyetlidir. Ben de kendisinin neden bu kadar ihmal edildiğini bilecek kadar bilgi değilim. Eğer [265] kendisi diğer tarafa katılırsa dost olduğundan daha kötü bir düşman olacaktır ve imparatorun bütün kuvvetleri emrine amade olacaktır. Eğer uygun olduğu düşünüülürse onu geri kazanmak imkânsız değildir ve her ne kadar pek daha iyi yol olsa da eğer majestelerinin hizmeti isterse, buradayımdan daha başka bir söz söyleyemem.

Onurunuzu daha fazla rahatsız etmeyeceğim ve yazdığım her cümleden korkarım. Fakat okuyucunun koruyucum olduğumnu ve kendi masumiyetimin kendi avukatım olduğunu umuyorum ve böylece onurunuzu cömert Tanrımızın kutsal korumasına havale ederim. İstanbul 25 Temmuz 1624

Onurunuzun düşkün ve naçiz hizmetkârı

Bu mektubu hizmetkârı olduğum Sir Edward Conway ile paylaşmaktan memnun olacaksınız. Zavallı eşim ona olan sevginizi devam ettirmenizi ve evinizdeki bütün küçük komşuları tarafından hatırlanmak istemektedir.

İstanbul'dan Haberler, 24 Temmuz 1624

Veziriazam ve geçen yıl askeriyenin gürültüsü üzerine kaçan kişi olan Hüseyin Paşa(çalkantılı ve herkes tarafından nefret edilen bir adamdır) en sonunda itiraf edilen

pek çok iyi söz ve taşıdığı hazinenin büyük kısmını geri verdikten sonra yakalanmış ve saraya getirilmiş ve tutulması için yeniçeri memurlarına verilmiş olup yakın zamanda sarayda boğdurulmuş ve zalimliğine adil bir ödül almıştır.

İran'dan taze bir haber yoktur. Veziriazam yavaşça ona doğru gelen askeriye Konya'da beklemektedir. Onun Halep'te kışlayacağı söylenmiştir ve kendisi bu yaz savaşa devam edemez.

Canibek Giray'ı Kırım hanı yapmak için Karadeniz'e gönderilen kaptan paşa, Kefe'ye çekilmiştir. Karada bastırılmıştır ve halk Mehmed'in hâkimiyetini korumuşlardır. Bunun üzerine bu küçük yaranın mümkün olduğunca çabuk tedavi edilmesi için, kendisi padişahın adına diğerini kabul etmiştir ve kendisi nezaketi kabul etmekten de memnun olmuştur. Bunun içinde hiçbir teşekkür vermemiştir.

Kantemir Mirza, bir kere daha Lehistan'a girmiş ve ormanları keserek bazı yağmalar yapmıştır. Geri çekilirken yolu kesilmiş ve ordusunun 2/3'ünü kaybederek kaçmaya zorlanmıştır. Lehler çok büyük bir kampla birlikte son savaşta Sultan Osman tarafından kuşatılmıştı ve barış üzerine teslim olmuş olan Hotin yakınında mevzilenmişlerdir. Onların niyetlerinin ne olduğundan burada şüphe edilmektedir.

Kazaklar ilk geri çekilmelerinden sonra ilk donanmalarının iki katı olan en 150 botluk bir filoyla tekrar boğazın ağzına geri döndüler. Destek ya gerektiğinde yardım ya da belki de başka bir avantaj için arkadan gizlice geldi. Uzak durdular ve sahil üzerinde 3 gün daha durup Pharos ve başka 2 veya 3 köyü daha yaktılar. Tersaneye gelme tehdidinde bulunup bütün şehri büyük bir karmaşaya soktular. Muhafızlar devam ettiler ve kara üzerindeki her yeri güçlendirdiler ve en sonunda kapıcılarla ve sokaklardan alınan çalışan adamlarla dolu iki kadirga ve 20 kadar bot hâlâ durdukları yer olan kanalın girişini beklemek için gönderildi. Fakat Kazaklar büyük ganimetleri ve gelirken aldıkları iki veya üç Karamürsel ile geri çekildiler ve korku geçti.

Buraya gelişi, şehri bu kadar kötü korumayla bıraktığı ve düşmanla ilgili çok az istihbaratı olduğu için çok soğuk karşılanan kaptan paşa aceleyle gönderildi.

Bu zavallı serserilerin karada çok uzağa dağılanlardan bir kısmı alındı ve sorgu üzerine, Kırım Hanı Mehmed'in onlarla bu hareket için işbirliği içerisinde olduğunu, onu azletmek için yapılan teklifin intikamını almak için yapıldığını itiraf etti. Eğer bu doğruysa ki bu çok olasıdır bu iki haydut ülkeler arasında bir iletişim varsa, bu şehir ve devlet için çok büyük bir sorun olacaklardır. Bu itiraf, Hüseyin Paşa'nın ölümüyle birlikte hızlandı. Onun hükümeti sırasında, bir mahkûmken, Mehmed, Han yapılmış ve

burada esir olan Lehistan Lordlarına özgürlükleri verilmiş ve eğer onlar şimdi burada olsaydı korkarım kendisi rehineler için bekleyecek olan Sbaras dükünü hızla gönderilmiştir. Bu karmaşa üzerine Lehistan temsilcisi tehlike altındadır. Fakat vezirin mantığı ile kendisi hâlâ güvendedir.

Bethlen Gabor, imparatorla kesin bir barış yapmıştır. Özellikleri hepsi buraya gönderilecekler diye çok kapalı tutulmuştur. [266] Fakat imparatorun temsilcisi, kendisinin onlara sahip olduğunu ve kendilerinin avantajlı olduğunu söyleyerek övünmektedir. Buna göre Gabor, Macaristan'ın büyük bölümünü teslim etmiş, Kosice ve Tibesius sınırını sadece hayatı boyunca vali olarak tutacaktır. Biz neye inanacağımızı bilmiyoruz. Fakat vezirle yapılan konuşmada (kendisi ne barıştan ne de tavırdan çok fazla tatmin olmamıştır) onun şartlarının bu imparatorluğa çok zarar vereceğinden ve Gabor'un yarı kaybedildiğinden korktuğunu topladım. Bana, onun imparatorun kızıyla evleneceğine dair söz aldığını söyledi ve benden fikrimi talep etti. Ben de ona, prensin sadece doğum ile bir beyefendi olduğundan Avusturya Hanedanı'nın böyle bir evlilikle aşağıya düşeceğine inanmadığımı fakat imparatorun onunla öyle umutlarla antlaşma yapmasının çok olası olduğunu söyledi. Zira bir kızının veya kızkardeşlerinin avantaj için böyle bir antlaşmada onu meşgul etmek için kullanmaktan geri kalmazlar. Eğer bu kadar büyük bir onuru elde ederse ve o kadar yüksek kanlı güzel bir leydi onunla uyursa onun bir kul olduğuna dair olan bütün düşüncelerini bırakmaları gerekeceğini söyledim. Bu yüzden onlar için onu tamamen bir imparatorluk mensubu yapacak böyle bir ittifakı engellemekle meşgul olmalarını söyledim.

Bana hiç kimsenin onu kendisinden daha iyi tanıyamayacağını, kendisinin istikrarsız bir adam olarak, kandırılmaktan ziyade kandırmaya yönelik bir adam olduğunu söyledi ve (zannedersem bu değişimi gözümde küçültmek için) eğer kendisi iki defa döndürülmeden şişe konulsaydı üç dost değiştireceğini söyledi. Fakat kendisi onun Avusturya Hanedanına olan nefretinden o kadar emindi ki, din farkının yanı sıra onu geri alma sorumluluğunu üzerine alır ve isteğine göre barışı bozmasını sağlayabilirdi. Bu barış haberi imparator tarafından padişahla yapılan işbirliğinin onaylanması gelip memnuniyetle kabul edilmiş ve buradaki meskûn temsilcinin hediyeler olmadan çok garip bir şekilde hil'at giyip, hediyeler olmadan onurlandırılmasını sağlayan teslim ettiği mektuplar ile doğrulanmıştır. Böylece bu taraftaki barıştan emin olarak geçen yıl buraya çekilen imparatorluk kuvvetleri daha kötü bir görev için hazır olmuşlardır. Benim görüşüme göre sallanan taş gibi hareket

ederken Erdel prensini korumak, şimdi dinlenirken tekrar kaldırmaktan daha kolaydı. Fakat *in consilijs infoelicibus optima viderentur, quorum tempus essugeret.*

Bir haber aldım. (gerçek olması çok olası olsa da doğrudan doğrulayamıyorum) Sultan Ahmed tarafından kovulan, bu devlet içerisinde uzun süre çalışmış ve içerdeki herşeyi yaşlı bir tilki gibi yöneten Kızlar ağası şimdi yeniden çağırılmış olup Valide Sultan, şu ana kadar boğdurulan son vezir, Halil Paşa zamanında, İspanya'ya yapılan ve çok gizli ilerletilen barış antlaşmasını onun adına Napoli'nin kral naibine, padişahın bütün komşularıyla huzur içinde yaşamaya kararlı olduğunu ve İspanya kralının sık sık ve son zamanlarda, barış antlaşması yapmak istediği imasını aldığını şimdi kapının onların elçilerini kabul etmek ve Avusturya Hanedanı ile sağlam bir işbirliği ve barış yapmaya açık ve serbest olduğunun yazıldığı mektubu duymuştur. Bu bir papaz ve imparatorun kız kardeşi sultanın aracı ile müzakere edilmiştir. Bu hem müftünün hem de mevcut Kaymakamın bilgisinden saklanmıştır. Bu mektuplar, Hristiyan kıyafetli bir Yahudi ile Splato'ya gönderilmiştir ve Venedik yolunu geçecektir. Fakat Ali Paşa'nın ölümü onun Edirne'de karşısına çıktı ve o da yeni bir emir olmadan ilerlemeye cesaret edemedi. Orada, şu an Asya savaşına gitmiş olan yeni vezir gelene kadar kaldı. O da bu düşünceye razı oldu ve onun talimatlarını onayladı ve kendi adına aynı etkiyi gösterecek yeni mektuplar yazdı. ve Venedik toprakları olan Catara ve Spalato boyunca görevine devam etmektedir. Orada bir Yahudi ve İspanya casusu olarak keşfedilebilir. Orada belki bir Yahudi ve İspanyol casusu olduğu keşfedilebilir. Bunlarla bilgilendirildim ve İspanyolların buraya kandırmak için mi yoksa ciddî mi olduğu benim hükmümün üzerinde olan böyle bir teklifler yaptığını biliyorum. Fakat eğer bunun gibi arabuluculuklar varsa her zaman bunlardan şüphelenilir. Oradaki son, diğerinin kararındadır. Bu devletin herhangi bir dostu reddetmek için hiçbir sebebi yoktur. Bütün güçleri Asya'ya çekilmiştir ve Abaza Paşa'nın yeni affından şüphelenilmektedir. Zira kendi avantajı için savaş alanında durmaktadır. Fakat bütün kuvvetlerine ihtiyacı olan İspanyolların, eğer başka bir planı yoksa onlara zarar veremeyecek olan bunların da dostluğunu istemeye hiçbir zaman daha az ihtiyacı olmamıştı. Duyduğum herşeyi yazmak benim vazifemdir. Hüküm ve seçim majestelerine kalmıştır.

[267]Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Kendimi majestelerinin karşısına sunmaktan her zamankinden daha fazla isteksizim. Zira Erdel prensinin imparator ile barış yaptığının kesinliğinin aberini

aldığınızdan şüphem olmasa da siz majestelerini bazı sonuçlar konusunda bilgilendirmek bana kalmıştır. Her ne kadar benim yazmam uygunsuz olsa da... Burada imparatorun kızının ona söz verildiği düşünülmekte ve bundan fazla hoşlanılmamaktadır. Bu da onu tamamen bir imparatorluk mensubu yapar. İmparatorun temsilcisi henüz o küçümsemeyi reddetmemiştir kendisi de bunu yapmayı alışanlık haline getirmişti. Fakat daha çok eğer kendisini buna inanmamış gibi gözükmektedir. Onun yerine bizim korkabileceğimiz bir tür ima vardır. Benim görüşüme göre kendisi bunu seçmiştir. Ve her ne kadar çok geç olsa da onun bunu görmesine izin vermek imkânsız değildir. Eğer kendisi ertelemelerle kandırılmazsa. Onu geri kazanmak için bir fikir kalmıştır. Bu da onun sadece eş ismiyle oyalandığını ve sürüklendiğini farketmesine izin vermek veya sağlamak olacaktır. Ona onların sıralarına hizmet ettiği zaman bekleyen bir kadın teklif edecektir. Bunu ona olan küçümseleriyle yapacaklarını biliyorum. Ve eğer majesteleri savaşa devam ederse, prensi yeniden öfkeye ve kızgınlığa getirmekten başka hiçbir fazla sonuç yaratmayacaktır. Yosa, imparatorluğun kuvvetlerinin çok fazla özgürlüğü olacaktır.

Majestelerine bu düşüncelerimi hizmetinizde tutmanız ve benim dezavantaj vermediğini düşünmeniz konusunda yalvarıyorum. Zaman hiçbir zaman özgürlüğü kullanmak için bu kadar tehlikeli olmamıştır. Eğer majesteleri bana izin verirse, ben de ona onu korku veya utançla hareket ettirecek ilk haberi buradan belki gönderebilirim. Zira eğer kendisi bu ülkeyi zaten kaybetmemiş olsaydı, onlarla birlikte nasıl oynandığını görmeye çok gönülsüz olurdu.

Majestelerinin benim hakkımdaki görüşlerinizi devam ettirdiğiniz konusunda Sir Dudley Carleton'dan garanti aldım. Benim kendi masumiyetime ve benim naçiz ve gayretli sevgimin vicdanına rağmen, majestelerinin hizmetinde yaşacağım ve öleceğim, bu da benim korkularımın altında batmamama sebep olacak. Fakat kaybedilenlerin büyüklüğü ve benim öz olarak kendi saygısızlığım beni bütün korkulardan özgür bırakmadı. Bunların hepsi için sizden cömert affınıza yalvarıyorum. Kalbimden bir damla kan bırakmadım, onuda sizin için akıtmayacağım.

Lord elçime geniş bir haber gönderdim. Majestelerinin onları okumaktan memnun olduğunu görerek size göstermesi konusunda ona yalvaracağım. Majestelerine gönderdiğimin yakın bir kopyasıdır. Sadece saygıdan dolayı bazı şeyler kısaltılmıştır.

Ve böylece siz majestelerin ellerini naçiz bir şekilde öper ve siz majestelerinin sonsuz zenginliği için devamlı adaklarımı ve dualarımı sunarım. İstanbul 25 Temmuz, eski tarz 1624

Majestelerinin en bağlı, naçiz hizmetkârı

Sir Dudley Carleton'a, Haberlerle Birlikte,

Benim çok iyi Lordum,

Sizin 26 Nisan tarihli verimli mektubunuz beni sadece haberlerin çeşitliliği ile memnun etmekle kalmadı, (zira ben yerin getirdiği dezavantaj yüzünden kötü borçlandım) fakat beni bana majestelerinin benim saygısızlıklarına olan yardımına olan devamı ve sizin bana hareketlerime vermediğim zaman korku ve hasetlere fırsat vermeme konusundaki iyi öğretiniz beni kendime getirdi. Onun nazik affına sığındım ve size de tedavim için teşekkür ederim. Benim doğamda bu yoktur zira eşim buna tanıktır. Fakat Hollanda elçisi veya övgüler işe atılan bazı sözler veya daha ziyade övgüler, daha güvenli olmak için içimdeki ateşi yaktı. Kendisi Hollanda bilinen tariften çok uzak bir insandır. Ve kendisi onların kahini olsa da bizim, şarlatanımızdır.

Bizim buradaki meselelerimiz ve Gabor'un yaptığı barış hakkında, bütün bildiklerimi veya algıladıklarımı burada zarfladım. Majestelerine gönderdiğimin yakın bir kopyasıdır. Sadece İngiltere'ye İspanya ile yapılan barış antlaşması ile bilgilerimi özellikleri genişlettim. Henüz doğrulayamıyorum. Fakat tersinden ziyade inanmaya niyetliyim. Her ne kadar ciddiyetten ziyade İspanyol tarafından meşgul edileceklerini veya dahası kandırılacaklarını düşünsemde.

Bethlen Gabor'u düşünmenin zamanı gelmiştir. Eğer kendisi tamamen kaybedilmişse, dost olduğundan çok daha kötü bir düşman olacaktır. Fakat buradaki vezir, kendisinin onu geri çağırabileceğine inanmaktadır. [268] Fakat ben onun kandırıldığından eminim. Belki majestelerinin otoritesi yapabilirdi fakat bütün bildirdiklerimden ve onun hakkında uyardıklarımın bir cümle dahi alamadığımdan bastırmaya cesaret edemedim. Lordum teşekkürlerimi ve elimdeki meseleleri kabul edecektir. Bunları size sevk ederek sizi bu sorundan kurtaracağım ve lordumu en cömert Tanrımızın kutsal korumasına sevkedeceğim. İstanbul 25 Temmuz 1524

Sizin düşkün dostunuz ve hizmetkârınız

Haberler. İstanbul 7 Ağustos 1624

Her ne kadar Bâbiâli'ye, Bethlen Gabor'dan, imparator ile yaptığı barışın özel maddeleriyle ilgili bir mektup gelmese de, barışı bu tarafa daha büyük bir dezavantaj

getecek şekilde tamamladığına dair bir şüphe yoktur ve burasının bilgisi veya doğrudan bir yetkisi yapılmadan yapılmış olup prensin tamamen imparatorluk tarafına gittiğine ve bu tarafın kaybettiğine dair genel bir uğultu vardır. Bu şüpheyi her ne kadar açıklamaları da, bu açıktır. Bunları açığa vurmaktan ziyade şüphelenmek için daha çok dayanakları vardır ve Asya'daki kendi savaşları sırasında sabırla taşımak zorundadırlar.

Fakat bu barış şartları çok gizli tutulmamış olup Gabor'un teslim olduğu ve Macaristan'daki bütün ünvanlarından feragat ettiği ve imparatorun oğlunun derhal kral olarak seçilmesine razı olduğu ve Pressburg'daki sarayını koruyacağı ve bütün Macaristan mülklerinin onu kabul edeceği ve Bethlen'in bütün durumlarda ona hizmet edeceği ve yardım edeceği itiraf edilmiştir.

Gabor sessiz bir biçimde Erdel prensi ve Siculi kontu olarak kalıp Kosice'yi ve önceden sahip olduğu 2 veya 3 diğer sinyorluğu da hayatı boyunca tutacaktır ve sonra, oralar, Macaristan tacının üyeleri olarak tamamen geri verilecektir. Bu madde değer doğruysa büyük sorun yaratacaktır. Eğer prens hepsini Erdel için anlaşırsa, imparatorluğa bağlılık imasına bulunmuştur. Böylece hâlâ kendisi umutlarla ve imparatorun kızıyla evlilik antlaşması ile meşgul etmiştir. Fakat ona gönderilen resmin, amaca hizmet edeceğine inanılmaktadır.

Bazı diğer maddeler özel kişilerin mülklerini ve karşılıklı afları ilgilienmektedir. Fakat antlaşmanın özü olarak bu rapor edildi.

İmparatora, padişahın tahta geçişini ve bu devlet arasındaki kadim işbirliği ve antlaşmaların devamını teklif etmek için gönderilen çavuş, imparatorun kabul mektubu ve Zitvatoruk'ta yapılan son barış antlaşmasının onayı ile geri döndü. Orada iki tarafında ele geçirdikleri ellerinde kalacaktı. Ve barış süresi içerisinde iki taraftan da herhangi bir yol yapılırsa, esir alınır veya bir yer baskına uğrarsa, ona barışı bozarak, geri alma ve tam tatmin olma hakkı verilecekti.

Görünüşe göre Vezir Ali Paşa, ve şimdiki vezir Çerkez Paşa sık sık bozulan, bu barışı yenilemeye razıydı. Onlar o bölgelerin olaylarından ve Bethlen Gabor'un ve bu devletin şu an yaşadığı de avantaj konusunda tamamen bilgisizlerdi. Zira böylece antlaşma yine güçlü olup padişah bu sırada ne barış ne de savaş varken alınan Vach'ı ve diğer pek çok önemli yeri teslim etmek ve verilen pek çok hasarı tamir etmek zorundadır. Fakat imparatorluk tarafının bu küçük meselelere baskı yapmayacağını, böylece Vach'ı ve oraya dayanan bütün ülkeleri isteyeceklerini ve kendilerini antlaşmayla sınırlanan sınırları içerisinde tutacaklarını düşünüyorum ki bu taraftan da

kabul edilmiştir. Onun sonucu üzerine pek çok rahatsızlık vardır ve suç imparatorun destekçisi olan Budin paşasının bilgisine konmuştur. Fakat Asya'da yaşadıkları yeni problemleri onları sessiz tutacaktır ve hem bu kayıptan hemde Kırım ve Kazaklar'dan gelen pek çok tacize katlaacaklardır.

Kaptan paşadan ve Karadeniz'e gönderilen bütün donanmasından çok şüphelenilmektedir. Ondan bu ay için kesin bir haber yoktur ve onun 30 kadar kadırgası ve onunla birlikte iki vezirin ve kara generali Bayram Paşa'nın bütün Eflâk'dan Edirne'ye kadar her yeri tehdit eden Tatarlar tarafından alındığına dair pek çok rapor gelmektedir. Fakat o konuda kesin bir şey olmasa da Tatarların bu devlete açık bir şekilde isyan ettikleri ve savaş açtıkları çok doğrudur.

Sarayda [269] kızlarağası ile olan güvenini öne süren bir dönem İspanyol tarafından yapılan bir teklif üzerine imparatorun elçisi tarafından İspanya'yla barış teklifi başlatılmıştır. Fakat bu temsilci detayları konuşmaya geldiği zaman tamamen reddedilmiş ve kabul edilmemiştir. Böylece ben hiçbir şeyin yapılmadığına ve habercinin sadece tekliflerle gönderildiğini ve buradan bir kabul sözü alamadığına inanıyorum. Fakat hem elçinin hem de temsilcinin antlaşma yapmak için teklifler yaptığı çok doğrudur. Fakat her ne kadar imparatorun talimatlarının olağan bir kısmı olarak bunun sadece *pro forma* olduğunu söyleseler de.

Asya bölgelerinden ise sadece yeniçerilerin ve Abaza Paşa'nın bazı adamlarının karşılaştığını ve dövüşüklerine dair bir rapor ile çok az şey duyduk. Ne onlar onu affedecektir ne de o onları... Böylece onunla yapılan barış şüphelidir. Bunun için ağalarına isyan ettiler ve onu azlettiler. Raporlara göre Kolofon Paşa'nın ve diğer iki veya üç yüzbaşısının kafasını kestirmiştir. Fakat ne amaçla olduğu, barışa razı olup olmadıklarından mı olduğu kesin değildir.

Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Daha önce rahatsızlığımı yazdığım bu prens hâlâ kendisini kendi odası içerisinde tutmaktadır. Her ne kadar Tanrı'ya şükürler olsun bütün tehlikeyi atlattım ve 4 veya 5 gün içerisinde yurt dışında beklenecek olsa da.

Çarşamba akşamı Verona Beyi'nden geçen Pazartesi günü gece saat üçte aynı şehrin Racketta adlı kulesinde (barutun ve mühimmatın tutulduğu yere) gökyüzünden bir yıldırım düştüğü oranın barutun patlamasının şiddetiyle de iki manastırın en büyük bölümünü yıktığı haberi gelmiştir. (Bir tanesi Kapuçinlerin ve diğeri de rahibelerin) iki

kilisenin de büyük bir kısmını telef etmiş ve (eğer raporlara inanılırsa) onların pek çoğunu ve oradaki diğer insanları öldürmüştür. Şimdi orada bunun yapay bir yangın olduğunu hayal edecek kişilerin eksikliği yoktur. Fakat mezkûrla alâkalı diğer detaylarla birlikte bu konuyu gelecek haftalarımın daha iyi göstereceğini umuyorum. Eğer (veba şu an Sicilya'nın bazı bölgelerinde çok sıcaktır) bu yılın kapanışında veba kesilmezse Papa hastalık korusundan dolayı *anno santo*'yu ciddileştirmeyi erteleyecektir. Bu da pek çok ülkenin (ve özellikle de İngilizlerin) bu bölgelere o ibadete iştirak etmeye gelmiş olanların çabalarını kaybetmelerine sebep olacaktır.

Valtoline meselesi, hiçbir zaman Roma'da bu sefer olduğundan daha sıcak tartışılmamıştır. Çünkü *colligati*, hareket edecek çok şeyler anlamışlardır. Bu da Papa'nın herhangi bir teklifi duymaya çok istekli görünmesine sebep olmuştur. Hem tavır veya yöntemle, ortak iyi üzerine yansıtabilir. Kendisi duyarlı baba olduğuna dair itiraz etmiştir. Fakat Tanrı'ya dua ediyorum ki sonunda, kendisi özellikle Katolik oğluna çok özel yardım göstermesin. Fransız ve İspanyol elçileri orada sık sık görüşmelerde bulunmaktadır. Ve (söylediklerine göre) birisinin yaptığını diğeri bozmaktadır. Fakat bu meselelerin (eğer doğru şekilde rapor edildiyse) çok kısa süre içerisinde sona ereceğini umuyorum.

Ve böylece onurunuzdan acele yazımı affetmenizi naçiz bir şekilde diler ve lordumun ellerinden öperim ve her zaman onurunuzun emrinde kalırım. Venedik Ağustos'un 10/20'si

MIC. BRANTWAITE

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Benim 3 Nisan tarihli mektuplarım, onurunuzu 7 Kasım ve sonra 24 Mart tarihli mektuplarını aldığımı belirttiğim için sizi tatmin edecektir. Venedik'te uzun süre bekletildiği için, size daha yakın bir hesap veremedim. Oradaki hesabımda, Sir Edward Herbert'in Fransa'daki buradaki ihtilaflar için bir düzeltme elde etme çabasının haberini aldığımı belirtmiştim. Fakat Fransa havasında olan herşey o amaçla alâkalı değildi. Ve bu yüzden oradan gelebilecek herhangi bir şeyle o meseleyi tamamlamak imkânsızdır. O güzel meselede, benim avantajım için majestelerinin onun bütün onurunu koruma ve gelen tartışma durumlarından sakınmaya karar verdim. [270] Bu da genel bir huzursuzluk Venedik ve Hollanda elçilerini en azından birlikte gitmemiz veya padişaha adil şikâyetlerimizle ilgili bir arz göndermek için arabuluculuk yapıncaya kadar devam

etti. Onlar tarafından yapılan pek zorluktan ve gitme zorlukları uzlaşılmaz bulunduğundan yazı ile devam etmeye karar verdik. Burada 2 noktadan tartışma çıktı. Efendilerimizin adını ilk yazmak ve isimlerimizi imzalama yeri. Fransız ilk olarak bu işi iki tarafa da sonuç veya zarar vermeden ve bütün öncelik iddialarını bir kenara bırakılarak yapılmasını söylemeye razı oldu. Herhangi birisinden özel olarak bahsetmeden 4 daimi Hristiyan elçisinin isimleriyle beyanda bulunmak konusunda mutabık olduk ve imzalama konusunda ismimi nereye koyacağımın seçimi bana bırakılmıştı ve sonra da herkes istediğini seçmekte özgür olacaktı. Bunların hepsine razı oldum ve yazı da bana buna göre Venedik tercümanı tarafından sunulmuş olup bir sınır aldım ve anlaştığımızı göre tam ortaya imzaladım ve mühürledim. Kendi adıma o yeri eşitlik ve son cümleye yakın olmasından seçtiğimi, bu şekilde hiçbir öncelik mücadelesi içinde olmadığını söyledim. Böylece benim üzerime imza atabilecek bir kişi yoktur. Bu yeri seçtim çünkü kâğıdın soldan sağa yazıldığı Hristiyan ve sağdan sola yazıldığı Türk tarzına göre yazı stilinden dolayı eğer herhangi bir tarafı seçseydim, Fransız öbürünü seçer ve bir öncelik yapabilir. Bu yolun seçtiğim ilk olduğundan eminim ve orta tarafı olarak diğerleri de benimkinin yan taraflarına yazmak zorundadırlar. Bu yolla bütün elçiler görüşlerini belirtmiş ve teslim etmiş olup meseleye sorun getirecek bir şey yapılmamış veya böyle bir şeye razı olunmamıştır ve eğer böyle yapsalar bile bu antlaşmamızın öncelik iddiası veya önceliği olmadan antlaşmamızın bu yazışının bu şekilde yapıldığına her durumda şahit olabilirler. Bu antlaşmayı padişaha arz olarak gönderdik ve sonra da başka bir hadise daha yaşamadık. Burada zannedersen, dayanak kaybetmekten ziyade kazanmış olmaktayım. İlk olarak evvelen hiçbir zaman konulmamış olan genel sözlerin tarzını değiştirdim. İkinci olarak ilk imza seçimini yaptım ve herkese eşit olarak merkeze bir seçim yaptım. Son olarak Fransız da iddiasından vazgeçmek ve şu ana yapılan ne varsa avantaj aranmayarak veya alınmayarak yapıldığını öne sürmek zorunda kaldı ve iki elçi de buna şahittir. Kendisi hiçbir zaman vazgeçmeye razı olmayıp, katı bir şekilde öncelikleri konusunda ısrar etmiş ve iddiasında sabit olmuştu. Fakat şimdi tekrar bu konuda bir eşitliği kabul etti ve bu yüzden majestelerinin de bunu iyi alacağını umuyorum. Kendisini bu ılımlılığa itenin ne olduğunu öğrenemiyorum. Asla Fransa'dan bir emir aldığını itiraf etmeyecekti. Fakat görevini umumî iyi için düşürdü ve azalttı ve bu yüzden bizim antlaşmamızın sıradan bir olay olarak geçtiği dışında hiçbir bahiste bulunulmamasını istemiştir. O zamandan beri aramızda daha fazla nezaket olmuştur ve onu çok uysal ve sakin bulsam da bize

olan büyük borcunu ödeyecek parası yoktur. Kısa süre önce bana gelmiş ve bana efendilerimiz arasında daha katı bir bağ ve dostluk oluşacağını umuduyla ilgili pek çok komplimanda bulundu ve bana Fransız kralından prensin son yolculuğunda onu *Sa conductie et courage, en tout et par tout, estoit tres admirable* olarak bulduğu görevini aldığını söylemiştir. Bana bu haberi neden verdiğini anlamadım. Fakat ekselanslarına mektup yazmam için yaptığını düşünüyorum. Fakat korkarım ki her ne kadar bu büyük bir kraldan gelmiş olsa da gerçeğin kendisi kraldan daha büyüktür ve bu yüzden benim için o yolu almam münasabetsizce görülebilir. Fakat eğer onurunuz bunu bilinmeye layık görürse bunu bildirmek isteyebilir.

Bu saraydaki meselelerimizin durumu ve Bethlen Gabor'la ilgili olan düşüncelerimiz konusunda ek onurunuzu geniş bir şekilde bilgilendirecektir. Bu şekilde buradaki sahnenin de aynı şekilde değiştiğini göreceksiniz. Her tarafla barış yapılmıştır. Fakat bunun ne tür bir samimiyetle yapıldığını majestelerinin ve onurunuzun hükmüne bırakıyorum. Sadece çizgileri çizmiş olup üzerlerine renk koyma cesaretinde bulunamadım. Avantaj iki kere kaybedilmiştir. Birincisi hareket ve savaş halindeyken Gabor'a cesaret vermeyerek; ikincisi de imparatorun elçisine buradayken, hiçbir muhalefet görmediği, kimsenin onların Türklerin gözlerini açmadığı, kendisinin de onların kendi meselelerinin rahatsızlığı ve kendi bilgisizlerin avantajı üzerine kolay bir şekilde çalışan ve daha kolay bir şekilde direnilebilecek olan kendi amaçlarını elde eden imparatorun elçisine karşı çıkma emrinden sakınılarak olmuştur. [271] Zira onurunuz, yeni vezirden eski barışın onaylanması için mektuplar aldığını idrak edecektir. Zira tek amacı budur ve detaylara girmeyecektir. Böylece imparatorun büyük avantajı olacak veya olmak zorundadır ve vezir de ne daha önce neler geçtiğini, ne antlaşmanın ne olduğunu, ne Gabor'un neye meyilli olduğunu ne de önceden barışın yapıldığı dışında hiçbir şey bilmemektedir. O zaman barış iyi bir şeydi; niye şimdi de öyle olmasın? İmparator barışı kabul etmiş ve mektuplarıyla onaylamıştır. *Et sic finitur fabul*. Prensi tekrar yüreklendirecek veya ona Hristiyanlık içinde nasıl değişimler olduğunu bildirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağım. Buradan hareket konusunda küçük bir umut olup, Kırım ve Asya meseleleri yatışana ve padişah yönetime hâkim oluncaya kadar kendi dezavantajlarını saklamaya razıdır. Fakat üzerinde gözümün olduğu sınır çizimi konusunda zorluklar çıkabilir. Fakat Erdel prensiyle edeceğim hareket, yazacaklarım, göndereceklerim veya anlaşacaklarım konusunda ne kadar ileri gidebileceğimi bilmek için daha detaylı bir emir bekliyorum. Zira (her ne kadar hiçbir söz veremesem de)

kıştan önce majestelerinin gerçekten harekete geçtiğini ve kendinin herhangi bir şekilde destek göreceğini ve birliğe alınacağını görürse, avantaj umudunu göreceği yeni hareketlere yönlendirilebileceğinden şüphem yoktur. Fakat eğer kendisi bir şekilde bunun için aranmaz ve temin edilmezse, daha kötüsü değilse de kendini güven altına alacaktır. Onun aracılığıyla cesur bir saptırma yapılabilir. Bu yüzden onun daha fazla ihmal edilmemesi gerektiğine dair olan görüşüm sabittir. Bu konuda ne yapabilirsem majestelerine iyi bir hesap vereceğim.

Korsanlar meselesinde ise majestelerinin padişaha yazdığı mektup üzerine, majestelerine karşılık olarak yazdığı mektupta o kadar güzel bir cevap, o kadar güzel sözler ve barış konusunda o kadar özgür bir teminat verdi ki, iki yere de yeni paşa ve emirler göndererek başka bir denemeyi reddedemedim. Bunun üzerine her zamankinden daha fazla umudum vardır. Bu konu hakkında gelecek posta ile majestelerinin konseyinin lordlarına bir hesap vereceğim. Paşa şimdi gitmiştir ve padişahın majestelerine olan mektupları da denizden gönderilmiştir. Onların suretleri aslından uzun süre önce varacak ve başarısı da konsoloslara onurunuzla göndermesi için emir verdiğim o şehirden gelecek cevapla da dayanmaktadır. Böylece bu zamanda yapılabilecek olan herşeyi yaptığımdan başka bir şey söyleyemem ve siz de bu arada bu kadarını lordlara ima etmek isteyebilirsiniz.

Böylece onurunuzdan naçiz bir şekilde, bunların onun hizmetine yardımcı olabilecek olanları Majestelere bilgilendirmenizi ve yazayabileceğimden daha fazla olan isteklerimin koruyucu yorumunu elde etmenizi ister, sizi mukaddes Tanrımızın cömert korumasına bırakırım. İstanbul 22 Ağustos 1624

Onurunuzun en düşkün ve naçiz hizmetkârı

Sir Edward Conway'e, Her İki Sekretere Haberlerle

Dürüst Onurlu,

Bunları geçen birkaç ay önce yazmayı ihmal ederek tenkitlerinizin altına düşebilirim. Fakat eğer, uzun süre önce buradan, majestelerinin hizmetine herhangi bir şekilde yardımcı olacak olan olaylarımızla ilgili hesabı Sir George Calvert'e vermeye başladığımı ve devam ettiğimi ve onların bağlantısı ve bağlılığının aynı yola ihtiyaç çektiğini ve benim her zaman herşeyi şifresiz güvenle taşıyamadığımı düşünmek isterseniz beni çok katı suçlamazsınız. Özellikle muhtelif zamanlarda onurunuzla yazdığım ve her zaman verebildiğim haberlerin suretlerinin size teslim edilmesini emrettiğim için... Fakat şu ana kadar onları aldığınıza veya onları makbul bulduğunuza

dair hiçbir bilgi vermek istemediniz. Fakat şimdi majestelerinin emri Hristiyanlığın meselelerindeki büyük değişim üzerine değişmiştir ve onurunuzun sarayda mütemadiyyen bulunduğunuzu öğrenerek, bu ekli mektubu gönderme cesaretinde bulundum. İçinde bu devletin mevcut durumu ve içindeki değişimler var. Sizden naçiz bir şekilde bunları majestelerine iletmenizi istiyorum ve majestelerinin Tanrı'nın ona verdikleriyle birlikte çocuklarının kaybedilmiş mülkünü geri alma kararını görerek, belki Erdel prensini bu kadar adil olmayan bir amacı koruyacak ve kollayacak olan büyük güçleri saptıracak bir şekilde yönlendirilebilir. Bu eskisinden daha gerekli olabilir ki ben de görevim ve görevimin bittiği yer için dakik talimatlar alabileyim. Siz de majestelerinden bu konuda talimatlar alabilir ve benim o prensle yapacağım canlandırma ve müzakere için nasıl devam edeceğim hakkında zamanında direktifler verebilirsiniz. [272] Benim mevcut emrim, onun yüreğini, dostlarına yardım etmeye yönlendirecek şekilde onun kalbini cömertliklerle tutmaktan ileriye gitmemektedir. Fakat onurunuz ekte ve benim evvelki haberlerimde bunun çok geç geldiğini bulacaktır. *Optima viderentur, quorum tempus effugerat*, böylece benim şu an hem onun vekillerine mektup yazmam ve göndermem veya onlarla özel konularda antlaşmam ve onu bu son sert antlaşmasından ve imparatorla yaptığı barıştan çekebilmek için herşeyi yapabilecek şekilde sınırlandırılmam ve talimat almam elzendir. Zira şimdi buradaki herşey değişmiştir ve onu tekrar ayaklandırmak için, kendisi hareket halindeyken devam ettirmeye hizmet edecek olacak olanlar çok daha fazla güç kullanmak gerekecektir.

Neden barış yaptığına dair bahanelerini Hristiyanlık içerisinde ihmal edildiğini belirten konuşmalarında bulacaksınız. Kendisi kavga içerisinde yalnızken kendisine kimseden yardım veya cesaretlendirme gelmediğini ve son olarak, Bâbiâli tarafından onu kapsamayan antlaşmanın hızlı ve müttefikliğe aykırı olarak yenildiğini iddia etmektedir. Bunların hepsi bahane olabilir. Fakat çok iyi bahanelerdir. Fakat en büyük ihmal imparatorun buraya gönderdiği elçinin açıklamalara karşı hiçbir muhalefetin yapılmamasıydı. Hiç kimse ona direnmedi ve onun son vezirin cahilliği ile çaldığı avantajı farketmedi. Ondandır divanın onayı olmaksızın Zitvatoruk'ta yapılan eski barışın onaylanması için mektuplar aldı. Bu da onun tek amacıydı ve diğer özel konulara girmede. Böylece bu devleti aldatmıştır ve Gabor'u da barış yaparak affetirmeye zorlamış en azından bu şekilde değiştirilmiştir. Fakat buradaki meseleleri olduğu gibi alınırsa buradan bir şey yapılabilmesi için çok az umudu vardır. Zira her ne kadar en akıllılar kendilerinin büyük zarar gördüklerini görseler de onların Kırım'daki ve

Asya'daki kendi meseleleri yerine oturmamış olup göz yummaya ve daha fazla düşmanı tahrik etmemeye razı olmuşlardır. İmparator tarafından kabul edilen antlaşmanın tamamlanması ve uygulanması için, sınırların ve hududun eski şekline göre tanımlanması gibi meseleler Budin'e sevk edilmiştir. Böylece Vach, Türkler tarafından teslim edilecek ve esirler salıverilecek ve diğer hasarlarda karşılanacaktır. Bunların bazıları yapılmayacaktır, fakat zaman kazanma umuduyla yapılmışlardır. Buradan ne yükseleceği ön göremiyorum. Fakat iki tarafında kopana kadar ipi zorlamayacaklarını düşünüyorum. Oluşan her türlü durum üzerine hazır olacağım. Fakat eğer majesteleri açık şekilde konuşmama izin verirse diyeceklerim bunlardır: Her ne kadar pek çok kişi Bethlen'in ittifak umudu ile diğer tarafa geçtiğine inansa da ve Türkler'de buna inansa dahi, ben onun kandırılacağına ve yakın zamanda da bunu göreceğine ikna oldum. Onların amacına hizmet ettiği zaman, ona bir bekleyen hanımefendi teklif edeceklerdir. İmparatorun temsilcisinin bana söylediğine göre resimle bile memnun olabilirmiş ve eğer kendisi ve bu devlet herhangi bir şekilde Aşağı Almanya'daki savaşa girildiğini görürlerse bir rahatlıkları veya avantajları ortaya çıkabilir bu şekilde onları bunu almaya ikna etmek zor bir mesele olmayacaktır. Fakat şimdi iki taraf da silahları indirmiştir ve biz de onlar kendi barışlarına gitmeden önce sonuçlarımızı göreceğiz. prensin doğası değişken ve hırslıdır. Fakat imparatorun ailesinin şüphesiz bir düşmanı olup sadece majestelerinin hizmeti için işe yarar bir saptırma yapabilir. Fakat daha sonra onun fırtınayla patlayacağı umulmamalıdır. Ona bazı teklifler, birliğin korumasına alınacak öneriler yapılmalıdır. Kendisine bir antlaşma ile bir zemin hazırlamalıdır. Kendisine onurlu bir evlilik teklif edilebilir. Zira kendisi kanını soylulaştırmak ve ailesini yükseltmek için buna çok isteklidir. Eğer bu yollar zamanla onunla alınırsa, kendisi baharda büyük bir kullanım için geri kazanılabilir ve yükseltilebilir. Eğer yapılmazsa, ona sonsuza kadar mağlubiyet vermek zorundasınız.

Sınırlarımı aştığımı varsaydım ve korktum. *Extra provinciam saltitare*; Fakat majestelerinin ve onurunuzun benim gayretimi en iyi histe alacağını umuyorum. Eğer burada herhangi bir direktif alırsam, amacımı yapacağım ve söz verdiğimden daha etkili olacaktır. Bu arada ben de görevimin benim için talimat olacağını anladığım hem burada hem de prensin vekillerine uygun veya kapsamında olan hiç şeyi atlamayacağım. Onurunuzdan bana yelken aşabilmem için bir Kutupyıldızı olabilecek hızlı bir cevap alabilmeyi isterim. Böylece majestelerine iyi bir hesap vereceğim.

Padişah, majestelerinin mektubuna deniz yoluyla gönderdiği mektupla cevap verdi. Bu yüzden, onu o varmadan uzun süre önce tercüme edip göndermeyi atlamadım. Fakat onu bunun pek çok konuda başarılı olduğunu bildirmekten memnun olabilirsiniz ve umuyorum ki tüccarlar da majestelerine gelecek ve yardımı için teşekkürlerini sunacaklardır. Özellikle de Tunus ve Cezayir meselesi konusundaki gelecek posta ile Lordlara bu konuda bir hesap göndereceğim.

[273]Onurunuzu, benim dürüst niyetlerimi korumanız altına almanız ve majestelerinin ve Ekselanslarının görüşü üzerinde korumanız için rica etmekten başka rahatsız etmek için hiçbir sebepim yoktur. Onların değeri benim için bütün dünyevî ödüllerin üzerindedir. Ve böylece onunuzu Kutsal Tanrımızın kutsal korumasına teslim ediyorum. İstanbul 21 Ağustos 1624 İngiliz Tarzı

Onunuza hizmet eden naçiz ve düşkün dostu

İstanbul 21 Ağustos 1624

Karadeniz'den gelen iki gemi, iki vezirin cesetlerini ve oraya Kaptan Paşa altında yeni bir Kırım hanı dikmek için gönderilen ordunun hezimetini ile ilgili bazı haberler getirdi. [Kaptan paşa] kuvvetleri ve toplarıyla karaya ayak basmış, orada kaçmaya zorlanmış ve yenilmiş kendisi de yaralanmıştır. 28 parça top kaybolmuş iki divan veziri ve 5.000 kadar asker öldürülmüştür veya esir alınmıştır. Geri kalanı ise kadırgalara kaçarak kurtulmuşlardır. Kaptan Paşa, donanmasıyla birlikte yeni bir emir almak için Varna'da kalmıştır. Bu imparatorlukta sonuçlarının takip edeceği kadar önemli daha önemli bir kayıp uzun yıllardır hiç olmamıştı. Bir imparatorluk ordusu yenilmiştir ve böylece Tatarlar da bu devlete itaat etmekten ayrılmışlar ve o insanlar da kendilerinin prenslerini yapabildiklerini ve korumayı bildiklerini öğrenmişlerdir.

Bu hezimetten haberdar olmak uzun sürmemişti. Siyaset bunlara ihlali büyümekten ziyade tedavi yapmayı öğretmiştir. Padişah ertesi gün Tatat Hanı'na bir kadırga yolladı. Bunun üzerine oğluna bir hil'at, bir kılıç ve onun yerine onay verdi. Bütün hatayı kaptan paşa üzerine attı ve onun hareketini reddetti. Her ne kadar bunun yapılması için emir göndermiş olsa da... Bunun (iki yüzlülüklerini iyi yapabilmek için) onun kellesine mâl olması olasıdır. Kendi adlarına bu ani boyun eğmenin muzaffer bir düşmanı şımartacak şekilde büyük zayıflık ve korku göstermektedir ve Tatarın kendi gücüyle aldığı hediye kabul edip etmeyeceğinden şüphelenilmektedir. Eğer kendisi direnirse her yolların kendisine açık olduğundan bu şehre tehlikeli bir komşu olacaktır. Edirne ve sınırlar hâlihazırda ondan korkmaktadır ve (raporlara göre) bazı Kazaklar ona

katılmışlardır. Fakat benim görüşüme göre onlar uzlaşacaklardır ve iki taraf da mevcut kararlarını gizlemeye razı olacaktır.

Bu ihanetten güç sağlamak için Abaza Paşa, Asya'daki veziriazam ile [Kolofun Paşa] barışını yapmıştır ve *alterâ proditione* güvenin mührü olarak kendisinininkini kurtarmak için 3 baş takipçisinin kellesini ve mülklerini göndermiştir. Bu bu sarayda çok destek gördü ve her ne kadar affı onursuzca olsa da zamanlıdır. Fakat ordularını *metu novae reconciliationis* birleştirmeye cesaret edememektedirler. Fakat kendisi orayı güvenli tutmaya söz verdiği Erzurum'daki valiliğine gitmiştir ve vezir de hâlâ İranlı tarafından tutulan Bağdat'a yavaşça ilerlemektedir.

Bethlen Gabor'dan henüz imparatorla yaptığı barışla ilgili bir hesap verilmemiştir. Bu da kendisinin gerçekten o tarafa gittiğine dair genel bir şüphe yükseltmiştir. Onun buradaki vekilleri, bazı dostlarına, bunu kendisi tek başına savaşıırken kendisine Hristiyanlık tarafından verilen çok az saygı ve rahatlık üzerine bahane sunmaktadırlar. Bu devlete ise son 2 vezirin cehaleti ve aceleciliği ve kendilerinin sık sık yaşadığı değişim ile olaylarındaki kararsızlık üzerine de suçlamaktadırlar. Padişah'tan imparatora Gabor'dan bahsetmeyen ve kapsamayan eski antlaşmanın ve barışın kabulü ve tasdiki ile ilgili mektuplar gönderilmiştir. Kendisine daha evvelden, Budin paşasının yardımı ile silahlı yeni bir antlaşma yapacağı kabul edilmişti ve pek çok söz verilmişti. Fakat vezirler bütün detaylardan bilgisizdi ve herşeyi genel bir barış ve antlaşma kararıyla yürütmüşlerdi. İmparatorun elçisi bu avantajı işledi ve Gabor'un mevcut durumuna ve onun planlarına zarar verecek bir şekilde mektuplar elde etti. Bu (söylediklerine göre) efenisi imparator tarafından keşfedilmiş ve onu *sibi consulere* gibi aceleyle yapmaya zorlamıştır. Eski Zitvatoruk Antlaşmasının onaylanmasıyla, Vach geri verilecekti, hasar karşılanacak ve mahkûmlara özgürlük verilecekti. Fakat Türkler imparatorun diğer bölgelerde o kadar çok meşgul olacağını ummaktadırlar ki kendisi özel konular üzerine bu kadar zorlamayacak ve ısrar etmeyeceklerdir. Böylece hiçbir şeyi teslim etmeden Asya'daki meseleleri halledilene kadar bir veya iki yıl kazanabilirler ve böylece iki tarafta mevcut durumlarını gizleyebilir. [274] Bu da bir Valtolina meselesi doğurabilir. Bazı durumlarda öncekiler için Budin'deki toplantıya değinilmiştir. Bunlar sınırın belirlenmesi ve bağlanması, esirlerin teslimi ve hasarların ödenmesidir. Orada belki bazı zorluklar doğabilir. Çünkü bunlar ilk mecburiyetle alınmışlardır, şu an görünenden başka kararlar ortaya çıkarabilir. Vezir ve buradaki divan, ne Gabor'un acelesinden ne

de Bâbîâli'den geçenlerden çok memnun olmamıştır. Fakat imparatorun son antlaşmayı kabul etmiş olup bunu şimdi geri alamayacakları cevabı gelmiştir ve eğer bunu yaparlarsa da yeni şartlar tartışacak bir durumda değillerdir. Böylece her taraf memnun gözükme ve birbirlerinden korkularını saklamaya zorlanmıştır.

Bethlen Gabor'la alâkalı olarak pek çok kişi, imparatorun kızıyla yapacağı evlilik gibi büyük bir umudun onu ciddî şekilde aldatacağını düşünse de benim yakın süre içerisinde hatasını göreceğinden şüphem yoktur ve kendi sabırsız doğası ve kendi çıkarları üzerine olan ciddi eğilimi ile eğer kendi herhangi bir prensin gerçekten Palatinat savaşına girdiğini görürse, onu bu durumun kendi avantajı için bir fırsat olduğu konusunda ikna etmek zor olmayacaktır. Bu saptırmanın yapılmak için bu kışa kadar zamanı olmalıdır. Gelecek bahara kadar hiçbir şey beklenemez.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Markiz Spinola, Breda taraflarındaki o şehirden iki saat uzak olan açık köylerde hareketsiz beş hafta bekledikten sonra sonunda oranın karşısına oturdu. Kendisi, Brabant tarafında bir köy olan Genniken'de ordunun yarısıyla konakladı ve diğer yarısı da Swallow ve şehir arasındaki yarı yol olan Teryjeden'de konakladı. Fakat oraya yaklaşmak mı istiyorlar yoksa kapatmak mı istiyorlar, henüz emin değiliz. Zira oradan gelen son haberlere göre Markiz Don Gonzales de Cordova ve Don Louys de Velasco ile şahsen, kışlalarını sağlamlaştırma ve kamplarına ve şehre gelen yolları durdurmakla meşgullerdir. Henüz tamamen kapanmamışlardır. Fakat Fransız gönüllüler her gün askerlerle şehrin yakınında askerlerle karşılaşmakta olup onlarda kendi taraflarından daha az kılıç yoktur. Oradan güven içinde gelmektedirler. Onların raporlarına göre, Markizin Ginneken'e gelişinden iki gün sonra soylulular, şehre Bergen tarafından şüphesiz daha fazla tahıl ve erzak getirmeye zorlanmışlardır. Ve o şehrin ortak ticaretine hiçbir engel olmamıştır ve bu taraflardan gelen erzak arabaları ve her türlü mühimmat geçen Çarşamba'ya kadar denizden geçirilmiştir. Orada üç bira botu onları koruyan küçük bir fırkateynle birlikte durdurulmuş ve Terteyden yakınındaki nehir üzerinde alınmışlardır.

Bu ilerleme tavrı burada çok fazla hayretle karşılandı. Markiz uzun süredir çok fazla ihtiyaç ve noksanlıklarla duruyor ve hiçbir şey yapmıyordu. Fakat buraya pasaportlara gelen bazı adamların getirdiği raporlara göre o şehrin kuşatılması emri İspanya'dan verilmiştir ve markizin başka bir planı vardır.

Çember o kadar geniştir ki hepsinin ilk seferinde durdurabilmesi mümkün değildir. Markiz bütün ordusuna sahip olup, Kont John ona bazı askerler ile dönmüştür. Kendisini Graue önünde göstermiş ve kendisiyle birlikte 2.000 yaya ve Kont Heny Vandenberg'in 7 atlı birliğini getirmiştir. O da Mouvik'teki kışlasını terketmiş ve Genep'e doğru oranın karşısında oturulmak amacıyla gittiği düşünülmektedir.

Oranj prensi, şu an Breda'da mevcut olan tehlikeden kuşku duymamaktadır. Orada savaşçı şehirlilerin yanı sıra garnizonda 45 yaya ve 2 atlı birliği vardır. Bütün savunmalar bitmiştir ve erzak veya mühimmat ihtiyacı yoktur. Markiz o şehre saldırmış olduğu sırada buradan diğer yerler için biraz bir şeyler yapabilme niyeti ile gitmeye hazırlanmaktadır. Fakat onun herhangi bir büyük plan için yeterli askeri bir araya çekmek konusunda engellenebileceği düşünülmektedir. [bunun nedeni] Frizeland'da olduğu konuşulan yeni bir saptırmadır. Tilly'nin bazı askerleri Groll, Oldensel ve Linghen'deki garnizonlara katılmıştır. Her ne kadar Tilly'nin kendisi (Almanya'dan aldığımız son haberlere göre) Mayne üzerinde bir köprü yapmıştır ve ordusunun Hessen'de kışlayan bölümüyle birlikte Elfas'a ilerlemeye niyetlenmektedir. Buna Fransa'dan cevap olarak alarmlar verilmektedir. Bunun için bazı zeminler vardır. Bunu buraya Fransa'dan gelen ve buraya yeni varan elçi Mösyö d'Espesse'in dilinden anlamaktayız. [275] Geçen Perşembe günü, Hollanda genel meclisiyle ilk görüşmesini yaptı. Orada gelenek olmuş olan komplimanlardan sonra, efendisi olan kralın Almanya'nın özgürlüğünün geri verilmesi ve bu bölgelerin korunması için İspanya ile savaştan başka hiçbir şeye çalışmadığını söyledi. Onların daha iyi cesaretlendirilmesi için kendisine açıkça ve serbestçe Hollanda'ya ihbarlarda bulunması emrini vermişti. Fakat onlar bu hareketi sadece bir Fransız övgüsü olarak aldılar. Fakat o sarayın tarzı böyle olduğundan onları Almanya'da ürkütebilirdi.

Buraya gelen elçi sıradan bir meskûna göre fevkalade iyi bir techizatla gelmişti ve her ne kadar kendisi bir Papacı olsa da din noktasında çok ılımlı konuşup evindeki büyük bir odaya gelişinden önce aşâ-i rabbanî için bir şapel yaptırmıştır. Hollanda göz göz yummaya razı olmuş olup onlara, her zaman krsmen şüphe edilen dindaş seleflerinden daha iyi Fransa'da işler yapacağını sözünü vermiştir.

Burada altı haftadır her zaman kaba bir şiddet vardır. Altı filo o bölgelerden Hindi-i Garbî'ye gönderilmiş olup bir tanesinin deniz kumandanı Wilkis, kara kumandanı Dort'tur. Diğer, hem kara hem de deniz generali olan l'Hermite'in altında olup, Brezilya'daki Baya de Todos Los Santos'u almış, diğeri de Güney Denizindeki

Arrica'yı almıştır. İlki sonuç olarak doğru çıkmış olup bir firkat haberleri iki gün önce Hollanda'ya getirmiştir ve ben de orası alındığı zaman Baya'dan kaçan ve Lizbon'a gitmek için gemiye binerken bu ülkeye bağlı korsanlar tarafından esir alınan ve buraya esir olarak getirilen iki Portekizli Cizvit ile konuştum. Onlar o bölgenin kaybedildiğini, valinin (Don Diego Mendosa Hurtado) dört veya beş kaliteli kişiyle birlikte esir alındığını ve şehrin ve gemilerin zenginliğinin alındığını söylemektedirler. Gemilerden sadece beşi ateşe verilmiş ve geri kalanı alınmıştır. Bu olay yeni takvim geçen 10 Mayıs'ta olmuştur.

Bu Cizvitler, onların Fernambue'da büyük bir korku bırakıp onların eğer Hollandalıların kendilerini orada sadece gösterdikleri takdirde, orayı da alacaklarına inanmaktadırlar. Fakat orada kalmalarından ve orayı tahkim etmelerinden veya zaferlerini takip etmelerinden ve yağmayla geri dönmelerinden burada çok şüphelenilmektedir. Oradan gelen bir ulak, Albay Dort'un, Baya'da siperler kazdığını ve savunma hazırlıkları yaptığını söylemektedir. Kendisi bu konuda çok ustadır ve bu Hind-i Garbî Şirketi tarafından hazırlanan yeni donanma (12 gemisi şimdi hazır) malzemelerle gelmesine kadar bunu yapabileceğini söylemektedir. Fakat bununla birlikte İspanya kralının onlardan kalanların, kraliyet donanmasının bir bölümüyle kazıyacağından korkulmaktadır. Yoksa onun mutlak monarşisi, oranın sakinleri yeni idare tarafından güven altına alınınca isyanlar ile sarsılacaktır. Portekizlilerin kendisi ve o sahil üzerindeki Baya yakınında kalan insanlar kendi ırklarından insanlar bile, onların iyi fetihleri ile güven altına gireceklerinin ve onların Kastilyalıların merhametine bırakılmayacağını öğrendikleri zaman Kastilya bağlılığını atacıklarını öğrenecekler ve Hollandalılara katılacaklardır.

Son firkatla gelen habere göre Hermitlilerin girişiminin başarısı hakkında iyi bir umut vardır. Çünkü Güney Denizindeki La Mers'teki son yığıtlığında daha az güvende olup. Her ne kadar geri dönüşte firkat dönüşte sürüklenmiş ve buraya filonun bu kadar iyi ve bu kadar ilerlediğini bildirmiş olsa da...

Lordumun bu olağan mektuptan önce ve şimdi ve son olarak 12 Temmuz tarihli mektuplarınızı aldım. Küçük Lambert'ten 25 Nisan tarihli çok özel bir mektup iki gün önce elime geçti. Orada ona yapabildiğim dostlukları hem siz lordumun tavsiyelerini ve aynı şekilde onun siz lordum ve çok sevgiyle ellerini öptüğüm asil leydiniz içinde onurlu raporlar getirmiştir ve her zaman lordumun güvenilir hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 2 Eylül 1624 yeni takvim

Bohemya kraliçesi, siz lordumun ona olan saygılarını özel mektuplarınızda bulmakta ve bana verdiğiniz haberlerin meselelerinden de öğrenmekte. Hepsini çok iyi bir şekilde almaktadır. Her ne kadar yazmasa da buna inanabilirsiniz.

[276]Krala

Majestelerini Memnun Etsin,

Majestelerini geniş özel konularla rahatsız etme cesaretinde bulunmayacağım. Onları majestelerinin boş vaktine bu sarayda olan konuşmalar ve meseleler ile bahsettiğim Sir Edward Conway vasıtasıyla sunacağım. Sadece bahsedeceğim bazı genel konular için majestelerinin beni affedeceğini umuyorum. Majestelerinin padişaha yazdığı mektup bu değersiz hizmetkârınızın lehine bizim rahatlığımız için çok iyi bir zamanda gelmiş olup bazı telafiler için de o kadar iyi kabul görmüştür. Ben Levant Kumpanyasının size teşekkürlerini göndereceğini (naçiz bir şekilde) varsayıyorum. Majestelerine gemilerimiz ile gönderilen cevap veziriazamdan gelen başka bir mektupla birlikte geçen Temmuz ayında gönderildi. Her ne kadar uzun deniz taşımacılığı hızlı teslimatı engelleyecek olsa da ben tercümelemleri gönderdim ve eğer majesteleri tarzlarının deliliğini ve kibirlerini affederse, size mutluluk vereceğini umut ediyorum. Zira orada bu imparator ve devlet tarafından majestelerine büyük bir saygı beslendiğini ve gelecek zamanda çok büyük destek sözleri ve bunların artması ve Ekselanslarının kullarına verilen zararlar konusunda değişiklik olacağını bulacaksınız. Onlara olan mektupta, majestelerine atıfta bulunma cesaretinde bulundum ve onlarda bulduğumuz tek etkiden bahsettim. Burada padişah en yüksek yerden emir vererek bu sözleri kendi eliyle imzalamış vezire göndermiştir. “*İngiltere kralının kullarına dikkat edin ve bundan sonra yanlış yapmayın, Adaletli olun ve elçiye şikâyet edecek hiçbir sebep verme tehlikesini yaşamayın. Zira ben buna tahammül etmeyeceğim.*” Uzun süredir Cezayir ve Tunus’a dayanan meselede Bâbiâl’den gelen boş emirlerle daha fazla kandırılmamaya karar verdim. Zira daha önce de böyle olmuştu. Fakat majestelerinin son şikâyeti üzerine padişah, vezir ve bütün paşalar hem majestelerini tatmin etmek hem de bu imparatorlukla olan ticareti ve barışı bozacak olan her türlü dolaydan uzak durmak konusunda o kadar arzuluydular ki bana Sultan tarafından imzalanmış ve umumî bir memur tarafından gönderilmesini, Cezayir’e yeni bir paşa atanıp eskisinin geri çağırılması ve kafasının tehlikede olması üzerine benim önümde idamı infaz edilmesini teklif ettiler. Ben de bunları reddedemedim ve onlar birlikte Bâbiâli’den 6 hafta önce

gönderildiler. O tarz bir insan için sözümü vermem veya onların sadakati üzerine söz vermem tehlikelidir. Fakat buradan gönderilen emirlerin samimi olduğunu söylemeye cesarete debilirim. Paşa hayatı üzerine onları etkileme sorumluluğunu üzerine aldı. Barışın kabul edileceğinden ve korunacağından başka bir olasılık yoktur. Bu kâr, rahatlık ve majestelerinin zavallı kulları için çok büyüktür. Sadece bir küçük yardıma ihtiyaç vardır. O yerlerin Paşalarına, hisse kayıplarının karşılanması, onları korumaları için bazı hediyeler gönderilebilir ve bunun için, majestelerinin Konseyindeki Lordlara ve Levant tüccarlarına daha geniş bir hesap verdim ve bununla beraber emirlerin suretlerini de gönderdim. Majastelerini daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Fakat eğer onları görmeye tenezzül ederseniz (onların tarzları değersiz değildir) majesteleri benim amacımdan tatmin olacaktır ki onlardan ne daha fazlası söz verilebilir ne de benim tarafımdan daha fazlası yapılabilir.

İmparator ve Erdel prensi arasında yapılan barışın sonuçlandırılmasının uzun süredir majesteleri tarafından bilindiğinden şüphem yoktur. Buradaki vekilleri, onlarla konuşan kişilerin çıkarlarına göre bahaneler üretmektedir. Bu devlete henüz şartların ne olduğuna dair gönderilmiş bir hesap yoktur. Bu da onun açık ve tarafsız bir barış yapmasından ziyade, imparatorla barıştığına dair olan şüpheyi arttırmaktadır. Lehistan'dan ise barbar bir dilde yazılmış olan kaba bir maddeler taslağı aldım. Henüz onların tamamen doğru olduğunu söylemeye cesaret edemiyorum fakat gönderenin kredisi üzerine ki kendisi Sbaras düküdür, kendi kralına gönderilenin sureti olarak bana gönderilmesini emretmiştir. Kral hem çıkar hem komşuluk için gerçeği bilmektedir. Onları Bay Sekretere gönderdim. Benim o konuyla ilgili görüşümü pek çok evvelki mektuplarımda bahsettin ve bu durumda majestelerinin tenkidinin riskine girdim. Ben prensin çok az saygı gördüğünü ve onun imparatora gidişinin ona büyük bir rahatlık veya güç getireceğini düşünmüştüm. Şimdi her ne kadar zaman onu geri çağırmak geçmemiş olsa da prensin imparatora gidişini engellemek geçmiştir. [277] Zira ben onun herhangi bir şekilde yalnız durmayacağı ve kendisine alâka gösterilip ve sonucunda kendisinin de kapsanacağı bir güvenlik zemini bulursa onu tekrar ayaklandırmanın zor olmayacağını ve buradan Hristiyanlığın herhangi bir bölgesini tehlikeye atacak yardımın skandalı olmadan ayaklandırılabilceğini düşünüyorum. Ve bu bizim tavrımız ve savaş doğamız tarafından gözetilecektir. Prens ile kullanışlı bir saptırma yapılabilir. Kendisi atlarının çoğunluğu ile büyük toplar veya düzenli bir ordu yapmadan bir tür akınlar yapabilir sonra da Türk sınırı üzerindeki önemli yerleri

kuşatmak ve almak için uygun olabilir. Ve böyle bir düşman ayaklanmaya daha isteklidir(barışı bozduklarında kendilerininkini nasıl riske atacıklarını düşündükleri zaman)çünkü onun amacı yağma ve talan olacaktır ve onun hiçbir hamlenin savaş yapılmadan bozulmayacağı bu ülkeye, bu imparatorluğa dayandığı sürece geri dönüşü çok kolay olacaktır. Fakat böyle bir işgal en düzgün düşmana bir süre karşı direnmek büyük bir güç isteyecektir ve eğer Erdel prensi sadece Moravya'ya ve Silezya'ya ilerlerse hem imparator hem de Bavyera dükü en önemli güçlerini, şehirlerini ateşten ve mutsuz insanların yapacağı isyandan korumak için çekmek zorunda kalacaklar. Eğer herhangi bir küstahlık yaptıysam veya bir hecede bile benim için çok yükseğimde olan konulara karışarak haddimi aştıysam özür dilerim. Benim bu hatalarım majestelerine hizmet etmekteki gayretim ve dürüst bir kalbin meyvesidir. Eğer majesteleri bu imparatorluğun kendi içindeki durumuyla ilgili haber almak isterse genel olarak dışarıda pek çok sorunla çevrelenmişlerdir. İçeride ise yoksulluk, isyanlar ve yönetim ihtiyacı ile hastalanmışlardır. Fakat herhangi bir yorumu her postayla Bay Sekreter'e gönderme geleneğini devam ettirmiş olup eğer onları çağırmak isterseniz size izin olmadan onları bildirmekten ziyade onlara sevkette cesaretini göstermeyi tercih ederim. Ve böylece majestelerine herhangi bir kabul edilebilir değersiz ve bir hizmet yapamayarak, bütün kulların eşit olduğu yere geri çekilip majestelerinin sonsuz saadeti için dua edeceğim.
İstanbul 4 Eylül 1624

Majestelerinin en naçiz şekilde bağlı kulu ve hizmetkârı
Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Bu olağan postada çeşitli meselelerle ilgili hesap verme suretiyle majestelerine mektup yazma cesaretinde bulundum. Mektubuna bir cevap olarak Cezayir meselesinden ve imparator ve Erdel prensi arasındaki antlaşmadan bahsettim. Orada kendi yüreğimi açma cesaretini, tedbir veya hükümden ziyade belki de daha çok gayretle buldum. Bunları Sir Edward Conway'e bildirdim ve onlarla birlikte Lehistan'dan bana gönderilen barbarca ve tamamlanmamış bir lisanda olan onlar arasında yazılmış maddelerin suretini gönderdim. Onların kesinlikle doğru olduğunu söyleyemem. Fakat çeşitli durumlardan ve krallığın çıkarı ve oraya yakın olmasından dolayı gerçeği bilmek zorunda olan Sbaras dükünün güveni ile onların öz olduğuna inanıyorum. Böylece Gabor'un tarafsız bir barıştan daha fazlasını yaptığı, Türklere herhangi bir işgalde direnmeye, Macaristan'da ona verilen bölgelere ve hiçbir durumda

onlara yardım etmemeye razı olmuştur. Kendisinden barışının detaylarının ne olduğu konusunda bir haber gelmemiş olup bu da buradaki şüpheleri arttırmıştır ve ben de onlara rahatsız getirebilecek herhangi bir noktadaki gerçeği asla bildirmeyeceğine, fakat yapabildiği kadar kurnazca ikisiyle de dostluğu tutacağına inanıyorum. Onurunuz şimdi onların başka bir suretini gönderemem ama gelecek posta ile bunu telafi edebilirim. Her ne kadar bunlara bakacağınızdan şüphem olmasa da... Onurunuz bunları ve Gabor hakkında söylenecek olan herşeyi düşüneceği zaman, kendisini tekrar harekete geçirmek zor değildir veya bir saptırma için hiçbir şey daha gerekli değildir. Fakat teklif Türklerden gelmemelidir. Zira onlar zenginlik ve *rancknes*'ten değil fakat avantaj ile barışı bozmaya isteklidirler. Bu yüzden prensin kendisi de geçen yıl kendi amaçları için bahaneler ve gösterilerle yaptığı gibi onları ikna edemeyecek ve sonra da kendisi istekli bir şekilde duyulacak ve yardım eksikliği olmayacaktır. Onurunuzun, onun asıl kulları olan Erdellilerin de savaştan çok yorulduğunu bilmesi gereklidir. Zira savaşla hiçbir şey elde edemediler. Onu tahrik edecek olan sadece Macarlar ve [278] kendi hırsıdır. Macarlar Almanların ölümcül düşmanlarıdır ve Avusturya boyundurluğundan kurtulmaya çok isteklidirler. Bu yüzden en çok eğilimli olduğu o yola teşvik edilmelidir. Eğer kendisi Hristiyanlıktan gelecek herhangi bir destek, yardım veya rahatlıktan emin olsaydı (zira bu devlete meselelerin durumundan dolayı güvenememektedir) ya Palatinat için savaş yapılarak ve Bavyeralı o şekilde meşgul edilerek ya da kendisine bir teklif durumunda birliğin mensubu olarak kapsanarak ve alâka gösterilerek, hiçbir adamın *teomprori cedendum ratus* bırakmayacağı ünvanını ve tacını geri alacağından şüphe yoktu. Böyle bir uzlaşma da hareketler gibi görüşler de düşünülmelidir. *Quando temptibus cedentes, quando victis animis, pacis conditiones amplectantur*. Şüphesiz o prenslerin yüksek düşüncelerinin ve planlarının kökü kazanmayıp birleşmiştir. Fakat kendisi uygun yollarla aranmak ve bundan sonra daha çok saygı ile temin edilmek durumundadır. Aksi halde dinlenecek veya başkasının çıkarlarını düşünmeden kendi fırsatını alacaktır.

Burada onurunuz padişahın ve vezirin majestelerine yazdıkları mektupların birer suretlerini gönderiyorum. Bunları asıllarına hürmeten kendisine iletmedim zira onlar çok geridedirler. Fakat majestelerinin sonuçları zamanla bilmesi gerekliliğinden ve tüccarların da onlardan bilgi alıp majestelerine teşekkürlerini göndermeleri için onları onurunuzla göndermeyi seçtim. Size de teslim etmek için en uygun fırsatı gönderdim. [Levant] Kumpanyasına da majestelerinin mektuplarının birer meyvesi olan

ve beklenebilecek veya yapılabilecek herşeyi içeren, Cezayir ve Tunus hükümlerinin suretlerini gönderdim. Zira bu devlet onlarla bizim için bozulmayacaktır. Onunla ilgili olarak majestelerinin konseyindeki lordlara detaylı bir haber verip kendi emrimi aldım. Yaptığım son denememle ilgili meseleyi onurunuzdan onlara sunmanızı ve tüccarları benim görevimi tamamen icra edebilmem için bu hükümlerle bilgilendirmenizi istiyorum ve siz de onları isteyebilirsiniz. Eğer benim geçen postadaki 20 Ağustos tarihli mektuplarım ve konuşmalarım varmadıysa, onları bu ekte gönderdim ve Bay Branthwaite'e de birer suret gönderdim. Onurunuz ona emir verebilir.

Kaptan paşa kanalın ağzına kaldı. Askerlerin isyanı üzerine denizi terketmek zorunda kaldı. Toplarını kaybettikleri zaman, silahlarını ve techizatlarını da kaybetmişlerdi. Fakat Varna'dan gelen yeni bir habere göre 150 Kazak botu görülmüştür ve bu şehre gelmeyi planlamaktadır. Bu da onları tekrar gitmesine sebep olmuştur. Adam ve bütün gerekliliklerle hayatı için tehlike olmadan gitmiştir. Genç imparator küçük bir arabanın içerisinde şahsen onu uğurlamak için gitmiştir.

Asya'dan ise vezirin ordusuyla birlikte Konya'da dinlenmesi dışında hiçbir haber almadık. Abaza Paşa sadakat içerisinde görünmektedir ve diğerleri de ona inanmaya razıdır. İranlı ise aldıklarını korumaktadır ve biz de savaş durumu için baharı beklemeliyiz.

İtalya'dan bazı Cenevizlilerin, İngiltere'deki finansörleri ve temsilcileri ile, Londra'daki en iyi tüccar gemilerinin sahipleri olmakla ilgilendikleri konusunda bilgilendirildim. Kendi isimleri altında değil, fakat başkalarının altında. 8. ve 10. bölüme sahiplerdirler. Gemiler her zaman görevlendirilmek için onların emrindedir. Örnek olarak, Aziz George gemisi, ilk olarak Kaplan olarak çağırılmıştır. Yeni yapılan 500 tonluk bir gemidir ve 30 veya 40 parça topu vardır. Bu renk altında hem gemilerimiz ve techizatlarımız İspanya kralının hizmeti için çalınmaktadır. Gemiler ise onların İngiltere'den Cenova'ya veya İtalya sahillerine balıkla veya tüccar yolculuğunda olan başka mallarla gitmeleri için izin vermektedirler. Onlar dışarıdayken gemiler gemiler. Onlar borç olarak verilemekte, alınmakta veya şu an George'nin olduğu gibi İspanyollara hizmet etmektedir. Pek çoğunun da aynı şekilde onlara ait olduğu düşünülmektedir ve bu bir politika çalışması ve İspanya'ya olan bir iletişim ile olmaktadır. Gerçek olmayabilir. Fakat benim zavallı fikrime göre bunun araştırılması ve değiştirilmesi çok gereklidir. Onurunuz bunları şüphelye lordlara bildirmekten memnun olacaktır. Sir Edward Conway'e dokundurmuştum. Böylece sürekli onuruza verdiğim

rahatsızlık için özür dileyerek sizi herşeye gücü yeten Tanrı'nın korumasına havale ediyorum. İstanbul 4/14 Temmuz

Onurunuzun en düşkün dostu ve hizmetkârı

[279] Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu Benim çok iyi Lordlarım,

Kendimi lordlarımın Mayıs ve Haziran 1622 tarihli mektuplarınızda verdiğiniz benim Cezayir ve Tunus korsanlarını padişahın otoritesi ile bastırmayı en azından dizginlemeye çalışma görevimi, ya mükemmel bir sonuca getirene ya da bunun tamamen umutsuz bir durum olduğunu görünceye kadar bitirmemiş saymaktayım. Her ne kadar lordlarıma bu geçen iki yılda yaptıklarım ve umutlarım ile ilgili hesaplar göndermiş olsam da... Orada ilk olarak lordlarıma yaptıklarına verdiğiniz izinler ve kabulleriniz için naçiz teşekkürlerimi gönderdim. Fakat meselenin kendisi ya size götürmesi gerekenler tarafından taşınmamış ya da son imparatora duyulan az saygıdan dolayı değerli hiçbir şey yapılmamıştır. Fakat onlar sadece bizi değil, bütün diğer ülkeleri de denizde avlamaya devam etmekte olup padişahın hâkimiyeti altında olan İskenderun'a inmişler, Türk ve Hristiyan farkı gözetmeksizin bütün tartıyı soymuşlar ve bu yazın büyük bir bölümünde Adaları kapatmışlar ve bu şehre giden bütün yolları durdurmuşlardır. Onların büyümesinin yaratacağı büyük sonuçlar arasında İngiliz Kanalındaki'yle birlikte olmak üzere bütün ticareti yok edeceğini sık sık ima ettim. Fakat bütün diğer durumlar bunu düşünmedi. Fakat diğer durumların bu işin düşünceye alınmamasından dolayı veziriazama ve kaptanpaşaya majestelerinin adına kendisinin sahte sözlerle daha fazla kandırılmayacağını, sonuçların çok az samimiyet gösterdiğini öne sürdüm ve ya onların bu devletin düşmanı olarak ilân edilmesini ya da yola getirmeleri için(bunu öne sürdüm) için acil bir yol alınmasını istedim. Daha sonra bu ve aldığım endişeli cevap hakkında Sir George Calvert'e haber verip, kendisinden lordlarımı bilgilendirmesini istedim ve bu yüzden tekrar yapmaya hacet yoktur. Yönetimi olmayan başlarında bir prens veya bir lider olmadığı, en azından ona sadık olmadığı güvenilmez insanlarla antlaşma yaparak herhangi bir şey yapmanın umutsuz olduğunu düşünmüştüm. Zira onların hareketleri de bunu ilân etmekteydi. Fakat bu devlet bizim şikâyetlerimizden ziyade, onların küstahlıklarının padişahın kendi limanlarına ve ticaret ve gümrüklerine de yıkım getireceğini yok ederek kendi amacını daha çok yüreğine alıp bu onların bir kısmı kendilerine de düşmüş olan kayıplarımızı düşünceye almaya itti. Bu anda majestelerinin imparatora olan mektubu varmaktaydı ve

o amaç için adalet talep ediyordu ve bunun üzerine o insanların küstahça yolları üzerine kendisine gerçek bir bilgi verildi. Derhal kendi eliyle imzalanmış beş farklı emirle ki bu imparatorluk içerisindeki en yüksek olağan fermanlardır, telafi emri verdi. Cezayir'e yeni bir Paşa gönderip, eskisini geri çağırıldı ve derhal sarayın bir memuruna, o haydutların itaat edip etmeyeceklerine dair kararını öğrenmesiyle ilgili bir emir verdi. Bu emirlerin ne kadar etkili ve ciddi oldukları konusundan bahsetmeyeceğim. Onların iki tanesinin suretlerini görevimi icra etmek için gönderdim. Levant Kumpanyası tarafından size sunulacağı zaman lordlarımın onları okumaya tenezzül etmenizi naçiz bir şekilde istiyorum. Böylece siz de onlar tarafından daha fazla bir söz verilemeyeceğine ve benim tarafımdan da bir şey yapılmayacağına karar vereceksiniz. Fakat, onlara daha fazla güç vermek için, yeni Paşanın vezirin huzuruna gönderilmesini sağladım. Kendisi de hükümleri ona okudu ve ona, İngiltere ile barış yapılıp korumasının padişahın kesin isteği olduğunu söyledi. Bu amaçla kendisi gönderildi ve hiçbir özür kabul edilmeyecekti. Eğer bunu yaparsa bu saraya terfi için yapmazsa da cezalandırılması için getirilecekti. Bunu da bir dahaki şikâyete cevap olarak kafasının verileceğini söyleyerek ciddi bir uyarıyla tamamladı. Bu şartlar üzerine, altı hafta önce Paşa yönetimin sorumluluğunu üzerine aldı ve kapıcı ve padişahın emirleri ile gitti. Bunun sonucunun olacağı hakkında bir söz verme cesaretinde bulunamam. Lordlarım bunu Cezayir'deki size bir hesap vermesini emrettiğim Konsolos tarafından beklemekten memnun olacaksınız. Fakat benim fikrime göre bu ilk olarak yapılacaktır ve padişahın hükümleri kabul edilecektir ve barış ilân edilecektir. Zira paşa burada o kadar tatmin verdi ki onun hakkında şüphe etmem ve askeriye de bizim iyi gemilerimiz ile karşılaşmaktan sıkılmışlardır ve bizim savaş filolarımızın denizde olduğu dedikodusu onları bizimle savaşmak için isteksiz yapacaktır. Sorumluluğunu almaya cesaret edemediğim geriye tek bir durum kalmaktadır. Bu iki limanın Paşaları en büyük kârları bu ganimetlerin paylaşılmasından oluşmaktadır ve bu da onlara kayıp getirecek şekilde itaat etmeye ve barış yapacak kadar geri tutmuştur.[280] Fakat onlardan alınabilecek kadar sınırlamayı almış bulunmaktayım. Bu yüzden eğer bir his ile(ki Türkiye'deki en iyi argümandır) desteklenebilirse, yıllık bana verilecek 1.000 dolar, her yılın sonunda Paşa'ya hediye olarak verilebilir ki biz de barışı tutmuş olabiliriz ve tersi de olmaz. Ben öyle olarak hem Paşa'yı makamında hem de onun niyetleri ile bizim kendi güvenliğimizi koruyabileceğimizden eminim. Bu çok büyük ve onursuzluğa yol açabilecek bir mesele değildir. Benden gelen özgür bir hediyedir. Bunu

burada basit bir gelenekten dolayı hiçbir amaç için tutmaktayız. Eğer lordlarım bu hareketi düşünmekten ve bana güvenmekten memnun olursa, bu çok canlandırıcı olur ve bütün amaçlarımıza kök verir. Ve Levant Kumpanyası için, bu küçük miktarın nasıl sağlanacağına dair bir arzda bulunmalarına dair bir [mektup] gönderebilirsiniz. Bu [hediye] barış korunmadığı sürece verilmeyecektir. Ve devletin sonra her yıl ne kadar 10.000 dolar kurtaracağını hesaplamak kolay olacaktır. Bunu tüccarlara teklif ettim ve naçizane lordlarımın düşüncesine sunuyorum. Son deneme yapılmıştır ve ben ne daha fazlasını yapabilirim ne de bu ve bu yol başarısız olursa daha fazla hüküm arayabilirim. Lordlarımdan benim zavallı amaçlarımı kabul etmenizi istiyorum.

Lordlarımı bu sarayla ilgili olan diğer konuşmalar ve Macaristan olayları ile rahatsız etme cesaretinde bulunmayacağım. Bununla ilgili olarak devamlı Bay Sekreter'e hesabımı vermekteyim. Tamamen bilgilendirildiğinizden şüphem yoktur. Lordlarım benim bu izinsiz girişimi affetmekten memnun olacaktır ve beni nezaketleri ve yardımları içinde koruyacaklardır. Ve bu güven ile bütün saygımla veda ediyorum. İstanbul 4/14 Eylül 1624

Onurunuzun en naçiz hizmetkârı

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Bundan sonra majestelerini, mektuplarımda daha çok zevkle rahatsız etmek cesaretinde bulunacağım. Size hizmet etmek konusunda daha özgürümdür. Bunun içinde söylemem uygun değildir. Majestelerinin ilk anlayacağı gibidir. Bu yüzden şimdi benim sevgilerimin ve amaçlarımı bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda deneyeceksiniz. Ve her ne kadar en iyi fırsat uzun sabırla kaybedilmiş olsa da durum eğer doğru şekilde ele alınırsa umutsuz değildir. Ben bu postada majestelerine ve iki sekretere de gerçekten iyi bir zemini olduğunu bildiğim fikrimi yazdım. Benim bölümün olan, gayret ve hayatım birlikte sona erecektir. Geleneğime bağlı olarak, Lordum elçiye burada yaşadığımız olaylar hakkında devamlı bir mektup ve Lehistan'dan aldığım imparator ile Erdel prensi ile yapılan antlaşmanın bir suretini gönderdim. İyi yazanın güveni üzerine doğrudur. Onun çıkarları ve komşuluk ilişkileri yüzünden iyi şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Orada majesteleri bazı acayip şartlar bulacaktır. Bunlar tarafsız bir barışa değil, imparatora bağdaşmayı gösteren şartlardır. Buna rağmen üzerine yorum yapmama izin verin. Eğer bu maddeler evlilik ile mühürlenmezse(ki neredeyse imkânsızdır). Prens ruhsal olarak her zamankinden daha öfkelenmiş olacaktır ve onun

gerçekten bütün yüksek düşüncelerinden vazgeçtiğinden ziyade onlara bir süreliğine yol verdiği anlaşılacaktır. Bu yüzden, bunun majestelerinin hizmetini yakından ilgilendirdiğini görerek, kendisi zaman içinde bu rüyadan uyanacaktır ve eski yoluna gidecektir. Bohemya kralının ona bir elçi görmesi ve ona birliğe girmesini teklif etmesinden başka hiçbir düşünce kalmamıştır. Bunun için çok umut vardır. Hem majesteleri hem de diğer prensler razı olacaklardır. Sonra kendisinin ihmalkârlığından başka kendisinin hiçbir özrü olmadığını görecektir. Bu da kendisi Palatinat için yapılan savaş ile rahatladığı için olacaktır. Orasının savunulması için bütün Bavyera güçleri görevlendirilmiş olacaktır. Kendisi de avantajı üzerine yükselebilir ve onun ardından ittifaktan biri olarak kapsanacağı ve alâka göstereceği bir antlaşma veya bağdaşma arkasından gelebilir. Onun bu kadar isteksizce bıraktığı tacı ve ünvanı için devam edeceğine dair bir sorun yoktur. Ona Almanya'da onurlu bir evlilik teklif etmek zor değildir. Kendisi kanını soylulaştırmak ve fırsat olursa hanedanını onaylatmak için buna isteklidir. Onu memnun edecek pek çok diğer tekliflerde eğer önceden karar verilmediyse kendilerini göstereceklerdir. Majesteleri her en kadar bu fikir benden gelmiş olsa da bu onun doğasından gelen büyük deneyim ve mantıktan kaynaklanmaktadır. Kendisi şimdi telafi yolu arayacaktır. Kendisinin buradan hareketlendirileceğini düşünmek büyük bir hatadır. Kendisi bu devlete sadece avantaj ve güvenlik için dayanmaktadır [281] ve geçen yıl onları hareketlendiren oydu, onlar onu değil. Onlar şimdi herhangi bir ihlala yol açacak bir durumda veya buna istekli değildirlere. Eğer prens kendisi ve amaçları için bir karar alırsa onlara liderlik edebilir ve yardım çekmek için bahane ve gösteri altına girme eksikliği olmayacaktır. Fakat zorluk ve tek nokta şudur. Onu tekrar harekete geçmek ve onun hırslarını, iletişimle canlandırmaktır ve Hristiyanlık içindeki bir bölünme onların özel planlarını izlemelerine daha çok izin verecektir. Majesteleri, bu yolu teşvik etmekten memnun olacaktır ve çok iyi başarı için umut olup buradan destekleyici ve koruyucu hiçbir şey eksik olmayacaktır. Erdelliler savaştan yorgunlardır ve bundan kâr etmeyeceklerdir. Fakat Almanlara karşı doğal bir öfke taşıyan Macarlar imparatorluk boyundurluğunu atmamak istemektedirler ki bu da amaca hayat vermelidir. Zira o krallık onun hedefidir ve yalnızca o umutla onu alabilir. Torne kontunun büyük deneyimiyle bu haberi onaylayacağına ikna oldum ve eğer majesteleri bunun nasıl onaylandığını belirtmeye tenezzül ederse ve harekete geçirirse çok memnun olacağım.

Burasının hadiseleri içinse majestelerini geniş bir şekilde yazdığım Sir Dudley Carleton'a sevketme cesaretinde bulunacağım. Majesteleri burada hiçbir fırsatı kaçırmayacak olan güvenilir bir hizmetkârı olduğundan şüphe duymayacaktır. O güven içerisinde kalır ve majestelerinin leydisi olduğu Hristiyanlığın şerefini görmesi umuduyla yaşayacağım. Herşeye muktedir olan Tanrı zavallı kilisesine rahatlık ve baskıdan kurtuluş versin. İstanbul 4/14 Eylül 1624

Majestelerinin en naçiz, gerçek hizmetkârı

Şimdi Bohemya kralının emirleri ile nezaket alabileceği umundayım. Onun ellerini de naçiz bir şekilde öptüğüm gibi zavallı karımda majestelerinin ayağını öpmektedir.

Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Mektupları buradan oraya götüren son firkat gittikten sonra onunuza gönderilmiş olan 3 paket daha ellerime geldi. Onların yurdumuzda olan hadiseler konusunda onurunuzu tatmin edeceğinden şüphem yoktur ve bu yüzden o konuda şu an için hareketsiz durmaktayım.

Burada şu an Verona'da gökten düşen ateş ile yaşanan trajik hadiseden başka hiçbir olay daha olmamıştır. Basılmış haberli onunuza burada gönderiyorum ve bu prens de uzun hastalığından sonra hâlâ çok zayıf olup herhangi bir umumî meclise gelememektedir.

Geçen ayın üçünde Savoy dükğğnğn ikinci oğlu Prens Filibert, Palermo'da nöbetli ateşten ölmüştür. Kendisine İspanya kralı tarafından verilen üç büyük makam şimdi boştur. Kendisi Kastilya'nın başrahibi, Sicilya'nın yardımcı kralı ve denizlerdeki generaldi. Kendisi adına çok ağıtlar yakıldı ve onun onun sonunun bazı kötü niyetlerle hızlandırıldığını düşünenlere ihtiyaç yoktur. Kendisi sadece 32 yaşındaydı ve çok iyi durumda bir vücudu vardı.

Colligati, henüz Valtelina hakkında adil hiçbir şey yapmamıştır. Her ne kadar ya onun için ya da başka bir plan için Fransa'daki son toplantılarla, İtalya'ya bir sefer düşeceğini düşünsekte. Fakat Roma'dan duyduğuma göre ana kraliçe vatandaşı Papa'ya onun bir korku taşımaması için bir mektup yazmıştır. Zira kendisi oğlunu ikna etmekte başarılı olmuştur ki Fransız silahları bu taraflara gelmeyeceklerdir. Tanrı'ya (evliliğin bizimle gitmeme durumu olması gibi) onların kılıçlarının o krallık içerisindeki zavallı Protestanlara dönmemesi için dua ediyorum.

Lordum elçi Sir Isaac Wake, şu an Savoy dükünün sarayındadır. Kendisi oradan oradaki bir mesele ile meşgul olduğunu yazmıştır. Ve bu yüzden size onun buraya gelişiyle ilgili hiçbir zaman veremeyeceğim. Benim tarafımdan kendisi büyük bir bağlılık ile beklenmektedir ki ben de bu yıl kapanmadan yurda gidebileyim.

Ve böylece onurunuza olan en naçiz hizmetimin hatırlatmakla birlikte bütün cesaretlerim için af dilemekteyim. Onurunuzu herşeye gücü yetenin kutsanmış rehberliğine teslim eder ve onurunuzun daima emrine hizmetinde olan olarak kalırım. Venedik 8 Ekim, yeni takvim 1624

MIC. BRANTHWAITE

[282]Sir Dudley Carleton'dan

Lordum,

Lorduma bu bölgelerdeki bütün olayları o kadar yakın zamanda yazdım ki şimdi bildirecek çok şeyim vardır ve bu olağan mektubun sessizlik içinde geçmesi gerekmektedir. Fakat Bohemya kraliçesi ekini lorduma benim korumam altında teslim edilmesini istemiştir. Lordumu bu kucaklama fırsatını çok istekli bir şekilde kucaklayacağım ve sizin majestelerinin mektuplarını alışlagelmiş sıklıkta alamadığımız için alıngan olduğunuzu görüyorum. Fakat majestelerinin eski mektubuyla birlikte gönderdiğim bu ekin size majestelerinin alışlagelmiş iyi eğiliminde hiçbir değişiklik olmadığı konusunda tam bir tatmin vereceğinden şüphe etmiyorum.

Oranj prensi bu ayın 4'ünde, bütün cesur kişileri çekti. Onları kendisiyle birlikte Nimmeghen'e götürdü. Orada askerlerinin onunla buluşmasını planlamıştı. Plana göre, (burada inanıldığına göre) Markiz Spinola Breda'da meşgulken o yukarı yerlerde bazı önemli yerleri istismar edeceklerdi.[Spinola] hâlâ orada kalmaktadır. Mezkûr yeri ya kuşatacaktır ya da kuşatmayacaktır, henüz yaptıklarından hiçbir şey gözükmemektedir. Gyslen'deki eski kışlasını terkedeli 15 günün üzerinde zaman geçmiştir. Kendisi, duvarların yarım mil uzağında bir köy olan Geenekens'e çekilmiş olup orada konaklamaktadır Kont John de Nassou biraz daha uzak olan Terheyden'de kışlasını kurmuştur. Fakat oraya geldiklerinden beri bütün zamanı kışlasını korumaya almakla harcamıştır ki hâlâ bunu yapmaktadır ve şu an büyük ihtiyaçları vardır ve erzakları yoktur. Brüksel'den gelen haberlere göre amaçları yolu kapamak ve içerdekileri açlıktan öldürerek orayı almaktır. Fakat bunu başararak neyi umut ettiklerini hayal edemiyorum. Orada neredeyse iki saatlik tahıl erzağı vardır ve bütün mühimmat depolarında her türlü

cephaneden çok sayıda vardır. Kapılar doğrudan ele geçirilemeyeceklerdir. Fakat her gün insanlar içeri girmekte ve çıkmaktadırlar ve pek çok erzak içeri girmektedir. Geçen hafta 60 öküz bir kerede gelmiştir ve sanki o kasabanın neye ihtiyacı olduğunu biliyormuş gibi bir tavırla girdiler. Kont Henry Vandenberg, 4 veya 5.000 adamla birlikte Genep'ten çok uzakta değildir. Markiz Spinola'nın Breda'da yaptığı gibi çok az şey yapmaktadır. Bu saldırgan savaş tavrı burada en ufak bir şaşkınlık bile yaratmayıp Oranj prensinin dışarıda olmasının onları uyandıracığı düşünülmektedir. Onun yolculuğunun başarısı ile ilgili hesap vermekte başarısız olmayacağım. Şu an için size bu yazılmış kâğıtlar dışında bir şey göndermiyorum. Onlarla birlikte siz lorduma ve soylu leydinize en iyi hizmetimi sunar, her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 9 Eylül 1624

DUDLEY CARLETON

Sbaras Düküne

Lordum,

Kendimi lorduma üç mektup yüzünden borçlu olarak buldum. Onlardan ilk ikisi Mayıs tarihini taşıyıp, majestelerinin buradaki meskûnu tarafından temsil edilmiş olup sonuncusu da şimdi geri dönmüş olan lordumun hizmetkârı tarafından teslim edilmiştir ve ben de eğer uzun süredir lordumla olan iletişimin ve size karşı duyduğum sevginin devamını ve cevabını uzun süre ihmal ettiysem hatayı olağan taşımamanın tehlikesine ve burada onlar aracılığıyla güvenmenin daha güvenli olduğunu umduğum bazı kişilerin ihanetine atmak isteyeceksiniz. Bu beni daha tedbirli ve herkese karşı güvensiz yapmıştır. İlk mektubunuzda sadece bir mektubumu aldığınızı söylemişsiniz. Ekselanslarına yazma cesaretine gösterdiğim Mart tarihli ikinci mektubun kabul edildiğini ve kendisinin efendim ve lordum olan majestelerinden değerimin çok üzerinde olan hizmet etme isteğimden bilgi almaya tenezzül ettiğini idrak ettim. Bu ayrıcalık için gücümde sadece ekselanslarına naçiz teşekkürlerimi teslim etmek vardır. (Herhangi bir kötülüğe karşı) benim hakkımda iyi bir görüşün ifade edildiğini umuyorum. Son mektup beni lorduma borçlu bırakan iki antlaşma getirdi. Valtoline için olanlar zannedersem sadece tekliflerdir ve İspanya'nın amaçları için hiçbir şey bu kadar kolay tamamlanmayacaktır. Geçişe izin vermek ve dinden olan herkesi sürmek daha zor bir çalışma olacaktır. Erdel'den ise genel olarak yapılan barış dışında 4 aydır kesin bir haber alamadık. [283] Lordum bana gönderinceye kadar şartların ne olduğu konusunda emin değildik. Onlar bazı kötü Latinistlerin ellerinden geçmiş olup tercüme sırasında

bütünlüğü çok fazla kaybetmiştir. Gabor'un sadece bir tacdan vazgeçmekle kalmayıp buradaki bağlılığına zarar verecek olan maddelere girdiğini topladım ve buna çok şaşırdım. Eğer lordum onun herçek bir suret olduğundan eminse o zaman kolaylıkla neden prensin bu konuda bu devlete bir hesap vermeye sakındığını tahmin edbilirim ve kendisinin en büyük kısmı gizleyeceğine ve asla o kadar çok şeyi itiraf etmeyeceğine inanıyorum. Eğer onu tekrar gözden geçirir ve bana onlar arasındaki sonucun daha kesin bir haberini gönderirseniz lordum bana büyük bir iyilik yapmış olacaktır. Hem çıkar hem de komşuluk hususları yüzünden lordumun bu zamandan önce bunu alması gerekmektedir. Bunun Lehistan'a Haziran'da gördüğünü var sayarak, antlaşmanın daha uzun sürdüğünü görünce bir kısmı eksik olabilir. Lordum tarafından İmparator ve İspanya'nın Aşağı Almanya ve Hollanda için yapmış olduğu hazırlıkların haberiyle alâkalı olarak ilgili kişiler onların planlarıyla ilgili bilgiyi almıştır ve onlara sıcak bir karşılama hazırlayacaklardır. Kesinlikle onların antlaşmalarından, kılıçlarından daha çok korkuyoruz. Nivers dükünün donanması hakkında denizde hiçbir şey duymadık fakat havada çok şey vardır. *Super nublia rates*. Bu yaz Akdeniz'de tek başlarına hüküm sürebilirler. Onları kızdıracak olan kimse yoktur. Lordumun şahsıyla alâkalı vermiş olduğu özel dikkati ise dostluğunuzun büyük bir argümanı olarak alacağım. Bu şüphe benim için yeni değildir. Fakat bu kadar iyi bir yazardan verilmiş olan onay bana çok fazla avantaj getirmiştir ve lorduma onların sahtekârlığı hakkında kendi deneyimlerinizden, kalbimde hareketlerinin onurlandırmaya yükümlü olduğum bazı kişiler için kârlı olduğunu bilsem de hiçbir zaman umumî amaç için onlara razı olamadığım veya yardım edemediğim Gabor'un vekillerinden daha iyi bir teminat olamaz. O genç adamın vatanına ihanet ettiğinden başka bir şey daha söyleyemem. Bu yüzden onun bana güvenmesini bekleyemem. En azından lorduma yazılan iki mektubu alıkoymuştur ve korkarım burada onları göstermiştir. Sık sık bana daha daha fazlası için ricada bulunmuştur. Belki de Majestelerinin ve lordumun görüşüne zarar verecek şekilde bundan imtina ettim. Her gün birlikte komplo kurduğu diğeri hakkında ise söyleyebileceği veya yazabileceği herhangi bir şeyi küçümserim. Kendi şöhretlerini başkalarına iftira atarak inşa edenler sinirlenmeye layık değildirler ve kendisi bunu benden gizlemekte ve doğrulamaya cesaret edemediğini göstermektedir. Majestelerinin buradaki elçisiyle niye konuşma yapmamamın sebebi bu olmuştur. O tercüman onu başka yollara taşımaya ve yeni dostlar aramaya zorlamıştır. Sık sık hizmetimi bütün iyi kalbimle birlikte teklif ettim fakat onların reddedildiğini görerek onu daha fazla

zorlamadım. Zannedersen bu Majestelerinin de emri değildi ve eminim ki büyük bir yardımı kullansaydı başka bir yerde bu kadar hazır veya güçlüsü bulamazdı. Kazaklar kanal içine umutsuz bir hamle yapıp herşeyi karmaşaya soktukları zaman onun tehlikede olabileceğinden korktum. Eminim ki ben sadece şüpheleniyordum ve lordum da hiçbir masumun şiddete karşı güvende olmadığını bilmektedir. Fakat kabul olmadan yardımımı verdim ve kapının arkasına aracıya nasıl bunu kötü aldığımı söylemek için gitmedim. Özet olarak Majestelerine veya lorduma herhangi bir dürüst hizmeti yapmaya çok istekli olacağım. Eğer kabul edilirse... Eğer daha iyi yollar varsa onların herhangi birisinin keşfedilmesinden memnun olurum.

Şu an için herşey burada herşey sakindir ve imparatorun gençliği de onlara kendilerini yeniden toplamak konusunda umut vermektedir. Sadece Kırım'da yaşanan hezimet reddedilmiş olup bu zamansız hareketin nasihatını verenlere ağır bir şekilde düşecek gibidir. Mehmed Giray'a bir kılıç ve hil'at gönderilmiştir ve kendisi de Han ilân edilmiş ve onun da bunları kabul ettiği ve kayıp topların da geri gönderileceği söylenmiştir. Fakat yeniçeriler onları bu harekete sokan Kaptan paşadan adalet istemektedirler ve hataya ve halka bazıları kurban edilmelidir. Kadırgalar henüz zarar görmemiş olup gelmişlerdir. İmparator Kazakların denizde göründüklerine dair dedikodular üzerine donanmanın güçlendirilmesi emrini vermek için bizzat oraya gitmiştir. O gemiler denizde duracaklardır. Bu türde bir savaş hakkında sadece eğer engellenmezse büyük bir uygunsuzluk yaratacağı dışında başka bir şey söyleyemiyorum. Tatarların akınlarının her türlü intikamı hak ettiği doğrudur. Fakat şimdi böyle bir ihlal onlar ve Türkler arasında açmıştır. Her ne kadar dışarıda uzlaşmış gibi gözükseler de tekrar birleşemezler. Fakat siz bazı yollardan kendinizi o zarara karşı derhal güven altına alabilirsiniz. Zira eğer bu yol devam ederse bu devlet başkentlerinde alarmlara katlanmaktan ziyade her türlü riske gireceklerdir ve her ne kadar barışı bozacak durumda olmasalar da Asya'da kendilerini kurtarmak için her yolu alacaklardır. Bütün asileri affetmekte ve onlarla uzlaşmaktadırlar.[284] Raporlara göre Abaza Paşa'nın askerleriyle Yeniçeriler yine kırılmışlardır. Fakat bunlar sadece kavgadır. Kendisi affını kabul etmiş ve kardeşlerine ihanet etmiştir. Onların başlarını ve mülklerini (kendininkini kurtarmak için) vezire göndermiştir ve Erzurum'u huzur içinde tutma sorumluluğunu almıştır. İranlı elde ettiğini tutmaktadır ve savaş devamı için baharı beklemek zorundayız. Gürcü hâlâ kaymakamdır. Yaşlı ve hasta olduğu için

devam ettirecek gibi görünmemektedir. Yerine son Lehistan savaşında burada bırakılan Ahmed Paşa veya Budinli Mehmed Paşa'nın geleceği söylenmiştir.

Lorduma olan son mektuplarından 18 Nisan tarihli olanı bir Leh beyefendisi tarafından, diğeri ayın 25'i tarihli olan da içinde bir özet ihtiva eden bir ekle birlikte Hollanda elçisinin bir hizmetkârı tarafından gönderilmişti.. Umuyorum ki onlar size hizmet etme yeteneğimden çok benim eğilimimi gösterir. Bu taşıyıcı başta tür bir hizmet yapamazdı. Mektubumun ne denizlerini geçtiğini bilmiyorum ama gidişinizden beri lorduma onun üzerinde mektup yazdım.

Sizden benim naçiz teşekkürlerimi temsilcisi aracılığıyla kendisine yaşayacağım majestelerine göndermenizi istiyorum. Bu sırada siz de benim için gerçeği söylemek isteyebilirsiniz. Gücümde olan bir konuda başarısız olmadım ama bunlarla ilgili olarak bu on ayda hiçbir şeyle görevlendirilmedim. Ve böylece siz lordumu rahatsız etmeyi bırakır, onurunuzun ve saadetinizin artmasını dilerim. İstanbul 10/20 Eylül 1624

Lordumun Almanya'daki Acon kaplıcalarına gitmek istediğini duydum. Yolculüğünüz sırasında dağınık at gruplarıyla karşılaşmanız söz konusu olacaktır. Orası her yerle kavgalı olan bir komşudur. Onurlandırılacağınızı bildiğim İngiltere'de hamamlar daha yararlıdır ve daha çok bilinmekte daha sessiz ve güvenlidir.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Oranj prensi (lordumu geçen mektubumda bilgilendirdiğime göre) rüzgârların tersliği yüzünden, ekselanslarına giden toplar engellenmesi ile Wesel, Ren üzerindeki Berck ve Goch'daki adamlarını donatacak kadar zaman buldu ve Hammecken(Berck yakınlarındaki iki nehrin arasında olan güçlü bir kışladır)'de geri kalanıyla birlikte konaklayan Kont Henry Vandenberg'h'i aramaya gitmiştir. Fakat Oranj prensi, onun o şehirlere doğru gitmesiyle birlikte Markiz Spinola'yı Breda'dan kaldıracığını hayal edip 127 yaya ve 32 atlı birliği ve 80 parça top ile ileri gitti. Bu sayı bazı küçük parçaların bir at ile çekilmesiyle oluşturuldu. Bu yeni icadını drake[ejder] olarak çağırdı. Onun tek hamlesi, bu yaz kendisinin o yola inişiyle birlikte Kont Henry Vandenberg tarafından alınan Cleve ve Mundenbergh'in kurtarılmasıydı. İlk olarak orada beklenenden daha fazla direnişle karşılaştı. Orada topla birlikte garnizonda 300 adam vardı, fakat ilk ateş üzerine teslim olundu. Kale bütün gün boyunca vurulan şehir olmaksızın birbiri içinde iki bataryaya katlandı. Şehir içinde kalenin yüzbaşısı ve 13 asker öldürüldü, geri kalanı teslim oldu ve sadece kılıçlarıyla gittiler. Ve bunların hepsi ekselanslarının bu

bölgelerde yapılabileceğini uygun gördüğü şeylerdi. Mezkûr şehirleri iyi donanımlı ve tahkim edilmiş buldu ve o yerlerin herhangi birisinin karşısında ordusunu zayıflatma riskine girmemenin uygun olmadığına hüküm verdi ve gözlerinin karşısına daha büyük bir çalışma düştü (Breda Kuşatmasını kaldırma). Fakat olaylara dayanan olan o girişimde hangi yolu alacağına tahmin etmek zordur. Ve Markiz Spinola kışlalarını her yerden tahkim etmiştir (şimdiye kadar yaptığının hepsi budur) bu da sert ve uzun bir çalışma olacaktır ve (zannedersen) kiti tarafında çabası hangi tarafın daha önce açlıktan öleceğidir.

Bu geçen hafta denizden iyi ve mutlu dönüşler geldi. Zengin yüklü üç Doğu Hindistan gemisi ve Meksika körfezindeki Küba adasının Santon burnunda, bir Hind-i Garbî'de alınan ganimet gemisi bu şehrin yerlisi olan Scaouten tarafından alınmıştır. Kendisi o bölgelerde gençliği döneminde İspanyollar tarafından yetiştirilmişti. Geçen Ocak'ta üç gemiyle birlikte bu yeni Hind-i Garbî Şirketi tarafından gönderilmiştir. Onlardan birisini aldıklarıyla savaşırken kaybetmiştir. Diğerini de ganimetle birlikte yurda göndermiştir. Üçüncüsünü daha başka maceralara girmek için kendisiyle tutmuştur. [285] Ganimet Nombre de Dios'tan Havana'ya gitmekte olan 400 tonluk bir gemidir. (diğeri oradan Avrupa'ya giden Hindistan filosunu bekliyordu), *skinnes* ve *Cuccinelle* ile yüklü olup değeri (bütün kargosuna ilk bakışta) 8 parçalık İspanya kralının Arması olan top ve o kadar da demirin dışında 120 bin pound sterlin etmektedir. Aynı şekilde Wight Adası'na da aynı şekilde iki geminin geldiğine dair haberler vardır. O gemiler, Brezilya'daki La Baya'da yapılan yağma ile yüklüdürler.

Bu yeni Fransız elçisi (Mösyö de Espesse)Hollanda ile müzakerelere üç nokta üzerine girmiştir. Bir, Cezayir ve Tunus korsanlarıyla yapılacak olan barış ve savaş üzerine birleşme konusunda. Hollanda'ya yaptıkları antlaşmaya göre katılma veya Hollanda'dan Fransa'dan korsanlara karşı yapacakları savaşta onlara katılmalarını isteyecektir. Diğeri ise, Fransız gemilerinin Flander'daki limanlara engel olmadan girebilmesi ve çıkabilmesi için Fransız pasaportlarının basılması ve yapılmasıdır. Üçüncüsü ise Doğu Hindistan'da serbestçe ticaret yapabilmektir. Buna şu an onların prensiplerine göre, onunla antlaşma yapacak memurlara başvurması gerektiğinden başka bir cevap almadı ve onların da o kadar çok daha başvurması gereken yerler olacak olup bütün çalışmaları büyük bir uzunluk ve zorluğa çekecektir.

Benzer bir şekilde benim de aynı şekilde yaşadığım bazı sorunlar vardır. Özellikle de Doğu Hindistan sorunlarımız beni şanlı bir devlet ile benim aracılığım

antlaşma başka adamların çabaların başarıları hakkında hüküm vermemi sağlamaktadır. Bu Fransız elçisi Fransa'yla yapılan evliliğimizin bu ayın 7'sinde tamamlandığını söylemektedir ve Amsterdam gazetesinde de bu şekilde basılmıştır. Fakat Bohemya kraliçesinin o saraydaki elçilerimizden daha fazla teminat alıncaya kadar (kendisi uzun süredir bu durum içindedir) bütün inançlarımızı erteledik. Çok acele içerisinde sadece lordumun ve leydinizin ellerinden öper, her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh Ekim'in 13/23'ü 1624

DUDLEY CARLETON

Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Geçen üç hafta boyunca onurunuz veya şahsım için İngiltere'den hiçbir şey almadım. Bu da benim o bölgelerde çok az şey olduğuna inanmama sebep olmaktadır veya dostlarım benim yolda olduğumu düşünmektedirler. Zira Bay Sekreter Calvert tarafından bir ay kadar önce o yola hızla dönmem için çağırıldım. Her hâlükarda sürece itaatsizlik ettim. Zira kendisi burası için tayin edilen, hâlâ Torino'da olan Lordum elçinin buraya vardığını düşünmektedir. Oradan ne zaman geleceği belli değildir. Kendisini orada bir süre meşgul edecek o sarayda biraz iş bulmuştur. Lordum oradan Fransa ile yapılan evliliğin tamamlandığını, Kont Mansfelt'in asker toplamak için İngiltere'ye döndüğünü ve memur di Aldighera'nın birlikleriyle birlikte Savoy dükünün sınırlarına doğru geldiğini bildirmektedir. Böylece mezkûr dükün ve biraz hareket etmeye başlayan kendi sinyorlarının yardımı ile birkaç ay içerisinde Valtelina ile ilgili bir şeylerin yapılacağını umabiliriz.

Markiz Spinola duyduğum kadarıyla Breda'yı kuşatmıştır. Fakat Tanrı'ya şükürler olsun ki orada o kadar çok adam olup, tahkim edilmiştir ve erzağı vardır ki kendisi orayı kazanmadan önce hazırlamak pahalıya olacaktır.

Oranj prensi Wessel'e doğru o şehirdeki kuşatmada bir saptırma yapmak için gitmektedir ve Hollandalılar, Brezilya'nın San Salvador şehrindeki bütün azizler körfesinde İspanyollardan almıştır. Bu da onları hepsinden daha çok rahatsız etmiştir. Onunla alâkalı olarak yazılı bir haberi bununla birlikte gönderiyorum.

Bu ayın 8'inde Spalato Başpiskoposu birkaç günlük hastalık üzerine Aziz Angelo Kalesindeki hapisten hayata veda etti. Böylece kendisinin daha büyük bir utancı engellediği düşünülmektedir. Zira onun Maestro di Casa'sı kısa süre önce İspanya'dan esir olarak gönderilmiştir ve sorgusunda efendisinin onu Buckingham

düküyle antlaşma yapmaya gönderdiğini itiraf etmiştir. Onun burada olması, yeniden İngiltere'ye dönüşü içindir.[286] Cesedindeki bağırsaklar ona hastalığı sırasınca eşlik eden iki doktor tarafından temizlendi ve daha sonra dört kapıcı tarafından Aziz Apostolo'ya, kilise tarafından herhangi bir olağan tören olmadan taşındı. Orada sadece onun diğer komplolarıda bulunana kadar tutulacaklardı ve daha sonra da genel meydana yakılacaktı. Ve bu düşünülemez grupla alâkalı söyleyebileceğim tek şey budur.

Bugün Lordum Ardundell'den o bölgelere gitmekte olan bir beyefendi geldi. Kendisi her ne kadar daha büyük insanların tavsiyeleri donanmış olsa da onurunuz benim küçük düşüncemi belirtme cesaretine izin verin çünkü kendisi benim vatandaşımıdır ve uzun süredir tanıdığım birisidir. Adı Pettie'dir. Kendisinin kutsal bir çağırısı varır ve değerli bir şekilde mezun olmuş ve uzun süreli dayanağına rağmen yeterli olduğu duyulan ve gösterdiğinden daha fazlasına sahip bir adamdır. Kendisinin o bölgelere gitme amaçlarında sizinle tanışacaktır. Ve bu yüzden eğer onurunuz onun gelişinden memnun olursa ona yardım sever desteğinizi gösterecektir. Onurunuz en naçiz hizmetkârınızdan başka emrinize girmeye daha hazır birisini daha bulmayacaktır. Venedik 18/28 Ekim 1624

Galler Prensine

Ekselanslarını Memnun Etsin,

Ekselanslarının eski küstahlıklarımı naçiz kabulünden dolayı tekrar size sizin şanınızın her gün ekselanslarının umduğu gibi dünyanın ışığı olan güneş gibi yükseldiği Doğudan biraz vergi ödemek konusunda yeniden cesaretlendirildim. Sizin doymuşluğunuza bir şey ekleyemeyeceğimi bilsem de *exchequer*'i dolduranlar gibi en az sessizliklik de iyi kabul etmekte ve korunmaktadır. Görevimin bu gölgesi altında ekselansları bana her ne kadar büyük meseleleri hakkındaki Hristiyanlığın meseleleri ve bölgeleri hakkındaki düşüncelerimizi sunmamız için izin verecektir.

Ekselanslarının pek çok yerden imparator ve Erdel prensi arasında yapılan barıştan haberdar olduğunu varsayıyorum. Bu konuda Lehistan'dan aldığım tamamlanmamış bir sureti gönderdim. Onun tamamen doğru olduğunu söyleyemem. Zira Bethlen Gabor'dan detaylar hakkında hiçbir hesap verilmemiştir. Fakat pek çok husustan dolayı gerçeği bilmek zorunda olan yazarın kredisi dışında bana çok şüpheli gözükmektedir. Barışın bu devlete biraz dezavantaj getirecek (bu yüzden bu kadar gizli tutulmaktadır) ve imparatoru o taraftaki bütün korkularından kurtaracak ve Aşağı

Almanya'ya baskı yapması için kendisine çok fazla özgür verecek bir şekilde tamamlandığı kesindir. Bunun engellenebilmesi için her zaman Gabor'un Hristiyanlıktan gelecek küçük bir destek ile hareket halinde tutulması gerektiği görüşünde oldum. Fakat şimdi geriye bakmak için çok geçtir. Meseleleri olduğu gibi almak gerekirse kendisini bir skandal olmadan yükseltmek eğer doğru yol alınırsa imkânsız değildir ve hiçbir şey bir saptırma ve Palatinat'ın niyetlenen kurtarılışını rahatlatmak için daha gerekli değildir. Yapabileceği savaşın doğası ve halkının şartı bunu göstermektedir. Kendisinin aniden birlikleri hazır olabilir. Kuvvetleri sınır askerlerinden ve her zaman hareket halindeki atlılardan oluşmaktadır. İlerleyişleri büyük bir yük olmadan hızlıdır. Verdiği maaş işe yağma özgürlüğüdür. Hiçbir tehlike olmadan ilerleyebilir. Çünkü Erdel'deki bölgesi Türk imparatorluğuna dayanmaktadır. Böylece herhangi bir sorun içerisinde kendi topraklarına çekilebilir ve imparator da bu devlet ile barışı bozmadan onu takip edemez. O zaman tek soru nasıl onun tekrar harekete geçirileceğidir. Şüphesiz kendisi bütün büyük planlarını kavgada yalnız bırakıldığını görünce bozmamış, fakat gömmüştür. Fakat eğer herhangi bir cesaret alır veya müttetiklerinden herhangi birini gerçekten savaşta gelirse bu ona kendi amaçlarını takip etme amacı verir kendisine herhangi bir teklif durumunda alâka göstereceği ve genel barışta da kapsanacağına dair dayanak olursa kendisinin bir tac ünvanını almak için daha istekli olacağı şüphesizdir. *Non animo sed occasione victus*. Bu beklenti için onun buradaki kaldırılması büyük bir hatadır ve bütün Hristiyan isimleri arasında kötü görülecektir. Bu geçen yıl teşvik edilen ve harekete geçirilen kendisiydi. [287] Kendi planı için onları kandırmak için sebepler ve bahaneler bulan oydu ve hâlâ fırsatlarda kullanabilmek için bir hasedi korumaktadır. Bu devlet imparatorlukla barışı bozmaya ne uygundur ne de isteklidir.. Bu yüzden başlayacak olan bunlar değildir. Onların böyle bir isteği olsa bile, aynı zamanda bu Gabor'un istekleriyle bağdaşmazsa bunu saptırabilir. Diğer yandan eğer buna gılimliyse veya bu şekilde kâr etme gibi bir umudu varsa, buradan yardım etmek için hiçbir gösteriden veya iddiadan geri kalmayacaktır. Binlerce yıl korku ve sözde avantaj hilesi yaratabilir ve onları istediği gibi kullanabilir. Böylece teklifin Gabor'dan gelmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Hırsı teşvik edilmelidir ve kendisinin birliğin prensleri adına ciddi bir elçilik ile onurlandırılması ve ittifaklarına ve korumalarına kabul edilmeleri sadece bir yoldur. Kendisinin Türklerin yardımı ile Macaristan Krallığını hedeflediği aşikârdır. Fakat zamanların uyuşmadığını ve yardımlarının da devletin kendisi gibi belirsiz olduğunu görerek o zaman imparatorun

kızı ile evlenerek bir antlaşma görüşüyle kendisini eğer bu kadar yüksek bir evlilik olursa Macaristan ve Erdel'e kendisini ve hanedanını yerleştirmeyi denemiştir ve bu umut da onu geçen yılki avantajını bırakmasına yol açacak derecede kandırmıştır ve şimdi de kendisi elde edebileceği şartları ve bir eş yerine sonuç olarak küçümseme almaya zorlanmıştır. İstismar edilmeyi seçemez fakat görür. Fakat kendisi geri çekilecek emin bir yer olmadığından dolayı öğrenmeye cesaret edememektedir. Fakat eğer kendisi Almanya ittifakı tarafından desteklenirse (ve bir Protestan prensi olarak ondan daha fazla güven beklenecektir) kendisi kısa süre içerisinde 30.000 iyi adamla birlikte savaş alanında olacaktır. Onu bu konuda temin etmek için iki şey önerilmek elzemdir: Hollanda prensesi eksikliğinin olmadığı Almanya'da onurlu bir evlilik ve onu genel bir barış bütün o kavgalara mutlu bir son verebilinceye kadar Macaristan'daki bütün iddalarında onu koruma sözü. Böylece talimat alacak bir elçi onunla harikalar yaratabilir. Kendisi (dinlendiği için) şimdi aranmak zorundadır. İhmal edildiğinde kendisi amaç için tek başına durduğunu söylediği zaman pek çok kişi acı çeker. Fakat eğer kendisi bir kere niyetlendirilirse burada ona kendisini koruması için yol eksikliği bulmayacak dostları olacaktır. Kendisine bahsedilmesi uygun olmayan büyük işler yapmayı ve davet etme sorumluluğunu üstlenme cesaretini gösteriyorum. Zira Zitvatoruk barışının onayından beri Türkler cehaletleri ile Vatz'ı ve pek çok yeri teslim etmeyi ve o antlaşmadan beri alınan esirleri serbest bırakmayı kabul etmiş olup, imparatorun Almanya'da meşgul olacağını umup orayı kesinlikle istemeyeceklerini veya iyi bu kadar germeyeceğini düşünmüşlerdir ve Kırım ve Asya'daki meseleleri daha iyi yerine outuruncaya kadar bir veya iki yılı erteleme ile geçirebilirler. Fakat eğer Gabor kullanırsa ihlali daha büyütme için bu fırsatı kullanmak kolaydır. Macarlar Almanların doğal düşmanı ve her zaman Avusturya boyundurluğunu atmaya eğimli olarak ondan daha hazır olacaktırlar. Moravyalıların ve Silezyalıların, özellikle de baskı görmüş Protestanların onu kurtarıcıları olarak görmekten başka bir umudu yoktur. Kendisi şimdi öne sürüldüğü gibi çok iyi desteklenmiş ve tedarik edilmiş olup hareket etmekten başka bir şey yapamaz. Fakat bu bilayetlerin pek çoğu zorla geldikleri sadakatlarından isyan edeceklerir ve imparatorun ve Bavyeralıların bütün gücü kendi ateşlerini söndürmek ve bölgelerini genel bir isyandan kurtarmak için çok az olacaktır.

İzin olmadan devletin o madenlerinin ne kadar derinlerine girerek ne kadar terbiyesizlik yaptığımı bilmiyorum fakat ekselanslarının cömertliği benim hatalarımı

vassalı olduğum ve kâğıdı kirletmekten ziyade kanımı dökeceğim. Majesteleri ve onun soyu için hizmet etmek konusunda şiddetli isteğin meyveleri olarak yorumlayacaktır.

Ekselanslarını bu devletin belirsizlikleri ile rahatsız etmeyeceğim. Parçalar halinde olup onlar içinde bir tat yoktur. Majestelerinin sekretlerine devamlı ve bağlı konuşmalar gönderdim. Suretlerinin size sunulabilmesini istedim. Şimdi taze olanları belki ekselansları araya soktuğum için affedecektir. Kırım hanı kendisini yerleştirmiş olup buradan gelen onayını kabul etmiş ve kaybedilen topları geri göndermeye söz vermiştir. Fakat itaat sözlerine kendi varlığını sürdürmeyi amaçladığını bildiren sözler getirmiştir.

Rapor edilen fakat doğrulanmayan [21 Eylül tarihli taze haber ile doğrulanmıştır] yeniçerilerin padişahla anlaşmış ve affi verilmiş ve kabul edilmiş olsa da aralarında ortak hasedin kaldığı Abaza Paşa'dan [288] intikam almadan ilerlemeyeceklerini söylemişlerdir ve generallerini hazırlıksız ve barışından emin olan ona doğru ilerlemeye zorlamıştır. Ordular savaşmıştır ve vezir de muzaffer olmuştur ve Abaza Paşa'da bütün yayalarını kaybedip atlılarıyla kaçmıştır. Eğer bu doğruysa bu devlet için çok talihsiz bir zafer olup savaşı kaybetmelerinden daha kötüdür. Zira yeniçerileri her türlü küstahlıkta cesaretlendirecek olup kendilerini hükümdar yapacaklardır. Sadace o adam onlara karşı gelebilmekte ve onları sınır içinde tutmaktaydı. Bunun yanı sıra bu iç savaşın başlangıcıydı. Zira şimdi bir asi olarak ilân edilmiş olup imparatorluk ordusuyla savaşmış olup imparatorun buna rıza gösterdiği şüphesinden asla azade olmayacak ve bu yüzden hiçbir affa güvenmeyecektir. Kendisi müttefikleriyle birlikte bütün Asya'yı yakacak kadar ileri gitmiştir.

Boğazın ağzında bulunan kadirgalarındaki askerler kumandanlarına isyan etmişler özgür bir şekilde taşlarla ilgilenip tekrar denize gitmeyi reddetmişlerdir ve kış havası Kazakları içeri sürünceye kadar oldukları yerde muhafız olarak bekleme şartıyla yatıştırlar ve bugün şehre geri döndüler.

Ekselansları sizi rahatsız ettiğimi unutmaya sadece Türkiye'de her gün sizin için dualarını sunan ve sizi bekleme mutluluğunda kimsensin arkasında kalmayan sürgün edilmiş bir adam olduğunu hatırlamaya tenezzül edecektir. Ekselanslarının en az ve en değersiz olan hizmetkârlarının umutları ve düşmanlarınızın hasedinin üzerine Tanrı ekselanslarını koysun.

İstanbul 18/28 Eylül.

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuzun göstereceği yardımın güveni içerisinde Bethlen Gabor'un Palatinat'ın kurtarılması için nasıl kullanacağına dair görüşümü ve yolu ihtiva bu mektubu ekselanslarına ve ve daha geniş bir biçimde Buckingham düküne yollama cesaretinde bulundum. Kendi kalbime baktığım zaman herhangi bir yanlış anlaşılmadan korkamam. Zira oradan majestelerine samimi hizmet niyetim dışında hiçbir şey çıkmamaktadır. İyi bir dayanak ve gözlemden, en büyük olasılığı teslim ettiğimi biliyorum. O hususta, her ne kadar diğer yandan o kadar yüksek doğanın düşüncelerin çok altında olsam da onlar bir işaret yapmakta olup en iyi okçulara hedef vermek için güven sağlamaktadır. O meseleyle ilgili o kadar hızlı bir saptırma yaratabilecek bir adam daha olmadığı dışında başka bir şey söylemeyeceğim. Çünkü onun gereçleri, şu an aniden Avusturya ve Moravya'ya bir işgal başlatabilir. Bu barışına güvenmesi için bir sebebi yoktur. Bunun için beni korumanız altına almanızı ya da cesaretlendirmenizi veya beni sonsuza kadar susturmanızı diliyorum.

Burada eklediğim bu devlet ile ilgili olan olayları onurunuzun majestelerine ve prence ileteneğinden şüphem yoktur. Orada Avusturya'nın hırslarının, Hristiyanların bastırılmasından daha iyi bir amaç olduğunu bulacaksınız. Ve elçiler öldürüldüğü zaman biz buradan özgür olacağız ve hiçbir kaliteli kişi aramızda güvende değildir.

Benim Cenevizlilerin, en iyi tüccar gemilerimize gösterdiği alâkayla ilgili olarak son haberimi genişletmekten başka söyleyebileceğim bir şey yoktur. Flander'daki markizin yeğni, Francisco Spinola Aziz George, Benjamin, John, Ralph ve Andrew'in ve gelen raporlara göre çeşitli başka gemilerin de en iyi [hisseli] sahibidir. Bunlar büyük güce sahip 3 gemidir. İngiltere'deki temsilcisi bir Antwerpli veya Brükselli bir Hollandalı olan Peter Ricaut'dur. Gondomar'la büyük tanışıklığı vardır ve ona Thames'te olan geminin güvertesinde bir ziyafet vermiştir. Onu suçlayabilecek hiçbir şeyim yoktur. Fakat ondan ne kadar ve hangi gemilerin bu kadar çekildiği öğrenilebilir. Onların efendilerini biliyorum. İçinde hizmet edenler de iyi insanlardır ve gerçek kullardır. Ve onlar güvenlik olacaktır ve İspanyol tutuklamalarına karşı olabildikleri kadar dikkatli olacaklar. Fakat onlar yurt dışındayken yardım etmek güçlerinde olmayacaktır. Onların planı malları, Levant'taki limandan limana, Cenova'dan Ligorne'den Napoli, Sicilya, Venedik, Kartaca ve Allengant'ta taşımaktır. Fakat bu esnada yük yabancıya gitmekte, bizim gemilerimiz onların hizmetine girmekte ve onlar

her zaman İspanya kralının hizmetine alınmaya zorlanacaklardır. [289] Gemilerin kendileri ve onların malları olan topları ve mühimmatları İspanya'ya gitmektedir ve bu renk altında toplarımız, şahidi olduğum majestelerinin konseyinin lordlarının alâkasına ve son parlamentoda niyetlenen hazırlığa aykırı bir şekilde çalınmaktadır. Zira onlar Cenova limanında oldukları zaman, içindekileri çıkarmak ve gemileri ve erzaklarını, özel adamlar için telafi olabilecek fakat devleti büyük bu kadar büyük bir kayıptan koruyamayacak olan karşılıklı güvenliğe rağmen kendi malları olarak almak Spinola'nın gücündedir. Bu tehlike deneyimi ve benzer bir çalışma yeni veya lordlarımıza meçhul değildir. Ossuna dükü Venedik ile savaştığı sırada Londra'da bir İngiliz tüccarına emir verdi ve ona bahane için, balık, kurşun ve benzeri kötü ürünlerle 3 veya 4 en iyi gemimize ve özellikle o zaman nehirde en iyi gemimiz olan *Merchant Royal*'ı, geldikleri zaman bekletmek ve o hizmete zorlamak niyetiyle Napoli'ye götürmesi için emir verdi. Bu da keşfedildiğinde majestelerinin konseyindeki lordlar gemilerin gitmesine izin fakat hiçbir zaman emre girmeme emrini verdiniz ve böylece de komployu bozarak tehlikeyi engellemişsiniz. Gemilerimizin yolculuğunu ve görevlendirilmesini engellemek istemiyorum. Fakat öğrendiğimi ve korktuğumu bilgilendirmenin vazifem olduğunu düşündüm. İki yolda da anladığımdan daha fazla gizem olabilir. Vicdanımı boşalttığım zaman, onu istediğine karar vermesi için majestelerinin hikmetine ve lordumun alâkasına bırakıyorum. Lordum onurunuzun en düşkün dostu ve hizmetkârı olarak kabul edildiğini bilebilmem için bana iki cümle vererek bana bir lütuf yapacaktır. İstanbul 20/30 Eylül 1624

Eşim, size, Salford'taki komşuluğunuz için onuruza hizmetini gönderecektir ve onu bu sürgünden kurtaracağınızı ummaktadır.

Sir Dudley Carleton'a: Haberlerle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun 8 Temmuz tarihli mektubu alınmış olup, benim 18 Mayıs tarihli mektubuma ek olarak 1/11 Mayıs tarihinde keşfedemediğiniz be benim tarafımdan başkasıyla karıştırıldığımızı zannetmeniz yol açan şifreden bahsediyordu. Ben sadece iki şifre kullanmaktayım. Bir tanesi majestelerinin hizmeti için alfabeden, diğerleri de lordum için başka karakterlerden oluşmaktadır. Her ne kadar suretler konusunda çok dikkatli olsam da lorduma 1 Mayıs veya 10'dan 15 Nisan'a kadar yazılmış bir şey bulamasam da bu ülkedeki olaylardan geniş bir şekilde bahseden 1 Mayıs tarihli İngiltere'ye gönderilmiş bir mektup buldum ve ek onun özeti olabilir. Tekrar etmeye

değmez ama lordum hikâyemizin devamı olarak bunu isterse alacağınız bilgi üzerine gelecek hafta size geniş bir şekilde göndereceğim. Fakat ararsanız bulacağınızı zannediyorum. Zira başka bir tane şifrem olmadığından dolayı bu konuda yanılmam.

Bu ülkede olan en taze olayları burada ekledim. Size bazı olayların tamamen umulduğu gibi gitmediğini gösterecektir. Abaza Paşa tekrar yeniçeriler ile bozularak gitmiştir. Benim görüşüme göre o hata çok kan olmadan yapılmış olamaz. Fakat onlar bunu savaşla gelip denemeye niyetli olmayıp onun yerine bölünecekler ve ülkeyi yağmalayacaklardır. Herkes yapabildiği sürece böyle yaşamaya kararlıdır. Kötülük günü kendisi kadar hızlı gelecektir.

Bugün Kırım'dan gelen en kötüsüdür. Yeni prens Boğdan'ı yağmalamış, voyvoda da ona direnemeyip kaçmıştır. Oradan Eflâk'a girmiş ve Boğdan prensinin oğlu olan o prensi kalesinde kuşatmıştır. Tergovista'dan gelen posta 9 gün eski değildir ve bu sabah tehlikeyi bildirmiştir. Son yenildi sırasında alınan ve rehin tutulan Fransız birliğinden gelen iki esir bugün vezire açık sarayda Kırım hanının beklenen kayıp topları göndermek yerine onların hepsini karadan şehri Bahçesaray'a götürdüğünü ve padişahın emrinde olup, Karadeniz'deki en büyük liman olan Kefe şehrinin bütün topunu ve mühimmatını almış ve göndermiştir. Bu da olabilecek en kötü itaat işaretidir. [290] Fakat hiç kimse bu memnuniyetsizliklerin nereye gideceğini bilmemektedir. Çünkü bütün Muhammedîler arasında bir kural gözetledim. Küçük veya büyük kavgalarda asla birbirleriyle savaşmazlar. Bunu her gün aralarında patlamalar beklediğimiz yeniçerilerin ve sipahilerin bu şehirdeki rekabetleri ile gözlemledim. Benzer bir süreç Asya'da gözetilmiştir şimdi de Kırım'da da böyle olması olasıdır. Bu noktaya geldikleri her zaman aralarına "*biz kardeş ve hepimiz Müslüman değil miyiz? Birbirimizin kanını akıtmayalım*" diyen birisi girer ve böylece iki taraf da kolay bir uzlaşmayı kabul eden. Tanrı'dan onlardan bir kuralı veya doktrinini onlardan öğrenebilmemizi isterdim. Bir hukuk, bir sevgi.

Bethlen Gabor'dan ise şu ana kadar hiçbir hesap gelmemiş veya bu devlete verilmemiş olup bu da çok fazla huzursuzluk yaratmaktadır. İki gün önce temsilcisi bana herşeyin inandığım kadar kötü olmadığını söyleyen bir söz göndermiştir. Majestelerine, prense, düke sekreterlere görüşümü, her zaman bu kadar yüksek doğaya sahip meselelerde yaptığımdan daha dolu bir şekilde yaptım. Benim dürüst kalbim beni bu noktada koruyacaktır. Teklif ettiğimden başka bir yol olmadığından eminim. Bohemya kralı bu sorumluluğu üzerine almak zorundadır ve teklif onun adına

başlamalıdır. Bir evliliğin önerilmesi büyük bir giriş olacaktır. Gabor 20 gün boyunca hareket halinde olup her ne kadar büyük şehirleri alırsa da imparatoru zorlayabilir ve Almanya'daki dostları kendi evlerine bakar ve kendi halklarını hiçbir zaman bu kadar tedbirli olmadıkları konu olan genel ihanetten kurtarmaya bakar. Fakir olarak hiçbir adamın kaybedecek çok şeyi yoktur ve hem vücut hem de vicdan olarak baskı görmüşlerdir. Eğer o prens bir kere eğilimini gösterirse yardım eksiklikleri olamaz. Fakat onları kandıran, büken ve kendi isteğine göre genişleten odur. Onun bilgilendirdikleri kadardan başka hiçbir şey bilmiyorlardır.

Lorduma yeğenime gösterdiğiniz yardım için teşekkür ederim. İsteğim kendisinin *per saltum* olmayıp derecesini almasıydı. Kendisi Sir Horace Veré'ye Palatinat ve Hollanda'da 4 yıl hizmet etmiştir. Eskilerin yeri benim onun için olan isteğimdir. Lordumun hizmetkârı olan benim veya onun içinde bunu hakedecek bir şeyler bulacağını umuyorum.

Halep'teki Hollanda konsolosluğunun İngiliz'e verilmesini sağladım. Bu bize hem kâr hem de güç verecektir. Orası yakın zamanda Fransızlarındı fakat onlar baskılarıyla o kadar baskı görmüşler ve korumalarında olarak değişim isteyecekleri kadar adil olmayan ödemelere zorlanmışlar ve Hollanda elçisi de benim talebim üzerine orayı konsolosumuza verdi. Oraya yeni gelen Fransız konsolosu bunu büyük küçümseme olarak almış ve bizi orayı Hollanda Lordlarından emirle geri alma tehdidinde bulunmaktadır fakat bizim övünmelere veya sözlere yol vermek gibi bir alışkanlığımız yoktur. Hollanda elçisinin kendi avantajını koruacağından şüphem yoktur. Fakat lordumdan ciddi bir şekilde, ülkemizin onuru için eğer Fransız bizimle ters düşmeye çalışırsa bizim nedenlerimizi duymadan önce bize bir saldırıda bulunmaya karar vermemelerini istemenizi rica etmekteyim. O zaman Fransızların kendi kullarını Türklerden daha fazla zulmettiklerini bulacaklar ve bunu da kanıtlayacağım. Zannedersem lordum bu konuda İngiltere'den bir teklif alacaktır. Konsolosumuz mührün kâtibi Bay Kyrckham'ın kardeşidir.

Lordum Cezayir konsolosunun geri çağırılmasını sağlayarak son barış antlaşmamızda çok yardımcı olmuştur. Oraya eskisini azlettirmek için yeni bir paşa ve emirler gönderdim ve bunun iyi bir sonuca geleceğinden şüphem yoktur. Fakat avantajı alacakları zaman onların güvenine dair çok az umudum vardır. Lordum Southamton'a sizin yanına gelmeden önce kendimi böyle bir suçlamadan kurtarmak için hesap verdim. Lordum onu buradaki sorunlarımız ve değişikliklerimizi görmesini sağlayacak ve

ben de onun benim gerçek bir hizmetkârı olduğuma inanacağına güveniyorum ve böylece lordumu kutsal korumaya sevkederim. İstanbul 20/30 Eylül 1624

Lordumun en düşkün dostu ve hizmetkârı

İstanbul'dan Haberler, 20/21 Eylül 1624

Veziriazam Çerkez Paşa Konya'da ve Abaza Paşa'da oraya yakın olan Karacahisar'da beklemektedir. Kendisi yeniçeriler tarafından, onların üzerine gelmesi için ciddi şekilde tahrik edilmiştir. Fakat vezir asiyle olan ihlali daha fazla büyütmemek onun yerine onları uzlaştırmak ve onu yatıştırmak için herşeyi yapmasına dair hızlı bir emir aldı. Buna razı olmaya çekilmeyeceklerdi. Bu amaç ve diğer bazı memnuniyetsizlikleri için iki defa vezirin çadırlarını taşıdılar ve onu kafasından yaraladılar. [291] Bunun üzerine sipahilerin kumandanlarını toplayarak onlara padişahın onlara çok güvendiğini ilan etti ve (onlara Abaza ile iyi şartlarda durmak ve asla onunka kavga etmemek konusundaki kesin emri göstererek) onlardan o ve sadakat ve bütün emirlerini uygulamak konusunda söz veren yeniçeriler arasında bir pasifizasyon yolu arama yolu bulmalarını istediler. Ondan sonra vezir yeniçeri yüzbaşılarını çağırdı ve onları onlar ve Abaza Paşa arasındaki barışın tamamlanması için dostları ile birlikte çalışmaya ikna etti. Onlar kardeşlerinin çok isteksiz olduğunu görerek onları ikna etmekte çok zorluk yaşadılar. Sonuç olarak vezirin bütün ihtilafları çözmesi ve uzlaştırması kabul edilmiştir. Bunun üzerine derhal Abaza Paşa'yla konuşmak için haber göndermiştir. Fakat kendisi hiçbir şekilde ona güvenmeyecek veya bir toplantı vermeyecek ve kendisinin takipçileri ve ordusundan hiçbir zaman ayrılmayacağını, onunla özel olarak konuşmak istediğini, ilk olarak kardeşi beylerbeyini ve Anadolu Paşa'sı İlyas'ı rehine olarak göndermesini ve ondan sonra kendisinin ona geleceğini söyledi. Kendisinin bu muhalefetinden çok rahatsız olunmuş ve vezir de arabuluculuk ile barış antlaşması yapmaya zorlanmıştır. Kendisi 3 defa Kur'an üzerine yemin ederek ona dost olduğunu ve ona asla herhangi bir şiddet uygulamayacağını söyleyerek sonuçlandırılmışlardır. Yeniçeriler de aynı zamanda vezirin sözünü tutmak konusunda söz vererek açıkça rızalarını vermişlerdir. Ve uzlaşma maddeleri de yazılmış olup, karşılıklı bir eşkilde bir yeminde bulunan ve vezir tarafından imzalanan aşağıdaki şartlar üzerine barışı kabul etmiştir. Buna göre kendisi Erzurum Paşa'sı, oğlu da Urfa ve yardımcısı da Maraş beylerbeyi olarak kabul edilmiştir. Buraların hepsi İran sınırındadır ve kendisi bütün ordusuyla birlikte savunma ve o ülkenin gözetilmesi ve düşmana karşı avantaj yakalamayı beklemek için gidecektir. Abaza Paşa bu uzlaşmayı yaparken bütün

bu isyanındaki ana mütteliklerinden biri olan Kalavun Mustafa Paşa biraz ondan geri çekilmiş ve vezirle el atından gizli bir şekilde görüşmüş ve sonuç olarak ona mektup yazmış ve Abaza Paşa'yı öldürmek veya teslim etmeye söz vermiştir. Bu mektubu ya ele geçirilmiş ya da ona gönderilmiştir ve Kalavun'un onu hain bir şekilde satmaya karar verdiğini görerek onu çadırına çağırarak ve ona açıkça niye ona ihanet ettiğini sormuş ve kılıcını çekmiş ve kellesini uçurmuş, bütün mallarını vezirin bazı hizmetkârlarına efendilerine teslim edilmek üzere vermiştir. Sonra Abaza Paşa'yı kuvvetlerini derhal İranlıya karşı Bağdat'a çevirmesi için haber geldi. İranlı da ana ordusunu bazı akınlar yapmış olan Özbek prenslerine çevirerek şehirde sadece 5.000 kişilik bir garnizon bırakmıştır. Fakat kendisi antlaşmayla sadece valiliği olan Erzurum'a geri dönüp orayı korumakla yükümlü olduğunu söyleyerek gitmeyi reddetmiştir. Bunun üzerine vezir kalmaya ve ilerlemeye zorlanmış olup Halep yakınında olan, Abaza'nın çeşitli baş takipçilerinin olduğu Niğde isimli bir kaleye varmıştır. Onlar barışın yapıldığını anlayıp veziri ve ordusunu karşılamak için hediyelerle ve erzaklarla çıkmışlar ve onun tarafından iyi kabul edilmişlerdir. Fakat yeniçeriler onların böyle muamale gördüğünü ve onurlandırıldığını görerek fırsatı kullanarak şiddetle onların üzerine düşmüşler ve hepsini öldürmüşler ve kaleye girip karılarını ve çocuklarını ve orada bulunan herkesi ve onu desteklediği keşfedilen sınır köylerindeki herkesi öldürmüşlerdir. Bu da vezire büyük bir memnuniyetsizlik getirmiştir. Bu da Abaza'ya bildirilmiştir ve onların yeminlerini ve güvenlerini bozduklarını görerek ordusuyla kalkmış ve imparatorluk kampına doğru yürümüştür. Oraa vardığında 400 atlıdan oluşan yüzbaşılardan biri dansa başladı ve erteleme olmadan yeniçerilerin kampına saldırarak bir buçuk saatte katliam yarattı. Bu saldırıda iki taraftan da 2 veya 3.000 kişi öldü. Vezir bu başlangıcı görerek, kısmen yeniçeriler tarafından zorlanarak, kısmen de onuru için bütün orsunu onların savunulması için savaşa çekti. Bunu anladığında Abaza bu hareketi beklemeyip, vezir ve sipahilerin ona başkaları üzerine yapılan pek çok küstahlığın intikamı için izin vereceğini ummuş olup padişahın generali ile savaşmaya gönülsüzdü. Geri çekilme emrini verdi ve ondan bir veya iki mil uzağa gitti. Vezir kendisini yeniçerilere güvenilir göstermek ve onların lütfunu korumak için onu takip etmek üzere birlikleriyle birlikte 4 beylerbeyini gönderdi. Onlar da Abaza'yı iyi bir düzen ve sabitlik içinde bulup, küçük bir amaca hizmet eden bir saldırı yaptılar. Fakat kampa döndüler ve vezire onu 40.000 adamdan oluşan bir ordu içinde bulduklarını ve onunla savaşamayacaklarını söylediler. Ertesi gün

Abaza pek çok büyük tehditle [292] doğrudan Erzurum'a ilerlemiştir ve vezir de kışı geçirmek için Diyarbakır'a ilerlemiştir. Yeniçeriler büyük bir memnuniyetsizlik içerisindedir ve kendisi daha çok sipahiler tarafından sevilmekte ve korunmaktadır. Bu haberde daha fazla veya daha az durum olabilir. Fakat gerçeğe çok yakındır ve Rubicon'un geçişindeki ilk günde hesaplanabileceğine inanıyorum.

Boğdan'dan gelen haberlere göre Kantemir Mirza'nın kardeşi o eyaletten çıkmış ve Lehistan'a girmiş olup ilk olarak o ülkeye saldırmış ve padişahın da olsa bütün hayvanları götürmüştür. Lehler o sınıra siperler kazmışlardır ve çıkışlarının, girişleri kadar kolay olmayacağından korkmaktayız.

[bu haberler çelişkilidir ve gelen raporlara göre kendisi Türklerin ölümcül düşmanı olarak onlara iyi muamele göstermiştir.] Yeni Kırım hanına yardıma giden 800 Kazak zaferin elde edilmesinden sonra para ödenmesi yerine haince, ülkelerine girişi öğrendiklerinden korkarak emriyle onları parçalara ayırtmıştır. Padişahın elçileri olan onunla birlikte dönen iki çavuşla birlikte Moskova imparatorundan bir elçi (görünüşe göre kısa süre önce Tatarların prensine Türk'e karşı bir ittifak müzakeresi yapmak için gönderilmişti) ve şimdi onun yanından geçerken onları bekletmiş ve ona birkaç gün önce padişaha karşı benimle çalışma yaptın, senin İstanbul'a bana karşı benzer bir çalışma yapmak için gönderileceğinden şüphelenmekteyim. Bu yüzden padişahın elçileri ve baş hizmetkârlarıyla birlikte kafası kesildi. Bu konuda bu sarayda büyük bir şikâyet yapıldı. Burada sevilmeyecek fakat intikamı alınamayacak, Tatar Barbarlığından daha büyük bir hareketti.

Bu sabah (21 Eylül) Moskova elçisinin katledilmesi haberi tasdik edilmiştir ve açık divana Tatar prensinin ilk olarak bütün Boğdan'ı yağmaladığı (Voyvoda Radula kaçmıştır) Eflâk'a girdiği ve o ülkenin prensi olan Radula'nun oğlunu padişahın kulu olmasına rağmen Tegovista Kalesinde kuşattığı ve beklendiği son yenilgide kaybettiği topları geri göndermek yerine Karadeniz'in baş limanı olan Kefe kalesine girdiği ve oradan karadan Bahçesaray'a sanki kendisini tahkim etmek istiyormuş gibi bütün topları ve mühimmatı götürdüğü haberi gelmiştir. Bu Tatarların bilmediği bir çalışmaydı. Bunlar çok kötü itaat işaretleridir ve patlama noktasına geldikleri zaman ortak Müslüman ismi kolaylıkla bütün kavgaları uzlaştıracaktır.

Sir George Calvert'ten

Lordum,

Üç veya dört gün önce aldığınız 25 Temmuz tarihli mektubunuz ile ertesi hafta bir suretini de gönderdiğim 18 Mayıs tarihli mektubumun ellerinize gelmemiş olmasına çok şaşırđım ve rahatsız oldum. Kuzenim Branthwaite'ten gelen mektuplar benim mektuplarımın hâlihazırda vardığını söylemektedir. O zaman size çok önemli ve majestelerinin hizmeti için, Bethlen Gabor meselesini yönetmeniz ve şimdiye kadar eksikliğinizi yaşadığınızı anladığım nasıl kendinizi devam ettirmeniz konusundaki eksikle ilgili olarak çok önemli şeyler bildirmiştir. Buraya Almanya'dan gelen bütün haberler Lordumun kendisinin imparator tarafından kazanıldığı haberi ile bağdaşmaktadır. Fakat kendisini Avrupa'nun bu bölgesindeki bir dostu ile nasıl desteklenmesi konusunda karar verinceye kadar ona geri getirmek için bir cesaret bulunabilirse eğer bu konuda gücünüzde bir şey bulursanız bu büyük bir hizmet olacaktır. Şimdi burada o zamandan başka bir düşünce değişikliği olmadığını görerek şimdi başka bir suretini gönderdiğim bu mektubu eski talimatlarınızı desteklemek için yazıyorum.

Majestelerini, ekselanslarını ve lordum Buckingham dükünü lordumun son mektubu ve haberleri ile bilgilendirdim ve padişahın İspanya kralı ile şimdi gizli yaptığı barış antlaşması konusundaki [293] dikkatli ve zamanlı istihbaratınız için pek çok teşekkür aldınız. Lordum Buckingham efendisi size kendisi yazmaktadır ve benim majestelerimden size söylemek konusunda aldığım görev ise sadece genel olarak onu engellemek için yapabileceğiniz herşeyi yapmanızdır. Ve benim sadece gizli bir şekilde buradaki Venedik elçisini bildirmek için görevim olduğu gibi siz de eğer çok geç değilse İstanbul ve Napoli arasında onların topraklarından geçecek olan Yahudi'yi ve talimatlarını yakalamak için oradaki elçiyi bilgilendirebilirsiniz. Diğer bütün olaylar için lordumu belki de benim yapabileceğimden çok daha detaylı bilgilendirebilecek olan dostların mektuplarına sevkedeceğim. Ve böylece lordumu Tanrı'nın kutsal ve kutsanmış korumasına teslim eder lordumun hizmetindeki en güvenilir ve düşkün dost olarak kalırım. Whitehall 1 Ekim 1624

GEORGE CALVERT

Sehven, buraya koymam gereken ön yazıyı surete koydum. Fakat hepsi birdir. Onların ikisi de sevgiyi ve sizin güvenilir dostunuzun ve hizmetkârınızın sevgisini ve iyi dileklerini belirtecektir.

G.C

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Şimdi bir suretini gönderdiğim mektubumun bu mektubun dayanacağı daha geniş bir haber getireceğini umarak dış konulardaki eklemeleri buradaki eke koydum. Fakat eğer onlar ulaşamadıysa Bay Branthwaite'e sizin için bir suret beklemesini emrettim ve naçiz bir şekilde sizden onları ekselanslarına ve Lordum Buckingham'a sunmanızı isterim. Onları paketimin sınırını aşmaması için size gönderme cesaretinde bulundum.

Sonra Bethlen Gabor'dan bir temsilci veya bir elçi geldi. Gelir gelmez ilk emiri beni sanki beni bilgilendirmemiş gibi benimle görüşme talep etti. Fakat günden güne bunu erteledi ve benim onun hareketlerinden verdiğim hükme göre kendisi keşfedilmekten korkmaktadır.

Onun gelişine dair verilen iddia Erdel'in, imparator ile savaş yaptığı geçen yıllardaki Erdel vergilerinin bırakılmasıydı. Eğer onu bazı noktalara çekemezse buna izin verilmeyecektir. Barışın özelliklerini ilan etmeyip sadece ona şüphe vermeyecek kadarını sundular. Buluşana kadar onunla ilgili bir karar veremedim. Fakat onun hareketleri üzerine dikkatli bir gözlemde bulundum ve kullanabildiğim bütün fırsatları da kullandım. Bana çok fazla iki yüzlülük yapmaya cesaret edememektedir. Onurunuzla gönderdiğim maddeler bana gelen başka bir suret ile onaylanmıştır. Öz olarak aynıdır. Sadece yazıdaki hatalar daha fazla düzeltilmiştir. Böylece siz de prensin yardım ihtiyacı için nasıl şartlara zorlandığını göreceksiniz. Ve onunla ilgili söyleyebileceklerimin hepsi budur. Eğer kendisi imparatorluk grubundan çıkarılmazsa dost olduğundan daha kötü bir düşman olacaktır. Zira 10 günlük uyarıda kendisi onları 10.000 at ile donatabilecek kapasitededir. Fakat umuyorum ki kendisi ilk sadakate karar vermediğini umuyorum. Gelecek posta ile, onun hakkında karar ve ondan ne beklenebileceği hakkında hüküm verebileceğim. Fakat hâlâ onu kazanmanın yolunun Hristiyanlıktan olduğundan eminim.

Budin paşasının Macaristan'a akın yaptığı ve Komora civarında büyük bir ganimet aldığı rapor edilmiştir. Fakat desteklenmemiştir ve kendisi her zaman imparatorun dostu olduğu için olası da değildir. Fakat son zamanlarda onlarda bir memnuniyetsizlik düştüğü doğrudur. Eğer böyle bir şey olursa [294] Bethlen yakın

zamanda durumu kavrayabilir. Zira Macaristan yutulmayacaktır. Kendisi bu beyefendi aracılığıyla hiçbir elçiye mektup yazmamıştır ve kendisinin son antlaşmaya bağlı kalıp, o krallığın armalarını ve ünvanlarını bırakması dışında hiçbir varsayımda bulununamıyorum. Şimdi *Gabriel Dei gratia rex* yazdıklarına *Erdel Voyvodası* olarak yazmaya razı olmayı seçmek onu sadece hüzün getirecektir.

Her zaman majestelerine olan gayretli hizmetim hakkında bahsetmek istemeniz ve beni onurunuzun altında korumanız dileğimle bitirmek zorundayım.

İstanbul 5/15 Ekim 1623

Sir Dudley Carleton'a

Lordum

Uzun zamandır beklenen Erdel elçisi varmıştır. Kendisinin sadece bir önceden gelen olduğunu, kendisinin geri dönüşünde tatmin olmasıyla birlikte bir tanesinin daha geleceğini söyledi. Onun buradaki işi efendisini imparatorla savaştığı geçen yılların vergisinden muaf ve son antlaşması ile ilgili belirsiz bir hesap vermek ve onların bilmedikleri konularda onay talep etmekte. Kendisi sadece imparatorun temsilcisi ile ilgilenmektedir ve Hollanda elçisinden hiçbir bilgi almamaktadır. Beni ise her gün ziyaret edeceğini iddia etmektedir. Fakat bunun nedeni onun mektubunun ilk olmasından emin olmaktır. Vezire ise gizlice yeni bir savaş teklifinde bulundu ve yardımlar talep etti. Hiç kimse ondan nasıl emin olunacağını bilmiyordu. Şüphesiz ki kendisi kayalıklar arasındaydı ve eğer ona Hristiyanlık tarafından bakılmadığı sürece asla yerleşemeyecekti. Burada da işlerini düşündüğü kadar pürüzsüz geçiremez. Onu güveni içerisinde korurdum fakat bunun bir işe yaraması gerekmektedir. Yoksa onun iki yüzlülüğü kendi üzerine düşecek. Gelecek mektup ile lorduma onun kararları ile ilgili daha kesin bilgiler vereceğim. Zira kendisinin güvenilir ve açık olmak dışına hiçbir sığınağı kalmamıştır.

Gelen taze rapora göre Budin paşası Komoran civarına bir akın yapmış ve büyük bir ganimet götürmüştür. Bu henüz doğrulanmamıştır ve çok olası da değildir. Zira kendisi her zaman imparatorun dostu olmuştur. Fakat son zamanlarda gümrükçüler arasında sorunlar yaşanmıştı. Eğer bu doğruysa Bethlen yakın zamanda durumu kavrayabilir. Kendisi bu kadar büyüten asaletin kaybını hazmedemeyecektir. ve bu ulak ile kimseye bir şey yazmamıştı. Daha önce Macaristan kralı olarak yazdıklarına voyvoda olarak yazmayı istememiştir. Bu beslenenecekti ve eminim ki iki tarafta da hiçbir güven yoktur.

Gabor ve imparator arasında yapılan barış antlaşmalarının maddeleri bana gelen başka bir suret ile doğrulanmış oldu. Öz olarak aynıdır fakat cümleler daha doğrudur ve bir veya iki tane daha madde vardır. Bu barış Bethlen için iyi bir komşuluk için arabulucuk yapan imparator tarafından Lehistan kralına iletilecektir ve kendisi aynı zamanda o kralla *debite se accomodare* olacaktır. Ve böylece lordumu rahatsız etmeyi keser sizi Tanrı'nın en kutsal korumasına havale ederim. İstanbul 5/15 Ekim 1624

Onurunuzun en düşkün hizmetkârı

İstanbul'dan Haberler, 1 Ekim 1624

Abaza Paşa, Asya'da veziriazamdan büyük bir memnuniyetsizlikle ayrıldı ve Erzurum'a doğru gittiğini gösterirken yol üzerinde uzun bir süre bekledi ve şimdi onun o yola gidip gitmeyeceği tekrar belirsiz bir hale gelmiştir. Pek çok kişi onun Ankara'ya döneceğinden veya bu şehre bakacağından korkmaktadır. Fakat bunun olası olmadığı gibi, onunla ilgili hiçbir şey de kesin değildir. Kazaklar tekrar Boğazın ağzında 150 gemiyle birlikte belirmişlerdir ve Rumeli sahillerinde çok fazla yağma yapmışlardır. O kadar ki bütün Karadeniz kıyısı ıssız bırakılmıştır. Bunun üzerine padişah, kaptan paşaya yeni gelen kadırga filosuyla birlikte tekrar denize açılmalarını emretmiştir. Yirmi dört saat içerisinde onlar hazırlandı. Sayıları 23 kadardı. Fakat yeniçeriler ilk başta onlara karşı gitmek için emre uymadılar. Fakat yüzbaşlarının ve Asya'da savaşlarda olan ağanın yardımcısı olan kendi generallerinin iknaları üzerine, her ne kadar o deniz bu mevsimde kadırgalar için gidilmez olsa da korumak için gittiler.

[295] Geçen Yaz, Lehistan sınırına o bölgeyi akınlardan korumak ve Sultan Osman'ın zamanında başlatılan ve uygun bir şekilde Niester nehrine oturdulmuş ve Kazaklardan korunma amacıyla Saxye kalesini tamamlamak için gönderilen Bayram Paşa, Kazakların, Karadeniz'e olağan ve en büyük inişleri üzerine, orayı tutamayarak Moldovya'ya çekilmek zorunda kalmıştır. Kazaklar oraya girmişler ve yerle bir etmişlerdir. Geri çekilişi sırasında Tatarlar da o bölgeyi girmişler ve onun üzerine düşmüşlerdir.¹³³ Ve gelen raporlara göre onun arabalarını soymuş ve 200 kadar atını almışlardır ve bunu ya intikam veya da o kendi sorumluluğunda olan ülkenin savunulması için yapmıştır. O da askerlerini toplamış ve onu hezimete uğuratan Tatarlar'ın üstüne gitmiştir ve bazıları onun en iyi adamlarını kaybettiğini ve kendisinin

¹³³ Bayram Paşa ve Tatarlar arasında olan bu karşılaşma için gelen raporlara göre, Paşa'nın Saxie'den çekilişi sırasında Tatarlar direk olarak ve ona fırsat vermediler üzerine gitmişlerdir. Fakat savaştan kaçmış ve kendi ve efendisinin onu dışında herhangi bir kayıp yaşamamıştır.

de esir alındığını diğerleri de sadece yaralandığını, Eflak Prensi Alexander'ın esir olarak götürüldüğünü söylemiştir ve Bayram onu geri almaya çalışırken bu kaybı yaşamıştır. Fakat bunlar konusunda hiçbir şey kesin değildir. Sadece Tatarların iki bölgeyi de yağmaladıkları kesindir . Söz verilen sadakate itaat etmeden padişahın karadaki generali Bayram Paşa'yı mağlup etmişlerdir.¹³⁴ Kaptan paşaya direnmişler ve onu hezime uğratmışlardır. O savaşta kaybedilen topları götürmüşler ve Kefe kalesinden bütün mühimmatı almışlardır. Böylece onların çok tehlikeli ve sorunlu bir komşu olmalarından korkulmaktadır. Lehler, Hotin yakınında amacı henüz keşfedilmeyen büyük bir orduyla siperlerde durmaktadırlar.

Bethlen Gabor'dan beklenen bir elçi en sonunda efendisinin imparatorla yaptığı barış için hesap vermeye gelmiştir. Kendisi olağandan daha kötü bir kaliteye sahiptir. Özürlülerle geldiği ve meselelerinin yarısını teslim edeceği çok olasıdır. Kendisi buradaki bazı kişilerden daha fazla iki yüzlülük yapamaz. Onlar da efendisinin hareketleri ile ilgili bütün gerçekleri bilmektedirler ve ona izin vereceklerdir. Bugün görüşmesini yaptı ve kısa süre içerisinde kendisinden çok şey öğreneceğiz. Gelen rapora göre kendisi yeni bir savaş teklifi getirmiştir. Fakat bunun iyi bir girişim mi olduğu yoksa ciddî mi olduğu henüz öğrenilememiştir. *Fingebat metum, que naxis concupisceret*. Eğer bu tür bir isteği varsa, buradan niyet ve yardım elde etme konusunda büyük kabiliyetleri vardır. *Apud subjectos, apud proximos, apud collegas varijs, illecrebis petens, cuit et expeditus fuetir, imperium tradere, quam obtivere*. Bu Macaristan'dan ziyade Palatinat için yardım etmesi daha olası ve daha uygundur.

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

4 Eylül tarihli son mektubu ile majestelerine özgürlüğüm konusunda imada bulunmuş olup şimdi bunun meyvelerini göstermek için bir fırsat beklemekteyim. Aksi halde hala beklemek benim için iyi bir özrün, istekli bir hatadan daha iyi olması ile benim için çok daha iyi olacaktır. Erdel prensi en sonunda imparatorla yaptığı son barış için hesap vermek ve geçen savaş yaptığı yıllardaki haraçtan kurtulmak için elçisini gönderdi. Bana, sanki beni bilgilendirmek gibi bir emri varmış gibi varışının ilk saatinde haber verdi. Fakat bana gelmeyi günden güne erteledi ve işini imparatorun

¹³⁴ Bu raporların gerçek olmadığı kanıtlanmıştır. Paşa sadece bazı atlarını ve yükünü kaybetmiştir. Prens Alexander Tergovista kalesinde tutulmamaktadır. Fakat Tatarlar daha sonraki haberlerde de geleceği gibi Eflak'ta yağmalarını yapmaktadırlar.

hizmetkârları ile olanlarla yaptı. Bu yol bizi onun amacının ne olduğu konusunda şüpheli yapmaktadır. Özellikle de Hollanda elçisine çok fazla selam veya bilgi vermemiştir. Belki de vicdanî olarak onu daha fazla istismar etmeyecektir. Fakat benim görüşüm sabit olup sadece zaman kazanmaya çalışmaktadır. Onun için Macaristan ünvanını bu kadar kolay hazmedebilmek kolay değildir. Fakat bunu reddetmek için antlaşma yapmış olup, Kral olarak mektup yazdığı herkese Voyvoda olarak imza atmaya utanacaktır. Bu konuda majesteleri izin vereceğimden daha fazla şey saklayamacağından emin olsun. Çünkü bütün sırlarını biliyorum. Eğer kendisinin tamamen kaybedildiğini görürsem her yerde bütün planlarına karşı çıkacağım. Her ne kadar eğer buna alâka gösterirse benim çabam onun güvenini koruyacak için olsa da... Eğer buna alâka göstermezse eski müttefiklerini redderken, yeni müttefiğinin onu cezalandırılmaktan koruyamayacağını bulabilir.

[296] Majestelerinin (zira pek çok fırsat açıktır) eğer Hristiyanlıktansa (kendisi sadece oradan temin edilebilir) ihmal edilmeme sözünden başka bir şey beklemesini söylemeye güvenli bir şekilde cesaret edemem. Bunun için uzun ve sık sık baskı yapmışım ve bu noktada majestelerine, prense ve doğru bir şekilde bu işi yönlendirebilecek olan herkese geniş bir şekilde yazdım. Gelecek posta ile majesteleri daha çok kesin şey görecektir. Onlar kendi iki yüzlülükleri ile iki tarafa da o kadar dolanmışlardır ki onlar açlığı zaman herhangi bir uzlaşmaya güvenmek imkansız olacaktır.

Majesteleri, Bohemya kralının ve birlik içerisindeki diğer prenslerin Gabor hakkındaki kararlarının ve fikirlerinin ne olduğunu, ondan ne umduklarını ve onları hangi yola yönlendireceğini bildirmeye tenezzül etsin ve ben de size sonra hizmetimle ilgili iyi bir hesap vereyim. Bu sırada kendisi de antlaşması için bu devletten kolay bir onay elde edemeyecek veya onların onayı olmadan kendisi barışı sürdüremeyecek veya imparator da buna güvenmeyecektir. Majestelerine bu mektubu yakması ve olaylarımızı Sir Dudley Carleton'dan alması için yalvarıyorum. En naçiz bir şekilde majestelerinin ellerini öperim ve Cennetin büyük Tanrısı majestelerini yerine geri getirsin, kutsasın ve sonsuza kadar korusun. İstanbul 5/15 Ekim 1624

Majestelerinin en naçiz hizmetkârı

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Markiz Spinola'nın kendisini Breda üzerine yaklaşmaktan ziyade kendini tahkim ettiğini gören Oranj prensi Cleve ve Monsterberg'i geri almış ve yerlebir etmişti. Spinola ekselanslarını takip edecek gibi gözükmeyle (kendisinin ilerleyişi esas olarak bir saptırma için planlanmıştı) 8/18 Eylül'de müttefikini kaldırdı ve ona gemilerini onunla St. Andreas'ta buluşması için indirmesi emrini verdi.

Yolculuğu sırasında, Kont Henry Vandenberg tarafından yapılan metrisleri önemsemeyerek, Monicker Haye'den çıktı ve ordusunu Grave üzerine yerleştirdi. Bommels-wert'e kadar inerek bütün ülkeyi hızla geçti ve önce Huysden üzerinden Maze'i geçti ve ordusunu aynı gece ayın 14/24'ünde Long- stract'te konaklattı ve orada daha fazla kuvvetlerin ona katılacağını bekleyerek, adamlarını tazeledi.

Kont Henry Vandenberg, Oranj Presinin inişi üzerine diğer yandan markize yapacağı katılımı hızlandırdı ve Eylül'ün 16/26'sında Breda karşısına geldi.

Markiz orada durabilmek için her taraftan kendisini güçlendirmektedir. Atlı olarak, Ekselanslarını geçmektedir. 6 ila 7.000 arasında olduğu düşünülmektedir. Fakat yaya olarak (Kont Henry Vandenberg'in kuvvetlerine rağmen)15 veya 16 bin adamdan fazla olduğu düşünülmemektedir ve onlar da çok zavallı adamlardır.

Oranj prensi, Kont Henry Vandenberg'in inişi ile aksi halde yapamayacağı, pek çok kuvvetini aşağıdan indirdi. kontun inişi ile biraz avantaj kazanmıştı. Böylece prens Gertruydenbergh'deki Long-strach'tan Dunghen'i yeni tarz bu ayın ilk gününde 176 yaya, 28 atlı ve büyük ve küçük 72 top birliği ile botlardan oluşan bir köprüden geçirdi ve Gertyudenbergh'ten 2 İngiliz mili ve düşmanın toprak siperler ve siperler arasına çekilmiş çizgilerden oluşan metrislerden biraz daha uzakta olup içeri gelen bir arabadan görüldüğü gibi şehri bunlarla çevrelemiştir.

Ekselanslarının kışlası çok açık bulunmuştur. Fundalığın kenarındadır ve orada ağaç veya çalı yoktur. Fakat askerin yardımıyla, Hollanda ve Zellanda'dan büyük miktar yelken getirildi. Onlar arasında çadır ve kabin yapmak için bölündüler.

Ordu üç taburdan oluşmaktadır. İngiliz ülkesini ilkini yapmaktadır ve Ekselanslarıyla kalmaktadır. İkincisi Prens Henry tarafından yönetilmekte olup, içlerinde Fransız, Valon ve Bösyö Brederods'un birliği vardır ve İskoçlar, Yüksek Hollandalılar ve Freeze üçüncüsünde olup Kont Henry tarafından yönetilmektedir.

[297] Ekselanslarının sadece kampını temin etmeye ve düşmanın yaklaşmasını en iyi görmeye niyetlendiği Meed'de durmasından sonra, şehre girmek için Markiz karadan bazı hendeklerin kesilmesine ve içeriye ekselanslarının kışlasından gelecek bütün yardımı alacak kadar su dolmasına yol açtı. Böylece ekselansları Terheyden'e Baglioni'nin kışlasına doğru çekildi ve Breda'dan nehrin aktığı Merk girişindeki Sevenberghen'i tahkim etti. Bütün bu hareket her ne kadar nehirlerden botları çıkararak şehri alacak olsa da düşmanı engelleyecektir ve orasının kaybı ile Hollanda'nın üzerine en kötü olay düşebilir. Fakat ekselanslarının o nehrin iki tarafından da ilerleyecek gereçleri olup orayı kurtarmak için herşeyi deneyecektir ve orası sadece onun prensliğinin en iyi parçası olduğundan değil, şöhretinin de en yüksek noktası olduğundan dolayı orayı markize karşı savunacaktır.

Deniz meseleleri içinse burada çok büyük gayret ve hazırlık ve mutlu başarı ile büyük bir cesaret vardır. Flushing'e son Napoli Kral-Naibi Kont de Lemos'a ait olan zengin taşınabilirler ve barut ve mühimmatla yüklü olan çok değerli bir gemi gelmiştir. Kont de Lemos şimdi Hollandalıları Brezilya'dan çıkaracak filonun tecchizatının müfettişi olarak kara yolundan görevlendirilmiş olup mühimmatını ve eşyalarını denizden göndermiş o da uşağıyla birlikte sadece bu şehirden bir ebenin oğlu olan bir Napoli kral naibine karşı bu cesareti yapmış olan Kaptan John olarak bilinen özel bir adam tarafından St. Vincent burnunda alınmıştır. Ve bu da Brezilya meselesinde iyi bir emare olarak alınmış olarak, saldırı için kullanılacak mühimmat şimdi 18 iyi yelken ve 5 *pinnasse*'yle birlikte 800 karacı ve iyi miktarda erzak ve mühimmatı hazır durumda olan o insanlara La Baya de Todos los Santos'a yardım için ilk rüzgârda gönderilecektir ve Ocak ayında ikinci bir 35 yelkenlik filo gidecektir. Ayrıca bir Hollanda generali de 8 birlik ve 1600 kara adamı donatacaktır.

Amsterdam'a La Baya'nın alınışından kısa süre sonra, Hollandalıların Fernambue'ye de baskın yacakları korkusu üzerine oradan İspanya'ya giden fakat Berberî sahillerinde onların eline düşen 700 kutu şeker taşıyan bir gemi daha getirilmiştir.

Zannedersem lordumun eski ve yeni soylu albaylarımızın kampta iyi birlik içinde yaşadıklarını ve askerlerini iyi bir şekilde koruduklarını ve iyi fırsatlar için düzen içinde olduklarını öğrenmeniz rahatsız edici olmayacaktır. Aralarında birkaçının öldüğü hastalık baş göstermiştir. Fransız gönüllüler kötü talihsizlikler yaşamış olup Breda'dan ekselanslarına geleceleyin gelirken onlardan yedi veya sekiz tanesi düşman tarafından

alınmış, fidye konusunda biraz tartışmadan sonra gömlekleri içerisinde şehre geri dönmüşlerdir.

Ekselanslarının Getruydenberg'den suyu geçtiği ilk gün Valiac Dükü Mösyö Bouteville tarafından düelloda öldürülmüş ve geçen Cumartesi günü Grobendunck'un oğluna meydan okumak için buraya gelmiş olan Mösyö Braunte babasının intikamını almaya çalışırken dikkatsiz bir çatışmada bir *karabina* ile öldürülmüştür. Sadece kılıcıyla karşısına çıktığı ise yaralanmamıştır ve eğer Brunswick dükü de benzer bir felaketten kurtulduysa iyi bir şansa sahiptir. Zira düşmanlarını yenmek için her gün çalışma yapmaktadır.

Kraliçe, lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalan benden daha fazlasını alacağı gelecek postaya kadar lorduma yazmadığı için özür diledi. Hagh 7 Ekim 1624 yeni takvim

DUDLEY CARLETON

Hagh 22 Ekim 1624

Lordumdan haber almayı uzun süre oldu.

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

Bu olağan mektubun her zamankinden daha erken gideceği ile şaşırmış olarak, lordumu Oranj prensinin bu ayın 12'sinde Antwerp kalesine yaptığı önemli bir girişimin başarısız olması konusunda birkaç söz söylemem gerekmektedir. O harekete bir atlı yüzbaşısı olan Broochem liderlik etmekteydi. Kendisi [298] dört atlı birliği ve orduya şüphe vermemek amacıyla pek çoğunun çeşitli yerlerden çekilen eski tüfekli birimlerden oluşan 2.000 yaya birliğiyle Berghen'den sabah saat 5'te ayrılıp gece 11 gibi kaleye geldi ve orada garnizonun kullanımını için yılda iki veya üç kere bir yıllık erzağın girdiği arka yapıya bir barut kutusu astılar ve herhangi bir alarm verilmeden hendek üzerine bir köprü yaptılar. Fakat bu kale hendeği ile küçük bir bot arasında gidiş geliş 3 ve 4 saatlik sürece yayılıp siperi koruyan bir gözcü tüfeği ile ateş ederek alarmı verdi ve onu 3 veya 4 tanesi daha takip etti. Fakat barutçu ve ona çalışmasına yardım edenler alarm daha fazla takip edilmeyip, askerler çağırılıncaya kadar sessizlik içerisinde durdular. Eğer bıraksalardı barutun patlamasına izin vereceklerdi. Fakat bu arada kaledekiler, duvarlardan sarkıtılan yanan çalılar ile hareketi farkettiler ve daha fazla devam edilmedi. Bunun için barutçu eğer ilerleserdi işini her hâlükarda yapacağını söyleyerek askerleri suçladı. Fakat onlar da bunun imkânsız bir şey olduğunu bahane

gösterdiler ve böylece mesele bu tür girişimlerin başarısızlığının sonucunda olağan olduğu gibi aralarında bir tartışma olarak kalmaktadır. Biri suçu öbürünün üzerine atmaktadır. Fakat eğer iyi düşünüldüğü gibi doğru vursalar da *coup de partye* olurdu ve kalede 250 askerden fazlası olmadığından iyi bir şekilde başarılı olabilirdi. Fakat bundan sonra o kadar önemli bir yerin bu kadar az korunması olası değildir.

Bu olayın beklentisi sırasında Oranj prensi çalışmalarını çok yavaş ilerletti ve sonra o kadar az şey yaptı ki, *salus negotihs*'den oluşan düşman konvoylarına saldırmak için kendisinin kampını veya büyük bir bölümünü en azından Rozendal'a veya o civarlarda bir yere götüreceği düşünüldü. Zira aksi halde Breda orayı açlıkla öldürmek isteyenler açlıkla öldürülmediği sürece kaybedilecekti ve kışın olumsuzluğu da şimdi yaklaşmaktadır. Bu ayın 16'sı tarihli mektuplara göre o şehirde ne erzağa ne de cesarete ihtiyaçları olacak kadar iyi olduklarını duydum.

Geçen Çarşamba Bohemya kraliçesi güvenli bir şekilde 8'inci çocuğu olan altıncı oğlunu doğurdu ve hem majesteleri hem de bütün ufaklıkları (6 tanesi bizimledir. Diğer ikisi Berlin'de anneleri ve halalarında) Tanrı'ya şükürler olsun ki sağlıkları iyidir. Bu onun, özellikle çocukları taşıyan bu evrensel hastalıklı mevsimde onun eşsiz bir lütfudur. Buraya komşu olan diğer şehirler Delft ve Leiden'de (oradan bu küçük prensler ve prensesler yakın zamanda buradan iki saatlik uzaklıkta bir köye Kont Henry'nin atlıları ile götürülmüştür) yarısından fazlası ölmüştür.

İngiltere'den majestelerinin Kont Mansfelt'e Fransa kralı ve müttefiklerinden aldığı benzeri aylık 20.000 sterlin maaş alacağını ve kontun da asker toplamak ve savaş için diğer hazırlıklarını yapmak için buraya geleceğini duydum. Kendisinin kış mevsimi gelirken buna nasıl ve nerede başlayacağını anlamıyorum. İngiltere ve İskoçya'dan şimdi topladığını yazdıkları 12.000 adamı olacaktır. Fakat hangi talihsizlikle olduğunu bilmiyorum, bu pek çok hadise hakkında oradan bir mektup almadım.

Downes'ta uzun bir süre bekleyen iki Dunkirk gemisi dün on beşinci günde çıktılar. Onlardan bir tanesi kaçtı, diğeri de rüzgâr ve deniz arasında vurulup telef oldu. Aynı zamanda aralarında iki Londralının olduğu ve Venedik'e iyi malla yüklenen 16 gemi de Goodwins'teki fırtınada aynı zamanda kaybolmuştur. Lordumun ortak gazetelerden de duyacağı gibi denizdeki bütün meseleler burada başarılı olmaktadır.

Bohemya kraliçesinin ellerinde olduğu için tarihleri yüzünden suçlama yapmayacağım mektuplar için lorduma teşekkür edeceğim. Onların içind Gabor'un

imparatorla olan barışını ve çok değersiz şartlara boyun eğdini yazdınız. *Bona* olmadığı için burada *diuturna* olmayacağını umuyoruz.

Prenses *deposito* şartlarına göre Frankendale'ın geri verilmesine razı oldu. Fakat biz de kendi şehrimizi geri aldığımız için zerre daha iyi değiliz. Tanrı bizi bundan sonra hem müzakerede hem de harekette başarılı yapsın. Lordumu onun korumasına havale eder her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 12/22 Ağustos 1624

DUDLEY CARLETON

[299]Lordum Carew'den

Lordum,

Benim lorduma yazdığım son mektup Temmuz'un 17'si tarihini taşımaktaydı. Orada sizi, önceki mektubumla son mektubum arasında bu bölgelerde olanlar hakkında bilgilendirmiştım. O zamandan beri iki tane mektup aldım. Bir tanesi tarihsiz 13 Temmuz tarihliydi. Diğeri de bu ayın ikisinde aldığım 25 Temmuz tarihliydi. Son mektubumda size Oxford, Southampton, Essex ve Lord Willoughby kontlarının komutası altında 6.000 yayanın gönderilmesi niyetini bildirmiştim. Bu şimdi gerçekleşmiştir ve onlar Hollanda'ya gönderilen en cesur yaya birlikleridir. Aynı zamanda 4 Dunkirk Savaş gemisinin (Hollandalılar tarafından takip edilen) Downes'te kurtulduklarını orada kalan kralın gemisinin koruması altında kendilerini gizlediklerini söylemiştim. Hollandalılar tam 5 aydır onlara dikkatlerini verdiklerinden beri Dunkirklüler yola çıkmaya umutsuzca cesaret edememişlerdir ve Hollandalılar 13 yelken veya kalyon ile (kralın gemisine saygı olarak saldırı niyeti olmaksızın) onların yakınına geldi. Fakat bu ayın ikisinde, Hollandalıların dikkatli gözetimine rağmen karanlık fırtınalı bir gecede, herkes kendisini fırtınadan kurtarmakla uğraşırken Dunkirklülerden biri, hâlâtı kesti ve kaçmayı başardı. Diğeri ise fırtınada battı. Üçüncüsü ise Hollandalılar tarafından batırıldı. Ve onunla birlikte o filonun yardımcı amiralide mahvolmuş oldu. Dördüncü ise Sandwich yanındaki Ramsgate'te kurtuldu. Oraya'da Hollandalılar şimdi dikkatlerini vermişlerdir. Bu fırtına olduğu zaman Downes'te bütün milletlerden 100 yelkenli vardı. Onlardan 40 tanesi hâlâ kayıptır. 14 tanesinin battığı tahmin edilmektedir. Onların arasında Londralı Dolphin'de batmıştır. Ve bütün adamları telef olmuştur. Ve kralın gemisi Antelop kumlar üzerindedir. Fakat çabayla oradan çıkarılmıştır ve bütün direkleri güverte tarafından yakın kesilmiştir.

Breda Markiz Spinola tarafından kuşatılmıştır ve o şerin yanında durmaktadır. Mezkûr şehrin etrafını siperlerle öyle bir çevrelemiştir ki hiçbir şey ne girebilmektedir ne de çıkabilmektedir. Ordusunu 4 çeyreğe bölmüştür. Şu ana kadar her çeyrek diğerine katılmıştır. Bir tanesi Kont Nassawlı John tarafından yönetilmektedir. O kişi Oranj Presinin uzaktan kuzenidir. Diğer ise bir İtalyan olan Sinyor Paolo Bagilioni tarafından yönetilmektedir. Üçüncüsü ise Kont Henry Vandenberg tarafından yönetilmektedir. Ve Dördüncüsü ise Markiz Spinola tarafından yönetilmektedir. Şehir iyi şekilde korunmuştur. Uсталık olarak orada yapılandan daha iyisi yapılamaz. Metrisleri sonsuz güze sahiptir. Ve şehirlilerin yanı sıra şehir içerisinde 7 ve 8.000 arasında asker vardır. Erzak ve mühimmat ihtiyacı yoktur. Bu yüzden herkes Spinola'nın Bergen op Zoom'dakinden daha iyi bir başarı gösteremeyeceğini düşünmektedir. Şehrin başkumandanı Nassawlı Justinian'dır. Kendisi Oranj prensinin gayr-i merşu kardeşidir. Prens (kuşatmayı kaldırmak için) rapora göre 30.000 yaya ve 3.000 atlı bir orduyla Gertundenberge ve Breda'nın arasında, Spinola'nın kampının arkasında durmaktadır. Böylece kuşatmacıların kuşatıldığı söylenebilir. ve İspanyol ordusu (çok güçlü konvoylar olmaksızın) ihtiyaçları olan erzakları, mühimmatı ve diğer gerekleri almadan rahatlamayacaklardır. İki ordusunda sayıları hakkında kesin bir rakam bilinmemektedir. Zira onların sayısı her gün artmaktadır. Fakat benim zamanım içerisinde Hollanda'da bu kadar büyük ordular olduğunu duymamıştım. Şahsî olarak bizim şehirdeki İngiliz albaylarımızdan bir şey duymadım. Sadece Sir Charles Morgan dışında. Fakat şehirde İngiliz birlikleri vardır. Ve aynı zamanda Fransızlar ve Valonlar da vardır.

Haghe'den ise iyi haberlerimiz vardır. Yakın zamanda Bohemya kraliçesi bir erkek evlat dünyaya getirdi. Brezilya'daki Todos Los Santos Köfrezî'ndeki Aziz Salvador şehrinin(valinin ve kraliyet memurlarının kaldığı yer) Hollandalılar tarafından alındığı ve orada inanılmaz zengin bir ganimet ve muhtelif kaliteli kişilerle birlikte vali ve oğlu esir alındığı haberinin İstanbul'a geldiğinden şüphem yoktur. Bu hamle İspanya kralına atılmış büyük bir yumruktır. Zira Brezilya ona (Meksika ve Peru'dan sonra)Hind-i Garbî'deki herhangi bir yerden çok daha fazla gelir getirmekteydi. Bizim Cales'te yaptığımız gibi şehri yakmaya niyetlenmediler ve ışıktaki oraya geldiler. Fakat onlar mezkûr şehri korumuşlar ve orada kalmaya niyetlendiler. Onların yardımı için Hollanda'dan şu anda bir kalyon filosu bütün malzeme ihtiyaçlarıyla birlikte gitmiştir. [300] Aynı zamanda Hollandalılar pek çok zengin ürün buldukları Meksika körfezine de bakmışlar ve onların arasında *indigo*, *cuhanian*, Safran ve gümüş külçelerle yüklenmiş

olan kralın bir gemisini buldular. Dahası onlar Güney Denizinde de boş durmadılar. Zira 13 kalyondan mürekkep bir filo, Mart'ın 12'sinde Amiral L'Hermite komutasında Wight adasından [şimdi] tahkim etmekte olduğu Şili ve Peru sahilleri üzerindeki çeşitli şehirleri almak üzere ayrıldı. O bölgelerde yaptığı yağma İspanyollara sonsuz bir kayıp ve sorun yarattı. Fakat oradaki hareketlerin özü hakkında hiçbir haber gelmedi. Bize getirilenler İspanya yoluyla gelen genel haberlerdir. Onlar da pek çoğunu hafifletmektedir.

Carlise kontu ve şimdi Hollanda kontu olan Lord Kensington hâlâ Paris'tedir. Fakat size daha önce bir tat verdiğim evlilikle ilgili müzakereleri umduğum gibi iyi bir şekilde sonuca gitmektedir. Kendisini kısa süre içerisinde İngiltere'de göreceğimizi umuyorum. Her gün buraya Mösyö de Villeauvelere'nin gelişini beklemekteyiz. Kendisi de bize karşılıklı olarak kralın majesteleriyle yaptığı antlaşmanın kabul edilen maddelerini getirmektedir.

Geçen ay prens (geyik kovalarken atının takılması üzerine) tehlikeli bir şekilde düştü. Atı da onun üzerine düştü. Bu yüzden orada olan kişileri ondan çok az şey bulunabileceği görüşündeydi. Fakat Tanrı'ya şükürler olsun ki kalçasında çürükler olmasından başka hiçbir kötü olay arkasından gelmedi. Oradaki acı alışı olarak o kadar iyi at sürmesine engel olmaktadır. Fransa'nın Ana Kraliçesi, buraya Mösyö de Beautruy adında bir beyefendiyi onun güzel kurtuluşunu tebrik etmek için derhal gönderdi.

Kasım'ın ikisinde tekrar toplanması belirlenen parlamentonun süresi gelecek 16 Şubat'a uzatılmıştır. Middlesex kontunun 50.000 pound olan cezası 30.000 pounda düşürülmüştür. Bristol kontu hâlâ saraydan ayrı tutulmaktadır ve şu ana kadar cevabını almaya çağırılmamıştır. Lord Vauxe, birliğinden ve arşidükün hizmetinden ayrılmıştır.

İngiltere ve Hollanda arasındaki Doğu Hindistan şirketleri konusundaki ihtilaf henüz çözülmemiştir. Fakat iyi bir antlaşmayla ilgili büyük bir olasılık vardır.

Türk Korsanları batı sahillerimizde ve İrlanda sahillerimizde belirdiler. Orada bazı tüccarlarımızı aldılar. Denizi o kurtlardan kurtarmak için majestelerinin 7 gemisi, Batıya doğru ve 3 tane de İrlanda için görevlendirildi. İrlanda'dan gelen haberlere göre bir tane Türk korsanı fırtınada kaybolmuştur. Onun nerede olduğu bilinmemektedir. Wexford bölgesinde bir Wickloe koyuna çekilmiştir. Ve oradan çıkamadığı içinse kendisini kralın memurlarına teslim etmiştir. Gemi şarap yüklüdü ve bütün Türklerde mahkûm edildi.

Söylene göre buradaki görevini kötü icra ettiği için Markiz Hinojosa, küçük düşmüştür. Kral gidişinde onun veda etmesine veya fidye sunmasına izin vermeyecekti. Benzer bir vedayı son zamanlarda Don Carlos de Colonna'da yaşamıştı ve burada sadece bir İspanya temsilcisi kalmıştır. Onun görevi de dönüşü her gün beklenen Sir Walter Ashton ile müzakere etmektir ve ondan sonra da İspanya da hiçbir temsilcisi bırakılmayacağını düşünüyorum. Fransa'ya gönderilen Elçi Sir Edward Herbert dönmüştür ve onun makamına Sir Albertus Mourton geçecektir. Son süreçte Lenox dükü ölmüştür. Lord Staffor ölmüştür. Holdernes kontu, Belediye meclisi, Cockaines'in kızıyla evlenmiştir. İmtiyazlı mahkemenin hâkimi Sir William Birde yakın zamanda ölmüştür ve onun makamına amirallik hâkimi olan Sir Henry Mart'ın geçecektir. Kraliçe Elizabeth'in eski hizmetkârları olan Sir James Crofts, Sir Carew Rennols, Sir Robert Lane ve Sir John Stafford ölmüştür ve onlarla birlikte benim asil ve kadim dostum Thomond kontu da İrlanda'da ölmüştür. Sir Richard Morrison Munster önceliğinde onun yerine geçecektir. Kendisine geçen yıllar içerisinde biraz verilmiştir. Ve Sir Edward Villers, kendisinden sonrakini geri alma hakkını kazandı. Tartıştığı kişiyle büyük olasılıkla bir antlaşma sağlamıştır. Sir Robert Naunton tekrar konseye getirilmiştir ve kapıların efendisi yapılmıştır. Onun makamı Middlesex kontunun tenkidi üzerine boşalmıştı. İmparatorun kardeşi ve Silezya'da is Piskoposu olan kardeşi Arşidük Avusturyalı Karl İspanya'ya gitmiştir. Gelen raporlara göre Nuberge dükü de aynı şekilde oraya gitmektedir ve Lehistan prensleri de yakın zamanda Brüksel'deydi. İki orduda da veba ve hastalık yaşandı ve İspanya kampından kaçan üç bin kaçak Oranj prensinin pasaportu ile ülkelerine gönderildiler. Salgının onlar arasındaki kavgayı alacağından korkulmaktadır. [301] Tanrı'ya şükürler olsun ki İngiltere'de veba yoktur. Fakat salgınlar ve sıcak sıtmalar krallık boyunca yayılmaktadır ve birçok insan ölmüştür ve burada Londra'da haftalık olarak 400 veya 500 insan gömülmüştür. Bunun nedeninin meyvenin bolluğundan, olduğu düşünülmektedir. Geçen yıl o kadar çok stok vardı ki, kavunlar, salatalıklar gibi her yerde sıradan olarak bulunabiliyordu.

Gelen rapora göre Espernon dükü Fransa'da ve Ossuna dükü de İspanya'da ölmüştür. Kont Mansfelt son zamanlarda yine buraya gelmiştir ve majestelerinden buradan toplamak ve askere almak için 12.000 yaya almış ve Callis'e ayak basmıştır. Orada 10.000 yaya ve 3.000 Fransız atlısı da onlara katılmıştır. Ordusunun masrafı efendimiz olan kral, asker vermeyip sadece para veren, Fransız Kralı, Venedik Devleti ve Savoy dükü tarafından taşınmaktadır. Plan Valtolina ve Palatinat'ın kurtarılmasıdır

ve derhal İrlanda'ya 2250 yaya ve 230 ek atlı gönderilmiştir. Onların görevi oradaki garnizonların yanı sıra o krallığı korumaktır. Aynı zamanda orada çürümüş kalelerin ve hisarların da tamiri için ve orada gerekli olduğu düşünülen yerlerde yenilerinin dikilmeleri için para gönderilmiştir. Ve benzer emirler de majestelerinin donanmasına olması için verilmiştir. Fakat ne amaçla olduğu hâlâ belli değildir. Bu an için size daha fazla haber veremem. Fakat size mektuplarınız ve haberleriniz için teşekkür eder ve lorduma ve asil leydinize hizmetimi sunarım. Sadece şunu unuttum. Eğer Türkiye'de ilginç bir ağaçtan bir asa yakarsanız veya ilginç bir ağacı asa yaparsanız, İngiltere'ye döneceğiniz zaman lordum bana lordumun hizmetindeki en düşkün hizmetkârın zayıf bacaklarını destekleyecek asalardan biraz getirmeyi hatırlayabilir. Savoy 14 Ekim 1624

G. CAREW

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Bugüne kadar, bana sık sık söz veren Erdel temsilcisiyle bir konuşma beklentisindeydim. Fakat ya korku ya da utanç onu bundan alıkoydu. Efendisinin imparatorla yaptığı barışla ilgili ne hiçbir şeyden bahsetme tavrı vardı ne de padişaha mektup getirdi. Fakat buradan gölgeler ile korunarak geçmeyi umdu. Onun hâlâ antlaşmada olduğunu ve onun sonucunun Bâbiâli'den gelecek cevaba dayandığını iddia etti ve eğer bir emir alırsa savaşa hazır olduğunu söyledi. Bütün bunlara, kendi meselelerin gerçeğinden bilgisiz oldukları veya onları övgüyle kandırmak kolay olduğu için inandılar. Fakat ben sadece barışın yapıldığını değil, pek çok branşının yapıldığını, Gabor'un evlilik umutlarını takip etmek ve birlik ve sınıırın savunulması için Viyana'ya elçilerinin geldiğini ve prensin de Lord Hoffkerchen'den af elde ettiğini pek çok başka şart ile bildiğim zaman değişiminin şiddetini durdurmanın zamanın geldiğini düşündüm. Ne imparatorun ne de ona fazla güvenmediğini bu devletin ondan çok fazla şüphelenmediğini biliyordum. Genel terimlerin dışında vezir, ayrı olarak tamamlanan ve yapılan barıştan hoşlanmayacaktı. Çok daha az olasılık bunu çok önyargılı olarak baktığı bu barışı onaylayacaktı. Ben onun bazı özellikleri bilmesini sağlamış olup bu da onların onayına biraz engel getirdi. İmparator ve Budin paşası arasında bir kavga düşmüştü. Tahrik edilmiş olabilirdi. Bu da pek çok iyi fırsat sundu. Özellikle de bu devlet her ne kadar tamamen düzelmese de daha iyi duruma gelen Tatarların ihaneti korkusundan biraz kurtulmuştur. Pek çok husustan dolayı ihtiyatlı hareket etmek zorunda olduğum bu iş konusunda bir söz veremem. Fakat yaptığım iyi iş şudur ki

Hollanda elçisini doğru yola ve bu meselelerin kaygısına getirdim ve benim için geniş haberler yazmak ondan daha uygunsuz olduğu için majestelerinden tüm bilgi için onun bugünkü mektubunun şifresi için Hollanda'dan tercümesini alacaktır. Orada bizim fikirlerimize biraz rıza olduğunu göreceksiniz.[302] Ve benim bütün bölümlerde amaçladıklarım da onun ismi almasında ve kullanmasında razı oldum. Benim daha fazla bir şey söylemem uygun değildir. Uzun zamandır majestelerine, prence ve İngiltere'deki lordlara teklifleri yaptım. Bohemya kralı bunu desteklemek zorundadır. Belki de Gabor'un pek çok tutarsızlığı onların onu ihmal etmesine sebep olmuştur. Fakat o ihmal onun bütün değişikliklerine fırsat vermiştir. Ve bu yüzden eğer benimde uzun süre ima ettiğim bu yolla onu emin etmeyi denemekten memnun olurlarsa eminim ki kendisi sadece geri kazanılmakla kalmayıp sonsuza kadar temin edilmiş olacaktır. Ve sonra onun majestelerinin düşmanlarını taciz etmek ve saptırmak konusunda dünyadaki en uygun araç olacağı kesinlikten bile daha fazladır. Buradan kendisi uygun görülecek hiçbir yardım istemeyecektir. Fakat kendisinin Türkiye'den yirmi hükümdense, Hristiyanlıktan bir elçiliği olacaktır. Onun tek amacı bir evliliktir. Aynı zamanda gizli bir şekilde Lehistan'da da çalışmaktadır. Ve güzünü daha büyük umutlar üzerine o krallık içersine yerleştirmiştir. Bunu eğer bir imparatorluk mensubu olursa ilk önce kaybedecektir. Majestelerinden hiçbir şifremin olmaması benim için büyük bir ihtiyaçtır. Bu da benim pek çok muammalı şeyler yazmaya ve pek çok şeyi atlamaya zorlamaktadır. Fakat her yolda bulunacağım. İstanbul 18/28 Ekim 1624

Majestelerinin en güvenilir, bağlı hizmetkârı

Sir Dudley Carleton'a

Lordum,

Buradan 20/30 Eylül tarihlerinde gönderdiğim ve lorduma bu bölgelerden verdiğim geniş haberlerin hepsi kaybolmuştur. Postacılar yolda öldürülmüştür. Ve çünkü onları geçen mektubumda bu ayın 5'inde yenilediğim için onların daha iyi bir yol bulacağından şüphe duymayacağım. Okumanız için rahatsız etmeye degecek bir meselem yoktur. Gabor'un temsilcisi bugün beni bir beklenti içerisinde tutmuştur ve hâlâ bana gelmeyi ertelemektedir. Ya utanmaktadır ya da korkmaktadır. Kendisi padişaha hiçbir mektup getirmemiştir. Sadece bazı ana memurlara mektuplar getirmiştir. Bir kere bile efendisi ve imparator arasında yapılan barıştan bahsetmemiştir. Bunu tamamen gizlemeye çalışmaktadır. Bu amaç için prens kendisinin hâlâ antlaşmakta olduğunu ve hiçbir şeyin tamamlanmadığını, kendisinde savaşı yenilemek için silaha

hazır olduğunu yazmıştır. Ve bu her ne kadar çok büyük olsa da burada iyi olarak geçmiştir ve inanılmıştır. Biz de bu sırada sadece barışın yapıldığını değil bitirildiğini de biliyorum. Viyana'ya evliliğine dair olan antlaşmayı devam ettirmek için sanki daha kötü bir şekilde kandırılmaya devam etmek ve sınır üzerinde bu devletten yapılacak bir ihlale karşı yeni bir ittifak yapmak için yeni elçiler göndermiştir. [bu ihlale] Budin paşasının mutsuzluğu buna yol vermiştir. Hizmetkârları onun parası olan 15.000 doları imparatorun bölgesinde kaybetmiş. Bunun içinde keskin bir şekilde 50.000'in teslim edilmesini istemiş ve soğuk bir cevap almıştır. Bunun üzerine (buradan emir alarak bütün sınırdaki beylerbeylerini ve onların kuvvetlerini bir araya çekmiştir) bazı değişiklikler olabilir. Dahası Bethlen Gabor Lord Hoff Kerchen'in için af ve uzlaşma sağlamayı başardı. Ve imparatorun samimi dostluğunu kazanmaktaki samimi isteğini ve ona her durumda yardım edeceğini gösteren pek çok gösteri daha yaptı. Fakat bu devletin körlüğündeki gibi hiçbir şeye inanmayacaklardır. Burada yapılacak tek bir şey vardır. O da onların ne kadar istismar edildiklerini görmelerini sağlamak ve onlara eski birlikte antlaşma yoluna ve ayrılmama yoluna yönlendirip bu barışın onaylanmasını engellemektir. Bu sonunda Gabor'u onlardan ayıracaktır. Ve böylece Vach'ta herşeyi değiştirebilecek bazı zorluklar doğabilir. En azından işler şu an olduğu gibi gitmez. Eğer telaş içerisinde bekleme yapılabilirse, Hristiyanlıktan hatasını ona göstermek izin zaman olabilir. Zira sadece oradan emin olabilir. Ve kendisinin ona güvenmeyenlerle ve ondan asla emin olmayan kişiyle barış yapmaktansa umutlarına yardım edeceklerle işbirliği yapmasından daha mutlu olacağından çok eminim. Bunu etkilemek için az şey yapılmıştır ve doğru etki alınmıştır. Hollanda elçisi daha uygundur ve şimdi daha direk olarak yürümektedir. Denetlenmiş bir şekilde efendisine şifreyle geniş bir hesap vermiştir. Kendisi bunu Bohemya kralına daha uygun olarak kullanabilir. Ve ben de en azından çok fazla meşgul olmayarak tarafsız olarak sayılmak istedim.

Bu şehir uzun süredir Tatarların ihanetinden dolayı çok fazla korku yaşamıştır. Fakat şimdi padişahın ulağının barış umutlarıyla varmasından dolayı biraz daha rahatlamışlardır. Fakat şartlar henüz bilinmemektedir ve zannedersen çok memnun edici olmayacaktır. Fakat hepsi zaman içerisinde anlaşılacaktır. Ve Tatarlar henüz Efkak'ı kaybetmemişlerdir. O eyaleti neredeyse yerle bir etmişlerdir. Lordum gelecek posta ile daha geniş bir haber bekleyecektir. Bizde Breda'nın iyi savunulmasını uzun süre önce duyduk. [303] Ve böylece lordumu cömert Tanrımızın kutsal korumasına teslim ederim. İstanbul 18/28 Ekim 1624

Lordumun düşkün dostu ve hizmetkârı

**Sir George Calvert'e: Sir Thomas Roe'nun veziriazamla Gabor'un Barışıyla
Alâkalı Yaptığı Konuşmayla Birlikte**

Dürüst Onurlu,

Onurunuzdan burada genel hizmet için yaptığım küçük hizmetle alâkalı biraz özgürlük genişletilmesi alarak size, hem önceki mektuplarımla olan alâkasından hem de şifreniz altında daha iyi taşınması için daha düzgün olarak bu konudaki hareketlerim ve görüşlerim hakkında bir hesap vermeyi seçtim. Onurunuzdan majestelerini bilgilendirmenizi ve eğer gerekli olacaksa bana daha fazla talimat vermenizi sitiyorum.

Bethlen Gabor'un yaptığı barışın bilindiğinden eminim. Onun bir suretini uzun süre önce Sir Edward Conway'e göndermiştim. Bu şekilde benim hizmetimin en iyi fırsatının geçmişte kaldığı gözükcektir. Zira onu yeniden kaldırmak, hareket halinde tutmaktan daha zordur. İmparatorun elçisi burada geçirdiği sürenin avantajını kullanmış ve Gabor'dan bahsetmeden Zitvatoruk'taki eski antlaşmanın onaylanmasını sağlamıştır. Bu da onun tarafından keşfedilmiş olup onu (şu an iddia ettiği gibi) kendisine alâka göstermek zorunda bırakmıştır. Onu geri çağırarak olan yol için düşüncelerimi geniş bir şekilde majestelerine, prenze, Buckingham düküne ve Sir Edward Conway'e evvelden yazma cesaretinde bulunmuştum. Bu yüzden tekrar yapmama gerek yoktur. Fakat sadece aynı fikri devam ettirmek için, eğer Gabor'dan iyi bir şey beklenecekse, bu Hristiyanlık tarafından tesis edilecek bir birliğin içine kucaklayarak ve onunla bir ittifak yapılarak yapılmalıdır ve bir saptırma yapmak için bu kadar uygun yerde oturan ya da bu kadar kolay çekilebilecek bir prens daha yoktur. Fakat şimdi buna buradan başlamak mümkün değildir. Buradaki herşeyi kendi zevkine göre gizleyebilir. İlk olarak kendisi kazanılmak zorundadır yoksa herşey boşa gider veya bir skandal olur ve bunun için pek çok sebep verdim. Sonra çalışmamın ne olduğunu düşündüm ve savaşa götürmenin tadı olmayacağına karar verdim. Fakat bu meseleyi eski yola çekerek, onun barışının onayını ve kabulünü engellemeyi, onu yeni bir antlaşma yapmaya sürmeyi düşündüm. Burada Vatz şartları uzlaşmaz olacak ve onun imparatora yardım etme şartları, bu devletin onu her zaman bir düşman olarak görmesine dair bir sebebiyet yaratacaktı. Bütün son çabalarımı bu amaca yönlendirdim ve şimdi Bethlen'den gelen efendisinin bu devletin rızası veya bilgisi olmadan yaptığı barışı özür dileyeceğini düşündüğümüz bir temsilci ile iyi bir fırsata sahibim. Fakat kendisinin böyle bir görevi olmadığını öğrendik. Padişaha mektup getirmeyip, sadece bazı önemli bakanlara mektup getirmişti. Orada da

barıştan bahsetmeyip prensin hâlâ antlaşmakta olduğunu, buradan bir emir alana kadar zaman geçirdiğini ve buradan emir gelirse barışı yenileceği gibi tam tersini söyledi. Ve böylece bunlar üzerinden zaman kazanmaya ve gizlenmiş bir şekilde yürümeyi umuyordu ve her ne kadar bu iki yüzlülük çok büyük olsa da burada güven kazandı ve ya cehaletten ya da kendilerin övmelerinin getirdiği rahatlıktan dolayı inanıldı. Temsilci, buraya ilk gelişinden bugüne kadar bana geleceğini söyledi. Fakat hâlâ bunu ertelemektedir. Bunu ya utancından ya da ona bildiklerimi söylememden korkmasından dolayı yapmaktadır. Bunun için sadece efendisi garip bir barış yapmamıştır fakat onların pek çok dalını tamamlanmıştır. Yeni elçiler Viyana'ya sanki kendisi kandırılmak istiyormuş gibi evlilik umutlarını takip etmek ve imparatorla ona hizmet teklifi ile daha sıkı bir ittifak için müzakere etmekle görevlendirilmiştir. Diğer pek çok tartışacağı durumla birlikte hepsi samimiyet içinde yapılmıştır. Özellikle de Lord Hoff Kerchen ve bazı diğerleri için de af sağlamıştır. Neyin söyleneceği veya neye inanılacağı çok şüphelidir. Fakat zorunlukların ve bu sorunlu devletten gelecek yardımların belirsizliğinin ve onun diğer bölgeler tarafından ihmal edilmesinin onu bu boyun eğmeye zorladığını biliyorum. Ne imparator ona güvenmektedir ne de kendi güvenliğinden emin olabilir. Bu yüzden bu devletin onunla ilgili güvenliğini uyandırmanın uygun olacağını ve onu kaybetmenin tehlikelerini görmelerinin ve aceleliğinin tekrarlamasını engellemelerini sağlamanın uygun olduğunu düşündüm. Bu amaç için veziri barışın bazı sevmeyeceği ve kendisinin bilmediği maddeleri ile ilgili bilgilendirdim.[304] Onlara eski barışın aceleyle onaylamalarıyla ilgili yaptıkları hataları gösterdim ve bunun Gabor'u kendisi için sonuçlamaya ve ayrı antlaşmaya zorladıklarını söyledim. Ona imparatorun son elçisinin planının sadece Bethlen'i onlardan ayırmak, aralarına haset tohumları ekmek ve bunun prensi kazanmak için değil mahvetmek için yaptıklarını gösterdim. Bu şekilde yapılan bu barışın ne onurlu ne de güvenli olmadığına dair pek çok sebep verdim ve reddetmelerine dair düşüncemi belirttim ve iyi temeller üzerine karar verilecek ve düşünülecek bütün sınır ihtilaflarının Budin'de birleşik antlaşmada yapılmasındaki ilk kararı almalarına çalıştım ki istenen barış sabit ve kesin olsun. Bu da çok iyi kabul gördü ve bu yolun takip edileceğini söz verilmesiyle ciddi düşünceye alındı. Bununla ilgili olarak neyin konu olması gerektiğini biliyorum. İmparatorun sınırını silahsızlaştıramayacağından veya güvende olamayacağından emindim. Bu yol ile eğer uygun düşünülürse Hristiyanlıktan (Gabor'u geri çağırarak) için zaman kazanmayı umuyorum. Bu olmadan hepsi meyvesiz olacaktır

ve kendisi kendi ikiyüzlülüğüne gidecektir. Fakat bununla beraber onun buradaki güveni hakkında dikkatli olarak, onun hareketlerinin gerekli olduğuna dair atıfta bulundum. Kendisinin aniden değişeceğine dair söz veremem. Çünkü onun yolları karışıktır. Fakat samimi bir şekilde kastettiyse karşı tarafa umduğu kadar rahat bir şekilde gitemeyecektir. Bu konuda hâlâ vüyük bir şüphe vardır. Macaristan ünvanını unutamaz ve küçük görüleceği ve pişman olacağı bir eş ile evlenecektir. Aynı zamanda onu hareket ettirmek için pek çok yol daha vardır. Fakat en güvenilir olanı ona Almanya'da bir ittifak teklifinde bulunmaktır. Brandenburg elektörünün kızkardeşleri ve diğer prenslerin de kızları vardır. Kendisi altın konusunda zengindir ve onurlu bir evlilikle ailesinin temellerini oturtmaktan başka bir ciddi takibi yoktur. Bu yolu Lehistan'a da götürdü ve hâlâ gizli bir şekilde devam ettirmektedir. Fakat onun oradaki amaçları daha yüksektir. Daha fazla ilerlemek için güçlü bir fraksiyon yapmayı ihmal etmemektedir ve umutları da çok büyüktür ve bu yüzden daha kolay bir şekilde imparatoru terkececektir. Çünkü o taraftaki dostları ters taraftadır. Onu geri kazanmanın ve ona Almanya birliğini garantisi vermenin büyük bir netice ve yardım meselesi olduğunu söyleyerek tamamlamam gerekmektedir. Onun ne ruhu ne de serveti küçümsenmemelidir ve onurunuz bana onun *futuri temporis expectatione*'den çok daha fazlası olduğuna inanabilir. Kendisi Türk için Hristiyanlığa asla ihanet etmeyecektir (her ne kadar kötü bir şanstın yükselip bazı hatalar yapmış olsa da: *prima dominandi spes in arduo*) Amaçları ve umutlarını bilen hepsi emin olmuştur. Bu sırada imparator ile kadim dostu Budin paşası arasında bazı memnuniyetsizlikler çıktı. Paşa'nın hizmetkârlarınan imparatorun bölgesinde 150.000 dolar çalışıldı, o da Türkiye'de olağan olduğu gibi 50.000'in geri verilmesini istedi ve soğuk bir cevap aldı. Bunun üzerine tatmin olması için bazı akınlar yaptı ve bu devlet son Vatz talebinden şüpheye düşerek, bütün Beylerbeylerinin sınıra gitmesini istedi. Böylece çok az bir şey aniden bozulabilir. Özellikle de eğer Gabor'un barışı reddedildiği taktirdi. Sınırlarım içerisinde yürüdüğümü umuyorum ve eğer onun amaçlarına bir zorluk getirdiysem beni affetsin. Buna dair hüküm verebilirim. Hristiyanlığa sorun getirecek hiçbir skandala mahal vermedim. Onurunuz majestelerine en iyi yorumu yapmaktan memnun olacatır. Ve her ne kadar bu kadar sorumluluk alamayacak olsam da onun hizmetine yardımcı olacak hiçbir şeyi atlamayacağım.

Burada yaşanan olayları gelecek postama bırakıyorum. Onlar büyük birer not değildir. Sadece bu devlet Tatarlarla yapılan uzlaşma ve barış umutları ile biraz daha

rahatlamıştır. Fakat ne şartlarda olduğu gizlidir. Ve zannederseniz onlar kabul edilseler de çok büyük bir memnuniyet getirmemişlerdir. Ve böylece onurunuzu herşeye gücü yeten Tanrı'nın cömert korumasına teslim ediyorum. İstanbul 18/28 Ekim 1624

Barışın Neden Bu İmparatorluk İçin Güvenli Olmadığını Gösteren Nedenler

1- İlk olarak tartışılmaz bir gerçek olarak kabul edilmelidir ki Gabor'un hükmü altında olan Macaristan ve Erdel ülkeleri padişahın hâkimiyetinin sınırında bir siper olarak durmaktadır. Orası hem doğal olarak hem de pek çok iyi tahkimat ile güçlü olup her zaman imparatoru ani bir işgalden korumuştur. Fakat becerikli bir ordu ile kendi savunmalarını yapabilmişlerdir.

2- [305] Bethlen Gabor'u imparatorun hasedinden ve korkusundan korunmasının tek yolu onun bu devlete olan bağlılığının devam etmesidir.

3- Fakat şimdi tamamlanan barış (orada toplanan maddelerin vereceği zararın dışında) onların arasında sınırdaki bütün şartları değiştirecek bir uzlaşma ve işbirliği yapmalarına yol açmıştır.

4- Bu barışın sonuçları içinde Bethlen Gabor ya kandırılmıştır ya da kandırılmamıştır. Eğer kandırılmadıysa o zaman kendisine imparatorun kızının eş olarak verilmesi gerekmektedir. Eğer bu uygulanırsa o kadar büyük bir leydinin gücüne ve onun üzerinden kendini tamamen bir imparatorluk mensubu yapacak kadar büyük bir onur kazanacağını ve bu sonuçlara da Erdel'i Avusturya Hanedanıyla birleştireceğini ve Bâbiâli'yle olan bütün dostluğu reddedeceğine dair hüküm vermek kolaydır. Eğer kandırıldıysa ve eş alamayacak veya barış beklenmeyecekse (en olası olan budur) o zaman bu sözlerin imparatorun Aşağı Almanya'daki amaçlarını elde edebilmesi ve sonra da artmış gücünü, bir kenara koyabileceği fakat asla affedemeyeceği ona karşı yapılmış pek çok hakaret için Gabor'a çevirebilmek için sadece zaman kazanmak için verilmiş olduğu aşikârdır. Bu da kabul edilmiş olup o zaman bu barışın zamansız yapıldığı ve imparatorun ateşte pek çok başka demiri varken Bethlen'in şimdi onun üzerine savaşa devam etmesi, bütün müttefiklerini kaybedip yalnız taşımaktan daha güvenli olacağı şüphesizdir.

5- Eğer Bethlen Gabor'un bu geçen yıllarda imparatora savaş etmek için herhangi bir mantıklı durumu varsa şimdi devam ettirmesi için çok daha fazla nedeni vardır. Çünkü Büyük Britanya kralının kararı Palatinat'ın kurtarılmasıdır. Bu imparatoru ve Bavyera dükünü meşgul edecek olup bütün Avusturya ve Moravya ülkeleri garnizonsuz

birakılır ve imparatorun kesesi de yakın zamanda parasız kalacağı Gabor'un girişimleri daha kolay olacaktır.

6- Bu barışın tamamlanma şekliyle bu imparatorluk ve Bethlen Gabor ayrı olmuşlardır. Bu devletin akil adamları tarafından da bu barışın bu zaman için uygun olduğu da kabul edilmiştir. Fakat bu antlaşmanın Budin'de Mehmed Paşa ve Erdel prensi(sınırın durumunu bilen kişiler) ile kılıçlarını elde tutarken yapmalarına karar vermişlerdi ki böylece daha akıllıca bir yol alınabilirdi. Fakat imparatorun buradaki en son elçisi hiç bir şekilde yeni bir antlaşmayı duymadı. Onun yerine hâlâ efendisinin Zitvatoruk antlaşmasını koruduğunu söyledi. Bu samimiyet ile yapılmış gibi gözükse de tamamen hileyle doludur. Zira kendisi o antlaşma ile Vatz ve diğer bütün esirlerin geri verileceğini biliyordu. Buna yeni bir antlaşma üzerine uyulmayabilir. Bu yüzden zamanını kullandı ve özel meseleleri bilmeyen fakat barışın uygunluğu ile kandırılmış vezirler tarafından son barışın onaylandığına dair bir mektup aldı. Bu mektup alındığı zaman elçi amacına ulaşmış oldu. Zira bir sureti derhal Gabor'a barışın onsuz kabul edildiğini ve ona hiçbir alâka gösterilmediğini göstermek için gönderildi ve bu yüzden kendisi de benzer olarak kendi şartlarını yapmaya zorlandı ve böylece bu devlet ve Gabor arasına karşılıklı bir haset ekimi oldu. (Son elçisinde esas niyeti buydu) ve onlar birleşik, diğerlerinin hareketlerini bilerek antlaşma yapması gerekenler hem düşüncede hem de kalpte bölündüler.

7- İmparatorun elçisinin eski Zitvatoruk barışı üzerinde ısrarcı olduğu kesindir. Sadece bir ayağını kavgada tutmuş ve Vatz için numara yapmıştır. Bu şekilde Efendisi her zaman bu antlaşmayı bozmaya hazırdır. Hem bu devletle hem de Gabor'la... Birini diğerinden ve bütün müttefiklerini de diğerinden ayırmaya kadar da bunu yapmayacaktır.

8- Bu barış ile Tibeseus civarındaki bütün bölgeler, sonuç olarak imparatorun hükmüne verilecektir ve sadece sözde ve ünvan olarak Bethlen Gabor'da kalacaklardır.

9- Bu barış ile bu imparatorluk ile kesin bir işbirliği yapmak için buraya şimdi 5 yıldır elçilerini gönderen bütün krallıklar ve vilayetler ve Sultan Osman zamanında imzalanan kapitülasyonlar ile dost ve müteffik olarak adledilenler şimdi tamamen terkedilmişlerdir. Ve düşmanın iradesine bırakılmışlardır. Böylece Almanya bu devletin dostluğuna güvenen ve dayanan bütün mülkler bundan sonra korkacaklardır.

10- Bu barış ile Macarlar, tamamen imparatora boyun eğmeye zorlanmışlardır ve bir daha asla Bethlen Gabor'a güvenmeyecekler ve [306] mülklerinin onun için tehlikeye

atmayacaklardır. Zira kendisi planlarında çok değişkindir. Ve imparator da Gabor'u Macaristan Kralı olarak seçilmesine razı olanları asla affetmeyecektir.

11- Bu Barış ile Bethlen Gabor onların bilgisi olmadan hiçbir şey tamamlamayacağına yemin ettiği müttefikleriyle olan bütün güvenini bozmuştur. Onlar arasında padişahın sık sık mektup yazdığı Bohemya kralı Frederick ve Hollanda Devletleri de vardır. Böylece bundan sonra hiçbir prens ve devlet Gabor'la işbirliği ve ittifak yapmayacaktır.

12- Sonucun öncüllerinden bu barışın böylece ayrı tamamlanmıştır. İki tarafa da kâr getirmemektedir, Gabor için tehlikelidir ve padişah içinde onursuzcadır. Bu yüzden emirsiz yapıldığı için reddetmek elzemdir ve kararlaştırılan Budin antlaşması yenilenmelidir. Orada Pren hem kendisi için, hem de Mehmed Paşa bu devlet için iyi tavsiye üzerine iki taraf için de eşit ve güvenli şartlar oluşturabilirler. Eğer imparatorun elçileri Zitvatoruk antlaşmasında durup, gizli bir şekilde avantaj kazanma imasında bulunurlarsa, o nokta açık edilmeli ki buna göre Vatz geri verilsin ceza verilmesin ve böyle önemli meseleler ertelemeye bırakılmasın. Böylece herşey açık şekilde yapılsın ve barış kesin ve garantili yapılmış olacaktır.

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Onurunuzda geçen mektubumda verdiğim sebepler, size bu rahatsızlığı vermeme sebep oldu. Bethlen Gabor'un temsilcisi bütün haberleriyle birlikte gitti. Bir kere bile buraya bakmadı. Fakat bana açık bir özür gönderdi. Ben utancın onu bundan alıkoyduğunu biliyordum. Şu ana kadar uygun olan ne varsa yapılmıştır. Açıkça savaşa yönlendirecek kadar etkili olması olası değildir. Bu sadece bizim kendi amaçlarımız için yapılmış gözükürüdür ve bunların hiçbirinin dostları yoktur. Padişah prense sert bir ihtar mektubundan ziyade üstü kapalı bir mektup yazıp onu yaptığı barışın raporu üzerine kibarca azarladı. Pek çok özel konun tatsız bulunduğunu belli edecek kadar yeterli bir şekilde tekrarlarda bulundu. Fakat ona zarar verecek olan karşı tarafa geçtiği bilgisine de güvenmiyormuş gibi davrandı. Bu yüzden ilk olarak bu devletten her zaman aldığı büyük koruma ve pek çok iyiliği ve kendisinin ona olan sadakatini hatırlattı ve onun daha iyi cesaretlendirmek için iki yıl daha bazı şartlar üzerine vergiden muaf tuttu. Kendisine tetikte durması için yeni ve direk emirler verdi. Ve ondan herhangi bir antlaşma ile daha fazla devam etmemesini veya zaten geçmiş bir uygulamayı, sınır üzerindeki Beylerbeylerinin bilgisi ve rızası olmadan uygulamamasını istedi. Onlara

eğer Budin’de ilk planlanan antlaşma işleme konmazsa Budin’de toplanmaları ve bütün güçleriyle hazır olmaları için emir vermişti. Bilgi dâhilinde yapılmayan son antlaşmada yapılanları tamamen reddetmişti. Bunun arkasından ne geleceğine söz veremem. Fakat durduğu yerde iş şimdi doğru yola girmiştir ve Hristiyan topraklarına bir adım atılma tehlikesi dahi yoktur. Yapabilecekleri tek şey, diğerleri onu yaralamak zorundayken boğayı kovalamaktır. Palatinat’ta bir ordunun görülme beklentisi Gabor’un bütün kararını alıkoymaktadır. Başlayacağımız zaman pek çok takipçimiz olacaktır. Daha geniş bir talimat alacağım zaman ben de kendi görevimi yapacağım ve böylece onurunuzu Tanrı’nın kutsal korumasına teslim eder ve onunuza hizmet eden en düşkün hizmetkârı olarak kalırım.

İstanbul 31 Ocak 1623

T.R

Bugün Viyana’dan bir kurye geldi. Nihai sonuç için görevli göndermeyi teklif ediyordu. Fakat aynı zamanda imparatorun elçisinin buradan ayrıldığından beri Budin’de alıkoyulduğunu ve kendisi salıverilmeden devam etmeyeceğini söylüyordu. Gabor’un emin olduklarını düşünselerde meseleler bekledikleri kadar hızlı ve pürüzsüz gitmiyor.

[307]Bay Branthwaite’tan

Dürüst Onurlu,

Prens hâlâ konağında kalmaktadır ve daha çok yatağındadır. Böylece her ne kadar kendisinin bu seferlik kaçabileceğine dair son umutlar olsa da ben yaşlılığın ve hastalığın kısa süre içerisinde bu dünyadan almak için birlik oldukları düşünmekteyim.

Geçen Cuma günü Senatosu üzerine, Sinyor Simon Contarini, bu cumhuriyetten Bâbiâli’ye olağanüstü elçi olarak gitmek için buradan ayrıldı. (raporlara göre)İyi katılımlı bir grup ve padişah için zengin hediyelerle ve orada etki bırakacak tarzda tekliflerle donatılmıştır. Eğer elçiliğinin kapsamı tebrikten öte bir şey taşıyorsa, sizin orada buradaki genel bilgiye sunulmadan önce bulmanız olasıdır.

Bu sinyorlar da aynı şekilde Fransa için olağanüstü elçilerini seçmişlerdir: Sinyor Jeranimo Priuli, gelecek hafta sonu civarında gidecektir. Majestelerini *quae eos dure increpuit*, işbirliğindeki maddelerin uygulanmasında pasifize etmek için gittiği düşünülmektedir. Bu mesele, son Fransız elçisinin efendisi olan krala gidişinden beri o kadar kötü belirtilmiştir ki arkasında kötü bir tat bırakmış ve Proli’ye (o doğada bir elçi

olarak) onun isteğinin tersi üzerine vazife almasını söylemişlerdir. Her ne kadar kendisi orada olağan ve o sarayın pratiğini iyi okumuş olsa da...

Geçen Salı günü Vekil Barbaro (bu devlet için alan generali olarak seçilmiştir) Bressia'ya doğru ilerlemiştir. Orası Valelina sınırındaki bir şehirdir. Kendisine 300 atlı iştirak etmiştir. Fakat orada, oralarda topladığı kuvvetleri nasıl yerleştireceği henüz umumî bilgiye gelmemiştir. Sadece (kış bölgesine büyüdüğünü) tahminde bulunuruz ki kendisi (eğer orada ani bir harekete düşmese) onları her türlü şehrin şüphelenilen sınırlarına dağıracığını tahmin edebiliriz.

Ve böylece onurunuzun bu zamandan ve yerden topladığım zavallı parçaları kabul etmeniz için dua ederek sizi herşeye gücü yetenin kutsal korumasına teslim eder ve her zaman lordumun emrine amade olarak kalırım. Venedik yeni takvim 2 Kasım 1624

MIC. BRANTHWAITE

Burası için atanan Lord elçimin buraya ne zaamn geleceği konusunda kesin bir şey henüz çizemem. Bu da beni terkedildiğim korkusuna sokmaktadır. Benim yurda olan yolculuğum mevsimin kötülüğü ve havaların uygunsuz olduğu bir zamana denk geleceğimden korkmaktayım. Elime bu hafta içinde gelen ne varsa onurunuz buradan alabilir.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Kamplar ve kuşatılan şehir her zamanki durumunda kalmaktadır. Sadece pek çok ufak konvoyun Kont Henry tarafından Walwick'ye yenildiğini duyduk. Onların arasındaki pek çok vagon ve diğeri de 4 güzel gri taşıma atı İspanyolları taşıyorlardı. Şehirliler bu eğer çok kötü havalar önce gelirse o herhangi bir vagonun Antwerp ile düşman kampına gitmesinin imkânsız olduğunu söyleyerek cesaret verdiler. Genel bir konsey neyin yapılması gerektiğine dair toplandı ve orada iki ay boyunca sahip olmaya hüküm verdikleri şehre ölçülü bir düşünceden sonra iki ay daha süre verdier. Bu yüzden eğer iki ayda çözüm bulunmazsa şehirden gelen bütün mektupların avantaj bildirdiği Breda düşmüş olacaktı.

Eminim ki Bay Trumbull, lorduma Peckius'un Brüksel tarafından imparatorluk askerlerini bu bölgelere doğru çekmek için görevlendirildiği haberini vermiştir. Hollanda da bununla bilgilendirilmiş, ve bazı görevlileri yukarı bölgelerdeki Rhees[308] sınırına o askerlerin alabildiğince çoğunu hizmete almak için göndermişlerdir.

Özellikle de imparatorluk tarafından lisans verilen süvariler ödemeye girmekten memnun olacaktır. Şimdi Mansfelt'in asker topladığı dedikodusu o adamların arasında yayılmakta olup (kendi türünün kumandasında bir emir almaktan başka hiçbir şey istememektedirler) onu duymalarına yol açmaktadır ve Hollanda da yakın zamanda eğer Mansfelt'in planı işe yarsa o adamların onun hizmetine gireceği amacıyla Brandenburgh Elektörünün adamlarlarıyla buluşmak için Markland'ı seçmişlerdir. Her halükârda Mansfelt onları şu an için bir saptırma niyetinde kullanacaktır ve bunun için iş hâlihazırda büyümüştür.

Burada Van Oyen (Brandenburgh birliklerinin baş kumandanıdır) üç yaya ve bir atlı birliği ile sadece Marckland'dan yardım almak için dışarıya gittiğinde düşmanın bütün kuvvetlerinin Breda karşısına çekildiğini görmüş ve şehri korumasız olduğunu görerek ilk olarak Unna'ya savaş hilesi ile baskın yapmıştır. Orada altı parça top bulmuştur ve onlarla birlikte daha sonra Lunen'i ve yakında ve Lip üzerinde 3 veya 4 şehri daha almıştır. Bu başarı üzerine Oranj prensinden direniş görmediği ülkede daha büyük işler yapabilmek için daha fazla birlik istemiştir. Ekselansları ona bir atlı birliği ve Brandenburgh'un maaş verdiği bütün yayaları vermiştir. Onlara şu an yukarıda imparatorluk tarafından terhis edildiği konuşulan birliklerin ona katılacak olanlarının kabul edilmesi emri de verildi. Bu küçük ve olağan bir başlangıçtır. Fakat şimdi bir plana dönüşmekte ve büyük ve önemli sonucu olan bir meseleye dönüşebilir.

Almanya'daki elçimiz geçen ayın sonu civarında Saxe elektöründen, Hollanda görevlileri ile o bölgelerdeki asker toplamalarına yardım etmek için Danimarka'ya dönerken tam zamanında Hamburg'a gelmiştir. İmparatorun vekilleri bu asker toplamalarının Mansfelt için olduğunu söyleyerek ve yemin ederek buna karşı çıkmaya çalışmaktadırlar. Sir Robert Anstruther de onlar kadar gürültülü bir şekilde bağırmiş ve Hansları eğer o asker toplamalarını engellerlerse İspanya'ya dar denizden yaptıkları geçişlerin güvenli olmayacağı tehdidinde bulunmuştur.

Geri kalanı için Saxe ve gidişinde ve gelişinde diğer prenslerle yaptığı müzakerelerinde(onlara *buccina belli* olmuştur) onları hareketlendirebilmek için iyi çok az şey yapmıştır. Saxe önceki sözleşmelerini bahane göstermektedir ve kendi hizmetini majesteleri ve çocukları için sadece arabuluculuk yolu ile sunmaktadır. Geri kalanı ise daha fazla niyet gösterdi. Fakat İngiltere'nin açıkça beyanda bulduklarını görmeden açık konuşmayacaktır. Böylece o *fistula pacis*'in oraya İspanya'dan yeniden geldiğini görecekleri zaman küçük cesaret kıvılcımlarının serinlemesi olasıdır. Bu arada

majestelerinden daha fazla cevap için, Danimarka'nın yardımı ile hem Aşağı hem de Yukarı Saxe'nin birlikleri ile büyük bir diyet konuşması yapmaktadırlar. Bazıları Almanya hastalığının tek başına bir hekim tarafından yapılamayacak kadar umutsuz olmasından dolayı bu sebebe boyun eğdiler. Böylece aralarındaki toplantının kış ayında olması kararı verilebilir. Fakat Hollanda doktorlarının bu kadar çok yardımcı oldukları bir diyetten çok nadir iyi bir şey gelir ve eğer prensler kendi aralarında buluşmaya getirilmediği sürece kararların hiçbir ehemmiyeti olmayacaktır. Sir Robert Anstruther buna Fransa ile yapacağımız evliliğin sürecine ve hepsini *en bride* olarak tutan Tilly'nin saptırılması için Mansfelt'in bir ordunun başına yerleştirilmesine dayanarak hüküm verecektir.

Bu on beşinci günde Kont Mansfelt'e ve onunla birlikte olanlara İngiltere'ye giderken talihsiz bir olay olmuştur. Kendilerini Ulushing'te bekleyen kralın gemisini (Speedwell) denize götürmekte çok acele ederek ve (Hollandalıların söylediklerine göre) kendilerinden sunulan üç kaptandan en kötüsünü alarak öğleden sonra saat ikide demir aldılar ve saat dörtgibi geminin hızla oturduğu kuma çarptılar. Fakat suyun yükselmesinin onları kurtaracağı umuduyla yardım almak için çok geç olan geceye kadar beklediler. Sadece Kont Mansfelt, bir uşağıyla birlikte bir kayıkla taşındı ve başka bir gemiye yerleştirilip, güvenli bir şekilde geçen Çarşamba Margett'e vardı. Sir John Wentwordh, kontun hizmetkârlarıyla birlikte kendisini ikinci botla birlikte kurtardı. Kotu taşıyan ilk bot daha fazlasını getirmedi. Diğerleri ise ertesi sabah Ulushing botları ile kurtarıldı. Sayıları toplam 75'ti. Bazıları (kim ve ne kadar olduklarını duymadım) kayboldu ve aralarında yakın zamanda kardeşi burada Hagh'ta öldürülen genç Kont Wickenstein de vardı. O geminin vücudu (bütün olasılıklar toplandığında, fırtınadan sonra kırılmış olup, Catwick'e getirildi ve orada kıyıya getirildi. Kuzey Hollanda sahilinde yakın zamanda 2200'ünün kurtarıldığı 3.000 kadar kumaş ile yüklü İngiliz Hamburgh gemilerimizden biri(unicorn) fırtınaya yakalandı. [309]Fakat dört tüccar, efendi ve 15 denizci boğuldu ve 7 tanesi kurtuldu. Küçük bir İngiliz Gemisi de Wick'e savruldu. Orada sadece bir adam yarı ölü yarı canlı kalmıştı. Benim buradaki uzun süren ikametim boyunca kadar gördüğüm gemilerimizin harap olduğunu bu kısa süre içerisinde gördüm.

Lordumun 21 Ağustos ve 5/15 Eylül tarihli mektupları son olağan posta ile elime geçti. Bir tanesi Bohemya kraliçesineydi. Onun cevabını gelecek postaya bırakmıştır. Bu sırada size, ellerinizin evvelkinden daha özgür olduğu için çok mutlu

olduğunu söylememi istedi. İngiltere'den gelecek bir sonraki mektuptan sonra(her saat bekliyorum) onun için olan hizmetinizi daha iyi kullanmanız için bildirecek olup o şimdi meseleler kararsız kalmaktadır. Hem Fransa ile yapılacak işbirliği hem de evlilik çözülmemiştir. Her ne kadar bizim mektuplarımızın ikisinin de tamamlandığına dair şüphesiz bir sonuç bırakmış olsa da...

Selamlarınızı Lordum Southampton'a ve diğer lordlarımıza, albaylarımıza ve generallerimize gönderdim. Lordum Southampton ve Lordum Wreothsley hasta olarak, Rosendale'dan Berghen up Some'a göndermişlerdir. Baba iki nöbet yaşamaktadır. Oğulda ateşlidir ve son anlarını yaşamaktadırlar. İkisi de büyük tehlikededir.

Çok hasta olan Oranj prensi iyileşti. Sırtındaki ağrı ise hekimlerinin söylediğine göre tehlikeliden daha çok acı vericidir. Antwerp kalesine yapılan baskının başarısız olması kafasında pek çok sorun yarattı. Bunun üzerine geçen Cuma akşamı aynı adamlarla, aynı şekilde ve eskisiyle aynı sonucu getiren bir girişim daha yaşandı. Bu da bir *bis ad eundem*'dir. Ben başarısızlıktan ziyade bu hareketin yapılmasına şaşırıyorum. Daha önce *per eofdem* olarak yapılmıştı. Bu ülkeninkiler dışında hiç yabancı yoktur. Şu an için bitireceğim. Şu an için bitirir, her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 8/ Ekim 162

DUDLEY CARLETON

Sir Edward Conwey'den

Lordum,

Bahanem için çok şey söylenebilir ve lorduma uzun süre geri kalmaktan sakındığım için kendimin affedilmesi içinse çok daha fazlasının söylenmesi gerekmektedir. Fakat meyvesiz yoldan sakınmak için size kalbimle en iyilerini yapacağım ve bunların açıkça o konuda bir hata olduğunu itiraf etmekten ziyade sizin için daha kabul edilebilir olacağını umuyorum. Bunun için affetmenizi dua ediyorum, çünkü kesinlikle sizin görevlerinizin şartlarına ve dürüst değerimize olan saygımı açıklamak konusunda bir alçalma veya ihmalin kötü durumuna hiçbir zaman gelmedi. Fakat sabit bir şekilde minnettarlıklarımı belirterek ve iyi beyanlarım bulunmaktaki kararlılığımla birlikte, sizden meseleleri olduğu şekilde almanız ve bundan sonra parça şeklinde bir mektuplaşma beklemeinizi diliyorum. Bu da benim fırsat buldukça sizin majestelerine olan hizmetinizi geliştirmem için güvenilir bir çaba göstermemi sağlayacaktır. Şu ana kadar gerçeğe ve size olan görevimi icra etmekte, şüpheye bırakacak kadar ihanet etmedim, size bir hesap veremesem de verdiğiniz çalışmalarını

yaptım. Fakat, gerçekten söyleyebilirim ki majestelerinin sekreteri olduğum ilk günden beri, benim onun şahsına olan katılımım devamlı oldu ve böylece elime gelen mektuplarınız (sizin tarafından kime yönlendirildiyse) krala sunuldu kendisi de her zaman sizin çabanıza tenezzül etti ve hâlâ sizin haberlerinizin hükmüne ve erdemine iyi bir değer koymaktadır. Ve Cezayir meselesiyle ilgili olanları, takdir ettim, savundum ve benim kuvvetimdeki bütün güçler ile yol verdim ve efendim tarafından bir cevap verildiği zaman sizi bulacak olan doğru yola teslim edeceğim ve umumî görevim bana o zaman çok zorluk çıkardı. Fakat itiraf ederim ki lorduma ve asil leydinize olan özel saygımın gerektirdiği görevi size borçluyum ve size hizmetimi sunarak ödemeye niyetliyim. Fakat işin getirdiği stres ve yüksek sonuçlar ve yaşadığım zihin bulantısı, yaşlı adamın üzerine yeni bir meslek olarak düşmekte3dir. Bana kendi amaçlarım için özgürlük bırakmamaktadır. Fakat bir kere daha sizi ve sizin hareketlerinizi makbul kılmak için hiçbir fitsatı kaybetmediğime dair protestoda bulunmak zorundayım. Ve şimdi size bana olan orijinal mektuplarınıza iletmek sizi memnun ettikten sonra size verebileceğim en iyi hesabı vermeye çalışacağım ve [310] bu kadar büyük yeteneklerin bu kadar değerli bir insanda bulunduğu, benim çok alâka gösterdiğim bir insanın görevi bu kadar uzaktadır ve meseleleri bizim ana alâkamızdan çok uzakta olmasını bir talihsizliğim olarak düşünün. Onları değere koymak benim gücümde değildir. Zira onların yararlılığı ve hünerleri bunu hak etmektedir. Ve kendimi bu şekilde açıkladıktan sonra inancınıza güveneceğim ve sizinle her zaman konuştuğum tarza geleceğim.

Sizin majestelerinin sevgili ve aziz çocuklarının avantajı için yapmakta olduğunuz çalışmalar hâlâ gölgelerde otursalar da çok iyi bir şekilde kabul gördüğüne ikna oldum ve sizin çalışmalarınızın en büyük meyveyi ürettikleri zaman tenezzül edilecek ve çok değer görecektir şekilde devam edeceğini ve ilerleyeceğini idrak ediyorum.

Gelecek postada size bir şifre göndereceğim. Bu zaman kazandırır ve yanlış ellere geçme ihtimalini azaltır. Siz de ilk fırsatta bana da bir tane göndermekten memnun olabilirsiniz ve böylece biz d hangimizden ilk gelirse gelsin istihbaratı sürdürebiliriz. Bir şifre olmadan size şimdi ufukta olan meselelerimizin yüzüyle ilgili kısa ve açık bir anlatım vereceğim.

Mülkiyeti imparator, İspanya kralının, Bavyera dükünün, Ments Piskoposunun ve Trier Piskoposunun arasında bölünen Palatinat'ın geri verilmesi için şimdi sürmekte

olan başka bir antlaşma yoktur.. Newbourg dükü ve diğerleri de onların tarafını güçlendirmek için bağışlarda ve hibelerde bulunmaktadır.

Hollanda, duyduğunuz gibi Kraldan bu yaz 6.000 yaya yardım aldı. Oranj prensi şu an savaş alanındadır ve Spinola'nın kışlasının yanında kalmaktadır. O da, o kadar katı bir şekilde Breda'yı kuşatmıştır ki hiçbir şey ne girmekte ne de çıkabilmektedir. İçerdeki garnizonun birkaç aylık erzağı vardır. Fakat sonsuza kadar olmadığı için, Spinola'ya kraliyet tarafından bir uzlaşma veya onu alıkoyacak bir şeyler verilmesi beklenmektedirler. Bütün olasılıklarda şehir kaybedilir ve onunla birlikte Hollanda'nın namının pek çoğu da kaybedilecektir ve pek çok onur ve avantajı diğer taraf kazanacaktır.

Mülteci İrlandalıların bu yaz İspanya sarayına büyük katılımlarda bulunduğu ve oradan çok yardım ve cesaret aldıklarını ve kendilerini eğer Hollanda gemilerinin, Brezilya'daki Todos Los Santos limanını almış olmasalardı, bu yıl İspanya'da hazırlanan bütün filonun İrlanda'ya gideceğine inandırdıkları gözlenmiştir. Hâlâ bununla ilgili yaptıkları hesaba göre, bunu Aralık'ta yapacaklardır. Fakat biz buna inanmıyoruz ve buna rağmen İrlanda'ya 4000 adam gönderdik.

Şövalyelikteki en büyük noktalar işe şu an cesur, asil, akıllı ve aktif bir prens olan dünyadaki en iyi babanın en iyi oğlu olan Prens Charles'ın Fransa kralının kız kardeşi Maria Henriette ile olan evliliğidir. Evliliği biz tamamlanmış olarak tutuyoruz, bütün maddeler kabul edilmiştir. Fransa kralı da birini üç ay için ertelemeyi elde etme sorumluluğunu almak zorundadır.

Diğer nokta ise Mansfelt'in Palatinat'ın geri alınması ve Almanya'daki barışı yerleştirmesi için görevlendirilmesidir. Majesteleri, bu varsayımla ve saptırmayla, Fransa kralı, Venedik ve Savoy arasındaki işbirliği ile etkileneceğini ve İngiltere'den toplanacak oniki bin adamın yardımı ve onların majestelerinin görevi ile Calice'teki randevularına taşınacaktır. Ve dahası majesteleri Kont Mansfelt'e on beş bin poundu mevcut görevi için vermiştir. Uzlaşmanın devam edeceği süre kadar da verecektir. Bu askerler, Prens Palatinat'a verilecektir ve majesteleriyle İspanya kralı arasında bir ihlal yapmayacak şekilde görevlendirileceklerdir. Kendisiyle hâlâ dostluk şartları ile kalmaktadır. Markis Ynoiosa İspanya'da alıkonulmaktadır ve Don Carlos'da Brabant'ta alıkonulmaktadır. Bunun nedeni burada yaptıkları kötü çalışmalardır. Bunu duymuşsunuzdur. Burada şimdi İspanya'dan gelen bir temsilci olan sekreter Bruno vardır. Ve Sir Walter Ashton'da oradaki elçiliğine devam etmektedir.

Lordum bu meselelerin burada ne şekilde durduğuna hüküm verecektir. Lordumu daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Fakat size bütün garantiyi vereceğim ve ve ne size ve asil leydinize borçlu olduğum hizmetimi ve sevgimi ne de size yapacağım beyanları unutmayacağıma inanmanız için yalvarıyorum. Ve onların hepsini, bütün hareketlerim ve sizin kullanışlarınızda kendimi lordumun en düşkün dostu ve hizmetkârı olarak takdir ettirtmek için koruyacağım. Newmarket Kasım 12 1624

EDW. CONWAY

[311]Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

Lordlarımın geçen 26 Haziran ve bu ayın 11'i tarihli emirlerini aldım. Uzun yoldan lordlarımın beklediği kadar zamanında bir cevap vermediğim için bahsetmiştim. Özüne gelince benden denizciler veya başkaları tarafından majestelerini gemileri üzerine yapılan gizli ve kanunsuz bir şekilde ihraç edilmiş kurşunlara alâka göstermemi mezkûru Lordumun zavallı adamlara gösterdiği adalet ve yardımın sınırlamaları ile zaptetmemi istemiştiniz. Benim bütün göreve ve gayrete itaat edeceğimi bilmekten memnun olabilirsiniz ve her ne kadar o noktada önceden onurlarınızdan özel bir hüküm almasam da büyük istismarı ve alınan serbestliği, özellikle de Ekselanslarının imtiyazına bağlı mallar ve bu şehirdeki kalay finansörlerinin ilk imaları üzerine onurlu tüccarlardan yolunanları düşünerek Haziran'da giden son gemi olan *Roiall Exchange'in* efendisini ve subaylarını karşıma çağırdım ve (yapabildiğim kadar) onların eğer alınmış olsalardı ve ön alımlarında bütün mülklerini riske atanlara zarar verselerdi olabilecek felaketi anlattım. Fakat benim için getirilenden ziyade gerçek miktarı bulmak zor oldu. (zira araştırma yapamadım. Fakat ya kendi uygulamalarında bana itaat etmeyecek olan kendileri veya hem çalma hem de yönetici için tehlikeli olacak olan Türkler araştırma yapacaktı) Onlarla daha ılımlı bir şekilde ilgilenmenin ve avantaj almayıp, onların kalay tüccarları tarafından dürüst bir miktar üzerine alınacağı sözü üzerine ışığa çekmenin uygun olduğunu düşündüm. Eğer reddetselerdi veya sonra ben bir tane alsaydım (hiçbirinin karaya inmemesini emrettim) onlara ekselanslarının adına el koyacaktım. Bunun üzerine düşündüler ve benim sözüme güvendiler. (onların arasında olağan değildir) Bana her kiloyu teslim etmeye söz verdiler. Fakat bu şekilde birisinin suçlanabileceği parsel veya herhangi birisinin adına değil, bütün gemi şirketinin adına teslim ettiler ve böylece bir kabindeki bir yığına veya birikintiye indik ve ben de orada

90 kintal olduğunu gördüm. Miktarı gördüğüm zaman, istismarın daha büyük olduğunu anladım. Böylece benim de onların sözlerini nasıl tutacaklarına dair çok az inancım vardı. Finansörlerimiz o malla doludur. Fakat gelecek sonuç için ve onlara sözümü verdiğim için ki benimle dürüst bir şekilde anlaşmışlardı onların büyük olarak satılmasını sağladım ve onlara bir kintal başına 5 dolar verdim. Bu da mevcut fiyatından daha azdı. Malları Fermor hizmetkârlarına bıraktım. Böylece onlar biraz telafi bulabildiler ve çok az kazancı olan zavallı adamlar da ıslah edildi. Böylece ben sağduyuma göre daha sert bir yol başlatmak için bundan imtina etmedikleri takdirde, bundan sonra ya hepsine el koyacağımı ya da onların indirilmesine asla izin vermeyeceğini umumî bir şekilde ilân ettim. Bunu tamamlamak için şimdi lordlarımdan da emir almış olduğum için daha güçlenmiş olacağım. Her ne kadar lordlarıma onların cesur ve İngiltere'deki en iyi denizciler oldukları için aşırılığın (deneyimlerimle biliyorum) onların üzerinde iyi olarak işlemeyeceğini bildiğim için tam uygulama sözü veremesem de... Böylece gemide yaptıkları gibi kıyıda ve karada çalacaklar ve çok daha fazla zarar vereceklerdir. Ve ben de alınan izni bütün uygun yollarla tutmaya çalışacağım. Böylece Levant'ta ticaret yapan her gemi efendisinin birliğine, bütün bölgelerde el koymak için bir emir verildiği uyarısının verilmesi çok uydundu. Zira şimdi onlar dışarıda oldukları ve ilk tehlikeden kurtuldukları zaman kendilerini güvende hissediyorlar. Bu belki de en azından beni haklı bir şekilde biraz daha sert yapacağı için onları korkutabilir. Eğer daha sert bir yol alınmazsa bu serbestlik uygulamasının fermorları yok edeceği ve ürünün fiyatını tüccarların tuttuğununkinden daha fazla düşürecektir. Zira denizciler ilk pazarları sadece mahvetmek ve usandırmakla kalmayıp, gümrük, görev, vergi veya yükleme parası ödemediklerinden dolayı tüccarlardan daha fazla para almaktadırlar ve İstanbul'a varışından beri kalay kintal başı 12 dolara dönmüştür ve sadece kaplanmaktadır.

Lordlarımmın emirlerini Halep, Sakız, İzmir ve benim idarem altında olan her yere göndereceğim. Şüphem yok ki sadakat ve saygıyla yorumlanacaktır.

Lordlarımmı 4 Eylül tarihli mektuplarım ve iki suret ile rahatsız ettim. Onlar vardıkları zaman umuyorum ki size bu devletin otoritesi ile Cezayir ve Tunus [312] korsanlarını dizginlemek için şu ana kadar nelerin alındığına dair tatmin edeceklerdir. Ve benim tarafımdan oraya yeni [mektuplar ve paşa] gönderilmiştir. Başarı hakkında şüphem yoktur. Onurlarınızı bu konuda daha uzun haberlerle rahatsız edeceğim.

Oradaki konsoloslara, lordlarıma heap vermelerine dair emir verdim. Sizi en cömert Tanrımızın Kutsal korumasına teslim ediyorum.

İstanbul 14/24 Kasım 1624

Bohemya Kraliçesine: Haberlerle Birlikte

Majestelerinin korumasının devam edeceğinin garantisi ve benim majestelerine biraz makbul hizmetlerde bulunma konusundaki naçiz isteğime(her ne kadar hiçbir meyve getirmemiş olsa da) gösterilen merhametli yorumunuzu, Ağustos tarihli nazik mektubunda aldım. Sizin hayran olunan iyiliğinizin tasdikinden başka hiçbir şey beni daha fazla canlandıramazdı. Eğer biraz korkum olsaydı, gayretim etkileriyle özür dilemekten memnun olacaktır. O tutkuyla majestelerine değil kendi saygısızlığıma baktım. Sadece sabırlı değil bütün güvensizliklere karşı cesaretlendirilmiş bir vaziyetteyim ve bundan sonra bir günahkâr gibi kime yeminde bulunduğumu ve ne olduğumu düşünmeyi de öğreneceğim. Daha önce sözümü geri aldım ve o hatayı itiraf ettim ve şimdi affedilmenin yerine bir ödül aldım.

Majestelerinin bana, daha iyi haberler yazabilmem konusundaki inancı umarım kötüyü değiştirmiştir. Benim son üç mektubum onların tarzını düzeltmiştir. Sadece Majesteleriyle az da olsa iletişim kurabilmek için taşınmada daha güvenli olmaya ihtiyaç vardır ki bu da sizi rahatsız etmesin. Zira herşeyin henüz aktif bir şekilde doğru gitmemesine rağmen iyi yoldalardır. Bethlen Gabor'u çok fazla bastırmakta olanlar, çabalarını kaybettiler. Onun tarafından yapılan barış burası tarafından onaylanmadı. İmparatorun giden elçisi, antlaşma başlayana kadar Budin'de bekletilmektedir. Orada da çok fazla ihtilaf oluşacaktır ki sonuç şüpheli olabilir. Özellikle şimdi bunlar kafalarını kaldırmışlardır. Tatarlarla olan bütün korkularıyla uzlaşmışlar ve Asya'daki asilerle de anlaşmışlardır. Küstahlıkları refahlarıyla birlikte geri dönecektir. Bu esnada Erdel prensi cesaretlendirileceği zaman bir fırsatı almaya hazırmış gibi davranmaktadır. Terkedildiği zaman bırakmakta acele ettiği gibi... Ve kendisi farkında olmadan buna konulabilir. Onunla ilgili olarak hiçbir zaman bir hüküm veremedim. Kesinlikle, çok kızdırdıklarına güvenmeyecektir. Fakat koruma altına nakletmeye çalışmaktadır. Fakat bir hanım onu keskinleştirecektir. Ben her zaman eski konuşmama bakmak zorundayım. Ondan başka Almanya'daki baskıları çekebilecek ve buna uygun başka bir adam daha yoktur ve eğer ondan zorlukla iyi bir görüş çekilecekse, onun şu anki serveti çok büyüktür ve durumun gereğinin onu daha iyi bir düşünceye almasıyla birlikte, daha büyütme beklentisi içinde olacaktır. Lehistan'da kuvvetli bir fraksyonu vardır ve çünkü yapabildiğim bütün

krediyi sağladığım için, Sir D. Carleton'a oradaki çalışmaları ve umutlarıyla ilgili bir mektup gönderdim. Onu neredeyse kaybettirecek ihmalden kurtarmak için bu çok iyi kullanılabilir ve bu onu dost arama yolluna zorlayabilir. Ve bu iyi bir meyve üretecektir. Onu imparator ile uzlaşamaz hale getirecektir ki kendisi de her zaman onun büyüklüğünün artmasına karşıdır. Bunu aynı zamanda aynı amaç için İngiltere'ye de gönderdim.

Buraya Macaristan sınırından bir Paşa geldi. Kendisi Gabor'un yaptığı son antlaşmadan rahatsızdı ve onu sadece lağvettirmeye değil kendi elinde daha fazla otorite almak için gelmişti. Onun buraya gelişi diğer tarafı korkuttu. Dürüst şartlar üzerine genel barışı ilerletecek hiçbir şey atlanmadı. Eğer bu olamazsa, gelecek öfke üzerine onlara dert olacaktır.

Bu bölgede olan hadiseler için majesteleri benim buradan gelen haberlerimi kabul etmeye tenezzül etmekten memnun olacaktır. Onlarda pek memnun edici bir şey yoktur. Bütün oyunlarımız bozulmuştur. Çünkü buradaki oyuncular kendi zararları ile akıllanmışlardır. Majesteleri burada yazdığım hiçbir şeyin korumaya değer olmayacağını ve mektupların gelecek yorumlara konu olduğunu bulacaktır. Onların ateş dışında hiçbir şey için olmadığını umuyorum. Ve umuyorum ki öyle biterler.

Majestelerinin bana herhangi bir şeyde emir vermekten memnun olması, çalı toplamak olsa da bana sonsuz bir mutluluk getirmektedir. Fakat bana para ödeme sözü verdiğiniz zaman beni küçülttünüz ve beni küçük fiyatta tuttunuz. Majestelerine birkaç *bezar* [313] olarak bütün Hindistan'ın zenginliğini hediye olarak gönderirdim. Bu ülkede onlardan barış zamanında ve İran'la ticaret yapıldığı zaman bulunmaktadır. Bende onlardan biraz vardır ve zannedersen onlar dünyadaki en enderlerdendir ki mücevher olarak düşünülebilirler. Fakat onları nasıl bir paket içerisinde taşıyacağımı bilemiyorum. Onlar güvensizlik yaratabilir ve mektupları kaybetmektense onların güvenliği önce gelir. Majestelerinin onları kabul etmekten memnun olması için büyük bir memnuniyetle en iyi ve en hızlı yolu bulacağım. Bu arada majestelerine İngiltere'den biraz yardım alabilmeniz için oraya emir verdim. Doğu İndistan malları ve Sir Thomas Smith her zaman onlara çok sahiptir. Fakat onlar onun gutunu tedavi etmeyecektir. Ona onları göndermeleri ve kötü yeni yıl hediyesi olarak seçmesi için mektup yazdım. Onun majestelerine hizmet etme fırsatını bulmaktan memnun olacağımı biliyorum. Sadece bunun için, majestelerinin, bizim son en büyük Kraliçemiz

Elizabeth'in adını daha büyük bir görkemle taşımanız ve ilerletmeniz için dua ediyorum. İstanbul 27 Kasım 1624

Zavallı karım hediyemizi gönderme işini benden alacaktır. Kendisi, majestelerinin mektubunda ismini gördüğü için çok mutlu olmuştur ve onu canlıymış gibi öpmüştüm. Onu bir kâğıda bu kadar sevgi taşıdığı için kıskanmış olmam gerekir.

İstanbul 26 Kasım 1624

Buraya gelen raporlara göre Lehistan prensi, imparatorun veya İspanya kralının kızıyla evlenmek için krallıktan çıkmıştır. Bu da bu imparatorluğa çok şüphe vermiştir. Fakat o devletin bazı bilinen sırlarından aldığım bilgiye göre, kendisi böyle bir ittifak kurmak için umutsuzlukla çıkmamış olmamasına rağmen o kadar çok zorluk çıkmıştır ki gidişi büyük bir plandan ziyade büyük bir memnuniyetsizlik oluşturmuştur. İlk olarak her ne kadar kendisi şahıs olarak, soylular ve savaş adamları tarafından çok sevilip, büyük ruhlu ve hareketli bir prens olsa da, Avusturya Hanedanı ile yapacağı bir evliliğin onun en iyi dostlarını, onlardan beklediği hizmetten ve gayretten ayıracağı fikrini görmüştür. Özellikle çok güçlü olanlardır ve özgürlüklerinin uzun süredir onlar üzerine zarar vermeye çalışanlar tarafından sindirilmesine ve tehlikeye atılmasına asla katlanmayacaklardır. Diğer yandan imparatorun kız kardeşi, kayınvalidesi, kendi oğlu için bir fraksiyon yapmıştır. Fakat kan suretinden dolayı bu fraksiyon o kadar zayıftır ki kendisi açıkça bunu gizlemektedir. Fakat gizli bir şekilde kral için çalışmış ki o da prene ya imparator ile evlilik ya da onun arkasından tahta geçmesine dair küçük bir destek vermiştir. Birini bozmak ve diğerinden bütün amaçları almak için, Papa'ya (o da iyi etkilenmiş şekilde durmaktadır) izin vermemesini istemiş ve onun kardeşi de eğer Lehistan ilk olarak ilan etmez veya onun seçimi ile ilgili bir garanti vermezse evliliği reddetmiştir.

Prens de bu şekilde neredeyse dostu olmadan kalmıştır ve o iki fraksiyon arasında söylendiği gibi ezilmiş ve kime güveneceğine dair ciddi bir kararı olmadan yola çıkmıştır. Fakat kendisini dışarıda göstermeye ve kendi macerasını yapmaya kararlıdır. Kararlarının ne olduğunu ne yapmaya çalıştığını Hristiyan dünyası içerisinde yaşatacağız. Zira zayıf varsayımlarda bulunabiliriz. Fakat onu bizim kendi ufkumuzdaki engellerin içinde çevirebiliriz. Bethlen Gabor, bu bölünmeler ve memnuniyetsizlikler konusunda iyi bir şekilde bilgilendirilmiş olup boş oturmamış ve kendisi için çalışmada bulunmayı ve fırsatı almayı ihmal etmemiştir. Bütün bunlara ters bir fraksiyonla çalışmıştır. Bu kişiler protestandır ve ana olarak Rageullis ailesindedir. Onlarla emin

olduğunu düşünmüştür. Fakat Papacılar çok güçlüdür ve onların yardımı olmadan amaçlarına ulaşmanın hiçbir olasılığı olmadığını görerek, onlara da benzer övgülerle hamle yapmayı atlamadı. Fakat özellikle kendisini imparatorun bütün akrabalarına ve dostlarına karşı geldiğini ve dışladığını söyleyerek yaptı. Bunun için bir devlet nedeni ekledi ve bu da çok hareket yarattı. Kendisi Lehistan'ın Türkler ve Tatarlar ile kesin barış ve güvenlik içinde olacağı sözü verdi. Zira onlar, Lehistan'ın sınırda sürekli askerler tutmasına sebep oluyordu. Ve yılda bir veya iki defa ülkelerine zora giriliyor, yağmalanıyor ve sonsuz sayıda zavallı insan götürülüyordu. O kadarki herkes görevden yorulmuştu. Sınır terkedilmişti ve hiçbir huzur umudu yoktu.[314] Bu her adamın güvenlik tartışmasıydı. Ve büyük adamların rahatlığı ve karları onların yakınına gelmiştir ve çok ağırdır. Onu iyi yapmak için padişahın ve bu devletin bütün yardımını ve desteğini alacaktır. Kendisinin seçilm şartı üzerine, Lehlerle işbirliği içine girecek ve Tatarları kesin olarak dizginleyecektir. Bını bir süre için ve kendi amaçları için o taraftan güvende oldukları zaman yapacaklardır. Zira en büyük korkuları ve tehlikeleri de oradandır. Ve onlarda eğer Gabor'u kral yaptırırlarsa her ne kadar kandırılmış olsalarda Lehistan'ı fethedilmiş sayacaklardır. Zira kendisi güçlü olduğu zaman onların beklentilerinin ötesinde bir şekilde cesur ve inatçı olacaktır. Bu çalışma şimdi uygulanmış olsa da yeni yeni değildir. Bu fırsat üzerine şimdi daha ciddî bir şekilde takip edilmektedir. Zira kendi deneyimlerimden, biliyorum ki bir veziriazam iki yıl önce Lehistan'ın en güçlü şordlarından birine, Gabor'a yardım etmesi şartıyla, Padişahın ona diğerlerinin prensliklerini vereceklerini söylemişti. Kendisi de onuruna hanel getirmeden bunu reddetmişti. Ve her ne kadar Lehistan soyluları çok yüksek ve az saygı duydukları prense boyun eğmeğe çekilmekte zor olsa da Erdel prensi seçilmesiyle ilgili örnek tazedir. kralın hanedanındaki bu bölünme ona bir yol açmıştır. Avusturya hanedanıyla ittifak halinde olanlara duyulan genel sevgisizlik, onlara, otoritelerine devam ettirerek çok fazla dost kazanmaları ve hak iddia etmeleri ve ünvana şekil vermeleri için en azından fırsat verdiler. Pek çok kişiyi kendi taraflarına zorladılar. Güvenlik umudu ve Türk ve Tatarların korkusu halkın bütün şartlarının önüne geçti. Ve son olarak onun kendi meziyetine olan bakış ve Erdel'in gücünün onlara eklenişi ile her savaş durumunda her zaman güvende olacaklar ve daha iyi direnişte bulunacaklar. Onun koruması o çok artarttıraktır ve elinde büyük bir olasılık olsa da taca ilerlemeyecek rakiplerini affedecektir. Özellikle de Prens Savoylu Filibert'in ölümünden sonra... Bukrallığın pek çok lordlarının düşünceleri onun üzerine çevrilmişti. Belki de *malum*

omen olarak. İmparator bu çalışmaların hepsinden haberdardır ve son zamanlarda kötü komşusu olan kötü bir prensin yeterli denemesini yaşamış ve (asla affedemeyeceğini biliyor) diğerinin asla güven içinde kalabileceği şekilde affetmeyeceğini bilerek, Gabor'un gücünün artmasından başka hiçbir şeyden veya ona karşı gelmekten daha fazla olacak amaçlarından korkmuyordu. Ve bu amaç için son elçisiyle ve burada yeni kalanla onun bu devletle arasına haset sokmaya çalışmıştır. Zira onlar Bethlen Gabor'u zaten yeterince büyük yamışlar ve ona o kadar çok kontrol vermişlerdir ki kendi kendine durabilmiş ve bu devletin otoritesini ihmal edebilmiştir. Verdikleri ricada, padişahın bilgisi ve otoritesi olmaksızın aralarında yeni bir barış yaptıklarını söylemişlerdir. Bunun ona fayda getirdiklerini düşünselerde, bunu ona zarar vermek için prensin üzerine çevirmişlerdir. Onun Türk İmparatorluğu'nun bir kulu olduğunu ve Erdel'in de bir eyalet olduğunu, kendisinin sadakat ve korkuya çekilmesinin elzem olduklarını söylemişlerdir. Moldavya ve Eflâk'ta yaşayanlar gibi izin almadan bir şey yapmaması ve istenildiği zaman değiştirilip, yerleştirilmesi gerekmektedir. Böylece onun kendisinin bir sui juris gibi antlaşmalar yapma cesaretinde bulunduğunu gördüler. Eğer kendisi büyürse bütün görünen kulluğunu atabilmesi ve tehlikeli bir asi olması çok olasıydı. Bu düşünce dostluk maskesi altında verildi. Ve yapılan barıştan daha fazlasına bakılmayarak(bu da biraz ihmal gösterdi)ciddi bir şekilde konuşmaya ve Gabor'un gücünün dizginlenmesini sağlamaya başladı. Ve onun katı bir hesap verilmesi sağlanmaya çalışıldı. Fakat onu bir isyana itmenin zamanı olmadığı daha akıllıca bulundu. Bu imparatorluğun tek amacıydı. Onun ruhunun bu kadar katı bir zapta dayanmayacaklarını çok iyi biliyorlardı. Böylece kendisi dış bir gösterinin içinde, tamamen koruma içinde kalmaktadır ve eğer korunursa devamlı olarak imparator ile yeniden kırılmayı teklif etmektedir. Yapılan barış onaylanmamıştır. Fakat evvelden Budin'de planlanan antlaşmaya atıfta bulunulmuştur. Orada bazı özel hususlarda zorluklar oluşabilir ki bu da anlaşayı sallayabilir.

Padişahın Kırım hanına gönderdiği elçi, buraya gönderilen diğer birisiyle beraber geri döndü. Prensın atlılarının efendisiydi. Buraya uzlaşmanın ve itaatin garantisini, hil'atın ve kılıcın alındığını ve kılıç tarafından korunan prensliğin bir hediye olarak kabul ettiğini belirtti. Fakat bütün bu güzel sözlerle birlikte Tatar, derhal baba Moldova Prensi Radula'nın ve oğul Eflak Prensi Alexander'ın azl edilmesi talep etti. [315] Ve bu yapılan kadar kuvvetlerini o eyaletlerden çekmeyeceğini söyledi. Orada oraların padişahın hâkimiyeti olmasına rağmen büyük yağmalar yaptı. Bir cevap

verildi. Bir cevap verildi ve elçi komplimanlarla birlikte geri döndü. Fakat gidişinden beri hiçbir şey değişmedi. Fakat onun tarafından ileri sürülene işkence yapıldı. O da korkudan kaçtı.¹³⁵

Kırım hanının kardeşi Şahin Giray, Lehlerin generali Konespolsyk ile barış yaptı ve dostluklarının korunması için onların Kazaklarının Moskova'ya yapacakları savaşta onlara katılması şartıyla bir Mirza'yı Varşova'ya rehin göndereceğine söz verdi. Bunun nedenide, ülkenin geçen birkaç yılda geçen kayıplarını geri kazanmaktır. İki ülkede yağma olmadan yaşayamamaktadır. Böylece onlar o soğuk bölgelerde meşgulken Lehistan biraz rahat olabilir.

Kudüs'e yeni yerleştirilen Fransız konsolosu, oraya bir çalışma için yerleştirildiği iddiası üzerine, kutsal şehrin hâkimiyetini elinde bulunduran Şam paşası ona 30 asker gönderdi ve onu bir at üzerine bağladı ve bir zindanda zincire vurdu. Orada 6 gün kaldı. Ve cesaretiyle kurtuldu. Kendisinin Sayda emiriyle bir istihbarat halinde olmasıyla suçlandı. Hiçbir tüccarın kalmadığı bir yerde koruyucu olması büyük bir şüphe nedeniydi. Belki de muhafız baba, ki bu ünvan küçültülmüştür(Ve Roma kiliseside istekli bir şekilde gölgelenmesine izin vermeyeceklerdir) belki bu harekete bir araç olmuş olabilir. Eğer değilse ki ben onların herhangi bir evrensel korumanın kibrine uymayacaklarına ikna oldum ki konsolosta bunu tahmin etmiştir.

Abaza Paşa, Asya'daki veziriazamla kesin barışını yaptı ve Erzurum'u teslim etti. Ve Bağdat yakınındaki l'Axa Paşalığı verildi. Oraya ordusuyla birlikte gitti.¹³⁶

İranlı gelen raporlara göre Halep yolundaki Urfa şehrini kuşatmıştır ve istediği gibi ilerleyebilir. Zira bütün padişahın ordusu, Abaza Paşa'yla yapılan barış üzerine(sanki herşey bitmiş ve düşmanları kalmamış gibi) askerler vezir'den izin almışlardır ve pek çoğu buraya geri dönmüştür. Ve geri kalan ıda baharda tekrar bir araya gelme sözüyle birlikte evlerine geri dönmüşlerdir. Ve vezirle birlikte 10.000'in üzerine kişi kalmamıştır. Bunun üzerine geri çekilmeye zorlanmıştır ve bu şehirden 6 gün uzaklıktaki Tokat'a çekilmiştir.

Kaymakam, o bölgenin fethindense yapılan barışı daha büyük zafer ve devlete daha yararlı olarak görmüştür. Para meselesinde büyük sıkıntıları vardır. Durum çok kötü olmuştur ve hiçbir önlem getirilmemiştir. Dükkânlar kapanmış, bütün ticaret

¹³⁵ Elçi efendisinin görevini sattı ve Radula'nın temsilcileri ile ona eziyet edilmemesi için 25000 akçe altın için anlaştı.

¹³⁶ Erzurum'a sadakatının göstergesi olarak sadece 1000 Yeniçeri aldı. Fakar orayı teslim etmedi. Oraya bütün ordusuyla birlikte geri çekildi ve İran'dan koruma sözü verdi.

durmuş ve şehir kıtlık tehlikesi içindedir. Askeriyeye bütün ödemeyi o sahte parayla yapmıştır. 10 akçeyi bir parça vermiştir. Ve 10 gün içerisinde 3'e kadar düşmüştür. Venedik altını 420'den 120'ye, dolar 280'den 80'e düşmüştür ve bütün mallara ve önlemlere göre belirlendirilmiştir ve eski fiyatlarında satılması ilan edilmiştir. Askerler buna itaat etmişlerdir. Ve her ne kadar pek çok ticaret erbabı, ilk günlerde, ölüm ve diğer ağır cezalara maruz kalmış olsalarda insanların evrensel mutluluğuna yenilmiştir. Son zamanlarda kaplan olupta şimdi eşekler kadar evcil olan onlardan daha büyük hayret veren bir şey daha yoktur. Fakat genel yokluğun fırsatından yararlanmış ve ortak değeri yerine getirmiştir. [Kaymakam] eğer İran bunu sallamasaydı, yılanın vücudu gini yine katırlardı. *Vicinorum invidia fruitur.*

Sir Dudley Carleton'a

Benim çok iyi Lordum,

Size neredeyse hepsi birlikte gelen 3 Eylül mektubunuz için teşekkür göndereceğim ve kendilerine verdikleri zararlardan dolayı akıllılaştıklarından dolayı gök yüzünün altında yaşayan en alık insanlar olarak gördüğüm kişilerin yaşadığı bu kurak yerden bir karşılık vereceğim . Çıldırıldıkları zaman iyi bir spor yapıyorlar. Şimdi ciddiyetleri [316] bir cüppe gibi ağırlaşmaktadır. Mektuplarınızın birisinde, beni affım konusunda temin edip hatamı gösteren kraliçeden bir lütuf aldım. Benim eğilimim güvenilir olmamak değildir. Affedildim ve doğrulandım. Her ne kadar onun iyiliğini düşündüğüm zaman onları küçümsemem de başkalarından şüphelenmek için sebepim vardır. Lordumun Brezilya'dan gelen haberleri kaybedenler hususunda hoştur. Fakat galiplerden herhangi bir iyilik alacaksak, Doğu Hindistan'daki barbarca hareketlerine şahit olur. Sahip oldukları şeytan ve onun engelidir. Beni sinirlendiren sadece çıkar değildir. Lordum onların arasında yaşamakta ve onların en iyi lerini görmektedir. Ben onlarla Doğu'da ve Batı'da karşılaştım ve onların hayvanlıklarını ve nankörlüklerini bilirim.

Lordum, son mektubunuzda Mösyö de Espesse tarafından, Cezayir'le barış yapmak için aynı yola girmek veya onların kuvvetlerini savaşa katılmaya çekmek için Hollanda'ya yaptıkları teklifi düşünmem için izin verecektir. Benim görüşüme göre ikisi de imkânsızdır. Bana Fransız kralının, korsanlara karşı yapılacak savaşa katılmak veya Hıristiyan toprağının yağmasına ve alınmasına katılmak suretiyle Hollanda anlaşmasına düşmesi bana onurlu gelmemektedir. Burada zorunluluk Hollandalıyı affettirebilir ama hiçbir şey hırsızlarla böyle bir anlaşma yaparak bu kadar büyük bir prensin onurunu

savunamaz ev o lmadan da Hollanda anlaşmasına giremez. Diğer taraftan Hollandalı zamansız olarak barışını bozmuştur. Şu an için Levant'ta onlar için Zantikos'tan başka hiçbir su yoktur. Yani tüccarlarının dibi kullandıklarını söylemek istiyorum ve bu da Fransız kralının onların yardımı olmadan herhangi bir ticaret yapamayacaklarının itirafıdır. Bu işe düşeceğim. Çünkü tarafımdan elde edilen hükümler ve yeni bir paşa ile yakın zamanda bir barış yaptım ve Fransızlara bir dua için izin vermek bizi çok az ililendirir. Yırtıcılar ve kurtlar biraz yemek almak zorundadır, aksi takdirde her şeye saldıracaklardır. Buradaki Fransız elçisi her zaman beni takip etmiştir ve o meselede her ne elde ettiysem o da aynısını amaçlamıştır. Bunu ya her ne kadar bir amaca hizmet etmese de bir şeyler yapıyor gibi gözükmek için yapmış ya da herkesle aynı zamanda asla dost olmayacak olanları hükümlerle usandırarak benim hareketlerime zarar vermeye çalışmıştır. Yolumuzun güvenli olduğuna ikna oldum. Bu yüzden Fransızların yalnız kalmasında ve şanslarını tüketmelerine razı olabilirim. Doğu Hindistan'da özgür bir ticaret onlara verilebilir. Orada yaşayan herhangi birisi kadar Hindistan'ı iyi bilirim ve belki de evrensel düşünceler herhangi bir Hollanda kaptanı veya İngiliz finansöründen daha önemlidir. Danimarka kralının da aynı isteği vardır. Fakat bütün bu ülkeler, ticarete aşırı yüklenmek suretiyle kendi Doğu Hindistan Şirketlerimizin hatasına düşeceklerdir. Hepsi aritmetik hesabıyla eğer 1000 poundluk stok 1000 üretiyorsa bir milyonun da bir milyon üreteceğini düşünmektedirler. Fakat mantık onun kadar iyidir. Eğer 20 yılda biri onken, kırkiken 80 olacaktır. Hindistan hakkındaki bütün yanlış anlaşılma orada götürmek için çok fazla ürün olduğunu düşünmektir. Hollanda ve bizim yükleme için 60 gemimiz varsa, onların onu eve Hindistan'ın bütün baharak ve ipeklerini getirecektir. O zaman elli çürümüş, masraflı ve borçlu gemi firavunun hgasta ineği gibi birkaç tane yüklü olanın kârını yiyecektir. Fakat orada yıllık 40 gemi yüklendiğini düşünürsek onlar nerede satılacaktır? Bütün Avrupa engellenmiş ve fiyatlar düşmüş ve bütün Hint ürünleri uyuşturucu olmamış mıdır? Portekizliler bize iyi bir ders öğretebilirler. Onlar bütün Hindistanı ellerinde tutar ve Hıristiyanlığın ürünlerini saygı ve avantajı korumak için harcaıyıp her şeyi bağlamışlar ve oradakilerin yarısını yakmışlardır. Hindistan'ın kazancı stok olarak çok azdır. Ülke hususlarından dolayı Hollandalı için bu kadar masrafa girmek uygun olabilir. Fakat orada sadece tüccar olan bizleri mahveder. Bırakalım Fransızlar istedikleri gibi ticaret yapsınlar. Onlar ümit değil, ümitsizlik burnundan geçeceklerdir. Kredi tükenene kadar asla iyi olmayacaktır. Lordum, Türkiye'den Hindistan'a atladığımdan dolayı meselelerimin

tükendiğini düşünebilir. Eğer yurda atlayabilseydim, ikisinin de denizde olduğuna alâka göstermezdim.

Lorduma ekte dikkatime gelen hadiselerden bahsettim. Eğer neden sizi ve kendimi Leh meseleleriyle bu kadar rahatsız ettiğimi merak ederseniz size sadece bu özrü yapacağım. Size eğer Gabor'un büyük umutları varsa, kendisinin Hıristiyanlığın bizim bölgelerimizde değer gördüğünden daha fazla düşünceye layık olduğunu inandığınız için size gönderdim ve bunu bilmelisiniz. Kendisini neredeyse onu kaybettirecek olan küçümsemeden kurtarmak için memnuniyetle ona güven veririm. Kendisi ölünceye kadar sessiz olmayacaktır ve bizim Almanya'daki meselelerimiz için onun kadar hizmet etmeye uygun bir kimse daha yoktur. [317]Bu Lehistan planı, onu imparatorudan tamamen ayıracaktır. Başka türlü olsa da beslenmelidir. Bu devlet ona yardım edecektir ve eski haraç dillerinden konuşmaya başlamışlardır. Asya'da asiyle yaptıkları barış ve Tatarla olan uzlaşmaları Macaristan'daki sınırlarını daha çok ruhla düşünmeleri için onları cesaretlendirmiştir. Barış şimdi tasdik edilmiş olup biraz işlemektedir. Sadece bizim içimizde bir beyana ihtiyaç vardır.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Son zamanlarda meydana gelen baş meselelerimiz olağanüstü elçilerimiz, Fransa'da iki kont, Carlise ve Holland, Almanya'da Sir Robert Anstunder tarafından yürütülen müzakerelerdir. Lorduma onlardan aldığım son haberleri(her halükârda onları başka ellerden alacaksınız) bir hesap olarak vermekten daha iyi bir hizmet bilmiyorum. Ve eğer benim bu ayın 8/18 tarihli mektuplarım lordum eline iyi bir şekilde geçtiyse, Sir Robert Anstruther'in çabalarının(ilk olarak o yavaş Hollandalıları çabuk ve dinç çabayla sokmaktı) iyi etkilerini göreceksiniz. [çabaları] Fransa'nın ve İngiltere'nin birleşik çalışmalarına dayanmaktaydı. Bu evlilik olduğu kadar Mansfelt'in emrine cesur bir ordu hazırlamakla alâkalıydı. Hepsi durum olarak hayal edilebileceği kadar iyi durumdadır ki lordum geçen akşam iki Kont elçimizin gönderdiği alıntı mektupla bunu görecektir. Bu mektubu Sir Thomas Germain'in oğlu aracılığıyla aldım. Kendisi yılın bu zamanında olağanüstü bir çabayla gelmiş ve bizim elçilerimizde, Sir James Outerlony'i İngiltere'ye göndermişlerdir. Aynı gün Bay Germain, Parist'ten herşeyle ilgili nihai sonucun haberleri ile geldi. Herkün oradan doğrulama haberleri bekliyorum. Benim son mektubumda Bay Sekreter Conway'e alıntıda olduğu gibi burada size de gönderiyorum. Lordum iyi bir nedenim olduğuna hüküm verecektir. Bu kağıtlara, Brüksel'den gelen

son mektuplarıma alıntılar da ekliyorum. Onlarla ve öncekiyle lordum o meselelerle ilgili verebileceğim kadar açık bir bilgiye sahip olabilir. Anladığım kadarıyla en çok bilgiye ihtiyacımız vardır.

Burada herşey Mansfelt'in girişiminin ilerlemesi için hazırlanmaktadır. Askerleri hâlihazırda Zellanda'ya gönderilmişlerdir. Onları kullanabileceği kadar aşağıya inmişlerdir. Ve 50 herin buff Maze'de adamlarının taşınması için hazırdır. Onlar gönderilecekleri zaman botlar kış denizine katlanacaklardır. Ve onların ne emirle ve o adamların nasıl toplandığı konusunda lordumun İngiltere'den özel şekilde bilgilendirildiğini varsayıyorum. Ve askeri toplamaların ilerletildiği son ulaklarımız geldiği zaman (10 veya 12 gün kadar önce) Londra'nın sayısının yarısına ulaşmışlardır.

Kral, Mansfelt'in gemisinin enkazından, kendisinin güvende olduğundan haberdar olana kadar çok rahatsız olmuştur. (sizde bilgilendirdiğim gibi) gemisi, tehlikeli bir şekilde sarhoş bir Hollandalı pilotun hatası yüzünden parçalara ayrılmıştır. Ve o da gemiyle birlikte kaybolmuştur. Lordum buradan giden notlarla birlikte görecektir.

İngiltere'ye varışından beri Mansfelt'ten haberler aldık. Kendisi, Hamburg ve Bremen yakınındaki Yüksek Hollandalı yayaları toplamayı hızlandırmaktadır. Fakat oradan ve bu bölgelerden topladığı atlıların sayıları daraltılmaktadır. Uygun bir şekilde denizden taşınabileceklerin dışında daha fazla ihtiyacı yoktur. bu 3 birlik için 500 kadar kendisinin, Dük Brunswickli Christian'ın ve Kont de la Tour'undur.

Bohemya kralı ve Kraliçesi, bütün tatlı çocuklarıyla beraber neşeli olmaya devan etmektedirler ve sağlıkları da iyidir. Bu hastalıklı mevsimde Tanrı'nın nadir verdiği bir kutsiyettir. Her şekilde [hastalık] çok kişiyi yakalamıştır. Sanki hava salgını yayıyormuş gibi hem şehirler hemde dışarıda pek çok kişiyi yakalamıştır. Ve özellikle soylu Southampton kontunun ve onun umut veren oğlu Lord Wriotschley'in ölümlerini yaşadı. İkisi de dört gün arayla hastalandılar ve öldüler. Oğul ilk olarak Rosendal'da ve baba da daha [318] sonra oğlunun vücuduyla çekildiği yer olan Bergen'de öldü. Lordumun tuğ albayı olan Sir John Burley'i birlikte onun yerine geçti. Oxford Leydim (ordunun diğer bölümü Longstraet'e gittiğinden beri kocasına eşlik etmişti) oradan umutsuz derecede hasta bir şekilde Huseden'e taşındı.

Oranj prensi, Antwerp kalesine yapılan ikinci bir girişimin başarısız olması üzerine(bu plan onu sağlığıyla uyuştüğundan daha çok Rosendale'da kalmasına neden oldu) buraya geçen Pazartesi yedinci gece geldi ve ozamandan beridir de burada

yaşamaktadır. Eklemlerindeki siyatiğin yarattığı büyük ağrıdan dert yanmaktadır. Bu yüzden ona koltuk değnekleri getirilmiş ve karnını ve uykusunu almıştır. Fakat onun hekimleri hastalığının tehlikeliden ziyade acılı olacağını düşünmektedirler.

Breda şehrinde de hastalık vardır vegerekilikler değil, lüks ihtiyacı vardır. Bunların hiçbiri bu 5 veya 6 ay içerisinde olmayacaktır. Geri kalanı için 3 kamp daha çok hangisinin diğerine daha çok zarar verdiğindinden ziyade hangisinin daha çok zarar gördüğüne dair yarışmaktadırlar. Fakat Mansfelt yürümeye başlayacağı zaman biraz değişiklik görebileceğiz. Bununla ilgili olarak lordumu bilgilendirmek veya bu arada lordumun bilgisine değer herhangi bir şeyi iletmekten başarısız olmayacağım. Böylece geçen Cumartesi günü Kont de la Tour'un gizli bir şekilde İngiltere'ye gittiğini ve gittiği yolun bana veya dostlarına *fans dire adieu* olduğunu söylemekten başka ekleyecek bir şey yoktur. Lordumu ve ailenizi Tanrı'nın kutsal korumasına teslim ediyorum. Hagh 2 Aralık 1624

Lordumun en düşkün hizmetkârı

DUDLEY CARLETON

Bohemya kraliçesi, İngiltere'den haber alana kadar lordumun mektuplarına cevap vermeyi ertelemiştir.

Bay Branthwaite'tan

Dürüst Onurlu,

Bu Sinyorlar her gün, karadaki ve denizdeki savaş hazırlıklarını yenilemekte olup Venedik, Kefalonya ve Kandiye arasında 30 kadırganın donatılması için yakın zamanda bir emir vermişlerdir. Fakat bu yılın açılışından önce onlarla ne yapacaklarını hayal edemiyorum.

Burada şu an Fransızların Valtolina'ya gelişiyle ilgili küçük konuşmalar vardır. Her ne kadar bu devlet Vaelamonica'yı donatmış olsa da... Birleştikleri zaman onlardan iyi miktarda kuvvetler beklenebilir. Böylece onların cesareti mevsim içerisinde soğuyabilir. Veya bir ihtimalle ülke onlara tenkit verebilir. Ünlü General Julius Caesar'ın onlara, *Vt and bela suscipenda Gallorum alacer ae promptus est animus, sie moiis aeminime resistens ad calamitates perserendas men corum est* dediği gibi. Fakat kısa süre sonra onların kararları öğrenilecektir, zannedersem ben de daha iyi bir durum gelişene kadar tamamen o konuda sessiz olacağım.

Geçen akşam buraya Mösyö Alligre geldi. Kendisi Fransa şansölyesinin oğluydu ve Fransa kralının bu cumhuriyete gönderdiği olağan elçiydi. Kendisi umumî

görüşmesini yaptığı zaman (bu dük şimdi çok zayıftır ve ölümü her gün beklenmektedir) o kadar kesin bir şey oturtmadım. Ve bizim elçimizden ayın ikisinde gelen mektuptan anladığım kadarıyla gelecek gün kendisi, leydisi ve bütün ailesiyle birlikte, Po yolundan buraya gelmeye niyetlenmektedirler.

Roma'dan duyduğuma göre Papa ve o amaç için tesis edilen meclis, Fransa ve İngiltere'nin iki tacı arasında yapılan evliliğe izin vermeye karar vermiştir. Fakat (o makamın ağırlığını ve büyüklüğünü korumaya istekli olarak) aniden bunu yayımlayacaklardır.

Ve böylece lorduma en naçiz selamlarım ile size bütün sağlığı ve saadeti diler ve lordumun ellerinden öper ve her zaman lordumun emrinde olarak kalırım. Venedik 7 Aralık, yeni takvim 1624

MIC. BRANTHWAITE

[319]Bu mektubu tarihlendirirken dükün öldüğü haberleri geldi. Bu belki elçilerimizi birkaç hafta görüşmeden mahrum bırakabilir. Onurunuz için bu hafta elime gelen mektupları hepsiyle birlikte almaktan memnun olabilirsiniz.

Canterbury Başpiskoposuna

Efendimi Memnun Etsin,

Hatanın ustaca bir itirafı kadar makbul bir özür daha yoktur. Efendimin gözetiminde benim naçiz ve gerçek sevgi beyanların uyuştüğundan daha fazla bir şekilde aylak oldum. Özellikle de geçen Haziran tarihli mektuplarınız ile efendimin pek çok iltiması aldıktan sonra. Bu benim kalbimi sevginiz ile bu uzak mesafede hatırladığım ve korunduğumu bildirerek rahatlattı ve bana kutsanmış bir değişimden haberler, pek çok tehlikeli başlangıçlardan iyi sonuç umutları, korkulardan mutluluk, hastalıktan sağlık getirmiş olup sevinçle doldum ve bunu peygamberin şarkısı dışında nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum. Bu şarkı da bunun için uydurulmuş gibi gözükmekte veya en azından çok uygun bir şekilde bu durumla bağdaştırılabilir. *Celebrate Jehocam, quia bonus est, quia in seaculum benignitas eius. Jehova adest mihi; ideo despicio ofores meos: Omnes gentes circimdiderant me sed in nomine Jehove enervavi eas. Vox cantus et salutis est in tentoriis juslorum: Dextra Jogova agit strenuë: Ve o zaman evladın ve bütün toprağın şiiiri babaninki gibi değildir. A jehova est, estuque miribalis?*

Efendime kuru bir geri dönüş yapacağım. Zira kendi zararları bu insanları akıllaştırmıyorsa aptallaştırıyordur. Onları anmak için hiçbir şey yapmıyorlar veya hatırlatacak büyük bir durum vermiyorlardır. Meseleleri yerine oturmuş gibi

gözüküyordur. Asya'daki büyük isyan şu ana kadar yatışmış olup bunu bir barış olarak çağırmaktadırlar. Fakat onların başı Abaza Paşa teklif üzerine Erzurum paşalığını tutmaktadır ve ondan ayrılmayacaktır. Garnizon adına sadece 1.000 yeniçeriye sadakat gösterisi için alınmıştır ve o bölgeyi padişah adına İranlıya karşı tutacağına dair söz vermiştir. Fakat bütün ordusuyla birlikte oraya çekilmiş, güçlü bir durumdadır ve kendine güvenmektedir. Bununla memnundurlar ve tehlike olmadan daha fazlasını elde edemeyeceklerini görerek bunu itaat olarak almışlar ve bundan memnun olmuş gibi gözükmektedirler. Fakat bu kadar cesur hainler asla iyi kullar değildirler. Büyük devletler göz yummaya zorlanabilir fakat asla bu tür hareketleri affetmez. Benzer bir barış hareketi de tehlikenin daha yakın olduğu Kırım'dan kabul edilmiştir. Fakat sadece çizikler değil yaralar da kalmaktadır ve yeni gelen haberlere göre Kırım hanı Gabor'u da içine çekmeye çalıştıkları bir ittifak için İran kralından Lehistan'a gönderilen elçiye rehberlik etmesi için iki elçi göndermiştir. Fakat bu meselede varsayımda bulunmak için henüz çok erkendir. Veziriazam Tokat'a çekilmiştir. Ordusu sanki herşey bitmiş gibi dağılmakta olsa da baharda ortak düşman İranlıya karşı geri dönme sözü vermektedirler. Bu arada İranlının Bağdat ve Halep arasındaki bölgelere ilerlemesinden korkulmaktadır. Efendimi bunlarla rahatsız etmeme gerek yoktur. Bu hikâyenin geri kalanı Bay Branthwaite'e gönderdiğim haberlerim ile almış olduğunuzu umuyorum ve şu anda mevsimin kış olmasından dolayı yapılacak hiçbir şeyin olmadığını görerek düşünceler için dışarıya baktım ve Buckingham düküne şimdi bu bölgelerde olan büyük çalışma hakkında yazdım. En azından (düşündüğüm kadarıyla) iyi bilgilendirildiğim kadar. Onun bir suretinin efendime sunulmasını emrettim. Onu okuduğunuz zaman neden bu kadar kendimi Leh meseleleriyle rahatsız etmek için *extra provinciam* ile uğraştığımı merak ederseniz, aynı zamanda amacımın imparatorla barış yapmış olsa da sürdürmesi imkânsız kılan Gabor üzerine olduğunu keşfedeceksiniz. Bu çalışma hiçbir şey olmasa bile onları yürekten her zamankinden daha fazla ayıracaktır. Başarılı olup olmaması benim amacımla alakalı değildir. Bu prensin(zira umutları çok büyüktür ve fraksiyonu çok kuvvetlidir) çok fazla ve hareket ve beklenti içinde olup Almanya'daki meselemize göre büyük düşünceye layık bir prens olduğunu gösterir. Ölünceye kadar asla sessiz olmayacaktır ve her ne kadar Türkleri Macaristan'daki kendi amaçları için kullanmış olsa da bu bölgelerdeki şöhreti (ve ben de imparatorun başka şüpheler ekmek için onun avantajını kullanmış olup buna inansa da) kendisinin onlara bir adımlık yer bile vermeyeceğini göstermektedir. Devamlı majestelerini onun hizmetine uygun

olabileceğini düşündüğüm şey ile bilgilendirdim ve Cato'nun [320] *Memento Carthaginem*'ini şimdi olduğu gibi her zaman tekrar ettim. Aşağı Almanya'nın rahatlığı faydalı bir saptırma yapabilmek veya bu kadar kolay çekilebilecek Bethlen Gabor dışında bir prens yoktur.

Patriği efendimin Metrophanes ile ilgili ilk ve son mektubu ile ilgili bilgilendirdim. Kendisi ona karşı hiçbir şey duyamayacak olup o sevgi daha iyisini yorumlayabilir. Onu ve değerli kitap hediyelerinizi her gün beklemektedir. Onların yolda tehlikeye düşmelerinden korkuyorum. Gezgin Rumlar hakkında büyük stok olmayıp her gün pasaportlarımı reddetmeye zorlanmaktayım. Fakat üçüncü ricada Patrikin baskısı üzerine bir tane verdim fakat hepsinden bir tanesi Hristiyan olmuş bir Yahudiydi ve Hristiyanlığa gitmişti. Eğer İngiltere'ye giderse gerçek bir Hristiyan olduğuna dair Patriğin elinden talimat aldığımdan başka bir şey söyleyemem ve böylece diğerlerinin genel olarak cesaretlendirilmesi için küçük bir yardımda bulunmayı reddedemedim ve sık sık benden beklediği cevap olarak birkaç cümle ricasında bulundum. Efendimin lordum Arundell tarafından kitap ve antika almak için görevlendirilmiş olup, İzmir'e varmış olan Bay Petty'e mektuplar yazdığımı duydum. Kendisi barbarlığın medeniyetin ve eğitimin bütün adımlarını ortadan kaldırdığını bulacak olsa da pek çok el yazması, değerli düşük olan eski Rumca kitaplar bulunmaktadır. Onlar pek iyi hükme sahip olan kişi tarafından birleştirilmiş ve zannedersem de derlemeler çok kötüdür. Geldiği zaman burada olacağım ve ona yardım edeceğim.

İlk olarak sessizliğim olduğu gibi şimdi de rahatsızlığım için özür dilemek zorundayım. Böylece her zaman hata veya kusur işlediğimde sadece efendimin korumasına sığınacağım. Siz de beni onlarla birlikte hâlâ efendimin en naçiz hizmetkârı olarak değerlendireceksiniz. İstanbul 9/19 Aralık 1624

Lordum Grandison'a

Lordum,

Eğer kendimi unutmam ve lorduma borçlu olduğum gözetimi ihmal edersem Ağustos tarihli mektubunuzda iltimasınız yerine nankörlüğe itiraz bulurdum ve beni geri çağırırdınız. Benim geri dönüşümüz için alâka gösterdiğinizizi idrak ediyorum ve konseyden de eğer öyleyse iyi bir göreve devam etmem için bir ima olduğunu belirttiniz. Lorduma ikisi için de naçiz bir şekilde teşekkür ederim. Asla antlaşmandan başlamayı amaçlamadım. Onu istekli bir şekilde bitireceğim. Fakat ekmek ve etim için

zamanımı daha fazla tüketmek için hiçbir sebep bulamıyorum. Kârım veya artışı çok azdır. Ticaretin taşıyamadığı bir yerde çok az daha para alabilirim. Eğer bunu yaparsam da bu zamanlar da fırtınalar iyi bir kaptanın bir liman arayacağı kadar tehlikelidir. Gelme sebepimi yaptım. Trafiği canlandırdım, bir barış yaptım ve Berberîlerle (eğer bu şekilde korunabilirse) denizleri açtım. Tanrı'nın merhameti ile hiçbir kayıp veya utanç yaşamadım. Her ne kadar pek çoğu ile gürüşmüş olsam da... Başarı hiçbir adamın mirası değildir. Herşey güzelken geri çekilmek iyi bir zamanlamadır. Bu görev böyle bir aileyle bağdaşmamaktadır. İyi kocalar eşlerine düşkündür ve bazen de işimiz ılımlı çözümlerden ziyade umutsuz olanlarını seçmemize yol açmaktadır. Burada adalet olmayıp, herşey şiddet, haraç ve yozlaşma içindedir. Burada kazanç yapacak olan kendi muamelesi üzerine yapmak zorundadır. Aksi halde dürüst hiçbir yol yoktur. Benimki kadar büyük bir yükün olduğu yer de bu yapılamaz. Geri dönmeyi herhangi bir büyük hırstan istemiyorum ve her ne kadar iyi görevler az olsa da yurttan huzurlu ve memnun olmayı umuyorum. Eğer daha iyisi gelirse Tanrı'ya şükredeceğim. Eğer hiçbir şey olmazsa ona elimdekiler için teşekkür edeceğim. Bu benim felsefemdir: Dünya'yı uçarak gezmek veya onu çok fazla takip etmemek: *Ad manum est quad sufficit*. Bu yüzden şimdi uyarı ayı gelmiş olup bu mektup ile kendimi Lordum Buckingham düküne açıp geri dönüşüm olduğu gibi temellerimi güzelleştirecek ve üzerine inşa edecek olan halefimle ilgili alâkamdan da bahsettim. Zira her ne kadar bu bölge İngiltere'de çok fazla bilinmese de taşıdığımdan daha fazla yeterlilik ve herhangi bir adamın olduğu kadar dürüstlük ve tedbir gerektirmektedir. Burada bu güveni kazanmadan önce diğer bölgelerde deneyim kazanmış ve denenmiş pek çok elçi vardır. Burada bütün milletler, Hristiyanlık için büyük ve pek çok önemli şey toplanmaktadır. Bu yüzden efendimin gelecekte hizmet ettiklerime alâka göstermek konusundaki cesaretimi doğru yorumlayacağını umuyorum. Çalışkan tüccar bu ülkede zenginleşmekte ve [321] kralın kesesini doldurmaktadır. Bu hususlar büyüktür. İyi arzularını dileyerek benzerini şirkete de yaptım ve onlarda bunu kendi iyilikleri için hazırlayacaklar ve memnun olacaklar. Ve böylece hizmetimin güvenilirliği kadar mantıklı olacağını umduğum cevaplarını duyuncaya kadar bekleyeceğim. Zira benim kararım her ne kadar bir veya iki ay daha katlanamayacak olsam da beklemeye bağlanmamaktır.

Lordumun konuşmalarından bu devlette bir tür düzelme olduğunu anladığınızı görüyorum ve bir huzur olduğu doğrudur. Şehir Abaza Paşa'yla yapılan bir tür barış ile susturulmuştur. Fakat verilen hüküm kendisinin imparatorluk ordusuna karşı gelmeye

ve savaşmaya cesaret eden bir asi olduğudur ve o sıcaklıkta Erzurum'daki valiliğini tutma teklifi yapmış sadece sadakat gösterisi olarak bir garnizon adında 1.000 yeniçeri almayı kabul etmiş ve o bölgeyi padişah için İrânlıdan korumaya söz vermiştir ve bu şartlar ile sadece kendisine güvenerek bütün ordusuyla birlikte oraya gitmiş ve bu da bir itaat olarak sevinçle karşılanmıştır. (zorunluluk hile yapmaya zorlamaktadır). Fakat yaralar ve karşılıklı güvensizlikler kalmaktadır. Bunun üzerine veziriazam Tokat'a çekilmiş olup, ordusu sanki herşey bitmiş gibi dağılmaktadır. Fakat baharda ortak düşman olan İrânlıya karşı savaşmak için geri dönme sözü vermişlerdir. İrânlının bu arada Bağdat ve Halep arasına doğru çok fazla ilerleyeceğinden korkulmaktadır. Lorduma teslim ettiğimin en iyisi budur. Zira Sipahilerin isyan ettiğine ve veziri yaraladıklarına ve kendisinin de buraya geri döndüğüne dair bir dedikodu vardır. Kırımla yapılan antlaşma çok ciddi değildir ve tehlike daha yakın ve büyüktür. Zira taze gelen haberlere göre prens Lehistan'la ittifak yapmak için İrân'dan gönderilen elçilere rehberlik etmesi için iki elçi göndermiştir. Fakat bunlar üzerine varsayım yapmak çok zamanlıdır. Sadece bu şekilde hava büyük ölçüde sakindir. Fakat büyük bir bulut rüzgarla gelmekte olup o gitmeyecek ve yağmak zorundadır. Daha fazlasını söyleme cesaretini gösteremeyeceğim. Sayelerinde huzur yaşadıkları İspanya ise onların tek düşmanıdır.

Buradaki eksik meseleleri Bay Branthwaite'e *extra provincam* olarak gönderdim. Eğer Lordum neden Lehistan'a gittiğimi görürse, amacım Gabor'un umutlarının büyük olduğunu ve kendisinin daha iyi bir düşünceye layık olduğunu göstermek için olduğunu görecektir. Planlarının başarılı olup olmaması bizim amaçlarımız için önemli değildir. Onlar kendisi ve imparator arasındaki kötü kanı besleyecektir ve barışı uzun sürmeyecektir veya ölünceye kadar sessiz olamayacaktır. Yaşadığı sürece Aşağı Almanya'nın rahatlığı için bu kadar uygun bir şekilde kullanılacak başka bir prens daha yoktur ve kendisi ortak düşmana bir şey vermemek için bu bölgelerde de güvenilmez olmayıp onlar üzerinden kendi amaçlarına hizmet etmektedir. Fakat bu başlıkta onlara karşı eskiden geniş oldum ki (eğer isteselerdi) bunun papazların vaazı olacağı şeklinde anlayabilirlerdi. Yazıları ne olursa olsun onun sadece bir vaazı vardır ve eğer takip edilseydi bu da yeterli olurdu.

Güneş, talihim ne olursa olsun, lordumun en düşkün hizmetkârı olarak bulunacağım Kuzey iklimine iki defa tırmanmadan önce lorduma yurttan hizmet etmeyi umuyorum. İstanbul 9/19 Aralık.

Lorduma beni majestelerinin geri dönmem konusundaki ciddi isteğimi nasıl karşıladığı ve hakkımdaki görüşlerin majestelerinin ve dükün nezdinde nasıl olacağını ve bir halef için mektubumun nasıl kabul gördüğü konusuna bilgilendirmesi için yalvarıyorum. Majestelerine gerçekten hizmet etme niyetim samimidir.

Sir Robert Amstuther'den

Dürüst Onurlu, Benim iyi Lordum,

Lordumun 23 Eylül tarihli Torino'dan yazdığı mektubu öncesiyle beraber Hamburgh'ta aldım. Lorduma yazdığım mektubumun da benzer bir başarıyı yakalamasından çok memnun olacağım. Son mektubumda lorduma mezkûr mektuplarda adı geçen prenslerle ne yaptığımla ilgili tam bir hesap vermiştım. Onlar da bizim cömert efendimizin ilerlemesinden tatmin olmamışlardı. Buna rağmen benim tarafımdan hazırlanmakta olan düşünceleri ve niyetleri anladılar. Fakat şimdi Mansfelt'in ordusuyla, Savoy ordusunun ve İsviçreliiler arasındaki kaba Fransızların onlara büyük bir tatminiyet vereceğini düşünüyorum.

[322]Macklenburgh dükleriyle ve Lübeck şehrinde ve Sax-Lowenburgh'un o küçük prensleriyle Elbe üzerine buluşmak için beraber olduk ve buna rağmen ben onlarda Alman özgürlüğünün kazanılması, elektörel konseyin eskiden olduğu gibi eşit şekilde dengelenmesi, Katolik Birliği ve Avusturya zaferleriyle son yıllarda şiddetle bastırılan din özgürlüğünün geri kazanılması için arzugördüm. Aynı zamanda tehlikesinde neredeyse kapılarında olduklarını görmekte-dirler. İmparator zaten, Aşağı Sax çemberi içindeki bazı çeşitli manastırlıkların Katolıklere teslim edilmesini istemiştir. Ona katılacak olan reform dini mensuplarına baskı yapacakları zaman onları toplamak zor olmayacak olup geri kalanı da affedilmeyecektir. Fakat ordularımızın yürüdüğünü ve iyi bir ilerleme içinde olduğunu görmeden kendilerini açıkça ilân etmeyeceklerdir. Aynı zamanda, onlar kendilerini yazıyla ifade etmedikleri için imparatoru asgarî bir şekilde kızdırma cesaretinde de bulunamayacaklardır. Bu prensler şimdi seslerini çıkarmışlardır ve onların akıllarının ve niyetlerinin onlar hâlâ mektuplarla ifade edemeseler de bizimkilerle uzlaştığını bilerek, kararı için sonra Danimarka kralına yazabilirdim. Ona geçen seferkinden daha iyi bir tatmin verebilirim. Zannedersen şimdi ona Oldenburg tarafından gönderilen mektubu almıştır. Bu da imparatorun nazarında, imparatorluğun ahengini ve barışını geri getirmek için onun cevabını ve tavsiyesini istemektir. Onun görüşüne göre, kendisi Kont Palatine'in onurunun, topraklarının ve itibarının *ad intehrum* hızlı ve kesin bir şekilde iade

edilmesinden başka bir karar daha bilmeyip imparatorun hızlı bir cevap talep ediyordu ve *periculum mora*'yıda eklemişti. Ve böylece oradan bir cevap gelene kadar benim cevabımı istedi.

Buradan Danimarka'ya yolculuğa çıkmaya niyetlendim. Oraya geçen hafta çok fazla kar bu hafta da yağmur düştü. Bu da benim yolculuğa çıkmamı mümkün kılmadı. Böylece (Tanrı isterse) ilerlemeye niyetlenebilirim. Her ne kadar kendisi ihtiyatlı ve tedbirli bir kral olsa ve şu an imparator tarafından istenmiş olsa da kendisi de istediğini neredeyse elde edebilir, ben ondan iyi etkilerle çalışacağımız konusunda umutsuz değilim. Efendimizin soğukluğu onu güvensiz ve ilerlemeye gönülsüz kılmıştır. Fakat şu an İngiltere'nin Fransa'nın, Savoy'un ve Venedik'in sadece söylemekle kalmayıp hareket etmelerini görerek onunda aynısını yapacağına dair iyi bir umudum vardır. Her halükârda vereceği kararı ilk uygun zamanda lorduma bildireceğim.

Mansfelt'in Fransa'ya veya Flander'a indiğini duymaktan çok memnun oldum. Oradaki işlerin durumuyla ilgili bilgi almak ve evliliğin ve işbirliğinin maddelerini de öğrenebilmek amacıyla İngiltere'ye bir beyefendi gönderdim. [Evlilik] bu kral için büyük bir ikna yöntemi olacaktı. Kendisini harekete geçirmeden evvel biraz dayanak görmeye isteklidir. Bana daha önce sık sık eğer önce girersem en kötüsünü beklemeye hazır olmam gerektiği söylenmişti.

Kendisi ve İsveç kralı arasındaki son savaşlar ikisi de iki taraf içinde kendilerini özgürce ilan edebilmelerini engelledi. Şimdi onlar baş ihtilafları üzerine anlaşmışlardır bu da son zamanlarda onlar arasında oluşan ayrılık için ender bulunan bir değerdir. Hâlâ bazı yanan kalpler kalmıştır. Umuyorum ki zaman ve iyi bakanların çabası ile bunlarda alınacaktır.

Danimarka kralına gittikten sonra, Aşağı Saksonya birliğindeki bütün prenslerle genel bir toplantı yapacağımızı umuyorum. Onlar, imparatorluğa giren yabancı güçler olarak davranmak zorundadırlar ve onların sonunda neye çalışacakları henüz bilinmemektedir. Kendi güvendikleri için tetikte olmak onlara düşmüştür. Ve böylece önce hazır oldukları gibi de savunacaklardır. Bizde (Tanrı isterse) onları ve onlarınkileri en iyi şekilde kullanacağız. Her şekilde onların üzerinde, biz şahinin avı üzerinde uçtuğu gibi uçan Tilly'i saptırmak için her yolu amaçlamalıyız.

Bu şehirden ise İspanya'ya her türlü mühimmat, yaşamsal gereç, halat ve yalnızca milyon riz doları değerinde barut getiren bir donanma hazırdır. Umarım bu donanma bu kış kalır. Zira hem İngiltere'ye hem de Aşağı Ülkelere haber gönderdim.

Ve oradan bu bu şehirden gelenler ihtar edirisin. Ya düşmanlarımıza bu tür mallar göndermeleri yasaklansın ya da tehlikeye hazır olsunlar. Ve eğer umulduğu gibi bu filo bekletilirse, lordum kendisini İspanya filosunun Brezilya'ya gidemeyeceğinden emin olabilir. Zira filoları sadece buradan gelecek olan erzağı beklemektedir.

[323] Hollanda generalinin adına bu kasaba civarından üç binin üzerinde adam toplanmıştır. Fakat sonuç olarak onlar Mansfelt içindir ve buradan Aşağı Ülkelere veya sarayın onları atayacağı yere gideceklerdir. O adamların Mansfelt'e önceden nasıl bir arzuya hizmet ettiklerini, şimdi de tekrar ona gitmelerini görmek bir mucizedir.

Tanrı'ya lordumu isteyebileceğim kadar iyi haberlerle donatılmam için dua edecektim. Fakat *quad dissertur non auserir*. Lorduma bir daha mektubunuzda benim önceki mektuplarımı alıp almadığınız konusunda bilgilendirmeniz için yalvarıyorum.

Danimarka kralının bu şehirde, yakın zamanda İspanya, Fransa ve Flander'da bulunmuş bir elçisi vardır. Müzakereleri o kralın kulları olan tutuklanmış bazı gemilerin serbest bırakılmasıydı. Beni Kont Gondomar'ın yeni tekliflerle İngiltere'ye dönmeye hazır olduğunu konusunda temin etti. Bir Fransız beyefendisi vardır. Bir Bay de Haies geçen akşam bu şehre gelmiştir. Kendisi Danimarka ve İsveç Krallarına elçi olarak gitmekte olup bu genel iyi çalışma için arabuluculuk yapmaktadır. Beni Fransa'da bu evlilik ve ittifak için bütün Fransız vatanseverlerinde genel büyük bir mutluluğun olduğuna dair temin etti.

Danimarka kralıyla ilgili olarak varsayımda bulunmama rağmen umutsuz değilim. Zira kendisi akıllı ve ihtiyatlı bir prenstir ve (Tanrı isterse) ona iyi zemin ve devlet nedenleri vereceğim. Böylece eğer açıkça değilse el altından da en azından katkı olacağını umuyorum. Böylece lordumu herşeye gücü yetenin korumasına teslim ederek naçiz bir şekilde veda eder ve bütün gücümle lordumun emrinde olarak kalırım. Hamburg 10 Aralık stilo vet 1624

ROBERT AMSTRUDER

Viyana'dan Haberler. 16 Aralık 1624

Bu saraydaki son elçi olan Kanijye Paşası, diğerlerinin katılımıyla birlikte, imparatorla yapılacak olan barışın yenilenmesiyle ilgili antlaşma yapmakla atanan görevliler ile saraydayken İstanbul'dan Türkler adına meselenin kararının Erdel prensine bırakılması kararı geldi. Bu da büyük bir haset meselesiydi ve burada büyük bir memnuniyetsizlik yarattı. Bu değişikliğin bir işbirliği çalışması olduğu düşünüldü ve

Gabor'a karşı olan büyük şüpheleri yeniledi. Kendisi bu yüzden vekillerinin onun için kazanmış olduğu iyi düşünceyi kaybetti.

Buraya geçen Perşembe akşamı, prenses tarafından imparatorluk tarafından atanan askerlerin çevik seferini ve aniden çıkarılmasını orası Kont Mansfelt'ten yardım almadan önce Breda'nın alınmasını hızlandırmak için rica etmesi için gönderilen Baron d'Assy gönderildi. Ekselanslarının verdiği bilgiye göre kendisi şu an büyük bir İngiliz ordusuyla beraber geçmiştir ve Almanya'ya düşecektir. Fakat ilk olarak o şehri kurtarmaya çalışacaktır. Bunun üzerine Markiz Spinelli aniden çağırılmıştır ve onun gidişi bugün emredilmiştir.. Son akşam imparatora veda etmiştir. Colalto'nun birliği zaten hareket etmiştir ve atlılara da ilerleme emri vermiştir. İlk olarak onları tatmin etmek için biraz para almıştır.

Mansfelt'in imparatorluğa dönüşü yüzünden (her bölgeden haberi gelmektedir) kesin bir şekilde tutulacak olan elektörel meclis ertelenecektir ve ondan daha fazla bahsedilmeyecektir. Sadece savunma askerlerini hazırlamak için toplanacaktır. Zaten Almanya'da, Köln'de ve diğer dinî devletlerde düşünceler nasıl kendilerini koruyacakları ile doludur. İsveç kiralının yeni asker toplama raporlarının gelmesinden sonra büyük bir haset içerisindedirler.

Arşidük Leopold İnsburg'da ülkeden ve halktan para yükseltmek için bir diyet düzenlemiştir. Onlar da onun yönetiminden aldığı haraçlar ve yaşattığı zulümler yüzünden daha fazla rahatsız ve memnuniyetsiz olmaktadır. Prens para toplamasının amacı Valtoline için adam tedarik etmektir. İmparatorluk şehirleri Spinelli'ye bölgelerinden disiplin içinde geçebilmeleri için askerlerini dizginleyebileceği bağışlar vermişlerdir.

[324] Viyana'dan 21 Ekim 1624

Markiz Spinelli kuvvetlerini hem her türlü durumda Spinola'ya destek vermek hem de Mansfelt'in bu imparatorluğa girişine engel olması için uygun bir yer olduğu düşünülen Maestecht'e götürmesiyle ilgili emirle buradan ayrılmıştır. Fakat onların gelişi geç olacaktır. Çünkü Colalto'nun birliği çok fazla ilerlememiştir ve atlılar da yavaşça Bohemya'ya doğru ilerlemektedirler. Shamburg'un birliği şimdi Alsatia'dadır ve İspanyol'un hizmetine gitmeleri konusunda emir almışlardır. Fakat ilk olarak Feria dükünün elinden aldığı parasının ödenmesini talep etmiştir. O buradaki para ihtiyacını bilmektedir ve bu amaç için o düke bir ihtiyarı göndermiştir.

Türklerle olan barış antlaşması henüz başlamamışlardır. Çünkü onlar Strigonium yakınındaki bir buluşma yerini istemişlerdir. İmparatorluk bunu Gabor'un stratejileriyle bağlantılı olan bir erteleme olarak reddetmişlerdir. Ondan şüphelenmeden yaşayamazlar. Her ne kadar hem imparatora hem de İspanya kralına kendisinin onların isteklerine göre korunması sağlandığı ve o taraftan desteklendiği zaman Türk üzerine savaş açmaya hazır olduğunu belirten mektup yazmış olsa da... Buna şimdi hiçbir güven verilmemiştir ve tamamen yapay ve yalan olarak mesele dışında tutulmuştur.

Saxe ve Brandenburgh elektörlerinin buluşmaları, çeşitli sonuçlarla ilgili büyük şüphelerin oluşmasına yol açmıştır. Özellikle de Saxe sonuçla ilgili istendiği kadar açıkça bir iletişim kurmamasından dolayı... Ve bu yüzden daha fazla detay alabilmek için iki elçiyi, onlara bir kerede göndermeyi planlamışlardır. Diğerleri bir imparatorluk diyeti zamanı belirlemek için dinî elektörlere ve Bavyera'ya gönderilmişlerdir. Şu an için *bulla auera* değişimi vardır. Bunun mümkün olduğunca erken zamanda yapılmasını istemişler ve toplantı için belirlenecek yerde bir ay önce Palatine antlaşması için toplanmak zorundadır. İmparatorluk majesteleri su avantajı için Ulm şehri üzerine niyelenmektedir.

Moravya eyaletinin rahatlatılması için Macaristan'a Gabor'un kafasında olan herhangi bir plana karşı hazır olmak üzere iyi miktarda askerlerin gönderilmekte olduğuna dair konuşmalar vardır.

Sinyor Popnam İtalya'ya, Shamburgh'un birliğinin Feria dükünden alacağı parayı almak için gönderilmiştir. Kendisinin ödünç alacağı para için Cenova'dan geçmesine dair emir verilmiştir.

Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Lordumun 18 Mayıs tarihli mektuplarınızın bekletilmesinden dolayı aklınıza getirdiğim her türlü rahatsızlık için özür dilerim. Onurunuz uzun süredir beni tatmin etmiş olup onları ve onların suretlerini, Bay Branthwaite'ın haberlerinden sonraki diğer postayla almıştım. O postayla birlikte majestelerine(sizin arabuluculuğunuz ile) hizmete hazır olmamla ilgili bir hesap vermiştim. Orada pek çok şeyin yapılmış olmasına rağmen, bu bögelerden meseleyi garantileyecek şekilde cesaret için gerekli olduğunu söylemiştim. Şimdi onurunuzdan Ekimin ilk günü tarihli Venedik'teki bir temsilciye şüpheli bir şekilde biraz yırtık ve açılmış olarak teslim edilmiş olarak gelen onayın mektubu geldi. (bununla ilgili bilgi verdiğinden şüphem yoktur) Siz de majestelerini,

Ekselanslarını ve Buckingham dükünü Erdel'den her gün kendisiyle o kadar etkili bir şekilde ilgileneceğim ve kendisini o kadar sert gözetip, her ne kadar efendisi için bir söz verme riskine girmeyecek olsam da mevcut durumu değiştirmekten veya onu katlanmaya gönülsüz olacağı bir paklanmaya koyacağımdan şüphemin olmadığı bir elçi beklendiğine dair bildirmek isteyebilirsiniz. Hâlihazırda son antlaşmanın reddedilmesini gizli ve ne amaç için olduğu keşfedilmeden sağlamayı başardım. Bu amaç için bu devletin bir dostu alarak onun son maddelerinden bazılarını açıkladım. Bu her şekilde Budin'deki ilk planlarına onları döndürecek şekildedir. Orada zorluklar daha büyük olacak veya tekrar bozulacaklardır. Gabor'a mektupla olmamakla birlikte (zira ona hâlâ güvenmiyorum) utancının çok değişken olabileceği, dostlarını hayal kırıklığına uğrattığı, bunlarla ikili oynadığı ve son olarak da şimdi en çok şikâyet ettiği saptırma ihtiyacını kaybettiği, kendisinden doğrudan bir talimat beklediğim konusunda bir imada bulundum. Skandal olmadan yapılabilecek olan hiçbir şeyi atlamayacağım. Fakat bu devletin yerine oturmamış meseleleri onu kararsız yapmaktadır. Fakat kendisi tamamen kaybedilmemiştir. Kendisi umduğu eşi alamamıştır. Lehistan'daki çalışması onu daha da ayıracaktır. [325] Sadece onu hem gururlu hem de onlardan birisi olarak kapsanıp güvenli olursa o o birlik konusunda temin edecek olan majestelerinin, diğer müttefik prenslerle birliğine dair açık bir otoriteye ihtiyaç vardır. Eğer majesteleri herhangi bir beyana inmeyecekse, Bohemya kralı haklı bir şekilde bunu yapabilir ve ben de hiçbir şey için iyi değilimdir. Bana deneme yapmam için izin verin ve ben de onun kendi tekliflerini yapması için İngiltere'ye bir elçi gönderebilmesini sağlayacağımı varsayıyorum.

Napoli'ye gönderilen mezkûr Yahudi varmıştır ve kendisi Don Antonio'nun uşağı olarak yetişmiş kurnaz bir serseri, yaşlı, tamamen beyaz ve biraz sağır bir Portekizli olan Isaac Cormoran'dır. Burada Venedik elçisine yeterli işaretler ve bilgi verilmiştir. Ben de bunun takdir edilmesinden memnun oldum ve onun 14 gün hasta olarak kaldığı Spallato'da yakalanması için ondan istekte bulunmuştur. Dostu bir İspanyol Hristiyan Magrıptır. Bana, onun talimatının ele geçirilmesi için mektup yazdığını ve senatoyu bilgilendirdiğini söylemiştir. Fakat onun geri dönüşünü daha çok alâka ile gözlemekte anlaştık. Bu teklifin ne sonuç alacağı hâlâ belirsizdir. Fakat ondan gelen mektuplar (bu konuda ikimizinde gizli bir şekilde araştırmamız için Balyosu bilgilendirdim) daha otantik bir pasaport elde etmek için kral naibinden bir elçi gelişinin ve bir elçinin kabulü için antlaşma sözü veriyordu. Eğer bu doğruysa, her ne kadar

kendisi yolda kaçırılrsa da burada çabasının bütün ödülü ve meyvesi olacağı bir muhalefet bulacaktır. Fakat ben daha çok İspanyol'un antlaşmayı kabul etmekten ziyade antlaşmayı kullanmak istediğini düşünüyorum ve eğer bunu yaparsa kolay bir şekilde tamamlayacaktır.

Onurunuz bana bunları majestelerine sunma iyiliğine yapacaktır. Noel arifesidir ve ben de bu bölgelerden konuşmaları atlamak konusundaki aylıklığımı bırakmaya mücadele ediyorum. Zira son zamanlarda büyük değişiklik yoktur. Emrimi takip edeceğim ve her durumda buradan iyi bir hesap vereceğim. Naçiz bir şekilde sizin sevginizin devam ettiğinden dolayı teşekkür ediyorum. Ve böylece onurunuzu mevsimin bitmesine göre çok ve mutlu yeni yıllar diliyorum. İstanbul 24 Ekim 1624

Bohemya Kraliçesinden

Lordum,

Loğusalığımdan beri sizden 4 Eylül, 15 Ekim ve aynı ayın 18/28'i tarihli üç mektup aldım. Size daha yakın zamanda cevap verirdim fakat her gün on üç bin adamın Mansfelt için toplandığı İngiltere'den bazı iyi haberler göndermeyi umarak mektubumu beklettim. Ne yaptıklarını bilmiyorum. Zira kral ve ben her ne kadar bu asker toplamanın bizim hizmetimiz için olduğunu söyleseler de tamamen cahiliz. Kral size kendi yazdığı mektuptan göreceğiniz üzere onun hizmetine olan arzunuzdan dolayı size çok teşekkür etmektedir. Bethlen Gabor ve barışı hakkında sizin görüşünüzü paylaşmaktadır ve onu cesaretlendirmek için ne yollar izleneceğine bakacaktır ve ben de gelecek mektubum ile bu konuda daha fazla şey söylemeyi umuyorum. Onun hakkında yazdığınız evliliği meselesinde Almanya'daki prenslerimiz o kadar hassaslardır ki kendileri Bethlen Gabor tarafından veya gizlice kendisi tarafından istenmedikleri sürece asla sunmayacaklardır. Babam tarafından gönderilen Sir Robert Anstruther şimdi Almanya prensleriyle birliktedir. Sir Dudley Carleton'un mektupları ile kendisinin orada neler yaptıklarını göreceksiniz. Eğer bir başları olursa hepsinin yeteri kadar arzulu olacaklarını görüyorum. İsveç kralı istenecek kadar çok şey sunmaktadır. Dayımın da aynısını yapmasını isterim. Fakat kendisi bir akrabanın olması gerektiğinden çok geridedir. Saksonya Elektöründen hiçbir umudum yoktur. Kendisi her zaman bir hayvan olacak. Gelecek mektubum ile size daha çok şey bildirmeyi umacağım. Aynı zamanda size bir şifre göndereceğim ve bu sefer herşeyi daha dolu olarak Sir Dudley Carleton'dan duyacaksınız. Değerli, cesur Southampton kontunun ve oğlu Lord Wtiotshlie'nin ölümü ile yaşadığımız sonsuz kaybımızı duyduğunuzdan eminim.

İkisinin de kaybıyla ne kadar gerçek dostları kaybettiğimi bileceksiniz ve iki gün önce dişi büyürken en küçük oğlum Louis'nin ölümü ile nasıl ikiye katlandığını hayal edebileceksiniz. O sahip olduğum en güzel çocuktü ve kaybettiğim de ilkiydi. Bu Edwardların en küçüğünü vaftiz ettim. Görüyorsunuz ki size ölümler dışında başka bir şey göndermiyorum. Sadece eşinizin Eplsey'si, İngiltere'ye, Fransa'ya olağan elçi olarak atanan Sir Albert Morton'la evlenmeye [326] gitmiştir. Bana bahsetmiş olduğunuz Hollanda elçisinin mektubunu henüz görmedim. Fakat bana söz verildi. Dürüst Tom, yapmış olduğun gibi o işlerde en iyisini yapmaya devam etmenize dua edeceğim. Zira her zaman sizin en düşkün dostunuz olan bana olan sevginizden daima eminim

ELIZABETH

Neredeyse kardeşimin Fransa'daki evliliğinin tamamen tamamlandığını size söylemeyi unutuyordum. İyi eşin içinde en iyi sevgilerimi gönderirim. Majestelerinin İstanbul'daki elçisi Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum

Aralık'ın 16'sı üzerine Venedik'e vardım. Burada son dük olan Francesco Conterani'nin yeni öldüğünü ve bu sinyorluğun yeni bir dojun seçimiyle alâkalı olarak çok meşgul olduğunu gördüm. Onun seçimini sabırla beklemem gerekmektedir. Çünkü ara dönem sırasında hiçbir görüşme verilmeyecektir.

Seçimin uzayacağından korkulmaktadır. Çünkü son meclise giren 41 kişi Nani ve Erizzo arasında bölünmüşlerdir. Öncekinin iki kişiyi daha kapsayan 23 oyu ve sonrakinin de 18 oyu vardır ve bu da çıkarılmak için yeterlidir. Böylece eğer biri birisine boyun eğmezse, ya bu çok uzun bir meclis olacaktır veya ikisi de kaybedecektir. Çünkü seçmenler kapatılmaktan yoruldukları zaman eğer bu ikisi rakip inat etmeye devam ederlerse üçüncü bir insan üzerine karar vermeleri olasıdır. Erizzo şu an burada olmayıp Roma'ya diğer üç olağanüstü elçi ile Papa'nın seçimini tebrik etmek için gitmiştir. Bu durumda uzlaşma daha zor olacaktır çünkü onun dostları onun isteğini öğrenene kadar boyun eğmeyeceklerdir.

Rhaetia fethi Valtelina'nın kurtarılmasını çekmiştir. Markiz di Cocuures serbest bir şekilde Aşağı ve Yukarı Engadina'yı geçmiş ve Bormio'yu direniş olmadan ve Tirano'yı ekli kağıtların bildireceği şartlara zorlamıştır. Kendisi şu an o vilayetin en iyi bölümünün efendisidir. Ve eğer fethini devam ettirirse, mevcut durumun çok lehine

olduğunu bulacaktır. Zira mevsim hâlâ müsaittir ve hava da soğuk olmayıp ılıman vaziyettedir. Valtelinalıların pek çoğu kendilerini onun korumasına attılar. Papa'nın kuvvetleri herhangi bir direniş gösteremedi ve İspanyollar da fırtınayı üzerlerine çekmekten korktuklarından dolayı herhangi bir şekilde gözükmeye cesaret edememişlerdir.

Bu hareketteki ana düşüncenin şartları bunlardır.

İlk olarak işbirliğinin bayrağı şimdi İtalya'da Alplerin bu kısmında gözükmektedir. Bu Papa ve İspanyollar için bu çağda görmedikleri bir korkudur.

İkinci olarak Papa'nın eline teslim edilen bölgelerde ona karşı hiçbir saygı beslenmemektedir. Bu da onun çok fazla skandala uğramasına sebep olmaktadır. Çünkü gerçekten onuru ve namı böylece çok zarar görmektedir.

Üçüncü olarak, savunma şartlarını geçirmeye alışık olmayan Venedikliler, şimdi Markiz di Cocuures'a ihtiyacı olan yardımlarla birlikte altı parça batalya, iki yarı top ve 12 kilo kurşunun dördünü göndererek saldırgan bir şekilde görünmüşlerdir. O toplarla Tirano Kalesi, (Papa'nın generali olan Marki de Bagni'nin kumandası altındaydı.) teslim edilmeye zorlandı.

Papa son zamanlarda iki tane berat yazmaya zorlandı. Bir tanesi Venedik Devleti'ne, diğeri de Savoy düküne olup ikisi de bir anlamda olup, *mutatis mutandis* kendisinin dağlardan İtalya'nın uzun süre boyunca asla iyi temizlenemeyeceği tehlikeli sapkınlık hastalığını getirmeden asla geçmeyecek olan, sapkın *utltromontanileri* İtalya'ya çekerek yapılacak herhangi bir icatta çok zarar göreceğine inandığı Katolik dinin korunması konusundaki babacıl alâkasını bildiriyordu. Bu [327] uygunsuzlukları engellemek o prenslerden çeşitli elçileri tarafından yapılan şikâyetlere kulak vermesini istedi. Onların çalışmaları iki yere de tek bir şekilde ve aynı doğadadır. Ben ikisini de birleştireceğim ve bu tekliflere düşüreceğim ve Papa'nın adına bildireceğim.

İlk olarak olumlu bir şekilde Venedik Devleti'ni ve Savoy dükünü hareketten veya İtalya'ya yapılacak harekete dolaylı veya dolaysız şekilde yol vermelerinden vaz geçirmektir. Bunun nedeni de onların, kendisinin katlanmayacağı şekilde dinlerine uyma izni olmadan hizmet etmeyecek olan yabancıların destek kuvvetlerinin sapkınlık yaratacak olmasıydı.

İkinci olarak, Savoy düküne Bernesi, Valesini ve Baslilnes'i ve kendisinin de büyük bir öfkeyle nefret ettiği Kont de la Tour'un da Venediklilerin hizmetine alınmasına karşıydı.

Üçüncü olarak, kesin bir şekilde Valtelina'ya karşı yapılacak herhangi bir hareketlerden sakınmaları konusunda ricada bulunacak ve emredecektir. Çünkü o bölge onun ellerine teslim edilmiştir ve orada Katolik dinini güven altına aldığı zaman orası üzerinde iddiada bulunan herkesi tatmin edecek bir yol alacağına dair söz vermektedir.

Son olarak, eğer bu uyarıları yerini bulmazsa kendi güçlerini, İspanya kralının ve Avusturya Hanedanının güçlerine, Katolik dinini yozlaşmadan korumak için katacağını söylemekte ve ilân etmektedir.

Bu cevaplar da Venedik devleti ve Savoy dükünden benzer bir şekilde tek şekilde ve aynı tondadır ve bu yüzden tekrardan sakınmak için onları Papa'nın vekillerinin çalışmalarında yaptığım gibi birleştireceğim.

İlk olarak onlar da onun olabileceği kadar İtalya'da bir değişiklik görmeye gönülsüzlerdi ve eğer bundan sakınmaları mümkün olsaydı paralarını harcamak ve kullarına yüklenmekten zevk almıyorlardı. Fakat her gün gaspedilen umumî ve özgürlüklerinin korunmasına bir alâka göstermek zorunda olup, Papa'nın da bir İtalya prensi olarak ona ve kendilerine hizmet etmeyi amaçlayan onlarla, ruhanî bahaneler altında zarar verenlerden ziyade birlikte olacaklarını umuyorlardı.

İkinci olarak, onların Protestanlardan yaptıkları toplama ne o kadar çok ne de kutsiyetlerinin gördüğü kadar da tehlikeli sonuçlar doğuracak durumda değildi. Ve kendilerinin en büyük güce ve onlara hizmet edecek en iyi isteğe sahip olan insanları görevlendirmek zorundalardı.

Üçüncü olarak Valtelina esas olarak hedeflenen ana işaret olup, uzun teslimin meyvelerini şimdiye kadar sabırla beklediklerini var sayarak, eğer orayı ele geçirme güçleri olursa bundan sakınma sözü veremeyeceklerini böylece de İspanyolları uzun bir süredir mantığa çekemeyen kutsiyetlerinin, ona vermeye çok gönülsüz oldukları bir zarar vermeme korkusundan dolayı, birliğin bayrakları görüldüğünde kuvvetlerini oradan çekeceğini ummaktalardır.

Son olarak eğer kendisi kuvvetlerini İspanya'nınkilerle birleştirmeye karar verme şansı olursa bu onun alabileceği en kötü ve tehlikeli karar olur. Ve bu yüzden en mütevazı bir şekilde onun, adımını atmadan önce kendisini iyi düşünmesini, kendisinin görmeden önce kaybolabileceği bir uçurumda olduğunu bildirdiler.

Tirano'nun teslim oluşundan beri (burada bütün Valtolina'dan biraz daha az önemlidir) Markiz di Coueres biraz direnişle karşılaacağı Sondrio'ya geçti. Fakat Venedik topları onun yolunu açıp, kendisi çok önemli o şehri fethetti ve iyi kalitedeki

bir Fransız yüzbaşı harekette öldürülme talihsizliğine düştüğü için, kendilerini tedbire teslim etmeye ve fatihin merhametini beklemeye zorlanan şehirlilere hiçbir merhamet verilmedi.

Eğer Fransa, bir neden olmaksızın tövbe etmezse, İspanyollar da aynı şekilde tehlikeli bir darbe alacaklardır. Zira Savoy dükü ve memur d'Esdihuieres bu ekteki topladıkları askerlerin listesinden görülebileceği gibi Susa'da tamamlananın peşinden koşmaya gerçekten niyetlidir. Onların İtalya'daki bu icatlara ne kadar karşı olduğunu bilerek Venecik Devleti gerçekten de benim hayal edebileceğimden daha cömert bir şekilde uyuşmaktadırlar.[328] Fakat bu sorunun bir uygunsuzluk olmadan tedavi edilemeyeceğini bilerek, Savoy dükünün ve memurun kendilerini bu girişimlerde bulunmalarına yönlendirecek kadar özel ve gizli hususlara yol vermeye razı olmuşlardır. Eğer iyi yönetilirlerse bunların sonuçları çok önemli olacaktır.

Gelecek olağan posta ile Tanrı isterse Lordum yine benden haber alacaktır. Bu arada lordumun emrindeki düşkün hizmetkâr olarak kalırım. Venedik 28 Ekim162

I.WAKE

Lordum Carew'den

Lordum,

Sizin son 3 Eylül tarihli mektubunuzu bu Aralık'ın 11'inde aldım. Orada, şimdi bir yılın dolduğu süre önceki geçen Aralıktan daha yeni hiçbir mektup almadığınızı yazmıştınız. Buradan mektuplarımın yerine ulaşmadığını anlıyorum. Zira geçen 17 Haziran'da ve müteakip 14 Ekim'de size iki tane mektup gönderdim ve onları Bay Branthwaite'a teslim ettim. Onun ilgisinden onların teslimi hakkında hiçbir şüphe yapmadığım gibi onların üzerine talihsizliklerin düştüğü konusunda temin ettim. Onun adına, onun savaş konseyi altında bir makama tercih edilmesini istemiştiniz. Hâlâ mezkûrdan memnun olan ve icra eden ellerime mektuplarınız gelmeden uzun süre önce planlanan uygun iki kâtiplik dışında onun kalitesine uygun bir makamımız yoktur. Fırsat olduğu zaman ona nezaket yapabileceğim ona da en iyi çalışmamı yapmaya da hazırım. Fakat kendisi hiçbir zaman bana böyle bir meseleyle gelmediği için bende onun buna çok fazla istekli olmadığını anladım. Aksi hâlde makamlara zaten yerleştirmeler olduğu için sessiz kalmıştır. Benim lorduma yukarıda söylediğim şekilde gönderdiğim son mektup 14 Ekim tarihini taşımaktadır. Lordumdan sadece 20 Ağustos tarihini taşıyan bir mektup aldım ve onunla birlikte iki haber aldım. Bir tanesi mezkûr

ayın 7'si diğeri de 21'i tarihliydi. Ve bunlarda Eylül'ün 3 tarihli sonuncuyla birlikte aldığımın tamamı bunlardır.

Breda hâlâ Markiz Spinola tarafından kuşatılmaktadır ve bu saate kadar oraya karşı herhangi bir batarya dikmemiştir. Kampı geniştir. Zira en uzak siperler 20 milden biraz daha az mesafededir. Oranj prensi ilk olarak onun çok yakınına konaklamıştır ve İtalyan kışlasına bir çalışma yapmak niyetiyle toprak siperlerine başlamıştır. Fakat düşman onun amaçlarını engellemek için Merke nehrinin kıyısını kesmişlerdir. Bu da onun planını mahvetmiş ve onu konakladığı yerden kaldırmaya zorlamıştır ve kendisi Breda'dan 8 mil uzaklıktaki büyük bir şehir olup, Antwerp'ten gelecek erzak konvoylarına saldırmak için çok uygun bir yol olan Rossendale'a çekilmeye zorlanmıştır Oradan ordusunun yarısını, kardeşi Kont Heny'nin rehberliğinde, Longstaiten'de bir köy olan Waleck'e, Bolduke'tan, Breda önündeki İspanya ordusuna gitmekte olan konvoyların rahatlığına el koyması için göndermiştir. İki yer de düşmanı çok engellemiştir. Fakat onun atlı gücü Oranj prensini şimdiye kadar onların erzak yardımına ihtiyaçları olmayacak kadar durdurmuş olsa da düşmanın atlılarını sürekli yolculukla şimdi çok zayıf olacakları kadar yormuş ve o kadar çok yağmur düşmüştür ki yollar neredeyse arabaların geçişi için imkânsız bir hâle gelmiş ve bunun yanı sıra İtalyan kışlası, sellere maruz kalmış, o kadar ki İspanyolların ve şehrif sefir konakları olacağı kadardı. Fakat özellikle de düşmanın bölgesinde hiçbir kuru yer bulunmamaktadır. Yarışma ilk kimin açlıktan öleceğidir. Bu büyük bir olasılıkla Markiz Spinola'nın olacaktır. Zira şehrin hâlâ 5 aylık erzağı kalmaktadır. Dahası, ölümcüllüğün dışında (kış kuşatmaları olayıdır) Sipinola'nın hem atlıları hem de yayaları (kuşatmadan yorgun olarak) her gün kaçmaktadırlar ve para ödenmesi için genel bir isyan beklenmektedir.

Bu geçen hafta 25 Hollanda kalyonu (ve onların hepsinde 100 kara askeri vardı) Dover'ı geçtiler ve Brezilya'daki Todos Santos'a gideceklerdir. Şüphesiz oraya yerleşen Hollandalıları sökmek için giden İspanyol (uzun bir hazırlık vardır) donanmasından önce varacaklardır.

Son mektuplarımda size bildirdiğim son birliklerimiz hastalıktan dolayı çok zayıflamıştır ve diğeri kayda değer insanlar arasında (sizin çok sevdiğiniz)[329] Southamton kontu ve oğlu da ölmüştür. İkisi de bir hafta içinde ölmüşlerdir. Baba evlattan 4 veya 5 gün daha fazla yaşamıştır.

Fransa'yla yapılacak olan evlilik, hızlı adımlarla yürümektedir ve kesinlikle tamamlanmıştır. Fakat antlaşmanın maddelerinin, çeyizin ve diğer kabul edilen şartların ne olduğu konusunda bilgisizim. Buckingham dükünün onu getirmesi planlanmaktadır. Fakat onun geliş zamanı belirsizdir. Fakat Tanrı'ya şükürler olsun ki İngiltere ve Fransa arasındaki dostluk hiçbir zaman bu seferki kadar kalıcı ve devamlı olacak gibi olmamıştı.

Markiz Coevre komutası altındaki Fransızlar, neredeyse bütün Grisonları İspanyol ellerinden kurtardılar. Aynı zamanda Valteline'e girdiler. Ve girişimlerinde o kadar başarılı oldular ki, kısa bir süre içerisinde orasının geri kazanılacağını ve orasının eski sakinlerinin (evvelden sürgün edilen) kendi mülklerine yeniden yerleştirileceğini umuyorum. Savoy dükünün de katıldığı yaşlı Fransız memuru Mösyö de Digueres, becerikli bir orduyla birlikte Lombardiya'dadır. Şu ana kadar hatırdaki kalıcı bir hareket yapılmamıştır. Cenova, onların üzerine bir hareket yapılacağına dair haset duymakta ve Savona'nın saldırılan ilk yer olacağından korkmaktadırlar. Böylece Fransa ve İspanya'nın da savaşa düşmelerinin olası olduğunu görebilirsiniz.

Majestelerinin, 12900 yayadan oluşan, Kont Mansfelt'in komutası altındaki ordu şimdi Dover'dadır ve gemilere binmeye hazırdırlar. Albayların, yüzbaşılardan ve subayların listelerini size buradaki ekte gönderiyorum. Onların karaya inecekleri yer, Callis yakınlarında bir yerdir. Orada 10.000 Fransız yayası ve 3.000 atlı (onların Almanya'dan alınmış olan bir bölümü zaten Dover'a gelmişlerdir) her gün beklenmektedir. Böylece ordusu 30.000 atlı ve yayayın üzerinde olacak, onlara da 12 veya 18 alan topu da batarya için katılacaktır. O yoldan Palatinat'a gitmeye niyetlendiği gizlice söylenmiştir. Fakat onun gelişinin yarattığı korku, Flander, Artois, Hrinolt, Namures, Leidg, Luxemburg etc, yerlerin kendilerini silahlandırmalarına sebep oldu. Bütün ülke menkullerini surlu şehirlere taşımaktadır. Tanrı ona iyi bir başarı sağlasın. Zira onun Almanya'ya gelişi şüphesiz imparatorluk içerisinde büyük bir değişiklik yapacaktır. Zira şimdiye kadar tarafsız olan ve silahları almakta yavaş olanları, uzun bir süre boyunca onların altında inledikleri Avusturya Hanedanının boyundurluğundan kurtulmak için kendilerini kaldıracaklar ve ruhlarını yükselteceklerdir. Bu askerlerin Fransa'ya taşınmasını muhafaza etmek için majestelerinin 4 ve 3 tanede büyük tüccar gemisi de harcanmıştır. Zira Dunkirkülüler denizde cesur ve güçlülerdir. Böylece muhafaza olmadan, adamları yüklü küçük gemiler kolaylıkla tehlikeye atılacaktır ve son zamanlarda Hollanda'yla ticaret yapan pek çok İngiliz gemimizi almışlardır.

Genç Brunswick dükü şimdi saraydadır ve Aziz James'te prensin evinde konaklamıştır ve kendisini de Kont Mansfelt'in altındaki orduya koymuştur. Ve kral onu dizbağı nişanıyla ve Salisbury Kontluğuyla onurlandırmıştır. Kont Mansfelt'in taşınmasından hemen sonra bizim bir dahaki işimiz İrlanda için hazırlanan malzemeleri herşeyi hazır şekle getirecek şekilde koymaktır. Ve umuyorum ki en geç Ocak sonunda orada olacaklardır. Sonra majestelerinin 12 gemisi gidip 90 diğer gemiye katılacaklardır. Fakat bunun özelliklerini, bazı mektuplarımın yerlerine ulaşmamasından dolayı konuşmaktan imtina ediyorum.

Kensington Lordu, Linconshire'da Holland kontu yapılmıştır. Bohemya kraliçesi güvenle bir evlat dünyaya getirdi. Onun Edward olarak adlandırıldığını zannediyorum. Sir Edward Villers (söylendiğine göre) Sir Richard Morrison'la Thomond kontunun ölümü üzerine izin verilen Mounster önceliği konusunda anlaşmışlardır. Houghton Baronu olan sir John Hilis, Clare kontu yapıldı. Lord Willoughby'nin annesi olan Leydi Willoughby ölmüştür. İrlanda'daki Kerry Lordu ve Florence McCartie' (bazı suç şüphesi üzerine) kuleye teslim edilmişlerdir fakat bununla birlikte henüz suçlanmamışlardır. Eski Hollanda elçisi olan Sir Noell Caroone ölmüştür ve onun makamına henüz birisi atanmamıştır. Lord Cromwell, İrlanda'daki Lecale viskontu yapılmıştır. İyi, yaşlı Nottingham kontu da aynı zamanda ölmüştür. Yeni kont oğlu yapıldı. Essingham Baronluğundan başka bir makamı da kalmamıştı. Değeri de *per ann* 100' poundan biraz daha iyidir. Sir Francis Fane, Westmoreland kontu yapılmıştır. Ve Lord Bletsoelu St. John, aynı şekilde Linclonshire'da Bullingbrook kontu yapılmıştır. Sir James Ley İngiltere'nin Lord Haznedar'ı yapılmıştır. Ve kralın divanındaki halefi ise (söylendiğine göre) Sir Randolph Crew yapılmıştır. Kendisi majestelerinin hizmetkârıdır. Lord Say ve Seale viskont oldular. Fakat neresi olduklarını unuttum.[330] Fransa'daki son elçi Sir Edward Herbert, İrlanda'daki Kerry bölgesindeki Castle Island Baronu yapıldı. Ve Lord Haznedar'da aynı şekilde Devonshire'daki Ley Baronu yapıldı.

kralın gemisi olan Speedewell'in Ulushing'ten iki fersah içindeki Weeling'e düştüğünü duyduğunuzdan eminim. Kumlara ilk çarptığı zaman Kont Mansfelt geminin güvertesindeydi ve bir *Pink* ile geri getirildi. Fakat o da taşınarak 24 saat sonra o da bozuldu. Geminin kaptanı John Chidle ve bazı kimseler büyük zorlukla kurtarıldılar. Fakat geminin efendisi ve 150'nin üzerinde kişi telef oldu ve onların arasında Kont Mansfelt'in takipçileri olan muhtelif Alman Kontları ve Baronları vardı. Biz de her gün

şimdi Shevreux dükü olan Prens Janvile'i beklemekteyiz. Onun kendisi ve yanına katılanlar için yapılan hazırlıklar neredeyse inanılmayacak kadar büyük ve muhteşemdir. Böylece sizde düğünün zaferlerinin ve savaş için yapılan büyük masrafın kralın kesesini çektiğini görüyorsunuz. Fakat umudumuz parlamentonun gelecek oturumunda (Şubat'ın 16'sında başlamaktadır), uzun süre devam edecek gibi görünen masrafları taşımak için yeni devlet yardımları çıkarılacak olmasıdır.

Sir John Wentworth İngiltere ve Ulushing'in arasında, muhtelif kişilerle gezerken Dunkirk'ülüler tarafından esir alınmıştır. Fidyeleri ödenene kadar orada kalacaklardır. Bizim ülkemizden aldıkları herkesten iyi ganimet elde etmişlerdir. Fakat umudum, majestelerinin kullarına karşı yaptıkları cesur girişimlerden kısa süre sonra pişman olacaklardır. Bu etki için bir emir verilmiştir ve kralın gemilerinin bazıları bu hizmet için görevlendirilmiştir. Mountgomery kontu danışman olarak yemin etmiştir. Şimdiye kadar Bristol kontu sorgulanmamıştır, fakat geri çekilmiş olarak Sherborne'da yaşamaktadır. Majestelerinin İspanya'daki elçisi Sir Walter Ashton geri dönmek için bir izin almıştır. Fakat orada bir temsilci bırakacaktır.

Sizden hizmetimi leydinize sunmanızı yalvarıyorum. Ona ve size benim en iyi sevgilerim hiçbir zaman eksik olmayacaktır. Savoy Aralık'ın Son günü 1624

Lordumun hizmet eden kadim ve gerçek dostu

G. CAREW

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Breda, veba ve kıtlığın getireceği iki felakete karşı iyi bir şekilde dayanmaktadır. Üçüncüsü olan savaştan ise henüz oraya karşı rastgele atılanlardan başka bir atış yapılmadığı veya metrislerden herhangi birisine karşı bir hamle yapılmadığından dolayı çok fazla zarar görmemiştir. Düşman da aynı hastalık ve kıtlık zararlarını çekmekte fakat diğer yandan ekselanslarının hiçbir ordusu tarafından rahatsız edilmemişlerdir. Sadece Rosendale'ın, Markiz Spinola'nın kışlasındaki dokuz atlı birliğine bir saldırıda bulunmak için geçen hafta bütün atlı birlikleri yapmışlardır. Fakat beklemedikleri bir yolda ikiz siper bularak, ikisine de gidmeden önce alarm alındı ve geri döndüler.

Breda'dan gelen Marck'ın önüne baraj kurulmasıyla ilgili yeni bir çalışma yapılmaktadır. Sevenbergh civarında yapılacak olan bu baraj suyun oraya akmasına sebep olacak ve düşmanın metrislerini sular altında bırakacak ve bu şekilde o şehre giden botlara da yol açacaktır. Bu çekme amacıyla birlikte erzaklar ve mühimmatlar

barajın üzerine yüklenmiştir. Stratejinin etkili olması çok olasılık dışıdır. Fakat şehirdekileri onların ihmal edilmediğini görmelerini sağlayarak yürekli tutmaya hizmet edebilirler. Ve böylece onlarda orayı daha fazla tutarlar. Zaman beklenmedik şeyler üretirse, böyle hareketlerin kârları toplanabilir.

Buraya Paris'ten mektuplar gelmektedir. Buraya Langrac'daki Hollanda elçisi tarafından karadan postalanmıştır. Verdiği haberlere göre majestelerinin Kont Mansfelt'e İspanyol topraklarına dokunmama haberlerinin saraya geldiğini belirtmektedirler. Bu da Hollanda'nın bir saptırma umutlarını çok azaltmıştır. Fakat el konulan mektuplara göre düşman kıskançlıktan özgür değildir. O taraftan Kont Mansfelt'e direniş yapmak için 34000 yaya ve 4000 atlı toplanmaktadır. Mezkûr el konulan mektuplarla *el was moderno traidor a sh maghd cardia y el mas valiente inquietedor de sus reynos* başlığına sahiptir. [331] Bununla beraber e mektuplara baktıktan gözlemlediklerime göre Brüksel'deki Kardinal de la Quena'dan Breda'dadaki Markiz Spinola'ya yazılan mektupta bu resmi kelimeleri gördüm. [*All illmo y exmo si marques Spinola, mi dr del conse de estadu de su mag y su cap g'n'al en el Palatinate, y mto de campo g'n'al en Flanders*] Bu da İspanya'nın Palatinat'taki işgalini ve sahipliğini açıkça ilan eden bir beyan olup majestelerinin İspanyol topraklarına gösterdiği sakinme saygısından ziyade intikamı hak etmektedir.

Kont Mansfelt tarafından toplanan Yüksek Hollandalıların bir bölümü (1800) kadar üç gün önce Skiedam'dan Dover'a denize açıldılar. Eğer Kont Mansfelt onları kullanicaksa aynı şekilde İngilizler de Fransa'ya gitmeye hazırlanmaktadır. Benzer sayıdaki [asker] Amsterdam'a gelmiştir. Bir görevli de diğerlerinin aynı şekilde taşınması için ülkeye boyunca [asker] toplamaya gitti. Burada toplanan atlılar henüz hazıra yakın değillerdir.

Brunswick dükünü, buradan İngiltere'ye gittiğinde, geçen ayın 16'sından fazla tutmak gibi bir niyet yoktu. Kont de la Tour, anladığımız kadarıyla gidişinden beri Venedik devletinin, o devlete hizmet edecek yabancı generallerin şartlarını almıştır.

İspanya'nın Brezilya için bu kadar büyük bir şekilde donanmaları ve Portakizde veya etkili bir şekilde o uzak bölgeler olan La Baya'nın kurtarılması için bütün denizci ve askerleri toplaması haberleri üzerine, Hollanda, İspanya sahillerine olağanüstü bir filo durmasına karar verdi. Sahilde 18 Büyük gemi ve iki tane de *pinnace* duracak. Bu da onların işgalden iyi bir fırsat alacaklarını göstereceklerdi. Fakat *desunt vires*.

Aynı şekilde büyük 8 gemi de gönderilmiştir. Şu ana kadar onlar Hind-i Garbî Şirketine yardım edecektir. Bu rüzgârda denize konulanların yanında 17 tane daha hazır edilmektedir. Bütün filo, bir Zellandalı olan Veron tarafından yönetilecektir.

Zellanda'ya İspanya sahillerinde, Dunkirk'ten İspanya'ya (söylediklerine göre) giden ve keten ve örtü ile zengin bir şekilde yüklenmiş olan bir İngiliz gemisiyle birlikte 300 kutu şeker aldılar. Geminin kargosunu ödeyerek fakat mallara el koyarak boşalttılar.

La Baya'yı alan Amiral Amsterdamlı Wilkins sadece tuzla yüklenmiş 12 gemiyi almıştır. Başarılı başlangıçlar tarafından yükseltelen beklentilere cevap verememiştir. Böylece lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 6 Ocak 1625 yeni takvim

DUDLEY CARLETON

Aynı Kişiden. Almanya ve Hollanda'daki Devam Eden Hareketlerin Hesabı

Benim çok iyi Lordum,

Düşman geçen iki hafta önce üç bataryaya birlikte Breda'nın yanına çekildi. Oradan şehri *en ruyn* dövdüler. Fakat henüz siperler üzerindeki yel değirmenlerini devirmekten başka bir zarar verememişlerdir. Bu da savunmacılara biraz sinir bozukluğu ve erzak eksikliği getirmiştir. Su değirmenleri ve ekinlerini öğüttükleri diğer yardımlar şehrin içindedir ve böylece oradaki garnizon tuttukları ile onların kurtuluşu için bütün yüzleşilebilecek yollar düşünülene ve denemeye konulana kadar iyi umutlar vermektedir. Bu da Hollanda'yı iki orduyu savaş alanında tuttukları için büyük bir endişe kaplamasına sebep olmuştur. (bir tanesi Watwick'te Kont Henry tarafından yönetilmektedir; Diğeri de Kont Ernest Kumandası altında Rosendaldadır) [Hollanda] düşman tarafından taciz edilmektedir. (onların ordusu da 12.000 yaya ve 4.000 süvariye geçmeyen çok küçük miktarlara düşürülmüştür.) ve hiçbir amacı atlamayarak ya bentlerden ya da bent yapaklarından düşman kampını sellerle uygunsuz hale getirmeye çalışmaktadırlar. Böylece şehre de erzak koymaktadırlar. Daha fazlası burada 5.000 yaya ve 2.000 süvari olmak üzere gelecek Mart için asker toplanmaktadır. Yayalar üç birliten oluşmaktadır. İlki Kont Candal tarafından getirilen ve yönetilen 2.000 Fransızdır. Diğeri ikisi ise 1500 Yüksek Hollandalıdan oluşan ve mezkûr ülkeden iki yaşlı albay tarafından yönetilmektedir. Hawwelt ve Vick. Atlılar ise 20 birliğe bölünmüştür. Styren kontunun 5 Yüksek Hollandalısı vardır. Aynı ülkeden 7 tane de serbest vardır. [332] Boullion düğğğğ 4 tane Fransız'ı vardır. Onları Maraşel Chastillion, Roillac Markizi ve Mösyö de la Force yönetecektir. Ve bir Veronalı ve

onların aralarındaki en iyilerinden birisi olan Kont Popmoey, bu devletin hizmetindeki görev taşıyan ilk İtalyan olacaktır. Diğer birlikte fazlalık olarak Lordum Montjoy'a eklenmiştir. Ve seçim aktif subaylar arasından yapılmıştır. Ve inanılana göre savaş beklenenden daha yakın zamanda başlayacaktır ve düşmanın bu zamana kadarkinden daha çok çalışması yapıldığına inanılmaktadır. Bu esnada Nimmeghen Valisi Lambert Charles, Cleveland'daki Goch şehrini, esclado ile aldı. Orası durum için çok önemli bir şehirdi ve Kont Henry Vandenburg için daha önemli bir şehirdi. Onun valiliği olan Guelders çok yakınındaydı. Orayı (İspanyol ordusunun bütün liderlerinin en aktif olduğu yerd) projelerinin çevrelenmesine alışık olmadığı bir durum getirmişti. Bu kahramanlık bu ayın 7/17'sindeki Cuma gecesi, günden bir saat önce 1500 adamlarla yapıldı. Onlar Perşembe akşamı Nimmeghen'den çıktılar. Goch Valisi Tournalan'ı çağırdı.(Simays prensinin birliğindeki Tuğ Albaydı) Ondan bilgi aldı ve onun adamlarının silahlanmasına yol açtı. Onların sayısı 600 kadardı. Üç birlik içerisinde neredeyse kahramanlık harekete geçtiği ana kadar kaldılar. O sırada planla ilgili görüş bazı diğer komşu yerler üzerineydi. (o bölgelerin valileri, bizim dışarıdaki adamlarımızın ulakları tarafından bilgilendirilmişti) Kendisini geri çekti ve adamlarına Esclado tarafından girmeleri için rahatlık verdi. [Esclado] şehrin kapılarının yanındaydı. [Kapıyı] derhal, kapı yakınında bulunan nalbanttan aldıkları çekiçlerle yıktılar. Diğer üç kapı ise barikatlarla korunmaktaydı. O kapılarda, müteakip Cumartesi ve Pazar kuşatmalarıyla alınana kadar bekletildiler. Ve garnizonun en büyük bölümü kaleye çekildi. Bizim adamlarımız pek çok top ve misket atışlarıyla Pazartesi gününe kadar rahatsız ettiler. Wesel, Guelder ve diğer yerlerden toplanan 1.000 adamlarla birlikte girişte yenilmişlerdir ve 300 kadarı esir alınmıştır. Ve vali karnından yaralanmış olarak (o zamandan beri ölmüş olduğu söylenmektedir) onurlu şartlarda geri vermeye teslim olmuştur. Benim düşünceme göre kendisi böyle durumda kendisini çok aşırılığa sürmekten zarar görmüştür ve gömleğiyle çıktığı zaman yapılan en yeterli teslimden bile daha fazla onur hak etmektedir. Don Cordovalı Gonzales'in Markiz Spinola'nın ordusundaki her birlikten 10 adam ile büyük bir acele ile orasının kaybedilmesine dair ilk haber üzerine kaleyi kurtarmak için gitmiştir. Fakat kendisi görünüşte herşeyin kaybeldiği için anladığı zaman, gittiği gibi geri dönmüştür. Rhees ve Emmerick'in yakınlığı sebebinden orası savunma için bütün gereksinimlerle donatılmıştır. Kuşatmadan başka şekilde toplar taşınmaz. Geri kalanı için Kont Mansfelt'in ordusu, askerlerine katılmak için yardımcı bir rüzgârdan başka bir şeye ihtiyacı yoktur. Hepsi

değişik randevu yerlerinde hazır. 13.000 İngiliz ve 300 hafif atlı Dover'dadır. 5.000 Yüksek Hollandalı ve 300 Ruyterliler bu bölgelerin içindedir. 2.000 Fransız *cuiracies* birkaç yayayla birlikte Bullen'dedir. Bu küçük ordunun nerede katılacağı veya hangi yolu alacakları belli değildir. Bu ülke, birbiri ardına filoları denize koymaktadır. Sadece Brezilya'da zaten kazandıklarını korumak umuduyla değil, daha büyük fetihler yapmak amacıyla bunu yapıyorlardır. Bu amaç için bu ayın 3'ünde gelen mektuplardan aldığımız haberlere göre Emirat'ın adamları Güney denizine Lima nehri üzerine inmişlerdir. Ve Laya Baya'yı alan yardımcı Amiral Willekens'in Brezilya'nın karşısındaki Angola tarafının efendisi olduğundan emin olmuştur. O bölgeden İspanyollar ve Portekizliler, sınırsız sayıda Magrıpı Doğu Hindistan'a taşımaya akışıklardı. O yerin alınması La Baya'nın alınması kadar büyük bir düşünce ve nem yaratmıştır. Bu da Wilkens tarafından getirilen mahkûmlar tarafından da açıkça söylenmektedir. Aldığımız haberlere göre geçen Kasım ayında Lizbon'dan 20 büyük kalyon ve 4000 adamla ayrılan Portakizliler, Kastilyalıların yardımı olmadan La Baya'yı geri alma sorumluluğunu almışlardır. Fakat hüküm adımı olan Wikensle' bu meseleyi konuştuğum zaman savaş sebepleri zemini üzerine bana tam tersini söyledi. Ve eğer Portakizliler ilk hamlelerinde başarısız olursa, Hollandalılar sonsuza kadar o yerin efendileri olarak devam etmeleri büyük olasılıktı.

Lordumdan aldığım son mektup 31 Ocak tarihliydi. Bir tanesi de kraliçe içindi ve kendisi de cevap verecek zaman buldu. Fakat her zaman ve her uygun durumda lordumu büyük beğeniyle hatırlamaktadır. Ve eğer bu yola geri dönme amacınızı tutarsanız iyi ve cömert bir karşılama bulacaksınız. Fakat son zamanlarda konseydeki lordlarımdan, lorduma gelen bir mektubu gördüğümde, her ne kadar emir vermeselerde resmî terimlerde düşüneceklerini gördüm. O göreve devamınız sizi aceleyle burada göremeyeceğimizi düşündürmektedir.

[333]Zannedersen lorduma nasıl yaşlı Kont de la Tourte'nin Venedik Devleti'nin şartlarını aldığımı bildirmeyi unuttum. Oraya, Kont Mansfelt ile ordusunun tuğ generali olması şart koşmadan önce gizli bir şekilde gitti. Bu da İngiltere'de kötü alındı. Orada Brunswickli Cristian, cesaretlendirilmesi için yapılan pek çok onurdan sonra Dizbağının Şövalyesi yapıldı.

Lordumu son mektubumda Edward'ın vaftiz edilmesinden sonra Prens Lois'in ölümünden bahsedip etmediğimi bilmiyorum. Kraliçe için bu çok ağır olmuştur. O türden yaşadığı ilk kayıptır. Burada dürüst bir beyefendi olan Sir Thomas Conway'ı

(Bay Sekreterin kardeşi) kamp hastalığından kaybetti. Kendisinin diğer kardeşi Sir Fulke Conway'de yakın zamanda İrlanda'daki bir yangın şanssızlığı yüzünden ölmüştür. Böylece lorduma, soylu leydinizle birlikte sağlık ve bütün saadeti diler, her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 17/27 Ocak 1624/5

DUDLEY CARLETON

Sir Isaac Wake'ten

Dürüst Onurlu, benim çok iyi Lordum,

Torino'dan bu hesap ile 4 Aralık'ta ayrıldım ve onbeş günü Po nehrinden aşağı yavaş bir yolculukla harcadım. Her gece geç geldim ve sabahları da erkenden ayrıldım. *Tanquam canis ad Nilum*. Haber vermeye degecek değerli bir şey ne duydum ne de öğrenebildim. Aynı ayın 17'sinde Venedik'e geldiğim zaman kendimi ölü bir göldeymiş gibi körfeze ayrılmış buldum. Zira benim varışından bir önce gömülen, Doj Francesco Contarini'nin ölümüyle birlikte bütün umumî işler ve müzakerelerde aynı şekilde ölmüş ve gömülmüştür. Böylece ben de bir mahkûm gibi yaşamaya zorlandım ve evimde, her zaman sanki bir ünvandan daha fazlasıymış gibi inatçı bir şekilde bu itibara razı olan sinyorlar, yeni bir prens seçmekte mutabık olana kadar mahkûm kaldım.

Bunlar lordumun benden son zamanlarda haber alamadığının nedenidir ve şimdi buraya yerleşmeye başladığım zaman sizin nerede olduğunuzu bilirim her olağan da selam vermekte başarısız olmayacağım.

Bu ayın 8'inde yeni takvim şehre yasal girişimi yapmamdan önce yeni Doj, Giovanni Cornaro, sadece ayın 4'ünde seçilmiş, 5'inde taht geçmiş ve üç günde onun tarafından kendisini yerleştirmek için geçmiştir. 36 kırmızılar içindeki senatörle birlikte Aziz George adasında karşılandım. Ve topluluğun başındaki de Fransa'daki elçiliğinden yeni dönmüş olan süvari P. Angelo Contareni'ydi. Kendisi bu devletin prensinin adına beni karşıladı ve bana hayatımda hiçbir zaman daha önce görmediğim bir törenle evime kadar eşlik etti. Her ne kadar üç haftada bu resmiyetin beklentisinden yorulmuş olsam da bu benim girmek zorunda olduğum bir kapıydı.

Ertesi gün ayın 9'unda mezkûr süvari P. birkaç senatörle birlikte beni evimden alıp meclisteki prense götürmek için geldiler. Kendisine mektuplarımı sundum ve ona tamamen bir sunum yaptım, majestelerinin bu devlete olan iyi sevgisini özel konulara inmeden yaptım. Çünkü görüşme geneldi. Ve cevap olarak bu devletten, majestelerinin hizmetine çok kalpten gayretli bağlılık ve pek çok iyi söz aldım. Bu da benim şahsıma

yansıdı, iyi bir şekilde azledildim ve tekrardan mezbur Cava P. ve senatörler tarafından evime götürüldüm ve bütün törenlerimiz bitti.

Ertesi gün ayın 10'unda Fransız elçisi yeni doja boyun eğdi. Ayın 11'i üzerine Hollanda elçisi benzer çalışmayı yaptı. Bu törenlerden sonra iyi ve eski prensin bir gün dinlenmesinin uygun olduğunu düşündüm. Ve bu yüzden onu Pazar günü rahatsız etmekten sakındım. Bu ayın 13'üne kadar ikinci bir görüşme daha istemedim. Bu da derhal bana sunuldu ben de müzakereme başladım.

[334]İspanyollar güçlü bir şekilde Chiaunna ve Chiua'yı tahkim etmişlerdir ve havanın sabit kalması Markiz di Coucuers'in daha fazla ilerlemesine engel olmuştur. Kendisi İspanyolların kışlasının akınına bir karakol yapmaya niyetlenmişti. Fakat bu mevsimde toprağın sertliği onu bundan alıkoymuştu. Bormio şimdi büyük bir başarı umudu olmaksızın, denmiştir. Zira kale kraliyete aittir, toprak bu soğuk havada geçilmezdir ve oradaki kar o kadar derindir ki askerler orada kamp yapamaz ve açıkta duramazlar. Fakat Salici keşif için gönderildi ve kendisi ilk yolları almış, Bourg'ta dinlenmiş ve kaleye giden suyu keserek, markizi ilerlemesi için cesaretlendirmeye çalışmıştır. Onu savunmacıların sayısının çok az olduğu, erzaklarının olmadığı, savaş malzemesi konusunda müşkil durumda olduklarını, onlara kötü para olduklarını ve onlara yatırım yapıldığı zaman boyun eğecek kadar kötü durumda oldukları konusunda temin etmiştir. Bunun üzerine Markiz ordusunun büyük kısmıyla oraya doğru gitmiştir. Fakat yanına top almamıştır. Çünkü onurunu, iyi bir başarı varsayımında bulunmak için hiçbir sebebi olmadığı bir yerde riske atmayacaktır.

Lorduma 28 Aralık'da mektup yazdım. Ve o zamandan beri, bu zaman ilk defa size kendimi sunmak ve yazmak için fırsat bulmuşumdur. Bunu bundan sonra yapacağım ve diğerleri gibi de istekli bir şekilde kucakladım. Fransa'yla yapacağımız evlilik tamamlanmıştır. Ve zannedersen bu ayın sonundan önce prens hanımefendisine kavuşacaktır.

Kont Mansfelt İngiltere'den 13.000 kişilik bir orduyla gönderilmiştir ve Fransa'nın sınırlarında bir o kadar çok kişi daha ona katılacaktır. Savoy dükü ve Fransa'nın memuru, Şubat'ın başlangıcıyla birlikte, bir saptırma yapmak için güçlü bir orduyla savaş alanında olacaklardır. Bu devlet cömert bir şekilde çalışmaktadır. Ve gerçekten de daha iyi signa concotionis'in doğasını eleştirmek için bir sebep göremedim. Sizin bölgelerinizden gelen bir yardım bize çok iyilik yapacaktır. Burada

izninizle güzel leydinizin ellerinden öper ve her zaman güvenilir ve düşkün hizmetkârınız olarak kalırım. Venedik 18 Ocak 1625 yeni takvim

I.WAKE

Arundell Kontuna

Lordum,

Lordumun kendi değeri ve öğrenme mesleği ve asil bilimlere olan sevgisi sadece onu değerine layık bir şekilde kabul etmem için değil, aynı zamanda gücümde ne varsa ona yardım etmem için yeterli araçları olan Bay Petty aracılığıyla gönderdiği 3 emrini aldım. Anlayışımın üzerinde olan sanatlara bile duyduğum saygıyı gösterebilmem için fırsat bulmaktan çok memnun oldum. Fakat lordum tarafından bu kadar değerli kılınmak ve iltimasınızın altında gelişi ile (bunu samimi bir şekilde biraz hak etmeyi istiyorum ve sizi de erdemli adamların ve erdemli hareketlerin bir koruyucusu olarak onurlandırırım) bu şekilde lorduma hizmet etme isteğim konusunda size kanıt vermeyi umuyorum. Bir iki ay evimde kalmış olan kişiyle birlikte Ege adalarına gelmiş olan Bay Petty’i uzun bir süre bekledim. Bay Petty bu kişiyi bir Venedik gemisi ile Midilli adasında terkedip, ilk olarak İzmir’i ve belki de daha çok eski kilise ziyaret etmeye gitmiştir. Onun oraya güvenli varışı hakkında haber alsam da kendisinden veya amacından haberdar alamadım. Kendisinin barbarlığın, antiğin bütün değerli eşyalarını götürdüğü o kaba bölgelerde acılarına değecek çok az şey bulacağından şüpheleniyorum. Çok zor birkaç madalyon veya para bulunabilir. Fakat kitaplar o kadar sık alınmıştır ki Duck-lane’in Rum kilisesinden daha donanımlı olduğunu düşünüyorum. Bilinmeyen yazarların veya garip veya daha iyiyse garip bir şekilde ilgilenilmiş konular hakkında tarihinden dolayı sadece değerli olabilecek pek çok eski kitap gördüm ve çok meraklı oldum. Gayretli olduğuma dair işaretler olarak bazılarını aldım fakat onlardan övünç çıkaramam. Heykeller, sütunlar veya taş halindeki antika çalışmalar konusunda yaşadığı süre içerisinde kendisine yapabildiğim kadar yardım ettiğim Bay Marsham bütün ülkenin altını üstüne getirmiştir ve (kendisinin bunu size açıkladığından eminim. Zira kendisini çok usta bir kişi olarak buldum) kendisine hem kârı hem de başka memnuniyet için yapabilidğim kadar çok cömertlik yaptım. O türde sadece bir tanesine sahibim. Gizem merakı içerisinde o eseri bekledim ve İngiltere’de sunuma layık olmayacak taşıma yüküne değeceğini düşünmeyerek iki yıl tuttum. Büyük bir yola gönderdim. Bu eser Asya’daki Lampsacum’dan alınmıştı. Beyaz mermerler içerisinde yarı bir aslan olup, yüzünün yarısı dönüktü ve pençelerinde bir boğa kafası

tutuyordu. Fakat [335] burnu, alını ve gözleri kırılmıştı. Diğer yandan sanat parçası gibi görünüyordu. Söyleyebileceklerim şudur ki eğer Tanrı Bay Petty'i buraya gönderirse, kendisinden başka onu nasıl kabul ettiğime ve lordumun tatmin olması için ona nasıl katılacağıma bir tanık olmayacaktır. Fakat (daha fazla sebepten önce dostlarını korkutmak istediğimden değil) kendisinin bir talihsizliğe düştüğüne dair şüphe içerisindedim. 40 gün önce kendisinin İzmir'den gemiye bindirileceği haberini aldım ve ondan da haber almadım. On iki gün kadar önce burası ve kaleler arasına Sakız'dan ve Ege'nin diğer bölgelerinden gelen dört gemi ve pek çok gemi ve kadırgalar atan çok korkunç bir fırtına olup pek çok kişi boğuldu ve pek çok kişi de kurtuldu. Onların arasında gönderdiğim bir hekim ölümün dişlerinden kurtulmuştu. Eğer, Bay Petty o gemilerin içinde olduysa deniz dalgalarından daha az tehlikeli olmayan haydutların olduğu Asya kıyılarına kaçması dışında güvenliğinden şüphe edilebilir. Fakat umudum doğrudan oradaki İngiliz konsolosundan gelmemiş olan gidişi hakkında aldığım haberlerden dolayı daha iyidir. Ona tarafımdan gönderdiğim pek çok mektubu tutuyorum ve birkaç gün içerisinde İzmir'e onun hakkında mektup yazıp ve oraya gönderilmesini istediğimden dolayı onun hakkında daha kesin şeyler öğreneceğim. Lordum en kötüsüne inanmayacaktır. Çünkü dedikodu sahte bir habercidir ve benim de daha iyi yazarım yoktur.

Yakın zamanda beni kadim ve değerli şeylere götürebilecek bir yola düştüm ve *deliacaе Romanorum* Patriğin aracılığıyla İskenderiye'den bazı ender heykeller elde etmeyi umuyorum. Bir tanesinin paha biçilemez bir parça olan siyah bir heykel olduğunu düşündüm. Bunun yanı sıra Patrik bana bütün Eski Yunanların kutsal gömü yeri olan tamamen ıssız ve henüz araştırılmamış küçük bir adadan bahsetti. Onun aracılığıyla bazı kitapları elde edebilirim. Fakat onlar Rumcadır. Sadece bana majesteleri için acil teslim etme sözüyle birlikte Aziz Paul zamanda yaşamış, Rumların ilk şehidi olan Tecla'nın eli tarafından yazılmış otografik İncil vermiştir ve kendi yazısından onun gerçek ve otantik olduğunu ve Rum kilisesinin en büyük antıkası olduğunu söylemiştir.

Yakın zamanda Mora'da arabaları açık zemine çıkarmak ve majesteleri için şahinler almak ve Mora'da araştırma yapmak için bir hüküm ricasında bulunan bir Petro Medici'den mektuplar aldım. Majesteleri için satın alma işini herhangi bir yasak olmadan yapabiliirdi. Fakat burada doğmuş ve Türk tavırları hakkında pratiği olan birisinin hiçbir vezirin vermeye cesaret edemeyeceği şeyler istemesine şaşırıyorum.

Para için burada teklif edebileceğim 10 dolar ile daha fazlasını yapabilir. Fakat başarısızlığın benim üzerime kalmasına izin vermeyecektim. Talebin majesteleri adına yazılmasını istedim ve majestelerin bu topraklardan istediği herşeyi emredeceğine dair cömert bir cevap verdim. Fakat meseleyi tehlikeli olduklarını zannettikleri bir yere götürmeden önce kendimi kontrol etmek durumundaydım. Nivers dükünün gemilerinin bulutlarda olduğu dedikodusu ve kendilerini o ülkede kendilerini yerleştirmelerini planlayan yeni birliği hakkındaki dedikodu üzerine gözleri o kıyının üzerinde olup vezir sanki onları hiçbir zaman rahatsız etmeyecek Sipahiler ve Timarlıların ayaklanmaması için hiçbir toprağın kazılması veya bir taşın özellikle de bir Hristiyan tarafından yapılmaması için emir vermeye cesaret edemediğini söylemiştir. Patras'ın ve Torneys kalesinin o çok korkunç süvariler tarafından alındığına dair iki alarm vardır. Eğer iyi fırsat varsa, sadece cehaletime ışık vermesi için Bay Petty'nin gelişini bekleyeceğim. Burada devlet içerisindeki pek çok fırtınadan sonra biraz sessizlik gözükmektedir. Fakat İranlı aldığı tutmaktadır ve yeni bir savaş hazırlığı yapmaktadır. Abaza Paşa'yla yapılan barış iki yönden sahtedir. Tatarlarla olan gedik güvenilmez bir şekilde iyileşmiştir. Bethlen Gabor yeni bir hareket içindedir. Ve Naçız bir şekilde Lordumun hizmetkârı olarak adlandırılmayı isteyerek, lordumu bilgilendirebileceklerimin özü budur. İstanbul 10/20 Ocak 1624

[336]Sir Dudley Carleton'a¹³⁷

Benim çok iyi Lordum,

Lordum beni önceden çok neşeli bir adam olarak bilirdi ve her ne kadar yaş ve yolculuklar doğamı soğutmuş olsa da söndürmemiştir. Bunu bu geçen noeli mutlu geçirme bahanem için söylüyorum. Lordumun Ekim ve Kasım tarihli üç mektubunun beni çağırdığını görerek mektup yazma borcumu ödeme konusunda aylıklık yaptım. Fakat eğer daha gayretli olsaydım da bu insanlar güvenli bir şekilde uyudukları ve bütün düşüncelerimin bağlandığı Bethlen Gabor ile ilgili söz vermek için meseleler o zaman olgunlaşmadığından dolayı mesele eksikliği çekerdim. İlk mektubunuz beni suçlu olmadığım uzun bir sessizlik ile suçlamaktadır. Yakın zamanda gelmesi gereken mektuplar son mektubuma kadar kenardadır. Onların bazılarında lordum, Bethlen Gabor'un imparatorla yaptığı barış üzerine bazı noktaları tamamen o konuda bilgisiz olan vezire açtığıma dair verdiğim imayı hatırlayabilir. Fakat bunu güvenini koruyacak bir tedbirle yaptım. Bunu da o kadar iyi işledim ki ona bir haberci ve Budin paşasına da

¹³⁷ Derkenar. Eylül 5,20 Ekim 5,12,31, Kasım 14, 27

emirler gönderilmesini sağladım. Bu şekilde biri geri çağırılabilir ve diğerine de antlaşmanın sürecinde engel verebilir. Antlaşmada imparator sadece gelecek yıl dolacak olan eski maddelerin daha uzun bir süre daha uzatılmasını elde etmeye çalışmaktadır. Böylece bu tarafta güvenli olup bütün güçlerini Aşağı Almanya'ya çevirebilir ve hazır olduğu zaman Vatz için savaş çıkarmayı açık bırakabilir. Bu sanki yönetmem için *plena potentia*'m varmış gibi çok iyi bir etki yarattı ve prens de cevap olarak pek çok yeni teklif yaptı ve savaşı yenilemeyi teklif etti ve kendisini buradaki daimi Hristiyan elçilere sevk etmeyi öne sürdü. Vezir tavsiyelerimizi talep etti ve benimkini aldı. Bir şifre kullanarak çok geniş konuşabilmem için yeterli zamanım yoktur. Fakat özün memnun edici olacağını biliyorum. Padişah gerçekten barışı bozmaya veya henüz Gabor'u kaybetmeye istekli olmayıp bu kadarı kabul edilmişti. Kendisine otorite olmadan ve *sui juris* olmadan yapılmış olan son antlaşmasını yok etmek ve reddetmek için kesin bir hüküm gönderilecek ve bunun gerçekten beyan edilmesi için Gabor silahlanacak ve yazın Macaristan'da Tissa nehri sınırı üzerinde fırsat bekleyecek ve imparator tarafından verilecek yardımları engelleyecek ve onu kullanabilecek olan herhangi bir Hristiyan prensin korumasını veya müttelikliğini aramak için zaman verilecekti. Budin paşasına verilen ise antlaşmayı tamamen bozması ve sınırda hazır olmasıydı. Zira Zitvatoruk barışı dolacaktı. Daha fazla güvenli veya uygun şekilde genişletemiyorum. Ve bu başlangıçlar her ne kadar küçük gözükse de lordum kendine çok büyük sonuç sözü verebilir. Bunların, gitmediği için yapıldığını söyleyemem. Fakat yazılmışlardır ve iki gün içinde gönderilmelerine dair güvenilir bir söz verilmiştir.

Prensi yürekli tutmak için bir tane de onun sabit bir korumada tutulacağı sözünü veren bir name-i hümayûn eklenmiştir ve bu meselelerde herhangi bir bakan değişimi üzerinde onun bilgisi olmadan veya ona zarar verecek şekilde Bâbîâli'de hiçbir şeye izin verilmeyecek veya mümkün olmayacaktır. Ve şimdi eğer herhangi bir birliğin prensleri onu hizmet için düşünürse onu alabilir. Zira ben onun tekrar harekete geçirilebileceğine ikna oldum. Lordum, benim naçiz ismim adına majestelerinin ve Bohemya kralının ellerini öperek bana bir iyilik yapabilir. Bu iş şimdi hareket halindedir ve benim şimdiki zamanımı almaktadır. Bu özrün beni korumasına izin verin. İşin bittiğini söyleyebilinceye kadar yazmayacağım. Yapılanı lordum iletacaktır. Hollanda elçisinin daha geniş haberler vereceğinden şüphem yoktur. Önceden ne planladığımızı ona sevk ettim ve kendisini de olağandan daha düzenli olarak yönetmiş ve bu meselede ona güven verecek şekilde gayret eksikliği yoktur. Onun konuşmasını aydınlatma olarak

kullanmaya razı oldum. Böylece bana şairliğim için izin verecektir. *Hos ego versiculos feci*: Her ne kadar birleşmek için emir alan ve herşey de olması gerektiği gibi lider olmayan Fransız elçisi söz verse de geri çekilmektedir. Fakat kendisi bizimle birlikte direnmek zorundadır veya *palinodium canere*. Venedikli ketum bir tutumdan sonra beklenecek kadar çok iş yapmıştır ve benimle çok iyi uyum içindedir. Lordum önceden bana [337] ekselansları Oranj prensinden Cezayir'deki Hollanda konsolosunu sert bir şekilde uyaran bir emir elde ettiğinizi yazmıştınız. Kendisi buna rağmen sadece benim barış çabalarımaya karşı bir fraksiyon yapmaya devam etmekle kalmayıp, bunun için para harcamakta ve kredisinin büyük bir kısmını amacını idrak edemediğim haset dolu bir muhalefet için harcamaktadır. Barış konsey evinde ve şehirde ilân edilmiştir. Burada görevlileriyle benim tarafından yapılan maddeler, divan, müftü, kadılar ve kaptanlar tarafından imzalanmıştır ve majestelerine mektuplarla birlikte bir haberci gönderilmiş ve araç mühürlenmiştir. Orada çok sayıda bulunan ülkemizdeki herkes serbest bırakılıp çeşitli kişiler yurda dönmüştür fakat sadece bazıları antlaşmayla teslim edilecek olan kendi insanlarından birkaç tanesi için rehine olarak tutulmaktadır. Bunun için de bir emir verdim. Bu çok düşkün olduğum bir iştir ve iyi başarıdan dolayı çok mutlu olmakta ve Tanrı'ya şükretmekteyim, lordumdan da ciddi bir şekilde o habis ruhlu kişiye derhal bir cezalandırılma yollanmasını isterim. Bu şekilde kötülüğü ile meyve olgunken kötülüğü ile iyi bir meyveyi mahvetmesin.

Lordumun Kasım tarihli son mektubunda Bay Trumbull'dan tavsiye aldığımı anladığınızı belirtmiştiniz. Kendisini tanırım ve severim. Fakat aramızda bir değiş tokuş olmamıştır. Eğer hata benimse onu düzeltirim. Lordumun elinden yazdığı bölümde majestelerinden gelecek mektupta kendisinden mektuplar beklememi, bunun için İngiltere'den gelecek bir mektubu beklediğinizi ima etmiştiniz. *Totus sum promptus*. Fakat bunu engellemeyi umuyorum ve yapılanlar şu an için çok azdır ve çok geç olacağına ise çok daha makbul olacaktır. Bununla ilgili olarak gelecek mektubum daha çok kesinlik getirecektir.

En asil lordun yaşadığı hastalık için çok üzgünüm. Onun yardımı ile evvelden gururlu bir adamdır ve babasının gerçek bir görüntüsü olan oğlunun tehlikesi onur yolundan tam zamanında geçmeye başlamaktadır. Lordum onlara, Lordum General Veré'ye ve Cecill'e hizmetimi sunmaya devam edecektir. Ve böylece zamanımın ötesine geçmiş olup her zaman lordumun & olarak kalırım. İstanbul 21 Ocak 1624

Sir George Calvert'e: Kaymakamla Yapılan 17 Ocak Tarihli Konuşma ve Ona 20 Ocak Tarihinde Verilen Kâğıtla Birlikte¹³⁸

Dürüst Onurlu,

Onurunuz aracılığıyla majestelerinin bütün uygun yollarla Erdel prensini imparatorun tarafına düşme zorunluluğuna veya onun merhametine düşmekten çekme ve onun diğer dostları tarafından dikkate alınana hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan desteği ve cesareti verme emrini alır almaz, özgürlüğümün veya sınırlarımın nerede olduğunu bilmesem de, her zaman Macaristan'dan gelecek kadar korkunç ve kullanışlı bir saptırma olamayacağı düşüncesindeydim ve temsilcinin ihtiyatına da aynı tavır ve eğilim bırakılmıştır. Bir şeyler yapabilmek için bunun uygun olduğunu düşündüm ve kendimi sanki mahvolmuşum gibi çok az bir değere sahip olarak majestelerinin merhametine teslim ettim. İyi bir amaçta *mihi lucro*'ydı. İtiraf ediyorum ki ben de bu meselede, kör bir adamın dar bir köprüde yürüyeceği gibi korkarak yürüdüm. Fakat majestelerinin genel kurallarını, kendisinin bir baba olduğu gibi bir Hristiyan prens olduğunu bilerek, her şekilde bir skandaldan veya Hristiyan toprağına bir adım atılma tehlikesinden sakındım. Bu yüzden onurunuzdan mektubumu göndermenizi diliyorum. Hiçbir şeyi gizlemeyip efendime yalan söylemekten ziyade cahilliğim için affedileceğim. Gabor ve imparator arasında kabul edilen maddeleri iyi düşündüğüm zaman onların içinde verilen çok fazla izin ile bir gedik gördüm ve bu devletin her taraftan kuşatılmış olarak o tarafta bir düşmanı tahrik etmeye hazırlıklı veya böyle bir kararları olmadığını ve bu yüzden de imparatorun 1626 yılında dolacak olan Zitvatoruk barışının uzatılması için baskı yaptığını, bu şekilde bu taraftan güvenli olup bütün güçlerini Aşağı Almanya'ya çekecek özgürlüğe sahip olmayı umduğunu ve Gabor ile yaptığı antlaşmanın onayını çalmak ve onu kesinlikle ayırmak suretiyle bu imparatorluk üzerine çalıştığını bilerek bu çalışmayı ve o şartların uygunsuzluğunu açmaktan başka bir yerden iyi başlayamayacağımı düşündüm. Ve Erdel prensini geri çağırmayı ve antlaşmayı ertelemeyi umarak vezire gittim ve onu Gabor'un [338] Bâbîâli'ye ve bağlılığına zarar verecek şekilde yaptığı, kendisinin de bilmediği, imparatorla yaptığı antlaşma ile bilgilendirdim. Fakat geri kalanını ve en kötüsünü güvenini koruyabilmesi için sakladım ve onu harekete geçmiş ve anlamış gördüğüm

¹³⁸ Kendisi imparatorluğun prensi olarak onaylanmıştır. Ve aynı zamanda eğer antlaşmalarından memnun olmazlarsa imparator Prense, Türklere karşı yardım edeceğine dair söz vermiştir. Bu haber Viyana'da meskûn olan Venedik elçisi tarafından gönderilmiştir.

zaman hatayı, onun bilgisi olmadan eski barışın onaylanma mektuplarına izin vermiş ve onu kapsamadan Budin Antlaşmasına devam etmiş olan buradaki bakanların değişimine ve düşüncesizliğine atarak prensi kendisi için hareket etmeye zorlandığını söyledim. Bunlara çözüm vermek için derhal onu kibar bir şekilde uyarmak ve barışını reddetmek için bir çavuş gönderilmesini sağladım. Çavuşa prensi varışıyla ilgili bilgilendirmesi için çeşitli talimatlar verdim. Fakat onları yazıyla doldurmaya cesaret edemedim. Çünkü o zaman ve hâlâ imparatorla antlaşmaktadır ve elçileri de tamamen tatmin olmuş olarak Viyana'dan geri dönmüşlerdir. Bu haberci ile antlaşmanın müfettişi olan Budin paşasına da bir hüküm gönderilip, kendisinin Gabor'un görevlilerinin yardımı ve Macarların kapsanması olmadan devam etmemesi için bir emir gönderilmesi gerektiği nasihatını verdim. Bunun rahatsızlık yaratacağını önceden görmüştüm. Önceden bu kadar ilerlemiş olup onuruza önceki haberlerim de imalar vermiş olsam da henüz havada olan umutlar ile kandırılmamam için hiçbir konuda söz verme cesaretini gösterememiştim. Fakat onlar sanki yönetmek ve yönlendirmek benim gücümdeymiş gibi doğru bir etki yarattı. Prens, padişaha bir cevapla geri döndü ve buradan onay olmadan yaptığı antlaşması için özür dileyip, eğer herhangi bir yerin desteği ile güvenli olursa savaşa devam etmeye hazır olduğunu bildirdi. Aynı zamanda Avusturya Hanedanına karşı Hristiyanlıkta pek çok işbirliği yapıldığını bildirerek, bütün meskûn elçilere haber gönderilmesini ve danışılmasını talep etti ve kendisini onların alâkalarına ve nasihatlarına sevkettiğini bildirdi. Budin Antlaşması yeni emirler için ertelenmiş olup, imparatorluk mensupları, fazlalık olduklarını iddia ederek Erdel vekillerini kabul etmeyi reddedip prensle yakın zamanda barış yapıldığını söylüyorlardı ve böylece o toplantı hâlâ meyvesizdi ve görevliler de geri çekilmişti. Bu mektup üzerine vezir bana haber gönderdi ve ben de ona bu iş birliklerinin gerçek durumunu ilân ettim ve kendi görüşüm olan, imparatorla barışı bozmaya ikna etmenin uygun olmadığı gibi, Gabor'u temin etmenin ve antlaşmayı tamamen bozmanın ve barış süresinin dolmasını beklemenin bu arada hazır olmanın ve fırsat gözetmenin çok gerekli olduğunu söyledim. Sonra benden padişahın antlaşmayla ilgili hem prence hem de Budin paşasına hangi cevabın verilmesinin uygun olduğu konusunda öğrenmesi için bunu yazıya dökmemi istedi. Bunu yapma sorumluluğunu aldım ve o da bunun gözetileceğine söz verdi. Sonra kendisi diğer elçilere bu haber ile mutabık olup olmadıklarını öğrenmek için haber gönderdi. (Bu da genel rıza dışında verilmişti) Venedik ve Hollanda elçileri gittiler ve bunu onaylayıp bazı şeyleri kendi talimatlarının özgürlüğüne göre

genişlettiler. Sadece Fransız ilk olarak benim çağırılmam yüzünden ve talimatı olmasına rağmen geri çekilmişti. Her ne kadar, bize toplantıda beyan ettiği ve kendisini beyan etme ve bütün kredisini kullanma sözü vererek efendisinden benim kadar veya daha fazlasını yapmak için emir almış olsa da ertelemesinin rahatsızlık üzerine olduğunu öne sürüyordu. Bunu ya en sonunda yapmak zorundadır ya da sözünü geri alacaktır ve eğer bunu yapmazsa ona ihtiyacımız yoktur.

Vezire verdiğimin bir suretini onunuza majestelerinin, umumî barışı korumak ve Gabor'u imparatorun çekmek ve eğer majesteleri anlamak isterse onu tekrar kullanılabilir bir yola getirmek ve son olarak da imparatorun bu bölgeden hâlâ korkabilmesi için antlaşmayı bozmak için işi hangi noktalara sürdüğümü görebilmesi için onunuza gönderiyorum.

Gabor'un hâlâ imparatorla iyi bir hava yaptığını biliyorum. Fakat ona gönderdiğim Çavuş beni Viyana'ya yeni bir mektup yazdığını, onu o krallığın armalarıyla birlikte tatsız şartlarla, Macaristan'ın seçilmiş kralı olarak imzaladığını bildirmektedir. Onun için söz vermeyeceğim veya bu hükümlerin göstereceği etkiler konusunda da söz veremeyeceğim, fakat onları şimdi her zamankinden daha büyük beyanatlarda bulunarak olmuş şeyler olarak anlatacağım ve hırsını bildiğimden ve daha iyi dayanak aramak için müttefik Hristiyan prenslere ve kralların hepsine kendisini onların tedbirlerine göre savaş ve barış yapmak ve böylece de destek alıp sonuçta kapsanarak ve umumî bir hareket ile kendisine daha iyi güven alabilerek daha iyi bir dayanak aradığını [339]bildiğimden dolayı onun imparatorla antlaşmasını reddedeceğine ve ordusuyla kendi sınırında düşmanın arkaya bakmasını sağlayacak şekilde BURADAYIM diye bağıracığına ikna oldum. Ve bu elçilik de genel amaca büyük bir şöhret getirecektir. Zira ben imparatorun arka kapısı Erdel dışında önemli bir korkusunun olmadığından veya Gabor kadar Hirisitiyanlık da hiçbir prence nezaket göstermediğinden eminim. O zaman eğer majestelerinin veya başka bir devletin onun aracılığıyla kendilerine hizmet etmek gibi bir niyeti varsa benim için daha fazlasını yapabilmek için talimat alabilinceye kadar başka bir fırsat açmam yeterli olmuştur. Zira kendisi daha fazla bağlanması çok olasıdır. Buradaki tek vicdan azabı duyulabilecek şeyin Türk yardımının skandalı ve Macaristan tacının gaspı olduğunu biliyorum. Fakat böyle bir korku yoktur. Majesteleri en iyi okçulara hedef veren işaretin yanında duran vekillerine biraz güvensin. Şöhreti ve Lehistan'daki umutları için bir adımlık Hristiyan toprağını bile teslim etmeyecektir ve Macaristan'a hâkim olabilmesi onun için on yıllık

savaşla imkânsızdır. Askerlerini başka bir tarza ve disipline düşürmesi ve pek çok güçlü şehre bir yıllık mevsimi harcamaması için top ve top arabası mahmuzu ile ilerlemelidir. Böylece tehlikeli bir mesele sonuçlandırılmadan önce pek çok düşünce değişebilir. Kendisinin ne yapabileceğine savaş şeklinin mevcut doğası ile hüküm verilebilir. Kendisi hızla ilerleyebilir ve yağma yapabilir, Viyana ve Prag'ı korkutabilir fakat ikisini de alamaz ve yılda bir defa çekilmek zorunda olur ve herşeyi açık bırakır. O zaman kendi adına bir şey almaktan ziyade saptırma ile başkaları için daha iyi şeyler yapabilir. Bu meselenin hareketinin içinde olarak daha fazla konuşmam ve gelecek mektup ile *Actum est'i* temin etmeyi umuyorum. Kendi geri çekilmem ve savunulmam için her kelimeyi yazdım ve bütün hareketlerimi çizdim. Onları şifreyle saklar saklamaz majestelerine göndereceğim. Eğer haddimi aştıysam da *Qui non ausus est Augusto causam suam dicere clementiam ejus ignorat* olduğunu biliyorum.

Onurunuz bu haberleri ekselanslarına ve kendisine detaylı bir hesap borcumun olduğu fakat bu karakterde verme cesaretini gösteremediğim efendim Buckingham düküne iletmek isteyecektir.

Bu imparatorlukta kış mevsimide hiçbir hareket yoktur. İranlı savaşı devam ettirmeye hazırlanmaktadır ve elindekini tutmaktadır. Bu ülkeden geçen ipek ticaretini tekrar açmıştır ve iki tarafın da kârları için gümrüklerden muaf tutulmasına izin verilmektedir. O kral bu ürününü, Burgondiya dükünün kızına yaptığı gibi pek çok kişiyle antlaşmak ve herkesi kandırmak için yapmıştır. Asya'nın asisiyle yapılan barış da iki kat bir iki yüzlülüktür. Tatarların Lehlerle yaptıkları uzlaşma korkusu bunların ikisinin de dostluklarından şüpheye düşmesine yol açmaktadır.

Onurunuz ekin son cümlesiyle İspanya'ya yapılacağı iddia edilen barıştan bahsettiğimi hatırlayacaktır. Bu kadar garip gözükmüştür ki inanılmamıştır. Fakat mektup kayıtlarının araştırılması ve o düşüncenin yazarlarının keşfedilmesi için baskı yaptım ve o meselede bir geri çağırma elde ettim ve o işi bozdum. Böylece onurunuzdan naçiz bir şekilde bana cevap vermenizi isterim.

Kaymakam ve Dia Ahmed Paşa ile Gabor ve Budin Antlaşması İçin Yapılmış Olan

Konuşma 17 Ocak 1624

Veziriazam ve Dia Ahmed Paşa Erdel temsilcisini, benim gelmem ve onlarla konuşmam için gönderdiler. Bana Bethlen Gabor'dan gelen bir mektup gönderdiler. Orada ilk olarak imparatorla yaptığı son barış için özür diliyordu. Hiçbir şeyin kesin sonuçlandırılmadığını, devletin onayına referans vermek için padişahı çeşitli Hristiyan

prenslerin Avusturya Hanedanından kendilerine ait olanı aldirmek ve Almanya ve İtalya'nın genel özgürlüğünü sağlamak için işbirliği yaptıklarını bildiriyordu ve bu yüzden Macaristan sınırındaki meseleleri düzene sokmak için iyi bir teklif sunulmuştu. İmparator bütün güçlerini Alsatia'ya çekmişti. Orada sert bir savaşa girmeleri olasıydı.[340] Gabor'a ve Macaristan'ın diğer çeşitli bölgelerine kendi parasından at toplamalarını için mektup göndermişti. Şu an için bunların ikisi de reddedilmiş olup buradan kendisini nasıl yöneteceğine dair bir emir talep etti ve bu yüzden eğer padişah yeni bir barış tamamlamaya karar vermişse, kendisi de kapsanmak ve antlaşmasına izin verilmesine istiyordu. Eğer değilse ona yazıyla padişahın isteğinin ne olduğuna dair bir ilan gönderilmeliydi. Kendisi bu devletin güzel sözlerle ve ertelemelerle kandırılmayacağına ikna olmuştu ve kendisinin ona hizmet etmek zorunda olan üst tabakanın vereceği 10.000 adamlık yardım dışında 15.000 hazır adamı olduğunu ve kendisinin, eğer padişah ona bir emir verirse ve paşalara da sadece sınırı güvende tutmaları için de hüküm verirse, böyle bir kuvvetle imparatoru bazı mantıklı şartlara zorlayabileceğinden şüphesi olmadığını ilân etti. Her durumda destekle temin edilecek ve devlette yaşanan her bakan değişimi üzerine kendisi geri çağırılmayacak ve emri iptal edilmeyecektir ve böylece de kendisi için çözüm aramaya zorlanmayacaktır. Bu karar alınmıştır, kendisi de silahlanmaya devam etmeye hazırdır. Aynı zamanda eğer kendisi giderse, Hristiyanlıktaki bazı prenslerden de koruma bulacağından emindir. Onların bu devletteki meskûn elçilerinin çağırılmasını ve onlara danışılmasını istemiştir.

Budin'deki antlaşmayla alâkalı olarak, Altheim baronun ve imparatorun diğer görevlilerinin de Comora'ya vardığını bildirmiştir. Fakat meselenin girişinde o taraftan bir sürü itirazlar yapılmıştır.

İlk olarak Budin paşası Mehmed'in (otoriteleri onunla buluşmak içindir ve (Gaborun bakanlarıyla yardım etmiştir) bütün ihtilafları tartışmak ve sona erdirmektir) antlaşma yapmak için Comora'ya gelmesini talep ettiler. Bu da reddedildi, Paşa çok aldırışsız olarak orta köyde iki tarafa da destek olacak 3 köy olduğunu, imparatorluğun bir tarafı ve Osmanlının da konaklamak için öbür tarafı almasını ve aralarındaki üçüncünün de kongre için eşit yer olarak boşaltılmasını istedi. İmparatorun vekilleri bunu kabul etmeyeceklerdi.

İkinci olarak antlaşmanın meselesinde yeni maddeleri konuşmayı reddedip Zitvatoruk'ta yapılan eski barışa dayandılar. Bu konuda herhangi bir noktayı değiştirmek gibi bir görevlerinin olmadığını, sadece uzlaşmak ve uygulamada olan bazı

düzensizlikleri düzeltmek için görevlendirildiklerini ilân ettiler ve esirlerin geri teslim edilmesini ve Gabor tarafından son savaşta yapılan hasarların geri ödenmesini istediler.

Üçüncü olarak, yakın zamanda antlaşma yaptıkları için bir daha antlaşma yapmayacakları, sadece onaylarını istedikleri Erdel prensinin görevlilerinin varlığının hariç tutulmasını istediler.

Dördüncü olarak, hiçbir zaman, imparatorun kesin kulları olan Macarlardan bahsedilmemesini istediler. Bu yüzden bütün bu taleplerin padişahın veya onların görevine aykırı görüldü ve antlaşma ertelendi. Kendisi ya devam etmek ya da bir ihlal yapmak konusunda yeni emirler ve tam bir karar talep etti. Bu durum için alacağı yardımdan emin olmak ve Hristiyanlıktaki dostlarına onuruyla ilgili ne kadar uzak bir söz vermesini öğrenmek istedi.

Bu noktalar üzerine Paşa benim fikrimi belirtmemi istedi ve bahsedilen işbirlikleri ve birlikler ile bildiklerimle ilgili gerçek bir beyanda bulunmamı ve Gabor'un Hristiyanlığın o gölgelerinden gelecek yardımlara veya korumaya ne kadar dayanabileceğini öğrenmek istediler. Buna göre Bethlen Gabor'a hem antlaşmayı hem de kendisini nasıl kullanılacağına dair hızlı bir emir vermeye karar vereceklerdi.,

Bana yapılan bu teklif benim tarafımdan meçhul değildi. O kadar ki kendilerine danıştıklarım buradaki meskûn elçilerin rızaları ile cevap vermem asgılanmıştı ve bu yüzden işi kendi amaçlarıma yönlendirmek ve yönetmek için bu cevabı verdim.

İlk olarak Gabor'a padişahın rızası olmadan yapıldığı öne sürülerek son antlaşmasını iptal etmesi ve yok etmesine dair bir beyan ve emrin gönderilmesinin elzem olduğunu bu antlaşmaya göre kendisinin bu devlete olan bütün bağlılıktan koparılacağını söyledim. Eğer böyle yapılmazsa bütün gelecek konuşmaların boş olduğunu söyledim. Zira orada güçlü durarak düşman olmaktan başka ne padişaha hizmet edebileceğini ne de başka bir prensin veya bir devletin ondan düşmanlık dışında başka bir şey bekleyemeceğini söyledim.

[341] Eğer barış ilk olarak iptal edilirse, imparatorun antlaşmadaki pek çok kural dışı tutumlarına cevap verileceğini ve sonra da kendi meselelerinin de onları yönlendireceği mantıkla barışın iyi bir temel üzerine barışı daha eşit şartlarda sonuçlandırılabilirliğini söyledim. Fakat bütün o taleplere itaat etmenin bana hem onursuzca hem de güvensiz görüldüğünü söyledim.

İlkinde buluşma yerinin sadece kolaylıkla uzlaşılabilir bir durum olduğunu söyledim.

İkincisine ise, imparatorluk mensuplarının, Zitvatoruk barışı üzerinde kalmaya kararlı olduklarını söyledim. O antlaşmanın kurallarına göre Vatch'ın onlara geri verilmesi gerektiğini ve zararların geri ödenmesi gerektiğini bildiklerini söyledim.

Üçüncüsüne ise, Gabor'un vekillerini antlaşmadan hariç tutarak, haset ekmeyle amaçladıklarını ve onu bu devletten tamamen ayırmaya ve gizli bir şekilde onun son barışını onaylatmaya öalistiklerini söyledim.

Dördüncüsüne ise, Macarların kapsanmasını hariç tutarak o halk ile diğer bölgelerin korunmaları için padişahla 5 yıl önce yaptıkları işbirliğini bozmayı amaçladığımı fakat bunun padişahın iradesi veya bu devletin iyiliği ile nasıl bağdaşacağı konusunda hüküm verecek kişiyi ben olmadığını söyledim. Bu yüzden benim görüşüm, antlaşmanın ertelenmesi ve herşeyin başlangıçtan önce olduğu gibi kalmasıydı.

Hristiyan prenslerin işbirlikleri ve onların mezkûr haklarını geri alma kararıyla ilgili olarak sadece efendim majestelerinin, adil olmayan bir şekilde şiddetle çocuklarının elinden alınan Palatinat'ın geri verilmesi için bütün onurlu yolları denediğini ve ertelemeler ve yalanlar dışında hiçbir şey bulamayıp müttefiği olan diğer prenslerle birlikte orayı adil olmayan şekilde ellerinde tutanların ellerinden almak için silahlanmaya zorlandığını ve karar verdiğini söyledim. Aynı zamanda Fransa kralının, Venedik Devleti'nin ve Savoy dükünün de Valteline'i ve Grisonları, Avusturya Hanedanının boyundurluğundan kurtarmak için işbirliği içine girdiklerinin de doğru olduğunu söyledim. Devletin nedenlerinin ve kendi güvenliklerine gösterdikleri alâkanın onları bu harekete mecbur kıldığını söyledim. O ülkeler İtalya ve Almanya arasında olup onların koruması altında olan ülkelerdi ve bu yüzden adil bir sebep üzerine bunun arkasından savaş geleceğini söyledim.

Buna vezirin verdiği cevap, benim padişahın şimdi imparatorla barışı bozması ve Bethlen Gabor'u iddialarında koruması konusunda fikrimi teslim etmemi söylememdi. Ve eğer bir ihlal durumunda kendisi nasıl bir yardım veya destek almalıydı. Ve kendisi bu durumda birlikte savaş yapmak için o ittifaklara kabul edilecek miydi? Ve ne zaman kendisinin de kapsanacağı güvenli ve umumî bir barış yapılabilecekti.

Buna benim, ne padişah ve imparator arasında bir ihlali ikna etmek, ne de bununla ilgili harekete geçmekle ilgili bir emrim olmadığını fakat şu an için neyin gerekli olduğunu düşündüğümü söylemeyi de reddetmedim. Majestelerinin yurttan bu kadar uzak bir desteği aramaya ihtiyacı olmadığı gibi kendi amaçlarının ötesine de Erdel prensini yönlendirmezdi. Böylece onun kendi mülkleri içinde korunması ve hayatını

idame ettirmesini böylece kendisinin de kötü şartlar üzerine imparatorun merhametine veya tesisine zorlanmamasını istediğini anladığımı ve bu yüzden de padişahın onu desteklemesinin çok gerekli olduğunu söyledim. Fakat Bethlen'in savaşı yenilmesi benim talimatlarımın dışında bir mesele olduğunu söyledim. Ona aynı zamanda bir malzeme veya başka bir ittifak sözü vermeninde talimatlarımın dışında olduğunu söyledim. Aynı zamanda onun amacı için padişahın imparatorla bir ihlal yapmasının zamansız olduğun bunun bütün Hristiyan prensleri ilgilendireceğini söyledim. Fakat onun yerine şimdi bir karar veya bir cevap vermenin uygun olduğunu söyledim. Benim hükmüm buydu. Onun tarafından yapılan barış reddedilmelidir ve şimdi ertelenen antlaşma tamamen bozulmalıdır. İmparatorluk mensuplarının, bütün taraflarında Zitvatoruk'ta¹³⁹ yapılan son barışta kalacak sözleri ve diğer meseleleri hep olduğu şekilde kalmalıdır. Sadece herhangi bir kötülüğün engellenmesi için, sınırdaki Paşalara her durum için hazır ve uyanık olmaları için hızlı bir emir verilmelidir. [342]Ve padişah tarafından imzalanmış bir mektupta Bethlen'e onun sabit korunmasını garanti altına alındığı ve ona son antlaşmadan kesin ve tamamen geri çekildiğini ilan etmesi, ordusuyla kalkması ve kendi sınırları içerisindeki Tiffa nehrine ilerlemesi ve herhangi bir düşmanlık hareketi yapmadan yazı orada geçirmesine dair bir emir verilmelidir. Bu yol ile barış bozulmamış bir halde kalacaktır ve o ülkeler de ani bir baskın korkusundan kurtulacaktır. Ve son olarak, eğer savaş için adil bir sebep gelirse, Bethlen Gabor, korumasına düşkün olduğu o Hristiyan prenslerine elçi göndermek için güvenli 6 ay zamanı olacaktır. Ve kendi şartlarından onların cevabı ile emin olabilir. Böylece bundan sonra kendisini ona bir söz verme otoritesi olmayan buradaki bir adamın sözüne dayanmadan kendisini yönetebilir.

Vezir ve Dia Ahmed Paşa, ikisi de benim tavsiyeme Erdel temsilcisinin rızası ile katıldılar ve kesinlike uygulamaya ve harekete geçirmeye söz verdiler. Benden herhangi bir hata olmaması için padişaha gönderebilmeleri ve onun talimatına göre mektupların ve hükümlerin yazılması için özet olarak söylediklerimi yazıyla belirtmemi istediler. Dahası bunun diğer meskün elçilerin görüşü olup olmadığını da sordular. Bende benim

¹³⁹ İmparator Zirtavotuk barışından başka bir şey istemektedir. Çünkü kendisi oradaki ihlalleri tartışacak durumda değildir ve geri veileceklere ihtiyacı vardır. Fakat kendisi barışı alacaktır. 1626'da bitecek olan barış 5 veya 6 yıl daha uzatılmasını amaçlamakta ve bu yüzden güven içerisinde kuvvetlerini Almanya'ya çekebilmeyi istemektedir. Ve bu nutka alınmalıdır. Zira uygun olduğu zaman Türklerle de ihlal yapacaktır.

öyle anladığımı söyledim. Fakat daha fazla emin olmaları için onlara da [ulak] göndermelerini istedim. Bunun için derhal bir emir verdiler.

Bu konuşmada onlara bir dikkat verdim. O da Lehistan kralını ciddi bir şekilde son antlaşmasını gözetmesi konusunda bilgilendirmek için özel bir alâka göstermeliydi. Onun kullarından hiç biri Erdel prensi yokken ülkesine bir yağma göndermemeliydi.

Eve dönüşümde 3 meskûnu nelerin yaşandığına dair bilgilendirdim. Venedikli ve Hollandalı bu kararlardan ve alâkaları onaylarak vezire gittiler. Kendi özgürlüklerine göre genişlettirdiler ve sınırlandırdılar.

Bunlara karşı koyan Fransızın pek çok çalışmasından sonra mesele benim ellerime geçti. Kendisi de vezire ve Dia Ahmed Paşa'ya kararın birlikte alındığını onayladı. Fakat görünüşte göre benim bazı şekilde haddimi aştığımdan şüphelenerek, halin bir şekilde paşadan (nütün iyi terimler konusunda cahildir) bana verilen notların bir suretini aldı. Bana karşı bir avantaj bulmayı umuyordu. Fakat onları anladığı zaman efendisine bildirmekten utanmıştır ve bazı yerleri değiştirmiştir. Oradaki her özel meseleyi doğrulamak ve onların kendi kararı ve düşüncesi olduğunu açıklamak için vezire ve Paşaya sekreterini göndermiştir.

Budin Antlaşmasıyla Alâkalı Olarak, Sir Thomas Roe Tarafından kaymakama Verilmiştir. 20 Ocak 1624

Lordum ve efendim olan İngiltere majestelerinin, yanlış bir şekilde çocuklarının alınan Palatinate'ı geri almak için bütün doğru yollarla almaya çalıştığı doğrudur. Ve çeşitli sözlerden sonra, ertelemeler ve yalanlardan başka hiçbir şey bulamayıp, Müttefiki olan diğer prenslerle birlikte, ona karşı geleceklerden orayı kurtarmak için adil bir şekilde silahları aldığı doğrudur.

Fransa Kkalının, Venedik Devleti'nin ve Savoy dükünün de, İtalya ve Almanya arasında bir yol olup onların, Avusturya Hanedanının boyundurluğuna karşı kendi korumaları alınan Valtoline'i ve Grisonları kurtarmak için işbirliği içine girdiği ve güçlerini kaldırdıkları da doğrudur.

Şüphesiz ki o prenslerin hepsi haklarını geri alana kadar savaşı sürdürecekler.

Budin antlaşmasıyla alâkalı olarak. İmparatorun memurların kesin olarak Zitvatoruk barışında ısrar etmektedirler. Bu şekilde gizli bir şekilde Vatz'ın geri verilmesini ve esirlerin teslim edilmesini, ve Gabor'un son savaşındaki hasarların ödenmesini talep etmektedirler.

Gabor'un vekilleri antlaşmadan hariç tutarak, kendisini bu devletten ayırmaya çalışmaktadırlar ve kendisini bu devletin rızası olmadan yapılan barışı onaylatmaya çekmeyi amaçlamaktadırlar.

Macarların kapsanmasını hariç tutarak, 5 yıl önce o krallığın onlara koruma veren padişah ile yaptığı işbirliğini iptal ettirmeye çalışmaktadırlar.

[343] Bu yüzden şu an için imparatora karşı bir ihlalde bulunmanın uygunsuz olduğu için en iyi düşünce budur. İlk olarak Bethlen Gabor'un imparatorla yaptığı barış tamamen yok edilecek ve reddedilecek. Zira eğer bu yapılmazsa, Gabor imparatora dayanmak ve yardım etmek zorundadır. Ve onun diğer dostlarıyla yaptığı ittifaklarda iptal olacaktır. İkinci olarak Budin antlaşması ertelenecek. Zira böylece Vatz'ın geri verilme meselesinde iptal edilmiş olacak ve herşey eskiden olduğu gibi kalacaktır. Üçünü olarak sınırdaki paşalara da her türlü fırsat için hazır olmalarına dair emir verilmelidir. Dördüncü olarak Gabor'a sabit korunduğuna dair garanti veren ve bu devlet tarafından onun bilgisi olmadığı meselelerin tamamlanılmayacağına dair bir mektup yazılmalıdır. Beşinci olarak Bethlen Gabor'a becerikli bir orduyla birlikte çıkması ve yazı kendi hâkimiyeti alanı altındaki Tisse nehri sınırında herhangi bir düşmanlık hareketinde bulunmadan geçirmesine dair bir emir gönderilmelidir. Ve bu sırada iki sınırda güven altında olacak ve kendisinin de nasıl diğer Hristiyan prenslerin ilerlediğini görme rahatlığı olacak ve kendi bakanlarının da kendisini onların ittifakına sunmak için gönerecektir. Ve böylece barış ihlal edilmemiş olacak ve kendisinin de onların alacağı savaş veya genel bir barış kararıyla iyi bir zemin üzerine koyacaktır. Son olarak Lehistan kralı da kendi kullarının yokluğu sırasında Erdel prensinin ülkesine yağmada bulunmamalarına dair uyarılmalıdır. Ve bizim görüşümüzün özü budur.

Şimdi bu meselelerde sadece bir engel kalmaktadır. Gelen raporlara göre 8 ay kadar önce bir Yahudi, son vezir Ali Paşa tarafından Napoli valisine padişahın adına İspanya kralına barış teklifini taşıyan mektuplarla yollanmıştır. Ve oradan bir elçi gönderilmesini istemiştir. Bu harekette o tarafta, zayıflık ve korku olarak yorumlanacak ve Avusturya Hanedanına karşı gelen prenselere büyük bir güvensizlik verecektir. Bu yüzden bu meselenin araştırılması çok gereklidir ve o düşüncenin yazarları da keşfedilmelidir. Ve padişahın bütün mütteliklerinin ve dostlarının tatmin olması ve daha iyi güvenliği için bu görevin geri alınmasına dair derhal bir emir verilmelidir.

Buckingham Düküne

Lordum,

Efendim hem Hristiyanlarla hem de medenî insanlarla konuşmaktan mahrum bırakılıp neredeyse ölümler arasında olan bir adamı hatırlayarak bana büyük bir iyilikte bulunmaya tenezzül edip beni sadece efendime değil, kendime de biraz hizmette bulunabilme umuduyla canlandırdınız ve geri getirdiniz. Sizin teklif edebildiğim herhangi bir şeyi kabul etmeniz ve bana yapabileceğim herhangi bir konuda emir vermeyi istemiş olmanız benim için hem bir teminat hem de bir mutluluktur. Efendimin istediğini idrak ettiğim antikalar(zira burada yeni sanattan bir şey yoktur) sütunlar, taştan heykeller, kitaplar, eski paralar ve madalyonlardır. Bunların herhangi birisini seçmek veya bilmek konusundaki cehaletimi itiraf ediyorum. Fakat onların kadim bilginin veya asil bilimlerin ışıkları ve değerli eşyaları olarak onlara duyduğum saygıdan dolayı biraz onları araştırmaya ve kendimi bilgilendirmeye çalıştım. Fakat barbarlığın garezinin ve menfurluğunun medeniyet basamaklarının hepsini ortadan kaldırdığını veya pas gibi yok ettiğini gördüm. Sütunlar içinse pek çok Muhammedî camiînin inşası dünyanın diplerine ve hatta bütün eski anıtların enkazlarına bile araştırma yaptırmaya zorlanmıştır. Böylece eğer talih yardım etmezse çaba ile umulacak çok şey vardır. Heykelleri ve hayvan figürlerini, kanunları yasakladığı için ya bilinçli olarak onlar tarafından yüzleri bozulmuş ya da başkaları tarafından alınıp götürülmüşler ve bu yüzden de çok ender olmuşlardır. Bir tane duyduğum, pençelerinde bir boğa kafası taşıyan, boynu dönük olan beyaz mermerden oluşan bir yarı aslandır. Rapor üzerine Asya'daki Lamaska'ya haber gönderdim ve vardıgı zaman gözlerime güzel gözükmedi. Zira yüzü kırılmıştı. Geri kalanı benim kapasitemin ötesinde biraz sanat gösteriyordu. Zira ana kısmı bozulduğu zaman onun herhangi bir değere layık olmadığını düşündüm. Onu efendim için planladım. Fakat bu şeyler de anlamadığım bazı gizemler dışında göndermeye değer bulmayarak iki yıl boyunca tuttum. [344] Eski Rumca ve Arapça pek çok kitap vardır. Fakat onlar eğitimli ve meraklı adamlar tarafından o kadar çok ziyaret edilmektedirler ki derlemelerin sadece küçük değil aynı zamanda da kötü olduğundan şüpheleniyorum. Bunlardan sonra biraz daha araştırma yaptım ve herhangi bir şey söz vermektense gayretimi göstermek için birkaç tanesini seçtim. Yazarlar meçhuldür, konular ya gariptir ya da garip bir şekilde ilgilenilmiştir. Övülecek yanları tarihleri ve gizemleri olup kullanımdan ziyade saygı için daha iyi şeylerdir. Fakat bu konuda gereçlerimin izin verdiği ölçüde daha donanımlı bir şekilde

geri döneceğim. Kadim Yunan krallarının ve imparatorlarının, Ermenilerin ve Romalıların, altın ve gümüş madalyalarına şans ile aydınlattım. Güzel ve antik değeri olan herşeyi toplayacağım ve bunları ve hepsini ve yapabileceğim ve bulabileceğim herşeyi bedava efendime sunacağım. Kendi isteğime efendimin emriyle toplayabileceğim ne varsa Venedik yolundan gitmeyecektir. Onları nasıl göndereceğimi biliyorum ve yaşayan herhangi bir adam kadar efendime hizmet etme arzum vardır. Her gün burada aynı amaç için olduğunu düşündüğüm Lordum Arundell tarafından gönderilmiş olan bir Bay Petty'nin gelişini beklemekteyim. Görünüşe göre kendisi daha deneyimli bir beyefendidir ve hükmümü bilgilendirebilir. Kendisinin de yardımı ile efendime hem sonuç hem de çabam konusunda tatmin vereceğimden şüphem yoktur ve şimdi bana Ege'de henüz kırılmamış bütün Rumların gömü alanı olan eskiden kutsal olarak değer gören Ege'de küçük, göz ardı edilmiş, ıssız bir adadan bahseden bu şehrin Patriği ile iyi bir yola düştüğümü umuyorum. Kendisi bana orada pek çok ender şeyin bulunabileceğini söylemektedir. Efendim burası için gelen bir gemiye bana talimat vermesi (eğer bu zaman içinde elde edemzsem) ve buradan bir rehber alması ve 5 veya 6 gün içinde araştırma için orada demir atması için emir vermek isteyebilirsiniz. Orada yasak veya sorun olmadan eğer hüküm verebilecek bir adam seçim yaparsa istedikleri ne varsa alabilirler. Beni aynı zamanda bir zamanlar sığınak ve *deliciae Romannorum* olan İskenderiye'de Levant Denizlerindeki herhangi bir bölgeden daha fazla ender parça olduğu konusunda temin etmişti. Orada Patrik iken pek çoğunu keşfetmişti ve onların arasında tam olarak alınan fakat kaza ile bir kalçası kırılan, alını altından siyah mermerden yapılmış bir heykeli benim için elde etmeyi söz verdi ve onun dünyadaki en güzel figürlerden ve taşlardan biri olduğunu ve alınabilecek ne varsa elde etmek için oraya mektup yazacağımı söylemektedir. Henüz teslim etmediği bir kitabı ise bana majestelerine sunmak için vermiştir. Bu Aziz Paul zamanında yaşamış olan Yunanların ilk şehidi Tecla'nın elinden yazılmış bir incildir. Kendisi onun otantik olduğunu ve Rum kilisesinin en iyi ürünlerinden biri olduğunu söylemektedir.

Majestelerinin meselelerinin durumu ve düşüncelerin değişmesinden beri çok önemli olduğunu belirttiğim meselede majestelerine hizmet yapmak konusunda uzun süredir Bay Sekreter Calvert'ten bir emir almadım. Şimdi yaptıklarımı bu posta ile bildirdim ve efendime bir şifre olmadan göndermeye cesaret edemiyorum. Fakat naçiz bir şekilde onu sekeretin ellerinden almayı kabul etmenizi ve majestelerinden ve ekselanslarından her ne kadar işimin değeri olmasa da niyetlerimi rahatlayacak bir

yorum ve kabul etmenizi ve ne kadar daha ilerleyebilmemi bilmem için hızlı bir emir vermenizi dilerim. Zira belki de (her ne kadar bu tür adamlar hakkında hiçbir şeyden emin olamasam da) yapılacak birkaç şey daha vardır ve majesteleri de eminliği sevmeyen benden daha fazla onlardan teminat alabilir.

Efendimin en bağlı hizmetkârı olandan diğer yeteneklerin yerine duaları ve adaklarını kabul etmesi için yalvarırım. İstanbul 24 Ocak 1624

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Sondrio'nun alınmasından sonra Markiz di Couures nefes almış gibi dinlendi. 20 gün ve daha fazla bir süre başka bir girişim hamlesinde bulunmadı. Bu duruş bütün dünyaya kendisinin Fransa'dan daha fazla ilerlememesine dair hızlı bir emir aldığına dair bir şüphe oluşmasına sebep oldu. Fakat onun sonraki hareketlerinden görüşene kere kendisi sadece nereden en iyi avantajı görmeyi beklediği gözüktü. [345] Zira sonra yolunu Chiavenna tarafına, sanki bir daha ki niyetlendiği bölge orasıymış gibi ilerledi ve düşmanı o düşünce ile şaşırttı. Onların bütün güçlerini ve kuvvetlerini o yola döndürmelerine neden oldu. Albay Rodolfo Salici'ye 1500 adamla birlikte Bormio'nun gücünü öğrenmek için ve oraya yapılacak bir girişimin başarılı olup olmayacağını öğrenmek için gönderdi. Salici, çok gizli bir şekilde Sondrio'dan ayrıldı. Beklenenden önce bir tarihte Bormio'da oldu. Bir sürpriz ile kendi kendisi, Sera, Presa ve bütün yolları ele geçirdi. Şehrin kendisini de aldı ve kaleye giden suyuda kestiler. Markize, kaledekilerin çok korktuklarını, eğer tamamen kuşatılırlarsa kendilerinin teslim olacaklarını söylemek için haberci gönderdi. Onların erzak, malzeme ve su ihtiyaçları vardır. Maaş ihtiyacından dolayı mutsuzlardı ve herhangi bir yardım almak konusunda umutsuzlardı. Bu haber üzerine Markiz di Cocueeters onların nabızlarını yoklamaya ve ordusunun büyük bir bölümü ile ilerlemeye verdi. Fakat kendisiyle birlikte top almaya isteksizdi. Zira oraya saldırarak onurunu riske atmaktan korkuyordu. Eğer savunmacılar orayı tutarlarsa orasının bu mevsim için zorlanıp zorlanamayacağını bilmiyordu. Hava kamp kurmak için çok zordu ve toprakta siper kazmak için çok sertti. Kendisi yoldayken Salici taze haberlerde, kendisinin gayretle gelmesini rica ediyor ve onu top riski için cesaretlendiriyordu. Böylece savunmacılar onurlu bir şekilde boyun eğmek için mantıklı bir sebepleri olsun. Bu düşünce takip edildi ve bu ayın 13'ünde stilo novo, Markiz ordusuyla oraya vardı ve kaleyi kuşattı. Ayın 14'ü üzerine, büyük çavuş parlamentodan çıktı ve yardım beklemek için birkaç aylık süre istedi. Sanki kendisi dört

gün içinde dayanamaz gibi, bu da ona ima edildi. Oraya hiçbir kışla istemedi. Sonra onlarda böyle önemli bir limanı teslim etmeden önce topları görmek istediler. Ve izin de onlara verildi ve ayın 17'si üzerine toplar resmî olarak biraz eteşlendi ayın 18'inde kale Markiz di couceers'e onurlu şartlar üzerine verildi.

Buraya Paris'ten buradaki Fransız elçisine gönderilen büyük bir gayretli bir ulak geldi. Kendisi 100.000 kronluk miktarın Markiz Di Cocueere'e ödenmesi gerektiğini yazıyordu. Kendisine hem bu devlet hem de Savoy dükü kendi kotalarını gönderdiler. Böylece o ordu çok iyi para aldı ve sonuç ile hem devam edecekler hem de iyi işler yapacaklardır.

Bu ulak ile Fransız elçisi bu devletin, Fransa'da dinden olanların, mevcut durumun hizmetiyle birlikte, kral adamlarını ve parasını bu yola Valtelina'nın kurtarılması ve umumî özgürlüğün kurtarılması için yollarken kendi hâkimiyet alanı içerisinde sorunlar çıkardıklarını bildirmesi için bir emir verdi. Bu sorunların durumları çok garip bir şekilde ciddileşmedir ve mevcut durum ölümcül bir şekilde bizi tiksindirecektir. Eğer ben kendi ruhumu dünyadaki herşeyden daha çok sevmiyorsam, kendimin bir Protestandan ziyade bir Türk olarak ilan etmeyi tercih ederim. Fakat umuyorum ki zaman bizim dinimizden bu skandalı temizleyecektir ve bunların yazarları da cezalarını göreceklerdir.

Valtelina ordusu garnizonlara konulmuştur. Burada çok az tazelenmişler ve ben de Chiavenna (fethetmediği bir yer kalmıştır) hava kapısı açılana kadar hareket edip etmeyeceğini görmüyorum. Zannedersen Markiz di Cocuures biraz nefes alıp, Savoy dükünün ve Fransa memurunun onu rahatlatmak için saptırma ile ne yaptığını ve Cihavenna'ya nasıl bir yol açacağını görmek isteyecektir. Uzun yıllardır İtalya'da şimdi Piedmont'ta olduğu kadar hem süvari hem de yaya orduları yoktur ve böylece bende her gün bazı önemli hareketler duymayı bekliyorum.

Kont de la Tour bu devlet tarafından ordularının generali olarak memnun edilmiştir. Per annum 6.000 kron maaş almaktadır 12 lanze spezatte onun da şahsını koruyacaklar için verilmektedir. Onun için 12 *capitani tratteuniti* verilmiştir. Ayda herkes için 20 kron verilecektir. Ve 80 tasse'de onun ahırını için her ay verilecektir. Ve tassa onun parasının 4 livresine denk gelmektedir. Kendisi bütün *Proveditorellileri* ve her yeri almıştır. Sadece Modena dükünün oğlu Don Luigi di Este dışında. Lorduma buradan 28 Aralık 1624 ve 15 Ocak 1624 tarihlerinde mektuplar yazdım. Sabırsızlıkla onların ellerinize ulaştığını duymayı beklemekteyiz. Bu ekte Bohemya kralı ve

kraliçesinin mektuplar alacaksınız. Bir tanede mühür veya koruma olmaksızın Sir Dudley Carleton'dan vardır. Bir tanede Kont de la Tour'dan lorduma bir mektup vardır. Ve ondan bir tanede Hollanda elçisine mektup vardır. Böylece Lorduma bütün saadete ulaşmasını diliyerek ve değerli Leydinizin güzel ellerinden öpmem için izin isteyip her zaman lorduma en düşkün bir şekilde hizmet eden olarak kalırım.

Venedik 4 Şubat 1625 yeni takvim

I.WAKE

[346]Krala

Majestelerini Memnun Etsin,

Majestelerinin, Cezayir konsolosundan ve paşasından gelen o şehrin, majestelerinin kulları ile yaptığı barışın kabul edildiğine dair bir mektuplar ile barışın sağlandığında, antlaşmanın maddelerinin ve kendisinin geçen Kasım ayında bir ulak ile gönderilip, bu şekilde majestelerinin bu konuda bir teminat aldığını varsaysam da, naçiz bir araç olarak hizmetimi majestelerinin karşısına sunmayı atlamayacağım. Ve çok fazla zorluk ve muhalefet bulduktan ve onların sözlerinde çok az güven gördükten sonra bir ön görürde bulunma ve majestelerini kandıracak umutlara çok fazla güvenme cesaretinde bulunamadım. Tâ ki size güven verebilecek kadar ciddî bir şekilde yapılan kadar. Eğer, majestelerinin çok sayıda kulunun özgürlüğünden daha başka bir meyve yoksa şu an umuyorum ki özgür kılınca size hizmet edeceklerdir ve her gün evlerine gönderilmektedirler. Bu konu tek başına alâkaya değerdir ve onların majesteleri için olan duaları katlanmaktadır. Fakat ben bu gidişin korunacağına ikna oldum. Çünkü kendisi de aynı zamanda benzer bir taklit sorumluluğunu alan Fransız reddedildi. Paşa benim tarafımdan gönderildi ve bir yolda bana dayanmaktaydı. Ve bu vezir majestelerine bu hizmeti yapmaktan zevk ve gurur duymaktadır. Bunu düzeltmek için kusurlu hiçbir şey olmayacaktır. Fakat majestelerinden kaptan paşaya ve ona gelecek bir mektup bunu açıklayabilir. Bazı Türklerin teslim edilmesi, kendi adımıza mühürlemek için bana verilmiş bir şarttı. İrlanda'ya daha fazla göndererek Tanrı da bunu bize sağlamış oldu. Onların özgürlükleri rehine olarak tutulan birkaç kişinin serbest kalmasına yol açacaktır. Ve son alarak majestelerinin nezaketiyle, küçük bir karşılık yıllık olarak paşaya sunulabilir ve böylece kendisi de yerinde tutulabilir. Barış ile kaybettiği onda birlerin karşılığı olarak. Bu Türkiye'de bir kuraldır. His yoktur, güven yoktur. Şimdiye kadar kendi masrafımdan onun komisyonunu yeniledim. Naçiz bir şekilde majestelerinden bunu kabul etmenizi ve İngiltere'deki bazı kişiler üzerinden

koruma alâkasını dinlendirmenizi istiyorum. Şüphem yok ki o sahildeki ticaret bir ölçüde Ekselanslarının kesesine yeniden ödenecektir. Bizim kumaşlarımız burada daha büyük değerde ve daha iyi fiyattadır. Majestelerinin Tunus'tan nasıl bilgilendirildiğini bilmiyorum. Fakat onlarda Cezayir'in kararına değinmişlerdir. Eğer majestelerine oradan bir cevap gelmezse, majestelerini onların aynı zeminde, tek şekilde olduklarına dair sonuca varabilirsiniz.

Majestelerinin hizmetiyle ilgili Sir George Calvert'ten aldığım tedbirlerle ilgili olarak, derecelerim ve adımlarımla ilgili bir hesap kendisine verdim. Fakat son mektuptan önce varsayım üzerine majestelerine bir hesap sunmaktan korktum. Sonra ekselanslarına bildirilecek bazı demler buldum ki bunlardan iyi meyveler bekleyebilirsiniz. Ve haberlerim için sözlerine dayanmak zorunda olduğum kişileri de bildiğim için bu haftaya kadar emin olan bir şeyi de teslim etmek konusunda çok tedbirli oldum. Viyana'dan oradaki hasetler ve değişikliklerle ilgili aldığım haberler de beni doğruladı. Benim konuşmalarına ışık tutması ve ikna edebilmesi için o konuyla alâkalı bir mektup gönderdim. O konudaki dedikodunun, benim haberimi geçeceğimden şüphem yoktur ve belki de çeşmeden gönderilmiştir. Tedbirim izin verdiği kadar ileriye gideceğim ve majestelerinin emirlerine göre genişletebileceğim. Bunun için doğal sadakatten daha fazlasına borçluyumdur. Ve majestelerinin teçici ve sonsuz saadeti için dualarımla bitireceğim. İstanbul 5/15 Şubat 1624

Majestelerinin en naçiz kulu ve hizmetkârı

[347]Sir George Calvert'e

Dürüst Onurlu,

Veziriazamın Asya'daki ordusuyla dışarıdayken ölümüyle birlikte, Erdel prensine ve Budin paşasına cevap verilme kararı ertelenmiştir. Bu yüzden geçen geceye kadar emirler ve mektuplar elde edilememiştir. Bugün bana getirilmiştir. Önem olarak beklentimize ve onların sözlerine göre tamamen hitap etmiyordu. Öz olarak, imparatorluk Gabor'un bakanlarıyla antlaşma yapmayı kabul etmeyi ve Macarları kapsamayı kabul etmeyi reddettiği sürece Paşa onlar olmadan devam etmeyecekti. Fakat eğer şartlar onları da kapsayacak şekilde yapılırsa onurlu olabilir ve barışında uzatabileceği şekilde sonuçlandırabilirdi. Gabor'a bu sınırı belirten ve ona kendi kararının buradaki meskûn elçilerin tavsiyesiyle birlikte koruma sözünü bildiren bir mektup gönderildi. Böylece sonuç olarak barış yapmak veya ertelemek onun iradesine bırakılmaktaydı. Buradan majesteleri bu devletin kendi adlarına herhangi bir ihlale

mahal vermemek konusundaki dikkatini toplayabilir. (eğer bu onlar için uygun olsaydı, yükü diğerinin üzerine yıkarlardı) Ve bu sebeple onları hareketlendirmek konusunda bir korku yoktur. Eğer bu mektupları kendi amaçlarımıza göre değiştiremezsek, bunların gönderilmesine gönülsüzdür. Fakat eğer şu an için değiştirilemezlerse bile bazı zeminler elde edilmiştir. Zira Gabor'un temsilcisi derin bir şekilde bu özgürlüğün efendisinin ihtiyacının olduğu kadar olduğunu ve kendisinin hiçbir antlaşmaya razı olmayacağını söyleyerek itiraz etmektedir. Buna rağmen en azından, antlaşmaya girmek için bir emir verilmesinden önce üç ay kadar geçecektir. Bu süre içerisinde, Gabor'dan olağanüstü bir elçinin varmasını her gün bekleyeceklerdir. Onda daha geniş teklifler ve talimatlar olacaktır. Gabor'un imparatora karşı bir beyanda bulunması ve buluşmayla ilgili son bir çözümsüzlük olacağı kadar etkili olacağına şüphe yoktur. Kendisi de güvensizlik içerisinde sınırını silahsız bırakamaz. Buradan çok az şey yapılacak. Gabor'a verilen bilgilerle onu eski müttefikleriyle olan güvenini korumasına dair talimat verilecektir. Fakat gücün tamamen şimdi onda olduğunu kesin olduğunu görerek, en iyi düşünce onun Almanya'nın Protestan Birliğine girişini kabul ederek onu temin etmektir. Duyduğumuz kadarıyla Baden markizinin çabası ile yenilenmektedir. Ve kendisinin hem majestelerine, Fransa kralına ve onlara sunacağı çok olasıdır. Eğer kabul edilirse büyük hizmet gösterecektir. Ve ben de bu konuda bir fazlalık göremiyorum. Kendisi her şekilde imparator ve İspanya kralı tarafından da aranacaktır.

Fransız elçisinin can sıkıcı tavrının dumanla gitmesinden sonra kendisini bu meselede tamamen ve yeterli bir şekilde beyan etmiştir. Herşeyin benim tarafımdan yapıldığını doğrulamıştır. Ve şimdi kendisini de bütün gücüyle (zira efendisinden böyle bir emir almıştır) imparatoru bu taraftan yapılacak olan saptırmalar, korkular ve hasetler ile zayıflatmaya zorlayacaktır. Ve Gabor tamamen bizim fikirlerimize gönderilmiş olup, kendisi ya ilan etmek ya da bütün iki yüzlülüklerini ifşa etmek zorundadır.

Bu antlaşmada onlar arasında ilk kavanozu açma çalışması (biraz kurnazlık oplmadan açıkça yapılamaz) tam bir etki yarattı. Viyana'dan gelen ilişikteki haber buna tanık olacaktır. Ben bunu büyük bir haber olarak değil, imparatorun düşüncelerinde karışıklıklar oldu ve Gabor'a güvenme cesaretinde bulunamadığına kanıt olsun diye göndermişim. Kendisi antlaşmanın şartlarındaki bu değişim üzerine yeni şüphelere düşmüştür. Ve onun planlarına karşı gelmek için kuvvetlerinin bir bölümünü sınıra çekmiştir. Bu da oradan keşfedilmiş ve bütün Avusturya Hanedanı, sadece Valtoline'i savunmak ve Hollanda devletlerini yıkmak için değil, bütün majestelerinin ordusuna

Palatinatın kurtarılmasına karşı gelmek için birleşmiştir. Bu prenses tarafından Baron D'Assy'ye gönderilen talimatlarda görülebilir. Ülkenin onun ellerindeki kısmında güven yerleştirilmiştir. Fakat şimdi ülkenin geri verilme talebi kılıçla alınmalıdır. Ve ikinci olarak bu Valtoline'deki İspanya kralının hizmetinde bulunan Sihambeth'in birliklerinin akıratılması ile anlaşılmaktadır.

Venedik Devleti, imparatorundan veya İspanyol'un, Carinthia veya Fruli sınırındaki kendi bölgelerine düşeceklerinden korkarak, padişahın her durumda komşu Türk garnizonlarından destek almalarına ve eğer ihtiyacı olursa daha fazla da toplamalarına dair bir hüküm aldı. Eğer majesteleri kendi mantığında bu başlangıçları kullanmaktan memnun olursa, benim umuduma göre göre birkaç hafta içerisinde imparatorun [348] 15.000 adamı onun imparatorluk şehrinin banliyölerini korumak görevlendirileceği haberini vemektir. Ve böylece onurunuzu herşeye gücü yetenin korumasına teslim ederek bitiriyorum.

İstanbul 7/17 Şubat 1624

Sir Dudley Carleton'a

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma gündermeyi umduğum eklemelerin ve kesinliklerin yerine, çıkarma ve yatıştırma kullanmak zorundayım. Veziriazamın Asya'da ölümü ile Gabor ve Budin'e verilecek olan cevaplar geçen geceye kadar ertelenmişti. Bugün asıllarının birer suretlerini elde ettim ve onları dostlarımıza ilettim. Onların içerikleri, *more Turchesco*, umutlarımıza ve onların sözlerine tam olarak cevap vermeyip bir ihlale mahal vermekten korkuyorlarmış gibi tedbirli bir tarzda yazılmıştı. Bu *alla verita*, için uygun durumda değillerdi. Öz olarak imparatorluk mensuplarının Gabor'un vekillerini kabul etmeyi ve antlaşmanın Macarları da kapsamasını reddediklerini görerek (bu zorluk önceden konmuştu) Paşanın onlar olmadan devam etmemesiydi. Fakat eğer onlar kapsanırsa, diğer maddeler onurlu bir şekilde tamamladıktan sonra barışı tamamlamasıydı ve bu da bu kadar güzel sözler ve çok fazla danışma için çok kötü bir sonuçtu. Gabor'a gönderilen mektuplar da o sınırlamayı göstermekteydi. Fakat kendisinin barışı kabul edip etmemesi belirtilmemiş hepsi kendi ihtiyatına ve buradaki meskûn elçilerin fikirlerine bırakılmıştı ki bunu iyi olarak takdir edebilirsiniz. Böylece herşey şimdi tamamen Gabor'a kalmaktadır. Lordumun onun yeterli kadar güçlendirme, ikna ve cesaret alacağından şüphelenmesine gerek yoktur. Fransız elçisi ve diğer iki sabit ve hararetli olan da kendilerini ilân etmiştir. Fakat Hristiyanlıktan az da olsa bir

şeylerin gelmesi elzemdir. Şimdi mevcut durum iyidir. Almanya'daki Protestan Birliği'nin yenilenmesine dair konuşmalar vardır. Bohemya kralı dostlarını ve kuvvetlerini, onun kabul edilmesini ilerletmek için kullanmalıdır. Zira emin oldum ki bu meseleyi *in abilito suo* olarak alarak, bu konuda avantaj sağlayıp ve üç aydır düzene konulmayacak olan antlaşmayı, en iyi desteği aldığını görünceye kadar uzatacaktır. Ve bu amaç için zannedersen kendisini majestelerine, Fransa kralına ve birliğin prenslerine sunacaktır. Eğer kendisi affedilirse düşmana bir hastalık, bir kıtlık olup olmadığını kanıtlayacaktır. Kısa bir sürede bu kadarını elde ettik ve imparatorun görüşünde çok emin olduğu antlaşmayı böldük. Bu mektuplar gitmeden önce onları düzeltmeyi amaçlayacağız. Fakat eğer bir etki yapamazsak, yeni tekiliflere ve daha geniş bir görevle gelecek olan olağanüstü Erdel elçisinin gelişine katılacağız. O zaman planlarımızı mükemmelleştireceğimizden şüphe etmiyoruz. Biz bir taraftaki Altın Macarlar tarafından bozulmaktan veya mevcut temsilci tarafından ihanete uğramaktan korkuyoruz. Kendisi bu belirsiz emirler ile görevlendirilmiş ve rızasını efendisinin bu özgürlükten daha fazlasını istediğini ve antlaşmaya devam etmeyi asla kabul etmeyeceğini veya barış yapmayacağını söyleyerek derin bir protestoda bulunmuştur. Ve biz de yakın zamanda Gabor'un kararını öğreneceğiz. Zira şimdi sonuç tamamen ona bırakılmıştır. Kendisi ya eski dostlarıyla olan yeminlerini korumalıdır ya da bütün iki yüzlülüklerini işfa etmelidir. Kendiside bunu resmî bir yüzle taşıyabilir fakat asla güvenli bir şekilde yapılamaz. Bu esnada ilk çalışma antlaşmanın pürüzsüzlüğüne bir çizik atmaktır. Bu kadar iyi bir etki olmuştur ki, imparator düşüncelerinde kararsız olmuştur ve yeni şüpheler ve hasetler içine düşmüştür. Böylece bazı kuvvetlerine Gabor'un kuvvetlerine karşı çıkması için emir vermiştir. Lordumun Viyana'dan gelecek ilişikteki haberdan göreceği gibi... Ki ben onu sadece bir kanıt olarak ve bütün Avusturya Hanedanının sıkı bir şekilde Valtolina'daki köleliklerini koruma, Hollanda Devletlerini yıkmayı hızlandırma ve *totis viribus*, majestelerinin ordusunun Palatinat'a girişine karşı gelmek için birleştiğini göstermek için gönderdim. Prenses tarafından, Baron D'Assy'ye gönderilen talimatlardan da bu görülmektedir. Kendisi bu amaçlar için yardımlar planlanmasını talep etmektedir ve İspanya kralının hizmetinde olan Sianabergh Birliği taşınmaktadır. Francekdall'ın majestelerinin ellerine güzel ve onurlu bir şekilde teslim edileceğini umuyordum. Fakat biz kendi yolumuzu tutmak zorundayız. ve ben hâlâ Gabor'un yanlışlık düzelmezse [349] birkaç ay içerisinde imparatorun en az 25.000 askerinin Viyana'nın banliyölerini koruma için yola

çıkartacağından eminim. İlerlemek için bir çabaya ihtiyaçları yoktur ve böylece lordumu herşeye gücü yetenin cömert korumasına teslim ediyorum. İstanbul 7/17 Şubat 1624

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Kont Mansfelt, geçen pazartesi günü bu ayın 10'unda Downes'tan denize İngiliz ve Hollandalı askerleriyle birlikte açılmıştır. O akşam Calais'e Fransız atlılarını yanına almak için gitmiştir. Fakat onlar hazır olmadıkları için Brunswick dükünü onları sonradan geri getirmeleri için bıraktı. Ve gece yarısı gibi demir alarak, ertesi gün vardı. Geceye doğru güvenli bir şekilde Flushing'ten önce Zellanda'ya vardı. 200 yelkenin üstünde olan bütün filoda bir gemi, silahlarla birlikte yüklenmişti. O gemi kötü bir şekilde diğerinin üzerine düştü ve onun yelkenlerinin düşmesine sebep oldu. Bu yüzden o gemi denizde bırakılmak zorunda kaldı. O geminin Dunkirk'ülülerin ellerine düştüğünden korkulmaktadır. Onlar Biscay'den dört gemiyle çıkmışlardı ve denizde olağandan daha fazla bir güçle denizdelerdi. Bunun onun filosuna gelen için 6 Hollanda kalyonu onun varışından sonra, Brunswick düküne ve atlılara eşlik etmek için geri döndüler. Onlar henüz bu bölgelere varmadılar fakat her gün beklenmektedirler.

Burada 4000 saman ve 1.000 yulaf, bu bölgelerden gelen bütün erzak hazırlıklarıyla birlikte Dort'a gitmesi için yüklendi. Oradan yerleştikleri zaman bu yeni orduya gönderilecekti ve iki memur da derhal Hollanda'dan mevcut ihtiyaçların giderilmesi için gönderilmiştir. Duyduğum kadarıyla bu ihtiyaçta zaten onların arasında olmuş, onların büyük bölümü bir aydır gemi güvertesinde ve erzak ve elbise konusunda çok kötü donatılmışlardır. Bu yüzden onların arasında pek çok hasta ve çıplak adam vardır. Fakat onlar iyi bir yolla takdis edilmişlerdir.

Longstreat, Sprang ve Kont Henry'nin Walwick ve Getryndenbergh'deki siperleri arasındaki diğer köylerde bu yeni ordu için kışlalar planlanmışlardır. Bu fikir olmadan yapılmıştır. Eğer herhangi bir soğuklar gelirse, onlar Berghen'de olabileceği gibi erzaklardan kapalı olmayacaklardır ve o bölgede Almanya'ya doğru olan yola çok yakındadırlar ve eğer Breda'nın kurtarılması için bir hizmette bulunurlarsa, onların yakınındadırlar. Fakat Hollanda ordusunun bu yaz oraya çok sık geçmesinden sonra hiçbir şey kalmamıştır. Yapılması gereken hiçbir şey yapılmamıştır. Fakat para ile alınacak veya getirecekleri Kont Mansfelt'in sevip sevmeyeceğini bilmiyorum. Almanya'nın her köşesinden imparatorun ve Katolik Birliğinin bütün

gücüyle birlikte ayakta olduğunu ve Ren'e doğru yürüdüklerini biliyoruz. Önceden gidenlerden Spinelli'nin 6.000 yayası ve Saxe Loawenburgh dükünün 2500 yayası vardır ve onlar hâlihazırda [Ren'i] geçişler ve Maestricht'teki buluşmalarına yakınlardır. Ve onların buralara, Breda kuşatmasına destek vermek ve Mansfelt'i bu devletin sınırları içinde tutmak için gelecekleri düşünülmektedir. Fakat imparator ya lordumun ve Sir Robert Anstruther'in mektuplarında belirttiklerinden ziyade, Bethlen Gabor'un sessizliğinden veya Almanya'daki prenslerin itaatinden garanti almıştır ya da oraları boşaltıp askerleri yukarı bölgelere bu kadar gücüne çıkıp bu aşağıya saldırmaktan kısa süre içerisinde pişman olacaktır. Burada patlamalar dışında hiçbir şey yoktur.

Oranj prensi, Mart'ın başlangıcına karşı savaş için hazırlanmaktadır. Bütün garnizonlarını çekmeye hazırlanmaktadır. Yılın o mevsiminde pek çoğu yüksek suların zarar görebilir ve onları en çok ihtiyacı Hollanda'nın şehirli birliklerinden yerleştirebilir. Ülke boyunca adamlarının pek çoğunu tüketmiştir. Kendisinin hiçbir zaman başında göremeyeceği büyük bir ordusu vardır. Ve Breda kuşatmasını savaşla kaldırmayı denemek gibi güçlü bir kararı vardır. Fakat kendisi alışlagelmiş vücut gücünü istemektedir. Kendisinin ateş hastalığı ile ve sırtındaki çıban ile (kendisi hiçbir zaman ondan tamamen kurtulamaz) ile gevşemiştir. Böylece uykusu ondan alınmıştır ve yeni bir şekilde artmıştır ve böylece kendisi geri çekilmiştir. Fakat kendisi tahtırevan içinde olsa da savaşa gitmeye karar vermiştir. Bu amaç için hazırlanmaktadır. Ve biz de Kont Ernesti benzerini yapacağından şüphelenmekteyiz. Kendisinin sağlık durumu biraz daha iyidir. Fakat görünüşe göre onlar son dinlenecekleri yer olarak bütün çalışmalarını Breda Kuşatması için toplayacaktır.

[350] Lambert Charles, Breda alındığı zaman botla (kendisi oranın baş adamıydı) kaçmıştı. Sanki beşiğindeymiş gibi günlerini bir onur yatağında Goch'ta bitirdi. Kendisinde genel bir gut vardı. Kendisi baskın üzerine gittiği zaman sadece kendisine kaleyi teslim etmek için teslimi imzalama izni verdi. Böylece bir apopleksiye döndü ve sonra bundan dolayı öldü. Buraya pek çok kişi bu devlet içerisindeki baş yönetimlerden biri yolan Njemmeghen valiliğine talip olarak gelmektedir. Ekselansları oraya bir atama yapmayı ertelemiş olup, orayı (düşünüldüğü üzere oradaki kanalları savunmak ve hâlâ Sevenbergh'teki barajı yapmakla meşgul olan işçileri korumak için pek çoğunu vatandaşlarımızın oluşturduğu 800 adamla Swallow'a bu ayın ikisinde saat sabahın dördünde kışlasından bir mil uzakta Terheyden'nin yarım mil içindeki kanaldan gönderilmiş olan Albay Fauma'ya vermeye niyetlidir. [Terheyden'i] derhal tahkim

etmiştir ve zemini korumaktadır. Bu da kuşatmayı kaldırmak için kısa süre sonra işleme sokulacak olan planlar için çok avantajlı olacaktır. Ülke iki taraftan da sular altında kaldığından dolayı oradan şimdi geri çekilemez.

Lordumun 16 Kasım tarihli mektuplarını ve kendisinin size ikisi için de teşekkür ettiği kraliçenin mektuplarını almış bulunuyorum. Ben de sizin bizim, Doğu Hindistan trafiğimiz için deneyimleriniz üzerine dayanıp, benim de o bölgelere dair çalışmalarımı bağdaşan hükmünüz için özel minnettarlığımı belirtirim. Bu konuya yakın zamanda hayal edebileceğimden çok daha fazla bağladım

Lordum Kont de la Torne'ye gönderdiği mektupları Venedik'e, Sir Isaac Wake'e gönderdim. Kendisinden nasıl, iyi yaşlı adamın (hiçbir zaman bu hafiflik için daha iyi değildi) bir Papacı olduğunu çok iyi duyacaksınız.

Fransa kralı, Hollanda'nın Mösyö Sobiese'e ve onun dinimizden olan takipçilerine karşı denizden yardım istedi. Silahlara alienissimo tepmore olarak girdiler ve onlar da 20 gemi donattılar. Ben de lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 17 Şubat 1625 yeni takvim

D.CARLETON

Erdel Prensi Bethlen Gabor'a

Yüce Prens,

Ekselanslarına kaymakamın buradaki daimi temsilciniz aracılığıyla gönderdiği cevabına eşlik etmek için 5 gün kadar önce birkaç cümle yazmıştım. Orada sadece genel bir şekilde size verilen görev ve talimatları gördüğümü ve diğer Hristiyan elçilerin bulunduğu ve onlara fikirler sunulduğunu belirtip Ekselanslarını kendi vekillerinin haberlerine sevketmiş ve fırsatın şimdi sunduğu geniş bir konuşma amacına dair bir imada bulunmuştım. Bu çalışmayı neden ertekediğimiz için pek çok husus vardır. Bizi kendi yollarımızın güvenliğini seçtiren bazı dolaylı çalışmalar bulduk. Temsilciniz bana mektuplarınızın ve ona olan emirlerinizin suretlerini ilk defa getirdiği zaman ekselanslarının bilge bir şekilde zamanın fırsatını kavrayarak kaymakama Budin'deki imparatorun muzaffer olmayı amaçladığı ve bütün kuvvetlerini ekselanslarının Almanya'daki dostlarına ve müttefiklerine baskı yapmaya çevirebileceği şekilde güven altına almayı umduğu antlaşmaya devam etmeme nasihatını verdiğinizi anladım. Eğer bu konuda başarılı olursa hırsın ve başarının sınırı olmadığına ekselansları onun zaferlerinden büyük bir mutluluk ve güvenlik bekleyemez. Ve ikinci olarak siz bu devletin planları ile ilişkili olarak nasıl kendinizi yerleştirmeniz gerektiğine dair bir emir

talep etmiş ve eğer o antlaşma iptal edildiği takdirde padişahın koruması hakkında nasıl bir güvenlik almanız gerektiğini belirtmişsiniz. Böylece sizde buradaki bakanların değişikliğinin getireceği uygunsuzluklara maruz kalmayacaktınız. Bu benim kendilerine de aynısının iletiildiği buradaki bütün meskûn elçilerden toplananların özüdür. Biz de sık sık kenri aramızda toplandık ve en sonunda kaymakama gitmeye ve ona Hristiyanlıktaki mevcut meseleleri hakkında gerçeği ve bizim ekselanlarının bu talepleri hakkındaki görüşlerimizi ve iddia edilen antlaşmanın uygunsuzluğunu iletmeye gittik. Aynı zamanda kendi hükümlerimizi ve hareketlerimizi tek bir şekilde ve çalışmalarımızı genel bir uzlaşma ile sunduk. [351] Özünü laf kalabalığından sakınmak aramızda anlaşılmalara yakın olabildiği kadar özet (benimle bu müzakereye katılan diğerlerinin de yaptığını tahmin ettiğim gibi) ve maddeler halinde teslim edeceğim.

İlk olarak Lordum ve efendim olan majestelerinin bütün doğru ve Hristiyan yollarını deneyerek, çocuklarının eski mirası olan Palatinate'ı geri alma hareketi boş çıktığı zaman en sonunda müttefiki olan prenslerle birlikte adil olarak ona karşı çıkan kişilerden orayı kılıçla kurtarmak için silahları aldığını ilân ettik.

Aynı zamanda Fransa kralının, Venedik Devleti'nin ve Savoy dükünün de birleştiklerini ve ülkeler uzun zamandır Almanya ve İtalya arasında bir yol olarak o prenslerin koruması altında olan Valtoline'in ve Grisonların özgürlüğü için güç topladıkları da doğruduydu.

Budin antlaşmasıyla ilgili olarak, bizim görüşlerimiz, imparatorluğun Zitvatoruk'taki son antlaşma üzerine ısrar ettiklerini ve sadece o antlaşmanın uzatılmasını talep ettiklerini görerek, onların sadece kendilerine zaman ile avantaj kazanmayı hedefledikleri ve Vach meselesi açık ve kararsız kalırken sabit bir barış yapmamak olduğuydu.

Ekselanlarının vekillerini o antlaşmanın dışında tutmaya çalışarak, sadece ekselanlarını padişaha olan bağlılığından ayırmaya çalışmaktadırlar ve gizli bir şekilde Bâbiâli'nin onayı olmadan yaptığınız son barışı bir onaya çekmeye çalışmaktadırlar. Böylece şüphe ve haset tohumları ekecekler ve mevsimi geldiğinde size burada karşınıza onları çıkaracaklar ve en sonunda ekselanlarını bütün dostlarından ve müttefiklerinden mahrum bırakacaklardır.

Macarların kapsanmasını reddederek, 5 yıl önce yapılan işbirliğini gizli bir şekilde iptal ettirmek niyetindedirler. Ve imparatora dayanan kullar olarak onları ekselanlarına olan bütün yükümlülüklerinden ayırmaktadırlar.

Bu meseler düşünölmüştür ve konuşma sırasında pek çok duruma gebe olanlarda teslim edilmiştir. Bizim bunların önlenmesi ve çözüm konusundaki görüşlerimiz de tek bir şekildedir.

İlk olarak ekselanslarının hem padişahın iznine dayandığını belirterek son barışınızı reddetme ve hem de zaman geçene kadar Budin'deki antlaşmayı erteleme fikriniz desteklenmelidir. Böylece ekselanslarının kendi meselelerini düşünecek ve eskiden sizinle müttetik olan dostları kullanabilecek rahatlığı olabilir.

Bu amaç için ekselanslarına padişah tarafından imzalanmış bir mektup yazılmasını ve Budin paşasına hem antlaşmanın bozulması hem de Hristiyan elçilerin tarzlarına göre imparatorla barışı bozmadan veya herhangi bir düşmanlık hareketi olmadan her durumda sınırdaki hazır olmaları için hüküm verilmesini istedik.

Son olarak yazıyla ekselanslarına bu imparatorluğun sabit korumasıyla ilgili bir garanti vermesini ve size savunmak için, bir *pleae potentia* gönderilmesini istedik. Böylece oradaki paşalara harekete geçme ve size yardım etme emri verildiğinde siz de mülklerinizi sınır üzerindeki garnizonlar aracılığıyla koruyabileceksiniz. Ve bu devlet tarafından o konularda bilgisiz bir bakan tarafından sizin önyargınız veya bilgini olmadan düşüncesizce veya cahilce bir karar verilmeyecektir.

Bizim bu tavsiyelerdeki amacımız ve hedefimiz ekselanslarını, anladığımız kadarıyla hiçbir zaman güvenli bir barış yapamayacağınız imparatorun gücüne veya ihtiyatına düşme zorunluluğundan özgür kılmaktır. Diğer bölgelerdeki düşünce değişiklikleri ile fırsatların iyi olduğunu görerek ekselanslarının eski işbirliklerini yenilemek ve güvenli bir şekilde dayanabileceğiniz ve meseleleri ve amaçlarının ekselanslarınıninkiyle bir genel hedefi Hristiyanlığın evrensel özgürlüğü ve barışı olan diğer prenslerle yeni iş birlikleri yapma fırsatı olabilir.

Kaymakam bu meseleyle ilgili olarak Dia Ahmed Paşa'yla konuşmalar yaptı. Biz kendisini kelimelerinde, ekselanslarına bu hizmeti yapmakta çok iyi bir şekilde niyetlenmiş bulduk. Fakat gerçeklik bu bölgelerde nadir bulunan bir şeydir.

Kaymakamın zamanında divanın bütün yaşlılarından alınan tavsiye ve bütün tartışmalar üzerine, padişaha bir arz sunmaya karar verdiklerini ve bütün bu emirlerin be mektupların ekselanslarının ve bizim isteklerimize göre yazılacağına dair bize açıkça söz verdiler. Bizde bunu her gün bekledik ve onları bizim fikirlerimize göre eşlik etmeyi amaçladık.

[352] Sonucun ne olduğunu ekselansları (eminiz ki) size gönderilen mektupla ve Budin paşasına verilen emrin bir suretiyle görmüştür. Bunları açık bir şekilde hem ekselanslarının amaçlarının ve bizim umutlarımızdan uzak olduğunu idrak ettik. Hatanın nerede olduğu konusunda hüküm verecek olan kişi ben değilim. Eminim ki bu mesele önceden karar verildiği gibi padişaha arz edilmemiştir. En gayretli olması gereken kişileri de soğuk buldum. Belki onlar ekselanslarının antlaşmaya kabul edilmesinin yeterli olduğunu düşünmüşlerdir ki biz imparatorluk mensuplarının antlaşmanın ertelenmesi riskine girmektense bunu kabul edeceklerini biliyoruz. Fakat biz bütün bu çalışmaları anlayabiliyoruz. Ve bunu bilgilendirildiğimiz üzere fikirlerimize çok fazla atıfta bulunulan o mektupta bile görerek zayıflarla veya ya cahil ya da kötü niyetleri olanlarla antlaşmaktansa ekselanslarıyla antlaşma yapmayı tercih ettik. Dolarlar burada mantıktan daha ağırdır.

Genel olarak ekselanslarına olan tavsiyelerimizin biz şekilde olduğunu zannediyorum. Ekselanslarına prenslerimizin haklarını olanı ve bastırılanlara yardım etme kararları hakkında bilgilendirmek... İlk başlangıçlarda Tanrı onların silahlarını kutsadı. Valtoline'in en önemli yerleri birliğin bir generali olan Markiz de Couceres tarafından tekrardan fethedilmiştir. Savoy dükü ve Fransız memuru, bu ayın başlangıcında büyük bir orduyla birlikte(onun listesini temsilcinize verdim) genel amaçları kolaylaştıracak önemli bir planı uygulamaya koymak için ilerlemeye hazırdır. İngiltere majesteleri, oğlu prensi, Fransa'nın kızıyla evlendirme işlemini tamamlamıştır ve hem o kralla hem de diğer prenslerle katı bir ittifaka ve konfederasyona girmiştir. Ve Palatinat'ın kurtarılması için Kont Mansfelt'in rehberliği altında cesur bir İngiliz ordusu düzmüştür. O ordu da zaten denizi geçmiştir. Ve onun hareketlerinin namı zannedersen bu mektupların önüne geçecektir.

Danimarka ve İsveç kralları bu genel kavgayı doğrulamak için iyi bir eğilime sahip olmuşlardır.

Birliğin prensleri uzlaşmak ve özgürlük umutlarına sahip olmak için kafalarını tutmaya başlamışlardır.

Nether Saxe birliği ve özgür şehirler silahlanmaya ve bu görkemli güneşin sıcaklığında canlanmaya hazırdırlar.

Saxe elektörü, dinin bastırılmasından korkmaktadır. Brandenburgh markizi olan ittifakı onu en azından tarafsız kalacak şekilde değiştirmiştir.

Bu kahramanca hareketler o kadar asil bir şekilde yapılmakta, kuvvetli niyetler ile bu kadar adil bir amaç için o kadar iyi yürümektedir ki ekselanslarının şimdi geçen yıllarda tek başına icra ettiğiniz ve çok mutlu bir başarıyla sürdürdüğünüz o zaferden geri çekileceğini düşünemiyoruz. En azından diğer bir tarafa onları güçlendirmek ve yardım etmek için gitmek ve bağlanmak kadar ileri bir değişim yaşamak akıllıca değildir. Onların tek başlarına çok kez cesaretlerini kırdınız. Onların dostlukları ve ekselanslarının dini asla güven altında olmaz.

Eğer ekselansları 3 yıldır ihlalde durduğundan şikâyet ederse bu size daha fazla itibar getirir. Ve sizin hikmetiniz diğer prenslerin sözlerini düşenecek ve onların adalet yoluyla barış elde etme umularını ve isteklerini düşünecektir. Bu da başarısız olmuş olup amaç aynıdır ve onların Hristiyan sabırları ile daha kötüleştirilemez

Eğer ekselansları Bâbîâli'nin cevaplarında beklediğinizden daha fazla soğukluk bulursa, onların yapay olduğuna ve verilenden ziyade alınmış olan olduğuna inanmak isteyeceksiniz.

Bizim isteğimiz ekselanslarını bir savaşa götürmek değil size bundan sonra kormayacağınız bir güvenlik yolu açmaktır. Ve şu an için sizin kararınıza dayanabileceğimiz zaman çabalarımız ile istediğiniz yardımı ve desteğini alabileceğinizden emin olabilirsiniz.

Ekselanslarının mülkü iki kaya arasında kalmaktadır. İki tarafta da bir gemi enkazı olabilir. Fakat mevcut durum iyidir. Almanya'daki Protestan Birliği yenilenmektedir. Ve şüphesiz ekselansları da orada iyi bir şekilde karşılanacaktır. Ve sizin dininizden olanlardan vefa beklemelisiniz. Onlarla düşmanlardan daha güvenilir şekilde barış veya savaş yapabilirsiniz.

Ekselanslarını mantığında bu fırsatı düşünecektir veya mektuplarınızda ya da bakanlarınızla kendinize bizden ziyade çeşmeden daha çok teminat alabilirsiniz. Biz sadece iyi çalışmalara başladınız fakat onları mükemmelleştiremeyiz.

[353] Diğer taraftan, ekselanslar, imparatorla yapacağı emin olmayan barıştan nasıl bir güvenlik veya avantaj elde edebileceğini ölçmek isteyebilir. Bu sadece haset için haklı bir sebep yaratır ve belki de böyle bir durumda size daha fazla güvenemeyecek olan bu devlet tarafından daha kötü şartlar çekebilir diğeri de bu şekilde meşgûl olup sizi koruyamaz. Fakat buradaki çalışmalarımız ile hiçbir hiçbir haricîyet, muhalefet bahanesi alınmayacaktır. Onurunuz derin bir şekilde bağlanmıştır ve çok

bilinmektedir. Kadim dostlarınızla olanın korunmasına alâka göstermekten daha fazlasını yapamazsınız.

İmparatorluk sadece bütün samimiyeti bozan Macaristan için planladıkları kuvvetleriyle değil, Bâbîâli'deki kurnazlıklar ve bütün diğer çalışmalarla ekselanslarının güvenini azaltmaya çalışarak ve güveninizi sorguya çağırarak size haset duymaktadırlar. Ekselanslarıyla yaptıkları son barışta bile sizi bu imparatorluğun güveninden ayırmaya çalıştılar ve her ne kadar kazançlı olsalardı bunu, sizin imparatora bağlandığınızı ve padişaha karşı savaş yapacağınızı ve şimdi sizin hâkimiyetinizde olan çeşitli Macaristan vilâyetlerinin bu devlete zarar verecek şekilde size kaldığını söyleyerek sizin mahvoluşunuza çekmeye çalışmaktadırlar. Ekselanslarının sürekli olarak imparatora yeni teklifler yaptığını dininizi değiştirmeyi teklif ettiğiniz bile söylenmekte ve bu amaç için sizinle uğraşmak için Macaristan Şansölyesinin size gönderileceği ve ihtidanızın mührü olarak size Erdel, Boğdan ve Eflâk'ı birleştirmek için harekete geçirmek gibi boş tekliflerle kilise topraklarının geri verilmesini sağlayacağı ve Papa'nın otoritesi ile onları bir krallığa dönüştüreceği ve ekselanslarına yeni bir taç vereceği söylenmektedir.

Bunlar ve pek çok dedikodu onlar tarafından dışarıda yayılmaktadır. Bunun nasıl bir niyetle yapıldığını, ekselanslarının hükmüne bırakıyorum.

Viyana'da ne yapıldıysa, burada sır değildir. Ekselanslarından ne yaptığınızı, kiminle anlaştığınızı ve son olarak bütün bu sorunları bitirecek olan evrensel barış yollarını seçmek için bir Hristiyan kalp ile seçim yapmanızı istiyoruz. Tanrı merhametiyle bunu kilisesine versin.

Bu şekilde ekselanslarıyla geniş bir şekilde konuşarak ve düşüncelerimizi açarak, ekselanslarından, hareketlerimize bağdaştırabileceğimiz ve ilgili prenlere ve umuma da sizin sabitliğiniz ve iyi eğiliminiz hakkında teminat verecek kendi elinizden hızlı ve kesin bir karar almayı bekliyoruz. Eğer ekselansları bununla bağdaşırsa (bu konuda şüphemiz yoktur) dünyada bunun şerefini ve cennete de meyvesini bulacaksınız ve ben de size hizmet etmeye istekli olanlardan birisi olarak yeteneğime göre ekselanslarına en iyi kanıtı vermeye tamamen hazır olacağım ve böylece de ekselanslarını herşeye gücü yetenin kutsal korumasına havale ederim. İstanbul 18/28 Şubat 1624

Bohemya Kraliçesine

Gerçek temeli olmadığı bir yerde olmadığı yerde bütün binalar ve girişimler dengesizdir. Sayısız kez majestelerine hizmet etmek, fakat sizi kandırmamak istedim.

Umutlarımızın ne olduğu konusunda, Sir Dudley Carleton'ı son iki mektubumda tamamen bilgilendirdim. Onların sonuçları uyuşmamaktadır. Ben de rapor vermek konusunda isteksizimdir. Pek çok şüpheli suçlu¹⁴⁰ arasında hanın nerede yapıldığına hüküm vermek zordur ve en büyük utanç ise hiçbir kemer, paça veya zannedersem çamaşır dahi giymeyen bir dağlı tarafından kandırılmaktır. Fakat o kadar çok keşfedildik ki (bununla ilgili dostlarıma her zaman bir uyarı vermiştim) düşüncemizi dahi değiştirdik ve diğer bir yolu almak zorunda kaldık. Bu konuda çok daha fazla umudumuz vardır. En azından ne yapmamız ve yazmamız konusunda eminiz. Majestelerinin 40 gün içerisinde bir kararı olacaktır ve zannedersem dünyada buradan daha fazla hiçbir şey yapılamaz ve eğer bütün uzlaşma sahte olmazsa, majesteleri olağandışı iyi bir sonuç bekleyebilir. Bununla ilgili daha fazla bir şey söylemeyeceğim. Fakat majestelerinin bu konuda mektuplarımı beklemesini belirteceğim. Orada ekselanslarına daha geniş bir hizmette bulacağım.

[354] Zavallı bir adamın daha büyük bir adama yapabileceği son çalışma onun yasını tutmaktır. Değerli Southampton kontunun ölümü ile nasıl bir özel kayıp yaşadığımı bilmiyorum. Fakat eminim ki İngiltere'nin ve umumun büyük bir kayıp yaşadığını söylemenin onun için bir onur olduğundan eminim. İyi insanlar bazen kötülüklerinin engellenmesi için merhametle alınırlar. Fakat Tanrı herşeyi en iyi yola sokar. Bu yüzden her ne kadar kalbim onun için kederle kanasa da çok fazla hınç duymamalıyız ve ben de kendisinin aynı ölüm olan kanayan bir kalpten öldüğünden korkuyorum. Bu hatırlamayı ona borçluydum ve bunu majestelerinin karşısında sunmaktan daha onurlu bir yer daha düşünemiyorum. Sizin onu sevdiğinizi bildiğim için beni bu zamansız kafiye affedeceksiniz.

Eğer ölümün daha fazla eli olsaydı herşeye saldırırdı,

Onun kötülüğu sadece faziletli olana hiddetlenir.

Adaletle veya kötülükle on binler düşer

Fakat böyle bir zafer uzun yıllardır görülmemiştir

Senin doğru baban ölür, senin oğlun kalır

Böylece onlar mutludur ve biz de perişan.

Eşim majestelerine birkaç tane bezar gönderme cesaretinde bulunmuştur. Eğer onlarda bir hata varsa bunu kendisi taşıyacaktır ki kendisi daha büyüğünü bulmaktan imtina etmeyecektir. Her ne kadar onlar İran'daki Horasan geyiğinden gelmekte olup

¹⁴⁰ Derkenar: Fransız Elçisi

doğası ve kullanım olarak daha iyisi olmasa da... Naçiz bir şekilde majestelerinin ciddi bir tedbir alarak kabul etmeniz konusunda yalvarıyorum.

Kışın buradaki herşey mevsim kadar ölü ve alıktır. Böylece majestelerine bu bilge devletten bir saçma hikâye anlatamam. Bu devlet bir haremağası tarafından yönetilmektedir ve herşey de onun kadar uysaldır. Bu yüzden pek çok olana kadar topladıklarımı erteledim ve naçiz bir şekilde majestelerinin sonsuz refahına dua ederek tamamlıyorum. İstanbul 20 Şubat 1624 yeni takvim

Sir Dudley Carleton'a

Lordum,

Lorduma gönderdiğim son mektup Gabor'un bu sarayda yaptığı çalışmalar ve tekliflerin sonucu hakkında sizi biraz şüphe içinde bırakmıştı. Mesele onun temsilcisi tarafından çok soğuk bir şekilde götürülmektedir ve hükümler ve mektuplar o kadar muğlâk yazılmıştır ki bu durum bende daha büyük bir şüphenin oluşmasına sebep olmuştur. Hatayı nereye koyacağım benim bilgimin henüz ötesindedir. Ya prens bu teklifleri padişahı oyalamak ve kendisini imparatorun koruması altına almak için çalışırken bizi kandırmaktadır ya da buradaki vekili sadece bir haindir. Bunu soru olarak bırakıyorum. Fakat sonra böyle olduğundan ve kendisinin imparatorun temsilcisi ile istihbaratı olduğundan emin oldum. Kendisi onu belki satın almıştır veya Cizvitler tarafından kandırılmıştır. Ya efendisiyle ya bizimle ya da ikimizle de sahte bir oyun olduğu meselesi aşikârdır ve içi elçilere havale edilmiş olup gösteri için biraz bir şey yapmak zorunda olduğunu düşündüğünden, bizi Gabor'un kapsanması olmadan barış yapılmamasına dair olan bir maddeyle bizi kör edebileceğini zannetti. Kendisi bunu kabul etmeye razı olabilirdi ve eminim ki imparatorda antlaşmanın ertelenmesi riskini almaktansa buna izin verecekti ve böylece bizim bütün çalışmalarımız kaybolacaktı. Bundan uzun zamandır şüphelenmiştim fakat diğer üç meskûnda (genel olarak hepsi bağdaşmıştır) benimle birlikte Erdel temsilcisi tarafından yönlendirilen bu devletin veya onun veya ya cahil ya da yozlaşmış olan başka bir aracın sözlerine güvenmek veya dayanmak konusunda karar verecek kadar pek çok şartta bu durumu aşikâr bir hâle getirinceye kadar kimseye hasedimi kabul ettirememiştim. Bu yüzden kendisinin bizi ertelemeyeceği veya en azından kandıramayacağı kendi eli altından bir beyanda bulunması için bir posta gönderdik. Cevabı 40 gün içerisinde beklemekteyiz ve o zamana kadar eğer uzun süredir beklenen elçi daha iyi bir temelle gelmezse herhangi bir hüküm vermeyi veya başka bir müzakereyi ertelemek zorundayuz. Ve bu arada bizim

tavsiyelerimizden bir hata gelmemesi ve bizim bunu hangi dayanağa göre yaptığımızın görünebilmesi için, bizim nasihatımızı kaymakam vezire mektup ile sunduk. Bir suretini Hollanda elçisine verdim. Kendisi de kendi postasıyla birlikte tercüme edip göndermeye söz verdi.[355] Böylece Bohemya kralı da o prensle daha fazla iletişim içerisinde kendi hükümü içerisinde ilerleyebilsin. Mektubumun bir suretini kraliçeye gönderirdim, fakat pek çok husustan dolayı buna cesaret edemedim. Zira bunun için uygun zaman da değildir. Fakat bunu suçluluğa veya bir skandala mahal vermeyecek kadar dikkatle yaptık ki onlar başlamış olsa bile alâka gösterememeye karar verdik. Ve en azından onların Viyana'ya gönderilmeyeceği konusunda da temin edilmedik. Eğer bu kadar ileri kızdırdıysam ve gerekli gayret gösterdiysem, Kraliçe beni affetmelidir. Bunun etkilerinin pek çok teşekkür getireceğine dair büyük bir umut içerisindeyim. Zira prens şimdi bir imparatorluk mensubu olamaz. Fakat kendisi bu yoldaki kaya üzerine düşmelidir. Lordumun ilişikteki Viyana'dan gelen haberden anlayacağı gibi. Bunun için ona kızmak zorunda kaldım ve onu bütün çalışmalardan haberdar olduğumu, kendisinin burada imparatorluk mensupları tarafından nasıl skandal duruma düşürüldüğünü, onu sadece haset ile bu devletten ayırmaya çalıştıklarını ve sonra da bütün dostlarından ayıracaklarını söyledim.

Son mektubumda lorduma imparatorun sarayından iki diğer mektuptan birer bölüm göndermişim. Onların sayesinde daha iyi bir hüküm verebileceksiniz ve benden daha doğru bir düşünce verebileceksiniz. Benim hiçbir yardımım ve teminatım olmadan dünyada yaşamaktayım, kısıntı ve bayat artıklar ile beslenmekteyim. Ve benim bulunduğum girişimler kendi düşüncelerim dışında gelişmektedir. Kendimi bu kadar geniş bir şekilde lorduma sunabilirim. Bohemya kraliçesinin hizmeti için eğer eğer beni veya bu meseleleri herhangi bir şekilde kullanırsa bu meseleler onlara güvenli bir yoldan gelebilir. Zira lordumun benim burada temel için hiçbir inanç bulamadığım yerde çok meşgul olduğumu düşündüğünü zannediyorum. Ve burada daha fazla sorun dedikoduları yayılmaktadır ve padişah da Edirne'ye gitmiştir. Bunun nedenin Lehlerle Tatarlar arasında yapıldığından şüphelenilen bir birlik hareketini engellemektir. Fakat bununla ilgili olarak uzun bir mutabakatla emin olunca daha kesin bir şekilde bahsedeceğim. Eğer Kazaklar bizim sessiz bir şekilde uyumamıza izin verirlerse. Bu kadar alâka gösteriyorum.

Sayda emiri, Trablus'u yağlamalı, yıkmış ve nüfusunu boşaltmıştır. Ve hiçbir bilgi alınmamıştır. Asya'daki her büyük adam esurdur. İran savaşı yenilenecektir. Bu da

Gabor'un imparatora doğru olan niyetlerinin ağır basmasına sebep olmaktadır. Eğer Hristiyanlıktan bir şey gelmezse o kararı alacaktır.

Değerli kontun ölümü için yaşadığım şiddetli keder kalemimi bahsetmekten kapadı. En azından tutkuya düştü. Eğer cenazesi Germanicus'taki gibi olursa fine imangibus fine pompa. Ve geri kalanıda doğru bir şekilde ona aittir. *Landes memoriam virtutum celevirrimus fuit.* O majestelerinin ilk şehididir. Zira onun amacı için görünmek onu bu ölüm yoluna imişyir. Bütün adamlar silahlanmışken yas tutulacak zaman değildir. Benim içinde lordumu küstahlıklarla rahatsız etmemin de zamanı değildir. Ve bu yüzden lordumu en cömert Tanrımızın korumasıya teslim eder ve lordumun olarak kalırım. İstanbul 20 Şubat 1624 Eski tarz

Lordumun 2 Aralık tarihli son mektubu alınmıştır.

Sir Edward Conwey'e

Dürüst Onurlu,

Büyük bir zevk ve mutluluk ile onurunuzun 12 Kasım tarihli mektubunu aldım. Orada siz beni kibar bir şekilde kendiniz için bu kadar serbest ve benim üzerimde olduğunuza dair özür dileyerek beni suçlamaktan ve uyarmaktan memnun olmuşsunuz. Sık sık sizin korumanız ve benim yakımdaki iyi yorumlarınıza uygun bir şekilde güvenli teslim edildikleri zaman güvenmiştim. (sizden hiçbir emir veya değişim almadım) majestelerine hizmet için eski yoluma devam etmeye zorlandım. Her ne kadar sizin hem dünlük katılımınızı ve benim haberlerimin (kendi karakterlerine getirilmektedir)sizin tarafından majestelerine sunulduğunu biliyordum. Eğer onurunuz bu gerekli ihmal için beni affederse, yeni bir hesaba başlayabilirim. (Ve sizin bana bir şifre gönderme emri vermekten memnun olduğunuzu görerek bunu yaptım ve yakın zamanda varacak bir ele verdim.) ve benim haberlerim (eğer yapabilirsem) onurunuzun bana gösterdiği özel sevgiye ve majestelerine benim için yaptığımız iyi hizmetlere değer olacaktır.

[356] Sir George Calvert'e yazdığım son mektupta (çünkü kendisine bir bir suret göndermişim) bıraktığım işi alarak büyük bir hata yapmayacağım. Çünkü onurunuz onların size gönderildiği bilgisini almıştır. Son iki tanesinde, nasıl bir düşüncenin verildiğini ve burada Bethlen Gabor tarafından yeni teklifler yapıldığını bulacaksınız. Bunların nereden yükseldiğini eski mektuplarımda bildirilmiştir. Fakat sonra vezirden kendi sözlerine, prensin tekliflerine ve bizim umutlarımıza çok ters ve belirsiz bir cevap

verildi. Ben kötü bir gözle müzakerenin güven içinde olması sebeplere ve amaçlarla ilgili olarak daha fazla soruşturma yaptım. Ve açıkça Erdel temsilcisinin sahtekârlığını keşfettim. Kendisinin imparatorun temsilcisi ile bir istihbaratı vardır. Kendisi ya efendisine karşı bir haindir ya da kendisinin el altından bu devleti ve bizi kendisini yeni ittifakına nakledene kadar güzel sözlerle oyalamasına dair bir emir almıştır. Ve kendisi hiçbir şey yapmamak veya etkili veya gayretli bir şekilde hiçbir şey yapmamak konusunda ikinci talimatlar almıştır gibi Gabor'da hatayı diğerinin üzerine atabilsin. Bu hâlâ bir sorudur. Fakat biz bu hizmetkârın bir papacı olduğunu ve efendisinin de aynı şekilde değiştiğinden şüphelendik. Ve bu yüzden bizde aynı zamanda düşüncelerimizi değiştirdik ve artık cahil veya yozlaşmış olan iç kişilerle daha fazla konuşmamaya karar verdik. Fakat prensi hiçbir şeyin atlanmadığı, hem hükmü, sevgisi veya onuruna olan ilgisi üzerine çalışabilecek ve bir skandal olmadan iyi bir Hristiyanın tarzında bir beyanda bulundurmaya karar verdik. Bu çalışma için buradaki elçiler prenslerinden gelen emir üzerine hem düşüncede hem de harekette birleştiler. 30 gün içerisinde bir cevap almayı bekliyoruz. Ve Hristiyanlığın barışını ve baskı görenleri kurtarmak konusundaki genel amaçların ilerletecek az da olsun bir şey yapmak konusunda çok iyi zeminler üzerine çok iyi bir umut içerisindeyiz. Her e kadar benim çok ısrarcı olduğum bir iş(belki de tavırlarımın ötesindedir. Birkaç ay öncesine kadar kendimi nasıl yöneteceğime dair hiçbir talimat almadım) o kadar uzun süredir ertelenmiştir ki Gabor kendisini iki kaya arasında bularak ilk niyetine karşı kendisini birine geçirmeye zorlanmıştır. O kadar ki kendisi benim gördüğüm kadarıyla Bohemya kralına, Brunswick düküne ve Hollanda devletlerine karşı bir sürü şikâyet mektubu yazmıştır. Bunlara göre sadece kendisi ve onların amacında silahları aldığını ve sözlerle beslendiğini fakat hiçbir zaman bir penny, bir adam veya bir destek görmemiş olup tek başına kalmaya zorlanmıştır. Kendi sözleri ile tamamlamıştır. *Si persicere propista nostra speretis, aliter mecum tractandum est: nam ex nihilo nihil fit.* Tamamen umutsuz değildir. Onu silahlandırmaya harekete geçirmek için bizim aktif bölüm olarak yapabileceklerimiz, söz verme aceleciliğiydi. Fakat en azından herhangi bir yardım ile onu imparatorun tarafına düşmekten tutacağız. Eğer kendisi gitmediyse ve Budin antlaşması tamamlanmadıysa şüphem yoktur. Bu konuda bazı korkular vardır. Çünkü imparatorluk mensuplarının buna bastırabileceklerini biliyorum. Ve antlaşmanın ertelenme riskindense her türlü şartı kabul etmeye razı olacaktır. Ve kendisi de direnişin ötesinde aranmıştır. Fakat eğer böyle bir düzensizlik aceleyle yapılırsa ve zaman içinde yeni

müttefikleri umduğum gibi çok meşgul olacaklar ve onu koruyamayacaklardır. Bu kadarını anlamasını ve onun bütün çalışmalarını bildiğimi söyledim. Ve onu çok sabırla sabrettim. (Viyana'dan gelen zarfla kendisi bunu anlayabilir. Onu da kendisine gönderdim ve bildirdim). Ve kendisi bu şekilde sadece onlar tarafından istismar edilir ki onlar ona güvenli olmayan bir dostluk teklif edip, onun kökünü kazıyacaklar ve onu bütün diğer dostlarından uzaklaştırmaya çalışacaklardır.

Hem Gabor'a olan mektupları hem de vezirlere verdiğim suretleri bu zeminler üzerine yazdım. Onunuza, gelecek posta ile onları şifreleme zamanı bulduğum zaman majestelerine göndermeniz için göndereceğim. Zira kendi adıma onların basılmasını umursamıyorum. Böylece efendimi veya Hristiyan ismini kızdıracak hiçbir şey olmadığını umursamıyorum. Her ne kadar onurunuz beni cesaretlendirmesi çok soğuk ve genel olsa da siz de iyi bir kabulden şüphe duymayın. Bu bir devlet ve şifre dilidir. Ve onurunuzun koruması altında dürüst bir adamın umumî hizmet için çalışırken onun emir ve talimatlarının açık ve direk olması ve yanılıcı ve başka türlere çevrilebilir olmaması çok gereklidir. Ve ben de sadece böyle almak ve bunun üzerine yapmak istiyorum. Bu şekilde ben de herhangi bir adam gibi sadakat görevimi bileyim. Benim tedbirimin güvenilir olmasını istemiyorum. Kendi doğamı biliyorum. İyi gayrete olan eğilimim beni taşıyacaktır. İlgisiz sevgiler belki güvenli olabilir. Fakat onlar her zaman bulunmaz durumdadır.

[357]İspanya kralına barış teklifi yapmak için Napoli'ye gönderilen Yahudi (her ne kadar ne burada ne de orada hiçbir şeyi etkilemeyecek olsa da) yakın zamanda mektuplar ile kral naibi tarafından büyük bir seromoniyle İspanya'ya gitmek için gemiye bindirildiğini bildirmiştir. Majestelerinin oradaki daimi elçisi onun haberinin reddedildiğini ve sadece *in terrorem* padişahın onun barışını aradığına dair bir gürültü yapacak İspanyolların planlarına engel olabilir.

Sayda emirinin, Trablus'u yağmalamasına ve tamamen boşaltmasına dair gelen rapor doğrudur. Ve burada bu kadar küçük düşürücü harekete karşı hiçbir bilgi alınmadı. Bu hastalıklı bir kalbin belirtisidir. Asya'daki her büyük adam cesurdur. İranlı Bağdat civarında hamlelerini yenileyecektir. Ve bu sorunlar bu devleti, Avrupa'daki bir devleti tahrik etmemek konusunda çok ihtiyatlı davranmak zorunda bırakmaktadır. Bu da aynı zamanda Gabor'un eğilimlerinin dengesini bozmuştur. Ve eğer Hristiyanlıktan bir şey gelmezse ki bu *solum et certum remedium et nerves negotij*'dir, onun kararının

ters taraf olacağına dair bir tehlike yaratacaktır. Eğer kendisinin iki dengede de hangi ağırlıkta olduğu biliniyorsa bu büyük düşünme meselesidir.

Lehlerle işbirliği yapan Tatarlar'dan sorunlar beklendiğine dair dedikodular vardır. Ve padişahın Edirne'ye çekilişi onlar engellemek içindir. Fakat bu konu hâlâ belirsizdir. Ve ben o dostluğun sürmeyeceğine ve âlakanın kısa sürede kesileceğine ikna oldum. Kazakların bizi daha çok uyanık tutacağından şüpheleniyorum. Onlara karşı Kaptan Paşa Karadeniz için bir armada hazırlamaktadır. Böylece Akdeniz'de iki yıl boyunca bir Türk filosu görülmemiş olacak. Fakat İspanyollar da bunun farkına varmamaktadır.

Onurunuz bütün bunları majestelerine, prene ve Buckingham düküne bildirmekten memnun olacaktır. Eğer sınırlarımı aştıysam bir sütunun arkasına saklanmayacağım. *Pecatum inharet in voluntate et intentione* ve bugünah işlemedim. Fakat hizmetkârınızı yorumlama ve koruma sorumluluğunu üzerinize aldınız.

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Memur d'Esdiuieres Torino'ya bu hesaba göre bu ayın ilk gününde Torino'ya varıp Savoy düküyle tarafından karşılandı ve onun tarafından *a l accoustume* büyük bir görken ve muhteşemlikle kabul edildi. Sadece olağandan fazla top atışı bile Cenevizlileri ve Milanlıları telâşa soktu. Bu sanki onlara *Venit mittere gladium non pacem*'i anlatan bir ilân gibidir. Cenevizliler kendilerinin Paradis'tekilerden daha aziz olduklarını söylemektedirler. Ve onlarda uzun süredir taptıkları tek tanrı olan paralarının onların mahvoluş sebepleri olacağından korkmaktadırlar. Milan Devleti'ndeki İspanyollar eğer o şartlar üzerine barış yapabileceklerinden emin olabilirse ekler ve yol için memnuniyetle bütün Valtelina düşüncelerini bırakabilirler. Fakat daha fazla bir hesap vermeye çağırılacaklarından korkarak Piedmont ile sınır olan Novara'yı Sandoval'ı ve Alessandria'yı tahkim etmişlerdir ve kullanılabilecek bütün gayret ve alâka ile kendi savunmalarını sağlamaktan geri kalmayacalardır. Şimdiye kadar Papa'nın ellerine teslim ettikleri Valtelina ile bir ilgilerinin olmadıklarını söyleyerek bir şekilde şöhretlerini kurtarmışlardır ve o bölgenin kaybindan kaynaklanan utanç ve küçümseme tamamen onun üzerine yansımış ve onlarınkine yansımamıştır. Fakat şimdi beklentilerinin üzerinde bir değişim göstermişlerdir. Zira Chiavenna ve Rivia'yı tahkim edip, eğer o bölgeleri savunmakta ıstar eder veya orayı korumaktan vazgeçmezlerse açık bir savaştan kurtulamazlar.

Birliğin muzaffer ordusu Fame gibi, vires eunde'yi aldı ve şimdiye kadar küçük bir direniş buldu. Ve bir pek çok yıldır görülmeyenden çok daha iyi bir mevsimle karşılaştılar.(biraz dinlendikten sonra) Oradan yeniden kalkıp, korkunç dağlara doğru ilerlediler. [358]Ve Chiauenna'yı kuşatacak kadar cesur oldular. Bunu sanki orada saygı beslenmesi gereken hiçbir İspanyol yokmuş gibi büyük bir güvenle yaptılar. Bu cesur hareketin sonucunun ne olacağını zaman bize kısa süre içinde anlatacaktır. Zira bu konuda çok az şey biliyoruz. Bu ayın 4'ü üzerine Mösyö de Laun Chiavenna'ya 1400 adamla kuşattı. Markiz di Ceocuures Tiran'da 2.000 yaya ve 200 atlı bir Venedik birliği bırakarak (önemin getirdiği bir durumdu) Şubat'ın 6'sı üzerine Sondrio'ya ordusunun büyük kısmıyla birlikte vardı. Ve eğer bu girişim eskisi kadar iyi bir şekilde başarılı olursa, Fort di Fuenetes'e gitmeyi amaçlayacaklardır.

Bu Sinyorlar Valtelina'daki birliğin kampından bu hesap ile bu ayın 18'indeki Salı gecesinde bir mektup aldılar. Ertesi gün, Fransız elçisini ve beni ayrı ayrı meclise çağırdılar. Amaç bize ellerine yeni gelen haberlerin bölümünü vermektir. Yazı Senatonun emriyle birlikte bana okundu. İçinde benim istekli bir şekilde geçirdiğim çok fazla resmiyet vardı. Çünkü onlar kendime yansyordu. Fakat meselenin özü budur:

Bu ayın 8'i üzerine Markiz di Coueeres Santrio'dan ayrılmış ve Arden olarak çağırılan bir yere gitmiştir. Ayın 10'u üzerine kendisi Morbegno'ya gitmiştir. Orada kalmamıştır. Fakat aynı gün içerisinde Traona'ya geçmiştir. Orada kalmaya zorlanmıştır. Çünkü düşman dağ üzerindeki yolları bozmuş ve yolun yanında olan Riva'da güçlü bir şekilde konuşlanmışlardır. Ayın 11'i üzerine Chiavenna orayı ilk kuşatanların saldırısıyla alınmıştır. Onlar toplam olarak 1500 Fransız ve Grisondu. İhtilaf öncekinden daha kanlıydı. Zira savunmacılardan da saldıranlardan da 30 kişi öldü. Bunun yanı sıra 50 kişi yaralandı. Chiavenna'yı yöneten İspanyol yüzbaşı kendisini çok cesur ve değerli bir şekilde görevini yapmıştır. Zira şehri tutabildiği kadar savunduktan sonra sessiz ve düzensizlik olmadan kaleye geri çekilmiştir. O harekette birlik kuvvetlerini yöneten Vaudecourt şehri derhal kendisi için almıştır. Orayı çok iyi korumuştur ki kale onu gitmeye zorlayamamıştır. Primi impetus olan Fransızlar plus quam virarum, derhal kaleye saldırma girişiminde bulunmuşlar ve batarya parçaları olmadan geçilmez uçurumlara tırmanmışlardır. Oradan misketleri ile kaleyi yönetmişler ve savunmacıların iyi korumalara yakın kalmaya zorlamıştır. Bu avantajı hâlâ korumaktadırlar ve içerdekilerin erzak yoklukları da artmaktadır. Fakat orası top olmadan zorlanamaz. Ve teslim olması için çağırılan vali cesur bir şekilde kendisininin

orayı koruyabildiği sürece koruyacağına dair bir cevap vermiştir. Batarya parçaları oraya gönderildi. Onların büyük bir bölümü bu devlet tarafından çekildi. Ve onların dikildiği zaman İspanyol valisinin teslim olacağı düşünülmektedir. Bu esnada birliğin orduları Vico kadar uzağa kadar ilerlemişlerdir. Her gün, Campo olarak çağırılan bir yerde kışlayan İspanyol ordusuna akınlar yapmaktadır. Fakat iki taraftan da biraz ölümler ve çok yaralananlar olmuştur.

Venedik askerleri ön muhafız olma onuruna sahiptirler. Ve onların destek birliklerini yöneten Albay Milander, düşmana en iyi bölgelerinde korkutmakla ve o şekilde onların siperlerini ve güçlerini öğrenmekle görevlendirilmiştir. Bu devletin maaşlı bir mühendisi olan sovari Tenieni, geçilebilir bir yol yapmakla görevlendirilmiştir. Ve kendisi de bu ayın 14'ü üzerine topların geçişini yapmak sorumluluğunu üzerine almıştır. Valtelina'daki değişiklik ve Fransa memurunun İtalya'ya gelişi üzerine İspanyollara Milan devletine çekilme emri verilmiştir. Oradan, Napoli, Almanya ve diğer yerlerden gönderilecek yardımları en iyi şekilde alabilirler. Bunun üzerine bu devlet, Valtelina'ya önceden gönderdikleri top, mühimmat destek ve öncülerin dışında hem denizden hem de karadan aynı şekilde kuvvetli bir ordu göndermeye karar verdi. Bana mecliste sekreter tarafından okunan kâğıdın anlamı buydu. Ve bende sadece anlatışta bazı uyumsuzluklar olduğu için kendimi tercüman yaptım

Lorduma buraya gelişimden beri 28 Aralık, 18 Ocak ve 4 Şubatta yazdım ve onların ellerinize güven içinde geldiğini duymaktan çok memnun oldum. Bu esnada karım ve şahsım dasize en düşkün sevgimizi ve [359] hizmetimizi lorduma ve değerli leydinize sunar ve lorduma en düşkün bir şekilde hizmet eden olarak kalırım. Venedik 25 Şubat 1625 yeni takvim

I.WAKE

Aynı Elden

Benim çok iyi Lordum,

Chiavenna kalesindeki savunmacıların tahta toplarından en azından gerçek topların yapacağı kadar korkutmasından sonra iyi bir ciddiyet içinde antlaşmaya başladı. Bu stildeki Mart'ın 8'inde antlaşma kabul edildi. Ve onlar onurları için top sesinin duyulmasını istediler. Ayın 9'u üzerine iki parça top *pro forma* ateş edildi. Ve o akşam Mösyö d'Arocourt'un oğlu kaleye girdi ve oranın sahibi oldu. Ertesi gün ayın 10'unda garnizon oradan çıkarıldı. Sonra da teslim bozulmuş oldu. Çünkü Fransız, İspanyol

yüzbaşısını antlaşmaya dâhil edilmesini anlamamıştı. Fakat pek çok tartışmadan sonra onun kardeşleriyle birlikte gitmesine razı oldular. Ve onlarda yükleriyle birlikte onurlu bir şekilde gittiler ve onların hasta ve yaralıları taşınmasına izin verildi. (onların sayısı 50'yd) Rehinelerin geri gönderilmesi için atlar ve arabalar bıraktılar. Çok fazla su ve odun ihtiyacı vardı. Ve diğer önlemlerde başarısız olmaya başlıyordu. Zira kalede sadece 15 kilo barut, 30 kurşun ve çok az yakacak buldular. Buranın alınması çok önemliydi. Ve kısa süre içerisinde Rhaetian savaşını sona erdirecektir. Zira şimdilik Grisonların Riva dışında iddiada bulanacakları hiçbir yer kalmamıştır. Orasıda o bölgede olan birlik ordusunun bir sonraki çalışması olacaktır.

Diğer taraftan Piedtmont'tan memur d'esdiguere'in Asti'den yeni takvim Mart'ın 5'i üzerine ayrıldığını ve şu an Montferrat'a girdiğini öğrendik. Oraya düşmanca değil dostça bir tavırla gitmiştir. Kendisi ordusunun güvenli geri çekilişini garantiye almak için Nizza della Paglia'nın ona teslim edilmesini istemiştir. Fakat Mantova dükü kendisi adına özür dilemiş ve orduyu bütün gerekli önlemlerle desteklemeyi teklif etmiştir. *En payant*. Bu özür de o an için kabul edilmiş ve memur hamamlarıyla bilinen Acqui'ye doğru ilerlemiştir. Orası Bormido nehri üzerine oturmuş bir şehirdir. Doğası Nizza della Paglia kadar güçlü değildir. Fakat küçük bir destek ile orası gereklilik halinde geri çekilmek için güvenli bir yer sayılabilir. Memur yeni takvim Mart'ın 13'ünde kuvvetleriyle birlikte orada oldu. Savoy düküde bu ayın 10'unda Asti'den çıktı. Ve o da aynı şekilde Montferrat'a doğru yürümeye başladı. Cabelliye gitti ve orada toplarının gelmesini bekleyerek ayın 13'üne kadar orada kaldı. Onların gelmesi üzerine kendisi memura katılmaya niyetlendi ve daha fazla bir tören olmaksızın Ceneviz Devleti üzerine düştü.

Bu sinyorlar bu hareketin devamından memnun değil gibi gözükmektedirler. Bu da bir gizem değildir. O cumhuriyetin doğal olarak diğer tarafa destek vermeye niyetli olduğu düşünülürse... Fakat belki içlerinde bunun çok fazla rahatsız olmuyorlardır. Bu şekilde onların özel olarak hizmetini almak gibi bir avantaj elde edebilirler. Ve onların her zaman onlara yardım edecek olanların bu şekilde zayıflamasıyla oradaki meskûn Fransız elçisi onları bu hareketi sadece desteklemelerini değil alkışlamalarına açıkça onları yönlendirmiştir. Ve kendisini de açıkca kesin olarak başka bir dolambaçlı sözler olmaksızın beyan etmiştir. Fakat onlar daha çok Milan devletinin işgalini istiyor gibi görünmektedirler. Bu şekilde İspanya ve Fransa tacı arasında bir kopma olacaklarını umuyorlardı. Bu Ceneviz yolundan daha yakında olurdu. Ve bu noktada bu devletin ana

amacıdır. Fransa kralının kendisini açıkça İspanya'ya karşı ilan etmesi... Ve onları temsil etmesi için bir elçi gönderilmiş olsa da bu tamamlayıcı saptırma daha güvenli ve avantajlıdır. Ve onların dillerini anlamasa da bir bozulmaya çekmek zorundadır. Fakat her gün birliğin kapitülasyonlarının zamanında gözetilmediğini ve söz verilen saptırmalarının doğru yerlerinde yapılmadığından şikâyet etmektedir.

[360] Papa yakın zamanda hâkimiyet sanki kendisi Valtolina'nın kaybına alınmış gibi büyük bir gürültüyle asker toplamaktadır. Fakat askerlerinin sayısı ve kumandanlarının kalitesi o tür bir girişim için yeterli değildir. Ferrara'ya doğru o ülkenin düzensizlik olmadan tutabileceğinden daha çok adam gönderdi. Fakat onlar büyük bir iş yapabilecek kabiliyette adamlar değildirler. Böylece onlar sadece ses çıkarmaktadırlar ve bu da onun istediği kadardır. Hizmetkârı olduğu İspanyolları memnun edecek şeyler yapmak zorundadır ve yeğenini Papalık elçisi olarak İspanya ve Fransa taçlarına ve askerlerini Ferrara'ya göndererek yaptıklarının yeterli olduğunu düşünmektedir. Kalbi bütün prenslerinki gibi araştırılmaz durumdadır. Ve gerçeğin anası olan zamandan başka hiçbir şey onun niyetlerini keşfedemez. Ferrase'te olan askerler bu devlet ile Ferrera Düklüğü arasında olan ağaçları ve ormanları keserek bazı taşkınlıklarda bulunmuşlardır. Bazı Venedik beyefendilerine ait olan yazlık ve kışlık evleri yakmışlardır. Po'nun ağzı üzerinde mersin balığı tutan bütün yelkenlileri Venedik'e değil Ferrera'ya getirilmesine zorlamışlardır. Bu sinyorların ateşte bir sürü demirleri olmasına ve daha fazla ateş yakmak istememelerine rağmen, onların sabırlarının haklarına zarar vermesine ihtiyaç vermeyeceklerdir ve bu hafta Po'yu temizlemek için bir miktar *barche armate* göndermiştir. Ve Polesine'e o sınırı korumak için yeterli sayıda at ve yaya çekmişlerdir. Ve anladığım kadarıyla (fakat açıkça söylemeyeceğim) onlara kendi kullarının yaşadığına eşit şekilde misilleme yapmaları için emir vermişlerdir. Onlar Papanın bir savaş yapmayacağını ve kendisinin bütün bunları İspanyollar için yaptığını burada bilecek kadar akıllıdırlar. Onlar [İspanyollar] bu devletin Papa'dan korkacaklarından dolayı askerlerini Valtelina'dan geri çağırarak ve onların ordularıda Milan üzerinde konaklayacaklardı. Fakat bunlar *sinneses cousues de dil blane*. Burada noktalarını devam ettirmeye karar verdiler. Ve eğer Papa onlarla saldırgan bir savaş cesaretinde bulunursa, onu affetmeyeceklerdir.

Cardinal Barbarini Roma'dan uzun sürece önce ayrılmış ve Papa'nın kadırgası olan *Civita Vecchia*'ya binip Marsilya'ya ve oradan da İspanya veya Fransız saraylarından daha ileriye gitmeden önce cevap beklemekte olduğu Avignon'a gitmiştir.

Çok bilinen ve bizim sevmediğimiz bir adam olan Casal Rahibi Peder Giacinto Natta Roma'da bırakılmıştır ve onun yerine Saluzzesi Zacaria Boverio gönderilmiştir. Kendisi çok daha makbul bir adamdır. Çünkü kendisi hakkında İspanya'daki vatandaşlarımız tarafından çok iyi şeyler söylenmektedir. Bu elçiliğin görevi anlaşıldığı kadarıyla bunlardır ve dibini araştırmaya gerek yoktur. İlk olarak astrolojiye inanan Papa'nın bir kibri matematikçileri tarafından kendisine onur ve mutluluk kazanacağına dair ikna edilmiştir. İkinci olarak, bu elçiliği çok adi bir şekilde isteyen İspanya vekillerinin ısrarlarıdır. Böylece kendisi onlara memnuniyet vermeye zorlanmıştır. Son olarak çok genç olan yeğeni Kardinal Barbarini'nin şevkle yolculuğa olan merakı ve kendileri için avantaj sağlama amacı olanlar, yeğen kardinalın yokluğunda onun isteğini desteklemekten Fakat kesinlikle onun *con negotio fatto* gitmediğine inanılmaktadır. Ve böylece Papa çok fazla tehlikeye girmeyecek ve bir şey de kaybetmeyecektir.

Venedikliler şimdi bu sıkıntıyı bulmaya başlamışlardır. Ceneviz'e doğru olan saptırma ilk olarak görüldüğü kadar acı gitmemektedir. Zira Savoy düküyle birlikte kalan elçilerine onunla birlikte Ceneviz devletine girme emri verilmiş olsa bile(bu emir aynı zamanda Torino'yı terkettiğim zaman bana da verilmişti) o saptırma işleminde genel bir kâr getirecekmiş gibi konuşmaktadırlar. Her ne kadar garanti edilmemiş olsa da... Ve onun *Quod jure non fit factum valet* olduğunu söylemektedirler. Bunu birliğin niyetlerine uygun olarak bulmuşlardır. Bu karşı tarafı zayıflatmayı, o tarafı bu patlamanın ölümcül olabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır. Ve onlarda bu hareketin ilk başta görüldüğü kadar zamansız bir hareket olmadığını görmüşlerdir. Zira şu ana kadar başlangıçlar çok iyi gitti. Ve korku o kadar büyüktü ki, Cenova'nın ana ailelerinin pek çoğunun zaten gitmeye başladıklarını ve onların da ailelerini bu devlete taşıdıklarını söylediler.

Bizim kamptan Mart'ın 23 tarihinde gelen mektuplara göre Noi, Guado, Passareno Capritia ve yol üzerinde pek çok yer neredeyse bir direniş görmeden alınmıştır. Ve gerisi ise çok küçük bir savaş konusu olarak kalmışlardır. Bizde sonra Milan yolundan, düşünülen Rosiglione kalesinin ve şehrinin aynı şekilde alındığını duyduk. Ve orada iyi miktarda erzaklar ve iyi miktarda para bulunmuştur. Bu da Fransız askerlerini o kadar cesaretlendirmiştir ki sanki onlara hiçbir şey direnemeyecekmiş gibi *o teste baisse*Dirler. Ve eğer Milan'dan gelen haberler doğruysa Feria dükünden Cenevizlilere gönderilecek yardımın haberi üzerine Fransızlar artçı güçlere gitme cesaretini göstermiş ve pek çoğunu parçalara ayırmışlardır. Bu hareket de Milan devleti

üzerindeki Seraulle yakınında yapıldığını söylenenden çok daha hatırlanabilir bir harekettir.

[361]Papa bu hareketten dolayı çok sıcak bir şekilde Savoy Kardinaline ve Venedik elçisine sitemde bulunmuştur. Onlardan çok değişik bir cevap almıştır. Zira prens kardinal ondan, babası olan dükün sebeplerini duyana kadar sabırlı olmasını istemiştir. Bu konuda onu tatmin edeceğine dair temin etmiştir. Fakat Venedik elçisi bunlara rızası olmadığı ve efendisinin niyetlerine ters olduğu için reddetmiştir. Şu ana kadar Papanın kendisini görünüş olarak çok kızmış olarak gösterdiği, yeğeni olan Kardinal Barberini'nin yolculuğunun meyve vermeyeceğinden korkmaktadır. Zira buna rağmen İspanya ve Ceneviz vekilleri mezkûr kardinala, Fransa devleti içerisindeki bakanları yozlaştırması için 2.000.000 kron para vermişlerdir. Ve Papa'da ona bir aylık 30.000 kron vermiştir. (ay içinde 20.000 daha vermiştir. Onun kalitesindeki herhangi bir kişi benzer görevlerde bu kadarını alırdı. Fakat Mösyö de Bethune, onların planlarını keşfetti. Roma'dan Fransa kralını bu çalışmalarla bilgilendirmesi için bir beyefendi gönderdi. Buna papa sonsuz bir şekilde kızdı. Bu engelleme ile yeğenin Avignon'da kalmaya zorlanabileceğinden ve Fransız sarayına gelememesinden korkmaktaydı. Bütün bunlara rağmen Kardinal Clesell hâlâ onun askeri olmaya devam etti ve onun odasının iki damadı bu hafta reddedildi. Prens Savelli'nin keşfedildiği için... Kendisi imparator ve Kardinal Ludoviso'ya elçiydi. [Ludoviso'da] İspanyanın kısmı *divoto'suydu* Papa sık sık geceleyin gizli bir şekilde Kardinal Clesel ile müzakerede bulunurdu. Avusturyalılar ve İspanyollar bütün Roma sarayından çok ondan korkarlardı ve onun eğer mümkünse oradan alınabilmesinden memnun olurlardı.

Mariz di Cocuures her gün İspanyolların önüne Chivanna ülkesinde çıkmaktadır. Ve uzun bir alâkayla onun bu meseleyi bitireceği düşünülmektedir. Zira şimdi bir miktar *barche armate* ile donanmıştır. Bu da onu gölün o bölümünün efendisi yapmıştır. Böylece o adamlarının malzemeleri ve diğer gerekli ihtiyaçlar eskiden olduğu gibi kolaylıkla Como'dan gelemeyecektir. Ve Albay Salici'nin büyük çavuşu Rinelli yakın zamanda dağ üzerinde yeni bir yol keşfetti. Böylece kendisi yukarıya çıktı ve Riva'ya misket atılmasını emretti. Böylece onlar için Markiz yavaşça çalışsa da orasını uzun süre tutmaları zor olacaktır. Cenova'ya yapılan saptırmanın sonucunu beklemektedirler. Zira kendisi henüz Milan devletine girmek için emir almamıştır. Fakat kendisi Savoy dükünün ve Fransa memurunun İspanyollar'ı kıracağını ummaktadır. Ve sonra Markiz de çıkmayacak ve fakat oyundaki rolünü oynayacaktır.

Lehistan kralı yakın zamanda, o krallığın devletlerinin genel meclisinde lordlar ve asilzadeler iki şey istemişlerdir. İlk olarak İsveç Krallığının kurtarılması veya en azından Livonia eyaleti için ona yardım edeceklerdir. İkinci olarak imparator ve Avusturya Hanedanı ile daimi savunma ve saldırı ittifakına dair bir sözleşme yapacaklardır. Bu tekliflerin hepsi o devletler tarafından reddedildi ve onaylanmadı. Lehistan prensi güvenli bir şekilde bunu kendisi buradayken belirtti. Ve bununla birlikte şimdi kendisinin derhal imparatora ilk teklifi değiştirmek için gideceğini ve sadece bir savunma işbirliğine yönlendireceğini söyledi. Prens Lehistan'a giderken bunu yapabileceğine dair umudu olduğunu söyledi.

Eşim size ve ellerini aynı şekilde öpme ricasında bulunduğum soylu leydinize düşkün hizmetimi sunar ve lorduma en naçiz bir şekilde hizmet eden olarak kalırım.

Venedik 8 Mart 1625 yeni takvim

I.WAKE

[362]Sir Edward Conwey'e

Dürüst Onurlu,

Soylu yapınız üzerine o kadar fazla küstahlık yaptım ki son mektubumda özürüm yapılmıştır ve hizmetkârınız için evvelden kabul edilmiş ve anlaşılmış girişler olmadan onurunuzu işin tarzında bulmam için yolum açılmıştır.

Dört gün önce Bethlen Gabor'dan 8 içinde beklenen her ne kadar hiçbir şey doğrudan ve açık olarak tanımlanmamış olsa da hem vezire hem de kendi temsilcesine Hristiyanlıkta, imparator ve grubuna verilmiş olan darbelerle dolu olan mektupları sanki haberin şiddeti ile bu devleti onu Macaristan'da ilerletmesi için yönlendirme fırsatını almasını sağlamak gibi niyeti olan mektupları teslim edecek olan elçinin habercisi olan bir kurye geldi. Bunlara kendisinin Fransa kralının, Hollanda Devletlerinin ve Mansfelt ve Torne Kontlarının ivedilikle gönderilmiş olan habercilerinden elçi vardığında başlıklarını bana bildirmekle yükümlü olduğu bir mektup aldığını kendisinin de bunlara bütün süratiyle cevap vermiştir. Buna göre Macaristan Şansölyesi yakın zamanda imparatorun elçi olarak ona gelmişti ve ona büyük bir hediye gönderilmişti. Kendisi ani bir görüşme yaparak gönderilmişti. O müzakerenin özü de aynı zamanda bana ve onun bu devletteki diğer dostlarına iletilecekti. Son olarak imparatorun ve padişahın görevlileri kabul edilen yerde buluşmalarına ve antlaşmalarının onun yardımcılarının kabulüne girdiğine rağmen pek çok zorluk soktuğu sonuçla ilgili bir olasılık yoktu.

Mektubunun bu kadarını görebildim ve temsilcisinin haberlerinin hiçbirine gözlerimle görmeden inanmadım. Bu şekilde tamamlayabilirim: Kendisi eğer nereye sığınabileceğini bilseydi bir şeyler yapmaya istekliydi ve ben de tamamen eminim ki son mektubumda bahsettiğim birkaç gün içinde geri dönmesini beklediğimiz bizim habercimiz tarafından son genel tavsiyenin tarifi üzerine kendisini tamamen ilân edecektir. Bu arada bende hiçbir şeye inanmamaya karar verdim.

Dün, Budin'den bilgilendirildiğim kadarıyla vezire mektuplar getiren bir atlı geldi. Buna göre barış görevlileri buluşmuşlar ve sınır üzerindeki bazı detaylara düşüklerinde bir sürü ihtilaf ve öfke çıkmış olup ayrılmışlar ve bozulmuşlardır. İmparatorluk mensupları Komoran'a ve Türkler de herhangi bir sonuç olmadan Strihonium'a dönmüşlerdir. Fransız elçisi kendisinin de oradan aynı şekilde haber aldığını ve imparatorluk mensuplarının hasetleri yüzünden çözümsüzlüğün yayıldığını iddia etmektedir. Bu kaçan iki kölenin dedikodusundan elde etmiştir ve onlara onlara ihanet edileceği söylenmiştir ve bunun üzerine onlar aniden ve haber vermeden, Türklere büyük bir skandal getirecek şekilde gitmişlerdir. Onlar da bu tehdidi o kadar çok küçümsemeye almışlardır ki onlarda kendi kuvvetlerine çekilmişlerdir. Bu hikâye biraz tuzludur. Onların korkularının panik olduğunu biliyorum ve imparatorun vekillerinin de bu kadar hafif olduklarına da inanmıyorum. Fakat bir miktar antlaşmada erteleme olmuştur. (sebebi zannedersen en iyi ben tahmin ederim). Fakat hem gerçeği temizleyecek ve onaylayacak ikinci bir haber gelmeden hiçbir iddiada bulunmayacağım. Bu arada antlaşmanın zaten yeterince sallandığını görerek tamamen bozmak için hiçbir fırsat atlanmayacaktır.

Efendisinin hizmetiyle ilgili bir teklif getirerek ve sadece Kantemir Mirza'yı ve onun Silistre'deki takipçilerini yakalamak ve onları geri çekilmeye zorlayarak, Lehlere onlar tarafından verilen hasarların bütün fırsatlarını almak ve sakınıp, bu şekilde Kazaklarına benzer bir emir vermemeleri ve böylece barışın da iki tarafında gözetilmesi için Tatarların padişahın hizmetinde olarak bu imparatorluğun sınırına girdiği özrünü getirip, bu şehre büyük mutluluk getiren Kırım hanından bir elçi geldi. Bunun üzerine Lehisana'ya neyin yapıldığını bildiren ve aynısını isteyen aksi hâlde padişahın (eğer Kazaklar yeni bir hamlede bulunurlarsa) barışın o taraftan bozulduğunu anlayacağı, hatanın Tatarlara atılması bahanesini kabul etmeyeceği bir mektup gönderildi. Fakat vezirden anladığım kadarıyla bu ulağa fazla olup bu devletin gücü, hazırlığı ve bu devletin kararına dair bir keşif yapmak için gönderildiğini düşünmektedir ve böylece

onlara bütün iyi hazırlıkları gösterdiler. Silahlar Bostancılara verildi ve büyük bir donanma Kazakların hâlihazırda gözüktüğü ve dedikodulara göre sayılarının 300 botu geçtiği yer olan Karadeniz için dizildi. [363] O kadar ki boğazın bütün sakinleri her gün şehre çekilmektedir. Korku geneldir. Zayıflık konusunda yeterli tartışmalar vardır. Ve geçen yıl küçük ve kararlı bir güçle neler yapılabileceğini gösterdi.

İran kralı yürümeye başlamaktadır. Ve Gelen raporlara göre Abaza Paşa Erzurum'da Yeniçeri garnizonu ile onların maaşlarına dair bir kavgaya düşmüştür. Kavganın nedeni (her ne kadar adil zemin üzerinde olsa da...) görevlerinden daha fazlasını ödememektir. Onlarda kendi tavırlarında oldukları gibi küstahlık göstermişlerdir. Kendisi de birden onların üzerine düşmüş ve onları kesmiştir. Ve sonra İranlılara şehri onlara teslim etmek için bir [haberci] göndermiştir. Bundan çok korkulmaktadır. Fakat kesinliğiyle ilgili bir haber yoktur. Ve ne olduğu gizli tutulmaktadır.

Venedik'in olağandışı elçisi olan Sinyor Simon Contarione buraya gelmiştir ve girişini yapmıştır. Onun işi tebriktir. Bunun için görünüşe göre kendisi o kadar bağlıdır ki ona bütün ülkeleri ve en çokta onunkini güvendirilen bir müşteri hakkındaki umumî şikâyetler konusunda üstün çıkamadım. Ve bizim ona bu meseleyi Padişaha bildirmesi konusundaki umutlarımız yere düşmüştür.

Bunlar birkaç günlük toplamının hasatlarıdır. Bunları derhal sizin dükkana gönderiyorum. Korumanız altına çekilmekten başka söyleyecek bir şeyim yoktur. Onurunuzu kutsal korumaya teslim ediyorum. İstanbul 12/22 Mart 1624

Onurunuzun en düşkün

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Bizim buradaki meselelerimiz sadece Breda kuşatmasına asker toplamak için saha için hazırlanmaya kalmıştır. Verebileceğim çok az haber vardır. Sadece Brüksel'den gelen son olağan haberlerle birlikte, Mansfelt'in ordusundan kaldırılan yanlış raporlar gibi gerekli karşılaşmalar vardır. Gerçeği söylemek gerekirse nehirdeki buzlar yüzünden yaya kuvvetleri ve Denizdeki fırtına yüzünden de atları çok zarar görmüştür. Ve yayalarının pek çoğu soğuk ve açlıktan ölmüştür. Ve gemi güvertesinde yatanlardan hastalık kapılmıştır. Fakat iyi vücutlu 7.000 İngiliz ve Hollandalı kalmaktadır. Fakat Zellanda'daki ve diğer yerlerdeki ayrılma ile onlar buz tarafından yakalanmışlardır. Fakat bütün sular açıldığı için şimdi onlar Longstraet'teki kışlarına

çekilmektedirler. Kont Mansfelt şu an oradadır. Para meseleleri yüzünden buraya kısa bir yolculuk yapmıştır. (buraya çok az sağlanmış geldi, fakat buradan 200.0000 florilik bir kredi aldı) ve şimdi kendisi adamlarını silahlandırmak ve giydirilmekle meşguldür.

Brunswick dükü burada bizimledir. Kendisiyle birlikte Calais'teki süvarilerinin sonuncularını da getirmiş bulunmaktadır. Sadece onların da gemiyle getirilmesini istedi 40 veya 50 tanesi dışında. Ve her ne kadar birazı onunla kamp yapanların bazıları gibi ondan önce gelmiş olsa da, denizde daha uzun günler kaldılar, sonra da onlara erzak sağlandı. Ve buraya ve Hollanda ve Zellanda'nın çeşitli limanlarına fırtına ile sürüldüler. Fakat onların olduğu bir bot bile zarar görmemiştir. Bu Calais'te ve bu sahil boyunca olan aynı fırtınadaki pek çok kalyon ve tüccar enkazlarını düşününce bir mucize olarak gözükebilir. Bu adamları burada çok iyi görünüşte gördük ve geri kalanı da o kadar iyi bir şekilde rapor verilmiştir ki onlar büyük bir ihtimalle ülkelerine onur getirmişlerdir. Fakat bizim vatandaşlarımız için büyük bir övünmede bulunamayız. Onlar bastırılmış adamdan ziyade kaymağı alınmış adamlardır. Bu bölgelere hiçbir zaman bu kadar paçavralar içinde bir birlik gelemezdi. Fakat onlar biraz zaman geçirdikleri ve yerleşecekleri zaman onurlu bir adamın görevini yapacaklarına dair şüphem yoktur.

Oranj prensi düşmüştür ve her gün daha fazla tüketici hastalığı ile çürümektedir. Bu da onun bütün sabrını kaybetmesine sebep olmaktadır. Bu hizmet zamanına karşı iyileşebilmek için küçük bir umut görmektedir. Fakat kendisi ölümün kaygısında değildir. Herkesin bakışlarına rağmen buna yaklaşmaktadır. Ve her öğleden sonra ateş yaşamaktadır. Ve bütün akşamı sabaha kadar genel olarak uykusuz geçirmektedir. Fakat onun hekimleri ondan umutsuz değillerdir. Fakat yılın gelecek bu iyi zamanın onu iyileştirebileceğini düşünmektedirler. Bu başarısızlık üzerine Kont Henry Hollanda ordusunun başına getirilecektir. Bu amaç için Walwick'ten buraya çağırılmıştır. Ve Kont Ernest'ın her gün Rosendal'dan iki bütün yerlerin liderleriyle birlikte, savaş alanına gitmeden önce herşeyi düzene sokmaları için gelmesi beklenmektedir.

Buraya Fransa'dan, iki tane Fransız deniz kaptanı ve (St. Julian ve Manti) ve bu Fransız elçisinin sekreteri geldi. [364] Hepsinin Fransız elçisine mektupları vardı. Ondan burada Bellaujuns buradayken Akdeniz için sağlanan 20 gemiden, 12'sinin Soubize'e karşı gelmek için Rochel'e gitmesini, her geminin bir tane Fransız Kaptan alma görevi veriliyordu. Ve Akdeniz için önceden hazırlanan 20 gemi sayısını doldurmak için 12 gemide mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde hazırlanacaklardı.

Eğer bizim sarayımızdaki bütün kararlar, son mektuplarımdaki haberlerimle bağdaşırsa, birkaç gün içerisinde lordumun hizmetini yapacağım ve gelecek postamın bana anlatacağı herhangi bir değişiklik olursa burada bildirmeye değer bütün durumlar hakkında lorduma yazma görevimi devam ettirmekte başarısız olmayacağım.

Veda etmeden önce şimdi lorduma biraz iç haberleri vermek zorundayım. Prens Henry, gelecek paskalya haftasında kraliçesinin sarayındaki genç Solmes Kontesi ile evlenecektir. Ve kraliçenin hanımefendilerinden iki tanesi olan iki Woodwardlar da kısa süre içerisinde aynı yola gideceklerdir. Büyük olan genç bir Yorkshire şövalyesi olan Sir Th. Lydol ile evlenecektir. Ve küçük olanı ise Kraliçenin kâhyası olan Bay Ashbornham'la evlenecektir. Onların yerine kraliçe hanım getirmek için İngiltere'ye [haberci] gönderdi ve onlar da yakın zamanda bu kadar çok eş bulabildiklerinden dolayı daha istekli bir şekilde geleceklerdir. Böylece leydinizin ellerinden öper ve lordumun en güvenilir, düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 14/24 Mart 1624

Sir Isaac Wake'tan

Benim çok iyi Lordum,

Valtelina'nın ötesinde, isminin bir kısmını Como'dan ve bir kısmını da Chiavenna'dan alan göl sınırı üzerinde, birliğin ve İspanya'nın ordularının ikisi de kendilerini tamamen gösterdiler. Ve şimdi onlar Rubicon'u geçmiş olup, onlar için bu ihlal daha büyük bir kırılma ile takip edilmeden önce yakınlaşmak ve birleşmenin zor bir mesele olacağı düşünülmüştür. Markiz di Coeuures'ten aldığımız haber bu şekildedir:

Birlik ordusunun savaş konseyi göl üzerinde oturan Campo Nova ve Riva'ya giden, üç tane olağan yolları açmadan önce, düşmanı konakladığı Campo'dan çıkarmanın gerekli olduğunu düşünmüştür. Yeni tarzda 16 Şubat Pazar günü sabah saat onda Campo'da olanlara saldırma kararı aldılar. Ve bu girişimin uygulanması için Vaudecourt'un beş taburluk birliğine emir verdiler. Albay Milander tarafından yönetilen 800 Venedik artçı birliğin yarısı Arnavuttu. Salici'nin taburunda 600 kişi vardı. İyi silahlı 60 jandarma atlarını bıraktı ve yaya olarak ilerlediler. Ve 100 tüfekli süvarilerinin bir kısmını Fransızlar ve diğer kısmını da Arnavutlar oluşturuyordu.

Bu hareketin sorumluluğunun alınmasından iki gün önce Chiouenna'da bulunan Vaudecourt'a çıkması ve Riva'dakileri önceden belirtilen tarihten bir gün ve saat önce bırakması dair bir söz gönderildi. İsim olarak 16 Şubat saat sabahın 10'unda... Böylece kendisi bir anda iki yerde olmak zorunda kalacaktı. Bu emir anında uygulandı.

Cumartesi ayın 15'inde dağa ilerleyen ve birlik mesuplarının yollarını bozan düşmandan 50 kişiyi püskürtmek için yüz silahşör gönderildi. Fakat bu yüz [silahşör] sekiz saat boyunca yukarı zeminin avantajına ulaşmak için yürümeye zorlanmış olup, oraya savaş başladıktan yarım saat sonrasına kadar varamadılar.

Savaşın bu şekilde başlamasına dair emir verildi. Yani düşman bir kerede iki yerden sarılacak ve birlikler de her birlik başına 200 adama bölünecekti. Bunların Mösyö de Bouse, Yüzbaşı Ruinelli ve La Forge sağ eli yolunu aldı. 200 daha fazla kişiyle birlikte Venedikli birlikleri yöneten Yüzbaşı Gran Pre sol el yolunu alacaktı. Düşman onların iyi bir ciddiyet içerisinde olduğunu görerek bahçelerle ve duvarlarla korunan Nova'ya gittiler. Bazı birlikler de Campo'da olan kardeşlerini güçlendirmek için gittiler.

[365] İlk 400 iki birlik halinde gönderildi. Birliğin kampından bir kerede çıktular. Fakat sol yolu, sağ elindekinden daha geçilebilir olduğu için Gran Pre, Venediklileriyle birlikte, Bause'e gidebilecek rahatlığı buldular ve onlarda diğer yolu aldılar. Düşman iyi bir yardım alarak, onlarla karşılaşmak için Campo'nun iki yüz adım uzağına ilerlediler. Fakat onlara cesur bir şekilde saldırdılar. Onlar da düzensizlik içerisinde köye çekildiler. Yüzbaşı Gran Pre onları yakından izledi. Köyün duvarının altından ateş aldı ve Teğmen Milander orada öldürüldü. Bu iki kaza askerlerinin cesaretini soğuttu. Ve düşman onun daha fazla takip etmediğini düşünerek, yüreklendiler ve tekrar dağın eteğindeki birlik askerlerine saldırdılar. Sonra Albay Milander oraya 200 daha askeri çok hızlı geri çekilen askerlerine yardım etmek için gönderdi. Ve ikinci saldırı da verilmiş oldu. Düşman yerini daha öncekinden daha uzun bir süre tuttu. Fakat sonunda İspanyollar kaçırıldılar ve firar ettiler. Birliğin askerlerini savaşın sıcaklığıyla birlikte İspanyolları köyün ötesine yarım mil kadar takip ettiler. Ve bu yapıldığı zaman cesaret ve acelecilikten daha az bir güçle yapılmamıştı. Ve daha çok yer aldıkları zaman onlar da daha fazla savunabildiler. Ve onların sayılarında düzensiz bir biçimde kendilerini böldükleri için vücutlarını zayıflatmış oldu. Savaş alanında olanların bazıları düşmanı takip ettiler. Diğerleri köydeki evleri yaktı ve bazılarında ölü düşmanın vücutlarını yağmaladı. Markiz di Cocuueres bu düzensizliği görerek Albay Salici'yi 200 adamla birlikte, savaş konseyinde karar verilenlerin uygulanmasını görmesine dair acil bir emirle birlikte gönderdi. Yani onlar Campo köyünden daha ileriye gitmeleri gerekiyordu. Fakat burada konaklayacaklardı ve barikatlarla güçlendireceklerdi. Salici sol elin yolunu aldı. Orada yanına alması için emir aldığı 200

Arnavut vardı. Fakat bunlar Venedik birliklerinin artçı birlikleri olup Valtelina'ya yeni girmişlerdi ve general dışında herhangi bir kumandanın yüzünü bilmiyorlardı. Ona itaat etmeye veya onu takip etmeyi reddettiler. Ordunun generali Markiz di Cocuures kayalık bir dağın noktası üzerinde durarak, İspanyolların Nova üzerinde toplandığını gördü. Ve bunun üzerine Mösyö de Vaulx'i Salici'yi gönderdikten sonra bütün birlik mensuplarının alandan geri çekilmesini ve kendilerini Campo köyüne çekmelerine dair bir emir verdi. Ve orada barikatlarla birlikte iyi bir savunma yapmayı amaçladılar. Fakat bu haberci yakın zamanda varamadı. Fakat düşman Riva'dan 30 atlı ve Nova'dan biraz piyade gönderdiler. Birliğin dağıldığını gördüler onların üzerine o kadar bir şiddetle gönderdiler ki kaçıktan daha iyi bir geri çekilme bulamadılar. Ve Arnavutlar arkalarını dönen ilk kişiler oldular. Birliğin kumandanları askerleri tutmak için ellerinden geleni yaptılar. Fakat ne iyi sözler ne de kötü ricalar korkunun ele geçirdiği kişileri tutmaya tutmadı. Bu girişim o kadar ani oldu ki General di Coure kendisini dağın tepesinde kendisile bilen kalan askerlerle göstermekten başka düzensizliğe çözüm bulamadı. Ve o askerlerin görüntüsü o kadar çok işe yaradı ki düşman hezimetten korkarak geri çekildiler. Özellikle atlılar çok cesurları ve eğer onlar yayalardan iyi bir destek almasalardı birlik için çok daha kötü olacaktı.

Birlik mensupları bu savaşta Yüzbaşı Gran Pre'yi ve çok kaliteli 3 subayı kaybettiler. Öldürülen ve yaralanan askerlerin sayısı 100'dür. Ve general di Coeuures sadakat ihtiyacından şikâyet etmektedir. Çünkü eğer askerler onlara emredilenden daha fazlasını yapmamış olsaydı bugün tamamen onların olabilirdi. Bu şekilde neredeyse eşit şartlara bölündüler sadece birlik güçleri zemini aldı ve düşmanın onların ordularını gölden aşağı geçmelerine engel olmalarına son verdiler ve şimdi yoldan geçebilirler ve top da getirebilirler.

İspanyolların bu meselede bu kadar geç ve bu kadar zayıf görünmeleri çok garip gözükmemektedir. Zira onlar Chiavenna kuşatılana kadar harekete geçmemişlerdir. Ve ne zaman oranın savunmasının sorumluluğunu aldıkları zaman oraya sadece bir yaya birliği göndermişlerdir. Onun gücü de düşünülmez. Bu şekilde hem yeri, hem adamlarını kaybettiler hem de şöhretlerinde bir delik yaptılar. Bunun yanı sıra eğer Campo'ya, Riva ve Nova'ya gidecekler için bir lise yapsalardı her adam giderdi. Como'daki büyüklükleri için. Oradan gölün mallarını almaktadır ve botlarda ulaşım için uygundur. Şimdi onların bilinçsizliklere birliğe devam etmeleri için cesaret vermiştir. Ve İspanyolların en sonunda meselede gözüküklerini görerek birlik mensupları

Valtelina'dan fazlasını konuşmamaktadır. Fakat onlar[366] Nova ve fort di Fuentes üzerine yürümeye karar vermişlerdir. O bölgeler Milan devletinin mensuplarıdır ve orada Tisine nehrine yollarını açacaklar ve Piedmont'un ordusuyla birleşeceklerdir.

Bu hareketleri durdurma yolu için Papa, İspanyolların ciddi ricası üzerine bir uzlaşma yapabilme sorumluluğunu üzerine aldı. Bu amaç için yeğeni olan Kardinal Barbarini'nin *legatus a latere* olarak Fransa'ya ve gerekirse İspanya'ya gitmesini planladı. Ve bu hafta odasının gayretli bir beyefendisi olan Sinyor Picolomini'yi Fransa kralını, yeğenin gelişiyile bilgilendirmesi ve kendisinin gelişine kadar ateşkes yapılmasına bir istekte bulundu. Bu elçiliğin ana yöneticisi Peder Giacinto Natta'dır ve kendisi bütün talimatları Bavyera dükünden almaktadır. Bu şekilde paketin ana olarak kime gönderildiği kolaylıkla hayal edilebilir. O papazın çalışması iyi bilinmektedir ve birkaç yıldır Fransa ve İspanya taçlarının imparatora ve Papa'ya ve Bavyera dinsizlerin evrensel imhası için çalışmaktadır.

Papa'nın yeğeni olan Kardinal Barbarini olarak düşünülen Roma'dan gelecek elçi, İtalya'daki bütün konuşmaların tek konusudur. Bazıları bunun el altında bir gizli bir uzlaşma sözü olduğunu düşünecek ve Papa, yeğenin güvenini, belirsiz veya şüpheli bir müzakerenin riskine atmayacağını düşünecek kadar zekiydi ve diğerleri de kendisinin gizli bir şekilde korktuğunu ve bu sonucu olarak İspanya'nın büyüklüğünden nefret ettiğini anlayacak kadar da aptaldır. Ve bu yüzden onları biraz küçük düşmüş olarak görmek memnun edici olacaktır. Bu düşünceyi bu argüman üzerine dayandırıyorlardı. Yani, kendisi Avusturyalılar tarafından *animo alienissimo* olarak bilinen en gizli ve özel danışmanı olduğu için Cardinal Clesel'i seçecekti. Fakat gerçekte İspanyol vekilleri onu elçiliğinden, ateşkes umuduyla koparmışlardı. Zira kendilerini büyük bir sıkıntı içinde buldular ve değişik yerlerde onların üzerine tehdit edici fırtınalar gibi rüzgârlara dayanacak güçler ile gerçekten tedarik edilmemişlerdi. Her gün zayıflıkları daha fazla gözükmektedir. Ve eğer onlar şu an yakından izlenecek olurlara onlar mantığa inmek zorunda kalırlar. Zira imparator Aşağı Ülkelere kendisinin ve dostlarının yapabileceği bütün güçlerle birlikte göndermiştir. Ve henüz Bethlen Gabor konusunda da büyük bir teminatı yoktur. O da (burada güvenilir bir şekilde bilgilendirildiğimiz kadarıyla) son zamanlarda imparatora hizmet etmek için Eflâk'tan gelen Kazakların üzerine gitmiştir ve hepsini parçalara ayırmıştır.

İspanyol filosu ya Brezilya'ya doğru gitmektedir veya Akdeniz'e doğru gelmektedir. Eğer İtalya'ya doğru gelirse, Hollandalılar Brezilya'da iyi bir kazanç

sağlayacaklardır. Eğer Güney'e doğru giderlerse İtalya'daki dostları belki onlardan yardım isteyebilir. Ve nereye giderse gitsin İspanya korunmasız kalacaktır ve o sahile zarar verme sorumluluğunu alan herhangi bir filonun yağmasına açık olacaktır.

Feria dükünün, üzerine iyi bir ciddiyette geldiği zaman birliğe direnecek yeterli gücü yoktur ve eğer imparatorluk güçleri Milan Devleti'ni savunmak için İtalya'ya çağırılırsa, Spinola onların eksikliğini hissedecek ve Mansfelt de küçük bir direnişle karşılaşacaktır. Eğer Spinola'yı desteklemek ve Mansfelt'i durdurmak için aşağıda bırakılır ise o zaman da Milan Devleti birliğin ihtiyatında duracaktır. Böylece yapacakları herşey *lupğum autibistir*. Ve onların en iyi çaresi ateşkes elde edebilecekleri müzakere ortaya koymaktır. Bunu da akıllıca ön görmüş olup, Papa'ya kendisini araya koymasını için baskı yapmışlardır. Ve onların baskısı onu yeğenini *legatus a latere* olarak İspanya ve Fransa'nın iki tacına göndermeye zorlamıştır.

Bu yeniliğin nasıl sonucu olacağı kolay bir şekilde cevap verilemeyecek sorudur. Zira şimdi *notus Vlissestir* ve eğer bu maddeler çok sık kullanılmış olsaydı şimdi ilk görüşte farkedilirlerdi. Belki de hastalığı tedavi edecek ve geri çekmesi için niyetlenen tam ters bir etki yaratabilir ve diğer türlü olmasından önce çıbanın daha yakın zamanda bozulmasına sebep olabilir. Zira Savoy dükü ve memur d'Esduigueres bu elçiliğin yaratacağı engellemelerden korkarak, yapmaya niyetlendikleri saptırmaya daha önce başlamıştır. Şubat'ın 24'ü tarihli mektupta bana Torino'dan bu sözde bir mektup yazdı. *Monsieur, Nous partrons au premier jous pour aller a la grande diversion ave trente mil hommes de pied, vinge qatre canons, et quinze cononcires: S.A mesine viendra mon costre nos disesish reüssiront, Dieu aydant et vous apprindiez tost te firt beuruz succes de nos entreprises.*

[367]Savoy dükü sekreterime aynı amaç doğrultusunda bana bir mektup yazması için emir verdi. Ve beni de topların o gün ilerletilmesinin o gün başlanacağını ve her türlü cephanenin hâlihazırda, Milanlıları ve Cenevizlileri eşit olarak sınırlandıran Asti'ye gönderildiği konusunda temin etti.

Chiavenna bölgesinde birliğin orduları bu on gün içerisinde durdular. Ve bizde o zamandan iki tarafa da yakın zamanda herhangi bir darbe verildiğini duymadık. İspanyollar Riva'da güçlenmektedirler. İyi tahkimat yapmışlardır. Böylece Markiz di Cocuure daha fazla yardım olmadan daha fazla ileri gidemez. Buraya, kendisi için iki bin adam daha ve gölü geçmek yelkenliler talep etmek için [ulak] gönderdi. Ve onun bu talebi üzerine yelkenlilerin yapılması için zanaatkârlar ve materyaller gönderildi. Ve

Grisonların birlik stoğundan başka bir birlik toplanması için emir gönderildi. Bu sinyorlar daha fazla adam göndererek onların devletini zayıflatmak konusunda çok isteksiz olup, üç bin Alman toplaması için Kont de La Tour'a görev vermişlerdir ve Kont Levestein'e 1500 Hollandalı toplama görevini verdiler. Ve Shivalischi ve diğerlerine de pek çok Bohemyalı veya alabilecekleri herhangi bir ülkeden toplayabildikleri kadar çok asker toplamalarını istediler. Ve onlarda aralıksız bir şekilde dökümhanede, Akdeniz'e gelen İspanyol armadasının, Adriyatik Körfezine ziyarette bulunması korkusundan dolayı bir sürü kadirga ve kalyonu silahlandırmak için çalışmaktadırlar.

Don Luigi d'Este, içsel olarak her ne kadar öncelik olarak olmasa da itibarlı göreve Kont de la Tour'u seçmelerinden rahatsız olarak, babası Modena dükünün hastalığını iddia ederek bu sinyorlara veda etmiş ve Modena'ya çekilmiştir.

İlk olarak Rhaetia ve Valtelina'da Marquis di Coeuures tarafından yakılan ateş kendisini biraz büyötmeye başlamıştır. Ve biz de her gün, Piedmont sınırlarının dışına ateşin yayılmasını beklemekteyiz. Biz orada tutuşma tehdidi gösteren bazı kıvılcımların İsviçre'ye düştüğünü duyduk. Orada da bir tutuşma tehdidi vardır. Bu hesaba göre geçen ayın 12'sinde Zürih'te dört dini şehir olan Zürih, Bern, Basil Schaphusen ve Glaris, Apenzel ve St. Gallo şehirlerinin Protestanları arasında bir diyet toplandı. O toplantının konusu budur. Her gün mahvoluşları için komplo kuran ve bütün İsviçre kantonlarının oluşturduğu vücut olan genel ittifak sözleşmesinin izin verdiğiinden daha sert bir şekilde Avusturya Hanedanı ile iletişim kuran komşu Katolik kantonlarının son zamanlardaki cesareti ve tehditleri gözetilmiştir. Protestanlar da kendi aralarında dinlerinin, özgürlüklerinin ve ülkelerinin savunulabilmesi *contra quoscunque* kendileri arasında bir ordu kurmayı uygun görmüşlerdir. Bu ordunun sayısının başlangıçta 10.000'i geçmesine niyetlenilmiştir. Fakat onlar her zaman bunlara her türlü durum üzerine katılmaya hazır eğitimli grupları her durumda bunlara katılmaya hazır tutacaklardır. Bu onları kendi korumaları için durmaya zorlayacaktır. Çünkü Protestan kantonlarının hepsi, ayrı veya tamamen Fransa kralına ve birliğin diğer prenslerine yol, asker, erzak ve silah sağlayabilirler. Buna Katolik Kantonlarda çok kızdılar ve Avusturya grubu düşmanlarının üzerinde olduğu zaman, Protestan kantonların ağır bir şekilde birliğin lehine yaptıkları beyanı ödeyeceklerini söylemişlerdir.

Valtelina'da ve Chiavenna bölgesinde son zamanlarda çok az şey yapılmıştır. Aslında orada aslen Grisonlara ait olan Riva ve Chiavenna kalesi dışında alınacak daha

fazla bir şey kalmamıştır. Riva'da İspanyollar güçlüdür ve iyi şekilde tahkim edilmişlerdir. Fakat birlik gölü kontrol etmek için *barce armate* donatıldığı zaman *actum est*. Zira Fera dukünün elleri diğer yollarla o yerleri kurtarmasını mümkün kılmayacak kadar doludur. Chiavenna kalesi ise *aux derniers abois*'tir. Zira toplar dağları geçmiştir ve onlarda hâlihazırda teslim olmaya başlamışlardır. Böylece bizde her gün o yerin teslim olduğunu duymayı beklemekteyiz.

Bu zaman içerisinde Piedmon'ta Rubiconu geçmişlerdir ve belki de bir sonraki mektubum size *jacta est alea*'yı anlatacaktır. Zira memur Torino'dan bu ayın 4'ü üzerine ayrılmıştır ve de ertesi gün ondan önce ilerlemek için bir savaş işareti ve bütün vassallarını ve derebeylerini onun şahsına katılmaya çağırın ve kendilerini o külah altında dizmelerini için çağırın *la cornetta bianca* 'ya sebep olan Savoy dukü tarafından takip edilmiştir. 27 parça top ve cephaneyle yüklü bin kutu[368] ona ayın 7'si üzerine gönderildi. Bütün ordunun toplanması Asti yapılacaktır. Bu da 30.000 yaya ve 3.000 atlı noktasına yakın bir sayı olacaktır. Gidişinden önce Prens Filibert'in ölümü için baş sağlığı ve Prens Tomaso'nun evliliğini tebrik etmek için gönderilen bir İspanyol elçisi olan Don Carlo Davez'i azletti. Bunlar elçiliğin dayandığı dış iddialardı. Fakat elçinin Savoy duküne daha büyük teklifler yapmaya dair görevi olduğu düşünülmüştür. Ve o da mevcut durumu zamanlı bulmamış olup ana talimatlarını bastırmıştır. Komplimanların dışında biz duk ve Don Carlo arasında ciddi bir şey geçtiğini duymadık. Fakat sadece bir mesele vardı. Bu da elçinin bu kadar güçlü bir silahlanmanın nedenini öğrenme istemiş olmasıydı. Bunun üzerine duk hiç kimsenin bunun nedenini Katolik kraldan daha iyi bilemeyeceği ne dair birkaç kelime ile cevap verdi. Elçi başka bir cevap alamayacağını anladığı zaman, uzun bir bekleyişten sonra açık bir şekilde iyi bir savaş önceden gelinceye kadar iyi bir barışın umulamayacağını açıkça gördüğünü söyledi ve duk de ona *Vs, l'ha indovinato* önceden söylediğiniz dedi ve bu şartlar üzerine ayrıldılar. Prenso Tomaso habis bir ateşten dolayı tehlikeli şekilde hastadır. Fakat anladığımız kadarıyla şimdi iyileşme umudu vardır. Piedmont prensi kendisini Vercelli'ye atmaya niyetlenmektedir. Çünkü o bölge Fera dukü tarafından en çok tehdit edilen bölgedir. O da Novara'ya doğru ve Sandeval kalesine gücünün büyük kısmıyla birlikte çekilmiştir. Mantova dukünün iki taraftan da zarar göreceği gibi gözükmektedir. Zira kendisi Monferrat boyunca İspanyol birliklerine yol vermiştir. Savoy dukü ve Fransa memuru da aynısını istemekle ve erzaklarla ve ordu için gerekli olan bütün önlemlerle desteklenmeyi istemektedirler. Alacakları herşey için ödeme yapacaklarına

söz vermişlerdir. Mösyö de Mortu (kendisi şimdi bu şehirdedir) Fransa kralından, Mantova düküyle onu birliğin lehine çekmek veya en azından tarafsızlık sınırlarını geçmemesini sağlamak için birlikte olmuştur. Fakat hem kendisi hem de bütün Fransız vekilleri dükün tamamen İspanya'ya bağlı olarak bulmuşlardır. Ve bu yüzden kendisinden dostça istendiği ve talep edildiği herhangi bir makul şeyi Mantova'nın reddederse Savoy dükünün bunu zorla almasına izin vermeye karar vermişlerdir.

Bu ayın 4'ü üzerine Lehistan prensi, Mantova'dan, Verona, Vincenza ve Padova'yı kendisini, onun kalitesine uygun bir muhteşemlikle kabul etmeye hazır olacak o şehirlerin yöneticelerine bildirmeden geçerek gecenin ikisinde bu şehre geldi. Kendisi burada onun için umumî emirle hazırlanan Grimani sarayında atından indi ve orada konakladı ve masrafları bu devlet tarafından karşılandı. Fakat henüz özel maskesini koruduğu ve halk onun hakkında bilgi almayacağı için kendisinin sokaklarda yürümek için daha fazla özgürlüğü ve bağımsızlığı olabilir. Bu ayın 10'u üzerine kendisi özel konağında, açık olmayan bir mecliste Doju ziyaret etti. Ve o seremonide sanki doj ile tesadüf eseri karşılaşmış gibi gelkti. Kendiis binaları ve resimleri görmek için sarayın odalarını geçerken oldu. Ertesi gün dökümhaneye gitti ve ayın 12'si üzerine onun için önemli leydilerin pek çoğunun ziyafeti onurlandırmak için davet edildiği için bir balo tertip edildi. Kendisi bu devlet için ona sağlanan hiçbir muamalede hiçbir memnuniyet belirtmedi ve onlardan çok rahatsız oldu. Çünkü gerçekte, onlar eğilimleri her türlü muhteşem ifadelerle doğrulamaktan eksik kalmıyorlardı.

Chiavenna kalesi şimdi antlaşma ile alınmıştır ve Savoy dükü ve Fransa memru 30.000 yaya ve 3.000 atıyla birlikte savaş alanındadır ve biz de her gün o ordu tarafından büyük bir meselenin ele alınmasını beklemekteyiz. Lordumu şu an için bunlar dışında rahatsız edecek bir şey kalmayıp, leydinizin güzel ellerini öpüyor, her zaman lordumun emrindeki en güvenilir hizmetkâr olarak karlım. Venedik 18 Mart 1625

I.WAKE

[369]Lordum Carew'den

Benim Lorduma yazdığım son Mektup Kasım ayının tarihini taşımaktadır. O zamandan beri sizden 11/21 Aralık tarihini taşıyan bir mektupla beraber bir öncekinin bir sureini ve onlarla birlikte 26 Kasım tarihli o imparatorlukta olan geniş bir haber aldım. Onlar için size çok teşekkür ederim. O zamandan beri İngiltere'de olan olaylar ile ilgili bir hesap yaptım ve şimdi metod olarak değil, olan şeyler olarak yeni bir hesaba

başlıyorum. Bu mektup bitmeden, olayların değiştiği ve dđnüştüđü gibi eklemelerde ve çıkarmalarda bulunacağım. Son mektubumda Parlatentonun 16 şubat'ta başlayacağını söylemiştim. Fakat Kral onu daha uzun bir güne teşvikte etmek için, Parlatentonun toplanmasının bekletilmesine dair olan ilanını yayımladı. 16 şubat üzerine kral, teşvik görevi ile parlatentoyu 15 Mart'a erteledi. Ve şimdi ikinci bir uzatma ile toplantıyı 20 Nisan'a erteledi bu da Paskalya haftasındaki Çarşamba'ya düşmektedir. Fakat parlatento yapılacak mı yapılmayacak mı kendi adıma şüpheliyim.

Bir avukatın oğlu olan zengin Cornewall'ı Roberts Truro Baronu yapıldı. Ve dedikodulara göre onun oğluda Buckingham dükünün akrabası olan bir hanımla evlenecektir. Ocak'ın son gününde Kont Mansfelt 12900 İngiliz yayaya Birlikte Dover'da gemiye bindi ve Middlesborough yakınındaki Ramckins'te demir attı. Fakat Downes'te güvertesinde uzun bekleyişleri, gemileri yolcularla, çok az âlâka gösterilen erzak eksiği ile çok rahatsız edilmişti. Ve ondan sonra nereye ineceklerine karar vermeden Zellanda'ya yöneldiler. Birliklerde yarısının ölümüne yol açan enfeksiyonlar oldu. En sonunda, yarım bildiği Huesden yakınındaki Longstreet'e ve diğerini de (gemilerde olduğu gibi) ölümlerin kesilmediği Gertundenberg'e yerleştirdiler. En son Fransızlar(hazırlıklarında bizim 20 gün arkamızdaydılar) geldiler. 2.000 cesur atlıları vardı.

Breda şehrinin hâlâ birkaç aylık erzağı vardır ve Spinola'nın yapabileceği herhangi bir zorlayıcı harekete değer vermemektedirler. Diğer tarafta her ne kadar ölümler ve kaçaklar ile İspanyol ordusu çok zayıf olsa da siperleri ve toprak çalışmaları, onları kaldıracabilecek herhangi bir kuvveti küçümseyebilecekleri kadar güçlüdür.

Oranj prensi uzun süre önce yerleştirdiği Rossendale ve Longstreet'teki Wallwick'te duran iki garnizonlar ile pek çok erzak konvoyuna el koymuştur. Böylece Markiz Spinola, kıtlık tehlikesi yaşamaktadır. Herşeye rağmen (atlılarında güçlü olarak) erzakları için yeterli oranda rahatlık getirilmiştir. Bu geçen ve önceki aylar için Oranj prensi ciddî olarak, Getrudenberg ve İspanyol kampı arasında bir yer olan Swallow'da deniz suyunu (bir deniz akıntısına) içeri çekmek için, ciddi bir çalışma yapıp bu şekilde düşman siperlerini boğmaya umuyordu. Bu bazı etkiler yapsa da beklendiği kadar başarılı olmadı. Fakat planını tamamlamak için hâlâ devam etmektedir. Breda şehri bundan zarar görmektedir. Zira bütün mahzenler ve aşağı odalar suyla dolmuştur ve düşmanın kışlası da bu şekildedir. Bu şekilde hem şehir de hem de kampta sefaletin

aşırılık derecesinde olduğu sonucuna varılabilir. Kuşatmacılar veya kuşatılanların daha inatçı olması sık sık beklendiği gibi paralelleştirilemez.

Bu uzun kuşatmaya bin son vermek için Oranj prensi o kadar büyük hazırlıklar yapmaktadır ki Nisan ayının ortasında savaş alanına (Mansfelt'in birliklerine doğru bir hesapla) 50.000'in üzerinde atlı ve yaya çekmeyi planlamaktadır. Kendisi at süremeyecek durumda olup bir taht-ı revan ile gidecektir. Fakat ordunun başında olmayı savaşı kazanıp düşmanın siperlerini zorlamaya niyetlenmektedir. Bu amaç kendisiyle birlikte 150 parça top taşımaktadır. Diğer taraf ise, Almanya'dan Bohemya'dan ve Avusturya ailesinin yapabileceği bütün güce ilave olarak arşidükün bölgesinden yeni toplanan malzemeler Spinola'ta götürülmektedir. Eğer Tanrı isterse, prens o destekler düşmana gelmeden önce savaş alanında olabilir. Şehrin kurtulacağına dair büyük bir umut vardır. Aksi takdirde bir savaşın riskine katlanmak ve fatihe bir kul olarak kalacaktır. Fakat bütün olasılıklar dâhilinde Hollanda ordusunun zamanın başlangıcını alacağı görülmektedir. Prensın vücudu o kadar bozulmuş ve hastadır ki onun uzun yaşayacağına dair hiçbir görüş yoktur ve eğer kedisinin bu büyük harekette yapacakları başarılı olursa son günleri zafer ile taçlanacaktır.

[370] İtalya tamamen yanmaktadır. Fransızların memurun, Savoy dükünün Prens Piedmont ve Don Tamosa komutası altında ve Venediklilerin de ilerlemekte olan büyük oruları vardır. Milan Valisi, Milan Düklüğü'nün şehirlerinin korunması Parma ve Modena dükleri, Papa ve Napolili askerlerinin yardımıyla muhtelif yerlere büyük kuvvetler dağıtmıştır. Fransız memur söylendiğine göre şimdi Monferrat Markizliğinde'dir. Venedikliler Milan sınırı üzerine durmaktadırlar. Ve Sayovlular da o şehri kuşatma gâyesiyle güçlerini Cenova'ya doğru çekmişlerdi. Ve Marsilya'dan da o şehri denizden kuşatmak için gemiler gönderilmektedir. Diğer yandan, Cenevizliler büyük olasılıkla toplayabilecekleri kadar çok asker toplamışlardır. Fakat bütün olasılıklarda eğer o plan Cenova ise ve hem karadan hem de denizden kuşatılırsa uzun süre savunulamaz. Valteline şimdi tamamen Fransa'nın hâkimiyetinde olup eski meskûnları geri getirilmekte, Papa'nın ve İspanya kralının garnizonları tamamen ülkeden çıkarılmaktadır. Ve İtalya'daki savaşın merkezi büyük olasılıkla Milan Düklüğü olacaktır. Bu görüş valinin önemli görülebilecek her yeri tahkim etmesine yol açmaktadır.

Güney Denizi'nde, Hollanda amirali olan Mösyö L'hermite yakın zamanda ölmüştür. Kendisi mucizeler yapmış, zengin yüklü 14'ün üzerinde gemi almış ve 16'nun

üzerinde gemiyi de batırmış ve yakmıştır. Onun donanması o denizlere çok büyük zenginliklere hâkim olmuştur ve sahil üzerindeki bazı yerleri tahkim etmiştir. Onları desteklemek için bütün ivedilikle birlikte Hollanda'da büyük bir hazırlık yapılmaktadır. Brezilya'daki Todos los Santos körfezinden yakın zamanda bir şey duymadık. Lizbon'dan onları atmak için gönderilen bir filo şimdi (varsayılabileceği üzere) o sahil üzerindedir. Ve böylece bir Hollanda filosu da onlara yardım için gönderilmiştir. Onlar ile neredeyse aynı zamanda yola çıkmışlardır. Ve eğer bu şekilde olursa oraya ilk varacak olan İspanyollar olacak olsa da Hollandalılar bundan rahatsız olacak gibi görünmemektedirler. Zira onlar güçlü bir şekilde tahkim edilmişler ve yardımlar onlara gelinceye kadar dayanabilecek gerece sahiptirler. Fransa'dan Picardie'ye adam ve mühimmat çekildiğini duyduk. Bunun o sınırı korumak veya Artois veya Flande üzerine bir hamle yapmak için olduğuna dair bir hüküm henüz yapılamaz. Fakat eğer Milan düklüğü ile bir savaş yapılacaksa, Fransızların arşidükün bölgelerine gireceğine dair şüphe yoktur. Memnuniyetsizlik üzerine Mösyö Soubize (8 gemiyle birlikte) kendi macerasını denizlerde aramıştır. Her taraftan gelen korsanlar ona katıldılar. Filosu 40 yelkenin üzerinde olup Fransızlar üzerine savaş yaptılar. Bordo nehrinde randevusuyla buluşup, Fransızlar, İngilizler ve bütün milletlerin ona görevlerini ödemesini sağladı. Fakat şimdi kendisi kralla uzlaşmıştır ve kendisinin maaşının Hollanda tarafından karşılanacağı düşünülmektedir. Ve kardeşi olan Rohan dükü kendi kalitesine uygun bir görev ile memurun altında hizmet etmek için İtalya'ya gönderilmiştir. Ve Fransa bu saat için kendi içinde iyi bir barış ve uyum içindedir. İmparatorun hareketleri içinse, bizden daha iyi bildiğiniz gibi kendisi tamamen yüzünü Macaristan'a çevirmiştir. Fakat bu yıl Almanya'dan büyük olaylar beklenmektedir. Her taraftan prensler güç toplamaktadırlar ve bütün imparatorluk şehirlerinde davullar çalmaktadır. Bunun yanı sıra Danimarka ve İsveç kralları da çok şey yapma sözünü verdiler. Böylece fırtına Avusturya ailesinin üzerine düşecek gibidir. Tanrı iyi bir başarı sağlasın. Zira bu zaman içinde Protestanlar çok fazla zulme katlamaktadırlar. Fakat Almanya meselelerin iyi veya kötü sonucu çoğunlukla Aşağı Ülkelerin hareketlerine dayanmaktadır. Eğer Oranj prensi başarı olursa o bölgelerde iyi değişiklikler olacağına dair büyük bir umut vardır. Buckingham dükü birkaç gün içerisinde Fransa'ya gidecektir. Krallar arasında evlilik için herşey tamamlanmıştır ve kendisi rensin vekili olarak leydisiyle aceleyle evlenecek ve onu mümkün olduğu kadar süratli bir şekilde İngiltere'ye etirecektir. Kral ve prens onu Dover'da karşılamaya karar vermişlerdir. Bu amaç için kale tamir edilmiştir ve zengin

bir şekilde donatılmıştır. Kardinal Wollsey tarafından yapılan büyük elçilikten beri Buckingham dükünün bu elçiliğine paralel bir elçilik olmamıştır. (Anladığım kadarıyla) Tek fark budur. Kardinal sayı olarak daha fazlaydı. Fakat dük muhteşemlik ve görev olarak onu geçmektedir. Son mektubumda size niyetlenen bir deniz yolculuğu ile belirsiz bir ima vermiştim. Şimdi biraz daha fazlasını söyleyebilirim. Kralın 12 gemisi, 20 en büyük tüccar ve 60 en ağırından Newcastle gemisi iyi bir şekilde donatılmış ve adam koyulmuş olup, bir deniz yolculuğu için düşünülmektedir. Newcastle teknelerinin hepsi olması gerektiği gibi savaş gemisi hâline getirilmiştirler. Bu filo için erzaklar zaten hazırlanmıştır. Mühimmatta aynı şekilde hazır bir hâldedir. [371] Ve kara hizmeti için de şu an 10.000 yaya bastırılmaktadır. Fakat bu büyük filonun amiralinin kim olacağı veya karadaki generalin kim olacağı veya ikisi içinde büyük kumandanların kim olacağı veya gemilerin ve birliklerin kaptan ve yüzbaşılardan kim olduğu veya planlarının ne olduğu henüz bilinmemektedir. Ve eğer sonuncusunu bilseydim lordumdan her ne kadar herhangi bir adam kadar bu hareketler ile ilgili bilgilendirildiğimi düşünsem de bu konuda lordum tarafından affedilmeyi isterdim. Bu donanma için Hollandalıların yardımına ihtiyaç duyulmayacaktır. Onlar kendi kalyonlarından 30 veya 40 tanesini serbest bir şekilde teslim etmişlerdir. Ben Cales ve adalara olan yolculuklarda hem aktör hem de danışmandım ve benim hükmüme göre bu hazırlık onları geçmektedir. Sir George Calvert, herhangi bir utanç olmaksızın sekreterlik makamından alınmıştır. Kral onu İrlanda'da Baltimore baronu yaptı ve danışman olarak kaldı. Ve Sir Albert Mourton onun makamına sekreter olarak yemin etti. Lord Chischester Westminster'daki evinde ölmüştür ve onun velihattı ve varisi kardeşi Sir Edward Chischester'dır. Lord de le Ware, Sir Thomas Edmond'un en büyük kızıyla evlenmiştir. Ve Genç Lord Dormer, aynı şekilde Montgemery kontunun kızıyla evlenmiştir. İrlanda için planlanan kuvvetler randevulaştıkları çeşitli limanlarda toplanmışlardır ve rüzgârın ilk eşiyle birlikte yelken açacaklardır. Ve onlarla birlikte, yokluğunun benim için büyük bir eksiklik olacağı Sir Thomas Stafford görevlendirilmiştir. Kralın konağının lord kâhyası Markiz Hamilton, ateşten yanarak ölmüştür. Vücudu gömülmek üzere İskoçya'ya götürülmüştür. Ve onun halefi olarak konuşulan hiç kimse yoktur. Purbecke leydisi ve Sir Robert Howard (Suffolke kontunun genç oğlu) ortak rivayet üzerine kendilerine hâkim olamamakla suçlanmıştır ve yüksek komisyon tarafından çağırılmışlardır. Zira bir oğlan doğmuştur ve Sir Robert'in babası olduğu düşünülmektedir. Buckingham kontluğu bu şekilde bir varis eksikliği olamaz. Bu henüz bir erkek evlat sahibi olmayarak onun onuruna ve

mirasına kadar bir zarar vermektedir. Sir Robert,(sunulduğu maddeler üzerine yemin etmeyi nefretle reddetmişti) aforoz edildi ve leydi de Barhams Evi belediyesinde hapis oldu. Bu meselenin sonucunun ne olacağı hakkında ikisi içinde kötü olacağına dair iyi bir tahmin edilebilir. Böylece diğer yandan hiç kimse, sonuna kadar dükü gerçek için titizlikle araştırılmasından rahatsız olamaz. Aksi takdirde onun kanına yabancı olan birisi onun onurunu ve topraklarını alabilir. Şu an için majesteleri Theobald'dadır. Bir sıtma nöbetine yakalanmıştır. Hâlihazırda dokuz krize (ki onların pek çoğu çok şiddetliydi) katlanmıştır ve çok zayıf düşmüştür. Fakat Tanrı'dan umuyorum ki kendisi günlerinin sonuna gelmemiştir ki bütün dürüst insanların âmin diyeceği gibi Tanrı onun günlerini genişletebilir. Ve böylece soylu lordum elçi, size ve değerli leydinize sevgimi ve hizmetimi hatırlatarak ikinizi de herşeye gücü yetenin korumasına teslim eder ve lordumun size hizmet eden müşfik, sevgili dostu olarak kalırım. Savoy 25 Mart

G.CAREW

Lordum Canterbury Başpiskoposundan

Benim çok iyi Lordum,

Zannedersem size geçen Haziran ayından beri yazmadım. Fakat sular uzun süredir durdurulduğu zaman, daha şiddetli olarak sonunda kırarlar. Şu an burada büyük hareketlere girmekteyiz. Tanrı'ya onlara rahat ve başarılı bir sonuç vermesi için dua ediyorum. Parlamento Fransız evliliğinin yavaş gelişi üzerine şimdilik ertelenmiştir. Fakat para ihtiyacı onun toplanmasına sebep olacaktır. Ben Nisan'ın yirmisinde toplanacağını düşünüyorum.

Şimdi bu evliliğin tamamlandığı anlaşılmıştır. Ve şüphenin büyük kısmı Papa'nın aracılığıyla Fransız'ın din noktasında çok uzağa gitmesidir. Bu da parlamento için memnun edici olmayacaktır. Maddeler İngiltere'de herkes tarafından bilinmemektedir. Fakat Fransa'da onların basıldığı ve adi şekilde yayıldığı söylenmektedir. Majestelerinin ve prensin raporda yapılandan daha dikkatli olacaklarını umacağım.

Salisbury, Dorset, Walwick Kontları ve pek çok soylunun eşlik ettiği Buckingham dükü hızlı bir şekilde Fransa'ya gitmiştir. O kadar cesur bir şekilde gitmişlerdir ki, bu krallık için bir yükselen görevden başka bir şey olamaz. Yolculuk evlilik törenleri ile tamamlanacak ve genel olarak anlaşıldığı gibi prensesi yurda getireceklerdir.

Breda kuşatması devam etmektedir. Markiz Spinola Eylül'ün başlangıcından beri orada oturmaktadır. Fakat oraya ne top ateşinde bulunmuştur ne de

saldırılmıştır.[372] Orayı saldırıyla değil kıtlıkla almayı ummuştur. Oranj prensi bu kış hasta olmuş olup Hage'dedir. Fakat şimdi kısa süre içerisinde savaş alanına gitmeyi ummaktadır ve kendisinin büyük bir orduyla kuşatmayı kaldırmaya güvendiği söylenmiştir.

Kont Mansfelt'in İngiliz, Fransız ve Hollandalılardan oluşan ordusu şimdi yaya ve asker olarak onsekiz bindir. Fakat şimdiye kadar onların hiçbirini göndermemiştir. Kralımız ona aylık yirmi bin vermiştir. Ve benim paramız için bir hesap alabileceğimize inanıyorum.

Uzun yıllardır yaptığımız en büyük filo İngiltere'den (eğer Tanrı kutsarsa) gönderilecektir. On iki gemi kralın gemisidir. Yirmi tane de iyi tüccar gemisi vardır. Elli tanede *cole* Newcastle gemisi vardır. O gemilerin hepsi 15 veya 16 parça top taşımaktadır ve onların hepsi yüzlerce kara askeri taşıyacaktır. Kara adamlarının sayısının on bin olacağına dair mektuplar imzaladık. Bunlarla birlikte Hollandalılar kendi 30 veya 40 gemilerini göndereceklerdir. Böylece bir bütün olarak iyi bir filo olacaktır. Onların buradan gidişi Mayıs sonundan önce olacaktır ve Lord Amiral onlara rehberlik edecektir. Aydınlatacakları yer gizli tutulmuştur ve her ne kadar ben tahmin edebilsen de henüz bu mektuba sokmaya cesaret edemem.

İtalya tarafındaki Birliğin generali olan Markiz Cuevere, yakın zamanda Chiavenna'yı geri almış olup Valtaline'i kurtarmıştır. Böylece kısa süre içerisinde kazanacaklarını umdukları Riva ve diğer bir küçük kale dışında hiçbir şey kalmamıştır. Bu yaz, siz doğuda ne kadar sessizseniz, batı Dünyası için çok fazla şey üretecek gibidir.

Efendimiz olan kralın Lehistan'daki temsilcisi olan bir İskoç beyefendisi geçen noelde bilinçli olarak buraya geldi ve ciddi bir şekilde iki teklif yaptı. Birincisi, Bethlen Gabor'u bizimle birlikte ittifaka çekip bu şekilde imparator o bölgelerde çok fazla meşgul edip Palatinat meslelerine doğru daha az yardım edebilmesini sağlamaktı. Diğeri ise Dük Ragevile ve dostları aracılığıyla, Leh kralının Kazaklarını, imparatora yardıma göndermekten alıkoymaktı. Fakat bu şeyler nedenini anlatamayacağım bir sebepten dolayı tat bırakmadı.

Sit Robert Amstrewter Danimarka kralı ve Aşağı Saksonya'da olup bizim meselelerimizi çok ilerletti. Ve diğer elçide aynısını İsveç kralıyla beraber yaptı. Fakat onların bu yaz onların nasıl kullanacağını anlatamam.

Buckingham dükü ve Lordum Bristol İspanya'dayken, birbirlerine düşmüşlerdir. Dük, kralımızın hiçbir zaman evliliğe dair bir niyeti olmayan İspanyol tarafından istismar edildiğini düşünüp antlaşmanın bozulmasını istemişken kont mevcut durumun debam etmekte olduğunu fakat diğerinin bunu böldüğünü ileri sürmüştür. Bu Bristol'un St. Giles'teki konağında tutuklanmasına dair emir verilecek kadar ısınmıştır ve kendisinin bugüne kadar asla saraya gelmesine izin verilmemiştir. Fakat kral geçen yaz devam ederken konta ülkenin özgürlüğünün keyfini çıkartabileceği Sherborne'a gitme iznini verdi. Bazıları da onlar arasındaki meseleleri çözmek için istekli olmuşlardır. Fakat şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştır. Sık sık kontun gelecek parlamentoda yargılanacağı söylenmektedir. Fakat kararın ne olacağını söyleyemem. Sadece onlar arasında büyük bir kırgınlık vardır ve Lordum Bristol kendisi dış görünüşte çok emin olarak taşımıştır.

Bay Sekreter Calvert, prensin İspanya'dan dönüşünden beri hiçbir zaman neşeli görünmemiştir. Kendisinin İspanya meseleleriyle çok ilgili olduğu düşünülmüştür. Onu müzakerelerinden ve bütün görevlendirilmelerinden almak için bir yol alınmıştır. Bu onu çok mutsuz etmiştir. *Ve Desperatio facit monachum* demiştir ve böylece kendisi görünüşe göre bir Papacı olmuştur. Kendisi de üçüncü kez bu şekilde suçlandığını söylemektedir. Majesteleri onu azletmiş ve onun sekreterlik makamını Sir Albertus Moreton'a vermiştir. Kendisi ona mezkûr makam için üçbin pound ödemiştir. Ve Kral onu İrlanda'daki Baltimore Baronu yapmıştır. Böylece kendisi bizden çekilmiştir. Ve 400 tonluk bir gemi almıştır. Şimdi bir kolonisinin olduğu New England'a veya Newfoundland'e gitmektedir.

Sir James Lee şimdi Lord Lee'dir ve Lord Haznedar yapılmıştır. Ve Sir Randal Creve, kralın divanındaki adalet şefidir.

Fransa kralı Rochel'e karşı gücünden hiçbir şey esirgememiştir. Oraya karşı bir kale yapmıştır ve daha fazla mühimmat getirtmiştir.[373] Bu arada Rohan dükünün kardeşi Mösyö Soubize kaçmıştır ve kralın çeşitli gemilerini almıştır. Ve anlaşıldığı kadarıyla Re adası civarında gezen o gemiler Rochel'e karşı kullanılacaktır. Bu o şehre bir hizmet olmuştur. Fakat Fransız Protestanları onu ve hizmetini reddetmektedir. Pek çok kişi ilk başta bu hareketin aldatma amaçlığı ve Kraldan gelen gizli bir talimatla olduğu kendi filosunu Cenova'yı kuşatmak için yardıma getirmeyi amaçladığı düşünülmüştür. Fakat bu görüş kaybolmaya başladı. Fakat gerçekten, Marsilya'dan pek çok gemi ve kadırganın, İspanya kralının hazine evi olan Cenova'ya karşı

görevlendirildikleri doğrudur. Ve memur, en son mektuplardan duyduğumuz kadarıyla İtalya'nın o taraflarında yirmi bin adamla birlikte gitmiştir. O şehri bir kara ordusuyla kuşatacağı düşünülmektedir.

Eğer o insanlar ayaklanma öne sürerlerse veya İspanyollar orada bir rahatsızlık yapmak için kuvvetlerini gönderirlerse diye İrlanda'ya 2250 yaya göndermekteyiz.

Partik'e Metrophanes'le alâkalı ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Onun serseri vatandaşı onu mahvetmiştir. Kendisi denizden güzel bir şekilde İstanbul'a taşınmıştır. Ve bend e ona o amaç için yol harçlığı verdim. Fakat kendisi Almanya'dan kara aracılığıyla gitme bahanesi ile gitti. O yol ile kitapları nasıl taşıyabileceğini bilemiyorum. Kendisinin bu bölgelerde çok iyi para almış olup, kendisini Yunan Kilisesinin rahiplerinin katı hayatına zorlukla düşürülebileceğinden çok korkuyorum. Bunu birkaç cümle ile Patrik'e gönderecek kadar zaman kazanmayı umuyorum.

On iki ay önceki Şubat ayında Richmond dükü ölmüştür. Ve Ağustos ayında kardeşi Lenox dükü bu hayata veda etmiştir Ve şimdi geçen Şubat ayında Tanrı aynı zamanda Markiz Hamilton'ı da almıştır. Ve böylece kral en yakın üç akrabasını da kaybetmiştir. Pek çok diğer büyük adam da bu hayatı değişmişlerdir. Bunların arasında Nottingham'ın yaşlı dükü, genç Dorset dükü, İrlanda'daki Thomond kontu ve Lord Chichester vardır. Bunlar hepsi çok yüksek yerlerin adamlarıdır ve din konusunda çok sağlam kişilerdir. Böylece Tanrı'yı kendisi için uygun olan adamları almak ve daha kötülerini arkada bırakmak memnun etmiştir.

Bu kadar çok yazabileceğim değişik boş zamanlarım olduğu zaman efendimiz kralın Tibbols'ta çok hasta olduğu haberini aldım. Böylece bütün diğer işleri bıraktım ve oraya gitmeye zorlandım. Yeni takvime göre 27 Mart'ta o ölene kadar orada kaldım. Orada aş-a-i rabbani'yi aldı ve çok Hristiyanca bir son yaptı ve Pazar olan aynı gün ilk olarak Tibbols'ta ve sonra da insanların büyük takdirleriyle birlikte Kral Charles'ı ilân ettik. Bu pek çok projeyi değiştirecektir. Fakat keşfedebildiğim kadarıyla donanma devam etmek zorundadır. Bu mektup ile işlerin halledilmesi için çalıştığımızdan dolayı bütün ellerimizin dolu olduğu hükmünü verebilirsiniz. Böylece daha fazla yazmaktan veya Patriğe, size iki defa dönderdiğim iyi dileklerimden sakınır ve lordumun çok sevgili dostu olarak kalırım. Lambirth 30 Mart 1625

G. CANT.

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Macaristan'dan gelen çeşitli yollardan imparator ve bu devlet arasında yapılacak olan barışın uzatılma antlaşması iptal edildiğini ve iki tarafın da görevlilerinin geri çekildiği tasdik edilmiştir. O bütün şartlar hakkında daha iyi bilgilendirilmek ve Bethlen Gabor'un gelecek kararlarıyla ilgili bir hükümde bulunabilmek için Erdel elçisinin girişine ve buradan gönderilen ulağın dönüşüne dikkat vermekteyiz. İlk ve en büyük engel şimdi ortadan kalkmıştır ve şimdi iradesini padişahın hareketleriyle bağdaştırmak konusunda hiçbir bahanesi yoktur. Zira sonuç için ona atıfta bulunulmuştur ve ona antlaşmanın iptali konusunda yardım etmek için bir şeyler yapılmıştır. Kendisi şimdi özgürdür ve silahları alabilir ve kendi isteğine göre kullanabilir. Eğer bir başlangıçlar varsa ve iki taraf da Almanya prensleriyle birlikte onu ittifaka çekmek için bir teklif yaparsa fırsat büyüktür. Kendisinin doğrudan efendilerimizin adına yapılmayan, elçilerin tekliflerini nasıl anlayacağı konusunda hüküm veremem. Fakat ben onun adına bir teklif veya beyan fırsatı olacağına ikna oldum.[374] Bunun hakkında gelecek mektuplarım şüpheşiz onunuza daha kesin bilgi verecektir.

Yaşlı Torne kontu varmış olup Venedik Cumhuriyeti'nin hizmetine alınmıştır. Görünüşte göre bu yolla tekrar ülkesini bilme niyeti ve umudu vardır. Eğer rahatlığı olursa, antlaşma yamadığı takdirde Gabor ile haberciler aracılığıyla konuşma ve eski beyanlarının samimiyetine kanıt göstermek ve onuru konusunda bütün ikna yöntemleri ile bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Kendisinin buradaki kalışının tek düşüncesinin ve durumunun onun Aşağı Almanya'daki savaştan ziyade bu devletin altındaki şartları kabul etmesi olduğunu iddia etmektedir ve kendisinin Erdel prensini yeni umutlara ve Macaristan, Moravya ve Silezya'yı eski sorunlarına sokmak için uygun bir araç olması olasılıksız değildir. İmparatorluk mensuplarının hem buradaki hem de sınırdaki güveninin antlaşmanın bozulmasından dolayı biraz bastırıldığını anlıyorum. Zira, her ne kadar tamamen korunmasız bırakma cesaretini gösteremeseler de Gabor'un taraflarından korktuklarına dair hiçbir şey gösterememektedirler ve buradaki temsilci, nefes almak için eski barışın bir yıl daha süreceğinden dolayı dolayı bu işe önem vermemektedir: *Ubi di sunt vires dissinulare inimicitiam*. Ve bu aynı zamanda Asya'daki meseleleri yerine oturmamışken çok istediği savaşı başlatamayacak olan bu imparatorluğu da rahatlatacaktır. Böylece kendi ilerlemesinden ziyade başkalarının

rahatlığı için daha fazla iyilik yapabilecek Erdel prensini tek başına kullanmakta ne tehlike ne de skandal vardır.

Olağanüstü Venedik Elçisi Sinyor Simon Contarini, görüşmesini büyük bir nezaket ile yapmıştır ve çok büyük bir hediye ile bunu çok pahalıya almıştır. Onlar Arnavutluk, Bosna ve kendi sınırlarına yakın ve padişahın hâkimiyetinde olan topraklardan asker toplama ihtiyaçları konusunda izin aldılar.

Kendisini ziyaret ettim ve bir kez daha Fransız'dan önce kendisi tarafından kabul edildim. Bu da onun her zaman yarışmacı ve çok nadiren zafer kazanan yüksek ruhunu o kadar rahatsız etmiş olup henüz bu yönde şikâyetle bulunamamıştır. Hem elçi hem de balyos majestelerine olan büyük saygılarını pek çok kez göstermişler ve onun değersiz vekili olan benle çok iyi iletişim sürdürmüşlerdir. Bunu karşılıklık için onurunuzla belirtmeyi atlamayacağım ve zannedersen majesteleri de bundan memnun olacaktır.

Bahar yolları açana kadar Asya'dan hem çok az şey bilebileceğiz hem de bunlar çok az şey yapabileceklerdir. Fakat yaz hareketle dolu olacaktır. İranlının hazırlıkları ve Abaza Paşa şüphesinden dolayı bütün bölgeler rahatsız olarak kalmaktadır. Kâğıdımı yazma görevimi ihmâl etmekten ziyade mesele ile doldurmaya zorlanmış olarak şimdi onurunuzu rahatsız etmeye son vermek zorundayım ve & olarak kalırım. İstanbul 30 Mart 1625 eski tarz

Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun 25 Şubat tarihli son iyiliğinde bahsedilen üç mektubu aldığımı ve onlar ile tekrar insanların kardeşliğini yeniden tesis edildiğini belirtmek ve *cum bestilijs agri fit habitatio mea* ve benim çalışmamın salataları almak için *cum bodus herbas gusttare*

Macaristan'dan gelen çeşitli yollardan tasdik edilen haberlere göre imparator ve bu devletin görevlileri arasında yapılan barış antlaşması iptal edilmiştir. İki tarafında talepleri yüksektir ve zorluklar da büyüktür. Özellikle de Vatz'ı ilgilendiren mesele ateşkes zamanını çalmıştır. Kızgınlık üretecek bazı diğer gıcırtilar lâf arasında söylenmiştir. Diğer durumlar ve Gabor'un kadarı için yeni meseleyle (belirtildiğine göre) gelecek ve tamamen bilgilendirilmiş olan elçisinin girişini her saat beklemekteyiz. Fakat bu şekilde ilk ve en büyük engel ortadan kalkmıştır ve kendisinin de tam bir özgürlüğü vardır. Ve kendisinin olağan bahanesi olan kendisini bu sarayın yolları ve

görüşü ile bağdaştırma özürü, iki tarafta barış yapmadıkları veya onun tarafından gizli anlaşılın onaylanmadığı zaman, engellenmiştir. Onun hırsını kullanmak için yol yine açılmıştır. Fakat onun hizmet edecekleri [375] aynı zamanda ona biraz katkıda bulunmak zorundadırlar. Onun son antlaşması için bir özür mektubu gördüm. Orada kendisi sadece ona verilen sözlerin başarısız olmasından değil, ihmalden de şikâyet etmektedir. Ve bu sonuca varmaktadır. *Aliter mecum tractandum est, nam ex nihilo nihil sit.* Dışarıya dönük resmiyetlerle bir huy beslemek ve yardım göndermek küçük bir düşüştür. Fakat kendisi *sui juris* bir adam olarak düşünülecek kadar çok şımartılsaydı ve bunun sonucu olsaydı kendisi bu ucuz yemlerle bile harekete çekilecek bu şekilde kendisi sonunda bir müttefik olarak temin edilebilir ve alâka gösterilebilir. Zira kendisinin planlarında ve ganimetin ordusunun gücü olan atlılarına maaş olacak şekilde yapacağı savaşın doğasında gerece veya paraya ihtiyacı yoktur. İmparatorun kuvvetlerinin saptırılması yeteri kadar bir yardım olacaktır. Fakat kendi çıkarlarından başka hiçbir danışmanı olmayan bir prensin kendi malını iyi doğa veya din topluluğu için riske atıp atmayacağı bu politik çağda bir paradokstur. Onu harekete geçirecek bundan başka bir kaldıraç daha yoktur: Almanya'daki Hanedanlardan biriyle yapacağı evlilik ittifakı ile... Zira kendisinin soyu ve kanını soylulaştırmaktan başka hiçbir şeye düşkünlüğü yoktur. Ve ona bu kadar saygı göstermeyen o prenslerin ona böyle bir teklif yapmayacak kadar saygı duyup duymadıklarını merak ediyorum. Kendisini aşk kanatları altında Avusturya'nın kartallarından birine göz dikmeye cesaret edecek kadar iyi düşünmüştür. Ve neredeyse onların avı oluncaya kadar oyalanıp tırmalanmamıştır. Ve ben de imparatorun daha yakında olmasa da onu bu şekilde mahvedip atabileceği bir akraba bulacağına ikna oldum. Neden diğerleri ona bir tane bulmuyorlar ve onu ortak düşmanın tarafında bir diken olarak tutuyorlar ki? Zannedersem bu ilk konuşana yapışacaktır. İtiraf etmeliyim ki ne Doğu da ne de Batıda olmayan bu atama şeklinden hiçbir şey anlamadım. Kendisini bir prens yapmıştır. Fakat ne kurnazlıklarla yaptığını, zannedersem birkaç tane gerçek olanı sorgulamaya katlanacaktır. Umutları ve çalışmaları daha büyüktür. Ve ben de seçimli krallıklar da hem şansının hem de güçlü bir fraksiyonunun olduğunu biliyorum. Lordum nereye gideceğimi merak edecektir. Tour kontu bir teklif yapmak için çok uygun bir araçtır. Prens Brangeburgh ittifakına iyi bir niyet ilân etmiştir ve onların bölgeleri daha katı bir yükümlülüğe davetiye çıkarmaktadır. Bu meseleye müdahil olmaya cesaret edemem. Fakat mektuptan daha geniş ve serbest bir şey olan, lordumun konunun kavranılması için birkaç cümlenin

düşmesine izin verebileceği konuşma fırsatına sahibim ve hiçbir prensi kazanmanın Almanya meselelerinin mevcut durumu için Gabor'dan daha kullanışlı olmadığı tartışmasız olarak alıyorum. İmparatorluk burada, dayanacak hiçbir sütunları olmadığı zaman güven kurnazlığını kullanıp, henüz eskisi ile bir sene daha nefes alabildiklerinden dolayı antlaşmanın bozulmasını önemsizleştirmektedirler. Fakat kalpleri onlara onu on yıl olarak dilemelerini söylemektedir ve bize onların güvenliklerinin nerede en zayıf olduğunu göstermektedir.

Kısa bir süre sonra kendimi bu boşluk içinde kaybedeceğim ve bu yüzden din için savaşıyormuş gibi gözükp onu rezil eden ve yaralayan, Fransa'nın zamansız beyninden hasta gayreti ve aceleciliği için yas tutmaya çekileceğim. Bunlar eminim ki bizim inancımız için değil, fakat İspanyol altınının yozlaştırmasının çalışmalarıdır. Ve o zaman bizim laiklerimizin Roma sapkınlığının başına kul olmaktan ziyade o puta kul olmaları daha fazla utanç verici değildir ve bu da benim tesellimdir.

Güneş yolları açıncaya kadar Asya'dan çok az şey bilebileceğiz ve bunlar da çok az önemli şey yapacaklardır. Yazın hareketle dolu olacağı görünmektedir. Oradaki rahatsızlıklar İranlının hazırlığı, Abaza Paşa'nın şüpheleri ve Sayda emirinin fraksiyonları ile artmaktadır. Onların haber verecek bir şeyler yapıyor olmasını bu şekilde düşüncelerimin biraz beni ilgilendirmeyen şeyler üzerine çalışabilmesini isterdim. Şimdi ya kaba bir şekilde sessiz olmalıyım veya birkaç kişinin cesaret edebileceği ve âkil adamların söylemeyeceği bir şekilde onları yazacağım. Hem eşim hem de ben lordumun & olarak lorduma en iyi dileklerimi ve onurlu leydinize de hizmetim ile tamamlarım. İstanbul 1/11 Nisan 1625

Sinyor Simon Contarini nezaket dolu görüşmesini yapmıştır. Fransız'dan önce karşılıklı ziyaretlerde bulunduk ve karşılıklı nezaketler geçirdik. Bunu bazı karınlar turmuştur. Kendisinin karnı çok ağıyor olup, gücünü yitirmiştir.

Benim 2 ve 20 Şubat ve 12 Mart tarihli mektuplarım varmış olmalıdır.

[376] Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu, benim çok iyi Lordlarım,

Hem majestelerinin hem de lordlarımın, uzun zaman önce Cezayir ve Tunus şehirleriyle yapılan barışın memnuniyetini ve tam bilgisini, oradaki meskûn konsolosun haberlerinden, paşanın mektuplarından ve umumî konseyde imzalanan maddelerin, derhal Cafer Ağa ile gönderilmesiyle aldığınızı varsayıyorum. Kendisi majestelerine gönderilmiş bir haberci olup bizim ülkemize hizmet etme konusunda her zaman hazır

olması ile bizi hak eden bir adamdır. Henüz topladığımız en iyi meyve ise sefil bir esaret içinde tutulan majestelerinin 800 zavallı kulunun(onların hükümdarlarına ve ülkelerine en iyi hizmet yapabilecek zamanda olduklarını umuyorum. Hepsi denizcidir ve korsanların gücüdür) özgürlüğü olup o sayının yarısından fazlası geçen Ocak ayında hâlihazırda özgür bırakıldı ve gittiler. Geri kalanlar ise yol için iyi bir fırsat beklemektedir. Sadece bazılarının bizden özgür bırakılması gereken Türkler bahanesi altında rehin tutulması emri verilmiştir ve majestelerinin kullarına olan çok büyük ve geniş nezaketinin İrlanda ve Plymouth sahillerinde son zamanlarda alınan Magrıpları serbest bırakacağından şüphe duymıyorum. Böylece tamamen ve fazlalıkla, karşılıklı olarak antlaşmanın İngiltere adına olan bölümünü tamamlayacaktır ve onların Cafer Ağa'yla birlikte dönmeleri bu başlangıcı güçlendirmek ve onaylatmak için büyük ve tesirli bir hareket olacaktır.

Lordlarımı bu konudaki geniş konuşmalarla rahatsız etmeyeceğim. Fakat en büyük mecburiyetimin ve görevimin gerektirdiği üzere lordlarıma mektuplarınızda ifade ettiğiniz değerimin çok üzerinde olup benim *et ultra vires velitari* cesaretlendiren çabalarımı kabul etmeniz ve verdiğiniz otorite ve emanet için naçiz bir şekilde teşekkür ederim. Paşa'nın valiliğinde tutulması gerekli olan para miktarını elde etmiş olup, Levant Kumpanyası bana paranın barış tam bir yıl gözetildiğinde verileceği imasında bulundu ve böyle bir uygulama olmadan paralarını atmaya amaçlamıyorum. Böyle bir zamanda kredimi sadece o paşayı ani bir düşüşten korumak için kullanmalıyım. Zira Fransız elçisi aynı zamana benzer bir sonuç için çalışmış olup başarısız olmuştur ve Hollanda elçisi de yeni bir memnuniyetsizlik yaşamıştır. İki birden onun azledilmesini sağlamak ve yarattıkları kendi yarattığı göndermek için birleşmişlerdir. Hasedin burada bir yeri vardır. Fakat *musquas; sibi proximus*. Bu paşa bana çok fazla dürüstlük ve ülkemize karşı sevgi(eğer bir Türk'te öyle bir şey varsa) göstererek, konsolosumuzun hem konsey evine bir yerinin ve sesinin olmasına izin vermiştir. Ben de Fransa ve Hollanda elçisine bu konuda karşı çıkmaya zorlandım ve eğer bana verdiği sözü tutarsa onu ticaret ve diğer karşılıklı çalışmalar gerekli bir barışı korumak için iki tarafında alışkanlıklarını ve görüşünü düşürünceye kadar makamında tutacağımdan şüphe etmiyorum. Bunun yönetiminde Lordlarıma en azından bu şahitliği hak eden meskûn Bay Frizell'in çabasını ve tedbirini bildirmeyi unutamam.

Lordlarımın beni bu görevde daha uzun tutma isteği konusunda emredebileceğiniz tavır hem de lordlarımdan aldığım büyük rahatlık için de mesele

olarak lordlarımdan öyle bir rahatlık aldım ki bütün naçiz saygım ve minnettarlığım da majestelerinin ve Lordlarımin hizmeti için bu gönüllü sürgüne beni hapsetmek için bu yeterdir. Fakat sizin bana kendimi düşünmek için izin verdiğinizi görerek, kâfirler arasında hâlihazırda on bir yıl yaşadım ve hem burada hem de Hindistan da hasadım övemem. Başka bir şey de daha iyi olduğumu varsayıyorum . Eğer değilse beni aniden saran beyaz saçlar beni geri çekilme zamanı konusunda uyarmaktadır. Hem şirket için meselelerini tam bir düzene yerleştirdim, ayrıcalıklarını genişlettim ve her konuda savundum ve en sonunda mülklerine özel bir alâka gösterdim. Hiç kimse benim zamanımda borçlar ve pazarlıklarla kayıptan şikâyet edemez be yol da herhangi bir başkasının takip etmesi için o kadar doğrudur ki beni memnuniyetsiz bir hayatla ödüllendirmeyeceklerini umuyorum. Lorduma sunduklarımı burada devamlı utançları engellemek için tetikte olarak durmak zorunda olduğum bu görevde hiçbir rahatlığım yoktur ve onlar düştüğü zaman çözümler basittir ve usta bir doğaya aykırı bir şekilde enderdir ve ben de her gün daha kötüye gideceğine ikna oldum. Adalet hukuğun veya çok az olana da sadakatin olmadığı bir yerde bulunmaz. Ve bu imparatorluk şimdi baskılar ve değişiklikler ile varlığını sürdürmektedir. O kadar ki iki defa hanemi tehdit eden düşüşünde burada olmak istemiyorum. [377]. Benim zamanım ve anlayışım gelecek Aralık’da 4 yılı tamamlamak suretiyle dolmaktadır. Onları kesin olarak birkaç ay daha bağlayacak kadar bana karşı adil ve açık olanlara karşı çok da katı olmadım. Fakat majestelerinden ve lordlarımdan olan genel arzum Levant Kumpanyasına en uygun olabilecek bir zamanda geri dönebilmemdir. Bunu lordlarımin iltimaslarına ve benim yurda hizmeti aldığımdaki aynı iyi iradeyle gelebilmem için onların meselelerini benim özgürlüğüme göre (bağlanmadan) düzenlemelerine bırakıyorum. Burada ve geri kalan herşeyde kendimi lordumun memnuniyetine ve korumasına sevkeder, naçiz bir şekilde veda ederim. İstanbul 15/25 Nisan 1625

Lordlarımin en naçiz hizmetkârı

THO. ROE

Sir Edward Conwey’e, Yüzbaşı Quad’ın İlişikteki Mektubuyla Birlike

Dürüst Onurlu,

Erdel prensine bütün meskûn elçilerin genel bir düşüncesiyle giden ulak geri dönmüştür ve sadece birkaç ve resmî cevap getirmiştir. Onların özü kendisinin Kralların ve prenslerin Almanya’nın özgürlüğünün, Avusturya Hanedanından geri alınması ve el konulanların mülklerinin geri alınması için birleştiklerini çok büyük bir memnuniyetle

anladığını belirtmektedir. Kendi amaçlarıyla alâkalı olarak, kendisi bizi yolda olan elçisine sevketmiştir. Kendisine bütün talimatlarını bildirme konusunda emir ve gerekli olan herşeyin tamamlanmasını *planam potentiam* vermiştir. Bana bu cümleyi ekledi. *Hoc unum de nobis testati, nos prompistina sinceri affectus nostri studiaerga serenissimum Magne Britannie regem quem proper insignes et vere regias ehus virtutes sapinettissimiq, quam voluntatis nostrea erga serenitatem ejus declarande singularem affectum fuisse omnes agnoscant.* Ulağı bütün durumlarda sorguladım. “*prensın sarayındaki yüz nedir ve halk arasındaki dedikodu nedir*” O da bana prensin kuvvetli bir yaya muhafızına sahip olduğunu ve kendisinin gördüğü ve kendisi tarafından muamale edilen 800 Kazak’ın geldiğini söyledi ve her ne kadar prensin bütün amaçları herkes için sır olsa ve herhangi bir savaş konuşması olmasa da pek çok yerde askerlere hazır olması emredilmiştir. Bu da kendisin bir şeyler yapmaya meyilli olduğuna dair gebe bir kanıt olarak burada böyle yorumlanmıştır. Bu da bu devletin iyi görüşünü ve korumasını reddetmeden imparatorun yardımına olamaz.

Onurunuzu evvelki bir mektupta prensin vezire kendisinin bir beyefendiyi kabul ettiğini ve Fransa’dan mektuplar aldığını belirtmiştim. Bu doğrulanmıştır ve kendisi de kararlı ve zannedersen tatmin edici bir cevapla geri dönmüştür. Bunun majestelerine iletileceğinden şüphem yoktur. Fransız ve Hollanda elçileri, prensin sarayındaki bazı kişilerle özel tanıdıkları vardır. Onlarla Bohemyalıların, Macarların ve bağlı bölgelerle ilgili ilk antlaşmadan beri her zaman istihbarat sağlamışlar ve sürdürmüşlerdir. Bu da o bilinçli bir şekilde o kadar zarflanmıştır ki prens onlardan haber alıp, onları açmış ve okumuş ve cevaplar için emir vermiş olmalıdır. Orada kendisini kendi elinin altından daha serbest bir şekilde ilan etmiştir. Bütün yollarında çok tedbirli olmaktadır ve buna rağmen yazılanın ne olduğuna dair yeterli bilgi vermiştir. Hollandalıya gönderilen sureti ekledim. Majesteleri de kendisinin tamamen mantıksız olmayan şartlar üzerine onun hizmeti için hazır olduğunu toplayabilir. Eğer kendisi genel amaç için harekete geçirilirse antlaşmalarda kapsamayı reddedemeyecektir. Ona birlikten bir miktar para ve büyük iyi bir idareli kullanım için vermek zor olmayacaktır. Zira kendisi büyük bir miktar istemeyecektir ve asker çıkarma ve silahlandırma da bizim adamımıza ödeme yükümüzle 3.000 ödendiğini biliyorum. Kendisi 15.000 kaldırabilir ve ödeyebilir. Kendisine katılacak bir yardımına ihtiyacı olduğum zaman tamamlayacağından şüphe yoktur. Her şekilde büyük bir azalma olmadan tamamlanacaktır. Ve ben küçük patlamanın tutuşmaya hazır bir yakacağı yakacağından eminim. Onun uğraşlarının ne

olduğunu bana bir cevap olmayarak yazılmamış olsa da mektuba atıfa bulunacağım.[378]Diğeri Fransa elçisine gönderilene okudum ve o da aynı genel amaç içindir. Uzun süre ertelenen ilkinden şikâyet etmektedir. Fakat bütün servetini riske atmak üzerine teklif edilen şartlar üzerine majestelerine hizmet edeceğini söyleyerek bitirmiştir.

Bu tekliflerin nereye kadar memnuniyet getireceği ve sevileceği benim için *aliquit supradır*. Tamamı benim devamlı verdiğim haberlerimle bağdaşmaktadır. Prensi imparatorun çekmek çok olasıdır. Fakat kendisinin bir destek olmadan ve rüzgârla yükseleceğini düşünmek için çok zamansızdır. Ben kendi başıma bu değişimin temelini yerleştirdim ve onun adına bir teklife getirdim. Eğer majesteleri için kabul edilebilirse devam edilebilir. Neredeyse kapatılan kapı tekrar açılmıştır. Ve imparatorluk mensupları, antlaşma görevlilerinin yeni bir toplantı üzerinde olmaları için çok fazla çalıştırsa ki biraz şüphe oluşturdu, prens elçisinin dönüşü olmadan hiçbir sonuçlandırma sorumluluğunu almayacaktır. Ve ben asla bu tekrarı atlamayacağım. Gabor kadar majesteleri için kolay düşman içinde korkunç olan bir saptırma daha yoktur. Özellikle bu durumda imparatorun majestelerine karşı koymak için (zira bu ana planıdır) gönderdiği güçlerini Aşağı Almanya sınırına çekecektir.

Bu elçi şimdi 200 takipçilik bir grupla birlikte varmıştır. Ertesi gün sekreterini prensin bana gönderdiği mektupları teslim edemediği için özür dilemek konusunda yollamıştır. Kendisine *propis manibus* teslim etme emri verilmiştir ve bu sarayın kurallarına göre denize bakmaya cesaret edememektedir. Ve benim bu olağan mektupta majestelerine biraz bir şeyler yazmaya istekli olduğumu bildiği için genel olarak kendisinin bu devleti imparator ile barış yapmama konusunda görevlendirildiğini söylemiştir. Kendisinin yardım sağlama ve efendisinin elçilerle olan [antlaşmayı] tamamlaması için tam güç isteme emrinin olduğunu söylemektedir. Ve eğer müttefik krallardan ve prenslerden ve Cumhuriyetlerden bir kabul bulursa prensin kararlı bir şekilde tamamen onların hizmeti için harekete geçeceğini söylemiştir. Fakat ben kendi adıma hiçbir otorite veya talimat olmadığı için (diğerlerindeki güvenin genişlemesinin sustuğunu bilmiyorum) onunla bir sonuç yapamadığım için üzgünüm. Onu hâlâ kurnazlıklarla ve ertelemelerle oyalamak zorundayım. Kendisinin buna güvenmeyeceğinden korkuyorum. Fakat en azından kendisinin Fransa kralından bir cevap alana kadar antlaşmanın tamamlanmasına dair herhangi bir kararı ertelemek için bir denemeyi atlamayacağım. Kendisi bunu ciddi bir şekilde beklemekte ve çok

istemektedir. Bize diğerk pek çok teklifi olduğunu da söyledi. Bunlar hakkında gelecek haftaki toplandıımızda bilgilendieeceğiz. Ve ben o zamana kadar hem Fransa kralının mektubunun bir suretini elde edeceğim hem de onun müzakeresi ile tam bir haber vereğim. Bu şimdi henüz yapılanların veya benim toplayabildiklerimin özüdür. Gözlemediğim bir şey daha vardır. Prens bu son mektuplarda hem kendi tahmin edilen ünvanını hem de Macaristan'ın seçilmiş kralı ünvanını değıştirmiştir. Ve onları imparatorla yaptığı son antlaşmasının 10. Maddesine uydurmuştur. Oradan kendisinin diğerk bütün noktalarda eğer onu Avusturyalılarından ayıracak bir fırsat olmazsa ve onun memnuniyetine yapılacak bir kabulde temin edilmezse diğerk noktalarda hareketlerini uydurmaya çalıştığı anlaşılabilir.

Yakın zamanda İspanya'daki iyi kalitede bir Frenk Magrıptan gelen bir mektup aldım. Kendisi o sarayda buraya antlaşma yapmak ve padişaha barış önermek için bir elçi göndermekle ilgili taze konuşmalar olduğunu gördüm. Hepsine biz *totis viribus* olarak itiraz edeceğiz.

Onurunuz bunları majestelerine, prene ve efendimi bu parçalarla bilgilendirmekten ve eğer hata yaptıysam benim için aracılık yapmaktan memnun olacaksınız. Ve benim cömert efendinin hoş görüşüne ve onurunuzdan gelecek olan korumaya olan güvenimle naçiz bir şekilde veda ediyorum.

İstanbul 10/20 Nisan 1625¹⁴¹

[380] Sir Dudley Carleton'a

Lordum bana benim mektuplarımdan¹⁴² imparatorun Gabor'a o sınırı tamamen boşaltamayacak kadar güvenemediğini topladığınıza dair bir imada bulunmuştur. Fakat onlar her zaman şartlara bağlı olup kendisinin destek alması veya bir işbirliği içerisinde kapsanması gerekmektedir. Aksi hâlde ben hiçbir zaman geride kalanlarını tekrar riske atacağı düşüncesinde değilim. Benim her zaman kendisinin silahlanmaya kolaylıkla çekilebileceğine ve onu sözler için değil gerçek bir saptırma için kullanmanın çok gerekli olduğuna ikna oldum. Bütün sözlerimi tuttum ve kendisi de şimdi yaptığı teklifleriyle beni haklı çıkarmıştır. Fakat kendisi biraz tesir görmeyi isteyecek ve o zamana kadar da imparatorla olan iyi şartları sürdürmek isteyecek. O son mektuplardan bir örnek topluyorum. Son mektuplarında hem tahmin edilen ünvanını hem de

¹⁴¹ Kaptan Qualt'un mektubu Latince olduğu için atlanmıştır.

¹⁴² Baskıcının noktu. Bu mektubun önceki kısımları önceki mektuplarda belirtilmiştir ve bu yüzden atlanmıştır.

Macaristan'ın seçilmiş kralı mührünü değiştirmiş ve onları son antlaşmasının onuncu maddesi göre uyarlamıştır. Buradan, eğer kendisini Avusturyalıları bölmek için bir hareket için kullanılmazsa ve güvenli bir şekilde dayanabileceği bir ittifaka nakledilmezse onun hareketlerini geri kalan maddelerle de bağdaştıracağı düşünülebilir. Sonuç olarak ya şimdi kazanılmıştır ya da sonsuza kadar kaybedilmiştir.

Gelecek olağan postayla elçisinin gizli talimatlarını araştırarak ve onun yollarını çalışarak daha kesin şeyler keşfedebileceğim. Eğer bunların hepsi bir yalansa onun maskesini burada düşürmeye ve onu sert bir arınmaya koymaya ve sonuca kararlıyım ve sonuca göre majestelerini ve lordumu bilgilendireceğim.

Lordumun ikisini ve içindeki iltimasınızı birlikte aldığım 17 Ocak ve 17 şubat tarihli mektuplarınız için teşekkür ederim. Onlar için *strilis, sed libentissimus debitor* olarak kalırım. Ve böylece lordumu mukaddes Tanrımızın cömert korumasına havale ediyorum. İstanbul 16/26 Nisan 1625

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Hizmet ettiğimiz prenslerin şahıslarının değişiminden dolayı yurttaki değişikliklerden ve bu yüzden (her ne kadar değişiklik uymasam da) beni geri dönüşüme dair oluşan bazı duraksamalardan sonra kendimi toplar toplamaz bu bölgelerde olanları lorduma bildirmek olan alışlagelmiş görevime geri döndüm. Buna ayın 13/23'ünde öğleden sonra saat 5 ve 6 arasında ölen Oranj prensinin vefatının üzücü haberleriyle başlamakta dolayı yürekten üzgünüm. Eski mektuplarımdan kendisinin uzun süredir güçten düştüğünü ve iyileşmesi için çok az umudun olduğunu anlayacaksınız. Fakat olağan hekimlerinin hükümlerine göre kendisi devamlı bir rejim ile onu iyi bir süre yaşayabilirdi ve gelecek ayın ortasına kadar devam edebilirdi ve bu, kız kardeşi Portekiz prensesi tarafından getirilen deneyci Doktor (Amesterdamlı bir Portakiz Yahudisi) tarafından hızlandırılmamış olsaydı hem kendisi hem de meseleler için faydalı olurdu. Portekizli doktor iki yudum *aurum potabile*'i diğer doktorların tavsiyesine ters bir şekilde antimon ile karıştırarak onun günlerini kısaltmıştır. Hissi ve anlayışı son anda bile çok iyi durumdaydı ve herşeyi Tanrı'ya ve Dünyaya iyi bir şekilde yerleştirdi. şimdiye kadar Walleus (Leidenli bir ilahiyat profesörü) onunla beraberdi. Ve sonuna doğru ve sonunda bile Dorte'deki son kilise meclisinin başkanı olan Bogermanus onunlaydı ve ona inancını bir akıllı Ortodoks Hristiyan gibi günahlarından tövbe ederek itiraf etti. Ve (hatırlanmaya değer) onun son sözleri İsa'nın

inancı ve onun çilelerinin kurtulmasıyla alâkalı olup majestelerinin mutlu hatırasında bildirilenle aynıydı. *Bu benim en büyük umudum.* Böylece güneşimiz battıktan sonra bu yıldız da kaydı. Hafızanın gözünde sonsuzluğa yansyacaktı. [381] Dindar, tedbirli, adil ve barışsever bir prens olarak... Diğer benzer faziletleri de vardır. Fakat onların en sonuncusu bu devlete daha çok düzen vermektedir. Destek için onun sık sık iki şeye iki sütun olarak dayandığını söylediğini duydum. Bir tanesi reform dininin, Papalığın kabulü olmadan beyan edilebilmesinin devamı, diğeri de İspanya ile savaş yapmak ve onun bu bölgelerdeki otoritesi, onun uzun, tasarruflu ve ihtiyatlı yönetimi ile sağlanmış olup ikisinin de değişimi için bütün tekliflere veya önerilere karşı durmuştur. Her ne kadar pek çok kişi (benim bu devletteki hizmetimden beri) iki teklifi de yapmış ve bunlar şüphesiz yer almış veya en azından bu bölgelerde rahatsızlık yaratmış olsa da... Fakat onun sabit alâkası ve çabası o iki amaca yönelikti. Bu değişikliğin meselelerin işleyişinde bir değişiklik üretip üretmeyeceğini (Şimdi onun yerine geçen kardeşi prensin farklı bir eğilime sahip olduğundan uzun süre şüphelenilmiştir) zaman gösterecektir. Fakat en iyi olarak son günlerde Arminyanların baskıcıları tarafından yapılan bir kilisede eşiyile evlenerek vicdan azabı olmadan yürüdüğü selefının adımlarını takip edeceği umulmaktadır. Bu şimdiye kadar hiçbir zaman sabırla yapamazdı ve kendisi ordusunu birleştirmek için sırtında buradan ayrılırken soğuk bir humma nöbeti olduğunda bile savaş alanına gitmeyi istiyordu. Bazıları bu hadise üzerine karışıklık olacağından korkuyordu fakat anlayabildiğim kadarıyla büyük bir tehlike yoktu. Sadece bu şehirde bir birlik askerinin (yakın zamanda buradalardı ve hâlâ prensin sarayında kalmaktadırlar) birkaç şehirlinin yerine sınır görevlerine getirilmesi üzerine memnuniyetsizlik olarak almışlardır. Elçiler de bunu vefalarına bir dokunuş olarak almışlardır. Ordu bu şekilde her zamanki sınır garnizonlarından çekilip şehirlilerle birlikte desteklenmiş olarak hiçbir zaman bu kadar büyük olmamıştı. Yeni Oranj prensi de bununla birlikte kardeşinin yerine geçtiği generalliğine başlamaktadır ve onur kazanmak için hiçbir zaman daha uygun bir fırsat olmamıştı. Bu iki gün içerisinde, bütün ordu Langstrate ve Busse'ye doğru olan birleşik köylere çekilerek yürümeye başkayacaktır.

Kont Mansfelt hâlâ en az 1600 Fransız yaya ve hem yaya hem de atlı olan Yüksek Hollandalı gibi iyi askerlerle birlikte Sprang'ta durmaktadır ve bir avuç silah tutabilecek veya ayakta durabilecek olanların sayısı 1500'ü geçmeyen İngiliz'i vardır. Fakat hasta sayısının üç kat daha olduğuna dair hesap vermektedirler. Hiçbir zaman

milletimize utanç getirecek şekilde savaşlara adam göndermek için böyle bir askere alınma veya daha ziyade adam alınması yapılmamıştı. Bir tedavi gereklidir. Tanrı iyi bir seçim göndersin. Fakat ordu namını o kadar çok kaybetmiştir ki hiçbir dürüst adam bilinçli olarak gelmemektedir. İngiltere'den gelen emir üzerine Hollandalılardan gelecek parlamentoya kadar destekleyecek borç para kredisi almak konusunda antlaşmaktayım ve her ne kadar çakmaktan ateş çakacak gibi olsa da hızlı şekilde 400.000 gilder para aldım ve 200.000'i zaten yardıma gönderdim. Lorduma sık sık selâm vermeme yol açacak büyük işlere girmek üzereyiz.

Bu mektubu zarflarken lordumdan 20 Şubat ve onunla birlikte Kraliçe için gönderilmiş büyük bir paketi aldım. Mektuplarınızın şifresini çözecek boş zamanı bulamadım ve bu yüzden cevap gerektiren hepsini bir sonrakine göndermeliyim. Bu arada leydinizin ellerinden öper ve lordumu Tanrı'nın korumasına havale ederim. Hagh 16/26 Nisan 1625

Lordumun en düşkün hizmetkârı

Benim paketim lordumu (kraliçe tarafından istendiği üzere) bezarlarınızla ilgili bilgilendirene kadar açık kalmaktadır. Bunun için bir dahakinde kendi elinden bir teşekkür beklemelisiniz.

Lordum,

Bu mektubu mühürlemek ve göndermek konusunda yaşanan yeni bir erteleme bana lorduma bildirebileceğim birkaç cümle daha ekleme özgürlüğü verdi. Kont Mansfelt'in 40.0000 gilderini aldım. Bu da ona Sprang'taki *durtie* kampından uçması için kanatlar verecektir. Yoksa kendisi oraya saplanmıştır. Bu iki gün içerisinde iki ordu da ilerleyecektir. Bu arada bizim müzakeremiz iyi şekilde ileriye gitmektedir. Hollanda Sir William Leger'ı (kendisinin buraya gelişini duymuşsunuzdur) iyi bir cevapla göndermiştir. [382] Bizim filomuza 20 kadirga bizim donanmamıza katılmaya ve Danimarka kralının ordusuna on parça top ve denizden ve karadan gelecek diğer yardımlarla desteklemeye razı olmuşlardır. Burada Danimarka ve İsveç'in iki kralı arasına bir antlaşma yapma noktasındayız. İki de birkaç orduyla birlikte ayaklanacaklardır.

Lordumun eski mektubunda Cezayir'deki Hollanda Konsolosunun kötü davranışlarından şikâyet etmiştiniz. Kendisi burada yeterli bir şekilde cezalandırılmıştır. Zira bir parça düşmanlıkla yakalanmıştır. Fakt biz onu buraya getirebilirsek bütün amacımızı kullanarak daha kötüsü yapılacaktır ve onun yerine başkası gönderilecektir.

Kendisi bir uçkâğıtçı olarak bilinmektedir ve bütün hareketleri bu devlet tarafından reddedilmektedir. Bir sonraki postama kadar tekrar hoşçakalın. 18/28 Nisan 1625

Lordumun hizmetkârı

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum

Şöhretin benim mektuplarından önce geleceğini biliyorum ve ben de *gratiam novitatis*'i kaybettiğim için çok fazla üzgün değilim. Çünkü her ne kadar *fama non semper erat, aliquando eilgit* bilsem de *le boitux* ulaklar her zaman en iyi karşılanandır. Valtelina ve Liguria'daki iki ordunun faaliyetleri ve onların cesur girişimlerinin sonuçları bu bölgelerdeki diğer bütün konuşmaları susturdu ve bütün adamların gözleri o hareketin sahnelerine doğru çevirmelerine yol açtı. Böylece her ne kadar Venedik'ten yazsam da benim mektuplarımda burada o iki kamptan çıkan şimşeklerin çığlıklarından başka bir şey beklememelisiniz.

Yeni takvim 23 Mart günü üzerine Fransız kışlasının konakladığı yerden geçen bir İspanyol ulak, yakalandı ve memura getirildi. Ulak Milan Devleti'nin süvari generali olan Don Geranimo Pimentelli'den Yüzbaşı Mario Albertine'e bir mektup taşımaktaydı. Memur mektubu gördü ve kopyaladı. Daha sonra azletti ve yolculuğunu takip etmesi için bir konvoy verdi. Fakat bununla beraber kendisi derhal Navi'de konaklayan Markis d'Usel'e 150 hafif süravi almasını ve Piomontelli'nin mektubunda bahsedilen yerde İspanyol birliklerinin yolunu kesmesi için haber yolladı. Markiz d'Usel, görevini tam zamanında uygulamak istemiyordu ve 24 Mart Pazartesi günü, çok yüksek olan suyun tehlikesi Seravelle Kalesi'nden kendisine atılan top tehlikesi olmaksızın Servia nehrini geçti ve nehrin iki mil ötesinde olan Napolililerle buluştu. Onlara o kadar büyük bir şiddet ile saldırdı ki orada 200'ünü öldürdü ve gerisini de kaçırdı ve bazılarını esir aldı.

Ayın 25'i üzerine memur şahsen Gavi kalesine bakmak ve dağlar üzerindeki pek çok Ceneviz birliğini karşılamak için gitti. Onlara bazen saldırdı ve sadece bir adam kaybederek onların hepsini kaleye sürdü. Onlarda ona bir mesajla meydan okudular. İmparator Frederic Barborossa'nın dahi orayı asla alamadığını söylediler. Ve ona bu neşeli cevabı gönderdi. "*Barborossa'nın yapamadığını Barbagrissa'a şimdi yapacak*" Mart'ın 27'si üzerine Savoy dükü Rossiglion'u sadece bir kayıp ve iki yaralıyla aldı. Orada iki miktarda cephane, bazı top parçaları ve kayda değer miktarda para buldu. Mart'ın 29'u üzerine memur bir imparatorluk feodali olan St Christophilo'yı kuşattı ve

aldı. Orası Kont Gio. Ambrosio Doria'ya ait bir yerdi. Ve ayın 30'u üzerine paskalya gününde 300 silahşörü, ondan iki mil uzaktaki kale harabelerinde konaklayan Cenevizlileri oradan atmak ve kendisini her taraftan garanti altına almak istemişti. 31 Mart üzerine Blacombe'un ve La Grange'nin iki birliği Gavio'yu kuşatmak için gönderildi. Onlara 3 parça top eşlik etmekteydi. Topların geri kalanı Capriate'te arkada Orbia nehri yakınında bırakılmıştı. Nedeni ise kötü yollardı. Eğer bir kere toplarını Gavio'ya geçirebilselerdi hızlı bir çalışma yapacaklardı. Zira sonra bütün derin yollar geçilmişti olacak herhangi bir zorlukla karşılaşmayacaktır. Gavio'da fantastik fakat cesur bir adam olan Benedetto Spinola vardır. [383] Ve bilinçli bir kumandan olan Mario Arca vardır. Böylece bunun bir zorluk girişimine dönüşeceği olasıdır. Savoy dükü bilinçli bir şekilde oradan geçecek ve doğrudan Cenova'ya gidecektir. Fakat memur ona saldırabilecek hiçbir yeri arkasında bırakmayacaktır ve her zaman önce olduğu gibi arkasına bakacaktır. Şimdiye kadar Rossiglione'u alması dışında Savoy düküyle alâkalı hiçbir şey söylenmemiştir ki bu harekette gerçekten bir başarıdır. Fakat biz Mösyö Caveorer'in birliğiyle birlikte Mart'ın yeni takvim üzerine Saffel'e çekildiğini anlamaktayız. Orası bir Ceneviz kalesi olup yol için önem teşkil etmektedir. Savona'dan 8 mil uzaktır. Orada beş barça top ve iyi miktarda erzak bulmuştur. Ve St. Reiranlı Lorainesler başka bir Ceneviz kalesi olan Maron'a girmişler. Orası Campo'dan üç mil uzakta olup, üçü bir yerdir ve bir imparatorluk feodalidir. Gavio valisi Benedetto Spinola'ya ait olan o yeri Savoy dükü hâkim oldu. San Rerian ve Cavoret dükün ordusundadır. Böylece dükün ve memurun, pek çok şeyle uğraşacakları ve düşmanın pek çok yerini alacağı düşünülmektedir. Bu yeni takvim Nisan'ın 5'inde ordunun saldırgan bölümünü ilgilendiren bölümünün durumuydu. Cenevizli Milandan yardım aldıklarını ve onları savunabileceklerini söylemektedir. Ve belki Feria dükünün de yola bazı birlikleri vardır. Fakat eğer öyleyse tehlikeli bir mesele olacaktır. Zira Savoy dükü ve memur Piementelli'nin mektubunu İspanyol tarafından bir kırılmanın başlangıcı olarak yorumlayarak biçimlendirmişlerdir. Böylece eğer Cenevizlileri korumak için İspanyol askerleriyle buluşurlarsa onlar yüzlerini çevirmek ve Milan devletine dönmeye niyetlenmişlerdir.

Şimdi Valtelina'ya geri dönelim. Yeni takvim Nisan'ın ilk günü üzerine Markiz di Cocunte fişeklerle Codera kalesine bir baskın yaptı. Amacı oraya iki taraftan saldırmaktı. Fakat bir fişek işi gördü ve geç gelen diğeri de kullanılmadı. Kalede iyi miktarda Don Francesco Teruis'in piyadeleri vardı. Kalede Don Francesco Tervis'in iyi

bir piyade birliği olup onu cesur bir şekilde kavranan ve Fransızları sabit bir destek ve karar ile alan bir Sicilyalı tarafından yönetilmekteydi. Fişekçiyi kolundan ve kalçasından yaraladı. Fakat kendisi bayılmadı fakat fişegine asıldı ve yaralandıktan sonra da oraya ateşlemeye devam etti. Kapı uçarcasına açıldı ve Mösyö Vobecourt'un bir yaşlısı ilk içeri giren oldu. İspanyol teğmeni cesur bir şekilde kendini savundu. Fakat onların pek çoğunu yaralayan bombalar atılınca onlar geri çekilmeye zorlandı ve bütün Fransızlar hiddetli bir şekilde içeri girdiler. Yüzbaşı Marot'un duvara tırmanılmasını istediği merdivenler etki etmedi. Çok kısaydılar. Ve mezbur yüzbaşı asil bir şekilde devam etti ve onları kullanamayacak olsa da onları dikti. Birliğin tarafında Vaudenbuourgh'un teğmeni olan Vilar ve altı askerinin yaralanmış olduğu söyleniyor. Diğer yandan ise 25 kişi esir olarak alınmış ve geri kalanı öldürülmüştür. Bu girişim öğle vakti duman gözündeki yapılmıştır. Onların o bölgelerde 3 bin kişilik gücü olduğu söylenmektedir. Ve Riva'nın mistket atışı Markiz Cocuures'e büyük bir nam vermiştir ve dünyanın karşı tarafın çok güçlü olduğunu düşünmesine yol açmıştır.

Bu yazı üzerine küçük bir yorum yapmak için burada çok cesur olmak gerekmektedir. Çünkü bu şehrin alınma şekli çok sefilce olmuştur. Bu da ilk görüşte kendisini göstermemekteyim. Yorumumu getirmek için Roma'ya kadar uzağa gitmek zorundayım. Mösyö de Bethunnes bundan iki hafta önce Papa'ya eğer İspanyolların Papa'ya başka bir kavga olmadan Riva'nın teslim edilmesini sağlayacak tekliflerde bulunmuştur. Orası Grisonların iddia edeceği son yerdir, Fransa kralın, Grisonlardan alınanları onlara geri vererek kendisi memnun edeceğini ve bütün güçlerini çekeceğini teklif etti. Bu teklif Papa tarafından İspanyol elçisine ve Kardinal Borgia'ya sunuldu. Onlar tarafından reddedildi. Fransa kralının şimdiye kadar Valtoline'e girmek konusunda Papa'ya söz verdiğini ve onu kandırdıklarını ve kurnazlıkla Riva'yı alıp böylece de Milan Devleti'ne saldırdıklarını iddia ettiler. Onların bu reddi üzerine müzakereler bozuldu. Ve Mösyö de Bethunes tarafından Marki di Cocuures'e noktasını devam etme emri verildi. İspanyollar bu teklifi kabul etmediklerinden pişman olmuşlardır ve Papa'dan Fransız elçisiyle yenilenmesni istemişlerdir. Bir antlaşma durumunda Papa'ya Valtelina'da harcadığı 180 kronu geri ödemeyi teklif etmişlerdir. Fakat şimdi çok geçtir. Fransız elçisi kendisini onun olumsuz olarak gönderildiğini ve yeni bir görev olmaksızın antlaşma yapmayacağını kendisi adına bahane gösterdi.[384] İspanyol vekilleri yakın zamanda Valtelina'da kalanların da çok fazla tutulamayacağını görerek ve onurla gelme isteğiyle birlikte bu bozulmuş antlaşmadan avantaj sağladılar

ve Coder'dakilere orayı Papanun adına, kendi namları için iki top atışına katlandıktan sonra bırakmalarını istediler. Bu kurnazlık keşfedildi. Markiz di Cocuures kalenin karşısına dikilmiş olsalar da toplarının ateş edilmesine izin vermedi. Fakat orayı fişeklerle almayı seçti ki İspanyollar Roma'dan yapılan teklifin değerine boyun eğme iddiasında bulunmasınlar.

Demirler bu bölgelerde hızla ısınmaktadır ve belki de şu an için yapılanlardan şu ana kadar anlaşılardan daha hızlı ve daha iyi bir amaç için yapılmaktadır. Ve Cenova girişiminin imkânsız bir proje olarak yurt dışında ihmal edilmesi ve küçük görülmesi bunu kanıtlamaktadır. Eğer bu mümkün görülürse hem tarafsız olanların arabuluculuğu hem de İspanya'nın kuvvetli bir desteği ile engellenebilir. Şimdi bunu başlangıçta bir rüya olarak nitelendirenler rehavetlerinden uyanmaktadır ve bunun uzun zamandır sorumluluk olarak alınan en önemli girişim olduğunu görmeye başlamışlardır. Ve o meselelerini becerikli bir çabası Savoy düküne ve memura onların mantıklarının ve yiğitliklerinin evrensel olarak kabul edildiği ve bütün bu bölgelerde alkışlandığı bir nam geirmiştir. İspanyolların büyük bir labirent içinde olduğu ve onların zayıflıklarının şimdi her adam tarafından açıkça görüleceği kadar bellidir. Cenova'yı korumak zorundadırlar yoksa onurları ve İtalya'da ellerinde olan herşey o şehrin harabelerinde gömülü kalacaktır. Ve onların para kaynakları kuruduğu zaman ve İspanyolları ve Napolileri ve Sicilyalıları getirme yolu kapandığı zaman Almanya'daki orduları uzun süre dayanamayacaklardır. Fakat soru budur. Bir kere Cenova'ya yardım gönderebilecekler ve Riva'yı koruyabilecek midirler? Zira şu an işlerin durduğu yere göre o yerlerden birisi bütün gücünü alacaktır. Ve eğer şimdiye kadar yaptıkları gibi işlerini yarım yaparlarsa, onların hepsini bir anda kaybedecekleri daha şüphesiz olacaktır. Oyunun nasıl oynandığını anlatmadan önce birkaç takip işaretlemek zorunadayım. Çünkü her ne kadar kuryeler sanki herşey *de facto* yapılmış gibi gitseler de genel onlar durumları dışarıya taşımakta ve götürmektedirler. Bunun bilgisi pek çok kez özü kadar önemlidir.

Cenevizlinin gelip korkusunu belirtmesi uzun süre önceydi. Zira onlar bunu Savoy düküne rağmen yaptılar. Kendisinin tek başına fazla bir şey yapamayacağını düşündüler ve bu kadar cesur bir girişim için bu kadar fazla adamın ona katılacağına inanmadılar. Onlar kendilerini paralarıyla yücelttiler ki onların bağlı oldukları tek tanrı odur ve gramerde öğrendiklerini unutmışlardır. *Malo virum pecunia, quam percuniam viro indigentem*. Bu haddini bilmezlik yüzünden acı bir meyve çıktı. Şimdi bunu

yemeye zorlanmışlardır. Bir adamın kendisine olduğundan çok daha fazla ve düşmanına da çok daha az değer vermesinden daha tehlikeli hiçbir şey yoktur. Kendileri biraz korkmaya başladıkları zaman Feria düküne ondan onlara Tomaso Coraccilo'yı göndermeleri için [haberci] göndermişlerdir. Kendisi askerlerini yönetmesinde ve onların generali olarak iyi bilinen bir adamdır. Bu talepleri ilk isteklerinde onlara kabul edilmedi. Feria dükü onların korkusunun dışında akıllı bir şekilde kendi efendisine bir avantaj çekmeyi düşünüyordu. Böylece onlarda onu sık sık rahatsız edecek kadar bilinçlendiler ve onlar rahatlatıcı bir cevap almadan önce Milan'a iki yüz bin kron gönderdiler. Bu para ödendikten sonra onların tehlikeleri görülebilir şekilde artmaya başladığından dolayı korunmaları için İspanyollar tarafından bir şeyler yapılmalıydı. Fakat bu tavır kolaylıkla kabul edilmedi. Zira Feria dükü üç *terzi* göndermişti. Bunlar gerçekten de güçlü bir destektir ve düşmanın dağları geçmesine engel olabilirdi. Fakat Cenovalılar onların kendilerini şehrin efendisi yapmalarından korkup onlardan çok fazla istemediler. Böylece onları bir Napolili *terzo* ve birkaç süvari göndermekten memnun oldular. Ve bunlarda önceden belirtildiği gibi yeni takvim Mart'ın 24'ü üzerine memur tarafından kırıldılar ve pek çoğunu öldürdüler. Burada başka bir hata da vardı. Zira bu yardımlar çok zayıftı ve yolda kaçırıldığı için işe yaramadılar. Savoy dükü dağları geçerken Sassel, Maron ve denize doğru olan bütün yolları aldıktan sonra Cenova ve Milan'da alarmlar ciddi bir şekilde verildi. Ve o zamandaki bütün törenler bir kenara bırakıldı.[385] Caracciolo ordunun generali ve Cenova valisi olarak gönderildi. Ve Parma, Modena ve Ludovico Guasco'nun *terzileri* süratle oraya gönderildi. Fakat bu biraz çok geçti. Zira onlar dükün dağları geçmeden oraya varacaklarını böylece onun yolculuğunu durdurup onu pek çok soruna sokacaklarını umuyorlardı. Fakat kendisi orayı aştı, o birlikler şimdi anlatacağım gibi kendileri için çok yakın geldiler.

Caracciulio Cenova'ya vardı ve şehrin yönetimini ve bütün ordunun idaresini, akıllı bir yüzbaşının düşmanı şehir *regnantelerinden* uzak tutmaya karar vermesi gibi imkânlarının en uzağının yettiği derecede bütün ordunun da yönetimini aldı. Ve bu amaç için Milan, Parma, Modena ve Guasco ve *maestro di campo* Fra. Camillo Catonco tarafından yönetilen Ceneviz birliğini de aldı. Kendisini Cenova'dan beş mil uzakta olan yollardaki sıklığıyla ünlü olan Ottagio köyüne taşıdı. Fakat durum ile olan gücü dışında hiçbir gücü olmadan iki dağ arasında kapanmıştı. Orada kendini güçlendirmeyi ve yola bütün gücüyle saldırmayı amaçladı. Fakat Savoy dükü dikkatli olmak konusunda *non parcille* olarak onun için çok hızlıydı. Zira Coracciuolo oraya sadece

yeni takvim Nisan'ın 8'inde geceleyin bütün ordusuyla beraber varabildi. Dük günün ağırdığı ayın 9'unda onunla beraberdi. Ve İspanyollar ve Cenevizliler çok az beledikleri bir kahvaltı yaptılar. Muharebe güneş yükseldikten bir saat sonra başladı ve neredeyse güneş batana kadar devam etti. O sırada Cenevizliler ve İspanyollar orada öldürülen 500 adamlarını kaybettiler ve kafes içindeki bir koyun gibiydiler. Kendilerini düzlüklere attılar kendilerine yardım edemedikleri zaman evrensel bir kaçış ardından geldi. Ve bin sıradan askeri, General Caracciuolo'yu, bütün *maestri di campoları* ve bu zarflanmış kağıta görüldüğü üzere yüzbaşılının çoğunu esir almışlardır. Ben de bu eki Piedmont prensinden aldım.

Memur geri kalanını Gavio üzerine hazırlamıştır ve orayı almadan daha fazla ilerlemeye ikna edilmeyecektir. Orası gerçekten de şehrin ve devletin anahtarıdır. Kendisi orayı on iki parça bataryayla dövmüştür ve düşmanın Ottagio'da yenilmeşi ordusunu çok fazla canlandırabilir ve savunmacıları da cesaretini kırabilirdi. Böylece Piedmont prensi onu bütün tehlikeden korumak için, Milan sınırı yakındaki Vercellese ve Biellese arasında konaklamış olan bütün piyade ve süvarilerine Asti'ye doğru geçmelerini emretmiştir. Eğer Tortona'da büyüyen İspanyollar Gavi'ye yardım gönderme hamlesinde bulunurlarsa bu birlikler (onlar hem yaya hem de süvari olara çok fazladır) onlara karşı başgösterebilirler. Ve çünkü kendisi *in omnem evetnum* Valdi Sesia'ya doğru Milan sınırına Dolfine, Valsain ve İsviçre'den 12 bin yaya ve 600 at daha fazla gönderdi. Onların Biellese ve Vercellese arasında konaklamalarına niyet ediyordu. O bölgeden şimdi bu birlikleri geri çekti.

Markiz di Cocures Valtelina'da zaman veya zemin kaybetmemiştir ve gerçekten düşmanın karşı geleceğini düşünerek *non regredi est progridi* söylenebilir. Zira Feria dükü, İspanya'dan Riva'yı koruması için ivedilikle bir emir gelmiştir. *Conste che couste*, Riva'ya, Gravedona'ya Ford de Fuentdes ve oralara bağlı yerlerin hepsine toplam olarak 8.000'den biraz daha az adam göndermiştir. Ve şimdi Valtelina'nın tekrar Papa'ya teslim edilmesi gerektiğine, Fransızların girdiği duruma getirilmesine aksi hâlde barışın asla arkadan gelmeyeceğine dair iyi konuşma ve açık bir dil yapmaktadırlar. Bu kararın cömertliği çok takdire şayandır. İspanyolların şu an ateşte ne kadar çok demiri olduğu düşünülürse. Fakat bir akıllı adam tarafından gözetilebilir ve olay gösterdi ki İspanya'nın bu soylu ve karhamanca kararı bu bölgelere uygun bir zamanda varmadı.

Benim yazı üzerimdeki yorumlarına geri dönersek, İspanya'nın cesur emrinin uygulanmasından sonra bu uygunsuzluklar arkadan gelmiştir. İlk olarak Dük Feria [386]2.000 Alman'dan oluşan birliği Orttagio'ya Caracciolo ile göndermeye niyetlenmesi ile o amacı değiştirmiş ve onları Riva'ya göndermiştir. Bu da Coracciolo'nun ve ordusunun mahvolması için açık bir nedendir. İkinci olarak Venedik Devleti'nin soğduğu ve Cenova meselesinde görünmeye isteksizlerdi. İspanyolların Valtelina'yı kurtarmak için büyük kararları ile Markiz di Coeuures'e Brescia ve Bergamo'dan diğer 200 yaya ve 200 atlı gönderdiler. Bu Fransız elçisinin bu ay burada bastırıldığı noktaydı. Ricalarla sık sık rahatsız etti. Fakat bu devlet Feria dükünün Valtelina'ya doğru eğilimlerde bulunduğunu görene kadar hiçbir zaman tatmin olamadı. Şimdi Markiz di Cocuures onlardan daha güçlüdür. Zira buradan 2.000 destek almış ve 2.000 de Normandiya birliğinden gelen Fransızlar Nisan'ın 12'si üzerine Coir'e varmıştır. Kendisi onları körfezde tutmaktadır ve bütün o İspanyol güçlerini diğer bir yere daha karlı hizmet etmelerine engel olmamaktadır. Ya Riva ya da Cenova düşme tehlikesine düşecektir. Zira İspanyollar ikisini birden koruyamaz ve bu güçlerini bölmekte onların meselelerindeki rahatsızlığı arttıracaktır.

Savoy dükü amiral kadırgasını kaybetmiştir. Bunun nedeni generalinin kötü yönetimidir. Gemi Cenevizlilerin eline düşmüştür. Ve Piedmont prensi beyan üzerine Savoy dükünün toprakları içerisindeki bütün Ceneviz mallarına el koymuştur.

Bu mektubun bir bölümü lorduma bu ayın 8'inde gönderdiğim eski kâğıtlarımın birer suretidir. Onun içine bu destekleri ekledim ki siz de burada neler yaptığımızı bilin. Size aynı bir şekilde durum olduğu zaman kullanabileceğiniz bir şifre gönderiyorum. Aşağı Ülkelerden gelen haberleri Sir D. Carleton'un mektubunda görebileceksiniz. Ve sizi şimdilik soylu leydinizin güzel ellerinden öpmek dışında her zaman lordumun emrindeki en sadık hizmetkâr olarak kalacağım.

Venedik 19 Nisan 1625

Buckhingam Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Lordum Arundell tarafından buraya gönderilmiş olan Bay Petty ile yaptığım konuşma ile efendimin aramam için emir verdiği figürler hakkındaki yeteneğimi biraz da geliştirdim. En azından beni ya kaza ya da zaman ile bozulup değerinin az olduğunu tahmin ettiğim bazı şeyler konusunda riske girmeme konusunda daha temin etti. Eğer herhangi bir büyük hata yaptıysam hükmüne dayandığım onun üzerine özür dilerim.

Fakat yapabildiğim kadarıyla göz alan güzelliğe ve ana kısımların çok fazla bozulmamış olmasına dikkat edeceğim.

Bütün bu şehri araştırdık ve Konstantin tarafından yapılmış iki büyük sütun ve etrafındaki on iki tane tarihi anlatacak şekilde kesilmiş güzel mermerin üzerine ve etrafına koyulduğu, duvara, destek olarak küçük sütunlarla yerleştirilmiş çok büyük bir *relevo*'nun bulunduğu eskiden Altın Kapı olarak çağırılan bir kapı dışında hiçbir şey bulamadık. Figürlerin çoğu eşittir. Bazıları canlılığın üstüneyken bazıları da aşağısındadır. Benim gözüme göre onlar çok bozulmuş olsa da Bay Petty İtalya'daki büyük ve pahalı koleksiyonlarda çok daha iyisini görmemiş gibi onları çok fazla övmektedir. Efendim, daha iyi bilgi için kendisinin Arundell kontuna yazdığı mektuplara bakıp nasıl onlara izin verdiğini görebilir. Onlardan indirilmeye layık sadece altı tane vardır. Diğerleri, kötü, bozulmuş Gotik vücutlardır ve sonraki zamanlarda sadece diğer altıyı doldurmak için yerleştirilmişlerdir. İkisi, benim görüşüme göre (her ne kadar Bay Petty, onları sevmiş olsa da) çok güzellik, büyük eksikliğine sahip olup kabadırlar ve tahmin ettiğim kadarıyla, çabalarında bahsedilmemiş Herkül'ün bir hikâyesini anlatır. En sevdiğim dördü ise daha çok işlemeyle doludur. Bir tanesi (yorumladığımız kadarıyla) dikkatsiz bir şekilde koyunu tarafından uyutulan bir Endimion'dur. Luna, gökten elinde bir meşale ile inerek geceyi temsil eder ve havada sevgisini belirtmek için bir Cupid uçar. Bu son beyefendi çok istismar edilmiştir ve biz de sadece onu biliyoruz. Birkaç parçası eksiktir ve yüzleri bozulmuştur. Fakat genel olarak hem büyük hem de güzellerdir. Bir sonraki ise ya büyük bir yarışın ya da oyunun anlamadığım bir tarihidir. Ortadaki çıplak genç bir adamın üzerinde olduğu bir attır ve diğerini geçmek üzeredir. Hatırlayamadığım bazı diğer figürler büyük güzellik ve sanat eseridir. *Relevo* o kadar yüksektir ki neredeyse heykel seviyesindedir ve yere yapışmış gibi gözükmektedir. Bazı ayaklar ve diğer parçalar görünmeyip ya kırılmış ya da kaybolmuştur. Fakat bütün olarak ender antika göstermektedirler. Üçüncüsü ise Nymphs veya Muslesle birlikte bir Pegasustur. Bir tanesi su akıtan Pirenne çeşmesini temsil etmektedir. [387] Bu figürler çok fazladır fakat benim verdiğim hükme göre yarıdan daha az canlı olup, çok fazla bozulmayıp, yüksek olmakta ve benimkisi gibi kaba bir göze çok güzellik ve zevk vermektedir. Sonuncusu ise Herkül veya bir vahşi adam ve kaçmaya çalışan bir kadın arasına giren bir Satydir. Bir tanesinin elinde kırbaç vardır. Diğerleri kadının arkasında bir su testisi tutmaktadır ve bu da tecavülden kurtarışı simgeleyebilir. Bunlar hayatın üzerindedir ve zevk verici olmaktan ziyade büyük ve

muhteşemdir. Fakat genel olarak hem havadan hem de garezden çok fazla zarar görmüşlerdir. Bu beyefendi tarafından çok iyi değer görmüş olup onları almaya çabalayacağım. Onları elde etmek konusunda ise söz veremem. Çünkü onlar şimdi kapatılmış ve Yunan İmparatorlarından beri hiç açılmamış olan şehrin en görünen yeri olan Yedikule isimli bir kapının girişi olan eski bir kapı üzerinde durmaktadırlar. Onları çalmayı teklif etmek konusunda hiç kimse padişahın baş koltuğunu sökmeye cesaret edemez. Onları ayrıcalık ile elde etmek bize taşıdıkları hasetten dolayı daha imkânsızdır. O zaman sadece bir yol kalmıştır. Bazı ulema mensuplarının yozlaşmışlığı ile onları kanunlarına aykırı diye onları rahatsız edici yapmak ve bu iddia ile onların özel bir yere götürülmesi için indirilmesini sağlamaktır. Oradan, mesele soğuduktan ve şüphe azaldıktan sonra taşınabilirler. Bu dördü için çalıştım ve bunu yapmak için 600 kron teklif ettim. Onları kutulara bindirmek ve deniz tarafındaki bazı diğer rüşvetler ile yüklemek 100 kron daha gerektirebilir. Bu büyük bir miktardır ve yine de onları elde etmek için umutsuz olmaktan ziyade bunu tercih ederim.

Midas'ın tahtı olan Galatia'daki Ankara'ya [] gönderdim ve Bay Petty'de hükümlerle birlikte Asya'nın diğer bölgelerine araştırma için gönderdim. Keşif ve seşim yapabilir, fakat benim zaman içinde getireceğim herhangi bir şeyi getirmesi imkânsızdır. Diğer taraftan talimatları olmadan büyük hatalar yapabilirim. Bu yüzden birbirimizi engellememiz için onu gönderdim ve eğer efendim ve Kont Mareşal birleşmemizi ve bulabildiğimiz ne varsa bir depoya koymamızı ve İngiltere'ye geldiğinde hisseler veya efendim için en iyi görülecek başka bir yol ile orada bölünmesini onaylarsa bana katılmaya iyi bir şekilde razıdır. Niyetimiz onun keşif, benim de elde etmek ile ikimizin de ilgili olmasıdır. İskenderiye'den gelecek siyah heykeli ve tek başına sağlamayı umduğum başka şeyleri efendim, hizmetkârından kabul edecektir.

Bu hafta çok geniş bir şekilde şifreli olarak Sir Edward Conway'e yazdım. Efendim suretini elde etmek için haber göndermek isteyecektir. Suretinde majestelerine olan hizmetimin meyvelerini bulacağınızı umuyorum. Efendim tarafımdan bunlar ona sunulacağı zaman cömert bir kabul konusunda umutsuz olmayacağım.

Geçen Aralık ayında efendimden geri dönmemi desteklemeniz için naçiz ricacınız olmuşum. Orada tüccarların adına bu görevin gerçek durumunu açma cesaretini gösterdim. Efendimin beni affedeceğinden ve kendini kollarınıza atan şirketin korumasını alacağınızdan eminim. Fakat gönülsüz bir şekilde boyun eğmem benim

niyetime çok aykırıdır ve onlara temellerimin üzerine inşa edecek ve onlar için makbul olabilecek bir halefi vermeniz konusunda bu yardım için efendime yalvarmak dışında onların iyi iradeleri ile özgürlüğümü elde edeceğim başka bir yol bilmiyorum. Bu isteği terbiyenin ötesine taşımayacağım. Fakat Lordum Grandeson tarafından efendime sunulmak üzere isteklerimi geniş bir şekilde yazdım ve beklenti olmadan bir teklif yapma cesaretinde bulundum. Ben meyvesiz bir şekilde çalışmış olan zavallı bir adamım. Önceki hayatımı düşünmeye tenezzül edin ve ben de hiçbir adamın & dan başka efendime her zaman güvenilir veya gayretli bir şekilde hizmet edecek edecek, sevecek, onurlandıracak bir adam olmadığından sizden biraz yardım hak ettiğimi umuyorum. İstanbul 3/13 Mayıs.

Sir Dudley Carleton'a ve Sir Isaac Wake'e: Mutatis Murandie

Benim çok iyi Lordum

Lordumu Erdel elçisinin etkileriyle ile beklentide bıraktım. Görüşmesini yaptıktan sonra bu taraftaki meskûn bütün elçileri ziyaret etti. Konuşmasını ve tekliflerini kendi konuştuğumuzda o tek bir bir şekilde olduk ki onlar müzakereden ziyade tekrar bir dersi tekrar ediyor gibi olarak hiçbir şeye cevap vermedi. [388] Öz olarak geçen mektubumda bahsettiğim genel olarak aynıydı. Efendisinin istekli ve hazır olduğunu, fakat burada en azından Strigonium yakınında yenilenen mevcut antlaşmanın iptal edilmesini emreden ve başka prenslerle yeni antlaşmalar yaparak imparatora olan bağlılığından kurtulmak için buradan bir şey yapılması gerekiyordu ve bu yük de bizim üzerimize atılmıştı. Fakat eğer bu elde edilirse de edilemezse de efendisinin buraya sunacağı şartlarının ne olduğu konusunda bir söz bile çekmek imkânsızdı. Diğer ikisi elde edilinceye kadar bunu ifşa etmeme emri olduğunu iddia ediyordu. Fakat daha özgür davranması konusunda baskı görmüş olarak bizi cesaretlendirmesi için, bizden aynı zamanda onlar üzerine antlaşma yapmak ve tamamlamak için *plenam potentiam* göstermemesi istedi. Efendisi buna sahip olamadığımızı biliyordu ve kendisi de bunun müzakeresinin umudu olduğunu ve o amaç için prens adına geniş bir otoriteye sahip olduğunu söyledi ve bu da ağızlarımızı durdurdu. Bizim kadar onun kendi tarafında olduğundan emin olan imparatorun temsilcisi ile büyük bir samimiyet gösterdi ve kendisi de bize temelinin emin olacağı zamana kadar sadece onu oyalama emri olduğunu söyledi. Talimatlarının ve prensin mektubunun tamamen bu iki noktaya karşı bir şey söylemediğini fakat bizim tarafımızdan hareketlendirilmek suretiyle, nasihat yoluyla Hristiyanlığın meseleleri için

en onurlu ve güvenli yolda bu devlete tavsiye verme görevi olduğunu söyledi. Bütün hareketlerinde bana pek çok haset sebebi verdi. İlk olarak kendisi buraya yönlendirilen seleflerinden çok daha tedbirli ve kurnaz bir şekilde yürümüştü. Fakat bu adam efendisinin hareketlerini konuşuyordu. Bunun için bize ihtiyacı vardı (eğer karşılıklı olarak buna niyetlendiyse). Kendisi bu konuda bizden daha etkiliydi. Zira bizim düşüncelerimizden çıkar olarak şüphelenilecek fakat kendisinininki güvenilir tavsiye olarak kabul edilecek ve kendisi de buradakileri kendi amaçlarına göre kandırabilecek kurnazlığa sahipti ve yakın zamanda Bâbîâli'ye danışmadan veya bilgilendirmeden düşmanlarıyla barış yaparken kullanmadığı dikkati padişahın dostlarının korumasına girmek için izin isterken kullanması çok iyidir ve bunlara da bunu onu harekete geçirmek veya en azından keşfetmek için bildirdim. Fakat başka adamların tekliflerini kendi yolunda almalıyız ve yönlendiremediğimizde ise en iyisini ummak durumundayız. Bu hareketlerin samimiyetinin getirdiği zorunluluk ve dostlarımızın güveni hepimizi gerekli olan görevleri uygulamaya karar vermemize yol açtı ki bu şekilde kendi düşüncelerini bize atmasın. Her ne kadar eğer diğer alinde su taşıyorsa bizim ateşi yakmamız boş olsa da... Biz de buna göre o çalışmalarını yaptık. Aldığımız cevaplar da aynı şekilde aynı tondaydı. İkisini de yapma sözleri ve düşünceleri onaylama görüntüsü ve imparatorun müşkillükten veya korkudan antlaşma yaptıklarını düşünmemesi için sınırlarına bir kamp çekmeleri... Fakat kesin bir kararı aynı zamanda hâlâ bir çocuk olarak kendisine verilenler dışında bir görüş bildiremeyecek olan padişaha danışmaya sevkettiler. Ve bu cevabın beklenmesi ve bu mektupların ve hükümlerin yazılmasının beklentisi içerisinde on iki gün bekledik. Benim için her ne kadar yavaş hareket etseler de sonucun bizim isteklerimizle bağdaşacağına dair çok fazla güdü vardı ve elçinin itirazları da şiddetliydi. Fakat antlaşmanın tekrar yenilenmiş olmasının getirdiği şüpheler vardı. Bunu işlemek için hiçbir şeyin geri dönüşüne kadar tamamlanmaması gerektiğini belirtti ve iki gün önce imparatorluğun Türklerin bir küçümseme olarak algıladıkları son Zıtvatoruk Antlaşmasının yenilenmesi dışında bir görevleri olmayarak antlaşmanın tekrar bozulduğunu bildirdi ve böyle dedikodular yayıldı. Eğer bu haberler doğruysa amaç bizimdir. Fakat itiraf etmeliyim ki bu insanları ve yollarını daha çok çalıştığım zaman, bir müneccim gibi benim çok üzerimdeki şeylere hüküm vererek onları ve etkilerini bilerek daha az korkuyorum. Fakat bu şekilde tamamlarım. Prens Fransanın kralına şartlarını gönderdiğini ve birlik adına haberi ona gönderdiğini söylediğini söyleyerek anladığımdan biraz daha fazlası olduğuna ve buradaki

müzakeresinin bizden yardım almak için değil zaman kazanmak ve bu devleti bizim aracılığımızla meşgul etmeye çalıştığından şüphem yoktur. Bir yanda Fransa'dan gelecek bir cevabı bekler ve buna dayanırken diğer yandan da buraya gönderdiğinle aynı gün imparatorla olan güvenini korumak için ona başka bir haberci göndermekte, bu şekilde iki tarafında kararlarını ve tekliflerini görebilinceye ve *il migliore partito* olacak seçimini yapınca kadar ikisinin üzerinden en iyi avantajı alacaktır. Herne kadar eğer birlikten iyi bir görüş ve şartlar bulursa, onlara doğal olarak daha meyilli olacağı görüşünde sabit olsam da... Çünkü Avusturya Hanedanı ile bir barışı vardır ve bu devlet ve onların toprakları arasına kapanmış olup, söndürülemeyecek fakat onlara karşı kullanılabilir olan hırsını satabileceği başka bir yer kalmamıştır.[389]Düşünceleri hiçbir zaman Macaristan'dan veya Silezya'daki Opolia ve Ratibor Düklüklerinden ayrılmayacaktır. Oralar ona Arşidük Charles ölümü ile düşmüştür ve ona yeni olarak imparatorun oğlu olan Ernestus tarafından verilmiştir.

Bu sarayda bir değişiklik veya tiyatro yoktur. Bugün Sinyor Contarini padişaha veda etti. Ve böylece lordumu rahatsız etmeyi tamamlar sizi ve soylu leydinizi kutsanmış Tanrımızın cömert korumasına havale ederim. İstanbul 8/18 Mayıs

Lordumun en düşkün dostu ve hizmetkârı

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum

Yeni takvim Nisan'ın 15'i üzerine toplar Gavio karşısına getirildiği ve batarya halinde dikildiği zaman savunmacılar panik halindeki korkuyla şaşkırdılar. Ve akşamın başlangıcında şehri terkettiler ve kendilerini kaleye çektiler. Fakat vali sadece onların girmelerini reddetmekle kalmadı pek çok misketi onlara karşı boşaltarak böylece onların şehri savunmaya zorlanacağını umdu. Bu şaşkınlık içerisinde o zavallı adamlar bütün geceyi şehir ve kale arasında yaşadılar. Ve sabahleyin kendileri belirsizlik içerisinde bazıları kendilerini kurtarmayı umdular. Fakat bütün yolların durdurulmuş olduklarını gördükleri için onlar yapılacak en iyi şeyin şehre dönmek olduğunu düşündüler. Oradan Carmelitan'ın baba muhafızını Savoy düküne teslim olma gücüyle gönderdiler. Ve yaptığı teklif buydu. Kendileri Cenova koruması altında Fransa kralına veya Savoy düküne karşı silah taşımayacaklardı. Ve onlar derhal silahları ve yükleriyle birlikte şehirden çıkarılacaktır. Rütbeleri sökülecek ve davulları arkalarında olacaktı. Ve Nisan'ın 17'si üzerine onlar şehri terkettiler. Sayıları neredeyse 2.000'di. Hepsi iyi

silahlanmıştı. Onların pek çoğu Milanlıydı. Geri kalanı ise Korsika ve İsviçreliydi. Ve altı Fransız ve dört Savoy birliği deral şehre girdiler ve oranın hâkimiyetini aldılar. Başarı ve olay Fransız'a onların bir atasözleriyle doğrulanmış oldu. *Gaignee la ville, la cittadelle perdile*. Zira onlar şehrin efendileri oldukları zaman kendilerini kalenin de efendileri yapacak yolu buldular. Savoy dükü, Piedtmont prensi ve Mareşal de Crequy tarafından derhal üç tane batarya dikildi. Bu savunmacıların beklediğinden çok daha fazlasıydı. Bir davulcuyu ateşkes istemek için çağırdılar. Ve onlarda efendilerine onlara nasıl bir tehlikede olduklarını göndermek için gereken rahatlığı buldular. Bu sağlandı onlarda bu haber için aktif ruhlu bir adamı görevlendirdiler. Oda güvenilir bir şekilde Cenova'yı kalenin yaşadığı zor durum konusunda bilgilendirdi. Fakat bununla birlikte eğer kendisine 400 seçme adam verirse kendisinin onları oraya götürme sorumluluğunu alacağını ve biraz da süre o yeri yapmasına dair sözü verdi. Bu konuda ona izin verildi. Fakat hiç uyumayan Savoy dükü böyle bir meseleden şüphelenerek bu yardımları kesti ve haberde görevlendirilen kumandanı ve rehberlik ettiği kişileri öldürdü. Bataryaların gedikler yaratması ve Piedmot prensi kaleyi dik gören dağın tepesini kazanmasıyla birlikte onlar önceden teslim edilen şehirle aynı şartlarla teslim oldular ve sayıları 1500 olup utanç içerisinde oradan ayrıldılar. Arkalarında 14 parça top ve büyük miktarda cephane bıraktılar. Cenevizlilerin o yerin gücüne çok fazla ihtimal verdikleri gözetilmiştir. Kalenin yüksekliği yüzünden zaptedilmez olduğunu düşünmüşlerdir. Orası da şimdiye kadar bakire kalmıştır. Fakat memur bana kendisinin bu kadar korkak insanlarla uğraşmaktan üzgün olduğunu yazdı. Onları fethederek hiçbir onur kazanamadı.

Bu zaferlerin korkusu Cenevizlileri o kadar korkutmuşlardır ki onlar Fransız elçisinin kayınbiraderi olan Sinyor Stefano Spinola'yı devletleri adına Fransayla daimi bir işbirliği yapmaları ve İspanya'nın dostluğunu reddetmeleri ve ordunun bütün masraflarını ödemek için teklif yapmakta görevlendirdiler. Bu şartları memur, Fransa kralına verilmek üzere Paris'e gönderdi ve onların kabul edilmesinin aksi yönünde fikir verdi. Bunu düşünmenin eşitliğin baştan öne sürüldüğünü ve Cenevizlilerin Fransa'nın doğru kulları olarak antlaşmadan önce boyun eğmesini gerektiğini iddia ediyordu.

[390]Savoy dükü ve memur arasında, dükün kalenin yönetimini, Piedmontlu bir beyefendi olan Mösyö di Parella'ya vermesi üzerine küçük bir yanlış anlaşılma oluştu. Fakat kısa süre sonra antlaşma sağlandı ve memur kendini de seçecek kadar yerleştirme özgürlüğünü aldı. Kendisi muhafızlarının yüzbaşılardan birini yerleştirdi. Şimdi

Cenova'nın *aus derniers abois* olduğu kesindir. Zira bütün yollar alınmıştır ve hiçbir şey muzaffer bir orduyu o şehrin duvarlarına doğrudan yürümekten alıkoyamaz. Orada öyle bölünmeler ve dikkat dağınıklıkları vardır ki *domus divisa nou stabis* olacağından korkulmaktadır.

Yeni takvim Nisan'ın 20'si üzerine Ottagio'da alınan esirler çok muzaffer bir tavırla Torino'ya getirildiler. O şehrin milis güçleri tarafından karşılandılar ve eşlik edildiler. Ve onlara o ordudan alınan 17 sancak... Onlar Savoy dükünün odasının pek çok beyefendisi tarafından taşınmaktaydı. Onlar esirlerle birlikte Madam'a sunuldu. O da esirleri kalede tuttu. Sancakları da katedral kilisesine gönderdi.

Lorduma yeni takvim 19 Nisan'dan beri yazdığım son mektuptan beri sizden bir iyilik aldım. O da 23 Mart tarihliydi. Onun için size pek çok teşekkürle geri dönerim. Ek zannedersen lordumu İngiltere'deki büyük değişikliklerle bilgilendirecektir. Ve böylece ben de soylu leydinizin güzel ellerini öpmek için izin alıp her zaman en düşkün dostu ve emrindeki hizmetkârı olarak kalacağım. Venedik 3 Mayıs yeni tarz,

I.WAKE

Lorrdumun son mektuplarını, Lordum Conway'e, hâlâ sekreterlik makamını koruyan Raglaye Baronuyla birlikte Sir Albertus Morton'a da gönderdim.

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Mektup göndermek konusunda, onurunuzdan bu sarayda önceki mektuplarımda tartışılan meselenin kararları hakkında biraz kesinlik göndermeyi bekleyerek son saati beklemiş bulunuyorum. Fakat ertelemeler o kadar çok ve sıradandı ki burada hiçbir şey yapılmamıştır. Fakat benim görüşüme göre her ne kadar Erdel prensi Fransa'dan bir cevap bekleyip sadece burada zaman geçirdiği konusunda kendimi temin etsem de herşeyin umutlarımıza göre gelişeceğini düşünüyorum.

Gelecek posta ile hareketler hakkında kararlı olacağım ve teklif edilecek şartları bileceğim. Bu arada Erdel elçisi, daimi elçileri antlaşmanın tekrar bozulduğu konusunda temin etmişler. Fakat o haber doğrulanmamıştır. Bunun sebebini, efendisinin samimiyetinin bir kanıtı olarak efendisinin çabasına bağlamaktadır. Eğer bu haberler doğruysa efendisinin samimiyeti mutlakdır.

Onurunuzu bunlarla rahatsız edecek bir meselem olmayıp, şifreli gönderilen kâğıtların uzunluğundan dolayı özür dilerim. Erdel elçisi tarafından Bethlen Gabor hususundan dolayı başka türlü yazmamam gerekmektedir. Kendimi 21'in karşısında

boşaltabilmek için ona yazdığım mektubumu ekledim. Yaptığının gerçeğini gizlemekten ziyade kendimi onun lütfuna sevk etmeyi ve dürüstlükten ziyade hüküm eksikliği ile tenkit edilmek isterim.

Bu devlette bir hareket veya değişim yoktur. Sadece İzmir civarında yeni bir asi vardır ve şehrin yağmalanmasından korkulmaktadır ve İran'a karşı savaş yavaş gitmektedir. Ve böylece onurunuzun sürekli korumasına çekilerek, sizi en cömert Tanrımızın kutsal korumasına sevk ederim. İstanbul 5/15 Mayıs 1625

Onurunuzun en düşkün, naçiz hizmetkârı

Şu anda bana Erdel elçisinden gelen habere göre padişah, efendisinin bütün taleplerine izin vermiş ve antlaşmanın hem ihlalini hem de yenilenmesini ona bırakmıştır. Fakat şimdilik hiçbir şey yazı altında geçirilmemiştir ve ben de bütün meselenin Bethlen Gabor'a sevk edileceği ve tamamıyla reddedilmeyeceği düşüncesine sürüldüğünü gördüm. Bu benim eski görüşümü doğrulamaktadır. Kendisi burada zaman kazanmaya çalışmakta ve şartlarını seçmek için Fransa kralının kararına ve imparatoru gönderdiği son elçiye dayanmaktadır.

[391]İstanbul 5 Mayıs 1625

Nisan'ın 18'inci günü padişahın Bethlen Gabor'un elçisine görüşme verdiği günün ertesi sabahı olup, kendisi beni ziyaret etti ve bana bir güven mektubu teslim etti. Konuşmasının ön sözünde Erdel prensi ve Macaristan Kralının (kendi metodunu gözlemek için) bana efendisinin her zaman majestelerine hizmet için büyük bir düşkünlük taşıdığını ilan etme ve bunu daha iyi göstermek için ona sadece benimle elçiliğinin etkilerini ve özünü iletme değil güvenli şartlar sunacağını ve prensinin mantığının (kendisi şu an dinlenmektedir ve güvencedir) Almanya'nın özgürlüğü ve majestelerinin esas ilgilendiği mesele olan Palatinat'ın kurtarılması için silahları alacağını belirtmek için de emir aldığını ve şimdi görevlendirildiği elçiliğinin sadece bu olduğunu hem dayanmakta olduğu bu devletin yardımı ile yollarını hazırlayıp, kolaylaştıracağını ve beyan edeceği şartlar üzerine meskûn elçilerle anlaşacağını ve bu konuda efendisi adına antlaşma yapmak ve bağlayıcı sözde bulunmakta tam bir otoritesi olduğunu söyledi. Prens'in imparatorla bir barış yaptığı doğrudur. Bunun kendisi Hristiyanlık içindeki müttefiklerinden herhangi bir yardımın gözükmemesi üzerine yalnız bırakılarak bunu yapmaya mecbur kalmıştı. Uzun süre Brunswick dükünü veya onu rahatlatabilecek söz verilmiş bazı sözleri beklemişti. Fakat bu antlaşmanın onaylanması tamamen padişahın henüz ilan edilmeyen isteğine dayanmaktaydı. Ve bu

yüzden diğer yerlerdeki büyük değişiklikleri görerek ve kendisinin diğer müttetik ve birleşmiş prenslerden veya onların vekillerinden imalar alarak, kendisi bir kere daha onların hizmetine olan sevgisini veya vefasını göstermeye karar vermiştir. Kendisi mülkünün güvenliğiyle uyuşacak bir iletişim bulabilmesi sağlanmıştır.

Bu genel konuşmaya majestelerine hizmetini beyan eden prensi ve adil ön savaştan başka umumî bir barış için hiçbir yolun kalmadığı genel barış için şimdi alınan ortak yolu minnettar bir şekilde kabul etmekten başka hiçbir şey yapamayacağını ve bunu da mümkün olan en iyi tavırda majestelerine bildirmek konusunda başarısız olmayacağını söyledim. Kendisi de bu sorunların başlangıcını aklına çağırması gerektiğini söyledim. Nasıl prens elektöre Bohemya'yı ilk işgal ettiğinde ona destek vermemekle kalmayıp, geri çekilmesini ve Kont Mansfelt'in ordusunu Almanya'dan çıkarmak için, İspanya kralı ve imparator tarafından Palatinate'in ele geçirilmesi ve gaspıyla ilgili benzer bir yolu alacaklarına dair verdikleri söz üzerine ne kadar uğraştığını ve büyük Hristiyan sabrıyla 4 yıl savaştan imtina ettiğini, antlaşmalarda sayılamayacak kadar çok para harcadığını ve tek oğlu olan Galler prensini, sadece adalet yoluyla ve kan dökmekten sakınmak için istenen bir barışı elde etmek için tehlikeli bir yolculuğa yolladığını söyledim. Prens bu olaylar sırasında majestelerinden bir rahatlık alamamasının garip olamayacağını söyledim. Fakat şimdi majesteleri kendisine yalanlarla karşılık verildiğini görerek, en Hristiyan kralın Valtoline antlaşmasında yaptığı ve ikisinin de geri verilmesini sağlamak için denenmemiş hiçbir yol bırakmayıp dünyaya açıkça ilan edildiği gibi silahların adaletini kullanmaya karar vermişlerdir. Bu yüzden eğer prensin kendisini onurlu ve uygun olan şartlar üzerine majestelerine önerme gibi bir amacı varsa kendisinin onun hikmetinden ve büyüklüğünden gelecek bir cevap alacağına dair şüphe olmadığını söyledim.

Elçi açıkça efendisinin ona eğer benim majestelerinden böyle bir antlaşma yapma ve tamamlama gücüm varsa bunu gerçekleştirmek için benden talepte bulunmasına dair emir verdiğini söyledi. Ben de bu talebin garip görüldüğünü söyledim. Özellikle son mektuplarımda kendimi ekselanslardan daha iyi bir temel araması için ya mektupları ya da elçileri ile çeşmeye yönlendirip kendiminse haber ve nasihat oluyla işi hazırlayan bir araç olduğumu söyledikten sonra... Çeşmede konuşmalardan daha oturmuş kararlar alabilirdi. Fakat kendisinin bunun bir ertelme veya saptırma olmadığını düşünmesi için ona bu yerde antlaşma yapılmaması ve tamamlanmaması için 3 tane sebep verdim.

[392] İlk olarak prensin birlik içinde kapsanmak istediğine dair bir ima olarak kendisinin bu birlik prenslerin çıkarları ve rızalarını ve bu yüzden de bir İngiltere veya Fransa elçisinin onları tek başına kabul edemeyeceğini ve herkes için bu kadar yüksek sonuç getirecek bir meselede talimat alamayacağını düşünmek gerekiyordu. İkinci olarak kendisi Hristiyanlığın en gücü iki kralıyla antlaşma yaparken, Moravya ve Silezya ve benzer yerlerin görevlilerinden biraz fark yaratması gerekmekteydi ve onların korumalarının Roma fermanları gibi yalvarmaya gitmesini ve bütün gelenlere açılmamasını beklememeliyip kalitesine yakışır bir şekilde başlamalıydı. Son olarak padişahın kabul edilmesini bekleyeceği yerde bu tür bir antlaşma için doğru bir sahne yoktu ve eğer yer olarak bir skandal gibi yorumlanır ve Türkler ve onlara bağlı olanlar arasında Hristiyanlığın barışına karşı bir işbirliği yapıldığına dair bazı kötü adamlar tarafından dedikodular yayılır. Bu yüzden prens eğer kendisini *sui juris* ve imparatorluğun bir prensi olarak görüyorsa, onun için güzel ve doğru yoldan iletmesi onun için daha onurlu olacak ve taleplerini onlara ağırlığına uygun ve düşenecekleri bir yerde ve onları sağlayacak kadar gücü olan kişilerle yapmalılardır. Fakat eğer kendisi efendisinin hissini öğrenir ve teklif ederse, benim ona bunları duyuracak ve bilgilendirecek kadar yeterli otoritem vardır. Ve eğer ben onun taleplerini boş ve kabul edime umudu olmadan bulursam, onları olası hale getirene kadar değiştirim ve miktarını tavsiye ederim. Ve bu yüzden ondan kendisini genişletmesini ve bana prensin güvenine ve mektuplarına göre talimatları ile bilgilendirmesini istedim. Ve ben onları alıp ve majestelerine gönderecektim. Ve her ne daha yakın bir karar olmadığına şüphem olmasa da onlar üzerine bir karar elde ettim.

Bana bizim o kadar uzağa henüz gelmediğimize dair cevap verdi. Kendisini açmak için gerekli olmadan evvel ilk olarak hazırlanacak bir miktar şeyler vardı. Ben efendisinin imparatorla yeni bir barış yaptığını bilmek (her ne kadar şartlı olsa da) zorundaydım. Ve kendisinin eski antlaşmasının mecburiyetinden kurtulmadan yeni bir antlaşmaya başlayacak ne güvenliği ne de onuru vardır. Bu yüzden prens ona konuda emir vermiştir. Birincisi burada kalan elçilerin yardımı ile padişahın antlaşmayı iptal ettirecek veya en azından Budin'de olan mevcut antlaşmayı ertelemesi için bir hüküm elde etmektir ki böylece kendisi bir tarafa eklenip diğer tarafta bu devletin gerekli yardımlarından esirgenmesin. Ve prence onun Hristiyanlığın onu alacak olan diğer prensleri ile işbirliğine girmesine izin verecek bir birlik için mektup almaktır. Zira bu ikisi olmadan kendisi hem imparatoru hem de bu devleti kendisinin keşfedilmesi ile

kızdırmalıdır ve onlar için çalıştığı kişilere hizmet etmemelidir. Fakat bunlara izin verilmiştir, kendisi de görevini ilan edecek ve tavsiyeyi dinleyip, ya burada hareket edecek ya da efendisini majestelerine derhal bir elçi göndermesi için ikna edecektir.

Ben bu iki çalışmanın bizim üzerimize konulmasının bana ayrıca şüpheli görüldüğüne dair cevap verdim. Ve her ne kadar samimiyet sorusunu çağırmayacak olsam da kendisi benim şüphelerimi sunmam için izin vermeliydi. İlk olarak bizim, sonuçları, nasıl devam edileceğini ve hangi şartların öne sürüleceğini bilmeden bu hizmeti onun için yapmamız saçlamılık olduğunu söyledim. İkinci olarak Budin'de yapılan anlaşmanın tekrar yenilenmekte olduğuna dair olan raporları görerek biz burada kendilerimizi barışın karar verileceğisonuca karşı kendimizi boşa göstermiş olacağını söyledim veya eğer kendisini gerçekten ve samimiyetle antlaşmanın iptali için çalışmıyorsa bizi reddedebilir ve prens sahte bir şekilde kendisini koruyabilir ve genel bir savunmaya girebilir ki biz de hatanın onun kendi dürüstlüğüne kalırken bizim planlarımız bozulabilir. Diğer noktaya: Benim için onun padişahın dostlarının korumasının özgürlüğünü sağlamak gerekesiz gözüküyordu. Kendisi bunu son zamanda yaptığı gibi izin veya buradaki bakanlara danışmadan imparatorla barış yaparak ve anlaşarak daha güvenli bir şekilde yapabiliirdi. Bu yüzden her ne kadar bütün çabamla bunu yapmaya hazır olsam da kendimi hiçbir amaca ilan etmeden önce bu noktaların temizlenmesini istedi.

Bunlara cevap verdi. İlk olarak kendisinin bunlar elde edilene kadar bir beyanda veya bir teklifte bulunmama emrinin olduğunu söyledi. Çünkü eğer prens bir kere gereklilik ile ihlalde bulunsaydı kendisinin güçlenmediği noktada bir aynı yolda hata yapmanın bir sonucu yoktur. İkinci olarak imparatorun temsilcilerin gözleri onun üzerinde keskindi. Kendisi iki kaya arasında kalmıştı ve bir limandan emin olmak zorundaydı. Kendisi güven ile imparatora bir tenkit sebebi veremez. Ve bu yüzden bu ihlal emrinin buradan gelmesi gereklidir. Fakat eğer biz ona bu emirleri ve mektupları sağlarsak kendisi özgür olacak ve sonra kendisinin *plenam potentiam* olup hem majestelerinin amaçlarını keşfedecek ve eğer fırsat varsa onu tamamlayacaktır. Barışın yenilendiğini reddetmedi fakat efendisi öyle bir emir almıştır ki biz onun müzakeresinden cevap dönene kadar bir sonuçlandırmadan şüphe etmemiz gerektiğini söyledi. [393] Bâbiâli'nin görevlilere prensin yardımcılarının rızası olmadan devam etmemelerine dair bir talimat verilmişti.

Efendisinin samimiyeti içinse bir protestoda bulundu. Kendisinin talimatlarını antlaşmayı iptal ettirmek için pek çok sebeple güçlenmiş nasihat yoluyla aldığını söyledi. Ve kendisi her şekilde bunu amaçlayacaktı. Ve bizim yardımımız altında onu elde edeceğinden şüphe etmedi. Bu da prensin gerçekten ve kesin bir şekilde, adil ve eşit şartlar üzerine ya burada ya da başka bir yerde, silahlanmaya devam etmesi ve majestelerinin müttefiklerinin takiplerini dinleyip, tüm servetini riske atacağı sonucunu doğurdu. Kendisi burada iki yüzlülük yapamazdı. Kendisi ivedilikle birlik adına Fransa kralından gönderilen bir beyefendiyi kabul etmiş, tesir edici bir şekilde mektuplara ve teklifleri cevap almış ve oradan onurla ayrılamazdı. Ve kendisinin mevcut talimatları da tek bir şekil halindeydi. Ve bu yüzden benden derhal diğer elçilerle birlikte, herşeyin temeli olan bu taleplerin elde edilmesi için ona katılmamızı istedi.

Pek çok itirazla bana geri dönmüş olup bende bunu şimdiki ödeme olarak almaya razı oldum. Ve ben de Fransa kralının haberini çok iyi anladığımı ve bunun bu meseleyle alâkalı olan diğer bütün kişilerin rızasıyla birlikte gönderildiğinden şüphem olmadığına dair cevap verdim. Ve bu yüzden benim için prensler arasında başlayan meselelere doğrudan karışmanın daha az gerekli gözüktüğünü söyledim. Fakat bu tür bir başarısızlığın benim üzerime kalmaması için ona bu imparatorluğun bakanlarını antlaşmanın kesilmesi için bu hükmün elde edilmesi için en iyi güvenimi ve çabamı kullanacağıma dair söz verdim. Bu genel umumî barışın amaçlarını kolaylaştırmak için ve Avusturya Hanedanı tarafından adil olmayan şekilde gaspedilmiş olan toprakların iadesi için en gerekli şey olacağını söyledim. Bu aynı zamanda en azından bu iki sınır arasında olan prensin güvenliği için gerekliydi. Padişahı bir savaşa veya imparatorla açık bir ihlale yönlendirmeyecektim ki bu hem bir skandal hem de benim göreviminin ötesinde olurdu. Fakat sadece prensin kendi silahlarını kullanması için yol açacağım. İkinci olarak, birleşik kralların korumasına girerek sağlanacak genel özgürlüğe götürülebilmek için, bu devlete imparatorla yapılacak bir ittifaka kadar uzayabileceğini bilmeyen bu devlete çok şüphe verebileceğini düşündüm. Ben ne bunun sonucunun ne olabileceğini ne de tekliflerin nereye kadar takdir edileceğini bilmiyordum. Ve bu yüzden bu aramızda bir sözleşme arandığı şeklinde görülürdü. Fakat bu talebi, Bohemya kralı ve onun dostları ile eskiden yapılmış birliklerin korunması için bir özgürlük olarak dizginleyecektim. Buna daha önce izin verilmişti, şüpheden bağımsız olurdu ve reddedilemezdi. Bu efendisinin bütün amaçları için çok etkili olurdu. Çünkü

aynı prens için aynı kavgaydı. Sadece amacı biraz daha değişmişti ve daha adildi. Onun eski mirasının geri alınması için.

Böylece buraya kadar anlaşıldığı için ona hem benim hem de kendisinin bu meselenin sonuçlandığını ve bundan sonra hiçbir değişim olamayacağına dair sonuca vardık. Ben bütün çabamı kullanacaktım, böylece onun amacını bekleyecektim ki bu çok daha hükümlü olacaktır.

Benim ve diğer elçilerden nasıl ilerleyeceği, bizim kendi görüşlerimizden yansıtacağı şekilde anlaşılabilir. Fakat eğer prens mektuplar ve onun bakanlıkları tarafından gerçekten nahisat alır ve ikna edilirse, onun amaçlarını elde edeceğine ikna olmuşum. Çünkü onların ilerletecekleri, padişahın hizmeti için bir tavsiye sesi olarak yorumlanabilir. Onun sahip olduğu güveni biliyorum. Ve özünde bütün bunların hepsi, bizim tarafımızdan gönderilen, barışın sonucunun tamamen prense atfedildiği hükümde zaten kabul edilmiş oluyordu. Bu yüzden şimdi hiçbir değişim sebebi yoktu ve bende hiçbir şekilde kolay bir başarıdan şüphelenemem. Ve başarısızlık durumunda bunu istekli bir şekilde şüphelenmediğim ters tarafa atmam gerektiğini söyledim. Beni ve kendi düşüşlerini padişahın izin eksikliği üzerine atmamaları ve beni kandımayı ummamaları için elçiyi derin bir şekilde bağlamaları için ekledim.

Böylece konuşmamızı tamamladık ve iki taraf olarak da sadece antlaşmanın iptal edilmesini sağlama için en iyi çabamızı göstermeye ve prense padişahın dostları ile yaptığı eski işbirliklerini koruması için bir otorite verecek mektubu elde edecektik. Bu da planlanan amaçlar için çok gerekliydi ve elçiyi tamamen tatmin etti. Gelecek hafta geri döneceğine ve bu diğer teklifleri de yapacağına söz verdi. Kendisinin efendisinden aldığı görevde bize doğru yönelmek vardı. Bizden bizim, emrin gönderilmesini hızlandırmamızı çünkü imparatorluk mensuplarının her şekilde meseleyi hızlandırmaya ve sonuç elde etmeye çalışacaklarını söyledi.

[394]Ertesi gün, Fransız ve Hollanda elçileriyle benim evimde Erdellinin konuşmalarını ve ilerleyişlerini karşılaştırmak için buluştuk. Kendisi hem onları hem de Venedikliyi ziyaret etmişti. Değişik şekilde teslim edilenlere göre bir nokta dışında bir fark bulamadım. Bana antlaşmanın iptal edilmesi için bir hüküm elde etmemi istediği zaman. Ve ben de eğer ben bunu elde edemezsem prensten ne beklemeliyiz diye sormuştum. Kendisi de padişah üzerine bağlı olduğunu ve imparator ile yeni bir antlaşma imzaladığını, kendisinin devlet olmadan devlet olmadan (onlar üzerine kendisi bir ihlalin yapılmasını istemişti) silahları alamaz veya böyle bir niyeti alamaz. Ve

kendisinin de antlaşmada bir maddeye dâhil edileceği de olasıdır ve onun elleri de böylece bağlanmış olacaktır. Fakat diğer elçilere böyle bir emir alınamazsa bile, eğer bir lige girme mektubu verilirse ve prens şartlardan rahatlık alabilirse, kendisi kolaylıkla bu sarayın öfkesi veya yardımı olmadan kavga için bir fırsat bulabilirdi. Fakat o zamandan beri, kendisi benim bunu bir çelişki olarak farketttiğimi anlayarak, bunu bir ihmal olduğundan dolayı özür dilemek için sekreterini gönderdi. Teklifi doğruladı ki efendisi ona bizi eğer sadece izin elde edilirse ve onun mülkleri garanti altına alınırsa kendisi bu aynı zamanda onun iradesine dayanacak olsa da birliğin prenslerine katılacağı konusunda temin etmesi için emir vermişti. Zira eğer şüpheli de olsa birini engellerse kendisi diğerini de engelliydi. Bu konuşmalar üzerine biz birlikte vezirlere ne sunabileceğimiz konusunda fikir alışverişi yaptık ki bizim taleplerimiz tek bir şekilde olsun. İtiraf etmemeliyim ki bu hareketin hepsinden çok şüphelenmişim. Ve bu yüzden kendimi diğer elçilere Erdellinin aşırı dikkatli olduğunu ve sadece efendisinin yönetme gücüne sahip olduğunu zannettiği bir meselede söz verdirtmeye çalıştığımı beyan ettim. Ve eğer prensin el atından bir çalışması varsa, yapmamız gerekenler, boş ve etkisiz çıkmadı. Fakat bu onların samimiyetlerinin güveni ve Fransa kralıyla antlaşma başlatabilme görüşü ile giderilmiştir. Onunla antlaşma yapabilmek prensin hafife alabileceği bir şey değildir. En iyisini ummaya razı oldum. Ve onlarla birlikte, kabul edilen sınırlamalara göre talepleri sunmak için onlarla birlikte müftüye ve vezirlere gitmeye karar verdim.

O çalışmayı iki gün içinde etkili bir şekilde uyguladık ve bu devletin bakanların, prensin amaçlarına izin vererek iki tarafa da gelecek avantajlar konusunda tamamen bilgilendirdik. Aldığım cevapta kendileri henüz Bethlen Gabor'un mektuplarını tercüme edilmiş olarak almadıkları fakat onlar genel olarak elçisinden teklifler olarak anlamışlardır. Fakat onların fikirleri de düşünceyle bağdaşmaktadır ve kendileri bu konuda padişahı bilgilendirecekler ve iki tarafı da tatmin edecek bir ferman elde edeceklerdir. Ve bu amaca, sınırlarının ve prensin daha iyi görülmesi için zaten Bosna ve Eğri paşalarına garnizonlarıyla kalkmaları ve Budin paşasıyla bir kamp yapmak için birleşmelerine dair bir emir vermeye karar verdiklerini söylediler. Ve Erdel prensine de güçlerini imparatoru şaşırtmak ve onun kendilerinin korkudan dolayı antlaşmaya başlamadıklarını göstermek için Macaristan sınırına göndermelerine dair emir verecekti. Görevlilerin ayrılması üzerine onlar Budin paşasına, imparatorluk mensuplarının antlaşmayı hiçbir durum veya adil olmayan şüpheler üzerine bozduklarını görerek

padişahın görevlilerinin geri çekilmesini ve hiçbir şartla toplantı yerine dönmemesini yazdılar. Fakat eğer imparator tekrar buluşma rica ederse, kendileri hâlâ iki yıl barış süresi olduğunu ve ihtilaf durumu olmadığına dair cevap vereceklerdi. Eğer bu yüzden diğerlerinin talep edecek başka bir şeyi varsa, onlar Budin'e gelmeliydi. Ve eğer onlar buna boyun eğlerse, ondan sonra onları ve onların tekliflerini duyacaklar ve onları maddelere çevireceklerdir. Fakat devletin onayı olmadan hiçbir şey tamamlamayacaktır. Böylece şu an için hiçbir korku yoktu. Ve şimdi onlar antlaşmanın tamamen iptal edilmesi için istenen hükümleri elde edeceklerdi.

Sekerterleri tarafından bu birkaç miktar haberler ile bilgilendirilen elçiler hepsini bir öz olarak buldular. Sadece son ziyareti yaptığı için Venedikliyi zorlamak için biraz daha madde ekledi. Ve sonra da Gabor'un mektupları yorumlandı ve düşünüldü. Oradan daha çok tatmin olduk ki prens gerçekten fikir ile bağdaşmaktadır. Kendisi bize onun adına bunu vermemiz için bastırmıştır. Böylece bu müzakereden başarı beklenebilir.

[395]Fakat bugün ayın 27'sine kadar ne Erdel elçisi ne de biz padişahla birlikte Divanın ne karar aldığına dair doğrudan bir cevap alamadık. Hiçbir şey yapılmamış olup toplantıya henüz sevk edilmiştir. Bu sırada imparatorun temsilcisi, kesesini bizim nedelerimizi dengelemek için özgürce kullanabilmektedir ki o da çok önemli bir agümandır.

26'sında Budin'den gelen bir posta, iki tarafın da görevlilerin tekrar diğer bir köyde toplandığına dair kesin haber getiriyordu. Bâbîâli adına yönetici olarak imparatora son elçi olarak giden, yozlaşmış bir kimse olan imparatorluk mensupları tarafından antlaşmayı bitirmek için bilinçli bir şekilde seçilmiş Türk olmuş bir Yahudi yeni seçilmiştir. Paşayı devam etme kararından alıkoyan ve daha fazlasını yapamayacaklarını görüp onla katılmaya reddeden Gabor'un vekillerinin Budin'den ayrıldıklarını rapor etmiştir..

Bu haberler vezirin sözleri olan tekrar buluşma yasağına aykırı olup mektupların varmadığından başka bir haber vermiyordu ve Erdel elçisi derhal bütün meskûnlara mektup gönderilmesi için baskı yapması için haber gönderdi, fakat Bâbîâli'den yeni bir emir gelinceye kadar hiçbir sonuç olmayacağını temin ediyordu.

Vezirlerle yapılan bu antlaşma sırasında elçiler onun görevinin ikinci kısmını öğrenmeye çalıştılar. Prens ne şartlar ve terimler sunmuştu ve bu haber için bazı teklifler yaptılar. Bunun üzerine Erdelli umumî bir toplantı talep etti. Fakat bu pek çok nedenden bir skandal olarak görüleceğinden ve bu doğadaki bir meselenin dış şeylerde

bile yetenek ile gitmesi gerektiğinden reddedildi. Kendisinin bir erteleme ve en sonunda ilk taleplere bir karar verilinceye kadar teklif yapmama için bir emri olup en azından açık bir olumsuz cevap çekmekti.

Bu beyan üzerine baskı yaparak, eğer bir red durumunda prensin eşit şartlar üzerine birliğe hizmet etmeye kararlılığı konusunda bunun doğru olduğuna dair cevap verdi. Fakat kendisi onları açmadan önce ilk olarak eski noktaları temizlesi gerekiyordu. Çünkü onun talimatları cevaba göre tedbirliydi. Kendisini bunu aldığı zaman, kendisini genişletecekti. Sonuç olarak kendisi çok Macarca kurudur ve ben de onu daha çok keşfetmeye çalıştıkça iyi zemine oturmuş bir karardan daha da uzaklaşıyorum.

Bu yüzden kendi adıma efendisinin ona tamamen ne emir verdiğinden başka bir şeyi istemediğime dair cevap verdim. Biz onu *precario* istemiyorduk. Prens bu meselede aranmış olması onun yararına olmuştur. Fakat ne zaman kendisi benimle konuşmak isterse onu duymaya ve gerekli olacak bütün o iyi çalışmalarını yapmaya hazır olacağım. Ve böylece biz de beklenti içerisinde kalarak bitirdik.

Bütün bu sözlere rağmen iki taraftan da şüphelenecek ve tartışılacak çok şey vardır. Bütün toplayabildiklerim prens uzatmak ve *suo migliore partito*'yı elde etmek için zaman kazanmaya çalışmaktadır. Ve kendisi bizden büyük bir mesele veya yardım istememektedir. Fakat bizim aracılığımızla devleti meşgul etmeyi istemektedir. Kendisi bir tarafta Fransa'dan beklendiği cevapta tekliflerini gönderdiği Fransa'nın cevabına dayanmaktadır ve diğer yandan da aynı gün bu saraya gönderdiğiyle birlikte imparatora olan güvenini korumak ve meselelerini müzakere etmek için imparatora bir haber gönderir. Ya oradaki şartlarını onarmak ve temin etmek veya da kendisi bütün tarafların tekliflerini gördüğü zaman en iyisini alâka içindir. Fakat eğer birlikteki prenslerden kabul gördüğü zaman kendisinin oraya doğal bir niyeti olacağından şüphem yoktur. Zira Avusturya Hanedanı ile barış yapmıştır ve bu devlet ve onların toprakları arasında kapanarak, dizginlenemez hırslarını çalıştırmak için hiçbir mesele kalmayacaktır. Fakat eğer birlik tarafından destek görür ve teşvik edilirse kendisi asla Macaristan ünvanının ve Silezya'daki Opolia ve Ratibor düklüklerinin kaybını hazmetmeyecektir. Bunlar arşidük ile yaptığı antlaşma ile düşmüştür ve yeni olarak imparatorun oğlu Ernestus üzerine verilmiştir.

[396]Erdel Prensi Bethlen Gabor'a

Yüce Prensi,

Ekselanslarının ulaşımızın geri dönüşüyle birlikte gelen ilk mektubunuzda beni başka bir güven veren o zaman yolda olan elçinizin haberlerine sevkettiğiniz. Bunların hepsini saygıyla takip ettim. Ekselanslarının hizmeti için gerekli olanlar neyse kendisi, bana ilettiler. Özellikle de sınırdaki antlaşmanın ertelenmesi ve ekselanslarının özgürce eski ittifaklarını koruyabileceği veya bu devletin dostlarıyla antlaşma yapacak otorite mektuplarını elde etme konusunda beni bilgilendirdi. Bu konuyu her ne kadar kendi kredime fazla bağlayasam da benim için mümkün olan ne varsa onu yaptım ve bütün çabalarımızın iyi sonucu için sizi onların yazılmalarına ve herşeyde kendisini çalışkan, hızlı ve kendisine güvenilmeye değer birisi olarak gösteren Ekselanslarının kendi vekili tarafından alacağı daha geniş habere yönlendiriyorum. Onun ani gidişi ekselanslarına ve bütün vekillerinize taşıdığım saygıyı göstermenin pek çok yolunu ve gidişinde onu ziyaret etmemi engellemiş oldu. Bu hizmetler uygulandığı ve ekselanslarının istekleri elde edildiği zaman ekselanslarının kararları hakkında daha geniş bir ima beklemiştim. Fakat elçiniz ilk olarak benden benim şartlar üzerine anlaşacak ve tamamlayacak tam bir görevimin olup olmadığını öğrenmeyi rica etti. Bu teklif ikimizi de daha sessiz ve kendimi her zaman sadece iyi çalışmalar yapmak ve yolu hazırlamak konusunda bir araç olduğumu söylemiş, bunu da eski nedenlerime koymuştum olarak bana garip gözüktü ve ekselansları hikmetinde bir skandal hususu olabileceği için burasının böyle bir antlaşma için uygun bir sahne olmadığını bilmektedir ve Almanya'nın çıkarları ve pek çok prensin rızası burada söz konusudur. Böylece buradaki elçilerin tamamen talimat alabileceği ve otorite sahibi olacağı beklenemez. Fakat görünüşe göre Tanrı bu meseleyi daha doğru bir yere yerleştirmiştir. Ekselanslarının Fransa kralından, bazı imalar aldığınızı, bunlarada hızlı bir cevap verdiğinizi anlamış bulunmaktayım ve tamamının hem efendim olan kutsal majestelerinin izni ile iletildiğinden ve sürdürüldüğünden şüphe etmemekteyim. Bu meselenin çözmeye yönlendirilmesine çok razıyım. Orada hem majesteleri hem de ekselansları bütün kararlarınızda temel ve garanti bulabilirsiniz. Sadece bu müzakerenin tamamlanmasına yol açabilecek hiçbir şeyin atlanmaması için ekselansları nasihat yoluyla sizin doğrudan majestelerine Almanya'nın genel refahı ile ilgili bilgilendirmenizi bu konuda rol almak için adil sebeplerinizi bildirmenizi söylemem için izin verecektir. Bu konuyu çok iyi kabul edileceğinden ve

ekselanslarının majestelerinin büyüklüğü ve mantığı ve sizin daha iyi temin edilmenizle alâkalı bir cevap alacağınızdan şüphe etmiyorum.

Bu arada benim için majestelerine ekselanslarının son elçilik ile padişaha tamamen belirttiği samimiyeti ile ilgili gerçek ve coşkun bir haber hazırlamaktan ve orada ekselanslarını diğer bölgelerde tamamlanacaklar için harekete geçirecek, buradaki gerekli olan herşeyi aldığımızı da belirtmekten başka bir çalışma kalmayacaktır. Bu ve bu konuya dayanan bütün diğer durumlarda, majestelerine olan görevimde başarısız olmayacağım. Bunun için bu her duruma dikkat etmek için bu devlet içerisindeki bütün güvenimi ve çabamı ekleyeceğim ki bu da Ekselanslarını benim size hizmet etmek konusundaki ciddî isteğim konusunda temin etsin.

Ekselanslarının tekliflerinin genel mevzuatı da anlaşılmıştır. Bunun üzerine gerekli olan hükümlerle birlikte bildireceğim. Ekselanslarından kârın eşit bir şekilde arttığını ve yeni taleplerle diğerlerinden çok sizin için daha fazla arttığını düşünmesini istiyorum. Ve diğerleri içinde onların eski topraklarının geri kazanılmasından başka hiçbir şeyin hedeflenmediğini veya umulmadığını düşünmenizi istiyorum. Bu yüzden ekselansları taleplerini eşitlik ve mümkün olacak bir orantıya getirsin. Çünkü mantığın üzerinde taleplerde bulunarak, kibarca ve yapay bir şekilde önceden onları elde etmeye istekli olmadığını belirtmiştir. Fakat onların ölçüsünü ekselanslarının mantığına ve daha önceden Almanya'nın ve orada bastırılan dinimizin özgürlüğüne belirtilen sevginize bırakıyorum. Bunlar için cennette pek çok taç hazırlanmıştır. Ve böylece ekselanslarını herşeye en çok gücü yeten Tanrı'nın korumasına havale ediyorum.

[397] Bohemya Kraliçesinden

Lordum,

Yakın yaşadığım iki büyük kayıp beni size veya bir başkasına yazmak için uygun olamadım. Zira kralın ve Oranj prensinin ölümü birbirini o kadar yakın izlemişler ki benim bir baba ve baba olarak sevdiğim bir dostumun kaybı için iki misli keder vermiştir. Bunların hepsi bana büyük bir eziyet olmuştur ve daha çok üzgün yapmaktadır. Fakat benim sevgili kardeşimin sevgisinin rahatlığı beni canlandırdı. Bana haznedarı olan Sir Henry Vane'yi benim ve Bohemya kralının hem babası hem de kardeşi olacağı konusunda temin etmek için gönderdi. Şimdi siz İngiltere'de herşeyin iyi gittiğinden emin olabilirsiniz. Zira yeni efendiniz iyiliğimiz için yapılmamış hiçbir şey bırakmayacaktır. Büyük filo neredeyse gitmeye hazırdır. Eğer Bethlen Gabor dürüst bir adamsa umarım kendisi ykısı süre içerisinde saptırma ile desteklenmemeyi bahane

göstermez. Dayım Danimarka kralı, kendisini bizim lehimize ilân etmeye başlamıştır. Ve İsveç de aynısını yapmaktadır. Sizin sık sık Gabor'a bir evlilik için dilekte bulunduğunuza dair bir konuşma duydum. Brandebourgh elektörünün bir kız kardeşi vardır ve kendisi de bizim kayın biraderimizdir. Bahsettiğim kişinin o olduğu konusunda beni anladığınızı umuyorum. Fakat bunu başkalarından duyana kadar kendinize saklamanız konusunda rica ediyorum. Korkarım Breda şehri kaybedilecektir. Bu da her ne kadar devlete onur dışında bir önemi olmasa da kötü bir zamanda gelmiştir. Bu zamanda o da ilk şeydir. Şimdi Oranj prensi olan Prens Henry'nin o şehrin kaybedilmesinde hiçbir suçu yoktur. Hollanda orası için daha iyi erzak emri vermeliydi. Bunu da yapabilecekleri zamanda yapmalıydı. Zira onların yeterli zamanı vardı. Oradaki Charles Morgan'ın ciddi bir şekilde çıkmaya zorlandığı ve korkarım çıkacağı konusunda yemin etmiştir. Oranj prensinin benim kadınlarımdan birisiyle evlendiğini zaten duymuşsunuzdur. Kendisi Bohemya kralına Heydelberg'te hizmet eden Kont Solmes'in kızı olan Kontes Solmes'tir. Onu [Kont] kırmızı suratu ve annesini de şişmanlığı ile hatırlayacaksınız. Siz kendisini hiçbir zaman görmediniz. Ama iki kız kardeşini gördünüz. Kendisi çok güzel ve iyidir. Eşinizden bezar taşlarını aldım. Onlar için size değil bu ekte yaptığım gibi ona teşekkür edeceğim. Fakat size Sir Henry Vane tarafından gönderilen Sir Thomas Smith'inkiler için teşekkür etmek zorundayım. Onlar bu zamana kadar gördüğüm en güzelleridir ve onlar için size çok teşekkür ederim. Sizin geri çağırılmak üzere olduğunuzu duydum. Eğer öyleyse bana da bildirin. Eğer bu doğruysa bunun iyi bir tercih için olacağını ummaktayım. Bu konuda sizi temin ederim ki hiç kimse sizin için bunu benden daha fazla isteyemez. Eğer geri çağırılmazsanız ben ve Kral sizi öncekinden daha serbest bir şekilde görevlendirebiliriz. Çünkü sizin bize öncekinden daha fazla iyilik yapma özgürlüğüne sahip olacaksınız. Zira dünyadaki en iyi kardeşe sahibim. Kendisi de şimdi evli bir adamdır. Onun evliliği eski tarzda bu ayın ilk günü Chevverux dükü, diğer yandan da kardeşimi temsil eden Prens Genville tarafından Paris'te yapıldı. Kendisi şimdi İngiltere'ye gitmektedir. Eğer kardeşime sizinle alâkalı herhangi bir zamanda bir iyilik yaptırabilirsem, sizi temin ederim ki ne olduğunu bilirsem yapacağım. Zira hiçbir zaman bana iyi sevginiz ile verdiğiniz kanıtlar için asla nankör olmayacağım. Bu yüzden dürüst Thom, sabit sizin çok sevgili dostunuz olmaktan hiçbir zaman değişmeyeceğim konusunda sizi temin ederim. Hagh 26 Haziran

ELİZABETH

Değerli Southampton'un ölümü üzerine bana gönderdiğiniz mısralar için size teşekkür ederim. Onun kaybı içinde hâlâ üzgünüm. Size neredeyse düşmanlarımızın Terhaide'daki kışlarına yapılan bir girişimi anlatmayı unutuyordum. Eğer iyi gitseydi Breda güvende olabilirdi. Fakat düşman çok güçlü korunduğu için bu imkânsızdı. Bizim ülkemiz ön birlik olmuştur ve çok fazla onur kazanmıştır. General Veré ve lordum Oxford onları yönetmiştir. Onlar kendileri çok iyi taşımaşlar, herkes cesaretlerine hayran kalmıştır. Zavallı şişman Sir Thomas Winne ve Yüzbaşı Tufe orada öldürülmüştür. Ve Sir Dudley Carleton'un yeğeniyle evlenen düzenli dürüst bir beyefendi olan Yüzbaşı Dacres, dahi öldürülmüştür. Büyük Britanya majestelerinin İstanbul'daki elçisi Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

[398]Sir Isaac Wake'ten

Dürüst Onurlu, benim çok iyi Lordum,

Yeni takvim Nisan'ın 19'unda yazdığımdan beri Valtelina'da lordumu bilgilendirmeye dair bir şey olmadı. Sadece göl üzerindeki, Riva'yı canlandırmak için erzak ve cephaneye yüklü İspanyol botları ve birliğin yollarını kesmek istediğı *barche armateler* arasında savaş yapıldı ve karadan iki taraftan da sık sık büyük bir amaç olmaksızın süvariler ve piyadeler de savaşımlar. Şimdi biz de her gün önemli bir olay duymayı beklemekteyiz. Zira Markiz di Cocuures genel savaş konseyinde düşmana en iyi kuvvetleriyle saldırmaya karar verdi ve kendisi hırslı olduğu için, Fransızların iyi bir başarının onurunu alacaklardır. Bunu kendisine söz vermiştir. Ona yakın zamanda gelen Normandiya birliğiyle düşman en yakın alçak siperlerde konaklamıştı. Ve oradan daha yüksek bir kışlaya geçmiştir. Albay Milander şimdiye kadar Venedik destek kuvvetleriyle birlikte aşağıda konaklamıştır.

Cenevizliler Napoliler tarafından adam ve kadırga ile güçlendirilmiş olup, Savoy dükünün hâkimiyeti altında olan bazı toprakları talan etmiştir. Bu Ligustice denizini savunmasız bırakmıştır ve iyi fakat açık ve savunmasız bir şehri alan Onegla'yı almışlardır. Diğer yandan Savoy dükü, Servia vadisinde duran, Cenevizlilere ait güçlü bir kale olan Savione'u almıştır. Böylece diğer taraftan şehrin düşürülmesi için açık bir yol açılmıştır. Savione'nin toplar getirilene kadar tutulacağından şüphelenilmiştir. Fakat orası kuşatılır kuşatılmaz teslim olmuştur ve Savoy dükü tarafından konulan Mösyö de San Rieran'ın birliğini kabul etmişlerdi. Memur bu ayın yeni takvim 6'sı üzerine hâlâ Gavi'deki kışlasında olup süikastçıları yolu temizlediğı gibi *divandier*leri de kesti. Onlardan bazıları Milan Devleti'nde Catellezo denilen bir yerde vahşi bir şekilde

cezalanırdı. Fakat ben kendisinin (rapor edildiği gibi) yağmaladığına inanmıyorum. Her halükârda İspanyollar bu Milan devletine yapılan saldırıları düşmanlık hareketi olarak algılayacakları gözükmektedir. Zira Prens Tomasso tüfekli atlı birliğine, o kışlaya saldırıda bulunan bazı kişileri takip etmek için Allexandira'yı geçmelerine dair emir vermiştir. Geri dönüşleri sırasında uzaktan bazı İspanyol atlı birlikleri tarafından takip edilmişlerdir ve onlar Asti'nin bir mili içerisindeki Crocc Bianca'ya geldikleri zaman onlar İspanyollar tarafından saldırıya uğradılar ve yenildiler. İspanyollar tarafından açıkça yapılan bu düşmanlık hareketinin ardından belki bir açık kırılma gelebilir. Zira Prens Tomasi intikamını alacaktır ve ondan sonra silahların susturulması için Fransa'ya gönderilen elçi için çok geç olacaktır.

Yeni takvim Mayıs'ın 6'sı üzerine Piedmont prensi *volante* ordusuyla birlikte o şehrin hâkimiyetini yeniden kazanmak için Oneglia'ya doğru ilerlemiştir. Fakat henüz onun nasıl gittiğine dair bir şey duymadık.

Torino'nun yerlisi bir Doktor Prato, kendisini Memur d'Esdiğures'in evine davet ettirerek, Cenevizliler için öğrenebileceği memurun ve Savoy dükünün bütün niyetlerini öğrendi. Ve Gavi'nin alınmasından sonra, Cenova'ya dük ve memur arasında büyük bir yanlış anlaşılma geçtiğini söyledi. Bu mektupla ele geçti. Prato yakalandı ve işkence gördü ve şimdi Torino'daki hapishanededir. Orası onunla sert gidecektir.

Bugün lordumun 3/13 Nisan tarihli mektubunu aldım. Onun için size çok teşekkürle geri dönerim ve benim bu zamanda yazdığım acele yazım içinde özür dilemek zorundayım. Çünkü bu hafta taziye törenlerinin çalışmaları ile öldürüldüm ve şu anda İngiltere'ye olağanüstü bir ulak gönderme noktasındayım. Kendisi bana oradan üç gün önce gelmiştir. Bu sinyorlar, bir *sunio grande* ve bir *sunia ferma*'yı benim evime taziye için göndermişlerdir. Ve aynı gün ben de mecliste siyahlar içinde (ayın 15'i üzerineydi) göründüm ve onlarda Vekil Erizzo'yu ve Süvari Correro'yu İngiltere için olağanüstü elçi olarak gönderdiler. Bugün Lordumun mektuplarını Kont de la Tour'a gönderdim ve buradaki ekte sizin için elime gelmiş olanları bulacaksınız. [399]Eğer bir koruma olmadan benim mektuplarımı yollarsanız ben de onları herhangi bir tüccarın korumasından ziyade iki gün içinde daha yakın bir sürede alacağım. Böylece büyük bir acele içerisinde lordumu ve soylu leydinizi herşeye gücü yetenin korumasına bırakır ve lorduma hizmet eden düşkün olarak kalırım. Venedik 17 Mayıs 1625 yeni takvim

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Oranj prensi Dungen'deki kaptında düşmanın en büyük kuvvetlerini ona karşı gelmek için çektikleri Breda'ya o taraftan girilemeyeceğini görerek, geçen Salı gecesi 6.000 adamla birlikte Osterhout'tan ertesi gün kapandığı Getruydenberg'e ilerlemişti ve ertesi akşam da (bu ayın 14'ü olmaktaydı) düşmanın Merk nehri üzerindeki Terheyden'deki kışlasına saldırarak şehri kurtarmaya çalıştı. Sevenberg civarında uzun süredir hazır olan erzakla yüklü bu devletin bekleyen botları vardı.

Lordum General Veré'nin başkumandan ve görev olarak Lordum Oxford'un da yanında olduğu İngilizler öncü kuvvetti. İki taraftan da su olduğu geçecek uzun bir hendekleri vardı. Üzerlerinde iki takne kalenin yanı sıra düşmanın ana metrislerine gelmeden önce bazı zik zaklar ve bir de yarım ay vardı. Kaleleri ve zikzakları İngilizler kesinlikle aldılar ve sonuç olarak da yarım ayın efendisi oldular. Oradan (hem erzakları hem de destekleri onları hayal kırıklığına uğrattı) en iyi adamlarından 80 kadar kişiyi kaybederek geri çekilmek zorunda kaldılar. Onların arasındaki en önemli kişiler Sir Thomas Winne, Yüzbaşı Dacres ve Oxford Lordumun akrabası (emireri) Bay Stanhope'tur. Yardımcısı Bell Yüzbaşı John Cromwell gibi vücudu boyunca vurulmuştur ve Yüzbaşı Tubb da tehlikeli bir şekilde yakalanmış ve sonra öldüğü söylenmiştir. Yüzbaşı Tirett de aynı şekilde vurulmuş fakat iyileşmesi için iyi bir umut vardır. Orada 20 tane İngiliz subayımız öldürülmüş ve yaralanmıştır. Onların arasında Lordum Oxford da sağ kolundan yaralanmış olsa da kan kaybetmiştir ve o gün diğer vatandaşlar gibi çok nam kazanmıştır. (zira savaş bitmeden önce uzun bir gündü) ve askerler arasında, onurun kazanıldığı bir yerde hiçbir şey kaybedilmemiştir.

Kurnazlık ve dört Dunkirllünün sahte savaşları ile aralarına çekilmiş olan (iki tanesi Hollanda bayrağı çekmişti) Callais karşısında demir atmış bir Hollanda kalyonu şanssızlığı yaşadık ve kaptanın ve 80 kişinin öldüğü ve on iki kişinin canlı bırakıldığı veya yaralanmadığı üç veya dört saatlik savaştan sonra oradan Hollanda'ya giden bir Fransız beyefendisi tarafından yapılan bir kapitülasyon ile gemi teslim edilmiştir ve bu şekilde canlı bırakılanlar böyle bir durumda yemin ve sözleşme bağlı oldukları ateş etmeme ile serbest bırakılmışlardır ve bazıları da ateşkesten önce Dunkirkülüler onları sayıca açtıklarına gemileri yakmışlardır. Fakat bu Dunkirkülülerin bu devletten aldıkları ve kendi şehirlerine götördükleri ilk kalyodnur. Bu da küçük bir zafer değildir. Umarım

yakın zamanda utanç verici bir şekilde ihmal edilen Flander limanlarına daha iyi muhafaza için bunu burada kullanabiliriz.

Lordumdan bir şey duyma mutluluğuna erişemeyeli uzun süre oldu. Bir dahaki mektubumda size Breda'nın kaybını bildireceğimden şüpheleniyorum. Şu an için her zaman olduğum gibi çok aceleyle lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh
25 Mayıs 1625

DUDLEY CARLETON

[400]Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Bethlen Gabor'un elçisi, Mayıs'ın 20'sinde mektubunu aldı ve ertesi gün gitti. Müzakeresinin şekli; bana karşı kıskançlık tavrı içinde hareket ederek bizi sadece meşgul etti ve onun kararları başka bir yer üzerine dayanmaktaydı. Bunu her ne kadar meraklılığım içerisinde keşfetmek istediysen de verdiğim hükümde bundan hoşlanmadım değildi. Zira sonucun hızı ve kesinliği yakın zamanda oradan çıkacaktı. Buna rağmen, Hristiyanlık içinden teklif edileceklerin daha açık olması için, buradaki yolların ve ilerleyişlerin anlatımının en aydınlık günde karanlık köşelerde araştırma yapmak için olan küçük ışıklar gibi majesteleri için kullanışlı olacağı söylenebilir. Bu amaç için Gabor'un taleplerine kararlı ve iyi zeminli bir cevap beklemiştik ve onların üzerine, ilk konuşmasında verdiği imalara göre ona daha fazla beyanlarda bulunduğumuz ve sonra da pek çok sözler verdiğimiz son konuşmamıza bakmak zorundayım. Ve aynı zamanda onun görevinden öğrendiğim padişahın dört talebin yerine getirilmesini sağlamak gibi vazifesinin olduğunu öğrendim.

Bu devletin dostu olan müttefik prenslerle antlaşma ve korumasına girmek için izin elde etmek. Özellikle de Almanya'daki eski müttefikleri ve ittifakları ile...

Zitvatoruk Antlaşmasının yenilenmesine dair olan mevcut antlaşma iptal edilmelidir ve maddenin bir değişiklik olmadan süresi bozulmalıdır.

Macaristan sınırındaki beyler, güçleriyle kalkmalılar ve Peşt'te birleşmelilerdir. Orada prensin ve Budin paşasının emrine katılsınlar.

Son olarak padişahın hizmetinde yapılan bu son savaşlarda yapılan büyük harcamanın düşünülüp onun bu yıl haraçtan muaf tutmasının ve bu noktalarda efendisinin tamamen rahatlaması ve bütün olaylarda yetki verilmesi için yazılı ve imzalı bir kararın sağlanmasıdır.

Bu son iki madde birinciye cevap verilene kadar ne benimle ne de diğer burada kalan elçilere bildirilmemiştir. O madde de elde edildiği zaman da gizlenmiştir ve biz elçiden başarılı ve koruyucu bir mektup aldığına dair genel terimler hakkında bir haber dışında hiçbir şey duymamıştık ve kendisi sağlık açısından müsait olmadığı için bizi özelliklerle ilgili bilgilendirmek konusunda suyu geçemediği veya acelesinin getirdiği zorunluluğun ona daha uzun süre kalmasına izin vermediğini belirtip özür diledi. Bu yüzden bizden mektuplarımızı prence göndermemizi ve efendilerimizi bu elçiliğin iyi başarısı ile bilgilendirmemizi ve Gabor'un adil ve uygun şartlar üzerine onlara hizmet etmeye hazır ve kararlı olduğunu kanıtlayarak iyi çalışmadan belirtmemizi istedi. Ve böylece kendisi veda etti.

Bu geri çekilme bana elçinin doğal patavafsızlığındanmış gibi gelmedi. Fakat ya cevabından utanıyordu ya da bizim beklentilerimizin ve çabasından farklı bir cevap almıştı. Ve bu yüzden ona sekreterimi gönderip ona yazıyla sözünü aklına koymasına dair talimat verdim. Sonra verilen cevaba göre kendisinin sadece samimi bir iletişim kurmamakla kalmadığını bizi prensin diğer amaçları ve kendisi için teklif ettiği diğer şartlarında öğrendiğimizi söyledi. Bu genellikler benim majestelerini herhangi bir konuda temin etmem için yeterli değildir. Kendimi görevlendirdiğim yardımımı istemişti ve belki de işini herkesten daha fazla ilerleterek kendimin cevapla ilgili olduğumu düşündüm ve eğer bana başka bir tatmin vermezse onun ilk imalarını yalan olarak ve onun hareketlerinin sadece bizi ve devleti meşgul etmek gibi gözükmekte olduğunu yorumlayacaktım.

Majestelerine onun gidişatı hakkında çoraklık konusunda hiçbir şey yazamadım. Bu majestelerine güven vermekten ziyade kızdırdı. Özellikle burada ne padişahın koruması ne de diğerlerinin çabası için efendisini eski haklarını koruma özgürlüğüne hazırlamak için bir engel olmadığını bildiğimi beyan etmek zorunda kalarak... Fakat bütün başarısızlık prensin ve vekillerinin üzerine kalacak ve kalmalıdır.

Prencede elçisinden duyduğum ve burada onun güven mektupları ile istenen bütün herşeyi yaptığım için söylenecek biraz daha şey olduğundan ne cevap vereceğimi bilmiyordum Orada kendimi kandırılmış bularak, kendimi onun beklentisini tatmin etmekten ziyade şikâyet etmeliydim.

[401] Bu yüzden eğer efendisine hizmet etmeyi amaçlayıp amaçlamadığını öğrenmek ve benim de majestelerine ne bilgi vermek konusunda bir dayanağım olması için bana antlaşmayla ilgili emrin ve diğer taleplere cevap olarak prence yazdığı

mektubun birer suretini istedim. Eğer bunu reddetseydi, bana benim *supra totam materiam* hükmümü vermeme sebep olacaktı ki bu *de operibus*'tan daha çok *de side* sorusuydu.

Elçi bu açık sözlülüğe ustaca bir itirafla cevap verdi. Kendisinin bize kendisini genişletme sözü verdiği ve bu tekliflerin (yapılanlar) samimi olduğu doğrudu. Fakat kendisi efendisinden ziyade bizimle bozulmayı tercih etmiş ve özür dilemişti. Kendisi ona eğer tekliflerini tamamlayacak genel gücümüz yoksa daha fazla devam etmemesini emretmişti. Fakat ona yaptığım iyi çalışmalara teşekkür etti ve bana güven ve anlatım yoluyla tatmin vermeye istekli olduğunu söyledi. Kendisi bütün dürüstlikle gerçeği anlatacağını öne sürdü.

İlk olarak kendisinin yukarıda bahsedilen 4 maddeyi elde etme ve onların ikisinde bizim yardımımızı talep etme talimatı vardı.

İkinci olarak bizim onunla antlaşma yapma görevimiz olup olmadığını talep etmek ve bundan emin olarak Fransa kralına gönderdiği 4 diğer maddeyi de bize sunmaktı:

Kendisi birliğe, onun bilgisi ve kapsamı olmadan barış tamamlanmayacağı şartıyla girecekti.

Müttefik prensler, Bohemya veya Silezya'da Torne kontunun koruması altında 20.000 kişilik bir ordu tesis edeceklerdi.

Büyük görevi hususunda kendisi 500.000 kron ile desteklenecekti.

Buradaki daimi elçiler her zaman ona bütün durumlarında yardımcı olmasına dair emir alacaklardı.

İlk taleplere cevapla alâkalı: Hristiyanlığın prensleriyle yapılacak ittifağa izinle ilgili olarak kaymakam divanı topladı ve konuda vezirlerin ters fikirlerini buldu. Bunun prensi çok fazla mağrur yapacağı ve bağılılığının değişimiyle güvenini tehlikeye atacağı öne sürüldü. Fakat mektuplarının tesliminde ağız sözüyle (bunun genel fikire karşı yazıyla onaylanmasının uygunsuz olduğunu iddia ederek) efendisine padişahın isteğinin kendisinin devletin dostları olan o Almanya prensleri ile olan eski birliklerini ve müttefiklerini koruma ve onlarla iyi iletişim kurma ve onların ortak düşmana karşı olan savaşlarında her durumda, 5 yıl önce bu devletin onayı ile yapılan sözleşmeye göre yardım ve destek vermesini söyleme emri almıştı ve bu garanti efendisinin amaçları için yeterliydi.

İkinci için kaymakam, onu antlaşmanın tamamen durdurulmasına dair bir emir yazıldığına dair temin etti. Fakat kendisi onu göremedi veya bir suretini de alamadı.

Üçüncü olan sınırdaki güçleri kaldırmak konusunda, aynı emir ivedilikle Paşalara, Peşt'e çekilmeleri ve orada kamp kurmaları için gönderilmişti ve Budin Paşa'sına prene danışması ve onun rızası veya direktifi olmadan hiçbir şey yapmama emri gönderilmişti. Ve eğer imparatorluk mensuplarının bu hareketleri sorgularsa onlar padişahın imparatoru kızdırmak gibi bir amacı olmadığını bütün Almanya'nın silahlandığını görerek bu örneği almanın uygun olduğu cevabını vereceklerdi. Ve kaymakamdan prene gönderilen mektupta, kuvvetlerini sınıra çekme ve dostlarına yardım ve destek verme emri verildi.

Dördüncü olarak, haraçtan muaf olmaya izin almayı elde etti. Ve bu onun müzakeresinin gerçek özüyüdü. Ve bunun başarısı, bildiği kadardı.

Bu cevabın geri dönüşü üzerine, biraz tatmin alarak, prene mektubumu yazdım. Onaylarımla birlikte elçiyi memnun etmek için gerekli gördüğüm eklemeleri de yaptım ve böylece sekreterimle birlikte ona veda ettim.

Bütün bu noktaların hepsinde kendimi en büyük kesinlikle bilgilendirmek konusunda istekli olarak bunları kaymakamla konuştum. Kendisi de neredeyse aynı haberi verdi. Sadece beni cesaretlendirmek sanki elçinin teslim ettiğinden daha fazlasına izin vermişler veya gerçek buymuş gibi için daha fazla açıklama yaptılar.

[402] Erdel elçisi antlaşmanın iptal olacağını öğreneceği Budin'den gelecek bir posta ile birkaç gün daha kaldı. (onun gerçekliği şüphelidir.) Onu yemeğe davet ettim ve eğer daha fazla sırrı varsa onlara sızmak için herşeyi kullandım. Fakat onun bütün konuşmalarında sabit ve tek bir şekilde konuşur buldum.

Bu erteleme sırasında, Bethlen Gabor'a sadık, onun büyük itimatı olduğu ve ona büyük hizmetlerde bulunmuş akıllı ve bilinçli bir adam ve eğer kelimeyi istismar etmek doğruysa inancındaki herhangi birisi kadar dürüst bir Türk olan Yusuf Ağa elçinin gidişinden bir gün önce bana çalıştı. Padişahın kararının gerçekliğini bilmek için dostluğunun güvencesi üzerine onunla da çalıştım. Bana Erdel elçisinin, padişahın sadece haracın muafiyetinden bahseden ve başka bir meseleye dokunmayarak bütün yardım ve koruma sözlerini veren mektubunu aldığımı söyledi. Geri kalanında isteklerini beklemedikleri veya prensin talimatlarının belirttiği kadar tam elde edemediler. Sadece ağızdan çıkan söz ile padişah ile dostluk içinde olan Almanya prensleriyle ittifakı ve iletişimi devam ettirme ve onlara buradaki elçileriyle yaptıkları izine göre yardım

etmekti. Antlaşmayla alâkalı olarak Erdellilere teslim edilmemiş veya onlar tarafından görülmemiş olan bir hüküm Budin paşasının temsilcisi olan çavuşbaşına teslim edilmişti. Bu hüküm, eğer imparatorluk mensupları Zitvatoruk barışında ısrar ederlerse barışın dolmasına iki yıl olup onaylamanın gerekli olmadığına, o zaman uygun şartları duyacaklarını, fakat eğer *ex re inetgrâ* bütün ihtilafları çözecek ve yerleştirecek yeni bir antlaşma başlatmak istiyorlarsa o zaman Paşa'nın onları Bâbîâli'den başka bir emir gelinceye kadar oyalaması gerektiğini, bu arada askeriyeyi kaldırmasını ve hareketlerini bir ordu görüntüsüyle desteklemeleri için onları Peşte'ye çekmeleri ve Bethlen Gabor ile iyi iletişim halinde olmalarına dair bir emir ihtiva ediyordu. Son olarak kaymakamdan prense genel şartlarda cesaretlendirme ve yardım sözleri ihtiva eden bir mektup vardı ve bu müzakerede elde edilen veya kararlaştırılanın ne olduğuna dair gerçek budur.

İlk bilgi ve buradaki elçiler tarafından çalışmalar üzerine kaymakamın ilk önce bütün taleplere etkili bir şekilde izin vermeye karar verdiği ve bu amaç için prensin teklifleriyle uyumlu olarak her ne noktada mektuplar yazıldığı doğrudur. Fakat bunlar kaymakamla gizli bir şekilde konuşan ve ona eğer elçinin padişahın gerçek bir hizmetkârıysa kendisinin de öyle olduğunu ve onun kadar Erdel halkının ve soylularının görüşünü ve ortak kâr için neyin iyi olduğunu bildiğini bu yüzden kendisinin devletin prensin Hristiyanlığın prensleri için Avusturya Hanedanına karşı bir savaşa sokulmamasının uygun olduğunu, son kargaşalarda ülkenin herhangi bir kazanç veya kâr olmadan çok baskı ve zarar görüp bunların sadece hırsı beslediğini, padişahın da insanların barış içinde yaşayabileceği ve sabanlarını sürmesi için ödemek istediği haracının iddialar üzerine tüketilip kaybedildiğini, bu yıl insanların kafalarını kaldırmaya başladıklarını ve çabalarının meyvelerini topladıklarını, tekrar onları rahatsız ederek onları yeni bir efendi altında huzur arama umutsuzluğuna düşürmenin tehlikeli olduğunu, bu yüzden padişahın kârı ve ülkenin iyiliği için prensin halkının iyi yönetimine dikkat etmesi gerektiğine ve yeni ve belirsiz umutlar üzerine patlamasının izin vermemesi gerektiğini söyleyen şimdi azledilmiş olan son temsilci Sigismundus Miches'in ihaneti ile değişti.

Aynı prensin başka bir vekilinden gelen bu karşı tavsiye, veziri çok şaşırttı ve onun mezkûr konseyi çağırmasına sebep oldu. Orada bir ılımlılık üzerine karar verildi, en azından ona kendi hususları için istemiş olduğu özgürlüğü yazılı olarak vermediler. Ve bunun üzerine müftü yeni temsilciye, prensin bundan sonra haracını ödemesi

gerektiğini ve kâr getirmeyen hizmetlerin gölgesi altında daha fazla söz vermemesi gerektiğini söyledi. Zira onların hukuku gereği ona sağlanan koruma sadece o husus içindi. Bu da tutulmamakta olup padişaha yardımını çekmek ve halkın özgürlüğünü almak için adil bir fırsat verebilirdi.

İki tarafın da bütün bu zaman geçirmelerine rağmen kendisi (prensın iç aklını bilerek) ismini verme sorumluluğunu alarak bu elçilik iyi bir gözetim ve biçim için gönderildiğini ve Gabor cevap ne olursa olsun silahları almaya ve birlikle birleşmeye ve fırsatın avantajını kullanmaya karar verdiğini söyledi ve bu amaç için elçinin dönüşü, kendisi, Budin paşasına verilen genel onun direktiflerini takip etme, emri en azından kendi özgürlüğünü kazanmasını sağlayacaktır [403]. Hareketlerinin başarısının sadece korku veya yozlaşmalarından utanacakları zaman eski zamanlarda benzer durumlarda yaptıkları gibi yeterli bir bahane olmayıp, aynı zamanda padişahın övgüsünü ve onun nezdinde onurunu arttıracığından şüphesi yoktu.

Yazar hususundan krediği verdiğim bu teminat ve İtalya'daki Valtoline ve Cenova Devleti'ndeki orduların başarısı, Ottaggio bozgunu ve Gavio kuşatması ve Danimarka ve İsveç krallarının kararları ilgili çeşitli detaylı bilgiler veren çeşitli haberleri ve majestelerinden imparatorluğun prenslerine yazılmış bir protesto mektubunun sureti üzerine *en passant* onu ve efendisini iddia edilen kararlarla daha iyi tasdik etmek için elçiyi ziyaret etme fırsatını aldım ve ona yolculuğunun en iyi meyvesi olarak geri dönmesi için Hristiyanlığın bütün meseleleri hakkında tam bir bilgi verdim ve Yusuf Ağa'nın konuşmasının sonucundan ciddi bir onay aldım ve her ne kadar cevabın efendisinin talepleri için tatmin edici olduğunu bilse de prensin kendi özgürlüğünü kullanmasına karar vereceği kadar soğuktu ve kendisi Hristiyanlıktan bütün mülklerini riske atacak şekilde umumî savaşı kucaklayacak bir destek alabilir.

Bunun üzerine beni Fransa'ya prensin sunduğu 4 maddeyle bilgilendirdiği gibi onu efendisinin eğer gerçekten tekliflerinin kabul edilebilir olduğuna niyetlendiyse bunu olasılık ve mantıkla bağdaştırması ve o doğada olan antlaşmaları dengelemesi ve oranlaması konusunda efendisini ikna etmesi için tavsiye vermenin uygun olduğunu gördüm. Zira kendisi değerlerinin ötesinde şartlar talep etmişti ve şekil olarak reddedimesini istendiğini öğretti. Herhangi bir barışta kapsanmak, Almanya'nın özgürlüğü için kendi servetlerini riske atanlardan birisi olarak benim görüşüme göre mantıklıydı. Fakat 500.000 kron onun kaldırayabileceğinden çok daha fazlasını yapabilecek bir miktardı biz de onun ve onun kullarının dayanaklarını iyi biliyoruz. Bu

yüzden kendisi bunu bir tür uygunluğa getirmeliydi ve o zaman o türde mantıklı bir katkı bekleyebilirdi. 2.000 kişilik bir ordu ihtiyacı çok abartılı olup saptırma hareketlerinin onsuz yapabilecek kadar yeterli olduğunu düşünmek zorundaydı. Kendisi kendi planlarını hesaba koymak zorundaydı. Kendisi mülkler hedeflemişti. Fakat diğer prenslerin ne ünvan ne de fetih amacı vardır. Onlar kendilerinin eski özgürlüklerini ve miraslarını kurtarma gayesindedir. Birliğin antlaşmalarında her prens kendi miktarına bağlıdır ve birisinin kârı için aşırı yüklenilmeyeceklerdir. Bu yüzden kendisi bu durumlardaki kurala ve önceliklere göre hareket etmeliydi.

Elçilerin yardımı içinse, onların hareketleri taleple engellenmiş ve bu yüzden bu konuda büyük bir zorluk olmayacaktı. Bunu konuşmama ve görüşüm olarak, otorite veya sözleşme olmadan teslim ettim ve onun tarafından da böyle anlaşıldım.

Bunlara efendisinin bazı ihtiyaçları ve büyük masrafla cevap verdi ve ordu noktası olarak, kendisi sayıda ısrar etmeyecekti. Pek çoğu azaltılabilirdi. Sadece eksikliğini çektiği büyük miktarda yayaya ihtiyacı vardı ve tamamlama gücü olanlarla tartışıldığı zaman bir onaydan şüphelenmek için hiçbir sebep olmadığını söyledi. Son olarak beni kaymakamın bugün ona haber gönderdiğini ve ona efendisini yakın zamanda başlattığı Bâbîâli'ye skandal ve şüphe sebebi veren imparator ve onun arasında olan katı iletişime son verme ve onun bundan sonra padişahın düşmanları ile daha fazla iletişim içinde olmaması tavsiyesi vermesi için emir verdiği konusunda bilgilendirdi. Ve böylece ikimizin de kandırılmadığı umuduyla ayrıldık.

Şimdiye kadar neyin yapıldığını anlattım ve her ne kadar ne olacağına dair bir ön hüküm vermek daha zor olsa da biraz yorum yapmak ve hedefi daha iyi nişanlamak için kılıpayı kaçırmak kârsız değildir. Bu devletin hareketlerinin tedbirliliği ilk düşüncedir. Her ne kadar bunun temsilcinin haince konuşmasından çıkmış olması muhtemel olsa da kendisinin efendisinin mektuplarına ve yeni talimatlarına karşı kredisinin olduğu şüphe doludur. Zira bedelin baş olduğunu bilen kim bu cesaretin desteği olduğundan şüphelenmez? Kim hiçbir şeyin gizli olmadığı bir sarayda elçi tarafından kullanılan aynı tercüman ile hayatını kesin bir tehlikeye atar ve efendisine tamamen karşı gelir? Elçi sık sık ondan bir hain olarak bahsetmişitr? Neden onu güvenli yapmadı? Veya neden onu bütün meselelerinde kullandı? Veya [404] onu dengeyi eşit tutmak için ve görüşüne ters olarak efendilerimizi, Bâbîâli'yi ve bizi oyalamak için sunduğu tekliflere çok hızlı izin verildiğini görerek, onu gözleyen ve benzer bir iletişiminin olduğu imparatorun temsilcisini memnun ve tatmin etmek için bir karşı ağırlık koymanın gerekli olduğunu

mu düşündü? Veya eğer elçi masum ve kandırılmışsa temsilcisi, prensin niyetlerine göre el altından imparator ve Fransa kralıyla olan antlaşmasından en iyi oyunda cevabı alıp en sonunda seçimini yapıncaya kadar kararı dengede tutmak için talimat mı aldı? Eğer öyleyse bu adam *pellem pro pelle, et quicquid est viro, daturus est pro sepitso* diyen şeytandan daha müsriftir. İkinci düşünce elçinin geri çekilmesinden ve müzakeresinin sonucunu sanki bir ihmal veya yalanının keşfedilmesinden korkuyormuş gibi bildirmeye gönülsüz olmasından kaynaklanıyordu. Fakat ben kendisinin çok fazla şeye söz verdiğini ve sorumluluk aldığını ve hiçbir şeye özgürlüğü olmadığına ikna oldum. Yoksa kendisine tam cevaplarda güvenilmemiş olup cehaletini gizlemek istemiştir.

Eşit ağırlıkta o kadar çok karşılık vardır ki ben de bir Hristiyan güvenine uçmaya zorlandım ve elçinin itirazları bütün hasetlerimi rahatlattı. Gabor'un Avusturya Hanedanıyla barış yaparak, ki bu onun amacı değildir, dinlenmekten başka hiçbir amacı olmadığını düşünüyorum. Zira kendisi hırslarını dizginleyemez veya iki duvar arasına onları kapamaya razı olamaz ve kendisi imparatorla olan güvenini uzatmak için yeni yaptığı barıştan sonra yeni şartları zorlayacak bir ordu gösterecek kadar ileri gitmiştir ve son olarak kendisine Viyana'da bizden daha az güvenilmektedir. Kendisinin yapabildiği kadar tedbirli ve güvenli bir şekilde onunla barışı bozmaya nietli olduğunu ve bü yüzden de onu bir beyanda bulunmasına yol açacak olan Hristiyanlıktan bir karar beklemektedir ve ondan veya burada bizden [başka] bir beklenti zaman kaybı, boş olduğunu ve kendisinin çıkar dışında hiçbir düşünce ile yönetilmediğini söyleyerek tamamlamak zorundayım. *Quicquid utile, honestum.*

Erdel elçisinin gidişinden sonra buraya Bethlen Gabor'dan Strigonium yakınında buluşmuş olan görevlilerin maddeleri yazacak kadar ilerlediklerini antlaşmanın kesilmesine dair olan hükmün gelmediğini, bir yasak gelmeden önce antlaşmayı tamamlama umudu taşıyan bir imparatoruk destekçisi olan Çavuş Paşa tarafından bekletildiğini ve ertelendiğini bildiriyordu. Fakat ilk emrin etkisi gereği Gabor'un takdiri olmadan hiçbir şey onaylanmayacaktı. Budin paşası maddeleri ona gönderdi. O da onları kabul etmeyi reddetti ve görevlilere devam etmemelerini ve sureti Bâbiâli'ye yollamalarına dair bir mektup yazdı. Bu da burada büyük bir tatsızlık yarattı. Daha yeni bir barış şartlarından ziyade, şikâyetler ve tatmin talepleri ve Zitvatoruk antlaşmasındaki gücün geri verilmesini istiyordu. Padişaha büyük zarar ve onursuzluk getireceği için kabul edileceğine dair hiçbir görüntü yoktur. Fakat küçümseme ve açık bir ihlale fırsat

verecek gibi gözükmektedir. Bu talepler üzerine Bethlen Gabor onların reddedilmesini ikna etmek ve bu devletin ona imparatorluk sınırını silahlaştırmak fırsatını alması için izin vermesi konusunda tahrik etmek cevap olarak bir yorum yazdı. İmparatorun bu mevcut durumdaki zamansız ve beklenmedik cesurluğu hiçbir şeyi gizlememektedir. Kendisi buradaki istihbaratına mı güvenmektedir veya mevcut meselelerdeki dikkat dağılmalarına mı güvendiği benim hükmümün üzerindedir. Onların bütün düşüncelerinin üzerinde başka bir hüküm daha vardır. *Deprehendit superbos in astia ipsorum, acto ut consilium reluctantium praeceptetur*. Maddelerin hem suretlerini ve Gabor'un elçisine onlara karşı çıkmakla alâkalı olan talimatlarını bugün aldım. Fakat onlar uzundu ve Venedik elçisinin acelesi bana onları şifreyle kopyalamam için zaman vermemektedir. Bunu bir dahakinde destekleyeceğim. Fakat onlardan çıkardığım sonuç budur: Erdel prensinde her ne kadar görevlilerin antlaşmayı tamamen iptal edecekleri konusunda ona itaat etmeyeceklerini düşünse de imparatorluk mensupları hepsini riske atmakta buna razı olacaklardı. Fakat kendisi bu harekette kendisini karşı olarak ilan etti ve ben de onun onayının dayandığı tek yer olan Hristiyanlıktan rahatlık alırsa padişahın bir yardım olsun olmasın onun imparatorla bozulacağına inanıyorum ve eğer Fransa kralına gönderdiğine beklediği gibi zamanında bir cevap alırsa, hareketlerinin şöhreti antlaşmasının dedikodusunu engelleyecek ve uçuracaktır. [405] Zira kendisi hâlihazırda kuvvetlerini çekmektedir. Ve düşmanın kapısına en yakın yerde yapılan o saptırma *paries cum propirus ardet* atasözüne ters gelen büyük hizmettir. Aynı zamanda bu devletin küçük düşüncelerinin haberlerine en az gerekli olarak atıfta bulunmak zorundayım. Onurunuzdan bunları hizmetleri *errare passim, sed non peccare* olan majestelerine ve ekselanslarına sunmanızı diliyorum. Böylece onurunuzu en cömert Tanrımızın korumasına teslim ediyorum.

İstanbul 28 Mayıs 1625

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Sizi geçen mektubumda bilgilendirdiğim Terheyden üzerindeki başarısızlıktan beri bu düşmanın metrisleri yakınlarında Dunghen'de yaptıkları o siperlerden kalkmaya hazırlanmaktadırlar. Bu da yolunda gitmiş olup şimdi Walwick'teki eski kışlaya gelmişlerdir. Oradan Kont Mansfelt'in ordusu Ren'e doğru çıkmaktadır ve bazı birlikler de Berghen op Zoom'a ve Sevenbergh'e gönderilmiştir. Böylece bu yaz için bu tarafın planının sadece savunma amaçlı olduğu ve düşmanın Breda'nın efendisi olacağı zaman

görünürde yapacağı hamlelere karşı koruma sağlamaktır. Oradan da hiçbir şey duymadık. Bütün yollar kapatılmıştır. Fakat ortak (ve benim en doğru olduğuna inandığım) varsayımda göre bu zamanda teslim olma süresinde olmaları gerekmektedir. Bu konuda buradan beklenen büyük meselelerin bittiğini veya bitmek üzere olduğunu bilerek lordumu tamamen bilgilendirmek konusunda başarısız olmayacağım. Bununla beraber lorduma bizim vatandaşlarımızın kazanmaya çalıştığı(onları yönetenler her ne kadar kötü başarılarına rağmen düşmanları kadar dostlarına da hizmet sırasında cesaret ve yiğitlik gösterdiler) surların birer çizimini yolluyorum. Onunla birlikte anlamını da yolluyorum. Lordum kolaylıkta savaşın tavrını ve o hareket sırasındaki diğer bütün durumları ve özel hadiseleri idrak edecektir. Sir William St. Ledger tekrar İngiltere'den buraya ilk olarak görevlendirildiği ilk hizmetle alâkalı olarak geri dönmüştür. İngiltere'den şimdi gitmekte olan filoyla alâkalı olarak... Bu [filo] buradan bu devletin izin verdiği kadar büyük bir miktarda desteklenecektir. Majesteleri tarafından kızkardeşine kardeşçe bir haber vermesi için gönderilen Sir Henry Vane şimdi geri dönmektedir. Lordum General Cecyl iki Albay Horwood ve Burrowes ve diğer subaylar ve yüzbaşılar ile filoda görevlendirilmek üzere gitmişlerdir. Oxford Lordum 10 gün önce aynı amaçla oraya gitmek için gelmiştir. Vardığı gece kamp hummasıyla hastalanmış ve büyük bir ölüm tehlikesi içerisindeydi.

Lorduma ve soylu leydinize(onun ellerini öperim) Bohemya kraliçesinin mektuplarını gönderdim.

Lordumdan bu kısa mektup için özür dilerim. Ölmekte olan lorda olan dikkatim benim mektubu genişletmeme izin vermemektedir. Zannedersen müteveffa Southampton kontu ile lorduma bizim ana soylularımızdan bir çiçeği kaybedeceğimizden şüphelenmekteyim. Bu kadar acele içerisinde lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 2 Haziran 1625 yeni takvim

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Çevremizdeki komşularımızın faaliyetleri, *antiperisatis* bir yolla bu gölün ölümü, doğal olarak sakindir. Böylece burada sadece seyirciler ve onların Liguria ve Valtelina'daki soylu savaşları ile ilgili olan konuşmalar vardır.

Piedmont prensi tarafından Pive'nin alınması çok önemli bir hareketti. Şiddetli bir sel gibi bütün Cenova nehrinin teslim olmasını taşıdı. Sadece Savona beklenmektedir. Lordum ekli liste ile ne kadar o yerin muzaffer prence hızla boyun

eğdiğini görecektir. Kendisi bu tarzda Mayıs'ın 17'si zerine Porto Maurito'ya zengin bir tahtirevan içinde muzaffer bir giriş yapmıştır. Ona bütün savaş görkemi eşlik etmiş Pek çok top ateşi ve gürültülü *Viva Savoya* alkışları ona eşlik etmiştir.[406] O yerlerden ganimetler ve toplamalar bütün bir yıl boyunca ordusuna yetecektir ve kendi masrafından top getirmek yerine bu kadar kolay bir miktada top ve savaş mühimmatı ile donatılmak kk bir avantaj olmayıp o çabadan kurtarabilir ve o masraftan sakınabilir ve düşmanı kendi silahları ile dövülebilir. La Pieve'de sadece bir esir alınmıştır. Kendisi de Cenevizlilerin komser generali olan Don Pietro Maria Gentile olup 400.000 kron etmektedir ve orada aynı şekilde esir alanın General Gio Gierolamo Dorio'nun fidyesinin daha ucuz olmayacağı düşünülmektedir. Açık ülkenin savunmasını tamamen terketmişler ve orayı fatihlerin tedbirine bırakmışlardır. Sadece Vintimiglia kalesi onlara direnmektedir. Fakat o kadar zayıftırlar ki bu zamana kadar orası kaybedilmiş olmalıdır. 20 Mayıs zerine antlaşmaya başlamışlardır. O zamanda teslim olma noktasında uzlaşılmış ve sadece şeklinde tarrışma vardır. Savona ve Cenova iki şehir dışında hiçbir şeyleri olmadan bu kadar bölünmüş ve kötü eğilimli insanları sadakatte tutmak zor olacaktır ve Fransız tarafına iyi dileklerde bulduklarından şüphelendikleri Fransız tarafındaki bazı önemli beyefendilerinin idamında çok sert olmaları şehirde olduğu kötü huyları arttırmış ve Fransız kanını da şehitlerinin intikamını almak konusunda ateşlemiştir. Yedi milyon dukanın İspanya'dan Cenova'ya vardđđı söylenmektedir. Fakat paradan daha çok adama ihtiyaçları vardır ve böyle bir hazinenin şhreti Fransız'ın iştahını açacak ve onları büyük bir ganimet umuduyla dağılmaktan koruyacaktır.

Savoy dükü ve memur biraz durmuştur ve bir kısmının hlihazırda Villa Franca'ya geldiđđi ve denizde dolaşarak  firkat ve 12 kreklik iki yemi gemiyle birlikte düşmandan hatrı sayılır miktarda ganimet alan donanmanın tamamının gelmesini beklemektedir. Hlihazırda varmış olan bu kadırgalar ve gemiler zerine Savoy dükü ordusunun bir kısmını gemiye bindirmeye hazırlanmaktadır ve Savona'dan bařlayacađđı düşünmektedir. Memur paralarının ve zenginliklerinin taşınması, kendisinin yuvayı aldıđđı zaman esas olarak bakacađđı o altın kuşların kaçması korkusundan dolayı denizden kapatılıncaya kadar Cenova'yı kuşatmaya isteksizdir. Burada prens Tomaso'nun Asti'den 1500 atlı ve 500 silahşör ile çıkarken Alessandria'dan, Nizza della Paglia'ya on parça topla giden 1.000 İspanyol süvarisini yendiđđi ve kendisinin de onların toplarını deldiđđi ve öküzlerini getirdiđđi söylenmektedir.

Fakat bu haber Torino'dan desteklenmediğinden dolayı sözümün gerçek olduğunu söylemeden önce *attendre le boiuteux* diyeceğim. Eğer Mantova dükü İspanyolları Nizza della Paglia veya Montferrat'ın başka herhangi bir yerinde meşgul ederse Savoy dükü (bu fırsatı beklemektedir) kısa süre sonra onu ziyaret edecektir ve o zaman o markizlik tamamen yıkılacaktır.

Alcala dükü olağanüstü elçi kalitesinde sadakati Papa'ya teslim etme göreviyle Cenova'ya gelmiştir ve kendisinin aynı zamanda İspanya kralının bütün vekillerine ve yaratıklarına *dictatoriam potestatem* gibi o taca neyin hizmet edeceğini düşünürse İspanya'ya yeni talimat veya emir için haber göndermeden emir verebileceği söylenmektedir. Onun barışından sonra İspanyollar ve Cenevizliler sanki kendisi bütün İtalya'ya kanun verebilecekmiş gibi büyük bir gürültü yaptılar. Ve Milano'da onlara Savoy dükünü Piedmont'tan çıkarmak ve onu kralın akrabası olduğu için bağışlamama izni aldıklarını söylemektedirler. Fakat *Tradicho heeho es muy gran trecho* diyen atasözü onlara aittir ve ben de Savoy dükünün bu övgülerden çok korktuğunu zannetmiyorum. Zira kendisi cesur bir şekilde devam etmektedir ve geçen hafta ana sekreteri olan Sinyor Crotti'yi kaybetmiştir. Kendisi Stelliano'da bir misket ile vurulmuştur. Bu da efendisi tarafından zor karşılanmış olup dük herhangi bir kimseye merhamet göstermeden orada bulunduğu bütün İspanyolları parçalayarak onun ölümünün intikamını almıştır.

Venedikliler Maradas'i bir orduyla Fruli'ye gönderme tehdidinde bulunan imparatorun günlük tehditleri ile biraz rahatsız olmuşlardır. Bunun üzerine Monfalcon'da bir *proveditor* kalitesinde ikâmet etmesi için önemli bir senatörü görevlendirmişler ve her gün Arnavut askerlerini bir baskını engellemek için o sınıra doğru göndermektedirler ve aynı zamanda denizde de güçlü bir şekilde silahlanmaktadırlar. Lyon düzenlilerinin varışından sonra çok rahatlatıldılar.[407] Zira onun Valtelina'dan geçme ve İspanya kralının hâkimiyetindeki yerlere dokunmama emri ve buraya İspanya ve Fransa arasındaki ticaretin yasaklandığı ve bütün krallık içinde İspanyol ve Cenova mallarının el konulmasına dair verdiği beyan bu açık kırılmanın uzun süre süreceğini düşünmelerine yol açtı ve sonra İspanyollar ve Avusturyalılar diğer yerlerde yapacak o kadar çok şeyi olacaklardı ki bu sinyorları huzur içinde bırakacaklardı. Bunun yanı sıra Danimarka kralının Almanya'ya gelişi onları canlandırmıştır ve Gabor'un bu uygun mevcut durumdan avantajını alacağına dair

umutsuz değillerdir. Fakat onlar bizim filomuzu tutkulu bir bağlılıkla sanki onların *unica salus* 'a uyacakmış gibi sorgulamaktadırlar.

Bu Şehire İspanya kralının olağan elçisi olarak ikamet etmek için Don Cristophero Benevido di Benevento gelmiştir. Kendisi görüşmesini yaptığı zaman lordum onun nasıl bir yüz koyacağını ve nasıl muamele gördüğünü bileceksiniz.

Lordumdan aldığım son mektup 1/11 Nisan tarihliydi ve benim size yazdığım son mektup yeni takvim 17 Mayıs tarihliydi. Fransa'yla yaptığımız evlilik Mayıs'ın 11'inde Paris'te tamamlanmıştır. Yeni kraliçemiz Şimdi İngiltere'dedir ve zannedersen kendisi kralımız tarafından yeni takvim Mayıs'ın 29'unda taç giymiştir. Bu ekte lordum son mektubumda yazdığımdan beri Liguria'da olanları görecek ve Kont de la Tour'dan bir paket alacaktır. Gabor'dan gelecek bir yardım çok iyi olacaktır ben de yakın zamanda onun harekete geçmesiyle ilgili haberler duyacağımızı umuyorum. Herşeye gücü yeten Tanrı lordumu bütün çalışmalarında her zaman sizin adınıza lordumun emrindeki en güvenilir zavallı dostu olarak dua ettiğim gibi başarılı kılsın. Venedik 3 Haziran 1624

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum

Her ne kadar kötü haberler yeteri kadar hızlı uça da lordum benden iyi haberleri alacağı gibi onları da alacaktır.

Breda talep edilecek en onurlu Şartlar üzerine geçen Perşembe günü teslim edildi. Markiz Spinola uygun Şartlar üzerine bu zamana kadar yapılan kale veya Şehir teslimine göre valinin ve garnizonun geniş Şartlarla isteklerini yapmalarına ve kolay bir Şekilde bir teslim maddesiyle istediklerini götürebilmelerine kendileriyle birlikte 4 yarı top ve 2 havan topuyla birlikte arabalarını, mühimmatları ve oraya ait olan herşeyi taşımalarına izin verilmiş olduğu kolayca görülebilir.

Aynı gün Şehir teslim edildi. O yerin kurtarılması için son zamanlarda yapılan hamleye liderlik eden ikinci insan(Oxford kontu), iki hafta boyunca kamptan getirdiği bir humma hastalığından sonra bu Şehirde hayatını sona erdirdi. Vatandaşları gibi yabancılar da onun için çok üzüldüler. Sadece her fırsatta gösterdiği cesaret için değil, özellikle de bu son hareketteki cesareti için... Çünkü ateşkesin sona ermesinden burada bir Şekil olarak yapılanın hepsi buydu ve bu yüzden bu kadar tembellik zamanında, daha hatırlanır olmuştur.

Kont Mansfelt, Grave'deki ordusuyla birlikte geçen Salı günü Maze'yi geçmiştir ve Ren'i Skinck-sconce'ta geçmeye niyetlenmektedir. Bu arada ordusu o iki nehir arasında erzak, para ve diğer ihtiyaçlardan çok sıkıntı çekmektedir. Fakat onun umudu Ren'in diğer tarafına geçtiği zaman daha iyi muamele ile karşılanacağı ve ihtiyaçlarını canlandırarak erzağı bulacağıdır.

Markiz Spinola Don Gonzales de Cordova'yu 600 yaya ve 2.000 atlı ile İtalya'ya ve benzer bir sayıyı, Kont Henry Vandenberg'in komutasında Mansfelt'in peşine yollamayı düşünmektedir. Kendisi de şimdi Breda'daki metrisleri sökmekle etmekle meşguldür. O kadar geniş ve bir çevreye yayılmış haldedirler ki o çalışmanın sonuçlandırılması için uzun zaman geçmek zorundadır ve bittiği zaman ordusundan kalanlar o an hiçbir sorumluluk alamayacak durumda olacaklar.

Oranj prensi hâlâ birlikleriyle birlikte Walwick'te kalmaktadır. Breda'nın alınmasıyla kaybedilen namı geri almak için uygun durumların sunulmasını beklemektedir.[408] Ve lordumun bilgisine degecek bir şey olacaksa, en yakın zamanda bitiriyorum. Bu arada her zaman lordumun hizmetindeki en düşkün olarak kalırım. Hagh 9 Haziran 1625

DUDLEY CARLETON

Canterbury Başpiskoposuna

Efendimin bereketli mektubu benim pek çok mesele konusunda zengin bir şekilde bilgilenmeme yol açtı. Fakat bir özel konu rahatsız etti. O da benim Bethlen Gabor'la olan operasyonlarımın nasıl yorumlandığıydı. Görünüşte göre aynı etkili bir teklif reddedilmiştir. *Jacrea sient alae*. Kendimi iyi bir teminat olarak anlarım ve ben de çok gürültüden önce(eğer en azından onda güven kaldıysa) kendisinin Rubicon'u geçeceğine ve sonra her halükârda düşünceleri kabul edileceğine ikna oldum. Sonucun ve meyvenin gerekli ve kâr getirecek şekilde olacağını biliyorum. Efendim meseleyi tartışmak için bana sabır göstermeye tenezzül etsin. Majesteleri Ragovill Hanedanı tarafından gelecek bir muhalefeti sürdürmekten hicap duyması iyi bir kralın dindarlığı ve hikmetinin kendi prensine karşı bir kul ile hastalık beslememesiyle bağdaşır. Fakat neden Gabor'un reddedildiği benim kapasitemin ötesindedir. Hem kural hem de örnek olarak. Kendisinin bir saptırma için en yetenekli ve en gerekli araç olduğu inkârsız görülmektedir. Gabor bizim onun hakkındaki düşüncelerimiz ve kendi saygısına göre özgür bir prenstir ve her ne kadar padişaha haraç ödese de kendisi bu yüzden bir kul değildir. Kendisi bu devlete resmiliği hizmetkârlık için değil kendi avantajı için

kullanmıştır. İmparator o kaliteli antlaşmalarda onunla barış ve işbirliği yapmıştı. *Tanquam sui juris* Burada herhangi bir kötülemeden endişe etmemişti. *Dum fit utile* Avusturya Hanedanının onu Almanya'daki herhangi bir elektörden, belki de onu mahvetmek için de olsa daha çok davet ettiklerini biliyorum ve bu duvarlarının en zayıf olduğu itiraftır. Fakat eğer Türklerin skandalı bu duyarlılığı ürettiyse sık sık kendisinin onlara bir adım bile attırmayacağını veya onların yardımlarını kullanmayacağını, sadece savaşın değişik olaylarında geri çekilmek ve destek için kullanacağını belirtmişim ve eğer bu dünyada hiçbir şey biraz güven olmadan yapılamazsa, bu kadar sabit bir şekilde bizim dinimizi ifade eden bir prene güvenmek daha uygun olmaz mı? Onun savaşının doğası hiçbir yeri fethetmeyip tutmayacağı için tehlikeli değildir. Fakat akınlarla Bavyera dükünün kendi evini ve evlerini ateşten kurtarmak için geri dönmeye zorlayacaktır. Ve Macaristan'ın sınır şehirlerinin hepsi güçlü olup topa ihtiyaç duymaktadır. Gabor zamanını ona açılmayan yerlerde kaybeyemeyecektir. Fakat onun ilerleyişleri çok hızlı olacaktır ve kendisi Kont Mansfelt'in Palatinate'a gittiğinden çok daha yakında Viyana veya Pragh kapılarında olacaktır. Tutumluluk ile başka bir düşünce de vardır ki kendisi 20.000 atıyla birlikte bizim disiplinimize göre yükseltelen ve silahlandırılanların yüküyle birlikte onları kaldırabilir, ödeyebilir ve memnun edebilir. Ve son olarak hiçbir şey onu bir ittifak adına değerli gibi göstermezse(her ne kadar kendisi bir Protestan birliğinde ortak ve tesirli bir şekilde kapsamaktan daha fazla hiçbir onurdan ilham alamaz olsa da) kendisi bir maaşla hizmete alınabilir. Eğer tarihe bakarsak bizim skandal yaratmaktan korktuğumuz büyük ve bilge devletler zorunluluk sırasında doğrudan Türkleri çağırmışlardır... Fransalı I. Fransuva'nın Napoli'de Aragorn Devlet'inin evet bazen Roma'nın kutsiyetlerinin bile ve şimdi de Venedik devleti. Politikada olduğu gibi savaştaki dürüst bir kural *Cuius finis est bonus, ipsum quopq bonum et isntum est; inguitas partis aversa* onların muhalefesinde herşeyi adil yaparki onlar kendileri içinde o kadar adil değillerdir. Ve bu yüzden *Arma tenentti omnia dat, qui justa negat* olarak algılanmalıdır. Ve benim sığınağında eğer Fransa kralı Gabor'a bize teklif edilenleri aramak için bir beyefendi göndermeyi küçümemeyecektir. Ve şüphem yok ki genel amaçlara hizmet eden bir antlaşma ilerleyecektir. Bu mesele burada çok fazl *canuassed* olmaktadır ve imparator bütün kurnazlıkları Erdel prensini kazanmak veya ayırmak ve bu devletle yaptığı antlaşmayı yenilemek için kullanmaktadır. Buna da buradaki bütün meskûn elçiler karşı çıkmaktadır. [409] Ve Gabor'un bunun zamansızlığına dair kesin kanıtlar sunmasına ve

Avusturya Hanedanının pek çok yerde meşgul olması böylece onlara bu tarafta huzur teminatı ile cesaret ve nefes vermekten ziyade bu sorunlara dikkat etmek daha mantıklıyken kendisi kavgada yalnız bırakıldığı ve imparatorun altını bütün beklentilere aykırı bir şekilde görevlilerin kabul ettiği antlaşmanın sevk edildiği yozlaşmış bakanlar üzerinde çok candan bir şekilde işlediği zaman olan son yıllardaki hareketlerinden çok az beklenti ve tatmin kavramışlardır. İmparatorluk mensupları boyun eğmekte ve bütün iddalar ve önceliklerden vazgeçmektedirler. Özet olarak *Chitien teine*. Geri kalanı için herşey önceki antlaşmalara atfedilecek sadece bu barışın onaylanması için iki büyük elçi karşılıklı bir şekilde gönderilecektir. Bu da gösteri yapmak için imparatorluk mensupları tarafından elde edilmiştir. Böylece bunu yayınlayacaklar ve diğer düşmanlarını arka kapıda güvende oldukları şeklinde tehdit edecektir ve bu da olağan zamanda onlara çok fazla avantaj verecek olan bir olağan siyasetidir. Ve her ne kadar vezir buradan onaylama hayatı olmak zorunda olan bu sonucu onaylamıyor gibi gözüküp, Budin paşasını emirlerini yanlış anlamakla suçlasa ve antlaşmanın iptal edileceğini söylese de iş bu kadar ilerlemiş olup, düşüncenin de Bâbîâli'nin bakanlarının genel hissiyle bağdaşırken ona inanmıyorum. Bu da bu imparatorluğun kadim kurallarından biri olan, İranla savaş yaptıkları zaman Hristiyanlıkla olan bütün gedikleri kapama kuralıyla bağdaşmaktadır. Çünkü onu istedikleri zaman tekrar açabilirler. Ben antlaşmanın sonuçlandırılacağına ikna oldum. Birkaç gün içinde kesin durumu bileceğiz ve bu çelişkiler labirentinden kurtulacağız. Zira hiçbir iş daha bu kadar sahte veya onlar gibi halledilmemişti. Gabor içinde hâlâ biraz umut kalmıştır ve eğer bu saraya bütün kanıtlarını gösterdiği gibi samimiyse (ve eğer bizi kandırdıysa iki yüzlülükleri denizden daha derindir) bu barış imparatorun beklediği kadar avantajlı olmayacak ve belki de Gabor için daha iyi olacaktır. Zira bu onu padişahın bir vassalı olarak savaş yapma skandalından kurtaracak ve buradaki vekilleri de kendisinin antlaşmayla bağlanmaması ve Erdel prensi olarak kendi kavgalarında serbest bırakılması için çaba göstermektedirler. Vezire efendisinin görevini yaptığını ve bu devletin amaçlarına aykırı olabilecek bir harekete girmeden önce onun nasihatını aldığı ve iznini istediği için padişaha olan bağlılığını gösterdiğini ileri sürmüşlerdir. Fakat eğer bunu kabul etmez veya ona güvenmez onun yerine bu kadar açık bir fırsatta istekli kör olurlarsa, kendisinin fırsatı kaybetmemeye kararlı olup onu ve mülklerini koruyabilecek dostlara katılmaya kararlı olduğunu söylediler. Ve eğer henüz burada keşfedilmeyen düşüncelerinde büyük bir değişiklik olmazsa Fransa kralı aracılığıyla Hristiyanlıkta

daha iyi bir düşünceye alınma konusunda büyük bir umudu vardır ve belki de Türkler de Gabor, imparatora zarar verirken ve fakir tutarken bir barış gölgesi altında dinlenmekten memnun olurlar. Fakat eğer kendisi yeniden görülmez ve bir birlik veya biraz maaş ile cesaretlendirilmez ve desteklenmez ise o düşüncenin yazarları iki duvar arasında kapatılmayacak olan onu doğal eğilimine karşı zorlayıp onu tam bir imparatorluk mensubu yapacaklar ve onu gerekli bir dost, *per sdengo* tehlikeli bir düşman yapacaklar ve bu şekilde imparator tamamen Aşağı Almanya'daki planlarını takip etmekte özgür olacak. Eğer efendim bu müzakerenin bütün sürecini öğrenmek isterse onları Lordum Conway'den öğrenmek isteyebilirsiniz. 5 Mayıs'dan bu tarihe olan şifreli son 3 mektubuma bakabilirsiniz. Onlar Gabor'un elçisinin Bâbîâli içerisindeki hareketlerini ihtiva etmektedir ve şüphem yoktur ki efendim bu fırsatı kucaklamanın çok gerekli olduğunu idrak edecektir. Bu olağan mektubun gönderilmesinden önce bu maddelerin onaylanması veya reddedilmesi ve yeni bir antlaşma kararı alırsa efendim de aynı şekilde onu sekretere yazdığım mektuplarda bulacaktır. Bu konuda emrettiğinizi sorgulamayacağım. İstanbul 9/19 Haziran 1624

[410]Türk Meselelerinin Haberleri

Bu iklim bize çok az haber çok da fazla varsayım getirmektedir. İranlı işgali devam ettirmeye ve vezir de ona karşı gelmeye hazırlanmaktadır. Askeriye, kampa doğru gitmiştir. Fakat onların saptırma dışında başka hiçbir şeyle buluşmayacağını düşünüyorum. Abaza bu saray içerisinde biraz güven elde etmiştir. Ve onun affedildiğine inanmak için her türlü fırsatı kolaylıkla kavrayacaklardır. İran ordusundaki başkumandanlarından biri, valiliği olan Erzurum'u şaha teslim etmesine ikna etmek için gönderilmişti. Kendisi bunu kabul etmiş gibi görünmüş ve orayı hâkimiyeti teslim etmek için 8.000 adamı çekmiştir. Bu sırada kendisi askerlerini bir araya çekmiş ve aniden onları Çerkezya¹⁴³ prensinin kumandası altında onlar üzerine göndermiştir ve onlar da hiçbir ihanetten şüphelenmemiş olup kaçtılar ve kafalarını buraya ve kampa hediye göndermek için bölünen 1.000 tanesini öldürüldü. Ve şimdi kendisi padişahın en iyi kulu olarak ilan edilmiş ve vezir olarak adlandırılmıştır. Fakat bu ona dair herhalükârda ona güvenmenin güvenli olacağını düşünecekleri kadar büyük bir teminat değildir. Zira kendisi her ne kadar genel hizmete yardım etmesi için emir almış olsa da sınırı koruma gerekliliğini bahane göstererek şahsen gitmemiş veya kendi kuvvetini göndermemiştir. Kendisi bazı takipçilerini de bu yiğitliğe göndermeyi reddedememiştir.

¹⁴³ Gürcistan

Bu kendisini çok kısa bir sürede açığa çıkarmadan onun yüzbaşlarından biri tarafından rica edilmiştir. Kendisinin kararı şüphesiz bu iki büyük düşman tamamı için mücadele ederken kendisinin Asya'nın bir bölümünü ve kafasını, istediği zaman fatihe teslim olarak barışını yapacağını bildiğinden dolayı tutmaktadır.

Fakat o bölgelerdeki korkular en büyük ve en yakın olanı değildir. Kırım hanı Lehlerle barış yaptı ve Kazakları kardeşliğine almış olup bu devlete karşı bir plan gösterisi yapmış olmaktadır. Ve halkın büyük bir bölümü ona meyilli olup çok kayıtsız kalmıştı. Kazaklar 300 firkateynle Karadeniz'i geçtiler ve Trabzon'un banliyölerini ve onunla bağdaşan bütün sahilleri yaktılar ve yağmaladılar. Ve geri çekildiler ve Tatarlara ait olan Ghiosleve limanına kabul edildiler. Bu onların birleşeceğine dair olan hasedi genişletti.

Tatarların yardımını öğrenmek için Kefe'ye doğru bir kadirga gönderildi. Fakat paşa kaptanı, karaya çıkmaması söyledi ve kendisi de çok belirsizlik ile geri döndü. Sonra buraya Tatarlar ve Kazakların Karadeniz'in baş şehri ve limanı olan Kefe üzerine bazı planları olduğuna dair bir rapor geldi. Bunun üzerine kaptan paşa adalardaki bütün kadirgaları buraya çekti. Hepsi tamamen 60 tane olabilirdi. Derhal bu şehrin yapabileceği bütün güçle birlikte o denize gönderildiler. Ve onun planın beklentisi değişken ve başarı da şüpheliydi. Zira Tatar'ın açık bir düşman olacağından korkulmaktaydı. Ve rapora göre, eğer kış bu kadar ılıman ve Tuna böylece açık olmasaydı, kendisi de bu şekilde atlılarını geçiremeseydi, kendisi şimdi bekleme yapmazdı. Kardeşi büyük bir orduyla gelmişti. Eğer buzu geçmiş olsaydı, onların savaş yapma zamanı olacaktı. Ve o mevsimde bu insanlar savaş alanına çekilemeyeceklerdi ve onları bu devletin kapılarına gelmekten alıkoyacak hiçbir şey yoktu. Böylece Akdeniz'de açık ve eğer Tunus ve Cezayir'in kuvvetlerine ve Biserte'nin kadirgalarına güvenmiyorlarsa herhangi bir koruma olmadan bırakmışlardır. Onları da her ne kadar ticaretlerine büyük bir zarar getirecek olsa da savunmaları için besleyeceklerine dair şüphe yoktur. Aksi halde onları kızdırabilecek tek kuvvetler olan İspanya, Napoli ve Sicilya donanmalarının, önce karşısında feda etmek için Fransız topunu çekmiş olan Ceneviz'in put altınını korumak için meşgul olduğundan eminlerdir.

Yakın zamanda Anadolu'da küçük bir asi görülmüştür. 24 yaşın üzerinde olmayan Tirria düzlüklerinde yaşayan basit bir sipahi olan bir Cennetoğlu reform maskesi veya *il bien Public* altında 10.000 takipçiyle birlikte İzmir'e gelmiştir. Şehir şaşkına dönmüştür. Buraya yardım için talep göndermiştir. Fakat onlara yardım etme

gereçleri kadar soğuk bir cevap almışlardır. Hristiyanlar şans ile limandaki gemilerine kaçmışlardır. Vali de kaleye kaçmıştır. Fakat görünüşe göre kendisinin bu şehirdeki bazı büyük adamlarla bir şahsîkavgası vardır. Onların fraksiyonu 4000 tüfekliyi yolu tutmak için göndermişlerdir. Onlarda o şehre gelmeden önce yenilmişlerdir ve onun isteğini yaparak, iki kadının kafasını kesmişler ve çeşitli küstah askerleri cezalandırarak subayları azletmiş ve görevden almıştır. [411]Ve padişahın adına barışı ilân etti ve hiçbir özel kişiyi cezalandırmamış veya bir yağma yapmamıştır. Fakat konsoloslara özel bir koruma vermiş ve onlara eğer kavgalarında baskı görürlerse, onlara doğruluk اساسıyla karşılık vereceğine söz vermiştir. Kendisi daha fazla sorun olmadan kendi evine doğru yola çıkmıştır. Onun doktorluğunun ameliyatı her ne ne kadar tehlikeli gözükmüş olsa da sağlıklı olmuştur. Kendisi düzensiz bir yolla bu devletten emir aldığını iddia etmiştir. Fakat burada çok fazla şey öğrenemedim. Fakat onlar bu kaba adalet uygulamasını onaylamaktan ziyade göz yummaktadır. *İlli mervere: sed quis te judicem consitut?* Sert bir yolla onu açık bir isyana sevketmekten korkuyorlar

Lordumun daha fazla haber platormu vardır. Onlar oluştukları zaman onları sizie göndermek konusunda başarısız olmayacağım. Ve böylece lordumun yardımına ve korumasına sığınarak bitiriyorum. İstanbul 12/22 Haziran 1625

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Umumla alâkalı olarak lorduma son yazdığım 3 Haziran tarihli son mektubumun dışında anlatacak çok az şey vardır. Sadece buradaki ekte size Piedmont prensinin gidişatı ile ilgili eklenecek başka bir haber gönderdim. Bir dahaki girişimi Savona olacaktır. O yerin şimdi hem karadan hem de denizden kuşatılmasına niyetlenilmiştir. O girişim için yerli olacak gemiler ve kadırgalar sağlanmıştır. Savoy dükü ve memur bir süre için Cenova girişiminden vazgeçmeye karar vermişlerdi. Fazla toplarını ve cephanelerini Gauye'e çekmişler ve bütün yolları iyi bir şekilde tutmuşlardır. Onların amacı Asti'ye doğru çekilmektir. Bu kararın nedenleri bunlardır.

İlk olarak Savoy dükü, Ferai dükünün Piedtmont'un arazi seferi üzerine güçlü bir saldırı yapmaya dair bir amacı olduğu konusunda bilgilendirilmiştir. Kendisi hasattan önce bütün otları ve mahsulü kesmek için orak ve saban hazırlığı yapmıştır. Böylece Cenova dağlarındaki Piedmont'tan gelenler dışında bir erzağı olmayan Savoy ordusununda kıtlık yaratacaklardı. Bu uygunsuzluğu önlenmek ve ülkesinin tamamen

harabe haline gelmesinden kurtarmak için ordusuyla birlikte Asti'ye doğru çekilmeyi ve Feria dükünün biraz Feria dükünün hareketlerini gözlemlemeyi uygun görmüştür.

İkinci olarak Feria dükünün İspanya'dan herhangi emir üzerine bir savaş riskine girmemesine onun yerine Cenevizlilere tehlikeli bir karşılaşma riskine girmeden edebildiği kadar yardım etme emri aldığı kesin olarak bilinmektedir. Bu da Savoy düküne ve memura bildirilmiş olup bunu avantajlarına almayı uygun görmüşlerdir. Ve onlar da savaşmama görevi olan bir generala saldırarak iyi bir kâr elde edebilirler. Bunun üzerine bu düşünceden avantaj alacakları Milan Devleti üzerine harekete geçmeye karar verdiler.

Üçüncü ve son olarak, bu kararın ana etkenlerinden biri Venediklileri dansa çekme isteğidir. Zira şimdiye kadar bu devlet Cenevizlilere karşı herhangi bir girişimde rol almak konusunda kendisini korumuştur. Şimdi Fransız ve Savoy askerleri Milan Devletinin herhangi bir bölgesine girdiği zaman onlarda aynı şekilde topraklarıyla sınırı olan Milan Devleti'nin bir bölgesine acil kapitülasyon ile aynı şekilde girmek zorunda kalacaklardır. Biz de çok kısa süre içerisinde fırtınanın hangi yöne düşeceğini göreceğiz. Zira onlar böyle bir saptırma yapacak kadar güçlüdürler. Ve denizde de güçlü bir şekilde silahlanma yapmaktadırlar ki eğer İspanyollar ve Emperyalistler onlara *in terra ferma*'da bir hamlede bulunurlarsa onlarda, onların denizlerine açık olan ve savunmasız olan Apulia ve Calabria üzerinden intikamlarını alabilirler. O yerler ani bir işgale kolaylıkla açılacaklardır.

Valtelina'dan iyi bir haber yoktur. Zira uzun zamandır bekleyen Markiz di Couveeres, yakın zamanda Nova'ya saldırma riskine girmiş olup(orası Milan devleti içerisinde) en az elli adamın kaybı ve 200 yaralı ile püskürtülmüştür. Hata Mösyö Vauvecourt ve Normandiya Birliğinden olanlar arasındaki rekabete atılmıştır. Fakat Markiz her ne kadar kısa süre içerisinde yeniden kazanacak olsa da namı nazarında biraz zarar görmüştür.

[412] Geçen hafta buraya varan İspanyol elçisi girişini yapmamış veya bir eve alınmamıştır. Ve bu yüzden o görüşmesini yapana kadar onun hakkında söylenecek hiçbir şey yoktur.

Lorduma 16/20 Nisan'da yazdığınız son mektubunuz için tekrark yürekten teşekkürler gönderiyorum. Ve sizde Erdel elçisiyle başladığınız gibi bizde burada sizi desteklemeye çalıştık. Ve bende Kont de la Tour'dan ona gidecek bazı talimatları çekmekteyim.

3 Haziran'da yazdığım son mektubuma ekleyecek başka bir şeyim kalmamıştır. Ve bu yüzden burada güzel leydinizin ellerinden öpme cesaretini gösterip lorduma hizmet eden en düşkün olarak kalırım. Venedik 10 Haziran yeni takvim 1625

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Son olağan haber ile beni birkaç gün susturmaya yetecek üzücü haberleri aldım. *Intenges stupent*. Gözyaşlarım ve kederlerim çok geç ve belki de çok zamansız gelecektir. Bizim Kuzey güneşimiz olan oğlu, onun *nos nulla sequanta est* yükselişi ile ufkumuzda o kadar yüksek olacakken majestelerinin ışınları onun krallıklarına düşen evrensel çiğleri kurutacaktır. Fakat mevsimin her adamın üzüntüsüne izin verdiğini görüyorum ve biz de dürüst adamlar için uygun o kadar çok mutlu günlerde yaşadık ki o kadar iyi bir kral *cuique libitum flere* ve eskisini inançlı bir şekilde sevenler yeni efendi için de en kötü hizmetkârlar değildir. Aynı zamanda *non ignavo questi defenctum profequ* terkedeceğim. Onun cenezasını anlatmayı amaçlamıyorum. Fakat lorduma dünyanın bu en uç köşesinde Avrupa'nın barışının kutsiyetini borçlu olduğu bu kadar büyük bir prensin ölümünün nasıl bir etkisi olduğuna dair haber vereceğim. *Nemo adulatir mortuos*. Fakat bu haber onun onuru içindir ve soygun olmadan gömülemez. Buradaki elçileri bu konuyla bilgilendirdiği zaman önce kalpleri kederle dolmuş olup onlar da çok ağladılar. Özellikle de Fransız... Ve o kadar şiddetli üzüntü belirtileri yaptılar ve sanki hepsi bir prens, bir baba veya en değerli neleri varsa onu kaybetmiş gibi onun büyük erdemlerini övdüler. Bu haberler aşağıya, burada yaşan Hristiyan ülkelerin arasına geldiği zaman *idem omnium gemitus nequ discerneres Angos, alienos subditorum, erstanicrum planctis*. Sadece burada Roma'daki evrensel yastan bir fark vardır. Orada hiçbir umutsuzluk, hiçbir ağlama yoktur. *Concidisse repmuplicam nihil sprei resiquum* Herkes benzer şekilde kendisinin bizi terkettiği için teselliye başvurmuştur. Kral fazilet ve mantık ekolünde o kadar bilgili ve uygun birisiydi ki her ne kadar bir anka kuşu ölmüş olsa da ırkı ölümsüzdür ve Eliahs'ın ruhu, Elisha üzerinde ikiye katlanacaktır. Ve böylece kederlerimiz, majestelerinin uzun, başarılı ve mutlu hükmü için dualara dönüşmüştür.

Bu eğlimi gördüğüm zaman en azından burada efendimi onurlandırmak için olağandışı biraz da olsa bir şey yapmayı atlayamazdım. Bütün elçilere bizim ülkemizin yas tutma alışkanlığı olarak istekli bir şekilde alacakları siyah kıyafetleri gönderdim ve

her ne kadar bu benim kaldırmayabileceğim üzerinde bir masraf olsa da onun kutsal hatırasına olan son görevimi belirtmek için hiçbir şeyden kaçınmayacağım.

Vezir, padişah ve bu devletin bütün bakanları adına (bu tür bir kibarlık ve onur eskiden bir hiçbir Hristiyan prens karşısında kullanılmamıştı) genel kayıp için baş sağlığı dilemek ve majestelerinin tahta geçişini kutlamak için bir ağa gönderdi. Bu da majestelerine, padişahın ilk fırsatta kadim dostluğu yenilemek için göndereceği mektupta belirtilecektir ve sanki seremoni sanatının en büyük efendisinden gelmiş gibi onurlu ve saygın şartlarda gelmiştir.

Üzücü konuyu geçelim ve işe dönerim. Burada daha uzun bir barış isteyen ve bu konuda bir nevi yalvaran imparatorluk görevlilerinin taleplerini ve Gabor'un Budin paşasının şartları yenileme ve Erdel prensinin ellerini bağlamak konusundaki eğilimlerinin söndüğünü gösteren, onlar üzerine verdiği haberleri bildiren ekte bulunan son mektubundan sonra altının çürütücülüğünün diğer düşüncelerden daha çok onun üzerinde işlendiği gözükmiştir ve buraya barışın yapıldığını veya uzatıldığını gösteren barışın sonucu haberiyle birlikte bir akrabasını göndermiştir. İmparatorluk da buna boyun eğmiş ve bütün iddiaları reddetmişlerdir. [413] Miktarı *Chi tien, teine*, Geri kalanı içinse herşeyde eski antlaşmalara atıfta bulunulmuş. Sadece yeni bir madde eklenmiştir. O da iki büyük elçinin bu antlaşmayı onaylamak için karşılıklı olarak gönderilmesidir. Bu imparatorluğun görevlileri tarafından gösteri ve yayınlamak ve böylece diğer düşmanları tehdit etmek amacıyla yapılmıştır ki kendisi arka kapısını güven altına alabilsin. Fakat bununla beraber bu hem onların zayıflığını hem de Avusturya Hanedanının ortak düşmana karşı çıkmaktan ziyade Hristiyan komşularına baskı yapmak konusunda daha hırslı olduğu görüşü teyit etti. Gabor bu sonuçtan memnun olmadığına dair açıkça kanıtlar göstermiştir ve eğer bizi kandırırsa iki yüzlülükleri denizden de derindir. Zira bakanları antlaşmanın onaylanmaması veya en azından kendisinin Erdel prensi olarak kavgalarında serbest bırakılmasına çalışmaktadır. Ve onlarda kendisinin güvenilir düşünce ile görevini yaptığına dair itirazda bulunmuşlardır. Fakat kendisine ne güven olmazsa ne de vezirler bu fırsatı göremezlerse kendi [fırsatı] kaybetmemeye karar vermiştir ve dostlarına birlikte barışlarıyla güven halinde olmayacağı kişilere karşı katılacaktır. Ve eğer düşüncelerinde bizim burada keşfedemeyeceğimiz büyük bir değişiklik olursa, bu devletin kararı ne olursa olsun kendisi bir iptal emri almadan Rubicon'u geçecektir. Ve bana kendisinin dizginlenebileceği konusunda büyük bir şüphe gözükmemektedir. Zira vezir hem kafası

çok karışık olduğu için hem elçileri hem de imparatorun temsilcisinin onaylamalarını tamamen reddetmiştir ki sadece bu anlaşmaya hayat verebilirdi. Bunun dışındaki herşey sıradan bir iletişimdi. Budin paşasını emirlerini yanlış anladığı konusunda suçlamakta ve imparatorla, padişahın zaman dolana kadar koruyacakları barışın olduğunu söylemektedirler. Buna yaklaşık 18 ay vardır. Sonra eğer imparator barış isterse onu kendi durumlarıyla bağdaşacak şartlar üzerine duyacaklardı. Ondan önce fazlalık olacağı için hiçbir anlaşma yapmayacaklardı. Bu cevap hem Budin paşasına hem de Gabor'un vekillerine verildi. Vezir buna, sınır üzerindeki Paşaların kuvvetlerini ilk emre göre sınırlarının silahlı görünmesi için Peşt'e çekmelerini de ekledi. Ve Gabor, imparatorla olan istihbaratından vazgeçecek ve dostlarına ve genel iyiye yardım etmek için her fırsatı kullanacaktı. Prens'in temsilcileri söz verildiği üzere bu görevin yazılmasını istedi. Fakat onların hazır olmadığı bir ihlalden sakınmak için tedbirli olarak verilecekti.

Bu karanlık ve gizemli gidişatlardan toplayabildiklerim, vezirin iki eğilim arasında kafasının karıştırdı. İmparatora bir fırsat vermeye gönülsüzdü ve aynı şekilde Gabor'unda kaybetmesine gönülsüzdü. Ve anlaşmanın bu kadar ileriye gittiğini ve barış isteğinin bu devletin pek çok büyük bakanlarının genel hissi ile uyduğunu, bununda da imparatorluğun eski bir kuralı olan, İranla savaş yaptıkları zaman diğer bütün gedikleri düzeltmeye razı olduklarını görerek kendisi bir savaşın yazarı olma riskine atmayacaktı. Fakat imparator diğer bölgelerde o taraftan bir tehlike gelmeyeceğinden dolayı o büyük bir korkusu olmadıkları için kendisi el altından bu devletin Gabor'un imparatorluğu aşığıda tutması ve kızırmaracak şekilde zamanını almasını istedikleri gibi reddederler ve özür dileyebilirler. Ve belki de fırsatların avantajları üzerine çalışarak ve yeni bir anlaşmanın herhangi bir sonuçlandırmasını ertelleyerek, Almanya'daki diğer savaşların başarısının onlara fikir vereceği şekilde anlaşmayı alarak veya bırakarak onlardan bir miktar kapabilirler. Bu sırada hepsini gizlemek, aslanın dersini tilkilerin yürüyüşüne bırakmaktadır.

Yapılanların özü budur. Fikirde bulunma cesaretini göstereceğim. Vezirin gerçekten barışı onaylamayacağına, Gabor'unda bir avantaj alacak kadar serbest bırakmayacağına ikna oldum. Ve ben kendisinin silahlanacağından ve samimi bir şekilde kendisini, kendisinin hedefleri ve hırslarını da dahil ederek, genel kavgada dahil olmak üzere teklif edeceğine eminim. Ve padişahın herhangi bir beyandan çekilmesi onu çeşitli yollarda daha iyi bir hesaba çevirecektir. Zira kendisi padişahın bir vassalı olarak savaş yapma

skandalından kurtaracak ve Türklerin hiçbir hissesi olmayacak tamamen kendisi kar alacaktır ki burada ona yardım etmeyeceklerdir. Ve kendisi korumasının devam ettirilmesini istemektedir. Onlarda kurnazca vermektedirler ve onun aracılığıyla ilerlemek konusunda umutları vardır. Burası onun savaşın değişik olaylarında güvenli olarak geri çekilebileceği tek yerdir. *Proin agendum audenumpue est, opportunos magnis canatibus transitus rerum* kuralını gözetir. Zira şimdi Gabor yeniden belirsizleştirilirse ve fikrin yazarlarından (*saluo meglioie guidito*) [414] bir cesaret almazsa kendisi tamamen bir imparatorluk mensubu olmaya zorlanacak ve kendisi gerekli bir dostken *per sdegno*, tehlikeli bir düşman olacaktır. Bu eserler benim majestelerine olan hizmetimin bir meyvesidir. Onurunuz bunları koruması altında sunmaktan memnun olacaktır. Ve sizin cömert yorumunuz altında güvenli ve emin bir şekilde onurunuzun naçiz hizmetkârı olarak kalacağım. İstanbul 13/23 Haziran 1625

Lordum Canterbury Başpiskoposuna

Efendimi Memnun Etsin

Bu imparatorluğun meselelerinde efendime yeni bir sorun ekleyecek kadar büyük bir değişim ya da mesele yoktur. Sadece artmaya başlayan hastalık ile Tanrı gazabını bu şehre getirmiştir ve benim Patrik tarafından kiralanan, bir manastıra çekilmeme yol açmıştır. Geri çekilmiş bir hayat ile vebadan kaçmayı umuyorum. Efendimin selam mektuplarını teslim edebilmek için kendisini birkaç gün içerisinde burada bekliyorum. Ve efendimin mektubunda sonucunda ona yazma amacı bulduğumdan dolayı bunu yapmayı istemeniz için bir ricacı olma cesaretini göstereceğim ve bu noktada eğer benim tarafımdan size gönderdiği mektupları aldıysanız onlardan ve bana yaptığı pek çok yardım ve cömertlikten bilgi alacaksınız. Efendim bu şekilde benim, bizim için kayıp olan ve basılmamış Yunan yazarlarını toplamak konusunda biraz avantaj sağlayacak ve beni daha muktedir yapacaktır. Bu konuda Patrik İngiltere'yi zengin bir şekilde donatabilir ve bu konuda da iyi bir niyeti vardır. Elimde yedi bir konsillerinin eski bir el yazması vardır. Fakat henüz Arapça suretinden aldığını iddia ettiği, İskenderiye Patriklerine ait ve oradan Cyrillus tarafından büyük bir mücevher olarak alınan Bynius'un baskısıyla karşılaştırmam bana ödünç vermiş olup henüz elimde değildir. Şu ana kadar bulabilirdiğim tek şey Binny'nin 4 bölümü atlamıştır. Neyi değiştirdiği ise daha şüphelidir. Toplam sayı Binny tarafından karıştırılan kendi cemaatlerinin piskoposlarının imzaları ile 84'tür. Büyük bir koleksiyon yapmış olup, eski kitaplarının onları asla anlayamamak veya kullanamayacak olan cahil

Rumlar arasında çürüyen ve paslanan Patrik ile açık konuşmaya başladım. Esas olarak onlar, onları basacak olan Tanrı'nın kilisesine aitti. Onlar şampiyonlar için uygun silahlardı, papazlar için değil. Kendisinin pek çoğunun ismini az bildiğini gördüm. Dinî ve resmî pek çok tarih karanlık zamanlarda bize büyük ışık tutabilir ve kendisine değiş tokuş yapma ve kendisini Rum kilisesinin sahip olmadığı, kendisine ve makamını bırakacağı haleflerinin çok işine yarayacağı bütün klasik yazarları ve öğrenme vücutlarından bir tam kütüphane donatmayı teklif ettim. Oradan şimdi tamamen bilgin olmadığı bilgileri çekebilir, karşılığında da işine yaramayan, gizem içine gömülmüş olanları verebilir. Beni duymaya ve İngiltere'nin kütüphanelerine bağışta bulunmaya söz verdi ve bazılarını da Hristiyanlığın başka yerlerine göndermeyi umuyordu. Fakat benim amacım onların hepsini bir arada tutmaktı.

Bu yüzden efendim bana cesaret verir ve majesteleri veya başa muktedir yollarla bu zengin ürün için ticaret yapacak hazırlığı yaparsa iyi bir dönüş yapacağımdan şüphem yoktur ve bu konuda beni yönlendirmek için efendimin vaizleri bana herhangi bir incilde bahsedilen ve olmayan yazarların bir kataloğunu gönderme acısına katlanacaklardır. Buradan onların da tedarik edilmeleri çok olasıdır. Zira burada bizim bilmediğimiz çok sayıda vardır ve benim hükmüm bu çalışmanın altınadır. Pek çok aylık çalışmam için Doktor Goad'ın beni iki saatte bilgilendirebileceğini biliyorum.

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Macaristan sınırındaki antlaşmalarla ilgili olarak eski başlığımı değiştirmek zorundayım. Antlaşma hâlâ onaylanmamış ve belirsiz kalmaktadır. Vezirin sabitliği her gün gelen hediyelerle dövülmektedir ve Gabor'un çok daha fayda sağlayacak yeni bir harekette bulunma kararı Fransa'ya dayanmaktadır. [415] Görünüşe göre imparatorluk mensupları o barışla isteklerini elde etmiş olsalar da ne henüz oyun ne de eğer İspanya'da aynı özgürlüğü kazanamazsa, sorunlar çıkmadan amaçlar kesin durumdadır. O amaç için buraya (elçi yerine, fakat güç olarak daha azı yoktur) bir beyefendinin gelmesi beklenmektedir. Napoli'den gönderilen bu kişi İspanya kralının adına barış teklifi bulunma talimatlarıyla birlikte 28 gün önce Dubrovnik'e ayak basmıştır. Kendisi hazırlıklı gelmektedir ve raporlara göre karşılığını büyük hediyeler ve para gücü ile hazırlamaktadır ve tekliflerini kolayca yutulacak bir şekilde sunma emri almıştır. Onların ne olduğunu henüz bilmiyorum. Fakat öz olarak barış yapmak ve bu devleti Avusturyalılarla, birlikte, kolay bir iş olarak dünyayı bölmek konusunda ikna etmektir.

Bu teklif başladığında zaman bu insanlara yalanı ve İspanyolların sadece onları diğer sorunlarından kurtulana kadar onları hediyelerle ve antlaşmalarla meşgul ettiğini anlamalarını sağlayacak kadar yeterli ışık verecektir. Bu yanlışlığın açığa çıkması için hiçbir şey atlanmayacaktır. Fakat bu silahın olasılıkları tehlikelidir ve mantıkla kazanılmayacak olan karar parayla alınmalıdır. Bu bunlar büyük Katolik kurallarıdır. Sapkınların kökünü kazımak için rahatlık elde etmekten başka asla kâfirlerle dostluk yapma ve bu da bizim gözmüzü açmalıdır. Bu başka bir yeri de biraz tehdit etmekte olup imparator ve İspanya kralı bir anda çok kısa süre içerisinde ve onurları ve masrafları için her türlü savurganlığı yaparak, eski düşmanları ile barış yapmayı arayacaklardır. Onların komşulukları ve korkuları onlar çizilen sınırları ötesini geçmek konusunda sınırlar içinde tutmuştu. Vezir ve bu imparatorluğun bakanları onu duymayacağını ve onun *fitem Hispanicam* olduğunu bildiklerini söylemektedirler. Fakat onlar onun hediyelerini görmek ve onlara dokunmak istemektedirler. Onun bu operasyonundan korkmaktayım. Eğer bu haberci iyi kabul görürse, İspanya'dan bir elçi *cump plena potentia* onu desteklemek için hazır olacaktır. Onurunuz mantığında sonucu tartacak ve majestelerini bilgilendirecek ve benim için hizmetimi yerleştirebileceğin talimatlar sağlayacaktır. Biz aynı altın oltayla yakalamak zorundayız ve efendim Buckingham lorduna en kısa ve en kolay yolun dehlükeleri ve korkuları yan kapılarında olan Aziz Mark'tan donatılmak olduğuna dair imada bulunmuştum.

Eğer İspanyollar bu barışı elde ederse, kadirgaları Venedik körfezinde bir hamle yapmak konusunda özgür olacaktır. Calabria, Sicilya ve Sardunya ve deniz sahilindeki garnizonları İtalya'da bir hizmet için özgür olacaktır. Oradan diğer yöne çevrilmesi çok önemli sonuçlar doğuracak olan 20.000 adam yükü harcayabilecekleri hesaplanabilir. Majestelerini bu çalışma ile bir yıl önce bilgilendirmiştir. Fakat bunu engellemenin doğru yolu o zaman atlanmıştır. Sonuca getirmek için zaman istenecektir ve mantığın bize sunacağı karşı gelmeler geride kalmayacaktır. Geleceği ve müzakeresine başlayacağı zaman majestelerine ve onunuza daha kesin bir hesap vereceğim. Bu arada sizden bu durumun İngiltere'de iyi düşünülmesi için yalvarıyorum.

Sonda oldukları zaman onurunuzdan olan isteklerin doğru yerde olacaktır eşim kendi durumuyla ilgili olarak lordumu bilgilendirecek kadar küstahlık yaptığı için ikimiz adına da özür dileyeceğim ve hatayı zorunluluk üzerine atacağım ve eğer bu emeklilik üzerinden alınırsa hâlâ bu sabanı tutmak veya yabanî bir üzüm bağında yaşamak zorunda kalırım. Bu görevde majestelerinin ve umumî hizmet için pek çok defa şimdi

kazandığımdan daha fazla olan 1.000 poundun üzerinde harcama yaptım ve majestelerinin kesesinden bir peni bile alamadım.

Burada ona onurla hizmet etme cesaretini göstereceğim ve eğer bana emir vermek isterse, şüphem yok ki bunu kâr ile yapabilirim. Sonra ben de karşılığımı almak yerine kutsal babasının ödülü olarak aldığım çok az paranın benden alındığına dair umutsuzluğa düşmem ya da buna inanmam. Benim onurunuzdan isteğim sadece benim zavallı eşim için bizim durumumuzu emekliliğin düşürülme korkusu konusunda bilgilendirmeniz ve bizim naçiz dilekçemizi de Buckingham dükünün aklına koymanız. Fakat bu bizim zararımıza hiçbir şey olmazsa, karın ve sırt rahatsızlığımız için özür dileyiniz. Zira onlar isteklerini engellemek için bize ağladılar ve düke diğer durumlardaki koruması için yalvarınız. Eğer benim gözlemlediğim başka bir hata için lordum onu eşimin hesabım koysun. Kendisi bir kadın olarak daha güvenli bir şekilde kızabilir. Ve beni sizi onurlandıran yüreğin gerçekliğine göre beni bir hizmetkârınız olarak kabul edin. Ve böylece lordumu en kutsal Tanrımızın cömert korumasına havale ediyorum. İstanbul 10 Haziran eski tarz 1625

Lordumun en naçiz dostu ve hizmetkârı

[416]Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Birliğin orduları bu bölgeler içerisinde yakın zamanda o kadar az iş yaptılar ki ters taraf destek güç getirecek zaman buldu (bununla birlikte Breda'nın alınmasıyla birlikte sağlanan namın avantajıyla birlikte) cesaretle devam ettiler. Ve şimdi başlangıçta küçük güçlerle kolaylıkla yapılabilecek olanı şimdi büyük bir güçle sonuçlandırmak zor bir mele olacaktır. Memur çok yavaş gidildiği için dünyanın görüşünden ızdırap çekmektedir. Ve onun en iyi dostlarının ertelemeinin yaşının büyüklüğüyle ilgili öne sürdüğü söylemeleri bile nadiren kabul görmektedir. Çünkü kendisi bu savaşa şimdi takip ettiğinden daha çok daha fazla neşe ile başlamıştır. Düşmanları açıkça onu sanki Cenevizlilerden şehirlerini bağışlamak için para aldığına dair yozlaşmayla suçlamışlardır. Bu şüphe, kamptaki Mareşallerden birisi olan Mösyö d'Auricac'ın oğlu Kont di Tallard'ın Cenova'ya birlik ordusunda geçen herşeyi yazması üzerine zemin almıştır. Ve onların De Bonne Hanedanından oluşu ve memurun kan ve zulmü özgürlükle ilgili kötü konuşan geniş bir kamp oluşmasına sebep olmuştur. Fakat iyi şans ile kötü bir karşılaşma onu bu iftiradan kurtardı. Zira kendisi Gaviden, Mantova düküne ait topraklardaki Rivalta'ya geçerken onun üzerine bir saldırı düzenlendi ve bu

büyün askerleri geçtiği kendi ordunun arka koruması olan muhafızları kaldığı zaman oldu. Onlara vahşi bir şekilde saldırıldı ve teğmeni dışında on tanesi orada öldürüldü. Ve kendisi Savoy dükü tarafından da kurtarılmadı. Kendisi büyük bir gayretle Savoy süvarilerine onu ve onun parçalarına ayrılan askerlerle yardım etmek için haber göstermişti. Bu olay ile dünyaya kendisinin karşı taraf ile bir istihbaratı olmadığı gözükmüş oldu. Ve gerçekte kendisi hem Kont Di Tallard'ı ve babasını masumiyetini doğrulatacak şekilde ibret verici şekilde cezalandırarak onlara büyük bir tutkuyla eziyet etti. Şimdi onlar çalışmaya daha yavaşça gitmek zorundadırlar. Fakat onların aynı şekilde daha emin olarak devam edeceklerdir. Zira İspanyollar ve Cenevizliler büyük bir destek aldıkları için Savoy dükü ve memura her gün yeni ekipler gelmektedir. Onlarda kısa bir sürede Feria düküne aş sösterecek ve Cenevizilere karşı olan planlarını gösterecek hesabı yapabilecekler. Eğer filo herhangi bir zamanda gelirse imkânsız bir mesele olmayacaktır.

Savoy dükü memura yapılan saldırının intikamını almak için kendisini İspanyolların memurun muhafızlarına saldırdığı yerde onlarla savaş düzenine soktu. Fakat düşman sahada görünmek üzerine o hareket için özür dilemek için bir davulcu gönderdiler. Ve ekselanslarının Fransa kralıyla veya onunla olan barışı bozmak gibi bir niyet olmadığını söyledi. Yapılanlar kendi savunmaları ve kendi toprakları üzerindedir.

İspanya kralının Lombardiya'daki kuvvetleri şimdi 30.000 adam civarındaydı. Onlardan 1.000'i Valtelina körfezinde tutulmaktaydı. Ve 3.000 tanesinde en azından çeşitli garnizonlarda bırakılmak zorundaydı. Böylece Feria dükü savaş alanında en fazla 15.000 adamın üzerinde kişi çekemeyecektir. Ceneviz'in o şehrin sakinleri dışında 10.000 destek birliği vardır. Ve onların en büyük güvenceleri deniz kuvvetlerinde oluşmaktadır. Oraya 60 kadirga ve birkaç kalyon gelecektir. Diğer taraftan Savoy dükü ve Memur eski ordularından 20.000 adama sahiplerdir. Ve Fransa'dan da onlara 18.000 daha gelmektedir. Böylece Liquisiqe denizinin efendisi olacak gemilere sayıp olduğu zamanda oyunda daha iyi bir konuma gelebilecekler. Venediklilerin *in terra forma*'da 30.000 adamı vardır. Ve onlarda aynı şekilde denizde çok iyi silahlanmaktadırlar. Sabir bir şekilde birliğin planlarını ve kapitülasyonlarını takip etmeye kararlı gözükmektedirler. Velkide birliğin silahlarının geç durmasına neden olan büyük bekleyiş, uzundan önce dikat çeken hareketlerle telafi edilebilir. Zira ben birlik mensuplarının savınma amaçlı durmadıklarına fakat İspanyolların Almanya'dan ve

Aşağı Ülkekerden malzeme alana kadar zamanı iyışeltirdiklerine kararlı olduklarını gördüm.

[417] Savoy dükü ve memur çadırlarını Acqui ve Nizza della Paglia arasına yerleştirmişlerdir. Orada 10.000 yayalık ve 3.000 atlılık bir vücuttan biraz daha azlardı. Bu güçle onların Feria düküne karşı baş gösterebileceklerine ve onu Piedmont üzerine bir işgal yapmaktan veya Cenevizlileri desteklemekten alıkoymanın hesabını yapmaktadırlar. Piedmont orensi ve Mareşal de Crequy Haziran'ın 27'si üzerine bir imparatorluk kalesi olan Savona'dan 10 mil uzakta olan Spino'daydılar. Onlarla birlikte 18.000 yaya ve birkaç atlı birliği vardı. Ve Zucarello'nun alınması, Castle-Vecchio'nun yıkılması ile arkalarını garanti altına almışlardır. Ve bütün yolları doğrulayarak, Savona'ya doğru doğrudan ilerlemeye ve derhal o şehri kuşatmaya niyetlenmektedirler. Livorno'dan buraya 40 yelkenlik İngiliz, Fransız ve Hollanda gemilerinin Marsilya'ya vardıklarını yazdılar. Her ne kadar Piedmont'tan haber almasakta, iki yoldan onların geldikleri veya çok uzakta olmadıkları tahmin edilmektedir. Çünkü birliğin denizin hâkimi olmadan veya oradan geçecek bir yardımı durdurmadan Savona karşısına gelmesi çok olasılık dışıdır. Venedikliler kuvvetlerinin en iyilerini ve pek çoğunu Milan sınırına getirmektedirler. Bu şekilde eğer Feria dükü bu sinyorların çok tahrik edilinceye kadar saldırgan bir şekilde tavır almayacaklarına dair ikna olmadıysa biraz korkacaktır. Ve her ne kadar kendisi Savoy düküne ve Memura tatmin vermişse de zannedersem kendisi böylece biraz kâr toplayacaktır. Çünkü Feria dükü, bu devlete güvenecektir ve ordusunu, Venediklilerin yaklaşılacağına düşünöldüğü herhangi bir bölgeye göndermeyecektir. Eğer Venediklilerin dikkat ettikleri çok atik* olurlarsa, komşularının şu an için onlardan korkmalarına dair adil bir sebebi olur. Zira onlar savaş alanına 20.000 adam çekebilirler. Bütün garnizonlarını iyi korunmuş bırakabilirler. Ve bu kuvvetle onlar için Gira d'Adda'ya sahip olmaları kolay bir mesele olacaktır. Orası Milan Düklüğü'nün en önemli bölümlerinden birisidir. Fakat kesinlikle dansa liderlik etmeyeceklerdir. Ve bu yüzden eğer Piedmont ordusu ilk kırılmayı yapmazsa bu devletin adil bir savunma sınırlarını geçeceği beklenmemelidir.

Mösyö de Candals buraya gelmiştir ve yanında 3.000 yaya bulundurmaktadır. Bu sayıyla zaten bu devletin toprakları içerisinde ve gerisinde gelmekte olduğu söylenmektedir. Kendisi bu hizmete büyük bir bağlılıktan bahsetmektedir. Ve buraya gelenlerin hepsi kabul edilmiş ve hepsi kendilerini yurt dışında hizmette bulunma

teklifinde bulunmuşlardır. Böylece bu devletin niyetlerinin gerçek olduğu ve birliğin kapitülasyonlarına uyacakları söylenebilir.

Alcala dükü bir aydır Roma'dadır. Ve Don Carlo Benevento di Benevidos altı haftadır bu şehirdedir ve ciddi girişlerini veya görevlendirmelerinin getirdiği mülkleri alamamıştır. Şimdi onlar görünmeye başlamıştır zira bizim elçimiz buraya geçen akşam girişini yaptı ve bu sabah meclise kabul edilidi. İlk görüşmesi umumîydi ve lüzum üzerine resmîydi. Alcala bu zamanda Roma'da umuma gözükecektir. Onların uzun zaman kendilerine umumda göstermeyi ertelemeleri büyük bir gizemdir. İlk girişlerini Breda'nın fethi için muzaffer bir tavırla yapmak istedikleri öğrenilmiştir. Onlar bu haberin bütün İtalya'yı korkutacaklarını varsaymışlardır. Fakat onlar beklentilerinin azına geleceklerdir. Zira Papa'ya el altından havayısıfeklerin mutluluğu ile bir kanıt sundurulmuştur. Paulus Quintius'un Pragh savaşında yaptığı ve XV. Gregory'nin Bavyera dükünü elektör olarak farzetmesi gibi... Kendisi Papa'nın o koltuğa sadece inanç meselelerini yargılamak için oturduğuyla ve geçici bir prens olarak kendisinin o meselelerle bir ilgisinin olmadığını söylemişti. Ve bizim buradaki elçimiz için, kendisi bu devletten bir tebrik alma umudunu kaybetmişlerdir. Çünkü onlar, Hollanda elçisiyle olan baş sağlığı çalışmaları ile zaten onu engellemişlerdi. Sanki kendilerininkiymiş gibi onun ölümüyle ilgili büyük üzüntü ifade ettiler.

Uzun süredir Valtelina'da uyuyan birlik mensupları en sonunda kaba bir alarmla uyanmışlardır. Bu da bir Grison sadakatsizliği ile olmuştur. Kendisi 24 Haziran üzerine düşmana kaçmıştı. Poppenhaim'i birliğin toplarının geri çekildiği ve Campo'daki garnizonlarının yarısının hasta oldukları ve hepsinin kaygısız ve dikkatsiz olduğu konusunda temin etti. Bu haber üzerine Poppenhaim, o siperler üzerine ilerledi. Fakat iyi şans ile Verzey'de kalan iki parça top onun geçişini engelledi ve onu biraz kayıpla engellemeye zorladı. [418] Bunun üzerine kendisini istismar edilmiş bulup derhal o sahte casusu astırttı ve onun karısının ordu tarafından kırbaçlanmasına neden oldu. Markiz di Cocuures, Riva girişiminin uygulanamaz olduğunu görerek, vadinin ağzında bir kraliyet kalesi yapmaya karar verdi. Bunu aldığı garanti altına almak için yapacaktı. Ve eğer *patra tueri* yapabilirse, düşmanın her taraftan çok güçlü olduğunu ve Valtelinalıların birliğe çok kötü baktıkları düşünülürse, bu onun onurunu yükselticektir. Böylece onlar da [Valtelinalılar] düşman kadar korkulmak için tehlikelidirler.

Benim lorduma yazdığım son mektup Haziran'ın 10'u tarihliydi ve sizden aldığım son mektupta 16/20 Nisan tarihliydi. O tarihten sonra lordum için aldıklarım bu

ekin içindedir. Aynı şekilde beni hatırlamasını istediğim Bay Petty içinde bir şeyler vardır. Böylece size ve soylu leydinize bütün saadetleri diler ve lordumun hizmetindeki en düşkün olarak kalırım. Venedik 4 Temmuz 1625

Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

Erdel'den yakın zamanda bir haber gelmedi. Buradan yeni gönderilen elçinin yolda ölmesi bazı engeller çıkarabilir. Fakat kâğıtlarının ve mektuplarının, yardımcısı olan bir sekreter tarafından toplandığından ve buradan tamamen bilgi aldığından şüphem yoktur. Eğer Hristiyanlıktan bir soğuk cevap olsa da bunun onun cesaretini kırmayacağına prensin biraz bir şeyler yapacağına tamamen inanmak suretiyle görüşlerimi çevirmiş bulunmaktayım. Napoli merkürü şehre varmıştır veya yakınındadır. Vekilharçı 6 gün önce sarayını almak için şehre girmiştir. Fakat görünüşe göre kendisi görünmez bir şekilde girebilmek veya çıkabilmek için *Port Artas'ı* aramaktadır. Kendisine eşlik edenler gelişini bildirmek için yurda gönderilmiş olan birkaç tane azad edilen köleden ve 8 veya 10 soytarıdan ve kara muhafızdan oluşmaktadır. Bütün büyük evlerde hizmet eden bazı Portekiz Yahudileri ve onların hayallerine kolaylıkla girebildikleri için bazı Magrıp Frenk haydutları onunla tanışmak için üşüşmüşlerdir. Bunlar onun getirmesi gereken hediyelerin mucizeleridir. Ve kendisinin havada büyük her türlü zengin ürünle yüklü olan iki gemisi vardır. Bunları efendisinin büyüklüğünü ve görkemini göstermek için getirmiştir ve İspanya'nın altın meselelerinin taşınması ile bu imparatorluktan bilinmeyen bir kâr çıkarılabilirdi. Fakat onun girişimlerini araştırdığım zaman *sumo, Partutint motes nascetur ridiclus don*'dan başka bir şey keşfedemiyorum. Siyasî kafasını nereye koyduğunu veya hazinesini nasıl sakladığını öğrenemedim. Bazıları gizli bir şekilde girdiğini, diğerleri de büyük enfeksiyondan kurtulmak için dışarıda bir bahçede kaldığını söylemektedir. Sadece kendisinin, geçen yıl cahil bir vezir tarafından görevlendirilen Yahudinin haberinin doğru olup olmadığını öğrenmek için gelen Napoli kral naibi tarafından gönderilen geniş bir görevle gelen bir beyefendi olup, padişahın kapılarının dostluk isteyen herkese açık olması bu büyük bakan değişimlerinde beyan edilecektir ve eğer iyi kabul bulursa (hâlâ yer altında olan ve zannedersen Hindistan'a ait olan) bizi patlatacak olan madenleri getirecek olan, antlaşma ve barışı tamamlamak konusunda geniş bir otoriteye sahip olan bir elçinin gelişi hakkında söz verecektir. Değişik raporlardan yaptığım en iyi

derleme budur. Bazılarının buraya yazdığına göre, o Yahudi, kral naibi tarafından büyük bir görmekle kabul edildiği İspanya'ya gönderildiğini (ve İspanyollar avantajlı kibirleri kullanmayı atlamazlar) yazıp, onun padişah tarafından barış aramak için gelmiş olan bir elçi olduğunu yayımlamışlardır. Diğer ve daha doğru olduklarını düşündüklerim ise kendisinin Napoli'de iyi bir hapisanede tutulduğundan ve haberinden şüphelenildiğini söylemektedir. Bunun üzerine bu haberci hem deneme yapmak hem de bu büyük devlet adamlarını yalanlarla ve antlaşmalarla oyalamak için gönderilmiştir. Önemli bakanlar kabulü hakkında toplantı yaptılar ve her ne kadar pek çoğu buna karşı olsa da hediyelerinin şöhreti yolu, o kadar açmıştır ki hediyelerle desteklenecek olan tekliflerini duyma sonucuna varılmıştır. Onu sağacaklarını ve sonra da otlatacaklarını söylemektedirler. Umutlarım kendi yalanlarının ve büyük beklentinin onu açığa çıkarması ve bozmasıdır ve ben de çok fazla şey kaçırmadım. Zira henüz hareket içinde gözükmemektedir ve şöhretine çok şey düşmüştür.

[419] İmparatorun temsilcisi bu hafta veziri ziyaret etmiştir ve onun bir görüşme elde edebilmesi için teşviğe başlamıştır. Orada olan birisinden çok az destek gördüğü ve vezirin umumî bir bakan olarak hizmet ettiği bu 40 yılda İspanya kralından barış istemek konusunda samimi bir eğilim veya ondan doğrudan bir haberci geldiğini görmediğini, bunun da bu yeni ve ani kibarlığı şüpheli yaptığı cevabını verdiğini duydum. (Yahudinin mektubu konusunda) ne imparatorun ne de kendisinin o mesele hakkında bir şey bilmediğini veya böyle bir şeyin burada konuşulmadığını veya tartışılmadığını söyleyerek reddetmiştir. Bu yüzden onun geldiği yere geri dönebileceğini ve izini de onu görevlendirenlerle yapabileceğini söylemiştir. Görünüşe göre özgürlük umutları kaybolmuştur ve vezir de ya onun arkadaki kirliliklerini keşfetmiş ya da ona kaybettiği görüşü geri kazanmak için en iyi ürünleri toplamasını ve bu şekilde kendi sevgisi içinde görüleceği zaman daha ılımlı bir muamele sağlamak için sert bir cevap vermiştir. Bu çalışmadan neye inanılacağı benim kapasitemin ötesindedir ve benim görüşüme göre bu hareket ile hiçbir şey yapılamaz. Eğer Aziz Mark harcama yaparsa bir elçinin gelişini öğrenmek ve engellemek için zaman olacaktır. O silah olmadan İspanyol (gerçekten veya nefes almak için şüphesiz antlaşmayı takip edecektir) pek çok sorunu ile yumuşamış ve her adamla barışı kabul etmeye hazır olan bunlarla barış elde edebilir ve ikisi de güvenlerini kârları ile düzenleyerek bir kuralda bağdaşmaktadırlar. Bu arada bu ön haberciye bakılmak zorundadır. Çünkü din değiştirmesi kendisinin buraya kendi kabuğunu eklemek için de geldiğini göstermektedir

ve bazı şüpheli durumlar vardır. Budin antlaşması: Papa tarafından burası için gizli bir şekilde görevlendirilen bir Rum bu amaçlarla uyumsuz değildir ve kölelerin değişimi iddiası altında kadınların arka kapısına, saraya pek çok mesele taşıyan pratik bir rahip veya bir Benedict keşişinin gelişi bağdaşmaktadır ve bir ay içinde gelmiştir ve her ne kadar bu İspanyol aracı görüntüde az oynasa da komplolar karanlıkta geliştirilmektedir ve Türkiye ve İspanya arasındaki dostluk da böyledir. Kendisinin kısa süre içerisinde dışarıya çıkacağından ve onu gözetlememiz için bizi rahatsız edeceğinden şüphem yoktur. Amaçlarına ulaşamamasını umuyorum. Her ne kadar aldatır ve efendisinin korkularını erteler ve elleri diğer bölgelerde dolu olan efendisini buradan gelecek bir tehlikeden kurtarırsa çok şey yapmış olacak olsa da...

Bu bölgelerde olan olağan hadiseleri ayrı olarak lorduma gönderiyorum. Eğer majesteleri veya lordum Pembroke buradaki garip hastalıkları duymak isterlerse bunları onlara iletirsiniz ve her ne kadar yoldan çok uzak olduğu için olduğunu görsem de majestelerine olan hizmet etme konusundaki gayretime dair olan mektubumu da iletin. Zira lordumdan bir mektup aldım. Majestelerinin başka bir vekilinden de 9 aydır mektup almadım. Hiçbir şey benim cesaretimi kıramaz. Çünkü ben kâr getirmeyen görevimi yapmak zorundayım. Lordumun gölgesi altında eğer onlar kabul edilirse ben de ödülümü almış olurum. Eğer edilmezlerse beni ve lordumu rahatlatır ki sizi bu sorunlarla rahatsız etmem ve lordumun her ne kadar avare olsa da lordumun güvenilir olan hizmetkârı olarak kalırım. İzmit Körfezindeki Heybeliada 13/23 Temmuz 1625

İstanbul'dan Haberler 14 Temmuz 1625

Son mektuplarımda bahsetmiş olduğum, İzmir'i rahatsız eden genç bir sipahi olan Cennetoğlu tekrar, daha büyük bir güçle silahlanmış. Anadolu'daki Bursa'ya doğru ilerlemiş ve şimdi bu devlet, seyrettiği bu hareketleri düşünceye almaya zorlanmıştır. Onun hakkında iki tane toplantı yapılmıştır ve karar olarak *dum fluxa aourthorites et nova* başlangıçlara direnmek ve onu bastıracak güç bulma kararı verilmiştir. Fakat kimin kumanda edeceği, kimin itaat edeceği veya kime güvenileceği henüz kabul edilmemiştir. Kendisi padişahın ve isyanın ortak körlüğünde reform adını kullanmaktadır. Fakat onun yaptığı veya onun planlarının ona çekecekleri belirsizlik olarak daha tehlikelidir.

Karadeniz'e gönderilen donanma zayıf bir askeri birlik olan Cebeciler tarafından korunan bir garnizon olan Varna'ya varmış olup orada onlar ve yeniçeriler arasında bir kavga çıkmıştır. Bunlar küstahlıklarını salladıktan sonra onların şehirlerinde onların

ocaklarından olanlarını kendilerinininkine almışlardır. Buna tahammül edilmedi. Aralarında şahsî bir kavga başladı. Bir hizipleşme patlak verdi ve iki birliğinde kardeşleri buna katıldılar ve harekete geçtiler ve keskin bir savaşa tutuştular. [420] Raporlara iki taraftan ölenlerin toplamı 1.000'in üzerindeydi. Kaptan paşa cebecilere karşı adalet uygulayarak durumu yatıştırmaya çalıştı. Fakat görünüşe göre bu onları kendisine karşı taraflı olduğu için öfke doğurmak için yeterli olmuştu ve kadırgalardan uzaklaşan ve karada kalan yeniçerileri de çok az tatmin etti. Ne yapacakları veya nereye ilerleyecekleri hakkında haberler henüz taze olduğu için bilinmemektedir. Fakat böylece donanma onu koruyacak askerler olmadan kaldığı için Tatarlar veya Kazakların tehlikesi altındadır.

Asya'daki veziriazam, hiçbir askerın kış garnizonuna çekilmemesini, orduyla birlikte Bağdat çivarında kalmasını emretti. Savaş yapmak için en uygun mevsimdi. Bu sırada kendisini daha az önemli yerleri almak için hazırlamıştı.

Abaza Paşa hareket etmemiştir ve her konuda sadakat sözü vermiştir. Fakat Asya'daki mülkünden çıkmamaktadır. Bunu kesin olarak reddetmiştir.

Bu yıl ve mevsim hastalıklarla doludur. Bazı ön uyarılar ve havada ve hadiselerde bazı olağanüstü eğilimler gözetledim.

Mayıs'ın 8. Günü, geceyarısında iki defa sallayan bir deprem oldu. Yatağım benim altımda dans etti ve evimin bütün duvarları çatladı. Beni uyandırdıktan sonra en az 6 dakika daha devam etti. Ve denizi geçerek Rumeli, Asya ve adalarda da hissedildi.

29 Haziran Pazartesi geceleyin çok şiddetli ve devamlı bir fırtına ve sanki bütün İstanbul şehrini yanıyormuş gibi gösteren yıdırımlarla ve şimşeklerle birlikte çok korkunç bir fırtına başladı. Ve ondan sonra bir kiremitleri ve camları kıran bir fırtına düştü. Raporlara göre 150 dirhem taş alınmıştır. Fakat güvenilir tanıklara göre ertesi sabah farklı ölçülerek 60 veya 70 dirhem olarak çıkmışlardır. Bir parçası 7 veya 8 onstur. Pek çok insan yaralandı.

Pazar günü Temmuz'un 3'ünde İstanbul'da başka bir şimşek ve yıldırım fırtınası daha başladı. Bir kadının ve çocuğunun yataklarını yaktı ve tarladaki pek çok hayvanı öldürdü.

5 Temmuz'da hastalık o kadar yükseğe geldi ki Türkler umumî törenlerini ve dualarını yaptılar. Pera tarafındaki denizin üzerindeki Ahmed Han meydanındaki küçük bir mescitte müftü ve bütün mollalar tarafından büyük bir ciddiyet içinde yapılmıştı. Vezirler ve şehrin ileri gelenleri onlara eşlik ettiler. Bu tören ölüm günlük 1.000 kişiyi

aşana kadar kullanılmamıştı. Bu sayı gömülenlerle birlikte kolaylıkla bilinmekteydi. Onların hepsi duvarları olmadan yapılmış ve onların hesabı her kapıda tutulmaktadır. Sadece Edirnekapı'dan çıkanlar 917 olarak numaralandırılmıştır. Ve 8'inde 1034. Hepsinin hesaplamasıyla birlikte pek çok defin kapısı olduğu düşünülürse bir gün 2 ve 3.000 arasından daha az ölüm yoktur. Bu Galata, Pera ve Üsküdar dışarıda tutulduğunda çıkan sayıdır. Hastalık bütün köylere yayılmıştır.

Aynı gün şehirde yapılan ilana göre hiçbir kasap, koyun öldürmeyecekti. Belli olmayan bir hayvan hastalığı veya veba tarlalarda hastalıklardan şiddetli bir şekilde sürü halinde öldürülmekteydi. Ve biz de ne yiyebileceğimizi ne de onu güven içinde nereden alabileceğimizi bilmiyoruz.

İstanbul'daki Hollanda Elçisine

Lordum,

Bugün Erdel elçisiyle buluştum ve konuştum ve hem talimatlarını hem de efendisinin özünü evvelden lordumdan aldığım mektubunun bir suretini aldım. Ona her şekilde ve yolda lord elçilerimle birlikte ekselanslarına bütün planlarına katılmaya hazır olduğumuza dair cevap verdim ve efendim majestelerini onun teklifleri ve buradaki müzakeresi ile genel amaç için gösterdiği kendi kuvvetlerini en azından imparatoru şaşırtmak içinde olsa sınırdaki doğru ilerletme sözü vermesi suretiyle gösterdiği samimiyet konusunda geniş bir şekilde bilgilendirdim. Bu çorak bir tepe üzerinde yapabileceğimin en fazlasıydı. Ve prensin kabul mektubu talebine veya kendisi davet edileceği zaman ekselanslarının diğer Hristiyan prenslerle birleşme iznini daha iyi etkilemek için, sizin ve o lordlarım tarafından Zülfikar Çavuş üzerine 400 dolar verme teklifinden bahsettim ve bu konuda sizin düşüncelerinizle bağdaşır şekilde kendi rızamı ve sözümü verdim. Fakat bununla beraber istenen mektubun suretini iyi okuyup ve taramış olarak iki tane hata buldum. Bir tanesi fazlalık, diğeri de eksiklik hatasıdır. Fazlalık hatası olan[421], Hollanda ve Venedik majestelerinin elçileri tarafından padişaha İspanya kralının onlar üzerine savaş başlattığı ve bu yüzden onların efendileri üzerine prence bu birlik iznini vermesi ricası veya daha çok bu amaç üzerine yapılan ilan ve talepleri üzerine dayanmış olmasıdır. Şimdi ben onların böyle bir beyanımızı kabul etmeyeceğine ikna oldum. Bu da doğru değildir. Zira İspanya kralı bildiğim kadarıyla ne majesteleriyle, ne Fransa kralıyla ne de Venedik Devleti'yle bir savaş başlatmış ne de bir düşmanlık beyanında bulunmuştur. Bizler onların hareketleri gibi onları ilerleyiş tarzlarını da görmek zorundayız. Valtoline'de İspanya kralı orayı

tutamayıp geri çekilmiştir ve suçu Papa üzerine atmıştır. Onun hâkimiyetindeki tuttuğu yerler savunma halinde durmaktadır. Benzer bir yolu Cenova Devleti'nde ve Palatinate'ta da almıştır. Her ne kadar onun kuvvetleri onları savunsa da onlar diğerlerinin ödemesi bahanesi altında ilerlemektedirler ve böylece hiçbir savaş ilan edilmemiştir. Bu yüzde lordum diğer lordlardan bu noktayı düşünmelerini ve genel sözde Avusturya Hanedanının pek çok prens ve *et cetera* olarak baskı yaptığı şeklinde bir değişiklik olmasını talep etmek isteyebilirsiniz veya eğer lordlarım isterlerse bütün isimlerin bırakılması talepleri daha uygun olacaktır. Zira benim efendimin sessiz ve amacının belirsiz olduğu ve o devletlerde hâlâ karşılıklı elçilerinin meskûn olduğu bir yerde benim savaş ilanında bulunmam uygun olmaz. Bu mektupta eksik olan husus ise, belki de hiçbir zaman olmayacağı halde kendisi istendiği zaman sadece mezkûr prenslerle birleşebilmesi için otorite aranmasıdır. Ve böylece bizim çalışmamız boş olur ve elimize geçen de kum olur. Eğer, prensin bu fırsat için de imparatora kendi güçlerini kullanması için, barışa veya hükme veya prensin düşüncesine karşı bir cümle olsaydı bizim amaçlarımız için daha kullanışlı olurdu ve daha fazla harcama için daha çok para ederdi. Fakat eğer daha fazla eklenemezse ben onları 400 doların çok az için memnun edeceğini göremedim. Temsilci yeni tekliflerle başlamıştır. Bu mektubu elde etmesi üzerine elinde kullanması için 1.000 dolarlık çavuş talep ederek yeni tekliflere başlamıştır. Ve meseleye yardımcı olmak için reisülkütuba ve Osman Ağa'ya birer hediye vermiştir. Ve bu teklifte kendisi lordlarımı bildirginini söylemektedir. Bunun için ben tek bir bir adam olarak bir karar veremedim. Fakat kendim için kendim derhal lordlarım ile temasa gettim ve kendimi benim son olmayacağım veya ekselanslarına avantaj getirecek bir masraf için isteksiz olmayacağım sözüyle birlikte hükümlerinize sundum. Böylece bende bazı sonuçlar ve meyveler görebilirim. Bu yüzden burada kendimi eğer danışmalar sırasında orada olsaydım ısrar edeceğim birkaç dikkatten başka sınırlama olmaksızın kendimi sizin mantığınıza sunuyorum. Birincisi lordlarım 1.000 doların barış ve savaş tartışını değiştireceğinin olası olacağını düşünmekten memnun olacaktır. Zira bu bizim hedeflerimizden biridir. İkinci olarak bu milletin ciddiyetsizliği olsun olmasın biz paramız için bir gün izin almaktan korkabiliriz ve ertesi gün bir yasakla karşı karşıya kalabiliriz. Üçüncü olarak eğer elde edilen o mektup yazıldığı gibi bir şeye değerse bu noktada çok şüphem vardır. Zira prens efendilerimiz tarafından bir ittifakla birleşmezse veya şartlarını kabul etmezse bundan ne kâr elde edeceğiz? Kendisi bunun için aranmayacaktır. Ben güçlü bir şekilde kısmen onun kendi mektubundan

Fransa kralından bir beyefendi gönderildiğini ve ona güvenli varışıyla ilgili mektup yazarak teklifleri ile dönmüştür. Fakat ilk önce onu bu düşünceye ve fikre aldırarak bir imadan bahsetmemiştir. Ve o soğukluk tamamen bir reddediştir. Fakat Hristiyan majesteleri onun beklentisini uzatacak bir emirle cevap vermiştir. Ve şartların kendileri çok fazlaydı. Ve zannedersen efendilerimizde bundan rahatsız olacaktır. Zira bu miktarda pantolonlu İsviçreliler kiralayabilirler. Bunun yanı sıra iyi ellerden onun tekliflerinin ve taleplerinin de eşit alâka olarak kabul edilemez olduğunu aldım. Son olarak bu gönderilen teklifler, eğer kendileri olarak iyi değillerse ve bizi tatmin etmekten ziyade oyalamak için görünüyorsa bizim tarafımızdan tavsiye edilmek için yoldan çok uzağa gelmemiştir. Buna rağmen ön hüküm vermeyeceğim veya elimi bir hizmetten çekmeyeceğim. Özellikle de kanımı harcayacağım bu konu için... Fakat benim lorduma olan olağan özgürlüğüm için size hem şüphelerimi hem de hissimi teslim ettim. Onları iletmenizi istiyorum. Ve sonuç için lordlarım arasından biraz para için ayrılmayarak onayımı vereceğim. Her ne kadar diğer madde olmadan bizim yolumuzdaki ana siper olan barışın reddiğinin atılacağını düşünüyorsa da... Zira imparator bu bölgede güvende olduğu övgüsünden, Gabor'un belirsizliği için harcamama cesaretini gösterdiğinden daha fazla avantaj elde etmektedir. Ve böylece lordumu hizmetimi Fransa ve Venedik ekselanslarına sunmanızı ister & olarak kalırım.

Heybeliada 27 Temmuz 1625

[422]Sir Edward Conway'e

Dürüst Onurlu,

İspanyol nerede olduğu ve ne yapacağı en sonunda öğrenildi. Yolda üzerine elçi ismini almış olup şimdi başka bir ünvan ile gezmektedir. Gerçek şu ki onun görevlendirilmesi, İspanya'dan bir onun salıverilmesini emreden bir cevap gelene kadar Napoli'de esir tutulan, buraya bütün işlerinin talimatının belirtildiği imparatorun meskûnun sekreteri altında bir casus olarak gönderilen bu Janus'tan haber alıncaya kadar bekletilecek olan Yahudi'nin mektupları üzerine dayanmıştır. Kendisi bir Bolonyalı olarak doğmuş ve burada Gasparo Gratino'ya hem kendisi padişahın imparatora elçi olarak gittiği zaman hem de sonra Eflak prensi olduğu zaman ona hizmet etmiştir ve sonra da İspanya kralının hizmetine çekilmiştir. Bu ülke ve dili hakkında bazı çalışmalar yapmış olup kendisinin bu müzakere için uygun araç olduğu düşünülmüştür. Onun talimatları temsilcinin ön hamlesiyle Napoli naibi adına bu imparatorluk ve Avusturya hanedanı ile kalıcı bir barış yapmaktır. Bu teklifin kabul

etmesi için kendisi İspanyollara olan 400 esirin serbest bırakılmasını sağlayacaktır. Akdenizi padişahın sahilleri veya kendi kulları ve gemileri üzerinde yapılacak olan bir yağmadan kurtaracak ve eğer bir gemi ele geçirilirse, 4 kürekli bir gemi teslim edilecektir. Fakat bu gemileri kimin ele geçireceğini söylememektedir. Sonra Maltalılar ve Aziz Stephono Birliği kadırgalarını limana koyabilirler ve *miltos Christi'nin* korkunç şövalyeleri rüzgâra yelken açabilirler. Üçüncü olarak padişahla barış aramaya razı olana kadar İran'a savaş açacaklardı. Ve son olarak Lehistan kralının Kazakları bütün hareketlerden ve Karadeniz'deki ve oradaki sahillerdeki yıkımları konusunda dizginlemelerini sağlayacaklardı. Bu her iltahabına özel bir ilaç sunan devletin mevcut durumu için cezbedici bir oltaydı. Son mektubumda bahsedilen Rum ve Papaz Peder Berill onunla birlikte ve şehre yabancılar gibi ve ayrı olarak girseler de ittifak halindedirler. Bu çalışmaların nasıl bir sonuç yaratacağı konusunda bu hafta bana onu daha fazla dinlemeyip ülkeyi terketmesini, aksi halde onu bir casus olarak teşhir edeceği ve isyan eden ve Lehistan ile son savaşa neden olan Gratian'a bağlılığını açığa çıkarıp, eğer bir Hristiyanı astırmak skandal değilmiş gibi görevini bitirteceğini sözünü veren vezirin kendi sözlerinden başka bir hüküm veremem.

Ve bu genel ürünün kökleşmemesi için Napoli kral Nnaibi iki tane başka beyefendiyle birlikte kötülüğün içindeki kardeşler, bütün komploların araçları olan bir Yahudi gönderdi. Krallardan biri olarak (dedikoduyu büyümüştür) hediyeler ve büyük para sözleriyle Bosya'ya Zaniackları ve Venedik sınırındaki diğer sakinleri ayaklandırarak Friuli içinden devletine sokmuşlar ve bütün yağmayı ve ateş ve kanla yaptırmışlardır. Bu devlet ve Venedik arasına bir kavga sokmayı ummuşlardır. Balyos burada şikâyetinde bulunmuştur ve eşkiyaları sınırlarında tutmak için emir vermiştir.

Bu birkaç çalışman *ragione statae'nin* Katolik ünvanları olarak düşünceleri ile çok alâkaları olduğu düşünülebilir. Kendileri bu devletlerle sadece yünü keçi kılı için değişen herkesi azarlamaktadırlar. Ve bize o eğilimi *vim vi opponere et virtutem dolo* bırakabilirler.

Bu ayın 22'si üzerinde temsilcinin hizmetkârı olan, vezire Gabor'un emriyle gönderilmiş olan bir posta gelmişti. Kendisinin Budin Antlaşmasını onaylamadığını görerek kendisinden nedenlerini göstermesi ve eğer barış tamamlancaksa bu imparatorluk için hangi şartların gerekli ve onurlu olduğu konusunda fikrini teslim etmesini istemişti.

Cevabı benim de okumuş olduğum iki yazıdan oluşmuştu. Biri vezire verilme üzere antlaşma üzerine bir konuşmaydı. Diğeri de temsilcisine, onun nasıl diğeri düşünceleri ve iknalarını ona karşı kullanacağıydı.

Daha fazla otorite için Viyana'da basılmış olan maddelerin bir suretlerini gönderdi ve onların başlığı alarak onların öz olarak [423] imparatorluk tarafından sık sık bozulan Zivatoruk barışın onaylanmasından başka hiçbir şey olmadığını ve dikkatsizce yapılamayacağını ve biraz tatmin olunmadan ve daha özel bir beyan olmadan cevap verilemeyeceğini gösterdi. İkinci maddenin Vatz'la alâkalı olması imparatorluk mensuplarının gerçek bir barışı hedeflemediklerini sadece ihtiyaçlarına göre uçurumları durdurma gösterisi yapmak olduğunu göstermişti. Belirsiz bir şekilde Bâbîali 'deki elçinin tartışmalarına atıfta bulunuluyordu. Eğer imparator kalıcı şekilde orayı geri isterse ve padişah da reddederse, uygun olduğu zaman barışı bozmaları için bir kapı açılmış olacak. Benzer bir sebebi diğeri maddelerin sonucunda verdi. Buna göre hiçbir şeyi tamamen tamamlamayacaklar, sadece istedikleri zaman savaş yapabilmek için zaman kazanacaklardı. Vekillerinin antlaşmada oldukları halde bunun haince ve onursuzca olduğunu söyleyerek ona karşı itiraz ettiğini söylemiştir. Sonra kendisi Almanlara ve bütün dünyayı fethetmeyi ve baskı yapmayı amaçlayan Avusturya Hanedanına karşı haset duymuştur. İmparatorun Bohemya ve kendisine bağlı olan bölgelerde 2.000 yaya ve 6.000 *equites hastati* hafif atlıyı, Waltheim prensinin kumandası altında Fransa sınırlarına göndermek üzere toplanmış bu şekilde Palatinate'e verilecek herhangi bir yardıma da engel olacağı haberini vermektedir. Bir mektup kadar padişaktan onu cesaretlendirmek için bir rahatlık alamadığından aksi takdirde kendisi uzun süre önce bütün Macaristan'ı kurtaracağından ve Elektör Frederick'i Prag'a yerleştireceğinden yakınıyordu ve bu yüzden şimdi mevsim büyük bir hareket için kaybedilmiş olsa da kendi kuvvetleriyle birlikte sınırı olan Kosice'ye ayın 15'inde ilerlemeyi ve en azından imparatoru şaşırtmak için olsa da orada kışlayacağını ve onu kendi ülkesini korumak için bekleteceğini ve topladığı askerleri geri çekeceğini söylemiştir. İmparatorluğun, onun hareketinden haberdar olduğu zaman sınırlarını silahsız bırakma cesaretinde bulunamayacaklarından emindi.

Talimatlarında ilk olarak temsilcisine meskûn elçilerle prensleriyle ittifak yapmak için etkili bir şekilde anlaşabilmek için padişaktan ona diğeri prenslerle ittifak yapabilecek kesin özgürlüğü ve onlarla birlikte Avusturya Hanedanına karşı katılabilmek için bir mektup elde etme görevi vardı ve bunun elde edilmesi için

başarısızlıktan ziyade 40 veya 50.000 dolar harcayacaklardı. Onların efendilerinden büyük meseleler konusunda emri olduğunu düşünüyordu. Ve aynı şekilde gönderdiği mektubunun taslağında isteklerinin hiçbiri atlanmamış veya bu konuda bir hata yapılmamıştı. Sonra kendisi elçilere onların bütün aceleriyle birlikte, ekte belirtilen şartlar üzerine onu birliğe almaları konusunda ikna etmeleri için baskı yaptı. Kendisinin barış ve güven içerisinde olduğunu kendisi meseleleri için kendisini rahatsız edecek veya bölgelerini tehlikeye atacak veya onları arayacak hiçbir gereği olmadığını beyan etmekteydi. Bu yüzden kendisi üzerine sadece başkalarının kavgası üzerine pek çok düşman çekme riskini alacaksa, kendisi akıllı bir prensi hareketlerine oturtacağı gibi geri çekişi için bir dikkat ve destek almalıdır. Aksi hâlde kendisi dinlenerek yaşayacağını ve kendi gücünde olan barışı kucaklayacağını açıkça söylemiştir. Fakat eğer zamanında bir cevap ve memnuniyet alırsa kendisi Viyana ve Pragh kapılarına girmek için imparatorun ülkelerine girecektir. Ve müttefik prensler bütün adil isteklerinde tatmin olana kadar hiçbir zaman bir ateşkes ve barış yapmayacaktır. Son olarak elçiler efendilerinden olağan elçilik mektupları elde edip, onların padişaha teslim edilmesiyle birlikte onu gerçekten ve samimi bir şekilde savaşta ve barışta sınır ordusunu Gabor'un tedbirine göre hazırlamasını sağlayacaktır. Kendisinin böylece o sınırlarda devletin dostlarını yerleştireceğini ve Bâbiâli i'yi düşmanlarının korkusundan sonsuza kadar kurtaracağını söylemektedir.

Vezire bu düşüncelere kendisinin antlaşmayı onaylamayacağını fakat tamamen de reddetmeyeceğini söyledi. Fakat Budin paşasına eski gelenek ve âdete göre mektup yazacağını imparatorun gelecek olağandışı bir elçinin Zitvatoruk'un sonucu ile 100.000 dolarlık hediye maddeleri kendi adlarına antlaşmayı mühürlemek için gönderilmesi gerektiğini söyledi. Bu çalışma için hiç kimse seçilmemişti ve kendisi emir alana ve varana kadar da Noel olurdu. Sonra onu buraya atfedilen Vatz kararı ile 5 veya 6 ay meşgul ederlerdi ve onların kalıcı bir barış istediklerini veya iddialarından vazgeçip geçmeyeceklerini göreceklerdi. Eğer bu noktalardan tatmin olurlarsa, onlarda padişahın imparatora onay taşımak için bir elçi daha seçilebilir. Kendisi seçilemeden ve gönderilmeden bu da başka bir 6 veya 8 ay harcar ve böylece de Zitvatoruk barışının süresi de bir ihlal tehlikesi olmadan dolar. [424] Bu arada onlar da Asya'daki sorunlarını halledebilir ve dostları olan diğer prenslerin imparatorla olan savaşlarında başarılı olduğunu izleyebilir ve daha çok avantaj getirecek savaş veya barışı tamamlayacak daha uygun bir mevsim alabilirler. Ve bu oyalama sırasında

imparatorluğu zayıflatmak için bir şeyler yapılmasının da ayrıca gerekli olduğundan imparatoru korkutmak ve dostlarını yüreklendirmek için harekete geçmiş ve kuvvetleriyle sınıra yürümüştür ve kararlarını öğrenmek için zaman kazanmak için gelecek baharda ilk fırsatı almak için yakında olacaktır. O zaman eğer padişah bunu imparatorun son savaşta Lehistan kralına yaptığı gibi o ve müttelikleri tarafından maaş almış bahanesiyle barışı bozma riski olmadan 15.000 Türk'ü gönderirse, bu kuvvetlerle, Stiria, Avusturya ve Hırvatistan'da pek çok ateş yakıp imparatoru daha iyi bir komşu olma şartlarına getirebilir. Ve eğer padişahın, bu gizliliğin, hazır olmalarından önce bir savaşa girmelerine rol açmaktan başka hiçbir işe yaramayacağını düşünürse, kendisi sadece o kuvvetle kendi görevi içinde Macaristan sınırını koruyacağına ve düşmanın iki yol boyunca başka bir masraf yapmadan veya bu devleti rahatsız etmeden düşmanın kaybına söz vermiştir.

Bunlar şimdi gönderilen haberlerin ve talimatların hafızam aldığı kadarıyla özüdür. İlk duyduğumda barbarca bir dildeydi. Fakat geniş ve meseleyle dolu olan suretini elde etmeyi umuyorum. Onlar sonunda bu bölgelerin tarihine uygundur.

Maddelerin suretlerini ve prensin bize gönderdiği taleplerini burada ekledim. Şüphem yok ki majesteleri ve lordum tarafından Hollanda devletlerinin iletişimi ile daha geniş bir şekilde anlaşılacaktır. Onlara Gabor yakın zamanda onlarla birlikte ve tam kararıyla ilgili bir beyefendi gönderdi.

Bu kadar önemli bir sonucu olan bir mesele için majestelerinin huzurunda fikir verecek veya bir iknada bulunacak kişi ben değilim. Ben sadece haber veren olarak görevimi yaptım. Fakat bazı gözlemlerimi gösterme cesaretinde bulunacağım. Majesteleri antlaşmadaki her maddenin belirsizliğinden, imparatorluk mensuplarının, daha fazla bir şey elde edemeyeceği şüphesinden veya kendi haklarından bahsetme veya bir şey yapma cesaretinde bulunamayacağından genel konular ile bu tarafta güvende oldukları konusunda övünmekten başka hiçbir amaçları olmadığını çıkaracaktır. Bunu da derhal baskıya dökmüşler ve bozuk amaçlarına ve ordularına şöhret eklemek için Hristiyanlığa yaymışlardır. İkinci olarak Gabor'un bu düşüncelerinden ve operasyonlarından, her ne kadar onlar çok yapay olsa da, genel kavga için olan samimiyeti takdir edilebilir kendi yükselişinden sonra Avusturyanın büyüklüğünün azaltılmasıyla kendi yükselişinden başka ciddî olarak hiçbir şeye daha fazla eğilimli değildir. Ve buraya gönderdiği tarzın sadece bu imparatorluğun hizmetini hedefliyor gibi görünmesi gerektiği için gönderdiği tarza rağmen majestelerinin hikmeti kolaylıkla

kendisinin saklı karakterini görecek ve kendisinin Hristiyanlığın prenslerinden bir garanti olmadan hareket etmeyeceğini ve onlara olan bağlılığını genişletmek istediğini ki bu şekilde iki karşıt taraftan da özgür kalacağını görecektir. Bunu majestelerinin ve lordumun hikmetine sunuyorum. Fakat eğer burada eğer bu tekliflerden bir kâr çekilemezse kandırılmışızdır ve ben onların bir zarar ya da skandal olmadan daha az zahmetle alınacağından eminim. Diğerlerinin gayretleri sıcakken, saptırmaları kullanmak ve bütün yardımları kucaklamak Palatinat'un kurtarılmasını kısaltmak için çok iyi bir tasarruftur. Onlar ittifak savaşlarında olduğu gibi, küçük felaketler ve küçük fırsatlar değişim yaratabilir ve soğutabilir. *Quid refert Scithos Sarmatis collidere.*

Hiçbir cevap elde edemediğim için bu hareketlerin ne kadar kabul edileceğini bilmediğimden ben (benim aldıklarım majestelerinin Gabor'la bir şey yapmak konusunu kabul etmeme iması olarak yorumlanmıştır ki bu da onun cesaretini tamamen kırarak ve kararlarını değiştirecektir) eğer ihtiyaç duyarsa onu majestelerinin hizmetinde tutmak için para harcamaya zorlandım. Umarım bana diğer elçilerin katkısıyla iyi bir şekilde yaptığım için sağlanır. Onlarla bu gizemli fırsatı kaçıramazdım.

Bu bölgelerdeki sorunları lorduma ayrı olarak gönderiyorum ki siz de bizim majesteleri ve İngiltere'nin büyüklüğü için dua ettiğimiz gibi bizim güvenliğimizi dileyebilirsiniz. Orada yaşamayı ve ona ve onuruza hizmet etmeyi umuyorum. 28 Temmuz 1625

Lordum

[426]İstanbul 30 Temmuz 1625

Veziriazamın Bağdat eyaletine doğru yaklaşması üzerine İran şahı adına bir takım barış teklifleri oldu. Fakat bunun orduyu engellemek için bir hile olduğu henüz anlaşıldı.

Gürcistan prensinden günlük olarak elçiler beklenmektedir. Kendisi evvelen İran'a bağlıydı. 9 yıl kadar önce onun ihanetine uğradı ve ondan büyük zulüm görmüştü. İntikamını almak için padişahın koruması altına girmişti. Ve İranlılara verilen son bozgun her ne kadar Abaza'ya bağlansa da o ülkenin bir soylusu tarafından yapılmıştır ve raporlara göre şimdi kendilerini savaş konusunda müttefik olarak sunmaktadırlar. Bu haber çok makbul karşılanacaktır. Ve onların vatandaşı olan Kadıköy başpiskoposu, onu kabul etme, memnun etme ve onlarla birlikte bu devletin elçisi olarak, üç prens tarafından yönetilen bütün milletin bu birliğe girmesi ve İran kralına savaş yapmasını onaylama ve hazırlama için elçi olarak tayin edilecektir. Bu

ülke uzun süredir üç aile tarafından yönetilmektedir. Diğerlerinin farklı yetkileri olsa da aralarından bir tanesi baş olarak görülmektedir. Onunda erkek soyu gençken Türk yapılmış ve Kızıldeniz yakınında bir paşa olan birisinin dışında tükenmiştir. Devlet ona vezirin aracılığıyla Hristiyan olması şartıyla geri gönmesi ve prensleri olması şartıyla haber göndermişlerdir. Fakat bu reddedilmiş olup kadim kuralları bir kadının hükmünü ve tahta geçişini reddetmiştir ve İstanbul Patriğinden bir onay elde eden bu elçilerin aynı zamanda *pro formâ* onlara verilecek olan padişahın onayını talep etmişlerdir.

Yeniçeriler Karadeniz’de isyan etmişlerdir. Tekrar yatışmalarıyla beraber, Kaptan Paşa, Saksıcı Paşa’yı 180 firkatlık bir donanma yapması ve Kazakların indiği Osu nehirlerini korumaları için silahlandırması için göndermiştir. Saksıcı, Osu’ya vardı ve her yeri sessiz buldu. Bayram günü karaya gitti. Ve yemekten Kazaklar tarafından baskın yedi. Ve zor şekilde kaçarak bütün donanmasını ve adamlarının pek çoğunu bıraktı. Kaptan paşa bu hezimetini duyarak derhal Osu’ya gitti. Ve orada düşmana ait hiçbir görüntünün olmadığını görünerek, Kefe’ye doğru gitmeye karar verdi. Fakat o akşam Kazaklar pek çok çıkıştan botlarıyla inmeleri üzerine Osu paşası ona derhal geri dönmesi ve İstanbul’a doğru acele etmesi için haber gönderdi. [427] Zira düşman son zaferlerinden dolayı çok gururluydu. Dışarda başka bir kuvvet olmadığını var sayarak doğrudan Boğaz’a gitmeyi ve imparatorluk şehrine saldırmayı veya en azından övündükleri gibi tophaneyi yakmaya karar vermişlerdi. Bu haber üzerine kaptan paşa yelken açtı ve ertesi sabah günün ağırdığı sırada sisin içinde 350 firkattan oluşan Kazak filosu ile karşılaştı ve onlar parça başına 40’tan 80’e kadar misket taşıyorlardı. Ve onlar o kadar karıştı ki kendisi kendi kadırgalarını tehlikeye atmamak veya onları savaşmadan kaçırmamak için toplarını kullanmadı. Böylece saldırdılar. Kazaklar vahşi bir şekilde saldırılarına başladılar. Ve 3 veya 4 bot bir kadırgaya borda ediyordu. İki defa Türklerin amiral gemisinin ana direğine girdiler ve dümendeki üç kişiyi öldürdüler ve dümeni kırdılar. Dümen tekrar 4 Hristiyan köle tarafından bağlandı. Ve güneş doğarken kadırgalar büyük ateşlerini kullanabildiler ve rüzgârın yükselmesiyle beraber Kazaklar savaşlarını bırakmak ve küreklerine başvurmak zorunda kaldılar. Onlardan toplarla birlikte gelen raporlara göre 30 tanesi batırılmak ve 6 veya 700 adamın esir alınmak suretiyle ayrıldılar. El savaşlarıyla gelen çatışma iki taraf içinde çok kanlıydı. Ve yeniçeriler neredeyse tüketilmişti. Kaptan paşa buraya adam desteği için haber döndermişti. Ve padişahın maaş alan herkes, *emerti milites* bile gönderildi. Bazıları da

boğazın ağzındaki Canach'de muhafızlık yapacaktı. Diğerleri de denizden donanmayı güçlendirecekti. Ve hepsi korku ve sorunla dolmuştu.

Tatarların korkusu Şahin Giray'ın silahlı olup karadan bir hamle beklemek için bir sebep olmayacak kadar fazla tükenmemiştir ve eğer bu hareketler aniden yatıştırılmazsa Lehistan'la başka bir ihlale yol açacaktır.

Hastalık şehri ve civarındaki köyleri neredeyse boşaltacak kadar şiddetlenmiştir. Frenk ülkeleri bunu hissetmişlerdi. Fakat Türkler ve Yahudiler ordular ile cehennemi, sanki onlar arasında bir birlik ve ittifak yokmuş gibi fethetmeye gitmiş gibiler.

23 Temmuz'da sarayın kapısında kurban gerçekleşti. 2 sığır ve 1.000 koyun kesilmiştir. Ve şehrin diğer bütün kapılarında da savaş ve veba için iki sığır ve birkaç koyun kesilmiştir *A tam multifaris incedihs liberanos, Domine*

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Piedmont'taki birliğin orduları hastalık ve ölümlerle çok zayıflamıştır ve küçülmüştür. Savoy dükü ve memur kalan güçlerin tazelenmesi ve Fransa'dan onlara yardım gelmesini beklemektedirler. Düşman şu an onlardan daha güçlü olup zemin kazanmaya başlamaktadır. Fakat kendisi şimdi kuryesini gönderecektir. Ve belki de kendisi nefessiz kalacak ve sonra da oyunda eşit olacaktır. Zira İspanyol ordusunda gün başına 300 ölüm vardır ve bu yüzden onların da katlanılmaz savaşlarda biraz daha dururlarsa Fransızlarınkı kadar hızlı eriyebileceklerdir. Ve sonra da rüzgâr belki dönebilir ve birliğin yardımına, şu an aleyhine estiği gibi esebilir. Donanma ihtiyacı bu düzensizliğin oluşmasına neden olmuştur. Zira Savoylular karadan deniz hâkimiyeti olmadan koruyamayacakları yerlere saldırmışlardır. Oradan düşman istediği gibi yardım alabilir. Fakat bu gemiler, eğer Savoy dükü Ottagio'dayken ve Piedmont prensi Vintimiglia'dayken geselelerdi ya Cenova ya Savona ya da ikisi de düşmüştü. Zira onlar eğer o iki şehri fethetme umuduyla gidebilmiş olsalaradı İspanyolların korkularından arkalarını dönmezlerdi. Fakat denizden desteklenecek yerlere saldırırlardı ve arkalarında onları dağların içinde kapatacak güçlü bir ordu bırakırlardı ki bu da çok tehlikeli olurdu. Ve bunun üzerine yapılacak en iyi şeyin çok geçmeden geri çekilmek ve denizden bir donanma karadan da destek beklemek olduğuna karar verdiler. Ve aldıklarına çok az değer veriyorlardı, çünkü kaybettikleri kadar kolay geri alabileceklerini varsayıyorlardı. Feria dükünün Acqu'dei mütevaziliği hatırlanmaya değerdir. Zira kendisi Savoy düküne ait olan herşeyin ve Fransa kralına ait olan bütün mühimmatın kayde

geçirilmesini ve sonradan *in deposito* tutulması için o yerin Piskoposuna verilmesini emretti. Buradan onların sanki ayrılmaya bilinçli olarak savaştıkları ve açık bir kırılma noktasına gelmeyecekleri gözükmektedir.

[428]Valtelina'da birlik aynı şekilde durmaktadır. Fransız ordusu çok zayıflamıştır ve İspanyollar da aynı şekildedirler ve Riva'da çok güçlü korunmaktadırlar ki bu da oraya saldırmayı imkânsız kılmaktadır. Markiz di Couevers ciddi bir şekilde ordusunun güçlendirmesini ve derhal bir kraliyet kalesine götürülmesini emretmiştir ki böylece bütün vadiyi güven altına alabilirler. Bunu eğer yapabilirse onun *non regredi*'i *progredi* kadar iyi hesaplayacaklardır. Zira İspanyol ordusu Rivia'da çok acı çekmektedir ve onların generalleri Poppenham ölümcül derecede hastadır. Böylece çok kısa süre içerisinde rüzgârın tekrar birliğin avantajına dönmesi mümkündür.

İngiltere'ye gönderilmesi için planlanan iki olağanüstü elçiden biri olan vekil Erizzlo şimdi umutsuz şekilde hasta olan vekil Barbaro'nun yerine *terra firma* generali olarak seçilmiştir. Ve İngiltere için Erizzo'nun yerine de Süvari Ancolo Contarini seçilmiştir. Şu an için büyük bilge bir kişidir ve iyi yapılı çok yetenekli bir beyefendidir. O görev için iki vekil daha durmaktadır. Carnora ve Foscarini. Fakat onların ikisi de *populini* olduğu için Senato süvari Contarini'yi onların yerine seçmiştir. İngiltere'de iyi bir vatanseverin umumî bir kişiden daha iyi karşılanacağını anlamışlardır.

Fransız elçisi geçen hafta akşamleyin yeğeni ve leydisiyle hava almak için çıkarken küstah çavuşlarla karşılaşmışlardır. Onun gondolonu aramak istemişlerdi. Ve elçi onlara karşılık verdi bir halbert ve tabancayla onları uzak tuttu. Onlarda gondola taş attılar ve elçi kafasından yeğeni de omzundan yaralandı. Elçinin hanımının korkudan veya yaralanmaktan suya düştüğünden korkulmaktadır. Çünkü kendisinin bir aylık zamanı vardır. Fakat kendisi yara büyük olsa da iyi taşımıştır. Devlet elçinin şikâyeti üzerine bütün mümkün gayretle tacizcileri yakaladı ve onların kendilerini Ferrera'da kurtardıkları duyulunca onlar üzerine en ağır ödül ilan edildi ve onlardan herhangi birisini öldürene bin kron verilecekti. Aynı zamanda benim Padova'daki evimde bazı hırsızlar tarafından saldırıya uğradı. Onlar pencereden girmeyi denediler. Fakat benim papazım tarafından keşfedildiler ve bir zarar vermeden veya almadan geri çekildiler. Bu şikâyet üzerine ben de aynı şekilde devlete bir şikâyette bulundum ve istediğim kadar tatmin aldım.

Lorduma yazdığım son mektup 4 Temmuz tarihliydi ve lordumdan aldığım son mektupta 16/26 Nisan tarihliydi. Eşim en düşkün hizmetimi ve aynı şekilde ellerini

öpmek istediğim leydinize sunar ve her zaman lordumun en düşkün dostu ve hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 3 Ağustos yeni takvim 1625

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Breda'nın kaybindan beri (son mektubumun konusuydu) burada haber vermeye degecek çok fazla bir olay olmadı. Düşman sadece o şehre büyük konvoylarla erzak yetiştirmekle meşguldu ve bizim adamlarımız da onları Walwick'teki kamplarından küçük saldırılarla onlara engel olmaya çalışmaktadırlar. Havadaki hastalık o sağlıksız kışlayı kalkmaya ve şimdi orada garnizona dönmeye zorlayıncaya kadar kayda değer bir başarıda bulunamadılar ve Oranj prensi başkumandanlarıyla birlikte hepsi o şehirde olup bu son yıllarda kışın ve yazın çok acıyla ve az hareketle yaşanan felaketleri ve afetleri tekrardan hesaplamaktadırlar. Ülkemizden iki ana kont ve albay ve 20 tane en iyi yüzbaşımızın hepsini kamp hummasından kaybettik. Bunun dışında üç tanesi Terheyden'de öldürüldü. Onlar onurlarıyla öldükleri için onlar için daha az üzülebilir. Sir James Levington yeni İngiliz birliklerinden birinin albaylığında Oxford kkontunun yerine geçmiştir ve o da kamp kaldırılmadan biraz önce hastalanmış fakat iyileşmiştir. En kötü olaylardan biri yakın zamanda Horne kontu olarak tayin edilen Mösyö Kessel'in başına geldi. Kendisi kız kardeşinin Bommel'deki cenazesine katılırken (kendisi de aynı şekilde bizim İngiliz subaylarımızdan birisi olan Sir Henry Herbert'i ziyaret ederken kapıldığı kamp hastalığından ölmüştür) şehre dönerken 6 veya 7 misketlik bir merhem ona kapıda verildi.[429] Bir tanesi kulağından kafasına gelmişti. Bu gelen kalay düğmeliydi, bilerek değil, tesadüfen olmuştu. Kendisi bundan 4 gün sonra öldü. Onun Huseden valiliği ve topçu general makamı Albay Fauma'ya verildi.

Müteveffa Oranj prensinin büyük oğlu (hakkında çok beklenti olan genç bir beyefendidir) Oranj prensinin altında Hollanda'nın yardımcı amirali olmuştur ve şimdi 20 donanmayla birlikte majestelerine katılmaya gitmektedir.

Buradan Fransa kralına yardım için gönderilen 20 gemi (onların amirali Mösyö Haultain'dir) Rochell'den önce kötü bir kaşılama yaşadılar ve Fransızlar'dan veya İngilizlerden 8 gemi onlara katılana kadar Mösyö de Soubize'in daha büyük sayıda olan donanması tarafından saldırıya uğradılar. Yardımcı amiralin gemisi yandı, amiral çok hasar aldı ve hepsi o sahilden çekilmeye zorlandı. Bu meselelerin durumu için mutsuz bir durumdur. Böylece dinimizin dostlarına saldırırken düşmanlarımızda savaşmak için

en uygun mevsim olan yazı doğru (son 4 veya 5 yıldır yaptıkları gibi) bütün taraflardan güç toplayarak bunun meyvelerini toplamaktadır. Bunu kendi tedbirleri ve bizim tedbirsizliğimiz ile yapmaktadırlar. Onlar birlik ve planla gitmektedirler bizde kararsızlık ve dikkatsizlik ile gitmekteyiz.

Mansfelt'in Rhees yanında duran ordusu çok müşkil duruma düşürülmüştür ve sonuç olarak hiçbir şey yapamayacak durumdadır. 12.000 İngiliz yaya ve 2.000 Fransız atlısından kalanlar iki ülkeden de ülkeden 200'ü geçmiyordu ve bütün ordu, yaya ve atlı olarak zorlukla 3.000 oluyordu. Fakat general kafasını destek alma umuduyla bu şehre geldi. Ve şu an bile İngiltere'den bütün olağan imkânlarla ordunun düzeltilmesi ve paranında sonradan geleceğine dair emirleri ihtiva eden mektuplar alıyorum. Ve aldığım bazı krediyle şimdi gerekli donatımı yapacağım. Fakat Fransa diğer yerlerde olduğu gibi burada da başarısız olmaktadır.

Danimarka kralı 17600 yaya ve 5925 atlıdan oluşan(Sir Robert Anstruther'in kamptan 12/22 Temmuz'da yazdığı mektuba göre)bir orduyla beraber Wesel'in doğu tarafındaki Minden'dedir. Onun korunması majesteleri Mansfelt'in ordusuna atlık 20.000 pound gönderdiği gibi aylık kraliyet yardımı olarak da 30.000 pound daha göndermektedir.

Tilly Weser'in diğer tarafında durmaktadır. Minden gazi ordusuyla birlikte ikisinin arasında tarafsız bir şekilde kalmaktadır. Danimarka kralına onun silahlanmasının nedenini öğrenmek için elçi göndermişti. Buna kral (Tilly'nin) o talepte bulunmasına dair hiçbir nedeni olmadığı cevabıyla geri döndü. Sir Robert Anstruther oradan Brunswick düküne ve Saxe elektörüne gitti. Sir James Spence, beni Stockholm'den 14/24 Haziran tarihli mektuplarında bildirdiklerine göre İsveç kralının 20.000 yaya ve 3.000 atlıyı ortak amacın ilerletilmesi için hazırlamaya devam etmektedir. Böylece kendisinin 10.000 yayalık ve 2.000 atlılık bir yardımı olacaktır ve kendisi de şahsen o ordunun başında bulunabilir. Bu arada o mesele halledilince kadar, kuvvetlerinin bir bölümüyle birlikte Lehistan'la *sub clypeo* barış müzakerelerinde bulunmak üzere Liffland'a gitmiştir. Ve o kral ve Danimarka arasında iyi bir iletişim sağlanmıştır.

Majestelerinin iki olağanüstü elçisi (Sir Robert Anstruther ve Sir James Spence) o iki kral (Danimarka ve İsveç) ile onları ortak amaç için ateşleme müzakeresinde bulunurken Bay Sekreter Morton aynı vasıfla Hollanda'nın majesteleriyle birlikte savunma ve saldırı birliğine ve genel niyet için aynı konuda antlaşmaya ne kadar bağlı

olduklarını görmek için geldi. Bu aniden ve kesinlikle kabul edildi. Fakat aynı zamanda Hollanda elçileri antlaşmalarının oraya iletilmesine dair aynı teklifi İngiltere’de yapmışlardı ve Bay Sekreter, Hollanda elçileriyle antlaşma yapmakla atanan Lordların komisyonuna katılmış olarak, yurda çağırıldı. Bu haftanın başlangıcında geri dönmeye niyetlenmektedir. Bu arada ben de eskiden olduğu gibi bu geri çağırılma konuşmaları arasında kalmaktayım. Bunun üzerine lorduma sık sık yazamadığım gibi (her uygun fırsatta yapmaya niyetlendiğim gibi) ve sizden de duymuyorum. Eğer sizde memnun olursanız ki tam olarak iki aylık boşluğu şimdi dolduramadım. Böylece lordumu, leydiniz ve size ait olan herşeyle birlikte Tanrı’nın kutsal korumasına havale ediyorum. Hagh 4 Ağustos 1624 yeni takvim

Lorduma en düşkün bir şekilde hizmet eden

DUDLEY CARLETON

[430]Antwerp’ten gelen haberler çok sabit ve çok detaylı bir şekilde geçen Mayıs’ın başlangıcında Brezilya’daki La Baya’nın geri alındığı şeklinde gelmektedir ki şu ana kadar kesin bir haber burada yoktur ve kendilerini ters bir inançla şımartmaya arzuludurlar. Fakat Amsterdam’daki tüccarlarımızdan hiçbiri riske girmemektedir. Bu da burada çok ümitsizlik tartışmasıdır.

Sir Edward Conway’e: Haberle Birlikte

Lordum

Her ne kadar lordumdan bir cevap alma yardımı veya benim de yaşayanlar arasında olduğumun hatırlanması konusunda kendi değerimde ümitsizliğe düşsem de krala hizmetin, Tanrı’nın hizmetinin yanında olduğunu görerek, görevimi yapacağım ve kâr getirmeyen bir hizmetkâr ismine râzı olacağım. Lordumun büyük ve önemli meselelerle dolu olduğunu biliyorum. Fakat belki bu fırsatta şimdi tekrar neredeyse kaybedilmiş olan Gabor’un teklifleri hakkında yollarımı yönlendirmek için gerekli olabilir. Lordumu onun buradaki son gidişatı ile bilgilendirmeye devam ettim ve onun en iyi karar harekete geçmek ve Kosice’de kışlama iddiası sınırına doğru ilerlemek ve imparatoru şüphe içinde tutmaktır. Ondan, bir Türk aracılığıyla padişaha ve veziriazama başlıklarını henüz öğrenemediğim mektuplar gelmektedir. Fakat ulak, onun çok üzgün ve mutsuz olarak gittiğini rapor etmektedirler. Ve onun burada dayandıklarının dilleri ve yardımcıları da değişmiş ve düşmüştür. Ona bu kadar çok kötüye dönen şey olduğu sürece nasıl inanacağımız benim tahminlerimin ötesindedir. Fakat diğer adamların varsayımlarını saklamayacağım. Onlar, kendisinin Hristiyanlıktan uzun bir süre rahatlık

veya buradan gerekli olan yardımları alamadığını görerek, kendisinin imparatorla yaptığı antlaşmasını temin etmeye karar verdiğini ve hâlâ kendisine onun hediyesi olarak bir eş verilip onu Kosice’de karşılayacağından umutlanmaktadır. Onun temsilcisinden bu son mektuplarla ilgili bir söz duymadım. Bu da beni meselenin memnun edici olmayacağına dair şüphelendirmektedir. Fakat onun için kendisinin bu evlilik konusunda kandırılacağını bildiğimi ki eğer dürüst şartlar önerilirse, o öfke ve küçük görülme üzerine, kendisinin harekete geçeceğini ve her ne kadar onlar *sanguine humano* olarak mühürlenmiş olsa da imparatorla yaptığı bütün sözleşmeleri bozacağını söyleyerek tamamlayacağım. Ve benim onunla ilgili umutlarım hâlâ herhangi bir dedikodunun aniden yok edemeyeceği kadar iyidir ve imparator onun kendisini kızdırabilecek bir kuvvetle birlikte onun sınırının bu kadar yakınına gelmesine güvenmeyecektir. Onun sarayından bana geleceğin yolunda olmayacaktır. Her ne kadar yolculuk düzensiz olsa da eğer majesteleri bana emir verirse hazırım.

İspanyol için yapılan gizli antlaşma tekliflerin memnun edici olacağı kadar ilerlemiştir. Ve Türk tüccarlarda Levant denizinin büyük rahatlıkla talandan korunacağı sözünü anlamışlardır. Bunun için önceden onların bu krallıkları her türlü Avrupa malıyla birlikte, ticarete şimdi hâkim olan diğer Frenk ürünlerinden daha iyi miktarlarla satacak başka bir ticaret teklifi eklediğini anladığımı belirtmişim. Bunun içerdeki ödeyecekleri gümrük büyük olarak 75.000 dolardır. Ve Kızıldeniz’deki Mekke, Cidde ve Kahire limanlarına kabul edilerek, bütün Hindistan malların tedarik edecekler ve o limanlar ile bu devlete büyük avantaj sağlayacak ve Hristiyanlığa büyük zarar verecek şekilde mevcut Doğu ticaretine döneceklerdir.

Eğer onların uygulanabileceğine dair bir dirayet görürsem bu tekliflerin kabul edilmesine karşı çok kıskanç olmam gerekmektedir. Fakat Türklerin bu 2 veya 4 yıldır körleşmiş olabileceğini görerek, onlar hileyi keşfetmeden önce karşı olarak bir şey yapılmalıydı. Zira bu derin bir şekilde bizim Doğu Hindistan ve Levant tüccarlarımızın ve bütün Avrupa ticaretlerinin çıkarklarına tecavüz etmektedir. Majestelerini bu tefekkürlerle rahatsız etme cesaretinde bulunamıyorum. Fakat lordumun benim görevimin icra edilmesi için hem majestelerini hem de benim şifre olmadan güvenli yazamadığım Buckingham dükünü bilgilendireceğinizden şüphem yoktur.

Bu ek bizim tarihimizin devamıdır. Burada herşey mahvolma teklikesindedir. Fakat onlar birlikte tamamen görünmeyen iplerde asılmaktadır ve bir canavar önce öldürülmeyince yıkılmadan önce zayıf düşmanlara karşı uzun süre mücadele edecektir.

Fakat her türlü fırtına şüphesiz biterecektir. Lordumun naçiz hizmetkârı olarak anılmaya her gün çabaladığım gibi lordum beni korumasında tutmaya devam etmeye tenezzül edecektir. İstanbul 12/22 Ağustos 1625

[431]İstanbul 11 Ağustos 1625

Cennetoğlu tekrar İzmir'e doğru döndü. Ve o şehrin beyinin kâhyası veya yardımcısı daha çok kişinin ona çekileceğini umarak 3.000 asker çıkararak ona karşı gitti. Düzlükte karşılaştılar ve cesur bir şekilde savaştılar. Cennetoğlu kâhyanın ve onun adamlarından 2.000 kişinin ölümüyle birlikte muzaffer kaldı. Kendisi her gün İzmir'de beklenmektedir. Kendisi önce halkı, kendisinin herhangi bir tacire veya meskûn'a şiddet göstermeyeceğini temin etmesi için haberci göndermiştir. Fakat sadece ona olan sadakat yemini yenileyecektir ve ona karşı yapılan bu girişimin yazarlarını cezalandıracağını söylemiştir. Yabancı tüccarlar ona o kadar çok güvenmektedirler ki onu kovmayı değil, onu koruyucuları olarak almayı amaçlamaktadırlar. Ve o asiye o şehrin adaletinden daha dürüst bir adam olarak görmektedirler. Bu garip yolun gizeminin iç yüzü anlaşılmamıştır. Kendisi hâlâ padişahın otoritesi olduğunu rapor etmektedir. Fakat burada bu reddedilmektedir ve onlar onu nasıl susturacaklarını bilmekten memnun olacaklardır.

Son karşılaşmasında onu çok zayıflatan Kazaklara karşı Kaptan Paşa'ya destek olmak için Karadeniz'e yedi kadirge gönderilmiştir. Ve eğer rüzgâr yükselmeseydi bütün donanması tehlikeye atılmış olacaktı. Bütün askerler gönderilmiştir ve Tatarlar hakkındaki büyük şüphe devam etmektedir.

Veziriazamdan Eylül'e kadar bir küçük bir beklenti vardır. Bazı küçük önem akseden yerler alınmıştır. Sipahiler kâr için isyan etmişlerdir fakat onun cesareti ile bastırılmışlardır.

Abaza Paşa'nın harekete geçtiği ve İran'a giden zengin bir kervanı soyduğu raporu gelmiştir. Eğer bu doğruysa bu devlette ani ve büyük bir değişime yol açacaktır. Zira o birlikler savaş zamanlarında özgür ve silahsız bir şekilde her zaman karşılıklı bir rıza ile sadece o bölgelerdeki ticareti sağlamak için geçirilmekteydi. Sutor tepesinden kaçamayacak olan sınırsız miktarda para umumî olarak taşınmaktadır. Fakat burada hırsızlar bile kutsal ve haysiyetli olarak saygı görmektedir. Fakat eğer bu yağmaların tadı bir kere tadılır ve o tevazu atılırsa, sadece bütün ticaret bölünmekle kalmaz, şimdi bu imparatorluğun en iyi geliri olan gümrükler tamamen düşer. Bu devlet tarafından bir emirle asi olarak görülen birine yaptırılmış olabilir. Buna İran'ın altın dışında hiçbir şey

getirmemesi gösterebilirler. Ve gelen raporlara göre onlar 400.000 Venedik altını taşımaktaydılar. İspanya kralının padişahla yapacağı barış çalışması için Napoli'den gönderilmiş olan yeni sekreter veya temsilci, kabul edilmek için pek çok teklif ve önerinin arasında büyük 75.000 doları Levant'taki gümrükleri için ödeme teklifinde bulunmaktadırlar. Ve bu imparatorluğu şimdi ticaret yapan ülkelerin hepsinden daha iyi fiyatlarda Avrupa ürünleriyle donatacaktır. Ve denizi oradaki kullar üzerine yapılacak olan herhangi bir yağmadan koruyacaklardır. Ve bu daha çok önem önem taşır: Onlar Kızıldeniz'deki Mekke, Cidde ve Kahire limanlarının açılmasını istemektedirler. Bütün Doğu Hindistan baharatlarını ve diğer ürünleri tedarik etme sorumluluğunu almayı ve o limanlar ile ticaret yoluna geri götürmeyi istemektedirler. Bunun için yıllık olarak büyük 75.000 dolar ödeyeceklerdir. Bu teklifler büyük yemlerdir ki kabul edilebileceği kadar çılgınca uygulanabilir. Ve çok derin bir şekilde Doğu Hindistan ve Levant şirketlerimizi ilgilendirmektedir. Onların düşüncelerini onlara gösterdim. Benzer doğanın pek çok diğer çalışması dışında Hristiyanlığın genel durumuna zarar vermektedir.

Kahire'den geri dönen kadırgalar buraya vardılar. Yakın zamanda ölen büyük kızlarağasının mülküne getirilmiştir. 80 kutu altın olmaktadır. Mücehverleri ve diğer paha biçilemez taşınabilirlerinin yanı sıra 40.000 Venedik altını da vardır.

Hastalık artmaktadır ve defin yerlerini doldurmuştur. Hesaplar üzerine pek çok kişi şehirden kaçsa da bir günde 3.000 kişi ölmektedir.

Venedik'teki Temsilci Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lord elçim Sir Isaac Wake'ten onun Venedik'ten gidişiyle alâkalı bilgi vermem için emir aldım. Geçen Pazartesi günü ki o gün yeni takvim 4 Ağustos'tu. Padova'da İsviçre'ye doğru olan yolculuğuna bu aşırı sıcaklarda kullanabileceği bütün gayreti takip etme niyetiyle başladı. Ben burada Venedik'te İngiltere'deki [432] lordum Conway'a hesap vermek konusunda emir aldım. Bu bölgelerde geçenleri lord elçimin yokluğunda elime lordumun bilmesine değer bir şey geçtiği zaman lorduma bildirmek konusunda başarısız olmayacağım. Valtelina'daki birliğim ordusuyla alâkalı olarak, lord elçim şimdi gidiyorsa buradan hiçbir şey beklenemez. Zira onun varlığı burada kesinti yarattı ve bizi Venedik'te bizi diğer yandan memnun olduğumuz o alışlagelmiş iletişimden mahrum bırakmıştır. Ve buna rağmen lordumun diğer belgelerden benim verebileceğimden çok daha iyi istihbarat alabileceğini biliyorum. Fakat buna rağmen

bana verilen görevi yapabilmem için elime gelenlerle ilgili lorduma güvenilir haberler vermek konusunda bir eksiklik yaratmayacağım. Buna rağmen benim mektuplarım diğerlerinden aldıklarımızın sadece bir sureti olacaktır.

Piedmont'taki Fransız kuvvetleri şimdi zeminlerini ve namlarını İtalya'ya ilk vardıklarında ikisini de kazandıkları kadar hızlı kaybetmektedirler. Bunların hiçbirine, karşı tarafın avantajları düşünüldüğünde çok fazla şaşırılmaz. Onlarla her gün taze malzeme tedarik edilmiş olarak ve kendileri bütün günün sıcaklığını ve ağırlığını taşımak zorunda kalarak karşı karşıya geliyorlar. Fakat Fransa'dan beklenen o askerler geleceği zaman Savoy dükünün ve memurun intikamlarını alacaklarından ve eşit şartlar üzerine durdukları zaman kaybettikleri yerleri geri alacaklarından şüphem yoktur. Gavio'nun İspanyollar tarafından Fransızlardan kurtarılması henüz Fransızların çekildiği kalenin teslim edilmesine yol açmamıştır. Ve oradan şehir üzerine 8 parça topla oynamaktadırlar. Fakat Piedmont prensi onları derhal desteklemezse Kaleninde aynı şekilde şehrin kaderini yaşayacağından korkulmaktadır. Cordova şimdi İspanyol birliklerini yönetmekte ve kumanda etmektedir. Onların ordusunun 20.000 yaya ve süvariden oluştuğu rivayet edilmektedir. Ve birliğin ordusu 15 veya 16.000 kadardır. İspanyolların Asti yakınlarına yaklaşması memurun oradan Rivoli'ye çekilmesine yol açacak kadar ürkütmüştür. Orada biraz bekledikten sonra tekrar Asti için hazırlanmıştır. Fakat bazılarının onayladıklarına göre kendisi Dauphine'e geri dönmeyi ve bu tehlikeli olaylardan uzaklaşacağını amaçladığını söylemektedir. Şimdi Piedmont prensi savunmacı olarak davranmaya ve İspanyolların ülkeyi riske atacak bir akın yapmalarını engellemeye mecbur kalmıştır. Bu mevcut olayların çehresini değiştirecek bazı ani saptırmalar dışında...

Papa kendisinin iyi bir vicdanla *et se expediente al publico bene della christianita massime di Alemgna levare il Palatinato al Davoro et Spegnoli et restitielo al Palationo natio Padrone et Signore*'et se expediente al publico bene della christianita massime di Alemgna levare il Palatinato al Davoro et Spegnoli et restitielo al Palationo natio Padrone et Signore sorusu için en önemli kutsal kişilerle bir meclis topladı. Hâlâ bu soru ertelenmektedir ki ben o bölgelerden daha fazla bir haber duyana kadar nasıl tamamlanacağını bilmiyorum.

Roma'daki İspanyol elçisine ait olan bir hatip Latin'deki en etkili konuşmayı yaptı. Bunu gurur ve tahammül edilemez bir küstahlıkla yaptı. Kendisi efendisi İspanya kralıyla mukayese edip bütün diğer Hristiyan prensleri küçük görerek ve aşağılayıcı bir

tavırla yaptı. *Al cui imperio non mai tramonta il sole*. Lordumu onun bir sürü cümlesiyle rahatsız etmeyeceğim. Sadece bunu atlayamam. *Chiamo il re di Spagna, dopo Cristo redentore del mondo et la Spagnola redentrica deli univerco*.

Bu şehir lordumun bilgisine değer hiçbir şey taşımamaktadır. Şu an için lordumu daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Fakat lordumun ellerini öpmek için naçiz bir şekilde izin isteme cesaretimden dolayı af dileyeceğim ve lorduma en naçiz bir şekilde hizmet eden olarak kalacağım. Venedik 16 Ağustos 1625

JOHN WILKINSON

Lordum lord elçime bir mektup yazmayı ne zaman isterse, onları hâlâ Venedik yolundan göndermek isterseniz buradan bulunduğu bölgelere güvenilir bir şekilde gönderilecektir. Lordumun 30 Haziran tarihli mektubu güvenli bir şekilde gelmiştir. Ve eki lordumun istediği gibi İngiltere'ye ve Hagh'a gönderdim.

[433] Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum

Asti karşısında ortaya çıkan İspanyolların orayı kuşatacakları düşünülmüştü. Şimdi Prens Tomaso'nun zorlanması ve biraz da kayıp yaşayarak geri çekilmeye zorlandılar. Düşmanın geri çekilmesi Prens Tomaso'yu cesaretlendirerek süvarileriyle birlikte biraz daha uzak yerlere ilerlediler. Ve savaş konseyi çağırıldı. Orada bulunan Mareşal di Crequ ve Badon d'Alais, tehlikenin bu kararla birlikte gelebileceğini iddia ettiler. İspanyolların bir pusuyla kendilerini güven altına aldıklarından korkuyorlardı. Bu düşünce ile Fransa kralının süvarileri kendi kendilerine saldırmazlardı. Bu Prens Tomaso'nun cesur ruhunu veya kararını değiştirmede. Kendisi 300 Savoylu'suyla birlikte düşmana saldırdı. Fakat o kadar kendisi çok dergi bir şekilde saldırmış ve ilerlemiş oldu ki 600'deki büyük 5 gerçekten de önceden sezildiği gibi saldırıda bırakılmış olup şiddetli bir şekilde onların üzerine düştü. Ve kendisi onları korumaya cesaret edemedi ve onları o tehlikeli fırtınadan bulutlandırdı. Ve akıllıca olmayan bir şekilde İspanyolların kılıçlarını kendilerine çevirtti ve şüphesiz çok acı çektiler. Fakat bu prens ve Savoylular çok cesurca geldiler. Ve her ne kadar küçük bir saldırı alsalar da İspanyolların avantajlarını kullanamadılar. Geri çekilmeye ve savaş alanını terketmeye zorlandılar ki bu açık bir zaferin işaretiydi. Bu hareket birliğin ordularına yeni bir hayat ve cesaret sağladı. Şimdi, onlar kendilerininkini koruyarak düşman üzerinde kazandıklarından daha az muzaffer gözüküyorlardı. Zira sonra güçlerinden korkulduğu için çok az direnişle karşılaştılar. Fakat şimdi zayıf güçlerle daha büyük bir

güce karşı varlığını sürdürmektedirler. Ve düşmanın nöbetlerinden çekilmesine yol açmışlardır. Savoy dükü kendisinin, Fransa'dan gelen o yardımlar gelene kadar koruyabileceğinden şüphe etmemektedir. Mösyö de Rohan'ın kumandası altındaki birlikler büyük bir bağlılıkla her gün beklenmektedir. Onlar şu an Languidock'ta 4000 yaya ve 2.000 atlı olarak beklemektedirler. Fransa'dan gelen bu yeni askerler şimdi çok zamanında gelmiş olacaktırlar. Zira bazı saptırmaların gözükmemesi dışında Savoy düküyle birlikte zor gidecektir ve zayıf kuvvet en sonunda gerekliliklerden dolayı güçlü düşmana karşı boyun eğmek zorundadır. Fransızlar bu savaşlarda beklendiği gibi çok cesurca davranmadılar. Bunun üzerine şimdi Roma'da ikamet eden Fransa kralının elçisi elçi Bethunes çok rezil olmuştur ve halk arasında görünmek konusunda da vücudunda bir rahatsızlığı bahane göstererek utanmaktadır. İspanyolların bu savaşta iyi başarısı üzerine Papa'nın Savoy kardinalini ve Mösyö de Bethunes'i çok ihmal ettiği gösterilmiştir. Şimdi hep beraber İspanyol tarafına niyetli gibi gözükmektedirler. Ve onun amaçlarının aslı yeğenini, Caraffa Hanedanından gelen ve bir Napolili olan Mondragone prensesi ile evlendirmek istenmektedir. Kendisinin *per annum* 150.000 kronluk çeyizi vardır. Parma dükü, Toskana dükü pek çok büyük kişi bütün güçleriyle birlikte onu elde edebilmek için çalışmaktadırlar. Ve bu yem İspanyolları bu üç prensle oynamalarını sağlamaktadır.

Buradaki ekte lorduma Kaptan Manering'ten aldığım bir paketi yolluyorum. Lorduma yazdığım son mektup bu ayın 19'u tarihliydi. Böylece lordumun ellerinden öpmek için ister, lordumun en naçiz ve en güvenilir hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 26 Ağustos yeni takvim 1625

Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Üzerime koyduğunuz efendime bazı eski heykeller sağlama görevinizle ilgili kurak bir düşünce gönderecek olsam da size uzun sessizlik ile ihmal suçunu hak etmektense çabam ile ilgili bir hesap vermeyi tercih ederim. Benim cesaretimi kıran, bana hâlâ bahçesinde olduğundan emin olan Patrik tarafından verilen İskenderiye'deki siyah tanrıça sözümde başarısız olmamdır. Onun getirilmesi için bir hizmetkârıyla birlikte birisini gönderdim. Fakat geri döndüklerinde sadece o görevde kalan bir vekilin onu 16 ay önce 30 dolara Fransız konsolosuna sattığı, onun da onu Fransa'ya götürdüğünü öğrenmişlerdir. Bu Patriği çok rahatsız etmiş ve beni de utandırmıştır. Buna rağmen efendimi [434] bu konuda bilgilendirmenin uygun olduğunu düşündüm.

Belki de onu orada dünyanın bu bölgesindeki bütün taşlar arasında bir mücevher olarak görülerek çok büyük olmayan bir masrafa alabilirsiniz.

İmkân dahilinde araştırılmamış herhangi bir şehir bırakmadım ve çeşitli parçalardan haber aldım. Fakat onların ne getireceğine dair henüz hüküm veremem. Bazıları hakkında kesinlikle söz verildi, fakat tamamı değil. Yarım vücutlar, başlar ve büstler... Selanik’de bir Yahudi bütün bir heykele ve antikaya sahiptir. Eğer para işe yararsa oraya alınabilmesi için mektuplar yazdırtım. Ankara’dan da en azından güzel bir aslan umudum vardır. Altın Kapı’da olan bunlar ise sökülemeyeceklerdir. Hiç kimse onları ana kapıdan çalma riskine cesaret edememekte ne de bir vezir gözdesi onları duvardan sökmekten bahsetmeye cesaret edemiyordur. Fakat onları kurnazlık ile düşürmeyi ve bu şekilde onları almak konusundaki umudumu kaybetmedim. Bay Petty çok ünlü Bergama’da bulunmuştur ve oradan yazdığına göre masrafına değmeyecek, sadece yolculuklarının birer kanıtı olacak kötü şeyler getirdiğini yazmaktadır. Fakat o ketum ve kurnaz bir hayduttur ve ganimetlerini övmeyecektir. Oradan adalara doğru gitmiştir ve benim avantajımdan araştırmayı kendi gözleriyle yapacağını ve memnuniyet bulabileceği zaman harcama yapmaktan sakınmayacaktır. Her ne kadar eğer rekabete düşersek benden fazla şey alamayacak olsa da... Efendim sabırla bir şeyler bekleyebilir. Bu benim bulabileceğim veya elde edebileceğimin tamamıdır. Siz de bunu size hizmet etme gayretim bir ölçüsü olarak kabul edeceksiniz.

Majestelerine yazacaklarım, eğer efendim, Lordum Conway’e geniş bir hesap verdiğim ve sonucunun majestelerinin hizmetine bir fayda getireceğini düşündüğüm bir örtü olmadan, meseleleri ve başkalarının sırrını bu kadar uzun ve tehlikeli ve uzun bir yola güvenmeye cesaret edemediğim özrünü yapmaya tenezzül etmezseniz çıplak ve ham gözüküceklerdir. Burada herhangi bir cevap veya majestelerinin emirlerine dair başka bir ima olmadan Mısır karanlığında yürüdüm, fakat kendi gayretim tarafından yönlendirerek değer verdiğim yerde hata yapmadığımı umuyorum. Efendimden bana bazı talimatların rahatlığını ve ayrıcalığını sağlamanız veya tam tersi olarak yorumlacağım hareketsiz bir sessizliğe dair kesin bir emrin hatasının bana atılmamasını sağlayanın ve böylece her ne kadar hiçbir insanın efendimin naçiz hizmetkârı olarak takdir edilmek konusunda daha fazla eğilimi olmasa da daha fazla rahatlık alabileyim.

Heybeliada 26 Ağustos 1625

Lordum Conway'e: Padişahın Mektubuyla

Dürüst Onurlu,

Vereceğim rahatsızlığımı affetirecek biraz haber taşıyan bu mektubu majestelerine yazmayı amaçlamıştım. Fakat ek için son saati beklediğimden ve başkası tarafından emredilen mektubu gözetmek için bu adanın hem rüzgârına hem de dalgalarına itaat etmek zorunda kaldığımdan meselenin özü ile ilgili bir özet yapma rahatlığını zor buldum. Elçilerin yardım ettiği Erdel elçisi tarafından rica edilen bu hüküm iki gün önce gönderildi. Eğer majesteleri böyle bir yardımı kullanırsa güzel bir kapı açılmıştır. Eğer kullanmazsa da bir zararı yoktur. Bunu getirmek çok büyük bir çaba ile oldu ve eğer hiçbir amaca hizmet etmezse en azından imparatoru şaşırtacaktır. Bir dahaki mektupta size tam bir suret göndereceğim. Ve bu seferinde sadece lorduma majestelerime olan hizmetim konusunda gayretimin, hen ne kadar meyveleri yetersiz olsada kabulünü sağlamanız için yalvarıyorum. Ve böylece lordumu herşeye gücü yeten Tanrı'nın korumasına teslim ederim. Heybeliada 26 Ağustos 1625

[435]Sir Dudley Carleton'da

Benim çok iyi Lordum

Oranj prensinin ordusuyla birlikte Walwick'ten çıkması ve garnizona çekilmesi dışında şu an bu devlette veya devletin meselelerinde hiçbir şey olmadığından haber niteliği taşıyan bir şey için dışarıya bakmak zorundayım.

Lordum, Danimarka kralının ordusuyla birlikte Weser üzerindeki Hamal'de iken atından tehlikeli bir şekilde düştüğünü duyacaktır. Kendisinin bu yüzden iki gün dili tutulmuştur. Fakat şimdi biz geçen ayın 11/21'inde Bremen'den gelen mektuplarda kendisinin iyileştiğini o mektup yazılmadan sekiz gün önce at sırtında olduğunu konusunda bilgilendirildik ve her ne kadar eski gücüne tamamen ulaşamamış olsa da onun bütün uzuvları sağlam ve tamamıdır. Kendisi daha sonra Aler nehrinin yakınındaki Ferden şehrinin yakınında kamp kurmuştur. Orası nehrin Weser'e döküldüğü yerdir. O nehir üzerinde iki tane köprü yapmıştır. O köprüler hepsi 12 birlikten oluşan beş alay tarafından korunmakta ve Albay, Limbach, Linstau, Frenkin ve Lippe tarafından yönetilmektedir. Altıncı bir alay ise kralın ve oğlunun gizli bir şekilde geldiği ve konakladığı Ferden şehrinde. Yayaları çok iyi veya kıyafetli değildir. Bu da onu en son topladıklarının bir bölümünün görevine son vermesine sebep olmuştur. Yüzbaşılardan onların yerlerini hizmete uygun olan diğer kişilerle doldurması görevini vermiştir. Kendisi geri kalanlara onları giydirmek için, olağan muameleleri dışında bir aylık maaş

vermiştir. Atlar iyi durumdadır ve 50 birlikten oluşmaktadır. Bunlar 2.000 atlı ve 4000 yaya toplama konusunda hâlihazırda verilen görevinin dışındakilerdir. Tilly, kralın Hamel'den çıkışından sonra orayı ele geçirmiş ve orada konaklamıştır. Şehir bir birliği garnizona almak ve 8.000 rixdaler verme şartı üzerine teslim olmuştur. Ve oradan Tilly Brunswick dükünün ülkesine akınlar yapmaktadır. Hannover'e kadar yapmıştır. Orada kralın bir Garnizon koyacağı düşünülmektedir. Böylece, Maydeburgh ve Halberslat'ın sakinlerini tehdit eden Tilly'nin gücüne karşı bir şekilde dizginleyecektir ve orada imparator için Wallesteyn prensi tarafından Nuremburgh civarında toplanılan ordunun (o yöne doğru çekilmektedir) ona katılacağı düşünülmektedir. Buna göre Aşağı Saxe prensleri çok fazla korkutulacaklar ve onlar Brunswick şehrinde bir diyet yapacak kadar bilinçli olacaklardı.

Danimarka kralının niyeti ordusunu Fransa'dan ona İtalya'da Elzas'ta ve Picardye'daki söz verdiği saptırmalar uygulamaya konulana kadar ordusunu hareket halinde tutmaktır. Ve kendisinin dikkatli olmak için büyük bir nedeni vardır. Zira o olmazsa [436] Tilly'nin ordusu (30.000 kişilik atlı ve yaya ordusu vardır) onu en kötü duruma sokacak ve onu imparatora karşı bir saldırıya katıldığı için pişman ettirecektir ki henüz kendisi bunu ilan etmemiştir veya kendisi iyi bir zemin üzerinde olana kadar da etmeyecektir.

Bu devlet tarafından majestelerinininkine katılmak için hazırlanmış olan ters rüzgârlar nedeniyle bir süre burada tutulmuşlardır. Bu durumda şimdi değişim olup onların eski kumandanlarla tedarik edilmek ve eski askerlerle değiştirmek için İngiltere'den gönderilecek adamlarla birlikte denize açılmaları olasıdır. Bu da pek çok subayın gerekli olduğu üzere eski birliklerden ayrılması ile gerçekleştirilmiştir ve adamlar bu iki aydır silah talimi yaptırılmakta olup, bu on iki ayda savaş alanında olup bu şekilde hastalığa yakalananlardan daha iyi olduğuna hüküm verilmektedir ve benim alâkamda onlar arasında karışmış ciddi adamlar dışında başka kimseye değildir. Hollanda gemilerine bahar rüzgârları geçene kadar Dunkirk karşısında demir atma emri verilmiştir. Bu şekilde o tarafta hazırlanan 27 yelkenlinin gelişini engelleyeceklerdir. Onların 11'i kralın gemisidir ve geri kalanı da özgür gemicilerdir.

4 aylık boşluk içerisinde 5 veya 6 haftalık bir yolculuktan uzak olmayan Brezilya'daki La Baya'dan kesin bir haber gelmemiştir. Uzun süredir olduğu gibi rüzgârda iyi durumdadır. Burada bahislere bile girmektedirler. İspanyol baskılı haberde

oranın kaybedilmesi yanlıştır. Bunu dilemekten başka bir şey yapamam. Zira o yer üzerine dayanan çok şey vardır.

Kont Mansfelt ordusunu ziyaret etmiş (kendi yokluğu ve Rhees'e beklemeye gittiğinde Utrrechy'ye bulunduğu bazı subaylardan onları umutsuz bir dağılma tehlikesinde buldu) ve atlılara bir aylık maaş ve yayalarına da üç aylık maaş vererek memnuniyet vermiş olup 8 gün kadar önce buraya geri döndü. Sadece 6 aylığına yaya ve atlı olarak alınan yeni Yüksek Hollandalı birliklerin subayları alınmıştır ve şimdi dağılma noktasında olan onlarla ordusuna katılma şartı ile antlaşmaktadır. Kendisi onlara ödeme konusunda temin etmekte başarılı olamamış olup, onlar da bunu henüz kabul etmemişlerdir fakat kısa süre içerisinde onları memnun edecek yollar bulunacaktır.

Bay Sekreter Morton Zellanda'daki, bütün meselelere çok aksi olan ters rüzgârlar üzerine düne kadar burada kaldı.

Lordumdan bir şey duymayalı çok uzun zaman olmuştur ve eğer sessizliğiniz sağlık sıkıntılarından gelmiyorsa her ne kadar benim için hiçbir şey mektuplarınızdan daha hoş karşılanmasa da onları daha iyi kullanabilirim ve Bohamya kralı her olağan postadan sonra onları duymaktadır. Böylece leydinizin ellerinden öper ve her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 1 Eylül 1625

DUDLEY CARLETON

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Savoy dükü tarafından çok önemli bir şehir olan Verrua, şimdi İspanyolların nişan aldığı hedef olmuştur. Eğer onu vurur ve taşırlarsa, o darbe Savoy dükünün üzerine ağır bir şekilde düşecektir. Orasının kaybedilmesi onları alanın hâkimi yapacak, Torino ve Cheri kapılarına bile gelebilecekler. Onların yaklaşmalarını ve bataryalarını engellemek için Savoy dükü Torino kalesinden 7 parça top çekti ve onları Crescentine'e taşıdı. Onlarla birlikte o yeri hem güçlendirdi ve Po'yu o kadar güçlendirdi ki düşmanın ne bir köprü dökecek veya kendilerini suyla tazeleme avantajı olmayacaktır. Savoy dükü tam olarak Verrua'da bir köprü yapmıştır. Orası hem şehrin kalesi hem de Crescentin tarafından korunmaktadır. Ona ikisine de istediğine girme ve çıkma şansı vermektedir. Şimdi Verrua 4000 cesur askerin hâkimiyetindedir. Onlar Mösyö di St. Reitan'ın kumandası altındalardır. Her türlü savaş hazırlığıyla birlikte iyi cephaneleri vardır. Böylece İspanyollar planlarını kolaylıkla sonlandıramayacaklardır ki bu aynı

şekilde biraz zaman alacak. Bu sırada Savoy dükünün ordusu (son düşenler için yeni adamlarla birlikte tazelenmiştir ve bizim inandığımız kadarıyla 15.000 kişilik bir güce sahiptir) kendisini tekrar düşmana baskı yapmak ve onu ekmek ve sudan kesmek için en avantajlı yolların efendisi yapmayı amaçlayacaktır. [437] Torino'da rapor edildiği gibi onlar hâlihazırda ekmek ve su ihtiyacı çekmektedirler. O kadarki eğer bu kıtlıklar devam ederse ve birlik orduları Po'nun efendisi olmaya devam ederlerse, onlar daha fazla varlıklarını sürdüremezler. Fakat geri çekilmeye zorlanırlar. Savoy dükünün kulları neşeli bir şekilde onun ihtiyaçlarına destekte bulunmaktadır ve onun kampını çiçeklerle ve şarapla donatmaktadır. Markiz di Santa Croce Allexandria'ya 3.000 Napolili getirmiştir. Orada onları Verrua altındaki İspanyol ordusunu tazelemek için göndermiştir ve oradan ayrılmıştır. Memur Montcavalier'den çekilmiş ve leydisiyle buluşmak üzere Chamont'a gitmiştir. Ve orada beklenen ordusunun gelişi için kalmıştır. Arkasında Mareşal de Crequi'yi ve Kond d'Alais'i yokluğu sırasında Savoy düküne yardım etmeleri için 6.000 adamla bırakmıştır.

Buradaki ekte lorduma Sir Dudley Cartleton'un lord elçimin korumasında yazmamamı istediği bir mektup gönderiyorum. Lordumun bilgisine değen başka bir şey olmadığı için naçiz bir şekilde lordumun ellerini öpmek için izin ister ve her zaman lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 4 Eylül yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

Lorduma yazdığım son mektup 26 Ağustos tarihliydi.

Lord Conway'e

Lordum,

Lorduma son mektubum ile şimdi tedarik ettiğim ve majestelerinin eğer hizmetine çekilebilecek herhangi bir şey var mı diye hüküm verebilmesi ve düşünmesi için kelimesi kelimesine tercüme ettirdiğim bir ekin özetini göndermiştim. Kendisi değiştirmeye gücümüzün olmadığı bu sarayın tarzını kabul etmekten memnun olacaktır. [Mektubun] özü Bethlen Gabor'a ve diğer müttefik prenslere eğer istenirse onlara hizmet etmeye hazır olmasına dair resmî bir emirdi. Majesteleri de orada benim isteğime karşın isimlendirildi ve benzer hata bütün diğer elçilere karşı da yapıldı. Zira onun ismine benden nasihat alma yolu dışında hiçbir talep yapılmamıştı. Fakat biçim olarak yeteneksiz koşullar ile Erdel prensi tarafından çizilmiş ve vezire gönderilmiştir. Her ne kadar biz düzeltsek de mektup biz onu düzeltene kadar Erdel temsilcisinin ricası üzerine alınmış ve gönderilmişti. Bizim bütün çabalarımızın sonucu özet olarak budur:

Prens imparatorla barışı bozmak için iyi bir fırsat oluşmasına isteklidir ve Hristiyanlıktan da biraz onur ve rahatlık umarak, hareketlerine destek olması için buradan bu izni istemiştir ve genel amaca olan sevgisini göstermek için kendisi kışlamak için Kosice'ye çekilmiştir ve kendisi eğer kabul edilirse baharda majestelerinin hizmetine sunmaya hazır olacaktır. Bu amaç için, onu son barışı hususunda maruz görmek daha iyidir. Kendisi fikri verdi ve biz de lordumun gözeteceği gibi antlaşmaya zarar vermek için bu hüküm ile antlaşmanın süresinin Mart'ta dolmasını sağladık. Ondan beklenecek daha fazla bir şey yoktur. Neredeyse açıkça onu anlamak ve korkmak dışında başka hiçbir şey yapamayacağı imparatorun intikamına teşhir ediyordu. Fakat majestelerinden bir rahatlık almadığı sürece aktif olarak imparatorla barışı bozamaz. Bahara kadar bu fırsatı kavramak için zaman olacaktır. Onun hizmet verip vermeyeceğini iyi savunma hesaplamasını bilen o yüce zekâya havale ediyorum ve böylece Fabius Roma'yı kurtarmıştır. Fakat Anibal'ı İtalya'dan çıkarmak için Scipio'yu Kartaca'ya göndermekten başka bir yol yoktu.

Tanrı'nın merhametiyle mevsime boyun eğmeye başlayan büyük veba yüzünden İspanyol antlaşması yavaşça ilerlemektedir ve ben de gözetmek için evime dönmeyi umuyorum. Şehirde Ağustos'un ilk gününden üçüncü gününe kadar ölenler 8900'dür. Tam olarak Haziran'dan beri, Boğaz üzerindeki diğer şehirler dışında 140.000 kişi ölmüştür. Pek çok kişi de kaçmıştır. Bu kadar büyük bir ölüm oranı yıllardır bilinmiyordu ve evleri ve ağaçları kökünden ve temellerinden söken bir fırtınayla tamamlandı. Böylesini hiç hissetmedim. Ve küçük bir adada olarak, çeşitli gemi enkazlarının merhametli izleyicisi oluyorum. Karadeniz'deki donanmadan bir kadirge direği ve dümeni olmadan gelmişti. O gemi diğerlerinin nasıl gittiklerine dair hiçbir haber getirmemişti. Fakat kendi çabaları ve bilgileri olmadan kanala sürüklenmişlerdi.

[438] Asya'daki küçük asi Cennetoğlu, Abaza'nın affedilmiş bir takipçisi olan Manisa Paşası Hüseyin tarafından mağlup edilmiştir. Fakat kaçtı ve yeni bir baş kaldırı yapmaya başladı. Bu yüzden o bölgelerin sessizliğinin o kadar çok med ceziri vardır ki kötülüğün başına hiçbir çözüm verilememiştir.

Lordum bana, bu meseledeki son olduğumu umduğum mektubumu majestelerine ve Buckingham düküne gösterme iyiliğini yapacaktır. Çünkü yeni bir emir alıncaya kadar buradan beklenebilecek herşeyi yaptım. Ve eğer biçim olarak bir hata olduysa emin olabilmem için orada hiçbir rolüm olmadığını göstereceğim. Özün en azından majestelerine hizmet etme konusundaki isteğim konusunda tatmin edici olacağını

umuyorum. Ve böylece lordumu en cömert Tanrımızın kutsal korumasına havale eder lordumun & olarak kalırım. Heybeliada 9/19 Eylül 1625

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

İspanyolların Savoy dükünün *messa lana*'ya saldırıları onlar için o kadar şanssız oldu ki şimdi cesaretleri çok kırılmıştır ve onların kalpleri böyle sahte bir dayanak üzerine daha fazla riske atılmak konusunda başarısız olmaktadır. Fakat iyi oynayarak, yaptığından daha fazla zarar verebilirlerdi. Buna rağmen orada ölen 150 kişinin yanı sıra, Feria dükünün bir yeğeni ve generalin kardeşi Lodovico Cordova'da tehlikeli bir şekilde yaralı bırakılmıştır. Onların dışında pek çok önemli kişi arabalarla Milan'a gitmiş orada da yüksek değer görmüşlerdir. Bu darbeyi aldıktan sonra İspanyollar siperlerinden çekildiler. En büyük güçlerini ve alâkalarını, Savoy dükünün Po'ya döktüğü, o şekilde Verrua'ya destek verdiği köprüyü kazanmak için görevlendirmişlerdir. Savoy dükü ordusuyla birlikte İspanyolları cesur bir oyunla durdurdu. Ve gerçekten de Cordova bununla beraber bir oyun üzerine cesurca hayatlarını riske atacak ve kendilerini düşmanlarının efendileri yapmak için kendi hayatlarını harcayacak aktif ruhlar bulmuştu. İspanyolların, ordularının her gün hem ölümler, isyanlar, erzak ve hazırlık noksanlığı ile azalacağı ve genel olarak gelen seslere göre o kadar iyi desteklerle beslenemedikleri için bu takipten bıacakları şüphesizdir. Markiz di Santra Croce İspanyollara sadece 3.000 adam vermiştir. Fakat eğer ortak rapora güven vermem gerekirse, onların hepsi askeri meseleler konusunda deneyimsizdir ve asker ismini hak etmemektedir.

Savoy dükü sadece bu İspanyol işgallerine karşı varlığını sürdürebildiği için değil, aynı şekilde onların ruhlarının azalmasından ve ona karşı gelme cesaretini gösteren düşmanlarından tam olarak intikamını aldığı için artan bir neşe ve tamamen iyi umut içerisindedir.

Roma'daki Fransız elçisi, Papa'nın İspanya'ya doğru olan sevgisini, kendisini nasıl bir İspanyol olarak ilan etmeye hazır olduğunu görerek, o sarayda homurtu türünde bir tehdit yaptı ki bu da onu bazı şeylerdeki görüşünün değişmesine yol açtı. Önceki niyetine ters olarak, şimdi İngiltere ve Fransa arasındaki evliliğin mutlu gelişimi olarak Roma'daki İngiliz meclisine *giubely* izni verdi. Bu ayın 14'ünde Roma'da yayımlandı.

Bu ekte Lord elçimin Markiz di Coevures'e gönderdiği mektupla birlikte Lordlarımızın birliğe gönderdiği tekliflerin birer suretlerini gönderiyorum. Onlar benim

ellerime yakın zamanda Coira'dan geldi. Lord elçim şu an Zürih'tedir. Orada nerede beklediği belli değildir. Böylece lordumun ellerinden öpmek için izin iseiyerek naçiz bir şekilde izin alır ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 15 Eylül yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

[439] Lord Conway'e

Lordum,

Korkarım lorduma çok makbul olmayan meselelerin kopyalarıyla aşırı baskı yaptım. Fakat emriniz ile susturuluncaya kadar, majestelerinin ve kızkardeşinin hizmetini yapmak konusunda yapacağım bir atlamayla en azından kendi vicdanımı kızdırmaktan korkacağım. Buradaki ekin esas sureti 20 gün kadar önce gönderilmiş olup biz de sonuçlarını bekledik onların çok veya çok az genel olduğuna ben hüküm vermeyip sadece Bethlen Gabor'un elde etmesinden yazdığı bazı mektuplarıyla ilgili temsilcisinin bazı sözlerini tekrar edeceğim. *Serenissimus princeps noster voluit habere istas literas, non de necesse, fed de bene effe: sua serenitas illis est contenta et faciet omnia penes illas audacter, ad emolumentum regum christinorum quuenqe dosidebundot. Quad ad negotium presens attient, pro eo simt littaze fatis sufficientes et satis bene declaratum.* Bu kendisinin verdiği güven ve garantidir ki ben *in bone spedi indicum gönderdim.* Para olmadan o elde edilemezdi. Bunun içindeki bu itiraf benim görevimi yaptığımı dair kanıt olacaktır. *Sed quad excellentia ha cesta nummas ud miserit ad negotium absolvendum, in hoe ita as caeteris omnies legatus non tantum superavit, sed et totaliter vicit: quad domino meo serenissimo, quanprimum liburit perscribam. Pro certe scio hot ab excellentia vestra gratissime accepturum.* Ve ben de aynı zamanda majestelerinin buna izin vereceğini umuyorum.

Karadeniz'deki kadırgalar sadece Eylül fırtınasındaki dört kayıpla geri dönmüşlerdir. Kaptan Paşa muzaffer bir şekilde 270 zavallı Kazak'ı getirmiştir ve kendisi sanki Pompey yeniden neredeyse Roma'yı aç bırakan korsanlarla olan savaşını bitirmiş gibi kabul edilmiştir. *Non de Victoria, sed de non victo triumphavit.* Bu deniz savaşını o İnehbahtı'nın yanında ve kaçış için daha soylu olarak görmektedirler. Zira şüphesiz ki eğer rüzgâr firkatlar için çok büyük bir şekilde çıkmasaydı sayısı 400'ün üzerinde olan bütün filonun kuzeye doğru çekilme tehlikesine düşecekti. Cennetoğlunun takipçilerinden 1.000'den fazla kişinin kafası getirilmiştir ve sonra onunda alındığına dair raporlar gelmektedir. Abaza Bağdatta kimin muzaffer olacağını beklemektedir. En

azından askerleri onu takip ederse orayı kuşatmak için veziriazam için yeni hareketi geçmiştir ve Ahmed Han düzlüklerinde onun başarısı için halk dualar etmektedir.

Bu geçen hafta bu imparatorluğun defterdarı kralın bahçesine gönderildi ve orada Bostancı başı tarafından boğduruldu ve gömleğiyle sokaklara atıldı. Bu saraydaki zenginlik ve büyüklük için olağan bir sonudur.

Hastalık neredeyse eve dönmeyi düşünmeyi cesaret edebileceğim kadar azalmıştır be bir dahaki mektubumdan önce işime daha yakın olmayı ve İspanyol antlaşmasına katılmayı umuyorum. Eğer o antlaşma devam ederse bütün Güney ve Doğu ticaretimizi yok edecektir. Fakat zannedersen onlar bazı İran elçilerinden imkânsızlıkları teklif etmeyi öğrenmişlerdir. Onurunuz benim değersiz [yazılarımla] majestelerini ve Buckingham dükünü bilgilendirmek konusunda iyilik yapmaya devam edeceksiniz. Ve eğer mektuplarım varırsa, majestelerine ekli bir suret gereksiz olacaktır. Ve böylece lorduma arzulu hizmetimi sunarak &

Heybeliada 24 Eylül 1625

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma bu ayın 15'inde yazdığım son mektuptan beri Savoy dükünün kampına 1500 taze ve yetenekli askerler geldi. Onlar düşmanı, her gün Fransa'dan beklenen yardımların tamamı gelene kadar uzakta tutmak için yeterli olacaktır. Fransız sözlerinin sonun ne olduğu çok gizemlidir. Fakat eğer gerçek bir rol oynarlarsa Savoy dükü düşmanı olan İspanyollara boyun eğdireceğinden şüphesi yoktur. Piedmont'taki Fransız ordusu bazı kabahatlarla suçlanmışlardır. O konuda gerçektende beklendiği gibi cesaret ve yiğitlikle savaşmadıkları için suçlular. Şimdi kaybettikleri şöhretleri ve onurları konusunda duyarlı hale gelmişlerdir. Ve geçmişteki bazı hatalar için yemin ederek ve kendilerine olan kaybedilmiş güveni yeniden kazanmak için o kadar cesur olmuşlardır ki kendilerini en açık tehlikelere atmaktadırlar. O kadar ki Piedmont prensi ve oradaki Fransız onların arasında olan rekabet, onların yardımı ve kuvvetli yardımını olmadan, İspanyolların kısa sürede bütün Piedmontu ele geçirmiş olacaklarını itiraf etmektedirler.

[440]Fransız kuvvetlerinin barışından önce her gün İspanyollar tarafından Verrua'ya genel bir saldırı verilmesi beklenmektedir ve gerçekten de onlar biraz avantajları olduklarını bilerek vahşi bir şekilde kendilerini oranın efendisi yapmaya zorlamaktadırlar. Bu da pek çok kişi bize teslim edilen mektubun doğru olduğuna inanmamız yol açmaktadır. Buna göre Savoy dükü, Paris'te ikamet eden İspanyol

elçisininin Feria düküne yazılmış olan bir mektubu ele geçirmiştir. Orada Savoy düküne karşı büyük şikâyetler vardır ve kendisinin İtalya'daki bütün bi sorunların tek nedeni olarak suçlamaktadır. Ve bu yüzden Feria dükünden zaman kaybetmeden omum ateş ve kanla tamamen mahvoluşuna kadar eziyet etme ve Fransa yardımları inmeden önce bunu süratle yapmasını istiyodu.

Orada, iki taraftan da kan akmadan birkaç saat geçmiştir ve Savoy dükü köprüyü koruyabilmek için 6 tane daha top sağlamıştır ve şimdi bir kaleyle birlikte karşı batarya yapmakla meşguldür. Böylece Po üzerine dökülmüş köprününü üçüncü bölümünü gören düşman bataryalarına saldırabilecektir.

Savoy dükü şimdi Venedik Devleti üzerine bir elçi göndermeye karar vermiştir. Bunun için bir Sinyor Scarnassiggi'yi görevlendirmişlerdir ve onun elçiliğinin baş amacının kendisinin Aziz Mark'ın hazinesinden şu an sürmekte olan bu savaşların devamına yardımcı olması için para sağlamak olduğu düşünülmüştür.

Bunlar şu an olan herşeydir. Naçiz bir şekilde lordumun ellerinden öpmek için izin ister ve lordumun emrindeki en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 26 Eylül yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

Sir Dudley Carleton tarafımdan korumama havale edilmiş bir ek mektubum vardır.

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son 26 Eylül tarihli mektuptan beri elime lordum için, lordum elçiye gönderilmiş 12 Ağustos tarihini taşıyan bir mektup geldi. Lordum Conway ve Sir Dudley Carleton için olan mektuplarımızı lordumun isteğine göre hazırladım. Ve lordumun mektuplarını lorduma, Torino'ya gönderdim. İnandığım kadarıyla kendisi hâlâ oradadır. Katolik kralın büyük ordusu son zamanlarda Piedmont'ta bir ilerleme göstermedi. Fakat ara vermiş olarak durmaktadırlar. Kendilerini kışlarına çekilerek korumuşlar ve havaya uçmaktan korkup herhangi bir saldırı verme riskinde bulunamadırlar. Onların kamplarında en yakın yerlerinde erzak ihtiyacı yüzünden bazı hasarlar yapmışlardır. Ve onlar şimdi gözlerini Montechiaro olarak çağırılan bir yere atmışlardır. Fakat Mösyö Santena çeşitli türlerden oluşan 2.000 kişi ile orayı o kadar iyi korumuştur ki düşman orayı barınakları ve çekilmek için kullanacakları sığınma yeri olarak kullanma konusundaki bütün umutlarını kesmeye zorlanmışlardır.

Eğer memur söz verdiği kuvvetleri gönderecek kadar sözünün eriyse, Savoy dükü düşmana siperlerinde saldırma riskine girecektir. Fakat şimdi kendisi gereklilik üzerine savunma halinde kalmak zorundadır. Bunun için kendisi 3.000 askeri Westrene nehrine, şimdi Cenovalıların bombaladığı Vintimiglia'yı korumak için gönderilmiştir. Onlar hâlihazırda Oneglia'ya doğru en önemli yol olan Piu'yı almışlardır.

Söylenenlere göre Torion'a 600.000 Frank varmıştır. O parada Memur Balliou'yla birlikte Fransa kralının ordusuna ödeme yapmak ve onun o bölgelerdeki işlerinde harcanmak üzere kampa taşınmıştır.

Savoy dükünün Venedik'e elçi olarak seçtiği Kont Scarnessiggi henüz Torino'dan ayrılmamıştır. Ve bu Sinyorlar çok kısa bir süre içerisinde Savoy düküne olağandışı bir elçi göndermeyi amaçlamaktadırlar.

Mösyö de Candals hâlâ birliğiyle Bressa'da kalmıştır ve şimdi Rica'ya karşı gitmeyi planlamıştır. Kendisinin İspanyollar orada çok güçlü korundukları için orasının hâkimi olabilmesi zor bir görev olacaktır. Kendisi oraya birlikleriyle vardığı zaman ve kendisini harekete koymaya başladığı zaman lordum onun ilerleyen hareketlerini duyacaktır. Bu esnada lordumu ve meselelerinizi en yüksek olanın korumasına havale eder ve Lordumun en güvenilir ve en sadık hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 3 Ekim yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

[441]Lorduma, lord elçimin Coira'da birliğe yaptığı tekliflerin cevaplarını gönderdim. Tekliflerini lorduma geçen mektubumda göndermişim.

Sir Dudley Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Hollanda'nın olağanüstü elçileri (Aerssens ve Burmana) Joachimi'yi(onlarla birlikte göreve katılmıştı) İngiltere'de olağan elçi olarak bırakarak, geçen Cuma buraya müzakerelerinde iyi bir sonuç ile birlikte geri döndüler. Majestelerinin görevlileriyle birlikte, üç aylık onaylama dönemi üzerine, bu devletin yaşatılması ve Palatinat'ın geri verilmesi dayanağı üzerine 15 yıllığına, İspanya kralına karşı savunma ve saldırı konusunda işbirliği sağlandı ve İngiltere'den ve buradan Fransa kralına ve Savoy düküne o prensleri işbirliğine sokmak veya Venedikle hâlihazırda yaptıkları birliği harekete geçirmek için onları yönlendirme ve ayrı bir şekilde hareket edilecek, fakat bu birleşik çıkarlar ve düşünceler içinde yapılması amacıyla elçiler gönderildi. Şimdi onların kalplerinin hâlihazırda elde olan çalışmaya devam etmek konusunda hizmet

edeceklerini veya onların bizim düşüncemizin *pacisficare sub clypco* olacaklarını zaman gösterecektir.

Bu elçilerle birlikte veya onlar daha çok onlar, İsveç'in olağanüstü elçisi olan Doxelsteyn'le geldiler. Onlar onun yolculuğuna kullanılan iki kalyondan birine binmişlerdi. Ve gemiler iyi olsa da, geminin efendisinin ve denizcilerinin deneyimsizliği onları Gore'daki Hollanda girişinde o kadar büyük bir tehlikeye getirdi ki onların bütün fırtınalı bir geceden sonra demirlerini kaydırmalarından sonra Zellanda'daki kaçışları mucizevîdir. Ve birkaç gün boyunca bir gemi enkazı dışında hiçbir şey beklenmedi. Dün bu elçi bu şehirde buraya pek çok arabayla katılan Oranj prensi tarafından kabul edildi. Onunla Delft'e giderken yarı yolda karşılaştı ve zannersen bu törensel karşılama onun işine uygundur. Öğrenebildiğim kadarıyla İngiltere'de olduğu gibi sadece tamamlayıcı meseleler ihtiva etmektedir.

Danimarka kralının şansölyesi olan Ulefeld, buraya Ferden'deki (orada kralı ordusuyla birlikte bıraktı) elçiliğinden 10 kadar önce, daha az bir gürültüyle adam yardımı talep etmek için gelmişti. Ve şimdi, Hasfelt ve Vick tarafından yönetilen 3.000 Yüksek Hollandalı birliğini alarak (onlar Hollanda'nın yeni topladığı askerlerin bir parçasıdır ve şimdi lisanslanacaklardı) gidişi üzerindedir. O birlikler kralın hizmetinde üç ay boyunca ve eğer fırsat olursa daha ileride de hizmet edeceklerdir). Burada yabancı ülkelerden bazı sıradan askerleri göndermek için bir eğilim vardı. Fakat Tilly'nin, Danimarka kralı ve kendisi onların iyi istekleri için onlara yemin ederken o Yüksek Hollanda prensleri arasında (onlar ülkelerinde yabancı görmek istememektedir) bu fırsat üzerine *querelle d'Allemand* yükselteceğinden şüphelenilmektedir. Ve o Spinola, aynı şekilde ordusundan bazı askerleri Almanya'ya göndermiştir. Şimdi bütün Hollanda eski birliklerini bu bölgelerde tutmaktadır. Kendisinin o kadar serbest bir şekilde riske atılmayacağı varsayılmaktadır.

Kont Mansfelt'in ordusu Rhees (orada uzun bir süredir ihtiyaç ve sefalet içinde durmaktaydı) yakınındaki kışlasından geçen Cumartesi günü ayaklandı ve onun yaya(4000 kadar boşluk ve yaralı olmaktadır) topları ve ordu yükleri, gemi yoluyla Bremen'e yüklenmiş ve götürülmüşlerdir. Orada Danimarka kralına katılacaklardır. Atlıları (5 ve 600 arasındadır) kara yolundan, Hollanda süvarilerinin bir bölümüyle birlikte gideceklerdir. Onlar Linghen'i geçmişlerdir. Ordu sayı olarak küçük olduğu düşünülebilir. Fakat aynı ordu hâlihazırda, gerçeği kaçırarak hem güç hem de acele olarak, Tilly'nin ordusunu korku içinde bırakarak iyi bir tesirde bulunmuşlardı.

Tilly'nin ordusu uzun bir süredir Weser'deki Niuburgh'u kuşatmaktaydı. Geçen ayın 24'ünde, o şehrin valisi Limpach'ın ayın 25'i tarihli mektup yazmasıyla bir kafa karışıklığı oluştu. Geri çekilirken Reburgh bir sürpriz denedi fakat püskürtüldü. Oradan Wallesteyn'in ordusuyla buluşmak üzere Minden'e doğru yürüdü. Bunun için Hessen'e doğru indi [442] ve o iki ordu birleşmişlerdir. O (muhtemelen daha önce belirtilmiştir) o tüketilmiş kışlaları terketme (orada uzun süre kalmışlardır ve erzak ihtiyacı yaşamaktadırlar) ve Halbestar, Brunswick ve Meydeburgh gibi yerlerde taze otlaklar arama planları vardır. Bu şekilde, kafalarını kaldırmaya başlayan o Aşağı Saxe penslerini korkutmuşlardır. (Dük Weymar'ın geçen ayın 25'inde yazdığı mektuplardaki gibi) Ciddi bir diyetle Danimarka kralına katılma kararı almışlardır. Ve buna göre Brunswick halkı (geride kalanların çoğu askerdir) şu an silahlanmış ve Dük Christian da buradan bütün gayretiyle birlikte oraya gitmiştir. Onun büyük kardeşinin (dük naib) çok alık ve bu kargaşalı zamanlarda çok ağır mizaçta olduğunu görerek çağırılmışlardır.

Tilly'nin ana amacının ülkeye nehirden saldırarak, Danimarka kralının gücünden çekmeye ve onu savaşa sokmak olduğuna dair iyi bir neden vardır ve böyle hüküm verilmiştir. Böylece kendisi kralın yayalarını geçecektir o eski askerlerinin pek çoğu kendisine avantaj sözü vermektedir. Fakat kral buradan verilen tavsiyeyi dinlerse kendisi savaş riskine girmeyecek fakat kışı kazanarak zaman avantajı elde edecektir. O zaman Tilly ona yakın yerde konaklarsa, onun adamları(onların 30 aylık erzağı vardır) isyan edecekler. Eğer kendisi uzaklaşır ve kışın yaptığı geniş bir ülkede kalırsa, ordusu konakladığı ve tedbirle yaşadığı zaman (böylece kendisi şimdiye kadar adamlarını sadakat içinde tutmuştur) kışlasına her yerden saldırılabilir ve ülkeden *bello* değilse *prealeijs* olarak çıkarılabilir. Eğer bu başarılı olursa Almanya'da büyük bir değişiklik oluşabilir.

Rochellilerin hem karadaki hem de denizdeki yenilgisinin haberi buraya Fransa'nın o hizmette Hollandalılardan aldığı yardımdan geniş bir şekilde bahseden baskılı kâğıtlar halinde Paris'ten gelmiştir. Bununla birlikte buradaki halk çok az memnun olmuştur ve düşmanlarına karşı bu kadar bilinçsiz ve tedbirsiz olabileceklerini (la Baya Breda'yla birlikte gitmiştir) ve hem masrafı hem de cesareti dostların karşı kullandıklarını söylemektedirler.

Lordumdan kâğıt yığınları arasında tarihini suçlayamadığım bir bekleyişten sonra bir mektup alabildim ve şimdi bile elime Bohemya kraliçesi için bir şifre beraberinde hiçbir şey olmadan gelmiştir. Onu Sir Francis Nethersol'un ellerine

bıraktım. İstedğimden çok daha yakın bir sürede yurda çağırılabilirim. Sir Robert Killegrew, benim yerimi almak konusunda aday gösterilmiştir. Kendisi aktif ve çalışkan bir adamdır. Bana benim geri çağırılmamın ricacısı olarak hizmet edecektir. Fakat lorduma gidişimden önce birden fazla selam vereceğim. Ve eğer Bohemya kraliçesi yer alabilmeyi isterse, sizi bu konuda yabancı bakanlara yönlendirebilirim. Fakat *Aliter visum est supervis*, Böylece leydinizin ellerinden öper ve lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 6 Ekim 1625 stilo vet

DUDLEY CARLETON

Lordum İngiltere'den dürüst sekreterimiz Morton'un zamansız ölümünü duyacaktır. Kendisi için hem yurttan hem de yurt dışında büyük bir üzüntü duyulmuştur. Kendisinin yerine hakkında iyi raporlar gelen fakat benim tam olarak bilmediğim Sir John Cooke geçmiştir.¹⁴⁴

[443]Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Top ve gülle ile yapılan uzun karşı çıkıştan sonra İspanyollar şimdi silahlarını değiştirmek için bir zamanlık son bir seçim yapacaktır. Savoy dükünün siperlerine, silahların onlara herhangi bir hizmette bulunmadığı yağmurlu havada saldırarak, girişlerini, kazma, kılıç ve kısa silahlarla yapmak zorunda kalmışlardır. Havanın yarattığı bu uygunsuzluklar onların çok uzağa gitme cesaretini göstermelerine sebep olmuş ki onlar düşmanlarını dinlenirken bulduklarını ve onların siperlerinin boş olduğunu düşünmüşlerdir. Fakat onların beklentileri kandırılmıştı ve onların ilerleyişi keşfedildi. Onlar cesur bir şekilde püskürtmeyi denediler. Zira San Rieran birliğiyle birlikte, her ne kadar sayıları onlardan çok az olsa ki onun bir tanesi başına 3 İspanyol düşmekteydi, olağanüstü bir cesaretle birlikte onların girişlerine üç saatlik bir boşlukta direnmeyi başarabildi. Savaş o kadar uzun sürdü ki onlar hiçbir avantaj kazanamadılar. Bunun üzerine geri çekilmeye karar verdiler. Bunu utanç içinde ve orada pek çok kişinin yaralanması dışında 120 kişinin ölümüyle terketteler. Savoy dükü 6 kişi kaybetmemişti. Onların başında Cont Della Manta gelmekteydi.

Po nehri yağmurlarla o kadar yükselmekteydi ki bu İspanyolların planı için iyi bir şey olmuştu. Zira orada Savoy dükünün Po üzerine koyduğu köprüden çok uzakta olmayan bazı eski yel değirmenleri vardı. Geceleyin onları nehre göndermek ve taşlarla yüklemeyi düşündüler. O kadar ağırlık vardı ki köprüye vardıkları zaman 6 bot

¹⁴⁴ Bundan sonraki mektup Latince olduğu için atlanmıştır.

taşımışlardı. Fakat bu kayıp bir günde kolaylıkla tamir edildi. Böylece düşmana sadece küçük bir avantaj sağlayabildi. Aşağıdaki, Po nehri üzerindeki diğer düşman tarafındaki değirmenler patladıldı. [444] Onlar onlardan çok yardım almaktaydılar ve orduları için buğday toplamaktaydılar. Fakat bir gece ülke halkının bazı düşmanların değirmenler tarafında olduklarına dair istihbarat alarak, birliğin ordularını bilgilendirdiler. Bunun üzerine onlardan 40'ı geceleyin kalktılar ve değirmenler saldırdılar. Orada bir Napolili yüzbaşı ve onun dostlarından çeşitli kişiler buldular. Onları esir olarak aldılar ve prene getirdiler. Bu değirmenler, kısa süre içerisinde fişeklerle birlikte yıkıldı ki düşman onlardan daha fazla yardım alamaz. Raporlara göre Milan'dan Katolik kampına 70 veya 80 çift öküz gönderilmiştir ki onların toplarını Verrua'ya çekmeye niyetli oldukları tahmin edilmektedir.

Mantova dükü bu hafta bu şehirdeydi. Kendisi Aziz George manastırında konakladı. Devlet onun burada oluşuyla ilgili umumî bir bilgi almadı. Fakat kendisi Doj ile özel bir görüşme yapmıştır ve onun buraya olan yolculuğunun ana amacının buradan borç para almak olduğu düşünülmektedir.

Lordumun 26 Ağustos tarihli, İngiltere ve Haghe için eklenen mektuplarınız güvenli bir şekilde geldiler. Onları üst yazıda belirtilen yere göre gönderdim. Ve onurunuzu rahatsız etmek için başka bir sebebim olmadığı için naçiz bir şekilde veda eder ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 17 Ekim yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

Arundell Kontuna

10 ve 12 Mayıs tarihli iki mektubunuzda belirtilen, yapmayı istediğim o az hizmetin kabulü ile lordum için yapabileceğimden daha fazlasını için yeterli ödül almışımdır. Eğer benim aynı ayın ilk günü ve 25'indeki mektuplarım vardıysa onların size daha fazla tatmin vereceklerini umuyorum. O zamandan beri, bu şehirden ve banliyölerden 20.000'e yakın insanı götüren büyük salgından geçen haftaya kadar kaçtığım için hiçbir şey yapamadım. Bay Petty bu hafta Bergama, Samos, Efes ve bazı diğer yerleri ziyaret etmiştir. Her ne kadar yakın zamanda bana değerli hiçbir şey bulamadığımı yazmış olsa da orada lordum için büyük hazırlıklar yapmıştır. Lordumun bu görevde hizmetini sonuçlandırmak için hiçbir acıdan veya kurnazlıktan sakınmayan bu tür bir adam ile ilgili iyi deneyimi vardır. Kendisi gittiği zaman birleştirebileceğimizi ve kendisinin de beni gidişatı ile ilgili özgürce bilgilendireceğini ummuştum fakat

kendisi bu konuda beni aldattı. Zira şimdi lordumun (engelleme yolu ile) yalnız olmaya karar verdiğini ve Bay Petty'in bu boşlukta onunla veya önden önce birisini gönderme güveni üzerine beni engellemiştir ve beni hiçbir şey bulamadığını bilgilendirmiştir. Ben de lordumun hikmetinden ve dürüstlüğünden size doğama göre açıkça hiçbir şey yazamayacak kadar eminim. Ona zorlayıcı hükümler ve Patrik'ten emanet mektupları sağlayarak Bay Petty'ye gücümde ne varsa yaptım. Kendisine bildiğim her konuda açık ve serbest oldum ve bu şekilde lordumun emrine devam edeceğim. Fakat lordum, Buckingham dükünden de benzer bir lütuf aldığımı ve ona da hizmet edeceğime dair sözümü de verdiğimi bilerek, kendisi eğer Bay Petty (ben olmadan hiçbir şey yapamaz) herşeyi benden önce alırsa kendisi buna zekâ, istek veya güven eksikliği hükmü verebilir. Bu yüzden bütün rekabetlerin önüne geçmek ve benim de bu kadar büyük ve onurlu efendinin karşısında temiz durabilmem için, bütün avantajlarımız için onunla antlaşma yapmayı düşündüm. Bu yüzden altın kapıda bahsedilen altı *relevo*'yu indirmeye karar verdik ve onların hisse ile lordum ve efendim arasında bölünebilmesi için 4 tanesine 600 dolar ödüycek kadar ileri gittim. Ve eğer lordum fiyattan hoşlanmazsa Bay Petty'nin onlardan vazgeçme seçeneği vardır. Fakat şimdi kendisinin lorduma eğer onları elde edersem, onları bölmenin bir zarar olacağı hakkıyla hepsini lorduma isimlendirdiğini idrak ediyorum. Lordum asla benim size gerçek olmayan veya gerçeği gizleyen bir şeyi yazacağımı görmeyecektir. Onları keşfeden Bay Petty değildir. Kendisini Patriğe getirdiğim ve orada nerede kendimizi eski heykellerle donatabileceğimizi onunla birlikte öğrendiğimiz zaman kendisi altın kapıdakilerden bahsetti ve benden her ne kadar onları elde etmekteki zorluğun büyük olacağını düşünse de onları görmemi istedi. Bunun üzerine ben bir yeteneğim olmayarak onları görmesi için bir yeniçeriye Bay Petty ile beraber gönderdim.[445]. Onun onlardan hoşlanan raporu üzerine ikinci kez onunla birlikte gittim ve eğer mümkünse onları indirmeye karar verdik ve ben lordumun yarısını almasına sadece razı değil aynı zamanda istekliydim ve böylece onu, her ne kadar onları almak ve lordum için istekli bir şekilde dağıtacağım paraya ihtiyacım olacak olsa da, onu temin ettim. Ve gerçek bu şekildedir ve ben de lordumun iyi bir şekilde kabul edileceğini umduğum aynı kararda sabit bir şekilde kalmaktayım. Sonra kendisi bana onları o fiyatta reddeden ve beni altısı için 200 doların üzerinde fiyat harcamam konusunda tavsiye eden başka bir mektup yazdı. Görünüşe göre kendisi Bergama'da daha iyi donanmış veya bunları daha iyi bir fırsat için bırakmaya istekli olup benim onlara karışmama razı olmuştu. Fakat ona kendisinin

benim daha büyük teklifler yaptığımı bildiğini ve eğer reddedirse, onları kendi hesabıma alacağımı ve İngiltere’de lorduma teklif edeceğim cevabını yazdığım zaman kendisi ondan sonra bana kendisinin onlara olan ilgisini veya onları elde etmek için beni harcama konusunda cesaretlendirmeyi bırakmayacağını yazdı. Fakat ben gölge için çabaladığımızdan üzgünüm. Lordum dürüst bir adama ve hizmetkârınıza inansın ki paşayı, kalenin kaptanını, padişahın surlarının yöneticisini, oraya bakan askerleri denedim ve onların hiçbiri karışmaya cesaret edememektedir. Onlar iki mermer büyük sütunun arasında şehrin baş kapısının üzerinde, Yunan imparatorun kaybettiğinden beri hiçbir zaman açılmayan, sadece karşısına bir su yolu ve başka bir sur yapılan Yedikule olarak adlandırılan bir kalenin girişinde küçük sütunlarla desteklenmiş başka mermer tablosunun içindedirler. Pek çok kişinin şikâyet edeceğinden dolayı kafası için baş kapıyı bozmaya cesaret edememektedirler. Kalenin Kaptanı veya surların yöneticisi de bunu padişahın özel bir emir gelmeden yapamamaktadırlar. 30 ve 40 adım yukarıda olup hızlı bir şekilde demir iğnelerle çalışmaları ve iskele ve en az 50 adamın yardımı gerektiğinden dolayı onları çalamazlar. Zira eğer düşerlerse toz olacak şekilde kırılırlar. Yüzey çok zayıf ve zamanla yaşlanmıştır. O zaman dünyada benim de yapacağım sadece bir çalışma kalmıştır ve eğer onları elde edebilirsem lordum Bay Petty’nin veya herhangi bir başka yardım olmadan size gönderdiğim kısım ile hizmetimi görecektir. Kalenin içinde ve o kapıda devamlı 20 askerin gözetimi vardır. Orası kralın hapisanesidir ve en azından bir parçası bir ton ağırlığında olan bu tür şeyleri indirmenin ne kadar zor olduğunu Londra’nın Kule Kapısından lordum kolaylıkla hüküm verecektir. Ve eğer onları elde edemezsem hiçbir adamın veya elçinin onları, sadece padişah ihtiyaçtan kaleyi satmazsa, elde edemeyeceğini söyleyeceğim.

Hiçbir şey getirmeyen bütün bu tartışmalardan sonra Bay Petty bana, pek çok şey elde ettiği Samos’tan Efes’e doğru denizden giderken Asya sahili üzerinde gemisi büyük bir fırtınada karaya oturduğunu ve kendi hayatını kurtararak, o yolculuktaki bütün koleksiyonlarını ve benim tarafımdan sağlanan hükümleri ve mektupları kaybettiğini bildirdi. Kendisine başka emir ve mektuplar göndermem gerektiğini aksi takdirde devam edemeyeceğini söyledi. Bütün şahitlerini denizde kaybetmiş olarak casus olarak hapse atıldı. Fakat onu tanıyan Türklerin şahitliği ile kurtarıldı. Oradan Sakız’a gidip kendisini yeniden donattı ve oradan da mermerleri bulabilmek umuduyla teknesini balıklara bıraktığı yere gitti ve oradan da Efes’e gitti ve bu da ondan duyduğum son haberlerdir. Bu hükümleri bu kadar sık yenilemek bu insanlara büyük bir

haset vermektedir. Lordum için bir yıldan çok az süre içerisinde 3 tane alınmıştır. Böylece çok gürültü ve rüşvetin gücü ile, lordum için şimdi benim elime geçen ve her ne kadar denizi terketmesi ve bu kışı hoş karşılanacağı benimle birlikte geçirmesini yazsam da Bay Petty'e nerede olduğunu öğrenir öğrenmez gönderilecek olan başka bir tane ve daha geniş bir hüküm elde ettim.

Sonuç olarak lordumdan Buckingham lorduma olan görevimde başarısız olmayacağım gibi, benim o konudaki eğiliminin şahidi olacak olan hizmetinizi de yapacağımdan emin olmanızı istiyorum. Hen konuda Bay Petty'ye hismet edeceğim ve bu işte tek başıma gitmek zorunda olduğumu görerek, bütün Asya'yı araştırıp çabama degecek az şey bulacağım. Benim merakım, diğerlerini kullanarak iyi ve kötü almak zorunda olmamdır ve çeşitli yerlerden bana aslında çok pahalıya mâl olan fakat göndermeye değmeyecek pek çok figür gelmektedir. Tek başıma en iyisini yaptığı zaman, güzel bir şekilde ilgilendiğimi ve lordumun iltimasına layık olabilmek için samimi bir amacım olduğunu bildirecek benden biraz haber duyacaksınız. Majestelerinin konseyindeki lordları Venedik konsolosu tarafından, kumpanyamıza yapılan büyük hasarı bilgilendirme durumum olacaktır. Buna daha büyük hususlar yüzünden burada karşılık veremeyip, majestelerinin ve senatonun adaletine başvurmak zorundayım. Eğer korunmazlarsa [446] bu ticaretten vazgeçmek zorundadırlar. Lordlara beyanda bulundum. Orada adil bir amaç olarak, lorduma bize iltimasınızı ve korumanızı göstermesi için yalvarıyorum. Ve böylece lorduma söylediğim, samimiyetimi kabul edeceğinizden kesin emin olarak, lordumun en naçiz ve dükün hizmetkârı olarak takdir edileceğim. İstanbul 20/30 Ekim 1625

Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu ve benim çok iyi Lordlarım,

Venedik Devleti'nin kulları ve bütün vekilleri ile şimdi neredeyse dört yıl iyi bir iletişim içinde yaşadım ve senatonun da özel teşekkürlerle açıkladığı gibi onların pek çok olayında onları iyi bir şekilde hak ettiğimi anladığımdan dolayı, bu hizmetimi onlarla bir tartışma veya bir ihtilaf yaşamadan bitirmeyi ummuştum. Fakat kibir ve açgözlülüğün hiçbir dostu yoktur ve Lot, İbrahimle, bir koyun otlağı yüzünden kavga etmiştir. Zira Halep'teki Venedik Konsolosu tarafından ülkemize bir küstahlık yapılmasından dolayı Levant tüccarlarının avukatı olmaya ve majestelerinden ve lordlarımdan onlara, onların bu topraklarda, en azından dezavantaj olmadan ve eşit terimler üzerine diğer ülkelerle ticaret yapabilmeleri için korumanızı tenezzül etmeniz

konusunda naçiz ricacı olmaya zorlandım. Ve bu şekilde şimdiye kadar koruduğum şöhreti korumak için ve bu da onurlarınız tarafından terkedilmek dışında kaybedilemez. Lordlarımı bir mektup için uygunsuz olacak bir uzun konuşmayla rahatsız etmeyeceğim. Fakat şirket tarafından sunulması için amacımızın değeri hakkında yeterli bir beyanda bulunmuş olarak, sadece lordlarımın şikâyet edeceğim konuda bana güvenmesini rica edeceğim. Bu konuda diğer bütün meskûnların mahkemelerinden teminat aldım ve onurlarınızın o konulardaki şahitliğimi kabul edileceğinizi var sayarak Venedik'e gönderdim. Onun içindeki gerçeğe lordlarımın tenkidi cezası üzerine kabul etmek zorundayım.

Eğer diğerlerinden, bu ihtilafın başlangıcı konusunda Türk adaletine başvurmak gibi bir ayrılma olduysa da bir adım eğri giderek masumun hakkını almakta savunmasız kalmayacağını umuyorum. Bütün mahkemeler bazı hatalara izin vermektedir ve eğer alınmazsa hatayı hafifletmek için o bahanede pek çok şey söylenebilir. Venedikliler, zarar vermeye bizim sorgulanamaz bir konsolaj hakkımızı reddetmekle başlamışlardır. Her akıllı adam mülkünü korumak için bir sonraki yolu alır. Fakat eğer daha kötüsü söylenecekse, mektubumun tüccarlara gönderilen suretlerinden ve sadece telafi beklediğim balyosla olan gidişatımdan görülebileceği gibi burada bir skandal veya majestelerini veya onurlarınızı rahatsız etmeden dostça anlaşabilmek için bütün dostane yolları aradım. Fakat taş kuvvet olmadan parçalanamazdı. Bütün teklifler avantajı korumak için nasıl haksız bir şekilde yutulduğu ve saptırma ile bütün mantık gücünden sakınma ve senatonun hükmüne çekilme olan bazı Venedik kurnazlıkları ile reddedildi. Bu da otoritelerinin olmadığını söyledikleri bir yerde hakkı vermemeye niyetli oldukları zaman ortak ve olağan bir sığınaktır. Buna rağmen hükümlerin bir bedel ile belirlendiği burada onlara kendi paralarından ödeme yapmaktan imtina ettim. Fakat genel olarak kapitülasyonları Türk adaletine ve yorumuna teslim etmek genel olarak skandaldı ve pek çok tehlikeli sonucu olabilir ve böylece padişahın bakanlarına Hristiyan mallarına bir vergi koyma yolu açılabilirdi. Bu amaç bir kere uygulandığı zaman ilk öngörülen olamazdı. Bunun yanı sıra majestelerinin herhangi bir dostunun kullarının özel bir izin olmadan burada aramızda tamamen bir gedik yaratacak ve prenslerimiz arasında tartışmalar yaratacak olan böyle bir yolu almayacağını var sayarak meseleyi ilk duruma getirmek için bize karşı olan yozlaşmış hükmü geri çekip kapitülasyonlarımızı eski güçlerine ve saygılarına getirmeyi ve sonra da senatoya şikâyet etmeye ve onların adaletinden ve kendisini tamamen bilgilendirdiğim majestelerinin oradaki meskûn

elçisinin arabulucuğu ile tatmin aramaya karar verdim. Fakat aynı zamanda o yargıçların inatlarını onların paralarını kurtarmak ve bizi bizim gemilerimiz ile ticarete yemeleri için İngiltere'deki vekilleri aracılığıyla lordlarıma aksi haberler verebileceklerini de biliyordum. Aynı zamanda onurlarınıza müracaat ediyorum ve naçiz bir şekilde korumanızı istiyorum ki sizde majestelerinden bir hüküm ve [447]onun kullarının onlar üzerine meydan okunulan veya çalışılanlara karşı aynı hakla korunacağına dair bir cevap vermekten ve bu kadarını da Sir Isaac Wake'e bildirmek isteyebilirsiniz ve bu da en eşit olup derhal tartışmayı bitirecektir ve o zaman da Venedikliler bize adalet yapmazlarsa eğer izin alırsam burada alacağım ve onlara barış ve diğer Hristiyan hususlar için reddettiğim ihtimaller ve silahlar hakkında bilgilendireceğim.

Gelecekte şirketin bu lütfünü tasdik etmek için lordlarım Levant ayrıcalıkları içinde yabancı mallarını taşıyan bütün kullarının genel yükü taşıyanların kurallarına bağlı olabilmeleri ve diğerlerinin bir hariciyet olmadan diğer prenslerin vekillerine sadık oldukları gibi majestelerinin vekillerine bağlı olmaları konusunda bir beyan bulunmak isteyebilirsiniz ki bu şekilde benim otoritem daha az olmasın ve uygulamada majestelerinin görevini ihlal etmeyeyim. Bunun için pek çok sebep öne sürülebilir. Her ne kadar deniz taşımacılığı özgür olsa da şirketin masrafı ile alınan ve sağlanan ve Türkiye ile barış ve ticaret özgürlüğün sadece onlar için başlatıldığı ve onların masraflarında başlamış olup herkesin bu limanlara gelme özgürlüğünün keyfini çıkarabileceği kadar eşit değildir. Bu olmadan hiçbir İngiliz buraya gelemez. Çok daha azı bir gemi sahibinin, yabancıların kârı için bayrak renklerini değiştirip ülkesini reddetme küstahlığı onların hakkını yiyecektir. Fakat bu düşünceleri ayrı bir şekilde genişletmiş olup lordlarımı gereksiz tekrarlarla rahatsız etmeyeceğim. Sadece bu özel hadise de onurlarımızdan, efendi Nathaniel Goodlade tarafından Venedik'te bizi kandırmak ve majestelerinin otoritesine hakaret etmek için bilinçli bir şekilde Aziz Mark'ın bayrakları ve koruması yapılmış olan çalışma ve Venedik konsolosuna bağlanarak yaptığı baş kaldırı ve o şehirde ülkemize utanç getirecek bir şekilde İngilizlere itaat etmeyi veya tanımayı reddederek yaptığı küstahlık konusunda daha sert olmanız için yalvaracağım. Eğer cezalandırılmadan kaçarsa bu örnek her özgür olmayan adamın özgür bir şekilde ticaret yapabilmesine bir yol açacaktır. Venedik'teki sözleşmesinin zorunluluğu da onu mazur göstermemelidir. *Dolosum pactum non enervat legen*; Fakat daha özel olarak keminin sahibi (bilgilendirildiğim kadarıyla)

Londra'da ikâmet eden bir Hollandalı olan bir Ricaut olup, kendisinin Cenova'daki Spinola ailesi ile bağlantısı vardır ve onun yolları hakkında Lordum Conway'e ve Lordum Baltimore'a bundan bir yıl önce 4 ve 20 Eylül 1624 tarihli mektuplarım ile bilgi vermiştim. Onların özü Cenevizlilerin İngiltere'deki Thames'in en iyi tüccar gemilerinin büyük kısmı 500 tonluk Aziz George, Benjamin ve John ve Peter ve Andrew, mezkûr gemi ve hepsinin büyük bir güç olduğu pek çok diğer gemi ile ilgili olduklarıydı. Bu suçlama yanlış olabilir fakat benim naçiz görüşüme göre soruşturmaya değerdir. O zaman düşünülen uygunsuzluklar her ne kadar onların içinde hizmet eden adamlar dürüst adamlar ve iyi kullar olsalar ve hepsinin mühimmatları ile geri dönmesi için güvenlik alınmış olsa da onlar kumanda edebilmeleri için İspanya kralının veya ona dayananların limanlarında oldukları sürece onların gücünde olmayacaklardır. Plan ve bahane malları Levant'tan limandan limana taşımaktır.(bazılarının Cenova'nın kurtuluşu için yakın zamanda yaptıkları gibi) Fakat kâr tamamen yabancıya ve onun hizmetlerine gitmekte bize ise zarar vermektedir ve iyi gemiler yaşlanmaktadır ve onlar yüzebilirken İspanya kralı tarafından alınma ve görevlendirilme riskleri vardır, gemilerin vücutları, toplar ve mobilyalar onun yaratıkları için uygun mallardır. Ve bu bahane altında, lordlarımın bütün değerli alâkasının ve o konuda parlamentonun hazırlıklarının önünde hile ile toplarımız düşman olabileceklere taşınmakta ve onların gücünde oldukları zaman denizciler zorlanabilirler veya en iyisi yurda yaya olarak gönderler ve İngiltere'ye de bunu engelleyebilecek hiçbir kesin teminat verilmemiştir. (bu tahta ve değerini değerine tazminat olabilir duruma ve sonuç olan zarara olamaz) Tehlikenin deneyimi, en adi ürünleri ağına çekmek için çeşitli iyi gemilerle Napoli'ye getiren Ossuna dükünün Venediklilerle yaptığı savaştan dolayı meçhul değildir. Ve her ne kadar lordlarımın hikmeti ile kendisi bütün amacıyla engellenmiş olsa da kendisi en azından bir iyi gemiye ve onun bütün mühimmatına sahip oldu ve benzer bir şüphe şimdi daha çok düşünülmektedir. Fakat eğer devlete doğrudan bir zarar yoksa bile diğer prenslerin bayrakları altında ticaret özgürlüğü tamamen majestelerinin Levant'ta ticaret yapan kullarının bütün ticaretini, iki veya üç yılda masraf ve teminat rahatlığı ile yiyecek ve yok edecektir.[448] İkisinde de % 10 veya 12 hiçbir çabanın karşılık vermeyeceği bir avantajdır. Onurlarınıza bu kadar çok rahatsızlık vererek sınırlarımı aştığımdan korkuyorum. Fakat hikmetinizden ve korumanızdan her zaman bana doğru genişlediğinden emin olarak, naçiz bir şekilde beni yönlendirebileceğiniz doğrudan

cevaplarınızla tedarik etmeniz için yalvarıyorum. Burada ve diğer bütün yollarımda lordlarım en naçiz hizmetkârı olarak takdir edilmek isterim. İstanbul 2/12 Kasım 1625

**Majestelerinin Konseyindeki Lordlara, Halep'teki Sözleşmeyle Alâkalı Olarak
Benim Bilgimin ve Venedik'e Daha Çok Kanıt İçin Gönderilmiş, Konsolaj Talep
Etmemiz Konsunda Dört Hakkın Bir Suret**

Halepte, İngiliz ve Venedik Konsolosları İhtilafın Durumu

Bazı Venedikli tüccarlar, Londra'daki Peter ve Andrew gemilerini Kıbrıs ve İskenderiye limanlarına göndermek için almışlardır. Efendi Nathaniell Goodlade (iddia ettiği üzere) hem denizde hem de o limanlarda Aziz Mark bayrağını taşımakta ve hem gemi ve adamları yolculuk bitene kadar Senatonun kulları ve malları olarak alınacak ve o ayrıcalıklardan yararlanacağı konusunda sözleşmiştir ve eğer kendisi ya yelken altında ya da limanda herhangi bir kalyon ile karşılaşırsa o zaman kızıl haçı çekecek ve ülkemizin şöhretinin ve Berberî Türkleriyle olan barışımızın avantajını alacaktı.

Kıbrıs'a vardığı zaman orada demir atmış üç Cezayir korsanını gördü ve limana İngiliz bayrağı altında geldi ve böylece bütün meselesi onlarla barış halinde ve o korumanın altında geçirdi.

Oradan ayrılmış olup Aziz Mark bayrağı ile İskenderiye yoluna geldi. Bu da İngiliz konsolosu Bay Kirkham tarafından anlaşılmış olup ona majestelerinin otoritesinden kaynaklanan bayrağı indirme ve ülkesini tanıması için bir emir göndermiş olup. Venedikli de aynı zamanda tam tersini emretti. Goodlade ikisini de memnun etmek için denizde görünen bir geminin avantajını alarak, Venedik bayrağını indirdi ve Aziz George bayrağını çekti. Bir tanesine bunu sadakat ile yaptığını, diğerine de o duran geminin antlaşması ile özgür olabileceği bir durum oluşturan bir korsan olduğundan korktuğu cevabını vermekteydi.

Gemi boşalmaya başladığı zaman İngiliz konsolosu efendiye ve muhasebeciye, yük hesapları için ve malların sahiplerine de bütün ülkeler tarafından kullanılan geleneğe göre konsolaj ödemesi için haber gönderdi. Fakat ikisi de reddedildi. Biri itaat için diğeri de öyle bir gerek olmadığı için...

Konsolosumuz arasında nasıl özel ihtilaflar geçtiğini bildirmek gereksizdir. Sonuç olarak İngiliz, maddelerinin kendisinin İngiliz gemisinin bütün yüklerinden konsolaj alınmasını onaylayan padişahla yapılan barışın altında yapılan ticaretin kapitülasyonlarına güvenerek Venedikliyi olağan adalet karşısına çağırdı. Orada bu maddenin hiçbir şekilde atlanamayacağını söyledi. Venedikli ülkelerinin İngilizlere bir

görev ödemelerinden kurtarmak için özel, boş ve görülmemiş bir hüküm ürettim 1500 dolarlık rüşvetin gücü ile [doğrulamayı] başarıp (o maddenin bizim kapitülasyonlarımızda onlara karşı hiçbir özel emrin kabul edilemeyeceğine rağmen) bize karşı bir hüküm verdirtti.

Kötü sonuçlar ve prenslerle sözleşme olarak hukuğun üstünde olan kapitülasyonlarımız üzerine yozlaşmış hüküm ile buradan zararlar çıkmıştır. Ben onları yeteri bir şekilde düzelttim ve Bâbîâli'de düzene soktum. Fakat daha fazla skandaldan sakınmak için konsolosa ve Halep tüccarlarına adalet için majestelerinin ve senatonun adaletine başvuruyoruz.

İngiliz konsolosu bana şikâyetini yaptı ve Türk adaleti ile bu parayı ve utancı geri kazanmamı istedi. Fakat pek çok sebepten dolayı ona ilk hataya ekleme yapmayacağımı belirttim. Özellikle de balyosun eşit savunma koşulları olduğu yerde... Ve hak olarak padişahın Hristiyanlara (vassallarına karşı değil) karşı kapitülasyon istemeyeceğimizi bunun Türk'e onların malları üzerine herhangi bir vergi koyabilmeleri için sınırsız bir güç verebileceğinden bununda şu an için skandal ve gelecek içinde tehlikeli olduğunu söyledim. Ve eğer bir prens öyle bir kapitülasyon yaparsa diğerinin de kullarını korumak için ters bir sözleşme yapabileceğini ve böylece bütün ülkeler arasına kavga tohumları ekilebileceğini söyledim.

[449]Bu yüzden, ilk olarak mektubumda gözükeceği gibi daha fazla gürültü olmadan bütün tartışmaları gürültü olmadan bitirmek için balyos ile dostluk yollarını kullandım. Buna karşı ortak bir cevap aldım: Otorite eksikliği. Onu nasihat ve hakem kararı yoluna girmeye yönlendirdim. Fakat Venedik kuralları o kadar çetrefillidir ki, onlar hiçbir şeyi genişletmezler kendisi de orağını bir Venedik beyefendisinin yargılamasına koymayabilirdi. Sonuç olarak onunla kendi vicdanın ve günlük çalışmasının bizim için doğrulama yaptığı haklarımızın ve geleneklerin şahitlikleri ve kanıtlıkları ile bu yolu Senatoya yollamak için anlaştık

Venedik Senatosunu tüccarları ve kendileri için sadece üç tane savunmada bulundular. İlk olara konsolos Türk adaletine giderek hata yapmıştı. Bu onu suçlanabilir yapabiliyordu fakat şirketin hakkını yok edemezdi. İkinci olarak bizim de onlara konsolaj ödemediğimizi söylediler. Buna ben de *de facto* bizim o isim içerisinde son zamanda bir şey yapmadığımızı fakat bunun nedenin hiçbir İngilizin onların gemilerine yükleme yapmış olmaması olduğu cevabını verdim. Venedik yolumuzda durmaktaydı ve onların gemileri korsanlar için ortak bir avdı. Fakat eğer *de jure*'a olsaydık, bizim *cotonie*

olarak bütün taşınan mallar için yaptığımız görevdeki gibi ödemek zorunda olurduk ki bu da aynı şeydir. Ve başka bir özel neden daha vardı. Levant'ta ticaret yapan hiçbir Venedik gemisi, ceza acısı üzerine İngilizlere denk mallar alamamaktaydı. Böylece konsolaj meselesi hiçbir zaman onların adına doğmuyordu. Şimdi mesele olan gemide olduğu gibi bizim gemimizi bağlayıp bir tane İngiliz malı almamasından görüleceği gibi... Bunun yanı sıra bizim taşımacılığımızın farkı ve gemiciliğimizin şöhreti Venedik'in % 20 üzerindedir. Bu yüzden telafi için bir yol aramak zorundayız. Son olarak majestelerinin onların kendi malları üzerine herhangi bir vergi koyamayacağını veya biz onun vekillerinde onun görevinden doğan dışında başka bir otoritemiz olamayacağını söylediler. Buna da mallar üzerindeki konsolajı kesin antlaşma ve gelenek ile aldığımız cevabımı verdim. Eğer Venedikliler, dünyanın her yerinde onun gemilerine açılan majestelerinin topraklarına (zira oralarda onun yasaları canlı ve etkilidir) girerse genel masrafı korumak için görev ödeyen diğer kullarının şartlarına itaat etmek zorundadırlar.

Eğer Türk adaleti ile veya yabancıların malları üzerine bir yargılama olmadan nasıl hakkı koruyabileceğim meselesi sorulursa, ben de buradaki bütün devletlerin kurallarına göre, eğer yabancılar görevi ödemezlerse, kesinlikle prensinin hükmüne uyan elçi, o tür malların yüklenmemesine veya boşaltılmamasına dair emir vereceği ve böylece de tüccarın mantıklı olmaya zorlanacağı cevabını verdim. Ve ben henüz bu Venedik beyefendisi dışında bunun dışında duran birisini daha tanımadım.

Konsolajın Hakları ve Geleneğinin Delilleri

İlk olarak şirket, elçinin genel masrafını taşımak ve kendi bütün ayrıcalıklarını savunmak için aynı görevi kralın kulu olan bütün İngilizlerden de toplamaktadırlar ve bu yüzden bizim gemiciliğimiz üzerine bir yabancıdan daha kolay şartlar üzerine ticaret yapmasında hiçbir mantık yoktur.

Bu bütün ülkeler tarafından kullanılmaktadır ve bu gelenek 40 yıldır sürmektedir. İngilizler eğer mallar padişahın denizleri içerisinde buraya sadece hiçbir tehlikenin olmadığı İzmir'den veya Sakız adasından taşınacaksa, Hollandalı ve Fransızlara ödemektedirler. Bu yüzden onların mallarını vatandaşlarımızın hayatı ile insanlar gibi savunan bize para ödenmesi daha mantıklıdır.

Hollandalılar ve Fransızlar karşılıklı olarak birbirlerine, ikisi de bize ve biz de hepsine özel şahitlerin eklendiğinde kanıtlanacağı gibi bir tartışma olmadan ödeme yapmaktadırlar.

Venedikliler bu miktarı ters olsa da İzmir'deki Hollandalıya ve adalet gücüyle Sir John Eyres'a da ödemişlerdir.

Neden Konsolaj Ödemek Zorunda Olduklarına Dair Adalet Sebepleri

Eğer bir yabancı bizim gemilerimiz ile başka bir prensin bayrağı altında ticaret yaparsa, Levant Kumpanyasına sağlanan ayrıcalıkların zarar vermekten başka hiçbir işe yaramayacağı açıktır. Zira yabancılar bedava olmayan İngiliz mallarını rengi altına alabilir ve genel masrafları taşımak için şirkete ödenen bütün görevlerden kaçabilir. Şimdi geminin sahibi olan Ricaout'un otuz bin dolar için yaptığı rapor edildiği gibi...

[450]Eğer İngiliz ve Venedik gemisi arasındaki garanti üzerine 100 içinde 12 fark olursa bu sadece yeterli olmamakla kalmayıp, onların aynı zamanda İngilizlerin kendilerine ödedikleri görevi ödemek zorunluluğundan kurtarmaz mı? Bir Venedik gemisi çok düşük bir miktara temin edilemez. Olağan % 18'dir. Fakat gemilerin ve adamların bilindiği Londra'da finansmanları ile İngilizlerin güvencesine girerek onlara yükleme yapabilecekleri zaman bu % 4 olmaktadır ve böylece İngilizler üzerinden % 14'ü almaktadırlar. Ve böylece bizim teminatımızın kârından yararlanıp, İngilizlerin konsolaj için ödediği % 2 ile bizim ticaretimizi yok etme avantajına sahip olmaları mantıklı mıdır?

Eğer Levant Kumpanyası, Berberî korsanları ile barış yapmak için büyük miktarlar harcadıysa şimdi bizim korumamız dışında denize bakma cesaretinde bulunamayan Venediklilerin sadece tehlike zamanında korumamıza geçip *pondus et aestum diei*, 'yi taşıyarak daha ucuz olarak çabalarımızın meyvelerini yemesi eşit midir?

Eğer İngilizler, prenslerin gemilerine herhangi bir malı yükleyebildiği gibi diğer bütün ülkelere bir ihtilaf olmadan pek çok yıldır o elçilerinin mahkemelerine kaydedilmiş bazı yemin kanıtlarından görülebileceği gibi ödeme yaptıysa eşitlik onların da diğerlerinden onu almasını gerektirmemek midir? Yoksa biz başkalarının yasalarına ve geleneklerine mi bağlıyız ve onlar da bizden aldıkları ayrıcalıklar ile özgür? Ve bu yüzden majestelerinin konseyindeki lordlar burada bu meseleyi hiçbir fraksiyon olmadan taşıyan bana biraz güven vermek isteyebilirler; Eğer Levant Kumpanyası'nın bu iki ayrıcalığı olan konsolaj alabilmeleri ve bu bölgelere hiçbir İngiliz gemisinin yabancıların bayrakları altında gelmemesi sağlanmalıdır. Her ne kadar bu meselelerdeki deyimimin bana gösterdiği gibi pek çok küçük nedeni saymak olsa da genel olarak uygulanıp onları bu bölgelerdeki bütün ticaretlerini yiyecek bir numara bulduğum ile bütün konuyu tamamlama cesaretini gösteriyorum.

Neden Hiçbir İngiliz'in, Özellikle de majestelerinin, Onları Korumak için Orada Tutulan Elçilerinin veya Vekillerinin olduğu Yerde Başka Ülkelerinin Renklerini Giymemelerine Dair Genel Nedenler

İlk olarak majestelerinin kullarının başka bir koruma ve sadakat altına sığınması elçiye onursuzluk getirir ve padişahın gümrükleri konusunda pek çok sorun çıkmasına yol açar. Zira bizim ülkemiz % 3 ve diğerleri de % 5 ödemektedirler. İngilizler kendi malları üzerindeki ayrıcalıklarını kaybederler. Türkler de sancağa göre gümrük isteme avantajında yapabilir ve ülkeden değil bayraktan bilgi alıp şirkete büyük bir kayıp ve kapitülasyonlarına da gedik getirir.

Eğer bir İngiliz gemisi diğer bir ülkenin bayrağını alırsa, malları ve adamları da sonuç olarak o konsolosun koruması altında olacaktır. Böylece onların kulları olarak saygı görecekler. Hiçbir İngiliz'in onlara karşı adaleti olmayacak veya onların ne hesaplarını görebilecek ne de diğer haklarını geri alabilecektir. Ve bu şekilde majestelerinin Levant Şirketi'ne sağlanan mektubunda hiçbir yetkisiz tüccarın veya özgür olmayan bir adamın % 20 ceza olmadan ticaret yapamama ayrıcalığı burada toplanacaktır. Taşınan herhangi bir malın gerçek sahibinin kim olduğu asla keşfedilemez. Zira Londra'daki herhangi bir tüccar Venedik veya Marsilya'dan yük alabilir ve o ülkelerle ve doğrudan Londra'yla, diğer ülkenin bayrağını taşımak ve o ülkenin konsolosuyla iletişim kurmak için sözleşme yapabilir ve buradaki otoriteye karşı ticaret yapabilir. Ve bu hileyle bütün masraflardan özgür kılınmış olarak, Levant Kumpanyasını sarsacak ve ucuzlatacak ve onların ticaretini yok edeceklerdir.

Eğer, denizciliğin serbest olduğu ve bu vergilerin o yolu engelleyeceği gibi itiraz edilirse ben de bunun onu daha çok arttıracığını söyleyerek cevap vereceğim. Zira Fransızlar ve Venedikliler gemicilik dışındadır ve bizim için Levant ticaretini yabancılarla bölmektense kendimize ait olarak tutmak krallık için daha kârlıdır. Fakat eğer gemiciliklerini yabancılar için görevlendirilebilirlerse herhangi bir adam için dürüst yaşamını elde etmesinin serbest olduğunu görerek (her ne kadar ben genel olarak İngiltere için başkalarına gemi kiralama ticaretini desteklemeyi, başkalarının kârı için bu kadar bozulmuş materyali harcamayı ve [451] ve kendi gücümüzü sık sık düşmanların gücüne vermeye riske atma riskini desteklemesinin kârlı olduğundan şüphelensem de...) sadece Levant Kumpanyası için ve onların masrafı ile açılan Türkiye'deki ticaretin sürdürülmesinin kârını bu tür sahiplerin biçmesinde bir eşitlik olmadığı kabul edilecektir. Zira eğer İngiliz barışı ve ticareti tesis etmeseydi, o zaman

bu İngiliz yetkisiz tüccar bu limanlara başka bir ülkenin bayrağı altında el konulmadan giremezdi ve hile kısa süre de avantajları o yolda durduğu zaman Türkler tarafından keşfedilirdi. Örnek:

Hiçbir İspanyol ya da Floransalı, Fransa veya Venedik bayrağı altında mallarını ve yaşamlarını bu gizli koruma altında riske atamaz. Bu yüzden bu özgürlüğün asıl olarak onlara Levant Kumpanyasının ayrıcalıklarından kaynaklandığını görerek, bunlardan bu kadar kesin olarak yararlananların aynı zamanda genel masrafa destekte bulunmaları da çok adildir.

Eğer İngiliz gemileri diğer ülkelerin bayraklarını istedikleri zaman kullanabilirlerse Berberîler ile herhangi bir barış korumak imkânsız bir hâl alacaktır. Zira onlar bayrak İngiliz olmadığı zaman kavga bahanesi olacaktır ve kızıl haçı görmedikleri sürece malları yabancıların olarak görecektir. Zira bu hile çok uzun gizlenemez. Ve Venediklilerin bu sözleşme ile Goodlade'in herhangi bir tehlike anında Aziz George bayrağını çekmesinin yasal olması bizim barışımızdan yararlandıkları veya izim şöhretimiz ile güvende olduklarını itiraf ettikleri aşikârdır ve bunun için bir şekilde para ödemeleri için büyük bir sebep vardır.

Diğer bütün ülkeler, prenslerinin kullarının bağılıklarının sancakları istedikleri zaman değiştirmeleri konusunda o kadar haset doludurlar ki pek çok adalet örneği uygulamışlardır. Venedik'ten yüklenip aynı şartlar üzerine Aziz Mark'ı taşımakla gönderilen bir Hollanda gemisi, konsolajı yeme amacıyla birlikte İzmir'e gelirken elçi gemiciye bayrağı indirme ve Hollanda'ya ilerleme emrini verdi ve bu hareketi için [gemici] zincire vuruldu ve Venedikliler de özgürlüğün verilmesinden önce onun yerine ödeme yapmasına zorladı ve bu da Hollanda lordları tarafından takdir edildi. Ve bu konuda şahidim vardır.

Marsilya'dan Fransız malları ile şimdi İngiltere'de olan Mösyö Sancy'nin zamanında yüklenen başka bir Hollanda gemisi Fransa bayrakları ile bu limana gelmişti. Elçi gemiciyi hapse attırdı ve orada sert bir şekilde cezalandırdı ve pek çok ihtilaftan sonra Fransız boyun eğdi ve tüccarlarının konsolaj ödemelerine emir verdi. Bu konuda da şahidim vardır.

Sir John Eyre'in zamanında Venedikliler bu bahanelere İzmir'de başlamışlardı fakat miktar küçük olduğu için bunu sürdürmemişlerdi.

Venedikliler bu meselede o kadar ısrarcı ve sert olmaktadır ki bazı tüccarlar ve bir Hollanda gemisini ve onun görünüşünü alıp, Venedik'ten yükletmiş ve senatonun

kullarıyla yükletmiş olup geminin efendisi Hollanda bayraklarının (gemisinde vardı) savunma için daha büyük namı olduğunu bilerek onları denizde kullandı ve ihmal ile onları bu limana gelinceye kadar kullandığında balyos bunu senatoya onun kadırgalara mahkûm edilecek kadar büyük bir hakaret alarak şikâyet etti.

Bugün limanda iki tane Hollanda gemisi vardır. Biri Marsilya'dan Fransızlar ile yüklenmiş diğeri de Venedikliler ve Yahudiler tarafından yüklenmiş olup ikisi de Hollanda elçisine bir ihtilaf olmadan konsolajlarını ödemişlerdir.

Nathaniel Goodlade'in Bu İhtilafta Cezalandırılması İçin Özel Nedenler

Sözleşmesi ile doğrudan kendisinin İngiliz'in hakkını yemek ve majestelerinin otoritesine karşı bir sığınak ve korumaya çalıştığı görülmektedir. Ve eğer kendi şahsında Konsolosa itaat etseydi Venedikliler şüphesiz ki onun konsolajını ödemeye zorlanacaklardır.

Onun örneği ile muhasebeci Venedik konsolosunun evine gitti ve oraya sığınarak, hesaplarını şimdi her ne kadar zorla tuttuğunu iddia etse de göstermeyi reddetti. Bu da Türk adaleti karşısında konsoloslar arasında başka bir tartışma çıkardı. Venedik konsolosunun boş bir ayırım ile onun İngiltere'nin kulu olarak değil onların hizmetkârı olarak majestelerinin kullarını onların yasal mahkemesine karşı koruması veya yönlendirmesi büyük bir küstahlıktı. Ve her ne kadar o tartışmada günü ve adamımız için hüküm aldık. Fakat çok fazla para tuttu ve kavga bitmeyecektir.

[452]Bu örnek ile Fransız, Hollandalı ve padişahın bütün kulları, eklenen tanıklarla gözükebileceği bizden zorla alsalar da bize konsolaj ödemeyi reddedeceklerdir.

Son olarak Goodlade, konsolos tarafından emir gönderildikten ve onun majestelerine olan bağlılığı üzerine bir itiraz yayınlanmış ve kaydedilmiş olsa da kendisi tekrar Aziz Mark bayrağını çekerek, Senato'dan başka hiçbir üst tanımadığını belirtmiştir.

Tamamlamak için her ne kadar şimdi Fransızlar ve Venedikliler konsolaj ödeme geleneğini bozmaya ve bundan sonra hiçbir İngilizlerden hiçbir şey almamayı teklif etseler de, zaman ve şartlar düşünülmelidir. Eğer bunu bizden kendileri kâr ederken alırlarsa, onların istedikleri zaman kaybedilecek nasıl bir ayrıcalık alacaklarını bilmiyorum. Şu an taşımacılıkları kalmamıştır ve İngilizler üzerine ticaret yapmaya zorlanacaklardır. Ve bu niyetlerle İngilizler onları ticaretinden biraz uzak tutabilir ve geri kalan terimler üzerine bile onlarla gidebilir. Ve ben majestelerinin kullarını diğer

ülkelerin altına koymayıp onları eski ve sorgulanamaz haklarında savunacağından ve koruyacağından eminim.

Lordum Conway'e

Lordum,

Hastalığın azalması bana güvenli bir şekilde evime dönebilmek için bir umut verir vermez acele bir şekilde evimi dönerek kendimi İspanya için başlayan antlaşmanın süreci hakkında bilgilendirilmiş olarak kendimi antlaşmanın nasıl ilerlediği hakkında bilgi almak konusunda görevlendirdim ve her ne kadar aracının söz verdiği paraya sahip olmadığını *in esse* bulamamış olsa da uzaktaki gürültüsü pek çok dost elde etmiş ve padişahın yakınındaki bazı kişilere güven aşlamış olduğunu gördüm. Fakat büyük kapı kapatılmıştı. Kaymakam belki de daha çok gerçeklik bekleyerek hiçbir zaman onunla görüşmedi veya bir antlaşmayı kabul etmedi. Bu yüzden kendisi karanlık içerisinde çalışmaya zorlandı. *Tanquam fur et latro*. Kendisi saraydaki kasodabaşını ve içerideki kapı ağasını kendi fraksiyonuna almıştı. Ve imparatorun kız kardeşi olan Bağdat'taki veziriazamın karısını ve onun aracılığıyla iki kişinin daha kocasını daha elde etmişti. Kaptan Paşa Recep ve son yeniçeri ağası olan Bayram Paşayı... Bunlar birleşmiş olup cesur bir şekilde meseleye yardım etmeye başladılar. Ve bu son kişiler bana bunu korumak konusundaki kararlarını açıkladılar. Ve dışarıda bu kadar şeyin yapıldığına dair büyük bir fikir oluşmasına yol açtı. Ve ya içeriden ya da Bağdat'taki veziriazamdan bu sözde elçi için bir güvenli geçiş belgesi verilecekti. Şimdi uyanmak için geç bir zamandı. Zira teklif edilen şartlar, diğer prenslere ve devletlere zarar imasında bulunmayan basit teklifler değildi. Bana verilen eski direktiflere göre kaymakama gittim ve ona bu antlaşmanın bütün sırlarını ve bununla ilgili pek çok meseleyi açtım. Ve ona kendisinin onuruna, başkalarının kendi süresince diğerlerinin kendi naibliği sırasında bu kadar büyük bir meselenin temsilcileri olmasına tahammül etmeyerek onurunu ihmal etmemesi için çeşitli sebepler verdim. Bana verdiği cevapta kendisinin bütün çalışmayı bildiğini söyledi. Onun için bir kavga başlatmak gerekli değildi. Fakat harekete gelen her ne olursa olsun Hristiyanlarla hiçbir şeyi koruyamayan kişilerle barış tamamlamaktansa görevinden istifa edeceğini ve derviş gibi yaşayacağını söyledi. Ve yaşadığı sürece bu antlaşmanın hiçbir zaman sonlandırılmayacağına dair ciddi bir itirazda bulundu. Bu cevabın onun içinde samimi olduğunu biliyordum. Fakat kendisi yaşlıydı ve çekingen bir doğası vardı. Ve diğer ruhların sıcaklığında tehlike vardı. Onlar açık ve ciddi bir şekilde güvenli geçiş belgesinin elde edilmesini takip etmişlerdi. Bu

yüzden ben biraz daha ileri giderek, müftünün, bostancıbaşının ve bazı diğer büyük bakanların gözlerini açtım. Bazı yollar aracılığıyla gerçeğin kralın odasına gireceğini umuyorum. Sadece oradan gelebilecek gizli bir darbeden korkmaktaydı. Bunlar iyi bir şekilde kabul etmişlerdi. Nasıl sonuçlar işleyeceğini bilmiyorum Fakat aniden veda etmeden haberci gitmiştir ve bilgilendirildiğim karıyla, tekliflerine, mektup, yazı ve bir cevap alamamıştır. Bana karşı özel bir öfkeyle doludur ve beni majestelerine sert bir şekilde suçlayacağına dair tehdit etmektedir. Fakat onun kendi kibri gönderilmesine çok yardımcı olmuştur. Zira kendisinin madenleri olduğunu vererek, buluşmak için paraya ihtiyaç duymuştur. Ve tamamen, güvenilir ve ihtiyatlı olan antlaşmanın yollarını anlayan imparatorun temsilcisine sevk edilmiştir. Kendisi onu herhangi bir çevre içinde tutamayacaktır. O kadarki İspanyol elçisinin İspanya'dan bir maaşı olduğundan dolayı onu tehdit etmek ve azarlamak küstahlığında bulundu ve onunla kavga etti. [453] *Usque ad manus*. Kendisi burada kaldığı zaman hiçbir zaman 2.000 doların üzerinde kredi alamadı ve o da para olarak değil, hil'at ve yüksek değerde mücevherlerle oluşmaktaydı. Onlar da aynı zamanda (çok az olarak) büyük meselesini ilerletmek için değil önceki mektuplarda belirtilen Peder Berill ve bir Lehistanlı tarafından Kazakların pelerinlerine İspanya kralından bir güven ve onlar bot filosunu güçlendirir ve gelecek yıl tekrar padişahın bölgelerine zarar verirlerse onlara para yardımı sözü ile gönderilecekler ve böylece onun kadırgaları geçen iki yıldır olduğu gibi, boğazın ve Karadeniz'in savunulması için boğazda olacak ve Akdeniz'de görülemeyecekler ve İspanyol sahilleri korkudan azade olacaklar ve bütün donanmaları diğer görevler için özgürlük içinde olabileceklerdir. Ve bu temsilcinin ve kendisinin barış antlaşmak için iddia ettikleri zamanda bile Bâbîâli için yaptıkları iyi çalışmadır. Eğer bundan suçlanmış olsalardı, tamamen Truva atı olarak kabul edileceklerdi. Fakat bu küçük araç umutsuzluk içinde gitmiş olsa da antlaşma imparatorun meskûnuna bırakılmıştır ki ondan daha çok korkulmaktadır ve her ne kadar onlar bir İspanyol elçisini kabul etmek için doğrudan terimlerle bir izin almasalar da ciddi bir şekilde takiptedirler. Ben onların Viyana'da iki imparatorluk mensubunu daha göndermeye karar verdiklerini duydum. Bir tanesi son barışın onaylanmasını getirecektir. Diğeri onun yardımcısı olacak ve burada imparatorun buradaki meselelerinin müfettişi olarak daha uzun süre kalıp aslında İspanya için yapılacak barış için çalışacaktır ve bu adam çok fazla sözü geçen kronları getirecek ve Bolognalının gittiğini rapor edenlerle buluşacaktır ve bu şekilde büyük bir kurnazlık ve tehlike ile İspanyolların burada imparatorun adı altında bir vekil elde

etmeleri sağlanacaktır. Kendisi eğer parayı alırsa, ilaçlarını yutulacak bir şekilde sunacaktır. Bizim tek sığınağımız Budin paşasına eğer herhangi bir imparatorluk elçisi gelirse ona orada, yeni bir barışın onaylanmasına gerek olmadığına, padişahın bitmesine hâlâ 16 ay olan eski antlaşmaya dayanacağı söylemesine dair emir verdiğini söyleyen yaşlı kaymakamdır. Bu eğer gözetilirse bu iyi noktadır ve iki amaca hizmet etmekteydi. Fakat buna güvenilemezdi. Eğer majestelerinin aklında, İspanya için bu antlaşmaya karşı gelmeye devam etmek varsa, onurunuz bana bir cevap ve talimat verme tenezzülümde bulunsun. Bu konu ve Macaristan hakkında şimdiye kadar benzer 40 mektup yazdım ve iki yıldır bazı talimatlar beklemekteyim. Özellikle de majesteleri kesesini açması için Aziz Mark'a baskı yapmaktan memnun olabilir. Onların çıkarları daha yakındır ve korkuları daha çok baskı yapmaktadır ve ben de bu şekilde nereye kadar karşı gelebileceğim, bu elçilerle, nasıl davranacağım veya bazı küçük meseleler için harcama yapma iznim olup olmayacağına da dair emir alabilirim. Sık sık bunu kendiminkinden yaptım ve majestelerinden bir peni dahi alamayıp burada kıyafet İngiltere'de ekmek eksikliği çekebilirim. Lordum, bana bir kadına söylendiği gibi *Opus est dare operam ne quit moleste scribas* söylenebilir. Benim gayretimi affetmekten memnun olacaksınız. Pek çok para pek çok girişim içerisinde tüketilmiştir ki bunun hakkında hüküm veremem. Fakat ben bu küçük yolla özellikle Almanya'daki saptırma için, Aşağı Saxe prenslerinden uzun zamandır beklenen ve yavaş saptırmadan ziyade Gabor'u daha hizmet edilebilir bir duruma getirmeyi kesinleştiririm. Bunu düşünceye getirmeniz veya beni sonsuza kadar susturmanız için yalvarıyorum.

Her gün, memnun etmek amacıyla bir yıllık haraçla birlikte Gabor'dan gelecek olan bir elçinin girişini beklemekteyiz. Onunla birlikte, dostları olan prenslere bağlanması için gerekli olan mektubunu taşımış olan haberci de geri dönmektedir. Her ne kadar bu zamanında ve tam olmayacak olsa da bunu en azından yeterli olarak kabul etmesi gerekmektedir. Kendisinin imparator tarafından ne kadar aranacağı anlaşılacağı kadar aydınlıktadır. Ondandır ne kadar korktuğunu, Viyana'dan öğrendim. Onun elçilerine on bir defa emir üzerine ziyafet verilmiş ve Papa'nın elçisi ve İspanyol meskûn tarafından ziyaret edilmiştir. İmparator ona pek çoğuna *Maesta*'yı vermeyip pek çoğunun rezil olduğu en büyük ünvan olan *serenissimo* ünvanının ayrıcalığını göndermiştir. Buna rağmen prens 10.000 yaya ve bin atlı ve bir miktar topla birlikte Kosice'ye doğru ilerlemiştir. Kendisi dini bastırılan kişilerin savunulması için Varadin'e gittiğini iddia etmektedir. Fakat ordusu artmaktadır. Bu da imparatorluk

üzerinde, kendisinin, imparatorun oğlunun o krallığın seçimi için ima edilen o diyeti engellemek için Macaristan'a gireceğine dair şüphe oluşmasına neden olmuştur. Bu şekilde tamamen Gabor'u tamamen uzaklaştırılması umulmuştur ve bu da Avusturya hanedanıyla savaşta olan prensler için büyük bir önem taşımaktadır. Zira kendisi mevcut iddiasını bıraktıysa da o taca geçecek bir sonraki kişi olma hakkını korumaktadır ve [454] kendisini güçlendirmek için kendisinin şimdi kardeşi Palatine, onaylayacağı düşünülmektedir. O olmadan yapılacak bir çalışmada o krallık içerisinde yeni hiçbir şey yapılamaz. Bu hareketler üzerine Viyana'da kararı olmayan pek çok savaş konseyi yapılmaktadır. Fakat Prens Walstein altındaki, Egra'da bulunan o ve Almanya'ya ilerleyecek olan ordunun durması veya yavaşça ilerlemesi emri verdi. O orduya gönderilecek olan hem yaya hem de atlı askerlerin, Gabor'un amacı anlaşılincaya kadar ertelenmesi emri verildi. Kendisi eğer Avusturya'ya doğru ilerlerse, bütün sınırı tamamen silahsız bulabilirdi. Macaristan'da planlanan bu diyet, her ne kadar mevsim uygun olmasa da Baronlar ara vermek için bir neden bulamadılar veya orada görünmek için bir irade göstermediler. Bu ihmal onların da Gabor'la bir istihbaratları olduğuna dair oluşan şüpheyi arttırdı. Son olarak bu yeni haset üzerine, Viyana'daki İspanyol meskûnu, o kraldan Gabor tarafından yazılan mektubun teslim edilmesi üzerine, onun niyetleri ve imparatorun kararı ile daha emin olana kadar ölçülü oldu.

Gabor ilerlerken, Macaristan'daki en büyük Baron olan, bu son savaşlarda kendi kalesini hem iddiada bulunanlardan korumuş, fakat her zaman bağlı gözükmüş olan Petrus Zechius 300 hizmetkârıyla birlikte at sırtına binmiş ve doğrudan sanki aralarında birlikte konuşmak için bir antlaşma varmış gibi Gabor'un kampına gitti. Bir gece kısa süre konaklayacaktı. Küçük bir köyle konaklamışlardı ve ormana yakın bir ambarda kalıyordu. Geceleyin gömleği ve yeleği üzerinde yatağa gitmeye hazırlanırken, korunun gölgesinde hizmetkârlarının arasında vuruldu ve öldü. Ve suikastçı kaçtı. Bunun kendi hizmetkârları tarafından bilinçli bir şekilde onu Gabor ve kendisi arasında bir konuşma yapmasını engellemek için yapıldığı düşünülmektedir. O kişi imparatorluk mensuplarının kalelerine gireceğinden korktuğu için oralara hâkim olmak için 1.000 yaya ve 200 atlı göndermiştir ve onun çocuklarının korumasını aldı. Bu aynı zamanda kavgayı keskinletecek ve bu cinayet bütün Macarları nefret ettirecektir.

Gabor'un bu elçileri Viyana'dayken, imparatorun kızı için teklif yapmaya devam ettiler. Ve cevap olarak o affın sağlanamayacağını veya Avusturya Hanedanının

onurları ve vicdanlarının ters bir dinle evlenemeyeceğini söylediler. Fakat elçiler resmî bir red bekleyerek, Brandenburgh markizinin kız kardeşi için söz veren mektuplar almak istediler. Ve görünüşe göre Gabor tamamen buna niyetliydi ve bu da ona verildi. Fakat Gabor'un prensin sarayına o kadar çok atla geçiş izni şüpheli olacağı için reddedildi. Fakat o ittifakı bozmak için imparator, hem kanı hem de kalitesinin kendisinin de evlendiği aileye eşit olduğu aydan bile güzel bir eş teklifinde bulundu. Bu evlilikle kendisi pek çok prensle ittifak sağlayacak ve Papanın korumasını ve Fransa'da büyük bir fraksiyon elde edecekti. Ve onlardan efendilerine tavsiye etmelerini isteyeceklerdi. Prens, Nevers dükünün kızı olarak adlandırıldı. Gabor o ismi az biliyordu. Buradaki temsilcisine o prensin kalitesini ve durumunu soruşturması için emir gönderdi. Bu haber bana olabildiği bir şekilde tam olarak teslim edildi. Ailenin soylu ve leydinin doğumundan herhangi bir imparatora değer olduğu konusundaki fikrimi göstermedim. Fakat bu teklifin hilelerle dolu olduğundan emin oldum. prensi bu devletin şüphesine ve öfkesine çekmek istiyorlardı. Nevers dükü, soyunu son Bizans imparatorları olan Paleologlara dayandırmakta olup, kendisini son zamanlarda bir yarışmacı olarak ilan ettiğini ve padişaha karşı yeni bir şövalyelik düzeni ilân etmişti. Kendisi böyle bir evlilikle bir düşünce olur ve ona razı olabilirdi. Kendisi kul olarak zengin bir prensi fakat isterse ona gerekli yardımı ve desteği veremezdi. Ve imparatorun politikası onu büyük ve uygun bir ittifaktan o prensin yeni iddiaları hususunda tehlikeli ve kötü bir ittifaka yönlendirmektir. Eğer lordum İspanya'nın bütün bu çalışmalarıyla birlikte, Gabor'un sorumluluğuna aldıklarını, tekliflerini, önerilerini bir dengeye koymaktan memnun olursanız, ne ağırlıkta olduğunu görürsünüz ve majestelerine sunarsınız. Onlardan, hizmet ve kâr ve umumî amaçlara olan acelenin çekileceğinin görüleceğinden şüphem yoktur. Ve böylece onurunuzu cennetin korumasına teslim ederim.

İstanbul 4/14 Kasım 1625

Yeni gelen raporlara göre, Kazaklara gönderilen keşiş Berill yolda öldürülmüştür ve İspanyol planı engellenmiştir. [455] Bazıları onun dostu olan Leh'in aralarında taşınan ganimet yüzünden bunu yaptığını düşünmektedir. Fakat diğerleri de Silistre Paşasından ve onların talimatlarının ve mektuplarının da ele geçirildiğinden şüphelenmektedirler. Onun ölümünün dedikodusu doğruysa da yanlışsa da İspanyol habercisini hızlandıracaktır. Ve eğer Tanrı'nın bu hükmü Berill üzerine düştüyse. Kendisi bir kere

bir Türkler için bir Fransız beyefendisine ihanet ederek ve bütün hayatını ihanetlerle geçirerek bunu on defa hak etmiştir.

**Padişahla, İspanya Antlaşması Hakkında Bir Konuşma, Benim Tarafımdan
Veziriazama Verilmiştir. 2 Ekim 1625**

Bir Bolognalının ve Papanın bir kulunun büyük kapıya geldiği rapor edilmiş olup kendisinin Napoli'den İspanya kralı adına padişaha barış teklif etmek üzere temsilci olarak gönderildiği söylenmiştir. İyi bir dost olarak kendisinin gelişi hakkındaki gerçeği ve onun iddia ettiği haberin sahteliğini bildirmeyi uygun gördüm.

İlk olarak kendisi umumî bir vekil değildir. Kendisinin İspanya kralından güven veya görev mektubu yoktur ve eğer kendisinin Napoli'deki Kral Naibinden bir mektubu varsa, hareketleri efendisi tarafından istediği zaman reddedilebilecek bir kulla antlaşma yapmak padişahın onuruyla bağdaşmamaktadır.

Bu haberci ilk olarak Napoli'de casus olarak mahkûm edilen ve İspanya'ya onun barış için yalvarmask nedeniyle geldiği haberi verildiğinde özgür bırakılan Yahudi Cormaro'nun gelişi üzerine gönderilmiştir. Ve İspanyol diğer savaşlar ile bastırılırken padişah ile zaman geçirmek ve İspanyol tarafından hiçbir zaman yapılamayacak veya Papa'nın izni olmadan korunamayacak olan niyetlenen barışa dair hediyeler ve imkânsız tekliflerle bir gösteri yapmak için onu rehin olarak tutmuş ve bu Bolognalıyı da İstanbul'a göndermiştir. Eğer kendisi bu haberinde başarılı olmazsa o zaman kendisi tahmin edilmesi kolay bir amaç için imparatorun temsilcisinin sekreteri ismi altında kalması için atanacaktı.

Onun teklifleri de görevi gibi sahte ve istismar edicidir.

Verdiği ilk teklif olan bütün Türk kölelerinin bırakılmasının uygulanması mümkün değildir. Prens ve Malta şövalyeleri ve büyük dük İspanya kralının hizmeti için asla kadırgalarını boşaltmayacaktır.

İkinci teklif olan, denizi padişahın kullarına yapılacak olan bütün hasardan koruyacakları veya kaybedilen malı karşılayacakları teklifi daha absürttür. Malta Devleti'nin bir din devleti olup temelini inançlarının düşmanlarına karşı savaş yapmak olduğu iyi bilinmektedir ve onların hepsi o meslek üzerine yaşamaya ve ölmeye yemin etmişlerdir ve İspanya kralının onlar üzerinde bir otoritesi yoktur. Aziz Stephano birliğinin şövalyeleri de benzer kardeşliktedirler ve büyük dükün hizmetinde olup onun üzerinde de İspanyol'un bir emri yoktur. Fakat İspanyolların Maltalıları ve

Floransalıları barışa ikna ettiği varsayılırsa, İspanyolların denizi padişah için koruyacağı ve Tunus ve Cezayir korsanlarının İtalya'ya ve İspanyol topraklarına inceklerine tahammül edeceğine inanılmalı mıdır? Eğer İspanyollar birini uygularsa, padişah diğerini çekmek zorunda kalır. Teklif yalanlarla doludur ve padişahı onlar Berberî Sahilleri'nde başka parçalar koparacakken ve kendilerini padişahın topraklarında güçlü yapacakken güvenli bir şekilde kadırgalarını boşaltıp terkettirmekten başka bir hedefi yoktur.

Üçüncü teklif olan onların Kızıldeniz'de veya Hürmüz'de bu devlete, baharat, *callicos*, *shashes* ve bütün Hindistan mallarıyla hizmet edecekleri ve padişaha büyük gümrükler ödeyecekleri de o kadar açık bir hiledir ki utanç yüzlerini kızartacaktır. Bütün dünya tarafından onların Hürmüz'den 3 yıl önce İngilizler tarafından çıkartıldığı bilinmektedir ki onlar bir kere daha o denizde görünme cesaretini gösterememişlerdir. Onlar Babürlülerin ülkesinde de İngilizler tarafından bastırılmışlardır. Onlar aynı zamanda oradaki bütün keten ticaretlerini de kaybetmişlerdir ve ganimet olmadan çıkamamaktadırlar. O sahilde Goa ve iki veya üç fakir şehir dışında hiçbir şeyleri kalmamıştır. Donanmaları ve Yardımcı Amiralleri denizde 3 savaşta yenilmişlerdir. Bir tanesi Surat limanında, diğeri İran körfezindeki Hürmüz'dedir. Böylece onların o bölgelerde ne niyetleri ne de onlara güven kalmıştır ve eğer olsaydı İngilizler denizin girişinin onların kaçamayacakları kadar dar olan denizde görmekten başka bir ticaret isteyemezdi.

[456] Padişah aklına, onların daha önce nasıl Kızıldeniz üzerindeki Aden'e sahip olduklarını getirmek zorundadır. Ve eğer onların o bölgelere girişine izin verirse onlar gözlerini eski kayıpları üzerine koyacaklardır. Baharatlarının sözünü verdikleri adaların hepsini kaybettikleri bilinmektedir. İngilizler ve Hollandalılar, baharat üreten yerler olan Ternate, Banda, Java, Polerone, Amboyna, Bantam, Sumatra gibi yerleri ve bütün limanları ele geçirmişlerdir. Böylece İspanyanın kulları 20 yıldır o denizlerde görünme cesaretini gösterememektedirler. Bunu daha kesin yapmak için Kahire'de ticaret yapan bütün tüccarlar, şimdi İngilizlerin ve Hollandalıların o Halep'te almaya alışık olduğu o ürünleri İstanbul'a taşımacılık suretiyle getirdiklerini bilmiyorlar mıdır? Bu yüzden bu iddianın sahte olduğu ve hiçbir zaman uygulanamayacağı açıktır.

Dördüncü teklif olan onların padişaha yıllık olarak gümrük ödeyecekleri ve şimdi padişahla dostluk halinde olan İngiliz, Fransız, Venedik ve Hollandalıdan her türden daha fazla mal sağlayacakları ve mezkûr ülkelerden daha iyi fiyata

sağlayacakları da bir peri masalıdır. Fakat akıllı bir adam İspanyolların hiçbir şey için o kadar büyük miktarlar vermeyeceğini bilir ve malların gümrüğü için de bu imkânsızdır. İspanyollar, kumaş, kiraz, kurşun ve kalayı ve diğer bütün ürünleri nereden buraya getirecek? Onların kendi kullandıklarını bile İngiltere'den ve Fransa'dan tedarik ettiği bilinmiyor mudur? Eğer İspanyollar böyle ürünler gönderebilecekse Granatalıların sorgulanmasına izin verin. Ve eğer onlar onların söz verdikleri ticareti sürdürürlerse, onlar portakallar, limonlar, incirler, kuru üzüm ve şarap olmalı. Bunların hepsi İspanya'nın doğal ürünleridir ve onlar başka bir şey üretemezler. Ve bütün devletler onların ticaretlerini kendi ürünleriyle bastırarak onları engelleyecektir. Fakat İspanyol gemileri nerede ticaret yapmalıdır? Onları Hind-i Garbî'deki ve Brezilya'daki ticaretlerini zor karşıladıkları bilinmemekte midir? Bu yüzden bir aldatma rengidir ve gerçeği veya temeli yoktur.

Beşinci teklif olan İspanya kralının Lehistan kralının Kazakları tutmasını sağlaması diğerlerinden daha saçmadır. Eğer Lehistan kralı bunu yapabilseydi kendisinin ve devletin kendi huzurları için bunu yapacakları çok olasıydı. Fakat onlar bunu yapamazlarsa, İspanyollar onlara yardım etmek için Broistine'ye yürümeyeceklerdir. Lehistan kralı, kendi zavallı kullarından çok İspanya kralının taleplerine mi önem vermektedir? Deneyim ile o insanların zaman dışında dizginlenemeyeceği tecrübeyle sabittir. Onlar kışta şaşırılabilir ve onların botları yakılabilir. Eğer Tatarlar da tutulmazlarsa, Lehler bunu asla yapmayacaklardır. Bu kötülük için tek çözüm, padişah ve Lehistan kralının gerçek barışı koruması ve birbirlerini kızdıracak hiçbir durum yaratmamalarıdır. Fakat sabırla bu hırsızların küstahlıklarını taşımaları ve denizi bir veya iki yılda güçlü tutmaları ve Kazakları ve Tatarları sadakate getirmek için iki tarafa da avantaj yakalamaları için zaman verilmelidir

Bütün bu konuşmayla gönderilen habercinin kandırmak ve sonuçlandıramayacaklarını bildikleri teklifler sunmak için gönderildiği açıktır. Ve belki bir elçi göndererek ve hediyeler vermekten memnun olacak ve zaman ile avantaj kazanmak için iki veya üç yıl zaman kazanmaya çalışacaklardır. Fakat onların padişahla barış yapabilmeleri ve koruyabilmeleri onlar için ne mümkündür ne de böyle bir niyetleri vardır. Ve şimdi işbu yapılmakta olan antlaşmanın kullanmak için padişahın onlardan barış dilendiğine dair bütün Hristiyanlıkta kitaplar basmakta ve dağıtmaktadırlar. Ve bu yüzden İspanya kralı Napoli'nin Kral naibini o durum

hususunda konuşması için görevlendirildi. Sonuç olarak herhangi bir antlaşmanın kabulüyle birlikte padişah istismar edilmiş ve bütün dostları ve müttefikleri bu olayı bir skandal olarak görecektir.

Eğer bu antlaşma devam ederse bu arada İspanya kralı ve imparator bütün güçlerini Almanya prenslerine baskı yapmak ve İtalya yollarını ele geçirmek ve Bethlen Gabor'u Macaristan'dan ve Erdel'den kovmak için birleştirecektir. Zira onun tarafından yapılan saldırılar bir kenara bırakabilir, fakat asla unutulmaz. Ve sonra Avusturya Hanedanının onlara karşı duracak hiçbir düşmanı kalmadığı zaman padişahla nasıl bir dostluk amaçladıklarını gösterme özgürlüğünde olacaktır. Bu antlaşma sadece onların büyüklüğünün artmasına karşı gelmeye karar vermiş olan Hristiyanlığın diğer prenslerinin örneği takip etmelerine ve İspanya ile barış yaparak güçlerinde olan mülklerini bakmalarına yol açacaktır.

Eğer bu haberin başka iddiaları varsa, eğer onlar bildirilirse onların sahtelikleri de bildirilebilir ve bu cevapların gerçekliği korunur.

[457] Sir Dudley Carleton'a

Lordum

Lordumun tamamladığı yer olan benden uzun zamandır bir geri dönüş almadığınıza dair şikâyetinize bir savunma ile başladım. Sıklıkla, eğer suçluysam hiçbir özrün kabul edilemez olduğunu söylemişim. 4 Ağustos ve 1 Eylül tarihli mektuplarınız uzun bir zaman suçlaması yapmaktadır. Ve eski mektubunuz eğer o ihmal benimse daha fazlasına bakmaktadır. Çeşitli son mektuplarla lordumu gönderdiğim bütün tarihlerle detaylı olarak bilgilendirdim. Ve şimdi genel olarak, kendimi doğrulamak zorundayım; kâğıtlarımı araştırdım ve 5 Ekim'den bugüne kadar olduğunu gördüm ki bu bir yılı tamamlar. Üç tane dışında hiçbir 14 günü atlamadım ve onların her zaman suretleri gönderilmiştir. Son zamanlarda bilmediğim bir kişi bana yanlış yaptı ve kime şikâyet edeceğimi de bilmiyorum. Mektubun kaybolması Venedik'te olmuştur. Zira oradaki Balyo bunun sorumluluğunu almıştır. Ve bende tüccar koruması altında bazı yanlış ellerin onları *bola*'dan çağırdıklarını ve onları belki de dost olmayan kişilere taşıdıkları dışında hiçbir şüphe göremiyorum. Mayıs ve Haziran tarihli 3 asıl İngiltere'de kaybolmuştur ve orada ben az suçlanamam. Lordum bana bir iyilik yaparak, hizmetkârına alınan tarihleri araştırma emri versin ki bende, eğer tarihimizi devam ettirmek isterseniz neyin eksik olduğunu bileyim ve onları tedarik edeyim. Ve sizde aynı zamanda bütün mektuplarınızda benim sonuncu mektubumdan bilgi alın.

Korkarım bu postada majestelerine mektup yazamayacağım her ne kadar lorduma yazdığının onun hizmetine ve mutluluğu için olmasını çok umsam da... Zira Halep'teki iki inatçı konsolosun yarattığı bir ihtilaf yüzünden İngiltere'ye ve Venedik'e yirmi kâğıdın üzerinde karışık ve sorunlu bir şekilde mektuplar yazdım.

Bu imparatorluğun durumu kayda değer bir değişim göstermedi. Tatarların hasedi biraz olsun yatıştı. Fakat Lehistan'la olan koşullar, Kazaklar dizginlenmediği sürece belirgin değildir. Padişah bütün övgüyü Kırım hanının intikam için Lehistan'a girmesinde kullandı. Buna kendisi söz vermişti ve Akkerman'a kadar gitti. Fakat oradan sular üzerinde devam edemeyeceğini bahane gösterdi. Bu hareket onun böyle bir isteği olmadığı gibi şüpheli bir şekilde yorumlanmıştır. Bu sırada Lehistan kralı onun barış için olan samimiyetini göstermek için Kazaklara karşı bir ordu gönderdi. Bu hareket bu devlet tarafından iyi karşılandı. Fakat düşüncenin iyi ve doğru mu olacağı (o zavallı adamlar son işgal sırasında gedikte kalmışlardı) arkadan gelecekler en iyi gösterecektir ve pek çok kişi bununla rezil olacaktır.

Gürcüler, İran'a bir darbe vurmuşlardır ve bir ulak ile onların kafalarını buraya göndermişlerdir. Kendisi benim iyi dostum, padişah tarafından o prenslerle işbirliğine girmek suretiyle bir saptırmak yaratmak için gönderilen Kadıköy Piskoposu ile birlikte oraya gitmişti. Onların kavgalarıyla ilgili bir hesap vermek uzun bir tarihti. Fakat vezire güvenmeyen eski asi olan Abaza onlarla bu devletin hizmeti için birleşeceğini iddia etmektedir. Fakat kendisini çok güçlü bir şekilde tahkim etmektedir ve Yeniçerilerini azletmiştir. Padişah onu temin etmek veya onun isyanını engellemek için ona vezirlik şerefi, kılıç ve hil'at ve general kalitesi içerisinde Gürcistanlılarla birlikte savaş yapma otoritesi vermiştir. Güçlü bir hırsız burada çok iyi derecede başarılı olmaktadır. Veziriazamdan son haber bugün geldi. Kendisi Bağdat yolundayken İranlılardan kurtarılan Musul'a varmıştı. Kendisi oraya garnizonu güçlendirmek 8.000 kişilik gönderdiğini anlayan İranlıya onlarla karşılaşan ve onları kırıp, 2.000'in ve generalin ve buraya takipçilerin kafası ile gönderilecek olan 2 genç prensin esir düşmesi ile tam bir zafer kazanan Kürtleri göndermiştir. Ve bu haberler sarayda büyük bir mutluluk yarattı.

Vezir bir milyon iki yüz bin Venedik altının ordusunun 4 aylık ödemesi için tez elden gönderilmesini talep etti. Bunun için kendisinin o bölgelerde kışlamak zorunda olduğunu ve Bağdat'ında korunacağını önceden gördüğünü söyleyerek adamlarını birlikte tutmak için paraya ihtiyacı olduğunu söyledi. Zira eğer onları kışın bırakırsa, onları tekrar savaş alanına çekmeden önce Ağustos olacak ve bahar kaybedilmiş

olacaktı. Ve onları zaten neredeyse isyan derecesinde olanları güven üzerine tutmak imkânsız olacaktı. Bu amaç için para almak konusunda bütün yollar kullanıldı ve paranın üçte biri buradan gönderildi. Geri kalanının(olağan masraf gelirleri çok geçmekteydi) nereden bulunacağı meçhuldü ve bir yeri ağır aydınlatmak zorundaydı.

[458]İrânlinin harekete geçtiği ki bu da genel olarak ani bir girişimin önceden haber vermektir ordusuyla birlikte Toroslarda kaldığı belirtilmiştir. Bağdat'a yardım göndermeye ilgisizdir ve Çerkezlere katılarak veya vezirin ordusunun harekete geçtiğini ve kuşatmaya başladığını görünce bir saptırma yapacaktır. İstanbul 4/14 Kasım 1625

Majesteleri Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Lord elçime, eğer doğru şekilde anlaşılırsa majestelerinin hizmetine çevirilebilecek pek çok detayla ilgili geniş haberler yaptım. Ve eğer çok ihmal edilirse tam tersini yaparlar. Fakat nasıl bir mahmur kaderden dolayı amaçlarımla ilgili, iki yıldır bir cümle, bir takdir, bir cesaretlendirme veya her an kaybedilecek ve bir zaman içinde pişman olunacak bu önemli fırsatlarda nasıl hareket etmeme dair bir talimat bile alamadım. Erdel prensi tekrar harekete geçmektedir ve onun keskinleştirmek için pek çok varsayım bağdaşmaktadır. Bu onun Hristiyanlıktan göreceği saygı gibi iyi veya kötü olacağına karar verecektir. Utanç yaşamakla tehdit ediliyorum. Fakat benim geri çekebileceğim iki tane dayanıklı yer var. Majestelerinin koruması ve benim vicdanım ki bu yüzden korkum yoktur. Her ne kadar kendimi çok fazla inatçı olarak suçlamam gerekse de ki bu majestelerinin ve sizin hizmetiniz ve ülkeme olan gerçek sevgimse bu benim diğer bütün tutkularımı reddetmiyordur. Riske girdiğim ve alâka almadan veya iyi bir ata verilen, arkasına vurulmasına kadar bir ödül alamadığım kendi cebimden harcama yaptığım bir meselede çok fazla tekrar ve baskı yapmaktan yoruldum. Saat çaldığı zaman her ne kadar onun 24 saat tekrar ettiğinde bir hikayesi olsa da, bir tanesi onu anlatmaya tenezzül etmiştir. Fakat benim duyulup duyulmayacağımı bilmiyorum. Majesteleri bir çözüm yolu bulmaktan memnun olabilir ve devlet bütün ihmalleri ve sessizlikleri daha iyi bir hizmet olarak almaktadır. Zira kendimi Lordum Conway'e o kadar ima ettim. Majesteleri lordum elçiye yazdığım bir mektupta, Gabor'a yeni bir eş teklifinde bulunduğunu bunun da benim keşfettiğim kadarıyla yalanlarla ve hileyle dolu olduğunu görecektir. Ve eğer Markiz Brandenburgh ona kız kardeşini vermeye razı olursa ki bu onun üzerinde büyük bir bağ ve din ve genel amaç için çok şöhretli ve güçlü olacaktır. Majesteleri mantığında bu fırsatı idrak edecek

ve Bohemya kralının karşı çalışmaları için hızla haber vermesine ve elektör tarafından da makbulse evliliğin kabul edilmesini sağlayacaktır. Burada Türk adaletsizliğinden ve baskısından bıktım. Fakat kurtuluş zamanımın yaklaşmakta olduğunu umarak, sabırla yaşayacağım. Ve majestelerine daha iyi hizmet edebileceğim mutlu günü yakalayabileceğim düşüncesiyle yaşayacağım. Kraliyet ellerinizi öper Majestelerinin bağlı, kârsız solucanı olarak kalırım. İstanbul 6/16 Kasım 1625

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Bu hafta bu şehre Arşidük Leopold'dan bir kurye geldi. Kendisi bu devlete bu etkiyi taşıyan mektupları taşıyordu: Roma'da kendi varlığını gerektiren bir olay olursa bu senatörlerden onlardan oraya yolculuğu için serbest geçişine izin vermektan memnun olmalarını istedi. Onun bu talebine bu devlet bu cevapla geri döndü. Kendisi ve ona hizmet etmeyi seçecek yakınında olacak kişiler için serbest bir geçiş vermeye istekli bir şekilde izin vereceklerdi. Fakat onun bütün sarayına kendilerine zarar verme korkusu olmadan izin veremezlerdi. Onların bazıları hastaydı ve onların topraklarından geçerken hastalıklarını orada bırakabilirdi. Venedikliler gerçekten de bu hastalık zamanlarda devletlerinden geçeceklerin sağlığıyla alâkalı olarak çok meraklılardı. Hasta olduğuna dair en ufak bir şüphe duydukları insanların bile topraklarına bir adım atmalarına izin vermiyorlardı. Bu bahane, onların amaçları için başka bir renk yaptı. Onlar aynı şekilde ondan onun bu bölgelerde biraz kalmasını ve onun değerinin hak ettiği nezaketleri kabul etmesini istediler. [459] Arşidük Leopold buna sadece kibar teşekkürleri için teşekkür etti, yolculuğunun acele olduğundan dolayı sadece yolu kabul etti. Burada, onun yolculuğunun baş amacının kendisi ve Floransa Hanedanından Urban dulu ile bir evlilik için antlaşmak olduğundan şüphelenilmektedir. Roma'da başka bir görüş hâkimdir. Onlar kendisinin Papa'dan, Almanya'da Protestanlara karşı olan savaşlarını kurmak için yardım istemekten başka hiçbir amacı olmadığını düşünmektedirler. Papa onu kabul etmeye gönülsüz olarak göründü ve el altından onun gelişini engellemeye çalıştı. Ve İtalya'daki bu savaşlarda Papa'nın kendine ait olanları koruyacağı ve diğer ülkelerdeki savaşlara yardım etmeyeceği şüphesizdir.

Bu devlet hizmetine Mösyö de Bethun'un oğlunu da aldı. Ona 2.000 yayanın kumandasını verdi. Kendisi bu sabah mecliste senatoya veda etmek için gelmişti. Kısa bir süre içerisinde Fransa'ya gitmeye ve orada birliklerini yükseltmeye niyetlidir. Mantova dükü yakın zamanda bu şehirden çok rahatsız olarak ayrıldı. Çünkü senatörler

onun onlara teklif ettiği bazı teklifleri kabul etmediler. Verrua'yla alâkalı olarak oranın kaybedileceğine dair bir korku yoktur. Fakat son zamanlarda orada küçük hareketler olmuştur.

Lord elçim olan mektuplarınızı her on beş günde bir sabit bir şekilde almaktayım ve bilginize değer bir şey olduğunda lorduma sık sık yazmak konusunda başarısız olmayacağım. Burada sizin için benim korumama havale edilmiş Sir Dudley Carleton'dan bir mektup vardır. Aynı şekilde lord elçimin Zürih'te yaptığı tekliflerin bir suretini gönderiyorum. Daha önce size kendisinin Coira'da yaptığı teklifleri ve birlik mensupları tarafından verilen cevapların suretlerini göndermiştim.

Lordumu şu an için daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Fakat sizi ve meselelerinizi herşeye gücü yetenin korumasına emanet eder lordumun, en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 7 Kasım 1625 yeni takvim

JOHN WILKINSON

Lord elçim güvenli bir şekilde Torino'ya varmıştır. Büyük bir ihtimalle kısı orada geçirecektir.

Canterbury Başpiskoposundan

Benim çok iyi Lordum,

Sizden muhtelif mektuplar ve diğer zamanlarda da onların birer suretlerini aldım. Onlar için size yürekten teşekkür ederim. Fakat size yazdığım son mektuptan beri İngiltere'de bilinen en büyük vebadan dolayı burada yaşayan herkes gibi herhangi bir şeyi öğrenmek ve davranmak konusunda alıkonuldum. Her adam kendisi için kendisi için kaçmaya sürüklenmiştir. Kral ve kraliçe bir evden ve bölgeden öbürüne sürüklenmişlerdir ve ben de kendimi ve ailemi Croiden'da kilitledim ve Lambith'e gitme cesaretinde bulunamıyorum. Hasalık orada çok şiddetlidir ve bu zamanda da yeteri kadar sıcaktır.

Bu büyük veba Kral James'in hükmü sırasında başlamıştı. Londra'da en fazla olarak 3300 kişi ölmüştü. Fakat şimdi haftada ölen en büyük sayı 5200'dür. Bu yüzden kralın taç giymesinden şimdiye kadar olan pek şeyi durdurduk. Kraliçe Elizabeth'in öldüğü haftada veba hesabı on birdi ve Kral James'in dünyaya veda ettiği hafta da aynı sayı vardı. Fakat hastalığın büyümesi, kralın cenazesindeki kişileri çok tedbirli yaptı. O cenaze çok muhteşem bir şekilde uygulandı. Fakat kraliçeyi yurda getirirken daha dikkatli olundu. Fakat en çok dikkat gösterilen parlamentoya girişti.

Meclis Westminster’da başladı ve bazı henüz olmayan şeylerin geçişleri halk iki devlet yardımı, kilise 3 devlet yardımı verdi. Fakat veba yükselmekteydi ve büyük filo için paraya ihtiyaç vardı. Daha sonra Parlamento (pek çok kişinin yüreğine karşı) Oxford’da taşındı. İlk toplantı hasat zamanı olan Ağustos’un ilk günündeydi. Ve hastalığın her yerde şiddetlenmesi mutlu bir başarı getirmede. Zira avam kamarası zorlukla Lordum Buckingham üzerine düştü. Kral meclisi bozmayı uygun gördü ve adamlar geldiklerinden daha az mutlu olarak evlerine döndüler.

[460] O zamandan sonra Hollandalılarla yapılan savunma ve saldırı konusunda işbirliği tamamlandı. Bütün iyi adamlar bundan çok memnun oldular. Çok büyük bir filo gönderilmektedir veya son zamanlarda duyduğumuz kadarıyla Plymouth’tan 10.000 kara adamıyla birlikte çıkmıştır. Onların başarılı olması için Tanrı’ya dua ediyorum. Özel bir görevi olduğu için gittiği Hollanda’dan dönen Sekreter Weyereton ölmüştür. 200.000 poundluk çeşitli İspanyol mallarını taşıyan gemiler iyi bir ganimet olarak alınmışlardır. Önceden Dünkirkülüler küstah bir şekilde kendilerini bizim tüccarlarımıza ve gemilerimize taşıyordu. Mansfelt’in yeni destekleri vardır. Ve Danimarka kralı Tilly’nin 4 veya 5 bin adamını temizlemiştir.

Bethlen Gabor’dan hiçbir şey duymadık ve sizin o meselede bağlı olan şartlarla ilgili talimat almamanıza şaşırmanın gerekmemektedir. Kendisi size onun üzerinde taşıyabileceğinden daha büyük bir ağırlıkla katılacaktır. Prens Fransanın Fransa’dan alabileceği herhangi bir yardıma çok iyi bakmamanız gerekmektedir. Zira oradaki kral çok gençtir ve onun bakanların pek çok çoğu İspanyol amaçlarına bağladı. Bu kendi hareketlerini, Dedisguieres ve Savoy dükü tarafından kendi hareketlerini terketmelerinden tahmin edilebilir. Tanrı’ya onları zor durumda bırakmamaları için dua ediyorum. Korkarım onlardan kendi savaşlarımızdan büyük bir birleşme alamayacağız. Danimarka kralı bunu önceden görmüştü ve bizim reform dininden olanlar dışında kimseye dayanmamamız gerektiğini diyerek bunu ima etmişti. Bunun sonucunun ne olacağını bende çok merak ediyorum. Ve Fransızlar bütün diğer hareketlerini yurtlarındaki Protestanlara baskı yapmak için bırakabilirler. Ve bizde onları o plandan döndürmekte başarılı olamayabiliriz.

İspanyolların Osmanlıyla barış yapmasıyla alâkalı olan yazılarınızda, İspanyolların kendi amaçlarını kazanmak için hiçbir şeyden vicdan azabı duymayacaklarına inandım. Onlar bizden tam olarak nefret ediyorlar ve onlardan hiçbir şekilde vazgeçmeyen Kral James’in saflığı ile onlar Almanya’da bizden çok fazla

avantaj sağladılar. Tanrı'ya, bizim, onlara karşı yapacağımız o hareketleri yerleştirebilmek için sağlam bir niyetimiz olması için dua edeceğim.

Şimdi Patriğe tarzımı ve tamamlayıcı olarak eksik olabileceğim mektup yazabilirim. Eğer Lambisth'teki kâğıtlarımı elde edebilseydim doğru yapabilirdim. Yazılanı desteklemenizi rica ediyorum. Fakat sizin onunla olan Yunan kâğıtlarını sağlamanıza çok şaşırdım. Zira onlar orada bir işe yaramamakta ve tek bir kullanıma hizmet etmektedir. Kralı bu tarz bir argümanda rahatsız etmeyi uygunsuz buldum. Fakat başka bir yolu zorlayacağız. Eğer istedikleri bu bölgelerde varsa ona karşılık olarak göndermek için iyi bir kütüphane eksigi yoktur. Ve onlar herhangi bir uygun miktar para ile erişebilir. Sizden beni, o suretler için, tatmin edici ne tahmin edilebileceği konusunda beni bilgilendirmenizi diliyorum. Ve sonra benden mezkûr konuyla alâkalı olan görüşümü duyabilirsiniz. Fakat kesinlikle o kitaplar büyük bir hazinedir. Şimdi onlar sadece ihmal edilmekle kalınmamış, fakat bir adam onların olduğu yerde neredeyse gömüleceğini söyleyecektir.

Mektuplarınızda rapor ettiğiniz Bâbîâli üzerine düşenler ve imansızları dualara ve ayinlere sürükleyen vebanın şiddetlenmesi garip bir tesadüftür. Biz burada, daha iyi bir bilgiyle, Tanrı'nın salgın içindeki gazabını yatıştırmak için bir yol aldık ve bu yüzden parlamento bütün krallık boyunca ciddi oruçlar ve umumî dualar yapılmasını emretti. kralın kendisi Westminster kilisesinde lordlara ve avamların geri kalanına katıldı. Ve kesinlikle Tanrı bize merhametle bakacak kadar yönlendirilmiştir. Bu geçen hafta ölenlerin toplam sayısı sekiz bine düşmüştür. Onun merhametine, haftalık daha büyük bir düşüş duymak için güveniyoruz. Sonra 300 küsüre...

Bu yıl şu ana kadar kadarki herhangi bir gut krizinden daha fazla rahatsız oldum. Westminster'daki parlamentoya giderken ve soğuk alırken daha kötü oldu. Fakat Tanrı'ya şükürler olsun ki o toplantıda Oxford'taydım ve daha iyi oldum. Sizin ve benim soylu dostumuz Lord Carew bir süredir felçten rahatsızdı ve kendisi onun için Bathe'ye gitmekten memnun oldu. Fakat Tanrı'ya şükürler olsun ki kendisi Nonesuch'a geri döndü ve oradaki yeşilliklerde gezmektedir.

20 gün önce buraya kadar yazdım. Ve daha sonra gut krizinden rahatsız olarak beklemeye o zamandan beri Buckingham dükü Hollanda'ya gitti. Büyük filomuzdan her gün biraz haber beklemekteyiz. Bethlen Gabor'un ordusunun harekete geçtiğini duyduk. Ve Danimarka kralı da iyi bir şekilde devam etmektedir. Mansfelt ve Brunswick dükü ona katılmışlardır.

[461]Şüphem yok ki Türkiye Şirketi'nden bazılarının bir Sir Thomas Philips'in sizin halefiniz olmak için sert bir şekilde baskı yaptığının haberini almışsınızdır. Önceden oraya Sir John Aires'i gönderen büyük adam hayır almayacaktır fakat öyle olacaktır. Tanrı herşeyin en iyisini yapsın. Ve eğer meseleler onun isteğinden düşerse biz de bundan, sizi İngiltere'de görebileceğimiz için kâr etmeliyiz. Tanrı'nın bütün lütuflarının sizin üzerinize sağlanması için dua eder ve lordumun sevgili dostu, olduğum konusunda temin ederim. Croidon 11 Kasım 1625

G. CANT

Lord Conwey'den

Dürüst Onurlu,

Önceki haberlerden majestelerinin Palatinat'ın geri alınması konusundaki kararları ve planları takip edeceğini ve Hristiyanlığın barışını geri getirene ve bundan emin oluncaya kadar silahları indirmeyeceği konusundaki sabitliğini anlayacaksınız. Fakat özellikle de pek çok prensin ve devletin dine özgürlüğe, güvenliğe, imparatorluğun kutsal anayasalarına ve dinin ortak amacına ve çıkarlarına bağlı oldukları için ya kontrol edildiği ya da baskı gördükleri son yıllarda Avusturya Hanedanının hırslarını tatmin etmek silahlarla ezilen Almanya için. Buna karşı çıkmak için Kont Mansfelt'in hazırlanması ve Danimarka kralına aylık 30.000 poundluk destekle katılması ve kraliyet filosunun gönderilmesi dışında, majesteleri yakın zamanda İspanya kralına karşı Hollanda'yla beraber, savunma ve saldırı konusunda işbirliği antlaşmasını tamamlamıştır. Ve şimdi Buckingham dükünü ve Hollanda kontunu, Hagh'e olağanüstü elçi olarak göndermişlerdir. Orada Fransa, Danimarka ve İsveç krallarının ve Brandenburgh elektörünün Almanya'nın diğer prenslerinin elçileri ile buluşacaklardır. Onlar oraya Almanya'nın özgürlüğü için saldırı ve savunmak ve aşırılık ve tehlikede olan meseleleri her zamanki eşitliğine getirebilmek için birleşmek ve işbirliği antlaşması yapmak için gönderilmiştir. Böylece her prens ve devlet, yerine geçebilir ve kadim ve haklı haklarını ve asaletlerini geri alabilirler.

Bu genelliklerden, mantığınız ve hükmünüz ile kolaylıkla sizin Bethlen Gabor'u iyi bir sevgide tutmak ve onu harekete geçmeye niyetlendirmekle alâkalı görevlendirilmenizin ne kadar önemli olduğunu göreceksiniz. Bununla alâkalı olarak sizin, meselelerin gidişatın durumuna göre yazdığımız mektuplar ve haberler ile geniş, çok doğru ve akıllıca bir hesap verdiniz. Ve sizi temin ederim ki sadece majestelerinin cömert kabulünü değil oradaki bütün müzakereden onay aldınız. Fakat aynı zamanda bu

sizi majestelerinin koruması ve iyi fikrinde çok geliştirdi. Kendisi sizin bu meseleyle ihtiyatlı ve becerikli bir şekilde ilgilendiğinizi gözetmekte buradan sizin en büyük grevlendirilmeler için büyük yeteneklerinizden ve uygunluğunuzdan bilgi almaktadır. Ve meselelerin kesişiminde majesteleri çok kesin bir şekilde ilerlemekte ve ciddi bir şekilde güçlü ve emin bir taraf kurmak istemektedir ve onun genel iyiye olan sevgisini belirterek, kendi çok yakın, yüksek mevkideki ve onun için değerli olan insanları kendi memnuniyetinden elçileri olarak harcamaya razı olmuştur. Siz güvenli bir şekilde devam edebilir ve Bethlen Gabor’u saptırma yapabilecek şekilde kışkırtmak için mantıklı ve güzel hediyeler vermek için bütün fırsatları alabilirsiniz. Ve o konunun önemini bilgece gzeteceksiniz. Ve onun kendi çıkarlarını ve hırslarını düşününce onun habercisinin Fransa’dan (duyduğumuz kadarıyla) iyi tatmin olmuş ve bazı yerlerden Avusturya Hanedanı zerine hem denizden hem de karadan güçlü hareketler yapılacaktır. (onu bununla temin edebilirsiniz) Kendisinin kolaylıkla kavgaya girmeye ikna edileceği anlaşılmıştır ve kendisinin çok fazla davetiye ve para yardımı beklemediği düşünülmektedir. Karada orduların ve denizde donanmaların korunması bulunabilen herşeyi alacaktır. Ve onlarla birlikte ona büyük ve iyi avantajlar önerilecektir ve kendisi büyük ölçüde düşmanlarına karşı güvende olacaktır. Onlar aynı anda birkaç yere birden saldıramayacaklar ve savunamayacaklardır.

Sizin İspanyolların padişahla yapmak istedikleri barış teklifleri ile ilgili verdiğiniz bilgi burada iyi bir şekilde ölçülmüştür. Ve de majesteleri sizin en büyük abanızla birlikte buna karşı çıkmanızı [462] beklemektedir. Böylece kendisi oradaki bütün elçilerin sizinle görüneceğinden ve sizinle etkileyici bir şekilde uyum içinde olacağından, özellikle de, çıkarları en yakın ve büyük olan Venedik elçisinden şüphesi yoktur. Ve bunun için hızlandırılacaklar.

majestelerinin buradaki olayların durumuyla ilgili bilgi almanız için size hem burada olanlar hem de dışarıdan aldıklarımızla ilgili olarak zet olarak bir hesap vereceğim. Majesteleri, filosunu ve ordusunu gitmeden önce görmek için Plymouth’a gitti. Orada hem filoyu hem de orduyu iyi bir düzende bulduğu için büyük bir memnuniyet aldı. Cesur gemiler iyi donanımlıydı ve fazlasıyla hazırlanmışlardı ve ne cesaret ne de heves eksiği olan yetenekli adamlar vardı. Majesteleri onların arasında planlandığından bir hafta daha uzun kaldı. Majesteleri Buckingham dükünü filonun düzen içinde denize aılmasında herşeyin ayarlanması için arkasında bıraktı. Orada kendisi o kadar yetenekli davrandı ki başkumandanların üç haftada bitirme olasılığı

göremediği işleri efendim bir haftada bitirdi. Onların denize açıldıklarından beri duyduklarımız bunlardır: Onlar İspanya sahillerindeki, Kuzey Burnu civarında bir tüccar tarafından fırtına ile dağılmış oldukları görülmüştür. Fakat çok zarar veya hasar görüntüsü olmadan tekrar toparlanmışlardır.

Biz de tamamen burası veya İrlanda sahilleri üzerine Dunkirk'ten yapılacak olan bir saldırı korkusundan özgür değiliz. Onlar 20 yelkenlik bir filoya sahipler ve buraya 4 veya 5.000 yaya askeri çekmişlerdir ve daha fazlasından şüphelenmek için sebep vardır. Zira majestelerinin 6 gemisinin katıldığı Hollanda filosu orayı kapamak için Dunkirk'ün önüne geldi. Çok şiddetli bir fırtına ile oradan çekilmeye zorlandılar ki 16 veya 18 Hollanda gemisi direklerini kesmeye zorlandılar ve zorlukla kendilerini kurtardılar. Ve majestelerinin gönderdiği 6 gemiden olan üç tüccar gemisi battı. Geri kalanı zorlukta Downes'ta kurtuldu. Bu tehlikeleri engellemek için Lord vekilim tarafından uygun tedbirler getirildi ve sahile çeşitli eğitimli gruplar getirildi. Sonra onlar Dunkirk'ülilerin Hollanda *busselerini* ve balıkçılarını bulmak için limanlara serbest bir yol açtıklarına dair kesin haber üzerine bu kişiler azledildiler. Onların *busselerini* ve batırarak ve balıklarını yok ederek çok büyük zarar vermişlerdir. Boğdukları ve gemilerinde hizmet etmek için taşıdıkları adam kayıplarının yanı sıra Hollandalılar bu zarardan iki milyon florin kaybetmişlerdir. Ve bu istismardan sonra evleri olan Dunkirk'e döndüler. Ve tekrar onların beklenmesi üzerine majesteleri ve Hollanda diğer gemilerin denize gitmesini hazırladı.

Burada, Papazların ve Cizvitlerin sürülmelerine dair ilanlar yayımlanmıştır. Yabancı din okullarındaki İngiliz çocuklarının getirilmeleri yasaklanmıştır. İspanya kralına ve arşidüşese hizmet eden bütün askerler yurda çağırılmıştır ve majestelerinden maaş alan bütün yüzbaşılara görevleri nerdeyse orada kalmalarına dair emir verilmiştir.

Majesteleri aynı zamanda krallık içerisinde kiliseye gitmeyi reddeden herkesin lord veya bir başkası da olsa silahsızlandırılmasına dair bir emir verdi. Ve kiliseye giden, yetenekli olan herkes de durumlarına göre kendilerinin ve umumî savunma için silahlanacaktır. Ve dahası büyük mührün altında verilen görev ile mahkeme sarayında ve bütün yüksek adalet saraylarında majesteleri kiliseye gitmeyi reddedenlere dair olan yasaların uygulanmasına dair emir verdi.

Oxford'daki, majestelerine gerekli olan ve istediği desteği veremediği için dağılmıştır. Gereklilikler majestelerini özel mühür üzerine borç yoluyla para toplamaya zorlamıştır.

Mösyö de Soubize, Rochell karşısındaki deniz savaşında yenilerek, majesteleri Plymouth'tayken İngiltere'ye gelmiştir. Kendisi Somersetshire'daki Bay Poluett'te kalmaktadır. Fakat kendisi majestelerinin huzuruna kabul edilmemiştir. Kendisiyle birlikte her türden 24 veya 25 yelkenli gemiler ve 1500 adam getirmiştir. Onlar hâlâ majestelerinin cömertliğinde tutulmaktadır. Onlara iki aylık eğlence vermiştir.

majesteleri ciddi bir şekilde Fransa kralına geçen yaz kira olarak verilen kendi gemisi ve yedi tüccar gemisinin geri verilmesini istemiştir. Zira onların kiralandığı süre bitmiştir ve işleri tamamlanmıştır. Ve eğer o kral zorla onların sayısını düşürmeyi aramıyorsa onların Rochell'in kapatılmasında kullanılması için hiçbir niyet yoktur.

[463] Majesteleri aynı zamanda ciddi bir şekilde kendisini ve diğer prensleri ve devletleri birleştirip o kralı dinimizden olan kullarıyla barıştırmaya çalışmaktadır. O doğal olmayan ve kar getirmeyen, sonsuz savaşa bir son vererek, silahlarını ve kuvvetlerini onuru ve kendi güvenliği için umumî amaç ve umumî barışın geri getirilmesinde kullanabilir.

Pek çok gün önce Danimarka kralının, atından düşerek oluşan tehlikeli sakatlığının tamamen iyileştiğini ve tekrar 26 veya 27.000 bin atlı ve yayadan oluşan, iyi para almış ve çok iyi donanımda olan ordusunun başına geçtiğini duyduk. Kendisi, varlığı ile adamlarına yeni bir hayat ve cesaret vermiştir. Onlar Tilly'nin adamlarıyla yaptığı pek çok küçük çarpışmada her zaman onurla avantaj kazanmışlardır. Ve bunlar Aşağı Saksonya prenslerinin kendilerini kral için ilân etmelerine yol açmıştır. Ve Brunswickliler ise hâlihazırda silahlanmışlardır. Ve Dük Christian'a gelmesi ve onları yönetmesi için haber göndermişlerdir. Şimdi Danimarka kralının, zorla Kont Tilly'yi 4000 adam kayıpla birlikte Nienburgh kuşatmasını kaldırmaya zorladığı haberini aldık. Ve onu takip etmiştir. Tilly savunma halinde durmaktadır. Kont Mansfelt kendi ordusundan 5.000 yaya ve 1.000 atlıyla ve o krala Hollanda tarafından ödünç verilen 3.000 kişilik birlik ile Bremen kadar uzaktadır. O krala doğru gitmektedir. Ve onun yardımı ve kendi savunmaları için o bölgelerdeki prensler de ayaklanmaktadır. Ve kralın ordusu şimdi 30.000 yaya ve 7 veya 8.000 atlıya kadar çıkmıştır. Kendisi Hants şehirlerini ve tarafsız olduğunu beyan eden prensleri çağırmıştır. Onlar daha fazla uygunsuzluk korkusundan öyle veya böyle taraf ilan etmeyi gerekli bulacaklardır.

Lordumun özel meselesi için, sizin isteğiniz ve soylu leydinizin emrine göre uzun zaman önce majestelerini sizin emekliliğiniz konusunda gitmişim. Majesteleri cömert ve neşeli bir şekilde kendisini ifade ederek, kendisinin durumlarının onları bir

süre için durdurması için baskı yapsa da onun amacı o maaşın devam etmesi ve ödenmesiydi. Ve bu garanti üzerine çok büyük bir teminat olarak, aynı zamanda Lord Haznedar ile de konuştum. Kendisi lordumu tatmin etmek için iyi iradesi ve hazır olduğu konusunda beni temin etti.

Aynı şekilde majestelerine ona yaptığımız onuru ve babasının ölümü üzerine oradaki elçilere gönderdiğiniz siyah kıyafetlerle yaptığımız olağanüstü masraftan bahsettim. Ve majesteleri yaptığımızdan iyi bir yorum olarak size o düşüncede 200 l. 'lik özel mühürden verdi. Bütün diğer elçiler sadece 150 l. almaktadır. Hizmetkârıma bu konuyla ilgilenmesi için görev verdim.

Lordumu şimdi, size hizmetimi soylu leydinize sunmanızı ve lordumun hizmetindeki düşkün hizmetkârı olarak beni bütün durumlarınızda kullanmanızı dilemekten daha fazla tutmayacağım. 12 Kasım 1625

E. CONWAY

Bu mektup Paris'e gönderildi. Oradan da Venedik'e taşınacaktır. Çünkü İspanyaya olan bozulma üzerine hem bu hem de o taraftaki kuryeler bazı zamanlar bekletildiler ve mektuplara el konuldu ve onların özgür geçişi henüz yerleşemedi. Yani Antwerp yolu güvenli değildir.

KRAL CHARLES

Güvenilir, Tamamen Sevdiğimiz Kuzenimiz ve Danışmanımız, İngiltere'nin Yüksek Amiralimiz ve Sevgili Kuzenimiz ve Danışmanımız, Sevgili Danimarka Kralına Olan Olağanüstü Elçimiz Hollanda kontu İçin Talimatlar

Eğer sevgili dayımız Danimarka kralı sizinle antlaşmak için bir elçi görevlendirirse veya ona teklifte bulunmak için görevlendirildiğiniz o amaçların ilerlemesi ve bizim hizmetimiz için bunu daha iyi bulursanız ona her şekilde hatırası kutsal sevgili babamızın adil amaçlarına mükemmel bir anlayış vermek için elçisi Sir Rubert Anstruther'in yaptığı o teklifleri yapın. [464] Ve biz de onun tarafından yapılan bilge ve kralca cevaplar üzerine İspanya kralına savaş açmak konusundaki eğilimimizi iki kat arttırdık. Bunun takip edilmesi için 10.000 kara askeriyle birlikte bir donanma gemimizi gönderdik. Ve şimdi bizim elçilerimiz olan sizleri Hagh'a en uygun yer olan ve kralların, prenslerin elçileri aracılığıyla Almanya'yı ve Hollanda'yı koruyacak ve umumî düşmana karşı ilerleyecek, onu iyi şartlar sunmaya veya Almanya'daki barışı düzenlemeye ve imparatorluk içindeki devletlerin ve prenslerin mülklerini ve komşu

silahları ile koruyacak olan savaş için en iyi, en hızlı ve güvenli yollarla savaşa katılmak için tartışmak üzere orada toplanacaklardır.

Burada siz şimdi ortak çıkarı gösterme fırsatını alabilirsiniz. Ve her özel prens ve devletin, kendileri için gerekli olan görevden sakınmaları ve ağırlığı başkalarının üzerine atarak bütün tarafların ve hilelerin atılmasının ne kadar gerekli olduğunu gösteriniz. Fakat umumî güvenlik için olduğu gibi, ortak düşünceyle, kuvvetler ve keseler saldırı ve savunma hareketinde yardıma katılmaktadır. Ve bununla beraber hatırası kutsal olan sevgili babamızın ve bizim o meselenin durumuyla ilgili olan, toplantımızdan beri hiçbir adamın o harekete ve çalışmaya karşı gelemediğini, Avusturya Hanedanının monarşilerine olan bütün yollarına zorla sahip olabileceklerini gösterin. Ve planlanmış ve beyan edilmiş diyet meclisinin onların fetihleriyle onaylandığını ve adil varislere destek verdiğini ve bizim de sevgili dayımızın gücüne, cesaretine ve mantığına başvurduğumuzu belirtin. Ve kendisi bizim amaçlarımıza katılmayı tamamlayarak ve bir teklif yaparak biz (soruşturmadan veya tartışmadan) taleplerin tamamlanmasına girmeyi lüzumlu bulduk. Fakat güvenin altında bile, sevgili dayımızın rehberliğinde bir ordu olduğu zaman, yüreklenmeleri için diğer Alman prenslerine fırsat ve zaman ve ortak düşüncede konuşulabilir. Sonra her muhtelif prensin kotası ve onların devlerine o kadar eşit bir şekilde konulabilir ve (onların çıkarlarına göre) o kadar yükseltilebilir ki biz (bizler saptırma ile başka büyük işler yapıyoruz) 600 yaya ve 1.000 atlı ve ona göre toplam veya aylık 30.000 pound derecesinde yüklenmeyelim.

Ve siz de aylık masraf üzerine geniş bir ölçü olduğu zaman siz de dikkatli bir hesaplama yapacaksınız. Paranın desteğinin devam etmesinin mi yoksa bizim ülkelerimizden asker toplamanın mı daha avantajlı olacağına dair... Ve masraf topların taşıyacak subaylar, toplama subayları, haznedarlar ve mutemetleri donatmaktan daha mı fazla yoksa onları şu an biz para öderken yaptığımız gibi ordunun genel subaylarına bırakmamızın mı daha avantajlı olduğunu göreceksiniz. Ve hiçbir adamı, silahı ve topu boşlukta bulmayın. Fakat hepsinden önce sevgili amcamızın gerçek eğilimli olduğunu ve ödemelerimizi geri almadan çok ciddi bastırmadan önce iyi harekete geçtiğinden emin olmanız gerekmektedir. Sevgili amcamız bunun nedenini ve gerekliliklerini görecektir ve Alman prenslerinin iradesi ve gücünde onaylanmadığı için kendini geri çekebilir. Ve imparatorudan şikâyet ederek onu temin edin ve avantajından emin yapın. Salisbury'deki sarayda 17 Ekim 1625'de tarihlenmiştir.

[471] Lord Conwey'e***Dürüst Onurlu,***

Erdel prensinin elçisi varmış olup kendisine olağan seremoniyi gönderdim ve mektuplar gitmek üzere olduğu için ondan eğer olağandışı bir görevi veya haberi varsa, onunla görüşmesine kadar buluşamayacağımızı bilerek zamanında bildirmesini istedim.

Kendisi bana, efendisinden bana kendisinin teslim etmesi görevinin verildiği bir mektubu ve herhangi bir ikinci insan ile uygun bir şekilde paylaşılacak olan bazı detayları vereceğini söyledi. O gün varması beklenen bir beyefendinin taze talimatlarla gönderildiğini, onun talimatlarının ilk olarak bilinmesinin gerekli olduğunu ve her yolla benimle konuşmayı hızlandıracağını söyledi.

Bu ayın 20'si üzerine kendisi bana geldi ve ekli güven mektubunu bana verdi. Konuşması, prensin kendisini iki yıllığına majestelerinin hizmetine sadece onun şahsına, kendisinin de taşıdığı aynı gerçek dinin koruyucu olduğu için duyduğu saygıdan ve Almanya'nın ortak özgürlüğü ve haksız bir şekilde gasp edilmiş olan kardeşi ve müttefiki olan Palatinat elektörünün haklarının geri verilmesi için sunmasıydı. Kendisi hiçbir cevap elde edememesine veya iyi isteğinin nasıl kabul edildiğine dair bir ima dahi alamadığını merak ediyordu. Kendisi derhal Fransa'ya bir beyefendi göndermişti. Ve buradaki son elçisi ile uzun süredir biraz cevap beklediği bazı tekliflerde bulunmuştu ve sözlerine daha iyi güven vermesi için kendisi gerçekten silahlanmış ve büyük yüküyle 10.000 yaya ve 1.000 atlı ve uygun top ve erzaklarıyla birlikte Kosice'ye yürümüşü. Böylece imparatorun kapısında göstererek şaşırtma amacıyla olduğu gibi kendisinin iyi bir iletişimi kucaklamaya hazır gösteriyordu. Bu güçlerle kendisi hazır ve 20 gün içerisinde 15.000 tane daha katılabilirdi. Kendisi mümkün olan bütün yollarla Caniscam'daki son barışın onaylanmasını engellemişti ve imparatora hasetlik için çok büyük ve belirgin sebepler vermişti(kendisi yalanlarla ve kurnazlıklarla onun dostluğunu aramıştı). Bu kendisini büyük tehlikeye ve zarara uğratabilir. Bu yüzden kendisini tamamen ihmal edilmiş bularak başarısızlığı kimin üzerine atacağını bilmediğini, fakat ya tekliflerinin majesteleri tarafından değer görmediğini ya da benim maddeleri göndermediğimi ve buradaki müzakerelerinden tamamen haberdar olmadığı sonucuna vardığını söyledi. Ve bu yüzden benim iki noktada açık konuşmamı istedi. Çünkü buna göre kendisinin yeni teklifler yapma emri vardı.

Kendisine, ona istediğim gibi doğrudan bir karar veremediğimi söyledim. Sonrasına, kendi adıma hiçbir yerde başarısız olmadığımı majestelerini, prensin teklifleri ve talepleri ile detaylı olarak bilgilendirdiğimi, cevap alamadığımı söyledim. Fakat bu yüzden majestelerinin onun iyi sevgisini kucaklamayı kabul etmediği sonucunun çıkartılamayacağını, onun yerine Hristiyanlıktaki zamanların ve büyük fırsatların düşünülmesi gerektiğini söyledim. Önceki yıllarda prensin teklifleri genel ve şüpheli terimler üzerindeydi. O zamandan beri kendisini detaylara indirecek ve maddeler sunmaya incek kesin sunmak istediği zaman kendisinin onların buraya Mayıs ayında vardığını hatırlaması gerekmektedir. O zamandan beri bir ihmal veya red iması çıkarılmamalıdır. Özellikle de o mektuplar müteveffa majestelerinin ölümü üzerine gönderilmiştir ki o zamanda krallığın pek büyük meselesinin [472]biraz ertelendiğini söyledim. Onun yerine geçen majestelerinin evliliği ve İngiltere'deki büyük hastalığın, şüphesiz Fransa kralı ve diğer prenslerin tavsiyesi ve olgun ve planlanmış bir düşünceden gitmek zorunda olan bu kadar önemli bir kararın ertelenmesi için yeterli bahaneler olabileceğini söyledim. Prens aynı zamanda kendisinin sık sık onunla nasıl özgürce davrandığımı hatırlamalıdır ki bu pek çok husus ve özellikle de bir skandala mahal vermemek için nedeniyle böyle bir antlaşmayı idare etmek için uygun bir sahne değildir ve belki de efendilerimiz bizi bu kadar büyük bir meselede müzakere yapmak için yeterli araçlar olarak düşünmemişlerdir ve bu yüzden ona bizden gelecek bir cevaba dayanmamasını onun yerine kendisini beklenen ve gerekli olan mektuplarını kendisine uzun süre önce tatmin verecek olan majestelerine yazarak kendisini çeşmeye yönlendirmesini nasihat etmiştim ve eğer bu bir şekilde atlandıysa hata yurda dönerdi ve benim üzerime atılamazdı. Buna rağmen ondan prensi her ne kadar doğrudan bir emrim olmasa da genel olarak majestelerinin kendisinin kutsal babasının, dostlarının ve müttefiklerinin haklarını koruyacağını ve kız kardeşinin mirasını, elektörlüğünü ve yeğenlerini geri almak için izleyici yolu ve adil düşünceleri takip edeceğini anladığım konusunda ve benim majestelerinin, prense olan iyi eğilimini belirtmek ve ona bütün hizmetleri yapmak için yeterli garantim olduğu konusunda temin etmesini istedim. Ve bu yüzden bir cevabın uzun süre ertelenemeyeceğinden emindim ve efendisi de herhangi bir sinsi erteleme yorumunda bulunmamalıydı. Zira orada Tanrı'nın eliyle bir sürü adil engeller oluşmuştu.

Kendisi prensin umutları hâlâ beslenebilir ve ona sadece sevgi ile yaptığı teklifler küçümsenmediğini duymaktan çok memnun olduğunu ve bu yüzden kendi,

prensin dinin aynı hususları ve ortak çıkarlar ve majestelerine ve birliğin prenslerini temin etmek için amacıyla bilgilendirmeye dair emri olduğunu söyledi. Sabit bir şekilde aynı düşünceler üzerine devam edeceğini, kendisinin Brandenburgh elektörü ile ittifak aradığını ve onun kız kardeşi ile evlenmek için rızasını elde ettiğini söyledi. Kendisi onunla vekili ile sözleşmiş ve onu sarayına getirmek için elçilerini göndermiştir. Kendisi son mektubunda padişaha ve bu devlete gerekli olan lüzuma göre bildirmiştir. Kendisinin kararının bu olduğunu bunu hem vicdanını tatmin etmek için yapacağını hem de kendisini dinin prenslerinin iyi görüşüne nakledeceğini söylemiştir. Kendisi imparator tarafından sunulan üç evliliği reddetmiştir. Kendisi buna rağmen bir güvenli geçiş kâğıdı ve elektöre onaylamak için bir mektup yazmıştır. (biz kendisinin kârı paylaşmak zorunda olduğunu biliyoruz ki kendisi bunu ikna ile engelleyemez)Fakat elektörün sarayındaki bu antlaşma zamanında imparator evliliğin engellenmesi ve iptal edilmesi için 3 farklı elçi gönderdi. Burada başarılı olamayarak büyük bir memnuniyetsizlik gösterdi. Böylece kendisi yolları kapatarak veya başka şiddetli yollar ile onun evliliğin tamamlanmasını engelleyecek bir çalışma yapmasından korku duyuyordu. Kardeşi onu vazgeçirmek için bütün yolları denedi. Fakat kendisi karar vermişti. Bütün yazıları imzaladı ve sadece dinden olanların saygısı için sözleşti.

Şimdi prensin evliliğinin tamamlanması geri çekilme ve rahatlık durumlarının oluşmasına yol açacağı ve kış mevsiminin bir hareket için uygunsuz olduğundan kendisi benden majestelerine kendisinin prensesi almak için sınıra yakın bir yerde kalacağını ve küçük ordusunu bozmayacağını onun yerine onları kış garnizonlarına çekeceğini majestelerinden ve Fransa kralından bir kere daha cevap bekleyeceğini söyledi. Kendisini tekrar gerçek ve samimi bir şekilde 25.000 silahlı adamla yılın baharında, âkil bir prense uygun olan münasip şartlar üzerine majestelerinin hizmetine sunmuştu. Bana gizli bir şekilde İngiltere'ye bir beyefendi gönderdiğini ve onun için Brandenburgh markizine mektuplar rengi altında imparatorun genel bir güvenli geçiş belgesi aldığını söyledi. Ve bu bir sırdı ve benden başka kimseye bildirmeme emri vardı ve her ne kadar kendisi onun genel yolla alâkalı niyetiyle ilgili aynı genellikleri Venedik ve Fransız meskûnlarına sunsa da kendisi onlara kendisini dinlerine ters olduğu için tam olarak bahsetmesi uygun olmamış ve dinle alâkalı olanları adalet maddeleriyle değiştirmiştir. [473]Kendisi, ona aynı inanç ve dinle en sıkı şekilde bağlanmış olarak sadece majestelerine güveniyordu. Sonuç olarak beni samimiyet kullanmamı ve 4 ay içerisinde majestelerinden bir cevap almamı sağlamaya çağırdı. Böylece gelecek yılın mevsimi

kaybedilmeyecekti. Yoksa prens savaş düşüncelerini sonsuza kadar bırakacak ve kendisini kendi mülküne ve şahsî meselelerine yönlendirecekti. Bu kredim olduğu kadar uygulama sorumluluğunu üzerime aldığımdır. Ve her ne kadar onun kendi habercisinin beni engelleyeceğinden şüphem olmasa da söz verdim ve prene tatmin verdim. Fakat majestelerine yalvarıyorum ve kendi gidişatımın sağlamlığını göstermek için bütün çabamı harcıyorum.

Bu onun müzakeresinin konusuydu. Kendisi Danimarka kralının [attan] düşüşü üzerine imparatorun prensi kontrol etmesi için onun Newstar da olan elçisine onları “En büyük düşmanın öldüğü” sözleriyle mutlu etmek için gönderildiği haberini de gözlem için ekledi. Onlar bunu majestelerinin şanslı bir prens olduğunu söyleyerek cevapladılar. Kendisi Mösyö Tilly’den acil yardım için bastıran ve Walstein’in ordusu bekletilmiş olduğunu bildiren mektupları ele geçirmişti. Fakat nasıl devam edeceği belirsizdi. Çünkü efendisi imparatora iyi bir köşede olduğunu gösteriyordu ve ona, imparatorluk topraklarından geçmesi gereken leydisi için hasetleri konusunda tatmin vermemeyi reddetti. Kosice’ya onunla genel amaç için antlaşmak üzere İsveç kralından bir elçi gelmiştir. Ve Venedik senatosundan da günlük olarak imparatorunun oğlunun o taç için seçimiyle alâkalı olarak Macaristan diyetiyle ilgili bir elçi gelmesi beklenmektedir. İlk tayin engellenmişti ve diğerinin de baharda yapılacağı ima edilmişti. Fakat prens ona o noktada talimat olarak hiçbir şey vermemişti. Ve kendisi de onun yapılacak o tür bir teklifin sırrını anlamadığından şüphelenmişti. Ona bu noktada bir talimat vermemişti. Ve kendisi onun o türde yapılan bir teklifin sırrını anlamadığından şüphelenmişti. Ona bu konuyu vezire *hyoothery postio* olarak ani bir teklifin başlatılacağını bahsetmesi konusunda baskı yaptım ki prens de onda duran ani gereklilikteki yardımlar için otorite alabilsin. Fakat kendisi tercümanlar aracılığıyla konuştuğu burada hiçbir şeyin sır olmadığını söyledi. Kendisinin hiçbir konuşmada imparatoru kızdırmamak veya bir muhalefet göstermemekle görevlendirildiğini söyledi. Çünkü bu prensin bu geçiş şartlarında imparatorun temsilcisi sorun yaratabilecek kötü bir haber verebilirdi. Fakat ertesi gün kendisi efendisini haberlerle bildiren ve talimat talep eden bir mektup gönderdi. Fakat genel olarak kendisi eğer bir kere o teklifte geldiyse, prensin katlanmaktansa herşeyi riske atacağını biliyordu. İmparatorundan sonra kendi seçimini dışarıda olmamal için yapacak ve onu kanın son damlasına kadar koruyacaktır.

Eğer benim için meşru olduysa, aynı zamanda eğer bu tekliflerin herhangi birinin makbulse neden onurunuzun bana en azından onları oyalamam veya tersini engellemem için bir talimat vermediğini merak etmem gerekmektedir. Zira bu işte bir kötülük yoktur. Gabor kendisini bir dayanak üzerine bağlamak zorundadır. Eğer bu tekliler fikre ve onun hizmetine uygunsuzsa onlar törpülenmeli ve mantığa çekilmelidir.

Çok iyi bir şekilde sadece kendisinin imparatorun ilgisini başka yöne çekeceğinden ve ona zarar vereceğinden emin oldum. Onun dostluğunun başka herhangi bir birlikten daha dayanıklı bir şekilde etkili olacağını biliyorum. Çok açık ki onun sadece hareket etmesi bile büyük korkulara ve imparatorun düşüncelerinde değişikliklere yol açacaktır. Ve her ne kadar kendisi Kosice'ye olan ilerleyişinin belki onun ilk fırsattaki kapsanmaya hazırlandığını tek başına ve sadece göremese de kendisinin özel durumları üzerine bazı refleksleri de vardır. Ve onun ve imparator arasındaki iki yüzlülük ve muhalefetini gizlemek için yaptığı komplimanların hepsini biliyorum. Ve prens çok istediği evliliğinin engellenmesi konusunda haklı bir şüpheye düşebilir ve bu yüzden kendisi yolun silahlanması nezaketini isteyebilir. Fakat bunun da diğer amaçtan bazı karışımları ve beslenmeleri vardır. Zira şüphesiz prens yardımlarının ve kuvvetinin çok gerekli olduğunu ve onların kesinlikle kucaklanacağını düşünecektir. Ve (hiçbir şey yapmamanın sonucu olarak) ordunun masrafına girmek için hiçbir ve imparatora güvensizlik vermek için hiçbir sebep görünmeyecektir. Ve şimdi benim görüşüme göre eğer Almanya'daki dinimizin yoluyla ilgili doğru bir şekilde kullanılırsa, onunla bu yeni ittifak üzerine yapılacak daha güçlü bir sözleşme büyük bir şöhret ve güç getirecektir. Hiçbir nasihat verme veya bir sorumluluk verme veya nasihatte bulunma cesaretinde bulunmuyorum. Fakat mevcut nedenler beni prensin samimi bir şekilde anlaşacağına ikna etti. Bunu uygulayabilecek kadar güçlü olduğunu biliyorum. Ve imparatorun korkusu ve ona olan boyun eğmeleri, İspanya'nın düşüşü ve dalkavukluğu onun onu tarafsızlık ile edebilecekleri zaman iki tarafa da bağlanabileceği sorununu yaratmaktadır [474] ve ben de onu denemeye koyarak hiçbir onur veya zaman kaybetmeyeceğimize emin oldum. Eğer bunların hepsinde yanılıyorsam ve benim tarafımdan geçilemez başka gizemler varsa, çabalarım için azarlanmaya ve susturulmaya arzuluymumdur. Onurunuzdan mektubumu majestelerine göstermeniz ve en iyi yorumu sağlamanız için yalvarıyorum. Benim talimat alacak kadar ve cevap verebilecek kadar güvenim olmasına izin verin. Sadece burada eksiklik oluyor ve bende efendileri tarafından hizmete değer olarak değer gören ve onların emirleriyle rahatlayan

meslektaşlarımdan daha az bir değere düşüyorum. Eski birkaç konuda şikâyet etmeyeceğim. Her zaman benim bilgisizliğim ve kusurlarımdan kaynaklanan suçlara üzölmek ve katlanmaya devam etmek zorundayım. Onurunuz bu yüzden biraz da olsa bir şey yapmaktan memnun olabilir. Sonucun onurunuzun bir ödölü olarak benim naçiz bir şekilde takipçisi olduğum majestelerine ve dinimize hizmet olacağını umuyorum.
İstanbul 21 Kasım 1625

Lordumun en düşkün hizmetkârı

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Ağustos'un ilk gününden Ekim'in sonuna kadar o kadar çok gezdim ki hiçbir yere yazamadım veya güvenli bir şekilde bir mektup alamadım. Fakat yolculuğumda lordumdan mektup alarak ve Torino'da diğer mektupları görerek mutlu oldum. Venedik'ten gidişimden önce sizden aldıklarımın hepsini yerleştirdim. Ve o zamandan beri aldıklarımı kenarda işaretlenmiş olarak bulacaksınız.¹⁴⁵

Bu kadar çok mektubunuzun karşılığı olarak lorduma en sevgili teşekkürlerimle geri dönerim ve isteğime göre sizinle yakın zamanda iletişim kuramadıysam özür dilerim. Zira benim için yolculuğumda kalem ve kâğıt kullanmam imkânsızdı ve ben de yeğenime yokluğumda benim yerimi doldurması için görev verdim.

Lordumun benimle Erdel prensiyle alâkalı olarak iletmek istedikleri çok önemli meselelerdir ve bende ondan kendimi kârımı elde etmekteyim. Eğer kendisi sabit bir şekilde gitmekte kararlı olursa kendi ve umumî için çok şey yapacağı şüphesizdir.

Şans iki defa tekerini buralarda döndürdü ve Haziran'dan Ekim'e kadar *vento in papa* olan İspanyollar kendilerini Verrua karşısında kaybettiler. Fakat o konuşmaya girmeyeceğim. Çünkü yeğenimin bütün detaylarıyla birlikte lordumu bilgilendireceğini varsayıyorum.

Nathaniel Goodlade'le alâkalı olarak lordumu şikâyetlerinizi aldığımı a ve şikâyetlerimizi Venedik'e bildirdiğimi söylemek zorundayım. Onlar İngiltere'de Halep'teki konsolosunuzun, bu konuyu Türk adaletine teslim etme kararından dolayı cezalandırılması için mektup yazdılar. Doj, Venedik'teki sekreterimin mecliste görünmesi için haber yolladı. Ve bu mesele çok fazla büyütöldü. Detaylar konusunda İngiltere'ye yazmam talep edildi. Fakat kendimi mazur göstermeyi tercih ettim.

¹⁴⁵ Lord elçim Sir Thomas Roe'dan aldığım mektuplar 30. Haziran 25 Temmuz 29 Temmuz 12 Ağustos 9 Eylül, 24 Eylül

Beni bu meselede bu kadar çok ilgilendiren ismimin lordumun 24 Eylül tarihli mektubunda kullanılmış olmasıdır. Sizden Nathaniel Goodlade'in böyle bir aptallık için hiçbir zaman iznini istemediğine inanmanızı isteyeceğim ve eğer Halep'teki konsolos bu kadar kötü bir yalanı beyan etmeye cesaret ederse eğer kollarım o kadar uzanırsa ondan intikamımı alacağım. Lordumdan bu konuda bana doğru yapmanızı ve Goodlade'i bana ölü veya diri olarak göndermenizi istememe izin verin. Zira böyle bir iftiraya sabırla katlanamam. Ben de başka bir vekilin görevine tecavüz etmeye cesaret edemeyeceğim kadar görevime neyin ait olduğunu biliyorum.

Venedik'teki sekreterime mecliste görünmesi ve lordumun haklı şikâyetlerini sizin sözlerinizle bildirmesi için emir verdim. Ve o devletin de lordumunkilerle bağdaşan şikâyetlerde bulunduğunu görerek, konsoloslarını cezalandırmaları ve İngiliz konsolosunun cezalandırılması görevinin, o bölgelerde kesin güç ve yetkisi olan lorduma bırakılmasını istedim.

Ve İngiliz gemilerinin listelendiği zaman renklerini değiştirme şartıyla yüklenmesi büyük uygunsuzluklara ve korsanları tahrik etmeye yol açabileceğinden sekreterim onlardan o kapıyı açmamalarını, fakat yapmaları gibi Aziz George renkleri altında hizmet etmelerini isteyecektir. Ve bende lordumdan o gemilerin efendilerini, [475] İngiliz gemilerine ülkemiz dışında bir renk koyma cesaretinde buldukları için sert bir şekilde cezalandırmanızı isteyeceğim.

Lorduma yazacak çok şeyim vardır. Fakat *non sum tanto oneri par*. Yakın zamanda İngiltere'ye bir mektup gönderdim. Ve dün de sekreterimi oraya gönderdim. Bugün İsviçre'ye de başka bir sekreterimi gönderdim. Bu yüzden bana burada yardım edecek kimse olmadığından dolayı lorduma mektuplarımı Venedik'teki sekreterlerime göndermeniz için yalvarmak zorundayım. Onlar size bu bölgelerde olanlar ile ilgili olarak bilgilendirmekte hizmet edecek ya da beni kandıracaklardır. Buradaki meselelerimiz başarılı olmaya başlamıştır. Ve kısa süre içerisinde lordumun iyi haberleri alacağını umuyorum. Burada hizmetimi soylu leydinize hatırlatacağım ve lordumun ellerini öptükten sonra veda eder ve lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Torino 29 Kasım 1625

Sir Dudley Carleton'a

Lordum,

Son mektubumda lorduma sadece buradaki müzakeremizin özülle ilgili ima yaparak daha geniş bir haberin beklentisi içinde bırakmıştım. Fakat arada o kadar çok engeller ve rüzgârlar oldu ki sık sık ne yazacağıma dair kararsız oldum ve korktum ve bizim alışverişte bulunduğumuz Macarlar, Sculiler ve Erdelliler o kadar iğrenç ve o kadar sahtekâr insanlardır ve efendileri ya doğası veya gereklilik gereği o kadar kurnazdır ki benim onların labirentlerinden kurtulmak için yeterli olanları yaptığımı göreceksiniz ve bu şekilde benim arkadan gelen konuşmamı da keşfedeceksiniz. İmparatorun vekili ile gelen övgülü rapora göre diyet Macaristan da devam etmektedir. İlk günde Nicholas Sterhas Palatin olarak ve sonra da imparatorun oğlunun o taca seçilmesi için teklif yapılmıştır ve bu da orada bulunan bütün devlet tarafından hemen kabul edilmiştir ve taç giymesi için hazırlıklar yapılmıştır. Her ne kadar o insanların adımlarına ters olarak büyük bir aceleyle gidiyormuş gibi görünse de sizin tamamen imparatorluk mensubu ve kuvvetli dostları olan baronu aday göstermeniz bizi bu konuda özellikle de o tarafın planlarıyla tamamen uyduğu için doğru olabileceği konusunda şüphelenmemize yol açıyor. Fakat ona karşı pek çok durum vardır. İmparatorun temsilcisinin bilinçli bir şekilde burada çalışılanları ertelemek ve burada çalışılan muhalefeti soğutmak ve Şubat'a kadar hiçbir engelin hazırlanmaması sonra da diyet ima edildiğinde bu ihmalle kendilerine avantaj sağlayacakları düşünülebilir. Bu o krallığın üçte birine sahip olan, vekillerinin sabit bir şekilde bu konuda tam bir bilgisizlikten bahsettiği Gabor'un ülke hareketleriyle ilgili pek çok şey söyleme hakkına sahip olan kulların iştiraki olmadan yapılamaz. O ülkede büyük meseleleri aceleyle getirmek alışkın oldukları bir şey değildir ve Ferdinand'ın için açılan son seçimden sonra 3 ay harcandı ve ben de o dönemden sonra kendisinin o devlette bu dalkavukluğu ilerletmek için ne değerler kazandığını bilmiyorum. Son olarak raporun tasdik etmesi gerektiği, üzüm hasadı zamanında Macarlar onların baş geliri olan şarap ezmeyi bırakmaları imkânsızdır. Fakat onların iki yüzlülükleri içlerine sızamayacağım kadar derin bir yerdedir. Buna rağmen kendimi, prensin herşeyi umutlarına çevirmek ve kendi vekillerini ve dostlarını kandırmak için her tarafın kurnazlıklarını kullanmaya zorlandığı yerde, fikir dışında hiçbir şey riske atılmadığı zaman onlarla kandırılmanın utanç olmayacağını düşünüyorum ve Gabor'da baharda İngiltere ve Fransa'ya teklifler göndermiş ve şimdi görüldüğünden başka hiçbir amaç tanımayan nedenlerle bir orduyla

Kosice'ye ilerlemiş olup güçlü bir sığınak bulacaktır. Kendisi orada hazır olduğunu iddia edecek ama kendisini tamamen ihmal edilmiş bulup kendisi tek başına karşı gelmeye cesaret edemeyecektir ve çözemeyeceği bir şeyi görmeye zorlanmayacaktır. Bunlar sadece benim konuşmalarımdır. Onun vekilleri son mektuplarımda bahsettiğim tekliflerde durmaktadırlar ve sözlerinin gerçeği olarak prensin İngiltere'ye bir beyefendi göndermesi pek çok şüpheyi temizleyecektir. Bunu benim görevim olarak oraya yazdım ve kendimi onların beklentisinin ötesinde sundum ve onların benim hizmetimle alâkalı küçük bir görüşleri olduğunu anladım. Çünkü görevimi *tanquam seruus inutilis* olarak yapacağım. İngiltere'den hiçbir talimat alamadığımı görerek, lorduma düşüncelerimi belirtmenin ve en azından kendisine özürlerden başka yazabilecek hiçbir şeyim olmayan majestelerine hizmet edebilmesi için topladıklarımı göndermenin gerekli olduğunu düşündüm. Aynı zamanda majestelerimle açık bir tavırla bu dedikodunun bir zararı olmayacağını veya iddia edilen müzakereyi engellemeyeceğini söylerim. Eğer bu yola bakmak için bir amaç varsa, bu doğru veya gerçek olsa bile çekilmeyeceğim. [476] Zira onun son antlaşmasını düşünürsek Gabor yeni iddialar olmadan onurla tek başına direnemeyecektir. Fakat onu bozmaya uygun olduğu zaman ağdan çıkarmak için yeterli delikler vardır ve kendisi evliliği hususunda denenmeye değerdir. Oradan iyi tahminler beklenebilir. Çünkü düşman taraf bundan kötülük bekleyecektir. İmparator prensesini almak için istediği askerleri ona vermeyi reddetti ve sadece ona refakat etmesi için başka 60 atlı birlik gönderme sözü verdi. Burada da aynı zamanda bizi rahatsız eden sırlar öğrendim. Gabor'un elçisi ve temsilcisi, burada kalanın yanlışlığının şüphesi üzerine, onun efendisinin düşüncelerine ihanet ettiğine dair büyük bir ihtilafa düşmüştür. İmparator veya temsilcisi onun buradaki bütün mektuplarının ve müzakerelerinin ve ona yazılanların suretlerini ele geçiriyordu. Bu dostları olan bizim tarafımızdan büyük bir skandal olarak algılandı ve ben de bu bölünmeyi desteklemeyi ve gücümde olan bir haydutun maskesini düşürmek için dibine kadar araştırmayı umuyorum. Aksi hâlde onlarla hiçbir iletişim sağlanamaz. Her ne kadar bu sıcak ihtilafın harareti vezirin karşısına taşınmış olsa da beni memnun edecek bir şeyler toplardım. İstihbarat imparator ve prens arasında değil, fakat sahte araçlar arasındadır. Ve bu açılmış olarak biz uygunsuz hasedin işkencesi altında sendelerken pek çok diğer şeyi aydınlatacaktır. Lordum majestelerinin ellerini benim adıma öpmekten ve mektuplarımı taşımaktan memnun olacaktır. Ben de diğer yollarda lordumun hizmetkârı olacağım. İstanbul 4/14 Aralık

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Güvenli bir şekilde lordumun 18 Ekim tarihli mektuplarını aldım ve gönderildiklerini gördüğüm yerlere ekleri gönderdim. Lord elçime ve bana olan mektuplarınız daha önce gönderdiklerinizin sureti olup bana, lord elçim için gönderdiğiniz bir ekle geldi. 24 Eylül eski tarihli mektuplarınızın tarifi üzerine lordum bana ellerine güvenli bir şekilde geldiğini bildirmem için mektup yazdı ve kendisi Torino'dan gelene kadar veya Venedik Devleti'nin herhangi bir bakanıyla müzakere eder etmez tatmin edici bir cevap alacaksınız. Kendisi henüz bunu yapamaz çünkü oradaki elçileri yakın zamanda ölmüştür ve onun yerini dolduracak herhangi bir kişi henüz atanmamıştır. Ve kaptan Nathaniel Goodluk ve onun Halep'te yaptıkları konusunda lordum, yazdıklarınız dışında hiçbir şey bilmiyordu. Ve onun orada ismini kullananlar çok yanlış bir şekilde yalan söylemektedirler. Bir dahaki fırsatta lorduma mektup yazmayı amaçlamaktadır ve lorduma kendisine çok fazla dayanabilecek olan bu meselede tam zamanında hizmet etmek konusunda eksiği olmayacaktır. Lordumun 18 Ekim tarihli mektubunuzda gönderdiği ve kendisinin yokluğunda bana emanet edilen bu mesele benim görevimi aşmaktadır. Fakat lord elçimin, lordumun tatmin olacağı şekilde hareket edeceğinden şüphem yoktur.

Lorduma yazdığım son mektup Eylül'ün 28'i tarihliydi. O zamandan sonra Piedmont'taki birlik orduları Verrua altında FERIA dükünü yenmişlerdir ve onların siperlerini terketmelerine yol açarak kaçmalarına neden olmuşlardır. Bu hoş gelen haber bu bölgelerde büyük bir coşkuyla karşılandı. Ve şimdi Savoy dükünün saldıran tarafta olacağına dair büyük umutlar oluştu ki kendisi düşmana rahatsız edici bir diken olacaktır. Kendisinin zaferlerini takip etmesi ve intikamını alması için ne kuvvet ne de cesarete ihtiyacı vardı. Lordumu o bölgelerde olan haberlerle rahatsız etmeyeceğim. Sadece Savoy dükünün kampından lordum elçiye sağladığı bir iyilik olan bir mektubun suretini göndereceğim. Lordum bu şekilde özet olarak onun saldırısında nasıl bir başarı elde ettiğini anlayacaktır.

Valtelina'daki birlik ordusu henüz son zamanlarda düşmana bir saldırı vermemiştir. Fakat şimdi iki tane gerçek kale yapmakla meşgullerdir. Biri Tuahona'dadır ve diğeri de Tirau'da. Valtelina'dan Almanya'ya giden serbest yolu güven altına almak istemektedirler. O kalelerin ikisi de hâlihazırda 15 fit yüksekliğinde olup [477] bittikleri zaman Riva'ya hâkim olanlara çok zarar vereceklerdir.

Geçen akşam buraya, bu devlete Savoy dükü tarafından elçi gönderilmiş olan Kont Scarnaffigi vardı. Kendisi buraya olan yolculuğunu Milan Devletin’de yaptı. Fakat bilinmeden ve hizmet eden bir adam doğasında yaptı. Kendisi henüz bir Manastırda konaklamıştır ve kendisine bir ev sağlanmamıştır. Kendisi mecliste umumî bir görüşme yapacağı zaman lordum onun yaptıklarından daha fazla haber alacaktır. Böylece lordumun başarısı için yürekten dualarımla birlikte lordumun ellerini öpmek için izin ister ve her zaman lordumun en sadık hizmetkârı olarak kalırım.

Venedik 5 Aralık 1625

JOHN WILKINSON

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup bu ayın 5’i tarihliydi. O zamandan beri lordum elçiden sizin için bir mektup aldım. Onu buradaki eke koydum ve ilk fırsatta gönderdim.

Bu Sinyorlar şimdi iyi bir ciddiyet içerisinde hareket için hazırlanmaktadırlar. Zira geçen yaz Kont De la Tour, Mösyö de Candals ve şimdi onların hizmeti için asker toplamak için Fransa’ya gitmiş olan Mösyö de Bethunes’in oğluna verdikleri o kuvvetlerin dışında, aynı şekilde güçlü bir şekilde denizde de güçlenmektedirler. Hâlihazırda 50 kadırganın ve iki kalyonun hazırlanması için emir vermişlerdir. Bunun yanı sıra dışarıda da 40 tane kalyonları vardır. Hepsisi toplam olarak 92 olacaktır. Bu da bölgelerde dikkate değer büyük bir güçtür. Savoy elçisi hâlâ mecliste görünmedi. Fakat hâlâ Sconsinto’ta bu yerin bir geleneği olarak kalmaktadır. Kendisi bir ev seçene kadar orada kalacaktır. Bu kadırgaları hızla toplamak için adam ve para sağlanması için aynı şekilde özel bir emir alındı. Bu prensin kullarının ona olan *decimalarının* dışında onlar üzerine koyup birkaç gün çerçevesinde ödemeye zorladığı olağanüstü verginin dışında başka bir decima daha koydu. Böylece para ihtiyaçları çok büyük olamaz. Adam tedariki içinse kısa süre içerisinde uygulamaya konulacak olan bu yola karar verdiler. Hangi saygısızlıktan olursa olsun bu devlet tarafından kovulan bütün denizciler şimdi geri dönüşleri üzerine sadece eski özgürlüklerini ve serbestliklerini almakla kalmayıp aynı zamanda işsizlikte çekmeyeceklerdir. Bu hareketleri ile bir şeyler yapmaya niyetli oldukları kesindir. Fakat ne olduğu hâlâ bir sırdır.

Savoy elçisi hâlâ mecliste gözükmemiş olup bu yerin bir geleneği olan, kendisi bir ev seçinceye kadar sconoscinto’da kalmaktadır.

Ekteki kâğıt lordumu Verrua altından İspanyolların kaçıyla ilgili olarak bilgilendirecektir. Bunu okumaktan lordumu daha fazla alıkoymam, sadece ellerinizi öpmek için izin isteyip lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 12 Aralık yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

Lord Conwey'e

Lordum,

Erdel prensinden gelen taze bir posta, buradaki vekillerine, Sopsonium'da imparatorun da bulunduğu bir meclis olduğu ve ona en çok bağlı olan iki kişi Palatine ve o krallığın baş hâkimi olarak seçildiği fakat genç arşidükün geçişi için umumî bir teklif yapılmadığı haberini getirdi. Bu sadece diğeri için bir hazırlıktı. Bu ciddi bir şekilde Almanya'da düşünülen çalışmayı mükemmelleştirmek düşünülmüştü. Ve ben Gabor'un tedbirli bir şekilde ne yapmayı amaçladığına, ne zaman teklif edileceğine dair bir gösteri yapmaktan çekindiğini gördüm. Eğer dışarıdan bir destek alamazsa kendi kuvvetleriyle karşı gelmesi tehlikeli olurdu.[478] Ve kendisini majestelerinden veya Fransa'dan uzun zamandır beklediği cevaba göre yönlendirecekti. Bu konuda bugünden önce biraz tatmin alacağını umuyorum. Beni sarayından 2 günlük mesafe içerisinde, onunla antlaşmak için talimat ve görevi olan Fransa kralından bir beyefendi gelmekte olduğunu bildirmişti. Ben de majestelerinin çabalarımın meyvesi alabilmesi için herhangi bir adamın onuru almasına razı oldum. Zira eğer o prensten herhangi bir hizmet çekilebilecekse bu benden alınamaz. Her ne kadar yakın zamanda başkaları da katılmış olsa da dengeyi ve onun umutlarını umutsuz düşüşlerden koruyan bendim. Veda ederken tekrar elçisine 27 Kasım tarihli mektubumda bahsettiğim haberini ve tekliflerini tekrarlaması ve majestelerini, bütün gerekli beyanlar ile tasdik edilen ve benden İngiltere'ye teklifleri yenilememi isteyen efendisinin teklifleri hakkında sabit kalacağı konusunda majestelerini temin edip etmemem konusunda baskı yaptım. Bunun üzerine prence elçisinin benimle olan konuşmasının özünün imasıyla birlikte bilgi alması için iyi şekilde bir cevap yazdım. Bu da sadece genel bir güven ile emanet edilmişti ve ben de kendimi dayanağım olduğu kadar bir cevap elde etmeye zorladım. Mektubumun suretini, majestelerinin ne kadar söz verdiğimi ve talimatlar olmadan ne kadar korkulu bir şekilde görebilmesi için lorduma gönderiyorum. Eğer sınırlarımı aştıysam suç sadece benim üzerime kalacak, eğer herhangi bir hizmet varsa efendilerimin olacaktır ve ben de eğer prens kendisini imparatorun korumasına varsa

olabilecek büyük uygunsuzluğu önceden görerek yaptığımı atlamaya gönülsüzdüm. İki gün içerisinde gelecek Şubat ayının 14'ünde (prensin kışlamak için çekildiği) Alba Julia'a resmîleştirilmesi için atanan evlilik için pek çok mobilya ve malzeme alan Erdel elçileri ayrıldılar. Daha önceden majestelerine yazma cesaretinde bulunmuştum, fakat bu müzakerelerinin ne kadar iyi karşılandığını bilmeyerek, hiçbir hüküm veya cesaretlendirme almayarak, eğer tenkit edildilerse hatalarımı tekrar etmeye cesaret edemedim. Fakat lordumdan onları en azından dürüst kalbimin makbul olacağı şekilde kalifiye etmenizi istiyorum. Ve böylece naçiz bir şekilde majestelerinin ayağını öper, lordumu kutsal Tanrımızın cömert korumasına havale edip, lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 18 Aralık 1625

Erdel Prensine

Yüce Prens,

Ekselanslarının mektupları ve güveni bana elçiniz Lord Paul Kereztesy tarafından verilmiştir. Onun haberleri aracılığıyla sizin tekliflerinizi ve kararlarınızı almış bulunuyorum. Bunlar için ekselanslarını tatmin edeceğinden şüphe etmeyeceğim kadar mantıklı bir cevap vereceğim ve her ne kadar beklentinizde bir erteleme olmuş olsa da hikmetinizde bunun suçunu bir ihmale atmayıp bizim tarafımızda büyük değişiklikler olarak Tanrı'nın eliyle büyük önemli pek çok düşünce ertelenmiş olduğunu düşüneceksiniz. Şimdi İngiltere'ye genel amaç için büyük bir gayret ve şevk ile mektup yazdım. Her ne kadar hızlı bir kararın beni engelleyeceğine inansam da ekselanslarına amacım ile ilgili bir hesap verebileceğimden bir şüphem yoktur. Sık sık ekselanslarına bu sarayın çok uzakta bir yolda olduğunu ve kendinize bu kadar büyük bir işte dayanak oluşturarak buradan hiçbir memnuniyet alamayacağınıza dair imada bulunmuştum ve bu yüzden Ekselansları majestelerine doğrudan mektup göndererek doğru bir yol almıştır. Bu size güvenebileceğiniz bir cevap getirecektir. Gizli bir şekilde dışarıya Sopsonium'daki niyeti ile alâkalı olarak konuşmalar atılmaktadır. Fakat Ekselanslarının alâkasını ve mantığını bilerek boş adamların konuşmaları muzaffer olamamıştır. Ekselanslarıyla bu devletin şartları veya sizin kendi meseleleriniz ile geniş bir konuşma yapmak lüzumlu olmayacaktır. Elçiniz sizin hizmetiniz için bütün meseleler konusunda bilgilendirilmiştir. Fakat ekselanslarını, burada yapılan herşeyi imparatorun temsilcisine haince bir şekilde bildiren ve kendi hizmetkârlarınız aracılığıyla ekselanslarının gönderdiği mektupların bütün suretlerinin ona verilip Viyana'da açıklanıp yanlış elin aracılığıyla müzakerelerinizin engellendiğini ve buradaki bütün meskûn elçilere skandal

verdiği hadise konusunda bilgilendirmeyi atlamayacağım. Böylece bizde kime ve nereye güvenle yaklaşabileceğimizi bilmiyoruz. [479] Ekselansları gizliliğin büyük meselelerin bir ruhunu olduğunu düşünmek isteyecektir ve her ne kadar biz mümkün olan herşeyi yaptıysak da bu adaletsizliğin derinlerinin içine giremedik. Büyük şüphe ekselanslarının işlerini geçirenlerin üzerine kalmış olup sorgulamayı sizin hikmetinize bırakıyorum ve belirli olmayan meselelerle bazen masumlar benzer skandallara düşebilirler. Temsilciniz Sinyor Ballasaza çok ızdırap görmüştür. Fakat onun bilinçli bir şekilde bir saldırıda bulunduğu dair (her ne kadar sizin hizmetiniz için gerçeği araştırmayı istesem de) kanıtlanmamıştır. Belki de düşmanlar imalar ve övgüler ile bilinçli bir şekilde güvenini azaltmak istemiş olabilirler. *Que incautis deciperetur palam laudatum*. Yeni bir kurnazlık ile kolay yozlaştırılmayacağını gördükleri kişiyi baştan çıkarmaya çalışabilirler. Eğer ekselansları umduğum ve istediğim gibi onu temiz bulursanız, onun hizmetiniz için diğer yeterliliklerine şahit olmam gerekmektedir. Ekselanslarının çok yüksek mülklü ve ittifaklı bir prensle evlenmeyi amaçladığınız haberi aynı baskı gören dinden olanları rahatlatmıştır ve bu sizin mantığının ve samimiyetinizin kanıtı olup ekselanslarının bütün dostları için büyük bir mühür ve teminat olacaktır ve ben de onun başarısının getireceği mutluluk ve meyvelerin mutluluğu için tebriklerimi ve başarılı kehanetlerimle bitiriyorum. Ve kendimi bütün ekselanslarının durumlarına en hazır olarak sunar, Ekselanslarına bu hayatta bütün saadetleri ve cennette zafer tacı diler, ekselanslarının en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 17 Aralık 1625

Lord Conwey'e

Lordum,

Padişah, Gabor'un Brandenburgh markiziyle olan ittifakını takdir etmiş olup, elçisi iyi bir şekilde memnun olmuş olarak buradan ayrıldı. Birkaç gün önce orensın, orduyu tam olarak 20.000 yapması için 8.000 eski askerin yeniden alınması için emir verdiği ve onlarla o gün Cuma günü gelmesi beklenen leydisiyle buluşmak için Alba Julia'dan ayrıldı, Kosice'ye gideceği 18 Ocak günü buluşması beklenmektedir. Bu ani asker toplama konuşma konusu vermektedir ve bazıları tarafından sadece büyüklüğünü göstermeyi ve prensese eşlik edecek olan Almanların saygısını kazanmak için yaptığını düşünmektedir. Fakat Viyana'dan daha iyi istihbaratı olanlar ise, orada evliliğini engellemek için bazı çalışmalar yaptığını ve her ne kadar kendisi padişah tarafından davet edilmiş ve hem burada hem de Venedik'te büyük hazırlıklar yaptırsa da kendisi

öyle bir eşe kendisinin layık olduğundan emin değildir. Bu da onun tarafından yeni şüphelenilmekte olup kendisi sınırda leydisinin geçişi sırasında bir muhalefet olursa intikam alabilmesi için hazır ve muktedir bulunmaya kararlı olmasına yol açmıştır. Ve kesinlikle kalbi o kadar karışmıştır ve bu evlilik üzerine şöhreti o kadar söz konusu olmuştur ki, eğer düşmanlar ona herhangi bir durum verirlerse, onu yakalamak için *a viva forazza* 'yı deneyecektir. Fırtına ve yağmur yağmadan dağılmayacak olan pek çok buluttur bunlar. Son mektubumda haberci tarafından bahsedilen, Fransa'dan aldığı cevabı bilmiyorum. Fakat buradaki Fransız elçisi yakın zamanda, majestelerinden Gabor'un elçisine Mayıs ayında yaptığımız ve sonra da prenslerimizin genel rızası ile yolladığımız teklifler hakkında bir emir alıp almadığımızı öğrenmek için sekreterini gönderdi. Ben de gerçek olan, aylardır İngiltere'den haber almadığımı söyledim ve utancımı gizleyebildiğim kadar gizledim. Eğer majestelerinden bir cevabı olursa beni bilgilendirmesini istedim. Buna karşı elçinin, talimat aldığı bir mektubu olduğunu söyledim. Fakat ne olduğu konusunda bilgisizdi. Sadece benim de benzer bir cevabım varsa soruşturma görevi vardı. Aynı gün aynı şartlarla Venedik balyosuna gitti ve ikimizde sırrı öğrenmeye istekli olarak, bu işin ortak ve herkes tarafından yardım edildiğini ima ederek bizim de cevapla ilgili olduğumuzu düşündüğümüzü belirttik. Özellikle de eğer isimle olmasa da bütün efendilerimizin rızasını taşıdığından emin olup kendimizi nasıl yöneteceğimiz konusunda bir ışık gösterirdi. Fakat cevabı iki tarafa da olduğu gibi sorusu gibi tek bir şekildeydi. Kendisinin emri ağzından iletme emri vardı. Bu da hastalık tarafından engellenmiş olup, bizden affını istedi. Birkaç gün içerisinde dışarı çıkmayı ve talimatlarına göre görevini icra edeceğini söyledi. Bu eş zamanlı geri çekilmeyle kullanıldık ve her ne kadar garip gözükse de gelenek bize sabır öğretti. Özellikle de bu iş için uygun araç olmadığımı veya meselenin kendisinin kabul edilmediğini bulan bana... [480] Ve her ne kadar birisi kararmışken gözleri açmak için geç olsa da lordumu bir hüküm veya cesaret alana kadar rahatsız etmeyip hatalarımı düzelteceğim. Neden Fransız bize emri olduğunu itiraf ettiği halde bize emirlerini bildirmekten çekindiği hakkında, biz eğer onlar iyi haberlerse Gabor'a tek başına gönderme eğiliminde veya belki bu mesele derhal Fransa tarafından halledileceği ve özellikle Türkler ve o prensin kaba vekilleri tarafından yönetilen bir meselede hiçbir şeyin sır olamayacağı burada daha fazla bahiste bulunmamak konusundaki yer hususlarından dolayı bize söylemekte acele etmenin gereksiz olduğu dışında başka bir varsayımda bulunamıyoruz. Benim için majestelerine hizmet etmeyi istemem yeterli

olacaktır. Ve böylece lorduma mutlu ve pek çok yeni yıl dileyerek naçiz bir şekilde veda ederim. İstanbul 1 Ocak 1625

Lordumun en düşkün hizmetkârı

Haberler 31 Aralık 1625

Veziriazam 800 İranlının savunduğu Bağdat'ı kuşattı. Padişah'tan doğrudan maaş olan, yeniçeriler ve sipahilerden oluşan düzenli ordu bir tarafta durmaktaydı ve 13 Bey de timarları ve kendi hükümetlerinden getirdiği askerlerle diğer tarafta duruyorlardı. Onlar yaklaşmaya başladıkları zaman, bir sabah 20.000 İran atlısı vezirin kışlasına saldırdı ve büyük bir katliam yaptılar. Fakat alarm beyler tarafından alınmıştı ve onu kurtarmaya geldiler ve İranlılar geri çekildi. Bu savaşla ilgili olarak her ne kadar çeşitli raporlar gelse de 5 veya 6.000 Türk düşmüştür.[Zira] Sonra genel bir toplam yapıldı ve savaş için yazılmış olan 12.000 yeniçeriden 4000'den fazlası veya 30.000 sipahiden 10.000'i bulunamadı. Böylece şimdi bütün güç iyi takip edilen beylere kalmıştır ve diğer birliklerde de az alâka veya sadakat kalmıştır. Padişahın kulu olan ve emredildiği zaman ona hizmet etmek ve yardım göndermek zorunda olan yedi Arap prensi çağırılmıştır fakat onlar kuvvetlerini kaldırmış olup ortak rıza ile sınırda beklemekte ve Bağdat'ın hâkimini kızdırmaya cesaret edemeyecekleri cevabını vermişlerdir. Eğer zafer geri dönerse onlar eski sadakatlerine geri döneceklerdir. Fakat İranlı kazandığı hakkı korursa onlar aynı zamanda onlarda özgür atalardan doğmuş olan herhangi bir büyüğü kabul etmeyeceklerdir. Halep ve Bağdat arasındaki yol bütün kervanları soyan Araplar tarafından tıkanmıştır. Bu yüzden orada artık güçlü bir konvoy olmadan bir bağlantı veya geçiş yoktur. Bunların arkasından ne geleceği hakkında biz kısmî dedikodular üzerine hüküm veremiyoruz. Türkler umutlarını beslemektedirler. Diğerleri de şahın yakında bir orduyla onları uyanmaktan tutacağını ve çalışmanın zor olması için bütün fırsatları kullanacağını söylemektedir. Savunma ve şehrin alınması üzerine bu iki Doğu prensinin de şöhreti buna bağlanmıştır. Lehistan kralı Kazakların düzenlenmesi için bir gösteri yaptı. Bu burada büyük bir memnuniyet getirdi. Böylece bize huzur getirir ve iki tarafta uygun olsaydı zayıf sütunlar üzerine duracak olan onların barışlarını da onaylatabilir.

Lord Conway'e

Lordum,

İmparatorun temsilcisi dışarıya emin bir şekilde, hizipli bir şekilde Sopsonium'da seçilen Macaristan'ın yeni Palatine'in aniden genç arşidükün o krallığın kralı olarak seçmiş ve tacını giydirmiş olduğunu yaymaktadır. Bu acele çok büyüktür. Fakat biz bu raporun hangi darphaneden geldiğini biliyoruz, paranın da sahte olduğunu düşünüyoruz. Onlar için bütün dedikodularla karşılaşmak ve biraz ters haberlerle karşılaşmak olağan bir durumdur. Lordum gerçeği uzun süre sonra öğrenecektir. Sadece bu tenkidi ekleme cesaretinde bulunmaktayım. Eğer Gabor bu noktadaki suça iştirak ettiyse (ödül ve bütün hareketlerinin gözetilmesi umudu) kendisinden daha uzak amaçlar için bundan sora çok fazla bir şeyin sorumluk alınamayacağı şüphelidir. Fakat onun vekilleri kendisi cesaret almadığı sürece kendisinden fazla bir şey beklenemeyeceğini ve taçların seslerle korunamayacağını söylemektedir. Eğer kendisi babayı ortadan kaldırılabileseydi, evlat ona çok az yardım edebilir. Ve eğer İngiltere'den istediği gibi bir cevap alsaydı bu gizli hareket ona zarar vermezdi.[481] Bu meselenin arafta olduğunu itiraf etmek zorundayım. Majestelerinin büyük hikmeti ile her ne kadar ben bilmek için değersiz olsam da uzun süre önce karar verdiğinden şüphem yoktur. Ve böylece lordumun ellerini öper, lordumun hizmetinde olarak kalırım. İstanbul 15/15 Ocak 1625

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Bugün lordumun 20 Ekim tarihli mektuplarını sizden on beş gün önce aldığım mektupların suretleriyle birlikte aldım. Bay Goodlade ile alâkalı olan meselesiyle alâkalı olarak lordum[Thomas Roe] [Isaac Wake]lorduma 15 gün önce mektup yazdı. Ve İngiliz ve Venedik konsolosu arasındaki ihtilaf meselesinde de lordum burada kalan sekreteri Bay Rowlandson'a mecliste görünmesini ve dükü o meseleyle alâkalı olan herşeyle ilgili olarak bilgilendirilmesini istedi. Bay Rowlandson, hastalık onu engellemeseydi daha önce dükle beraber olacaktı. Fakat şimdi Tanrı'ya şükürler olsun ki kendisi iyileşmiştir ve kendisi cevap aldığı zaman lorduma şahsen yazacaktır ve sizi zamanında o meseleyle alâkalı olarak nelerin yapılabileceğine dair bilgilendirecektir.

Havalandaki aşırılıklar Savoy dükünün Pidmont'taki planlarını uygulamasına engel oldu ve şimdi bunun imkânsız olacağından korkulmaktadır. Çünkü uzun ertelemeye planları keşfedildi. Eğer dükün ordusu Milan Devleti içerisinde güvenli bir

şekilde konaklamış olmasalardı onlar güçlü bir yeri şaşırtarak orayı garnizon almaya ve Fransa'dan daha çok kuvvet gelmesini beklemek zorunda kalacaklardı. Onun hızlandırılması için Mareşal Crequy ve Mösyö de Bullion'un saraya bir mektup yazması ve memurun Grenoble'ye çekilmesi ve daha büyük bir orduyla geri dönmesi düşünülmüştür.

Papa İspanyollar tarafından onların adına görünmeye ve daha fazla tarafsız kalmamaya, maskesini çıkarması ve dünyaya hangi tarafa meyilli olduğunu göstermesi için baskı yapmaktadır. Papa hâlâ onları uzak tutmaktadır ve kendisi iki taraf içinde ilan etmek konusunda gönülsüzdür. Ve kendisinin bir tarafta avantaj görene kadar tarafsız kalacağı düşünülmektedir. Bu arada kendisini güçlendirecek ve top döktürecektir. Fakat düşmanlarının korkusundan dolayı kendini savunmak için mi yoksa cesaretle düşmanlarına saldırmak için mi bunu yapıyor bu bir sırdır. Şu an lordumu daha fazla rahatsız etmeyeceğim fakat naçiz bir şekilde ellerinizi öpmek için izin isteyip lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 26 Aralık yeni takvim 1625

JOHN WILKINSON

Bay Wilkinson'a

Efendim,

Sizin 28 Kasım'dan geçen ayın 5'ine kadar olan 3 mektubunuzu hepsini bir arada aldım. Orada pek çok hususta majestelerinin hizmeti için gerekli olan İtalya'da geçenleri öğrendim. Lord elçime bana yaptığınız iyiliği açıkladım. Kendisinin benim teşekkür eksikliğini tedarik edeceğini umuyorum.

Burada yeni bir haber yoktur ve bu yüzden sizi sadece kendi meselenizle alâkalı olarak rahatsız edeceğim. Benim Venedik konsolosuyla olan şikâyetimin onun zararı azaltma kurnazlığı aracılığıyla engellendiğini anlıyorum. Umarım bu onun yanına kâr kalmayacaktır. Lord elçimi hem ona yapılan istismarda hem de ayrıcalıklarımıza yapılan taciz konusunda çok duyarlı buldum. İlkinde zannedersen onu tatmin ettim. Kendi avantajları için onun iznini kullanacaklara itimat etmekten çok uzaktım ve buradaki raporu hem balyosa hem de Halep'e dayandırdım. Fakat hem Venedik konsolosu hem de Goodlade'in onun ismine iftira attıklarına inanmak için iyi bir sebepim vardır. Çünkü dikkatlice ve iki anlama da gelen sözlerle kelimelendirilmiş Bay Kirhkam'a karşı yapılan umumî protestoda, uzun bir ön sözle geminin yolculuk için tamamen Venedik şekilde saygı görecek şartlarla yüklendiği, senatonun rızası ve koruması ve İngiliz ülkesinin kârı için yapıldığını beyan etmişti. Kendisi *ma*

principalmente a contemplatione dl eccellentissimo signore ambascadore residente per le majeste de della gran Brittagia app le ser ssi si copa cuitis di dare quasta la prelatione di vascalle Venetiano.

[482] Bu sözler Aziz Mark'ın bayrağını belirlememiş olup, şüpheli bir his taşıdığından istedikleri şekilde yorumlayabilirlerdi. *Prelatione* Lade'e olan tercih gibi bütün ayrıcalıklar için alınmamış olabilirdi. Fakat her halükârda yazıları ile bunu değiştirebilirler. Halep'te Goodlade'in ne yaptıysa, lordum elçinin ile yaptığını söyleyerek kendilerini ifade ettiler ve bunun hakkında şahidim, konsolosumuzun mektupları ve ülkemizin haberi vardır. Bu kadarını, engelleme yoluyla bildirmenin gerekli olduğunu düşündüm. Çünkü amacımızın sizin müzakerenize atfedildiğini idrak ettim ve aynı şekilde senatonun da şikâyet etmeye başladığı ve kendilerini sadece Türk adaletinin dolaylı yoluna dayandırdıkları konusunda bilgilendirilmiş olarak, bizim konsolosumuzun kapitülasyonları yapıldığı kişilerle tasdik ettirmeye ve korumaya çalıştığının doğru olduğunu bilmek isteyebilirsiniz. Kendisi, oradaki herkes, uzlaşmayı reddettiğinde, bütün referans ve paraya hâkim olmak dışındaki bütün uzlaşmayı ve bu örnek ayrıcalıklarımı tamamen reddederken sadece davanın İngiltere'de görülmesini, padişahla antlaşmamıza ters olarak majestelerinin kullarını korumak konusundaki kesin özgürlük bize havale edildiğinde ihtilafı bu şekilde küstahça zorlamaya zorlanmıştır ve bunu otantik ferman ile kanıtladım. Fakat hakkımızı savunma yolunda konsolosumuzun bir hatasını itiraf etsem de (bu gelenek kapitülasyonlarımızı korumak için başka bir şey olmadığını doğrulayacaktır) en kötü sonuç, bizim bu davadaki hareketimiz düşse bile hakkımız bu şekilde sönmeyecektir. Şimdi eğer bu suçlama üzerinde ısrar ederlerse, bana sürpriz olarak başlattıkları onlara karşı bir itirazda bulunma yolu öğretmiş olurlar. Daha önce de padişahla yaptığımız antlaşmamıza ve kapitülasyonlarımıza aykırı ve bozacak şekilde doğrudan İngilizlere karşı olan sözlerle Türk adaletinden bir hüküm elde etmişlerdi. Bu da bize şikâyet ettikleri o adalet ile yanlış yapmak istediklerini bize göstermektedir ve eğer senato hileyi düşünmek isterse, bu çok daha yetenekli ve kurnazca, fakat bizim ayrıcalıklarımızın köküne vurmak için bize yapılan hasardan daha tehlikelidir. Son olarak malzemeci hakkındaki ikinci kavgada ve majestelerinin o gemideki kullarının korunması konusunda Venedik konsolosu kavgaya başlamış ve sadece muhasebeciyi evinde tutmakla kalmamış, ayrıca onu Türk adaletiyle savunmuş, bizim konsolosumuzu kadının karşısına çağırılmış ve orada Paşa'nın memurlarını şiddet kullanmak için kışkırttıktan sonra attırmaya çalışmaktan sonra suçlatmıştır. Bu bana

verilen bilgide, gerçeği konsolosumuz koruyacaktır. Burada balyos, tarafımız tamamen savunulmadığı için hâlâ sabırla beklediğim senatodan daha iyi bir ölçü alacağına dair söz verdi. Bunun nedeni de benim ılımlılığımıdır. Hasarı bize bir için iki olarak geri ödemişlerdir. Bırakalım aynı masrafı bizim paramız ve yüklerimiz ile de kullansınlar ve ben onların zaferlerini kutlamalarına razıyım. Eğer olmazsa, onlara burada, şüphelenilmeden nasıl kabaca bir şey yapmak için bir hüküm çalmanın ne kadar kolay olduğunu göstereceğim.

Fakat ben majestelerinin İngiltere’de bir düzen tesis edeceğini ve zavallı kullarını duyacağını ve sizin iyi arabuluculuğunuz ile bu ülkeyi huzur içinde terkedebileceğimi ve kendi kredimin de aşağıya düşmemiş olarak dokunulmayacağını umuyorum. Böylece sizi göksel korumaya teslim eder, hizmetinizdeki düşkün dostunuz olarak kalırım. İstanbul 29 Ocak 1625

Sir Isaac Wake’ten

Benim çok iyi Lordum,

Lordumdan son zamanda çeşitli mektuplar aldım. Onların son iki tanesi 5/5 ve 21 Kasım tarihini taşıyordu. Ve ben de aynı şekilde yeğenim Wilkinson’a gönderdiklerinizin hepsine bakmaktayım. Umarım kendisine Venedik’ten ayrılırken verdiğim görevinde eksiği yoktur veya lordumu bu bölgeler hakkında olağan zamanda bilgilendirmekte başarısız olmuyordur. Eğer benim elimden uzun zamandır bir mektup görmediyseniz benim uzun yolculuğum benim mazeretim olacaktır. Ve Lorduma, geri dönüşüm ve haneme yerleşmem için son mektubunda yaptığınız tebrikten dolayı yürekte teşekkür ederim. Ben de sizi benim olmamı hayal ettiğiniz yerde olmanızı isterim ki orada size bu uzak mesafede ettiğimden daha iyi hizmet edebileyim.

Kasım’ın 29’u yeni takvim üzerine Lorduma buradan Peter ve Andrewe gemilerinin efendisi olan Goodlade’in utanç verici bir şekilde benim ona herhangi bir durumda Venedik bayraklarını taşımasına izin verdiğimi söylediğini yazdım.[483] Kendisi sonra Venedik’e dönmüş olup bu özel durum üzerine sorgulanmıştır. Kendisi böyle bir şey söylediğini reddetmekte ve yemin etmektedir. Böylece lordum Halep’teki Venedik konsolosunun, kendi beyninden bir yalan uydurduğu konusunda emin olabilir. Ve ben de eminim ki hiçbir zaman böyle bir hatayı yaptığımı düşünmeniz için bir fırsat vermedim. Böylece bende sizden hem beni kendi kalbinizde temizleyeceğinizi ve beni herkese haklı göstereceğinizi varsayıyorum.

Halep'te olan ana ihtilafla alâkalı olarak lordum değerli bir şekilde hak ettiğiniz kadar da haklı bir şekilde beklediğiniz tatmini veremediğim için üzgünüm. Fakat Venedikliler kötü borçlular gibi nereye borçlu olduklarını sormaktadırlar. Ve iyi olarak sadece konsoloslarının yazdıklarını almakta olup lordumun nedenlerini duymayacaklardır. Fakat bu olayı majestelerine şikâyet yoluyla sanki onlar hastaymış ve suçlu değillermiş gibi havale etmişlerdir. Onlar beni onların adına majestelerinden adalet talep etmem için rahatsız etmişlerdir. Venedik'te kalan sekreterim benden gelen emir üzerine onlar benim adıma onlardan bu konuda İngiltere'ye yazamayacağım izin özür dilememi, çünkü Halep'in benim bölgede olmadığını ve majestelerinin İstanbul'daki elçisinin Levant'ta geçen herşey için ona hesap vermekle yükümlü olduğunu söylemesine dair emir verdim. *Nemo deorum extra caelum suum regnat.* Lordum için onlar majestelerine itiraz ettikleri için çok memnun oldum. Zira Venedik'te onlar bize hiçbir hak göstermezler. Kendi vücutlarının alâkalı olduğu bütün ihtilaflarda inatçı bir şekilde taraflı olmaktadır. Ve eminim ki İngiltere'de Lordumun mektupları Halep'teki konsoloslarının sahte bilgilerini aşağıya indirecektir. Benim görüşüme göre majestelerine, meselelerin çokluğu ve zamanın genişliği süresinde meseleyi unutulmaya düşürmek yolunu seçtikleri görüşündeyim. Onlar bunu istemektedirler çünkü bunu önceden yapan onlardır. Ve bu yüzden eğer lordum kendinizi orada haklı çıkarabilirseniz, *de facto* bu çok hızlı ve en onurlu yol olacaktır. Goodlad'den intikamımı alamamak beni çok sinirlendirmektedir. Çünkü Venedikliler emin olacak şekilde, eğer ben bu amaç için onların adaletlerinden cezalandırılmasını istersem onu bana karşı koruyacaklardır. Fakat ben kendisinin İngiltere'ye varacağı zaman küstahlığı için ciddi bir hesap vermeye çağırılacağını umuyorum.

Lordumun bana Gabor'la alâkalı olarak vermek istediği haberler çok büyük önem taşımaktadır. Sizi temin ederim ki onun yapabileceği bir saptırma üzerine çok fazla zemin oluşturmaktayız ve kendisi de bu bölgelerden istediği kadar tatmin alabileceğinden emin olabilir. Brandeburgh, ona bir eş sağlamıştır ve onun seveceği üzerine Almanya'daki prenslerin pek çoğuyla ittifak olmuştur. Ve kendisi o evlilik ile Danimarka kralıyla da müttefik olacağı zaman, kendisinin onları bir arada tutmak için kılıcını çekeceğini umut ediyorum.

Bu bölgede olan olaylarla alâkalı olarak lordumun yeğenimin vereceği haberlere sevk etmek cesaretinde bulunacağım. Kendisi bilginize degecek olan bir konuda sizi bilgilendirmekte başarısız olmayacaktır. Bu yüzden soylu leydinizin güzel ellerinden

öpmek için izin ister ve lordumun en güvenilir hizmetkârı ve dostu olarak kalırım. 26 Ocak 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Geçen gece bu şehre Roma'dan 12 kardinalliğin yaratıldığı haberi geldi. Onlardan bir tanesi Venedik dojunun oğludur. Bu haber bu şehirde büyük bir memnuniyet yaratmıştır. Bu memnuniyet havai fişeklerle, çanların çalınmasıyla ve senatörlerin kızıl kıyafetler giymesıyla ifade edilmiştir. Kardinal Barbarini, İspanya'ya olan yolculuğu için büyük hazırlıklar yapmaktadır ve onun erzaklarının bir kısmı hâlihazırda oraya gönderilmiştir. Kendisi de çok kısa süre içerisinde onları takip edecektir. Fransa elçisi, serbest bir şekilde Papa'ya eğer kendisi yeğenini zevk veya özel bir ilgisi için gönderirse gönderebileceğini fakat eğer barış için gönderecekse, yolculuğu kayıp olacağını söyledi. Çünkü efendisi Fransa kralı ve birliğin diğer prensleri o taçla barış değil savaş yapmaya karar vermişlerdi. Roma daki İspanyol elçisi umumî bir şekilde Papa ve Kral arasında antlaşmanın yapıldığını verdi. Zira kaybedilen Valtelina'nın o kısmının geri kazanılması için 6.000 yaya göndermekte anlaşmışlardı. O girişim için atanmış olan yüzbaşılar meselenin iyi bir başarıya ulaşacağı konusunda umutsuzlardır. [484] Buna rağmen donanmanın güvenli varışıyla ilgili haberler için İspanyol elçisi Roma'da havai fişekler attırdı ve onların ödemeleri temin ederek onlara cesaret verdi.

Her on beş günde bir lordumdan sabit bir şekilde mektuplar almaktayım. Son mektubunuz Kasım'ın 13'ü tarihliydi. O mektubu Lord elçime gönderdim ki kendisi hâlâ Torino'dadır ve kışın orada kalacak gibi gözükmektedir. Lordumun meselesiyle ilgili olarak henüz bir cevap getirdim. Ve burada çok az iyi yapılabileceğini düşünüyorum. Şu an için lordumu, ellerinizi öpmek için izin istemekten başka rahatsız edeceğim bir konu yoktur ve her zaman en naçiz hizmetkârınız olarak kalırım. Venedik

30 Ocak 1626

JOHN WILKINSON

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup Ocak'ın 30'u tarihliydi. O zamandan beri lord elçimden sizin için bir mektup aldım. Burada eke koydum ve ilk fırsatta gönderdim.

Bu on veya on iki gündür gizli bir şekilde Gabor tarafından buraya gönderilmiş bir temsilci bulunmaktadır. Kendisi gizliliğe rağmen çeşitli zamanlarda mecliste görünmüştür. Fakat bu sinyorlarla ne müzakere ettiği henüz keşfedilememiştir. Kendisi efendisinin evliliği için ipek ve altından kıyafetler hazırlığı yapmıştır. Efendisinin evliliğinin onun buraya gelişinin ana sebebi olduğu düşünülmektedir.

Savoy kardinali bu sinyorlardan 20.000 düka almak istiyorken hediye olarak 12.000 aldı. Onlar istediği paranın bir miktarını borç olarak vermektense bir kısmını bedava olarak vermeyi tercih etmişlerdir.

Dimidum donare lino, quam credere totum

Qui mauult ; Mauult perdere dimidum

Buradaki İspanyol elçisi bu hafta, efendisinin doğan genç prensesinin mutluluğu için Venedik'te büyük şöenler ve havai fişekler yaptırmıştır. Kendisi bu şöenlere, Papanın elçisini, Fransız elçisini, Floransa elçisini ve burada kalan bütün diğer prenslerin temsilcilerini çağırılmıştır. Sadece Savoy elçisi hariç tutuldu. Kendisi davet edilmediği için gelmemiştir.

Halep meselesiyle ilgili lordumdan alma onuruna eriştiğim bütün mektupları Torino'daki Lord elçime gönderiyorum. Kendisi o mektupların tarifleri üzerine çeşitli zamanlarda sekreteri Bay Rowlandson'a mecliste bu meseleyle ilgili görüşmesi ve eğer mümkünse bir sonuca vardırması için emir verdi. Bay Rowlandson muhtelif zamanlarda dükle beraber oldu, fakat burada Venedik'e iyi olarak çok az şey yapılabileceğini gördü. Kendisi lordumu bütün cümlelerle bilgilendirdi. Şüphem yok ki lorduma yazdığı bu mektupta lorduma nelerin olduğu ve kendi hükmünde nelerin yapılacağına dair bir hesap vermiş olacaktır. Lordumu naçiz bir şekilde ellerinizi öpmek için izin istemek dışında şu an için daha fazla rahatsız etmeyeceğim Lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım.

Venedik 6 Şubat 1626

JOHN WILKINSON

Lorduma Şu an Torino'dan hiçbir haber gönderemem. Kışın sertliği Savoy dükünü savaş alanın dışında tutmaktadır. Fakat bu bölgelerde yakın zamanda ne olduğunu ekteki Verrua kuşatmasının haberi lorduma dakik bir hesap verecektir

[485] Krala

Majestelerini Memnun Etsin,

Majestelerine, huzuruna bir rahatlık kaybından pişmanlık duyulmayacak aydınlık durumları getirecek kişinin ben olmadığını biliyorum. Ve ben de (majestelerin planlarıyla alkasız olabileceğinden dolayı) haberlerimin geçen birkaç aydır zorla soktuğum haberlerden hiçbir talimat almadığım için korkmaktayım. Fakat majestelerinin iyiliğini bilerek, siz çalışmalarınızın saadetinin yukarisındaki gerçek yüreğin feda edilmesine değer vereceğinizi biliyorum ve benim abalarımın o kökten doğmuştur. Ben de cömert kabulünüz konusunda umutsuzluğa dŐemem. Eğer Erdel prensinin majestelerinin korumasına kabul edilmesi konusundaki umutlarını beslemek ve İspanya'nın bu saraydaki çalışmalarına direnmek eğer hizmetinizle baędaŐmayacaksa çok kandırılmıŐımdır. İkisinde de talimatlarıma göre başarıyla yaptım ve Lordum Conway'e vicdanımın beni temin edeceği sık sık ve gayretli hesaplar verdim. Ve onlar majestelerinin eşsiz hikmetine sunulacağı zaman, sizin isteğinizin dikkatinde naçiz bir Şekilde yaslanabileceğimi düşündüm. Fakat o teklifler Fransa'da iyi duyulmuştur ve bana atıfta bulunarak, buraya emir ve cevap dönmüştür. Buradaki meskunlar tarafından çağırılmış olarak, majestelerine bu meselelerin gidişatı hakkında bildiğim herşeyi aktarmayı vazifem olarak düşündüm. Bunu diğer bir elden daha uygun olacağı için yaptım. Majestelerinden emir almaya layık olmadığımı biliyorum ve grevlendirilmektense yurda çağırılmayı bekliyorum. *Tanquam feruus inutilis.* Fakat başlamak olarak majestelerinin hizmetindeki herşeyi bitirmek benim onurum olacaktır. Ve majestelerinin isteği ne olursa benim sadakatimi destekleyecek ve benim mutluluğum olacaktır. Benim içinde eksik olan diğer kabiliyetler, devamlı dualarla tedarik edilmiş olacak ki sizin ihtiyaŐınızın ve saadetinizin ne sınırı ne de sonu vardır. İstanbul 11/21 Şubat 1625

Majestelerinin en naçiz hizmetkrı ve kulu

Lord Conway'e

Lordum,

Kararıma karşı olarak, majestelerini çok kez rahatsız edici sözlerle mutsuz etmekten korkarak, tekrar Erdel prensinin ismini anmaya mecbur kaldım. Çünkü vazifemin hiçbir tarafını atlamayacağım.

Birkaç haftalık erteleme ve kendi gizli mektubunu göndermek için zaman geçtikten sonra Fransız elçisi, benim Gabor'un teklifleri üzerine majestelerinden bir talimat alıp almadığı sorusunu yenilemek için geldi. Buna benim hiçbir cevap almadığımı söyleyerek cevap verdim. Bunun üzerine kendisi çok şaşırılmış göründü ve bana üç olağan mektup ile efendisinin onur elde ettiğini söyledi. İlkinde meselenin genel gidişatından duyulan bir memnuniyet ve başka bir emir alana kadar antlaşmaya devam etme emri vardı. Kendisi buna göre İngiltere'den bir cevap beklemeliydi. İkincisinde, kendisinin majestelerine olağandışı bir elçi gönderdiğini ve ona diğer talimatlar arasında o talimatı da emanet etmişti. Kendisi bunların iyi duyulacağını ve bana talimatların verileceğinden şüphesi olmadığını söyledi. Üçüncüsü için kendisinin Fransa Kral adına o şartları kabul etmeye yetecek kadar yeterli görevi olduğunu söyledi. Ve kendisi adına, antlaşmayı tamamlamak için, para ve güç sözü verme gücü vardır. Benzer bir otorite aldığımı varsayıyordu. O olmadan kendisi kesin bir sonuca devam edemezdi.

O sorudan kendisi, İspanyol antlaşmasına karşı gelmekle alâkalı olarak nasıl bir emir aldığımı gelen soruya geldi. Burada her ne kadar il aracı göndermiş olsak da plan imparatorun meskûnu ve yozlaşmış bir fraksiyon tarafından yakın bir şekilde takip ediliyordu. Kendisi bana kendisinin benimle ve diğer elçilerle birleşme ve ortak rıza üzerine o çalışmaya karşı gelecek kadar kendi miktarından yeterli miktarda para harcayabileceği talimatını söyledi.

Bunlara, benim majestelerin onlara yakın bir yolda karar vereceğine ve benim bu kadar büyük meseleler için beni değersiz veya uygunsuz olarak bildiğinden daha verebilecek mütevazi bir cevabım yoktu. Fakat doğrudan bir kısıtlama alıncaya kadar onlarla majestelerinin hizmetiyle bağdaşacağını düşündüğüm herşeyde onlarla bir arada olmaya devam edeceğimi söyledim. Fakat görevlendirme olmadan Erdel prensiyle anlaşamaz veya ona mektup yazamazdım.

[486]Kendisi bana, prence efendisinin genel terimlerde kabulünü belirtmek için Erdel'e bir hizmetkârını gönderdiğini söyledi. Ve kendisi eğer İngiltere majesteleri

benim veya bir başka yoldan benzer bir otorite verirse ki bunu her gün beklemekten bir şey yapamaz, kendi adına tamamlaması için talimatlar aldı. Ve bu yüzden antlaşmanın niyetleri bunun üzerine düşünülebilir. Fakat emrim olmadığını görerek, kendisi bundan sakınmak zorundadır. Ve böylece benim bildiğim kadarıyla bu meselenin tamamlanmamış bir şekilde durmaktadır ve mevsimde yakında geçecektir.

Fransız elçisi kendi zaferini kullanarak, müzakere onun tarafından yürekli bir şekilde takip edildi. Ve kendisinin de her ne kadar on birinci saatte faaliyete en son giren kişi olsa da efendisinden güven almıştır.

Kendi utancımın farkında olmamak dışında hiçbir şey yapamam. Çünkü bu benim kusurlarımdan gelmektedir. Eğer majesteleri hizmeti için daha hızlı başka bir yol üzerine karar verirse bunun sonuçlanması beni tamamen mutlu edecektir ve bende hâlâ benim çabalarımın onun cömert yorumlarında olacağı umudunu koruyacağım. Zira ben sadece eğer etki ederse, bu meselenin fırsatını korumuş oldum.

Padişahın bakanları rahatsız olmaya ve kendilerinin bu kadar uzun süredir bu dostluğun yenilenmesine dair bir mektubun gelmemesini hasetle belirtmektedirler. Ve bende aldığım bilgilere göre benim halefim yola çıkmaya hazırdır ve bende geri dönüşün onayı veya uyarısı olmadan hangi terimler üzerine duracağımı bilmiyorum. Ve ben majestelerinin ayağını öpmekten çok memnun olurum. Her ne kadar benim tarafımdan kabul edilen ve düzene getirilen ticaret meselelerini sonuçlandırmak ve yerleştirmenin tamamlanmasını teslim etme onurunu tutmam gerekse bile... Tüccarlar beni aynı şüphe içinde tutmuşlardır ki o şartların en kötüsüdür. Fakat majestelerinin isteği benim memnuniyetim olacaktır.¹⁴⁶

Bu imparatorluğun durumu hâlâ durgun bir vaziyettedir. Vezir, bizim en azından sessizlik üzerine anladığımız kadarıyla, Bağdat'ın kuşatmasına büyük umutlar olmaksızın devam etmektedirler. İran şahı, duruma katılmak için onun yanında kamp kurmuştur. Bu hareketin başarısı devletin güvenliğine dayanmıyorsa, bütün huzura da dayanmaktadır.

Askerler sadakate geri dönmemişlerdir. Onlar kılıçtan ziyade gümrük ve adalet çalışmalarına katılmaktadırlar. Bu da ticareti mahvetmekte ve bütün düzenleri altüst etmekte ve gereklilik bunu görmeye cesaret edememektedir. Para ihtiyaçları acildir ve bunu her gün yeni ve desteklenemez baskılarla almaktadırlar.

¹⁴⁶ Tüccarlar Thomas Roe'nun gideceği takdirde ticaretin bozulacağından şüphelendikleri için onu burada tutmak istemişlerdir. Bu bilgiyi, metnin girişindeki mektupların özetinden aldık.

Gelen haberlere göre başkalarının yıkımları üzerine yemin eden Cezayir ve Tunus büyük bir kavgaya düşmüşlerdir. Fakat padişah, eğer ilk olarak patlama olmazsa onların arasına bir arabulucu gönderir.

Tatarlar (kaymakamın zamansız tahrikiyle) yeniden barışı bozmuşlar ve Lehistan'a girmişlerdir. Nasıl bir sonuç olduğunu henüz biliyorum. Fakat o düşüncenin aksiliği şimdi görünmeye başlamaktadır. Güvensiz dostluklarından dolayı eski Kazak hizmetkârları cezalandırmak ve rahatsız etmek içindir. Onlar orada Kırım hanının kardeşi Şahin Giray'a katıldılar ve Lehistan'ın yağmalanmasına razı olmuşlardır ki kendileri de bu topraklar içerisinde akınlarını devam ettirebilsinler. Ve bu tehlikeli bir kötülük içinde olan kardeşlik birliğidir. Raporlara göre onlar denizde 600 bot hazırlamaktalar ve çok sorun yaratıcı olacaklar. Buradaki donanmaya sahili koruma emri verilmiştir. Zannedersen onlarla karşılaşmaya arzulu değillerdir ve böylece Akdeniz serbest olacak ve İspanyollar da özgür olacaktı. Kendileri daha önce bildirdiğim gibi bu düzensizlikleri kendi amaçları için kullanmışlardır. Boğdan'ın eski prensi olan Radula ölmüştür ve o bölgeden bir Baron prens yapılmıştır. Onun kandan ve ırktan olmaması, temel kurallara ve devamlı yapılan çalışmaya terstir. Bu durum o bölgelerde bazı kargaşalar çıkarabilir. Çünkü Kırım hanı onun sarayında ve korumasında gerçek bir prens vardır. Onun için pek çok sözle birlikte ciddi bir takipçisi olmuştur. Ve bu imparatorluğun biraz sönmesi hususunda onu güçle yerleştirmesi olasıdır.

Kendimi herhangi bir meseleden ziyade majestelerinin cömert düşüncelerine sokmak suretiyle majestelerine mektup yazma hadsizliğinde bulundum. Ona lorduma yolladığım haberlere bakması konusunu söyledim. Kendisinden atılmayı hak edinceye kadar efendim olarak saygı göreceğim. Her halükârda lordumun naçiz hizmetkârı olarak hatırlanma onuruna erişemeyeceğim. İstanbul 12/22 Şubat 1625

[487]Canterbury Başpiskoposun'a¹⁴⁷

Efendimi Memnun Etsin,

Efendime sonunu veya biraz bitmeye yaklaştığını görünceye kadar vermeyi ertelediğim, bütün Doğu kilisesini yok etme ve sonuç olarak ta İspanyol yapmaya dair ve Roma'dan daha az tehlikeli olmayan, bir çalışmayla ilgili olarak özel bir hesabım vardır. Napoli'den gelen mezkûr haberci ile bir keşiş ve onların Roma'daki okullarında

¹⁴⁷ Baskıcının notu. Bu bölümün önceki ve sonraki kısımları diğer mektuplarda belirtilmiştir ve bu yüzden atlanmıştır.

terbiye görmüş genç bir Rum getirildi. Böylece bu sahte elçiliğin bir vücutta üç başı vardı Düşünce, ya padişahla yalan bir barış yapmak ya da onu yabancı bir savaşla rahatsız etmektir ve eğer bu başarısız olursa onun yurttaki kullarını yozlaştırmaktır. Bunların hepsi için uygun ve güvenilir birkaç araç vardı. Elçi kendisine mutlu ve güçlü ve kendisi boş olarak gönderilen barış antlaşması yapacaktı. Savaş yükseltmek keşişin bölümüydü. Kendisi Kazakların başlarına hediyeler ve güven mektupları taşımaktaydı ve onları İspanya kralının adına büyük bir maaş sözüyle birlikte tekrar Karadeniz'e girmeyi ve padişahın topraklarına olan akınlarına devam etmeleri konusunda ikna edeceklerdi. Böylece bütün deniz kuvvetleri gerekli bir şekilde orasının savunmasıyla görevli olup (bu iki yıldır yaptıkları gibi) İspanyol Akdeniz'de bütün korkulardan özgür olabilir ve kadırgalarını da başka bir hizmet için kullanabilir. Bu adamın da aynı şekilde Lehistan sınırında yolculuğunda öldüğü rapor edilmiştir. Üçüncü çalışma ise genç bir Rum'dur. Kendisi Roma ve Cizvit terbiyesi görmüş, birleştiği kişiler hususunda kurnaz, bağlı ve zeki bir kişi olup talimatlarını yeni *proboganda fide*'in başkanı olan Kardinal Bandini'den almıştır. Onların ne olduğunu efendim suretlerinde okumak isteyebilir. Bütün olarak, görünüşte, Patriği dostlarından ve konuşmasından değiştirmek ve Protestanları lanetlemesinden başka bir şeyi hedeflememektedir. Fakat onlar kırk olmayan bir yerde burada ne yapmaktadırlar? Bu din değiştirme hareketini başta başlamıştır ve burada Papa'nın adına kilisenin mevcut durumunu canlandırmak için bir miktar para ve gelecek için maaş teklifi sunmuştu. Ve talimatlarının noktalarını tatmin eden ve onaylayan bir yazı dışında hiçbir şeyi istememişti. Patrik derhal bana geldi ve inancının ve doktrin bir sembolünü indirmeye meyilli olup biraz memnuniyet vermek konusunda korkulu ve istekliydi ve kendisi de yönetimindeki *ab antiquo ritu*'yu değiştirmedir. Fakat bu amaçtan onu tamamen vazgeçirdim ve değiştirdim. Kendisine bunun onu şöhreti zayıflatacağını ve boyun eğme tarzı bir hesap verilmesine neden olacağını söyledim. Kendisi eğer bu noktaya bizi dinden çıkarmak için gelmediyse, onları tatmin etmek için hiçbir şey yazmaz. İkinci hiçbir şey amaçlanmamıştı. Herkes bundan rahatsız olacaktı ve kendisi de adam, gereç ve kitap avantajına sahip olan onların yalanlayamayacağı hiçbir şeyi yayınlamazdı. Ve belki de onlar kendi elinin altından (eğer kendi doktrinlerine ters ise) ya bir çalışma ya skandal ya da aforoz edilmesini sağlamaya çalışmaktı. Kendisine, güvenilir dostlarını koruyarak ve düşmanlarını tahrik etmeden zaman kazanmak ve darbeden korunmanın başka yolları olduğunu gösterdim. Rum kendinin zamana çekildiğini ve ertelemelerle oyalandığını ve

amaçlarından hiçbirini elde edemeyeceğini anladığı zaman, veda bile etmeden, nereye olduğunu bilmediğimiz bir yere gitti. Fakat gidişinden sonra Patrik onun çalışmasının etkilerini hissetmeye başladı. Kendisi eğer onu kazanamazsa, aynı parayı onu mahvetmesi, hayatını alması ve onun makamına Papa ve İspanya'ya dayanacak yeni birisinin seçilmesini sağlamasına dair emir almıştı. Kendisi bu zamanda Roma'da yetişen ve oradan gönderilen bütün Piskoposların padişahın toprakların içinde güçlü bir taraf yapacaktı. Fakat bu çok açık olduğundan kendisi kolaylığı istismar etti veya bazı papazların ve laik adamların mutsuzlukları ve hırsları iyilik iddiası üzerine çalıştı. Ve mevcut Patrik kiliseye çok borçludur ve tiranca olarak yönetilmektedir ve onlar da onu vezire karşı *ves populi* şikâyet etmesine sebep olmuştur. Ve onlar imparatora olan 20.000 dolar ücretini ödeyecek olan başka birini istemediler. Bu yem kolaylıkla Türkler tarafından yutuldu ve zavallı Patrik büyük bir belaya düştü. Bundan kurtulmak için kendisi kapalı kalmaya ve yüzünü göstermemeye zorlanmıştır. Kendisi bu zorluğun sonunu ve baharını görene kadar... Zira eğer kendisi bu şiddet içinde alınırsa hayatı tehlikede olacaktır. Ve her ne kadar Papacı fraksiyon henüz olgun olmasa da ilk adım olarak ondan kurtulmaktan fazla hiçbir şeyi isteyemezler. Onlar bir sonrakinin fırsatları uygun olduğunda yerinden edebilecekleri cahil bir heykel olacağını bilmektedirler. [488] Bu aşırılık içinde, devletin ve kilisenin bulunduğu pek çok uygunsuzluktan, Papacıların çok güçlü olacaklarını düşünerek vezire gittim ve ona bütün komployu açtım. *Ab oread imum* ve şu ana kadar onun bu eziyetin düşmanlar tarafından planlandığını sadık bir kulun İspanyol olmaması gerektiğini ve bu gelen üç habercinin de aynı koyun kıyafetleri içerisinde bir gruba ait olduğunu göstererek zafer kazanmış oldum. Kendisi razı olmuş görünüyordu. Bir miktar paranın yardımıyla kendisi kilisesine geri döndü. Ben de Roma'dan gelecek başka bir çalışmaya kadar onun güvende olduğunu umuyorum. Burada majestelerinin hizmetine bağlı olmak ve efendimin emrine itaat etmekten başka hiçbir şey yapmadığımı zannediyorum. Eğer siz de isterseniz bu konuyu ona bildirebilir, onun da karşı tarafın, ikiz gaspedilmiş monarşilerini arttırmak için hiçbir niyeti, hiçbir yolu atlamadığını görebilmesini sağlayabilirsiniz. Uzun zamandır efendimden onun mektubuna bir cevap bekledim. Bu kitapları almak konusunda bana avantaj sağlar. Metrophanes'yle alâkalı olarak ondan Nurenbourgh'tan haber aldık. Kendisi Patrik'e garip bir yazıyla Gondomar'ın onu baştan çıkarmaya ve Roma'ya göndermeye çalıştığını yazdı. Fakat başarısız olarak onun hayatına kastedildiğini yazmıştır. Bu da onun İngiltere'yi terketmesine yol açmışlığıyla

beraber pek çok yanıltıcı maceradan bahsetmektedir. Patriğin bunlara çok inanmasını diledim. Fakat kendisi sevgisini koyduğu bu kişinin üzerine ona karşı hiçbir şeyi istekli bir şekilde duymazdı. Gerçek şu ki onlar *futilissima natio*. Uzun kölelik onların büyük bölümünü yalancı, adi ve hain yapmıştır.

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup bu ayın 6'sı tarihliydi. O zamandan beri Lordumun 18 Aralık eski tarz tarihli mektuplarını aldım. Lordumun paketi, lordum elçiye gönderilmişti. Onun yokluğunda görevime göre onu ben açtım ve yukarıda yazılanlara göre zarfları gönderdim.

Geçen hafta, Papa buraya Venedik'e, Venedik Kardinaline kırmızı bir şapka gönderdi. Kendisine o şapka senatörler ve piskoposların eşliğinde geldiği kilisedeki ciddi bir toplantıda elçi tarafından takıldı.

Roma'da açıkça İngiliz donanmamızın, sadece 400 İspanyol donanmasının olağanüstü gücüyle birlikte tamamen yok edildiğini, İngilizleri kutbun altında doğan cüceler yaptığını belirten iftiraları basmakta ve satmaktadırlar. Ve pek çok koyun direniş göstermeden kendi boğazlarının kesilmesine maruz kalmıştır. İspanyollar, ilk olarak Papa'yı bu skandal iftiranın basılabilmesine izin vermesi için ikna etmişlerdir. Önce bizim İngiliz donanmamızdan korktukları için şimdi korkuyu tamamen atmak ve sadece bizimkini fethetmiş İspanyol gücüne bağlanmak istiyor olabilirler. Onlar donanmayı kaçırdıklarını ve İngiltere, İskoçya ve Hollanda'nın baş kuvvetlerini yok ettiklerini söylemektedirler. Böylece Papa'yı, güçten ziyade şöhretleriyle korku içinde tutmaya çalışıyorlar ve neredeyse onu kendi bağılıklarına kazanmışlardır.

Mösyö de Candal birliğinden buraya, Venedik'e geldi. Bu karnavalda Paskalya'ya kadar burada vakit geçirmeyi ve sonra da görevine dönmeyi amaçlamaktadır.

Lordumu şimdilik, naçiz bir şekilde ellerinizi öpmek için izin istemekten daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Bütün mütevaziliğimle veda ederim ve lordumun en naçiz ve en sadık hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 17 Şubat 1626 yeni takvim

JOHN WILKINSON

Bay Wilkinson'a Yazılmış Mektuptan Alınmıştır

Efendim,

Şimdi sizin müzakeresinde olduğunuzu anladığım, Halep'teki konsoloslarımız arasındaki ihtilafta, Venedik'in veya Senatonun bizimkine karşı bir kendininkini geri kazanmak için Türk adaletine gitmesi dışında hiçbir bahaneleri olmadığını gördüm. Ben [489] her zaman orada bu olağan olsa da bunu yapmayacağımı itiraf etmişimdir ve kanıtlarımızı sadece orada güç alacakları ve işe yarayacakları o sarayda savunmak doğru bir sonuç getirebilir. Fakat bırakalım istediği hatalardan bahsetsinler. Size buna karşılık verebilmemiz için, Venedik konsolosunun Bay Kyrchum'u, daha az doğru bir nokta üzerine, majestelerinin kulları üzerine hüküm alabilmek kadının huzuruna Türk adaletine çağırttığına dair kanıt verecek bir ek yolladım. Her ne kadar geç gelecek olsa da işe yarayacağını umuyorum. Senatodan bize adalet göstermesi için uzun süredir karar ve cevap duymayı beklemekteyiz. Bunu elde edemezsek, hasarın hasarını yeniden ödemek zorunda olacağız ve onur savunmamız için burada aptalı oynayacağız. Zira bizim ülkemiz kayıpla ve zararlarla oturtulmayacaktır. Korumanıza emanet ettiğim zarflar, tarif edildiği yere göredir. Eğer Sir Dudley Carleton'ı görevden alınmış bulursanız onunkini başka bir çantaya koymanızı ve Hagh'deki majesteleri Bohemya kraliçesine göndermenizi istiyorum ve böylece sizi kutsal Tanrımızın cömert korumasına teslim ediyorum. İstanbul 25 Şubat 1625 eski tarz

Size hizmet eden sevgili dostunuz

THO. ROE

Lordum Conway'e

Lordum,

Ekleme yapılan suretinize eşlik etmesi için orada bahsedilen pek çok haber için biraz kesinlik beklemiştim. Fakat şimdi dedikoduları ve küçük şeyleri kollanmak ya da bu zaman için sessiz kalmak zorundayım. Budin'den gelen raporlara göre Erdel prensinin, evliliği çok korkulan bir engel olmadan Kosice'de tamamlanmıştır. Her ne kadar geçen zamanın (çok nadiren büyük meseleler engellenmiştir) haberi getirmek için çok kısa olsa da öyle olduğunu umuyorum. Kazaklarla birleşen Tatarların ayaklanması burada onlar Lehlerin suç ortaklığıyla birlikte ülkesin gücüyle giden prensin Macaristan'daki yokluğunun fırsatını kullanarak Erdel'i yağmalandığı şeklinde ses getirmiştir. Fakat bunun gerçek olmadığı ortaya çıkmıştır. Eğer buradan biraz toplanamazsa bundan bahsetmek yanıltıcı olur. Zira dedikodunun temeli vardır. Tatar

Han Radula'ya ölümünden birkaç gün önce Boğdanlı Vayrode'u, o girişim için yol, erzak ve bir miktar yardım talep etmek için göndermiştir ve aynı zamanda bir tanesinin Gabor'a elçi olarak gittiği on iki atlıyı göndermiştir. O sırada Gabor, Kosice'ye varmıştır ve prensin gelini için ayrıldığını görerek onun peşinden gitmişlerdir. Haberleri bilinmiyordu. Fakat şarap içindeki bazı sözler, onların ülkesinin ganimetine fidye vermesi için oraya altın talep etmek için gittiklerini söylüyordu. Olayların oluşuna göre, Tatarlar hakkında hem bu devlet hususunda (Erdellilerin dayandığı) hem de Boğdanlılar tarafından desteklenme konusunda karar alamayıp onların bazı dostlar veya onun yeni ittifakını ve evliliğini bitirmesini istemeyen bazı vekiller tarafından kışkırtıldığı şeklinde sonuca varılmıştır. Ve bu yüzden onlar onun ülkesini ya istila etmeyi veya onu korkutmayı böylece bütün kuvvetlerini bu sınırdaki tutmasını sağlamasına çalışmışlardır. Onun Macaristan'a doğru gidişi şüpheli ve rahatsız edicidir. O habercilerin dönüşünden sonra olayın ne olacağı şüphelidir. Fakat Gabor buradan beklemek zorunda olduğu dostluğu bulabilir ve ben de bunun verilen bir engel olduğu ve onların da buna dayandığı görüşündeyim. Onlar (kâfirler tarafından yapılmasına rağmen) bunun daha az skandal olacağını düşünmüşlerdir. Gabor'dan yakın zamanda haber gelmedi. Fransa elçisinin ne yaptığını bilmiyorum. Fakat kendisi benimle birlikte olabilmek için eski ertelemesine dayanmaktadır. İmparatorun elçisi, İspanya antlaşması için taze bir yol açmıştır. Buraya önceden gönderilen ulak Napoli'ye geri dönmüştür. O meseleyle alakalı olarak Elçinin gelmesi veya onu gizli bir şekilde daha tehlikeli olan parayla elde etme yoluyla ilgili kesin bir kararı 14 gün içinde gelmesi beklenmektedir.

İspanya sahillerindeki donanmamız (kaybedenlerin söylediğine göre) bu denizlerdeki bütün korsanları sürmüştür. Modon ve Tenedos'tan 6 veya 8 filodan 40 yelkenli açılmıştır. Ege ve oradaki bütün limanlar tamamen kapatılmıştır. Bir fırkat, kanatları olmadan onlardan kaçamaz. Geçen hafta bize, bir tanesi buradan ve diğeri de İzmir'den yüklenen iki Fransız gemisinin padişahın limanından çıkarken alındığı haberi gelmiştir. Guise düküne hizmet eden, buradan ayrılmış olan bir kalyon olan ve [490] Marsilya'dan yüklenip bir Venedikli ile buraya gelen bir gemi Millo'da alınmıştır. Başka bir Fransız, Sakız'a kadar takip edilmiş ve orada korunmuştur. Çanakkale boğazının ağzı olan Yeniçeri Burnu ve İzmir körfezinin girişi olan Metteline, o kadar zor bir şekilde korunmakta ve izlenmektedir ki, limandan limana daha fazla geçiş yoktur ve padişahın gümrük evi boştur. Elçiler son kayıplarla ilgili olarak fikir alışverişinde bulundular ve meyve getirmeyen şikâyetlerini yinelemeye karar verdiler. Fakat onlar,

tüccarlar Akdeniz’de zayıflar için daha fazla ticaret kalmadığına dair daha doğru bir karar verirken sadece konuştular. Bu haydutları bastırmak bu devletin politikasıyla örtüşmemekte olup onlar padişah için denizin hâkimiyetini ellerinde tuttuklarını iddia etmektedirler veya bu zamanda gerçek olarak onları sinirlendirmeye cesaret edemiyorlar veya buna muktedir değildirler. Onların ganimetleri cesur bir şekilde bir sonraki limana getirilmekte ve orada satılmaktadır ve o kadar da cesurca olarak, bizi korumaları gereken valiler onları satın almaktadırlar ve biz de eğer daha aşağı olabilirse, bir sonraki derecenin onların, kale altındaki limanlarda Hristiyanları alacaklarını ve yüzlerine karşı aynı şehirlerde bağırarak mallarını satacaklarını beklemekteyiz. Her taraftaki pek çok olay, o denizlerden henüz bir şey duymasam da Cezayir ve Tunus’un kendi aralarında uzlaştığı görüşündedir. Kıbrıs ve İskenderun arasındaki yollarını tutacaklarından korkulmaktadır. Onların arasını bulacak olan bey gönderilmiştir. Fakat aday gösterilen yeni paşalar görevi reddetmişler. Kendi otoritelerinin askerini iyi veya kötü huyuna dayandıklarını görmüşler, ona katılmayı onur ve kârdan daha tehlikeli bulmuşlardır. Bu şekilde lordum o şehirlerdeki duruma ve sadakate dair hüküm verebilir. Bu şekilde, bizim barışımızı yapan, Cezayir Paşası Yusuf Paşa makamını uzun süre koruyacak gibidir ve kendisi de bir tüccar olarak, barışı korumayı amaçlayacaktır. Aynı zamanda eğer onların komşusu olma yolunda olduğumuz haberler doğruysa, buna çok daha sağlam bir şekilde niyetli olacaktır. Lordum majestelerini ve lordum amiralimi genel hizmete yarar sağlayacak bir şey varsa bu zavallı haberlerle bilgilendirmekten memnun olabilirsiniz. O sahillere veya o limanlardan gereklilikte geri çekilecek veya erzak sağlayacak bazı düşünceler vardır. Geri dönüş yolum sorunlu olacaktır ve bu yüzden zorluk yaşamam için majestelerinin zamanlamasını beklemem gerekmektedir. Eşimi sadece tehlikelerden değil korkulardan da özgür olarak getireceğim. Ve böylece lordumun ellerinden öper, lordumun düşkününü ve naçizi olarak kalırım. İstanbul 25 Şubat 1625

Aynı Kişiyeye

Lordum,

Bâbiâli içerisindeki meskûnlar, İspanya için yapılacak antlaşmanın tekrar canlandırıldığını ve oradaki bir elçinin veya daha etkili bir operasyonun başka bir ruhunu keşfetmiş olarak, prensleri tarafından bu konuda uyanık olmaları ve o çalışmaya her şekilde karşı çıkma emirleri almıştırlar. Bu amaç için bu sarayda, müzakere araçları olan, hediye ve parayı kullanmaları izin verilmişti. Düşman silahlı olacağı zaman

savaşmaktansa tehlikeyi uzaktayken engellemeye karar verdiler. Bu yüzden, dostlar elde etmeyi ve onun argümanlarını altınlaştırmaktansa onun gelişine karşı olmayı ve dostlar elde etmenin uygun olduğunu düşünmüşlerdir. Pek çok yol öne sürülmüştür. Fakat makamlarını belirsizlik üzerine tutan vezirler ve o doğadaki diğer görevliler tarafından yapılacaklar bir sonraki tarafından değiştirileceği ve bütün masraf kaybolacağı için, kalıcı bir kardeşlik ile çalışılması kararlaştırılmış ve bu amaç için en az muktedir ve en kötü donanımlı olan beni yönetici ve araç olarak seçmişlerdir. Majestelerine hizmet için para dağıtmaktan başka hiçbir cesaretlendirilmesi veya verilmiş bir talimatı olmayan bana... Bu vazife gizliliğin zorunluluğunun gerektirdiği ve yolun benim tarafımdan açıldığı ve benim tarafımdan bilindiği üzere bana düştü. Karar, düşünceleri en büyük otorite olan ve hiçbir büyük hareketin onlar olmadan tamamlanamayacağı onların ruhban sınıfı olan bizim tarafımızdaki hukuk adamlarını harekete geçirmektir. Bu adamlar olağan rüşvet yolunun dışında duruyorlardı ve nadiren yabancılar tarafından devlet işlerinde aranıyorlar ve görevlerinin yıllık değişmesine rağmen, diğerleri gibi düşmüyorlardı. Hâlâ saygı ve hürmet duyulan kişilerdi ve üç yılda bir görevlerine geri geliyorlardı ve onlardan gelecek herhangi bir şeyden, çıkar olarak en şüphelenilecek, onun yerine [491] saf hikmet ve gayret olarak karşılanacaktı. Bunlar arasında hepsinin başı olacak bir taneyi seçtik. Onun aracılığıyla hizmete uyacakları bilgilendirmeyi ve yönlendirmeyi ve onlar aracılığıyla da İspanyol tarafın lehine olanların fikirlerini çevirmeyi, bu şekilde buradaki küçük bakanların, bütün adamların onlardan düştüğünü veya bilmeye korktukları zaman umumî bir şekilde ciddi bir elçilik ile beyan edilerek efendisinin güvenini riske atmak için cesaretsizleşmesine ve düşünceyi terketmelerine yol açacaktı. Bu yolun etkili ve gürültüsüz olacağını umuyorduk. Özellikle de Valide Sultan'ın sarayda eşine büyük bir güvenin olduğu ve onun aracılığıyla kabine çalışmalarını keşfedebileceği ve direneceği bir adamı kullanarak... Tekliflerimizin kucaklanması için hâlihazırda uygun hazırlıkları yapmış olarak gelecek hafta çalışmaya başlamak zorundayım. Burada meslektaşlarım ile birlikte harcama yapmak zorundayım ve her ne kadar herhangi bir emre layık olmasan da onun için hayatımı harcayacağım cömert efendimin bana eklemek vereceğinden eminim.

Buraya Erdel prensinden vezire mektuplar getiren bir haberci geldi. Kendisi Kosice'de evliliğin bitirildiğini bildiren ve Almanya'dan bazı başka haberleri rapor vermekteydi. Zannedersenem yolda derin kara yuvarlanmıştı çünkü bunların hepsine bir kerede inanmak için büyüktü. İngiltere'den 5 aydır haber almadım veya majestelerinde

bir yıldır bir emir almadım. Bu yüzden tamamen aciz durumdayım ve iyi bir hasadı kaybetmekten korkuyorum. Bu uzun tatilde biz dedikodularla, fırtınada dümensiz bir gemi gibi savruluyoruz ve her gün iyi ve kötü haberler alıyoruz. Bu da bizim hislerimizi zayıflatmaktadır ve bizde o hastalığa düşüyoruz, *accipere credereque omnia, cum tristia fint*

Son mektuplarımda ön gördüklerim hızlı bir şekilde geçmeye gelmiştir. Orada lorduma Korsanların nasıl Ege'de hüküm sürdüklerini anlatmıştım. O zamandan beri bir Fransız'ı Kıbrıs'taki Limisso limanına kadar takip ettiler ve kalenin altında gemiyi yağmaladılar. Savunma bahanesi adına oradan 3 atış gönderildi, fakat hırsızların gemiyi almasına engel olamadı. Bir kıyıya kaçan zavallı adamlar (bu kadar büyük bir küstahlık) köle olarak talep edildi. Bu son hafta da 3 veya 4 başka Hollanda ve Fransız gemisinden haber aldık. Bu bakanlara diğer bütün limanlarımıza bütün bulabildiklerini yakalamak ve ele geçirmek için gönderildiler. Bunu adalet sevgisi için değil, gümrük evlerinde şikâyet utancının fazla büyüdüğü yüzündendir. Onlar geri verme sözü vermişlerdi ve bizim ilgili elçilerimiz güvensiz çözümler konusundaki umutlarını yenilediler. Fakat bunlar *bruta fulmina*'dır. Top şimşeginden başka hiçbir telafi olmayacağına inanıyorum.

Bağdat'tan iki kurye gelmiştir. Onlar, veziriazamın orayı almaktan ziyade kampında kuşatıldığı haberini getirmektedir. Onun yiyecekleri ve konvoyları *vestibula castorum* kesilmiştir. Genel bir değişim konuşması vardır ve böylece bu düşüşlerin de bir talihi vardır. Fakat daha çok onların imparatorlukların daha üstün olduğuna dairdir.

Lehistan'dan kesin bir şeyimiz olmayıp, pek çok dedikodumuz vardır. İsveç kralı büyük bir şekilde Livonia'ya da ilerlemiş ve Tatar ona karşı gelmesi ve Litvanya'da ona yardım ettiği düşünülen Protestanları bastırması için çağırılmıştır. Zira son gelen habere göre onlar(intikamla dolu olan Kazaklarla birleşmişlerdir, onlara 12.000 kişiyle girmişlerdir) düşmanlarına bütün benzer yağmaları yapmakla kalmamışlar bunun yanı sıra o bölgenin bir kısmına da tahkimat yapmışlardır. Oradan esir olarak (raporlarda yarısını söylemektedirler) 40.000 köle taşımışlardır. Onları alışlagelmiş yağmalarına ters olarak kendilerinininkini dikmişler ve böylece fethi ve ele geçirdiklerini koruyacaklarının amacını göstermişlerdir. Fakat yollar Tatarlar bunları yaparken kapalıydı ve biz de bu öfkeyle teslim edilen raporları, iki tarafında ilgilendiren detayların güvenine çok zemin olmadan alıyoruz. Kesinlikle o krallığa büyük bir hasar verilmiştir ve gerçek olarak teslim etmeye cesaret edebileceklerimin hepsi budur. Lorduma bu naçiz kâğıdı majestelerine sunmanız için yalvarıyorum. Şifre içinde

yazmaya zorlanarak onu rahatsız etme cesaretini gösteremedim. Ve hizmetkârınız olarak buna layık olmaya çalışmayı azimle devam ettireceğim. Ve böylece lordumu cennetin korumasına havale ediyorum. İstanbul 11/21 Mart 1625

Lordumun en naçiz hizmetkârı

[492]Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Papanın ne kadar ciddi bir şekilde kendisini İspanya ile birleştirmeye çalıştığı hakkında lorduma bu ayın 4'ü tarihli mektubumda bilgi vermişim. O zamandan beri Savoy Kardinali ve Roma'da meskûn olan Fransız elçisi, Papa'yı eğer kendisi, diğer Hristiyan prenslere karşı İspanya'ya karşı girdiği işbirliğinden vazgeçmezse, hem Fransa, hem Venedik hem de Savoy, Roma'dan elçilerini geri çağıracağı ve aynı şekilde Papa'nın onlara gönderdiği vekilleri azledeceklerini söyleyerek tehdit ettiler. Onlar kendisini ortak düşmana karşı birleştiren ve onlara yardım eden bir prensle iletişim kurmaya istekli değillerdi. Papa henüz onların tehditlerine çok az değer verip onun yerine girişiminin başlamasını sürdürdü ve Valtelina'nın kurtarılması için Kasım'a kadar askerleri için zaten para yatırmıştı. Ve kendisine İspanya, Leopold ve kendi gücünün yardımıyla, şu ana kadar Valtelina'da kaybedilen ne varsa Mayıs bitmeden geri alacağı sözünü verdi.

Kendisini bu düşünceye getiren, bazılarının verdiği yanlış haberlerdir. Onlar onu Fransa ve Venedik'in kendi aralarında hazır olmadıklarını 4000 askerin olduğunu ve onların para ihtiyacı yüzünden isyan etmeye hazır olduğunu söylediler. Düşmana verdiği bu az değer onu çok küstah yapabilir fakat sonu büyük olasılıkla zarar verici olacaktır.

Grison'ın lehine Katolik ve Protestan İsviçrelerin birliği arasındaki haberin gelişi Papa'nın öfkesi arttırmış olup, İsviçre muhafızlarını kaldırma ve kendi hükmündeki diğer ülkelerden insanları alma tehdidinde bulunuyordu.

İspanya kralı kısa bir süre içerisinde Milan'dan bütün İtalya prenslerine, kendisinin Cales'te İngiliz donanmamız tarafından aldığı saldırıyla ilgili haber vermesi için elçi göndermeye niyetlenmiştir. İspanyol elçisi hâlihazırda bu mecliste Sinyorlara, eğer efendisi İngilizlere karşı kılıcını çektiyse, bunu adil bir sebep olmadan yapmayacağını söyledi.

Burada lord elçimin emirleri üzerine kendi elinden yazılan ve sekreteri Bay Rowlandon tarafından alınan Nathaniel Good'la de alâkalı olarak gönderiyorum. Bu belgenin altında yazanlar tanıklardır.

Lordumun 15 Ocak tarihli mektupları güvenli bir şekilde varmıştır ve lordumun isteğine göre gönderilmiştir. Lorduma buradan yazdığım son mektup bu ayın 4'ü tarihlidir. Lordumu şu an için rahatsız edeceğim bütün meseleler bunlardır. Burada naçiz bir şekilde lordumun ellerini öpmek için izin ister ve lordumun en güvenilir ve sadık hizmetkârı olarak kalırım. Mart 11 yeni takvim Venedik 1626

JOHN WILKINSON

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu

Bu taşıcıya eşlik etmek ve size gönderebilmek için her ne kadar mektuplarımın çok uzun zamandır yolda olduğunu anlasam da, size bizim şu anki meselelerimizden bir özet sunacağım. Daha detaylı bilgilendirilmeniz için sizi aldığım mektuplara atıfta bulunacağım ve karadan göndereceğim.

Önceki mektuplarımda size, Bethlen Gabor'la olan müzakerenizin majestelerinin Palatinat'ın geri alınması ve Hristiyanlığın barışının geri kazanılması için olan planlarıyla özel bir alâkası olarak majesteleri tarafından nasıl iyi bir sevgiyle kabul edildiğini ve tenezzül edildiği hakkında hesap vermiştim. Fakat majesteleri, Kont Mansfelt'i korumak, Danimarka kralına yardım etmek ve donanmasını denize göndermek için büyük bir masrafa girmiştir. Bu da bulunan bütün parayı almıştır ve çok daha fazla para da majesteleri tarafından söz verilmiştir. Onun için Gabor'la özel bir antlaşmaya girecek kadar parası kalmamıştır. Onun ana talebinin para olduğunu görmüştür ki onu buradan alması imkânsızdır. Bunun yanı sıra majesteleri o devlette sizin iyi bir şekilde belirttiğiniz nedenler için bir antlaşması yoktur. Ve Bethlen Gabor'un Fransa kralına olduğu gibi buraya da [elçi] göndermesini beklemektedir. Çünkü aksi takdirde majesteleri uygun bir şekilde en ilgili prensleri davet edeceğini veya böyle bir antlaşma için Avrupa'nın bu taraflarında ilgisiz bir yer düşünemez.[493] Ve her ne kadar majesteleri bunlar ve başka diğer sebepler yüzünden kendisiyle alâkalı bir beyanda bulunmayı ertelese de majesteleri hiçbir zaman, zamanların ve mekânların uygun ve vakitli olduğu bu veya başka bir büyük meselede sizin gayretinize veya yeteneklerinize hak ettiğinizden az değer vermedi. Fakat meseleler tamamen uygun olduğu Haghe'deki toplantı geldiği zaman ve Bethlen Gabor oraya Danimarka kralı

tarafından geçilmiş bir beyefendi gönderdiği zaman herşey onun temsilcisine gönderilecektir ve majesteleri, Danimarka ve Hollanda arasındaki antlaşmanın düzenlendiği sırada, Venedik ve Fransız elçilerinin bilgisiyle birlikte Bethlen Gabor'u ortak özgürlük ve bu amaçla elçisini Haghe'ye bu ayın 20'sindeki diğer antlaşmalarda mevcut olması için birliğe davet etmek için özel bir madde sokulmuştur. Ve bu amaçla kendisini de bu ayın 20'sinde yapılacak antlaşmada olması için buraya göndermiştir. Ve majestelerinin donanmasının yaşadığı kötü başarıya rağmen, majesteleri cesaretini yitirmemiştir. Fakat yardımlarını Danimarka kralına yardım etmeye ve Kont Mansfelt'e destek olmaya ve İspanya kralına ve Avusturya Hanedanına karşı olan savunma ve saldırı amaçlı olan gerekli ve mümkün olan herşeyi uygulamaktadır. Kendisi Danimarka kralı ve Hollanda'nın da devamlı olarak uyum içinde olacağından, Almanya savaşı için Fransa'dan özgür bir katkı alacağından ve İtalya planlarını güçlü bir şekilde takip edeceğinden şüphesi yoktur. Ve Hristiyan prenslerin çoğu özellikle de Bethlen Gabor ona bu amaçta katılacaktır. Ve kendisini desteklemek olmaları için majesteleri parlamentodan liberal yardımlar beklemektedir. Ve her ne kadar onlar hâlâ, çok kabul edilebilir olmayan bazı detaylar üzerine ısrar etseler de onların kendi geniş ve liberal tekliflerine göre, genel olarak majestelerinden gelecek bir mesaj üzerine onlar, bu hızlı bir şekilde yapılmazsa devletin zararını ve tehlikeyi görecekleri için devletin mevcut gereklilikleri için destek olacıklarına dair umut ve olasılık yoktur. Meselelerin bu duruma göre düşünceler ve kararlar bu şekilde düşünülecektir ki siz Bethlen Gabor'u uygun olarak dik tutmak için ve oradaki İspanya antlaşmasını bozmanız için yapacağınız herşey iyi bir şekilde alınacak ve şimdi anladığınız ve diğer mektuplarım ile daha detaylı olarak anlayacağınız majestelerinin niyetlerine göre olacaktır.

Burada sizin geri çağırılmanız veya devam etmeniz hakkında çok tartışmalar vardır. Eğer sizin için iyi bir şey olarak istediyseniz majesteleri sizi devam ettirecekti. Fakat ilk olarak geri dönmeyi ve bunu alâkasız bir şey yapmanızdan majesteleri ve dük, Sir Thomas Philips'e söz vermişlerdir. Majesteleri ona sizin yerinize geçme görevi vermiştir. Şüphem yok ki bu sizin avantajınız olup sizin değerimize ve yerinize cevap verebilir olacaktır. Orada eğer herhangi bir katkıda bulunabilirsem iyi kanıt ile gerçekten lordumun hizmetindeki düşkün dostunuz olduğumu bulacaksınız. Mart 18 1625

E. CONWAY

Size hizmetimi soylu leydinize sunmanız için yalvarıyorum. Altı haftadır odama kapanmaya zorlandım. Fakat birkaç gün içerisinde krala gitmeyi ve sonra size ülkeden

daha geniş yazabilmeyi umuyorum. Bunu eğer ateşimin şiddeti ki Tanrı'ya şükürler olsun ki beni bıraktı bana izin verseydi daha yakın zamanda yapabilirdim.

Majestelerinin, padişaha meskûn elçisi Şövalye Dürüst Onurlu Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi lordum,

Lorduma yazdığım bu ayın 11'i tarihli son mektuptan sonra lordumdan eski tarz 29 Ocak tarihli mektubunu aldım. Orada lordum Halep meselesini hem bana hem de Lord elçime yazdığım mektupta yenilemişti. Lorduma yazdığım son mektupta size lordumun sekreteri Bay Rowlandson tarafından Goodlade'le ilgili şahitleri göndermiştim. Lorduma geçen hafta gönderdiğim mektuptan sonra Lordumun Torino'dan yollayacağı görevlerin hepsiyle lordumu bilgilendireceğim. Bu arada lordumu bu bölgelerde olanlarla ilgili biraz rahatsız etme cesaretinde bulunacağım.

[494] İspanyollar bu bölgelerde, dışarıda, krallarının ve ülkenin mevcut durumlarını destekleyecek kadar büyük miktarda altın taşıyan başka bir filonun Hindistan'dan İspanya sahillerine vardığını söylemektedirler. Bu haberin onaylanmasında İspanya kralı Napoli Krallığındaki bütün baronları onlara 150.000 kronun aralarında toplamaları için haber gönderdi. Bu para askerlerin ödemesinde ve savaş cephanesinin sağlanması için vermiştir. O vergiler o krallığın soyluları üzerine yüklenmiş olup çok büyük ve tahammül edilmez seviyedir ve kesinlikle onların keselerinden zorla alınanlar dışında hiçbir hazine taşıyan donanma gelmeyecektir.

Papa, Fransa kralı ve İspanya kralı arasında bir barışın sağlanmasına dair büyük umutlar olduğunu idrak etmiştir. Bu da onu kaybedilen o yolların geri alınması için kuvvetlerini Valtelina'ya göndermesini ertelemesine yol açmaktadır.

Roma'daki İngiliz ulusunun koruyucusu olan Kardinal Farnese yakın zamanda ölmüştür. Ve Papa, yeğeni olan Kardinal Barbarini'yi onun yerine ülkemizin koruyucusu yapılmıştır.

Burada her gün kitaplar basılmaktadır. Bazıları İspanyolların ve birliğin lehine bazıları da aleyhine yazılmaktadır. Mevsim kılıç savaşına hizmet etmese de birbirlerine kalemlerle eziyet çektirmektedirler.

Lorduma burada geçen hafta Romadan aldığım haberi gönderiyorum. Ve bundan sonra ellerime geldiği sıklıkta lorduma göndereceğim.

Lorduma bana pek çok mektupla onurlandırmaya ve lordum olarak bana alâka göstermeye tenezzül ettiğiniz için en naçiz teşekkürlerime geri dönerim. Lorduma olan görevimi hem lordumun emirleri hem de lordumun benim amaçlarımı kibar kabul edişi ile başladığım gibi iki hususta devam ettirmekle yükümlüyüm.

Böylece naçiz bir şekilde lordumun ellerinden öpmek için izin ister, bütün tevazuuyla birlikte veda eder ve lordumun en sadık hizmetkârı olarak kalırım
Venedik 20 Mart yeni takvim 1625

J. WILKINSON

Sir Dudley Carleton'a Yazılan Mektuptan Bir Parça

Kırım hanı yağma ettikleriyle aşırı yüklü olarak, Lehistan'dan dönerken bir saldırıya uğramış ve ordusunun bir kısmıyla birlikte ganimetinin de bir kısmını da kaybetmiştir. Kendisi Boğdan'da beklemektedir. Ne amaç için olduğu bilinmekten ziyade korkulmaktadır. Çünkü kendisi onunla birlikte o prensliğe bir hak iddia eden getirmiştir. Eğer onu zorla yerleştirirse bu imparatorluğa büyük bir hakaret olacaktır. Kazaklar denizleri doldurmak için botlar hazırlamaktadırlar. Ve eğer buraya gelirlerse onların iyi bir başarı elde edememesini diliyoruz. Boğazı korumak için donanma hazırlanmaktadır. Bu sorunlar İspanya antlaşmasının meyveleridir ve bu küçük meseleden pek çok gözlem çıkartılabilir. Bağdat'tan daha iyi haber duymadık. Atlar ot yemek^ onlar da onurlarını kurtarmak zorundadır.

İstanbul 25 Mart 1625

Sir Isaac Wake'e Yazılan Mektuptan Bir Parça

Sorunlar nadiren tek başlarına gelirken, sınırda Bosna Paşası'nın Venedikliler tarafından yapılan bir kale üzerine savaşa düştükleri ve iki taraftan da kanın döküldüğü ve onlara karşı da harekete geçilebileceği söylenmiştir. Bu müşkil zamanlarda para toplama ihtiyacı veya kaderleri en çok ihtiyaçları olduğu sırada onları dostlarını kaybetmeye itmektedir. Fakat (eğer daha iyi bir kanıt olmazsa) başlayan zararlardan bu kadar kolay kurtulamayacaklardır. Zira ben hiçbir akıllı adamın Venediklilerin onlarla savaş başlatmayı isteyeceklerini düşünmüyorum. Fakat onlar her saldırıda kendi küstahlıklarından kâr elde etmeye çalışmaktadır. Bu fırtına kuyrukla beni ıslatacak gibidir. Zenta valisi iki İngiliz gemisinin Ege'den mısır getirmesi için Senatoya hizmet etmeye zorlamıştır. Ege'de [495] başkalarının koruması altındayken Mora Beyi'ne ateş ettikleri ve botlarının bir karamürseli soyduğunu söylemektedirler. Türkler büyük bir hasar olduğunu iddia etmektedirler. Benimle konuşmaya başladıkları zaman

yapabildiğim savunmayı yapacağım. Fakat başka bir sığınağım yoksa aynı zamanda bunu o gemileri hizmetlerine alan Venediklilerin sırtlarına koymak zorundayım. Korkarım bu iş lorduma sorun verecektir. Gemilerimizi sadece zorlamaları değil, bana ve bu ülkedeki diğer mülklerimize zarar verecek şekilde onları kanunsuz hareketlerinde kullanmış olmaları çok rahatsız edicidir. Hakkımızı gasp etmek için gemilerimizi kullanırken Aziz Mark bayrağını çekerler. Fakat bir askerın daha muktedir olduklarını düşündükleri Aziz George Bayrağını da düzensizlikler yaparken kullanmaktadırlar. İstanbul 25 Mart 1626 eski tarz

Arundell Kontuna

Lordum,

Son mektuplarım lorduma Bay Petty'nin gemi enkazının ve Samos'tan dönerken yaşadığı kayıpların haberini vermiştir. Hükümleri ve tavsiye mektupları ve çabaları da orada birlikte telef olmuştur. Birincisini derhal yeniledim ve İzmir'e gönderdim ve diğerini de zannedersen büyük çabası ile sonra geri almıştır. O zamandan beri ne maceralar yaşadığı hakkında kendi eki en iyi tatmini verecektir ve benim için her ne kadar beni övecek olmasa da kendisinin ender ve kadim pek çok şey aldığını kabaca söylemem yeterlidir. Bütün hadiseleri usanmaz bir sabırla karşılayan, en kötü günlerinde Rumlarla yemek yiyen, en iyilerinde ise balıkçılarla yatan bir adam olarak böyle bir görev için daha uygun bir adam olmayıp, lordumun hizmetinde olan amaçlarını elde edebilmek için herşeye, herkese karşı gelebilir. Oraya da haber gönderdiğim Atina'ya gitmiştir ve oradan bana onu memnuniyetle karşılayabileceğim ve çabalarının hikâyesini dinleyebileceğim bu şehri ziyaret etmeye söz vermiştir. Ben de görevlendirmek zorunda olduklarımın cehaleti yüzünden çabalarımın sonucu kötü oldu. Onlar bana eski putları aradığım yerde yeni görüntüler gösteren, büyük masraflı ağır taşlar göndermişlerdir. Zira imparatorlarının Roma heykelleri de vardır. Karadan katırların değişimi üzerine 18 günlük mesafeyle Ankara'dan getirilen yarı bir kadına sahibim. Onun bir el, bir burun ve bir dudak eksikliği vardır ve o kadar bozulmuştur ki benim bir hastaneyi hatırlamama yol açmaktadır. Fakat zalim Türkler alıcıların üzerine onların kaleden büyük zenginlik çalmakla suçlayan sahte bir hükümle sorun getirmiştir. Benim için onları cezalandırmak paraya mâl olmuştur ve o da çabalarım için olandı. Tassos, Cavalla, Philippi ve bütün Trakya sahillerine üç hizmetkârı birlikte gönderdim. Bay Petty'i de Bergama ve Truva'ya gönderdim. Ben de Asya'yı kazmaktayım ve atasözünü tamamlamak için bütün taşları çevirmekteyim. Kredimi kurtarmak için bir

şeyler elde etmeyi umuyorum. Fakat hâkim oluncaya kadar efendime yazmaya cesaret edemiyorum. Pek çok kez Rum sözleriyle kandırıldım. Porta Aurea'da olanlar ise bütün kurnazlıklarım ve tekliflerime karşı orada düşmeye hazır bir şekilde durmaktadırlar. Zamanlar o kadar tehlikelidir ki başkalarını tehlikeye atma riskine giremiyorum. Fakat onlar durdurmak için bir fırsat beklenmektedir. Onları İstanbul'un kapısından alma ihtişamı beni harabelerde gördüğüm herhangi bir güzellikten daha çok teşvik etmiştir. Harabedekiler de sadece eski güzelliklerini ve yaşlı bir kadın daha iyi değilse güzel bir kadının güzel görüntülerini gösterir. Fakat çok az kişi onları sever. Koleksiyonumu yapacağım zaman lordumun emirleri ile harekete geçirildiğimi unutmayacağım. Lordumun da beni Buckingham düküne borçlu olduğum hizmetin uygulanmasında kızmayacağını umuyorum. Eğer o ve lordum arasında bir birlik olsaydı bizim için hem burada hiçbir zorluk olmaz hem de pek çok şey daha ucuz olurdu. Bu imparatorluğun şartları da çok az değişmiştir. Asker tekrar isyan halindedir. Tatarlar Lehistan'ı işgal etmiş ve büyük bir yağmayla geri dönerken baskına uğramış ve yenilmişlerdir. Kayıp avları kadar büyük olup 20.000 olduğu rapor edilmiştir. Kazaklar bizi taciz etmeye ve donanma da onlarla buluşmaya veya daha ziyade sahili savunmaya hazırlanmaktadır. Meselelerimizin özeti budur ve böylece lordumun ellerini naçiz bir şekilde öperek sizi cennetin korumasına havale ederim. İstanbul 28 Mart 1626

Lordumun en hazır hizmetkârı

[496] Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma 26 Ocak tarihli mektubunuz için teşekkür ederim. Sizin pek çok aktif prens arasında majestelerinin hizmeti için çok kullanışlı olmakta olduğunuz Torino'da kışladığımızı anlayarak bizim küçük kavgalarımız bir karşılaştırma olarak bahsetmeye değmez. Beni sadece işimin en yüksek noktası olan eski haklarımızı korumak ilgilendirecektir. Goodlad'in Halep'te söylediğini Venedik'te inkâr edeceğinden hiçbir zaman şüphe etmemiştim ve bende Lordumun buna inandığımdan şüphe etme durumunu olmasından dolayı da üzgüm. Eğer mektuplarımda şiddetli olan bir anlatım varsa bu benim rahatlama isteğimden oluşmuştur ve sizin bilinen ve takdir edilen hikmetinizle alâkalı bir yanlış anlaşılma yoktur. Burada, balyosun bana o noktayı bana gösterirken olumsuz olarak cevap verip bunun bir iftira olduğunu söylediğime dair şahitlerim vardır. Sizin bu konuda uygun olacağınızı biliyordum. O kadar ki kendisi davayı tartıştı ve benzer örnekler verdi. Fakat onlar çok kusurluydu. Sadece o amaç

İngiltere için olan mektuplarını durdurdum. Böylelikle kendisi ilk sıcaklığında böyle bir raporun oluşmasına sebep olmasın. Ve son olarak Goodlad için bir özürden hiçbir zaman bahsetmeyip herşeyi onun baş kaldırması üzerine attım. Venedik beyefendisi umumî itirazında daha çekingen sözlerle olsa da kayıt üzerine dayanmamayı söyledi. Bu kadarı lordum için yeterli olsun. Her ne kadar sizin bir yabancı olsam da ben hayatınıza ve hareketlerinize yabancı olmayıp sizi dalkavukluk olmadan seven ve onurlandıran birisiyim.

Hem lordumdan hem de Bay Wilkinson'dan, Senato'dan soğuk telafi ve adalet beklemem gerektiğini anlıyorum. Daha fazlasını da beklememiştım ve bu yüzden aynı zamanda majestelerinin konseyine tahmin üzerine konuyla alâkalı bir beyan gönderdim. Orada şüphem yok ki eğer ben *ore tenus*'sam kendi tarafımı savunabilirim. Fakat genel bir vekilin avantajı benim izim verdiğim bir tüccarinkinden daha fazladır. Burada karşılık vermeye muktedirim ve özel bir emirle derhal konsoloslarını adalete çağırabilir ve geri ödeme emri verdirebilirim. Özellikle de bu zamanda Venedikliler utanç içindeyken. Fakat ben bir İngiliz'im ve birisini arkasından vurmaktan sakınırım ve böyle bir şeyi yapacağım zaman onların keselerinin kuvvetli ve balyosun da benzer bir sürpriz ile dönebileceği bir dönemdi. Türkler de hem paralarımızı alırlar hem de biz gülerler. Son olarak, konsolosların yolunu sevmedim ve aynı zamanda İngiltere'ye de bir şikâyetle bulundum. Cevap bekliyorum. Zira doğrudan bir izin istedim. O olmadan mevcut durumda, onur ışığı yerine tenkitler biçebilirim. Fakat bir iznim olsa da veya cevabım olsa da kendimi ve zamanımı özgür kullanacağım böylece onlar da benim zamanımda bana geri ödemedede bulunamayacaklar.

Gabor veya İspanya antlaşmasıyla yaptıklarımın veya İngiltere'ye yazdıklarımın, orada iyi kabul görmediğiyle birlikte sizin tarafınızdan da kabul görmediğini görüyorum. Her ne kadar mesele tamamen benim üzerime kalsa da hiçbir cevap alamadım. Böylece her ne kadar kalemimi sakınmaya karar verdiysem de belki de çok iyi kabul edilecek ve sonuçta doğrulanacak olan hizmetimin hiçbir bölümünü atlamayacağım. Kendisi imparatorun bir konsey yaptığını ve kendisi yapabileceği zaman onu Macaristan'ın son barışı ve kılıcıyla aldığı o taraflarından Tibeseus'un bu tarafına atmaya karar verdiğini bilmektedir ve bu yüzden umarım onu biraz harekette bulunmak için silahları hazırlayarak şimdilik onu engelleyeceğini umuyorum.

Ne yapacaklarını zannedersen kendileri de bilmiyorlar. Ve bu yüzden onları günlük düşüncelerine bırakıyorum, kendi kendime onlardan iyi bir teslimat alacağımı

diliyorum. Ve lorduma bütün saadetleri diler, lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 8/18 Nisan 1626

Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Lordum Grandeson'dan ona verdiğiniz benimle ilgili cevabı almış olup, kendisini tamamen efendime adanmış olan kendisine emir vermeye tenezzül etmemeniz beni büyük bir karmaşaya sokmuştur. Beni kendi seçimime bırakmanın büyük bir ayrıcalık olduğunu itiraf etmem gerekmektedir. Fakat bu aradığım olmayıp, efendimin isteğine teslim edilmek ve onun tarafından yönetilmek isterim. [497] Kendinizin olarak gördüklerinizi yöneteceksiniz ve benim de başka bir hırsım olmayıp efendime kendimi açma cesaretini göstereceğim. *Conscius racrae mentis*. Sizin bunu çıplak ve kandırma olmadan anladığınızı umuyorum. Şirket bana elçiliğimi uzatmak için pek çok ciddi mektup ve majestelerinin Konseyinden bir mektup geldiği zaman ona beş yılı dolduran bu yılı dolduracak şekilde razı oldum ve İngiltere'yi görmeden önce hizmette altı yıl geçecektir. Bu sınırlama ile efendim bunu kabul edecektir ve ben de benim bilmediğim amaçlarımıza karşı gelecek bir fırsat vermemek için onların lehine olmalıdır. Bu kadarını onlara ve daha açık olarak Lordum Grandeson'a yazdım. Sonra geri dönüş karar verildiğinden ve halefimin kararlaştırıldığı haberini aldım. Burada hizmet edecekler ve tüccarlar arasındaki iyi anlaşmanın ve birliğin gerekliliğini bilerek dileklerimde majestelerinin isteğinin ön hükmünün ve efendimin yardımıyla onların uzlaşmasını istediğimi itiraf etmek zorundayım. O ne olursa olsun benim üzerimde nedenler olduğuna inanma nezaketini ve tedbirini ve üstlerimin isteği ile kendi mutluluğumu bulabilmeyi öğrendim. Bu yüzden her kim gelecek olursa benim tarafımdan çok hoş karşılanacaktır. Beni beklenen gemiler ile görevden almanın uygun olacağı düşünülürse bunu çok fazla hayat kazanılmış olarak kabul edeceğim ve burada mezarlar arasında daha fazla ne harcayabilirim. Bu yüzden naçiz bir şekilde efendimden (eğer o kadar kalırsam) bu yılın sonunda geri dönüşüme izin vermeniz ve beni sonsuza kadar bağlı hizmetkârınız olarak kabul etmeniz için yalvarıyorum. Eğer herhangi birisi benim üzerime hata yansıtırsa bu kadar temizlik içerisinde bundan şüphe etmeyeceğim. Her ne kadar *dum res integra fuit* olsa da efendimin iltimasından eşit pay umdum veya benim tarafımdan herhangi bir muhalefet ile oluşmuştur. Zira ben birkaç adamın kendilerini iyi yargılayacaklarından habersiz değilim ve benim için en iyi hayat yolu efendimin isteyeceğidir. Kendimi ona teslim eder ve sadece ona güveneceğim.

Efendime heykeller konusunda iyi tatmin vermeyi umdum. Porte Aurea'da olanlar söz verilmiş ve para teslim edilmiştir. Fakat bu tehlikeli zamanlarda onlar hakkında temin edemiyorum. Rumeli'deki üç hizmetkârım Tassos, Kavala ve Philippi ve bütün o sahili aramaktadır. Padişahın surlarının yöneticisi olan kişiden bir emir elde ettim. Kendisi eski harabeleri daha çok bilmektedir ve onları araştırmak ve almak konusunda otoriteye sahiptir ve bu amaçla Asya'ya gitmiştir. Patrik'in yardımı ile Atina ve Thebes'e bir kilise fermanı gönderdim ve Halep, İzmir ve Mora'daki konsoloslarımıza emir verdim. Donatıldığım zaman bunların hepsi bana söz verilmiştir. Yakın zamanda biraz zorluğu olan yeni bir şey gösterilmiştir. Buna karşı mücadele edeceğim. Bay Petty adaları ziyaret etmiş ve orada olmuştur ve pek çok şey hakkında hüküm sahibi olmuştur. Onların ne olduğunu, onları elde ettiği dışında söyleyemem.

Efendimi silahlanmaya başlayan Gabor'dan veya burada çok sık bastırılan ve biraz talimat gerektiren İspanyol antlaşmalarıyla ilgili olarak daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Buradaki bütün elçiler talimatlarını bana göre dayanarak benim yüzümden çok zaman kaybetmişlerdir ve ben de en sonunda bu haberlerin İngiltere'de değer görmediğini idrak etmekteyim. Fakat belki de sonuç olarak çok iyi kabul edilecek olan hizmetimi yapmaktan vazgeçmeyeceğim. Efendimin, Lordum Conway'e gönderdiğim bütün mektuplarımdan bilgi aldığımı umuyorum. Aksi halde iş danışma eksikliğinden bozulabilir. Eğer bir kere gelmiş olsaydı en azından bir cevap alacağımdan emindir.

Bu imparatorluğun yönetimi pek çok kriz içerisindedir. Büyük ve güçlü vücutlar boyun eğmeden ve harcanmadan önce bir miktar direniş gösterirler. Geçen ay yeniçeriler, (Padişahın emriyle) bostancıbaşının penceresinin altında geceleyin düzensizlik yaratan bir birlik mensubunu dövdüğü için isyan etmişlerdir. Kanuna göre kendilerinden birisini göndermeleri gerekiyordu. Fakat her ne kadar imparatorun sözü her ne kadar şeyin üzerinde olsa da, kendisinin olayı kabul etmesi ve onlara karşı yazdığını belirtmesine rağmen hiçbir şey onları yatıştırmayacaktı. Sadece hayatı pek çok ricadan sonra affedildi. Zorla sonsuza kadar hiçbir hükme muktedir olmadığına dair bir hüküm alındı. Kendisi efendisinin iyi bir hizmetkârı, benim dostum, umumî onura düşkün, zamanın serselerine karşı sert ve bu yüzden onlar için uygunsuz birisiydi. Sonra da sipahiler örneği aldılar ve vezir ile kavgaya başladılar. Onlar da bir süre için susturulsalar da tamamen susturulmadılar. İmparator kendi adamlarının küstahlıklarına tahammül ederken biz zavallı yabancılar ne bekleyebiliriz ki?

[498] Kırım hanı Lehistan'dan ganimetle yüklenmiş gelirken yakalandı ve onun bir kısmını ordusunun büyük kısmıyla birlikte kaybetti.

Kazaklar denizi doldurmaya ve donanma da burada kanalı ve sahili korumaya hazırlanmaktadır. Akdeniz, İspanyollara büyük memnuniyet getirecek şekilde açık olacaktır. Bağdat'tan ise memnun edici bir haber yoktur. Atlar tekrar ot yemek ve onurlarını kurtarmak zorundadırlar.

Efendimin koruması altında uzun süredir, şimdi ayağımı öptüğüm gibi, uzun zamandır beklediğimi ve efendimin en bağlı naçiz hizmetkârı olarak hizmetinize yakın olarak beklemektense majestelerine mektup yazmaya cesaret ettim. İstanbul 8/18 Nisan 1626

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun etsin

Şubat'ın sonuna kadar Sir Dudley Carleton'un koruması altında majestelerine mektup yazmaya devam ettim ve her ne kadar eğer Haghe'ye vardılarsa açmış olduğunuzu umduğum mektuplarım asıl olarak majestelerinin hizmetine gönderilmiş olsa da bu mektupların onu yanlış bir yolda aradığından korkuyorum. O zamandan beri İngiltere'den hiçbir zaman elde edemediğim cevabı beklemek için beklediğim gibi Erdel prensi hakkında da evliliği dışında bir konuşma yoktur ve ona güzel gelinin tadına varabilmesi için bir veya iki ay vermek uygundu. Fakat majestelerine bir teminat gönderemem. Buradaki elçilerin emirlerinin dayandığı üzere hâlâ benim emirlerimin beklentisi içindedirler. Ve ben her ne kadar bir talimata veya bir tür kabule değer olduğumu umsam da bu meseleyi halletmek için başka ve belki daha uygun bir sahnenin seçtiği sonucunu çıkarıyorum. İngiltere'de geri çağırılmama dair karar verilmiştir. Ne kadar yakın olacağı konusunda emin değilim ve bu yüzden majesteleri sessiz olacağım zamanlarda benim yolda olduğum sonucunu çıkarmalıdır. Burada olduğum sürece gerekli olan hiçbir bilgiyi bildirmeyi atlamayacağım. Genç dükün Macaristan tacına seçildiğinde, Gabor'a güvenen ve onun kulu olan sesler suskun kaldı ve ne mutluluk ne de tersini belirten bir şey söylemeyip diyet biter bitmez iki ciddi elçisini tebrik etmek için gönderdi. Bu o prensin, bugün gölgeler altında pek çok kişiyle anlaşarak sadece krallığı geri almak istediğini bilmeyen birisi için çok garip gözükebilir. Eğer bir rahatlık alabilseydi, uzun süre önce tuttuğu silahları kullanırdı. Kendisi, imparatorun bir konsey tertiplemediğini ve diğer meseleler, ona izin verir vermez, onun son antlaşmada ve kılıcıyla kazandığı Tibiscus'un bu tarafındaki Macaristan ülkelerini geri almaya karar verdiğini

anlamıştır. Bu umuyorum ki ona maskesini bıraktırmaya ve ilk olarak saldırmaya ve ateş onun kendi kapısına gelene kadar oyalanmamasına yol açar. Bu olay öğrenildiği zaman padişah şüphesiz ona yardım edecektir ve biz de 4 aydır ondan bu durum üzerine haber almadığımızı şaşırıyoruz. Kendisinin hazırda 20.000 adamı vardır ve dedikodular kendisinin onun kendisinin bütün haberlerin önüne geçeceğini söylemektedir. Fakat bu o kadar çok kez başarısız olmuştur ki biz kendisi zararlarla darp edilinceye kadar veya onu Hristiyanlıktan iyi temin edilmiş ve desteklenmiş olarak görmeden hiçbir şeye inanmayacağız. Eğer kendisi ve o arka kapı, tamamen ihmal edilirse, bu tamir edilemeyecek bir gözden kaçırma olur. İspanyol fraksiyonu antlaşmalarını gerçekten buna niyetlilermiş gibi takip etmektedirler. Muhalefetin aktif tarafı bana düştü ve ben de zor idare edeceğim. Uzun bir süre majestelerinden, efendim olan kralın benim hakkımdaki fikrini öğrenebilmek için takipçi olma hadsizliğinde bulundum. Bana bu iyiliği özellikle Buckingham düküyle birlikte olarak yakaladığınız uygun fırsatta tenezzül ettiğinizden şüphem yoktur. Kendisine eğer beni hizmetkârınız olarak tavsiye ettiyseniz umarım bir yolda bu majestelerine daha meyve veren kanıtlar verebileceğim. Sir Dudley Carleton'un görevden alınması umarım ki kendisinin iyiliği içindir. Majestelerinin onun değerli halefi konusunda kayıp yaşamadığını bilerek çok mutlu oluyorum. Onun majestelerine olan sevgisi ve yetenekleri hiç kimsenin arkasında değildir.

Bu imparatorluğun hükümeti pek nöbetler ve mücadeleler yaşamaktadır. Yeniçeriler yakın zamanda, imparator tarafından korunan bu sarayın önemli memurlarından birine isyan etmişlerdir. Fakat onlar muzaffer olmuşlardır. Fakat bu bölgelerden haberler, majestelerinin hizmetini ilgilendirmediği için israftır ve ben de onları benim tek hedefim ve hırslımın sınırlarını geçecek şekilde genişletme hadsizliğinde bulunmayacağım [499] ve bu şekilde yaşayacağım ve öleceğim. Majestelerinin sonsuz saadeti için Tanrı'ya naçiz bir şekilde dua ederek. İstanbul 8/18 Nisan 1626

Majestelerinin bağlı hizmetkârı

Canterbury Başpiskoposuna

Efendimi Memnun Etsin,

Naçiz bir şekilde efendime mektubunuzu ve patriğe olan eki aldığımda yaşadığım rahatlık için teşekkür ederim. Mektup, bağlılığımızın ve onların törenlerinin en yüksek olduğu kutsal bir haftada gelmiş olup Paskalya bitinceye kadar mektubu

teslim etmeyi erteledim bu yüzden efendime ondan ne alabileceğim veya ne şartlar üzerine alacağım konusunda tam bir tatmin veremem. Fakat kitapların değişiminde veya başka bir katkıda, masraf iki veya 300 poundu geçmeyecektir. Çünkü onların sayılarının az olduğunu buna göre de onların pek yazarın değerini vermediklerini umuyorum. Efendimden gelen teklifin ne olabileceğini söyleyemiyorum. Umarım bu onu ilerletecektir ve ben de eminim ki onun gücünde değerli meseleler vardır. Fakat genel değerini onları bir hazine olarak gösterdiği kitaplar konusunda sefildi ve bazen en iyiler onların bilinmezliği ile en yakın sürede alınabilirler. Bütün kuvvetimi ve zekâmı bu yolda bir hizmette bulunmaya zorlayacağım. Diğer bütün konularda kendimi kâr getiremeyecek bir hâlde buldum. Zannedersen benim onun kütüphanesinin mücevherini hâlihazırda almış bulunuyorum fakat henüz tamamen bana ait değildir. Eskiden İskenderiye Patriğine ait olup ve Crillus tarafından buraya getirilmiş olan Arap dilinde eski ve büyük bir el yazmasıdır. Bu eğer yanılmıyorsam, Baronius ve Nyny tarafından bahsedilmiştir, onun (İznik Konsiliyle söyledikleriyle alâkalı) iddia ettiği düzenlemedir. Fakat onu bozulmuş olarak buldum. İlk konsillerin bütün tarihlerini ve kararlarını ihtiva etmektedir. Bunun yanı sıra pek çok kilise anayasası ve diğer disiplin meseleleri dinî yönetim ilgili de bilgiler vardır. Bazı Papalar onu elde etmek için büyük çabalar harcamıştır. Cesur ve çok eski bir mektuptur. Aslı için başarısız olamazsam o kısmı tercüme etmeye ve Byny ile çözmeye çalıştım. Bu küçük araştırma da bir sürü kayda değer gözlem buldum. İlk olarak Piskoposların üstte yazılmasıdır. Hem düzen hem de sayı olarak ve sonraki de ne kadar çok kanun olmasına dair olan ihtilafa büyük bir ışık tuttu. Tarihte açıkça 20 tane yapıldığını, bunların ilk olarak evrensel kiliseler için yapıldığını ve sonra için 84 tane daha yapıldığı aşikârdır. Anladığım kadarıyla Doğu için Byny, numaralandırmış ve azaltarak 80 yapmıştır. Sonuncusunda diğer kanun ve kararlar Afrika kilisesi içindi. Böylece bütün tartışmalar temel olarak her ne kadar, bu kadar çok nasıl oldukları belirsiz ve karar verilmemiş olsa da doğrudur. Efendim yardım olmadan tahminde bulunduğum konularda az bilgim ve cahilliğim için beni affetsin. Cizvitle görüşmek üzere 84 hükmü çevirmeye başladım. Bazı farklar gözlemledim ve 37. kanun tamamen bırakılmıştı. Bunu ek olarak Arapça gönderdim ve bizim Latincemizde daha önce var olduğunu zannetmiyorum. Aracım bir Yahudi'dir. Nasıl iyi yapıldığı *supra me est*. Eminim ki bırakmak atlamak için yaptığı bir hiledir. Sözler Papa'ya büyük üstünlük vermektedir. Fakat benim görüşüme göre diğer Patriklerin kiliselerinin meselelerini ona bağlı yapmıyor ve onun eşitleri yapıyordu. Efes'te olduğu

bahsedilen gözetlediğim başka yerden daha fazladır. Fakat hepsiyle beraber, Hristiyan dünyanın 4 Patrikliğe bölündüğüne dair sahih bir kanun vardır ki bu gelenek ile kabul edilmiştir. Fakat nasıl bir otorite ve hangi zeminden olduğu konusunda zannedersem emin değildir. *Hierusalem, honoris causa* ünvana sahiptir, fakat hiçbir zaman bir Patriğin yetki alanında olmamıştır. Buraya kadar geldim ve Byny'in bazı bastırılmış kanunlarını buldum. Geri kalanını bastırmayı ve sonunda kitabı kendimin olarak tutmayı umuyorum ve sonra da efendim onun zengin bir maden olarak İngiltere'de gömülmesini sağlayacaksınız. Vatikan'da İznik konsilinin tarihiyle alâkalı olarak Yunanca bir suret olduğunu duydum. Fakat o bununla karşılaştırılmaz. Belki antika değeri açısından değil, kesinlikle *corpus cononum, et thesaurus histiosiarum ecclesiasticarum* olarak çağırılan pek çok diğer konseye nazaran dolu halde değildir. İstanbul 8/18 Nisan 1626.

[500]Lordum Canerbury Başpiskoposunun Vaizi Dr. Goade'a

Efendim,

Sizin dostça mektubunuz ile büyük ölçüde cesaret aldım ve Tanrı'nın lütfuyla, bana gönderdiğiniz iyi görüşü geri ödemeyi amaçlayacağım. Yaptıklarımı sizi bilgilendireceğinden şüphem olmayan efendime bildirmiştim. Şimdi ne yapmam gerektiğine ise henüz hüküm veremedim. Patrik hızlı ellidir ve onun verdiği sözleri de gizemlidir. Ben kendisinin bilmediği hazineleri olduğuna inanıyorum. Zira kendisi manastırlardan ve ğiskopos boşluğundan kitaplar toplamaktadır. Eğer seçebilseydim bazılarını alacaktım. Eski kanunların el yazmaları efendime bahsedildiği üzere Doğunun bir mücevheridir. Mektubumda, kendi anlayışımın üzerinde ve mesleğimin dışında şeyleri hedefledim. Siz bana öğrenmeye olan düşkünlüğüm için benim cehaletimin mazur görülmesine yardım edeceksiniz. Fakat ben o kitabın pek çok şüpheyi ve ihtilafi temizleyeceğini ve aydınlatacağına inanıyorum. Ve Binny'nin henüz başka bir Cizvitin çabası ile Nice Konsilini basılmaya çalışıldığından eminim. O kişisel kitabın dışında, Cizvit tarafından oynanan başka bir oyun yoktur ve buna zarar vermiştir. Fakat o konsilin, kendisin veya benim de henüz anlayamadığım bazı hazineleri vardır. Benim için başlıkları çalışmak yeterli olacaktır. Değerli ve eğitilmiş bir beyefendi olan Bay Petty, buraya lordum Arundell tarafından antikalar için görevlendirilmiştir ve benim sayemde Yunanistan'da bilinen en iyi kütüphaneye kabul edilmiştir. Orada pek çok eski el yazması vardır. Ve kendisi orada o kadar güzel bir hüner kullandı ki benim bazı hizmetkârlarımın da yardımıyla birlikte 22 tanesini taşıdı. Ben de kendi kârımı

alacağımı düşünmüştüm. Fakat o kendisi içindi. Kendisi iyi bir seçiciydi. Hepsini veya pek çoğunu görmüş ve almıştı. Zannedersem onlar büyük bir değer ediyordu veya edecektir. Kendisi bu tür bir ganimetten tedbirli bir şekilde konuştu. Fakat sevinciyle birlikte hazinesini keşfetmeye yetecek kadar zaman tutamadı. Bazı Epharim ve Manasseth, iki Yunan babası, Phosion, Eusebis ve bazı unuttuğum bazı diğer isimlerin tarihleri vardı. Kendisi geri döndüğü zaman, iletişim kuracağından ve umumî iyiye katkıda bulunacağından şüphem yoktur. Zira ona değerli bir adam olarak saygı duydum. Onun kütüphanesini gözden geçirmek istedim. Fakat kendisi benim güvenim altında o kadar öfkeleni ki sonra kütüphanesini iki anahtarla kilitleti. Bir tanesi, Manastıra alâka gösteren veya ilgilenen bir şehirli tarafından tutulmaktadır. Böylece ben iyi bir şey yapamadım. Fakat kendimi onların bazılarını başlıklarını alarak iyi olarak tuttum. Her ne kadar onun ellerinde, onların aynı kullanım için güvende olduğuna dair şüphem olmasa da... Fakat benim umudum Patrikle antlaşmaktır ve bende kendime ve şansa güvenememekteyim. Şimdi bir din adamı olan ve İngiltere’de majestelerine katılan Sanoy Baron’u büyük çaba ve güçlü bir keseyle birlikte bütün Yunanistan’ı soymuştur. Kendisi eski Patriklerden ödünç alınan iki kitabı götürmüştür. Bu Patrik onlar için çok üzülmüştür. Kendisi isimlerini bilmemektedir ve kiliseye ya damga ya da kendilerinin verdiği [teminatla] geri verileceği sözü verilmiştir. Fakat hiçbir şey yapılmamıştır. Bu kitaplar burada yüksek saygı görmektedir ve şüphesiz ki bir kırmızı şapkalıya doğru gönderilmek üzere Roma’ya gitmişlerdir. Elde ettiklerim, isimlerini vermeye degecek kadar değerli değillerdir. Fakat size söyleyeceğim. Notlarla Teclae incili. Patrik bunu vermiştir ve kendi elinden bir suret kadar değer görmüştür. Ve bir eşya fakat Bay Petty onun çok fazla eski olmadığını düşünmektedir. Yazarın ismi olmadan bütün Aziz Paul mektupları üzerine eski bir yorum. Konstantin ve Helena’nın hayatıyla beraber haçın icadı. Chrisostome Şam, Epraim, Girip Baş Piskoposu Andreas, Büyük Basil, Gregory, Nectarius, *varie traclationers* ve diğerleriyle ilgili büyük güzel bir el yazması. Fakat bunlar zannedersem sadece parçalar halindedir. Anastasius antlaşmaları zannedersem hâlâ mevcut değildir. İçinde ismi olmayan Psalmes üzerine bir yorum. Doğu Piskoposlarının yönetimleri ve ilkeleri için anayasalarını belirten küçük bir kitap buldum. 150 kadar öncedir. Fakat zannedersem iyi işe yarayacak bir kitaptır fakat onu anlayamadım. Nicholas Caliocandes, son Bizans imparatorlarının hikâyelerini ve Türklerin başlangıcını yazmıştır. *Possvine* notlarda bir Motesone ismi baskı a vardır, fakat onu Leonice olarak çağırılmaktadır. Bu da beni bunun başka bir kitap olduğunu ve

mevcut olmayan bir kitap olduğuna dair umutlandırdı. Başka bir Chrisostome ve Greg Naz vardır. Aristoteles, Aucien ve bazı felsefecilerin kitaplarıyla birlikte İbranice bir el yazması. Bunları *nanquam quisquiliae* olarak aldım. Daha yüksek ve daha büyük meseleleri hedefleyeceğim ve konsillerin bir kütüphaneye degeceği kanısındayım. Cysippus'u araştıracağım. Ve tamamlamak için elde edeceğim hiçbir şeyin gitmesine izin vermeyeceğim. Eğer sizden başka bir talimat alırsam, onları, antlaşmaya geldiğim zaman, uygulamayı amaçlayacağım. Yoksa cehaletimi gösterir ve büyük hatalar yaparım. Zira burada 500 büyük kitap yeteri kadar eskidir, fakat ortak ve basılı olsaydı *duid nobis lucri?*

[501]Hizmetimi, Doktor Fetyle'e ve Sir Thomas Hatton'a hatırlatarak bana bir iyilik yapmış olacaksınız. Ve böylece dualarınızda kutsanmanızı dileyerek, sizi cömert Tanrımızın korumasına havale eder ve size hizmet eden düşkün dostunuz olarak kalırım. İstanbul 8/18 Nisan 1626

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Yakın zamanda lorduma buradan giden gemiler aracılığıyla mektup yazmıştım. Sonra beni bir aydan fazla süredir odamda esir tutan ateşten kurtulmuş oldum. Ve eğer o mektup bu ellerinize gelmeden önce ulaşırsa, size ülkeden neler göndermeye niyetli olduğum hakkında sizi bilgilendirecektir. Bu konuda şimdi tam ve detaylı bir hesap alabileceksiniz. Orada kendi görevimi yapmak ve üzerime atılabilecek diğer suçlardan kendimi aklamam için ilk olarak iki şeyi temizlemek zorundayım. O konuda siz çok tatmin olmamış olarak gözükmektesiniz ve pek çok muhtelif mektuplarda yazdığınız şüpheleriniz üzere beni size doğru bir anlayış vermeye çağırmaktasınız.

İlk olarak sizin oradaki amaçlarınızın ve müzakerelerinizin majestelerinden nasıl kabul bulunduğudur. İkincisi ise neden majestelerinden gönderdiğiniz teklifler üzerine nasıl devam etmenize dair o kadar hak ettiğiniz hızlı ve zamanında bir talimat alamamanızın nedenlerinin neler olduğudur.

İlki için: Eğer benim geçen Kasım'da yolladığım mektuplar yanlış ellere düşmediyse, orada iyi bir ölçüde tatmin almış olacaksınız. Ve ben de sizi majestelerinin her zaman sizin müzakereleriniz ve haberlerinizin üzerine değer vermekte, bütün yaptıklarınızın yolunu, bilinçli ve sağlam hükümlerin karakterlerini ve onun hizmeti olan gayretinizin canlı ifadelerini gözetlemekte olduğu Bethlen Gabor'un onun umumî alaca olan iyi niyetlerinde bu kadar uzun bir süre istikrarlı durmasını ilk olarak sizin

hikmetinize ve çabanıza bağlamakta olduğu konusunda sizi temin etmek zorundayım. Ve sizin mektuplarınız onun daha yakına yaklaşmasıyla ilgili başarılı bilgiler verince hâlâ daha hoş karşılama bulmaktadırlar. Ve eğer majestelerinin neşeli bir şekilde size maaşınızı vermeye devam ettirme konusundaki hazır olduğuna, size siyah kıyafetler izin fevkalade ödenek vermesine, maaşınızın ve ödeneklerinizi(son teklifim üzerine) müteveffa kralın zamanında olduğu gibi Ward mahkemesine taşıdığını ve kendisini sizin için iyi bir şey olarak orada elçi olarak devam etmeyi isterseniz sizi devam ettireceğine bakarsanız da hoş karşılamayı görebilirsiniz. Majestelerinin iltimasına teşekkür etmek için büyük bir sebebinizin olacağını ve sizin ona hizmet etme kabiliyetlerinizden memnun olacağınızı anlıyorum.

Diğer noktaya gelirse, size Mayıs'da gönderdiğiniz tekliflerin buraya Temmuz'un sonuna kadar gelmediğini söyleyebilirim. Parlamento, Oxford'ta toplanmaya hazır olduğu zaman bile... Parlamento dağıldı ve majesteleri New Forest'ta gitti. Hollanda elçileriyle yapılacak antlaşma o zaman Southampton'da yapılmaktaydı ve bittikten sonra majesteleri derhal Plymouth'a doğru yola çıktı. Ve 3 veya 4 gün sonra Salisbury'e geri dönüşünden sonra Fransa kralından bir olağandışı elçi geldi. Onun müzakereleri ve Buckingham dükünün Hagh'a gönderilmesi, Ekim'in sonuna kadar bütün zamanı aldı. Ve sonra bu ağır durumlardan sonra harcanan bütün zaman (bir boynu diğerine yaklaşması arkadan geldi) Fransa'nın meseleleri (o konuda uzlaşma sağlamaya majesteleri çok önem vermektedir) veya İrlanda'daki durumu ve gereklilikleri yoklamak ve gerekli olan çözümleri sağlamak veya burada yurttan olan bütün ihtilafları düzene sokmak ve erteleme kabul etmeyecek bazı umumî ve baskı yapan işlerle uğraştık. Böylece size mektup gönderdiğim birkaç güne kadar, zaman bile gönderilen teklifler üzerine, gerekli düşünceyi yapacak zaman dahi yoktu. Fakat ben bir sonraki argümanların göstereceği üzere bu meselenin bir kenara bırakılmadığını göstermek konusunda ısrar edeceğim. Ve majestelerinin kendisini öyle veya böyle, Buckingham dükünün Hagh'daki elçiliği üzerine karar verilene kadar ilan etmemesi uygun görüldü. Ve bunlar düşüncelerdir.

1- İlk olarak majestelerin tek başına Bethlen Gabor'la antlaşmaya başlaması uygun değildir. İlk olarak bu diğer ilgili prensler ile sabit ve ciddi bir birliğe iyi bir temel koymak çok gerekliydi. Ve bu yapılanaya kadar kendisinin kullanışlı olmayacağı düşünüldü.

- 2- [502] Bethlen Gabor'un ana taleplerinden biri para olmaktadır ve majestelerinin kesesi, büyük ve olağandışı harcamalarla o kadar çok yorulmuştur ki, şu an olağan ve en gerekli durumlar bile zorlukla tedarik edilirken, çimento eksikliği yüzünden bozulmak zorunda olan, majestelerine onursuzluk getirecek ve o prensin bundan sonra tamamen kaybedilmesine dair risk oluşturacak bir antlaşmayı almakta hiçbir mantık yoktur.
- 3- Majesteleri İstanbul'u antlaşma için uygunsuz bir yer olarak görmektedir. Verdiğiniz sebepler için bile, eğer diğer prenslerle ilk olarak bir teklif yapılmadığı veya en azından Bethlen Gabor'un vekillerinin de gelebileceği bir buluşma yeri atanmazsa, o meselenin nerede ve nasıl uygun bir yer olacağı anlaşılabilir.
- 4- Eğer Bethlen Gabor ciddi bir şekilde majesteleriyle antlaşmak istiyorsa neden kendisi Fransa kralına gönderdiği gibi majestelerine de bir elçi göndermedi? Zira ortak din çıkarları için daha çok benzerlik vardır ve majestelerinin kardeşini ve kız kardeşini yerlerine yerleştirmek için özel amaçları vardır. Majesteleri onun tekliflerini kısa süre sonra Fransa'dan duyacaktır. Ve her halükârda kendisi daha az saygıyı hak etmemiştir.
- 5- Onun teklifleri ana olarak ve doğrudan Fransa kralıdır ve majestelerine anlaşılacak tekliflerden çok o kralla neler sunulduğuna dair gönüllü bir bilgi vermektedir. Ve bu yüzden o kralın Venedik ve Savoy düküyle geçerli bir işbirliği olduğu hususunda ve onların hiçbirinin Bethlen Gabor'dan gelenler hakkında majestelerine bilgi vermemeleri veya onu orada aramamaları, majesteleri için oturmayı ve orada nelerin olacağını gözlemlemesini uygun görmesine yol açmıştır. Henüz Danimarka kralı ve Alman prensleri ile resmi bir birlik yapılmamıştır ve Fransa'yla da yapılması beklenmemektedir. Kutsal Baba, Cizvitler o kralın vicdanına olan düşkünlüğü hakkında ruhunu tehlikeye atmadan, kendisinin dinden çıkmışlarla Roma Katoliklerine savaş açmak için birliğe giremeyeceğini bildirmişlerdir.
- 6- Bethlen Gabor, Danimarka kralının silahlanmasından Protestan prensler arasında bir birlik oluştuğunu toplamak dışında hiçbir şey yapamaz. Ve bu yüzden daha kuvvetli ve güçlü bir saptırmanın onun istediğinden daha güçlü bir saptırmaya hazırlandığını görerek, eğer tarafa sevgisi varsa ve orada olursa, kendisinin derhal Danimarka kralına [haber] göndermesi (yaptığı gibi) kendisinden amaçları için daha hızlı bir karar ve müttefiklerden ne bekleyeceğini öğrenebilir.
- 7- Son olarak, majesteleri mektuplarınız aracılığıyla Gabor'un hareketin içinde olmak için ileri arzusuna dair bir görüntünün olduğunu gördü. Ve kendisi nasıl mantık ve tedbirle sizin onu hem ikna etmek hem de hızlandırmak ve ona alması gereken yolu

göstermenizi ve kendinizi bir söz vermekten sakınmanızı gözeterek majesteleri kendisinin kendi niyetlerini ve çıkarlarını bütün yolları deneyene kadar bırakmayacağını ve sizinde onun şimdi bütün umutlarını ve sabitliğini besleyeceğinden emindir. Bu şekilde o düşmanın, fakat eğer aranmazsa, en azından ilk fırsatta kucaklanmaya hazır oldun. Burada majestelerinin beklentisine onun, değerli bir şekilde cevap verdiniz ve onu çok mutlu ettiniz.

Bunları bu şekilde genişleteceğim ki lordum sadece kendinizi tatmin etmekle kalmayacak, eğer bir sebep olursa diğerlerini de tatmin edecektir. Her ne kadar mezkûr sebepler için majesteleri, meselede açıkça görünmeyi ertelese de her zaman Bethlen Gabor tarafından yapılacak olan bir saptırmanın avantajına ve işe yararlılığına haklı değeri vermiştir ve fırsatlar onun isteğine uygun olur olmaz, kendisini açıkça beyan etmeyi amaçlamaktadır. Ve bu yüzden, uzun süredir Hagh'da yapılması niyetlenen buluşma şimdi kesin olmaya başladığı ve iyi niyetlerin bağdaşması ile iyi bir sonuç arkasından gelecektir. Lorduma bu birliğin hazırlanmasında, majestelerinin Bethlen Gabor'u harekete getirme konusundaki ciddi eğilimi ve isteği ve buradan onun saptırmasına yardımcı olmak için nelerin yapılabileceği konusunda bir ima verilmişti. Bu orada diğer nedenlerle birlikte size, bu çerçevedeki argümanlarla onu silahlandırmakta harekete geçirmeniz ve eğer yardımı veya birlikte kapsanması istenirse, ona giriş yolu göstermeniz size ifade edilmiştir. Ve o zaman için dahası söylenememiştir Çünkü majestelerini Fransa kralının veya onun başı olduğu birliğin onun tekliflerinden memnun olduğunu bilmemektedir.

Meseleler bu yoldayken, mektubunuzda, Bethlen Gabor'dan majestelerine gittiğinden bahsettiğiniz beyefendi, Danimarka kralıyla birlikte olmuştur, onun elçileriyle birlikte Hagh'a gitmiştir ve [503] orada Buckingham düküyle birlikte kalmıştır. Antlaşma, majesteleri, Danimarka kralı ve Hollanda arasında tamamlanmıştır. Fransız elçisi önceden iddia olduğunu söylese de görevi olmadığını söylemiştir ve İsveç kralının elçisi orada kısa bir süre önce ölmüştür. Ve orada olan herşey Fransız ve Venedik meskûnlarıyla ve Bethlen Gabor'un bu beyefendisine iletilmiş ve Bethlen Gabor'u birliğe çağırılması için bir madde daha eklenmiştir. Bütün antlaşmanın özü ve kapsamı Almanya'nın yeniden düzenlenmesine kadar devam edecek kadar sabit ve sağlam bir birlik kurmaktır. Danimarka kralı ordusunu 30.000 yayaya ve 8.000 atlıya çıkarmıştır. Majesteleri aylık 30.000 pound ödemeye devam etmektedir ve ikinci bir donanmayı hazırlamaktadır. Hollanda o krala aylık 5.000 pound verecektir ve

majestelerinin donanmasına da katkıda bulunacaktır. Yazılı olması dışında düşmandan hiçbir teklif kabul edilmeyecektir. Ve hepsi Hagh'deki birliğin diğer elçilerine bilgilendirmeden cevap verilmeyecektir. Fransa kralı birliğe girmeye veya liberal olarak katkı vermeye davet edilmiştir. İsveç kralı, ilgili Almanya şehirlerinin, prensleri ve elektörleri, Venedik ve Savoy ve Bethlen Gabor da aynı zamanda tatmin edilmiştir. Ve buradaki onaylama geçen 20 Mart'ta karşılıklı olarak verildi. O zaman başka bir toplantı daha atandı. Ve açıklanan gizli maddeye göre Bohemya kralının [mülkünün] geri verilmesi özellikle kapsanacaktır ve o olmadan hiçbir antlaşma yapılmayacaktır. Ve gizli olarak, elçilerden Bethlen Gabor'un temsilcisine, eğer kendisi bir saptırma yaparsa, müttefiklerin aylık kırk bin rexdollar ile katkıda bulunacaklarına dair imada bulundu.

Müttefiklerin bu kararlarının ve amaçlarının bilgisiyle haberci Bethlen Gabor'a geri döndü ve buradan bu meselenin hangi durumda durduğunu ve nerede ve kiminle o zamandan beri ilgilenildiğini göreceksiniz. Eğer hastalığım beni bütün iş düşüncelerinden alıkoymuş olmasaydı sizi bunlarla uzun süre önce bilgilendirecektim.

Sonra ve yakın zamanda, Erdel prensi müttefik prensleri kendisinin harekete geçtiğiyle bilgilendirdi ve bazı tekliflerde bulundu. Kendisi, imparator ve padişah arasındaki antlaşmanın onaylanmasını Aziz George mevsimine kadar engelleyeceğini temin etmiştir. Ve o amaç için Türk bakanlarına 23 bin dolar hediye göndermiştir. Kendisi iki veya üç Türk ordusunun Stiris, Viyana ve dağ şehirlerine ilerlemesine yol açacağını söylemektedir. Ve Lehistan kralı bütün kuvvetleriyle birlikte İsveç'e düşmeye niyetlenerek, aynı zamanda imparatora bu işgali engellemek için on veya on iki bin Alman göndermiştir. Bethlen Gabor, Lehistan'da bir saptırma yaptırmak için 50 veya 60 bin Tatar sağlayacaktır ve bu sırada Türklerin İran kralıyla barış yapmasını konusunda tavsiye ettiğini, böylece kendi kuvvetlerini Lehistan'a karşı görevlendirebilmesini ve Kazaklara olan güvenliğini sağlayabileceğini belirtti. Kendisi İsveç kralına onunla ortak tavsiye ve teklif ile [504] müttefiklerin İsveç'in Moskovalıları Lehistan kralına savaş açtırması için harekete geçirmesi fikrini önerdi. Smolensco'nun kaybıyla birlikte kolaylıkla harekete geçirebilirdi ve Lehistan'da yakın zamanlarda kendisinin çok gücendiği hakaretler edilmiştir. Ve bu saptırmalar Erdel prensinin planlarına çok uygun olacaktır. Kendisi aynı zamanda Mansfelt'in altında sekiz bin yaya ve iki bin atlının Bohemya ve Silezya'ya çekilmesini istemiştir. O birlikle birlikte kendisi Eflak ve Moldovya'dan aldığı bin yaya ve bin atlı, sekiz bin mızraklı süvari ile katılacaktır. Ve Erdel'de arkasında Lehistan'ın işgallerini engellemek için iki veya üç kamp

bırakacaktır. Ve kendisi bu planları Macaristan'da güvendiklerine açmış ve onlarda hazır olacaklardır. Aynı zamanda müttefikler aracılığıyla Venedik'te ödenebilecek para sağlanmasını ve oradan da Wisenburgh'a götürülmesini istemektedir. Danimarka kralı Erdel prensini savaş alanına getirmeye isteklidir. Ve her ne kadar bu teklifler üzerine hiçbir karar henüz alınmış olmasa da herşeye rağmen bütün o prensleri tatmin etmek için bütün alâka ve acele gösterilecektir. Haghe'deki toplantı şimdi devam etmeye hazır olup bize bütün bu meselelerle ilgili bilgi ve ışık getirecektir. Danimarka kralı oraya antlaşmasının onaylanmasını gönderdi ve orada buluşmak üzere elçisini gönderdi. Majesteleri adına Sir Robert Killigrew daha fazla antlaşma için talimatlar ve onayı ile gitmektedir.

Şimdi lorduma majestelerinin Bethlen Gabor'u hareketlendirmek için majestelerinin bütün hareketlerinizi takdir ettiğiyle ilgili bilgi vermem kalmaktadır. Böylece onun yeni teklifleriyle ilgili başka sebepler varsa, majestelerinin isteği onu, beyan ettiğim durumun çerçevesinde tutmanız için çaba göstermenizdir. Ve genel ve umumî amaçları genişletmek için onun bütün durumlarında ve onun bunu kapsayan özel amaçlarda kendinizi eğer buna çalışırsa, Türk'ü Hristiyanlığa doğru bir işgale çekmenin vereceği skandal noktası dışında onun için mümkün olduğu kadar etkili bir şekilde kendinizi görevlendirebilirsiniz.

İspanya antlaşması için majesteleri Venedik'teki elçisine Venedik Devleti'nin bunun majesteleri tarafından nasıl anlaşıldığı ve ne kadar bunun hem kendileri hem de Hristiyanlığın bütün durumunu ilgilendirdiğini göstermesi için ve onlara elçilerini de aynı şekilde karşı gelmeleri için yeterli otorite ve para vermeleri için baskı yapmak konusunda emir vermiştir. [505] Ve kendisi içinde majestelerinin arzusu bütün uygun ve yapılabilir yollarla o projeyi yok etmeye çalışmaya başlamanız ve diğer elçileri de harekete geçirmenizdir. Eğer onlarda soğukluk varsa, orada ortak çıkarla ilgili gerçek bir his oluşturun ve bunu size katılacak şekilde yapın ve iyi bir birlik ve iletişim ile karşı gelmeye devam edin. Ve mümkün olan her yolla, bu bütün hedeflenen başarılı umutlarını bastırarak kadar kök salmadan mücadele edin. Bu zamanlar yokluk zamanlarıdır ve lordum herhangi bir miktar belirlemediği için size para dağıtımı konusunda verecek bir emir almadım. Buna rağmen eğer paraya ihtiyaç olursa ve miktar çok büyük olmazsa, o tür bir hizmet için iyi bir şekilde hesaplanacağını ve size şükranlarla dağıtılacağını anladım.

Sizin geri çağırılmanız ve devamınızla alâkalı olan mesele biraz sorunlu bir mesele olmuştur. Tüccarlar sizin kalmanızın en ciddi takipçisi olmuşlardır. Ve mümkün olan her yollarla, krala, konseye ve son olarak da parlamentoya verdiği bütün bilgilerde ve dilekçelerde Sir Thomas Philips'in gönderilmesine karşı çıkmaktadırlar. Majestelerinin sizin şahsınızla ilgili kendisini beyan etmek istediğini mektubumun önceki bölümünde bulacaksınız. Fakat elçilerin aday gösterilmesini tutmak onun ayrıcalığında ve tamamen onun isteğine ve seçimine bağlıdır ve Sir Thomas Philips'e sizin yerinize geçmesi için kraliyet sözünü vermiştir ve hiçbir şeyin onun seçeneğini değiştirecek hiçbir itirazın olmadığını görerek, majesteleri hem ona güvenini ve güven mektubunu vermiştir. Fakat kendisinin ne zaman yola çıkacağını bilmiyorum.

Bu mektup çok büyük bir genişliğe ulaştı. Lorduma bir dahaki mektubumda burada olan hadiseleri bildireceğim ve lordumun hizmetindeki güvenilir dostu olduğuma dair bu teminat ile birlikte bitireceğim. Whitehall 20 Nisan 1625

E. CONWAY

Yukarıdaki Mektubun Bir Sureti Sir THOMAS ROE'ya 4 Mayıs Tarihinde

Gönderilmiştir, Aşağıdaki Dipnot Bu Surete Eklenmiştir.

Lordumun 11 Şubat tarihli mektubu benim ellerime bu suretin aslı size gönderilmeye hazır olduğu zaman geldi. Mektubu majestelerine sundum. Kendisi Bethlen Gabor'la birlikte, onunda bulunduğu müttetikleriyle birlikte amaçla yapmayı takip edecektir ve Fransa kralının ayrı bir şey yapacağını duymaktan da memnun olacaktır. Bu mektubun cümleleri lorduma bütün konular hakkında tam bir bilgi verecektir. Bunlara göre siz kendinizi hem bu hem de diğer meselelerde majestelerinin hizmetini, alışlagelmiş mantığınız ve sabitliğiniz ile yönlendirmekten memnun olabilirsiniz. Ve aynı o yolların korumasından emin olabilirsiniz. Ve durum ve gereklilikte sizin izlediğiniz düşünce cömert bir kabul ve majestelerinden takdir bulacaktır. Meseleler burada biraz karışmıştır. Ve bizde bunlara rağmen iyi bir sonuç bekliyoruz. İşlerde çok yoğunum ve sağlıkta biraz sıkıntı yaşadığım için sık sık benim zayıf ve yaşlı vücudumu bastırmakta bana size istediğim pek çok konuda detay verememe yol açmaktadır. Kısa sürede size geniş bir hesap vermeyi ve şimdi yapabildiğimden işlerin yüzüyle alâkalı daha iyi bir yüz göstermeyi umuyorum.[506] Sizin yerinize planlanan halefiniz ölmüştür. Tüccarların kararlarının veya ne isteyeceklerinin ne olacağını henüz bilmiyorum. Fakat kendi adıma onurunuzun hizmeti ve tatmin olması için mümkün olduğunu gördüğüm herşeyi yapmaya hazır olacağım.

Sizin muhafızlar mahkemesinden alacağınız maaşınızın ödemesi için özel mührünüz majesteleri tarafından imzalanmıştır.

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lordumdan geçen iki haftalık sessizliğim için özür dilemek zorundayım. Bunun nedeni, Venedik'te bu Paskalya bayramı boyunca olmamamdı ve bundan kaçamadım. Fakat şimdi gittiğim yerden Venedik'e döndüm ve ilk önce her on beş günde bir yapacağım gibi fırsatlar kendilerini sunduğu zaman yazmak konusunda başarısız olmayacağım.

Papa'nın uzun süre önce İrlanda'ya göndermeyi amaçladığı o iki Piskopos hâlâ Roma'da kalmaktadırlar ve kutsiyetleri yakın zamanda burada bilgilendirildiğimize göre yeni birisini daha atamıştır. Bu kişi büyük kaliteye sahip bir İrlanda beyefendisidir. Kendisinin de aynı şekilde bu ikisiyle birlikte gitmesi planlanmıştır. Onlar ciddi bir şekilde Roma'dan ayrılışlarını istemekte ve çok kısa süre içerisinde yolculuklarına başlamayı beklemektedirler. Şu an sadece Papa'nın onları ne zaman göndermek isteyecek olmalarını beklemektedirler.

Burada yakın zamanda Milan valisi ve dinî kuvvetlerin generali olan Torquato Conti arasında büyük bir ihtilaf yaşanmıştır. Bu antlaşmazlığa sebep olan İspanyolların Papa'nın askerlerinin bir yüzbaşısı olan Serbellone tarafından ve Papa'nın seçmediği biri tarafından yönetilmesi gibi saçma isteğiydi. Papa güçlü bir şekilde İspanyolların bu teklifine karşı çıktı ve generaline görevine dikkatli bakması ve İspanyolların, kendisinin yerleştirdiği bir görevde onun yerine başkasını geçirmelerine izin vermemesine dair özel bir emir gönderdi. İspanyollar İtalya'nın barışının tamamlanmasını bekletip, bu şekilde eğer Papa taleplerine razı olursa Papa'nın kuvvetlerini, İtalya'dan yardımlarının buradan daha iyi olacağı Almanya'ya götürecektirler. Bu politikalarını Papa çok iyi anlamış olup bu onu çok tedbirli ve bütün hareketleri konusunda şüpheli yapmıştır.

Kardinal Barbarini İspanya'ya varışından beri İspanyolların ona yaptığı çeşitli hakaretler yüzünden çok rahatsız olmuştur. Onu en çok rahatsız eden, kendisinin İtalya'nın barışı için İspanya'ya gönderilmiş olup, barışın kralla müzakere edilmeden veya konuşulmadan orada yayımlanmış olmasıydı. Böylece kendisi Papa'nın o meselede onu baş araç yaparak kendisi ona verilecek olan onurdan mahrum kalmıştı. Şu an kardinal İspanya'da çok hastadır ve bir manastıra çekilmiştir. Orada hizmetkârlarının

sekiz tanesi ona katılmıştır. Takipçilerinin geri kalanı İspanya’da ölmüştür ve onların sayısı 80’dir.

Lordumun 25 Şubat tarihli mektupları güvenli bir şekilde varmıştır. Onları Torino’daki Lord elçime, lordumun meselesiyle neyin yapılabileceğini öğrenmek için gönderdim. Lordumu şimdilik naçiz bir şekilde ellerinden öpmek dışında rahatsız edecek bir konum kalmamıştır ve her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 26 Nisan yeni takvim 1626

JO. WILKINSON

Sir Francis Nethersale’dan

Lordum,

Bu son günlerde lordumun kendi elinden yazılmış 15/25 Ocak tarihli mektuplarını sonra da 31 Aralık tarihli olanların suretlerini almamla birlikte yaşadığım memnuniyeti ifade edemem. İkişiyile de aldığım mutluluğu başka hiçbir yoldan alamadığımı görüp, Palatinate’tan geri dönüşümden sonraki uzun süre zarfında sizden çok daha fazla alamamam benim hatam olmuştur ve o selama rağmen lordum hâlâ benim çok fazla avantaj sağladığım iletişimimizi yenilemeye isteklidir. İletişimi bırakmamdaki en büyük neden size her ne kadar lordumun bildiği üzere bulunduğum yerin belirsizliği başka bir sebep olsa da bu boşluk içerisinde pek çok faydasız yolculuk yapmış olup size değerli bir geri dönüş yapamayacak olmamdır. Fakat şimdi [507] uzun bir süre burada kalacağımı umuyorum ve bana izin vermenizden sonra bundan sonra bu bölgelerde bilgimle düşen meseleler ile lordumu rahatsız etme cesaretini göstereceğim ve efendim kraliçeye taşımak istediğiniz ne varsa benim tarafımdan majestelerine yapabileceğim en iyi şekilde teslim edilecektir. Kendisine 18 Aralık ve 1/11 Ocak tarihinde yaptığınız gibi. Onlar benimkisi gibi Sir Dudley Carleton’ı İngiltere’ye oradan da Fransa’ya takip etmiş ve böylece buraya geri dönmüşlerdir. Bu da onlardan daha hızlı bir hesap alamamanızın sebebidir.

Ve şimdi Almanya’nın meseleleri hakkındaki gelecek haberlerimin sadece bir temelini koyma zamanıdır. Onların mevcut durumu şu şekildedir. Danimarka kralı 6 veya 8 hafta kadar önce Weymar dükünü küçük bir atlı ve yaya birliğiyle destek çekebilmek için Usenburg Piskoposluğuna gönderdi. Bunu da başarıyla yaptı ve güvenli bir şekilde geri döndü. Aynı zamanda Kont Mansfelt Elne’nin ileri taraflarına yürümüştür. Danimarka kralı tarafından gönderilen Albay Fulkes ona karşı ilerlerken diğer tarafta eğer düşman tarafından bir olay yaratılırsa diye kuvvetlerine katılmaları

için nehirden botlar çekilmiştir fakat öyle bir şey olmamıştır. Bu şekilde Kont Mansfelt Havel'in Elne'ye ve Brandenburgh'la birlikte nehir üzerindeki çeşitli yolların düştüğü yer olan Havelberg'i yaktı. Bu şekilde eğer Bethlen Gabor ona katılmaya gelirse yolu Silezya'ya açıktır ve eğer öyle değilse de Anhalt Prensligi'ndeki Elne üzerindeki bazı yolları alabilir ve böylece ülkesinde Saksonya elektöründe yapabilir ve savaş korkusu yaratabilir. Tarafsızlığının ödülü olarak Brandenburgh'un başka türlü olacağı gibi. Kont Mansfelt bu seferden sonra umutlar çok güçlenmiştir. Raporlar üzerine destek kuvvetler 18.000 iyi adamdır.

Danimarka kralı hâlâ genç Dük Christian'ın şimdi vali olarak kaldığı, büyük kardeşinin de Holstein'a çekildiği Brunswick ülkesinde kalmaktadır. Aralarında 10.000'in üzerinde atlı ve 30.000 kadar yaya vardır. Bu çok büyük işler yapabilecek bir ordudur ve Kral da yeteri kadar duyduğunuzdan emin olduğum imparatorun kudretli ordularına rağmen onlara bir hamle yapmaya kararlı ve isteklidir. Fakat İngiltere'deki Parlamento henüz ittifakın geri kalanın dayandığı bir ayda 30.000 pound sözünü tamamlaması için donatmamıştır. Ve diğer durumlar için çok fazla yardım sözü veren Fransa kralı her ne kadar birliğe girmese de büyük bir yardım ile ilgili çok fazla umut vermiş olup şimdi sadece şu an için 50.000 kron ile gelmektedir ve gelecek için de iyi sözler vermektedir. Böylece o orduyu hareket hâlinde tutmakla en çok ilgili olan bizler de Danimarka kralının şartları kendisi ve Aşağı Saksonya Birliği için kabul etmeye zorlanacağı korkusundan tamamen azade değiliz. Bun rağmen yakın zamanda uzun zamandır bekleyen bazı görevlileri Brunswick'i dolaşmaya göndermiştir. Fakat umutlarımız hâlâ canlıdır.

Bu ülkenin durumunu şimdi Sir Isaac Wake'e gönderdiğim mektuplar için yolun güvenliğini denemek için bir kerede çok fazla denemekte bir ihtiyat bulmayarak gelecek mektubum için saklamaktayım. Fakat eğer beni diğer yollarda talimat vereceksiniz ond a ve herşeyde lordumun en naçiz ve düşkün hizmetkârı olarak itaat edeceğim. Hagh 3 Mayıs 1626

FRA. NETHERSALE

Lorduma majestelerinden bir cevap gönderiyorum ve leydinizin ellerinden öpmek için izin isterim. Eşimde lordumun ve onun ellerini, onu kibarca hatırlayarak yaptığımız taze iyiliği belirterek öpmektedir.

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

İtalya, Fransa ve İspanya meselesi hâlâ yerli yerine oturmadan ve belirli olmaktan uzak bir şekilde durmaktadır ve bu bölgelerdeki son barış antlaşmaları o kadar soğuk bir kabul görmüştür ki dünyanın gözünde bir barışın tamamlanması ilki kadar uzaktır. Fransa'dan Valtelina'nın teslim olması ve İtalya barışıyla ilgili gönderilen maddeler Venedikliler tarafından kabul edilmemiştir. [508] Fakat hiçbir akıllı kimse onların henüz vadiden Almanya'dan yolları yönetmek için yaptığı o kaleleri yıktırılmaz. İspanyolların bir araç olarak görevlendirdiği Papa aynı şekilde Hem Fransa'yı hem de İtalya'yı onlarla barışa hazırlayarak onlar, yakın zamanda ona yapılan çeşitli hakaretler ile onların tamamen düşmanı olmuştur. Bunu kendi onuruna veya namına zarar almadan toparlayamazdı. Ve kendisi yakın zamanda onların iyiliğinin ve avantajının sağlayıcısıydı. Kendisi şimdi onları tamamen yıkacak intikam niyetleriyle çalışmaktadır. Kendisi Mösyö Bagni'yi ve kardeşini sarayında onurlandırarak İspanyollara hâlihazırda kötü bir hüner göstermiş oldu. Ve kısa süre sonra, İspanya tacının düşmanı olduğunu çok kez söyleyen kimseleri Kardinal yapacaktır. Kendisi İspanya'daki yeğeninden daha fazla haber alana kadar açık bir öfke göstermeyecektir. Papa'nın hekimlerinin oradan mektupları iyileşmesi ile ilgili olarak çok az umut vermektedir. Ve şüphesiz ki eğer kemiklerini o topraklarda bırakırsa, Papa'nın yeğenine olan düşkün sevgisi, onun hayatını ve kendi şöhretini alanlardan intikam almaya teşvik edecektir.

Papa şimdi İspanya'dan düşmekte olup kendisini İspanyollar üzerine olan öfkesini uygulayacak uygun araçlar olan Venediklilerin korumasına yaklaştırmaktadır. Fakat bu sinyorlar, Roma ve Venedik Senatosu arasında nasıl bir antipati olduğunu bilerek kendilerini uygun bir mesafede tutmaktadırlar ve Papa'ya sadece kendi kârlarıyla bağdaşacak meselelerde onların tarafında olacaklardır.

Venedik elçileri bu ayın 4'ü üzerine İngiltere'ye olan yolculuklarına başlamışlardır. Kendilerine 6 tane genç Venedik beyefendisi iştirak etmektedir.

Lord elçimin buraya dönüşüyle alâkalı olarak her gün haber beklemekteyim. Kendisinin çok kısa süre içerisinde döneceğini umuyorum. Lordumu en yükseğin korumasına havale eder ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 5 Mayıs 1626

JOHN WILKINSON

Lord Conway'e

Lordum,

Catara valisinden buradaki Venedik elçisine on gün önce olağandışı bir mektup geldi. Onu bir İspanyol beyefendisinin, Napoli kalyonuyla Dubrovnik'e inen, Kral naibi tarafından ciddi bir şekilde o şehrin valisine havale edildiğini söylüyordu. Kendisi tören ve umumî bir şekilde kabul beklemek için beklemişti. Fakat onun olmaması üzerine kendisi yakın bir koltukla *de i frati minori* manastırına taşındı ve kendisini gizli olarak tuttu. Sadece bir veziriazam tarafından yazıldığını iddia ettiği o yöneticilere yazılmış başka bir mektubu göndermiştir. Onlar gelen raporlara göre onu İstanbul'a götürmek için iki tane Türk vermişlerdir. Kendisi Belgrad'a orasıyla bir iletişim kurmak için mektup göndermiştir. Ve haberin özü buydu.

Venedik elçisi derhal kendisinin barış antlaşmasının devamı etmesi için görevlendirildiğine ve İspanya kralının zaman kazanmak veya gerçekten istediği zaman bozabileceği bir barışı elde edebilmek için para gücü olmadan ilk teklifini yenilemeyeceğine karar veren diğer meskûnlara haber verdi. Bunun üzerine onlar prenslerinden emir alarak her şekilde buna karşı gelmeye ve onunla burada tartışmaktan ziyade onun söz vererek her adamın önüne geçebileceği ve bu şekilde muzaffer olabileceği yer olan buraya kabulünü engellemeye karar verdiler ve bu amaç için mantıklı bir miktar para harcanması üzerine karar verildi. Ben talimatım olmayarak, özellikle de beni onlar için müzakere yapacak kişi seçtikleri araç olarak birliği henüz bozmadım. Ve bu antlaşma daha çok doğrudan majestelerine karşı gözükmektedir. Çünkü Kont di Olives yakın bir zamanda umumî bir vekile efendisinin hiçbir zaman buradan yapılan tekliflere önem vermediğini, kendisi Napoli Kral naibinin *captriciosları* olduğunu söylemektedir. Fakat şimdi kendisine evinde saldırıya uğramıştır kendisi de onun ne kadar değiştirildiğini bilmemektedir. Bunun yanı sıra bu devletle yapılacak olan bir barış doğrudan bu ticareti yok edecektir. Çünkü İspanya kadırgalarının hepsi Cebelitarık boğazını korumak için özgür olacak ve tüccar gemileri onlardan kaçmak için büyük bir zorluk yaşayacaktır. Bizim buradaki alâkamız boğazlar içinde ticaret yapan Fransız ve Venediklilerden ayrılmaktadır.

[509] Bu düşünceler, müteveffa majestelerinden gelen ilk emirle birlikte, ilk teklifte, beni listeye sokmalarını sağladım. Yakın zamanda İspanya'da basılmış *cum licentia* ve bütün bölgelere dağıtılan padişahın o krala barış teklifi gönderen ve onun gizli düşmanlarına yardım etmeyi reddeden ve büyük bir hediyeden bahseden bir

mektup aldım. Tamamen sahteydi ve saçmaydı. Bunu tercüme ettirdim ve suretlerini vezirlerle verdim, gerekli olduğu üzere onlar hakkında yorumda bulundum. Onlar bunu o kadar büyük bir aşağılama olarak gördüler ki, hiçbir İspanyola kabul vermemeye veya bir antlaşmayı duymamaya karar verdiler. İlk olarak müftü ve hukukçuların başlarıyla konuştum. Onlar beni kaymakama gitmem ve kendisini bu yeni beyefendinin varışıyla ilgili olarak bilgilendirmem ve onunla yolda buluşup, el konulan mektuplarını almam ve güvenli bir şekilde bu topraklardan çıkarmam için hüküm istemem konusunda beni cesaretlendirdiler. Bu çalışma ben ve Fransız elçisi tarafından birkaç kez denenmişti. Biz onun kabul edilmemesi için özellikle bu nedenler için ısrar ettik. Belki İspanyollar *fumo* elçilerinin İstanbul'a kabul edilmediğine dair bir raporu yaymak istiyorlardır. Bu haklı bir şekilde onların razı oldukları antlaşmayı kabul etmek için bazı niyetlerinin olacağına dair haklı bir şekilde bir skandal ve şüphe verebilir. Bu zamanda eski dostlarını eski düşmanlar için bırakmaları çok mantıksız olurdu. Ve imparator, İspanya, Papa ve Lehistan arasında yapılacak olan bir birlik bize olacağı gibi bu devlet için de çok tehlikeliydi. Ve bizde bu girişimde birleşmiş prensler ile hiçbir başka çalışmanın getirilip geçemeyeceği korkusu ile bazı ihtilaflar yaratılmaya çalışıldığına inandık. Ve son olarak bu bizim dostluğumuzun dayandığı ticareti mahvedecektir.

Bu hükmü nedenler ve hediyelerle elde ettik. O cumhuriyeti bundan sonra İspanya kralının herhangi bir vekiline yardım etmemesi veya karışmaması için Ragusa'ya da bir hüküm göndermiştir. Ve böylece bizde eğer sonsuza kadar değilse de bir süreliğine bozmuştur. Bugün o hükümleri 4 atıyla birlikte gönderdik. Onlara bütün yolları gözetmelerine ve güvenli bir şekilde bu beyefendiyi bu topraklardan çıkarmasını istedik. Bu hükümlerin suretlerini majestelerine gelecek olağan mektup ile göndereceğim. Eğer İspanyollar onların bu sahte antlaşmaları ile bir dedikodu yaparlarsa, onlara yapılan muamelenin gerçeği ile onlara karşı gelinebilir. Bu durumda bile genel şöhret, ihmal edilmemelidir. Ve majestelerinin emir almadan yaptığım bu hareketleri onun hizmetine olan gayretim olarak alacağını umuyorum.

Bu imparatorluk ve Lehistan arasında Kırım hanının son istilasası ile açık bir kırılma oluşacak gibidir. Kırım Hanının kardeşi Cihan Giray, barışa ve yeminine aykırı olarak harekete katılmayı reddedip, General Conespolki'ye bu devletten gelen bir emrin suretini gönderilmiştir ki bu da şimdi burada reddedilmiştir. Ve onlar ihlali düzeltecek herşeyi ve teklifi ve yeni bir uzlaşma sağlayacak herşeyi duymaktadırlar. Fakat Tatarlara verilen hezimet Lehleri intikamlarını ilan etmeleri ve Kazakların

hareketlerini itiraf etmeleri için cesaretlendirmiştir. Onlar da (raporlara göre) 700 firkatla birlikte bu şehrin yakınında bir yere düşmeye hazırlardır. Onlara kraldan mühimmat verilmiştir ve her bota da bir Leh kaptanı verilmiştir. Onlar padişahın donanmasıyla savaşmak konusunda tehdit etmekte ve amiral kadırgayı ele geçirip, götüreceklerine yemin etmişlerdir. İstanbul'un kapısında olan bütün Boğaz köyleri endişelenmektedir ve şehirde de korku az değildir. Bir Kuzey halkından gelecek büyük bir darbeyi ön gören bazı kâhinler ve münecimler ile yumuşamışlardır. Yirmi Kadırga kanalın ağzını korumaktadır. Kaptan paşa 40 tane daha fazlasıyla on gün içinde yola çıkacaktır. Neredeyse zaten kendine ait olanlar ve ortak korkular tarafından fethedilmiştir.

Bağdat'tan gelen bazı kesin haberlerle göre İran kralı vezirin kampını kuşatmıştır. Kendisi [vezir] siperler üzerinde konaklamıştı ve bütün erzakla olan iletişimi kesilmişti. Böylece şimdi orduyu kurtarma alâkası, şehri geri almaktan büyüktür. Fakat bu bakanlar onların gururlarını çok az azaltmaktadırlar. Fakat her zamankinden daha fazla bir yanlış veya küstahlık yapmaya hazırdırlar. Kendi durumlarına duyarsızlardır veya aksini gösteren numara yapıyorlardır.

Bu haberler majestelerinin hizmeti için gönderilmiştir. Her ne kadar bir cevaptan tamamen umutsuz olsam da lordumun onları sunacağınızdan eminim. Ve böylece naçiz bir şekilde veda ederim. İstanbul 6/16 Mayıs 1626

[510] Lord Conway'e

Lordum,

11 Şubat tarihli mektuplarımla lordum Fransız elçisinin Erdel prensine gizli olarak efendisi adına geçen Nisan ayında, eğer oranına girmek istemesine dair benim de bir emir almamı beklediğim majestelerinin isteğine göre Almanya'nın ortak amacıyla ilgili silahlanmak konusunda efendisi adına onunla antlaşmayı tamamlamak için tam görev almak için bilgilendirilmiştir.

Haberci geri dönmüştür ve kendisiyle birlikte prensin sarayından bir beyefendi getirmiştir. Bu kişinin ne amaçla geldiğini öğrenemedim. Fransızın ben olmadan antlaşmayı tamamlayacağına inanmıyorum. Fakat başlama ve avantajı kendi gücünde tutacaktır.

Bugün (6 Mayıs) Dubrovnik'e gönderilecek olan hükümlerin durumu üzerine buluştuk ve bana, Gabor'la olan müzakeresinin özünün dört talebe cevap vermek olduğunu söyledi. İlk olarak aylık 40 bin dolar vermeyi, Fransa kralı 4'cü bölüm olarak

kabul etti ve ona kendi adına kendini uygulamaya göre bağlamasına dair otorite verdi. İkinci olarak prensin barış durumunda kapsanmak istemesi ve kendisini genel rıza olmadan hiçbir barış yapmamaya mecbur etmesi de kabul edilmiştir. Majesteleri'nin, Venedik Devleti'nin ve Hollanda'nın da bununla bağlanmasının sağlanmasında da anlaşılmıştır. Diğer iki madde fazladır veya eskisinde ima edilmiştir. Böylece sonuç olarak herşey uyumlu oldu.

Bunlara prens şimdi, birkaç sene önce kendisi bütün mülkünü riske attığı ve hazinelerini dostlarına olan sevgisi yüzünden tükettiğini ve yakın zamanda Hollandalıların ve Torne kontunun ricası üzerine yeniden silahlandığı ve bazı malzemeler bekleyip bu konuda hayal kırıklığına uğradığı cevabını verdi. Kendisinin bu beyandan çok fazla memnuniyet aldığından ve bu kadar kudretli iki kralın hizmetini ve korumasını kucaklamaya çok daha hazır olduğundan şüphe yoktur. Hristiyanlık adına Almanya'nın özgürlüğünden başka hiçbir planını veya çıkarının olmadığını bunun için de bütün kuvvetlerini görevlendireceğini iddia etmektedir ve eğer ona Angolesme dükü ve Mösyö de Bethunes tarafından yapılan teklifler zamanında duyulmuş olsaydı, o ülkenin durumu şimdi bugün daha iyi durumlarda olurdu. Şimdi yakın zamanda barış yapmış olarak hem Macaristan'ın hem de Erdel'in soylularına tatmin vermek zorunda olduğu düşünölmek zorundadır ve bu yüzden kendisinin onlara para ödeyebilmesi için iyi durumda olması elzemdi ve bu yük önceden olduğu gibi tamamen onun üzerine bırakılmamalıydı. Bu amaç için buraya bu beyefendiyi göndermişti. Kendisine karara katılması için ve benim ve veya Hollanda elçisinin o iki madde üzerine antlaşmayı tamamlama gücünü elde edip etmediğimizi öğrenmek ve teklifimizi öğrenmek için tam talimatlar almıştı. Eğer bunları almadıysak prens devlet hazinesinden sadece Fransa'dan 19 gün içerisinde harekete geçmek ve doğrudan Viyana'ya ilerlemek için 100 bin dolar almayı ve Hollanda'dan almayı umduğu majestelerinin cevabı riske atmaya ve sabretmeyi sunmuştu. Oradan yakın zamanda gönderdiği Yüzbaşı Quad'ı en Hristiyan majestelerinin onları dostlarını uyandırmak için kıpırdatmak ve daha fazla iyi fırsat kaybetmemek konusunda uyandırması için hazırlığıyla birlikte Hollanda ve Bohemya kralına geri göndermişti. Ve kendisi de bu cevabı prensesi Brandenburgh elektöründen elçi olarak getiren Swartzenburgh kontuna gösterdi ve onun aracılığıyla Fransız talimatlarının bir suretini gösterdi. Onun aracılığıyla iletişim ve yardımlardan emin oldu. Son olarak eğer para için acil bir yol yoksa kendisi de zaman için tatminiyet alacağından emin olabilirdi. Silezya'da beklediği Kont Mansfelt'le ve o bölgenin pek

çok önemli lorduyla iletişimi vardı ve Danimarka kralından Mansfelt'in ordusunun eğer fırsatın takip edildiğini görürse, kendisini umumî iyinin bu kadar şiddetli bir sevgilisi olduğunu gösterirse ondan iyi yardım alacak ve bütün kuvvetleriyle birleşeceği haberini aldı. Fakat bu sözü paranın verilmesinin uygulanmayacağı şekilde dayanak oluşturmayacakları ile sınırlandırdılar. Bu konuda onların krallara yakışır sözlerine güvendi.

Şimdi talep edilen 100 bin dolar üç toplamaya hizmet edecek olup aylık 40 binden düşülecekti. Bütün miktar yılda 480 bindi. [511] Kendisinin sadece para için harekete geçmediğini göstermek için kendisinin ona para ödeyecek olan prenslerden her yapılacak toplamada toplama günlerini 3 veya 4 gün ilerleterek o prenslerden sadece 80 bin alacaktı. Kendisi onların avantajı için sadece 10 alacaktı.

Zannedersem onun bunları uygulamasıyla ilgili hiçbir şüphe olmayacaktır. Çünkü kendisi bu beyefendiyle birlikte bizim zaman Ağustos'ta elde edilmiş bir hükmü Budin paşasına, onu bütün durumlarda savaş gereklilikleriyle donanması ve sınırda hazır olması için göndermişti. Hiçbir Türk'ü savaşta kullanmayı amaçlamıyordu. Fakat sadece, imparatorla birlikte silahlanırsa diye Lehistan kralının kralından gelebilecek bir tehlike karşı ülkesinin korunması için yardım istiyordu. Paşa'nın bu yardımını elde etmek ve onu imparatorluktan satın almak için kendisi bu haberle birlikte büyük bir hediye gönderdi. Bunun yanı sıra kendisi onu bastırma niyetleri olduğu zaman Avusturyalılarında barışı koruyacaklarından emin değildi. Viyana'dan gelen elçinin verdiği habere göre imparator ona kendisinin barışı korumaya zorunlu olmadığını çünkü prensin bu devletle ona karşı yeni çalışmalara girdiğini söylemiştir. Son olarak bunu bütün şüphelerden uzak bir şekilde varsayıyorum ki bu taraftan yapılacak bir saptırma hareketteki başka bir yerde yapılaktan çok daha faydalı olacaktır ve büyük bir miktar üzerine daha ucuz olacaktır. Zira eğer majesteleri, aylık Danimarka ve Manesfelt'in iki ordusuna 50.000 pound ödeyebiliyorsa bu kadar güçlü ve ruhlu bir prensi düşmanın arkasında 25 bin kılıçla yükseltecek aylık 2 bin pound nedir ki?

Prens bu şehirden de ödeme beklemektedir. Bu kolaylıkla Türkiye Şirketi tarafından verilebilir. Onların geri verecek ürünleri yoktur ve para değişimi hiçbir zaman bu kadar az değildir. Eğer majesteleri onların faturalarının kabulüyle ilgili görevlendirirse...

Gabor'un yapacağı bu saptırmanın, İtalya'daki olaylara doğrudan Almanya'daki kadar iyi bir saptıra yapmayacağı düşünülmelidir. Bu yüzden eğer Fransa kralı onu

kucaklamaya bu kadar istekliyse, ilgisinin İtalya'dan çok Almanya'da olduğu majestelerini çok daha fazla ilgilendirmesi gerekir.

Bu teklifleri majestelerinin mantığına sunuyorum. Eğer kendisi Fransa'dan veya Hollanda'dan antlaşmayı tamamlamak başka bir emir verirse, ben burada onun hizmetinin uzak bir aracı olmaktan çok memnun olacağım. Eğer bana emir ve güven vermekten memnun olursa onun kraliyet talimatlarına itaat etmeye ve tamamlamaya hazırım

Bu geri dönen haberci İspanya kralının prensin evliliğini kutlamak için elçi kalitesinde bir *titiulado* göndermiştir ve 25.000 duka değerinde mücevherleri hediye olarak getirmiştir. Kendisi Kosice'ye varmıştır ve hasta olmuştur. Onun görevinin Gabor'a o onuru yapmak olduğuna inanılmaktadır. Ve henüz kendisine eşlik eden 3 beyefendiyi özrünü ve mücevherlerini teslim etmesi için göndermiştir. Bunlar teslim edilmiş ve kabul edilmiştir. Ve kendisi daha fazla kompliman olmaksızın geri dönmüştür. 8 Mayıs 1626

Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin

Majestelerinin hizmeti için ne yaptysam ve bilgime ne düştüyse, Lordum Conway'ı bilgilendirdim ve lordumdan efendime şifreyle gönderilmiş olan üç kâğıdın bir suretini sunmasını istedim. Eğer efendim bu naçiz hizmetkârına korumaya tenezzül ederse, onların majesteleri için makbul olacağını varsayıyorum.

Rumeli'deki temsilcilerim, çabalarına dair büyük bir meyve bulamadan geri döndüler. Hristiyanların dünyaya bıraktığı her yerdeki hazineden şüphelenen bu insanların hasedinden sakınmak için zaman ve biraz gizlilik gerektirecektir. Efendime ilk emriminize itaat etme isteğim hakkında biraz kanıt verebilmek için hiçbir araştırmayı veya masrafı atlamadım. Orada her ne kadar sadece onlar ile doğrulanacağımdan şüphem olmasa da sonuçlar ile yargılanmayacağım.

Adalarda Bay Betty, pek çok heykel elde etmiştir. Hepsini almıştır. Onların ne olacağı benim hükmümün ötesindedir. Birkaç tane benim de heykelim vardır ama efendime güzel olmayantaşlar yollamak istemiyorum. Sunacağım antikada biraz güzellik olacaktır ve eğer başka bir tane daha gelirse onlar her ne kadar çok ağır olsalar da ağırlık için değil sayı yüzünden dolu gelmek zorundadır.

[512] Muhteşem bir eser olan ve taşın ender bir beyazlık ve sertliğe sahip olduğu yarım bir kadın olan küçük bir heykelim vardır. Bu eser her ne kadar bu tür eserler

zannedersem o zamanlarda böyle ustalar olmadığından, Romalılar tarafından yapılmakta olsa da Truva'dan alınmıştır. Her ne kadar heykel olmasa da bir şömine için hizmet edecektir. Her gün bütün parçayı beklediğim bir Germanicus kafası vardır. Dört katır ile arabayla getirilmiştir. Atina'dan gelmiş bir şey yoktur. Fakat bu ay başarıyı öğreneceğiz. Ege'deki Augusto isimli bir adada iki tane büyük heykel olduğunu duydum ve Naxia piskoposu aracılığıyla onların elde edilmesi için bir emir verdittim. Beyaz kaymak taşından yapılma başka bir tane de, Delos'tan alınmış bir eser de Scyra piskoposu tarafından söz verilmiştir. Tiria'dan, başka bir finansörün dönüşünü bekliyorum. İzmir konsolosunun aracılığıyla da Bergama'dan bir şeyler beklemekteyim. Halep ve İskenderiye'den de Bay Kyrkham'ın aracılığıyla bir şeyler bekliyordum. Eğer bunlardan bir şey çıkmazsa, utanacağım ama ihmal ile suçlanmayacağım.

Altun Kapı'dakiler zaman içinde düşecekleri zamana kadar duracak gibidir. Onlar için her yolu kullandım ve bir kere onları satın aldım ve üç aylık 500 dolar ödedim. Otorite olmadan tehlike ve imkânsızlık benzerdi. Bu yüzden bu zamanlarda herhangi bir para için aç gözlü olan defterdar ile antlaşma yaptım ve kendisi de kendi adıma bir risk olmadan onları bir botta bana teslim etmeye razı oldu. Geçen hafta onları görmek için gitti ve onları şehir surlarının yöneticisini de birlikte götürdü. Fakat *Castellano* ve halk isyana başladı ve garip bir düşünceye düştüler. O kadar ki geri çekilmek zorunda kaldı ve derhal tercümanımı benim eski bir kehanet kitabım olup olmadığını öğrenmek için tercümanımı çağırttı. O heykellerin efsunlu olduğunu ve bizim de onlar aşağıya indiği zaman bu şehrin üzerine büyük bir değişimin geleceğini bildiğimizi söyledi. Anlamadığım yer altındaki bir mahzenden bahsetti. Bu da Kazakların dedikodusuyla bağdaşmış olup onları batıl inanç ve bana karşı şüpheyile doldurmuştur. Sonuç olarak bana o yeri daha fazla düşünmemem veya bahsetmemem için haber yolladı. Bunun onun hayatına mâl olabileceğini bana ise sorun getirebileceğini söyledi. Böylece ben de efendime hizmet etme konusunda umutsuzluğa düştüm ve her ne kadar o taşları indirmesem de şehrin o bölgesinde neredeyse bir isyan çıkartıyordum. Yapacaklarımı, korumasına güvendiğim ve hizmetkârı olarak yaşayıp öleceğim efendim kabul edecektir. İstanbul 8/18 Mayıs

Efendime en naçiz bir şekilde itaat eden.

**Sir Isaac Wake'e Yazılan İki Mektup'tan Parçalar. İstanbul 8 ve 11 Mayıs
Tarihlerinde Kaydedilmişlerdir.¹⁴⁸**

Lordumdan özel bir isteğim olacaktır ki zannedersem bu umumî iyi için planlandığı için çok düzensiz olmayacaktır. Ticaretimizin büyük bir bölümü Sakız ve İzmir'e dayanmaktadır. İlkinde yaşlı çökmüş bir Romalı Piskoposu yaşamaktadır ve bu yıl kendi fonksiyonunun vazifelerini yapamamaktadır. Adanın önde gelenleri benden Piskoposluk sağlamamı ve o adada doğan İzmir Başpiskoposu Fra Pietro de Marchi'nin geri getirmemi sağlamamı istediler. Öne sürülen teklifler, Savoy Kardinali Bandini veya *de propoganda side*' cemaatinden başka bir Papa'ya bir tavsiye bulunulmasıdır. Lordum Roma'yla bir iletişimim olmadığını bilmektedir ve benim için doğrudan iletişimde bulunmam şüpheli olacaktır. Fakat Lordumun Savoy ile basit bir öneri sağlamakta başarı olacağınızı bununda kesinlikle etkili olacağını umma cesaretinde bulundum. Onu adlandırmak için dosttan başka hiçbir şeye ihtiyaç yoktur. İyi bilinen, Papa ve bütün konsej tarafından saygı duyulan bir kişidir. Kendisi iki defa buraya *visitatore apostolico* olarak görevlendirildi ve hem Roma'da hem de burada iyi tatmin verdi. Mütevazi bir adamdır ve bizim ülkemizi de sevketmektedir. Eski hizmetinin karşılığı olarak cemiyet ona İzmir Başpiskoposluğuna zorlamıştır. Kendisi orayı bir kilise dahi olmadan almıştır. Zira bir şapel Venediklilere aittir ve onlarda Piskoposluğuna zorlamıştır. Kendisi orayı bir kilise dahi olmadan almıştır. Zira bir şapel Venediklilere aittir ve onlarda *jus patronate* teslim etmemektedirler. Bu hususta Balyo ona mektup yazacaktır. Kendisinin bir karşıtı yoktur ve bir söz onu muzaffer kılacaktır. Bana ve ülkeme şöhret avantajı sağlayacaktır. Bütün bu Piskoposluklar Fransa ve Venedik elçilerinin basit talepleri üzerine verilmektedir. Böylece onlar ve onların sürüleri tamamen onlara dayanmaktadır. Bazen bu bize büyük bir dezavantaj vardır. Sakız'da diğer bütün Egeden daha fazla Frenk vardır. Ve onun o adadaki otoritesi bana pek çok umumî meselede yardımcı olacaktır ve bizim tüccarlarımıza büyük yardımı olacaktır ve kâr getirecektir.[513] Lordum şu ana kadar bu meseleye hafifçe girmemem için bana güvenmekte rahat olabilir. Eğer Savoy'un ekselansları oğluna üç cümle yazacaksa, onun yerini alacağından emin oluruz. Eğer bu konuda lordum için bir uygunsuzluk varsa sizden iyilik istemiyorum. Fakat bu küçük bir mesele olduğundan ve önerilen şahıs makbul bir şahıs olduğundan lordum bana bu iyiliği yaparsa, bana vereceğiniz herhangi

¹⁴⁸ Baskıcının notu. Mektubun geri kalan bölümleri diğer mektuplarda kapsandığı için atlanmıştır

bir emirle karşılık vereceğim. Har halükârda beni tatmin edecek fikrinizi ve cevabınızı istiyorum. Ve böylece lordumu cömert Tanrımızın kutsal korumasına teslim ediyorum.

Lordumun en düşkün hizmetkârı

Aynı Kişiyi Yazılıandan Bir Parça İstanbul 21/31 Mayıs 1626

Lorduma teslim ettiğim istek o kadar kolaydır ki umarım her ne kadar Ağustos'un sonunda buradan ayrılacak olsam da arkamda, gelecek için burada dost olabilecek bir kişi bırakabileceğimi umuyorum. Kendisi iki kere sadece *visitatore* olmakla kalmamış *legato apostolico*'da olmuştur. İsmi eğer büyük bir dostu olsaydı ilerletilecekti. Birkaç mütevazî adamın olduğu gibi... Kendisinin Katolik tebaasında bir grubumuz olarak ülkemize avantaj sağlayacaktır. Fraksiyon için değil ama iletişim için. Kendisi bana dük için araştırdığım heykellerde yardım edecektir ve etmektedir. Uzun bir süre Ege'deki Aziz Errinna Piskoposu olmuştur ve bütün o adalarda büyük bir otoritesi vardır.

Sir Francis Nethersole'dan

Lordum,

On beş gün önce lorduma yazdığım son mektupla birlikte size bir tane de majestelerinden gönderdiğim bir mektupla birlikte orada size Almanya'daki meselelerin durumunu bilmenizi sağlamıştım. Size şimdi o zamandan beri çok bozulmalar olduğunu söylemekten dolayı üzgünüm. Kont Mansfelt Habel üzerindeki baş yolları ele geçirmiş, Anhalt Prensiği'ndeki Dessaw'a ilerlemiştir. Orada Eleu üzerinde bir kaleyle korunan bir köprü vardır. Kendisinin oranın efendisi olmak konusunda büyük bir isteği vardır ve oraya doğru bazı avantajlar kazanmıştır. Kendisi onları Albay Fulkes'e yardım göndermek için bırakmak zorunda kalmış olup Eleue'nin diğer yanındaki Wolmerstat'ta kışlasını yapmıştı. Orada Wallenstein ve onun bütün ordusu tarafından bastırılmıştı. Zira kendisini zayıf gördüğü için kendisi Mansfelt'e gelip ona yardım etmesi için haber gönderdi. Fakat onun gelmesine kadar bekleyemeyip, Mansfelt gelmeden Tongermindi'ye çekilmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Mansfelt Dessaw üzerindeki köprü girişimine dönmeye karar verdi. Fakat adamlarını tazelemek için iki gün oyalandı. Kendisi oraya geldiği zaman orada önceden bulduğu avantajlarının şimdi düşmana ait olduğunu gördü. Fakat bazı adamların kaybıyla beraber oraları geri kazandı ve bunun planını iyi etkileyeceğini umuyordu. Wallenstein adamlarını yarım köprüden yarım da botlarla geçirmeye başlamıştı. Onların sayısı kısa süre içerisinde Mansfelt için çok güçlüydü. Kendisi bunu görmüştü ve geri çekilmeye gönülsüz olarak,

şimdi Fulkes'e yardıma gitti. Fakat ne katkıda olacağını belirtmedi. Fulkes ona kendisinin ona yardım göndermeden önce Mansfelt'e ne yapması gerektiğine dair söz verdi. Ve bu yapılırken Mansfelt düşmanın arkasına geçmek için çekildiğini anlayıp, kendisini geri çekilmeye zorladı. Bunu iyi bir düzenle iyi yolda yaptı. Fakat en az atlılarından 3.000'i yurttan saldırıya uğrayarak hepsini kaçı. Fakat kendisi yayalarla bekledi ve onlarla iki saldırıya katlandı. Fakat onlar da kaçmaya zorlandılar. Kendisi Zerst'e oradan da Brandenburgh'a kaçmaya zorlandı. İki gün içinde silahsız yayalarından 2500'ünü yopladı. 1500'ü kaybedilmişti. Ve pek çok subay ve 2 küçük parça topta kaybedilmişti. Diğer taraftan aynı zamanlarda, Dük Brunswickli Christian 3.000 yaya ve 1.000 silahşörlü birlikte Hesse topraklarına ilerledi. Orada ve Langrave Maurice'in şehirlileri Holstein dükünün ve Tilly'nin orada kamp kurmuş birliğini parçalara ayırdı. O prens şimdi umutsuzlaşıyordu. Demstrart prensi olan kuzeni, imparatorun hükmü üzerine Sparpurgh'u ondan almıştı. Sizin bunu uzun zaman önce duymuş olmanız gerekir. Şimdi yakın zamanda başka bir hüküm elde ederek Prens Shaurjle, Sharpurgh, Dommages & kiralrı için ödeyebileceğinden daha fazla vergi ödemeye mahkûm edilmiştir. Bu da onu eğer düşmanı ülkesinden çıkarmayı denemeyi reddetmiştir. Düşmanlar bu 3 veya 4 yıldır onun ülkesini yemektir.

[514] Sayıları 6.000 veya daha fazla olan bazı yaya ve atlı birlikleri Siege ülkesinde kalmışlardır. Ve oralarda yakın zamanda Ren'i geçmiştir. Biraz aşağıdan Tilly'e gideceklerdir. Ve Spinola da ona iki birlik göndermiştir.

Bu meseleleri böylece detaylıca lorduma yazdım. Bölüm olarak yazıyorum, çünkü lordumun onlarla o tavırla ilgili olarak rahatsız edilmeye isteksiz olmadığını biliyorum. Sizin meselelere ne kadar düşkün olduğunı biliyorum ve bölüm olarak yolluyorum çünkü mektuplarımı lorduma kesin bir yol bulana kadar bu ülkelerin durumları ile mektuplarımı doldurmaya istekli değilim. Ve böylece naçiz bir şekilde ellerinizi öperim. Hagh 8/18 Mayıs 1626

Lordumun en düşkün ve naçiz hizmetkârı

FRA. NETHERSOLE

Lord Conwey'e

Lordum,

Venedik'ten anladığım kadarıyla, hem majestelerine hem de lorduma yazdığım Ocak ve Şubat tarihli mektuplarıma alıkonulmuştur. Bu da benim majestelerinin, saadetli hükmü sırasında olan iki teklif olan Gabor'un teklifleri ve İspanya barış antlaşmasıyla ilgili olarak majestelerinin isteği ile ilgili hiçbir ima alamam hususunda bu benim sözde ihmalden dolayı bu cezayı almama durum oluşturabilir ve şimdi ben de bir uyarı olmaksızın geri çağırıldığım ve halefimin yolda olduğuna dair bir dedikodu duydum. Böylece ben umudu ve çabayı bırakabilirdim. Fakat son saatime kadar majestelerime ve lorduma olan görevimi atlamayacağım. Her ne kadar hareketlerim dışında utanç içinde geri olsam da... Bunun nedeni geri dönmem değil, zira majesteleri beni bu hapisneden çıkarmıştır bütün meslektaşlarımın prenslerinin emirlerini almış olmasıdır. Sadece ben utancımın yasını tuttum.

Ek, lorduma İspanyol temsilcisinin gelişini engellemek için neler yapıldığını anlatacaktır. 18 gün önce onunla yolda buluşmak veya aramak için 4 tane atlı gönderilmiştir.

Karşı taraf bütün güçlerini kullanmış fakat çok geç kullanmışlardır ve Tanrı'nın onu, kendisini gönderen ellere verdiğini umuyorum. Zira aldığımız taze habere göre kendisi 9 günlük bir yolculukla gelmiştir ve düşerek 3 kemiğini kırmıştır. Böylece kendisi tedavi olmak için Dubrovnik'e taşınmıştır ve gizli bir şekilde Aziz Dominicos kilisesinde konaklamıştır. Orada doğrudan o şehre hükümle giden habercilerden kaçması imkânsızdır. Bizim şüphelerimiz onun yolu kılık değiştirmiş veya imparatorun isminin altında geçebilecek olmasıdır. Eğer kendisi alınırsa, İspanyolun hakareti bu kadar kolay sindirmeyeceği, aniden başka bir hamle yapması olasıdır. Biz bu reddi, şimdi ricacısı olduğumuz bir umumî divan kararıyla onaylatmayı amaçlıyoruz. Antlaşmanın planı majestelerinin hizmetine özel olarak çok dezavantaj sağlayan bölümler ihtiva etmektedir. Bunları tekrar etmek gereksizdir ve benim kendi adıma iyi miktar paraya mâl oldu. Naçiz bir şekilde majestelerinin buna tenezzül edeceğini umuyorum.

Önceden bahsettiğim Bethlen Gabor'un beyefendisi, son postanın gönderilmesinden sonra (zira Fransız elçisi ilk görüşme onuruna sahip oldu) bana prensten bir güven [mektubu] getirdi. Eğer benim antlaşma tamamlama gücüm varsa efendisinin tekliflerini devam ettireceğini söyledi. Ben de ona mektuplarını saklayarak

ve 14 günlük zaman kaybederek bana kötü bir hizmet yaptığını söyledim ve onun özrünü kabul etmeye razı oldum. Ona erteleyici bir şekilde umutlarını devam ettirmesini haber aldığımı, meselenin bütün prenslerin vekillerinin yardımcı olabileceği Fransa veya Hollanda'daki antlaşmaya sevk edildiğine dair cevap verdim. Hâlâ ilk olağan mektupta doğrudan majestelerinden bir talimat beklediğimi söyledim ve böylece bu işi canlı bıraktım. Biraz etki yapabilmiş olsa da bu müzakereyle hizmetini değerlendirmek isteyen Fransız elçisi devam edememiştir bu da ona büyük bir memnuniyetsizlik getirmiştir.

Bugün yaşlı Kracov castellonu ve Lehistan'ın ilk lordu olan Sbarass dükünden tekrar yardımımı isteyen Kralının, benim ilk varışımında, müteveffa majestelerinin emriyle Kazakların hamlelerini suçlayarak ve Tatarlardan şikâyet ederek barışın devam etmesindeki yardımımı devam ettirme isteğini ihtiva eden bir mektup aldım. Benim son yapılan ihlalleri düzeltmek için araya girmemi istiyor gibi görünmektedir. Fakat ben majestelerinin onuru için onlar adına para harcamış ve koymuş ve hiçbir zaman kâğıt dışında bir karşılık almamıştım ve bu kadar saygıdan sonra [516] onlar Fransız'a meyilli olmaya başlamışlardır ve şimdi diğerlerini denemiş olup tekrar majestelerinin otoritesine, onun değersiz vekili olan bana dönmüşlerdir. Bu yüzden yeni efendimden emrim olmayarak ve olaylardaki büyük değişimi ve Lehistan ve Avusturya Hanedanı arasında olan birlik ve ittifaktan da haberdar olarak görevi kabul etme cesaretinde bulunamadım veya bunu majestelerinin hizmeti için uygun görmedim. Fakat mevcut durumları iyi dengeleyerek, İspanyollara büyük avantaj sağlayacak şekilde Karadeniz'de donanmayı tutmalarına neden olan Kazak işgallerini engelleyebilecek kadar ileri gidebilirim. Bunu deneme cesaretinde bulunacağım. Eğer ikisinde de bir ortalama bulursam, korku Akdeniz'e dönebilir. Bu çalışmada şimdi iki tarafta da beni aramaktadır. Vezir bana benim bu işgallerin kesilmesi için arabulucu olmam için teklif yaptı. Fakat benim ani gidişim büyük bir tesir yapmama izin vermeyecektir. Sadece düke mevcut durumda uygun olduğu üzere bir cevap vereceğim.

Fransa kralından gönderilen Mösyö de Monragris'in oğlu Mösyö de Hayes, çeşitli beyefendiler ve büyük bir grubu ile Venedik'e gelmiştir ve on gün içinde burada da beklenmektedir. Buradaki meskûn elçi onun ana meselesinin onun Halep'teki büyük borçlarını yoluna koymak için geldiğini rapor etmiştir. Diğerleri onun Erdel'e geçme emri olduğunu tahmin etmektedir. Fakat benim öğrenebildiğim kadarıyla kendisi İran'a

ipek ticareti için antlaşmak ve arabuluculuk için antlaşma göreviyle gitmektedir. Geldiği zaman onu daha çok öğrenebileceğim.

Para veya gereçler olmadan yurda gideceğim yol hususunda çok meşgul olarak, Lordumu majestelerinin hizmeti için daha fazla rahatsız etme durumumun olup olmayacağını bilmiyorum. Bütün yollar benim zavallı eşim için çok tehlikelidir. Fakat benim lorduma özel mührümüzün yenilenmesini sağlayarak ikimize de yaptığınız iyilik için size olan büyük minnettarlığımı belirtmeyi erteleyemem. Benim yasımda bana biraz yardım etmiştir. Zira böylece boş bir borçlu olmayacağım. Böylece her zaman lordumun &. İstanbul 22 Mayıs 1626

İspanyol beyefendinin yaşadığı kazayla ilgili Dubrovnik'ten gelen son haber üzerine buradaki elçiler olarak kendi masrafımızdan yeni bir haberci göndermenin uygun olduğunu düşündük. İlk gönderilen kendimizi yöneteceğimiz ve diğer önemli sebepler üzerinedir. İmparatorun temsilcisinin, bir uyarı mektubu gönderdiğini öğrendik. Ve biz de bunun tamamen engellenmesi için hukukun liderleriyle umumî bir karar elde etmeyi takip etmeye karar verdik. Bu amaç için ilk yolumuzu gelecek hafta uygulamak için harekete geçtim. Ve bu da benim masrafımın bir kısmına mâl olacaktır. Onurla nasıl geri çekileceğimi veya emir olmadan nasıl devam edeceğimi bilmiyorum. 23 Mayıs 1626

Erdel prensinin habercisi gitmiştir. Burada o ve Fransız elçisi arasında tamamlananların ne olduğunu bilmiyorum. Fakat Fransa kralının mektuplarının sadece onay olarak gösterildiğine inanıyorum. Biz olmadan daha fazla devam etmesine dair otoritesi yoktur. Prense veda etmek ve özür dilemek için mektup yazdım ve eğer mümkünse benim üzerime oluşturulan umutlarını devam ettirmesini belirttim. Majestelerinin hizmeti, için oluşabilecek ki hiç beklemiyorum, bazı yeni durumlar dışında lordumu daha fazla rahatsız etmeyip her gün yolculuk etmek kötü ve en elverişsiz mevsimde halefimi bekleyeceğim. Hızla majestelerinin huzurunun saadetine ve Lordumun & gerçek bağlılığının şefkatine dönmeyi umuyorum. İstanbul 5 Haziran 1626

Majesteleri Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Zannedersen majestelerini bir daha bu şekilde rahatsız etmeyeceğim. Geri çağırılmam emredilmiştir ve bilgilendirildiğim kadarıyla halefimde başka bir uyarı olmadan yola çıkmıştır. Bu beni her ne kadar hazırlıksız hem de bazı şahsî dezavantaj

ile almış olsa da bu [516] mahkûm edildiğim hapishaneden kurtulmuş olmanın büyük bir lütuf olduğunu düşünüyorum.

Majestelerine ve onun içinde bu görevde majestelerine hizmet etmekten başka hiçbir rahatlığım veya mutluluğum yoktur. Fakat aynı zamanda başarısız oldum. Benim içimde değil. Tamamlamaya getirdiğim bu meselelerle ilgili cevap olarak bir cümle dahi alamadım. Ve şimdi majestelerine onları ne durumda bıraktığıma dair son bir hesap veriyorum. Erdel prensi bütün tekliflerini azaltmıştır ve onları [Reall] 2'ye düşürüp aylık 40.000 kron yapmaktadır. Bu aktif bir prensi düşmanın arkasında 25.000 kılıçla canlandırıp, diğer bölgelere sınırsız katkılar yapmak için çok küçük önem taşıyan bir paradır. Ve ikinci isteği ise bir antlaşmada kapsanmaktır. Bu şartları bütün ciddiyetle ve mantığın gücüyle belirttim. Fransa kralı kendi adına her ne kadar İspanya'yla yaptığı antlaşma bazı kararsızlıklar üretmiş olsa da onları kabul etmiştir. Kendisi iki taçtan da ona verilen garantiden sonra 20 gün içerisinde Viyana'ya yürümeye ve Mansfelt o bölgelerde görünürse ona katılmaya söz vermiştir. Herşey hazırlanmıştır. Sadece ben artık bundan sonra işe yaramayacak olan erteleyici bir cevap veremem. Majestelerinin diğer bütün prenslerin elçilerinin yardımcı olabilecekleri Fransa'daki veya Hollanda'daki vekillerine talimatlarını verdiğini düşünüyorum ve ben de herşeyi üzüntüm ve utancım içinde belirsiz olarak terketmeye zorlanıyorum.

Bu ve pek çok umumî mesele beni tüketmiştir. Kendi paramı boşa harcadım ve hiçbir izin veya başka bir rahatlık sözü almadım. Majestelerinin benim hakkımda nasıl bir görüşü olduğunu bilmiyorum. Uzun, güvenilir ve tehlikeli hizmetler için sefil bir ödüdür. Geçen Ağustos ayında benim uzun zamandır majestelerinin benim hakkımda majestelerine bahsetmekten tenezzül etme ve benim zavallı durumumu bilmesini sağladığını varsaydığım majestelerinden başka güvenecek hiç kimsem yoktur. Majestelerinin Buckingham dükünün varlığı ile iyi bir fırsatı vardır ve benim için yolculuklarımı kabul veya iltimas teminatı ile bitirmek büyük bir teselli olacaktır ve ben de majestelerinin herkese olan iyiliğinin naçiz hizmetkârı olan beni unutturduğundan şüphem yoktur. İstanbul 20/30 Mayıs¹⁴⁹

¹⁴⁹ Baskıcının notu. Mektubun diğer kısımları atlanmıştır. Onlar diğerlerinde eklenmiş durumdadır.

Erdel Prensine

Yüce prensine

Ekselanslarının Mösyö Bornemizsa tarafından gelen mektuplarını, sizin iltimasınızın özel bir kanıtı olarak aldım. Geri dönmüş olan o habercinin aracılığıyla ekselanslarına mektup yazmamış olarak bir ihmalde bulunduğum düşünülebilir. Fakat onun gidişiyle ilgili o zaman hiçbir şey bilmiyordum. Bu yüzden, sizin hizmetkârınızın mevcut müzakeresi ile ilgili daha fazla bilgi almamaya iyi şekilde razı oldum. Kendisinin size diğerlerinden iyi bir tatmin getireceğine dair şüphe yoktur. Genel mesele hakkında ekselanslarına majesteleri çok memnun bir şekilde sizin eğiliminizin pek çok teklifini kabul ve ben ekselanslarının Hristiyanlıktan bir cevap ve mutluluk alacağından emin olduğuma dair genel teminat dışında bir şey veremem. Bu nokta da her zaman samimi hareket ederek, hiçbir zaman burasının bu tür antlaşmaların tamamlanması için uygun bir yer olduğuna hiçbir zaman inanmadım. Hem gizliliğin imkânsızlığı hem de Hristiyan prenslerin birleşmesinden şüphelenecek ve kıskanacak o insanların hasedi yüzünden.

Bu yüzden ekselansları bundan sonra ayrı ne yaparsa (bu meselelerde ortak bir ilgi vardır. Özel antlaşmalar, iyi sonuçlar için doğru değildir) ben beklemek ve ekselanslarının mutluluğu ve umumî faydaya en yakın şeyleri duymaktan ve meyvelerden keyif çıkarmaktan çok memnun olacağım.

Ekselanslarının çok sık Hollanda'ya gönderdiği Yüzbaşı Quad'ın majestelerini görmeye dair bir emri olacağını ummuştum. Ve önceden atlananların, şimdi son görevinde emredildiği konusunda şüphe etmeyeceğim. Orada ekselansları uzun zaman önce tam teminat ve karar almalıydı.

Majestelerinin beni özgürlüğüme kavuşturmayı istediğini ve beni daha yakınına çağırdığını belirten bir uyarı aldım. Burada benim çok mutlu olmak için mutlu bir sebebim vardır. Böylece ekselanslarına bu konuda[517] daha fazla hizmet edebileceğim sözünü verebileceğim ve size *viva voce* ile geniş ve gerçek bir bilgi vereceğim. Bu konuyu her ne kadar yazarak ihmal etmemiş olsam da pek çok konu belirsizdir. Bu konuşma ve cevap daha açık ve belirtici olacaktır. Eylül'de yolculuğuma başlamayı umuyorum. Bu arada eğer yeni bir emir alırsam (zannetmiyorum) onları her şekilde tamamlayabilecek kadar imkânım ve kredim vardır. İngiltere'ye varır varmaz Venedik aracılığıyla ekselansları ile iletişim kurabilmek için izin isteyeceğim. Eğer bunu kabul etmek ve devam ettirmek isterseniz bunun iyi bir amaç ve sizi tatmin etmek için

olacağından şüphem olmayacaktır. Mösyö Ballashaza benimle iyi bir istihbarat tutmuştur ve Stefano'un gidişi onun için çok fazla tanıklık yapmaktadır ki ekselansları onu bütün iftiralarından temizleyecektir. Sadece onun kabiliyeti üzerine şahitlik yaparım. Ve onun dinin onun dürüstlüğünün bir mührü olduğuna inanıyorum.

Bu bölgelerden bir haberle Mösyö Bornemizsa'ya zarar vermeyeceğim. Fakat Herşeye gücü yeten Tanrı'ya ekselanslarının saadetini arttırması için dualarımla birlikte tamamlayacağım. İstanbul 26 Mayıs eski takvim 1626

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Lorduma gönderdiğim 20 Nisan tarihli mektubumdan ve sizin 11 Şubat tarihli mektubunuzdan özet olarak bilgi aldığım bu ayın 4'ü tarihlinin suretinden sonra lordumun 25 Şubat ve 11 Mart tarihli mektupları güvenli bir şekilde gelmiştir. Hepsine cevap olarak majestelerinden aldığım emirlere göre ve fırsatların kendini sunduğu şekle göre kendimi genişleteceğim.

Lordumun majestelerine ve Buckingham düküne yazdığım mektupları teslim ettim ve bana gönderilenleri de detaylı birlikte onlara sundum. Majesteleri kendi cömert iyiliği içinde sizin Gabor ve İspanya antlaşması ve onun hizmetini ilgilendiren bütün meselelerdeki gidişatınızdaki hükmünüz, inancınız ve inancınızın ne kadar büyük bir şekilde olduğunu gözlemlemekten ve aklına getirmekten memnun oldu ve bununla beraber sizin değerinizle ilgili cömert hissini gösterdi. Amaçlarınızın kabulünü ve şahsınıza onur ve kabiliyetle en büyük ağırlıktaki meseleleri başlayıp bitirebilmeniz konusundaki amaçlarınızı kabul etmekte ve şahsınıza güvenmektedir. Hiçbir zaman çok yetenekli ve güvenilir bir vekil olarak gördüğü size bir utanç yansıtacak bir şeyi düşünmemiş veya amaçlamamıştır. Ve sizin planlanan halefiniz ölmüş olup (kendisine sadece majesteleri değil onun kraliyet babası da ona sizin dönmek istediğinizde o görevi söz vermiştir ve bu yüzden onurla verdiği sözü geri çekememiştir)majesteleri sizin müzakerelerinizin durumuna ve meselelerin tamamına bakmıştır ve hem kendi hizmeti için, hem size olan saygıyı göstermek hem de tüccarları tatmin etmek için majesteleri henüz sizin yerinizi almak için bir seçim yapmamıştır, onun yerine orada bir yıl daha elçi olarak devam etmenize karar vermiştir ve sizden kendinizi ve meselelerinizi hizmete göre hazırlamanızı istemektedir.

Majestelerinin, padişahla olan dostluğu yenilemek ve Cezayir ve Tunus ile olan barışın onaylanması ile ilgili mektupları birkaç hafta önce gönderilmiştir ve size

tüccarlar aracılığıyla gelecektir ve onların amaçlarına göre, lordum, o barışın gözetilmesi için mümkün olduğu kadar baskı yapmak isteyebilir. Lordumun bölünme tehlikesi bulunduğu oradaki ticaretin güvenliği ve kârının yanı sıra majesteleri o husus ve Bâbiâli'yl olan dostluğuyla kötü hava veya gereklilik onları zorlandığında veya oraya çekilmek zorunda kaldıklarında donanmasının o limanlara güvenlik ve sığınak beklemektedir. Bu konu üzerine, geçen yıl Cezayir'den buraya bir Türk haberci gelmişti ve onunla antlaşma yapıldı ve kendisinin oraya dönüşü ve meseleyi orada teklif etmesi duyulacağına dair umut verildi. Böylece antlaşmanın ihlâlinde majestelerinin çıkarları düşünülecektir ve böyle sonucu temin edecek çözümler bulunacak ve başvurulacaktır.

Gabor'la olan antlaşma için benim son mektuplarım lordumu [518] o yollarda devam etmek konusunda sabittir ve müttefikleriyle birlikte, Erdel prensinin güvenliği ve tatmin olması için kabul edilecek olan ortak rıza ile harekete geçtiğini ve bununla ilgili herşeyi yapacağını beyan ederek majestelerinin arzuları ve amaçları ile ilgili olarak yeteri kadar bilgilendirmiştir ve bu şekilde bağlanarak kral şimdi antlaşma yolunu arayamaz ve aramamı veya kabul etmez. Veya üç son teklifi veya buradaki Fransa elçisinden gelen imalar veya teklifler dışında hiçbir şey yoktur. Veya Fransa bakanlarından bu birliğe veya onun uygulanmasına dair bir majestelerinin elçisine bilgi verilmemişti. Ve Fransa elçisine olan talimat ve onun hareketleri yorum için iyi duran bir konu olabilir ve onun övgüsünü veya zafer kazandığını gösteren hiçbir sebep gözükmemektedir. Buna rağmen majesteleri Fransız'ın bu ileri gidişinin umumî amaca çevrilmesini dilemiştir ve onlar da kesinlikle Bethlen Gabor'a yardımı ve cesaretlendirmeyi reddetmeyeceklerdir. Her ne kadar majesteleri başka bir yol için onlara antlaşmada katılamayacak olsa da... Onların meselelerinin mevcut durumlarının uygunsuzlukları ve eğilimleri bunu şüpheli yapmaktadır fakat imkânsız değildir ve eğer lordum Gabor'un herhangi bir vekili aracılığıyla Fransız elçisine mezkûru temsil etme riskine girerse en iyi sonucu çıkaracaktır.

İspanya antlaşmasıyla alâkalı olarak zaten majestelerinin mezkûr antlaşmaya karşı gelmenizden dolayı takdiri ve memnuniyetini zaten almıştınız. Böylece sizin son temsil ettiğiniz çalışmanın ortak rıza ve düşünce ile devam ettirilmeye hazır olduğunu ve sizi de bir araç olarak seçmiş olup, majesteleri o meselelerin sizin ellerinize düşmesinden ayrıca memnun olmuş olup, herhangi bir masrafta gerektiği zaman kendi miktarınız için diğer meskûn elçilerle bağdaşmanızı istemektedir. Bu konuda majesteleri sizin tedbirinize ve yönetiminize güvenmektedir.

Parlamentonun majestelerini desteklemek için yavaş devam etmesi, majestelerinin planlarını ertelemiştir. Danimarka kralının ordusu Brunswick dükü ve Kont Mansfelt'in altındakiler ile duyduğumuz kadarıyla iyi durumdadır. Fakat bizim tarafımızda hiçbir mucize işlenmemiştir. En kötüsü, Mansfelt, Dessaw yolunu geçmeyi denerken düşman aynı zamanda düşmanın da çok daha büyük sayılarla gelen kuvvetleri ile kendisi sayı olarak o kadar aşağıda kalmış ve atlıları bir darbe bile vurmada kaçmışlardır ki kendisi yayarlarıyla birlikte geri çekilmek zorunda kalmıştır. Orada bütün bir birliği kaybetmiştir ve geri kalanı da kendilerini birlikler içinde kurtarmıştı. O zamanda ordusunun sadece 5 veya 6.000'den oluşan üçüncü kısmı vardı. Geri kalanı garnizondaydı. Kendisinin derhal ileri gideceği ve intikam için bir hamlede bulunması beklenmekteydi. Bay Dickenson, Danimarka kralına orduların hazırlanmasıyla alâkalı teklif etmek ve düşmana karşı gelmekle ilgili talimatlarla gitmektedir.[519] Her gün Almanya'dan ve Aşağı ülkelerden planların ve tekliflerin ne olacağına dair haber almayı bekliyoruz. Hollanda'dan donanma için alınan kara subayları ve kaptanlar şimdi geri dönmektedir. Majesteleri şimdi 340 yelkenlik güzel bir filosu denize açılmaya hazırdır. Hollanda'da bir miktar katılacaktır. Lorduma hizmetimi soylu leydinize sunmanız ve beni lordumun hizmetindeki güvenilir dostu hürmetinde tutması için dua ediyorum. Whithall 29 Mayıs 1626

E. CONWAY

George'e, Sbarass Dükü, Kracov Castellan'ına

Illustissime et Excelentissime Signore,

Benim majesteleri Lehistan kralı veya Lordum için neredeyse ikisini de beraber aldığım ekselanslarına sevgimin bazı meyveleri ile geri dönmem konusundaki pek çok umumî yükümlülüğe özel bir istek ekleyen Şubat ve Nisan tarihli mektuplarınızda cömert ve memnun bir şekilde belirttiğiniz yapabildiğim küçük işlere saygı göstermeniz ve kabul etmeniz, gerçek bir büyüklük ve ekselanslarının şefkatinin bir göstergesidir.

İlk mektubunuzun samimiyetini iyi şekilde düşündüm. Orada Lehistan majestelerinin her âdil yolla yakın zamanda bu imparatorlukla imzalanan barışı korumak için çalıştığını söylemiştiniz (ve ben de inandım.) ve bu bakanların üzerine atılan Tatarların sadakatsizliğini görerek, kaymakamla olan dostluğumun güveninden başka hiçbir daha iyi güven veremeyeceğimi düşünerek, doğrudan ona gidip ona sizin kendi yazılarınızı ve adil şikâyetlerinizi göstermek ona efendisinin ve kendi durumu olduğu gibi sizinkini de düşünmesi için baskı yapmayı düşündüm. Bütün ağırlık ve suç

en sonunda onun üzerinde hafifleyebilirdi. Büyük prenslerin başarısızlıklarını ve hatalarını bakanları üzerine atması olağan bir yoldur. Ekselansları onu bu ihtarin onu ne kadar harekete geçirdiğine inanmayacaktır ve ben de cevabını aynen teslim edeceğim. *Bütün kanunlarda ve dinlerde, yalancı olarak görülmekten daha fena bir şey daha yoktur. Çünkü kanun ve din, gerçekliği gerektirir. Fakat özellikle bu zaman da bağlılığa ayrılan mübarek Ramazan'da, yalan yere yemin etmek Tanrı'nun gözünde çok kötüdür. Onun ve kralın adına yemin ederim ki, eğer ya o ya da ben Tatar Han'ına Lehistan'a girmesi için bir emir verdiysek veya o barışa ters bir karar çıkardıysak bana fayda sağlayan herşey kalbimde zehir olsun. Eğer bunu yapsaydım bunu Kazakların geçen yılki ilk ihlali ve fırsat verdiklerini görerek doğrulardım.* Bu iddiayı kanıt göstermek için Reisülküttabı çağırdı. O hiçbir vicdan azabı olmadan *iuarere in verba magistri* sadece Mehmed Giray'a, general ekselanslarının rızası ve haberi doğrultusunda iki taraftan Kazakların ülkesine girilmesi ve onları barışta kapsanan herkese zarar vermesi yasaklanarak, [Kazakları] sadakate çekmesi için emir verildiğini itiraf etti. Ve Kırım hanının daha fazla olarak yaptığı onun görevi olarak reddedilmişti ve reddedilecekti. Kantemir'in görevden alınması ve Hagi Key'in ölümü gibi sadece kendi taraflarında yaşanacak bir durumdan sakınmak için pek çok diğer maddeleri tekrar etti. Ve sonuç olarak onun bütün konuşması iyi ve mükemmel barışın korunmasını belirten bir beyan ve istek ile bitti. Ekselansları bu tür itirazlara karşı ne cevap verebileceğime hüküm versin. Ve bu yüzden ona yazmamı istediğini sordum. Ve kendisi onların son antlaşmayı tamamen korumak dışında başka bir niyetlerinin olmadığına dair cevap verdi. Ve eğer sizin adınıza, sizin Kazakların dizginlenmesini sağlamaya başlarsanız onlar Tatarlara kesin bir emir vereceklerdir. Onların genel olarak onlara verilen bazı maaşları toplama dışında başka bir kavga iddiası yoktur. Eğer Lehistan majesteleri bunu sağlarsa, bu karşılıklı acılar için hiçbir sebep kalmaz. padişaha bu son düzensizlikler için bir elçisinin gelmesini istemenin ve buna çalışmanın onursuzluk getireceğini eğer siz elçi gönderirseniz kendisin bütün doğru tavırlar ve saygılar ile alınacağını söyledi. Buna, diğerlerine yapılan muameleden ve tutulmalarıyla ilgili kötü örnekten şüphelendiğimi, bununda sizi kaliteli bir insanı göndermek konusunda tedbirli ve zor olacağınızı söyledim. Buna ise kelimelerin belirteceği kadar iyi ve serbest kabul edileceğine dair bütün garantiyi verdi. Bu konuşma üzerine hükmü ekselanslarının kendi mantığına bırakıyorum. Karar verememiş olmak ve meselenin çok tehlikeli olmaması size zarar verecek bir tenkit yaratabilir. Fakat sizin bir fikir beklediğinizi

görerek, sizi daha fazla aydınlatacak olan bu düşüncelerden bahsetmeyi reddetmeyeceğim. Yeni raporlara göre Tatarların tekrar ülkenize girdiğini biliyorum. Onlar için umarım hazırlıklısınızdır. Bu yüzden açıkça onların yeni bir emri olmadığına inanıyorum ve ilki Diaç Mehmed tarafından yapılmıştır.[520] Kendisi burada bazılarını boş bir yeni barış ile istismar ederken görevini aşmış o mizaçları memnun etmeyi ummuştur. Kendisi size yapılan büyük bir hakareten memnun olunacağını bilmektedir. Bu başarılı olmazsa, kolaylıkla bunu reddedebilirler.

Bu yüzden sınırlarınızın asla güven içinde yaşayamayacağı açıktır ve pek çok Hristiyan ruhun her gün burada kahroluşa satıldığını görmenin sefaleti büyük ve acınacak haldedir. Kazaklar ve Tatarlar arasında yapılan bu geniş savaş devam ettiği süre bu olacaktır ki bu savaş iki devlete ne onur ne de kâr getirmektedir fakat zavallı kullara sonsuz yıkım getirmektedir. Bu yüzden sizin geçmişte olan herşeye göz yummanız ve her şekilde bu karşılıklı akınları dizginlemeyi amaçlamanızdan daha iyi bir düşünceye katılamayacağınızı düşünüyorum. Siz kendi adınıza buna başlamalısınız. Çünkü Kazakların gürültüsü, imparatorluk şehrine saldırmaktadır ve daha büyük bir ihlale fırsat vermeyi mümkün kılacaktır. Bunu etkilemek için ya Tatarlar tarafından keskin bir intikam alınacaktır, ya da yeni bir toplantı veya yeni bir antlaşma yapılacaktır ki bunu sizin kendi mantığınıza sevk ediyorum. Hepsini yaptığımız zaman kendinize de sınırlarınızı hazırda tutarak ve uzlaşmış bir düşmana çok fazla güvenmeyerek kendinizi temin ve güvenli kılabilirsiniz. *Hoc igitur si quid aliud qui rempublicam regunt, sollicite, observendum menirenit; ut quos animos efferant qy ingratiam pfitis, inimitijs redeunt, aut, novam amicitiam ineunt, ne ignorant, quando temporibus cedentes, quando victis animis, pacis conditiones aplecanture.* Buraya yakın bir zamanda Kırım hanından bir haberci gelmiştir. Kendisi geriye ya ihtar ya da şevk taşımıştır öğrenemedim. Fakat sonuçlardan tahminde bulunarak, kendisi kılıç ve hil'atla bir kadir gayla ve koruma göstergesiyle geri dönmüştür. Bunun neyi simgelediği konusunda hüküm vermek bana düşmez. Bu zamanda bu devletin gerçekten istediği ve iyi bir barışı korumaya amaçlayacaklarına inanmak için iyi bir sebebim vardır. Pek çok önemli olaydan bu durumla ilgili olarak kınama ve suçlama duydum ve onlar bunun bütün araçlarını hain ve umumî barışı rahatsız edenler olarak suçlamışlardır. Fakat diğer durumlar ve haller geri döndüğü zaman, sizden aynı etkilere inanmanızı dilemeyeceğim.

Böylece fikrimi, ekselanslarına, yüreğimin samimiyetinde bu sahnedeki son hareketim olarak, Hristiyanlığa hizmet olarak yaptım. Majestelerinin nezaketinden, bana

özgürlüğümü vermekten memnun olduğum ve beni huzurunun saadetine çağırdığına dair bir ima aldım. Şahsî olarak sevinmek için büyük bir sebebim vardır. Böylece genel olarak benim zayıflığıma ihtiyaç duymayacaktır. Yolculuğuma Eylül'de başlamayı umuyorum. Bu arada umumî veya lordum için bir hizmet sunulursa, yapabildiklerimi burada yapmayı veya lorduma gerekli olan tavsiyeyi vermeyi atlamayacağım. Ve Tanrı'nın beni yerleştireceği bütün yerlerde bana sunmaktan memnun olduğunuz iletişimi ve dostluğu bir onur olarak kucaklayacağım. İstanbul 31 Mayıs 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Fransa ve İspanya arasında bu bölgelerdeki barış antlaşması kesin olarak geçerli olmuştur. Ve Fransa kralı efendisi tarafından Markiz di Covers'e onu Valtelina'dan yurda çağıran son görevliler bu raporun doğruluğunu onaylamıştır. Uzun süre dünya haklı bir şekilde saygı ile iddia edebileceği şekilde İspanya ile antlaşmaktan daha iyisini yapacağı görüşündeydi ve şimdi bu mevcut durumda ortak düşmanla dost olup, umumî iyiyi kötü etkileyen o ülkeyi özgür bir şekilde tenkit etmekten geri kalmayacaklardır.

Bu cumhuriyet ile İspanya arasında her zaman olan kötü kan şimdi iki tarafta da her zamanki kadar çok alevlenmiştir ve o sinyorların gücü de onların birleşmesine esip olmayıp, hareketlerini desteklemek için Fransa'nın desteğini talep etmeden kendi intikamlarını hızlı bir şekilde arayacaklardır. İspanya ve Fransa'nın iki tacı arasında oluşan bu dostluk İtalya'daki Fransızların bütün kavgaların kesilmesine yol açacaktır.(buna rağmen şüphe iki devleti de tetikte tutmaktadır) Malzemelerin beklendiği Fransa, Venedik ve Savoy'a yardımcı olmakta başarısız olup, onların kılıçlarını çıkarmalarına sebep olmuşlardır. Ve şimdi İspanyollar nefes alacak rahatlığa ulaşmışlar ve güvenli bir şekilde İtalya'daki kuvvetlerini geri çekebilirler. Hem Hollanda hem de İngiltere kısa sürede onları duymayı bekleyebilir. İkisini de hâlihazırda hedeflerine almakla tehdit etmişlerdir.

Valtelina hâlâ belirsiz olarak kalmaktadır ve şu anda Fransız ve Venediklilerin ellerindedir. Ve her ne kadar Fransızlar kısa süre içerisinde yurda doğru geri çekilmeye hazırlanmakta olsalar da, Venedikliler yerlerini korumayı amaçlamaktadırlar ve kuvvetlerini oradan teklif edilen şartlar üzerine geri çağırmayacaklardır.

[521] Lordumun daha önce aldığım ve hâlihazırda aldığımın sureti olan 22 Nisan tarihli mektubunu aldım. Eki ise talimata göre dağıtacağım. Lorduma uzun süre önce Sir Dudley Carleton'un Haghe'den ayrılışı ve onun yerine Sir Robert Killebrew'ın seçilişi

hakkında bilgi vermiştim. Onun varışı hakkında henüz hiçbir şey duymadım. Sir Dudley Carleton hâlâ olağanüstü elçi olarak kaldığı Fransa'dadır ve şimdi çok kısa süre sonra İngiltere'ye geri dönecektir. Lorduma uzun süre önce bu haberleri veren mektubumun bu konudaki istihbarat eksikliğinden şikâyet etmenizden elinize ulaşmadığını anlıyorum.

Böylece lordumun saadeti ve onurunun artması için dua edip, naçiz bir şekilde lordumun ellerinden öpmek için izin ister ve lordumun en naçiz, en sadık hizmetkârı olarak kalırım.

JOHN WILKINSON

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup bu ayın 10'u tarihliydi. O zamandan sonra imparator Papa'ya, kendisinin kısa süre içerisinde yapmayı amaçladığı diyetle ilgili bilgilendirip, yardımcısı Kardinal Lodoviso'yu göndermesini istedi. Kendisi büyük ruhlu ve eşsiz yeteneklere sahip bir insandı. Fakat özellikle, Almanya'da Protestanlara karşı olan Katolik birliğin koruyucusuydu ki bu diyetle ana olarak bununla anlaşacaklardı. İspanya'dan dönüşünden beri her zaman o görevin onurunu yeğenine vermeye kararlı olan papa, imparatorun onun yerine, başkasının [Kardinal Lodoviso'yu] istemesinden dolayı çok gücenmiştir. İmparator bilinçli bir şekilde Papa'nın seçimini engelledi. Bu taleple Papa'nın yeğenine duyduğu aynı güveni Kardinal Lodoviso'ya duymadığını iyi biliyordu ve bu şekilde hâlihazırda bu görevi emanet ettiklerine yüreği ve sevgisi olmuş olanlarla birlikte diyetle geçenlerin en büyük bölümünü Papa'dan saklamayı umuyordu.

Papa son zamanlarda bizim İngiliz ulusumuza büyük bir sevgi ve düşkünlük ifade etmektedir. Ve Kardinal Mellino'nun yerine, yeğenin yokluğunda, Kardinal Onorsio'yı İngiltere'nin yardımcı koruyucusu yapmıştır.

Bu sinyorlar kısa süre içerisinde Fransa'dan, Fransa kralının bu son hareketlerini iyi yapacak veya en azından iyi bir renk uyduracak olan olağandışı elçiyi beklemektedirler. Fakat burada anladığımız kadarıyla, bu elçilik için Fransa'da seçilen Krala, yakın zamanda kandırdıkları ve istismar ettikleri bu Sinyorlar arasında yüzünü utanç içinde göstermekten başka hiçbir şey yapamayacağını söyleyip gitmeyi reddetmiştir.

Bu cumhuriyetin hâlâ Valtelina'yı hiçbir şart üzerine bırakmayacağı düşünülmektedir. Ve her ne kadar barışa genel olarak inanılsa da bu sinyorlar hâlâ hizmetkârları olan Kont Levesttaigne'ye bütün hızıyla 4000 adam toplamasını emretme konusunda yeni emirler vererek hâlâ biraz şüphelendiklerini göstermekte ve barıştan emin olsalar kesinlikle üzerlerine bu gereksiz masrafı çekmezlerdi.

Leydim Wake, size en iyi sevgisini ve hizmetini lorduma ve soylu leydinize hatırlatmaktan ve bu bölgelerde kaldığı süre zarfında onurunuzun emirlerini almaktan başka hiçbir şeye istekli değildir. Böylece naçiz bir şekilde lordumun ellerinden öpmek için izin isteyip, lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. 22 Haziran 1626

Lordumun 18 Mayıs tarihli mektubunu bunu yazdıktan sonra aldım. Onun için size en yürekten teşekkürlerimle geri dönerim.

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

İspanyollar, Papa'nın Valtelina'da bir antlaşmayı sonlandırma onurunu ve görevini alacağını ve yakın zamanda Fransızlar ve Venedikliler tarafından büyük masrafla yapılmış o kalelerin yıkılacağını o yerin [522] Grisonlara verileceğine dair, dışarıda raporlar vermekte ve yazıyla basmaktadırlar. Fakat bunu öyle şekilde yapmaktadırlar ki sanki Valtelina'nın Katolikleri onların baskılarından kurtulmuştur. Bu planın uygulanmasından sonra, Milan Devleti'nde şu an konaklayan Papa'nın kuvvetleri, oradan gidecekler ve oradaki Almanya'ya doğru yürüyeceklerdir. Oradaki Protestanlara karşı görevlendirildikleri düşünülmektedir. Ve sadece o şart üzerine İspanyollar ona arabulucu olma onurunu vermişlerdir.

Bu ayın 19'u üzerine, İspanya için olağan bir elçi olan Kont d'Oprat, Roma'ya varmıştır. Ve Venedik için olan bu antlaşma da, İspanya'dan getirdiği kâğıtlara göre Venedik ve Savoy'dan, sanki bu mesele o iki devleti de hiç ilgilendirmiyormuş gibi *ne verbum quidem* bahsedilmemiştir. Sadece Papa kenarda koyularak korundu. Ve onu da kendi meselelerindeki bu niyetler ile onun yardımını almak için bilinçli bir şekilde eklediler.

Her ne kadar Papa ve İspanyollar, kesin olarak İtalya'nın barışını basmış olsalar da ters tarafta pek çok olasılık vardır. Ve her halükârda Fransa her gün Valtelina'daki kalelerden yurda doğru gitse de, Venedikliler hâlâ orayı emin olarak tutmaktadırlar ve zarar vermeden elde ettikleri yerleri teslim etmeyi amaçlamıyorlardır.

Buranın lordumun bilgisine verdiği bütün mevcut olaylar bunlardır. Burada naçiz bir şekilde lordumun ellerinden öpmek için izin ister ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 20 Temmuz 1626

JOHN WILKINSON

Lord Conway'e

Lordum,

Lordumdan naçiz bir şekilde, eğer kendim veya hareketlerimi ihtiva ettiğim hususlar hakkında sınırı aşmış gibi görüldüysem kendi değersizliğimin düşüncesinde boğulmuş olan, dertli kalbim için af diliyorum. İki tehlikede bir otorite veya talimat olmadan nasıl devam etmem konusundaki kafa karışıklığı veya amaçlarımın kabul edilmeme korkusundan özgür olamam veya kendi utancım hakkında duyarlı olmaktan başka bir şey yapamam. Kenarda, majestelerinin mutlu hükmü sırasında ona yazdığım mektuplarımın kenarda tarihlerimi vermeme izin verin.¹⁵⁰ Bunların dışında önceki yıllarda ve onların suretlerinde iki önemli mesele olan Erdel prensinin teklifleri ve İspanya antlaşması hakkında devamlı bir konuşma verdim. İki mesele için de sadece kendi eğilmelerimin vicdanı ile yönlendirilmiş olup çaba ve para harcadım. Orada eğer hata yaptıysam en ufak bir ihtar beni sonsuza kadar susturacaktır. Bütün bunların hepsine, sadece Lordumdan şimdi 19 ay geçen Kasım ayından beri bir cevap almadım. Bu görevim hakkında pek düşünceden sonra elimi çekme kararı vermeme ve kesin bir yasak kararını toplamama neden oldu. Eğer gereklilik beni zorlamasaydı da şimdi sizi rahatsız etmezdim veya bana olan kötü güvenin burada benim için tamamlanan ve Alba Julia'ya kadar göndermekten sakınılmayan ne benim görevimin ne de buradan yönlendirilecek hiçbir şeyin her ne kadar her zaman yapılabileceğini ve sürdürülebileceğini tahmin etsem de İngiltere'de değer görmediği konusunda hasedin kötülüğüne maruz bırakıldığımdan bahsetmezdim. Böylece Apollo'nun Cassandra üzerindeki intikamı bana uygun olabilir. *Ut vera semper pradediceret, nemine auscultante nemine credente.* Fakat buraya Gabor'dan gelen bir olağanüstü elçi, önemli iş üzerine majestelerinin de onayıyla benim de bir oyuncu olmamı istemektedir. İki tarafta da bir taş buldum ve inattan ziyade gayret içerisinde hata yapıp, majestelerinin cömertliğine sığınmak, inattan daha güvenlidir.

¹⁵⁰ 1625, 30 Mart, 16 Nisan, 5 Mayıs, 25 Mayıs, 13 Haziran, 30 Haziran, 15 Temmuz, 28 Temmuz, 12 Ağustos, 26 Ağustos, 9 Eylül, 24 Eylül, 5 Kasım, 21 Kasım, 3 Aralık, 18 Aralık, 1 Ocak, 15 Ocak, 11 Şubat, 25 Şubat, 11 Mart 1626, 25 Mart, 6 Mayıs, 20 Mayıs

Onun konuşmasının temeli, ektteki güven mektubuna dayanıp hem majestelerinin isteğini hem de bana olan görevini ima ediyordu. Özü, Hagh'de majestelerinin başı olduğu Danimarka ve İsveç krallarının, Venedik Devleti'nin, Brandenburgh elektörünün, Erdel prensinin ve Hollanda'nın da kapsayan Almanya'nın savunulması ve Palatinat'ın kurtarılması için yemin edilen bir birlikle ilgili haberlerdi. Kendisinin, efendisinin dayandığı bu imparatorluğa hesap verme görevi vardı. Ve elçilerin yardımıyla, onun müttefikliği için onaylanması ve iznini belirten bir mektup elde edilmesini, Budin paşasına, imparatoru tehdit etmek ve kendisinin yokluğunda ülkesini savunmak için sınır ordusuyla ayaklanmasını istiyordu. Kanijye'de yakın zamanda yapılan, henüz imzalanmayan barışın kabulünü engellemek ve İspanya'yla bütün anlaşmanın bozulmasını istiyordu. [523] Son olarak Tatarları Lehistan'a karşı beslemek ve onların ne Erdeli işgal edememelerini, ne de İsveç kralını saptıramamalarını sağlamak... Kendisi prensin Ağustos sonunda İsveç kralıyla birlikte Silezya'da 20.000 iyi kılıçla birlikte buluşacağını ve imparator ve Bavyera dükünün toprakları üzerinde keskin bir savaş yapacağını ve böylece Tanrı'nın izin verdiği sürece devam edeceklerini ve onları muvaffak kılacağını söyledi.

Son olarak majestelerinin adına bu dört teklife bütün aceleyle yardım etmemi istedi. Müzakeresi için sadece on gün izin verilmişti. Benim öyle bir emir aldığıma emindi.

Lordum kolaylıkla benim nasıl cevap vereceğim konusunda kendimi bulduğum sıkıntının farkına varabilir. Ona açıkça henüz bir talimat elde edemediğimi söylemek onun cesaretini kırabilir ve benim üzerime benden daha çok bilgi sahibi olmak belki efendisine güvensizlik verebilirdi. Veya bu tür bir olaya otorite olmadan körce devam edecek ve benim talimatım için majestelerinin elinde gördüğüm raporlara güvenecektim. Özellikle onların içindeki Türkleri bir taraftan imparator üzerine ve Tatarları da Lehistan'a kaldırmak benim mevcut talimatlarıma çok zıt olup büyük bir düşüncesizlik ve büyük bir küstahlık olurdu. Bu yüzden ilk olarak ona prensin majestelerinden bir mektup alıp almadığını sordum. Kendisi bunu doğruladı ve beni bütün meselelerde antlaşmak için bana atıfta bulunduğunu söyledi. Bunu da reddetmeyecektim. Fakat majestelerinin isteğiyle ilgili olarak genel bir bilgi tahmin ederek ona emirlerimle, teklifleri dâhilinde konuşacağım ve gerekli olan herşeyi yapacağımı söyledim. Ve böylece herhangi bir detaydan sakınarak onu, vezirle olan işine başlayıncaya kadar erteledim. Ve ona verebildiğim kadar mutluluk verdim. Fakat

bununla beraber ondan bana tekliflerini yazıyla vermesini istedim. Bu benim için daha iyi bilgi ve hareketlerimde teminat olacaktı.

Ertesi gün bana serbestçe talimatlarını gönderdi. Meskûn elçileri ve genel meseleyi bu kadarı ilgilendiriyordu. Bunun bir suretini aldım. Uzun olduğu için onları şifreye koyamadım. Özü, bu taleplere yardım etmemiz için bizi harekete geçirmektir. Sadece bir fark vardı. Gerçek bir ihlal ve Budin paşası tarafından bir işgal yaratmaktır. Bunu bize pek çok sebeple ikna etme, iddia edilen iki barışında en azından bozulmasını istemek vardı. Prenslerimizi buraya ciddi elçiler gönderip, padişahı Avusturya Hanedanına karşı onaylamak vardı. Bunun fazla olduğunu düşünüyorum. Ve söz verilen para hakkında iyi bir uygulama talep etmektir. Gelecek posta ile kendi görevimi yapmak için aldığım gibi hepsini göndereceğim.

Bu karanlıkta hangi yolda güvenimi koruyacağımı ve meseleye gireceğimi bilmeyerek ve meselelerin değişikliğinin haklı şekilde majestelerinin düşüncelerini ve onun sonucu olarak benim talimatlarımı değiştireceğini düşünerek, her ne kadar bir ima almasam da Venedik balyosuna danıştım ve ona benim sıkıntımı açtım. Güvenli olarak nasıl devam edeceğimi bilmiyorum. İlk olarak bana senatodan, ona majesteleri onların İngiltere'deki elçilerine Gabor'un tekliflerini düşündüğünü ve bana ona yardım ve hizmet etme konusunda emir verdiğini ihtiva eden mektubunu gösterdi. Özellikle Budin paşasının yardımından da bahsediyordu. Ve onların Savoy'daki elçilerinden Sir Isaac Wake'e de pek çok detayla benzer bilgi verilmişti. Bu bana daha büyük bir şaşkınlık, bir tür de cesaret getirdi. Ve benim için hareketsiz kalmakta bir sığınak veya sorumluluk alacak başka bir yeterli talimat kalmamıştı. Onun tavsiyesi üzerine, benim yapacağım herhangi bir geri çekilmenin majestelerinin hizmetine çok zarar vereceği ve benim de şu ana kadar önceden yaptığım gibi güven içinde barışa karşı çıkmak için onun iznin alabileceğim sonucuna vardık. Paşayı hareketlendirmek konusunda onu bu taraftan yapılacak kesin bir ihlalde aksi tavsiye vermeye karar verdik. Çünkü mevcut durumun uygun olmadığını ve desteklenmeyeceğini ve bütün diğer tekliflerimizin önüne geçebileceğini ve onları şüpheli kılabileceğini söyledik. Fakat kurnazlık ve yetenek kullanmayı ve bu hükümleri duruma ve savunma amaçlı olarak değiştirmeye karar verdik. Bu hem Budin paşasını hazırda tutarak, hem de aynı düşünceden olarak, prence hizmet edecekti. Aynı zamanda böylece bir skandal veya majestelerinin emrini kullanmadan, tavsiye yoluyla, Gabor'un güvenliği için daha iyi bir amaca yardım eder ve elde ederim.

Son olarak, hepsinden bahsetmeyeceğim. Lehlerin Tatarlarla başlayacağını ve onların ellerinin bu devlete olan kızgınlıkla dolu olduğunu biliyordum.

Böylece, benim üzerime, majestelerinin Erdel prensine yardım ve destek vereceğine dair bütün iyi talimatı vermeyi üzerime almam konusunda nasihat verdi. Ve geri kalanın yerleşeceğini kendisinin, ne benim ihtiyaçlarımı öğreneceğini, ne de majestelerinin adına genel talimatımdan fazla söz vermememi umdu.

[524] Lordumu ne yapıldığı ve ne olmasının olası olduğu konusunda bilgilendirmek kalmaktadır. Erdel elçisi, hükümlerin şeklinde talimatlarımızı izlemeyi kabul etti ve görüşmesini yaparak haberinin özünü teslim etti. Bana vezirin, anlaşmaları üzerine çok fazla zorluk olmadan teklifleri kabul ettiğini ve eklenen nedenleriyle beraber onları yazı halinde istediğini. Bunun üzerine kendisi padişaha bir arzda bulunacağına söz vermişti. Bunun ne kadarının elde edileceği şüphelidir. Fakat ben prence özgürlük, yardım ve tatmin getirecek kadar yeterli olarak elde edeceğinden eminim.

Bahsedilen yeni birlik ve aniden toplanan büyük kuvvetlerin, ufkumda olmayıp sadece çoğunun doğru olduğunu ve prensin de kendisini istismar etmeyeceğini umacağım. Benim Türkiye'deki kendi bölgem de biraz hüküm yapma cesaretinde bulunacağım. Gabor bu savaşa girmeyi en istekli ve ateşli kişi olması, tamamen imparator tarafından keşfedilmiş ve ilk intikamı almak istemektedir. Kendisi Budin paşasını imparatorluk tarafından çevirmiş ve kendine bağlamıştır. Böylece herhangi kolay bir izin hükmünde şimdi sevgi içinde anlaşılıp, buradan fazla tahrik olmaksızın kavga elde etmeye hizmet edeceklerdir. Böylece ben de sözleşmeyle, onu cesaretlendirmek için bir şeylerin yapıldığını düşünüyorum ve kendisi silahlanacaktır. Gabor, Hristiyanlığın genel barışı için başarılı olacaktır ve ona hırslı bir şekilde zarar vermeye çalışanların kibrini kıracaktır.

Mektubun gidişinde önce padişahın cevabından bir kesinlik toplayamayacağımızdan şüpheleniyorum. Eğer bu engellenirse, lorduma daha fazla sorun ekleyeceğim ve şimdi ben de aniden buraya daha yetenekli, daha iyi talimat almış ve onurlandırılmış olan vekilin gelmesiyle görevimi yapma ve haklı üzüntümü yatıştırma umundayım. Unutuluncaya kadar hizmet ettim. Benim hareketlerimin vicdanı beni yurda getirecektir ve majestelerinin bir cömert bakışı beni canlandıracaktır ki hayatımda onun merhametinin düşüncesinde olmaktan başka hiçbir rahatlık yoktur. Her zaman korumasına sığındığım lordum, eminim ki hem benim isteğimin ve çabamın

onun gerçek hizmeti için olduğuna dair en iyi yorumu yapacaktır. Lordumun naçiz ve dostu hizmetkârı olarak ona sığınırım. İstanbul 30 Haziran 1626

Lord Conway'e

Lordum,

Her ne kadar mevcut durum majestelerini rahatsız etmek için uygun değil gibi gözükse de bazı durumlar hususunda bu şehirdeki garip olayları ve değişimleri bildirme fırsatını atlamayacağım. Bu ayın üçünde Pazartesi günü sipahiler At Meydanı'nda, savaşta olduğu için veziriazamın otoritesine sahip olan yaşlı Kaymakamın yönetiminden rahatsız olarak toplandılar ve büyük bir öfke içerisinde müftünün evine koşular ve ondan ona karşı ölüm fetvası vermesini istediler ve o da gitti ve padişahı onların isteği hakkında bilgilendirdi. Eğer bunu reddetseydi genel bir isyan ve kendi adaletlerini yapmakla tehdit ediyorlardı. Hiçbir çözüm olmadığından, imparator bu durumda bilgilendirilince derhal onu azletmek ve görevi Kaptan paşaya ve onunkini de çavuşbaşına vermek, bu şekilde bütün meseleleri susturmak istedi. Fakat bu onları tatmin etmedi. Daha büyük bir öfke içerisinde onun hayatını istediler. Zavallı yaşlı adam, onları yatıştırmak için her yolu kullanan, onu sürgün ve hapsedmeyi öneren padişahın korumasına çekildi. Fakat onu onlara teslim edinceye kadar memnun edemez ve ayıramazdı. Kendisi ertesi gün boğuldu ve barbarların öfkelerini, ölü vücudundan çıkardıkları, kulaklarını ve burnunu kestikleri ve kardeşlerine muzaffer bir şekilde taşıdıkları yer olan sokaklara atıldı. Derhal başkalarının da hayatlarını istediler. Esas olarak kimsenin sevmediği gümrükçü Murad Çavuşun. Onu bulamayınca evini yağmaladılar. Bugün eğer bulunursa onlara ve diğerlerinin de adalete teslim edeceği sözü üzerine yatıştılar. Fakat hepimiz bu vebanın ve şehrin yıkımı ile parasının gücüyle kaçacağından korkuyoruz. Kendisi üç defa benzer tehlikeyi yaşamıştır.

Bu büyük bakan 96 yaşındaydı. 45 yıl divan vezirliği yapmıştı. 5 imparatora hizmet etti, bir kere veziriazam ve üç defa da kaymakam oldu **525**]. Kendisi çok yetenekli bir adamdı ve bu devlet içindeki tek akıllı kişiydi. Yaptığı büyük hizmetler, imparatorluğu koruması veya başka bir husus bile onu bu galeyandan kurtaramamıştır. Kendisine karşı şimdi alınan durumun nedeni, kendisinin Bağdat'taki ordunun kötü durumunu gizlemesi ve padişahı kardeşleri ölürken, durumu güzel göstermiş olmasaydı. Ve kamptanmış gibi öfkeyle yazılmış bazı mektuplar onun suçlanmasına yol açtı. Sonra raporlara göre mektupların bu şehirde yazıldığı keşfedildiğini öğrendik.

Benim buradaki kalışımdan beri kendisi benim tek dostum ve sığınağım olmuştur. Erdel prensinin baş desteği ve koruyucusudur ve Avusturya Hanedanının sabit bir düşmanıdır. Onun sayesinde bütün durumlarda her zaman başarılı oldum.

Elçinin gönderildiği andaki ani ölümü ve 30 Haziran tarihli mektuplarımda majestelerine bahsettiğim meselelerin eğer değişiklik olmazsa büyük bir ertelemeye sebep olacağından korkuyorum. Mevcut kaymakam, İspanya barışını destekleyen tarafın başındadır. Burada hep beraber yeniden başlayacağız. Ve benim karşı gelmem nedeniyle, onunla benim aramda henüz bir güvensizlik vardır. Fakat buna dengeleyecek iyi bir karşılığım vardır. Yeni kaptan paşanın büyük otoritesi... Ve genel uzlaşma adına iyi işleri geri kazanacağıma ve elde edeceğinden şüphe etmiyorum. Burada majestelerinin hizmetini ilgilendiren hiçbir şeyi atlamayacağım. Gelecek olağan mektubumda, Gabor'un taleplerinin şimdi nasıl kabul edileceğine dair tamamen bilgi vermeyi en azından hüküm vermeyi umuyorum. Onunla ilgili olarak bu küçük özgürlüğün işe yaracağı ve son vekiliyle anlaşıldığı zaman düzeltilen bazı şeylerin, elde etmek için yeterli olacağından şüphem yoktur.

İspanya antlaşmasına karşı olarak, bu yıl geri kazanılamayacak kadar çok şeyin yapıldığını umuyorum. İstanbul 5 Temmuz 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Olağanüstü Fransız elçisi Paris'ten çok yavaş yürümekte olup buraya varmamıştır. Kendisi burada pek çok gündür beklenmektedir. Bu Sinyorlar ona güzel bir saray tertip etmişlerdir. Orayı zengin bir şekilde donatmışlar, onun masraflarını ödemeyi ve onu büyük bir törenle kabul etmeyi amaçlamışlardır. Böylece dış törenlerde, Fransa tacına karşı olan sevgilerini ve düşkünlüklerini belirtmek konusunda eksik kalmayacaklardır. Buna rağmen onların yürekleri, İspanya'yla yaptıkları bu onursuz barış için üzgün kalacaktır. Bu elçi bu kadar büyük bir hatada tatmin vermeyi zor bir görev olarak bulacaktır ve bu yüzden bu kadar güvensizlik ile Fransa'dan gidişinden önce, buraya görevlendirilme onurunu reddetmiştir. Sadece efendisinin emrinin gücü, kendi hırsı değildir, onu bu yolculuğa başlatan.

Roma'dan, Papa'nın İngiltere'nin meseleleri ile ilgili olarak özel bir dikkat gösterdiğini anlamaktayım. Emriyle birlikte kraliçeye *giubely* götürülmüştür. Ve majestelerinin Kraliçeye ve Katolıklara karşı olan tavrıyla ilgili bilgi aldıktan sonra, majestelerinin yaradılışıyla ilgili olarak çok iyi yorumlar yapmaktadır. Bununla ilgili

olarak daha önce Cizvitler çeşitli zamanlarda, sahte ve kötü bir şekilde onu bilgilendirmişti. Cizvitler, İngiltere krallığına karşı garez eğiliminde olmaya devam etmektedirler, bizim ülkemizi kötü göstermek için gerçek olmayan ne varsa, üretmekte ve basmaktadırlar. Ve her gün dışarıda İngiltere'deki Katoliklerin hem ağır şekilde vergiler vermekte ve kanlı bir şekilde majesteleri tarafından eziyet gördüğünü söylemektedirler.

Papa şimdi onların kötülüğünü keşfetmiş olup onlara şimdiye kadar inandığı kadar inanmaya meyilli değildir. Zaman içinde onlar, raporlarının hiçbir güven kazanmadıklarını görünce daha az gürültü yapacaklardı.

Lordumun, lord elçime gönderdiği, bir Piskoposun seçimiyle ilgili emanet ettiği mesele, kendisi tarafından ciddi bir şekilde takip edilmektedir ve Savoy dükünün lordumun istediği taraf için mektuplarını sağlamıştır. Ondan gelen emirle, dükün mektubunun bir suretini gönderiyorum. O mektubu Savoy kardinali olan oğluna o adamın adına göndermiştir.

Lordumun 21 Mayıs tarihli paketi güvenli bir şekilde varmıştır ve zarflar yönlendirilişlerine göre yerleştirilmiştir. Lordum bundan sonra İngiltere'ye benim korumam altında giden mektuplarınızın ulaşamamasından korkmasına gerek yoktur. Hem elimi hem de mührümü değiştirmiştim. [526] Fakat daha önce kaybedilenleri konusunda, onların tarihlerini geri alamıyorum. Herhangi bir mektubumun kaybedilmesiyle ilgili bilgilendireli bir çeyrek yıl olmuştur.

Kısa süre içerisinde İngiltere'ye geri çağırılmayı beklediğinizi bahsettiğiniz mektupta Lorduma bu bölgelerde hizmet etmekten bu kadar erken mahrum kalacağım için üzgünüm. Fakat eğer benim dışarıdaki hizmetimin yurda yerleştikten sonra lorduma bir işi olursa, size benim küçük gücümün çerçevesinde ne varsa hizmet etmeye hem hazır hem de istekli olacağım ve aynı zamanda kendimi lordumun en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak takdir ettirmeyi amaçlayacağım. Venedik 13 Temmuz 1626

JOHN WILKINSON

Krala

Majestelerini Memnun Etsin,

Majestelerinin benim amaçlarımı kabul etmesinin verdiği rahatlık ve sizin kraliyet talimatlarınızı almanın verdiği onur bol miktarda Lordum Conway tarafından teslim edilmiş olup beni majestelerinin cömertliğinin çeşitli sonuçları sonunda temin etti ve mühürleyip beni kendi değersizliğimin kederlendirdiği düşüncelerdeki umutsuzluktan kaldırdı. Kötü ve diğer kurbanlarla donanımsız kalarak naçiz bir şekilde majestelerimden sadık bir kalbin, şükranlarını, bağlılıklarını ve yeminlerini kabul etmeniz için yalvarıyorum. O [kalp] majestelerinin cömertliğinin hissi ile dolmuş ve taşmıştır ve herşeye güce yeten Tanrı'ya, majestelerinin onun hazineleri ve lütufları arasında seçilmiş olmasının artması için atmaktan başka hiçbir belirtme yeteneği bırakmamıştır. Majesteleri, hizmetin mükemmel geri dönüşüyle birlikte sizin emirlerinizin tam zamanında nasıl mükemmelleştiğini bulacaksınız. Bu konuda uzun ve korku dolu bir şekilde çalışmışım. Kendime değer verdiğimden veya majestelerinin, vekillerinin hareketlerini onların niyetleri ile yorumlayacağı bol iyiliğine güvensizlik duyduğumdan değil, ışığım olmadığı yerde hata yapabileceğimi ve büyük veya küçük bir aşırılıkla kötü bir hizmet yapabileceğimi bilerek... Şimdi teminat benim gayretime eklenmiş olup, majestelerinin bunun sonuçlarını ve meyvelerini göreceğinden şüphem yoktur ki, eğer Tuna'nın bu tarafında herhangi bir doğruluk varsa buradaki çalışmalar hâlihazırda ilerlemiştir. Bu saptırmanın devamı için herhangi bir neden zorlama hadsizliğinde bulunmayacağım. Majestelerinin mantığı onun kendi güneşidir. Fakat Lordum Conway'e burada olanlarla ilgili geniş bir hesap verdim. Benim bu bölgelerdeki deneyimimin ve bu meselede majestelerinin Hristiyanlığın bu kadar mükemmel saygılarla rehberlik edilen planlarına biraz ışık olacağını temin eden bu meseledeki gidişatla ilgili bazı gerekli konuşmalar yazdım. Katı bir şekilde bana verilen dikkatleri koruyacağım ve majestelerini bu başlıkla ilgili olarak uzun süre rahatsız etmemeyi umacağım. Sadece majestelerine ve barışı seven herkesin genel iyiliğine onur getirdikten sonra duyuracağım. Onlar yeryüzünün lütufları ve göktekinin düşüncesi ve tamamlaması ile o meyveler majestelerinin kendi faziletinin ve dindarlığının ödülü olarak, iki tane daha ekleyebilmesi majestelerinin en naçiz hizmetkârının ve sadık kulunun sabit duaları olacaktır. İstanbul 16 Temmuz 1626

Lordum Conway'e

Lordum,

Her ne kadar geri çağırılmasam da, gayretimi arttıran herşeyde sözümü geri almaya niyetliyim ve ben de Lordumun bunu majestelerinin hizmetimde bu kadar hararetle olanın onurlu bir hata olarak bulacağından eminim ve kendi onuruma da makuldür. Hem müzakerede hem de kendimde umutsuzluğa düştüğümü itiraf ediyorum. Yakın zamanda hiçbir cevap beklemiyordum. Onlar bana Lordum tarafımdan o kadar geniş ve o kadar zamanında tedarik edildi ki hem bana olan güveni geri getirdi ve sizin meselenizi tamamladı. Bu konuda majestelerine, naçiz ve sadık şükranlarla onun korumasının ve nezaketinin onurunuzun bol mektuplarıyla belirtildiğini açıkladım. Orada Lorduma da her zamanki kadar size borçlu ve güvenilir hizmetkârınız olarak teslim etmeyi kendime mecbur görüyorum.

[527]Lordlarımın Kasım 1625 tarihli mektuplarınızın asılları hiçbir zaman gelmedi. Her ne kadar bunlar başka mektuplara dair imalarda da bulunsa bir yıl öncesine kadar hiçbir şey gelmedi. Bu yüzden bende sizin benimkilerin herhangi birisini veya şifreyi alıp almadığınızdan emin olamadım. Pek çok şeyden korktum ve hiçbir şeyde emin olamadım. Eğer bunlar Paris'e emanet edilecekse, onlar hasetli ellere geçtikleri gibi, düşmanın ellerine de geçebilir. İkisinin de sonu benzerdir.

Lordum bana o kadar bol bir konu vermiştir ki sizin aynı zamanda kendi düşüncelerimi belirtmem için izin vereceğinizi ve bu meseleyi ve geçmiş ve şimdiki bazı meselelerde olduğu gibi mükemmel bir şekilde anlayış sağlayabilecek bazı noktaları temizlememe izin vereceğinizi varsayıyorum. Orada ustaca konuşursak, hiçbir zaman İngiltere'den bulduğum soğukluğu öğrenmeye cesaret edemedim. Bu da benim majestelerinin hizmetine olan düşkünlüğüm dışında herşeyi dondurdu. Fakat bu kadar geriye bakmak gereksizdir. Burada durmak her zaman bana, pek çok durum olduğu gibi iddiayla birlikte Erdel prensinin gerçekten, Almanya'nın Protestan birliğine kabulü ile kendisini güçlendirmeye ve onurlandırmaya çalıştığı şeklinde görünmüştür. Böylece kendisinin genç Arşidükün seçimine rağmen kendi payı olarak Macaristan Krallığını imparatorudan geri alabilmesi mümkün olacaktır. Çünkü son barış görüşmesi ile kendisi bir tür hâkimiyete boyun eğmiştir. Kendisinin onayı olmadan yeni bir seçim olmayacağı kabul edilmiştir. Fakat müteveffa majestelerinin Türklerin sesini ve renklerini ordularına taşıyan o prensle hiçbir şeye karışmamak konusundaki ciddiyeti, hem onun umutlarını bastırmıştır hem de benim eğilimlerimi dizginlemiştir. Bu her durumda onu

harekete sokmaktı. Fakat bir talimat olmadan bunu yapmaya cesaret edemedim. Fakat onunla kendi vekilleri ile bir skandal oluşturmasını engelledim ve onun amaçlarının ve niyetlerinin majesteleri ve onun müttefikleri tarafından daha iyi bilinmesini sağladım. Ve böylece iki yıl önce Fransız elçisiyle birlikte onunla alâka ve müzakereyle, kendisi sadece evlilik ve imparatorla tamamen uzlaşmak için antlaşma yaparken umutlarını koruduk. Onlar kendisinin doğal talepleri değildi fakat o sırada Almanya'nın durumunun düşmekte olduğunu ve neredeyse umutsuzluk içindeydi zaman kazanmak ve diğer yollardan umutsuz olduğu zaman çekilmek için bir yol olarak kullanacağı bir yoldu. Onu saptırmak için ilk olarak onu Protestan prensleri ve dinden temin etmek için Brandenburgh prensi ile ittifakına ben yönlendirdim.

Bu konuşmaya girdim. Çünkü lordum bana pek çok nedenle neden onun tekliflerinin daha erken dikkate alınmadığını ve onlara itiraz ettiğinizi söylemiştiniz. Hepsini iyi ve doğru bir dayanakta olarak kabul ediyorum. Fakat onların en azından bazılarının gelecekte bir engellenmesine yol açacak bir etki yaratmamak için Gabor için ilk eğilimlerinin Majestelere doğru olduğunu ve Fransa kralına doğru olmadığını söyleme sorumluluğunu ele alacağım. Almanya ve din hususları yeteri kadar güçlü engeldir. Onun benimle olan müzakeresi o kadar önceydi ki özellikle geçen 21 Kasım'da verdiğim hesapta kendisi majestelerine olan özel eğilimini yapması kesin bir kanıttır. Fakat kendisi ilk olarak Fransa'ya [haberci] göndermesinin sebebi kendisinin bu şekilde bizim tarafımızdan umutsuz duruma düşmesi ve onlardan davet almasıdır. Hiçbir zaman söz verme veya yardım edileceği veya kabul edileceğine dair bir söz verme cesaretinde bulunamadım. Fakat kendi ışığını ve bilgisini benden alan Fransız elçisi bu düşünceye girer girmez kendi işini Fransa'da görmeyi düşünmüş ve derhal antlaşmaya başlaması için talimat ve emir almıştır. Bunun üzerine Paris ve Erdel arasında çeşitli haberciler geçmiştir. Fakat prens her zaman beni bilgili tuttu. Fransız benim otoriteye sahip olmadığımı görüp herşeyi kendi ellerine çekmeye çalışmış ve kaldıramadığı tozda kendisi rahatsız olmuştur. Ve kendisi bütün ilgiyi kendisi üzerine almak ve güveni olmayarak beni küçültmek için Gabor'a bir haberci göndermiştir. Kendisini efendisiyle antlaşmayı buraya çekerek ve bizim ellerimizden para ödemesi yaparak efendisinin kendisini değerlendirmeye çalışmıştır. Ya kendi emirlerinin geri çekilmesi veya kendisinin yönetemediği bir şeyi sevmemesinden dolayı kendisinin tekrar kötüleşmesi ve soğuması ile bu çalışma başarısız olmuştur. Bu o tekliflerin ilk olarak Fransa'ya gönderilmesinin sebebi ve durumudur. Orada İtalya birliğine girmek

gibi bir amaç yoktu. Onun yerine Almanya için yeni bir birlik yapmak, oluşumunu ve yollarını kendisi çok iyi anlaşılamamıştı. Fakat ilk olarak kabul etmeye hazırды. Bunun yanı sıra Fransa kralıyla aralarında saygılar ve nezaketler de geçmişti. Angoseme dükünün ziyaretiyle olmuştu bu. Onun aracılığıyla bu müzakere genel terimlerle ilk defa iletişimi sağlandı. Gabor'a İngiltere'den alacağı güveni Fransa kralının sağlayacağı inandırıldı. Bu konuda kendisi benim tarafımdan umutsuzluğa uğramıştı. [528] Ve buradaki meskûn beni, Bleniveille markizinin tekliflerini sunması için talimatları olduğunu söyledi. Nelerin değiştiğini veya Fransızların şimdi çalıştıklarını tahmin edemiyorum. Alba Julia'ya en Hristiyan majestelerinden sekreter ünvanını almıştır yeni bir beyefendi varmıştır

İkinci olarak Gabor'un Danimarka kralının silahlanmasından ve onun özel amaçların teşviklerinden ne umudu varsa, benzer bir durumda kendisinin de denendiğini biliyorum ve hiç bir zaman, bir ittifak veya parayla destek görmeden hareket etme riskine girmeyecektir. Kendisinin majestelerine olağanüstü bir masraf getireceğini ve pek çok diğer durumu tedarik etmekteki zorluğu iyi düşündüm. Fakat majestelerinin adına olacak olan miktar onun ordularının önemiyle tartıldığı zaman Danimarka kralının ve Kont Mansfelt'e bir yılda sadece 14 günlük ödeme yapılacağı düşünülürse, bu kadar büyük bir masraf içerisinde bu parayı harcamanın çok kötü bir yönetim olduğunu düşündüm. Bunu majestelerinin emirleri üzerine donanmış olarak buradaki kredim ile yapardım ve bu yüzden eğer o destek ona verilmezse gerçek olmayan bütün diğer sözler kaybolacak ve hiçbir şeye gelmeyecektir.

Son olarak bu saptırmanın sonucu ve fırsatı için lordum bana kesin olarak, eğer etki etmezse Almanya için yapılandan daha çok korku yaratacağını söyleyerek bitirmeme izin verecektir. Nasihat vermek konusundaki zayıflığımı biliyorum. Fakat düşüncelerimi belirteceğim. Eğer Danimarka kralının ordusu, bu zamanı imparatorun isyan etmeye hazır olan bölgelerinde geçirmiş olsaydı, Gabor ona uzun zaman önce katılırdı. Aşağı Saksonya prensleri daha yakın sürede başları baskı görürken kendilerini beyan ederlerdi ve bu kesin yol hepsini karara sokardı. İmparator, savaşın zavallı tarafsız ülkelerde yapıldığını hissetmemektedir. Bu kendi kapısında ateş varmış gibi sıcak ve tehlikeli olacaktır. Bu Gabor'un hükmüdür ki bütün birlik kuvvetleri doğrudan Viyana'da buluşmalıdır. Bunun ilk gürültüsü üzerine, Bohemya, Silezya ve Morayva, boyundurluk zincirlerini kıracaklardır. Kesin ve açıkça imparatorla barışı bozmama hırsı, bu düşünceyle çelişen tek şeydi. Ve bunu daha güvenli ve tedbirli maskeyle

yapma fikri vardır. Fakat bütün Almanya, eğer Avusturyalılar kazanırsa, intikamın kimseyi görmeyeceğini göreceklidir. Bu şekilde kartalın pençeleri dışında hiçbir yerden güvenlik kalmaz. Kartal, Aşil gibi topuğundan değil, kafasından bir yarayla öldürülür.

Şimdi mevcut meselelere geçeceğim. Lorduma 30 Haziran tarihli mektubumda şu an müzakere yapan elçinin talimatları şifreyle göndereceğime dair söz verdim. Onlara yardım etmek gerektiğinden pek çok şey bana büyük ve yersiz göründü. Ve ben de Gabor'un ima ettiği birlikle ilgili hiçbir şey duymadım. Ve onun içine kabul edilmiş gibi gözükmektedir. Kararıyla birlikte Yüzbaşı Quad'ı göndermiş. Kendisi, onlarda meseleden daha çok duman olacağından korkmuştur. Fakat şimdi lordumu o çabadan kurtaracağım. Onun buradaki görevinden bahsedeceğim. Onurunuzdan aldığım haber onların hepsini tek bir halde ve özde bağdaşır şekilde buldum. Bazı durumlarda sadece ayrılmalar vardı. Böylece siz de yazabildiğim kadarını bileceksiniz. Ve ben de Haghe'deki teklif ettiği şeylerin aynısını burada da antlaşması ile tamamen aynı olması ile kendisinin onları samimi olarak onaylayamaya ve uygulamaya meyilli olduğu konusunda aydınlandım ve tatmin oldum. Ve majesteleri onun tekliflerinin olasılıkları ile tamamen bilgilenebilmesi için yorum yapma ve benim onlar üzerindeki hükmümü verme cesaretinde bulunacağım. İmparatorla yapılacak olan barışın engellenmesi için, onun düşüncesinin dayandığı Budin paşasının görüşünü değiştirmiştir. Orada büyük elçinin Viyana'dan 100.000 dolarlık bir hediye ile maddelere göre tamamlanması dışında hiçbir şey istenmemekti. Neredeyse iki yıl uzamış olup, imparatorluk, yeni değişiklik göstergelerini görerek, onaylamayla ilgili derhal bir elçi göndermiştir. Kendisini Budin'de padişahın bu meseleyi gizli ve hediye olmaksızın ve bu kadar çok ertelemeden sonra kabul etmesinin onuruna uygun olmadığı iddiası üzerine beklettik. Fakat ben bu Paşa tarafından anlaşılan bir kavgaydı, bizim yardımımızla şimdilik geçti ve beni onun değiştiği ve onların da samimiyetleri konusunda doğrulamıştır.

Kendisi Türk ordularının imparatorun bölgesine ilerleyeceği konusunda, sınırdaki Paşaların razı olacağına ve av fırsatından memnun olacaklarına ikna olmuş vaziyetteyim. Ve ben buna yardım etmemeye dikkat ediyorum. [529]Buradaki vekillerin hiçbiri de izin vermeyecektir. Asya'daki savaşları onların bütün gücünü tüketirken ve sonuç belirsizken yeni bir düşmanı tahrik etmemek konusunda çok tedbirli olacaktır. Biz de böylece bu paşaların sadece sınır garnizonlarıyla harekete geçebileceğini ve

imparatoru şaşırtmak ve barışın tamamlanmasına dair bütün umudu engellemek adına sınırlarda kamp kurup, fırsata dikkat vermeleri şeklinde değiştirdik.

Tatarların, Lehistan kralını meşgul etmesi işgüzarlıktır ve aynı şekilde bir skandal doğasına sahiptir. Kavga zaten gelmektedir ve eğer İsveç kralına yapılacak olan savunma o krallığın bütün güçlerini çekmezse, kendileri dans etmeye başlayabilirler. Böylece iki taraftan da Lehlerin elleri dolu olacaktır ve Gabor'da onlardan güvenli kalacaktır.

Padişahı İranla barışa ikna etmek zor bir çalışmadır. Kendisi burada bundan bahsetmemiştir ve ağırlığından fazla sayılar yapmaktadır.

Moskova, ya İsveç kralıyla olan ittifakından ya da kendi durumları yüzünden meseleye çekilecektir. Zira bir büyük bir Kazak ordusunun hazırlandığına ikna olduk ve burada bundan çok korkulmakta olup onlar o krallığı Karadeniz'e dökülen nehirler aracılığıyla bir saptırma yapacaklardır.

Kont Mansfelt'in harekete geçişinde veya onunla Silezya'da birleşecek başka bir güç şüphesiz ki onu kabul etmeye hazır olacak ve küçük bir yardımla yapılan bir ödeme meselenin kalbini ve hayatını oluşturacaktır. Eğer kendisi bununla donatılırsa, 20 gün içerisinde mezkûr atlı ve yayaları getirebilir ve ülkesini korunur bir şekilde terkedebilir ve bunu uygulayacağından şüphe yoktur.

Hepinizin dayandığı eski kaymakamın ölümü, sadece buradan beklenenlerin acelesini engellemekle kalmamış aynı zamanda bizi sonucuyla da ilgili çok şüpheye düşürmüştür. Yenisi sadece imparatorluğun bir koruyucusudur.

Gabor'un elçisi ilk gün müzakereye başladı ve ertesi gün de onu destekleme sorumluluğunu aldım ve bu bakanı da tamamen cahil ve bunun sonucu olarak da korkak buldum. Fakat çok çalışarak onu daha muktedir yaptım. Bu hizmetten ziyade zorunluluk yüzündendi ve bu yılların istişaresinin olduğu kendisinin bozamayacağı bir antlaşmaydı ve Gabor'un bunu kendi ve umumî hizmet için yapması gerektiğini öne sürdüm. Bunu onur kazanacağı şeyleri bırakmadan yapamazdı. Onunla umutlarımızın ötesinde bir şekilde başarılı oldum ve pek çok itirazdan sonra onun gelecekte eski dostluğun vekillerine bağlı ve inanacaktı. Kendisi eski bağdaşan fikirler üzerine olan talimatın aranmasına dair emir verdi ve bir elçi gönderdi. Aynı gece elçiye tercümanı aracılığıyla onu tamamen tatmin ettiğime dair haber gönderdi. Ve kendisi, kendi mektuplarının haline çekecek ve bunu padişaha gönderecek ve onu gönderecekti. Bu kanıtı elçinin

elinden aldım. Diğer meskûnlar da benzer çalışmayı yaptı ve onu tasdik ettiler ve en, son korktuğumuz Fransız alışlageldik sertliğini azalttı.

İki başlıkta taleplerimizin miktarı üzerine sözleştik. Erdel prensine, bu devletin eski dostları ile ittifaka girmesi ve onlarla hem savunma hem de müttefiklerinin gasp edilen veya ortak düşman tarafından baskı gören bölgelerinin geri kazanılması ve savunulması için birleşme emrini elde etmek ve onlarla Almanya'nın özgürlüğünün ve barışının geri kazanılması için her durumda iyi ve kalıcı bir iletişim kurmaktı.

İkinci olarak Budin paşasına, Bosna, Agria ve Kanijye'dekileri kaldırması ve sınır üzerinde kamp yapmaları ve sınırın güvenliğine dikkat vermeleriydi. Ve Gabor'un bütün gerekliliklerinde onun ülkesini bir istilada korumak için hazır olmalarıydı.

Öz budur. Fakat benim majestelerini kandırıyor gözükmemem için Macaristan Paşalarının silahlanmak için bir izin bahanesi almaya razı olduklarına ikna oldum ve onların bu amacı daha fazla fırsattan avantaj elde etmek ve oldukları yerde durmamaktı. Başarılı olan herşeye kolaylıkla Bâbîâli i'den cevap verilirdi. Çünkü ben yeni gelen bir atlıdan, bir ayrılma olmadığını, Bosna Paşası olan Murtaza'nın hâlihazırda 4000 yaya ve 6.000 atlı ile gittiğini ve her gün başka askerlerinde bir emir veya izin elde edilmeden gittiğini, ona nereye ilerledikleri konusunda sorulduğunda, emirlerini almak için Gabor'a olarak cevapladıkları konusunda iyi bir şekilde emin oldum. Bu telaş beni güvenle onların onun düşünceleriyle ilgilendiklerini ve onların talimatları mühürlenmeden harekete geçecekleri konusunda benim düşüncemle bağdaştı. Bu sipahi [530] imparatorun temsilcisine iki tane paket getirdi. Kendisi bana bunları gösterdi ve ben de onların bazı haberler getireceğinden şüphelenerek onları elde etmeye çalıştım. Kendisi bunu kötü kullandı ve Kont Mansfelt'e darbe vurulduğuna dair olan dedikodularla çoğalttı. Bu eğer kaymakamı yeni bir anlaşmaya yönlendirmezse hızla gönderilecek olan mektup alıkonabilirdi. Fakat başarılı olamayarak ondan on gün daha tutma sözü elde ettim. O zamanda herşey bitirilecektir.

İspanya'yla yapılacak olan anlaşmanın ölümcül bir yara aldığını umuyorum. Zira habercilerimiz hükümlerle birlikte Dubrovnik'e gitmiş olmalarına rağmen geri dönmediler. Fakat duyduğumuz kadarıyla bürün yolları durdurmuşlardır ve her şehirde hiçbir İspanyol vekilinin kabul edimemesi emriedilmiştir. Ve biz de görevli olan beyefendinin bulunduğu ve güvenli bir şekilde bu topraklardan çıkardıklarından şüphe duymadık. Bu bana mastrafımdan bir miktar harcama yapmama neden oldu ama tatsızlık verecek bir miktar değildir. Kendi hesabımı getireceğim ve majestelerinin

cömertliğine güvенеceğim. Kendimin ve Tanrı'nın bana verdiği herşeyi çok arzulu bir şekilde onun hizmeti için göstereceğim.

Erdel elçisinin geri dönüşüyle, prene geniş bir şekilde mektup yazacağım ve hem onu majestelerinin ona doğru olan amaçları doğrultusunda hem de benden emin olmasıyla temin ederek ona burada bana teslim edeceği bütün müzakerelerle ilgili iyi bir hesap vereceğim.

Bu mektup uzun sürdü. Lordumun rahatının ötesine gideceğinden korkuyorum. Fakat ben eksiklikten ziyade birini çalıştırmaya ve herhangi bir hata yapmaya daha çok istekliyim. Onurunuzun bana olan iltimasının çok büyük olduğunu gördüm ki hizmetlerimi Majestelerine, kabul ettirilmesini sağlayacağınız o şartlarla birlikte sunacağınızdan eminim.

Eğer mektup bu mektubun gönderilmesinden önce elde dilir ve imzalanır veya başka bir değişiklik olursa, onu ekleyeceğim. Kendim için lordumun aracılığıyla aldığım karlardan çok duyarlıyım. Bunun için sizin beni yaşayacak ve ölecek en müteşekkir adam olarak almanız için yalvarıyorum. İstanbul 16 Temmuz

Lordumun minettar naçiz hizmetkari

Eşim lordumun korumasından dolayı çok mutlu olmuştur. Size sunduğu hizmetin yetersizliğini bilerek, size karşılık olarak Tanrı'ya dua etmektedir.

Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun etsin,

İnsanların söylediği gibi kötü olaylar nadiren tek başlarına gelirler. Böylece bazen lütuflar ve rahatlıklarda bizde iki kat artabilir. Birkaç gün içersinde majestelerinin en cömert mektubunu ve Lordum Conway'den genel meselede nasıl devam etmem ve majestelerinin benim hizmetimdeki cömert kabulünü geniş bir şekilde temin eden, uzun bir süre tehlikeli ve korku dolu bir sürede çalıştığım süre halbimi ve güvenimi mükemmel çalışmaya geri kazandıran pek çok iltimas ve cömertlik belirten mektup aldım. On günden daha az bir süre önce buraya Erdel prensinden olağan dışı bir elçi geldi. Kendisi Haghe'de görüşme üzerine oturtulmuş geniş talimatlarla geldi. Bana majestelerinin adına pek çok teklife yardım etmem için majestelerinin adına bir çağrı getirdi. Bunu bir emir olmadan yapmak benim için çok düzensizdi. Bu zorluka ya büyük bir hizmetin tamamlanmasını ihmal etmek veya bu kadar yüksek doğada bir meselede devam etmek ve garanti olmadan mevcut talimatlarıma ters bir şey yapmak konusunda

kararsız kaldım. Kendimi serbest bırakmak ve majestelerine size hizmet etmek için kendimi feda etme konusunda temin etme fırsatından ziyade majestelerinin iyiliğine ve sizin prensçe arabuluculuğunuza güvenmeyi tercih ettim. Bu elçi kendisini hareket için hazırladığı zaman, bu imparatorluğun sefaletinin geri dönüşüne bakın. İyi, yaşlı kaymakam, Gabor'un üvey babası, benim tek dostum, hepimizin dayandığı bu durumun desteği ve tedarikçisi olan bu adam sipahilerin küstahlığı ve şikâyeti üzerine boğdurulmuştur. Onun hikâyesini Sir Francis Nethersole'a ek olarak gönderdim. Onun yerine aniden kaptan gâşa getirilmiştir. Kendisi imparatorluğun baş destekçisi ve koruyucusudur ve sizin karşınızda olduğu için benim de düşmanımdır. Sadece bu meseleden umutsuzluğa düşmekte kalmadık aynı zamanda ters sonuçlardan da korktuk. O sırada majestelerinin emierlerinin rahatlığı ve yeni yüreği tam zamanında kedi. Bu yüzden bir deneme yapmaya karar verdik ve elçi ilk gün yeni vezirle [görüşmeye] başladı (erteleme bizim için reddedilme kadar tehlikeliydi) ben de onu destekledim. Ve bu anlaşmanın başlangıcı onun anlayışını açtı. [531] Onu bu devletin bütün meselelerinde tamamen bilgisiz ve bunun sonucu olarakta korkak buldum. Fakat iknalardan, itirazlara yükseldim ve kendisinin faydalarını anlayamacağı gerekliliklerden bahsettim. Ve Gabor'un kendi güvenliği ve umumi iyi için ileriye gitmesi gerektiğini söyleyerek tamamladım. Onun yardımı olmadan onuru kendi üzerine alabilirdi. Sonuç olarak onu bütün umutların üzerinde bir şekilde çevirdim. Böylece aynı gün elçiye, kendisinin benim aracılığım ile tatmin olduğunu ve kendi mektuplarını yazması gerektiğini, onların da derhal Grand Sinyor'a gönderileceğini belirten bir haber gönderdi. Sonra bütün meskunlar benzer çalışmayla onu onayladılar ve biz de acele bekliyoruz. Böylece Tanrı'nın lütufundan memnun olabilirim ki zayıf bir zeminde başladığım işi tamamladım, geciktirici anlaşmalarla korunan bu işi, dinî bir ittifakla tasdik ettim ve majestelerinin de derhal bunun meyvelerini göreceğini ve tadacağını umuyorum. Ana noktalar Gabor'a devletle kadi dostluğu olan Prenslere ittifak yapması ve birleşmesi, onlarla Almanya'nın özgürlüğünün geri kazanılması için yapılacak her durumda onlarla bağdaşması ve katılmasıdır. Başka bir hüküm de Budin Paşasına sınır ordusuyla kalmkması ve İmparatoru şaşırtmak, barışı bozmak ve Erdel bölgelerini işgalden korumak ve ona gereklilikte yardım etmesi için planlanan yere doğru ilerlemesine dair emir vardı. Zira ben gerçek bir şekilde Bosna Paşa'sı Mürtetza'nın 4000 yaya ve 6000 atıyla ilerlemekte olduğunu ve Prens'in emirlerini kabul etmek için diğer birliklerin de ilerlediği konusunda bilgilendirildim. Eğri ve Kanijye [paşaları da]

hareket etmeye başlamışlardır. Böylece onların Gabor'un düşüncelerine ilgilerinin olduğu kesindir. Ve kendi aralarında talimatları mühür altında olmadan harekete geçmeye mutabık olmuşlardır. Ve en büyük sonucu bütün sınır kararlarının dayandığı, tamamen İmparatorluğa bağlı olan Budin Paşa'nın Erdel prensine bağlanmış ve bu sarayda arasının bozuk olduğu pek çok kişiyle uzlaşmıştır. Onun güveniyle ilgili bu delilimiz vardır. Kendisi imparatorun Budin'e kadar gelen barışın onaylanmasını getiren haberciyi bekletecek kadar kavgayı anlamıştır. Barış ciddi bir şekilde gönderilmeliydi şimdi iki yıl geçmişti. Maddelere göre 100000 dolar hediye ihtiva ediyordu. Fakat zamandan zamana uzatılmış ve İmparatorluk bazı deklifleri ve değişiklikleri önceden görerek bu önleyici mektubu yazmışlardır. Paşa bunu reddetmiş ve bu kadar geç bu kadar gizli ve hediye olmadan kabul etmenin padişahın onuruna aykırı olacağını söylemiştir. Ve bu onunla ilgili iyi bir teminattır. Böylece anlaşmanın tamamen bozulmasına yol açabilir. İspanya'nınkinin de ölümcül bir yara aldığını umuyorum. Her ne kadar Dubrovnik'e gönderdiğimiz haberciler henüz gergi dönmezler de onların bütün girişleri engellediğini ve kralın veya Napoli ve Milan'daki kral naiblerinin herhangi bir vekili için bütün yolları durduklarına dair haber aldık.

Prens doğrudan onu kabul etmeye hazır olan Silesya'ya gideceğini söylemiştir. Ve bizde eğer herhangi bir destek görünür ve destekle donatılırsa (o lmadan Majesteleri herşeyin dumanla kaybolacağına karar verebilir ve bu yüzden iki gerekli motivasyonun ilettilmesine dikkat edeceksiniz) Moravya, Bohemya ve bütün bastırılmış olarak ilk sığınak görüntüsünde, hizmetkar zincirlerini kıracaklardır.

Prens görüşü Danimarka kralının fakir tarafsız ülkelerle zaman kaybettiğidir. Ve birliğin bütün kuvveti doğrudan Viyana'da buluşmalıdır. İmparator yurdundan çok uzak olan yangını hissetmemektedir ve sadece masumlar zarar görmektedir. Şüphesiz ki bu tür bir karar savaşı bitirecektir. Bu düşünce için ve ona karşı olan itirazları ve sebeplerini biliyorum ki bunlardan bahsetmek ce Majestelerinin mantığına bırakmak cesaretinde bulundum. Ve onu tatmin edeceğini umuyorum.

Halefimin ölümü beni bahara kadar burada tutmuştur. Fakat kurtuluşum için bütün yolları kullanacağım. Majesteleri için İngiltere'de kârsız olmayacağımı umuyorum. Naçiz bir şekilde beni düke hatırlattığınız için majestelerine teşekkür ediyorum. Onun getireceği tesirden şüphem yoktur. Fakat majesteleri bu fırsatı benim buradaki hizmetimin bitmesi ve efendime benden bahsetme tenezzülünü gösterdiyse, kendisi zaten beni iyi bir şekilde anlatmış olup zamanında onları iletme için

geleceklerdir. Ve sizin çocukluğunuzdan beri onurlandırarak, severek ve naçiz bir şekilde majestelerine hizmet ederek, size ve sizden olanlara bana gösterilen her türlü cömertlik için borçluyum ve bunu söyleyeceğim.

Bu meseleleri Haghe'de düzenleyen Sir Robert Kelligrew'e bildirmem gerekmektedir. Fakar şifre ihtiyacı ve 20 kağıdı dolduran yorgun elin ve 20 haftada mürekkebinin diğerleri kadar iyi olduğunu düşümsen de bu kadar çok almamın beni affettirecektir. Majestelerinin gerekli olan herşeyde ona talimat vereceğini biliyorum.

Naçiz bir şekilde Majesteleri Bohemya Kralının ellerinden öperim. Onun emirlerini alırsam onlarla da iyi bir hesap verme konusundaki isteğime eşit bir cesaretim olacaktır. Herşeye gücü yeten Tanrı Majestelerini kutsasın ve sizi Avrupa'nın en mutlu Kraliçesi yapsın. İstanbul 16/26 Temmuz 1626

İstanbul'daki Son Sorunların Haberleri

Bu ayın 3'ü üzerine sipahiler At Meydanı'nda toplandılar ve isyankâr bir şekilde müftüye geldiler ve iyi yaşlı Kaymakam Gürcü Mehmed Paşa'nın ölüm hükmünü vermesini istediler ve kendisi de kalkacak ve padişahı onların isteği hakkında bilgilendirecekti. Eğer bunu reddederse genel bir isyan ve kendi adaletlerini yapma tehdidinde bulundular. Hiçbir çözüm yoktu ve imparator da bu durumdan bilgilendirilmiş olarak onu azletmek ve görevi Kaptan Paşa Receb'e ve onun makamını da imrahorbaşına vererek böylece bütün meseleleri susturmayı umdu fakat bu onlara hiçbir tatmin vermedi. Daha büyük bir şiddet içerisinde onun hayatını istediler. Zavallı kaymakam (onu cezalandırmayı veya sürgün etmeyi teklif ederek)onları bastırmak için her yolu kullanan padişahın korumasına çekildi. Fakat hiçbir şey kendisi boğdurulana ve çıplak bir şekilde atılincaya kadar memnun etmeyecek veya dağıtmayacaktı. Onun ölü vücudu üzerinde barbarca tepinip, burnunu ve kulaklarını kestiler.

Hâlihazırda bu devlet, 96 yaşında olup 45 yıl divan vezirliği, bir kere veziriazamlık ve üç defa da kaymakamlık yapmış olan bu büyük bakana yapılan adaletsizlik ve kayıptan pişman olmaya başlamıştı. Ondan önce Kıbrıs, Budin, Şam, Bağdat ve Kahire Beylerbeyliği yapmıştı. Altı imparatora hizmet etmiş olup bu devlet içerisindeki en yetenekli ve bilge vekil olup onun altında güven içinde yaşadık ve hiçbir zaman bir dosta ihtiyaç duymadık. Sık sık bu imparatorluğun korunmasında büyük hizmetler yapmıştı ve son olarakta son sorunlardan sonra yeniden yerleşmesinde yapmıştı ve herhangi birisi de onu bu öfkeden kurtaramadı. Ona karşı yapılan suçlamanın nedeni Bağdat'taki ordunun kötü durumunu gizlemesi, (iddia edildiği üzere)

büyük eksiklikler yaşanırken padişahı kandırması ve kamptan yazılmış gibi bir kısmı kanla yazılan mektupların onu suçlamak için yapılmış olmasıydı. Onların daha sonra bir hile olduğu ve bu şehirde yapıldığı keşfedildi. Bunun üzerine savaşın başarısı hakkında neye inanacağımızı bilmiyoruz. Fakat bu kadarı kesindir. İran ordusu onların karşısında oturmaktadır, iki tarafında karşılıklı olarak kayıplar vermektedir ve Türkler de kendilerini yer altına işlemekte, adamlar ve atlar, sıcaklıklar burada hâlâ çok şüphelenildiği gibi sürdürmeyi reddetmektedirler.

İmparatorun ve annesinin çok güvendikleri kaymakamın ölümünü nasıl karşıladıklarını öğrenmeye meraklı olmuştum. Hüküm bostancıbaşına verildiği zaman, kendisi haberci olmaktan ziyade hükmü elinde tutarak daha çok imacı olmuştur. Zavallı adam durumu anlayarak dua etmek için bir saat istedi ve bostancıbaşını padişaha bundan sonra iki gün sonra pişman olacağı masum kanı almaya bu kadar razı olmaması konusunda uyarması için çağırdı ve son olarak bir cellâtın kötü ellerinde ölmemesi için rica etti. Bu ona çok pahalıya mâl oldu. Zira Bostancılar ya saygı veya hürmetten veya yetenek eksikliğinden bu büyük yaşlı kalbin hayatını bir saatte bitiremediler. Kendisi birkaç haydutla birlikte gömüldü, kendi hizmetkârları saklandı ve hiç kimse ona son yatağına giderken eşlik etmeye cesaret edemedi.

Önceki haber insanların adaletsizliği ve küstahlığı ile doldurulmuş olup bu seferki de onun görüntüsünü yok etmek için çalışanlar arasındaki görüntüsünü korumak için adil olmayan bir şekilde dökülen düşmanlarının ve adi adamların dahi intikamını alan Tanrı'nın adaletinin örneklerini getireceklerdir. Buna uygun bir şekilde bu kötülüğün *non cesse cur Deis seuciritem eorum esse* olduğu söylenebilir. Yeniçeriler ya bu son isyan da payların olmadığından haset duyarak ya masum[533] olup bu kötülüğe katılmaya gönülsüz olarak ya da bir şeyler yapma sıraları şimdi onların olduğu için kanalın yukarısında duran kadırgaların botlarını zorladılar ve denizden imparatorun özel olarak çekildiği hasbahçeye geldiler ve masumun ölümüne karşı şikâyet etmeye başlayıp, kendilerinin burada devletin barışını isteyen sadık köleler olduğundan başka hiçbir payları olmadığını ve böylece adalet ve huzurun şehre geri dönebileceğini ileri sürdüler ve bu karmaşanın yazarları olarak suçladıkları adamlar üzerinden intikam alınmasını istediler. Kendi seymenbaşılarını baş olarak ve kendi subaylarından on sekizini ve birlikte toplantılar yapan ve fraksiyonların başı olan sipahi başlarını suçlu olarak belirlediler. Bunların hepsi kesilinceye kadar yönetim ve barış umudu olmadı. Padişah onlara iyi sözler söyledi ve daha çok adalet yapacağına ve suçlu olan herkesi

cezalandıracağına dair söz verdi. Fakat onları tatmin etmek için hiçbir şey yapılmadı ve yeni kaymakamın suç ortağı olduğundan ve bütün bu toplantılarda bir taraf olduğuna inanılmaktadır. En azından onun tercihi onu bu şüpheyne maruz kalmakta ve seymenbaşını ve onun takipçilerinin ve fraksiyonun Gürcü Mehmed Paşa'nın düşüşünü ve katlini tasarlayanlar olduğu çok doğrudu ve eğer yeni bakan tarafından yapılan bir çalışma olmasıydı kendisinin korunacağı çok olasıydı. Yeniçeriler tekrar ayaklandılar ve zorla kadırgaları şehrin yakına getirdiler ve karaya çıktılar ve odalarında çok gizli toplantılar yaptılar. Bu da çok fazla şüphe ve korku yarattı fakat görüşme günü geldiğinde geleneğe göre hepsi sarayda toplandı ve düzen içinde beklediler. Sadece seymenbaşları ortada gözükmedi ve kendisinin ışığa katlanamayacak olan eski meseleleri sorgulama fırsatı oluşmaması için kaymakamla bir antlaşma ile bilinçli olarak orada gözükmediği düşünülmüştür. Divan bitmiş ve vezirler ve kazaskerler kapıya geldiğinde yeniçeriler tarafından durduruldular ve onlara açık bir şekilde kralla konuşmak istedikleri söylendi. Gerekli olan iknalar kullanıldıysa da bir çözüm yoktu. Kendi haberlerini teslim edeceklerdi. Genç imparator ilk başta korkmuş ve geri çekilmişti. Fakat daha çok uygunsuzluktan kurtulmak için onlara gelmeye karar verdi. Bu harekette orada olmaları için müftüye, hukukun yaşlılarına, pek çok din adamına, seymenbaşına ve kaliteli diğer kişilere emir verildi. Bu sırada taht dışarı çıkarıldı ve büyük avluya yerleştirildi ve padişah da amaçları henüz keşfedilmemiş olan askerlerle korku ve haşmet ile vurmak için imparatorluğunun bütün büyük bakanları ve memurları ile birlikte gelerek ve onlar tarafından desteklenerek dışarı çıktı ve tahtına oturdu. Bütün beklentilere karşı olarak onlar için naçiz bir şekilde sadakatlerini belirten ve bu devletin hastalığından ve bugünlük küstahlıklardan şikâyet eden ve kendilerinin bu son isyandan suçlu olmadıklarını böylece prenslerinin savunulması ve düzensizliklerin değişmesi için kanlarını harcamaya hazır olduklarını, bunun için de bütün imparatorluğu kendi arzularına göre yönetmek ve günlük değişiklikler planlayan ve bunun için toplantı yapanların kafalarını kesmek için adalet kılıcından başka bir çözüm olmadığını beyan eden bir seçilmiş konuştu. Arzlarının kabul edilmesini bu huzuru bozanlarında bulunulmasını ve idam edilmesini istediler. Bu konuda ısrarcı olacaktı ve pek çok kişi fraksiyonların başı olarak alınan yeni isimler ve unvanlar önceden gidenlerdi. Eğer majesteleri buna izin verir ve hızlı bir şekilde uygulamaya koyarsa onun hizmeti için öleceklerdi. Aksi takdirde hiçbir huzur umudu kalmamıştı, bu yüzden yapabildikleri kadar karşı çıkacakları büyük kötülüklerin her gün geleceklerini ön gördüklerini

bildirdiler. Bir Cato olabilecek olan konuşmanın sonunda günlük isyanların ağırlığını üzerlerine attıkları sipahiler ve kendi memurları ile... 'i ittifak ve suç ortaklığı ile suçladılar. İmparator onlara kısa fakat tatmin edici bir konuşma yapıp bazı şeylere uyarı karıştırarak boyun eğdi ve herkes oradan ayrıldı. Seymenbaşı kendi isminin o ölüm listesinin başında olduğuna dair bir imaya sahip olarak, ilk fırsatı kullandı ve kaçtı ve kendisini sakladı ve kendilerini bilen birkaç çeşitli kişide geri çekildi ve bu şekilde kendilerini mahkûm etmiş oldular. Şehirde bir tane bile bağırان sipahi görülmüyordu. Herşey sanki Astreae inmiş gibi sakindi. Komplolarının mahkemeye getirileceğinden korkan kaymakamın kalbi dışında hiçbir rahatsızlık yoktu ve onlar yakalanmazlarsa onların kaçışının kendi [534] mahvoluşu olacağından emindi. Zira yeniçeriler kendisinden zorla bir idam hesabı aldılar. Çok büyük bir gayretle seymenbaşı yakalandı ve saraya getirildi. İlk olarak başka adamları suçlamasından ziyade sonsuz olan kendi hazinesini itiraf ettirmek için sorgulanmıştı (zira kendisi Sultan Osman'ın ölümünde sarayı doldurmak için haraç çocuklarının son doldurulmasında Rumeli'yi yağmalamıştı). Padişah onun yanına gitti ve birkaç kelimedden sonra derhal kapı önünde yapılan boynunun vurdurulma hükmünü verdi. Ondan sonra sayılarının 22 olduğu söylenen iki birlikten de çeşitli kişiler alınıp gizli bir şekilde boğduruldular ve denize atıldılar. Bazı esas olarak belirlenenler hâlâ gizlenmişler ve kaçmışlardır.

Bu sorun padişaha pek çok yolda hesap yaptıracak şekilde geri dönmüştür. Kendisinin el koymalarla birlikte seymenbaşından bir milyon ve 250.000 dolar aldığı rapor edilmektedir. Kâtipten de o kadar. Diğerlerinden de çok büyük miktarlar. Ve sanki eski kaymakamın mezarından barış çıkmış gibi hiçbir gürültü duyulmamaktadır. Sipahiler içlerine çekilmişler ve zaferleri olarak Yeniçeriler onların üzerinde sert bir reform başlatmışlardır. Fakat bütün bu temiz havaya rağmen patlayacak olan pek çok iç memnuniyetsizlik ve şikâyet vardır ve bir gün bu devletin kirliliğini tedavi etmek veya temizlemek için yeterli değildir.

Ondan sonra savaş alanının efendisi ve bunun sonucu olarak da erzaklarının hâkimi olan İranlı tarafından kuşatılmış olan kampın büyük bir aşırılık içinde olduğuna dair kesin haberi getiren Bağdat'taki veziriazamdan bazı hizmetkârlar gelmiştir. Çıplaklık, kıtlık ve içerideki hastalıklar düşmandan daha korkunçtu. Gönderilmiş olan malzemeler, daha iyi koruma olmadan ilerlemeye cesaret edilemediği için Diyarbakır'da

beklemişlerdir. O kadar ki eğer hızlı yardımlar onlara verilmezse ordu onursuzca ve tehlikeli bir şekilde bozulmak ve kaçmak zorunda kalacaktır.

Bunun üzerine hem sivil hem de askerî bütün birliklerin yardımcı olduğu umumî bir toplantı yapıldı. Derhal destek gönderilmesi emri verildi ve şimdi Asya'da olan bir general onları götürmek için atandı. Randevu Konya olarak belirlendi ve askerler şimdi her gün oraya gönderilmektedir. Eğer oraya çok geç gelmezlerse ülkenin yok olmasına yardım edebilirler.

Buckingham Dükünden

Soylu Efendim,

Lordum Conway'e göndermiş olduğunuz çeşitli mektupların özetlerine bir bakış yaptım. Bu şekilde oradaki görevinizin, Hristiyanlığın şu anki meselelerinin karışımı ile bağdaştığını ve şahsınızın yeteneklerinin o bölgelerle olan bilginiz ile krala ve devlete o bölgede daha fazla hizmet etmek için uygun olduğundan, şu an bir halef ile yanlandırılmayacak fakat gelecek yılın sonuna kadar oradaki ikametiniz uzatılacaktır. Böylece İngiltere'ye olan yolculuğunuz sizin ve buradaki dostlarınızın dileklerinin beklediği kadar yakın olmayacaktır. Bu arada sizin için hem geri dönüşünüzü hızlandırabilecek hem de cesaretlendirecek bir şey düşünmek konusunda başarısız olmayacağım. Sizden aynı şekilde şahsî meselem ile alâkalı iki tane mektup aldım. İkinci mektup 8/18 Mayıs 1626 tarihini taşıyordu. Orada kendimi, sizin tahmin edeceğiniz gibi benim için çok makbul olan antikalar ve parçaları aramak konusundaki olağanüstü gayretinize minnettar buldum ve burada beni görevlendireceğiniz herhangi bir hizmetle benim üzerim orada üzerime attığınız acıları hak etmeyi amaçlayacağım. Sizden sadece eğer eşsiz bir gizeme sahip değilse kaymak taşından yapılan parçalara çok fazla para yatırmamaya dikkat etmenizdir. Zira antika efendilerimiz(bilgilendirildiğim kadarıyla) hiçbir zaman kaymak taşı üzerine işleme yapmamışlardır. Ben de (sizin haklı bir şekilde tahmin edeceğiniz gibi) bozulmuş ya da kötü şekilli bir taşı istemeye meyilli değilim. Fakat nerede güzelliğin antikayla birlikte bir heykelde buluşturursanız hükmünüzün vereceği değer masrafı üzerinde durmayacağım. Altın Kapı'daki diğer parçalar içinse onlar zorluk ve tehlike olmadan alınmadığından dolayı onların üzerine yaptığımız çabadan tatmin olmuş durumdayım ve daha az sorunla alınabilecek başka antikalar ve [535] kendimi lordumun güvenilir dostu ve naçiz hizmetkârı olarak ifade etmek için iyi bir amacı umacağım. Yorkhouse 19 Temmuz yeni takvim 1626

BUCKINGHAM

Majestelerinin padişaha Gönderdiği Meskûn Elçisi Şövalye, Dürüst Onurlu Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup bu ayın 13'ü tarihli olup o zamandan beri ekle beraber sizin 15 Haziran tarihli mektubunuzu aldım. Hepsini talimatlarına göre gönderdim. Lordum için gönderilen ek bu hafta benim ellerime, İngiltere'den gelen bir paketin içinde geldi. Oradan eğer hoş bir haberim olsaydı, lorduma aktarırdım.

Yakın zamanda Papa ve İspanyollar arasında Valtelina meselesiyle ilgili olarak sıcak bir tartışma olmuştur. Zira evvelden Papa'nın ricası üzerine vadinin ve kalelerin en sonunda yıkabilmesi için kendi ellerine teslim edilmesi konusunda anlaşılmıştı. Kendisi eğer o meselenin sorumluluğunu üzerine alırsa onurunun eşit yüklerde olmayacağını söyleyerek şimdi daha önce rica ettiğinden geri çekilmeye başlamıştır. İspanyollar onun aniden geri çekilişine dair başka bir yorum yapmış olup emin şekilde inanmakta ve Papa'nın bilinçli bir şekilde onların meselelerine dezavantaj getireceğinden ve Valtelina'yı ellerine almak için savaşacağından ve antlaşmayı sonuçlandırmak için daha fazla çalışmayacağını düşünmektedirler. Papa gerçekten İspanyollardan korktuğu kadar kimseden korkmaz ve korkularına ve sorunlarına daha fazlasını ekleyebilip, kendisine daha fazla güvenlik sözü verebilir. Eğer Papa, Valtelina'nın koruması için Venedik, Savoy, İsviçreliler ve Grisonlar arasında bir birliğe izin vermesi olası olduğu gibi izin vermezse, İspanyolları ya kuvvetle ya da zorla o yerin efendileri olmayı amaçlayan niyetlenen amaçları için uygun fırsat gözetlemek konusunda kandıracaktır. Fakat eğer orayı korumak için pek güçlü prens bir birlik kurarsa, İspanyol'un orayı almak için her zamankinden daha az umudu olacaktır.

Olağanüstü Fransız elçisi henüz varmamış olup her gün ve her saat beklenmektedir ve ben de gelecek hafta lorduma ona gösterilen muamelenin haberlerine vereceğimden şüphe duymamaktayım. Böylece lordumun bütün onurlarının artması için yürekten dualarımla birlikte naçiz bir şekilde veda eder ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 24 Temmuz Yeni takvim 1626

Bethlen Gabor'a

Yüce Prenses,

Bu habercinin gönderilmesinin yarattığı acil durum ekselanslarının meseleleri ve bu saray içindeki teklifleri hakkında herhangi bir geniş konuşmaya girmeme izin vermeyecektir. Fakat ertelemeyen, değişimlerden veya düşmanlar tarafından yayılacak bazı dedikoduların Budin paşasını değiştireceğinden veya sizin kahramanca kararlarınızı geri çekeceğinden korkarak, ekselanslarına iyi sonucun temini ve kendim hakkındaki bu kanıtı vermeyi atlamayacağım. Değerli vekiliniz Sinyor Todolagi'nin sizi bugüne kadar olan bütün hareketlerle ilgili bilgilendirdiğinden ve yeni kaymakamın yavaş ve korku dolu hareketlerinden (cehaletin meyveleri) ve umumî bir danışmanın bilgisiz yolu hakkında bilgilendirdiğinden şüphem yoktur. Fakat ekselanslarının hareketlerinin her zaman sabitlik ile eşlik edilen mantık temelleri üzerine dayandığını gördüğümünden ekselanslarına her ne kadar bu mesele pek çok zorlukla karşılaşmış olsa da bütün muhalefetin önüne geçebileceğimiz ve birkaç gün içerisinde size tam bir memnuniyet verebilecek bütün mektupları ve emirleri göndereceğimiz şekilde yollar kullandığım ve onları takip edebileceğim konusunda tatmin olabilmemiz için biraz ışık ve teminat vermenin uygun olduğunu düşündüm.

[536] Bugün genel işe dair iyi bir eğilim içinde bulunduğum fakat doğrudan bir ihlal konusunda haset taşıyacak kadar tedbirli olan kaymakamla [görüşmeyi] tamamladım. Böylece gizli olarak hareket etmek ve düşmanın bize öğrettiği kurnazlıklar altında yürümekte mutabık olduk.

Bu amaç için, daha fazla amaç kaybetmemek gayesiyle reisülküttabın evine gittim ve mektupların ve hükümlerin *minut*larını çizdik. Her ne kadar talimatlarınızda istendiği kadar açık ve doğrudan terimleri elde edememiş olsak da, şu an için meselelerinizin durumuyla bağdaşacak ve konuyla ilgili Budin Paşa'sına yazılan daha açık bir şekilde bildireceği gibi, ekselanslarının amaçları için de etkili olacaktır.

Bu yüzden ekselansları prenlere yakışır kararlarında devam etmek isteyecek ve ilk olarak değişiklikler ve sonra da Sinyor Todolagy'nin hastalığından gelen cevap yavaşlığı hususunda hiçbir ertelemeyi kullanmanız gerekmeyecektir. Fakat bu konuda onun yerini tedarik edebildiğim için, ekselanslarının ve umumun hizmetini ilgilendirecek hiçbir şeyi tamamlanmamış bırakmayacağım. Budin paşasının iletişim kurduğu kişi olan imrahorbaşı korktuğumuz gibi sönük ve gizli bir yardım ile doğrudan bir muhalif olabileceğinden daha çok zarar verdi ve yeni uzlaşmış dostlara ilk olarak

çok fazla güvenilmemelidir. Fakat doğru ve iyi amaç ve ekselanslarının hayırlı yıldızları herşeyi mutlu bir sona getirecektir. Her ne kadar ekselansları önemli bir dostu kaybetmiş olsa da Tanrı size başka bir tane, çok bilge ve sabit bir adam olan ve kendisini istekli bir şekilde sizin bütün meselelerinizin korunması için sunan padişahın kesin bir güvene ve otoriteye sahip olan Rumeli kazaskeri Hüseyin Efendi'yi vermiştir. Ben de bu yüzden Sinyor Todolagy'i onu ziyaret etmesi ve onun üzerine dayanması için ikna ettim ve herşeyin sizi memnun edecek şekilde tamamlanacağına şüphem yoktur.

Elçinizin geri dönüşü ile ekselanslarına bildirecek pek çok olduğundan, sadece ekselanslarına size hem devamlı bir haber ve burada hizmetinizdeki çabalarım ile iyi bir hesap vereceğim emirlerinizi ve hükümlerinizi aldığma dair bilgi vermek için kullandığım bu fırsatta bunları bildirip mektubu genişletmeyeceğim. Böylece herşeye gücü yeten Tanrı'ya ekselanslarını prenslere yakışır bütün planlarında muzaffer kılması ve üzerinizde bütün saadeti arttırmasını için yalvarırım. 25 Temmuz 1626

Lordum Conway'e

Lordum,

Bu sarayın sorunları çok ve şiddetli olmuştur. Eğer lordum bunları duymak isterse Bay Brantwait'i sizi bildirmesi için görevlendirdim. Şehirdeki kargaşaları yatıştırmak ve susturmak için içeride yeterli işleri varken, dışarıdaki bütün meseleleri ertelemiş ve engelledilerse bu şaşırılacak bir şey değildir. Sizi, kaymakamı Erdel elçisine hızlı ve memnun edici bir şekilde göndermesi için iyi bir eğilimde bıraktığıma dair bilgilendirmemden sonra, Bağdat'tan kötü ve baskıcı haberler gelmiş olup, sivil olduğu gibi askeriyeden de sayıları 1.000'in üzerinde olan bütün birliklerden insanların kabul edildiği genel bir toplantı yapıldı. Bu yol eskiden, bir savaş başlangıcı veya başka bir büyük değişiklikte kullanılan yüksek önem arzeden meselelerde kullanıldı. Şimdi gereklilikten ziyade korku ve askeriyeyi memnun etmek yapılmıştır. Bu da hızlı ve uygun göndermeler için danışılacak tek şeydi. Bu mecliste, çok küstahça, cahilce veya kötü niyetle bu yeni bakan Bethlen Gabor'un düşüncelerini öne sürdü ve onun bütün mektuplarını ve talimatlarını açıkça okuyarak, onlardan şimdi yapılan fakat büyük bir şekilde yanıldığı tekliflere göre aynı anda imparator ve Lehistan'la barışı bozmanın uygun olup olmadığına dair absürt bir soru çıkardı. Olumsuz cevaptan emin olmak için bir fırsat alındı ve bazılarının da imparatorluk taraftarı olduğu bu kadar büyük kalabalıkta bu açıkça karşı oldular. Aptallığı veya haksızlığı gören diğerleri ise teklifleri ona karşı o zaman hiçbir şeyin tamamlanmayacağı bir ılımlılığa çektiler ve bizde

bundan yeteri kadar memnun olduk. Zira ben kendi adıma korkunun ve cehaletin bu hatanın en büyük sebebi olduğuna ikna oldum. Her ne kadar imparatorun temsilcisinin bunun üzerine çalıştığından ve bu şekilde herşeyi keşfedeceğinden emin olacak ve bozacak kaymakamı bu yola attığından eminim. Lordum şimdi bu saray içerisindeki müzakerelerin ne kadar sert olduğunu ve isimlerimizin kaçmış olmasının takdir-i ilahinden ziyade daha çok şans olduğunu görecektir. Fakat imparator ve Lehistan kralı öne sürülen herşeyi bilecek ve [537] Gabor tarafından teklif edilenlerden çok daha fazlasını aptalca sonuçlar üzerine hem okuyucu hem de bu mektubu okuyanlar tarafından yanlış anlayacaklardır. Biz haklı bir şekilde herşeyin mahvolduğundan ve bunun bilinçli bir şekilde Budin paşasının geri çekilmesini ve devlet hissini takip etmesi ve Gabor'la hareket etmemesi için yapıldığından şüphelendik. Elçisi tehlikeli bir şekilde hastaydı ve hiçbir adam hataları düzeltmez veya mesele için ricada bulunamazdı. Ben de kendisinin özellikle efendisinin sırlarının açığa vurulmasından ve sahte veya daha geniş bir hisse sokulmasından aşırı bir şekilde rahatsız olduğunu gördüm. Fakat sonuç olarak eğer bir mektup elde edebilirse bunun efendisinin avantajına olacağı, eğer elde edemezse prensinin Bâbîâli'nin izni olmadan hareket edeceğine ve onların yardımı olmadan diğer dostlarına güveneceğini öne süreceği kadarındaydı. Buna rağmen antlaşmayı düzeltmem ve tekrar düzene veya biraz ılımlı bir hâle getirmemi istedi. Bunun üzerine ilk olarak bilge ve büyük bir otoriteye sahip olan Kazaskerle anlaştım ve kendisini hem teklifler hakkında yanlış yorumu hem düşmanların kurnazlıkları hem de reddederek kendisini onlar tarafından bu kadar ihmal edildiği zaman ortak güvenlik içerisinde kendine bakmaktan alıkoyamayacakları Gabor'u kaybedebileceklerinden dolayı için gerekliliği hakkında bilgilendirdim ve sonra da onun tarafından yapılan çalışmada sonra hareketinden şikâyet ettiğim ve hatasından bahsettiğim kaymakama gittim. (Zira bir ılımlılığa düşmekten başka bir yol yoktu. Gabor'un talepleri çok taze ve mantıksızdı). Onunla o kadar başarılı oldum ki mektup üzerinde anlaştık ve çizmesi için nişancı çağırıldı. Ben de bu ertelemenin yeni değişikliklere yol açabileceğinden korkuyordum ve bu yüzden onun evine gittim ve mektuplar bitinceye kadar onunla birlikte oturdum. Eğer dışarıdaki bütün meseleleri bu şehirdeki kargaşalar susmaya ve yatışana kadar ertelemiş ve engellemiş olmaları şaşırılacak bir şey değildir. Lordumu kaymakamı Erdel elçisine hızlı ve memnun edecek acele vermek konusunda iyi bir eğilimde bıraktığımdan beri Bağdat'tan kötü ve baskıcı haberler geldi. Genel bir toplantı yapıldı ve bütün düzenlerden, asker ve sivil sayısı 1.000'in üzerinde olan kişi

buna kabul edildi. Bu yol eskiden savaş başlangıcı veya başka bir büyük değişim zamanlarında kullanılmıştı. Şimdi gereklilikten ziyade korkudan ve daha çok askeriyeyi memnun etmek için yapılıyordu. Ulaşılan tek fikir, hızlı ve uygun malzemelerin gönderilmesi idi. Bu mecliste, bu yeni bakan, çok küstahça, cahilce veya kasten Bethlen Gabor'un düşüncelerini öne sürdü ve onun bütün tekliflerini ve talimatlarını umumî bir şekilde oludu, onlardan absürd bir soru yarattı. Yapılan tekliflere göre imparator ve Lehistan'la bir kerede ihlal yapmanın uygun olup olmadığıydı bu soru. Fakat büyük bir yanlıgı içersiydi. Bir kesinlikle olumsuz cevaptan emin olmak için kullanılmıştı. Ve o büyük kalabalığın içindeki bazıları da imparatorluğa bağlı olup açıkça onlara karşı itiraz ettiler. Diğerleri de ya deliliği ya da haksızlığı görüp, talepleri bir ılımlığa düşürdüler ki ona karşı sonra hiçbir şey tamamlanamazdı ve bizde bundan yeterince memnun olduk. Zira ben kendi adıma, bu büyük hatanın nedenin korku ve cehalet olduğuna ikna oldum. Her ne kadar imparatorun temsilcisinin, herşeyi öğrenmekten emin olmak ve bozmak için bunun üzerine çalıştığından ve kaymakamı bu yola soktuğundan şüphem olmasa da... Lordum şimdi bu saraydaki müzakerelerin ne kadar sağlam olduğunu görecektir. Ve tedbirden ziyade şansla bizim isimlerimiz kaçmıştır. Fakat imparator ve Lehistan kralı öne sürülen herşeyi bilecekler ve daha fazlası aptalca sonuçlar üzerine Gabor tarafından söylenmek istenenleri, hem mektubunu duyan hem de okuyan yüzünden yanlış anlayacaklardır. Biz de haklı ir şekilde herşeyin bittiğinden şüphe ettik. Ve bilerek Budin paşasının geri çekilmesini ve durumun hissini takip etmesini ve Gabor'la bir şey yapmamasını sağladık. Onun elçisi buradaydı ve tehlikeli bir şekilde hastaydı ve bu hataları değiştirecek veya meseleyi takip edecek birisi daha yoktu. Onun son derece rahatsız olduğunu gördüm. Özellikle de efendisinin sırları açığa vurulmuş ve yanlış veya daha geniş bir manaya çekilmişti. Fakat sonuç olarak kendisi eğer bir mektup ederse, bunun onun avantajına olacağını düşündük. Eğer edemezse, prensine devletin izni olmadan hareket etmesine dair itiraz edecek ve onların yardımı olmadan diğer dostlarına güvenecekti. Buna rağmen kendisi benden düzeltme yapmamı ve antlaşmayı tekrar düzene veya ılımlığa düşürmemi istedi. Bunun üzerine ilk olarak çok akıllı ve büyük bir otoriteye sahip olan Kazaskerle anlaştım. Ve onun hem tekliflerin yanlış yorumlandığını hem de düşmanların kurnazlıklarını hem de meselenin gerekliliğini ki eğer reddederlerse Gabor'un kaybedebileceklerini, onun da kendini bu kadar ihmal edilirken ortak güvenlikte kendi güvenliğine alâka göstereceğini anlamasını sağladım. Ve onun tarafından bazı çalışmalar yapıldıktan sonra kaymakama gidip, onun

hareketinden şikâyet ettim ve hatasından bahsettim. (zira bir ılımlılaşıma üzerine düşmekten başka bir yol yoktu, Gabor'un teklifleri çok taze ve mantıksızdı) onunla olan meselemden o kadar çok muvaffak oldum mektup üzerinde mutabık olduk ve Şansölye onun çekilmesi için çağırıldı. Ben ertelemenin yeni değişikliklere yol açacağından korkmuştum ve bu yüzden onun evine gittim ve iş bitinceye kadar onunla birlikte oturdum. Tavır olarak çok telaş yaptım ki zira onlar özel izin vermeye razı olsalardı bunu kendi adlarına bir ihlal suçlamasından sakınmak için nasıl beyan edecekleri konusunda çok dikkatliyidiler. Onu devletin kadim dostu olan prenslerle birleşmesi ve müttefik ve onlarla umumî iyi için bütün durumlarında uyum içinde olması için cesaretlendiriyorlardı. Fakat her ne kadar çok memnun olsalar da aktif bir savaşla ilgili bir kelime bile yoktu. Bir kul olarak Budin paşasına daha fazla özgürlük vermeye razı oldular, ona Gabor'la iyi iletişimi korumasına dair emir verdi. Ve düşmanın(başka bir isim olmadan)sınırlar üzerine bir hamle yaparsa, onun ordusuyla kalkması ve bütün durumlara hazır olması için kamp kurmasına dair emir verildi. Ve eğer prensin bölgelerinde başka bir işgal olursa kendisi ilerleyecek ve onları bastıracaktı. Ve sonra, gerekli olan durumların düşüncelerine göre ortak savunma için ilerleyecekti. Son olarak eğer imparator yeni bir barış iddiası altında yeni bir vekil gönderirse onları bekletecek ve padişahın dostları tatmin olmadan yeni bir barış yapmayacağına dair cevap verecektir. Bu tarzda çok dazla dikkat gözlemlerim. Sanki eski kâhinleri canlandırmaya çalışmışlar gibi. Fakat Gabor'un elçisi Budin paşasından emin olarak mutlu oldu ve bunların onların amaçları için yeterli olacağına dair cevap verdi.

Devletle dostluk içine girmeye istekli olan bütün Hristiyan prenslerine Gabor tarafından ima edilen teklife göre elçilerini buraya göndermelerini, onlara onurlu bir karşılama ve bütün dostlarından koruma sözü veren, onları ortak iyiliği için olan birlikleri için mutlu bir şekilde devam etmeleri için canlandıran bir mektup yazıldı. Bunun ne işe yaracağını bilmiyorum. Sadece düşman tarafından dışarıya yayılan gösterilere ve cakalara karşı gelmek için olması dışında. Her ne kadar Gabor'un teklifinin üzerine yazılmış olsa da, Danimarka ve İsveç Krallarının ve Brandeburgh elektörünün buraya ciddi bir elçi göndermesini sonucunu sağlamaya çalışıyordu. Ya da bu devleti düşüncelerine yardımcı olan güzel gölgelerle meşgul ediyordu.

Aynı akşam, ertelemeden, değişikliklerden veya düşmanlar tarafından yayılacak bir dedikodunun, Gabor'u geri çekebileceği veya onun dostlarını değiştireceğinden şüphe ederek ve elçinin de hastalığı yüzünden derhal gidemeyecek olmasından dolayı

onun ertesi sabah bir mektup yazmasını sağladım. Onun aracılığıyla prene burada olanları yazdım ve onu taleplerinin özünü elde ettiğimizi, onu daha fazla zaman kaybetmemesi veya buradan bir beklenti üzerine erteleme kullanmaması konusunda cesaretlendirdim. Ve bu gayretle çalışarak, onun tam bir tatmin alacağından şüphem yoktur.

Bu mektuplar ve hükümler henüz teslim edilmemiştir. Fakat yazılmış, izin verilmiş ve onayı için padişaha gönderilmiştir. Ve bu yüzden onların kesin olacağını söyleyeme, fakat onların derhal gönderilmesini hiçbir şeyin engelleyemeyeceğinden eminim. Lordum sonra majestelerinin Haghe'deki elçisine talimat vermekten memnun olabilir ve kendisini burada yeterli bir şekilde yapılanların bilgisiyle donatabilir ve Gabor'un bu kadar sık teklif ettiği tekliflerinden geri çekilmesi için hiçbir bahanenin kalmadığı konusunda bilgilendirebilirsiniz.

[538] Dubrovnik'e gönderilen habercilerimiz geri dönmüşlerdir. Napolili beyefendiyi şehirde bulmuşlar mektuplarını düke ve idareciye göndermişler onlardan onun kendilerine verilmesini istemişlerdir. Fakat onlar kendi özgürlüklerin bu kadar ihlal edilmesini reddetmişler, fakat padişahın isteğini yerine getireceklerine söz vermişlerdir ve bu amaç için kaymakama kompliman niteliğinde, İspanya'yı da bu devleti de kızdırmaktan korkan soğuk bir mektup yazmışlardır. Fakat her halükârda, diğer emirler bütün yollarda kayda geçirilmiş ve bunu ilerletecek veya aceleyle bir başkasının benzer bir utanç tehlikesine gönderileceğine inanmıyorum. Dubrovnik elçisi her gün haracıyla birlikte burada beklenmektedir. Onun her ne kadar yarı İspanyol olduğunu bilsek de onlara en azından bu meselede tarafsız kalacakları bir ihtarin vereceğini düşünüyoruz ve bizde gerekli olacak ve gücümüzde olduğu engelleri koyacağız.

Buraya kadar yazdığım sırada, Gabor'un tercümanı bana, hükümlerin ve mektuplarının suretlerini getirdi. Onları çok belirsiz ve soğuk bulup(cahilliğin ve korkunun meyveleri) onları tamamen reddettim ve açıkça itiraz edip bu tür dikkatli gidişatın onları cesaretlendirmekten ziyade prenlere taklit etmeyi öğreneceklerini ve bizim de padişahı bir savaşa sokmaya ihtiyaç duymadığımızı veya istemediğimizi, böylece kendisinin sadece kendisinin tek başına onun eğilimlerini beyan etmesinden dolayı haklı bir şekilde intikama tahrik olan imparatorun kuvvetlerini ona karşı kuvvetlerini çevirdiği halde korumaya karar vermek zorunda olduğunu söyledik ve onlar da ya bu hareketsizlik ile Erdel'in onlara olan bağlılığını veya kendi sınırlarını

güven altına alacak bir birlik fırsatını riske atacağını söyledim. En sonunda, onlardan yenilerinin yazılmasını ve biraz düzeltilmesini ve gereksiz olan dostluğun konfedereye çevrilmesini ve onun bütün tekliflerine genel bir onayı beyan eden ve onlarda devam etmesini cesaretlendiren bir hale gelmesini sağladım. Budin'e olan hüküm daha açık ve etkiliydi. Derhal ordunun kaldırılıp, Gabor'la iletişim halinde olunmasını emrediyordu ve kralla ve prenslere, elçilerini buraya göndermeleri ve onların canlı bir şekilde ortak iyi için olan planlarını devam ettirmeleri için olan mektupta da bu kadarı ima edilmişti. Bunlar bugün mühürle otorite kazanacak ve biz de onları olduğu gibi almaktan memnun olmak zorundayız. İstedğim kadar kuvvetli veya hızlı olmadığını itiraf etmek zorundayım. Fakat Gabor'un elçisinin onların yeterli olduğunu düşünmesini ve onun daha yakın alâkaları olduğunu halde tatmin olduğunu görerek, daha fazla tartışmanın sadece zaman kaybı yaratacağını düşündüm. Suretlerini istekli bir şekilde gönderirdim. Fakat onları tercüme ettirecek kadar boş zaman olmayacağından şüpheleniyorum. Bununla ilgili olarak şimdi başarısız olacaksam, majestelerinin, yazı da nasıl etkilerin olacağına dair hüküm vereceğini sağlayacak şekilde gelecek postada tedarik edeceğim. Bu sırada onları yapabildiğim ölçüde sonuçlarla prensin anlayabileceği kadar güçlendireceğim ve onun onurunun ve güvenliğinin garanti edildiğini karşısına koyacağım.

Benim özel meselemlerle alâkalı olarak naçiz bir şekilde majestelerinin beni bu kuru ve kısır görevden kurtulmayı diliyordum ki bu şekilde ben de zorunluluk üzerine bağlanmayayım, benim halefim de yolculuğuna gelecek yıl başlasın. Lordum üzerime çok yükümlülük koymuştur. Ve şimdi beni ve zavallı eşimi Mısır'dan getirmek için yardım ederseniz ikimiz de sizin birçok iyiliğinizi açıklayacağız ve size şükran yollarıyla bağlı iki hizmetkâr sunacağız. Bu umut içerisinde lordumu en cömert tanrımızın kutsal korumasına bırakıyorum. İstanbul 31 Temmuz 1626

Lordumun en naçiz ve minnettar hizmetkârı

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

26 Temmuz üzerine olağandışı Fransız elçisi gizli bir şekilde Venedik'e girip kendisine ertesi bütün ve gece onu ve takipçilerini kendi masrafından karşılayıp evine kadar eşlik eden olağan Fransız elçisi tarafından şehire yarım günlük mesafelik bir yerde karşılandı. Elçi yolculuğundan bir gün sonra dinlendikten sonra devlet onun

varışından haberdar oldu ve ona İngiltere’de elçilik yapmış Sinyor Valaresso’yu gönderdi. Ona prensin adına hoş geldin demek için 44 senatör bekliyordu. Ve bu Cumhuriyet onun için sarayda bir bekleyiş sağlamıştı.[539] Ertesi gün meclise öncekiyle aynı sayıda senatör tarafından eşlik edilerek umumî görüşmesini yaptı ve henüz ne kadar olacağı belli olmayan buradaki ikameti boyunca günde 300 duka kendisine bu devlet tarafından verilecektir. Henüz lorduma bu devlete efendime sunduğu teklifler hakkında bir hesap veremem. Kendisi henüz bu prensle özel bir görüşme yapmamıştır. Şimdiye kadar buradaki bütün meskûn elçileri kabul etmekte ve iade-i ziyarette bulunmakla meşgul olmuştur ve iki gün içerisinde ikinci görüşmesini beklemektedir.

Papa şimdiye kadar olduğu kadar Valtelina’yı ellerine almak konusunda şiddetli olmayıp Venediklilere ve Grisonlara bırakmaya razıdır ve bunu bütün İspanyol işgallerinden sakınmayı umduğu için tercih etmektedir.

Bay Questor’dan gelen mektuplarımda lordum için bir ek geldi. Lorduma yazdığım son mektup 26 Temmuz tarihliydi. O zamandan beri sizden herhangi bir mektup alamadım. Böylece şu an için lordumun bilgisine layık bir şey olmadığından naçiz bir şekilde ellerinizi öpmek için izin ister ve lordumun en güvenilir hizmetkârı olarak kalırım. 1 Ağustos 1626

JOHN WILKINSON

Bethlen Gabor’a

Yüce Prens,

Geçen ayın 25’i üzerine ekselanslarına sizin bu sarayda müzakere edilen meselelerinizin durumuyla ilgili bir mektup yazıp sadece bazı değişiklikler ve dostunuz Mehmed Paşa’nın zamansız ölümü üzerine oluşacak ertelemelerin ve dedikoduların kötü etkisini engellemek için göndermişim. O mektup vardığı zaman ekselanslarına sizin prensçe kararlarınızı devam ettirecek kadar tatmin etmiş olacağını umuyorum.

Her ne kadar güvenilir vekiliniz Sinyor Todolaghy’nin size bazı imalar verdiğinden şüphem olmasa da, ekselanslarının mektubunun sonucuyla ve cevabıyla ilgili konuşmaya girmeden önce sizi geniş bir şekilde majestelerinin ekselanslarının, değerli meseleleriyle ilgili yardım etmek ve size onun kraliyet kararlılıklarıyla ilgili tam bir teminat vermek için iletişim halinde olma ve sizin çok sık ve çok ciddi bir şekilde öne sürdüğünüz dostluğunuzun kabul edildiğini bildirmek konusundaki cömert emirlerini ve talimatlarını aldığım konusunda bilgilendirmem elzemdir. Orada

ekselansları, bir temel için, majestelerinin Danimarka kralı ve Birleşik Vilayetlerin devletleri ile Almanya'nın barışı ve meselenin, Palatinat'ın kurtarılması ve diğer bütün prenslerin ve bastırılan bütün devlet ve ortak düşmanın silahları ile ihlal edilmiş imparatorluğun temel kutsal yasalarının gücü ve hayatının geri getirilmesiyle eski durumuna ve şartına getirilene kadar ittifak yaptığını bilmekten memnun olacaktır. Bu amaç sabit bir şekilde tedarik etmek için planlanan yeterli kuvvetler ve katkılar vardır. Orada, hiçbir antlaşma teklifinin veya düzenlemenin, herhangi bir müttefik tarafından yazı olmadan kabul edilmeyeceği veya ilgili herkesin bilgisi veya rızası olmadan cevap verilmeyeceği konusunda mutabakata varılmıştır. O ittifaka, eğer Haghe'deki elçilerinin ölümü bunu engellemeseydi, İsveç kralının da katılacağına dair şüphe yoktu. Aynı zamanda Fransa kralını, Almanya'nın özgür şehirlerini, prenslerini ve elektörlerini, Venedik senatosunun ve Savoy dükünün de davet edilmesine karar verilmiş ve uygulamaya konmuştur. Bu antlaşmada ekselanslarının hizmetkârı Yüzbaşı Quad da vardı ve herşey onunla tam olarak iletilmiş ve ekselanslarına bu barış sığınağına girmeniz için cesaret ve teminat şartları ona sunulmuştur. Orada ondan detaylı bir hesap aldığınız konusunda şüphem yoktur. Böylece sizin sınırlı olan zamana göre onayınıza ve kararınıza döndüğünüzü umuyorum. Ekselansları tarafından talep edilip, bana emanet ettiğiniz katkılarla olarak da sizin benzer bir tatmini aldığınızı umuyorum ki benimkisi kadar zayıf bir yardıma ihtiyaç olmayacaktır. Çünkü kabul edilen ve üzerinde mutabakata varılan miktarda, ekselansları krallarla anlaşmıştır. Onların onurları bütün senetlerin üzerindedir ve onların sözlerinde asla bir hayal kırıklığı olmaz.

[540]Ve ekselansları sık sık ve uzun süredir umumî amaç için sabit bir şekilde belirtilmiş olan sevginizin hak ettiği şekilde hazır kabulü ve iletişimi almadığından biraz rahatsızlık veya tatsızlık hissiyle meselede bir cevap ve karar beklediğinden dolayı bu kadar önemli meselelerin büyük binalar ve doğumlar gibi uzun biçimlendirme ve üretimden sonra tamamlanıp ve bu şekilde daha sabit ve dayanıklı olduğunun hikmetinde düşünmek isteyecektir. Burada bu ertelemenin sizin de saygı duyduğunuz majestelerinin ekselanslarına karşı bir soğukluğundan değil, kraliyet hareketlerinin tek bir şekilde yönlendirildiği tedbirden olduğunu varsayıyorum. İş birliği teklif ederek beyan ettiği kararlarını temel ilk olarak derin bir şekilde beyan etmenin çok aceleci olduğunu düşünüyorum. Bunun üzerine ve içine güvenli bir şekilde bağdaşan eğilimleri taşıyan herşey kabul edilebilir. İncil'deki savaşın tehlikesine girmeden önce kuvvetlerinin, gereçlerinin ve müttefiklerini ölçen bilge kralı taklit etmiştir ve

ekselansları takdirinde sabit olarak Danimarka kralının ilk sözleşmesinden diğer operasyon ve planların düşünüldüğünü ve sizin de fırsatlar bir beyan için olgunlaşınca ve uygun oluncaya kadar kendi soylu eğilimlerini koruduklarını görecektir. Özellikle de sık sık benden müzakerelerinin gizliliğiyle ve şimdi tamamlananın dereceleriyle uyuşan genel teminat ve ima almış olarak...

majesteleri onurla antlaşmayı muhtelif mektuplar ve haberlerle esas olarak ithaf etmiş gibi görüldüğünüz Fransız Kralının ellerinden alamazdı. Bu konuda majesteleri benden sadece bazı atlamaların olduğu tamamlayıcı bir hesap almıştır. Majestelerinin Almanya barışıyla ilgili en yakın çıkarlarının onu bu korumaya bağlayacağını ve bir din birliğindeki üstünlüğünün onu ilk olarak getireceğini her zaman çok olası görmüştüm. Bunu da sık sık ekselanslarına ima etmişim.

Başka pek çok sebep daha eklenebilir fakat bunlar sadece ekselanslarının tatmin olması için kullanılmıştır. Herşeyi iyi bir sonuca getirmenin Tanrı'yı memnun ettiğini görerek ekselanslarının, yolların takdis edildiği, böylece ekselansları ordularınızı onurunuz ve Hristiyanlığın umumî kârı için cesurca ve yiğit bir şekilde ilerleteceğinizden şüphe duymayan majestelerinin sabit eğiliminden temin olabileceği şeklinde tamamlayacağım.

Ekselanslarının bu devlete yazdığı mektupların ve bilgilerin cevapları ve onlardan çıkan zorluklarla alâkalı olarak hizmetkârınızın haberlerini engellemeyeceğim. Kendisi büyük bir güven ve sevgi ile size tam memnuniyet verecek bir mektup elde etmeye çalıştı. Elde edilebilecek olanlar şimdi yazılmıştır. Her ne kadar onlar meselenin ağırlığının gerektirdiği kadar doğrudan ve açık olmasa da ekselanslarının hareketlerine teminat olacak kadar özü yeterlidir. Düşmanların kaymakamı yozlaştırmak veya korkutmak için sahte sözler ve raporlar ile kullandıkları bütün kurnazlık ve çabaların dışında ekselansları dostunun kaybının mutsuz durumunu ve Bağdat'tan gelen haberleri de düşünmelidir. Bu avantaj üzerine imparatorun temsilcisi müzakereyi umumî bir toplantıya getirinceye kadar çalışmıştır. Orada bazıları mensup oldukları fraksiyon, bazıları da yeni bir savaş korkusundan dolayı tekliflerinize karşı pek çok argüman kullandılar. Buna rağmen bu en yetenekli ve bilge adamlar kesin bir düşmanı meşgul ve aşağıda tutmanın, bütün kuvvetlerini ekselanslarının üzerine çevirecek duruma getirinceye kadar gizlemekten daha az tehlikeli olduğunu önceden görerek fikrimizle bağdaştılar ve size tatmin vermek için çalıştılar. Düşman da başarısı intikam isteğiyle bağdaştığı zaman şüphesiz bunu yapacaktır. Özellikle de imparatorun açık ve hiçbir

zaman unutturulmayacak bu müzakerenin keşfinden tahrik olacağını ön görerek... Ekselansları bu mektupların ve hükümlerin tarzlarının belirsiz, korku dolu ve soğuk, cehalet ve zayıflıktan türediğini görecektir. Pek çok konuşmada barışı bozma suçlamasından sakınmak için sözler aradıklarını gözlemledim. Fakat genel olarak istekleri sizin dostlarınızla birleşme fırsatını almanız ve silahlarınızı kendi ve ortak kâr için kullanmanızdır. Bunu her ne kadar kesin şartlarda emretmeye cesaret edemeseler de ekselanslarının mektubunda bütün tekliflerinize ve önerilerinize evrensel bir izin ve kabul ve Bâbîâli'yle dostluk kuran prenslerle bağdaşmanın padişahın isteğine uyduğuna dair bir beyan, ordularınızın başarısı ve düşmanlarınızın kafalarının karışması için bir duayla tamamlandığını göreceksiniz. [541] Danimarka ve İsveç Krallarına yazılması niyetlenen mektupta, onlar kapsanmadan yeni bir barışa yardım edilmeyeceği veya yapılmayacağı sözü verilerek onları cesaretlendirecek veya canlandıracak hiçbir şey atlanmamalıdır. Yokluğunuz sırasında topraklarınızın savunulması ve size karşı gelecek olanları şaşırtmak ve korkutmak için Budin paşasına gönderilen emirler yeterlidir. Ve son olarak ekselanslarının düşünceleriyle bağdaşması ve buradan daha fazla talimat beklemeyip umumî iyi için ne varsa aranızda kararlaştırılıp onun burada kabul edilmesi ve onaylanması için ona bir emir verilmelidir. Böylece ben de ekselanslarının bütün sınır kararlarının kesinlikle otoritesine dayanan Budin paşası ile iyi bir iletişim ile güven altına girdiği sonucuna varıyorum. Her ne kadar Sinyor Todolaghy'nin şahit olabileceği gibi bu kararların daha cesur ve yiğitçe olması için çalışmış ve bundan memnun olmuş olsam da ekselanslarının hikmetini ve iyi eğilimini bilerek sizin onlardan saklı ve zamanın ve kendi meselelerinin izin vereceği şekilde hareketlerinizi ilerletmeniz için en ciddi istek olan özü ve gücü toplayacağınızdan şüphem yoktur. Ekselanslarının buradan herhangi bir büyük meseleye dayanmayacağından eminim. Mevcut durumu ve büyük bakanların beceriksizliklerini ve nasıl günlük değişimlere maruz kaldıklarını biliyorsunuz. Temel olarak güvendesiniz ve herhangi bir belirsiz olayda savunulacağınız kesindir. İlk adım ve derece en zordur. Eğer ekselansları başlarsa kendi çıkarları onları herhangi bir iknadan daha fazla çekecektir. Ben de ekselanslarının onların skandal yardımını kullanmak istediğini düşünmüyorum. Bunun yardımı Almanya'da Macaristan'da iyilik yaptığından daha fazla zarar verir. Şimdi, bir Hristiyan inancının bağıyla müttefiklerini terketmeyecek veya onurları eksik olmayan prensler ile ittifaka girerek daha onurlu ve güvenli yola girmeye başladınız ve ben de sizin muzaffer ordularınızın başarısının arkasından bir kraliyet ödülü ve taç geleceğini umuyorum.

Böylece küstahın makamını bekleme sebebinden ziyade bu soğuk dostlar tarafından aranacak ve korkulacaksınız. O zaman bu kadar çok çabanın tamamlanması ve bu kadar çok prensin tatmin olması ve söz verdiğiniz onurunuzu kurtarmak için o şerefli çalışmaya başlamaktan başka bir şey kalmamaktadır. O mülklerinde bastırılanların haklarını geri almalarını ve sınırlarında zulme uğrayanlarını özgürleştirmeyi ve dine özgürlük vermeyi ilân etmektir. Buradan hiçbir şeyin engel olmayacağı, elçilerin bütün durumlarınızda devamlı avukatlarınız ve gözcüleriniz olacağını ve vekillerinizden hâlihazırda Rubicon'u geçtiğiniz teminatını majestelerine geniş bir şekilde bildirdim ve bu yüzden *eatur quo omicorum vota inimicorum iniquit as vocat*, olarak tamamlarım. Bu da Sezar'ın kararıdır. Ekselanslarının başarısının onun başarısı olan *ut veniat, videat, et vincat princeps Caesaris aemulus* olmasını dilerim. Bu kehanete, onurunuzun artması için herşeye gücü yeten Tanrı'ya olan dualarımı da ekler ve & olarak kalırım. 9/19 Ağustos 1626

Lordum Grandeson'dan

Soylu Lord,

Size yazmadan önce sizden muhtelif mektuplar almış olarak çok geri kalmış bulunmaktayım. Uzun süre lordum dükün mektuplarını bekledim ve pek çok işle bastırıldığını gördüğüm kendisine de baskı yapmaya gönülsüzdüm. Bu süre içerisinde kendisi size mektup yazacak süre buldu ve 20 gün kadar önce gönderdi. Onların hazırlayıcısı çok dürüst bir adam olan ve sizin tarafınızdan bilinmek ve size hizmet etmek isteyenlerden biri olan Bay Mason'dur. Efendimin de ona saygı duyduğunu gördüm. Bu mektuplarda efendimin size karşı olan sevgisinden ve krala olan hizmetinizi değerlendirmek için gösterdiği alâkadan ve orada kalışınızı emretmesinden ve sonra da istediğiniz zaman gelişinizi bulduğunuzu umuyorum. Umumî meselelerimiz içinse Kral parlamentonun kaba başarısızlığından sonra pek çok zorluğa rağmen İspanya'ya savaş yapma kararını ve sabitliğini sürdürmektedir.

Kendisi aynı zamanda her ne kadar en yakın komşularımızı sinirlendireceğini düşünsem de halkı arasında çok onur ve iyi eğilim kazandıran bir ferman yayınladı kraliçeyle birlikte olan Fransızlar kendi aralarında bir devlet tesis etmekte ve kralı [542] rahatsız edecek yollarda koşmaktadırlar. Biz de şimdi bu kararın Krala aniden onların üstüne düşme fırsatı ve onları Fransa'ya gönderme fırsatı vereceğini beklemekteyiz. 3 veya 4 tane adam ve kadın hariç tutulacaktır. Bu kadar çok gönülsüzlükten sonra onların

isteklerinin karşı olarak onlardan 400 tanesi gitmiştir. Tanrı bize onlardan gelebildiği kadar az göndersin.

Lord Denbigh kontunun ve Lord Willoughby'inin komutası altında 30 iyi gemi Gübey'e doğru gitmeye hazırdır. Ve başka bir filoda onların yokluğunda sahillerimizi korumak için hazırdır.

Sarayda Pembroke kontu, lord kâhya yapıldı ve onun kardeşi, onun yerine lord mabeynci yapıldı. Onun da en büyük oğlu Buckingham dükünün kızıyla evlendi.

İsveç kralının Lehistan'la bozulduğunu ve Baltık Denizi'ndeki bazı şehirleri ve Elven'i aldığını ve Danzing için hamlelerde bulunduğunu duyduk.

İyi değilken sizin evinizi kullanma cesaretini gösterdim. Şimdi, Sir John Faermett'in sizi bildirdiği gibi James Palace içindedir ve her zaman onun içinde harcadığım zaman için size borçlu olacağım.

Sizi ve yeğenimi bu kadar uzun bir süre göremediğim için üzgünüm. Onu ve onurunuzu yurda daha yakın sürede çekebilmek için bir fırsat olmasını dilerdim. Bu sırada ikinize de hizmet edeceğim ve her zaman hizmetinizdeki düşkün sevgili amcanız olarak kalacağım konusundaki en iyi niyetlerimi yollarım. 10 Ağustos 1626 Battersey

GRANDISONE

Dürüst onurlu, Şövalye, majestelerinin İstanbul'daki Elçisi çok iyi lord Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

Lord Conway'e

Lordum,

Erdel prensinin elçisi, imparatorun partisi tarafından araya sokulan pek çok zorluk ve ertelemeden sonra gönderildi. Bunlardan çok korktuk ve haset duyduk. Fakat sonuç bizim topladığımız kadar olup zamansız bir savaşa girmekten daha kötü bir niyet daha yoktu ve devletin hissi, Gabor'a onun kendi silahlarını kullanması için verebilecekleri kadar çok cesaret vermektir. Bu durumdan kendi mevcut şartlarının izin vereceği kadar avantaj elde etmeyi umuyorlardı. Biz de buradan alınabilecekleri almaya razı bırakıldık. Tam olarak, onun bütün tekliflerine genel bir onay, onları takip etmesi için tedbirli bir ima vardı. Gabor tarafından kullanılacak bir mektupta, Danimarka, İsveç ve Almanya'nın diğer prenslerini hem Bâbiâli hem de onunla ittifak yapması için kullanılacak(benim görüşüme göre anlamsız ve gereksizdir) ve Budin paşasına, Bethlen'le bir görüşme yapması orada bütün gerekli meselelere orada karar verilmesi ve sınır ordusunu kaldırması ve bir düşmanlık hareketi yapmaktan ziyade tehdit etme ve

savunma emri verilmişti. Ve onların tarzları her ne kadar Gabor tarafından istediği kadar kuvvetli ve açık (ve bazı detaylar atlanmıştır) olmasa da eğer kendisi gerçekten devam etmeye kararlıysa (bu konuda şüphe etmek için hiçbir sebepim yoktur) onun bütün niyetleri için onlar yeterlidir. Savunulması dışında hiçbir Türk'e ihtiyaç duymayacaktır. Bu konuda da tamamen donanımlıdır.

Lorduma bu müzakerede ne kullandığımı nasıl zorlandığımı görebilmeniz için Gabor'a yazdığım mektuplarımı gönderdim. Orada (lordumun talimatlarına göre) eski emir eksikliğimi, hem onu şu an için temin etmek hem de kendi şöhretimi tamir etmek için bahane olarak gösterdim. Bütün mektupların ve emirlerin suretlerini de, majestelerine tatmin vereceklerini ve başka bir antlaşmada işe yarayabileceğini görerek ekledim ve onların şifrede gelmemesi bir atlama değildir. Zira İspanyolların kendi adlarına bu kadar çok şeyleri olsaydı bunu basmış olacaklarına ve dünyaya yayacaklarına ikna oldum.

Bu müzakerelerin tesirleri hakkında görüşümü verme cesaretini göstereceğim. Gabor'un Macaristan'a çekileceği ve bu avantaj, Avasturya'daki isyan ve Almanya'daki savaş üzerine tacı almaya çalışacağı şüphesizdir [543] ve eğer bir destek görür ve onunla birleşmesi için herhangi bir kuvvet gönderilirse kendisi savaşı cesurca Viyana kapılarına kadar taşıyacaktır ve ben de bu savaşı düşmanın ülkesi için yavaş ilerleyen ve karşı çıkabilecek bir düzenli ordudan daha korkunç olan o olmadan bu savaşı bitirmenin başka bir yolu olmadığına ikna oldum. Bu amaç için genel bir toplama yapmıştır ve sınıra bütün atlılarını göndermiştir. Yayaları ise Macaristan'da garnizondadır ve neredeyse imparatora karşı savaş ilan edecek kadar açık terimlerle bu ayın 21'inde hareket edeceğini yayınlamıştır. Elçi bunu teslim etmiştir ve yeni gelen pek çok tüccar da bunu doğrulamaktadır. Fakat eğer hiçbir desteği olmazsa güvenli bir geri çekilmenin olasılığından öreye gitmeyecektir ve imparatorla barış yapmanın her zaman kendi seçimi ve gücünde olduğunu bilerek bütün ülkeden destek alıp parayla geri dönecektir.

Ülkesinin gözcüleri olarak kullanmayı veya onlar anlamadan önce bir harekette kârını alabileceği şekilde harekete geçirmeyi umduğu Türkler de onun planlarının sırlarını bilmemektedir. Fakat onların bir kurnazlık ve kandırma umudu vardır ve bu yüzden onların hareket etmeyeceğine veya görevlerinin ötesine geçmeyeceklerine ikna oldum. Ganimet umuduyla bazılarının ilerlemiş olduğu beş Paşa kampa atanmıştır ve eğer onlar bir kere sınıra getirilirlerse hırsızları çalmaktan alıkoymak zor olacaktır.

İmparator garnizonlarını güçlendirmek için bütün desteği sınıra göndermiştir. Fakat onları savaş alanına çekilmeyecektir. Böylece bütün açık ülke takdire bırakılmış olacak.

Bu fırtınanın korkusu imparatorun büyük bir gayretle bir haberci göndermesine yol açtı. Haberci iki gün önce padişaha mektuplar ve barışa dair bir onayla birlikte geldi. Şimdi iki yıl önce yapılan sunulmuştu. Onların başlıklarını detaylı olarak bilmiyorum ama suretlerini elde etmeyi ve sonra da gerekli olan muhalefeti yapmayı ve kabulünün engellenmesini veya onur noktasında, maddelere göre bir elçi ve bir hediye olmaksızın getirildiğinden dolayı ertelenebileceğinden şüphe yoktur. Eğer bu acele içerisinde majestelerine bir hizmet varsa onu yaptım ve Erdel elçisi tamamen onu göstermektedir ve bana güvenmektedir. Böylece bunun majestelerine hem Gabor hem de Venedik tarafından açıklanacağına ikna oldum. Lordum, lordumun &'na, bunları majestelerine sunarak ve beni alışıl gelmiş korumanızda korumak isteyecektir. İstanbul 12/22 Ağustos 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lordumdan bu hafta iki paket aldım. Bir tanesi 1/11 Temmuz diğeri de 5/15 Temmuz tarihliydi. Bunları Lordumun sekreterinden aldım. Onları ilk fırsatta göndereceğim ve bütün gayretle teslim edilmesi için Bay Questor'un alâkasına göndereceğim.

Olağanüstü Fransız elçisi yakın zamanda neredeyse her gün senato ile görüşme yapmaktadır. Onlara İspanya ve Fransa'nın iki tacı arasında tamamlanan iki barışın maddeleri hakkında bilgilendirdi. Bu sinyorlar da hâlâ ona öne sürdükleriyle ilgili doğrudan bir cevapla geri dönmeyip aklındakileri belirsiz terimler üzerine verdiler. Bunlar sanki kâhinin cevapları gibi onlardan iki anlam çıkarabilirdi. Aynı şekilde ondan tarafsız olarak, onların o barış maddeleriyle ilgili çeşitli zamanlarda söz verildiği gibi tamamlanmadan ve mutabakata varılmadan önce bilgilendirilmiş olmalarının uygun olup olmadığını düşünmesini istediler. Elçi onlara kesin bir cevap verdi. Her ne kadar ciddi şekilde bunu istemiş olsa da... Fakat eğer bu sinyorlar kendilerini onun dışından önce daha fazla açıklarlarsa lorduma gelecek fırsatta bir hesap vermek konusunda başarısız olmayacağım. Görünüşe göre Fransız elçisinin bu Cumhuriyet'in Fransa ve İspanya arasındaki yapılan barışa razı olacağına dair umudu vardır. Kendisi bu hafta Papa'ya ne tavırla Valtelina'ya asker sokacağını öğrenmek için haberci yolladı.

[544] Bu devletin hâlihazırda tamamlanan barışı kucaklayacağını tahmini üzerine yaptı bunu. Bu zinyorlar barışı kabul edip etmeyecekleri sadece hâlâ bu senatonun hâlâ suçlu olduğu bir sırdır. İki tarafta da çeşitli olasılık vardır, fakat cesur bir tahminde bulunma cesaretini gösteremiyorum.

Fransız elçisi son görüşmesinde Bu sinyorlardan Marki di Cocuures adına bir ricada bulundu. Kendisinin iddia ettiğine göre onlar ona 80.000 kron borçlulardı. Bu borcun umutsuz ve ödenmek için çok büyük olduğu düşünülmüştür. Aynı zamanda paralarını vermek için pek çok durumları da vardır ve bu yüzden bu talebe cevapla geri dönmediler.

Roma'dan anladığım, bu hafta Papa'nın ateşten dolayı tehlikeli bir şekilde hasta olduğudur. Ve vücudundaki hastalığın yanı sıra kendisi onun niyetleriyle çok fazla çakışan İtalya'nın mevcut meseleleriyle ilgili olarak da aklındakilerle de daha az rahatsız değildir.

Böylece lordumun başarısı için herşeye gücü yeten Tanrı'ya yürekten dualarımla birlikte naçiz bir şekilde veda eder ve her zaman lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım.

Venedik 15 Ağustos 1626

JOHN WILKINSON

Lorduma yazdığımdan beri bu Sinyorların Fransa'ya bu cevabı verdiklerini anladım. Her ne kadar kendileri onun öne sürdüklerine razı olmasalar da onlar kendi kuvvetlerini Valtelina'dan geri çağırmak ve maddelerin sonuçlandırılmasına karşı çıkmamaya razı olacaklardır.

Lord Conway'e

Lordum,

Lordumun 20 Nisan tarihli mektubu ve 4 Mayıs tarihli ekinin suretleri yolda uzun bir süre uyuduktan sonra gelmiştir. Böylece kurallarına göre majestelerine hizmetimi devam ettirmek konusunda yüreklendim ve temin oldum ve bana sevkettiğiniz güveni ve olayların değişikliğini öğrendim.

Lordumun arabulucuğuyla almış olduğum, daha önce de beni bilgilendirdiğiniz ve şimdi tekrar ettiğiniz majestelerinin muhtelif lütufları ve cömertlikleri için majestelerine 16 Temmuz tarihli mektubumda en naçiz bir şekilde teşekkür etmişim ve her ne kadar kendimi bu mesafede lorduma yeterli kadar ifade edemesem de sizden okullarda minnettarlığın adalet dayanaklarından biri olduğunu öğrendiğime inanmanız

istiyorum. Sadece bütün yardımlarınızın tamamlanması kalmaktadır ve borcumu tamamlamak için majestelerinin aklına son iki dilekçemde sunduğum bu yılın sonunda geri çağırılmamı sokmanızdır. Bu mevsimi eğer kaybedersem devam etmekten ziyade bir ağa takılacak ve Londra'daki dostlarımın da beni tutmak istediklerini ve geri dönüşümü ertelemeye çalıştıklarını biliyorum. *Bonus servus, semper asinus*: Ben de bir *prentiship*'i bitireceğim ve bunun onları tatmin edeceğini umuyorum. Halefim içinse pek çok kişinin istediğini ve majestelerinin birinin seçimini bekleterek 3 adayı şirkete sunduğunu duydum. Herhangi birisi için istekte bulunmayacağım. Her ne kadar göreve layık olacak ve temellerim üzerine bina yapabilecek birisini görmekten memnun olacak olsam da... Zira her ne kadar burası İngiltere'den uzak olsa da majestelerinin onuru burada değerlidir ve yurda daha yakın bir yerden daha dikkatli bir şekilde korunmalıdır ve diğer devletler de seçkin veya en azından iyi bilinen ve kalifiye adamları göndermektedirler. Ben sade akrabamın [William Roe] ismini söyleyeceğim ve aksi halde majestelerinin beni kurtarmak için kimi seçmek isterse onu kabul etmeye hazır olacağım. Bu arada eğer umum için başka bir olay olursa, naçiz bir şekilde kendimi talimat almak için sunarak bunu ihmal etmeyeceğim. Burada eğer hiçbir sebep olmazsa da Lordumun sekreterlerine dört cümleyle mektuplarımdan haberdar olduğunu emretmesi benim için büyük bir atimin olacaktır. Çünkü bazen bir tanesinin başarısızlığı işin sürecini veya en azından dayanakları bozmaktadır. Majestelerinin talimatlarını aldığımdan beri yazdıklarımı kenara yazdım. [16,29 Temmuz, 3 Ağustos]

Şu an Erdel elçisinin girişinden sonra buraya Budin paşasının ölümü haberi geldi. Kendisi imparatorun eski bir destekçisiydi ve Gabor'la yeni anlaşmıştı ve bu yüzden ona güvenim zayıftı. [545] Kendisi sınırdaki durumu çok iyi biliyordu ve alınan bir barışın tatlılığına uzun süre bakmıştı ve doğası büyük bir değişikliğe başlamak konusunda fazla soğuk ve düşünceliydi. Her hâlükarda şimdi kendisi sınır ordusunun kaldırılması ile bir hareket gösterinde bulundurulmak için kazanılmış olup dizginleri sert bir şekilde tutacaktı. Belki de gösterdiğinden başka amaçları da vardı ve prens ve kendisi ikisinin de hayal kırıklığına uğrayacakları birbirlerini kandırmaya ve sözleşmeye çalışabilirdi. Zira ben onların çeşitli yollar çizdiklerine ve kurnazlıklarına güvendiklerine ikna oldum. Onun ölümü üzerine kendisi Erdellinin planlarına Gabor'un onu yönlendirebileceğinden dolayı uygun ve imparatorluğun da ona güvenmeyeceği, doğası çok hareketli ve yerinde duramaz birisi olan Bosna paşası Murtaza Paşa'yı hem vali hem de general olarak seçti. Buraya nasıl devam etmesini bilmek padişahın

emirlerini almak için mektup yazdı ve fırsatı kaybetmemek için kendi eğilimleriyle ilgili bağımsız imalarda bulundu. Bunun üzerine iki vazifede onun üzerine verildi ve ona ilk düşünceleri takip etmesi için onay verildi. Kendisi bunlarla ilgiliydi ve çok ileriye ve bu amaç için (nişancıya küçük bir hediyeyle) ona verilen hükümlerin ve prenze olan mektupların aynı ölçüde yenilenmesini sağladım ve yeni paşanın izin almaktan başka hiçbir şey istemediğini, Gabor'la anlaşmış ve ordusunun başında olacağından biliyordum. Ben, ilk haberleri bizi, ikisinin de hareket halinde olduğu konusunda temin edeceğini düşünüyorum. Ve bu değişim prenze büyük bir avantaj sağlayacaktır ve düşmana zarar verecektir. Bütün bu umutlara ve yardımlara rağmen, her bakanın değişim ile bunlar değişebilir, meselenin hayatı ve temeli tamamen katkının uygulanmasına dayanmaktadır. Onlar Gabor'u buradan bir saygı olmadan harekete geçirecek olmalıdır ve o olmadan hiçbir otorite onu harekete geçiremez. Bu yüzden bu noktada majesteleri bütün kuvvetlerini görevlendirmek zorundadır.

İmparatorun antlaşmanın onaylanmasına dair olan mektubunun üzerine bir toplantı yapıldı ve onlara kabulün nazik bir şekilde ertelenmesini sağlamak gösterildi. Orada, Kaymakamın güvenilir sözü üzerine onlar maddelere karşı olarak bu antlaşmayı bu kadar belirsiz bir şekilde almayacakları şeklinde tamamlandı ve hareketsiz olarak, onlara kalifiye bir elçi sunmaya gelene kadar temsilcinin ellerinde duracağı konusunda beni temin ettiler. O zamandan önce pek çok değişim olabilir ve sınırın durumu değişebilir. Onların bu mutlu yollarla ne taşıyabileceklerini kesin olarak bilmiyorum. Dışarıda bir suret yoktur. Fakat onlara eşlik etmesi, (zannedersen aynı özde) onu barışın korunması ve elçiye güven verilmesi ve onaylama için herkeşin yapılmasını ihtiva eden bir mektup olarak gördüm. Onay da kabul edilmemiş olup sonuç kayboluncaya kadar da zamana yayılacaktır.

Doğu'dan kesin bir haber almadık. Emredilen yardımlar dağınık bir şekilde buradan gitmektedir ve onlardan duyulan tek iyi umut şehrin daha huzurlu olmasıdır. Zira Bağdat için yapılan hareket onlar varmadan önce öyle veya böyle bitirilmek zorundadır. Majestelerine mektup yazmadım, çünkü benim meselem yeniden ziyade öncekinin bir değişimi olmuştur. Lordumun yardımcı alâkasından emin olarak naçiz bir şekilde veda ediyorum. İstanbul 26 Ağustos 1626

Lordumun bağlı minnettar hizmetkârı

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Bu ayın 22'si olan geçen Cumartesi günü olağanüstü Fransız elçisi senatoya veda etti. Onlar ona 2.000 kron değerinde altın bir zincir verdiler ve onun iki sekreterine de 300 kronluk parça verdiler. Ayın 25'i üzerine elçi şehirden ayrıldı. Hediyesinin yarı değerini arkasında harcadı. Kendisi dükünün ona burada kaldığı süre içerisinde katılması için atanan o memurlara harcama yapmıştı. Kendisinin ilk günlük yolculuğu buradan Padova'ydı. Orada kendisi devletin bir yer karşılayabileceği kadar iyi muamele gördü. Ve birkaç gün içerisinde Venedik topraklarında yolculuk ederken onun masrafları bu sinyorlar tarafından karşılanmıştır. Bu devletten çıktıktan sonra Valtelina'ya girmiştir. Oradan kendisiyle birlikte yurda, Fransa'ya götürmek için Markiz di Couures'i de almıştır. Oradan kendisi İsviçre'ye geçmiş ve Grisonları geçmiştir. Onlarla bu devlete hâlihazırda teklif ettiği barış antlaşmasının o maddeleri üzerine müzakere edecektir. [546] Lorduma bu senatonun toplam sayısı 20 olan maddelerin cevaplarının detaylarını veremem. Fakat cevaplarının özünü genel olarak lorduma vermiştim. Her ne kadar bu sinyorlar teklif edilenlere razı olduklarını göstermemiş olsalar da, buna rağmen kendileri Fransa kralının talebi üzerine Valtelina'dan çağırmaya ve maddelerin sonuçlandırılmasına razı olacaktır.

Lordumun 26 Temmuz tarihli paketi güvenli bir şekilde varmıştır ve zarflar teslim edilmiştir. Lordumu şu an için rahatsız edecek başka bir meselem yoktur. Lordumdan sık sık aldığım haberler için size en naçiz teşekkürlerimle geri dönerim. Bunun için her zaman lordumun en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak kalmaya mecburum. Venedik 29 Ağustos 1626

JOHN WILKINSON

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

Olağanüstü Fransız elçisi Mösyö de Preux, buradan gidişinden önce efendisinin taleplerine Senatodan çok tatminkâr bir cevap aldığı için çok muzaffer olmuştu ve dünyanın bir süre için kendisinin bu sinyorlarla onlarla teklif ettiği bütün maddelerle kesin bir antlaşmayı sağladığına inandırmayı başardı. Fakat sonra bu prens buradaki meskûn elçilere Senatonun onun tekliflerine olan cevabını açıkladı. Onun zaferi sadece boş ve bir zafer kazanmamış gibi göründü. Senatoya sunduğu maddelerin büyük bir bölümünden sadece bu üçüne cevap alabildi.

1- İlk olarak, Fransa kralı bu sinyorlardan kendilerini Valtelina'dan İspanya kralının hizmeti için, Milan Dükü'ğünün savunulması dışında, Almanların, İtalya'ya gelişini kapamak için bütün yolları kapamak konusunda Grisonlar'la birleştirmelerini istedi. Buna Venedikliler rıza gösterdiler.

2- İkinci olarak kendisi [Fransa kralı] bu cumhuriyetin Valtelina'nın valisinin ve memurlarının seçilmesine ve genel olarak Grisonlara verilecek olan maaşın ve yıllık ödemenin yerleştirilmesine iştirak etmelerini istedi. Bu talep için güzel bir şekilde özür dilediler ve kendilerinin o meselede herhangi bir ellerinin olmayacağını söylediler.

3- Bu Sinyorların cevapla geri döndüğü üçüncü ve son teklif ise Venediklilerin kuvvetlerini Valtelina'dan çekmesiydi. Buna, kendilerinin Valtelina'yı şimdi geçmiş olan tehlikeden kurtardıklarını ve özgür bıraktıklarına dair cevap verdiler. Onlar majestelerinin talebi üzerine daha fazla hareket etmemeye razı oldular.

Senatonun bu cevaplarına ekleyecek daha fazla bir şeyim kalmamıştır. Naçiz bir şekilde burada veda eder ve lordumun en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak kalırım.

Venedik 4 Eylül 1626

JOHN WILKINSON

Lorduma yazdığım son mektup 29 Ağustos tarihliydi. Lordum için olan zarfları bu hafta İngiltere'den gelen paketimde aldım

Sir Isaac Wake'e 4/14 Eylül 1626

Benim çok iyi Lordum,

Bay Wilkinson'dan gelen mektuptaki ekinde lordumun, Savoy ekselanslarının İzmir Başpiskoposun oğluna tavsiye ettiği mektubun suretini alarak, lordumun iltimasına dair büyük bir teminat aldım. Bu bana çok büyük bir güven verdi ve eğer etkili olursa beni ve haleflerimi bu insanlar arasında çok güçlendirecektir. Onlar üzerine bir taraf sık sık bize dezavantaj getirecek şekilde zulüm yapmıştır. Hem ben hem de onlar, lorduma onun otoritesi ve dostluğu ile toplayacağımız pek çok iyi meyve borçluyuz. Başpiskopos'a Roma'daki temsilcileri aracılığıyla kendi ricasına zemin oluşturması için bir suret verdim. Sır sadece kendi aramızda geçmektedir. [547] Zira biz sapkınlarla kurduğu iletişimin keşfedilmesi dışında hiçbir engelden korkulamaz. Böylece bunu saklı tutmak ve onun lorduma olan minnettarlığını söylemeyi ertelemem lâzım. Sakız adalıları onun için dilekçe yazacaklar ve onun ihtiyacı olduğu zaman bu tavsiyenin Kardinal tarafından açıklanması dışında hiçbir şey kalmayacak. Lorduma eğer dünyanın her bölgesinde(bunun bana yardım etmeyeceğini görerek) sizin

müteşekkîr hizmetkârınız olacağım konusundaki yeminlerimi kabul etmeniz dışında verebileceğim başka değerli bir şey yoktur.

Cizvitler uzun bir süredir İzmir’de bir kilise veya bir okul elde edebilmek için çalışmaktadırlar ve Rum Piskoposundan bir parça yer yakın zamanda almışlardır ki ben buna direndim ve onların o kiliseyi mahvetmemeleri ve bize karşı çalışmamaları için oraya yerleşemeyeceklerini umuyorum. Burada sadece dört tane vardır ve onlar iki kere Patrik’i değiştirmek ve Roma’daki Yunan kolejinde terbiye görmüş olanlar birkaç yıl içerisinde piskoposlukları Roma ve İspanyollara bağlı kişilerle dolduracak bir Piskoposu getirmek için hamle yapmışlardır. Fakat ben gedikte durdum ve onların araçlarını, amaçlarını elde etme umudundan ziyade nefretle dolu olarak geri gönderdim. Bu neden Katoliklerle bazı dostlarım olacağını bir nedenidir ki onlar öfkeyle taşınmasınlar veya projelerle meşgul olmasınlar. Onların ıslahı ve ılımlı bir hale gelmesi o çalışmalara karşı iyi bir karşılık olacaktır.¹⁵¹

Lord Conway’e

Lordum,

Majestelerinin en kötü hizmetlerimi nazik kabulünün belirtildiği 24 Mayıs tarihli lordumun mektuplarının getirdiği rahatlık, benim naçiz eğilimlerine kanatlar ekledi ve beni mahmuzladı ve artan bir lütuf gibi bir kerede hem onları yapmak konusundaki irademi hem de yeteneğimi güçlendirdi. O iyilikten bana tarif edilen emirdeki bazı bölümlere cevap verme cesaretini göstereceğim.

Benim halefimin seçilmesiyle alâkalı olarak itiraf etmeliyim ki deneyimlerimden dolayı onun ve onun her zaman üzerlerinde dikkatli ve uyanık bir gözle bakmak zorunda olduğu tüccarlarla arasında iyi bir uzlaşma olmalıdır. Bu görevlendirme diğerlerinden daha farklı olup onların mülkleri üzerinde güç ve onların ticaretlerinde yönetimini bulundurmaktadır. Seçilecekler ilk yaklaşımda bir mutsuzluk tohumları ile dağılmamalıdır ki o hizipten burada çok bulunur. Fakat majestelerinin isteği ve onların tatmini bağdaşabilir. Fakat ben onun kraliyet sözünün taahhüdünü anladığım zaman kendi düşüncelerimden bile geri çekiliyorum ve benim anlayışımın üzerinde olan nedenler olduğundan şüphe etmeyip tamamen irademi boyun eğdiriyorum ve şimdi benim bu yılı tamamlama emriyle bir yıl daha kalmama razı olmaya naçiz bir şekilde itaat ederim. Fakat lordumdan, majestelerini yanlış bilgi konusunda bilgilendirmenizi,

¹⁵¹ Baskıcının notu. Bu mektubun geri kalanı daha tam olarak bir sonrakinde bulunmaktadır ve bu yüzden atlanmıştır.

Lordların emri ve tüccarların talebi üzerine razı olduğum sözleşmemin üzerindeki yılın gelecek Aralık'da bittiği konusunda bilgilendirmeniz konusunda size yalvarıyorum. Ve eğer bir yıl daha uzatılırsa bir ağın içine alacağım ve yurda dışarıda taşıdığım o rahatlıkları getiremeyeceğim. Lordum bu imparatorluğun mevcut yapısını bulacak, ben de son olarak özgürlüğümü istemek için büyük nedenlerim olduğunu ekleyeceğim. Benim kendi meselelerim bunu istemektedir ve majestelerinin hizmeti adına daha fazlasını yapamam. Belki de geri dönüşüm zaman yazılması imkânsız pek çok şeyi temizleyebilir ve teslim edilebilirim. Ve bu yüzden çok ciddi bir şekilde majestelerinden beni doğru yorumlamasını ve benim geri çağırılmamı baharda olacak gibi zamanlı benimde böylece ona son iki mektubumda gönderdiğim dilekçelerime göre mevsim kaybetmeyeyim ve bağlanmayayım. Bu konuda lordumun avukatlığını istedim. Majesteleri kimi göndermek isterse onu kendimmiş gibi kabul edeceğim ve güvenilir bir şekilde hizmet edeceğim ve belirlenen adaylar arasında Bay Tromboll'u duyarak, bir başkasının onun eski değerini bastırabileceğinden şüphe edemem. Ve ondan sonra kendi akrabam için iyi dileklerde bulunduğum için affedilmek zorundayım. Eğilimimi açıkça majestelerinin isteğinin beyanına boyun eğdiriyorum. Venedik Senatosu'ndan majestelerinin onurunun düşüncesiyle aldığı cömertliği açıklamayı atlayamam. Onlar sadece balyosdan benim bu zamanda dönme amacıma ve İtalya'dan geçmek istediğime dair bir ima alarak buraya bir kadırgalarının beni Zenta'ya almaya hazır olması ve beni istediğim limana getirmesi konusunda emir göndermişlerdir. Bununla ilgili olarak eğer lordum onların elçisiyle bir konuşma fırsatı üzerine benim bunu özel bir iyilik olarak aldığım üzere bilgilendirilmekten memnun olabilir.

[548] Majestelerinin padişaha olan mektubu henüz gelmemiştir. Gemilerimiz bu elli gündür güçlü Kuzey rüzgârları yüzünden kanalda bekletilmektedir. O mektup bana gelir gelmez majestelerine iyi bir hesap vereceğinden ve herşeyi, çok kötü olan mevcut durumda olduğu kadar iyi bir düzeni içinde bırakacağım.

Berberî limanlarının özgürlüğünün majestelerinin ve bu denizlerdeki diğer kalyonlara hizmet etmesi benim düşüncemin dışında değildi. Özellikle de şimdi İspanya topraklarındaki en zayıf yer, her gürültüde titreyen olan ve ucuz miktara büyük bir yağmanın ve ganimetin bulunacağı Sicilya üzerine bir düşünce varsa. Bu yüzden bu bakanlarla anlaştım ve bizim Akdeniz'e gelmemizin padişah için avantajı olduğu gibi boğazları açık tutup ticareti koruyarak düşmanlarını zayıflatacağını gösterdim ve bu konuda bütün limanlara İngilizleri dost olarak kabul etmelerini ve gereklerini para

karşılığında gidermelerini belirten hükümlerin gönderileceği konusunda söz alacak kadar başarılı oldum. Bu konuda herhangi bir donanma subayının suretini alabileceği kadar çok kopya almak gereklidir. Bunu da sağlayacağımdan şüphem yoktur. Fakat bunlar üzerine çok fazla güvenmeye cesaret edemiyorum. Lordum Cezayir şehrinin, kendisini zehirleyen Paşalarına karşı isyan ettiklerini ve bunun üzerine bir devlet kurduklarını ve memurlar seçtiklerini buradan gönderilecek herhangi bir valiyi kabul etmemeye karar verdiklerine dair raporların geldiğini ve bu devletin de kendilerini ona göre yönetecekleri kendi içlerinden otantik bir tavsiye veya teklif alıncaya kadar nasıl devam edeceği konusunda şüphe içinde olduğunu bilmek isteyecektir. Zira reddedilecek bir paşa göndermek bir düşman çağırısıdır ve onların oradaki otoritelerini sürdürmeye açık bir hakaret ve saldırı olacaktır ve yakın zamanda yapılan küstahlıklardan dolayı görevi kabul etme riskini almaya cesaret edebilecek hiç kimse yoktur. Bu onları zorlayacak ve durum üzerine çalışacak durumda olmayarak bu olayı gizlemeye ve bilgi almamaya razı oldular. Onlar ve Venedikliler arasında ihtilaf henüz çözülmemiştir. Bâbiâli'nin ve yeni bir valinin atanacağını gördüğüm zaman onunla hem majestelerinin donanmalarının kabul edilmesi hem de Cales donanması tarafından yapılan küçük yağma için büyük kayıp yaşayan Bay Leate'in tazminatı için anlaşacağım. Bu arada onlar da en güçlüsünü reddedemeyeceklerdir ve ben de padişahın bu amaç için mektuplar elde edeceğim. Biraz sadakat içinde yaşadıkları ve limanın da daha az kârlı olmadığı Tunuslularla antlaşmak için daha iyi yollar vardır. Oraya yeni bir Paşa gönderilmesi planlanmaktadır. Onunla etkili bir şekilde ilgileneceğim ve ondan çekebileceğim teminatı çekebileceğim. Eğer herhangi bir plan majestelerinin donanmasını bu denizlere getirirse tüccarlar için çok iyi bir şey olur. Zira ben boğazlar içerisinde onların Batı sahillerinde olduğu gibi İspanya kıyılarında ve daha az korunan adalarda da iyi bir av ve ganimet bulabileceklerine ikna oldum. Böylece bu korsanları zayıflatmak ve ortadan kaldırmak ve onları tazminata ve İngilizlere daha iyi davranmaya yarayacaktır. Orada ani bir intikam alınabilir ve gemileri de tatmin veya güvenlik için gücümüze düşebilir.

Gabor'un hareketlerinin ve son müzakeresinin ne olduğu hakkında lordumu 16, 31 Temmuz, 12 ve 26 Ağustos tarihli mektuplarım ile bilgilendirmiştım. Orada Fransız elçisinin ani soğukluğunu bildirmiştım. Bu o zamandan beri o kadar artmıştır ki o ve Erdel elçisi arasında resmiyet dışına hiçbir iletişim göremiyorum ve balyostan herhangi bir antlaşmada devam etmek için iptal emri aldığımı öğrendim. Buna rağmen Fransız

vekillerinin el altından kendi aralarındaki gizli yollar ile Gabor'a destek verdiğini ve canlandırdığını söylemektedir. Bu kadar ilerlilik, sıcaklık ve beni çağdırmaktan sonra bu geri çekilmenin sebebini öğrenemedim. Her ne kadar buradaki elçinin sonucun ve paranın parmaklarından geçmeyeceğini gördüğü zaman antlaşmayı ilerletecek midenin olmadığına ikna olsam da... majestelerinin hikmeti başarısızlığı görecektir. Valteline'in terkedilişi ve bu bir kökten çıkmaktadır. Ben de bu noktada görüşlerimi sunmayacağım, onun yerine Fransız yardımları görüşünü koruyabildiğim kadar korumaya çalışacağım ve eğer Almanya meselelerinden ve Danimarka kralının hareketlerinden bir zorluk çıkmazsa, zorunluluğun hedefi sadece din birliği tarafından desteklenmek olan Gabor'u amaçlarından saptıracak kadar büyük olmayacağı görüşümü sürdüreceğim. [549] Bu Fransız'daki bu sıcaklığın başlangıcının burada bahsedilen, fakat bildirmeye layık görmediğim, imparatorluk tarafından Fransa üzerine verilen bazı hafif teklifler olduğundan bilgisiz değilim ve bununla bütün iletişim kaybolmuştur ve benim görüşüme göre Fransız'ın iç değişiminin dış utancının göstereceğinden daha büyük olacaktır. Majesteleri bu cesaretimi affedecektir.

İspanya antlaşması imparatorun büyük bir elçinin gelişi ile canlandırılmadığı takdirde bir süre için reddedilmiştir. İmparatorun temsilcisi bunun kabulü için çok baskı yapmaktadır ve onun hızla geleceği için söz vermiştir. Bununla ilgili olarak Viyana'dan hiçbir haber almadık ve krediye veya İspanya'ya yeni talimatlar alması için gönderilen, Livorno'da alınan ve İspanya kralı tarafından ağırlanan Yahudi Cormaco'nun geri dönüşüne direneceğiz. Fakat eğer Almanya'daki herhangi bir değişim, hâlihazırda kendi meseleleri ile yumuşayan bu devleti eritmezse herhangi bir sonucu engelleyebileceğimizden şüphem yoktur. Masraf majestelerinin herhangi bir ağırlık bulacağı kadar büyük değildir. Bu konuda avantajı bedel ile bozmamaya dikkat ettim. Bu konuda benim yönetici olduğum küçük masraflar dışında bütün elçiler eşit bir şekilde anlaştık. Bu konuda bir hesap vermeyeceğim ve kendimi tamamen efendime sevkedeceğim.

Son mektuplarımızdan sonra Erdel prensi temsilcisine yeni talimatlar ve mektuplarla birlikte buraya büyük bir aceleyle talimatlar göndermiştir. Bunların ilk olarak bana bildirme ve sonradan bu devleti onunla bağdaştırma ve konusunda müzakere etme ve o karara sürme göreviyle birlikte bu devlete haber verme görevi vardı. Onların içinde haber ve hareket olarak pek çok büyük mesele bildirdi. Daha iyi otorite için lorduma onun kendi sözleriyle bir bölüm göndermeye karar verdim. "Rex

Danie Joannem Enrestum, duven Weymarienstiem et Mansfeltium cum 20.000 belli gerantium nobis in auxilium misit, cum quibus figeles nostri Franciscus Kun, sevetarius Germanicus qum in civitatem Miggies expediveramus usque ad Braslaviam mertopolim Silesia Simul adventarunt, Silesiam superarunt, rastra posuerunt ad Tessim disantetem ab oris Hungarie duobus solummodo brevibus miaribus verum assludio Vag et Solme octo Germanicis Milliaribus abest. İstfi jam nos duntaxat adire volunt es nos praestolntur, Ego secundum conjurationem meam vgesime die Augusti expedivi tria millia equitum hastatorum ab oppido Thorea ad Johanem Erntestum duuvem Weymariensem. İpsemet quoque deo volente et captum fortunante 28 die Augusti iter aggrediar.” Bu yazıtı alıntıladım çünkü bana hızlı bir yükseliş gibi gözükte. Benim istihbaratıma göre Kont Mansfelt Silezya’da çok muzaffer olmalıydı. Fakat diğer yandan Gabor’un niye kendisini aldatacağını bilemedim ve bu yüzden özellikle de buradaki mevcut müzakerelerinin bunlarla uyumlu olduğunu görerek onun gözelerine güvenmek zorundayım. Öz iki başlığa düşürüldü. İlk olarak padişaha mülklerinin kendi rızasıyla toplantı yapıp, leydisini o prensliğin varisi olarak seçtiğini beyan etmek ve onlar arasındaki kadim gelenekler ve kapitülasyonlara göre ondan onay istemektir. Bu devlete danışılmadan verilen ani karar ve cinsiyet içinse hepsi Avusturya Hanedanı’nın yükselmesinin bütün Almanya için çok tehlikeli olduğunu, bu yüzden Erdel için bir fetret devrinin bozulmalarını engellemenin gerekli olduğu hedefine yönlendirilmiş pek çok sebep saydı. İmparatorluk mensupları hastalık ve bölünme üzerine çalışmaması için halef ilân edilmeli ve bunu almalı ve Avusturyalıları karşı prensler tarafından desteklenmeli ve güçlendirilmelidir. Eşi bu şarta uygun olup onu tam olarak yapmaktadır. Bu seçim Bâbiâli’inin rızası ve dostları ve müttefikleri ve korumalarının teminatı altında yapıldı ve bu yüzden padişaha sadece ortak düşmanı zayıflatmak ve engellemek için gösterdiği alâkasıyla bağdaşmasını ve takdir etmesini istedi. İkinci olarak altı yıldır barış ve imparatorla düşmanlık olmadan yaşarken kendisine ordularını ilerletmesi ve şimdi uzlaşılmaz düşmanı tahrik etmesi emri verilmişti. Bu düşünce bu zamana kadar bu imparatorluğun en deneyimli bakanları tarafından devam ettirilmiş ve geçen yıl aynı tonda kendisine önceden kayıtsız olup şimdi gerekli olan planları uygulaması için açık bir emir elde ettiğine dair mektupların gönderildiğini ve imparatoru sonsuza kadar Almanya içine hapsetme fırsatı kaybetmemesi ve Macaristan’ın fethiyle Türk sınırının güvenliğini ve barışını temin etmesi için ikna edilmişti. Eğer bunların ikisinde de bir zorluk yaşarsa [550] maskeyi çıkaracak ve

hâlihazırda bu kararların ve konfederasyonların padişahın otoritesi ile yapılmış olup geri çağırılmak için çok geç olacağını söyleyecekti ve onuru bu kadar söz konusu olmuş olup geri çekilemeyecekti. Böylece haracını ödeyecek ve güvenini devam ettirecekti. Böylece eğer onu kendi haline bırakırlarsa, ondan ve dostlarından gelecek benzer bir ölçüyü küçümsememeleri gerekiyordu.

Bu mektuplar ve haberler dobra bir şekilde teslim edilmiştir ve veraset için toplanacaklarını ve onun uygun tatmini için karar verecekleri ve kadim fikirleri onaylamak için derhal bir mektubun yazılacağına dair genel bir cevap verildi. Temsilci bu soğuklukla tatmin olmadı veya zamanı seçemeyerek vezire doğrudan ve detaylı bir cevap vermesi ve bana da ona yardım etmem için baskı yaptı. Fakat Bağdat'tan (6 gün önce haberim oldu) kampın kaldırıldığı ve gecenin yardımıyla bütün çadırlarını ve erzaklarını yakmaya zorlanarak ve büyük topları kırarak ve onları Fırat'a atarak kaçmaya zorlandıkları haberi geldi. Bu ordunun sefaletleri adamların savaş alanında hiçbir zaman acı çekmeyecekleri şeklinde olmuştur. Kıtık ile telef olmuşlar ve sıcaklık ile nefessiz kalmışlardır. Bu şekilde bir günde 12.000 kişi ölmüştü. Diğerine ise bir ölçek arpanın 58 Venedik altını ile satıldığı ile hüküm verilebilir. Veziriazam bu utancın hasedini onların üzerine atabileceğini umarak en yiğit üç Paşa'nın boyunun vurdurmuştur ve Musul'a geri çekilmiştir. İranlı zaferini kullanmış ve arkadan 10 gün üzerine kaçan orduya saldırıda bulunarak idamına devam etmiştir. Böyle büyük bir darbeyi Türk İmparatorluğu hiçbir zaman yaşamamıştı. Bu haberler o kadar üzüntüyle karşılandı ki yeni savaşlar yapmak için antlaşma mevsimi değildi. İmparatorun temsilcisi bu üzüntüyü kullanmakta, herşeye tamamen karşı gelmekte ve barışın onaylanması için büyük bir elçinin gelişini beklemektedir ve onların başarıları ve mevcut yapı ile ruhen zayıflamış olan bu devlet kime inanacağını bilmemektedir. *Futuri ambiguus, etm agis quit vitaret, quam cui fideret, certus.* Bu yüzden daha önce umutsuz bir cevap almamız için tahrik etmeyip, yürek toplamaları ve kazanmaları için zaman verme ve bu genel mektubu kaymakamdan Asya meseleleri için hazırlık ve toplantı için birkaç mektuptan sonra kendisinin Gabor'un tekliflerini detaylı bir şekilde düşüneceğine ve ona geniş bir tatmin vereceği sözünün de eklenmesiyle kabul etme ve bu arada onun da neşeli bir şekilde devam etmesi nasihati verdim. Bunun iki gün içinde gönderileceğini umuyorum ve şu an için yeterli olacağına inanıyorum ve belki de prens veya Türk işgali emrinin skandal olup ona saygı göstermeyecek olan Almanya için o kadar kötü değildir. En azından barışı ertelemek ve dengeyi olduğu gibi tutmak için

herhangi bir imparatorluk elçisinin gelişine karşı güvensizlik yaratacak önlemler ve uyarılar kullanacağımdan şüphem yoktur. Bu müzakerelerin şiddeti ile Gabor'un samimi, ciddi ve eğer Hristiyanlıktan onu yüreksizleştirecek karşı bir şey gelmezse harekete geçirileceğinden şüphelenmek için bir sebep yoktur. Onların başarısı ve yardımını üzerine kendisi, ona herhangi bir büyük yardım veremeyecek ve onu memnuniyetsiz olacak şekilde tahrik etmekten korkanlardan daha çok dikkat vermekte ve dayanmaktadır.

Lordum belki de bu devletin kararları hakkında herhangi bir yorum yapmamın yersiz olduğunu düşünebilir. Fakat Hristiyanlığın meseleleri ile ilgili haberleri olduğundan dolayı ne yaptıkları ve ne düşünceleri olduğunu belirteceğim. Benim görüşüme göre onlar takip etmeye zorlanacaklardır. Şu an için hem bilgilerini hem de hislerini gizlemek için çalışmaktadırlar ve bugün muzaffer düşmanın ilerleyişini durdurmak için hangi yolun alınması için toplandılar. Yeni bir veziriazam seçilmesi teklif edildi. Fakat onun gönderilme masrafı onların gereçleriyle bağdaşmıyordu ve onları büyük sefaletlerinden getirmek için kalabalıklar tarafından kabul edilen eskisini de mutsuz etme korkusu vardı. Bu yüzden her ne kadar başka birisi kaba bir şekilde belirlenmiş olsa da en iyi ve büyük olasılıkla geçerli olacak görüş generale ordunun geri kalanlarını toplaması ve kendisini kış için Musul veya Diyarbakır'da tahkim etmesi baharda yeterli asker, para ve mühimmat yardımının yapılacağı sözünü ihtiva eden yeni hükümler ve cesaretlendirmeler gitti ve o zaman padişah için şahsen en azından Halep'e kadar gitmek elzem olacaktır. Onun varlığı olmadan hizmete uygun bir orduyu toplamak ve tutmak zor olacaktır. Eğer bu karar işlerse şehir ıssız bırakılacak ve koruma dışında hiçbir iş yapılmayacak, ticaret düşecek ve elçilerin kullanımı meyvesiz olacaktır. Zira kampa kadar takip etmek imkânsız olacaktır.[551] Ve böylece lorduma bana karşı gönderdiğiniz saygılar için şükranla dolu olarak lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 6/16 Eylül 1626

Lord Conway'den Sir Isaac Wake'

Dürüst Onurlu,

Majesteleri size Baden markizi aracılığıyla yapılan teklifi düşündü ve en güvenilir danışmanlarıyla yapılan bir komitede danıştı. Majestelerinin mevcut büyük girişimleri, gereklilikleri ve hâlihazırda hem karadan hem de denizden savunma hem de saldırı için yapılmış planların takibinin onu yeni ittifakları kucaklamasına veya harcama gerektirecek yeni hareketler üzerine girişimde bulundurmasına rağmen gücünde

mümkün olan bütün imkânla birlikte iyi amaca yardım edeceğini beyan etmiştir. Majesteleri sadece iyi bir tekliften memnun olmakla ve cesur bir prence iyi kararı ve amacını ve majestelerine olan sevgisi için teşekkürlerini ve şükranlarını belirtmekle kalmamış, aynı zamanda onunla bu meselede daha fazla antlaşma yapmaya devam edecektir. Bu amaç için majesteleri Markiz'e yazılan iş bu ekte lorduma onunla antlaşmayı tamamlamak ve onu kabul edilecek antlaşmada majestelerini uygulamaya bağlamak konusunda güven vermektedir. Ve bu yüzden majesteleri tekliflerin bütün noktalarını onaylamakta ve lorduma size olan isteğini belirtmem böylece sizin onun adınıza antlaşmayı kabul etme ve majestelerinin uygulayacağı konusunda söz verme isteğini belirtmek konusunda bana emir vermiştir. Böylece Venedikliler, Savoy dükü ve Markiz kendilerine düşenleri yapıp aynı zamanda onlardan öne sürülen ve istenenleri uygulamak için söz verebilir ve kendilerini buna bağlayabilirler. Aynı zamanda majestelerinin mevcut plana ve niyetlenen saptırmaya 5 bin yayayı ve bin atlıyı kaldıracak ve altı aylığına ödeyecek kadar yeterli para katkısında bulunacağı söylenebilir. Venedikliler ve Savoy dükü, mektubunuzda ima ettiğiniz üzerine benzer bir miktarı sağlamalıdır. Markiz de aynı şekilde dört bin yaya ve bin atlı donatmaları ve yeterli miktarda top, mühimmat ve o tür bir ordu için gerekli olan diğer askerî teçhizatları toplamalıdır. Ve bu ordu derhal toplanmalı ve Almanya'ya doğru bütün gayretiyle birlikte ilerlemelidir. Ve şu anki iyi bir fırsat ihmal edilmemelidir veya girişim müttefiklerin herhangi birisinin kusuru üzerine ertelenmemelidir. Ve bu şartlarda karşılıklı olarak mutabakata varılmalı ve kabul edildiği takdirde majesteleri harekete girmekten memnun olacaktır. Fakat müttefiklerden biri geri çekilir veya uzun bir süre kotalarını onaylamayı veya tatmin etmeyi erteleyip mevsim kaybedilir ve şimdi görüldüğü üzere başarı olasılıklarına karşı zorluklar tüterse, majesteleri bu durumlarda katkı sağlamaya razı olmaz fakat kendisini ödeme yapmaktan özgür ve kurtulmuş olarak tutar ve Baden markizi tarafından majestelerinin kotasını dağıtma konusundaki özel teklifi hakkında majestelerinin isteği, onu majestelerinin kibar kabulü ve teşekkürü ile temin etmeniz ve hareketin ortak bir katkıyla devam edip, majestelerini bütün bu tür paraların geri ödeneceği ve geri dağıtılacağı, bu şekilde de onun içinde iki yılın sonunda geri dağıtılacağı hakkında temin edeceksiniz. Miktarın ne kadar tutacağı burada kesin değildir ve detaylı olarak bırakılmamıştır. Majestelerine aşırı bir yükün düşmemesi lorduma bırakılmıştır. Ve aynı zamanda majestelerinin dezavantaj yaşamaması veya Venedikliler ve Savoy dükünden daha fazla söz vermemesini sağlamakta size kalmıştır.

Onların varsayımı olmadan majesteleri kendisinin bu meseleye girişini uygun bulmamaktadır. Ve hâlihazırda onların kendi adlarına katkıyı verdikleri halde majestelerinin [birliğe gireceği] ve belirli kotada katkı vereceğine dair cevapla geri dönmüştür. Majesteleri şimdi sizden bu emir üzerine onların uygulanmasının çok etkili bir şekilde ve hızlı bir şekilde uygulanması için hızlandırmanızı bu kadar büyük bir iş yapabilme fırsatının kaybedilmemesini istemektedir.

Lordumun bu meseledeki alâkası ve hizmetinde majesteleri cömert bir şekilde tenezzül etmekte ve çok büyük bir hizmet olarak görmektedir. Ve aynı zamanda 8 Ağustos tarihli haberlerinizde cömert bir bölüm alma ve [552] Protestan İsviçrelileri barış antlaşmasını kabul etmemeniz için harekete geçirmek ve iyi amacın savunulması konusundaki yolunuzu takdir etmektedir. Sizin çabanızla birlikte hem onlarla hem de başka yerlerde o barışa karşı olmaya ikna etmek ve onların kendi ve ortak özgürlüğü korumak için silahlanmaya cesaretlendirmeniz ile çok etkili şeyler yapılabileceğinden şüphe duymamaktadır. St. Martin's Lane, 8 Eylül 1626

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Sizin 30 Haziran ve 5 Temmuz tarihli mektuplarınız (ikisini de geçen cumartesi aldım) lorduma olan mektuplarının çok uzun süredir yolda olma şanssızlığına düşmesinden dolayı çok üzgünüm ve böylece aldığınız onlardan mutluluk ve tatmin alacağınızı, acınızı ve rahatsızlığınızı giderecek ve erteleyeceğini umuyorum. Sizin öfkeli bir şekilde belirttiklerinizin zirvesine kederle baktım ve eğer kalbim benim size karşı olan sevgime ve saygıma tanık olmasaydı kendi hatalarımdan çok utanmış olurdu. Ve benim mantığım beni varacak olan mektuplarımda sizi bütün noktalarda tatmin edeceğidir.

Hem bana hem de Majestelere yazdığınız mektuplarınızı ona sundum. Kendisi cömert bir şekilde onlara tenezzül etmeye ve sizin iyi amaçlarınızı onaylamaya devam etmektedir. Ve sizin habercilerinin geri gönderilmesini sağlayarak mutlu bir şekilde bozduğunuz İspanya antlaşması meselesini, majesteleri eşsiz bir hizmet olarak görmektedir. Ve sizin o tür bir antlaşmayla ilgili bütün tekliflerin yenilenmesini durduracağınız en azından onların o tür bir teklifin duyulmasını engelleyeceğiniz konusunda uyanık olacağınızdan emindir. Bu konuda Venedik elçisiyle etkili bir uyum alacağınızdan emin olacaksınız. Ve o muhalefete yaptığınız masraf için son mektubumda (burada bir sureti vardır) size majestelerinden oradaki meskûn elçilerle

kotanızı harcamanız için bir talimat vermişim. Bu yüzden sizin şüphelenmenize gerek olmayıp özel talebinizdeki miktarda kral sizin tatmin olmanız için emir verecektir.

Oradaki Bethlen Gabor'un elçilerinin müzakereleriyle alâkalı olarak her ne kadar kraldan Erdel prensine derhal mektupla ilgili veya onun temsilcisine Hollanda'da verileden başka bir teminat bilmesem de son mektubumda belirtilen padişahı Hristiyanlığa yapılacak bir işgalden çekme noktasındaki tehlike ve skandallar dışında ona her durumda yardım etmek olan majestelerinin niyetini ve emrini tamamen tatmin ettiniz. Eğer onun vekillerinin talep ettiği emirler o vasıflara izin verdiyse bu onun güvenliği için yeterli olacaktır.

[553] Almanya'dan Bethlen Gabor'un kuvvetlerinin bir bölümünün Silezya'da Kont Mansfelt'e katıldığını ve kendisinin birkaç hafta içerisinde bir plan üzerine geri kalanıyla birlikte ilerleyeceğini duyduk ve umuyoruz. Danimarka kralı kısa süre önce ona İstanbul yolundan ödeme yapmaları ve para yardımı yapmaları için haber gönderdi. O parayı birlik aracılığıyla vereceklerdir.

Prens duyduğum kadarıyla şimdi aşağı ülkelerde bir beyefendisi vardır. Bay Quad birlik antlaşması geçen kış tamamlandığı zamandan beri buradadır.

Kendisi orada eski karara göre, daha fazla antlaşma için kralın elçilerini ve diğer prenslerin vekillerini bulmayı beklediğini söylemektedir. Fakat bu konuda hayal kırıklığına uğrayarak kendisi, güven mektupları olup majestelerine tekliflerle gelmeyi amaçlamıştır. Eğer Hollanda'da İngiliz elçilerini bulsaydı güven mektuplarını kullanacaktı. Bunların sonunun para yardımı talebi olacağını anladım. Temsilci vardığı ve cevap verildiği zaman size bir hesap vereceğim.

Bu arada lordum eğer gerekli görürse Erdel prensini, majestelerinin sabit amacı olan iyi amaca yardım etmekten ve umumî özgürlüğün ve gerçek dinin düşmanlarına karşı gelmekten vazgeçmeyeceği veya bunun için gücü dahilinde olan veya dostlarıyla birlikte yapabileceği savunma veya saldırı gücü farketmez hiçbir şeyi yapılmamış veya denenmemiş bırakmayacağı konusunda temin edebilirsiniz.

Ve bu bölgelerdeki kendi temsilcisinin hızlı bir şekilde majestelerinin niyetleriyle alâkalı tam tatmin olarak geri döneceği ile ilgili hesap verebilirsiniz.

Lordum aynı zamanda Bethlen Gabor'a majestelerinin bu umumî çalışmada ne kadar büyük ve ağır yük taşıdığını ve taşımak zorunda olduğunu da gösterebilirsiniz. Zira majestelerinin bütün mümkün olan yollarla tatmin etmeye çalıştığı Danimarka kralıyla olan sözleşmesinin dışında Hollanda'ya yardımı, Mansfelt'in birliklerinin

masrafı ki bu majestelerine 8 bin poundun üzerine mal olmaktadır ve geçen yıl ki büyük filosunun ve kara ordusunun büyük masrafı (her ne kadar başarısız olsa da düşmanın sahillerini savunması için sonsuz harcama yapmasına sebep olmuştur ve onların dışarıya bir girişimde bulunmaktan yurttan kendilerine bakmaya çevirmiştir) vardır. Bu yıl majesteleri devamlı olarak dışarıdan İspanya ve Dunkirk ve İngiltere veya İrlanda'ya bir hamlede bulunmak için oradan gemilere binecek kara ordularından dolayı tetiktedir. İrlanda ile düşman bir istihbarat kurmuştur. Ve majesteleri mantığında en kötüsünden şüphelenerek, mümkün olan bütün yollarla düşmanların planlarına hazırlanmayı gerekli görmüştür. Ve bu amaç için onun Krallıkları iyi bir savunma durumuna getirilmelidir. Eğitimli gruplar iyi silahlı ve disiplinli olmalı, Kaleler ve kuvvetli yerler tamir edilmeli ve savunma için düzene sokulmalı, bütün askeri hazırlıklardan malzemeler tedarik edilmeli ve iyi donanmalar sahillerin ve denizlerin korunması için hazırlanmalıdır. Ve düşmana kendi limanları içinde yapılacak bir hamle onların birleşmelerini engelleyecek ve onları kendi savunmalarına bakmaya zorlayarak bölecektir. Bu amaç için şimdi [554] Lord Willoughby komutası altındaki 40 gemiye ve 100 tane bizim denizlerimizin korunması için emir vermiştir. Onların bir kısmı hazırdır. Geri kalanı da hızla hazırlanmaktadır. Bunun yanı sıra majesteleri çeşitli gemileri Elbe nehri üzerinde gitmeleri için gönderip İspanya topraklarına her türlü savaş mühimmatı taşımalarını durdurmak ve o sahillerde durmak üzere görevlendirmiştir. Bu olağandışı bir düşünce meselesidir. Birkaç aydır o tür ürünlerle yüklenen 40'ın üzerinde yelkenli yollarında durdurulmuşlardır. Ve haberi lorduma eğer Erdel prensi vekillerini size kraldan para almak için sizi çağırırlarsa, lordum bu zaman için ve sizin durumunuzdan uygun bir cevap sizin verebilir ve onu buradaki temsilcisinin alacağı cevaba iletmeniz için veriyorum.

Lordumun bu mektup varmadan önce Kraliçenin hizmetkârı olan bütün Fransızların azledildiğini duymuş olacağını varsayıyorum. Bu konuda size gerçek haberi ve majestelerini buna yönlendiren gerçek sebepleri bildiriyorum. Lord Carleton bu durum üzerine Fransa'ya bunun sebeplerini bildirmek için gönderildi. Orada bunlar çok yüksek olarak alınmıştır ve onların veya diğerlerinin makamlarına getirilmesi için elçiler gelmektedir. Elçinin kızmak için haklı sebepleri vardır. Majestelerinin bunları hiçbir şekilde duymayacağını, rahiplerin çalışmaları ile ve onun evinde majestelerini İngiliz ülkemizden almaya çalışan Fransız taraftarları ile devlet içinde huzursuzluktan gelen uygunsuzluklar görmüştür. Fakat majestelerinin evi şimdi İngiltere kraliçelerinin

eski durumu ve onuruna kavuşmuştur. O elçi görüşmesini ve cevabını alana kadar Lord Carleton Fransızların onun mektubunu[gönderilmesi de olabilir] erteleyeceklerinden şüphelenmektedir. Kaba insanlar tarafından fazla kucaklanmamakta veya onların küçümsenmesinden emin olamamaktadır. O insanlar buradan gidenlerin büyük öfkeleri üzerine öfkelenmişlerdir. Böylece size benim sevgimden ve bütün durumlarınızda kullanılmaya hazır olduğumu temin eder ve lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. St. Martin-Lane 1626

E. CONWAY

Majestelerinin Kraliçenin Hizmetkârlarını Azletmesinin Sebebi Bunlardır

1- Majestelerinin sınırsız bir sabırla, onla o ve sevgili eşiyle arasında mutlu bir muhabbet geçmesi, bunun da evliliğin temel refahı olurken bunun sadece engel olunmakla kalmadığını tamamen, onlardan bazılarının otoritelerini aşırı kullanmaları ile bastırıldığını veya bozulduğunu gözlemiştir. O kadar ki en küçük kabalıktan reddetme veya kızdırmadan korkarak ki bu çok olmuştur eğer bu engellenmeseydi bir alışkanlığa gidecekti. Oradan da telafi edilemez zorluklar ve bölünmeler çıkabilirdi.

2- Onlar majestelerinin isteklerini ve sevgilerini o kadar esir altına almışlardır ki onlar onu kendi muamelelerine ve tavsiyelerine göre yönetiyorlar ve böylece hem majestelerinin emirlerine direnmesi ve onlarınkini takip etmeleri için ikna ediyorlar hem de tamamen onu o muhabbete uzaklaştırıyorlar. Evet; Bu ülkenin bilgisinden, majestelerinin doğal kullarından... Kendisi bu bilgiye sahip olmalıdır ve bu çok gereklidir.

3- Böylece kendi aralarında küçük bir Cumhuriyet gibi bir hizip kurmuş oldular. Aynı zamanda onlar majestelerinin isteğine karşı gelen pek çok şeyi üzerlerine alıp majestelerinin hoşlanmayacaklarına destek ve yardım gönderdiler ve onlarla istihbarat kurdular. Bu tehlikeli sonuçları olabilecek bir meseleydi ki majestelerinin yönetiminin mantığı ve bu devletin yapısı buna izin veremezdi.

4- Daha özel olarak Mannde Piskoposu ve bazıları o ve Blainville Markizi arasında bir çalışmanın peşinde olup, krallık içerisinde bir Roma Katolik grubu kurmak istiyorlardı ve Fransa kralı, majestelerine tamamen (her ne kadar adil bir dayanağı olmasa da) yanlış hesaplar veriyorlardı. Sanki onların taçları arasında bir ayırım yapmaktan başka bir şeye çalışmıyorlarmış ve bu kadar eski ve şimdi bu kadar yakın müttefik prensler arasında olan katı iletişimde bir gedik oluşturmaya çalışıyor gibi.

5- [555] Son olarak onlar majestelerinin tatlı doğası üzerine o kadar başarılı olmuşlar ki ona bağlılık rengi altında bazı mazur görülemez ve bu kadar büyük bir kraliçeye yakışmayacak hareketler yapmaya ikna etmektedirler. Özellikle Tiburne'deki idam yerine bir papaz ve onlara diz çöken başka kişilerle birlikte hac ziyareti yapmaya ikna etmeye çalışmışlardır. Onların sahte bir şekilde aziz ve şehir olarak çağırdığı kimselere dualar edilmiştir. Onlar gerçekte ihanetten ve yasalara karşı suç işlemekten dolayı öldürülmüşlerdir, din sebebinden öldürülmemişlerdir.

Onların bu aşırı hareketleri majesteleri ne onun güvenilir danışmanları ile eğer bunlara izin verilerse tehdit oluşturacak olan uygunsuzlukların ve zararların hızlı engellemesi için onlara danıştı. Ve bunun üzerine majesteleri(bir uyarı veya belirli bazı insanları ve amaçları hariç tutmayı planlamaksızın) kendisini ve sevgili eşini onlardan kurtarmaya karar verdi ve onları derhal ödüllendirdi ve Fransa'ya kadar inmeleri için bütün gerekli hazırlıklar sağlanmıştır ve onlar gittikten sonra majestelerinin evini, büyük bir acele ve ihtişam ile hem şahıs sayısı hem de erkek, kadın memurları ve yardımcılarıyla majestelerinin evini yerleştirilmeye devam edildi. Ve onun özel mutluluğu için birlikte bazı seçtiği Fransız insanları ve memurları tuttu ve majestelerinin seçeceği bir rahipte, ona katılacak birkaç papazla birlikte katılacaktır. Onun dini veya ev hizmeti konusunda hiçbir şikâyet nedeni kalmamış olup, majesteleri burada onların karşılıklı onuru ve mutluluklarından başka bir şeye çalışmamaktadır. Ve bu kararlar tam olarak uygulanmıştır.

Majesteleri rahip, Madam De St. George, Tillieres kontu ve kontesine ve Kont de sipieres 10.000 pound değerine mücevherler vardı. Ve geri kalanlarında para hazır edildi. Ve dahası Kraliçeden gelen onların borçlarına talep üzerine hizmetkârlarına 7.000 pound daha eklendi. Hizmetkârlarına daha fazla hediye olarak, bütün para miktarındaki ödemeleri Fransa'dan alacaklarını belirledi. Bütün mücevherler, hazır paralar ve tesis edilenler aşağı yukarı 50.000 pound etmektedir. Ve Sir Henry Fanne onlara deniz tarafına kadar eşlik etmek ve masraflarını karşılamak üzere görevlendirilmiştir. Orada gemiler onları taşımak için hazırdır. İstanbul 19 Eylül 1626

Erdel Prensine

Yüce Prens,

Ekselanslarının değerli vekili, yeteneğinin ve gayretinin beni ekselanslarına bu gereksiz rahatsızlığı verdirtmekten azâde kılablecek olan Sinyor Thomas Burses'in müzakerelerini ondan iyi bir şekilde anlamış ve kavramış bulunuyorum. Fakat majestelerinin. bana her olağan postada tekrar edilen ekselanslarıyla bütün durumlarınızla iletişim halinde bulunmak ve hizmet etmek ve ona müttetikleriyle birlikte Almanya'daki savaflara devam etmek konusundaki kraliyet kararını belirtme emrine bir itaatsizlik yapmadan atlayamam. Bu amaç için majesteleri yakın zamanda Danimarka kralına bir elçi gönderdi ve kendi adına o ordular için gerekli olan ödemeyi gönderdi. [556] Bu mektubun ekselanslarının buraya gönderdiği haber ve benim de majestelerini bilgilendirdiğime göre ekselanslarının size katılacak olan dostlarınıza bayağı ilerlemiş bir halde bulacağından şüphem yoktur. Bu habercinin geri dönüşü ona ekselanslarının son mektubundaki detaylara gelecek olan tam ve tatmin edici cevabın gecikmesini açıklayacaktır. Kendisi birkaç gün önce padişahın ordusunun Bağdat'tan gidişiyile ilgili üzücü haberleri getirdi. Orada kayıplar ve sefaletler çok büyük olup onlardan bahsetmem benim için sorun yaratabilir. Bu arada bütün vezirlerin kafaları karışıktır ve kendi durumlarıyla o kadar yakından ilgilendirmektedirler ki Ekselansları mantığınızda yeni bir barış konuşması tehlikesinden veya iddiası konusunda bir şey öne sürmek ve baskı yapmanın zamansız olduğunu düşünecektir. Özellikle de imparatorun temsilcisi dedikoduların fırsatını kullanarak (bu üzücü olaylarda her zamankinde daha çok artmıştır) ekselanslarının geri çekildiğini ve barış yaptığını ve bir imparatorluk elçisinin yolda olduğunu söylemektedir. Bunların yanlışlığını sizin meskûnunuza danışarak öğrenip hareketlerinizden ve ekselanslarından o kadar memnun ki bu baskıcı ve gerekli sorunlar yatışacağı zaman Kapıcıbaşını size gerekli onur sancaklarını ve seremonilerini gönderecek ve bütün tekliflerinize onay, tatmin ve tam bir otorite verecek olan kaymakam ve diğer bakanlar tarafından verilen sözler üzerine onlara memnuniyetsizlik getirmektense size genel bir mektup yazmaya karar verdik. Ekselansları bu arada burada utulmaması için şimdilik bu teminatı kabul etmek isteyecek ve ben de hiçbir şeyin sizin hareketlerinize ters gitmemesi için bütün yollarında çok sabit bir şekilde meskûnunuza katılacağım. Ve her ne kadar şu an bu devletin bütün niyeti Asya'daki meseleleri üzerine yoğunlaşmış olsa da Almanların hile

yapacağı korkusundan ekselanslarını uzlaşılabilir bir düşmana karşı güçlendirmek için özel bir ilgi göstermeyecek kadar azade değiller.

İmparatorluğun en iyi dostu, son çavuşbaşı, imrahorbaşı atından düşerek ölmüştür ve onlara destek verecek kalan biri tanımıyorum. Bu yüzden ekselanslarına, majestelerinin otoritesinin ve benim bütün amaçlarımın size hizmet etmek konusunda olduğu üzere kesin ve sabit bir teminatla tamamlayacağım ve bir kere ilerlemiş olduğunuz, zaman, ordularınızın başarısı bu devleti ekselanslarına rahatsızlık verme cesareti gösterememeye itecektir ve Avusturya da ki isyanların fırsatı sizin sonsuz zaferiniz için fethinizi kolaylaştıracaktır. Ve böylece ekselanslarına bütün saadetleri dileyip bitirim. İstanbul 19 Eylül 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Olağanüstü Fransız elçisi Mösyö de Preaux'un gidişinden beri bu şehirde imparatorun mektuplarının buradaki temsilcisine geldiği birkaç gün öncesine kadar artan rahatlık vardı. Bu mektup Tilly'nin Danimarka kralını hezimete uğrattığı haberini getirmekte olup, herkesin kafasını karıştırdı. Bu haberi o bölgelerden getiren haberci, aceleyle buradan Papa'ya aynı etkiyi taşıyan imparatorun mektuplarıyla birlikte gitti. Bu arada onun temsilcisi ve buradaki İspanyol elçisi, bu darbeden çok memnun oldular ve sokaklarda hem ziyafetler hem de havai fişekler atarak onların zaferlerinin şanını dışarıya daha fazla yaydılar. İspanyol tarafının raporları Danimarka kralının kayıplarının bundan daha fazla olduğudur. Fakat onların eski geleneği olarak *audacter mentiri, zira onların en az avantajında sadece küçük bir kredi kazanmaktadırlar*. Dün buraya İspanyol ateşini söndüren bir haber geldi. Danimarka kralı kaybindan kurtulmakla kalmamış, aynı zamanda düşmanlarından beş birliği parçalara ayırmıştır. Çeşitli yerlerden gelen mektuplarla bunun onaylandığını gördüm. Bu daha olası olmalıdır ve gerçekten de buraya İspanyol elçisini havai fişeklerin büyük masrafından kurtarmak için tam zamanında gelmiş oldu. Kendisi beş gece bunu yapmayı amaçlıyordu. Fakat bu beklenmedik haber başka bir durum oluncaya kadar onun bunu ertelemesine sebep oldu.

Kardinal Barbarini, uzun süreden sonra İspanya'dan dönmüştür. Yanında yüklenmiş zengin hediyeler vardır. Şu an için kendisi Toskona'da kalmaktadır. Oradan kendisi kısa süre içerisinde Roma'ya doğru gideceğini söylemektedir.

Lordumun 31 Temmuz tarihli mektuplarını aldım ve ciddi bir şekilde zarfları Bay Questor'a dikkatli teslimat için emanet ettim. Ondan İngiltere'den bana gelen

mektuplarımı aldım. Lordum için gelen ekte o da ellerime bu hafta geldi ve ben de bu ilk fırsatı lorduma göndermek için kullanmış oldum. [557] Böylece lordumun şimdilik sunacak değerli bir şey olmadığından naçiz bir şekilde veda eder ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 18 Eylül 1626

Lord Conway'den Sir Isaac Wake'e

Dürüst Onurlu,

Yüzbaşı Henderson mektubu imzalandıktan ve mühürlendikten sonra birkaç gün daha burada kaldı. Bu arada buraya Danimarka kralının yaşadığı felaketin haberi geldi. Bu haber majesteleri tarafından, eğer o kral derhal güçlendirilmezse ve tekrar muzaffer ordunun ilerlemesine karşı gelecek şekilde ayağa kaldırılması ve hâlâ gücünde olan yerleri ve yolları savunarak düşmanın planlarını durdurulmazsa olacakların sonucu anlaşılmıştır. Ve bu yüzden majesteleri o kralın güvenliğiyle ve onun cesareti ile ilgili bilgi almış olarak derhal ne yapılmasının uygun olduğuna dair toplantıya ve cömert bir karar vererek ona erteleme olmaksızın hem para hem de adam yardımı yapmaya karar verdi. Hollanda'da majesteleri tarafından maaşları ödenen altı bin yayanın oraya gönderilmek için iyi ve hazır birlikler olduğu düşünülmüştür. Bu sayıya majesteleri, o kralın mantıklı bir şekilde talep edeceği kuvvetleri de buradan ekleyeceklerdir. Majesteleri ona bu amacıyla ilgili olarak, kraliyet mektuplarında bilgi verdi. Ve kralın daha fazla cesaretlendirilmesi için onu Baden markizinin tekliflerini kabul edildiği konusunda bilgilendirdi ve kendisi o saptırma ile büyük bir rahatlık alacaktır. Bu yüzden lordum bu konuyu mümkün olduğunca hızlandırmaktan memnun olabilir ve bu konunun ilgilendirebileceği herkese majestelerinin Danimarka kralının değişmeyen sabitliğine ve onun alâkasına ve ordusunu yeniden toplamak için gayretine ve kendisini etkili ve güvenli bir şekilde desteklemesi konusundaki saygısıyla ilgili teminat verebilirsiniz. Böylece majesteleri kendi adına, yükümlülüklerine ve tekrar ettiği yeminlere göre kendi gücünde o krala yardım ve tedarik etmek ve iyi amaç konusunda hiçbir eksikliği olmayacaktır. Ve bu yüzden mevcut durum ve gerekli para ve adam ihtiyacı ve ilkinin bölümünde yapılmış bir plan üzerinde, majesteleri meselenin önemine göre daha fazla ileri gitmektedir, olağandışı para alma yöntemleri ile 40.000 pound aldırıp hiçbir ertelemeyi kabul etmeyecektir. Bu para her bölgede seçilmiş insanlara verilen görevle devlet yardımı kitaplarındaki para verecek adamları para ödemeye zorlamak ve ikna etmekle görevlendirmiştir. Onların ödeyebilecekleri miktarlar adil bir hesaplama ile belirlenmiştir. Bu şekilde mezkûr miktar toplanmıştır.

Deuie Őimdi Fransa'ya gitmektedir ve majestelerinin emirleri üzerine, kralın kardeŐi mōsyōnün evliliğinin tebriki iĐin mektupla gōnderilmiŐ olan Bay Mantague'nun o saraya geliŐini reddetmelerine dair gūcendiĐini bildirmek iĐin Lord Carleton'un geri dōnūŐ mektuplarını taŐımaktadır. Ve aynı zamanda majesteleri pek çok ayrıca sōz verilen ve aynısının geri verileceği temin edilen kulları üzerine yapılan pek çok haracın geri verilmesine dair reddin çok daha az etki yapan ertelemelerden az tatmin olmuŐtur. Bu hareketleri majestelerinin kullarına onların mallarına el koymalar ve haraçlar ile yapılan yanlıŐlar iĐin tatmin ve adalet alana kadar kullarının orada daha fazla ticaret yapmasını durdurmasını dūŐunmesi iĐin bir sebep verebilir

Lord Willogby, donanmasıyla birlikte olup tam bir mektup almıŐtır ve Őimdi ilk iyi rūzgārla birlikte denize açılacaktır. Tanrı onun yolculuğunu baŐarılı kılsın.

Lordum bununla birlikte gelen mektupları Sir Thomas Roe'ya gōndermekten isteyebilir. St Mart'ins Lane 1626

[558]Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Erdel prensinin bu saraya yeni teklifler gōndererek ve ona Őnceden verilen belirsiz emirlerle tatmin olmadıĐını gōrerek majestelerini belirsizliklerle meŐgul etmek konusunda gōnūlsūzdūm. Buradaki temsilcisi, neredeyse, efendisinin amaçlarının daha temiz bir otoriteye dayandıĐını ve buradan daha iyi bir teminat hedeflediĐini Őne sūrüyordu. Ve her ne kadar kendisi hāla onun Silezya'ya doĐru ilerlediĐini ve Almanya'daki mūttefiklerine olan sōzlerini koruyacaĐını sōylemiŐ olsa da kendisi bana terkedilmenin veya bu devlete olan baĐlılıĐını ihmal ediyormuŐ gibi gōrūnmenin getireceĐi būyūk zorluklarını ve tehlikelerini gōsterdi. Bu yūzden onun mūzakeresi Tūrk ordusunun BaĐdat'tan geri çekiliŐinin sorunları ve ūzūntūsinin çok olduĐu bir zamana dūŐmūŐtū. Onlar yeni bir savaŐ yōnlendirilmek iĐin uygunsuz durumdaydılar ve kendisi de zorlukla gōrūŐmesini yapabiliŐti ve Gabor da bir karar bekleyerek bana bir cevabın elde edilme sorumluluĐunu almam iĐin baskı yapmıŐtı. Bunu ertesini sabah yaptım ve būtūn noktalarda onu tam tatmin edecek bir cevap aldım. Bu konuda majestelerini geniŐ bir Őekilde bilgilendirmiŐtim. Őzet olarak, prensese bir tayin verildi ve onun sancaĐını ve esasını ve onun onayını taŐıyacak būtūn diĐer seremoniler iĐin onurlu bir elçilik planlandı. Sınır ordusunun Gabor'un bōlgelerini koruması iĐin iyi bir koruma halinde olmalarına ve dūŐmanı korkuyla meŐgul etmelerine ve durumu kullanmasına dair emir geldi. EĐer imparator buraya barıŐ antlaŐmak veya baŐka bir teklifte bulunmak iĐin bir

elçi gönderirse, kendisi onun buraya gelmesini kabul etmeyecekti. Fakat onun haberini Gabor'a ve tam yetkisi olan Budin paşasına göndereceklerdi. Ve son olarak prensin ve müttefiklerinin rızası ve benim ve diğerdeki buradaki diğer meskûnların bilgisi olmadan hiçbir barış tamamlanmayacaktı. Daha iyi şartlar öne sürülemeyeceklerdi ve ben de majestelerine sizin majestelerinin otoritesiyle Gabor'un planlarını destekleme ve kendisinin de hiçbir bahanesi olmamasını bilebilmeniz ve sabit bir şekilde koruyabilmeniz için size göndermekten memnun oluyorum. Prensesin seçimi hem kocasını ve kardeşini hem de bütün Protestan prensleri sabit bir şekilde karşı çıkmalarını sağlamak ve onun ünvanını savunmak için çok önemlidir. Avusturyalılar fazlasıyla hazmetmektedir ve o bölgeyi dine sadık ve bağlı bir şekilde tutmak ve imparatorluk tarafının bir değişim yapmasını engellemek içinde prensesin seçimi çok önemlidir. İmparatorluğun bu bölgelerde kartları karıştırmak ve o ülkeyi padişahın almak ve kendilerine bağlı birisinin seçimiyle Gabor'un olacağı gibi komşudan kurtulmak için Erdel mülklerini yozlaştırmaktan başka amaçları yoktur.

Herşey böylece planlamıştır. Bu mektup majestelerinin ellerini öpme onuruna erişmeden önce sizin Gabor'un buraya yazdığı hareketlerin iyi sonuçlarından tatmin olduğunuzu umuyorum. Onun vekilleri kendisinin 40 gün önce büyük bir orduyla Weymar dükü ve Kont Mansfelt'le buluşmaya gittiklerini söylemektedirler ve bizlerde buna inanmayız. Bunun bir savaşı veya imparatorun gücünü bitireceğine ikna oldum. Herşeye gücü yeten Tanrı zaferini ve onur ve kârı majestelerine ve sizin bütün kraliyet çocuklarınıza başışlasın. Bu inanç içinde yaşıyorum ve sizin amacınız için öleceğim. Bazı lütuflar toplanmıştır ve majesteleri için açılmaya hazırdır, majestelerinin acısının ve sabrını iki katı kadardır. Onlar hem karhamca faziletin ve gerçek saadetin önceden gelenleridir. Âmin, Âmin...22 Eylül 1626

Majestelerinin &

Lordum Conway'e

Lordum,

Bu devletin Bağdat'tan geri çekilen ordularının getirdiği utancın getirdiği kederleri hazmetmeleri ve onların kendi meselelerinin mevcut gereklilikleri üzerine görüşme yapmaları için biraz ara ve zaman verdikten sonra Erdel elçisi efendisine hizmet etme fırsatını kaybetmekten (onun şu an ki yürüme kararı üzerine aceleyle gerekliydi) ve ona yakın zamanda gönderilen belirsiz mektuplardan korkarak bana ona

yardım etmem ve müzakeresi için bir cevap elde etmem için baskı yaptı. Kendisi ona büyük memnuniyetsizlik getirecek şekilde zorlukla müzakereye kabul edilmiş ve o kadar uzun süre ertelenmiştir ki kendisi ya genel amaç ya da açık bir otorite olmadan devam edemeyecek olan prenze özel bir uygunsuzluk olabileceğinden şüphelenmiştir. [559] Kendisi her ne bu devletten hiçbir hususun veya hareketsizliğin prensin müttefikleriyle birlikte olmaktan tamamen engellemeyeceğini söylese de kendisi bana eğer terkedilirse veya bu devlete olan bağlılığını açıkça bozmaya zorlarsa savaş şansının veya padişah tarafından rahatsız edilme tehlikelerini gösterdi. Bu amaç için onun bana taleplerini ek ile verdi ve benden onları kaymakama sunmamı istedi. Bunun üzerine balyosa ve Hollanda elçisine danışmak istedim. Çünkü o maddelerin bir kısmı bana fazlalık ve skandalca gözüktü.

Onlarla bunları düşündüğümüz zaman ilkinin ve ikincisini sınırlama olmadan kabul ettik. Üçüncüsünde ise ondan imparatorluk topraklarında kışlaması için bir emir talep ederek imparatorun topraklarına bir işgal iması vardı. Bu ilk olarak onlara düşmanca bir tavırla girmeden olmazdı. Kendi adıma baylosla anlaşarak bir skandalı azade olmayı istedik ve cümleyi değiştirme ve sınırdaki tutmakla karar verdik. Hollandalı gerçek bir ihlale ikna etmeye razı olacak kadar kararlıydı. Fakat majestelerinin Hristiyan engellemesini ve bizimde bunun Hristiyanlığın meselelerini iletme ziyade zarar vereceğini düşündüğümüzden ve izin verilmeyecek zamansız bir için nasihat vermektense bunun diğer adil talepleri de bozacağından şüphelendiğimizden padişahın ordusunun Gabor'u korumak için sınırı koruması ve düşmanı korkuyla meşgul etmesinden başka bastırmamaya karar verdik.

Dördüncü ve beşincileri, genel iyi için bütün çabamızla destekleme sorumluluğunu üzerimize alacağız.

Altıncı maddeyi tamamen reddettik. Hem adice hem de gereksizdi. Her ne kadar Lehistan kralının imparatora destek verecek kadar yeterli eğilimi olduğunu bilsek de kendisi ordusunu Tatarların korkusu yüzünden hazırda tutmak ve İsveç kralına karşı gelmek için en iyi kuvvetlerini İsveç kralına karşı gelmek için kullanacağı için kendisinin imparatora destek veremeyeceğini biliyorduk. Ve kendisi Erdel üzerine, padişahla doğrudan bir ihlal olacağı için bir hamlede bulunamaz. Ve bu yüzden bu maddeden bahsetmeyi atlamaya karar verdik.

Yedinci maddeye bu teklif gereksiz olsa da razı olduk. O ülkeler onların etine degecek durumda değillerdir. Ve buna rağmen hâlihazırda prenslere o yardımı desteklemeleri için emir gönderilmişti.

8. maddede bütün çabalarımızı prensesin onaylanması için kullanmakta mutabık olduk. Herkes kendi nedenleri veya talimatları ile buna çekilmişti. Bu konuda acil bir emir almamış olup ki o zamanda bir emir almam imkânsızdı, majestelerinin beni bu kadar yüksek doğası olan bir emirde aracılık olduğum için ona sığınırım. Fakat bu hususlar beni yönetmektedir. İlk olarak Gabor'un eğilimlerinin yerleştiği noktada ve onun Brandenburgh elektörünün ve bütün dostlarının derin bir şekilde bağlı olduğu konuda geri kalmak istemiyordum. İkinci olarak din noktası olan o bölgedeki Protestan prensin sadakatinin korunması hususudur. Böylece onun [Prenslerin] bütün dostları sabit bir düşmanlığa ve onun Avusturya'ya karşı korunması için harekete geçebilir. Onlar bu atamayı çok zor hazmetmişlerdir. Son olarak imparatorluk tarafı her olayda, bu tarafta kartları karıştırmak ve Erdel devletlerini bozup, imparatorluğa bağlı birisini geçirip o bölgeyi padişahın kopartmaktan ve Gabor'un olacağı gibi bir komşudan başka amaçları yoktur.

Bu kararlar alınmıştı. Ertesi sabah kaymakama gittim ve onunla noktana noktaya etkili bir şekilde anlaştık ve onun için bütün teklifleriyle ilgili bir izin elde ettim. Bu bizim istediğimiz gibi bir şekilde çekilip ona niyetlenen toplantının bilgisi için yazılarak verildi. O olmadan kendisi önemli herhangi bir meseleyi halledemezdi. Bu arada kendi dostlarımı yardımcı olmaları için hazırladım ve onlara Erdel Devletlerinin seçim hakkı için adalet konusunda talimat verdim ve bunun padişahın o ülkedeki hakkının onaylanması ve onun bütün dostlarına bir avantaj olacağını gösterdim. Toplanan danışmada hepsi razı oldular ve bunun üzerine ertesi gün bir arz yapıldı ve onay için gönderildi. Ve bizde kesin, tam ve tatmin edici bir emir olduğundan şüphe etmedik. Ben bu müzakerenin gönderilmesi konusunda daha hararetliydim. Çünkü Erdel elçisi oğlunu prense, yavaş gidişatın şüpheli haberi ile göndermesini ileri sürmüştü. [560] Bu Gabor'un kararlarını değiştirebilir veya onu gelecek uygunsuzluklarda başını derde sokabilirdi. Bunun büyük bir düşünce dürtüsü olduğunu düşündüm. Ve her ne kadar bu mektubumu uzun yapsa da, hareketlerimin temizlenmesi ve benim hükmüme göre sabit bir şekilde hareket eden ve sabit bir şekilde devam etmeyi amaçladığını umduğum Erdel prensinin güveninin onaylanması için son konuşma da kaymakam ve ben arasında olan konuşmanın bazı detaylarını anlatmayı atlamayacağım.

Ona bu meselenin ana temeli olarak, padişahın imparatorla Gabor'un haberi ve müttefiki olan bu devletin kadim dostlarının rızası olmadan barış teklifine muamele göstermemesini öne sürdüm ki buna kesinlikle söz verilmişti. Sonra, eğer imparatorun Budin'e bir elçi gönderirlerse onun kabulü veya reddiyle ilgili ne emir vereceğini sordum. Kendisi buna, Gabor ve Murtaza Paşa'ya görevin gönderileceğini ve onlardan onun tekliflerini duymaları için tam güç yetkisi ve durumlara göre hareket etmeleri için yetki verilmişti. Böylece sonuç tamamen onlara kalacaktı.

Sonra ona eğer elçi oraya varırsa ve kendisinin devlete gelme emri ve memurlarla antlaşmama emri olduğunu iddia ederse kendisine ne cevap verileceğini sordum. Kendisi onun orada bekletileceğini ve Gabor'un haberi veya rızası olmadan kabul verilmeyeceğini söyledi.

Son olarak eğer buraya o tarz bir vekil gelirse ve barış teklif etme gücünü ve görevini gösterirse nasıl bir muamele bulacağını sordum. Kendisi buna ona benim bilgim olmadan ve diğer daimi elçilere danışmadan hiçbir kabul verilmeyeceğini söyledi.

Budin paşasına Gabor'a yardım etme ve sınıra doğru ilerleme emrinin verildiği noktasını majestelerinden gizleme cesaretinde bulunmayacağım. Sınırlarda ne tür bir ordunun duracağını, askerleri çadırlarda ve siperlerinde sessiz tutmanın zor bir mesele olacağını sordum. Buna kendisinin Murtaza Paşa'nın ve onun takipçilerinin sabırsız yapısından çok şüphelendiğini, onların gereksiz bir hareket ve zamansız bir kırılma yapabileceklerinden şüphelendiğini söyledi. Ve bu yüzden kendisi sadece iyi bir koruma yapmaları ve düşmanı şaşırtmaları için emir verdi. Fakat onun hareketlerini harekette tutmak için onlar onları meşgul edecek, gelecek için hem düşmanın ülkesine girmek hem de kendilerinininde yolda kale veya köprü yapmaları için emir verdi. Fakat eğer kendisi büyük bir darbe için iyi bir fırsat görürse, bunu yapma fırsatını kaybetmemek padişaha makbul bir hizmet yapmak olurdu. Kendi prensibini kullanarak tilkiyi yakalayan ve onu bir çantada taşıyan adamın hikâyesini hatırladı. Komşusu ona onun içinde ne olduğunu sormuştu o da ona onları soyan yaşlı bir tilki olduğunu söylemişti. Komşusu da ona "*Aptal, emin ol ve onun kafasına vur, eğer kaçarsa daha fazla zarar verir.* Eğer onu yakalama şansı varsa onun gitmesine izin vermek aptallık olur. Bu masala göre eğer imparatoru büyük bir avantajda yakalarsa onu kullanmalıydı. Bu hikaye ile majesteleri onların eğilimlerini anlayabilir. Ve onları vazgeçirmek benim görevim değil ki korkmak için hiçbir sebepim yoktur. Böylece eğer bir zarar verirlerse

en az arabuluculuktan veya rızadan suçsuz olurum. Her ne kadar Türkleri kendi dinlerinden olanlara karşı kullanan bir Papa'nın, Aragon kralının ve bir Fransızın ve bütün Katoliklerin bize öğrettiği üzere Tanrının bir düşmanını başka bir düşmanına karşı kullanmanın ölümcül bir suç[*cirmen mortale*] olmadığını öğretmişlerdir. Fakat şimdi ben bunların Hristiyanlığın hiçbir tarafını riske atamayacak durumda olduklarına inandığım için hiçbir skandal konusunda nasihat vermeyeceğim.

Lorduma bu haberler konusunda daha geniş haberler verdim ki majesteleri hem Gabor'a hem de Brandenburgh elektörüne olan hizmetimi kullanabilir. Onların meselelerini bu sarayda destekledim ve onları o kadar iyi bir sonuca getirdim ki bir bahane bulamazlar. Fakat daha çok büyük minnettarlığımın, kraliyet koruması için majestelerine olduğunu itiraf etmem gerekir ki, Erdel prensinin de minnettar bir şekilde teşekkür edeceğinden şüphem yoktur. Ve majesteleri haklı bir şekilde onun leydisi için atanmasını sağladığım için çalışmalarda beni savunabilir. Bize derhal, bir sancak, asa ve olağan seremonilerle birlikte kapıcıbaşının gönderileceğini söylediler. Ve ben de Gabor'un hareketlerinin majestelerine hizmet edip, uyumlu olacağını umuyor, onun kendi itirazına göre ilerlediğini tahmin ediyorum.

[561]Majestelerinin padişaha olan mektuplarını gelenek olarak vezire ve ondan da kendi ellerine teslim ettim. Kendisi [vezir] benim karşımda okudu ve majestelerinin bütün talepleriyle ilgili olarak tam tatmin verileceğine dair güvence verdi. İçeriden gelmesi gereken ve mektupla gönderilecek olan doğrudan bir cevabı henüz alamadım. Fakat gümrükçüyü zayıflattım. Böylece Türkiye ticaretinde İngilizler hiçbir zaman bu kadar huzur ve şöhret içinde gitmemişlerdir. Cezayir meselesi ve Bay Leate'den alınan para konusunda kaymakam bana bu devletin onların kendilerini asi mi olarak belirleyeceklerini yoksa hatalarını kabul edip Osmanlı'ya itaate geri dönüp dönmeyeceklerine dair kararlarını bekledikleri cevabını verdi. Eğer ilkiyse onları kılıçla zorlamaya kararlılardı. Eğer itaat ederlerse, padişahтан haksız bir şekilde alınan ne varsa geri ödemesi için katı bir emir almış olacak olan yeni bir paşa gönderilecekti. Hareket ciddi bir şekilde reddedilmiş ve hoş karşılanmamıştır ve ben de her ne kadar durum çok tehlikeli olsa da hâlihazırda mektuplar gönderdim ve telafi için gerekli olan diğer bütün yolları kullanacağım. Majestelerinin donanmasının o limanlardan herhangi birisine kabul edilmesi hakkında benimle şimdi Tunus'a gidecek olup aynı zamanda Cezayir meselelerini de düzene sokma görevi olan paşa ile toplantı ve onunla o mesele de düzen

almamı ve eğer gerekli olursa talep edeceğim hükümleri ve mektupları bana vermeyi kabul etti.

Böylece bu görevdeki bütün meselelerimin bittiğini ve tamamlandığını söyleyerek tamamlıyorum. Ve bu yüzden majestelerinin nazik bir şekilde naçiz dilekçeme göre özgür bırakacağını ve lordumun yardımınız ile bunu onaylayacağınızı ve lütfedeceğinizi umacağım.

İstanbul 22 Eylül 1626

En naçiz hizmetkârınız

[562] Bay Wilkinson'dan¹⁵²

Benim çok iyi Lordum,

Valtelina'ya dayanan İtalya barışı, Grisonların ve İsviçrelilerin Fransa kralı tarafından öne sürülen teklifleri reddetmelerinden beri tamamen belirsiz bir durumdadır. Bunun üzerine her zaman bu bölgelerde barış isteyen Roma'daki İspanyol vekilleri yeniden, Papa'yla vadinin her zamanki haline geri verilmesi için antlaşmaya başladılar. Papa askerlerinin vadiye İspanyol kuvvetleri olmadan girmesini reddetti. Fakat birliğin prensleri öyle bir birliği kabul etmediler. Böylece şimdiye kadar yapılan pek çok antlaşmadan ve bu kadar büyük masraftan sonra o yerin meseleleri başlangıçtaki kadar belirsizdir.

Elçi kardinal, Madrid'den ayrılmadan önce İspanya kralını 4 talebiyle ilgili bilgilendirmişti. Onlardan birinde naçiz bir şekilde majestelerine onu tatmin etmesi için yalvardı. İlki kendisinin babasını İspanya Grande'si olarak onurlandırmaktan memnun olmasıydı. kralın buna olan cevabı kendisi bu onuru sadece prensler üzerine verebilirdi ve bu yüzden ondan bu konuda kendisini affetmesini istedi. Daha sonra majestelerinin ona[babasına] bir eş talep etmesi için çeşitli taleplerde bulundu. Bu kişiler Singliano prensesi, Jaro kontesi veya Parma dükünün kız kardeşi idi. Fakat bunların hepsi için olumsuz bir cevap aldı. Papa yeğenin İspanya sarayında karşılaştığı az tatmin için çok rahatsız olmuştu. Ve bu yüzden onun intikamını almak için bütün planlarında İspanyollara karşı gelmeyi amaçladı.

Bavyera dükü, Avusturya Hanedanı'nın kendisine İtalya'da bir akraba elde etmesinin ne kadar avantajlı olduğunu bilerek, yeğeni ve Parma dükünün kız kardeşi

¹⁵² Bethlen Gabor'un talepleri Latince olduğu için atlanmıştır.

arasında evliliğe başladı. Onun babası 300.000 kronluk bir çeyiz üzerine kızı bıraktı. Prensesin Kardinal Barbarini ile evliliği Bavyera dükünün yeğeni için evlenmek umuduyla reddetmesinden sonra evliliğin tamamlanması çok olasıdır.

[563]Bu sinyorlar çok kısa süre içerisinde maaş ödedikleri 20 birliği terhis etmeyi ve bu kış asker tutmanın pek çok masrafından, mevcut fırsat durumlar onlara izin verdiği için kendilerini rahatlatmayı umuyorlardır.

Sabit bir şekilde her iki hafta bir lordumun paketlerini almakta ve onları tariflerine göre yollamaktayım. Ve Bay Questor'a gönderilenler de ondan onların güvenli varışıyla ilgili haberleri aldım. Böylece lordumun başarısı ve onurunun artması için dua ederek naçiz bir şekilde veda eder ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 4 Ekim 1626

Lord Conway'e

Lordum,

Budin paşası buraya Weymar dükünün ve Mansfelt'in Silezya'ya vardıklarını ve Erdel prensinin onlarla katılmak için harekete geçtiğini, karşılıklı olarak birbirlerine askerler gönderdiklerini ve değiş tokuşta bulunduğunu gösteren bir mektup göndermiştir ve kendisi de Vatz yakınına Gabor'la yolda Gabor'la buluşup birlikte planlarının takibi için bir karar vermek için ilerlemiştir. Bunun üzerine imparatorun temsilcisi şiddetli gürültüler yaparak, barışın ihlal edildiğini öne sürdü ve prensin dostlarına karşı bazı skandal niteliğinde argümanlar yaptı. Bütün gücüyle kaymakamın görüşünü değiştirmek veya korkutmak için yalvardı, tehdit etti ve bütün güçlerini kullandı. Kaymakam ona söylenenlerden başka hiçbir şey bilmiyordu ve büyük ölçüde son adama inandı veya korkusu ona rehberlik etti. Bu atama konusundaki mektubun gönderilmesine ve prensin bazı diğer müzakerelerine engel oldu ve temsilci imparator için bir izin mektubu elde etti. Fakat eğer barış isterlerse bütün sonuçları Gabor ve Budin Paşa'sı Murtaza'ya atfetti. Paşa'ya küstah hareketlere dikkat etmesi, zamansız bir kırılmaya mahal vermemesi konusunda emir verdi. Fakat baştan sona yapılmış herşeyi kabul edeceklerine dair bir ima edecek kadar karıştı ve görev vermişti. Atamaya karşı temsilci bütün yeteneğini ve gücünü göstererek, onun bir bayan, bir yabancı ve bir Alman olduğunu öne sürüp bu şekilde sadece bu devlet Gabor arasında bir rahatsızlık çıkarmaya çalışıyordu ki geçmiş seçimi geri çağırılmayacağını biliyordu ve eğer burada kabul edilmemiş olsaydı Erdel'in prensi ve mülkleri, kendilerine yanlış yapıldığını görecekler ve onların özgürlükleri ihlal edilecek ve belki de başka bir

sığınak arayacaklardı. İmparator herhangi bir geri dönüşü veya ona karşı olumlu bir tavır kabul ederdi. Bu meseleler geniş olarak buradaki büyük bakanlara açıldı. Tekrar iznin gönderilmesine ve olağan seremonilerle birlikte bir elçinin gönderilmesine karar verildi. Ve bizde onun altı gün içinde gidişini görmeyi umuyoruz.

İmparatorluk mensupları aynı zamanda Gabor ve Macaristan Palatine'i Islerhas arasında bazı çarpışmalar geçtiğini söyledi. Orada prens en kötüsünü yaşamış olmalıydı. Ben bunun sadece yarısına inanıyorum. Ve tamamı sadece sıyrıklar olup, sıcak kan çekecek kadar zarar vermeyeceklerdi. Aynı şekilde Budin paşası ve Macarlar arasında da az olaylar olmuştur. Böylece ben, son mektuplar vermeden önce takibin sıcak olacağına ve onları ayırmak için çok geç olacağına ikna oldum.

Buraya ünvan olarak bir haberci fakat elçi gücünü taşıyan birisi, Lehistan ve bu devletin meselelerini halletmek için gelmiştir. Kendisi bana kralın ve generalin mektupları ile emanet edilmiştir. Onlara en uygar ve Hristiyan çalışmaları yapacağım. Fakat müteveffa efendim bana onların korumasını emrettiğinden beri meselelerin yüzü değişmiştir ve o konuda yeni bir emir almadım. Ve onlar adına istenen bu barışın onları majestelerinin iyi dostu İsveç kralına karşı cesaretlendireceğini ve eğer onlar bütün diğer korkulardan özgür olurlarsa, Kraliçenin tarafının imparatora yardım edeceğini veya Gabor'u taciz edeceğini biliyorum. Belki şimdi bazı zorluklara aracılık yapmak ve dengeyi duyduğu yerde koruyup, açık bir ihlal yapmamak fakat hasedin kalmasına izin verip onların sınırlarından askerlerini geri çekmemelerini sağlamak veya Tatarlar konusunda güvende olduklarından dolayı gururlarını çok şişirmemelerini sağlamak en gereklidir.

Bu meseleler hakkında onlar olgunlaşacağı ve daha iyi sindirileceği zaman daha geniş bir şekilde yaşayacağım. Bu ara içerisinde size bu az bilgileri majestelerine bildirmeniz ve beni lordumun en naçiz hizmetkârı olarak soylu korumanızda tutmanız için size yalvarıyorum. İstanbul 8/18 Ekim 1626

[564] Buradaki daimi Fransız elçisi, İspanya'yla yaptıkları utanç verici varıştan beri Gabor meselelerinde çok soğuk durmuştur. Fakat onları şimdi başarılı görerek şimdi onları desteklemek için yeni emirler almış gibi gözükmektedir ve bahane altında kaymakama bir ziyarette bulundu ve geri dönüşünde bu devletin Erdel Prenslığı'ne bir kadını onaylamaya gönülsüz olduğuna dair rapor verdi. Aynı gün ben de bir gece önceki Divan'ın kararından bir teminat aldım ve Gabor'un temsilcisi izin haberini göndermek için emir verdiğinde ve kaymakamdan bütün aceleyle mektubun gönderileceğine söz

verdiğinde ben ordaydım. Bu da bizi kendisinin kötü işler yaptığını ve gizli olarak karşı çalışmalar yaptığından şüphelenmekteyiz. Cizvitler tarafından rehberlik edilen din hasedi ve onu güçlendirmek bir ek veya belki de onun kalbinin kötü eğilimli olması buna neden olmuştur.

Bethlen Gabor'a

Yüce Prens,

Ekselansları umarım padişahın ve bu devletin iyi bakanlarının eğilimlerine dair kötü ve dikkatli yavaş ilerleyişlerinden hüküm vermemiştir. Onlar hediyelere o kadar alışmışlardır ki adalet olarak hediye beklemektedirler. Meskûnunuz Sinyor Thomas Bursos'un geniş bir şekilde ekselanslarını bütün olanlar konusunda bilgilendirdiğini biliyorum. Kendisi olağanüstü bir gayret ve mantık kullanarak bunu yapmıştır ve sizin hizmetine olan inancını ve gayretini gösterecek hiçbir şeyi atlamamıştır. Fakat ekselansları bu devletin ertelemelerinden kendisine karşı bu devletin bir soğukluğu olduğunu düşünmemesi için padişaha yapılan ilk imada taleplerinizi kabul ettiğini ve bütün meselenin sizin hepsinde tatmin olacağınız bir Divanda sindirilmesi için emir verdiği konusunda temin etmenin gerekli olduğunu düşündüm. Sonra çeşitli yanlışlıklara karşı çıkan veya kötü bir husustan dolayı ben bu istekli şekilde kör olanların gözünü açmaya zorlanıncaya kadar uygulama ertelendi. Sizin prensesi seçmenizin (bu bir zorluk noktasıydı) özgür olduğunu ve korunacağını ileri sürdüm. Temsilcinizin karşısında o tür ve o kadar cesur nedenler sundum ki en sonunda kaymakam kararı ilan etti ve Kapıcıbaşıyı, onay, asa ve olağan seremonilerle birlikte altı gün içinde göndermek için söz verdi ve bu arada ekselanslarına ve prensese padişahın sizin bütün talepleriniz kabul edildiğini ve desteklendiğini belirtmek ve sizi temin etmek için kendi elinden bir mektup yazacağını söyledi. O mektubun kapıcıbaşıyla taşınacağını düşünüyorum. Bu mesele sırasında Rumeli Kazaskeri Hüseyin Efendi, eğilimini gösterdi ve ekselanslarının avukatı olmak için olan sözünü uyguladı. Kendi çabam için kendimi sizin hizmetkârınız olarak gösterdim. Size kişisel olarak ve bütün güvenimle yardım ettim ve majestelerinin otoritesinin düşmanlarınızın bütün otoritesini ve itirazlarını geçersiz kıldığını ve onlara karşı zafer kazandığını düşünme cesaretinde bulunacağım ve bu yüzden ekselanslarının ona teşekkür edeceğini umuyorum ve başlamış olduğunuz ortak din ve inanç bağı olduğunuz sizi hayal kırıklığına uğratmayacak dostlarınızla birleşme ve kendinizi güçlendirme kararınızın ve umumî iyiliğin amacı için girdiğiniz kararlarınızın devam etmesini umacağım.

Yakın zamanda Murtaza Paşa'ya yazılanlar konusunda onların kendi söylediklerinden daha fazla bir şey bilmiyorum. Buna göre Asya'daki sorunları bir ihlale veya imparatora karşı bir savaş ilanına izin vermeyecektir. İmparatorun temsilcisi burada barışı yenilemek için bütün kurnazlıkları kullanmış olsa da onlar Murtaza Paşa'ya sınırdaki dikkat etmesi, fırsatı kullanması ve ekselansları tarafından yönetilmesi için emir vermişlerdir.

Eğer imparator buraya bir elçi gönderirse kendisi bekletilecektir ve antlaşma tamamen ekselanslarına ve Budin paşasına bırakılacaktır.

Buradan, imparatorluk mensupları *alternis vicibus* olan maddelere göre bir elçi gönderilmeliydi ve şimdi devletin sırası gelmişti. Bunlar tamamen reddedilmişti. Ve eğer imparator onurunu korur ve onun antlaşmasına zarar vermemek için bunun için çalışmazsa, bir sonuç korkusu olmayacaktır.

Buraya Lehistan'dan son antlaşmanın onaylanması ve kazayla olan düzensizlikleri halletmek için Tatarların alıkoyulmasını sağlamak için bir elçi gelmiştir. Fakat zannederseniz onun talepleri tatmin olma ve geri verilmek içindir ve kapitülasyon görevi veya onlara bir ekleme yapma görevi yoktur. Bütün meseleler buna göre olduğu gibi kalacaktır ve hiçbir tarafın korkusu ortadan kalkmayacaktır. Fakat eğer onlar bir antlaşmaya devam ederlerse sizin temsilcinizin, ekselanslarının mülklerinin müzakerelerimize göre acil ve güçlü bir madde ile koruyacağından şüphem yoktur.

[565] Ekselanslarına bir hata ile yazmanın dili olan İtalyanca gelmiş bir kitap gönderme cesaretinde bulunacağım. Ekselanslarının bundan çok mutlu olacağını ve benim cümlelerimin söyleyebileceklerinden çok daha fazlasını bulacağını biliyorum. Fakat bunun bütün bir kütüphane ve kutsal tarihten sonra Hristiyan çağının getirdiği en bilge ve mükemmel çalışma olduğunu ve bütün dillere tercüme edilmeye değer olduğunu söyleme cesaretinde bulunacağım. Yapabildiğim zaman Ekselanslarına bir Latince kopyasını da vereceğim. Bu arada sizde ekselanslarının & benim samimi ve sevgimi kabul etmeye tenezzül edin. İstanbul 15 Ekim 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun eski tarz 26 Ağustos tarihli mektuplarınızı aldım ve İngiltere için olanları benimkilerle birlikte lordum için bir ek aldığım Bay Questor'a gönderdim. Lordumun, Lord elçim için olan paketini, kendisi buraya gelene kadar burada tutacağım.

Kendisi on beş gündür yolda olup çok kısa süre içerisinde burada olacağını düşünüyorum.

Bu şehir şimdi insanlar açısından olduğu kadar haber açısından da boştur. Beyefendilerin pek çoğu şarap hasadı mevsiminde ülkedeki köylerine şarapları sağlamak için çekilmişlerdir. Roma'dan, Kardinal Barbarini'nin geçen hafta oraya vardığını duydum. Kendisi onun İspanya'dan geri dönüşünden çok şüphe eden Papa tarafından çok iyi bir şekilde karşılanmıştır. Hem kardinal hem de onunla birlikte olanlar oradan çok kötü bir derecede tatmin olarak gelmişlerdir. Ne bir İspanyol büyüğü tarafından şikâyet edilmişlerdir ne de onun kalitesinin gerektirdiği saygıyı görmüşlerdir.

İspanyollar uzun bir süre elçi kardinali ve Modena prensini, Strigliana Prensese evlenme umutları ile oyalamışlar. Kendisi şimdi Napoli kral naibi, Alsa dükünün eğeni ile Prensese ile evlilik antlaşması yapmaktadır. Ve İspanyolların amacı fazla zenginlik içinden değil, Montova, Moddena ve Parma'dan biraz uzak olan Lombardia'yadaki Sabioneda şehrini ele geçirmektir. Bu dizginle İtalya'yı bütün durumlarda zaptedeceklerdir. Bunlar lordumun bilgisine sunmaya değer olan bütün değerli olaylardır. Bir dahaki fırsata kadar naçiz bir şekilde veda eder her zaman lordumun en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 18 Ekim 1626

JOHN WILKINSON

Lord Conway'e

Lordum,

Erdel prensi, Budin paşası Murtaza Paşa ile birleşmiş olup, Novegrad'ın üzerindeki Zetzen'deki kampından padişaha bir haberci göndermiştir. Buna göre Prens Walenstein ve Macaristan Palatine'i İlderhas ordularıyla birlikte onun ilerlemesine karşı gelmek ve onlara imparatorluk topraklarına girme sebebini öğrenmek için bir beyefendi gönderen Kont Mansfelt'e katılmasını engellemek için ilerlemiştir. Ve dost olarak geldiklerini ileri sürüp pek çok şart teklif edilip ordularına bir günlük mesafeye çekilmeleri ve aralarında görevlilerin buluşması ve bir uzlaşma için bir yer aranması istenmiştir. Bunlara prens kendisinin Macaristan'da hiçbir şeyi gaspetmek gibi bir amacı olmadığını, fakat onları Almanların zulmünden kurtarmak ve ihanet edemeyeceği veya onlar olmadan antlaşma gücü olmayacağı dostlarını canlandırmayı amaçladığına dair cevap verdi. Ordular yaklaşmıştı ve dışarıdaki taraflar iki gün için bazı saldırılar ve büyük çarpışmalar oldu. Orada iki taraftan da kan dökülmüştü. Prens kendi tarafı daha avantajlı durumda getirmişti. 26 tane Alman mızraklı süvarisini ve bazı Macar hafif

süvarilerini almıştı. Ve üçüncü gün Walstein 9 Hollanda mili geriye çekildi ve Wyuat'ta kendisini güçlendirdi. Bu muharebe 5 Ekim'de oldu. Düşmanın geri çekilişi üzerine, prens ve Mansfelt arasında haberciler karşı olarak geçip gittiler ve üç gün sonra onların güvenli buluşmaları için bir yer belirlendi. Bunun üzerine kendisi imparatorluk mensuplarını takip etme ve onlar üzerine hamlede bulunmaya söz verdi. Murtaza Paşa, Novegrad karşısında oturmayı teklif etti. Fakat Gabor tarafından, bir şehirde zaman harcamaması konusunda geri çekildi ve orayı Türklere vermeye gönülsüzdü.

[566] Kendisi Kont Mansfelt'in Silezya şehirleriyle antlaşma yaptığını, bütün kapıların ona açık olduğunu ve onun hiçbir saldırı olmadan orayı geçtiğini ve onunla birlikte Breslaw'dan bazı vekiller ve o bölgeden soylularını getirdiğini yazmıştı. Macaristan'daki bütün kuvvetli yerler ona, eğer bir yağma yapmazsa, ona karşı imparatoru desteklemeyeceğini ve eğer o savaş alanında galip olur ve durumunu koruyabilirse onu kabul ve itaat etmeye hazır olduklarını yazdılar. Ve bu yüzden kendisi padişahın Budin paşasına Türklerin kullanımı için geri çekilmemesi onunla birlikte kışlaması için bir emir göndermesini istedi. Böylece müttetikleri cesaretlerini kaybetmez kendi adına fırsat kaybolmaz ve imparatora bir intikamı takip etmesi için güzel bir kapı vermezdi.

Önceden çok tedbirli ve bir ihlale razı olmak konusunda çok geriye dönük olan bu devlet şimdi bilinçsiz bir şekilde *lupum auribus tenens* sözü verdiler, vicdan azabı olmaksızın onun isteğine izin verdiler ve emirler gönderildi. Geçmişte yapılan emir geri alındı. Murtaza Gabor'la kışlayacak ve onun rızası olmadan geri çekilmeyecek ve her konuda onun talimatlarını takip edeceklerdi. Fakat kendi gerekliliklerine ve korku doğasına göre eğer kârlı ve güvenli şartlar öne sürülürse barış yapma iması ve gücüyle birlikte gereksiz zeminler üzerine riske girmeme konusunda tamamen dikkatli olunmasına dair emir verildi.

Mektup prensin ordusunun tam olarak 32.000, Türklerin 25.000, Wallenstein ve Isterhas'ınkilerin 40.000 olduğunu söylenmektedir.

İmparatorun temsilcisi, bütün prenslerle barış yapma ve uzlaşma isteğinin ve ona yardım eden sahte dostları çekip onları cezalandırmaya çekmenin efendisinin gücünde söyleyerek itiraz ve tehdit etmektedir. Kendisi bunun bir güven ihlali olduğunu iddia etmekte ve intikam için bütün mucizeleri yapacağını söylemektedir. Fakat bu genel skandallara uygun cevaplarla verilmiştir ve her ne kadar açık bir savaşa düşecek kadar sert bir karar vermeyecek olan bu devletin son kararını tahmin edemesem de onların

mevcut güveninin gelecek yaz orada yurdundan uzakta olacaktır ve sonsuz bir masrafa girecek Asya savaşına çekilmekten korkan Murtaza Paşa'dan geldiğini görmekteyim. Kendisi diğer sınır paşalarıyla birlikte onların kalmalarını gerekli kılmak için bir kavga tertiplemişler ve padişahı kendi amaçları için kandırmış ve onu beklenmedik bir duruma sokmuşlardır. Bazıları bundan çok rahatsız olmuşlar ki onların ordularını dizginleyebileceğinden ve imparatora tatmin verebileceklerinden şüpheleri vardır.

Bu haberler için prensin verdiği bilgiye ve habercisinin haberlerine güvenmek zorundayım. Başka bir iletişimim yoktur. Majestelerinin şimdi bunların karışık olduğunu görüp Kont Mansfelt'den daha tam ve taze bir haber alacağından şüphem yoktur ve o uygun yollar alınıp, Gabor saadetli bir şekilde harekete geçirildiği gibi cesur bir şekilde ilerleyeceğinden şüphem yoktur. Lordum bana daha önce benim müzakerelerimi majestelerinin kabulünün, meyveleri ve sonuçları büyüdükçe artacağını ima etmişsiniz. Onlar şimdi olgun bir durumdadır. Prens sahadadır ve hareket içindedir ve inanılmaz bir şekilde hakkından gelmektedir. Eğer majestelerinden üç kelimelik kendi kraliyet elinden benim amaçlarıma tenezzül etmesiyle ilgili bir bilgi almamı sağlayabilirseniz bunu sonsuz bir lütuf olarak alacağım. Majestelerinin hizmetine olan bu gayretime bazı kuvvetler eklemiştir ve onun kendi saadeti umuyorum ki başarıyı büyütecektir. Bu onuru üç defa onun kutsal babasından almıştım ve onları değerli eşya olarak sakladım.

Prensesin atanmasına verilecek olan izin az kalsın yozlaşmış bir dost veya düşmanların kurnazlığı üzerine bozuluyordu. Bu Gabor'a büyük bir memnuniyetsizlik verecekti ve belki de Erdel halkını onların özgürce seçimlerinin reddedilmesi konusunda uzaklaştıracaktı ve vermeye hazır olan imparatora tekliflerde bulunması için bir kapı açacaktı. Ve dahası herhangi bir şart üzerine kendisi uyuyan ünvanını yenileyebilirdi. Bu yüzden bütün dostlarımı kullandım o bölgenin bağlılığının kaybedilmesi üzerine oluşabilecek tehlikeyi gösterdim. Ve en sonunda bu ekli mektupla birlikte Gabor'a daha geniş yazılan başka bir mektubu elde ettim. Orada iznin ilân edildiğine dair bir beyan vardı. Her ne kadar şimdi seremonileri göndermiyor olsak ta vezir bazı hediyeler çekebilmek için süreyi uzatıyordu. Fakat Erdel elçisi oğlunu bunlarla birlikte gönderdi. Onun aracılığıyla büyük bir ertelemenin getireceği bütün şüphelerin engellenecek ve prene ve halkına isteklerinin kabul edildiğine dair olan gerekli olan herşeyi yazdım. Mektuplar bana getirildi ve temsilcinin ricasıyla açıldı. İkimizin de özünden emin olabilmesi için mektubu ona tercüme ettirdim.

[567] Leh elçisi görüşmesini yapmıştır. Mektupları şikâyetçi ve yüksek bir seviyede olup tatmin ve geri iade talep ediyordu. Vezir onu sadece mühürlü bir cevapla gönderecekti ve başlıklarıyla bilgilendirmeyecekti. Bu kötü olarak kabul edilecek ve zannedersem kendisi de bunu taşımayı reddedecektir. Onu henüz ziyaret etmedim. Çünkü Fransız elçisi başlamak konusunda çok işgüzarlı. Balyos ve Hollanda elçisi de benimle birlikte henüz buluşmaktan imtina ettiler. Fakat Lehistan kralından bir mektup alarak ve elçi tarafından ona nasihatle yardım etmem için çok baskı gördüm. Onun gelişiyile ilgi kararının parlamento da kararlaştırıldığını iddia ediyordu. Majestelerinin korumasının varsayımı ve benim onlara daha önce yaptığım hizmet ve benim vezirin ricası üzerine gönderdiğim son mektup üzerine onu görmeyi uygun gördüm. Onu genel bir kalitede değil, gizlice bir dost olarak ve kendi meselelerim için görmeye karar verdim. Mevcut durumun gerektirdiği huyu kullanacağım. Ve aynı zamanda en azından majestelerine kötü bir hizmet yapmayacağıma umuyorum. Zira ben padişahın donanmasının Akdeniz'in özgürlüğü için gidip İspanyol kuvvetlerini saptırmasının, Tatar işgali ile Leh Kralını meşgul tutmasından daha avantajlı olacağına inanıyorum. Zira birinden biz emin olacağız fakat Tatarlar öbüründen hiçbir zaman emin olamayacaklardı.

Sayda Emiri Maanoğlu, vezirin Bağdat'taki yenilgisinin yaşattığı cesaret kırılmalarından faydalanarak, Alexandretta yakınındaki bir limanı ve Suriye'de pek çok yere baskınlar yaptı. Ve şimdi şüpheli olarak Şam'dan bahsetmektedirler. Bu küçük prens bu sorunlarda üç defa firar etmiş ve Padişaha büyük hakaret olarak topraklarını genişletmiştir. Bu devlet intikam almaya çalışacağı zaman kendisi benzer şekilde boyun eğmiştir. Fakat bu onun kârına olmuştur. *Et fruitur diis iratis*. Benim bu mektupta olan meselem tamamen bitmiştir. Gemiye yolladım ve mevcut ve etkili bir cevap ile majestelerine padişahın talepleriyle ilgili iyi bir hesap verecektir. Böylece bende özgürlüğüm için devamlı bir ricada bulunurum ki bunu lordumdan her fırsatta majestelerine tekrar etmeniz için yalvarıyorum. Ve böylece lordumu kutsal Tanrımızın cömert korumasına havale ediyorum.

İstanbul 22 Ekim 1626

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Müzakerelerinizin iki ana noktasında benim önceki mektuplarımın bildirdiğinden daha fazla eklenecek bir şey yoktur. Bu kadar uzun süre müzakere edilen teklifleri tamamlamak için Mösyö Quad buraya gelmiş olup majesteleri ve onunla anlaşmak için atanan görevlilerle görüşmesini yapmıştır. Böylece herhangi bir şeye karar verildiğinde lorduma hesap vereceğim.

Bu arada siz yakın zamanda Danimarka kralının başına gelen felaketi bilmek isteyebilirsiniz. Majesteleri bunu ilk öğrendiğinde ona büyük bir adam ve para yardımı göndermek konusunda acil ve cömert bir karar aldı. Hollanda'da majestelerinden maaş alan 4000 kişi destek için hazır olarak gönderiliyordu ve o askerlerden 4000'inde Cales'ten geri döndüler. Onlar her zaman o durum için tutulmaktadırlar. Eğer diğer durumlar engellemezse onların toplam olarak 10.000 olacağı düşünülmektedir. O askerlerin hepsi hâlihazırda iyi kumandanlarla donatılmıştır ve Lord Veré'nin general olarak gideceği konuşulmaktadır.

Hem Kralı destekleyecek hem de ona gidecek olan birliklerin korunması için yeterli para tedarik etmek için majesteleri hiçbir erteleme ve parlamentonun uzun ve resmî yollarını kabul etmeyecek mevcut gereklilikler hususunda, önceki başkana göre bütün Krallık boyunca bütün ödeyebilir ve para ödeyebilecek adamlardan beş devlet yardımı miktarından ve böylece borç yolundan[568] 400.000 pound toplamaya karar verdi. Orada herkese özel mühürle veya iyilikle para verenler, bundan sonra mevcut borcun miktarına göre bir daha para ödemeyeceklerdi. Ve işbu para toplama için ve majestelerinin sabit gelirlerini düzenlemek için bir yol daha bulundu. kralın, kiralari iki kat olan toprakları satılacak ve o toprakların gerçek değerini taşıyacağı gibi pek çok yıllık ödeme yapacaklardır.

Lordum majestelerinin ortak amaç için iyi niyetini devam ettirerek yakın zamanda Baden markizi tarafından yapılan teklifi kabul ettiğini öğrenecektir. Böylece, majesteleri, Venedik Devletleri, Savoy dükü ve markiz 20 bin yaya ve 4 bin atlıya Almanya özgürlüğünün geri kazanılması için harekete geçirilmişlerdir.

Sizin majestelerine yolladığınız birkaç mektubu bana yolladıklarınızla birlikte sundum. Ve gerçekten söylemeliyim ki majesteleri sadece cömert bir şekilde sizin çabalarınıza tenezzül etmekle kalmayıp mektuplarınızı zevk ve memnuniyetle okumaktadır. Sizin özel meseleniz konusunda, sizin mutlu olmamız için kendimi

mümkün olduğunca görevlendirmeye hazırım. Ve bende benim beklentimin yalan olmadığını, lordumun da ellerinize gelen mektuplardan iyi bir tatmin aldığınızı gözlemlemekten çok memnun oldum. Size hizmetimi soylu leydinize sunmanızı ve bana güvenmeniz için dua ediyorum.

Lordum'a

Bu mektup gönderilmeye hazır olduğu sırada bazı düşüncelerin değişimi ve yeni teklifler üzerine durduruldu ve işler o zamandan beri her daim hareketli olduğu ve şimdi yeni yerine oturduğu için lordumun zarar vermeden geri çekilmek zorunda olacağı umutlar ve teminatlara dayanamamanız için sonuç beklenmiştir ve bu mektubun gönderilmesi bekletilmiştir. Whitehall 25 Ekkim 1626

Sandomiria Palatine'i, Lehlerin Generali Lord Conespoksy'e

Sinyor Stanislaus Sulisowsk'nin varışından önce, kendisi Pas'tayken Tatarların hazırlığı ile ilgili bilgi almıştım ve benim temelim Gürcü Mehmed'in ölümü üzerine benden alınmış olup ben de Karadeniz'e kaptan paşaya (Kendisi bu devlet içerisindeki en kesin otoritedir ve Kırım hanı tarafından güvenilmektedir) kendisini müteveffa kaymakam ile önceden başlatılan müzakereyle ilgili bilgilendirmek için gittim. Benzer bir çalışmayı kendisiyle yeniden başlatmıştım ve onların sözleri üzerine dostça bir karşılama yolu hazırlamıştım. Orada araya sokulan bazı zorlukları temizledim. Lordum bakanların değişiminde oluşabilecek dezavantajları düşünecektir. Fakat ben hepsinde barışı devam ettirmenin iki ülke içinde kârlı olacağına dair bir eğilim gördüm. Onun elçiliğiyle ilgili tatmin edici ve hızlı bir mektup almayı amaçladığımı bildirmek benim gösterişimden ziyade onun rapor verme onuru olacaktır. Bunun daha az gürültüsüz olup diğerlerinden daha fazla yapacağını tahmin ediyorum. Pek çok detayı onun kendi haberlerine bırakıyorum ve sadece onunla ilgili yapabileceğim genel tanıklık ona onurlu bir kabul verildiği ve onu mutlu edecek bir aceleyle [mektubunu] aldığıdır. Bunun majestelerini de tatmin edeceğinden şüphem yoktur. Eğer gerekli olan adalette her şartı elde edemediyse, lordum onların kimlerle ve kiminle anlaştığını deneyimine sahiptir. Kendisi onların kendi iradelerinin gururu ve inadı ile rehberlik edilen ve kör olmuş biridir. Bu Kırım hanıyla olan çok şiddetli hareketlerle de bağdaşmamaktadır. Onun için bu kanıtlığı yaparım: [569]Kendisi majestelerinin vekilinin onuruna uygun ve ona yakışacak şekilde akıllıca davranmıştır.

Detaylarla ilgili olan müzakerede, eğer diğerleri kullanıldıysa, başarı kendisini ilan edecektir. Benim majestelerinin hizmetine olan kendi eğilimimi ve bu devletteki gücüm bir dezavantaj olmuştur.

Mektup barışın resmî kabulünden ve eğer majesteleri Kırım hanına haracını ödese ve Kazakları dizginlerse, padişahın gerçek barışı koruyacağından ve Tatarları iyi bir şekilde düzenleyeceğine dair umumî bir müzakere için karşılıklı söz vermekten başka bir şey değildi. Bu amaç için hana ve sınırdaki paşalara ve beylere etkili mektuplar hazırladı. Ve hem de kendi meselelerin getirdiği gereklilikler boyunca, barışa yatkın olacaklarını ve samimi bir şekilde anlaşacaklarına ikna olmuş durumdayım. Fakat benim için iyi bir zemin üzerine aldığım bu ilgiyi gizlemek sinsî bir iki yüzlülük olacaktır. Buna göre Kırım hanı bu devlete sadece kendisini karlı çıkarmak için sadakat besliyordur. Ve Asya savaşına çekilmekten korkarak, yokluğu sırasında bu devlete bu değişim fırsatı vermemek için, kendisi burada kalışını gerekli göstermek için, sınırlar üzerindeki yeni ve devamlı sorunlar çıkararak iyi bir iki yüzlülük yapacaktır. Zira her üç Kazak botunun kaçıışı haklı bir bahane olacaktır. Bu yüzden kendi muhafızınıza ve gücünüze dayanmak ve anlaştığınız düşmana kendi görüntünüzde güvenmek en güvenli nasihat olacaktır. Ve bu amaç benim Dük Cracowsky'e olan son mektubumda vardır. Her ne kadar majesteleri buraya beni cesaretlendirilmem için bir elçisini buraya göndermiş olsa da... Bu konuda nasihat verme küstahlığında bulunmadım fakat benim ve kaymakam arasında geçenlere ve benim onun üzerime olan hislerime dair açık ve gerçek haberleri verdim. Onların bir elçiyi memnuniyetle kabul edeceklerini ve onlara iyi sözlerin verebileceği kadar mutluluk vereceklerini söylemişim ve en az bu kadarı uygulanmıştı.

Lordumun benim Lehistan yolu üzerinden dönme davetiniz ve majestelerinin korumasını, minnettarlıkla kabul ediyorum. Benim için büyük bir memnuniyet ve mutluluk olacaktır. Fakat benim halefimin ani ölümü beni beklentimin ötesinde buraya bağladı. Hem benim buradaki zamanım hem de yollarım majestelerinin talimatına bağlıdır.

Denizin tehlikesi fazla artmamıştır. Yeni düşmanlarımız bizi sık sık avlamaktadır ve ben de onlardan kaçınmam. Bırakalım en zayıf darbeleri taşısın. Fakat ben majestelerinin ellerini öpme fırsatından çok memnun olacağım. Kendisine bu görev sırasınca bekleyişimde, Lordum majestelerinin emrine göre majesteleri arasında dostluk kurma hizmetinde bulunacağım ve kendisi iyi bir Hristiyan'dır. Özellikle lorduma

kendimi sunuyorum ve sizinle kuracağım her türlü iletişimde eski hareketlerimin size teminat vereceğimden şüphem yoktur. Böylece lordumun bütün onurunun ve saadetinin artması dileğiyle bitiriyorum & İstanbul 30 Ekim 1626

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Valteline meselesi hâlâ bu bölgedeki tek konuşma konusu olarak kalmaktadır. O yerin şimdi bu barış zamanında düzenlenmesi ve silahların bırakılması için Mösyö de Preaux ciddi bir şekilde antlaşmalarla çalışmaktadır. Kısa bir süre önce Markiz di Cocuure bunu savaşla yapıyordu. Mösyö de Preux'un bu devletten gidişinden yanı sıra iki aydan fazla süre geçti. O zamanın büyük bir bölümünde Grisonlarla anlaşarak harcamaktadır. Her ne kadar bu küçük bir etki yapsa da... Kendisi o alık ve ağır insanların onun amacını kazanması ve çalıştırması için çok kolay bulmuştur. Kendisi bu devletin onun maddelerinin üzerine verdiği cevabı idrak edebilir. Grisonlar Fransız kralına, bu Cumhuriyet'e ve Savoy düküne bu Fransız olağandışı elçisi üzerinden öne sürülen yeni tekliflere razı olmalarının onların durumlarına ne kadar zarar vereceğini söylemek için üç olağanüstü elçi seçmişlerdir. Bunun üzerine Fransız elçisi, onlara bu elçilerin gönderilmesini geciktirecek yeni teklifler yapmıştır. Fransız elçisi oradan İsviçrelilere gitmek üzere onlardan ayrıldı. Fakat genel inanç, bu küçük amaçta Grisonların ve İsviçrelilerin en büyük haklarını tamamen korumaya güçlü bir şekilde karar vermiş olduklarıdır. Böylece mevcut meselelerin yüzü hâlâ aynı olup, bir değişiklik yaşamayacaktır. Dünya kolaylıkla o dağlar üzerine henüz bütün fırtınaların esmediğini tahmin edebilir.

[570] Bu ayın 25'i üzerine Torino'dan Prens Tomaso'nun genç prensesinin öldüğü haberini aldım. Kendisi aynı günde vaftiz edilmiş ve ölmüştür. Dük bu genç hanımın ölümü üzerine sonsuz derece üzülmüştür. Fakat hem onun oğlu hem de onun leydisi hâlâ gençtir. Onlardan hâlâ umut verici bir sonuç bekleyebilir.

Mantova dükünün eğer ölümü niyetini engellemeseydi, bu kışı Venedik'te harcamak gibi bir amacı vardı. Kendisi öleli henüz bir hafta olmamıştır. Böylece burada henüz hiçbir şey duymadık. Savoy dükünün onun mülküne eski iddialar nasıl bir girişimde bulunacağı konusunda onun bir paylaşım iddia edeceğinden şüphelenilmektedir.

Bu devlet dün Sinyor Vendraimo'yu İstanbul'a elçi olarak göndermiştir. Ve bir başkasını da kısa süre içerisinde Piedmont'a göndermek üzere seçmişlerdir.

Lordumun 20 Eylül tarihli mektupları güvenli bir şekilde gelmişlerdir. Böylece lordumun bilgisine degecek başka bir şey kalmamış olup naçiz bir şekilde veda eder ve lordumun en sadık ve naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 31 Ekim yeni takvim 1626

JOHN WILKINSON

Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin

Efendimden bir iyilik alamamış olmayı utançlarım içerisinde sayarım. Bu konuda Lordum Grandson beni mektup göndermeye tenezzül ettiğiniz konusunda beni bilgilendirmişti. O zaman düşmanın vereceği zarar ben de hem efendimin eğilimine verilmiş olan kendim hakkındaki bir kararım için onur hem de benim taş ocağı ve taşlı bir iş olarak bulduğum heykel araştırma konusunda daha fazla emrinizi alamadığım için daha fazla olamadı. İlkinde majestelerinin arabuluculuğunuz ile izin verdiğini ve geri çağırılmamı emrettiğini umacağım. Bu konuda pek çok mektup ile naçiz bir şekilde erkenden başka bir zaman sınırı olmadan ricada bulunmuştum. Özellikle Haziran ve Temmuz tarihli mektuplarımda. Sözleştiğim zamanımı ve tüccarların isteği veya zorunluluk ile bir yılı daha tamamladım, meselelerini hallettim, ticaretlerini düzene ve kurallara çektim ve majesteleri için yaptığım hizmetler efendimin, kendisi tarafından bildireceği Lordum Conway'e yazdığım mektuplardan anlayacağı gibi tamamlanmaktadır. Bütün akıl dışı olaylar ve zorlukların üstesinden gelinmektedir. Gabor, Macaristan'da çok ilerlemiştir, Mansfelt ona katılmıştır, düşman da onların karşısında kayıp yaşayarak geri çekilmektedir, Gabor da onları Viyana kapılarına kadar takip etme sözü vermektedir ve ondan pek çok yükümlülük ile emin olmak için, bir Protestan prensesle evlenmiştir ve Erdel mülklerinden o vilayet için onun halef olarak tayin edilmesini sağlamış ve dine büyük güç ve rahatlık ve herhangi bir boşlukta kartları dağıtmak isteyen ve o ülkeyi Avusturya Hanedanına bağlılığa çekerek bir tarafı yozlaştıran veya en azından orayı bir iç savaş veya padişah ile savaş çıkartarak mahvetmeyi amaçlayan imparatora da engel getirecek şekilde tayini burada onaylatmıştır ve bunların hepsi esas olarak düşüncede ve majestelerinin otoritesi ile ilerletilmiştir. Böylece şimdi müzakereden ziyade hareketin ve uygulamanın daha kullanışlı olduğu burada benim hizmetime gerek kalmamıştır. Majestelerinin buna alâka göstereceğinden şüphem yoktur. Bu mutlu saptırma Hristiyanlığa bütün iyi adamların duası olan barışı verebilir.

İkinci emir olan efendimin heykel arama emrinde ise o kadar talihsizdim ki pek çok çaba ve masraf ile korkarım merakınızın beklediği hiçbir şeyi elde edemedim. Bay Petty hepsinin kırık veya birkaçının tam olduğu 200 parça toplamıştır. Onların ne olacağına dair hüküm veremiyorum. Kendisinin bütün adalara gitme ve gördüğünü alma avantajı vardır ve şimdi de 9 aydır bir temsilcimin olduğu Atina'ya gitmektedir ve şimdi de Venedik balyosu oradaki meskûn konsoloslarına sabırla iyi daha iyi bir sonuç bekleyen bana yardım etmesi için mektup göndermektedir. Dört büstüm ve birkaç tane kafam ve Asya ve Paris'te toplanan parçalarım vardır. Fakat onlar Sakız'da bırakılmış olup görmediğim hakkında yorum yapamam. Bana Andri ve Santerio ve başka taraflardan yeni umutlar verilmiştir. Fakat benim sığınağım [571] majestelerinin çabalarını kabul edecek ve bu neredeyse bir hapisane gibi bu elçiliğe bağlandığımı düşünecek olan cömertliğinizdir ve benim cahil araçlarım bütün figürlü heykelleri ne kadar utanç verici olursa olsun, heykelleri almakta ve beni onlardan bıktırmaktadırlar. Bu itirazla birlikte otorite veya parayla toplayabildiğim herşey efendime daha fazla hizmet etme isteğimin birer şahidi olacaktır. Efendimin iltimasının ve korumasının güvenin de ülkemi görmeyi ve orada efendimin en naçiz ve bağlı hizmetkârı olarak bulunmayı umarım.

Lord Conway'e

Lordum,

Bu ek biliyorum ki fazlalığın getirdiği bir çabadır. Lordumun Kont Mansfelt'in Macaristan'a olan geçişinden ve Erdel prensiyle birleşmelerinden sonraki hareketlerini ve düşmanı takip ettiği hakkında tam bilgiye sahip olduğunuzdan şüphem yoktur. Bu konuya Gabor'un Wallenstein'i aceleyle takip edeceğini ve onu savaşmaya zorlamaya kararlı olduğunu, en miktarda biraz kuvvetle geri çekileceğini, kendisinin kışı kazanmak ve savaşı uzunluğa çekmek istediğini söyleyen buraya yeni gelen elçisinin bunları onaylamasından başka ekleyebileceğim bir şey yoktur.

Leh elçisi mektubunu almıştır ve gitmiştir. Yeni bir mesele veya daha iyi bir garanti olmadan barış tamamlanmıştır. Kendisinin dört talebi Tatar Prenslерinden rehinelere almak hiçbir Leh esirinin burada alınmamasının ilân edilmesini sağlamak, Kırım hanı Lehistan'a bir elçi gönderecekti ve padişahın cevabı da ona iletilebilecekti. Bunların hepsi ben kendi adıma özür diledikten sonra Fransız elçisi tarafından sorumluluğu üzerine alınmış ve rica edilmiş olsa da reddedildi. Ve barışın resmî kabulünden başka hiçbir şey daha yapılmadı. Büyük bakanların meclisinde eğer

Lehistan kralı Tatarlara yıllık vergisini öderse ve Kazakları korurlarsa, padişah gerçek barışı koruyacağı ve Tatarları dizginlemek için iyi bir emir vereceği beyan edildi ve bu amaç için (iddia ettikleri üzere) onlar başka bir antlaşma veya suret olmaksızın ona mektup teslim ettiler. Böylece kendisi çok fazla memnun olmadan azledildi. Bu sözler sık sık yenilenirdi, fakat etkili olmazdı ve şimdi elde edilebileceklerden daha fazlası elde edilemeyecek olup onların kredisini daha kötü yapmıştır. Zira beni ki tarafın da eğer daha kötüsüne isteği varsa uygulayabilecek durumda olduklarını düşünmüyorum. Ve aynı zamanda elçi burada Tatarların ellerini bağlamayı umarak, onların tekrar Lehistan'a girdiklerini, fakat atıldıklarını söyledi. Böylece mutsuzluk güvenli hale getirilmekten ziyade beslenmiş oldu. Ve Silistre Paşa'sı Lehlerle istihbaratı olduğu şüphesi üzerine azledildiğini görerek, biz padişahın bunlar için onları kızdırmayacağı sonucuna vardık. Böylece sınırdaki bir ordu hâlâ tutulmak zorunda olup haset kalmaktadır. Lehistan kralının bütün umudu, o masraftan kurtulmak ve bütün kuvvetlerini İsveç kralına karşı çekmektir. Bu tür bir sonuç zaman uymaktadır. Burada bir skandal veya Hristiyanlığa bir zarar getirilmeden bütün meseleleri eşit bir şekilde dengeledim. Ve bu küçük meselede bile Gabor'a ciddi bir itirazla onların onun topraklarına yapacakları bir hamlenin veya ona karşı verilen bir yardımın bu devlet tarafından barışın doğrudan bir ihlali olarak anlaşılacağını söyleyerek ona alâka göstermiş oldum.

Bana Gabor'dan gelen son mektup bana kendisinin kampında Fransa kralından prence barış teklifi yapma ve onu daha fazla hareket etmemeye dair bir beyefendinin geldiğine dair bir dedikodu duyduğunu ve bununda oradaki bütün umutları umutsuzluğa getirdiğini söyledi. Her ne kadar bundan şüphelensem de bir teminat istemiyorum.

İsveç kralının Haghe'deki temsilcisi Ludovicus Cameraius benimle iletişim kurmak istediğine dair bir imada bulundu. Ben de onun mektuplarımdan memnun olacağımı söyledim. Bu yüzden lorduma majestelerinin benim kendimi ona ne kadar genişletebileceğim konusundaki isteğini öğrenmeniz ve bana hızlı bir cevapla tenezzül etmenizi rica ediyorum.

Bu devlet Asya savaşı için para ve gereç bulmak için devamlı divanlar tutmaktadır. Bağdat'ın karşısındaki kayıp, mezkûrun kaybından daha hazladır. Arkalarında 300 parçaya yakın top bırakmışlardır. Şimdi bunu telafi etmektedirler.

[572] Geri dönüşüm için olan majestelerinden isteğimi yeniledim. Benim buradan sonrası için umduğum herşeyi Tanrı kutsamıştı ve şimdi çekilen dalgayı

görmemek için lordumdan kendimi orada lordumun en müteşekkir hizmetkârı olarak sunabilmem için ülkemi görmemdeki son umudumda bana yardımı etmesi için yalvarırım. İstanbul 5/15 Kasım

Gabor'un Macaristan'daki Gran Nehri Üzerindeki Kement Kampından Haberler, 19 Ekim'de Yazılmış ve İngiltere'ye 30 Ekim 1626'da gönderilmiştir.

Yukarıda bozuk Latinceyle yazılanlar bana 6 Kasım'da Erdel temsilcisi tarafından gönderildi. Ondan sonra prensin kaymakama yazdığı mektupları görmeyi başardım. Orada bu ekle birlikte geniş bir şekilde aynı haberi gördüm. Görünüşe göre Gran nehri üzerinde bu savaş başlamıştır. Wallenstein'ın çekilmesi üzerine, prens onun öncü kuvvetlerinin onu takip ettiklerini ve onların arka kuvvetlerini Gran ve Vagh arasında katlettiklerini söylemektedir. O nehirden düşman iki köprü botuyla geçmekteydiler. Orada yeni bir savaş başladı ve pek çok imparatorluk mensubu kesilmişti ve onun birlikleri onlarla birlikte köprüye *pesle melse* girdi ve yolu aldılar. Kendisi onların adımlarını Pressburgh veya Viyana'ya kadar izleyeceğini yazmıştır. Bu mektubu gördüm ve kendi tercümanım aracılığıyla okudum. Gerçeği uzun süre önce Kont Mansfelt'in tasdik ettiğinden şüphem yoktur. Bu haberleri düşmanın kayıplarının ve korkularının prensin mektubunda yazdığından çok daha fazla olduğunu rapor vermekten iyi kaliteli bir timarlıdır. Kendisi bu devletin büyük bakanlarına bunu doğrulamıştır. Kendisi cesaret mektupları ve üç onur hil'atı ile geri gönderilmiştir. Bir tanesi Gabor, bir tanesi Murtaza içindir. Diğer de Walstein'in geri çekilişini takip eden Eğri Muhammed Paşa içindir. İstanbul 28 Ekim 1626

Majestelerinin Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu ve benim çok iyi Lordlarım,

Levant Şirketi ve Bay Leate arasında, Cezayir ve Tunus'un Magrpları ile yapılan barışın korunmasının ve müzakerenin masrafları konusunda çıkan ihtilafta iki taraftan da lordlarımı bildiklerim ile bilgilendirmem için beni bu küstahlıktan âzade tutacağını ve o meselede bana yansımayacak bir sorun olmadığı için lordlarımın ilk andan itibaren başlamak için kabulünüzü naçiz bir şekilde istemekteyim. 1620 ve 1621'de benim ilk görevim önceki dönemde ve ilk günlerinde [573] küçük ve büyük 100'ün üzerinde İngiliz gemi alınmıştı ve sadece Cezayir'de majestelerinin kulu olan 1200 esir ve onların gemilerinde, depolarında ve iskelelerinde 800 civarında demir parça vardı. En büyük kayıp ve felâket batılı ve zavallı balıkçılar üzerine düşmekte olup Londra gemileri nadiren onlar tarafından hezimete uğratılıyorlardı. Fakat küçük gemiler

için ticaret şartları ve mahkûmların özgürlüğü o kadar umutsuz oldu ki bir kısmı tamamen terkedilmiş ve diğerleri de her gün onların hayatlarının bedelleriyle dünyevî azatlarını almaktaydı. En şanlı müteveffa majesteleri beni bu savaş alanına göndermek istediği zamanki durum böyleydi. Ondan padişahın ortak ticaretin ve barışın o düşmanlarına karşı adalet talep etmem için özel ve baskıcı talimatlar aldım ve kendisi de buna göre hem onları hem de onlara destek verecekleri kesecek ve bastırarak acil ve etkili bir emir verecekti. Bununla bağlantılı olarak, majestelerinin Sultan Osman'a yazdığı mektupta bu noktada bir cevap ve karar istediğini bildiren bir cümle vardı. Bunu teslim ettim ve o zaman yapabildiğim kadar etkili bir şekilde mesajımı verdim ve bu devletin bütün büyük memurlarına, bir miktar telafi olmadan ticaretin ve onun sonucu olarak da dostluğun devam etmesinin imkânsızlığından bahsederek şikâyetle bulundum. Padişah majestelerine yazdığı mektupta kendisinin Tunus ve Cezayirlileri onların majestelerinin kullarına zarar vermeyecek derecede sadakate çekeceklerine dair sorumluluğu üzerine alacağına ve o şehirlerdeki bütün esirlerin bırakılacağına dair cevap verdi ve bana bu amaç kendi elinden imzalanmış en kuvvetli emirler, kapıcılar ve onları taşımak için bir kadırga sunmuştu. Onların suretlerini İngiltere'ye göndermiştim. Bu bekleyebileceğim ya da isteyebileceğim kadar olup nasıl itaat edildiğine dair ön hüküm verecek ve kurnaz bir hasetle onları reddedecek olan kişi ben değildim. Bu yüzden onları kabul ettim ve onları bir İngiliz'in eşliğinde kaliteli bir Türk ile bu meselenin doğasına veya yapabildiğim kadar kolay bir masraf üzerine gönderdim. Fakat burada para dağıtılacağı zaman bir zorluk çıktı. Şirketin haznedarı onun üzerine bir masraf alma emri olmayarak, bir riske girmeye zorlandım. Bu konuda yükün benim üzerimde kalmaması için Lordlarımın eşitliğine güvendim. Naçiz bir şekilde, umumî kârın masrafı için bazı umumî yolların düşünülmesinin istekçisi oldum. Bunun için Lordum Calvert'ten 1.000 poundun korsan katkısından verileceğine dair bir cevap aldım. Bu herkesi tatmin edecek kadar yeterliydi ve benim sorumluluğuma aldığımdan daha fazlaydı. Bunun ne sonuç getirdiği hakkında lordlarım, Cezayir şehrinden buraya 24 görevli geldiğini onlarla padişahın otoritesi ve onun vezirlerinin arabuluculuğu ile barış yaptığımı hatırlamak isteyecektirler. Onlar geri dönmüşlerdir, barış ilan edilmiş ve yayımlanmış ve benim bölümüm bitmişti. Bunun ne sonuçlar doğurduğunu ve şimdi nasıl gözetildiğine dair orada ikamet eden konsolos en iyi tanık olacaktır. Kendisi bana 20 aydır getirilen hiçbir ganimetten bahsetmedi ve bana neredeyse sayıları 800'ün üzerinde olan bütün kölelerin salıverildiğini yazmıştır. Bu meseleler için harcanan

paralar konusunda bir hesap veremem. Kendisi bu parayı dağıtmış kişi olarak, hangi otoriteyle bunu yaptığını en iyi bilecek kişidir. Fakat bütün masraf ya şirket üzerine veya Bay Leate üzerine düşecekti. Bu masraf gerekli olarak umumî hizmet için harcanmış olup Lordların hikmetinde onların hiçbirinin gönüllü bir şekilde bağlanmadığını ve kârın evrensel olduğunu ve Londra'ya batı sahilinden daha fazla kazandırdığını düşününce onların ortak iyiyi ilerletmek için olan hırslarını kabul etmeye tenezzül edeceksiniz. Ortak bir keseden onlara yardım etme hükmünü verecek kadar... Benim görüşüme göre(bunu bütün uygun referansla sunuyorum) korsanların bastırılması için toplanan yeni toplamalarla bu masrafın tamamen taşınmasından daha doğal ve adil bir şey daha yoktur. Barışta biraz ihmaller olduğunu ve şu ana kadar Bay Leat'e yaptıkları özel baskı ile şu ana kadar yapılan herşeye değersiz kıldıklarını ve denizde olan bazı diğer küçük kayıpları biliyorum. Fakat ilk olarak onların donanmaları tarafından bazı durumların verildiği cevabını vereceğim ve Türkiye'de çalışanlar verilmiş olan bütün avantajdan sakınılması gerektiğini, çünkü bizim dezavantaj temeli üzerine ticaret yapmakta olduğumuzu bilmektedir. Fakat eğer o şehrin divanını isteğine karşı olarak bir adamın gerekliliği ve şiddeti tarafından bir hasar verildiyse ki onlar geri ödeme ve tatmin olmak istemektedirler, Cezayir ticaretine, ticaretin henüz devam ettiği İstanbul ve Halep daha büyük ve benzer zorbalıklara karşı çıkmaktan daha fazla karşı olmak için daha iyi bir sebep yoktur. Bay Leate'e yapılacak telafi konusunda onun haberine atıfta bulunuyorum.[574] Onu, en azından burada, onların hükümetlerinin değişimi üzerine padişaha boyun eğmek için görevlendirdikleri görevlileriyle neler yapıldığı konusunda geniş bir şekilde bilgilendirdim. Onlar olayı onaylamıyorlar ve oradaki adaletsizliği itiraf ve vezire onların gidişlerinde önce telafi olarak M. Frizall'a iki çiftlik verildiği konusunda yemin ettiler. Bunun onaylanması için yeni Paşa'ya padişahın en etkili emrini teslim ettim. Eğer bu uygulanırsa ilk itiraz nedeni çözülmüş olacaktır. İkinci mesele ise daha hafiftir. Zira hiçbir zaman herşeyin kesinlikle dizginlenmesi beklenemez. Yandaki adaletlere ve kanunlara rağmen Suthor's Hill'de hırsızlar olacaktır. Fakat genel olarak barış korunmuş olup majestelerinin kulları ona hizmet etmek için serbest bırakılmış ve batılı balıkçılara çok rahatlık verilmiştir ve eğer birisi veya on kişi alınırsa bunun Saleh'teki yeni yerleşim tarafından yapıldığı kesindir. Bunlar da Cezayir'e güvenli bir şekilde gelememiş olanlardır. Bu Cezayir için bile samimiyet için iyi bir argümandır. Başkalarının inançlarına fazla baskı yapmayıp naçiz bir şekilde lordlarıma boyun egeceğim ve gelecek deneme için fikrimi belirtme

cesaretinde bulunacağım. İngiltere için meselelerin yüzüne göre bazı masraf ve dezavantajlar olsa da barışı korumak gerekli ve kârlıdır ve ben de bunun her gün daha iyi gözetileceğine inanıyorum. Olanak dışı değildir, zira hiç kimse Türk sahtekârlığını benden daha iyi bilemez. Fakat onların en âkil olanları tarafından bulunan bütün dünyaya bir kerede düşman olmanın kârlı olmadığı ve devletlerini sürdürebilmek için hırsızlıktan başka hiçbir temelleri olmamaları ve yönetimin değişmesi üzerine dayanan bu umut büyük bir hazırlıktır. Bu yüzden, majestelerinden ve lordlarımdan yeni bir beyan alana kadar yeni paşaların gelişiyle ve onlara verilen sadece barışı gözetmekle kalmayıp, ticareti serbest bırakmak, herhangi bir filoyu veya gemiyi, bütün deniz bölgelerindeki limanlarına kabul etmek ve onları paraları için bütün gereklilikler ve erzaklarla temin etmeleri için verilen kuvvetli emirlerle onaylanan barışı devam ettirdim. Bu konuda en cesur olan bile, Zenta'dan Landsend'e kadar düşman olan İspanyol sahillerinde hiçbir ferahlayacak yer olmayarak çok müşkil bir duruma düşebilir. Eğer bu majesteleri tarafından makul görülürse, lordlarımdan geçmiş masraflar ve dayanaklar için adil hazırlıklar yapmanız için size yalvarıyorum. Zira masraf olmadan hiçbir şey uzun süre korunamaz. Orada, eğer mümkün olsaydı, gün ışığı bile doğal kullara satılırdı ve şimdi İngiltere'de esir olan bütün Türkler serbest bırakabilir. O ekmeği yağmalamaktan başka hiçbir şeye hizmet etmeyenlerin kişilerin cezaları bunlar için yeterli bir bahanedir. Onlar sahte Müslümanlarını yüksek değerde hepsini benzer olarak özgür ve fazla ayırım olmadan majestelerine kullanışlı olabilecek pek çok zavallı Hristiyan'ın özgürlüğünün engellenmesi için kullanıyorlardır. Ve onlarla ticaret yapacak olan herkesin bu dezavantaja ve dalkavukluğa düşmesi söz konusudur. Çünkü bizim onlar üzerine hiçbir bağımız yoktur ve sadece kendimize hizmet ederiz ve bir gereklilik erdemi yaparız. Fransız daha kötü şartları kabul etmekten memnun olmuştur. Ve bu amaç için Frizell kadar uygun bir araç bilmiyorum. Her türlü memnuniyetsizlik onu ayrılmak konusunda istekli yapmıştır. Zira kendisi sabırla çok sertleşmiştir ve böylece çok sevilmiştir ki her durumlarda bir fraksiyon yapabilmek ve kendini savunabilmektedir. Fakat ben henüz bu umumî hizmet için hiçbir şey harcamamış gibi çok kuru değilimdir. Kendi bölümümü yeteneğimin üzerinde, kime yükleyeceğimi bilmeden taşıdım ve benim dünyevî tutumum ve idaremin bağdaştığından zavallı niyetlerimin dışında daha fazla köleyi kurtardım. Fakat kendi durumumu atlamayacağım ve Bay Leate için onun diğerleri kendilerinkini tehlikeye ve mahvoluşa atmamaları için geneli uyaracağına dair üzücü bir örnek olmaması için onun

için talepte bulunacağım. Lordlarımın sabırlarını daha uzun bir konuşmayla bastırmayıp majestelerinin benim hızlı geri çağırılmam için cömertliğini umarak, onurlarınıza bu meselede geniş bir tatmin vereceğimden ve geri dönüşümde daha fazla hizmet edeceğimden şüphe edemem. Geri dönüşüm zaman daha az sıkıntıyla bütün detayları temizler ve hem bu ticaretin ve barışın bu durumda İngiltere için önemli bir ticaret olduğu zamanlardaki bu barış ve ticaretim hem olabildiğini hem de karımı gösterebilirim. Bu arada lordlarıma hizmet edemeyerek, naçiz bir şekilde lordlarımın korumasına ve kabulüne sığınır & olarak kalırım.

İstanbul 20/30 Kasım 1626

[575] Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Uzun bir yolculuktan sonra kendi haneme yeni dönmüş bulunarak, lorduma *primitias calami*'yi göndermenin uygun olduğunu düşündüm. (her ne kadar henüz yerleşmemiş olsam da) Bu sizin değerinizi ve saygınızı gerçekten onurlandıran birisinden beklenebilecek samimi sevgi ve hizmet konusunda temin edecektir.

Lordumdan iki tane paket aldım. Bir tanesi 4/14 Eylül tarihliydi. Diğeri de mektup olarak aynı tarihte olup öncekinin bir suretiydi. Fakat sonraki yazı 20/30 Şubat tarihini taşımaktaydı. Zarf Francis Netherseole ve Bay Questor'a yönlendirilmişti. Tanrı isterse, ilk fırsatta gönderilecektir. Kuryeyi Lions'a yolladım ve diğeri de olağan posta ile Hollanda'ya yolladım.

Buradaki ekte lordum, İsviçre'deyken ellerime gelen Lordum Conway'den iki paket alacaktır. Onlardan bir tanesi açmıştım. Lordumun kolaylıkla tahmin edebileceği gibi meraktan değil, havale olarak bana gönderildiği için. Bu hatanın lordumun sekreteri olan Chersterman'a bağlanacağını zannediyorum. Her halükârda kendimi, lordumun onu okumam konusunda bana kızmayacağı konusunda temin ettim. Çünkü bir özel konu hususunda *Si non errasset, secerat ille minus* diyebilirim. Zira Lordumun, İngiltere'den Fransızların azledilmesiyle ilgili mektupların size gönderilmesiyle ilgili mektuplardan bahis vardır. Onlar ihmal üzerine unutulmuştur. Zira lordumun paketinde veya bana sonra Yüzbaşı Henderson tarafından bana getirilenlerde öyle bir şey yoktu. Bu yüzden o atlamayı gidermek için burada Torino'da oradan gitmeden aldığım eski bir pakette aldığım eki gönderiyorum.

Siz böylece, yapmakta olduğum çalışmayı ve bu yaptıklarıyla ilgili olarak lordumu bilgilendirmeyi ne kadar gerekli olarak düşündüğümü görebilirsiniz. Lordum

Conway'den aldığım son mektupları size gönderdim. Benim operasyonlarımda mesele olgunluğa ulaşır ulaşmaz sizinde bir rolünüz olacak. Zira şimdiye kadar sadece Baden markiziyle görüştim. Onu, teklifini uygulama konusunda sabit ve kararlı bir şekilde bıraktım. Ve bütün kartları onun eline vermiş olarak onu bütün oyunu oynaması için bıraktım. Ona sadece burada ve Torino'daki vekillerine söz verilenlerin uygulanmasını hızlandırmak konusunda yardım edeceğimi dair söz verdim. Savoy dükü için, onun kotası için onun sözünü aldım. Fakat bu sinyorlara hiçbir konuda söz verme cesaretinde bulunamıyorum. Çünkü teklifimi dün yaptım ve henüz bir cevap almadım. Markiz beni, kendisinin majestelerini girmesi için hazırlayabilirse onların kendi miktarlarında bağdaşacakları konusunda sözünü verdiği konusunda temin etti. Ve ben şimdi onların bu kadarını bana ilan etmelerini bekliyorum. Eğer bunu yaparlarsa, derhal majestelerine ödeyeceği para için senedimi vereceğim ve Danimarka kralının rahatlatılması ve Erdel prensinin cesaretlendirilmesi için yaptırılacak olan bu saptırmayı yapabildiğim kadar hızlandıracağım. Kendisine [Erdel prensine] lordumun majestelerinin bu hareketlerinde bir rol vermenin uygun olacağını düşüneneğinizi ve onun da kendisini her yerdeki ortak amacın ilerletilmesi için gücünün ötesinde zorlayacağından şüphem yoktur.

Aynı şekilde bu Sinyorları Erdel prensinin özel konusuyla alâkalı olarak harekete geçirdim ve onların majesteleriyle birlikte onu hâlihazırda desteklemedikleri bir durumda, onun yardımında bağdaşmalarını veya eğer o yola başladılarsa devam ettirmelerini istedim. O konuda şüphelenmek için bazı nedenlerim vardır. Bu konuda birkaç gün önce Bressia'da ondan Kont de la Tour'a yazılmış olan, onların soğukluğundan yakınan bir mektup gördüm.

Lordumdan benim şu an ki kısılgım için özür dilemenizi istemek zorundayım. Benim sadece üç gündür burada durduğumu, henüz evime yerleşemediğini, pek çok meseleyle meşgul olduğum ve uzun bir yolculuktan sonra biraz yorgun olduğumu düşündüğünüzde bunu kolaylıkla yapacağınızı düşünüyorum. Gelecek fırsatta, Tanrı isterse sizi bu konuda rahatsız etmeyi yenileyeceğim ve bir bölünme olmadan benim buradaki sığınağım belirlenene kadar devam edebilirim. Bu arada soylu leydinizin ellerinden öpmek için izin ister ve benim, Lordumun en güvenilir ve en düşkün dostu ve hizmetkârı olduğuma inanmanız için yalvarırım.

[576]Savoy Kardinali uzun süre önce beni, babasından görev aldığını ve kendisini başpiskopos için söz verdiği konusunda bilgilendirmiştir. Eğer herhangi birisi Roma'ya o mesele için giderse, kendisini bana gönderilirse, onu doğru yola koyarım.

Bay Wilkinson'a

Kehanette bulunmam dışında size haber gönderemem. Gabor'dan yakın zamanda hiçbir haber gelmemiştir. Fakat büyük bir kehanet ruhu olmadan, biz bu şehirde daha fazla dedikodu ön görmekteyiz. Mağlup askerler savaştan geri dönmüşlerdir. Korkak oldukları kadar da küstah olup, sanki düşmandan kaçmayıp haketmişler gibi imkânsız ödüller istemektedirler. Padişahın kalkacağı ve onların neye cesaret edeceğini ve neyi yapacaklarını görmek için yüzleşeceği söylenmektedir. Fakat eğer onlardan bizim yaşadığımız gibi bir karakter alacaksınız bir uygun olmayarak sipahi vezirin bir kazancı konusunda reddedilmiş olarak, sokakta, kendisi Bağdat'ta tozlar içine gömülmüşken(zannedersem kandan ziyade) sen bir avuç dolusu karını kirletiyordum diye bağırarak söyleyip, konuşulmayacak şeyleri yapmakla tehdit ediyordu. İmparatorun kız kardeşiyle evli olan zavallı adamın sabırlı bir şekilde omuz silmekten başka yapacak bir şeyi yoktu. Şimdi burada neler yaşandığını ve nelerin tahmin edileceğini ve benim bu tür meseleyi yazacak kadar nasıl aşağıya çekildiğimi öğrendiniz. Bu sebepten dolayı lord elçimi, ona hizmet etmekten sakınmayacağım için onu koruyorum. Böylece Yüzbaşı Manwayring ve Bay Rowlandson'a selam vererek her zaman sizin en güvenilir dostunuz olarak kalırım. İstanbul 20 Kasım 1626

Sir Isaac Wake'ten Lord Conway'e Yazılan Mektubun Bir Sureti 21 Kasım 1626

Venedik'e varır varmaz derhal görüşme talep ettim. Ve bu ayın 15'inde yeni takvim meclise girme onuruna eriştim. Orada, düke ve sinyorlarla birlikte küçük bir törene itaat ettikten sonra onlara yolculuğum hakkında kısa bir hesap verdim. Nasıl Savoy dükünü, ortak amaç için sabit bir şekilde iyi lorda tutarak bıraktığım, Protestan İsviçrelilerin son antlaşmadan sonsuz bir şekilde rahatsız oldukları ve Grisonların kendilerini umutsuzluktan kurtarma noktaları konusunda bilgilendirdim.

İlk olarak onların düşüncelerine umumî tehdit eden büyük bir tehlikeyi ve eğer uygun çözümler zamanında uygulanmazsa bu devlete özel olarak vereceği hatırı sayılır zararlar ilgili olarak bilgilendirdim. Zira İspanyollar, Grisonların Fransızlardan altığı kötü tatmin ile kendilerini muzaffer kılıp onları sadece kötü bir şekilde haklı memnuniyetsizliklerinde beslemekle kalmamış, onlara hem Milan Valisinden hem de Arşidük Leopold'dan, eğer Fransa'yla olan ittifaklarını reddetmeleri ve onlardan

birisiyle ayrı olarak antlaşmak ile çok avantajlar sunarak onları antlaşmayı reddetmeleri için cesaretlendirmişlerdir. Bunun üzerine bu sinyorlardan eğer İtalya'nın o kapısı İspanyolların eline düşerse hem bütün Hristiyanlık hem de özel olarak bu devlet için ne kadar tehlikeli olabileceklerini düşünmelerini istedim. Oranın özgür ve açık tutulması için pek çok adam ve para harcanmıştır. Her ne kadar Fransızlar şu ana kadar dostlarına karşı nankör olsa ve müttefiklerini ve dostlarını hakir görüp, ihmal etse de ki onların kayıpları engellenmekten ziyade istenmekteydi, ortak düşmanın pazarlıkla bu kadar çok kazanacaklarını görünce bu devletin mantığı, harabelerine gömülecekleri evi ayakta tutmak olacaktır. Bu hastalığın tedavi edilemez duruma getirmemek için sadece bir ilaç kalmıştır ve o da o insanları umutsuzluğa düşmeyecekleri şekilde neşelendirmek ve rahatlatmak olmalıdır. Onun uygulanması konusunda, hiç kimse ekselansları kadar başarılı değildi. Onun elinden bu yardımı bekliyordu. Benden onları onun korumasına havale etmemi ve onların adına ilk olarak elçilerine Paris'teki bakanları tarafından yardım etmelerine dair emir vermek konusunda yönlendirmemi istediler. Ve ikinci olarak onlara kendilerini, bu antlaşmanın uygulanması kendi iradelerine karşı olarak onlara zorlanma durumunda nitelikli bir şekilde kendilerini şiddetten savunmak için yardım etmemi istediler.

Bu konuşmadan majestelerini daha çok ilgilendiren konuşmaya geçtim. Onlara burada, daha önce İsviçre ve Rhaetia'da kullandığım (tekrarını yaparak lordumu rahatsız etmeyeceğim) *mutatis mutandis*'i kullanarak, majestelerinin her yerdeki ortak amacın avantajı için hâlihazırda yaptığı veya bundan sonra yapmaya niyetlendiği hiçbir şeyi atlamadan yaptım. Onlardan bu mevcut durumda muzaffer olmalarını istedim. Bunu çok uzun süredir dilemişlerdi ve majesteleri kendisini umum için cesurca görevlendirirken onunla işbirliği yapmalarını istedim.

[577] Bundan sonra detaylara indim ve onların majestelerinin hem yurtda hem de yurt dışında büyük bir yükü olmasına rağmen kendisinin iyi amaca taşımak için gayretini belirterek, kendisinin Gabor ve Baden markizi tarafından yapılan tekliflere cömert bir alâka göstermekten memnun olduğunu ve kendisinin onlardan istenenleri uygulamaya hazır olduğunu bilmelerini sağladım. Umumî özgürlüğe eşit ilgisi olanların ve daha az ağırlık taşıyan diğerlerinin durumunda onların majestelerini ima ettiklerine göre kendi adlarına katkı vereceklerini bilmelerini sağladım. Son olarak onlardan bütün bölgelerdeki vekillerine İspanyolların ve Avusturyalıların hareketleri üzerine dikkatli bir şekilde gözlemlenmeleri, onları ne kadar adam, para veya gemi hazırlıkları olduğu, ne

planları konusunda bilgilendirmeleri ve zamandan zamana majestelerini veya onun vekillerini bilgilendirmelerine dair emir vermelerini istedim.

20 Kasım yeni takvim üzerine meclise çağırıldım. Orada çok iltifatlı bir törensel girişten sonra onların düşüncelerine sevkettiğim en gerekli noktalar konusunda bu cevapları aldım.

İlki Grisonlarla ilgiliydi. Onlar şimdiye kadar kendi adlarına, onlara düştüğü kadar o insanları özgürlüklerine ve hükümdarlıklarına geri getirmek konusunda katkı yapmaktan bir eksiklikleri olmamıştı. Böylece onlar sabit bir şekilde onlara en iyi çalışmalarlarıyla birlikte yardım etmeye devam edeceklerdi. Hem Fransa'da hem de diğer bütün yerlerde... Benim onlara bu konuda teminat vermemi istedi. Ve bu son antlaşma onların rızası ve katılımı olmadan yapılmıştı.

İkincisi Gabor'la alâkalıydı. Yakın zamanda kendilerinden ve kendi hesaplarından onu planlarını uygulaması için cesaretlendirmek için mümkün olan herşeyi yapmışlardı ve onun genel için yapabileceği saptırmanın nasıl kullanacağını önceden iyi bir şekilde görmüşlerdi. Ona şimdi daha güçlü bir şekilde, devletin ve şahsının korunması için yardım edeceklerdir. Majestelerinin mantığıyla bu meseleyi düşünceye almasıyla beraber onlar bunun majestelerinin kız kardeşi ve kayınbiraderi için önemli sonuçları olacağını anlamışlardır.

Üçüncüsü Baden markiziyle alâkalıydı. Onlar benim tarafımdan anladıkları majestelerinin ona verebileceği yardımı münferit olarak takdir ettiler ve alkışladılar. Onun şahsını uzun süredir başarısız olmadan ona olan iyi istekleriyle teminat vererek özel bir tavsiyelerinde tutmaktaydılar.

Son olarak, İngiltere'deki elçileri Sinyor Contarini'ye majestelerinin bakanlarıyla haftalık olarak buradan gönderecekleri veya diğer bölgelerden alabileceği *auvisi* ile bilgilendirmelerine dair emir verdiler. Ve aynı şeyi burada da benim yapmamı istediler ve majestelerini ilgilendiren herhangi bir konu hakkında kendilerininkiymiş gibi uyanık olacaklardı.

Bu cevaplara bir cevap vermedim. Fakat onların majesteleriyle olan iletişime hazır oldukları ve onunla cömert planlarıyla bağdaşması için teşekkürlerimi sundum. Bu konuda majestelerine güvenilir bir hesap verme sözü verdim.

Onların ilkinde, ikincisine ve son noktaya verdikleri cevaplar isteyebileceğim kadar kategorikti. Fakat Baden markizini ilgilendiren üçüncüsünde onlar detaylı olarak ne yapacaklarını beyan etmediler. Böylece ben de onlara baskı yapmanın uygun

olmadığını düşündüm. Çünkü bunu yapmakla alâkalı bir görevim yoktu. Ve bu konuda izin alarak, kendisi hâlihazırda bu devletin ona verdiği sözü almıştı. Beni de bu konuda temin etmişti. Bunun takibini bu amaç için kendisinin oraya göndermeye niyetlendiği kişiye bıraktım. Benim bu devlete verdiğim, majestelerinin bana onunla ilk göz verenlerin söz verdiklerini yaptığını göreceğim zaman onunla antlaşmayı tamamlama gücüm olduğunu vererek, bu teminatla onun yolunu yaptığımı zannediyorum. [578] İkinci nokta içinse onların ya yapacaklarını veya o prens için ne yaptıklarını bilmeyen, ya ondan veya majestelerinin İstanbul'daki elçisinden şikâyet için uygun bir neden duymadan daha fazla konuşamazdım. Ondan sonra [İstanbul'dan veya Bethlen Gabor'dan] haber aldıktan sonra, bu konuda onlardan istenen vazifelere, majestelerinden daha fazla bir görev almadan katılacağım. Grisonları ilgilendiren noktada, çok önemli bir nokta vardır. Ve o da onların bana kategorik olarak barışın *fenza nostra veruna participatione et assenso* olarak geçtiklerini beyan etmeleridir. Orada, yalanı doğrudan Fransa vekillerine vermişlerdir. Onlar İsviçre ve Rhaetia'da bu devletin antlaşmayı onayladığını söylemişlerdir. Ve bu hususta ben de onların cevaplarını yazılı olarak alarak iyi bir şekilde kullanmayı umut ediyorum.

Aynı Kişiden Sir Thomas Roe'ya

Benim çok iyi Lordum,

Yeni takvim 18 Kasım üzerine lordumu Venedik'e dönüşümle ve bunun dışında Lordumun İngiltere mektuplarını aldığım konusunda bilgilendirmiştim. Size Lordum Conway'in bana göndermiş olduğu son iki mektubun birer suretlerini göndermiştim. Onların hepsinin güvenli bir şekilde ellerinize geleceğini ve benim de gereken zamanda çok fazla anlayacağımı umuyorum.

Lorduma yazdığım son mektubun bir suretini bu ekte alacaksınız. Ve aynı şekilde, benim buraya gelişimden beri Lordum Conway'e yazdıklarımın bir özetiyle birlikte Grisonları ilgilendiren bazı kâğıtları da alacaksınız. Bu şekilde o meselenin şu an durduğu haldeki gerçek durumunu görebileceksiniz.

Bu bölgelerde lordumun bilgisine degecek her konuda, Tanrı isterse benim burada olduğum süre zarfında her gemiyle göndereceğimden emin olabilirsiniz. Lordumun burada geçenlerden zamanında bilgilendirilmesinin, bunları umum için iyi bir şekilde kullanabilmeniz için değerli olması hususunda, majestelerine hizmet taşıdığımı bilmekteyim.

Bu Sinyorlar bana Erdel prensinin bizim amacımız için görünmeye başladığını söylediler ve sanki bir umumî bir beyanmış gibi anlaşılacak bir şekildeydi. Onun ilk başlangıçları iyi bir başarıyla taçlanmıştı. Wallenstein'in ordularının bir bölümünü yenmişti ve imparatorluk topçularının generali Kont Slict'i, Lorenzo Maestro'yu ve kaliteli diğer iki albayı esir almıştı. Böylece kendisinin güçlü bir şekilde devam etmeye cesaretlenmiş olacağı varsayılabilir. Ve fakat Viyana'dan onunla ilgili sanki kendisinin imparatora onunla iyi bir bölüm tutmak için gizli bir teminat verdiğine dair şüpheli yazılar yazılmaktadır. Bu henüz çözemediğim bir bilmecedir.

Ona burada emir aldığım gibi her türlü hizmeti istekli bir şekilde yapardım. Fakat bu kadar büyük bir mesafede, onun niyetlerine güvenebilecek kadar onun hareketlerini açık göremiyorum. Ve bu devlet onunla olan iletişiminden o kadar genel terimlerle konuşmaktadır ki, ben onların burada ona karşı söz vermiş olarak bilinenlerden ziyade, onu İstanbul'daki balyosları ile tedarik ettiklerini tahmin ediyorum. Buna rağmen lordumu geçen mektubumda imada bulunduğum gibi onların sadece *verba dare* yaptıklarından şüphe etmek için iyi nedenlerim vardır. Bu konudaki kesin bilgiyi sizden almak istiyorum. Sizden onun vekillerinin *arcana imperij'i* keşfettikleri konusunda emin olabilirim. Ve bu yüzden lordum bana onun hizmeti konusunda ne zaman emir vermenin uygun olduğunu düşünürse, İngiltere'den başka yeni bir emir beklemeden, bana sizin tarafınızdan verilen çalışmaları uygulayacağım. Bu noktayı ciddi bir şekilde lordumun mantığının düşüncesine havale ediyorum.

Danimarka kralı onun üzerine geçen Ağustos'ta düşen felaketi iyi yöneterek, Mösyö de la Noue'nin paradoksunu gerçekleştirmiştir. Kendisi *Quil est profitable a num chef de guerre, d'avoir recen une route*''yi gerçekleştirme sorumluluğunu almıştır. Zira cesareti ile yeterli kanıt vererek, kendisi şimdi mantığını göstermektedir. Ve bende Fabius'un Marcellus'tan daha başarılı olacağı konusunda şüphem yoktur. Onun kabiliyeti ile bozulmuş ordusunun kalıntılarını yeniden topladığını ve Tilly'i ertelemelerle onu kadar yormuştur ki onlar şimdi sadece eşit şartlar üzerine durmakla kalmamışlar, görünüşte majesteleri kısa süre içerisinde oyunda daha iyi bir yere gelecektir. Zira kendisi, zamanında ve kuvvetli bir şekilde[579] Nieburgh Stoltena ve Wolfenbittle'ı korumakla kalmamış ki orada bütün kış boyunca kışlamaya niyetlenmektedir. Weser nehrine onu erzaklarla tedarik edecek ve Kuzeyde onu güven altına alacak ve ona verilen yeni toplananları güvenli bir şekilde alabilecektir. Fakat dahası bu dinlenmeyle Tilly'nin ordusunu o kadar çok yormuştur ki bütün birlikler

dağılmaktadır. Böylece zaman savaş alanına dönmek için uygun olacağı zaman kralın ikiliden güçlüsü olması çok olasıdır.

Piedmont'ta herşey bıraktığım gibi durmaktadır. Orada ne savaş, ne barış ne de silahların bırakılması vardır ve biz de bu belirsizliklerin meyvelerini toplamaktayız ki İspanyollar kendilerini *pro interim* hiçbir sebep olmadan tüketsinler ve onların hiçbir kuvvetlerini Almanya'ya göndermemeleri için bu ateşli hummalarını devam ettirmek benim işim olmalıdır. Bu kış için öyle bir korkum yoktur ve *chi ha tempo ha vita*.

Fransa'dan yazacak bir şey yoktur. Sadece Gallily gibi eğer onların *ad mala solum boni* olduğunu söylemezseniz *unde nihil boni*'dirler. Fakat onların doğal sabitsizliklerinden umut vardır ve eğer onlar tedbirli olurlarsa bunun daha iyi olması gerekmektedir. Çünkü onlar için yakın zamanda yaptıklarından daha kötüsünü yapmaları mümkün değildir.

Lordumu şu an için daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Fakat sizin kesilmez ve gerçekten benim lordumun emrindeki en güvenilir dostu ve hizmetkârı olduğuma inanmanızı isteyeceğim. Venedik 3 Aralık 1626

Lord Conway'e

Lordum,

Kasım'ın 30'u üzerine buraya Erdel prensinden bir elinde ateş öbür elinde de su getiren başka bir haberci geldi. Ertesi gün olağanüstü elçisi ve buradaki meskûnu benimle birlikteydiler. Bana, Vagh nehri geçidinde yeni ve büyük bir savaşı bildiren prensin mektuplarını gösterdiler ve rapor ettiler. Orada Gabor, o olmadan önceki saldırılara katılmaya cesaret edemeyeceği Kont Mansfelt'in gemileri ile büyük bir zafer elde etmişti ve 10.000 imparatorluk mensubunu esir aldığını ve öldürdüğünü tasdik etmişlerdir. Bunun şahidi olarak Budin Paşası Murtaza, padişaha hediye olarak 300 Macar ve Almanı hediye olarak gönderdi. Acımayı hakettirecek, fakat sakınılamayacak bir sefalet. *Habet aliquid ex inquo omne magnum exemloun, quad contra singulos utilitate publica rependitr*. İkinci bölüm sakinleştirmeye doluydu. Zira onlar ateşkes yaptıklarını ve antlaşma için iki görevli göndermeye razı olduklarını itiraf etmişlerdir. Ne olduğunu bilmiyorum. Fakat zaferin sıcaklığı üzerine, başarı arzulandığı zaman müzakereye düşmek bu havayı ve sınır güvenini çok fazla beğenilmektedir. Bu dışarıya doğru olan düşüncesizliğin, bir meteor gibi etkiden ziyade bakılma ve şaşırılma yaratacak şekilde kalkmanın ve gitmenin dostlarına nasıl bir kötülük kendisine de nasıl bir onursuzluk getireceğini bastırmaktan sakınmayacağım fakat detaylarını ve iç

düşüncelerini ben veya kendi vekilleri bile, şu anki mevcut hizmetiyle bağdaştığından fazlasını bilmemektedir. Ben Danimarka kralının utancının korkunç sesinin onun ayakta durmasına yol açtığını söyleyen onların tahminlerinin benim korkularımdan daha dayanağı olduğuna inanmak zorundayım ve kışın başladığı görerek, kendisinin Almanya'daki olayların kurtuluşu ile ilgili bir haber duymadan kendisi bu kadar uzağa saldırmış olmanın güvenli olmadığını düşünmüş ve bu yüzden doğasına göre zaman kazanmak ve imparatoru antlaşmalarla meşgul etmek istemiştir. Bu antlaşmalarda müttefikleri olmadan bir antlaşma yapmayacaktır ve bu amaç için Kont Mansfelt gizli olarak (ordusunu Gabor'la bırakarak) onların bilmediği bazı konuşmalara gönderilmiştir. Son olarak prens Türklerle birlikte olmaktan usanmıştır ve bu fırsatı onları evlerine göndermek için kullanmıştır. Kuvvetlerini Macaristan'da konuşlandırmıştır ve baharın ilk fırsatını savaşı yenilemek için kullanacaktır. Bunlar güzel bahanelerdir ve onlara çok güven vardır. İlk olarak Gabor iki ana baronu ve Murtaza da müteveffa Eğri paşasını imparatorla iletişim içinde oldukları için öldürmüştür ve Bethlen'in bir zamanlar sahip olduğu taç olmadan hiçbir zaman huzurlu uyuyamayacağı da çok kesindir. Fakat diğer taraftan Budin paşasının bu devletin rızasını belirtmeden harekete atladığını da burada biliyoruz. [580]Böylece buradaki bütün bu bakanlar, barışın kendi meseleleri için çok gerekli olduğunu bastırmaktadırlar. Onlar Asya'da o kadar hızlı bir şekilde düşmektedirler ki, Avrupa'da bir fethi düşünmeyi cesaret edemezler ve bu yüzden, eğer Gabor Hristiyanlık tarafından eğer iyi bir şekilde yüreklendirilmezse, kendisinin padişahı kızdırmamak için savaşa devam edemeyeceğinden korkulmaktadır.

Kont Mansfelt'in benimle iletişim kurması için talimat almasını dilerdim. Şimdilik Gabor'un amaçları hakkında kendisi ve vekillerinin söyledikleri dışında hiçbir şey bilemem ve onların vermek isteyecekleri tada razı olmak zorundayım. O zaman belki burada ilerleyebilir ve onun güvenini koruyabilirim. Çünkü kendisi beni amaçları için kullanacak ve onlar içinse istediği şekilde kör edecek ve bu devleti istismar edecektir. Bu yolda eksik olanları, daha yetenekli araçlar ile yapılmış olduğunu umuyorum. Fakat bu konuda görevimi yapmayı atlamayacağım. Prense mektup yazmayı ve Kont Mansfelt'e ona hizmet edebilmek için bir fırsat vermeyi amaçlıyorum. Bu güvende, her ne kadar başka emrim olmasa da tedbir ve fırsat kullanma emrim vardır ve majesteleri diğer bütün fedakârlıkların yerine benim iyi kalbimi kabul

edecektir. Ve böylece Lordumu kutsal Tanrımızın, kutsal korumasına bırakıyorum. & Kalırım. İstanbul 4/14 Aralık 1626

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Bethlen Gabor'un elçisi Mösyö Quad, tekliflerini yapmıştır ve uzun bir konuşmada efendisinin eğilimlerini belirtmiştir. Kendisinin ortak amaç için ne sorumluluklar altına girdiğini ve nelere hazır olduğunu belirtti ve burada onun savaşı sürdürmek için olan taleplerini ve tavsiyelerini geniş bir şekilde bildirdi. Birkaç haftalık tartışmadan ve toplantıdan sonra en sonunda mektuplarını aldı. Lordumu konuşmalarla rahatsız etmekten imtina edeceğim. Zannederseniz aynısını siz de orada duymuş olmalısınız. Bütün olarak başlıkları ve özü sizin oradan temsil ettiklerinizle aynıdır. İlk olarak Erdel prensi birliğe kabul edilmek istemektedir. İkinci olarak, aylık kırk bin dolarlık bir yardım istemektedir. Üçüncü olarak, on iki bin adamlık başka bir yardım daha istemektedir. Dördüncü olarak, bütün müttefikler İstanbul'a o devlete, prenslerin ve müttefiklerin silahları ve planlarını kabul ettirmeye hazırlamak ve Avusturya Hanedanı ile barış yapmamalarını sağlamak için ciddi elçiler göndermelerini veya müttefiklerden biri bunu uygun bulmazsa, mezkûr çalışmayı yapması için buradaki meskûn elçisine emir vermesini istedi. Son olarak bu şartlar üzerine kendisi erteleme olmadan Silezya, Moravya ve Bohemya'ya girecek veya düşmanın en uygun ve karlı bir şekilde saldırılacağı ve saptırılacağı bölgeye girecekti.

Bu teklifler mucibince majesteleri kendi elinin altından ve mühründen elçiye kararını verdi. Bu şekilde kendisi Erdel prensini Hagh'de yapılan birliğe ve onun içindeki her cümleye ve maddeye kabul ettiğini ve aldığını beyan etti. [581]ve kendi adına, müteakip maddeleri kabul etti ve onayladı ve mezkûru onlar Hagh'de tamamlanmış gibi onaylanması ve gözetilmesi için müttefiklerinin kabulüne sevketti. Bunlar daha önce prens tarafından sunulmuş olanlardı. İlk olarak Erdel prensi bütün gücüyle imparatora ve savaş ilan edecek ve Avusturya Hanedanına karşı ve bu ittifakın belirlediği bütün düşmanlara karşı diğer ortak düşmanlara karşı savaş ilan edecekti. Ve onlardan ayrı olarak veya müttefiklerinin yardımıyla seçilmiş onbeş bin Macar'dan oluşan bir ordu kuracaktır. Bu ordunun düşman bölgelerini işgal etmesi çok avantaj getirecektir. İkinci olarak müttefiklerinin geri kalanı Erdel prensine kendi miktarlarında on iki bin asker göndereceklerdir. Mansfelt gönderildiğinde bunu zaten yapmış olmaktadırlar. Üçüncü olarak müttefikler Bethlen Gabor'a kendisi birlik için savaşırken

ona aylık kırkbin rixthaller ödeyeceklerdir. Herkes kendi kotasını İstanbul'da her ay 32 gün bir aymış gibi ödeyecekler ve buna Erdel prensi savaş alanına geldiği zaman başlanacaktır. Ve mütteliklerin anlaşamadığı ve kendi kotalarını yerleştiremedikleri için, majesteleri iyi amacın zarar görmemesi için gelecek Haziran'da İstanbul'da on bin İngiliz poundu ödeme sözü vermiştir. Ve bu arada diğer mütteliklerle de kotalarını belirlemek konusunda anlaşacaktır. Ve majesteleri böylece Bethlen Gabor'u Hagh birliğine kabul etmiş olmuştur. Antlaşmanın içinde bu da eklenecektir. Elçilik noktasında, meskûn elçi prens için bütün iyi çalışmaları yapma emrine sahip olmuş olup bu fazlalık olarak düşünülmüştür. Ve kotalarla alâkalı olarak lordum bir mesele çıktığını bilmek isteyecektir. Elçi kralın miktarının yarım olduğu konusunda ısrar etmektedirler. Bu miktara göre Danimarka kralı kendi miktarını donatmış, olup otuz bin dolar ödemiştir. Bu üç aylık katkının dördüncü kısmıdır. Fakat majesteleri kendisinin üçten fazla taşımak zorunda olduğunu anlamamıştı. [582]Ve o teklife göre kendisini 3 aylık olarak bağlamıştı. Fakat öyle ilan etmeden bu noktanın antlaşma ile düzenlenmeyecekti. Ve bu arada ne olacaksa majestelerinin kotasından geçecekti. Ve böylece elçi Erdel prensine devam etmesi konusunda cesaretlendirme ve Mansfelt'i koruma ve yardım etme talebi ve majestelerinin başlamış olduğu iyi amacı devam ettirmek konusundaki amacı ile teminat taşıyan mektubuyla gönderildi.

Danimarka kralına gönderilecek yardımla alâkalı pek çok tartışma ve oradan gelen haberler üzerine düşüncelerdeki bazı değişiklikler ve araya giren bazı diğer olaylardan sonra, ona majestelerinden maaş alan Hollanda'daki 6.000 yayanın emir ve onların muameleleri için erzakla beraber ona gönderilmesine karar verildi ve bütün gerekli mektuplar yapıldı ve verildi. Ve Lord Willoughby (en yaşlı albaydır) ve Lord Veré yolculuk için kendileri adına özür dilediler. Lord Willoughby'nin birliği Sir Charles Morgan'a atandı ve o birliklerin başında Albay General olarak kumanda edecek kişi olarak o seçildi. Aynı zamanda o kralı 100.000 poundluk bir miktarla donatmak ve tatmin etmek için de bir yol alınmıştır. Bu onun kendi talebine uymaktadır. Biz de hem onu memnun edeceğinden hem de onaylayacağından eminiz.

Buraya Baden markizinden bir beyefendi geldi. Kendisi buraya majestelerinin getirdiği Sir Isaac Wake tarafından gönderilen tekliflerinden biraz değişik bir halini getirmiştir. Majesteleri buna rağmen umumî hizmet için olan gayretini ilerleterek onları kucaklamış ve kendisini dört bin yaya ve bin atlıyı bir yıllığına toplamak ve ödemek için harekete geçirmiştir. Onun için Venedik Devleti ve Savoy dükü de benzer bir

miktarı önceden söz verdikleri gibi karşılayacaklardır. Ve onları uygulamaya getirmek için şimdi onlarla birlikte müzakere halindedir. Ve onlar buraya, Markiz kendisi ve dostlarıyla bekleneni yapabileceğinden şüphe olmadıklarını söylemişlerdir

Bana talimat verdiğiniz gibi Venedik elçisine sizin geri dönüşünüz üzerine niyetlendikleri cömertlik ve onur için teşekkür ettim. Ve sizin halefinizle alâkalı mektupları majesteleri okudu. Şirket tarafından üç kişi seçilmiş ve Krala sunulmuştur. Seçim büyük ihtimalle İspanya'da temsilci olması gereken Bay Wyche üzerine düşecektir. Majesteleri hâlihazırda onu şirkete yazdığı mektuplarla onu tavsiye etmiştir. Böylece sizin geri çağırılmanız için şüphe etmenize gerek yoktur. Geri dönüşünüz için uygun mevsimi kaybetmemenizi çalışacağım. Yolculuğunuzun başarılı olmasını dileyeceğim ve lordumun hizmetindeki güvenilir dostu olarak kalacağım Whitehall 6 Aralık 1626

[583]Bedford Kontesine

Madam,

Eski bir hizmetkârınızın ismini yeniden hatırlatmak için bir fırsatı zorlamak ve bir bahane bulmaktan memnun oldum. Zira kendim ve meyvesiz adaklarım dışında başka bir meselem olmadığı zaman okyanuslara düşen nehirler hatıra olmadan düşmekte doğal ve olması gerektiği şekilde olup ne size ekleme yapabilmekten ne de kendilerini kanalları içinde tutmayan kederlerimi denedim. Bu yüzden sizin eski paraları ve madalyaları topladığınızı, erdemli zamanların, erdemli adamların ve erdemli hareketlerin kayıtlardan zevk aldığınızı görerek leydimin son zevki üzerine düşüncelerimi topladım. Böylece sizi bir saatliğine bulduğum bu hac sırasında topladıklarımın ilişikteki kataloğu ile meşgul etme cesaretinde bulundum. Onların arasındaki bazıları o kadar enderdir ki 120000 toplayan Paris kabinelerinin onlara erişemeyeceğini zannediyorum. Bu antika merakı her ne kadar bazı sert adamlar tarafından tenkit edilse de suçlanmayacak zevk dışında başka kullanımları da vardır. Onlar bir tür insanlık koyup, ahlakî fazileti öğretir ve ona doğru olan bağlılığı teşvik eder ve kutsal gizemlerinin düşünceleri yeni Romalılar arasındaki görüntülerden daha güvenlidir. Onlar bir taraf üzerinde canlı bir kronoloji ve diğer tarafta da, tarihin bir temsilini, büyük ve kahramanca hareketleri sunmaktadır. İçlerinde sonsuzluğun gölgesini taşırlar ve ölü adamların yaşayanlar arasında uzun bir süre ünlü hareketleri korunduğunu görerek bir şeref öykünmesi ateşlerler. Bu özür genel için yapılmış olup leydim bana biraz detaylar hakkında bir şeyler söylememe izin verecektir. Madalyalarda

dört şey gereklidir: Gerçeklik, eskilik, güzellik, hikâye veya şiirsellik. Bunlar için metal en iyi şahitlerden biridir. Bronz burada üzerine çalışması daha zor olduğundan nadiren sahtedir ve bu yüzden çok değerlidir. Özellikle de *unicales* ve pek çoğunun *urbis conditi* dört yüzüncü yıla kadar gümüş ve altın damgalandığı bir yerde masraf hususunda en gerçekleri olup çok nadiren veyahut hiç kullanılmamaktadırlar. Antikalar içinde hangisinin umumî zafer veya onur için yapıldığını *nummilerden* ayırt etmek zorundayız. Sonrakiler her ne kadar sayı olarak tarihe eşit oranda ışık tutsa da daha az değer görmektedir. Gerçekten madalya olan diğerleri ise konsüllerin döneminde çok enderdi ve Birinci Pöm savaşından önce herhangi birisinin gönderilmiş veya tutulmuş olabileceğinden şüpheliyim. *Quadrans*, *sextants*, *triens* olan Roma paraları ise pirinçten yapılmış olup küçüktür ve *urbs Rome* olarak Roma yazısı veya koyun, inek veya kurt gibi bir hayvanın damgasını gösterir. Gümüş ilk olarak Roma'da milattan sonra 484 yılında dövülmüştür. Fabius Pictor ve Quintus Oculeius o zamanlar da konsüldü. 62 yıl sonra Cladius Nero ve M. Livius Salintor bir hepsi *aurei* olarak ölçülüp isimlendirildikten sonra altın basmışlardır. Her ne kadar dışarıya atılsalar da ve bazı durumlar üzerine yapılsalar da onların değerini geçmişlerdir. Bu zamanlardan doğumlarında olağan olarak tarih taşımayan *biga* ve *quadriga*'nın tersleri ile neden değerlendirilmediğini bilmesem de bu konsül paraları kalmıştır. Tribünler ve senatörler de aynı zamanda paralara konmuşlardır. Fakat ben hepsinin bir düzen içinde olduğunu hesaplıyorum. Fakat onları onlara değer vermeyecek kadar dövülemez. Onlarda gerekli olan üç kalite vardı. Ve bu yüzden bunlardan bile bulabildiklerimin hepsini aldım. Leydim bunların ilk serilerini göreceksiniz. Onların arasında pek çok çoğunun *nummi*, olduğunu itiraf etmem gerekir. Roma ve X işaretlerinin olduğu açık paralardır, *denarius*, *quinarius* ve *sextertius*'u temsil ediyorlardır. Q ve S ile notlandırılanları görmedim. Fakat bunlar arasında para olmayıp, saf madalya olan pek çok şey buldum. Çünkü onlar bir tarih anlatıyorlardı veya daha eski zamanların anılarını anlatıyordu. Camillus'un Merkür'ü, Sabinus bakiresi, Libo Sunağı, Luvretiuslu Diana, Sezar'ın dinî süsleri, ve Brütüs'ün Libertas'ı gibi. [584] Fakat burada, hepsini yanlış olarak nitelendirmemeye dikkat etmeliyiz. Biz yazıları eski isimler veya olaylarla bulacağız, sonra da bizim hükmümüz bunu doğrulayacaktır. Aynı zamanda onlara hatıralarını taşıdığı adamlar veya o zamanlarla değerlendirmeyeceğiz. Zira Sabine'in sevinci, Camillus, Luvretia ve benzerleri Roma'da bir madalya olmaktan veya gümüşe basılmaktan uzun süre önce ölmüşlerdir. Fakat biz onların bazılarını gelecek kuşakları

için damgaladıklarını söylememiz lazım. Onlar yeni onur fırsatı üzerine atalarının görkemini canlandırmış ve kendilerinin olarak göstermişlerdir. Ve böylece biz de modern imparatorların onuru Augustus Sezarı bulmalıyız. Böylece Fırii Camillus'un Sabini, Sabinilerle yaptığı barışın hatırasını yenileyebilir. Konsül Lucretius o saflıkla Roma'ya özgürlüğünü verdi. Fakat bu gizemli ve belirsiz zamanlardan, Crassus ve Popmey'e doğru, madalyalar, paralardan daha büyük olarak gerekli ve olağan olmaya başladılar ve büyük kısmı pirinçlendi. İmparatorluğun başlangıcında bu onur eşlere, kızlara evlat edilen evlatlara ve Sezarın kanından olanlara, onların en büyük dostlarına ve gözdelelerine verilirdi. Augustus, Agrippa madalyalarını bastırmıştı ve Virgil'i bir imparatorluk bandı olan *falscia*'yı çelengi üzerine koyarak onurlandırmıştı. Bunu ben toplayabildiğim kadarıyla bu şiir prenslerine yapılmaktaydı. Fakat bir sonraki çağırıda bu kullanım, kabalaştı ve bozulmaya başladı. Metreslere, libertinlere ve onların yasak zevklerinin efendilerine verilmeye başladı. Fakat şimdi bu sanat tamamen zirvedeydi ve sayısız miktarda dünyaya yayıldı. Böylece Doğu imparatorla Paleogların tarihi kaybolmamış olsaydı Cezarlardan sonra kronolojiye devam etmek mümkün olabilirdi. Bu modern türlerden zorlukla bulunmaktadır. Fakat ben en nadir bulunanına ve burada ikinci başlığın göstereceği gibi elde edilecek şer şeye sahibimdir. Nero'nun babası olan Cladius'un ki gibi bazıları her dükkânda gözükmemektedir. Geta annesinin kollarında öldürmüştür. Masimianus Thrax; Qu Herennius, Decius'un oğlu ve meslektaş. Gordianus Afet. Posthumus, Galienus karşı 30 Tirandan seçilmiştir. Severus Galerius tarafından evlat edilmiştir. Constatninus Chlorus. Büyük Konstantin ve onun Focas'a halefleri. Fakat şimdi Barbarizm ve cehalet muzaffer olmuştur. Bu sanatlar unutturulmuş veya utandırılmıştır. Bütün mühürler kabadır. Onlar gibi. Ben geçişi yapabildiğim kadar alçak yapmaya çalışacağım. Çünkü onlar batıda görülmemişlerdir.

Yunan madalyaları benim görüşüme daha eski oldukları için daha güzellerdir. Sanat doludur ve arkaları daha gizemlidir. Onların kurbanlarını, dinlerini veya savaşlarını anlatmaktadırlar. Ben de bazı ender parçalar vardır. Herkül'ün güvenliği ve sağlığına adanmış, Heathen toplantısının bir hiyeroglifi, Bir Atina sarayı, pirinçten bir taş vardır. Pek çok modern çağda kesilmemiştir. İçinde neredeyse Agamemnon2u okuyabileceğim. Bunların pek çoğu altından ve gümüşten cesur, yiğitçe ve büyük figürlerdir. *semiunciales*. Özet olarak *case di cardinale*. Onların yazılarını düşünmeyi leydime bırakmaktayım. Bana geri döndüğümde yardım olmadan bulduklarımın daha fazlasını öğreteceğinizden şüphem yoktur. Bu araya girmekte sizin en azından rahatsız

olmayacağını veya haber beklediklerinizin dışında antikalardan bahsetmediğimi ummaktayım. Onlarla sizin eski hizmetkârınız olduğumu aklıma koyar ve bunu her zaman bütün kadınların üzerinde sevdiğimi ve onurlandırdığımı belirteceğim ve bunu koruyacağım. Ve bu yüzden benim bütün mümkün beyanlarımı kabul edeceksiniz. 7 Aralık 1626

Lordum Conway'e

Lordum,

Bu yılın mevsiminden ya da meselelerdeki herhangi bir değişiklikten dolayı son mektuplarımdan sonra Macaristan'dan bir haber gelmemiştir. Buradaki genel dedikodu Gabor'un ordusuyla beraber kışlamak için geri çekildiği ve Kont Mansfelt'in gizli bir şekilde gittiği, bir ateşkesin alındığı ve antlaşmanın başladığı şekildedir. Biz antlaşmayı imparatorluk mensuplarının her şart üzerine yakalayacaklarını ve takip edeceklerini biliyoruz. Herhangi bir değişiklik olabileceğine dair bu görüntü üzerine imparatorun temsilcisi, efendisinin muzaffer ordularının şöhretini yaydı ve fırsatı o kadar iyi kullandı ki neredeyse bu devletin bütün memurlarını gerekli bir barış ile geçirdi. Böylece eğer Viyana'dan bir elçi gönderilirse onun kabul edilmesi ve geldiğinde isteyeceği herşeyi elde etmesi olasıdır. Diğer taraftan Gabor'un vekilleri, en azından görünüşlerle bunun aksi mektuplar ve ters sonuçlardan bahsederek tersini yapmaya çalışmaktadırlar. Fakat iki tarafında bu kadar az zemini vardır ki kendi amaçlarına uygun olan raporlarına güvenmektedirler. Bu yüzden majestelerinin Kont Mansfelt'ten benim sadece tahmin edeceğim sırları aldığından emin olarak hiçbir sorumluluk altına girmeyeceğim. Kendisi için aynı zamanda bu sarayın kararlarının ve yollarının bilgisi gereklidir ve Gabor'un gizli düşüncelerini dengeleyebilir. Fakat kendisinin hangi şartlar üzerine geldiğini veya kimin adına yürüdüğünü veya güven üzerine aldığımdan başka bir detay bilmiyorum ve bu yüzden benim cehaletim benim affımı savunacaktır.[585] Fakat ben Gabor'un barış yapmak gibi bir amacı olmadığı onun yerine kışı avantaj ile geçirmek ve baharda savaşı yenilemek istediğine ikna oldum. Zira kendisi hiçbir zaman imparatorla güvenli bir şekilde uzlaşamaz veya onun başarısında güven içinde olamaz veya özellikle de bir kere ona verilen yardım sözleriyle dokunulmuş olduğundan Macaristan'dan daha emin olmadan sessizleşmez. Bu konudaki teminatın bu şehirde, her ne kadar paranın büyük bir kısmının efendilerime ait olduğundan şüphe etmesem de Danimarka kralının emriyle gönderilen 30000 dolarlık bir fatura almıştı ve Hollanda elçisi tarafından ödeneceğini duydum. Utandım ve bu meselenin benim tarafından yükseltilmemiş ve tutulmamış gibi

olduğu için üzölmek konusunda kendimi tutamadım. Fakat hâlâ ben aşağıda tutuluyorum ve lütuf başkalarının üzerine verilmektedir. Hollandalı (kendisi tek başına Gabor'a gönderene kadar hiç kimseye haber vermeden) emirleriyle ilgili olarak ilk haberleri ve verdi ve gizli bir şekilde sanki yalnızca ona kredi verilmiş gibi ödemeyi yapacaktır. Böylece burada sadece kendisi güvenilecektir. Tatlılığı onda bulacaklar ve ben de burada onun bütün vekilleriyle [ilişkilerim] düşecek ve etkisiz hale geleceğim. Ne güven ne de eğilimeksikliğim vardı. Fakat efendime daha hizmet etmek için diğerleriyle *pari grada* bilmekten ve ilerlemek dışında hiçbir şeye hırslı değildim.

Burada yeni bir veziriazam seçilmiştir. Uzun süredir gözardı edilen, bu imparatorluk içerisindeki eski terbiyeye sahip olan tek asker olan Halil Paşa'dır bu kişi. Onunla birlikte yeni bir Yeniçeri ağası ve yeni savaş subayları vardır ve çok garip ve bütün alışkanlığa ve öncekilere aykırı olarak, onlara göreve getirilişlerinden on gün sonra gitme emri verdi. Bir tanesi hâlihazırda denizi geçmiştir. Vezir de onu yarın takip edecektir. Her ne kadar hava aşırı, kar derin ve yollar zorluklarla dolu olsa da hiçbir bahane ve erteleme kabul edilmemektedir. Bu değişimin ve gayretin ne getireceğini ön göremiyorum. Ya dağılmayı hızlandıracaktır veya *reddita Juntetute, paretor spem senectus imperii quasi revirascit*. Fakat bu mevsimde harekete geçmek yeni bir harekettir. Ordu zorlukla buraya geri dönmüş olup, bahara kadar ilerlemeye zorlanamayacaktır. Fakat pek çok kişi kendilerini yaşlı generallerine olan sevgileri için bu sefalet ve herhangi gibi tehlikeye sunmaktadır. Bu kişi Sultan Ahmed zamanında İran'la yapılan son savaşı zaferle bitirmiştir ve şimdi evleniyormuş gibi neşeli bir şekilde hazırlanmaktadır. Fakat hasedin onu gereklilikten daha çok ittiğini görüyorum. Kendisi gittiğinde, Halep'e varmadan önce dağılanları birlikte doğma iddiası üzerine askerler bu icadın yazarları gibi bazılarının geride bekleyecekleri yeni bir hesap çağıracaklardır. Böylece herşey ilk günden gözüküğü kadar temiz değildir.

Majestelerinin uzun zaman önce beni bu utanç verici görevden azletmek istediğini umuyorum. İngiltere'de suçsuz bir yere hapiste yapabileceğimden daha mutsuz olarak yaşamaktayım. Eğer lordum buradan beni kurtarırsa size yazdığım kadar dua etmek zorunda kalacağım ve sonsuza kadar lordumun & olarak kalacağım. İstanbul 20/30 Aralık 1626

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Buraya geri dönüşümden beri her postada size selam vermek konusunda başarısız olmadım ve lorduma yazdığım son mektubun tarihini de buradaki surette görebileceksiniz.

Baden markizinin temsilcisi şimdiye kadar tekliflerine, dışarıda tarafından istenilen gerçek yardımın kesin teminatı olmaksızın genel cevaplar aldı. Kendisi bu iki gün içerisinde iki tane bu duruma ters olayla karşılaştı. Bu da gidişinden önce onun daha iyi tatmin olması için yeni bir umut verdi. Bu konuda bir tanesi Kont Mansfelt'in talihsiz ölümüydü. Ve diğeri de bu şehre Danimarka kralından bir elçinin mutlu geliyordu. Kont Mansfelt buraya doğru gelirken yolda ölmüştür ve kendisinin görevlendirildiği müzakerelerin beklentisi, başkasından yapılan herhangi bir teklifin kabulünü ertelemiştir. Bu hususta onun ismi bu senatoda çok makuldü. Bunun nedeni onun cesareti, yeteneği ve samimiyetiydi. Buna bütün girişimlerinde markizin korunduğundan daha iyi şansa sahip olması da eşlik ediyordu. Burada onu soylu bir şekilde kabul etmeye niyetlenmişler ve onu bir prens gibi konaklatacaklar ve ağırlayacaklardı. Ve eğer onun vücudu buraya getirilirse, kendisi yaşarken ona verilmesi düşünülen onuru şimdi ölü olarak alacağı düşünülmektedir.

[586]Bu olayın bu bölgelerde ne değişiklikler yaratacağını kısa süre içerisinde Erdel prensinin hareketleri ile göreceğiz. Fakat burada bu olay bu devlet en büyük şampiyonlarını kaybetmiş olup onların diğer yerlerden yapılan teklifleri daha istekli bir şekilde duyacakları algılanmaktadır. Ve onların daha iyi yerleştirilmesi umumî hizmete daha uygun olacaktır. Danimarka kralından Doktor Joachim Kratz'ın gelmesi tam zamanında olmuştur. Kendisi esas olarak bana yönlendirilmiştir ve ben de ona yapabildiğim kadar hizmet etmek konusunda geri kalmayacağım. Hollanda elçisinin bize katılma ve *communivato consilo* antlaşma emri vardır. Fakat henüz, bizim yeni elçimiz *iconsciuto*'dur ve biz de kendisinin bu şekilde devam etmesi ve muhalefet korkusu için büyük bir gürültü çıkarmayacağına niyetlenmekteyiz. Ve eğer *la noce*'ye sahip olabilirsek, gölgelerden daha çok özel eğilimlerimiz olduğu için *la voce*'ye alâka göstermeyeceğiz. Fakat ben tanrı isterse onun yolunu olabildiği kadar yapın yapmaya niyetleniyorum ve bu mesele bir olgunluğa ulaştığı zaman Lordum bizim ne kadar hızlandığımızı öğrenecektir. Valtelina meselesiyle alâkalı olarak lordumu, bu senatodan aldığım bu kâğıda havale ediyorum. Buna Roma'dan bana Savoy'un Kardinal Prensi

tarafından gönderilen haberden daha çok güveniyorum. Lordumdan aldığım son mektup 23 Ekim eski takvim tarihliydi ve ben de benim bütün mektuplarımın güvenli bir şekilde elleriniz geldiğini umacağım. Bu ekte siz de sizin için İngiltere'den gelenleri bulacaksınız. Oradan anladığım kadarıyla Fransa'yla olan bütün ihtilaflarda tamamen anlaşılmıştır. Ve ben de onların iyi bir şekilde memnun olduklarından emin olduğum gibi Tanrı'ya bize hakettiğimiz ve onların söz verdiği tatmini vermesi için dua ediyorum. Fransa'da *une assemle des notable* yapılmıştır. Sonuçlarına dikkat etmek zorundayız. Lordumu rahatsız edecek hiçbir şey kalmamıştır ve bu yüzden güzel leydinizin ellerinden öpmek için izin ister ve her zaman lordumun düşkün dostu ve hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 22 Aralık 1626

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Venedik elçisi birkaç gün önce majesteleriyle görüşmesini yaptı. Sinyorların emriyle, İstanbul'daki meskûn elçilerinin, yeni seçilen Tunus paşasının seçimini göstererek hakkında o şahsın daha önce onlar arasında baş korsan olduğunu ve hâlâ o limanlarda önemli miktarda gemiye sahip olduğunu ve yönettiğini belirtmiştir. Kendisi eğer korsanların koruyucusu değilse hâlâ onların destekçisi olacağını da ortaya çıkabilecek hasedi idrak etmiştir. Ve her hâlükarda kendisi umumî olarak onları reddedecek bir şekilde korsan yağmalarına veya küstahlıklara karşı gelemes ve buna cesaret edemez. Fakat kendisi renkli iddialarla bu hareketleri gizleyebilir ve bu tür şikâyetle sağlanacak adalet yollarını ve zararın karşılanması yollarını durdurabilirdi. Eğer eskiden bizim tüccarlarımızın maruz kaldığı düzensizlikler ve riskler gibi değilse, oradan ticaretin için gelecek engel küçük olmaz. Ve bu yüzden oradaki meskûn elçi o Paşa'nın Tunus'a gönderilmesi ve görevlendirilmesine karşı çıkmamanın elzem olduğunu düşünmüş ve onlarda saygılı bir şekilde efendilerine bilgi vermişler ve onları padişaha onların şüphelendikleri bir insanı oraya yollamamaları bunun sadece onlar arasındaki iyi iletişim ve dostlukta gedik açmakla kalmayacağını bütün şüphenin ve hasedin engellenileceğini yazdırmak konusunda yönlendirdiler. Ve bu kararla bağdaşması için eğer majesteleri mektuplarını yazar ve yolda liderlik ederse Venedik sinyorları da aynısını yapacağını belirtti. Bu nokta da elçi siz de buraya aynı şeyi bildirdiğinizden emin olarak konuştu. Fakat sizden Ekim'in 8'inde aldığım son mektubunuzda, bu tür meseleyle ilgili en ufak bir ima bile bulamadım. Ve sizin 22 Eylül tarihli mektubunuzda böyle bir şey bulamayıp. Korkmak için bir sebep olmadığını, tersinden şüphelenmem

gerektiğini toplamam gerekmektedir. Zira siz Tunus için yeni bir paşanın yolda olduğunu bildirmiştiniz ve sizinde onunla majestelerinin hizmeti konusunda anlaşmış olduğunuzu belirtmiştiniz. Bu güvensizlikten ziyade bir güven antlaşmasıydı. Ve eğer o kişiye karşı şimdi sunulduğu gibi büyük bir neden bekleniyor olsaydı lordumun mektubunuzda görünüyor olurdu. Hikmetinizin iyi deneyimi ile sizin [587] majestelerinin hizmetini ve tüccarların güvenliğini çok ilgilendiren bir meseleyi, bir muhalefet göstermeden geçtiniz. Bu yüzden elçiye bu cevap verildi: majesteleri bu konuda ilk duymak isteyeceği sizden henüz bu noktada hiçbir şey almamıştır. Ve sizden alacağı haberler üzerine majesteleri umumî iyi için hareket edecek ve kararını elçiye bildirecektir.

Lordumun elçinin benimle yaptığı bir konuşmada sizin şahsınızla ilgili bir bölümden bahsetme fırsatını aldığını bilmesini sağlamayı atlayamam. Orada sizi pek çok değerli ve hak edilmiş onur nitelikleriyle donatmaktan geri kalmadı ve bana sadece majestelerinin elçisinin kalitesi değil sizin şahsî erdeminizin, o sinyorların hepsinin saygısını ve hürmetini kazandığınızı, onların sizi umumî hizmet konusunda büyük bir değer gördüğünüz konusunda bana teminat vermiştir.

Ondan bu raporu duymaktan gerçekten çok memnun oldum ve kendisinin de sizin görevlendirmeniz ile aldığı hem onuru hem de hizmeti ve o devlet içerisinde sizin nasıl iyi bir şöhrette durduğunuzu görebilmesi için majestelerini bu durumla ilgili bilgilendirmek konusunda ilk fırsatın kaymasına izin vermedim ki. Bu şekilde sizin hareketlerinizi gözetmek için fırsatı ve sebebi olmuştur.

Venedikliler aynı zamanda majestelerinin umumî özgürlüğün korunması için ne kadar sabit ve gerçek bir şekilde takip ettiğini ve edeceğini ve majestelerinin vekilleri ile nasıl etkili ve kârlı bir şekilde devam ettiklerini görmüştür ve gözetlemişlerdir. İsim olarak lordumdan ve Sir Isaac Wake'ten bahsetmişlerdir. Kendisini düşmanların zarar verebilecek projelerine ve planlarına engel olmakla görevlendirdiğinizi söylemişlerdir ve tam tersi ortak amaca avantaj getirecek olanların ilerlemesi ve kendi ve umumî güvenliğin savunması için ayaklanmış veya ayaklanacak olanları cesaretlendirmek ve desteklemek için majesteleriyle onu ilgilendirecek herşey konusunda uyanık olmak için Majesteye sıkı bir iletişim içinde olmak konusunda karar verdiklerini ve kendileri ve dışarıdaki bakanlarını diğer bölgelerden alacakları *avis*leri majesteleri ve bakanlarıyla bilgilendireceklerini belirtmiştir. Bunu Sir Isaac Wake'e beyan etmişlerdir. Kendisi onlardan bu amaç için bir ricada bulunmuştur. Ve ben de kendisinin sizi bütün

cümlerle bilgilendireceği iyi bir iletişim tuttuğundan eminim. Böylece size başka bir haber sunmaktansa, isminizi şahsınıza çok saygı duyan ve onurlandıran Sir Isaac Wake'in ismini anma fırsatını aldım. Fakat eğer bir neden olursa, lordumun bu şekilde kendisine avantaj getireceğinden ve Bâbiâli içerisindeki Venedik vekillerine doğru kullanacağınızdan şüphem yoktur.

Benim eski mektuplarımda bahsettiğim Baden markizi tarafından yapılan teklifler konusunda işe şimdi o mesele meyvesiz olma yolundadır. Venedik devleti kendilerini dışarıdaki vekilleri tarafından verilen eski umutlara ve imalara ters olarak söz vermeyi reddetmektedirler. Bu değişim, buradan, Venedik Devleti'nin başka bir prensle birleşerek Fransa'dan ayrılmak konusunda isteksiz olduğu şeklinde algılanmışlardır. Hâlâ Fransız kralının gözlerini açacağını ve eski hatalarını telafi edeceğini ummaktadırlar. Bu durumda onların Markize ihtiyacı olmayacaktır. İkinci olarak onların Kont Mansfelt tarafından, Bethlen Gabor'un Silezya ve Carinbita'da saptırma yapma teklifleri onlar için daha önemlidir ve eğer yapabilirse, Venedik Devleti tarafından daha çok istenmektedir. Her hâlükarda, majestelerinin eğer geri kalanlar bağdaşırsa umum için kâr getirecek bir şekilde zemin oluşturmuş ve iyi olan bu teklifi ihmal etmeme onuru olmalıdır.

[588]Lordum kısa süre içerisinde geri dönüşünüzle alâkalı emrini alacaktır. Sir Peter Wyche (kendisi şirket tarafından majestelerine sunulan üç kişiden biridir.) sizin halefiniz olarak seçilmiştir ve onun görevi ve güven mektupları hazırlanmaktadır. Ve anladığım kadarıyla kendisini(herşey onun için hazırlanacağı gibi) Mart'ta yola çıkmaya başlamak için hazırlayacaktır. Onu bütün uygun olan yöntemlerle hızlandırmak konusunda başarısız olmayacağım. Ve Lorduma açık muamele gösterip, her zaman, orada bir yıl daha uzun devam etmeniz majestelerinin hizmeti için gerekli olduğunu anlamışımdır ve hâlâ bunu düşünmekteyim. Buna rağmen sizin ve soylu leydinizin en ciddi talebini tatmin etmek için, majestelerine bu konuda bir tavsiye vermekten sakındım ve sizin muhtelif mektuplarda belirttiğiniz geri dönme isteği konusundaki arzunuzu sundum.

Majesteleri, son mektuplarınızda sunulan, Bethlen Gabor'un temsilcisinin müzakeresindeki bazı noktalarda ve özellikle leydisinin atanması noktasındaki yardımlarınızı takdir etmektedir.

Sizin Lehistan meselesiyle alâkalı olarak kendinizi nasıl yöneteceğiniz konusundaki kararınızla birlikte bazı noktaların değişimi ve reddedilmesi majestelerinin

niyetine uymaktadır. Onun niyeti kendisini, bir skandal hareketinden sakınmak için kendisini Hristiyan dindarlığının kurallarına göre düzenler ve fakat geri kalanı için kendisini adalete ve devletin durumuna göre yönetir. Ve o zemin üzerine, umumî iyiyi, kendisinin, müttefiklerinin ve yeminle bağlı olduğu dinin yollarını ve fırsatlarını ihmal etmez.

Fransa elçisinin orada ne emirler almış olabileceğini bilmiyorum. Fakat buradaki Fransızların hareketleri dostluk kurallarına hiç de uygun değildir. Onlar yakın bir zaman içerisinde iki kral tarafından da onaylanmış olan taçlar arasında yapılan antlaşmalarının maddelerine ters bir şekilde genel olarak Fransa boyunca bütün tüccar gemilerimizi ve mallarımızı tutuklamaktadırlar. Ve burada bazı Fransızların bekletilmesinden başka bir iddiaları yoktur. Bu doğrudur. Onlarla denizde karşılaşmıştır. Onların İspanya kullarına ait mallar yüklediği görülmüştür. Orada da onlara aynı zamanda bu adalet yapılmıştır. Ne gemiler ne de gerçekten Fransızlara ait olan mallara el konulmuştur. Ve sadece düşmanlarımıza ait olduğuna dair iyi kanıt olan sadece bazı mallara el konulmuştur ve onlara iyi ganimet için el konulmuş ve devletleştirilmiştir. Bu yasa ve bütün ülkelerin çalışmaları tarafından yasallaştırılmıştır. Fakat taçlar arasında yapılan antlaşma alâkalı tarafların özel şikâyetleri üzerine gemilerdeki veya karadaki hiçbir malların tutuklanmayacaktır. Tüccarlarımızın bu davası için majesteleri Krallık içerisindeki bütün Fransız gemilerinin ve mallarının bekletilmesini ve el konulmasını veya onlara Fransa'da adalet ve geri verilme durumu reddedilirse, onların kayıplarının tatmini için kullanılacağına dair emir verdi. Biz de bu konuda haber almayı bekliyoruz. Orada verilecek hüküm ya mevcut yanlış anlaşılmalara düzelterek veya büyütecektir. Zira majesteleri zamanında adalet elde edemezse kullarının korumasını reddetmeyecektir. Fakat biz herşeyin uzlaşılacağını umuyoruz.

Sizi şimdi lorduma hizmet eden güvenilir dostu olduğuma dair teminat vermekten başka tutmayacağım. Whitehall 28 Aralık 1626

E. CONWAY

[589]Lord Conway'e

Lordum,

Lorduma gönderilmek üzere iki suret ekledim. Bunun üzerine majestelerinin Kont Mansfelt'ten ikisinin de Macaristan'daki hareketleri, kuvvetleriyle kışlamaları, ihtiyaçları ve kendisinin Venedik'e gidiş sebebiyle ilgili bilgilendirildiği konusuna şüphem olmadığı dışında bir şey söylemeyeceğim. Benim görevimi ilgilendiren

konularda onlara geniş bir şekilde cevap verdim. Fakat onları gelecek postaya kadar şifreleme zamanım olmayacaktır. Bir tanesine, benim majestelerinin sözleşmeye göre ona alâka göstereceğinden emin olduğuma dair cevap verdim. Fakat Hollandalının ne ödeme yapacağı konusunda, her ne kadar Erdel prensinin paranın Danimarka kralı tarafından gönderildiği ve buradaki meskûnuna bilgilenmesi için emir vermiş olsa da hiçbir şey bilmiyorum. Sadece bazılarının kâr edeceği değişimler arasında büyük bir ihtilaf çıkmıştır ve ben de bizim tüccarlarımızın eğer faturalarının kabulünden emin olsalardı ve onlarla anlaşılseydi onların burada parayı daha iyi bir şekilde teslim etmiş olacaklarına ikna oldum. Diğerine ise bu imparatorluğun gerçek durumunu, bu bakanların bir barış istediğini, fakat antlaşmanın tamamlanmasının tamamen sonucu kendi amaçlarına sürebilecek Gabor üzerine dayanacağını söyledim. Ve ona hiçbir Hristiyan argümana güvenmeyecek olan bu devleti zorunluluk ile harekete geçirmesi için bir yol gösterdim karar halledilinceye kadar padişahın topraklarından geçme teklifi imkânsız olacağını bildirdim. Eğer onlar veya biz antlaşmanın gidişatını engellersek, diğeri zor olmayacaktır. Ve ben de onun tatmin olması için emir elde edebilme sorumluluğunu alacağım. Yakın zamanda bu devlet ve imparator arasında bir tatsızlığa dair iyi bir görüntü olacaktır. Onun temsilcisi utanç verici bir şekilde evinden alınmış ve imparatorluk mensuplarının eskiden korunduğu ve umumî ziyaret özgürlüğünden alıkonulduğu zamanlarda götürüldüğü bir yere götürüldü. Bunlarla bu adam pek çok kişinin eğilimini ve anlayışına zarar verdi. Onu ilk hapse düşürmek büyük bir avantaj olmuştu. Fakat kendisi 8 gün alıkonulduktan sonra özgürlüğünü, kısmen Fransız elçinin arabuluculuğu ile özgürlüğüne kavuştu. O dışarıya doğru yansıyan onurun *punto*'suna umumî meselelerin mevcut, acil ve gerekli meselelerinden daha çok saygı duyuyordu. Kendisi bize böylece resmî müzakeresinin yapacağından daha fazla zarar vermiş oldu. Yirmi komplimanla tamir ederek... Kendisinin dizginlemesi, büyük elçinin gelme beklentisini durduracaktı. Kendisinin de buna aynı ölçüde bakması gerekiyordu. Gabor'un olağanüstü elçisi bir gün içinde gönderilir. Kendisi görüldüğüne göre üzere taleplerinden tatmin olmuş gibi gözükmektedir. Onlar gizli bir alâkayı taşımaktaydı. Açık olarak meskûna ve bize, kış için bir karar almak konusunda yeterli zaman olduğunu söylüyordu. Lordum Gabor'un Türk yardımlarını devam ettirmek konusunu nasıl gerekli bir mesele yapacağını anlayacaktır. Onlar ilk başta talep edilmemiştir ve de şimdi kolaylıkla elde edebilir. Her ne kadar korkuları, aşırılıklarından fazla olsa da... Fakat kendisinin onların kendisiyle birlikte hareket etmediklerine dair bu sığınağı

arayabilir. Her ne kadar vekilleri keşfedebildiğim kadarıyla savaşı devam ettirmeyi amaçlamaktadırlar. Ve kendisi de eğer bir herhangi bir yerden destek alırsa, Macaristan tacı olmadan asla barış yapmayacağını söylemektedir ve ben de buna inanmaktayım. Kont Mansfelt tarafından daha iyi aydınlatacağımı ummaktayım. Kendisine iletişimimizin noktaları hakkında bilgi verdim. Ve lordumdan naçiz bir şekilde bu meselelerin bu kadar çok ilerlemiş olduğunu görerek bana nasıl devam etmem gerektiğine dair talimat vermenizi ve bu şekilde majestelerine hata yapmamam için yalvarıyorum. Burada benim hükmümün yöneteceği veya kredimin ulaşacağı herşeyi yapacağım. Ve bana gönderilen mektuplardan başka bir talimat olmadığına inanmak zorundayım. Naçiz bir şekilde lordumun ellerinden öperek, Lordumun en sadık hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 3 Ocak 1626

Bethlen Gabor'a

Yüce Prens,

Lordum kutsal majestelerinin kuvvetleriyle ve Almanya'nın genel özgürlüğü için Kont Mansfelt'in rehberliği altındaki müttefik prenslerle birleşmiş olan ekselanslarının meselelerinin ve ordularının büyük başarısı, sizin elinizden alınmış olup kalbimi anlatılmaz bir mutlulukla doldurmuştur. Özellikle de sizin onları devam [590] ettirmeye ve tamamlamaya kararlı ve kahramanca devam etme kararınızdan emin olmam hakkında... Bunun için ekselanslarının uzun süre önce sizin özellikle majestelerinden söz verilen desteklerin ve yardım umutlarının meyvelerini alamadığınız şikâyet konusunda tatmin olduğu ve cesaretlendirildiğinden şüphem yoktur. Bu konuda doğrudan cevap verme gibi bir emrim yoktur. O ödemeler Venedik veya Almanya tarafından düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Fakat genel olarak onların emir aldıklarını ve onların bir kısmının Danimarka kralı tarafından bu şehre gönderildiğini biliyorum (O parada efendimin baş olarak alâkadar olduğunu düşünüyorum). Güvenli bir şekilde majesteleri adına kabul edilmiş herşeyi onaylayacağımı, onun bütün kelimelerini ve sorumluluklarını kraliyetçe onaylanacak şekilde onaylayacağımı zannediyorum. Değişimlerde savaş nedeniyle zorlukla bulunması ve büyük kayıplar nedeniyle değişimlerde bazı eksiklikler kalmış olabilir. Fakat ben uzun zaman önce bu noktada bir teklif yapmışım ve bu devleti emir aldığım her konuda yönlendirebilir. Bu konuda her gün bir cevap bekliyorum. Bu meselenin az kalan kısmıdır. Zira büyük kısmı zaten Ekselanslarına katılması için gönderilen ordu desteği ile halledilmiştir. Bu ordu esas olarak majesteleri tarafından oluşturulmuştur ve hem çok güçlüdür hem de büyük bir

yükümlülükleri vardır. Böylece, ekselanslarının veya majestelerinin terkedileceğine dair olan şüphenin genel nedeni ortadan kalkmıştı. Ordularınızın önemi ve birliğin onuru iyi bir şekilde düşünülmüştür. Ve her ne kadar başlangıçta bir kanalı keşfetmek veya zorlamak ve malzemeler ve diğer mühimmatlar için yeni yollar bulmak konusunda bazı zorluklar olsa da şimdi prenslerinin güveninin teminatı üzerine daha güvenli bir şekilde devam edebilirsiniz. Zira bir birlik yapmak için birkaç yıllık bir çalışmanın bir neden olmadan doğumunda ve sizin zaferlerinizin başarısının durumunda dağılmasını ve bozulmasını anlamaktan daha inanılmaz ve onurla uyumsuz hiçbir şey daha olamaz. Ve bu argümanları herkes kendisi üzerine alabilir. Çünkü burada ekselanslarının ateşkesle zaman kazandığı ve anlaşmaya[niyetli olduğunuzu] gösterdiğinize dair dedikodular vardır. Bununla ilgili olarak imparatorun temsilcisi büyük bir avantaj elde etmiştir ve bu devlet büyük bir şekilde dışa dönük hareketlere göre hüküm vermektedir. Böylece, sizin kendi nedenlerinizin ışığıyla açık olana kadar, müttefiklerinize bu durum bazı haset gölgesi verebilir. Zira siz hem nasıl fethedeceğinizi hem de onu kullanma fırsatını kaybetmemeyi bilmektesiniz. Kış garnizon çağırılmaktadır ve karşılıklı istihbaratı yenilemek için zaman olacaktır. Ekselanslarının sizi memnun edecek kadar bu devletten sabitlik alabilmesi dilerdim. Her ne kadar birliğin hiçbir zaman Türk kuvvetlerinin yardımına, Avusturya Hanedanı'nı barışın güvenliğinden ayrı tutarak, İspanyol yardımlarının şöhretinden daha fazla dayanılacağını hiçbir zaman idrak etmemiştim. Bu konuda büyük bir zorluk olmayacaktır. Ekselanslarıyla bu konuda açık bir şekilde konuşacağım ve zannedersen her iyi vekil bunu yapmak zorundadır. Zira gerçek güneş gibi bütün gölgeler üzerine muzaffer olacaktır. Sizin mantığınızda bu imparatorluğun cehalet ve bakanların yozlaşmışlığı ile çok fazla engel olmayacağını düşüneceksiniz. İmparatorun elçisi bunlar üzerine çalışmakta onları tehditler, abartmalar ve dedikodularla doldurmaktadır. Onlar hiçbir şey bilmeyerek herşeyden korkmaktadırlar. Bunların kendilerini o tarafta güven altına almaya istekli olduklarını biliyorum ve onlardan fazla bir şey beklenemez. Fakat her ay onlarda bir değişiklik üretmektedir. O zaman Avusturya Hanedanına olan kadim nefret büyümekte[engrafft] ve sabitleşmektedir ve onun sırasını gelecektir. Ve bu yüzden ne ekselansları ne de Murtaza Paşa, burada açıkça söylenmeyen bir mektuptan çok etkilenmeyin. Tedavi sizin taraflarınızdan gelmek zorundadır. Eğer Murtaza Paşa sınırlar üzerinde haset beslemezse, kendisi ve bütün sipahilerine ne yağma ne de kârın olmadığı onun yerine, kıtlık, toz ve hezimetler olduğu Asya savaşının sefaletine gitme emri verilecektir. Aksi

takdirde unvanlarından ve maaşlarından azledileceklerdir. Onların kendilerine gösterdikleri alâka ile kendilerini burada tutmalarını gerekli kılacak o kurnazlıkları yapmaktadırlar. Buradaki ana mesele buraya bir elçinin gelişini engellemektir ve ondan sonra hiçbir şüphe kalmayacaktır. Murtaza, onları yatıştıracağı gibi kavgaları devam ettirmek konusunda da büyük bir tehlikede olmayacaktır. Altı ayda bir başka bir taraf veya daha iyi talimat almış birisi yükselecektir. O da onun mantık eksikliğini suçlayıp, bunların onun cesaretiyle yapabileceğinden daha fazla fırsat kullanacaklardır. Ve kendisi hareket dışı kaldığı zaman kaybedilecektir. Bununla alâkalı olarak yakın zamanda bir deneme yaşadık. Halil Paşa veziriazam yapılmıştır. Fakat kendisi aniden ordunun komutanı yapıldığı için onun üzerinde başarılı olamadık. Kaymakam kendi saygıları tarafından yönetilen bir adamdır. Fakat ben her halükârda onun barış konusunda herhangi bir sonuca varacak veya eski emirleri bir danışma olmadan geri çekmeye cesaret edemeyecek bir lider olduğunu varsayıyorum. Bu şekilde sadece korkular üzerine dayanak oluşturmuş olan [591] sefil ve kötü bir görüşün takdir edilmesi imkânsız olacaktır. Bu devlet içerisindeki en iyi ve akıllı adamlar, ilerletilme olasılığı olanlar, kaptan paşa, Vezir Hüseyin ve Hüseyin Efendi olup daha bilgililerdir ve imparatorluğa sadıktırlar. Son olarak eğer başka hiçbir neden işe yaramazsa ekselansları onları, Girand Sinyor'un emrinin Kont Mansfelt'i ve onun kuvvetlerini geri çekilmeleri konusunda kabul etmesinin hem devlet nedeni hem de onur olarak bir sonuçtan önce düşünülmesi konusunda bilgilendirebilirsiniz. Benim yapacağım rol ne ise onu atlamayacağım ve sorumluluğum altına alacağım. Her halükarda onların mevcut sorunları onların hükümlerini zayıflatacak olsa da bu konu divanda konuşulacağı zaman, imparatorla bu zamanda yapılacak bir barış kabul edilmeyecektir. Bana Kont Mansfelt tarafından havale edilen meseleyi düşündüm. O mesele bir öncekine dayanmakta olup ona ilki hallolmadan ona bir garanti veremem. İki konuda da çalışacağım ve ekselanslarına bu konuda hızlı bir hesap vereceğim. Bu arada ellerinizi öper, & olarak kalırım. İstanbul 3 Ocak 1626

Kont Mansfelt'e

Ekselansları Sinyor,

Ekselansları, Bars'tan yazdığı mektuplar ile size ilk fırsatta bu sarayın iletişimini önerme kararımı engellemiş oldu. Zira bu her hâlükarda, barbarca ve kötü olsa da, gerekli ve şimdi görevli olduğunuz umumî fayda için kullanışlı olabilirdi. Ekselanslarının Venedik'e gelişi ve orada sizi bulabilmekten emin olamamak, beni sizin

tam bilgilendirilmeniz için önemli olan özgürlüğümü biraz dizginlemektedir. Bana kesin bir adres verir vermez bunu genişleteceğim. Bu arada, sizin Dalmaçya'ya inip, kuvvetlerinizle birlikte padişahın topraklarından geçme teklifiniz burada yeni görülecektir. Zira bu millet bütün Hristiyanlara karşı büyük bir haset beslemektedirler. Her ne kadar başka kişilerden de nefret etseler de herkese haset duymaktadırlar. Fakat bu düşüncenin burada Ekselansları ve Erdel prensi ile iyi bir şekilde ölçüleceğinden şüphe duymayarak, sizi tatmin etmeye ve ekselanslarına gerekli olacak hükümlerin gönderilmesini sağlayacağım. Bu konuda eğer barışı yenilemek konusundaki eğilim ki bu konuda devlet ciddi bir şekilde niyetlidir, ortadan kalkarsa bunun elde edileceğinden ve eğer savaşta yardım etmek olmasa bile en azından antlaşmaları ertelemek ve şimdi müzakeremizin başı itirazı olan, şartların olduğu halde tamamen yerleşmiş kalacağına dair bir karar elde edileceğine dair bir şüphe yoktur ve ben de bu konuda geniş bir şekilde Prens Gabor'a yazdım. Ona bu imparatorluğun gerçek durumunu geniş bir şekilde açtım ve onları bağlı tutmak konusundaki yolu gösterdim. Bu sınırlardan gelmek zorundaydı. Burada onların korkularına, cehaletlerine ve genel kuralları olan bir kerede iki savaşı kucaklamamaya karşı hiçbir argüman muzaffer olamaz. Bu nokta ekselanslarının bilgisi için çok gereklidir. Zira onlar özellikle kendilerinden biriymiş gibi güvendikleri prens tarafından yönlendirilmektedirler. Ve ondan ve Murtaza Paşa'dan ya onları gereklilik üzerine ikna etme ya da zorlama fırsatları üzerine devam edilmek zorundadır. Hiçbir zaman efendim kutsal majestelerinden (kendisi başka bir türlü isimlendirilemez) kendisinin veya müttefik prenslerin Türk yardımlarına dayanacaklarına dair bir şey duymadım. Yalnızca onları barışın güvenliğini engelleyecek ve sınırda ordularını prensi geri çekilmesi ve bütün durumlarda koruması için destek ve temin etmesi için hazırda tutmayarak eşit denge sağlamama dair emir aldım. Ve bu kadarını ilk başta kendisi iddia etmişti ve daha fazlası talep edilmeyeceği zaman herşeyi mevcut durumlarında koruyacağım. Fakat eğer bir ihlal veya harekete geçirmek çok fazla istenirse bunun, aniden barışın tamamlanması ve barışın kabulü gibi ters etkiler yapacağından korkuyorum. Özellikle de büyük bakanların buradan bir ateşkesin sağlandığı ve ekselanslarının gidişi dedikodusu üzerine gereklilik üzerine barış yapılmasına dair şüpheye düşmüşlerdir. Burada imparatorun temsilcisi büyük bir avantaj elde ederek cesurlaşmakta, tehdit etmekte ve bütün meseleleri abartmaktadır. Size bu belirsizlik üzerine çok fazla riske girme cesaretini göstermeden bir tat verdim. Ekselanslarının hikmeti benim düşüncelerimi toplayacaktır. Prens ve onun hareketleri

üzerine bu devletin kararı dayanmaktadır. Ve kendisi onları hem savaş yapmak hem de bitirmek gibi iki yolda da yönlendirebilir ve kandırabilir. [592] Bu yüzden eğer onun amaçlarını gözetmek isterseniz ben onun buradaki müzakereleriyle onların nasıl bağdaşacağını öğrenerek size daha iyi hizmet verebilirim. Bu konuda size kendimi ekselanslarının en naçiz hizmetkârı olmayı bütün hırsım ve arzum ile sunuyorum. İstanbul 3/14 Ocak 1626

Francis Nethersole'dan

Lordum

Kış buraya vurduğundan beri yaşadığımız ikinci soğuk on beş gündür devam etmektedir. Bu da hiçbir şeyin bu yıl boyunca durmayacağını bir işarettir. Fakat buna rağmen, engel tehlikesi tamamen bitmeden buradan Almanya'ya dört birliğin gönderilmesinin iyi olduğu düşünülmemiştir. Tanrı'ya Danimarka kralının onlara yakında ihtiyacı olmaması için dua ediyorum. Zira Tilly, Hoya ve Danimarka kralı tarafından alınan o diğer yolları onun geri çekilişi üzerine geri almıştır. Ve kendisi de ona bu yeni kuvvetler gelmeden baskı yapmak için en iyisini yapabileceğinden şüphe duymamaktadır.

O kralın elçisi burada, efendisi ve Fransa kralı olan iki tarafında birbirlerine denizde yaptıkları yanlışlar için oluşan bazı ihtilafları çözmek için bir süre daha kalmıştır. Bu konuda Hollandalılar arabulucu olmuşlardır. Kendisi geri dönüşünde ise bir süre önce Lingen'deki garnizon tarafından alınmıştır. Onu iyi bir ganimet olarak görmektedirler. Çünkü kendisiyle birlikte bu devletlerin askerlerinden bir konvoy vardı. Bu Danimarka kralının savaş halinde olmadığı İspanya kralının yaptığı yeterli bir sebep olmayabilir. Fakat bu arada kendiyile alakalı kâğıtlar, görüşülecek gibidir ve onların bazıları bizim için düşmanlarımızın bilmesinden daha çok şey keşfedebilirler. Her ne kadar bu konuda önceden tamamen cahil olmasalar da...

Bethlen Gabor tarafından birkaç ay önce, ona bir yıl önce burada yapılan antlaşma ile söz verilenlerin uygulanması için buraya gönderilen ve daha sonra buradan aynı görev için İngiltere'ye giden Mösyö Quad, oradan dönmüştür ve buradan geçmiştir. Ona verilen teminatların eğer efendisi o kadar iyi olabilirse gelecek yaz uygulanması için verilen öneri ile iyi bir şekilde tatmin olarak gitmiştir.

Kont Henry de Berg, en sonunda yakın zamanda Ren ve Meuse arasını kesen kanalın savunması için yaptırttığı kaleler en sonunda bitmiştir. Onları iyi bir şekilde doldurmuş ve ordusunun geri kalanını garnizona göndermiştir. Bunun üzerine Oranj

prensi de aynı zamanda ordusunun çekilmesi için emir vermiştir. Şimdiye kadar yukarıda iki şehir kalıştır. İkisinde de kötü askerlerin getirdiği noksanlık vardı.

Hollanda yakın bir zamanda hiçbir subayın ya da o türde bir derecenin görevinden bir kerede üç aylığına izin alamayacağına dair bir karar aldı ve ilan etti. O zamandan sonra birisi daha fazla izin olursa o dışarda tutulmayacaktır. Ve eğer kendisi izin olmadan giderse onun yeri derhal doldurulacaktır. Albaylar sadece bu son noktayı beklemişlerdir.

Bu ülkelerden bir kaptan ekselanslarının bilgisi ve izniyle birlikte Collen'e gitmiştir. Yol kendisinin bekleyebileceğinden daha çok avantaj getiren bir plan üzerine kapatılmıştır. Zira kendisi yakın zamanda Wzel'e parayla giden bir İspanyol görevlisini ele geçirmiştir. Kendisi oradaki ve diğer garnizonlara maaş taşıyordu ve kendisinde 20 silahşorluk bir konvoy eşlik ediyordu. Onlar kendilerini ısıtmak için yoldaki bir hana gidiyorlardı. Kaptan ve adamları zamanda parayla birlikte botta görevlin üzerine düştüler. Onu bağladılar ve ağzını bağladılar. Ve bu şekilde onu parasıyla birlikte Emmerie'eye getirdiler. Paranın en azından 800000 florin olduğu söylenmektedir. Fakat bu kesin değildir. Geri kalan miktar daha büyüktür. Kaptanın en büyük tehlikesi ve korkusu Wezel'de duran bir kalyonu nasıl geçeceğiydi. Fakat Tanrı'ya şükür orası donmuştu ve ona zarar veremeyecek birkaç atış yapabilişti.

Lorduma yazdığım son mektup bundan on beş gün önceydi. Sizin daha sonra 8/18 Ekim tarihli mektubunuzu Kraliçeye yazılmış bir ekle birlikte yazdım. Kendisi de size bugün bir cevap yazmaya niyetleniyordu. Fakat kendisi misafirler tarafından engellenerek sizin gelecek haftaya kadar onun affetmenizi istemektedir. O zamana kadar ve her zaman lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 4/14 Ocak 1627

[593]Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Kont Mansfelt'in bedeni hâlâ Spalatolu Lazeratto'da *contumicia* yapmaktadır. Onun 70 kişiden oluşan sarayı varmıştır. Onlar bana onun vasiyetini getirmişlerdir. Henüz imzalanmadığı için bir geçerliliği yoktur. Ve onlar bütün yükü benim üzerime atmaktadırlar. Onun niyetlerini ve planları en iyi bilen kişi olarak onlara vereceğim talimatlara göre nasıl davranacaklarına dair emir alacaklarını iddia ediyorlardı. Genel olarak onlara Bohemya İraliçesinin onun bütün mülklerini almasını sağlamalarına yönlendirdim. Ona çeşitli büyük prenslerden verilen büyük miktarlar zorlukla özel kişiler tarafından alınabilecektir. Ve majestelerinin gücüyle bizde iyi bir bölüm almayı

umabiliriz. İlk alâkamız Erdel prensine talep ettiği memnuniyeti vermektir. Ve onun talebi 40000 dolar aylık ödeme yapılması ve ona 10000 yaya tedarik edilmesinin garantisini içermektedir. Bu şekilde hem kendisi kuşatma kuleleri elde edebilecek hem de onları koruyabilecektir. Bu son talep benim için yenidir. Buna rağmen bu teklifin gerekli bir zemin üzerine oluşturulduğu konusunda bilgilendirildim. Zira onun süvarileri sadece yağma ve talan için işe yaramaktadır ve *sedem belli* herhangi bir yeri kalıcı bir süre tutmak için uygun değildir. Ve kendisi aynı zamanda eğer ona söz verilenler zamanında ona ödenirse kendisi asla bütün alâkalı insanların genel rızası olmadan barış yapmayacağına ve savaşı imparatorun topraklarının ortasına taşıyacağına dair söz vermektedir. Kont Mansfelt ordusunu onun ellerine bırakmıştır ve Weymar dükünün birliklerinin de aynı şekilde Silezya'dan Macaristan'a onun korumasında kışlamak için düşeceği tahmin edilmektedir. Ve kendisi de o ordunun bütünlüğünü daha iyi bir şekilde koruyabilir. O ordu bütün kış sahada durursa yok olur. Kendisi de savaşı Nisan sonuna kadar ertelemek için antlaşma yapmıştır. Bizi burada eğer taleplerinde bir tatmin alırsa barış antlaşmasını bozacağı ve sabit bir şekilde savaşı takip edeceğine dair temin etmiştir. Burada bir Erdelli vardır. Kendisi efendisi için bazı altın eşyalar almak bahanesiyle bizim cevaplarımızı götürmektedir. Ve bu gizli vekilin geri dönüşünde vereceği habere göre prens savaş veya barış kararını verecektir. Biz burada prens ve Murtaza'dan (kendisini vezir olarak adlandırmaktadır) üç mektup aldık. Bir tanesi, majestelerine, diğeri Fransız kralına ve üçüncüsü de bu devlettir. Hepsi de aynı tondadır, *mutatis mutandis*. Ve öz olarak daha önce söylediklerimden daha fazla bir şey söylememektedir. Buradaki bütün elçilerin alâkası bu haberciye memnuniyet vermek olmalıdır. Bu konuda Danimarka, Hollanda ve ben eksik olmayacağız. Fakat efendisinden Almanya meseleleriyle alâkalı olarak talimat almayan Fransız konusunda çok sıkıntı yaşamaktayız. Kendisi sadece amaç için iyi dilekler bulunmakta olup bizimle işbirliği yapmamaktadır. Zira bunun o kadar çoğu majestelerine aittir ki ben kendisini, aldığım özel emir ile bu devleti o prene yardım ettirmeye yönlendirdiğimi ve majestelerinin diğer prensler aynısını yaptığı takdirde kotasını ödemekte eksiklik yaşamayacağını bilmesini sağlayacağım. Ve bunun onaylanması için onu, oradaki vekilleriyle müzakere yapmakla görevli olduğunuzdan dolayı size yönlendireceğim. Ben kendi adıma prene aynı amaç için mektup yazacağım ve onu majestelerinin ve dostlarının hareketleri ve niyetleri hakkında zamanında bilgilendireceğim. Onlar[Kral ve dostları] umumî özgürlüğü korumak için hiçbir masraf ve acıdan sakınmayacaklardır

ve bundan sonra anlaşılacak herhangi bir barış antlaşması için Gabor'u da dâhil edecek bir alâka göstereceklerdir. Onun bu habercisini, bir dostun evine getirdim. Kendisi orada konakladı ve onurlu bir şekilde ağırlandı. Ve ben de onu iyi tatmin olmuş bir şekilde azledeğimize eminim.

Baden markizinin temsilcisi kesin bir kovulmayla gönderildi. Ve bizim buradaki Danimarka kralı için yaptığımız müzakereler yakında meselemiz *fait* veya *failli* olana kadar hiçbir şey yazmayacağım. Ve daha sonra lordum sonucu ilk fırsatta öğreneceksiniz. Zira şimdi bir o konuda en büyük sıcaklıktayız. Sizi daha çok ilgilendiren ilk konumuza dönersek, lordumdan Bâbîâli'deki Fransız elçisinden çok şikâyet ettiğini gizlemeyeceğim. Kendisini daha önceden bu amaç için kendisinin kullanımı için, Fransa kralından parasını onun ellerinden alacağına dair teminat almıştır ve şimdi kendisi savaşa gittiğinden beri o kendisini uzaklaştırmıştır ve prensin ona yazmış olduğu üç mektuba herhangi bir cevap vermeye tenezzül etmemiştir. Bu hareket prensi çok kızdırmıştır ve kendisi öfkeli bir şekilde bu konuda şikâyet etmektedir.[594] Lordum mantığınıza en iyi düşecek bir şekilde bu konuyu kullanmak isteyebilir ve ben de o elçinin, balyosun ve Hollanda elçisinin ona karşı nasıl davranacaklarını ve ona burada onu inandırdığım gibi ğaraları ödeyip ödemeyecekleri konusunda bilgilendirilmekten çok memnun olurum. Lordum için bu hafta İngiltere'den gelen mektupları aldım ve yeğenime yazdığınız 20/30 Kasım tarihli mektubunuzu bugün, Sir Francis Nethersole ve Bay de Questor'a gönderilmiş iki paketle birlikte aldım. Tanrı isterse onları ilk postayla göndereceğim. Lordumu şimdilik veda etmekten ve her zaman Lordumun en düşkün dostu ve hizmetkârı olarak kalarak rahatsız etmeyeceğim. Venedik 13 Ocak 1626

Bu sırada lordum için Haghe'den mektuplar aldım. Onları benim oradan aldıklarım kadar kötü durumda bulacaksınız. Sadece benim bir tane mektubum koruma üzerindedir. Onlar evime yollanmıştır.

Lord Conway'e: Viyana'dan Haberlerle

Lordum,

Bu büyük rapor belirsizliği içerisinde lorduma ne yazacağım konusunda kafam karışmıştır. Erdel prensinin ve vekillerinin bu devletle olan müzakereleri benim için onların üzerine koyduklarından daha başka bilinmemektedir ve bu yüzden majestelerini herşey ile bilgilendirmenin ve hükmü onun eşsiz hikmetine bırakmanın görevim olduğunu düşündüm. Viyana'dan aldığım habere göre son antlaşmadaki bazı

maddelerin uygulanmamasını ve bağıllığının gerekliliğini görmeyerek Bâbîâli'ye bir elçi gönderilmediğini bahane göstermiş ve üç aylık bir ateşkes yapma ve imparatora padişahla barışın sonuçlandırılması için bir elçi gönderme teklifinde bulunmuştur. Kendisine ise eğer kendisi Türkleri azletmeseydi ve kendisini hiçbir şekilde uzlaşmayacağı veya konuşmayacağı Kont Mansfelt ve onun birliklerinden ayırmayı ondan gelebilecek hiç kimseye görüşme vermeyeceğine dair bir cevabı verilmiştir. Bu uygulanmış olup bütün amaçlarını yazılı bir şekilde açıkça beyan etmeli ve hiçbir şeyi elçilere bırakmamalıydı. Bunun amacı bundan sonra kullandığı onların iyi beyanda bulunamadıkları veya kafasındakini anlayamadığı gibi hiçbir özrünü bundan sonra hazırlanamamasıydı. Ve bununla birlikte azledildi. Prens bu cevabı nasıl anlayacağı konusunda kendisinin majestelerine hesap vereceğini umuyorum. Fakat burada kendisinin Kosice'ye ve Murtaza Paşa'nın da Peşte'ye çekildiğini duyduk. Bunu Budin'den gelen Türkler beyan etmektedir ve biz de buna inanmaktayız. Fakat kendi vekilleri onun Gran nehri civarında kışladığını ve bu sefer sırasında onun tarafından bir kalenin alındığını, Türklerin de bu kalenin kendilerine ait olarak istendiğini ve onların Macarlar tarafından reddedildiğini söylemektedirler. Burada oluşan bazı memnuniyetsizlikler yakın zamanda yatışacaktır. Bu devletin barış istediğinden eminim. Onlar geçmişte olan herşey için Murtaza'yı suçlamaktadırlar ve Gabor'u da barışı kabul ettirmeyi amaçlayacaktır. Barış tamamen Türklerin istediği 100000 dolar getirecek olan büyük elçinin (zira başka bir zorluk yoktur) gelişine bağlıdır. Her ne kadar bu imparatorun amacı olmasa da ve eğer başlarsa onun onurunu azaltacak olsa da. Böylece gerçek bir dayanak üzerine bu devletin herhangi bir argümanımız üzerine harekete geçirileceğini umamamız ve Gabor'un bağıllığı hususunda onlar olmadan nasıl devam edeceği büyük bir düşünce meselesidir. Bu nokta da ona ve Kont Mansfelt'e bu imparatorluğun kararlarının onun nasihatlerini ve onların sınırdaki görüşü takip edeceklerini bildiklerimi geniş bir şekilde yazdım. Böylece onlar onun tarafından yönlendirebilirler. En azından barışı tamamlamazlar ve geri kalanını tamamen onun üzerine dayanmasını sağlayabilir ve bu yüzden burada bir fikir değişikliği veya ihmali savunacak hiçbir geri çekilecek yer bulunamayacaktır. Eğer antlaşmayı engellemek isterse bu tamamen onun gücünde olacak. Ve bu kadar da bütün büyük memurlar antlaşmaya itiraz etmektedir. Her ne kadar onlar yeni bir savaş riskine girmek konusunda isteksiz olsalar da onlar Erdel'den gelecek tavsiyelere ve fikirlere dayanmaktadırlar. Prens de ilk başta Türk yardımlarını talep edecek bir iddiada

bulunmamıştı. Bu onu onlar olmadan kontrat yapmamama ve sözlerini yerine getirememek durumunda bırakmaktadır. [595]Kendisinin buradan bir izinden başka bir şeye ihtiyacı olmadığını biliyorum. Yeteri kadar atı vardır ve kendisi bu imparatorluğu harekete geçirmeye çalıştığı zaman, geri kalanları tehlikeye atmaktadır. Bu yüzden benim görüşüme göre kendisi Hristiyanlık tarafından baskı görmeli ve cesaretlendirilmelidir. Zira onun ilerleyeceği ve bu samanları yakacak kadar kendisi beyan edeceği güvenilir değildir. Kendisi şiddetli bir şekilde ona verilecek yardımın uygulanmamasından şikâyet etmektedir ve oradan, Hollandalının ona teslim edilen faturaları, prensten özel bir talimat gelmeden ödemeyi reddetmesini en iyi özür olarak alacaktır. Her ne kadar olağandışı elçi ve meskûn onların parayı almak için genel bir emir göstererek, makbuz yapma teklifinde bulunsalar da... Bunu kötü olarak almışlardır. Prens Wallenstein Tirnovia'ya çekilmiştir. İmparator tarafından o bölgelerde kışlaması ve kendisini koruması için emir almıştır. Ona yardım ve destek sözü vermiştir. Kont Mansfelt'in yeni yayalar toplama projesi ve onları Spalato'dan, padişahın topraklarından taşınması benim ulaşabileceğim üzerindedir. Eğer kendisi adamları toplayabilirse kendisinin Venedik Devleti'nden izin almasının buradan daha zor olacağını düşünüyorum. Zira onlar kendilerini bu kadar açıkça Avusturya Hanedanına karşı ilan etmekler konusunda çok tedbirli olacaktır. Kendisi sadece hiçbir kalenin olmadığı Dalmaçya'daki bir köşeye inebilir ve onlar da onun geçişinin onların gücünün dışında olduğunu bahane ederek reddedebilirler. Burada eğer Gabor'un yaptığı savaş devam ederse veya padişahla barış yapılmaz ama o şüphe kalırsa, ona emirlerimle, istekleriyle bağdaşacak şekilde bir tatmin edebileceğimden şüphem yoktur. Lordumun geçen Eylül'de bana Torino yolundan bir paket göndermeye tenezzül ettiğini dudyum. O paket engellerle karşılaşmıştır. Zira hiçbir şey almadım ve şimdi bir sureti olmaksızın onlardan umudumu kestim. Gelecek postaya kadar majestelerine yazma cesaretini göstermedim. Orada padişahın mektuplarında, onun Kızıldeniz'deki kullarına yapılmış olan bazı sahte zararlardan şikâyet edilmektedir. Bunu o zaman genişleteceğim. Majestelerinin benim özgürlüğümü emrettiğini umuyorum ki baharda geri dönüp ona buradaki hizmetim ile bir hesap verebileyim. Ve lorduma da lordumun olarak naçiz sevgilerimi sunuyorum.

Burada Kont Mansfelt'in Spalato yakınındaki Saraybosna'da öldüğüne dair rapor geldi. Bu konudaki gerçek yakın zamanda Venedik'te keşfedilecektir. Bizi çok

şaşırtmıştır. Ve bizde bazı değişiklikleri hızlandıracağından korkmaktayız. İstanbul 13 Ocak 1626

Viyana'daki İyi Bir İstihbarat İnsanıdan Gelen Haberlerin Özeti

İlk ateşkes haberleri üzerine Eckembergh Prensi Prugh'a Macaristan Palatine'i ve Walstein'le toplantı yapmak için gönderildi. Kendisi bazı rahatsızlıklar yüzünden onlarla buluşamadı.

Daha sonra iki yıl önce Viyana'da Gabor'la yapılan barışı bazı eklemeler ve hariç tutulmalar ile aynı maddeler üzerine yenilemeye karar verildi.

- 1- Macaristan ve Erdel devletleri Gabor'un adına barışın sonuçlandırılmasını gözetmeye yemin edeceklerdi.
- 2- İmparator tarafından sınırdaki bazı garnizonları için ödenecek yıllık 30000 dolar iptal edilecek ve geçersiz kılınacak.
- 3- Şimdi beyan edilen Macar asileri antlaşmada kapsamayacaktır. Özellikle de Elias Sazei...
- 4- Bütün esirler fidye olmaksızın salıverilecek.
- 5- Gabor Kont Mansfelt'in askerlerine lisans verecektir. Onlara özgür geçiş verilecektir. Ve kendisi de derhal Erdel'e çekilecektir.
- 6- Türklerin bu antlaşmada kapsamamayacağını, onların isteyecekleri şartların ne olacağını bilinmediği için Gabor barış için aracılık yapacaktır.

Bu maddeler Gabor'un temsilcilerine sunuldu. Onların antlaşmayı tamamlamak gibi bir otoriteleri olmadığından ona cevabını almak için bir haberci gönderildi ki bu kişi her gün beklenmekteydi. Bu arada, Mart'a kadar savaşı erteleyen Gabor'un şartları kabul edeceği düşünülmüştür ve bu yüzden imparatorluk birliklerinin bir kısmının çok müşkil durumdaki bir eyalet olan [596] Silezya'ya doğru yürümesine karar verilmiştir. Weymar dükü savaş alanında muzaffer olmuş ve çok önemli yerleri ele geçirmiştir.

Walstein'in ordusunun, o görevin vazgeçilmesi ve para ihtiyacından dolayı isyan edeceğine dair büyük bir korku vardır. Ondan bir yıl daha orduya kumanda etme emri verilmiştir. Ve kendisi de bahara karşı büyük kuvvetler toplayacağına dair söz vermiştir.

Silezya'dan varan elçiler Alman askerlerinin yaptığı baskıdan şikâyet etmektedirler. Ve kendi imkânlarıyla Weymar dükünün birliklerini kovmayı önererek yabancı garnizonlardan kurtulmayı istemektedirler. Viyana 2 Aralık 1626

Macaristan Palatine'inden Gabor'a gönderilen haberciden ve maddeden bir cevap gelmediği için imparatorluk mensupları kendisinin onları oyaladığını

düşünmüştür. Kendisi orduyu sahada kamp halinde tutup orduyu askerler arasındaki büyük ölümler ile yoketmeyi ummaktadır. Ve bu yüzden Şansölye Verda ve Maksimilyen Walstein, Viyana'dan bu ertelemenin nedenini öğrenmek ve bütün durumlarda hazırlıklı olmak için gönderildiler. Bunun üzerine birliklerin azaltılmaması veya konaklarının toplanmamasına karar verildi. Çünkü ateşkes sadece Palatine ve Gabor'un görevlileri arasında söz ile geçmiş olup, fırsatı olan bir düşmana güvenmenin sakıncalı olacağına hüküm verilmemiş ve Silezya'ya, o bölge büyük tehlike de olsa da gönderilmesi niyetlenen yardımların ertelenmesine karar verilmiştir. Dük Weymar orada ciddi bir karşılık olmadan büyük bir ilerleme yapmaktadır.

O devletin elçileri yabancı askerlerin azledilmesini sağlayamamışlardır. En azından kendi ülkelerinden bir kişinin onları yönetmesine dair ricada bulunmuşlardır. Bu da reddedilmiştir. İmparator yapabildiği zaman az güvenlerinden şüphelendiği o insanları dizginlemeye karar vermiştir. Venedik 9 Aralık 1626

Gabor pek çok ertelemeden sonra en sonunda teklif edilen şartları reddetmiştir.

İlkine ne kendi hükmü altındaki Macaristan devletlerinin ne de Erdellilerin olağan ve her zamanki geleneğe uygun olandan başka bir yemin etmeyeceğine dair cevap vermiştir.

Eğer imparator ona 30000 dolar ödemezse kendisi kullanacağı garnizonların korumasını onun üzerinden almalıydı.

Kendisi onu takip eden veya yardım eden herhangi bir adamı asi olarak nitelendiremezdi. Onların bütün çıkarı Macaristan'daki haklı ve tam olarak nüfuza girmekte olduğunu iddia ediyordu.

Kendisi fidyesi önceden kabul edilmeyen bütün esirleri serbest bırakacaktı. (Çünkü daha önce Kont Slich'i ve Albay Maestro'yu İstanbul'a göndermekle tehdit etmişti. Biri ona 10000 diğeri de 4000 dolar sözü vermişti) Bu para ona ödenecekti.

Bu cevap anlaşılmış olup, imparatorun görevlilerine sabit bir şekilde ilk şartlar üzerine ısrar etmelerine dair acil bir emir geldi. Fakat onların kabul etmeyi amaçlayacağına dair şüphe veren bazı sınırlamalar olmuştu.

Gabor'un tarafında ise padişahın Damaska veya Palanga'nın geri verilmesini sağlama sözü verdi. Bu imkânsız bir çalışmaydı.

Ateşkes hâlâ devam etmektedir ve antlaşmaya dair bir görüntü de vardır. Gabor dağlarda bir şehre (Leutch) çekilmiştir ve bazı Türklerde onun arkasında kışlamışlardır. Fakat hâlâ imparatorluk topraklarındadırlar. Walstein'in ordusundan on birlik

Silezya'ya doğru ilerlemiştir. Geri kalanı ise bu müzakerenin sonucuna bakmak için Macaristan'da konaklamıştır. Eğer böyle devam ederse, onlar güvenli bir şekilde ayrılabilirler ve bir bölümü kışlamak için Moravya sınırına çekilebilir. Bir kısmı Gabor sınırına ve Hırvatlar da Türk sınırına çekileceklerdir. Walenstein imparatoru Viyana da görmek için izin almıştır.

Don Baltazar de Murades Silezya komutasına atanmıştır. O bölgenin soyluları 3000 kişiden oluşmuştur ve izinlidirler. Weymar düküyle istihbaratları olduğundan şüphelenilmektedir. Venedik 16 Aralık 1626

[597] Lord Conway'e

Lordum,

Erdel prensinden buraya özellikle Hollanda elçisine bir makbuz ve buradaki meskûnuna buraya gönderilen parayı alması için bir emir gönderen bir makbuz göndermiş olup Hollanda elçisi de şimdi bu burayı ödeyecektir. Kont Mansfelt'in ölümünü doğrulamış olup hastalığı sırasında onunla konuşmuştur. Aynı zamanda Dük John Ernestus'un da 14 gündür ateşle zayıfladığı haberi gelmiştir. Kendisi de felce yakalanmış ve kış için konakladığı Macaristan'ın Kuzey bölgesi olan Turocz'da ölmüştür. Onun bedeni açılmıştır ve bir damla bile kan bulunamamış ama kalbi bir fasulye kadar küçülünceye kadar zayıflamıştır. Bu üzücü haberlerle alâkalı olarak lordum bende uzun zaman önce bilgi almış olacaktır. Yaşayanlarla alâkalı olarak da hesap vermek bana kalmıştır. Bu güven mektubunun yarattığı tesir ve Erdel temsilcisine olan referans hakkında... Kendisi efendisinden, hizmet ettiği prenslerden emir gelene ve bütün gereklilikler sağlanıncaya kadar ordusunun komutası için bir albay seçtiğini belirtti. Gabor dağlarda Lehistan üzerine sınırı olan bir şehir olan Hewath nehri üzerindeki Leuctshj şehrine çekilmiştir. Kendisi prenses için oraya gitmiştir ve orada kışlayacaktır. Ordusunu oradan Cremnitz ve Turocz arasındaki şehirlere yerleştirmiştir. Kont Mansfeltin ordusunu ise oradan başlayarak, Silezya sınırındaki çok güçlü yerlere yerleştirip imparatorla barış veya antlaşma yapmak gibi bir amacının olmadığını fakat bu mevsim çok soğuk olduğunu ve kendisi garnizon yapmaya zorlayıp kendisinin ve müttefiklerinin ihtiyaçları yüzünden ateşkesi kabul etmeye mecbur kaldıklarını belirtmiştir. Bunu gerekli olduğu kadar birliğin maddelerine ters olduğundan dolayı itiraz ettim ve bunun prenslerde haklı bir haset oluşabileceğini ve zaten pasifizasyona çok niyetli olan Türkleri yüreksizleştireceğini ve gereklilik dışında hiçbir şekilde tutulamayacaklarını ve imparatoru da buradaki temsilcisinde olduğu gibi muzaffer ve

cesur kılacağı ve onların savaş alanında kalamayıp lütuf ve barış aradıkları şeklinde davranacakları ve diğer alâkalı itirazlarla birlikte itiraz etmişim. [Gabor'un temsilcisi] bana ateşkesin sadece efendisi tarafından yapılmadığı, nasihat yoluyla yapıldığı ve derhal Danimarka kralına, Dük John Ernestus'a Kont Mansfelt'e ve Moravya ve Silezya eyaletlerinin çeşitli görevlilerine görevliler gönderildiğine ve savaş konseyinin genel rızası alınarak bu sebeplerden yapıldığına dair efendisi adına cevap verme emri olduğunu söyledi. İlk olarak Budin paşasına derhal geri çekilmesine dair emir verilmişti ki kendisi de buna itaat etmek zorundaydı ve Bâbîâli'den ona barışı iletmesi için mektuplar yazılmıştı. Bu da onun tarafından padişahı daha iyi bilgilendirinceye ve eğer mümkünse savaşa niyetlendirinceye kadar uygun görülmüştü. İkinci olarak eğer Türkler hiçbir şekilde yardımlarına devam etmeye zorlanamazsa, mülkleriyle birlikte müttefiklerini tanımak için zaman kazanılması ve onlara düşmanı kendi kuvvetleriyle vurmak için onlara danışmak ve bu amaç için Kont Mansfelt'i Venedik'e göndermesi ve prensin de diğeri için buradaki meskûnuna emir vermiş olma düşüncesine girmiş olmasıydı. Son olarak ateşkes tesiri olarak garnizona çekilmenin zorunluluğunda onlar kendilerini sözlerle avantaj sağlamak konusunda bir zarar olduğunu düşünmemişlerdir. 8 Aralık üzerine Danimarka kralının elçisi tamamen tatmin olmuş ve bütün gidişatları ve düşüncelerinden bildirmiştir. Orada, baharda Moravya ve Silezya baronlarının yardımı ile birliklerini güçlendirmelerine dair sonuca varılmıştır. Onlar vekillerini bilinçli olarak ittifaka girmek için gönderip birlikte onlara katılma ve gelecek Haziran'da prens savaş alanına çekilecek ve doğrudan Avusturya'ya o eyaleti savaşın merkezi yapacaktır. Orada kralının onlarla buluşma ve ordularını birleştirme sözü verilmişti. Sadece bu şekilde Hristiyanlığın sefaletini bitirmeyi umuyorlardı. Bu güven mektubunun özeti ve temsilcisine olan referanstı. Temsilci de samimiyetle ilgili sonsuz itirazlarla efendisinin eğer her taraftan terkedilmezse barış yapmak gibi bir düşüncesinin olmadığını söylemekteydi ve konuşmanın tasdiki için bana prensin mektubunu gösterdi. Mektup yedi parça kâğıt olup hepsi *propria manu* olarak yazılmıştır ve kendisi tarafından bana tercüme edilmiştir. [598]Diğer kısımda bana olan mektubuna dair imada bulunarak, Murtaza Paşa'nın saraya çağırılmasını sağlamak içindi. Bunu kendisinin bu devleti tatmin edebileceği umudu üzerine sağlamak istiyordu ve bana padişahın yardımlarını devam ettirmesi için her yolu kullanmasına dair talimatlarını gösterdi. Cevap verme sırası bana gelmişti. İlk olarak prensin şimdi meseleyi Türklerden yardım alma gerekliliğine getirmesinin yeni bir şey olduğunu söyledim. Onların sadece prensin

kullanabileceği kurnazlıklar dışında zorlanması konusunda bir imkânsızlığı gördüğünü gizlemenin bir amacı yoktur. İkinci olarak ona eğer bu elde edilemezse efendisinin onu özgür bir adam olarak bildiği kabul eden ve başkalarının üzerine dayanmayan prenslerle yapacağı hareketleri uygulayacak *sui huris* olup olmadığını öğrenmek için baskı yaptım ve pek çok akıllı adamın görüşüne göre Türklerle savaş yapmak imparatora, Papa'ya ve özellikle de Almanya'nın bütün Katolik prenslerine avantaj getirecek, o kavgada ona para bulacağı şekilde yardım edecekler ve kendisi de umumî masrafla silahlanacaktır. Son olarak Murtaza Paşa'yı Bâbîâli'ye çağırarak onu mahvetmek için hazır yoldu ve düşmanın umabileceği yegâne şeydi. Çünkü kendisi hâlihazırda suçlanmış ve tenkit edilmiştir ve onu ordusundan çekmek için nasıl güzel bir bahane bulma zorluğu kalmıştır. Onun yönetimine talip pek çok kişi vardır ve eğer kendisi bir kere buraya gelirse planlarını elde etmekten o kadar uzak olacaktır ki ben onun asla geri dönemeyeceğine, onun yerine düşmanı değilse bile barışı destekleyen birisinin getirileceğine ikna oldum. Kendisi Budin'deyken büyük bir adam ve bir Paşa olarak görüşür. Fakat vezirin hususunda titreyecektir ve hayatını kurtarmak için çalışacaktır. Sınırı bu kadar süre bir baş olmadan bir Paşa'yı azletmek imkânsızdır ve biz de hareketli bir doğaya sahip olarak bildiğimiz bir dostu ve sorunları besleyecek tek kul olan onu orada tutmak için herşeyi yaparız. Bunlara ise prensin Türk yardımlarının en azından onları terk edebilinceye kadar devam ettirmenin kendi hususu için gerekli ve çok kullanışlı olduğunu, fakat kendisinin onlar olmadan devam etmeye karar verdiğini ve kendi imkânlarıyla antlaşmasını tamamlamaya kararlı olduğunu söyledi. Murtaza Paşa'nın geri çağırılmasının mantığa ve kendi amaçlarına tamamen aykırı olduğunun doğru olduğunu ve kendisinin de özellikle de kendi yıkımını görmeyen Paşa'nın kendi rızasıyla tamamlanmasından sonra buna çok şaşırıldığını fakat kendisinin bir hizmetkâr olduğunu ve efendisinden daha akıllı olamayacağını veya ilk olarak kabul edileceğinden emin olduğu ricasından sakınamayacağını söyledi. Sonuç olarak ertelemeye ve paşanın temsilcisinin o bölümü değiştirmesini sağlamak konusunda mutabık olduk ve ben de kendi nedenlerimizi yazacaktım ve onun ikinci düşüncesini öğrenecektim. Böylece lordumun, benim sadece anlatıcı ve majestelerinin de hâkim olduğu geniş bir konuşmanın özetini almıştır. Fakat yine de kendi naçiz varsayımlarımı yapacağım. Gabor'un Kosice'ye çekildiğine ve kuvvetlerini imparatorluk bölgelerinden geri çağırıldığı, ateş raporları, Türklerin barışa olan niyeti ve bazı bağdaşan durumlar üzerine, Almanya'daki felaketlerin prensim düşüncelerini değiştirdiğinden şüphelenmeye

başladım ve bu yüzden bu ayın 13'ü tarihli mektubumda o zaman bilgilendirildiğim kadar yazmıştım. Fakat o zamandan beri bu dedikoduların sadece Murtaza'nın Budin'e geri dönüşü üzerine dayandığını ve vezir tarafından uğultuyu susturmak ve sözlerini ve isteklerini bağdaştırmak için yapıldığını öğrendim ve eğer bir şeye inanabilirsem prensin kışladığı ve bütün ordusunu Turocz'a kadar Macaristan'da yerleştirdiğini resmî haberine inanmak zorundayım (bu da aslına gizlemek için bir aptallıktır) ve ona barış yapmaya zorlayacak hiçbir gereklilik veya kâr (bütün hususların üzerindedir) göremiyorum. Barış yaparak bu seferde eline aldığı herşeyi teslim etmek zorundadır ve son olarak en ciddi yardıma dokunmuştur. Ben de eğer birliğin onu rahatlatmaya devam ederse kendisinin sözleşmesini uygulayacağını ve yapabileceğini ve gereçlerinin bol olduğunu bildiğim savaşı devam ettireceğine inanmanın bir hata olmadığını düşünüyorum. O zaman geriye onun için bir zorunluluk olduğunu itiraf ettiğim bir zorluk kalmaktadır. Türklerin yardımı... Onların daha kötü bir şey dışında hiçbir şekilde barışı bozmaya yönlendirilemez olduklarına ikna oldum. Burada onları barışı aceleye getirecek başka bir aşırılığa zorlamamak için savaş baskısı yapacak kadar onları germenin uygun olmadığından bir ılımlılık öne sürdüm. Padişahın bütün antlaşmayı ertelemesi ve tarafsızlık içinde kalması sağlanacaktır. O zaman eğer Gabor'un geri çekilmesini isterse kendisinin haraçgüzar, olduğu sadece haraç için dayandığı şeklinde cevap verilebilir. Haraç da ödenmiş olup padişahın Hristiyanların, Hristiyanlarla onu zorlamasını düşünemezdi. [599] Bu cevabın ya iyi ya da kötü olarak alınma zorunluluğu vardır. Eğer iyi alırsa kendisinin padişahın iyi müsamahası üzerine savaş yapmak için iyi bir yolu olacaktır. Ve Türkler kendileri için ona gerekli olduğu zamanlarda ona yardım edeceğinden emin olacaktır. Eğer başarılı olursa onlara ihtiyacı olmayacaktır. Eğer kötü alınırsa ve imparatorluk mensupları prens dizginlenmediği sürece tarafsızlıktan tatmin olmazlarsa şu an akıntıya karşı olan bu sonuçlar gelebilir. Savaşın gerekliliği ve bu arada antlaşmanın sonuca varması da ortadan kalkacaktır. Bu fikirle pek çok görüş bağdaşmaktadır. Zira ben imparatorun çok ciddi bir şekilde Gabor'un ilk hareketinde tahmin edildiği gibi barış istediğini göremiyorum. Almanya'daki zaferleri ve Macaristan'daki hamlelerin yavaş gidişatı onu cesaretlendirmiştir. Ve her ne kadar kendisi bütün ihtiyaçlarda aşırı eksikleri olsa da, onun konseyi en iyi tedavinin Türklerle bir savaş olduğuna karar vermiştir. Böylece çeşitli isimlerle büyük bağışlar alabilecektir. Viyana'dan Walstein'in sık sık savaşa başlaması için baskı gördüğü ve padişahın topraklarını işgal etmesi ve ona bazı avantaj fırsatlarının açıldığı konusunda

bilgilendirildim. Fakat kendisi bunu ertelemekte ve ağırdan almakta olup, öyle bir utanç içine düşmüştür ki danışma için saraya çağırılmıştır. Fakat bu yol şüpheli olarak bulunmuştur. Kendisi de *un poco bizzaro* olduğunu bileyerek ve düşmanın karşısında efendisine açık bir sadakatsizlikle hakaret edebilirdi. Onu iyi bir şekilde geri çekmek için ona tavsiye verme bahanesinin kullanımına karar verilmiştir. Bu ateşkes bu yolu açmıştır. Ve raporlara kendisi oradan götürülmüş ve ordusunu Pressburg'da kışlayan Macaristan Palatine'i Islerhas'a bırakmıştır. Ve kendi ordusu da oradan Viyana karşısında bir kale olan Tirnavia'ya da konaklamıştır. Ordusunun yarısı kılıç ve hastalık ile tükenmiştir. Ve geri kalanı da tehlikeli bir şekilde isyan etme durumundadır. Walstein bütün kumanda görevinden azledilmiş bir şekilde kalmıştır. Onu öykünme ile harekete geçirmek için başka general onuruna sahip olan eski bir asker olan başka bir Macaristan baronu olan Castel Novo valisi 3 veya 4000 adam toplamıştır. Ve imparatorun rızasıyla Alba Regalis şehrine doğru ilerlemiştir. O şehir üzerine kendisinin bazı istihbaratı vardı. Ve eğer orayı korunmasız bulursa bu tartışmayı bitirecek ve barışı bozacaktır. Fakat onun başarısı hakkında hiçbir şey duymadık. Böylece imparatorun barış istemekten çok uzak olduğu kendisinin Türk savaşı ile avantaj kazanmayı umduğu kesindir. Ve bu devlette savaştan sakınmayı ummaktadır. İtalya'daki ordularının dağılmasından sonra, düzenli adam bulabilmek ve Dalmaçya'ya inebilmek konusunda Kont Mansfelt'in planının takibi konusunda ne karar alınacağını bilmiyorum. Bu arada Gabor'un vekilleriyle uzlaşmaya çalışacağım ve mutlu bir başarı için dua edeceğim. Lordum bu keşfettiklerimi majestelerine ve Lordum Buckingham düküne anlatmaktan ve bana korumanızı devam ettirmekten memnun olacaktır. İstanbul 18 Ocak 1626

Aynı Kişiye

Lordum,

Geçen mektubumda bahsettiğim Erdel prensinden temsilcisine gönderdiğim mektuplarda mektuplarıyla birlikte belirtilen o nedenleri padişaha, bu saray içerisindeki iki ana görevli olan kapıağası ve kızlarağası aracılığıyla teslim edilmesine dair bir emir verdi. Burada ya büyük bakanların soğukluğuna veya isteksizliğine güvensizlik duymaktadır veya kendisini daha çok dost ile güven altına almak istemektedir. Başarı iyi etki almıştır. Bu şekilde padişahın sınırın durumu konusunda tamamen bilgilendirilmiştir. Belki de bazı gerekli detayları gizlemiş olup onları vezire göndermiş olabilir. Ve ona o kâğıtları göstermiş olup geniş bir şekilde konuşmuşlardır. Ve sonunda Gabor'a hızlı bir cevap verilmesine karar verilmiştir. Ertesi gün vezir, Erdel tercümanını

çağırılmış ve ona kendisiyle, aynı yazıları yazan efendisinin onun vefasından şüpheleneceği şekilde teslim ederek ona ahlaksızca davrandığını söyledi. Kendisi bunu reddetti ve gerçeği söyleyerek kendisinin sadece iki mühürlü mektup aldığını söyledi. Ve görünüşe göre vezir de düşünceyi takdir etmiş gibi gözüktü. Ve ona aynı kopyaları göstererek prensin akıllı bir şekilde hareket ettiğini ona iyilik yaptığını ve bütün yüklerden kurtardığını söyledi. Kendisi şimdiye kadar yavaşça ve korkulu bir şekilde hareket etmişti. Çünkü kendisinin bu meselede ona destek olacak hiçbir yardımcısı yoktu[600] ve herhangi bir kötü sonuçta haset onun üzerine atılacaktı. Fakat şimdi padişah başka ellerden hem prensin kararlarını hem de argümanlarını anlamış olup onunla birlikte imparatorla barış yapmama sonucuna ve bu yüzden de bu durumda düşmanın hazırda ve kızdırılmış bir ordusu varken Murtaza Paşa'yı Budin Paşalığından azletmemeye karar verdi ve askeriyenin de onu sevdiğini ve ona güvendiğini görerek onları herhangi bir şüpheyle rahatsız etmek veya onu imparatorun fraksiyonu tarafından atılan çamurlara cevap vermeye çağırarak iyi değildi. Savaşla alâkalı olarak ona ilk olarak ilgili prenslerin elçileriyle konuşmak için ve onlarla acil olan şeye karar vermek için emir aldığını söylemiştir. Bu amaç için bana barış veya savaş teklifi yapan vezire gittim. Buna ise ben de Hristiyanlığın meselelerinin gerçek durumunu, nasıl iki fraksiyona bölündüğünü, nasıl ikisinin de derin bir şekilde hareket geçtiğini ve birisinin diğerinin üzerine galip olmasının zorunlu olduğunu gösterdim. Eğer zafer Avusturya Hanedanı'nın olursa bu devlet daha tehlikeli bir komşudan daha fazla bir şey bekleyemezdi. Gabor'un saldırıları ve yakın zamanda Budin paşası tarafından yapılan akınlar unutulmayacaktı. Bunun yanı sıra imparatorun istemek için bir elçi gönderme onursuzluğuyla barış arayacağını düşünerek kendilerini kandırdıkları konusunda temin ettim. Viyana'da böyle bir konuşmadan ziyade, nasıl Macaristan'daki bazı şehirlere baskın yapılacağı, bunun şerefi ile Papa'yı ve bütün dostlarını bu bölgelere çevirme konuşması vardı. Biz padişahın barışı bozmasını veya bize bir ordu kiralamasını istemedik. Onların neyin uygun olduğunu veya ne yapabileceklerini en iyi bilenlerdir. Gabor onları yeterli kadar bilgilendirmiş ve biraz yardım ve destek ile sadece sınırlarını güven altına almayı değil, Macaristan'ı geri kazanmayı ve en büyük düşmanlarını onlardan uzaklaştırmayı üzerine almıştır. Bu yazın sonuçlarını görmüşlerdir. Walstein devamlı kayıp yaşayarak çekilmektedir. Bunların hepsinin padişah tarafından izin verilmiş, Gabor'a dostu olan prenslerle birleşmesi için izin veren çeşitli mektuplarla belirtilmiş olan olgun bir tartışma üzerine olduğundan daha fazlasını iddia etmedik ve

bu devlet imparatorla genel olarak silahları bırakmaya ve Almanya'nın özgürlüğünü geri vermeye râzı olmadan imparator ile barış veya antlaşma yapmayacaktı. Bu güven ve teminat üzerine prensler Kont Mansfelt'in komutası altında ordularını gönderdiler ve harekete geçirdiler. Gabor da işbirliği yaptı ve yemin etmiş olup bizim adımıza bir geri çekilme olmadı. Bu birlikler yaşamak zorundadır. Danimarka ve İsveç krallarına davetiyeler gönderilmiştir. Bu yüzden padişahın herkesin kendisi için elde edebilmesi için majestelerine ne yazmam konusunda doğrudan bir karar istedim. Bunlara cevap olarak padişahın beni onun adına kendisinin antlaşma yapmayacağını veya herhangi bir barışı kabul etmeyeceği konusunda beni temin etmek için emir aldığını söyledi. Murtaza Paşa'nın kış için geri çekilmesinin bu devleti bilinçsiz bir şekilde yeni bir savaş çektiklerine dair oluşan uğultuları susturmak için gerekli olduğunu, müftünün, son vezirin ve neredeyse bütün büyük bakanların, sınırın gerçek durumunu ve düşmanın zayıflığını bilmedikleri için zıt görüşte olduğunu ve bu yüzden bilge bir şekilde hareket etmek ve kararlarını beyan etmemek zorunda olduklarını söyledi. Bu amaç için Murtaza'nın görevine devam etmesi ve Gabor'un habercisinin de hareketlerinin burada takdir edildiğinden başka hiçbir cevap verilmeyerek gönderilmesi umumî iyi için eski talimatları üzerine devam etmesi gerektiği sonucuna varıldığını, Budin paşasına ise Erdel prensine yardım etmeye ve acil bir durumda ona katılmaya hazır olması gerektiği söylendi. Ateşkes onların tedbirlerine göre devam ettirilecekti ve böylece bütün bu kış boyunca herşey ertelenmeye bırakıldı. Ona bu soğukluğun bir yasaklama derecesi olduğunu ve büyük hareketlerin gizlilik ile yapılamayacağını söylediği zaman *“Padişahın adına majestelerine, kendisinin ve dostu prenslerin kendi adlarına savaşı sürdürmeye karar verebileceğini ve ordularına bir general ve destek gönderebileceklerini padişahın da barış yapmayacağını ve her ne kadar Murtaza Paşa'ya imparatorun topraklarını işgal etmek ve savaş başlatmak için hüküm vermek uygun olmasa da Gabor gelecek yıl savaş alanına gideceği zaman eğer en son 10000 adamı varsa onların iki katına çıktığını göreceğine ve onu takip edeceklere herhangi bir sınırlama konulmayacağını yaz”* cevabını verdi. Bunun üzerine ben de onu eğer kötü bir örnek ile [601] bize fırsat kaybetmeyi öğretmeselerdi savaşın devamından şüphe olmamış olacağı ve yeni destek almak ve onları Dalmaçya'dan Bosna'ya taşımak için Venedik'e yolculuğa başladığını bildirdim. Bu amaç için bana padişahın izin istemek ve ona gerekli hükümleri sağlamak için mektup yazdığını söyledim. Fakat bu şimdi ölümle engellenmiş olup yeni bir haber gelinceye kadar bundan bahsetmedim. Fakat

eğer istenirse böyle bir teklifin nasıl kabul göreceğini sordum. Çünkü Almanya'dan küçük birliklerin geçemeyeceklerini ve ordumuzu güçlendirmek ve Gabor'a yardım etmek için başka bir yolumuz olmadığını bilmektedirler. Bunu anladığı zaman bunu iyi yol olarak kabul etti ve hiçbir zorluk çıkarmadı. O zaman için bununla memnun oldum. Sonra bana şimdi majestelerine önceden alınan mektuba cevap olarak padişahın mektubunu teslim etti. Majestelerinden bu Macaristan işinin ve savaşın orada bahsedilmediği için özür dileyerek onun hakkında sonuçta konuşacağım. Detaylara bir cevap niteliği taşıyordu ve o mesele de hiçbir zaman yazıyla anlaşılmamıştı. Buna rağmen majesteleri Padişahın ona majestelerinin adına teslim edeceği mektuba güven verebileceği kadar bu teminata güvenebilir.

Padişahın ve vezirin kararı o kadar şiddetli bir şekilde verilmiştir ki bütün beklentilerimizin üzerinde olup zannedersem hiç kimse onların barış yapacaklarından başka bir düşünceye sahip değildi. Böylece bu pek çok konudaki şüpheleri temizledi. Özellikle de Gabor'un niyetleri konusunda. Onun ani barışı Murtaza'nın geri çekilmesiyle, bu devletin eğilimleri ve Kont Mansfelt'in ölümüyle bağdaşmakta olup beni ne yazacağım konusunda kafası karışık bırakmıştır. Fakat şimdi prensin bütün samimiyetiyle savaşı devam ettirmeyi amaçlayacağı çok açık, temiz ve tartışılmazdır. Kapağası ve kızlarağasıyla yaptığı müzakere kimseye iletilmemiştir ve bunun yarattığı iyi tesir buradaki yolları hakkında yeterli bir göstergedir ve ben de Dük John Ernestus'un ölümü üzerine ordusunun müşkil ve neredeyse isyan içinde olduğunu, onun da onları üzerine aldığını ve iki aylık para, günde bir öğün, yağ, bal, peynir arpa ve diğer erzakları ve diğerlerine de para verdiği, onları prenslerden gereç ve emirler gelinceye kadar müşkil durumlarda olmayacağı konusunda temin ettiği konusunda bilgilendirildim. Bunu Gabor yazmıştır ve ben de buna onları bağlama konusundaki isteği konusunda daha büyük bir argüman olarak (çünkü masraflıdır) buna inanmak zorundayım. Eğer barış isteseydi onları atardı. Kont Mansfelt'in projesi ise onun hayatıyla birlikte düşmüş olup bu kadar büyük bir meselede nasihat verme cesaretinde bulunmayacağım. Fakat Gabor'un daha fazla şöhret için ordunun kumandasını almak için bir prensin veya en azından önemli bir soylunun gönderilmesi isteğini görerek belki de bunun için yaşlı Torne kontu kadar uygun ve hazır bir kimse daha yoktur. Kendisi Valtaline'deki Venedik birliklerinin terhis edilmesi ile rahat olacaktır. Kendisi düzen içerisinde en seçkin birlikleri alabilir. Bu da bu devlet tarafından iyi bilinmektedir ve aniden zorunluluk olduğunda o destekleri taşıyabilir ve ben de onun özgür geçişi için

sorumluluğu üzerime alma cesaretini gösteriyorum. Kendisi Macaristan'a varacağı zaman Gabor için çok makbul olacaktır ve ismi (şimdi özellikle de o ordunun yeniden adam alması Moravya ve Silezya'ya dayanmak zorundadır) o bölgeler tarafından çok büyük bir memnuniyetle karşılaşacak ve onun şöhreti herhangi bir yabancından daha fazla adam toplayacak kadar kuvvetli olup onların son savaşta sevilen ve itaat edilen lideriydi. Fakat bu sadece benim konuşmamdır (lordumun bana verdiği bir özgürlük) böylece siz de benim hatalarımı görmezden geleceksiniz. Lordum Gabor'un nasıl burada hareket ettiğini ve vezirin ne söz söylediğini ve verdiği ve bana majestelerine padişahın adına majestelerine mektup yazma görevini verdiğimi duymuştur. Bu da benim umutlarıma ters olup (her zaman gerçeğin farkına varmak için çalıştım) bu devletin kararları hakkındaki bazı derecelerde teslim ettiğim kararı değiştirmenin ve bunun nedenini vermenin gerekli olacağını düşünüyorum. Gabor'un ve bütün hareketlerinin koruyucusu olan eski kaymakamın ölümünden sonra imparatorun dostları en iyi vatanseverler üzerine çalışmışlar ve samimiyetleri fraksiyona katmışlardır. Onlar devletin Asya savaşına dolandığını görerek, temeli sadece başka birisine karşı kavgaya girmekle kalmayıp aynı zamanda korkularının çelişkilerini bildirenleri tehdit ederek o temeli yapmışlardır. Bunların pek çoğu popüler fakat Macaristan'ın mevcut durumu ve meseleleri konusunda tamamen bilgisiz adam olanlar olsa da o kadar başarılı olmuşlardır ki (*quod in seditionibus accidit, unde plures erant, omnes fure*) vezir onları tatmin etmek için Murtaza'nın geri çekilmesini emretmeye zorlanmıştır. Bunlar yeni bir vezirin gönderilmesini ve onu takip edecek askerlerin toplanması tartışıldığı anda başka bir düşmanı konuşacak zaman yokken olmuştur ve bu bilge [602] adamlar bir kerede sadece bir şey yapabilirler. Fakat bu şaşkınlık ve kargaşa çoktan geçmiştir ve padişah da diğer taraf kadar eğer bu fırsat kaybedilir ve Avusturya Hanedanı Almanya'yı ele geçirir veya en iyi ihtimalde prensler örneği alır ve barış yaparsa, hiçbir dostları kalmayacağı ve orduları Asya'dayken, Lehistan kralı ittifak isteği, Papa'nın teşviki ve düşmanlarla kapatılacakları korkusunu vererek, sert bir işgal ve intikamdan başka bir şey beklememelerini söyleyerek en az karşı taraf kadar tehditte bulunan Gabor'un son mektupları ile yeterince bilgilendirmiştir. Bu uyarı onlara düşmanlarını başkalarının masrafiyle meşgul tutma mantığını öğretmiştir ve her ne kadar savaşı üzerlerine çekecek kadar açıkça beyanda bulunma cesaretini göstermeseler ve gösteremeyecek olsalar da savaşın devam etmesi zorunluluğunu görecekler ve bu yüzden ateşkes bahanesi altında zaman geçirmeye ve mevcut aşırılıktan sakınmaya, bu arada Gabor'u özgür bırakmaya

ve prenslerin birliklerini korumak ve desteklemek için nasıl hareket edeceğini gözetlemeye karar vermişlerdir ve bu yüzden her taraftan bizi cesaretlendirmektedirler ve ordularımızı savaş alanında görecekları zaman buna göre adım atacaktadırlar. Bu amaç için Murtaza, valiliğine yerleştirilecek ve iş onunla birlikte götürülecek olup zaman atlıları almak için uygun oluncaya kadar o da bir hareket emaresi göstermeyecektir ve sonra da duruma göre Gabor'la iletişim halinde olmak için izin ve emir alacak. Eğer çok hata yapmadıysam devletin hissi bu olup, majestelerinin amaçlarıyla yeterli bir şekilde bağdaşmaktadır. Zira pek çok dostun skandal olarak göreceği Hristiyanlığı işgal etmek hiçbir zaman istenmemiştir. Fakat sadece şimdi dolmuş olan barışın ertelenmesi ile imparatoru Macaristan'da bir ordu tutma zorunluluğu içinde bırakılması ve padişahın yardımı ile Gabor'un planlarını uygulaması sağlanmıştır. Majestelerinin barışın tamamlanmayacağı, imparatorun asker çekmek bir yana Macaristan'a yardım göndermeye zorlanacağı, eğer Gabor desteklenirse erken zamanda savaş alanında olacağı ve Murtaza Paşa'nın da hareketsiz kalamayacağı ve düşmanın da gelecek yaz Viyana'dan 10 mil içerisinde avlanmak için çok az isteği ve güvenliği olacağı konusunda temin olabileceğini varsayıyorum. Derlemelerimi majestelerinin hikmetine bırakıyorum (zira burada güven üzerine yapmayız ve) Gabor'la bağdaşmanın ve ona bir ordu göndermenin gerekliliği olduğu gibi bütün gücünü ve zekâsını savaş çıkarmak ve zorlamak konusunda çalıştırdığını ve kullandığını söyleyerek tamamlarım.

Erdel temsilcisi bizimle çalışması başlangıçtaki kadar arzulu olmayan Fransız elçisi ile sıcak bir ihtilaf yaşamıştır. Ona şikâyet dolu sert bir haber gönderdim fakat bu beni yorum yapacak kadar ilgilendirmemektedir. Majestelerine padişahın yapılan bu şikâyetlere, gümrükçünün yaptığına ve ayrıcalıklarımızın ihlaline cevap olan mezkûr mektubunun bir tercümesini gönderdim. O konuda telafi sözü aldım ve kapitülasyonlarımıza ek olarak bir hüküm elde ettim. Her ne kadar zorunlulukları bütün yasaların üzerinde olsa da bunu korumaya çabalayacağım. Burada kendisi de Kızıldeniz'deki eski kavgalardan başlayan garip bir şikâyette bulunmuştur. Bu konuda majestelerinin padişahın kullarına karşı yağma yapılmasına dair bir isteği olduğunu bilmediğimi, fakat denizin bize başka Doğu Prensları tarafından yapılan zararın intikamını almak için serbest olduğu cevabını verdim. Fakat meselenin aslı bizim ülkemiz tarafından yapılan bir şeyden ziyade ticaretin kesilmesi korkusudur. Zira her ne kadar bizi Hollandalılarla karıştırsalar da Mekke'den gelen şikâyet aslında onlara karşıdır. Son Yemen Paşası Hollandalılardan haksız bir şekilde 100000 dolar almıştır ve

görünüşe göre onlar da bunun intikamı olarak onların sahillerini ziyaret etmişler. Bunu ya İngiliz bayrakları ile yapmışlar (bu bizim güvenimizi azaltmak ve bayrağımız altında soygun yapmak için kullandıkları bir çabadır) ya da her ne kadar bu hareketlerine katılmasalar da bizim de birkaç adamımız onlarla beraber olmuştur. Detayların ne olduğunu bilmiyorum. Fakat vezir majestelerinin kullarını barış konusunda uyarmam için Mekke'ye gönderilmek üzere bir mektup yazmam konusunda benden ricada bulundu. Ticaretimiz hususundan dolayı bunu reddedemedim. Onun bir suretini Levant Kumpanyasına gönderdim ve onlara geniş bir şekilde beni ve burada ikamet edenleri ilgilendirenler hakkında lordumu bilgilendirmeleri için onlara geniş bir şekilde mektup yazdım. Daha büyük kötülüklerin önüne geçmek için aceleyle bir cevap gönderilmesi çok gereklidir. Zira ihmal benim üzerime atılacaktır ve masumlar zarar görebilir. Eğer majesteleri hiçbir şey çıkmayacağını düşündüğüm bu işi sorgulamak ve Doğu Hindistan Şirketine bizi kavgalarına sokmak konusunda tedbirli olmaları konusunda bir emir vermek ister ve padişaha da alâkasını aldığını ve kullarına bu imparatorluğun kullarına ve krallıklarının dostluklarını zarar verecek bir şey yapmamalarını ve barışı bozanları sert bir şekilde cezalandıracağını söylerse bu fırtınanın daha fazla duymayacağım bir tatmin vereceğinde ikna oldum.[603] Ana nokta padişahın Yemen'de bu sahillerde ticaret yapan Hindistan gemilerinden büyük gümrükler almaktadır. Herhangi bir başka tartışmada rahatsız edilmiş olsalar da bu devlet zarar görse de büyük bir yara almamaktadır. Ve onlar kaybı yaşamayacaklar, kendilerini bizim üzerimizden tamir edeceklerdir. Ve bir yara bir kere alındığı zaman tedavi edilemezdir. Lorduma bize dikkat etmeniz ve bize *respotionem mollem qua tollit excandescantion'u* sağlamanız için yalvarıyorum. Bu meseleyi tamamen bilgilendirilmek ve onun hizmetini ilgilendiren o meselelerin haberlerinde kendimi lorduma teslim ediyorum. Burada lordumun, olarak bulunmak istediğim gibi lordumu soylu bir koruyucu ve yardımcı bir yorumcu olarak bulacağımdan eminim. İstanbul 31 Ocak 1626

Lordumun

Sultanın Krala Mektubu

Prens Murad, El-Muzaffer-i Daima

İsa'nın inancının prenslerinin majesteleri arasında kudretli ve şöhretli, mesihin takipçilerinin büyük hükümdarlarının itaat ettikleri, Nazhara ülkesinin önemli meselelerinin tek yöneticisi, onur ve güç sınırlarının hükümdarı, Büyük Britanya'nın, Kralı en şerefli, son günlerine bütün saadeti dilediğimiz Charles'a

Bizim, kudretli Tanrının merhameti ve daima kutsal Peygamberlerin mührü, efendimizin lütfu ile dinin daima merkezi olan dünyanın yüzündeki hükümdarların sığınağı ve dünyadaki bütün hükümdarların sığınağı olan yüksek ve saadetli yüksek devletimizin kapısına mektubunuz mesihin ülkesi arasında seçilmiş olan saadetli sarayımızda meskûn olan Sir Thomas Roe'nun ellerinden ulaşmıştır. Onun amaçlarının kutsanmasını dileriz. Kadim Osmanlı geleneği ve olağan imparatorluk tarzına göre yüce vezirimiz ve şerefli vekilimiz tarafından tercüme edinmiş ve okunmuştur. Ve devletimiz karşısına en büyük şeref ve saadete birlikte sunulmuş olup bizim imparatorluk gözlerimiz tarafından görülmüş ve cömert görüşümüz ile baştan sona kadar görülmüştür. Asil anlayışımız meseleyi ve detaylarını tamamen anlamıştır. Ve ihtiyatlı tedbirimiz en küçükten en büyüğüne bütün başarılı meselelerinizi anlamıştır. Bunların hepsi sevgiye katkıda bulunmaktadır. O meselenin temeli (sizin babanız ve atalarınız tarafından topraklarınız da korunmuş olan dostluk durumunu tamamen belirtmeniz ve beyan etmeniz dışında) şimdi majestelerinin, babanızın aziz hatırasından sonra adil bir şekilde o taçların muhteşemliğine çıkmanızı bildirmiştiniz. Aynı zamanda siz babanızdan daha fazla olarak aynı dostluk yolunda sabit ve kesin olup bize barışın korunması ve iyi iletişim konusunda sabit olduğunuzu ve her gün devletimizle barışın ve dostluğun güçlendirmeyi amaçladığınızı ve mezkûru tamamlamayı ve sevgili iletişimde başarısız olmayacağınızı söylediniz. Buradan sizin dostça haberleriniz en samimi sözlerle beyan edilmiş ve bizim için sizin en kutsal saatte ve mutlu zamanda babanızın Krallıklarını yönetmeye başlamanızdan çok mutluyuz. Bizim saf kalbimizin sırrı çok memnun olmuştur ve mutluluğun artması olarak anlaşılmıştır. Ve bizim imparatorluk majestelerimiz bu şekilde elde edilmiştir ve majestelerine bütün saadetlerinizin kutsanmasıyla birlikte bütün memnuniyet şekillerinde artmıştır.

Bizi kutsal devletimizde hâlâ bağlı olan mezbur elçinizin daha önce Tunus ve Cezayir'le anlaşlığını ve oradaki tüccarlarınızla sözleşmeler yaptığı ve onların o bölgelerde ticaretlerini ve çalışmalarını özgürce yapabildiğini de aynı zamanda bize

bildirdiniz. Ve onlarla birlikte barış onaylanmış tamamlanmış ve kabul edilmiştir. Bu çok karlı olmuştur ve sizin de aynı zamanda imzaladığınız bu antlaşma ikimizin de Krallığı için çok ferah olacaktır. Ve hepsi tamamen oraya tenezzül edecektir. Bizim adımıza istenenler de aynı şekilde gözetilecektir. Ve o amaç için bunda sonra aynı yerden ayrılma olmayacaktır. Ve tüccarlarımız eski geleneğe göre o bölgelere gelip gidecekler. Geçiş ve müzakere yapabileceklerdir. İmparatorluk kapitülasyonlarımıza aykırı olarak [604] onlardan hiçbir zarar verilmeyecektir. Biz de oraya mezkûr antlaşmayı asla ihlal etmemeleri için onlara katı bir yük ve en etkili imparatorluk emirlerimizle birlikte valilerimizi acil bir emirle göndereceğiz. Ve onlar (imparatorluk kapitülasyonlarımıza tarz olarak) o bölgelerde ticaret yapan ve oraları kullananlara karşı bir yanlış veya bir şiddet yapmayacaktır.

Ve dahası bize bazı valilerin ve bazı bizim iyi korunan imparatorluğumuzdaki bazı tartı gümrükçülerimizin imparatorluk kapitülasyonlarımızdaki bazı maddelere ters olarak tüccarlarımız üzerine zorlamalar ve taleplerde bulduklarını belirttiniz. Ve *mesteria* ismi ve benzer isimleri altında onlardan para aldıklarını ve hak iddia ettiklerini belirttiniz. Ve gümrüklerine göre ödemeler yaptıklarını ve diğer terazilere mallarını taşıdığını belirttiniz. Aynı zamanda imparatorluk kapitülasyonlarımıza aykırı olarak onların aynı zamanda yeni bir gümrük istediğini de belirttiniz. Bu yüzden bizim başarılı günlerimizdeki ve adil ve barış dolu hükmümü sırasında herhangi bir adama karşı yanlış yapılması imparatorluk irademizde akıllıca olmayıp, bu konu da gerekli ve yeterli emr-i hümayûnumuzu gönderdik. Ve sert bir şekilde onların hiçbir zaman imparatorluk kapitülasyonlarımıza zarar vermemeleri için emir verdik ve düzenledik. Ve sizin ülkenizin tüccarları gidecekleri yerlerde veya terazilere gittikleri zaman valiler ve gümrükçüler tüccarlarımızın sessizce, memnun ve güvenli bir şekilde yaşabilmeleri için bütün gayreti gösterecekler ve onlardan herhangi bir ürün için bir terazi gümrük alınacak. O satılmayacak ve onlarda yeni bir teraziye taşıdıkları zaman onlardan yeni bir gümrük vergisi almamak veya talep etmemek için çok dikkat edecekler ve hiçbir zaman kanuna ters olarak onlardan yeni bir zorlamayla veya başka bir kötülükle para almayacaklardır.

Aynı zamanda bizi merhum Hüsrev Paşa'nın Cezayir'de vali olduğu sırada haksız bir şekilde Cezayir'deki meskûnunuzu kendisiyle birlikte yaşayan tüccarlarla birlikte aldığını bildirdiniz. Ve onları kanuna, adalete ve aramızdaki dostluğa aykırı olarak mahkûm ettirdiğini ve onlardan bir dolar aldığını ve onlara büyük bir yanlış ve

zarar verdiğini söylediniz. Bu yüzden doğan günden daha berrak bir şekilde böyle bir adaletsiz ve küstahça hareketlerin bizim rızamız olmadan yapıldığı açıktır. Ve şu an saadetli devletimiz Cezayir yerine bazı önemli kişiler garnizon olarak bulunmaktadır. Ve onlar bütün gidişatı bilmektedir. Ve biz de onların bu meselede sorgulanmalarına dair emir verdik. Onlar derhal adalete getirildiler. Ve onların hepsi ayrı ayrı azarlanmış ve korkutulmuştur. Kendileri aldıkları bütün gümrük gelirlerinden ve topladıkları teşebbüslerden parayı geri ödeyeceklerini itiraf etmişler ve buna mecbur kalmışlardır. Ve onlar Cezayir'e varır varmaz konsolos ve oradaki tüccarlar serbest bırakılacaktır. Bunun onaylanması için aynı zamanda en etkili ve soylu hükmümüzü, azarlayıcı ve tehdit edici bir şekilde Cezayir Beylerbeyine gönderdik. Ve ona bu meselede hiçbir ihmal de bulunmamasına dair emir verdik. Ve sizin konsolosunuz o bölgelerde kadim geleneğe göre onurlandırılacak ve memnun edilecektir ve kendisi de zamanında dostluk terimlerine göre gözetecek ve uygulayacaktır. Ve sonuç olarak mektubunuzdaki bütün detaylarla ve Majestemizin adalet çeşmesi ve bizim imparatorluk Kapitülasyonlarımızın anlamıyla diğer asil hükümlerimiz yazılmaktadır ve mezkûr elçinizin ellerine teslim edilmiştir. Ve gelecek zamanda sizin dostluğunuzu attırmaya liderlik edecek ve ikimizin de topraklarındaki tüccarlar için karlı ve faydalı çalışmalar konusunda imparatorluk çalışmamız ve dikkatimiz sakınılmayacaktır. Ve siz de dostluk terimlerimiz ve bu zamana kadar devam ettirilen iyi iletişimi mükemmel bir çabayla koruyacağız.

Fakat bizim onurlu atadığımız ve Ayman'ın sonsuzluğunun emanetine gönderdiğimiz valimiz ve bilge danışman ve vezir Haydar Paşa'dan (Allah onun ihtişamını korusun) saadetli kapımıza krallığın ana kişilerinden beyan ve kanıtlar gelmişti. Bu arz önceki zamanlarda, vezirimiz merhûm Fazeli Paşa'nın hükümeti sırasında bazı sizin krallığınıza bağlı olan kalyonlar [605], kapitülasyonlara ters olarak mallarıyla Hindistan'dan dönen tüccarlara saldırmışlar ve onların gemilerini almışlardır. Ve tüccarlarımıza 600000 dolar değerinde hasar verildiği mezbûr Fazeli Paşa'ya bildirilmiştir. Bu hareket kanuna, adalete ve imparatorluk kapitülasyonlarımıza aykırıydı. Ve bu yağmalara ceza verilmesi elzemdi. Mezbur Fazeli Paşa, mezkûr kalyonların efendilerinden tüccarlarımızdan alınan 100000 doları almış ve gerçek sahiplerine vermiştir. Ve hâlâ onlara verilmesi gereken 500000 dolar bugüne kadar verilmemiştir. Mezkûr kalyonlar kendilerini sınırlar içinde tutmayarak, ülkenizden yeni yedi gemiyle birlikte gelmişler ve Hindistan'dan Ayman terazisine giden 14 tüccarımıza saldırmışlardır. Ve geminin efendilerini esir almışlar ve bütün imtiyazlarına yağma ve

talın yapmışlardır. Ve şimdi Hollanda ülkesi ve sizin kalyonlarınız, Mucha limanında demir atmışlar ve Fazeli Paşa tarafından alınan 100000 doların geri verilmesini konusunda hak iddia etmektedirler. Bu kaba ve skandal niteliğindeki, o bölgelerde yağma ve talanda ısrar etmeye cesaret etmeye cesaret etme küstahlığı bizim imparatorluk gücümüze bir hakarettir. Bu bizim adalet okyanusu olan imparatorluk tahtımızın atağına belirtilmiştir ve soyulan tüccarlar bizim iyi korunan topraklarımızın birer kuludur. Bizim imparatorluk irademizde onların o mezkûr gemilerinden birini bile kaybetmesi veya onların en ufak bir malına el konulması uygun bir tavır değildir. Ve o tür bir hareket bizim aramızda sözleşilen dostluğa ve barışa aykırı ve nankörcektir. Bu [barış ve dostluğun sağlanması] amacı için bütün mezburlar özgür bırakılmalıdır ve onların alınan malları ve imtiyazları tamamen gerçek sahiplerine geri verilmelidir. Majesteleri bunun yapılmasını sağlayarak dostluğun gerekli şartlarını yerine getirmiş olacaksınız ve bizim samimi iletişimimizin çalışmalarını tamamlayacak ve bizim iyi ve karşılıklı bağlılığımız ve işbirliğimizin temellerini güçlendirmiş olacaksınız. Size bu mevcut mektubumuzu sevgi ve etkili bir sevgiyle dolu olarak yazdık. Mektubun vardığı sırada, atalarınız ve saadetli kapımız ve sonsuz ihtişamın imparatorluk hanedanı arasında yapılan, büyük, mükemmel ve lekesiz dostluğunuza ve iyi uyumun onaylanması uygundur. Aynı zamanda majesteleri babanız ve atalarınız tarafından indirilen dostluğun düzenlerine ve gereklerini koruması ve sürdürmesindeki adil hareketleriyle birlikte bütün yollarında sabit ve sağlam olmalıdır. Ve eğer majesteleri isterse ve arzularsa, dostluk şartları ve bizim iyi iletişimimiz mükemmel bir şekilde gözetilecek ve korunacaktır. Siz de sonra yukarıda bahsedilen olayla ilgili olarak bütün iyi gayretinizi ve alâkanızı göstereceksiniz. Hindistan'dan bizim iyi korunan topraklarımıza ve Ayman terazine gelen mezkur 14 tüccar gemisinin, İngiliz kalyonları tarafından baskına uğrayan ve bulunan tüccarların köle yapılması ve bütün mallarının ve imtiyazlarının alındığı haberi bizim imparatorluk aklımıza ve irademize çok aykırıdır. Onların hepsi serbest bırakılsın ve tüccarlardan alınan malları tamamen geri verilsin. Ve böylece majesteleri bizim saadetli görüşümüzü ve eğilimimizi ve onurlu ve soylu isteklerimizi korumuş olur. Bunun uygulanması şüphesiz için sizin dostça çalışmanız krallıklarınızda pek çok iyilik üretecektir ve karlı etkiler yapacaktır. Ve bunun majestelerinin onurunu ve şöhretini büyük bir şekilde yükselteceğini görecektir. Ve Allahın izniyle bu saadetli ve çok sevgili mektup, onurlu ve sizin güvendiğiniz insanlar tarafından taşındığı sırada siz yüksek kapımıza, bu meselede kullandığınız gayret ve

eğilimden ve gemilerimizin ve tüccarlarımızın özgürlüğüne kavuşmasından ve bütün alınan malların gerçek sahiplerine verildiğini ve sizin imparatorluk majestemize belirttiğiniz samimiyetin ve sevginin ne kazırlıkta olduğunu bildirmekten memnun olacaksınız. Bu meseleyi aynı zamanda mezbur elçinize havale ediyoruz. Kendisi size daha geniş bir şekilde bilgilendireceği zaman ona güven vermekten memnun olacaksınız. Ve haber geldiği zaman dostluğumuzun, barışın ve iletişimin korunmasına değer herşeye dikkat göstereceksiniz.

Cemaziyevvelin 15'inde sonsuz itibarlı Peygamberin Hicretinin 1036. Yılında yazılmıştır. İyi korunan şehrimiz İstanbul'da verilmiştir.

[606]Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Gabor'un Mansfelt'le birlikte, Mansfelt'in yapacağı müzakereleri sonucuna sözü geri getirmek için burada Erdelli Sinyor Cornitz'e alâka göstermek benim alâkam olmuştu. Ve Gabor Mansfelt'te burada geri ödeneceği sözü üzerine Mansfelt'e 1000 duka vermişti. Ben de onun varisi gibi davranana ilk olarak o parayı ödettim. Böylece Mansfelt'in tahvilinin ve mecburiyetinin bozulmamasını sağlayarak, Gabor'un onu [Mansfelt'in tahvili] koruma fırsatını almaması ve girdiği amacın takibinden vazgeçmemesini sağladım. İkinci mesele geneli ilgilendirmektedir; Danimarka, Hollanda ve ben tarafından Albay Peblitz'le birlikte derhal Gabor'a mektup yazılması ve Hristiyanlığın meselelerinin ona gerçeğin taşıyacağı kadar avantajlı bir şekilde sunulacak bir şekilde yazılmasına ve Cornitz ile gönderilmesine karar verdik. Bunun alâkası bütün meslektaşlarım tarafımdan bana teslim edildi. Ben de bu görevin sorumluluğunu aldım ve lordumun ilişikteki kopyada göreceği şekilde yaptım. Danimarka, Hollanda elçileri ve Plepitz, ayrı ayrı [Bethlen Gabor] yazdılar ve onu genel konsensüs ile yazılmış olan benim mektubuma bakmasını söylediler. Fransız elçisinin Almanya'yla alâkalı bir görevi olmadığı için onu konseye çağırmadık. Fakat kendisi Cornitz'i Fransa kralını Gabor'a olan iyi eğilimi konusunda temin etmiş ve onu bu dediğinin onaylanması için İstanbul'daki Fransa elçisine sevketmiştir. Hiçbir konuda söz verme riskine girmedim. Fransa veya Venedik için de, çünkü kesin bir zeminim yoktu. Fakat kendimi lordumun efendim için söylediğim, majestelerinin o prensin elçisi Bay Quad'du onayladığını ve Haziran ayında ona 10000 pound ödeyeceğini onayladığı meselesini iyi yapacağı konusunda temin ettim. O prensin ne kadar güvenilir olduğunu bilmiyorum. Fakat Peblitz bizi kendisinin ciddi olduğuna dair temin etmektedir. Ve

yaptığı ateşin sadece zaman kazanmak ve gelecek yaz amaç için daha güçlü bir şekilde görünebilmek için olduğunu söylemektedir. Hepimiz ondan efendilerimizle iletişim olmadan barış yapmamasını istedik. Ve yardım için öne koyduğu Nisan ayı tarihinin çok erken gözüktüğü için, Haziran'a kadar uzatmasını istedik. Buna rağmen eğer Fransa ve Venedik gerçekten kendilerine düşeni yaparlarsa bu zamana kadar talep ettiği para konusunda zaten temin olması gerekir. Zira majesteleri, Danimarka kralı ve Hollanda bol miktarda söz vermiştir. Fakat kendisinin daha fazla piyade talep etmesiyle alâkalı olarak biraz daha beklemek zorundadır.

Danimarka elçisi genel şartlarda iyi bir şekilde tatmin olmuş olarak buradan ayrılmıştır. Ve lüzum görürsem ve efendisinden yeni bir talimat aldığım zaman daha fazlasını yapma görevi bana kalmıştır. Venediklilerin Baden markizinin teklifini dışlamalarına rağmen o saptırmanın uygulanması hâlâ büyük olasılıktır. Kendisi bana Venedikliler kadar ödeyecek başkalarını bulacağına dair mektup yazmıştır. Bu durumda majesteleri sözünü geri çekmeyecektir. Ben de bu uyum şartı üzerine buradan bunu geçirdim. Bugün ona bir mektup yazdım ve ona benim kelimeler ve isimler üzerine tartışmayacağını, bağdaşacak insanları farksız olarak sayacağımı böylelikle de yardımın gerçek ve etkili olacağını söyledim. Böylece ben de burada iptal edilecek olan planı canlandırmayı umuyorum. Lordumu daha fazla rahatsız edecek bir şeyim yoktur. Sadece eşimin selamlarını ve size ve soylu eşinize olan selamlarımı sunar ve her zaman Lordumun emrindeki en düşkün hizmetkâr olarak kalırım. Venedik 2 Şubat 1627

[608] Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Lordumun, 18 Kasım ve 3 Aralık tarihli mektuplarını bahsedilen bütün suretler ve mektuplarla birlikte aldım. Böylelikle altı aydan daha fazla bir süredir süren Kimerya karanlığına diğer yarım küreden tekrar güneş doğmuş oldu. Sizin yardımınızın büyümesi ve kanıtı diğer mektuplarla birlikte geldi. Bunların arasında uzun süredir beklenen Buckingham dükünden ve Lord Conway'den gelen mektuplarda geldi. Onların tahmin edilen kaybı hakkında uzun süre önce İngiltere'de yas tutmuştum. Fakat onların düşüncelerde ne kadar yavaş olduğunu düşündüğüm zaman onlara yolculuk için zaman veriyorum ve en sonunda geldikleri için çok seviniyorum. Lordumun onları açtığı için bir özür dilemesine gerek yoktur. Kârı benimdir. Bizim meselemiz ve majestelerinin hizmeti ortak ve iletilebilirdir ve özgürlük dostluğunun imtiyazlarından biridir.

Lordumun bana vermiş olduğu Baden markiziyle kurulacak olan yeni birlik majestelerinin *supra vires* ruhunu göstermektedir. Böylece bunu son zamanlarda geri çekilmesinden korkulan Erdel prensini cesaretlendirerek en iyi şekilde kullanacağım ve her ne kadar bu düzenli fizik ile işbirliği yapmak için doğayı güçlendiren iyi bir ilaç olsa da söz verilen yardımların uygulanmasından daha ciddi bir tedavi olmayacaktır. Bir saptırma onu koruyacaktır ve kendi planlarına yardımcı olacaktır. Fakat onu harekete geçiren, *aqua ad molam*, para olmalıdır.

Lordumun beni bütün cümlelerle bilgilendirme ve antlaşmanın mevcut durumuyla bilgi vermesinden çok memnun oldum. Antlaşma her ne kadar prens yönetebilecek olsa da, buraya çok dayanmaktadır ve burada antlaşmanın onun tarafından tamamlanması beklenmektedir. Çünkü bu evlat zorunluluk üzerine onun tekliflerini takip edecektir ve siz de bana daha kolay bir yol öğrettiniz ve belki de sizin bütün derecelerin, değişikliklerin ve müzakerelerin *tramites vestiga* olduğunu gördüğünüz zaman daha çok tatmin olacaksınız. Bunun üzerine sık sık yorum yapmıştım ve oradan(sizi benim hükmüme bağlamamak için) lordum kendi yorumunu yapabilir ve gelecekte beni yönlendirebilir. Bu amaç için size Gabor'un ve Kont Mansfelt'in mektuplarını, benim cevaplarımın suretini ve ateşkese dair ilk dedikodudan beri Lordum Conway'e verdiğim hesabın suretlerini yolluyorum. Bunların hepsini lordum benim kadar bilgilenecek ve daha iyi bir şekilde kullanacaktır ve her ne kadar [609] Kont Mansfelt'in projesi onunla birlikte düşmüş gibi gözükse de majesteleri eğer Macaristan'da savaşı sürdürmenin hizmetine faydalı olacağını düşünürse bu kolaylıkla canlandırılabilir ve ben de bunun imparatoru Palatinat'ın geri verilmesinden daha çok endişelendirdiğine inanıyorum. Bu onun tarafında devamlı bir diken olacak ve zaman içerisinde kârsız bir minnet kavgasında onu tüketecektir. Ve pek çok kişi, Viyana'daki düşünceler üzerine en iyi tedavinin ve Hristiyanlığa barış ve savaşı bitirmenin en iyi yolunun Türklerle barışı bozmak ve o dinî ünvan altında daha önemli ve umumî bir ilgiye zorlanmış gözükmeğidir. Bu eğilim her yolla beslenmelidir. Çünkü meyveyi biz biçeceğiz ve bu yüzden bize barış verecek olan o savaşı ilerletmekte çok fazla vicdan azabı olmamalıdır. Bu amaç için bu devleti çok geriye dönük olduğunu görerek Gabor'u imparatorluk mensuplarının hazırlanmış niyetlerini tahrik etmek için Gabor'u cesaretlendirmekten başka bir çözüm yoktur ve sonra biz nefes alırken durumun getirdiklerini yapacağız ve Tanrı da bunu yönetecektir. Böylece eğer planın uygulaması uygunsa bazı silahlı birlikleri almak ve senato tarafından verileceği düşünölen birlikleri

düzenlemekten başka hazır ve kolay bir yol daha yoktur ve eğer onların Dalmaçya'ya inişine izin verilirse padişahın onların Bosna'dan geçmeleri için izin vermesini sağlayacağımdan şüphem yoktur. Zira bunların savaşı körükleyecek ve büyük düşmanlarına kendi masrafları veya tehlikeli olmaksızın yoracak olan herhangi bir şeye izin vereceklerinden şüphem yoktur. Macaristan'da başı olmadan bir ordu ihtiyaçlara ve dağılmaya maruz kalacaktır. Gabor efendilerinden bir emir gelinceye kadar onları besleyeceğini iddia etmiştir ve ben de onların hâlihazırda o masrafı tedarik etmek için bir alâka gösterdiklerini umuyorum. Aksi halde o ülkenin şartlarını ve Moravya ve Silezya'dan hem adam, hem erzak hem de bütün mühimmatlar ile destek görmek zorunda olduklarını ve diğer ülkelerin rekabetlerinden sakınmak için Torne kontu kadar o komutanlık için uygun bir aday daha göremiyorum. Eğer Venedik Devleti ordularını dağıtırsa ki biz burada buna inanıyoruz kendisi serbest olacak ve belki de onlarda istekli bir şekilde onu umumî hizmete kiralayacaklardır. Kendisi Moravya generali olup dinden herkes onu sevmekte ve takip etmektedir ve eğer o vilayetlerin eğilimini değiştirecek olan yeni bir amaç olmazsa kendisi onları umumî bir isyana çekebilecek olan tek insandır. Özellikle de Gabor onların böyle bir eğilim içinde olduklarını ve onunla anlaşmak ve birliğe girmek için görevliler gönderdiğini bildirdikten sonra. Eğer lordum bu görüşte bağdaşır ve ilerletmek isterse başarının sizi onurlandıracığına ikna oldum.

Senatonun lordumla *su modo* Gabor'la ilgili amaçlarını beyan etmekten sakınarak ilgilendiklerini ve sizin de bu yolla gizli bir şekilde bağdaşacaklarını umduğunuzu anlıyorum ve sizi bu konuda aydınlayabilirim. Lorduma o kadarını bildiğimi söyleyebilmeyi dilerdim ve zannedersen de herşeyi biliyorum. Balyos ve ben arasında her zaman onların doğasının veya görevinin getirebileceği kadar ketumluk geçmiştir ve ben de onu her zaman otoritesini kullanmaya, katılmaya ve amacı ilerletmeye hazır ve kendi eğilimlerine bağlı bulmuştum. Fakat ya Gabor'un vekilleri ya da onu katkı konusunda rol alması denemesine koyduğumuz zaman kendisi herhangi bir beyandan kaçınmaktadır ve anlaşma ilk olarak burada başladığı zaman senatonun bağdaşacağından ve teklifleri onaylayacağından emin olduğunu fakat kendisinin bağlayıcı bir gücünün olmayıp sadece yardım ve olgunlaştırma gücünün olduğunu ve sonucun majesteleri ve Fransız gibi iki kudretli krala sevk edildiğini görerek onlar tarafından kucaklanan ne olursa şüphesiz elçilerine iletileceğini söyledi. Elçilere devletlerinin hissini izah etme ve umumî iyi için onlarla anlaşmayı tamamlama otoritesi verilecekti. Böylece ben de hiçbir kesinlik görmediğim İngiltere'ye sevk edildim ve

lordum da beni soruşturmasıyla sonsuz bir çember içinde dans ederiz. Böylece Erdel prensini teşvik etme zorunluluğunu iyi ölçtüğünüz zaman senatoya doğrudan bir cevap vermesi ve ağır ve samimi altın olarak geçmeyecek olan belirsiz sözler söylememeleri konusunda baskı yaparak lordumun eşsiz bir çalışma yapmış olacağını düşünüyorum. Balyosun lordum Conway'e yazdığım mektuba karşı bir haber göndermeyeceğinden eminim ve bu yüzden onların gerekli katlılarını rica etmek için iyi bir konu olacaktır.

Ateşkes sesinin Venedik'te ve diğer bölgelerde sert bir şekilde duyulacağını biliyorum. Fakat onun bu saray içerisindeki sonraki müzakereleri gözetildiğinde [610] kendisinin zaman kazanmaktan başka hiçbir amacının olmaması ve Danimarka kralının hezimetinden sonra kendisine hareketlerinde iyi bir dayanak oluşturmak için prensler tarafından söz verilen paraların teminatını yenilemek istemesi mantıklı gözükcektir. Bu konudaki eksik onun durmasına yol açmıştır. Kendisi ona karşı genel bir başarısızlıktan yakınmaktadır ve ben de kendisinin buraya Hollanda elçisine onu harekette tutmak için çok geç gelen 30000 dolar dışında hiçbir bölüme dokunmadığını biliyorum. Eğer majesteleri ve müttefikleri kendisinin buna değdiğini düşünürlerse onu burada veya Venedik'te beslemek için her iki ayda bir beslemeye alâka göstermek zorundadırlar. Miktar azdır ve çok önemli değildir. Lordum Conway baskı göreceğimi zannederek cevabımı o zaman İngiltere'de olan elçisinin haberine atfetmemi emretmişti. Fakat ipliği daha fazla durmayacak şekilde bir güzelliğe bağladım. Gerçek şekilde antlaşmak zorundalar ve ben de kendimi (fakir bir adam olarak) kredim üzerime kesemden farklı bir şekilde verilecek bir emir üzerine donatım yapmayı sundum. Böylece onu korumak için iyi bir söz alabilirim. Burada alınan para şimdi geri dönüşlerimizin zayıflarıyla iki teslim ile gönderilmekten, İngiltere'de daha ucuz olacaktır. Fakat cevap almayarak akıllı olmaktan ziyade daha ileri olmamı düşündüklerini zannediyorum ve ben de güvenli bir şekilde uyumaya razıyım. Eğer Gabor'a iyi bir tat veremezler ve sabit bir ödeme tahsis edemezlerse hiçbir şey için savaştan daha kolay barış yapabilir. Kendisine yardım için kiralandığı ve Macaristan'ın hedefi olduğu doğrudur. Fakat spekülasyonlara güvenmeliyiz. Eğer kendisi uzaklaştırılırsa hırsının yeteneğine yer vermesi gerektiğini bilmektedir.

Buradaki Fransız bozulmamakta veya görünüşe göre eski hükmü doğru çıkarmamaya çalışmaktadırlar. *Gems olim viris armisq mos memoria nominis clata.* Kendisi herşeyi yönetemediğinden işi küçümsemektedir ve her ne kadar iyi çalışmalar yapıyor gibi gözükse de onlardan sadece kötü meyveler alacağız. Onların telafi

edileceği umuduyla onları daha kötü yapmayacağım ve biz de ani bir değişimle daha iyisini umabiliriz.

Lorduma piskoposumu hatırladığı için teşekkür ederim. Kendisi uzun süre önce isteğini rica etmek için prens kardinalin itirafçısını vekil olarak atamıştı ve hayatını huzur içinde ülkesinde bitirme ve ülkemize hizmet etme umuduyla mutlu bir adamdır.

Majestelerine olan kâr getirmeyen görevimde olduğu gibi eki de lordumun alâkasına teslim ediyorum. Kaybedilmesinden korktuğum bazı mektuplar vardır ve yolun da tehlikeli olduğunu öğrendim. Fakat lordumun alâkası altında onların güvenli olduğunu düşünüyorum.

Lordumundu kendimizin veya bu imparatorluğun bütün meseleleriyle ilgilendirmeyi atlamayacağım ve kendimi majestelerine veya lorduma hizmet edebileceğim talimatları lordumdan alarak kendimi onurlu ve güvenli hissedeceğim. Ve böylece lordumu cömert Tanrımızın korumasına havale ederim.

Lordumun kendimizin veya bu imparatorluğun bütün meseleleriyle ilgilendirmeyi atlamayacağım ve kendimi majestelerine veya lorduma hizmet edebileceğim talimatları lordumdan alarak kendimi onurlu ve güvenli hissedeceğim. Ve böylece lordumu cömert Tanrımızın korumasına havale ederim. İstanbul 3/13 Şubat 1626

Aynı Kişiyeye

Lordum,

Lorduma yazdığım son mektuptan sonra baylosla konuşma fırsatım oldu. Bu şekilde senato ve Erdel prensi arasında gizli bir konuşma veya onun aracılığıyla bir hareket olup olmadığını keşfetme fırsatım oldu. Bu amaç için ona majestelerin Gabor'u beslemeye ve cesaretlendirmeye ve ona bir ordu göndermeye kararlı olduğunu, düşmanın saptırılmasına eşsiz bir önem verdiğini söyledim. Ve bu yüzden kendisinin bana ona hem burada bütün uygun hizmetleri yapmamı hem de eski antlaşmalara göre onu desteklemek için bütün iyi niyetler hakkında temin etmem konusunda emir verdiğini söyledim. Ve burada kendimi, umumî amaca olan eğilimleri majesteleri tarafından iyi bilinen ekselanslarıyla başvurmam ve birleşmem ve onun mantığına ve otoritesine uygun olan o iyi çalışmalarını yapmak için emir aldığımı söyledim. Bununla alâkalı olarak majesteleri aynı şekilde lorduma da Senatonun prense koruma ve ordularına destek sağlamayı emretmiştir. Bu sizin tarafınızdan uygulanmış, genel olarak iyi kabul edilmiştir. Fakat Gabor'un korunması sağlanması sadece bir katkıya

dayanıyordu. Para o hizmetin temeliydi ve majesteleri pek çok yolda hem deniz hem de kara için hazinesi görevlendirmişti. Böylece harekete geçmesi veya ordusu için çok azı kalmıştı. Bu yüzden kendisi en büyük miktarı sağlayamazdı. [611] Orada en büyük bölümü taşıyamazdı. Kendisi çok gerekli bir hadisede senatoya danışmak isteyebilirdi. Bunun kârı bu kadar uzak bir yerden ortak düşmanı oyalamak suretiyle özellikle pay alacaklardı. Ona bu vazifenin onun için en uygun olduğunu gösterdim. Çünkü senatoda onun aracılığıyla hem Gabor hakkında vereceği hüküm ve onun bu imparatorluktan alacağı desteğe göre varlığını sürdürme olasılığı hakkında dayanak bulacaklardı. Bu yüzden şimdi bu saray içerisindeki gizli çalışmaları ve vezirin bana yaptığı beyanla onun hareketlerini samimiyetini gördü. Şüphe duyacak bir huzursuzluk kalmamıştı ve senatonun ona karşı olan iyi niyetlerini tasdik etmek ve onun korunması için onlardan rahatlık çekmek için çok uygun bir zamandı. Bana kurnaz bir şekilde o prensin tekliflerinin başladığında onun kurnaz ve değişken doğasından şüphelenerek her zaman tedbirli bir şekilde yazdığını söyledi. Fakat sonra kendisinin gerçekten kendisi majestelerine ve müttefiklerine sunduğunu ve onurunu bu kadar açıkça bağladığını ve Bâbiâli içerisindeki yollarını gözettikten sonra bütün zekâsı ve güveniyle birlikte buradaki planlarını ilerletmeye ve senatonun takdirini kazanmaya çalıştığını söyledi. O kadar ki şimdi Gabor'un sözünü tutması ve korunmasının onu ilgilendirdiğini ve kendi şöhretini ilgilendirdiğini söyledi. Ve bu yüzden kendisi onu hazırlamak için gücünde olan herşeyi yapmış olup böylece şimdi senatoya onları temin etmek için bu saraydaki çalışmalarından derlenebileceği kadar çok şeyi yazdığını, orada da savaşı sabit bir şekilde sürdürme kararından başka bir şey görünmediğini söyledi. Ve bunun için bana mevcut mektubunu gösterdi. Orada kapıağasıyla yaptığı gizli çalışması ve onun iyi meyveleri ve padişahın, geniş bir şekilde Lordum Conway'e gönderdiğim barış yapmama sözüyle ilgili aynı haberi vermiştir. Aracılığımın müzakere edilen beni yazar olarak göstermiştir. Fakat yardım konusunda daha önce Valtelina sınırında bir ordu tutmanın büyük masrafını gösteren, bunun da düşmanı Almanya meselelerine büyük bir rahatlık getirecek şekilde o bölgelerde ordu tutmak zorunda bıraktıklarını ve bu yükü sadece diğeri için bahane gösteren senatonun daha önce bazı elçiler tarafından harekete geçirildiğini söyledi. Daha önce vekiller bununla tatmin olmuş gibi gözükmüş ve sonra da kendisi diğeri teklifi asla anlamazdı. Fakat onun için senatoyu yeni bir masrafa çekmek uygun değildi. Özellikle de Valteline meselesinin sözde barışından düştüğünü ve eski durumda bir ordu ve masraf tutmaya zorlandıklarını görerek... Fakat hem

senatoya yazacağı mektuplarla hem de Bâbıâli'deki çabaları ile o prensin varlığını sürdürmesi için mümkün ve uygun olan bütün çalışmaları yapacaktır.

Böylece Lordum onun üzerine henüz nefesten başka hiçbir şey harcamamış olduklarını görebilir. Fakat şu anki fırsat daha katı ve düzgün olup, padişahın bu beyanı ve Gabor'un samimiyetinin kanıtı üzerine lordum o saptırmanın sürdürülmesi için gerçekten bağdaşmaları için ricayı yenileyebilir. Bunun onlar ve umumî amaç için yeterli bir şekilde anlaşılmıştır. Eğer lordumun emirleriyle bağdaşırsa, hem senatoda hem de bütün ilgili prenslerle bu iyi mevut durumun fırsatını kavramak ve Gabor'un eğilimini beslemek için bütün yolların kullanılması gerekmektedir. Bu da kesinlikle büyük tesir ve hizmet getirecektir. Yolları lordumun hikmetine teslim ettim ve Torne kontu için olan tekliflerimi geri almam gerektiğine inanıyorum. Zira her ne kadar bundan balyosa bahsetmesem de lordumun mektupları ve onun haberleri bana Valtaline meselesinin önceki haberlerin gösterdiği gibi yakın zamanda yatışmayacağını göstermektedir. Bu yüzden lordum eğer fırsat görürse bunu kullanmak veya kullanmamak isteyebilir. Ve böylece lordumun ellerini öper & olarak kalırım. İstanbul 3/13 Şubat 1626

Bethlen Gabor'a

Yüce Prens,

Ekselanslarının elçisi Sinyor Paul Keretetsy aracılığıyla mektubunuza cevap verdim ve umarım size majesteleri ve dostlarından beklenen yardımlar ve katkıyla alâkalı o haberlerden tam bir tatmin almışsınızdır. O zamandan beri sizden, haberciniz aracılığıyla beni ekselanslarının hizmeti için bütün gerekli meseleler konusunda güvenilir ve tam bir şekilde bilgilendiren Thomas Buros'a sevkeden daha yakın tarihli mektuplar daha aldım. [612]. Özel olarak Murtaza Paşa'nın saraya dönmesiyle alâkalı olarak oldun bir düşünce ve bu devletin düşünceleriyle alâkalı mükemmel istihbaratlarımıza göre biz bunun ekselansları ve genel amaç için çok zararlı olacağını bulduk. Çünkü onu yıkmak için hazır bir yol vardır ve düşmanın bütün umudu budur. Çünkü ona karşı gizli bir hoşnutsuzluk vardır ve Hüseyin vezir, son yeniçeri ağası ve pek başka bu devletin önemli mensubu da onun valiliğine taliptir ve eğer herhangi bir durum üzerine kendisi çağırılmış olsaydı biz onun hiçbir zaman geri dönemeyip onun yerine düşmanın yanında değilse de barışı destekleyen birisini göndereceklerinden emindik. Ve ben önceden de ekselanslarına yazdığım gibi onu şöhretli tutan tek şey harekettir. Kendisi ondan bir kere düşerse her zaman kaybolur. Ve bu yüzden savaşı

besleyerek kendi talihini korumak kendisine kalmıştır. Bunlar ve pek çok diğer durum, bu isteği ekselanslarından ikinci bir haber gelene kadar atlamaya karar vermemize yol açtı. Fakat hizmetkârınıza acil bir görev olarak verildiği için kendisi emrini ihmal etmemiş görevini yapmıştır. Size hem kapıağası ve kızlarağasına (bu eşsiz bir mantığın noktasıydı) yazmış olduğunuz şahsi mektupların iyi etkisi ve müzakeresiyle ilgili bütün cümlelerle ilgili geniş bir hesap vermiştir. Böylece padişah gerçek ve tam bir şekilde bilgilendirilmiş olup, kaymakamı çağırılmış ve hızlı olarak ekselanslarına cevap ve Budin Paşa'sı için gerekli talimatların gönderilmesini istemiştir. Bunun üzerine kaymakam majestelerinin ve müttefik prenslerin kararını öğrenmek için benimle konuşmak istedi. Bütün detayları tekrar etmek sıkıcı olacaktır. Fakat özü budur: Kaymakam her ne kadar bu devletin en büyük bakanlarının bir kısmı savaşa tamamen karşı olsa da(bu onu ihtiyatlı hareket etmek zorunda bırakmaktadır) kendisinin her zaman güvenilir bu şekilde namını o bölgelerde korumayı amaçladığı öne sürmüştür. Padişahın namı değerli ve güvenli olmayan bir barış ile tamamen yaralanabilirdi. Bu yüzden kendisi padişahı derhal bana majestelerine, onu ve dostlarını kuvvetli bir şekilde savaşa devam etmeye ikna etmem için mektup yazmam için görev verdi. Ve her ne kadar orada barış yapılmış olsa da bu tehdidi skandallaştırmayacaktı. Zira padişah imparatorla barış antlaşmasını tamamlamayacaktı ve bu amaç için şimdi ekselanslarına hareketlerinizi takdir etmek sizi cesaretlendirmek ve sizi tamamen özgür bırakmak için mektuplar yazılacaktı ve ekselanslarıyla bağdaşmaya ve düşmana karşı gelmeye en uygun kul olan Murtaza Paşa'yı valiliğine yerleşmesi için emir verildi. Kendisi asker tarafından seviliyordu ve sınır konusunda da deneyimliydi. Ve bana her ne kadar bazı devlet nedenleri yüzünden ona imparatorun topraklarını işgal etme ve açık bir ihlal yapma emrini vermek gerekli olmasa da ekselansları gelecek yıl savaş alanına gittiğinde (kendi sözlerini kullanmak gerekirse) eğer 10000 Türk'ünüz varsa onları ikiye katlanmış bulacaksınız ve Murtaza'nın veya bir başkasının üzerine sizi takip etmesi için bir sınır konmayacaktır. Murtaza'ya eski talimatlarına ve aranızdaki düşüncelere göre ateşkesi oyalaması ve sizinle iletişim içinde olması ve size bütün durumlarda yardım etmesi emri gönderilecektir Bu beyanın hem otorite hem de buna dayanan sebeplerden ötürü samimi olduğundan emin olarak ekselanslarının bu noktada bu devletin tam tatmin edici bir şekilde rızasını ve uyumunu alacağınızdan şüphem yoktur.

Size verilecek yardımlarla alâkalı olarak majestelerinden ekselanslarını gönderilecek ordu ve söz verilen herşeyin uygulanmasıyla alâkalı olarak temin etmek

için emir aldım. O paranın bir miktarı Danimarka kralı, bir kısmı da Hollandalı tarafından ödenmiştir ve elçiniz Yüzbaşı Quad İngiltere’de olup geleceği zaman ekselanslarının sabit yoluyla ilgili meselelerle ilgili tam bir tatmin verecektir. Böylece sizin şikâyet etmek veya şüphelenmek için bir sebebiniz kalmayacaktır.

majesteleri aynı zamanda Venedik’teki elçisine, onun adına Senatoya gerçekten ekselanslarıyla uyum içinde olmaları konusunda harekete geçirmek ve onlardan savaşın devamı için bir uyum istediler. Zira onun kârına onlar da ortaktı. Bunun için kendisi rahatlatıcı ve güzel bir cevap almıştır ve ona sevkedilen bu ricada ekselansları onun çabasından eşsiz meyveler bekleyebilir. Bununla ilgili olarak gelecek fırsatta size daha kesin bilgi verebileceğimi umuyorum.

[613]Genel olarak majesteleri bana ekselanslarına, kendisinin sabit bir şekilde, dinin savunulması, Almanya’nın özgürlüğü ve iyi amaç için ısrar edeceğini ve kendisi bütün araçlarını ve dostlarının ve müttefiklerinin gücünü, ortak düşmanı dürüst barış şartlarına zorlamak için kullanacağını o olmadan hiçbir zaman bırakmayacağını belirtmem konusunda bana emir verdi. Buradaki, majestelerinin acil ve mevcut yükü, yukarıdaki bütün muhalefetin üzerinde bir garantidir. Ekselansları her ne kadar pek çok büyük isim ilgili olsa da en büyük yükün efendimin üzerinde olduğunu düşünmek isteyecektir. Majesteleri Hollanda’ya yardım için Hollanda’da 6000 yayaya maaş vermektedir. Danimarka kralına aylık 120000 kron göndermektedir. Kont Mansfelt’in ordusuna ise aylık 80000 kron göndermektedir. Bunun yanı sıra İspanya sahilleri üzerine göndermiş olduğu iki tane kraliyet donanmasının masrafı vardır. Bunun başarısı her ne kadar beklentiye tamamen cevap vermese de umuma büyük bir hizmet ve kullanım sağlamışlardır. Bunu o kralın kuvvetlerini bölerek ve kendi savunmasını hazırlaması için sonsuz miktarda para harcamasına yol açarak yapmışlardır. Bu yol düşmana en çok zarar veren yol olduğundan dolayı majesteleri sabit bir şekilde devam etmeye karar vermiştir. İspanya’ya malzeme taşınması durdurmak ve bu kanalları açık tutarak Danimarka kralını canlandırmak için Elbe nehrinde kalyonlar tutmaktadır. Onun donanması ticaretin ve kendi sahillerinin korunması için dar denizlerde. Bunların hepsi bir araya konduğu zaman yıllık olarak 3 milyon altın tutmaktadır ve bu miktar sadece savaş içindedir. Buna rağmen kendi şevketini göstermek ve dünyaya takdir ettirmek için majesteleri bazı Alman ve İtalya prensleriyle birlik kurup kendisine 24000 yayaya ve 4000 atlıdan oluşan bir ordu kurmak konusunda da harcama yapmaktan sakınmayacaktır. (*estş, supra vires*) Bu dört tarafın birden masraflarını karşılayacağı bir

giriş olacaktır. Bu konuyu ekselanslarının detaylı bir şekilde Danimarka kralından duyacağı konusunda şüphem yoktur. Ve bu taze saptırma teraziyi değiştirecektir ve düşmanın onlara karşı çıkmak için hiçbir gereci yoktur. Son olarak Valtelina antlaşması tamamen bozulmuştur. Grisonlar kendi meclislerinde, İsviçreliler, Venedik Devleti ve Savoy dükü ile birleşerek, Fransa kralı tarafından sunulan barış şartlarını reddetmişler ve hep birlikte özür dilemek ve onlara güvenli olmayan barış iddiası altında onları tamamen eski hükümdarlıklarından sökmek isteyen büyük hasardan şikâyet etmek ve özür dilemek için elçilerini en Hristiyan majestelerine göndermiştir. Böylece o bölgelerde savaş büyük bir ihtimalle her zamankinden daha keskin olacak ve düşman iyi bir şekilde meşgul edilecektir.

Ekselansları mantığında bütün bu öncüllerden, Tanrının mutlu mevcut durumdaki takdirini ve pek çok prensin ve devletin umumî amaç için olan iyi uyumunu görecektir ve bu yüzden kendinizi cesaretlendirecek ve sizin soylu aklınızdan anlaşılan genel görüş ve şöhrete göre hem ihtişam ve karda yer alacaksınız.

Kont Mansfelt'in ve Dük John Ernestus'un ölümleri benim için üzücü haber olmuşlardır. Fakat ekselanslarının, prenslerinden emir gelene kadar o orduya alâka göstereceğinden şüphem yoktur. Ve Bosna yoluyla askerlerin taşınma projesinin hâlâ kullanılabilirliğini var sayarak, bunu kaymakama bildirdim. Kendisi yolu onayladı ve ben de bitin durum için uygun emirleri elde edebileceğim. Fakat ben Valteline'deki değişikliklerin (senatonun ordusunun bir kısmını terhis edemeyeceğini görerek) değişikliklerin o planı değiştireceğini umuyorum. Ve Moravya ve Silezya'dan prensler kendi ödemeleri için iyi bir şekilde hizmet ve destek alınabilir.

Bu meseleleri ekselanslarının eşsiz mantığına ve meselelerinizin başarısını Tanrının kutsamasına havale ediyorum. Kendimi bütün gücümle birlikte ekselanslarının hizmetime sunuyorum. İstanbul 5 Şubat 1626

Lord Conway'e

Lordum,

Son mektubumda bahsettiğim padişahın majestelerine olan mektubun tercümesini bitiremedim. Şu an yaptığım Kuran'ı tefsir etmek kadar zordur. Mektubun aslı gemi olmaksızın gönderilemez. Ve genişlik olarak *nec tum finitus orestes*. Eğer majesteleri bir imparatorluk gibi, biçimsiz, geniş ve hiddetli olduğunu affetmek isterse, bazı şeylerin tekrarlanmasının eski İran krallarının fermânları gibi olduğunu, eskiye bir sevgi olduğunu gözetleyecektir. Ve ben mümkün olduğunca yakın olarak kelime kelime

takip ettim.[614] Çünkü enderliği belki de majestelerine okuma zevki verebilir. Onun dışında onun dilinin belirtebileceği kadar resmîydi. Bazı cümleler Osmanlının şişirilmiş gururunu övmektedir. Fakat genel olarak bu kadar nezaket ve ılımlılık örneğinden fazla yoktur. Önceki bölümün tesirleri uygulanmıştır ve bana majestelerinin mektubunda bahsedilen bütün baskıların tazminatı için kapitülasyon ve kâğıtları verilmiştir. Bunlar sadece bir kâğıttır ve bunlara aç zamanlarda çok nadiren aşağı derecedeki bakanlar tarafından itaat edilmektedir. Fakat onları güçlü kılmayı amaçlayacağım ve benim halefime bu şekilde bırakacağım. Sonra, bizim gemilerimiz tarafından yapılanlardan şikâyet eden cümlede, lordum majestelerini şu ana kadar o 14 geminin tutuklanmasını ve sadece Hollandalıyı ilgilendiren 10000 doların iade edilmesini toplayabildiğim konusunda bilgilendirmek isteyecektir. Zira o para Fazeli Paşa tarafından onların tüccarlarının birinden alınmıştı ve bizim eski tartışmamız uzun süre önce çözülmüştü. Fakat şimdi Hollandalılar kayıplarını, geri kazanmak için belki de bizim renklerimiz(bu düşünceye değer bir noktadır) veya o denizlerde görülen İngilizleri kullanmaktadırlar. Bu insanlar hem ülkeleri ve meseleleri karıştırmışlar ve bizim eski ihtilaflarımızı bu konuyla alâkalı hale getirmişlerdir. Bu konuda bizim bir alâkamızın olmadığını onların da benden olmayacağını anlayacaklardır. Bu yüzden eğer majesteleri Doğu Hindistan şirketini sorgulamaya ve onları sözleşmemiz konusunda dikkatli olmaları için uyarır ve hızla cömert bir cevaba geri dönerse ve bu şekilde hatayı temizlerse Flamanlarını (onlar bize o bölgelerde sayısız hasar yapmışlardır) ağırlıklarını üzerlerinde taşımalarının yeterli olacağını umuyorum. .

Şimdi lordumun 8 Eylül tarihli mektubunu almış bulunmaktayım. O mektup beş aydır yolda olsa da uygun bir şekilde benim yaptıklarında beni onaylayacak ve bana Gabor için yapılan mevcut müzakerelerde rehberlik edecek şekilde gelmiş olup onlara da şimdi kriz getirecektir. Fakat o konuşmaya girmeden önce eğer öfkeyle yazıp iyi bir İngiliz'in gayretiyle taşıtıysam naçiz bir şekilde lordumun affını ister, ilk mektuplarınızın tarifi üzerine affımı umar ve benim minnettarlığım uzun zaman önce lordumun iltiması konusunda beni dikleştirmişti.

Herhangi bir İspanyol çalışmasından bir sessizlik beklemiştik ve biz de henüz düşmanımızı bilmiyorduk. Fakat geçen hafta Venedik elçisine yaya olarak gelen bir posta, kralın firkatlarından birinin, bir Fransız beyefendisi ve hizmetkârlar ve uşaklar ile Dubrovnik'e geldiğini belirtiyordu. Bu kişi imparatorun sarayında terbiye görmüş ve devlet meselelerinde büyük bir pratiği olan kişi Rodolpho Kyllmye'dı. Kendisi derhal o

Senatoya imparatorudan bir pasaport ve Napoli kral naibinden mektupları ve merhum Budin paşasından verilen güvenli geçiş belgisini sundu. Kendisinin aceleyle İstanbul'a gittiğini belirtti. Bu yüzden yardım edilmek ve atlarla desteklenmek istedi. İspanya kralının ismini kullanmadı. Dubrovnikliler onun kalmasına cesaret edemediler. Ben buna izin vereceklerini de düşünmüyorum. İki gün içinde kendisi ata bindi ve ileriye doğru yola çıktı. Şimdi bundan 36 gün geçmiştir. Kendisi koruması ve rehberi için 4 tane Türk kiralamıştır. Kendisinin geçen bahardaki meslektaşısı gibi bir sürpriz yaşamayacağı tahmin edilmektedir. Bu yeni alarm üzerine meskûn elçiler gizli bir konuşma yaptılar ve Fransız derhal vezire gitmek ve emirleri yenilemek ve onu yolda tutuklamak konusunda çok sıcaktı. Fakat geri kalanı bu fikire tersti. İlk olarak eğer emirleri elde etseydik kendisi gizlenir ve kılık değiştirerek geçebilirdi. Böylece bizde onu bulamamış olur, onun yerine tesiri olmayan bir gürültü yapardık. İkinci olarak imparatorun adına gelmesi üzerine kendisi bekletilemez ve biz de aşırı bir şekilde onlara karşı yükselerek onların projelerini çok onurlandırmış olurduk. Vezirin bu şekilde onun mesajının ne olduğunu duymak isteyeceği ve bu büyük sırrı duymaya meraklı olmak isteyebilirdi. Biz çok gayretli bir şekilde bunu uzakta tutuyorduk ve hararetimizin miktarına göre onu değerlendirmiş oluyorduk. Ve en uç noktayı görmek en iyisiydi. Ve onu devletten uzak tuttuktan sonra en az beş ayda bir nöbet geri dönüyor ve biz de korku belki de gölgeler içinde kalıyoruz ve burada yaşayacakları bir hezimet bu meseleyi sonsuza kadar bitirecektir. Zorunluluktan dolayı Fransız bu düşünceyi kabul etmedi. **[615]** Efendisinden kendisi ve İspanyol dostluğuna uyumsuzluk getirecek herşeye itiraz etmek konusunda emir aldığını söyledi. Bu antlaşmayı imparatorla yapılan diğer antlaşmadan çok daha sıcak ve alâkalı bir şekilde olduğunu gözlemledim. Her ne kadar kendisi karşı gelmekten bahsetse de onun hareketleri soğuk veya ilgisiz gibi görünmektedir. Fakat genel olarak onu konuşma durumu ile yeni Merkür hakkında bilgilendirmem ve bunu eğilimini hissetmem için karar verildi. Bunu da yaptım ve bana büyük bir gürültüyle böyle bir şeye ilk olarak inanmasını sağladım. Kendisi de bana eğer onun İspanya'dan gelmiş olsaydı ona bir düşman olarak görüşmeyi rededeceklerini fakat imparatorun gelmiş olduğunu iddia edecekse kendisinin cevap vermek için yanlış kapıya geldiğini, Budin'in padişahın Viyana'dan gönderilecek olan tekliflerin özünü ve uygunluğunu düşünmesi için görevlendirdiği bir veziri'nin olduğu Budin'in imparatorluk vekillerinin girdiği kapı olduğunu söyledi ve bu yüzden kendisinin Napoli'ye kadar uzağa gittiğini görerek kendisinin düşmanlarıyla karışık bir düşünceye

sahip olduğu Şüpheliydi ve bu husustan dolayı kendisi imparatorun hizmetkârı olarak dinlenemezdi. İki yolda da kendisi utanç yaşayıp azledilecekti. Şimdiye kadar geçen haftayı geçirdik. Dn kendisinin buradan bir günlük mesafe uzaklığındaki Ponte Grande'ye vardığı [13 Ocak] haberini aldık. Bunun zerine vezir onun girişini reddetmemek, fakat onu koruma altında tutmak ve Şüpheli bir kimse olarak imparatorun temsilcisiyle görüşmesini engellemek için izin ve düşünce verdi. Derhal bazı avuŐlara onu bulmaları ve onu beklemeleri için izin verdi. Bununla birlikte hiç kimsenin izin olmaksızın onunla konuşmayacağı emrini verdi. Öğleden sonra elçiliğinin sırrını öğrenebilmek için bütün kâğitlerini ve talimatlarını almak için bir hizmetkârının gönderilmesini sağladı. Bunun sonucunun ne olduğunu öğrenmeyi bekliyorum. Bunlar ona hakaretlerde bulunmuştur. Bunlar da onun kötü muamelesinin belirtileridir ve hareketlerine de gayretli bir Şekilde dikkat edilecektir.

Gabor'un habercisi bu ayın ilk gününde son mektubumda bahsettiğim vezir tarafından bana yapılan söze uyumlu bir cevapla birlikte gitti. Böylece savaşı devam ettirme kararının tamamen onun gücünde olacağı ve savaşı sürdürme kararının tamamen onun gücünde olacağı aŐıkârdır ve her ne kadar barış referansı soğuk gözükse de bu mevcut durumlarının izin vereceği kadardır ve onların gizli amaçlarının ve isteklerinin tam bir imasıdır. Bu ima zerine Gabor'un açık bir Şekilde bilgilendirildiğinden ve onaylanacağını umuyoruz. Bu posta ile prensin 4 Aralık tarihli mektubuna cevap verdim ve bunun bir suretini lorduma gönderip, onun tatmini ve cesaretlendirilmesi için talimatlarımı nasıl izlediğimi görebilmeniz için Sir Isaac Wake'e gönderdim. O zamandan beri Murtaza Paşa tarafından gönderilen iki beyin¹⁵³ gelişi ile uyandık. Biri Viyana'ya ve diğeri de Bâbıâli'ye antlaşmanın süreci ve imparatorun eğilimleri ve sınırlar hakkında gerçek bir bilgi ve savaş veya barış fırsatını vermek için gönderilmiŐlerdi. İlk gelişlerinde ve hâlâ barışın sonuçlandırıldığı ve Viyana'dan bir elçinin, onaylamak için alıŐılagelmiŐ hediyelerle birlikte ilerlemek için görevlendirildiği söylenmiştir. Bu dedikodu beni rahatsız etmiştir. Özellikle de majestelerini yakın zamanda padiŐahtan tam tersi hakkında bilgilendirdikten sonra. Aynı gün Erdel temsilcisine sert bir mektup yazdım. Onu duruma göre suçladım ve yakındım. Kendisi de çok büyük ciddiyetle bunun tamamen sahte olduğunu söylemişti. Kendi sözlerini kullanmak gerekirse *İmp his rumoribus omnia sunt contraria*. Bu beni tatmin etmemiş

¹⁵³ Bunlar Murtaza'nın, Gabor'a yazdığı mektuplardaki görevlilerdi. Bize savaş durumlarının sırrını getirmeleri beklenmektedir.

olup sekreterimi vezire gönderdim. Aklına bana verdiği görevi, verdiği sözü, padişahın mektubu diğer prenslere verilen davetiyeler ve sözleri hatırlattım. Onların elçileri burada barış tamamlanarak tam tersini görmenin garip bir karşılaşma olduğunu düşüneceklerdi. Bu mesel majestelerini istismar eden bir araç yapıldığım için benim hayatımı ilgilendiriliyordu ve bu yüzden ondan gerçek bir şekilde hareket etmesini ve bu yeni raporlardan ve Murtaza'nın vekillerinden neye inanmam gerektiğini sordum. Kendisi de ilk olarak Viyana'da olan iki adamın geldiğinin ve barış tekliflerinin ima edildiğinin doğru olduğunu söyledi. Fakat hiçbir şey orada yapılmıştı veya barışı tamamlama amacı ve olasılığı da yoktu. Ve benim tam tatminim için onunla kendim konuştum ve müzakeresinin sırrını bana açıklamasını istedim. Ertesi gün ona gittim ve eski haberimi tekrar ettim. Ondan gerçekçi olması için baskı yaptım ve buna çağırdım. Kendisi ciddi bir itiraz ile başladı. *“İnanç konusunda ayrıldığımız doğru ama ikimiz de bir Allah'a inanıyoruz”* Ve dizlerinin üzerine çökerek kendisinin gerçeği söyleyeceğine dair yemin etti. [616] Beylerin antlaşmanın başladığını rapor ettiğini ve barışın teminatını öne sürdüklerini itiraf etti. Zira bu kadar acele etmişlerdi. Fakat görevlerinin dayanağını bilmek zorundaydım. Müftü ve pek çok büyük adam uzun süredir Asya meseleleri belirsizken yeni bir savaşın sesinden rahatsız olmuşlardı ve bu yüzden Murtaza Paşa'ya ordusunu geri çekmesi ve güvenli bir şekilde sınıra yerleşmesi için mektup yazmışlardı. Bu da onun isteğine karşı olarak fırsat ve kaybetmesine ve ateşkese razı olmasına yol açmıştı. Bunun şartları Mart'ta kesin olacaktı ve eğer zaman barışı tamamlamak için yeterli değilse, ateşkes eğer iki taraf da kabul ederse iki ay daha uzatılacaktır. Aksi halde iki taraf da özgür olacaktır. Bu ateşkes yeni yapıldığı ve görevliler başka bir antlaşma için hazırlıklar yaptıkları sırada padişahın ordusunun Bağdat'tan çekildiği haberi ve büyük bir büyük ve umutsuz bir kayıp yaşandığı haberi imparatorluk mensuplarına yazılmış olup bunlar derhal geri çekişmiş ve hâlihazırda yapılanlardan daha ileri gitmeyecekler ve daha fazlasını yapmayacaklardır. Bunun üzerine Murtaza kendisini iki taş arasında bulmuştur. Burada bir savaş başlattığı için suçlanacaktır ve bunu bitirme yollarında aldatılmış olup bu belirsizlik içinde kaybolacağından korkmuştur. Bu yüzden Bâbîâli'de güveni olan tarafsız ve ona bağlılık şüphesinden âzade olan bu iki beyi seçmiş ve onları imparatorun kararını öğrenmek ve kendisinin antlaşmaya niyetli olup olmadığını öğrenmek için Viyana'ya göndermişti. Onlar da orada bir cevap olmadan on gün tutulmuşlardır. Pek çok toplantıdan sonra çağırmışlar ve onlara imparatorun barışı kabul etmeye razı olduğunu söylemişlerdir.

Bunun hazırlanması için isteğe göre uzatılacak olan ilk ateşkesin maddeleri üzerine görevlilerin buluşması için yeni bir yer belirlenmişti ve eğer bütün ihtilaflarda uzlaşırsa suretler iki saraya da gönderilecek ve karşılıklı olarak onaylanıp imparator da geleneğe göre Bâbîâli'ye elçisini gönderecektir. Bunlar yapılanların hepsi ve mevcut dedikodunun sebebidir. Benim de bununla bağdaşmamı ve geri kalanını gizlememi istedi. Çünkü bütün düşmanlarımızı yatıştırarak ve bu sessizlik içerisinde imparatorla herhangi bir savaş iddiası üzerine bekleyen askerler Rumeli'den ve padişahın Avrupa'daki başka bir bölgesinden, Asya savaşına sessizce geçirilebileceklerdi. Bunu bir vezirin askerleri bir araya toplanması zorunluluğu ile gördüm ve onlar da kendi kararlarını gizlemeye zorlanmışlardır. Fakat herhangi bir rapor ile skandala uğramayıp ona güven vermeliyim ve majestelerine onların baharı kazanmayı amaçladıklarını ve bir antlaşma ile zaman kazanmaya çalıştıklarının doğru olduğunu tekrar yazmalıyım. Fakat padişah barış yapmayacak fakat Murtaza'nın imparatorluk mensuplarıyla buluşması için görevliler ataması ve orada 4 madde öne sürmesi için emir vermiştir. İlk olarak antlaşmanın Zitvatoruk Antlaşmasına hiçbir referansı olmayıp, *ex integra* olarak yeni başlayacaktı. İkinci olarak Macaristan için haraç isteyeceklerdi. Üçüncü olarak Budin'de bağlı olan bütün eski bölgeleri isteyeceklerdi. Son olarak imparator Bâbîâli ile dostluk içinde olan bütün prenslerle barış yapacak aksi halde barış olmayacaktı. Kendisi bu şartların kabul edilmeyeceğini biliyordu ve bu yüzden hem Gabor hem de Murtaza ordularını Mart sonunda sınıra çekmek ve ellerinde kılıçla antlaşma yapmak için emir alacaklardı ve eğer imparatorluk mensupları bundan bir hariciyet alırsa bunu daha fazla dikkat için yaptıklarını beyan edeceklerdir ve sınırdaki o kuvvetle hazır olarak teklifle elde edemediklerini zorlayabilirler. Bana geçen yıl ordunun başında olan bu adamların padişahı eğer Murtaza'nın meseleleri uzlaşılmaz yapmaktan korktuğu sınır mektupları yazılmasıydı bütün imparatorluk ordusunun güvende olacaktı ve şimdi de bir yanlış anlama ile fırsatı kaybettiklerinden dolayı üzgünlerdi. Gabor'un bir barış amacı yoktu ve ben de bu yüzden kolaylıkla padişahın bütün dostları kandırmayacağı sonucuna varabilirim. Sonuç olarak bana tam tatmin olmam için güvenilir bir şekilde Murtaza Paşa'ya bu beyler tarafından gönderilmek üzere bu görevler biter bitmez onları okuyacağım ve kendimin inanacağı sözünü verdi.

Güvenin olmadığı bir yerde neye inanmak büyük bir karmaşadır. Ben de bu devletin Hristiyan prenslerin masrafından düşmanı zayıflatmaya yazı olacaklarını önceden görüyorum ve o kılıç altından kendilerine avantaj getirecek barışı zorladıklar

düşünülebilir ve bu amaç için işi pazarlığa sürmeyi amaçlamaktırlar ve bunu kendi avantajların çekmeye çalışacaklardır. *Dum ilis emolumentum redundaret sid discrimen penes me.*[617] Fakat bu konuşmanın Gabor'a gönderilen mektupla bağdaştığını düşündüğüm zaman bunun özeti prensin barış veya savaş yapmasının müttefiklerle birlikte çok iyi düşünülmesidir ve o hüküm Gabor'a sevk edilmiştir ve benim de ne buradaki müzakerelerinden ne de kârı hakkındaki söylentilerden, şerefi için şüphelenmek için bir sebep göremiyorum ve Viyana'dan gelen kendi haberlerimiz de o noktada bağdaşmakta olup kendisinin ona sürülen maddeleri oyaladığını ve beklettiğini söylemektedir. Ani bir barış görüntüsü olmadığını söyleyerek tamamlayabilirim (her ne kadar Türkler buna niyetlenecek olsa da... Kendi amaçlarını abartabilirler) Fakat en azından bütün gelecek yaz boyunca Almanya meselelerine büyük bir rahatlık getirecek şekilde imparator ordusunu Macaristan'da tutacaktır ve ben de Gabor'un sefil ve onursuz bir geri dönüşle uzun süredir yaptığı kendin büyütme projesinin fırsatını kaybetmeyeceğini umuyorum. Herşey benim görüşüme göre ona dayanmaktadır ve bu yüzden ona nasıl hizmet edeceğini majestelerinin hikmetine naçiz bir şekilde sevk etmek zorundayım ve onu bu yıl için yürekli tutmayı tamn olarak deneyeceğim ve onu keşfedeceğim. Eğer sonuçta hata yaparsam bunun *amor erroris*'ten ziyade *error amoris* olarak yorumlanacağını sanıyorum ve iyi bir okçu gibi kıl payı kaçırarak iyi bir hamle yapmışımdır.

Vezir sözde İspanyol aracının girişini engellemiş ve bütün kâğıtlarına el koymuştur. İki defa onun karşısına getirilmiş olup ağırlanmaktan ziyade sorgulanmıştır. Kendisi, Gabor'un ilk ayaklanması üzerine, bu yeni silahlanmadan şikâyet etmek ve eğer yapabilirse barış elde etmek yapamazsa da padişahın kararını bilmek için imparator tarafından gönderildiğini ve Murtaza'nın valiliğinden geçemeyeceğinden şüphelenerek Venedik ve Napoli yolunu aldığını iddia etmektedir. Bu konuda bu kadar uzak bir yol çizmek suretiyle ilgili barışa karışmalarının gereksiz olduğu düşmanlarına danıştığı hakkında şüpheler oluşturduğu ve eğer haberi iddia ettiğinden daha başka bir amacı yoksa padişahın doğru kapısının asla dostlara kapanmayacağını Budin'de o meselelere bakan bir vezir olduğu ve bu yüzden onun çok fazla gezdiği söylendi. Kendisi de bunun üzerine İspanya'yla ilgili hiçbir referansın olmadığını kayzerin basit bir habercisi olduğunu ve engellerden sakınmak için uzun yolu aldığını öne sürdü. Kendisinin muhafızlarının gözleri altında konağına geri dönme özgürlüğünü elde etmişti. Pasaportu Latince yazılmış olup imparator tarafından imzalanmıştı. Vezir Flemenkçe olan

mektubunu temsilciye açtı. Fakat mektubun pek çoğu şifreli olup Ferdinand tarafından imzalanmıştı ve okunamıyordu. Tarihler 4 aylık olup onun haberiyle bağdaşmaktaydı. Geri kalanı imparatorun talimat olmadan imparatorun imzasıyla mühürlenmişti ve onların padişaha ve onların amacını destekleyen bazı bakanlara olduğu düşünöldü. Aksi halde duruma göre imzalanmıştı. Kendisinin açık olan şifreyi çözmesi istendi. Kendisi de eğer güvenilir bir şekilde onlar ona teslim edilirse bunu yapacağını söyledi. Fakat vezir ona güvenmeyerek onları bu tür kilitleri açacak yeteneği olmayan Erdel tercümanına gönderdi. Sonuç olarak bugün vezirler, kaptan paşa ve kazaskerler arasında ona şahsî bir hakarete bulunulmaması, ona medenî bir şekilde davranılması ve onun yardımı olmadan talimatları okumak ve görevlendirilmesinin sırrını öğrenme kararı verildi. Bunu eğer yapamazlarsa bütün kâğıtları tutacaklar (kendisi onları başkalarına kötü bir şekilde kullanmasın ve bir fraksiyon yaratmasın diye) ve onu buraya getiren Türkler ile onu Budin'e ve padişahın bütün sınır meselelerini teslim ettiği Murtaza Paşa'ya gönderilmesi onun da orada elçiliğini yapması ve ondan cevabı alması kararlaştırıldı. Bunun kararlaştırıldığı ve şimdiye kadar olanlar düşüncelerin önemli bir bölümüdür ve toplantıda olan herkesten farklı bir şekilde haber almaktayım. Bu muamele büyük bir barış işareti değildir ve bizi İspanya'dan hiçbir şeyin duyulmayacağı ve herşeyin kendisine onur yapması için Gabor'a bırakılacaktır. Murtaza'ya bir kılıç ve hil'at gönderilecektir ve hareketleri takdir edilmiş ve görevi yenilenmiş ve eski talimatlarına sevk edilmiştir. Şimdiye kadar meseleler iyi gitmektedir ve sadece uygulama kalmaktadır. Aniden bu beyefendiyi göndermek (iyi bölgelerin damıdır ve iyi deneyime sahiptir, iki gün içinde yapabileceği söz verilmiştir.) ve benim de Murtaza'ya yazabileceğim mektupları görebilmem. Bunların gelecek mektubum için yeterli konu olacağını umuyorum. Lordumun bunlardan usandığından şüphem yoktur. Zira her ne kadar terfi için çabalasam da meselelerin değişimi benim düzgün bir şekilde hareket etmeme izin vermeyecektir. Lordum majestelerine bu mektubu göndermek isteyecektir. [618] Sadece kendi mektubumda vazifemi kurban etmiş ve lordumun haberlerine atfetmiş olarak şimdi & olarak imzalamakta acele ediyorum. İstanbul 17/27 Şubat 1626

Canterbury Başpiskoposuna

Efendimi Memnun Etsin,

Uzun zamandır Patrik'ten doğrudan size bir cevap veya onun kütüphanesindeki el yazmalarıyla ilgili bir katalog elde etmeyi umarak efendime mektup yazmayı ihmal ettim. Fakat yaşadığı sürekli sorunlar ile kitaplar üzerine bakabilme rahatlığını veya bu

inançsız ülkenin günlük eziyetleriyle parçalamaktan başka bir şey bulamamaktadır. Aynı zamanda geçen Şubat'ta hiçbir şey ekleyemediğim veya düzeltemediğim hem amaçlarım hem de cehaletimle ilgili hesap verdiğim Doktor Goad'tan da talimatlar beklemekteyim. Fakat henüz (en azından öyledirler) Isaac Syrus ve Aziz Basil ve Naziensenli Gregory tarafından Tyana Piskoposu Theodoros'a adanmış Oregan parçasından başka bir şeye sahip değilim. Onun aslı iddia ettikleri üzerine Gregory'nin elinden olup Monte Santo'da kutsal emanet olarak tutulmakta ve elde edilememektedir. En azından baskısının Yunanca olmaması için bir sureti almaya razı oldum. Başlıklarının garip konular olduğu 18 tez önermektedir ve onlardan anladığının hepsi bu kadardır. Sonuç olarak kitapları Celsus'a karşı olup, tamamen tercüme edilmiş ve bu bölgelerdeki en yetenekli Rum tarafından doğrulanmıştır. Patrik de aynı zamanda bu yeni yılın dalgasında bana daha önce müteveffa majestelerine sunduğu şimdi de krala adadığı eski bir incili göndermiştir ve efendime belirttiğini düşündüğüm gibi bir fermân ile gönderecektir. En azından bundan majestelerine bahsetme cesaretinde bulunacağım. Bunun ne değerinde olduğu benim yeteneğimin üzerindedir, fakat kendisi buna Rum kilisesinin en değerli antik eseri olarak değer vermektedir. Mektup çok güzel olup hiçbir zaman görmediğim bir karaktere sahiptir. Aziz Matthiew'in başlangıcı dışında tam bir vaziyettedir. Kendi elinden bu mektubun Mısır'da Phoras kulesi üzerine manastırı kuran *Abviedievos* isimli bir Yunan'ın kızı olan Tecla bakiresi tarafından yazıldığını söylemektedir. Kendisi çok bağlı ve eğitilmiş bir bayan olup, Asya'da eziyet görmüştür ve Gregory Nazianen ona pek çok name yazmıştır. Son olarak aynı el altından Clement'in mektupları vardır. Kendisi İznik konsilinden kısa süre sonra ölmüştür. Bu kitap çok büyüktür ve görülmeye değer bir antikadır. Majestelerinin onu sunan el sayesinde ona değer vereceğinden şüphem yoktur. Bazı diğer kitapları da elde edeceğim. Her ne kadar Bay Petty, eğitimi ve çabasıyla beni engellemiş olup pek çoğunu almış olsa da... Tek başlarına bir kütüphane eden konsiller hâlâ benim elimdedir ve onları korumayı umuyorum. Patriğin efendime değişim teklifiniz üzerine ne cevap verdiğini onun bana bir ay önce gönderdiği mektubunda bulacaksınız. Fakat biraz daha fazla şey görebilme umuduyla o mektubu göndermeyi bu fırsata kadar ertelemiştim. Zira onu evimde kalması ve dinlenmesi için davet ettim. O zaman onunla geniş bir şekilde konuşma fırsatım oldu ve onun sözlerinin özü kendisi pazarlık yoluyla bir değişim yapmayacağıydı. Fakat benim dönüşümden önce onun ne istediğini göreceğim ve özgür bir şekilde seçimini yapacağım. Bu özgürlüğü benimle birlikte

İngiltere’de çalışmalarının ve kullanımın gerektirdiği şekilde kullanacaktı. Böylece ben de efendime biraz değerli bir şey getirebileceğim konusunda şüphem yoktur ve bu benim meyve getirmeyen araştırmamın telafisi olacaktır. Bana Patrik tarafından ima edilen başka bir mesele daha vardır. Bunu bir şifre olmadan kendisi için bahsetme cesaretinde bulunamıyorum. Bu majestelerinin korumasına kitaplardan oluşan bir hazine getirebilir ve bazı diğer devletler de bunları aramaktadır. Bu konuda efendimi daha geniş bir yolla bilgilendirme yollarını bulacağım. Ve efendim bana geri dönüşümden önce bir cevap vererek bana eşsiz bir iyilik yapar ki kendisi de beni sevdiğini düşündüğüm kadar özgür olmaya cesaretlenebilsin. İstanbul 17/27 Şubat 1626.

[619Buckhingham Düküne

Efendimin bana yazmaya tenezzül ettiğini duyduğumdan beri uzun zaman geçti. Burada yasını tuttuğum ve İngiltere’de üzüntü tahmin edilen kayıp ve burada çok fazla çok fazla onurun beni kışkandırttığını düşündüğüm zaman, mektubunuz en sonunda beni rahatlatarak şekilde varmış ve benim avantajıma bekletilmiştir. Efendimin iltimasının ve soylu yüceliğinizin doğru etkisi olarak size hizmet etmekten başka eğiliminden başka bir değeri olmayan bu zavallı adama gösterdiğiniz alâka benim üzerimde zayıf vücutlar üzerindeki kutsal bir gücün gösterdiği gibi, yaşayıp nankör olamayacağım bir etki yaptı. Ve her ne kadar efendimin meyvelere hiçbir zaman ihtiyacı olmayacak olsa da onlar sizin kendi cömertliğinizin meyveleridir.

Majestelerinin dönmeme izin vermesinin bilgisinden başka hiçbir şeye memnun olamazdım. Ülkesine bu kadar mutlu bir şekilde bakan bir büyük gezgin yoktur. Orada kendimi teslim ettiğim efendim beni nasıl görevlendirirse benim için hem ödül hem de mutluluk olacaktır. Eğer majesteleri benim herhangi bir hizmet için uygun olduğumu düşünürse bana teslim edilecek olana inancım ve gayretim vardır. Onlar aşağı gözüktüğü zaman kendilerini güneşe karşı yakan hırs gözlerinden daha başarılı olurlar.

Efendime hâlâ uzun ve mükemmel bir araştırmadan sonra heykeller hakkında daha iyi bir hesap veremediğim için üzgünüm. Bay Petty bu araştırmalarda kişisel yeteneği ve çabası ile benim alık araçlarımı engellemiştir. Temsilcim Atina’ya ve Eski Yunan’ın kalıntılarına 9 aylık bir yolculuktan sonra geri döndü ve bana memnun edecek çok az meyve getirdi. Birkaç kafa, eski ve iyi çalışma olan, *küçük releolar*. Jüpiter’in ziyafeti ve bir kurban parçası ve benzerleri... Onları efendime göndermek için kâğıda çizdim, fakat daha iyi bir hasada kadar göndermeyi erteledim. Zia’da iki tane heykel

aldım. Onların nasıl olacağı konusunda, riske girmek zorundaydım. Adalarda benim için başkaları da toplanmaktadır. Fakat onları henüz görmemiş olup, cümlelerle bozmayacağım. Benim son umudum, İtalya'daki koleksiyonları gören ve bildiğini iddia eden hizmetkârımı gönderdiğim Lacedemon Başpiskoposu'nun yeni bilgisi üzerine Yunanistan'da yeni bir maceradır. Ona iki kural verdim: Güzellik ve sert mermer. Kendisinin cesur madde bulacağına inandırıldım ve bir emir onu kaptan paşanın mektubu, Patriğin güveni ve yeterli kredi ile gönderdim ve kendisinin efendime iyi tatmin getireceğinden şüphe etmiyorum. Beş parça taş ile kenarları, başına ve eşiğine konulmuş *al antiquo* işlenmiş iki tane sert beyaz mermer geçidim vardır. Onlar adalardaki bir eski tapınaktan alınmıştır ve çok güzellerdir. Her ne kadar onlar efendimin sergisi için uygun olmasa da herhangi bir bina içinde çok zengin ve güzel olacaklardır. Bu da efendime çabam ile ilgili verebileceğim kötü hesaptır.

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi lordum,

Ekli suret ile lordum size yazdığım son mektubun tarihini görecektir. O zamandan beri her ne kadar sizi bilgilendirmeye degecek hiçbir şey kendini sunmasa da buraya varışından beri her olağan günde size selam vermeyi atlamadım. Böylece şu an için elime size gönderilmek üzere bazı mektuplar gelince onlara kendime ait birkaç cümleyle eşlik etmekten başka bir şeyi seçemezdim. Buradaki karnaval birkaç gündür bütün işleri susturmuştur. Ve biz de kısa süre içinde onların ciddi bir şekilde akıllı mı yoksa son zamanlardaki aptalca deli mi olduklarını göreceğiz. Zira sporlarında kaba, düzensizlikler, cinayet ve suikastlar doludur. Bu da evrensel bir rahatsızlığa sebep olmuştur. Burada neredeyse bütün umumî bakanların bir rolü vardır. Hollanda elçisi ve benim dışımda. Biz hizmetkârlarımızın silah kullanmasını ve bir rezillik çıkarmalarını ve hakaret almalarını yasakladık.

Mouson Antlaşması'nın uygulanması devam etmektedir. Ve Papa'nın birlikleri kısmen Valtelina'ya girmiştir. Tarafların hiçbirinin onlara rıza vermek için bir sebebi olmasa da... Bu kaleler yıkıldığı zaman o bölgenin hâkimiyetini ihanetleri ve isyanları için hükümdarlık tacı alıp bu şekilde diğer prenslerin ve devletlerin kullarının da doğal prenslerine olan bütün sadakati atmaya cesaretlenmesi için [620] Valtelinalılara bırakılmış olmalıdır. Zavallı Grisonların *preces lachrymae* dışında kendilerini savunabilecek hiçbir gücü yoktur. Ve onlarla birlikte, onlarla birlikte Tanrının olduğu cennetlere tesir ediyorlar ki kendisi zamanında onları düzelterektir. Bu arada bütün

zayıf prensler ve cumhuriyetler Grisonların bu kırılmış camından kendi hallerinin kırılmasını görebilir. Zira bu hareket ile dünyanın, Fransa ve İspanya'nın onlara hiçbir şekilde kul olmayacak devletlere özgürlük ve üstünlük sağlamaya çalıştığını görebilir ve belki de bu şiddete yol vermeyecek olanlar bundan sonra aynı kupadan içmeye zorlanabilir. Hepsinin arasında en çok suçlanacak olan Venedikliler. Zira onlar bu gidişatı engellemiş olabilirlerdi. Fakat onların sessizliği ve olayı görmezden gelmeleri onları suçlu yapmaktadır. Çünkü *qui non vetat peccare, cum porest jubet*: Ve şüphesiz onlar bundan pişman olan ilk devlet olacaklardır.

Fransa'nın İsviçre'deki elçileri, olağanüstü Chasteauf ve olağan elçi Miron bu kötü canavar üzerine bulabildikleri kadar iyi renkler koymuşlardır. Ve onların Katolik kantonlarından üstü kapalı bir rıza almaları olasıdır. Fakat Protestanlar, Soleuure'daki son toplantıda bu gidişattan memnuniyetsizliklerini belirttiler.

Ve böylece eşimin selamları ve size ve soylu leydinize sevgili dolu hizmetini hatırlatarak veda eder ve Lordumun emrindeki en düşkün hizmetkâr olarak kalırım.

Venedik 19 Şubat 1627 Yeni Tarz

Kraldan

Charles R.

Güvenilir ve çok sevgili. Seni iyi bir şekilde selamlıyoruz. Bize yazdığınız çeşitli mektuplar ve Sekreterimiz Conway'e bildirdiğiniz haberlerden sizin kendinizi umumî ve bizim hizmetimiz için bizi onurlandıracak ve mutluluk ve kendinize hem oradaki elçilerden ve o devlette müzakere etme fırsatı bulduğunuz kişilerden saygı getirecek şekilde nasıl bir mantık, gayret ve iyi bir başarıyla çalıştığınızı gözettik. Ve bütün hareketleriniz ve müzakereleriniz bizim için kabul edilebilir olmuştur. Böylece onlar bizde sizin hizmetlerinizin özel bir hatırlanması ve size iyi dilekleri sunmamız için iyi eğilim oluşturdu. Sizin rahatlığınız ve cesaretlendirmeniz için size kendi kraliyet elimizden bu kanıtı ve teminatı vermeyi düşündük. Ve bununla bilgide her ne kadar bu mevcut meselelerin durumunda, bizim hizmetimize uygun ve gerekli olacak şekilde sizi orada daha uzun devam etmenizi düşündüysek de sizin bize geri çağırılmanız için ciddi isteklerinizi gördük. Bu ve diğer meselelerimiz için şimdi sizi havale ettiğim mezkûr sekreterimizden haber alacaksınız. Bu mektup Şubat'ın on dokuzuncu gününde, hükümümüzün ikinci yılında Westminster sarayımızda verilmiştir.

Bizim güvenilir ve çok sevgili, padişaha elçimiz şövalye Sir THOMAS ROE'YA yazılmıştır.

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

28 Aralık'da yazdığım son mektuptan sonra lordumun 22 Ekim ve 5 Aralık tarihli mektuplarını aldım ve onları majestelerine sundum. Kendisinin onlara cömert tenezzülü ve size karşı olan kraliyet iltiması konusunda kendi mektubu en iyi teminatı verecektir.

Sizin ve şimdiye kadar Almanya'dan aldığımız haberler bizi Bethlen Gabor ve emperyalistler arasında çatışmalar geçtiği konusunda yeterli bir şekilde temin etmiştir. Ve bize gelen haberler aynı zamanda [621] bizi barışın veya ateşkesin söz konusu olduğu veya onlar arasında tamamlandığını söylemektedir. Venedik'ten, Albay Peblitz'in Sir Isaac Wake'e verilen bilgiden biz bunun sadece Bethlen Gabor'un zaman kazanmak için bir kurnazlığı olduğunu, böylece de kendisinin bu gelecek yaz daha güçlü bir şekilde görünebileceği haberini aldık. Kendisi ciddidir ve gerçekten de iyi amaca yardım etmeye kararlıdır. Onun için kendisi müttefikler tarafından söz verilen yardımları alabilir. Kendisi sık sık verilen teminatlara göre Avusturya hanedanına karşı savaşı güçlü ve ciddi bir şekilde devam etmesi pek çok antlaşmadan ve onun söz vermeden önce de yapılan uzun sürmüş müzakerelerin beklenen bir meyvesidir. İyi amacın ona ihtiyacı vardır. Ve şimdi kendisi majesteleriyle ittifaka yeni kabul edilmiştir ve sizin iyi çalışmalarınız ile hareketi hakkında umutlu ve düşüncelidir. Pek çok kayda değer iltimas alan Büyük Britanya kralı onun samimiyeti hakkında hiçbir şüphe duymayacaktır, onun yerine sizin her zaman duyduğunuz güveni duyacaktır. Ve şimdiye kadar onda bir başarısızlık görüşmemiştir. Buna rağmen Mansfelt ve Weymar'ın ölümleri onun Venedik Devleti'ne olan devlerini sessizliğe gömmesi veya başka bir diğer hareket onun düşüncelerini değiştirmemesi ve onun majesteleri ve Danimarka kralının umutları ve hareketlerine dezavantaj getirecek yeni düşünceler almasına sebep olmaması için Lordum uygun olan fırsatı alıp, Erdel prensine mektup yazacak, onu şimdi beklenen ve güvenilen saptırmasının etkili bir şekilde uygulanması için hızlandırmak ve onaylamasını sağlayacaksınız. Majestelerinin ve müttefiklerinin ona verilen sözlerini uygulamakta çok dikkatli olacağını da belirteceksiniz. Sir Isaac Wake ve Venedik'teki diğer elçiler onu dik tutmak için hem ona yazdıkları mektuplar hem de onun Mansfelt'le gönderilen vekillerine, onun buradaki müzakerelerinin sonucuyla ilgili teminat vererek sözlerini yerine getirmişlerdir. O vekiller niyetlendiği müzakerenin sonucunu getireceklerdir. Venedik'te geçenleri, lordumun Sir Isaac

Wake'ten uzun süre önce anlamış olduğu konusunda kendimi temin ettim. Kendisi bütün durumlarda size hakettiğiniz onuru ve hakkı vermekten geri kalmayacaktır. Geri kalanı, majestelerinin hizmetine en uygun bir şekilde hüküm vererek halledilmesi için sizin mantığınıza bırakılmıştır.

[622] Sizin temsil ettiğiniz gibi majesteleri ve dostlarının girdiği amaçtan haberleri olabilecek olan o imparatorluk ve Lehistan arasındaki meseleler majestelerinin hizmetine en uygun durumdadır. Ve Bethlen Gabor'un güvenliği, İsveç kralının imparatora verilebilecek yardımları saptırması ve padişahın kadırgalarının özgür olması gibi durumların hepsi olası umutlar gibi gözüküğü, majesteleri sizin o meselelerdeki takdirinizi ve hükmünüzü onaylamakta ve hem İsveç kralının hem de Erdel prensinin bu şekilde cesaretlendirileceğini ve iyileştirilebilecek bir şekilde dinin amacını ve ortak özgürlüğü desteklemeye olan bağlılıklarını ve hazırlıklarını beyan edeceklerini var saymaktadır. Ve bu yüzden şimdi majestelerinin çok hoşlandığı Bethlen Gabor'la bir iletişim tesis ettiğiniz gibi Haghe'teki İsveç kralının elçisi Doktor Camaratus ile işletişim kurmanızı ve kendinizi o krala ve umumî hizmete uygun olacak ve özel bilginin kendi hükmünüzde majestelerinden saklanmaması gereken bütün meselelerde ve olaylarla(kendisi tedbirli ve iyi eğilimli bir insandır) ona açacaksınız.

şu an majestelerinin Hollanda'da ödediği dört birliği yapmak için 3500 adam toplamaktayız. şu an Danimarka kralına gönderilen birlikler tamamlanmıştır. Majesteleri o krala aynı zamanda İskoçya'dan 6000 adam toplaması için izin vermekte ve o katkı dışında da o krala asker toplaması için para vermiştir.

Sizin planlanan halefiniz Sir Peter Wyche, yolculuğuna başlamaya hazırlanmaktadır ve ben lordumun size hizmet eden güvenilir dostu olarak kalırım. 23 şubat 1626

E. CONWAY

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Dini askerler yakın zamanda o bölgeyi hâkimiyetleri altına almak için Valtelina'ya girdikleri zaman, İspanyollar Papa'nın generali olan Torquato Conti'yi onurlanmak için dört yüz atlıyı ona eşlik etmesi için gönderdiler. Bu kompliman yapmak için çok büyük ve zarar vermek için de küçük olmayan bir sayıydı. Bu durum bu Sinyorlara daha kötüsünden şüphelenmelerine dair sebep verdi. Yeni kaleler zaten yıkılmıştı. Ve Papa'nın kuvvetlerinin bu ayın sonunda çekilmesi ve o vadiyi

Valtelinalılara serbest olarak bırakılması beklenmektedir. Bormio bölgesinin sakinleri, Grisonlara olan mektupları ve Markiz Di Cocuures ile kendilerinin efendilerini değiştirmek gibi bir amacı olmadıklarını ve kendilerinin doğal hükümdarları olan Grisonlara borçlu oldukları sadakati bırakmayacağını beyan etmişlerdir. Chiavenna ülkesinden olanların bu örneği takip edeceği ve İspanya ve Fransa'nın koruması altındaki anarşik özgürlükte yaşamaktansa Grisonlar hükümeti altında yaşamayı seçeceklerdir. Eğer o iki ülke gerçek hükümdarlarına sabit bir şekilde bağlanırsa, Valtelinalıların uzun bir süre kendi başlarına geçinmeleri zor olur. Grisonlarıyla onlar arasında bir kavga çıkması da [623] (Fransızlar hepsinden gittikten sonra) uzun sürmeyecektir. Bu durumda onların kapıda olan Milan valisine koruma için kaçmaları gerektir ve bunun sonucu olarak bir kerede daha orayı ele geçirirlerse bundan sonra bu kadar kolay çıkartılamayacak olan İspanyolları vadiye çağıracaklardır. Venedikliler başlarının üstünde dolaşan bu fırtınayı önceden görmüşler ve hasetle yanmışlardır. Fakat o kadar süre görmezden gelmişlerdi ki hastalığı tedavi edilemez yapmışlardı. Ve eğer gerçekten bu antlaşmaya başlangıcında karşı gelmemekten gerçekten pişmanlarsa, pişmanlıkları çok geçtir. Zira bütün hepsi yabancı olan *auxiliarij*lerine zaten lisans vermişlerdir. Ve kendi milis veya eğitilmiş gruplarla ilgili bir düşünce yoktur ve bu yüzden onlar İspanyolların ihtiyatına ve merhametine kalmışlardır. Yakın zamanda onlara olağandışı bir cömertlik yapmaktadırlar.

Madrid'te kalan Venedik sekreteri buraya, İspanya kralı tarafından Cenevizlilere yapılan 14 milyonluk yardımı bildirmek için bir haberci yollamıştı. Bunun sonucu büyük ihtimalle *banchieri'nin* evrensel *fallimento*'sunu çekecek. Senato burada şimdi yeni Piacenza fuarı için hazırlanan para miktarını ertelemiştir. Böylece büyük bir karmaşa olması olasıdır ve belki de buradaki gürültü, kaçınılmaz ihtiyaçlarla birlikte onların Almanya'daki ordularının arasında bir isyan olmasına neden olabilir. Ben de bu şehirdeki bütün iyi istihbaratımın olduğu Hollanda ve Flemenk tüccarlarının bunu bütün bölgelere yaymasını ve aynı şekilde Bohemya'ya ve Macaristan'a da dağıtmalarını sağladım.

Buraya varışından beri lordumdan hiçbir şey duymadım ve her olağan posta gününde size selam vermeyi atlamadım. Geçen hafta buraya bana olan dışında bütün mektupları getiren bir firkat vardı ve içimde baylosun iyi oynamadığına dair bir haset bürüdü. Gelecek posta ile size yazdığım bütün mektuplarla ilgili bir not göndereceğim ki böylece orada bir hile olup olmadığını anlayabileceğiz. Bu arada eşimin ve şahsımın,

size ve soylu leydinize olan düşkün sevgisi ve hizmetiyle bilye birlikte lordumun emrindeki en güvenilir dost ve hizmetkâr olarak kalırım. Venedik 2 Mart 1627

Lordum Conway'e

Lordum,

imparator tarafından gönderilen beyefendiye gösterilen muamele şimdiye kadar o kadar sert olmuştur ki onun haberinin iyi karşılandığını idrak edemedim. Kendisinin Fransız kılığında bir Hollandalı çıkmıştır. Geçen mektubumda bahsettiğim üzere kendininkine güvenmeyerek temsilciyi mektubun şifresini çözdürmeye zorlamıştır. Mektubun özü, Erdel prensine karşı şiddetli bir şikâyetten ibaretti. Onu bütün sorunların ve sınırdaki rahatsızlıkların sorumlusu olarak suçluyordu. Onun ilerlemesinden sonra, barışın veya kralları arasında sözleşilen dostluğun korunmasının imkânsız olduğunu söylemiştir. Onu dünyayı bozan birisi olarak azledilmesine dair bir haber ilemiştir, bu yeni orduların hareketinden ve Budin paşasının hazırlıklarından yakınmıştır. Sonuç olarak Zitvatoruk Antlaşması'nın uzatılmasını üstü kapalı olarak söylemektedir, fakat bunu boyun eğmekten ziyade tehditle yapmaktadır. Bunlar meskûn için verilen talimatlardır. Padişaha diğer mektuplardan ne toplanacağını bilemiyorum. Vezir bana kendisinin onların teslim edilmesine katlanmayacağını, onu haberini teslim edeceği Budin'e göndermekte sabit bir şekilde devam edeceğini söyledi ve eğer Budin paşası ve Gabor tarafından antlaşma yapmak uygun görülürse, imparatorun bir elçi beklenecektir. Fakat aşağı bir insan veya şikâyetli mektuplar kabul edilmeyecekti. Böylece geçen hafta hareketsiz geçti. Bugün vezire bir karar öğrenmek için [haberci] gönderdim. Kendisi derhal ona ve meskûna gelmeleri için emir vermişti ve onun 3 gün içinde gönderileceğini söyledi. Sekreteri bana temsilcinin de onla birlikte bazı rahatsızlıklar üzerine gönderileceğini söyledi. Fakat o yüzden mi yoksa antlaşmaya yardım etmek mi için olduğunu öğrenemedim.

Erdel'den vezire mektuplar taşıyan başka bir posta geldi. Bu mektuplar çok sertti ve neredeyse prene verilen atmanın ertelenmesi yüzünden tehdit eder şekildeydi. O da 4 gün içinde daha uygun ve yumuşak bir cevap verdi. Ona derhal kapıcı paşanın o görev için görevlendireceğini söylüyordu. Bu kişi hiçbir elçiye bir mesaj veya haber getirmediyse veya onun mektupları da antlaşma, barış veya savaşla ilgili hiçbir şey söylemiyordu. Bu da hepimize şüphe verdi.[624] Ve ben de kendimi temizlemek için bugün Erdel meskûnundan bir mektup aldım. Bu mektup buluşma yerinin karlaştırıldığını ve imparator adına görevlilerin belirlendiğini bildiriyordu. Ve diğerleri de Murtaza Paşa

adına prensin sarayına getirilmişlerdi. Fakat efendisi henüz seçimini yapmamış veya beyan etmemişti. Bu kapıdan cevap almak için zamanı uzatmaktadır. Bu cevapta 5 Şubat tarihinde gönderilmiştir. Kendisi prensin sonuç olarak devam etmeyeceğinden emindi. Kendisi bana büyük bir sırda imada bulundu. Kendisi bunu kâğıtta belirtemezdi. *Viva voce* olarak teslim etme emri vardı. Ben de bunu ondan çekmeyi amaçladım. Fakat ikinci bir cevap için kendisinden başka kimseye güvenemeyeceğini bahane gösterdi. Fakat bana bu imayı verdi. *In tantis rerum vicissitudinibus nos decent omnia caute, et emolementum principum christianorum dirigere, quorum inimicitia porest iterum Deo ita favente, in amivitiam redigere.* Bu kötü Latince'den Almanya'daki genel barışa dair bir düşünce olduğunu anlıyorum. Türkler bunu sevmeyecektir. Zira prens kendisini bu alık ve gururlu bakanlar tarafından çok ihmal edilmiş bulmuştur ve onların ertelemeleri o kadar zararlı ve cevapları o kadar belirsizlerdir ki onu bütün bağlılığını bırakmaya zorlayacaklardır. Kendisini, böyle bir değişimde nerede hızlandıracağı benim araştırmamın üzerindedir. Kesinlikle kendisi Leutch'tan Erdel'e ordusunun büyük bir kısmıyla çekilmiştir. Onlar söylediklerine düşmandan aldıkları veba salgını ile geri çekilmeye zorlanmışlar ve bu onların kılıçlarından daha kötü bir etki yapmıştır. Raporlara göre Macaristan Palatin'i ve Hırvatların generali Şirinoğlu hastalıkta ölmüşlerdir. Fakat her ne kadar bu haber farklı yerden gelse de bunun doğru olduğuna dair bir garanti vermeyeceğim.

Lordumun daha iyi ve kısa yoldan Gabor'un hareketleriyle ilgili ve onun baharda nasıl yerleştireceği konusundaki istihbaratı aldığından şüphem yoktur. Zira eğer kendisi geri dönerse bunu bilecek en son kişi olacağım. Onun hareketlerini vekilleri dışında öğrenmenin başka bir yolu yoktur. Onun sarayıyla da kendisi dışında hiçbir istihbarat yoktur. Kendisi bütün söylediklerinin gerçek olmadığını söyleyecek ilk kişi değildir. Fakat lorduma bütün bildiklerimi yazacağım ve böylece bunları sizin bilginiz ve hükmünüz ile bağdaştırabilir ve benim haberlerim üzerine dayanmayabilirsiniz. Ben onları güven üzerine almaya zorlandım ve toplayabildiklerimle ilgili olarak zamanında bir bilgi vermekten çok uzak bir vakitte gelmektedirler. Böylece onun kendisini çok sevdiğini bilerek, kendisinin bir avantaj ve tarafı değiştirmek için bir neden görünceye kadar çok fazla şüphelenmeyeceğim. Lordumu rahatsız etmeyi tamamlıyorum ve korumanızın beni bağladığı gibi lordumun olarak kalırım. İstanbul 3/13 Mart 1626

İstanbul Patriği bana Arundell lorduma gönderilmek üzere bir mektup gönderdi. Zannedersen, lordum tarafından antikalari araştırmak için görevlendirilen beyefendinin emanet mektubuna bir cevaptır. Onu korumaya verdim ve onun hizmetkârına aynı başlık üzerine haberler yazdım. Bunun teslim edilmesine dair lordumun iznini istememin vazifem olduğunu düşündüm.

Bay Wilkinson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Papa kendisini İspanya'ya daha katı bir şekilde birleştirmek ve Valtelina'yı geri almak için o kralın yardımını almak için yakın zamanda o etki için toplam askerlerinin sayısını arttırmıştır. Ve yayaları sadece 6000'dir ve onlara 2000 daha ekleme yapmıştır. Atlıları önce 400'dü ve şimdi de sayılarını ikiye katlamıştır. İspanyollar ve Leopold'la birlikte Fransa ve Venedik'in hâlihazırda aldığı yollara saldırmaya karar vermiştir. Papa'nın Paris'teki vekili Angelo Badoaro ciddi bir şekilde o kralın Venediklileri Valtelina'da bırakmasını ve kuvvetlerini oradan Protestan isyanlarını bastırmak için ülkesine çekmesini istemektedir. Onun bu nasihati Fransa kralı için iyi ve uygun görüldü. Fakat Papa'nın kâr ve avantaj elde etmesinden başka bir amacı yoktur. Kendisi Fransız ve Venedik kuvvetleri ayrıldığı zaman daha zorlukla kaybettiği Valtelina'nın o bölgesini geri alabilir.

[625]Sonsuz bir şekilde lorduma bana lordumun sık sık yazması ve lorduma yazdığım mektuplardan bilgi almasından dolayı bana bahşettiğiniz onurdan dolayı teşekkür ederim. Lordumdan aldığım son mektup 4 Ocak tarihliydi. Ve o başka pek çoğu için naçiz teşekkürlerimle geri döner ve her zaman kendimi lordumun en naçiz ve sadık hizmetkârı olarak takdir ettirmeye çalışırım. Venedik 4 Mart 1626

JOHN WILKINSON

Majestelerinin Özel Konseyindeki Lordlara

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

şimdi onurlarınızı bizim ülkemiz ve Venedikliler arasında Halep'te yaşanan, yabancıların gemilerimiz üzerine yaptıkları yükleme ve İngiliz bayraklarını taşımalarından kaynaklanan ihtilaflarlı yazmamdan 16 ay geçmiştir. Onların Lordlarım bu bölgelerde diğer bütün milletler bizim ülkemizden aldıkları şüphesiz hakkımız konusunda hem eşitlik hem de uygulama olarak tam bir kanıt verdiğini umuyorum. Orada ilk olarak o şehrin kadısının bize karşı vermiş olduğu sahte hükmü iptal ettirdim ve geri çağırıp kredimizi ve onların üzerine yapılan hasarları telafi ettim. Fakat diğer

hususlar için senatoyu bilgilendirip, onlardan adalet bekledim. Onların da meseleyi majestelerinin beyanına ve konsoloslarına sevkettiğini öğrendim. Bu arada teslim edilecek para onun kraliyet hükmünü bekledi. Bu da beni herhangi bir dostum ve bu devletin hukuku üzerine galip gelme cesaretini gösteremeyip majestelerinin ve lordlarımın bu konudaki emrimi beklememe yol açtı. Bu her ne kadar ilk olarak küçük bir mesele ve tüccarların bir ihtilafı gibi gözükse de ticaret için büyük bir önemi vardır ve eğer bu şekilde göz yumulursa şimdi kraliyet için çok kârlı bir kurum olan, yıllık 250000 pound miktarında baharat ihracatının yanı sıra kendi yetiştirdiğimiz olan kalay, kurşun ve kürk satılarak elde edilmekte ve iyi miktarda altın ile geri dönen Levant Kumpanyasını mahvedecektir. Bizim gemilerimiz ile bizim nasıl yenileceğimizin nedenleri tekrar etmek fazlalık olacaktır. Bizim tarafımızdan ödenen ve onlar tarafından alınan %10 konsolaj ve teminat parasından sakınmak büyük bir meseledir. Bu da bahisteki ihtimaller gibi en iyi oyuncuyu yiyecektir. Fakat ben lordlarımı Senatonun bizim ihmalimizden veya tüccarların haklarını korumayı ertelememizi kullandığı konusunda bilgilendirmenin görevim olduğunu düşünüyorum. İlk olarak bütün bir yıl boyunca hiçbir şey yapılmamış veya hiçbir cevapla geri dönülmemiş olup onlar bizim amacımızı bıraktığımızı var saymışlar ve Halep'te teslim edilen paralarını geri almışlardır. Bu da umutsuzluk içerisinde geri verilmiştir ve ondan sonra kendi ünvanlarını sonsuza kadar yapmak için *savii della mercantiali* hiçbir Venedik kulunun konsolaj veya bu hususta bir vergi ödeme garantisi verilmediği sürece bir yabancı üzerine yüklemeye yapmayacağı emrini vermişlerdir. Bizim gemilerimizi bırakamayacakları için yüklemeyi yasaklamayacaklardır. Fakat gemicilerin ve efendilerin kendi hususlarından dolayı görev almak için kolaylıkla bu şartı kabul edeceklerini ve bağlayacaklarını bilerek kullarını o masraftan kurtaracaklardır. Bu da eğer onlardan alınırsa antlaşmalarının değeri ile gemiden bunu geri alacaklardır ve böylece her İngiliz kayba maruz bırakılacaktır. Ve uygun olmayan fermânlarla bizim kârımızı almak ve kendi silahlarımız ile muzaffer olmak büyük bir zekâdır. Bununla da kalmayıp topraklarındaki hiçbir yabancıya Aziz Mark bayrağını taşımaya razı olmadığı sürece kendi kullarına yüklemeye yapamayacaklarını eklemiştir. Ve bu da onların kendilerini güçlendirmelerinin başka bir adımıdır. Her ne kadar kendi gemileri korktukları zaman Aziz George'yi çekecek olsa da... Bunun milletimize nasıl bir onursuzluk ve gemiciliğimize nasıl bir zarar vereceğini lordlarımın hikmetine bırakıyorum. Özellikle de bunun Venedik bayraklarına, bir aslanın bir kuzuya saldırdığı

gibi cesurca saldıran Tunuslular ve Cezayirliler ile pek çok kavga çıkaracağını görerek. Bu konuda yakın bir zamanda bir deneyim yaşadım. Bu limandaki bir İngiliz gemisine Venedikliler yükleme yapmak istediler ve sahipler ve tüccarlar da bunu kabul ettiler. Sadece konsolaj meselesinde ihtilaf vardı. Bunun üzerine balyosa yasağın senato tarafından yapılıp yapılmadığını veya bu icraatın nedeninin ne olduğunu öğrenmek için haber yolladım. O da açık bir şekilde bunun ona gönderilen umumî bir fermân ile emredildiğini ve Levant'taki bütün konsolosluklara kaydedildiğini söyledi. Onların meseleyi kararlaştırılmış ve bizim de majestelerine verilen referanstan hiçbir hüküm veya cevap almayarak iddiamızda tatmin olarak görüldüğümüzü ve bu yüzden [626] mezkûr fermânların hepsini tesis edeceklerini söylediler. Bu beyan üzerine kendinize karşı bir örnek yaratmayacaktım. Fakat sahiplere büyük bir zarar getirecek şekilde yüklemeyi yasakladım.

İki devlet arasındaki ticaret konusundaki rahatsızlıklar deniz ve kara arasındaki durmak bilmez bir çatışma gibidir. Birisini ne alırsa diğeri de onu kaybeder ve bu da iyi gözetilecektir. Zira trafikteki her düşüş ve dezavantaj devlete bir zarar vermektedir. Herhangi bir devlet ticaretin yönetimi konusunda yeni bir fermân yayınladığı zaman kesinlikle başkalarının kaybı üzerinden kendilerine kâr getirmeyi ummaktadırlar ve bu yüzden bu fermânların hangi noktada yeni bir kazanç elde etmeye çalıştıkları ve nerede başkasının kaybettiği iyi ölçülmelidir ve karşı bir fermân bir geleneğe dönüşmeden önce gediği durduracaktır. Venedik Devleti gelirlerinin çeşmesi olan ticaretleri konusunda çok usta ve endişelidir ve bu yüzden yöneticilerin bilinçli bir şekilde avantajlarına alâka göstermesini ve buna çalışmalarını sağlamakta ve ticaretin yolunu değiştirecek ve kendilerine kâr getirecek olan bir sonucu denemekten sakınmazlar. Eğer bunu alırlarsa keyfini çıkarırlar. Eğer alamazlarsa da denemeye kaybedecekleri hiçbir şey yoktur. Böylece *cinque savijleri* (În pregadi a di 25 Ağustos, geçen Eylül'de basılmıştır) çeşitli yabancı tüccarın rahatlığı iddiası ve gümrüklerini azaltma bahanesi altında yeni fermânlar yayımlamışlardır. Bu da daha çok şüphe getirecek bir kibarlıktır. Zira yüzlerce almak için bir kısmını kaybetmekten başka hiçbir şeyi kastetmiyorlardır. Bu yeni fermânların hepsi esas olarak, tatlılar, kekler ve pastalarla onların kuş üzümüleriyle herşeyi yutacağı gibi metfun olacağımızı zanneden İngilizlerle ilgilidir. Bu yüzden hiçbir yabancı Venedik'te en azından yüklediği diğer yüklerin 2/3'ünü bırakmayacakları zaman Venedik veya Kefalonya'dan ürün yükleyemeyeceğini beyan etmişlerdir ki bu da imkânsızdır. Eğer böyle yapmazlarsa izin için bin tanesi için 5

dolarlık yeni bir vergi ödemek zorundadırlar. Bu da gerçekten *communibus annis* olup verdi ürünün ilk değerinden daha büyüktür. Bu fermânla hedefleri kuşuzümü sevgisi için eğer mümkünse şimdi savaş nedeniyle Ligonne'a taşınan şehrin çeşitli esas ürünlerine çekimi sağlamaktır. Fakat ayrıcalıkları eşit değildir ve sonda da başarısız olacaktır. Çünkü gümrükte küçük bir azalma tüccarların planlarını veya bilinen ticaret yollarını değiştirmeleri için teşvik etmeyecektir ve bütün dünya da senatonun kendilerine kazanç getirecek şekilde pek çok malın bedeliyle oynayabileceğini bilmektedir. Fakat bu avantajı bulup, şehirlerine şu andan daha büyük avantaj getirecek olan vergiyi tutmak için biraz rıza göstereceklerdir ve ödeme yapanlar da onlar olmayacaktır. Ve böylece bizim ticaretimiz üzerine dayanan erik dışında hiçbir şey getirmeyen ve eğer ülkemiz oradan iki sene ticaret yapmazsa açlıktan o adaların gelirlerini 50000 dolar attıracaktır. Milletimiz oraya krallığa büyük bir kayıp getirecek şekilde 3 ve 400000 real arası hazır para taşımaktadır. Bu düşünceleri çözümün kolay ve gerekli gözükeceği lordlarımın takdirine bırakıyorum. Gemiciliği düşürecek bir karşı fermânın geçmesine kimse razı olmaz. Lordlarım bu konuda bana güvenmek istesinler. Onların ihtiyaçları bizimkinden daha acildir ve eğer onlara karşı çıkıldığını görürlerse herhangi bir gürültü olmadan geri çekilecekler ve eğer bunu yapmazlarsa hem gemilerimiz efendisi olacaklar hem de sadece gemilerimiz ile birkaç yıl içerisinde Levant ticaretinin efendisi olacaklardır. Naçiz bir şekilde lordlarımın bu cesareti affetmesini ister, kendi düşüncelerimi sizin büyük hikmetinize ve kendimi de lordlarımın en bağlı hizmetkârı olarak onurlu korumanıza sevkederim. İstanbul 17/27 Mart 1626

Sir Isaac Wake'e

Lordumun buradaki üç elçiyle ilgili isteğinin hesabı bu şekildedir. Fransız bir yılın üzerinde ilk karışan kişi değildi. Fakat ya emirle ya da kendi kibrinden, birden harekete geçti Erdelli bir beyefendiye mektup yazdı, gönderdi ve buraya çağırdı. Kendisinin efendisinin kotasından *in deposito* parası olduğunu ve diğer elçilerin de olup olmadığını sordu ve sanki kendisi sadece güven ve otoriteye sahipmiş gibi cesurlaştı ve Gabor'u bu dumanla doldurdu. Fakat ya bir makbuz aldı ya da herşeyin onun üzerine dayanmadığını görerek aniden düşüp prensle veya bizimle olan bütün iletişimden çekildi. [627] Onun güvenilemeyeceğini, iyiden ziyade kötü işler yaptığını bununda Gabor'la birlikte olan prenslerin genel şöhretini derinden yaraladığını söyledi. Bununla ilgili olarak çok sert bir şekilde bana ve Hollanda elçisine şikâyet etti ve bunu geri

çekilmesinin temeli olarak gösterdi. *Christianus a christiano samel potest decipi* olarak tamamladı. Onun bu soğukluğuyla alâkalı olarak lordum Conway'ı 7 ay önce bilgilendirdim ve onun Cizvitlere olan sevgisini hatırladığım zaman asla onun gayretine inanmamıştım. Yakın zamanda bu meselenin değerlenmeye başladığını görünce bizimle birlikte hareket etmek için istekli göründü. Fakat biz onu hiçbir zaman reddetmediğimiz gibi onun yardımına da düşkün değildik. Fakat barış haberleri üzerine kendisi bunu kâr getirmeyen bir sonuç olarak önceden gördüğünü kafasında büyüttü. Özet olarak kendisi iyi bir tüye değmezdir. Ne Türkler ve Yahudiler, ne de Hristiyanlar ona güvenmektedir.

Balyos her zaman kendi eğilimleri ve hareketleriyle Gabor'u savaşa sokmak konusunda büyük bir istek gösterdi. Fakat kendisini bunu mektuplarla veya sözle beyan etmekten imtina edip tedbirli bir şekilde hareket etti. Kendisi iyi bir okulda terbiye görmüş olan bilge bir adamdı ve onun ne kadar kullanışlı olduğunu bilmekteydi. Kendisinin bunu senatoya herhangi bir katkı veya cesaretlendirme sorumluluğunu almamak için devletin vekillerinin olduğu Hristiyanlıktaki antlaşmalara atıfta bulunarak sunduğunu düşünüyorum.

Hollandalı ise en gayretlidir ve bu meseleyi efendilerine olan faydalılığının sebebi olarak bu meseleyi en önemli meselesi yapmaktadır. Kendisi herşeyi yapacaktır. *Acheronta movebit*, cennet ve cehennemi bile karıştıracaktır. Kendisi onun Avusturya hanedanı ile daha fazla kara olamayacağı bilmektedir. 30000 dolar emri Danimarka kralından onun ellerine geçmiştir ve ona parayı ödemiştir. Bu konu üzerine Gabor'dan memnuniyetsizlikle dolu ve daha fazla beklediğinden şikâyet eden, kendisinin ihmal ve terkedildiğini ve sonsuz masrafı ve riski için o kötü miktarı kabul etmeye zorlandığını söyleyen bir mektup gördüm. Kendisi uzun süredir Türkiye'de yaşamıştır ve onların tavırlarla birlikte o kadar yozlaşmıştır ki kendisi elçilerin utancısıdır. Lordumun bu havanın akıl için olduğu gibi vücut içinde hastalıklı olduğunu düşünmemesi için onun hakkında daha fazla bir şey söylemeyeceğim ve eğer kendisinin çok fazla otoritesinin olduğu için gerekliliği bizi bir arada tutmasaydı kendi adıma onunla konuşmazdım. Bu kadar yazmış ve tamamlarken lordumun 2 Şubat tarihli mektubuyla birlikte Erdel prensine onurunu düşünmesi için harekete geçirebileceğini dilediğim mektubun bir suretiyle birlikte aldım ve Albay Peblitz tarafından size verilen güven bana kendisinin, yeni dostlardan ziyade eski düşmanları dolandırdığına dair umut vermektedir. Fakat burada Gabor'un maddeleri tasdik ettiği ve kendi adına barışın tesis edildiği doğrulanmıştır. Bunun üzerine vezire gittim ve onu şartların getirdiği onursuzluk ve

diğer bütün müttefiklerinin terkedilişiyile birlikte bütün hareketleri ve onu yönlendirebilecek ne varsa onunla bilgilendirdim. Kendisi de aynı protesto olan hiçbir şey bilmediğini söylemeyi sürdürdü. Fakat eğer böyle bir haberi varsa öğrenmek için Murtaza'nın temsilcisini çağırdı. Kendisi de bu kadarını söyledi. Gabor'un meskûnu bunu tamamen reddetmeyip, sebepten şikâyet etti, suçu Fransız ve barış yapacaklarını ve iyi veya kötü farketmez barış yapacaklarını söyleyen bu devletin bakanları üzerine attı. Böylece sorunlarını erteleyebilirlerdi. Fakat efendisinden hiçbir şey almamıştı ve bu yüzden, zaman kazanmak ve avantaj kurnazlıklarını kullanmaya dair bir niyet olduğuna inanıyor gibi gözükmeyecekti. Kendi adıma benim kafam karıştı ve prenze mektup göndermeye ve yapabileceğim herşeyi yapmaya ve kararı bütün tekliflerimizi gizli iradesine ve zaferine yönlendirecek olana bırakmaya kararlıyım.

Yeni balyos Benieri bugün beklenmektedir. Eskisi ve tüccarları onunla tanışmak için gitmişlerdir. Ve böylece lordumu mukaddes Tanrımızın kutsal korumasına havale eder & olarak kalırım.

Yeni Venedik balyosu bugün beklenmektedir. Eskisi ve tüccarları onunla buluşmaya gitmiştir. Böylece lordumu kutsal tanrımızın kutsal korumasına havale eder & olarak kalırım.

İstanbul 19/29 Mart 1626

[628] Lordum Conway'e Gabor'un Antlaşmasıyla Birlikte

Lordum,

Lordumun 25 Ekim ve 6 Aralık tarihli mektuplarınızın herhangi bir alt yazı bulunmayan suretlerini aldım. Asıllarının her zamanki gibi bana ulaşamamış olması beni onların yol üzerinde beklendiği ve el veya mührün bilindiği konusunda temin etmiştir. Onları, yapabildiğimden daha fazlası için yeterli bir teminat olarak olacağım ve Sir Isaac Wake'ten de Yüzbaşı Quad'ın müzakeresinin aynı özü ve etkileri ile de bilgilendirilmiş olarak, zamanın önüne geçecek, kendime alâka gösterme tedbirinden ziyade çok fazla bir gayretin özür olacağını varsayıyorum ve Erdel prensine şimdi bana zekâmın taşıyacağı kadar etkili bir şekilde, bana şimdi verilen bütün amaçlarla ilgili olarak Erdel prensine mektup yazdım. Lordum size 13 Ocak ve 5 Şubat tarihli mektuplarda onun kendi hizmetkârı tarafından gönderilen mektupların suretlerini, size gönderdiğim mektuplardan anlayabilirsiniz.

O zamandan beri düşüncelerin değişmesi ve dedikoduların belirsizliği yüzünden kafam karışmıştır. Zira düşmanın raporlarına, ilk olarak kurnazca kandırabilecek cahil

Türklerin güvenine veya Gabor'un temsilcilerine raporlarına bağlandım. Fakat her ne kadar Lordum yazabileceğimden daha uzun süre önce bilgi almış olsa da ne kederi ne de utancı saklayamayacağım. Çünkü hizmet getirecek bazı durumlar olabilir.

Viyana'dan gelen haberlere ve imparatorun temsilcisi tarafından güvenilir şekilde ortaya atılan haberlere göre Gabor barışı tamamlamıştır. 13 madde bu şehirde dağıtılmıştır. Bunlar onun için o kadar onursuzca ve dezavantaj getirecek türdedir ki beni onlara çok az güvenmeye zorladı. Zira itaat etmek zorunda olduğunda padişahla bütün iletişimi reddetmesinin yanı sıra 1619'dan beri imparatorluk kullarına yapılan onun değerinden daha fazla olan bir miktarda bütün hasarların tazminatı, Türklerin hâkimiyetinde olan bazı parçaların teslimi, *ab inferno*'daki kölelerin imkânsız kurtuluşu ve eski antlaşmaları hususunda prence başka kısıntı ve kayıplar getirecek sözler vermiştir. Böylece bu yeni hareketle hem niyetlerinde hem de şöhretinde zayıflamıştır. Bütün bu şartların resmî olması ve onun daha büyük onur alması için imparator tarafından koyulmasının dışında... Yapılamayacak olmanın kesin uygulanmasını bekleyen bir amacı yoktu. Yoksa Gabor hepimizi *gabard* yapmıştır ve kendi güvenine çok az alâkayla onun bütün güvenliğime ve kârına dair olan bütün alâkayı bırakmıştır. Neye inanacağım konusu bana işkence etmektedir. Vezirle konuşamadım. Kendisi yatağında hasta olarak yatmaktadır. Fakat sekreterimi bu yanlış gidişat ile ilgili bilgilendirmek için sekreterimi gönderdim. Kendisi de ciddi bir şekilde hiçbir şey bilmediğini söylemektedir. Fakat Murtaza'nın temsilcisini çağırdı, ondan eğer onun bir şey duyup duymadığını sordu. Kendisi de Budin'den bu şekilde rapor geldiğini itiraf etti. Kendisi bundan rahatsız oldu ve eğer Gabor'un bütün müttefiklerini tatmin edecek bir barış yapılmadıysa yapılan herşeyin emir veya buradan talimat olmadan yapıldığı için eksik olacağını ileri sürdü. Bu pasifizasyonun ilk raporu üzerine Erdel meskûnunu ve Hollanda elçisini evime davet etmek için haber gönderdim. Onların huzurunda onu suçladım. Meskûn bu konuda bir bilgisinin olmadığını sabit bir şekilde söyledi ve hâlâ reddini sürdürmektedir. Fakat suçlanmayı engelleme yoluyla, şiddetli bir şekilde Fransız kralını ve buradaki meskûnunu suçladı. Ona maddeleri gösterdiğim zaman değişti. Onun yüzünde suçluluk veya utanç olan renkler oluştuğu gibi onun cevaplarından da yalanlar bulmuştum. Ve her ne kadar kendisi derin bir şekilde yapılan herhangi bir konuda bilgisiz olduğunu söylese de efendisinin Erdel'e geri döndüğünü ve eğer Hristiyanlıktan daha iyi bir destek gelmezse barışa dair genel bir görüşün olduğunu söylemiştir. Eğer görevliler atandıysa ve anlaşıldıysa ya prensin imzalamadığını veya

asla bu kadar değersiz şartları tutacağını söylemiştir. Kendisinin ima ettiği ve benim son mektubumda lorduma belirttiğim sırrı açıklamasını söyledim. Buna Gabor'un Almanya'da imparatorun ve Danimarka kralının rızası ile barış antlaşması yapmakta olduğunu tamamlanmasının kendi gücünde olduğunu söyledi ve bu yüzden bu imparatorluğun bakanlarının özellikle de prensesi atanmasının ertelenmesi konusundaki hareketlerine çok kızmış olarak dedikodunun kendi ellerinde kendisi için bir uzlaşma elde edebileceğini düşünerek, kendisi ona bunların kapitülasyonlarını gözetmediğini ve onun diğer hizmetlerini çok ihmal ettiğini kendisinin de kendisinin ve halkının özgürlüğünü sağlayacağını belirtmesi için mektup yazmış ve görev vermişti. Kendisi bu haberi teslim etti ve [629] vezir de ona kibar ve yatıştırıcı bir cevap vermiş ve bu seremonilerin gönderileceğine dair söz vermiştir. Fakat kendisi onların sahtekârlığından şüphe ettiği gibi prens ve devlet çok yüksek derecede kızmış olup sanki bu devlete olan bağlılığından kurtulmak gibi bir amacı olduğunu ima etmiştir. Bunun sadece bir öfke olduğunu ben biliyorum Zira Gabor'un imparatora kadar küçülemeyeceğini veya açık mahvoluşu olmadan ona güvenemeyeceğini ve bunların da onu sorumluluğa atacak kadar terketmeyeceklerini onun devletlerinin de iki kuvvetli öfkeli prens arasında durmaya razı olmayacaklarını biliyordum. Bu konuşmaya ciddiyetsizlikten dolayı genel bir kınamadan sonra, majestelerinin, Danimarka kralının, Hollanda'nın herhangi bir sözün uygulanmasına ihtiyaçları olmadığını söyleyerek cevap verdim. Eğer efendisi Fransızlar üzerine zemin olduğundan daha fazla dayandıysa o zaman bu onun kendi hatasıydı. Kendisi ona güvenilen Aşağı Ülkelerdeki birlikte yeteri kadar bilgilendirilmişti. Buna göre, eğer Fransız, Venedikli ve Savoy söz verebilseydi bu çok fazla avantaj sağlardı. Fakat eğer kendisinin birlik tarafından istediği talepler tamamlansaydı, hiçbir söz vermeyen başkalarının üzerine özür dilemek utanç verici olurdu. Majestelerinin para ödenmesi başarısız olmaktan ziyade kendisi tarafından engellenmişti. Çünkü bu prens antlaşmayı onaylamadan ve Haghe'ye geçen Eylül'e kadar varmayan vekil göndermeden yapılması beklenemezdi. Oradan kendi elçisi bizzat İngiltere'ye güven mektuplarıyla birlikte taşımış orada herşey tamamlanmış ve onun kendi tekliflerine göre yapılmıştı. Doğal olarak bundan önce para dağıtılamazdı ve bu yüzden efendisi bu konuda elden önceydi. Dahası Kont Mansfelt'i yeni antlaşmalar yapması için Venedik'e göndermiş olmasının garip ve aceleci olduğunu söyledim. Ne Quad'dan gelecek cevap ne de diğer müzakerelerinin sonucu beklenmişti. Fakat kudretli prenslerle yaptığı değişik antlaşmaların sonuç olarak, iletişim veya onur veya dostlu

hususunu olmadan erken bir barış tamamlanmıştı. Sonra onu bu antlaşmaların nasıl götürüldüğü ve tamamlandığı ve her ne kadar bir elçimiz ölse de elçiliğın yaşadığını ve Sir Isaac Wake tarafından yürütüldüğü konusunda bilgilendirdim. Ve bütün bunların sonucu olarak sert ve kısır bir reddeden başka bir şey almayıp, aynı özü Gabor'a yazmaya, bu devlete şikâyetle bulunmaya ve bütün amaçlarımızı yapmaya ve kararı ona idareyi ona bırakmaya karar verdik. Ki adamın bütün teklifleri onun açıklanmayan iradesine ve zaferine yönelmişti.

Benim kendi fikrim korkularım ve o prensin doğası tarafından yönetilmiş olup o prensin çok fazla ilerlediği, Türklerin değişkenliği, Hristiyanlıktan gelecek olan yardımların belirsizliği ve burada çok gürültü koparan bu Alman antlaşmasının dedikodusu üzerine cesaretini yitirmesidir. Fakat Yüzbaşı Quad ona tatmin ve ona Venedik'teki meskûn elçiden verilen diğer garantiler gideceği zaman kendisinin dönüştürülemez olmayacağına ikna oldum. Zira kendisi parayı reddedemez veya bu kadar sık kızdırdığı bu kişilere güvenli bir şekilde güvenemez ve kendisi bir aylık bir uyarıda aşağıda ve yukarıdadır. Aynı zamanda bu bölgelerde de barış yapmak ve 3 veya 4 defa bozmakta pek çok yıldır olduğu gibi bir mucizede değildir. Fakat kendisinin Mansfelt'in ordusuna on bin yaya daha ek istediğini öğrendim. Bu kendileri arasında alınmış bir fikirdir. Ve eğer onu elde edebilseydi ikisini de suçlamazdım. Majesteleri ona Macaristan'ı fethetmesi için çok fazla ödeyebilir. Fakat benim hedeflerim onu kendi doğasında ve elementinde hazırlamaktır. Kendisi hafif atlılarıyla imparatorun bölgelerini yağmalayacak *macerare inimivum* ateşli bir meteor gibi uçacak ve incek ve onu Tatarların Lehistan üzerine kullanıldığı gibi kullanılacak ve bu şekilde en büyük hizmeti yapacaktır. Bu yüzden kendisi umutları ve on yıllık düşünülen daha önce kendisinin de kabul ettiği, lordumun bahsettiğinden daha az olan aylık kırk bin dolar ve ona halihazırda girişi veya Sileszya'da görevlendirilmek için gönderilen birliklerin korunması ve bir barışta alâka görebilmek için onun hâlâ amaçta kaldığını dileyebilirim. Zira ben onun ordularından çok korkulduğunu ve ateşin onları takip edeceğini biliyorum. Ve Türklerin ismi ve Avusturya'ya olan komşuluğu yakın zamanda imparatorluğu zayıflatacak ve onları, tarafsız ülkelerde resmi bir savaş için görevlendirdikleri çok daha büyük bir güçten mantıklı olmaya düşürecektir. O ve bu devlet arasındaki küçük haset ve başlayan memnuniyetsizlik üzerine çok az şey yapabilirim. Oradan onu kaybetmeye dair büyük bir korku veya onu memnun ve temin etmek için büyük bir azim ortaya çıkabilir. Bunun onu imparatora karşı beslemek veya

en azından onların arasında güvensizlik ve muhalefet yaratmaktan başka bir şekilde güvenli yapılabilme yolu olmadığını göstereceğim. Buraya Hollanda'dan gönderilen 30000 doların bilgisi üzerine Gabor'dan daha fazlasının şikâyet edildiği, kendisinin ihmal edilmiş ve terkedilmiş gibi gösteren memnuniyetsizliklerle dolu bir mektup gördüm. Buna göre kendisi sonsuz masrafı ve tehlikeyi kabul etmeye zorlanmıştı. Fakat büyük yükü Fransa ve onların bakanları üzerine atmıştı. [630]*Christianus a christiano semel potest decipi* olarak tamamladı. Durumu umutsuz görüp, majestelerine hizmet etmek konusundaki umutlarımı bırakıncaya kadar yapabileceğim hiçbir şeyi atlamayacağım. Ve eğer kendisi daha fazlasını yapmazsa, onun yüzünden kaybeden olmayacağız. Zira onun son yükselişi, Walstein'i Almanya dışına çekmiş ve ordusunu tamamen tüketmiştir. Onun kalıntıları insanlardan ziyade daha çok hayalet olarak gözükmekte olup arabalarla garnizona taşınmışlardır. Eğer cesur Danimarka kralının felaketinde gücünün altında kalsaydı, eğer tamamen çekilmeye zorlanmadıysa, kendisinin o kadar kolay bir şekilde yükselemeyeceğinden şüphelenilebilirdi. Baden markiziyle yapılacak antlaşmada genel olarak Gabor'u kullanabilirim, her ne kadar onu isimlendirmek uygun olmasa da...

Majestelerinin benim halefim hakkındaki isteğini anlıyorum. Lorduma müteşekkir olmak için benim eve çekilmem ve majestelerinin lütufunun gölgesinde ve korumasında yaşamak benim için yeterli bir mutluluktur. Onun ayağını naçiz bir şekilde öper ve lordumun & olarak kalırım. İstanbul 20 Mart 1626

Başlığım yürekten tükenmiş olduğu zaman sessiz kalacağımı zannederek II Lordum Buckingham düküne işimin bu felâketi hakkında bir özet vermeniz için yalvarıyorum.

[631] Lord Conway'e

Lordum,

Hiçbir haberin gelmediği, temsilcisiyle bütün iletişimden sakındığı Erdel prensi hakkında ne yazacağım ne de bahsedeceğim. Kendisinin barış yaptığının şüphesiz olduğunu düşünüyorum. Fakat bunu nasıl koruyacağı veya buraya kadar devam ederek ne niyeti olduğunu, kendi göğsünde koruduğu anahtarı olmadan çözemedim. Fakat ben de oturmadım, onun yerine bu imparatorluğun ana bakanlarını, şartların eşitsizliği ve bizimle olan güvenin ihlali konusunda ve onları daha yakından alâkadar eden, bu ani değişim ve dönüşümün müttefiklerini hayal kırıklığına uğrattığı kadar onları da tehdit ettiği konusunda bilgilendirdim. Fakat onlar öğrenmekten korkacakları şeyleri

anlamayacaklardı. Fakat onlara *rem scriptam*'ı gösterince onlar onun meskûnunu ve tercümanını sorguladılar. Onlar da herşeyi sabit bir şekilde reddettiler. Ve ben de onların doğrudan Gabor'dan bir şey öğrenmediklerine ikna odum. Her ne kadar ben inansam ve bunların hepsi, bir dilde konuşsa da, onların barış sonucuna çekileceğine dair bu sonuç oluşmuştur. Fakat Erdel'in bağlılığının ve dostluğunun kaybı hakkında mantıklı olmaya başlamalarına ve Gabor tarafından onaylanamayacağını söyledikleri anlaşmanın özünden tamamen hoşlanmamalarına rağmen bizim için elde edemeyeceği şartlar üzerine konuşmaktadırlar ve bu yüzden prensesin atamasını ve prensesin onaylanmasını gösteren seremonileri göndermişlerdi. Bunun ertelenmesi bu rahatsızlığı ve geri çekilmeyi getirmişti ve o vardığı ve yerleştiği zaman, amaçları kılıf içinde olmayacak biz de onun hangi tarafa meyilli olduğunu bileceğiz. Ve benim içinde *solatium miseris*, biraz umut *glimce* kalmıştır. Kendisinin düşmanı kandırmasının en uygun amacı olduğunu görüyorum. Bu hasetin bu devletin üzerine yayılması üzerine, Budinn paşası Murtaza'ya ve memurlara sınır ordusuyla sınırın korunması için ilerlemeye dair yeni emirler yazılmıştır. Onlar anlaşmada dışarıda tutulduklarını görerek, imparatorun Gabor'un tarafsızlığından avantaj elde edebileceğinden şüphelenmiştir. Ve aynı şekilde ona da hem acelesine hem de sitem edilen tamamladığı barışın bazı maddelerine karşı şikâyet mektubu da gönderilmiştir. Bu bakanların genel olarak sınırlarında iyi bir uyum sağlayarak güven içinde olacakları şüphesizdi. Ve bu yüzden onlar silahlı olarak görüneceklerdir. Fakat eğer Gabor güvenilir olarak gözükürse, kendisi bu fırsatı ihlali istediği kadar büyütme için de kullanabilirdi. Bu emirlerin ve mektupların ne sonuç yaratacağına dair hüküm veremiyorum. Fakat eğer kendisi sahtekâr çıkarsa lordum onun utancı için kafamı saklamayacağından emin olabilir. Onu rahatsız etmek ve bu devlet içerisinde onun hakkındaki şüpheyi (ki bu haklıdır) yükselterek iki tarafı da eski düşüncelerine döndürmek gibi başka bir yol vardır. Zira bunların Gabor'a imparatora bir düşman dışında hiçbir şekilde güvenmeyecekleri doğrudur. Bu onun güveninin temeli olup, onun koruması olmalıdır. Suları çamurlaştıracağımdan ve Gabor'u *ad edentte edulium* sahte güvenliğinde rahat uyuyamayacağı şekilde çekeceğimden şüphem yoktur. Çok fazla söz vermeyeceğim. Fakat benim görüşüm düşmanla yapılan barışın, dünyanın inanmasını istedikleri kadar güvenli olmayacağına dair biraz körükleme yapmaktır. Yazabileceklerimin hepsi bunlardır. Ve daha fazlasını Yüzbaşı Quad'ın geri dönüşünden sonra ondan haber alınca yazacağım. [632] Bunu da 20 gün içinde beklemekteyiz. Ve daha sonra bu kadınca

şüphe açısından kurtulmuş olacağım. Eğer şu an kinden daha iyi bir etki yaparsa ki lordum şüphesiz bunu ilk olarak ondan duymuş olacak, *non arma sine spitendijs'i* hatırlamak isteyeceksiniz ve Haziran'ın ilk günü başlatacak daha fazla delik bulamayabilir. Ve böylece lordumun ellerini naçiz bir şekilde öpüp, lordumun en müteşekkir naçiz hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 5/15 Nisan 1627

Sir Isaac Wake'ten: Lord Conway'e ve Hamburgh'tan Gelen Bir Özetle Birlikte Lordum,

Yeni takvim Nisan'ın biri üzerine Lordumun 3/13 Şubat tarihli paketinizi, pek çok zarf ve paketle birlikte aldım. Başlıklarını tekrar etmeme gerek yoktur, çünkü hepsi iyi durumda gelmiştir. Lordumun paketleri, o zaman, Lordum Conway'e Sir Francis Nethersole'e ve Bay de Questor'a gönderilmişti ve benim tarafımdan yeni takvim Nisan'ın 2'si üzerine teslim edilmiştir. Lordum Conway'in paketi, benim lorduma olan zarfımın altında benimkisiyle birlikte gitmiştir. Diğer ikisini de Bay de Questor'a benim ona gönderdiğim zarfın altında gönderdim. Sir Francis Nethersole Londra'dadır ve kendisi bana kendisi veya Bohemya İraliçesi için gelen herşeyi oraya göndermem için emir verdi. Kendisi Londra yolunun daha güvenli olduğunu söylüyordu ve oradan Haghe'ye gidecek kadar hızlı ve doğrudan bir yol olduğunu söylüyordu.

Yeni takvim Nisan'ın 10'u üzerine lordumdan 17/27 Şubat tarihli ikinci bir paket daha aldım. Orada bana önceden yazdığımız mektupların suretleri, Erdel prensiyle alâkalı pek çok kâğıt, Lordumun, Lordum Conway'e gönderdiği mektupların özeti veya açık sureti, Canterbury Lordum'a, Lordum Viskont Grandeson'a Levant Kumpanyasına, Bay Robert Brantwait'e birçok şahsi paketiniz vardı. Ve Bay Questor'a olan mektubunuzun, mühür veya koruma olmaksızın açılmıştı, fakat geri kalanı iyi durumdaydı. Böylece ben de Tanrı izin verirse onların hepsini bir koruma altında yapıp Bay de Questor'a ve Lordum Conway'inkileri de aynı gün kendi paketimle birlikte göndermeye niyetlendim. Bohemya kraliçesine gönderdiğiniz mektubunuzu onun yukarıda bahsedilen emrine göre ilk önce Londra'ya Sir Francis Nethersole'a göndermek zorundayım. Ve o mektuba lordumun majestelerine göndermek istediğiniz, Lordum Conway'e olan mektubunuzun özeti olan mektupla birlikte gidecektir. Orada İspanya için barış yapmakla gönderilen temsilcinin haberi ve lordumun becerisi tarafından planın bozulmasına dair haber vardır.

Fransız elçisinin bu durum üzerine ateşlendiğini görmekten memnun oldum. Fakat bunun bir *un feu de paille* olmasından ve yakın zamanda eski soğukluğuna

dönmesinden korkuyorum. O ülkeden iyilik beklememiz gerekmektedir. Zira pınar bozulmuştur ve bu yüzden ondan akanlar mecburen kirli olacaktır. Eğer onlar zarar vermezlerse de bu dönemde onlardan bekleneceği kadardır. Ve belki de bundan sonra hatalarını görebildikleri zaman ve âkil adamlar meselelerinin idaresine girdikleri zaman dünyayı iyi yaptıkları konusunda kandırabilirler. Bunu bu mevcut durumda kimse onlardan beklememektedir.

Bu devlet ile işlerimin nasıl devam ettiğini lordumun 3/13 Şubat tarihli paketinden sonra lordum Conway'e gönderdiğim mektubumun özetinde görebileceksiniz. Kendisine gidişatımın şekli ve aldığım cevap hakkında ne yaptığım konusunda hesap verdim. Onların soylu ve değerli baylosları lordumun bana yazdığı herşeyi onlara, haberin meselesini ilgilendirdiği kadar bildirip doğrulamıştır. Fakat kendisinin size buradaki efendilerini, Erdel prensine yardım etme sözündeki iyi çalışmaları katılıp katılmayacağı benim çözemeyeceğim bir şüphedir. Eğer o amaç için yazdıysa kendisi *vox clamantis in deserto*: Zira lordumu temin ederim ki onlar bu alâkayı duymayacaklar ve alâkalarını hiçbir zaman onları akıllı bir şekilde cezbedecek olan kişinin sesine karşı duramayacaklardır. Uzun zaman önce *dui deliberant, desciverunt*'u duymuştum. Ve görevimi ve vicdanımı boşaltmak için geçen Ocak ayında bir hizmetkârım aracılığıyla Lordum Conway'e onların terkedişleri hakkındaki hissimi ve onların nasıl devam edecekleri hakkındaki görüşümü yazmıştım. Lordum bu ekle birlikte gönderdiğim [633] o mektubun suretinde görecektir. Fakat Tanrı'ya şükür şu ana kadar hiçbir cevap alamadım. İngiltere benim için saraydan bir şey duyabilmem konusunda Çin kadar paraleldir. Oradan eğer üç yılda iki mektup gelebilirse bizimle çok cömert bir şekilde ilgilendiklerine dair bir hesap çıkarabiliriz. Aynı zamanda Kont de Tour'la alakalı olarak da mektup yazdım ve majestelerinden bu devlete kendisinin bir süreliğine majestelerine verilmesi için naçiz istekte bulundum. Bu mesele benim görüşüme göre o kadar önemliydi ki gerçekte benim o zaman acil bir mektup göndermemin esas sebebiydi. İngiltere'den bir cevap alamadığım için şimdi bu meseleyi efendimden bir teminat olmadan sorumluluğunu üzerime almaya karar verdim. Danimarka kralı öyle yapmamı talep etmiştir. Ve hâlihazırda kontu buraya bana gelmesi için çağırılmıştım. Ve kendisi gelir gelmez derhal meclisle gideceğim ve onu daha fazla bir seremoni olmaksızın bu devletten rica edeceğim. Zira eğer İngiltere'den bu amaç için bir şey beklersem, yılın mevsimi kaybolacak ve *pedicina post mortem* olacaktır. Ona bazı seçilmiş insanlarla birlikte eşlik etmeye niyetleniyorum. Bu insanları kendim

seçtim. Bu kişiler bu orduda hem yaya hem de atlıları yönetebilecek en yetenekli adamlardır. Ve bunlar da el altından [teklifimi] kabul ettiler ve hâlihazırda yola çıktılar.

Baden markiziyle alâkalı olarak lorduma ne yazacağımı bilmiyorum. Ne kendisinden ne de oradaki sekreterimden Mart'ın 5'inden beri haber alamadım. Onların iki paketi yerine ulaşmamıştır. Bundan sonra şimdi eğer mümkünse onları geri almanın peşindeyim. Almanya'dan aldığım bilgileri lordum buradaki eklerdeki kâğıtlarda görecektir. Ve umumla alâkalı olarak şimdi bu kadarını söyleyebilirim.

Sir Peter Wytche'ın lordumu kurtarmak için yola çıkma noktasında olduğunu duydum. Ve size geri dönüşünüz sırasında burada hizmet etme onuruna sahip olacağımı umduğum için tahmin yoluyla, eşim ve kendim adıma sizi ve soylu leydinizi, sizin için hazırlanmış kötü bir konağa davet edeceğim. Böylece ikinize de en düşkün sevgi ve hizmetim ile lordumun en müşfik ve naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 14 Nisan 1627 Yeni Takvim.

I.WAKE

Sir Isaac Wake'in Lordum Conway'e Yazdığı Mektubun Bir Sureti

Yeni takvim 7 Nisan üzerine bu prenze bu yerin tarzına göre *le buone feste di pasqua*'yı vermek için meclis gittim. Bu görevi Noel'de yapmayı o zamanki hastalığımda dolayı atlamak zorunda kalmıştım. Önceki ihmalim için özür diledikten sonra prenze boyun eğmişim ve ona majestelerinin ve Kraliçenin sağlığı ve başarısı hakkında bir hesap verdikten sonra Sir Thomas Roe'nun ricası üzerine Erdel prensinin yardımı hakkındaki meseleye geçtim. Benim teklifim bu şekilde olmuştu. İlk olarak ona Macaristan'daki meselelerin gerçek durumu, Gabor'un sabitliği, padişahın imparatorla antlaşma yapmamaya karar vermesi, Gabor'a yapacağı saptırmada yardım etmesine dair olan kararıyla ilgili geniş ve doğru bir haber verdim. Bu meselenin detaylarını lordum Sir Thomas Roe'nun mektubunda bulacaktır. Kendisinden bu argümanda ne söyleyeceğime dair en iyi talimatı almaktayım.

İkinci olarak bu prenze, Piedmont ve İsviçre'den döner dönmez bu devleti, majesteleri ve dostlarıyla birlikte Erdel prensine yardım etmesi konusunda bağdaşması için bu devleti harekete geçirdiğimi söyledim. Uzun zamandır beklediğim tatmin edici cevabı almak yerine onların şimdi buradan dışarıdaki vekillerinde bir elçinin (hiç kimsenin ismini vermedi) onları Erdel prensine destek vermek için harekete geçirmeye çalıştığı ve onlarında tatmin olacağı bir cevap verdiklerine dair mektuplar yazdıklarını söyledi. Ben de o teklifi yapan elçinin ben olduğunu fakat onların cevabıyla tatmin

edecek bir cevap almadığımı söyledim. Çünkü verdikleri cevap genel bir cevaptı ve hiçbir şeyi tamamlamıyordu. Eğer onlar benim sessizliğimden razı olduğuma dair yanlış bir sonuç çektilerse onları o argümanla cevap verip onları rahatsız etmekten sakınmayacaktım ve onlara benim bu meseleyi uzun süredir yeniden yüklemekten imtina etmeme dair bazı sebepler verdim. [634] İlk olarak, cevaplarının geneli benim tekliflerini dışlamadığından dolayı onların gerçekten prenze, burada bana veya bir başkasına niyetlerini bildirmelerinden ziyade el altından prenze yardım etmek istediklerini düşünmek için bir sebebim vardır. Ve ben *in aliene rapublica*'yı gizemi düşünmeyecek kişi olarak bunu izin verilmiş şekilde aldım ki bunu yapmalarına dair nedenleri olduğunu biliyorum. İkinci olarak Gabor'un hem Macaristan'daki hareketleri hem de Bâbîâli'yle olan müzakerelerindeki samimiyeti o zamanlar çok fazla kesin olarak gözükmemiştir. Şimdi onların bütün şüpheleri veya kaygıları ortadan kalkmıştı ki önceden bunlar onun dikkatli eğiliminden dolayı algılanmıştı. Ve bu yüzden kesin olarak bu devletin şimdiye kadar ona karşı bir yardımda bulunmadıklarını veya İstanbul'daki balyosa sözleriyle onları harekete geçirmelerine[ingage] dair bir emir vermediklerini biliyordum ve bunların da şimdi o prensin doğrudan hareketleri ve gerçek niyetleri hakkında gerçekten temin olmuşlardı. Eğer şu an bu noktayı öncekinde, Majesteler, Danimarka kralı ve Hollanda adına onların bu devletin uyuşacağına dair öngörüyle bazı kotalarını verdikleri hususundan dolayı daha güçlü bir şekilde rica ettiysem beni affetmeleri gerekiyordu. Bu senatodan daha iyi kimse, o saptırmanın yapacağı önemli sonucu tahmin edemezdi. İstenen katlı küçüktü ve bu devletin büyüklüğüne hiçte düşünülecek bir şey değildi. Onların bütün eski masraf iddiaları Valtelina barışı ile yere düşürülmüştür. Onlar askerlerini oradan çekmektedirler ve Lombardiya'daki akserlerine terhis vermektedirler. Ve bu yüzden eğer onlar majesteleri ve dostlarıyla şimdi bağdaşmayı redderlerse onların bu geriye dönüklüğü onların amaçtan vazgeçmeleri olarak algılanacak ve belki de hem genel hem de onların devletlerine özel olarak tehlikeli sonuçlar doğuracaktı. Onlar güçlü bir düşman ile çevrelenmişlerdi ve Almanya'da avantaj elde edecekleri zaman ya ordunun gücüyle ya da antlaşma gücüyle şüphesiz İtalya'da bir hesaba çağıracaktı. Bu teklifimin özüyü ve bunun için hızlı ve tam bir cevap almak istedim.

Nisan'ın 12'si üzerine meclise gönderildim. Orada geleneğe göre sekreterim senato tarafından yazılan cevabı bana okudu. Onun bir suretini lorduma onların kendi kelimeleri ve dilinde gönderiyorum ki böylece lordum bu sinyorların özü kısa tuttıkları

gibi seremonilerini arttırdığını görebilirsiniz. Onlar şimdi benim onların cevabından tatmin olduğumu söyleyemezler. Çünkü onlara tam tersini beyan ettim ve onlara açıkça majestelerinin ve dostlarının ödeme olarak bu parayı almayacaklarını söyledim. Ve eğer onlar kotalarını ödemeye karar vermezlerse yakın zamanda majesteleri veya Danimarka kralı veya Erdel prensinden haber alıncaya kadar tekrar tarafımdan rahatsız edilmeyi beklemelilerdir. Bu arada *quad dant accipimus*. Sabır dışında başka bir ilaç bilmiyorum ve bu devletin umuma güzel sözler ve törensel övgüler dışında bir katkıda bulunmak dışında çok az bir eğilim görüyorum. Prens kendisini, Fransa'yla olan ihtilaflarımız konusunda bir uyum sağlama konusundaki isteğini belirtirken kendini genişletti. Bu da bana majestelerinin hâlihazırda Mösyö de Bassompierre'i kabul ettiğini, bununda beklenenden daha fazlası olduğunu söyleme fırsatım oldu. Böylece eğer kendisi Fransa kralından, garip bir şekilde Fransa'da kızdırılan kullarına dair benzer bir tatmin alırsa, kendisi iyi bir komşu, dost ve kardeş olarak iletişim kurmak konusunda geri kalmayacaktı. Eğer Fransız ülkemiz Grisonlara yaptığı gibi *strapazzere* olarak yapacaklarını düşünürlerse Tanrı'nın yardımıyla birlikte majestelerinin kullarını yabancı şiddetinden koruduğunu görecektir.

Hamburg'tan Bir Mektubun Özeti

Majestelerinden, kendisinin *stadhalder* veya Holstein topraklarındaki teğmeni Gent Rantzow'a daha fazla asker toplamasına dair görevlerle birlikte mektuplar getirdim. Kral benim gönderilmemden hemen sonra Copenhagen'a yola çıkmıştır. Buraya, mümkün olduğunca aceleyle bazı atlıkların ve bazı özel hazırlıkların taşınmasına dair emir verdikten sonra geri dönmeyi amaçlamaktadır. Biz majestelerinin eski tarz 6 veya 7 Mayıs'ta tekrar bizim yakınıımızda olacağını düşünüyoruz. Danimarka ve İsveç Krallarına bir parça 4000'den fazla daha fazlası olmayacaktı fakat orada cesur bir ordunun toplanacağı söylenmiştir. Zira bizim Kralımızın 6 veya [635] 7000 kişilik kuvvetlerinin dışında Brandenburgh elektörü en azından kendi kotası için en az 2000 kişilik katkıda bulunacaktır.(Bunu Danimarka kralına Cyclnie'deki gizli buluşmalarında söz olarak vermiştir) ve Aşağı Saksonya birliğinin prensleri kendi paylarından 6000'in sorumluluğunu almıştır. Ve son olarak Fransız elçisi, efendisinin adına ben bin pound sterlinin Danimarka kralına, o krala ve bu hareketin ilerlemesine katkı olarak verileceğine dair söz vermiştir. Fakat bunların hepsi henüz 12 bin yayanın üzerinde değildir. Ve onlar sadece Danimarka kralı ve onun masrafı tarafından toplanmaktadır, her ne kadar kendisi kotasından daha fazla mükâfat arayacak olsa da...

Hamburgh

Sir Isaac Wake'in Mektubundan Bir Parça

Bu sabah meclise gittim ve bu prense Kont de la Tour'dan bir dilekçe sundum. Kendisi sağlık sorunlarından şikâyet etmekte ve Almanya'daki bazı hamamlara taşıtmak için izin istemiştir. Bu istek bir tür, efendimin, Danimarka ve Bohemya Krallarıyla birlikte ondan kontu bir süreliğine hizmet etmesi için istediklerini beyan ettiğim zaman açtığım bir şifredir. Ve ben de yüceliğinin, kontun gittiğini düşünmemesi veya onun yapabileceği herhangi bir şeye cevap vermemesi hususunda dilekçeyi bütün muhalefetten sakınacak bir tarza çektim. Sadece onun bir süre için için olmaması için izin vermelerini ve bu iyiliği talep etmeye hazır olan üç kralın hizmetinde olmasını istedim. Bu konuda nasıl başarılı olduğumu Tanrı izin verirse gelecek mektubumda göreceksiniz.

Baden Markizi sabit bir şekilde kalmaktadır ve şahsen Danimarka kralına katılmaya gitmiştir. Böylece o saptırmadan daha fazla şüphelenmeyeceğim. Ve bir sonraki mektubum o görüşmenin sırrını gösterecektir. İngiltere'den bu hafta bir mektup gelmemiştir ve bu yüzden burada ben de veda eder ve olarak lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 17 Nisan 1627

I.WAKE

Konseyin Lordlarına, Konsolaj Haklarıyla İlgili Bir Beyanla Beraber

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordlarım,

Altı yıllık hizmetten sonra Levant Kumpanyasının onlara onların elinde bulduğum bir zemini ve ayrıcalığı kaybetmesine çok gönülsüzümdür. Eğer buna cevap vermeseydim ve onların meselelerini yüreğime almasaydım yediğim ekmek ve tuz bozulmuş olurdu. Fakat bütün hususların üzerinde ülkemizin onuru üzerine işlenemeyecek ve mantıksızca kök salınamayacak olması beni majestelerine vereceğiniz bilginin onları tamir edeceği ve şimdiye kadar korunan ticaret eşitliğine geri getirecek olan lordlarımı rahatsız etmeye devam etmeye zorladı. Mesele Halep'de başlamıştı. Bu konuda lordlarıma geniş bir haber vermiştim. Majestelerine, 800 pound olan kaybın yanı sıra atıfta bulunmuştur ve bir yılda hiçbir cevap verilmemişti, senato da bu sessizliği onların lehine bir hüküm olarak yorumlamış ve sonsuza kadar kumpanyayı bitirecek bir emir yayınlamışlardır. Bu bütün Rumeli, Suriye ve Mısır'daki konsolosluklara gönderilmiş ve onlar tarafından kaydedilmiştir. Buna Fransızlar da katılmış(çünkü o ülkelerin bizi ve Hollanda'yı engellemek ve kendi ticaretlerini

konsolaj ödeyen majestelerinin ve Hollanda'nın kendi kullarından daha iyi miktarlarda taşımaları için bizim gemiciliğimize ihtiyaçları vardır) olup hiçbir şey ödemeyecekleri konusunda birleşmişlerdir. Ve ihtilaf Türk adaletinde bir daha 15000 dolara daha mâl olmuştur. Onlar bu parayı onlar için savaşmak zorunda olan dostlarından ziyade yozlaşmış yargıçlara çok daha istekli bir şekilde vermişlerdir. Burada bu yeni yasanın hem uygunsuzluğunu ve tuzağını şimdi keşfetmiş oluyorum. Zira son mektubumda lordlarımı bazı Venedik tüccarlarının bu limanda bir İngiliz gemisine yükleme yaptıkları ve konsolaj noktası dışında her konuda anlaşıldığını bildirmiştim. İki tarafında kullarını uzlaştırmak ve iyi iletişime devam etmek için yüklemeye dair ödenmiş olan bazı tazminat üzerine mevcut durumu görmezden gelmeye razı oldum. Ve talepte bulunmamak için ihtilaf hâlâ majestelerine dayandığından dolayı onlar da beklenen kararın ve hükmün ön görüşünde onlar hiçbir hariciyet aramayacaklarından dolayı iki taraf üzerinden de bu karar bir sonuca çekilemeyebilirdi.[636] Fakat sahipler onlar için planlarını değiştirdikleri ve mallarını yüklemek için 15 gün bekledikleri zaman, baylos onların devam etmesine izin vermedi, kendi ellerinin bağlı olduğunu ve *pregadinin* yasağını ve fermânını gösterdi. Buna göre ya onun çalışmasıyla veya daha kötü bir yolda İngilizler konsolaj veya başka bir açıklama istemeyecek ve o gemide bir Venedik gemisi olarak hizmet edecek, tüccarları ilk onların kutsal azizlerinin, kutsamasının, *ganolenin*, bayraklarının altında, kurnazlıkla yerleştirilmişti. Böylece boşaltım sırasında, geminin efendisi kendi bayraklarını takmak konusunda sıkıntı çekmeyecekti. Fakat bu tören üzerinde, bunun keşfedildiklerini gördükleri zaman fazla ısrar etmeseler de, bu zamanda bahsedilen hususlar için ödeme yapmamak konusunda ısrar ettiler. Fakat bizim hakkımızı reddetmek için yazıyla bir hareket yapmaları gerekmektedir. Bunun üzerine sahipler hem zaman hem de yolculuklarını büyük engelleyecekler şekilde hasarlar için itiraz yapmaya ve gemilerini boş olarak göndermeye zorlandılar. Venedikliler bizi gereklilik üzerine zorlayacaklarını umdular. Fakat ben buna her ne kadar tüccarlarımız kaybetse de katlanmadım. Ve onların itirazlarını takip etmek için hangi becerikli mahkemeye gideceklerini bilmiyorum. Çünkü baylos mahkum edilmiştir ve kendi yasalarını sağlamaya zorlanmıştır. Fakat bu ihtilafın daha fazla sorun yaratacağını gördüm ve geminin sahiplerinin bu tuzağa düşeceklerini bilerek ve kendilerini ya bu şehirde veya bizim beceriksiz yargıçların karşısında yeni tartışmalar karşısında Suriye'de görevlendirme elde etmeye zorlayacaklarını bilerek, gücümde olduğum kadar, majesteleri tamamen bilgilendirilene ve kulları adına bir hüküm vermeye ve onları

haklarını alabilmesi için Kraliyet otoritesiyle güçlendirmeye karar verene kadar bir şeyler yapmaya karar verdim. Özellikle de eğer yabancılar bizim aracılığımızla kendilerine hizmet edene ve bizim gemiciliğimize girerlerse, bu şartlarla İngilizleri kul yapacak olmalarının bütün neden olduğu zaman. Ve bu yüzden bunun engellenmesi ve Venedik fermânına karşı bir fermân yapılma cesaretinde bulundum. Bunu Sir Isaac Wake' gönderdim. Sadece majestelerinin kullarını, kendilerini bir sözleşme ile Levant Kumpanyasına nasıl zarar verdiklerini gösteriyordum ve bu talebin hukuka uygun olduğunu ve bunlar iddiayı ödemeyi iptal edene kadar ve böylece bunu devam ettirerek devam edene kadar bütün ülkeler tarafından ödendiğini ve alındığını doğruluyordu. Bunu bütün konsoloslarımızın olduğu terazilere göndereceğim ve naçiz bir şekilde lordlarıma bunun otoriteniz tarafından onaylanması için yalvarıyorum. Haklı girişimizi korumak için bütün çabamı göstereceğim. Ve eğer memnuniyet eşit olsaydı, *per cum pari*'i yapabilirdim. Fakat eğer lordum benim gidişatımı desteklemezseniz ve majesteleri de onları kabul etmezse, düşmanın, prenslerinin ve desteyle birlikte çok fazla avantajı olur. Ve bu yüzden daha fazlasını yapmaya ve benim veya şirketin harcayabileceğinden daha fazlasını harcamaya cesaret edemiyorum.

Majestelerinin iyi müttefikleriyle veya kendi kullarına verilmiş imtiyazla bir tartışma yapmaya gerek yoktur. Eğer majesteleri isterse bir sözüyle birlikte herşey hallolur. Bu yabancılar eğer şirketin gemilerinde bizim ayrıcalıklarımız inde görülürse, kendi yasalarına boyun eğmek zorunda kalırlar. Eğer bundan hoşlanmazlarsa hiç kimse onları yüklemesi için yalvarmaz veya zorlayamaz. Ve sonra da bütün sahiplere ve efendilere sadece majestelerinin buradaki memurlarının kurallarına ve emirlerine ve toplumlarının kurallarına, o ve onun yükü aracılığıyla padişahın limanlarında özgürlük ve koruma görüyorlardı. Bütün masrafı gideren konsolajdı ve eğer şirket bunu kaybederse hem yabancılar söylediklerinden daha ucuza ticaret yapmış olur hem de elçileri, konsoloslukları ve günlük hediyeler sağlanamaz. Bunların hiçbiri, majesteleri gemilerin efendilerine, Kumpanyanın emirleriyle bağdaşacak veya onların vekilleri tatmin edilmeden yabancıların mallarını boşaltmayacakları şartı üzerine bir sözleşme yapmak istemezse, toplanamaz. Senatonun Zantikos ve Kefalonya hakkında diğer fermânları *extra provinciam meam* olup lordlarıma onlarla birlikte rahatsız etmeyeceğim. Fakat onlar basıldığı ve tesirli olacağı zaman onlara alâka göstereceğinizden şüphem yoktur. Fakat onlar konuya çok dezavantaj getireceklerdir, böylece eğer onlar engellenmezse, [637] Venediklilerin bizden başka başlıklar altında

on konsolaj vereceklerini ve onların ticaretinin bizim düşüşümüz ile yükselecektir. Lordlarımın korumasına naçiz bir şekilde genel bir amaç ve lordlarımın en sadık hizmetkârı olarak kendimi sunuyorum. İstanbul 19/29 Nisan 1627

**İstanbul'daki Daimi İngiliz Elçisi Tarafından Yapılan, İngiliz Gemilerinde
Padişahın Topraklarındaki Herhangi Bir Limana Veya Limandan Yapılan
Yüklemeler İçin Konsolaj Hakkıyla İlgili Bir Beyanat**

İstanbul'un yanındaki Galata'da kalan bazı Venedikli tüccarlar, temsilcileri aracılığıyla bizim iyi gemimiz olan, Londralı Neptün gemisine yükleme yapmaya çalışmış ve istemişlerdir. O gemi şimdi aynı limana Venedik için gitmektedir. Orada mezkûr geminin sahipleri ile Büyük Britanya majestelerinin elçisine hem ayrıcalık hem de kadim ve devam etmiş gelenekten gelen konsolaj hakkı dışında bütün detaylarda anlaşmışlardır. Bu noktada İngiliz sahipler, ilk antlaşmalarına göre mezkûr Venediklilere, mezkûr temsilcinin şahit olduğu ilk antlaşmalara göre herhangi bir talebin tatmin edilmesinin onlar üzerinden alınması ve onlardan istenecek herşeyi ödemek ve onları kendi tehlikelerindeki bütün engellerden ve kayıptan kurtarması için onlar arasındaki yükün değerli düşüncesi üzerine üçüncü bir kişiye verilmesini teklif etmişlerdir. Ve bunun üzerine sözleşmenin özünün tamamlandığını anlamışlar ve mezkûr Venedikli tüccarların rızası için, önceden niyetlendikleri yolculuktan vazgeçmişler ve gemilerini olağan yükleme yerine getirmişler orada kendilerine büyük kayıp ve zarar getirecek şekilde 14 gün beklemişlerdir. Bunu antlaşmalarının gerçek anlamına göre mallarını almak için yapmışlardır. Fakat daha sonra yükleyiciler yeni bir madde eklemesi ve İngiliz sahiplerin Ekselansları Venedik balyosunun konsolosluğunda görülmesi ve orada kayıt üzerine, böyle bir konsolaj hakkının talep edilemeyeceğine dair teminat vermesi bu mezkûr hakkın önceden iptal edildiği ve reddedildiği söylenmiştir. Bu daha önceden söylenmemiştir; sadece özel bir uyum ile zararsız olarak bundan sakınılmıştır. Bu tamamen yeni bir icat olup önceki zamanlarda hiçbir zaman yapılmamıştı veya istenmemiştir ve mezkûr sahiplerinin gücünün tamamen dışında bir şeydi ve kendisi bütün mantığa rahatsızlık veren bir şey olup, bir konu onun prensinin haklarına ve beyanlarına zarar verebilir veya bir yabancı bizim gemiciliğimizden kâr elde etmek isteyebilir ve yapabilir. Aynı kişiler majestelerinin kulları olan geminin sahiplerine yükleme geleneğine göre yasaları vermek zorundadırlar. Bunun üzerine İngiliz sekreteri ekselansları baylosa bu kötülüğün ve tuhaflığın sebebini öğrenmek için

gönderildi ve tüccarlarımızın bu nokta da temizlenmesini istedi veya ilk tekliflere göre yüklenen geminin boşaltılması ya da onların üzerine verilecek hükümlerden dolayı hatırı sayılır hasarlar ve masraflarla hayal kırıklığına uğratılacaktı. Ekselansları baylos sona açık ve kesin fermân olan *illustrissimi cinque savij della mercantia*, Venedik'te Eylül 1626' tarihli fermânı göstererek, onun hiçbir yabancı geminin Senatonun kuluna, eğer yukarıdaki terimler olmadığı sürece yükleme yapamayacağını veya indiremeyeceğini, bu tür gemilerin sahiplerinin veya efendilerinin ya Venedik'te ya yüklemenin yapılacağı padişahın terazilerin de ya da elçilikte taahhüt vereceklerini söylediler. Buna göre, adaletsiz ve yersiz bir talep olan hiçbir konsolaj talep edilmeyecek veya iddia edilmeyecektir. Bu üstü kapalı bir yasaktı. Böylece antlaşmanın tamamen boş olduğunu ve kendi adlarına iptal edildiğini söyledi. Bunun majestelerinin ve kraliyet atalarının lütufu ile o toplumun ilk şirketleşmesinden beri mezkûr şirketin gemileriyle majestelerinin topraklarına giren her mal üzerine konsolaj alma ve toplama hakkı ve gücünü kullanan Levant Kumpanyası'na çok zarar vereceğini ve daha önce böyle bir dikkatin veya hariçliğin hiçbir zaman eski zamanlarda yapılmadığını veya alınmadığını veya majestelerinin kullarının daha önce başka bir ofiste veya bir konsoloslukta görülmediklerini onun yerine Levant denizleri içerisinde kendi elçilikleri ve koruyuculuklarında gördükleri ve o tür memurların orada kaldığını ve bazı çeşitli ağır ve önemli meseleleri düşünerek, ben majestelerinin Osmanlı hükümetindeki meskûn elçisi şövalye Sir Thomas Roe, mezkûr şirketin meselelerini yönetmek ve yönlendirmek ve onların bütün haklarını ve kadim ayrıcalıklarını korumak konusunda tam bir otorite almış olarak, [638] bizim bu beyanımızla majestelerinin, hem [gemi] sahiplerini, tüccarlarının ve efendilerinin ve onlarla veya onlarla sözleşme yapan kim olursa ya Venedik'te ya da Levant Denizleri içerisinde başka bir limanda, padişahın, Rumeli, Trakya, Anadolu, Suriye, Mısır, Berberî, Kıbrıs, Rodos veya Ege adaları veya mezkur şirketimizin ayrıcalıklarının bulunduğu hiçbir limanın tartısında, kendi gemilerini yüklemek veya boşaltmak için kendi gemilerini kiralar veya yükleme yaparsa, Venedik, Marsilya veya başka bir tartıda yabancıların malları taşıyan konsolajdan özgür kılacak bir fermânın, sözleşmenin veya antlaşmanın geçersiz kılınmasını; fakat İngiliz gemileriyle taşınacak olan bütün mallar için mezkûr tartılarda, onların belirtilen sınırlar içerisinde ya yükleme ya da boşaltma yapılırken bütün konsolajı ve eski görevlerini, majestelerinin elçileri veya konsolosları aracılığıyla, onlar üzerine verilen usul üzerine ödenmesinin uygun olacağını düşündük. Aynı zamanda,

bütün ihtilaflardan sakınmak için majestelerinin kulu olduğu gibi mezkûr şirketin korumasında veya padişahın topraklarında bu kadar dezavantajlı şartlar üzerine ticaret yapan özellikle de herhangi bir başka ülkenin bayrağını, sancağını veya rengini giyip, sonra Aziz George veya Aziz Andrew’i giyen gemi efendileri ve sahiplerine, majestelerinin elçisi tarafından küçümseme ve itaatsizlik cezası üzerine ülkeye hesap vereceklerine dair uyarı ve emir göndermenin de uygun olduğunu düşündük. Bu yazıyı kraliyet majesteleri’nin kulları gibi, konsolaj hakkının, doğru, adil ve uyulması gereken bir kural olup, bütün ülkeler tarafından karşılıklı olarak alındığını kayıtlardaki çeşitli güvenlerde de gözüktüğünü ve bizim gemilerimizin korumasına her kim gelecekte, kesinlikle kullarına görevlerini ödeyeceklerini veya onun toplanacağını veya bir limanda boşaltılmadan önce el konulacağını ilan ediyoruz.

4/14 Nisan 1627’de İstanbul’da yazılmıştır.

Bu beyanın sureti lordlara Venedik’le gönderilenle aynı olmak üzere İtalyanca olarak lordlara da gönderilmiştir. Çünkü lordlara yaptığım ile ilgili olarak kesin bir hesap vermek istedim. Onlara bu tercüme yi vermek isteyebilirsiniz. Sizin için Venediklilerin majestelerinin hükmü karşısında güvenli olarak bağlanacakları için yükselen kötülüğü engellemek için bu riske girmişimdir. Yahudiler de şimdi bu örnekle konsolaj ödemeyi reddetmektedirler ve padişahın kulları olarak diğerleri kadar bu ayrıcalığı savunmaktadırlar. Özellikle de Venedik’e giden tüccarlar... Buna ciddi bir şekilde karşı gelmek zorundasınız. Majestelerinin Sir Isaac Wake’e bu beyanı doğrulaması ve lordların sizi sahiplere ve efendilere karşı otorite vermek, onları Teslis evine gönderip ve orada yayımlatmasından başka yapılacak bir şey yoktur.

Lord Conway’e

Lordum,

Venedik elçisinden, majestelerine Senato adına Tunus’a gönderilen vali Hasan Paşa hakkındaki çalışmayla ilgili haberi okuduğum zaman bunun bana karşı yapılmış, oradaki elçilerin onun bu göreve gelmesine karşı gelmekte birleşmediğime dair bir şikâyetle karşı karşıya gelmişim. Fakat orada daha çok benim geri çekilmeme dair kapalı bir ima bularak, umum için daha kârlı diğer meseleler atlanırken, gergin uydurmalar ve gelişlerdeki ve majestelerini boş meselelerle rahatsız etmekteki bu ciddiyetin amacının ne olduğunu merak ettim. Fakat o sinyorların ona çok önem

verdiğini (Padişahın reddi ile sessizleştirildiklerini düşünüyorum) ve majestelerinin benden bir hesap istediğini görerek ilk tekliften başlama ve kendimi onlara katılmamak ile suçlama ve nedenlerimi majestelerinin cömert hükmüne bırakma cesaretini göstereceğim. Hasan Paşa bu denizlerdeki korsan hâkimiyetinin zirvesinde önceden Tunus Paşasıydı ve ben de o zaman diğer bütün Türkler gibi onun zamanını onlar ile mülkünü ilerletmek için kullandığını düşündüm. Kendisi sadece suç ortaklığı etmekle kalmamış aynı zamanda Dalmaçya'ya inen Venedik kulları üzerine bazı yağmalar yapmışlardı ve onları hem köle hem de yağma olarak almışlardı.[639] Ve şüphesiz ki kendisi bütün diğer ülkeleri de kızdırmıştır. Hepsinin ona karşı özel bir kını vardır. Onun süresinin dolduğu zaman, kendisinin azli üzerine Senato buraya şikâyetle bulunmuştu ve yeni paşaya emirler ve derhal esirlerin gönderilmesini emreden memurlar gönderilmesini sağlamıştı. Bu çok az etkili olmuştu. Ve ikincisi birincisinden çok daha kötü oldu. Ve böylece bu mesele geçen yaza kadar bu şekilde kaldı. O sırada yeni bir Kaptan Paşa yapılmıştı, kendisi çok saygı duyulan ve sevilen bu saray içerisinde olağanüstü gücü olan bir kişiydi ve büyük olasılıkla tercihte en yüksek sıraya tercihine gelmek için, kendisi o göreve eski dostu olarak buraya onunla birlikte getirilen, Hasan Paşa'yı o görev için tavsiye etti. Ve dışarıda bir konuşmadan önce padişah derhal ona yönetimi verdi ve geçirdi. Hollanda elçisi ona karşı çıkan ilk kişiydi ve hem Fransız elçisi hem de Baylosla ona karşı çıkmak için bir toplantı yaptı. Ve böylece birlikte onun gönderilmesini engellemek için bütün güçlerini kullanmaya karar verdiler.

Daha sonra bana bu fikri bildirdiler ve benim yardımımı istediler. Kendilerine ben, onlarla iyi bir uyum içinde olacağım hiçbir şeyden geri kalmayacağımı söyledim. Fakat onlardan bizim başarılı olup olamayacağımızı ve denizde otoritesi olan bir memur ve imparatorla gücü olan birisi olarak her gün ihtiyacımız olan kaptan paşaya karşı bir beyanda bulunmanın tedbirli olup olmadıklarını bildirmelerini, bizim onu kızdırmamak için çok dikkatli olmamız gerektiğini, özellikle de onun İspanya antlaşmasına karşı korumasını ve intikamcı doğasını bilerek bu şekilde hareket etmemiz gerektiğini söyledim. Ve eğer böyle bir hareket yapıp ve başarısız olursak hem bu sarayda hem de Tunus'ta bir düşman kazanacağımızın yanı sıra bizi birleşik elçilerin çok şey yapabildiğine dair dışarıda şöhretli tutan *arcanum*'u açığa çıkarmamamız ve suçlama olmadan reddedilemeyecek olan prenslerimizin onurunu çok kolay bir şekilde bağlamamızı ve eğer bu kadar küçük bir meselede başarısız olursak son sığınak için

takdirin kuru olarak tutacağı son demirimizi de kaybedeceğimizi söyledim. Benim fikrimin kesinlikle başarısız olacağıma dair söyleyerek tamamladım. Bu sebepleri hepsi güvenle bir şekilde, özellikle de Hollandalı (zira balyos, akıllı ve tedbirli bir adamdı, her ne kadar bu meseleyle en çok ilgili kişi olsa da... Bir tane şikâyet yapmaya ve kendi kavgasında diğerlerinin güvenini riske atmamaya razı olmuştu) Zayıf bir amaç olduğunu düşündüğüm gibi iyi grubu korumayı reddetmedim. Şikâyetimizi ve isteğimizi nasıl bir tavırla bildireceğimiz konusunda konuşmaya geldiğimiz zaman onlar bizim hep birlikte bir dilekçe yazmamız fikrine geldiler. Bunu imzalar hususundan dolayı reddettim. Fakat bununla birlikte herkesin ayrı bir şekilde yazmasını, kendi kinini ve hissiyatını belirtmesini ve onları birlikte teslim etmesini teklif ettim. Bunun en büyük gösteri olup, en büyük tesiri yapacağını tahmin ediyordum. Fakat Fransız hâlâ macera arayarak(ki bunu hiçbir zaman alamaz) bana daha fazla danışmayarak, aracısı olan Hollandalı bana hazır yapılmış dilekçeyi getirdi ve onun ismi en yüksek yere yazılmış olarak imza atmamı teklif ediyordu. Bunu çok kötü olarak aldım ve ona açıkça efendilerinin majestelerine zarar vermeye cesaret etmeyeceklerini ve bu meselenin nankörlük ve tedbirsizlikle dolu olduğunu söyledim. Lordumu kendisinin nasıl veya hangi uygun şartlar ve hususlar ile orada tutmanın gerekli olduğu konusunda rahatsız etmeyeceğim. Fakat katı bir şekilde bunu onları bırakmak için bir fırsat olarak aldım ve zannedersen onuru kurtardım ve onlardan bu şekilde çok farklı olan durumlarımız ve çıkarlarımız için zemin kazandım. Birkaç gün içinde dilekçelerini verdiler ve bütün güçlerini denediler ve kesin olarak reddedildiler. Bazı büyük bakanlar onları o kalitedeki insanların atamalarına karıştırdıkları için onları küstahlıkla suçladı. Özellikle de padişahın beyanından sonra... Kendisi iznini onurlu bir şekilde geri alamayacağını fakat o Hasan'ın kendisini bu devletin bütün dostlarına adil bir şekilde davranmasına dair uyaracağını söyledi. Eğer burada başarısız olursa şikâyet üzerine gerekli çözümün verileceği söylendi. Bu hareket için onlar kaptan paşayı kaybetmişlerdir. Kendisi, onlar kadirgasına onu ziyaret etmek için geldiklerinde ilk görüşmelerinde ayağa kalkmayarak hakaret etmiştir. Ve sert bir şekilde balyosa ve onun kullarına eziyet etmiştir. Böylece onlar onunla uzlaşmak veya resmî şartlara geçebilmek için birkaç ay beklemek zorunda kalmışlardır ki bu da sadece resmi bir ilişkidir. Hasan Paşa onlara karşı muzaffer olmuş ve öfkeli bir şekilde gitmiştir ve onlara bütün muhalefeti yapmaya karar vermiştir. Bu fırtınalardan sadece sakınmakla kalmadı, aynı zamanda benim iyi dostum olan kazasker tarafından bu muhalefetin saldırgan bir şekilde ve başarılı olamayacağını ve benim de

buna katılmamamı tavsiye etti. Bu meseleden uzak durma her şekilde benim avantajım oldu. [640] İlk olarak padişah benim bu meseleden sakınmamı mutluluk ve nezaketle aldı. Kaptan paşa hemen benimle dostluk kurdu ve bana ona duyulan bir saygı olarak teşekkür etti ve Hasan da bana minnettarlığını gösterdi. Bu durum üzerine *pacatis demonuibus* sıcak bir şekilde müzakere etmeye ve ciddi bir şekilde Tunus'daki kendi barışımızı yerleştirmek, özellikle de bizim donanmalarımızın veya kalyonlarımızın o limana, su, dinlenme veya erzak alması ve para karşılığında uzun yolculuklara eşlik edecek bütün ihtiyaçların ve sahilin sağlayabileceği herşeyin sağlanması için iyi bir fırsat olarak almaya karar verdim Bunların hepsine izin verildi ve bu sonuca ulaşmak için paşaya padişahın emirlerini teslim ettim ve paşa benim huzurunda bunların gözetilmesi için ona katı bir emir verdi ve aynı amaç için bugün Tunus'a bir mektup yazdı ve kendisi de pek çok hediye, cömertlik ve aramızda ziyaretleşmeden sonra yemin etti ve gerçekten kendisini ülkemize karşı minnettarlığını gösterecek şekilde ayarlayacağını zannediyorum. Ülkemiz ondan sadece bir yanlış görmemekle kalmayacak fakat özgür bir şekilde bütün gücünü bizim lehimize çevirecekti. Bu şartlar üzerine kendisi geçen Eylül ayında bana veda etti ve sonra onun varışıyla ilgili bir şey duymadım. Majesteleri dostlarıyla arasında nasıl iyi bir iletişim yapmak isterse ona boyun eğirim. Herhangi bir Türk için sözümü veremem. Onların hepsinin sahtekâr olduğunu biliyorum. Fakat eğer onların bazılarında güven bekleyebilirsek, bunu değişimle bulabileceğimizi umamayız. Zira bu paşa şimdi zengindir ve şehir ve boğaz üzerinde cesur haneleri vardır ve gidişinden önce o kadar çok rahatsız edilmiştir ki, kendisi sorguya çağırılmak konusunda çok tedbirli olacaktır. Özellikle de benim tarafımdan. Benimle birlikte bütün şehir onun iyi bir dostluk hâli içinde bulunduğu dair beyanda bulunmuştur. Buradaki meskûnların ona karşı beyanda bulunarak eğer hasetle değilse biraz utançla dokunuldukları doğrudur. Ben onların barışlarının aracıyken beni bir seremoninin dışında bırakmışlardı. Ve bu hafta balyosla konuşurken, senatonun bu şikâyet hakkındaki kararını, onların onun geri çağırılmasına dair kararlarını, benim de onlara muhalif olmayacağımı veya majestelerini bir uyumdan değiştirmek konusunda ikna etmeyeceğimi söyledim. Aklında ne kucakladığımı keşfedememiştim. Fakat elçiler daha önceden prenslerine ne olduğu konusunda bir hesap vermeye karar vermiş olup, devam edip etmemeleri kararını onlara bırakmışlardı. Fakat ben gizli şekilde çalışmanın onlar silahlanmadan ve ona karşı kuvvetlerini koymalarından önce görevi bitecek olan bu kişinin şahsına karşı değil, sade kendi

güvenlerinin yaralarını tedavi ettirmek ve birleşik elçilerin herşeyi yapabileceği şöhretini korumak için olduğunu öğrendim. Bu görüşü ve hürmeti korumaya niyetliyim, denemeye değil ve bu yüzden bu görüş çok aşağıya düştü ve eğer genel mektuplarla tamir edebilirlerse, onlarla birlikte zafer kazanmaya eşlik etmekten memnun olurum ve böylece bu düşüncenin onurunu sadece itaat etmeye hazır olduğum majestelerinin ihtiyatına havale ediyorum.

Senatoya ve vekillerine bana karşı yaptıkları her iyi çalışma için minnettarım ve bana yapmış oldukları çok özel cömertlikler içinde karşılığını ödeyeceğim. Fakat onların gerçekten majesteleri ve umum ile uyum içinde olmasını dilerdim. Haberleri iletirken onların özgür olacaklarından şüphem yoktur. Fakat onların buradaki balyos geldiği zamanki törenler ile onların Fransız'dan korktuklarını gördüm. Kendisi de bunu isteksiz bir şekilde taşımaktadır, zira kalpleri onların içinde yanmaktadır ve henüz o ülkeyi rahatsız etmeye cesaret edememektedirler. Onların dostlukları kendi hususları ve çıkarları için samimidir. Lordum bu açıklıklarda, memnuniyetsizliğim olmadığı fakat daha çok kendi özelim için en iyi görüşü iletmeye ve bütün iyi istihbarat ile beslenmekten memnun olacağım içim affedecektir. Fakat onlar hâlâ bu iyi iletişimi kendi hareketlerine kurban etmektedirler ve devletlerine o işaret *ab mantiquo* teslim edilmiştir. Kendi adlarına yaptıkları Gabor'a katkı sadece önemsizdir. Mantova düküne Venedik'te yapılan muameleyle, iki iyi ziyafet değildir. Fakat onlardan hiçbir zaman bu konuda devlet nedenleri ve gelecekteki sonuçlar yüzünden tedbirler ve Valtelina'daki masrafları ile cevap alarak bir umut elde edememiştim. Fakat şimdi onlar o yükten hafiflediklerine göre(korkudan değil) eğer prens güvenini ve onurunu korursa onların majesteleriyle birlikte özel bir katkı vermeye çekilebileceklerine dair bir umut vardır. Ciddi bir şekilde, gitmeye hazır olan eski balyosa bu durumu Senatoya bildirmesi için ricada bulunmuştum. Ve her ne kadar kendisi hiçbir şey veremese de iyi etkilenmiş olup, ondan iyi çalışmasının başarılı olabileceğine dair ima topladım. Benim karıma sabit ve geniş bir iletişim sağladığım Sir Isaac Wake'e bu konuyu bildireceğim ve onun yardımları ve benim onun bir hizmetkârım olduğunu açıklayacağım.

[641]Gabor'la alâkalı olarak kendimi temizlemeyi ve vezir ve temsilcisiyle birlikte çok temizlemeyi amaçladım ve onların kesin kanıtlardan dolayı ciddi bir şekilde olumsuz olduğunu, ne onların ne de Budin Paşa'sı Murtaza'nın onun bir barış tamamladığını bilmediğini veya inanmadıklarını buldum. Eğer bunu yaptıysa bu onun için bir sorun olacaktı. Zira bu devlet bunu açık ihanet olarak algılayacaktı. Kendisinden

doğrudan bir haber gelmedi. Fakat Murtaza'dan gelen bir posta, şiddetli bir şekilde benim 17 Şubat ve 3 Mart tarihli mektuplarımda bahsettiğim Dubrovník'ten gelen beyefendinin burada bir muamele görmesinden veya bir görüşmeye kabul edilmesinden şikâyet ediyordu. Ve eğer padişah Gabor ve kendisine savaş veya barış yapmaya dair sonucu kendilerinin yapmasına dair güveni havale ettiyse, diğer bütün antlaşmalarının engel çıkartacağını ve zarar vereceğini ve karar sırasında terslik ve belirsizlik üretebileceğini belirtti. Kendisinin[Dubrovníklinin] derhal azledilmesini ve kendisine gönderilmesini istemişti. Çünkü imparatorluk görevlilerinden biri Komoran'a varmıştı ve kendilerinin bu haberci gelmeden konuşmaya girmeyeceklerini söylediler. Bunun üzerine vezir onu imparator veya diğer antlaşmalara, kabule, görüşmeye veya onun mektuplarının teslimine bir cevap vermeden gönderdi. Sadece onun azli için bir berat verdi. Buna göre kendisi getirilecek ve onlara sunulacaktı. Fakat düşman ülkesinden geldiği için onlar kabul edilmedi. Kendisi Murtaza Paşa'ya bir Çavuşla birlikte gönderilecekti ve onunla birlikte Paşa'ya bir cevap da vardı. Bu onun mektubunun tamamıydı. Topladığım kadar başlıkları lorduma ayrı olarak gönderdim. Gabor için görevlisi olan, benim tarafımdan dürüst ve samimi bir insan olarak bilinen Sinyor Tholdolarye aynı postayla buradaki Erdel temsilcisine sadece Budin paşasının vezire yazdığı mektupla uyumlu olarak, kendisinin oraya prens tarafından o antlaşmalara katılmak ve yardım etmek için gönderildiğini söylüyordu. Bu mektupları benim sekreterim okudu ve orada bir hile yoktu. Burada bir kesin bir şekilde eğer Gabor bu barışı yaptıysa (bunu Viyana'dan kesin bir şekilde öğrendik)kendisinin bu devleti ve kendi elçisinden sakladığını ve onları kandırmış ve gizlemiştir. Kendisinin imparator ve Türkler arasında bir antlaşmaya yardım edeceği kesindir. Fakat ne amaçla olduğu muallaktır. Kendisinin antlaşmayı devam ettireceği veya onu bozmak için kurnazlık mı yaptığı konusunda iki yol da nedenler yüzünden iki yönden de kuvvetlidir ve eğer bu devlet onun tarafından kandırılmıyorsa, kendimizi kandırmamak için onlar her ne kadar padişahın dostları hususunda önceden görevi dizginleseler de barış arıyor ve hedefliyorlardır. Bunu Gabor eğer sabit bir şekilde inaniyorsa bunu avantajı olarak kullanacaktır. Zira sabit bir şekilde antlaşmanın sonucunun kendi gücüne ve göğsüne kaldığını söylüyorum. Onu tam olarak denemeye karar verdik ve ben de kendisi her ne kadar teminat veya kesin bir emir olmasa da Haziran'daki büyük miktar için mektuplarım olduğu konusunda haberdar ettim. Bu onun vekillerini çok etkilemiştir ve her ne kadar barış istediğine dair bir genel bir ses olsa da (bunu yapsa da yapmasa da)

pek çok kişi Gabor'un başka amaçları olduğuna inanmakta ve ben de buna inanmaktayım ve bu da Almanlara *un tiro del suo arco*'yu gösterecektir. Bu amaç için mektubun gönderilmesinin ertesi günü temsilcisiyle bir buluşma ayarladım. Bu mektupların ve Hollandalı beyefendinin varışının engellenmesi için bir kurye göndermeyi amaçlıyordum. Onun seferinden bunların da barış hakkında hiçbir şey bilmeyip, sabit bir şekilde herşeyi prense ve Murtaza'ya havale ettikleri dışında hiçbir şey toplayamadık. Eğer savaşı seçerlerse onlara yardım etmeye söz verdiler fakat daha ziyade güvenli bir barış nasihatinde bulundular. O ekli mektuplarının güvenli bir şekilde tanık olacağı gibi. Gabor'un bu tür bir hareketinin hem düşmanlara hem de dostlar için tehlikeli ve şüpheli olduğunu itiraf etmeliyim. Fakat hiç kimse doğayı değiştiremez ve en iyi sanatçı aracına göre çalışmak zorundadır. Eğer kendisi dürüstse ve sağlanabilirse kendisi anlaşılabilir fiyata değerlidir. Bu yüzden eğer majesteleri bana para için emir vermeye karar verirse ki bunun eksikliğini yeni bir gedik veya mutsuzluk durumu olmamasını sağlarsa, bunu kendisinin gerçekten ilerlediğini gördüğüm gibi ihtiyatla kullanacağım. Güven mektuplarında bir kayıp olamaz ve bu umutla onu beslemek ve korumak için umut vardır.

Birkaç gün önce Kahire paşasından bir mektup geldi. Arabistan'daki Yemen'de bir isyan olduğunu belirtiyordu. İsyân hak iddia eden bir prensin altındaydı. Onu ayman veya bir rahip olarak çağırıyordu. Kendisi o ülkeyi ele geçirmişti ve Paşa'yı baş şehirde kuşatmıştı. Onun kurtuluşu için Kahire paşası Suachin ile Kızıldeniz'e 3000 asker gönderdi. Fakat eğer daha fazla yardım gelmezse Kutsal yerlerin kaybedileceğine dair haberler geldi. Bu da bu devlet içerisinde sık sık toplantıların olmasına yol açtı ve bu devletti özellikle Mekke ve Medine ve Peygamberlerine bağlılıkları hususunda çok rahatsız etti. Detaylarını bilmiyoruz fakat kendisinin savaş alanında galip olduğu ve savaşı yenilemek için büyük hazırlıklar yapan İran şahı tarafından kaldırıldığını biliyoruz. Veziriazam [642] Halep'e varmıştır. Fakat adam, mühimmat ve paradan dolayı şikâyet etmektedir. Birincisini toplamak için bir tane Rumeli'ye bir tane Anadolu'ya bir tane de Kırım'a vezirler, diğerleri de başka yerlere adam toplamaları için gönderilmişlerdir ve bu şehir boş kalmıştır. Mühimmat İskenderun'dan deniz yoluyla gönderilecektir ve para *per fas et nefas* olarak alınacak veya umumî savaşa yardım etmeleri için *precario* zengin kullardan çekilecektir. Bu yıl bu imparatorluğun şansı denenecek ve keşfedilecektir. Şimdi sonsuz gerekliliklerin altında çalışmaktadırlar. Askerler neşeli bir şekilde gidiyor gibi gösteri yapmaktadırlar fakat

pek çok kişi çok fazla sorunun olacağından şüphelenmektedir. Bu diğer durumlara iyi hizmet etmeyecek olan meselelerimizin özüdür.

Lorduma geri dönüşüme dair olan yardımınız için teşekkür ederim. Majesteleri hizmetinde benim hakkımda bir eksiklik duymayacaktır. Onun benim halefimi seçmesi onu cesaretlendirecek ve muktedir kılacak ve ben de onun yeterliliğinin sadece diğer büyük ve takdire şayan değere sahip kimselerden önce seçildiğini düşünmekteyim. O kutsal saati bekleyerek lordumu cömert Tanrımızın korumasına havale eder naçiz bir şekilde & olarak kalırım.

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Benim görüşüme göre bizimle bütün umumî hizmeti ilerletecek olan çalışmalarda bağdaşmaya çok arzulu görünen balyosdan gelebilecek bir nezaketsizlikten şüphelenmek için hiçbir sebebim yoktur ve geri dönüşünüzden beri lorduma yazdığım mektuplar kendisine ve kendisinin söylediği gibi senatonun paketlerinde onlar olmaksızın yanlış ellere geçemezdi. Gabor'la ilgili yazdığım o mektuplar onunla konuşma ve uyumla birlikte yazılmıştı. Bu soruşturma şüpheyi temizleyecektir. Lordum'un varışından önce sizi her 14 günde bir olan mektup göndermek konusunda nadiren başarısız oldum. Fakat Bay Wilkinson zamanında zannedersen hiç başarısız olmadım. Kendisine zannedersen 3 Ocak'da, Kont Mansfelt'e bir ekle birlikte gönderdiğim mektubun yeteri kadar zaman geçtiğinden dolayı kaybolduğundan şüpheleniyorum. Fakat lorduma 17 Ocak'dan beri sabit bir yolda mektup yazmaya başladım ve hiç atlamadım. Sizin kenarda yazan o mektupları ve suretlerini almış olmanız gerekir. Onlarla birlikte çeşitli mektupların suretlerini ve Erdel prensi ve diğerlerinden gelen mektupların suretlerini de göndermekteyim ve bir ışık için katkıda olacağımı düşündüğüm hem Macaristan meselelerinin durumu hem de bizim hareketlerimizle ilgili her haberi verdim. Her ne kadar geç gelseler de onların varacağını umuyorum. Bu kışın lordumu Venedik'ten genel olarak 50 gün uzakta tuttuğunu gözettim. Uzun zamandır Valtelina antlaşmasının sonucunu beklemekteyim ve şimdi lordum da bana tahmin etmeye korktuğum kararımı verdirttiniz. Fransa, Kralı XII. Louis'nin İsviçrelileri kaybetmekteki büyük hatasını unutmuştur. Kendisi onlara iki kat [fazla] parayla kurtarmaya çalışmıştı. Tanrı, durumların değişimi içerisinde onun amacını bilmektedir. Fakat bütün mantıklı anlayışa göre Grisonların bu hapsedilmiş haklarının gücü o taçlar arasında daha büyük bir savaşı besleyecektir. Zira İspanyolların

Fransa ve o insanlar arasında tamamen bir nefret körüklemeye çalıştığı ve(O sevgi onların hayatlarının üzerinde olup, onların özgürlüğüdür)ve bu büyüdüğü zaman onlara karşı kullanmayı hedeflemektedir. *Cavendum imprimis ne manga injura dias fortibus et miseris: tollas livet omne quad usque est auri argenti gladimque relinques.*

Yeni baylos görüşmesini yapmıştır, eskisi de geri dönmeye hazırdır. İlk seremonileri kabul edilmiştir. Kendisini çok tedbirli bir beyefendi olarak buldum fakat bazı hususlardan dolayı Fransızdan korkmaktaydı. Bu sinyorlar her zaman kendilerine harcarlar ve komplimanlarıyla bağdaşmazlar Fakat ben de umumu rahatsız etmeye isteksiz olarak kendimi nasıl düzelteceğimi bilmiyorum. Bağdaştıkları zaman, nefret ettikleri kişiyi şımarttıklarını görmeyeceğim.

Zavallı İzmir başpiskopusu umutsuzluk içinde olup isteğiyle ilgili mektuplarının prens kardinale teslim edildiğinden ve onun da Roma'ya gittiğinden başka bir şey duymamıştır. Lordum bu isteği yenileyerek ve elde ederek veya en azından beni neyin yapılabileceğini bildirerek eşsiz bir nam sağlayacaktır. Baylos onu desteklemektedir. Fakat Fransız kendisini Papa'nın elçisi olarak ileri sürerek bütün otoriteyi büyüterek zalim bir şekilde ona eziyet etmektedir. Kendisi mektuplar göndermiştir ve bu onun hayatını tamir edilmez yapacaktır.

[643] Eğer Gabor şöhretinden daha iyi olursa Senatonun ona gizli bir şekilde majesteleriyle birlikte masrafını ödeyeceklerinden şüphem yoktur. Zira onların Valtelina'(gelecekteki korkuları dışında) konusunda bahaneleri kalmamıştır ve vekilleri Gabor'un saptırmasına çok meyilli gibi gözükmektedirler. Çünkü bu onların iki düşmanı olan Avusturya ve Türkiye'yi meşgul edecektir. Bu amaç için ciddi bir şekilde iki baylosla da ciddi bir şekilde müzakere yaptım ve eskisi bana senatoda etkili çalışmalar yapacağına dair çok umut verdi. Bu genelle alâkalı olarak kendisi her ne kadar hiçbir zaman acil bir para sözü vermese de lordum özgür bir şekilde ona meydan okuyabilirsiniz Kendisi görüşünde sabit ve sert, fakat hükümde çok katı bir kişidir ve benimle dostça ilişkiler kurmuştur. Bunu lordumdan ona açıklamasını istiyorum ve şüphem yok ki kendisi de ona ve senatoya özel bir hizmet yaptığımı itiraf edecektir.

Bu iyi uyum ve dostluğa rağmen benim yükümdeki görevim ve tüccarlarımın koruması ve onların kadim ayrıcalıkları bütün özel hususların üzerindedir ve Halep'teki haklarımızın bozulmasına razı olmayarak bu konuyu sessizliği kendi avantajlarına kullanan ve kendi lehlerine bir hüküm olarak algılayarak şirketi sonsuza kadar bitirecek ve belki kendilerine de gemilerimiz üzerinden bir avantaj sağlayacak olan bir fermân

yayınlayan senato ve balyosa bildirdim. (ve bu detay majestelerine bildirilmişti, onun iş yoğunluğu onun bu kadar küçük meselelere inmemiştir) Zira onlar ticaretimizin köküne saldırmışlardır. Özellikle kendilerinin sahte cömertlikler veya bir güç ile bizim Zantikos ve Kefalonya'da onların şehirlerinde yükleme yapmadan veya her 1000 için 5 dolar vergi ödemediği yükleme yapmamızla birlikte gemiciliğimizi Venedik'e çekmeyi ummaktadırlar. Ve böylece senatonun *dacio*'su üründen daha fazladır. Böylece bizi geçmeyi ve bizi ticarete yemeye çalışmaktadırlar. Fakat bu konuda lordları geniş bir şekilde bilgilendirdim ve bu meseleyi onların hikmetlerine havale ettim. Zira ticaret için söz konusu olacak olan her dezavantaj devlete bir zarardır. Bu arada kâfirlerin karşısına daha fazla kaba tartışmaları getirmeyi engellemek ve bizi korumak için burada İngiliz gemisine yüklemeye alâkalı yeni bir ihtilaf düşmüştür. Burada kullar ile karşılıklı olarak uzlaşmak için hakkımıza veya majestelerinin hizmetine zarar verecek hiçbir hareketin yapılmaması için buna iştirak etmeye arzuluydum. Fakat senatonun onların kullarına eğer bir yabancı konsolaj istemeyeceğine dair taahhüt vermezse yükleme yapmayacaklarına dair emir veya yasaklama koyduğunu gördüm ve böylece onların kanunlarını bizim rızamız ile kabul ettirmeye çalıştıklarını gördüm. Balyos birine izin vermediği gibi ben de diğerini yasakladım. Ve böylece tüccarlar hem kaybeden olup birbirlerine itiraz etmişlerdir ve ben de ekteki beyan ile iyi bir muhalefet yapmanın zamanının geldiğini düşündüm. Bununla ilgili olarak majestelerinin konseyine bir hesap verdim ve naçiz bir şekilde onların onayını istedim ve lordumun burada güvenin riske giren bana olan korumasını ve sizin vatandaşınızı korumanız konusundaki tedbirinizi bilerek size belki bize zarar verebilecek bir sözleşme ile tuzağa düşmüş olan bütün İngilizleri uyarmanız ve mantığınıza uyacak şekilde majestelerinden bu ihtilaf ile ilgili bir karar vermeye tenezzül edene kadar *pregadi* fermânına karşı gelip Levant kumpanyasına avantaj getirmeniz için bu beyanı teslim etme cesaretini gösteriyorum. Bütün mesele ve benim hedefim ve amacım lordlarıma gönderdiğim mektuplarım, beyanın kendisi ve şimdi size havale ettiğim finansörlerimizin itirazlarıyla kendilerini beyan edeceklerdir. Lorduma bu sorunu verdiğim için üzgünüm. Fakat eğer daha fazlası olmasaydı, İngiltere'nin ticaretine kesin olarak büyük zarar ve iyi iletişim ve karşılıklı yardımlara zarar verebilirdim ki buna her zaman bütün gücümle yardım edeceğim.

Lorduma Lordum Conway ile açıkladığınız iyilik için teşekkür etmeyi atlamam gerekmektedir. Ve eğer kendi faziletlerinizin üzerinde beni minnettar tutabilecek bir şey

yapsa ben de kendimi & olmak için yeteneğimin ötesinde beyan edebilmek için çalışırım. İstanbul 21 Nisan 1627

Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Lorduma yazdığım son mektuplar Nisan'ın 14 ve 17'si yeni takvim tarihliydi. Onlar her ne kadar değişik günlerde *offico della bolla*'ya gönderseler de tek bir şekil halindelerdi. İlkinde tarih yoktu, fakat ikincisinde hata tamir edildi. O zamandan beni bir firkat gitti. Benim bu şehirde olmadığım [644] Bay Walter Montagu'yla buluşma nedeniyle Padova'ya olan yolcuğum nedeniyle bu şehirde olmadığım için onun hakkında bir bilgim yoktu. Kendisinin de buraya gelme gibi bir niyeti yoktu fakat benden o pelerinin altında yeni bir yolculuğa çıkmamı istedi. Lorduma yazdığım son mektuptan sonra sizin yazdığınız 3/14, 19/29 Mart tarihli mektuplarınızı aldım ve en sonuncusu olan 3/13 Nisan tarihli mektubunuz da bugün elime gelmiştir.

Generale dele arme della republica soylu unvanıyla burada hizmette tutulan Kont de la Tour'u özgür kılmak için çok uğraştım ve *per annum* 6000 altın zinciriyle bağladım. Bu devlet ilk olarak beni reddetmiştir. Kendilerinin onun, generalleri olarak karakterine sahip olduğu sürece başka bir prense hizmet etmesine izin veremeyeceklerini söylemişler. Bunun üzerine onun karakterini bozmaya ve maaşını reddetmeye ve cömert bir şekilde vermeyeceklerini şiddetle almaya zorlandım Bu şartlar üzerine kendisi yeni takvim 6 Mart'da Brescia'dan ayrıldı. Kendisine devletten pek çok iyi sözler verildi ve 3000 duka sunuldu. Şu an için kendisinin Cenova'da olduğunu umuyorum ve Tanrı'ya ona iyi bir yolculuk ihsan etmesi için dua ediyorum.

Baden markizi Danimarka kralıyla beraber olmuştur ya da ondan çok uzakta değildir. Ve ben de kısa süre içerisinde ondan bazı iyi haberler alacağımızı umuyorum. Şimdi Magdeburgh'un idarecisiyle konuşacağım. Kendisi Danimarka kralının kardeşidir ve zannedersem de Erdel prensesinin de amcasıdır. Zira kendisinin müteveffa Seckendorf markizinin kardeşi olduğundan eminim ve böylelikle de Brandenburgh elektörünün kardeşidir. Bu prens bana gönderilmiştir ve bende kendisini ilk olarak Erdel prensine göndereceğim. Ve oradan da kendisi 20000 adamdan oluştuğu söylenen o ordunun komutasını almak için Silezya'ya gidecektir. Kendisi daha önceden Danimarka kralının tuğgeneraliydi. Ve şimdi bu müteveffa Weymar dükünün yerine bu diğer ordunun kumandasında olmak istiyordu. Kral buna izin verdi. Çünkü kendisi(bana yazdığı kadarıyla)bu kadar yakın bir akrabasının Erdel prensi tarafından çok yakın

karşılacağını düşünmekteydi. Onun samimiyeti üzerine Kral çok fazla güvenmekteydi, ben de her ne kadar lordumun son iki mektubu onunla ilgili çok az güven verse de onunla ilgili hâlâ iyi umutlar taşımaktayım. Albay Morgan, bu prensin kralın ordusunda olan birliklerinin başındadır ve bütün piyadeleri yönetmektedir. Sadece 2440 kişiyle birlikte varmıştır, fakat onların hepsi cesur kişidir ve ülkemizden 4000 kişi daha bu sayıyı doldurmak için gemilere binmişlerdir. 9000 İskoç, üç birlikle birlikte, lordum Buckingham'ın bir akrabası olan Nidisdal kontu, nam-i diğer Lord Maxwell'in komutası altında her gün beklenmektedir. Hâlihazırda, onun hizmeti için toplanan İngiliz ve İskoçların yanı sıra Kont de la Val komutası altında 3000 Fransız ve Montgommery kontunun komutası altında o ülkeden 2000 kişi daha fazla beklenmektedir. Dün kendimi meclise, bana güven mektupları gönderen o kralın elçisi olarak sundum. [o mektuplar] okundu ve kabul edildi. Fransa'yla olan yanlış anlaşılmalarımız artmaktadır ve eğer patlama olmazsa, çok hızlı bir şekilde bir kırılma izlenecektir. İngiltere ve Haghe için olan bütün paketleriniz *picapito* ve burada zarflanmıştır. Lordum ellerlime dün gelmiş olan İngiltere'den bir paket alacaksınız. Şimdilik lordumun bilgisine sunmaya değerli olarak bunları alacaksınız. Ve bu yüzden ben de burada cefa eder ve her zaman Lordumun en düşkün dostu ve naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 22 Mayıs 1627

I.WAKE

Lordum Conway'e

Lordum,

Buradaki bütün niyetler tamamen Asya savaşının hazırlıkları üzerine yatkındır ve Murtaza Paşa'dan veya Erdel prensinden son mektuplarımdan beri yeni bir haber gelmemiştir. Ben daha ziyade lordumu rahatsız etmek için uygun bir meseeden ziyade geleneği ve görevimin gereğini[oblation] yapmayı devam ettirmekteyim. Ruhun bu boşluğu ve rahatlığı ile hiçbir dedikodu tarafından yanıtılmamış bir şekilde pek çok durum üzerine düşünme rahatlığım ve Gabor'un sessizliğine ve sadece dostlarıyla değil, bu devlet ve kendi temsilcisinden bile iletişimi kesmesine, raporların düşmandan gelmesi benim daha fazla güvensizlik duymama yol açmıştır. Vezir sabit bir şekilde hiçbir şeyin bitirilmediği ya da prensin müttefiklerini ve Almanya'nın özgürlüğü kapsanmadan bir barış tamamlanmayacağını söylemektedir. [645] Fakat ben her ne

kadar [barış] tamamen Gabor üzerine kalsa da tam tersine doğru genel bir eğilim görüyorum. Kendisine karar o yüksek seviyede havale edilmiştir ki kendisi onların hükümlerinin üzerinde bir zorunlulukla hem bu devletin bakanlarını tatmin edebilir hem de kendi isteğine göre savaşı devam ettirebilir. Burada eğer başarısız olursa kendisi bir bahanesi olmadan kalır. Ondan doğrudan bir şey duyuncaya kadar gücümde olan herşeyi yaparım. Ve eğer diğer herkesle birlikte aynı eğilimi gösterip güvenli bir şekilde devam edersek bizim şüpheyile acı çekmiyor olacağımıza ikna oldum. Ya Fransa'dan gelen bir emir ya Fransız'ın efendisi kadar katı bir iletişim kurduğu, onlar aracılığıyla bu görevde tutulduğu Papa'ya veya Kardinaller konseyine olan bağlılıktan dolayı biz kendisinin bazı kötü çalışmalar yapmış olduğunu öğrendik. Ve kendisi bütün mektuplarında ona karşı protestolarda bulunan ve bunun ona en iyi sığınak olduğu Gabor'u kandırmak ve rahatsız etmekle kalmamış, fakat imparatorla olan barışın yenilenmesi için bu devletin bakanları ile çalışma göstermiş, onların hediye zayıflığı üzerine kolay bir şekilde çalışmıştır. Yakın zamanda bu Roma meselelerindeki hasetlerindeki fırsat, üzerine kendisi Vatikan elçisi korumasını almıştır, saman ve fırçadan yeni monarşiler yapmakta olup, burada her köşede yeni Piskoposluklar yaratmak ve Rum kilisesini bastırmak buraya bir *suffraganto apostolico* getirmeye çalışmıştır. Ve benim de bunların hepsine karşı çıkacağımı tahmin ederek öfkeyle vezire gitmiş ve baylos ve benim ondan nefret ettiğimi ve karşı çıktıklarını, bunun da tek sebebinin bu devlet için, Asya'daki sorunlar devam ederken en gerekli olan barışı korumak ve imparatorla uzlaşma sağlamak çabasıyla padişaha iyi bir hizmet yapmış olduğunu söylemiştir. Bu sert ve kırıcı suçlama bizi kendisinin bu meselede eğer kendi prensiyle değilse, bu meselede ikili bir şekilde ilerlediğini gösterdi. Bu haber çok gizlidir ki lordum bunu kullanmak isteyebilir buraya geri dönmesi bütün saray istihbaratımı bozar ve eğer majesteleri bunu bilgilenmek için uygun olarak görürse kendisi kolaylıkla senatonun eski ve yeni meskûnundan ve Patrikten yeterli kanıtlar alabilir. Her gün, lordumu rahatsız etmek için daha uygun bir fırsat yaratması için Gabor'dan haberci beklemekteyiz. Bunun için şimdi özür dilerim ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 5/15 Mayıs 1627

Lord Conway'e

Lordum,

Lordumun 23 Şubat tarihli bir mektubumu, majestelerinin cömert korumasındaki rahatlığı bir mücevher gibi aldım. Prensler küçük hizmetleri kabul ederek onları ödüllendirirler ve en iyi kullar da sadece sinek gibidir, eğer onlar üzerine güneş doğmazsa halsiz olurlar. Bu onuru (majestelerinin cömertliğinin düşürmeden) lordumun bu değersiz hizmetkârı olan bana yaptığınız iyi çalışmalar için size borçluyum. Yüksek ve alçak şeyler arasındaki arabuluculuk, birisinin ihtişamını veya diğerinin minnettarlığını düşürmez. Ve beni sizin en müteşekkîr hizmetkârınız olarak kabul etmeniz için size naçiz bir şekilde yalvarıyorum.

Erdel prensinden 3 aydır haber alamadık ve daha sonra da bu devlete karşı önceki mektuplarımdan bildirdiği gibi bu ihmal edilmesine dair şikâyetler dışında hiçbir şey alamadık. Bu geri çekilmenin nedenini leydisinin atanmasından duyduğa rahatsızlık olduğunu biliyoruz. Bu geçen yıl verilen bir sözdü ve uzun bir süre önce sınırda bir seremoniyle birlikte yapılması beklenmişti. Bu olmadığından dolayı kendisini küçümsenmiş olarak gördü. Fakat 20 gün kadar önce bu atama törenleri olağan ciddiyetle birlikte gönderdiler ve onu rahatlatmak ve hazırlamak için önce bir mektup gönderildi. Böylece biz kendisinin bu aksi nöbetten kurtulacağını ve bizim de aniden amaçlarını öğreneceğimiz umuyorum. Buradaki temsilcisi benimle Mayıs'ın 15'inde görüşmüştü. Hâlâ kendisinin acele ettiğini veya ortaya çıkan barış şartlarının korunacağına inanmadığını söyleyerek itiraz ediyordu. Kendisi bana açıkça prene onun onurunun burada ne kadar sorgulandığına dair bir mektup yazdığını ve ben de bunu sorgulayan ve hâlâ onun dostu olan birisi olarak onların bildiğini bildiğini taşıyamadım ve eğer kendisinin imparatorluğun söylediği kadar bu kadar zamansız bir antlaşma yaptıysa bunu bilmesinin tehlikeli olacağını söyledim. Bu şekilde kendisinin, majesteleri, Danimarka kralı ve bütün müttefikleriyle olan güveni bozulmuştur. Hiçbir güveni yoktu ne de diğerlerinden bir güven teminatı vardı. (zira imparatorun temsilcisi (ne amaç için olduğunu öğrenmek güç) bu antlaşmayı yayımlayarak (eğer onlar kendi adlarına samimiyseler bunu beslemesi gerekmektedir) tam tersine kurnazlıkla Gabor'u bu bakanlara suçlamakta kendisinin Avusturya hanedanlarının dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olarak bağlayacağını söylemiştir.[646] Bu her yerde kötü olarak alınmıştır. Vezir bundan bir isyan olarak şikâyet etmektedir ve Erdel temsilcisi de bunun kötü niyetlerle yayıldığını ve gerçek olmadan muhalefet ve şüphe tohumları

ekmek ve efendisini Bâbîâli'nin korumasından koparmak için yapıldığını söylemiştir. Mesele iki elçi arasında sert bir şekilde şikâyet edilmiş ve bizim bu çalışmalardan silahlar ile elde edemediklerini kapalı çalışmalar ile yapıp onun yıkımını getirmeye çalışan yeni dostlarının kötülüğünü toplayacağını umduğumuz Gabor'un bu hareketi hakkında prensi bilgilendirmiştir. Kendisi aynı zamanda garip bir dürtüyle gelecek Haziran için majestelerinden burada para beklendiğine dair bir ima olduğuna dair efendisini bilgilendirdi ve ben de bu teşviki doğrudan bir söz vermeden kullanmaya arzuluydum. Ve şimdi mektubunuz ile lordumun onu sözlerinin gözetimi konusunda onaylamak ve heyecanlandırma emrinizi almış olarak, atamayla ilgili teminat ile herkesi memnun etmeyi umduğum zaman aynı şeyleri sıkıcı bir şekilde tekrar etmeme gerek yoktur ve her ne kadar onun yolları hakkında şüphe olsa da, güven mektuplarında kayıp yoktur. İyi sonuçlar olmadan parayı vermeyecektim ve bu ertelemeye eğer para isterse, dostluğunun layık olduğu kadar çok tehlike olabilir. Mektuplarda, nedenlerde, onur tartışmalarında, kâr ve zorunlulukta, sözlerde, tehditlerde yapabildiğim bütün parayı harcamaktan sakınmadım. Fakat eğer gerçekler takip edilmezse kredimi nefesimle kaybederim. Daha yakın ittifakın prensleri ve daha karışık çıkarlarla onları dini unvanları ile döndürmek zor olacaktı. Gabor *act as aurca*'yı referans göstererek özgürlük adını kullanmaktadır. Kendisi bir İsviçreli veya yeniçeri gibi her iki ayda bir para almalıdır aksi halde isyan edecek ve kendi hissiyatından başka hiçbir retoriğe inanmayacaktır. Majestelerine olan görevim beni bu açıklıklara zorlamıştır. Şu an güzel sözleri kabul etmeyecektir. Fakat eğer paraya dokunursa, eğer dün barış yaptıysa bugün imparatorla yaptığı barışı bozacaktır. Sir Isaac Wake üzerime yükümlülük koyup beni majestelerinin hizmetinin bütün müzakereleri veya durumlarında veya kendi kârım konusunda beni bilgilendirmekte ve talimat vermektedir. Senatonun ne kadar dikkatli hissiyatta olduğunu ve kendi zorunlulukları onları zorlamadan hiçbir şey yapmayacaklarını anlamış bulunuyorum. Bu her zaman bir dezavantaj yoludur. Onlar *oltramontani*'ye alâka göstermeyeceklerdir. İtalya onların efendileri olup sadece onun barışına değer vermektedirler ve bunu kaldırılacak ve ertelenecek bir kazanç olarak görmektedirler. Son balyos Sinyor Justinano yeni gitmiştir. Kendisinde giderken iyi eğilimler vardı ve bana bizimle bağdaşan çalışmalar yapacağına söz verdi ve kendi meselelerin durumunu ve Gabor'un saptırmasının gerekliliğini biliyordu ve belki de onlar kendi vekillerine güvenebilirler. Fakat ben onun sözündeki rahatlığı ölçemedim. Zira bütün bu senatörlerin hepsi sanki onları bir ruh yönlendiriyormuş gibi tek bir hisse

sahiplerdir ve geçirmek zorunda oldukları genellikleri çok iyi bir şekilde vermekteler, detayları ise reddetmektedirler. Özellikle de para konuşması konusunda ve her zaman *penatibus immolate* yaparlar. Bu yeni meskûnla en iyi konuşmamı yaptım ve bu yardımın gerekliliğini ve kolaylığını savundum. Kendisi de dobra ve samimi bir adam gibi gözükererek bana onların bu hazırlanmış tarzındaki *voto*'sunu vereceğini söyledi. Fakat majesteleri onların İngiltere'deki elçilerine ağzından çıkaracağı bir söz ile muzaffer olabilir. Onun varlığı ve otoritesi bütün çalışmaların üzerindedir. Onlar bunları[çalışmaları] etkili olmaktan ziyade işgüzarlık olarak düşünmektedirler. Ciddi bir beyan onların gelecek zamanı düşünmelerini ve diğer durumlarının şartlarını kendilerine bağlayacak şekilde uyandıracaktır. *Hodie mihi, cras tibi*. Ve üzerime çekileceği ertelemektense en kötüsünü bilmek daha kârlıdır. Bölgem dışında kaldığımı biliyorum fakat lordumun koruması ve benim kendi vicdanım beni temin etmektedir.

Bir istihbaratım olmadığından dolayı Gabor hakkında bir varsayımda bulunamıyorum. Fakat Budin'den gelen bir sipahi, Silezya'daki Weymar dükünün kuvvetlerini Mansfelt'in ordusunun kalıntılarıyla birleştirdiğini ve imparatorluğa darbeler verdiklerini, prensin de silahlanmakta olduğunu ve aniden onlara katılacağını söyledi ve bu dedikodular ve umutlar ile bukalemunlar gibi kendimizi beslemekteyiz.

Ciddi bir şekilde çeşmeden haber almayı bekliyorum ve ben majestelerine hizmet konusunda rahatlığımı beklerken prence onurunu koruması ve bütün fırsatları kavraması için zorlamalarımı yenileyeceğim. Ve böylece lorduma verdiğim rahatsızlığı tamamlar beni lordumun samimi bağlı hizmetkârı olarak korumanızda tutmanızı isterim. İstanbul 19/29 Mayıs 1627

[647]Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Yer altında saklı olan uzun ve neredeyse umutsuz bir araştırmadan sonra, efendimin beklentilerini tamamlayacağını umduğum bir yol üzerine düştüm. 4 ay kadar önce size Mora'yı gezmesi için otorite ve gereçlerle donatılmış bir hizmetkâr gönderdiğimi belirtmiştim. Kendisi beni bilgilendirdiğine göre bazı ender parçalar bulmuştur. Bir tanesi 8 ayak yüksekliğinde çok fazla yüzü bozulmamış olan bir heykeldir. Diğer de ünlü eski Corint'te kafasının eksik olduğu bir heykeldir. Ve bunlar Zantikos'a gitmek üzere bindirilmiş, oradan da İngiltere için gönderileceklerdir. Kendisi sonra ücret üzerine iki tane daha kazmıştır ve onları da elde edeceğimden şüphem yoktur. [Bir tanesi] Lucius Mummius'a ait olduğu düşünülen azim bir kafadır. Onların

onun özgülerine cevap vermesini diliyorum. En azından yer onlara biraz değer verecektir. Oradan Atina'ya gitmiştir. Orada yerin üzerinde veya altında ne varsa onun olacaktır. En son ondan bir Ege adası olan Zea'dan haber aldım. Oraya uzun süre önce benim tarafımdan satın alınmış kafaların eksik olduğu heykelleri götürmek için oraya varmıştır. Onlardan bir tanesi Arundell Lorduma gönderilmiştir. Eğer herhangi bir kurnazlık onları indirebilirse, elde edilecek daha fazlası vardır. Şimdi kendisi, gidişinde gömdüklerini ve eğer taşıyabilirse cesur *relevo* büyük bir vazo ve *Pallade* yazılı çelenkli bir sütun ve başka pek çok nadideyi alıp getirmek için gitmiştir. Kendisi yedi tane daha olduğunu duydum, eski Sparta olan Lacedemon'a devam etmektedir ve onları elde etmeyi ummaktadır. Andros'tan Sakız'da büyük bir *Bachus relevosu* aldım. Bu rapor üzerine o adanın Beyinin yardımı ile alınmıştır ve eski bir temelin altı kazıldığından dolayı bana pahalıya patlamıştır. Fakat yüz bozulmuş, ayak ve bir eli kırılmıştır. Geri kalanı güzel ve muhteşemdir. Pek çok başka yerden ve muhtelif temsilcilerden henüz görmediğim çeşitli başka şeyler beklemekteyim. Ve yeteneği olmayanlardan, fakat kendilerini görevlendirmek için benim paramı harcamış olanlardan gelecek iyi ve kötüden memnun olmak zorundayım. Bugün bir İtalyan ile birlikte bir tercümanı ve yeniçeriyi, bilgilendirildiğim kadarıyla pek çok heykelin olduğu Bithinya'nın kadim metropolisi olan Bursa'ya gönderiyorum ve Karadeniz'de Amasya'da bulunan Sinop'tan bir geri dönüş bekliyorum. Böylece efendim benim gayretimi takdir edecek ve kendi cömertliğinize göre başarıyı kabul edeceksinizdir. Taşıma ve araç zorluğu ve masraf büyüktür ve bu uzak yerleşimler arasındaki tehlike daha büyüktür. Bazı taşlar 2 binin üzerindedir ve el ile denize getirilmektedir. Fakat efendimin masraftan pişman olması için hiçbir sebebi olmayacaktır. Zira size asil bir koleksiyon yapmayı umdum.

Eğer bu araştırmayı devam ettirmek isterseniz, her gün pek çok ender madde bulunacaktır. Fakir insanlar kazanç umuduyla çalıştırılmakta ve bütün bu bölgeler ben ve Bay Petty tarafından da tamamen soruşturulmaktadır. Yerin üzerindeki herşey Venedik'e götürülmüştür. Madenciler gibi talihe güvenmek zorundayız. Fakat eski Hristiyanların, Türklerin hasedini engellemek için bütün Rumeli ve adalarda, zamanın ve gayretin açığa çıkaracağı şekilde gömmüşlerdir. Efendim beni bu noktada başka talimatlarını da göndermekten ve sonsuz acılara ve tehlikelere katlanmış olan ve şimdi hem ülke de hem de bu sakinleri iyi çalışmış olup yeterli ve yorulmaz bir çabaya bu görev için çok kolay eşi bulunmayacak olan zavallı adamımı da kabul edeceksiniz. Benim onu ödüllendiremeyeceğimi görerek, onun umutları, efendimin onu hizmetkârı

olarak alacağıdır. Kendisi buna gayretlidir. Bir adama iyilik yapabilmiş olacağım bu hareketi de naçiz bir şekilde yüksek bir iltimas olarak kabul edeceğim.

Majestelerinin lütfu ile efendimin emrine göre bu işin takibini bırakacağım halefimin hızla gelmesini bekliyorum. Zira bu sabır ve zaman işidir ve şimdi ben de doğru yoldayım. Macaristan meseleleri uykudadır veya sonuçlarındadırlar. Gabor hakkında hüküm verebileceğimizden daha iyisini umuyoruz. Efendim o haberleri Lordum Conway'den almaya tenezzül edecek ve efendimin beni size ait birisi olarak almasından emin ve rahatlamış olarak & olarak görevlendirilmek için yaşayan en mutlu adam olarak geri döneceğim. İstanbul 19/29 Mayıs 1627

[648] Sir Maurice Berkeley'e

Efendim,

Sizden geçen yıl çok eski tarihli mektuplar aldım. Fakat yeni evli birisi olarak herşey için bir özrünüz vardır. Size mutluluk ve saadet ve leydinize de kalbine sunabileceği bütün mutlulukları dilerim.

Geri dönüşüme çok dar bir şekilde bakarak sizden bir haber almayı veya size tekrar yazmayı beklemiyordum. Fakat her ne kadar majesteleri benim derhal geri çağırılmam için derhal söz verse de kışın bir yolculuk olmasından korkuyorum.

Sizi şu an hem kâr hem de mutluluk konusunda ilgilendiren haberim olmamış olup, işim sadece size karşı olan sevgimin sonucu olup sizin itaatsizlerinden biri olabilmenizi duyduğumu söylemekten alıkoyamamaktadır. Hak hususuyla düşüncelerinizin dürüst bir yere dayandığını ve bu krallığın eski yasalarına göre Parlamento tarafından verildiğini biliyorum. Fakat hâlâ benim nasihatimi alacaksınız bir ihtilaf ruhu beslemektense onu engelleyin. Biz doğal eğilim ile yeterli özgürlüğe sahibiz ve onunla ilgili her öneri tarafımızdan şüphelenilmelidir. Yeni yolların alınmaması konusunda sizinle aynı fikirdeyim. Fakat biz eskisinin bazı kötü zekâlar veya düşman tarafından otlar ve burçaklar ekildiğini gördüğümüz zaman bunun bilenen olmadığı ve gerekli etkileri yapmadığını gördüğümüz zaman kendimizi çok katı bir şekilde kurallara bağlamamalı, fakat her duruma itaat etmeli ve şu an kin ılımlılıkla kullanmak gerekmektedir. David *shewbread*'i aşırılık içinde almıştır. Ve kanun, umumî tehlike durumunda benim yerim üzerine bir kale yapma ve evimi genel bir yangından çekmek için izin vermektedir. Bunlar bana inanın devletin gerekliliğidir. Eksiği olmamalıdır veya tehlikeye gösterilemez. Çünkü parlamento krallarının iradesini alamadığı gibi kral da onlarınkini alamaz. Bana güvenin, bu kötü şöhretin yaralarının

ihtiyaç ve bütün planlarımızın yavaşlık ve kötü hazırlıklar yüzünden olduğunu biliyorum. Bunlar para eksikliğinin meyveleridir. Neyi konuşmamanın uygun olmadığını biliyorum. Yazmak içinse çok daha az. Bizim kendi yasalarımız üzerine bakarsanız herşeyi göremezsiniz. Onlar gereklilikte o yasaların yapıldığı aynı sebep ile bazen yer vermek zorunda olduğunu bilmelisiniz. Gençliğinizde bir işaret ve muhalefet işareti almaktan ve hükmünüzü popülerlik için satmamaya dikkat edin. Bunlar dumandır ve ben onları temiz bir havanın üzerinde aldım. Ve ben kendimi devlet için dürüst olarak bildiğim gibi bütün sıcak beyinlerin ona aksi şekilde ve iftira atmak için çalışacaklarını biliyorum. Herşeyin dışarıda ciddi bir şekilde korunması gerektiğini ve üyelerin de bir vücut oluşturmaları gerektiğini söyleyerek tamamlıyorum. Mantığın ruhu olan temele kazanamamak ki bunlar yasalardır ve düşmanın yapmasına izin vermemek için uygun malzeme ihtiyacı için surları kırmamak gibi bir anlam vardır. *Nam sepe honestas rerum causas judicium abhibeas, perniciosi exitus consequantur* Bunu parlamento da vermek daha iyi olacaktı. Fakat eğer çok büyük bir fırtınaya veya çok az yağmuru taşımak zorundayız, bunu sabırla fakat buğdayımızı en iyi şekilde alarak yapacağız. Böylece bütün devletin sorunlarını, Tanrı'ya ve majestelerine olan güvenle sonucun ortak düşmandan daha iyi olacağına güvenmeliyiz. Onlar hem yasaya hem de dine karmaşa getireceklerdir. Ve böylece size kendim gibi[] diliyor ve her zaman & kalacağım. İstanbul 26 Mayıs 1627

Lord Conway'e

Lordum,

Bir ölüm sessizliği herşeye hâkimdir. Şu ana kadar Erdel prensinden nasıl devam ettiği veya amaçlarının ne olduğuna dair hiçbir şey duymadık. Fakat biz üç tarafın görevlilerin Komoran yakınında buluştuğunu ve anlaştığını biliyoruz ve ben de bu devletin niyetinin tamamen barışa bağlandığını gördüm. Vezire bana verdiği söz hakkında baskı yaptım ve padişahın adına majestelerine mektup yazmam sözünü hatırlattım. Önceden kendisi barışı reddederdi fakat şimdi bunun korkusu imparatorlukla olan müzakerenin zemini olan müftüyü bahane olarak göstermektedir ve her ne kadar kendisi kesin olarak barışın sonuçlandırılmasını itiraf etmese de sonuç olarak bunu reddetmemiştir. Bunu devletin dostlarının da kapsanmasının hazırlığıyla yumuşatmıştır. Fakat ben ona bu kapsamların eski olduğunu ve eğer onlardan bir gerçeklik beklerse onu kandıracağını göstereceğim zaman kendisi hiçbir cevap veremez. Fakat kendisi zamanın daha iyisini verebilecek şekilde değişeceğini ummaktadır.

Gabor'u son bir kere daha denemekten başka hiçbir demirimiz kalmamıştır. [649] Kendisi onun bana yazdığı son mektuplarının güveni ve elçisine verdiği talimat ile kendisinin antlaşma yapacağını çünkü bu devletin gözlerini açacak başka bir yolun kalmadığını söylemişti. Bu devlette sınırın güvenliğine çok düşkün olup, diğer çıkarları destekleyen hiçbir argümana inanmayacaklardı. Fakat kendisi konuşmadaki ihlalin bir savaşın başlangıcı, Türklerin de bunda rol almasına dair gereklilikten doğan çok fazla imkânsızlıklar ve zorluklar ile karşılaştı. Buraya imparatorun mektuplarıyla başka bir haberci daha geldi. Onun kabul edilmesi şimdi daha kolaydı. Mektuplar öz olarak, Gabor ve Murtaza Paşa hakkında, eski ateşkesi rahatsız eden kişiler olarak şikâyetten ibaretti. Ve kendisinin [imparator] bu imparatorluk ile iyi bir barış yapma konusundaki ciddî isteği vardı. Eğer padişah sınır valiliklerine umumî huzurun destekçilerini göndermediği sürece bunun asla sağlanamayacağını belirtiyordu. Bunun oluşturulması için kendisi bu devletten olan kişilerle buluşması için görevlilerini gönderdiğini, onların maddeler üzerine anlaştığını ve bütün ihtilafları çözdüğünü ve kendisinin de buraya tamamlanan her ne varsa onu onaylamak için bir büyükelçi göndereceğini belirtiyordu. Vezir tarafından mektubun taşıyıcısına, imparatorun Gabor'la ayrı bir barış yaptığını ve bu yüzden de padişahın haberi olmadan amaçlarını elde ettiğini, bununda sinsi amaçlara dair şüpheler doğurduğunu söyleyerek itiraz etti. Kendisi de böyle bir şeyin yapıldığını söyleyerek itiraz etmedi. Fakat efendisinin buna güvenmediğini ve bu devletin otoritesinin güçlendirmede sürece onun sözüne güvenmeyeceğini söyledi. Benim güvenimin hükmümden daha güçlü olmadığını söyleyerek, umutsuz olduğumu söyleyerek tamamlıyorum. Gabor'da büyük bir hayal kırıklığı vardır. Fakat ışıksızlıklar, dumanlar ve Fransız elçisinin sahte ateşleri ve Venediklilerin tedbirli soğukluğunun onun cesaretini kırdığını ve ona diğer herkesin sabitliğini ve yetersizlikleri ile yüceliğini ölçmesini öğretmiştir.

Kaptan paşa bayraktar ve sancaklarla cesur bir filoyla Karadeniz'e gitmiştir. Kazakları Boristine çıkışına iki kale yaparak kapamaya karar vermiştir. Onlar da ona direnmeye hazırlanmışlar ve onun ineceği beklendiği yere siperler yapmışlardır. Lehler de onlara yardım edip o yerin lordları olarak sınırlarını koruyarak bazı cesurluklar yapmışlardır. Fakat ben onların onun generaliyle savaşarak padişahla olan barışlarını riske atacaklarına inanmıyorum. Fakat kendisi geri dönene kadar görmemezlikten gelecekler ve daha sonra yapılan herşeyi yıkacaklar ve suçu kendi haydutları üzerine atacaktır. Bu girişim darbelere mâl olacaktır. Fakat meselelerin şimdiki haline göre

Türkler iyi büyük bir hareket yapacak durumda değildir ve İsveç kralı bu saptırmaları kendi amacı için kullanacaktır. Zira her hâlükarda Lehler bu konuda en azından düşmanı fırsatı kullanmaması için bir ordu tutacaklardır. Onların bütün deniz kuvvetleri bu görevde görevlendirilmişken Ege korumasız bırakılmıştır. Ve zannedersen büyük dükün altı kadirğası Çanakkale boğazının ağzına gelmiş ve bir kalyon ve Mısır donanmasından pek çok küçük gemi almıştır. Detaylarını henüz bilmiyoruz. Fakat ganimetle ilgili rapor milyonlar olduğuna dairdir. Bu ani alarm, padişahın Karadeniz'e haber göndermesini ve donanmadan 12 kadirğanın derhal ayrılmasını ve Hristiyanları araması için gönderilmesini emretmesine sebep oldu. Onların zenginlikleri ile gittiklerinden şüphem yoktur. Halep'te barış teklifleriyle gelen bir İran elçisi geldi. Veziriazam onun haberini ne kabul ne de reddederek onun başına muhafızlar koydu ve buraya bu devletin ya ona bir veya yarım milyon altın, mühimmat vermesini ya da ona bu barış teklifini ve fırsatını kullanması için görev verilmesini istedi. Zira daha az malzemeye kendisi devam edemezdi. Birincisi imkânsızdı, ikincisi ise sindirilemezdi. Fakat daha taze haberlere göre öncekini müteakip büyük bir elçi, zengin hediyeler ve güzel tekliflerle gelmektedir. Pek çok kişi mutlu bir sonuca inanmaktadır. Benim görüşüme göre Bağdat teslim edilmediği sürece bu çok zor olacaktır.

Eğer o tarafta barış halledilirse, imparatorluk mensupların cesaretlerine kandırdıkları için bu devletin bunun intikamını alması için yeteri kadar kin vardır. Onlar her ne kadar barış arasalar da bunu çok küstah bir şekilde yapmakta olup eğer istediklerini elde edemezlerse ateş ve kılıçla tehdit etmektedirler. Benim sürem sonucu göremeden önce bitecektir ve benim halefim daha taze durumlara gelecektir. Ve ben de yaşayan en mutlu olarak yurttan majestelerine hizmet etmeye döneceğim ve etkili bir şekilde takdir edileceğim. & İstanbul 8/18 Haziran

[650]Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup 22 Mayıs yeni takvim tarihliydi. O zamandan beri sizden 5/15 Mayıs tarihli olmak üzere bir mektup aldım. Orada 21 Nisan eski takvim üzerine gönderilen eski bir paketten bahsetmiştiniz. Onun bir suretini geçen mektubun lordum tarafından konseyin lordlarına yazılmış iki mektupla birlikte bu son mektubu ve Venedik devletinin Levant'ta ticaretindeki ülkemizdeki gasplarını hakkında yaptığınız protestoları da almış bulunuyorum. Lordumun 21 Nisan tarihli mektubunun aslı kaybolmuştur. Kurye *sualligato per strada* olmuştur. İstanbul'dan ne haberleri

olduğunu öğrenmek istediğim zaman bu sinyorlar sekreterime bunu belirttiler. Suretler beni bu ihtilafın gerçek durumu ve konusunda bilgilendirmek ve yönlendirmek için tam zamanında vardı. Çünkü her gün bu limanda yedi İngiliz gemisi bekliyoruz(dikkate değer bir filodur) ve Zantikos'ta ikamet eden finansörlerin çoğunu bekliyoruz. Onlara Tanrının izniyle lordumun itirazını iletmek konusunda başarısız olmayacağım ve her geminin efendisine bir suret vereceğim. Bunlara da benim emrim ve mührüm altında acil bir emir de eşlik edilecektir. Onlardan katı bir şekilde majesteleri, konseyin lordları aracılığıyla gelen ki bu ihtilafın kararı onlara verilmiştir ya bana ya da lorduma daha fazla isteğini belirtene kadar lordumun kararına uymaları konusunda tembihledim.

Lordumun Francis Nethersol ve Bay de Questor'a yönlendirilen mektupları sizin 5/15 Mayıs tarihli paketinizle birlikte gelmiş olup onları bugün gönderdim ve bununla birlikte Lordum Conway'e sizin buradaki meseleniz konusunda lordumun mektuplarından anladığım kadar uygun olan bir şeyler yapabilme için emir ve teminat istedim. Fakat eğer sizin 21 Nisan eski takvim tarihli paketinizde İngiltere için bir şey varsa onlar kaybolmuştur.

İzmir Başpiskoposuyla alâkalı olarak şu an sadece şunu söyleyebilirim. Savoy Kardinali gerçekten Roma'dayken onu desteklemiştir ve eğer onun yokluğu Başpiskopos'a zarar veriyse kendisinin Roma'ya geri döneceği zaman (ki bu kısa süre içindedir) kendisinin kaybedilen zamanı kurtaracağını söyleyebilirim. Yarın, Tanrı isterse Torino'ya onun hafızasını yenilemek ve ondan Roma'daki temsilcisi ve Savoy dükünün elçisi olan Kont Ludovico d'aglic'e Kardinalin onun lehine bir emir vermesini sağlayacağım.

Gabor içinse sizin (zira çok fazla dayanağınız vardır vardır) hasetlerinize rağmen ben hâlâ onun şerefiyle ilgili olarak hatırı sayılır bir düşünce tutmaktayım ve Danimarka kralı beni onun sabitliliği hakkında haftalık yazdığı mektuplarını görünce neden ona güvenmemem için bir sebep göremiyorum. Bunun yanı sıra Silezya ve Moravya'daki ordularımızın sayısı her gün artmakta ve zemin kazanmakta olup bunu Gabor'un yardımı olmadan yapamazlardı. Fakat ben, kendi kendine yapmaya istekli olduğu bir konuda üzebileceği için Bâbiâli'deki niyetlerini gizlediğini zannediyorum. Her halükarda Lordumun muhalif olduğunu göre ve Viyana mektuplarının her zaman barıştan bahsettiği görerek onun için bir söz vermeyeceğim. Eğer kendisi dünyayı kandırırsa ve şöhretinden daha iyi çıkarsa bu devletin doğrudan veya dolaylı olarak, masraf yapma veya Avusturya Hanedanı veya İspanya tacını kızdırmak pahasına ona

yardım edecektir. Zira Fransa bu devlette sahte bağında oynadığından beri bu devlet o kadar üzgündür ki Papa ve Avusturya'ya put olarak tapmaktalar ve kendilerini onların kollarına atmaktadırlar.

Lordumun Fransa elçisiyle yazdıkları bana yabancı gelmemiştir. Zira Kardinal Rişelyö kendisini *despotikyrios* efendisinin efendisi yaptığından beri o tacın bütün vekilleri her yerde kendilerini elçiden ziyade *nontij* olarak göstermektedirler. Sinyor Giustiniano vardığı zaman kendisi bana hâlâ İstanbul'daymış gibi yabancı olacaktır. Zira bu devletin içine kapanık durumu bütün elçileri soylu bir şekilde çalışamamasına yol açmıştır.

İngiltere'den bu beş haftadır mektup gelmedi. Benim son mektubum 14 Nisan tarihliydi. Limanlarımız kapanmıştır. Lordum dük Fransız'a karşı bir filoyla denize açılmıştır. Şu an için bütün düşünebileceklerim bunlardır ve [651] bu yüzden sizi, düşkün hizmetimi sunmaktan ve her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olara kalacağımın teminatını vermekten başka rahatsız etmeyeceğim. Padova 9/19 Mayıs 1627

I.WAKE

Lord Conway'e

Lordum,

Her ne kadar kendisini suçlasa da kapasitesine göre samimi bir şekilde hareket etmek güvenilir bir hizmetkârın görevidir ve şimdi icra etmekte olduğun görev *tanquam explator* iyiyle birlikte kötüyü yazmamı ve takdiri cennetin Tanrısına ve hükmü de dünyadaki görüntülerine bırakmayı gerekli kılmaktadır. Bu pusula ile bu belirsizlik okyanusunda başarısız oldum. Zira hiçbir şey Gabor'la antlaşmak kadar derinliği veya ölçüsü olmayan bir denize benzememektedir. En iyi pilot mahareti ile görevini yerine getirir. Kazalar itibarını sarsmaz ve büyük tehlike durumunda gemiyi kurtarmak için şahsî mallarını atar. Bu benim kuralımdır ve umarım benim savunmam solacaktır. Tedbirli, bilge adamların bu şekilde hareket etmediklerini biliyorum. Fakat *pulchrum est pro partia pati*. Böylece ben kendimi düşünmeden majestelerine hizmet edebilirim.

Gabor elçilerini, yanılmıyorsam namını kurtarmak için göndermek ve başarısızlığı bizim üzerimize atmak için göndermişler. Zira kendisi bizim zayıflığımız olan para eksikliğini bilmektedir. Zira bugün kendi günü olan 3 Haziran'ı çağırıldı. Lordum müzakerenin asıl suretiyle kendisinin kavga aramakta olduğunu görecektir. Ben daha sonra eğer gerçekten başka iyi bir şey daha yapamazsam, bir skandal dan

sakinmanın ve patlamayı tersine çevirmenin görevim olduğunu düşündüm. Olağanüstü elçisi, bu devlete mektupları getirmiştir. Fakat meselesinin esas olarak bana ve Hollandalıya yöneldiğini iddia etti. Kendisi güven mektuplarının etkisiyle tatsız tekliflerde bulundu. İlk olarak efendisi nihai değil, Danimarka kralının rızası ile geçici bir barış yapmıştı ve kendisi hâlâ ona burada ittifak onaylanmadan önceki geçen yılın arkasındaki 3 ay için 120000 dolar ödememiz şartıyla birliğin gerektirdiklerini uygulamaya hâlâ olduğunu söyledi. İkinci olarak bizim Türk antlaşmasının iptalini sağlamak veya uzun süreye çekmemizi sağlamamızı istedi. Son olarak bu ay için majesteleri tarafından söz verilen 40000 doların bu ay içinde ödenmesi ve gelecek miktarın sorumluluğun alınmasını yoksa bizim kendi adımıza başarısız olacağımızı söyledi. Kendi zeminleri için bana antlaşmaların suretlerini teslim etti. Bir tanesi ayrı olup Danimarka kralının görevlileriyle birlikte geçen Kasım'da Bars'taki kampta yapılmıştı. Bunun üzerine imparatorla yaptığı ateşkesi bahane göstermişlerdi. Ve efendisi ve Danimarka ve Hollanda arasında olan diğer üçü de Şubat ayında tamamlanmıştı. Majesteleri ve Buckingham dükünün mektupları ve bunların hepsi beni para için denemeye koymak veya kendilerini boşaltmak içindir.

Ben bütün bu yanlışlıkları yalanlardım ve onlara ilk talebin tamamen kötü olduğunu gösterdim. İkinci, Türklerin antlaşması içinse onlara yardım etmek için en iyi çalışmalarımızı yapmakla yükümlü olduğumuzu fakat bunun prensin talep ettiği ittifak için gerekli olmadığını kendisinin oraya padişahın bağımsız olarak *Dei Gratia* prensi olarak tamamen Macaristan'daki toprakları için kabul edildiğini ve sadece o şekilde işbirliği yapılmak için değerli olarak düşünüldüğünü söyledim. Ve bu yüzden bu devletin kararının onu hariç tutamayacağını, bağlayamayacağını veya bahane olarak gösteremeyeceğini söyledim. Ve bu hareket onlar antlaşmanın çok ilerlediğini ve Türkler barışa karar verdikleri zaman, bizi imkânsızlıklar üzerine sokmanın ya bizim kafamıza kafayla dövmek veya ihlali bizim üzerimize yıkma isteği olan açık bir hayal olduğunu söyledim. Ve bunu gelecek yıla ertelemenin eğer prens bu yaz sözünü tutmazsa çok az kredi getireceğini söyledim. Üçüncü olarak *de fututo 'nun* ödenmesi için kesinlikle maddelere göre antlaşmayı tamamlamaya hazır olduğumu söyledim. Onların iddia edilen borçlarının adil talebi hakkındaki argümanlar dışında verecek başka cevapları yoktu. O ödeme olmadan prens savaşı alanına çıkamazdı. Onların müzakerelerinin tavrını düşündüğüm ve yargıladığım zaman onların sadece bir arka kapı aradıklarını anladım. Onlara açıkça benim yeni meseleler konusunda antlaşma gibi

bir otoritem olmadığını, prenslerimiz arasında ne yapıldıysa onu uygulamaya yetkimin olduğunu söyledim. Bu yüzden onlardan bana elçiliklerini yazılı olarak teslim etmelerini ondan başlamayacaklarını istedim. Ve ben de onlara *in scriptis* bir yazı verecektim bu da aramızda her zaman bir yargıç olacaktı.

[652] Çok fazla gönülsüzlükle buna razı oldular ve bana ek içinde kâğıdı gönderdiler. Orada kendi elleri altından bir sorumluluk almaya cesaret edemediklerini görebilir. Bu da benim geri kalan herşeyin konuşma lütfuna sokulduğu şüphemi beslemiştir ve havayla antlaşmayı uzatma umudumu uzatmıştır. Özü hayali boş bir taleptir ve jenerik bir hiçbir şey yapmama sözüdür. Planları ya beklenen 40000 doları ele geçirme ve sonra da bunu eski hesaba koyma ya da eğer para alamazlarsa ihlali bizim işimizi yapmamamıza atmakdır.

Onların yazısına (para kavgası için güven mektubuna gerek duymamışlardı) prensi kızdırmayacak veya efendimin geçmiş borcu üzerine almayacağı, onları gelmesi gereken paranın alınması konusunda umutsuzluğa düşürmeyip prenslerin kendi adlarına birliğin gereklerini yerine getireceklerine ve bu vekilleri, elçiliklerinin sırrının ne olduğu veya efendilerinin daha gizli amaçlarının ne olduğuna dair bir beyanda bulunmalarını sağlayacak bir İngiliz cevabı vermeye karar verdim. Ve o kritik noktaya gelmiş olarak bu sırrı açmanın ve araştırmanın ve benim onları kandırmayacağımı göstermenin gerekli olduğunu düşündüm. Bu kararı Hollandalı meslektaşım ile görüştim. Kendisi de bunu kabul etmedi. Açık bir şekilde devam etmemeye karar vermişti. Kendisi hileyi görmemenin ve istekli bir şekilde cevap vermemenin uygun olduğunu düşünmüştü. Fakat kendisine bunun belki de para beklediği elçilerin bütün iletişiminden geri çekildiklerini söyleyebilmesinin onun istediği herşey olduğunu gösterdiğim zaman kancayla oynamaya razıydı ve bana tıpkı onların teklifleri gibi kendi yazılarından birisini gösterdi ve benim için hem efendilerine bağlanan hadsiz ünvanlar hem de efendilerinin *de futuro* kotalarını ödeyeceklerine dair kesin bir beyandan kaçınması yüzünden bunda yer almam imkânsızdı. Kendisi efendileri için taahhüt vermekten korkuyordu. Fakat kendisi ona ne gönderirlerse onu ödeyeceğini söyledi ve bunu York arabası da yapardı. Özet olarak bu onları temin etmek veya gerçeği korumaktan ziyade onları zayıflatmaya yönelikti. Bu yoldan kendisini ikna edemedim. Kendisi özel bir garantiye ihtiyacı olduğunu iddia ediyordu. Fakat gerçekte bütün çalışmalarını bozacak gerçeği görmeye gönülsüzdü. Fakat kendisinin benimle çalışmayacağını gördüm ve bu

yüzden ayrı bir şekilde cevap verdim. Onuru bütün hususların üzerinde olan kralın hizmetkârına yakışacak şekilde...

Buna rağmen bir noktada anlaştık. (zira kendi adıma umutsuzdum) Fakat hiçbir başarısızlık hatasının üzerimize atılmaması için bu devletin bakanlarına, antlaşmayı uzatmak veya Gabor'un orada kapsanmasını engellemek için gerekli çalışmayı yapmaya karar verdik. Bunu birleşik ve etkili bir şekilde uyguladık. Vezirin ve ana memurların cevaplarında, adaletsizliğe uğramış kardeşler Simeon ve Levi gibi kendimizi uyum ve mutabakat içinde bulduk. Onlar Gabor'un ayrı bir barış yapacaklarına inanmadıklarını söylediler. Fakat ben bunun kesin olduğunu gösterdiğim zaman bunu reddettiler, kendisinin buradan öyle bir emir almadığını fakat ona şimdi yapılmakta olan bir antlaşmayla ilgili olarak emir verdiklerini onun da bizim takdirimiz olmadan tamamlanamayacağını itiraf ettiler. Maddeler ilk olarak buraya gönderilecekti ve bizde danışmaya çağırılacaktır ve devletin dostları kapsanmadan hiçbir şey onaylanmayacaktı. Onlara böyle genel kapsamaların eski olduğunu ve imparatoru bağlayamayacağını birliğin savaşa devam etmeye kararlı olduğunu Gabor'un da kendini bağladığını ve onların izniyle yemin ettiğini da en azından onu serbest bırakmadan barış yapmayacaklarına dair söz verdiğini sözü üzerine ordumuzu yardımlardan bu kadar uzağa çekmenin bize verdiği zararları ve buna güvenerek müttefik prenslerin o orduyu desteklediklerini ve o orduyu yönetmek için Brandenburgh dükünü gönderdiklerini gösterdim. Onlar hâlâ onların güvenine güveniyordu. Düşman ne kadar çalışmasının, para, teklif veya Lehistan kralının muamelesiyle dağıldığını sordum. Onların kendi güvenlikleri ve diğer adalet ve mantık sebepleri için orduyu güçlü tutmaları gerektiğini sordum. Kendilerinin barış yapmaya ve Erdel prensinin ellerini kendi kulları olarak bağlayıp bağlamayacakları konusunda gerçekten bir cevap vermeklerini rica ettim.

Buna belirsiz cevaplar verdiler. Fakat gerçek çıkarım her ne kadar aldatıcı bahanelerle beyazlatsalar da barış yapmak zorunda olduklarıdır ve onlar da Gabor dizginlenmeden bu barıştan güven altına olamazlardı. Ben de kendisinin o kapasitede bir kul olmadığını *dominus partium renga Hundarie Bâbıâli* üzerine dayanmadan prenslerle anlaştığını, kendisinin Erdellilerle değil Macarlarla savaşmak konusunda sözleşme yaptığını onun para için herhangi bir prence hizmet etmesinin yasal olduğunu, Bir paşanın ikisiyle de barış olduğu bir halde Lehistan'a karşı Moskova'ya hizmet etmesinde bir barış ihlali olmadığını ve [653] o şartla antlaşmanın uygulanmasını istediğimizi söyledim. Bu yeni bir toplantıya çekmeye söz vermeye kadar yönlendirdi.

Eğer kendilerini riske atmaya cesaret edebilselerdi imparatoru alarında tutmaya isteklilerdi. Gabor'un onları bu mektuplarla işi uzatmaya çektiğini itiraf ettiler ve yaptığından dolayı pişman olmuşlardı (bu mesele doğdu, fakat yüksek bir iki yüzlülük zorlaması gibi gözükmekteydi) ve kendisi de bu yıllığına sınırı güven altına alacaktı. Barışı korumaya dair bir karar gördüğünde buna cesurca söz verebilirdi.

Antlaşmayı bozmak için bazı zorlukların oluşabileceğini ima ettiler. On gün içerisinde neyin yapılmış olduğunu öğreneceklerini söylediler. Bu zaman içinde daha doğru bir cevap veremezlerdi. Fakat her hâlükarda padişahın dostlarına saygı gösterileceğini söylediler. Fakat benim hiçbir umudum yoktur ve onlardan çok az şeye inanıyorum. Antlaşma başlamıştır ve herhangi bir şart üzerine tamamlama emri gönderilmiştir. Eğer Gabor hâlâ söylediği gibi bu barış eğilimini bozmak için kurnazlığını gösterecekse, kendisi o noktada bir kâfirin dinini değiştirebilir.

Yapabildiğimiz kadar çok şey yapmış olup dün Erdel vekillerini çağırdık ve onları vezirin efendilerinin ayrı yapmış olduğu barışı reddettiğini söyledik ve onlar da onun rızasını doğruladılar. Daha sonra birlik için baskı yaptım. Onlara ilk tekliflerinde Torne kontunun huzurunda Sir Paul Keretetsye'den efendisinin nasıl bir kalitede kesin prenslerle ittifaka sokuğunu öğrenmeyi talep ettiğimden bahsettim. Kendisine nasıl değer verdiğini sordum. Eğer kendisine Bâbîâli'nin bir kulu olarak değer veriyorsa uygulanamayacağını zira kendisinin *sui juris* olmadığını eğer sadece Erdel için vergi veren geri kalan savaş ve barışta özgürse veya kendine Macaristan kralı veya bazı önemli yerlerin özgür lordu olarak değer veriyorsa onun için teklifte bulunacağımı aksi hâlde bulunmayacağımı söylemişim. Bana prensin kesin olduğunu ve kendi ülkelerinin lordu olduğunu ve Tanrı'dan başka hiç kimseye cevap verilmeyeceğini söylemişti. Bu yüzden bu tür kalitedeki birliğe kabul edilmişti ve o kapasitede biz kendisinden Hristiyan güveni beklemiştik. Onun güvenin değeri ile meskûnu, bana geçen yıl majestelerine mektup yazmam için otorite verdiğini söyleyerek suçladım. Her ne kadar Türklerin yardımını elde etmek için muhteşem bir zaman olsa da eğer onlar getirilemezlerse prens sözünü tutacak ve onlar olmadan ittifak yapacaktı. Bunu da şimdi reddetmedi. Ona vezire paraları ve onurunu kurtarmak için müttefik olduğu prenslere hizmet edebilmesi için ne öne sürdüğümü gösterdim. Sonuç olarak onlardan yeni bir teklif zorladım. Bunun gerçek mi yoksa sahte mi olduğunu sadece zaman gösterecektir. Prens savaşta devam etmeye hazır olduğunu fakat eğer Türkler barış yapar ve onu da dâhil ederlerse güvenli bir şekilde onlarla şartını tartışamayacağımı, zira kendisinin

onların bütün kurallarına itaat ediyor gibi görünmek zorunda olduğunu ve bu yüzden buna güvenli bir şekilde imparatora karşı şahsen yürüyemeyeceğini fakat eğer muhafızlarıyla birlikte Kosice'ye ilerler ve generalini 15000 Macarlarla birlikte antlaşmaya göre Silezya'daki orduya katılmaya maddelerde söz verildiği ölçüde aylık yardımı ödemeye hazır olup olmadığımıza göre gönderebileceğini söylediler. Bu konuda benden kesin bir cevap almak ve 40000 dolar için emrim olup olmadığını öğrenmek konusunda baskı yaptılar.

Şimdi sert bir şekilde kuşatılmışım. Fakat kullanacak zamanım ve avantajım olduğunu düşündüm. Majestelerin gerçekten ve kralca, eğer prens derhal silahlanır ve sözünü tamamlarsa anlaşılacak herşeyi tamamlayacağını bizim onun şahsı üzerinde durmadığımızı böylece sayıların destekleneceğini, majestelerinden ilk ödeme için güç aldığımı ve onu dağıtabileceğimi fakat prensin resmî bir barış yaptığını bildiğimi görerek çekildiğimi, eski düşünceler üzerine efendimin parasını vermeyeceğimi söyledim. Antlaşmanın uygulanması için sadece ileriye baktığımı, eğer prens kendi adına kapıyı açarsa kendi gücünde olduğunu iddia ettiği antlaşmayı sonuçlandırmaya hazır olduğumu söyledim ve *de facto* olarak prensin ordusuyla 15000 asker orduya katılırsa ve düşman topraklarını işgal ederse vereceğimi söyledim. Askerlerinin bir ay boyunca hizmet ettikleri bana gözükeceği zaman erteleme olmaksızın gerçek ödemenin yapılacağı için sözümü verdim. Eğer ne prensin mührü, ne de benim zavallı kredim onları tatmin etmezse, bunu derhal Venedik balyosunun ellerine teslim ederdim ve gelecek için, prenslerin yükümlülüklerine özellikle majestelerinin kısmı için her ay ordunun devam etmesi için bir hazırlık yapmasını ve benim de Danimarka kralının alâkasını isteyeceğimi söyledim. [654] Hollandalı kendi dikkatini ödemekte aceleci olup alacağını ödemekten ziyade kendisini bir söz vermekten geri çekilmişti. Bu da şimdiki geçirmede, ona en azından genel terimlerde efendilerinin mühürledikleri antlaşmada sorumluluk altına alacakları kadarını uygulayacaklarına temin olması için söylemişim. Böylece aynı zamanda prene mektup yazmaya ve bu olağanüstü elçiyi iki gün içerisinde göndermeyi kabul ettik. Onlar bize iyi bir umut veriyor gibi gözükmektedirler. Fakat ben hâlâ para görüntüsünün eksikliğinden ve Gabor'u ve onun vekillerini bu son harekete hatayı ilk olarak başkalarının üzerine atacak ve sonra da kendilerini bahanelerle kurtaracak ve en sonunda mahşer gününü ertelemek için herşeyi söyleyebilecek ahlaksız günahkârlar ola dolayı herhangi bir konuda hâlâ Didimus'um.

Eğer Gabor üç defa imparatorla yaptığı barışı bozmasaydı gerçekten de umut olmazdı. Ve eğer mümkün olsaydı onu harekete geçirirdim ve bu biraz olasılıksız gözükmemektedir. Eğer değilse onu denemeye koymayı ve işareti içeriye çevirmenin mantıklı olduğunu düşünsüm. Lordum, bu meseleyi o kadar emin bir şekilde taşıdım ki onların kafalarını karıştırdım ve şimdi derin bir şekilde dolanmış durumdayım. Eğer daha azını yapsaydım herşey umutsuz olacaktı. Zamanım olduğunu biliyorum. Paranın bana ulaşmasından önce 3 ay geçecektir. Eğer çalışırlarsa, parayı hak edeceklerdir. Eğer çalışmazlarsa bana kredi vererek hiçbir şey kaybolmayacaktır ve ben de böylece üst zeminde korurum. Majestelerinin Haziran'da 10000 pound vereceğine dair verdiği sözün ilk haberinden beri ondan daha fazla hiçbir şey duymadım. Gabor'un antlaşmalarının dedikodularının bu atlamaya sebep olduğundan şüphem yoktur. Fakat ben iyi sözler için altını değiştirmedim. Umutlarım çok zayıftır. Fakat imparatorun temsilcisi bizim konuşmalarımızdan çok rahatsız olmuş gibi gözükmemektedir ve bizi vezire şikâyet etmiş ve açık bir şekilde kendisinin Gabor'un barışı koruyacağına dair hiçbir sözleşmesine güvenmeyeceğini söyleyerek itiraz ettiği gibi sadece onu yönetebilecek olan parayla desteklemek konusunda başarısız olacağımızı ummaktadır.

Lordum, bir teminat olmadan bu kadar ilerlemenin tehlikelerini biliyorum. *Discrimen penes me est, emolumentum, ti erit, reipublica*. Sadece majestelerinin sözüne uydum ve onların hilelerine meydan okudum. Basit gayret beni taşımıştır. Eğer etkili olursa kredimi korumak, eğer olmazsa kendimi affettirmek için majestelerinin lütfuna ve iyiliğine uçacağım. Magdeburgh'un yöneticisinin gidişiyle birlikte çok küçük bir hayat vardır. Bu veziri ve bu Erdelli vekilleri ilerletmeye yetmiştir ve onun varlığı büyük değişikliklere yol açmıştır. Gabor, ölümünden sonra Kont Mansfelt'in ordusunun terhis edileceğinden şüphelenmiştir ve o orduda sefil derece de zavallı durumdaydı ve elçisi Quad İngiltere'de para konusunda büyük zorluklar keşfetmişti. Bir borç için olan bazı masraflardan korkusu onu bütün bahaneleri aramasına yol açmıştır. Fakat *urum potabile* herşeye gücü yetenle canlanabilmek için biraz ruh kalmıştır ve en azından bu değeri denemekle hiçbir şey kaybedilmeyecektir. Gabor'un güvenini istismar ettiği doğrudur. Fakat bizim kendi ihmalciliğimizin buna izin vermemiş olmasını dilerim.

Katı bir istihbaratım olduğu bir Türk ile olan ektaki konuşmamı gizlemeyeceğim. Kendisi inandığı gibi konuşmaktadır ve onun içinde çok fazla gerçek vardır. Kendisi gayreti, altı yıldır aleyhine çalıştığı barış ile körüklenmiş olup bu belki de onun pek çok konuda en kötü şekilde konuşmasına baskı yapmış olabilir. Prens onu

daha iyi bir yolda kandırabilir ve o ordunun harekete geçme gerekliliği son hamleyi gerektirmektedir. Zira kendisinin imparatora olan kini veya hırsı tükenmemiştir.

Bu olağanüstü elçisi Fransız elçisine güven mektupları getirmiştir. Onları verme veya vermeme emri benden gelecektir. Ben ciddi şekilde teslim edilmesine ikna ettim ve iyi iletişim korumanın faydasını ve bu kadar büyük prence olan saygıyı gösterdim ve ben de o kralın prensin durumlarını korumak ve yardım etmek için iyi eğilimler içinde olduğunu ve onu bu tavsiyeyi takip etmesine dair bir karar içinde bıraktığına dair taze bir haber aldım. Fakat şimdi bize onları ne ziyaret ettiklerini ne edeceklerini ne de mektupları teslim edeceklerini söylemektedirler. Zira vezirle iletişim kurmuş olup, vezir onları bir bilgi almaktan vazgeçirmiştir. Çünkü (kendisinin söylediği kadarıyla) elçi bir imparatorluk taraftarıdır ve genel amaca dair kötü bir eğilimi vardır.

Buraya Bağdat'ı teslim etmekten ziyade ucuz bir miktarda barışı satın almaya dair çok küçük bir umutla bir İran elçisi gelmiştir. Floransalıları kovalamak için gönderilen padişahın kadırgaları büyük bir gayretle onları Mora'nın bir limanında yakalamış ve bütün ganimetleri geri almışlardır. Böylece onların büyük zenginlikleri bir rüya gibi olup uyandıkları zaman kayboldular. Bugün onlar muzaffer olarak girdiler ve bütün gemileri çektiler. Bu kolaylıkla geri kazanılan ganimet bir tanesinin savaşmak istememesine neden olmuş ve diğerinin de kaçacağına dair bir korku oluşmasına neden olmuştur.

[655]Hizmetkârınızı her yolda korumanız için size yalvarıyorum. Zira şimdi buna bu şifanın gerektiği kadar ihtiyacım vardır. Böylece naçiz bir şekilde veda ederim.

[657]Yüzbaşı Quad'a

Sinyor Sigismundus Minches aracılığıyla mektubunuz geniş bir şekilde Erdel prensinin majesteleriyle ve müttefikleriyle olan ittifaka kabul edildiği konusunda geniş bir haber almıştım. Ve sizin geri dönüşünüz üzerine ekselansları onu kendi adına onaylamıştı. Ve ben de herhangi bir durum veya bir hususun onun güveni ve onuruna olan alâkasından dolayı geri çekmeyeceğine dair şüphem yoktur. Fakat kendisinin prensin dostlarını utandıracak ve düşmanı cesaretlendirecek şekilde barış yaptığını, Kont Mansfelt'in elçiliğinin veya aynı zamanda sizin birlikle anlaşırkenki başarınıza dikkat etmediğini biliyorum. Ve bu beyefendinin antlaşmayı uygulamaktan ziyade fırsat aramak olarak gözükmiştir.[658] Kendi mektubunuzdaki bazı sözler, prensin onların Bâbiâli'den izin alma gücünü dizginliyor gibi, onların katılı olmadan kendisi sözlerini tamamlayacak *sui juris* olmadığını söylemektedir. Bunlar benim aklımı çok rahatsız

etmekte ve beni ekselanslarının vekilleri ile sert ve açık şekilde ilgilenmeye zorlamıştır. Bana ve Hollanda elçisine yapılan teklif üç noktadan oluşmaktaydı. Birincisi, Danimarka kralından geleceği iddia edilen paranın talebiydi. İkincisi bizim padişahla yapılan mevcut antlaşmayı uzatmak veya bozmamızdı. Son olarak majestelerinden söz verilen bu 40000 doları bu şehirde vermek yoksa ekselanslarının savaşa devam edemeyeceği yönündeydi. Efendim, siz akil prenslerle müzakere yaptınız ve siz bu tekliflerin bana garip görüldüğünden başka bir hüküm veremezsiniz. Efendimin bir hizmetkârı olarak maddelerin etkili olmasını sağlamak ve onların içinde olanları uygulamaktan başka bir otoritem yoktur. Bu talepler için prensten bir kredi mektubuna ihtiyaç yoktur. Bunu okuduğum zaman biraz etki ve önem bekledim ve aksi bir döneklilik beklemedim. Bu beni onların talimatlarını yazıyla istememe yol açtı. Bunu size benim cevabımla bu eki gönderiyorum ki böylece benim hareketlerimin hünerlerini görebilirsiniz. Orada onların iddia edilen borçtan başka hiçbir şeyden bahsetmediklerini gözetmenizi istiyorum. Bunun için hiçbir şeyi ekleyemeyen veya çıkarmayan kuru ve tatsız bir söz eklemişlerdir. Bu noktada bundan başka bir cevap veremezdim. Danimarka majesteleri şüphesiz bir şekilde bütün kraliyet sözleri yerine getirecektir. Fakat beni ona karışacak ne bilgim ne de ayrıcalığım vardır. Aynı zamanda ben dün başka bir adamın hizmetkârı olarak bir neden de beklenemez. İkinci olan Türklerle antlaşma konusuna da her ne kadar bizi bir kayaya soktuğunuzu bilmeniz ve eğer o barışın tamamlanmamızsa bile çok ilerlediğini ve bu devletin, bir teklifin etkisiz olacağını bilmeniz gerekiyor ki, hiçbir konuda eksik olmamak için sizin çalışmanızı (zira kendi adıma umudum olmadan) büyük bakanlara yaptık. Onların hepsi bir ağızsdn ekselanslarının ayrı olarak bir barış teklifine muamele gösterdiğini reddetmişlerdir. Fakat onlar şimdi bir antlaşmaya dair emir verdiklerini itiraf etmişlerdir ve biz de onların mutlu bir sonuca eğilimli olduklarını biliyoruz. Her hâlükarda onlar barışın görevliler tarafından tamamlanmayacağına, fakat olgunlaştıracağına ve antlaşmayı mümkün olduğu kadar yakına ve kendi kafalarında tasarladıkları şekle getireceklerine ve sonradan maddelerin buraya gönderileceğini ve bu şekilde bizim danışma için çağırılacağımızı ve bizim rızamız veya prenslerimizin kapsanması olmadan ki bu 6 ay harcayacaktır söz vermektedirler. Bunu yapacaklarına inanıyorum. Böylece ekselanslarının askerlerini görevlendirmek için belirsiz barış fırsatını kullanmak için bu yaz özgürlüğe sahiptir.

Fakat nokta bu değildir. Gözlerinizi bizim aramızda hüküm vermek zorunda olan konfederasyona çevirmek isteyebilirsiniz. Ve sizden başka Türklerin savaş ve barışının birlik için gerekli olmadığına dair daha iyi hüküm verecek bir kişi yoktur. Kendi adıma hiçbir zaman ekselanslarının özgür bir prens kalitesi dışında bir vekiliyle antlaşmadım. Kendisini bütün otantik yazılarında *Gabriel Dei gratia* olarak göstermektedir. Bu doğa içerisinde sadece majesteleri onunla işbirliği yapabilir. Onlar hiçbir zaman kesinlikle iradesi başkasının üzerine dayanan bir kulla işbirliği yapacak kadar aşağı inemezler. Türkleri bir sonuçtan engellemek için bütün iyi çalışmaları yaptığımız ve buna bağlı olduğumuz doğrudur. Fakat prensin örneği onlar korkuya çekmiştir ve şimdi çok geçtir. Sık sık ekselanslarına onların sabitliğinin buna dayandığına ve bizim iknalarımızın çıkar ve taraf tutmaktan şüphelenmektedirler. Bu yüzden antlaşmayı [Gabor ve müttefiklerle yapılan antlaşmayı] tamamlamak için görevin bizim üzerimize dönmesi belirsiz bir tat bırakmıştır. Sizden uygun olarak gördüklerimden çok daha fazlasını ön gördüğüme inanmanızı istiyorum. Ve siz de kesin bir prens olarak, en azından *partium regnie Hungarie dominus* olarak onurunun söz konusu olduğunu[engage] düşüneceksiniz. Kendisi bu kapasitede *exercitum ad minimum 15000 selecterum Hungararum militum formare visum fuerit iplas hostium ditiones invadero*. Bu kesin bir yükümlülüktür ve padişahın iradesine dair hiçbir referans veya sınırlama yoktur. Bu hiçbir zaman güvenli veya iyi bir geri çekilme olmayacaktır. Bunu kaymakama sundum ve kendisi de ekselanslarının o sözü tamamlamasının adil olduğunu reddedemedi. Bu bir kural ihlali veya Türk barışının bozulması olmadan da yapılabilir. Ve ekselansları iyi bir şekilde, her ne kadar savaşı ayrı olarak başlatsa da kendisinin bu devletin hiçbir sinsi kazasına terkedilmeyeceğini iyi bilmektedir. Ve bu onları harekete geçirmenin ve amaçlarını elde etmesinin yegâne yoludur.[659] Bu türde, majesteleri, Presin hem kendi sözünü hem de kendisini özgür bir prens kalitesinde tutacağını güvenilir bir şekilde beklemekte ve bunun üzerine dayanmaktadır. Özellikle bu kadar yüce soylu bir prensin varlığının ve bu kadar yakın bir müttefikin ekselanslarıyla evliliğinin onu bütün sözlerin tutulacağı konusunda ve ordunun da terkedilmeyeceği teminatı üzerine kendisinin de Magdeburgh'un idarecisini Silezya'daki ordularına gönderdikten sonra...

Son nokta olan(bu elçiliğin tek materyali oydu) gelecek için aylık maaşın ödenmesi konusu. Her ne kadar ekselanslarının devletlerin ve kralların hiçbir zaman başarısız olmayacak veya onların bir başkasıyla olan güvenlerini bozmayacak patent mektupları almasına rağmen şüphelenmesi cesaret kırıcı ve engel olarak gözükse de ben

daha fazla tatmin olmak için, majestelerinin antlaşmasına göre bu şehre 40000 dolar göndereceğini beyan ettim ve kendi adıma da bizim erteleme olmadan ve tam zamanında efendilerimiz adına, antlaşmada ne yapıldıysa uygulamaya hazır olduğumuzu bildirdim. *Pro singulis mensibus, quibus militabit princeps, a die qua dictus princeps et cetera.* Ve bunun samimi bir şekilde tamamlanacağına dair sabit bir şekilde onları temin ettim. Fakat efendim; hizmetkârın antlaşmada bu kadar değişiklik ve ihanetten sonra efendisinin parasını teslim edebileceğini düşünüyor musunuz? Bunun temeli hiçbir müttefikin genel bir iletişim veya rıza olmadan antlaşma yapamayacağına dair madde üzerine konmuştur. *Hine illae lachryme.*

Ben umumî görevimin getirdiği gibi, majestelerinin gerçek bir hizmetkârı ve kendim de dürüst bir kimse olarak size samimiyetle ve serbestçe mektup yazdım. Majesteleri birlik dâhilinde gerçekte ne kapsandıysa onu yerine getirecek ve prenslerden de karşılıklı olarak güven bekleyeceklerdir ve kendisinden de başka türlü beklenemez. Antlaşmanın tamamlanmasında bir araç olmuş olarak cömertliği istismar edecek ve Hristiyan dünyasındaki en büyük dereceye sahip olan Kralların majestelerini kandırmak için çalışmak sizin namınızı da ilgilendirmektedir ve her ne kadar efendiniz adına özür dileyebilecek olsanız da şanssız vekiller üzerine bazı lekeler masumun üzerine de yansıyacaktır ve sizin mesleğinizin bir asker olarak onuru herşeyden üstte tuttuğunu bilmekteyim.

Her ne kadar umutlarım bir kere küçülse de, ekselanslarının buradaki elçisi ve Sinyor Sgismundus, kaymakama bu devlete bağlı olmayan Macar ordusuyla birleşmenin yasal olması yönündeki teklifim ile ekselanslarının şahsen sınırda bunlarla beklemek için Kosice'ye geçeceğini ve umumî güvenliği beklemek ve generalini antlaşmada belirlenen sayıyla prensin ordusuna katılmak için göndereceğine dair bir ima vermişlerdir. Eğer bu yaz bu uygulanırsa bu ittifakın uygulanması olarak olur ve diğer tarafın uygulama yapması için haklı bir şekilde bir çağırıda bulunabilir. Fakat prensler tek başlarına savaşın yükünü taşıırken bu ertelemeler ve gelecek yıl bahaneleri (bir otorite olmadan şahsî görüşümü söylüyorum) ile ertelenirse ki şimdi en serttir, yeni tekliflere çok az bir kredi verileceğine inanıyorum.

Prens sarayında bir temsilcinin ikamet etmesiyle ilgili olarak hiçbir şey duymadım ve sizin karşı antlaşmalarınızın raporunda pek çok atlamaya neden olduğuna inanıyorum. Fakat ekselansları savaşa devam ederse böyle bir vekil için bir fırsat

olabilir. Lordum Conway'e bunu hatırlatacağım ve kendi adıma o fonksiyon için bütün gerekliliklerin ve ödemelerin yapılacağına dair sorumluluğu alıyorum.

Bu meseleyi zorlayıcılığımdan dolayı beni affetmekten memnun olacaksınız. Ve böylece size bütün mutlulukları dilerek, kalırım bağlı dostunuz ve naçiz hizmetkârınız olarak kalırım. İstanbul 18/28 Haziran 1627

Lord Conway'e

Lordum,

majestelerine bir söz bile yazmaya cesaret edemiyorum. Lorduma da sizi güvenmeye ikna edecek bir kesin bir dayanak da teslim edemiyorum. Gabor'un temsilcisini ekteki cevaplarla birlikte gönderdim. Orada açıkça ve kesince ilerlemeye devam ettim.[660] Umutlarımızı uzatmak için yapılmış olan bütün gizlemeler ve gelecekteki gizlemeler sadece bizi incitmiştir. Ve kendisinin bu yıl utanç verici bir şekilde güvenini bozduğu gelecek yıl düzeltip, şu an için sadece müttetikler ve amaç için kullanışlı olacağına dair bir amaçtan başka bir amaç daha yoktur. Bu bir ilaç olabilir ve eminim ki acı verici ve ölümcül olan oyalamadan daha ciddidir. Çünkü bakanları bize [belirtilen sayıyı] bir generalin altında göndereceklerini öne sürdüler. Ve leydisinin(onun eğilimleri üzerinde kesin bir otoritesi vardır) amcası olan Brandenburgh prensi, Silezya'daki orduları yönetmek için gelmektedir, onun onurunun düşünceleri üzerine ciddi bir şekilde çalışacaktır. Ve kendisinin bu devleti imparatorla yaptığı antlaşmayı iptal etmek için yönlendirdiği kesindir. Sadece onları daha iyi bir fırsat için kandırmak konusunda zaman kazanmaya çalışmıştır. Vezir sabit bir şekilde kendisinin Gabor tarafından ayrı yapılan hiçbir şeye razı olmayacağını göstermektedir, fakat bütün kararı ona teslim etmeye de devam etmektedir. Fakat kendisinin imparatorluk tarafından sunulacak bir teklifi de reddetmeye cesaret edemeyeceği de kesindir. Çünkü müftü padişaha baskı yapmaktadır. Böylece bütün saraydaki memurları iki savaşın korkusuyla, kendisinin hem hasedi hem de yükü tek başına taşımayacağı tehlikesiyle korkutmaktadır. Fakat hem kendisi hem de en büyük otoriteye sahip çeşitli kişiler tek bir şekilde itiraz etmektedir ve antlaşma görevlilerinin dostları olan prensler tarafından kapsanmasıyla sınırlanacağını söylemektedirler. Ve bu devlette bizim rızamız olmadan hiçbir şey tamamlanmayacaktır ve onlar *fraudam frandi oopnere*, avantaj için zaman geçirmektedirler. Ve aynı zamanda bunu [antlaşmayı] ertelemelerle yazacaklardır böylece bu yıl hiçbir sonuç gelmeyecektir. Bu arada eğer fırsatı kavrarsa Gabor özgür olacaktır. Zira kendi durumları muallakken Türkler tarafından bağlandığına dair bahane

gösteremez. Bunu söz vermektedirler ve bu onların doğası ve mevcut durum ile de bağdaşmaktadır. Her gün gidişatla ilgili olarak Budin'den haber beklemekteyiz. Ve pek çok kişi iki taraftan da ortaya atılacak zorluklar üzerine o buluşmanın iptal olacağını düşünmektedir.

Gabor için, bana bu imparatorluğun akil adamları tarafından söylenen *sub sigillo secerti* birkaç şey söyleyebilirim. İlk olarak kendisinin, kendisi için bütün mektuplarının ve buradaki müzakerelerinin ve vezirlerin onlar üzerinde yaptığı bütün danışmaların Viyana'ya gönderildiğini gördüğü zaman, ani bir hazırlık yapmasında iyi bir sebebi vardır. Bunlardan imparator avantaj elde etmektedir ve onları tekrar Gabor'a göndermekte, ona ihanet etmiş bir durumda nasıl güvenebileceğini sormuştur. İkinci olarak kendisi atamanın ertelenmesinden o kadar rahatsız olmuştur ki açıkça ayrılmakla tehdit etmiş ve Türkleri hakaret edici bir şekilde aptallık ve sadakatsizlik terimleriyle suçlamıştır. O kadar ki, akil kişiler onu mevcut bakanların alıklığı ile kaybetmenin acil tehlikesini görmüş ve bu yüzden onu geri kazanmaya karar vermişlerdir. Bunu Macaristan üzerindeki hırslarını beslemekten başka hiçbir ciddi şekilde yapılamayacağını görmüşlerdir. Ve bu yüzden kendisi yaptığı barışın korku ve tahrik edilmenin sonucu olduğundan (ona tatmin edilmek için padişahın düşerek ölen bir çavuş tarafından ihanet edildiği ve diğerinin uzun süre önce ciddî bir uygulamayla gönderilmiş olduğunu söylemişti) uzun sürmeyeceğinde, Gabor'un barışı bozmak için kolay bir fırsat bulacağından emindi. Bu durumda bu devlet memnun edilmiş olacak bu şekilde onlar savaşa girmeyecekler.

Bu durumları lorduma az bir güvenle birlikte yazdım ki böylece umutsuz bir dönüş geri kazanabilirsin. Fakat Gabor üç defa imparatorla antlaşmasını bozmuştur ve hiçbir zaman Macaristan'ı yeniden ele geçirmek için olan isteklerini tutamaz. İtiraf etmeliyim ki bu ciddiyetsizlik onu güvenmek için değersiz yapmıştır. Fakat onun doğasında her amaç kullanılmalıdır. Ve eğer kendisi destek ve para konusunda temin edilirse, kendi amaçları için sabit olacaktır. Bu yüzden kendisinin tekrar silahlanmaya devam edeceği ve geçmişte olanlar için özür göstereceğine dair bir görüntü olduğunu görerek kendisinin bir aylık savaş alanında olacağı zaman ona 40000 dolar ödeme sorumluluğunu üzerime aldım ve bana kredi vermek bir kayıp değildir. Eğer kendisi bu şekilde canlandırılacaksa, naçiz bir şekilde majestelerine sözleşmemi yerine getirebilmem için desteklenmem konusunda yalvarıyorum. İmparatorluğun herhangi bir sonuçta ona güvenmeyeceğini biliyoruz. Fakat biz onun koruyamayacağını bildikleri bir

barışı kabul ederek 3 veya 4 aylık bir barış almaya razı olduklarını görüyoruz. Ve bu bize onu yükseleceği zaman onu memnun etmeye hazır olmamızı öğretmektedir. Kendisine *sptipendium diurmun et prmeritum* verdiğimiz zaman kaybeden olmayacağız. Gücüm veya zekâmda ne varsa onu yaptım. Böylece eğer herşey yere düşerse her ne kadar kar getirmeyen olsam da dürüst hizmetkâr olduğumu söyleyebileceğim. Ve böylece lordumu en cömert Tanrımızın kutsal korumasına havale eder, lordumun size hizmet etmeye bağlı hizmetkârı olarak kalırım. İstanbul 20 Haziran 1627

[661]Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun geçen 18/28 Mayıs tarihli mektuplarımda benim 14, 17 ve 23 Nisan tarihli mektuplarımla güvenli bir şekilde ellerinize geçtiğini görmekten dolayı çok memnun oldum. Zira 21 Nisan tarihli mektubunuzun ulaşamaması (Her ne kadar sureti gelse de aslı kaybolmuştur) bazı mektuplarımla da aynı kaderi yaşadıklarına dair korkuya kapılmama sebep olmuştur. Danimarka kralından ona güvendiğini belirten mektuplar ile Gabor'la alâkalı olarak hâlâ iyi bir düşünce tutmaktayım. Ve kendisinin avantajları görmek için biraz dalgalı olma durumunda zannederseniz Magdeburgh'un yöneticisi (her gün kendisini beklemekteyiz) onu dostlarına karşı olan sabitliği konusunda temin edecektir. Kendisini kaybetmeden onlara ihanet edemez. Bazıları onların kandırılmak için çok alık olduğunu söylemektedir. *Stupidores sunt Thessali, quam ut decipi possint*. Ve bu yüzden eğer bu kadar akıllı Gabor'un ona hiçbir değer biçmeyen kişilere kendisini satması (*de jure* olarak herkese davranmaktadır) ve Bâbiâli'nin korumasını reddetmesi ve şimdi Haghe birliğinde aldığını *apoggio* edip etmeyeceğini merak ediyorum. Eğer bu kadar sahte bir yeminle oynarsa, kendisi kesinlikle bunun için acı çekecektir. Ve kendi adıma *jubeo miserunmesse lubenter*. Bu beni korkutmaktadır. Onun gibi akıllı adamlar çok nadiren hata yaparlar. Fakat hata yaptıkları zaman zayıf adamlardan daha tehlikeli olarak düşerler. Fakat ben bu Janus'un bir yüzünü Türkiye'ye ve diğerini de Hristiyanlığa çevirdiğini zannediyorum. Zira kendisinin büyük planlarının olduğu şüphesizdir. Ve belki kendisinin Lehistan'daki bazı ittifakları da onun daha çok zaman kazanmasına yol açacaktır. Zira kendisi bir Fransız *faulkener'i* gibi herşeye uçacaktır. Ve eğer böyle bir icat tehdit edildiği gibi Lehistan'a varırsa kendisinin herkes gibi iyi bir oyunu olabilir.

İngiltere'den bu saraya 14 Nisan'dan beri hiçbir mektup gelmedi. Ve saraydan bu 15 ayda sadece bir mektup almışımıdır. Fransa'yla olan yanlış anlayışımız devam

etmekte ve artmaktadır. Böylece bütün ticaret sadece bölünmekle kalmamıştır, aynı zamanda doğrudan lordumun bu ekte göreceği gibi ciddi bir şekilde yasaklanmıştır. Doktor Hektor bizim Londra kadınlarımız hakkında önce onları hasta etmeden iyileştiremeyeceğini söylemeye alıştı. Çünkü onlar hâlâ bir sebep olmadan bir hekim çağırılmaktadırlar. Böylece o iki taç arasında iyi ve sağlam bir barış önceden gelen bir savaş olmadan sağlanamaz. Zira Fransızlar o kadar küstahlırlar ki kendi dostlarını küçümsemektedirler ve ne zaman iyi bir ciddiyet üzerine çıktıkları zaman derhal düşmanlardan korkmaya başlarlar. Belki de onlar İngilizlerin bu zamana kadar Fransa'da yaptıklarını hatırlayacak kadar akıllı olurlar ve bizi yarı unutulmuş atalarımızın şu an orada hüküm sürenden çok daha savaşçı krallara ne yaptığını hatırlayacak kadar akıllı olurlar.

Almanya'da herşey şimdiye kadar çok iyi gitmektedir. Danimarka kralı düşmanın Brangenbourg markizliğinde baskında aldığı pek çok yeri geri almıştır. Böylece Wseer ve Elbe'yi kapamıştır. Eğer kendisi savaşmaktan imtina ederse, düşman o çemberden çıkmak zorundadır veya açlıktan ölecektir. Yaşlı Baden markizi güvenli bir şekilde Danimarka kralının yanına varmıştır ve Kont de la Tour'da uzakta değildir.

Sonsuz bir şekilde lordumu burada görme umuduyla rahatlamış bir şekilde kalmaktayım. Ve lordumdan dünya size gerçek ve size hizmet etmenin mutluluğunu ve onuruyla mutlu olacak[unfaindly] bir dost veya hizmetkârınız olmadığına inanmanızı isterim. Onun yetenekleri ve değeri ve faziletleri Tanrının görkemine ve devletimizin iyiliği için büyük bir gayretle eşlik edip o kadar beni ele geçirmiştir ki, lordumun korumasını hem alacağım ve her zaman lordumun en naçiz ve sadık hizmetkâr unvanını alacağım. Venedik 30 Haziran 1627

I.WAKE

[662]Sir Isaac Wake'e

Lordum

Büyük yangınlar küçüklerden çıktığından dolayı herhangi bir kıvılcım çıkarmaya isteksiz olarak lorduma gönderdiğim mektuplarım vardır.

On gün önce Budin'den Komoran'da bazı maddeler üzerine mutabakata varmış olan görevlilerin bulunduğu bildiren bir mektup geldi. Onların ne olduğunu öğrenemedim. Fakat onların hesaplar ve geri vermelerden oluştuğu gözükmektedir. Zira paşaya (yazdığı üzere) gönderilmiş olanları reddetmiştir. Padişahın tüccarlarla antlaşmayacağına dair cevap yazılmıştır. Antlaşma da şaşkınlık içerisinde dağılacak

gibiymi. Fakat yeni bir konuşmaya girdiler ve genel olarak barışa dair bir kararı tamamladılar. Fakat iki tarafında detaylarda efendilerine onları memnun edecek konularda talimat alabilmeleri için zaman verilmişti. Bunun üzerine bu haberci buraya, devletten kesin bir talimat almak ve bu devletin gürüşünü almak için gönderilmişti. Onun aracılığıyla Gabor keskin bir mektup yazmıştı. (daha fazla reddedemeyeceğini gürerek) kendisi için bir barış yaptığını itiraf ediyordu. Fakat bunun sebebi olarak bu bakanların *lachteteliğini* suçladı. İlk olarak onlar hiçbir zaman sabit bir şekilde onun savaş fırsatı konusundaki tavsiyelerine güvenmemişlerdi. Fakat onların müftüleri ve kılıç ve devlet meseleleri üzerine hüküm vermektense Kur'an üzerine vaaz vermeye daha uygun olduğunu düşünen ulemanın tavsiyelerine uyduklarını söyledi. Kendisinin padişah dürüst olduğunu fakat kendisine ne kadar az alâka ve güven verildiğini gördüğü zaman kendisini ihmal edemeyeceğini söyledi. Ona vezir tarafından yazılan mektuplar kararsızdı ve belirsizdi. Fakat diğer kişilerde onu açıkça tehdit etmişti ve onu savaş durumu olmaması konusunda uyarımışlardı. Ve bu yüzden kendisinin güvenilir ve ilk düşüncelerine dürüst olduğunu kanıtlamak için kendisi eğer padişah antlaşmayı bozarsa ve zamanı kullanmaya karar verirse 6 gün içerisinde ilerlemeye hazır olduğunu bildirdi. Kendisi Silezya'daki ordunun başarisından, fırsattan ve onları bu yanlış barış düşüncelerinden çevirmeye yönlendirecek diğer uygun argümanlardan bahsediyordu. Vezir bu kadarıyla beni bilgilendirdi, bütün suçu cahil adamlar olarak ulemanın üzerine attı. Kendisi onlar üzerine doğmuştu. Ve hiçbir zaman kendi hükmünde barış veya antlaşma yapmaya razı olmamıştı, bana olan sözüne göre cesaret edebildiği kadar samimi bir şekilde ilerlemişti. Ve onun için çok fazla müteakip mektuplar tanıklık edecektir. Kendisinin bu tavsiyelere cevap vermek için bir toplantı yapacağını ve prensler, devletin dostları tatmin olmadan ve Almanya'nın bastırılan özgürlüğü geri kazanılmadan hiçbir sonucu kabul etmeyeceğine dair söz verdi. Bu da ciddi bir şekilde yapıldı ve bu devletin son kararı olarak gönderildi. Bunların özünü, Erdel temsilcisinden aldığım kadarıyla lordumun ekiyle gönderiyorum. Yazarın ve tercümanın şahitliği ve *de facto* gerçek için böyle bir emrin gittiği konusunda temin edildim. Bunun ne etkiler yapacağı konusunda söz verme cesaretinde bulunamıyorum. Fakat bunun esas olarak kaybedildiğini düşündüğüm Gabor'un mektuplarından Kendisi kullanamayacağı bir özgürlüğü elde etmekten daha büyük bir şekilde kendini istismar edemez. Kendisi şimdi bütün savunmaya çıplak kalmıştır ve utancı içinde korumasız kalacak ve hiç kimse de ona yardım etmeyecektir. Ve bu antlaşmanın anlaşıldığı herkeste en azından

imparatorun bütün kuvvetlerini Almanya'ya çekemeyeceği veya beklediği gibi o sınırlardaki güvenliği sağlayamayacak olmasına dair büyük bir umut için bir eğilim gözükmektedir. Özellikle'de buraya varan elçisi ile İranlı tarafından yapılmış barış tekliflerini görülmesi bu imparatorluğun ruhunu arttırmıştır ve onların o taraflarda antlaşmayı duyacakları olasıdır.

Şimdi düşündüğüm sadece bir şüphe kalmıştır. Gabor'un amaçları ertelenmemektedir veya (meyveler için) kendine verebileceği genel bir barış yapmamaktadır ve bu yüzden bu mektup, onun padişahın açıkça imparator üzerine savaş açması böylece kendisinin de Macaristan'ı yutmasına dair olan amaçlarına hizmet etmemektedir. Yoksa kendisi hâlihazırda bunu yapabilir. Tek başına para için de, başkalarının hususları içinde kendinkileri riske atmayacaktır. Bunu onun son mektuplarından topladım. Hedefi az bir şey yakalama fırsattır. Fakat kendisi benim baktığımdan daha iyi olabilir. Zira onun hakkında eşit olarak umutlanıp umutsuzluğa düşüreceğim bir şey yoktur. Onun genel sözü "*Eğer benim gömleğimin düşüncelerimi bildiğini düşünseydim, onu çıkarırdım*"[663] Lordumu Latince'den daha iyi manaya sahip olan metine sevk ediyorum. Eğer bir değişiklik, antlaşmanın iptali ve herhangi bir ihlal olursa *esti leves velitationes et incursiones* her zamankinden daha şiddetli ve tedavi edilmez olacaktırlar ve bu yüzden eğer hak ediyorsa o soylu yağı Gabor'u korumaya hazır olmasını diliyorum. Bu yeni durumu beklemiyordum. Fakat *qu inopinatio, eo acceptior*. Bu dünyadan ayrılan bir insan gibi daha fazla hizmet yapamadığımı görerek zamanımı tamamlamak için sessizlik ve dualarla kaybolmaya karar vermiştim. Fakat varken bu kovalamacadan vazgeçemem.

Bir Venediklinin trajedisi ve haince idam edilmesinin tarafınızdan bilineceği konusunda şüphem yoktur. Kendisi Hristiyanların küçümsemesiyle birlikte Galata'daki büyük kilisesinin önüne getirildi. Orada hepimiz zararı ve nefreti yaşadık ve müteşekkirci bir şekilde taşımak zorundaydı. Venedik'ten İngiltere'den bir mektup getirmeyen iki olağan mektup geldi. Böylece kendi ülkemle ilgili bütün haberleri balyosdan (değerli bir adamdır) aldım. Umarım neden İstanbul'daki meseleden daha büyüktür. Lordum'dan Mayıs ayından beri haber almadım. Sizin şu an Venedik'te olmadığınızı tahmin ediyorum. Lorduma yazdığım son mektuplar 3/13 Haziran ve 16/26 Haziran tarihliydi. Onlar da eklerin suretlerin asıllarıyla birlikte Gabor'un son elçisiyle olan müzakerem ve prence ve Yüzbaşı Quad'a gidip, gelen bir sürü mektupla ilgili pek çok suret vardı. Onların varmış olduğunu umuyorum. Onların bazılarını şimdi yeniledim ve lorduma

gönderdim. Onları Lordum Conway'e olan yönlerine göre bir koruma vermenizi istiyorum. Ve böylece lorduma erdemlerinizin ve çalışmalarınızın gerçek ödülünü dileyerek sizi kutsal Tanrımızın cömert korumasına havale eder & olarak kalırım.
İstanbul 14/24 Temmuz 1627

Doktor Goad'a

Efendim,

Sizden aldığım bir mektuba cevap olarak yazdığım son mektuptan bu yana 15 ay geçti ve sizden haber almadım ve bana olan sevginize ve benim kitapları almam konusundaki amacıma olan eğiliminizden dolayı bana istediğim talimatları vermenizi atlamadığınıza inanıyorum. Bu beni daha muktedir kılar, ben de mektuplarımın hem asıllarının hem de suretlerinin Venedik'teki bazı kıskanç eller tarafından yanlış ellere geçtiği sonucuna varıyorum. Orada mektuplarım Bola'da onlara alâka göstermeyen alıcılar tarafından bulunmaktadır. Burada senatoya bu konuda şikâyette bulundum ve biraz alâka görüntüsü bulabildim. Fakat bu beni gözetleyen düşmana eşit değildi. O çabasının ve gayretinin getirdiğinden daha fazlasını almaktadır. Bu yüzden hem efendime [Canterbury Başpiskoposuna] hem de size olan saygımı icra etmek için onların bir kısmını şimdi kullanılacak suretler olarak değil, fakat en azından benim terbiye uyacak şekilde yeniledim. İznik konsilinin 37. maddesinin mezkûr tercümesini göndermiyorum. Hâlâ ellerimde olan kitabı getirmeye dair umudum vardır. Şimdi onu pazarlık yapmak için değersiz gören Patriği deneyeceğim. Kendisi benim gidişim sırasında deposundan bir seçim yapmama izin vereceğine dair söz vermiştir. *Inter pares*. Kendisine teslim edilen pek çok değerli şey vardır. Fakat doğuştan bir Giritli ve uzun süre bu bozulmuş Rumlar ve zalim kâfirler arasında büyümüş olup örneğin ve günlük değişimin yozlaşması ve hastalığına dayanmak için insanî kuvvetten daha fazlası gerekirdi. Bu yüzden nasıl başarılı olacağımı bilmiyorum. Onun pek çok yoluna ve yollarına saygı gösterdiğimden eminim ve onun bütün yollarını sevmedim ve belki de bu beni engelleyecektir. *Obsequinum amicos veritos odium parit*. Fakat biz iyi dost olarak kalmaktayız ve kendisi gerçek meyveler göreceğimi söylemişti. Buraya bir papaz gelmiştir. Bu kişi Kefalonyalı Mataxa olup uzun süre İngiltere'de kalmıştır. Kendisi efendim tarafından makbul görüldüğünü ve sizin tarafınızdan da iyi tanındığını iddia etmiştir. Sizden bana hoş karşılanan selamlar getirdi. Onu henüz çok az tanıyorum, fakat kendisi ülkemiz ve muamelesi hakkında çok minnettar ve güzel konuşmaktadır. Kendisi buraya Yunan damgasını [makinesi] getirmek ve Hollandalıya sipariş etmek ve

kullanımı öğretmek için gelmiştir. Şu an bir İngiliz gemisinde durmaktadır ve onu farkedilmeden karaya indirmek zor ve bu tür bilgiden nefret edenle bildirmek tehlikeli olacaktır. Ne amaçla getirildiğini henüz öğrenemedim. Bu Patriğin beni donatma amaçlarını engelleyebilir. Onlar (iddia ettiği üzere) pek çok bilinmeyen yazarın basılması ve cehaletin ve bilinmezliğin değişimi üzerine vermektedir. Eğer güvenli bir şekilde basabilirse onları kıskanmam. Fakat onların hiçbir zaman güvenilir [664] olmayacağını biliyorum veya gerçekten şüphe ederim. Kendisi herşeyi yönetemez ve güvenilecek ve bunu yapabilecek çok az kişi vardır ve benim görüşüme göre bu bir süre için engel yapabilir ve benim açtığım fırsatı kaybettirebilir fakat hiçbir şekilde etkili olmayıp padişaha gönderilen saat gibi, 24 saat asla gitmeyen bir heykel olarak duran bir saat gibi garipliği sayesinde kalabilir. Onları en iyi şekilde gözeteceğim ve eni iyi avantajım için kullanacağım. Bu Rum bana bir Yahudi dönmesinin İngiltere'ye geldiğini ve benden bir fermân getirip bunu ve kendisini istismar ettiğini söylemektedir ve bu düşüncesizlik benden kaçamayacaktır. Kendisine gösterebileceğim şekilde bana şahit olacak Patrik'in talebi üzerine sertifika verdiğim doğrudur. Onu iki defa reddettim ve ona bu serserilerin nasıl kilisesine zarar verdiğini ve neredeyse bütün serbest yardım ellerini yardım arayabilecek olan gerçekten zavallı ve baskı olanlara yardım etmekten alıkoyacağını söyledim. Herkes gezgin Rumların isminden rahatsız olmuştu. Fakat kendisinin büyük ricası ve diğer daimi elçilerin örneği üzerine göstermiş olduğunu umduğum sertifikayı verdim. O da eğer gözetilseydi Sir Walter Raleigh'in hiçbir zaman reddedilmeyen ve bir işe yaramayan teminatları gibi soğuk ve *simlex testimoniumla* ilgili olup her kuruluşun onun benden zorla alındığını anlayacağını düşündüm. Yüzlercesini reddettim ve Patrik'in serserilerden kurtulmak için nasıl kolay bir şekilde yalvardığını ve onun şartlarını biliyordum ve eğer uyarıyı alacaksa yeteri kadarını bilecektir. Bu yüzden efendim veya herhangi bir dostum bunu benim elimden bir skandal olarak aldıysa, sizden onlara bu tatmini ve benden bunu Patriğin ciddi ricası ve dostluğu ile kendi hükmüme ve geleneğime aykırı olarak yaptığım gerçeğini belirtmenizi isterim. Her ne kadar *de facto* bir Yahudinin bir Hristiyan olduğu ve bu yüzden Yahudiler tarafından zulmedildiği doğru da olsa onun kalbinin ne olduğunu hiç kimse göremez. Fakat telafide bulunmak onların sahtekârlıkları için kırbaçlanacaklarını Patriğin ve benim belgelerimizi alınlara koyarak temin ederek 20 kişinin daha Paules'i rahatsız etmesini engelledim.

Efendime Şu an yazma cesaretinde bulunamıyorum. Çünkü meselem onu rahatsız etmek için yeterli bir teminat değildir. Burada ona *aupt prodesse, auot delectarte* Őiirselliđi dışında hiçbir Şey gönderemem. Bu devleti alan Asya savaşları bizi endiŐelendirmek için çok uzaktır ve hâlâ hazırlıktadırlar. Efendime yazdığım son mektup Patrikten gelen bir ekle birlikte 17 Şubat tarihliydi. O varmış olup geĀen bir sũre için tatmin verecek ve beni atlama [suĀlamasından] kurtaracaktır. Siz de benim Őzrũm taahhũdũm olun ve böylece sizi cömert Tanrımızın kutsal korumasına gönderir & olarak kalırım. İstanbul 2/12 Temmuz 1627

Sir Robert Hatton'a ve Doktor Ferly'e olan hizmetimi ve sevgimi hatırlatın ve aynı zamanda bana Doktor Donne'ye 8 ve 22 Nisan tarihlerinde ona geniş bir Şekilde aynı konuda geniş bir Şekilde yazdığımı bir tanesinin Şansla gitmiştir. Efendime yazılan pek çok başka bir mektuptan haber alamadım. Bir tanesinde Patrikle mũzakere etmek için Kardinal Bandini'nin talimatlarını bir Rum'a gönderdim ve diğerisi de 12 Şubat 1625 tarihliydi.

Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup yeni takvim 30 Haziran tarihliydi. Onun bir suretini buradaki ekte alacaksınız. Bugũn lordumun Haziran tarihli mektubunu aldım. Orada sizin Gabor'un iyi duracağına dair hũkũm vermeye dair zeminden ziyade umuda dair inanĀ buldum. Eğer bizi hayal kırıklığına uğratırsa pek çok kişiyi kandırmış olacaktır. Zira Danimarka kralı onun ũzerine inşa yapmaktadır ve onun ricasıyla Magdeburg'un YÖneticisini Silezya'daki orduyu yönetmesi için göndermiştir. Kendisi 8 Temmuz'da Padova'ya varmıştır. Orada kendisiyle buluştum ve oradan Venedik'teki evime getirdim. Şu an kendisi burada konaklamaktadır. DÖrt gũn iĀerisinde bu devletin ona sağlayacağı bir kadırgayla birlikte Spalatro'ya gitmeyi ummaktadır. Burayı *incognito* olarak geĀmiŐtir. Fakat kalitesini bu devlete bildirmek için bu ayın 12'si ũzerine meclise gitmişti. Onu gizli bir Şekilde (isteğine göre) meclise ayın 14'ũ ũzerine kabul ettiler. Orada itibarının haysiyeti ũzerine [665] tam zamanında alındı. Paris'teki Danimarka elĀisinden Gabor'a yazılan mektuplar ile o sarayda meselelerin nasıl durduğunu anlayacaksınız. Kendisinin cömert efendimize çok az yũk olarak gŐrũndũđünden dolayı bu prens ile o zehre bir panzehir göndermeye niyetleniyorum. Őlkemizden biri bir Venedik tũccarıyla antlaşmaya başlamıştır. Őlkeden olan herkesi evime Āađırdım ve orada Lordumun beyanını yayımladım. Lordumun ekte görebileceği

gibi... 14 Nisan'dan beri İngiltere'den hiçbir mektup alamadım. Mektuplarından 4 tanesine daha önce Calis valisi tarafından alıkonulmuştu. Bu kayıpta lordum da kendi adıma benim korumam altında giden pek çok paketinizi kaybetmişsinizdir. Prens buradan gittiği zaman lordum Tanrı isterse daha geniş olarak benden haberdar olacaktır. Bu arada veda eder ve lordumun en sadık ve naçiz hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 17 Temmuz 1627

I.WAKE

Lordum Conway'e

Lordum,

Erdel prensi, buraya acil başka bir posta daha göndermiştir. Bu özellikle bana olup vezirler için de bazı mektuplar ihtiva etmektedir. İmparatorla yapılan antlaşmanın iptal edilmesini veya ertelenmesi konusunda sabit ve sert bir şekilde ikna etmeye çalışmaktadır. Kendisinin bu ciddi değişiminin nedenini lordum kardeşi Brandenburgh elektörüne yardım etmesine dair olan bir yükümlülükten olduğunu ekteki kâğıtta görecektir. Kendisi eğer Türk barışına dâhil edilirse bunu güvenli bir şekilde yapamaz ve bu devleti tatmin etmek için ayrı olarak şu ana kadar ne tamamladıysa gelecekte imparatorluk tarafından verilecek adil fırsatlara hazırlanmak için ve padişahın rızası ve onayıyla yaptığını söylemektedir ve bu amaç için benim aldığım ve bu bakanlara gösterdiğimden bir kelime bile farklı olmayan antlaşmasının bir suretini göndermiştir. Sadece bazı istisnalar parantez içerisinde sokulmuştur, manası tamdır ve sondaki bir madde, Bâbîâli'nin onayına atıfta bulunuyordu Hepsi isteğe göre sokulabilir ve çıkarılabilir ve eklenebilirdi ve onlar da yapılan herşeyi yok etmiş olup benim görüşüme göre bahane burada iyi olarak geçebilecek olsa da imparator tarafından hiçbir zaman kabul edilmeyecekti. Benimle olan meselesi 40000 doların talebiydi. Eğer buna hazır değilsem (anladığım kadarıyla) antlaşmanın başarısızlığının onun adına olmadığını öne sürmektir. Hiçbir güven mektubum yoktu. Sadece onun temsilcisi evime geldi ve Hollanda temsilcisinin de orada olabildiğini istedi. Orada efendisinin talimatlarını okudu. Bir kısmı Macarcaydı ki buraları tercüme etti ve bir kısmı Latinceydi. Prens kendi elinden yazılmıştı ve çok fazla parayla alâkalıydı ve itiraz bize otantik bir hâlde gösterilebilecek şekildeydi. Bu açık sözlülüğe biraz bile şaşırmadım ve para konusunda tedarik edilmemiş olarak en ciddi cevabım konusunda donanımsızdım. Fakat prensin Türk antlaşmasını ertelenmesi konusunda samimi çaba gösterdiğini düşünerek ve yazılarından kendisinin Brandenburgh'a söz verdiğini ve onun hatırı için biraz bir şeyler

yapacağını görenek ona derhal bir tatmin verecek gereçlerim olmadığı için üzgündüm. Zira elçisi teslim ve teminat istemişti. Benim cevaplarım bu bölümlerde oluştu. İmparatorla yapılan barış ilk ihlaldı ve bu yüzden prens, majesteleri, umumî hareket ve maddelere göre *pro singlulis mensibus quibus militavit* tekrar onun samimiyeti ile temin edene kadar ödeme bekleyemezdi. İkinci olarak efendisinin majesteleriyle yaptığından ziyade elektörle olan ittifakının ve konfedereliğinde daha fazla vicdanı olmasının garip gözüktüğünü söyledim ve her ne kadar amaç bir olarak gözükse de eğer kendisi sadece kardeşi için silahlandıysa, birliğine ve diğer prenslere ve devletlere saygı olmadan silahlandıysa kendisi bu çalışmayı görmeyecek başkalarına yaptığı farklı ayrı teminatlarla bağlı olduğu başkalarına yaptığı hizmet için çok kolay para ödeyecek kadar çığ olduğumuzu düşünebilir. Buna rağmen katı bir şekilde majestelerinin onun kalbini çok dar bir şekilde araştırmayacağını fakat ona hareketleri ile hüküm vereceğini söyledim. Eğer kendisi gerçekten Silezya'daki askerlere 15000 adamla birlikte katılırsa ve düşmanın topraklarını işgal ederse adil yapılan işten hiçbir ihtilaf çıkmayacaktır. Bunun iyi amaca bağlanabileceğini ve kendisinin de bu şehirde majesteleriyle ne sözleştiği konusunda bu şehirde gerçekten tatmin edileceğini söyledim. [666] Diğerleri için kendimi bağlayacak bir teminatım yoktu. [Paranın] verilmesi konusunda ise bu kadar açık bir güvensizlik meselesi olmadığına ve benim bunu acil bir emir olmadan yapabileceğime dair cevap verdim. Zira faturalar Venedik'e kadar gelmişti. (Böylece majesteleri görevini yapmıştı) Barış dedikoduları o kadar güçlüydü ki bütün düşünceleri ve kararları sendeledi. Ve kullanılmayacak olduğu görüşen teslimi buraya kadar getirmek kötü bir idare olurdu. Ve beni de bu yüzden anladığım için Venedik'teki elçi veya o meselede talimatı olan bir başkası, majestelerinin daha fazla isteğini beyan ettiğini duyuncaya kadar bu işi durdurdular ve ertelediler. Bu yüzden para eksikliği onların kendi istikrarsızlıklarından ve karşı antlaşmazlıklarından gelmekteydi. Kendisinin itirazı en azından dünyanın hükmünde çok az yer alırdı. Kendisini paranın yolda olduğuna dair inanca yakın olarak getirebilmem için bu bahane hilesini kullanmaya zorlandım. Bu onu o kadar çok memnun oldu ki, kendisi bana eğer Venedik'e faturalar için bir Express gönderip göndermeyeceğimizin mümkün olup olmadığını bilmek için baskı yaptı. Ve sonra kendisi bunun prensi tatmin ve temin etmeyeceğinden şüphelendi. Ben de bunu yapma sorumluluğunu üzerime almıştım fakat onların geri dönememesi veya aksi şekilde eğilim göstermelerinden dolayı söz vermedim. Fakat genel olarak efendisi ittifaka göre bütün bir ay boyunca hizmet ettiği

zaman 40000 dolar ödeme konusunda hâlâ söz verdim. Prensın mektubunun bir suretini istedim. En azından onun büyük bir kısmı Latince yazılmıştı. Bu benim aslını görebilmem için yazılmıştı. Temsilci bana söz vermişti. Fakat daha sonra pişman oldu ve bana okumaktan başka bir görevi olmadığını söyleyerek reddetti. Böylece ikinci bir kere daha talep ederek sekreterim tamamının özü olan özel bir zarf aldı. Bununla beraber benden cevap, vezirden barışın tamamlanmasının ertelenmesine dair vezirlerin son emirlerinin yenilenmesi ve onaylanması ve müttefik prensler olmadan hiçbir şeyin yapılmamasıydı. Kurye bu ayın 22'sinde gönderildi. Ve padişahın bir hizmetkârı olan Yusuf Ağa onunla birlikte, sınıra çekilmek ve Gabor'un düşüncelerini onaylamak için gönderilmişti. Eğer bunu yaparlarsa daha fazla hoş karşılayacağım. Fakat her zaman yazdıklarımı gözetmekten memnun olup bu devletin kararının Gabor üzerine dayandığını göreceksiniz. Ve kendisi onları gereklilik bahaneleri veya nedenleri ile istediği şekilde yönlendirecektir. Bu da bu değişimin iknalar ve çıkardan oluştuğunu aşikâr kılmaktadır. Ve ya bu ertelemeye katlanmayacak olan imparator ya da elektör için ya da kendi onuru için kendisi silahlanmaya zorlanabilir. Ve eğer para hazır olsaydı (o olmadan kendisi belki zorlanabilirdi) kendisi erteleme olmaksızın dansa liderlik ederdi ve Almanları kendisinin uyuyarak onlar tarafından güvenilemeyeceği konusundaki görüşlerini doğrulardı. Majestelerinin kredimi korumak için emir vereceğimi umuyorum. Her ne kadar acil bir emir olmadan bulaşmış olsam da bir zemin veya bir ima olmadan bunu yapmış olmadım ve amacı tutmanın gerekliliğinden yaptım. Ve ben hâlâ onun yüksek tedbirinin o prensin daha fazla harekete geçtiğini görmeden o miktarı atmaya düşünmeyeceğine ikna olmuş durumdayım. Zira eğer kendisi sadece bir ayda harekete devam ederse, Almanya altı ay ondan rahat kalacaktır. Bütün bildiklerimi yazdım ki görevim budur. Ve bildiklerimin kullanımı majestelerinin ve lordumdun mantığına ve kendimi de sizin onurlu korumanıza bırakıyorum. İstanbul 26 Temmuz 1627

Önemli bir durumu atladım. Gabor bu son mektubun Budin'den dönmesini istemiştir. Çünkü kendisi onu Kosice'de bulacaktır. Kendisi bir plan olmadan hareket etmeyecek ve Macaristan üzerinde bir bulut olacaktır.

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Venedik'den gelen üç olağan mektupta ne İngiltere'den ne lordumdan bana bir Türk tarafından Dalmaçya veya Bosna'da esir edilen Bay Hyde'nin durumu dışında geçen ayın 19'unda Padova'dan yazılan bir mektubun dışında hiçbir şey gelmedi. Böylece eğer lorduma hizmet yapabilme eğilimini gösterebileceğim için bana mutluluk getirdi. Fakat bu durumda sadece bu imparatorluğun adi yönetimini ve adaletin zayıflığını göreceğimden korkuyorum. Bu mesele bana daha önce Patras konsolosu tarafından belirtilmişti. Kendisi bana baskıyı yapan kişinin bu şehre geldiğini belirtti ve onu aramam için en azından nereye bakmam gerektiğini gösterdi. Vatandaşımın korumasında konusunda uykulu değilim. Fakat derhal vezire gittim ve meselenin gerektirdiği kadar şikâyet ettim. [667]Kendisi de bundan dolayı çok üzgündü ve kendisinin meseleyi alacağına dair özel bir teminat verdi. Bunu onun için ricada bulunan bir tüccara teslim etim ve kendisine onu izlemesi için bir dragoman atadım. Biz kendisinin bir yeniçeri olduğunu, Bastia tartısının gümrükçüsü olduğunu bulduk. Bu devlet için askerlerin kâr altındaki herşeyi toplaması ve istedikleri kadar padişaha ödemeleri bir sefalettir. Bu adamın devlete çok borcu vardı ve biz de onu görevini yenileyecek olan defterdardan almayı umduk. Fakat kendisi gözükmedi. Onu bulmak için para harcandı. Ve bize ilk olarak kendisinin köylerde konakladığı ve şehre geceleyin geldiği söylenmişti. Sonra kendisinin yolda evlendiği ve kısa süre içerisinde buraya geleceği söylenmiştir. Geleceği zaman onu cezalandırmak için elimden gelen herşeyi yapacağım. Fakat ondan para alabileceğimiz konusunda şüpheliyim. Çünkü kendisi ilk olarak devlete borçludur ki ilk para ona ödenecektir. Ve ben bizim durumumuzda onu bekleyen pek çok Rum ve Türk olduğunu gördüm ki onlar önceliği alacaklardır. Son olarak onun alacaklıları onun gelmeyeceğinden korkmaktadırlar. Kendisinin nereye yerleştiğini öğrendiğimiz zaman onu adalete veya tatmine getirmek için bir hüküm göndermekten başka bir yol kalmamıştır. Bu sarayın bir habercisi tarafından yapılmalıdır ve onun masrafı en az 200 dolardır. Ve ben de onları Hristiyanlar için o kadar yozlaşmış buldum ki herhangi 20 adamın gitmesine izin verirler ve bize *non est inventus* veya *non solvendo* olarak geri getirirler. Eğer onu bu şehirde alabilirsem ona eziyet edeceğim ve alabildiğimi alacağım. Her ne kadar kendisi o düzenin bir kardeşi olsa da Kral ona çok az verebilir. Böylece onun kardeşinin tatminini ve lordumun benim üzerimdeki gücünün beyanını tasdik edebilirim.

Mevcut mesele ve Gabor'un yeni numaraları hakkında lorduma, Lordum Conway'e gönderdiğim şu anki mektubumun bir suretini göndermeye karar verdim. Orada kendisinin bir Anka kuşu olmadığını fakat *nigro smillima cygno* kuşu kadar nadir olduğunu göreceksiniz. Onunla ilgili daha fazla bir şeye karışmam. Kendisi anlaşılmazdır ve pek çok insan onun buradaki müzakereleri ile onun yeni amaçları olduğuna inanmaktadır. Size, benimle oynadığı son sahnesindeki itirazının veya mektubun ve benim cevabımı gönderiyorum. Eğer param olsaydı onu alırdım. Şimdi Tanrı'ya kendimi almamış olmam için dua ediyorum. Zira İngiltere'den bir hatırlama olmadan yardım etme riskine giriyorum. Orada da belki unutuldu. Şimdi lordumun mektupları bana yardımcı olacaktır. Zira 4 aydır hiçbir haber duymadım. Bu boşluk bir fayda olabilir. Çok şeydense hiçbir şey bilmemek daha iyidir. Ve böyle size bütün saadetleri diler soylu leydinizin ellerinden öper, lordumun olarak kalırım. İstanbul 26 Temmuz 1627

Lordum isminizi temsilciye olan cevabımda kullanmamdaki dürüst amacımda kızmasın. Bunu kesin olarak değil bir varsayım olarak yaptım. İnanın bana ne diyeceğimi bilemedim.

[668] Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım yeni takvim 17 Temmuz tarihli son mektubumdan beri lordumun 16/26 Haziran tarihli mektuplarını, pek çok suret, kopya ve hatırat ve Bohemya kraliçesi için bir paket ve bir tane de Bay Questor için bir paketle birlikte almış bulunmakta olup onları dün gece gönderdim. Bir tanesini Amsterdam yolundan diğerini de Antwertp yolundan yolladım. 14 Nisandan bu haftaya kadar İngiltere'den bir mektup alamadım. Onların hepsi birlikte elime geçtiler ve lordumun da bu bollukta bir payı vardır.

Gabor'la alâkalı olan bütün kâğıtları gayretli bir şekilde takip etmiş olarak kendimi *au bout du mon Latin* olarak buldum ve Lordumun benim zavallı tavsiyeme incek kadar aşağıya indiğinizi görerek, kendimi bir komplimanla mazur göstermeyeceğim, dürüst bir adam gibi hem onun vekilleriyle olan hareketleriniz ve onların sizinle olan hareketleriniz hakkında ne düşündüğümü ustaca söyleyeceğim. Lordumun majesteleri tarafından söz verilen 1000 poundu dağıtma gücü ve görevi vardır. Bilgilendirme yoluyla bana bildirilenler dışında hiçbir şey bilmeyen benden daha dikkatli olmanız ve sahte bir oyundan daha fazla şüphelenmeniz gerekmektedir. Onların

tekliflerinde eski bir borca dair bahaneler bunun dayanılan *exusationes non petitas, evasiones tergiversationes* şikâyetlerinde bulunmuşlardır. Ve böylece onların bir şeyi tamamlamaktan ziyade *forde*'yi tamamlamak için gönderildiklerini idrak ediyorum. Lordumun cevabı dobra, samimi ve kesindir. Ve lordumun paranın Balyosun ellerine teslim edilmesi fikri belirsizliğin kökünü kesmektedir. Türk istihbaratınızın haberi beni korkutmamıştır. Zira benim görüşüme göre, eğer ilk olarak Türkleri aldatmazsa efendilerimize iyi bir şekilde hizmet edemez. Bu yüzden onların barışa meyilli olduğunu ve onların planlarını bozmak için (imparatorun kendisini onlara satması)onları engellemeyi ve onları kendisinin onları imparatora satacağını göstererek korkutmak istemiştir. Kendisi Colmar'da, Bohemya kralının imparatorla geri verilmesiyle alâkalı geçmişlerden ve bu ay Torringa'daki Milhusen Efendimiz olan kral, Danimarka kralına, İsveç kralına Almanya'nın evrensel barışı için antlaşmak konusunun tartışıldığı diyet konusunda bilgisiz olamaz ve eğer bu yüzden bizden düşerse ve Mısır'ın bozuk kavalına düşerse onu yapabilir ve Türkler de terkedişleri için acı çekebilirler. Özet olarak benim görüşüm *super totam materiam* eğer kendisi aklını kaybetmediyse, onu kaybedemeyiz. Ve benim kafama gruptan çıktıktan sonra bizi 1000 *l* ile aldatmaya çalışmayacağı kadar adi olmayacağı şekildedir. Zira eğer lordumun yerinde olsaydım, bizim bu labirentten çıkmamız ve kime güveneceğimizi bildikten sonra şartı üzerine parayı dağıtırdım. *Sape premente deo fert Deus alter opem*. Eğer onu kaybettiğimizden emin olsaydık yönümüzü değiştirirdik ve başka bir yol aradık. Ve bu yüzden lorduma onu ve temsilcilerini cesaretlendirmeniz ve onları güven ve onurlu prenslerle birlikte Haghe birliğine kabul edilecek kadar onura sahip olduklarını bildirmeniz konusunda nasihat verme cesaretini göstereceğim. Ve eğer yanlış düşmanlara güvenmek için gerçek dostlarını bırakırsa, daha yakın süre içerisinde isteğini beyan edecek ve bize daha çok bağlı olacaktır. Zira kendisinin bize gözüktüğü gözükecek biz de onu kovmayacağız. Biz bu şekilde devam edeceğiz ki belki de pişman olan ilk kişi o olur. Ve ben eminim ki pazarlık ile kazanan biz olacağız.

Magdebourg'un yöneticisi yeni takvim 30 Haziran üzerine buradan ayrıldı. Ve eğer kendisi o prensin vücudunda kalmış biraz *humidum radicale* buldursa, onu canlandıracağını düşünüyorum. Korkarım lordumu bu kadar boş bir konuşmayla çok rahatsız ettim. [669] Ve bu yüzden kendimin ve eşimin lorduma ve soylu leydime olan düşkün sevgim ve hizmetim ile sizi herşeye gücü yetenin korumasına bırakır ve

Lordumun en düşkün ve güvenilir dostu ve hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 7 Ağustos 1627

I. WAKE

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

İngiltere'den hâlâ bilgisiz kalmaktayız. Lordumdan bir tanesi gücümde ne varsa yardım etme teklifinde bulunduğum ve yürekli olabileceğim kadar emirlerinize uymaktan memnuniyetimi belirttiğim bir Venedik taciri tarafından emanet edilmişti. Daha geç bir tarihi taşıyan diğeri. Lordumu ise bazı belki de gereksiz olmayan noktalarda açık cevaplarla rahatsız edeceğim.

Kendimin ve hizmet ettiğim o cemiyetim adına lorduma, Venedik gasplarının eski ayrıcalıklarımız üzerindeki şikâyetlere ve beyanlara verdiğiniz destek için teşekkür ederim. Orada bizi düzenleyecek bir otoriteyle az bir şey yapılmasaydı aramızda daha kötü konunun kötü tartışmaları olabilirdi.

Şu an limanda Venedik için yükleme yapmak ve Zantikos'taki tedavüller üzerine yeni koyulan 5 dolarlık vergiyi kazanmak istiyordu. Böylece onlara onların kuru topraklarına ticaret için bara getirme izni için kötü şartlar üzerine hizmet etmek zorundayız. Venedikliler bunu isteyecek kadar gösteri yapmışlardır ve bu gemiye ihtiyaçları olduğunu biliyorum. Ve 20 güne yakın umutlarını muhtelif tekliflerle muhafaza ettiler. Biz de değersiz bir şekilde onlardan sonra astık. Ve onlar bizim açgözlülüğümüz üzerine çok çalıştılar. Erteleme eski konsulaj ihtilafı ve uyum bulmak üzerine gibi gözükmiştir. Bu sefer için balyos ve benim arasında kabul edilmiştir. Kendisi eşsiz bir erdeme ve iyi doğaya sahip bir kişidir. Şartlara göre benim tüccarlarım veya gemi efendisi veya onlardan başka birisi, hiçbir bağa veya söze veya konsolaj talebine veya benim hakkıma zarar verecek bir *cancellaria* da gözükmeyecekler. Fakat gemi basit bir şekilde tüccarlar arasında yüklenecektir. Ve ben de yükleyenleri gözetmemeye ve efendiden konsulajımı almaya razı oldum. Venedikliler ona başka bir isimle vermesine izin vermişlerdir. Ve bu elçiler arasında şu an için, ülkelerimizin gerekliliklerine uyacak dostluktan bir avantaj elde edilmeyeceğine dair karşılıklı bir sözleşme yapıldı. Her ne kadar zannederseniz ikisini de şekil ve öz olarak aldığımı düşünsem de. İlk olarak emri engelleyerek, bütün bu düzensizliğin nedeni, onların *cancellaria'sına* bağlanmış olacaktır. Ve öbürü de gerçekten benim haklarım ödenmiştir. Ve Venediklilerde onların ceplerinden *sun alio nomibe* çıkacağını bilmektedir ve ben de

onu konsulaj adına almaktayım. Ve eğer Venedik'teki efendiler kendilerine bu şekilde avantaj sağlayabilirlerse onlar yüklemeyi ilerletebilirler yoksa bize hakkımızı verirler. Biz yabancıyla zıt olmak istemeyiz. Ve eğer konsolajımızı alırsak ve onlar da bize öderlerse biz hangi isim veya elden aldığımız mücadele etmeyiz. Her ne kadar eğer benim astlarımdan bir kesin koruma umudum olsa buna da boyun eğecek olmasam da... Balyos ve ben bu konuda bir hüküm ve karar için baskı yapmaya, bu şekilde kaba davalardan sakınmak konusunda mutabık olduk. Bu arada şirkette para olan özden memnundur. Şimdi lordum benim düşündüğüm gibi uzlaştığımızı düşünecektir. Böylece o noktadayız. Fakat bu Adriyatik tüccarları tekrar seyyar satıcıyı oynamışlardır ve kendilerini geminin yarından fazla yüklenmesinden daha fazlasına bağlamayacaklarını belirten bir antlaşma [yazmaya] kalmışlardır (böylece bizimki Zantikos'taki umulan ayrıcalıklarını kaybedecek ve hiçbir şey iletemeyecektir) padişahın hiçbir kulunun o gemi üzerine bir balyo bile koyamayacağını belirtmişlerdir ki tamamen zulümdür. Ben de ilk başta Venediklilere eğer benim kapıma izin için gelmedikleri ve konsolajımı vermedikleri süzere bizim gemiciliğimizi kullanmalarına izin vermemek istediğimi itiraf ederim. Ve bu gemiyi, Hristiyanlar, Peralılar ve Yahudiler özgürce Venedikte ticaret yapıp yükleme yapabiliyorlardı. Fakat onlarda onları itirazlarla tehdit ediyorlar böylece hiçbiri benimle antlaşmaya cesaret edemiyorlardı. Bunları balyosa şikâyet ettiği zaman kendisi bu tür adil olmayan yolları reddeder gibi göründü ve kimseye yasak koymayacağına dair söz verdi. Fakat bu sadece etkisiz bir yoksunluktu. [670] Zira herşey Venedik isimleri altında gelmezse, Venedik'te indirme yapmayı yasaklamakla tehdit ettiler. Ve yüklenemezi tamamlamak için bu kullar, Venediklilerin ticaretlerindeki bir şirkete izin vermemesinden ziyade bunu tamamlamaya razıydılar. Bizi onlara hizmet etmek için köle gibi kurallara bağlamaktadırlar. Ve bizim ihtiyaçlarımız tüccarları yol vermeye zorlamıştır. Ve sonucun bizim her şekilde kaybetmemizden başka ne olacağını bilmiyorum. Fakat eğer onlar bizimle şimdi bozulurlarsa, onlar ben burada olduğum ve benim talimatlarımı alacak halefimin yapacağı kadar uzun sürece hiçbir zaman İngilizler tarafından hizmet göremezler.

İzmir Başpiskoposu Fransız elçisi tarafından pek çok rezillik ve iftira ile eziyet görmektedir ve Balyos onun Roma'daki savunmasını yapma sorumluluğunu üzerine almıştır. Sakız'daki makamının teslim edilmesine pek çok büyük mesele dayanmaktadır. Özellikle de yeni *susraganco apostolico*'nun yerleştirilmesi veya yenilmesi konusunda. Kendisi onun buraya kabulüne direndiğini görerek, o makamı

istemmiş ve orada demirlemiştir. Eğer Piskoposumuz için başarılı olursak, Fransız'ın ve Cizvit'in umutlarını ve gücünü keseriz. Eğer olamazsak, onların tarafının zulümlerine katlanmaktansa daha keskin çözümler kullanmalıyız. Onlar bütün dürüst ve mütevazi Romacıları bile bastırmaktadırlar. Ve bu yüzden lordum benim için sorumluluğuna aldığınız meselenin tamamlanmasının, umum için olan değerini göreceksiniz.

Gabor'la ilgili olarak daha fazla bir şey duymadım ve onun hakkındaki en iyi bilgi cehalettir. Kendisinin Danimarka kralına ne teminat verdiği benim ulaşabileceğimden ötesindedir. Fakat kendisinin barış yaptığı konusunda iyi bir zeminim vardır ki bu konuda lordumu pek çok mektup, suret ve kendi müzakereleriyle bilgilendirdim. Ve bu acelesi Türklerinde acele etmesine yol açmıştır. Ve her ne kadar buradaki antlaşmanın sonuçlandırılmasını uzatmak için çalışsa da onun üzerinde bir hüküm veremiyorum. Brandenburg'un mücadelesi onu harekete geçirebilir ve kendisi tekrar sınırında gözükmektedir. Fakat kendisi para olmadan ilerlemeyeceğine dair itiraz etmektedir ve benim de ne param, ne emrim ne de onunla nasıl devam edeceğine dair bir imam vardır. Sir Henry Wotton onu *filii occasionis*'ten uzun süre önce vaftiz etmişti ve ben de onun için *pater mutationis* ekleyeceğim. Ve böylece onu Cizvitlerin tarif ettiğinden başka bir şekilde bilmemeyi dilerdim.

Geçen hafta İran'a doğru ilerleyen veziriazamdan bir mektup adım. Lorduma bunu merak için gönderiyorum. Orada kendisinin zafer sözleri verdiğini göreceksiniz ki biz buna inanmıyoruz. Cesur yaşlı adamın savaşıacağı kesindir. Fakat kurnaz İranlı onların kalabalıklarını küçümsemektedir. *Sua mole periturus* Böylece lorduma sonsuz teşekkürlerle ve dürüst bir adamın size hizmet etme bağlılığıyla geri dönerek, leydinin ellerini kendim ve eşim için öper, lordumun & olarak kalırım. İstanbul 13 Ağustos 1627

Aynı Kişiye

Lordum,

Önceki mektubuma bir şey eklemektense lorduma bu iki mektubunuzun gelişi üzerine bir hesap vermeyi tercih ederim. İngiltere'den hiçbir mektup almamış olup, burada değişik dedikodularla işkence görüyorum.

Magdeburg idarecisinin varlığının ve elektörün amacının Gabor üzerinde nasıl bir etki yapacağı konusunda önyargıyla umutsuzluğa düşmeyeceğim. Lordum bu mektup ellerinize gelmeden önce tatmin olacaktır. Kendisinin ve buradaki vekillerinin benimle olan müzakeresinden dolayı her zaman yazdığımından daha kötüsünü düşünmek için nedenim vardır. Zira benim onu tutma planlarım her umut veya görüntü kıvılcımını

besledi ki kendisi belki de şimdi dostlarından ziyade düşmanlarını kandırmayı seçmiş olabilir. *Errare erit mihi licrop*. Belki de başka bir kavga için silahlanması gerektiğini görmüştür. Ve bu yüzden parayı almak için baskı yapmıştır. Fakat kendisi henüz bu taraftaki tarafını o kadar rolünü o kadar abartılı yapmıştır ki bununla ilgili sadece hüküm verebilirim. Para olmadan kendisinin çok az şey yapacağına inanmak zorundayım. Ve bu noktada lordum hiçbir şey yazmamıştır. İlk 10000 pound haberi geçen Haziran'da ödenmek üzere şart koşulmuştur. Bu kadar büyük hizmetler için bu kadar sefil miktarlara ihtiyaç duymanın utancı kayıptan daha fazladır. Ben kendi paramı harcadım, devletten 3000 doların üzerinde bir peny dahi almadım. Gabor'un kurnaz bir prens olduğunu ve onların iki kat suçu olmadığı sürece Danimarka elçisinin sözlerinden ve bahaneleri ile alınamayacağını söyleyerek tamamlıyorum. Kendisi açık bir şekilde *non arma sine siptendijs baberiquenus* demektedir. [671] Kendisinin mantığına zannedersem güvenilmez. Onun Macaristan'daki umutlarını beslemek ve onu sorunlar ile biraz bir şey almasında yardım edersek, kendisi onun gibi düşene kadar Cnt, Snt Paul gibi olur. Mektupların ulaşamaması ve benim oradaki rolüm için çok üzgünüm. Özellikle de tarihleri bilmesem de onları tedarik etmenin çok geç olacağını bilerek. Benim hesaplamama göre, benim Nisan ayındaki ve Mayıs'ın başındaki mektuplarım suretleri ile kaybolmuşlardır. Bununla ilgili olarak lordlarıma Venediklilerle olan ihtilaflarımızla ilgili ve şirkete de nasıl onları amaçları doğrultusunda yönlendirmek için mektuplar yazdım. Eğer onların içinde majestelerinin hizmeti için bir şey varsa onların özünü lorduma yazacağım ve oradan da kendinizinkiler ile destekleneceğinizi umacağım. Eğer beni o paketlerin tarihleri bilgilendirip, değişim makbuzlarını gönderip ve benim şahsım için Mayıs'ın 5'indeki bazı şeyleri sipariş ederseniz bana bir iyilik yapmış olursunuz.

Venedik aracılığıyla dönüşüm Fransa'nın sorunları ile engellenmiştir. Fakat lordumun bana olan iltimasının beyanı benim hak ettiğim değerimin çok daha üzerindedir. Sadece benim size hizmet etme konusundaki eğilimim bunu eşitleyebilir. Benim için ne yaparsınız, benim içinde koruyacağınızı biliyorum. Lordumla mücadele etme cesaretini gösteremiyorum. *Hoc ipsum non unerare eum laudibusve* bu yüzden sadece *et nihil passum ordentius dicere* diyebileceğim. Lordumun & olarak lordumu yürekten ve samimi bir şekilde seviyor ve onurlandırıyorum. İstanbul 12/22 Ağustos

Lord Carleton'dan: Sir Isaac Wake'e Haberlerle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Benim buradan geri çağırılmamdan sonraki sessizliğim için özür dilemek zor bir meseledir ve hatayı itiraf etmekle özür dilemek daha iyidir. Fakat gerçek şu ki çoğunlukla ve çok fazla dışarıda hareketleydim ve hiçbir zaman evde daha huzurlu olacağımı düşündüğümünden daha az huzurlu olamayıp hiçbir zaman kendimi alışık mektuplarım ile meşgul etme fırsatını bulamadım. Fakat alışılmış durağım olan buraya tekrar gelmiş olarak yurttan ve dışarıda geçen elime gelen herşey, büyük bir çoğunluk ve hem şahsî hem de umumî olayların değişikliği (anlatmaktan zevk almam) şimdi bana bir rüya gibi görünmektedir. Fakat majestelerinin ordusunun Fransa eteklerinde ve bu sınırlardaki iyi başarısıyla ve diğer tarafta Tilly'nin Elbe'yi geçmesiyle uyandırıldım. Bu Danimarka verilmiş kralına ölü bir darbeydi. Bu hareketlerin detaylarını kendisine geniş bir şekilde gönderdiğim Sir Isaac Wake'ten alabilirsiniz ve sizin Bohemya kraliçesine yazdığınız 17/27 Haziran tarihli mektuplarınızdan sizin geri dönüşünüzün Noel kadar uzatıldığını görerek benden bu bölgelerden birden fazla kez haber alacaksınız. Ve Gabor'un hareketlenmesiyle ilgili herhangi bir umut olduğu sürece sizin hareket etmemenizi isterim. Fakat o iş başarısız olduğu ve bizim tüccarlarımızın halledilecek meselesi kalmadığı zaman buluşabilmekten ve (bu üzücü zamanların izin vereceği kadar) sizi yurttan mutlu edebilmek isterim. Bunun sizin geri dönüşünüz için belirlediğiniz zamandan önce olmasını umuyorum. Fakat burada pek çok işim vardır ve burası da hızlı mektup gönderim yeri değildir. Fakat itiraf etmeliyim ki her ne kadar yavaş olsalar da, eğer baştan sahte değillerse çabuk ve hızlı fakat değişken ve sabit olmayandan önce emin adamlarla müzakere yapmayı tercih ederim. Bunlarla ilgili olarak bu bölgelerden ayrıldığımdan beri birden fazla kez deneyimim oldu ve lordumun da, bunun diğerleri gibi için zamanla akıllanacak Erdellinizle kendi rolünüzü yaşadığınızı gördüm. Fakat gelecek olandan daha fazla rahatlık olmasını dilerdim. Bu biz de rolümüzü dürüst adamlar olarak yaptığımız şekilde alabiliriz ve lordumu temin ederim ki sizin gayretiniz ve ihtiyatlı amaçlarınız, hem yurttan cömert efendimiz krala hem de burada onun cömert kız kardeşi tarafından hak ettiği yorumu ve kabulü almaktadır. Kraliyet kardeşi ve kız kardeşi arasında sabit bir şekilde devam eden gerçek ve sevgili eğilimi bilmek sizi daha fazla memnun edecektir. Ve benim İngiltere'den gelen mektuplarım, kralımız ve kraliçemiz arasında sarayımızdan yabancıların atılmasından beri sevgi meyvelerinin iyi şekilde yerleştiğini söylemektedir. Majesteleri

meselere yakın olmak için gidişatını kısaltmıştır. Ve yurttan parlamentonun iyi gittiğine, bütün iç düzensizlikleri düzenleyeceğine dair konuşmalar vardır. [672] Biz yolcular, dualarımız dışında hiçbir katkıda bulunamayız ve her ne kadar benim oyum bir tane ve hızlı almak için gitmiş olsa da bu iş için yeterince yolculuk yaptım, o zaman öyle olsun. Böylece lorduma ve soylu leydinize bütün saadetleri ve zamanı geldiğinde yurda güvenli bir geri dönüş diler her zaman lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım olarak kalırım. Hagh. 13/23 Ağustos 1627

DUDLEY CARLETON

Lordum Carleton'dan Sir Isaac Wake'e Haberler

Grole'nin alınması Hollanda ve Oranj prensi için onurlu olduğu kadar da İspanyollar için utanç vericiydi. Bunun nedeni ordunun kumandasının verilen Henry Vandenburg'un şehrin kurtuluşu için bağırması ve prence bir davulcuyla birlikte onun gri kafasını kaybedeceğini, hem yaya hem de atlı olarak daha güçlü olduğunu ve Almanya'da Palatinate ve diğer yerlerden gelen pek çok destek birliği şehrin kaybı için görgü şahidi oldular. Oranj prensinin ordusundan iki saatlik mesafe içerisinde on beş gün beklemişlerdi. Orayı o kadar kuvvetli bir şekilde tahkim edilmiş buldu ki Kont Henry Vandenberg, yemin ettiği kurtuluşun nerede başlayacağını bilmiyordu. Ve en sonunda bu ayın 15'inde Pazar akşamı Kont Ernest'in kışlasındaki bir metrise yaptığı saldırıda başarısız oldu. Kendisiyle birlikte, sırtlarında barut dolu çanta taşıyan 600 *harquebusiers a Roveri* şehre göndermeyi düşündü. (o metrisi koruyan İskoçlar cesur bir püskürtme verdiler) Şehir (görüşünüşe göre) umutsuz bir duruma düşmüştü ve Salı akşamı sahte seslerini kaybettiklerinin ertesi günü, ilk olarak İngilizler şehre girdi. Ertesi sabah, savunmacılar bir Fransız albayı Haulterine tarafından çağırıldılar ve karar vermeden önce Kont Henry Vandenberg'e dışmaları gerektiğini söylediler. Bunun üzerine ateşler iki taraftan da üç saat kadar yenilendi. Müteveffa Oranj prensinin oğlu, Hollanda amirali Nassaulu William bir msket ile vuruldu. (çok üzülen bir kayıptı. Zira o değerli ve üzerinde pek çok umut olan bir insandı, aynı şekilde bütün bir ışla olan bir bölgeyi kumanda ediyordu) Ve onunla birlikte Sir William Lovelace de öldü. Ondan sonra Haulterine onları ikinci defa çağırıldı. Orada Oranj prensinin bilgisiyle çağırılıp çağırılmadığını sordular. O da öyle olduğunu söylediler. Bunun üzerine onlar da bir tane atlı bir tane da yaya iki tane yüzbaşı gönderdiler. Onlar da ekselanslarına reddedilen pek çok ağır şart getirdiler. Onlar da şehre ertesi gün cevap verecekleri sözyle birlikte onlara prens tarafından verilen bir antlaşma projesiyle şehre döndüler. Bunu kabul

ettiler ve kendilerini sadece iki parça ile çıkmak ve yüklerini özgürce taşımak için istediler. Buna da izin verildi. Ekselansları şehri geçen Cuma olan ertesi sabah aldı. Şehrin ihtiyaçları asker ve baruttu. Aksi halde daha uzun süre direnebilirlerdi. Eski bir asker ve İspanya kralının bir hizmetkârı olan yetenekli ve kabiliyetli bir vali olan Dulken'e sahiplerdi. İspanyolların orayı kaybetmek onusundaki hatası, Hollanda'nın Breda'yı kaybettiklerinde yaptıkları ile ayıydı. Düşmanlarının kışlalarını tahkim etmeleri için çok fazla süre verdiler ve kurtarma için de yardım çok geç geldi. Eğer kayıp ile engellemeseydi en emin yol bir saptırma ve başka bir yerin kuşatılması ile yapılacaktı. Lorduma bu yaz savaşıdan ne sonuçlar bekleneceğini anlatamam. Büyük bir olasılıkla birbirlerine daha fazla zarar vermelerini engellemek için iki ordu birbirlerini bekleyeceklerdir.

Arşidüşes ve Markiz Spinola'nın Flander'a gideceği haberini aldık. Bu da Sluyce'a yapılacak olan bir baskın suretiyle bazı şeylere niyetlendiğine inanmamıza yol açmaktadır. Söylenenlere Naplili ve ve İspanyol askerler (3500 yayadan ve iki atlı birliği ile birlikte birkaç toplu birlikten oluşmaktadırlar) üç hata boyunca Lillo ve Bergen- op-Zoom arasındaki Sant-Vliet'de kaldılar. İlk olarak onların Skeld üzerine bir kale yapacaklarından şüphelenildi. Fakat bu haftanın başlangıcında, Antwerp'ten bir köprü ile geri döndüler. Fakat benim görüşüm, İspanya'dan para, adam ve diğer malzemeler ile İspanya'dan beklenen gemiler ile buluşmak için Dunkirk'e gidecekleridir. [673] Onlara el konulması için Hollanda Dar Denizler'deki ve Flander'daki donanmasını güçlendirdi. O donanma 30 kalyon ve 10 başka firkattan ve diğer *pinnasseler* ve limanlarda hizmete yarayacak olan diğer gemilerden oluşmaktadır. Fakat görünüşe göre Dunkirk gemileri lordum Buckingham'ın gemilerinden korkmuşlar ve ya alarmla Biscay'e dönmüşler (geldikleri yer) ya da evlerine giden balıkçılara saldırmak için İrlanda ve Kuzey İskoçya yollarını almışlardır.

Bu adamlar hem Doğu hem de Batı Hindistan'dan dönerken büyük ganimetler getirdiler. Hind-i Garbî Kumpanyası'nın Todos Los Santos'da Portekizlilerden aldığı ganimet bir milyon florin değerindedir. Bunu onlara kaleden atılan toplara rağmen yapmışlardır. Bu o şirket için küçük bir cesaretlendirme değildir. Daha önceki kötü başarılar cesareti düşürmüştü ve beş milyon floirin de o ülkeye 5 tanesinin daha yolda olduğunu söyleyen 4 tane Doğu Hindistan Kumpanyası'ndan geldi. Hollandalılar majestelerini Amboyna'daki kullarına, Hollanda vekilleri tarafından kullarının hayatına

mâl olan mesele hakkında istenen tatmini vermek üzeridir. Onlardan sekiz tanesi buraya geri dönmüş ve bu amaç için seçilen yedi kişi tarafından hareketlerinden yargılanmıştır.

Buradan Danimarka kralının iki tane elçisi majestelerine, Fransa kralıyla uzlaşma yolları öne sürmek için elçi geçti. O kralın Fransa'daki elçisi Mösyö Sobels orada benzer bir çalışmaya başlamıştır. Bunlar majestelerinin cevabını duyduktan sonra oraya giden ikinci kişilerdir. Hollanda ben buraya ilk geldiğim zaman aynı şekilde teklifler yaptılar ve tarafsız olan burada antlaşma yapılabilmesi için elçilerine görev verdiler. Burada Venedik elçisi ve rahip di Scalglia (geldiğimde onu burada buldum) gibi tarafsız kişiler gibi diğer tarafsız devleti de kastediyordu. Her ne kadar rahib güven mektubu teslim etmemiş veya herhangi bir umumî insanla konuşmamış olsa da... Fakat henüz ikisinden de cevap almadılar.

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Lordumu Erdel prensiyle ilgili olarak bilgilendireceklerimin hepsi para baskısı ve benim cevaplarımla alâkalıdır. Bunlar iki ek kâğıtta bulunmaktadır. Temsilcisinin bahanesinin zayıflığı dedikodu üzerine oturmuştu ve Türk antlaşması sırasında Gabor adına bir savaş beyanında bulunmamış ve Silezya'ya gönderileceği iddia edilen desteklerin (eğer öyle bir şey varsa) garanti edilen sayıyı doldurmamaktadır. Fakat paranın teminatı noktasında değişikliğe zorlandım. Ve Danimarka kralının güvenini ve çeşitli yollardan eski orduya katılmak için bazı birlikleri lisanslandırıldığını ve onun ittifakının bazı diğer taahhütlerinin de onu bir gösteri yaptırabilirse de ben kesin bir şekilde kendi kuvvetlerini ve barışını para olmadan riske atacağını ve etkili bir şekilde riske atacağına inanamıyorum. Benim görüşüm Komoran yakınındaki antlaşma sırasında kendisinin bunu beyan edemeyeceğidir. O antlaşmanın sonucu hâlâ kesin değildir. Fakat bu arada kendisi Stephano Croato (zira burada o şekilde rapor edilmiştir) bazı birliklerin görünüşte onun tarafından terhis edilmiş, fakat gizli bir şekilde müttefiklere ilerlemek için ona dayanmaktadırlar. Böylece antlaşmanın sonucu görünceye kadar prenslerin iyi görüşünü meşgul edebilir ve parası için yol ve düzen koyabilir. İmparatorun onun ikili antlaşmasına tenezzül etmeyeceği ve onunla kırılacağına dair bir umut vardır. Fakat bu çok uzaktır.

İmparator ve bu devlet arasındaki antlaşmanın sonucuyla alâkalı olarak son haber görevlilerin buluşmuş olduğu, imparatorluk mensuplarının yüksek şartlar talep ettiği, şimdi dolmuş olan eski Zitvatoruk barışının bir ekleme veya eksilme olmadan

çıkarmasını ve bu süre içerisinde çalınan Vatz'ın geri verilmesini istemektedirler. Kendilerinin yeni bir müzakereye dair otoritelerinin olmadıklarını beyan etmişlerdir. [674]Buna ise Türkler sadece prenslerinden gelen iki mektubun belirleyeceği bir şey için bu kadar ciddi bir antlaşma atamanın seremoniye gerek olmadığını söylediler. Ateşkesin süresi dolmuştu, artık güçlü veya geçerli değildi. Eğer barış antlaşması yapacaklarsa kendileri buna hazırды. Fakat bir yeri geri vermek veya boş olan eskisini canlandırmanın dışında olacaktı ve onların buluşmaları da meyvesiz oldu. Almanlar katı bir şekilde kendi tekliflerini bastırdıkları gibi antlaşma bir süreliğine bozuldu ve onunla ilgili büyük umut boşa çıktı. Fakat bir konuşma ile Murtaza Paşa, imparatorluk mensuplarının çok kesin noktalarda durduğunu görerek, bütün Rumeli kuvvetlerinin Asya'ya çekileceğini ve padişahın o tarafta bir ordu gösteremeyeceğini var sayarak, aniden Budin'de hazır olan birliklerine Peşte'ye geçmeleri için emir vermiş ve kendilerini savaş alanında göstermeye gitmiştir. Bunun üzerine Almanlar yumuşamaya başlamış ve antlaşmayı yenilemeye razı olmuşlardır. Ve bu kadarı bu devlete belirtilmiştir. Her gün sonuç beklenmektedir. Murtaza Paşa'nın imparatorun cömertliğini tarttığı ve daha büyük bir ödül sözü aldığı haberini aldıktan beri bir hüküm veremiyorum ve kendisi hem Gabor'un planlarını öğrenmek hem de ona bu sarayda karşı gelme sorumluluğunu üzerine almıştır. Ben de ilk hikâyeyi anlatarak bunu engellemeye çalışacağım. Paşa eğer eski eğilimleri onu yönetirse, zamanını antlaşmayı bozmak için harcayacaktır.

Ciddi bir şekilde İngiltere'ye onların teşviklere veya onur noktalarına inanmamaları konusunda mektup yazdım. Eğer onlar Gabor'un anlaşılan fiyata uyduğunu düşünürlerse, bunu ödemek zorundadırlar. Burada çok fazla tutum ve dikkatin kayıp getireceği durumlardan biri söz konusudur. *Ubi perniciosius est nummos tenere, quam perdere*. Çünkü riskin dayanağı sonsuz bir şekilde denize atılacak miktardan daha büyük olacaktır. Benim sözüm onu umutsuz bir atlayıştan korumak içindi ve her ne kadar sadece *verba dare* yapmış olsam da onu kandırmayı amaçlamamıştım. Çünkü Ağustos'tan önce, Haziran için belirleneni beklemiştim. Fakat benim gidişimin beni o antlaşmazlıklardan ve lordumu benim düşüncelerimin getirdiği rahatsızlıktan rahatlatacağını umuyorum.

Asya'dan vezir azamın hızlandığı ve Diyarbakır' kadar yukarıya girip hasta olduğunu yaşının ve çabasının çok ağır olduğunu düşünerek bizim tarafımızdan bilinmeyen bir Mustafa Paşa'yı halefi olarak belirlemiştir ve onu padişaha tavsiye

ettiğini duyduk. İranlı Bağdat'ı güçlendirmiş ve erzak tedarik etmiştir ve girişim zor olacaktır. Lorduma ve leydinize bütün saadetleri diler çok istekli bir şekilde aşağıya yazarım. İstanbul 25 Ağustos

Lordumun naçiz ve bağlı hizmetkârı

Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Ağustos'un 7'si yeni takvim üzerine lorduma geniş bir şekilde yazdım ve 21 Ağustosta yeni takvim o mektubun bir suretini de gönderdim. Lordumun bütün mektupları, kâğıtları ve hatıratları güvenli bir şekilde gelmiştir. Ve lordumun 14/24 Temmuz'u taşıyan son [paketi] bu sırada Bohemya kraliçesine, şimdi Killiutagh viskontu olan Lordum Conway'e ve Bay de Questor'a gönderilmiştir. Benim için çok yoğun bir zaman olmuştur ve bu yüzden kısa mektubum için özür diliyorum.

Erdel elçisinden size ve Hollanda elçisine gönderilen mektubu, bu bölgelerde yayımlamayı, onun orada gizlenmesini gördüğü kadar uygun gördüm. Zira eğer bize gerçek bir şekilde hizmet etmeyecekse, biz onun o görüntüsü ile rahatlığa ihtiyacı olan dostlarımızı cesaretlendirmek için kendimize hizmet ederiz. Eğer kendisi sahteyse, bu onun yoldan çıkmasını yayımlayarak ondan aldığımız intikam olsun. Eğer kendisi dürüstse bu haberin yayımlanmasının ona zarar vermesinden önce kendisi *poere non verbo* olarak gözükmemektedir. Zira herşey ortadadır. Prag ve Viyana'dan kendisinin sadece lordumun bana gönderdiği sadece mükemmel bir şekilde karşılamakla kalmamış, aynı zamanda kendisinin ve Türklerin, Macaristan'a akınlar yapacağı böylece Maradas'un ordusunun o sınır üzerinde bekleyeceği ve Wallenstein'in geri çağırılacağını da eklemiştir. Ben Magdeburg'un idarecisinin onu savaş alanında bulacağına ikna oldum ve lordum da o meseleyi takdir edilebilir bir gayretle, zekâ ve yetenekle yöneterek ölümsüz bir onur kazanacaksınız.[675] Kendisi ilk olarak eğer Türkleri sahte barış ile korkutmuş olmasaydı bizim amaçlarımıza iyi hizmet edemezdi. Ve şimdi kendisi onları yeni bir antlaşma için uyarmıştır ve umumî divandan geri çekilmeyecek çok asil bir beyan çekmiştir.

İngiltere'den bu hafta mektubumuz yoktur. Bu konuda lordum adına üzgünüm. Oranj prensi Groll'u almıştır. Orası kendisine 20 Ağustos'ta teslim edilmiştir. İsveç kralı, ona antlaşma üzerine teslim edilen Danzing'in efendisi olmuştur. Bizim Fransa'yla olan yanlış antlaşmalarımız konusunda hiçbir şey söylemeyeceğim. Çünkü lordumun benim o konuda yazdığım gibi sizin de okumaktan çok az zevk alacağını

düşünüyorum. Fakat göğsümü bu kadar asil ve güvenilir bir dostu açmak için lorduma bu hafta o konuda meclise yaptığım teklifin bir özünü ve aynı şekilde bu hafta aldığım cevabı da gönderiyorum. Lordumu daha fazla rahatsız etmeyeceğim, fakat her zaman lordumun emrindeki güvenilir dost ve hizmetkâr olarak kalacağım. Venedik 3 Eylül 1627 yeni takvim

I.WAKE

Meclise Yaptığım Teklifin Özü [Sir Isaac Wake Tarafından]

Benim konum Fransa'daki vekillerin dolaylı ve sadakatsiz hareketlerini büyütmektir. Bunu bu müteakip detaylarla genişlettim ve aydınlattım.

1- İlk olarak bizi nasıl üç yıl önce Kont Mansfelt bir orduyla Fransa'dan Alsasya'ya giderken ihanet ettikleri konusunda: Bizim ordumuzu Bay de Shonberg Birleşik Vilayetler Devletlerine 40000 kron için satmıştır. Onların ciddi bir şekilde söz verdikleri Fransa'dan geçişi reddederek bize sonsuz zarar ve hasar vermişlerdir. Biz sadece Mansfelt Alsasya'ya varacağı zaman başlayacağımız Venedik Devleti'nin katkısının hakkını yemekle kalmadık fakat adamlarımızı uzun süre gemide tutarak ve zamansız bir vakitte Hollanda'ya gönderdik, ordunun tamamı bir şekilde tamamen kaybolmuştu.

2- İkinci olarak bizi nasıl majestelerinin birliğin kullanımı tarafından gönderilen gemiler meselesinde majestelerinin sevgisini istismar ettiklerini belirttim. Onlar niyetlenildiği gibi ortaklarının yardımı için kullanılmak yerine Rochell'e gönderilmiştir. Burada İtalya'da herşey kaybolana kadar da onlar oradan geri çekilmediler. Ve bizde onları başka bir donanmayla tehdit etmek zorunda kalmıştık.

3- Üçüncü olarak onların ricası ve talepleri üzerine, Fransa kralını yurttan sakın olacağı, kendisinin gerçekten ve güçlü şekilde İtalya'daki saptırmayı takip etmesi ve devam edeceği sözü üzerine dinden olanlarla barış arabuluculuğu yapması için Paris'e elçiler göndermiştir. Bu sözü tutmak yerine onlar majestelerinin elçileri hâlâ oradayken, Venediklileri ve Savoy dükünü istismar eden, zavallı Grisonları sağan ve ortak amacı tamamen reddedecek ve terkedecek şekilde İspanya'yla barış yapmış ve imzalamıştır.

4- Dördüncü olarak Kraliçenin hizmetkârları meselesinde, Mösyö de Bassompierre majestelerinden efendisinden isteme emri bulunduğundan daha fazla tatmin olsa da, geri dönüşünde bütün müzakeresi Kardinal de Rişelyö tarafından reddedilmiştir. Böylece söz verilen ülkemize izin vermek yerine Bordo nehri içindeki bütün filomuz tutuklandı.

Bu şekilde majestelerinin vekilleri majestelerinin sevgisini ve iyiliğini istismar ettiğinde Fransa kralını bağlamak için daha çok çalışması gerektiği gözükmiştir.

5- Fransa gemilerinden alınan İspanya mallarıyla alâkalı olarak, biz onlarla diğer ülkelerin dışında bir şekilde gidemezdik. Onlar umumî bir beyanla iki ay önceden uyarılmışlardı. Ve bir dosta veya tarafsıza dair bulunan ne varsa sahiplerine geri verildi. Fakat Fransızlar suçsuzluklarına yükleme makbuzlarını denize atarak, haklı bir şekilde amirallik sarayında mahkûm edilmişlerdir. Bu ilk *lapis scandali* idi ve onların bizimle olan kavgalarının başlangıcıydı iki ülke arasında yapılan ticaret antlaşmalarına aykırı olarak yanlış bir varsayım üzerine Fransa'da ticaret yapan bütün yurttaşlarımız ve mallar üzerine el koydular. Bu dolaylı ve adaletsiz hareket majestelerine aynı şekilde izin vermelerine yol açtı. Kendisini onlara yabancından gelen şiddette karşı koruma vicdanında hissetti. [676]

6- Altıncı olarak İspanyollar geçen yıl İngiltere veya İrlanda üzerine işgal tehdidinde buldukları zaman Fransız vekilleri, buna mümkün oldukça destek verecek gibi karşı çıkmaktan çok uzak kaldılar. Zira onlara limanlarında sığınmak verdiler ve onları erzak, mühimmat ve gerekli olan herşeyle donattılar.

7- Yedinci ve son olarak majesteleri Kardinal Rişelyö'nün, Kardinal Spada'ya sadece Fransa'daki Protestanları imha etmekle kalmayacağını, aynı zamanda Fransa kralının Papa'ya imparatora ve İspanya kralına Avrupa'daki bütün Protestanların kökünü kazımak için katılmaya ikna edeceğine dair söz verdiği ve bunun bütün Fransa'daki deniz şehirlerinin valiliğini aldığını ve eğer Lordum Buckingham dükünün cesareti ve zekâsı onun bu kötülüğünü engellememiş olsaydı Hollanda gemiciliği için bir hazırlık yaptığını ve bizim o okyanus üzerindeki hakkımızı gasp etmiş olacağı konusunda iyi bir şekilde bilgilendirilmiştir.

Bütün bu noktaları en iyi uyacak şartlarla birlikte genişleterek bu sinyorlardan majestelerinin kendisini ve dostlarını bu tür kötü çalışmalardan güven altına alması konusunda hakkı olup olmadığını sordum. Bununla birlikte majestelerinin Fransa kralıyla dostluğunu güven altına almak için iki şeye ihtiyaç duyduğunu ekledim. Birincisi kendisinin yapmaya sık sık söz verdiği Haghe'deki savunma ve saldırı birliğine imza atması ve böylece majesteleri ve dostlarıyla birlikte ortak özgürlüğü kurtarmak konusunda işbirliği yapması konusuydu. Diğeri de Fransa'da dinden olanlara göre zamanında bir barış gözetmesiydi. Bu majestelerinin arabuluculuğu ile onun ricasında halledilir. Zira kendisi buna dikkat etmektedir. Eğer Fransızın bu iki noktanın

herhangi birinde sallanırsa bizim için sahte dost olmaktansa açık düşman olmalarının daha iyi bir hesaba döneceğini söyleyerek tamamladım.

Lordum Conway'e

Lordum

Lorduma olan gözetimimi devam ettirmek için sizi bu bir mesele olmadan bu cümlelerle rahatsız ediyorum. Macaristan'dan bir haber yoktur. Görevliler orada *alla longa* antlaşmasını yapmak için buluşmuşlardır ve sonuç kesin değildir. Fakat ortak olarak kolaylıkla kabul edileceği söylenmektedir. Beş aydır İngiltere'den ne bir haber aldım ne de bir haber duydum. Ve şimdi bizim mutluluklarımızın düşüncelerimiz kadar dolu olmasını beklemekteyiz. Gelecek postada padişahın majestelerine yollanmış başka bir şikâyetle bakacağım. Zira sert bir şekilde bizim ülkemizin İran körfezinde yapmış olduğu hareketler için hesap vermeye çağırıldım. Ve bu devlet bazen intikamdan ziyade yakınmakta daha yavaştır. [677] Fakat bu mesele daha yakından Levant ve Doğu Hindistan Şirketlerini ilgilendirmektedir. (onların ticaretlerdeki eşitlikleri eğer iyi bir şekilde ayarlanmaz ve yönetilmezse ikisini de pişman olmaya iter) Onları geniş bir şekilde bilgilendirdim. Şüphem yok ki onlar başkalarının hatası yüzünden bu ticaret üzerine düşecek olan büyük bir tehlikenin engellemesine dair bir yol alınması için kendi ilgilerinden lordumun yardımına ve iltimasına uçacaklardır. Bu konuda daha fazla bir şey söylemeyeceğim. Padişah o bölgelerde kullarına yağma yapılmasına ve ticaretin kesilmesine tahammül etmeyecektir. Ve her ne kadar bu zamanın mevcut şartı bu bakanların doğal şiddetini yumuşatacak olsa da bu bir günde değişebilir ve bütün devlet rahatsız durumdadır. Bunun düşünülmesini lordumun mantığına bırakıyorum. Ve naçiz bir şekilde bağlı olarak kendimi Lordumun gerçek hizmetkârı onuru ve unvanı altında devam ettirme cesaretini gösteriyorum. İstanbul 8/18 Eylül 1627

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Murtaza Paşa üzerine atılan yolsuzluk suçlamasının gerçekte Bosna paşası üzerine yapıldığı ortaya çıktı. Kendisi makamından azledildi ve yenisi de onun örneğiyle uyarıldı. Bu her ne kadar Macaristan'dan haber olmasa da antlaşmayla ilgi daha iyi umutlarım olmasını sağlamaktadır. Ve bu yüzden lorduma gözlemlerim dışında hiçbir şey gönderemem. Burada umumî rıza ile yüklenen gemimiz, üçüncü bir yüklemeye değilken yeni gelen iki iri kıyım tarafından itiraz edildi ve onları karşı yüklemeyi savunacak hiçbir el yoktu. Garip bir boyun eğme. Sözleşmeden sonra

Venedik kanunları bizim gemiciliğimize ulaşmakta ve onların malları kullarının olmamalıydı. Bu ihtilafın sonucunun ne olacağını bilmiyorum. Fakat balyosun hikmetine ve adaletine güveneceğim. Eğer bizi engellerse bizimkinin yüklemesini ben ödeyeceğim ve onların derhal İngiltere'ye dava etmeleri için göndereceğim. Böylece onlar iyi yasaların dezavantajını veya yabancıları yakalamak için tuzakları engellemiş olsunlar.

İrânlının veziriazamı saptırmak için Erzurum yakınındaki Ahıska'ya yürüdüğün duyduk. Bu da zorunlu olarak Türklerin yollarını çevirmelerine yol açmıştır. Böylece birbirleriyle yüzleşmeleri bu yaz için beklenmemektedir. Beş aydır İngiltere'den bir cümle görmedim veya en ufak bir şey bile duymadım. Sabrımız neredeyse dolmaktadır ve benim şimdiki duam bu kadar bekledikten sonra en son hasattan en iyi ve en olgun meyveleri alamız olacaktır. Dedikodular duymaktayız. Onlar benim araştırabileceğimin ve beynimin ulaşabileceğinin ötesinde olduğu için onlara inanmaktan ziyade hayran kalıyorum. Fakat benim yorum yapmama yol açacak yeni bir mesele yoktur. Ve bu yüzden size kendimi, lordumun & sunma zevkini ve onurunu hızlandıracağım. İstanbul 8/17 Eylül 1627

Lord Conway'den

Dürüst Onurlu,

Size yakın zamanda mektup yazmadım. Ve uzun zaman önce sizin tarafınızdan benim son mektubumun alınmış olduğunu anladım. Bu aylıklığın nedenleri ilk olarak mektupların taşınmasındaki risklerdir. Bununla ilgili bazı benim ve Sir Isaac Wake'in ve bazı sizin mektuplarınızın kaybolmasını örnek verebilirim. Onların suretlerini aldım fakat hiçbir zaman asıllarını göremedim. İkinci olarak sizin çok uzun süredir müzakere ettiğiniz meselenin belirsizliği: Gabor'un sabitliği konusundaki şüpheler dışında hiçbir şey almadım. Almanya'dan gelen haberlerin de çok az umut vermesiyle alâkalı olarak uzun süre biz onu tamamen düşmüş olarak görmekteyiz. Ve son mektuplarınız bunu tamamen temizliyor gibi gözükmektedir. Aldığınız mektup sayısı kadar onun sonunda bir hesap alacaksınız. Ve öz olarak majesteleri sizin haberlerinizden ve verdiğiniz argümanlardan, yaptığınız herşeyi takdir ettiği gibi çok iyi şekilde tatmin olmuştur. Fakat orada teslim edilmek üzere para göndermeyi düşünmenin çok geç olduğunu düşünülmektedir. Kesin olarak uzun süre önce Gabor'un hareketleri üzerine yapılan hüküm üzerine kendisinin ciddi bir şekilde hareket etmeyeceğine dair karar verilmiştir. Ve buradaki para durumlarını da kendisinin, umut olmayan bir mesele hakkında para

almasının uygun olmadığı düşünölmüştür. Ve eğer burada göröndüğünden daha fazla orada umut ve teminat olsaydı, sizin onların kaybedilmesine tahammöl etmeyeceğinize güvenilir bir şekilde dayanılmaktadır. Siz son durumda yeterli bir kanıt verdiniz.[678] Ve siz de emin olun ki majesteleri sadece sizin hareketlerinize ve dikkatli tedbirlerinize tenezzöl etmekle kalmayıp, eğer hareket başarılı olsaydı ve siz de bir sözleşme üzerine düşseydiniz kendisi sizin tamamen tatmin olmanız için emir verirdi. Sizin, majesteleri için yazdığınız mektupları aldım, kendisine sundum ve lordum düke olanları da gönderdim. Kendisinin Rhe adasındaki hareketlerini (eminim ki) pek çok yerden duyacaksınız. Böylece tekrarlardan sakınacağım ve sizi sadece hem karadan hem de denizden kuşatılmış olduğunu, kısa süre içinde teslim olmaya zorlanacağını söyleyeceğim. Majestelerinin bu hareketinin nedenini, önceki mektuplarımdan yeterli bir şekilde toplayacağınızı varsayıyorum ki bu hareketle ana amaç pasifizasyon fermânına göre özellikle Rochell'deki Protestanların güvenliğini güvence altına almaktır. Zira son fermânın korunmasında majestelerinin onuru ve sözü, Fransa kralının bilgisiyle barış yapma üzerine bağlayıcı olmuştur. Bu barış o kralın ricası üzerine majestelerinin arabuluculuğu ile yapmıştı. Ve majestelerinden aldıkları teminat üzerine Rochelliler, yaptıklarından daha sert şartları kabul etmişlerdir ve bu antlaşmada bile gözetim olmayıp bir sürü ihlal şikâyeti vardır. Ve bu umumî girişim başlamadan önce uzun süre çalıştı ve arabuluculuk ile başarı elde edebileceğine dair hiçbir umudu kalmamıştı. Ve onları ve majestelerinin kullarına karşı izlenen şiddetli yolları durdurmak gerekliliğinden başka hiçbir şeyin kalmaması onu bu harekete yönlendirmiştir. Lordum dük için olan yardımlar ve destekler için birkaç hafta iki bin İrlandalı gönderilmişti. 2000 İngiliz bu ayın 10'unda Plymouth'ta olacaktır. Orada herşey onların taşınması için hazır olacaktır. Ve Morton kontu da aynı zamanda aynı hizmet için 2000 İskoç toplamıştır. Şu an için başka bir şey yoktur. Halifeniz bütün yazı geçirmek için yola çıkışını geciktirmiştir. Fakat bu ay yola çıkacaktır. Size karşı bir seremoni yapmaktan imtina ederim, zira gerçekten lordumun size hizmet eden güvenilir dostuyum. St.Martins-Lane 8 Eylül

CONWAY

Size son zamanlarda kral ve İsveç şansölyesine teslim edilen bazı mektupları el konulan Camerarius'tan bahsetmeyi unuttuğum için beni affetmenizi diliyorum. Onların içindeki bazı cümleler majestelerine kralına karşı şikâyette bulunması ve kızması için

haklı nedenler vermiştir. Böylece majestelerinin onun hususundaki şartlar değiştirilmiştir, böylece onunla iletişim kurmaktan sakınmaktan memnun olacaksınız.

Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Lordumun son 26 Temmuz tarihli mektuplarımdan benim üç olağan sırasında bir tane Bay Hyde konusundaki dışında hiçbir mektubumu almamış olduğunuzu anladım. Lordum emin olabilir ki hiçbir fırsatı atlamadım ve aynı zamanda Bay Hyde'yi sizin korumanıza teslim etme cesaretini gösterdim. Aynı şekilde genelle alâkalı olarak da yazdım ve paketimi Bay Symmes'e gönderdim. Lordumun Bohemya kraliçesine ve şimdi Kililtultagh viskontu olan Lordum Conway'e ve Bay Questor'a olan mektuplarınızı dün gönderdiler. Ve burada bir tane Lordum Carleton tarafından bir tane bana olan mektubunun özüyle gelmiş bir mektup bulacaksınız. Benim 3 Eylül tarihli son mektubumu ilişikteki suret ile bulacaksınız. Orada benden meclise efendimin Fransa'yla olan hareketlerinin doğruluğuyla ilgili bir özet taşıyacaksınız. İkinci sureti de ilkinin güven içinde varacağı umuduyla size göndermekten sakınıyorum. Gabor konusunda tamamen umutsuz değilim, her ne kadar sık sık esmesi onu şüpheli yapsa da. Eminim ki kendisi Brandenburg markizliğinin işgalinden daha kötü imparatorla bozulacak bir bahane bulmamıştır. Zira elektör kendisini tamamen imparatora teslim etmiştir ve imparatorluk kuvvetlerini bu devlete çağırmıştır. Size onu denemek için paraya sahip olmanızı dileyebilirim. Zira ben bu tür bir tedavinin onu canlandıracağına ikna oldum. [679] Eğer kendisi zannettiğim kadar kısa süre içerisinde [mektup] gönderme fırsatı olursa onunla sizin orada kullandığımız aynı dili kullanacağım ve onu teslim mektuplarının buraya vardığı fakat kendisinin dönekliği ve imparator ve kendisi arasında imzalandığı görülen maddeler üzerine geri gönderildiğini söyleyeceğim ve böylece onu Lorduma sizin onu bir ay boyunca savaş alanında bulacağı üzerine parayı teslim edeceğinizin temin ederek teslim edeceğim. İngiltere'den bu üç haftadır mektup almadık. Bu da limanlarımızın tekrar kapatıldığına dair bir işarettir. Fakat kısa süre içerisinde Lord Viskont Kiilutagh tan bir şeyler alacağımı umuyorum. Böylece benim için Bay Hyde'ye yardım etmeye hazır olduğunuz için en içten teşekkürlerimi sunar ve lordumun güvenilir dostu ve hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 18 Eylül 1627

[680]Lord Conway'e: Haberlerle Birlikte

Lordum,

Güvenilir bir şekilde imparatorun temsilcisi tarafından efendisi ve padişah arasındaki barışın 25 yıl için tamamlandığı doğrulanmıştır ve o maddelerin onaylanması için onların adına bir elçi gelmektedir. Kendisi bu sonuçtaki imparatorluk görevlileri tarafından verilen mektuplarını, bunu her türlü güveni çok olmasına rağmen iletmek için çok uğraşan Fransız elçisine ve vezire göndermiştir. Fakat benzer bir haber Murtaza Paşa'dan gönderilmemiştir, bizde bütün meselelerimizin tamamen mükemmelleştirilmediğini düşünerek çok kesin bir şekilde inanmayı erteledik. Her hâlükarda ben bunun yapılacağını düşünüyorum. Bu devletin bütün bakanlarında rapor konusunda pek çok mutluluk eğilimleri gözettim ve bu da size ekte gönderdiğim Asya'daki kötü başarılarıyla uyuşmaktadır. Eğer kesin bir görev verilmediyse onların şimdi herhangi bir şart üzerine sınırı işgalden korumak için taze emirler gönderdiklerinden eminim. Gabor'dan hiçbir şey duymadım ne de neye inacağını bulmuyorum. Umarım kendisi bir hesap verir. İngiltere'den bir haber alalı altı ay geçti. Ve bu yüzden sadece majesteleri için dua edecek kadar rahatlık buldum ve lordumu daha fazla rahatsız edecek bir şeyim yoktur sizi en cömert Tanrımızın kutsal korumasına havale eder & olarak kalırım İstanbul 22 Eylül 1627

[681]Asya'daki Ordunun Gidişatıyla İlgili Haberler

Veziriazam İran'a girmeye kararlı olarak Diyarbakır'a vardı ve bazı Beylerbeylerine Van tarafından başka bir işgalde bulunmaları için emir verdi. Ve Abaza Paşa'yı Gürcülerin de katıldığı kuvvetlerle birlikte sınırına çekmeyi umuyordu. O da iyi sözler ve sadakate dair umutlar verdi. Bu planlar hazırlanırken, İranlı, generali ile Erzurum'un yakınındaki çok önemli bir şehir olan Ahıska'yı kuşattı. Bunun üzerine Halil, Anadolu Paşa'sı olan Dişlenk Paşa'yla birlikte altı Paşa'yı derhal sözünü yerine getirmesi ve kuvvetlerini toplaması ve birleştirmesi için ikna etmeye gönderdi. Bunlarla birlikte kendisi 12 yüzbaşının altında 3000 yeniçeriyle birlikte kendi mektuplarına gönderdi. Onlar şehrin yakınına gelince onlara kamp yapma emrini verdi ve onlara gidişi için meselelerini düzene koyana kadar bir veya iki günlük erzak gönderdi. Bunlar güven içinde dinlenirken, geceleyin [Abaza Paşa] onlar üzerine baskın yaptı ve onları parçalara ayırdı. Çok azı buraya kaçabildi. Dişlenk ve diğer Muhammed Paşa öldürüldü. Canlı aldığı veya ele geçirdiği Yüzbaşları İranlıya gönderdi. Böylece Ahıska büyük bir sıkıntı ve müşkil durumda olup rapor edildiği gibi düşmana teslim edilmiştir. Bu

haberler veziriazama geldiği zaman ertesı sabah kendisi bütün ordusuyla yola çıktı. İran'a karşı olan bütün planlarını bir kenara bıraktı ve doğrudan Erzurum'a doğru gitti. O asiye cezalandıracağını veya orada hayatını bitireceğini söylüyordu. Abaza kuvvetlidir ve yardımlar konusunda temin olmuştur. Ve her ne kadar kehanetlere inanmasam da onun bu girişinin sonucuyla alâkalı olarak bazı kötü kehanetler vardır.

[684]Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Lordumu Erdel prensiyle alâkalı olan görüşümle ilgili tatmin etmek için daha önce lorduma birden fazla kez yazdığım bazı şeyleri tekrar edeceğim. Her ne kadar siz efendimizin ona 10000 sterlinin gelecek Haziran ayında ödeme sözü verdiğini bilseniz de sizin o amaç için bir teslim fişi almadığımı ve kendisinin de önceden sözüne aykırı bir şekilde imparatorla barışı tamamlamamış olmasıyla birlikte ona kendi parası olan güzel sözlerle ödeme yaparak çok iyi yapmış oldunuz. Böylece kendisi bizim o kadar alık olmadığımızı öğrenebilir. Fakat biz de onun hareketlerinin tutarsızlığını görebilir ve gözetebiliriz. Kendisinin baylosun ellerinden yapılmasını istediği *deposito* içinse efendimizin samimiyeti ve büyüklüğünden ziyade onun sahte kalbinin şüphelerine daha çok uymaktadır. Ve bu yüzden sizde küçümsemeyle o teklifi reddederek büyük bir soyluluk yaptınız. Ve sizde yeterli bir şekilde bu tür tüccarvari bir hareketin bayağılığını yeteri kadar abartamazsınız. Eğer kendisi parayı kendi kullanımı için alacaksa, bırakalım kendisine eşit bir şeyden alsın. Bu bizi onun samimiyeti konusunda temin edecektir. Fakat ne o ne de onun bütün kabilesi bunu yapamaz. Ve eğer kendisi Türkler, Yahudiler veya Tatarlar arasında çok fazla güven bulabilirse, efendimizin ondan on defa daha iyi bir insanla bile bu tür eşit şartlar üzerine gitmesi onuruna ve büyüklüğüne yakışmamaktadır.

Kendisinin padişahı imparatorla bozulmaya uyarması ile kendisinin yaptığından pişman olduğu düşünülebilir. Ve lordumun kendisinin gerçekten onun savaş alanına gittiğini anlamanız durumunda ona majestelerinin kotasını göndermekte zorluk yaşamayacağınızı düşünüyorum. *Pro mensibus quibus militavit;* Zira eğer kendisi gerçekten bir bahanenin altında amaç için gerçekten gözükürse, sizin ihtiyatınız paranın dağıtımı için sorgulanamaz. Ve siz de tekrar para dağıtımından şüphe etmeyeceksiniz, çünkü onun kendisinin silahlanması şartıyla söz verilmiş olduğunu bilmektesiniz. Sizi bu denemeye koymayacağından korkuyorum. Zira olağandışı elçisiyle size gönderdiği son kâğıt kısmen *avissi* ve kısmen de kendisinin onun içinde bir tane bile gerçek

sözünün olmadığı bir itiraz taşımaktadır. Danimarka kralının oğlunun o bölgelerle 15000 adamla olduğuna dair hiçbir şey yoktur. Bu ne amaçla olduğunu bilmediğim tamamen kendisinin uydurduğu bir yalandır. Silezya'daki ordu gerçekten dağılmıştır. Onlardan bazıları imparatorla beraber olmuştur bazıları da Gubelunga'dan Macaristan'a çekilmiştir. Ve Albay Baudis aynı atlılarla birlikte Lehistan yolundan gitmeye başlamıştır ve Danimarka kralıyla buluşmuştur. Böylece tamamen bir düzenbazlıktır. Kavgasını desteklediğini iddia ettiği Brandenbourg elektörünü ise bildiğiniz gibi imparatorla anlaştıran odur. Ve imparatorluk kuvvetleri elektör tarafından Gabor ilk barışını yaptıktan sonra o markizliğe çağırılmış ve kabul edilmiştir.

Eğer Magbebourg'un idarecisi Gabor'un hâlâ ne yapacağından şüpheli olduğu bir zamanda gelseydi ben onu *franchit le foul* olarak en iyisini yapacağına ikna oldum. Ve O prenten duyuncaya kadar umutsuzluğun ortasında çok az umut taşımaktayım. *Pozo di St. Patricio*'nun dibini ne kadar yakın kavarsak o kadar iyi olacaktır. Zira *cobstare* olacağı zaman kendisi bizim amacımıza ihanet etmiş olacağı zaman bizde onun sırrını vezire açıklayarak ve onu yapacağımız barıştan hariç tutarak intikamınızı olacağız. O barışın kısa süre içerisinde Milhuze'da tamamlanacağı düşünülmektedir.

[685] Buradaki ekte lordum İngiltere'den bir paket alacaktır. Bu paket geçen hafta gelmiştir. Bu olağan mektup bana oradan hiçbir şey getirmemiştir. Size ve soylu leydinize hizmetimi hatırlatarak her zaman lordumun en güvenilir ve naçiz dostu ve hizmetkârı olarak kalacağım. Venedik 1 Ekim 1627

Aynı Kışiden

Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup ekteki suretten de görebileceğiniz gibi yeni takvim 18 Eylül tarihlidir. O size elime gelen paketleri derhal *picaptio* Haghe'ye Bohemya kraliçesine ve diğerlerine de lordum Viskont Killiltagh'a ve Bay Questorr'a gönderilmiştir.

Bugün lordumdan 13/23 Ağustos tarihli bir mektupla birlikte Tanrı'nın isteğiyle ilk fırsatta dikkatli bir şekilde gönderilecek olan Bay Questor'a yönlendirilmiş bir ekle birlikte elime geçmiştir. Benim için lordumu, İngiltere'ye buradan giden hangi paketlerin ulaşmadığına dair bilmek istediğiniz konunun bütün detaylarıyla tatmin etmem çok zordur. Fakat bildiğim herşey tersine olduğu için sizde hepsinin güvenli bir şekilde vardığına dair kendinizi umutla rahatlatabilirsiniz Zira Bay Questor yakın zamanda bir mektupta benim yedi tane mektubumun hepsinin ellerine bir seferde

geldiği için tarifini suçlamıştır. Ve bu yüzden benimkisinin bu yolu bulduğunu görerek (her ne kadar geçte olsa) lordumun herhangi bir mektubumun yerine ulaşamaması için bir neden göremiyorum.

Bizim ülkemiz ve Venedikliler arasındaki tartışmalarla alâkalı sizden aldığım talimatlar konusunda benim doğruluğumu belirtmekten memnun olmanız beni bundan sonra sizin başka bir hareketinizi desteklemek konusunda cesaretlendirmekle kalmayacak aynı zamanda size emredeceğiniz hem umum hem de sizin şahsî hizmetiniz için bir konuda güvenilir bir şekilde hizmet etmekte cesaretlendirmiştir ve sizden bir seremoni olmadan her ne kadar sizin tanınma onuruna erişmesem de sizin değerlerinizi ve faziletlerinizi benden daha iyi bilen bir dost daha yoktur. Tanrı'ya geri döndüğünüz zaman hak ettiğiniz alâkanızın, acıların ve gayretin ödülünü bulmanız için dua etmekteyim. Eğer benim iyi dileklerimden başka yapabileceğim bir katkı varsa, yakın zamanda teklifimi duyarak etkilerini göreceksiniz. Ben şu an burada aynı şekilde bazı tartışmalar içine gömüldümve bu prense majestelerinin adına tatmin istediğim üzüntülerin hatıratlarını sundum. Eğer bize doğru yapmazlarsa biz de kendimize doğru yapmaya zorlanacağız. Zira gerçekte onların bakanlarının zulmü desteklenemezdir ve her ne kadar şu an da bir süre dinlenmek mantıklı gibi gözükecek kadar çok demirde ateşimiz olsa da sadece onları göz yummamızın izin veriyormuş gibi göstereceği bir şey yazmaktan alıkoymakla kalmayacağız aynı zamanda onları aynı şekilde resmî protestolarla şaşırtacağız ve takiplerini işaretlenmemiş bırakmayacağız. Bunlar avantaja çok düşkün insanlardır ve kurnazca kendi değirmenlerinden bütün suyu çekmeye çalışmaktadırlar. Şimdiye kadar bu şekilde zengin olmuşlardır. Tüccarlar ve gemilerin efendileri kendi şahsî çıkarlarıyla yozlaşmışlar fakat genel olarak bizim ülkemize zarar verecek birçok şeye izin vermişler e yapmışlardır ve şimdiye kadar hiçbir elçi ticareti ve tüccarları ilgilendiren bir mevzua karışmamıştır. Fakat şimdi majestelerinden tüccarlarımıza yardım etme ve korumaya dair acil bir emir alarak efendimden gelen emri güvenilir bir şekilde uygulayacağım ve onların buradaki yöneticisi olacağım. Ben buradayken Venedikliler bizim üzerimiz çıkamayacaklardır. Dün İskenderiye'ye gitmek üzere üç gemimiz buradan ayrıldı. Kaptanları Bredcake, Brown ve Trevis'ti. Onların gidişinden önce onlara yükleme yapanların Venedikliler olup olmadığını anlamak üzere antlaşma taraflarını çağırdım. Ciddi bir şekilde ülkemize zarar verecek bir madde koymamışlardı. Onların Aziz George dışında başka bayrak taşımamaları ve İngiliz'den

başka bir konsolosa hesap ermemeleri konusunda bir görev vererek iyi geçişten başka hiçbir şey bulamayarak onları gönderdim.

[686] Pek çok yıldır ciddî bir şekilde düşüncelerimi ve çalışmalarımı Villa Franza ve Nizza arasında ticaret sürme konusunda adadım. Oraları eskiden iyi bir limandı ve onun yanında ikisi de Savoy düküne ait olan şehir vardı. Pek çok karşılaşmalarda özellikle de savaşlarda şimdiye kadar o planın uygulanmasını engellendi ve bölündü. Fakat Torino’da son bulunduğu zamanda hem o limanın *franchigia* hem de ticarete yardım etmek için gerekli herşeyi anlayabileceğimi taahhüt ettim ve böylece bütün şüpheleri temizleyerek o bölgelerdeki ülkemizden olan herkese [açılmasını] önerdim. Onlar çok istekli bir şekilde bu teklife muamele göstereceklerdi. Ve benim iknam üzerinde Marsilya’da olan tüccarlarımızın pek çoğu kendilerini Nice’e naklettiler. Orada şimdi evlerini hazırlamaya başlamışlardır. Lorduma vereceğim bu ekte Savoy dükünün bir beyanını ve bu meseleyi ilgilendiren bütün kararları göreceksiniz ve eğer onların devamını takdir ederseniz, sizin bu takdiriniz benim devam etmem için büyük bir cesaretlendirme olacaktır. Benim amacım Ligorne skalasını mümkün olduğunca kırabilmemdir. Bunun bize daha iyi bir hesap (cereris paribus) Savoy düküne de daha iyi kâr getirir. Savoy dükü majesteleriyle, imparatora yardım eden Floransa dükünden daha iyi bağdaşmaktadır. Eğer bu plan umut dolu olduğu kadar başarılı da olursa Venediklilere büyük bir engel verecektir ve bu piazzayı lordumun mantığı benim anlatabileceğimden daha iyi kavrayacaktır. Ve eğer tüccarlarımızı sorunlarından kurtarmak için iyi bir tatmin alamazsam majestelerini Zantikız ve Kefalonya’daki kuşüzümlerinin ithalatı konusundaki yasak konusunda harekete geçirmeye kararlıyım. Bu ülkemize zarar vermeden veya majestelerinin gelirlerini azaltmadan ki vergi bunu getirmektedir güvenli bir şekilde yapılabilir.

Lordumu uzun ve can sıkıcı meselelerin konuşmasıyla rahatsız ettim. Bu benim sık yaptığım bir hata değildir. Ve bu yüzden lordum tarafından aydınlatılmak ve yönlendirilmek isterim. Onun talimatlarını alma onuruna eriştiğim zaman zamanında takip etmekten geri kalmayacağım. Umumla alâkalı olarak bu kâğıtta hiçbir şey yazmayacağım. Fakat eğer firkatın kalkışından önce bilgilendirilmenize degecek bir şeyle karşılaşsam sizi bir veya iki kelimeyle rahatsız etme cesaretini göstereceğim. Böylece size ve soylu leydinize bütün saadetleri diler, ikinizi de ellerinden öper ve her zaman lordumun güvenilir dostu ve hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 1 Ekim 1627

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Bir yerdeki 46 günlük *contumaciadan* sonra lordumun 7 ve 21 Ağustos tarihli iki mektubunu beraber almış bulunuyorum. Benim 30 Haziran'a kadar bütün mektuplarımın güven içinde olduğunu ve gönderildiklerini öğrenmekten memnun oldum. Verdiğim rahatsızlık için emrinizde olmaktan ve naçiz teşekkürlerimle geri dönmekten başka yapabileceğim bir şey yoktur.

Lordumun benimle olan Gabor'un hareketleri konusundaki hükmünüzdeki özgürlüğünüzü gözettiğiniz ve bana karşı gelmekten ziyade uymam gereken nasihatler vermeye tenezzül ettiğiniz için size teşekkür ederim. Fakat lordumun benim onun vekillerine verdiğim cevaplardan belki de benim parayı dağıtmama dair gücüm ve görevim olduğunu düşünerek yanıldınız. Orada sadece onları cesaretlendirmek ve omları tamamen bizim güvenimizi tamamen korumak için yapmıştım. Fakat lordumun mektuplarında açıkça, neredeyse şimdi bir yılın geçtiği Lordum Killultagh [Edward Conway]'tan aldığım ilk haberde, majestelerinin bu şehirde Haziran ayına 10000 pound ödemeye sözleştiğini yazmıştım. Ne ondan ne de lordumdan Gabor maddeleri gönderene ve ödemeyi talep edene kadar duymadım. Her ne kadar ben devamlı ve bir postayı atlamadan emir talep etmiş olsam da. Kendi kredimden ve diğer bütün mütevazi tahriklerden ve münasipliklere dair teklif imasında bulundu. Bunun nedeninin ne olduğunu araştırmak beni incitecektir. Onun ayrılışıyla ilgili gerçeği yazmak ve onunla ilgili keşfettiğim alâkayı engelleyecek dereceler olabilir (güven ve göreve göre) Fakat sadece talimat ve kredi istediğim zaman hiçbir cevap alamadım. Kendime zarar verecek şekilde sadece kesin zeminler üzerinde başka bir şeye ödememeye söz vermiştim. Ve bu yüzden lordumun amaçların, paranın ve düşüncenin değişimiyle veya kendiminkini nasıl verebilmem konusunda riske almam konusunda amacı ve şartımızı koruyabilmem için ilgili bilginize ve düşüncenize sığınmıştım. Eğer herşeyin *super hume cardinem'e* dayandığını görecektir olsaydım... [687] Şimdi lordumun benim için dilekte bulamadığı fakat benim onlara meydan okumamdan memnun olduğunuzu düşünüyorum. Ve Gabor benim kaybım ve mahvoluşumdan daha ucuza kendi maskesini çıkartmıştır. Zira eğer parayı ödeseydim bunun olmasından korkacaktım. Dürüstlüğün nadiren çok iyi ödül aldığı zaman, sahtekâr olacak bir adama para harcamak çok fazla olacaktır.

Söylemeliyim ki herhangi bir adam gibi ülkem için çok az kin tutar ve yakın sürede mahvolabilirdi. Fakat benim gayretim aptallık olarak çağırılabilceği zaman, benim miktarım zavallılıktan ziyade küçümsenebilir. Ve eğer benim gayretim beni ihmal edilmiş bir mesele için yargılamakta haklıysa (şimdi bu her ne kadar daha az düşkün yapmasa da daha tedbirli yapmıştır) bu beni rahatsız etmektedir. Benim altımda olmadan hiçbir kredi almamış veya hiçbir zaman kredisini *in esse* olmayan bir mesele dışında kullanmayan Hollanda elçisi bu hafta bir haber olmaksızın 15000 dolar için teslim makbuzlarını aldı. Fakat kendisi daha fazlasını ve Gabor'a ödemek için talimatlar beklemektedir. Kendisi buna gülmektedir ve artık bana daha fazla bakmayan prensin vekillerinden avantaj sağlamaktadır. Eğer bu para benim efendilerimse, ben en azından buna katılmak için değerliydim. Eğer Danimarka kralınınsa, majestelerinin elçisi, onun hizmetine Hollandalıdan daha yakın bir akrabadır. Ve onların parası da değildir. Zira onların vekilleri hiç kimseye ödeme yapmayacaklarını ileri sürmektedirler. Fakat şimdi *in umbraculo* olarak gezmekteyim. Her şekilde prensi hazır olarak tutmak için çalıştım ve lordum nasihatıyla onu cesaretlendirmek için son çözümü de kullandım. Bunu size gönderilen mektupların bazı cümlelerinde görebilirsiniz. Fakat gerçeği söylemek gerekirse her ne kadar onun hakkında bir hüküm vermekten ve güvenini azaltmakla isteksiz ve gönülsüz olup, umutlarımda hata yapmak konusunda çok daha istekli olarak ona bu 8 ayda hiçbir güvenim kalmamıştı. Lordumun son elçinin tekliflerinin sığ olduğu konusundaki tenkidi haklıdır. Fakat onların isteklerinin para değil kaçış bulmak olduğunu düşündüm. Ve beni bu kadar dürüst ve kararlı bulduklarından dolayı üzölmüşlerdi. Zira onlar benim efendisinin imparatorla bozulmak ve kendisini Temmuz'un sonundan önce savaş devam ettirmeye bağlayacak bir teklifi kabul etmelerine cesaret edemezlerdi.

Türk istihbaratın bu konuda çok fazla doğruluğu vardı ve Gabor ilk olarak gerçekten de Murtaza Paşa'yı uzaklaştırmışlardır ve Şubat'a kadar herşeyin ona bırakıldığı bir barışı bu devlet reddetmeden önce sertleştirmişti. Ve en sonunda Asya'daki meseleleri ve onun örneğiyle uyanıp barış yapmaktan çok memnun oldular. Bunların hepsini bilmeme rağmen kendisi suları yeni tekliflerle ve itirazlarla ve müzakerelerle o kadar çok çamurlaştırdı ki, Gabor dışında hiçbir neden dışında umudumu sürdürmedim. Onun hakkında ne söyleyeceğimi veya Hollandalı parasıyla ne yapacağını bilmiyorum. Sadece lorduma *res gestas* bildireceğim. Kesinlikle barış 25 yıl için elçilerinin yardımıyla birlikte tamamlanmıştır. İmparatorun elçisi maddelerle

birlikte hediyelerle birlikte Budin'in bu yanındadır. He yerde mutlulukla kabul edilmiştir ve 10 gün içerisinde kendisiyle gelen 50 kişiyle birlikte gelecektir. Gabor'un bir olağanüstü elçisi ondan önce yola çıkmıştır ve ondan önce yeni çalışmalarla burada olacaktır. Onun ceplerinin de Gondomar gibi sahtekârlığıyla eşit olarak görevlerle dolu olduğunu sadece ihtilaf için kullanacağından şüphem yoktur. Ve ben de sadece pasif bir rol oynayacağım, herşeyi duyacağım ve hiçbir şeye cevap vermeyeceğim. Zira parasız olup onlara söz vermekte yüzüm kızaracaktır. Veya olsaydı da onlara inanmak ve güvenmek konusunda yüzüm kızaracaktı. Bu noktanın sonucu olarak, emir olmadan, Kudüs'ün zenginliğine dua etmekten başka hiçbir şey yapmaya cesaret edemiyorum.

Lordumun Milhusen'de yapıldığından bahsettiği antlaşma beni barışla ve bu bozulmuş kavallara ihtiyaç duymamak konusunda umutlandırmaktadır. Buradan yardım ve destek konusunda umutsuzum. Eğer daha geniş bir şekilde bilgi varsa bana bir iyilik yapın. Ve ben de tamamen onların vaftiz etmeleri ve gömmelerinden başka Hristiyanlığın bütün meselelerinde bilgisizim. Zira bu devlete barış yapmanın bizim gücümüzde de ve prenslerimizde bunu yapmaya karar verdiğine dair bir ima ile sahtekârlıklarının kendilerine ne sağladıklarını göstermek için kullanabilirim. Ve daha sonra imparator silahlanacak ve daha fazla karşısında kimse olmadığı zaman avantajını onlar üzerine kullanması çok olasıdır. Sadece bizim silahlarımız onlara bu ateşkesi vermişti ve bunu onlardan almanın da bizim gücümüzde olmasını umuyorum.

Kaptan Paşa Karadeniz'den dönmüştür. Orada Kazakları kapatmak yerine(bunu denemeye cesaret edememiştir. Fakat bir şeyler yapmış gibi görünmek için Osu yanına işe yaramaz bir kale yaptırmıştır) onlarla bir barış yapmış ve iki tarafında güvenli ve tatmin olacağı şekilde Lehlerle olan barışı yenilemiştir. Bu da aynı zamanda dostlarımızı rahatsız edebilir.

[688] Abaza Paşa'nın açık isyanından beri (lorduma geçen mektubumda göndermiştim) İran istilası bölünmüştür ve veziriazam ve ordu doğrudan Erzurum'u kuşatmaya gitmiştir. Fakat paşa güçlüdür, kuvvetlidir, erzağı vardır, desteklidir ve kararlıdır. Yaklaşan kışta onun avantajıdır. Ve İran yardımları ile hizmetini ona sunmaktan geri kalmayacaktır. Zira taze gelen raporlara göre onları savaşı kendisine çekerek rahatlatmış ve onlara Ahıska'yı(çok önemli bir kale) ve Musul'u alma fırsatı vermiştir. Korku Trabzon'a kadar yayılmıştır. Şimdi orası düşünce içindedir ve garnizonlar tehlikeyi engellemek için derhal oraya gönderilmektedir. Tatarlar eğer düşman değilse *contumacia*'dırlar. O kandan mutsuz bir prens olan Kantemir Mirza

gizlice buraya gelmiştir. Eğer destek ve izin alabilirse Mehmedd Giray ve kardeşi Şahin'i azletmeyi teklif etmektedir. Her gün pek çok toplantı yapılmaktadır. Fakat iki yolda da tehlike gözükmekte olup, ne karar alacakları henüz belli değildir.

Sayda emiri, Maanoğlu'nun isyanından korkulmakta ve rahatsız olunmaktadır. Herşey felaket uçurumu üzerindedir. Savaşacak ve kadarı kılıca getirecek olan cesur yaşlı adam Halil Paşa üzerine umutlar kalmaktadır. Fakat kendisi de fazla uzun dayanamaz ki yetmişinde hem tehlikelerde hem de yolculukta yarı genç bir adam gibi davranmaktadır.

Meselelerimizin özü budur. Lordum Kilulltagh'a fazla yazmayacağım. Sadece imparatorla yapılan barışın teminatını vereceğim. Yazabileceğim herşey meçhul olarak daha iyidir. Benim gayretim zevki görmemezlikten gelinmiştir, Lordumu da eşimin hizmetini, ellerini öptüğüm ve güvenilir bir şekilde & olarak kaldığım onurlu leydinize hizmetinizi sunmasından daha fazla rahatsız etmeyeceğim. İstanbul 5/15 Ekim 1627

Lordum Grandeson'dan

Benim çok iyi Lordum,

Sizin buraya hızlı bir şekilde geri dönüşünüze dair olan güvenim, sizi görme isteğine de katılınca bu beni size yazmak konusunda daha fazla ihmalcı yaptı. Türkiye tüccarları tarafından hazırlanan gemiler (Sir Peter Wyche onların içinde gidecek) ilk önce bekletildiler, daha sonra tekrar bırakılmıştır bu da beni daha umutlu yapmıştır. Ve Sir Peter Wyche o gemilerle gidecektir ve sizin bekleyişiniz de şu an yapmakta olduğunuz büyük meseleyi bitirmeniz için olağanüstü elçi göreviyle bir süre için uzatılmıştır.

Geri kalanı için sizi temin ederim ki majestelerinin ve lordlarının iyi fikirleri konusunda yükseklerde durmaktasınız ve hizmetleriniz onlar tarafından iyi değer görmektedir. Ve eğer yol mutlu bir şekilde izlenirse, onların sizi geri dönüşünüzde terfi ettirmek için hazır bir eğilimde bulunacağınızdan şüphem yoktur. Bu her ne kadar benim baş isteklerimle alâkalı olsa da, bütün bu meselelerin dayandığı lordum, dük olmadan bu konuyla alâkalı olarak size hiçbir şey yazamıyorum.

O büyük lord hâlâ Raiz'teki kale karısında durmaktadır ve her gün kendisinden orayı aldığına dair haberler duymayı beklemekteyiz. Buna rağmen majesteleri şimdi büyük destekler göndermektedir. Onlar rüzgâr yüzünden sadece bekletilmiştir. Bu arada her gün bir şey alarak ve hiçbir şey kaybetmeyerek denizlerde başarılı olmaktadır. O kadar ki bugün Kaptan Penington 40 yelkenin üzerinde nehir balıkçılığında yüklemeye

yaparken gelen Fransız gemisi getirdi. Ve geçen hafta Sir Sackville Trevor Texel'den 700 tonluk Fransa kralı için yapılmış 42 büyük toplu bir gemi getirdi. Bunun yanı sıra depoda başka toplar ve en az 2000 kara askeri için silahlar da vardır. Ve böylece şimdilik sizi Tanrı'ya havale eder ve size hizmet eden düşkün akrabanız olarak kalırım.
11 Ekim 1627 Batterfey

GRANDISONE

Majestelerinin İstanbul'daki Elçisi, Benim Çok Sevgili Yeğenim, Dürüst Onurlu Şövalye Sir THOMAS ROE'ya yazılmıştır.

[689] Sir Isaac Wake'ten: Kralın Birleşik Vilayetlere ve Lord Carleton'un Hollanda'ya Teklifleriyle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun 25 Ağustos yeni takvim tarihli son mektubu buraya o kadar vaktinde gelmiştir ki aynı gün paketinizi Bay Questor'a gönderdim ve bana yazdığınız mektupların suretlerini ve benim için ekteki diğer mektupları, bütün hepsini Bohemya majestelerine bildirmesini istediğim Lordum Carleton'a ilettim. Benim size yazdığım son mektup yeni takvim 1 Ekim tarihliydi ve onların suretlerini bu ekte alacaksınız.

Lordum Carleton lorduma göndermemi emrettiği bazı kâğıtlar gönderdi. Size aynı amaç için bazı başkalarını zaten göndermiştim. Fakat lordumun emirlerine itaat etmek konusunda bir eksiğim olmaması için kendisinininkini de burada gönderiyorum. Sizin denizden bir kış yolculuğu yapmayacağınızı umuyorum. Ve bu yüzden kendimi lordumdan gidişinizden önce veya sizden sık sık haber alarak veya sizi burada daha çabuk görerek rahatlatmaya söz verdim.

Erdel prensi buraya odasından bir beyefendi göndermiştir. Kendisi, prensten bana çok daha nitelikli bir kişinin geldiğini söylemiştir. Eğer öyle birisi gelirse beni samimi olmadıklarına inanacağım hareketleriyle ilgili tahminde bulunmamı sağlayabilecek kadar ışık alabilirim. Zira bu beyefendi (kendisinin görevini gördüm) Erdel'e hekimler, simyacılar, müzik ustaları, kemancılar, sıvacılar, kabine yaratıcıları getirmek ve pek çok garip eşya ve oyuncak alma emri almıştır. Kendisinin savaş alanına gitme düşüncesinden ziyade genç leydisiyle birlikte kendisine *buon tempo* vererek onun üzerine dayanacağını ispatıdır. Aynı şekilde bu şehirdeki bir elçisi tarafından Haghe'ye gitmek üzere bir elçi seçtiğini, fakat onu antlaşma için değil şikâyet etmek ve yeğenini Leyden'den getirmek için göndereceğini söyleyen bir mektup gördüm. Bu onun terkedişine dair daha kesin bir argümandır. Fakat daha fazlasını görmeden ön hükümümü

vermeyeceğim. Eşim ve ben size ve leyinize en iyi hizmetlerimizi sunar ve her zaman lordumun en güvenilir dostu ve hizmetkârı olarak kalacağım. Venedik 16 Ekim 1627

[692] Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Son mektuplarım 19 Mayıs tarihliydi. O arada ekte bazı mermer parçaların şekilleri kâğıda çizilmişti ve efendime vardıysa henüz geri dönmeyen fakat kendisinden sık sık haber aldığım hizmetkârımın Rumeli'deki görevinin ilk meyvelerini bulmuş olacaksınız. Corinth'ten dört tane heykel göndermiştir. Onların ne olacaklarını, cümlelerle ve beklentilerle bozmayacağım. Fakat bilgilendirildiğim kadarıyla (her ne kadar bozulmuş olsalar da) Roma'daki (görüntüler orada Tanrı'dır) gibi yüksek derecede saygı görecektir. Kendisi birkaç ay önce Achaya, Argos, Lacedomon ve Napoli di Romanya'ya ve böylece de Cylades adalarına gitmiştir ve ben de kendisi efendime memnuniyet getirmesi olası bütün yerleri ziyaret ettikten sonra gelmesini kısa süre içerisinde beklemekteyim. Pek çok başka parçayı elde etmiştir. Geri döneceği zaman size naçiz hizmet etme çabamın sonucu olarak efendime gayretli çabalarımın sonucunun bir modeli olarak göndereceğim.

Bursa'da bir kafa veya bacak bile bulamayıp bütün çabamı ve masrafımı kaybettim. Ve Sinop ve Amasya'dan da eğer bulunabilirse denizde taşınabilmesi için çok ağır olan bir lahit haberi dışında hiçbir şey yoktur. Kendi zamanımda yapamadıklarım ı(şimdi çok yorgunlukla dönmekteyim) öyle bir düzene koyacağım ki ne bulunursa bulunsun.[693] kudretlilere hükmettiği gibi zavallı adamların da hizmetlerini kabul edecek olan büyüklük taşıyan efendime sunulacaktır ve bu yüzden kendi değerimde bulamadığım rahatlığı efendimin asaletinde bulacağım.

Bu bölgelerin iki yüzlü hareketlerini son ve bu postada lordum Killultagh'a yazmaya devam ettim. Sahte bir barışla biten antlaşmalarımızın sonucunu gönderdim ve efendim yurt dışında hareket içindeyken (oradan güvenli ve onurlu dönüşünüz için bunun sizi tebrik edeceğini umuyorum) her ne kadar sizi rahatsız etmeye cesaret edemesem de cömert korumanızı istemekten sakınmadım ve hizmetlerimi majestelerine öyle bir zamanda sunacaksınız ki onlar kökü benim içimde olduğu gibi kabul edilecek ve (bütün insanî hareketler ve amaçlar gibi) dış değişimlere ve yanlış yorumlara maruz kalmayacak. Bu inanç ve mutluluk içersinde halefimi bekliyorum. İstanbul 18/28 Ekim

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Venedik'ten gelen başka bir olağan mektup süresi diğer bütün milletler tamken yine bana İngiliz mektubu gelmedi. Ve gelenler düşmanların raporları veya kötü dostlarla dolu olup, biz ve bizim amacımız bu kadar kötülenmiştir ki eğer midem beni desteklemeseydi kederli olabilirim. Hiçbir umumî vekilin burada benden daha gayretli olmadığına ikna oldum. Fakat bir Ezop masalıyla bazılarının da çok gayretli olduklarını gördüm. Devlete bu seferde mektup yazmadım, sadece son mektubumun suretlerini gönderdim. Bu son elçinin yakında olduklarını söyledikleri Gabor'un ve imparatorun elçilerinin barışı üzerine beklentimiz çekilmiştir. Onun buradaki meskunundan bir mektup aldım. Açıkça bu imparatorluklar arasında barış yapıldığını ve Magdebourg'un idarecisi ile Alba Julia'da ziyafet çektiklerini itiraf etmektedir. Fakat bizim meselemizde hiçbir şey yoktur fakat şimdi yolda olan olağandışı elçide prensten geniş cevaplar alacağım. Bize Danimarka kralının kendi bölgelerini korumak üzere geri çekildiklerini, bütün Almanya'nın Avusturya boyunduruğu altına çekildiğini, Silezya'daki birliklerin kırıldığını veya dağıldığını söylemektedirler. Ve Fransa ve İspanya'dan ne istediklerini söyleyebilirler ve ben sadece onların yalan söylediklerini umabilirim. Şimdilik yapabileceğim tek şey bağırmaktır. Ve bu Alman elçisi maddelerle padişaha ve bütün ve bütün bakanlarına ona barışın devletin dostları kapsanmadan veya rızası olmadan onaylanamayacağına dair meydan okuyacağım. Bununla biraz gürültü yapacağım. Fakat etkisiz olacağına hüküm veriyorum. Eğer İspanyolları hariç tutarsam, benim umabileceğim kadar yeterli olur. Onlar şüphesiz bir şekilde bu kapıdan barışa girmeye çalışacaklardır.

Erdel beyefendisinin gidişi üzerine Gabor'a bir mektup yazdım. Kendisi benden birkaç cümle almadan gidemezdi. Ne yazacağımı, ne amaçla olduğunu veya hangi amaca niyetimi yönelteceğimi bilmiyorum. Ve bu yüzden lordumun son nasihati olan onu kendisinin sahte dostlarla barış yapmaktan ziyade, gerçek dostlarıyla savaş yapmasından daha az güvenliği olduğuna dair ima ve tehditte bulundum. İmparator her zaman ona bir asi olarak saygı gösterecektir. Terkedilmek beni Latince bir rahatlıktan alıkoydu. Lordum beni affedecektir. Zira ben size suretlerimi göndereceğim zaman *Rhetor ducturus ad aram*, kimin karşısında durduğumu bileceğim. Eğer bu fikirlerin herhangi bir bölümünü lordum Killultagh'a göndermeyi uygun görürseniz, kendisi hâlâ

benim nasıl mücadele ettiğimi görebilir. Lordum benim üzerimdeki otoritesini kullanabilir.

Bu devletten veziriazamın Erzurum'a gidişinin tasdiki dışında hiçbir şey yazamam. Ve son mektubumda her ne kadar gizlense de orada 18000 kişinin bozgunda öldüğünden bahsetmişim. Sonra ne olduğu hakkında bir şey bilmiyoruz. İnanmadığım kötü dedikodular yayılmaktadır. Herşeye gücü yeten Tanrı bize adil bir savaşın meyvelerini versin. Ve böylece lordumu benimkisinden daha huzurlu düşünceler bırakır ve &'nız olarak kalırım. İstanbul 20/30 Ekim 1627

[694]Erdel temsilcisinin bütün eski mektuplarımı açtığını buldum. Bunu prensten gelen bir emirle mi yaptığını yoksa onu memnun edip etmeyecek olanları gönderip hüküm mü verdiğini bilmiyorum. Fakat daha kötüsünden korkuyorum. Fakat ikincisinden korkmaktayım. Ve bu yüzden efendisini bilgilendirdim ve ona bir katalog gönderdim. Bu benim zamanımdaki 3'üncü olup 3'ü de değişik dinlerdendi. Bir Papacı, bir kalvinist ve bir de Aryan. Üçü de serseridir.

Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Bu ayın 16'sı yeni takvimde tarihinde Bolla'ya gönderdiğim büyük paketimin kötü havanın fıktratın denize açılmasını engellemesi üzerine bu sabah gitmediğini öğrendim. Bunun üzerinde sizi önceden yazdığım mektuplarla desteklemeyi uygun gördüm. Bir tane bu gece İngiltere'ye göndereceğim mektubun suretini de gönderiyorum. Bu şekilde lordum buraya Erdel'den gönderilmiş olan Cornitz'in varışını ve benimle o arasında nelerin geçtiğini öğrenebilir. Bunun kullanımını lordumun mantığına bırakıyorum. Zira benim amacım sizin söylediklerinizi iyi yapmak ve sizin bölgelerinize karışmamaktır. Eğer kandırılmadıysam *deservitis causam* ön hükmümü geçirmeden önce Magdebourg idarecisinden bir şeyler duymayı beklemem gerekmektedir. Lordumun mektupları ve talimatları benim sadece onunla yola çıkacağım *tramontora*'m olacaktır. Ve siz de benim söyleyeceğiniz herşeyi zamanında gözeteceğime inanabilirsiniz. Eğer İngiltere'de ve Haghe'de bizim dilimizde konuşmuyorlarsa ikimiz de *cignai*'yi geçirebiliriz. Bizim rahatlığımız bizim iyi niyetimiz olmalıdır. Ve eğer kötü yaparsak, emir verenleri ilgilendirenlerden ne yapmamız gerektiğini bilmemiz olacaktır. Böylece aceleyle sizin güvenilir dostunuz ve hizmetkârınız olarak kalırım. Venedik 22 Ekim 1627

Lordumun şifresi, lordum Conway'e yazdığım mektubumun içindekileri açmaya yetecektir.

Sir Isaac Wake'ten Lordum Conway'e

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son 5/15 Ekim tarihli mektubumdan beri buraya, Gabor tarafından gönderilmiş, bir atlı birliğin yüzbaşı olan Sinyor Cornitz, öküz, inek, at ve bazılarını burada Daniel Nis'e sunacağı diğer hayvanlardan oluşan bir konvoy veya bir kervanla gelmiştir. Ve geri kalanını satılacaktır ve para o geçen hafta bahsettiğim beyefendinin almaya ve oraya götürmeye dair görev ve emir almış olan ve efendinin hediyelerinin ve o mezkûr şahısların taşınması için kullanılacaktır. Cornitz efendisi adına bana çok törensel bir şekilde boyun eğmiştir ve kendisinin efendisinden bana bir mektup aldığını ve gidişinden önceki gün ondan tekrar alındığını, bunun da nedeninin saraya Magdebourg idarecisinin yaklaşmış olmasını gösterdiğini söylemiştir.(kendisi ertesi gün varmıştır) Bana mektup yazmadan önce prens onunla görüşmek ve konuşmak istemiştir. Kendisinin bana bir mektubu veya benimle antlaşmasına dair bir emiri olmadığını anladığımdan emin olduğum ona, boş olan aylar için 40000 kronun buraya onun kullanımı için majesteleri tarafından gönderildiğini düşünüldüğü zaman niye efendisinin umumî amacı ve şahsî çıkarını ihmal ettiğini merak ettiğimi ve şimdiye kadar hiç kimsenin bunu istemek için gelmediğini veya kendisini, Sir Thomas Roe'nun uzun süre önce parası elçisi tarafından istediği zaman belirttiği konusunda cahil olmayacağı bir zaman imparatorla barış tamamladığı dedikodularının yayıldığı zaman, bize onun sabitliğine dair teminat getirecek bir kişinin gelmediğini anlamadığımı söyledim. Ve şimdi parayı tekrar İngiltere'ye göndermekten başka ne yapacağımı bilmediğimi söyledim. [695] Cornitz bu parayı duyduğu zaman çok korkmuştu ve efendisinin gerçeği ondan gizleyen elçisi tarafından istismar edildiğini söyledi ve kendisi imparatorla hiçbir şeyin tamamlanmadığını ve efendisinin şu anda bir elçi göndermekte olduğu majestelerine hizmet etmeye kararlı olduğuna dair itiraz ve yeminlerde bulundu benden de parayı geri göndermemi istedi. Çünkü benim ellerimde olacağı zaman efendisinin de ellerinde olmuş kadar emin olacağını ve kısa süre içerisinde ben de bana memnuniyet getirecek şekilde ondan haber alacağımı söyledi. Kendisinin para yemini bu kadar ısırdığını gördüğüm zaman onu umutsuzluk olmadan umut ve şüphe arasında tutmanın iyi olacağını düşündüm ve ona aksi bir emir gelene kadar parayı ellerimde kadar tutabileceğimi söyledim ki bunu yakın zamanda

bekliyorum, zira efendisinin uzun ertelemeleri onun dolaylı hareketleri ve gizli antlaşmaları majestelerine onun samimiyetinden şüphelenmek ve onun hakkındaki düşüncelerden vazgeçmesi için haklı bir sebep vermiştir ve kendisi bu kirlerden arınıncaya kadar hiçbir şey almayı beklememelidir ve onu hak edecek bir şeyler yapmalıdır. Bu şartlar üzerinde dün ayrıldık. Ve eğer herhangi bir elçi ondan İngiltere'ye giderse naçiz bir şekilde burada söylediklerimin doğrulanmasını isterim ki bunu da sadece Sir Thomas Roe'yu doğrulama hususunda yaptı. Kendisi önceden çok yetenekli bir şekilde oradaki elçisinin sıcaklığını ve ısrarlarının üstesinden gelmiştir, bunu da onları bana gelecek daha fazla izaha bırakmıştır. Eğer kendisinin gerekten ve samimi bir şekilde bizim amacımıza hizmet ederse *dignus erit poerarius mercede sua* ve Sir Thomas Roe'da söz verileni iyi yapacaktır. Fakat eğer kendisi sahtekârlık yaparsa, onun eğilimini keşfedecek zamanımız olacak ve kendisinin de bizden şikâyet etmek konusunda haklı bir nedeni olmayacak.

Bay Mountagus'un mektubunun suretiyle, kendisinin benden ne istediği gözükecektir ve eğer lordum benim cevabımı dikkatle okumak ve İsviçre'de kalan hizmetkârımın mektubunun suretini görmek isterse, benim tahmin yoluyla Bay Mountagu'nun istediği kadar yapmış olduğumu görecektir. Mektupları kendisi tarafından yazılmış Fransızca talimatlarla Fransızca yazılmış diğer kâğıt ve mektuplarla birlikte gelmiştir. Bunları göndermekten sakındım. Çünkü onun Fransızca talimatları kendisinin Bay Wood ile onları majestelerine göndereceğini söylemektedir. Eğer Bay Mountagu, Protestan kantonları adam veya para yardımı konusunda harekete geçirmek için yazdıysa lorduma majestelerin onuruna önem verdiğiniz kadar ona söz vermemenizi istiyorum. Çünkü o meselenin yapılamaz olduğundan eminim ve majestelerinin bir red almasına gönülsüzüm. D'Aubone Baronu Dr. Mayerne majestelerini ve lordumu o insanların eğilimini İngiltere'deki herhangi bir adamdan daha iyi bilgilendirebilir ve ben de o noktalarda kendisine danışıldığından memnun olacağım gibi naçiz bir şekilde Cenova'daki Bay Maountagus'un fantezilerinin majestelerinin hizmetinde zayıflık olarak suçlama gelmemesini diliyorum.

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Lordumun mektuplarının nerede bu kadar bekletildiğini hiçbir zaman bulamadım. Dostluğu buradaki tek rahatlığım olan blyosa güvenmemek için bir sebebim oktur ve Zannedersem Venedik çok fazla *suos pares'e* sahip değildir. Lordumun 3, 18 Eylül ve 1 Ocak ve Catara'da bekletildiğini düşündüğüm önceki mektubunuzla ilgili bütün 4 mektubunuzu şimdi hep beraber almış durumdayım. Catara'dan telafi beklemekteyim. Bütün ektteki kâğıtlar için borcum ve teşekkürlerimin ikisi de artmıştır. Ordumuzun St Mart'ins'teki son başarısı ve Danimarka kralının başarıları hakkındaki düşüncelerimdeki ana engeller raporların değişken olmasıydı. Fakat otoritenizden hiçbir şey duymayarak, neye inanacağımı veya cevap veremeyeceğimi bilemedim.

Buradaki meselelerimiz hakkında size ne bir düzeltme ne de Gabor'un utancını yayımlamaya yeterli olacak bir şey gönderebilirim. Geriye baktığım ve onun bütün müzakerelerini, tekliflerini, sözlerini ve bir ihtimaldeki değişikliklerine [696] (Onun kısımları hafızadan kolaylıkla kadar, en çok amaç şu an üzerinedir ve bizim kendi isteklerimizin gayretine esir olmuştur) baktığım zaman kendimde bu tür Protestan değişikliklerine bir inanç duyabilir miyim diye merak ediyorum. Bu belki de zaman içinde iyi bir masal ve dünyaya kendi büyüklüklerini adi ve yanlış temeller üzerine yapmamaları konusunda dikkat edilmesine dair iyi bir ders olur. *Nemo unquam imperium flagitito questium bonis artubus exercuit.* Olağanüstü elçisi varmıştır ve altı gün sonra da zeytin dallarıyla birlikte imparatorun elçisi gelmiştir. İlkine selam ve be tebrik gönderdim. Kendisi de bana benzer bir çalışmayla geri döndü. Orada onun habercilerinin resmî konuşmalarının önsözünü inceledim. Prens yakın zamanda majesteleriyle birlikte majestelerine girmişti ve pek çok karşılıklı dostluk ilişkisi aralarında geçmiştir, elçinin görüşmesinden sonra neni ziyaret etme ve beni gerekli meselelerle bilgilendirme gibi bir emri vardı. Mektuptan bahsetmedi ve de sonra ondan haber aldım, fakat her gün onu bekledim. Fakat Danimarka kralının parasının Hollanda elçisine 27000 dolar olarak gelme umudu oradan bir pay almak için çekecektir. Ve beni küçük düşürecek ve utandıracak şekilde Hollanda'ya bütün cömertliği yapmaktadır. *Corvus ad cadaver.* Son mektupla gelen, son makbuzlar, o kraldan Gabor'a gönderilmiş bir mektupta geldiler. Fakat ondan sonra ödemenin yeni bir emire kadar ertelendiğini duydum. Fakat Erdel'den bir cevap beklenirken bunun iyi olacağını düşünüyoruz. Şüphesiz bu cevap onu almak için bir ibra ve teminat getirmiş olup, hiçbir şey

getirmeyecek ve onları altın yemle konuşmaya ve açıklığa çekmek için umutlarını meşgul edecektir. Elçiyle beraber gelenler arasında benim için çeşitli mektupları olan bir Alman beyefendisi vardır. Fakat kendisi umumî gün olana kadar vermeyecek veya vermeye cesaret edemeyecektir. Öğrenebildiğim tek şey Magdeburg'un idarecisi, Venedik'e meyvesiz olarak dönmüştür. Onun varışı eğer varsa, diğerinin dürüst olabileceğine dair bütün şüpheleri temizleyecektir. Zira ben buradaki temsilcinin bir tür itirazla para talep ettiği zaman kendisinin daha fazla şartları temizleme ve efendisinin geri çekilme ve değişimini beyan etme görevi olduğunu öğrendim. Bunun nedenini Fransız elçisinin sert sözlerine ve bizim adımıza sözlerin tutulmamasına atmıştı. Fakat bu yaşlı tilki benim makbuzların beklenmesine ve ona ödeme emrimdeki güvenimi bularak talimatlarını yayımlamaktan sakınmıştı. Onları biraz tutabileceğini umuyordu ve bu kadar iyi ucuzlukta sahte olmayacaktı. Onun sureti hakkında söz aldım ve lorduma göndereceğim.

Size de bir suretini gönderdiğim ve bu temsilcinin de açtığı zaman başka bir tane daha aldığı, prenze son mektubumu aracılığıyla ilettiğim beyefendi (ben gittiğini düşünürken) gönderilmesi için beklerken geçen Pazar günü konağında öldürülmüş, mallarına el konulmuş ve vücudu taşınmış ve şehir duvarlarında uzak bir yerde bulunmuştur. Bu darbenin nereden geldiğini tahmin edemedim henüz. Fakat kendisinin, onun hareketlerinin yanlışlıkları üzerine iyi bir gözlem yaptığı için meskun tarafından nefret edildiğini biliyordum. Onlar şimdi haksızlığı, bu adamı İranlı'nın bir casusu olarak, onun kampından ve sarayından yakın zamanda geldiği ve bütün Asya'yı 8 yılda gezen kişiymiş gibi öldürttüğü için vezirin üzerine atılmıştır.¹⁵⁴ Bu kişi Macaristan'da mucize olacak şekilde eğitilmiş ve çok değerli bir kişidir. Ne yazık ki burada ihanet edilen sefil bir kaderle karşılaştı. Bu kötülüğün dibini araştırdığım zaman onun hakkında size daha çok yazacağım. Buradan kötü bir takibi bastırmayı umuyorum. Ve onların ne olduğunu bu bardaktan lordum görebilir.

Veba vezirin evinde çok şiddetli olmaktadır. 80'in üzerinde kişi yakın zamanda ölmüştür, onların pek çoğu da en yakın hizmetkârlarıdır. Pek çok tavrını kaybederek yürümüşler ve iyi tavırlılarda bundan eksik kalmamıştır. Bu beni meyve vermeyecek zararı almaktan imtina etmeme yol açmıştır. Fakat umumî mesele beni çağırdığı zaman daha uzun tedbirli olmak için şimdi zaman yoktu. Pazartesi günü bu barışa karşı ilan ve

¹⁵⁴ Anlaşıldığı kadarıyla bu beyefendi Erdel temsilcisinin attığı İran casusu iftirası yüzünden öldürülmüştür.

itiraz etmeye, bütün büyük bakanlara başvurmaya ve ertelemek veya bölmek için en iyi gücümü kullanmaya karar verdim. En azından İspanya için bir antlaşmanın başlamasını engellemek için. Bunun için Dubrovnik'teki bir defterin bu imparatorluk grubu altında çalıştığı konusunda bilgilendirildim. Belki de bu devletten ayrılırken(şimdi ertelenmiştir) size ne umabileceğim veya o karakterde bir rol alabileceğim *serende in alios ibvideae artifex* ile hesap verebilirim.

Lordum tarafından sorumluluğu altına alınan tüccarların korumasını (itiraf etmeliyim ki her zaman elçilerin büyük spekülasyonlarının altında olan bir alâkadır. Her ne kadar devlete onların korunmasından fazla çok şey gerekmeseyse de, onlar vücutta kanı koruyan ciğer gibidir) Londra'da sık sık yayımladım. Ve bu şirketler bizim yardımlarımızın etkilerini ilk tadacak olanlardır. Böylece onlar kendilerini nankörlükle değersiz yapmayacaklarını umuyorum. Onları majestelerinin düşüncesine almak büyük bir rahatlıktır ve siz de otoritenizi, zekanızı ve faziletinizi çalıştırmak için çok iyi bir mesele bulacaksınız. Bizi ticaretimizde çok yiyen o devlet *humidum radicale* olarak kurumaya ve yok olmaya neden olmaktadır. Ve ben de lordumun bu kadar eskiden bütün ticaretin güvenliği için yeni yollar ve satış aradığını düşündüğünü öğrenmekten çok memnun oldum. Bana bildirmekten memnun olduğunuz planı kendi davetimize içeriye doğru fayda aramak ve bütün dış kârı da dostlarımız üzerine sunmak gibi iki mükemmel temel üzerine oturmuş olarak yürekten ve mutlu bir şekilde takdir ediyorum. Venedik bizi doğal olmayan bir yola zorlamaya çalışmıştır. Ürünler kendi kanallarını, nehirlerin denize yaptığı gibi vadiler ve sarmal yollarla bulmaktadırlar. Ligorne'u zorunlu olarak arıyoruz ve bu şekilde düşmanımızı besliyoruz. İngiltere'den oraya taşınan mallarının büyük bir kısmının İspanya'ya götürüldüğünü biliyorum. Tüccarlar kendi kazançlarını arayacaklardır. Ve bu yüzden destek görmek zorunda oldukları gibi yönetilmek zorundadırlar. Ben onları umumî kar getiren yollara götürmenin en saygı değer çalışma olarak görüyorum. Ve Hristiyanlıkta hiçbir prensin Savoy dükü kadar iletişimimize değmeyeceğini de biliyorum. Eğer sonuçlar, sizin pek çok çabanıza ve nasihatınıza göre plana cevap verirlerse, sizden daha itibarlı bir kimse daha olmayacaktır. Ve lordumun benim üzerime böyle bir varsayımı koyduğunu görerek, benim de bazı düşüncelerimi ve görüşlerimi belirtme hatamı alacağım. Tamamını aceleyle okudum ve tamamen değer verdim. Bazı çok büyük olmayan detayları not ettim ve ikinci ve olgun düşünce üzerine gelecek mektubumda yabancıları biraz cesaretlendirecek ve aydınlatacak olanları gelecek mektubumda sunacağım. Şimdi

sadece tüccarların buna bağlı olmasından önce her konuda iyi bir Şekilde emin olmak için bazı genel düşünceleri  ne süreceğim. Ticaretlerde satıŐtan daha gerekli bir Şey değildir ve eski yolun her değişimi tehlikelidir. *Optime rebus mortalium consuluit natura quae sua ora stimnibus suas cursus atque orginiem ita fines dedit.* Tüccarlar taşıyıcı gibi nadiren aŐınmıŐ topraklardan çıkarlar. Bunun tembel bir hata olduğunu itiraf ederim. Fakat mükemmel projelerden büyük kayıplar çıktığını gördük. Sir William Cocaine beyaz kumaşı bıraktı ve Hollandalıların onu imal etmesini zorladı. Bu h l  iyileŐmemiŐ bir yaradır. Middlesborough'tan Defle'ye ve önceden Hamburg'ın Stoad'a olan ikameti değiştirmek tamamen zarara yol açmıştır. Böyle bir değişiklik, ürün ve alıcının eğilimi, yolların güvenliğinin, kalabalık ülkelere, ilk ithal yapabilecek ülkenin zenginlerine, değişim olasılıklarının ve ayrıcalıklar verildiği gibi diğer prenslerin karşı çalışmaları, büyük bir araŐtırmada iyi bir Şekilde tartılmalıdır. Bu son mektubumda daha fazlası önerilemez o prensin inancı büyük bir cesaretlendirmelidir. Ve Şüphem yok ki eğer satıŐı koruyabilirsek, gemicilik skalası k rlı olacaktır. Marsilya, Venedik, Floransa ve Cenova'nın hasedini ve buna karşı gelmek için yapabileceklerini beklemek zorundasınız. Eğer ticaret Savoy ve Piyemonte içinde kapanırsa, riske cevap vermeyecektir. Bu yüzden diğer devletlere olan yollarda uzlaŐılmalı ve açılmalı, onların toraklarına girildiği sırada bunlara karşı gelinmesi için konulmuş olan büyük gümrükler azaltılmalıdır. Bunlar ticaretin kuŐ z m n  arttıracaklardır. Savoy dükünün kulları arasında küçük ürün namından dolayı başka bir korku daha yükselecek ve tekelleŐmede veya büyük takaslarda yetenekli adam ihtiyacı doğacaktır. Bunun bir kısmı prensin bankasından tedarik edilebilir ve açıkça ilk olarak yolu düzenlemede kullanılır ve büyük bir  n verir. Bir kere başladığı zaman geri dönmek ve değiştirmek zor olacaktır. Bu yüzden prens biraz ağırlık taşımayı beklemek ve kendi planlarını sabır ve zamanla iŐletmek zorundadır. Bu değerde tüccar yeterli değildir. Zira Şimdi ticaret onları sürmektedir ve birkaçı uzun bir markete katılabilmektedir. Bunları itiraz olarak değil, çalışmayı ilerletmek için ciddi eğilim ve bu teklifin güvenini ölçmek için olarak öne sürüyorum. Eğer lordumdan eğer kara aracılığıyla herhangi bir iyi yol bulabileceğimi duyarsam, dostlarımla birlikte bir örnek vermek ve kendi riskimde yola öncelik etmek için mümkünse yüklü bir gemiyi limana getireceğim. Şüphem yok ki bu pek çok kişiyi gizli kazanç umutlarıyla etkileyecektir. Böylece beni acizliğimi göstermeye zorladınız ve onurunuzda katkı yapacak olan herşeyde etkili ve tutkulu bir Şekilde rol alacağımı söyleyerek tamamlıyorum. İstanbul 3/13 Kasım 1627

Lordumun bağlı, güvenilir ve naçiz hizmetkârı

TR.

Erzurum kuşatılmıştır. Vezir sert bir şekilde karşılanmıştır. Onlar orayı Abaza'nın takipçilerinin yolsuzluklarıyla almayı ummaktadırlar ki sarsılmaya başlamışlardır. Eşim hizmetini ellerini öptüğüm lorduma ve leydime sunmaktadır.

[699]Sir Isaac Wake'e: Müzakerelerle Birlikte

Lordum,

Son mektubumun kapanışı üzerine Magdebourg'un idarecisinden bir tane ek aldım ve balyosdan bir gününü, bana cevap vermesi için mesele tedarik etmesi konusunda ödünç aldım. Müzakere edecek ve yazacak bir şeyim vardı. Bu yüzden lordum eğer hepsini bir şekilde göndermem gerekirken, birkaç kâğıttan bilgi almak zorunda bıraktığım içim beni affedeceksinizdir. Erdel prensinin bütün ayrılışının hatasını nasıl benim üzerime attığını göreceksiniz. Fakat masumiyet kadar cesur ve azim bir şey daha yoktur. Kendimi yapabildiğim kadar değil yeterli olduğunu düşündüğüm kadar prensin ismi ve markizle müttelikliği hususunda yeterli olduğunu düşündüğüm kadar haklı çıkardım. Eğer çok sert veya çok açık olduysam, suçlandığım konuda beni savunacaktır ve hiçbir konuda onur veya sadakatsiz iftirası kadar duyarlı değilimdir. Her ne kadar bunun bağlayıcı olmamasını istesem de sonra ne yaptığım ve benim görüşümün ne olduğunu beyan ettim ve bugün bütün hususlarda büyük bir elçi muamelesi gören imparatorun habercisi beni temin etmiştir ve Gabor'un olağanüstü elçisinin bu seremoniler geçilene kadar ertelenmiş olması, barışın gelecekte de tamamlanacağına dair taahhüt ve söz olup, beni onların samimi olmadığı konusunda temin etmiştir. Ve her ne kadar vezir onun müzakerelerinin benimkilerle bağdaştığını söylese de, onlar ayrı yapılmış olup onların sadece resmiyet ve bu zamana kadar kullanılan aynı dilin devamı olduğunu anlıyorum. Bu varıştan vazgeçmedir. En az bir değişiklik onun ikili oynamasını açığa çıkaracaktır. Gabor'un imparatora güvendiğine inanmıyorum. Fakat daha çok kendisi diğerlerine de güvenmemekte ve onun büyüklüğünden korkmaktadır. [700]Ona özgür bir şekilde yazacağım ve ona bana ateş ettiği zaman herhangi bir bahaneye ihtiyaç duyduğunu ve büyüklüğe hedeflediğini hatırlatacağım. Fakat onun vekillerini sabırla dinleyeceğim. Ve Samaria'dan eğer iyi bir şey umulabilirse, zehirden şifa çekeceğim ve onu kucaklayacağım ve uyacağım.

Son çalışmamın ilişikteki sureti aslında idareci için yapılmıştır. Fakat onu Latinceye çevirecek zamanım olmamıştır ki bu benim için zor bir vazifedir ve zannedersen bunu lorduma göndermek daha iyidir. Çünkü siz şu ana kadar olanlar ve neyin iletilmesinin uygun olmasına dair, en azından o prensin bütün umutları boğmam için hükmü verebilirsiniz. Daha sonra uygunsuz bulacağınız ne varsa onları çıkaracak ve ona gerekli olduğu kadar az bir şekilde göndereceksiniz ve eğer Danimarka kralına da bir suret göndermeyi uygun görürseniz(Hollanda elçisinin mektubunda benden talep etmiştir. Bu da benim için tek referans olmuştur) lordumun bu konuda tam bir yetkisi vardır. Ben o kalitede insanlarla iletişim kurmaya alışık değilim ve özellikle de dinî kişilerde, başlıklarında hata yapabilirim. Fakat ihanetten ziyade telaştan hata yapmayı tercih ederim. Orada lordum beni bilgilendirerek bana bir iyilik yapacak ve beni hareketlerimin bilginizle her iftiradan koruyacaksınız. Bu güven içerisinde her zaman kalacağım.

İdareciye, verilmek üzere hiçbir paramın olmadığına dair bir cevap vermeyeceğim. Fakat suçlamayı genel bir cevapla geçireceğim. Hatanın görüldüğü gibi İngiltere'den bir başarısızlığa atılmasından ziyade görüldüğü gibi benden kaynaklanmasının düşünülmesine istekliyim. Bu noktada lordum benimle birlikte cesaret gösterecektir. İstanbul 6/16 Kasım 1626

Magdebourg'un Yöneticisinin Ricası Üzerine vezirle Yaptığım Müzakere

Bugün Hollanda elçisiyle birlikte vezirle olan çalışmayı yapık ve padişahın gerekli olduğu kadar gayret ve itirazla birlikte Almanya'nın özgürlüğü ve Bâbîâli'nin dostu olan prens ve Krallar kapsanmadan imparatorla barış yapmayacağına dair bana vermiş olduğu söz konusunda baskı yaptık.

Buna kendisi, antlaşmada genel *amicos omnes*[tüm dostlar] terimleri dahil eden bir cümle olduğunu ve orada bizim de antlaşmaya ismi özel olarak dahil edilmemiş Erdel prensi kadar saygı gördüğümüzü söyleyerek cevap verdi.

Biz bunun imparatorluğun bir kurnazlığı olduğunu ve tesir yapmayacağını söyleyerek cevap verdik. Zira bu genel gözler Hristiyanlığın içindeki antlaşmaların tarzına bağlı olmayıp onlar tarafından *pro forma* kesinlik olmadan kabul edilmişti. Orada Kayzerin kelime oyunu ve kurnazlığı aşikârdı. Meseleleri uygun olduğu zaman o prensin üstü kapalı hariç tutulması ile intikam alabilmek için özgür olmak içindi.

Hileleri ve dezavantajları görebilmem için antlaşmanın maddelerini görmek istedim. Ve eğer Zitvatoruk antlaşması yenilendiys e(rapor edildiği gibi)(1606 yılında

20 yıl için yapılmıştı) özellikle baskınla alınan yerlerin geri verilmesi ve sonuç olarak Vatz'ında geri verilmesi ile padişaha onursuzluk getirdiğini gösterdim. Ve 4 maddede bu devletle imparatorluk barışını ihlal etmeden savaşabilecek fakat padişahın ona böyle yapamayacak olan İspanya kralının dahil edilmesinin özellikle ve bilhassa dikkat edildiğini söyledim.

Kendisi maddeleri sadece, kendilerinin anlamları içinde, Budin müftüsü ve diğer görevlileri tarafından getirilen kısımlarını gördüğünü, imparatorundan gelenleri görmediğini söyleyerek cevap vermiştir. Ertesi gün elçi görüşmesini yapacak ve daha sonra tartışılması gerek mektuplarını ve kapitülasyonlarını teslim edecekti ve ben de onların hepsini görmek ve onu onlar üzerine bilgilendirmeliydim. Zitvatoruk barışı ve onun bütün dalları tamamen kaldırılmış ve yok edilmiştir ve *exre integra* olarak yeni bir barış biçilmiştir. Orada İspanya kralıyla ilgili bir kapsama olmamış veya olmayacaktı ve Vatz'la alâkalı olarak da burada karar vermek üzere o nokta buraya gönderildiği için bir zorluk çıkmayacaktı ve padişahın lütfu ile karar çıkarılacaktı. Eğer bu elde edilemezse, buna rağmen tamamlanmış olana veya barışa bir engel olmayıp eskiden olduğu gibi kararsız olarak bırakılacaktı.

Ona burada onların istismar edildiğini ve güvenli bir barış yerine, imparatora istediği zaman savaş başlatabilmesi için arka bir kapıyı açık bıraktıklarını söyledim. Ve bütün şüpheyi temizlemenin ve ihtilaf hakkında karar vermenin gerekli olduğunu söyledim. Fakat bu hissiyatı olmayanlara veya o küçük olan hislerini Asya meselelerinin korkusuyla esir almış olanlara argümanlar ve nedenler yararlı uyarılardan ziyade zor beğenilen sorunlardır.

[701]*SPEs, protracta agrum efficis animum.* Sonuç olarak daha uygun bir zamana ertelendik ve hiçbir şey tamamlamadığım (her ne kadar biraz alâka sözü verseler de) genellikle cevaplandırıldık. İki imparatorluğunda durumu, her ne kadar uzlaşmış düşmanlarının yalan dostluklarına güvenmeseler ve inanmasalar da zorunluluklar onları birbirinin üzerinde zaman kazanmaya sürdüğü için benzerdir. Fakat benim görüşüm iki tarafında çeşitli sebepler için şiddetle istediği barışın tamamlanmasını engelleyemeyecektir.

Bu imparatorluğun büyük bakanlarına itirazlarda bulunmaktan ve bütün insanî nasihatlerin kutsal hazırlayıcısı olan başarıya atıfta bulunarak bütün yolları zorlamaktan geri kalmayacağım. Eğer sadece Viyana'dan bir açıklama veya cevap getirecek bir zorluk veya şüphe sokabilirsem yeterli ve beklediğimden daha fazlasını yapmış

olacağımı varsayıyorum. Zira eğer herhangi bir şartı kabul etmek konusunda bir karar olmasaydı ve bu haberci, sadece bir haberci, her ne kadar bu sarayın tarzına ters olsa da kabul edilmez, övülmez, kendisine ziyafet yapılmaz ve padişahın huzuruna bir elçi olarak çıkarılmaz, fakat gelecek zamanlardaki onur veya güvenlik düşünceleri üzerine galip olması gerekirdi.

Bu görüşme sırasında, bizimle görüşmesini uzun süredir *super ardua negotia* erteleyen Erdel elçisiyle buluştuk. Kendisine eğer işi bizimkinden farklıysa bunu kabul ettiğini söyledim. Fakat eğer onun talimatlarının efendisinin en iyi dostlarıyla ortak amaçlar taşımasına dair bir ima varsa en kötü düşmanı bu alışık olmayan geciktirmelerin bana garip görüldüğünü söyledim. Buna kendisi o meselelerin korktuğum kadar olgun ve ileride olmadığını söyledi. İki gün içerisinde bana geleceğini ve bana tatmin vereceğini söyledi. Kendisi Prens Wallenstein'ın öldürüldüğü bir savaşta Danimarka kralının muzaffer olduğunu ve prensinden aldığı bir mektup ile bunun doğrulandığını söyledi. Fakat Erdel'den çok fazla masal duydum.

VEziri Gabor'un bu yeni barış üzerine olan hissini ve onun vekillerinin mevcut müzakeresinin amacının ne olduğu konusunda benimle açık olarak konuşmasını istedim. Kendisi derin bir şekilde onun hissiyatının benimle aynı olduğunu ve kendisinin bizim tekliflerimizle bağdaşacağını ve padişahı hiçbir zaman imparatora güvenmeye ikna edeceğini söylemişti. Fakat onların mevcut sonuçlandırmaya karşı özel bir çaba göstereceklerini toplayamadım. Bu rengin duracağına mı veya yok olacağına mı inanmak benim hükmümün üzerindedir. Sibilla'nın kâhinleri daha kolay bir görevdir. Bir dahaki mektubumda görmem gereken herşeydeki bütün bu dumanları dağıtacağım ve nihai bir hüküm vereceğim.

Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

16 ve 22 Ekim'de lorduma yazdığım son mektuplarımdan beri Alba Julia'da yazılmış Magdebourg'un idarecisinden 17 Eylül eski takvim tarihinde yazılmış mektup aldım. Onun aracılığıyla, Erdel prensinin onu Haghe' birliğine dâhil edenler ve kendisinin söz verdiği ve karşılıklı düşünceye dair yemin ettiği, onu korumasına alan prenlere saygı duymadan veya dikkate almadan imparatorla barış yaptığı doğrudur. Kendisi sahte ve adice söz verilen para eksiliği konusunda bahane göstermiştir ve sahte ve kurnazlıkla, imparatorla yapmış olduğu antlaşmanın delikler ve boşluklarla dolu olduğunu ve istediği zaman kazanabileceğini söylemiştir. Kendisi bütün mevcut

durumun düzgün olduğunu göreceği zaman tekrar antlaşmayı bozacağına ve ortak amaç için harikalar yaratacağına söz vermiştir.

Dahası imparator ve padişah arasında aynı şekilde tamamlanan antlaşmanın Bâbiâli tarafından henüz onaylanmadığını, bunun engellenmesi için söz vermekte ve sorumluluk almaktadır. Ve bu amaç için(eğer inanılırsa) orasının ilk beyefendilerinden Sinyor Micofrentz'i göndermiştir.

O prensin söylediklerine inanacaklar kandırılmayı hak etmektedirler. Ben kendi adıma onu güvenimin bütün maddelerinden çıkardım. Kendisinin Pilate'nin itikatta olduğunun dışında orada hiçbir yeri olmayacaktır. Tamamen onu kendi avantajlarına niyetlendiren kurnaz ve sahtekâr [702] doğasının yanı sıra oradaki Fransız elçisi ona şu an ortaya çıkmasına yardımcı olmuş ve onu bu karara yönlendirmiştir. Elçinin bu hareketini o tacın vekillerinin bizim amacımıza verdiği yardımların listesine ekleyebiliriz.

Magdebourg'un yöneticisi herşeyin varışından önce o bölgelerde kaybedildiğini görmüş ve onun gelecekte de orada ikamet etmesinin hiçbir işe yaramayacağını görerek geri çekilmeye ve gittiği yoldan geri dönmeye karar vermiştir. Kendisini *contumacia* yapmaktan özgür kılmamı ve ona Spalato'dan getirmek için bir kadirga tedarik etmemi istemiştim.

Lordum Carleton her mektupta size selam vermektedir. Ve isteğine göre ondan aldığım mektupların suretlerini size göndermekteyim. Tanrı Bohemya kraliçesine yeni bir oğul daha vermiştir. Bu da bu kadar çok sorun içerisinde biraz rahatlık vermiştir. Tanrının kutsal korumasına lordumu ve soylu leydinizi teslim eder ve her zaman lordumun emrindeki güvenilir dost ve hizmetkâr olarak kalırım. Venedik 6 Kasım 1627

Lordumun son 8/18 Eylül tarihli mektubu güvenli bir şekilde yeni takvim 30 Ekim tarihinde varmış ve *ricapitoya* göre eklenmiştir. Burada İngiltere'den geçen hafta gelen bir mektup daha alacaksınız. Bu son olağanda oradan hiçbir şey gelmemiştir.

[706] Lord Conway'e

Lordum,

Bütün gelecekteki umum için hizmet umutlarının söndüğünü görerek benim için geri dönme zamanıdır. Bizim son sahnemiz hakkında lorduma suretler göndermiştim. Orada bizim çalışmalarımızın nereye getirildiğini bulacaksınız. Dünyanın sahtekârlığıyla ilgili gerçek bir cam...

Gabor'un elçisi beni ziyaret etmeye geldiği zaman kendisi bana efendisinden bir mektup getirdi. Cesur sözlerle dolu ve onun hareketlerini tenkit ettiğimi ve onun başarısız olan sözlerine vekilleriyle olan müzakerelerinde itiraz ettiğimi düşünerek özel olarak bana karşı sert bir ifade yapmıştır. Benim ne yaptığımı lordum görmüştür ve ben de doğrulayabilirim. Konuşma o kadar uzundur size şimdi bir suretini göndermem. Geçmiş altı yılın bir tarihidir ve bu benim son üç itirazım için bir özürdür. [bu] Kendisinin bir neden olmadan imparatorla barış yaparak birliği bir amaç olmadan terketmesidir. Kendisi eski borçların ödenmesini ertelenmesini adil bir sebep yapamayacaktı. Bu konuda *de jure* bana meydan okumaya cesaret edemezdi. Ve kendisinin bu devletten izin ile güvenini korumak ve müttefik prenslerle birleşmekte serbestti. Ben benim şerefimi kanıtlayacak, onun tenkitlerinden utanmadım ve ona onun kalitesinde bir cevap vereceğim. Böylece kendisinin de ihtilafı basacağına gönülsüz olacağını düşünüyorum. Bunu yaptığım zaman bunu majestelerine de göndereceğim ve eğer daha fazla iznim olursa, açıkça suçladığım herşeyi kanıtlayacağım.

Onun İngiltere, Almanya ve Hollanda'ya gönderdiği elçisi olan Yüzbaşı Quad, kendisinin yapmakla görevli olduğu görevle ilgili en iyi tanık olarak, kendisinin benim cevabıma cevap vermeye cesaret edemediği özel bir selam ve özür yollamıştır. Orada birlik yollarıyla ilgili kendi bilgisini talep ettim. Ve şimdi onu hareketi konusunda bilgisizlik, 13 aydır karar verilmeden durulmasının nedeni olarak savunulmaktadır. Kendisi bundan sora daha fazla işe yaramayacaktır. Zira buraya gönderilen bu elçinin gidişinden beş gün sonra, kendisi habis bir ateşten ölmüştür.

Her ne kadar sınırları belirlemekte biraz zaman harcanabilecek olsa da barışın sonuçlandırılması engellenemez. Elçi[Avusturya] şimdi genel kabul mektuplarıyla şu an gitmektedir. Ve onaylamanın ciddiyeti, baharda karşılıklı elçilerle uygulanmak üzere ertelemiştir. Eğer Asya'dan iyi haberler olursa, tarafları değiştirebiliriz. Bu gölge altında Gabor şimdi en tedbirli sığınmaktadır *tanquam sub Ajacis clypeo*'dur. Bu imparatorluğa olan dayanıklılığının gerekliliğini söylemekten utanmamaktadır. Bunu mizacı uygun olduğu veya avantajına çevirebileceği zaman almakta ve sallamaktadır. Tanrı onun amacına daha iyi dostlar göndersin.

Her gün imparatorluk mensupları tarafından yayılan haberler tarafından işkence görmekteyiz. Onlar bize mektuplar göstermekte ve kendilerini övmektedirler ve kayıp üzerine kayıp yayımlamakta olup bize çok fazla dezavantaj getirmektedirler. Ve ne

cevap verebileceğimi bilmiyorum. Fakat onların amaçlarının yalana ihtiyaç duyacağını umuyorum.

Lorduma majestelerine bütün kâğıtlarımı göstermesi için yalvarıyorum. Zira kendisi[Gabor] yanlış bir kavga çıkarmış olup savunmaya ihtiyacım vardır. Kendisinin lütüfuna ve cömertliğine güvenirim ve güvendeyim. Ve her ne kadar çabalarım başarılı olmasa da majestelerinin mantığının da başarısızlığın benden olmadığını bilecektir. Onun saadeti ve ona daha karlı bir şekilde hizmet edebilmem için dua edeceğim. Ve böylece Lordumu Tanrı'nın kutsal merhametine havale eder & olarak kalırım.

**[707] Erdel Prensinin Olağanüstü Elçisi Sinyor Franceso Micoferenz'in
Müzakeresi 7 Kasım 1627**

Biraz seremoniden sonra bana prensin mektuplarını teslim etti ve bana okumam için biraz süre verdi. Bitirdikten sonra önceden ne yazdıysam onu sert bir şekilde devam ettirmeye başladım ve onun efendisinin sert cezalandırmalarına çok duyarlı olup, sahtekârlığı için ona iyi para verdim. Burada kendisi araya girdi ve prensin o mektubu beni harekete geçirmek veya rahatsız etmek için olmadığını, fakat kendisinin düşündüğü gibi onuruyla alâkalı olup, kendisini benim iyi bilgilendirilmediğimi anladığı o noktalarda doğrulamak için olduğunu söyledi. Ve böylece yazılı özrün daha geniş bir hâli olan müzakeresine başlayıp efendisinin geçmiş yararlılıkları ve ona verilen bütün sözlerin başarısız olmasıyla alâkalı uzun bir konuşma yaptı. Elçisi Quad'ın can sıkıcı bir şekilde alıkoyulması ile kendisi birliğe kabul edildiğinden haberdar değildi. İki General Dük Weymar ve Kont Mansfelt'in arasında olan bastırılmaz kavgadan ve ordularının sefaletinden bahsetti. Kendisi 20000 dolarla onlara et tedarik etmeye zorlanmıştı. Türklerin ihanetinden ve onu barışı tamamlamaya dair baskı yapmalarından bahsetti. Buna vezirin mektuplarını kanıt olarak gösterdi ve son olarak da kendisinin [Gabor] hazinesinin tükendiğini söyledi. Bunları onu güvenliği için zaman kazanmaya zorlayan adil sebepler olarak üretti ve buna rağmen iyi bir fırsat geldiğinde prensinin aynı eğilimleri göstereceğini ve güvenliğiyle bağdaşabilecek şartlar üzerine majestelerinin hizmetinde onları ifade edebilmek için devam ettirmeye çalışacağını söyledim.

Bu detayların hepsine gerçeğe göre cevap verdim. Ona, bizim geçmiş kazanımla ilgili meselelerin uyuyarak kalmasına razı olmasına razı olduğumuzu ve kendisinin özür dileme emri olduğunu görerek kendisinin hataları da aynı şekilde değiştireceğini umduğumuzu söyledim. Özellikle prensin birlikte devam etmeyi ima ettiren sonucundan sonra... Bu amaç için Magdeburg'un yöneticisi bana efendisinin ona iki noktada,

birleşmemiz gerektiğine dair talimatlar verdiğini yazmıştı. Birinci olarak bu barışın tamamlanması ve İranla başka bir uzlaşmasının sağlanmasıydı. Ve her ne kadar bu sonuncu için şu an bir şans olmasa da, ilki için iyi donanımlı bir şekilde geleceğini ve bizimle samimi bir şekilde bağdaşacağını ummuştum. Bu çalışmaya vezirle başladım. Kendisinin bizimle iletişim kurmayı uzun süre ertelemesinden sonra beni yalnız devam etmeye zorladı.

Kendisi prensin sonucu beğenmediğinin doğru olduğunu ve en azından antlaşmayı ertelemek istediğini ve genel şartlarda kendisine padişahı imparatora güvenmemek konusunda ikna etmesine dair emir verdiğini söyledi. Fakat karar verilmiş olan bir şeye karşı müzakere etmek konusunda bir görevi yoktu veya yöneticiye verilmiş sözle ilgili bir şey bilmiyordu. Kendisi iyi bir sonucun olanak dışı olduğuna dair ısrar etti ve bana onaylama için önceden bir gün belirlendiğini söyledi. Fakat bu tür bir çalışmanın efendisi için kabul edilebilir olduğunu bilerek ve benim de böyle bir haberim olduğunu ve zaten akıntıya girdiğimi görerek, kendisi için uygun olduğu veya talimatlarının taşıyacağı kadarını yapmayı atlamayacaktı.

Daha sonra bizim bu genel arzumuzu ve ortak iyinin devam ettirme yolu olarak ona bazı özel müzakerelere yapmak konusunda baskı yaptım. Antlaşmayı tamamen yok etmek için değil, fakat rahatsız ettiğimi düşündüğüm için... Eğer imparatorluğun keşfedilmiş olan, maddelerindeki hilelileri ve kurnazlıkları bulabilirsek bu devleti Viyana'dan bir açıklama gelene kadar şüphe veya erteleme yapmayı deneyecektik. Her zorluk 2 veya 3 aylık bir zaman kazandıracaktı. Özellikle de kış bütün bölgeleri düşmanca hamlelerden korumaktadır. Böylece en azından barışın onaylanmasına dair aniden gelen haberler dostlarımıza dezavantaj getirmez fakat erteleme düşmanı şaşırtabilirdi ve bu zaman içerisinde pek değişiklik, olay olabilir ve İran'dan veya Almanya'dan teklifler yapılabilir ve iki taraf da meseleleri üzerine daha bilgilendirilmiş bir şekilde düşünebilir ve yeni meseleler de yeni düşünceler getirirdi. Bu amaç için kendisinden onlar üzerine çalışabilmem ve rahatsızlık bulabilecek bir konu bulabilmem için maddeleri bana bildirmesini istedim.

[708] Kendi dilinde eski ve yeni temsilciye danışarak, teklifin kabul edilebilir olduğuna dair cevap verdi. Kendisinde antlaşmanın bir sureti vardı ve bana ertesi gün gizli olabilmesi için iyi güvenin güvenliği altında gönderecekti. Kendisi onlar için yeni bir tartışma çıkarmanın yeterince büyük bir mesele olduğunu itiraf etti ve ben onları

okuduktan sonra tekrar buluşacak ve çalışmalarımızı nasıl ilerleteceğimizi konuşacaktık.

Bu konuşmalar bir başa getirildiği zaman ona eğer kendisinin prensten bana verilecek olan paranın tutulması veya verilmemesi konusunda beni suçlamak gibi görevi olup olmadığını sordum.

Kendisi öyle bir emri olmadığını veya prensin de bir hariç tuttuğunu duymadığını fakat genel olarak ödeme yapılmadığına dair şikâyette bulunacağını cevabını verdi.

Daha sonra idarecinin mektubundan bir ima çıkardım ve ona majestelerine doğrulamam için fırsat ve birliktelik gerekli olduğunu söyledim ve bu yüzden temsilciye sadece gerçek olan benim ve başkasının değil, eğer prens savaşa devam ederse 40000 dolar ödeme teklifinde bulunduğumu ve kendimi burada antlaşmaya göre aylık olarak kendimin tamamen tatmin edilmesi için bağlayacağımı söylemesini istedim. Kendisi bunun doğru olduğunu ve her zaman böyle yazdığını ve prensi temin ettiğini söyledi. Bu noktada hiçbir zaman bana bir suçlama atıldığını görmemişti.

Antlaşmanın suretiyle alâkalı olarak bu sözün uygulanmasını iki gün bekledim ve hiçbir şey duymayarak elçiye zaman kaybını ve imparatorun elçini antlaşmanın tamamlanması konusundaki ciddi takibini engellemenin ne kadar gerekli olduğunu anlatan birkaç cümle yazdım. Buna tatsız ve çelişkili bir bahane aldım. Sanki antlaşmaya da mevcut olmuş ve ilgili onların bir sureti veya başkalarından aldıkları bir özgür yokmuş veya önemli kâğıtlar onun yokluğunda yeniden teslim edilmiş veya kapıcısıyla bırakılmış gibi. Bu küçümseme ile bütün sahtekârlıkları ölçülebilir ve gelecek dostluk sözleri de canlı bir adamı boğan ve öldüğünde yüzmeyi öğreten ve yüzmesine yardım eden bir deniz gibidir.

Benim Vezirle Müzakerem 10 Kasım 1627

Kendimi bu Erdelliler tarafından aşağılanmış olarak bularak vezire gittim ve sabır dolu 3 saatlik bir görüşmede bulundum.

Ona verdiği güveni hatırlaması için baskı yaptım. Ez azından pişman olabilecekleri bir sonuçta bulunmaması için. Benim onların barış konusundaki tamamen değiştirmeyi umacak kadar bilgisiz olmadığını, gerçek bir dost olarak onlara yardım etmek istediğimi ve onları bu büyük istismardan kurtarmak istediğimi söyledim ve bu yüzden sadece bu haberciyi bir ay oyalamaları konusunda ikna ettim. Bu arada onlarda Erzurum'u kuşatan vezirden iyi haberler almaları olasıydı. Eğer orası alınsaydı ve

Abaza Paşa itaat etmeye getirilmiş olsaydı İranlı güçsüzleştirilmiş olacaktı. Diğer yandan Almanya'dan da benzer bir haber beklemekte olduğumuzu söyledim. Gabor'un elçisi tarafından bana söylenene göre Danimarka kralının Tilly'yi tam bir savaşta hezimete uğrattığını eğer bu tasdik edilirse imparatorun o kadar büyük bir sıkıntı içinde olacağını, padişahın da onun şartlarından avantaj elde edebileceğini söyledim ve benim [imparatorun] elçisinin gizli bir mektup aldığını ve bu mektubun elçisinin sonucu hızlandırması gerektiğine dair bir emir aldığını ihtiva ettiğini duyduğumu bunun da acil gereklilikler ima ettiğini ve bu yüzden eğer onlar sadece sert bir şekilde karar verilmemiş ihtilaflar konusunda ısrar eder ve biraz geri çekiliyormuş gibi görünülürse, imparatorluğun sadece zaman kazanmak için herşeye izin vermeye hazır olmasından dolayı istedikleri herşeyi elde edebileceklerini söyledim. Bu onların Vatz'ın geri verilmesini ertelemeye bırakmaktaki rahatlıklarından kolayca anlaşıldığını söyledim. Bunun da şüphelenmek için daha çok sebep getirdiğini, çok fazla boyun eğenin, iyi güven konusunda en fazla şüphelenilmesi gerektiğinin bir kural olduğunu ve en kötüsü olacağı zaman kendi güçlerinde bu şartlarda barışları olacağını söyledim.

Vezir bu konuşmadan biraz etkilenmiş olarak, iki gün önce genel bir toplantı yapıldığını ve maddelerin okunulduğunu söyledi. Büyük bir kısmının kabul edildiğini ve elçiyi göndermek üzere bir karar alındığını söyledi. Fakat sınırla ilgili bazı karar verilmemiş noktalar olduğunu, bunların da karşılıklı görevliler tarafından kararlaştırılması gerektiğini söyledi. Beni böylece herşey tamamlanmadan önce bunun sonucu olarak zaman olacaktı. Ve bu yüzden kendisi benden şüphelerimin ne olduğu ve nerede hileden şüphelendiğim konusunda bilgilendirmemi istedi.

[709]Ben de maddeleri görmeden iyi bir şekilde hilelerin nereye saklandığına iyi bir şekilde karar veremeyeceğimi, fakat hiçbir şekilde onları elde edemediğimi söyledim. Bu konuda onların şimdilik yeni yazıldığını fakat gelecek bir zamanda verileceğini. Böylece ben de genelliklere itiraz etmeye zorlanmışım. İlk olarak ondan elçiye bu barışı kimin yaptığını sormasını diledim. Eğer kendisi İmparator Ferdinand derse, ondan imparator mu Macaristan kralı kapasitesinde mi bunu yaptığını sormasını istedim. Zira ben imparatorun Osmanlıların ömür boyu düşmana yemin ettiğini ve bunu yapamayacağını söyledim. Eğer emin olduğum gibi önce Macaristan Kralı, sonra imparator ve Bohemya kralı olarak beyan ederse kendisi istediği zaman savaş yapabilirdi.

İkinci olarak ondan herşeyin Ferdinand adına gerçekten yapıldığını ve imzalandığını bildirdim. Fakat savaş, Macaristan'dı ve Macaristan içindi ve sonuç olarak barış Macaristan Kralı tarafından onaylanmak zorundaydı. Fakat imparatorun yakın zamanda bir parlamento çağırdığı ve en büyük oğlunu Pressburgh'ta kral olarak taç giydirdiği dillere düşmüştü. Barışın hükümdarlık gücü yasal olarak ona geçmişti ve kendisi Kralı otoriteyle donatmış ve böylece bütün soylular, şehirler ve halk tarafından kabul edilmiş ve onaylanmıştı ve bu yüzden Macaristan'ın bu barışı Kral tarafından onaylanmamış olarak, babasının hareketlerini reddedebilir ve istediği zaman ihlali özgürce yenileyebilirdi. Onun imzası beklenen barışın güvenliği için gerekliydi.

Üçüncü olarak imparatorun imzasının, oğlununki olarak kabul etmenin yeterli olduğunu itiraf edilirse maddelerin Ferdinand tarafından imparator ve Macaristan Kralı olarak onaylandığı belirtilmesi elzemdi. Her ne kadar şahsı bölünemez olsa da bir kral bağımsız çeşitli taçlara sahip olabilir. Onun hareketlerinin çeşitli hususları olabilir. İmparator olarak yaptığı antlaşmalar ve kanunlar Bohemya'yı bağlamaz veya Bohemya'dakiler Macaristan'ı bağlamaz. O krallıklar kendi prensipleri ve ayrıcalıkları üzerine kurulmuştur. Bu elçinin sadece Macaristan kalitesine sahip olduğu ve o devletin bir üyesi olarak gönderildiği ve imparatorluk üyesi olarak gönderilmediği açıktır. Ve bu yüzden en azından kral unvanı taşıyan oğlunun babası tarafından yapılması onaylanması gerekliydi.

Bunun üzerine vezir nişancıyı çağırdı ve imparatorun mektubunu istedi ve bana gösterdi. Latince yazılmış ve Ferdinand tarafından imzalanmıştı. O mektubu çok kuru buldum. Öz olarak başlıklar ve seremonilerden sonra acil ve ağır yollar alınmasıydı. Özellikle de sınırdaki düzensizlikler yüzünden yağmaya maruz kalan ve mahvolan zavallı kullar konunun onu oradaki pasifizasyon için karşılıklı görevlilerin buluşmasına rıza göstermesine sebep olduğunu söylüyordu. Kendisi de eski barış sonuçları üzerine (*antiquas conclusiones*) bunları kabul etmiş ve imzalamış ve onaylamıştı. Bu yüzden kendisi elçisini(), padişaha amacını ve iyi eğilimini bildirmek için ve 4. maddedeki bazı ihtilafların nihaîkarar için görevlilerin düzenlenmesini sağlamak için gönderdiğini söylüyordu. Kendisi elçisininin duyulmasını ve cömertçe kabul edilmesini ve uygun olan bütün acele içerisinde gönderilmesini istiyordu. Ona antlaşmak veya müzakere etmek için başka bir güven vermiyordu. Bu mektubu okumuş ve onlara kelime kelime tercüme etmiş olarak kural dışı durum olarak bunları aldım. Tarzın soğukluğunu ve başlıklardaki bazı sertliği atlayarak onlara açıkça antlaşmanın tamamının eski barışın yenilenmesi ve

onaylanması olduğunu ve yeni şartlarla ilgili bir hecenin veya imanın olmadığını gösterdim. Bu vezirin 5 gün önceki itirazına, padişahın emirlerine tersti ve tamamen hilelerle doluydu. Eğer ilk olarak eski bir barışa referans varsa hangisine olduğu belirtilmeliydi. Çünkü çok fazla vardı. Eğer Zıtvatoruk'ta ki ise hangisiydi. Zira imparator Baron Arbestein tarafından 1606'da yapılmış olanı sunmuş olup bu padişah tarafından kabul edilmemiştir ve padişahında başka bir 1608'le geri dönmesi de imparator tarafından reddedilmiştir ve 1615'te Cernin'in gelişine kadar bu imparatorlukta en bilge adamlar için hangisinin gerçek barış olduğu meçhuldü. Ve sonra da birinci İran savaşı yüzünden ihtilaf genellikler içinde kapatılmıştı. Böylece bu 20 yıl boyunca savaş bir barış gölgesi altında açıktı. Şimdi buna niyetleniyorlarsa gizli bir şekilde imparator tarafından Vatz'ın geri verilmesi, İspanyolların dahil edilmesi ve pek çok diğer kaybın gizli şekilde geri almasını sağlamaya çalışıyorlardı. Zira imparatorun bunu kabul etmeyeceğini biliyordum. Ve böylece barış imparatorluğun istediği kadar olacak ve onlara avantaj olarak geçecektir. Ve daha uygun fırsatlar geldiği zamanda barış olmayacaktır. Ve bu imparatorluk eski belirsizlik ve şüpheler içinde kalacaktır.

[710] Bu şüpheleri genel olarak tartmasını ve soruları elçiye sormasını, onun ne kadar cevap verebileceğini veya bir tatmin verebileceğini veya kendi kalitesini beyan edeceğini kanıtlamasını istedim. Bunların hepsine kendisinin ona bir otorite veya güven verilmediği sadece kâğıtları teslim etmek ve cevaplarını talep etmesine dair bir otoritesinin olduğu için sessiz kalacağını zannediyorum.

Acele etmemelerine ve hem onur hem de güvenlik konusunda tatminsiz olmamalarına dair ciddi bir uyarıyla tamamladım.

Vezir ilk noktada kendilerinin kandırıldıklarını itiraf etti ve Macaristan Palatine'i imparatorluk baş görevlisinin kendilerinin yeni bir barış antlaşmakta olduklarını eskiye dair herşeyin iptal edildiğini yazdığını söyledi ve padişahın da talimatının böyle olduğunu söyledi. Kendisi ve Nişancı bana çok teşekkür ettiler ve benim iyi bir dost gibi konuştuğumu ve onların benim tavsiyelerimi düşüneceklerini ve derhal uygulamaya koyacaklarını, imparatorun elçisine onunla mezkûr 4. madde üzerindeki ihtilaflarda tartışmak için haber gönderdiklerini söylediler. Kendisi oraya son antlaşmaya ters olarak Kanijye ve Agria sınırlarına imparatorluk tarafından yapılan kaleler hakkında olduğunu, onlar yıkılacak ve isyankâr köyler için haraç düzenlenecekti. Bu mesele sınırdaki görevlilerin orada çalışması dışında bitirilemezdi.

Çok iyi bir şekilde dinlendim ve tamamen kabul edildim ve bu vekilleri küçük bir şaşkınlık içerisinde bıraktım. İmparatorun elçisi mevcut bir görüşme olmadan beklemektedir. Fakat herhangi bir rüzgârın bir kayayı ilerleteceği konusunda ne güvenim ne de umudum vardır. Ben maddeleri almaya çalışıyordum. Vezirin, imparatorluk mensuplarının ve Erdelkilerin, onları rahatsız etmek için çok geç olana kadar onları sır olarak saklamak konusunda anlaşmışlardır. Belki de bazıları soruşturmaları ile benim bir tarafın zayıflığını ve diğerinin de hilelerini bulacağımdan rahatsızdır. Eğer başarılı olursam, onları rahatsız etmeyi hiçbir zaman bırakmayacağım. Bu arada bu devletin büyük bakanlarına bu itirazları yayacağım.

14 Kasım 1627

Hollanda elçisiyle birlikte akıllı bir adam ve bu devlet içerisinde büyük bir otoriteye sahip olan Rumeli Kazaskerine gittik. Orada da benzer bir çalışmayı yapıp, bütün eski itirazlardan bahsettik.

Kendisi bir sonuçtan önce başka bir toplantının olması gerektiğine dair bir cevap verdi. Ve kendisi her zaman bu devletin dostlarının mutsuz olmaması için tavsiyeler verdiğini ikna edeceğini söyledi.

Kesin bir cevap için baskı yaptığımız zaman kendisi akıllıca bu meselelerden bazı ertelemeler olabileceğini söyledi. Fakat herkes barışa karar vermişti. Onlar antlaşmanın getireceği onursuzluğu ve dezavantajı bilmekteydi fakat gereklilik bütün ağızları daha iyi bir fırsat gelinceye kadar durdurmuştu. Fakat kendisi çok fazla aceleden sakınmayı ve bizim için tatmin sağlamayı amaçlayacaktı.

Sir Isaac Wake'ten: Lord Conway'e Mektubundan bir Parça ve Senato'a Bir Teklifle Beraber.

Benim çok iyi lordum,

Lorduma yazdığım son mektup yeni takvim 6 Kasım tarihliydi. O zamanda Lordum Carleton'ın size iletilmesini istediği bazı mektupları iletmiştim. Aynı lordtan daha sonra da iki kâğıt daha aldım ki onları ilişikte bulacaksınız. Ve benim iyi bir efendiyi taklit etmekte ne kadar dikkatli olduğumu göreceksiniz. Bu meclise 11 Kasım yeni takvim tarihinde sunduğum İngiltere ve Fransa'nın iki tacı arasında geçen olayların da suretlerini yolluyorum. Orada bana İngiltere'den talimatlar gönderilmiş gibi davrandım ve benim tekliflerim o kâğıtlar üzerine zemin oluşturdum. Lordum Conway'e gönderdiğim son mektubumuzu ile Erdelli'nin nasıl hareket ettiğini göreceksiniz. Ben sizin iç ızdırabınız için üzgünüm ve orada sizinle aynı şekilde

üzülmekteyim. [711] Tanrı ikimizi de rahatlatın ve ben de lordumun benim gerçekten lordumun en düşkün ve güvenilir hizmetkârım olduğuma inanmasını isteyeceğim.
Venedik 20 Kasım 1627

Lordumun 22 Eylül tarihli mektubu varmıştır ve ekli paketler derhal İngiltere'ye doğru gönderilmiştir.

Sir Issaac Wake'in Lord Viskont Conway'e Mektubunun Özeti: 9/19 Kasım 1627
Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum

Lorduma 2/12 tarihinde yazdığım son mektuptan sonra buraya Silezya ordusunda yardımcı komiser olan Magdenouth'un idarecisinin Danimarka kralına o ordunun dağılması, Gabor'un döneklığı ve o bölgelerde gelecek için çok az umut olduğuna dair bilgilendirmek gönderilen Sinyor Scultetus gelmiştir. O prensin gidişinin kendisi çok kötü olsa da kendisi sadece bunu doğrulamak için değil aynı şekilde çok ciddi bir şekilde majestelerinin ve diğer müttetik prenslerin onun hakkındaki iyi görüşünü devam ettirmek istiyordu. O amaç için Magdebourg'un idarecesine ve bu Sinyor Scultetus'a kendisinin yeni teklifleri ve önerileriyle güvenmişti. Ve tekliflerinde biraz mümkün olma görüntüsü vardır ve tamamen duyulmaya değersiz değillerdi. Eğer onun sık sık güvenini ve sözünü ihmal etmeyi onu hile ve yalancılık şüphesine sokmamış olmasaydı...

İlk projesi imparator ve padişah arasında tamamlanan barışın sonucunun onaylanmasını engellemektir. Orada güçlü bir şekilde yolculuk etme sözü vermektedir. Ve şüphesiz ki kalbi dikse kendisi orada iyi bir hizmet yapabilir. Fakat eğer Sir Thomas Roe (Vekillerinin gidişatları ve hareketleri ile prensin niyetlerini en iyi keşfedebileceği yer üzerindedir) bana onunla ilgili yeni bir güven vermezse onun samimiyetinden şüphe edeceğim.

İkinci planı da İsveç ve Lehistan kralları arasında barış veya ateşkese aracı olmaktır. Kendisini ikinci için, majesteleri dostlarıyla birincisini yaptığı halde ikincisini yapma sorumluluğunu alacağını söylemektedir. Böylece İsveç kralı savaş yükünden kurtulup Almanya'nın meselelerine dikkat edilebilecektir ve Gabor İsveç kralı bir orduyla Silezya'ya geleceği zaman ona katılacağını, imparatorla barışı bozacağını ve majestelerinden veya onun müttetiklerinden başka bir yardım istemeksizin kendi masrafindan savaş alanına gideceğine dair söz vermektedir. Bu teklif eğer prens güvenilir olsaydı makul olabilirdi. Fakat İsveç kralından alacağımızı imparatorun da Lehistan kralından(şüphesiz özgür olduğu zaman onun lehine dönecektir) destek

alabileceği varsayılabilir. Zira zaten Danimarka kralını satmış ve ihanet etmiş olan Gabor'un bir o kadarını da İsveç kralına yapma niyeti olabilir. *Fides ut anima unde exit nunquam regreditur*. Ve kendisi bir sahte oynadığı için ikinciye de oynamaya bağlıdır. Sinyor Scultetus bu talimatlar Gabor'un ağzından almış bu şekilde sunmuştur Fakat ben o prenste bir güven olduğunu görmediğim için kendime güvenilir bir şekilde(yaptığım gibi) Scultetus'un söylediklerini belirtmekten fazla yük almayıp bütün teklifi majestelerinin mantığının düşüncesine havale ediyorum.

[713] Hamburg'tan Haberler 21 Kasım ve 1 Aralık 1627 Tarihli

Hamburg 21 Kasım

Milhousen'de sadece Mentz ve Saxe elektörleri şahsen gelmişlerdi. Diğerleri elçilerini göndermişlerdi. Orada barış için çok fazla ve ciddi bir şekilde antlaşmalar yapıldı ve iyi bir ordu bütün durumlarda imparatorluğun savunulması için her zaman hazırda bekletilecekti ve imparatoru barışa zorlamak için eğer bir iki veya üç ay içerisinde bir parlamento ya da meclis düzenlenirse imparatorun ordusu için yeterli bir emrin alınacağı söylendi ve bu yüzden elektörler ödeme için kendilerine ordu tesis edilmesini istemişlerdir. Ülkenin her yer de zalimce yağmalanmaması için hazırlama ve yerleştirme yollarına sahip olacaklardır ve bütün prensler ve imparatorluğun mülklerinden yapılacak umumî bir katkı ile ordunun ödemesi için büyük bir miktarda para sağlanacaktır. Bu barışa zorlamak için iyi bir yol gibi gözükebilir. Fakat imparator veya Cizvit konseyinin bunu onaylaması pek olası değildir. Fakat bu kadar büyük bir zafer ve bu kadar fazla değişik bir orduyla onlar imparatorluğu Avusturya Hanedanına ait bir monarşi yapma fırsatından çıkmamayı düşünecekler ve sonra da kilise topraklarını Roma bağılığına ve bunun sonucu olarak genel bir değişikliğe getireceklerdir. Fakat eğer gerçekten buna niyetlenildiyse ve elektörler tarafından öne sürülmüş ve imparator tarafından reddedildiyse oğlunu Roma kralı olarak seçmesi yolunda bir sorun çıkarabilir. Zira Leopold ve Bavyera bir taraf olabilirler.

Danimarka kralı İsveç ülkesinde soylularıyla buluşmaktadır. Neye karar vereceklerini zaman göstereceklerdir. Onlar veya meclislerinden iyi bir şey yapılabileceğini göremiyorum. Şimdi Brandenbourg Markizi, Brunswick, Lunenburg, Holstein dükü ve Bremen Piskoposu önceden seçtikleri taraftan çıkmamanın meyvelerini bulmaktadırlar. Zira onlar çok yorulmuşlardır. *Et sic eveniat omnibus neutralis*

Şehirler gizli bir şekilde ödemektedir. Mösyö Durant Lukstat'kileri yönetmekte ve eğer zamanında bir miktar para gelirse o bölgelerde iyi umut vardır. General Morgan

her gün harekettedir ve düşman onu Stoad'e şiddetle takip etmiş ve orayı aynı şekilde cesaretlerle savunmuşlardır. Eğer Tilly devam ederse iki taraftan da pek çok cesur adam ölecektir. 3500 İngiliz 800 İskoç ve bazı Hollandalılar vardır. İçeride yeterli sayıda erzak vardır. Fakat askerler için para, ayakkabı ve çorap eksikliği vardır.

Niemberg Albay Limbake'in ölümünden sonra iyi şartlar üzerine teslim olmuştur. Wolfen Buttel'de kralın garnizonları çok cesur bir şekilde savaşı devam ettirmektedirler ve bütün gerekliliklerle donatılmışlardır. Sadece para eksikliği vardır.

imparatorluk mensupları Hanz şehirlerine büyük şartlar öne sürmekte ve yapılacak bir birliğe büyük bir memnuniyetle katılacaklardır. Bunu belirlemek için zaman geçmesi gerekmektedir.

Geçen Pazartesi günü Stode'inin dış surlarından bir hamle yapan düşman geri püskürtülmüştür. Orada Lordum generalin kendi birliğinden Tuğ Albay Sir Thomas Conway cesur bir şekilde savaşmış ve kalçasından vurulmuştur. Fakat daha kötüsü olmayacaktır.

Hamburg 1 Aralık

Stode kapatılmıştır. Fakat içerdekiler iyi şekilde donanımlıdır ve bütün Elbe etrafında çok büyük seller olmaktadır. Tilly'nin aşağı topraklarda duran pek çok adamı boğulmuştur. Stode, Lukstat, Grempe ve Wolfenbutel'in hepsi iyi bir şekilde direnmektedir. Danimarka kralı ve soyluları ve avam tabakası iyi şartlardadırlar ve birleşik bir şekilde yolları almayı ve kendilerinin ini savunmayı düşünmektedirler ve ben de bunu lordumun kulaklarını tersini söyleyerek istismar eden kötü ağızları kapatmak amacıyla yazdım.

[714] Hollanda'dan nehir üzerindeki o yerleri korumak için destek gelmek zorundadır. Torne kontu 6 hafta veya iki ay önce denizden Danimarka'ya gittiğinde o tür zalim fırtınalarla karşılaşmıştı. Daha sonra kendisi uzun süre aşağı yukarı sallandıktan sonra Tanrı'nın büyük lütfuyla Kuzey Hollanda'ya gelmiştir ve hâlâ ilk rüzgârda Danimarka'ya gitmeye niyetlidir. Elektörlerin imparatorun ordusuna para ödeme teklif ile Almanya'da barış olacağı düşünülmektedir. Benim daha olası olarak düşündüğüm reddedilme durumunda onun neye niyetli olduğu tahmin edilebilir. Saund ve Baltık Denizi hedeflemektedirler ve *a tuotte force* ile Hollanda üzerine düşmeyi ve gitmeyi hedeflemektedirler. O bölgelerden büyük bir gemi desteği almak konusunda büyük bir olasılık olması hasebiyle bunun kolay olacağını düşünmektedirler ve kesinlikle Venedik Devleti, Gradisca civarındakiler için unutulmayacaklardır.

Kuvvetleri ileri Macaristan, Bohemya, Avusturya Silezya sınırlarından Brandenburg'tan Pomerland'a kadar ve Maine Denizine yaymışlardır. Böylece bütün imparatorluk içinde mezkûr yerleri kurtarmak için onlara direnecek sadece bir tane güç kalmamıştır. *Sed dabit Deus meliora.*

[716]Sir Isaac Wake'e

Lordum,

imparatorun habercisi mektubunu aldı ve bugün onların tanımladıkları üzere küçük bir elçi[imparatorun şahsına eşlik edenler dışında maaş alanlar]i kalitesinde olan padişahın bir müteferrikasıyla birlikte gönderilecektir. Kendisi antlaşmanın kabul mektubunu taşımıştır. Fakat onun taşıdığı mektubun ne olduğunu öğrenemedim. Sanki hepsinden utanıyorlarmış gibi düşünceleri çok gizli bir şekilde yönetilmektedir. Maddeleri hiçbir zaman göremedim ve mektupta gizlilik için geleneğe aykırı olarak kaymakam tarafından düzenlenmiş ve onun yanında olmak suç olduğundan hiçbir görevli başlıklara göz atamamıştır. Ve bunların hepsini iddia edildiği gibi bize katılmak için gönderilen Gabor'un elçisinin nasihati olarak algılamak durumundayım. Şimdi kendisinin onun evinden bir Janus olduğunu tam olarak anladım. Verdiği söze göre antlaşmanın bir suretini görmek için haber gönderdiği zaman açık bir şekilde onu affettirecek bir masal üretmesi gerektiği cevabını verdi. Ve bana bu şekilde davranmaması istenmiş olarak suları onlar üzerine yapacağım yorumla bulandırmamam gerektiğini söyledi. Eğer bu hareketsizlik hepsiye biraz dürüstlük iddiası olabilirdi. Fakat antlaşmadaki bazı cümleleri değiştirmek için adil bir neden bulunduğu ve vezirler tarafından yeni yazılmış ve haberciye sunulmuş olduğunda değişimler padişahın Gabor'un tamamen kapsanması ve isminin anılması şeklinde olmuştu. Buna da haberci eğer imparatorun ona saldırmasını barışı bozmak için algıarlarsa onların da aynı şartlarla bağlanması gerektiğini söylediler. Bu teklif imparatorluk ve Gabor arasında bir istihbarat olduğu şüphesi yarattı. Sanki onun serbest bırakılmasını ima ediyorlarmış gibi... İkinci olarak Vatz ihtilafı çözülecekti. Ve son olarak yeni kaleler barış hayata geçmeden önce *de facto* yıkılacaktı. Buna haberci tam zamanında antlaşmayı yazılı ve onun tarafından sunulmuş olarak kabul etmek zorunda oldukları, bir kelimeyi bile değiştirmeyeceğini ve imparatorun da bu kadarını imzalamış olarak kelimesi kelimesine onaylanmasını istemişti. Habercinin bu küstahlığı bütün vezirleri rahatsız etmişti. Onlar imparatorluk mensuplarının onları kendilerine avantaj getirecek şekilde zorunluluğa düşürmeye çalıştıklarını ve zorladıklarını gördüler. Böylece sonuç ertelendi. O

noktalarda imparatora sadece genel bir barışın kabul edildiğini ve bu zamanda hiçbir şeyin tamamlanmayacağını yazmayı amaçlamaktaydı ve bu şartlar üzerine vezirler ve haberci 25 Kasım'da geçen Cumartesi gece geç saat anlaşılamamış olarak ayrıldılar. Fakat ertesi gün elçi ve Gabor'un iki temsilcisi efendilerinden [717] gizlilik mührü altında Danimarka kralının tamamen bozulduğunu ve bazı adalara kaçtığını ve bütün ülkesinin ve Almanya'daki topraklarının imparatorun merhametinde olduğunu ihtiva eden mektupları olduğunu iddia ederek kaymakama gittiler. (bunlar daha önce imparatorluk mensuplarını yaydıkları haberlerdi) Ona bir son verme ve herhangi bir şartı kabul etme ve haberciyi hızla ve memnuniyetle gönderip bu şekilde Avusturyalıların bu zaferlerle şişip ertelemelerinin avantajını alma ve onlara daha kötü şartlar sunmama veya barışı reddetme durumu olmasını sağlamak istediler. Bunun üzerine bu bakanlar karar verdiler ve ilk mektubu değiştirdiler ve bu hızlı sonucu yaptılar. Kendisi daha çok Almanya prenslerinin bir pasifizasyon için antlaşma yapmakta olup bunun da oluşmasının olası olduğunu söylediler ve her iki yolda da imparatorun onların üzerine savaş yapmakta özgür olduğunu eklemişti. Onay için ilk bölümü değiştirdi mi veya sonrakinden ve efendisinin hak edeceği şekilde bırakılacağına mı korktu hüküm veremiyorum. Fakat sadece bu çalışmayla (bu devlet bunun samimi olduğuna inanmaktadır) imparatorun yapısını tamamlamasına yol açtı. Bunu da hasetleri soğuduğu zaman detaylı bir şekilde öğreneceğim. Bu arada o Gabor için daha kötüsünü söylemek gerekirse sahtekâr olduğu kadar da kötüdür. Ertesi gün bu elçi *reguiagli*'yle sekreteri aracılığıyla bana antlaşmanın rahatsız edildiği ve imparatorluk mensuplarının Danimarka kralının tamamen hezimet yaşadığı haberinin sahte olduğu haberini gönderdi. Sadece kendisinin savaştığı ve birleşik kuvvetlere duramayıp Holsatia'ya çekildiği ve Elbe'nin diğer yanında kendisini tahkim ettiği doğrudur. Tilly yaralanmış Walstein öldürülmüş ve onun ihanetinden şüphelenmeyeceğim başka icatlar da getirmişti. Sonra onun yardımını keşfetmek için onu ziyaret ettim. Kendisi de bunu büyük korkuyla sakladı. Bana verdiği haberleri doğrulayarak hasta olduğunu ve pek çok gün dışarıya çıkamayacağını söyledi. Ona üçüncü bir şahıstan gelen Pazar günü haince bir çalışmanın bütün çabalarımızı yok ettiği haberini söylediğim zaman kendisi hiçbir bilgi almayıp hiçbir hareketten haberdar olmadığını savundu. Böylece onları dağlılara bırakıyorum. prence göndermeyi amaçladığım mektubu bana olan mektubuyla birlikte eke koydum. Orada gerçek ve mütevazi olmaya çalıştım. Bu keşiflerin bana bildireceği kadarını ekleyeceğim.

Sir Isaac Wake'ten: Senatonun Cevabı ve Lord Conway'in Sir Isaac Wake'e Olan Mektubunun Özeti İle

Benim çok iyi Lordum,

Benim size yazdığım son iki mektup 6 ve 20 Kasım yeni tarz tarihliydi ve onlara tariflerini duymayı bekleyeceğim pek çok ek kâğıt eşlik etmiştir. Dün Lordumun 5/15 Ekim tarihli mektubunu aldım ve derhal mektuplarınızı Bohemya kraliçesine, Lordum Viskont Conway'e ve kendisinden bu zarfta giden lordum için bir paket aldığım Bay de Questor'a gönderdim.

Magdebourg'un yöneticisi, Erdel'den buraya varmıştır. Fakat kendisi lordumu daha önce zaten bildirdiklerimin onaylanmasından daha fazla bir şey getirmemiştir. Silezya'daki ordunun tamamen dağılmasından, Gabor'un son dönemliğinden ve o bölgelerden gelecekte çok az iyi bir şey umulabileceğini söylemektedir. Sadece Baron Zaratın'den Gabor'un o felaketin tek sebebi olduğunu öğrendim. Zira kendisi ordunun varlığını sürdürme ve Vallestein'a karşı dayanma gücü olduğunu sadece her gün söz verilen ve para almasına rağmen hiçbir zaman göndermediği barut ve savaş mühimmatı eksikliği konusunda hiçbir eksiklikleri olmadığı konusunda beni temin etmiştir. Böylece doğrudan onlara ihanet etmiş ve onları imparatora satmıştı.

Lordum ondan kurtulmasına sevindim. *Bagues sauvest*. Zira dostlarımıza ve paramıza büyük bir kayıp olacaktı. Ona söz verdiğiniz parayı göndermemek (ortaya çıktığı gibi) o kadar iyi bir hata oldu ki onun hakkında o ihmalin sebebi ne olursa olsun *si non errasset, fecerat ille minus* diyebileceğiz. Şimdi sizin onunla ilgili daha fazla rahatsız edilmeyeceğinizi varsayıyorum. Zira kendisi ihanetini görülür nedenlerle renklendirmeyi amaçlayacak ve belki de bu hata için telafi sözü verecek olsa da ona bundan sonra *post factum* güvenmeyeceğinizi zannediyorum. Fakat kendisinin Bâbiâli'ye gönderdiği Micoferentz'in müzakeresi konusunda bilgilendirilmekten memnun olacağım. Zira her ne kadar kendisi beni onu [718] imparator ve padişah arasında tamamlanan barışın onaylamasını engellemek için gönderdiğine inandırabilecek olsa da kendisinin onaylanmasını sağlayacağından şüpheleniyorum. Lordum bu ekte senatonun benim son teklifime alacağı cevap gibi, ellerime Bay de Questor'dan dün gelen bir paket alacaksınız. Fransız onların Rhé adasını geri aldığı ve lordum Buckingham'ı kayıpla geri çekilmeye zorladığını yayımlamaktadır. Fakat ben şeytanın onu onların onu boyadığı kadar siyah olduğuna inanmıyorum. Gelecek mektubum lorduma daha kesin bilgi verecektir. Almanya'da herşey *alla peggio* olarak

gitmektedir. Danimarka kralı neredeyse bütün Holsatia'yı kaybetmiştir. İmparator her yerde muzaffer olmuştur. Bizim dostlarımız düşmüş, tarafsızlarda galip tarafa doğru meyillenmektedirler. Milhuzen'deki meclis dağılmıştır ve oradaki toplantılarının kararıyla ilgili hiçbir şey duymadım. Düşmanın bu kadar çok avantajı olduğu sürece hiçbir uzlaşma duyulmayacaktır. Ateşte pek çok demirimiz vardır fakat hiçbir bir amaç için usanmamıştır. İngiltere'de bir parlamento konuşmaları vardır. Belki de bu iyi bir etki yapabilir. Sizin adınıza da her zaman dua ettiğim herşeye gücü yeten tanrı lordumu kutsasın. Venedik 4 Aralık 1627

Lordumun en güvenilir dostu ve emrindeki hizmetkârı

[719] Lordum Conway'den Sir Isaac Wake'e

Dürüst Onurlu,

Bethlen Gabor ve Bay Montague'nun müzakeresiyle alâkalı: İlki için burada ondan herhangi bir şeyin beklenebileceğine dair bir görüşe sahip değiliz. Fakat daha çok kendisinin imparatora itaat ettiğine inanmaktayız. Almanya'dan onlar arasındaki antlaşmanın maddeleri için buraya basılı maddeler gelmiştir. Ve imparator ve padişah arasında barışın tamamlanmasının da olası olduğuna dair haberler gelmiştir. Eğer o daha fazla yönlendirilirse, Gabor'un onunla yaptığı antlaşmada alacağı sorumluğa göre herhangi bir fırsat verirse majestelerinin kendi performansını uygulamakta geri kalmayacağı konusunda onu temin edebilirsiniz. Ondan buraya hiçbir elçi gelmedi. Fakat elçilerin gelişi ve bütün durumlar üzerine Sir Thomas Roe'nun ve sizin o meselede yaptığınız herşey için doğrulanacağınız konusunda temin olabilirsiniz.

Bay Montagu'yla alâkalı olarak biz de kendisinin müzakerede bulunduğu meselelerin bittiğini ve kendisine daha fazla güvenilmeyeceğini anladık. Ve geri çağırma mektupları ona hâlihazırda gönderilmiştir. Fakat Lordum dükünün saraya gelişiyle bu emir kalacak mı yoksa iptal mi edilecek bilmiyorum. Sizin Protestan kantonlar tarafından talep edilen yardım haberiniz iyi bir şekilde kabul edilmiştir ve içeriden Doktor Mayerne de bu konuda aynı görüşte bizi bilgilendirmiştir. Kendisi hâlâ o bölgelerde alâkalı konularda danışılacak ve majesteleri iyi zeminler üzerine nasıl söz vereceği konusunda tedbirli olacaktır. Sizin yapılmasına yol açtığınız çalışmalar kahraman ve adil bir vekilin çalışması olarak takdir edilmiştir.

Son mektubum bizim o zaman anladığımız kadarıyla size Rhé adasındaki meselelerimizin durumu hakkında bilgi vermişti. Fakat buradan gönderilen

yardımlarımız o kadar çok ve o kadar uzun ertelemelerle karşılaşmaktadırlar ki dük, birisinin tersini yapabileceği kadar çok şeyi yaptıktan sonra geri çekilmeye karar vermeye zorlanmıştır. [720] Fransız adadaki küçük kale olan de la Pre'nin altına adam indirmiştir. Ve buna rağmen dük kaleye saldırı yapabilmiştir. Oraya Bay Soubize tarafından davet edilmiş ve tavsiye edilmiştir. Fakat saldırı başarılı olamamıştır ve ertesi gün Fransızlar 5000 yaya ve 500 atlıyla adamlarımıza saldırmışlardır. Bizim atlılarımız sayıca az ve zayıf olduğu için geri çekilmeye zorlanmışlardır. Ve onlar geri çekilişlerinde biraz düzensizlik yaşarken yayalarımız arasına girmişler ve böylece düşmana açık bir yol oluşturmuşlardır. Bu tehlikeli bir karmaşanın başlangıcı olmuştur. Fakat soylu general o bölgeye aceleyle gitti ve kendi varlığı ve cesareti ile orada durdu ve adamlarını düzen altına aldı ve düşmana karşı saldırıda bulundu. Ve Fransızların 500'ü bizim adamlarımızın geri çekilişinden faydalanmak için bizim metrislerimize gelirken tekrar yenilmişler ve böylece adamlarımız düzen içinde gemilerine geri dönebilmiştir. Dük herhangi bir tehlikeyi düşünüyör gibi gözükmemekteydi. Fakat kendisi varlığının en çok gerekli olduğu yere koymak konusunda dikkatliydi. Ve kendisi onun şahsının güvenliği sağlanması istediğinde kendisi o adamların kendisine emanet edildiğini, kendisinin ya onları getireceğini ya da onlarla birlikte öleceğini söyledi. Bu çarpışmada bazı ana kumandanları, çeşitli subayları, bazı sancakları ve bir savaş topunu ve 3 veya 400 adam arasında kaybımız oldu. Dük Plymouth'a geldi ve bütün donanmayı yurda güven içinde getirdi. İlk rapora göre benim iki evlatlarım öldürülmüştü. Fakat Tanrı'ya şükürler olsun ikisi de güven içinde geldiler. Ve ben de kaybolmuş olarak kabul eden pek çok kişi için benzer umudu taşımaktayım. Dük hâlâ Plymouth'dadır oradaki herşeye düzen vermektedir. Onun saraya gelmesi üzerine yeni karar vereceğiz. Hollanda lordum 2000 adam ve diğer malzemelerle birlikte denizdedir. Ve bizim geri çekilişimizi duyduğundan dolayı Plymouth'a geri dönmüştür. Ve Portsmouth'ta Moreton kontunun emri altındaki 1500 İskoç askerle birlikte rüzgâr beklerken, bu hadise üzerine karaya çıkmışlar ve Wigh adasına gitmişlerdir. Dük adamları gönderildikten 10 gün adanın karşısında kaldı ve kötü havanın aşırılığına maruz kaldı fakat bir kayıp yaşamadı. Efendim Sezar'ın kendi fırtınasında yaptığını söyleyemedi. Onların Sezar'ı ve onun şansı vardı. Böylece düke kendisiyle birlikte Soubize ve onun şanssızlıkları olduğuna dair cevap verilebilirdi. Efendim Rochell'e 800 adam koydu ve burada antlaşma şartları üzerine antlaşmak ve tamamlamak üzere görevliler geldi.

Venedik elçisi hâlâ barışla ilgili teklifler yapmaktadır. Fakat kendisi her zaman bana bir görevi olmadığına dair cevap vermiştir. Şimdi kendisinin bir görevi olduğunu söylediğini duyuyorum. Ve ben de bu son hadisenin kKralı eskisinden daha gönülsüz yaptığından başka bir şey göremiyorum.

La Schaglio papazı ricalarına devam etmekte ve onunla birlikte yapılan barışın hasedi ile onlara daha açık bir şekilde baskı yapmaktadır. Bu yüzden kendisi majesteleri dâhil edilmeden ve onun arabuluculuğu olmadan hiçbir şeyin yapılmamasını istedi.

Lordum burada majestelerinin size, bir tane o düke bir tane onun suretiyle birlikte, tüccarlarımızın o devletten muamele yanlışlıkları ve zorluklarıyla ilgili birkaç parça şikâyet ve ızdırab mektubu alacaksınız. Bunların telafisi sizin dikkatli ricanıza teslim edilmiştir. Fakat majesteleri derhal kendi kraliyet elinden bir talimat verdiği zaman sizin alâkanızı yönlendirmek için başka bir şey eklemeye gerek yoktur. Lordumun & kalmak için dua edeceğim. Whitehall 17 Kasım 1627

Sir Isaac Wake'ten: Sir Robert Anstuther'in Ona 3 Kasım Tarihinde Yazdığı Mektup ve Lord Conway'den Gelen bir Mektubun Özetiyle Birlikte.

Benim çok iyi Lordum,

Bu lorduma yazdığım mektuptan ve Lordum Conway'den gelen o haftanın mektubunu ve sizin için İngiltere'den aldığım paketten beri geçen ikinci haftadır. Kötü hava şimdiye kadar fırkatı bekletmiştir. Böylece aynı postayla lordumu sizin 20/30 Ekim tarihli iki gün önce elime varan mektubunuzun tarifi üzerine bilgilendirmem için bir fırsattır. Ve Lordumun Bohemya kraliçesine olan mektuplarını ve Bay Queastor'a olan paketinizi de göndermek için çok iyi bir fırsat olmuş olup ikisini de dün *ricapito*'ya verdim. [721] Lorduma yazdığım mektupların yolda bu kadar uzun süre dolaştığını duymaktan üzüldüm. Fakat sonunda onların yavaş gittiği kadar da güvenli gideceğini umuyorum. Lordum her fırsatta size mektup yazma konusunda hiçbir fırsatı atlamadığıma inanmaktan memnun olacaktır. Ve son zamanlarda size Lordum Carleton'dan ve kendimden, ulaşamamasına üzüleceğim pek çok mektup gönderdim. Ve bu yüzden onların *a buon porto* olarak vardığını duymayı isterim. Bu ekte lorduma Lordum Conway'e olan mektubumun bir parçasını ve Sir Robert Ansturther'den alacağım mektubun bir suretini gönderiyorum. Bu şekilde Almanya meselelerinin durumunu görebileceksiniz. Büyülerine karşı lordumun iyi hazırlanmış olduğu Erdellinin gelişini duymayı bekliyorum. Lordumun Erdel prensine olan mektubunda ne tarz ne de tavır için özür dilemesi gerekmektedir. Kötü kullanım bir kere anlaşılan bir

bağlılığı bozamaz ve lordum da kaleminizden çıkan herşeyin, kendinizi mesleğimizin mükemmel bir efendisi olarak takdir ettiği parçadasınız. Ve hem onun kopyasını hem de bana yazdığımızı, eminim ki ilettiğim için bana teşekkür edecek ve yeteneğinizi alkışlayacak olan Lordum Conway'e yolladım.

Fransız bizi Rhé adasındaki mevkiimizi kaybettiğimize inandırmaya çalışmaktadır. Fakat ben onların yayımladıklarının yarısına inanmaktayım. Zira benim Paris'ten 14 Kasım tarihinde gelen mektuplarım başka bir dil konuşmaktadırlar ki lordum ekteki kopyada görebilirsiniz.

Böylece lorduma en iyi dileklerimi sunarım. Soylu leydinizin de bu dileklerimde rolü olduğunun bilmesini isterim. Ve eşim ve ben de ikinizin de ellerini öper, veda eder ve lordumun güvenilir ve bağlı dostu ve hizmetkârı olarak kalırım. Venedik 11 Kasım 1627

Lordum Carleton'dan bu ay haber almadım. Kendisinin son mektubu 25 Ekim *stilo novo* tarihindeydi. Kendisi ya hastadır veya mektupları ulaşmamaktadır. Kendisinden haber aldığım zaman lordum kendisinin bana gönderdiklerini öğrenecektir.

Sir Robert Anstruther'in Sir Isaac Wake'e Olan Mektubunun Bir Sureti

Emperyalistler muzafferdir ve Holstein'dan Jutland'a kadar olan her yer onların emrindedir. Ve Wallestein dükünün bu geçen hafta geçtiği her yerde garnizonlarını bırakmışlardır. Lowenburg'ta olan General Tilly'le yaptığı görüşmeden sonra şimdi doğrudan *super Oderam* Frankfurt'a gitmektedir ve orada birkaç gün kalacaktır. Bütün bu sınırlardaki subaylarına kışlamaları için emir vermiştir ve böylece kendisi de kendi ülkesi ve Bohemya'daki prensliğinde olacaktır. Bununla birlikte kendisiyle birlikte üç atlı birliği taşımaktadır. Ve kendisinin yüküne ne koyulacağını bilmeyerek çok tedbirli bir şekilde hareket ettiği düşünülmektedir. Zira imparatorun ona çok borcu vardır ve onu memnun etmek zor olacaktır. Elektörle çok güçlü bir şekilde ona karşı çıkmaktadırlar. Söylediklerine göre kumanda ve onur unvanları aslında elektörlerinden birine aittir.

Kesin olarak Bohemya'nın Katolik soyluları, imparatorun hiçbir zaman onu kızdırmamış olanlara zarar vermemesi ve oğlunun Bohemya kralı olarak seçilmesinde oylarını vermeye hazır olduklarını fakat bunun bir babadan oğul sistemine dönüşmemesini naçiz bir şekilde istemişlerdir. Wallestein dükünün bu konuda rolünün ne olacağını zaman gösterecektir. Ve krallığın mülkleri imparatorla eski özgürlükleri için arabuluculuk yapması için ona gönderilecektir. Her ne kadar onlardan bir kırımını

imparatoru kızdırmış ve bunun için acı çekmiş olsa da onlar hiçbir zaman [genel olarak imparatoru] kızdırmamışlardır. Danimarka kralı hâlâ Jutland'a bağlı fakat aralarında deniz olan bir ada olan Fionia'dadır. Orada bin İngiliz, bin İskoç ve İki tane Ringrave birliği ve Slatuo baronun atlıları, Baden markizi ve oğlu Dük Weymar'lı Bernando vardır. Ve Kont Torne oraya şimdi denizden gitmektedir. Stoad'da General Morgan'ın 25 bin İngiliz'i ve bin İskoç askeri vardır. Lustat'ta Mösyö Durant'ın bin İskoç yedi yüz Fransız, dört yüz Hollanda'lı ve dört kişi de o bölgelerdekilerden oluşan bir birliği vardır. Welsenbutel'de 600 atlı ve 2000 yaya vardır. Nienbourg valisi ünlü Albay Limback ölmüştür ve o şehrin garnizonu oradan çıkmak için güvenli geçiş ve iyi şartlar üzerine antlaşmaktadırlar. Eğer o adamlar oradan güvenli bir şekilde çıkabilirlerse onlar yüz yirmi kişi olacaktır. Kral Bremen Piskoposluğu yakınındadır ve [722] Stoda'ya henüz 3000 atlı yaklaşmıştır. Ve yakın bir zamanda bu kışın barış içinde geçip geçmeyeceği görülecektir. Zira onların düşmanları kış garnizonlarına yerleştikleri zaman bahardan önce oradan kolaylıkla çıkmayacaklardır.

Buradan Hollanda'ya Oranj prensine meselelerin nasıl olduğuna dair haber gönderilmiştir. Kendisi de bundan gerekli olan bütün bilgiyi alacaktır. Ve kesin olarak Elbe üzerindeki bütün yardım isteyen yerler için oradan bütün gerekliliklerin tedarik edilecektir. *Interea temporis*. Orada ya bir barış anlaşılacak ya da savaş için cesur bir karar verilecektir. Henüz İngiliz ve Danimarka elçileri Milhousen'e gitmek için güvenli geçiş belgesi elde edememişler. Bunu elektörler ve onların generallerinden isterlerken onlar bu meseleyi imparatora havale etmişlerdir. Güvenli geçiş belgesini imparatorluk majestelerinin izin vereceğini zannetmiyorum. Zira kesin olarak elektörlerin Milhousen'de toplanması imparatoru memnun etmeyecektir. Ve elektörlerin Roma kralının seçilişini duymadan önce imparatorluğun ayrıcalıklarının ve tüzüğünü onaylayacaklardır. Ve eğer imparator o konudaki tekliflerini, çok istedikleri genel barış teklifiyle beraber hoşlanmazsa, Leopold'u veya Bavyera'lıyı Roma Kralı olarak kullanacaklardır. Lehistan ve İsveç arasında barışın olmasına dair büyük bir olasılık yoktur. Fakat Leh soyluları sonucundan korktuğu için Avusturya yardımını kabul etmemektedir. İmparatorun elçisi Swartzburg kontu Lübeck'tedir ve Hanze şehirleri ile antlaşmaktadır. Bunun sonucunun ne olduğunu zaman gösterecektir. 3 Kasım 1627

Sir Isaac Wake'in Lord Conway'e Olan Mektubunun Sureti

Dürüst Onurlu Benim eşsiz iyi Lordum,

Sir Thomas Roe beni lorduma ondan bu hafta aldığım mektupların suretini göndermem konusunda beni yükümlü kılan bir mektup yazmamış olsaydı şu an sizi rahatsız etmeyecektim. Kendisinin Erdel prensine olan mektubu *habita ratione temporis*'i dikte ettirebilecek kadar iyi bir tarz içindeydi. Fakat bu kadar utanç verici bir şekilde amacımıza ihanet eden o presten iyi bir şey beklemek kayıp bir çabadır. *Proprium est odisse quem laseris*. Kendisi bizden nefret etmek zorundadır, çünkü kendisi bize yanlış yaptı ve kendi vicdanı hiçbir zaman ona bu kadar fazla kızdırdığı ona bundan sonra hiçbir zaman güvenemeyeceğini bildiği kişilere güvenmesine izin vermeyecektir. Belki de intikamımızı alabiliriz ve yakın zamanda daha iyi olacağını düşünebiliriz. Eğer bu Sir Thomas Roe'ya ve bana onunla onun hak ettiğini vermek konusunda izin verirsiniz, onu imparator ve Türk'e onun Viyana'da tamamladığı barıştan beri sahte tekliflerini ve önerilerini bilmesini sağlayıp bu şekilde onu mahvedebilir ve hiçbir şey değilse de en azından intikamın kârını alabiliriz. Kendisi Brandebourg markizinin Danimarka kralından kopmasına ve imparatora bağlanmasına yol açmıştır. Ellerinden geçen parayla imparator, Swarsbourg kontunu yozlaştırmıştı. Kendisi ondan sonra Brandebourg elektörünün favorisi olmuştu. Kendisi Magdebourg elektörünü de yozlaştırmaya çalışmaktan geri kalmamıştır. Kendisi ne imparatorun bir farkı olmayan teklifler sunmuştur fakat kendisinin kandırılmayacağını görünce konuşmayı değiştirmiş ve bundan sonra İsveç kralının bir orduyla Silezya'ya getirilmesi ile bizim amacımız adına harikalar yaratacağını söylemişti. Fakat bu *une finesse consiie de dil bale*. Ve açık olarak kendisinin niyeti Danimarka kralına zaten yaptığı gibi İsveç kralına da ihanet ederek imparatora daha fazla bağlanmaktadır. Venedik 10 Aralık 1627

[723]Bohemya Kraliçesine

Majestelerini Memnun Etsin,

Lordum Carleton'un sizi sahtekârlıkla biten oyunumuzun son sahnesiyle bilgilendirdiğinden şüphe duymayarak, başka adamların hareketlerinin utancı beni mektuplarım ile majestelerinin huzuruna çıkmaktan alıkoymuştur. Sir Isaac Wake'e majestelerinin hizmeti için 3 mektubun çeşitli suretlerinin göndermesini istemiştim. Bu konuda ondan daha gayretli bir kimse daha yoktur. Biz sabit bir şekilde kendini reddetmiş bir prens tutmak için elimizden gelen herşeyi yaptı ve onu daha fazla tarif etmeme gerek yoktur. Kötü adamlarla birlikte olduğu gibi çok sevgili kurnazlığına

maruz kalan Magdebourg'un yöneticisi bunun tamamlayıcı tanığı olacağını zannediyorum. Kendisinin Hollanda'ya bir elçi göndermeyi amaçladığını veya hâlihazırda gönderdiğini duydum. Eğer sitem etmeye gelirse benim haberlerim tarafından susturulabilir. Eğer şikâyet etmeye gelirse ben ona zaten cevap verdim. Eğer özür dilemeye gelirse ilk önce iyi güvenini ve samimiyetini kanıtlamalıdır. Eğer yeni teklifler iddia ederse de onun bütün değeri önceki ihanetleri için telafi yapmaya yeterli değildir. Kendisi ilk olarak benimle kavga etmiştir, bu da kurnazca itibar tahminidir. Fakat ben ona kendisini görebileceği açık bir ayna gönderdim. Zavallı adamların eşit bir şekilde alâkalı olduğu, mütevazilik ve onun kalitesine olan saygı, gerçeğin doğrulanmasından başka bir cevap yazmaktan beni alıkoymuştu. Kendisini ve onun hareketlerinin tenkidini, bu dünyada günah işlediği majestelerine bırakıyorum ve ben de onun meselelerine karıştırılmış olduğum için üzgünüm. Zira bizim tarafımızda bir ön görünüm veya buradan bir başarısızlığın, onu ikisini de deneme sabrından önce hiçbir zaman reddedemeyeceği imparatora taşınmasını zorlamadığımı söyleyerek tamamlarım.

Her gün halefimi, majestelerinde benim için kayıp olan altı yılın hesabını vermek için beklemekteyim. Ve majestelerinin görme onuruna erişmeden hiçbir zaman tatmin olamam. Böylece temizlemesi imkansız pek çok şey söyleyebilirim ve düşmanların kayıplarına da güvenmek uygun değildir. Mevsimde sabahın bitkilere yaptığı gibi bir iyilik yapılmıştır. Ve bu yüzden majestelerini efendime yazacağımız mektupta benden bahsetmenizi hatırlatma küstahlığında bulunacağım. O zamana karşı bu bana bir lütuf olacak ve size daha iyi hizmet etmem yol açacaktır. Orada her ne kadar şu anki hasat bozuk olsa da tohum benim kalbimde bozulamazdır ve majesteleri hakkındaki naçiz dualarımın meyvelerini göstermek için yaşayacaktır. İstanbul 17/27 Aralık. 1627

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Lordumun 16 ve 22 Ekim tarihli mektuplarınızı çeşitli ekli kâğıtlarla birlikte o iki ayın sonunda aldım. Ve kendi adıma, Gabor'un sahtekârlığını görerek, maddeler basıldığı ve Michael Toldolagy'nin adı prensin sonuçtaki yardımcısı olarak basıldığında bile efendilerinin imparatorla hiçbir şey yapmadığı konusunda yemin etmekten vicdan azabı duymayan damatlarına ve inek yüzbaşılara saygısızlık denemesi yapmanızdan memnun olabilirim. Bunların hepsi buradaki gizliliğe rağmen Viyana'dan tarafımızdan alınmıştır ve her ne kadar suretlerini imparatorluk mensupları vermiş ve şartlar bu

imparatorluk için çok adi ve bunlar sanki sadece kendilerini kurtarmaktan memnun olmuşlar gibi dünyadaki hiçbir dosttan bahsedilmemiş olsa da onların öz olarak doğru olduğunu zannediyorum. Çünkü elçi bir heceyi bile değiştirmeye razı olmamıştı. Daha fazla kanıtla gerek yoktur. Fakat kanıtları genişletmek için imparatorun sarayından buraya elçi gönderilmesi üzerine, Gabor'un (daha iyi olamazlar) ona bir damat daha göndermiş, onu güveni ve gözetimi hakkında temin etmiş ve onaylamaya yardım etmek için buraya da bir elçi göndereceği haberini aldım. Ki kendisi bunu yapmıştır. Benim görüşüme göre bu cesur prens dünyaya yeni bir çehre gelene kadar tamamen imparatora bağlanmıştır. Eğer Asya'daki meselelere hızlı bir çözüm bulamazsa bu devlette bundan pişman olacaktır. Zira kendimi Gabor'un eski dostlarına geri dönmekten ziyade Türklerin düşüşü ve düşmanlarının saygısı ile kazanç umduğuna kendimi ikna ettim ve bu mesele de olasılık dâhilindedir.[724] Zira veziriazam Erzurum'dan kalkmış ve Halep veya Diyarbakır'a¹⁵⁵ çekilmiştir. Ve ordu izin olmadan herkesin istediği gibi kışlayacağı şekilde dağılmıştır. Abaza Paşa kapılarını açmış ve pek çok dışarıya saldırı yapmıştır. Kendini güvenli ve tasasız göstermektedir. Ve kendisinin eğer son ve umutsuz bir deneme olan padişah şahsen oraya gitmediği sürece o bölgeyi kendine tutacağından düşünülmektedir.

Lordumun burada mahvolmuş olarak kötülünen Danimarka kralıyla ilgili mektupları beni rahatlatmadı ve bu da beni üç ay önce duyduğum fakat aptallıktan dolayı bildirmeye cesaret edemediğim imparatorluk temsilcisinin bir övgüsünü iletmeme yol açmaktadır: Buna göre Viyana'da bir kabine konseyinde, o krala karşı bir duyuru yapıldığı ve imparatorun ikinci oğluna o tacın ve mülklerin verilmesinin yayımlanmıştır. İngiltere'den hiçbir talimat veya bir katılımım yoktu. Sadece bir dostumdan özel bir mektup aldım. Böylece hoş karşılanmayacak bir şeyi araya sokmaya yüreğim olmadı ve bu yüzden devlete bu postayı yazmadım. Fakat aynı zamanda benim rolümün bir sonu olarak, eğer ilki ulaşamadıysa lordumun okuyabilmesi için ek mektubun ve cevabın açık olduğu ekli mektuplarla birlikte son mektubumun suretlerini de gönderdim. Sizden bunları Gabor'un elçileriyle İngiltere'de veya Hollanda'da buluşabilmeleri için Lordum Killultagh'a ve Lordum Carleton'a göndermenizi, istiyorum ve eğer benden bildirmeye değer başka bir şey varsa, lordumun otoritesinden daha iyi kabul edilecek ve daha fazla güven alacaktır. Zira ben ruhumu ve kesemi harcadım ve altı yıl kaybettim. Benim tek tesellim cennete çok daha yakın olmam.

¹⁵⁵ Mezapotamya, Tokat'ta kışlamıştır.

Lordum belki de prenze cevabımda çok açık ve dobra konuştuğumu düşünecektir. Fakat ben çok uysal ve sabırlı olduğumu umarak sizden nasıl onurlu ve muhabbetimin söz konusu olduğunu, kendisinin nasıl bizi azarladığını ve ölü üzerine çiğnediğini düşünmeniz için yalvarıyorum. Yardımın yerine küçümseyici bir şekilde kendisi kayıplardan başka hiçbir haber almadığını ve Brunswick dükünün hezimetini ve kaçışından başka bir şey duymadığını söylemektedir. Majestelerinin ordusunu nasıl küçümsemekte ve nasıl başka kibirleri olduğunu da düşünün. Bunları mütevazi bir şekilde gözettim ve sadece efendimin birliğini ve onurunu ilgilendiren 3 noktayı doğrulamasıyla ilgili cevap verdim.

Eğer kendi rolünü uygulamış olsaydı, eğer onu hayal kırıklığına uğratmış olsaydım, utancı taşımak zorunda olurdu. Ve onun değişimi için suçlamayı taşımak zor bir ölçü olacaktır. Zira kendisi benim suçlanmamı bekleyecek olup, ilk olarak şikâyet etmeyi atlamayacaktır. Ve her ne kadar müdafî olmanın her zaman dezavantajlı olduğunu bilsem de, zavallı engelleme kaçışını kullanmayacağım için savunmam konusunda majestelerine bir kelime bile yazmaktan sakınacağım.

Lordumu memnun edecek hiçbir şey ekleyemeyeceğim gibi kendim için de geri dönüşüm dışında başka bir memnuniyet bekleyemem. Geri dönerken Venedik ötesinde bir güvenlik bulabilirsem, sadece sizin hizmetkârlarınız arasında olabilmek için oraya geleceğim. Dürüst bir şekilde söylemekte ve lordumun buna inanmasını istemekteyim: bu çorak aşılmış bir yolla beyan etmek dışında başka hiçbir yolu olmayan benden başka sizi seven ve onurlandıran başka yaşayan bir adam daha yoktur. Ve böylece lordumu ve soylu leydinizi cennetin korumasına havale eder & olarak kalırım. 18/28 Aralık 1627

Aynı Kişiyeye

Benim çok iyi Lordum,

Magdebourg yöneticisinin Gabor'un sabit bir şekilde bizim iyiliğimizi tamir edeceği (ondan alabileceğimiz bütün iyilik ona güvenmenin güvensiz olduğunu bilmektir) bir varsayım görmeyi hiçbir zaman beklemediğini umuyorum. Özellikle de onun Microferenz'inin(İsa'ya inanmayan ve Yahudi'de olmayan böyle bir elçilik için iyi seçilmiş bir adamdır) dürüst çalışmalarını gösteren mektuplarımı gördüğünde... Bu dostça etkilere yakın zamanda prensinden (görünüşe göre eski haberlerinin uzun sürmeyeceğini ve antlaşmanın onaylanmasının bozulacağından korkmuş olup bunun yönetimini ve böylece de imparatorun saygısını almıştır) Almanya barışının tamamlandığı ve bu yüzden buradaki fırsatın kavranmasının zamanı olduğunu

eklemiştir. Ve her ne kadar bu haber çok geç gelse de onun güvenini iki tarafta takdir etmişti. Gabor'un Hristiyanlığa yeni teklifler yaparak onurunu kurtarması imkânsız değildir.[725] Zira bu son mektupların tarifi üzerine eski meskûnu [bu haberi onun sekreterinden aldım] öfkelenmiştir ve onun hakkında bazı memnuniyetsizlik bu sözleri çıkmıştır: *Herşey düzenlendiğinde ve numaralar ve icatlarla bitirildiğinde ne yapacağız?* Ve elçi gidişinden sonra bu sarayın tarzına aykırı olarak padişahla görüşmek istemiştir. Vezir de buna kızmıştı. Fakat hâlihazırda değiştiğinden şüphelenilenleri umutsuzluğa düşürmemek için bunu elde edebildi ve bütün öğrenebildiğim efendisinin güvenini mühürlemek için ona uzun bir masal anlatmış olduğudur. Nasıl imparator, Fransa ve İspanya Krallarının ona bu devlete karşı olacak olan birleşik ordusunun generalliği ve ona fetihten, Bosna ve Eflâk'ı miras olarak önerdiklerini ve onları birer krallığa çevirme teklifi sunduklarını fakat prensinin onları reddettiğini ve gerçek ve sabit bir kul olarak kalacağını söyledi. Bunun sonucunun ne olduğunu henüz öğrenemedim. Ben be bunların bunları uyutmaktan ve diğer gerçekleri anlatmamdan korktukları beni engellemek için yapıldığına inanıyorum ve eğer kendisinin böyle bir şüphesi varsa, bunu hak ettiğini biliyor ve bu yüzden çok fazla hata yapmayacaktı. Zira onun bütün hareketlerini vezire açtım ve bu sefer imparator ve İspanya 'ya gönderdiği bazı elçilerde bahsettim. Padişahı bu konuda bilgilendirmesini rica ettim. Böylece onların Asya'daki sorunlarına bakan ve buna göre onlarla hareket etmeye karar verim bu arada kendisine yeni dostlar bulan adama fazla güvenip istismar edilmemelerini sağlamak istiyordum. Özet olarak onun üzerine o kadar fazla haset dolu gözler getirdim ve bütün çalışmalarına güvensizlik düşürdüm ki (sadece imparatorun barışına güvenmiyordu) zannedersenem kendisinin iki tarafla da iki taraflı oynamaya cesaret edebileceğini zannetmiyorum. İsyan etmeyi amaçladığına dair büyük bir şüphe vardır. Özellikle de daha önce belirtilen ve kendi meskûnu tarafından ihanet edilen, vezire daha gönderdiği beyefendinin ölümüyle ilgili beyefendinin ölümüyle ilgili sert bir mektup ve aynı zamanda Budin paşası Murtaza gizli bir şekilde kendisine dayanan askerler olan *segmenileri* askere almasından sonra...¹⁵⁶ Bu da her zaman bir isyanın bir habercisidir. Fakat kendisinin bu hareketi o sınırın Sipahileri tarafından keşfedilmiş ve engellenmiştir ve kendisi de padişahın bir emir gelene kadar alınmış ve muhafazaya alınmıştır. Kendisi öğrendiğim kadarıyla buraya gelmesi ve cevap vermesi emredilmiştir. Ve bunun Gabor'a da bir kontrol getireceğine inanıyorum.

¹⁵⁶ Bu suçlama yatıştırılmıştır.

Fransız elçisinin bu barışta ne Gabor'la ne de onun vekilleriyle bir eli vardır. Bu kendisinin kötülüğe değil güvene ihtiyacı olduğundan dolayıdır. Onlar arasında 16 aydır hiçbir mektuplaşma geçmemiştir ve şimdi onu ziyaret etmeyen elçisi küçümseyici bir red almıştır ev Gabor da tevazuuyla kullanabileceği bütün kötü dili kullanmaktan diğeri de karşılık vermekten sakınmamaktadır. Kendisinin imparatorluk mensupları ile bağdaştığını ve onlara vezire karşı yardım etmeyi düşünecek kadar bilinçli olduğunu biliyorum. Fakat onun söylediği bir kelime bile güvenilir olmayıp, onun hakkındaki görüş o kadar düşüktür ki 8 aydır kendisi çok nadiren dışarı da görülür veya elçi olduğundan üzüleceğim kadar onun hakkında küçümsemeyle konuşan vezir ile sadece bir kere birlikte olmuştur. O kalitede bazı ortak hususlarda ona bazen yardım ediyorum fakat özel olarak kendisini aşağıda tutmaya kararlıyım. Ve her ne kadar bu devletten gerçek bir yardım bulamasam da bize karşı bir sevgi ve tam tersini de şimdi Fransız'ın büyük bir paya sahip olduğu majestelerinin düşmanlarına görmekteyim. Ve onları daha umutsuz yapmak için her fırsatı kullanacağım. Özellikle de bütün ticareti sınırlayan yeni fermânı...

Lordumun 9 Kasım tarihli mektuplarınızla birlikte Lordum Viskont Killiultagh'tan da majestelerinin cömert bir şekilde kabul ettiği ve daha fazla söz verebilmem için özgür kıldığı Gabor'la ilgili geçmiş müzakerelerim hakkında bilgi veren bir mektup aldım. Bu şekilde onlardan gelecekler dışında onunla ve onun vekilleriyle olan bütün iletişimi bitireceğim. Lorduma cevap verirdim, fakat bu festivaller benim oynamama izin vermemektedir ve ben de özgürlüğünü elde eden ve bunu bitirmeme izin vermeyecek haksız bir kral yaptım. Böylece bunun içinde lordum herhangi bir hizmet olacağını düşünürse, bana bir suretini göndermek isteyebilirsiniz.

[726] Böylece Lorduma ve onurlu leydinize eşimden ve gerçek hizmetkârınız olan benden mutlu ve pek çok yeni yıllar diler sizi kutsal Tanrımızın cömert korumasına yollar & olarak kalırım. İstanbul 30 Aralık 1627

Sir Isaac Wake'ten Lord Conway'e Olan Mektubun Bir Suretiyle

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son iki mektup *stilo loci* 4 ve 11 Aralık tarihliydi ve onların lordumun ellerine birlikte geldiğini zannediyorum. Çünkü kötü hava yüzünden fıkra ilk paketimi Bolla'ya gönderildikten sonra pek çok gün bekledi. Dün lordumun 3/15 ve 6/16 Kasım tarihli paketinizi aldım ve derhal Lordum Conway'e, Lordum Carleton'a ve Bay Questor'a gönderdim. Magdebourg'un yöneticisine göndermiş olduğunuz mektup,

kendisinin nerede olduğunu duyana kadar benimle kalmak zorundadır. Zira kendisi sadece on gün kadar önce buradan ayrılmıştır. Hangi yolu alacağını veya kendisinin nasıl göndereceğini bilmiyoruz. Bana pek çok iltimas gönderdiğiniz son mektubum için size yürekten teşekkürlerinizle dönerim. Ben de sizin acılı ve bilge çabalarınızın bir tanığı olduğumu ekleyerek, sizin değerinizi ve faziletinizi bana güvenilen her yerde güvenilir bir şekilde yakacağım. Sizde bana İngiltere’den gelen ekler ile tüccarların benim üzerime ne görevler koyduklarını görebilirsiniz. Ve o meselede burada başka bir şey yapacağımız zaman lordum olacak olan herşeyle bilgilendirileceksiniz. Venedikliler her gün bize zarar vermektedirler ve eğer onları engellemezsek zamanla bizi Akdeniz’de bertaraf edeceklerdir. Villa Franca’yı ilgilendiren diğer kağıtlar da elime geçtiği zaman size bu ekte gönderiyorum. Ve bu akşam Tanrı isterse Torino’ya mektup yazacağım ve Savoy düküne sizin o konudaki onurlandırma ve destekleme kararınızı bilmesini sağlayacağım.

Lordum Conway’in bana gönderdiği bazı şeyler lordum üzerine yansımaktadır. Ve bu yüzden onları sizden sakınma cesaretini göstermiyorum ve benim lorduma gönderdiklerimin bir sureti ile bekletilecektir. İngiltere’den sizin için bir mektup alacağım zaman aynı şekilde onları da bunlarla birlikte göndereceğim. Ve burada lordumu rahatsız etmeye son vereceğim. Lorduma ve soylu leydinize muylu bir yeni yıl diliyorum. Venedik 1 Ocak 1628

Lordumun güvenilir ve naçiz hizmetkârı

Sir Isaac Wake’in Lord Conway’e Olan Mektubunun Bir Sureti

Benim çok iyi Lordum,

26 Aralık Pazar günü üzerine o devleti sadece dokuz aylık süre boyunca yöneten Mantova dükü Don Vicentio Gongonza ölmüştür. Bu zaman arasında yaşayışı ve davranışları bütün kulları ve komşularının bu kadar umutlu bir prensin kaybı için üzülmelerine yol açmıştır. Kendisinin kötü bir vücudu vardı bir kaç ay önce bir felç geçirdikten sonra ayağına ilk başta eripsilden başka bir şey olmadığı düşünülen kötü huy düştü. Sonra kansere dönüştü ve kangrenle bitip onu mezarına taşıdı. Ölümü hekimleri tarafından belirlenmiş olup hem o hem de konseyi tarafından kesin olarak önceden görülmüştür. Kendisi icatları engellemek ve *de jure* bağlı olan birisini makamını geçirmeye niyetliydi. Tehlikesini Roma’ya bildirmek için bir kurye gönderdi ve Mösyö De Nivers’in oğlu ve varisi Retolois dükü ve Dük Francesco Mantova’nın ve Prenses Savoylu Margarita’nın kızı ile evlenmesi için antlaşma yaptı. Kendisi

ölümünden önce bu mutluluğu aldığı için mutluydu. Bu haber gece saat iki de Roma'dan geldi ve saat dörtte Prens Manastır'dan çıkarıldı ve Don Vincentio'nun odasına getirildi. Orada onun yatak tarafında, kendisinin papası ile Retelois düküyle evlendirildi. İki yeni evli derhal [727] evliliğin tamamlanması için yatağa kondular. Dük Don Vincentio bittiğini anladığı zaman gece saat sekizde öldü. Guastalla Markizi Don Ferrante Gonzoga'nın Nivers dükünü çıkarmak konusunda fikri vardı ve onun yerine *per saltum* oraya girdi. Bu amaç için Mantova şehrinin valisini ve *generale dele armi dello stat oyu* yozlaştırdı. Fakat çalışmaları Dük Vincentio'nun rahatsızlığı sırasında keşfedilmişti ve mezkûr markiz Federigo mahkûm edildi ve onun bütün büyük planları kayboldu. Dük Vincentio'nun ölümünden sonraki gün Kont Cerbellone Montova'ya geldi. Kendisine yüz *cuarazze* eşlik etti. Milan valisinden bir elçi olarak geldiğini iddia ediyordu. Fakat kendisi şehrin kapılarının ona kapalı olduğunu buldu ve ona *sui ut legati nimis mualti fu us hostes nimis pauci* dendi. Şimdi kuryeler sanki *fortuna Fracie* Montova devletine yerleşmiş gibi gidip gelmektedirler. Ve Venedikliler(onların gölgelerinden korkmakta olanlar) kendi sefil birliklerini sanki bir *Anibal ad portas* varmış gibi gönderdiler. Fakat gerçekte yeni bir icada dair büyük bir korku yoktur. Zira eğer İspanyolların Casal'da gizli bir istihbaratı yoksa dışlerini gösterebilirler, fakat ısıramayacaklar. Burada Tanrının iradesi insanı mantığı bastırmıştır. Zira Mösyö Nivers bu ani olayı ön görememiştir. Dük Vincentio yaşamayı ummuştur ve ölümünden iki haftadan biraz daha kısa süre öncesine kadar kendisi ciddi bir şekilde Roma'da karısından boşanma isteğini takip etmekteydi. Kendi yeğeniyle evlenmeyi umuyordu. Fakat Mösyö de Nivers Mantavo dükü ilân edilecek kadar şanslıydı. Ve oğlu da Monferrat'ın mezkûr varisiyle evlenecekti. Bu evlilik Federigo ve Loduvico Gondaga ailelerini bir araya getireceklerdi. Şimdi gelin olan genç leydinin İtalya'daki en güzel ve tatlı yaratıklardan biri olduğu namının avantajıyla evlenmiştir. Böyle bir güzelliğe 300000 kronluk bir gelir eşlik etmektedir(bu sadece onun kendi miktarıdır). Bu onu kocası için çok makbul kılmaktan başka bir şey yapamaz. Ve şimdi belki de Savoy ve Mantova hanedanları arasındaki Mantova Düklüğü'nün varisi Retelois'in Monferrat Markizinin varisi Savoy dükünün torunuyla evlendiği düşünülürse bütün ihtilaflarda kolaylıkla uzlaşılabilir ve kim şimdi Mösyö Niversin kendisinin oğlunun evlendiği Prens Maria'nın annesi Prens Savoylu Margarita'yla aynı şekilde evlenmeyeceğini söyleyebilir?

Bu yılın kapanışı Venedik için mükemmel değilse talihsiz olmuştur. Zira bu genç gece saat beşte, önemli bir senatör ve on konseyinden biri olan Sinyor Renier Zen adalet tahtından evine gitmeye niyetlenirken, *palazzo'da* veya sarayda su almaya giderken üç kiralık katil tarafından suikasta uğradı. Katillerin iki hamlesinden bir tanesi kafasının sağ tarafındaki şakağına diğeri de arkadan boynuna gelmiştir. Ertesi gün Sinyor Zen'in oğlu babasının hizmetkârlarıyla birlikte eşlik ederek Aziz Mark yerine götürmüşlerdi. Bütün cüppesi kanla lekelenmişti, kafasını darbeden korumaya çalışırken iki parmağı kesilmişti ve suikastçılardan birinin baltası oradaydı. Sinyor Reiner Zen henüz ölmemiştir ve bazılarının görüşüne göre kendisi kaçabilmiştir. Fakat bu garip bir olaydır ve bu devletin ilk kuruluşundan beri henüz örneği olmamıştır. Venedik 31 Aralık 1627

Lord Conway'e

Lordum,

Lordumun 8 Eylül tarihli mektubumda bazı mektuplarımın ulaşamadığını fakat majestelerinin Gabor'un tutarsızlığı ile bilgilendirildiğini ve bu yüzden onun için herhangi bir para göndermekten imtina ettiğini idrak ediyorum. Ve de onu tam bir denemeye koymaktan başka bir güç veya para istememiştım. Bu benim varsayımım dışında olmuştu, naçiz ve müteşekkir bir şekilde onun cömert kabulüne teşekkür ederim. O prens başarısızlık üzerine oluşan ihlalin suçunu şimdi onun [728] 6 Kasım tarihli mektuplarında bahsettiğim meskûnuna Mayıs'ta gönderdiği ve onun tarafından bu şehirde Haziran'da aldığı talimatların bir suretini elde ederek bunu yapmayı istediğini daha geniş bir şekilde anladım. O talimatlar kendi [temsilcisinin] adıyla prensin adına bir özür olarak imzalanmış ve mühürlenmiş fakat efendisi tarafından yazılmıştır. Orada kendisi efendisinin genel hizmete yaptığı bütün iyi hizmetleri tekrar etmektedir ve sonra 3 aylık maaşın ödenmesini talep etmektedir. Eğer bu *de focta* olarak ona teslim edilmezse kendisi birliği reddedecek ve efendisini bizim görevimizi yapmamız ve ordunun kötü desteklenmesi olarak haklı çıkaracaktır. Fakat görünüşe göre kendisi beklemediği üzere benim ona para ödemekteki güvenimi görerek, ya para toplamak veya prensini antlaşmanın şartlarını kabul ederek bağlamamak için amacını değiştirdi ve mektubunu teslim etmekten sakındı ve alışlagelmiş rol yapmaya geri dönmüştür. Bu altı parça kağıttan oluşmaktadır, benim şu anki mektubum için çok büyüktür ve özü 1

Aralık tarihinde cevabımla birlikte gönderdiğim prensin bana olan mektubuyla aynıdır. Bütün durumlardan güvenli bir şekilde, Gabor'un bir yıl önce elçisi İngiltere'de olduğu zamanda bile imparatorlukla yaptığı anlaşmadan beri sahtekârlık yapmaktadır.

Fakat biz şimdi kendisinin sadece bize kaybolmadığını fakat en azından eğer ona güvenme cesaretini gösterirlerse düşman tarafından alındığını ve onunla birleştiğini gördük. Her ne kadar bu onun kendi mahvoluşuna kadar gidecek olsa da onu kullanabilmek için bunu yapabilirler. Zira kendisini imparatora hizmet etmeye sunmuştur ve İspanya'ya da ne amaç için olduğu henüz belli olmayan bir elçi göndermiştir. Bu arada kendisi bu devleti sadakatini körükleyecek bir şekilde haberlerle meşgul edip onları uyutmaya veya kendisini bütün olaylardan kurtarmaya çalışmaktadır. Elçisi (buradan gittikten sonra efendisinden başka bir posta daha aldı) bu sarayın tarzına ters olarak padişahın özel bir görüşme talep etmiştir. Bu da vezirin kızmasına sebep olmuştur. Fakat kendisi büyük sırlarını olduğunu iddia etmektedir ve bunlar da neredeyse kaybedilmekte olan bir adamı kızdırmaya gönülsüz olup bu isteğe en sonunda izin verilmiştir. Ve orada Türkçe yazılmış başka bir sureti olmayan bir mektup teslim etmiştir. Hiçbir mütercim veya vekil de onun bütün vekilleri bile bütün başlıkları bilmiyordu. Bu pek çok kişiyi şaşırttı. Fakat ben vezir ve kaptan paşayla (onunla güvenilir bir iletişim sürdürüyorum) onun verdiği mektubun imparator, Papa, İspanya ve Fransa'nın bu devlete karşı bir birlik yaptıklarını ve kendisini onların tarafına çekmeye çalıştıklarını ona ordularının generalliğini teklif ettiklerini ve fetihten büyük bir pay vereceklerini teklif etmeleri idi. Fakat kendisi bir güvenilir hizmetkâr olarak bunu reddetmiş olup şimdi görevine göre bu sırrı açıklamıştı. Buna rağmen sık sık şimdi güçlü ve muzaffer olan Avusturya hanedanını rahatsız etmiş olup eğer onlar ordularını bu bölgelere yönlendirirlerse, bu imparatorluğun meseleleri düşünülmüş ve onlara karşı olamayarak kendisi *et majori cedere* yer vermek zorundaydı. Ve bu yüzden eğer kendisi en azından görünüşte daha güçlüye boyun eğerek kendisini kurtarmaya zorlanacak bu uyar ile kendisi güven ihlalden azâde olmuş olacaktı. Bu mektubu ve vezire yazılmış diğer mektup burada yakın zamanda kendi vekilleri tarafından ihanet edilen kulu beyefendinin ölümüyle cesaret ve tehditlerle doluydu. Fakat bunların hepsi iki yüzlülüktür. Zira her ne kadar bazıları kendisinin bu devleti Avusturya Hanedanına karşı yeni bir ihlale tahrik edeceği ve böylece de kendisinin eski dostları üzerine bakmak konusunda bir isteği olduğuna dair umudu olsa da onlar çok ilgisizlerdir ve geniş inançları vardır. Kesin olarak bu sefer için kendisini imparatora vermiştir. Ve

imparator ondan yararlanmak ve böylece eski hareketlerinin kefareti almak veya onun aracılığıyla Asya'daki kayıpları ve rahatsızlıkları üzerine Türklerden birkaç şey kapmaya dair daha çok umudu vardır. Zira Türkler kendi gözerinde tamamen bozulmuş olanları telafi etmekten başka bir şekilde ona direnemezler. Bunu çok iyi biliyorum ve bu devlette bundan bilgisiz değildir. Erdel soyluları tarafından onun bütün çalışmaları öğrenmektedirler. Onlar taraf değiştirmeyeceklerdir ve çok az bir haraç ile padişahın koruması altında yaşayıp özgürlüklerini satmayacaklardır. Fakat ben bunun bir süre için bu antlaşmalardan bir sonuç gelinceye kadar bunun ertelenmesini istedim. Ve sonra benim görüşüme göre o sınırlarda olacak herhangi bir değişikliğin imparatorluğu bozacağını ve onları bir kavgaya çekeceği görüşündeyim. Bu her hâlükarda bizim avantajımıza gelecektir. Bu arada ben de Sir Isaac Wake'i senato ile İspanya ve Viyana'dan onun gizli mektubunun son numarasını keşfedilmesini sağlamasını istedim. En azından kendisi bu imparatorluğa yeni hasetlere tahrik etmekte ve bir komployu açığa çıkarmak gibi gözükmektedir. Böylece biz de biraz mahcubiyet getirebilir ve eğer varsa yeni güvenini bozabiliriz. Zira benim Lehistan kralı ve Şahin Giray [Kırım hanının kardeşi] yaptığı bu pek çok çalışmadan korkmaktayım. Zira hepsi bu devlete karşıdır. Onun içinde fırtına içinde duramamaktan başka bir şey yapamayacağı huzursuz bir ruh yaşamaktadır.

Gidişinden önce elçisinden aldığım son bir tamamlayıcı bir cevapla, kendisinin benimle olan çalışmasını devam ettirme zamanı olacağı ve bana gelmeye söz vermesi ve efendisinin güvenini açıklaması ve bana yeni bir mesele açıklayacak olmasıdır. Özet olarak pek çok aşamadan sonra kendisi konuya gelmeye gönülsüz olarak efendisinin birliğini korumasına dair iyi eğilimine rağmen bu sefer için *rebus sic stantibus* açıkça kendisinin bunu yapamayacağını fakat daha iyi bir durumda bunu yapacağını, kendisinin hâlâ ilk isteklerini koruduğunu ve şimdi onları canlandırmak için temel koymuş olduğunu söyledi. Ben de ona özet olarak onun kaybettiği güveni almak için çok şey yapmasını söyledi.

Fransız elçisi bütün bu zavallı Hristiyanlar üzerinde bir Cizvit zulmü dikmeye çalışarak beri haklı bir şekilde tahrik etmiştir. Fakat özel olarak kendisinin Senatonun kulu olan Kefalonyalı Maraxa'nın evine saldırı düzenleterek bana hakaret ettiğini düşündüğü küstah ve rezil hareketle yapmıştır. Bu kişi İngiltere'den kilisesi ve milleti için bir Yunan damgası getirmiştir. Bu da ona elçi ve onun Cizvitleri tarafından bir haset duyulmasına yol açmış, onun hayatına mal olacak sahte bir suçlama atışlardır. Ve

o vekil bozması veziri, sert bir şekilde büyük bir kayıp olacak şekilde onun bütün mallarını alması ve yağlaması konusunda tahrik etmiştir. Fakat onu evime aldım ve daha fazla şiddetten korudum. Ve herşey yatıştı ve utanç bunun yazarlarına döndü. Böylece Patriği büyük bir tehlikeden kurtarmış oldum ki esas olarak hedeflenen Patrikti. Kendisi majestelerine adanmış bir kitap bastırmıştı bu da ona yapılan bu hareketlerin sebeplerinden biriydi. Fakat burada memnun bir şekilde değilim. Onların taşlar atmaya başladığını görerek onların zehirli soyunu bütün bu topraktan atmak için Baylo'yla birleşmeye karar verdim ki bunu yapmaya muktedirim. Zira onlar tehlikeli bir şekilde 7 yıl içerisinde her köşeye tehlikeli bir şekilde tünemişler ve büyük ve haince planları vardır. Bu sorumluluğu majestelerine iyi bir hesap olarak göndereceğim ki bu bir gerekliliktir ve karlı bir hizmet olacaktır.

Majestelerinden padişaha Yemen paşasının şikâyetine cevap olan bir mektup aldım ve bu çok makbul oldu. Fakat bana hiçbir suret gönderilmemişti, vezir ilk açtı ve bana tercüme etmem için verdi. Ve hepsinin memnun edici olduğunu buldular ve bu sefer de benim kendi adımıza şikâyette bulunmam gerekti. Sonuç olarak bana güven verilen yerde birkaç kelime daha ekleme cesaretinde bulundum. Özellikle de İzmir'deki konsolosumuza yapılan büyük hasar konusunda. Bu cesaret tüccarlar için gerekliydi ve itiraf edildi. Naçiz bir şekilde majestelerinin cömert affını istiyorum. Zira onlardan alınmış 4000 doları başka bir hususta dezavantaj olmaksızın geri alabilirim.

Vezir haber aldığım kadarıyla Erzurum kuşatmasını kaldırmış olup geri çekilmektedir. Abaza Paşa 7 gündür onu takip etmektedir ve bütün arka kuvvetlerini yok etmiş ve hazinesini, toplarını ve ordu yükünü almış durumdadır. Bu devlete büyük bir cesaretsizlik getirecektir. Ordu o zamandan beri isyandadır ve onu aşmaya çalışmışlardır. Kendisi Padişaha eğer kendi varlığının görkemi orada olmazsa hiçbir bir sadakat umudu olmadığını yazmıştır. Kendisi hâlâ Tokat'ta kalmaktadır. Fakat biz askerlerin bir hezimet yaşamış gibi çıplak geldiğini gördük ve onunla birlikte kalanlarında onu buraya zorla getireceği rapor edilmiştir. Böylece bu baharda bu şehir eğer boşluk değil de sorun beklemek durumundadır. Umuyorum ki benim halefim beni kurtaracaktır. Lordumun onun yola çıkmaya hazır olduğuna dair mektupları alarak rahatlamış oldum. Zira (benim majestelerine olan sadakatim hazırlanmıştır) burada iki ay daha fazla yaşamaktansa hapiste iki yıl yaşamayı tercih ederim. Buradan o kadar çok yoruldum ki çok nadiren mutlu bir saat geçiriyorum. Lordumdan bu mektubu

majestelerine göstermenizi ve efendimle omum ve her zaman lordumun & İstanbul
12/22 Ocak 1627

Lordumun Camerarius üzerindeki dikkatini gözeteceğim ve onun hakkında daha fazla bilgi almayacağım.

[730]Sir Isaac Wake'ten: Kendisine Sir Robert Anstruther'den Gelen 2 Mektup ve Lord Conway'e Gönderdiği 3 Mektupla Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son mektup bu ayın ve yılın ilk günündeydi. O zamandan beri lordumun 17/27 Kasım tarihli paketini güven içinde aldım. Ve onları belirtildiği gibi Lordum Viskont Conway'e ve Bay Questor'a ve Haghe'ye Lordum Carleton için ona gönderilmesini istediğiniz kâğıtları onları öncekileri gönderdikten sonra gönderdim. Aynı şekilde sizin Magdebourg'un yöneticisine gönderilmiş mektubunuzu ve (zannedersen) bir tane de Hollanda elçisi tarafından yazılmış mektubunuzu da gönderdim. Umarım yöneticinin doğrudan Haghe'ye gitmesi hususunda iyi bir *ricapito* bulacaktır.

Lordum Carleton'dan bu on beş günlük sürede hiçbir şey duymadım. Fakat Sir Robert Amstruther'den aldığım iki mektubun özetleri size o kuzey bölgelerde meselelerin nasıl durduğunu gösterecektir. Onlara *auvisi secreti* bir kâğıt daha ekledim. Böylece Avusturyalıların geniş planlarını keşfedeceğiz. Bunun iyi bir şekilde kullanacağınız konusunda kendimi temin ettim.

Geçen yıl ellerimden geçen herşeyi yeniden hesaplayarak, onların bir suretini lorduma göndermek cesaretini göstereceğim. Çünkü lordum onların içerisinde birden fazla kez adı geçmiştir. Ve böylece lordum ne yaptığımızı ve yılın başlangıcında nasıl durduğumuzu görebilir. Aynı şekilde Lordum Conway'e gönderdiğim son üç mektubun özetlerini gönderdim. Yürekten Villa Franca'yı ve orada başlanan ticaretle alâkalı eleştirileriniz üzerine çok teşekkür ederim. Ve onları Torino'daki sekreterime ona talimat ve yönlendirme olarak gönderdim. Bay Wilson buraya güvenli bir şekilde varmıştır ve burada Lazaretto'da bu devletin merakının günahından arınmıştır. Oraya onu ziyaret etmesi ve rahatlama için haberci gönderdim ve kendisi *contumacia*'dan özgür olacağı zaman kendisi lordumun benim üzerimde ne gücü olduğunu görecektir ve beni ona emredeceği şekilde hizmet etmeye hazır bulacaktır. İngiltere'den Sir Peter Wyche'ın İstanbul'a doğru yola çıktığı haberini aldım ve kendisi lordum için orada majestelerinin aksi halde bir emri gelene kadar orada olağanüstü elçi olarak kalmanızı

emretmiştir. Şirket ikinize de maaş ödeyecektir. Fakat lordumun maaşına bir ekleme olacak mı onu bilmiyorum. Lordumu şu an için daha fazla rahatsız etmeyeceğim fakat soylu leydinizin güzel ellerini öpmek için izin isteyeceğim ve her zaman lordumun en güvenilir dostu ve hizmetkârı olarak kalacağım.

Sir Robert Anstruther'ın Hamburg'tan Yolladığı Mektubun Bir Özeti

Bugünden iki hafta önce yolladığım son mektubumdan beri çok fazla olmadı. Sadece büyük bir fırtına ve yağmur Elbe'ye çok fazla su getirdi. Bu da Lukstat'ın kalelerine büyük bir zarar verdi ve General Tilly'nin Stode üzerine güç kullanma niyetlerini engelledi. Çok sulu zeminlerde kışlayan pek çok adamı boğulmuştur. Karadan ve denizden Stode öyle bir kuşatılmıştır ki oraya hiçbir şey girememekte veya çıkamamaktadır. Fakat General Morgan'dan gelen mektuplar herşeyin orada iyi durumda olduğunu ve içeride 6 ayın üzerinde yeterli mektuplar olduğunu bildirmektedir. Ve böylece kendisi yenilmeden veya şehri teslim etmeden önce çok pahalıya patlayacaktır ve baharın başında yardım beklenmektedir. Bununla beraber eğer sert bir buz gelirse kendisi düşman üzerine iyi bir başarı yapmayı ummaktadır. Zira henüz kendisi onlardan korkmamaktadır. Ve General Tilly'nin kendisi ondan 4 fersah uzakta olup adamlarıyla birlikte Buxtothude'dadır. Orada büyük bir görevdedirler ve soğuk gecelerden çok fazla zarar görmektedirler ve şüphesiz ki bu onların üzerine ıslak zeminlerde yatarak ve durarak büyük bir hastalık getirecektir.

imparatorun elçisi, imparator, İspanya ve Hans şehirleri arasında düşünülen birlik çalışmalarına Lübeck'te devam etmektedir. Lübeck'te gelecek Ocak ayında bazı deniz şehirlerinden geleceklerle buluşacaktır [731] ve ben de orada bir amaç için az şeyin yapılacağına inanıyorum. Bu sadece Hans şehirlerinin sonraki buluşmaları için bir hazarlık niteliğinde olacaktır. Eğer o şehirlere İngilizler tarafından yanlış yapılmadıysa, İngiltere, Danimarka, İsveç ve Hollanda'yla kötü olmaya gönülsüz olacaklardır. Şüphem yok ki İngiltere o şehirlere karşı projelerde çok fazla bilgilendirilmiş ve bu projeleri ılımlaştırılmak için dua edilmiştir.

8 Aralık 1627 Hamburg

Aynı Kişiden

Benim çok iyi Lordum,

On dört gün önce karadan lordumun ne yaptığım ve majesteleri ve Danimarka kralı arasında nasıl bir iyi sonuç umuduyla kendime bir zemin oluşturduğum konusunda lordumun bilmesinin gerekli olduğunu düşündüm kâğıtları göndermiştim. Veya en azından onların yolların adaleti hakkındaki görüşü azaltmak için... Eğer onlar ulamazlarsa utanacağım. Fakat Sekreter M Borthwicke için denizden bir umut görülmediği ve o ertelemenin risk kadar bir zarar getireceği için, onların güvenliği için mümkün olan bütün alâkayı ve dikkati aldım. Ondan 5 gün sonra Bay Bortwichk karadan bir İngiliz tüccarıyla birlikte yola çıktı. Fakat ne onlar istekli bir şekilde onu taşıdılar ne de olağan postanın dışında onlarla birlikte gönderilmenin uygun olduğu düşünülmüştür. Ve onların size güven içinde varacağını umuyorum. Onlara ve kendi mantığınıza göre istediğiniz bir şekilde kullanmanız için teslim ediyorum. Ve mektuplar her durumla alâkalı konuşmalar kadar dolu olmadığı için kendimi ona mümkün olduğu kadar açıkladım ve bildirdim.

Bugün kendisi yola çıkmaktadır. Lordumun paketini ve ekteki cevaplarını aldım. Onun için size naçiz bir şekilde teşekkür ediyorum ve müzakerelerinizin daha etkili olamadığı için üzgünüm. Ve hatanın olduğu o vekiller mantığı anlamak konusunda çok fazla cimridirler. Fakat onların gerçek amaçlarının söylemeyi reddetdikleri kadar para umuduyla olmaması olduğunu zannediyorum. Kendileri ne savaşı taşıyışları ne de planlarında bunu hak etmişlerdir ve bu meselenin majestelerini çok ilgilendiren doğası, şüphem yok ki sizin cömertliğiniz bana bütün mesele hakkında özgürce görüşüm yazmam ve gidişat hakkında gözlem yapmam için izin verecektir. O kralı ve devleti kendilerine yapılan antlaşma görüşlerinden başka bir görüş olmuştur ve uygar şartlarda kendilerinin para bakmamalarını beyan etme görevim vardır. Fakat bunu kralın kendisinin uzaklaştırılmadığını ve atılmadığını düşündürecek şekilde yumuşatmam gerekmektedir. Fakat kendisi başka bir yerden sevgi, iyilik ve majestelerinin yardımını beklemektedir. Fakat ben bunun yapılmış olduğunu gördüm ve onlar devletimize o kadar çok kızmışlardır ki bana çok az bakmaktadırlar. Bu yüzden onlara para ödeme konusundaki ilk tekliflerime başlamam için uygun bir zaman olmadığını düşündüm. Fakat bizim iddia edilen hiçbir borç veya teminat hakkını anlamadığımızı belirtecektim. Fakat eğer o kral taleplerini sayarsa ve sebeplerini gösterirse *paratum esse*: Zira sözler bunlardır, *talem responsionem redder, quae veritati simul et honori constana fit quaque*

plene uti spero majestati vesrae satisfaciat: Bunun onları taleplerini yapmaya çekeceğini biliyorum. Bu cevap bara gönderilmesine dair bir meydan okumaktı ve para bir borç olarak söz verilmiş ve geri kalanı da geneldir. Ve benim bir gücüm varmış gibi bir ima vardır. Kral iyi uzlaşma için kendi isteğini belirtecekti. Bende bunu görevlilerle olan görüşmelerimdeki bütün argümanlarımı bu zemin üzerine yaptım. İlk olarak para gönderildiğini söyledim ve onları majestelerinin durumları izin verdiği zaman yeniden ödeyeceğini söyledi. Diğerini ise açıkça, kesin olarak ve özgürce reddettim. İngiltere meclisinin bunun bir yükümlülük olarak algılamadığını fakat dostça bir yardım olarak algıladığını söyledim. Parayı o hususta bekleyemezlerdi. Fakat ben açıkça *Non est quia est* ile yapmadım. [732] Fakat ben Haghe antlaşmasının kendi adlarına tamamlanmadığını kanıtladım ve ısrar ettim ve bu yüzden bağlayıcı olmadığını söyledim. Savaşın nasıl özel amaçlar için yapıldığını da göstermekten kaçınmadım. Ve son olarak bizim şikâyetlerimizin eşit olduğunu ve bu birisini diğerine karşı hazırlamaya ve hesaplara gelmeme amacına sürdürmeye çalıştığımızı söyledim. Bu konuyu şiddetlendirmiş ve kabalığı yenilemişti, fakat yatıştırmanın da bir yolu yoktu. Bunu özgürce ve tamamen muhtelif zamanlarda Şansölye, Ranzov ve Gontier'e söylemiştim ki onlarda bunu reddedememişlerdi. Ve eğer benim görevimi aşan herhangi bir şey olduysa bu o cesurluk içerisindeydi. Zira eğer lordum benim vermek zorunda olduğum cevabı iyi tartarsa, bunun biraz onların birkaç antlaşmadaki ve pek çok mektuptaki ve lordumun yetkisi hakkındaki argümanlarına karşı olduğunu görürsünüz. Ve parayı reddetmenin ve hiçbir şey söylememenin çok kuru olduğunu düşündüm ve efendimin onuruna aykırıydı. Bu yüzden kollarımdan ziyade aklıma konulmuş olarak, askerlerle bilgili bir hesap aldım ve onların onurlarını korumayı ve de onların iddialarını başkalarını onlara karşı olduğu kadar haklı bir hale getirerek onların iddialarını azaltmayı düşündüm. Ve ben hâlâ o zamanda onları çıkartma görevim olsaydı o sıcaklıkta daha fazlasını yapabileceğime ikna olmuş vaziyetteyim. Diğer yandan onlar her zaman katı bir şekilde hakları üzerine ısrar etmekte ve eğer benim biraz bir şey yapma ve nihâî bir sona getirme otoritem olmadığı sürece hiçbir şeyi azaltmayacaklardır. Burada, eğer sizin o noktada antlaşma göreviniz olduğunu gösterirseniz kralın hazır olduğunu söylemişlerdir. Eğer yoksa onların tartışacak veya bana cevap verecek hiçbir şeyi yoktur. Bunu İngiltere'ye doğrulatma sorumluluğunu üzerime aldım ve o tür bir cevabın kralı tatmin edeceğinden şüphem yoktu ki bu cevap onlar tarafından değil benim tarafımdan tercüme edilmelidir. Ve bu yüzden Lordum

Dorchester'a görüşümü yazdım. Eğer askerlerin iddialarına ve görevine değeri vermeme izin verilirse, böyle bir miktarın hepsini çıkaracağını ve Danimarka kralını tatmin ederdi. Bu büyük gözüküyordu. Fakat eğer buna paranın gönderilmesi için zaman, teminat ve yollarla eşlik edilmesi eklenmelidir. Zira onların çok az paranın ödenmesini bekleediklerini görüyorum. Bu yüzden lordumun para olarak bir teklifte bulunma emrini aldığımızdan dolayı üzgünüm. Bunun benim niyetim olmadığını hem bütün yazdıklarımın sürecinden hem de lorduma gönderdiğim mektupların suretlerinden anlayacaksınız. Ve özel olarak lordumun tekliflerini iyi bir şekilde tarttım. Onlar mükemmel bir ölçüye sahiptir ve şüphem yok ki emirlerinizle de bağlantılıdır. Fakat onları hayali Hindistan *pracario*'suna ikna etmeyi ummanın onlarla başarılı olma yolu olduğunu göremiyorum. Zira kesin olarak, Danimarka kralı çok cesur bir prens olsa da, savaş majestelerinin amaçları doğrultusunda gitmemiştir. Onun görevlileri hem [majestelerini] hem de ordularını istismar etmiştir. Onlar ülkede yaşamakta olup hiçbir zaman para almamıştır. Peki, efendimizin, hiçbir zaman kimse tarafından dağıtılmamış bir parayı yeniden ödemesi mantıklı mıdır? Destek olarak verilen para ve yardımlar Sont ticaretindeki sürşarj ve majestelerinin kullarına göre yapılan sözleşmeler antlaşmalarda uygulandığı kadar büyük ve adil bir gösteri olacaktır. Zira antlaşmanın sözleri sadece vücutlar veya resimler gibidir. Manası, kullanımı ve uygulanışı onlara yaşam ve güç veren ruhtur. Eğer bu yolda hata yaparsam ve majestelerinin isteği amcasıyla tartışmamak olursa benim planım bozulmuştur. Ve lordumun daha iyi bir başarı için ikinci bir başarı yapabileceğini umuyorum. Fakat hiçbir zaman para olarak 10000 pound para olarak olmayacaktır. Bunu mektuplarımda başka türlü ve bana yönlendirilen de başka türlü olup paranın sınırlandırılmış olacak tesis edileceği söylenmiştir ve detaylara girmek istemedim. Lorduma majestelerinin hizmeti için benim gayretimden en iyi yorumu yapmanız için yalvarıyorum. Ve eminim ki o vekiller bizim aramızda bir kötülük yapamaz ve kralla yaptığım son konuşmamda ve onlarla olan konuşmayı sonlandırırken açıkça her ne kadar onlarla antlaşmak için bir görev için çalışacak olsam da bu şartlarda onları majestelerinin Haghe antlaşmasının değerinde hiçbir borç zemininde antlaşmak için bir görev vermeyeceği onun yerine sevgi ve iyi uyum yolundan görev vereceği konusunda temin etmişim. Ve Tanrı beni bu hapisneden kurtardığı zaman bunu onlara yüz yüze söyleyeceğim ve onları beklemede bırakacağım fakat onlar parayı alamayacaklardır.

Burada ne buzlu ne de *thave* olan bir hava ile kapalı kalmıştır. Bu yüzden Wissel üzerinden bir yol yoktur. Bu arada İsveç Şansölyesi kendisini memnun etmekte ve bu şehirdeki antlaşma devam etmektedir. Kendisi onun kapısına gelmezlerse onlarla görüşmeyecektir ve onlar da bu kadar hizmetkâr seviyesine gelmeye ikna edilemezler. Ben de başarı hakkında bir hüküm veremem çünkü amacının sınırlarına sızamam. Lehler her ne kadar çok fazla meydan okusalar da antlaşmayı bozmaya gönülsüzdür.[733] Çünkü Türkiye'den başka bir fırtına geldiğini öğrenmişlerdir. Oradan bir savaş beklemek zorundadırlar. Onların Kazakları bu yıl bütün Karadeniz sahilini yakmış ve yağlamamış, padişahın iki kadırgasını almışlar ve İstanbul şehrine korku getirmişlerdir. Orada şimdi intikam planlanmaktadır. Ve bunun da İsveçliyi baskı görmüş şehre herşeyi dayatacak kadar yüksek yapacağından şüpheleniyorum. Stokholm'den şiddetli ve veba ve kralın Upsale'de olması dışında hiçbir şey duymadık. Yeni toplanılan askerler bekletilmektedir fakat geri çağırılmamıştır. Fakat mevcut birlikleri yenilemek için yeni bir emir vermiştir. Pomerland'a yürümek konusunda bütün vekilleri beyanda bulunmakta ve kumandanları hesap yapmaktadır. Atlıları güçlüdür ve Prusya'da birlikte tutulmaktadır. Fakat imparatorun veya Wallenstein'in Krala bir haberci gönderdiği ve orada eğer barış için bir yol açılabilir mi öğrenmek [için] göndermişlerdir. Böylece bu kadar terslikte Şansölyeyle buluşup, eldeki bu meseleyi bitirene ve onun ışığıyla daha fazla şey yakana kadar hiçbir şey söylemeyeceğim. Bu arada lorduma mutlu bir yeni yıl diliyorum, her zaman lordumun en naçiz ve güvenilir hizmetkârı olarak kalacağım. Danzig 8/18 Ocak 1628

Sir Isaac Wake'in Lord Conway'e Mektubu,

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordum,

majestelerinden Levant Kumpanyasıyla ilgili aldığım emirlerle alâkalı olarak onların pek çoğu zaten uygulanmıştı. Zira Ağustos ayında onların bütün sorunları ile bu prence bir rapor vermiştim (şimdi bana İngiltere'den gönderilenlerle aynıdır) Onlardan o zamanda istendiği kadar tatmin almayı sağladım. Zira Senato benim talebimle meseleyi Zantikos ve Kefalonya *Proveditori* lerinin ellerinden almışlar ve onu *vinti savi j* (dilekçede istendiği gibi) sevk etmişlerdir. Bir *salvo condotta* o bölgelerden *proveditori* tarafından kovulan herkese, davada hüküm verilene kadar geri dönmeleri ve ticaret yapma izni verilmiştir. Mezkûr *proveditori*'nin o adalarda alınan para buradaki haznedara, haraç veya zarar tehlikesini engellemek için gönderilecektir. Ve şimdi *vitni savi j* o süreci sorgulamaktadırlar böylece onların hükümleri biz daha fazla devam

etmeden önce beklemek zorundadır ve eğer ondan sonra da tüccarlar kendilerini üzüntülü olarak bulurlarsa Tanrı isterse tekrar onlar için gözükeceğim, onların raporlarını sunacağım ve majestelerinin adını çalışmalarımı tasdik ettirmek ve otoritem olarak harcayacağım.

Aynı şekilde Sir Thomas Roe'nun daha önce İstanbul'da ciddi beyanı uzun süre önce burada yaptığım bir hareketle benzerini yapmışım. Ve majestelerinin mektubunun tarifi üzerine, tekrar ülkeyi topladım ve majestelerinin Kraliyet isteğini yayımladım ve onun kanunun suretlerini Zantikos'a, Kefalonya'ya, Livorno'ya ve Villa Franca'ya gönderdim. Standartları değiştirmek meselesinde Nathaniel Goodlade dışında hiçbirinin bir ihlalde bulunduğunu bilmiyorum. Zira benim Piedmont ve İsviçre'den buraya dönüşümden beri, antlaşma taraflarıyla bilgilendirilene kadar hiçbir İngiliz gemisinin bir Venedikli ile sözleşme yapmasına izin vermedim. Ve hâlâ aynı tarzı korumaya niyetliyim.

Sir Thomas Roe'nun ve Venedik balyosunun konsolaj noktasında uzlaştığı gözükmüş olmalıdır. Zira bu durumda bu limana Venedikliler tarafından yüklenmiş olan İstanbul'dan gelen bir İngiliz gemisi gelmiştir. Eğer kendisine ödenmesi gereken ödenmemiş olsaydı hiçbir zaman o geminin gitmesine izin vermezdi. Fakat bu tartışma bitecek gibi gözükmemektedir. Zira Senato burada geçen hafta bir fermân yayımlamıştır. Buna göre hiçbir Venedikli bundan sonra yabancı bir gemiyi kiralayamayacak veya yükleme yapacaklardır. Onlara bir yıllık dönem için bütün gerekli ihtiyacın karşılanacağını söylemektedirler. Bu masrafa doğru basılı bir kanınla görebileceği gibi iyi miktarda kiralama yolu ile halk katkıda bulunmaktadır. Daha sonra Bay William Garroway'in şahsi meselesi dışında hiçbir şey kalmamaktadır. Orada belki bazı yanlış anlaşılmalarda olmuştur. Zira kendisi onların kendisine yanlış yaptıklarını söylemekte ve ona 500 duka ödemek zorunda kaldığını söylemiştir. Böylece onlar da tam ters olarak onlar benim ricam ve beni düşünerek onun gemisine ve mallarına el koymaktan affettiklerini sadece diğerlerinin onun örneğini takip etmemesi için küçük bir ceza aldığını söylemektedir. Kanun gücünde herşey açıktı ve ben de nasıl 500 duka gibi küçük bir konuda [734] majestelerinin onuruyla duracağını bilmiyorum. Her hâlükarda emredildiğim gibi hareket edeceğim ve en iyi çalışmalarımı eşlik edilerek, temsilcisinin bana getirdiği her türlü raporu sunacağım.

Ya İngiltere'deki tüccarları ya da burada iletişim kurduğu kişileri biraz biçimlendirmek için naçiz bir şekilde izin istemek zorundayım. Zira kendilerinin haklı

şikâyetlerini sergilemekten geri kalmadıklarını görüyorum. Fakat onların majestelerinin vekillerine karşı eksiklikleri olduğunu görüyorum. Onun onlar için zaman zaman ne yaptığı konusunda en ufak bir haber dahi almamaktadırlar. Ne zaman onlardan yardımım istense bütün durumlar üzerine hazır bir şekilde görüldüm ve hâlihazırda küçülttüğüm mevcut zararlarımda yaptıklarım için birkaç cümle hakkında majestelerine ve lordlara birkaç kelime ile bilgi vermek minnettar bir eğilim olacaktı. Fakat bu tür teşekkürlerin yerine, kurşun şirketi beni, finansmanları Randan Symmes'e beni bundan sonra herhangi bir parayla donatmamaları için emir vererek hakarete bulunmuştur. Böylece ben de diğerlerinden yardım istemek ve yabancıların kapılarından sadaka dilenmek zorunda kaldım. Bu hareketin düşünülmesini lordumun mantığına bırakacağım ve hak ettiği gibi abartmayacağım. Venedik 6 Ocak 1628

Aynı Kişiden Lord Conway'e 7 Ocak 1627

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordum,

Bu geçen hafta Sossion kontunun valisi Bay de Sanetterre buraya geldi. Kendisi konttan bu devlete mektuplar getirdi ve gizli bir yol ile meclise kabul edildi. Bu o kadar gizli oldu ki kime onun buradaki varlığından haberdar olmadı. Onun görevi genel terimlerde ilk olarak, kontun hizmetini bu devlete sunmaktı. İkinci olarak bu devleti eğer onu parayla desteklerse, gerek duydukları kadar çok adamla donatacağını söyledi. Son olarak kendisi dolaylı olarak, bu devletin onu Kont de la Tour'un yerin general seçme isteğine dair bir imada bulundu. Aldığı cevap genel, kelimesi kelimesine ve tamamen övücüydü. Böylece özet olarak Sanneterre iyi söz dışında hiçbir şeyi olmayarak Torino'ya geri döndü. Eğer bu sinyorlar, ya general ya da asker toplamak için bir Fransız üzerine karar verirlerse, o ülkeden başka birinden önce Candales dükünü tercih etmeleri olasıdır. Zira onun şahsına çok fazla saygı duymaktadırlar, böylece Bay d'Espéron'un buraya oğluna yazdığı bu devleti eğer adama ihtiyaç duyarlarsa, oğlunu buraya ihtiyaç duyacakları kadar adamla birlikte göndereceğini yazdığı mektup üzerine çok düşünmektedirler.

Mantova meseleleri henüz iyi bir şekilde düzene girmemiştir, fakat bir fırtına tehdidi vardır. Zira her ne kadar şimdi Mantova prensi olarak çağırılan Retelois dükü, soyluları ve kulları babasının adına yeminle sadakati altına alsa ve Monferrat'ı Prenses Maria'yı evlendirerek birleştirirse de, İspanyolların ve Savoy dükünün bu telaşı nasıl alacakları hâlâ bir sorudur. Şu an Dük Vincentio'nun ölümünden sonraki gün genç prensle görüşme yapan Cerbellone'un İspanya kralının adına o İspanya kralın emirleri

bilinmeden o düklüğün atamalığını almaması veya prensesi evlendirmemesini emrettiği kesindir. Ve aynı gün Modena Piskoposu, o evliliğe itiraz etmiş ve Savoy dükü bilgilendirilene kadar evliliğin ertelenmesini istemiştir. Eğer Savoy dükü ve İspanyolların bu kavgaya katılma şansı olursa, hâlâ Fransa'da olan Nivers xükünün Mantova'ya gitmesi zor olacaktır. Zira onlar bütün yolları ellerinde tutmaktadırlar. Fakat Casal iyi bir şekilde durduğu sürece büyük bir tehlike yoktur. Onlar Monferrat'ın *plat pais'ini* yağmalayabilirler. Fakat kaleler ve o devletin vücudu tamamen korunacaktır. Genç Montova xüku bu hafta bu devlete babasını ve kendisini onların korumasına teslim eden ve bu Senatörleri *padri* ve kendisini de *Filglivo di San Marco* olarak teslim eden çok boyun eğici bir mektup yazmıştır. Papa tamamen Nivers'i desteklemektedir. Fakat imparatorun ona karşı olacağı ve kendisinin o düklüğü imparatora devrettirme iddiasında bulunacağı düşünülmektedir. Eğer kendisi yollarını bu yöne çevirip, ondan ayrı olan İtalyan prensleriyle olan kavgayı yenilerse, [735]bu Danimarka kralının oyununu iyi bir şekilde düzelterek ve belki de Almanya'da iyi bir barış düzenleyecektir.

Yeni Fransız elçisi Mösyö d'Auo beş gün önce buraya geldi ve ilk umumî görüşmesini bu yeni takvime göre bu ayın 5'inde yapmış oldu. Seremonide kendisinin ihmal edildiği konusundaki iki noktayı hâlihazırda biçimlendirdi. İlki kendisinin sadece 20 senatörle karşılaşmasıydı. Ben ise 35 ile karşılaşmışım. Diğer de kendisi ben ilk geldiğimde *rinfracamenti* görüşmemi yaparken o yapamamıştı. Bu iki ihmal onun sekreterinin şikâyette bulunmasına sebep oldu. Fakat umumî konuşmada kendisi herhangi bir rahatsızlık emaresi göstermedi. Fakat onlara sarayın tarzına uygun bir şekilde çok törensel bir şekilde şikâyet etti. Dük görüşme sırasında yoktu. Kendisi Renier Zen'in maruz kaldığı suikasttan beri 8 gündür yataktaydı. Bu katliamdan dükün oğlu Georgio Cornaro suçlu bulunmuştur. Kendisi Napoli'ye kaçmıştır. Kendisi önceden oraya 40000 kron göndermiştir. Fakat kendisi şiddetli suçlamalarla takip edilecektir. Zira devlet bu küstahlığı özel bir senatöre değil, Cumhuriyete verilmiş bir darbe olarak alarak çok öfkelenmiştir. Bu olay büyük olasılıkla iyi yaşlı dükün kalbini kıracaktır. Zira kendisi hem oğlu tarafından taşkınlığın hem de evine gelebilecek mahvoluşun korkusunun cefasını çekmektedir. Bununla ilgili zaten uğursuz bir kehanet çıkmıştır. Oğlunu 24 saat süresince görünmeye çağıran beyan dükün adına değil (umumî fermânların çıktığı gibi) onlar konseyinin adına verilmiş ve bu da dükü düşürmek için tehlikeli bir adımdır. Her ne kadar dokuz yara olsa da Zen hâlâ yaşamaktadır ve

kendisinin kurtulabileceği umulmaktadır. Eğer bunu yaparsa, Roma’da görülenden daha iyi bir mucize olarak geçebilir.

Aynı Kişiden Lord Conway’e

Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

Bu devlet Retelois dükünden gönderilen mektuba bir cevapla geri döndü. Orada kendisini bir prens olarak ve babasını Mantova dükü olarak belirlemişti. Fakat koruma ve yardım için yaptığı teklife, geniş bir ret olarak yorumlanacak kadar soğuk bir şekilde cevap vermişlerdi. Zira sadece bir dost, bir komşu ve özgürlük sevenler olacak genel terimlerle sözler vermişlerdi. Fakat herşeyin yeni bir icat olmadan sessizce düzenleneceğini umuyorlar ve ver sayıyorlardı ve buna da en iyi çalışmalarını vermekten kaçınmayacaklardı.

Yeni Fransız elçisi Mösyö’ d’Auo efendisinin adına bu devlete kendilerini şimdi Mantova dükü olan Niverse yardım konusunda deklare etmeleri konusunda güçlü bir şekilde baskı yaptı. Onlar da ona, eğer bu bölgelerde bir değişiklik tehlikesi varsa, bu en iyi dostlarını terkederek, İspanyolların tacizlerine yol veren ve onları herhangi bir yerde istedikleri hamleleri yapabilmeleri için cesaretlendiren Fransa kralına atılacağına dair daha dobra bir cevap verdiler. Zira bütün bu uygunsuzlukların aslı ondan gelmekte olduğunu böylece dünyada da bu düzensizliklerin telafisinin ilk olarak ondan gelmesini bekleyebileceklerini söylediler. Kendisi tekrar en iyi ve en doğru dostlarına yeniden katılmak isteyeceği zaman yakın zamanda bu yapılmış olacaktı. Kendisi bundan sonra, şimdiye kadar yaptığı gibi *dacaure le granchie con te mani altrui* olacağını düşünmemeliydi. Çünkü onun dostlarını terketmesine dair olan anı hâlâ tazeydi. Ve bu yüzden kendisinin ilk olarak, başkalarından bir beyanda bulunmasını istemeden önce ilk olarak kendisinin görünmesi gerektiğini belirttiler. Son olarak İngiltere’yle bir uzlaşma sağlanmasını ve pek çok kabalık için de Savoy düküne tatmin verilmesi konusundaki ciddi isteklerini verdiler. Eğer Fransız bunu vermediyse bile kendisi en azından bu şekilde almıştır. Elçi bu bölgede yeni olarak bu şekilde bir karşılamadan biraz şaşırmış olup hiçbir cevap vermedi. Fakat Savoy düküyle alâkalı olarak da onun Fransa için tamamen kaybedilmiş olduğunu ve (şüphelendiği kadarıyla) İspanyollar tarafından kazanıldığını söyledi. İlkini kanıtı için elçi Torino’dan son geçişinde dükün ciddi şekilde ve bir tutku olmaksızın bu dili kullandığını söyledi. “*Benim kalbim her zaman bir Fransız olarak atmaktadır, hâlâ da öyle; fakat son saldırılar beni o kadar yaraladı ki tarafı terketmek zorunda kaldım*”. İkincisinin onaylanması için [736]kendisinin

güvenilir bir şekilde bir Torino Theatin'ini olan Peder Gaetano'nun birkaç gün önce Milan'da olduğu, orada gizli bir şekilde Don Gonzalez di Cordova ile müzakerelerde bulunduğu ve derhal Savoy düküne döndüğü konusunda bilgilendirildiğini söylemiştir. Belki de onun vicdanını bilen elçi, Fransızın o prensi ne kadar kötü bir şekilde hak ettiğini bilip bu iddiayı, nedenler ve şüpheler ile önceden görülmüş bir kehanet olarak atmıştır. Fakat şimdiye kadar *non nonstat* buraya kadar gelmiştir. Belki de onun niyeti sadece Fransız'ı kızdırmak ve onların kendilerini bilmelerine ve dostlarına saygı duyma noktasına getirmektir.

Şimdiye kadar bazı şüpheler de eklenebilir. Şöyle ki Mantova'dan İspanya'ya Dük Vincentio'nun ölümü ve Nivers'in iddiası hakkında hesap veren bir kurye gönderilmiştir. Savoy dükü bu kuryeyi Torino'da Milan kuryesi gelene kadar durdurmuştur ve başka bir gün gönderecektir. İkinci olarak Milan valisi her gün Mantova ve Monferrat sınırlarına kuvvetler göndermekte ve Basignana'da Po nehri üzerine bir köprü kurmuştur. Böylece Savoy dükü de aynı şekilde o yola bütün birliklerini göndermiştir. Kendisi Asti'ye gitmeye niyetlenmektedir ve Pietmont prensi de Vercelli'ye... Fakat bunlar sadece doğrudan bir suç ortaklığı taşımayan şüphelerdir. Ve Gonzales'in kuryesi İspanya'dan dönene kadar *de facto* hiçbir şey icat etmeyeceği düşünülmektedir. Böylece Savoy dükünün hazırlıklı olacağı ve en iyi avantajını almayı beklediği düşünülebilir. Venedik 14 Ocak 1628

Sir Isaac Wake'ten: Lord Conway'e 21 Ocak Tarihli Mektubu ve Sir Robert Anstruther'in 5 Ocak Tarihli Mektubunun Özetiyle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Bu ayın 15'i üzerine lorduma dünyalar kadar mektuplar gönderdim ki sizi bu kadar yakın bir sürede rahatsız etmekten çok iyi bir şekilde imtina edebilirdim. Fakat sizin için İngiltere'den gelen bir mektubu dün almış olarak onları güvenim altımda sizin hizmetinize duyduğum düşkün bağlılık konusunda temin etmeyi yenilemeden göndermezdim. Ekte dün Lordum Conway'e gönderdiğim mektubun suretinden, lordum son mektubumdan beri burada nelerin olduğunu öğrenecektir. Ve aynı şekilde size dün Sir Robert Amstuther'den aldığım bir mektubun özetini gönderiyorum ki Almanya'daki meselelerin nasıl durduğunu görebileceksiniz. İngiltere'den Lordum Carlise'in olağanüstü elçi olarak Haghe'ye, Brüksel'e, Lorrain'e ve Torino'ya gitmekte olduğunu duydum. Oradan da kendisi Venedik'e bir adım atmaya niyetlenmektedir. Böylece

lorduma bütün mutlulukları diler ve her zaman lordumun güvenilir dostu ve emrindeki hizmetkârı olarak kalacağım. Venedik 22 Ocak 1628

Sir Isaac Wake'in Lord Conway'e Mektubu

Benim çok iyi Lordum

Nivers dükü sekiz postayla birlikte Valtelina'dan geçti ve güvenli bir şekilde Mantova'ya vardı. Orada o devletin hâkimiyetini eline aldı. Böylece çok kısa süre içerisinde bu bölgelerden bir yenilik beklenip beklenemeyeceğini göreceğiz. Milan Valisi Don Gonzales di Cordova, Mantova prensinin gönderdiği kaliteli bir kişiyle görüşmeyi reddetmiştir. Preense, bu kişinin Dük Retelois'den gelmiş gibi olacağını Mantova prensinden değilmiş gibi kabul edildiği sözünü göndermiştir. Bununla birlikte İspanyolların o tahta geçişi onaylamayacakları ortaya çıkmıştır. Ve Don Gonzales'in İspanya'dan cevap ve imparatorun isteğini beklediği düşünülmektedir. Mösyö d'Auo Fransız elçisi, tekrar bu hafta bu sinyorlara, çok sert bir şekilde şimdi Mantova Dükü olan Nivers'i desteklemek konusunda beyan etmeleri konusunda baskı yaptı. Ve Papanın elçisi Mösyö Aguuia, çok güçlü bir şekilde onu destekledi. Fakat senato daha büyük prenslerin yola liderlik ettiğini görmeden tarafsız kalmaya ve bir beyan da bulunmamaya karar vermişti. İspanyolların Cremonese'e hatırı sayılır kuvvetler gönderdiklerini gözetmişlerdi. (o bölge Mantovani'yi Montferrat'tan ayırmaktadır).[737] Onlar da aynı şekilde o yolda ki kendi sınırlarına, onların destek kuvvetlerini ilerletecek sefil ve zavallı birliklerini göndermişlerdir. Ve böylece Papa'ya ve Fransa kralına ödeme yaptıklarını düşünmektedirler. Bunun onları düşünerek Nivers'e destek için yapıldığını iddia etmektedirler. Fakat gerçekte kendi sınırlarını korumak için göndermiştir. Bu da eğer yeni bir icat olursa yağmaya açık olacaktır. Ve gerçekten de onlar hiçbir şekilde dikkate alınmayacak birliklerdir. Ve İspanyollar ve imparator bu yola bakmaya cesaret ederse, bu devlet şu an için direniş yapabilecek durumda değildir ve destek birlikleri yardım zamanında geriye çekmek de zor olacaktır. Onların yakın zamanda bütün *oltramontani*'ye verdikleri ve özellikle de bizim dinimizden olanlara verdikleri sonsuz rahatsızlık düşünülürse... Eğer bu gerçekten olursa Aeuleia Patriği'nin (80 yaşının dışında) ikiz çift nöbetli humması vardır, bu da bir *morbus complicatus* olacaktır. O boşluk Mantova dükünün ölümünden daha az önemli olmayacaktır.

Valteline ve Rhaetia'da Fransız ve İspanyol vekilleri her gün birbirlerine karşı gelmektedir *ex diamerto*. Fakat bu fark gözetilmektedir: Fransız elçisi daha özgür bir

şekilde itiraz etmekte ve konuşmaktadır ve Milan valisi de cesur olmadan görevini yapmaktadır ve listelediğini yapmaktadır. Fakat bütün bu o bölgelerdeki uyumsuzluklardan ben o iki taç arasında güçlü bir birlik bulmaktayım. Zira Roma'da Kardinal Magallotti, İngiltere'yle Sinyor Corroero'yla birlikte olan Venedik elçisi Sinyor Anzolo Conrani'ye Fransa kralına bir asi olan (kendisini belirttiği gibi) Madam de Rohan'a bu şehirde verilen koruma hakkında şikâyette bulunmuştur. Böylece Kont d'Olivarez, aynı şekilde Madrid'deki daimi Venedik elçisi Sinyor Mocenigoya, bu devletin iki tacın dinsizlerini ve asilerini kışkırttığını ekleyerek aynı çalışmayı geçirmiştir. Burada Birleşik Vilayetler Devletlerini ve Madam de Rohan'ı isimlendirmiştir. İspanya'da Cenevizlilerle 800000 kron için bir *partito* sözleşmesi yapılmıştır. Bunun 300000'i Milan devleti için ayrılmıştır. Buradan kendilerinin İtalya'da yeni bir icada niyetlendikleri hayal edilebilir. Ve eğer böyle olursa hesap olarak bizim için olarak dönecektir. Fakat ben Lizbon'da, Cales'te, St. Lucar'da, Malaca'da ve Cartegana'da Hamburgluların da büyük bir rol aldığı gemicilik faaliyeti için büyük hazırlıklar yapıldığına dair haberler aldım. Ve Spinola'nın o donanmanın kumandası için İspanya'ya gönderileceği ve hedefin İngiltere olduğundan şüphelenilebilir.

Sir Robert Anstruther'in Sir Isaac Wake'e Olan Mektubunun Bir Özeti

Danimarka'dan bana gönderilen mektuplarda o cesur kralın sağlığının iyi olduğunu ve tekrar yüreklendiğini öğrenmekteyim. Ve o ülkenin soyluları da vazifelerini bilerek davranmaktadırlar. Ve gelen bütün subaylar iki aylık atlı ve yaya paralarını almaktadırlar. Ve geri kalanının teminatı kralın eli ve mührü altında kalmaktadır.

İsveç kralını imparatorun bağlılığına çekmek için büyük bir çalışma vardır ve pek çok güzel söz verilmiştir. Fakat bunların hepsi boştur. Zira kendisi gerçekten Danimarka kralı ve *communi consilio* ile bağlantılıdır ve ülkenin savunulması için denizde büyük bir donanma ve karada da büyük bir ordu tesis etmek için çalışmaktadırlar. Ben de karşı tarafın Danimarka'yı takip etmek için büyük bir gemicilik faaliyetlerinin olduğunu göremiyorum. Ve Holstein, Maklebutg, Luneburg, Bremen, Mangeburg piskoposluğu, Brunswick ve Brandenburg, onlara gelecek yıl için erzak sağlayamaz. Ve Lehistan'dan aldığım haber doğru çıkarsa, oradan da gelecek yıl tahıl gelmeyecektir. Ve böylece Lübeck, Bremen ve Hamburg gibi büyük şehirler, kendi şehirlerinden bütün tahıl ihracatını kapatacaklardır ve mezkûr yerlerde, çok toprak

sürme işlemi ya az vardır ya da hiç yoktur. Sahipler bütün atlarını ve hayvanlarını kaybetmişlerdir. Ve kesinlikle bu şehirde güvensizliğe başlamış ve kendi savunmasına niyetlenmektedir.

imparatorluk Pomerlan'ta pek çok birliği kışlatmışlardır. Ve oradan Baltık Denizi'nin bazı bölgelerine geçmeyi düşünmektedirler.

Tanrı'ya şükürler olsun ki Stode'da herşey iyidir. Ve lordum General Morgan 3000 İngiliz, 700 İskoç, 500 Hollandalıyla birlikte. Bütün ciddi adamlar bir soğuk istemektedir ve sonra da şimdi kapalı olan yolun açılmasını dilemektedir.

Tilly o ıslak topraklarda pek çok adamını kaybetmiştir ve daha fazlasını kaybedecek gibidir. Kont Anhalt Estfrezlan'da 5000 adamla gitmiştir ve Kont Nassaulu Ernest şahsen Embden'dedir. Orada Estas'ın güçlü bir garnizonu vardır.

[738]Her ne kadar Walestein büyük bir zafer ve mağrur bir şekilde Bohemya'a doğru gitmiş olsa da kendisi henüz imparatorla birlikte sarayda olamamıştır.

İmparatorun ordusunun Mareşali Slike kontu, çok yorgundur ve terhis edilmeyi ciddi bir şekilde istemektedir. Ve bu amaç için Prag'a gitmektedir. Fakat bu arada kendisi imparatorundan cömert mektuplar almıştır. Orada kendisinin 30 bin adamın komutasını alma emrini aldığı ve kendisinin kesinlikle onları Venedik Devleti'ne karşı yöneteceği ihtiva etmektedir. Slike kontu, benim de tanıdığım bir barona o görev için bir yaya ve 2000 atlı birliğini kabul etmesi ricada bulundu. Ben hâlâ kendisini burada tutmaktayım ve Danimarka kralının onun için iyi bir görev bulacağını ummaktayım. Zira kendisi savaşlarının başlangıcından beri çok dürüstçe ve cesur bir şekilde davranmıştır. Fakat Kraldan yakın zamanda gelene göre ve kendisinin Kont Slike ile birlikte birlik içinde olacağı hususuyla, onun buraya özgürce geçmesine izin ermiştir.

Barış umudu yoktur. Onlar gururla kör olmuş ve ilk önce herkesi zorlayacaklar ve sonra ben Tanrının onları beklenmedik şekilde sallayacağını düşünüyorum.

imparatorun ve İspanya kralının elçisi hâlâ Lübeck'te çalışmaktadırlar ve küçük bir amaç için olduğunu umuyorum.

Hamburg 5 Ocak 1628

imparator Hamburg şehrinden, İngiltere'ye çok bilgi veren İngiliz elçisinin çekilmesini istedi. Lordum Gabor'u doğru olarak algılamıştır. Fakat imparator ve Türk'ün barışı ile alâkalı iki nokta ihmal edilmemelidir ve İsveç'le olan diğer teklif reddedilmemelidir.

Lordum Conway'e¹⁵⁷¹⁵⁸

Lordum,

Fransız elçisi efendisinin kendi eli altından İngilizler üzerine bir zafer kazanıldığına ve onların RhéAdası'ndan çıkarıldığına dair bir haber aldığını iddia etmektedir. Limandaki iki gemisinin öğle vakti kanala çıkarttırdı ve büyük yelkenlerini, eskilerini, bayraklarını ve sancaklarını şehrin kabul edeceği kadar güzel bir şekilde çıkarttırdı ve deniz üzerine aptalca boş gösterişli bir zafer gösterisi yaptırttı. Silahlarını iki veya üç defa ateş ettirdi. Bu da Türkler arasında büyük bir dedikodunun oluşmasına yol açtı. Herkes ne haber için olduğunu söyledi. Onlara hizmetkârları ve ona bağlı olan kişiler (o amaç için en kalabalık yerlere dağılmışlardı) o kadar harikalar rapor etmişlerdir ki atalarımız Paris'i fethettikleri zaman, onların övgüleri çok daha azdı. Onların söylediği veya damga ile gösterdikleri herşeyin doğru olduğuna inanmıyorum. Fakat kendi kapılarından bütün Fransa gücünün birkaç İngiliz'i püskürtmesini akil adamların büyük bir zafer olarak düşünmeyeceğini kabul ediyorum. Ve bunu ne kadar az yapabildiklerini hatırlayanlara da küçük bir şey olarak görünecektir. Bu yüzden buna ender bir örnek olarak değer veriyorum. Fakat bu değerli vekil kiniyle alâkalı hiçbir şeyi atlamaz ve her zaman kayıp ve utanç ile gider. Zira ben derhal devlete bu küstahlık ile şikâyette bulundum (bu benim haberim gelmeden önce vezir ve Kaptan Paşa tarafından kötü olarak alınmıştı. Böylece bize ve onlara olan saygıları konusunda çok fazla fark vardır) Onlar da derhal geminin efendilerini ve topçularını soğuk zincirlere vurdular. Elçileri şahsen onlar adına özür dilemeye zorlanmadan da onlar bırakılmadılar. Orada kendisi sert bir sorgu ve kibri için bir küçümsemeye maruz kaldı. Ve her ne kadar çok az başka bir hizmet yapabilsem de onu bu kendi hanemde koruyacağım. Kendisi şimdi bütün gücünü denemiştir ve kendi zayıf güvenini bildirmiştir. Ve ben de sözümü korudum. Zira onun iyi Cizvitleri evlerinden alınmıştır ve kütüphaneleriyle birlikte papazları hariç olmak üzere hapse atılmışlardır. Ve bir kişi de saklanmıştır. Onların bazı kitapları tetkik edilmiş ve onların hayatları için tehlikeli yapmıştır. Fakat orada koruyucuları yapamazken tahmin ettikleri düşman onları bir rezillikten korumuştur. Bu kadar çok Fransız fırtınasından ve intikam ve ölüm tehdidinden sonra müftü tarafından bu değerli emir ve kanun, onların [Cizvitlerin] sonsuza kadar sürgün edilmesine karar

¹⁵⁷ Vezire onların herhangi bir zafer için değil, onların gibi bizim de düşmanlarımız olan İspanyollarla yaptıkları iç birliğinin şerefine ateş ettiklerini belirttim.

¹⁵⁸ Deniz kenarında geminin yanındaydılar ve iki çavuşa teslim edildiler ve orada bekletilip hapse atıldılar.

vermişlerdir. Ve bunlar bir yelkenli ile kitaplarıyla birlikte castellanno mahkûmlarına teslim edilmek ve oradan da Hristiyanlığa giden gemilere binip hiçbir zaman önceden uyarılan ölümlerine gelmemeleri söylenmiştir. Ve onların [739] kardeşlerinin aynı yolu izlemeleri için derhal her yere emirler gönderilmiştir. Bu hareket içerisinde yalnız değildim veya gelecek postada majestelerine daha geniş bir şekilde göndereceğim büyük bir neden olmadan da girmedim. Onlar Patriğin ölümü veya azledilmesi ile Rum kilisesinin boyun eğmesi ve onların yerine Roma'da terbiye görmüş kendi rahiplerinden birini getirmek için entrikalar çevirmişlerdir. Bu çalışma uzun süredir tasarlanmaktaydı ve yakın zamanda bir kardinallik kurmuşlardı. Elimdeki suret onların hamleleri ve iftiraları ile bağdaşmaktadır. Ve ya benim baskı gören kiliseye yardımından veya da Fransız elçisinin başka bir hasedinden dolayı geçme amaçlarını ulaşamayacaklarından şüphelenerek beni bu meseleye karıştırmaya karar vermişler ve Rum kilisesinin İngiltere'den getirdiği Rum damgası fırsatını alıp, bunun üzerine suçlamalar atmışlardır. Eğer benim güvenim, herhangi bir skandalın üzerinde olmasaydı askerlerin öfkesinin tehlikesine ve evimin yağmalanmasına veya daha kötü bir sonuca maruz kalabilirdim. Bu projede ne ülkemiz ne de majestelerinin adı kullanılmaktan çekinilmemiştir. Fakat Tanrı bana yardım etmiştir. *Alijs, fodiebant puteum*. Fakat onlar düşürülmüştür. Bu sürgüne uzun süre önce karar verilmiş olup kendileri bunu hızlandırmış ve kendi üzerlerine çekmiştir. Ve bu da düşmanımız Avusturya Hanedanına çok fazla rahatsızlık getirebilir. Zira onlar eski antlaşmalarındaki bir maddede tamamen kapsanmış olup beklenen elçileri ile barışın onaylanmasında bizim umudumuz olabilecek bir zorluk çıkabilir ve bu yüzden majesteleri bu gerekli girişimi kabul etmek veya en azından tenkit etmeyi ertelemek isteyecektir.

Bir Erdel baronu elçi ve padişahın bir habercisi olarak bırakılmış olup yakın zamanda Gabor'a onun görünen niyetlerinden çekilmesinin elzem olduğu kadar çok sert mektuplar teslim etmiştir. Her ne kadar onunla ilgili hiçbir şeye inanmasam da, kendisinin yeni bir mesele projelediğini ve bazılarının da kendilerini görevlendirmede bulabileceğini görerek, bu umut gibi görünmüş olup ona bu haberi gönderdim: Eğer kendisi başkalarının hataları üzerine yollarını değiştirmeye zorlandıysa ve eğilimlerini değiştirmeyip eski dostlarına geri dönmek için sabit bir görüşü ve isteği varsa, bana İngiltere'de özgür ve kararlı bir şekilde yazmalıydı. Orada ben onun güvenilir avukatı olmaya hazır olacaktım ve böylece geçmiş olan herşeyin prenslerin iradesinin üzerinde olan gereklilik hesabı üzerine konulacağı şekilde onun adına müzakere edecektim. Bunu

yapmayı uygun gördüm, onu tamamen reddedilmiş göstermemek ve umutsuz yapmadım, halefim için eğer pişmanlık ile kendisi lütuf durumuna geri gelmek isterse açık bir kapı ve uzlaşma olasılığı bıraktım.

Hollanda elçisi bana garip bir teklifte bulunmuştur. Bu da onların Venedik'teki temsilcilerinden doğmuştur ve başka da hiçbir dayanağı olmadığı için kendimi Sir Isaac Wake'in danışmanlığına yönlendirdim. Eğer kendisi bir temel olduğunu kavratsa majestelerine ve lorduma hesap verecektir. Zira kendisi hüküm verebilecek ve o konuda bana bir talimat verecektir. Onun emirlerini takip edeceğim. Ve her ne kadar mevcut zamanlar çok az bir olasılık kabul etmiş olsa da... Böylece ben de bizim eğer en Hristiyan Fransa, Katolik Aragon ve *La sanrissima Roma* örnekleri daha otantik olmadan, buna izin verecek olan duruma düşmeyeceğimizi umuyorum. Fakat kesinlikle lordum, şu an bizim için karıştırılan acı bardağa bütün zekâ ve kuvvetle karşı gelme zamanıdır. Sizin daha iyi ve yakın ellerden bilgilendirildiğinizi biliyorum. Fakat bu büyük mesafede düşmanın hem Roma hem de İspanya'dan gelen pek çok haber ile evrensel bir şekilde hem Krallığımızın hem de dinimizin kökünü kazıdıkları çok açıktır. Özellikle de Markiz Legannes tarafından teklif edilen birliğin, ortak Katolik amacının iddiasından daha derin bir hissi vardır. Ve bütün dostlarımız da kendi meselelerine dikkat vereceğinden ve İspanya'nın başı gibi Aziz Peter'in vekilinden başka iyi bir Katolik olmadığından dolayı, imparatorluğun bir prensi olarak Aquilya Patriğini geri getirmek için senatoya karşı bir kavga için planlanmıştır. Bu meseleler uzakta görülebilir, fakat şimdi Avrupa monarşisini takip eden genel bir karar olacaklardır.

Lordumu bu çok fazla konuşmalarla rahatsız ettiğim için beni affedecektir. Vekiller uzun süre dışarıda olmak için antlaşmaktadırlar. Ülkeme döneceğim zaman, İngiliz beynim de benimle geri dönecektir. Ve lordum da beni, zavallı dürüst, açık, Lordum için yaşamaya ve ölmeye yemin etmiş ve bağlı bir adam olarak bulacaksınız. İstanbul 26 Ocak 1627

[740]Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Lorduma, Lord Conway'e gönderdiğim mektubumun bir suretini gönderdiğim için siz de bizim meselelerimizi ve bu bölgeden alınacak olan gerekli bilgiliyi almış olacaksınız. Böylece bana Hollanda elçisi tarafından yapılmış olan teklifin tenkidini ona bıraktım. Bu konuda sizden talimat alacaktım ve bu yüzden bunu konuşmamın konusu yapacağım.

Kendisi bana Venedik'te ikamet eden sekreterlerinden bir mektup gösterdi. Bu lordumun, Magdebourg'un yöneticisi ve Sinyor Scultetus'tan topladığınız Gabor'un ihaneti haberleriyle bağdaşmaktadır. Fakat onların içinde bu devletle İran'ı uzlaştırma olasılığını denemek için buraya bir elçi gönderme düşüncesi olduğunu iddia etmektedir. İddiasına göre bu engel ortadan kalktığı zaman padişahın hissiyatı, müttefiklerin Gabor'a Macaristan sınırındaki birlikleri kaldırıp imparator üzerine savaş ve saptırma yapması için gerekli desteği kabul etmeye zorlanabilir. Sanki bu teklifin bir dayanağı varmış gibi acil cevap istemektedir ve bu yüzden Hollandalı danışma için bana gelmiş ve benden ona yardım etmemi istemiştir.

İlk olarak kendisinin, Hollanda'nın müttefiklerinin rızası ile müzakeresini yapılacağını beyan edeceği ve bu konuda bilgilendirilmiş olup olmadığını sordum. Buna kendisi bilmediğini, fakat prensin talimat ve zemini olduğuna inandığını söyleyerek cevap verdi. Ve bunun üzerine benim bağdaşmam için çok ciddiye.

Ona ilki için, meselelerin mevcut durumu ve Erzurum karşısında yaşanan utanç karşısında bir olasılık görüp görmediğini sordum. Aynı zamanda o konuda uzlaşma yapılmazsa, diğeri de umutsuz olacaktı. O da kendi zorunluluklarının onları barışı duymaya niyetlendireceğini ve bizim de bir süre için bunu gizlemelerini teklif etmemizi ve Bağdat'ı padişahın bir beyi olarak, haraç karşılığında İran kralının oğluna bırakmamızı ve Abaza'nın affedilmesini sağlamamızı öne sürdü.

Bütün nedenlerini duyduğum zaman ona imkânsızlık konusundaki görüşümü ve bu kadar sık reddedilen ve küçümsenen bir teklifte bulunmanın bize utanç getireceğini gösterdim. Zira ya padişah orasının kendi toprağı olarak onurunu da geri kazanmak zorundaydı ya da daha fazlasını kaybetmeyi tehlikeye atacaktı ve biz de yeni bir ordunun hazırlandığını ve genç kralın şahsen oraya gideceğine bir kanıt görmüştük. Ve bu yüzden bu kadar büyük bir değişiklik yapamayacağımız gibi kendimize doğru bir değer vermesini istedim. Biz bu durumda hazırlanmakta olan bir şeyi değiştiremezdik. Özellikle de bu bakanlar kolaylıkla, kendi çıkarımız için anlaşırken onları bir savaştan çıkarıp başka bir savaşa soktuğumuzu hissedeceklerdi ve ben de onunla yaptığım gibi bu müzakerenin güvenimizi ve bu devletin bize olan itimadını zayıflatmaktan başka hiçbir meyvesi veya olasılığı olmadığını söyledim.

Para önerme olan ikinci kısım: Ona Prenslerinizin harcayabileceği kadar bir kavga başlatmak için 40000 asker besleyecek bir miktarı kabul edip etmeyeceğini düşünüp düşünmediğini hikmetine sundum. İkinci olarak paranın aç gözlülüğü onları

dinletecek kadar onlar üzerine çalışırsa, kendisinin onların bize büyük bir bölümü zorlamadan inanıp inanmadığını veya bizim onlara güvenli bir şekilde görevlerini yapıp yapmayacakları konusunda sordum. Son olarak eğer onlar başlamayacaklarını göstereceklerse, bizim için ne kadar sabit olacakları için ne kadar söz vereceğini sordum.

Bu itirazlara biraz katı bir cevap verdi. Fakat denemede bir kayıp olmadığını söyledi ki bu konuda ben de onu onaylıyordum. Böylece benimle birlikteymiş gibi onların eğilimlerini tek başına tadabilecek bir adam olacaktır. Özellikle de kendi hükmüme karşı böyle bir meselenin yükü altına girme emrim olmadığı zaman... Fakat ilk barış konusunda bir eğilim bulduğu zaman benim rolümü oynamam için yeterli zaman olacaktır ve ondan sonra da beni cesaretlendirecek bir fırsat görseydim ona katılacaktım. Ben kendisinin her zaman, üzerine inşa etmek güvenli olmayan, her zaman iyi sözler veren bir adam üzerine çalıştığına inanıyorum. Ve lordum da sekreterden bu tekliflerin hangi dayanak üzerine oluştuğunu ve elçinin bildirmediği ne cevap verdiğini araştırmak isteyecektir. Kendisi ya reddedilmiştir, ya da benim kıskanmayacağım tek başına onur kazanmanın hayallerini beslemektedir.

Meselenin kendisiyle ilgili görüşlerimi teslim edeceğim. Ben Hollandalı'nın yazar olduğunu, evvelden sık sık bu bakanlara para dağıtma konusunda bir algısı olan bir koşula dokunmuştu. Onlarda şüphesiz, parayı alacak kadar yozlaşmış kişiler olduklarından çok söz verecekler ve bizi kandıracaklardır ve kendisi hiçbir hesap olamayacak yerde kaybeden olmayacaktır.[741] Bunun yanı sıra kendisinin de bu konuya inanıp inanmadığını, sadece büyük meseleleri efendisine yazıp, görevini koruduğundan bu şekilde güvenini beslediğinden şüpheleniyorum ve onlar da sık sık istismar edilmişlerdir. Bu konuda mütevazı bir şekilde boş umutlara dair planlar yaparak, bizim daha güvenli ve katı çözümlerden sakınmamız veya sapmamız konusunda dikkatli olmamız için uyardım. Bu kadarını bilmiyorum: Kendisi uzun süre önce Hollanda'ya 4 devlet tarafından Gabor'a burada harcamak üzere söz verildiği 100000 doların paylaşılması ve böylece onu güçlendirmeyi teklif etmişti. Meselede canlıken, biraz bir şeyler yapabilirdi, ama büyük bir mesele yapamazdı. Zira bütün imparatorluk barış istemektedir ve şimdi ölü tozları kaldırmak daha zor olacaktır ve bu zamanda akıntıyı aniden bizim amaçlarımıza doğru değiştirmenin imkânsız olduğunu düşünüyorum. Fakat eğer lordum eğer meselelerimizin, Almanya'nın sonunun zorlanacağı gibi bir mide bulandırıcı bir teklife ihtiyacı olduğunu görürse ve bu hayalin

benim idrak ettiğimden daha iyi temeli olduğun görürse (zira İngiltere'den bir cevap beklemek için çok geçtir) haberiniz üzerine, daha olası bir yolla hamle yapacağım. En azından eğer askerin hareket etmeyeceğine veya imparatorlarını, ekmeğin yok edildiği ve bütün erzağın harcandığı ve fakir, mağlup ve yorgun olarak Asya'ya takip etmeyeceklerine dair haberler homurdanmalar doğruysa... Hiçbir ilaç olmayıp, onlar bir şekilde görevlendirilmelidirler veya burada biraz acı çekeceğiz. Oradan bizim tekliflerimizden daha iyi bir barış fırsatı doğabilir. Veya eğer barış devam edip, sadece Erzurum alınır ve o asi yok edilirse, onların ruhları geri dönecek ve İranlı teslim olacaktır ve onların nefreti ve paraları, onları antlaşmaların utancından intikam almaya yönlendirecektir. Antlaşmanın onaylanması, şimdi yolda olan imparatorun elçisinin gelişine bağlıdır ve eğer bir zorluk olursa ve onlar bir gereklilikten korkarlarsa, bu altın teklif onların kararlarına yardım edecektir. Onlardan biri olmadan, reddedilmek hem onursuzca hem de zaman kaybı olur. Fakat lordumun benim üzerime koyacağı talimatlara riayet edeceğim. Sizden naçiz bir şekilde İngiltere'ye ve Lordum Carleton'a haber vermenizi istiyorum. Zira ben bu kadar çıplak bir şekilde gönderilen bu meseleye karışmaya cesaret edemiyorum.

Savoy dükünün Torino'da ve elçisinin de Roma'da Fransız zaferinden mutlu olduğunu ve bununla bağdaştığını şaşırarak duyduk. Ve sanki kader bize karşıymış gibi buradaki Hollanda elçisi de yayımlanma gününde, kendi ülkesinden olanlara ve Rumlara büyük bir ziyafet vererek doğum gecesini kutladı. Bunu takvimde bulamadım veya kendisi tarafından daha önce kullanılmamıştı. Dostlarının rezilliğinden sakınmak pahasına bu masrafi kaybedecekleri zamanı yoktu.

Lordumun eğer Sakız'a yerleştirebilseydim, 66c'ye karşı güçlü olabileceğimiz Piskoposumu hatırlatmam için uzun süre geçmeyecektir. Prens kardinalin eğer kulaklarında vızıldamadıkları sürece sinekleri düşündüğünden şüpheliyim ve kendisinin bir destekçisi yoktur. Eğer bu lordum çok büyük sözleri olmadan yapılabilirse, bu çok kişiyi memnun edecek ve bizim tarafımızı güçlendirecektir. Eğer değilse, sizin bu soruna girmemenizi istiyorum.

Lordum Carleton'dan gelen ekle birlikte lordumun bahsedilen bütün mektuplarını ve öncekileri aldım. Sonuncular 20 Kasım, 4 ve 11 Aralık tarihliydi. Onların hepsi ve sonsuz diğer hak etmediğim yardımlar için sonsuza kadar &. İstanbul 26 Ocak 1627

Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Hollanda elçisi benimle teklifi hakkında herşeyi konuşmadı. Fakat vezirle büyük bir güveni olduğunu ve Gabor ve birlik tarafından söz verilen para konusunda konuşmak için uygun fırsat olduğunu söyledi.(bir kere daha önce paranın padişaha verilmesini dilemişti) Ben de ona kendisinin imparatora karşı olan savaşı devam ettirip ettiremeyeceğini konusunda ne düşündüğünü sordum. Ona Danimarka kralının tehlikesi ile düşmanın gücünün artmasını ve Avusturya Hanedanını şimdi onlara tek başına karşı çıkanlar üzerine barış veya zafer kazandığı zaman kesinlikle Macaristan için mücadele gireceğini, bu devletin sadece onların savaşı ile geçici ve çürümüş barıştan yararlandığını gösterdim. Fakat onlara katılmak her korkuyu ve tehlikeyi engelleyebilirdi. Kendisi bana büyük bir ustalıkla kendisinin niyetleri belli ve Asya'daki meseleleri onlara baskı yaparken bir şey söyleyemeyeceğini ve karar veremeyeceğini söyledi.[742] Sadece onların isimleri getirilen, o prenslerin sabitliğinden temin olmamışlardı ve Gabor'un ihaneti onların kararını, teklifler sanki onlarda hiçbir ima yokmuş gibi sarsmıştır. Özellikle kendisi Danimarka ve İsveç Kralları adına Bâbiâli'ye onlardan padişahla işbirliğine girmek ve kendilerini savaşı devam ettirmeye bağlamak konusunda söz verdikten sonra. Bu amaç için onlara mektuplar ve güvenli geçiş belgeleri yazılmıştı. Bununla ilgili hiçbir cevap almayıp veya hiçbir gerçeklik görmeyip, onlar kendilerinin kandırılmalarından ve yalnız bırakılmalarından şüphelenmişlerdi ve bu yüzden kendileri için ilk olanı sağlamak konusunda acele etmişlerdir. Sonuç olarak bana kendilerinin, imparatorun nasıl başarıyla şişip, antlaşmada bazı karar verilmemiş ihtilaflar üzerine nasıl yüksek bir şekilde durduğunu ve onun elçisinin de şimdi yeni ve küstah teklifler için yapmak için yolda olduğunu bildiklerini söylemiştir. Eğer bunlar doğru olsaydı, padişah herşeyi desteklemek zorunda kalmaz, fakat onurundan ziyade savaş riske atardı ve daha sonra da bu meseleyi konuşmak için uygun bir zaman olurdu. Bu arada, kendisi de Gabor'a gönderilen haberciden hızlı bir cevap bekliyordu(Lordum Conway'e yazdığım son mektupta bahsetmiştim.) Bu habercinin o prensi keşfetme ve onun halkının niyetini öğrenme vardır ve durumlara göre bundan sonra konuşabilirsiniz. Eğer onlar bu şekilde bozulurlarsa, ihlal için haklı bir nedenleri olur, eğer sonra bu bölgelerden iyi zeminli, başka bir teklif veya uyum öne sürülseydi, kendisi onun istekli bir şekilde uyulup veya kucaklanacağından şüphelenmişti. Fakat

(*rebus sic stantibus*) onu herhangi bir büyüye karşı sağır buldum ve benim görüşüm onların her konuşmadan memnun olacağı, fakat bütün niyetlerinin bağlı olduğu Asya'da bir telafi olmadan, zorlanmadıkları takdirde bir sorun riskine girmeyeceklerdir. Bununla ilgili olarak Budin Paşası Murtaza'nın asiden daha iyi olmadığına dair homurtular vardır ve oradan da herşeyi yakacak bir durum yükselebilir. Fakat bu varsayımlar çok kimyasaldır ve şu ana kadar onları düşünmek veya umut etmek dezavantajlıdır. Tanrı, iyi amacımız ve kendi cesaretimiz üzerine, dayanmak hem daha güvenli hem de daha soyludur. Zira *ab Oriente* hiçbir şeye güvenim yoktur. Oradan bu hekimleri beklemekteyiz, buradaki hastalık tehlikeli olacaktır. Padişah yeniçeriler ve sipahiler arasında ayrılık tohumu ekmiştir, bu da şehir içinde bir fırtına çıkarabilir. Ve pek çok kişinin görüşüne göre en iyi ihtimalle askerler bu yaz savaşa gitmeyecektir.

Cizvitlerle meselenin nasıl geçtiğini ekte göreceksiniz. Onlar çoklukla çekilebilen tohumlardır. Fakat kavganın katıllığı için bana göre onlardan daha fazla şüpheleneceklerdir. Onların zavallı Rum kilisesine az sorunlar çıkaracağını umuyorum. Onlar onların çalışmaları ile para harcamış ve 12000 dolar borçlanmışlardır. Bu damga makinesinde, Patriğe ve benim onuruma yapılan son hamlenin dışında...

Lordumu daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Fakat yürekten, lordumun gerçek mutluluğunu diler, bağlı bir şekilde lordumun olarak kalırım. İstanbul Şubat 1627

Lord Conway'e

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordum,

Bana Hollanda elçisi tarafından yapılan geçen mektubumda bahsettiğim teklif hakkında lordumu, benim de yaptığım gibi Sir Isaac Wake'e yönlendirme cesaretinde bulunacağım. Şüphem yok ki kendisi tenkit edecektir. Gabor'la bütün müzakere fırsatları, paskalyada beklenen imparatorun elçisinin gelişine kadar yeniden bozulmuştur. Böylece bu konuda majestelerini veya lordumu rahatsız edecek çok az şeyim vardır.

Sadece hâlâ sürgün hükmü verilen Cizvitlerle alâkalı olarak küçük bir kâğıt kirleteceğim. Onlar gemiyle gönderilmek için deniz kenarına getirildiler. Fakat orada sahtekâr bir gümrükçünün kurnazlığı ile bekletildiler ve hapishaneye gönderildiler. Fransız elçisi onları kiliselerine geri getirmek için her yolu kullanmıştır, henüz reddedilmiştir. [743] Onurunu kurtarmak için (onların çıkarları için çok müsrif bir şekilde harcaması gerekmektedir) kendisi onları derhal gönderme şartı üzerine onları kendi gücüne almayı teklif etti. Fakat onun kibri ve midesi, o zavallı adamları, soğuk

havada, demirlere bağlı bir Şekilde tutmuş, onları tehlikeye aşık etmiştir, *quad nec inimici viderentur optasse*. Ve onları Őfkesiyle taŐımiŐtır. Zannedersen efendisinin adını Çok fazla söz vermiştir. Zira kabadayılıklarla bu bakanların Őstesinden gelmeye ŐalıŐmaktadır(onlarda bu zamanda bir dost kaybetmeye gŐnŐlsŐzlerdir) kendisi mŐftũye ve kaymakama kehanetle veya eğer Cizvitlere verilecek herhangi bir zararda veya ũlkeden gitmesinde, kendisinin de veda etmesi ve onlardan ayrılmasını engellemek işin efendisi tarafından yazılan mektupları teslim etti. Kendisi bunu yapmaya hazırdı. kralın onların sorgulanmasından Őũphelenmesi veya Ön görmesi işin ne gibi bir durum veya neden olduğunu sordu. Kendisi de, İngiliz elÇisi ve balyosun onların dũŐmanları olduğunu bildiğini ve haset veya başka terslik hususlarından dolayı bazı suÇlamalar Őıkarabileceđini söyleyerek cevap verdi. Ona pek Çok haklı cevap ona geniş bir Şekilde o adamların gönderilme nedeninin, onların Şehrin huzurunu aşık bir Şekilde bozduğu, halka karşı olduğu ve daha kŐtũsũnden Őũphelendiđi söylendi. Ve onu da onların Manastırlarına geri koyulmalarından başka hiÇbir Şey tatmin etmeyecekti, yoksa kendisi ermine göre onlarla birlikte gidecekti. Ona padişahın Fransa kralına eski ve iyi bir dost olarak değer verdiği ve bu dostluğun hainleri burada zorla ve *buon governo*'nun kuralına karşı olarak korunma gerekliliğine dayanacağına inanmadığını söyledi. Ve bu yũzden kendisi daha iyi bilgi almalıydı. Eğer kendisi kalacaksa ve yaptığı gibi bir elÇi olarak kalacaksa, kendisi hoş karŐılanırdı ve ona bũtũn uygun saygılar taŐınırdı. Fakat eğer kendisi varsayılan dũŐmanları koruma hakkı ilan ederse ve kralının dostluğu bir ipliğin ucuna bu kadar bağlı olursa, kapılar aÇıktı ve kendisi de istediği zaman gidebilirdi. Ve kendileri de efendisine meselenin gerÇek durumu hakkında yazacaklardı. Ona hem tatmin vereceklerinden hem de alacaklarından Őũpheleri yoktu.

ElÇi bu beklenmedik cevapla birlikte *mentis inops*, tũccarlarının depolarını mũhũrledi ve ticareti yasakladı. Herşeyi kendisinin bir Cizvit Şehidi olacağına ve ũlkesinin barışını ve ticaretini onlar işin feda edeceğini sŐylũyordu. Fakat akıllı adamlar onun kendi ağına yakalandığını dũŐũnũyorlardı ve kör bir hayretle, görevini aŐmıŐtı ve bu devletin, onun gidişine tahammũl etmekten ziyade yumuŐayarak onun yumuŐamasından başka bir umudu yoktu. Ve bazıları da onun sonunda başarılı olarak bitebilecek inatŐılıđını taşımaya niyetlidir. Bũtũn limanları rahatsız etmektedir. Bazıları onun ısrarlarından sıkılmış olup, uzlaŐmada yardım etmektense, bunu dilemektedirler. Ve kendisinin yũzleŐmesi veya onların sabitliği mi zafer kazanacak bilemiyorum. Fakat mantık bana her adamın kendi evinin efendisi olacağını dũŐũnmeye zorladı. Her

hâlıkarda kendisi herşeyi tehlikeye atmıştı ve onu umutsuz savunmalara ve dar bir boğaza çekecek bir kavga başlatmaktan pişman oldum. Böylece ya kendisi gidecektir(buna büyük ihtimalle izin verilmeyecektir) veya utanç içinde oturacak ve *fumo'sunu* söyleyecektir. Eğer böyle bir yol alınırsa, 5 *bronillions* eski karlı trafiği bırakacaktır. Fakat biz onun küstahlığının Roma'dan geldiği ve beslendiği konusunda eminiz. Oradan benzer hareketler ile efendisinin onurun karşı kredisini ve sanki Fransa onlar tarafından yönetiliyormuş gibi bütün devlet nedeni bozulmuştur. Ve kendisi gitmeyi önereceği zaman kendisini 120000 dolarlık borç ile tıkanmış bulacaktır. Bunun yarısı bizim fakir ülkemizedir. İki iyi tüccara yaptığı kötülük ve pek çoklarını engellediği yüzden bu konuda *defradue heareticos pia est fraus*. Majestelerine bu konuda göndermeyi söz verdiğim hesabı sonucu görene kadar erteleyeceğim. Ve her ne kadar onların eğer tükenmezlerse, iyi bir şekilde cezalandırılacaklarına inansam da onlar daha az gürültücü ve tehlikeli olmayacaklardır.

Hollanda elçisinin koruması altında bir Flemenk gemisi ve Cenevizlilerle yapılan bir sözleşme ile Ege'de bir ada olan Milo'da bekletilmiştir. Mallar ve tüccarlar Cenevizlilere aittir, fakat kendisi onların Hollandalılara ait olduğunu iddia etmiştir. Gizli bir şekilde bizimkilere bu kadar yakın olan ve düşmanlarına yakın olan birisini korumak ve gizli bir şekilde desteklemek, kötü bir hizmettir ve onları tahıl yükleme ticaretine getirmektedir. Bu benim tarafımdan Venedik Balyosunun ricası üzerine iki yıl önce umuma zarar verdiği için İngilizlere yasaklanmıştı. Kendisinin amacı sadece kendisi için biraz konsolaj alabilmektir ve zannedersen efendisi bunu ne takdir edecek ne de izin verecektir. Onlar bir isyan ile keşfedilmişlerdir. Geminin sahibini ve Cenevizli bir tüccarı ve bazı başka kişileri de öldürmüşler, limana zorlanmışlardır. [744] Orada düşman olarak kendilerinden şüphelenildiğinden dolayı tutuklanmışlardır. Ve haberler Fransız elçisine varınca kendisi bu hareketin padişaha efendisine asi olan kişiler tarafından yapıldığını bildirdi. Bu ısırtık ile bir dost almayı umuyordu. Bu da Hollandalıyı sinirlendi. Fakat meseleden açıkça bilgi almaya cesaret edemedi. Fakat bu olay için devam etti. Şimdi ne olacağını bilmiyorum.

Her gün majestelerinin ayağını öpebileceğim mutluluğumu beklemekteyim. Onun saadeti için dua edeceğim. Burada ona en kârlı hizmeti başarılı yapanlar kadar büyük bir hakkım vardır. Onun cömertliğine yaptığım herşeyi teslim eder ve kendimi de sizin onurlu ve hak edilmemiş korumanıza teslim eder & olarak kalırım.

Sir Isaac Wake'ten: Lord Carleton'a 28, 31 Ocak ve 4 Şubat'ta Yazılan Üç Mektup, Torino'daki Bay Hales'in 2 Şubat Tarihli Mektubu, Lord Carleton'un 10, 14, 28 Ocak ve 7 Ocak Tarihli Mektubu ve 21 Ocak Tarihli Paris'ten Haberler
Benim çok iyi Lordum,

Lorduma gönderdiğim son mektup (beraber gitmişlerdir) yeni takvim 15 ve 22 Ocak tarihliydi. İlki sizin zarftaki eklerde görebileceğiniz kadar çok kâğıtla yüklenmiştir. İkincisi ise sizin 2/12 Aralık tarihli mektubunuzun bir suretine itham edilmiştir. O zamandan beri lordumdan veya lordum için hiçbir haber almadım. Böylece sizi eğer görevim size her olağan süre içerisinde rahatsız etmek zorunda bırakmasaydı size bu mektubu yazmaktan imtina edebilirdim. Lordum Conway'e yazdığım iki mektubun özetleri size son mektubumdan beri burada nelerin geçtiğini anlatacaktır. Dün yazmadım çünkü meclise gittim, orada majestelerinin benim üzerime koymuş olduğu görevleri yaptım. Sir Robert Amstuther'in mektubu, Almanya'da işlerin nasıl durduğunu, Lordum Carleton'unkiler de Haghe'de neler yaptıklarını ve Chesterman'inkiler de İngiltere'de olanları anlatmaktadır. Bunlara Savoy meseleleriyle alakalı olarak Bay Hales'inkini ekleyeceğim ve Mantova devletiyle alakalı özel *auvissi* bir kâğıt ekleyeceğim. Bu zarfta bir de Bohemya majestelerinden bulacaksınız. Ve ben de Lordumun emrindeki güvenilir dost ve hizmetkâr olacak kalacağım. Venedik 12 Şubat 1628

Bu sırada Lordumun 18/28 Aralık tarihli mektubunu aldım. Onunla ilgili tarihinden başka hiçbir şeyini görmedim. Yeni Hollanda elçisinin ziyareti ile şaşırtıldım. Tanrı isterse gelecek mektubumda lordum benden daha geniş bir haber alacaktır ve ben de talimatlarına göre ekinizi gönderirken dikkatli olacağım.

Sir Isaac Wake'in Lordum Viskont Conway'e Yazdığı Mektubun Özeti
Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

Lorduma bu ayın 13/23'ünde yazdığım son mektubumdan beri bu bölgelerde lordumu rahatsız etmeye degecek çok az şey olmuştur. Nivers dükü (önceden bildirildiği gibi) yeni takvim 16 Ocak'da varmıştır. Ayın 17'si üzerine kendisi *domo* veya katedral kilisesine gitmiştir. Orada *Te Deum laudamus* şarkısını söyledikten sonra kendisi oradaki kullarından sadakat yemini almıştır. Ve şimdi muhafızlarını güçlendirerek ve silah tutabilecek bütün kullarını hakkında bir tarif yaptırarak şehri güçlendirmeye çalışmaktadır. Kendisi devlet boyunca *incognito* olarak geçmiş ve bir *regalo* veya görüşmeyi reddetmiştir. [745] Her ne kadar muhtelif yerlerde bu ona teklif

edilmiş olsa da... Özellikle Brescia'da... Sadece kendisi onu kendi devletine taşıyacak bir arabayı ve bazı süvari konvoyunu kabul etmiştir. Onlar oraya kadar ona eşlik edip şahsını korumuşlardır. Her ne kadar onun tahta geçiş hakkı sorgulanamaz olsa da Guastalla Markizi Don Ferrante Gonzoga, bir protestoyla araya girmiştir. Orada Nivers'in iki sebepten dolayı hariç tutulmasını iddia etmiştir. İlk olarak onun İtalya'da doğmamış olmasını ve ikinci olarak da dinsiz ailelerden doğan bir anne tarafından doğurulduğunu iddia etmektedir. İsteği, bu iki noktanın bir imparatorluk konseyi veya odası tarafından kararlaştırılmasıdır. Ve o *ilte pendente* o devlet ya imparatorluk komiserliği olarak ona teslim edilebilir veya İspanya kralının ellerine bırakılır. Sonucun ne olacağını zaman bize gösterecektir. Ve kurye bize İspanya'dan dönene kadar burada bir değişiklik olmayacağı kesindir. Zira her ne kadar Don Gonzales her gün o sınıra doğru birlikler gönderse ve Po üzerine bir köprü yaptırmış olsa da henüz bir düşmanlık hareketi yapılmamıştır.

Savoy dükünün sıcaklığı Mantova'dan, Mondoni Piskoposunun dönüşü ve Sinyor Gassine'in varışı üzerine aniden çok yumuşamıştır. Kendisine genç prens ve prenses naçiz görevlerini ve Savoy düküne ve Prenses Margarita'ya görevlerini sunmak için Torino'ya haber göndermişlerdir. Şimdi genel olarak Mantova prensinin evlendiği Prenses Maria'nın annesi olduğu Mantova Düşesi ve Savoy'un kızı Prenses Margari ve yeni Mantova dükü arasında bir evliliğin arkadan geleceği düşünülmektedir. Zira her ne kadar Savoy dükü ilk olarak sinirlenmiş olsa da, kendisi Mantova hanedanı bütün ihtilaflarını uzlaştırabileceği bir evlilik gördüğü zaman onu reddedeceği düşünülmemektedir. Eğer bu iki hanedan bu şekilde birleşirlerse o zaman bir İtalya'da o durum için bir yenilik görmeyiz fakat iki gün önce *oglio santo*'yu alan ve şimdi *laborare in extremis* Aquelia Patriğine ne olacağını görmeyi bekleyebiliriz.

Papa şu an bu devlet üzerine bildirmeye degecek bir kompliman koymuştur. Giorgio Cornato yakın zamanda Cavalier Zen üzerine suikast girişiminde bulunduktan sonra kaçarak doğrudan Ferrara'ya gitti. Orada o bölgenin sefiri Kardinal Sachetti, onu olağanüstü bir *accueil* ile kabul etti. Onu almak için arabalar gönderdi. Onu konaklaması için saraya koydu ve şahsını koruması için muhafızlar verdi ve ona ve takipçilerine herhangi yasaklanmış silahı kullanabilmelerine izin verdi, onu *verbo opere* olarak *bene merito della chiesa* ilan etmişti. Zira kendisi (o zaman tahmin edildiğine göre) dini yargının bir düşmanını ve dini kişileri değiştirmeye çalışan birisini öldürmüştü. Fakat Roma'ya Zen'in ölmediği ve bu devletin bu küstahlığı yüreğine

aldığı için bu devletle yeni Mantova dükünün korunması için bağdaşmak isteyen Papa'nın Ferrara'ya ve bütün bakanlarına Giorgio Carnato'yu topraklarından kovmaları ve ona yardım, koruma veya destek vermemeleri konusunda mektup yazmasına yol açtı. Zira kendisi geceleyin Ferrara'dan çıkarıldı ve şimdi nerede olduğu henüz bilinmemektedir. Dün, Zen'in suikasta uğradığı yerdeki saray duvarına mermer bir taş konuldu. Bu iyi yaşlı dük için öyle bir korkutma olmuştur ki kendisi, oğlunun küstahlıklarının böyle anıtlarıyla karşılaşma korkusundan odasından çıkamamaktadır.

Aquelia Patriği şimdi ciddi olarak ölmüştür. Ve kısa süre içerisinde Papa'nın bu meselede nasıl davranacağını göreceğiz. Kehanette bulunmayacağım fakat bilgilendirildiğim şekilde haber vereceğim. Mantova gibi bu da çok önemli bir meseledir ve İtalya için *morbus complicatus* olacaktır. Venedik 28 Ocak 1628

Sir Isaac Wake'in Lordum Conway'e Mektubu

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordum,

Bu tarihte gönderdiğim üç eski mektubum ve onlara eklenen kağıtlar ile lordum söylenenlerin ne kadar küçük bir amaç için olduğunu göreceksiniz. Ve bütün kullanılan baskıcı argümanlara rağmen bu devletten kesin bir cevap almak mümkün olmamıştı. Onlar, törenler komplimanlar labirentinde daire şeklinde dönerek, Baden markizinin teklifini gerçekten reddetmiş, taktiksel bir şekilde [746]Danimarka kralının güzel tekliflerini ve mantıklı taleplerini reddetmişlerdir ve sessiz bir şekilde Gabor hakkında yapılan teklifleri gömmüşlerdi. Mezkur prensler tarafından bu devletten bundan sonra bu devletten bir şey bekleneceğini umarak, kendilerini bu düşünceyle şımartmak için bu müzakereler için vekiller taranmış olsa da... Benim kendi adıma çok inanmaya veya bir söz vermeye özgürlüğüm yoktum. Zira onların para meselesinde elleri çok sıkıdır. Böylece ben de onların kendilerini görülecek şekilde Almanya meselelerine karıştırmamaya uzun süre önce karar verdiklerini gördüm. Bu ilk olarak kendisi Haghe'deyken Buckingham dükü efendime belli edilmişti. Orada bu devlet elçilerinin gelişiyile o birliğe davet edilmişti. Kelimelerin getireceği kadar yakın noktaya adar geldiler fakat sonuç olarak hiçbir şeyi tamamlamadılar. İkinci olarak bunu geçen sene lordumdan onların elçilerine ve Savoy düküne teklifi yenilemek konusunda emir aldığım zaman görmüştüm. Fakat efendileri tarafından güzel bir şekilde Paris'e karar yollanmıştır, orada Valteline alâkalı barışın tamamen bitirilmesiyle, karar kötü bir şekilde utanç mezarlığına görüşmüştü. Ve son olarak soylu bir şekilde ittifak teklifi yapan Danimarka kralına cevap vermeyerek ve bu devletten o amaçla ilgi bir söz dahi

çekemeyerek, onların Almanya meselelerine karışmamak istediklerini gördüm. Söyleneceklerin hepsi budur; onlar tedbirli ve dikkatlidir böylece onlar bilge ve sağduyuludur ve bu yüzden eğer imparatorun ya ordu kuvvetiyle ya da barış antlaşmasıyla yukarı Almanya'da başarılı olursa onların ilk olarak onlar üzerine kesin olarak düşeceğine inandıkları fırtınayı saptırmak için iyi ve kuvvetli dostlara ihtiyacı olacaklarını öngörmekten başka bir şey yapamazlar. Bu hususta onların kesin ve samimi bir şekilde majestelerinin ve dostlarının başarısını dileyebilecekleri kesindir. Fakat kendilerini, İngiltere ve İspanya arasındaki ihtilafın aceleyle bitirilemeyeceği ve onların durumunda kendilerinin yaşayabilecekleri ve bizim savaşlarımızın sürdüğü sürece bakmayı hayaliyle kendilerini şımartarak keselerini daha iyi bir fırsat için korumuşlar ve gereklilikler onları oyuncu olarak çekinceye kadar seyirci olarak kalacaklardır. Sizin tek yolunuz onları ciddi bir şekilde ve babalarımızın dilinde majestelerinin beklentisi ve dostlarına birlikten genel veya bu devletten olarak, hepsinin majestelerinin İspanya'ya antlaşmayı bozmakta ikna etmekte bağdaştıkları gibi, onlardan daha iyi tatmin beklemekte olduğunu bildirmekten başka onları ciddi bir şekilde bilgilendirmekten başka bir yolunuz kalmamıştır. Böylece onlar şimdi, [kral ispanya'yla savaştığından beri] düşmüşler ve bütün yükü majestelerinin ve dostlarının üzerine burada İtalya'da söz verilen iyi saptırmaları yapmadan veya ortak özgürlüğün korumasını sorumluluğu altına almış Almanya'da savaşanlara karşı yardım konusunda bir yardımda bulunmadan altmışlardır. Onların devletleri sınırlarında güçlü bir ordu koruyarak dengeledikleri Milan Devleti'ne büyük bir ordu çekerek imparatorun kuvvetlerini saptırma iddiaları, iddia ettikleri kadar iyi bir zeminde değildi. Bunların hepsi majesteleri ve Danimarka kralına ilan edilmeden önce yapılmıştı. Ve onlar utanç bir şekilde majestelerinin İspanya'ya ve Danimarka kralının Almanya'da yaptığı saptırmaları ortak düşmanla anlaşarak istismar etmişler. Fakat şimdiye kadar zamansız bir şekilde silahsızlanarak, zaten terhis ettikleri ve lisans verdikleri bütün *olrtramani*(onlardan bu hafta üç bin tanesi atılmıştır) İspanyolları özgür ve istediği kuvvetleri Almanya'ya göndermesi için serbest bırakarak açıkça ve doğrudan ihanet ettikleri amacımızı ilerletecek hiçbir şey yapacaktır. Burada hiçbir karşı gelmeye yönelik bir şey yoktur. Son olarak orada İtalya'da Valtelina'nın teslim olma ve bu devletin de her gün silahsızlaşarak, hiçbir saptırmanın devam etmesine dair hiçbir umudun olmadığını görerek, majesteleri Danimarka kralı veya Baden markizi için ordular iyi dilekler ve güzel sözlerle ödenmediği için gerçek bir yardım bekleyemez. Ve eğer kendisi ortak amacın kendisi

kadar bu konuyla ilgili olanlar tarafından terkedildiğini görürse, kendisi ve dostları için avantaj sağlamaya ve belki de onların burada yaptıklarından daha iyi bir barış yapabilir. Eğer bu dil onların oradaki elçilerine, onların, majestelerinin onların hareketlerinden iyi bir şekilde bilgilendirildiği ve onların bütün takiplerini işaretlediği bildirilirse, belki de ben bundan sonra onlardan(eğer aynı amaç için burada konuşma emri alırsam) şimdiye kadar yaptıklarından daha iyi bir beyan çekebilirim. Ve bu şekilde bizim kime güveneceğimizi daha yakın zamanda bileceğimiz ortaya çıkacaktır. [747] Benim Torino'dan ayrılışımdan önce Savoy dükü majestelerinin İspanya'yla barış için iyi tekliflere izin verip vermeyeceğini öğrenmeye çalıştı ve kendisi de hâlâ bu konuda baskı yapmaktadır. Bu onun dehasına ters olup kendisi, beni birlikten ortak amaç için hiçbir şeyin beklenemeyeceğine inandırmaya çalışmıştır. Onun görüşüne göre eğer majesteleri zamanında antlaşma yaparsa, İspanya mantıklı olacaktı ve Fransa her gün kendilerini gösterdikleri kadar küstah olmayacaktı. Bu devlet çok farklı bir dil konuşmaktadır. Zira onlar majestelerinin ve dostlarının ve müttefiklerinin karını hâlâ alkışlamakta ve onları devam etmeleri ve ilerlemeleri için cesaretlendirmektedir. Fakat onların hiçbir konuda işbirliği yapmamaları ile onların sadece kendilerine alâka gösterdiklerinden şüphelenilebilir. Tam tersi olarak dük, Ceneviz üzerine ilk saptırmayı başlatan kişiydi ve gereçleri olsaydı hâlâ da devam ettirmeye hazırdı. Ve bu yüzden kendisinin gerçek bir dost olarak konuştuğu düşünülebilir. Böylece & olarak kalırım. Venedik 21/31 Ocak 1627

Sir Isaac Wake'in Lord Viskont Conway'e Mektubunun Özeti

Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

İtalya meseleleri o kadar belirsizdir ki, onların düzeleceğini veya bozulacağını söylemek zordur. İspanya'ya gönderilen kurye henüz geri dönmemiştir ve kendisi varana kadar yeni hiçbir şey yapılmayacaktır. Şimdiye kadar Mantovani *Beati possidentes* şarkısını söylemektedir. Fakat eğer İspanyollar onun tahta geçiş meselesini sorgularlarsa ve Guastalla ailesinin korumasını alabilirler ki şu an İtalya da işler onların bir muhalefet yapılamadan istediklerini yapmalarına neden olmaktadır. Zira onlardan başka hiç kimse bir amaç için hazırlıklı değildir ve onlar her gün Almanya'ya yardım gönderme bahanesi altında ordularını güçlendirmektedirler. Fakat onların gerçek niyetlerinin ne olduğunu henüz kimse bilmiyordu. Şimdi bu devlet geçen sene bu kadar hızlı bir şekilde silahsızlanarak bir hata yaptığını söylemekte ve görmektedirler. Zira eğer destek birliklere ihtiyaçları olursa, onlar çok pahalı olacak ve zor bulunacaktır.

Aquiela Patriği Mösyö Grimani son mektubumun tarihlendiği 28 Ocak tarihinde ölmüştür ve şimdi onlar da burada, onun halefini belirlemekle çok meşgullerdir. Bu konuda hâlihazırda bazı kolaylıkla çözülemeyecek zorluklar ortaya çıkmıştır. Grimani, sağlığı sırasında Senatonun rızasıyla Feltre Piskoposu Mösyö Gradenigo 'yu halefi olarak belirlemişti. Bunu *fede vacante'nin* olağan tarzına göre yapmıştı. Senato Papa'ya halefinin ve üç kişinin ismini sunmalıydı ve Papa'da doğal olarak, halefi belirleyecekti. Fakat şimdi kendisi çok kurnaz bir şekilde avantajını almış ve Senatoya cömertlik gösterisiyle suikast yapmıştır. Zira Grimani'nin ölümünden sonraki gün Papa'nın elçi meclise giderken, Papa'nın şimdiye kadar kendisini de iddiaları yüzünden belirlediği bir Hollandalıyı onaylaması konusunda baskı yapan imparatoru kızdırmamak için Gradengino'nun onaylanmasını reddettiğini söyledi. Fakat kendisi buraya Grandenigo hakkında, geçen Mart'tan beri, Grimani'nin ölümünde kadar yayımlanmamak üzere onun lehine fermânlar gönderiyordu. Bu aşırı cömertlik olarak, meclise girmek izin ve fermânları almadan önce prensin isteğini öğrenmek isteyen Gradenigo'da biraz şüphe oluşmasına yol açmıştır. Fakat elçi ona, sabah prensi Papa'nın bu kararıyla bilgilendirdiğini ve ondan sadece takdir değil, teşekkür de aldığını söylemiştir. Grandenigo fermânları kabul etti ve gitti. Senato derhal o fermânların alınması için [birisini] göndererek, Papa'nın dostluk gösterisi altında onlara ihanet ettiğini gördü. Zira onlar *Stilo Venato'yu* değil, *stilo Romanae curie'yi* almışlardı. Ve *confirmiamo*[onaylama] yerine bu fermânın *elleggimo* kendi fermânı olarak bu devletten bağımsız yapıldığını yazmaktadır. Şimdi bütün maaşlı teologlar ve *consultori di stato* bu labirentten çıkmak için bir yol aramaktadırlar. Ve bunu zor bir görev olarak bulmuşlardır. Zira eğer devlet o fermânları *in forma debita* olmadığı için reddederse, Papa'nın intikam almak için imparator tarafından belirlenen Hollandalıyı atacağından korkulmaktadır. Eğer bu formu kabul ederlerse *jus patranotus'larını* sonsuza kadar kaybederler. Ve Gradenigo öldüğü zaman Papa Venedikli olsun olmasın istediğini seçebilir.

Roma'dan Savoy kardinali ile İspanya prensesi arasındaki evliliğin o kadar çok ilerlemiş olup tamamlanma noktasında olduğu yazmaktadırlar. Kendisinin Sinyor Ursini'ye sarayını bırakıp Roma'ya veda etmesi ve bütün arkada bıraktığı hizmetkârlarını geri çağırdığı gözükmiştir. Fakat Torino'daki sekreterim Bay Hales, her ne kadar kendisi hâlâ dükün görünüşe göre İspanya'ya meyilli olduğunu ve Fransa

vekillerinin güçlü bir şekilde onlardan şüphelendiğini yazsa da evlilikle ilgili hiçbir şey yazmamıştır.

[748]Sir Robert Anstruther bu hafta bana Hamburg'tan imparatorun uzun bir süredir Albay Slick'i 30000 adamla birlikte Venediklileri ziyaret etmeye göndermeye niyetlendiğini yazmaktadır. Eğer bu doğru çıkarsa, bu sinyorlar belki dostlarına zamanında yardım etmedikleri için pişman olabilirler. Ve eğer imparatorun Aqueileia Patriğinin ölümünden önce böyle bir amacı varsa, bu boşluğu duyunca ciddi bir şekilde yapacaktır. Zira kendisi o Patriklik için güçlü bir şekilde *jus patranatus* iddiasında bulunmaktadır. Bunun nedenine gelirin ve yetki alanının büyük bir bölümünün onun toprakları içinde olması. Venedik 4 Şubat 1628

Antony Hales'in Torino'dan Lordum Conway'e Yazdığı Mektubun Sureti
Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

1624 yılında Savoy dükü Kont Pasero'yı(o zamanlarda Piedmont prensinin sekreterydi ve şimdi bizim devletler sekreterlerimizden biriydi) ekselansları ve dük arasındaki ihtilafları uzlaştırmak için göndermişti. Kendisi oradan müteakip maddelerin koşullarını getirmiştir. İlk olarak Mantova dükü (O zaman Ferdinand hükümdardı) 300000 doları Donna Bianca'nın çeyizi için dağıtmaya razı olacaktı. İkinci olarak başka 300000 dolar altın da (Savoy dükünün kızı) Prenses Margarita için harcanacaktı. Üçüncü: Prenses Maria Mantova(Şimdi Dük de Rhetolis ile evlenmiştir) nın çeyiz için vermeyi teklif etmiştir ve onun o zaman Sicilya Kral Naibi Prens Savoylu Filibert ile evlendirmeyi teklif etmiştir. Dördüncü: bu 800000 dolarlık miktarı güven altına almak için kendisi Cenevizlilere Alba şehrini ve bölgesini ve Piedmont sınırındaki yerleri ve San Damion kasabasını bağlayacak ve verecekti. Beşinci, bu miktar ödenmemiş kaldığı sürece bu paranın %2'sini ödeyecekti. Altıncı olarak, Prens Filibert Prenses Maria'yla evlenecek ve böylece buradaki o prenseslerden biri (Savoy dükünün kızları) Don Vincenzo'ya(Mantova dükü yakın zamanda ölmüştür) verecektir. Eğer onun ve Pouozzolo Prensesi arasında bir boşanma sağlayabilirlerse... Aksi halde Ferdinand'ın kendisinin veya kardeşinin ölümünden sonra eğer erkek varis kalmazsa dükün yasal varisi olarak seçeceği kişiyle evlendirecekti. Fransız elçisi, Mösyö de Sanchemont, yukarıda bahsedilen antlaşmanın canlanmasını Savoy dükünü bir antlaşmaya zorlanabileceğini tahayyül ederek, Mantova'dan buraya Mösyö Saberan'ı göndermiştir(Bir Fransız beyefendisi ve daha önce son savaşlarda bu prense albay olarak hizmet etmişti) Ona o müzakerede tekrar o müzakerenin konusunu ve ipini

alması için gönderdi. Bunun onaylanması (elçisi buraya geçen 13/23 Ocak'da geldi o gün sarayda kalan Fransız elçisi Sinyor Marini ile görüşme yaptı) için en iyi ve en güçlü çalışmalarını Savoy düküne bu yenilenmiş antlaşmaya alâka göstermesi için kullandı. Ekselansları onların beklentilerine ters bir cevap vererek açıkça olumsuz bir cevap verdi, kendisinin hiçbir zaman Donna Bianca'nın ve Prenses Maria'nın çeyizlerini, Prenses Montova'yı alarak, kendisini rahatlatma umuduyla hiçbir zaman bu kadar azaltmayacağını söyledi. Ve bu yüzden onların hem Prens Filibert noktasında başarısız olduğunu ve Savoy'un prens kardinalinin üzerine antlaşmaya razı olmayacağını ve antlaşmanın bütün baş maddelerinin değiştirildiğini söyledi. [749] Kendisi eğer o teklife alâkasını göstermediyse affedilmeyi istedi. Mezkûr Fransız elçisine ve Saberan'a, Eğer Mösyö di Nevers, kendisini haklı bir şekilde istenilen konusunda tatmin vermezse kendisi her şekilde memnuniyet alabileceğinden şüphe almadığı tarafa bağlanmak için daha fazla sabrı olmadığını ve olamayacağına dair itirazda bulundu.

Savoy dükünün Mantova'da yeni dükle yaptığı konuşmaları gözlemledim. Yeni dükle karşılaşırken onu Bay di Nievers diye çağırdı ve eğer doğruysa, ekselansları Bay de Saberan'ı Mantova dükünü isimlendirdiğini de duymayacaktı. Fakat ben "Bay di Nivers" diyecektir. Kendisinin Mantova'dan gelen bir beyefendi olan Sinyor Gazin'i bu saraya elçi olarak kabul etmeyecektir. Ve kendisi de bu 20 günde ve Monferrat'aki Casal'da bu prensin isteğini bekliyordu.(biz ekselanslarının kimin Mantova dükü seçileceğine daha iyi karar verileceğine kadar beyan etmeyeceğine inanıyoruz) ve ekselansları bunlara ek olarak, Fransızların acele beyanlarından pişman olacakları bir seçim yapacaklarını söyledi.Kendisinin onların hakaretlerine çok alındığı söylenebilir ve kendisine Fransızdan bir tatmin alamamıştır. Onlar yasanın kendi ellerinde olduğunu düşünmekte olup bu yüzden(şiddetli bir şekilde düşmanlıklarını taşımışlardır) ona memnuniyet vermeyeceklerdir. Ekselansları gücenme duymadan kendisine acı bir şekilde hitap edilmesine zorlanacaktır. Kendisi bana güven içinde, eğer Büyük Britanya majestelerine taşıdığı bağlılık ellerini tutmasaydı, majestelerinin isteğinin nasıl olacağını bilmeden hareket etmeyecek olmasaydı bunu derhal yapacağını söyledi. Majesteleri majestelerinin isteğinin burada majestelerinin olağanüstü elçisi Carlise kontu tarafından daha iyi bilgilendirilmeyi ummuştu. Kendisini sabırsızlıkla beklemişti. Her hâlükarda hareket için bir hazırlık göremiyorum. Hâlâ antlaşmalarımızı devam ettirmekteyiz. Gerçek şu ki bizim süvarilerimizin şikâyetleri üzerine onları düşünceye almaya başlamışlar ve onların pek çoğuna tekrar ata binmeleri için para ödemişlerdir.

Ve bu (ana gücümüz ve sınırimiz olarak)her zaman bir aylık hazırlık içerisinde hazır olacak ve sadece 6000 dolar harcayarak ekselansları savaş alanına 3000 iyi at getirecektir. Zira yayalarımız her ne kadar şu an birkaç birliğimiz hazır olsa da bizim memurlarımız kısa süre içerisinde birliklerini dolduracaklardır.

May de St Meichael 15/25 Ocak tarihinde buradan Paris'e gitmektir. Orada Piedmont prensesinin annesi Fransa kraliçesine gönderdiği bazı zengin hediyeleri dağıtmıştır. Oradan kendisi ekselansları tarafından kız kardeşi İngiltere Kraliçesine benzer hediyeler verecektir. Bu beyefendi Languedock'tadır. Babası Macon valisidir ya da olmuştur. Kendisi de bir subaydır ve o madama uşak olarak hizmet etmiştir. Hem Fransa'da yaşarken hem de onun buraya gidişinden beri. Ve iyi hizmeti için şövalye yapılmıştır, şimdi de bu haberle onurlandırılmıştır. Aslında madam, biraz kısman onu sonsuz bir şekilde alâka gösterdiği bir Hollandalı kadınla (küçük bir cücedir) evlendirmeyi amaçlamasına dair eğilimi vardır. Beyefendi bu tekliften madam onu zengin yapmaya söz verdiği için memnun olmuştur ve bu zeminde servetini koymuştur.

Geçen Ocak ayının 10'u 20'si üzerine Savoy dükü 67. Yaşına girerken metresi Marchesa di Diva tarafından bir doğumda iki doğal oğlan verildi. Ve Leydi yükle doğum yaparken, ay da anı şekilde onun korku dolu tutulmasında yolculuk ettiği için daha hatırlamaya değerdir.

16/26 Ocak üzerine buraya Papa'nın elçisi Ancona Piskoposu Mösyö Gallo gelmiştir. Kendisi (bu kandan bir prens olan) Marki di Zani, dükün muhafızı tarafından karşılanmış ve onurlu bir şekilde masraflarını ve ücretini bu prensin ödediği bir eve onurlu bir şekilde götürülmüştür. Ve 19/29'u üzerine ekselanslarının iyi ekipman ve ihtişamlı arabalarıyla birlikte ilk görüşmesini yapmıştır. Böylece & olark kalırım. Torino 23 Ocak 2 Şubat 1628

[750]Sir Dudley Carleton'dan Sir Isaac Wake'e: Fransız Elçisinin Haghe'deki Teklifleriyle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun 17 Aralık tarihli mektubunu aldım. O mektuptan benim bir mektubumun lorduma ulaştığını anlıyorum ve diğerlerinin de takip edeceğini umuyorum. Buna rağmen sizin her hafta yazmak konusundaki gayretinizi eşitlediğim konusunda övünemiyorum. Zira her gün burada olan yeni bir saptırma ile

engelleniyorum. Her ne kadar çok önemli bir mesele olmasa da... Bu konuda (eğer olsaydı) herşeye rağmen lordumu bilgilendirecek zaman bulacaktım.

Lorduma Fransız elçisinin Hollanda'ya yaptığı teklifin bir suretini gönderiyorum. Bu teklif ateşkesi onu ve beni tekrar harekete döndürecek şekilde olmuştur ve bu bana Languerac'ta Fransa'daki Hollanda elçisi tarafından imzalamayı ölçmem için haklı bir fırsat vermiştir. Antlaşmanın onaylanması için göreceğiniz kadar yüksek bir dille bastırdı. Fakat Hollanda'nın ve Oranj prensinin kâr etmesine dair bir şey farkedemedim. Onlar sadece Languerac'taki antlaşmayı reddetmek ve elçilerini gönderme kararlarında ısrar etmekte kalmamış aynı zamanda kendilerine büyük bir küçümseme olarak aldıkları bu Fransız teklifine çok kızmışlardır.

Aksi bir fırtına, İngiltere ve Fransa için atanan elçileri hâlâ burada tuttu. Onlar aksi takdirde altı hafta önce gitmiş olacaktı. Ve böyle fırtınalı havanın ve aksi rüzgârın devamı ve *opinastere*'si burada bilinmemekte olup, rüzgârdan dolayı Texel'de üç ay kalan Kont John'la Venedik birliklerinin gönderilmesinden beri hiçbir zaman görülmemiştir.

İmparator, Tilly'nin ordusunun bir bölümü olan bazı askerlerini Doğu Frizeland ülkesinde konaklatmıştır ve Anholt Baron'u ve Fustenbourg kontu tarafından kumanda edilen daha fazla birlikte beklenmektedir. Bu da Emden şehrine öyle bir alarm verdirmiştir ki onlar derhal Hollanda'ya kendi güvenliklerine daha fazla alâka ve şehirlerine teminat istemelerine sebep olmuştur. Onlar da buna göre Emden'deki garnizonu 5 birlikle güçlendirmişlerdir ve Kont Ernest'i onların meclisinden birisiyle birlikte o meselelerde en iyi düzeni sağlamak için oraya göndermiştir. İmparatorluğun bu bölgelerde kışlamaktan başka ne amacının olduğu henüz gözükmemektedir. Fakat onların büyük seller(o bölgede setler fırtına ve o bölgedeki yüksek sular yüzünden kırılmıştır), Hollanda tarafından oraya taşınan erzakların engellenmesi ve her zaman orada Kont Mansfelt'in ordusuyla olduğu zamandan beri yaşanan kıtlık ile(ülke o zamandan beri kötü bir şekilde gelişmiştir) bu birlikler orada uzun süre kalmalarını imkânsız kılacak çok fazla noksanlık bulacaktır.

Dunkirk ve Ostend'e ait beş İspanyol kalyonu bu bölgelerde daha büyüğü bilinmeyen fırtınalar ile uçmuşlardır. O gemilerin topları ve adamları buna rağmen kurtulmuşlardır. Bu olay Marydike kalesinin altında olmuştur. Orada onların tehlike dışında oldukları düşünülmüştür. Aynı şekilde Hollanda kalyonu da zarar görmüştür fakat bir kayıp duymadık. Fakat majestelerinin Plymouth'taki filosuna olan kayba

yeterli bir şekilde değer vermem. Bunun detaylarını bildirmek bana düşmez. Sadece kesin bir şekilde inanmayacağım özel mektuplar ile haber aldım. Fakat lordum bu konuda İngiltere'den daha iyi haber alacaktır. Oradan Lordum Buckingham dükünün geri dönüşünden beri umumî bir mektup almadım.

Lordum Bohemya kraliçesinden Sir Thomas Roe'a gönderilmiş olan bir mektubu bulacaktır. O mektubun sizin adresinize gönderilmesini emretmiştir. Size de aynı zamanda ona yazdığınız zaman benim hizmetimin teminatını eklemeniz için size yalvarıyorum. Bunu kendim de yapardım fakat mektuplarımın onu nasıl bulacağı konusunda şüpheliyim. Kendisi anladığım kadarıyla İstanbul'dan ya ayrılmıştır ya da ayrılmak üzeredir. Ve bunun yanı sıra, lordumdan aldıklarından daha fazlasını yazmamam gerektiğini biliyorum. Böylece benim haberlerim sadece fazlalık olacaktır. Böylece lordumu Tanrı'nın kutsal korumasına havale eder ve lordumun hizmetini en düşkün bir şekilde yapan olarak kalırım. Haghe 10 Ocak 1628

D. CARLETON

[751]Lord Carleton'dan Lord Conway'e Yazılmış Mektuptan Bir Parça 14 Ocak

1627

Olağanüstü Hollanda elçi burada aksi rüzgârlar yüzünden kalırken onların Fransa'daki meskûnu Langrac'tan burada antlaşmasının onaylandığını ciddi bir şekilde yazmış ilk haberler üzerine daha fazla para umutları vermiştir. Ve bu Fransız elçisi aynı antlaşmayı tehditlerle devam ettirmiş, bir hafta boşluğunda üç defa Hollanda Generaliyle buluşmuş ve her zaman lorduma suretini gönderdiğim ilk teklifini yapmıştır. Ve her ne kadar Hollanda cevabı ona rahatlık vermiş ve bana onların antlaşmayla ilgili niyetleriyle ilgili bir rahatlık vermemiş olsa da antlaşmanın ana kısmının etkisinin(Fransızları bu bölgelerde, gemilerle ve toplarla donatma) bağlılık günü bittiğinde hâlâ kullanımla olduğunu gördüm. (Genel olarak bu devlette geçen Çarşamba, geçen seneki savaşlarının başarı için tutulmuştur ve bu şimdi girilen yeni yılın ani tehlikelerine karşı dua edilmiştir.) [752] Ben görüşme istedim. Orada Lordum'un Hollanda'ya(benden istedikleri gibi) yazılı olarak teslim ettiğim konuşmanın suretinde göreceği konuşmayı kullandım. Orada onlar bana başkanlarının ağzından derhal cevap verdiler. (Vosbergen, Fransa için planlanan elçilerinden biri). Bu cevap Langrac antlaşmasını onaylamayacakları veya Fransa'da majesteleriyle olan ittifaklarına zarar verecek bir şey yapmayacaklarıydı. Ve böyle bir gemicilik hazırlığı burada Fransızlar tarafından limanlarda yapılmaktadır. Onlar ilk önce gözlerinin

karşısındaki uygunsuzluğu düşünmüşler ve bunun çözümü de düşünülmektedir. Böylece onlar kendi güvenliklerini ilgilendiren şeyleri görecekler ve tarafsızlıklarından çıkmak gibi majestelerin haklı bir şekilde beklediğine karşı bir şey yapmayacaktır. Bu Kuzey Hollanda'daki şehirlerinde Fransızlar tarafından alınan gemilerle ilgili daha fazla konuşma oluşmasına yol açtı. Onlar daha yakın bir sürede gönderilmedi, fakat derhal limanlarda bekletildiler. Bunlar sadece İngiliz gemileri için değil, İngilizlerin mallarını taşıyan Hollandalılar için de geçerliydi. Onların bazıları Texel'de, Maere'de ve Goregsgat'ta sürmekteydiler. Ben de onla bunu söyledim. „Buraya Fransa'dan buraya para teslim edileceği ve yeni ekipmanlar yapmak üzere derhal bazı kişilerin görevlendireceği ve diğerleri kadar ağır gemiler kiralayacağı, Fransızların temsilcileri burada *pink* ve şileplerin bile listesini yaptığı bilgisine de sahip olarak söyledim. Ve şimdi para (eğer Fransa'dan gelen bilgi doğruysa, Papa'nın desteği ile kilisenin milyonları Fransa kralına yardımlarında yardım edecektir) bütün gemilerini ve denizcilerini satın almaya ve götürmeye yeterlidir. Bunlara bu devlet şimdiye kadar yaptığından daha dar bir şekilde bakacağına ve buna göre bir emir alacağına dair söz verdi. Sonuç olarak onlar bu devletin Elbe, Luskat ve Grempe'ye(bunu bütün güçleriyle yapmaktadırlar. Yaptığını majestelerinin İngiliz birliklerinin Stode'u para ve erzak ile destekleme ricasını yenilediler. Ve en önemli mesele olarak nehirlerin ve yolların güvenliğini sağlamasını istediler. Burada onlar Stode'deki İngiliz askerlere ödeme yapılması konusunda şüphemin olmadığını, iyi alâkanın alınacağını(her halükarda buraya aksi yönde Hamburg'tan şikâyetler gelmektedir) söyledim. Ve Nehir ve geri kalanı için onların öneminin majesteleri ve konseyin lordları tarafından yeterli şekilde anlaşıldığını söyledim. Onların elçisi de bunu görecekti. Kendisi bu bölgelerin majestelerinin düşmanlarının silah deposu olmazsa onların müzakereleri adına daha iyi bir tatmin vereceklerdi. Diğer yollardan majesteleri gemicilik için o nehirdekilere malzemelerin geçmesi için yardım etmekte olup (o yoldan gelen en öneöli ürünlerdir) kendi üzerine savaş yapmış olur.

Bir Malta şövalyesi olan gemicilik meselesindeki Fransız temsilcisi Custoju(kendisi uzun bir süredir Kuzey Hollanda ve Amsterdam'daydı) Fransa'ya geri dönmüştür. Granada'lı bir İspanyol Yahudisi olan bir Lopus (Vienville'in zamanında bir buçuk sene İspanyol casusluğu yüzünden Bastil'de kaldı) burada görevli olarak kalmıştır. Kendisi iki gemide (*Le Roy, et LaReyne*) büyük bir hata olmuştur. Yük olarak Britanya hariç Fransa'da hiçbir limanın onlar için uygun olmadığını söylemiştir. Ve

onların masrafı da iyi yapılacak ve hizmet için bir düzüne yelkenle donayacaktı. Böylece bu adamın amacının ne olduğu görülebilir.

Bu şehrin vaizleri son teklif gününde sesli bir şekilde öğleden sonra gibi sabahta İngiltere'yle yapılan kadim ittifakın ihmal edilmesine karşı bağırdılar. Kraliçe Elizabeth'ten ve din karşıtı prenslerle yapılan antlaşmalardan özellikle bahsettiler. Bir gün önceki öğleden sonra, evi ve konsey odasına girerken, topukları havaya giderken başı yere çarptı. İki İngiliz bozkurdu, bir yaprağa sardılar. Bu düşüşten o kadar yaralandı ki yolculuğu 8 veya 10 gün ertelendi. Ve bunun onun elçiliğinin bir kötü bir emaresi olduğu çok konuşulmaktadır.

[753]Lord Carleton'dan Lord Conway'e Gönderilmiş Mektubun Bir Parçası 18

Ocak 1628

Buraya (Danimarka kralına gönderilmiş) Real'den o kral ve kendi *rix beadet*'i arasında iyi bir istihbaratı taşımayan mektuplar gelmiştir ve Sonde'nin korunması için buradan yapılan yardım teklifleri için küçük teşekkürler vardı. Kral bunu onun zayıflığına bir ayıplama olarak kötü almıştır. Kendisini bütün dünya için o yerde yeterince güçlü görmektedir. Her ne kadar Baden markizinin raporu (kendisi orada 5 haftadır gemi güvertesinde kalmaktadır, buraya olan yolculuğunu beklemektedir) ve orayı çok iyi bilenlerin söylediğine göre kayda değer bir kuvvete karşı savunma yapacak durumda olmadığı söylenebilir de...

Görünüşe göre Kral hâlâ bu devlete ve özellikle de Amsterdam'a olan eski hasedini sürdürmektedir. Real'in meskûn olduğu şehirde, kendisinin o hususta en kötü karşılamaya sahip olduğu düşünülmektedir ve kralın ona önerdiği hepsi Hollanda'nın Elbe nehrinin bir tarafına alâka göstermesi ve diğer tarafı da majestelerine bırakması ve ikisi arasında bir donanmanın orada Hamburg'u dizginlemek için kullanılmasıdır. Tilly buraya Hollanda'ya kompliman şeklinde bir mektup yazarak, imparatorun ona birliklerinin bir kısmıyla Doğu Freezland'da kışlamasını emrettiğini, orada Hollanda'nın bazı garnizonlar tuttuğunu ve ülkeden destekler çektiklerini bildiğini söyledi. Kendisi imparator tarafından kabul edilebilir ve onun için askerlerinin daha fazla ürünle konaklaması için çok makbul bir şey olduğunu söyleyerek onlardan adamlarını çekmelerini istedi ve Anhalt Baron'u Embden'e diğer şehirlerinin örneğini vererek (Hamburgh, Lübeck ve Bremen) oradan erzak ve diğer gerekliliklerle donatılmak istediklerini söylediler. Hâlâ bahanelerle cevap alırken, Embdenner'lılara 3'cü kesin imparatorun yüksek memnuniyetsizliğinin acısını çıkaracağını gösterdi.

Bunlar burada bu bölgelerde savaş yapma planı için hazırlık veya yaklaşım olarak alındı. Bununla ilgili haklı bir durumdan sakınmak için büyük bir çalışma vardır. Ve bu yüzden Tilly'e resmî ve saygılı bir cevap verdi. Fakat ana meselenin alâkasında Emnden gibi iyi bir şehrin, Anhalt'ın tehditlerinden ziyade onun komplimanına düşme tehlikesinden başka bir şey yoktur.

Lordumun Sir Robert Amstuther'den Stode'deki İngiliz birliklerimizin durumuyla ilgili haberlerle birlikte devamlı mektuplar aldığınızı varsayıyorum. Orada Sir Charles Morgan Mart'ın sonuna kadar yeterince erzaklarla dolu olduğunu yazmaktadır. Kendisi sadece askerlerinin cesaretlendirilmesi ve onların dışında bütün erzak depolarlarının baş olarak donanımlı olduğu şehirlileri memnun etmek için para eksikliğinden şikâyet etmektedir.

Lord Carleton'dan

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma varışından yakın süre sonra lorduma selam verdiğimden beri bizim hareketimizin sahnesi uzak bir adada olmaktadır (şanslı olanlardan değil) ve buradaki olan olaylarımızın biraz daha kısmını zaman zaman Sir Isaac Wake'e ve onun ellerinden lorduma göndermekteyim. Kendisi bunun değişim olarak bana Gabor'la alâkalı olarak devamlı müzakerelerinizin bilgisini vermektedir. Bunun sonucunu (eğer bu kadar bittiyse) 6/16 ve 18/28 Kasım tarihli mektuplarınızdan aldım. Benim en zayıf hükmümden anlayabildiğim kadarıyla (sizin daha az güvenmeniz gerekmektedir, çünkü eğilimle kör olmuştur) siz suçlanacak bir şey yapmadınız ya da o meselede gerekli olan hiçbir şeyi atlamamaşınızdır ve sizin antlaşmakta olduğunuz olanların şikâyetiyle avantaja çevireceksiniz. Zira biz burada bir hesap göndermekteyiz. Size oradan geldiğim zaman çabalarınıza olan saygıdan dolayı sizin orada iyi şartlarda durduğunuzu söylediğimi zannediyorum. Ve burada ikinci yerde (zira talihsizliklerden sonra onu mutlu edebilecek cömert efendimiz kralımızdan sonra memnun edebilecek ikinci insanın siz olduğunu hesaplıyorum) iyi ve cömert kabule dayanabileceğiniz kadar büyük bir ödülünüz vardı. Eğer Kraliçenin üç hafta önce Sir Isaac Wake'e teslim ettiğim mektubuyla yeteri kadar bildirmeseydi, ben sırf o ödül için sizin 13 yıldır süren bütün dinlerin kâfir olduğu görevlendirilmelerinizden sonra herkesin dinden olduğu burada birkaç yıl harcayabilmenizi istedim. [754] Eski dostumuz Sir Robert Killegrew'in bu yola düşkün olmaya nasıl devam ettiğini bilmiyorum. Kendisi, yurdu terkettiğim zaman

biraz soğuklaşmıştı ve eğer kendisi bırakırsa ve sizde aynı şekilde isterseniz size olan sevgim kadar kraliçenin tatmini içinde en iyi hizmetimi yapacağım. Kendisi sizin son mektuplarınızı okuması üzerine iki defa benimle çok ciddi ve üzgün bir şekilde konuşarak, bunu nasıl etkileyeceklerini görüşmektedir. Eğer bu yolu yurda taşırsanız, sizin için çok şey söyleyecektir. Fakat beni burada veya İngiltere’de mi bulacaksınız onu bilmiyorum. Zira ben hızlı bir şekilde yurda çağırılmadım ve benim burada uzun bir süre kalmam için büyük bir gereklilik yoktur ve bu yüzden yeğenimi derhal benim geri çağırılmamı sağlaması için yeğenimi geçen Cumartesi Hollanda elçileriyle birlikte gönderdim. Onlar rüzgârların tersliği ve başka tesadüfler yüzünden on hafta burada bekletilmişlerdir. Şimdi bir yol zorlamaya niyetlenmişlerdir. Ve eğer denizdeyseler(Zira sadece yeterli rüzgârları vardır) onlar kesin olarak dışlerinde olan bir fırtına ile Norveç’e taşınacaklardır. Böylece biz de onların gitmelerinin Tanrının iradesi olmadığını göreceğiz. Bu arada onların gidişinin ana konusu(o iki tacın arasında pasifizasyon) hâlâ beklemektedir ve ortak düşman inanılmaz bir şekilde bu ihlal ile büyüklüğünü iletirmektedir. Lordumda bunun çok konuşma gerektiğini çok açıktır. Nasıl Diyojen diğerleri dünyanın büyük hareketlerini yönetirken benim banyomda düştüğümü, lordum Sir Isaac Wake’in size göndermesini istediğim mektuplardan göreceksiniz. Kendisinden sizin de ona gönderdiğiniz bütün mektuplarla birlikte son mektuplarınızı da Magdebourg’un yöneticisinin de mektuplarını aldım. Onun buraya gelişini her gün bekliyoruz. Baden markizi hâlihazırda oğullardan birisiyle gelmiştir ve bunların hiçbiri Danimarka’ya memnuniyet vermemiş veya almamıştır. Orada herşey umutsuzluğun en düşük yerinde bulunmaktadır. Fakat İsveç kralının prensçe ve komşuca dostluğu ile tekrar yükselecektir. Lorduma dükün geri dönüşünden beri İngiltere’den hiçbir mektup almadım. Oradan hiçbir şey yazmayacağım. Böylece size sizinle birlikte olana güvenli bir geri dönüş diler lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım. Hagh 7 Şubat 1628

Aynı Kişiden Sir Isaac Wake’e

Benim çok iyi Lordum,

Haftalık mektuplarınızla sizden hâlâ iyilikler almaktayım. Eğer yapabilseydik daha yakın zamanda karşılığımı verirdim. Fakat böylece her ne kadar burada bizim için pek çok müzakere konusu çıksa da bize çok az haber getirmektedir. Özellikle de bu kış mevsiminde. Bu mevsim o kadar fırtınalı ve rüzgârlı olmuştur ki karada hiçbir şey

yapılamadığı gibi denizde de enkazlar ve yığınak ve setlerin bozulması hakkında başka bir şey yoktur. Bunlardan bu bölgeler çok fazla zarar görmüştür ve biz de şimdi Amiral Real'in(Danimarka kralına bu devletin Sondt'un koruması hakkında dostça teklifler götürecektir) geri dönüşü sırasında gemisiyle birlikte sürüklendiğini duymaktayız. Şu an için Shangen(Kuzey Jutland noktası) üzerinde sakin bir şekilde durmaktadır ve orada aniden bir fırtınaya yakalanmış hem gemisini hem de toplarını kaybetmiştir ve çok zorlukla kendisini ve adamlarını oralarda kışlayan Wallenstein'in adamlarının öfkesinden kurtarmıştır. Onların arasında kendisi ona Danimarka kralı tarafından sunulan bir zinciri bölmüştür. Böylece onları şu an için rahatlatmış ve 80 denizcisini kurtarmıştır. Fakat kendisi ve onunla birlikte olanlar alındığı yerde hâlâ esir olarak kalmaktadır.

Bu fırtınalar, bir buzlanma ile takip edilmiştir. Bu da nehirlerimizi kapatmış olup şimdiye kadar iki taca gönderilmesi planlanan elçilerin gönderilmesini engellemiş ve onların bekleyişi Fransız elçisi ve benim çalışmamıza yol açmıştır. Bunu size son mektubuma lordumun yarıdm olarak göndereceği tekliflerinin bir suretiyle yaptık ve benimkilerin bununla gidişiyile lordum daha geniş bir bilgiye sahip olacaktır. Kendisi Langrack antlaşmasıyla beraber aynı etkiyi gösteren fakat çok daha küçüklük olan antlaşmanın onaylanmasını takip etti ve burada da genel bir oruç ve dua günü vardır. [755] Ben de görüşmemi arife günü yaptım. Bu sadece Hollanda'nın antlaşmayı kabul etmeme konusundaki kararlarını güçlendirmeye değil aynı zamanda onların gemicilik ve denizciler durumlarında eskisinden daha iyi bakmalarına yol açtı. Bu onlara şimdiye kadar verilmiş olanları alma veya kiralama özgürlüğünü vermiyordur. Ve bunun üzerine onlar şartları tam bir dizginlenmeye tahammül etmeyecek olan kendi kullarını kızdırmayacak şekilde yapmayacaklardır.

Lordum bizim Doğu Hindistan Şirketimiz ile alâkalı başka bir meseleye ilgilendiğimi görecektir. Onlar, o bölgelerde bu devletin şirketi tarafından çok şiddette maruz kalmakta ve bunlarda küçük telafi vardır. Bunun için cevap alacağım zaman lordumu bilgilendireceğim.

Geçen ayın 7'sinde bahsettiğiniz hizmetkârınızdan hiçbir şey duymadım. Ve eğer kendisi bu yoldan geçmezse, kendisinin nereden yol alabileceğini bilmiyorum.

O mektupta lordum başka bir eli kullanma konusunda özür dilemişsiniz. *Hanc veniam petimusque damusque vicissim*; Zira biz çok fazla oturarak ve yazarak

kendimizi öldüreceğiz. Ve ben de size kendi elimden başka bir elle iletişim kurmayı istemeseydim benden daha sık haber alırdınız.

G. Carnaro'nun bandosu son 14 tarihli paketinizde bırakıldı. Fakat diğer bütün mektuplarınız ve suretleriniz güvenli bir şekilde gelmiştir. Daha iyi[stuff] hamur eksikliğinden dolayı sizden bu teklifleri onun konuşmaları ve mektubuna karşılık olarak Sir Thomas Roe'ya göndermenizi isteyeceğim.

Eski tanıdığım olan Renier Zen'in kaçışından onun arkadaşlarından biri olmayan Zaranzo'dan daha çok memnun oldum. Kendisi gutla yaşamaktadır ve onun daha fazla acı çekmesi için ona Sir Robert Amstrudder'den bir mektup gönderdim. Orada kendisi, imparatorun ordusunun Mareşali Kont Slicke'in Venediklilere karşı 30000 adamın kumandasını almak için Pragh'a gittiği haberini verdim. Ve her ne kadar o konuda küçük bir güven versem de (çünkü imparator Danimarka'dakini tamamen bitirene kadar yeni bir çalışmaya başlamayacaktır) Fransız elçisi ve ben birbirimize işkence ederken dinlenen bu adamın zihnin dinlenmesine biraz sıkıntı verecektim. Elçilerimizden üçü (İkisi İngiltere ve biri Fransa içindir, diğeri bir düşüşten dolayı kötü bir vaziyettedir) bir kere daha yol aramak için gidecektir. Fakat onlar şiddetli ters bir rüzgâr görmüşlerdir. Böylece onların bekleyişleri sırasında bazı felaketler olacağı kesindir. Size Lordum Veré'den gelen bir mektup yolluyorum. Orada eğer yazabilseydim, geçen hafta yazabildiklerimi bulacaksınız. Sizden, Mösyö de Candale'i onun ülkesindeki herkesten önce tercih edilmesini istediğimi bildirim. Böylece lorduma hizmet eden en düşkün olarak kalırım. Hagh 7 Şubat 1628

DUDLEY CARLETON

Haghe'den Mektubun Bir Özeti

Şu an için Hollanda bizim ve Fransa arasında bir uzlaşmadan başka hiçbir şeye daha fazla çalışmamaktadır. Bu aynı zamanda bir ihlal ile onların ve bizim büyüyen düşmanlarımıza avantaj getireceği her adam için çok açıktır. Ve onlar kendi adlarına tarafsız bir şekilde kendilerini nasıl eşit bir şekilde taşıyacakları konusunda kafaları karışıktır. Onların elçiler i(anlaşıldığı kadarıyla arabuluculuk için) uzun bir süredir hazırdır. Paw ve Randwick İngiltere'ye gidecektir. Fustergen ve Arsones ise Fransa'ya gideceklerdir. Hollanda'nın isteği onların ikisinin de aynı anda varmasıdır. Fakat havadan dolayı iki ay bekledikten sonra on beş gün kadar önce hava iyi olurken onlar bu seferde o fırsatı kaybettiren bir talihsizlik ile karşılaştılar. Mösyö Marsones sokakta yürürken Lordum Craven çiftleşen iki köpeği tarafından topukları ısırıldı ve çok kötü

bir şekilde düştü ve bacaklarından birini incitti. Onun iyileşmesi umuduyla diğer elçi de 2 veya 3 kadar bekledi. Maze tamamen buzla dolu olduğundan dolayı, gemilerinin beklediği Brill'e geçemediler.

Mösyö Arsons hâlâ bacakları hâlâ çok kötüdür. Ve İngiltere için elçiler geçen hafta gemiye bineceklerdi. Şimdi ise ters bir rüzgâr ile tutulmaktadırlar. Hollanda bu aksi tesadüflerden dolayı çok rahatsız olmuştur ve onların Mösyö Averness'in yolculuk için isteksiz olduğunu öğrenerek daha da rahatsız oldular. Çeşitli zamanlarda kabul edilmeyen özürler dilemişti.

[756] Fransa'dan o kralın Rochell üzerine yaptığı çalışmada başarılı olmak konusunda umutsuz olup Nehri bastırmayı amaçlayan Stocadoc kalesinin düştüğü haberini aldık. Burada Markiz Spinola'nın orada olduğu ve görüşünü Paris'te Ana Kraliçe'ye ve orada da kralın kendisine teslim ettiği söylenmektedir. Buna göre bu kadar zor ve sert bir çalışma hiçbir başarı getirmeyecektir. İkisi de dinden olan Kont De Suse ve Kont de Rossi (ikincisi anladığım kadarıyla Bulyon dükünün kız kardeşiyle evlenmiştir) Bastil'de hapis olduğu söylenmiştir.

İmparator kuvvetlerinin büyük bir bölümünü Oldenburgh ve Embden'e yerleştirmiştir. Ve her ne kadar bu devlet ve onlar arasında bir düşmanlık ilan edilmese de Hollanda bu komşuluktan çok rahatsızdır. Onlar Emnden'deki garnizonlarını güçlendirdiler ve Kont Ernest o bölgelerde onların hareketlerini gözlemlemek üzere oradadır. Herşeye rağmen onların bizim kalelerimizden bir top ateşi alabileceklerinden daha az mesafede konaklamalarına izin vererek onlarla uygun zamanı kollamaya razıyız. Kont onların toplarının merhameti içerisinde olduğunu görebilmeleri için onlar üzerine bir ateşte bulunmuştur ve kendisinin onları konaklarını kaldırmaya zorlamak için görev alabilmeyi ummaktadır.

Bu devlet Sond'a çeşitli gemiler gönderse de Danimarka kralının onları almadığı söylenmektedir. Kendisinin o yeri korumak için yeterince güçlü olduğunu düşünmektedir. Fakat bir Real tarafından yönetilen Amiral'in gönderildiği kesindir ve kendisi Tilly'nin adamları tarafından esir alınmıştır ve onları Sound'a olan görevi hususunda bir düşman olarak görüp görmeyecekleri şüphelidir.

Stoad'a kapatılmış olan Sir Charles Morgan'dan yakın zamanda haber gelmemiştir ve bu bölgelerden en iyi haber Danimarka kralı ve kulları arasında ve kendisi ve İsveç kralı hakkında iyi bir anlayış olduğudur. Buraya yaşlı Baden markizi ve genç oğlu Weymar düküyle birlikte gelmişlerdir. Markizin inancına göre imparatorun

geçen yıl savaş alanında 200000 adamı vardır ve bu yıl 50000 adam daha toplayarak 250000 yapacağına dair hesap yapmaktadır. Markiz çok neşelidir ve bu yaz bir şeyler yapılacağına dair umutlar keşfetmiştir. Hagh 7 Şubat

[757]Krala: Cizvitlerin Çalışmalarının Anlatımıyla

Majestelerini Memnun Etsin,

Majestelerinin cömert emrini ve beni kurtarmak için halefimin gelmesini beklerken burada kâr getiren hiçbir hizmet yapamamakta olup ve bu görevi barışçıl ve bir şekilde kimseyi kızdırmadan bitirmeye niyetliydim. Majestelerinin isminin onuruna duyulan haset ve savunduğunuz gerçek inancın düşmanları benim üzerime gereksiz bir şekilde planlar kurdular ve Tanrı'ya şükürler olsun ki bu meyve getirmedi. Dedikodunun başka yoldan majestelerinin kulağına ulaşacağından şüphe yoktur. Zira Cizvitlerin kendilerine pek çok avukat bulacak, kendi amaçlarının lehine rapor verecek dünyanın her köşesinde çok fazla dostu vardır. Ben de majestelerinin bana olan zavallı güvenini korumak için (bunu bütün dünyevî hususların üzerinde tutuyorum) size altı yıllık çalışmalarının gerçeğini ve bizim bu Rhé'deki geri çekilişle alâkalı kibirli bir şekilde gerçek olmayan şeyleri kibirli bir şekilde yayan ve zaferler yayan Fransız elçisi tarafından korunan ve cesaretlenen *buollionların* son hareketindeki adil ve gerekli savunmamızı çok sabırla sunmayı borçlu olarak gördüm. Bundan dolayı Fransız elçisine onun kötülüğünün ve hafifliğinin hak ettiği şekilde karşılık verdim. Bununla ilgili bazı girişleri size gösterecek olan Lordum Conway'e göndermişim ve bu konuşma bizim tarihimizin bir dalıdır ve biraz uzundur. Sizden onu okumanızı isteme cesaretinde bulunmayacağım. Eğer umumî onurun ve benim güvenliğimin korunması için yaptığımı takdir etmek isterseniz bu benim için yeterli olacaktır. Ondan sonra ne olduğunu, Fransız'ın nasıl utanç içine düştüğünü, Cizvitlerinin nasıl hapis kaldığını ve kesin bir sürgüne mahkûm edildiklerini, onları yurda göndermenin nasıl bütün Hristiyanlar için mutluluk olmasına ve majestelerinin hizmetlerine yarar sağladığını(zira onlar sadece şu ana kadar bağdaşan herşeye karşı gelmektedirler ve İspanya ve imparatorluk planlarının takipçileri ve destekçileridirler) dünyanın raporuna bırakıyorum. Buna başkalarının felaketini yayımlamak veya ondan zevk alan kötü bir çalışma olarak görüyorum.

Gabor'dan iyi bir tavır beklemekteyim. Fakat kendisi 6000 Kazak'ı maaşına ve görevi almaya çalışmaktadır. Kendisi sessiz olamaz. Fakat yeni sorunlar ile kendisinin cezasını veya mahvoluşunu ertelemek zorundadır. Kaymakam bilinçli bir şekilde onu keşfetmek için gönderilen habercinin cevabına bakmaktadır ve biz de imparatorun

elçisinin barışı onaylamak için Paskalya civarında gelmesini bekliyoruz. O konuda bazı zorluklar önceden görülmüştür. Budin Paşa'sı Murtaza padişah tarafından gönderilen birisini imparatorluk mensuplarının antlaşmaya göre karşılıklı olarak oraya varmadığı onur noktası üzerine bekletmiştir. Onların yeri talepler getireceği rapor edilmiştir. Bu da antlaşmanın sonuçlandırmasını engelleyebilir. Fakat benim görüşüme göre bu devlet bükemediği eli öpecektir (Asya'daki meseleleri tehlike aşırılığına düşmektedir) ve başka bir savaşı kucaklamaktansa herşeyi kabul edeceklerdir. Ve bu yüzden her ne kadar beklenen güvenliği rahatsız etmek için zamanında hiçbir denemeyi atlamasam da majestelerinden istikrarlı bir şekilde hiçbir şey gelemeyecek olan bu bölgelerden bütün düşüncelerinizi geri çekmenizi naçiz bir şekilde diliyorum. Fakat güven konusunda o kadar şüpheyle karışmıştır ki bozuk sazlara güvenmek onların sabit olmayan ordularının getireceği kârı ummaktan daha tehlikelidir. Tanrı ve majestelerinin cesareti ve hikmeti onun amacı için yeterlidir.

Majestelerini rahatsız edecek veya yalvaracak, benim bütün bağılıklarımı ve yetersizliklerimi cömert kabulünüzü istemekten başka bir şey kalmamıştır. Majestelerinin cömertliği benim değerimin olmadığı yerde daha büyük olabilir. Böylece Herşeyi gücü yeten Tanrı'ya majestelerinin dualarının ve onun cömertliğinin meyvelerini İngiltere'nin ihtişamı ve onun mükemmelleştirilmiş kilisesinin koruması için çoğaltsın. Âmin İstanbul 22 Şubat 1627.

[758] Cizvitlerin İstanbul Patriği Cyrillus'a Karşı Çalışmaları ve Sürgünlerinin Sebebi

Şubat 1622'de Fransız elçisi tarafından korunan Cizvitlerin İstanbul Patriği olan Cyrillus'u azletme ve onun makamına, Papa'ya boyun eğecek ve Roma kilisesine yeni bir sadakat teslim etmeye söz verecek birisini getirmeye çalıştıkları farkedildi. Bunun üzerine Cyrillus bana geldi ve onların bu hasedinden nasıl kaçacağını bana danıştı. Kendisi ılımlı ve cömert bir şekilde ilerlemeye ve ilk olarak kendi sürüsünden tahrik edilmiş bir Piskoposla ilgilenmeye karar verdi ve ertesi Pazar günü kendisi onunun ve kilisesinin huzuruna karşı yapılan toplantılar hakkında vaaz verdi ve yayımladı. Bazı ateşli organlara ve araçlara dikkat edilmesine dair uyarıdan başka Cizvitlerin isimlerini vermedi. Onlara karşı eğer onlar bu hareketlerinden vazgeçmezlerse onlara karşı daha sert davranmaya zorlanacağını söyledi ve sonra 4 Başpiskopos ve mevcut din adamlarının yardımıyla umumî barışın düşmanlarına katılan o Rum'u aforoz etti.

Birisine yapılan bir ihtar ve diğere yapılan bu örnek ile İsa'nın onun kilisesine bıraktığı kutsamayı geri almayı umuyordu; *Pacem meam do vobis*

Patriğe karşı alınan kavga ve küçümsemenin nedeni onun sapkınlarla ve Lutheryenlerle birlik olmasıydı. Ve bu yüzden aynı hamurun desteğine ihtiyacı vardı.

Fakat bu silahlar, dinî ve ölçülü gidiş, daha fazla öfkelenen kurtların dışlarına karşı gelmek için uygun değildi ve ertesi Nisan'da amaçlarına uygun bir vezir bulup, Patriği bir Ege adasını Floransalılar için ihanet edeceğine dair bir suçlamada bulundular. (*sufficit esse reum*) ve onların aforoz edilmiş kardeşlerinin yerleştirilmesi 20000 dolar sözü verdiler. Onun tutuklanmasına, azledilmesine ve Rodos'a sürgün edilmesine yol açtılar. (Orada pek çok küstahlık ile yüzleşmiştir.) ve onların papazları makamına yerleşti. Fakat Yunan kilisesi her ne kadar bir tirana direnmeye cesaret edemese de onlar *pastorem qui non intravit per portam*'ı açıklamayacaklar veya katedrale gidecekler veya geleneğe göre elimosino'yu ödemeyeceklerdi. Yeni bir verginin ödenmesine Fransız elçisi ve onun Cizvitleri güvenmekteydi. Zira her ne kadar Roma'dan çok fazla para geleceğine dair ima alsalar da o para henüz toplanmamıştı. Böylece kendilerini sıkışıklıkta buldular ve onların hizipleri para ödenmemiş olduğundan dolayı fazla uzun sürmeyecekti. Onlar zengin olan aptal bir Edirne Başpiskoposunu makama yerleştirmeye niyetlendiler. Diğerleri de ona teslim olacaktı. Kendisi teklifi kabul etti *simony* parçasını ilerletti ve Türk emirleri üzerine zavallı Hristiyanlar üzerinden geri kalanını topladı ve böylece görünüş olarak etkili bir şekilde oturdu.

Onların amacı bu adamın uzun süre görevine devam etmesine tahammül etmemek, fakat Roma'dan başkası gelinceye kadar makamı dolu görmektir. Ve sonra da onu azledip yerine kendilerininkini geçirmektir. Zira onlar bu kişinin tamamen onların emirlerinde olmadığını veya onların sırlarına ortak olmadıklarını görmüşlerdir. Bu üstünlüğü kabul etmek ve bir Piskoposluk vermeyip, oradaki Rum kolejinde yetişmiş Papa tarafından atanan birisinin atanmasını sağlamaktı ve böylece de onlar kiliseyi yozlaştırmayı ve Papalığın bir kulu yapmaya ve böylece Katolik amacı ve İspanya'ya sayısız kul eklemeyi umdular. Bu çalışmayı hem mesele hem de sonuçları konusunda bilgilendirilmiş olup majestelerinden Cyrillus'a yardım etmek ve Cizvit planlarına karşı çıkmak için izin istedim. Buna aldığım cevap kendisinin böyle bir çalışmadan iyi bir şekilde memnun olacak olmasıydı.

Bu Patrik değişiklikleri sırasında kilisenin eski el yazmalarının pek çoğu ve kiliseye ait diğer mücevherler çalındı.

Ertesi Eylül'de dostlar ve paranın gücü ile Cyrillus'un özgürlüğü geri verildi ve İstanbul'a geri döndü. Kendisi geldiği zaman bütün Rumlar onun üzerine toplandılar. Edirne Başpiskoposu bunu gözeterek ve kendisinin bir davetsiz bir misafir olduğunu, diğerinin de ne istifa eden ne de hukuksal bir şeyde görevinden alınmayıp ihanet ve şiddetle görevinden alındığını bilerek, gizli ve gönüllü bir şekilde Patriğe gitti ve boyun eğdi ve makamını ona teslim etmeyi umdu. Fakat kendisi devlete gerekli şeyler yapılmadan veya bir kilise meclisi tarafından geri çağırılmadan kabul etmeye cesaret edemeyip kilisesinin boş kalmasını görüp, neyin olacağını görmeye razı oldu. Fransız elçisi Cizvitlerin nasihati ile bu aniden ihaneti duyarak [759] şimdi umutsuz olarak, Piskoposuna sinirlendi ve onu evine aldı ve görevine devam etmesi için cesaretlendirdi. Ona Papa'nın ve efendisin parasını ve onun geçimi için 40000 dolar harcamayı son verdi. Ve kısmen güzel sözlerle iktidarsızlığı istismar etti ve kısmen de onu zorlayarak zavallı adamın boyun eğdirmeyi başardı. Ve tercümanı ve yeniçerileri onu katedrale yerleştirmeleri için gönderdi. Ve Galata'da onun kendi otoritesinin Patriği'i olarak ilan etti. Duyulmamış bir küstahlıktı. Ve ona itaat etmeyen ve kabul etmeyecek olan herkesi tehdit etti.

Fakat dinî sınıf ve halk bu Başpiskoposun makamının kanunsuzluğunun takdis edilmesinin hukuksuz olduğunu bilerek ve eğer bu zararlı örneğin başarılı olursa olabilecek sefaletleri önceden görerek hâlâ eski çobanlarına bağlandılar. Bunu yenisi iyi ölçtü ve eğer Cyrillus'un hakkını güçlü bir elle kazanırsa onun üzerine büyük bir utanç veya başka bir cezanın düşebileceğinden korkarak, Fransız elçisine daha fazla bir danışma yapmadan makamını ve piskoposluğu terketti ve Patriğe girerek kendisini onun merhametine attı. Günahlarının bağışlanmasını istedi ve görevi reddetti. Ve daha fazla tahrik edilmektense ölmeyi tercih edeceğine dair yemin etti. Ve böylece kesinlikle istifa etti. Böylece Cyrillus bu fırsatı almak için cesaretlendirilmiş oldu ve paranın gücüyle tekrar padişahın ayrıcalıklarıyla Fransız fraksiyonuna rağmen makamına geri getirildi ve yerleştirildi. Onlar bundan sonra kendilerini savaşılamayacak olarak bularak tamamen geri çektiler.

Bu çekişme Patrik'e 60000 dolara mal olmuştu. Neredeyse kiliseyi mahvedecek kadar para alınmıştı. Özellikle de onların değişiklikleri ile para alma yolunun Türkler tarafından öğrenilmesi ile... Onlar daha önceden zavallı din adamları olarak görülüyordu. Bu hiçbir zaman unutulmayacak ve en sonunda Piskoposluğu yok edecek ve herkesi girmeye korkutacaktır.

Herkes barışı umarken ve şeytan daha fazla zarar veremediği zaman şefkatli olurken aniden bu madencileri çalışmaya bırakması imkânsız olacak başka bir fırtına koşturdu. Bir sonraki Ocak ayında Archemandrita isimli bir rahip Roma'dan geldi ve Fransız tarafından evinde ağırlandı. Kendisi meclisten de *propogana side* ilk olarak ilk para isteği konusundaki başarısızlığa rağmen şimdi 2000 doların hazırlanacağı ve Cyrillus'un azledilmesinden emin olurlarsa ve bu yeni elçiyi onun makamına dikerlerse buraya gönderileceğini söyledi. Fransız elçisi 10000 umuduyla umudu vardı. Papa'dan bir dul tarafından iyi kullanımlar için verilen yardım sever mallar için yalvardı. Ve böylece donanmış olarak, zamanında keşfedilen ve engellenen muhtelif çabalarla başladılar. Her ne kadar bu Rum kilisesine ciddi bir miktar paraya mal olsa da...

Bir sonraki yıl zavallı kilise açık hamlelerden nefes alabilme fırsatı oldu. Fakat daha gizli ve tehlikeli entrikalardan değil. Zira Roma'da Patriği yozlaştırmaya ve onu kazanmaya karar verilmişti. İlk olarak onun dostları arasında güvenini kaybetmelerine yol açacaklar ve sonra da onu mahvedeceklerdi. Bu amaç için Roma'dan Şubat 1624 civarında üç değişik temsilci gönderildi. Bir keşiş olan Peder Berillus eğer uzlaştırılabilirse Patriğin otoritesiyle Kazakları harekete geçirecekti. Bir din adamı olmayan da İspanya için barış teklifinde bulunacaktı. Ve Roma'da terbiye görmüş bir Rum olan Cizvit bir Rum olan Cannachi Rossi vardı.

Bu sonuncuya Kardinal Bandini'nin emri ve mührü altından Patriğe büyük şartlı yardım ve destek sunulmuştur. Ana maddeler Floransa konsilini kabul edip Roma kilisesinin önceliğine boyun eğmek ve derhal uzlaşma umudu olmaksızın Kalvinistlerin doktrinlerini mahkûm etmesi ve din dışı ilân etmesidir. Cyrillus derhal bana gelmiştir ve benden Rossi'nin güvenin ve görevinin otantik bir suretini almamı istedi ve bunun üzerine inancının doğruluğu üzerine bir cevap yazacağını danıştı. Fakat ben onu Kardinalin ona doğrudan yazmadığı için dikkat göstermemesini ve bu temsilciyi meşgul edip biraz zaman geçirmesini istedim. Zira vereceği her cevap onu düşmanlarının sonsuz yardım avantajı alacağı daha fazla ihtilafa sokacaktı ve en iyi beklenen itaatten başka hiçbir tatmin veya fedakârlık aramayan onlara karşı en iyi kolaylık şikâyet olacaktır. Fakat Cizvitler imzadan başka hiçbir şeyle uysallaştırılmayacak hâlde olup onların şimdi onların olan Piskoposları onu indirmek için kullanmışlardır ve kendilerinden birisinin gelmesi için 20000 dolar teklif etmişlerdir. Bu fırtına Patriği, dostları onu bu sahte çalışmanın planından kurtarıncaya ve [760] duman gibi kaybolan üç vekilin ihanetini açıncaya kadar geri çekilmeye ve saklanmaya zorlamıştır

Bir kere daha yorgun kilise pahalı bir barış bekledi ve o kötülüğünde aynı zamanda yorgun olduğuna dair bir görüntü vardı. Fakat Roma'da bu çalışmadan vazgeçmedi. Meclis yeni bir düşünceye düştü. Buna göre: İlk olarak tekrar düşmanlarına hamle yapmadan kendilerini güçlendirmek daha iyiydi ve bu amaç için çeşitli iddialar üzerine buraya Papa'dan tam bir otoritesi olacak fakat *suffraganto apostolico* unvanı altında olacaktı bir anti patrik göndermeye karar verdiler ve onunla birlikte kilise için bir haznedar gelecekti(Zira Aziz Peter Fransız elçisine para konusunda güvenmemektedir.) Bunlar ona yardım ve gayreti ve Cizvitler de danışman olarak katıldılar. Bunlara Roma'dan daha fazla bir emir beklemeden tohum atmaları veya kökünü kazımalarına ve en sonunda Roma ve İspanyol amacı için herşeyi yapma konusunda bütün güç verildi. Onların daha iyi güçlendirilmesi ve teşvik edilmesi için aynı zamanda İzmir, Paxia ve pek çok adalarda genel olarak cahil ve basit olan Rumlara karşı gelmeleri için yeni Papalık piskoposluklarının açılmasına dair fermân yayımlandı ve bu fermânlarla onların yerlerini alacaklardı. Bu görevle ilgi uzun şeyler duyduk 1 Aralık 1626 civarında Naxia'ya *suffraganeo* vardı. Fransız elçisi o yerin piskoposunu, papazını ve onu Papa'nın kendisi gibi kabul edildiği Sakız Adası'na götüren iki Cizvit'i onu alması için göndermiştir. Fakat başlangıç çok sert ve çok erken olmuş olup (Zira kendisi Fransız kanatları altında buraya gelmeden ve kuzu kıyafetleri olanların arasına yerleşmeden kendisini deklare edemezdi) pek çok kişi bu tuhaflığa karşı çıktı. Keşiş cemaatleri çok yakınlarında olan güçten koktular ve lâik insanlar da kiliseler üzerindeki hâkimiyet haklarına zarar geleceğinden korktular. En bilge adamlar Hristiyan özgürlüğünün tehlikesini ve onların çalışmaları ile onların herkesi bu meseleye buluşturılacaklarını ve eğer onlardan bir skandal olursa Türklerin Fransız ismi ve bir isim altında masumla suçluyu ayırmayacaklarını önceden gördüler. Rumlarda kesin olarak otoritelerinin ve eski inançlarının düşüşünü gördüler. Sadece şimdi ganimetin kendilerinin olduğunu düşünen Cizvitler kazanacaklardı. Her ne kadar pek çoğu kin duymakta olsa da tehdit edilen aforoz korkusundan dolayı kimse harekete geçmeye cesaret edemiyordu. Fakat umutsuzluk Rum kilisesini kendi mülklerini korumak için özgür olmaya zorladı ve bazı dostların cesaretlendirmesi ile bu kötü ve ölümcül darbeye karşı gelmeye cesaretlendirdi. Bütün komplo devlete bildirildi ve onların planı tamamen bozuldu. *Suffraganco* derhal kaçtı ve geri çekildi ve onların yeni Piskoposları Fransız tarafından alınan sahte mektupları ile mahkum edildi ve onların patentleri

koruyucularına çok fazla utanç getirecek şekilde onlardan alındı. *Hinc illae lachrymae*. Bu son püskürtme onları çok sinirlendirdi. Fakat *infestis animis deerat occasio*.

Haziran 1627'de buraya Londra Kraliyet Savunması üzerine İngiltere birkaç yıl kalmış pek çok eğitilmiş kişi ve Levant Şirketinin ana tüccarları tarafından iyi bilinen Kefalonya doğumlu bir Rum rahibidir olan bir Nicodemo Mataxa geldi. Kendisi o adada doğan bir beyefendinin kardeşidir. Bu kişiyle ülkemiz büyük bir ticaret ve iletişim tutmaktadır. Kendisiyle birlikte önüne geçilmiş bir cehalet ile boğulmuş kilisesinin yararı olduğunu iddia ettiği kendi masrafından aldığı bir Rum matbaası getirdi. Bunun özellikle de öğrenmek ve çalışma gerçekleri konusunda gerekli olduğunu belirtti. Kıyıyla gelir gelmez ve Patriklerle konuşur konuşmaz kendisinin bana Korinth Başpiskoposu tarafından emanet edildiği ve benim baskıyı almak için koruma ve yardımımı ve onu mallarıymış gibi geçirmemi istediler. Bu da ağır bir şey olduğundan dolayı şüphe olmadan yapılamazdı ve kendi hükümlerinde Türklerin ya onu alacaklarından ya da ondan sinsî bir yorum yapacaklarından korkmaktaydılar. Dinî amaç için olduğunu düşündükten ve İngiltere'deki pek çok akıllı adamın rızası ile yapıldığını ve Tanrının görkemi için her ne kadar biraz sorun olasılığı görsem de onlara eğer benim yolumda ve benim nasihatlarım ile yönlendirilip ve hareket ederlerse yardım etmeye karar vermiştim. İstanbul ve Hollanda elçisiyle birlikte meseleyi danışmak için evime gelen İskenderiye(o zaman bir olay ile bu şehirdeydi) Patrikleriyle konuşmaktan sonra ben açık bir şekilde gizlenemeyecek bir meselede açıkça gitmenin en güvenli ve en az skandalca yol olduğunu düşündüm. Ve ilk olarak Cyrillus aracılığıyla veziri bilgilendirdim ve iznini alıp onu ve bütün kitaplarını aldım. Gümrükhane boyunca onlar aranmadı. Hiçbir adam bunu yapamazdı ve onları güvenli bir şekilde evime getirdik. **[761]** Bütün zorlukların ondan sonra halledileceğini zannettik ve Hristiyanlardan bu konuda bir rezillikten şüphelenmedik. Bunu veya onları kızdırmamak gerektiğini düşünmedim. Fakat bu ülkenin hasedini bilerek ve alınan izne rağmen her kadının elinde yeniliğe karşı kavga etme gücü vardı. Özellikle de onların yasalarına zarar veren sonuç olduğundan dolayı kitap bastırıldığı için zorla alınabilirdi. Tedbirli bir şekilde ilerlemeye *de modo* olarak kullanıma koymaya mutabakata vardık.

Bu zamanda muhtelif konuşmalar yaptık ve Patrik benim evimde çalışmasına tahammül etmemi istedi. Fakat ben üzerimde olan yükün diğer işleri riske atamayacağım pek çok uygunsuzluğu veya kendimi umumî olarak benim asıl fonksiyonum olmayan bir konuda söz veremeyeceğimi. Bu eğer bir öfke olarak alınırsa

beni bu devletle gereksiz bir tartışmaya çekebilirdi. Fakat iyi bir Hristiyan'ın çalışmasını yapacaktım. Ve bu yüzden onlara kendilerimizden şüphe ederek başkalarına şüpheyi öğretmememiz, onun yerine daha güvenilir bir şekilde devam etmemizi ve Maraxa ve onun hizmetkârları için bir ev alöamız gerektiğini ve böylece durumun onlara her zaman yardım edeceğim şekilde gerektirdiği gibi çok mütevazi ve dikkatli bir şekilde ilerlemesi gerektiğini gösterdim. Bu yol üzerine karar aldık ve benden veya Fransız elçisinden uzak olmayan uygun bir yer bulduk. Fransız iki kilisenin birleştiğini iddia ediyordu. Ben de bunun onları sonsuza kadar ayıracak bir rezillik yükselteceğini hiçbir zaman anlamamıştım. Maraxa yerleştirildiği ve baskısı düzene girdiği zaman Fransız ve Cizvitler kızdılar ve bunu Roma kilisesi aleyhine veya en azından ihtimaller basarak onların çocuklara öğretme işlerini aldıklarını söylediler. İlk olarak onu kendi yönetimlerine çekmeye çalıştılar ve onu kendi manastırlarına davet ettiler. Onlara bağlanmasının onun İngiltere'de çalıştığından dolayı kötü bir şüphe yükselteceğine dair imada bulundu. Onların ilk yemi olan övgülerle kazanamadığı zaman onu hiçbir zaman bağışlamadıkları benim korumamı aldığı için bir sapkın ve luteryen olarak rapor ettiler. Baskının ise majestelerinin silahları için olduğunu ve her kitapta önünde resim olduğu için *malum auguriumdu* ve önceden sapkınılığı gösterdiği söylendi. Söyledikleri rezillikti. Zira sapkın temeli olan veya kâfirler tarafından korunan bir adamdan ne beklenebilirdi ki?

Bu sözler bizi çok az kıpırdattı. Biz onlara alıştık ve onları taşımaya razıydık. Onların nefretinin onların yüceliğine karşı yazan bir yazara karşı olduğunu biliyorduk. Fakat onların kötülükleri o kadar ilerledi ki Mataxa'ya kendisinin yatağında veya benim evimden geçtiği sırada geceleyin sokakta öldürüleceği söylendi. Bunun üzerine onun büyük ricası üzerine onun şahsı için ona konaklama vermeye razı oldum ve böylece kendisi gündüz çalışmasını gözetmeye devam etti ve akşamleyin sığınak için bana geri çekildi.

Henüz onların amacı için çalışacak hiçbir fırsat bulamamışlardı. Fakat Patriğin kendisi tarafından yapılan baskı üzerine küçük bir tez gönderdi. (Sadece Rum kilisesinin inancı ve öğretileri üzerine bir beyandı. Bir ihtilaftan veya başkalarının görüşlerini tenkit etmiyordu. Öz olarak dünyaya Cizvitler tarafından yayılan çeşitli iftiralara karşı Dünyayı tatmin etmek içindir. Bunlarda kendisinin kendi sürüsüne rezillik olan yeni ve tehlikeli doktrinler tanıttığı, merhum majestelerinin kutsal

hafızasına adamaya karar verdiği ve benim aracılığım ile onun izniyle İngiltere’de basılmak üzere yolladığını fakat şimdi burada yapmak için fırsatı vardı kendisi sadece nameyi babadan oğula geçirmişti) Bu Fransızın’ın garezini Cizvitlerin de hıncını tahrik etmiştir. Onlar doğu kilisesinden majestelerine bir onur yapılmasına tahammül edemeyecek halde olup kendilerini daha fazla tutamamışlar yazarı, hem çalışmayı ve hem de işçileri rahatsız etmek ve devirmek için komplo kurmuşlardır ve Patrik tarafından yazılmış, İngiltere’de basılmış ve Maraxa tarafından getirilen başka bir kitabı aldılar. Onun içinde Muhammed’e karşı bir cümle bulmaya çalıştılar. Konu bizim kurtarıcımızın özellikle Yahudilere karşı olan kutsallığını kanıtlamaktı. Orada bazı cümleler mütevazi bir şekilde Türklerin görüşlerini beyan ediyor ve suçluyordu. Onlar bu farz ettikleri avantajı aldıkları zaman bir şaklaban ama vezirin güvendiği ve Galata’da Voyvoda olan becerikli bir serseriyle çalıştılar. Ona bu Mataxa’nın buraya tahrik için gönderilen bir kaptan olduğunu bilgilendirdiler. Ve çocuklar için kitap basma bahanesi altında Kur’an’a karşı başka kitaplar dağıttıklarını ve onların gizlice bir İngiliz gemisiyle İngiltere’den getirdiğini ve benim onu koruduğumu bu kitapların Patrik tarafından Rumları kışkırtmak ve onları isyana çekmek için yazıldığı onların pek çoğu [762] padişahın Asya’daki beklenen seferi üzerine birleşme için tahrik etmek ve böylece Türkleri sonsuza kadar Avrupa’dan atmak için Kazaklara gönderildiği söylendi.

Bu suçlamalar büyüktü ve Patriğin ve Mataxa’nın hayatına saldırıyordu. Onların içine sinsi bir şekilde beni de karıştırmaya en azından böylece benim kredimi azaltmaya benim böylece kendimi sadece kendimi temizlemek için yeterli olarak çalışmam ve onların asıl olarak komplo kurduklarını korumak için çok az güvenim ve cesaretim olacaktı.

Vezir *more Turchesco* daha fazla sorgulama veya düşünme olmaksızın Mataxa’nın evine saldırmaya ve zannettiği üzere kendi kanunlarına karşı baskı yaparken günah içinde yakalamaya karar verdi. Ve bir kaptan ve yeniçeri birliğine idam için emir verdi. Orada eziyetin kötülüğü gözetilebilirdi. Olağan adalet bakanı tarafından değil, sanki direnme gücü ve amacı varmış gibi ve özgür oldukları zaman cahil bir celpçi tarafından çağırılan bir şeytan gibi dizginlenmesi zor olan askerler tarafından yapıldı. Bu kötü hareket 4 Ocak Cuma günü yapılacaktı. Fakat Fransız elçisi benim Patriği, baylosu ve diğer dostları çağırdığımı on iki gecede bir İngiliz maskesi görmek için davet ettiğimi duyunca, kendisi benim ziyafetimde sos olmak için bunu erteleyeceğini söyledi ve böylece o gün öğle vakti bütün zihinlerimiz neşeye ve huzura

yönlendirilmişken aniden 150 silahlı yeniçeri Mataxas'ın evine baskın yaptı ve benimkine giden yollara muhafızlar koydular. Hiç kimse nedenini bilmiyordu fakat herkes oyuncuların ahlaksızlıklarından korkmaktaydı. Bu karmaşa içerisinde benim sekreterim ve Mataxa onların içinden geçti. Galata'dan geliyorlardı ve onun hizmetkârlarından askerlere görünenler tutuklanmıştı. Fakat bir şapka içinde olarak ve başkaları tarafından cevap verilerek kendisi güven içinde kaçabilen ve evim içinde sığınmak bulabilenlerden biri oldu. Korkudan yarı ölü bir şekilde onu yarı olarak aldım. Kaptan esas olarak onu kaçırarak, onun bütün hizmetkârlarını aldı. Sandıklarının hepsini kutu ve damga, kitaplar, kâğıtlar, tabak para ve hainin malları gibi yağma olan herşeyi götürdüler. Onun kaybı(eğer adalet ile geri verilmezse) 7000 dolardır. Ve sokaklara geri dönerken bunun yeterli olmadığını düşünen iyi bir dost (Fransız tercümanlarından biri) onlara suçlu kişinin evime kaçtığını söyledi. Fakat Türkler daha yardımcı olarak kendilerinin onu oraya takip etme emirlerinin olmadığını söyledi.

Buna rağmen o gün konuklarımla *all Inglesle* olmayı kesmemeye karar verdim. Sadece Patrik bu kadar yüksek suçlamalar ile denizi geçmeye cesaret edemedi.

Ertesi gün kitapları suç teşkil edecek bir mesele bulmak için incelendi ve o kadar iyi düzenlenmişti ki Muhammed'e karşı hakaret olması gereken yere bir folyo not edilmişti. O yer iki Rum döneği tarafından vezirin ve bazı din adamlarının önünde tercüme edildi. Fakat yazarın veya baskıcının hayatına kanunun dokunabileceği hiçbir şey bulunamadı. Buna rağmen Patrik kanıt veya olasılık olmadan ona karşı pek çok suçlamanın yapıldığı yerde masumluğundan emin olarak kendisini yargılanması için sundu.

Vezerde hâlâ biraz hoşnutsuzluk ve muhalefet kalmaktadır. Özellikle de Mataxa'nın bir savaş adamı olduğu ve Kazaklarla iletişim içinde olması ve kendisinin benim korumam altında yaşayacağına dair raporlar varken... Ve kitapları üzerine İngiliz armalarını görmüş olarak kendisi onun bu tür işler yapamaya alışık olmayan bir Rum ve Papaz olacağına ikna olamayacak bir şekilde emin oldu. Ertesi gün bu şüphelerin derin bir kök almaması ve ona gerçeği açmak için ona gitmeye zorlandım. Güvenilir bir şekilde Mataxa'yı şiddetten kurtarmak için evime aldığımı fakat kendisinin her zaman masumiyetini korumaya hazır olduğunu söyledim. Onun aklına gördüğü bu korkunç adamın eğer bir suç varsa kendisinin Senatonun bir kulu bir beyefendi ve damgayı kullanmasına izin verdiği için onun hareketlerine cevap vermesi gereken Venedik balyosu tarafından sunulduğunu gördüğünü ve bildiğini ve bu yüzden kendisinin sık sık

güvenlerine ve samimiyetlerine inandığını söylediği dostlarının evlerine baskınlar yapacak ve devletin düşmanları olarak bildiklerinin tahriklerine kapılacak kadar şüphelenmekte ve rezil etmekte çok aceleci olduğunu ve ilk suçlama rüzgârında bize konuşmadan niyetlendiğinden daha kötü sonuçlar getirecek bir fırtına çıkardığını aklına soktum. [763] Kendisi adamı hatırlamaya çağırdığı ve benim şikâyetimin ağırlığını ve adaletini düşündüğü zaman yaptığından utandı. İlk olarak benim hakkında hiçbir düşüncesinin veya şüphesinin veya bana hakaret etme gibi bir amacı olmadığını sadece çok kolay bir şekilde inandığını söyledi. Onu bu kadar büyük bir şekilde istismar edenlerin küstahlığına şaşırılmıştı ve bu sözlerle tamamladı. Eğer başkalarının tahrikiyle kendi iradesine karşı yanlış yanlı yaptıysa, Mataxa'nın mallarının onurla geri verileceğini ve bu skandalı gerçekleştirenlerin başkaları için kazdıkları çukura düşeceğini ve ibret verici bir şekilde cezalandırılacağını gördüğüm zaman, o zaman onu affedeceğimi ve kendinin hem benim hem de adaletin dostu olacağına inandığını umduğunu söyledi. Bu çalışma ile bütün bulutları temizledim ve Patriği savunmuş oldum. Böylece kendisi hem vezirin hem de müftünün gözündeki iyi görüşe geri geldi. Müftüye de aynı zamanda aynı amaç için gittim ve ona eziyet edilen tarafın masumiyetini ve diğerlerinin zalim çalışmalarını bildirdim.

Bu şiddetten sonraki ertesi gün Kardinal Bandini'nin şimdi hapiste olan, büyük vebada yardım ettiğim ve beslediğim temsilcisi Canachy Rossi onların tek pragmatik amacı olup ona karşı gelmek ve düşmanı üzerinde zafer kazanmak için Patriğe gitti. O da ona ılımlı bir şekilde bu adi komplolarla birlikte onun sabrını ne kadar deneyeceklerini ve şimdi kendisinin onların tehlikelerini korumak zorunda olduğu hayatına daha ne kadar kastedeceklerini sordu. O da Cizvit terbiyesizliğiyle onların bir sapkın olan ve Roma kilisesine karşı gelmek dışında hiçbir şey bekleyemeyecekleri bir sapkının evinde yaşayan Mataxa'nın vaaz vermesini destekledikleri ve tahammül ettikleri ve kendisinin sapkınlıklarla dolu ve sapkınların başı İngiltere kralına adanmış kitaplar basmaya başladığını söyleyerek iki konuda skandal yarattığını, fakat eğer geri çekilir ve ikisinin de dostluklarını reddederse uzlaşma elde edeceğini söyledi.

Bu sorundan bir sonraki posta da Roma'da Kardinal Bandini'nin evinde İstanbul için başlığını taşıyan bir kardinaler meclisinin suretini aldım. Orada Patriğe karşı olan çalışma tartışılmış ve kararlaştırılmıştır. Amaç onun Kalvinistlere dönüşmesinden alınmıştır ve öğrencilerini onların okullarına göndermesidir. Onlarda oralardan getirdikleriyle Osmanlı imparatorluğuna karşı bir isyan kışkırttığı için suçlanmalı ve bu

sarayda kalan kralların elçileri idam edilmeli ve Katolik amacı desteklenmeliydi. Böylece kardinallerin fermânlarını ve talimatlarını Fransız elçisinin ve Cizvitlerinin ve bu son hareketi yapmak için emirleri ve gereçleriyle karşılaştırdığımız zaman bu birinin bağlı olduğu ve diğerinin gözetiminde olduğu açıkça gözükmektedir. Otorite dinimize nefret duyan Roma'dan gelmiş, fırsat baskı meselesinde alınmış ve bu şekilde bir darbeye Patriği mahvedecekler ve namımı yargılayacaklardır. Fakat Tanrının yardımı ile onların hasedinin üzerini kanıtladık. *Puteum fodiebant, ipsi illabuntur,*

Araç olan soytarı sert bir şekilde kızgınlık getirecek meselelere karıştığı için vezirin evinde azarlandı. Tekrar edici bir şekilde Fransız elçisinin onu istismar ettiğini ve ona ödül olarak 20 dönüm öz verdiğini, bunu da alamadığını ve böylece iki kat kandırıldığını söyledi.

Fransız elçisinin bundan sonra ne sıkıntıya, düşkünlüğe ve umumî utançlara düştüğünü görmekten ve onun kalitesine saygı olarak tanık olmaktan üzüldüm. Cizvitlerin nasıl adil bir şekilde cezalandırıldığını ve ortak huzurun ve barışı bozanlar olarak cezalandırıldıklarını ve sürgün edildiklerini bu uyarıyla dünyanın açık bilgisine sunacağım. Onun evinin camla korunmasına izin verin, kendisinin komşulara nasıl taş atmaya başladığına dikkat edin.

10 Şubat 1627.

[764] Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Uzun süreden beri kendimi burada umumî düşmanlara karşı savunmaya zorlandım. Bunun sebeplerini ve nedenlerini uzun bir konuşma olarak majestelerine gönderdim. Lordum Conway bunu efendime gösterecektir. Bu harekette haklı bir şekilde tahrik edilmişimdir ve sonucu hem kârlı hem de onurlu olup efendime bunu herhangi bir yanlış yorumdan korumanız için yalvarıyorum. Sebebin değerinden değil, düşmanların güçlü fraksiyonundan korkmaktayım.

Heykellerin aramasında efendimin arzularınıza olan bağlılığımı ölçmesini amaçladım. Pek çok haçım vardır. Fakat bir tane sonucusu hepsinin üzerindedir. Efendime emanet etme cesaretinde bulunduğum ve Rumeli'de görevlendirdiğim temsilcim. Themes, Atina, Lacedemon, Acia, Corinth gibi Mora'nın ünlü pek çok yerini ziyaret ettikten ve araştırdıktan ve devamlı bir şekilde bana yazdıktan sonra aniden taşınmasını sağlayamadığı pek çok parça almış olup Patras'ta ölmüştür. Kendisi dört tane heykel göndermiştir ve onların arkasından bir gemi gelmiştir. Kendisinin bıraktığı

veya önceden bana gönderdiği notlara göre bu konsolos görevi alacak ve burada ve orada dağılmış pek çok şeyi geri alacaktır. Fakat bu yeni bir çalışma olmalıdır. Aynı zamanda bulabildiği kadarını satın aldığı adaların pek çoğunu aramış ve onları kuma gömmüş veya bütün topladıklarını alıncaya kadar Rumlara bırakmıştır. Fakat Tanrı onu engellemiştir. Eğer birleştirebilirim pek çok başka yerde heykelim vardır. Onların ne olacağı efendimin kabulüne ve cömertliğine kalmaktadır ve hepsini kaybetsem de hiçbir gayretin, alâkanın, yolculuğun veya masrafın kendimi & olarak kanıtlamak konusundaki bu kanıtı kaybetmeyeceğim.

Lord Conway'e

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordum,

Bay Brantwait'i onuruza son mektubumda söz verdiğim Cizvitlerin hikâyesini göndermesi için görevlendirdim. Sizden onu naçiz bir şekilde benim doğrulanmam için majestelerine sunmanız için yalvarıyorum. Mesele içerisinde Venedik balyosu hem zarar gördü hem de püskürtüldü. Umarım bu topraklar onlardan onlar sürgün edilip onlardan boşaltıldığında huzur ve iyilik geri döner ve böylece onları kendi hareketlerinin suçluluğuna ve ödüllere bırakıyorum.

Özet olarak Gabor'dan ve bu devletten bütün umutlarımızı tenkit etme cesaretinde bulunmuştum. Fakat lordumun iletişimi için ikna edeci sebepler korudum. Çünkü onları şifre olmadan yazmam benim için güvenli değildir. Kesinlikle Gabor kendi kendine yardım olmadan belki de buradan zorlanmadan hiçbir şey yapmayarak fakat pahalıya aldığı barıştan memnun olacaktır ve akıllı bir adamın veya kendi muhtemel tehlikesini önceden gören bir adamın bu insanları şimdi kafalarını tehdit eden kılıç dışında başka bir şeyi düşünmeye yönlendirmesi imkansızdır. Sipahiler izin olmadan kamptan geri dönmüşlerdir. Yakın zamanda padişahın gelirlerini tüketen kârları almaları reddedilmiştir. Kendisi bu yüzden açıkça rahatsızdır. Kendisi onunla birlikte yaşayacaklarını ve öleceklerini söyleyen yeniçerileri kendi tarafına çağırarak ve bağlayarak güçlendirmiştir. Böylece askeriyenin iki üyesi neredeyse uzlaşamaz şeklide bölünmüştür ve şehirde büyük bir kargaşa korkusu vardır. Dışarıda Abaza Paşa yeniçerilere zulmetmektedir ve sipahileri destekliyor gibi gözükmektedir. Buradan hepsinin ona çekileceği ve sadece yayaların İstanbul'u koruyacağına kendisinin de Asya'nın lordu olacağına dair bir korku oluştu. İki gün önce kendisinin Erzurum'dan kalktığı ve Tokat'ta kışlayan veziriazamı kuşatacağının haberi gelmiştir. Savunan olmak büyük bir değişikliktir. Diğerleri de onun Van'a gideceğini söylemektedirler. Bütün

raporlar gibi bu imparatorluğun kararları da karışıklıklarla doludur. Sık sık toplantılar yapılmaktadır ve vezire acil yardım ve destek gönderilmesine karar verilmiştir. Fakat kimin gideceğini bilmemektedirler. Sipahiler taleplerini alana kadar gitmeyecektir. Buna izin verildiğinde imparatorun muhafızı yeniçeriler için ödeme kalmaz ve bunlar da atlı olmadan gitmeye cesaret edemezler. Diğerinin ihanet edeceğinden veya onları yolda keseceğinden korkmaktadır. Sonuç olarak akıllı adamlar kimsenin emirler veya ricalar için bu yıl gitmeyeceğini ve sonra da Abaza'nın büyük bir şekilde topraklarını genişleteceği düşünülmektedir. Bir İran elçisinden ve barışa dair bir konuşma vardır. Fakat eğer biri gelirse başka bir eyalet kaybedilirken onları uyutmaya gelecektir. Hazine yoktur. Haraçlar küçülmüştür ve köyler [765] adalet eksikliğinden ve valilerin zalimliğinden boşalmıştır. Zorla alınan paralar şimdi bütün gelirlerdir. Bu imparatorluğun gerçek durumu budur. Eğer kehanette bulunmak uygunsa uzun süre devam edemez. Hastalıklar tedavi edilmez şekildedir, hiçbir emir, hiçbir sadakat yoktur kimse de tedavi etmek için miğferi almamaktadır. Her paşa kendi zamanın kralıdır ve kendi makamını tutmaya çalışmaktadır. Tanrı herşeyi yapabilir, fakat insan zekâsında bu monarşi bitmektedir. Bu hasta şartta bu devletten ne bekleneceğine lordum hüküm verecektir. Zira ben sadece kanıtları getireceğim.

Umarım sadece işimi bitirdiğim zaman değil, yaşadığım krallığın da neredeyse bitmekte olduğu zamanın geri dönme zamanı olduğunu umuyorum. Bu yüzden acele için dua ediyorum. Belki de biz buradayken yapılamaz. Fakat eğer çok uzağa bakarsam ve kendimi kandırırsam, tüccarlar benim hatam ile olabilir. Ve onları kendime olduğu gibi çürümüş bir evde dikkat etmeleri konusunda zarar yoktur. Bu ateşli bir kılıç gibi olan gibi bir kuyruklu yıldız daha yoktur. O zamanda beri bütün dünya karmaşa ve barış içinde olmamıştı. Tanrı onu İngiltere'ye kutsama ve beni de oraya lorduma bütün naçiz hizmetleri yapma yeminlerimi icra edebilmem için göndersin. 22 Şubat 1627

Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma benim burada kaldığım süre içerisinde Cizvitlerin davranışlarıyla ilgili küçük bir hikâye ve onların kovulmaların sebebini anlatan bir kağıt göndermiştim. Bu hüküm her ne kadar Fransız tehditler etse ve zavallı tüccarları üzerinden intikam alsada katı bir şekilde devam etmektedir. Onların depolarını mühürlemeye devam etmektedir. Bazıları söylediği gibi sinirli Tanrıları kullanıp kendi kumaşını satmak için. Ve onların da şimdi ona karşı ayaklanmaları olasıdır ve ben de lorduma buradaki meselelerin,

özellikle de Gabor'un ve bu imparatorluğun durumuyla ilgili bir hesap verebilirim. Majestelerine olan mektubuma bir cümle ekledim ve onun nedenleri Lordum Conway'e yazdığım mektubumdadır. Onları bir şifre olmadan yazmaya cesaret edemedim (kendim için) ve bu yüzden onları böldüm. Bunları okuduğunuz zaman diğer konuşma fazlalık ve lordumu rahatsız edici olacaktır ve bu yüzden bunu kolaylıkla bitirebiliyorum. Fakat sizin konuşmanıza uygun bir mesele araştıracağım. Böylece hem kendime onur ve kâr getireceğim.

Rumeli'de el yazmaları için yaptığım boş bir soruşturma da bir mücevher buldum. (Anladığım kadarıyla) Aziz Crisostom'un Psalme üzerine olan bir kopyasının ikinci cildir. 32'den oluşmaktadır hiçbir şekilde basılmamıştır veya Avrupa'da herhangi bir kütüphanede bulunamazdır. Her ne kadar büyük bir şiddetle istenmiş ve masrafla aranmış olsa da... Sir Henry Savile onları canlı olarak görmekten çok memnun olacaktır. 77. *Psalme*'dan başlamaktadır Yunanca hesaptadır ve baştan sonadır. Diğer bütün suretler 49'dan 108'e kadar atlar ve sonra uzun bir *psalme* olan 117.yi kaçıır. Bunda o da vardır. Diğer bölümünü de almayı amaçlayacağım. Zira kesin olarak eğer bunu koruduysa başkalarına da sahip olabilir. Kurtlar tarafından aşırı miktarda yenmeye maruz kalmıştır ve yaprakları bir arada tutmak için yamanmıştır. Fakat onu İngiltere'de basılmak için uygun duruma getireceğim. Bu türde başka ne varsa Oxford'da olmayanları yurda getirmeyi umuyorum. Ve lordumunda cahilin eğitimiye yardım etmeye alâka gösterdiğini duymaktan memnun olacağınızı biliyorum.

Posta uzun beklentiden sonra vardı. Altmış gün yolda bana lorduma [1 Ocak] tarihli paketiniz için teşekkür etme fırsatını vermek için yoldaydı. O olmadan sadece cehalet içinde değil aynı zamanda utanç içinde de durmaktaydım. Majestelerinin tüccarlarına destek vermeye tenezzül etmesine ve onların korumalarının çok yetenekli ve istekli ellere düşmesinden çok memnun oldum. Bana gönderdiğiniz Predagi fermânından ziyade bir zorunluluğu daha açık ima eden başka bir şey daha yoktur. Zira eğer doğru anladıysam, Senatonun İngiltere'deki elçilerinden aldığı haber üzerine lordumun ne yapacağını bilip bunu engelleme çabasıdır. O devlet çok uyanık olarak başkalarının büyük avantajlarını almak zorundadır. Ve ben de buna şaşırıyorum. Zira her gün oturmaktadırlar ve yapacak daha fazla bir şeyleri yoktur. Biz de onları kadar iyi olarak korumalarından memnun olmaktayız. Böylece bizim üzerimize ihlal yapmazlar ve [766] eğer onlarla önceden konuşabilirsem, kendi kullarını yabancılar üzerine yükleme yapmamak ve bütün ayrıcalıkları kendilerinin yaptıkları ve aldıkları gemilere

yüklemek isteyebilirler. Fakat ben onların böylece amaçlarını elde edebileceklerine inanmıyorum. Zira eğer böyle bir Xerxes filosuna sahip olurlarsa, onları savunacak yeni adamlar yapmadıkları sürece korsanları zenginleştirmek ve onları gemilerle doldurmaktan başka hiçbir şey yapmayacaklardır. Orada bizi onların gemiciliğinin artarak verebileceğinden daha büyük bir kötülük gördüm. Fakat onların bizi utandırdığını görerek, bu bize İngiltere’de onların o umutlarının dalını karşılamayı öğretmelidir. Büyük bir acı üzerine satmama yasakları üzerine... Ve o zaman hem yabancıları kullanmak hem de konsolaj ödemek zorunda kalırlar veya kararlı olur ve karadan at arabalarını takip ederler. Onların bu hususta katı olacağını ve sert bir şekilde bize ihtiyacı olmadıklarını göstereceklerini biliyorum. Fakat lordumun onların gediklerini ve nerede zayıf olduklarını bildiğine eminim. Kuşüzümlerine yapılan yeni vergi, gereklilik onları bizim tarafımızı almaya düşürecek. Eğer onları almazsak onlar domuz besleyebilirler. Efendilerimizden konsolaj talep edeceğiz. Eğer onlar bizim kullarımızı bir sözleşme ile bağlamazlarsa yeterli olacaktık. Sonra bırakalım onlar ilk olarak boyun en çok ihtiyacı olanları alsınlar. Onların mal üzerindeki haraçları *per transito* olup eğer onların limanlarında gözükp, sadece gemiden gemiye taşınması tahammül edemezlerdir. Bunu kendi amaçlarına *sanita*’ya alâka gösterirmiş gibi yapmaktadırlar. Fakat bu bir sorgulama numarası gibi gözükmektedir. Hepsine lordumun zekası ve ülkenizin iyiliği için gayretinizde uygun çözümleri bulacaksınız. Size gönderilen bilgilerde en büyük sonuç eksiktir. Onlar kendi kullarını bizim gemilerimize yükleme yapmasını yasaklayabilir, hiç kimse onlarla kavga edemez. Fakat onlar padişahın kulları olan Rumları, Ermenileri, Türkleri kendi topraklarında bizim üzerimize yükleme yapmaları için kullanabilirler. Onlar bunlara Türk ve Rum gemilerine Venedik için veya kendi kullanımları veya onları reddetmeye cesaret edemedikleri için yükleme yapmaktadırlar. Ve bazen kedileri de bazen onları kullanmaktadırlar. Böylece biz de en kötü durumda olup hepsinden daha katı yasalarla bağlanmış durumdayız. Bu adil ve büyük bir üzüntüdür. Eğer lordum bunu alabilir ve bizi bu bölgelerden bize istekli bir şekilde yükleme yapacakları kabul etmemiz özgürlüğümüzü sağlarsanız onları beklememiz için gerek kalmaz. Zira bütün ticaret bize büyük bir avantaj getirecek şekilde bizim gemiciliğimiz tarafından sürdürülecektir. Bunun nedeni onların kendi gemiciliğini ilerletecek olmasıdır. Fakat onlar nefrete karşı mücadele edeceklerdir. Fakat bunların bütün zorladıkları boş olacaklar ve kendi derinliklerine gitmekten korkacaklardır. Doğal isteği dizginlemek ve onların

topraklarında doğmayanların özgürlüklerini dizginlemek büyük bir sorundur. Bir Yahudi, bir Türk'e yükleme yapabilir ama bir İngiliz'e yapamaz. Bu bizim rahatlayacağımız ana noktadır. Geri kalanı için onlardan ne korkmakta ne de haset duymaktayız. Onların tedbirli toplantılar ve mükemmel fermânlar ile *marinarezza*'larını geri getirmeye çalıştıklarını biliyoruz. Fakat onların bir atasözünü öğrendik; *Iva le detto et fatto ce Grand tutto*

Bizim dostumuz olan iki cumhuriyet vardır fakat değişik karışıklıklar vardır. Senatonun İngiltere'nin iyiliğini istediğine ve el atından düşmanlarımıza yardım etmeyeceklerine ikna oldum. Fakat aktif olarak onlar donmuş bir nesildir. Diğer yandan Hollandalılar açıkça bizimle bağdaşmaktadırlar fakat gizli olarak birkaç düka almak için düşmanlarımızla o kadarını yapacaktır. Bu çok halk özgürlüğünün getirdiği bir eksikliktir. Bunu lorduma yazıyorum çünkü senato bize gelen Cenevizlilere tahıl ile hizmet ettiğimiz ve nasıl Hollandalı'nın şimdi güçlü bir şekilde onların ticaretine girdiği konusunda şikâyette bulundu. Ve bunu belki de mülteci olarak yaşıyan birkaç Hollandalı bahanesi ile yapmaktadırlar. Elçi cesaret ettiği kadar onları korumaktadır. Fakat kendisi aynı zamanda tahılı yasakladığını fakat adamların şarap içmek tavernayı kullanmadığını söylemiştir. Bu yeni ticaretin baş aracı İzmir'de bir tüccar olan, Hollanda elçisinin yardımcı konsolosu ve Senatonun bir kulu olan bir Sinyor Orlando tarafından yapılmaktadır. Bu zamanda Londralı William'la beraber (buraya Livorno'dan gelmiştir) dört büyük Hollanda gemisi sadece Cenova için tahıl yüklemeye gelmiştir. Gemilerin pek çoğu İspanya için yükleme yapmaktadır Lordumun otoritesi belki de hem Senatoyu kendi kullarını dizginleyebilecekleri konusunda bilgilendirerek ve majestelerine biraz kazanç için Hollanda'nın bizim ve onların düşmanlarını çok şişmanlatacak şekilde beslememeleri konusunda emir vermesine dair bir imada bulunabilir. Buna daha öne dokunmuştum. Fakat İstanbul'dan gelen herhangi bir şeyden devlet meselesi olarak görüşmediği için ilham edildiğini gördüm. Çok nadiren cevap alıp hiçbir zaman telafi alamadım. Bu yüzden lorduma ortak iyi için desteğinizi vermeniz için yalvarıyorum.

Her gün halefimi beklemekteyim ve eğer başarılı olur ve denizden dönersem yeni kantarı ziyaret edeceğim. En azından eğer tüccarlarımızın yükleyecek bir malı varsa onun üzerine benim isteğim dayanır. Fakat orada olduğum zaman lordum beni karadan nasıl eve dönebileceğim konusunda bilgilendirmeyi [767] unutmayacaktır. Eşim de sizin nasihatimize dayanmaktadır. *Per mare, per teras undique hosties erit.*

Böylece lordumun dualarının ve değerlerinin meyvesini, soylu leydinize de mutluluk ve saadet dileyerek sizi cennetin korumasına teslim ederim. İstanbul 22 Şubat 1627

Sir Isaac Wake'Ten Lord Conway'e Yazdığı Mektubun 24 Şubat Tarihli Özeti, 21 Şubat Zürih'ten Mektuplar ve Hollanda Elçisinin Venedik Senatosuna Teklifleriyle

Benim çok iyi lordum,

Bu hafta lordumdan 30 Aralık tarihli Bohemya kraliçesine, Lord Carleton ve Bay Questor'a yazılmış mektupları ihtiva eden paket elime geçti. Onları geçen gece gönderdim. Bana yazdığınız bir mektubun suretini de aynı şekilde hem Lordum Conway'e hem de Lordum Carleton'a gönderdim.

Gabor'la alâkalı olarak Lordumun kullandığını dilin kabalığından korkmanıza gerek yoktur. Görüşü ihmâlden başka hiçbir şeyi hak etmeyen onun dışında kimse tarafından tenkit edilmeyecektir. Siz de sizin beyan edileceğinizden emin olabilirsiniz. Ve ben de onun dürüst olmayışının sizin onurunuzu aydınlatmaya hizmet edecek bir başarısızlık olduğundan dolayı lordu tebrik ederim. *Hectora quis nosset, falix si Troja suiffer?* Onun hokkabazlıkları zekânızı, gayretinizi ve yeteneğinizi daha dikkat çekici yaptı ve sizin bütün dürüst adamların görüşünde uzun süredir olan şöhretinize daha fazlasını ekledi. Böylece cömert efendimizin ellerinden takdir bulacağınızdan emin olabilirsiniz. Lorduma bu şekilde açıkça yazma cesareti buldum çünkü mektubunuzda bazı memnuniyetsizlik nidâları buldum. Bunun için sizin bütün değerli ve dürüst adamlar için ortak olandan daha fazla bir sebebiniz yoktur. Onlar kendileri özel olarak zamanın musibetleriyle sempati duymaktadırlar.

Magdebourg'un yöneticisi lordumun bildirdiğinden daha fazla olarak Micoferentz'den daha başka bir şey beklememiştir. Ve kendisi de Gabor'u dünyadaki en hain adam olarak ilan etmektedir. Bizim onu hiç tanımamamız ve onun da hiçbir zaman bizim meselemize karışmaması dilenebilir. Fakat onu daha fazla düşünmeyelim fakat onu Tacitus'taki dostuyla birlikte *quem calamitas publica fecit partemrei publice* olarak sayalım.

Piedmont prensinden bu sözleri alan bir hatırat aldım. *Che il signior abasciatore si contenti di scrivere in Constantinopoli, Algeries, Runis, a quelli ambasciatori, consoli Inglesi, di impetrare da quelli visitri la messsione ali negotianti sudditti dell Ottomano, di potere venire a questi, di parti S. A atesso la smaltimento di quille mercantie, la*

liberta, la francgihga, il commondo di ricariso de panni di lana seta passandone gli offecij necessarij parche se n ottenga l'intento

Lordum form ile *nejcitis quid petatis* olduğunu görecektir. Fakat ben bu hatıratın lorduma gönderilmesi sorumluluğunu üzerime aldım ve sizden her ne kadar gösteri ve görünüş için de olsa ona tatmin vermenizi isteyeceğim. Cezayir ve Tunus'a yazmayacağım. Zira o yılanlarla hiçbir iletişimim yoktur. Fakat prensin Bâbîâli'den ne elde edebileceğimizi görmesinden memnun olacağım. Ve o belki lordumun zekâsıyla resmî olarak yeterli ve öz olarak büyük ölçüde olmayacak şekilde yapılabilir.

İngiltere'den lorduma son yazılanlardan beri hiçbir şey duymadım. Almanya'da, Stode ve Glocstat'ta herşey iyi gitmektedir. Bu bölgenin ne getirdiğini veya sonra Hristiyanlığın herhangi bir başka bölgesinden göndermeye değer ne aldığımı lordum ekte burada bulacaktır.

Bir kerede lordumun bu yoldan gelişiyile alakalı isteğimi ciddî bir şekilde yineleyeceğim. Çünkü öyle veya böyle yolunuzu güven altına alma cesaretini gösteriyorum. Size önce bir *saluo condotto* veya Brüksel'den bir pasaport sağlayacağım. Bu sizi İspanya kralının bütün toprakları boyunca güven altına alacaktır. Belki de buna ihtiyacımız olmayacaktır. Fakat benimle hareketsiz olarak benimle kalacaktır. Sonsuz bir şekilde onurunuza hizmet etme ve belki de cömert efendimize hizmet avantajı sağlayacak iletişim istemekteyim. Ve bu yüzden sizin de bana bu iyiliği sağlayacağınızı umar ve [768]eğer yaşarsam sizi bütün düşmanların tehlikelerinden koruyacağıma ve yolculuğunuza *pericolare* olacağınız değil her ülkede *malandrini ve assassini* olmayacak bir şekilde yardım edeceğim. Burada soylu ve değerli leyinizin ellerini öpmek için izin ister ve her zaman Lordumun en düşkün naçiz hizmetkârı olarak kalacağım. Venedik 26 Şubat 1628

I.WAKE

Sir Isaac Wake'ten Lord Conway'e Yazılmış Mektuptan Bir Parça

Dürüst Onurlu, Benim çok iyi Lordum,

Hollanda elçisi geçen hafta bu mecliste ilk teklifini yaptı. Orada kendisi ciddi bir şekilde bu senatoyu, savunma birliğine göre efendilerine borçlu oldukları iki yıllık katkının ödenmesi ve bundan sora o kotanın zamanında ödenmesi için bir emir vermeye çağırmıştı. Kendisi bu hafta bir cevap aldı. Bu bir cevaptan ziyade bir bulmacaydı. Törenselsel bir girişten sonra, ortak amaçla ilgili gayretle dair itirazlar ve Hollanda'ya

duyulan özel sevgi ve eğilimden bahsederek bütün özgür prens ve devletlerin ve eğer hırslarının şiddeti zamanında engellenmezse bütün Avrupa'yı baskıyla tehdit eden İspanya ve Avusturya'nın tehlikeli hesaplarına karşı genel bir para alınmasına geçtiler. Ve onlar eski ortak yerlerine düşerek, son zamanlarda yaptığı büyük masrafları belirttiler (özellikle de Valtelina) ve yaptıkları saptırma ile Hollanda'ya ve dostlarına verdikleri faydalardan bahsettiler. Şu an İtalya'da mevcut bir yenilik tehlikesi vardı ve bunun sonucu olarak gereklilik onları tetikte olmaya zorlamıştı. İngiltere ve Fransa arasına uzlaşma konusundaki en ciddi isteklerini belirtmişlerdir. Efendileri için bir milyon alması gereken elçinin aldığı paranın hepsi bu kadardır. Ve her ne kadar kendisi kısa süre içerisinde onlara yeniden gelmeye niyetlense de eğer Valtelina'daki saptırma hususunda bir yıllık ödemediği vazgeçerse onun zor başarılı olacağını düşünüyorum. Ve eğer böyle gelirse efendilerine iyi bir hizmet yapmıştır. Zira kötü ödeme efendilerinden alınan herhangi bir şey iyidir. Elçinin teklifini lordum zarftaki mektupta bulacaktır. Ve okumanıza izin verecek rahatlık bulursanız, eğer bana güven içinde verilmeseydi olabilecek bazı hariciyetlere karşı haklı bir şekilde aldığım akıllı bir parça bulacaksınız. Zira onun Fransa'nın ismini İngiltere'den önce koymasını sevmedim ve onun iki taç arasındaki ihtilaflar hakkındaki konuşması onun ana konusuyla hiçbir bağlantısı olmadığı için sakınılabılır.

Mantova meseleleri hâlâ çok belirsizdir ve tahta geçişin Nivers dükünün şahsına barışçıl bir şekilde mi kalacağı veya bir değişikliğin mi olacağı söylemek zordur. Henüz imparatora hürmet ve atamayı almak için gönderilen Mantova Piskoposundan haber yoktur. Fakat ben çok iyi bir elden, hâlihazırda o elçinin karşılanmasında ve kendisine olan muameleye dair bazı şüpheler olduğunu anladım. Ve imparator, bir önceki Dük Ferdinand'ın atamayı almak için kardeşi Don Vincenzo'yu (son ölen) göndermesinden dolayı yeni Mantova dükünün oğlunu ona şahsen göndererek atamayı alması gerektiğini iddia etmiştir. Burada zamanın ortaya çıkaracağı bazı gizemler vardır.

Fransız Kralı yeni Mantova düküne çok cömert bir mektup yazmıştır. Orada onu taciz edecek olan herkese karşı onun hakkını korumaya söz vermiştir. Hepsine aynı zamanda onun için eksik kalmaktansa İngiltere ve dinden olanlarla barış yapacağını da eklemiştir. Bu bana bu ayın 16'sında Mantova'dan gelen mektuplarda, İngiltere'de yakın bir zamanda olan güvenilir bir insan tarafından yazılmıştır.

Fransız elçisi bu hafta yeniden, Savoy dükünün İspanyollar ile birleştiğini iddia ederek, kendilerini Mantova'nın lehine beyan etmeleri için bu devlete bastırmıştır.

Kesin bir cevabın yerine, varışından beri bu devlete hiçbir şey göndermediği veya yazmadığı için yeni Mantova düküne karşı bir şikâyet almıştır. Bu nokta onların oğlu prens onlara yazar yazmaz onların da ona yazmaları ile büyütülmüş ve babanın da onları çok fazla ihmal ettiğini görerek, onlara ihtiyacı olup olmadığını kendisinden duyuncaya kadar hiçbir şeye karar vermeyeceklerdir.

[769] Bugün Sir Thomas Roe'dan bir paket aldım. Orada Lordum için yazılmış hiçbir şey yoktu. Bu hususta, kendisinin bana yazdıklarını gönderme cesaretinde bulundum. Orada kendimi lorduma o değerli beyefendiye tatmin verdiğim kadar lorduma o kadar çok memnuniyet verdiğim konusunda kendimi temin ettim. Kendisi bunu yapmamı emretmişti.

Küçük Toskana büyük dükünün bir yolculuğa niyetlenmesi büyük bir gürültü yaşamıştır. Onun planı Roma'ya gidip, Loretto'yı ziyaret edip, oradan Venedik'i geçmek ve oradan da kendisini imparatorun sarayına taşımaktır. Spekilasyonların söylediğine göre kendisinin bir taç hırsı vardır. Ve İspanya kralı, İtalya'da kendinden başka bir Krala izin vermeyeceği için, onlar ona imparator ve Papa'nın birleşik şekilde onun üzerine sunacağı Danimarka tacı hakkında kehanette bulunmuşlardır. Böyle bir bağışın Papa'ya hiçbir maliyeti olmayacaktır. Kendisi bu doğada talep edilen herhangi bir şeyi vermekten memnun olacaktır çünkü kendisi *jus donandi* değildir. Fakat onun otoritesi böyle bir bağışla artacaktır. Floransa'ya beş milyon altın borcu olan imparator ona bir unvanla ödeme yapmaktan memnun olabilir. Bu onu fethedilene katkı yapmaya zorunlu bırakmaktadır. Bunlar konuşmadır ve belki de *chimera*'dır. Zira onun Roma'ya ve Loretto'ya olan yolculuğu dışında hiçbir şeyden emin değilim.

Zürih'ten Gelen Mektuptan Bir Parça

Lorduma önceki mektubumda bahsettiğim İsviçre'nin Protestan kantonları ve aynı inançta bazı şekildeki diğer şehirlerinin diyeti bu şehirde toplanmıştır. Burada şu an yaşadıkları en kuvvetli ve muzaffer düşman tarafından çevrelenerek buldukları açık tehlike hakkında olgun bir düşünceden sonra bütün güçleriyle birbirlerine yardım etmeye hazır olacaklardır. Ve aynı zamanda eğer gerekirse plaka ve altın zincirlerini eritecekler(bunlardan büyük miktarda vardır) ve bunlarla ordularını koruyacaklardır. Ve Katolik kantonlara güvenemediklerinden dolayı(onların muhalif olması için küçük bir sebep yoktur) birkaç gün içinde Baden'de genel bir diyet yapmaya karar vermişlerdir. Orada (eğer gerekirse) onlarla eski konfederasyonlarına ve seleflerinin güçlü

örneklerine göre onlarla birleşik şekilde olup olmamaya karar verecekler. Bunun hakkında neye güveneceklerini bildikleri ittifaka kesin bir cevap vermeye kararlıydılar.

Protestan kantonlar silah taşıyabilen bütün kullarına toplanmaları için emir vermişlerdir. Aynı şekilde yer yüzbaşına milislerin çalıştırması emir verilmiştir. Zürih ve Bern Kantonları Venedik meskûnuyla, Venedik Devleti'yle birlik içinde olduğunu ima edip, mezkûr elçiden Senatoya buraya hatırı sayılır bir miktar para gönderip, eğer fırsatlar olabilirse onu kullanabilecekleri niyet için istediler. Venedik Cumhuriyeti mezkûr birliğe bütün kantonlara savaş zamanında 4000 duka ödemekle yükümlüdür. Bu diyette Bern vekilleri Espiets Baronu ve Mösyö Wierman'dı. Zürih 17 Şubat 1628

Zürih'ten Gelen Başka Bir Mektup

17 Şubatta önceki mektubumda Baden'de yapılacak diyetten bahsetmiştim. O diyet gelecek Pazartesi 25 Şubat'ta toplanmış olmalıydı. Fakat Katolik kantonlar 8 gün daha uzatılmasını istediler. Kendi aralarında önemli meseleler olduğunu *interim* içinde uzlaşmaya niyetlenmişlerdi. Bu Sinyorlar bu hareketlere çok kızmış olup, genel rıza ile çağırılan bir diyette işe yaramaz olmuşlardı. Onlarım imparator ve Leopold ile gizli bir iletişimi olduklarından korkulmaktadır. Dini kantonlar sınırlarına ziyaretle birlikte bütün önemli yerlerle silah ve mühimmat gönderdiler.[769] Onların subaylarının kaptanları köylüleri toplamakla meşguldü. Onlar genel olarak rapora göre özgürlükleri için savaşmaya kararlıydılar. Biz de bu bölgelerde bir birlik konuşmaları duymaktayız. Protestanlar da bu tehlikeli zamanlarda kendi topraklarında buna izin vermeyeceklerdir. Burada diğer prensler tarafından ödenecek *Pensionari devorsi* ile alâkalı olarak, hiçbir şey öğrenemedim. Eğer varsa çok gizli tutulmaktadır. Zira burada böyle bir mesele bilmiyoruz. Protestan kantonların Zürih'in Venedik'ten aldığı 4000 dolar dışında hiçbir şey almadığından eminim. Ve Bern'de aynı yerden aynı şekilde almıştır. Fransa için onlar şimdi *pernsioni decorji* ödemekten çok uzaktırlar. *Maistre de requestest* Mösyö de Foweuet uzun süre önce İsviçre için elçi seçilmiş olup para eksikliğinden dolayı Paris'te tutulmaktadır. Zürih 24 Şubat 1628

OLİVAR

FLEMMING

[772] Lord Conway'e

Benim çok iyi Lordum,

Venedik karnavalı bütün mektupların gelişini festivalleri yüzünden erteledi. Her ne kadar büyük değerde olmasa da sadece majestelerinin ve lordumun hizmetine doğru

bakan herşeyi yakalama konusunda ciddi bir eğilimim olup önceki mektubuma ekleyecek birkaç şeyim vardır. Ne olduğunu okumaktan memnun olacaksınız. Ve şifre göndermekteyim. Büyük bir sır değeri yoktur fakat aracılığıyla bütün Gabor'un yollarını keşfettiğin prens için şifre kullanacağım. Ve şüphelenilmek onun mahvoluşu olacaktır ve bende onun güvenini kaybedeceğim. Ondan sadece o Proteus'un görünüşe göre ondan şüphelenen imparatorundan düşmeye zorlanabileceğine dair bir umut olabileceği dışında bir şey toplayamadım; özellikle de müteveffa prens Sigismund'un kardeşi ve tamamen bir imparatorluk mensubu olan Andrea Battory'inin Lehistan'a kaçmasıyla o devletin kendisine karşı bir tuzak kurmasından korkmaktadır. Padişah buna asla tahammül etmez biz de karşı gelebileceğimiz şekilde karşı geldiğimiz kadar buna tahammül etmeyiz. Buradan takip, edeceğim, birkaç şey çıkabilir ve mevcut durumları en iyi avantajımıza kullanacağım vereceğim bütün sözdür. Fakat eğer kendi gereklilikleri güven verirse ondan gelecek hiçbir iyiliğe inancım olmadığına dair tek bir şarkıyı söyleyebilirim.

Burada bir Leh elçisi veya habercisi bu devlete büyük memnuniyet getirecek şekilde varmıştır. Kendisi henüz giriş yapmamıştır. Ne teklif etmeye geldiğini yakında bileceğiz. Yeni bir mesele olmadığını sadece geleneğe göre iki tarafında güvenmediği kalıcı bir barışı onaylamak ve cilalamak için geldiğini düşünüyoruz. Takipçileri İsveç kralıyla savaş yapan General Conespolksy'nin asıl görevi olan buraya çekildiğini duyduk. Buradan o bölgeden ya barış veya burası üzerine bir plan topladım. Leh tercümanı benim evimde kralın emaneti üzerine 4 yıldır olduğu gibi kalmaktadır Böylece ilk onların sırlarından emin olup ilk posta ile lorduma yollayacağım.

Sir Isaac Wake'ten bazı gerekli haberleri aldım. Onları en iyi şekilde kullanacağım. Eğer mümkünse bu yıl donanmayı Akdeniz'e çekeceğim. Bunun zeminine, Kaptan Paşa'yla bir çalışma yaparak başladım. Ona buraya yeni gelen Londralı William'ın efendisi ile İspanya'da büyük bir donanma ve ordu hazırlıkları olduğunu, ya padişah ya da onun dostları için olduğu söyledim. Bunun sonunda hepsi bir olacaktır. İlk olarak 4 Hollanda gemisinin Cenova için tahıl yüklemesiyle başlamışlardır. İngiliz veya Venediklilerle karşılaştıkları zaman Hollanda renklerini kaldırıp Savoy veya Floransa'nın kendi çıkarlarına hizmet edecek bayraklarını çekecekler. Ve bilgilendirdiğim kadarıyla Türklerin ayna da ihtiyaç duyacaklar. Ve onun Cenevizliler için Ege'den tahıl yüklemesini durdurmasını sağladım. Onlar İspanyol *bisketti* yapılacaktır. Bunun için kendisi derhal Rodos beyine ve Mora beyine

emirler gönderdi. Tanrı bize ferahlama versin, Zira İsraililer gibi düşman tarafından kötülendik. *Ubi est nune Deus istorum?*

Majestelerinden bu sarayda kalışımı emrettiğini bildiren bir ima aldım. Ve itiraf etmeliyim ki onun hizmetinde kaybolmak için yeteri kadar iyi değilim. Ve bu yüzden naçiz bir şekilde itaat etmek ve bana herhangi bir şeyde değer verdiği için onun sonsuz lütfüne teşekkür etmek zorundayım. Fakat bütün beklentiyi kandıracağım ve efendime kâr getiremeyeceğim. Bu devlet en büyük israf konusunda herşeyde en kötü durumadır. Ve Gabor'un tehlikeli bir cam gibi tehlike veya zarar olmadan halledilemez. Majestelerinin emirleri ne olursa onu onurum olarak kabul edeceğim. Eğer ateşi söndürebilseydim *flammas oscularar* ve onun içine atardım. Fakat majestelerine naçiz bir şekilde temelin kum olduğu bir yerde binanın çalı kadar hafif olduğunu düşünmesi için yalvarıyorum. Ve şüphesiz ki bu bölgelerden en mutlu saptırma gelebilir. Fakat fırsat ihmal edilmiş ve bunların hepsi çok aşağıya düşmüş ve düşman onların bildiğinden çok fazla güçlenmiştir. Bu yüzden lorduma majestelerinin emirleri altına harcanmak konusunda istekli olduğum gibi imkânsızlıklara bağlanmama veya gücümün ve bu yerin ve zamanın şartların ötesinde hizmetler beklenerek zarar görmemem için yalvarıyorum. Herşeyi deneyeceğim ve bu fırsat üzerine Gabor'u hareketlendireceğim. Bunların hepsini yaptığım zaman sadece sorgulanmak, *per affectus norper effectus* istiyorum. [773] Ve böylece, onun vassalı olarak doğmuş olarak beni yönlendirmesi için kendimi tamamen majestelerinin iradesine ve cömertliğine bırakıyorum.

Majestelerinin Levant Kumpanyası'na yapmış olduğu iyilik için teşekkür etmeyi atlamaya cesaret edemem. Sir Isaac Wake'ten aldığım naçiz bilgiye göre bu şekilde bundan sonra bu denizlerde kafalarını eskiden olduğu gibi dik tutabilirler. Zira Venedikliler çok şiddetli bir şekilde onlar üzerinde çalışmak istemiş ve ben de onların minnettar bir şekilde o değerli beyefendinin önleyici çabasını ve onun, onların tekrar itibarlarını kazanması ve eski özgürlüklerini geri getirmesi konusundaki başarılı acılarını unutmayacaklarını umuyorum. Bunun şahidiyim. Böylece lorduma benim bu kâğıtlarımı göstermeniz ve yeminlerimi ve niyazlarımı majestelerinin ve dükün karşısına sunmanız için size yalvarır ve lorduma daha gerekli çalışmalara bırakır ve güvenilir olarak & olarak kalırım.

[773] Sir Isaac Wake'ten: Lord Conway'e Yazdığı 3 Mart Tarihli Bir Mektubu ve Roma, Hamburgh, Memingen ve Zürih'ten Haberlerle ve Lord Carleton'un 28 Şubat Tarihli Mektubu ve Gabor'dan Haberlerle Birlikte

Benim çok iyi Lordum,

Lorduma yazdığım son yeni tarz 26 Şubat tarihinden beri sizin 12/22 Ocak tarihli mektubunuzu aldım. Bu beni sizi bu sefer yeniden rahatsız etme ve sizin bu bölgelerdeki müzakereleriniz ve olaylarınız için özgür ve asil iletişiminiz için teşekkürlerimi yenileme fırsatı vardı. Bay Symmes'e olan mektubunuzu teslim ettim. Fakat Questor'a olan paketiniz Cuma'ya kadar benimle kalmak durumundadır. Çünkü son mektubunuzu gönderdiğimden bir sonraki gün geldi. Zannedersen bunlar lorduma son gönderdiklerimle birlikte gidecektir. Kötü hava firkatı bekletmiştir. On gün önce buradan kalkmış olması gerekiyordu. Ve bu yüzden suretimi gelecek fırsata kadar koruyacağım. Size son gönderdiğimin bir tarifini duymayı bekleyeceğim. Çünkü son zamanda size kaybolmasından çok üzüleceğim bir dünya kâğıt gönderdim. Ve sizi Fransız haberleriyle ilgili desteklemek konusunda çok dikkatli oldum ki siz de Fransız elçisi geleneğine göre kendi güveninden yalanlar ve yenilikler uydururken siz de onu bozabilirsiniz. Rochell'den denizin bütün Fransa kralının çalışmalarını mahvettiğini gördük. Ve kendisi Paris'e geri çekilmiş olup Kardinal Rişelyö'nün emri altında ordusunu bırakmıştır. Sir Peter Wych Livorno'dan bana mektup yazmıştır ve beni onunla mektuplaşmaya davet etmiştir. Kendisi yerleştiği zaman bunu yapacağım.

Sizin yolunuzla alâkalı olarak lorduma size zaten eğer bu yoldan gelerseniz Tanrının yardımıyla sizi düşmanlardan koruma sorumluluğunu üzerime alacağımı söylemişim. Ve o amaç için son mektuplaşma sırasında Brüksel'e prenesten pasaport almak için mektup yazdım. Kendimi bunu alacağım konusunda temin ettim. Bu ekte lordum son mektubumdan beri elime geçenleri ve Lordum Conway'e yazdığım son mektubumdan bir bölüm alacaktır. Bu Sinyorlara imparatorun 30000 adamla birlikte Albay Slick'i buraya ziyaret etmeye göndermeye niyetlendiği bilgisini verme fırsatı üzerine onlardan da bana benzer bir güvenle karşılık vermelerini istedim ve özel olarak Gabor'un hareketleri konusunda uyanık olmalarını ve onlardan duyabilecekleri konusunda beni bilgilendirmelerini istedim. Onlara yukarıda belirtilen *avusio*'yu ilk bildirme fırsatı olma şansına eriştim ve ondan sonra bu bilgi Almanya'daki ve Haghe'deki vekilleri tasdik edilmiş olup senato bana açık teşekkürler ve aynı şekilde karşılık vereceklerine dair söz verdiler. Ben de aynı şekilde aynı amaç için Savoy düküne mektup yazdım. Böylece eğer kendisi İspanya ile antlaşmaktaysa(ki ben buna inanmıyorum) onun müzakerelerinin özünü derhal öğreneceğim. Uzun süre önce en iyi yolumuzun intikamımızı almak olduğunu yazmıştım ve lordumun da bu görüşte

benimle bağdaştığını görmekten memnun oldum. Herşeye gücü yeten Tanrı sizi ve soylu leydinizi kutsasın ve ben de lordumun gerçek güvenilir hizmetkârı olarak kalırım.
Venedik 6 Mart 1628

I.WAKE

[774] Sir Isaac Wake'ten Lordum Conway'e

Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

Milan'daki hareketleri ile bir değişikliğe niyetlendiği gözükcektir. Zira bu devlette yakın zamanda *un fourt bruit*, Sulz kontuna Lansque şövalyelerini ve Reiterslerden iki tanesini toplama görevi verilmişti. Bu şimdi hem İspanyol ordunun Levazımbaşı Generali Sinyor Castiglion'un Comelina'ya yeni askerler için kışla kurması hem de Milan valisinin para toplamak ve zorla almak konusundaki uyguladığı şiddet ile onaylanmaktadır. Kendisi yakın zamanda Milan şehrinden 300000 kron talep etmiştir. Ve onlarda, uzun süredir o orduyu korumak konusundaki uzun süredir o devleti tüketen ve mahveden büyük masraflarını bahane göstermişlerdir. Kendisi İspanyol muhafızlarını *cottilati* olanların evlerinden zorla para veya mal almak için göndermişti. Bunun üzerine bütün şehir boyunca evrensel bir hoşnutsuzluk oluştu ve üç gün boyunca bütün dükkânlar kapandı ve evlerine barikat koydular. Fakat vali Don Gonzales ateşli bir şekilde amacını takip etmektedir. Ve pek çok sakinin kaçmaya zorlayan *qouste que coueste* bu miktar ile donatılacaktır. Ve şu an biz bu şehirde bazı en önemli ailelerin kendilerini kurtarmak için buraya çekildiğini görüyoruz. Gerçekten bütün o devlet üzerine büyük bir sefalet vardır. Özellikle de Comasco ve Madria, Lagun ve Dacarne'de. Orada pek çoğu açlıktan ölmektedir. Ve geri kalanı da Milan'dan çok pahalıya aldığı kepek ekmelemlerle kendilerini doyurmaktadırlar.

Yeni Mantova dükü şüphesiz, bir fırtınadan korkmaktadır. Zira kendisinin Mantova şehrini tahkim etmesi, silahlar alması ve bütün silah taşıyan kulların bir hesaplamasını yapmasının dışında kendi şimdi 3000 Monferrini'nin toplanmasını emretmiştir ve düşmanın bir işgâl durumunda hiçbir erzak veya mühimmat bulamaması için ilânla bütün tahıl, şarap, yağ, yulaf ve samanın derhal bütün köylerden ve açık kasabalardan şehirlere, kalelere ve şatolara taşınmasını emretmiştir.

Venedikliler hâlâ *faire bone mine en mouvaij heu* yapmaktadırlar. Ve onlar dünyayı Papa'nın korumasının onları bütün tehlikelerden koruyacağına inandırmaktadırlar. Fakat onların arasındaki en bilgeler o kırılmış asanın onları zorlukla tutacağından korkmaktadır ve eğer kendisi onlarla birleşirse (ki bu olası değildir)

Castiglia Amirallığının atasözü her zaman doğru olacaktır. *Le spado di preti mercanti ton tagliano troppo*. Onlara bir ay önce imparatorun Albay Slick'i 30000 adamla ziyaret etme konusunda verdiğim haber onların dışarıdaki kendi vekilleri tarafından onaylanmıştır. Ve Senato da umumî bir fermânla bana haberler için teşekkürlerini vermiştir. Zira şu an çok gizli bir şekilde Mösyö de Candeles'le 3000 Fransız'ın toplanması için antlaşmaktadırlar. Ve onların Paris'teki elçileri buraya bir *monsu* göndermiştir. Kendisi 2000 daha getirme sorumluluğunu üzerine almıştır. Franconia ve Suevia birlikleri askerlerle doludur ve onların en büyük kışmaları Vine ve Constance civarındadır. O iki şehir küstah komşulardan çok zarar görmektedir. Çok kısa bir süre içerisinde bunların hepsi birlikte tutulacak birlikleri dağıtacak ve eğer onların yüzlerini güneye çevirme şansları olabilirse, bir muhalefet bulmadan önce çok ileriye gidebilirler. Özellikle de çok güçlü şüphelerin olduğu gibi Savoy dükü İspanyollara katılırsa.

Fransız elçisi Mösyö d'Auo bu hafta tekrar meclise yeniden yüklendi ve bu Sinyorları Fransa kralının adına Mantova'nın yeni dükünü *generale dele arme della republica* olarak kabul etmeleri konusunda azarladı. Aldığı cevap öz olarak *Nescio vos'tud*. Övgü olarak bu şekilde almıştır; her ne kadar önceki zamanlarda Venedik Devleti kendilerine Mantova ve Urbino düklerini *generali dele loro armi* olarak hizmet ettirseler de kendilerinin şu an için o tür bir masrafa girmelerini gerekli görmemişlerdir. Onlar Fransa'nın korumasının Mantova dükünün korunması için yeterli olduğunu ve Fransa kralının iyi şekilde görüneceği zaman kendilerinin de iyi bir komşudan beklenebilecekler konusunda eksik kalmayacağını var saymaktadırlar. Cevabın kendisi kuruydu ve Fransız elçisi de melankolik oldu.[775] Zira Mösyö de St. Chaumont Kardinal Rişelyö'nün Fransa'yı Mantova korumasından azledeceğini ve yükü bu sinyorların da sorumluluk almayacakları Venedik üzerine atacağını önceden görerek ya gitmiştir ya da Mantova'dan çekilme tehdidinde bulunmuştur.

[776] Hamburg'tan Gelen Mektuptan Bir Parça

Kesinlikle büyük bir mesele vardır. Zira bu bölgelerden Nürenbergh, Ulm ve Franconia'ya 22 birlik büyük bir aceleyle gitmiştir. Leopold'un ve imparatorun aynı yollardan gitmediği tahmin edilmektedir. Ve o Leopold Romalıların kralı olmayı hedeflemektedir. Kesin olarak ya Fransa'da ya da sizin bölgelerinize bir darbe verme niyetlerinin vardır. Zira henüz ben Leopold'un aceleyle gittiğine henüz ikna edilemezsem de bu uzun süre gizlenemez. Danimarka ve İsveç kuvvetlerinin kısa süre içinde Holstein'a inceklerini göreceğiz ve düşman dağınık ve büyük bir korku içinde

kalmaktadır. Hanz şehirlerinin memurları hâlâ Lübeck'tedir. Onlardan hiçbir zarar beklemiyorum. Ve imparatora gemi vermeyi reddetmek ve tarafsız kalmak yeterince [imparatora] zarar verecektir. Fakat imparator onların silahlandığını görünce ki bunu gizli bir şekilde yapmaktadırlar, kendisi çok kızdırılacaktır.

Danimarka kralını iyi bir şekilde Hamburg'tan yarım mesafe içindeki Wansbeck'te oturmaktadır. İtalyan doğumlu, baş Cizvit papacı ve bütün Papacıların baş destekçisi ve finansmanı Ofondi diye bir kişi vardır. Bu adam Tilly ve Wallestein'den bu ev için izin almış ve o büyük kumandanlara mezkur evde bir ziyafet vermiş ve orayı Katolikler için bir tür sığınak yapmıştır. kralın armalarını ve isimlerini bozmuş ve herşeyi kendi isteğine göre değiştirmiştir. Ve Çarşamba günü üçlü dönüş üzerine para ve malzeme vererek Hamburg'ta bir kalabalığın o şehri çok kısa süre ve on beş gün içerisinde Stode, Luksestat ve Grembe'nin imparatora teslim edileceğini söylemiş, kral hakkında çok küçümseyici bir konuşma yapmışlardır ve kralın danışmanlarını ve vekillerini bu şehirde *savcile* olarak konuşmuşlardır. Aynı gün Wansbeck'e girerken ona üç atlı geldi ve onu atıyla zorla aldı ve onu kırmızı bir belerin, şapka ve tüyle atının akasına aldı. Onu şehrin civarında *tave* nehir kenarında taşıdı ve orada gemiye bindirildi ve Lukestat'a gönderildi. Bu 60 yaşındaki kişi bütün Cizvitler tarafından iyi bilinmekteydi. Tilly buna çok kızdı. Fakat valiler buna yardım edemezlerdi. Bu kralın kendi evi ve yetki alanında olmuştu. Saxe tamamen kızdırılmıştır fakat harekete geçmeye cesaret edememektedir. Ülkesi etrafında kışlayan adamlar vardır. Saxe dükünün oğlu Magdebourg Başpiskoposu seçilmiştir. Ve ondan sonra imparator ona itiraz etmiş ve kendi oğlunu Başpiskopos olarak zorlayacaktır. İmparatorun kuvvetleri Pomerlend ve Lehlerin sevmediği Prusya sınırları üzerinde güçlüdür. Hamburg 1 Mart 1628

Sonradan Yaşanılanlar

Leopolold'un Romalıların kralı olma hırsının ve niyetlerinin soğuk bir etki olmasını dilerim. Zira hepimiz ona katılacaktık ve şüphesiz Palatinat için başka bir yoldan daha iyi şartlar bekleyebilirdik. Tani Bohemya kralının oğlunun Bavyera dükünün kardeşinin kızıyla evlenebilmesi dışında. Bu mesele Kral James mutlu hatırasının zamanında hâlâ Londra'daki Fransız elçisinin evinde tutulan bir Fransız Fransico della Roa tarafından ileri sürülmüştür ve İngiltere'den iyi tatmin olarak çıkmış ve Haghe'ye gitmiş ve orada majesteleriyle konuşmuştur.

Saxe Dükü imparatorun hizmeti için büyük miktarda para toplamıştır ve onun ödülü içinde *habebit beneficium ordinis*. Ve hâlihazırda ülkesinde 4 birlik konaklamıştır.

Lorduma Kont Slick'in komutası altında 20000 kişiden oluşan bir ordunun Venedik devletine doğru gideceği konusunda verdiğim haber kesindi. Ve ona bir birlik atlı, bir yaya, kendi kuzenini ve benim tanıdık bir dostumu öneren o soylu beni bu konuda temin etmiştir.

Zürih'ten gelen Mektubun bir Sureti, Bay Oliver'dan Sir Isaac Wake'e

Son iki mektubumda lorduma bahsettiğim İsviçrelilerin genel diyet yarın 2 Mart günü başlayacaktır. Gelecek mektubumla size orada anlaşılacaklar ile ilgili bilgi verebilmeyi umuyorum.

Kont de Sults, Cratz ve Verdugo'nun yay birlikleri hepsi birlikte 8000 adamdan oluşmaktadır. Schaffhausen'den 6 saatlik bir yer içerisinde kışlalarını yapmışlardır. Bu da bu Sinyorları kendilerine ait, Schaffhausen'den çok uzak olmayan Ren üzerindeki Stein isimli küçük bir şehirlerine 600 adam göndermelerine yol açmıştır. Aynı zamanda Suevia'ya doğru sınırlarına 500 adam göndermişlerdir. Albay Esher aceleyle bin Alman toplaması için gönderilmiştir. Kendisine deneyimli askerler dışında kimseyi göreve almaması konusunda kesin bir emir almıştır.

Bu sinyorlar yüz birlik toplamışlardır. Her birlik 200 adamdan oluşmaktadır. Toplam sayının tamamını haftada iki kere talim yapan 20000 savaşı adamdan oluşmaktadır ve 24 saatlik uyarıda savaşa getirilebilecekler. Bunların dışında bu şehir savaş alanına birkaç saatlik uyarıda 6000 adam gönderebilir ve bu şehri de iyi korunmuş bırakabilirler. Bern kantonu 30000 adam toplamıştır. Onlarda eğer gerekirse ilk uyarıda bu kantonun kuvvetlerine katılmaya hazırdır. Dinî kantonlar eğer saldırıya uğrarlarsa, sadece kendilerini cesurca korumaya değil, ayı zamanda düşmanı bütün kuvvetleriyle rahatsız etmeye karar vermişlerdir. Aslatia'ya bir *volant* ordu göndermeye ve yollarına çıkan herşeye ateş ve kılıçla karşı gelmeye niyetlenmektedirler.

Lord Carleton'dan Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Şimdi kalemi kâğıda hazırlarken, nasıl devamlı özürlerimi bahane gösterebileceğimi yazmaktayım. Bütün mektuplarım sizinle iletişim kurmadığım için o konuya takılmaktadır. Sizden her hafta mektuplar almaktayım ve sizin son mektubunuzu bile bu ayın 11'inde aldım. Orada Mösyö Osterwike'in sizin ve Fransız

elçisinin arasında ne durumda olduğunu gördüm. Kendisinin size nasıl suçsuz çıkaracağını öğrenmek için bir sonraki mektuplarınızı bekleyeceğim. O devlet ve Papa arasına sizin son mektuplarınızda, Aquelia'nın atanmasıyla alâkalı tartışmalar sadece *pugna verborum* olmaktadır ve kesin olarak yakın zamanda yatışacaktır. Fakat Mantova meselesinde daha fazla seremoni olacaktır. Bu konuda lordumdan, Milan'dan gönderilen İspanya kuryesinin geri dönüşünden sonra sizden daha fazlasını memnuniyetle duyacağım. Son mektubumda lorduma, benim Hollanda'ya gönderdiğim mektupların bir suretini gönderdim. O konuda o kadar tatmin etmeyici bir cevap verdiler ki hepsi birin altındaydı, onları tekrar İngiltere'ye göndermeden onlara teslim ettim. Elçileri Gravesend'e bu ayın 14'ünde varmıştır. Orada kral Hamptoncourt'tan gelinceye kadar 3 veya 4 gün kadar kalacaktır. Onların ilk görüşmelerinin pek çok yeni mesele getireceğinden eminim. Bu arada ben de burada Sir Willam Balfore ve Bay Dolbie r(Venedik'ten geri dönüşü ile gördüğümüz Kont Mansfelt'in bir takipçisi) ile beraberim. Kendileri majesteleri tarafından bu elçilerin varışından iki gün önce gönderilmişlerdir. Kendilerine bu bölgelerde 1000 atlı ve 10000 yaya için silah alma görevi verilmiştir. Onların hepsi İngiltere'ye taşınacaktır. Orada gelecek ayın ortası civarında bir parlamento toplanacağını uyacaksınız. Ve ben de bu beyefendiler aracılığıyla majestelerinin kraliyet ordusunun başında gözükmeye karar verdiğini öğrendim. Taşıma için 1000 kalyon hazırlanmaktadır. Bu konuda Hollanda'yı antlaşmamızın yükümlülüğüne göre dördüncü bir kısım eklemesi için yönlendirmem konusunda emir aldım. Ve iyi bir başarıdan şüphe etmeyeceğim böylece plan antlaşmanın niyetine göre devam edecektir. Aksi takdirde bunlar ağır insanlardır. Tanrı onun amacını ve bizim kralımızın ve krallığımızı ilerletecek bütün büyük hareketleri kutsasın. Bu mesele için Oranj prensinin geri dönüşünü beklemekteyim. Kendisinin Brabant'a Hollanda'nın düşmanın Sant Fleeta'ya yaptığı düşman kalelerine karşı olan çalışmalarını ziyaret etmek için gittiği çalışmalardan yarın dönecektir. Onlara prens çok yaklaşmıştır ki gemisinin kaptanına onların birinden ateş edilmiştir. Kendisi ondan dolayı sonra ölmüştür.

İspanya ve Fransa filolarının Rochel karşısında Amiraller arasında bazı kabalıklardan dolayı ayrıldığını duyduk. Ve İspanyolların da evine gittiğini. Ve duyduğum diğer detaylar arasında Paris'ten Mösyö de Bethune'un Roma elçiliğinden geri döndüğünü, yeni Kardinal de Berul'un o görev için onun yerine geçeceğini öğrendim. Bu da beni Fransa kralının krallığı içindeki meselelerini düzenleyerek,

dinden olanları huzur içinde bırakacağı konusunda iyi bir eğilimi olacağına dair umutsuz bırakmaktadır. Kendisi böyle araçları görevlendiriyorsa, onların nasihatleriyle yönlendirilecektir. Zira ben bu Kardinal den daha başka bizim kendi toprağımıza karşı hareketli ve ateşli olacak tutkulu bir kimse daha tanımıyorum.

Bu elçilerle birlikte gönderdiğim yeğenim aracılığıyla gönderdiğim mektupların cevabı üzerine lorduma yazacak iyi bir konu beklemekteyim. Size yazacak değerli bir şeyim olduğu zaman bunu asla atlamayacağım. Burada sizden Mösyö Candale'nin bana olan iyiliğinin iyi yerleştirildiğini, bunun nedenin de onun şahsını seven ve onun değerini gerçek ve samimi bir şekilde onurlandıran birisi olduğunu bildirmeniz için dua ediyorum. Ve her zaman *lorduma en düşkün bir şekilde hizmet eden* olarak kalırım.
Haghe 28 Şubat 1628

Lordum ve leydim Veré'nin mektupları posta için genel olarak çok geç geldikleri için şimdi onları çağırmak için [haber] gönderdim. Ve eğer herhangi birinden gelirse bunlarla birlikte gideceklerdir. Onlar bu geçen hafta onlara yemeğe birkaç misafir getirmemenden memnun oldular. Bu kişiler Bohemya kralı ve Kraliçesi ve eşliğinin yokluğunda Oranj prensesiydi. Onlara kraliyet muamelesi yaptılar.

Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Bu ayın 5'i üzerine Cizvitlerin kovulmasına dair hüküm uygulamaya konu ve bunlar da burada majestelerinin onuruna karşı gelenler bir Rum yardımcıyla birlikte zincirler içinde iyi korunarak bir yelkenli filosuyla gönderilmişlerdir. Fransızlar için onlara Sakız'da durma emri verilmiştir. Bu Hristiyanların pek çoğuna memnuniyet ve Rum kilisesine de rahatlık getirmiştir. Fransız elçisi inat halinde durmaya devam edip yeterli bir şekilde korkmuştur. Ticareti durdurmaya ve öfkesini zavallı kullarından çıkarmaya devam etmektedir. Ne yüklü gemilerin çıkmasına ne de boşaltmak için başka gemilerin gelmesine izin vermektedir. Böylece onun Letanye'de olduğu gibi *libera nos Domine* kıtlık ve hastalıktan geldiğini söylemektedirler. Kendisi hâlâ gideceğini söylemektedir ve şimdi denemeye konmuştur. Saldırı ona gözlerinin önünde yapıldı ve onları geri çağırma umudu yoktu. Kendisini kurtaracak yolu bildiğini düşünmüyorum. Pek az kişi iddia ettiği otoriteye sahip olduğunu düşünmekteydi veya Fransa böyle bir amaç için barışı bozacaktır ve gideceği zaman zavallı sefil bir şekilde 60000 dolar aldığı İngilizlerin de aralarında olduğu alacaklıları hesaplamak zorundadır. Geri kalanlar ise

tamamen düzen içinde olup pek çok bölgeye dağılmışlardır. Özellikle de Kudüs'ü hedeflemekte olup kutsal kabiri ele geçirmek ve Zoccollanti'yi yerleştirmek isteyenler onların bayraklarını takip edecekler (zira hepsi bunların üzerine dayanmaktadır) ve bu topraklardan atılacaklardır. Bu da benim halefim için hem umumî hem de burada bütün Hristiyanları üzerinde bir monarşi elde etmeye çalışan Fransız'la dengeyi tesis etmek konusunda büyük bir avantaj sağlayacaktır.

Lehistan elçisi henüz görüşme yapmamıştır ve o zamana kadar başkalarıyla iletişim kurması da yasaklanmıştır. Aldığım bilgiye göre kendisinin Sbarass dükü tarafından yapılan son kapitülasyonları iptal etme ve eski antlaşmalara daha yüksekten bakma emri vardır. Fakat eğer Erdel üzerine bir planları yoksa meydan okumalarının amacını öğrenemiyorum. Gabor'dan hiçbir şeyimiz yoktur. [780] Bu devletin ona karşı aldığı memnuniyetsizlik, Kayzer fraksiyonundan bir yarışmacı yükseltme projesi, bana lordum tarafından gönderilen uyarı umudumun üzerinde onu harekete geçirebilir. Onun temsilcisine onlardan ve onunla alâkalı çeşitli istihbaratlardan toplanmış bir konuşma verdim. Böylece kendisi onlar üzerine düşünerek, onun ortak din bağı için korunmasına alâka gösterilmekten başka bir alâka görülmediğini görebilir. Padişah ve bu bakanlar ona çok kızmışlardır ve kendi kulları da o kadar memnuniyetsiz olmuştur ki düşman kolaylıkla başkasının kabulünü sağlayarak ikisini de kandırabilir. Fakat burada onun adına benim dikkatim girmektedir. Kendisini ve onun korkularının durumunu kavrayarak, onlar cesur bir hizmetkârı, değişikliklerle kesin bir düşmanın değişimine bağışlayabilirler. Bu yüzden vezirleri ona mektup yazmaları ve kendisinin bu imparatorluğu kendisi için temin etmesi şartıyla ona koruma önermeleri yazmak konusunda harekete geçirdim. Biraz değer ve açık bir beyan veya fermânla kendisinin güvenini takdir ettiğini adil şüphenin konusunda uzlaşıldığını ve Avusturya Hanedanından kopması gerektiğini veya aksi taktirde padişahın eyaletin güvenliğini sağlayacağını yazmalarını söyledim. Bu nasihat ikisi içinde samimiydi. Zira bu devlet imparatoru kızdırmadan ondan teminat alamadı. Kendisi de onlar daha iyi tatmin olmadan kendi güvenliğinden emin olamazdı. Ve bir savaş ve Macaristan'daki bütün varlıklarını riske atmadan onu azledemezlerdi. Bu teklif çok makbuldü ve eğer bunun doğru bir şekilde yürütülmesini sağlayabilirsem, kendisini arındırmak zorunda kalacaktır ve eğer adil olmadığı şekilde tahrik ettiklerinden bir minnet veya eğilim bulabilirse, hâlâ korunmasını sağlamak ve dostlarıyla ve zekâsıyla uzlaşmak isteyebilir. Bu fantezinin büyük bir etki yapacağı konusunda söz vermeyeceğim. Fakat ben

kendisinin bu tarafsızlık içerisinde yürüyemeyeceğini eğer samimiyetle bir yere bağlanmadığı sürece onun durumunun tehlikeli olduğunu düşünüyorum. Yapacak hiçbir şeyim yokken hareketsizlikten zaman veya çaba kaybetmemeliyim. Onu da güvenilecek veya harcama yapılacak bir müttefik olarak görmemeliyim. Fakat eğer kendi amacı ve elementi için harekete atılırsa yapabildiği tek şekilde Avusturya'ya hafif atlılarıyla birlikte köyleri yapmak ve düşmanın ülkesinde yağma yapabilir. Almanya'da onun ile büyük bir rahatlığa kavuşur. Eğer bunu alırsa o kârlar umutlarımızın ötesinde çok iyi karşılanır.

Önceden bildirdiğim Ege'ye İspanya için bisket yapmak için Cenova'ya tahıl yüklemeye gelen üç Hollanda gemisi beni özgürlüğe veya istismara karşı gelmem için tahrik etmiştir ve ben de denizden ve karadan gönderilen onları engellemek için katı emirler elde ettim. Böylece onlardan herhangi biri alınır, ihanetten dolayı kendi düşüşlerinden suçlu olacaktırlar. Zira onların elçileri onları hem beni hem de kaptan paşayı reddetmiştir. Onların bazıları bir izin ve emir olduğunu iddia etmektedir. Onun bir suretini buraya göndermişlerdir. Bunlar gizlice alınmıştır ve şimdi hiç kimse bunu ileri sürmeyecektir. Onları bu ekmekten uzak tutmayı ve bunun iyi ve gerekli bir hizmet olarak değerlendirileceğini umuyorum.

Buradaki Venedik balyosu senato adına bana bir çalışma yapmıştır. Özel olarak Zantikos denizlerinde Fransız gemisiyle karıştırılan kendi kullarının gemilerine küstahlık yapan Dragon'dan şikâyet etmektedirler. Ve genel olarak efendilerimizin onların limanlarının koruması ve görüntüsü içinde olan Fransızlara saldırı veya onların mallarını ararken yapılan küstahlıktan dolayı şikâyet etmektedirler. Bunun çözümü benden istemiştir. İlk davayı biliyordum ve bunun sert fakat isteksiz bir şekilde yapılan bir saldırı olduğunu söyledim. Zira geminin efendisi dürüst tanımlamayı yapacaktır. Ondan senatoya bu cevabı vermesini istedim. Majestelerinin isteği kullarının dostlarını incitmek değildir. Ben de onların düşmanlarını koruyacaklarını ummazdım. Dragon tarafından yapılan denizlerde sık yapılan bir hataydı. Bunun için uygun bir tenkit verilmeliydi. Ve ben de bu bölgelerde ticaret yapanlara kendilerini Senatonun kullarına karşı hükmetmeleri ve dikkatli olmaları konusunda doğrudan emirler ve uyarı verecektim. Böylece onlar majestelerinin adaletinin mahkemesinde hesap vereceklerdi. Ve ben de onların en azından benim irademin veya otoritemin genişlediği yerde tersini şikâyet edecek bir nedenleri olmayacağını umacağım. Eğer uygun bir durum olursa lordum bana aynı cevap ve yorumlama yaparak bir iyilik yapabilir. O devlet içerisinde

bizimle bağdaşmak ve topraklarında majestelerinin kullarına karşı yapılan büyük istismarlara ve haraçlara bir telafi olmak için de aynı eğilimin olmasını dilerdim. Ve en kötüsü bunu adalet ve *bon governo* unvanı altında yapmaktadırlar.

[781] Burada Tokat'taki vezir-i Azam'a destek olarak gönderilmek üzere 2500000 dolar hazırlanmaktadır. Abaza Paşa, Lehistan kralına ve Kazaklara görevliler göndermiştir. Onlar dışarıya görünür şekilde iyi olarak kabul edilmiştir. Fakat detaylı olarak ne antlaşma yaptıkları veya ilerlettikleri hâlâ bir sırdır. Asi büyük projeler yapmaktadır ve askerlerin bu yıl savaş alanına çekilip çekilmeyecekleri şüphelidir. Gelecek bahar, güneşle birlikte pek çok şeyi aydınlatacak ve temizletecektir. Böylece lordumun sağlığı ve saadeti için dua ederek sizi kutsal tanrımızın cömert korumasına havale eder & olarak kalırım. İstanbul 7/17 Mart 1627

Burada kaldığı süre boyunca hiçbir zaman beni ziyaret etmeyen veya benimle iletişim kurmayan Erdel elçisi geçen hafta efendisinin güvenliği adına verilen bilgi üzerine bu hafta bana onun başlıkları hakkında konuşmaya ve teşekkür etmek için geldi. Kendisinin bizim dinimizden olup gücündeki herhangi iyi çalışmayı yapabilecek dürüst bir adam olarak bilindiğinden kendi iyi niyeti dışında hiçbir teklif yapma emrinin olmadığını gördüm. Kendisi Almanya'daki Protestanların gördüğü zulümden dolayı büyük şikâyetlerde bulundu ve aynı sopanın kendi ülkesinde de olabileceğinden koktu. Kendisi o konuda sık sık prensine mektup yazdığını söyleyerek itiraz etti. Kendisi söylediğine göre hem Brandenburg markizliğinde hem de diğer yerlerde imparatorun hareketlerini gözetmek için vekillerini göndermiştir ve bu kadar akıllı bir adamın Avusturya onu mahvedecek şekilde gücünün artması ve zamanında ona karşı gelmek ve engellemeye karşı gelmemeyi akıllı bir adamın gözetmemesinin imkânsız olduğunu söyledi. Efendisinin yeterli bir şekilde imparatorluğun ona karşı olan çalışmalarını biliyordu. Kendisi de onlara güvenemezdi. Fakat fırsatları izin verdiği zaman onlardan intikam almaya çalışacaklarından emindi. Fakat kendisi Türkler tarafından terkedildiğini ve müttetikleri tarafından desteklenmemiş olarak kendini görerek bunu ertelemeye zorlanmıştı. Kendisinin bu devletin hasedinde ve büyük tehlikesinde olduğu çok doğrudu. Fakat eğer zorlanırsa kendini savunabilirdi. Fakat kendisi daha iyi bir ölçü bulabileceğini ummuştu. Ve bu amaç için kendisi prence padişahla uzlaşması ve tamamen kendisini onun korumasına atması böylece temeli güven altına almasını nasihat etmişti. Orada kendisi o kadar başarılı olmuştu ki iki gün önce tatmin dolu kâğıtlar almış ve onları kaymakama teslim etmişti. Ve 15 gün içerisinde Sinyor

Todolagi burada onun için hesap vermek ve onun eski güvenini kazanmak için burada olacaktı. Bu çalışma için benim de bağdaşmamı istedi. Ben de bunu iyi bir emare olarak gördüm bizde bir düşünce üzerine düştük ve ona yardım etmeye söz verdim. Ve daha sonra kendimize bir yansıma olmadan sadece gerçek dinin ortak bağının düşüncesi üzerine aynı amaç için başlayan kendi çalışmamı açtım ve kendisi başka bir teklif veya önceki ittifak için bir ima veya prensin imparatorla bozulma konusunda bir amaç göstermedi. Sadece onun bu Bâbîâli nezdinde güvenini kazanmasının ilk olarak geri kazanmasının elzem olduğunu ve sonra da ortak düşmana karşı gelmek için neyin uygun olduğunu Tanrı'ya ve onun zekâsına bırakmak gerektiğini söylediler. Ben de ona sahip olduğumuz onurla ilgili bir gösteri veya yeni antlaşmalara başlamak gibi bir amaç göstermedim. Fakat bu aramızda geçen iletişim özel dinimize ve umumî özgürlüğe iyi eğilimli bir adamdı. Fakat zannedersenem iki taraftan da bir etki alınmıştır ve Gabor'un vicdan utanç veya gereklilikten onurunu kurtarması imkânsız değildir. Ve ben bu tohumları Tanrının kutlamasına ve cennetin damlalarına bırakıyorum. Bu bakanları bizim için kullanışlı olarak ve onlara hizmet edecek şekilde harcayacağım. Tekrar Tanrı lordumu korusun, sizin & dilediğim gibi.

[782] Lord Viskont Conway'e

Benim çok iyi Lordum,

Bu devlet bu yaz Asya'da savaşı devam ettirmeye karardır. Zira her ne kadar askerlerin gönülsüzlüğü ve pek çok engel beni aksine ikna etse de kendi güçsüzlükleri çok açıkça düşündürecek ve düşmanı çok fazla cesaretlendirecek şekilde hareket etmemektedirler. Özellikle de hem Tatarlar, hem Lehler hem de Kazaklarla anlaşan Abaza Paşayı... Onların uzlaştığı şeyin ne olduğu bilinmekten ziyade korkulmaktadır. Milislerin bir yöneticisi seçilmiştir (Hüsrev Paşa, bir vezir ve son yeniçeri ağası)ve iki gün önce Asya tarafına geçmek üzere suyu erzaklarla geçmiştir. Padişahın çalışanları çalışırken görmeye gittiği çok fazla yeni top dökülmüştür. Ve oradan da tersaneye kadırgalar için emir vermeye gitmiştir. Yayılanlara göre bu yeni general doğrudan İran'a karşı gelmek için doğrudan Diyarbakır'a gidecektir ve orada ordunun bir bölümüyle birlikte bölgenin paşası olarak kalacaktır. Fakat gizli şekilde kendisi vezir azam yapılmıştır ve yoldayken kendisine mühür verilecektir. Bu kısmen masrafları kurtarmak için yapıldı. Çünkü en büyük fermân büyük bir masrafın hazırlanacağıyla ilgilidir. Ve kısmen de Tokat'taki Paşa olan Halil içindir ki bu şekilde kendisi utanç içinde azledilmiş olarak gözükmeyip makamını başkasına teslim etsin ve buraya *salvo*

honoare olarak geri çekilsin. Kendisi ana vezir olarak ilan edileceği zaman aynı zamanda yollarını değiştirmek için emir vereceği düşünülmektedir. Fakat nereye olacağı bilinmemektedir. Ben bu yıl fazla bir hamle yapmayacaklarına inanmaktayım. Fakat sadece savaş alanını ve bir ordunun şöhretini korumak için gösteri yapacaklarına inanıyorum. Askerler vezirle birlikte maaşlarını almayı yoksa dağılacaklarını öne sürmüşlerdir. Ve bu da onları toplamaları en dolu olduğu o güne karşı yavaşça takip ettirecektir.

Gürcülerin Mugurene Türk olmuş, ordularının kumandanı olan büyük bir adamları vardır. Padişah ona olağan cömertlik ve nezaket vermişti. Zira kendisi kibri onu cesaretlendiren ve bu seferin ilerlemesine yardım eden İranlıya karşı büyük işler yapacağına dair söz vermişti. Kendisine Anadolu paşalığı görevi verildi, fakat orayı reddedip Maraş'ı seçti. Orasının hem ülkesinin hem de İran sınırlarında durarak, beklenmedik hizmetler yapacağını iddia etti. Fakat kendisi ülkesinden atılmış bir şarlatandı. Ve kendisinin ihanet ettiği ve İranla iletişim içinde olduğuna dair başka bir sırrı yoksa kendisinden başka ruhunu adaletsizliğe satmış olarak kimseye zarar vermeyecektir.

Kaptan paşa iki donanma hazırlamaktadır. Bir tanesi küçük olup Karadeniz'i muhafaza etmek diğeri de şahsen en gerekli olduğu üzere Akdeniz'i ziyaret etmek içindir. Ve ben de onun devam edebilmesini umuyorum. Fakat yakın zamanda Tatarlar Lehistan'a girmişler ve yağma ve 6000 esirle birlikte dönmüşlerdir. Kazaklar da bu durumdan memnun olarak intikam için 200 kadirga hazırlamıştır. Eğer o dedikodu devam ederse, bu şehrin bütün kuvvetleri savunma için değiştirilecek ve pek çok düzensizliğin olduğu, değişikliğin en gerekli olduğu Levant denizleri terkedilecektir. Zira hem padişahın limanları korsanlardan usanmıştır hem de Sicilya ve Napoli sahilleri yurttan güvende olmayıp onlar cesur bir şekilde şimdi ambarları olan Arnavutluk ve Mora'dan tahıl almaktadırlar. Ve bu çalınan özgürlük yeterli olmadığından Hollandalı İspanyol'a yardım etmektedir. Onların biri dışında bütün gemileri yasaklama oraya varmadan önce yüklenmiştir. Bu hasara umuyorum ki majesteleri güçlü bir şekilde gücenecek ve Hollanda'ya bu hem yükleme parası için bizim ve onların düşmanlarını besleyen bu tür düşmanlıklara karşı bir uygulama yapacak şekilde şikâyet edecektir.

Lehistan elçisi bir nokta dışında bütün taleplerinde tatmin olmuş olarak veda etmeye hazırdır. Bu da Tatarları bir barış ihlali olmadan takip etmenin ve onları kendi ülkelerinde işgal etmenin yasal olmasına dair bir maddeydi. Bu ta bu bakanlar

tarafından eğer aynı özgürlük Kazaklara karşı Türklere verilmediği takdirde reddettiler. İşinin, kapitülasyonları yenilemek için *pro formadan* başka büyük bir sonucu yoktur. Ve bu tür bütün komşularıyla barış yapmak ve Kazakları dizginlemek bu imparatorluğun bütün gayreti ve gerekliliğidir. Kendileri şu an için onlara güvenlik verecek veya umduracak herhangi bir teklifi yarı yoldan daha fazla karşılamaktadırlar.

Kaymakamla Erdel prensiyle uzlaşma ve onu padişah hakkında düşmanlarına bir beyanda bulunarak temin etmenin gerekliliğini gösterdim. Ve onu şüpheyle karışık ciddi bir niyet içinde buldum. Kendisi bana itaat mektubunun ona yeni teslim edildiğini ve onaylamak için bir elçi gönderileceğine dair söz verildiğini söyledi. Fakat kendisi bunun samimi[783] olmadığından ve bu habercinin onları öğrenmek ve zaman geçirmek için gönderildiğinden şüphelenmişti. Çünkü kendisi Gabor tarafından Şahin Giray'a elçiler görevlendirildiğini biliyordu. Bunun nedeni onu Boğdan ve Eflâk'a bir baskın yapmak ve onları bölmektir. Kendisi benden temsilcisine seslenmemi ve gerçeği onun için keşfetmemi istedi. Ve eğer ben kendisinin padişahın sadakatine geri dönüş olan güvenilir bir amaç bulursam kendisi kabul edilecek ve beslenecekti. Kendisi bana imparatorun büyük bir hasedi olduğunu pek çok durumdan dolayı antlaşmanın onaylanmasında bir hileden şüphelenme sebepleri olduğunu söyledi. O bölgelerden 4 aydır haber almamaktaydılar. Ve çok kesin olarak 30 gün önceye kadar, son elçi kapitülasyonlarla buraya gelene ve padişahın görevlisi onunla birlikte gönderilinceye kadar onlar Budin'de Murtaza Paşa tarafından bekletilmişlerdi ve ilerlemelerine izin verilmemişti. Çünkü bu Macar buraya gönderildiği zaman kendisi tarafından Viyana'ya gönderilen haberci geri gönderilmedi. Ve Antlaşmanın tamamlanması için büyük bir elçinin yola çıkması da hastalık yüzünden ertelenmesi ve yenisinin seçilmesi kandırılma olarak alındı. Her tarafa şüpheyle bakmaktadırlar ve bu yüzden bir vezir olan Sinan Paşa'yı Edirne'de muhafızlık yapmak ve sınırda ve Rumeli ordusunun hazırlandığına dair bir gösteri yapmak için atadılar. Böylece imparatoru hızlandırmayı ve Gabor'u korkutmayı umuyorlardı. Eğer bunu yapabilirlerse barış alacaklardır. Fakat pek çok olay başka türlü olabileceği şekilde küçük bir umut vermektedir. Bu mevcut sendeleme durumunda burada, Napoli kral naibinden gönderilmiş, İspanya kralı için imparatorun temsilcisinin evinde bir Rum alınmıştır. Kendisi[imparatorun temsilcisi] bağlılık için (hizmetkârlarının söylediğine göre) Kudüs'e gitmiştir. Bunun üzerine tercümanı kendisini saklamış ve onun evi de büyük bir korku içindedir. Bu yeni bir meseledir ve ben de sırrı bilmiyorum. Fakat görünüşe göre bu devleti çok kızdıracak biraz veya

önemli olabilecek bir şey keşfetmiştir. Özellikle de bunu barışın onaylanması için bir elçinin beklendiği bu anda imparatorun vekilleri ilan edilmiş düşmanlarının casuslarını korumak ve sığınak vermiş olması onları çok kızdırmıştır. Bu yeni dostluklarının bir iyiliğidir. Bu şekilde onların gelecekteki beklentilere hüküm vereceğini umuyorum. Gelen raporlara göre temsilciyi tutuklamak için bir emir gönderilmiştir. Fakat bu kadar sert bir şekilde devam edeceklerine inanmıyorum. Viyana'dan gönderilen başka bir haberci, zannederseniz Cizvitlerle birlikte sürgün edilen bir Rossi'nin kardeşi olduğunu zannettiğim Antonio Rossi'ye veya Hristiyan ismini değiştirerek kendisi saklayan Rossi'ye şifreli olarak gönderilen mektuplarla yakalanmıştır. Bütün kuşlar bir tüydendir. Bu çeşitli çalışmalar birleştirildiği zaman beklenmedik değişimler yaratabilir. Bu konuda her görünüşü beslemeyi atlamayacağım. Her ne kadar bu tarafın barışı kucaklamak gerekliliğine ve diğerinin herkes üzerinde onlara karşı çıkmak için çok zayıf olanlar üzerindeki hırsına karşı hiçbir şeye inancım yoktur. Naçiz bir şekilde hükmü majestelerinin zekâsına ve kendimi de lordumun korumasına teslim eder her zaman & olarak kalırım. İstanbul 22 Mart 1627

Hepsi bir olan mezkûr casuslar ilk dedikodu ile çoğaltılmıştır. Napoli'den gelen adam tutuklanmıştır. Kâğıtları da şifrelidir. Ve böylece bu bakanlar ölü bir hatadadır ve onlardan hiçbir şey yapamamaktadırlar. İlk şiddette geçen oyunlarını takip edememektedirler. Kesinlikle önemli mesele vardır ki tercüman iki gün kendisini saklamış olup şimdi dışarıda gezebilmektedir. Fakat bu devletin memnuniyetsizliği içerde daha fazla yanmaktadır.

Sir Isaac Wake'in 1627 Yılında Yaptığı Bütün Müzakerelerin Muhasebesi

Yıl şimdi dolmuş olup bütün geçmişte olanlar üzerine bakarak olayları özetlemeyi görevim olarak görüyorum. Lordum aynı zaman içinde bu mevcut durumu aynı camdan görebilir ve gelecek hakkında tahmin yapabilir.

Yılın başlangıcında devlet üç değişik prens tarafından ortak amaca katkıda bulunmaları için rahatsız edildi. Baden markizi, Albay Brett'i, Danimarka kralı Doktor Kratz'ı görevlendirdi ve Erdel prensi için de Albay Peplitz ve diğer Mansfeltliler görüldü. Talep edilen şey paraydı ve her ne kadar her biri değişik olarak talep etse de onların müzakerelerinde bu tek olarak beyan edildi ki eğer biri desteklense hepsi tatmin olacaktı.[784] İlk olarak gelen Brett, efendisine bir övgü mektubu ve kendisi için 200 kronluk zincirle fakat tekliflerine doğrudan bir red ile ilk gönderilen oldu. Doktor Kratz buradayken masrafları karşılandı ve 800 kronluk bir hediyeyle ve efendisine bir cevap

mektubuyla birlikte gönderildi. Aldığı cevap çok genel ve çok belirsizdi. Ondan soğuk bir mana çıkartılamazdı, fakat onlar kendilerini Kratz'a beyan etmeyeceklerdi. Kendisi gidişi sırasında müzakeresinin takibini bana ve Sir John Berk'e bıraktı. Peplitz, Gabor için daha iyi bir şey yapamayarak gitti. İlk görüşmesinde ona Kont Mansfelt üzerine dayanan ne müzakere varsa hepsi (onun gibi) ölümüyle yere düşmüştür.

Baden markizi Venedik Devleti tarafından olumsuz bir cevap aldıktan sonra, bana iddia edilen saptırmasını majestelerinin söz verdiğinden iyilik alabilmesi için diğer dostların yardımıyla yapacağını teklif etti. Bu konuda benim hizmetkârım Oliver Flemming'ten teminat aldı. Kendisini derhal ona gönderdim. Fakat Arşidük Leopold bu planı keşfedip markizliğe yeni birlikler yerleştirerek bunu engellemiştir. Onlar Markizin o kadar yakınına gelmişlerdir ki Eğer Basel'e kaçmasalardı ona Rhetel'de baskın verme tehlikesi vardı. Oradan sonra kendisi şu ana kadar hep yanında kaldığı Danimarka kralının yanına kaçmıştır.

Mart ayında Danimarka kralından kendisine Kont de Tour'u göndermem için emir aldım. Bu da onun planına göre uygulanmıştı. Kont da tesadüf eseri kendiliğinden çağırıldığı ülkesine ve dinine hizmet etmek için buradaki görevinden istifa etmişti. Senato ilk olarak istendiği zaman ona izin vermeyi reddetti, fakat kendisi için izin istediği zaman gitmesini reddedemediler. Bu harekette kendisi Venedik devletinin kaybettiği kadar onur kazandı.

Bundan sonra onlar tekrar benim tarafımdan Gabor için harekete geçirildiler. Kendisi o zamanlar benim için kaybedilmiş olarak değil Sir Thomas Roe tarafından emanet edilmiş olarak görülmekteydi. Ve Magdebourg'un yöneticisi Venedik'e geldiği zaman kendisi aynı şekilde Danimarka kralının yardım isteğini yeniledi. Fakat bunların hepsi hiçbir amaca hizmet etmedi. İki içinde senato cevapla veya soğuk yorumun yapılabileceği bir şeyle geri dönmediler.

Majesteleri ve Fransa kralının ihtilafıyla alâkalı olarak bu yıl üç defa Nisan, Ağustos ve Kasım aylarında mecliste konuştum. Ve ilk iki seferde bu bana Doj tarafından sunulması üzerine oldu. Ve sonuncusu ise Fransızın bütün İtalya'ya dağıttığı pek çok skandal niteliğindeki kâğıt ve yazılara bir cevap niteliğinde oldu. İngiltere ülkesinin tüccarları için iki defa mecliste göründüm ve onlara şu an için istedikleri tatmini aldım. Ve bu yıl ellerimden Venedik Senatosuyla geçen bütün müzakereler teklif ve cevap yoluyla oldu.

İtalya'da bu yıl için olan ana olaylar bunlardır. Şubat ayında Fransızlar ve İspanyollar Valtelina'yı Papa'ya teslim etti. Torquato Corti onun adına orayı aldı ve derhal geri çekilerek görünürde bölgeyi serbest bıraktı fakat gerçekte kesinlikle yollara hâkim olan İspanyollara teslim etti. Valtelinalılar bütün bu yıl boyunca yeni bir yönetim şekli giydiler. Fakat onların bütün projeleri şimdi kadar o kadar anarşikti ki hiç kimse onları veya diğerlerini memnun edecek tarz bulamadı. Coire'deki Fransız elçisi Valtelina hareketlerine itiraz etmektedir. Onların efendisinin Monzon antlaşmasının yorumuna ters davrandıklarını iddia etmektedir. Fakat o bölümde bir sesi yoktu. Ve Milan valisi Don Gonzales de Cordova istediği gibi o insanları yerleştirmektedir. Bu da zaman içinde *lapis scandali* olabilir. Zira Fransızlar her gün İspanyolların ve Avusturyalıların o yolu taciz etmelerini görecektir kadar alık olamazlardı. Ve kendi mahvoluşlarını çok iyi bir şekilde öngören Venedikliler de Fransa kralını şikâyetlerle rahatsız etmek konusunda geri kalmamışlardır.

Valtelina Papa'nın ellerine geri teslim edilir edilmez Venedikliler ihtiyaçları olduğundan çok daha acele bir şekilde silahsızlaşmışlar ve şimdi de onların sadece on birlik Ultramontani'leri vardır ve eğer bundan sonra destek kuvvetlere ihtiyaçları olursa nerden bulacakları ve nasıl geçirecekleri bir sorudur. İspanyollar Milan Devleti'nde çok ileri olmamışlardır. Zira yılın başlangıcında Tilly'i güçlendirmek için Popenheim ve birliğini azletmiş ve sonra da Arşidük Leopold'a[785] hizmet etmek için Illo ve Sultz kontunu azletse de onlar hâlâ Kont Carlo Mansfelt'in bütün birliklerini korumuşlar ve kendilerini İspanya'dan *Bisogni* ile ordularının iyi durumda olacağı kadar güçlendirmişlerdir. Ve eğer İtalya'da bir değişiklik hamlesinde bulunurlarsa, bir muhalefet ile karşılaşmadan önce bunu yapabilecek güçleri vardır.

Savoy dükü ve Cenevizli arasında bütün bu yıl boyunca değişimler, misillemeler ve karşılıklı düşmanlık hareketleri, iki doğal uzlaşma antlaşmalarıyla karışık olarak geçmiştir.

Savoy ve Cenova ayrı olarak anlaşmış ve aracı olmadan kendi aralarında antlaşmaya niyetlenmişlerdir. Cenevizliler Vintimigla piskoposunu ve Savoy dükünde Süvari Paser'i görevlendirmiştir. Bu iki görevli iki tarafı da memnun edecek maddeler üzerine anlaşmışlardır. Fakat Cenevizliler Savoy dükünün kendilerinin İspanya için oldukları kadar emin oldukları kadar onun Fransız koruması altında olduğundan emin olup herşeyi Madrid'e göndermişler ve hiçbir sonuç gelmemiştir. Şimdi ihtilafın kararı İspanya ve Fransa krallarının ellerinde kalmaktadır. Onlar da çok kurnaz bir şekilde

kararlı hükümlerini ve sonuçlarını vermişler ve kendilerini iki tarafı da kendi hükümlerine uymaya zorlamıştır. Fakat bu ilân henüz telaffuz edilmemiştir.

Burada ilk olarak Savoy sarayına Nisan'da gelip büyük bir gürültü koparan Bay Walter Montagu'dan bahsetmek zorundayım. Eğer ortak amaç için herhangi bir avantaj sağladıysa, bu bana beyan ettiğinden daha fazlasıdır. Buraya kendisinin Lorraine sınırında alınmış olduğu haberi gönderilmiştir. Bütün müzakereleri hakkında hiçbir şey söylemeyeceğim(her ne kadar kendisi bana anlaştığı herşey hakkında Torino'daki Bay Hales aracılığıyla haber vermiş olsa da) çünkü kendisi daha sonra İngiltere'de olmuştur ve ikinci gelişinden sonra Bay Wood'u Torino'ya göndermiştir.

Savoy dükünün veya Cenevizlilerin ne tür kuvvetlerinin hareket halinde olduğunu lordum Bay Hales'ten duymayı beklemektedir. Fakat gerçekte onların düşündüğü bir şey yoktur ve Cenevizliler İspanya'ya bağlanmak zorunda olduğu gibi Savoy Hanedanı da Fransa'ya dayanmak zorundadır. Savoy dükünün Fransa'dan nefret ettiği ve Piedmont prensinin de o yöne d niyetli olmadığı ve bütün prenslerin İspanyol tarafına niyetli oldukları doğrudur. Fakat onlar kendilerini, böylece geri çekemeyebileceği bir köleliğin içine atmışlardır ve şimdi sevgi için değilse bu yüzden Fransız tarafında olmak zorundadırlar.

Mantova Dükü Ferdinand Gonsaga yılın başında ölmüştür. Kendisi uzun süredir hem vücuten hem de zihnen hastaydı ve on iki yılı çok küçük tatmin edici şekilde yönetti. Şiire, müziğe, simyaya ve diğer çalışmalara olan meyli onu iyi bir yönetimin uygulamasından ve teorisinden alıkoymuş ve asadan ziyade manastır için daha uygun yapmıştır. Ölümü bir değişiklik yapmamıştır. Zira düşesi derhal Floransa'ya çekilmiş ve kardeşi Vincentio Gonzaga devletin yönetimini almıştır. Bu prens şimdiye kadar kardeşi Ferdinand gibi kardinaldi. Fakat şimdi derhal bir eş için kırmızı şapkasını atmış ve Bozzuolo prensesi Kontes İsabella Novellara ile elenmiştir. Sonra da istekli bir şekilde eşini atmak istedi fakat yapamadı. Bu boşanma bu altı yıl Roma mahkemesinde çalkalanmaktaydı ve bir o kadar da uzun süreye sarkacak gibiydi. Zira imparator kayınbiraderi olarak dükünü desteklese de Fransız buna karşı çıkmaktadır. Ve Papa kısmen Mösyö di Nivers'e niyetlenmektedir. Onun geçişi Mantova dükü eşiyile konuşamayacağı ve başkasıyla evlenemeyeceği süre içerisinde kesin gibi gözükmektedir.

Floransa'dan büyük bir mesele gelmedi. Sadece yılın sonuna doğru o dükün büyük kız kardeşinin evliliği ile bir mesele ortaya çıktı. Kendisi daha önceden genç

Parma Dükü Edward Farnese'e söz verilmişti. Daha sonra Fransa'daki ana kraliçenin isteği üzerine Orleans Dükü için istendi. Fakat o meselenin kolaylıkla uzlaşılacağı düşünülmektedir. Zira Medici ailesinde, Hristiyanlığın bütün prensleri eşlerle donatacak kadar hanım vardır. Ve bu yıl zaten bir kere İtalya'da yeni Mantova düküne Fransa kralı adına itaat etmek için gelmiş olan Mösyö de Chaumont şimdi tekrar bu bölgelere Floransa'ya, Parmaya ve Roma'ya gitme ve Orleans dükü için Floransa'nın küçük veya büyük hanımını alması için gönderilmiştir. Papa biraz gönülsüzdür ve ciddi bir şekilde Bavyera'nın kızının Mösyö'ye verilmesi için baskı yapmaktadır. O doğada bir ittifak ile Fransa tacını Bavyera dükünün korunması konusunda ilgileneceğini ve onun şahsının ve hanedanın Palatinat elektörlüğünün hâkimiyetini onaylamasını sağlamak istemektedir. [786] İspanya ve Fransa arasında imzalattığı işbirliğinde kendisini çok yüceltmektedir. Ve iki tacın işbirliği ile bütün Hristiyanlığı Roma tahtının itaatine çekeceği onurunu kendisine söz vermektedir. Kendisinin Rum ve Latin kiliselerini birleştirmek için de çok büyük bir hırsı vardır. Bu çaba için çok ciddi bir şekilde dolaşmaktadır. O sarayda şimdi, onun yaptıracağı herşeyi yapacakları için en çok Fransızlar sevilmektedir. Fakat İspanyol'dan daha mı çok korkulduğu veya nefret edildiği bir sorudur. Bu baharda ciddi ve olağanüstü elçi olarak Roma'da görevlendirilen Napoli Kral Naibi, Alva dükünü oğlu Navarre Memurunun az tatmin olarak gittiği kesindir. Ve o zamandan beri orada İspanyol kralının meskûnu olan Conde d'Gniate'ye Papa'nın yeğeni tarafından, oğlunun Roma'ya gelmeye cesaret etmemesi veya muhafızlarını güçlü bir şekilde koyduğu evinin dışında hareket etmemesi söylenerek şaşkına döndü.

Papa ve Venedikliler arasında öncekinden daha iyi bir istihbarat vardır. Fransa birlikten çekildiğinden beri kendilerini daha Papa'ya bakarak hareket ettirmektedirler. Fakat o araç o kadar mükemmel bir şekilde dönmemiş olup her gün ya körfezdeki sınır ve yetki meseleleri veya hatalı rahip ve keşişlerin cezalandırması konusunda memnuniyetsizlik meseleleri oluşmaktadır. Ve eğer Aquelia Patriği Mösyö Grimani (şu an 80 yaşındadır) ölürse, Venedik için tehlikeli bir kontrolden sakınmak zor bir mesele olacaktır. Zira imparator güçlü bir şekilde *ojus patronus* iddiasını savunmaktadırlar. Venediklilerin bunu gasp ettiğini söylemektedirler. Ve iki taraftan da güçlü bir şekilde görünen papa, makam boş olacağı zaman istediği kişiyi getirebilmesi için ikisinin de halef veya yardımcı seçtiğini onaylamayacaktır. Bu Patrikliğin yetkisinde olan bütün Friuli'den başka hiçbir yer için değerli değildir. Ve eğer o makama Venedik beyefendisi olmayan birisi atanırsa, çeleşindeki en iyi çiçeği kaybedeceklerdir.

Bu yıl İspanya'dan İtalya'ya küçük miktarda para gelmiştir. Cenova'ya kesin olarak ne getirildiğini söyleyemem. İspanyollar 500000 krandan bahsetmektedir fakat abartmaktadırlar. Ve eğer gerçeği konuşuyorlarsa da o paranın büyük bir bölümü eski borçların ödenmesi için kullanılacaktır. Zira Milan Devleti için, İspanya'ya valileri Don Gonzales di Cordova'dan şikâyet etmek için gönderdikleri elçilikten gözüktüğü üzere Milan Devletine hiçbir şey gönderilmemiştir. Don Gonzales di Cordova Milan halkını ordunun bütün masraflarını karşılamak için yükünü onlar üzerine yüklemiştir. Ceneviz'den Venedik'e(olağan skala) bu yıl sadece 200000 kron gelmiştir o para da Antwerp'e gönderilmiş ve Grol'u kurtarmak için geç gelmiş olup Oftend ve Dunkirk'teki filoyu çıkarmak için kullanılmıştır

Apulia'da bu yıl çok büyük depremler olup, pek çok şehri yutmuştur. Ve İtalya'daki nehirlerin büyük bir kısmı o kadar taşmıştır ki hasatları bozulup şarap hasatlarının en iyi kısmını kaybetmelerine ve kısmen hissedilmiş olan çamurla tehdit edilmelerine sebep olmuştur.

Bu yıl Mantova Dükü Don Vincenzo Gonzaga'nın ölümüyle birlikte kapanmıştır. Kendisi Federigo Gonzaga'nın son erkek evladıydı. Onun selefleri o devleti yüz yıldan daha fazla bir süredir yönetmişlerdi. Şimdi Federigo'nun kardeşi olan Ludovico Gonzaga'yı yerleştirmektedir. Onan tahta geçişin *de jure* ait olduğu Nevers Düküne inmiştir. Gustalda Markizi Don Ferrante Gonzaga da miras konusunda hak iddia etmektedir ve İspanyollar tarafından desteklenmektedir. Ve kendisinin bir şey yapabilip yapamayacağı hızlı bir şekilde gözükecektir ve benim haftalık mektuplarım lordumu geçen her konuda bilgilendirecektir.

Sir Isaac Wake'ten

Lordum,

Size yakın zamanda Hollanda elçisi tarafından yapılan tekliflerle alâkalı hiçbir şey yazmamış olmam size, lordumun 26 Ocak tarihli mektubunuzu alana kadar o amaçla alâkalı hiçbir şey duymadığımı öğrendiğiniz zaman, garip gözükmeyecektir. Geri dönüşünden sonra yönetici ve benim aramda Gabor'un döneğiyle ilgili haberinden başka hiçbir şey geçmemiştir. Ve bu konuda hem Lordum Conway'e hem de lorduma [787] hesap verdim. Ve bu yüzden eğer benim ihmalkârlıkta bulunduğuma dair bir düşünceniz varsa beni tamamen masum olduğum o suçun şüphesinden arındırmanızı isteyeceğim. Lordumun mektubunun tarifinden sonra Hollanda sekreteri Van Sonnevelt ile konuştum. Kendisi yöneticinin ona o amaç için bir şey söylediğini ve ona kendisinin

Danimarka kralıyla o dilde konuşmak için Scultetus'a emir verdiğini söyledi. Böylece kendisi de bunu Haghe'ye vardığında yapacaktır. Sonnevelt' bu şekilde Hollanda elçisi Sinyor Haga'ya itirafta bulunmuştur ve ondan o meselenin imkânı veya imkânsızlığını öğrenmek istemiştir. Bu zannedersen Sinyor Haga'ya lordumu kışkırtması ve kendi hükmünün yönlendirilmesi için sizin fikrinizi duymaya itmiştir. Zira kendisinin o zamanlar böyle teklifler konusunda böyle bir görevi olmadığı konusunda temin edebilirim ve eğer şimdi varsa da lorduma gösteriyor olmalıdır.

Lordumun bu konudaki talebimi istemesini, *extra sphaeram activatatis intellectus mei* olarak affedilmeyi isteyeceğim ve defterimden daha bilge olamayacağımı düşündüğüm için lorduma size bildirmem için acil bir emirle birlikte o amaç için Danimarka kralından aldığımı göndereceğim. O meselede bazı talihsiz olabilecek gibi görünen bir durumu bildireceğim. Danimarka kralının ve sizin mektuplarınız bana birlikte bir günde geldi vardı ve tarihleri düşününce tarihler arasında küçük bir fark olması uğursuzcaydı. O kralların emirlerine uygun olarak lorduma onun mektubunun suretini ve Scultetius tarafından bana yazılan mektubun bir suretini ekte gönderiyorum. İkisinin de yazılmış olduğu şifreleri değiştirdim ve lordumun bana vermiş olduğu şifreye koydum. O mektuplar o kralın niyetini o kadar açık bir şekilde bildirmektedirler ki lordum benim sadece lorduma bana gönderilen mektupları taşıyan bir *porta lettere* olarak işe yaradığımı görecektir. Yeterli bir şekilde görevimi yaptığımı zannediyorum. Lordum bu tekliflerin Hollanda elçisinin yaptığından çok farklı olduğunu görecektir ve eğer uygulanabilirlerse, lordumun o krala tatmin vermek için en iyisini yapacağınızdan şüphem yoktur.

Burada Gabor'un Macaristan'daki Protestanları koruyarak, kendisini imparatora karşı ilân ettiğine inandırıldık. Macaristan'daki Protestanları, Palatin imparatorun gelen emirle eğer Gabor tarafından onlara yardım etmek için gönderilen Hayducki ve Usari onun kayıpla geri çekilmesine yol açmasaydı, sürgün edecekti. Bu Viyana'dan yakın zamanda buraya gelmiş kaliteli bir kimse tarafından tasdik edilmiştir. Fakat o prensten iyi bir şey geleceğine inanmam. Ben kendisinin İspanya için birisini görevlendirdiğini henüz duymadım ve benim görüşüme göre, onun tarafından yaratılan bir *Chimera* olduğu sırrı padişaha açıklanmıştır. Zira ben herhangi bir rahatlık bulamadım ve Viyana'ya derhal orada kalması ve o bölgelerdeki haberleri gözetmesi için birisini gönderdim. Bununla beraber o amaca hizmet eden bir şeyle karşılaştım. Fakat Gabor'un orada bir rolü olduğunu görmüyorum. Umarım lordum üç ay önce size

gönderdiğim *auvisi secreti* kağıdımı almıştır. O haberle bağlantılı olarak, lorduma şimdi çok iyi bir elden, imparatorun derhal Venedik Devleti'ni, Türklere karşı ona katılmaları için yönlendirdiğini duydum. Ve bu haber çok iyi bir dayanağı ve gerçekten doğru olduğu için sadece Venediklilerin bu teklifi kesinlikle reddettiğini de ekleyerek en iyi kullanmanız için lorduma bırakıyorum.

Bana uzun süre önce emanet ettiğiniz Rum Piskoposunuzla ilgili olarak yapabildiğimden çok daha fazlasını yaptım ve Savoy dükünü ve prens kardinali harekete geçirdim. Şimdi itiraf etmeliyim ki lorduma bu konuda daha fazla hizmet edemem. Çünkü Kardinal geri çekilmiştir ve onun bütün hanedanı şu an Roma ile inatlaşma halindedir.

Emperyalistler korkutucu bir şekilde İsveç birliğinde hazırlanmaktadır ve randevuları da Ulme ve Meminga'dadır. Ordunun generali Wolf Mansfelt'tir ve onların mevcut duruşları, İtalya, İsviçre, Fransa'daki Metz için uygun olmaktadır.[788] Ve Aşağı Ülkeler Brissack'tan Köln'e kadar Ren'in efendisi olmuştur. Böylece eğer lordum haritalarının üzerine bakarsa, onların Tuna kenarlarında konakladıklarını görecektir. Orası deniz yolculuğu için uygundur. Oradan bütün ordularını aşağıya götürebilir ve yardımla ve karşılık olmaksızın Macaristan'a taşıyabilir. O amaç için bu bilgiyi şüpheden sakınmak için yerine koydum. Ve her ne kadar benim mektuplarım konuşmaların bağlantısızlıkları için bir rapsodi olarak gözükse de lordum hikmetinde eminim ki bu haberden iyi bir kullanım yapacaktır. Böylece lorduma ve soylu leydinize bütün saadetleri diler, sizi burada Venedik'te görmeyi bekler, sizi herşeye gücü yetenin korumasına bırakır ve lordumun en güvenilir ve naçiz dostu ve hizmetkârı olarak kalırım.

Venedik 30 Mart 1628

Lordum bana Hollanda elçisinin Hollanda'da sekreterinin cevap olarak ne yazdığını bildirmemi istediğiniz için, size bu ekte onun mektubunun, sekreteri tarafından Fransızcaya çevirilmiş bir suretini gönderiyorum.

[791]Sir Isaac Wake'ten

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun 26 Ocak tarihli mektubuna cevap vermiş ve size Hollanda elçisi ve lordumla arasında geçen konuşmayla ilgili bütün kâğıtları paketle gönderdikten sonra sizin 9/19 Şubat tarihli mektubunuza gelmek zorundayım. Aynı konuda alâkalı olduğu için önceki mektubumda geniş bir şekilde cevapladığımdan dolayı daha fazla bir cevap

vermeme gerek yoktur. Lordumun ilk paketinde gelmiş olan Lordum Conway ve Bay Questor'a gönderilmiş olan mektupları derhal gönderdim. Ve şimdi mektubunuzda bulduğum diğerlerini de *ricipto* yarın göndereceğim.

Sizin yurda dönüşünüzle alâkalı olarak birden fazla kez eğer buraya gelmeye karar verirseniz size karadan güvenli bir yol sağlayacağıma dair şüphem olmadığını söylemiştim. Ve benim umudum da sizin daha istekli bir şekilde bu yola niyetli olmanızdır, çünkü sizin Bohemya kraliçesini görmenezden memnun olacağınızı düşünüyorum.

Bunların meseleleriyle alâkalı olarak lordumu ekteki kâğıtlara sevkeder ve soylu leydinizin ellerini öper ve her zaman lordumun en düşkün naçiz hizmetkârı olarak kalırım.

Venedik 30 Mart 1628

Lord Carleton'dan Lord Conway'e Yazılmış Mektuptan Bir Parça 8 Mart 1627

Tilly buraya Hollanda'ya ve Baron d'Anholt'da Embden'deki birliklerinin yöneticisine (kendisi şehirde kalan vekiller tarafından yönetilmektedir) hem Ems ve Weser'deki gemileri ile bir yandan, diğer yandan Emden kapıları üzerinden, ordularına erzak ve mühimmat gönderilmesini durdurarak tarafsızlığı ihlal ettikleri için şikâyetle bulunmuştur.[792] Buna ikisi de aynı cevabı vermiştir: Emperyalistlerin, daha önceden de yaptıkları ve hâlâ devam ettiği gibi, bu bölgelerde hâkimiyetinde olan topraklardan tahıl ve menkul gelmesini engellediği gibi, onlar da aynı şekilde Embden'e burada çok nadiren büyüyen erzağın buradan gitmemesi için dikkatli olmaktan azını yapamayacaklarını belirtti. Diğer yandan tarafsızlıklarını korumaya istekliydiler. Burada Ezop'un kurtunun, kuzuyla sularını rahatsız ettiğinden dolayı yaptığı kavgadan daha fazlasının olmadığından şüphelenilmektedir. (sonuç olarak, çünkü ilk erzak geçişinin engellenmesi imparatorluk tarafından başlatılmıştır) Onlar da ordu alanındayken uzun süredir konuşmakta oldukları kararı uygulamaya karar verip, alışık olan Wackgelder gibi yerlerden 10000 adam yeni adam toplayacaklardır: Hepsi Yüksek Hollandalılardan oluşup İngiliz, İskoç veya Fransızlarla karıştırılmayacak, bu ülkenin gelecek Haziran'da başlayacak olan ortak paranın ödenmesinden sonra 6 aylığına hizmete başlayacaklardır. Bu arada randevularına gelen hatırı sayılır 30 veya 40 sayıda adamlar ödemelerine girmişlerdir. Birlikler 200 olmaktadır ve toplanan her bir adam bir adam iki *rixdaler*dir. Hollanda orduları 6 aylık seferin geri verilmesi şartı üzerine toplamaktadır. Hollanda

onların diğerlerine dayanan, onların hizmetine daha fazla ihtiyaç duymaması durumunda altı ayın sonunda telafi şartı ile orduları donatmaktadır.

Bu karar bu düşünce üzerinde alınmıştır: İlk olarak bu adamlar kolaylıkla Danimarka kralının son kırılmasının üzerine alınmıştır. İkinci ise masraf ise hizmetlerini de eğer bir fırsat olursa aynı şekilde kullanabilecekleri Wackgelder'larına ödedikleriyle etki olarak aynıdır. Üçüncü olarak böyle bir toplamayla kendi meseleleri üzerine şöhret koymaktır. Bunun şöhreti meselenin kendisinden daha büyük olacaktır. Böyle bir gereklilik zamanında bu yeni toplananların Wackgelder'larla birden kalkacağı ve Scuytte olarak çağırdıkları (onların hizmetini bazen kullanmaktadırlar) şehirlileriyle olağan ordusunun dışında 2000 adam çıkaracakları düşünülmelidir. Son ve en önemli olarak, iki taç arasındaki kavgada o ülkelerden biri veya ikisine ait birlikler geri çağırılırlarsa adamsız kalmasınlar diye...

Hem özel hem de umumî olarak, Sir William Balfor'un birliğini, majestelerinin hizmeti için sorumluluğu üzerine almasına rağmen ona kurtarmak için bütün çabamı harcadım. Fakat kendisi bazı Fransız subaylar, albayları ve çeşitli diğer kişiler tarafından karşılanmıştı. Onlar da kendi Krallarından Fransa'ya hizmet etme ve kendilerinininkileri burada tutmak için mektupları olduğunu gösterdiler. Bazı Hollandalılara suretleriyle birlikte verdiler, fakat onları Sir Willam Balfor'un başarısını görene kadar sunmaktan sakındılar. Hollanda kesin olarak onun birliğini tutmayı reddetti ve onun lehine iddiada bulunabileceğim hiçbir sebebe yol vermediler. Ve bu devletle sıradan bir dostluktan daha fazlasını olmayan birisinden bir müttefik prens olarak çok aha fazla sebebi vardır(ve bunları temsil etmekte başarısız olmadım). Zira onların düşmanlarına gerçekten savaş ilan etmiş bir prens onların düşmanlarının dostluluğunu arayan ve takip eden bir prensten daha önemlidir. Ve Sir William Balfore diğerleriyle mukayese edildiğinde devletin eski bir hizmetkârıdır. Fakat hiçbir şey başarılı olamamıştır.

Bugün benim son teklifime bir cevap alma fırsatını alarak onların meclislerinde bir konuşma yaptım. Orada onların Sir Willam Balfore'la olan hareketlerinden çok şikâyette bulundum ve onlara Fransızlarla alâkalı olarak savaş için gemi ve mühimmat alma konusunda devamlı olarak kullandıkları kurnazlıklardan bahsettim. Fransızların İspanya'ya sözleşmeli dostluğu olmasına ve majesteleri ve Fransa'da dinimizden olanlara karşı başka kimseye düşmanlık taşımamasının iyi bilinmesine rağmen... Ve diğer yandan, dinden olanların güvenli ve emin bir barışa sahip olabilmesi için

Rochellilere yardım etmekten başka Fransa'da başka bir planı olmadan, İspanyol başta işgaline karşı atlı toplamasının daha az görünür olmadığını söyledim. Bunun onları, elimdekiler ve lordumdan aldığım, buradaki erzaklara dayanan Fransız yardımları ile ve burada bir tarafta açıkça ve bağırarak ticaret yapan (Fransız elçisi bu yüzden Hollanda'dan pasaport istemiştir) ve diğer yandan da gizli bir şekilde bir meskun veya temsilci gibi kalıp Amsterdam'da müzakere eden İspanyol Lopez ile ödünç alınmış isimler ve sahte bahaneler ile ticaret yaptıkları gibi detayları verdim.

Cevap için bana daha fazla bir erteleme olmaksızın geçecek Pazartesi günü teklifimi ele alacaklarını ve karar vereceklerini söylediler.[793] Fransız hazırlıklarını her türlü mühimmattaki taşımacılıkları konusunda zaten Amsterdam ve Kuzey Hollanda'daki amiralliklere mektup yazmışlardı ve onların bekletilmesi için şimdi yenileyeceklerdi. Ve ellerinde derhal şimdi kullanılan buradan gemi almalarını temin eden antlaşmalar üzerine yayımlayacakları bir fermân vardı. Ve her ne kadar bu kullanabileceğim bütün çaba ve Hollanda'nın da daha fazlasını iyi olarak yapamamasına rağmen en azından bu ay ve gelecek ay için Sleeve'den geçecek gemilerin durdurulması için gayretli bir gözlem gerekmektedir. Bu zaman içerisinde Fransızlar ekipmanlarını buradan beklemektedirler.

Kafamdan Oranj prensiyle veya Hollandalılardan bazılarıyla, Fransız deniz hazırlanmasını durdurmakla alâkalı bir konuşma yapmanın geçmediği bir gün bile olmamaktadır. Bunun etkisini lordum size Fransız elçisinin Hollanda meclisinde geçen Pazartesi günü yaptığı teklifte göreceksiniz. Orada onun ne kadar sabırsız olduğunu, hem Hollanda'ya hem de Oranj prensine komik şartlarda memnuniyetsizlikler verdiğini göreceksiniz. Orada hepsi çok fazla rezil olup, elçileri ile onun hakkında Fransa'ya şikâyetle bulunmaya niyetlenmektedirler.

Elçinin mühimmatın bekletilmesine dair bu umumî meseleye katılmasındaki özel neden (bu da ona tüccar unvanını vermektedir) Hagh'da kendi takipçileri ve on beş gün önce geceleyin öldürdükleri ekselanslarının muhafızı olan bir Yüksek Hollandalı arasındaki bir hadisedir. Onlarla birlikte aynı şekilde bir tanesi eskiden Fransız elçisinin hizmetkârı olan bir muhafız vardı. Ve onların hepsi Fransız elçisine sığınmıştı(iki Fransız muhafız hâlâ orada kalmaktadır) Renklerinde olmayan askerlerin, davul sesiyle çağırılmasına (isimlerinin eğer üçüncü çağırılıştaki isimleri darağaçlarına koyulacaktı) geçen hafta bütün ülkelerin özellikle de Fransız subayların bulunduğu savaş meclisinde kararlaştırıldı. Bu da sanki bir ülke kavgası varmış ve evine saldırılacakmış gibi(özel

kavgalar bile ondan kaynaklanmaktadır) bütün subayları toplamasına sebep oldu. Bütün bunlar detaylarının iyi anlaşılması elçiliğinden bugüne kadar tarihsel bir yorum gerektiren teklifinin baş konusunun izahıdır.

Sir Isaac Wake'in Lordum Conway'e Mektubu 14/24 Mart 1628

Eğer dışarıya dönük görünüşlerimiz üzerine güvenli bir şekilde hüküm verilebilirse, İtalya'da ölümcül bir değişiklik krizinin yakında olduğu düşünülebilir. Zira bir kırılmaya gidecek *signa concationgis*ler her gün kendilerini göstermektedir. Bir astrolog, kendisini havayı kara bulutlarla dolu gördüğü zaman fırtınanın yakında olduğuna dair kehanette bulunma cesaretini gösterebilir. Fakat ben samimi bir şekilde *constare in materia di facto* ne bulabileceğimi belirterek kendimi memnun edeceğim ve kritik tarafı *de futuris contignetibus*'a karar verme sorumluluğunu üzerine alacak olana bırakacağım.

Yeni tarz 12 Mart Pazar günü üzerine Don Gonzalez di Cordova bütün, soylular, ordunun feodal Subayları ve *cornetta regia more militari* yle beraber Milan'dan çıktı ve kendisini Pavia'ya taşıdı. Orada yedi gün kaldıktan sonra bütün gerekli hazırlıkların yapılması ve kaleden top çekilmesi emrini verdi(devletin deposuydu) kendisi Monferrat sınırı olan Alledria della Paglea'ya gitmiştir. Oraya Mart'ın 19'u üzerine varmıştır. Ve oradan fazla uzak olmayan bir yerde o ve Savoy dükü arasında bir konuşma geçmiştir.

Milan'dan ayrılışından önce Don Gonzales Guastalla'ya o şehri (Mantovani'nun merkezidir) herhangi bir baskından koruması için 150 Trentini koymuştur ve Cremona'da diğer 2000 için de bir kışla sağlanmasını emretmiştir. Bugün Milan'ın ana danışmanlarından biri Naib Roe'yu burada beklemekteyiz. Kendisi bu devlete Don Gonzales'in hareketlerinden ve kendisinin Nivers düküne karşı alacağı beklentiler hakkında bu devlete hesap verecektir. Ve başka bir önemli Milan senatörü de aynı amaç için aynı şekilde Roma'ya gönderilmiştir. Nivers'in atamasını almak için imparatora elçi olarak gönderilen Mantova Piskoposu [794] efendisine Pragh'tan Guastalla markizinin oğlu Don Cesare Gonsaga'nın imparatoru önceden meşgul ettiğini ve onun gelişinden önce o nasihatı verdiği için dolayı şimdi kendisi çok fazla zorlukla karşılaştığını yazmıştır. Bütün bu durumlardan imparatorun ve İspanya kralın ya yeni Mantova dükünü bozmak ya da onu kendilerinin onu zorlayacakları şartlara boyun eğdirmek ve indirmeye dair niyetleri ve amaçları olduğu görülebilir. Ve bu varsayım Don Alvarez d'Ossada tarafından müzakere edilen İspanya kralı ve Savoy dükü arasındaki son antlaşma ve şimdi dük ve Don Gonzales aralarında ilk görüşmelerinde

tamamlanan antlaşma ile tasdik edilmektedir. 19 Mart üzerine Savoy dükü Torino'dan ayrılmamıştır fakat Asti'ye gitmeye ve Prens Tamosa'da Savoy'a gitmeye hazırlanmaktadır. O zaman süvariler toplanacak ve kışlaya gönderilecekti. 12000 misket, 1000 mızrak ve 3000 top hazırlanmaktaydı. Fakat onları kullanabilecek adamlar henüz görünmezdir. Zira kendisinin şu an kayda değer bir piyadesi, yoktur ve kendisinin de yeni asker toplamak için görev verdiği de bilinmemektedir.

Yeni Mantova dükü bu çalışmalardan iyi bilgilendirilmiş olup hem yurttan hem de dışarıda kendi savunması için hazırlanmaktadır. Yurttan kendisi 4000 yayanın kaldırılması için ve o bölgeden 2000 eğitimli grubun kaldırılmasına dair patent vermiştir. O ülkeden zaten *effettini* 400 ata sahiptir ve şimdi 600 daha toplamaktadır. Geçen hafta kendisi şahsen orada şu an yapmakta olduğu kalenin düşmanın Po'dan kuvvetlerini indirmesini engellemesini planlamakta olduğu Borgoforte'ye gitmiştir. Kendisini yabancı yardımla güçlendirmek için Fransa'ya kendisini tehdit eden tehlikeyle ilgili hesap vermek için Fransa'ya mektup göndermiştir. Markiz Strozzi şu an Roma'ya Papa'dan koruma dilemek için gitmiştir ve biz de saat başı Markiz Francesco Gonzaga'nın aynı amaç için bir görevle gelmesini beklemekteyiz. Böylece onun olağan meskûnu Sinyor Parma hâlihazırda o müzakereye başlamış olup, bu devletten efendisi adına üç şey dilemiştir. İlk olarak adam ve para yardımı, ikinci olarak, çeşitli Brescia ve Verona beyefendilerinin gönüllüleri olarak ona hizmet etmesi için izin verilmesi ve son olarak ihtiyacı ve onların harcayabilecekleri silahları ödünç almaktır.

Tehlikeyi kavrama konusunda gizlemek için bu devletin yaptığı kurnazlıklar neredeyse inanılmazdır. Onlar buraya İsviçre'den Vime büyümesinden veya Piedmont'tan Savoy dükü ve İspanyollar arasında ve Savoy arasındaki antlaşma konusunda gelen haberleri küçümsemektedirler. Ve onlarda hırslı bir şekilde dünyanın bunların *terraoren panici* ve Papa'nın otoritesi ve onların yeteneklerinin İtalya'yı yenilikten koruyacağını düşünmeleri konusunda çalışmaktadırlar. Ve onların da görünüşe göre bütün savaşıları ve görevli adamları alışık olduklarından daha fazla ilgi göstererek biraz korkmaya başladıkları görülmektedir. Ve bu hafta sadece Bay di Candeles'i gelecek yedi yıl için hizmetlerine tekrar almakla kalmadılar onun maaşını *monte di banco, per annum* 7000 kron arttırdılar. Kalan bu o kötü birlikleri ise Mantova sınırına gitmeleri ve birliklerini 60'tan 100'e çıkarmaları emri verilmiştir. Şimdiye kadar yukarıda belirtilen bütün nedenlerden dolayı İtalya'da büyük bir değişiklik tehlikesinin olduğu gözükmemektedir ve bu genel görüşdür. Tam tersini gösteriyormuş gibi

görünen birkaç sebebi şimdi göstereceğim. İlk olarak Papa'nın bütün otoritesini ve Venediklilerin de bütün becerilerini bu ateşi söndürmek için kullanacakları kesindir ve onların müzakerelerinin ne kadar başarılı olacağını zaman göstermelidir. İkinci olarak büyük tehditlere rağmen ne Savoy dükü ne de İspanyollar bu ayın 19'u üzerine bir düşmanlık hareketi yapacak şekilde Rubicon'u geçmemişlerdir. Üçüncü olarak Savoy dükünün Bay de St. Chaumont'a görüşme verip onun Bay de Sanderan'ı Paris'e göndermesi için izin vermiş ve 14 gün içinde cevap beklemeye söz vermiştir. Böylece Milan valisi alâkasını Mantova dükü adına ona yapılan tekliflere vermiştir ve bu müzakereler yaparken sonuçla ilgili kesin bir hüküm verilemez. Son olarak Mantova elçisi bu hafta yukarıda belirtilen teklifleri bu devlete mecliste yaptığı zaman bu itirazla bitirmiştir. Eğer efendisi taleplerinde bu devletten bir tatmin almazsa, kendisi İspanyollarla antlaşmaya ve *lapis scandali* olacak şekilde Casal kalesini yıkacaktır. Aynı elçisi bana, [795] mecliste oluşundan sonra efendisinin toprakları içerisinde hiçbir otoritesi olmayan İspanyolların küstah tedbirlerine boyun eğmektense öleceğini söyledi. Ve beni Fransa kralının o kalenin yıkılmasına razı olmayacağı konusunda temin etti. O kaleyi, IV. Henry'nin kışkırtması üzerine İspanyolların İtalya'nın özgürlüğünü daha fazla gasp etmemelerini dizginlemek için Dük I. Vincenzo yapmıştı. Fakat ben meskûna Fransa'nın korumasının, Venedik ve Savoy'la yemin ederek onayladığı birliği bozmaktan ve ihlal etmekten ve o tacın bütün dostlarına ve müttefiklerini satmaktan ve ihanet etmekten vicdan azabı duymadığından dolayı, daha büyük prenlere yaptığı gibi efendisine de çok az saygı taşıyacağı için efendisinin üzerine dayanması için çok zayıf bir temel olduğuna dair cevap verdim. Kardinal de Rişelyö'nün Mantova'da Bay di Nivers için bir düklükten ziyade Brittany'de kendisi için bir liman hesabı yaptığını ortaya çıktı

Bunlar şu an için Mantova'yla alâkalı meselelerin buradaki gerçek durumudur. Bütün alçakgönüllülüğüm ile şu ana kadar lorduma burada İtalya'da yapılması varsayılan bir saptırma üzerine dayanmaması, Baltık denizini ve o kuzey nehirlerini güven altına alması ve buradan gelebilecek avantajı veya durumu *in lucro*'ya koyması durumundaki isteğimi yenileyeceğim.

Lord Carleton'dan Sir Isaac Wake'e

Benim çok iyi Lordum,

Lordumun geçen ayın 25'i ve bu ayın 3'ü tarihli mektuplarınızda verdiğiniz haberlere karşılık olarak size Lordum Conway'e yolladığım son mektuptan bir alıntıyla birlikte bu Fransız elçisinin Mösyö d Osterwikes'a karşı bir teklifini gönderebilirim. Böylece sizde ağırlık olarak değil, fakat sayı olarak kendinizin ödenmiş olduğunuzu hesaplayabilirsiniz. Zira siz bana umumî bir vekile iyi bir başlangıç olan önemli ve akıllıca gönderdiniz. Sadece bu devletin lakaytlığıyla affedilebilir başka bir zorluk daha vardır. Ve onun anlaşılması için sizin Mösyö Osterwick'in yardımına ihtiyaç duyacaksınız(açıklamasının yanı sıra size Lordum Conway'e yazdığım mektubun bir bölümünü veriyorum) Onun zamanın bütün tarihi bu bölgelere gelişinden beri *satyr Menippe* tarzında daha fazla veya daha az dokunulmuştur. Bu da kendisinin burada muamele gösterdiği pek çok memnuniyetsizliğin endişesinden geldiği kesindir. Yoksa kendisi çok yetenekli ve elçilikte çok deneyimli bir adam olup Fransa sarayındaki seremonilerin efendisi olmuştur. Hollanda'nın Fransa'ya elçileriyle aracılığıyla şikâyet ettiği bu teklifindeki bir abartma yapması imkânsızdır. [Hollanda elçisinin] Onun Aziz Denis'e varışı buraya konaklama ve masraflarının karşılaşması ile hiçbir zaman o sarayda bu devletin elçilerine gösterilmeyen olağandışı iyi bir muamelenin haberiyle buraya gelmiştir. Bu da bu elçinin oradan ve onların gelişlerine itiraz etme söyleme emrine çok ters ve tezat düşmektedir. Bu sadece o ülkeye uygun bir abartmadır fakat sizin İtalyan atasözünüz olan *chi ti caresse piu che non suole* atasözünüzün çerçevesi içine düşmektedir. Zira ben bunun sadece bu bölgelerde Fransa'yı tatmin etmek için gemi ve erzak hazırlığı yapmak için olduğuna inanıyorum(ve diğerlerini de aynı şekilde inandırmayı amaçlıyorum).Ve daha sonra Fransa'dan dostlarına karşı kullanılan küçümseme ve tahkir etme gibi olağan kullandığı ödemeyi alacaklardır. Sizin sadece benim bu hizmetteki çabamın iyi düşüncesini almaya istekli değil aynı şekilde sonuçlarını da almak istediğinizi anlıyorum. Ve ben de rahatlığım için aynı tatmini almayı dilerim. Fakat ben uzun bir deneyimle onların arasında müzakereyle onur alınamayacak kadar uysal insanlar olmadığını öğrendim. Her halükarda bu Fransız teklifinde bulacağınız o sabırsızlıklara sürüklenmeyeceğim. Ve şimdi majesteleri geri çağırılmama bana iyilik yapmıştır. Bizim kumaş gemilerimizin buraya Delst'e geldiklerinde kullanmayı umuyorum. Ve onları ilk rüzgârla ve onların içinde yeğenimi bekliyorum. Ve onunla birlikte elçimizin barışına kadar lorduma gayretli bir şekilde

yazmak konusundaki eksikliğimi geri ödemekti ona bırakıyorum. Bu arada size selam vermek için hiçbir fırsatı altlamayacağım. Ve beni İngiltere'ye göndermeyi Tanrı ne zaman isterse, sizin benimle umumî bir vekil olarak nasıl bir iletişim kurduğunuzun şahidi olacağım. (bizim görevimizin parçasıdır)[796] Böylece sizin kadim dostunuz ve hizmetkârınız olarak lorduma olan bütün sevgilerimi belirtme fırsatlarını kucaklayacağım.

Benim sevgili eşim (onun kaybıyla Tanrı beni cezalandırmıştır) ve Daniel Nye arasında en iyi kendisinin bildiği bazı konularda bir hesap meselesi vardır. Benden istediği, şimdi aklıma gelmeyen Sir John Sidley'den (Sir Henry Savlies'in varisi) aldığım ve ona gönderdim, kendisinin de bana iyi fazlalıklar yapma sözü verdiği Rumeli'deki Christostome vücutları için benden 20 veya 30 istemiştir. Sizden aramızdaki bu hesapları bilmenizi ve bir tavsiye haberi ile yardım etmenizi istiyorum.

Gelmesini ve görevimin bitmesi ve gitmeye hazır olmadan önce burada sizden haber almam yeteri kadar olasıdır. Fakat eğer mektuplarımız beni İngiltere'ye takip eder ve bu meseleden daha fazlasını tamamlarsa sizden onları bir haber meselesine uygun olmaktan daha fazla olarak kullanacağım konusunda korkmayın. Ve benim yabancı olay mesleğindeki uzun çalışmam, beni onlardan memnun edecek ve size yurttan haberlerle geri dönmem için hazır yapacaktır. Şimdi size Lordum Conway'den aldıklarımı gönderiyorum. Böylece sizin ve sizin olanlar için en iyi dileklerle birlikte lordumun en düşkün hizmetkârı olarak kalırım.

[799] Hamburg'tan Gelen Mektuptan Bir Parça

Hans şehirlerinin meclisi sona doğru yaklaşmaktadır ve herşey beklentilerine çok ters gittiğinden dolayı imparatoru ve toplantı düşüncesi fikrinden pişman olmuştur. Zira onlar kesinlikle komşularına ve müttefiklerimiz ve dostlarımıza karşı imparatora gemi kiralamayı reddetmişler ve sert şekilde onların hiçbir denizcilerinin herhangi bir yabancı devlete veya prence hizmet etmemesi konusunda emir vermişledir. Ve eğer mevcut görevlendirme eksikliği olursa bir görevlendirme oluncaya kadar onlara gerekli gereçler verileceklerdir. Hamburg zaten bütün aceleyle 3000 adam toplanması için patent vermiştir ve onların savunmaları ve tarafsızlıkları için duracaklardır.

imparatorluk birlikleri her gün bu bölgelerden Elbe üzerinden Nurenburgh, Ulm Strasburg, Svabia'ye geçirmektedir. Özgür şehirleri mi Venediklileri mi Fransızları mı yoksa şüphelenildiği üzere Protestan kantonları mı hedef aldıkları hâlâ belli değildir.

İyi sayıda adamı hazır olan Leopoldus'un neye niyetlendiği hâlâ bilinmemektedir. Kendisi hem Bohemya hem de Macaristan taçlarını kaçırdığı için rahatsız olacak ya da Trent'te bir konsil kuracaktır.[800] Kendisinin Protestan Kantonlarla taraf olacağı ve böylece imparatorluk şehirlerinin ve prenslerinin iyi arzularını alarak, şimdi hedeflediğinden şüphelendiği Roma Kralı olma rolünü kolaylaştıracaktır. Moravya ve Bohemya'da zaten bazı çalışmaları vardır. Hamburg 15 Mart 1628

[801] Sir Isaac Wake'ten Tarihi Yoktur ama Nisan veya Mayıs Olduğu Tahmin Edilmektedir¹⁵⁹

Benim çok iyi Lordum,

Dün size mektup yazmak için kalemimi elime aldığım zaman, lordumdan bir paket aldım. Orada sizin benim için 22 ve 26 Şubat tarihli iki mektubunuz, önceki mektuplarınızın sureti, Cizvitler ve Rumlarla alâkalı bir haber, Gabor'la alâkalı şifreler ve o imparatorluğun durumu ve Lordum Conway'e, Bay Questor'a ve Randay Symmes'a paketler vardı. Paketleriniz Tanrı isterse yarın *ricapito*. Fakat sizin haberiniz ve *avisiniz* için her ne kadar bütün depomu o konuda bir karşılık verebilecek bir ürün için aramış olsam da size sadece kötü bir dönüş yapacağım ve zannederseniz değerli olmasa da büyük olarak geleceğim. Siz de benim iyi arzumu kabul etmek ve kendinizi sizden herhangi bir şey saklamaktansa, sizi rahatsız edici mektuplarla rahatsız etmeyi tercih edeceğim konusunda temin olmak zorundasınız. Lordum Conway'e yazdığım son mektubun bir sureti ile bu bölgelerde nasıl durduğumuzu göreceksiniz. Ve o konuda daha fazla açıklama için size aynı şekilde Bay Hales'in Torino'dan gönderdiği mektubun bir suretini sunuyorum. Özet olarak sıcak bir yıl olacaktır ve her tarafta büyük bir alarm vardır. Bu esnada Nivers rüzgârı aşağıya indirmiş ve onun için kendisini kurtarmak zor olacaktır. Zira Fransızlar bu mevcut durumda çok az şey yapmaktadırlar. Papa'da *Padre commune* olarak kalmak zorundadır ve Venediklilerle tarafsızlık sınırlarını geçmeyeceklerdir.

Çok iyi bir elden Venediklilerin balyoslarına Türklerle imparator arasında bir bozulma olursa ne yapabileceği hakkında bir mektup gönderildiğini duydum. Lordum orada olarak bunun doğru olup olmadığını yakın zamanda öğrenecektir ve sizin takdir edilmiş zekânıza bundan ne kullanılabileceğini bırakıyorum.

¹⁵⁹ Sir Thomas Roe tarafından İzmir'de 23 Temmuz 1628'de alınmıştır.

Sizin başpiskoposunuz için yaptığımdan daha fazlasını yapamam. Zira her ne kadar kardinalin o konuda tekrar harekete geçirilmesini sağladıysam ve kendisi de o meseleyi kucaklamak konusunda ne kadar hazır olduğunu gösterse de şimdi onun hanedanı Roma sarayıyla kendisinin hiçbir şey yapamayacağı ve o yola daha fazla bakamayacağı bir ihtilaf halindedir.

Bay Wilson bizi bırakmıştır ve İngiltere'ye dönmeden önce İtalya'yı görmeye gitmiştir. Kendimi ona teslim etmek konusunda geri kalmadım, fakat kendisi beni hiç kullanmadı. Lordumun alması için en uygun yolu düşününce sık sık Venedik'in en ferah yol olacağını yazmıştım. Ve sizi de burada büyük bir bağlılıkla bekliyorum. Bu şekilde size samimi bir sevgiyle hizmet etmeye hazır olacağım. Sizin şifreyle yazdığınız, Tanrı'nın isteğiyle ya Bohemya kraliçesine veya Lordum Carleton'a ilk fırsatta gönderilecektir.

Böylece lorduma bütün mutlulukları diler, burada soylu leydinizin güzel ellerini öpmek için izin ister ve her zaman lordumun en güvenilir hizmetkârı ve emrindeki hizmetkârı olarak kalırım.

Bay Hales'in Lord Conway'e Mektubunun Bir Sureti

Dürüst Onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

Savoy dükü Augliana'daki birliğinden buraya 18/28 Mart tarihinde geri dönmesinden sonra, ertesi gün Sossion kontuna eşlik etmek için ekselansları tekrar kendisini Rivoli'ye taşıdı. Orada mezkûr konta bir ziyafet verdi ve onu Savoy'a davet etti. Kendisi tekrar oraya ayın 20/30. gününde oraya çekildi ve parktaki mutluluk evindeyken kendisi ayın 21/31'inde buraya ekselanslarının iddia edilen Monferrat'a karşı olan kararını durdurmak için gayret göstermesi için gönderilmiş Mösyö Guron(Kardinal Rişelyö'nün bir yaratığıdır) tarafından ziyaret edildi. Bunu etkilemek için kısa görüşmesinde bu prensi Fransa kralının adına, İspanya kralına bağlanmasından vazgeçirmeye, ekselansları sadece [802] Fransız armasına güvenirse istediği her türlü atamayı bekleyebileceğini öne sürerek ikna etmeye çalıştı. Bu çok küçük bir etki yarattı. Sonra, aynı gün dük burada şehirde görüldü ve hem Carigniana prensesi madama hem de büyük prens ve prens kardinal tarafından eşlik edilen prene veda etti. Kendisi geceleyin Montevalillero'ya gitti(bu şehirden 6 mil uzaktadır) Bunun nedeni görüşmelerin yoğunluğunu ve Fransızların devamlı olarak ona verdiği rahatsızlıktan kurtulmak olduğu gibi kendisini yeni savaşı için düzene sokmaya dikkat etmek içindi. Bu savaşı ekselansları başlatmak geçen 18/28 gününde Süvarilerin Tuğgenerali Markiz

Villa'yı birkaç atlı birliği ile 7 veya 800 kişiden oluşan Vallesian birliği ile gönderdi. Kont Della Trinta birliği 1000 kişiden oluşmaktaydı. Don Carlo, doğal oğlu 400 fazlası ve Chirasco'dan çekilen iki parça top ile Alba şehrine doğru hem onu çağırmak ve içine almak için gitmişti. Fakat o bölgenin hayal edildiği kadar oynanabilir olmadığını buldular. Orası savunma üzerine durdu ve Kont Della Trinta surlara doğru cesurca gider iken talihsizce şehirden vuruldu. Bu da Savoy dükünün 22 Mart tarihi üzerine şahsen oraya gitmesine yol açtı. Orada kendisi sadece teşebbüslerde bulundu ve topları yerleştirdi. Kendisi şehrin yasal prensleri olarak Savoy düküne teslim edilmesini bir Bensio'yu görevlendirerek çağırdı. Kendisi şahsen oradaydı ve sevgi dolu bir şekilde ve güvenilir ve sadık hizmetkrı koruması altına almayı bekliyordu. Eğer bu lütfu reddederlerse, ekselansları zorla yolunu yapmayacaktı, onlar da hepsinin hain ve asi olarak muamele görmeyi bekleyebilirlerdi. Valileri tarafından (Monferrat'ın bir şehri olan Aziz Sebastian Lordlarından biri olan Constantino Radicato) sakinlere karşı itiraz etmelerine rağmen bunlar onun emrini kabul etmediler müzakere ile kapılarını açtılar ve 24 Mart/4Nisan'da *Viva savoya* diye genel olarak bağırarak ekselansları yasal prensleri olarak şehre alındı. Vali Savoy dükünün ellerine düşmek konusunda korkuya kapılmıştı. Zira kendisi kullarına ve kaliteli bir insana, canlı canlı derisini yzdrecek ve kalbini yiyecek kadar zulüm uygulamış ve Alba civarındaki çeşitli yerleri yeni olarak yakmış, erzakları zehirlemış ve ona itaat etmeyen herkese insanlık dışı muamelede bulunmuştur. Kendisi bulunamamıştır. Fakat ya duvardan aşağıya inmiş ya da bir yere sığınmıştır. Ve onu parmaklarımızdan koruyan dke karşı durmuş olacaktır. Zira eğer kendisi alınırsa, düşmanlığının bedelini ödeyecektir. Ekselansları zengin bir tahtirevan ile uşakları ve ondan önce gelen devlet memurlarıyla girişini yapmadan ile şehre ciddi girişini yapmadan önce(bu büyük törenlerle gerçekleştirildi)kendisi sabırla bütün birlikler kaleden çıkana kadar beklemişti ve kendisi Terezzani ve Monferatton mesknlarının Casal, Trino veya Mantcalvo gibi istedikleri yere gidebilmelerine dair izin verdi. Fakat bütün Fransızları onların renklerinden terhis etti. Ve kendisi onların bazılarının cezalandırılmasını emrettikten sonra 50 veya 60 tanesinin zincirlenmesine ve Asti'ye gönderilmesine yol açtı. Orada onlar ya öldürülmeyi ya da kadırgalara gönderilmeyi bekleyeceklerdir. Böylece ekselansları Alba'ya karşı olan bu teşebbüsü çok mutlu bir şekilde uygulamıştır. Oraya Piedmonteli ve Vallesani'lerden oluşan güçlü bir garnizon dikmiş ve oraya çok değerli Süvari Operto'yu vali olarak dikerek diğer planlarına binmeden önce kk biraz nefes almak için Asti'ye çekilmiştir.

Monferrat'ın en kuzey etekleri üzerinde oturmuş, Alba'dan 12 mil uzakta olan Viano şehri biraz zorlayıcı cömertlikten sonra Alba'nun şansını, bu prensin Tanaro Nehrinin bu tarafında duran St. Damian ve Guarnara gibi takip etmeye karar vermişlerdir. Ve bu şehirler yeni prenslerine ordusuna ödeme yaparak katkıda bulunmaya isteklidirler. Böylece bize geri kalanını onların örneklerini takip edebileceklerine inanabiliriz. Ve bu şekilde ekselansları kesesine hatırı sayılır miktar para çekecektir.

Savoy dükü henüz bu şekilde Montferrat Markizliğinin Tanaro nehri ötesinde duran kısmını ele geçirmiş olup, kendisini Po'dan o şehri almak için Trivo'ya ve aynı şehirde o nehrin bu tarafında kalan diğer yerleri ve Po ve Tanaro arasındaki şehirleri almak için hazırlığa başlamıştır. Bunun uygulanması için açıkça görmekteyiz ki ekselansları eski iddiaları için yollar meydana getirmektense İspanyolların ona sağladığı cömertliklerle memnun olacaktır. Eski iddiası iki tanedir. İlk olarak Markizliğin bütün devleti, ikinci olarak çeşitli başka özel yerler.[803] Ekselansları ve İspanyollar arasında bu markizliğin gerçek olarak bölündüğü öğreneceğim zaman harita yoluyla lorduma bildirmekten geri kalmayacağım.

Bizim Trino'ya karşı olan planlarımızı etkilemek için her ne kadar bu kaleden 7 parça top çekmiş olsak ve onları Asti'den alınan 7 parçayla birlikte top alınmış ve bütün birliklerimiz düzene sokulmuş olsa da orasının doğal durumunun orayı güçlü yapması(orası bir üçgendir ve o yüzden Trino olarak çağırılmaktadır. İki tarafı Po tarafından yıkanmaktadır, saldırılmamış ve diğer tarafıda altı kazılmayacak topraklar vardır) ve orası büyük miktarda cephane ve adam olacağından dolayı büyük bir zorluk ve zaman bulacağız.

Casal'la alâkalı olarak İspanyollar öğrenebildiğimiz kadarıyla henüz orayı alamamışlar fakat bataryalarını yükseltmekle, topraklarını dikmekle ve Breda'yı kuşattıkları şekilde teşebbüslerini yapmaktadırlar. Po nehrini şehre çevirmeyi niyetlenmektedirler. Durum aşağıda olduğu için bunu yapmayı ummaktadırlar. Her hâlükarda orada cesur ve yiğit bir vali vardır. Orayı İspanyolların çok ağır miktar kayıplarla alacağını beklemekteyiz.

26 Mart üzerine, Mösyö Sabbaran Paris'ten buraya geri dönmüştü. Fakat iki Fransız elçisi de onları prense sakladı ve ona efendileri Fransa kralından gelen emir ile ekselanslarına Piedmont ve diğer yerlerde hizmet eden bütün Fransızları 15 gün içinde krallarına hizmet etmeleri için Fransa'ya dönmeye çağırdıklarını söyledi. Orada bütün

kumandanlar ve subaylar burada aldığı yükün aynısını alacaklardır. Onlar ekselanslarının buna izin vereceğini ve majestelerinin kullarını korkunç cezalara sokmayacağını ummaktadırlar. Aksi takdirde bir meydan okuma durumunda bu onların üzerlerine atılabilir. Bu konuda prens cesur bir şekilde Fransa kralının kullarını yurda çağırarak çok iyi yaptığını, onları tutmayacaklarını ve istedikleri zaman ve istediklere gitmelerine sizin vereceklerini ve elçilerinin de çok iyi bir şekilde onlara eşlik edebileceğini söyledi. Savoy düküne yapılan bu Fransız cömertliği onu korkutmak içindi. Yaya birliklerimizin büyük bir kısmında Fransızların olduğu doğrudur. Eğer onlar şu an burada olan 30 atlı birliğiyle geri çeker ve 1200 kadar cesur atlı olursa kuvvetlerimizi zayıflatabilir. Fakat Tanrının lütfuyla Savoy dükü bu kötülüğü de engellemenin bir yolunu buldu. Çünkü kendisinin süvarileri Savoy'a Daouphine'den Criquye'ye çekmeyecektir. Daha önce bu yeniliğin başlaması üzerine onları birbirlerinden uzak şehirlere yerleştirmişti. Kendisi bütün atlılara ve silahlılara, onlara para ödeyeceği ve efendilerine istedikleri zaman gideceğine tahammül edeceğini haberini gönderdi. Fransızların emri altına imza atmasından başka bir çözüm yoktu. Zira yayaların büyük bir kısmı da aynı şekilde burada bekletilecekti. La Tour'un birliği için (buraya Mösyö Longveville tarafından gönderilmiştir)kendisi bu emir gelmeden önce zaten askerlerinin 900'ünü Mösyö de Flores'in birliğine vermiştir. Böylece geri çekilmek için seçimde olan birkaç. Asker ve subayın dışında Florio'da buradan gitmek eğilimi bulamamaktayız. Geri kalanı ise o kadar dağılmışlardı ki çok az görülmektedirler.

Mösyö de St. Chemont, denizlerimizin generali Baron d'allemande ile çok önemli bir mesele hakkında konuşmak için gönderilmiştir. Cevap olarak bir devlet adamı olmayarak kendisinin ne Mösyö de St. Chemont'la kralın elçisi olarak ne de kendisi olarak söyleyecek bir şeyi olmadığından konuşacak bir şeyi yoktu. Bu kesin onu olarak kendisini bu prensin hizmetinden Fransa'ya doğru bir çekti. Baron da cevap olarak Fransa kralının onu bu prensin hizmetinden çekmekten memnun olduğunu bu emirle bağlantılı olarak her şekilde kendisini ve eşini buraya taşıması gerektiğini ve bu yüzden eğer kararlı olduğu gibi son günlerini prene hizmet içinde geçirecekse majestelerinin kızımadığını umduğunu belirtti.

Savoy dükü Spin veya Pin'i güven altına almak için(bu tarafa en yakın sınırdaki bir Monferrat kalesi) oraya sadece bir yaya birliğiyle birlikte Kont de Goviono'yu gönderdi. Orada Caestellono tarafından(Guglielmo de Pin) sevgi dolu bir şekilde kabul

edildi ve muamele gördüler. Bu Monferrat'taki buradan fazla uzak olmayan bir kale alan birkaç Monferrini'nin istihkâm [804] ettiği Piova'ya bildirildi. Orada hepsi silahşör olan bunlardan 200'u bu hesap ile Nisan'ın 6'sı üzerine Pin'in değişime uğramış komşularını ziyaret etmeye karar verdiler. Onların hepsi bir karşılık bulmadan bir gözcü veya muhafız bırakmadan eğlence içindeydiler ve çekilmemesi için kapının zincirlerini keserek hem konta hem de bütün halkına baskın yaptılar ve neredeyse bütün halkının bir kısmını kalede öldürdüler ve bir kısmını da esir yaptılar. 12 tanesinin başları yoldayken kesildi. Kontak ne yaptıklarını henüz bilmiyoruz. Ve kalelerinin eşleri çok güzel bir genç olan Kont de Solare'yi de hizmetçi kılığında girmesiydi, geri kalanla aynı kaderi yaşardı. Prensimiz bu hareketten çok gücenmiştir ve Guglielmo de Pin'e sanki o haydutlarla bir istihbarat tutarak bu katliamın gerçek sebebiymiş gibi yansıtmıştır. Kendisi bunu kesinlikle reddetmiş ve kendisini arındırmak için zavallı beyefendi ve oğlu buraya çekilmiştir ve her kendileri son savaşlarda be her zaman bu hanedanın taraflı hizmetkârları olarak bilinseler de bu şiddette kendilerinin kaybolacakları düşünülmektedir.

Bu prensin Carigniana prensesini Savoy'a gitmekten alıkoymak için herşeyi yapmasına rağmen kendisi hiçbir şekilde kocası prensten ayrı tutulamayacaktır, şansını onunla paylaşacaktır. Ve böylece Nisan'ın birinde kendisi bu şehirden ayrıldı.

Böylece majestelerinin kutsal şahsiyetinin kutsanması için herşeye gücü yeten Tanrı'ya dualarımla birlikte & olarak kalırım. Torino 30/Mart 9 Nisan 1628

Sir Isaac Wake'in Lord Conway'e Mektubunun Bir Sureti 4/14 Nisan 1628¹⁶⁰

Dürüst onurlu, Benim eşsiz iyi Lordum,

Şimdi güvenli bir şekilde Virgil'in Enedaa'ına yaptığı gibi *Arma virumque cano* ile başlayabilirim. Zira top bu belgelerde savaş ilanında bulunmuş ve belki de çabucak uzlaşılacak bir kırılma olmuştur. Savoy dükü Alba, Viano ve Tanaro'ya sınırı olan bütün Monferrat çemberini almıştır. Don Gonzales kırk parça topla Casal'ı dövmektedir ve Monferrat'ı yardımlar gözükmeyen önce bölmeleri olasıdır. Böylece bu yandan Montenegro Markizi, Mantovano'yu işgal etmektedir. Ve bütün Mantova dükünün Oglio nehri üzerinde sınır olan kullarını kaçırmaya ve kendileriyle beraber en yakın güçlü yerlere taşıyabileceklerini kurtarmalarına yol açmıştır. Piedmont prensi Trino kuşatmasının sorumluluğunu almıştır. Ve Nizza Della Paglia, Moncalvo'yla birlikte, Casal'dakini bitirince Don Gonzales içindir. Zira her ne kadar Nivers şu an çok şey

¹⁶⁰ Sir Thomas Roe tarafından 23 Haziranda alınmıştır

yapabilse de, eğer Fransız kralı (onun şehididir) gerçekten böyle bir kavgayı durdurabilir ve dinden olanlarla uzlaşırsa belki *Italia non ridera*.

Benden (hareketin yerinde olarak) bu yeniliğin zeminini bildirmem beklenebilir. Bu konuda görevimi yapmaktan eksik olmayacağım. Ve benim haberim samimi ve otantik olacaktır. Güvenilir bir şekilde bu *actis publicis*'te gördüklerimi bildireceğim ve tarafsız olup iki tarafta da söyleyebilecek olan aktif ve pasif tarafları duymuş olan tarafsız olanlardan duyduklarımı bildireceğim.

Monferrat Markizliği üzerine, Savoy hanedanı uzun süredir iddiada bulunmaktaydı ve Charles X. tarafından Gonzaga Hanedanı lehine verilen hüküm onlara *possessorio pro interim* hakkını Savoy Hanedanı için *petitorio*'nun ayrılacağını da belirtiliyordu. Mantova düklüğüne ise Guastalla hak iddia etmişti ve iki hanedanında iddiaları yakın zamanda imparatora bildirilmiş. Kendisi de Nivers düküne bir görev vermişti ve onun görevi bu sözlerden oluşmaktaydı. *Che S. M. Casera habbia destinoto un commisatio a pgliare ip ossesso della citta di Mantova di Casale per tenerle sino che di ragione si conosca la case, che essendoli negato questo del Seignior Nivers , n'a per tentarle con de la forza de Sagnoli*. Don Gonzales, Casal'ı çağırdığı zaman aynı dili *totem verbis* kullandı ve onlara karar vermek için üç gün süre verdi. Buraya Don Gonzales tarafından bu devlete niyetlenen yenilik ile hesap vermek için gönderilen Senatör Roe, bu mecliste aynı kelimeleri bir değişiklik olmaksızın konuştu. [805] Bu umumî fermânlar ve tekliflerle uyumlu olarak İspanya kralından Urbino füküne yazılmış bir mektup gördüm, orada kendi adına İtalya'da herhangi bir değişiklik amacı olmadığını fakat imparatorun onun kuvvetlerinin yardımını, vassallarını, sadakate çekmek ve onun hükümdarlığını kabul ettirmek için talep ettiğini, kendisinin de böyle mantıklı bir teklifi reddedemeyeceğini söylüyordu. Kont d'Olivarez kısa bir süre önce Madrid'teki Venedik elçisi Sinyor Mocenigo, imparatorun İtalya'da itaat edilmeye ve açıklanmaya Almanya'da yaptığı gibi karar vermiştir ve imparatorluk adına İtalya'da herhangi bir şeye sahip olan prensler kendilerini onun iyi isteğine kendilerini derhal teslim etmelerini ve imparatorluğun İtalya'da bir mülkünü tutan prenslerin kendilerini zaman için çok geçmeden onun isteğine teslim etmeleri gerektiğini söyleyerek biraz daha ileri gitti. Şimdiye kadar imparatorun hareketleri ve İspanya kralının ve vekillerinin, mektupları, şikâyetleri ve ilânları ile bu savaşın tanımlayıcı bir hüküm verebilinceye kadar davalı Mantova ve Monferrat bölgelerinin ayırıcısı olduğunu iddia eden imparatorluğun büyüklüğüne dayandığını göstermektedir.

Diğer yandan Fransa'nın ve Mantova'nın vekilleri açıkça, Papa ve Venediklilerin ki daha kaba bir şekilde başka bir dil kullanarak imparatorun bu meselede sadece bir şifre olarak hizmet ettiğini ve her ne kadar onun ismi ve otoritesi kullanılmakta olsa da planın Madrid'te biçimlendiğini ve İtalya'nın özgürlüğünün hedeflendiğini söylemiştir

Fransız elçisi ve Mantovalılar tarafından buradaki mecliste yapılan teklifler bu şekildedir: Nivers imparatoru hükümdarı olarak kabul etmiştir ve bu devletlerin atamasını onun adına almak için Mantova Piskoposunu göndermiştir. İmparator şahsına veya ihtilafın dışında olan unvanına karşı bir şey veya sorgulama bekleyemez. İtalya monarşisi İspanyollar tarafından hedeflenen bir şeydir, onlar da bunu kendilerini ilk olarak Casal'ın efendisi olup ve bunun sonucu olarak bütün Fransız desteklerini kesmeden yapamazlar. İmparatoru isimlendirmeden, kendileri Nevers'e kendisinin İspanya kralına Mantova ve Montferrat'ı bırakması şartıyla Burgondiya kontluğunu vermeyi teklif ettiler. Bu Niversin tarafından Fransa kralını, onun tahta geçişinin sorgulanamaz olduğu hususunda yaralamıştır, sadece onun asıl olarak Fransa'dan gelmesi İspanyolların ondan nefret etmesine yol açmıştır. Eğer bu ateş derhal söndürülmezse bütün İtalya'yı tüketecek ve İspanya gücünü, imparatorun otoritesi ve servetinin taşıyabileceği kadar geçirecektir. Son olarak Nivers'in imparatorluk odasının otoritesine hakkını teslim etmeye istekli olduğunu, İspanyolların da imparatorun otoritesiyle bu şekilde onun topraklarına ayırma yoluyla girmemesini sağlayacağını beyan ettiler. Zira her ne kendisi istekli bir şekilde imparatoru yüce hükümdarı kabul etse de kendisi İspanya kralının Napoli Krallığı ve Milan Devleti dışında İtalya'da emir verme yetkisinin olduğu başka bir yer bilmiyordu.

Bu konuşma ile lordum İspanyolların ellerini yıkadıklarını ve imparatorun isteğinin saf uygulayıcıları olduğunu görecektir Böylece diğer yandan Fransızlar ve Mantovaniler bütün suçu İspanyollar üzerine atmaktadırlar. Bu kadar açık bir yazı da yorum yapmayacağım. Fakat Avusturya ve İspanya'nın bir şey olduğu ve bütün hareketlerini *commoini consilo* ortak yaptıkları açıktır. Ve eğer İspanya, Almanya'da onların amaçlarına hizmet ettiyse, onların İspanyollara İtalya'daki planlarını ilerleterek hizmet edecekleri beklenebilir.

Papa ve Venediklilerin bu meselede nasıl davranacaklarını, Tanrı'nın isteğiyle gelecek mektubumla lordum bilecektir, zira şu an yeterli olgunluğa ulaşmamışlardır. Zira her ne kadar bu hafra *terra ferma*'da *Proveditore Generale* ve kendi sınırlarını

gözetmek için çeşitli özel *proveditori* seçmiş olsalar da onlar hâlâ *duces sine militibus*'dur kayda değer hâlâ kuvvetleri yoktur veya yeni toplanacak askerler için toplama patenti vermemişlerdir.

Bay Hales'in Torino'dan Gönderdiği Mektubun Bir Özeti 13 Nisan 1628¹⁶¹

Savoy dükünün Alba şehrinin sakinlerinden bu kadar hızlı bir şekilde armalarını sökmeleri ve kendilerinininkileri yerleştirmelerinden çok iğrenmesine rağmen kendisi *Perpetua queis* sözü ile onlara rahat içinde yaşama umudu vermiştir. Kendisi bunu sorgucuna yazdırmıştır.[806] Vali Radicato en sonunda barışını yaparak kendi yeri olan St. Sebastian'a çekilmiştir. Ekselanslarının bu fetihlerden sonra Asti'ye geçildiği haberi de doğru değildir. Zira geçen Pazartesi gecesi kendisi sessizce ciddi bir giriş yapmadan buraya geldi. Ve burada yarım günü meselelerini düzene koymak için kaldı. Geçen Çarşamba ayın 12'sinde kendisini Po üzerinden Trin'e doğru taşımak için gemiye bindirdi. O bölgeye 5000 asker gitmektedir. Onların büyük bir bölümünde top yoktur. Ekselanslarının birliğinin 500'den, prensinin 500'den, Markiz de Lants'ın birliğinin 600'den, Kont della Trinta'nın 1000(ölümünden sonra ikiye bölünmüştür) Floransalı'nın 1500 kuvvetlik birliğinin, Mösyö de Chenes'in(Asti valisi) 500, Don Carlo'nun 500 yayadan oluşan birliklerinin 1500 atlımızla birlikte Po'nun kenarında kışladığını söylenmektedir. Aynı şekilde 20 parça top dikmişlerdir. Onların 16'sı bataryadır ve 60 kiloluk gülle taşımaktadır. Savoy dükünün Fransızların hızlı bir şekilde Piedmont'a Pinerol, la Val Perosa ve Lucerno'yadan düşebilme tehditleri hususunda, kısa bir çalışma yapacağı olasıdır. O bölgelere, Savoy dükü Castelmomt'u karşı gelmesi için yeterli hazırlıkları yapması için göndermiştir. Ve biz de burada şu an Rohan dükünün ekselanslarını o korkudan kurtaracağı ve Criquy'un kuvvetlerini ona doğru çevirmesini sağlayacağına inanmaktayız. Kendisi 8000 yayaya ve 400 atlı ve 4 parça topla birlikte Rhodano'ya ilerlemiş olup Povein'i almış ve nehri iki yandan güçlendirmeye, böylece daha hızlı bir şekilde Valenza ve Dosanic'e gidebilmeyi ummaktadır. Ve ben de iyi güvenilir bir beyefendi tarafından Avinyon¹⁶²'den azılan mektuptan dolayı buna güven vermeye zorlandım. Burada Mösyö de Rohan'ın buraya muzaffer bir şekilde (mezkûr askerler ile) gelip ve bu şekilde Douphanie'ye doğru gitmesinden dolayı biraz korku içinde yaşıyoruz ve Conde prensi Tolhouse'da onunla karşılaşmak için kuvvetler hazırlanmaktadır. Rohan dükünün bu başarısından Savoy

¹⁶¹ Sir Thomas Roe tarafından İzmir'de 27 Haziran 1628'de alınmıştır

¹⁶² 22 Mart üzerine

dükünün ona alâka göstermeyeceği hesabını yapmaktayım. Fakat Rochell'le alâkalı olarak prensin sözlerini yansıtmaktan başka bir şey yapamam. Eğer orası dayanabilirse herşey iyi gidecektir. Eğer dayanamazsa Rohan'ı güven altına alabilmeye söz vermek küçük bir mesele değildir. Ve kendisinin kesin olarak 2 küçük yelkenli Rochell'e destek verirse güvende olacağını umuyorum ve bizde onun diğerleri tarafından destekleneceğini umacağız. Her hâlükarda burada bizim prensimiz onu zaten yutmuştur.

Burada Fransız'ın silahsızlanmasını ve bizim ihtiyacımız olan atları atlarını bizimkilere verdiğini takip etmekteyiz. Fransız elçisi ve onun bütün tayfası çok öfkelenmişlerdir. Fakat dük kendi toprakları içerisindeki o vekilin buyurucu kararlarını hazmedememiştir ve ayın 11'inde ona izin vermiştir. Bununla bağlantılı olarak ayın 12'sinde hediye veya dükün tarafından birisi tarafından eşlik edilmeksizin şehri terketti. Arkasına hiçbir zaman yıkamayacağı kötü bir unvan bıraktı. Madam onu dobra bir şekilde azarladı ve ona kendisinin hiçbir zaman bu olanların asıl sebebi olarak ve Mantova prensini ve bütün hanedanını mahvetmesinden *scotfree* kaçamayacağını söyledi. Hiçbir zaman bir vekil o adam kadar bu kadar çok lanetle takip edilmemişti.

Guron'un buradaki müzakeresi Cihamond'unkinden prensimizin kulakları için daha güzeldi. Her halükarda onun geç gelişi herşeyi bozdu ve kendisi hiçbir şey yapmadı. Ayın 20'sinde buradan Mantova'ya doğru gitti.

Ayın 11'inde buraya tekrar D. Alavers geldi. O gece *alla langa* prensle müzakere etti ve ertesi gün kendisi tekrar geri gönderildi.

Casal altındaki İspanya ordusundan yakın zamanda gelen Bay Murion İspanyolların hâlâ şehirden uzak olduklarını söylemektedirler.

Savaş alanında 8000 adam vardır. Ve Casal'da balık tutan 6000 adam olduğu hususunda çözecekleri zor bir meselevardır. Torino 14 Nisan 1628

Floransa Dükünün Venedik'teki Ağırlandmasının Haberi, 1628

Floransa dükünün varışından iki gün önce mecliste onun adına onun bu mecliste görüneceğini bildirmek ve önceden iki taraf içinde geçerli olan gerekli resmîyetlerin ve törenlerin *ptulij* ayarlanması için Kont Allesandro del Negro gönderildi. Kısa süre içerisinde bu Cumhuriyet tarafından düke *Altezza Serenissima*[807] ünvanı verilmesi ve kardeşine de sadece bir ekleme yapılmaksızın *Altezza* denmesi kabul edildi. Ve dojun odasında dük eli ve önceliği alacaktı. Aynı şekilde evinde cumhuriyet eli alacaktı. Bu şartlar üzerine düke bu devlet tarafından sunulan muamele kabul edilmişti. Sadece ilk olarak onu yolda karşılayacak ve şehre kadırgalarıyla şehre getirmesi için atanacak beyefendi

konusu dışında... Bu onun tarafından, şehre gizli bir şekilde girmek istemesinden dolayı reddedilmişti. Onlar Chiozza'ya çeşitli *rinfrescanti*'lerle yüklü kadırgalar gönderdiler. Ve oradan da o şehri *podesta*'sına onu gizli *piotta*'sında bu şehre taşıdılar. Kendisi 5 Nisan yeni tarz Çarşamba günü bu şehre vardı. St. Georgio Maggior'u geçerken orada Benedictin rahipleri tarafından yapılan güzel manastırları görmesi için inmesi gerekiyordu. Ve kiliseyi, manastırı ve yemekhaneyi gezdikten sonra doğrudan büyük kanal üzerindeki SS Grimani sarayına gitti. Orada karşılanması için zengin ve hazırlıklı bir şekilde donatılmıştı. Orada su merdivenlerinde, üç süvari ve yabancı elçiliklerden en yakın süre de dönmüş olan Aloforo Valaresso, Pietro Contarini ve Marc Antonio Moresini tarafından alınmıştı. Evini gözetleme ve şehirde kaldığı sürece şahsını gözetme görevi onlara verilmişti. Aynı gün derhal yemekten sonra kendisi özel bir gondol aldı ve kardeşi, Don Gio Garlo, Venosa Prensi ve Süvari Contareni tarafında başka kimse tarafından eşlik edilmeden büyük kanalı ve şehirdeki en iyi kanalları sarayların yüzlerini ve dışlarını, bir yerde inmeden görmek için geçti.

Ertesi gün sabah gizlice piazzayı, sarayı ve Sala del Configlio'yu ve On Konseyi'nin Armorie'sini görmeye gitti ve yemekten sonra çalıştığı cam atölyelerini görmek üzere Muran'a gitti ve şarkı söyleyen iki rahibeyi duydu. Onları mükemmel buldu.

Salı sabahı üzerine ona İl Tereso di San Marco gösterildi ve Merceria'da geçerken kendisinin orayı tamamen baştan kapatılmış ve iki taraftan da hem altın ve gümüş, saten, kadife, *tirsel* ve şehirde olan bütün zengin şekilde kumaşlarla donatılmıştı.

Bütün Cumartesi gününü dökümhaneyi görerek harcadı. Orada o gün on parça top döküldü. Ve çok soylu ve muhteşem bir festivalden sonra kadırgalarla oradan evine gitti.

Pazar günü kendisi halkının sonsuz katılımı ile mükemmel bir şekilde uygulanan bir *brigade* ile memnun edildi.

Pazartesi günü Sinyor Foscati sarayında (III. Henry'nin konakladığı) şehrin ana leydileri toplandı. Ve bütün gün boyunca Sinyor *sopra le pompe* ile dağıldılar. Böylece kendileri mücevher zincirler ve mükemmel incilerle soğuk yaptıkları kadar zengin gözüktüler. Ve ekselanslarıyla bir süre dans ettikten sonra hepsi zengin bir şekilde aynı sarayın iki büyük salonunda ziyafet verdiler.

Kendisinin aldığı ziyaretler bu şekilde gerçekleşti. Varışından sonraki Perşembe günü Sinyor Lando ve Pasero Clauij Grandi (ikisi de İngiltere’de elçiydi) konağında meclis adına onu ziyaret ettiler. Ve ertesi Cuma günü *Provuratori di San Marco* Erizzo ve Conraro aynı yerde ve şekilde senato adına görüştüler. Pazar günü kendisi saraydaki özel konağında doju ziyaret etti. Orada merdivenlerin başında doj tarafından karşılandı. Ona sağ öncelik elini verdi ve gidişi sırasında 6 danışmanı ile birlikte ilk basamağa kadar eşlik etti. Ertesi Pazartesi günü Doj ve danışmanlar (Sinyorları temsilen) düke olan ziyaretle geri döndü. Kendisi onlarla buluşmak için merdivenlerin bir kısmından indi ve doja konağına gelmesi için elini verdi. Ve giderken bütün basamaklardan arabasına kadar eşlik etti. Ve doj arabasına bindiği zaman dük geri çekildi. Fakat kardeşi Gio Carlo ve Venona prensi, bütün danışmanların arabaya bindiğini gördü ve araba onlar *riva*’dan kıpırdamadan önce hareket etti. Matova meskûnları Urbin ve Malta ve imparatorun sekreterinin hepsi onu umumî vekiller yerine domestik olarak onu ziyaret ettiler. Fakat tacın elçileri kendisi görüşme ve karşılaşma yoluyla (Roma’da yaptığı gibi) yoluyla devam etti. Hepsi değişik bir şekilde önceden, bütün zaman, unvan, eşitlik konusundaki şartlar belirlendi. Bunların hepsi zamanında gözetildi. Cuma günü üzerine kendisi *Crucigeri* manastırında elçiyi gördü. [808] Ve aynı gün İspanyol onunla *alla madonna della horto* başka bir manastırda buluştular. Cumartesi günü İngiliz elçisi onu dökümhanede karşıladı ve müteakip Pazartesi günü Fransız elçisi Fransızların Manastırı olan Frari de onunla görüştü. Onların hepsinden *Altezza Serenissima* unvanını aldı ve Papa’nın elçisi dışında da hepsi *Excellentia* unvanını aldı. O *Illusttissimo*’dan daha fazlasını alamadı. Ve onların duruşları herhangi bir öncelik görüntüsü olmadan göğüs göğüse durmaktı. Hollanda elçisi bu seremoniyi atladı. Bu teklik için kendisinin belki buradaki en akıllıların bulamadığı bir sebep vardır.

Bütün bu ziyaretlerden ve görüşmelerden her ne kadar onun düşüncesi önceden çok katı bir şekilde dağıtılmış olsa da uygulamaya geldiği zaman dük her zaman söz verdiğinden daha fazlasını yapmıştır. Zira kendisi doja arabasına kadar eşlik etti. Bu kabul ettiğinden daha fazlasıydı. Böylece elçilerle olan görüşmesinde kendisi sadece onları iyi doja yaptığı miktara cevap vererek, elçilere de gidişinde önemli bir mesafe eşlik etti. Fakat dahası, sabah kendisi gidecekti. Ve tanıştığı bütün elçilere onun adına onları ziyaret etmeleri ve vedasını almaları için Sinyor Otavio Medices’i gönderdi. Böylece kendisi gerçekten nezaketini arttırdığı ve ona yaklaşma onuruna sahip olan herkese çok iyi bir tatmin verdi.

Kendisi nezaketini arttırdığı gibi özgür bir şekilde de daha azını yapamazdı. Dökümhanede subaylara 1000 kron ve onu oradan konağına taşıyanlara da 2000 kron verdi. Ve onlar arasında evinde ona hizmet edenlere 4000 kron dağıttı ve kendisi de kullanımları için 50 kronluk sadaka bırakmadan da manastıra girmedi. Muran'da şarkı söyleyen iki rehine 100 pistol verdi. Ve aynı miktardan sonra kendisi ona herhangi bir muamele sunan herkese arttırdı. Şehrin dükkânlarında büyük miktar para harcadı, şehrin her türlü ürünlerinden aldı. Hem kullanım için 100000 pistol nakit taşıdı ve değişim mektuplarında da iki katı kadarı götürdü.

Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Efendimin haberini Sir Peter Wyche ile almış bulunuyorum. Hem cömertliğinizin karakterini ve benim tesellimi ifade etmek konusunda çaba göstermeyeceğim. Büyük mutluluklar gibi alâkalar ve kederler de zayıf akılları şaşırtabilir. Ve bundan daha fazlasını söylemeyeceğim. Efendimin hizmetkârı olmaktan başka hiçbir kâr beni daha fazla memnun yapamaz. Zira onun özgür olmadığı yerde kabul edilmeye layık değildir.

Kendimi, görevimin bütün bölümlerini çok istekli bir şekilde halefimi karşılamama teslim ediyorum. Kendisini majestelerinin vekili olarak nasıl saygılı bir şekilde kabul ettiğim konusunda kendi hüneri beni engelleyecek ve efendim de kime hizmet ettiğimi bildiğime güvenecektir. Makamın onun çabası ile majesteleri için başarılı olacağını ve kendisinin de benim ettiklerimi biçebilmesini ve kaçırdıklarını toplayabilmesini dilerim.

Kendisi bazı küçük heykelleri görmüştür ve onların makbul olacağına dair görüşüyle beni şımartmaktadır. Onların iki merak konusu olacaklarından eminim. Onları alırken çok alâka gösterdik ve onların değeri de sadece sizin cömert beğeninize kalmaktadır. Yakın zamanda kaba fikrimi eklediğim bir tane elde ettiğim ve İtalya'da bir doktor tarafından getirilen bir doktor tarafından övülmüştür. Onun sözlerini yazacağım. *E di quelle statue che li gentilhuomoni Romani sogliono metere nelle havolse et scantie di lor librari secondo il uso Romano interia bela et di finissimo marmo et a guidoto mio di bono valuto non staro a depinferla pu olta.* Benim *racolta*'nın ne olacağını bilmiyorum. Çok daha fazlasına sahip olmam gerekmektedir. Fakat hizmetkârımın ölümü bir yandan ve gemilerimizi onları almak göndermek için yola göndermek benim gayretimın toplanmasını azaltacaktır. Bay Petty'nin kazdığı

taşları gemilere yükledim. Fakat bozulmamış iyi şeyler çok azdır veya bulunamamıştır. Bizim çalışmamış pek çok insanın eski harabeler konusunda uzmanlaşmaya gayretli yapmıştır. Böylece bu konuda da halefim benim noksanlıklarımı tamir edebilir. Ve bu şayet efendim tarafımdan bağlılığımın miktarı olarak görülürse ben de karşılığımı alacağım.

Umumî meselede memnun edici hiçbir şey yazamayacağım. Gabor'un padişahın sadakatine ve bağlılığına geri dönmesine dair görüntü vardır.[809] Fakat daha fazla inancım yoktur. Ve onun iki yüzlülükle karışmış olan kendi güvenliğinden daha fazla bir hedefi yoktur. Sir Peter Wych'i giderken göreceğim ve ona mutlu bir sürece dair kehanette bulunacağım. Hayatımın ve şanslarımın bütün geri kalanında kendimi efendimin kollarına ve korumasına hizmetkârlarınızdan hiçbirini bırakmayacağınızı bilerek atıyorum. Ve efendimden sadece bana lütuf göstermenizi istiyorum. İstanbul 15 Nisan 1628

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Vazife dışına olmak beni doğal bir düşkünlük olan sevgi görevimi yapmaktan serbest bırakmamıştır ve bu yüzden her ne kadar yolculuğum için hazırlanırken yazacak büyük bir meselem olmasa da size kendim ve aramızda olanlarla ilgili bir hesap vereceğim. Umutsuzluğun yakınında olarak umumî işi yeni bir hEkim'e bırakıyorum. Her gün Gabor'un elçisi Toldolagy'nin girişini beklemekteyiz. Kendisi dürüst bir adam olup son antlaşmada *inet pares* efendisi için görevliydi. Müzakeresi bildiğim kadarıyla tekrar kendilerini bu imparatorluğun gölgesi altına yerleştirmek olacaktır. Bu da eğer bu devlet onu kadar eğer kendisi vefasını mühürlemeden ve ortak düşmana karşı bir hareket yaparak iki yüzlülük şüphesinden arındırmadan onu kabul etmemeye ikna edilirse bir şeyler üretilebilir. Fakat ona inancım yoktur ve bu bakanların hiçbirinin hareket edecek ruhu veya düşüncesi yoktur. Eğer daha iyi olursa halefimin yıldızlarında mutlu olacağım. Hâlâ küçük bir delik açıktır. O da imparatorun elçisinin onaylama için gelmesinin gecikmesidir. Fakat kendisi gelecek ve iki taraftarında ayrılmaktan ziyade sahte dost olacaklarına tamamen ikna oldum. Son mektubumda bahsettiğim casusu hâlâ hapisanededir. İmparatorluk tercümanı bir gün tutuklandı ve sorgulandı ve ikisi karşılaştırılmıştır. Fakat bu alık kafalar ondan bir şey çıkamamış ve onların eski kuralı olan şiddet kullanma yolunu uygulamaya cesaret edememişlerdir. Böylece o adam

salıverildi ve diğeri de bilinen bir Napoli'nin Casusu tutulmuştur, çünkü kimse onu müdafaa etmemiştir.

Yeni vezir ilân edilmiştir ve Asya savaşına gönderilmiştir. Nerede başlayacağı hâlâ bir sırdır. Fakat ben kendisinin İran'a doğru ilerleyeceğine inanıyorum. Abaza ile geçen sene yeteri kadar uğraştılar. Ve şimdi kendisi padişaha ona taciz etmemesi için bir mektup yazmaktadır. Kendisinin onun hizmetkârı ve kölesi olduğunu o ülkeyi onun için tutacağını, fakat kendisinin bu sadakatten daha fazlasını ararsa, kendisi topraklarını İranlıya teslim edecekti. Eğer vezir [İran'a] karşı savaşı devam ettirirse kendisi bütün hizmeti yapacaktı. Bir arka dost olacağı söylenir. Benim son hükmüm bu imparatorluk ayakta durabileceği, fakat hiçbir zaman tekrar yükselmeyeceğidir.

Benim için bir olağandışı görev göremiyorum. Halefimin bundan hoşlanmadığını ve bunu aşağıda olan bir küçüklük olarak düşündüğünü zannediyorum. Ve benim yukarıda olarak hiçbir onurum yoktur. Bana ihtiyaç olan hiçbir sebep gözükmemektedir. Eğer olsaydı onlar bana majestelerinin isteğiyle ilgili olarak derhal bilgilendirecek şekilde güvenirlerdi. Bana gösterdiklerinin hepsi kendisinin benim talimatlarıma sevkedileceği ve gemiler beklerken bana katılacağına dair talimatlarından cümle ve eğer benim burada daha fazla kalmam için bir sebep olursa olağanüstü elçi olarak kalma ve onu tüccarların alâkasına sevketmeme dair bir belirtiydi. Ve bu kalitede padişaha emanet edilen ben olmalıyım. Bununa birlikte kendisi bana majestelerinden eski tarihli bir *Vista la presente* beni azleden bir mektup verdi. Ve kendisinin söylediğine göre bu onur gölgesini bana sağlamıştır (kesinlikle bekletildiğinde öyle olabilir) ve ben kendisinin onu kullanmakta gönülsüz olduğunu görüyorum ve benim de boş başlıklara veya dumana ihtiyacım yoktur. Majestelerinin diğer büyük insanların bana bildirdiği kadar benim değerli olduğumu düşünmesi benim için yeterlidir. Ve ben de ona hizmet etmek için burada bekletilirim, tüketilirim ve ölürdüm. Fakat böylece başkası tarafından yapılmak ve bozulmayı ne onur ne de iyi teminat olarak değil saçma olarak alıyorum. Zira kendisi gidişinden önce benim hizmetimin işe yaramaz olarak varsayıldığını söylemişti. Ve eğer benim beklemem için başka bir sebep olursa bana izin verilmeyeceğini ve otoritem gibi hayali bir diyet mecliste aşamam gerektiğini söyledi. Acil talimatlar beklediğim Lordum Conway bana yazmaya tenezzül etmemiştir. Dostlarım bana gördüklerimden veya şimdi uygulayabileceğimden veya kendim hakkımda var sayma cesaretini gösterebileceğimden daha fazlasını anlatmaktadırlar. Bu yüzden oturuyorum ve başarısızlığımı yurttan onların üzerlerine konulmalıdır. [810]Zira

beni bilgisiz ve hareketsiz bırakmışlardır. Zira benim hata yoktur. Bu kadarı benim dürüst güvenimdir.

Geri dönüşümde hangi yolu alacağım hâlâ belirsizdir. Eğer nasihatına güvendiğim lordum beni değiştirmese geminin Ligorne'a gideceğini ve oradan da uzun denizleri geçeceğine inanıyorum. Kara tamamen düşmanlarla doludur. Ve deniz de zavallı eşim için daha kötüdür. Lordumu görmenin, genç adamlar için şehirleri ve kasabaları görmek için duyduklarından daha büyük bir özlem olduğunu öne sürerim. Eğer Tanrı diğer türlü takdir ederse size İngiltere'de çok samimi bir şekilde hizmet edeceğim ve sizi de orada koruyucularımdan biri olarak onur içinde görmeyi umacağım ve sadece özel bir hayat mektuplaşma mührümü alacağı zaman genel ve düz mektuplara düşmüş olan mektuplarımı kabul etmeniz için yalvaracağım. Zira lordumun dostluğu Türk yolculuğumdaki en iyi kazancımdır. Çıplak olarak geldim ve çıplak olarak gidiyorum diyerek tamamlarım. Ve böylece herşeye gücü yeten Tanrı'yı sizi ve eşim adına ellerini öptüğüm leydinizi kutsasın ve lordumun & olarak kalırım. İstanbul 6 Nisan 1627

Lordum Conway'e

Benim çok iyi Lordum,

Benim zayıflığının ve rahatsızlığımın hem majestelerine hem de lorduma özür olmasına izin verin. Zira Tanrı, benim üzerime iki kat ceza koydu. Her ne kadar onun merhametiyle kurtulduğumu düşünsem de çok fazla yazamayacak kadar zayıf gözlerim ve ellerim vardır. Buna rağmen lordumu, Gabor'un olağanüstü elçisinin geldiği ve dün vezirle görüşmesini yaptığı konusunda bilgilendirmeyi atlamayacağım. Kendisi bana iki tane haber gönderdi. İkincisi daha açık ve doğrudandı: Kendisi bana prensinden mektupları olduğunu ve önemli konuda gizli talimatları olduğunu söylüyordu ertesi gün beni ziyaret edeceğini belirtiyor ve benden Venedik için olan mektuplarını haberini teslim edene kadar bekletmemeyi istiyordu. Bunu yapmayı gürlütüden sakınmak için uygun olduğunu düşünmedi. Çünkü her zaman balyosun cömertliğiyle daha gizli ve hızlı olarak göndermek benim gücümdedir. Böylece ben de inanmak için kalbimden önce kulaklarımı hazırladım. Fakat şüphesiz kendisinin dostlarına geri dönerek kendisine alaka göstereceğine dair mesele ve umut vardır. Eğer bunu zamanında bu yaz çok geç olmadan yaparsa kendisi düşmanın yüzleşebileceği tek kişi olacaktır. Kendisi İsveç kralı ve diğerleriyle çalışmaktadır. Kendisinin onun hakkındaki görüşü korumak için mi yoksa samimi mi olduğunu Tanrı bilir. Beni ilgilendiren tarafı iki veya üç gün

içinde bileceğim. Bana yaptığı tekliflerle bu devlete yaptığı tekliflerin konuşmaları dışında hiçbir şeye güvenmemeye karar verdim. Ve birkaç iplikten bütün ağ konusunda hüküm vermeye karar vereceğim. Bu konuda Sir Peter Wyche'in iletişimi ve düşüncesi ile devam edeceğim. Bir otorite veya talimat olmadan nasıl davranacağım konusunda emin değilim. Ve majestelerinin bu meselede hizmetimi beklediğini duysam da doğrudan bir görevim yoktur ve maaşım kesilmiştir. Sadece ruhum beni vazgeçmemek için taşımaktadır. Her ne kadar ben bir kurban olsam ve gördüğümün yarısı talimat alsam da... Böylece buradayken görevimi yapacağım ve görevim olduğunu düşündüğüm herşeyi yapacağım. İmzalamaktan başka daha fazlasını yazamayacağım.

Aynı Kişiyeye

Benim çok iyi Lordum,

Erdel elçisi benimle olmuştur ve bana prensten gelecek bir şey için zemin oluşturmaktansa, geçmişte olanlar izim şikâyetinde bulunan bir mektup teslim etmiştir. Onun gizli müzakereleri için iyi tanıklar istedim. Ve böylece ona Sir Peter Wych ve Hollanda meskûnun karşısında görüşme verdim. Öz olarak efendisinin isteğine karşı olarak imparatorla barış yapmış olmasıydı. Kısmen de buradan beklenen yardımların noksanlığıydı. Fakat Avusturya hanedanının evrensel monarşisinin hırsının ve gücünün arttığını iyi ölçerek, kendisinin de bu şekilde mahvolacağını görerek, (kendi sözlerini kullanmak gerekirse) eğer biz *prabere occasionem et modum* yapabilirsek kendisi birliği devam ettirmeye ve savaşı yenilemeye çok hazır ve istekli olduğunu belirtiyordu. Hepsi buydu. Ondan kendi kendine yorulmamasını istedim.[811] O genellikler hakkında hiçbir şey tanımlamadı. Ona Danimarka ve İsveç kralının bütün kuvvetleriyle karşı gelmesi ile sunulan fırsatın çok iyi olduğunu ve kendisinin antlaşmasına göre ordusuyla kalkması gerektiğini böylece de kendisinin de de *stipendium constitum'u* alacağını söyledim. Kendisi genel olarak fırsattan kastettiğine cevap verdi. İlk olarak İngiltere ve Fransa taçları uzlaştırılmalıydı. Ve İsveç kralının şahsen kuvvetli piyadelerle ona katılmak için Silezya'ya gelmesi sağlanmalı ve bütün müttefik prensler birlik olarak amaç için kendilerini beyan etmelilerdi. Destekleri için ona verilen vaatlerin korunmasının *modum'u* ve padişahın imparatorla olan barışı ertelemesi ve bütün durumlarda ona yardım ve destek vermesini sağlanması gerekmekteydi. Bu büyük teklifler zorluğu daha da büyüttü ve bir tepenin üzerinde kuleyi görüp, aradaki büyük vadiyi göremeyip yolculuğunun bittiğini düşünen adam gibidir. Böylece bana bir şeyler ummanın sonucu neredeyse görülmeyecek bir yere götürdüğü gözükmiştir. Mevcut

gerekliliğın ona yaptırdığı bütün şikâyetleri ve cevapları tekrar etmek meyvesiz olacaktır. Fakat konuşmamızı bir noktaya çekmek için ona sonraki nokta olan bizimle birleşik olarak veya ayrı bir şekilde bu devleti ortak tehlike konusunda bilgilendirme ve barıştan vazgeçirme ve istendiği iddia edilen yardımlar ve izin için prensinden gerekli emri olup olmadığını sordum. Genel olarak böyle bir emri olduğunu ve bunu güvenilir bir şekilde yapacağını söyledi. Onu dürüstlüğünün şöhretine uygun olarak onu efendisinin bu yaz savaş alanına gireceği düşünüp düşünmediğini ve düşmanın baskısının ona uzak tekliflerinin sonucunu beklemeye izin vermeyeceğini ve Almanya'nın talihinin örs altında olduğunu ve hızlı bir şekilde denenmesi gerektiği konusunda ilânda bulunmaya çağırdım. Buna tavrı olarak kurnazca, bizi istismar etmeye gönülsüz olduğunu kolayca açığa çıkaracağı kadar soğukça cevap verdi. Fakat kendisi prensin bir ay içinde hazır olduğunu söyledi. Ve imparatorun barışı onaylamak için elçisini göndermesini geciktirmesinden dolayı bu devletin fikirlerini değiştirmesine dair bir umut vardı. Buna bütün gücüyle yardım edecekti. Bu kazanılırsa o zaman savaş istekli bir şekilde yenileyeceğinden şüphe yoktu. Ve bunu da sadece efendisinin hatalarını hareket ettiremez olarak gördüğü başkalarının üzerine atan iyi hizmetkârın zekâsı olarak alıyorum. Benim hükmüme göre bunların hepsi hava ve dumandır ve elçiliğinin ne bir özü ne de dayanağı vardır. Buna rağmen Hollanda elçisinin inancının gücüne boyun eğerek en azından görevimi yapmak ve yapılmamış hiçbir şey bırakmamak için ana bakanlara düşmanın ne kadar tehlikeli bir şekilde büyüdüğünü ve ortak olarak, özellikle bu imparatorluk için felaket olacağını, bunun üzerine Avusturyalıların muzaffer ordularını sadece mutlu edemedikleri ve ödeme yapamadıklarını hareket içinde tutmak zorunda olduğunu belirterek denemeye karar verdik. En düşük ve en bilge olanlarından başladık. Ve bütün retoriğimizi ve diğer istihbarat yardımlarını kullandığımız iki evde olduk. Bu alâka için özel cevaplarla birlikte teşekkürler aldık: Buna göre genel bir toplantı hükmü ile verilmişti, kendisi de eğer bir bölünme cesaretinde bulunursa hain olarak görülecekti. Ve her ne kadar kendisi bize inansa da ve ertelemeye kendi gelecekteki sorunlarını önceden görse de zamanın getirdikleri, askerın itaatsizliği ve Asya'daki sorunlardan dolayı, ilki söndürülmeden başka bir savaş kucaklayamazlardı. Fakat onlar bizden daha büyük bakanlarla devam etmemizi istediler. Çünkü imparatorun elçisinin gelişinin uzatılması herkes için şüpheli gözüküyordu ve bize avantaj sağlayabilirdi. Bunu yapmayı amaçladık. Ben kendi adıma bir umut olmadan, fakat başka bir çevrenin şiddetli teklifi ile taşındım. Her ne kadar

Gabor yıl için çağırılmaz olsa da konuşmalarımız bu bakanları o kadar rahatsız edebilir ki, onlar önleyici bir şekilde Budin Paşası Murtaza'yı sınır ordusuyla imparatorluğu şaşırtması için savaş alanına çekebilir ve barışın tamamlanması için *petra scandali* olabilir. Tek başıma ertesi gün Erdellilerle konuştuktan sonra kaymakam ile görüşüm ve ona bu elçiliğinden ne bulduğunu sordum. Kendisi Gabor'un bir oda kadar *nee dum finita* uzun yazdığını 4 gündür tercüme edildiğini söyledi. Böylece kendisi de henüz mektubu okuyamadığını bana başka bir zaman gelmeni ve kendim görmemi ve bunun üzerine konuşmam gerektiğini söyledi. Ben de kendisinin elçisiyle konuşmayla hedefte ne olduğunu genel olarak toplamaktan başka bir şey yapamayacağını söyledi. Buna kendisi Gabor'un son teklifleri üzerine ona sert bir şekilde, kendisini şimdi düşürdüğünü, şımarttığını ve şimdide barışını yapmak için [812] büyük hediyeler gönderdiğini yazdığını fakat kendisinin ne bize bir dost ne de padişaha karşı dürüst olduğunu söyledi.

Operasyonlarını öğrenmek için iki defa Sinyor Todelgi'ye [haber] gönderdik. Kendisi bütün bu zaman içerisinde başka bir görüşme yapamamıştı, sadece mektubunun tercümesini göndermiş, fakat bize söz verdiği müzakerelerine başlamamıştı. Ve böylece umutsuzluğun kendisi bile ertelemenin hastalığında durmaktadır ve benim de majestelerine meyvesiz, anlamsız ve güvenilmez sözlerden başka sunacağım başka bir şey yoktur.

Tatar Han'ı açık bir şekilde asi veya bu imparatorluğun bir düşmanı olarak ilan edilmiştir. Kardeşi Şahin Giray, Boğdan ve Eflak beylerinden haraç alırken onun *aemulous* fakat padişaha sadık olan bir Tatar olan Kantemir tarafından hezimete uğramıştır. Bunun üzerine derhal Canıbek Giray'ı Rodos'tan almaya ve Kaptan Paşa'yı derhal bütün donanmayla birlikte onu prens olarak yerleştirme ve diğerini de azletmek için gönderilmeye karar verilmiştir. Böylece Akdeniz bu yıl da özgür olacaktır ve bu devlet herşeyin ters yolda çalışacağı görülen pek çok sorunla uğraşacaktır. Lorduma benim yazmaya utandığım majestelerini ve dükü benim görevimin bu yapılışı ile bilgilendirmeniz için yalvarıyorum Ve her ne kadar hiçbiri kâr getirmese de ben &. İstanbul 3/13 Mayıs 1628

Sir Isaac Wake'e

Lordum,

Gemiciliğimiz ile ilgili yaşadığım sorunlar ve meselenin sonucu kâğıtlarımın kopyalanmasıyla lordumu rahatsız etmek için Venedik'e kadar uzanmıştır. Zira Bohemya kraliçesine ve Lordum Carleton'a son mektupta onlara Gabor'ın elçisinin büyük sırları konusunda bilgilendireceğime söz vermiştim. Ben o kadar sıkıştım ki Lorduma ek olarak koyduğum Lordum Conway'e yazdığım mektubun suretinin, Haghe'ye olan paketimle birlikte gönderilmesi iyiliğinizi ve lordumda beni bu son küstahlığım için affetmesini istemekten başka ne gerecim ne de zamanı vardı. O prensin kendi kullarına bile güvenemeye cesaret edemediğini ve bütün şerefini canlı olarak istikrarsızlığı ile gömdüğünden başka hiçbir şey söylemem. Bugün, her ne kadar kendisi henüz okumamış olsa da vezire yazdığı uzun mektubunun özünü öğrendim. Ve bu mektup bu devletten önce onların rızası olmadığı için barış yaptığı için özür ve tevazu ve güven sözü vardır. Buna destek için resmi olduğunu zannettiğim imparatorun artması ve büyümesine dair güvensizlik sözleri ile karıştırmıştır.

Piedmont prensinin talebini düşündüm ve onun üzerine bazı teklifler yaptım. Fakat neyin üzerine dayanacağımı bilemedim. Çünkü bu bakanlar gururlarını kaybetmemişlerdir ve hiçbir zaman eğer derhal onlardan talep edilmediği sürece bir yabancıya mektup veya hüküm vermeyeceklerdir. Kendilerine tehlike getirecek şekilde o istekte bir ticarete izin vermeye gerek yoktur. Kimse yasaklanmamıştır. Fakat böyle bir hareketi ticaret yapacaklarının karşılıklı güvenliği olmadan yapmak bu hükümetin kuralı değildir. Zira herkes burayı arar ve kapitülasyonları alır. Ben de böyle bir izinin kime çıkartılacağını anlamadım. Nizza'ya orada kalması için göndermek işe yaramayacaktır. Burada ticaret yapacaklar için özel bir şeye izin verilmesi kolaydır fakat bunu almak o tarzda olmaz. Bunu yapmaya başladım ve tamamlayacağım: Veziri tam olarak dükün isteğinin ölçüsü ve ticaretin kârı ile ilgili bilgilendirdim ve onu eğer buraya mektup yazarlarsa ve herhangi bir teklif yaparlarsa ve kabul edileceği ve kendi adına güvenlik sözü verirse, bunun kabul edileceği ve istediği herşeyin elde edileceği şeklinde hazırlayacağım. Fakat eğer kendisi bir fırsat vermezse bunlar başlamayacaktır. Sadece her adamın özgür olacaktır. Zira onun böyle bir maceraya girecekler için hukukî bir tehlike yoktur.

Geri dönmeye hazırım, fakat yolum belli değildir. Valtoline'in İspanyol tarafından ele geçirildiğini duyduk ve ben de onlar tarafından biraz iğrenilmekteyim.

Eğer bu gemiyle gidersem denizde yalnız olma riski taşıyacağım. Bu yüzden Kefalonya'ya gitmeyi orada kuşuzümü filosunu beklemeye niyetliyim. Bunlar benim karışmış düşüncelerimdir fakat eğer bir yol olursa her ne kadar sadece iki gün kalabilecek ve gizli bir şekilde gelebilecek olsam da eğer bir yol varsa lordumu Venedik'te göreceğim. Bunu ailemi nerede ve nasıl gemiye bindireceğimi öğrendiğiniz zaman duyacaksınız.

Herşeye gücü yeten Tanrı Lordumu ve soylu leydinizi kutsasın. Kendisine eşimin ve kendimin naçiz hizmetini gönderir ve & olarak kalırım.

İstanbul 8/18 Mayıs

[813] Sir Isaac Wake'e (Lord Conway ve Carleton'a Gönderilenlerin Suretleri)

Lordum,

Lorduma Hollanda elçisinin teklifinin haberini gönderdiğim zaman kalbimde sizin yönetici tarafından size teklif edilenler konusunda kalbimde bir şeyi atladığınızı tahmin etmedim veya şüphelenmedim. Fakat sonra benim hasedimin nerede durduğunu açıkça keşfettim. Çünkü aynı teklifin hissi sık sık kulaklarımı dövmekteydi. O da paranın bizim ikna edemediğimize zorlamak için burada harcanacak olmasıydı. Buna ben de inanmadım. Şimdi lordumun mektupları ve Danimarka kralının ve Sinyor Scultetus'un eke konmuş mektuplarının suretleri ile bunun ne dayanağının olduğunu ve o yolda iyi sonuçlar yapabilme olasılığına dair bir beklenti olduğunu gördüm. Bunun için lorduma, majestelerine bu cevabı vermeniz için yalvarıyorum. Ondan naçiz bir şekilde Tanrı'ya, iyi amaca, kendi zekâsına ve cesaretine güvenmesi rica ediyorum. Zira kendisi burada parayı harcayabilir fakat hiçbir zaman herhangi bir uygulamadan emin olamaz. Bunlardan ve Gabor'dan şimdi yapılacak kullanım onların bilgisizlikleri ve kendi fırsatları üzerine çalışmak ve onların gereklilikleri üzerine çok yüksek bir bedel ödmeden kendimize avantaj sağlamaktır. Eğer imparator barışı onaylamak için elçisini buraya gönderirse, bunu engellemek herhangi bir rüşvetin gücünde olmayacaktır. Zira barış umumî divanda tamamlanmıştır ve sadece bu devletin bir mantığı değil, vezirlerin niyeti de barış istiyordu. Fakat kendi çıkarları onları zorlayıncaya kadar, herşeyi yöneten askerleri buradaki zulümlerinden ve hükümlerinden çekmeye çalışacak olan herhangi adamı taşlamak için hazır olacaklardır. Fakat ben eğer Gabor'a zamanında ödeme yapılsaydı, kendisinin bu devleti engellemek isteyeceğini ve bunu yapabileceğini ve istediği zaman bu devleti hafifletebileceğine inanıyorum. İkinci olarak bu bakanlara, barış umutları olduğu sürece sınırda bir ordu göstermelerine veya imparatoru kızdıracak

ve beklentilerinin etkilerini düşürecek bir hareket yapmaları için iknâ etmek, onları aptallar olduğu sön8c8na varmaktır. Büyük korkuları tarafından desteklenen küçük sebepleri bizim argümanlarımızı taraflı olarak dağıtacaklardır. Ve biz de bunu denemeye bulduk. Zira Hollanda elçisi ve ben sözüme ve amacımıza göre vezirle ve devlet içerisinde güç sahibi olan herkesle beraber olduk ve sadece zekâmızı kullanmakla kalmadık, onlara aniden ve hazırlıksız olarak işgal edilme tehlikelerinden, Ulm civarında dolaşan yeni ordunun korkusunu, Tuna'nın onlara baskında bulunmak için verdiği fırsatların tehlikelerini lordum tarafından bana bildirilen Venediklilere kullanılan tahriki, Danimarka kralının barış teklifinin bütün mevcut felaket belirtilerini gösterdim eğer şimdi değilse gelecek yıl iyi bir birlik olmadan taşımak zorunda oldukları bir savaştan sakınamayacakları konusunda onları temin ettim sadece bütün iyi prenslerin yaptığı gibi komşularının silahlandığından şüphelendiği zaman kendilerinin de silahlanmalarını istedim. Ve son olarak büyük korkulara dair bir ima buldum. Fakat hiçbir sonuca varamayacağımız, kompliman, teşekkür ve kendilerinin imparatorluğun tahmin ettikleri kadar zayıf olmadıkları, padişahın kılıcı uzun ve iyi keskin olduğu ve kendilerinin sınırlarına bir işgale cevap vermeye hazır olmalarına dair emir verecekleri genel sözleri dışında hiçbir şey alamadık. Fakat para gücünün daha fazlasını yapabileceğini varsayarak ve Hollanda elçisine de hissettirmek için iki mektubu da ona bildirdim ve eğer ima edilen gücü bu yolu sevdiğimi ve bununla ilgili umutlarım olduğunu gösterdim. Fakat kendisi ne parasın ne de herhangi birisi için emri olduğu cevabını verdi. Kendisinin bir yıldan önce Gabor'a ödemek üzere 27000 dolar aldığı ve onun hesabını ödediği doğrudur. Ve ikinci makbuzlar da aynı miktar civarında tüccarlar tarafından gönderilmişti. Onlar paranın ödenmesi için Venedik'te sözleşmişlerdir. Fakat bu ertelenmiş ve daha sonra da geri çağırılmıştır. Böylece onun ellerinde geri göndermesine dair emir aldığı sadece 2000 kalmıştır. Bunun yanı sıra eğer bu paraya sahip olsa da bu devleti hangi şartlar ve teminatlar ile prenslerin onlar olmadan barış yapmayacağı ve onları kavgada bırakmayacağı konusunda temin etmek için daha iyi bir görev görevi ve talimatları olmadan onu dağıtma riskine girmeyeceğini itiraf etti. Bu olmadan küçük bir para veya kendimiz için bir ihlal başlatmalarını ve kendi huzurlarını riske atacaklarının ummanın boş olduğunu düşünmüştü. Böylece majesteleri zannettiği gibi onun burada parası olmadığını görebilir. Olsaydı da hiç kimse o parayı uygulamaktan ziyade almaya daha hazır olanlara atmaya cesaret edemezdi. Lordum bunu ve diğer bütün iknaların ona avantaj getirmekten ziyade zarar

getireceğini bildirmekten memnun olacaktır ve majestelerine gerçek olarak yazmak isteyecektir. *Sic eventit in consilijis infelicibus: Optima videntur quorum tempus essuferet*

[814] Fakat lordumun mektupları daha ucuz bir yol hususunda biraz memnuniyet taşımadan gitmeyecektir. Zira gereklilik ne paranın, ne konuşmanın ne dostluğun yapmış olduğu veya yapabileceğinden daha zırlayıcıdır ve şimdi sadece hasetlerini arttırmak için kendi durumları tahrik etmek için bizim tarafımızdan kullanılacaktır *et sciptsis nascentes fomentare*.

Lordum o zaman imparatorun Budin paşasına bir mektup gönderdiğini öğrenmekten memnun olacaktır.(padişahın habercis i(kendisinin elçi unvanı yoktur) imparatorluk mensuplarının gelişini beklemiş ve böylece de antlaşmadaki maddelere göre kendilerinkinin gecikmesi hakkında özür dilemek üzere Viyana'ya gitmiştir)Orada bu sarayın tarzına göre antlaşmalarının ön sözündeki iki cümlede alınan hariciyet üzerine ertelemelerinin sebebini açıklamışlardır. İlk olarak imparator kendisini aradığı barışın ona izin verildiği sözlerini kabul etmeyecektir. İkinci olarak ona gönderdiği *mutae daerage* oraya gelmesi gerektiği kadar onun güveninde genel bir elçi mertebesine erişmiyordu. Bu bahaneler gereksiz olup ya sonucu uzatma ya da istismar etme isteğini gösteriyordu. Paşa her ne kadar rahatsız olsa da majestelerinin varlığının bütün tatmini elde edeceği elçisinin göndermesinin seremoniler için ertelemesinin gerekli olmadığını yazdı. Fakat detaylar konusunda buradan talimat almadan hiçbir şeyi değiştiremez durumda olup, ilerlemesine dair hâlâ ne haber ne de bir emare olmaması bu devlete büyük bir memnuniyetsizlik getirdi. Ve daha iyi bir istihbarat olmadan neye inanacaklarını en akıllılar karar veremiyorlardı. Fakat şüpheden korkmak için yerli sebepleri vardır. Bu haset anında Gabor buraya olağandışı elçisine ve meskûnuna geniş bir mektupla 10 gün içerisinde gelen bir sekreter gönderdi. Bu da sahneyi çok değiştirdi ve eğer sonradan başka bir hile gözükme bizim işimizi yapabilir. Öz olarak yeğenini Hollanda'dan geri çağırması ve onu hizmetkâr ünvanı altında Hristiyanlığın özellikle de Almanya'nın prenslerinin durumu ve eğilimi hakkında bilgilendirmesi için güvenilir ve yetenekli bir araç olarak yolcuğa gönderdiğini söyledi. Ondan ve dışarıdaki diğer vekillerinden bu kesin haberleri aldığını söyledi. İlk olarak: Genel olarak imparatorun zaferleri ve Avusturya Hanedanını gücünün artması sadece bütün prensler için korkunç olmakla kalmayıp aynı zamanda sonuç olarak en çok padişah tarafından şüphelenilmesi gerekmektedir. Detaylı olarak onların şu an 150 000 askerden oluşan hazır 6 ordusu

vardı. Onlardan iki tanesi Markiz Spinola ve Mösyo Tilly tarafından yönetilmekte olup Hollanda'ya karşı görevlendirilmişti. Bu yaz Hollanda'yı büyük bir müşkil duruma düşürme konusunda umutlular dı. Üçüncüsü olan Wallenstein'in Danimarka kralını takip etmekle görevlendirilmişti. Dördüncüsü Kont Slick'in komutası altında olanın Lehistan'a yardım için Prusya'ya ilerlemesi planlanmıştı. Don Baltazar de Maredes'in general olduğu beşincisi ise Pomerania ve Silezya'da konaklamıştı. Altıncısı ise D. Mansfelt tarafından yeni toplanmaktaydı ve Tuna üzerinde Ulm'da birleşmekteydi. Onlardan son ikisi kesinlikle Macaristan üzerine düşmeye atanacaktı. Bu yüzden de kendisi padişahdan bu birliklerin birleşmesini doğru düşünmesini istemişti. İstihbaratı tarafından Don Baltazar'ın ordusunun onu işgal etme emri verildiği ve Kosice'den başlayacağı Mansfelt'inden nehir üzerinden gemilerle geleceği ve Budin'i kuşatacağı konusunda temin olmuştu. Böylece ikisine de birden saldırdığında diğere yardım edemeyecekti. Bu da onu kendi güvenliğini ölçmeye ve bunun için zamanında hazırlanmaya zorlamıştı. Bu amaç için kendisi Cassow'a yeterli garnizonlar göndermiş ve kendisi de Varadin'e doğru gitmiştir. Orada ordusunu toplamıştır. Orada düşmanı bekleyecek ve bir kararı bekleyecektir. Seçmiş olduğu her hem güç hem de Murtaza Paşa'ya yakın olup bu şekilde bir saldırı durumunda karşılıklı olarak birbirlerine yardım edebilmeleri ve bütün hamlelere cevap verebilmeleri düşünülmüştür. Kendisi aynı bilgileri Budin'e de gönderdiğini paşadan bütün birliklerini kaldırmasını ve hazır olmasını istediğini söylemektedir. Kendisi aynı zamanda bunu başka bir postayla buraya da bildirmiştir ve yardım savaş alanını alabilmek için emirler talep etmiştir. Gabor şiddetli bir şekilde korku gereklilik baskısında bulunmaktadır, zamanında destek istemekte ve kendisinin misafirlerini eğer korunursa iyi *cannanoda*'larda kabul edeceğini öne sürmüştür. Aksi takdirde kendisi *saluti suae prospicere* yapmak zorundadır. Görevini yapmış olabilmesi için vezirden padişahı her detay ile bilgilendirmesini istemiştir. Kendisi aynı zamanda Lehistan'dan ve başka bizim amacımızla alâkası olmayan yerlerden pek çok korku ve çalışma konuşması eklemiştir. Bütün bunların hepsi vezire anlatılmıştır. Ve kendisi de ilk sözlerle cevap vermiştir. “*Bütün bunların hepsi bana İngiliz elçisi tarafından anlatılmıştır*”(Lordumun Ulm'da denizden geçiş fırsatı olan orduyla ilgili verdiği haber ile), ve bunun üzerine ani ve kesin emirler verilmiş ve hükümler [815] (umuyorum ki bugün gönderilecektir) Nasuh Paşa'nın oğlu kapıcı başına bütün Rumeli ve Macaristan beylerini ve kaldırması doğrudan Budin'e gitmeleri ve Paşa'ya general olarak itaat etmeleri ve durma göre

Erdel prensiyle birleşmelerine dair hüküm yazılmıştır. Bunun arkasından ne geleceğini bunu yapmış olan ve içinde kendi düşünceleri olan Tanrı'ya bırakıyorum. En azından Danimarka kralının tekliflerinden birinin bu değişim ile etkileneceğini umuyorum. Padişahın ordusu şüphesiz Gabor'u korumak için sınıra çekilecektir ve imparator da eğer onların ihanet edildiğini bilmiyorsa onlara fazla güvenmeyecektir. Ve bu ya barışı rezil edecek ya da her zaman kabul edilecek ve eğer gelirse bu fırtınayı bitirecek olan elçisinin gelişini hızlandıracaktır. Zira ben onların o odundan da olsa(kendi kelimelerini kullanmak gerekirse) onu elde etmek için yazdıklarını biliyorum. İmparatorun bu tarafı da bozacağını ve büyük bir fırsatı kaybedeceğine inanmıyorum. Fakat bu güvensizliğe karşı gelmek için pek çok neden vardır. İlk olarak askerlerine ödeme yapamaz veya onları da ödeme yapmadan güvenli bir şekilde terhis edemez. Almanya'da onları besleyemez. Bu yüzden onlar görevde tutulmak zorundadır. İkinci olarak eğer kendisinin kendi ülkesinde barış veya cömertlik gibi bir niyeti olursa onurlu bir şekilde ordularını bu şekilde çevirerek, hem Papa hem de Bavyera dükü hususunda güzel bir gösteri taşıyan ve onlardan gerekli katkıyı çekmekten başka hiçbir şekilde girişimlerinden onurlu bir şekilde çekilemez. Her halükarda olsa veya olmasa da ve Gabor buna inansa da inanmasa da eğer varsa birisinin korkusundan ve diğerinin hilesinden iyi bir şey kullanılabilir. Buna rağmen elçisi bize kendisinin ihtiyacı olabileceği birlikle ilgili herhangi bir teklif yapmak veya mektuplarında bundan bahsetmedi. Kendisi ya bundan utanmış ya da kararsızdı. Ve bu nokta üzerine tadına bakıldığı zaman, prensin temel olarak Türklerden emin oluncaya kadar bunun zamanı olmadığını söyledi ve ben de Gabor'u bu yolunda beslemek için yapılmamış hiçbir şey bırakmayacağım için onlara benimle ilgili *et ansam spei* üçüncü elden majestelerinin ittifakı hakkındaki teminatı verdim ve efendileri için İngiltere'de savunma yapmayı teklif ettim ve eğer gerçekten ve soylu bir şekilde harekete giderse sadece uzlaşmayı değil, aynı zamanda yardım ve korumayı da sağlayabileceğimi söyledim. Ve bu yapabileceğimin tamamıydı ve eğer bunu hak ederse etkili bir şekilde yapacağım. Ve ona hâlâ güvendiğim ve bu değişimde suçlu olduğum konusunda ikna oldum. Zira kendisi onun hareketlerinin çok dar bir şekilde ölçüldüğünü ve denendiğini ve kendisinin de doğrudan beyan etmek ve bir tarafa bağlanmak zorunda olduğunu görmüştür. Ve kendisi her ne kadar bu saraya karşı günah işlediğini bilse de onlara güvenmeyi daha güvenli olarak bulabilir ve onlar için arafa kadar sert gitmeyecektir. Danimarka kralına daha fazla hizmet yapabilmeyi dilerdim. Fakat bu alarımın nasıl

sonuçlanacağını gösterecek bir mektubun üzerinde mektup yazmayacağım. Ve böylece övgüyle döneceğim Erdel prens'ne veda edeceğim. Ve her ne kadar bu gürültü benim burada kalmam için fırsat verse de benim görevim, talimatım veya yaşayacak geracim yokken böyle yorumlanmayacağını umuyorum. Kendimi nasıl hazırlayacağım konusunda gelecek mektupta lordumu bilgilendireceğim Sizin beni yöneteceğinizi görmeyi istiyorum. Patriğin emanet etmiş olduğu Metrophanes bana ona yardım etmek konusundaki desteğinizi belirten bir mektup yazmıştır. Şüphem yok ki lordum ona soyluluğunuzu uygun olduğu şekilde yapmışsınızdır.

Kırım hanı ve Kardeşi Kantemir tarafından rahatsız edilmiş olup canlı ele geçirilme tehlikesindedirler. Bu devlete çok rahatlık ve mutluluk getirmiştir. Yeni bir prens yerleştirmek için donanma Karadeniz'e gidecektir. Asya'dan atlar çimleri yiyinceye kadar hiçbir sonucumuz yoktur. Çok az şey yapılacaktır ve böylece lordumun & İstanbul 17/27 Mayıs 1628

Lordum Conway'e

Lordum,

Erdel prensi tarafından verilen yeni alarmla ilgili olarak hesap vermeye söz verdiğim Sir Isaac Wake'e verdiğim son cevabımı lorduma atıfa bulunmuştum. Orada o zaman bildirdiğimden fazla bir şey yapılmamıştır. Sadece padişah ona mektup yazmış ve görüşmesini ve özel emirleri almayı bekleyen elçisi de gitmeye hazırdır. Bunun üzerine zemin oluşturabiliriz. İlk olarak imparatorun barışı onaylamak için gelecek olan olağanüstü elçisinden haber yoktur ve bende ona burada dayananların [816] nasıl gizli bir şekilde Gabor'un onları rahatsız etmek için silahlandığı görüntüsünden dolayı imparatorluğun bu elçinin alı konulacağından veya şiddet gösterileceğinden veya onlar üzerine başka bir avantaj işleneceklerinden şüphelendiklerinden dolayı bir elçi göndermeye korktuklarını gizli bir şekilde itiraf ettiklerini biliyorum. İkinci olarak Gabor'un gizli niyeti her ne ise, kendisinin imparator ve devletiyle güvensizlik oluşturduğu ve ona güvenme umutlarını sarstığı kesindir. Bu da padişahın şimdi gönderdiği mektupla açıkça görüşmektedir. O mektubun özünde kendisi bütün noktalarda detaylı olarak cevap istemiştir. Fakat çok fazla olduğundan ve elçisi de takdir edilen güvene sahip bir insan olduğundan dolayı herşeyi onun dikkatine vereceği prence haberini atfetti. Ona imparatorun planları hakkında verdiği bilgiler için teşekkür etti ve onların engellenmesi için ona ordusunu derhal Budin'e çekmesi, Tuna'nın ötesindekiler ve 1626 yılında birleştiği bütün beylerle birleşmesi için emirlerini Nasuh Paşa'nın

oğluyla göndereceğini söyledi. Eğer Budin paşası saldırıya uğrayan ilk olursa prensin kuvvetlerini onunla birleştirmesi dair emir verdi. Fakat ilk kendisi saldırıya uğrarsa Paşa ona yardım edecek ve onlarda kendi aralarında iyi bir iletişim sağlayacaklardı. Bunlar başlıklarıdır. Saldırma emri yoktur, sadece hazır olma emri vardır. Erdel elçisi ağız sözünden daha geniş bir görev beklemiştir. Zira Gabor böylece hiçbirinin ondan emin olmadığı bu iki büyük imparatorluk arasında durmaktadır ve bu yüzden eğer padişah ona daha fazlasını yapması için cesaret verirse ona bu mektubu Viyana'ya göndermemesi için yazıyla göndermeyecektir. Eğer gidişimden önce görüşmesini yaparsa elçiden herşeyi öğreneceğim. Ve her ne kadar bu tarafta ses veremesem de veya Gabor'un ne yapacağını anlayamasam da bunlar biraz değişimin *bona auguriaları* olup barışı bozabilir ve iki tarafta bilmeden ihlale gidebilir. Belki de Gabor bunu Normandiya'da XI. Louis ile Burgondiyalı Charles'ın ayıramayacakları şekilde askerlerini bir araya getirmeleri şeklinde yapmayı umdu. Eğer kendisi savaşı yenileyebilirse bu devlet aldatılmak zorundadır. Bu yüzden ben bunun bir kurnazlık ustalığı olarak çalıştığını düşünüyorum. Buna rağmen imparator bu tekliflere baktıktan sonra kuvvetlerini güvenli bir şekilde çekemez. Bu da gizli bir saptırma olacaktır. Ve ben de neye hüküm vereceğimi bilmediğimden dolayı en iyisinin dost olmaya ve Gabor'u herşeyin geçmediğini ve daha iyisi için umut olduğunu göstermek ve eğer iyi bir niyet keşfedilmemişse halefim için yolu tatlılaştırmak için onu övmeye ve harekete geçirmeye karar verdim. Ona ekli mektup yazdım ve böylece ben de ona ve bu karışık meseleye veda ettim. Lordumu gelecek olarak bilendirebildiğim şekilde bilgilendirdiğim Sir Peter Wyche'e teslim ettim.  gün içinde beklediğim vedaya kadar majestelerine mektup yazma cesaretinde bulunmuyorum. Ve böylece ona son sahne hakkında naız bir hesap vereceğim ve ona hükmüyle kutsanan mutluluk lkesi İngiltere'de dua edebilmemi sağlayan cömert geri çağırma iyiliği için ona itaatkr teşekkürlerimi sunacağım. Herşeye gücü yeten Tanrı majestelerini görkemli kılsın ve halkına da bir yüzyıl versin. Ve böylece lordumun & olarak tamamlarım. İstanbul 30 Mayıs 1628

Kaptan paşa ve donanma dn Karadeniz'e Canibek Girayla birlikte onu Tatarların prensi yapmak için gitmiştir. Eğer başarılı olamazlarsa, İranlıların Asya'da yaptıklarından bu şehrin sınırlarına daha kötü bir tehlike getireceklerdir.

Aynı Mektup Aşağıdaki Farklarla Birlikte Sir Isaac Wak'e Yazılmıştır

Lordum,

Lorduma son yeni alarm hesabımda “*et cet*” sözler ile “olabildiğim sürece talimat almış olarak” bitirdim. Böylece Sir Isaac'e tamamlanmaktadır.

3 gün içinde Ligorne'ya gidebilmek için gemiye binmeyi ummaktayım. Oradan lordumu mektupla her ne kadar bir gece kalsam da göreceğim. Zira benim yolculuğum için talimatlarınızı almak bir kazanç olacaktır ve size lordumun & olarak teşekkür edeceğim. İstanbul 30 Mayıs 1626

Lord Conway'e Yazılmış Mektuptaki Sonradan Yazılmış Bölüm, Sir Isaac Wake'e Yazılan Mektupta Bu Şekildedir

Balyosun evinde hastalık vardır. 20'ye kadar kişi ölmüştür ve kendisi nehre kaçmıştır. Kaptan paşa ve donanma & *ut supra*

[817] Majestelerine

Majestelerini Memnun Etsin,

Majestelerinin cömert geri çağırma mektubunu uzun süre önce Sir Peter Wych tarafından almıştım. Ona bütün tevazuum ile itaat etmiş olup görevlerimin ikisini de bıraktım ve zayıflığıma göre majestelerinin hizmeti veya tüccar meseleleriyle alâkalı olarak bilgilendirdim. Majestelerine meyvsesiz rahatsızlıklarla ilgili rahatsız etmekten korktuğumdan dolayı özgürlüğüm için naçiz teşekkürlerimi sunmam konusunda benim özrümüne tenezzül edeceksiniz. İlk olarak padişaha veda etmek istedim ve derhal size olan minnettar bağlılıklarımı dökebilmem ve atladıklarım için cömert kabulünüzü ve naçiz özrümü kabul etmeniz için görevimi bitirmeyi istedim. Tanrının lütfluyla görevim altındaki meseleyi düzenli şekilde yoluna koydum ve birlikte hizmet ettiklerim ve hizmet ettiklerim için tatmin sağlayarak geri dönüyorum. Sadece bunun üzerime kalbimi yerleştirmiştim. Bu şekilde kendimi majestelerinin karşısında değer kazanmak için görevimden daha fazla başarısız oldum. O konuda halefimi bilgilendirdim ve en iyi gözlemlerinin suretlerini verdim. Ve majesteleri ondan eğer Gabor düşünceden ziyade alışkanlıkla hareket etmezse benim biçemediğim meyveleri bekleyebilir. Zira majesteleri benim son mektuplarım ile kendisinin tekrar iddia ettiği gibi imparatorun engellenmesi için silahlandığı haberi alacaktır. Fakat onun hareketleri, karakterlerde bölünmüş olup şifresi olmadan çok az kişi okuyabilir. Onun olağanüstü elçisi 4 Haziran günü İstanbul'u terkettiğim gün ile aynı gün ayrılmıştır. Bundan önce onu gizli bir şekilde efendisini şımartmak ve onun mektubunun derinliklerini bulmak için ziyaret

ettim. Fakat konuşmak için çok az zamanı vardı. Bana ertesi gün telafi sözü verdi ve işlerinin yoğunluğu üzerine bunu yapamadı. Bana o zaman söylediği (kendisi dürüst ve açık bir adamdır) kendisinin Varadin'e giden efendisinin silahlanması için izin elde ettiği idi. Ve padişahın bakanları imparatorla barıştan umutsuz olarak Budin paşasına fırsat beklemek için sınıra ilerlemesi konusunda emir vermişti. Kendisi beni bu harekette ifşa etme gücünden daha büyük bir sır ve teklif olduğu konusunda temin etti. Pek çok şey Olgunluğa ulaşmamıştır. Fakat mektuplarımla kendimi prense İngiltere'de hizmet etmeye hazır olduğumu görerek (aynı şekilde onu bilgilendirmiştik) kendisi bana Venedik yoluyla, tam bilgi ve talimat verme konusunda söz verdi. Bu konuda umduğundan daha büyük meyveler bekleyebilirdim. Müzakerelerimin sonucu olarak bildirebileceklerimin hepsi buradadır ve burada bitebilir fakat ben(her ne kadar o prensin gelecek hareketleri için varsayımda bulunmak, *Ars sapeissime fallax semper vana in infida*)fikirlerimi belirtmekten sakınmayacağım. Eğer hatalı olarak çıkarsa bu *bona indolis signum semper sperare*'dir.

İlk olarak bize bilmediğimiz bir sebep ile veya bu devletten gelen bir tahrik olmadan silahlandığı kesindir. Fakat onların hissine zıt olarak, saça karşı kendisi onları ihlal korkusundan imparatorla bozulmaya hazır hale getirmiştir. Bazıları kendisinin bunu, bir sebep olmaksızın gözcü olarak görünerek ve düşmanlara düştüğünü göstermemek için padişahın güvenine geri kazanmak için yaptığını ve kendisinin kör ile alay etmeye çok fazla ilgi göstermediğini düşünmektedir. Diğerleri de İsveç kralının onun ordularının şöhreti ile yardım edeceğini veya gerçekten Lehlere karşı düşüncesi olduğu görüşündedir. Fakat ben imparatorun kızdığını bilmekteyim ve ben de bu mevcut durumlar içerisinde çok korkma sebebi olduğu kişiyi tahrik etmesi için bir tuz göremiyorum. Ve bu yüzden benim hükmüm şu ki(onun huzursuz doğasının ve *hostis imperio natus* olmasının yanı sıra) kendisi Avusturya bölgeleri üzerine yaptığı pek çok işgal için vicdanına dokunulmuştur ve kendisi de istihbaratla kendisinin affedilemez olduğunu ve barışıyla güvende olmadığını görmüştür. İmparatorluğun iyiliği için savaşanların şartlarını iyi düşününce *Occasione invitati cos otlum ineunt, qui per occasionem temporum ipsis nocuerunt* ve bu yüzden gereklilik onu en azından imparatorluğa padişahın onun yok olmasına tahammül etmeyeceği, güvenini burada güvenini kaybetmediğini göstermek istemektedir. Bunan bir şeyler eklenebilir ve benim görüşüme göre kendisi birliğe geri getirilebilir ve majestelerine öncekinden daha ucuz olarak hizmet edebilir veya daha kötüsü *po stipendio contito*. Ve eğer kendisi geri

alabilirse kendisi düzenli bir orduyla daha az masrafa daha fazla hizmet yapacaktır. Çünkü onun ilerleyişleri Jehu gibi şiddetlidir ve yıldırım gibi anidir. Ve kendisiyle Macaristan'da gölgeler içinde on bin kuvveti olan Türklerin korkusunu da çekmektedir.[818]. Onu tutmaya nereden başlanacağı en büyük zorluktur. Belki İstanbul'da kendisini daha fazla kimseye açmayacak ve çok uzun süredir yolda olan vekillerine güvenmeyecektir. Fakat imparatorun elçisinin gelişini bekletmek ve bunu bir kandırma olarak büyüterek Türklerin mevcut hasetlerini körüklemek bu hazırlık yapılmalıdır. Eğer en sonunda elçi varırsa ona karşı gelir ve ona karşı yeni saptırmalar yapabilir. Bununla ilgili olarak yeterli konusu vardır. Zira eğer o barış bir kere tamamlanırsa, kendisinin birlik tarafından yayaya desteklenmediği sürece bir daha ayaklanmasına dair bir olasılık yoktur. Bunun masrafı da onun hak ettiğiinden daha yüksek olacaktır. Ve kendisinden yapılacak en iyi kullanım onu bir Tatar gibi, akınlarla *macerare inimicum* ve kendi elementi içinde kullanmak olacaktır. Ve eğer kendisi hareket ederse ondan istifade edebilir ve ona güvenerek veya onun üzerine destekten fazlasını harcayarak hiçbir şey kaybetmez. Üzerinde çalışmış olarak bu hadisenin antlaşmayı bitirmesini hırslı bir şekilde istedim. Fakat erteleme benim muhalefetimden daha etkilidir. Böylece eğer buluşurlarsa anlaşacaklar ve majestelerinin hizmeti de bana makamım doldurulduğunda ve iyileştirildiğinde gerek duymayacaktır. Ve bu yüzden her ne kadar sizin beni kalmam konusunda onurlandıran kraliyet isteğinize dair bir ima alsam da majestelerinin elinden veya başka bir yerden hiçbir şey almayarak benden azlime sadık kalmamdan başka hiçbir şeyin beklenmediğini idrak ettim. Eğer bu konuda hata yaptıysam majestelerinin hizmeti için gösterdiğim gayret içerisinde kalbimde bir başarısızlıktan suçlu değilimdir. Onun için hayatımı, gereçlerimi ve benim için değerli ne varsa vermeye hazırım. Herşeye gücü yeten Tanrı majestelerini kutsasın ve sizin Kraliyet hareketlerinizi sizin niyetleriniz kadar bu bozuk çağa kâr getirecek şekilde görkemli yapsın ve gelecek olan pek çoğunu şaşırtсын. İzmir 27 Haziran 1628

Majestelerinin en naçiz ve sadık kulu ve hizmetkârı

Buckingham Düküne

Efendimi Memnun Etsin,

Majestelerine müzakerelerimin sonucu ve Erdel prensinin değişik hareketlerini takip eden titrek hükmümü yazma cesaretimi gösterdim. Herhangi bir adamı güvensizleştirmek için yeterli bir konudur. Fakat burada sadece onun bir gölgesi olduğumu içim ciddiyetsizlik suçu bana atılamaz. Zira hareket ettiği zaman bir şekilde

duramıyorum. Hem tenkit edeceğinizi hem de yorumunuzun hizmetkârınızın lehine olacağını düşünerek orada ne risklere girdiğimi efendime bildireceğim. Hiçbir sorumluluğu üzerime almayacağım. Fakat kendisinin savaşa devam ettiğini ve imparatora karşı olduğunu iddia ettiğini görerek, mantık onun doğasını kavramayı ve en iyi şekilde kullanmayı öğretmiştir. Zira benim hissime göre her ne kadar majestelerinin onun üzerine göndererek daha iyi bir hazırlığı engellemesi gerekmeseydi onu her sınıra almak ve onu bütün yollarında beslemek elzem olacaktır. Buna ve biraz paraya gereklilikler ve az gözlülük yüzünden sabit olacaktır.

Efendim için bulduğum birkaç heykeli toplamakta ve yüklemekteyim. Bazıları Patras'tan gönderilecektir. Diğerlerini de Zea ve adalardan alacağım. Eğer onlar beklenen güzelliğe sahip değillerse efendim onları yerden çıkarttığımı düşünecektir. Orası da Türklerin hasedi için yeterli bir sığınak değildir ve onları size hizmetimin gerçek bir gayreti olarak tenezzül edeceksiniz.

Bay Brantwayt aracılığıyla efendimden rahatlatıcı bir söz ve cevap aldım. Bununla ilgili, büyük bir adamın, onları yarattığından dolayı onları sevmeleri, bu yüzden iyi olmamızın köküne olan nankörlüğün, kendimize olduğunu, habis isyanın da büyük bir günah olduğundan daha fazlasını söylemeyeceğim. Bundan suçlu bulunursam yaşarken efendimin bağlı minnettar hizmetkârı ile damgalanma hırsı ile bir hainin ölümü ile ölmeme izin verin. 27 Haziran 1628 İzmir

[819] Lordum Viskont Conway'e

Benim çok iyi Lordum,

Majestelerine müzakerelerimin felaketi hakkında bilgi verdim. Onun hem sizin hükmünüz ve yardımınızdan geçmek zorunda olduğunu bilerek sizi tekrarlarla rahatsız etmeyeceğim fakat naçiz bir şekilde şimdi ihtiyacım olan korumayı isteyeceğim. Bir kerede bu kadar ciddi bir şekilde reddettikten sonra Erdel prensinden bahsetmek garip bir lakaytlık gibi gözükebilir. Fakat benim değişimlerimin doğal değil, onun sabit olmayan küresinin şiddeti ile taşındığını görünce fikir değişikliğinden dolayı suçlanamam. Benim niyetimin hedefi, kendisinin İstanbul'da imparatora karşı hazırlandığını ve çalıştığını görerek, her ne kadar majestelerinin onun üzerine daha gerekli konulardan dikkatini alacak kadar güvenmesini dilemesem de kendisinin durduğunda ve dinlediğinde onların yaptığı gibi düşmanın örneğini takip ederek her teklifle ondan alabileceğimiz her türlü avantajı almaktır. Zira eğer kendisi sadece savaş alanında gözüdürse imparator Viyana kapılarından veya kale kadar iyi bir yer dışında

güvenli bir yer düşünülemez. Bu yüzden ben kendisinin her sınıra alınması ve ondan en iyi kullanımın yapılması ve onun huyunun olabilecek kadar küçük bir masrafla beslenmesi nasihatini vermekteyim. Bunun alâkasını halefime bırakıyorum ve ben de şimdi mutlu ülkeme geri dönmekteki yolumda ikinci kiliseye(gerçekten kötüdür ve dine küfürle doludur) varmış bulunuyorum ve orada yeminlerimi ve lordumun naçiz ve bağlı hizmetkârı olduğumu belirtiyorum. İzmir 27 Haziran 1628

**İstanbul'daki Elçi Sir Peter Wyche'e Gabor'la ve İmparator ve Padişah
Arasındaki Barışla Alâkah Talimatlar**

Benim çok iyi Lordum,

Görüşmenizin ertelenmesinin size bir avantaj olacağını umuyorum ki bu şekilde sizde ondan önce Nargue'de nelerin sonuçlandırılacağını bilebilecek ondan sonra da en iyi tedavi yapabileceksiniz. Ve o fırsatı kaybederseniz sonsuza kadar dışlanacaksınız. Fakat bana 20 akçenin büyük bir avantaj olduğu ve bizim kumaşımızın ulaşabileceğinden daha fazlası olduğunu konusundaki fikrimi belirtmemeye izin verin. Tehlike sadece parayı toplamada kalmaktadır hastalığın köküdür. Eğer gücünüzü buna yönlendirirseniz ve tüccarların ürünlerinin fiyatını ön göremediği bunu takip eden ticaretin yok edilmesine yol açarsanız daha güvenli ve ciddi olarak devam etmiş olacaksınız. Zira bu konuda devletin isteği ile bağdaşmış olacaksınız. Fakat onların yasalarını bozmak için çalışarak elinizde olanları ve dostlarınızı kaybedebilirsiniz. Bu türdeki konularda hareketlerinizi bir ölçü ile yönlendirmelisiniz. Zira vezir Venediklilerin ve diğer ülkelerin örneğe bastırmaması için bunu tamamen almaktan korkacaktır. Ve adalet dağıtııcıdır, ve her adamın aynı hakkı vardır. Bu yüzden eğer memnun ve huzurlu olursanız 20 akçe toplayabilir ve onu iyi para ölçünüze koyabilirsiniz veya ciddi bir şekilde akçelerin tamiri için bastırabilirsiniz ki bu da dolar olarak 80 tutacaktır. Ve ipi kopuncaya kadar tutmamanızdan başka bilgece yapabileceğiniz daha başka bir şey yoktur. Sizin işi bitirmiş olmanızı ve nasihatımın çok gecikmemenizi dilerim.

İstanbul'daki kazançlarımdan biri olarak gutla cezalandırılmış bulunmaktayım. Aksi hâlde lorduma daha geniş ve yakın bir sürede yazardım. Fakat sözümü tamamlamak ve her zaman iyi amaç ile yaptığım gayretimi boşaltma görevim için, her ne kadar katkılarımden denize atılsa da sizin cömertliğinizin benim düşüncelerimi iyi olarak alacağınız cömertliğinizden ve bu tür gözlemlerim efendime ve umumî hizmete olan eğilimden taşıdığından emin olarak yeteneğimi sunmak için hiçbir şeyi atlamayacağım.

Bu son mektuplarda Erdel prensinin bütün umudunun bazılarında onu geri çekmek için hiçbir istek bırakmayacak kadar tükenmediğini gördüm. Ve kendisinin Bâbîâli i'deki son müzakerelerini ve bize bilmediğimiz veya bu devletten bir tahrik olmaksızın aniden silahlandığını, imparatorluk gücünün bütün komşularına korku verecek bir şekilde artması ve barışı onaylamak için elçisini göndermeyi ertelediğini iyi düşünerek eğer Gabor [820] her ne kadar yeteri kadar hareketlendirici olsa da doğasından ziyade alışkanlığından dolayı harekete geçmezse düşüncelerinin değişmesinde büyük ve gizli bir sebep vardır. O sarayda gerçekten hiçbir şeyin gizlenmediği imparatora karşı çalışma yapması ve ona karşı silahlandığını iddia etmesi ve onun en çok korkma sebebinin olduğu düşmanı tahrik etmesi ne padişahın lütfuna geri dönmek ne de İsveç kralından yardım almak için bir kurnazlıktır. Ben de bizi düşündüğünü de zannetmiyorum. Fakat Avusturya bölgelerine yaptığı pek çok işgalinin suçluluğu vicdanına dokunduğunda ve istihbaratı ile kendisinin yamalı barışı ile ne affedilebilir ne de güvende olduğunu görerek, imparatorluğa zarar verenlere dair olan kuralı iyi biliyordu. *Occasione invitati eos utlum ineunt qui per occasionem temporum ipsi nocuerunt*. Bu yüzden de zorunluluk onu zamanında buradan yardıma en azından imparatora burada kredisini kaybetmediğini, padişahın onun bozguna uğramasına tahammül etmeyeceğini göstermeye zorlamış ve bir kavgadan korkarak, barışlarını engelleyerek Türkleri kendisiyle birlikte bir savaşa sokacaktır. Bu düşünceler beni onu ilk sevgisi olan kendi güvenliğine geri döndüreceğine dair umutlandırmaktadır. Özellikle kendisinin tekrar davet edileceğini önceden gördüğüm ve elçisinin Ligorn'da bana beklenmedik haberler duyacağını söylemesinden dolayı. Lordum Sir Isaac Wake'in mektubunda birkaç şifreyle, Venedik senatosunun, balyoslarına Türkleri imparatorla kırılmaları için bu fırsatı almaya zorladıkları için en iyi çabasını göstermesi için emir verdiklerini belirtmiştir. Bu beyanın içinde çok yardımı olacaktır. Zira onlar tedbirli bir nesil oldukları için bir sebep ve dayanak olmadan öyle bir çalışmaya girmezler. Ben de kendi zamanım boyunca her ne kadar kalplerinde bunu istemiş olsalar da ağızlarını bu kadar açmamışlardı. Bu haberden lordumun zekâsı balyosun kendisinin göstereceğinden daha fazla bir bilgi almayacaktır. Zira belki de bu bir devlet sırrıdır. Fakat bunu kullanıp, yetenekli bir şekilde bir uzlaşmaya çekerek bunu kullanabilirsiniz. Ve eğer kendisi beyan ederse, onun yardımıyla daha güçlü olacaksınız. *Vis unita fortior*

Size yapılacaklar ve Gabor'u çok fazla söz vermeden harekete nasıl sokulacağı hakkındaki görüşümü vermek kalmıştır. Hepsi eğer imparatorun elçisi gelirse

barışmengenellenmesine bağlıdır. Kendisi varıncaya kadar lordum onun bekletilmesini hile ve kandırma olarak suçlayarak, Avusturya Hanedanını bu yıl Almanya'daki ordularının başarısını beklediği gibi veya barış yapmayı beklediğini, her şekilde sadece onlara barış veren bizim savaşımızın saptırmasının yardımı olmadan bütün kuvvetlerini Türkiye'ye çevireceklerini söyleyerek iyi yapabilirsiniz. Budin'e denizden 6 günde taşıyabilecekleri bir yer olan Tuna'nın gemiyle geçilebilir kısmı üzerinde yeni bir ordu topladıklarını bastırmak zorundasınız. Genel olarak, barışın kendisinin sahte, hileli, bu büyük imparatorluk için kârsız ve onursuz olduğunu uyarısını telkin etmelisiniz.

Fakat eğer bir elçi gelirse daha fazla detaylara girmeli ve suretlerini alacağımız daha eski antlaşmaların maddeleriyle karşılaştırarak çalışmalısınız.

İlk olarak eğer onaylanma imparatorun oğlu olarak değil de, sadece Ferdinand tarafından imzalandıysa bunun bilinçli bir şekilde istedikleri zaman barışı bozmak için yapılan bir illüzyon olduğu şeklinde uyarıda bulabilirsiniz. Bu şekilde zaman kazanacaksınız. Zira babası orayı ona teslim etmişti ve kendisi Krallığın devleti tarafından seçilmiş ve kavganın nedeni olan ülke Macaristan'ın tacını giymişti ve devletin bütün hareketleri ve yüksek adaleti onun adına yürümekteydi ve kendisi Vatz için bir zorunluluk veya antlaşmayı ihlal etmeden savaşı yenileyebilirdi. Varislerinin ve haleflerinin genel sözleri onu bağlamazdı. Zira krallar kendi hâkimiyetlerinde sözlerin genelliği ile tarif edilmemiştir. Bu da sadece imparatorluk ve oradaki taht geçişleriyle alâkalıdır. İmparatorun kendisini *Possessio facit regem* olarak Macaristan Kralı olarak yazması da gerçek değildir. Zira her ne kadar kendisi her ne kadar o tarzı korusa da padişahın İspanya kralından Kudüs'ü aldığı gibi oğlu toprağa sahiptir.

İkinci olarak Vatz'ın barış süresi içerisinde Türkler tarafından baskına uğradığını ve orasının Zitvatoruk antlaşması ile yanlış bir şekilde antlaşmadan sonra gasp edilen her yerin geri verilmesi olduğunu bilebilirsiniz. Burada zorluk vardır. İmparator şimdi muzaffer olup o *il mal tolto*'nun tutulmasına hiçbir zaman izin vermeyecek ve böylece kendisinin hakkını korumayı da reddetmeyecektir. Ve Türkler de kanunları üzere eğer bir yere camiî yapıldıysa bir *palange*'i teslim edemezlerdi. Bu yüzden onların ikisi de o noktada bir beyanda bulunmaktan sakınacaklardır Bu padişah için güvenli değildir çünkü kendisi sahip olduğu bir şey için kavga yapamaz. Ama imparator antlaşmanın gücüyle oranın geri verilmesi için istediği zaman yapabilir. Böylece bu barışın Türkler için güvenliği hususunda bir karar çok gereklidir. [821] Padişah bu antlaşmada herşeyin olduğu durumda olduğunu imparatorluk da (Zitvatoruk'taki canlılığa referans vardı)

onlardan alınanların barışta tekrar baskınla almanın barışın ihlali olmadığını anlamaktadır. Bu noktada eğer bunu son karar ve kapatılması için şüpheye ve tartışmaya getirirseniz bu barış bir yozlaşma getirmez sizde çelenk kazanırsınız. Zira iki tarafında katı ve gururlu olduğu bir yerde bu doğaları ve onur ve din kurallarına bu kadar bağlı olan bir meselede asla anlaşamaz.

Son olarak Zitvatoruk barışına bir referans beklemek zorundasınız. Bu imparatorun Vatz üzerinde hak ve son savaşta alınan bütün esirlerin geri verilmesini ve sayılamayacak derecede hasarın geri ödenmesini istemedir ve her ne kadar onlar şimdi belki de çok sıkı bir şekilde baskı görmeseler de padişah için başkalarının çağırısına bağlanmak ve umutsuz olduğu zaman bir oyun oynamak hem onursuz hem de dezavantajdır. Burada vezirin aklına görevlilere yeni bir barış antlaşma konusunda verdikleri talimatları *ex re integra* olup, bütün öncekileri ortadan kaldırmaktaydı. Kendisi bunu bana itiraf etti ve istismar edildiklerini itiraf etti. Ve Gürcü Mehmed Paşa sadece Zitvatoruk durumuna bağlandığı için 1625 Ghirmatia antlaşmasını reddetmişti. Bu hususta eğer bir birinci veya ikinci maddelerden çeşitli iddialar üzerinde anlayacağınız alâkayla barışı onaylarsa, anlamadıkları kaos ve karmaşayı onaylamış olurlar. Ve eğer başka hiçbir çözüm kalmazsa onların aklına hangi Zitvatoruk'u kabul ettiklerini akıllarına sokun. Zira imparator tarafından padişahın onayladığından çok daha farklı imzalanmıştı ve bu son 20 yıl içerisinde onlar kendi barışlarının şartlarını bilmiyorlar ve düşmanın ihtiyatında durmaktaydılar. Buradan belki bir hizip elde edebilirsiniz.

Lordumun bilgisi için uygun olan bu genelliklere dokunmuş olarak olayları şekillendirmeyi ve meseleleri ortaya çıkarmayı sizin mantığınıza bırakıyorum. Sadece bunu söyleyeceğim. Her sınırı almakta ve kendimize Türklerin ve Gabor'un her duruşunda ve dinlenişini kullanan düşmanın örneğiyle kâr kazandırmamızda bir zarar yoktur ve her ne kadar onların sabitliğine güvenmemize gerek olmasa da gerçekten düşmanı rahatsız edebilecek veya şaşırtabilecek olan her tekliften avantaj elde edebiliriz. Ne yapıldığı konusunda Ligorne'da bana yazmanızı diliyorum. Bu şekilde ben de sözlerin ve eylemlerin nasıl uyuştüğünü ve nasıl kendimi yöneteceğimi bilebilirim. Ve böylece lordumun benim toplayamadığım meyveleri toplamasını, sağlık, onur ve herşeye gücü yeten Tanrı'nın korumasını diler ve lordumun& olarak kalırım.

İzmir 30 Haziran 1628

Bay Stringar'a, Sir Ken. Digby'nin İskenderun Yolundaki Hareketiyle Alâkalı
Bay Stringar,

Son mektubunuz bana memnun edici haberler getirmedi. Sir Kenelm Digby'nin görevi ne olursa olsun, İskenderun onu uygulamak için uygun değildir. Tüccarlarımızın herhangi bir hayduttan daha iyi onda birler önererek huzurlarını rahatsız etmek ve böylece aç gözlü ve ihtiyacı olan Türkleri bizi avlamaları için fırsat vermektedir. Şirket yurttan bu konuda makul olmalıdır. Ve ben kendi adıma o dinden olanlara böyle bir özgürlük ve güven verilmesinden memnun olmadım. Zira onlar dürüst ve cesur ahlaklı adamlar olsalar da onlar veya onlardan daha ileriye bakanların sadece aptal Fransız'ı cezalandırmaktan ve *pertam scandali*'le en iyi ticaretimize taş atarak Amiralliği zenginleştirmekten daha büyük planları olabilir ve eğer mümkünse bu sert durumda bir ihlale çalışabilirler. Kraliçe Elizabeth zamanında *beatissimae meorie* İngiltere'de hiçbir Papacı Nişan mektubu alamazdı. Onların bazılarının güvenilmez olduğundan değil, devletin o zamanlar sabit olarak yönetildiği kurula bu tür bir güvenin ihlal olacak olmasıydı. Onlar için kendi evlerinde savunma silahlarını korumaları ve dışarıda silahlanamamaları yeterli bir lütuftur. Fakat meselenin kendisini siz bana yazmadan önce Dominco'ya bildirdim: Eğer Halep'teki finansörler çok yakın da teslim olmaz ve paralarını vermezlerse o zaman cehennemde geri alınmayacak şey çok fazla olmayacaktır. Sir Peter Wych'in padişaha bizim Bâbîâli'de yaptığımız gibi İngiltere'ye şikâyette bulunması için ricada bulunup [822] olayı tamamen reddedecek kadar katı olacağından şüphem yoktur ve ne zaman Türkiye'de bir şey soğuyorsa yarı üstesinden gelmiş demektir. Ona kendi kulları olan korsanların yanı sıra Fransızlar tarafından, Tunus'ta *Tiger*'in ve Midilli'de *Salamander*'in alındığı, o zamanlar Bâbîâli'nin adaletini ve korumasını talep ettiğimiz zaman oranın mahkeme olmadığı, adaleti Fransa'da aramamız gerektiği örneğini hatırlatmak zorundasınız. Tartının farkı *in jure* durumunu değiştirmemektedir ve ben de eğer kendi çıkarlarımızda ciddi bir şekilde durursak onların bizimle kırılma cesaretinde bulunamayacaklarından ve Haleplilerin korkusunun ve gerekliliklerinin attığından başka bir şey olmayacağına eminim. Gemiler için zaman kaybedilecek ve para harcanacaktır. Bu örneğe karşı şirket önlem almalıdır. Zira sadece padişahın limanlarında değil aynı zamanda denizlerde de eğer kalyonlarımız İskenderiye'ye karşı gelecek kadar aşağıya inerlerse bu bir skandal olacaktır ve *avaneas*lara fırsat verecekler ve belki de biz Maltalıların veya Floransalıların çaldıklarına dair hesap vereceğiz.

Ben burada Cizvitleri avlarken siz bana onların Galata'da serbest bırakıldığını yazdınız. balyosnun yozlaşmış bir durumu daha fazla düzeltmediğine üzgünüm. Ve kendisi ve Patik onları engellemezlerse onların zehir dolu intikam kutuları vardır. Burada Canachy'i buldum ve kadının elinden yazılmış bir emire sahip olarak onun Messina'ya kaçmasına yol açtım. Düne kadar *sub Ajacis clypeo* iki baykuş düne kadar burada kalmışlar olup ışığı görememekte-dirler. Ve benim gelişimden sonra biri dışarı çıktı. Geri kalanı Fransız gemileri üzerinde gitmişlerdir ve zannedersem güneş onların üzerine parlıyor gibi gözükse de Baronlarını daha fazla boyunları için Kont Cesy¹⁶³'e güvenemezler. Kral ona dürüstten başka herhangi bir ünvanı verebilir. Burada onurlu kuldan ayrılmıştır ve ona lord olarak eklenmiştir ve şimdi o bir kont yapılmıştır. Kendisinin *a vous nerndre bon copmte* olmasını sonra da kendisinin bir Cizvit olmasını diliyorum. Zannedersem bu onu çok fazla incitmeyecektir. Zira sizin için size sık sık söylediğim ve size göstermek için zamanınızı beklediğim sizin gerçek dürüst dostunuz olduğunu söylemekten başka bir şey diyemem. İzmir 19/29 Temmuz 1628

Sir Peter Wyche'ten

Lordum,

Bana İzmir'den göndermekten memnun olduğunuz mektup bana bu devlet içerisindeki müzakere yolumda rehberlik edecektir ve size onun için teşekkürlerimi göndermekteyim. Gabor'un hareketleri içinse onların (gördüğüm kadarıyla) tamamen buradan yönetilmesi gereken ve ben de burada işin kendisini yaptığını gördüm. Zira Rumeli kuvvetlerinin yanında hâlihazırda yeni bir Kırım hanı yerleştirmiş oldukları Kırım'dakilere de aynı şekilde sınırlara düşmeleri için emir verilmiştir ve kaymakam bana kendilerinin savaş için hazırlıksız olmayacaklarını söyledi. Padişah çok yakın zamanda imparatora mektup yazmıştı. Orada kendileri arasında bir barışın tamamlanmış olduğunu ve onaylanması için elçilerin gelişine güvendiğini, bunun da onun adına uygulanmamış olduğunu, zamanın bir süre önce dolduğunu kendisinin barıştan daha bir niyeti olmadığını gözüküğünü ve diğer yandan o sınır yanında da büyük kuvvetler topladığını bildirdi. Bu yüzden kendisi ondan derhal bir elçi göndererek kendisini barışın onaylanmasında beyan etmesini istedi. Aksi takdirde kendisini antlaşmadan temizleyeceğini ve bütün iyiyi kılıçla yapacağından emin olduğunu söyledi. Bu mektup

¹⁶³ İstanbul'daki Fransız elçisi, Fransız Kralı tarafından Kont yapılmıştır ve kendisi Bay Stringar'ın parayı toplamak için konsolos olarak bırakıldığı İngiliz elçiliğine veya finansörlerine büyük miktarda borcu vardır.

Budin Paşa'sına oradan bir sebep bulursa iletmesi için gönderildi. Aynı şekilde Yusuf Ağa kaymakamdan Gabor'a bir mektup gönderildi. Bunun suretini lordumun mektubun ekine koydum. Bu şekilde siz dede açıkça gidişinizden beri meselelerin nasıl geçtiğini görüp bu şekilde onlar üzerine en doğru yapıları yapabileceksiniz. Zaman ve fırsat bulabildiğinde kendi rolümü oynayacağım. Hollanda elçisi yakın zamanda benimle birlikte olmuştur ve bana bu devlet içindeki bazı vekillere büyük teklifler ve sözler yapmak konusunda ona katılmamı istemiştir. Fakat bu konuda ondan özür istedim. Bunu defterimin dışında buldum ve bunun yanı sıra bu konuda lordum tarafımdan bilgilendirilmedim, fakat daha ziyade tam tersi hakkında bilgilendirdim. Bundan çok tehlikeli sonuçlar sarmaktadır. Onunla her şekilde körükleme yollarında beraber olacağım. Fakat kendisi tekrar ellerine para almaya çalışmaktadır. Lordumun anlayışı bunun en iyi nasıl kullanılacağı hakkında en iyisidir, bunu da yurda dönüşünüzde bildireceksiniz. Fakat ben meselenin kendisi yapacağını umuyorum. Şimdi onların İran'daki ordularından da iyi haberleri vardır. Bunların hepsini kaymakamın Gabor'a olan mektubundan en iyi şekilde anlayacaksınız. Her halükarda (benim düşünceme göre) imparatorun mektubu savaş kararından ziyade bir barış davetidir ve şüphesiz barış ondan sonra bu devlet içerisinde çok istenmektedir.

[823] Kaymakamın uzun rahatsızlığı beni o zamandan beri Narge meselesiyle alâkalı olarak korku ve umutsuz olarak bıraktı ve ben de size(henüz) başka bir hesap veremem. Onu ya bitirmeye ya da onun yükseltilmesi için başka bir akçe vermemeye karar verdik. Zira bütün insanların, Yahudilerin ve herkesin görüşüne göre iyi bir paraya nominal bir değer koymak veya doları 80 akçede ve tutmak imkânsızdı ve o zaman biz yakında değiliz.

Bu ayın 13'ü üzerine padişahla görüşmemi yaptım. O gün Kaim-i Makam'ın Divan'a gittiği ilk gündü. Ve hem İzmir ve Nargue meselesi hakkındaki arzımda sert bir şekilde bastırdım. Fakat ne sonuç getireceğini bilmiyorum. Zira ondan sonra bana bir cevap verilmedi, kaymakam da ondan sonra konuşmadı. Zira o günkü bazı rahatsızlıklar ona tekrar ona gut ve ateş koymuştur ve meselelerin durduğu durum bu şekildedir. Benim görüşmem bütün detaylarıyla(söylendiği kadarıyla) olağan geleneğe göredir. Sadece padişah o sabah bilinçli bir şekilde İstanbul'daki sarayına tersaneden gelmiştir ve iki saat sonra geri dönmüştür ve Bay Moyers'in gemisiyle top atışında bulunmasından çok memnun olmuştur ve padişahın kendi emriyle tekrar o topları ateş ettirmiştir.

Veba Galata'da çok sıcaktır ve zannedersen de bütün tüccarlarımız kendilerine dışarıda çekilecek yerler bulmuştur. Ve ben de Pera köyüne yeni geldim. Bütün elçiler ve tüccarlarımızın büyük çoğunluğu benden önce gitmiştir. Böylece ben de bunun eşyalarımı toplamam için tam vakti olduğunu idrak ettim. Buna rağmen kabul edilmez, bu kralın cevabı için kaymakama telafide bulunacağım.

Lordumun rolünü çok iyi oynadığı Cizvitlerin buradan kovulmaları konusunda o zamandan beri herşey hiçbir şeye gelmektedir. Zira burada kalan iki tanesi yeniden padişahattan burada ikamet edebilmek ve fonksoynlarını 20 gündür buldukları aynı mecliste icra edebilmek için izin almışlardır. Ve şimdi görünüşe göre padişahattan gelen bu karar o kadar kesindir ki ne Patriğin ne de balyosun yeni bir muhalefet ile geri dönebileceklerini göremiyorum.

İskenderun'a gelirken Sir Kanelm Digby'nin başına gelen mesele hâlihazırda uzlaşma yoluyla 50 dolar atan bizim konsolosumuzun tedbirsiz davranışları yüzünden olmuştur. Bu ekteki kâğıtlardan lordum nelerin geçtiğini ve aynı şekilde Venediklilerin de dostluğunu görecektir.

Lordumun bana neden Bay Ramden için teşekkür etmesi gerektiğini bilmiyorum. Fakat eğer öyle bir neden olursa yapmanız için bir sebebiniz olacaktır. Kendisini çok dürüst bir adam olarak biliyorum.

Lorduma naçiz hizmetlerimi güzel ellerini öptüğüm leydime sunmanız için yalvarıyorum ve lordumun güvenilir hizmetkârı olarak kalırım. Belgrat 26 Temmuz 1628 İngiliz Tarzı

Peter Wyche

Bu mektubun otantik için lorduma Dominico'nun ellerinden gönderdim. Benim adıma özür dileyecektir.

[825]Bay Bundock'a 28 Ağustos, Sinyor Cosmo Orlando'nun Gemisinin Alınması ve O ve Livorno Valisi ve Floransa Sekreteretiyle Arasında O Mesele Hakkında Geçenler

Bay Bundocke,

Ligorno limanına vardığımda duyduğum ilk haber sizin Sinyor Cosmo Orlando'nun bir gemisini almış olduğunuzdu. Kendisi benimle birlikte olmuştur ve bana kulu olarak ve onun sancağı ve koruması altında ülkemizden gelecek bütün şiddetten güvende olduğu büyük dük adına şikâyete bulundu. Kendisi şimdi ekselanslarına dilekçe yazmak üzerine Floransa'ya gitmiş ve burada haciz ile telafi aramak istemiş ve

sizi orada yakalatmak ve tutuklamak için Zantikos'a şikâyet ve tüzük göndermiştir. Sizin hareketiniz bu devlet ve buradaki İngiliz meskûnu tarafından çok kötü olarak alınmıştır. Fakat sizin kötü sonucu düşüneneceğinizi ve ona tam bir telafi vereceğinizi umarak, onu adalet beklentisiyle rahatlatmaya çalışmak için[haber] gönderdim. Sizin görevinizi de görmedim. Fakat genel olarak majestelerinin dostları olan o prenslerin kulları üzerine bir ganimet alma gibi bir teminatınız olmadığını ve sahiplerinize büyük bir bağ ile Amirallikten bu tür bir dikkat verildiğini biliyorum. Bu gemi birkaç ay önce İstanbul'a padişahın çeşitli kullarının malları ile onun *savo condotto*'su ve emirleriyle ayrılmıştır ve bana kaptan paşa ve Bostancıbaşı tarafından emanet edilmişlerdir. Bunun üzerine majesteleri ve Bâbîâli arasındaki barış ve ticaret antlaşmasıyla bağlantılı olarak ona hem kendisinin ne olduğunu belirtmesi ve hangi hizmet adına görevlendirildiğini bildiren güvenlik ve güven mektupları gönderdim. Majestelerinin bütün kullarından onun büyük dük ve İstanbul'da onu yükleyen padişahın kulları hususunda denizlerden sessizce geçebilmesine tahammül etmesinin, onu korumak için yeterli olduğunu söyledim. Fakat onun verdiği rapora göre sadece benim güvenli geçiş kâğıdımı küçümsemekle ve yırtmakla kalmamışsınız, prensinin renklerini ve görevlerini de yırtmış ve çok büyük bir mülkü hem para hem de mal olarak almışsınızdır. Sizin bu hareketiniz tamamen kanunsuzdur ve majestelerinin onuruna ve adaletine aykırıdır. Size bu uyarıyı göndermeyi ve aklınıza bunu yüksek şekilde İngiltere'de gücenileceği ve şikâyet edilecek olan bu devlete hakaretin yanı sıra aynı zamanda padişahın topraklarındaki tüccarlarımızın mülklerini de tehlikeye atınızı bildirmenin uygun olduğunu düşündüm. Sinyor Cosmo'nun kim olduğu konusunda bilgisiz olamazsınız. Kardeşi onu Kaptan Antony Wood'la birlikte tanımaktadır. Kendisi kaptan paşanın eski bir memurudur ve Bâbîâli'deki bütün büyük bakanlar tarafından tanınmakta ve desteklenmekte olduğunu ve bunun aç kurtların bizi yemeleri için ne kadar tehlikeli bir fırsat verdiği konusunda bilgisiz olamazsınız. Ve bu sebeple Levant Şirketi size ve takipçilerinize dava açmayı tahrik olması tarafınızdan iyi düşünülmelidir. Bu yüzden sizin iyiliğiniz ve korunmanız için burada Sinyor Orlando'yla antlaşmaya ve bu devlete tatmin vermeye başladım. Ve ona kendisinin benim uyarımın sizin üzerinde nasıl bir etki yapacağını görünceye kadar bizim İstanbul'daki tüccarlarımıza zarar vermeye çalışmaması için bir söz almaya çalışacağım. Böylece sizden aldığınız ona veya Toskana dükünün herhangi bir malına veya Türkiye'nin kulunun mallarını ve paralarını geri vermeniz ve onları Bay Hobson'un veya Zantikos'taki başka bir ana tüccarın

ellerine göndermenizi ve sizin de Bay Bernard'a ve Bay Harbin'e bütün hızınızla kararınızı göndermenizi istiyor ve tavsiye ediyorum. Eğer bu yolu alırsanız hem kendiniz, sahipleriniz ve tüccarlarımız çok büyük sorun ve kayıptan kurtulacaklardır ve kanunun tehlikesinden kaçacaklardır. Ve eğer bu yolu almazsanız majestelerinin adaletinin sertliğini ve sizin saldırganlığınız ve hakaretiniz ile oluşan bütün hasarlara cevap vermeyi bekleyebilirsiniz. Ve böylece kendinize sizin iyiliğinizi istediğim kadar alâka göstermenizi ve sizin sevgili dostunuz olarak bulunmayı isterim. Livorno 28 Ağustos 1628

Livorno Valisi Don Pietro de Medici benden ticarete bir bölünme olmayacağını bildirmemi istedi.

Cosmo büyük düke şikâyetinde bulunmuştur. Kendisi de meseleyi Pisa'daki konsoloslarına sevk etmiştir. Orada İngilizlerin suçlanacakları ve Livorno'daki mallarını tatmin için el koyacakları kesindi.

[826] Bunun üzerine ben Don Pietro'ya eğer Cosmo'nun majestelerinin adaletine güvenmiyorsa isteğinin Pisa'ya düşmesine izin vermesini ve bizi Türkiye'ye karşı bilgilendirmemesini istedim. Ben onun amacı için majestelerine ricada bulunacaktım, ondan kendisinin hakkını alacağından temin olabilir ve İngiltere'ye varışım üzerine bir mektup yazmaya söz verdim. Bu Don Pietro'yu tatmin etti ve Floransa yazdığı mektupta sekreterinin aynı amaç için benimle konuşması gerektiğini yazdı.

Floransa'da dükün sekreteri bana geldi ve efendisinin adına şikâyetinde bulundu. Onunla da aynı yolu izledim ve yukarıda belirtilen şartlar üzerine İngiltere'de adaleti sağlayacağıma dair sözümü gösterdim. Ona Cosmo'nun 3 mahkemenin avantajını kullanamayacağını fakat bir tanesi seçmesi gerektiğini söyledim. Eğer kendisi majesteleri tarafından kabul edilirse onun için ricada bulunacaktım. Eğer Pisa'dakiler olursa bununla durmam. Fakat eğer kendisi Türkiye'nin damarsız yolunu ararsa biz de kendimizi aynı yollarla koruruz. Sekreter benim teklifimden memnun oldu ve Pisa'da bir hareket olmayacağına dair söz verdi ve Cosmo da dört ay boyunca Türk adaletini aramaması konusunda uyarıldı. Eğer o zamanda İngiltere'den cevap alırlarsa bütün isteği ertelenecekti. İngiltere'ye Cosmo adına bir beyan veya dilekçe gönderilmesi için dükün temsilcilerine ricada bulundum. Onlara yardım edecektim ve bu şekilde anlaştık.

Sekreter iki saat sonra geri döndü ve bana o Cosmo'nun çağırıldığını ve antlaşmamızdan memnun olduğunu söyledi. Fakat kendisi zaten İstanbul'daki ve

Sakız'daki yükleyicilerinden bazılarını bilgilendirildiğini itiraf etti ve bu yüzden onlar tarafından bir şikâyetin yapıp yapılmayacağı konusunda bir teminat veremedi. Ve bu yüzden dük bana neyin geçmiş olduğunu bildirmek ve onun adına da bunun sözünün ihlali olarak algılanmamasını istedi. Fakat Cosmo antlaşmayı yazacak ve çok geç değilse İstanbul'daki bütün davaları engelleyecektir.

Buna cevap olarak Cosmo'nun bu kadar acele içinde olduğunu görerek kendimizi savunmak durumunda olduğumuzu ve eğer Türk adaletinde davasını başlatmadıysa veya geri çekerse aynı şekilde onun lehine olmakta özgür olacaktım. Böylece ben de tüccarlarımız ve elçimizden burada duyacaklarıma göre hareket edecektim. Ve böylece mesele İstanbul'dan haber alana kadar karşılıklı bir sözleşme ertelendi.

Daha sonra Bay Bernard Bana Livorno'dan Cosmo'nun Sakız'da da şikâyette bulunduğunu ve amacını Pisa'daki deniz konsolosları ile takip etmeye niyetli olduğunu söyledi.

Her hâlükarda Bundock'un saldırısı büyüktür ve majestelerinin onuru ve görevi istismar edilmiştir. Bunun için adalet örneği dükün tatmin olması için gereklidir. Zira eğer bu yollar devam ettirilirse kısa süre içerisinde Levant'ta hiçbir limanımız ve ticaretimiz kalmayacaktır.

Lordum Viskont Grandeson'a

Lordum,

Tanrının lütfuyla 26 Ağustos günü güvenli bir şekilde Livorno'ya vardım ve orada büyük dükün ve buradaki vekillerinin emriyle çok iyi kabul edildim. Hangi yolu alacağım konusunda çok kararsızım. Lordum Carlise İtalya'da olup, beni kanatlarının altına sığınmaya davet etmektedir ve ben de eşimin cesaretini daha fazla denemeye veya kış mevsiminde sahilden İngiltere'ye sahili üzerinden getirmeye gönülsüzümdür. Zira her ne kadar masraflı olsa da kendisi her türlü masrafa layıktır. Ve bu yüzden eğer imkân bulabilirsem kendisi karadan dönecektir ve onun geçmiş sabrı için biraz memnuniyet görecektir. Burada eski konumu duymayı bekliyorum. Fakat henüz hiçbir haberci gelmediğinden lorduma kendimden çok az yazabiliyorum. Monferrat savaşı yavaşça devam etmektedir. Papa'nın elçisi tarafından silahların kesilmesi için araya girdiğini konuşmaktadırlar. Fakat aynı zamanda İspanyollar Casel'i toplamaya başlamışlardır ve Savoy dükü 'de Trino ve pek çok başka parçayı almıştır. Sonuç olarak

eğer bu prensler uzun süre şaşkın ve tarafsız kalırlarsa istedikleri zaman bizim Fransa savaşımızın tadını çıkararak İspanyolların kiracıları olacaktır.

Lorduma Malta kadırgalarıyla yapmaya zorlandığımız savaş ile ilgili bir bilgi ve hikâye gönderiyorum. Biz kazandık fakat bu denizlerde pek çok yıldır olanlar kadar sertti. Benim zavallı sığınacak bir yeri yoktu ve bu da benim kafamı çok karıştırmıştı. Gemimiz aşırı yüklenmişti, kendisi de güverte de silahların arasında oturdu ve sık sık düşman bize geldiği zaman volta vurdu. Kendisinin kazandığı zaferde hiçbir korku veya öfke göstermedi. Fakat bunun kendisinin miktarı olduğunu görerek bunu taşıdı [827]. Onun üzerine büyük atışlar düştü. Kendisi kıpırdamadı. Sadece kısa bir süre için onunla beraberdim. Onu görmek için bunu yaparken sırtıma beni düşüren sert bir odun parçası aldım. Kendisini sadece bu şaşırtmıştı. Fakat ayağa kalktığımı ve yaralanmadığımı sadece acı olduğunu gördüğü zaman kendisi günün şansının geçtiğini söyledi. Sağımdan tehlikeli bir şekilde bir mermi geçti fakat bölündü ve benim arkamda parçalara ayrıldı. Hepsinin Fransız ve İspanyollar tarafından seçilmeleri dışında Maltalıların bir devlet olarak bize karşı bir kavgaları yoktu. Fakat lordumla açık konuşmak için, bizim gemilerimiz tarafından verilen veya alınan büyük izinler bize burada dost bırakmamakta veya bir su döküntüsüyle rahatlayacak bir yer bırakmamaktadır. Hepsi bir fark olmadan kaçmaktadırlar ve kısa süre içerisinde Levant'ta hiçbir limanımız veya ticaretimiz olmayacaktır. İskenderun yolunda Sir Kenelm Digby tarafından rezillik olmuştur. Kendisi eğer emir aldıysa cesurca davranmıştır fakat bizim zavallı tüccarlarımız acı çekmektedir. Günahlarla hayatları çağırarak aç Türklere bir jest değildir. Vezirin talebi üzerine *salvo condotto*'mu orada alan bu liman ile İstanbul arasında ticaret yapan büyük dükün mektuplarını ve bayraklarını giyen bir gemi de başkası tarafından alınmıştır. Fakat hiçbir şey başarılı olamamıştır. Buna hayli gücenilmiştir. Bir ambargoyu veya burada bir hacizi engelleyerek, malların geri verilmesini sağlayarak tatmin vermeyi amaçladım. Özet olarak eğer İngiltere'de daha iyi bir düzen alınmazsa veya bu denizatlarının ağızları dizginlenmezse, majestelerinin onuru kızdırılacak ve bütün ticaretlerimiz kaybedilecektir. Yurda geldiğim zaman majestelerini ve lordum amirali gerekli gerçeklerle bilgilendirme cesaretini göstereceğim. Bu arada onun ayağını naçiz bir şekilde öper ve onun başarısı için dua ederim. Ve lordumun en naçiz hizmetkârı olarak bulunmak için en yürekten ve bağlı sevgilerimle geri dönerim. Livorno 8/18 Eylül 1628

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Büyükaksoy, 15. 03. 1987 yılında İstanbul, Üsküdar'da doğdu. Ortaöğretimini Kadıköy Fenerbahçe Lisesi'nde tamamlayan Ahmet Büyükaksoy, yükseköğrenimini Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde sürdürdü ve 2010 yılında aynı bölümden dereceyle mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Bölümü, Yüksek Lisans Programına katılan Ahmet Büyükaksoy İngilizce bilmektedir.